image
not
available

VETUS ET NOVA
ECCLESIÆ
DISCIPLINA

In tres Partes, ſeu Tomos diſtributa.

VETUS ET NOVA
ECCLESIÆ
DISCIPLINA
CIRCA
BENEFICIA ET BENEFICIARIOS,
DISTRIBUTA IN TRES PARTES SIVE TOMOS,
quæ & ipsæ in tres Libros singulæ distributæ sunt.

PARS TERTIA, sive TOMUS TERTIUS.

UBI AGITUR

Lib. I. De Bonis Ecclesiæ temporalibus.

Lib. II. De eorum Distributione.

Lib. III. De Canonico & pio eorundem usu.

Opus ex Sanctis Patribus, ex Conciliis, ex quorumque temporum Historicis decerptum.

Editio Latina prima post duas Gallicanas auctior & emendatior.

Authore eodemque interprete LUDOVICO THOMASSINO *Oratorii Gallicani Presbytero.*

PARISIIS,
Apud JOANNEM ANISSON Typographiæ Regiæ Directorem, via Jacobæa sub Lilio Florentino.

M. DC. XCI.
CUM PRIVILEGIO ET APPROBATIONE.

INDEX CAPITUM TERTII TOMI,

In quo agitur, De Bonis Ecclesiæ temporalibus. De eorum distributione. De Canonico, & pio eorumdem usu.

LIBER PRIMUS.

Cujusmodi fuerint Bona Ecclesiæ temporalia, Decimæ, Primitiæ, Oblationes, Possessiones, Agri, Dominia & Principatus.

De temporalibus Ecclesiæ Rebus per tria priora sæcula.

De Decimis & Primitiis post Imperium Constantini.

De Oblationibus.

De Terris, Fundis & Hæreditatibus, etiam Testamento datis Ecclesiæ.

De Dominiis, Principatibus, Ducatibus Ecclesiæ concessis.

Index Capitum.

De Immunitatibus Personarum & Terrarum Ecclesiæ.

De Simonia.

De Laudabilibus Consuetudinibus.

Index Capitum.

LIBER SECUNDUS.

In quo agitur, De distributione, & partitione rerum Ecclesiæ temporalium.

Potestas Episcoporum, Oeconomorum, Presbyterorum, Diaconorum in administratione bonorum Ecclesiæ temporalium.

Distributio rerum Ecclesiæ temporalium, in Episcopos, Clerum, reparationes, pauperes.

De Pensionibus.

Jura Archiepiscoporum, Episcoporum & Archidiaconorum, dum Parochias visitant.

De Distributionibus, de Reparationibus, & de Deportibus.

De Testamentis Episcoporum, & aliorum Beneficiariorum.

De Spolio, & de statu rerum Ecclesiæ sede vacante.

De Annatis.

LIBER TERTIUS.

In quo agitur, De usu Canonico & pio proventuum Ecclesiasticorum.

A temporalibus cupiditatibus alienissimi erant Clerici in usu & dispensatione rerum Ecclesiæ temporalium, & plerumque patrimonio nuntium remittebant.

CAP. III.

An quibus aliquid est patrimonii, ii fructibus Beneficii sui gaudere possint

De opere manuum Clericorum & Monachorum.

De Negotio licito, aut illicito Clericorum.

Res Ecclesiæ, res & patrimonia sunt pauperum. Earum Beneficiarii non domini sunt, sed dispensatores.

De usu moderato & religioso proventuum Ecclesiasticorum.

PARTE III. SEU TOMO III.

ADDENDA ET EMENDANDA.

PAg. 3. n. 7. *Etsi tam inconvulsit autem*, lege *Etsi autem tam inconvulsis*. Pag. 45. col. 2. l. 9. *ne ipsi*, lege *ne ipsi sibi*. Pag. 58. n. 8. l. 15. *ex quadrante*, lege *ex triente*. Ibidem *extriente*, lege *ex quadrante*. Pag. 60. n. 6. l. 2. *eam valentiniani*, lege *legem valentiniani*. Pag. 69. col. 1. l. 4. *quam*, lege *quàm*. Ibid. *quam*, lege *quàm*. Pag. 88. col. 1. l. 53. *Gregorio*, lege *Gregorio II*. Pag. 109. col. 1. n. 7. ad marg. *Memoires du Clergé &* dele, & lege *Preuves de l'Hist. du Differ. de Bon. & Phil. le Bel.* pag. 70. Pag. 11 . col. 2. l. 56. *turbatur*, lege *intnebatur*. Pag. 158. col. 1. l. 47. *Anno*, lege *Anno eodem*. Pag. 162. n. 11. l. 2 . *ursus anno*, lege *rursus ad annum*. Pag. 169. col. 1. §. *Ita* l. 12. *tertiam*, lege *tertia*. l. 15. , *Sacerdotiis*, lege , *ex Sacerdotiis*. Pag. 175. Synop. n. 2. l. 1. dele *calibus*. Pag. 186. n. 1. l. 3. *non aliud*, lege *non aliter*. Pag. 194. n. 11. l. 2. *usitatissimum*, lege *usitatum*. Pag. 201. col. 2. §. *Sed cum* l. 12. *ne*, lege *ne eo*. Pag. 207. n. 11 §. *Similius*, l. 10. *interesse*, lege *interfuturas*. Pag. 211. n. 5. l. 12. *paupertatis*, lege *paupertatu*. Pag. 221. col. 2. l. 27. post *datur*, adde *De hac lege Isaaci Comneni prolixius agetur Capite sequenti n 1* . Pag. 229. col. 2. l. ult. *Pensioni, sive censui eas ergo*, lege *Pensioni ergo, sive censui eas*. Pag. 238. col. 1. l. ult. *Libellos Provinciarum supplices*, lege *Libellos supplices provinciarum*. Pag. 252. col. 1. l. 10. *exigere*, lege *se exacturos*. n. 5. l. 11. *approbaris*, lege *judicaris*. Pag. 282. col. 2. §. *In Concilio, eas*, lege *ea jussa sunt*. Pag. 288. col. 2. l. antepen. *charitas*, lege *thartas*. Pag. 304. col. 2. l. 31. *Irriti*, lege *Irriti primum*. l. 34. post *aliquid*, adde *eandem*. Pag. 320. In Synopsi n. 3. 4. dele *nonnunquam & lascus*. Pag. 3 7. col. 1. l. 15. *Offensionibus*, lege *offersionibus*, pro *oblationibus*. Pag 417. n. 7. l. 24. *excludant*, lege *excludat*. Pag. 422. in Synop. V. dele VI. lege V. VII. lege VI. *& sic de aliis*. Ibidem in Synopsi, n. v. l. 2. *Petro*, lege *VI. Petro*. n. VI. lege n. VII. n. VII. lege n. VIII. Pag. 410. col. 1. VIII. dele. Pag. 419. col. 2. l. 5. *debere &*, dele *&*. Pag. 468. col. 2. l. 5. *tum demum*, lege *jam ante*. Pag. 494. in Synop. n. 15. l. 2. *magis impigri* lege *strenuiores*. Pag. 498. col. 2. l. 60. *ejecit lapillos*, lege *ejecit lapillos*. Pag. 5 5. col. 1. n. xi. l. 7. post *Monasticarum*, adde *in duobus oratoriis Dei genitricis & sancti Joannis*. Ibidem l. 8. post *revocaretur*, adde *privatis in Cellulis suis preces ipsis prodessent*. Ibidem l. 12. post *curam salutis* adde *Vespertina & nocturna vigilia mihi apud Deum imputetur: quidquid vero in cellulis vestris Officii feceritis, pro vestris sit animabus*. Pag. 507. n. 1. l. 7. *ad 18am*, lege *ad Regulam*. Pag. 537. n. 2. l. 11. *quòd hic* lege *quod Caroli VI. vita Scriptor*. Pag. 548. n. 5. l. 2. *cui successor*, lege *Adalberoni successor*. Pag. 549. col. 1. §. *His adde*. l. 3. *unde & illi*, lege *quod scilicet illi*. Pag. 568. n. 2. l. 10. *dispensatores*, lege *dispensatorem*. Pag. 570. n. 9. l. 8. *non proprias*, lege *non ne propriis*. Pag. 630. col 1. l. 16. *ut*, lege *dare operam, ut*. Pag. 607. n. 11. l. 11. post *vocem acceptione*, adde *omnes in hospitalitate recipiat, canes non habeat, ne forte qui in ea*.

ERRATA PARTIS III. SEU TOMI III.

[illegible]

[illegible] col, 1, l. 26, *In*, lege *IV. In*.

VETUS

VETUS ET NOVA

ECCLESIÆ DISCIPLINA

CIRCA

BENEFICIA ET BENEFICIARIOS,

DISTRIBUTA IN TRES PARTES,

Quæ & ipsæ in tres Libros singulæ distributæ sunt.

PARS TERTIA ET ULTIMA,

IN QUA AGITUR,

Lib. I. De Bonis Ecclesiæ temporalibus.
Lib. II. De eorum distributione.
Lib. III. De Canonico, & pio eorumdem usu.

LIBER PRIMUS,

Cujusmodi fuerint Bona Ecclesiæ temporalia, Decimæ, Primitiæ, Oblationes, Possessiones, Agri, Dominia & Principatus.

De temporalibus Ecclesiæ Rebus per tria priora sæcula.

CAPUT PRIMUM. *P. 1. l. 3. c. 1.*

De temporali re Ecclesiæ, in ipsa prima sui institutione per Christum & per Apostolos.

I. Lege Naturali & Mosaica alendorum Altaris Ministrorum onus populo incumbit.

II. Speciali lege id Christus ipse sanxit. Tria subsidia, quibus ipse & Apostoli se sustentarunt.

III. Prædicatores Evangelici, Sacerdotes & Sacrificii habendi & ipsi sunt.

IV. Qui primi in Palæstina nomen Christo dedere, ii possessionum suarum devenditarum pretio Ecclesiam donavere.

V. Temporalium administrationem ipsi primò subiere, tum in Diaconos transtulere Apostoli.

VI. Pauli verbis mentissimè constituitur jus Altaris Ministrorum vivendi de Altari.

VII. Cum esset ipse à temporalium cupiditate alienissimus, instantissimè fideles urgebat, ut largissimè darent.

VIII. Urgebantur devotè, ad ea largè sommanda, quorum minimus ad ipsos fructus rediturus esset, nonnullius etiam ad pauperum sustentationem.

IX. Collectas instituerunt Apostoli, ad pauperum Hierosolymitanorum levationem.

X. Apostolis & Clericis aliis, quæ justa erant stipendia, erant & eleemosynæ.

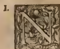
XI. Fideles justa hæc a se deberi stipendia intelligebant.

XII. Possessiones Ecclesiæ nihil efficiunt laudatissimo ejus paupertatis amori. Usui possidendi fundos, & servandi aliqua in venturas necessitates, fundamenta Christus ipse prostruxit.

XIII. XIV. Omnium longè perfectissima fuit paupertas Christi, Apostolorum, & Apostolicorum olim Præsulum.

XV. Cur vendi agros desitum sit.

XVI. De Decimis & Oblationibus.

I. ON hic ego exempla congeram, vel argumenta, ex omni Gentilium antiquitate & religione petita, ut demonstrem, quàm latè paruit universus orbis, Ministros Altaris, vel populorum oblationibus, vel Principum largitatibus & divitiis sustentatos fuisse. Tenebricosa ea erat imitatio, & decolor imago verissimæ religionis. Sed utcumque tamen ex ea vox naturæ exauditur, & lex deprehenditur, quam omnium pectoribus inscripsit summus Conditor, quæque ideo in omnes orbis nationes, in omnes hominum ætates propagata est. Legem eam naturæ forsan obscuratam, non certè obliteratam, innovavit Lex Mosaica, quæ Ministros sacros procurandæ populorum saluti, populos temporali Ministrorum sacrorum sustentationi mancipavit.

II. Abundè id nobis erit, ut verba ponderemus summi & æterni Ecclesiarum Magistri Christi, & eorum qui primi omnium Scholam ejus frequentarunt. Ex his enim manifestè elucescet, non solum jus Ministrorum sacrorum ut sustententur, & officium populorum, ut stipem conferant: sed usus etiam & observantia sanctissimæ hujus legis, quamdiu mortalem in terris vitam summi & immortalis Dei Filius agitavit, & prima dedicavit Ecclesiæ suæ exordia. Quo primum die Christus Apostolos suos ablegavit ad Evangelii promulgationem, auro, argentoque, cibis, vestibusque superfluis illos exoneravit, quod operariis necessaria vitæ adminicula negari non possint. *Nolite possidere aurum,* Matth. 10. v. 10.
neque argentum, neque duas tunicas, &c. Dignus est enim operarius cibo suo. Jussit illos: *Manere in eadem* Luc. 10. v. 7.
domo edentes & bibentes, quæ apud illos sunt. Dignus est enim operarius mercede sua. Quin & ipse Christus Apostolorum suorum sodalitio cinctus, & prædicans regnum Dei, sectatrices habebat fœminas opulentas, quarum expensis vitam toleraret. *Et aliæ* Luc. 8. v. 3
multæ, quæ ministrabant ei de facultatibus suis.

Binos ergo jam hic aperuimus fontes beneficentiæ fidelium in Evangelicæ sementis satores; quæ ultro suppeditantur quibusvis in locis alimenta; & quæ fidelium eis se comites jungentium ubique pietas, etiam iter agentibus subministrat. Tertium nunc indigito, eleemosynas videlicet, quæ recondebantur in futuros usus, ut patet ex Juda perfidioso hujus sacri depositi custode. *Fur erat, & lo-* Joan. 12. v. 6.
culos habens, ea quæ mittebantur portabat. Inde illa Apostolorum conjectatio, Judam à Christo monitum, ut quæ necessaria essent ad celebrationem festi, compararet. *Quidam enim putabant, quia loculos ha-* Joan. 13. v. 29.
bebat Judas, quod dixisset ei Jesus, eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum, aut egenis ut aliquid dares.

III. Triplici ex hoc penu promebantur necessaria alimenta, quibus victitabat Christus cum Apostolis suis, quandiu & explicabat ipse, & ab Apostolis explicari jubebat sacerdotalium functionum longè pulcherrimam, dignissimamque eo etiam, qui Verbum & Veritas est æterna & incommutabilis. Qui nimirum verbo suo prædicando, verè summum implet sacerdotium; dum Patri Deo eos omnes immolat, quos fide & charitate corpori suo, verissimæ Patris hostiæ adglutinat & coagmentat. Si prædicatio enim Evangelii sacrificium non esset, non venditaret se Paulus Christi gratia illa donatum, ut sit minister Christi in Gentibus, sanctificans Evangelium Dei, hoc est, Deo sacrificans Gentiles prædicatione Evangelii ad Deum conversos, ut oblatio gentium munda & grata Deo fit.
Ut sim minister Jesu Christi in Gentibus, sanctificans Ad Rom. 15. v. 16.
Evangelium Dei, ut fiat oblatio gentium accepta & sanctificata in Spiritu sancto. Nec Christus ipse Petrum mittens ad Gentiles fidei adgregandos, quos ei specie indutos variarum animantium exhibebat, jussisset, ut occideret & manducaret, hoc est, immolaret, transferretque in membra quædam hostiæ ejus quam Ecclesia secum, velut unam hostiam offert. *Surge, Petre, occide & manduca.* Jus Act. 10. v. 13.
ergo unum idemque est Sacerdotum & Prædicatorum, ut de Altari vivant, quia & utrique sacrifici sunt.

IV. Postquam revectus ab inferis Christus secessit in sempiternum Patris sinum à quo nunquam discesserat, tum Apostolis fons scaturire cœpit longè superioribus tribus uberior, ex fidelium munifica largitate. Qui enim Christi fidei accedebant tum, incunctanter hæreditates & latifundia sua distrahebant, pretiumque in eos dispensabant, quibuscumque quovis opus esset, atque ad eum modum communia erant omnia. *Habebant omnia communia, pos-* Act. 2. v. 45
sessiones & substantias vendebant, & dividebant illa omnibus, prout cuique opus erat. Ne dubitari quidem potest, quin dispensandæ hujus substantiæ potestas summa esset penes Apostolos, cùm ex eorum prædicationibus & sudoribus hi fructus exuberassent. Ideo & ad pedes Apostolorum effundebantur pretia rerum quæ divendebantur, ut & ab eis ea fieret pia dispensatio. Eam ab exordio sollicitudinem in se suscepere, & gessere Apostoli, ea sapientia & charitate, quæ non paulò plus ipsis Ecclesiæque admirationis conciliaret, quam miracula illa, quæ passim ad summum omnium stuporem patrabant.
Virtute magna reddebant Apostoli testimonium Resur- Act. 4. v. 33
rectionis Jesu Christi Domini nostri, & gratia magna 35.
erat in illis omnibus. Neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum quæ vendebant, & ponebant ante pedes Apostolorum. Dividebatur autem singulis prout cuique opus erat. Cœlestis iræ vindicta in Ananiam & Saphiram effusa, qui de pretio venditi agri sui aliquid fraudaverant, argumento fuit, quam accepta Deo esset hæc fidelium ultra modum excurrens liberalitas.

V. Mox Apostoli sanctioribus ut Ministerii sui functionibus, augustioribusque totos se darent, in fideles & religiosas viduas hanc dispensandæ Ecclesiasticæ rei curam transfudere. Coaluerant tunc in Ecclesiam Christi, Judæi duplicis generis, quorum alii ex Palæstina ipsa oriundi, alii qui Græci vocabantur, aliunde affluxerant, ex Imperii Græci variis Provinciis. Hi posteriores æmulatione uestro

qua in priores illos exarsere, quod suæ gentis viduæ eo dispensandi res Ecclesiæ ministerio non æquè decorarentur, aut non æqua forsan & ipsæ reciperentur stipe. Ea occasione adducti Apostoli eligi curarunt septem Diaconos, in quos hanc tandem administrationem traduci placuit. (Act. 6.) *Convocantes duodecim multitudinem discipulorum, dixerunt, Non est æquum, nos derelinquere Verbum Dei, & ministrare mensis. Considerate ergo, &c. Et elegerunt Stephanum, &c. Hos statuerunt ante conspectum Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus, &c.* Porro hi Diaconi Apostolicæ prædicationis zelo fervebant, eoque simul interim munere fungebantur, & cœlestes Pauli exemplo opes pleno ore fundebant: quibus locupletati fideles, terrenas jam aspernabantur facultates, & in necessitates pauperum ultro largiebantur.

VI. Hinc ad Pauli Apostoli Epistolas rapimur, in quibus scatet fons largissimus eleemosynarum, dum Collectæ fiunt ad publicæ & gravioris inopiæ levamen. Sed antè obiter nobis audiendus est idem Apostolus, ubi ex lege Naturæ, ex lege Mosaica, ex lege denique expressa Christi invictissimè probat, insolubili juris vinculo teneri populos, ut temporalis vitæ subsidia illis sufficiant, qui vel prædicationis verbo, vel Altarium ministerio, sempiternæ eorum salutis curam agunt. (1. Cor. 9.) *Quis militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? An & lex hæc non dicit? Scriptum est in lege Moisi, Non alligabis os bovi trituranti. Si nos vobis spiritalia seminavimus, magnum est, si carnalia vestra metamus? Nescitis quod qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt. Et qui Altari deserviunt, cum Altari participant.* His inscriptæ naturaliter, & descriptæ in tabulis legis argumentis, expressissimum addit ille Christi mandatum: *Ita & Dominus ordinavit, ii qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere.* Testatum mox facit ea potestate usos esse cæteros Apostolos, se usum non esse Corinthi quidem; idque de industria à se ibi usurpatum, ut Corinthios facilius ea temporalium abdicatione Christo lucraretur. *Nunquid non habemus potestatem manducandi & bibendi, sicut & cæteri Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?* Non verba facit, fateor, Apostolus, nisi de Apostolis; sed Clerici & Beneficiarii omnes successere in vices & functiones Apostolorum, quos compertum est omnia rum Clericatus munia perfunctos esse. Clerici omnes vineæ hujus cœlestis operarii, omnes hujus agri agricolæ sunt, omnes divinæ huic militiæ adscripti, omnes Altari serviunt, omnes in locum & partes subiere Levitarum, qui Mosaici summi Pontificis ministerio addicti erant.

VII. Etsi tam inconvulsis autem fundamentis adstruxit Paulus Clericorum jus, exigendæ à laicis sustentationis suæ; etsi ex alia parte tantam ipse præ se tulit rerum terrenarum contemptionem, & incuriam hujus sui juris, ut sereret, nec quidquam meteret, & opere manuum vitam toleraret; etsi profiteretur à quibusvis non exigi, nisi planè necessaria ad victum: *De Evangelio vivere.* Et alibi: *Nunquid non habemus potestatem manducandi & bibendi.* Nihilo tamen segnior fuit Paulus in cohortandis inflammandisque fidelibus, ut hoc justitiæ officio fungerentur summa quadam animi charitate, rerum copia & largitate. Quanquam enim Clericorum sit & Beneficiariorum, non sumere sibi, non consumere ipsos nisi quæ ad victitandum sunt necessaria, reliqua pauperibus dilargiri. Consentaneum tamen est, & ipsis fidelibus laïcis maximè conducibile, ut largissimè effundant terrenas opes in cœlestes thesauros, quod maximè alendis Clericis & pauperibus fit, & dotandis Ecclesiis.

Dilucidum id quidem est, in Sacerdotum & Levitarum Mosaicorum opulentia, quibus opimam & exuberantem portionem Deus ipse admensus erat. Dilucidum ex ipso Christo, qui factus pauper, ut nos inopia sua locupletaret: & paupertatis summæ non præco tantùm, sed exemplum: tam copiosis tamen eleemosynis colebatur, ut & familia ejus sacra hinc aleretur, & superesset, non dico quod suffuraretur Judas, sed quod erogaretur in pauperes, ut ex superioribus liquet. Dilucidum ex primævo Ecclesiæ Hierosolymitanæ fervore, ubi ad pedes Apostolorum congerebantur, non quasi justa laboris salaria, non quasi stipendia, sed domorum, agrorum, latifundiorum pretia sanè ingentia. Dilucidum id denique ex Pauli hortamentis, quo nemo expeditior, nemo liberior à terrenis cupiditatibus; & qui tamen suadet ut novus auditor Evangelicæ fidei & sectator, non in partem aliquam vocet suorum bonorum suos in Christo Pædagogos, sed omnia prorsus cum illis habeat communia. Hoc esse ejus consilium, ex his verbis liquet. (Ad Gala. 6. v. 6.) *Communicet autem is, qui catechizatur verbo: ei qui se catechizat, in omnibus bonis. Nolite errare, Deus non irridetur. Quæ enim seminaverit homo, hæc & metet. Bonum facientes, non deficiamus; tempore enim suo metemus, non deficientes.* Hoc est ea copia seminari oportere, qua cupimus & meti. Eandem vim habent hæc alia ejus verba: (2. Cor. 9. v. 6.) *Qui parcè seminat, parcè & metet: & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Hilarem datorem diligit Deus.*

VIII. Tam vehementia hæc ad dandum incentiva, non eò pertinebant, ut tantum daretur, quantum necesse erat alendis Verbi prædicatoribus. Sciebant illi parvo contenti esse. Et quanquam duplici stipendio cumulari præciperet Paulus strenuissimos quosque Evangelii satores: (1 Tim. 5. v. 17.) *Qui bene præsunt Presbyteri duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina:* Tam magno non erant it numero, quin facillimè sustentarentur. Duo ergo quædam alia moliebatur Paulus inflammatis his sermonibus suis, quæ pastoralem maximopere ejus commendarent sollicitudinem. Primum erat, ut is qui corruptibiles hic spargebat divitias, incorruptibiles sibi thesauros in beata mox patria acervaret. Alterum erat, omnium levatio pauperum, in longinquis etiam Provinciis. Ubi Apostulus aiebat, *Non quæro datum, sed requiro fructum abundantem in ratione vestra:* (Philipp. 4. v. 17.) satis prodebat, divitibus magis consuli, quam pauperibus, dum illis suadetur, ut sua in hos effundant. Quid enim potest emolumento esse majori divitibus, quam ut quisquilias, ut terrenas res, pietatis, religionis & charitatis thesauro mutent? Cùm una & eadem opera adlaborabant Apostoli, ut pauperibus cibum corporeum; utque divitibus sanctimoniam pararent, nemo sanus ambiget, quin majoris boni longè majori flagrarent cupiditate.

In causa id quoque fuit, ut curam pauperum Apostoli, exemplo Christi, in se reciperent, eaque successores suos onerarent, in administratione rerum Ecclesiæ, Beneficiarios videlicet omnes. Ex Evangelio jam adnotavimus, eleemosynarum quas suscipiebat Christus cum Apostolis, partem eum aliquam in pauperes decidisse. Quin & ea iis plura aliquando hominum millia, non sine cœlestis

ostentatione miraculi exaturavit. Testatur Lucas in Actis, suppeditatum cuique fuisse, quo egeret, at-
Act. 4. 34 35. que ita eguisse neminem. *Dividebatur singulis, prout cuique opus erat, &c. Neque quisquam egens inter illos erat.* Hanc ille Apostolis propriam laudem vendicat & providentiam, ut cùm animo & voluntate omnes paupertati studerent, nec proprium quidquam retinuissent, nulla tamen re necessaria deficerent. *Et gratia magna erat in omnibus illis.* Sexcenties Paulus procurationem à se pauperum geri significavit, nec antiquius quidquam sibi vel optatius esse posse, quàm ut ea vigeret in Ecclesiis æqualitatis lex, ut horum copia illorum levet inopiam, atque omnium inter omnes sit communio & reciprocatio bonorum. *Vestra abundantia illorum suppleat inopiam, ut fiat æqualitas.*

IX. Ab his diverticulis, nec alienis tamen ab instituto nostro, nec infructuosis, in viam redeamus, & ad novam illam scaturiginem largitionum plebis fidelis, ad Clericorum pauperumque alimenta necessaria. Collectæ hæ fuerunt, & spontaneæ pensiones pecuniæ, ad levandos longinquarum pauperes Provinciarum, maximè verò Palæstinos. Initia rei tam præclaræ eadem fuere, quæ gravissimæ persecutionis post mortem Stephani in fideles concitatæ. Antiocheni fideles pro suo quisque modulo erogavere, & tam piæ largitionis summam Paulus
Act. 11. & Barnabas Hierosolymam tulere. *Discipuli prout quis habebat, proposuerunt singuli in ministerium mittere habitantibus in Judæa fratribus; quod & fecerunt, mittentes ad Seniores, per manus Barnabæ & Sauli.* Exinde manavit in Ecclesias is usus, ut Dominico quoque die ejusmodi Collecta fieret. *De Collectis*
1. Cor. 16. *quæ fiunt in Sanctos, sicut ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite. Per unam Sabbati.* Ad Palæstinos ex Judæis Christianos potissimùm ea largitas pertinebat, quam ne suo quidem ævo exolevisse testatur Hieronymus; idque à Synagoga in Ecclesiam esse derivatum religiosissima imitatione; his denique stipendiis levari, & sustentari solitos eos, qui terras Christi vestigiis nuper impressas incolerent, unique incumberent rerum cælestium contempla-
Adversùs Vigilan. tioni. *Hæc in Judæa usque hodie perseverante consuetudine, non solùm apud nos, sed & apud Hebræos, ut qui in lege Domini meditantur die ac nocte, & partem non habent in terra, nisi solum Deum, Synagogarum & totius orbis foveantur ministeriis.* Inferius ostendetur, non longinquis tantùm Ecclesiis has dicatas fuisse Collectas.

X. Ubi verò eleemosynarum voce complexi sumus quidquid fideles conferunt ad Cleri pauperumque subsidium, accipientium potius, quàm dantium persuasionem animumque expressimus. Dominus enim cœli terræque cùm esset Christus, integrum utique illi erat, Ecclesiam suam universi orbis donare imperio. At cùm primigenia hominis innocentia & salus, opum, voluptatum & honorum copia atque ubertate labefactata fuisset, certiorem illi salutem ac restaurationem Redemptor cœlitus delapsus paupertate, humilitate, & cruce attulit. Hoc ille sibi ipsi amplissimum decus adseruit, ut non haberet, ubi caput reclinaret. Collegio suo non adscivit, nisi qui consiliis ejus acquiescentes, substantiam suam omnem distraxere, aut abdicavere, uno tanti Magistri consortio, tantique Domini censu satis locupletes futuri. Apostolici omnes viri Apostolorum vestigia sectati sunt aureis illis prioribus seculis. Quo tempore fideles Laïci, & fæx ipsa vulgi Christiani, non præceptis tantùm, sed & consiliis se accommodabant Evangelicis; supputuisset, ut opinor, Clerum, non saltem sequi, quibus præire debuissent, & ad perfectionis culmen illis præcurrentibus, non properare. Sed ab ea ignavia procul erat profectò Clerus ille, quem sua finxerant manu, & informaverant Apostoli. Si enim Hebræi omnes, si non pauci Gentilium Christo adglutinati, paupertatem Evangelicam incunctanter professi sunt; exemplo utique illi inhæserunt Apostolicorum Evangelii præconum, qui splendidiorem multò factis, quàm verbis eloquentiam explica-
bant. Auctor est Lucas, Barnabam prædium am- *Act. 4.*
plissimum distraxisse, ejusque pretio ad pedes Apostolorum abjecto, Apostolico ipsummet agregatum fuisse Collegio, officioque. Non paucis Pauli testimoniis planum fit, Apostolos, & Apostolicos tum Cooperatores, ac Prædicatores eleemosynis victitasse, nec potuisse ipsum specialem quampiam sibi prærogativam & lauream parare, nisi his ipsis abstinuisset eleemosynis, & opere manuum se transegisset.

XI. Ea ergo imbuti erant cogitatione, ea persuasione occupati Prædicatores illi omnes Evangelici, voluntariam sibi omnium rerum abdicationem profitendam, nec alias quàm sapientiæ & charitatis aggerandas opes. At contrà tamen Laïci fideles ita secum ipsi certissimè statuebant, quæ ad eorum sustentationem largiebantur, ea esse jura, tributa, debita, necessariò exolvenda; solvenda, inquam, & ministris Christi, & Christo ipsi Imperatori, cui se, & sua deberent omnia. Quin & hostias has esse intelligebant, quibus colendum sibi esset summum Numen, ex quibus & ejus Sacerdotes victitarent. Unde & oblationum hujusmodi portio ad sacrificium seligebatur, quæ *fractio panis* dicebatur. Denique quorsum diutius immorari aucupandis argumentis, quibus id efficiatur, fidelibus omnibus persuasissimum fuisse, non arbitraria esse ea dona, quibus ministros Christi munerarentur, sed necessaria vectigalia, quæ summo Deo & Sacerdoti Christo penderent; cùm suprà declaratum sit, naturali, Mosaïca, & ipsissima denique Christi lege præceptum fuisse, ut Altaris ministri viverent de Altari?

XII. Indubium est ergo, Laïcos erogasse instinctu & afflatu religionis & sacrificii, ut qui inexorabili servirent legi & necessitati, colendi his largitatibus Dei, Clerique divino addicti ministerio; Clericos autem accepisse quæ erogarentur, quo sua recrearetur paupertas, ut qui summa in inopia opulenti essent, tanquam nihil habentes & omnia possidentes, de publicæ charitatis & munificentiæ thesauro id delibantes tantùm, quod tolerandæ vitæ necesse esset. Ea persuasio hinc & hinc verissima, pulcherrimaque, ad nostram propagata est ætatem, & in posteras usque propagabitur. Largissimè semper effundunt fideles in Christi ministros, hi de paupertatis amore nihil remittunt. Quanquam enim oblatæ Clero primùm hæreditates distraherentur, nunc serventur, ea exterioris disciplinæ mutatione, de interiori abdicationis professione demutatum nihil, nihil minorum est. Divendita fuere prædia in Judæa, quòd diutiùs ibi ea retineri non possent, cùm à Judæis ad Gentiles traducenda mox esset Ecclesia. Denique si quid distractum necdum fuerat, ubi gravis illa persecutio incubuit post Stephani mortem, id totum fidelibus periit. Sed sive serventur, sive distrahantur prædia, res eodem redit, si modò vel divenditorum pretia, vel servatorum

fructus annui in alimenta pauperum consumantur.

Luculentissimè ab Augustino animadversum est, possessionibus, fundis, annuisque & certis reditibus agrorum Ecclesiæ, exemplo præisse, & authoritatem conciliasse Christum ipsum, cum Oeconomum & custodem communis pecuniæ voluit constitui unum ex Apostolis, scilicet in futuros usus, & suos, & sacri Collegii sui, & pauperum erogandæ. Tum enim facto hoc ipso suo pulcherrimè interpretatus est ipse sua illa alibi verba, de crastino die sollicitari neminem debere, in diem vivi oportere, & incumbi Patris cælestis providentiæ, qui mutas pascit animantes, tam serendi, quàm metendi incuriosas. Ut nil derogatur ei perfectionis præcepto, etsi exemplo Christi deponatur pecunia, serveturque in necessitates venturas: ita nec ei detrahitur quidquam, servandis possidendisque fundis & hæreditatibus, quòd cupiditate & anxietate procul possideantur, sola suis & pauperum necessitatibus serviendi charitate. Vides ut verbis Christi ipsa ejus facta facem præferant, atque ita se ipse interpretetur. Audiamus jam Augustinum: *Ergo & Dominus loculos habuit; & à fidelibus oblata conservans, & suorum necessitatibus, & aliis indigentibus tribuebat. Tunc primùm Ecclesiastica pecunia forma est instituta, ut intelligeremus, quod præcipit non cogitandum esse de crastino, non ad hoc fuisse præceptum, ut nihil pecuniæ servetur à Sanctis; sed ne Deo pro ista serviatur, & propter inopiæ timorem justitia deseratur. Nam & Apostolus in posterum prævidens ait, Qui si quis fidelis habet viduas, sufficienter tribuat eis, ut non gravetur Ecclesia, quo veris viduis sufficere possit.*

In Evang. Ioan Tract. 62.

Hæc Apostoli ergo doctrina, hæc Ecclesiæ observantia consentit adprimè dictis factisque Christi, & ex utraque illud existit, summota avaritia & sollicitudinum anxietate, charitati providæ & tranquillæ sua esse promptuaria, esse multiplex penu, unde promat in præsentes & futuras necessitates. Porro hæc quæ ab Augustino dicitur *Ecclesiastica pecunia*, cujus originem ab ipso usque Christo repetit, non aurum tantùm & argentum, sed & fundos amplectitur & hæreditates, cum annuis reditibus. Huic enim Ecclesiæ consuetudini locum & authoritatem quærebat Augustinus ab exemplo Christi & Apostolorum.

XIII. Poterat Christus ad fastigium aliquod sublimius suam & paupertatem Evangelicam attollere, & abstinentiam, si optimum factu id duxisset. Poterat jejunia Joannis æmulari, & superare; poterat quod fecit Paulus, Evangelium disseminare gratis, & suo se labore manuum, suosque secum sustentare. Sed summæ hoc ipsum fuit ejus & perfectionis fastigium, & charitatis, cæteris omnibus mortalibus inaccessum, quod cùm ad ulteriora & summa omnia posset consurgere: accommodare se nobis & mediocritatem sectari maluit, eam nimirum quam possent & Apostoli omnes, & Apostolorum amplexari successores. Plures habuit admiratores, quàm imitatores Joannis abstinentia, & & Pauli fervor singolaris. Humani totius generis magisterium Christus præ se ferebat: itaque Apostolos sic imbuit, sic informavit, ut turbas hominum ad imitationem sui accenderent, non virtutum quadam inaccessa præstantia deterrerent. Stupenda illa abstinentiæ exempla conducunt non parum, possunt & aliquando ad excitandam ignaviam sæculi necessaria videri; sed ne id quidem consequi possunt, nisi rara sint & inusitata. Sicubi ergo Cœnobiorum paupertas accuratior, strictiorque fuit, quàm primorum fidelium & Apostolicorũ virorum: non tamen est quod quisquam sibi persuadeat, Monasticas has virtutes Apostolicis, vel Christi ipsius virtutibus antestare potuisse. Summus omnium virtutum apex charitas est, quæ tum in summum quemdam consurgit verticem perfectionis, cum ad imos usque delabitur sapientissimæ & amantissimæ indulgentiæ gradus. Non aliter sentiebat Augustinus: *Dominus noster more misericordiæ suæ, infirmioribus compatiens, cùm ei possent Angeli ministrare, & loculos habebat, quò mitteretur pecunia, quæ conferebatur, utique à bonis fidelibus, eorum victui necessaria. Quos loculos Judæ commendavit, ut etiam fures si evitare non possemus, tolerare in Ecclesia disceremus.*

De opere Monac. c. 3

XIV. Quæ Augustini doctrina præstantissimè explanata fuit à Nicolao III. Papa in Decretali *Exiit*. En ipsa ejus verba: *Sic Christus, cujus perfecta sunt opera, in suis actibus viam perfectionis exercuit, quòd interdum infirmorum imperfectionibus condescendens, & viam perfectionis extolleret, & imperfectorum infirmas semitas non damnaret. Sic infirmorum personam Christus suscepit in loculis, sic in nonnullis aliis infirma humanæ carnis assumens, non tantùm carne, sed & mente condescendit infirmis, &c. Egit Christus & docuit opera perfectionis; egit etiam infirma, sicut interdum & in fuga patet, & in loculis. Sed utrumque perfectè perfectus existens; ut perfectis & imperfectis se viam salutis ostenderet, qui utrosque salvare venerat, qui tandem mori voluit pro utrisque.* Hoc oculo, hoc animo Christus, hoc Apostoli spectandi sunt nobis, hoc Præsules, quicumque Apostolico spiritu animantur: paupertatis illi Evangelicæ virtute resplendent supra austerissimos quosque Monachos, quanquam ab ejus specie ostentanda longiùs absint. Præsules hi, immo & Beneficiarii ejusmodi omnes ad Christi imitationem sese componunt, qui cùm lex ipse & summus esset sanctitudinis & perfectionis apex, virtutes tamen quasdam modo tenus aliquo, & mediocres exercere voluit, quo ad imitationem sui plures pelliceret. Nihil usquam perfectius summa hac humanitate, quæ se imperfectis accommodat. Fuga Christi specie tenus obscurior videri poterit, quàm si infracto pectore impetum & audaciam inimicorum fregisset. Sed singularis & divinæ fuit sapientiæ, & charitatis cujusdam immensæ, ut nostris se infirmitatibus attemperaverit, exemploque suo solatus sit eos, qui fuga sibi postea consulturi erant. Eadem de causa mœroris, timoris & tristitiæ argumenta quædam edidit, quo tempore passurus & crucem aditurus erat: cùm ab eo in tot Martyres diffusa sit invicta illa animi vis & fortitudo, quæ his ægritudinibus omnibus invia & intacta fuit. Verùm summus perfectionis cardo in eo vertitur, ut vigorem & celsitudinem animi inexpugnabilem aliis inspires, te ipsum verò ad imbecillium patientiam attemperes, quo & ipsos sensim ad majus robur promuveas. Præsules Apostolici Christum ipsum & Apostolos æmulantur: possident, tanquam non possidentes: utuntur tanquam non utantur: strictissimæ paupertatis sectatores novo ipsi vigore animant & corroborant: quod ad ipsos attinet, cumulatissima quadam & perfectissima charitate, cum Ecclesiasticæ professionis modum, eam stationem mediam tenent, ut perfectissimam præ se non ferant paupertatem, quò saluti imperfectorum faciliùs feliciùsque serviant.

In Sexto. l. 5. Tit. 12. c. 3.

XV. Miltiadi Papæ à Gratiano tribuitur, quod à nobis in antecessum jam animadversum est. Nempe Apostolos non multo pòst tempore dilatandam

in Gentibus Ecclesiam præsagientes, noluisse in Judæa fundos ullos servari, atque operam dedisse, ut qui dari fuerant, quamprimùm vænirent. *Futuram Ecclesiam in Gentibus Apostoli prævidebant, idcirco prædia in Judæa minimè sunt adepti, sed pretia tantummodo ad fovendos egentes.* Urbano mox Papæ ab eo adscribitur, quod non paulò etiam probabilius est, & Episcopis, & fidelibus ipsis in mentem venisse tandem, expeditius fore, consultiusque, ut fundi ipsi retinerentur, uti perennes eleemosynarum fontes deinceps futuri. Qua de re Capite sequenti.

12. q. 1. C. Futuram.
Ibidem. C. Videntes.

XVI. Ad calcem hujus Capitis addam, verissimè dici posse, à primis illis fidelibus initiatas, concessasque esse Ecclesiæ primitias, decimas, oblationes, possessiones denique ipsas suas. Ea enim omnia complectebatur illa domorum agrorumque distractio, pretiumque ad pedes Apostolorum congestum. Qui totum largitur, primitias & decimas largitur, nec solas. Si plerique autem in hoc primo Ecclesiæ fervore totum erogabant patrimonium: quis ab aliis ambigat primitias saltem & decimas impensas fuisse? Quoad alias verò ex Gentilibus collectas Ecclesias, & si non litteris mandatum sit, venditos, aut donatos fuisse agros, ab illis saltem sacri Ministri & pauperes alebantur, ad quem usum primitiæ & decimæ revocantur.

CAPUT II. *P. 1. l. 3. c. 2.*

De Bonis temporalibus, de Oblationibus, de Decimis, de Collectis, de fundis & agris Ecclesiæ Latinæ usque ad tempora Constantini Magni.

I. Ad Altare oblationes larga, & ad eas excitabantur fideles à sanctis Patribus.
II. Ab omni cupiditatis fuligine purus erat hic zelus.
III. Urgebant sancti Patres, ut darentur, & largissime darentur, ad solatia pauperum.
IV. Multi agris ipsis suis Ecclesiam donabant.
V. Quarto sæculo offerebant Monachi ad Altare ex pietatis officio, quo gnari erant ex certa lege perfunctos fuisse laicos prioribus sæculis.
VI. Non admittebantur oblationes nisi communicantium.
VII. De Collectis extraordinariis.
VIII. De Collectis ordinariis.
IX. Suum erat Ecclesiæ penu, suus fiscus, qui solis pauperibus pateret.
X. Quid negotii, quid artificii possent Episcopi, & alii Clerici exercere.
XI. Erant jam Ecclesiæ fundi aliqui.
XII. Etiam decimæ jam tum solvebantur.

I. SEcundo & tertio Ecclesiæ sæculo certissimum est rem ejus temporalem ex oblationibus potissimum excrevisse, quæ ad Altare fierent. Cum Ecclesiæ enim sua essent & Templa, & Altaria, sicut & sacrificia, divinæ prorsus victimæ: qui vel ex Judæis ad eam, vel ex Gentilibus confluebant, non poterant non illi ex prioris suæ impulsu religionis, quin immo ex instinctu ipso impetuque naturæ, ad Altare hoc novum hostias offerre, quibus & sua eluerent commissa, & Ministros Altaris sustentarent. Tanto autem suavius validiusque invitabantur fideles, ad has hostias offerendas, quod ad earum communionem mox ipsi vocabantur, quod rarum erat in Judæorum, & Gentilium sacris. Pseudoepiscopos quosdam ait Cyprianus, non aliud quidquam vehementius concupiscere, quam ut eleemosynis & oblationibus fidelium saginentur & ditescant. *Stipes, & oblationes, & lucra desiderant, quibus priùs insatiabiles incubabant.*

L. 3. Ep. 7.

Acerbissimè alibi invehitur in divites eos, qui ad Ecclesiam ventitabant illi quidem, at nihil in pauperes erogabant, nihil offerebant ad Altare, de pauperculi alicujus oblatione communicabant. *Locuples & dives Dominicum celebrare te credis, qua corbonam omnino non respicis, quæ in Dominicum sine sacrificio venis, quæ partem de sacrificio, quod pauper obtulit, sumis.* Ubi oblatio ipsa fidelium ad aras sacrificium appellatur, propterea quod portio ejus aliqua ad Eucharistiam conficiendam seligebatur, reliquum cedebat Ministris alendis: quod quæ affertur Deo hostia, jam tum hostia est & sacrificium, cùm Dei esse incipiat, cùm primùm Deo devovetur, antè etiam quam immoletur; propterea denique quod hæ oblationes, verè hostiæ erant, quas fidelium pietas profanis usibus abjungebat, ut Deo consecrarentur, servituris ad ipsum nostræ documenta futura, & religionis, ac pietatis. Tantò verò fœdius erat à locupletibus nihil offerri, quod ne pauperes quidem eo religionis officio & nexu absolverentur. *Pudeat divites sterilitatis atque infelicitatis suæ; vidua & inops vidua in opere invenitur. Cùmque universa quæ dantur, & pupillis & viduis conferantur, dat illa, quam oportebat accipere. ut sciamus quæ pœna divitem sterilem maneat, cùm hoc ipso documento operari etiam pauperes debeant.*

Serm. de Eleemos.

II. Instantius urgebat Cyprianus, ut ex his ejus verbis manifestum est, nec tamen terrenæ cupiditatis stimulo agebatur. Mera erat & purissima charitas, quæ illum incendebat ad divitum salutem procurandam, quam non alio magis compendio promovere poterant, quam his donis & eleemosynis, quæ in pauperes mox, in pupillos & viduas disseminabantur. *Cùmque universa quæ dantur, pupillis & viduis conferantur.*

III. Nec id unum moliebatur Cyprianus, ut exemplo pauperum divites, vel pudore suffunderet, vel inflammaret ad largiores oblationes: *Dat vidua, & vidua inops; dat, quam oportebat accipere:* sed ut illos ad eam excitaret munificentiam, quæ non eorum modo opulentiæ responderet, sed quæ primigenium etiam æmularetur fervorem Christianorum Palestinæ Ecclesiæ, qui patrimonium suum omne devovebant Christo, Apostolis dispensandum in pauperes concredebant. Nec enim oblectandæ curiositati nostræ, inspiratæ divinitus Scripturæ eam nobis Ecclesiæ Hierosolymitanæ historiam consignarunt; sed ut formam hanc & imaginem acuratissimæ perfectionis præ oculis haberemus posteris omnibus sæculis, & hinc nobis vel incuteretur pudor, vel calcaria subjicerentur. Ideo & fideles hortabatur Cyprianus, Patris ut sui cœlestis, quam filii, tam imitatores essent; ejus exemplo omnia sua omnibus communia esse vellent: cùm inexhausto ille beneficiorum torrente bonos & malos, amicos & inimicos perfundat. *Sicut legimus in Actibus Apostolorum, Erant illis omnia communia. Hoc est nativitate spirituali verè liberos Dei fieri, hoc est lege cœlesti æquitatem Dei Patris imitari. Quodcumque enim Dei est, in nostra usurpatione commune est, nec quisquam à Beneficiis ejus ac muneribus arcetur; quò minus humanum genus bonitate, ac largitate divina æqualiter perfruatur. Sic æqualiter dies illuminat, Sol radiat, imber rigat, &c. Quo æqualitatis exemplo, qui possessor in terris reditus ac fructus suos cum fraternitate partitur dum largitionibus gratuitis communis ac justus est, Dei Patris imitator est.*

Ibidem.
Ibidem.
Serm. De Eleemos.

Ubi & illud animadverti velim, promiscuum pene haberi Cypriano, sive divendat quis prædia sua, & pretium pauperibus eroget: sive ea servet, & non tanquam sua; sed velut aliena, & sibi commendata dispenset, in communes usus, tam suos, quam pauperum omnium. Expostulat idem alibi, quòd olim quidem fideles agros suos, domosque distraherent, quo pretium per manus pauperum in cœlestes trajicerent thesauros: at tunc vix decimas darent. *At nunc de patrimonio nec decimas damus; & cum vendere jubeat Dominus, emimus potius & augemus.* Denique pœnitentes maximè urget, extimulatque sanctissimus Pater, ut patrimonio propter Christum renuncient, cujus antè amore Christo renunciaverant, & sempiternæ saluti suæ. *Pro veste vitanda res, pro latrone fugienda, &c. Nec tenere jam, nec te eri patrimonium debet, quo quis & deceptus, & victus est, &c. Incunctanter & largiter fiat operatio, C...us omnis in medelam vulneris erogetur, &c. Sic sub Apostolis fides viguit, sic primus c..dentium populus Christi mandata servavit, prompti erant, largi erant, distribuendum per Apostolos totum dabant, & non talia delicta redimebant.*

De simpl. Prælat.

De lapsis.

IV. Tam vehementes non poterant penitus steriles esse exhortationes. Simillimum ergo veri est, non mediocri ex parte fideles, aut pœnitentes saltem, tam pulcra & tam salutaria amplexatos esse consilia, & patrimonia Deo consecrasse, quæ non persecutor involaturus esset. Itaque reflorescebat semper in Ecclesia illud primævum decus, eorum qui voluntaria sua paupertate, & omnium egenorum inopiam levabant in terra, & in cœlis incorruptibilem sibi congerebant thesaurum. Jam dubitare ea quidem de re non poterit, quisquis hunc Hymnum audierit Prudentii in laudem beati Laurentii. Hæc enim Gentiles fidelibus objectabant, tanquam probra, quæ summæ cujusdam virtutis erant insignia. *Tunc summa cura est fratribus, ut sermo testatur loquax, offerre fundis venditis sestertiorum millia. Addictu avarorum prædia fœdis sub auctionibus successor exhæres gemit, sanctis egens parentibus. Hæc occuluntur abditis Ecclesiarum in angulis, & summa pietas creditur, nudare dulces liberos.* Quibus Paganorum in nos convitiis, quid in nostram commendationem amplius dici potuit? Inde enim elucescit nunquam in Ecclesia exaruisse rivulos Apostolicæ illius paupertatis, ex qua fons mirificæ largitatis hujus manabat.

Hymno 2. De Coronis.

V. Statas verò ad Altare oblationes, usque adeo populus frequentabat universus, ut ne Monachi quidem ea lege soluti sibi viderentur: ut non & ipsi religiosa hæc tributa divinis Altaribus & Ministris inferrent. Author & testis erit idoneus Hieronymus, ad Heliodorum scribens de vita Eremitica: *Clerici de Altario vivunt, mihi quasi infructuosæ arbori securis ponitur ad radicem, si munus ad Altare non defero. Nec possum obtendere paupertatem, cùm in Evangelio anum viduam, duo quæ sibi sola supererant, æra mittentem Dominus laudaverit.* Ex quo patet laïcos ferè omnes generali ea lege oblationum constrictos fuisse.

VI. Vetuit Eliberitanum Concilium, ne quæ Episcopi dona acciperent, ab iis qui communicandi jure excidissent. *Episcopos placuit ab eo qui non communicat, munera accipere non debere.* Ex quo efficitur fideles omnes, seu quibus integra esset communicandi facultas, jure etiam eximio potitos esse offerendi ad Altare; eoque sejunctos fuisse ab excommunicatis & pœnitentibus, quorum non admittebantur oblationes.

Can. 28

VII. Præter has omnium fidelium statas oblationes ad Altare, præter usitatas eorum largitates, qui patrimonii reditus sibi, Ecclesiæ, & pauperibus communes esse volebant; præter inusitatas eorum profusiones, qui sua distrahebant omnia, eorumque pretia in fiscum Ecclesiæ conferebant; erant & collectæ quædam extraordinariæ, quas urgente nova quadam necessitate Episcopi indicebant. Hinc calumniandi ansam aucupatus est Tertullianus adversùs Catholicos Episcopos, postquam ab eorum se communione segregavit. *Episcopi universæ plebi mandare jejunia assolent, non dico de industria stipium conferendarum, ut vestra captura est, sed, &c.* Liberas has largitiones sola charitas exprimebat, quæ ipsamet libertas est; ejus persimiles, cui præfuit Paulus, & quam ipse posterorum memoriæ immortali Epistolis suis consecravit. Frustra est ergo Tertullianus, cùm Episcopis ex eo convitium facit, quo Apostolum imitantur.

De jejun. adv. Psych.

Nec minùs idem alibi præposterè expostulat non de avaritia, sed de ignavia Episcoporum, qui tributa quæ jam à fidelibus exprimebant, ut ingenti pecunia ab Infidelibus redimerent potestatem liberam congregandæ in religiosas Synaxes Christianæ multitudinis. *Massaliter toti Ecclesiæ tributum sibi irrogaverunt. Hanc Episcopatui formam Apostoli providentius condiderunt, ut regno suo securi frui possent, sub obtentu procurandi. Sed quomodo colligemus, inquit, quomodo Dominica solemnia celebrabimus? Utique quomodo & Apostoli, fide, non pecunia tuti.* Hæ fuere magni aliàs viri hallucinationes, aliæ ex aliis concreatæ. Semel enim, & quidem perperam persuasus, nefas esse fugere in persecutione, ut fuga, ita & numerata pecunia noluit eam declinari.

De fuga in persecu.

VIII. Sed præter has extraordinarias Collectas, erant & ordinariæ, & certæ, ubi quisque mense quolibet, aut quolibet etiam Dominico die, in Gazophylacium Ecclesiæ publicum mittebat, perinde ut pietas charitasque suadebat erogare in pauperes, & ea temporali perituraque stipe æterna sibi lucra comparare. Affirmat Justinus Martyr in Apologia II. fideles omnes ruris, Urbisque convenisse quolibet Dominico die ad solenne sacrum, quo expleto, pro suæ quisque modo substantiæ & pietatis conferebat in ærarium quoddam sacrum, unde Pastor in pauperes & ægrotos, viduas & orphanos, hospites & peregrinos erogaret. *Qui copiosiores sunt & volunt, pro arbitrio quisque suo quod visum est contribuunt; & quod ita colligitur, apud Præpositum deponitur; atque inde opitulatur pupillis & viduis, & his qui propter morbum & aliam ob causam egent, &c.* In Apologetico quoque suo Tertullianus elegantissimam hujusmodi piarum erogationum imaginem delineavit. *Præsident probati quique seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti; neque enim pretio ulla res Dei constat; etiam si quod arcæ genus est, non de oneraria summa quasi redempta religionis, congregat. Modicam unusquisque stipem menstrua die, vel cum velit, & si modo possit, apponit: nam nemo compellitur, sed sponte confert. Hæc quasi deposita pietatis sunt. Nam inde non epulis, non potaculis, nec ingratis voratrinis dispensatur; sed egenis alendis humandisque, & pueris ac puellis, re ac parentibus destitutis, ætateque domitis senibus, item naufragis, & si qui in metallis, & si qui in insulis, vel in custodiis duntaxat ex causa Dei sectæ, alumni confessionis suæ fiunt.* Has non immeritò charitatis mutuæ inter Christianos significationes mirabantur Ethnici: *Vide, inquiunt, ut invicem se diligant.* Respondet verò Tertullianus,

fratres sibi mutuò dici, & esse Christianos, atque ita in commune omnia possidere: omnium eorum unam animam, unum cor esse: atque adeo & unum patrimonium terrenum, unam & cælestem hæreditatem. *Ex substantia familiari fratres sumus, quæ penes vos ferè dirimit fraternitatem. Itaque qui animo animaque miscemur, nihil de rei communicatione dubitamus. Omnia indiscreta sunt apud nos, præter uxores, &c.*

IX. In hæc Tertulliani verba nonnulla sunt, quæ operæ pretium sit observari. 1. Pro Sacramentorum erogatione nihil dari, nihil accipi solitum tunc fuisse. *Nec enim pretio ulla res Dei constat.* Unde & à Concilio Eliberitano excisus est, qui inolescebat mos perversissimus in Hispania, ut qui baptismo tingebantur, nummorum aliquid erogarent.
Cap 48. *Emendari placuit, ut qui baptizantur, ut fieri solebat, nummos in concham non mittant.* 2. Fuisse in Ecclesia Ærarium, quæ Tertulliano dicitur *Arca*, Cypriano *Corbona*, Concilio Eliberitano *Concha*, quos Evangelia *loculos* appellasse videntur. 3. Contulisse unumquemque quolibet saltem mense, vel quando facultas erat, aliquid pecuniæ, si tamen facultas erat. Usque adeo enim non exugebantur pauperes, ut in eos effunderetur, quidquid exprimebatur divitibus. 4. Prætermitti à Tertulliano Clericos, ubi eos recenset pauperes, in quos hæ charitatis stipes dispensabantur. Sed satius est tamen, ipsos ut dicamus ab eo pauperum nomine comprehendi. Nec enim eos Ecclesia alit, nisi ut pauperes, cum pauperibus, de pauperum patrimonio; ita ne thesauros suos ubi charitas explicat, inde excludi non possit paupertas. 5. Ait denique Tertullianus inter Christianos communia fuisse omnia: non quòd omnes sua divenderent, ut quondam, & distribuerent; sed quòd germani Christiani, dispensatores sibi potiùs sui ipsorum patrimonii viderentur esse, quàm domini. Itaque cùm ea prælibassent, quæ sibi, suæque familiæ necessaria essent, pro modulo Christianæ frugalitatis: reliqua tanquam sibi superflua, & pauperibus debita spectabant, quorum Deus patrimonii administros illos constituisset. Eo certissimè sensu, qui legi Evangelicæ adprimè consentaneus est, bona omnia tum erant, eruntque semper Christianis omnibus, ejus nominis dignitatem non dedecorantibus, communia.

X. Quæ hîc porro dicta sunt nobis, Canoni Eliberitano nonnihil lucis infundent, quo scilicet permittitur Episcopis, Presbyteris, Diaconisque aliquid exercere negotii, dum ne suæ finibus exiliant residentiæ; data etiam copia, ut filios, amicos, libertos, servos ei negotio in loca remotis præficiant, vicariam sibi operam navaturos, dum ne extra Provinciam illa negotiatio distrahatur.
Can. 19. *Episcopi, Presbyteri & Diaconi de locis suis negotiandi causa non discedant: nec circumeuntes Provincias, quæstuosas nundinas sectentur. Sanè ad victum sibi conquirendum, aut filium, aut libertum, aut mercenarium, aut amicum, aut quemlibet mittant. & si voluerint negotiari, intra Provinciam negotientur.*

Usque adeo certè Ecclesia Beneficiariis nonnisi necessaria subministrabat vitæ subsidia, & Episcopis etiam ipsis, nempe velut pauperibus, ut complures ex ipsis artificioli aliquid ad vitam tolerandam exercerent; & forsan non tantùm ut sportulas pro suo sibi loco debitas dimitterent pauperibus impartiendas, sed & ut pauperes ad lucelli etiam sui partem aliquam vocarent. Paulus Apostolus in hoc præluxerat, arte & labore manuum victitans, & alios alens. Id secuti non erant cæteri Apostoli, ut usum legemque potiùs instituerent generalem, & in mores inducerent, & fideles insuefacerent sustentandis Ministris sacris. Hæc ergo eadem mens est Canonis Eliberitani, Paulo consentanei, qui & ipse distrahi curabat tentoria, quæ contexuerat. Totum id negotium alendis Clericis, levandisque pauperibus dicatum est. *Ad victum sibi conquirendum:* non ad eos collocupletandos. Eodem enim Canone prohibetur sordidum negotium, quo laboratur, non ut fiat satis necessitati, sed insatiatæ hominum avaritiæ: *quæstuosas nundinas*; & cui servitur inquieta per Provincias discursatione. Quod vitii à Cypriano inustum est iisdem propè verbis: De lapsis
Episcopi plurimi, quos & ornamento oportet esse cæteris, & exemplo, divina procuratione contempta, procuratores rerum secularium fieri, derelicta cathedra, plebe deserta, per alienas Provincias oberrantes, negotiationis quæstuosæ nundinas aucupari. Esurientibus in Ecclesia fratribus habere argentum largiter, &c.

XI. Nihildum diximus de agris & fundis Ecclesiæ per hæc duo sæcula, quod paucos sanè obtineret, nec enim dixerim nullos. Alexander Severus Imperator, referente Lampridio, Christianis addixit Ecclesiam, de qua controversiam faciebant caupones. Gentili licèt superstitione occupatus Princeps, satius tamen fore duxit, ut locus Numini dicaretur: *Cùm Christiani quendam locum, qui publicus fuerat, occupassent: contrà Popinarii dicerent sibi eum deberi, rescripsit melius esse, ut quomodocumque illic Deus colatur, quàm popinariis dedatur.*

Jam ergo inficias nemo ierit, quin Ecclesias & templa nostræ sectæ in communi possideremus, ceu fundos; quos cùm nobis Imperatores ipsi adjudicarent, adsererentque adversùs vim illos temerè usurpantium; hinc probabilis conjectura, non vetuisse illos, quin ruri & in urbibus fundus agrosque passim acquireret Ecclesia. Res in aperto est. Si Romæ, si Antiochiæ sinebant Imperatores aliquas Ecclesias Christiano cultu frequentari, ut sequenti capite referemus, non intercessisse eos, quin prædia & fundos ruri & in urbibus illæ Ecclesiæ obtinerent.

XII. Decimas suprà strictim attigit Cyprianus, & in eo uno satis argumenti est, ut existimemus Christianos eo religionis officio functos esse tantò scrupulosiùs, quantò certissimi erant, justitiam & charitatem Christianorum Pharisæia concedere non debere, qui decimas omnium religiosè persolvebant. Paulò apertiùs rursum alibi idem sanctus Pater de eadem re, quando docet, uti Collegio olim Sacerdotum & Levitarum pendebantur decimæ ab undecim Tribubus aliis, ut ab aliis occupationibus feriati, uni possent se Altaris & Templi ministerio totos impendere: *Ad victum atque vestitum ab undecim Tribubus de fructibus qui nascebantur, decimas perciperet:* ita nunc Clerum oblationibus & donis fidelium ali: *Quæ nunc ratio &* L.1. Ep. 9.
forma tenetur, ut qui in Ecclesia Domini ad ordinationem Clericalem promoventur, nullo modo ab administratione divina avocentur, ne molestiis & negotiis secularibus alligentur, sed in honore sportulantium fratrum, tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altaribus & sacrificiis non recedant.

CAPUT.

CAPUT III. *P. 1. l. 3. c. 3.*

De bonis temporalibus Ecclesiæ Orientalis usque ad Imperium Constantini. De Oblationibus, Decimis, Collectis, fundis & prædiis.

I. Ecclesiæ Romanæ largitiones in omnem effusæ Orientem.
II. Non pauci prædia adhuc sua divendebant.
III. Ecclesiæ Orientales ante Imperium Constantini erant possessiones, domus, agri.
IV. A Principibus ipsis Ecclesiæ vendicati fundi, quod Evangelicæ paupertati nihil obstrepebat.
V. De oblationibus.
VI. De Primitiis & Decimis, ex Canonibus & Constitutionibus Apostolicis.
VII. Irenæi doctrina in eam rem.
VIII. Expeditissimi à terrenis affectibus Antistites Apostolici, magna animi & eloquentiæ vi fideles ad largiùs dandum cohortabantur.
IX. De Primitiis & Decimis ex Origene.
X. Pro hoc genus largitiones pro sacris hostiis habita.
XI. Marci Aurelii Imperatoris largitio.

I. Finitima erat Occidentali Orientalis Ecclesiæ lex & disciplina in rebus fundisque suis. Celebrata est ab Episcopis Græcis summis quibusdam laudibus Ecclesiæ Romanæ liberalitas effusissima in omnes Orbis Ecclesias alias, qui rivuli tam longè latèque manantes uno ex fonte exoriri poterant spontanearum Romanæ plebis oblationum, vel confluentium eò undique fidelium. Quod tam studiosè commendabant, utique pro virili sua parte imitari satagebant Episcopi Orientales. Prodibit hic ante alios Dyonysius Corinthi Episcopus in Epistola ad Soterem Papam, ubi hunc morem commendat, quem testatur Eusebius ad sui usque ævi persecutiones observatum fuisse. *Hæc vobis con-* [L. 4. c. 23.] *suetudo est, jam inde ab ipso Religionis exordio, ut fratres omnes vario beneficiorum genere afficiatis, & Ecclesiis quamplurimis, quæ in singulis urbibus constitutæ sunt, necessaria vitæ subsidia transmittatis. Et hac ratione tum gentium inopiam sublevatis, tum fratribus qui in metallis opus faciunt, necessaria suppeditatis.* Dionysius Alexandriæ Episcopus datis ad Stephanum Papam litteris eas largitiones Ecclesiæ Romanæ permanasse refert in Syriam usque & Arabiam. *Syria-* [L. 7. c. 5.] *rum quidem Provinciæ omnes cum Arabia, quibus identidem necessaria suppeditatis.*

II. Confirmat porro idem Eusebius ab Orientalibus non paucis initam fuisse eandem, de qua Lucas, viam & rationem Ecclesiæ Hierosolymitanæ, abdicandis caducis omnibus, & in egenos dispensandis, quò & cælestibus mox Evangelicæ doctrinæ thesauris varias in Orbis Provincias spargendis. [L. 3. c. 37.] *Siquidem plerique ex illius temporis discipulis, quorum animos ardentioris Philosophiæ desiderio verbum divinum incenderat, Servatoris nostri præceptum jam antea expleverant, divisis inter egentes facultatibus suis. Deinde relicta patria peregrè proficiscentes, munus obibant Evangelistarum.*

III. Non dissidet à verisimilitudine, in Oriente complures fidelium Ecclesiis dono dedisse fundos & hæreditates ipsas, non vendidisse, ut simul & semel pretio earum pauperes juvarentur. Profertur enim ab Eusebio Lex ipsa Constantini, qua restitui jussit Ecclesiis domos, possessiones, agros, hortos, quibus eas persequentium furor spoliarat: ut jam ambigere queat nemo ante Imperium Constantini suos fuisse Ecclesiæ fundos, agrosque. *Omnia ergo quæ ad Ecclesias rectè visa fuerint pertinere, sive domus ac possessio sit, sive agri, sive horti, seu quæcumque alia nullo jure quod ad dominium pertinet imminuto, sed salvis omnibus atque integris manentibus, restitui jubemus.* [De vita Constant. L. 2. c. 39.]

IV. Enimvero cùm Ecclesias esse extruique sinerent Ethnici Imperatores: cùm author sit Eusebius, novas in dies & magnificentiores exædificatas fuisse: *Priscis ædificiis jam non contenti, in singulis urbibus spatiosas ab ipsis fundamentis extruebant Ecclesias.* Cùm primus omnium Diocletianus eas everti Edicto publicato coëgerit, ecquis dubitet, quin sui illis fundi, reditusque antè esse potuerint, ad Altaris ministerium, ad ministrorum cibos? Refert Eusebius sub Imperio Constantini cœptum esse restaurari Ecclesias, nitore & opulentia majore, quàm priùs. *Nobis incredibilis erat lætitia, cùm loca cuncta,* [L. 8. c. 1. 23] *quæ Tyrannorum impietas paulò antè subruerat, revi-* [L. 10. c. 2] *viscere videremus; templaque rursus à solo in immen-* [L. 9. c. 10.] *sam altitudinem erigi, & longè majore cultu ac splendore, quàm illa quæ priùs expugnata fuissent, nitescere.*

Cùm Paulus Samosatenus ex eodem Eusebio morem gerere detrectaret decreto Concilii Antiochiæ adversùs eum ejusdem urbis Episcopum congregati, nec *domo Ecclesiæ* excedere vellet, jussit Aurelianus Imperator illi eam addici, ad quem Episcopi Italiæ, & Romanus Præsul rescripsissent. *Iis de-* [L. 7. c. 30.] *mum tradi præcipiens, quibus Italici Christianæ Religionis Antistites, & Romanus Episcopus scriberent.* Fateamur ergo necesse est, fidelium pietate & largitate Ecclesiis dono datas esse terras, domos, hæreditates, antè etiam quàm habenas Imperii Christiani Principes tractare incœpissent, eorumque fundorum Episcopos usumfructum & administrationem habuisse penes se, ut eos tuerentur etiam judicio & ope Principum, necdum Christiano nomine & mysterio initiatorum.

Hinc & illud emergit, nunquam restingui potuisse primævum illum æstum & ardorem Ecclesiæ nascentis, donandis & addicendis latifundiis, quin immo effudisse se in omnes & Orbis Provincias & posteras ætates. Quamquam enim vendi suaserit Christus, & dari pauperibus, nec de crastino anxiari: non ea tamen ejus fuit vel mens, vel voluntas, ut litteræ ipsi & verbis præcepti serviremus; uti nec quod alibi præcepit, genam cædenti non, alteram objici. Cæsus est & ipse in genam, nec alteram obtulit cædendam: discipulum quoque habuit, qui in loculos recondere, quæ futuris usibus prodessent. Factis ejus verba aptanda sunt. Voluit ergo & ipse, ut purissimis Ecclesiæ suæ sæculis, Episcopi illi Apostolici, & martyria ad ipsa toto pectore anhelantes, fundos agrosque Ecclesiæ oblatos susciperent & possiderent, quo hæc jam tum lex & consuetudo præformaretur futuris Ecclesiæ sæculis, posse ab Ecclesia fundos & possessiones obtineri, illæsa paupertatis Evangelicæ professione, cùm possidentes non possidentibus simillimi essent, utentes non utentibus; cúmque patrimonii pauperum nihil quisquam nisi ut pauper delibaret, quamvis pinguium administrator esset Beneficiorum.

V. Venio ad oblationes, quas duplicis generis fuisse declarant Canones Apostolici. Aliæ enim ad [Can. 3 4. 5.] Altare offerebantur, putà triticum, racemi, oleum, thus. Aliæ in domum Episcopi deferebantur, mel, lac, legumina, volatilia, pecudes; porro horum inter Clericos partiendorum penes Episcopos &

Presbyteros cura erat & potestas. Certum est ergo horum tunc Beneficiariorum, seu Clericorum proventus, ex solis emersisse distributionibus, nec ullo eos adhuc fundo, vel donatis, vel operari solitos fuisse, sua omnia in commune possidente Ecclesia omni, & singulis quo egerent suppeditante; prælucente jam tum ea lege sanctissimis quibusque Congregationibus, & regula, ut charitas & paupertatem foveat, & propulset inopiam.

VI. Ex Constitutionibus Apostolicis dilucidius intelligetur, ut primitiæ & decimæ omnium à fidelibus Ecclesiæ exolverentur. *Dabis Sacerdotibus omnes primitias torcularis & areæ, vindemiæ & messis, boum atque ovium. Dabis omnem decimam pupillo & viduæ, pauperi & proselyto. Dabis etiam Sacerdotibus primitias panum recentium, vini ex dolio, olei, mellis, pomorum, sive baccarum, uvæ, aut aliorum fructuum. Primitias vero argenti aut indumenti, cæterarumque rerum quas possides, tribues pupillo & viduæ.* Suppetebat ergo unde tolerare vitam possent, non deliciari. Suppetebat, quod necessarium, quod etiam commodum videri posset: superfluitas, fastus, splendor omnis præcidebatur. Hæc ad Clericos. Jam ad laïcos, habes hic quo jure astringerentur, sive decimas, sive primitias, sive quocumque alio nomine rem adumbres, tributa justissima, ut Deo, Deique Ministris persolverent, cui se & sua deberent omnia.

L. 7. c. 30.

Inde est quod & alibi Scriptor idem Constitutionum Apostolicarum testatum facit, ut ingenti cum fœnore sola Eucharistia pensantur nobis sacrificia omnia Mosaïcæ legis; ita iis quæ nunc ad Altare Ecclesiæ convehuntur oblationibus, exhiberi primitias, decimas, & quascumque alias Templi Hierosolymitani largitiones. *Audi sacra Catholica Ecclesia, quæ antea sacrificia, nunc precationes & obsecrationes & Eucharistia: quæ tunc primitiæ & decimæ, & portiones, ac dona, nunc oblationes quæ per sanctos Episcopos offeruntur Deo per Christum, qui pro omnibus mortuus est.* Denique si jugum Legis permolestum nostris excussit cervicibus libertas Christiana, non ea tamen nos exolvit, authore eodem Clemente, seu quovis alio, necessitate inexorabili sustentandi Cleri, sublevandorumque pauperum. *Tametsi vos Deus à servitute ascitorum vinculorum liberavit, &c. Non tamen à pensionibus liberavit, quas Sacerdotibus debetis, & quas egentibus benignè largiri oportet. Ait enim Dominus in Evangelio, Nisi abundaverit justitia vestra, plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Bona fide Pharisæus primitias, decimas, aliaque pia vectigalia pendebat Templo Hierosolymitano. Christus eo ob oculos posito fidelibus suis exemplo, abundantiam quandam uberiorem justitiæ & pietatis ab eis se desiderare sanctissimè affirmat; alioqui sepiendum illis aditum, & occludendas fores Regni cœlestis.

L. 2. c. 25.
L. 2. c. 35.

VII. His assentitur Irenæus, ubi ait, quæ Israëlitæ suo, vel Templo, vel sacrorum Ministrorum Collegio offerebant, umbratiles tantum eas fuisse imagines ejus longè effusissimæ munificentiæ, qua Ecclesiam, quà pauperes omnes fidelium largitas inexhausta prosequitur. *Nihil enim otiosum, nec sine signo, & sine argumento apud eum. & propter hoc illi quidem decimas suorum habebant consecratas. qui autem perceperunt libertatem, omnia quæ sunt ipsorum ad dominicos decernunt usus, hilariter & libere dantes ea, non quæ sunt minora, utpote majorem spem habentes.* Vide, quo sanctissimus Antistites, & Martyr constare voluerit eam libertatem, qua Ecclesiam suam donavit Christus, à servitute legis Mosaïcæ absolutam. Non ut decimas & primitias jam non pendant, aut non totas Christiani pendant, sed ut totum pendatur, & quidem ea charitate, quæ alacritatem hilaris animi spiret, eamque despicientiam rerum omnium, quæ par est, ut nosmet nostraque omnia Deo dependamus. Sunt ergo veteris, sunt & novi Testamenti oblationes, sed quanto novum veteri antecellit, tantò & uberiores sunt ejus oblationes, ut quæ à charitate longè effusissima proficiscantur. *Non genus oblationum reprobatum est: oblationes enim & illic, oblationes autem & hic: sacrificia & in Ecclesia: sed species immutata est tantùm, quippe cùm jam non à servis, sed à liberis offeratur. Unus enim & idem Dominus; proprium autem character servilis oblationis, & proprium liberorum: uti & per oblationes ostendatur indicium libertatis.* Parcè ergo dabant Israëlitæ, quia servi erant, vinculis suis constricti & innexi cupiditatibus rerum terrenarum: eratque pro servili conditione non parcimonia. At Christiani abruptis carnalium affectuum compedibus, verè liberi sunt: & munera liberis, Deique filiis consentanea amplissimaque offerunt: nempe cupidissimi omnia cum cœlesti Patre, cum fratribus suis ejus filiis omnibus communia habere.

L. 4. c. 34.

VIII. Hæc Irenæi, hæc aliorum tum Patrum, ad largissimè dandum hortamenta, nulla sordium, nulla vel suspicione avaritiæ infamari poterant. Terrena enim illi & mortalia omnia infra se posita habebant, ubique & semper ad fundendum pro Christo sanguinem paratissimi, aliquando tandem à se fusum iri persuasi plerumque: interim de tota Ecclesiæ opulentia tantum velut primoribus labris delibantes, quantum cæteri pauperes, quantum tuendæ vitæ, fovendæque paupertati opus erat. Itaque sola eis animarum lucra oculis obversabantur, quando excitabant laicos, ut ultro nontium illis omnibus remitterent bonis, quæ posset persecutor auferre, quæ cœlestibus thesauris ita commodè & certissimè inferri possent. Cùm verò & eadem persecutionis, mortisque præcipitis discrimina imminerent fidelibus omnibus, omnibusque eadem Martyrii laurea desponderetur, non ægrè ab illis abjiciebantur, quibus terræ & mortalitati huic possent adglutinari. Ita his illisque fixum illud animo, certissimumque erat, compendiosius esse dare, quam accipere; & cùm Deo totum dabatur, totum fœnori dari, cumulatissimè mox refundendum: denique lutea & terrena à nobis Deum accipere hic bona, aurea & æterna rependere. *Verbum dedit populo præceptum faciendarum oblationum, quamvis non indigeret eis, ut disceret Deo servire. Sic & ideo nos quoque offerre vult munus ad Altare frequenter, sine intermissione. Est ergo Altare in cælis. Illuc enim preces nostræ & oblationes nostræ diriguntur.* Ibidem.

IX. Fusè illud exequitur, sed & vehementer premit Origenes argumentum, Quod lege Mosaica de In Num.
primitiis, & decimis præcepit Deus, id etiamnunc Hom. 11.
à nobis religiosissimè observari debere, ut invariabile ejus præceptum, qui totum cùm daret, portionem aliquam sibi retinuit, quam ut nostræ pietatis & grati animi repeteret monumentum. Sed non iis se finibus circumscribi patitur Origenes. Pharisæum enim observat ipsius Christi testimonio, Primitiarum & Decimarum legis observantissimum fuisse; & non posse tamen cuiquam regni cœlorum januam patere, nisi abundatiore sanctitatis copia affluat: *Quod ergo vult fieri à Pharisæis, multo magis & majore cum abundantia vult à discipulis impleri.*

Quòd confirmatur ab eo, recensitis compluribus aliis Judaïcæ religionis capitibus, quibus tamen longe ulteriores pietatis regulas, & elimatiores præscribebat Christus suis virtutes. *Quomodo ergo abundat justitia nostra plusquam Scribarum & Pharisæorum, si illi de fructibus terra sua gustare non audent, priusquam primitias Sacerdotibus offerant, & Levitis decima separentur; & ego nihil horum faciens fructibus terra ita abutar, ut Sacerdos nesciat, Levites ignoret, divinum Altare non sentiat?*

X. Observatum est illud jam à nobis, & hic rursus tamen inculcandum, sic Scripturas, sic sanctos Patres de primitiis, de decimis & oblationibus, de stipe denique & eleemosyna, quæ erogatur in pauperes, & in Clericos, verba facere, tanquam de hostiis quibusdam, & de uno eodem sacrificio, quo Christus ad aras nostras quotidie immolatur. Alebantur Aaronici Sacerdotes victimis, quas obtulerant: & nunc Ministros Altaris alere, unum idemque est, atque hostias offerre. At Christiani Sacerdotes & Ministri omnes sacrorum, verissimo quodam & luculentissimo sensu, in unum conflantur cum Christo Sacerdotem, unamque victimam; in illo sese, & in sese illum offerunt, unum inter se, unum cum ipso corpus, unus panis. Cùm pauperes omnes vescantur eleemosynis & hostiis oblatis Deo, in corpus Christi & ipsi trajiciuntur, conflanturque in unum summum Sacerdotem, & in illam universalem hostiam, cujus oblatio ad orbis usque fines, & ad sæculorum usque exitum propagatur, & perpetuatur.

XI. His obiter addenda mirifica largitas M. Aurelii Imperatoris, qui annuis ter mille frumenti modiis donavit Ecclesiam Hierapolitanam, cujus Episcopus filiam ejus à dæmone exagitatam sanaverat. Nec illud donum nisi à Juliano Apostata retractatum est. Vide Acta beati Abercii, hoc erat Episcopi nomen, apud Metaphrasten & apud Baronium, anno 163.

De Decimis & Primitiis post Imperium Constantini.

CAPUT IV. *P. 1. l. 3. c. 4.*

De Decimis & Primitiis in Ecclesia Latina post Imperium Constantini, usque ad annum Christi quingentesimum.

I. Ecclesiæ opibus facta est ingens accessio post Imperio admotum Constantinum.

II. Ex Hieronymo, cum Clerici Levitæ sint novi Testamenti, debentur illis decimæ.

III. Quæ Primitiarum quantitas esset.

IV. Arctiori fideles vinculo tenentur, quam Israëlitæ, ad decimas & primitias dandas & ulterius aliquid.

V. Quam blande & quam instanter Augustinus imminere fidelibus, ut eadem eliceret.

VI. VII. Plusculum quam decimas exigit Augustinus, & ex opere quoque manuum, atque ex industria exigit.

VIII. IX. A quibus non abludunt Julianus Pomerius, & Cassianus.

X. Decimæ & primitiæ quandoque ad vicina convehebantur Cœnobia.

XI. XII. Quàm anxie urgeret Augustinus fideles, ne modulo Pharisaica justitiæ, ne decimarum jejuna solutione contenti essent.

I. IMperio Constantini pax affulsit Ecclesiæ. Pacem ingentia secuta sunt opum, virium, & dignitatum incrementa. Quæ rerum accessio temporalium gratulanda utique fuisset, si sanctimoniæ quoque & virtutum incremento cederet, non detrimento. Verè enim Hieronymus in vita Malchi Monachi: *Ab Apostolis usque ad nostri temporis facem Ecclesia persecutionibus crevit, Martyriis coronata est, & postquam ad Christianos Principes venit, potentia quidem & divitiis major, sed virtutibus minor facta est.* Hac mente, hac animi persuasione sancti Patres temporalia Ecclesiæ bona, eorumque novas accessiones spectarunt, non ut lætitiæ, sed ut tristitiæ potius & gemituum materiam, timorisque ejus religiosi, & cautionis necessariæ, ne his caducis bonis suffarcinati, tanto simus verorum & æternorum bonorum inaniores, & quo inaniores, eo fastidiosiores.

II. Opes Cleri enumerare ordiemur à decimis, quo veluti tributo summi Nominis Majestas, toto pene orbe terrarum colebatur. Erant Clerici nostri novi Testamenti veluti Levitæ; utrorumque portio in Scripturis Deus dicitur. Id sonat vox ipsa Cleri, cujus sors Deus, qui & ipse vicissim Dei sors est. Hinc æquum censet Hieronymus, ut decimis & oblationibus Clerici sustententur. *Si ego pars Domini sum, & funiculus hereditatis ejus, nec accipio partem inter ceteras Tribus, sed quasi Levita & Sacerdos vivo de decimis, & Altari serviens Altaris oblatione sustentor, habens victum & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus sequar.* Ita ille in Epistola ad Nepotianum de vita Clericorum. Vides hic & Laïcos astringi solvendis decimis, & Clericos obligari, ut de Altari victitent illi quidem, non luxurientur.

III. Rursus enim ille elegantissimè, ut decimæ & primitiæ alendis, non ditandis Clericis impendi debeant; extricandis illis à temporalium cura & sollicitudine, non amplius immergendis: in Epistola ad Fabiolam de veste sacerdotali: *Primitiæ frugum & omnium ciborum atque pomorum offeruntur Antistiti, ut habens victum atque vestitum, absque ullo impedimento securus & liber serviat Domino.* Idem alibi vir doctissimus observat in sacris Litteris non designari quantitatem & modum primitiarum. Traditione inter Hebræos nescio qua vulgatum esse, quadragesima parte constare eas debere, saltem sexagesima. Videri denique Ezechielem eas affixisse sexagesimæ parti, ad avaritiam Sacerdotum frænandam. Nemini autem ambigere fas est ex Hieronymo, quin à plebe justa stipendia possint Sacerdotes *In cap. 45. Ezech.*
& Clerici Ecclesiæ exigere, quamvis vehementer illis succenseat, qui ultra jus & modum quidvis extorquent. *Sugillat Propheta non solum illius temporis Sacerdotes & Principes, sed nostri quoque: qui ditiores fiunt Sacerdotis dignitate; & præter ea quæ sibi Domini dispositione debentur, tollunt à pauperibus per violentiam, vel sub honoris nomine diviter spoliant.* *Ibid. c. 46*
Non ergo necessario locupletari, sed sustentari debent à populis Clerici; *quæ sibi Domini dispositione debentur.*

IV. Sibi, hoc est, Sacerdotibus & Ministris suis Deus hanc olim integram servaverat portionē de terrenis omnibus bonis, decimas & primitias. Christus non eo se continuit modo, suos quippe cohortatus, ut omnia abdicarent, & in pauperes, ac operarios Evangelicos distribuerent: plura utique ab illis deposcebat, etsi non exigebat, quàm olim expressum

fuerat ab Israëlitis, quibus ejusmodi perfectionis consilia ne proposita quidem fuerant unquam. Ita scilicet argumentatur Hieronymus in Commentariis ad Malachiam: *Quia decimas & primitias Levitis populus non reddebat, se ipsum dicit Dominus fraudem sustinere, cujus Ministri fame coacti & penuria templum deseruerint, &c. Quia fraudastis me parte mea, hortor vos, ut inferatis decimas in thesauros templi. Si enim per alios visitatur in carcere & ægrotus suscipitur, & esuriens sitiensque cibum accipit atque potatur; cur non in Ministris suis ipse decimas accipiat, & si non dentur, parte sua ipse privetur?* Quin & validiora non paulo sunt, quæ mox subduntur; divino & naturali jure, & insolubili proinde vinculo teneri Laicos, teneri Christianos promiscuè ac Judæos, sed illos magis, ut à quibus spiritalia accipiunt, illis temporalia refundant alimenta. *Quod de decimis primitiisque diximus, quæ olim dabantur à populo Sacerdotibus ac Levitis, in Ecclesia quoque populis intelligite; quibus præceptum est, non solùm decimas dare & primitias, sed & vendere omniaqua habent, & dare pauperibus, & sequi Dominum Salvatorem. Quod si facere nolumus, saltem Judæorum imitemur exordia, ut pauperibus partem demus ex toto, & Sacerdotibus ac Levitis honorem debitum referamus.* Decimis ergo & primitiis donantur & coluntur Clerici, tanquam majestate Dei circumfusa effulgentes, tanquam Christi personam induti, tanquam vicem omnium circumgestantes pauperum, quo fit ut eis non frui, sed uti debeant religiosè, piè & parcè.

Cap. 3.

V. Nihil Augustino fieri potuit expeditius, puriusque ab omni terrena cupiditate. Et non potuit non tamen ille fideles vehementissimè commonefacere, atque urgere, ut justa Clero vectigalia, ut dona, ut decimas exolverent, vel quidvis aliud largius adhuc & munificentius. Quanquam daret enim Pharisæus decimas religiosissimè, exspes tamen fuit & exhæres Regni cælestis. Laicorum est ergo antevolare Cleri necessitatibus & petitionibus, atque ita secum statuere, sua pluris interesse quàm Cleri, decimæ ut solvantur; conducibilius sibi esse dare, quàm Clero accipere. Si qua blanda vis fiat aliquando, ipsis potissimùm consuli; nec enim eorum dona, sed fructum & salutem cordi esse: si quid quandoque Clerus minus justo exigat, hanc ejus moderationem ipsi decoram, populo invidiosam & exitialem esse. *Dominus ait, Manducate quæ ab ipsis sunt; & ne putarent aliquid de suo donare, Dignus est, inquit, operarius mercede sua. Talia non quærentes à vobis, ideo liberius dicimus. Sed & si quæreremus fructum vestrum quæreremus, & non vestras opes, sed vestram justitiam. Efficite ut vos ipsos exigatis, efficimini exactores vestri. Christus tacitus exigit, & major est vox tacentis quia in Evangelio non tacet &c. Nemo enim à vobis potest exigere, nisi fortè exactione opus est, ut qui vobis in Evangelio serviunt, petant à vobis. Si ad hoc ventum fuerit, ut petant, videte, ne quod vos à Deo petitis, frustra petatis. Estote ergo exactores vestri, ne aliquid illi, qui in Evangelio serviunt vobis, non dicam, petere cogantur, nam fortè nec coacti petent; sed ne silentio vos arguant.* Ita ingeniosa charitas non exigendo exigit, non flagitando flagitat. Modestiùs, sed & efficaciùs exigit, qui exigere se posse, nec velle ostendit. Ubi Evangelica lege convenitur laicus, qua jubetur dare, patientiæ postea & silentii mira vis est ad quidvis extorquendum.

In Psal. 146

VI. Præclarissimè mox ibidem subjicit Augustinus Orbis universi dominum & Imperatorem esse Christum; regium illi ærarium & fiscum esse; seponi ab unoquoque fideli debere, ex reditibus & bonis suis omnibus, quod in Imperatoris sui fiscum inferat, ne fur audiat & fraudator; vix decimis nostra posse debita expungi. *Nunquam hoc facietis, nisi aliquid de rebus vestris sepositum habueritis, quod cuique placet pro necessitate rei familiaris suæ, tanquam debitum, quasi fisco reddendum. Si non habet Rempublicam suam Christus, non habet fiscum suum, &c. Præcidite ergo aliquid, & deputate aliquid fixum, vel ex annuis fructibus, vel ex quotidianis quæstibus vestris. Exime aliquam partem reditnum tuorum. Decimas vis? Decimas exime, quanquam parum est. Dictum est enim quia Pharisæi decimas dabant. Jejuno bis in Sabbatho, decimas do omnium quæ possideo. Et quid ait Dominus? Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum Cælorum. Et ille super quem debet abundare justitia tua decimas dat, tu autem nec millesimam das. Quomodo superabis eum, cui non æquaris?* Quibus verbis insinuatur perspicua necessitas bonorum omnium saltem decimas Clero dandi, nec decimas tantùm proventuum terrarum & fundorum dandi, sed negotii etiam & artificioli. *Aliquid fixum, vel ex annuis fructibus, vel ex quotidianis fructibus vestris.*

VII. Quæ duo eadem magni momenti capita pulcherrimè declarantur Sermone hoc Augustini nomine evulgato: *Jam propè sunt dies in quibus messes colligere debemus, de offerendis, imò de reddendis decimis cogitemus. Deus enim qui dignatus est totum dare, decimam à nobis dignatur repetere, non sibi, sed nobis sine dubio profuturam, &c. Decimæ tributa sunt egentium animarum, redde ergo tributum pauperibus, offer libamina Sacerdotibus. Quod si decimas non habes fructuum terrenorum quod habet agricola, quodcumque te pascit ingenium, Dei est, inde decimas expetit, unde vivis: de militia, de negotio, de artificio redde decimas, &c. Primitias rerum & decimas dignatur petere, & negas avare? Quid faceres, si partibus sibi sumptis, tibi decimam reliquisset?* Serm. 219. de Temp.

VIII. Nec minùs dilucidè ex Juliano Pomerio constat decimas Clero persolutas certissimè fuisse, ubi invehitur in Pastores sui amantes, gregis immemores, qui se ipsos, non gregem à Deo sibi creditum pascunt. *Gregem Domini pascendum Pastores facti suscepimus, & nos ipsos pascimus, quando non gregum utilitati prospicimus, sed quid foveat & augeat nostras voluptates attendimus. Lac & lanas ovium Christi, oblationes quotidianas ac decimas fidelium gaudentes accipimus, & curam pascendorum gregum, à quibus perverso ordine volumus pasci, deponimus.* De vita contemplat. l. 2. c. 11.

IX. Memorata est à Cassiano singularis religio agricolæ, qui Joanni, celeberrimo illi Eremi incolæ, *quasdam frugum suarum primitias deferebat:* sed & diebus singulis matutinis & vespertinis horis ad Ecclesiam convolabat, impensissimas Deo acturus gratias, tam munifico largitori eorum bonorum, quas antè ne delibabat quidem, quàm primitias & decimas proventuum suorum ei obtulisset. *Neque se unquam de fructibus suis aliquid usurpasse, nisi prius Deo primitias eorum & decimas obtulisset.* Collat. 14. c. 7.

Novum porro, aut inusitatum non erat ad Monachos deferri decimas & primitias ruris. Ejusmodi piis oblationibus, decimis, primitiisque certatim coli, ac cumulari solitos sanctissimos Monachos, fidem facit idem Cassianus. *Ad hunc beatum Joannem cùm juvenis advenisset deferens religiosa munera, inter cæteros possessores, qui certatim decimas vel primitias frugum suarum memorato seni de suis substantiis offerebant.* Collat. 21. c. 1.

Refertur mox ab eodem Cassiano ejusdem sanctissimi Monachi sermo, mirificè consentiens iis omnibus, quæ ex Hieronymo suprà & ex Augustino decerpsimus: primitiis decimisque hostias contineri, quas Deo, ejusque ministris, & pauperibus fideles offerre teneantur: se[d] qui h[a]ctenus eo officio functus sit, cum Legi [sa]ti[s fecis]set, nondum Evangelio obtemperasse, u[bi] aliquantò major desideratur cumulus perfe[c]tionis. *Gratanter amplector, quia fideliter primitias vestras ac decimas indigentium usibus profuturas, velut sacri[f]icium Domino bona suavitatis offertis. Quam devotionem fideliter exequentes, scitote vos Legis antiqua justitiam consummasse, sub qua eunc positi & transgredientes eam reatum inevitabiliter incurrebant, & implentes ad perfectionis apicem pervenire non poterant.*

Ibid. c. 2.

Primitias ad quinquagesimam annui proventûs partem consurgere, religiosiores quadragesimam dare, torpentes & tepidos sexagesimam, sed perfectæ justitiæ non eos esse terminos, quos Legis: nec ipsam sibi vi[de]ri fecisse satis, ubi præceptis morem gessit. *Justi enim quibus lex non est posita, sic probantur non esse sub lege. ut justitias legis non solum implere. verum etiam superare contendant, sitque devotio eorum legali major imperio, quæ observantiam cumulans præceptorum, voluntaria addat ad debita.*

Ibid. c. 3.

Theonas ad quem Joannes verba faciebat, professus est se quotannis eidem Monasterio decimas obtulisse, de primitiis dandis, ne venisse quidem sibi in mentem, quòd ea lege obligaretur: sed etsi eas persolvisset, ab Evangelicæ perfectionis norma procul se futurum semper fuisse: unde sibi jam certum esse, ut omnia abdicaret, totumque se in Deum reconderet. *Cum decimas frugum suarum solitus esset Diaconiæ annis singulis dependere, primitiarum rationem ne audisse quidem arbitraretur; quam tamen etiamsi similiter implesset, longe nihilominus secundum senis sententiam se ab Evangelica perfectione distare suppliciter fatebatur.*

Ibid. c. 8.

X. Perspicis hic derivatas non raró fuisse in Monasteria decimas & primitias Laicorum, nec iniquo id Clericos tulisse animo, usque adeo & illic pietas & religio, hîc charitas & terrenorum contemptio eminebat. Id enim eximia sanctitate assequebantur Cœnobia; ut & hæ fidelium largitiones ad ea confluerent; & ei jacturæ suæ Clerici gratularentur. Enimvero cùm ad alendus etiam pauperes spectet, quidquid primitiarum, decimarum, & cæterarum oblationum Clero offertur: non poterat non gratissimum id accidere, ut earum pars nonnulla ad pauperes deferretur eos, qui vitæ sanctimonia paupertatem ipsam ornabant & quodammodo consecrabant, rebusque oblatis parcissimè utentes, reliqua in pauperes omnes largissimè effundebant. Suum in ærarium Clerus decimas congeri velut patrimonium pauperum interpretabatur; unde nec suis opibus quidquam decedere existimabat, ubi pauperibus Monasteriorum decimæ cedebant. Denique si dantium potius saluti, quàm accipientium studebatur utilitati, nihil magnopere referebat, cui decimæ penderentur, dum penderentur. Ita imbuti, ut existimo, ita affecti erant Clerici, Monachique.

XI. Rursus inculcant Augustinus & Hieronymus, Jure divino niti decimarum solutionem, ut quæ Deo debeantur, Deo exolvantur. Unde Hieronymus: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, id est, nummum tributum, & pecuniam: & quæ sunt Dei Deo, decimas primitias, & oblationes ac victimas sentiamus.*

In Matth. c. 22.

A quibus non abludit Augustinus: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Majores nostri adeo copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant, & censum Cæsari reddebant. Modo autem quia discessit devotio Dei, accessit indictio fisci. Noluimus partiri cum Deo decimas, modo autem totum tollitur.*

L. 50 hom. hom. 48

XII. Alibi rursum describuntur ab eodem Augustino officia fidelium, qui cum Deo astutè non agunt, nihil suffurari, & nec tantillum de salute periclitari volunt. Cùm Pharisaicæ justitiæ modum exuperare teneantur, bonorum quinta parte pauperes donant, aut dimidia, exemplo Zachæi, præter restitutiones in quadruplum. *Quisque operatur in Christi Ecclesia, abundat justitia ejus super Scribarum & Pharisæorum: ut cùm illi decimas darent, isti dimidias dent, sicut non de fructibus, sed de ipsis bonis fuis fecit Zachæus. Aut certè duplicet decimam, & duas decimas dando superet impendia Judæorum.*

Quæst. Evā. l. 2. 34. De Tempore hom. 105. 216.

Qui ad hæc obcalluerint teneritudinis & charitatis mutuæ inter mortales blandimenta, iis nihilo plus sapiet, quod idem alibi habet Augustinus, tam largè ministris Altarium, tam munificè pauperibus largiendum esse, ut non supersit nisi is nobis facultatum modus, qui decoram retinet mediocritatem. *Qui sibi aut præmium comparare, aut peccatorum desiderat indulgentiam promereri, reddat decimam, & de novem partibus studeat eleemosynam dare pauperibus: ita tamen ut quidquid excepto victu mediocri & vestitu rationabili superfuerit, non luxuria reservetur, sed thesauro cœlesti per eleemosynam pauperum reponatur. Quidquid enim nobis Deus plus quam opus est dederit, non nobis specialiter dedit, sed per nos erogandum transmisit; quod si non dederimus, res alienas invasimus.*

Serm. 219. de Temp.

CAPUT V. *P. 1. l. 3. c. 5.*

De Decimis & Primitiis in Ecclesia Græca post Imperium Constantini usque ad annum Christi quingentesimum.

I. Damnati in Concilio Gangrensi Pseudomonachi, qui debitas Clero decimas ad se derivabant.

II. Stomachatur Epiphanius in Monachos inertes & otiosos, qui alimenta Clero dicata sibi vendicabant.

III. Nazianzeni & Nicæni placita de Primitiarum & Decimarum necessaria solutione.

IV. Doctrina Chrysostomi in eandem rem. Ut agrestibus Parochiis Decima fiat tributa.

V. De Decimis specialiter agit Chrysostomus.

VI. Theodoreti doctrina.

I. Illisum est in Concilio Gangrensi anathema in Pseudomonachos fucatæ pietatis amatores, germanæ interpolatores & pietatis & Ecclesiarum disciplinæ, qui præ cæteris hoc novabant, quod ad se perferri vellent, eminentissimæ religionis ergo, primitias & decimas, quas traditio Ecclesiastica Clero addixerat. *Primitias quoque fructuum, καρποφορίας ἐκκλησιαστικάς, & oblationes eorum, quas veterum institutio Ecclesiis tribuit, sibimet vindicasse, tanquam sanctis, & apud se, & inter se dispensandas.* De primitiis & decimis hîc agi apparet, quæ deponi jubentur apud Episcopum, vel designatum ab eo Oeconomum Ecclesiæ. Episcopo etiam & Clero adjudicant Apostolici Canones tum primitias, tum cæteras id genus sacras largitiones.

Præfat. c 7. 8.

Can 4 5.

II. Cleri ergo indulgentiæ vel tolerantiæ imputandum erat, quod perhibente suprà Cassiano, decimæ fidelium ad Monasteria devehebantur. Porro tantò tum justior erat illa indulgentia, quòd &

pereximia esset illorum Cœnobitarum sanctimonia: & his illi largitatibus usque adeo ad iners & pingue otium non abutebantur, ut indefesso manuum labore & sese sustentarent ipsi, & in pauperes vicinarum regionum bene multa effunderent. Complures etiam longè præstantissimos Clericos author est Epiphanius in eadem ingressos esse vestigia; & quanquam sacri ipsi Codices eorum curam alendorum populis indixerint, opere nihilominus manuum & sese eos transegisse, & quidquid sibi residuum esset, vel de pio illo quæstu, vel de Cleri patrimonio in pauperes effudisse. Non aliò sanè collimat hic Epiphanii sermo, quàm ad exsibilandos Massalianos Monachos, qui fucum faciebant, & contemplationis specie desidiam prætexebant suam, ne manibus operari cogerentur. Intoleranda planè perversitas & præpostera licentia, ut decimas invaderent ii, qui nullo ad eas jure nitebantur: dum penes quos earum jus erat, ii abstinerent, easque ad pauperum usus transferrent.
Epiphan. hæres. 80. c. 5. 6. *Populos adhortatur Apostolus, ut quæ ad alendos Sacerdotes necessaria sunt, justissimis laboribus suis quæsita, suppeditent, offerendis primitiis, oblationibus & reliquis id genus. Quæ cùm in potestate sua habeant, quibus regendorum à Deo populorum est commissa provincia, horum tamen usui plenè penitusque non indulgent, qui Deo placere perfectè se velle profitentur. Illi enim tametsi è Sacerdotum numero sint, ad Pauli Apostoli imitationem non omnes quidem, sed plerique tamen ad susceptam verbi Dei prædicationem, externam manuum operam adjungunt, &c. Ut cùm sibi ipsis, tum fratribus & egentibus operis sui quæstum impertiant, &c. Hoc est, tam primitias & oblationes, quàm quod manuum suarum opera lucelli quæsierit, cum proximis suis ultro pro ardenti suo in Deum amore communicet.* Quandiu Massalianorum ignaviæ imitatores fuere Monachi, non justitiæ tantùm, sed & charitatis officio prohibuit Clerus, ne capiendis decimis non tam vitam tolerarent, quàm ignaviam alerent.

III. Primitiarum Deo & Ministris ejus debitarum fraudatores, gravissimi periculi reos agit Nazianzenus. Orat. 15 *Alius usuris terram contaminat, alius area & torcularis primitiis Deum, qui omnia donaverat, fraudavit.* Sicubi religiosa hæc pietatis officia populus intermittat, ingemiscere Clerum, & sese excutere vult Nazianzenus, quò peccantes ad officium revocet, eorum saluti, quàm lucro suo addictior. Nec enim quidquam vel ad gloriam præclarius, vel etiam compendiosius est, quàm Paulum imitari, & in disseminando Evangelio, non alia sibi polliceri, quàm cælestis demetenda gloriæ præmia. Ea sanè persuasione & spe olim Clerici, quæ sibi deberi non nesciebant, ultro relaxabant.
Orat. 28 *Num quosdam ex his qui altari ministrant, & pulcrè inopes sunt, pro viribus recreastis, ut animis minus distractis altari magis resideant, ac bonorum vestrorum participes facti, sua quoque vicissim vobis conferant? Turpe sanè est, hæc & nos exposcere, & vos non elargiri. Nec verò ideo hanc admonitionem habui, ut ita in me fiat. Melius enim mihi est mori, quàm ut gloriatio mea evacuetur, ac mihi prædicati Evangelii merces pereat, si hic laborum messem fecero. Evangelii enim prædicatio necessitatis est, munificentia autem & laus in eo sita est, ut gratis hoc munus obeamus. Verùm eò hæc ratio spectat, ut de Christo bene mereri discatis.*

Certissimum est ergo indeclinabili lege quadam vinciri Laicos, ut necessaria Clericis sufficiant stipendia. Sed ubi hæc sibi debita vectigalia exigunt Clerici, optatissimum fuerit, ut his Nazianzeni institutionibus informati, religioso quodam tremore concuterentur, ne minùs valeat ad æterna præmia consequenda is labor, quo & temporale commodum captarunt. Denique censet Nazianzenus æquum esse, ut Deo solvantur non agrestium tantùm fructuum primitiæ, sed & hæreditatum. *Quemadmodum area & torcularis primitias, & filiorum eos qui verè filios amant, Deo consecrare justum ac pium est, quoniam ab ipso & nos ipsi & nostra omnia sunt: ita nova quoque hæreditatis: ut pars promptè & libenter oblata, majori parti securitatem conciliet.* Epist. 80. Gregorius Nyssenus in ea quam litteris mandavit sororis suæ B. Macrinæ vita, ait matrem ejus Deo dicasse ex liberis suis primum & decimum, velut primitias & decimas uteri sui.

IV. Chrysostomus verò eos omnes qui rusticas & suburbanas domos habebant, hortabatur, ut Ecclesiam ibi, vel Capellam struerent, dotarentque eò comportandis primitiis frugum suarum. Hinc porro & id elicitur in more positum fuisse, ut has Christianæ pietatis partes obirent laici fideles in pauperes & in Clerum: verùm necdum tunc inter Clericos decertatum fuisse, his an illis vectigalia hæc pia exolverentur; Omnibus nimirum in id unum conspirantibus, ut hostiæ Deo, Laicis bona opera, pauperibus solatia pararentur. *Quasi ducta uxore, vel sponsa, vel data virgine, sic erga Ecclesiam affectus esto, dotem ascribe illi, ita tibi benedictionis prædium multiplicabitur. Quid enim non erit illic bonorum? parumne est, oro, torcular benedici? Parumne est Deum ex omnibus frugibus tuis partem & primitias primum accipere.* In Acta. hom. 18. Suadet quin etiam Chrysostomus, ut communicato consilio & censu plures simul ad unam aliquam ejusmodi Ecclesiam exstruendam collaborent. *Et siquidem tres fuerint domini, in commune conferant: si autem unus, & alii vicinis suadeat.* Probabile cum primis est hinc exortas esse complusculas ruris Ecclesias, decimasque circumjacentium agrorum iis adsignatas.

V. Quidquid hactenus testimoniorum hic congestum est à nobis, ejusmodi non fuit, ut dubitationem omnem de usu decimarum in Ecclesia Græca eximeret. Nec enim vel Canones, vel Patrum contextus isti nisi primitias sonant, ἀπαρχαὶ: vel universim oblationes, προσφορὰς. Necdum vox ipsa decimarum insonuit. Sed illam apertissimè usurpavit Chrysostomus, & inde forsan quis conjectet, alibi quoque de decimis verba fieri, etsi vox ipsa non adhibeatur. Tradit porro Chrysostomus, si decimæ, & decimarum plura genera à Judæis exolvebantur, qui necdum tam crasse à terrenis bonis & avocamentis abducebantur ad cælestia, quàm Christiani: uberiorem esse debere nostram in pauperes & in Clericos munificentiam. *Illi decimas & rursus decimas præbebant orphanis, viduis, proselytis. Si tunc erat periculum decimas non relinquere, cogita quantum nunc sit.* δεκάτας δὲ πάσας δεκάτας [illegible]. In Epist. I. ad Ephes. hom. 5.

VI. Theodoretus sanctissimum Monachum Theodosium ita philosophantem inducit, si Laici opere & lucello manuum & familiam alerent, & tributa Principi penderent, & Deo primitias: multò æquius esse, ut Monachi labore manuum vitam tolerarent. Histor. Relig. c. 10.

CAPUT VI. *P. 2. l. 3. c. 2.*

De Decimis ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. De decimis agunt Concilia, ut divino jure constitutis, & inviolabiliter necessariis.
II. Invitantur decimas dare etiam servorum.
III. Et aliquid pecuniæ in singulos liberos.
IV. V. Probationibus novis efficitur decimas esse juris divini, & semper in Ecclesia solutas fuisse.
VI. Decimæ voventur B. Martino. Equis inusta claves ejus Ecclesiæ.
VII. Jam inde ab ævo Apostolorum solutæ decimæ, declaratumque, quos in usus consumenda essent.
VIII. Episcopo per Synodum solvebantur, ad pauperum, Monachorum, & Clericorum solatia.
IX. Affirmat B. Cæsarius, non decimam modò, sed superflua omnia pauperibus deberi.
X. Superfluorum etiam sustrinus divites meram habere dispensationem.
XI. Quarum rerum decimæ solverentur.
XII. Græcorum usus.

I. UT eleemosynarum quandoque donatæ fiot nomine, certè debita sunt, & necessariò pendenda tributa eæ, de quibus agimus decimæ. Post Concilium II. Turonense, Episcopi qui ei affuerant, Synodicam scripsere, ad omnes vastissimæ hujus Provinciæ fideles, ut admonerent, quam arcto necessitatis vinculo tenerentur, decimam saltem partem Deo pendere ejus substantiæ, quam à Deo commendatam obtinerent: voluntariis hostiis his peccata sua redimere; imitari sin minùs Israëlitas, à quibus Lex decimas exprimebat: certè Abrahamum, fidelium omnium Parentem & authorem, qui eas ante Legem solo innatæ pietatis instinctu, & legis naturalis, inscriptæque ipsius animæ medullis, impulsione exsolvisset: denique præcurrere belli civilis calamitatibus imminentibus, & quæ illo incendio depasci & absumi poterant, in cœlos transferre. *Illud verò instantissimè commonemus, ut Abrahæ documenta sequentes, decimas ex omni facultate non pigeat, Deo, pro reliquis, quæ possidetis, conservandis offerre: ne sibi ipse inopiam generet, qui parva non tribuit, ut plura retentet: & quod dicendum est verius, stultè persolvat pretium, ne se trahi videat peccato dominante captivum. Ergo si quis in Abrahæ collocari vult gremio, ejusdem non repugnet exemplo; & solvat eleemosyna pretium, quisquis optat regnare cum Christo.*

II. Servorum etiam & ergastulorum decimas pendi suadebant hujus Concilii Patres, ne hostilis grassatio ne decimas quidem eis reliquas faciat bonorum suorum. *Licèt superius dictum sit, ad exemplum Abrahæ hostias offerri debere, attamen propter cladem, quæ imminet, hortamur, ut etiam unusquisque de suis mancipiis decimas persolvere non recuset.*

III. Si mancipiorum nihil habeant, non sint autem sine prole, pro filiorum singulorum numero singulas conferant pecuniæ pensiones, quæ liberandis impendantur captivis, & æternæ ipsismet comparandæ libertati. *Quod si mancipia non sint, & fuerint aliqui habentes binos aut ternos filios, per unumquemque singulos tremisses in Episcopi manu contradat, aut quem suo loco Pontifex elegerit, adsignare non dilatet, quod possit in captivorum redemptionem conferri; ut cum sic agitur, & præsentis iræ remotio, & merces proficiat in futuro.*

IV. Nec multò pòst in Concilio Matisconensi II. capitessius adhuc hæc eadem de decimis placita corroborata sunt. 1. Esse eas juris divini. 2. Omnibus retro semper sæculis persolutas fuisse. 3. Clero persolvi debere sustentando, ut terrenis ab omnibus curis liber & expeditus, totus divino vacet ministerio. 4. Quidquid post parcè & frugaliter sustentatos Clericos residuum fuerit, id totum in pauperes & captivos erogandum. *Leges divinæ consulentes Sacerdotibus ac Ministris Ecclesiarum, pro hæreditatis portione omni populo præceperunt, decimas fructuum suorum sacris locis præstare, ut nullo labore impediti, horis legitimis spiritalibus possint vacare ministeriis. Quas leges Christianorum congeries longis temporibus custodivit intemeratas. Nunc autem paulatim prævaricatores legum, pene Christiani omnes ostenduntur, dum omnes, quæ divinitus sancita sunt, adimplere negligunt. Unde statuimus ac decernimus, ut mos antiquus à fidelibus reparetur: & decimas Ecclesiasticis famulantibus ceremoniis populus omnis inferat, quas Sacerdotes, aut in pauperum usum, aut in captivorum redemptionem prærogantes, suis orationibus pacem populo, ac salutem impetrent.* Can. 5.

V. Non abs re verò augurabantur Concilii Turonensis II. Patres, religiosa in exsolvendis decimis fide & diligentia, posse fideles laïcos ingruentes bellorum civilium procellas suis à cervicibus amoliri. Authore enim Gregorio Turonensi sanctissimus Anachoreta Hospitius vaticinatus fuerat Longobardos in Italiam exundaturos, non sine fœdissima omnium vastatione, quo pœnæ sumerentur de immanibus flagitiis, passim scatentibus, ac præ cæteris de inhumanitate eorum, qui nec decimas solverent, nec eleemosynas erogarent, & ita obdurescerent in fratres suos, quasi cœlestis parentis miseratione ipsimet nihil indigerent. *Est enim omnis populus infidelis, perjuriis deditus, furtis obnoxius, in homicidiis promptus, à quibus nullus justitiæ fructus ullatenus glíscit, non decimæ dantur, non pauper alitur, non tegitur nudus, non peregrinus hospitio recipitur, &c.* L. 6. c. 6.

VI. Verba facit alio loco Gregorius Turonensis, de alterius generis decimis voluntariis, quæ beati Martini ab iis vovebantur Ecclesiæ, qui beneficii quidpiam ab eo consecuti essent; sed animantium etiam incolumitatem, quibus inuri faciebant claves ejus Ecclesiæ, tanquam cauteria quædam servituris, quæ beato Martino addicerentur. *Caballorum extitit morbus, &c. Adveniente supradicta clade, accedebant ad oratorium, vota facientes pro equis, ut scilicet si evaderent, ipsi decimas loco conferrent. Cumque his hæc causa commodum exhiberet, addiderunt ut de clave ferrea, quæ ostium oratorii recludebat, caracteres caballis imponerent. Quo facto ita virtus Sancti prævaluit, ut & sanarentur, qui ægrotaverant, & qui non incurrerant, nihil ultra perferrent.* Mirac. beati Martini. L. 3. c. 33.

VII. In ea quæ ab Othlono Presbytero exarata est beati Bonifacii Archiepiscopi Moguntini vita, affirmatur ab Apostolis & ab Apostolicis primum Antistibus nascentis Ecclesiæ, adsignatas fuisse Ecclesiis & Episcopis decimas: sed ea conditione, sæcentibus in Canonicis Regulis innovita, ut earum dimidia pars insumeretur reparandis Ecclesiis, fovendis pauperibus, Xenochiis, Monasteriis. Itaque non posse Episcopos & Clericos omnia prorsus in suos ipsorum usus convertere, nisi ut in publicam offensionem incurrant, & in gravissimum flagitium. *Primi Principes Ecclesiarum Apostoli, omnesque qui eorum vestigia sequentes, unicuique genti sacram fidem primitus tradiderunt, potestatem habuerunt, possessiones vel decimas quæ sibi contingebant, illi & illi* In Præfa. apud Sur. die 5. Junii.

Ecclesia donare. Quandoquidem juxta sanctorum Canonum decreta, decimas in quatuor portiones dividentes, unam sibi, alteram Clericis, tertiam pauperibus, quartam reparandis Ecclesiis. Nunquid avaritia sua tantummodo consulentes, in distributione decimarum, obliti sunt pauperum reparationisque Ecclesiarum, sicut modò, proh dolor, cernimus agi? Canones enim sancti, ex quorum authoritate colliguntur decimæ, non solum decimas dari, sed etiam inter varios jubent distribui, ut in urbibus quibuslibet & vicis Xenodochia habeantur, ut pauperes & peregrini alantur. Sed tam sanctum, tam necessarium præceptum in plurimis locis, non solum minimè curatur, sed etiam penè ignoratur. Nam solummodo illud legitur, quod decima Episcopis sint tribuenda. Quid verò exinde agendum sit, vel si quidpiam aliud curandum sit circa Monasteria, &c. ignorantia commendatur.

VIII. Prolixus, fateor, contextus, sed iis referens, quæ juvet observasse diligentius. Nam præter antiquitatis gloriam, quæ decimis asseritur, ut quæ Ecclesiæ ipsi coævæ & suppares sint; præter earum usum & distributionem, convenientes Ecclesiæ legibus : duo supersunt magni sanè ponderis. Primum est, Episcopis potissimum deberi decimas. Ipsi enim Apostolis successere, ipsi Ecclesiarum post Apostolos fuere Apostoli, patres, satores, cultoresque, succisis gentilitiæ paulatim superstitionis dumetis. *Illud legitur, quod decima sunt Episcopis tribuenda.* Itaque ad priorum sæculorum mores Ecclesiæ illæ propius accedunt in hac parte, & ad decimarum ipsam originem, quarum Episcopi præscripta consuetudine & possessione decimas omnes percipiunt. Alterum est, Canonicum usum decimarum eum esse, ut sustententur Clerici, & pauperes, & pauperum selectissima portio Monachi, denique *ut in urbibus quibuslibet & vicis Xenodochia habeantur.*

IX. Revocanda ad laicos oratio est, quos beatus Cæsarius Arelatensis Archiepiscopus sedulò monet, decimas ipsorum substantiæ, non ipsorum esse, sed Ecclesiæ; nec retineri ab eis posse citra furti & sacrilegii infamiam. Quin & contestatur superflua eorum omnia, hoc est, post moderatam & frugalem familiæ sustentationem residua omnia; jam nihil ad ipsos, sed ad pauperes pertinere. Si superflua verò hæc coacervent, quo ampliores vel sibi opes, vel filiis dignitates parent, toties illos homicidii noxa contaminari, quoties pauperes extremis necessitate oppressos levare cessant. *Sed tu fortè respondes & dicis, Ex eo quod mihi Deus amplius dederit, quam opus sit, volo filiis & filiabus meis argentum emere, ornamenta pretiosissima comparare. Cui ego respondeo, Ornamenta quidem emis, sed peccata non redimis. Et quia non solum decima non sunt nostra, sed Ecclesiæ deputata: verùm quidquid amplius: quàm nobis opus est, à Deo accepimus, pauperibus erogare debemus. Si quod eis deputatum est, nostris cupiditatibus, vel vanitatibus reservamus, quanti pauperes in locis ubi nos sumus, fame & nuditate mortui fuerint, noverimus nos rationem de animabus illorum in die judicii reddituros.* Hom. 9.

X. Has Cæsarius morum regulas fidelium mentibus altissimè infigendas, eoque sæpius inculcandas non abs re existimabat. Quidquid post necessarias familiæ expensas reliquum foret, id jam ad pauperum censum spectare, cujus non domini jam, sed administratores dumtaxat essent. Itaque ut viam sibi tutissimam ad salutem munirent, non satis esse ut decimas darent, sed ut ex aliis etiam partibus novem in eosdem pauperes refunderent, quidquid necessariis suis usibus superflueret. *Quæcumque Deus excepto mediocri & rationabili victu & vestitu, sive de quacumque militia, sive de agricultura contulerit, non tibi specialiter dedit, sed per te pauperibus eroganda transmisit. Si nolueris dare, noveris te res alienas auferre. Quia sicut dixi, hoc solum est nostrum, quod nobis, vel nostris rationabiliter sufficit. Quidquid superfuerit, Deus noster pauperibus erogandum transmisit. Ac sic non solum decimas dare debemus, sed etiam de novem partibus, quidquid salutis vel expletis sumptibus nostris remanserit, quasi aliis transmissum fideliter erogare debemus.* Hæc erat sanctorum Patrum doctrina, hæc morum norma, cui non omnes forsan animo, pauci moribus assentiebantur. Sed ipsius summæ Veritatis testimonio, Arcta via est, qua itur ad vitam, & à paucissimis teritur. Ideo & mox Cæsarius rursum: *Et tamen fratres non video, qua fronte illi non offerimus decimam, à quo accepimus totum.* Hom. 13.

XI. Singulas rerum species & formas expressit Beda, quarum vir antiquæ probitatis offerebat decimas, præter copiosa alia in pauperes dona: unde & Episcopalibus tandem infulis decoratus est. *Ordinatus est post hæc Eadbertus, vir Scripturarum scientia, simul & præceptorum cœlestium observantia, ac maximè eleemosynarum operatione insignis: ita ut juxta legem, omnibus annis decimam, non solum quadrupedum, verum etiam frugum omnium atque pomorum, nec non & vestimentorum partem pauperibus daret.* L. 4. Hist. c. 29.

XII. In Ecclesiis verò Græcis, in ipso Justiniani Codice proditum est, eum jam inolevisse morem, ut Episcopi severitatem Ecclesiæ & mucronem distringerent in eos, qui Ecclesias decimis, vel primitiis frugum suarum defraudarent. Ei pœnæ gravitati intercedit Codicis lex: sed nihilominus perspicuum est, quam acriter Ecclesiæ Præsules instarent, & quàm stricto nexu vincirentur laïci, ut decimas vel alia quævis stata penderent Ecclesiæ vectigalia. *Non oportet Episcopos, aut Clericos cogere quosquam ad fructus offerendos, aut angarias dandas, aut alio modo vexare, aut excommunicare, aut anathematizare, aut denegare communionem, aut idcirco non baptizare. Quamvis usus ita obtinuerit. Transgressor cadit ab Ecclesia, & administratione ipsius, & dat decem libras.* Cod. De Episcop. & Cleric. c. 38.

CAPUT VII. *P. 3. l. 3. c. 1.*

De Decimis & Primitiis ab anno Christi octingentesimo ad millesimum.

I. Ad exigendas decimas volunt Capitularia non juramenta adhiberi, sed anathemata.

II. Opem ferebat Episcopis armata Regum & Magistratuum authoritas.

III. Nec Episcopis hic, nec Regibus illins poterat macula terrena cupiditatis ulla.

IV. In decimis spectabatur religiosum officium, ut saluti potius conducerent æterna laïcorum, quam Clericorum temporali vitæ.

V. Vetat Herardus Archiepiscopus Turonensis, ne Parochi vi extorqueant decimas.

VI. Jus exigendi & solvendi decimas legi divinæ & Scripturis innixum.

VII. Principum est & Episcoporum laïcos fideles compellere ad solvendas Parochis decimas, non Parochorum.

VIII. Prohibentur laici decimas usurpare.

IX. Iam cœperant eas invadere.

X. Diluitur objectio ex Alcuini Epistola petita, de gentibus nuper fidei adgregatis.

XI. In Oriente usitatius erat eum adferre ad quædam exprimendum.

I. ID sanciebant Caroli Magni Capitularia, ut Episcopis, vel Parochis decimæ persolverentur,

rentur, atque ad id non juramenta adhiberentur,
L. 2. c. 38. sed anathematum minæ. *Qui decimas post crebras admonitiones, & prædicationes Sacerdotum dare neglexerint, excommunicentur. Juramento verò eos constringi nolumus, propter periculum perjurii.* Circumspectissimè prorsus, ne crimina cumulent Laici perjurio; satius ducitur ut nec jurent; sed aliis vinculis constringantur.

III. Præsides, Magistratus, Reges suam interponebant authoritatem, ad compellendos Laicos contumaciores, quo Pastores tam justo & necessario prosequerentur officio; nec verò quidquam tergiversando de stato jure decerpi minuique posse
L. 5. c. 46. sperarent. *De decimis, quas populus dare non vult, nisi quolibet modo ab eo redimantur, ab Episcopis providendum est, ne fiat. Et si quis contemptor inventus fuerit, & nec Episcopum, nec Comitem audire voluerit, si noster homo fuerit, ad præsentiam nostram venire compellatur. Cæteri verò distringantur, ut inviti Ecclesiæ restituant, quæ voluntariè dare neglexerunt.* Et temporalibus ergo, & spiritalibus sæviebat Ecclesia pœnis, quò ad obsequium tam justum obstinatos frangeret.

III. Id enim pii moliebantur Imperatores, Capitularium conditores, hac Legum Canonumque sævitia: non ut Ecclesiæ corruptibiles thesauros recondetent, sed ut fidelibus veras pietatis & grati memorisque divinorum beneficiorum animi divitias accumularent. Non indicebantur ergo hæ potissimùm pœnæ, nisi ad æternam eorum salutem, à quibus temporalia hæc vectigalia exprimebantur. Quibus etiam ipsis diuturnior bonorum suorum temporalium firmabatur possessio, propitiato eo, cujus hæc omnia nutu vel constant, vel diffluunt.
L. 5. c. 89. Et Concil. Mogunt. Can. 38. *Admonemus atque præcipimus, ut decima Deo omnino dari non negligatur, quam Deus ipse sibi dari constituit. Quia timendum est, ne quisquis Deo suum debitum abstrahit, ne fortè Deus per peccatum suum auferat ei necessaria sua; & qui decimam dare neglexerit, novem partes auferentur ab eo.*

IV. Parochorum munus erat, ut plebibus suis renuntiarent, profanam esse & penè gentilitiam totam hanc terrenorum prædiorum possessionem, nisi rore quodam cælesti, & summi Numinis gratia ac favore eam perfundi curarent, dandis ad Altare primitiis, ad Cleri alimenta decimis, & largis in pauperes eleemosynis ex novem partibus re-
L. 6. c. 189. liquis. *Admoneant Presbyteri plebi publicè, ut primitias omnium frugum terræ ad benedicendum afferant, & sic postea inde manducent. Et decimas ex omnibus fructibus & pecoribus annis singulis ad Ecclesias reddant: & de novem partibus quæ remanserint, eleemosynas faciant, & ex ipsis peccata redimant.*

Non ergo ea erat decimarum natura, quæ ditandis Clericis comparata esset, sed quæ religionem populorum testificaretur, & se suaque Deo offerendi promtissimam voluntatem. Clericorum verò
Capitul. l. 5. c. 114. non ea erat avaritiæ materia, sed virtutum complurium, dum medias inter opes parcè ipsi quidem victitant: at eorum opulentiam illi experiuntur, qui quacumque calamitate vel inopia laborant. His
L. 6. c. 238. Et Capitul. Theodulph. c. 35. iisdem porro præceptis imbuebantur & documentis, qui negotio vel artificio quopiam occupabantur, animum ut crebriùs ardentiusque attigerent ad æternæ salutis opes, utque ne quid usquam lucri corraderent, quin ex eo largas eleemosynas præter solennes decimas darent, non secus ac ii qui agrum colunt. *Decima dari non negligatur, quam Deus ipse sibi dari constituit. Placuit ut admoneantur omnes fideles, qui negotiis ac mercationibus rerum invigilant, ut non plus terrena lucra, quàm vitam accipiant sempiternam, &c. Sicut hi qui labore agrorum necessaria acquirere instant, decima & eleemosyna danda sunt; ita his quoque qui pro necessitatibus negotiis insistunt, faciendum est. Unicuique homini Deus dedit artem, qua pascitur, & unusquisque de arte sua, de qua corporis necessaria, vel subsidia habet, animæ quoque, quod magis necessarium est, subsidium administrare debet.*

Ne Ecclesia quidem decimarum se immunem esse volebat, quocirca ex ipsis etiam decimis sibi persolutis decidebat ipsamet decimas, quas in pauperes erogaret. *Ut de omnibus in eleemosynam datis, tam Ecclesiæ, quàm fratribus, decima pauperibus dentur.* Addit. 2. c. 49.
Hic usus erat, & mos Monachorum. Excerptum enim hoc caput est ex eorum Constitutionibus in Conventu Aquisgranensi anni 817.

Id quoque non pauci augurabantur, ulciscendæ eorum avaritiæ, & religionis incuriæ, qui decimas non solvebant, famem quandoque & id genus calamitates alias à Deo immitti. Audiendi sunt hic Patres Concilii Francofordiensis. *Omnis homo ex sua* Can. 25.
proprietate legitimam decimam ad Ecclesiam conferat. Experimento enim didicimus, in anno quo illa valida fames irrepsit, ebullire vacuas annonas à dæmonibus devoratas, & voces exprobrationis auditas.

Hinc Synodi Principesque admittebant, ut plenissimè solverentur decimæ: nihil minui, nihil subtrahi sinebant, quo & consecratio ac benedictio superna uberrimè afflueret. Unde Concilium II. Remense, *Ut decima pleniter dentur.* Et Capitulare Lo-
Can. 38. Capit. Car. Mag. l. 2. c. 22. Conc. Gall. To. 2. pag. 436. dovici Pii: *De nonis & decimis, unde & genitor noster, & nos frequenter, & in diversis placitis admonitionem fecimus, & per Capitularia nostra ordinavimus, volumus atque jubemus, ut de omni conlaborato, & de vino, & fœno, fideliter & pleniter ab omnibus nona & decima persolvatur. De nutrimine verò pro decima, sicut hactenus consuetudo fuit, ab omnibus observetur.* Copia tamen fiebat Episcopo accipiendæ pro frugibus pecuniæ, si Laïci ita cuperent: *Si quis tamen Episcoporum fuerit, qui argentum pro hoc accipere velit, in sua maneat potestate, juxta quod ei, & illi qui hoc persolvere debet, convenerit.*

V. Herardus Archiepiscopus Turonensis jubet ille quidem ut decimæ religiosè offerantur, primitiæ verò frugum deferantur ad Altare: *Ut omnes primitias frugum benedictionis gratia ad Ecclesiam deferantur.* Sed à Parochis vetat conveniri quemquam ad decimarum solutionem exprimendam. Nec enim illas elici placet, nisi monitionibus piis &
Cap. 35. 37. 132. prædicationibus. *Nullus Sacerdotum decimas cum lite & jurgio suscipiat, sed prædicatione & admonitione.*

Nec is tamen erat Herardus, qui tot Conciliis, Regibusque litem moveret, quibus placuit temporales concrepare pœnas & spiritales, in eos qui officio deessent, in re divino jure constituta. Sed aut supersederi posse existimabat iis pœnis in sua Diœcesi, ut quæ docilior esset, & monitionibus solis revocari posset ad officium. Aut eas pœnas à Conciliis sancitas, ab ipsis potiùs Episcopis, vel Principibus infligendas esse, quàm à Parochis; quòd dictum, quàm horum invictior sit potestas, & zelus in hujusmodi quidem rebus potior habeatur.

VI. In omnibus enim Legibus & Canonibus id perspicuum est, divino & inconcusso Scripturarum jure decimas institutas. Unde & pulcherrimè Concilium Trosleianum anno 909. eos primùm vituperabat, qui cùm juri ipsi derogare non possent, ex

C

eo defraudare saltem aliquid gestiebant: *Defraudant Deo debitam decimarum partem, dicentes, non se debere decimas dare de militia, de negotio, de artificio, de lanarum tonsione, & de cæteris quibuscumque sibi à Deo largitis commerciis.* Non Ecclesiæ, sed Dei ipsius voces illis inculcantur ad hoc jus constituendum: *Audiant non nostra, sed per sacras Scripturas Dei de talibus mandata, atque sancta sanctorum Patrum exempla, &c.* His intexuntur testimonia libri Numerorum, Levitici, Deuteronomii, Evangelii ipsius, quibus ex omnibus constat Dominum universorum & Deum decimas sibi universim rerum omnium integras servasse, ut justa & necessaria nostræ in ipsum pietatis & religionis officia. *Ecce audistis cujus fiat & cui sacrificentur, & cui dari, scilicet Deo, decimæ debeant. Sed & quæ sibi dari præcipiat, scilicet non tantùm omnes omnium quæ nascuntur in terra decimas, sed etiam universas frugum, quas gignit humus, primitias, necnon & decimas boum, ovium, & armentorum, cum primogenitis eorum: manuum quoque vestrarum decimas, ac primitias, ut cedant in usus Sacerdotum, &c. Audiat quicumque est ille, miles sit, negotiator sit, artifex sit. Ingenium quo pasceris, Dei est, & ideo inde ei dare debes decimas.*

Can. 6.

VII. Hinc illud concluditur, tametsi decimas & primitias Parochi non aliter vel spectare debeant, vel accipere, quàm ut eleemosynas; id Episcopis tamen & Principibus ex officio incumbere, tanquam vices Dei in terris obtinentibus, ut irreligiosos, & divinæ immemores beneficentiæ compellant, hæc vicissim in Deum & ministros ejus pietatis suæ munera rependere. Ideo & in Concilio Forojuliensi sub Paulino Patriarcha, eadem Prophetarum testimonia & divinæ depromuntur comminationes, quæ in Concilio Turonensi. Excommunicationis in hoc Concilio pœna siletur, non siletur in Concilio Ticinensi. Voluit & Ludovicus in Capitulari Vormatiensi anno 829. pœnas in eos distringi, qui decimas subtraherent. *Distringantur, ut vel inviti Ecclesiæ restituant, quæ voluntariè dare neglexerunt.*

Capitul. l. 5. c. 101. Baluz. Cap. Tom. 1 pag. 685. Conc. Forj. Can. 14. Con. Ticin. sub Leone IV. c. 17.

VIII. Nec segnior Conciliorum & Principum cura in id conferenda fuit, ut ne decimas Laïci ipsi usurparent, uni persolvendas Ecclesiæ. Tanti ducces & authores flagitii damnati sunt à Concilio Metensi anni 888. in eosque conjecta est invidia ejus famis, quæ Gallias depopulata fuerat. Expressa ad id Malachiæ Prophetæ verba promuntur, quibus par pœna pari imputatur impietati. *Dominus loquitur per Prophetam, afferte omnem decimam in horreis meis, &c. Scimus quoniam peccatis exigentibus clauditur cœlum, & fit nostris diebus sæpissimè fames. Ideo statuimus, ut deinceps nemo Seniorum de Ecclesia sua accipiat de decimis aliquam portionem; sed solummodo Sacerdos qui eo loco servit, ubi antiquitus decimæ fuerunt consecratæ, ipse eas accipiat cum integritate.*

Can. 2.

In Concilio Ingelheimensi anno 848. id ipsum pronontiatur adversùs Nobiles quosdam, qui Ecclesiasticas decimas sibi vendicarant: *Ut oblationes fidelium, quatenus Altari deferantur, nihil omnino ad laicalem pertineat potestatem, dicente Scriptura, Qui altari serviunt, de altario participentur.* Ex Canone primo colligitur hunc de decimis exponendum nobis fuisse. Eo enim declaratur nefanda licentia usurpatas esse à Laicis decimas, de quibus si quæ moveantur lites, eas necesse sit apud Ecclesiæ Judices ventilari. Aderant porro huic Concilio Ludovicus IV. Rex Franciæ, & Otto Rex Germaniæ. *Ut decimæ, quas Dominus præcipit in horreum suum deferre, si Ecclesiis Dei non fuerint retentæ, sæcularia super hoc non exerceantur judicia, nec in forensibus discutiantur causis, sed in sancta Synodo ab ipsis Sacerdotibus, quorum deputata sunt usibus, quid exinde debeat allitari, certis diffiniatur promulgationibus.*

Can. 8. 9.

IX. Ex his verò posterioribus Canonibus emicat, necdum tunc in mentem quidquam venisse de decimis infeodatis. Involaverant decimas Laici, necdum pacificè possidebant, necdum obducere poterant huic rapinæ vel colorem legitimæ possessionis. Quin identidem commonebantur profani deprædatores, ut Ecclesiæ restituerent, quæ jure retinere non possent. Unde & incessit eos cupido, ut Monachis potiùs, quàm Parochis, vel Episcopis restituerent. Ubi verò ejusmodi aliquid contigerat, non facilè poterant Episcopi se continere, quin Monachis instarent, ut Parochis potiùs, quæ Parochorum erant jura, redintegrarentur. Eò forsan pertinet illa Hincmari Archiepiscopi Remensis Epistola, ad Monachos Sandionysianos tum data, ubi illos inaudiit decimam nescio quam Parocho venditūros. Monuit vendi non posse, quæ restitui deberent; grave id fore, non Clericis tantùm, sed & Laicis offendiculo, si quibus ab aliis quàm à Sandionysianis Monachis, in quorum sinu prima olim tyrocinia posuerat, tentatum id fuisset, dirum in eos anathema se jaculaturum fuisse. *Absit, fratres, ut alii Ecclesiastici & Religiosi viri hoc audiant, quia Monachi de Monasterio sancti Dionysii decimam vendere quærunt, ut de ipso pretio infernum comparent.* Copiosè inferiùs hac eadem de re. Flodoard. L. 3. c. 25.

X. Unum restat quod elucidemus dubium, ex Epistola Alcuini ad Carolum Magnum scripta, quem dehortari videtur, ne sinat decimas ab Hunnis exigi, qui non ita pridem Christi gregi accessere. Orat seriò perpendi, an consultum sit tam gravi statim jugo subjici tam rudes & barbaros. *Si melius sit rudibus populis in principio fidei jugum imponere decimarum, ut plena fiat per singulas domus exactio illarum.* An simile vero sit inter ipsa Ecclesiæ primùm cunabula decimas ab Apostolis expressas fuisse: *An Apostoli, à Christo edocti, exactiones decimarum exegissent?* Ecqui speres rudes & in fide tyrones facilè obtemperare posse ei legi, quam vix subeant qui Christianis institutionibus jamdiu sunt innutriti? *Nos in fide Catholica nati, nutriti & edocti; vix consentimus substantiam nostram pleniter decimare. Quanto magis tenera fides, & infantilis animus, & avara mens illarum largitati non consentit?* Epist. 7. Le Cointe. ad an. 798. n. 37.

Respondeo verò ea ipsa Epistola, qua nuper conversis gentibus dispensatio & indulgentia necessaria suadetur, approbari inveteratam consuetudinem, & inexorabilem necessitatem cæteris omnibus fidelibus impendentem exolvendarum decimarum. *Roborata vero fide & confirmata consuetudine Christianitatis, tunc quasi viris perfectis fortiora danda sunt præcepta, quæ solida mens Religione Christiana non abhorreat.* Adde quod ne de relaxandis quidem neophytis omnino illis ab ea lege hîc agatur, sed tantùm de decimis non ea ab eis austeritate & copia exigendis, qua ab aliis fidelibus: *Ut plena sit per singulas domos exactio.*

Scripsit Rex Pipinus Caroli Magni parens, ad Lullum Archiepiscopum Moguntinum, decimas ne auctoritate regia sibi accumulata exigeret, nec ullum sineret abire immunem. *Sic faciatis ordinare de verbo nostro, ut unusquisque homo, aut vellet, aut nollet, suam decimam daret.* Christo nomen dederat ea gens jamdiu, satis multo jam à tempore ut ejus jugi patiens esset. At Carolus Magnus perdomitis Saxo- Du Chesne. Tom. 2 pag. 663.

nibus, statim illam inflixit decimarum legem, ut patet ex Chartis fundationis Episcopatus Bremensis. Baluz. Cap. To. 1 p. 245. 253. 287. *Vidi jam Christo & Sacerdotibus ejus, omnium suorum jumentorum & fructuum, totiusque culturæ persolvant decimas.* Quin & illud voluit Rex Christianissimus, ut omnium, quæ in fiscum inferrentur decimæ, Ecclesiæ adjicerentur: *Ut undecunque census aliquid ad fiscum pervenerit, decima pars Ecclesiis & Sacerdotibus reddatur.* In alio Capitulari calamitates publicas omnes in decimas non solutas refundit. Ad Consulta Bulgarorum respondens Nicolaus Papa, his nuperis quoque Christianæ fidei sectatoribus, proponit tantum exempla veteris Testamenti, ab ipsa Cap. 89. usque petita mundi origine pro primitiis. *Fruges novas & rerum offerre primitias etiam veteribus moris erat, quod pene in ipso initio mundi Abel & Cain egisse legimus.*

Tit. 6. c. 1. 2. XI. Laudat Photius in Nomocanone Imperatorias Constitutiones, quæ vetant divelli ab Ecclesiæ communione, vel sacramentis defraudari, eos qui vulgatissimo non funguntur officio in solvendis primitiis, decimis, oblationibus; nec valere ulterius sinunt vetustissimæ consuetudinis insolitam sævitiam. Transgressoribus harum Constitutionum indicitur Beneficii exauthoratio, & mulcta decem librarum. Ubi tamen à Photio ipso observatur, et Constitutioni locum non esse, nisi Constantinopoli, & Metropolibus quæ ei subjiciuntur.

CAPUT VIII. *P. 3. l. 3. c. 2.*

De Decimis & Nonis quæ exigebantur à laïcis, fundos Ecclesiæ beneficiario jure obtinentibus sub Imperio Caroli Magni. De Precariis.

I. Sponte sua privati quidam ultra decimam aliquid conferebant.
II. Qui jure Beneficiario fundos Ecclesiæ obtinebant Laïci, decimam et, & nonam solvere tenebantur.
III. Probationes ex Capitularibus Caroli Magni, & Ludovici Pii.
IV. Reparandis Ecclesiis iidem astringebantur.
V. Urgent Concilia, ut limis hujusmodi Beneficiariis officia fungantur.
VI. Concilii Carisiaci testimonio ostenditur Carolus Martellum, adeoque & Pipinum prædia Ecclesiæ militibus suis distribuisse.
VII. De Precariis. Duplicis erant generis. Alia nempè militum beneficiaria Ecclesiæ Prædia assecutorum. Alia eorum qui suos agros Ecclesiæ largiebantur, moxque eosdem ab ea, & duplo, vel triplo majores alios recipiebant in usumfructum.
VIII. Quando & quomodo hæc precaria innovabantur.
IX. Urgent Episcopi Ecclesiæ restitui, quæ usurpata fuissent. Assentiuntur Reges.
X. Varia genera precarii per alteros ordinis.
XI. Monasteria quandoque ipsa in precarium data.
XII. Quæ ipsius rei etiamnunc vestigia.
XIII. Multa observata in precaria primi generis.
XIV. De Emphyteusibus.

I. Sanctitatis nomine celebratus Geraldus Comes Aurilhacensis, cujus vitam litteris mandavit B. Odo Cluniacensis Abbas, lecto & perpenso diligentissimè illo Evangelii contextu, ubi asseverantissimè Christus negat patere eis posse januam regni cœlestis, quorum non exuberaverat justitia, ultra eos fines, quos sibi præscripserat Pharisæus; secum ipse constituit, non decimas tantum solvere, & largissimas effundere eleemosynas, sed & nonas, hoc est, nonam partem omnium substantiarum suarum in pauperes & calamitosos erogare. *At verò non immemor quia Christianorum justitia debet justitiam Pharisæorum supergredi; cùm universæ fruges ejus rectissimè decimarentur, Nonas etiam jubebat seorsum recondi, quæ in diversis pauperum necessitatibus dispensarentur.* L. 1. c. 18.

II. De his decimis egimus capite superiore. De his nonis hoc quidem agemus, quod ex arbitrariæ fuerint, nec ullis humanis legibus sancitæ. De iis verò decimis nonisque versanda nobis nunc quæstio est, quæ Clero pendebantur à laïcis, qui terras Ecclesiæ obtinerent, sive à se suo marte usurpatas, sive à Regibus concessas, consensu libero Episcoporum, aut extorto, cùm jam eo præsidio necessario munienda videretur Ecclesiæ & Regni salus. Erat æquitati prorsus consentaneum, ut si agri hæreditarii laïcorum decimas solverent; quos usurpassent, & quorum usufructuarii tantum essent, vel Beneficiarii; ii duplices penderent decimas. Erat & illud æquissimum, ut summi Principes, qui his usurpationibus locum dederant primum, ex parte saltem aliqua Ecclesiæ satisfacerent, donec suis illam agris & prædiis redintegrarent. Nec ab æquitate denique recedebat, ex indulgentiæ prorsus mirabili assentiri Episcopos, & ad hæc omnia connivere, cùm Principes alioqui cernerent Ecclesiarum tuitionem repudiaturos, & in certissimam eas conjecturos perniciem, cùm eo tempore undique fremerent, irruerentque Sarraceni, Normanni, aliique Ethnici & Barbari, non regno, quam Ecclesiæ infestiores.

III. Accipe jam ipsas ad hoc Caroli Magni, & Ludovici Pii Constitutiones: *Ut qui Ecclesiarum beneficia habent, nonam & decimam ex eis, Ecclesiæ, cujus res sunt, donent. Et qui tale Beneficium habent, unde ad medietatem laborent, de eorum portione proprio Presbytero decimas donent.* Capit. Car. Mag. l. 1. c. 153. Duæ hic classes laïcorum Beneficiariorum secernendæ sunt. Alii Ecclesiæ prædium aliquod obtinent, fructusque ejus omnes accipiunt; & hi sanè eidem Ecclesiæ decimas & nonas, id est, duas quotannis decimas solvere jubentur. Alii sunt Ecclesiæ *Medietarii*. Agros hi Ecclesiæ colunt, in fructuum partem ab ea vocantur, ex sua ipsi portione decimas ei rependunt. De his quoque nonis capienda Constitutio Ludovici Pii, quando convenienter anterioribus Caroli Magni Capitularibus, designat quibus ex rebus solvendæ sint, tum decimæ, tum nonæ. *De nonis & decimis,* L. 2. c. 21. 22. *unde & genitor noster, &c. Volumus ut de omni conlaborato, & de vino, & fœno fideliter & pleniter ab omnibus nona & decima persolvatur.* Quoad animantes morem usitatum retineri præcipit, sinitque ut Episcopi vice decimarum pecuniam oblatam accipiant.

IV. Capite proximo de reparandis Ecclesiis agitur, quatum ad expensas exiget Episcopus ab hujusmodi Beneficiariis, quod æquum censuerit. *Similiter quidem de operibus in restaurationem Ecclesiarum, sive in faciendo, sive in redimendo, Episcopalis potius sequatur voluntas. Nullatenus autem remaneat, quin sicut à nobis sæpè jussum est, hoc aut illud partibus Ecclesiarum persolvatur.* Cujus statuti is sensus est, posse ab Episcopo accipi pecuniam pro decimis & nonis, si ultro offeratur; non posse exigi. At verò quoad reparationes Ecclesiarum, quibus etiam tenentur, penes Episcopum potestas & arbitrium erit, an ipsosmet operam navare sinat, an pecuniam potius pro modo rei ab illis solvi diffiniat.

Ita exponi hoc Capitulare debere, liquebit ex hoc alio, ubi lege promulgata decimarum &

nonarum, præcipitur, ut Beneficiarii Ecclesiæ laïci reparandis obligentur Ecclesiis, pro modo agrorum quos obtinent: porro ab Episcopis, Abbatibus & Regiis Officialibus diffiniri sigillatim debere, quid & quantum quisque resarciat Episcopus,
L. 4 c. 40. Abbas, aut Beneficiarius laïcus. *Considerandum est, ut de frugibus terræ, & animalium nutrimine nona & decima persolvantur. De opere vero, vel restauratione Ecclesiarum, Comes & Episcopus, sive Abbas cum Misso nostro, quem ipsi sibi ad hoc elegerint, considerationem faciant, ut unusquisque eorum tantum inde accipiat ad operandum & restaurandum, quantum ipse de rebus Ecclesiarum habere cognoscitur. Similiter & Vassi nostri aut in commune tantum operis accipiant, quantum rerum Ecclesiasticarum habent, vel unusquisque per se juxta quantitatem, quam ipse tenet. Aut si inter eos convenerit, ut pro opere faciendo argentum donent, juxta æstimationem operis in argento persolvant, cum quo pretio Rector Ecclesiæ ad prædictam restaurationem operarios conducere, & materiam emere possit.* Nihil dilucidius optari poterat. Perspicuum est autem hoc jam Capitulari, non licere Episcopo modum & quantitatem reparationum cuiquam indicere Beneficiario laïco, nisi unà adsit ei Comes, & Officialis Regius quem volet; nec pecuniam exigere, si malint ipsi Beneficiarii in reparationes laborem & industriam suam conferre.

Gemina ergo hæc sunt, sive onera, sive munia laïci Beneficiarii, ut decimas nonasque pendat, utque reparandis Ecclesiis adlaboret, vel industria,
L. 5 c. 92. vel pecunia sua. *Quicumque Beneficium Ecclesiasticum habent, ad tecta Ecclesiæ restauranda, vel ipsas Ecclesias emendandas omnino adjuvent & nonam & decimam reddant.* Cùm non possint quandoque sarta tecta servari, nisi ut in melius aliquid restauretur, occupata est à Capitularis authore ea ambiguitas, & ei quoque oneri ferendo subjecti fuere Beneficiarii.

V. Regum Capitularibus nititur Concilium
Can 25, 26. Francofordiense, quo decimas & nonas exigat. *Ut decimas & nonas, sive census, omnes generaliter donent, qui debitores sunt ex Beneficiis & rebus Ecclesiarum, secundùm priora capitula domni Regis.* Reparandas quoque illis Ecclesias indicit: *Ut domus Ecclesiarum & tegumenta, ab eis fiant emendata, vel restaurata,*
Can. 46. *qui beneficia exinde habent.* Concilium III. Turonense anni 813. querelis suis Carolum Magnum interpellavit, quod vanæ tam sæpè & cassæ cecidis-
Ann 828. Capitul. l. 5. c. 245. 246 Conc. Gall. To 2 pag. 487. sent querelæ Ecclesiarum de his laïcis Beneficiariis, utroque nexu devinctis, neutri satisfacientibus. Cessatores hos Ludovicus Pius gravi mulctæ subjecit; nisi resipiscerent, Beneficiis orbavit.

Diximus alibi, quam sollicitè & anxiè interpellatus sit ab Episcopis Carolus Calvus, quò restitui Ecclesiam juberet prædiis & agris omnibus suis, quorum usurpatores facinus suum nominis dignitate obumbrabant, cum Beneficiarii dicerentur. At Concilium Suessionense II. optari magis posse sentiens, quàm sperari plenissimam illam restitutionem, flagitavit, ut interim saltem, ne decimis, nonisque
Ann. 853. Can. 9. suis Ecclesiæ frustrarentur. *Ut ex possessionibus, quæ Ecclesiastica certis indiciis comprobantur, nec plenè propter varias necessitates possunt restitui, saltem nona ac decima tribuantur.* Concilium Valentinum III. anno 855. easdem preces iteravit, convenienter Prin-
Can. 10. cipum Edictis: *Sicut Edictis Principum jussum est.*

VI. Verùm Episcopi Remensis & Rotomagensis
Can. 7. Provinciarum ad Concilium Carisiacum adunati, anno 858. liberius querelas suas effudere scriptis ad Ludovicum Germaniæ Regem litteris, testificati Carolum Martellum sacrilegæ hujus usurpationis authorem fuisse, principemque, ideoque longè acerbissimas dedisse pœnas; à Pipino ejus filio congregatam fuisse Synodum Liptinensem, ibi eum restituisse quidquid tum quidem in potestate habuit; cùm agros verò fundosque omnes redintegrare Ecclesiæ non posset, propter bella, quæ tum flagrabant cum Gaifaro Aquitaniæ Principe, adductos ab eo fuisse Episcopos, ut ea Beneficia Precarii nomine concederent militibus, decimas, nonasque & reparationum expensas persoluturis, donec tempestivior se daret occasio totius implendæ restitutionis. *Quantumcumque de rebus Ecclesiasticis, quas Pater suus abstulerat, potuit, Ecclesiis reddere procuravit. Et quoniam omnes res Ecclesiis, à quibus ablatæ erant, restituere, propter concertationem, quam cum Vaifario Aquitanorum Principe habebat, non prævaluit; precarias fieri ab Episcopis exinde petiit, & nonas ac decimas, ad restaurationem tectorum, & de unaquaque casata XII. denarios, ad Ecclesiam unde res erant beneficiatæ, dare constituit, usque dum ipsæ res ad Ecclesiam revenirent.*

Multa hic sunt non perfunctoriè expendenda. 1. Illud quippe intelligitur sensisse Pipinum ipsum bona fide, non potuisse à Carolo Martello occupari res Ecclesiæ, citra consensum Episcoporum, quibus demum cumque angustiis premeretur Ecclesia. 2. Restitutas esse ex aliqua parte à Pipino possessiones Ecclesiæ, nec cæteras retentas esse, nisi annuentibus Episcopis, donec consopitis bellis civilibus omnia redintegrarentur. 3. Præter decimas, nonas, & expensas reparationum, indixisse Pipinum denarios duodecim annui census in singulas familias, quà latissimè pateret Beneficiarius ager. Id verò forsan designabatur voce *Census* in Canone supra laudato Concilii Francofordiensis. Quæ eadem vox usurpatur in Capitularibus Caroli Magni. 4. L. 5. c. 227. Precarii & Beneficii voces promiscuè hic habentur.

In Concilio quoque Tullensi anni 859. idem Ca- Can. 13. rolus Calvus ab Episcopis interpellatus est, ut agros ipsos restitui curaret; decimas saltem, nonasque solvi urgeret, quæ quinta pars est proventuum omnium. *Quinta pars Ministris offertur.*

VII. Non abs re forsan erit hoc loco de Precariis pauca hæc libare, vel ex superius delibatis refricare: cùm ejus rei peropportunus sit hic locus. Duplicis Precariæ sunt generis in Capitularibus Caroli Magni. Aliæ concedebantur, & confirmaban- Capitular Anno 779 c. 13. Addit. 4. c. 132. tur Beneficiariis laïcis, quo Principi bellicis in expeditionibus præsto essent. Illæ ipsæ sunt de quibus jam diximus. Aliæ verò ad Ecclesiæ emolumentum pertinebant, quæ sponte sua & lubens iis assentiebatur. *Precaria ubi modò sunt, renoventur: & ubi non sunt, scribantur. Et sit discretio inter precarias de verbo nostro factas, & inter eas quas spontanea voluntate de ipsis rebus Ecclesiarum faciunt.*

Innovatæ hæ Precariæ illæ ipsæ sunt Concilii Liptinensis, & quæ in libris Capitularium referuntur. L. 5. c. 5. Ne Pipinus quidem periit, vel Precarias, vel Beneficia, nisi dum superstes esset, qui illis donabatur. Ejus morte rei suæ restituebatur Ecclesia, vel Precaria innovabatur. *Si moriatur ille cui pecunia commendata fuit, Ecclesia cum propria pecunia revestita sit. Et iterum si necessitas cogat; aut Princeps jubeat, Precarium renovetur & rescribatur novum.*

Quin & superstite Beneficiario, sive Beneficium, sive Precaria quandoq; revocabatur. Si vel Ecclesia enim, vel Cœnobium gravi inopia labitare inciperet, ei restituebantur, & agri, & quidquid hic nomine *Pecunia* comprehenditur. *Et omnino observetur, ut ibidem.*

Ecclesia vel Monasteria penuriam & paupertatem non patiantur, quorum pecunia pro precario praestita sit. Sed si paupertas cogat, Ecclesia & domini Dei reddatur integra possessio. Si his legibus cautionibusque statum fuisset, non contemnenda ea fuissent tam acerbi vulneris delinimenta.

Sed erant Precariæ aliæ, de quibus in Concilio Turonensi III. anno 813. jussu Caroli Magni actum est, (Can. 51.) ut eorum sedarentur querimoniæ, quorum proximi sua Ecclesiæ largiti erant. Hujus Concilii Præsules multis produnt documentis, quàm præposteræ & iniquæ essent hæ querelæ. 1. Quisquis rerum suarum aliquid Ecclesiæ conferebat, tantundem illico ab ea, vel etiam duplo, triploque amplius in usumfructum accipiebat. 2. Nec ipse tantùm, sed & proximi ejus omnes, de quibus convenisset, eo usufructu gaudebant, dum in vivis essent. *Nam penè nullus est, qui res suas ad Ecclesias donet, nisi de rebus Ecclesiasticis, aut tantum, quantum donavit, aut duplum, aut triplum usu fructuario accipiat. Et quibus ille tunc aut quantis filiis & propinquis à Rectoribus impetraverit, post discessum ejus eadem conditione, qua ille tenebat, posteri ejus sibi vendicent. Hic usus & hac ratio apud nos usque modò de talibus tenebatur.* 3. Denique proximis & hæredibus eorum, qui rebus suis Ecclesiam donaverant, etsi omni jam jure spoliatis, copiam fecere Præsules, ut eosdem rursus agros Precariæ & Beneficii jure acciperent, dum Ecclesiæ se tuitioni & clientelæ adscribi assentirentur. *In ejus nomine iterum Precaria à Rectoribus Ecclesia scriberetur. &c. Nobis visum est prædictis hæredibus hanc dare optionem, ut si voluissent traditiones parentum suorum consequi, de qua illi jam erant per legem exclusi, Rectoribus Ecclesiarum se commendarent, & hæreditatem illam in beneficium, unde se adjuvare ac sustentare possent, acciperent.*

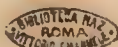
VIII. Itaque virorum suo quodam in Ecclesias beneficio insignium proximos & hæredes, ad hoc genus semper precarias admittere præstò erant Episcopi. Sed alterius generis Precarias Carolus Magnus prorogari, vel revocari voluerat ab Episcopis, prout ipsis pro summa sua potestate collibitum esset, post excessum primi Beneficiarii. *Præcipimus, ut nullus res Ecclesiæ nisi precario possideat, & postquam ipsa precaria finita fuerint, faciant potestative speculatores Ecclesiarum, utrum elegerint, aut ut ipsas res recipiant, aut posteris eorum sub precario & censu habere permittant.* (Anno 800. Conc. Gall. To. 2. pag. 236. Capitul l. 7. c. 104. Vinuers. Speculator) Etiam tum cum *speculator Ecclesiarum*, hoc est, Episcopus, precariæ prorogandæ assensus erat, necesse erat agros Ecclesiæ illi reddi, & tum rursus ab eo conferri. *Ita tamen ut ipsi proprias & utiles res eisdem Ecclesiis, de quarum jure esse videntur, legaliter tradant: & sic à Rectoribus earundem Ecclesiarum precaria si renovanda sunt, canonicè renoventur.*

Videbatur Pipinus Caroli Magni pater potestatem sibi integram servasse in Concilio Liptinensi, innovandarum, cùm opus esset, precariarum. *Si necessitas cogat, aut Princeps jubeat.* Sed eo se jure exuit Carolus, integrumque voluit Episcopis esse, ut precarias interrumperent, aut prorogarent; ut qui persuasus esset, ex rerum Ecclesiæ usurpatione regna non raro labefactari: *Novimus multa regna & Reges eorum propterea cecidisse, quia Ecclesias spoliaverunt; resque earum vastaverunt, abstulerunt, & pugnantibus dederunt*: militesque his Ecclesiæ rebus ditatos armatosque, pondere magis criminum, quàm robore hostium obtritos fuisse: excidisse ipsos regno cælesti, ruinaque sua terrenum regnum pessumdedisse. *Quapropter nec fortes in bello, nec in fide stabiles fuerunt, nec victores extiterunt: sed terga multi vulnerati, & plures interfecti fuerunt, regnaque & regiones, & quod pejus est, regna cælestia perdiderunt, atque propriis hæreditatibus caruerunt, & hactenus carent.*

IX. Hæc præfatus Carolus testatum facit, se communicato consilio cum Leone Papa, & cum Episcopis suis omnibus: *Adjuncto Leonis Papæ, & omnium Episcoporum, quorum consilio usi, hoc egimus, spiritu nostro spiritui*: vehementissimè prohibere, filii & successores sui, ne quid unquam usurpent rerum Ecclesiæ præter assensum Episcoporum: *absque consensu & voluntate Episcoporum.* (Ibidem.) Jubet denique sacrilegas ejusmodi deprædationes rerum Ecclesiæ in posterum anathematum jaculis obrui, & Civilium Magistratuum authoritate. *Quod si quis fecerit, tam nostris, quàm successorum nostrorum temporibus, pœnis sacrilegii subjaceat, & à nobis, nostrisque successoribus, nostrisque Judicibus vel Comitibus, sicut sacrilegus & homicida, vel fur sacrilegus legaliter puniatur, & ab Episcopis nostris anathematizetur, ita ut mortuus etiam sepultura, precibus & oblationibus careat.*

His Caroli Magni vestigiis statutisque longiùs abscessisse Carolum Calvum dictum est superiùs. Unde & difficillima ejus regno tempora incidere, & calamitates luctuosissimæ. Suadebat Concilium Meldense anno 845. prædia ut omnia dominii regii sui aliis & aliis privatorum artibus intercepta, (Can. 20.) eisque data *in beneficiario jure, aut in alodio*, ad sese revocaret, fiscoque recuperaret regio. Ita demum fore, ut posset, intactis Ecclesiæ rebus & libertatibus, Aulam Palatiumque suum pro dignitate sustentare. *Quoniam domestica domus vestra aliter obsequiis domesticorum repleri non poterit, nisi habueritis unde eis meritum rependere, & indigentiæ solatium ferre possitis. Et sic demum Respublica vestra de suo suffragetur sibi, & Ecclesiæ à quibus non expedit, habeantur immunes.* Revocanda cum primis esse brevia & dona rerum Ecclesiæ, quæ extorta ei fuissent. *Ut præcepta illicita jure beneficiario de rebus Ecclesiasticis facta à vobis sine dilatione rescindantur, & ut de cætero ne fiant, à dignitate vestri nominis Regii caveatur.* (Can. 18.) Rescindendas & precarias esse omnes, sive commutationes rerum Ecclesiæ, ab iis factas, qui Episcopatus invaserant. *Ut precaria & commutationes tempore viduatarum Ecclesiarum factæ ab his qui loca Episcoporum occupaverant, rescindantur, & cum authoritate Ecclesiastica, vel civili, si facienda sunt, fiant.* (Can. 21.) Non canonicis tantùm repugnare decretis, sed & ipsi rationi, ut precariæ, seu Beneficia Ecclesiæ Regum brevibus & dono impetrentur. *Præcepta autem regalia super precariis Ecclesiasticis fieri nec ratio sinit, nec authoritas quolibet modo permittit.* Innovandum esse denique priscum morem, ut precariæ quinto quoque anno renoventur. *Ut precaria secundùm antiquam consuetudinem & authoritatem, de quinquennio in quinquennium renoventur.*

X. Quantùm efferbuere hujus Concilii Patres, ut ne fundi Ecclesiæ dilaberentur: tantùm & effundere in eos benevolentiæ ac largitatis, qui rem Ecclesiæ augerent, donandis hæreditariis bonis, & vicissim accipiendis precariis. Plura ex hoc Concilio erant Precariarum genera. Alii bonorum suorum proprietatem transcribebant Ecclesiæ, retento usufructu solo. His jubet Concilium dari usumfructum præterea agri duplo majoris. *Precaria autem à nemine de rebus Ecclesiasticis fieri præsumantur, nisi quantum de qualitate convenientis datur ex proprio* (Can. 22.)

duplum accipiatur ex rebus Ecclesiæ, in suo tantùm qui dederit nomine, si res proprias & Ecclesiasticas usufructuario tenere voluerit.

Alii ne usum quidem fructum retinebant agrorum à se datorum, & his refundebatur ususfructus prædiorum triplo majorum. Porro hic ususfructus usufructuarii morte extinguebatur, nec ad posteros aut hæredes traducebatur. *Si autem res proprias ad præsens dimiserit, ex rebus Ecclesiasticis triplum ad præsens fructuario usu in suo tantùm quis nomine sumat.* Anno 887. Ecclesiæ Viennensi dono datus est ager à viro nobili, cui idem ipse mox cum duobus aliis ad usumfructum redditus est.

Ep. 10 22. pag. 140.

XI. Non prædia autem dumtaxat, sed & Cœnobia ipsa precariæ titulo & nomine dabantur iis, qui ingenti hæreditate aliqua ipsam munerabantur Ecclesiam. Ita enim Ludovicus Abbas sancti Dionysii dedit, & Regio diplomate confirmari fecit Conrado viro nobili, Monasterium Lebrahense, quod in ditione erat Abbatiæ sancti Dionysii. *Monasterium vobis in precariam, acceptis rebus vestra traditione ad eandem casam Dei delegandis concessisset Ludovicus Abbas.*

Concilium II. Vermeriense anno 853. Sandionysianorum Monachorum querelis interpellatum, eam concessionem revocavit, irritamque jussit esse, propterea quod Fulradus Abbas, cùm eo Cœnobio donaret Abbatiam sancti Dionysii, hanc addiderat cautionem, ut ne illud unquam ab hac divellere fas esset. *Nec beneficiario, nec precario jure distrahendum.*

XII. Indubitatissimum est, has precarias, ubi Ecclesia acceptos agros remunerabatur duplo, triploque usu fructu aliorum agrorum, ejusmodi uberrimum fuisse fontem, ex quo in Ecclesiam opes terræque innumerabiles exundarunt. Nec multùm abludit ab eo precariarum usu res etiam nunc pervagatissima, ut suas quis Xenodochiis, vel Religiosis domibus pecunias, agros, domos, fundos quoslibet donet, eorumque proprietate & possessione sese abdicet, annuas autem pecuniæ pensiones vicissim percipiat, multò pinguiores, tantóque abundantiores, quantò ætate ipse provectior, largiùs quàm diutiùs illis perfruitur. Illud interest discriminis, quod nunc pecuniariæ pensiones rependuntur ad vitam, olim agri aliqui commendabantur ad usumfructum cum vita finiendum. Perspicuè vides, quàm immani distent intervallo geminæ istæ precariarum classes; quáinque ut illæ detrimento, ita hæ compendio essent Ecclesiis, quò earum damna harum utilitate resarcirentur.

XIII. Affirmat Hincmarus Remensis Archiepiscopus, ab Hincmaro Laudunensi nepote suo occupatas fuisse in Carolum Calvum Regem terras quasdam, quas suæ Ecclesiæ juris esse existimabat, & in beneficio datas clienti cuidam suo; quas juridica evictione postea amiserit, comperto eas Ecclesiæ Laudunensis in ditione nunquam fuisse. Hinc elucet in his rerum commissuris quanta fuerit aliquando Episcoporum magnanimitas: sed quæ tamen prudentiam non disparem desideraret. Regi rursus ipsi eidem idem Hincmarus terras donavit ab eodem Ecclesiæ suæ redditas, ut eas beneficiario jure cuidam donaret, nomine Normanno. Qua in re eo peccatum est ab Episcopo, quòd nec Archiepiscopi sui, nec Episcoporum Provinciæ consilio usus sit. *Postquam Rex illas res à longo tempore de Ecclesia Laudunensi abstractas eidem Ecclesiæ sua pietate restituit, ipsi domno Regi illas sine meo ac Coepiscoporum nostrorum & comministrorum tuorum conscientia & consensu beneficiasti, quatenus eidem Nortmanno illas beneficiaret.* Illud postremò additur ab Hincmaro Remensi, cùm Laudunensis Præsul precarias vel Beneficia quibusdam abstulisset, iique apud Regem expostulassent, voluisse Regem ut tribus quos Metropolitanus delegisset Episcopis, causa ea judicanda delegaretur, aliisque viris probis. Denique excussa causa coram ipso Rege, sicut Episcopus experietat, Beneficiis restitutos eorum nonnullos fuisse, qui iis exuti fuerant. Lupus Ferrariensis Abbas rescita morte mariti neptis suæ; Eneam Episcopum Parisiensem per litteras obtestatus est, ut filio ejusdem neptis paternum beneficium prorogaretur; addito tutore, qui militaria beneficii munia obiret. *Ut filio ipsius concedere dignemini beneficium: Tutorem verò qui & moribus vestris congruat, & militare obsequium exigat, statuatis.*

Ta. 2. pag. 603.

Epist. 119.

XIV. In Concilio VIII. damnatæ sunt Emphyteoses, sed ita tamen, ut verba ipsa Canonis innuunt, non damnari eas, nisi perpetuas. Quòd tum alienationes sint. Ideo & alio Canone vetatur, ne terræ Ecclesiæ in Emphyteosin datæ auferantur, nisi priùs commoniti fuerint, qui eas obtinent, iis spoliatum iri, & alios fidei suæ tenaciores subrogatum, si toto triennio non solvant.

Can. 59. 60.

CAPUT IX. *P. 4. l. 3. c. 1.*

De Decimis & Primitiis post annum Christi millesimum.

I. Ut Archiepiscopus Moguntinus Abbates & Turingiæ Provinciam omnem compulerit ad decimas solvendas.

II. Quo fundamento immanitas decimarum concessa aliquibi sit Nationibus recens ad fidem conversis, & Congregationibus recentioribus.

III. In Anglia præter primitias, rerum omnium decimæ solvebantur.

IV. In Gallia, Germania, Italia usus erant aliquantùm diversi sæculo undecimo, sed ubique tamen decimæ & primitiæ solvebantur.

V. Sæculo duodecimo illi eximebantur lege decimarum solvendarum, qui paupertatem profitebantur, & sua omnia pauperibus erogabant: cùm decimæ ad pauperes sustentandos exigantur.

VI. Varia ejusdem sæculi statuta de Decimis.

VII. Gratiani placita de exemptionibus decimarum, quibus Pontifices & Episcopi Monachos quandoque ornaverant.

VIII. Variæ Decretalium regulæ sæculo decimo tertio promulgatæ super exemptionibus hisce, & decimis.

IX. Non alio Ecclesia Christi stimulo agebatur, ut ad decimarum solutionem cogeret, quàm ut juri divino obtemperaretur, & consultum esset saluti solventium tam justa Deo tributa.

X. Varia ejusdem sæculi decreta Conciliorum de decimis & primitiis.

XI. Decreta Conciliorum posterioris ætatis.

XII. Nonnulla universim adnotata in hanc Canonum & decretorum farraginem.

XIII. Placita sancti Thomæ Aquinatis de Primitiis & Decimis.

I. DIligentissimè Lambertus Incolentæ in primis conditor historiæ, scriptis mandavit permolestam illam in Germania concertationem super decimis, ubi Henrici Regis Germaniæ auxilio fretus Archiepiscopus Moguntinus, Provinciam Turingiam hactenus immunem, legi & jugo decimarum subjicere aggressus est. Concilium primò Erphurdiense ab eo convocatum est, ubi Abbates duce & principe Abbate Fuldensi, Archiepiscopum obtestati sunt, ut privilegiis eos frui sineret, quæ prisci concessissent Pontifices, de quibus Majores

Baron. ann. 1069. n. 2. 1073. n. 4. 5. 6.

ejus nunquam sibi controversiam fecissent. Responsum est ab Archiepiscopo, privilegia ea in ista Monasteriis fuisse, inter ipsa sui incunabula, velut lactis quædam & infantiæ blandimenta, quæ excuti jam par sit, ut generalibus sese Ecclesiarum consuetudinibus legibusque accommodent. Abbates consensu fulti totius Provinciæ, cujus patrocinabantur causæ, rogarunt Archiepiscopum, si nec Pontificum bullis, nec concessionibus Caroli Magni, cæterorumque Imperatorum acquiesceret, quarta saltem parte decimarum contentus esset, tres reliquas permitteret Ecclesiis particularibus fruendas, cùm ea sit decimarum partitio, Canonicis institutis approbata. *Ipsarum saltem decimarum eam ipse partitionem fieri sineret, quam & Canonum scita æquam judicassent, & cætera per orbem terrarum Ecclesia usitatam habent; scilicet ut quarta parte ipse pro suo suorumque Missorum servitio contentus, tres reliquas portiones Ecclesiis, quibus antiquitus articulatæ fuissent, permitteret.* Cùm his non assentiretur Archiepiscopus, appellationem ad Pontificem Thuringi meditabantur, nisi à Rege qui coràm aderat, prohibiti fuissent, à quo quà minis, quà blanditiis compulsi sunt Abbates, ut cum Archiepiscopo paciscerentur, & cum eo partirentur decimas. Exemplo Abbatum haud ægrè se accommodavit Provincia.

II. Quod de blandimentis infantiæ dixerat Moguntinus, à veri specie non recedebat. Narrat enim Saxo Grammaticus, quas artes & quas machinas admoverit Canutus Daniæ Rex, quò Danos suos nuper Christi ovili adglutinatos adduceret ad decimas Clero solvendas; nec dissimulat infringi non potuisse contumaciam gentis novæ, & necdum

Baron. an. 1181. n. 58. satis ad gustum Religionis mansuefactæ. *Idem populares adhuc sacrorum rudes decimarum religioni assuefacere conabatur. Sed propositi irrita suasio fuit, quippe maturitatem rerum capere novelli cultus rudimenta nequibant.*

Nec abhorrebat à vero quod aiebat Moguntinus, nascentibus Cœnobiis exemptiones decimarum quandoque indultas, donec hoc velut infantiæ lacte paulatim ita convalescerent, & roborarentur, ut jam lacte non indigerent. Etenim Cisterciensis Ordinis Abbatiarum initam paupertatem inter ipsa sui exordia ubi reservit Innocentius II. eas deinceps immunes esse sanxit à decimis, quas hactenus Cluniacensibus Monachis & Ecclesiarum Præ-

Ibidem. Anno 1131. n. 10. latis exolverant. Calamo suo intercessere huic privilegio Petrus Cluniacensis Abbas, & Petrus Blesensis, ille ne Ordini suo, hic ne Clero deesset; sed eos tandem obices minis, censuris, & interdictis Romani Pontifices disjecere. Hospitalarii Equites Palæstini privilegia eadem à Romanis Præsulibus expresserant, cùm summa rerum inopia inter

Ibidem Anno 1155. n. 25. primordia sua laborarent. Cùm illos postea comperisset Patriarcha Hierosolymitanus opibus circumfluere, Romam ipsemet profectus est, cum Episcopis quibusdam suæ ditionis, ut has immunitates revocari curaret. Sed si qua fides Vuillelmo Tyrio, rogens illa opum copia, cujus contemplatione caussa cadere debebant Equites, victoriam illis conciliavit. Archiepiscopatum Tyrium regebat Vuillelmus, & ejus permagni intererat, ut victi succumberent Equites.

III. In dubium verò trahi non potest, quin solæ Clero primitiæ fuerint, & decimæ, quanquam solvendi ratio non una semper & ubique gentium fuerit. In Concilio Angliæ, quod anno 1000. affixere, jubetur, ut *Eleemosyna aratri*, hoc est, ut primitiæ solvantur intra quindecim post pascha dies, decimæ pecudum ad Pentecosten, decimæ frugum ad festum omnium Sanctorum, oblationes ad luminaria, quater singulis annis. Dissidet nonnihil Epistola, quam Canutus Daniæ Rex Roma scripsit anno 1031. nec enim eosdem indicit dies, & eleemosynam aratri à primitiis seminum sejungit. *Eleemosyna pro aratris, primitia seminum.* Regis hujus leges Ecclesiasticæ anni 1032. mulctas pecuniarias etiam infixere omnibus, qui suo quovis jure Ecclesias fraudarent. Expressiores sunt etiam sanctissimi Re- Cap. 8. 9.
gis Eduardi Leges. Jubent decimam omnino solvi Cap. 9. 8.
partem, tum animantium, tum frugum terræ, decimas denique solvi præcipiunt apum, sylvarum, pratorum, aquarum, molendinorum, septorum, hortorum, negotii. A quo enim omnia in nos proficiscuntur, ei decimam omnium saltem rependi jus fasque est. *De apibus verò similiter decima commodi, quin etiam de bosco, de prato, de aquis & molendinis, parchis, vivariis, piscariis, virgultis, hortis & negotiationibus, & omnibus rebus quas dederit Dominus, decima pars ei reddenda est, qui novem partes simul cum decima largitur.*

IV. Plusculum inereat discriminis in aliis Ecclesiis hoc sæculo undecimo, sed quod ad circumstantias magis aliquas spectaret, quàm ad rem ipsam. In Concilio Tolosano anni 1056. præceptum est, ut qui assuevissent Episcopo & Clero solvere Tertiam, Metatum, seu Gistium, & Synodaticum, ii muneri posthac eidem suo ne deessent. Qui verò nec Tertiam, nec Metatum solvebant, tertiam partem decimarum penderent, cum primitiis, & oblationibus mortuorum. Nec ab his immunes essent Ecclesiæ, quæ ad Monasteria pertinerent. *Statuimus etiam* Can. 10.
ut Ecclesia ad sedem pertinentes, quæ solvunt tertium, aut paratam, vel Synodum, solito more persolvant Episcopis vel Clericis. De iis verò Ecclesiis quæ non dant tertium vel paratam, tertia pars decimarum cum primitiis & oblationibus, quæ de Cœmeteriis & defunctis consequuntur, Episcopo & Clericis assignetur. Simili quoque modo statuimus de Ecclesiis ad Monasteria pertinentibus. Diximus, dicemusque suo loco diligentius ab Episcopis acceptas fuisse tertias, vel quartas partes decimarum suæ universæ ditionis. Hic tertia pars accipitur, & de ipsis accipitur oblationibus, quod ad Episcopi & Cleri sustentationem acciperetur.

Proximo Canone præcipitur, ut Parochis cedat saltem tertia pars decimarum illis in locis, ubi Nobiles occuparent decimas infeodatas: & Episcopi Clerique authoritate fulciantur, ne eo jure suo frustrari possent. *Item de Ecclesiis in alodiis laicorum* Can. 11.
constitutis, ut tertia pars decimarum cum primitiis & Presbyterio, & cæteris in potestate Presbyteri, ad servitium ipsius Ecclesiæ, sub Episcopi vel Clericorum ditione permaneant. Huc etiam pertinebat illa Germaniæ Monachorum interpellatio ad Archiepiscopum Moguntinum, quarta ut decimarum parte contentus esset. Verùm ille tantillæ parti non acquievit.

In Concilio Romano anni 1059. universim definitum est, primitias, decimas, oblationes Ecclesiæ conferendas esse; sed ut in potestate essent Episcopi, eas, ut opinor, partituri pro singularum consuetudine Ecclesiarum; denique communione summovendos eos, qui juri tam sancto & necessario non satisfacerent. *Ut decimæ, & primitiæ seu oblationes* Can. 5.
vivorum & mortuorum Ecclesiis Dei fideliter reddantur à laicis, & ut in dispositione Episcoporum sint. Quas qui retinuerint, à sanctæ Ecclesiæ communione separentur.

Sublucent hic vetustissimæ disciplinæ vestigia, ut in Episcopi potestate & arbitrio sint res Ecclesiæ Diœcesëos suæ & proventus omnes. Expostulavit Gregorius VII. de Archiepiscopo Salisburgensi, quòd cùm ab Alexandro II. Papa facultatem impetrasset erigendi Episcopatûs novi intra sui fines, qui latissimè fundebantur. Episcopatum quidem excitasset, non adsignasset autem ei decimas territorii quod [L. 2. Ep. 77] ei adscripsisset. *Comperimus illum quidem in societatem laboris misisse, sed sibi fructum laboris, scilicet decimas retinuisse, &c.* Suadet mox, ut ei Ecclesiæ de- [L. 6. Ep. 9.] cimas suas restituat: *Ecclesiam decimarum suarum redditibus revestias.* Idem Gregorius ad Canonicos Teronenses rescripsit, ut Novalium etiam decimas solvi cogerent. *Decimas novarum terrarum subtrahunt Ecclesiæ*, & siqui contumacius repugnarent, eos excommunicatione vincirent. Profertur & Rescriptum Paschalis II. quo decimarum immunitas conceditur Congregationibus Clericorum omnium & [17. q. 1. c. 43.] Monachorum, ad eos agros, quos suis ipsi manibus colunt.

V. Si ad sæculum delabamur duodecimum, occurrent Cluniacenses, qui impatientius tulerant exemptionem decimarum Cisterciensibus concessam, & qui nunc à Callisto II. sibi ipsis eandem immunitatem confirmari ambiebant, ad eos nimirum agros, quos ipsi colerent, tam suis, quam servorum suorum manibus, juxta Cœnobia ipsa sua. [Callist. II. Epist. 22.] *Decimas laborum vestrorum, pro quibus tam vos, quam alios Monasticæ Religionis viros inquietare Episcopi consueverunt, illorum videlicet, quos Dominicaturas appellant, qui vestro sumptu à Monasteriis, & cella vestra clientibus excoluntur, sine omni Episcoporum & Episcopalium Ministrorum contradictione deinceps quietius habeatis: qui vestra peregrinis fratribus & pauperibus erogatis.* Ita Callistus ipse II. Papa harum immunitatum causam justissimam aperiebat; cùm exigantur decimæ ad pauperum & Cleri alimenta, scrupulosè eas exigendas non esse ex Clericis, Monachisque, vel ex iis omnibus, qui cùm voluntariam profiteantur ipsimet paupertatem, jam pauperum sunt, quæcumque sunt res eorum.

In Regula Equitum Templi, quam illis aptavit Concilium Tricassinum anni 1128. regnum illis cœlorum despondetur, tum quòd paupertatis sectatores essent, tum quod in pauperes alios essent nihilominus munifici. Ut his eleemosyniis modus adhiberetur, jussi sunt diebus singulis pauperibus dilargiri [Cap. 25.] decimam panum suorum partem. *Decimam totius panis quotidie eleemosynario vestro dare jubemus.* Eadem Hospitalariorum Equitum immunitas confirmata est ab Anastasio IV. Papa, quod eorum opulentia communis esset pauperum & peregrinorum [Epist. 12.] omnium census. *Quia vero omnia vestra sustentationibus peregrinorum & pauperum debent cedere, ac per hoc nullatenus aliis usibus ea convenit applicari.*

VI. Cùm rescriberet Alexander III. ad Upsalensem in Suecia Archiepiscopum, hortabatur, ut censuras & anathemata vibraret, quo legis divinæ præceptis populi obtemperantes essent decimis [Append. 1. Epist. 19.] solvendis: *Decimas fideliter persolvere ab ipso Domino noscitur institutum.* In Concilio Londinensi anno [Can. 13.] 1175 constitutum est, ut juxta hujus Pontificis decretum censuræ Ecclesiasticæ distringerentur in sacrorum detrectatores decimarum, quorum numerus in [illegible] singulos augescebat. Sunt & plures hujus Pontificis Epistolæ, ad Episcopos Angliæ, ubi vetat decimas aliis rebus [illegible] commutari. *Quia decima cum temporalibus non sunt commutanda.* Rerum omnium decimas solvi præcipit: *De proventibus molendinorum, & piscariarum, & de fœno, & de lana, de pomis, pyris, & apibus.* Denique ut [Append. Conc. Lat. Part. 4.] plenæ exolvantur decimæ, antequam de toto anni proventu quidquam decerpatur ad expensas & stipendia servorum. Sunt & complures aliæ ejusdem Pontificis Epistolæ, ut ne Monachi exemptionum suarum limites transgrediantur, eorumque usitatissimas solvant decimas, quorum nulla sunt privilegia consecuti. Ad Episcopum denique Hungariæ [Ibidem art. 13. & 10.] rescripsit idem Papa, ubi vici, vel oppidi alicujus colonia tota in aliam demigrabat Diœcesin, iniquum esse, ut uterque decimas exigat Episcopus, sed ei nimirum eas solvi debere Episcopo, cujus in Diœcesi Ecclesia esset, ubi illi sacris interessent toto anni spatio, si ex artificio, aut negotio solverentur, aut ex cultu agrorum in Diœcesi sitorum. Concilium Eboracense anni 1194. ejusdem Pontificis decreto subscribens, voluit ex Novalibus ipsis decimas solvi, & indemnitate, hoc est, ex integra proventuum copia, necdum subductis expensis. In Concilio [Can. 9.] Londinensi anni 1200. idem rursus constitutum est, utque immorigeri excommunicationi subjicerentur. Concilium Avenionense anni 1209. eadem innova- [Can. 5.] vit decreta, addiditque, citra lethale scelus non posse retineri decimas, non posse eas unquam contraria præscribi consuetudine, aut vero laicis in perpetuum elocari.

VII. Antequam penitius in sæculum decimumtertium subeamus, observari par est, illam à Gratiano versatam esse quæstionem, An Monachi solvendis decimis exempti sint; & ab eo tandem id definitum esse, Exemptos esse à decimis agrorum eorum pendendis, quos manibus ipsi suis colunt: privilegio nimirum Levitarum novi Testamenti illis communicato, unà cum Sacerdotio. *In quibus hæc* [16. q. 1. c. 42.] *discretio servanda est, ut de agris & vineis, quæ ad proprium stipendium coluntur, decimas sibi retineant. Si enim decima à populo filiis Levi reddebantur pro ministerio, quo Domino deserviebant in Tabernaculo, offerendo sacrificia & holocausta pro populo, patet quod Monachi de propriis prædiis non magis quam alii Sacerdotes decimas solvere coguntur.* Si Gratiano fidem adjiciamus, qui Monachis Pontifices vocatam fecere decimatum, juris duntaxat interpretes & promulgatores fuere, quod eis ipsa Sacerdotii participatione partum fuerat.

Si contra insurgas, quos Monachi colunt agros, ex iis antea decimas persolutas fuisse Clero, qui non debeat suis justissimis proventibus spoliari. Respondet Gratianus omnes prorsus decimas ex canonicis sanctionibus in potestate Episcopi esse, & potuisse Episcopum Monasterii conditorem, vel ejus ex licentia sua coadendi ducem & auspicem, decimas ei addicere agrorum ei adsignatorum, & excolendorum à Monachis ipsis. Ut enim in potestate Papæ est Episcopatus dividere, aut adunare: ita & juris est Episcopi, unam in plures secare Parochiam, & inter eas partitionem facere decimarum. *Quod antiquiores Ecclesiæ propter novas, nec decimis, nec ulla possessione priventur, non ita intelligendum est, ut nullo modo credatur licere Episcopo aliquam partem possessionum vel decimationum unius Ecclesiæ alteri pro tempore tribuere. Sicut enim Papa duos Episcopatus in unum potest redigere, ita & unus proprio consentiente Episcopo in duos potest dividi, &c. Sic Episcopus de baptismalibus & parochianis Ecclesiis facere potest cum consensu suorum Clericorum.*

Et rursum alibi Gratianus idem affirmat, posse à Pontifice,

Pontifice, sive Parochialem Ecclesiam, sive Cœnobium ejusmodi donari privilegio, ut decimas suas omnino omnes sibi uni vendicet, etsi juxta Canones quadripartito illæ debeant dividi, in Episcopum, in Clerum, in reparationes, & in pauperes. Et ab eo tandem concluditur, non posse Ecclesiis Parochialibus officere immunitates à Pontifice Monasteriis datas, aut quòd ea immunitas non complectatur nisi agros antè incultos ac senticosos, & a Monachis primùm excoli cœptos, vel quòd ea non collimet, nisi ad parcam & frugalem Monachorum sustentationem, non ad coacervandas ipsis possessiones tam vastè fusas, & enormes, ut Parochialis Ecclesia in angustias redigatur. *Privilegia ergo* (25. q. 1. 2.) *quæ Religiosis domibus conferuntur, vel in eo casu accipienda sunt, in quo nã eis consulitur, quod nulli aliquid derogatur, videlicet ut ex Novalibus, quorum decimationes nulli assignatæ fuerant, privilegiorum authoritate decimas aliquibus persolvere non cogantur: vel si propter instantem temporis necessitatem eis consuli non poteris, nisi aliis derogetur, ita privilegiorum authoritas videatur esse servanda, ut eorum subveniatur inopia, non ut suarum divitiarum augmento, & possessionum non modica extensione porrecta, baptismales, seu Parochiales Ecclesiæ penitus destruantur.*

VIII. Tertio decimo tandem sæculo publicati sunt Decretalium libri; atque adeo opportunum jam hîc est aliqua ex illis in rem nostram decerpi. Rusticos eos qui agros Monasterii colerent, voluit Alexander III. ut Parochiæ exolverent integras decimas agrorum, & minutas animantium hortorumque decimas. (Extra De transact. c. 8.) *De reliquis minutis decimis, utpote nutrimentis animalium, & de fructibus hortorum.* Et de quocumque demum lucrandi genere voluit idem decimas solvi: (Extra. De decimis c. 5. 6. 9. 13.) *De proventibus molendinorum, piscariarum, fœno, & lana, de apibus, de omni fructu.* Quin & illa Gratiani superiora confirmavit, ubi ait decimarum immunitatem Abbatiis fuisse concessam, quando exiguo erant adhuc illæ numero, & re admodum tenui. *Nam quando Romana Ecclesia Ordini vestro privilegia de decimis dederat, ita erant raræ Abbatiæ vestri Ordinis, quod exinde nulli poterat de jure scandalum suboriri. Sed nunc in tantum augmentatæ sunt, & possessionibus ditatæ, quod multi viri Ecclesiastici de vobis apud nos querelam sæpe proponunt.* Declaratum ab eo est decimas Novalium, quæ nullius Parochiæ finibus clauderentur, ad Episcopum pertinere, cujus in arbitrio esset aut retinere eas, aut Parochiæ alicui addicere. *Ipsas secundum discretionem à Deo tibi datam, alii Ecclesiæ deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.* Ubi non obscurum vestigium universalis illius juris, quo potiebatur Episcopus in universas suæ Diœceseos res Ecclesiarum. Declaratum rursus ab eodem est decimas esse juris divini. (Ibid. c. 14. 21. 22. 23.) *Cùm decimæ non ab hominibus, sed ab ipso Domino sint institutæ, quasi debitum exigi possunt.*

A Clemente III. definitum est, si unius agri anno uno & eodem plures essent proventus, plures & decimas exolvi debere. A Cælestino III. confirmatum est, omnium prorsus lucri rerum solvendas esse decimas, & quidem antequam expensæ deducantur. *Revera sicut sancti Patres in suis tradiderunt scripturis, de vino, grano, fructibus arborum, pecoribus, hortis, negotiatione, de ipsa etiam militia, de venatione, de molendinis ad ventum, & de omnibus bonis decimæ sunt ministris Ecclesiæ tribuendæ, &c. Antequam ullas deducatis expensas.* Idem firmavit & Innocentius III. jure divino deberi decimas. (Ibid. c. 25. 26. 28. 33. 4.) *Decimæ à divina constitutione debentur.* Id quoque ab eo significatum est, solvi eas debere, non deductis sementis expensis; solvi debere, non ex pretio venditionis terrarum, domorum, gregum, sed ex lucro ex his emergente. Solvi debere non deductis vectigalibus publicis, aut ex ipsis vectigalibus decimas detrahendas; quòd eo se Deus coli voluerit honore, ut rerum omnium summum Dominum. *Cùm in signum universalis dominii, quasi quodam titulo speciali, sibi Dominus decimas reservaverit.* Ab eo denique Pontifice in Concilio Lateranensi IV. Cistercienses Monachos & quoscumque alios privilegiatos declaratum est, decimas exoluturos omnium agrorum, quos in posterum comparaturi essent, si decimis illi antè obnoxii essent, quamvis eos suis ipsi manibus excolerent.

IX. Ut apertius autem fiat, hunc Pontificem, ubi Majorum suorum vestigia legens, curæ habebat, decimæ Clero ut quàm religiosissimè penderentur, Creatoris potiùs omnium Dei cultui consuluisse, & æternæ omnium saluti, quàm temporali Cleri compendio: pauló attentiùs perpendenda est illa ejusdem alibi regula oppidò pulcherrima, ubi agebatur de ratione & modo implendi, quæ quis Deo vota nuncupasset. Monet enim Pontifex Episcopos, cùm ab ipsa origine sua arbitraria fuerint hæc vota, minùs austerè cum eis agendum, quorum est muneris ea implere. *Quoniam cùm hujusmodi vota gratuita fuerint ab initio, benignius sunt à viris Ecclesiasticis exigenda, ne tanquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.* (Extra. De censibus. c. 18.) Eadem indulgentia in decimis uteretur sanè Ecclesia, si liberæ aliquando illæ fuissent originis & observationis. At cùm divini sint juris, nihil remittebatur, cùm totum cessurum esset dispendio animarum.

X. In Concilio Lateranensi IV. anno 1215. Innocentius III. hæc libravit decreta omnia: (Can. 53. 54. 55.) solvendas esse decimas, etsi eis locarentur, qui non solvere insuevissent. Solvendas esse non detractis exactionibus publicis, quantumcumque munitos privilegiis Monachos, ex comparatis posthac agris persoluturos, si ex illis antè solebant persolvi. Ad Arelatense Capitulum rescripsit Gregorius IX. immunes esse Monachos decimarum ex iis agris, quos primi excoluissent. (Extra De privil. c. 33.) A Concilio Tolosano anno 1229. declaratum est solvi debere decimas & primitias ex fundis & proventibus, non deductis expensis, nec contra præscribi posse. (Can. 19.) *Universi etiam de bonis & proventibus suis, non deductis expensis, Ecclesiis integrè decimas & primitias solvere teneantur, præscriptione vel consuetudine aliqua non obstante.* Idem habent (Cap. 40.) Constitutiones B. Edmundi anno 1236. In Synodo Vorcestrensi anno 1240. plura de decimis constituta sunt, ex quibus liquet solvi eas solitas fuisse ex negotio, ex artificio, ex gregibus, lanis, & fœnis: & pro fœnis, fuisse Parochias, quibus loco decimarum assignata essent prata, quod non improbat Synodus, dum non dispar esset pretium. Constitutiones Archiepiscopi Eboracensis anno 1250. (Cap. 43. 44. 45. 40.) easdem exhibent rerum omnium decimas.

In Concilio Burdegalensi anni 1225. plurimi de decimis editi sunt Canones, in eos potissimùm, (Can. 13. & seqq.) qui solvere recusabant, vel in Laïcos, qui etiam eas usurpabant. Unum hîc promo Canonem de primitiis, quæ hîc ad eum ferè modum designantur, qui suprà ex Hieronymo animadversum est, nempe ad partem tricesimam, quadragesimam, vel quinquagesimam. *De primitiis verò statuimus, ut laïci per censuram Ecclesiasticam compellantur ad tricesimam vel quadragesimam partem, usque ad quinquagesimam ro-*

mine primitiæ persolvendam. Concilium Campiniacense anno 1260. hæc statuta maxima ex parte innovavit, & illud potissimum quod nos effugerat, quo jubetur, ut decimæ Novalium Parocho persolvantur, quanquam aliæ decimæ ad alios spectent, Clericos, Laicosve. *Omnino prohibemus, ne quisquam de cætero Clericus aut laicus occasione veteris decimæ novalia recipiat. Sed ea Parochialibus Ecclesiis, in quibus Novalia excreverunt, libere possidenda per-* Can. 11 *mittat.* Quod jam in Concilio Burdigalensi decretum fuerat. In Synodo Nemausensi anni 1284. observare est, decimas exolutas fuisse omnibus ex speciebus suprà perstrictis; persolutas fuisse & primitias, quas hæc Synodus ad tritici & vini sexagesimam partem redigit, intacta & illibata eorum locorum consuetudine, ubi convenisset de certa quadam tritici & vini quantitate loco primitiarum an- Cap. 53. nuarum. Synodus Excestrensis prolixè & ipsa in eodem argumento versata est, convenienter Conciliis Angliæ. Sed omniũ prolixissimæ suntConstitutiones Provinciales Archiepiscopi Cantuariensis anno 1300. Quæ conglobavimus hactenus omnia, illa in eas congesta sunt, & illud præterea memorandum de mercatoribus, artificibus, opificibusque, qui & ipsi laboris, industriæ, lucrique sui decimas Deo per Ecclesiam dicare ac consecrare jubentur. *Statuimus etiam quod decimæ solvantur de artificibus & de lucro negotiationis, per mercatores, & quoscumque alios & similiter de carpentariis, fabris, mercatoribus, sutoribus, &c.*

Can. 75. XI. In Concilio Vaurensi anno 1368. statutum est, ut Monachi qui decimas perciperent, partem earum aliquam refunderent in Parochos, quibus non ea esset rei copia qua possent & se ipsos sustentare, & muneri suo satisfacere, ac jura Episcopalia persolvere. Nec illud prætermissum, istiusmodi judicia fori esse Ecclesiastici. In Synodo Lingonensi anni 1404. decimæ aliæ declarantur esse personales, aliæ agrestes, aliæ denique mixtæ. Personales sunt *ex quocumque artificio, ex quocumque negotio, seu negotiatione, ex scientia & militia: ex ve-* Bochel decreta Eccl. Gall. p. 987. *natione & similibus.* Agrestes sunt tritici, vini, oleorum, frugum, hortorum, fœni, locationis domorum, furnorum, balneorum, tincturarum, lapicidinarum & fodinarum. Mixtæ sunt animantium, agnorum, vitulorum, equorum, caprarum, apum, pullorum Gallinaceorum, &c.

Missa lubens alia facio Concilia complura, quibus superioribus decretis novus subinde vigor additus est, ut pergam ad Concilium Generale Constantiense anno 1415. ubi præ cæteris aliis, & hic Viclefi damnatus est error, decimas non aliud quàm meras esse eleemosynas, liberasque, quas posset populus Pastoribus subtrahere, quorum professionis sanctimoniæ mores non consentirent. *De-* Sess. 8. *cimæ sunt puræ eleemosynæ, & Parochiani possunt propter peccata suorum Prælatorum ad libitum suum auferre eas.* Ex antedictis dilucidè &, ut spero, invictissimè patefactum est, ita Ecclesiæ semper fuisse persuasissimum, decimas divini juris esse; & nullis non Orbis Nationibus omnibus retro sæculis certissimum fuisse, eos qui ad aras pro salute Reipublicæ sacras agunt excubias, Reipublicæ sumptibus alendos esse: id legem insitam, id naturam hominis ipsam vociferari. Ideo & Concilium Moguntinum anni 1549. lege divina decimas præcipit exolvi.

Can. 75. Verùm eo ipso in Concilio Moguntino illud observatum est, quod needum à nobis usquam deprehendi potuerat, decimas personales iis tantùm locis exigendas esse, in quibus earum solvendarum perpetuata est consuetudo. *Cùm autem Domino testante, mercenarius dignus sit mercede sua, statuimus & decernimus, ut decimæ, quæ jure debentur divino, tam majores, quàm minores, sine fraude aut diminutione solvantur: etiam personales, in quibus eas solvendi consuetudo est.* Inde inferes quoad decimas personales, aut non eas ubique terrarum usu receptas fuisse: aut oblivione nonnullis in locis obliteratas fuisse aliquandiu ante hoc Concilium, quod multò probabilius est, cùm hoc demum Concilium ea primùm utatur exceptione. Concilii Tridentini Patres unum id præcepere, sedulò solvi decimas, *Cùm solutio decimarum debita sit Deo.* nec ad id, ubi Sess. 14. opus erit, abstineri excommunicationum telis. Præ- c. 12. tereo & Concilia complura alia, Narbonense an- Cap. 63. ni 1551. Cameracense anni 1565. Turonense anni 1583. Cap. 16. Tolosanum anni 1590. Cap. 16. Cap. 4.

XII. Ex prolixa hac Statutorum Synodalium enumeratione circa decimas & primitias, ratione temporum seriéque servata, facilè poterit lucis aliquid affundi ei parti disciplinæ sacræ, & historiæ. Ingens planè non paucis in rebus elucescit consensio. 1. Omnibus indiscriminatim Regnis ac Provinciis viguisse legem solvendarum decimarum. 2. Et quidem jure divino fultam legem. 3. Et contra quam præscribi non possit. 4. Fulmina excommunicationum merito & jure vibrari, ne tam religioso quisquam desit officio. 5. Justas fuisse causas dispensandi de ea lege cum Congregationibus quibusdam Monasticis.

Sed & dissensiones non paucæ ac vicissitudines observari potuere, quæ paci tamen & unitati Ecclesiarum nihil obstreperent. 1. Non omnes Monastici Ordines iisdem exemptionibus decorati sunt, quia non omnes æquè se stricta distrinxerant paupertate. A pauperioribus enim verecundiùs exigebatur, quod non nisi ad pauperum exigebatur levamen. 2. Ubi Congregationes illæ exemptæ opibus crevere, decrevere & exemptionibus & privilegiis, uni antè paupertati indultis. 3. Decimarum, quàm primitiarum lex austerior & consuetudo altiùs infixa, & effusa latiùs. Non facilè evinci poterit omnium semper rerum aut specierum decimas solvi jussas, aut verò solutas fuisse, maximè personales.

Quin & intervenere nonnunquam Magistratus Civiles, ne qua nova inveheretur exactio decimarum, præter receptissimam consuetudinem. A Rege Franciæ Philippo IV. declaratum est anno 1303. petitorum & possessorum de decimis fori esse Ecclesiastici. Et cùm id tam multis consentiat superiùs laudatis Conciliis, rescripsit tamen idem ipse Rex ad Episcopum Santonensem, ut vetaret, ne ab ipso, vel ejus jussu à quovis alio exigeretur decima rerum, quarum nulla unquam persoluta fuisset. *Contra consuetudinem diutiùs observatam, decimam* Marca. De *exigitis de rebus, de quibus præstari non consuevit: in* Concord. *grave scandalum Provinciæ.* Intererat Regis, & ejus L. 4. c. 10. tum erat juris, tum potestatis, ut innovationibus iis intercederet, quibus regni pax concuti posset, & Ecclesiæ.

XIII. Præstantissimè enim à beatissimo Thoma animadversum est, quanquam jure divino constitutæ sint decimæ & primitiæ, & ipsa Christi institutione, nihilo tamen minus Ecclesiæ sapientiæ & providentiæ permissum fuisse, ut ipsa de qualitate, de quantitate earum, & de personis diffiniret. *Pertinet ad jus naturale, ut homo ex rebus sibi à Deo datis aliquid exhibeat ad ejus honorem. Sed*

quod talibus personis exhibeatur, aut de primis fructibus, aut in tali quantitate, hoc quidem fuit in veteri lege jure divino determinatum; in lege autem nova definitur per determinationem Ecclesiæ: ex qua homines obligantur, ut primitias solvant secundum consuetudinem patriæ, & indigentiam ministrorum Dei. Hæc ille de primitiis, quas tamen addit ad sexagesimam saltem partem consorgere debere; ut summum ad quadragesimam ex B. Hieronymo; in ea re verò cujusque Ecclesiæ consuetudini serviendum esse.

2. 2. q. 86. art. 4.

Unde videtur quod inter hos terminos sint primitiæ offerendæ secundum consuetudinem patriæ.

Vide jam ut de decimis philosophetur in eundem modum, & jure eas divino sancitas esse, & Ecclesiæ tamen, immo & particularium Ecclesiarum moderationi atque arbitrio permissum, ut & quantitatem earum, & alias circumstantias determinent.

2. 2. q. 87. art. 1.

Sic ergo patet quod ad solutionem decimarum homines tenentur quidem ex jure naturali, partim etiam ex institutione Ecclesiæ. Quæ tamen pensatis opportunitatibus temporum & personarum posset aliam partem determinare solvendam. Præceptum de solutione decimarum, quantùm ad id quod erat morale, datum est in Evangelio, à Domino, ubi dicit, Matth. 10. Dignus est operarius mercede sua. Et etiam ab Apostolo, ut patet 1. ad Cor. 9. Sed determinatio certa partis est reservata ordinationi Ecclesiæ.

Addit quin etiam si vetus Lex alias præterea decimas præscripsisset in pauperes erogandas, longè ulteriùs eluctatam esse Evangelicam legem, quæ superflua in pauperes erogari præcepit; quos & Clerici vocant in quandam participationem decimarum suarum. *Tertia decima quas cum pauperibus comedere debebant, in nova lege augentur, per hoc quod Dominus non solùm decimam partem, sed etiam omnia superflua pauperibus jubet exhiberi, secundum illud Lucæ 2. Quod superest, date eleemosynam. Ipsa etiam decima, quæ ministris Ecclesiæ dantur, per eos debent in usus pauperum dispensari.*

Addit porro si qua sint loca, ubi exigi decimæ sine offendiculo & populari tumultuatione non possint, in culpa nec Clericos esse, qui vi abstineant: nec Laicos ipsos, si per eos non stet, quin Ecclesiæ persolvantur, quæ tam arctis juris divini & humani vinculis ei fideles pendere constringuntur. *Laudabiliter ministri Ecclesiæ decimas non requirunt, ubi sine scandalo requiri non possent propter dissuetudinem, vel propter aliquam aliam causam. Nec tamen sunt in statu damnationis, qui non solvunt in locis illis, in quibus Ecclesia non petit, nisi fortè propter obstinationem animi habentes voluntatem non solvendi, etiamsi ab eis peterentur.*

Articulo rursus proximo ab eodem additur, cùm omnes in commune obligentur fideles alendis Altarium ministris, nec tamen omnibus aliqui sint agri, fundique, hinc nasci jus & præceptum personalium decimarum, quod attemperari tamen necesse est cujusque usui regionis, & sacrorum Ministrorum inopiæ.

Quodlib. 2. q. 4. art. 3.

Ideo in nova lege tenentur homines ad decimas personales, secundum consuetudinem patriæ & indigentiam Ministrorum.

Idem verò rursus Theologorum facilè Scholæ princeps illud cum primis memorandum adnotat, quamvis lex decimarum à veteri Testamento ad Novum traducta sit, cum cæteris moralibus præceptis; quod inerat tamen cæremoniale, nempe definitio decimæ partis, non unà traductum fuisse, sed ab Ecclesia ultro adoptatum, quæ relaxare idipsum potest, aut ex parte, aut omnino, ut in partibus Italiæ, & in Oriente, ubi nec solvitur, nec exigitur quidquam decimarum, quamvis penes Ecclesiam sit eas exigendi jus inconcussum, quod nec præscribi possit, nec alienari.

Ex Innocentio III. plus satis liquet, abolitum jam fuisse in Oriente decimarum usum. Et quod ad Italos attinet, in Epistola ad Patriarcham Latinum Constantinopolitanum datá idem ipse ait, Venetus cogendos esse ad solvendas in Oriente decimas, nec insistendum esse consuetudini, quæ Venetiis viget, solvendi vel decimas omnes, vel decimam partem eorum omnium quæ patrimonio adjecerint paulò antè quàm animam agant. *Non obstante consuetudine, quam habitatores Venetiarum observant, ut videlicet in morte dumtaxat deciment illa, quæ acquisierint in vita.*

Gesta Innocen. III. p. 107, 111.

Negat Pontifex eum morem Constantinopoli tolerandum, quòd Veneti, toto vitæ curriculo Constantinopoli emenso, Venetias tandem remigrare, & ibi vita migrare possent. Ubi Latini rerum potiti sint in Oriente, suas eò decimarum consuetudines invexere.

Historiæ Hierosolymitanæ Scriptor Baldericus Dolensis Episcopus, Ramulam urbem memorat à nostris in Infideles expugnatam fuisse, tumque electum ab iis Episcopum, cui cùm nulli adhuc suppeterent reditus, decimæ incunctanter fuerint persolutæ. *Quoniam Episcopus, quibus vivere posset possessiunculas non habebat, Christiani facultatum suarum ei decimas obtulerunt, quibus vivere & Ecclesiam reficere potuisset.* L. 4.

Referuntur à Fagnano opiniones Canonistarum diversissimæ & aversa fronte pugnantes. Illis ipse assentitur, qui personales decimas negant juris divini, ideoque contra eas censent præscribi potuisse. Secus verò res habet de aliis decimis, potissimùm verò post Constitutionem Urbani VIII. anno 1641.

In l. 3. Decr. Par. 3. pag. 406.

Finem faciet huic Capiti beatus Carolus Mediolanensis Episcopus, qui constantissimè Episcopali benedictione sua impartiri recusavit incolas tractûs cujusdam Episcopatûs Brixiani: & ideo recusavit, quòd interdicto perculsi essent ab Antistite suò, cui pertinacissimè decimas persolvere abnuebant. Delegavit Carolus Episcopum ea Comitatu suo ad emolliendos ejus plebis animos; quod & ita feliciter cessit, ut solutum sit interdictum.

Giussano. L. 6. c. 5.

CAPUT X. *P. 4. l. 3. c. 2.*

De Decimis & Ecclesiis Parochialibus quæ Monachis concessæ sunt post annum Christi millesimum.

I. Ecclesiæ Parochiales ab ipsis Pontificibus summis concessæ Regularibus.

II. Concessæ & ab Episcopis.

III. Quas eas plerique usurpaverant laïci Nobiles, iisdem Regularibus restituere maluere, consentientibus Episcopis.

IV. Quibus argumentis defendi possit hæc Monachorum & Episcoporum ratio.

V. Annotantur aliqua in Canones Conciliorum, quibus approbata illa ratio restituendi Parochiales Ecclesias & earum decimas Regularibus potius, quam ipsi Clero.

VI. Non passi sunt Pontifices hic Episcopos restitutionibus adversari, aut dissentire. Nec dissensere Episcopi, quanquam parum rationi & sacris regulis consentanea viderentur.

VII. Ubi assensum præstiterant Episcopi, censum annuum exigebant à singulis novis Parochiis, vel certam pecuniam. Hanc pecuniæ exactionem damnavere Concilia, non censum, etsi secus sentiat Goffridus Abbas Vindocinensis.

VIII. Ab undecimo sæculo ad duodecimum venitur. Congre-

gationes aliqua Monastica specialiter id amplexæ & professæ sunt, Parochiales Ecclesias, & decimas nunquam attingere.

IX. Duplex genus Ecclesiarum Episcopi Monasteriis donabant, aliud pridem à laicis usurpatum, aliud nunquam ab illis usurpatum. Si quid abnuerent Episcopi, à Romano Pontifice privilegia eliciebantur.

I. DElibata summatim est quæstio hæc Capite superiori; cui nunc paulò copiosiùs pertractandæ incumbemus. Hinc enim jurgiorum seges inter Clerum & Regulares. Quæ confidimus sedari ex parte magna posse, si penitius res exploretur, & intelligatur, quàm variis & quam justis causis tanta Parochiarum & decimarum copia Regularium potestatis facta sit.

Indubitatissimum quippe est, & Romanos Pontifices, & Episcopos persæpè Parochiales Ecclesias Regularibus commendasse, ut Ecclesiis ipsis potissimum consulerent. Privilegio Apostolico munivit Leo IX. Eremum B. Petri Damiani, cujus anmirum ipse & fundator erat, & Prior. *Tibi Petre Damiane, Prior ejusdem Eremi, tuisque successoribus,* Epist. 18, 2 *Eremum adjudicamus.* Concessit ut ex eo Monasterium perficeret: *Per semetipsum fieri Monasterium permittimus.* Sed ea lege, ut ne cui unquam Monasterio alteri subjiceretur, quod ea subjectione plerumque Monasteria labefactarentur. *Non enim ignoramus, quia hujusmodi suppositio, plerumque locis est absque dubietate destructio.* Quod apparet ad Eremos spectare. Cæterùm illi Prioratui Parochialem Ecclesiam Pontifex subjecit, & adglutinavit. *Sancimus etiam ut plebem sanctæ Mariæ positam in loco qui dicitur Vincolo, præfata Eremus perpetuo jure possideat.* Concessit, ut & novos acquireret agros, sospite semper jure & incolumi honore Patronorum, qui Eremum extruxerant. *Salvo jure fidelium laicorum, qui ejusdem Eremi Patroni sunt, & eam pro animarum suarum remedio condiderunt.* Ne suspiciuncula quidem avaritiæ aut cupiditatis in Petrum Damiani cadit, ubi legitur Ecclesia Parochialis ejus Monasterio adjecta, subjectaque fuisse. Totum ergo Pontifici tribuendum, Ecclesiæ magis, quam Petro consulenti.

II. Simillimis donis Monachos prosecuti sunt & Episcopi, donatis agris amplissimis, Parochiisque, quæ eorum ambitu continebantur. De his Ecclesiis apparet exponendum esse Canonem Concilii Pictaviensis anno 1078. quo ejusmodi possessio Regularibus confirmatur. Can. 6. *Ut Abbates, Monachi, Canonici Ecclesias, quas nunquam habuerunt, non emant, nec alio modo sibi vindicent, nisi consentiente Episcopo, in cujus fuerint Diœcesi. In illis verò quas hactenus absque calumnia habuerunt, reditus beneficiaque obtineant. Presbyter tamen de cura animarum & de Christianitatis ministerio Episcopo respondeat.*

III. Hoc Canone proditur classis altera Parochiarum Cœnobiis concessarum, aperitur & tertia, earum nimirum quas Monachi à laicis nobilibus usurpatas ab illis receperant, vel gratuitas, vel pecunia numerata. Id enim significatur his verbis: *Ecclesias non emant, nec alio modo sibi vendicent.* Diximus enim alibi cùm labefactata corrueret Caroli Magni Progenies regnatrix, in illa acerbissima rerum omnium perturbatione, involatas fuisse à laïcis res plerasque Ecclesiarum, adeoque & Ecclesias ipsas, maximè Parochiales. Cùm veritatis autem post à & justitiæ Sol illucescere cœpisset cæcis his & sacrilegis Christi patrimonii deprædatoribus, exarsere tandem etiam illi ad abstergendum à se tantum dedecus, ad tam certum salutis suæ discrimen propulsandum, & ad sacras denique manubias manibus suis excutiendas. Sed quoniam cum regno collapsa fuerat & Ecclesiæ disciplina, Nobiles illi nescio quo Cleri fastidio, qui non ita forsan moratus tum esset, ut par erat, nec ea qua olim sanctimonia morum splenderet, Monachis maluere quam Episcopis, vel Parochis eas restituere Ecclesias & decimas, quas retineri jam ulterius à se posse desperabant. Nonnulli piè & citra sordes illas restituerunt: alii pecuniæ aliquid antè extuderunt, quàm opimam sibi prædam sinerent extorqueri. Pastoribus Ecclesiæ non ea erat tum vel authoritas, vel potestas, ut sibi potius, quod suum erat, cogerent restitui; ideo & necessariò acquievere, ut Monachis potius cederent res Ecclesiæ, quàm diutius à laicis profanarentur. Non multò pòst tamen subiit animum quanta ea Cleri jactura posthac foret, si plerasque omnes Parochias & decimas Monachi obtinuissent. Eò compulsi sunt Patres Concilii Pictaviensis suprà laudati, & complurium mox aliorum Conciliorum, ut constituerent, ne in posterum Monachi Ecclesias Parochiales, earumve decimas, vel acciperent, vel redimerent, nisi consentiente Episcopo, qui non ante assentiretur, quam profiterentur Monachi his Ecclesiis Parochum à se, vel Vicarium præstitutum iri, qui in procurando animarum regimine Episcopo subesset.

IV. Tertia hæc ratio partarum Monachis Parochialium Ecclesiarum & decimarum, vel gratuito, vel non prorsus gratuito Nobilium dono: invidiosa haudubio statim videbitur, & indecora, nisi hæc pauca animo recutiant, quæ magni prorsus momenti sint, ad eam infamiam eluendam. 1. Obstinatæ laicorum voluntati id imputandum esse, non Regularibus. 2. Consultissimè ac sapientissimè, & Episcopos tum existimasse, & à nobis existimandum esse, gratias agendas & quidem impensius esse, quod sacra ea præda laicorum tandem manibus extorqueretur. 3. Coiere tum in plura Concilia Episcopi, & ne in mentem quidem ipsis venit, ut vel Monachos accipere, vel laicos dare Parochias & decimas prohiberent. Quin duo tantum hæc temperamenta præscripsere, ut & Episcopi Diœcesani interveniret consensus, & Monachi solo primitivi & principis Parochi nomine contenti, Clericum Episcopo præsentarent, à quo ille institueretur, & spiritalis regiminis ratio subinde exigeretur. 4. Optatissimum fuisset, ut & aliæ bene multæ similiter Regularibus restitutæ fuissent decimæ nec nobilibus laicis postea in feudum cessissent, unde & infeodatæ dictæ sunt. Hæc juvabit observasse in Canones istiusmodi Conciliorum.

V. Concilium Romanum anno 1078. idem definit, quod suprà Pictaviense: *Nullus Abbas decimas* Can. 8. *& primitias sine authoritate Romani Pontificis, seu Episcopi consensu, in cujus Diœcesi habitas, detineat.* Concilium ad Juliobonam anno 1080. paulò enucleatius rem edisseruit. Statutum est, ut *si donatur Monachis Ecclesia,* jure omni ut antè suo gauderet Parochus, tantò jam lætior, liberiusque, quod viris pietate conspicuis conjungeretur. *Quanto san-* Can. 12. *ctioribus associatur hominibus.* Sed eo vivis excedente, Monachi Presbyterum sæcularem Episcopo præsentarent, ab eo instituendum, ubi idoneum judicaret. *Quem si recipiendus est, Episcopus recipiat.* Si mallet autem Parochus his cum Monachis in Monasterio degere, curaret saltem diligentissimè, ne qua re Ecclesia deficeret. Si nollet cum Monachis vitam agere, suppeditaretur illi ab Abbate, quo commodè sustentaretur ipse, quo Ecclesiæ provideri,

& Episcopo Canonica jura persolvi possent, cui quoad regimen Ecclesiæ omnino obnoxius foret Parochus. Reliqui ejus Ecclesiæ reditus ad fiscum Monachorum, vel Canonicorum devolverentur. *Quod si Presbyter cum Monachis vivere noluerit, tantum ei det Abbas de bonis Ecclesiæ, unde & bene vivere, & Ecclesiæ servitium convenienter valeat adimplere. Quod si Abbas facere noluerit, ab Episcopo convenienter cogatur ut faciat. Presbyter verò Episcopo suo justè sit subditus, & Episcopales reditus persolvat. Quæ verò superabundant, in usus Monasterii sui Abbas habeat. Hoc idem in Ecclesiis Canonicorum observetur.* Illud quoque animadverti velim, Parochi arbitrio & voluntati permitti, ut adjungat se Monachis, & cum illis vitam agat, vel sejunctim, in potestate fuisse Episcoporum, cogendi Monachos, ut necessaria quæque subsidia Parochis suppeditarent: denique gratanter assensos fuisse Episcopos, ut decerpto, quo Parocho & Ecclesiæ consultum esset, redituum quidquid superetat, in alimenta Regularium cederet.

VI. In Concilio porro Melfensi anno 1089. apertissimè declaratum est, quàm non molestè ferrent Episcopi Ecclesias Parochiales earumque decimas à laicis ad Monachos transferri. Hic enim statutum est, ut si ejusmodi laïcorum concessioni re-
Can. 5. fragaretur Episcopus, ad Papam recurreretur. *Quod si quis Episcopus improbitatis & avaritiæ causa consentire noluerit, Romano Pontifici nuncietur, & cum ejus licentia, quod offerendum est, offerat.* Anno 1095. à Concilio Claromontano declaratum est, non posse nova altaria, id est, novas Parochias à Monachis
Can. 7. obtineri, nisi illis ab Episcopo confirmarentur. *Libera redeant altaria in manus Episcoporum, nisi fuerint illis per eorum scripta vel privilegia confirmata.* Publicata est à Gratiano Epistola Urbani II. qua refertur in Claromontano hoc Concilio, cui ille præerat, statutum fuisse provida & sapientissima indulgentia, ut Canonici & Monachi Ecclesias retinerent & decimas, hactenus sibi etiam citra assensum Episcoporum concessas, in posterum ne nisi iis assentienti-
16 q. 7. c. 1. bus ullas susciperent. Nec id obscurè Canone suprapositio insinuatur. In hoc Concilio, quod in Galliis habitum est, nequaquam ea addita est clausula, quæ in Concilio Melfensi, ut ne dissentire possent Episcopi, aut Papæ consensio flagitaretur. Ejus discriminis ratio non alia probabilior succurrit, quàm mira quædam Episcoporum Gallorum abalienatio à præpostera illa restitutionis forma, ubi res Clericorum Monachis ingerebantur. Luculentè Ivo Carnutensis descripsit, quam jure stupendum esset, tota temporalium Ecclesiæ bonorum copia & suavitate frui, atque oblectari Monachos, rejecta in Clericos regiminis animarum sollicitudine tota
Epist. 280. & defatigatione. *Qua audacia, ô Monachi, præsumitis seu vinum de vinea, quam non plantastis, seu lac de grege quem non pascitis? Quo pacto ibi exigitis, ubi nihil exhibetis? Certè si ita vultis, baptizate nascentes, sepelite morientes, visitate jacentes, copulate nubentes, &c. & in medio denique Ecclesiæ aperiat os suum Monachus, cujus officium est sedere & tacere.*

Vehementius nihil, aut aculeatius dici poterat in hunc usum, ne dicam abusum, quem sola excusabat necessitas. Et tamen alibi rursus idem Ivo eidem usui ultro assentitur, ut Clerici, quorum potissimum sunt juris decimæ & oblationes, in earum participationem non pœnitendam socios sibi adsciscant pauperes, & hos maximè Evangelicæ abdicationis gloria circumfusos pauperes, qui rebus suis renunciarunt, ut opulentissimæ Christi se devoverent inopiæ. *Licèt enim decimæ & oblationes principaliter clericali debeantur militiæ, potest tamen Ecclesia omne* Epist. 109.
quod habet cum omnibus pauperibus habere commune. Quanto magis cum his pauperibus, qui relictis facultatibus propriis, non in angaria bajulantes Christi crucem, sequuntur pauperem Christum. Nec dissimulat tamen Ivo, quæ sibi videri soleant justæ querelarum causæ de Monachis, nimirum si decimas susciperent, non Episcoporum, sed laicorum voluntate, qui tam non possint dare, quam nec potuerant possidere: & si reditus antiquos, seu portiones congruas Parochorum decurtarent. *Est tamen in quo Abbatibus & Præpositis Monasteriorum parcendum esse non æstimo, si ab illis ad quos non pertinet, id est, à laicis decimas & oblationes accipiant, si inordinatè eas à quibuscumque personis acquirant, si terminos transgrediantur antiquos, id est, si stipendia Presbyterorum antiquitus instituta minorent, ac sibi usurpent.* Has litteras exarabat Ivo, ad compescendam Monachorum quorumdam zeli insaniam, qui Abbatibus jam subesse detrectabant suis, eosque ut decimarum Cleri usurpatores infamia conspergebant, exilicbant Cœnobiis, & pestilentissimos jam duces sectari, seipsos videlicet, meditabantur. Abbatibus patrocinium suum commendavit Ivo, tutóque ab eis posse demonstravit, & accipi decimas, & retineri, si hoc se modo & gyro continerent.

VII. Sed & alia non sileri exempla concussionis Episcoporum suadet jubetque historiæ fides. Cœperant Victor II. & Gregorius VII. suis in Conciliis execrari insolentissimas rerum Ecclesiæ, & Ecclesiarum ipsarum per laicos invasiones. Cùm fulmina Ecclesiæ undique & excommunicationes perstreperent, his consternati Nobiles, Cœnobia longè plurima exædificarunt, aut locupletarunt, restitutionum magis quam largitatum suarum monumenta. Clericis & Monachis promiscuè restituebatur. Urbanus II. & quæ sub eo coaluere Concilia, consensum Episcoporum sanxere interponi. Episcopi eò lubentius assentiebantur, quò novus quisque Parochus novum illis censum pendere cogeretur. Vendi Ecclesias decimasque, quod factitaverant laici, Pontifices & Concilia prohibuere. Cœptum est & ab Episcopis exigi aliquid pecuniæ à Monachis, uti quandam juris sui compensationem. Id author est Goffridus Vindocinensis Abbas ab Urbano II. tanquam simoniacum in Concilio Claromontano damnatum esse. *Redemptionem Ecclesiarum, quæ vul-* L. 3. Ep. 12.
gari hoc vocabulo altaria nuncupantur, simoniacam pravitatem vocavit, & Apostolica authoritate damnavit. Ne Urbani & Concilii Decreto obstreperent Episcopi, annuum censum ab his Ecclesiis exigere cœperunt, tenuiorem utique eo quem ante ab unoquoque Parocho, aut Vicario exigebant, sed annuum utique, eoque forsan graviorem. Hinc Goffridus idem Vindocinensis invidiam faciebat Episcopis, quasi simulatæ simoniæ macula aspersis, cùm simoniacum peræquè sit pecuniam exigi, vel semel totam à novo quolibet Parocho, sive ab Ecclesia per annuas pensiones. *Nam si in pluribus annis nonnisi semel per Vicarios pecunia pro altaribus dabatur Episcopis, & pecuniam ipsam Apostolica authoritate probatum sit simoniacam esse: singulis annis Episcopis pro Vicariis altarium pecuniam dare, quid est aliud quam pro plurimorum annorum simonia per annos singulos sub nomine annui census annuam simoniam exercere? Pecunia itaque pro Ecclesiis sub palliata cupiditate extorta, quæ redemptio altarium dicitur, ab Apostolica sede damnata,*

sive per Vicarios rarius, sive pro Vicariis frequentiùs sub qualicumque nomine ac occasione extorqueatur, simoniaca pravitas esse nulla ratione dubitatur. Illa tamen gravior, quæ sæpiùs agitur.

Haud satis scio, an canonicis sanctionibus illud Goffridus confirmare posset, pensiones istas annuas simoniæ ergo vitiosas esse. Parochiales enim Ecclesias ad annua aliqua Episcopis suis jura & dona astringi, familiare & usitatissimum est: nec tritius quidquam aut vulgarius annuis illis censibus, quos summi Pontifices ab illis exigebant Monasteriis, quæ indultis privilegiis Apostolicæ Sedis tuitioni subjiciebant. Edidit Sirmondus in Notis suis ad Goffridum Rescriptum Paschalis II. quo vetantur Episcopi quidquam exigere ab Ecclesiis illis, quæ annis triginta vel quadraginta in Monasteriorum possessione versatæ fuerant; quòd eas illis Concilium Claromontanum & Urbanus II. omnino adjudicassent. Verùm non spectat hoc totum nisi ad Ecclesias illas longa possessione præscriptas: nec de simonia ibi agitur, sed ne concutiatur jus quod canonica præscriptio firmaverit. De simonia infrà prolixè disseremus. Hic illi tantùm elucidandæ incumbimus Episcoporum consensioni, quæ necessariò interveniebat, ubi Monachis nova fiebat Ecclesiarum & decimarum accessio. At is consensus nihilo obscurior fuisset, etsi aliqua his exactionibus simoniæ nota inuri jure potuisset.

Nemo tamen dubitare jam poterit, quin à simoniæ suspicione liber & immunis fuerit is census, si non perfunctoriè expendatur Canon Concilii ejusdem Claromontani, nuperrima Parisiensi Conciliorum editione publicatus. Ibi enim vetito semel, ne quid exigatur à Parochis novis in iis Ecclesiis, quas in possessione habuerint Monachi ante triginta, aut etiam amplius annos; intactus sinitur annuus census, quem exigunt Episcopi ab illis Ecclesiis, quæ à triginta etiam annis possessæ fuerint. *Salvo utique Episcoporum annuo censu, quem ex eisdem Altaribus habere soliti sunt.*

Con. Gener. To. 10. pag. 539.

Can. 3.

Eadem iterantur verba in Concilio Nemausensi anno 1096. ubi Urbanus II. Decretum Claromontanum confirmans, damnat illam certæ pecuniæ exactionem à novo quoque Parocho, aut Vicario, tanquam simoniacam, intacto & intemerato censu annuo Episcoporum. *Salvo utique Episcoporum annuo censu, quem ex eisdem Altaribus habere soliti sunt.* Complusculos jam suprà Canones laudavimus, quibus præcipitur, ut Abbates suæ præsentationis Parochos tam largis donent pensionibus, ut justa Episcoporum jura exolvere possint. Fateri ergo cogimur Goffridum Vindocinensem nimio plus indulsisse suæ causæ, nec advertere potuisse animum ad illud perspicuum discrimen, quod Canones interjiciunt exactionibus illis duabus, quas indiscriminatim ille tanquam simoniacas traducit.

In Concilio Romano anno 1099. sub eodem Urbano II. innovatæ sunt illæ rursus, toties ingeminatæ cautiones, ne quas Monachi Ecclesias, decimas, vel res ullas alias Ecclesiarum, nisi ex Episcoporum consensu acciperent. Sed & illud innovatum est, si abnueret Episcopus, requirendum Papæ assensum. *Nullus laicus decimas suas, aut Ecclesiam, aut quidquid Ecclesiastici juris est, sine consensu Episcopi, sive Romani concessione Pontificis, Monasteriis aut Canonicis offerre præsumat. Quod si quis Episcopus improbitatis & avaritiæ causa consentire noluerit, Romano Pontifici nuncietur, & ejus licentia quod offerendum est, offeratur.* Idem ipse Canon est, ac Meltensis Synodi suprà memoratæ. Extrema autem illa clausula inserta non fuerat Conciliis in Gallia ab eodem Pontifice habitis, ne Galli Episcopi forsan abalienarentur, quibus se ille tamen satisfecisse arbitratus est, concesso annuo illo censu. In Concilio Pictaviensi anno 1100. prohibitum rursus est vendi emique Altaria, vel Ecclesias. Monachi hic vetiti sunt, permissi verò Canonici Regulares officia & functiones obire Parochorum. Utrosomque interterat, ut sui Ordinis Parochos Episcopis præsentarent instituendos. Verùm latum inter eos hîc discrimen interpositum est.

Can. 15.

Cap. 9. 10. 12.

VIII. Progrediar ad historiam & ad Concilia sæculi duodecimi, ubi mox uero ab Orderico Vitali intertexta esse memorabilia quædam exempla hujus Altarium venditionis; à quo & illud notatur, non Monachos tantùm, sed & Laicos Clericosque Altaria redemisse, ut sonant verba ipsa Concilii Remensis anni 1072. *Emuntur & venduntur Curæ Pastorales, scilicet Ecclesiæ Parochianæ, tam à Laicis, quàm à Clericis, insuper etiam à Monachis, quod ne amplius fiat interdictum est.* Si Clerici & Monachi eos accipiebant Ecclesiæ fundos, ne ab aliis emerentur Laicis, qui res Ecclesiæ restituturi nunquam essent, non est quòd eis magnopere succenseamus. Docet idem Scriptor Administratores Xenodochiorum nihil intentatum reliquisse, ut his prædatoribus auferrent patrimonia pauperum ab iis invasa, & ubi irrita cadebant hortamenta, etiam pecuniam numerasse. *Sollicíti Xenodochiorum dispensatores, Laicos ut decimas Ecclesiæ Dei redderent, admonuerunt; eisque quoquo modo auferre ardentes, ingentem pecuniam dederunt.*

Order. Vital. pag. 463. 491. 528

Ibid. p. 575.

Id quoque ab eodem commemoratur, ut Robertus Molismensis Cœnobii Abbas, condito celeberrimo eo Cœnobio, B. Benedicti Regulam, strictissimamque ejus observantiam imposuerit suis Monachis, in primis opus manuum: ut eò se transigerent, decimas & oblationes ne attingerent quidem, ut quæ Clericorum juris sint. *Decimas & oblationes Clericis qui Diœcesi famulantur, relinquamus.* Cui cùm Monachi respondissent, Se quoque Clero consociatos, & iisdem emolumentis atque privilegiis adgregatos: *Nos autem & ordine & officio Clerici sumus, & Clericale servitium summo Pontifici, qui penetravit cœlos, offerimus. Ecclesiastica igitur Beneficia jure possidemus, & communi sanctione semper tenere decernimus*: eos videns Robertus à sententia abduci non posse, ut qui exemplo etiam niterentur Cluniacensium, & aliorum Regularium; secessit ab eis, cum duodecim aliis sibi conjunctissimis, quibuscum Cisterciense à fundamentis excitavit Monasterium & Institutum, ob statim professi suot, non decimas se, non Ecclesias ullas Parochiales suscepturos.

Ibid. p. 712.

Nec multò pòst gravis Cluniacenses inter & Cistercienses super ea re conflagravit dissensio, suum utrisque hinc & hinc propositum, tametsi adversum, non æquum tamen tantùm, & laude dignum, sed & necessarium altero repudiato contendentibus. Sui Ordinis defensioni strenuam navavit operam Petrus Venerabilis, Cluniacensis Abbas, adversùs querelas B. Bernardi, & vituperationem Cisterciensium: eo in primis constituto, nonnisi ex Ecclesiæ, Pontificum & Conciliorum authoritate decimas & Ecclesias à Cluniacensibus possideri. *Nos Ecclesiæ Catholicæ authoritatem prætendimus, atque ipsius sanctionibus nos Parochiales Ecclesias, & idcirco earum primitias & decimas legitimè possidere confirmamus.* Si Levitæ enim decimis victitarent suo jure,

L. 1 Ep. 28. Bibl. Clun. pag. 678.

quòd Altaris ministerio dicati, terrenis hæreditatibus renuntiassent: non dispari jure & Monachos fulciri, cùm & ipsi sacro ministerio addicti sint, & terrenis omnibus nuntium remiserint. *Rectè eadem Monachis conceduntur, qui sicut illa Tribus, rerum temporalium hæreditate privati sunt, ac divinis servitiis die*
12. q. 2. c. 73. *noctuque insistunt.* Denique in Concilio III. Toletano, quod refert Gratianus, permittuntur Episcopi Monasteria condere in Ecclesiis Parochialibus, & ex earum proventibus Monachos sustentare. Plures alias omitto ejusdem Petri Epistolas de eodem argumento, ubi demonstrat prodigiosas illas, ut fama vulgarat, opes Cluniacensium, & usque adeo
L. 1. Ep. 31 & seqq. invidiosas, si necessariæ & inevitabiles detraherentur expensæ, à Cisterciensium paupertate non multùm discrepare.

Pervenimus, atque adeo altiùs jam penetravimus in sæculum duodecimum, in quo non minùs perspicuum est, ingentes Monasteriorum opes ex decimis & Parochialibus Ecclesiis acervatas, Episcoporum consensu & dono illis affluxisse. Author est idem Petrus Cluniacensis Abbas, ab uno Genevensium Episcopo variis Cluniacensium Cœnobiis dono datas esse Ecclesias amplius sexaginta. *Sexaginta*
Bibl. Clun. pag. 1285. 1387. & 1405. &c. *& eo amplius Ecclesiarum reditus diversis ad Cluniacum pertinentibus Monasteriis in perpetuum dedit.* In Bibliotheca ipsa Cluniacensi legere est consimiles hujusmodi donationes longè plurimas, ab Episcopis factas. Similimas etiam plures suggeret historia
Hist. sancti Martini de Campis. p. 182. 299. 316. 318. 340. 350. 351. 395. 550. sancti Martini de Campis. Ibi Cœnobiis Cluniacensibus complurimas donant Episcopi Parochias & Decimas, partim suopte ex penu, partim à Laicis eo consilio restitutas, ut Monachis cederent, quibus rem gratissimam facere vellent. Erant & quas olim laïci Nobiles ex beneficio Ecclesiæ antè obtinuissent.

IX. In Concilio Tricassino anno 1128. ubi Bernardus Claravallensis aderat, & ubi Regula concinnata est Equitum Templi, Equitibus his sanctissimæ se militiæ devoventibus concessum est, ut decimas possiderent, assensu & dono Episcoporum, quòd videlicet terrena omnia abdicassent. Sed in hoc Concilio aperta est distinctio utriusque generis decimarum, quæ ab Episcopis dabantur; quarum scilicet aliæ ex ipsius Ecclesiæ mensa decerpebantur, & tunc interveniebat etiam Capituli consensus: aliæ à Laicis Episcopo fuerant restitutæ, & his dandis unius Episcopi consensus desiderabatur. *Credimus namque relictis affluentibus divitiis, vos*
Can. 66. *spontaneæ paupertati esse subjectos, unde decimas vobis communi vita viventibus justè habere hoc modo demonstravimus. Si Episcopus Ecclesiæ cui decima justè debetur, vobis charitativè eam dare voluerit, assensu communi Capituli de illis decimis, quas tunc Ecclesia possidere videtur, vobis tribuere debet. Si autem laïcus quilibet adhuc illam vel ex patrimonio suo damnabiliter amplectitur, & seipsum in hoc valde redarguens, vobis eandem reliquerit ad nutum ejus qui præest tantùm, sine consensu Capituli id agere potest.*

Can. 9. In Concilio Lateranensi III. sub Alexandro III. anno 1179. crimini datum est Equitibus Templariis, Hospitalariis, & aliis Regularibus, quòd donari sibi decimas non abnuerent, citra consensum Episcoporum, atque ita transilirent limites privilegiorum ab Apostolica Sede sibi concessorum. *Indulta sibi ab Apostolica Sede excedentes privilegia, contra Episcopalem authoritatem multa præsumunt, &c. Ecclesias recipiunt de manibus Laicorum.* Additum porro non tantùm, ut ne amplius illi donante, vel consentiente Episcopo acciperent: sed ut restituerent, quæ non ita pridem præter anteriores jussiones accepissent. *Ecclesias sanè & decimas de manu Laicorum sine consensu Episcoporum, tam illos, quàm quoscumque alios Religiosos recipere prohibemus, dimissis etiam quas contra tenorem istum moderno tempore receperint.* Confirmatus est hic Canon in Concilio Londinensi anni 1200. ubi & ipsa eadem verba iterata sunt; itemque in Concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. anno 1215. Et nihilo tamen minus à doctissimo & illustrissimo viro Petro de Marca observatum est, lapsu temporis nova Regulares privilegia ab Apostolica Sede elicuisse, ut à Laicis decimas & Ecclesias accipere possent, commonito prius, etsi non consentiente Episcopo. Quod non multùm abludit à Canone Concilii Melfensis, superiùs laudati. Nisi quod hic in antecessum consensus Apostolicæ Sedis dissensum irritat Episcopi, in Melfensi Canone posterius irritabat.

Can. 14. Can. 61. In Can. 7. Claromont.

CAPUT XI. *P. 4. L. 3. c. 3.*

De Decimis infeodatis, & de Commendis Militaribus.

I. Ex quo primùm Hugo Capetus regnum potiri cœpit in Galliis, reposcendæ sunt à laïcis decimæ ab eis usurpatæ.

II. Probatur has decimas non alias penitus fuisse, quàm sub Carolo Martello fuerant usurpatæ. Utcumque usurpatas, in utrisque par Ecclesiæ indulgentia.

III. Qui Pontifices, quæ Concilia sæculi undecimi laïcis imminere cœperint, ut usurpatas redderent decimas.

IV. De eodem. Prohibentur Episcopi in posterum laïcis decimas dare, vel fundos Ecclesiæ, unde exurgebant Commendæ Militares quæ ea hujus ætatis.

V. Qui Pontifices, quæ Concilia sæculi duodecimi operam navaverint, ut extorquerentur laïcis, vel decimæ quas involaverant: vel jura quæ sibi integra servaverant, in illis restituendis: vel denique prædia ipsa, feuda, & beneficia Ecclesiæ, quibus se uti Commendis Militaribus jactabant.

VI. Contextus Conciliorum & Pontificum usque ad Concilium III. Lateranense. Ipsimet persæpe Episcopi decimas & prædia Ecclesiæ laïcis in Commendam concesserant.

VII. Animadversiones aliquot in Canonem Concilii Lateranensis III. quo videntur dimissæ & donatæ laïcis decimæ, quæ hactenus in feudum datæ fuerant.

VIII. Varii gradus Ecclesiæ indulgentiæ in hac parte.

IX. Cur vehementius anxia fit Ecclesia, ut decimas, quàm ut fundos & Beneficia laïcis auferret.

X. Nova rationes dubitandi de sensu Canonis Concilii Lateranensis III.

XI. Innocentius III. Marchioni Brandeburgensi decimas Ecclesiæ donat in Commendam militarem. Conjectura non levis, ab Innocentio patribus III. & à Concilio Lateranensi IV. laïcis dimissas & donatas decimas hactenus infeodatas.

XII. Decreta posteriorum Conciliorum usque ad Tridentinum, adversus usurpatores decimarum.

XIII. Decretum Concilii Tridentini. Edicta Regum.

XIV. Hallucinationes variæ de origine decimarum infeodatarum.

XV. Vera origines earum, usurpatio laïcorum, donum Regum, concessio Episcoporum, Ecclesiæ consensio tacita.

XVI. Probationes harum originum ex Fulberto, & ex Gratiano.

XVII. Ex Petro Damiani.

XVIII. In Germania Commendæ Militares eadem, atque in Italia, & Gallia.

XIX. De Hispania, Anglia, & Oriente.

XX. Quo potissimùm tempore fuerint hæ decimæ usurpatæ.

XXI. Objectio proponitur & diluitur.

XXII. Quæ onera & officia bonorum feudorum, & an reverti, ac retrò in fontem unde fluxerant, ea possint.

I. Capite superiori magna saltem ex parte desudatum est à nobis, in pervestiganda decimarum & Ecclesiarum historia, quas laïci usurparant, & quibus Ecclesias ex parte saltem restitue-

runt, sive Clero, sive Monachis eas reddere collibitum esset. Isto jam nobis Capite extricanda est spinosissima & impedita quæstio de decimis, quas Infeodatas dicunt, eo nimirum insignitas nomine, quod eas Nobiles laici usque obtinuerint, obtineantque etiamnunc, sive in feudum sibi primò ab Ecclesia datas, sive ab ipsis invasas, & longa tandem Ecclesiæ indulgentia dimissas, ut velut in feudum datæ retinerentur. Ab Aimoino proditum est, Concilium San-Dionysianum anno 997. consilium inisse, laicos Monachosque compellendi, ut decimas Clero restituerent; sed à sanctissimo Abbate Abbone vehementissimè repugnatum esse: laicos verò usque adeo efferbuisse, ut contumeliis, luto, lapidibus Episcopos insectati sint: Seguino ipso graviter in capite sauciato, qui Archiepiscopus Senonensis cum esset, Concilio præerat, nec veneranda canitie sua ac grandæva ætate, factiosos & tumultuantes à facinore deterrere potuerat. In Abbonem conjecta est causa & infamia infandæ seditionis, quam ille abstersit apologia ad novus Reges Hugonem & Robertum filium transmissa.

In vita sancti Abbonis c. 9.

II. Non facilè adduci possum, ut credam, quæ tunc decimæ repetebantur, easdem illas fuisse, quæ ante tempora, vel tempore ipso Caroli Martelli Nobilibus prædæ fuerant: quanquam virorum doctissimorum ea fuerit sententia. 1. Interlapsu trecentorum circiter annorum spatio, agri illi & fundi olim Ecclesiæ ab hæreditariis laïcorum dignosci vix jam potuissent. 2. Ecqui potuisset cessari trecentis annis, & tum demum repeti res tam æqua? 3. Concilia Suessionense & Liptinense, Bonifacius Papæ Legatus, Zacharias ipse Papa assensi tandem erant ei tertiæ Ecclesiæ usurpationi post tempora Caroli Martelli. Itaque jam repeti agri illi non poterant, aut declarandum fuerat eum Ecclesiæ assensum temporarium fuisse, quandiu nimirum atrox illa urgeret necessitas. Ostendendum fuerat eam jam evanuisse necessitatem, & nuper evanuisse, ut non antè potuerint laici de tam justa restitutione conveniri. Sed cùm ducenti amplius consumpti sint anni in sacris illis spoliis vindicandis à laicorum potestate, altissimum de his omnibus utrinque silentium. Illud unum etiam sexcenties inculcatum est, decimas & Ecclesias non posse à laicis teneri. 4. Sub Imperio Caroli & Carolinæ prosapiæ authoritate Regum, ad Regum Regnique & Ecclesiæ salutem constituendam adscriptæ sunt laicis decimæ & Ecclesiæ. Ideo & in Regum Regiorumque Officialium potestate eæ fuerunt, veluti feuda, beneficia, & authoramenta, quibus devincti stipendia facerent & copias Regibus subministrarent, si quando bellicæ infremerent procellæ. Vix quidquam ejusmodi habebant decimæ & Ecclesiæ, ad quas Clero recuperandas sæculo XI. & XII. tantopere laboratum est. In causa jam nec Reges erant ferè, nec Regum Ministri, Officiales, Milites. In culpa erant ferè Episcopi, qui inconsideratius dederant, aut laïci qui audacius res Ecclesiæ invaserant. Unde & cum ex parte cœperunt diræ in eos Ecclesiasticæ, non aliud illis perfugium fuit, quàm ut vel furtum celarent, aut illustri quapiam Cœnobii fundatione ex eo ipso clarescerent. 5. Sub Carolo Martello & Pipino Commendæ maxime Militares excitatæ fuerant in Abbatiis, at prædones qui hic à nobis exagitantur, in Abbatias grassari non poterant, præ viium tenuitate, solas invaserant Parochiales Ecclesias cum decimis suis: denique adeo non Abbatias invaserant illas, ut ipsis maxime Abbatiis & Cœnobiis reddere maluerint decimas & Ecclesias Parochiarum. 6. Nec Petrus Cluniacensis, nec quisquam alius causæ Monachorum Patronus in ea causa id allegavit, Monachis tum demum restitui, quæ in eos tempore Caroli Martelli usurpata fuissent, aut non aliud saltem magna ex parte restitui. 7. Novi Reges Hugo Capetius & successores ejus ei forsan restitutioni minus æquo animo consensissent, si earum possessores qualescunque decimarum merere & stipendia facere in eorum exercitibus hinc obligati fuissent. Nutabunda adhuc eorum potestas non facilè his præsidiis nudari se passa esset. 8. Penes quos decimæ infeodatæ sunt etiamnunc, nullo ii tenentur ex iis vinculo in exercito Regio militare. Ejusdem ergo generis erant & decimæ reliquæ quæ restitutæ fuerunt. 9. Sola in Gallia ævo Martelli & posteriorum ... Ecclesiæ militibus sunt transcriptæ. At Concilia Me... se & Romanum, aliaque sæculi XI. & XII. ex... atas ejusmo... res Ecclesi... in It... lia & in reliquo Occidente repetere. Nimirum latiùs patuit Regnum posterorum Caroli Martelli, quàm ipsius Martelli, nec everti potuit nisi lentius & con plurimum ruina regnorum. Atqui per diuturnam illam corruentis, & dissilientis Carolinæ Monarchiæ calamitatem, pulsis Parochis in Ecclesias Parochiales & decimas impetum fecere laici ii, à quibus eas repeti cœptum est illucescente demum regno Hugonis Capetii, & revecta per eum tranquillitate.

Marca in Can. 7. Conc. Claromon.

Non injucunda, ut reor, nec infructuosa hæc erit enucleatio atque distinctio duplicis & quidem diversissimæ rerum Ecclesiæ usurpationis, cui & diversissimam adhibere studuit Ecclesia medicinam. Ut enim occupata primùm fuerant à Regibus bona Ecclesiæ, ad Regni incolumitatem, qua intelligebat Ecclesia contineri suam: ita nec ea nisi circumspectissimè repetita sunt, nullis usquam evibratis excommunicationum jaculis. At cùm posteriores rapinæ privatorum dumtaxat licentiosæ & effrænis imputarentur cupiditati, anathematum fragor sæpius concrepuit, ut sacrilegis manibus patrimonium pauperum excuteretur. Quanquam nec in secunda hac rerum suarum revocatione potuerit Ecclesia non ex indulgentia etiam rem temperare: indulgentia autem duplici. 1. Non statim contrectando cruendo adhuc vulnere, & quod qui præcipiti curatione ægresceret: sed mora interposita, dum remitteret mali vis, & quò tardior, eò certior curatio veniret. 2. Relaxanda prædæ totius parte, ne tota periret, ut mox aperiemus.

III. Cùm tam inauspicatus fuisset ille primus in San-Dionysiano Concilio conatus, cautulissimè statuerunt Episcopi, cunctatione sanandum vulnus, quod præfestina curatione exulcerabatur. In Concilio Bituricensi novum editum est in eandem rem decretum anno 1031. prohibitis Nobilibus, qui sacerdotes sibi veluti quosdam peperierant ex Ecclesiis Parochialibus, ut ne Parochus tyrannica potestate opprimerent, neu illos injussu Episcoporum suo arbitratu instituerent, vel destituerent. *Ut sæculares viri Ecclesiastica Beneficia, quod Fevos Presbyterales vocant, non habeant super Presbyteros. Ut nullus laicus Presbyteros in suis Ecclesiis mittat, nisi in manu Episcopi sui.* Erant ergo, *Beneficia Ecclesiastica, & Presbyterales Fevi*, sive feudi, Ecclesiæ Parochiales ab his Nobilibus usurpatæ. Inde & nomen decimarum infeodatarum, hoc est, instar feudi habitarum. *Fevus* enim & feudus una eademque vox. In Concilio Remensi, cui Leo IX. præerat, anno 1049. vetitum est, ne laici altaria retinerent, hoc est, Can. 21 22

Ecclesias Parochiales, & ne Episcopi eas concede-
Can. 8. 11. rent. *Ne quis laicorum Ecclesiasticum ministerium vel altaria teneret, nec Episcoporum quivis consentiret.* In Concilio Tolosano anno 1056. prohibiti sunt laici, ne Abbatias, ne Archidiaconatus, ne Parochias invaderent, hoc est, agros, fundos, redituſque horum Beneficiorum. *Nemo laicorum Abbatiam Monachorum, vel Clericorum Archidiaconatum, neque Praposituram, vel honorem Presbyterii, vel Sacrista, seu Magistri Schola, neque ullos honores ad jus pradictum pertinentes, ausit suis usibus retinere; & si fecerit excommunicationi subjaceat.* Canone proximo jubentur Nobiles vicorum domini, ut suæ ditionis Parochos sinant, tertia frui decimarum parte, & oblationum. *Item de Ecclesiis in alodiis laicorum constitutis, ut tertia pars decimarum cum primitiis & Presbyterio & cateris in potestate Presbyteri ad servitium ipsius Ecclesia sub Episcopi, vel Clericorum ditione permaneant.*

Verùm universim prohibuit Gregorius VII. ne laïci, aut invaderent, aut retinerent decimas, quæ juris omnino sunt Clericorum. Et initio quidem & jaculis, & jaculorum Ecclesiasticorum minis ille abstinuit. Quin & molestè tulit excommunicatos ea de causa ab Episcopo Diensi Legato suo Nobiles aliquos: cùm temporum importunitas flagitaret, inducias dari, & spatium temporis, quo sese sibi redderent, & errorem suum sponte retractarent. *Innotuit nobis, quod multos milites, propterea quod decimas dimittere nolebant, excommunicando turbaveritis.* Præsidio fuerant ii Nobiles Legato Pontificis, eique omni ope & studio affuerant adversùs simoniacos Parochos quosdam & concubinarios. Ea enim inciderat etiam gemina temporum calamitas, ut Clerici complurimi simonia & libidine sordidarentur. Ea quoque laïci causa, vel potius causatione abutebantur, ut decimas & Ecclesias occuparent, cùm eas & ipsi pretio emerent Parochi, ac libidi-
L. 9. Ep. 5. num sordibus contaminarent. Legatum monuit Pontifex, tempestivum, tutumque necdum esse, rigore Canonum in hos deprædatores sævire. *Super his consulimus & hortamur, ut nunc pro tempore canonicum rigorem vestra sapientia temperet, atque hac turbationis tempestate, quadam parcendo, nonnulla dissimulando, ita studeat moderari, ut non ex severitate justitia deteriorandi occasionem sumant, sed suspenso nunc judicio, spatium recognoscendi aquitatem habentes, postmodum facilius acquiescant.* Eadem Epistola Pontifex justissimis laudibus extulit Regem Angliæ, qui laïcos compulisset ad decimarum restitutionem. *Laïcos decimas, quas detinebant, etiam juramento dimittere compulit.* In Concilio Romano sub eodem Pontifice proscripta est decimarum invasio, sancita restitutio, diræ tamen sacræ siluerunt.
Can. 10. *Decimas quas in usum pietatis concessas esse canonica authoritas demonstrat, à laicis possideri, Apostolica authoritate prohibemus. Sive enim ab Episcopis, vel Regibus, vel quibuslibet personis eas acceperint, nisi eas Ecclesia reddiderint, sciant se sacrilegii crimen committere, & aterna damnationis periculum incurrere.* Posset hinc aliquid conjici in eorum opinionis suffragium, qui decimas, de quibus tota hæc tunc erat controversia, easdem voluut fuisse, atque illas, quas Carolus quondam Martellus in militem suum distribuisset. Sed simile non est veri, novam hic de injuria quavis post quadringentos demum annos moveri litem. Poterant plures postea Reges, & quidem nuperi ipsi, & occupasse decimas & donasse. Agitur & de iis hoc Canone, quibus Episcopi & alii quivis poterant donasse laïcos.

IV. De Commendis quartæ hujus ætatis dicere abstinuimus, quanquam in secunda & tertia ætate eas non siluissemus. Ratio in aperto est, quod eas quarta hac ætate Ecclesia nec approbasse videatur, nec tolerasse, nisi dum sapientissima indulgentia, ut mox dicemus, decimas infeodatas toleravit. Non quod Episcopi non ejusmodi aliqua laïcis gratificarentur: sed eas donationes illico damnabat Ecclesia & revocabat. Concilium ipsum Romanum anni 1078. aliud suggerit exemplum, præter illud de laïcis, quos Episcopi decimis donatos volebant. Et illud enim in hoc quoque Concilio veriti sunt Episcopi, ne fundos Ecclesiæ laïcis in Beneficium, vel in feudum darent, sine Metropolitani & Episcoporum Provinciæ consensu, suspendendo alioqui Episcopo, & Beneficio revocando. *Ut nulli Episcopi pradia Ecclesia in Beneficium tribuant sine consensu Papa, si de sua sunt consecratione. Cateri autem sine consensu Archiepiscopi sui & fratrum suorum hoc idem non prasumant. Si autem prasumpserint ab officio suo suspendantur, & quod venditum est, vel datum Beneficium, Ecclesia reddatur, omnino evacuata omni venditione, vel in Beneficium traditione.* Concilium Quintilinburgense in Germania anno 1085. connivere adhuc & assentiri videbatur, his beneficiis, vel feudis decimarum, ab Episcopo laïcis traditarum. *Ne* Can. 5.
laici decimas sibi vendicent in proprietatem, nec etiam in Beneficium, nisi concessione legitimorum possessorum.

Rursum Urbanus II. prohibuit ne laici Ecclesias, vel decimas retinerent. *Interdictum est omnibus laicis,* Can. 10.
ne amplius altaria vel Ecclesias sibi retineant. Decretum hoc ipsum est Claromontani Concilii anno 1095. Eadem decreta anno sequenti in Concilio Rotomagensi promulgata sunt, multaque addita, ad evertenda residua jura ea, quæ in decimis restituendis Nobiles retinere sibi nitebantur. *Statuit Synodus,* Can. 5. 6. 7.
ut omnes Ecclesia ita sint sasita de rebus suis, sicut fuerunt tempore Guillelmi Regis, & eisdem consuetudinibus; & quod nullus laicus participationem habeat in tertia parte decima, vel in sepultura, vel in oblatione altaris; nec servitium, nec aliquam exactionem inde exigat, prater eam qua tempore Guillelmi Regis constituta fuit. Statuit etiam, ut nullus laicus det, vel adimat Presbyterum Ecclesia sine consensu Prasulis: nec vendat, nec pecuniam inde accipiat. Vuillelmus Nothus Angliæ Rex, ut paulò antè admonebat nos Gregorius VII. Nobiles suos omnes compulerat, ut Clero decimas redintegrarent & Ecclesias, unde & Ecclesiasticæ libertatis non frustra reparator audiebat. Cœpere Nobiles, in ejuratas à se Ecclesias & decimas retinere quasdam veluti reliquias antiquæ dominationis suæ, verbi gratia, exigere tertiam saltem partem decimarum, oblationum, mortuariorum, nonnihil etiam vel obsequii, vel pecuniæ, dum Parochias darent, quarum se Patronos semper agebant. Hoc Concilio hæc damnantur omnia, etsi non dissimuletur obnoxias adhuc aliquo nomine his Patronis esse Ecclesias; sed quo, non expeditur. Quæ sibi Nobiles jura retinebant, eadem ipsa erant jura Episcopalia, aut his similia, utpote partem decimarum retinere & oblationum. Cùm his juribus non Parochi olim, sed Episcopi fruerentur, ubi Nobiles suis Parochos Ecclesiis reddebant, Episcopalibus eos his donandos juribus non censebant. At hoc Concilio statutum est, *Ut nullus laïcus consuetudines haberet Episcopales.* Ea his autem reliquiis, quanto retinentiores erant Nobiles, non obscurè conjicitur, quàm exertè & cupidè priùs totis Ecclesiis potirentur & decimis.

Cùm autem non ea diligentia & celeritate decimarum restitutio in Gallia urgeretur, atque in Anglia, statuit Urbanus II. in Concilio Nemausensi anno 1096 ut excommunicatione illaquearentur Laici, qui diutiùs cunctarentur suas Ecclesiæ decimas reddere, oblationes, sepulturas, & terras.
Can. 6. *Laicus qui oblationem Ecclesiæ, sepulturam, decimam, aut terram sanctuarii tenuerit, ab omnium fidelium communione separetur.* Quod hîc vocatur *Terra sanctuarii*, illud ipsum fortitan est Concilii Tolosani suprà *Presbyterium*. Et is si fors erat fundus terræ, qui *Mansus* Presbyteralis, quemque Carolus Magnus voluerat omnino liberum & immunem constare singulis Parochis, præter decimas & oblationes. In eodem Nemausensi Concilio proximo Canone damnatur mulctatione omnium prorsus Ecclesiasticorum Beneficiorum, quisquis Ecclesiis, vel Ecclesiarum rebus tanquam hæreditariis bonis incubaverit. *Quicumque Ecclesias vel earum bona hæreditaria possessione possident, tandiu Ecclesiastico careant beneficio, donec quas tenent Ecclesias dimittant.* Ea quibus liquet fuisse adhuc Ecclesiastica beneficia, quibus Laici fruerentur, hoc est, Commendas Militares, quibus hîc exuuntur cessatores, & decimarum restitutionem importunitùs protrahentes. Ecclesia itaque tametsi nollet novas erigi id genus Commendas, cuperetque eas vel rarissimas, vel nullas esse; ideoque præciperet, ut ne nisi ex assensu Metropolitani & Episcoporum Comprovincialium novæ excitarentur: vetustas tamen tolerabat.

V. Præerat per Legatos Paschalis II. Concilio Pictaviensi anno 1100. ubi & renovari jussit decreta tum Concilii Claromontani ad restitutionem decimarum & Altarium, tum Nemausensis adversùs Laicos, qui participes se volebant esse oblationum
Can 14 & mortuariorum: *Ut nullus Laicorum de oblationibus quæ offeruntur, vel donantur ad Altaria, sive ad manum Presbyteri, vel quod pro sepultura fidelium devotè donatur, præsumat participare, sub excommunicatione interdicimus.* Hæc fortasse erant, quæ ventilabantur jura feudorum sacerdotalium: *feudi Presbyterales:* de quibus suprà. Anno 1119. celebratum est à Callisto II. Concilium Remense, cui & ille præfuit. Statim damnavit ibi Pontifex investituras quascumque Beneficiorum per Laicos. *Investituram omnium Ecclesiarum & Ecclesiasticarum possessionum per manum laicam fieri modis omnibus prohibemus.* Eo mox promulgato Decreto usque adeo Clerici Laïcique qui aderant, tumultuati sunt, ut compulsus sit Pontifex modi & temperamenti aliquid adhibere, quòd videretur eo extinguere voluisse, aut imminuere jura Laïcorum, qui perdiu jam decimas, vel Beneficia Ecclesiastica obtinebant. *Videbatur enim eis quod sub hoc Capitulo dominus Papa decimas & cætera Ecclesiastica Beneficia, quæ antiquitus Laici tenuerant, conaretur minuere, vel auferre.* Modus autem ille Pontifici consentaneus visus est ad dispescendam tempestatem paci Ecclesiæ exitialem, ut decretum hoc suum ad Episcopatus & Abbatias arctaret. *Investituram Episcopatuum & Abbatiarum per manum laicam fieri omnimodis prohibemus.* Ei temperamento assensi sunt omnes: *Quod cùm placuisset omnibus, &c.*

Fateamur ergo necesse est, quantæcumque excommunicationes, vel potius minæ excommunicationum detonuerint, nec enim nisi minas hactenus crepuisse vidimus; complures tamen decimas & Ecclesiastica Beneficia à Laicis retenta fuisse, & quidem tam ingenti numero, ut exitialis alicujus secessionis & schismatis terrore consternatus, à proposito recessit Pontifex: magni quidem ille animi, sed cujus fortitudini invictæ sapientia & charitas moderatentur. Observa etiam in potestate Laicorum tunc fuisse non decimas tantùm, sed & beneficia Ecclesiæ, hoc est, terras & fundos: etsi nusquam appareat, quòd ea de causa censûs aliquid, vel obsequii militaris exolvere tenerentur: ut adnotatum jam non semel est, Commendas Militares sub Caroli Magni Imperio, & censui obnoxias fuisse, & militiæ. Prohibitum est ab eodem Callisto II. in Concilio Latera- Can. 14.
nensi I. anno 1123. ne de oblationibus Altarium quidquam Laici delibarent.

VI. Cæterùm Callistus quidem quò certiùs & invictiùs investituræ Episcopatuum & Abbatiarum abolescerent, cautè & consideratissimè abstinuit ab urgendis eodem tempore decimarum & beneficiorum restitutionibus; & cessatione sua ac silentio Laïcis invasoribus suffragari visus est. At mox Eugenius III. oblitteratis jam & funditus eversis investituris Episcopatuum & Cœnobiorum, caasit ad ea quæ pulcherrimè à Callisto inchoata, & interrupta fuerant, ad exitum perducenda. Remis Concilium indixit, & proscripsit usurpationem decimarum à Laïcis factam, nec vibratis tamen excommunicationum jaculis, & intacta sinens Beneficia Ecclesiastica ab iisdem Laïcis usurpata. Canon ergo hic ille ipse promulgatus est, qui in Concilio Romano anni 1078. & qui suprà adscriptus fuit. Nec mirum si tam difficilis & operosa esset ejus mali curatio, quod publicè Episcopi detestabantur illi quidem, at privatim fovebant, decimis dandis & Ecclesiis permittendis arbitrio Laïcorum. De ea re gravites expostulavit Alexander III. in Concilio
Turonensi anni 1163. *Dum quidam fratrum & Coëpiscoporum nostrorum, aliorumque Prælatorum Ecclesiæ decimas laicis & Ecclesiarum dispensationes indulgent, & in devia eos mortis impellunt, &c.* Nec ultrà tamen rem premit Pontifex, quàm ut Laïcos contestetur non posse non & grandi se obligare flagitio, & salutis incurrere discrimen, possidendis Ecclesiæ bonis: at ibidem Episcopis ipsis interminatur, gradu ejiciendos, si quas Laïcis posthac decimas, oblationes, vel Ecclesias conferant. *Unde statuimus, ut si quis alicui laico in sæculo remanenti Ecclesiam, decimam, oblationemve concesserit, à suo statu succidatur.* Can. 3.

In Concilio Abrincatensi anni 1173. cui Pontificis duo Legati præerant, statutum est, ut *Laici partem oblationum in Ecclesia non percipiant.* Permissumque iis qui hæreditarias haberent decimas in patrimonio & censu, ius ut quemcumque vellent, Clericum donarent, eo extincto ad Ecclesiam redituras.
Item his qui decimas hæreditario jure tenent, licentia sit cui voluerint, idoneo Clerico dare, eo quidem tenore, ut postea ad Ecclesiam, cui de jure competunt, revertantur. Can. 3 9.
In Concilio denique Lateranensi III. anni 1179. cui præerat Alexander III. præmonitis Laïcis non posse ab eis decimas citra piaculum retineri, addita est prohibitio, ne ad alios, quàm ad Clericos transferrentur. Denique honore spoliati sunt Ecclesiasticæ sepulturæ ii, qui à Laïcis decimas acciperent, nec statim Ecclesiæ restituerent. *Probibemus etiam ne laici decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in alios laïcos possint aliquo modo transferre. Si quis verò receperit, & Ecclesiæ non reddiderit, Christiana sepultura privetur.* Can. 14.

VII. Ea pene omnium animos occupavit opinio, à Concilio Lateranensi III. toleratas saltem fuisse decimas, quas Laïci obtinerent, vel hactenus obtinuissent, ut jam de iis controversia illis fieri

non posset, dum ne novas ullas aut invaderent ipsi, aut ab Episcopis acciperent. Vereor tamen ut satis certa sit hæc decimarum infeodatarum Epocha. Vulgò ita sibi persuadent, legitimè eas possideri, si ante Concilium hocce Lateranense III. possideri cœpissent, nequaquam verò si posteriùs. Et sententiæ sunt quæ contrà objici possint. Nam ejus Concilii & verba & sententiæ à superioribus Conciliis nec transversum unguem deflectunt, exertéque vociferantur, apertum salutis æternæ discrimen adiri, si Laici decimas retineant. *Laici decimas cum animarum suarum periculo detinentes.* Non conceditur, ut antiquas illi retineant, dum novas ne accumulent: nec in Canone, nec in Concilio hoc verbum est ullum, quo id significetur, aut vel levissimè innuatur. Vetat tantùm Synodus, si decimas dimittant, ne aliis dimittant Laïcis; sinens imitatione utique Concilii Abrincatensis, ut Clericum quemvis iis investiant decimis, post ejus obitum, ad Ecclesiam revolvendis. Itaque si non perfunctoriè ponderentur hujus Concilii verba, nihil ab eo novatum comperietur; nulla nova in usum invecta indulgentia.

Idque rursum perspicuum fiet ex ejusdem Alexandri III. Epistola ad Præpositum & Decanum Ecclesiæ Remensis, quibus delegat causam Clerici, in quem pater transfuderat decimas à Majoribus susceptas, quo obtunderentur stimuli, qui conscientiam cruentabant. *Cùm pater suus quasdam decimas, quas jure hæreditario possidebat, volens peccati maculam evitare, sibi in eleemosynam dedisset.* Jubet Pontifex eas à Clerico possideri decimas, in censum Ecclesiæ eo vivere desinente revocandas, quanquam non dissimulet eas à patre citra gravem culpam teneri non potuisse: *volens peccati maculam evitare:* nec jure in filium transferri: *licèt pater suus eas de jure sibi dare non potuisset:* nec concessum fuisse Laicis decimas, quas retinerent, Clericis addicere, nisi ut ne eas in alios Laicos transferrent. *Quia tamen tutius, ut idem Clericus ipsas habeat, quàm ut ad laicum devolvantur.* Quibus ita constitutis, jam non facilè videtur eum Pontificem adduci potuisse, ut fineret sacras decimas in Laicorum patrimonio perpetuari, dummodo eas ante Concilium Lateranense III. obtinere cœpissent.

Append. 1. Epist. 42.

VIII. Nec inficiari tamen possumus, quin Pontifices & Concilia humanissimè & indulgentissimè se habuerint in hos Laicos, & quin ea indulgentia in dies singulos augesceret, unde & ea emersit tandem opinio, relaxatas esse Laicis veteres decimas, dum à novis se continerent. Nam cùm cœpissent Gregorii VII. Legati jaculari excommunicationes, eas ipse revocari sanxit. Interminatus est Urbanus II. eadem tela, nunquam jaculatus. Deinceps diligentissimè commonefacti sunt Laici, eo facto suo & furtum, & sacrilegium, & damnabile facinus contineri; excommunicationia ne minæ quidem intentatæ. Callistus II. in Concilio Remensi ultra progressos, revocavit ipse semet, & rem ita temperavit, ut decimarum usurpatores ne attingeret quidem, ne cui graviori periculo & schismati Ecclesiam committeret. Denique indultum est, ut decimas istas qui obtinebant, cui vellent Clerico resignarent, post ejus mortem Ecclesiæ restituendas. Hi sunt certè dispensationum gradus varii, quibus se Ecclesia astrinxit, nusquam tamen non professa sine piaculari crimine decimas à Laïcis non retineri.

IX. Fateor his extremis prohibitionibus, quas protulimus, Pontificum & Conciliorum, decimarum duntaxat mentionem fieri, non Beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ priora decreta peræquè prohibebant à Laicis possideri. Ea potest subesse causa, quòd sanctior sit & sacratior decimarum natura, spiritalior, Ecclesiasticæ sanctimoniæ affinior, à Laicis alienior, addictior Clero; quàm terræ & fundi, quibus etiam constat patrimonium Christi. Potest & aliqua suspicari beneficiis innexa fuisse aliqua munia & obsequia, Ecclesiæ, vel Regno exhibenda. Ita forsan id Regibus donatum est, quorum intererat, Commendas militares non prorsus extingui. Non facilè quidem hactenus deprehendi potuit in Conciliis, Ecqua militia his Beneficiatis laïcis defungenda incumberet. Sed fidem faciet Bernardus in Epistola ad Archiepiscopum Senonensem, quem orat, ut Laïco permittat Beneficium suum Ecclesiasticum Monachis sancti Benedicti resignare. *Cùm Laici Ecclesias, sive Ecclesiastica Beneficia, quæ illicitè tenent, relinquere volunt, unum bonum est, &c.* Præsulem monet, multò expeditius ipsi fore, ut hoc Beneficium obtineant Monachi, precibus suis faciles illi aditus ad regnum cœleste paraturi, quàm miles, Regiis exercitibus inscriptus. *Quemnam, quæso, de illa Ecclesia libentiùs elegistis vobis hæredem successorem? Qui inde deserviat exercitibus Regis, an intercessorem pro peccatis vestris?* Probabile cum primis est militiam hanc Ecclesiastico illi Beneficio innexam fuisse.

L. 9. Ep. 377

X. Sed retorquenda jam oratio est ad decimas infeodatas, & illud explorandum est scrupulosiùs, quid de iis senserint, quid dixerint Scriptores Ecclesiastici post Concilium III. Lateranense. Odo de Soliaco Parisiensis Ecclesiæ infulis decoratus anno 1196. annis scilicet circiter viginti post Concilium Lateranense, de iis verba facit in Constitutionibus suis Synodalibus, sed eodem sensu quo ante illud Concilium, prohibitionibus & temperamentis prorsus iisdem, quibus & nos suprà. *Nullus Clericus vel Regularis accipiat decimam de manu laici, nisi per manum Episcopi.* Hæc est prima prohibitio. Atqui si antiquiores decimæ jam ab Ecclesia relaxatæ Laïcis erant, & condonatæ, eorum jam potestatis erat, ut eas vel Laïcis darent, vel Clericis, vel Monachis, etiam inconsulto Episcopo. Jubet idem Odo, Laïcis id ut frequenter insusurretur, non posse ab eis decimas retineri, nisi gravi salutis dispendio. *Frequenter moneantur Laici, ut non detineant decimas, quas in periculum animarum suarum detinent.* Cùm denique Laici harum decimarum possessores, eas interdum legarent illis ex prole sua qui Clerici essent; monet hos Clericos Odo non posse ab eis hæreditarias retineri res Ecclesiæ: sed posse Episcopum concedere, ut fructus percipiant, dum serió operam dent, quò res Ecclesiæ illi restituantur. *Nullus sibi Clericus potest retinere decimas jure hæreditario possessas, sed authoritate Episcopi fructus possunt Clerici percipere: ita tamen quod semper laborent ad hoc, quod ad Ecclesiam revertantur.*

Synod. Pari. pag. 13. 14.

XI. Assensus est Innocentius III. Marchioni Brandeburgensi, Congregationem Canonicorum in ea regione excitare meditanti, quam ipse & Majores ejus subegerant, expugnatis ejectisque Gentilibus eorum finium: ea certè lege, ut decimarum tertiæ duæ Marchioni adjudicarentur ad Ecclesiæ fabricam, & ad sustentationem militiæ ibi pernecessariæ ad propulsandos Ethnicos, subinde incursantes. *Ita quod duæ partes decimarum ejusdem terræ ad Marchionem & hæredes ipsius pro Ecclesia fabrica,*

Innoc. III. Regest. 13. Epist. 25.

quam ipsi debent propriis sumptibus reparare, nec non etiam pro stipendiis militum devolvantur, sine quibus terra memorata non posset contra Sclavorum impetum gubernari fidem Catholicam impugnantium. Habes hîc utique decimas infeodatas, vel potiùs duas tertias decimarum unius Ecclesiæ, in Commendam militarem condonatas ad tuitionem Ecclesiæ ipsius, ex consensione Sedis Apostolicæ. Sed illud præ cæteris ponderandum est, Marchiones Brandeburgenses regionem omnem illam perdomitis Barbaris sibi subjecisse, & solos potiri potuisse fructo victoriæ suæ. *Si constiterit terram illam esse solitariam, aut desertam, maximè quod non sit in memoria hominum illam fuisse per Christicolas habitatam, sed Paganos habitatores inde fuisse depulsos, &c.* Suppetit & hæc alia ex eodem Epistola, quæ plusculum faciat ad rem nostram. Ab eo Pontifice veniam sibi fieri flagitaverat Capitulum Suessionense redimendarum à Nobilibus laicis decimarum infeodatarum: *De-*
Regest 16. Epist. 9. *cimæ quæ in feudum à Laicis detinentur.* Annuit Pontifex, ea cautione, ut milites ii eadem obsequia semper Ecclesiæ præstarent, cùm futurum esset, ut & semper gauderent, si non minùs decimis, certè pretio decimarum; nisi eas illi tam vili pretio addixissent, ut omni obsequio reliquo absolvendi essent. *Proviso, ut consueta servitia ad quæ laici pro decimis illis Ecclesiis tenebantur, etiam post contractum salu venditionis impendant; cùm ad eos pretium perveniat earundem. Nisi fortè tam modico pretio velint esse contenti, quod ob hoc Ecclesia ab exactione servitium eorum, tanquam pro redemptione majoris incommodi, commodè valeant abstinere.*

Ubi pauca hæc advertere fas est. 1. Non ait Pontifex Laicos hos tam vendere non potuisse, quàm nec possidere antè potuerant has decimas; unde nec posse ab illis earum pretium retineri; quam tamen loquendi rationem secuti fuerant superiores Pontifices. 2. Aliquo obsequio his Ecclesiis obligabantur hi Nobiles, decimarum incubatores, sive ut tuitioni earum incumberent, sive ut sartas tectasque præstarent. Ita Ecclesia tanquam legitimo subscribebat eorum juri, hanc veluti remunerationem pro concessis decimis accipiens. 3. Eadem venditis decimis Nobiles illi præstabant obsequia, si justo eas pretio vendidissent. Itaque decimis vel decimarum pretio respondebat modus obsequii præstandi: quo rursum declaratur æqua & justa possessio. Videri ergo potest Innocentius potiùs III. Papa decimarum usurpatoribus antiquis indulgentiam eam accommodasse, ut nec eos, eorumve hæredes ad restituendum urgeret, admoneretque subinde non posse ab iis decimas retineri, citra salutis discrimen: quod prædecessores ejus semper inculcaverant. Et sanè cùm Lateranense Concilium IV. congregasset Innocentius anno 1215. promul-
Can. 32. 33. 34. 35. 36 gassetque in eo Canones complurimos, quorum etiam nonnulli ad decimas spectarent, & sinuosos anfractus Laicorum, ut iis Ecclesias fraudarent: de decimis usurpatis a Laïcis & earum restitutione nec verbum fecit ullum; quanquam ab annis amplius centum majores omnes Synodi ad eam corruptelam abstergendam vehementer exarserant, & ipsum quoque Lateranense III. sub Alexandro III. Innocentio igitur III. & Concilio Lateranensi IV. illud potiùs imputandum, quòd silentio saltem suo & tolerantia decimis infeodatis faverint. Et idem enim rursum Innocentius decretali quadam sua diffinit, decimas Novalium nihil attinere ad Laïcum nobilem, qui antiquas decimas in feudum tenet.

Nec occasione decimationis antiquæ, licèt in feudum decimæ sint concessæ, sunt decimæ Novalium usurpandæ, cùm in talibus non sit extendenda licentia, sed potiùs restringenda. In alia rursus Decretali de iisdem decimis in feudum datis: *Hoc de illis decimis intelligimus, quæ laicis in feudum perpetuo sunt concessæ.* Extra. De Decimis. c. 25 Extra De his quæ fiunt à Prælat. sine consil. Capit. c. 7.

Cùm videam ab Innocentio dici, non tantùm detineri à Laicis decimas in feudum: *decimæ in feudum a laicis detinentur:* sed etiam in feudum illis esse datas, *in feudum sunt concessæ:* & antè ab eo dictum esse, militaria aliqua, vel qualiacumque demum obsequia Ecclesiis debere hos Nobiles decimarum possessores, non prorsus dissonantia à modo ipso decimarum & pretio: probabilis ea in primis conjectura mihi videtur esse, abjecta jam spe extorquendarum his Nobilibus decimarum, consultius tandem visum esse, eas illis in feudum dimitti retinendas, atque obsequia diffiniri, quæ ab illis Ecclesiæ præstarentur, ad modum & quantitatem ipsarum decimarum admensa. Qui potuisset enim alioqui Innocentius ea sapientia & constantia Pontifex, tantopere à Majoribus suis discedere? His adde quod prælibavimus de Marchione Brandeburgensi, cui idem Innocentius duas addixit partes decimarum tertias, jussu reparationum & defensionis, ac militiæ ad id necessariæ expensas facere.

Nec his adversatur Decretum Gregorii IX. In Parisiensi fœdere anni 1228. inter B. Ludovicum Regem & Comitem Raymundum Tolosanum icto, spopondit Comes daturum se operam, ut Laici decimas Ecclesiæ restituerent. *Quod milites & alii* Ibid. c. 35.
laici non habeant decimas, nec permittet eos habere, sed ad Ecclesias integrè revertentur, juxta dispositionem Legati, vel Ecclesiæ Romanæ. Apparet de novis usurpationibus dictum hoc esse. Si malis de antiquis, hinc aliud rursus argumentum ad interpretandum Concilium Lateranense III. conveniente nostræ rationi. In Concilio Viennensi anni 1267. simpliciter prohibitum est, ne laici decimas usurparent, maximè Novalium. *Nec liceat alicui laico,* Can. 7.
nobili, vel ignobili, decimas, maximè de minutis & novalibus usurpare.

Nec tamen dissimulabimus non temerè factum esse, ut Concilio Lateranensi III. potissimùm adscriberetur relaxatio, & legitima deinceps possessio decimarum infeodatarum. Quanquam enim eo Concilio disertè non approbentur, immo & improbentur; tantulo tamen intervallo distat Pontificatus Alexandri III. & Innocentii III. ut deviatum magnopere nón sit, quando quod unius erat, alteri tributum est. Aliunde verò cùm ab Alexandro IV. declaratum sit, decimas ante Concilium Lateranense infeudatas, posse à Laïcis consentiente Episcopo Monachis reddi: hinc adduci potuere, ut Concilio Lateranensi III. Epocham affigerent decimarum infeodatarum. *Illas autem decimas intelligimus posse* C. Statuto.
taliter à Religiosis de manibus laïcorum recipi, vel ac- De Decimis.
quiri, quæ ante Lateranense Concilium ipsis laïcis in In Sexto.
feudum perpetuò fuerant concessa. Sedebat hic Pontifex in solio Petri eodem sæculo medio, quo ineunte sederat Innocentius III. cujus ideo consilia non poterat nescire; ex quo conjicitur Innocentium quoque decimas tolerari noluisse ante Lateranense III. Concilium infeodatas. Adverte & eadem ab utroque hoc Pontifice usurpari verba; *Decimæ quæ laïcis in feudum perpetuò sunt concessæ.* Itaque non injuria conjicitur perpetuam ejusmodi concessionem in feudum ab Innocentio III. factam esse.

Si à receptissima denique sententia abduci non potes, & omnino Lateranensi III. Concilio & Alexandro III. eam laudem vendicas, ut hactenus infeodatas decimas toleraverint, posteriores irrevocabili damnatione proscripserint: nihil abnuo, suggero tantùm, elicitum id probabiliter esse ex eo Canone ejus Concilii, quo unum id prohibetur, ne laici decimas, quas non sine periculo retinent, in alios transferant laïcos. *Ne possint in alios laïcos aliquo modo transferre.* Inde conclusum est, concessum igitur esse ut eas retinerent, dum ne iis alios laïcos donarent, sed post eorum mortem sine hærede ad Ecclesiam illæ refunderentur. Plausibilis esset ea conclusio, nisi ibidem statim adjicerentur hæc verba: *decimas cum animarum suarum periculo detinentes.* Et nisi probabile esset, ubi hic vetantur decimas infeodatas *in alios laïcos aliquo modo transferre*, eorum filios & hæredes ibi comprehendi, nisi Clerici sint. Nam filii & hæredes utique his verbis continentur, *alios laicos aliquo modo*: & ea prohibitio manifestè revolvitur in eundem sensum cum Canone Abrincatensi superiùs relato anni 1172. sub eodem Alexandro III. quo permittebantur possessiones decimarum hæreditariarum, uni eas Clerico transcribere, quo excedente Ecclesiæ restituerentur. *Licentia sit, uni voluerit, idoneo Clerico dare, ut postea ad Ecclesiam revertantur.* Hic permittitur ut Clerico, illic vetatur ne laïco decimæ hæ transcribantur, utrumque eodem redit, & alterutro modo decimæ ad Ecclesiam revocabuntur.

Lubet hæc confirmare statuto Synodi Pictaviensis anno 1284 ubi referuntur, quæ præcipiebat jus Canonicum de decimis per laicos usurpatis, & exordiũ sumitur à Canone Concilii III. Lateranensis, quo vetantur decimæ à laicis ad alios laicos transferri.
Can. 4. *Cùm jure canonico sit prohibitum, ne laïci decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in laïcos possint quoquo modo transferre.* Additur decretum Innocentii III. quo antiquarum possessores decimarum novarum spe exuuntur: tum utrique Canoni obtemperari jubetur. Hinc liquet, jus, Concilia, & Decreta nihil amplius statuisse, ex soloque eorum silentio post Innocentium III. persuasum fuisse tuta posse conscientia antiquas retineri decimas, ubi potissimum onera illis & obsequia consentanea affixa fuere.

XII. Objici rursus potest Canon Concilii Bituricensis anno 1286. quo prohibetur accipi decimas
Can. 2. à Laïcis nisi ex consensu Episcoporum. Sed eo Canone certum est agi de omnibus indiscriminatim laïcis, qui libitu suo decimas suas convehebant, non ad Parochos suos, quod jus fasque est, sed ad Monachos, aut Clericos quoslibet. Nonnihil quoque
Can. 53. 54 elucidamenti desiderat Synodus Bajocensis: *Nullus laicus, vel Clericus, vel religiosa persona recipiat decimam de manu laicali, nisi per Episcopum.* Idem sensus qui præcedentis Canonis: *Nullus Clericus vel Religiosus intret possessionem decimæ sibi collatæ à laïco, vel Ecclesia, occasione juris patronatûs sibi à laïco collati, vel aliter acquisiti.* Cujus Canonis alia species est, nempe Patroni laici, qui decimas quoque Parochiæ obtinet, easque cum Patronatu ipso in alium transfert. Concilio III. Lateranensi permissum fuerat transferri decimas ad Clericos, non quò eas ipsi possiderent, sed ut permittente Episcopo fructus earum perciperent, & in ipso mortis discrimine decimas ad Ecclesiam transcriberent. Huc satis probabiliter revocanda sunt hæc statuta.

Concilium Coloniense anno 1310. jam quidem controversiam non faciebat Nobilibus laïcis de antiquis decimis, quas obtinebant, vel dono Principum, vel privatorum largitate, vel qua vis denique alia ratione; sed illud omnino expostulabat, quod obtentu antiquarum novas etiam ambiebant decimas; quod omnino prohibetur. *Eo quod laici antiquarum decimarum occasione, quas in aliquibus Parochiis, vel largitione Principum, aut donatione aliorum, seu alia de causa percipiant, decimas novalium occupant.* *Can. 2.* In Concilio Provinciæ Auscienfis anno 1326. extremum quendam rigorem distringi placuit in laïcos, qui decimas usurpabant, interdictâ videlicet eis Ecclesiastica sepultura, interdicta & eorum filiis & familiaribus eadem, sed & omni spe Beneficiorum amputat[ur]. Sed apparet de novis id capi usurpatoribus, non de iis qui ante Innocentium III. usurpassent. *Conc. Marciacense. Can. 31. 32. 33.* Nec aliter interpretabimur Concilium Coloniense anni 1536. ubi destomachantur Patres in laicos complurimos ejus ævi, à quibus decimæ Parochis unis debitæ compilabantur. *Porro decimas potissimum Parochis aut Ecclesiæ Ministris deberi non dubium est. Nunc cum illa passim à laicis magna ex parte usurpentur, neque facilè ex eorum manibus divelli possint, &c.* *Part. 8. c. 5.* Quod de novis intellige decimarum per laicos audaciores deprædationibus; inter illas scilicet tumultuationes bellorum, quæ occasione Lutheranæ vesaniæ ubique flagrabant.

XIII. Huic humaniori Canonum interpretationi non obscurè suffragantur Tridentini Patres. Quanquam enim à vero non recedat, solo silentio decimas infeodatas ab Ecclesia toleratas esse, & sola cessatione urgendæ earum restitutionis in Conciliis suis; exceptis Episcopis iis, qui eas expressiùs Nobilibus condonabant, quadam suis Ecclesiis obsequia præstitutis. Certum est tamen post Pontificatum Innocentii III. abstinuisse Concilia à repetendis iis decimis antiquis: quod & ex Tridentino confirmari potest. *Sess. 25 c. 12* Quanquam enim ibi præcipiatur, ut *qui decimas impediunt, aut subtrahunt, excommunicentur*: alibi tamen de reditibus idoneis Episcopali Seminario parandis agens Synodus, jubet ut aliquid conferant laici qui decimas Ecclesiæ obtinent. *Sess. 23. c. 18* *Etiam ex decimis quacumque ratione ad laicos, ex quibus subsidia Ecclesiastica solvi solent, pertinentibus.*

Æquum est porro illud animadverti ex Tridentinis Patribus, quanquam decimæ à laicis in feudum teneantur, suæ illas tamen naturæ tenacissimas esse, ideoque obnoxias esse exactionibus quibusdam Ecclesiasticis, putà ad Seminarii sustentationem. His adde Edictum sanctissimi Regis Ludovici IX. anno 1269. quo concessit, ut qui id genus decimas ab eo obtinerent in feudum, *In feudis nostris moventibus mediatè, vel immediatè de nobis*, eas ut Ecclesiis in perpetuum restituerent, nulla permissione alia requisita, nec obice ullo à posterioribus Regibus admovendo. *Memoires du Clergé en 1675. To. 3. pag. 119. & seq. pag. 141.* Edicta missa facio & Senatusconsulta alia complurima, quibus declaratur, decimas infeodatas ubi Ecclesiis venduntur, revocari repetique non posse, & jam tum fori Ecclesiastici eas esse, quòd priori suæ institutioni & origini redditæ sint. Denique definitum est, possessores decimarum infeodatarum, ad portiones congruas Parochorum cogendos aliquid ex suo decidere. Laudatur Edictum sancti Ludovici anno 1228. quo præcipit restitui Ecclesiæ decimas, jamdiu ei subtractas. *Decima quibus fuit longo tempore Ecclesia defraudata, ordinamus quod restituatur citius, & amplius laici decimas non detineant, sed eas habere Clericis permittant.* Constare mihi certè videtur ad ordinarias decimas id perti-

nere, non ad eas, quæ in feudum sint datæ. Id liquet ex comparatione alterius supra Edicti ejusdem Regis. Refert Chassanæus à Clemente V. concessum esse Philippo Pulcro Francorum Regi, ut laici vendere & alienare possent decimas infeudatas, eadem licentia qua cæteras res suas, quod à temporibus Concilii Lateranensis III. vetitum fuerat.

XIV. His ita præstitutis, jam arduum non erit, originem indigitare earum decimarum, de quibus sermo hic nobis institutus est. Opiniones hic planè sunt & dissensiones inter doctos, non facilè conciliandæ, de earum origine, atque adeo & de natura, quæ non potest non & plurimum origini consentire. Volunt eas aliqui Ecclesia ipsa antiquiores, quod Ciceroni & aliis antiquissimis Scriptoribus memoratæ sint decimæ, quas Romani in Provinciis exigebant. Alii ex adverso à temporibus tantum Philippi Augusti Francorum Regis eas accersunt, quo maximè fervebant ævo bella Latinorum sacra in Oriente. His opinatiunculis, ne umbratica quidem veri species ulla affingi potest. Quæ enim à nobis hactenus disputata sunt, aperte produnt ante tempora Philippi Augusti longè plurimas infeodatas fuisse decimas, immo nec tolerandas visas esse postea, nisi eas, quæ Concilio Lateranensi III. anteriores essent, quo aliquantò posterior fuit Philippus Augustus. Nec minùs eadem Conciliorum & Pontificum acies illis adversatur, qui earum originem ab ipsis usque repetunt Romanæ Reipublicæ sæculis. His enim Pontificibus & Conciliis ipsis inureretur injustæ usurpationis infamia, si Nobiles exturbare adgressi essent, illis hæreditariis bonis, quibus eorum Majores ante ipsa Christiani nominis exordia potirentur. Nec illud recentiores hi Scriptores adverterunt, de quibus Cicero agit decimis, eas fisco potius & Reipublicæ persolutas fuisse, quàm privatis; de illis altum semper in Galliis silentium fuisse; à nullo Scriptorum de Rebus Gallicis, Francicisque memoratas esse has Nobilium decimas, à decimis Cleri diversas; verùm ab eis persæpè enarratas invasiones bonorum & decimarum Ecclesiæ per Nobiles, maximè sub prioribus Carolinæ familiæ Regibus; quibus & Conciliorum pòst qualiscumque accesserit consensus; postremò denique contestati Pontifices ipsos & Concilia sæculi XI. XII. & XIII. paulò ante ea tempora à laicis invasas fuisse eas decimas, statim ab Ecclesia repetitas, ex parte aliqua redditas, reliquas in feudum retentas, quæ tamen Ecclesiæ rursus redintegrarentur, si contingeret eas Ecclesiæ vendi, vel Clerico legari, vel si legitimo hærede carerent, qui eas obtinuissent.

XV. Propius à verisimili abfuere alii, quibus persuasum fuit, cœptas esse eas, vel à privatis invadi, vel à Regibus donari à temporibus Caroli Martelli & posterorum ejus, non sine obsequio aliquo Ecclesiis præstando, & intacto penes eas jure postliminii. Aliis visum est à privatis occupatas fuisse, dum familia & Monarchia Carolina collabasceret, & omnia tum susdeque versi viderentur. Alii suspicati sunt, à Regibus ipsis eas tum in Officiales Regios & milites dispensatas fuisse, ad necessariam Ecclesiæ & Regni defensionem. Alii denique ita statuerunt, illis investitos fuisse laicos ab Episcopis ipsis, aut affectui privato indulgentibus, aut milites, defensoresque Ecclesiæ parantibus, ut essent militum cunei ad tuitionem Ecclesiæ parati, & ad Episcopos in Exercitum regium deducendos, cingendosque, qui tunc mos vigebat. His opinionibus nihil inest, quod eas collidat; quin immo tantò propius à vero absunt, quanto copulari omnes possunt, omnes propugnari, si modò tamen variæ decimarum infeodatarum species, variæ causæ intelligantur fuisse. Potuere enim aliquæ superfuisse ex reliquiis secundæ Regum nostrorum dynastiæ. Potuere aliæ aliæque subinde ab Episcopis concedi. Potuere & quæ priùs à laicis usurpatæ fuerant, vel à Regibus concessæ, provida postea Ecclesiæ indulgentia condonari, ut desperata tandem aliquando earum restitutione, obsequii saltem aliquid à laicis his præstaretur: & præsidio essent Ecclesiæ, qui ejus quam tutò fruerentur feudis. Ex Canonibus supra congestis patebat, decimas nunc à Regibus, nunc ab Episcopis dari. Innocentius III. & Alexander IV. apertissimè pronunciarunt decimas aliquas in feudum perpetuum concessas esse, quod nisi ex legitima authoritate proficisci non potuerat. *In feudum perpetuò sunt concessa.*

XVI. Nec minùs perspicuè liquet ex Epistolis B. Fulberti Carnotensis Episcopi, & à mollioribus quibusdam, tetque sacræ incuriosis Episcopis Parochiarum decimas laicis concessas fuisse, & à successoribus celsiore animo & puriore zelo eas repetitas esse, receptasque, quanquam non sine gravi molestiarum & persecutionum vi. Eo consilio Episcopum quendam monebat & animabat beatus Fulbertus ipse, nulla se ei re & ope defuturum pollicitus, affuturum denique Deum, ut & calumniæ & persecutioni invictum pectus objiceret. *Usumfructum altarium, quem tui antecessores laicis tradiderunt, te alendis debilibus publica voce destinare suadeo; tum nequis illis inde fraudes aliquid interminari, & si qui in hanc fraudem irruperint, sicut fures sacrorum & occisores pauperum anathemate condemnari.* Epist. 50. Et postea: *Ne verearis homines innocenter offendere propter Deum, ut sis eo dignus, &c. Me servulum Dei non defuturum polliceor, sive ad coërcendum manus persequentium, sive ad ora contradicentium obstruenda.* Fulberti prædecessores decimas laicis & ipsi annuerant, sed usufructuario tantum jure tenendas, atque ita facillimè revocabiles. At alii postea in perpetuum dedere feudum, ut suprà ostendimus.

Alia docet idem Fulbertus Epistola, ab Archidiacono Parisiensi Lisiardo datas esse Nobilibus laicis decimas inconsulto & imprudente Episcopo. *Decimas & oblationes Altarium, stipem videlicet pauperum, suo Episcopo inconsulto sæculari militia tradis.* Epist. 54. Dabat & laicis oblationes Altaris Lisiardus. Concilia supra protulimus, à quibus hæc proscribebatur oblationum per laicos usurpatio. Porro in Episcopi sui vestigia & exempla ibat Archidiaconos, cui & ipsi præivera t anteriores Episcopi, in temerariè & nefariè dispergendis in laicos decimis, & oblationibus. Gravissimè Fulbertus Lisiardum objurgavit, rogitans, ecqui jam quorum censor fuerat, imitator evasisset? & quis se ipsum impelleret ad idem audendum? *Doleo super te charissime, cùm te à pristina virtute apostatare video. Olim apud me conquerebaris de tuo antecessore, qui sacrilega temeritate Altaria laicis in Beneficium dederat. Nunc mihi suades, ut ego similiter faciam.* Epist. 59.

Gregorio VII. tribuitur à Gratiano acerba quædam expostulatio de Episcopis, qui Nobiles, qui Officiales suos & proximos munerabantur decimis & oblationibus Ecclesiarum. *Quidam Episcoporum non Sacerdotibus propriæ Diœcesis decimas atque Christianorum oblationes, sed potius laicalibus personis conferunt, militum videlicet, sive servitorum, vel quod gravius* 16. q. 7. c. 2.

est, etiam consanguineis. Facessere hinc jussi Epistolam quam affingit idem Gratianus B. Hieronymo, qua diffinitur à laicis non posse retineri, posse Monachis donari decimas & oblationes, quas alendis pauperibus leges canonicæ consecrant. Nihil ejusmodi in operibus Hieronymi reperire est; nec ab ejus calamo manare potuit, quod immane quantum abhorret ab usu & ingenio ejus ævi. Commentitia apertissimè est ea Epistola, quanquam in Decretali quadam Innocentii III. citetur, ut allegata à partibus, non ut ipsi probata, nedum ut ad locudem vocata. *Extra. De his quæ fiunt à Prælat. non consens. Capitul. c. 7.*

XVII. Vicem dolet Petrus Damiani Ecclesiæ & Episcoporum sui ævi, qui in publicum non veniebant, nisi caterva clientium & militum armato cuneo cincti, quibus in feudum decimas Ecclesiæ dabant, opem laturis, ubi usus esset. Vide ut de sanctissimo Episcopo Bonito verba faciat: *Quid iste faceret, si tormenta, quibus nostri cruciantur Episcopi & ipse perferret? Si scutatorum & lanceatorum turma post equitantis terga confluerent? Si eum tanquam gentilis militia ducem in procinctu positum armati undique manipuli constiparent. Unde fit, ut modò Pontificem non comitentur, ut dignum est, diversi Clericorum ordinis, sed castra potiùs, & armati solis vibrantibus bellatores. Pensemus quale hoc sit, quia hæc nonnulli & inviti perferunt, & tamen eos quos tolerant, prædiis ac facultatibus Ecclesiæ, velint, nolint, cariùs emunt.* *L. 1. Ep. 10.* Qua Epistola ad Alexandrum II. Papam data comprobatur, tristissimam, sed ineluctabilem tum eam incubuisse Episcopis necessitatem, etiam optimis quibusque, ut copiosum militem alerent, & Ecclesiæ suæ fidei atque obsequio devincirent, decimis & oblationibus Ecclesiarum Parochialium donatos. Alienius id & insolentius videtur Petro, militibus decimas, quàm ipsos Ecclesiæ fundos dari. *Inter omnia porro hæc mala illud excedit, & diabolicam propemodum videtur æquare nequitiam, quia prædiis in militiam profligatis, omnique possessione terrarum, insuper etiam decimæ ac plebes adduntur in beneficium sæcularibus.* Ex quibus id denique efficit Petrus, nec calamitosius quidquam esse Episcopis, nec inquinatius, si eos non indeclinabilis necessitas, sed propria agit vanitas, futilitasque, ut res Ecclesiæ tam miserandum in modum dissipent. *Quod totum in malè munifici caput redundare nulli dubium est, si tamen eum ad hoc propria vanitas trahit, non necessitas antiqua compellat.*

Quanquam ergo austeritatis & inclementiæ nomine celebretur Petrus Damiani, assentitur tamen & ipse, Episcopos qui ei se consuetudini accommodabant, culpa vacasse, si non aliud ipsi quàm inexpugnabili necessitati servirent. Ea autem necessitas potest videri duplex. Nempe ubi summi Principes pro more sui ævi Episcopos comites sibi adesse jubebant cum selectis militum turbis in militaribus expeditionibus suis pro Regni & Ecclesiæ defensione. Et rursus cum non poterant tutò Episcopi Provincias peragrare, necessariò sibi peragrandas, nisi clientum & militum satellitio succincti, quòd privatorum bellis tum perstreperent omnia. Non ergo jam stupebimus, si Episcopi etiam sanctitate & morum innocentia clarissimi, in feudum, sive in beneficium Laïcis fundos Ecclesiæ quandoque darent, cùm authore ipso Petro Damiani rem alioqui absurdam necessitas excusaret. Quæ ab illo dicitur *necessitas antiqua*, illa est, ut mea fert opinio, quæ à Regum jussione proficiscebatur, cùm ea ipso Caroli Magni Imperio anterior esset: cùm quæ arcessitur à bellis particularibus omnia armorum fragore infestantibus, ortum non habuerit, nisi ex Carolinæ Monarchiæ ruina.

Idem rursus alibi Epistola ad Episcopum data, fundos docet Ecclesiæ Laïcis, nonnisi in beneficium, hoc est, ad usumfructum datos fuisse: & tamen velut in feudum perpetuum retentos, ad posteros & ad hæredes transmissos fuisse. *Illa quoque quæ sub nudo beneficii vocabulo sæculares accipiunt, revocari de cætero, atque restitui Ecclesiis nullo modo possunt. Ita quippe manus diripientium diabolicæ tenaciæ glutinis inviscantur, ut quolibet modo semel acceperint, Ecclesiis reddere sua bona nullatenus acquiescant. Et non modo ipsi dum vivunt, proprietario quasi jure possideant, sed & in posteros transmittant.* *L. 4. Ep. 3.* Addit porro flagitiosius etiam esse, decimas dari sæcularibus. Quæ sanè querelæ illud etiam nobis confirmant, ipsos potissimùm Episcopos doces & authores facti fuisse. Si qui enim alii Laicos donassent vel fundis, vel decimis Ecclesiæ, non is erat Petrus Damiani, qui hæc tacitè, aut modicè ferret.

Hinc verò patet in Italia non minùs impunè quàm in Gallia eam luem grassatam fuisse. Callistus II. anno ... ut refert ad eum annum Vuilelmus Malmesburiensis, prohibuit, ne Nobiles Romani, quod hactenus fecerant, sibi vendicarent oblationes altaris sancti Petri Romæ. Ante Callistum tam effrænata & indomita insolentia id ausi fuerant, ut summos ipsos Pontifices contumeliosè repellerent, si quando resistere adgrederentur. *Oblationes apud sanctum Petrum, quas pro petulantia, proque libidine potentes diripiebant, anteriores Apostolicos, qui vel mutire auderent, indignis afficientes contumeliis, Callistus revocavit ad medium, scilicet ad Apostolicæ Sedis Rectoris publicum usum.* *Baron. ad anno n. 4.*

XVIII. Nec ab Italia & Gallia multùm discrepare poterant Germaniæ mores. Unde & in illa permolesta Pontificum & Friderici I. Imperatoris concertatione, cùm instaretur, ut Germani Proceres decimas & oblationes, quas invaserant, suis manibus excuterent, responsum ab illis est, Primigenio quidem jure eas esse Cleri, sed ad ipsius Cleri & Ecclesiæ defensionem Nobilibus concessas fuisse. *Scimus decimas & oblationes à Deo Sacerdotibus & Levitis primitus deputatas. Sed cùm tempore Christianitatis ab adversariis infestarentur Ecclesiæ, easdem decimas præpotentes & nobiles viri ab Ecclesiis in beneficio stabili acceperunt, ut sibi Ecclesiarum defensores fierent, quæ per se obtinere non valerent.* *Baron. ann. 1180. n. 9.* Notanda sedulò hæc verba, accepisse Nobiles eas decimas in beneficium perpetuum: *in beneficio stabili acceperunt.* Inde enim existit, eorum donorum authores fuisse Episcopos, qui quanquam usufructuario jure utendum darent, beneficium perpetuum laïci interpretabantur, ut modò Damianus monebat. Imperatori ipsi Crantzius eadem verba adscribit, additque minimè mirum esse, si quæ Militares Commendæ ex bonis erigantur Ecclesiæ, cùm consentaneum in primis sit, opibus Ecclesiæ eos sustentari, qui ejus otio, paci, saluti, vitam quotidie & sanguinem impendunt. *Illud quoque nobis velut malefactum opponis, quod vel jubeamus, vel sinamus in rebus Ecclesiæ Præfecturas esse militares, ut Laïca manu Ecclesiarum prædia defensentur. Et quæ injuria est, si quiescentibus Ecclesiarum Prælatis, & ad sola ministeria divina intentis, milites excam eorum quieti consulturi, Præfecturis gubernantes subjectum Ecclesiis populum, ut pareant ad æqua omnia superioribus.* *Saxonia L. 6. c. 52.*

Ab eodem autem Crantzio alibi traditur, ita

pervulgatum fuisse, Carolum Magnum perdomita & subacta Saxonia statim legem decimarum publicasse: quòd ab eo nomine minùs abhorrerent aures feræ & indomitæ gentis, quàm à voce tributi: porro decimas accepisse milites & militiæ duces, ad expensas militiæ; & inde tot ibi Nobiles decimis Ecclesiasticis incubare. Sibi verò Crantzius ait illud videri solere, cùm non possent Clerici arcere rapinas & grassationes Magnatum, ultro decimas illis dilargitos esse, ut iis contenti ad reliqua tuenda

Metropol. L. 1. c. 2. præsidio sibi essent. *Cùm non satis fiderent Pontifices sua jura ab Laicis Principibus tueri, dedisse arbitror partem decimarum Principibus in manum per speciem feudi & beneficii; malentes amittere dimidium, quam totum.*

XIX. Nec secus in Hispania declarabit Mariana Clerum Nobilitati collisum fuisse. Priùs tamen referendum hic nobis est, quod narrat in Summa sua sanctissimus vir, idemque doctissimus Raimundus de Pennafort; venditari solitum à Nobilibus Catalaunis privilegium illud Comitibus olim Barcinonensibus concessum, ut decimas sibi vendicarent terrarum, quas Mauris subactis recipetent. Si in perpetuum eo privilegio donati essent Comites Barcinonenses, tutissima conscientia eo uti posse, cùm & plausibilis & justa sit causa.

L. 1 p. 129. *Sed quid de Militibus Catalonia, qui nituntur se defendere privilegio Apostolica Sedis indulto, ut dicunt, quondam Comiti Barcinonensi, in favorem Christianitatis & fidei Catholica: ut scilicet decimas omnium locorum, qua Paganis expulsis reducuntur ad cultum Dei, possit licitè retinere; & inter Principes & milites terra sua, qui ipsum juvarent ad hoc, dividere: numquid possunt tales decimas licitè retinere? Dico, salvo meliori judicio, quod si privilegium fuit concessum in perpetuum sibi & suis successoribus: ita quod fuit reale, & non personale, & non propter hanc tam favorabilem causam, & à Sede Apostolica, possunt licitè retinere, vel ad tempus, vel in perpetuum, juxta formam in privilegio expressam.*

Habes doctissimi sanctissimique viri sententiam, venio ad Marianam, qui narrat in Comitiis Generalibus Regni Castellæ anno 1390. gravissimè conquestos esse Episcopos de decimis à Nobilitate usurpatis: Patronatûs enim obtentu Parochos designabant, & attributa illis permodica portione, maximam decimarum partem sibi vendicabant. No-

L. 18. c. 13. biles ex adverso, *Morem per multas ætates continuatum, majorum merita, priorum Pontificum veniam excusabant ante Concilii Lateranensis tempora, Alexandro III. Pontifice scilicet, cum novo decreto est cautum, ne decimas prophani invaderent, ne Pontificum quidem permissu.* His se rationibus tuebantur Nobiles. Totus in favorem Præsulum propendebat Rex, sed veritus tunc est, ne Nobiles & oppidorum vicorumque dominos exulceraret, & à se abalienarat, quos scilicet non ita pridem graviter pupugerat, cùm provocari ab eorum Judicibus & Officialibus ad Judices Regios permisisset.

Ejusmodi forsan aliquid de Nobilibus Angliæ conjici posset ex ea Epistola Petri Blesensis, quam Archiepiscopi Cantuariensis nomine scripsit ad Abbatem & Ordinem Cisterciensem, ut suaderet abstinere privilegiis Pontificiis, quibus à decimis immunes sunt. Etenim Nobiles Gallos hæc eorum privilegia floccifacere, & ad reddendas sibi decimas vim adferre: si privilegia sua valere velint, æquius esse, ut iis adversùs Nobiles armentur, quàm ad-

Epist. 82. versùs Clerum. *Milites Galliarum sibi jus decimationis usurpant, nec vestris privilegiis deferentes, eas à vobis potenter extorquent. Adversùs eos deberetis insurgere, non adversùs Clericos, aut Ecclesias Clericorum.* Si quid ejusmodi tentassent Nobiles Angliæ, exemplo Gallorum usus non esset Archiepiscopus; & facilè illi reposuissent Monachi, Archiepiscopi zelum in Nobiles potiùs exardescere debere Cleri decimarum usurpatores, quàm in Monachos, qui suas retinerent. Nec repugnabo tamen, si cui non videatur satis esse momenti in hoc argumento, ut demonstretur Anglia libertatum Cleri observantior fuisse, quàm Francia, Italia, Germania, & Hispania: Decimæ verò illæ quas narrat Matthæus Paris Henrico III. Regi à Papa concessas fuisse, non illæ utique sunt decimæ, de quibus hîc agitur, sed pars decima omnium Ecclesiasticorum proventuum Angliæ, qua de re prolixè suo infrà loco.

In Decretali *Ex parte, De Transactionibus*, affirmat Honorius III. Papa, nihil decimarum exegisse Episcopos Orientis: alios nimirum proventus quospiam populo suppeditante. At postquam Constantinopoli rerum potiti sunt Latini, tum Barones & Nobiles, Græcos passim Latinosque invasisse Abbatias & alias Ecclesias cum decimis suis, nec excommunicationum jaculis ad officium revocari potuisse. *Quidam Barones & milites, tam Latini, quàm Graci, Abbatias & Ecclesias alias cum hominibus & bonis aliis earundem contra justitiam detinentes, decimas non exolvunt, &c.*

XX. Ad calcem hujus Capitis novum edam documentum ejus rei, quam suprà multis confirmavi, has usurpationes non omnes, immo ne maxima quidem ex parte, tam antiquas fuisse, ut prioribus Regibus familiæ Carolinæ adscribi potuerint. Anno 903. Berengarius Imperator Ticini Conventum habuit Episcoporum & Baronum. Multa ibi decreta sunt, & hoc præ cæteris, ne distribui possint decimæ nisi ab Episcopo. Si Capellæ quia suæ eas addicere vellet injussu Episcopi, ipsum quidem anathemate vinciendum esse, evertendam verò Capellam. *Ut omnis decimatio ab Episcopis, vel* Goldast.
his qui ab eis substituti sunt, præbeatur, nullusque eam Const. Imp.
ad suam Capellam, nisi fortè concessione Episcopi con- To. 3. pag.
ferat. Quod si fecisse contigerit, &c. Ea astutia erat 300
Laicorum, ut Capellæ suæ privatæ decimas con- Cap. 9 in.
ferrent, Ecclesiam fraudarent Parochialem. Nec minùs mox dilucidum est statuto quod ibi subjicitur, decimo illo sæculo, quod illud ipsum erat corruentis Monarchiæ Carolinæ, laïcis donatas fuisse decimas & terras Ecclesiarum, quæ pauld pòst ab eis hæreditariæ jactarentur. *Ut plebes Ecclesia nullatenus Comitibus, aut Episcoporum Vassallis, aut ullis laicis in beneficia tribuantur.* Usitatissimum id ergo tunc erat, ut in feudum, vel beneficium commendarentur Ecclesiæ Parochiales Comitibus, Clientibus Episcoporum, & quibusvis demum laïcis. Has laïcorum prædationes damnavit Concilium Andegavense anni 1060. cui præerat Nicolai II. Papæ Legatus, ut recentissimas. *Quicumque laicorum* Can. 8.
aliquid de iis qua ad oblationem vel eleemosynam Ecclesia pertinent, sive sepulturam, sive saltem tertiam decimarum partem possidere, vendere, aut sub nomine beneficii alicujus dare ulterius præsumpserit, anathematis gladio feriatur. Certè eò eruperat laïcorum audacia, ut decimas & alias Ecclesiæ res quascumque non invaderent ipsi solummodo, sed & distraherent, aliisque in feudum conferrent. Hæc *ulterius* prohibet Concilium, intentato anathematis jaculo. Quo in futurum ita prospicitur, ut præterita

mala

mala quæ medicinam jam non viderentur pati posse, oblivione obtuantur.

Ex decreto Concilii Romani sub Gregorio VII. anno 1078. elucescet, quam increbuissent ea tum flagitia, & qui eorum essent authores, in Commendis potissimum militaribus ex substantia Ecclesiæ excitandis: *Quicumque militum vel cujuscumque ordinis, vel professionis persona, prædia Ecclesiastica à quocumque Rege, seu sæculari Principe, vel ab Episcopis invitis, seu Abbatibus, aut ab aliquibus Ecclesiarum Rectoribus susceperit, vel suscepit, vel invasit, vel etiam de Rectorum privato, seu vitioso consensu tenuerit, nisi eadem prædia Ecclesiis restituerit, excommunicationi subjaceat.* Quo ex Canone perspicuum est, 1. Donatos fuisse laicos feudis Ecclesiæ, non ab Episcopis tantùm, & ab Abbatibus, sed & à Regibus, atque Principibus, deinque quod extremum malorum est, à Parochis ipsis. 2. Damnari hoc Concilio Concessiones omnes à Regibus factas, à Proceribus, à Parochis, peræquè ut ipsas laïcorum proprio suo impetu irruptiones. 3. Damnari quidem laïcos, qui has Commendas Episcopis & Abbatibus extorquerent: ipsis verò Episcopis & Abbatibus non interdici, quin ubi suadebit Ecclesiæ utilitas, ubi necessitas defensionis flagitabit, eas ipsi conferant. 4. Non recedit ergo à vero ante tempora Concilii Lateranensis III. Episcopos & Abbates, vel petentibus Regibus, ac Principibus, aut sua ipsos sponte ad Ecclesiæ defensionem plures ejusmodi feudos contulisse, quos Innocentius III. & reliqui deinceps Pontifices liberos Nobilitati dimittendos censuerunt.

Can. 1 (margin)

XXI. Nec est quod nos ille scrupulus remoretur, Esse decimas juris divini, ideoque non potuisse quidem laicis concedi. Respondet enim pulcherrimè sanctus Thomas juris divini esse, ut colligendarum decimarum potestas & jus sit penes Clerum; at eo jure, ea potestate solum etiamnunc Clerum gaudere, ut eas vel ipse colligat, vel ejus concessione alii quicumque. Unde & à Clero susceptio ipsa decimarum persæpè translata est in pauperes, in Nobiles, in Monachos laicos tunc, id est, nulla tunc Sacerdotii parte fungentes, his ad inopiæ levationem, illis ad tuitionem Ecclesiæ. *Sicut res nomine decimæ acceptas potest Ecclesia alicui laico tradere, ita etiam potest ei concedere, ut dandas decimas ipsi accipiant, jure accipiendi ministris Ecclesiæ reservato: sive pro necessitate Ecclesiæ, sicut quibusdam militibus decimæ debentur in feudum per Ecclesiam concessæ, sive etiam ad subventionem pauperum, sicut quibusdam Religiosis laicis, vel non habentibus curam animarum, aliqua decimæ sunt concessa per modum eleemosynæ.*

2. 2. q. 87. Art. 3. ad 3. (margin)

XXII. Æquissimum jam verò est, postquam Nobilibus infeodatarum decimarum possessoribus studiosissimè patrocinati sumus, ipsos ut admoneamus officii sui, & ejus obsequii, quo Ecclesiæ tenentur, vel ipsa ex feudorum lege. De his obsequiis agit Innocentius III. Capite de Feudis; nec nos de iis hactenus obmutuimus. Possent & aliqua adjici de altera feudorum conditione, ut ad Ecclesiam revocentur certis, nec paucis occasionibus, ubi integrum est Episcopo, eas vel Ecclesiæ suæ communi mensæ redintegrare, vel nova investitura rursus alicui conferre, ut ibidem declarat Innocentius. Sed otiosum esset his immorari, si veritate certa nititur Bulla Clementis V. superius allegata, ut fidem faciunt Gallicani nostri Canonistæ.

Extra. De Feudis. c. 1. 2. (margin)

De Oblationibus.

CAPUT XII. *P. 1. l. 3. c. 6.*

De Oblationibus utriusque Ecclesiæ, quinque prioribus Ecclesiæ sæculis.

I. Offerebantur hostiæ Deo, Clero tributa, alimenta pauperibus.
II. Nec vivi, nec mortui Communionis Ecclesiæ consortium adipiscebantur, nisi per oblationes.
III. Ad Altare ipsum non offerebatur, nisi panis, & vinum.
IV. Nomina recitabantur offerentium.
V. Erant & aliæ oblationes privatæ. Semel anno quolibet offerebatur lac & mel.
VI. Privatæ & rerum quarumlibet fiebant oblationes.
VII. Nec Monachos sua paupertas excusabat, quin & ipsi offerre tenerentur.
VIII. Quam variæ species privatim offerentur.
IX. X. Quo jam cumulo excrevissent his oblationibus opes Ecclesiæ Romanæ, & summi Pontificis.
XI. Annua oblationes ex Testamento B. Remigii.
XII. Constantii Imperatoris oblationes repudiat Liberius Papa, Valentis non repudiat Basilius.
XIII. Earum oblationum magnificentia.
XIV. Innocentia offerentium, quam magnificentia carior optatiorque erat Ecclesiæ.
XV. Annuas instituerat Constantinus frumenti oblationes, ut Sacerdotio Imperium copularet ipso augustissimi sacrificii vinculo. Eas rescindit Julianus, Jovianus ex parte restituit.
XVI. Ejusdem rei probationes aliæ.
XVII. Domesticum & familiare cuique fideli debebat esse Gazophylacium, ad quotidianas Ecclesiæ oblationes.

I. Offerebant fideles Deo ad aras religionis in ipsum suæ hostias, grati & memoris animi in Presbyteros & Clerum monumenta, foræ in pauperes pignora charitatis. Triplici enim huic usui quotidianæ serviebant oblationes. Hostiæ erant, cùm portio inde aliqua in immortalem Hostiam, cœlestem Agnum decerperetur. Tributa erant, quæ sibi Deus reservaverat per Ministros suos colligenda, fruendaque, ut summus universarum rerum dominus. Largitates, vel restitutiones erant patrimonii pauperum, quod divitibus Deus commendarat.

II. Impietatis, sacrilegii, & furti crimine, & infamia onerat Concilium Vasionense, eos qui Ecclesiam fraudant oblationibus eorum, qui jam vivis excessere. *Qui oblationes defunctorum fidelium detinent, & Ecclesiis tradere demorantur, ut infideles, sunt ab Ecclesia abjiciendi: quia usque ad exinanitionem fidei pervenire certum est hanc divinæ pietatis exacerbationem: quia & fideles de corpore recedentes, votorum suorum plenitudine, & pauperes collatu alimoniæ & necessaria sustentatione fraudantur.* Hoc eodem Concilio jubentur suscipi oblationes pœnitentium eorum nomine factas, quos nondum exhausto pœnitentiæ curriculo suo, nondum Ecclesiæ reconciliatos mors immatura præripuit. Quo dilucidum fit, nec superstites, nec fato functos quoslibet suam cum Ecclesia communionem approbare potuisse, nisi his oblationibus: eoque discrepasse sive excommunicatos, sive pœnitentes à fidelibus, quòd fidelium oblationes dumtaxat, & eorum qui consortes essent communionis sacræ, ad Altare admitterentur.

Can. 4. (margin)

Can. 2. (margin)

III. Ideo & Concilio III. Carthaginensi declaratur, oblationes fidelium ad Altare admittendas, saltem ex usu Occidentalium; minùs consentaneo

Canonibus sursam Apostolicis, solo pane & vino constare potuisse; quòd ea tantum summus Sacerdos Christus in Corpus & Sanguinem suum converti voluerit.
Can. 24 *Ut in sacramentis Corporis & Sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam ipse Dominus tradidit, hoc est, panis & vinum aqua mixtum.* Qui ergo Christi carnis communione, ii & oblationum jure arcebantur. Vetat Carthaginense Concilium IV. eorum oblationes admitti, qui implacatas alebant simultates, vel pauperes opprimebant.
Can. 93 94 *Oblationes dissidentium fratrum neque in Gazophylacio recipiantur. Eorum qui pauperes opprimunt dona à Sacerdotibus refutanda.* Denique hoc Concilio, ut & superiùs Vasionensi, ejici communione præcipiuntur, qui *oblationes defunctorum* abnuunt, aut
Can. 95. remorantur.

IV. Nec oblationes tantum & hostiæ fidelium ad Altare admittebantur, sed & eorum nomina omnium recitabantur, quorum oblationes susceptæ fuissent: & hæc erant Diptycha, seu Munumenta solemnia, quæ publicè prælegebantur inter Missarum solennia ex Ambone, sive ex superiore suggestu. Ante suscipiendas oblationes, & tum demum recitanda nomina ab Innocentio I. Papa pronun-
Epist. 1 c. 3. ciatum est. *Quam superfluum sit, & ipse recognoscit, ut cujus hostiam necdum Deo offeras, ejus ante nomen insinues. Prius ergo oblationes sunt commendandæ, ac tunc eorum nomina, quorum sunt oblationes edicenda, ut inter sacra mysteria nominentur, &c.*

V. Ex Canone Concilii Carthaginensis IV. observare datur, duplicis generis oblationes fuisse, alias ad Altare, alias *In Sacrario, in Gazophylacio.* Ad Altare non offerebatur nisi panis & vinum; excepta quæ ibidem fiebat oblatione mellis & lactis, non sine precum benedictione solenni, semel anno quolibet, cùm baptismo initiabantur Catechumeni, & degustare jubebantur mel & lac, velut symbola innocentiæ morum Christianæ, ejusque suavitatis, qua exhilarandi erant, semel ingressi in Ecclesiam, in terram, inquam, verè promissam olim, nunc per baptismum repræsentatam. Id sanè liquet
Can. 4. ex Canone Concilii Africani: *Primitiæ verò, seu mel & lac, quod uno die solemnissimo, in infantum mysterio solet offerri, quamvis in Altari offerantur, suam tamen habent propriam benedictionem, ut à Sacramento Dominici Corporis & Sanguinis distinguantur. Nec amplius in primitiis offeratur, quam de uvis & frumentis.* Oblationes reliquæ extra Altare, & nihil attinentes ad Eucharistiæ celebrationem, cum decimis & primitiis sæpènumero promiscuè habebantur; ut ex hoc ipso Canone manifestum est.

VI. Agit alicubi Augustinus de privato Gazophylacio, ubi offerebantur, quæ usui Clericorum dicabantur, linum, lineæ vestes, & id genus alia.
De Diversis Serm. 50. *Si aliquid vultis Clericis dare, &c. Omnes quod vultis offe to, &c. Gazophylacium attendite, & omnes bene habebimus. Valde me delectat, si ipsum fuerit præsepè nostrum, ut nos simus jumenta Dei, vos ager Dei. Nemo det byrrum, vel lineam tunicam nisi in commune, de communi accipiam mihi ipse.* Addit porro si quid pretiosæ vestis sibi, ut Episcopo destinatum offeratur, id se distrahi jussurum, pretiumque addict Collegio suo Clericorum: nec enim alia se, quàm Presbyterorum, Diaconorum, & Subdiaconorum suorum veste indui velle.

VII. Oblationum tam arcta omnibus imminebat Lex, ut ea ne Monachi quidem absolverentur, teste & authore Hieronymo; nec enim illos excusare poterat paupertas, quò minùs Evangelicam saltem æmularentur viduam, cujus extrema inopia largitionem illustriorem fecit. Sic enim Hieronymus in Epistola ad Heliodorum de vita Eremitica. *Alia Monachorum est causa, alia Clericorum. Clerici pascunt oves, ego pascor. Illi de Altario vivunt, mihi quasi infructuosæ arbori securis ponitur ad radicem, si munus ad Altare non defero. Nec obtendere paupertatem, cùm in Evangelio anum viduam, duo quæ sola supererant æra mittentem, laudaverit Dominus.*

VIII. A Victore Vitensi in Africa Episcopo, in historia Africanæ persecutionis proditum est, omnes prorsus oblationes Altaribus imponi solitas, ut L. 2.
quæ verè hostiæ essent. Sic enim ille ubi de cæco agit, cui cœlesti quodam miraculo lumen redditum est. *Procedit ad Altare cum Eugenio, sicut moris est, qui fuerat cæcus, sua salutis oblationem Domino redditurus. Quam Episcopus accipiens Altari imposuit.* Id satius tamen est capi de oblationibus, quæ ad sacrificium destinabantur. Cæteras enim prosequitur diligentissimè Paulinus, ubi agit de oblationibus, quæ ad tumulum beatissimi Martyris Felicis frequenta- Natal. 6.
bantur, tapetum, aulæorum, auri, argentique cœlari, ceræ, lampadum, deinque pecuniæ copiosissimæ in pauperes eroganda.

IX. De his privatis oblationibus Ammiano Marcellino sermo erat, cùm tam invidiosè Ecclesiæ Romanæ opulentiam exaggerabat, & Romani Pontificis sumptus immensos: unde illæ tumultuosæ factiones anhelantium ad hoc summum honoris & divitiarum fastigium, & omni virium contentione eluctantium. *Cùm id adepti futuri sint ita securi, ut di-* L. 27.
tentur oblationibus matronarum, procedantque vehiculis insidentes, circumspectè vestiti, epulas curantes profusas: adeo ut eorum convivia regales superent mensas. Si à vero nihil deviavit Ammianus, nec exaggeratius amplificavit vitia Pontificum ejus religionis, á qua alienus erat, assentiamur necesse est illi, & tum culpanti verissimè culpandam prodigalitatem, & postea summis laudibus prosequenti frugalitatem Episcoporum Provincialium, qui sæcularibus sæculi ipsos & mundanæ pompæ contemptu seipsos commendabant. *Qui esse poterant beati revera, si magnitudine urbis despecta, quam vitiis opponunt, ad imitationem quorundam Antistitum Provincialium viverent, quos tenuitas edendi, potandique parcissimè, vilitas etiam indumentorum & supercilia humum spectantia, perpetuo Numini verisque ejus cultoribus, ut puros commendant & verecundos.* Sed ut diffidamus Ammiano Romanorum Præsulum opes luxumque exaggeranti, facit illorum per ea sæcula persecutionum pietas indubitatissima, & ad Martyrium semper parata. Facilè ergo opes illas & sumptus traducemus ad hospitalitatem, & curam alendorum pauperum pene innumerabilium; ut in id non immeritò infinitæ quædam opes absumerentur.

X. Verùm id saltem ex illo exsculpemus Ammiani testimonio, incredibilem quandam opum vim sibi Ecclesiam, hoc est, pauperibus ex oblationibus coacervasse. Hinc rursus author est Hieronymus, Prætextatum Consulem designatum, Damaso Papæ, cujus occasione illa scripserat Ammianus, quasi jocantem dixisse, accessurum se lubentissimè fidei & Ecclesiæ Christianorum, si Episcopatum illi sibi Romanæ Civitatis pollicerentur. *Facite me Romanæ* Hieron. in
urbis Episcopum, & ero protinus Christianus. Eodem Epist. ad
pertinet & illud, quod testatum facit idem Hiero- Pam. adv.
nymus de summa opulentia Episcopi Hierosolymi- errores Joan.
tani, cui Orbis universus ad adoranda Christi nis Hiero.
vestigia confluens, religiosum pendere tributum

videbatur. *Tu qui sumptibus abundas, & totius orbis religio tuum lucrum est.* Sic ille ad Pammachium scribens, Joannem Hierosolymitanum Episcopum objurgabat.

XI. Si nulla ex parte claudicaret fides testamenti B. Remigii Remensis Episcopi, esset quod in eo miraremur opes illorum temporum Ecclesiæ, & effusas largitiones, unde profluerent perpetuæ quædam oblationes apud seros nepotes. *Vineam tibi eatenus derelinquo, ut diebus festis & omnibus diebus Dominicis sacris Altaribus mea inde offeratur oblatio, atque annua convivia Remensibus Presbyteris & Diaconibus offerantur.*

Flodoard. Hist. Rem. L. 1. c. 18

Hinc suspicari datur, harum oblationum exordia manasse ex commendatissima in Actis Apostolicis primorum fidelium largitate, qui sua omnia offerebant, & in sacrum transfundebant penu, ut unde Eucharistiæ sacrificium, inde pauperum sustentatio suppeteret, cùm sacra & communis tunc quidem mensa una esset eademque.

XII. Liberii Papæ Constantius Imperator animum mollire tentavit muneribus suis, aut frangere minis. Eunuchus ab eo ablegatus, Liberii integritatem & constantiam expertus, nec donis, nec comminationibus labefactari posse, munera quæ Liberius aspernatus erat, ad Ecclesiam B. Petri comportavit. Liberius incunctanter abjici jussit, ut ut profanam hostiam, ὡς ἄθεσμον θυσίαν. Sic enim Athanasius ipse in Epistola ad Solitarios: *Templum Petri ingressus Eunuchus, ibi ea ipsa dona consecravit. Quod cùm rescitum esset à Liberio, magnopere increpuit custodem loci, quòd id non prohibuisset; ipse deinde progressus, dona illa, ut victimam illicitam projecit.*

Athanas. Ep. ad Solitar.

Non concedebat Constantio Valens, vel amplexandis Arianis, vel insectandis Catholicis. Humanius tamen in eum consuluit Basilius. Solennitati enim nostræ Mysteriorum passus est illum interesse, in penetrale ipsum Ecclesiæ subire non prohibuit, nec vetuit, quin ejus oblationes admitterentur, & dona regiis ipsius manibus elaborata. Audi Nazianzenum hæc narrantem: *Cum dona quæ ipsemet effecerat, divinæ mensæ offerenda essent, nec quisquam, ut mos ferebat, simul ea caperet, quòd non liqueret, an ea Basilius accepturus esset, &c. Jam verò cùm ille rursum nescio quomodo nobiscum in Ecclesiam se contulisset, & intra velum extitisset, atque in colloquium Basilii venisset, &c.*

Orat. 20.

Hac Basilii lenitate & indulgentia emollitus est tum Valens, & persecutionum fluctus omnes deciminere. Nec ab his discedit Theodoretus in historia. *Valens rectà ad templum se confert, sisque doctrinæ Basilii magni auditor, & consueta dona altari offert. Basilius autem intra sacra aulæa, ubi ipse sedebat, venire eum jubet, ad quem longam orationem de dogmatis divinis instituit, eique dicentis Valens auscultavit.*

L. 4. c. 17.

Virtutum splendore & fama celebratissimus ille Theodosius Archimandrita Basilium imitatus est, munera ab Anastasio Imperatore fidei adversario missa ad eum à sententia deducendum accepit, incorruptam fidem retinuit, de perfidia & avaritia scelestissimi Principis unum triumphum egit. Ita enim Author diligentissimus Theodosii vitæ apud Surium. *Duplici damno afficit adversarium, simul quidem privans pecuniis, cùm esset aliquis avarus, & simul etiam spem vanam & inanem ostendens, &c.* Exempla Liberii & Basilii declarant, alio & alio tempore diversissima consilia & facta & rectè usurpari posse & summæ pietatis legibus consentire.

XIII. Triginta auri pondo miserat Anastasius, in Monachos & pauperes dispensanda. Hinc conjectura probabili assequimur, Nobilium Procerumque oblationes, pro suo quæque modo ad Imperatorias accessisse. Aiebat modò Ammianus Matronarum Romanarum magnificentissimas oblationes luxum aluisse Pontificum Urbis, toto orbe principis. Narrat & illud Theodoretus Matronas easdem Romanas conjugibus suis comminatas esse, secessuras se ad Pastorem suum perquirendum, Liberium Papam exulem, nisi actutum ab Imperatore ejus reditum extorquerent. Illis forsan cessantibus, adiere ipsæmet Constantium, qui ex earum veste & ornatu facilè intellexit, hunc esse delibatum Romanæ Nobilitatis florem. Humanior tunc fuit Constantius, quàm antè religiosior, annuitque earum votis. Hinc altius petere fides Ammiano, pingues ostentanti Romanarum Matronarum oblationes: cùm illas hic videas tam religiosè & tam vehementer Pastori suo addictas.

L. 2. c. 17.

XIV. Nec ad magnificentiam tamen oblationum, sed ad offerentium puritatem & innocentiam maximopere intuebatur Ecclesia. Nam præter illas temporum molestias, ubi necessariò remittendum erat de vigore disciplinæ, lege illibata & generali cautum erat, ne admitterentur nisi dona puris manibus, puris cordibus oblata. Pura enim sit hostia necesse est, illam verò puram maximè facit offerentis conscientia. Sed quæ immaculato Agno & divinæ Victimæ inferendæ sunt hostiæ & oblationes, illas necesse est eximia & summa quadam perfundi munditia. Unde Epiphanius in Expositione fidei Catholicæ: *Oblationes ab his qui injuria neminem affecerint, neque scelus aliquod perpetrarint, sed justè vitam instituant, admittit.*

Cap. 24.

Jubet sanè Patriarcha Theophilus apud Balsamonem in Commonitorio, ut consummato sacrificio, reliquiæ oblationum, quæ consecratæ non fuere, inter Clericos & Fideles distribuantur, nullam in earum partem vocatis Catechumenis, ut ait Balsamo, quòd profanatis nefas sit, quidquid Altari oblatum fuerit. *Quia enim Altari oblata sunt, & ad divina dona ex illis partes sumpta sunt, ut æque sanctificata sunt, quomodo illis qui sunt imperfectiores dabuntur consumenda?*

Cap. 7

XV. Ad oblationes & eleemosynas Imperatorum retorquenda jam oratio est. Et quidem à Constantino ipso author est Athanasius constitutam fuisse distributionem annuam frumenti in viduas Lybiæ & Ægypti, cujus administrator esset Episcopus Alexandrinus. Sic enim ille in Apologia de fuga sua. *Frumentum dabatur à Patre Imperatorum, in alimentum viduarum, partim Lybicarum, partim Ægyptiarum, quod etiam nunc accipiunt Athanasio nihil inde nisi operam & laborem referente.* In crimen vocatus est ab Arianis Athanasius, quasi largitionem eam in suam domum derivasset: quo factum est, ut eis Constantius eam curam delegaret: *Ut frumentum quod hactenus Athanasio cum suis cedebat, illi adimeretur, dareturque iis qui Arianica saperent.* Ita rursum Athanasius in Epistola ad Solitarios.

Sed multo splendidiora Theodoretus oculis subjicit Constantini largitionum documenta. Confirmat enim ab eo omnibus Ecclesiis datam immensam quandam frumenti quantitatem, ad sustentationem sacrarum virginum, viduarum, pauperum, & Clericorum, à Juliano Apostata revocatum id donum, à Joviniano ex parte tertia restitutum, quæ suo adhuc ævo dispensaretur copiosè adeo, ut vel ex hac tantula parte incredibilis Constantini largitas æstimari posset. *Quin etiam litteras ad Præ-*

L. 2. c. 2. L. 4. c. 4. *vinciarum Præfectos dedit, mandavitque ut certus frumenti numerus viduis, & his quæ perpetuam servant virginitatem, quin etiam illis qui divinis ministeriis obeundis consecrati sunt, in singulis civitatibus quotannis suppeditaretur: ex quo tam egentium necessitati quam suæ ipsius magnificentiæ inservitum est, &c. Quod si congiarium quod id temporis à Constantino donatum erat, triplo majus fuit, quàm quod jam datur, facilè inde quisque Imperatoris magnificentiam poterit perspicere.* Non potuit statim Jovianus totam restituere & repræsentare Constantini largitionem, quòd tum quidem fames gravissima Imperium infestaret. Spem faciebat illi totius beneficentiæ redintegrandæ, cum præfestina morte abreptus est. Id ipsum L. 1. c. 8. L. 5. c. 5. confirmat Sozomenus, qui & hinc munificam tradit Imperii & Sacerdotii efflorusse concordiam & conjunctionem; cùm omnes Imperii ditiones & terræ jam Christi sacerdotio & sacrificio vectigal penderent, ipsique Imperatores hostias Altaribus templisque suppeditarent; denique de fisco Imperii tanquam sibi communicato Clerici & pauperes, cum Imperatoribus alerentur.

XVI. Quid dixi de arctissima conglutinatione Sacerdotii & Imperii, & de sacerdotali Imperatorum pietate Christianorum, qui Orbis universi aras Christianas voluere suis hostiis instaurari: illustrare hic lubet verbis Ischyrionis Diaconi Alexandrini, in libello supplici, qui perlectus fuit in Concilio Calchedonensi. Conqueritur Ischyrion de truculenta rapacitate Dioscori Patriarchæ Alexandrini, cùm unus ipse invaserat universum frumentum, quod Constantinus quotannis addixerat distribuendum Ecclesiis Libyæ, ubi nihil frumenti nascitur, ad alendos non tantum pauperes, sed ad incruentum Con. Calcb. Act. 3. maximè sacrificium Ecclesiæ. *Ut etiam frumentum quod à piissimis nostris Imperatoribus Ecclesia Lybiæ propter ariditatem illius Provinciæ, & quia ibi omnino triticum non nascitur, præstitum est, in primis quidem ut incruenta ex ipso Hostia offeratur: deinde ut & peregrini, nec non & Provinciales pauperes aliquod mereantur solatium, non permitteret suscipere sanctissimos illius Provinciæ Episcopos, &c.* Et postea: *Et ex hoc neque terribile & incruentum sacrificium celebratum est, neque peregrini aut Provinciales hoc solatio fruiti sunt.*

XVII. Duplicis generis distinguit Gazophylacia sacra Chrysostomus, alterum in Ecclesia publicum, alterum cujusque fidelis proprium domi, in quod singulis diebus Dominicis inferret, authoritate Pauli & hortamentis obsecutos, quod in pauperum alimenta seponeret; ex quo privata jam quævis domus sacro hoc ærario in Ecclesiam quodammodo consecraretur, & tutelam invictissimam rei familiari universæ præstaret: non aliter quàm si privatæ opes in ærario Principis custodirentur. Te. 5. p. 20. *Faciamus sic Paulus præscripsit, & die Dominica unusquisque vestrûm domi opes Dominicas reponat, fiatque ex hoc lex & consuetudo immutabilis. Cum privatis sint opes in domibus nostris repositæ, futurumque ut per eas etiam privata conserventur. Quemadmodum si opes sub ditorum in regiis promptuariis conserventur, eb regias secura sunt ipsa. Hoc itaque modo unius cujusque domus Ecclesia fiat, sacratas opes intra se conservans. Enimvero Gazophylacia quæ in templis sunt, illarum symbolum gerunt.* Qui ea sus alibi pulcherrimè ait, ita posse quemlibet ad sacerdotii consortium aliquod assurgere, pia largitore [illegible] quodammodo inaugurantes, domum ejus Ecclesiam constituente, ut & ipse sacri sui thesauri & templi ædituus & custos sit. *Apud se sepone, & domum tuam fac Ecclesiam,* arculam Gazophylacium. *Benignitas & humanitas dat tibi hoc Sacerdotium.* [Greek text, partly illegible] In Epist. 1. ad Corinthi hom. 43.

CAPUT XIII. P. 2. l. 3. c. 2.

De oblationibus ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Oblationes sunt sacrificii a laicorum, ut hæc jam materia sit [illegible] sacrificii.

II. [illegible] tam Clero alimenta [illegible] earum aliquid & ad Monachos [illegible]

III. Discrimen oblationum altaris, & earum quibus victitabat Clerus. Discrimen rursus earum quæ privatim, & quæ in commune [illegible]

IV. [illegible] oblationes.

V. VI. Concilium Matisconense II præcipit, ut singuli laici singulis Dominicis offerant.

VII. [illegible] excommunicatis & pœnitentibus concessa, [illegible]. Mortuorum oblationes admittebantur, etiam [illegible] qui capite [illegible]

VIII. Variæ oblationum genera.

IX. Earum [illegible] pane & vino, quò fiebat consecratio & communio ad altare.

X. In Hispania Catechumenorum, itemque extremo supplicio ob scelera [illegible]

XI. [illegible] repudiata oblationes.

XII. Jubet Concilium XI. Toletanum, ut ne ad Eucharistiam adhibeantur nisi panes purique panes, & diligentius eum in usum parari.

XIII. Reliquarum oblationum [illegible] exuberans copia, ut [illegible] laici Ecclesiarum [illegible] prohibitum est.

XIV. Multa observantur in oblationes Ecclesiæ Græcæ.

XV. [illegible] defensores oblationum.

XVI. Imperatorum & Regum opulentissimæ Romæ oblationes.

I. OBlationes ad altare fiebant, quò verissima ea esset sacrificii materia à laicis subministrata. Displicuit Gregorio Magno, quod Syracusanus Episcopus oblationes respuisset Patritii Venantii inter Missarum solennia, jussitque ut in domum ejus ipse concederet, & ibi sacra illi celebraret. *Quatenus & oblationes antedicti viri omnimodo in dulcedine suscipere debeatis, & celebrando apud eum Missas priorem gratiam reformare.* L. 5. Ep. 42. 43.

Dilucidissimè affirmat Joannes Diaconus Eucharistiam consecrari solitam ex panibus ipsis, quos privati obtulissent. Tritissima narratio de muliercula, quæ risum non continuit, ubi celebrans Gregorius sacrificium, porrexit ei portiunculam panis, quem ipsa manibus suis manibus fecerat, affirmavitque ex ritu formulam hoc illi Corpus Christi. *Matrona quædam B. Gregorio per stationes publicas Missarum solemnia celebranti solitas oblationes obtulerat, &c. Panem quem propriis manibus me fecisse cognoveram, in Corpus Dominicum perhibebas.* Erat tamen jam tum is panis ex quo Christi Corpus conficiebatur, à vulgari [illegible], ut ex ipsomet Gregorio in Dialogis Presbyter quidam remuneraturus levinira quædam sibi præstita obsequia, duos obtulerit ejusmodi panes sacrificio destinatos: *Duas secum oblationum coronas detulit.* Et hic tamen panis ea ipsa de[illegible] [illegible] ut cumque jam sanctus habebatur: *Iste panis sanctus est.* L. 2. c. 42. Dialog. l. 3. c. 55.

II. Ait ns idem Gregorius de muliere, quæ pro conjuge suo, quem ex[t]inctum existimabat, ad altare offerebat, eam pro viro sacrificium obtulisse ait. *Pro quo sua conjux diebus certis sacrificium offerre consueverat.* Et alibi de oblationibus pro mortuis verba faciens. *Dum oblatio pro eis [illegible] immolata.* Sed quanquam eæ oblationes al[tari], & ministerio altaris dicatæ essent: illas tamen fidelium pietas Ibid. l. 4. 57. L. 2. c. 23.

etiam Monachis & Eremi incolis impertiebat, ut ex eodem Gregorio constat. Enarratis enim miraculis, quæ à sanctissimo Italiæ Anachoreta patrabantur, cœpisse ait populos viciniores suas ad eum comportare oblationes, & cùm suas cæteris nefarius quidam permiscuisset, sanctissimum virum eas dignovisse & abjecisse. *Fecit oblationes suas, ea que inter oblationes aliorum misit, ne ejus munera aliena nesciendo susciperet. Sed cum coram eo fuissent oblationes omnium deportata,* &c.

Dial l. 3. c. 26.

Hom 37. in Evang.

III. Quæ quidem oblationes privatim fieri solitæ ad usum Clericorum & Monachorum & ad victum eorum, nonnullo distabant ab illis intervallo, quas sanctissimus Papa ex more Patrum in *Hostias & Oblatas* vocitât. Rursusque secernendæ oblationes privatorum à publicis, de quibus ait Gregorius in Epistola ad Joannem Proconsulem Italiæ, quem hortatur, ut ne cesset à largitionibus Imperatoriis, quæ frequentatæ semper fuerant in Ecclesia Neapolitana, sub prioribus Italiæ Præfectis. *Ferunt itaque, quod annonas atque consuetudines Diaconiæ, quæ Neapoli exhibetur, Eminentia vestra subtraxerit. Quod mirum forte fuerat obstupendum, si Joannes decessoris vestri non fuissent tempore ministrata.*

L. 8. Ep. 20

IV. Ecclesiarum Gallicanarum semper flagravit zelus ut Ecclesiis & Cœnobiis persolverentur oblationes, donationes, largitiones cujusque modi destinatæ ad fovendos alendosque pauperes, quos occidisse est, non pavisse. *Clerici etiam, vel sæculares, qui oblationes parentum, aut donatas, aut testamentis relictas, retinere perstiterint; aut id quod ipsi donaverint Ecclesiis vel Monasteriis, crediderint auferendum, sicut Synodus sancta constituit, velut necatores pauperum, quousque reddant, ab Ecclesiis excludantur.* Ex hoc certè Canone, compluriumque Conciliorum simillimis decretis discendum est, oblationum nomine comprehendi solita dona quævis, & legata pia, quæ superstites, ac morientes Ecclesiis ac Monasteriis contraderent. Quæ omnia tamen, omnia utcumque referrentur ad verissimum sacrificium, cujus ea essent umbratica quædam irritamenta.

Conc. Agathen. Can. 4
Conc III. Vasens. c. 4
Conc II Arela. c. 43
Aurel. III. Can. 22.

V. Concilio Matisconensi II. anno 585. doluit, refrigescere pietatem fidelium, jam non frequentari oblationes, & cultum Altaris religiosissimum torpere. Hinc illud ejus præceptum, non sine excommunicationis interminatione, ut utriusque sexus fideles, quolibet Dominico die panem & vinum ad sacrum offerrent. *Ita ut nullus eorum pareat velut officio Deitatis, dum sacris Altaribus nullam admovent hostiam. Propterea decernimus, ut omnibus Dominicis diebus, Altaris oblatio ab omnibus viris & mulieribus offeratur tam panis, quàm vini; ut per has immolationes, & peccatorum suorum fascibus careant, & cum Abel vel cæteris juste offerentibus promereantur esse consortes. Omnes autem qui definitiones nostras per inobedientiam evacuare contendunt, anathemate percellantur.*

Can. 4.

VI. Hæ germanæ Altaris oblationes à fidelibus quolibet, quolibet dominico die offerendæ, ad sacrificium ex iis celebrandum. De his oblationibus exponendus Canon Concilii Arelatensis V. ubi præcipitur, ut Episcopi omnes Provinciæ Arelatensis, in easdem leges, eosdemque ritus conveniant Ecclesiæ Metropolitanæ Arelatensis. *Ut oblata quæ in sancto offeruntur Altario à Comprovincialibus Episcopis non aliter nisi ad formam Arelatensis offerantur Ecclesiæ.*

Can. 1

VII. Vigebat denique ea ubique regula, non alio magis privilegio fideles sejungi, sive dum adviverent, sive post mortem, ab excommunicatis & pœnitentibus, quàm quod jure patirentur admitti ex oblationis sua ad incruenti & divini sacrificii celebrationem. Ad manum sunt probationes, & ea copia, ut supersedere satius sit iis acervandis. Unum non omittam notabilem Aurelianensis II. Concilii Canonem, quo jubentur recipi oblationes eorum, qui ex reatu supplicio enecati fuerint, dum ne ipsi mortem consciverint. *Oblationes defunctorum, qui in aliquo crimine fuerunt interempti, recipi debere censuimus, si tamen non ipsi sibi mortem probentur propriis manibus intulisse.* Idanimo suo præceperant hi Antistites, permisso scelerosos istos in extremo facinorum suorum dolore ac pœnitudine concurrere, vel antequam in fatales iunt manus inciderent, vel inviti Judices instruerent. At qui sibi & vitam sua manu, & pœnitendi spatium eripuissent, tam non posse eos Ecclesiasticæ communionis, quam nec cœlestis patriæ felicitatis compotes fieri.

Can. 15.

VIII. Ethnicos agricolas rusticosque hujusmodi alios imitat Gregorius Turonensis, Episcopi concionibus incitatos, in Ecclesiam sancti Hilarii Pictaviensis oblationes advexisse easdem, quas in pia & profana antè superstitione in lacum conjectabant, justissima hac mercede, ut quatriduo pòst ex eodem lacu quotannis tempestas quædam exorta late omnia populareatur. *Certo tempore multitudo rusticorum quasi libamina lacui illi exhibens, linteamina projiciebat, ac pannos, qui ad usum vestimenti viri præbentur, nonnulli lanæ vellera, plurimi etiam formas casei, ac ceræ, vel panis, diversasque species, unusquisque juxta vires suas, quæ dinumerare perlongum puto,* &c. *Omnia quæ ibidem projicere erant soliti, ad sanctam Basilicam co ferebant.* Hæc ille de oblationibus in Cleri & pauperum sustentationem. Quoad illas quæ ad Altare habent, sic ille rursus de vidua, quæ pro conjuge offerebat: *Mulier per annum integrum ad hoc templum deerens, assidue orationi vacabat, celebrans quotidie Missarum solemnia, & offerens oblationem pro memoria viri,* &c. *Et Sextarium Gazeti vini in sacrificium,* &c. Paulò illucidius de eodem mox, ubi ait vinum generosum eam exhibuisse, quamvis ipsa quidem non reciperetur quotidie Eucharistiæ: *Mulier vere non semper ad communicandi gratiam accedente.* Quod ideo hic monui, ut intelligas quamvis oblatio & communio res essent conjunctissimæ, non ita colligatæ tamen indivulsè, ut frenulis his saltem medius non usurparet aliqui, qui eodem ipsi quidem die à communione se abstinerent. Rursus idem alibi declarat studuisse fideles, ut oblationes etiam illas quæ ad sacrificium nihil pertinerent, ante Missarum solemnia offerrent, quod ea quoque suo quodam modulo sanctimoniæ intelligerentur, in quæ odor aliquis è vero sacrificio Corporis Christi inhalaretur. *Ultrogotha Regina mane oblatis muneribus multis, Missas expetiit celebrari.*

De gloria Confess c. 2.

Ibid c. 65.

IX. Observavit B. Eligius Noviomensis Episcopus in homilia quadam sua morem vetustissimum, ut participes fierent fideles panis & vini à se oblati post consecrationem factam. *Hæc dicit Apostolus, quia Corinthii qui per prædicationem ejus ad fidem venerant, solebant in hac die referre ad Ecclesiam panem & vinum, & dabant Sacerdoti ad consecrandum, et plerisque mysteriis unusquisque, quod dederat, recipiebat.* Quæ ad Altare sistebant oblationes, ex quibus & populis communione impertiebatur, ab aliis diversissimæ erant.

De Mirac. B. Martini L. 1. c. 12.
Hom. 15.

X. Venio ad Hispaniam, ubi Ilerdense Concilium fidelium eorum respuit oblationes, qui filios

Can. 13. suos ab hæreticis tingi sinunt sacro fonte. *Oblatio illius in Ecclesia nullatenus recipiatur.* Quod eodem redit ac si communione ejiceremur. Eadem ratione & iisdem verbis Braccharense Concilium eos summovet communione, qui cruentas sibi manus intulerint, vitæque seipsos dejecerint. Can. 16. Et in eo quidem Aurelianensi supra laudato Canoni consentit hic Braccharensis; qui rursus ab eodem vehementer dissonat, cùm eos pari innudat excommunicatione, quos Judex pûblicus noxios morte affecerit. Quo & illud referri par est, quod idem Braccharense Concilium jure oblationis post mortem & sepultura interdicit Ecclesiastica Cathecumenus, qui ante baptismum inopina & præcipiti morte rapiuntur. *Neque oblationis commemoratio, neque psallendi impendatur officium.* Erant & aliæ Ecc[illegible]siæ, ubi humanius aliquid in hos consuleretur. Ea porro disciplinæ varietas ex eo capite oriebatur, quod quædam Ecclesiæ excommunicatos eo nexu solverent etiam post mortem, ubi justæ succurrebant causæ: aliæ qui superstites communione spoliati fuissent, eos nec mortuos unquam restituebant. Pugnabant sibi in speciem usus ejusmodi contrarii, æquitati & pietati minimè repugnabant. Pium est enim res sacras discrimini non committere, ubi nutant & vacillant omnia. Pium est nihilominus, de Dei miseratione & hominum salute non desperare, quandiu tantillum spei allucescit.

XI. In Concilio Toletano XI. communione & oblationis jure spoliati sunt, ut & aliis jam supra laudatis decretis, qui mortales cùm sint, immortalibus servent inimicitias. Can. 4. *Discordantium fratrum oblationes, juxta antiqu. Canonis definitionem, nullo modo recipiendas esse.*

XII. Sed apertissimè docebit nos Concilium Toletanum XVI. quod necdum poteramus, nisi fluctuantibus aliquot conjecturis, de forma & præparatione ejus panis, qui primaria & princeps oblatio est. Damnatur enim in hoc Concilio consuetudo Presbyterorum, qui ad Altare non consecrabant, nisi portiunculam, & crustulum rotundum panis alicujus communis & usitati. Can. 5. *Eo quod non panes mundos, & studio præparatos supra mensam Domini in sacrificio offerant, sed passim de panibus, suis usibus præparatis, crustulam in rotunditatem auferant, eamque super Altare, cum vino & aqua, pro sacro libamine offerant.* Eum usum a Græcis, ut apparet, profectum, apud quos & etiamnunc viget, convellunt hujus Toletani Concilii Antistites, ex eo quòd Evangelici Codices, & Paulinæ ipsæ Epistolæ confirment disertis verbis, panem integrum à Christo consecratum fuisse, & ita Apostolis distributum. *Accepit Jesus panem, &c. Quid aliud innuit nisi quia panem integrum accipiens, & benedicendo confringens, particulatim unicuique discipulorum sumendum contradidit.* Ex quo id ab illis concluditur, Ecclesiam huic exemplo, & divinæ formæ obsequentem, offerre debere panes integros, diligentissimè paratos & elaboratos ad sacrificium, sed ita tenues, ut vel hinc æstimari possit, eo cibo non carnem, sed mentem pasci; nec corporales, sed spiritales veritatis delicias degustari. *Ut non aliter panis in Altari Domini, sacerdotali benedictione sanctificandus proponatur, nisi integer & nitidus, qui ex studio fuerit præparatus, neque grande aliquid, sed modica tantum oblata secundum quod Ecclesiastica consuetudo retentat; cujus reliquia aut ad conservandum modico loculo, absque aliqua injuria facilius conserventur aut si ad consumendum fuerit necessarium, non ventrem illius qui sumpserit, gravis farcimini onere premat, nec quod in digestionem vadat, sed animam alimonia spiritali reficiat.*

XIII. Quantumvis modicus & tenuis esset panis Eucharisticus, qui *oblata* dicebatur, sive *oblatio*, Oublies unde & usus Gallicani vernacula etiamnunc vox; reliquæ certè oblationes tam copiosæ erant & uberes, ut Basilicas aliqui extruerent, avaritiam sacrilegam pietatis fuco obumbrantes, ut oblationum, quæ ibi fierent, partem aliquam ad se derivarent. Ei corruptelæ exstirpandæ operam dedit Concilium Braccarense II. vetuitque ne Episcopi eas dedicarent Basilicas, quarum Patroni dimidiam adscriptam sibi vellent oblationum partem, parte altera sacris Ministris cessura. *Si quis Basilicam non pro devotione fidei, sed pro quæstu cupiditatis ædificat, ut quidquid ibidem de oblatione populi colligitur, medium cum Clericis dividat, eo quod Basilicam in terra sua quæstus causa condiderit, &c.* Can. 6.

XIV. Nec multùm ab his Oriens abhorrebat. In Concilio Trullano obliterata est prior consuetudo exprimi uvas in Calicem sanguinis Christi, quo populus communicabatur, statutumque ut primitiæ uvarum separatim à plebe offerrentur, à Sacerdote benedicerentur. Can. 28 Vetitum est & illud hoc eodem Concilio, ut ne mel & lac ad Altare offerretur; nec enim prohibebatur, quin privatim offerrentur, cùm hæc sacra sint spiritalis infantiæ Symbola, quibus Neophyti pascebantur. Denique eo Concilio Can. 57. vetitum est, ne plebs ad oblationes veniens in Sanctuarium ad Altare penetraret, ex antiquissima consuetudine solis Imperatoribus eo privilegio utentibus.

Sancit etiam Isidorus Hispalensis Episcopus, ut Subdiaconi obviam procedant, fidelium oblationes accipiant, ad Diaconum ferant, à quo Altari imponantur. Ibidem. Crebra mentio in Codice panum civilium: *Panes civiles*, [illegible], & à probabili L. 7. c. 12. non dissidet frumentum illud fuisse publicum, vel panem, quo Ecclesia ad sacrificium donaretur, ex Reipublicæ, vel Principis fisco. Congessit Joannes Cod. l. 1. De Sacrosanct. Eccl. l. 17. Damascenus in sermonem de Defunctis, quæ pulcherrimè & vehementissimè dicta fuerant à sanctis Patribus, ad cohortandos fideles, ut oblationes ingeminarent pro consanguineis & proximis suis, ut ne mortuos quidem defraudatos vellent eo fructu, quem ex terrenis his quondam suis bonis capere adhuc possunt. Si enim Ethnici flammis voracibus injiciebant, quæ carissima defunctis fuerant: quantò justius est per manus vicarias pauperum in cœlos transmittere, quæ amici & proximi in potestate hic habuere.

XV. Ut unde exorsa est, eò se reflectat oratio, hoc addam, in Concilio VI. Romano sub Papa Symmacho, anathemate mulctos fuisse, qui oblationes & agros Ecclesiæ invaderent, præter voluntatem Episcopi. *Oblationes fidelium à nemine præsumantur, absque consensu & voluntate Episcopi.* Quantumvis Regiam prætexerent donationem. *Sub specie largitatis regiæ, vel cujuscumque potestatis.* Cùm custodes numinum & defensores sint Episcopi, non Chartarum, sed rerum Ecclesiæ. *Iniquum enim esse censemus, ut potius custodes chartarum, quam defensores rerum creditarum, ut præceptum est, judicemur.*

XVI. Ex [illegible] opulentis oblationibus ad sancti Petri Romæ Basilicam, quas prolixè descripsit Anastasius Bibliothecarius in vitis Romanorum Pontificum, non attingam, nisi quas Hormisdæ Papæ offerri curavere Clodovæus Francorum Rex, Impe-

rator Orientis, & Theodoricus Rex Italiæ. *Venit Regium donum cum gemmis pretiosis à Rege Francorum Clodoveo Christiano B. Petro Apostolo. Sub hujus Episcopatu multa vasa aurea & argentea venerant de Græcia, &c. Pallium holopherum blatteum cum tabulis auro textis, de chlamyde vel de stola Imperiali, &c. Hæc omnia à Justino Augusto orthodoxo, votorum gratia oblata sunt. Eodem tempore Theodoricus Rex obtulit beato Petro Apostolo cerostrata argentea, pensantia libras septuaginta.* Ita Imperatores & Reges certatim ad Altaria Christi congerebant, abjiciebantque Regias coronas, Imperatoria pallia, quidquid usquam esset opulentissimum.

CAPUT XIV. *P. 3. l. 3. c. 3.*

De Oblationibus ad Altare, de pane, de vino, de Pane Benedicto, sub Imperio Caroli Magni, ejusque stirpis.

I. Duo genera oblationum, ad Altare, & domi.

II. Panes duplices genere offerebantur, nempe alii mundiores, & candidiores ad Eucharistiam.

III. Quando cœperint primum mos azymos consecrandi panes.

IV. Panes qui offerebantur, hostia erant sancta, etsi non omnes consecrarentur.

V. Quorum respuerentur oblationes. De pœnitentibus, de necis suæ auctoribus, de obtruncatis judicum sententia. Quæ spes residua salutis eorum.

VI. De Latinorum Pane benedicto.

VII. VIII. De Pane benedicto & oblationibus Græcorum.

I. Distingui videntur in Concilio Francofordiensi duæ oblationum species; aliæ ad Altare, ad sacrificium ipsum offerendæ & impendendæ: aliæ ad Presbyterorum, vel Episcopi ædes convehendæ, ad sustentandos pauperes, quorum numero Clerus ipse inscribi se gestiebat. *De oblationibus quæ in Ecclesia vel in usus pauperum conferuntur, canonica observetur norma, & non ab aliis dispensentur, nisi cui Episcopus ordinaverit.* (*Can. 48.*)

II. Panes tamen qui à Presbyteris ad altare offeruntur, à Presbyteris ipsis conficiendos fuisse insinuat Theodulphus, aut ipsis præsentibus à junioribus Clericis, summa quadam cura & munditia; vinum & aquam eadem diligentia parari debuisse: oblationes denique mulierum inter sacra longè ab his distare: nec verò permittendas eas esse ad Altare accedere, ad offerendum: sed obvios prodire Presbyteros ad earum sedes, ut ibi oblationes suscipiant. (*Cap. 5. 6.*) *Panes quos Deo in sacrificium offertis, aut à vobis ipsis, aut à vestris pueris coram vobis nitidè & studiosè fiant. Et diligenter observetur, ut panis, & vinum, & aqua, sine quibus Missa nequeunt celebrari, mundissimè atque studiosè tractentur, & nihil in his vile, nihil non probatum inveniatur, &c. Fœmina Missam Sacerdote celebrante, nequaquam ad Altare accedant, sed locis suis stent, & ibi Sacerdos earum oblationes Deo oblaturus accipiat.*

Ex quo Theodulphi Capitulari intelligis, jam Eucharistiæ destinatos amplius non fuisse panes, qui a Laicis offerebantur, sed alendis egenis: ad sacrificium verò adhibitos panes illos nitidiores, quos Clericorum saltem suorum manibus mundissimos fieri Presbyteri curabant.

III. Si ut non paucis, nec indoctis visum est, consecrata est olim Eucharistia ex panibus fermentatis in Ecclesiis Latinis, quando consecrabantur panes illi ipsi, quos Laici domo sua allatos offerebant: & rursum si eo usu destitutum non est, nisi paucis antè sæculis, quàm hinc Græci ansam aucuparentur invidiæ Latinis faciendæ: ea mutatio disciplinæ non injuria imputari poterit ei causæ, quam perstrinxit Theodulphus. Cùm enim incessisset novus amor & nova cura nitoris & munditiei panum consecrandorum, unde & eis elaborandis præpositi sunt Presbyteri: simillimum veri est, tum cœpisse Presbyteros conficere & offerre nitidiusculos, candidiores & mundiores panes hos infermentatos.

IV. Ex ea mutatione non erat, quod charitas fidelium remitteret, aut exaresceret, vel decresceret largitas. Erant enim semper eorum oblationes charitatis hostiæ & propitiationis; quibus cum vescerentur membra Christi potissima pauperes, in Christi etiam ipsæ corpus quodammodo convertebantur. Cùm ne primis quidem sæculis Ecclesiæ exorientis, credibile sit, quidquid offerebatur panis & vini, consecratum totum fuisse. Prona fides est eorum portionem tantùm modicam consecratam fuisse, ut reliquæ partes pignora essent pacis & concordiæ inter omnia Christi membra conglutinandæ. Ita sentire, id spirare videtur Concilium Moguntinum: *Oblationem quoque & pacem in Ecclesia facere jugiter admoneatur populus Christianus: quia ipsa oblatio sibi & suis magnum remedium est animarum, & in ipsa pace vera unanimitas & concordia demonstratur.* (*Can. 44. Capitul. l. 5. c. 94.*)

V. Certè oblationes quæ in defunctorum memoriam semper fiebant, hortantibus ipsis Caroli Magni Capitularibus, & quibus frustrabantur ii soli qui anathemate soluti non fuerant, antè quàm vita: hæ, inquam, oblationes jam non poterant iis communicandis adhiberi, pro quibus offerebantur. *Anathematizetur, ita ut mortuus precibus & oblationibus careat, nec eleemosynam suam quisquam recipiat.* (*Conc. Gall. To. 2. pag. 137. Capitular. l. 5. c. 65. 77.*) Admittebantur tamen oblationes pœnitentium, reconciliationi suæ præmorientium; quanquam inclementiores aliquæ Ecclesiæ ne eas quidem dignatæ essent suscipere. *Quanquam diversitas præceptorum de hoc capitulo habeatur, illorum tamen nobis sententia placuit, quia multiplices numero de hujusmodi humanius decreverunt, & ut memoria talium in Ecclesiis commendetur, & oblatio pro eorum dedicata spiritibus accipiatur.*

Cùm pœnitentes omnes excommunicatorum albo inscribi possent, ut nec Eucharistiæ compotes fieri, nec sacrificio interesse possent: eorum oblationes alicubi abjiciebantur, si necdum Altaribus reconciliati interirent: in aliis Ecclesiis, iisque bene multis, *multiplices numero*, admittebantur, contemplatione pœnitentiæ, qua Deo clam reconciliari potuerant. In his postremis erant Ecclesiæ Romanæ & Gallicana.

Qui mortem sibi ipsi consciscebant, jure merito excidebant hoc oblationis posthumæ jure, qua restitutio quædam in communionem continebatur. Sed pro iis preces & eleemosynæ effundi poterant, quòd arcana & incomprehensibilia sint Dei judicia. *De eo qui semetipsum occidit, aut laqueo suspendit, consideratum est, ut si quis compatiens velit eleemosynam dare, tribuat: & orationes in Psalmodiis faciat: oblationibus tamen & Missis ipsi careant, quia incomprehensibilia sunt judicia Dei, & profunditatem consilii ejus nemo potest investigare.* (*Capitul. l. 6. c. 70.*)

Cùm ex hujus quidem Constitutionis authorum sententia, prorsus conclamata non esset ejusmodi

hominum spes salutis, quos sua tamen communione mortuos arcebant, hoc est, quorum tunc oblationes vetabant suscipi: quin ergo & eodem modo confidamus eas Ecclesias, quæ pœnitentium reconciliationi præmortuorum oblationes abnuebant, non tamen omnino de eorum salute desperasse? Sed ex hac sanè Constitutione illud monemur, altissimè animis commendandum nostris, ne præcipitemus assensionem nostram in rebus hujusmodi non prorsus certis, & ubi tanti interest ad animarum salutem: utque potiùs damnemus præfestinas omnes ejusmodi rerum, pro cujusque libitu definitiones. Certissimæ sunt regulæ generales, nutant semper particulares species, & causæ personales.

Eadem cautio ac moderatio animi, assensusque suspensio ad alia complusculа Capitularium loca diffundi debet, etsi nihil ejusmodi exprimatur, propterea quod de Officiis tantùm agitur publicis Ecclesiæ, quibus privari quis potest, & ante & post mortem: citra periculum salutis, & citra jacturam spiritalium subsidiorum, quæ cuiquam affluunt ex aliorum fidelium precibus & eleemosynis. Id enim vero tantò certius est, quòd eadem in classe locentur, quos publicus Judex morte damnat. Eccui autem dubium quin ii possint, debeantque cæterorum fidelium charitate & precibus foveri? *Placuit*
Capitul. l. 7. c. 111. Addit. 4. c. 59. *ut qui sibi ipsis, aut ferro, aut veneno, aut præcipitio, aut suspendio, vel quolibet modo violenter inferunt mortem, nulla illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum Psalmis ad sepulturam eorum cadavera deducantur. Multi enim sibi per ignorantiam usurparunt. Similiter & de his placuit, qui pro suis sceleribus puniuntur.* Hos posteriores indulgentiùs habuit Rabanus in Con-
Can. 27. cilio suo Moguntino, anno 848. Voluit enim, ut & oblationes eorum susciperentur, & post mortem pro eis offerretur, si antè Deo confessi essent. *Post confessionem Deo peractam.* Quod omnino concinit Concilio II. Aurelianensi. Sed omnium frequentissimæ erant oblationes, quas vivi pro se ipsis offerebant.

VI. Statutum illud quoque in Capitularibus, ut Dominico quoque die fideles sacra Altaria suis ob-
L. 5. c. 219. lationibus venerentur: *Et hoc populo nuntietur, quod per omnes dies Dominicos oblationes Deo offerant, & ut ipsa oblatio foris septa Altaris recipiatur.* Hic obiter adverte oblationes virorum extra & juxta cancellos susceptas fuisse, ubi eorum sedes: sicut & mulierum inferiùs, ubi & ipsis adsignatæ sedes propriæ.

Non quò optatissimum non fuisset, ut fideles diebus singulis, & Mysteriis interessent, & sacro epulo reficerentur. Sed serviendum fuit tempori & infirmitati plebium, & acquiescendum, ut Dominicis saltem diebus eo religionis fungerentur officio. Fideles dixi, qui enim flagitio quovis irretiti fuerant, ii pœnitentiæ mancipandi erant, & utroque excutiendi jure oblationis & communio-
L. 6. c. 157. nis. *Placuit ut fideles oblationes eorum Sacerdotibus quotidie, si fieri potest, in Ecclesia offerant: & si quotidie non potest, saltem Dominica die absque ulla excusatione fiat, & ut prædicationem audiant: Et si fieri potest, omni Dominica die communicent, nisi criminali peccato & manifesto impediantur.*

Duo nobis supersunt in hoc Capitulare animadvertenda. Primum est, fidelium complurimos adhuc offerre solitos inter sacra diebus singulis, cùm illud exoptetur, ut nemo non offerat quotidie. Sunt enim semper in Ecclesia aliquantuli priscæ observantiæ retinentissimi, qui gliscenti remissioni obluctentur. Alterum est, cùm præcipiantur fideles omnes offerre, si fieri possit, quotidie, & Dominicis saltem diebus: nec invitentur, ut & singulis diebus communicent: in eo rursus arguitur satis esse, ut dicamus, non ita jam ut quondam, indivulsa cohæsisse jura offerendi, & communicandi.

Nec minùs perspicuè hæc omnia observanda veniunt, in Constitutionibus Synodalibus Herardi Archiepiscopi Turonensis. Sancit enim ille quidem, ut invitentur fideles ad frequenter offerendum, sed quod ad communionem attinet, cupit tantummodo, ut tertio vel quarto Dominico quoque die ad communionem accedant, si modò nullo sint ejusmodi illaqueati crimine, quod pœnitentiæ sit subjiciendum publicæ. *Ut populus prædicetur, ut obla-* Anno 858.
tiones Deo offerant, & ut tertia Dominica, vel quarta Cap. 53.
communicent, abstinentes se à luxuria propriisque uxoribus, & reliquis illicitis, nisi fortè criminalibus culpis sint impliciti. Quin & illud docet, quæ creberrimæ fierent in Ecclesia oblationes, oleum, thus, panis, primitiæ omnium frugum. *Quando populus ad Eccle-* Cap. 114.
siam venerit, moneantur, ut luminaria, incensum, & buccellas, & fructuum primitias afferant. Locum denique observat, ubi sedes erant plebis, & ubi oblationes extra cancellos admittebantur. *Ut laici* Cap. 82.
infra cancellos non stent, & ut oblatio populi foras sep- Cap. 116.
ta recipiatur. Si prohibeatur autem eleemosynas suscipi impiorum, vita functorum, ad sacrificium id spectat & ad publicas preces, quibus privantur profectò, ut & Ecclesiastica sepultura. *Quoniam nec impiorum eleemosyna à Sacerdotibus vel reliquis fidelibus accipienda est, nec sepultura fidelium tribuenda.*

VII. In Concilio Nannetensi jussi sunt Presbyteri, non antè Mysteria auspicari, quàm Ecclesia eos ejecerint omnes, qui proximo reconciliari detrectaverint. *Non enim possumus munus vel oblationem* Can. 8. 9.
ad altare offerre, donec prius fratri reconciliemur. Sed in eo Concilio insignis & famosus in primis est Canon, quo de Eulogiis agitur, sive de Pane benedicto. Jubetur enim, ut Presbyter benedicat reliquias panis omnes, post consecrationem peractam residuas, easque dispenset quolibet Dominico & Festo die, in eos omnes qui ad sacram non accesserint Corporis Christi communionem. *Ut de obla-* Regino l. 1.
tionibus quæ offeruntur à populo, & consecrationi super- c. 1 n. 61.
sunt, vel de panibus quos offerunt fideles ad Ecclesiam, vel certè de suis Presbyter convenienter partes incisas habeat, in vase nitido, ut post Missarum solennia, qui communicare non fuerint rati, eulogias omni die Dominico & in diebus Festis exinde accipiant. Subjicitur ibidem apud Reginonem Collecta ad ejus benedictionem panis. Hinc liquet fuisse tum adhuc Ecclesias, ubi consecrarentur aliqui ex iis panibus, quos populus obtulisset. Sed non minùs dilucidum est in hoc Canone secerni oblationes, & panes à populo oblatos, fierique Eucharistiam ex oblationibus, non ex panibus. Ratio in promptu est, quòd oblationes jam usu receptissimo dicerentur, modici illi & candidiusculi panes, ac infermentati, qui ad Eucharistiam conficiebantur, & ex quibus tamen si quæ residuæ essent, ut & ex panibus Panis benedictus fiebat.

Hoc decretum iisdem prorsus verbis occurrit in Capitulari Hincmari ad Presbyteros suos. Si ea Hincmar.
certè primigenia non est institutio Panis benedicti, To. 1 pag.
antiquissima est saltem ejus confirmatio quædam, 711. c. [illegible]
& quasi promulgatio. Prolata est à Balsamone Theo- & p. 715.
phili Alexandrini Episcopi Epistola canonica ad c. 16.
Ammonem, in qua edicitur, ut post panis & vini

Eucharisticam

Eucharisticam consecrationem, reliquiæ Clericis & Laicis distribuantur, Catechumenis ejus Beneficii penitus exortibus. *Qua in sacrificii rationem offeruntur, post ea que in Sanctorum usum consumuntur, Clerici dividant; & nec Catechumenus ex eis bibat, vel comedat; sed solum Clerici, & qui cum eis sunt fideles fratres.* Habes hic panem fidelibus proprium, Eucharistiæ afflatu aliquo persusum, quo nec Catechumeni impertiuntur; sed qui tamen non expressè hic præcipitur Dominicis & Festis diebus singulis distribui. Quanquam nil vetat rem eo argumentando derivare: cùm his maximè diebus & Eucharistiæ celebretur Mysterium, & supersint panis reliquiæ non consecratæ.

Est & in eodem Hincmari Capitulari statutum aliud, de Confratriis, quo permittit ad Altare offerri à Confratribus cereos, vel ante Missam, vel ante Evangelii recitationem. Nec plures à singulis oblatas, seu oblationes offerri patitur. *Oblationem autem unam tantummodo oblatam & offertorium, pro se suisque omnibus conjunctis & familiaribus offerat.* Annuit denique ut Presbytero ante, vel post Missam tantum dent, aut vini, aut oblatarum, quantum volent, ut iis ille plebem impartiatur, aut ad necessaria Parochi alimenta. *Si plus de vino voluerit, in butticula vel canna, aut plures oblatas, aut ante Missam, aut post Missam Presbytero, vel Ministro illius tribuat, unde populus in eleemosyna & benedictionis illius eulogias accipiat, vel Presbyter supplementum aliquod habeat.*

Reginon. L. 1. c. 1. n. 72. 73.

VIII. Inter Græcos sub Imperio Alexis Comneni Nicolaus Patriarcha Synodales Responsiones edens ad varia Consulta, constituit reliquias panis & vini, quæ oblatæ illæ quidem, non consecratæ tamen fuissent, non posse nisi in Ecclesia comedi, si earum prima à Presbytero facta esset exaltatio; si verò eæ exaltatæ, sive elevatæ non fuissent, satis esse ut separatim comederentur, nequaquam cum alia re quavis. Ad aliam rursus percunctationem qua quærebatur, an *oblata*, quæ exaltatæ, hoc est, elevatæ & oblatæ fuerant, non consecratæ, possent iis condonari, quibus Eucharistia interdicta fuerat: respondetur à Patriarcha, In vita Theodori Siccotæ legi eos indignos esse judicatos. *An oportet eos, qui à sancta donatione sunt prohibiti comedere exaltatas oblationes. Respondetur, Invenimus in vita sancti Theodori Siceota eos fuisse prohibites.* Addit Balsamon eum ipsum fuisse sui sæculi usum; excipiendas tantum esse existimat mulieres, quæ pœnitentiæ addictæ fuere. Ut enim ex statuto Basilii sacrificio præsentes illæ adsunt, nequa iniquior suspicio mentes martyrorum exagitet: ita ne pane quidem hoc Benedicto eas fraudari fas est, cujus participes sunt fideles omnes: nec hinc etiam exitialibus illis suspicionibus janua pandatur.

Balsamon. pag. 230. 232.

IX. Author est rursus idem alibi Balsamon, quotannis à Patriarcha Constantinopolitano offerri ad Altare primitias uvarum, post celebrata Mysteria die festo Assumptionis, in Ecclesia beatæ Mariæ de Blachernis. Ubi verò Canone Trullano non permittitur Imperatori in sanctius Altaris adytum subire, ut dona sua offerat: ait Balsamon, utcunque sentiant alii, in ea se esse sententia, non ea tantum de causa posse Imperatorem illud inire penetrale sanctissimum; sed posse semper, etiam ad adolenda Thymiamata. *Imperatores, qui per sancta Trinitatis invocationem Patriarchas provehunt, & sunt Christi Domini, sine ullo impedimento, quando voluerint, ad sacrum Altare accedunt, & sufficiunt, & cum triplici*

In Can. 3. Apost.

In Can. 69. Trullan.

cereo signant, sicut & Pontifices. Minùs mirabimur, quod a Balsamone arrogatur Imperatori, qui Christus Domini est, & qui investit Patriarcham, aliquid privilegiorum Sacerdotii: si pensitemus, quod alibi idem ipse narrat, inter Latinos intra ea adyta sacra, intra cancellos penetrasse fæminas, quoties liberet. In Jure Orientali Leunclavii prohibetur, ne ad Altare admittantur oblationes Parentum, qui filios non emancipatos luxuriari sinunt & intemperantiæ se dedere.

In Can. 44 Laod.

To. 1. pag. 25. 339.

CAPUT XV. *P. 4. l. 3. c. 4.*

De Oblationibus & de Collectis generalibus, pòst annum Christi millesimum.

I. Quàm uberes essent & abundantes Romæ oblationes.
II. Non arbitrariæ erant illæ, sed necessariæ, ut decimæ.
III. Ab undecimo sæculo ad duodecimum venitur, ostenditurque, etiam tum solitas exigi oblationes, & earum participes esse non potuisse Laicos.
IV. Aliqua adnotantur de pane in Oriente & Occidente benedicendo & consecrando. De jejuniis. De Missis. De Communione sub utraque specie.
V. Rursus de oblationibus sæculo decimo tertio. Dissensiones ea de causa inter Clerum & Monachos.
VI. Jam olim Pontifices & Episcopi Regularibus annuerant oblationes & decimas plurium Ecclesiarum.
VII. Quæ oblationes à Judæis exigerentur.
VIII. Series Canonum & Decretorum ejusdem sæculi de oblationibus, ubi multa nadantur notatu digna.
IX. Statuta superiorum Conciliorum.
X. Decreta Conciliorum Mediolanensium, ad restaurandum pristinum oblationum fervorem.
XI. Decreta Conciliorum Galliæ.
XII. De Collectis.

I. VAriæ descriptæ sunt à Victore II. Papa & magnificentissimæ oblationes, quæ Romæ fiebant ad Altare, & ad Confessionem, sive ad tumulum beati Petri, quæ item Palatio Pontificio, quæ Pontifici ipsi offerebantur, auro, argento, vestimentis pretiosissimus, cera, aliisque speciebus, inter Missarum solennia, inter divina Officia, totis denique diebus solennioribus. Accipe hic quæ decerpsimus ex privilegio, quod ille concessit Humberto Cardinali, & ejus Ecclesiæ Sylvæ Candidæ, ipsi & Ecclesiæ ejus dilargiens oblationes Feriæ quintæ in Cœna Domini, & Sabbati sancti. *Quidquid auri, argenti, pallii, seu cera, vel quarumcumque rerum omnino jactatum, vel positum fuerit, vel oblatum in Altari majori sancti Petri, sive in ejus venerabili confessione, aut certò sibi suisque successoribus oblatum ab inchoatione matutinorum quinta Feria in Cœna Domini, usque dum Completorium peractum fuerit, veluti in Sabbato sancto ab hora tertia per totam ipsam diem, deinceps usque post completam in crastinum Missam, qualescumque, vel quantascumque oblationes prædicti Altaris & Confessionis ejus.* Hinc facilè colligas, quàm incredibilis esset ea oblationum opulentia, cùm solis duorum dierum donis Episcopus & Ecclesia alia locupletaretur.

II. In Concilio Romano anni 1059. secernuntur oblationes viventium, & mortuorum, hoc est, pro mortuis. Episcopi potestati eæ permittuntur, & imperiosè exiguntur, non aliter quam decimæ & primitiæ. *Ut decima & primitia, seu oblationes vivorum & mortuorum Ecclesiis Dei fideliter reddantur à laicis, & ut in dispositione Episcoporum sint. Quas qui retinuerint, à sancta Ecclesia communione separentur.* Id potissimum superioribus Capitibus observari potuit, à Conciliis & Pontificibus plerumque obla-

Can. 51

tiones & decimas conjunctissimas res visas esse, eadem religione & diligentia exigendas, vel à laïcorum etiam prædatorum manibus extorquendas. Gregorius VII. in confirmanda sententia depositionis, qua Legatus ejus Episcopum Aniciensem confixerat, prohibuit, nequid posthac oblationum Altari imponeretur, aut offerretur Presbyteris sanctæ Mariæ Aniciensis, donec incubator ille ab Ecclesia discessisset.
L. 4. Ep. 19. *Nullam pecuniam aliquis offerat in Podio sanctæ Mariæ, sive ad Altaria, sive ad manus Sacerdotum, donec Ecclesia liberetur à tam impia oppressione. Quia oblationes fidelium prædictum Stephanum à Deo apostatare, atque contra eum faciunt superbire.* Cathedrali ergo potissimum Ecclesiæ & Altari ejus oblationes copiosissimæ ingerebantur. Hinc minùs mirum accidet, si ubertas earum esset tanta & magnificentia. In eodem Concilio Romano anni 1078. ab eodem Pontifice statutum est, ut ne fideles vacuis unquam manibus ad sacrum ventitarent, cùm ipsæ vetustissimæ preces Ecclesiæ testatum faciant aliquid semper à fidelibus offerri.
Can. 12. *Ut omnis Christianus procuret ad Missarum solemnia aliquid Deo offerre, & ducat ad memoriam, quod Deus per Moysen dixit, Non apparebis in conspectu meo vacuus. Etenim in Collectis sanctorum Patrum liquidò apparet, quod omnes Christiani offerre aliquid Deo ex usu sanctorum Patrum debent.*

III. In Concilio Pictaviensi anni 1100. proscripta est eadem, quæ in Conciliis Rotomagensi & Nemausensi anni 1096. rapacitas Patronorum Laïcorum, qui oblationum partes aliquas sibi vendicatum ibant. Audi Canonem Concilii Pictaviensis.
Can. 14. *Ut nullus Laïcorum de oblationibus quæ offeruntur vel donantur ad Altaria, sive ad manum Presbyteri, vel quod pro sepultura fidelium devotè donatur, præsumat participare, sub excommunicatione interdicimus.* Anno 1123. in Concilio Lateranensi I. eidem rapinæ eadem intentata pœna, quoad oblationes trium principalium Romæ Ecclesiarum, & Altarium quorumcumque aliorum:
Can. 14. *Ac de aliis omnium Ecclesiarum Altaribus, sive crucibus.* Suprà jam Callistum II. diximus anno 1121. perfregisse audaciam laïcorum, qui rerum potiebantur in Ecclesia sancti Petri, ejusque oblationes usurpabant. Tum verò in eas contrusi angustias laici, ut anathematia in laqueos se induerent, si suo marte oblationes invaderent, eas ab Episcopis extundere agressi sunt. Fuere ex Præsulibus, qui sive ignavia, sive propriæ utilitatis infanda cupiditate, flagitio assenttentur. In eos detonuit Alexander III. in Concilio Turonensi anni 1163. indixitque atrocissimas minas, si pergerent
Can. 3. porro decimas & fundos Ecclesiæ alienare. *Si quis laico in seculo remanenti Ecclesiam, decimam, oblationemve concesserit, à suo statu succidatur.* In Concilio Abrincatensi anno 1172. idem error in laicis proscriptus est. *Laïci partem oblationum in Ecclesia non percipiant.*
L. 1. Cinnamus Grammatici dignitate conspicuus in Palatio Constantinopolitano, & historiæ Manuëlis Comneni Scriptor, ut qui etiam militiæ semper ejus hæsisset lateri: Sedem commemorat vacasse Constantinopolitanam, cùm Manuël habenas primùm tractare cœpit imperii: Patriarcham ab eo designatum fuisse Abbatem Monasterii in Insula positi, à quo mox & ipse coronam accepit Imperii, cùm inter sacra obtulisset *auri centenarium*, hoc est, centum auri pondo, ejusque summæ duplam in annuas Clero pensiones assignasset. Vides quæ oblationum regiarum magnificentia.

IV. Ex his abundè constat, usque ad exitum sæculi duodecimi, increbuisse oblationes, & publicè ad sacram synaxin, & privatim apud Episcopos & Presbyteros, inexhausta quadam divitum largitate, quæ patrimonia pauperum mirificè augescebant. Ad hanc stylum reflectemus historicam oblationum contextionem, ubi rem observaverimus memorabilem cum primis. In his nempe testimoniis de pane & vino altissimum ferè fuisse silentium. Eo difficultatis nodo hic constringimur paulò diutiùs immorari, in enucleanda hac oblatione, in qua maxima sunt Mysteriorum momenta. Jam alicubi perstrinximus aliqua de Humberto Cardinali, qui Constantinopolitana Legatione functus est anno 1054. cujus historiam ipsemet litteris consignavit, uti & disputationis suæ cum Græcis, super iis Disciplinæ sacræ capitibus, in quibus tum à Latinis Græci dissidebant. Docet porro hic Humbertus, tunc ab Ecclesia Latina panem azymum offerri solitum, ab ipsis sacris Ministris in loco sacro confectum. *A Ministris sacris Altaris in secretario confectum offert azymum.* Convenienter Latinæ, in Ecclesia Hierosolymitana offerri solitas *oblationes tenues ex simila.* Non eo ibi ritu quo apud Græcos communionem impartitam fuisse, corpore Christi intincto in sanguine, sed solius panis participem factum fuisse populum. *Coclear autem cum quo communicent, sicut in Ecclesiis Græcorum minimè habent: quia non ita commiscent sanctam Communionem in calice, sed sola Communione communicant populum.* Si quæ superessent hostiæ consecratæ, eas in crastinæ diei communionem servatas, quòd sacris iis locis quotidie sacræ mensæ consortes fiant. *In pixidem mundam recondunt, & sequenti die communicant ex ea populum; quia quotidie communicant ibi, eò quod conveniunt ibi ex diversis Provinciis Christiani.* Hæc non improbabiliter creditur origo communionis laïcorum sub una specie panis in Ecclesia Hierosolymitana, propter frequentiam incredibilem peregrinorum ad sacræ mensæ Mysteria confluentium. Hinc verò exempli authoritas in reliquum manavit Occidentem.

Illud postremò subjicitur ab Humberto, quod panes qui consecrantur, & in communicantes dispensantur, apud Latinos tam modici, tenuesque sint, id eo factum esse, ut degustetur suavitas Panis cœlestis: cùm persuasissimum sit minima quavis mica divini Panis hujus, totam contineri Incarnati Verbi dulcedinem, totam sempiternæ Dei sapientiæ, & incorruptæ Veritatis voluptatem. *Cùm summa parcitate prægustamus, videre tantummodo cupientes quam suavis est Dominus: nec dubitandum in quantulacumque portione ejus fideles sibi manducare totam vitam.* Hinc ab eo concluditur participatione divini hujus sacrificii non solvi jejunium: ut quod cibo cœlesti & incorruptibili solvi non possit; ubi sempiterna vita pascitur mens, nihil hinc integritati jejunæ carnis deteri, & perire posse. *Credis nos vitam incorruptibilem comedentes corrumpere integritatem jejuniorum?* Saginari potest anima nostra sapientiæ, justitiæ, veritatis, sempiternæ & incorruptibilis vitæ epulo, quod totum in Eucharistia ipsa Christus est, ut eo tamen corporis jejunium non solvatur. Hinc Quadragesimæ & aliis jejuniorum diebus omnibus apud Latinos mysteria celebrantur, & illibata jejunii lege ad Eucharistiæ communionem acceditur, cùm nulla Christi lex ineffabili ea cum Christo conjunctione violari ac solvi possit. Cùm ex adverso Græci, quod panibus usitatis & communibus Missam celebrent, hinc solvi jejunium suspicentur, ideoque per Quadragesimam Dominico tantum die

& Sabbato sacra faciunt. Quod subabsurdum videtur, ut quo tempore impensius rebus sacris & precibus insistendum est, scilicet quadragesimali, eo abstineatur re sacra, & sacrificio precum.

A proposito nobis argumento non abs re nonnihil deflex imus, aut ne deflex imus quidem forsan, cùm oblationis longè sanctissimæ, & reliquarum oblationum omnium principis ac perfectissimæ usum & naturam aperuerimus. In causa enim id demum fuit, ut ne à fidelibus amplius ii offerrentur panes, ex quibus Eucharistia conficeretur. Si à sacris Ministris panes ii conficiendi erant, nec nisi in secretario, & usque adeo tenues, ac mundi, jam non poterant ejusmodi esse vulgi oblationes. Ab Honorio Augustodunensi traditum est, olim oblatam à fidelibus farinam, ex ea Presbyteros confecisse panes, quos consecrarent, & communicantibus impertirent, eoque etiam tum more Græcos uti. Non facilè ejus usus vestigia vel apud Græcos deprehenderis, vel apud Latinos. Addit porro ille idem augescente deinde fidelium turba, & decrescente pietate, offerri cœpisse denarios, qui pauperibus erogarentur, vel in impensas sacrificii. *Qui tamen denarii in usum pauperum, qui membra sunt Christi, cederent, vel ad aliquid quod ad sacrificium pertineret.* Adjicit & oblatas quibus plebs communicabatur, denarii quantitatem non superasse; eisque impressam fuisse Christi cum nomine imaginem, ut qui imago sit Patris, & sua nos imagine cælesti informaturus per Eucharistiam veniat. *Ideo imago Domini cum litteris in hoc pane exprimitur, quia & in denario imago & nomen Imperatoris scribitur, & per hunc panem imago Dei in nobis reparatur, & nomen nostrum in libro vitæ notatur.* Offerebantur nihilominus à populo panes adhuc aliqui, tùm eos in pauperes distribui suadeat Petrus Damiani in Epistola ad Episcopum scripta. *Volo ut in Diœcesanis Ecclesiis, in quibus oblati sunt per celebriora solennia panes, & si qua sunt alia, quæ ad cibum videntur pertinere, vel potum, pauperibus erogentur.* Fæctur & quandoque adhuc offerri ad Altare panem & vinum. Sed non hoc vinum, non illi panes & denarii illam pellexissent insatiabilem Laïcorum avaritiam, ut rapaces oblationibus sacris manus inferrent. Erant ergo forsan eæ pauperum oblationes: cùm interim offerrent divites aurum & argentum, & quidquid usquam pretiosissimum est. Ita enim rursus ille. *Quidam de populo aurum, quidam argentum, quidam de altera substantia sacrificant, &c. Qui panem offerunt, &c. Qui vinum offerunt, &c.*

Tradit Lanfrancus in Statutis suis ad Officia Ordinis B. Benedicti, quibus diebus Eucharistica abstinebant communione, iis impartitos fuisse Laïcos, pauperesque, oblatis non consecratis, sed prece & signo crucis benedictis. *Expleta Missa communicat Sacerdos pauperes, de oblatis non consecratis, signo tantùm sanctæ crucis in nomine Domini super eas facto.*

In Concilio Burdigalensi anno 1255. prohibitum est, ne Presbyteri parvulos adhuc rudes die Paschæ donarent oblatis consecratis, sed pane eos benedicto impertirent, ut & eos omnes qui sacra communione interdicti sunt. *Inhibetur Presbyteris, ne hostias consecratas pueris dent ullo modo pro communione in die Paschæ, sed panem benedictum communem. Item de aliis prohibitis communicare præcipimus observari.*

In antiquis Cluniacensibus Consuetudinibus frequens est mentio oblatarum non consecratarum, quas qui sacra fecerat Presbyter, Monachis postea in refectorio distribuebat iis, qui se sacro Christi Corpore abstinuerant. Die festo sancti Sixti, seu cum maturescere cœperunt uvæ, earum primitiæ in Ecclesia benedicebantur, tum in refectorio pro oblatis dispensabantur. Denique ut qui communicaturi erant Monachi, oblatas ipsi ad Altare offerebant, quibus consecratis mox impartirentur: ita eisdem eæ servabantur, & in refectorio reddebantur, ubi oblatione & communione abstinuerant.

Honor. Gemma animæ l. 1. 66. 35.

L. 4. Ep. 1.

Gemma animæ l. 1. c. 27.

Sect. 5. Can. 5.

Spicil. T. 4. pag. 75. 89. 149. 173.

V. Redeo ad historiam oblationum post annum ducentesimum supra millesimum. Anno 1205. Urbe Constantinopolitana & Imperio potiti Galli, Venetique, consilium ineunt irreligiosum, & ab ipsa humanitate alienissimum, Clero ut fundos darent, ejus sustentationi, & Ecclesiæ decori necessarios, reliquos ipsi inter se dividerent. *De possessionibus Ecclesiarum tot & tantum Clericis debet provideri, & Ecclesiis, quod honorificè possint vivere & sustentari. Reliqua verò possessiones debent dividi & partiri secundum ordinem præsignatum.* Jam non est quòd stupeamus, tam brevi corruisse Imperium, cujus conditores ipsimet fundamenta jam inde ab exordio subduxerant, religionem & pietatem. Non constat an oblationes eo statuto continerentur. Similius veri est, eas Clero dimissas fuisse, sed tantò pluribus fundis suis spoliato. Rainal. an. 1205. n. 6.

In Occidente acerbissima dissensio exarsit inter Prælatos & Regulares novos, qui cùm ex institutione ipsa sua & Bullis summorum Pontificum adgregati essent ad Hierarchicas functiones, oblationes quoque admittebant, tum privatim, tum inter sacra, quod novum statum & non tolerandum visum est Prælatis. Duo in eam rem à Gregorio IX. Decreta edita sunt, quorum altero ait, Prælatos contendere, ut ne possint Monachi suis in Oratoriis Eucharistiam servare: *Nec volunt, ut Corpus Christi in eorum Oratoriis reservetur:* ut in Ecclesiis Parochialibus tumulentur ipsimet, aut ad eas saltem ipsorum corpora deferantur, quò & oblationes Parochiæ cederent: *Funus primò ad Ecclesias deferri cogunt, ut oblatio suis usibus cedat.* Ut omnes in Parochiali Ecclesia celebrarent prima Mysteria, postquam presbyteratu initiati fuissent; utque oblationes Missarum in privatis eorum Oratoriis celebrandarum ad Parochos & Episcopos perferrentur. *Nec permittant quod novi Sacerdotes alibi quàm in Ecclesiis suis celebrent primas Missas, eos nihilominus compellentes, ut in quotidianis Missis, quas in suis locis & altaribus celebrant, oblationes ad opus eorum recipiant ac reservent.* Ut oblationes quæ ad altare Monasteriorum fiebant, libri sacri, & sacræ vestes ad Parochialem Ecclesiam referrentur. *Quidquid etiam eis dum celebrant Missarum solennia intra domorum suarum ambitum pia fidelium devotione donatur, ab ipsis extorquere oblationis nomine contendentes; Quod eisdem tam in ornamentis altaris, quàm in libris Ecclesiasticis absolutè confertur, vindicant perperam juri suo.* Mandavit Pontifex, ut à divexandis Franciscanis & Dominicanis abstineretur, Episcopos obtestatus, ne decimas amplius ex eorum hortis emungerent, neo censum annuum ex eorum ædibus, ut factitabant ex Judæorum ædibus, eo obtentu, quod ea terrarum spatia aliàs ii occupaturi essent, & insessuri, qui matrices Ecclesias cultu & dono quopiam suo prosequerentur. *Ab eis etiam de hortorum fructibus decimas, nec non de habitaculis fratrum, sicut de domibus Judæorum, contendunt reditus extorquere. Asserentes, quod nisi fratres morarentur ibidem, ab aliis habitatoribus proventus aliqui solverentur.*

Extra. De excessibus Prælat. c. 16. 17.

VI. Novum haud erat Regulares oblationibus, ut & decimis frui, dum ne injussu id facerent Episcoporum. Conciliorum suprà, Canonumque congeries à nobis prolata, decimas & oblationes à Laicis usurpatas, ad Monachos transferri permisit, dum assentiretur Episcopus, cui vix, ac ne vix quidem fas erat non assentiri. Confitebatur Ivo, cùm Ecclesia tam larga manu in pauperes effunderet sacras opes suas, decimas, & oblationes: multò cumulatius eas profundi debere in Evangelicæ paupertatis voluntarios sectatores. *Licèt decimæ & oblationes principaliter Clericali debeantur militiæ, potest tamen Ecclesia omne quod habet cum omnibus pauperibus habere commune. Quantò magis cum his pauperibus, qui relictis facultatibus propriis sequuntur pauperem Christum.* Si priscis Monachis qui nulla ferè re aderant Parochis, non verbi divini prædicatione, non sacramentorum administratione, concesserant nihilo tamen minùs Episcopi, ut decimas susciperent Ecclesiarum Parochialium: quantò æquius erat, ut novos Regulares, qui professione ipsa sua dicebant se levandis Parochis & Prælatis, ne fraudarent Episcopi propriarum oblationibus Ecclesiarum? Fateor repugnasse & olim Episcopos, ne debitas Clero decimas & oblationes laïci ad Monachos transferrent; sed accommodaverant se illi tandem, & necessitati temporum, & summorum Pontificum ac Conciliorum authoritati.

Epist. 207.

VII. Nec abs re erit hic elucidari, quod cursim strinxit Gregorius IX. in Decretis superioribus de oblationibus, quæ ex Judæis exculperentur. Habes in Historia Catelli litem excitam Tolosæ Æditurum inter Ecclesiæ sancti Stephani & Judæos, de quadraginta quatuor ceræ libris annuis, quas Æadituo Judæi pendere tenebantur. Contendebat Æditurus libras eas capi debere communes, Judæi autem de iis quæ primæ dicebantur, quarum singulæ solidorum erant vigiori. Episcopus qui causæ & judicio præerat, libras quadraginta quatuor solvi jussit certæ communes & usitatas. Anno 1232. inter Raimundum Comitem Tolosanum, & Legatum Pontificium convenit, tum de multis aliis, tum ut die Paschæ annis singulis Judæorum familiæ singulæ Ecclesiis Parochialibus quinque denarios pro oblatione solverent. *Statuimus etiam ut Judæi singulis annis in festo Dominicæ resurrectionis quinque denarios Melgoriensis monetæ per singulas familias pro oblationibus Ecclesiæ Parochiali persolvant.*

Catel Memoir. de l'hist. du Languedoc. l. 5. pag. 590. Cat. hist. des Comt. de Toulouse. pag. 352.

VIII. Hinc concluditur quam non relaxarentur fideles à jure oblationum, cùm eo & Judæi obligarentur. Ultra æqui etiam modum quandoque ibatur. Anno 1240. Synodus Vuircestrensis in Anglia Parochos eos vituperavit, qui fideles, cùm communicarent, offerre compellebant: *Cum communicant, offerre compellunt; propter quod simul communicant, & offerunt.* Concubinas Clericorum vetuit hæc Synodus, vel ad panem benedictum admitti, vel ad aquam benedictam, vel ad osculum pacis. *Publicis Clericorum concubinis, nec panis benedictus, nec aqua benedicta, nec pacis osculum concedatur.* In Concilio Londinensi anni 1268. Ecclesiæ matrici adjudicatæ sunt oblationes omnes Succursalium. Constitutiones aliæ Episcopi cujusdam Angliæ anno 1256. quotannis jubebant à fidelibus omnibus oblationes solvi *ex debito*, natalitio Christi die, Paschæ, festo Patroni, Dedicationis, quo die in Quadragesima apud Confessarium peccata exonerarent, & in sacra Parasceve, dum Crux adoratur. In Synodo Excestrensi anno 1287. præceptum est, ut ab anno ætatis decimo-quarto cogerentur ad Altare offerre, quatuor anni Festis solennioribus in Ecclesia Parochiali. *Ecclesiam Parochialem suis oblationibus venerentur.* Succursalium, vel Capellarum oblationes ad Matricem Ecclesiam comportandæ erant, dum ne eam Monachi insiderent; & quoniam omnium prorsus Ecclesiarum parens quædam erat, & origo Cathedralis in Diœcesi universa, huc ad eam convehi necesse erat à Parochis, vel conferri a Parochianis oblationes omnes Pentecostes. *Quia verò Ecclesia Exonii mater est omnium Ecclesiarum Diœcesis, omnibus Parochianis nostris per Presbyteros Parochiales sollicitè præcipimus suaderi, ut in signum debitæ subjectionis, oblationes suas Pentecostales ad Ecclesiam antedictam deferant, vel saltem per suos Presbyteros Parochiales transmittant.* Ab hac eadem Synodo succidi jussa sunt gazophylacia omnia laïcorum in Ecclesiis intrusa, vel in Cœmeteria. Synodus Cicestrensis anno 1292. idem præcepit, ne ea arte fraudarentur Parochi oblationibus.

Can. 17.

Conc. Angl. To. 2. pag. 250. 303. 361. 383.

Can. 54.

Cap. 12.

Nec Gallorum Præsulum & Conciliorum segnior fuit industria & vigilantia, ut ne defervesceret tam justa fidelium pietas in Pastores suos. Anno 1255. in Concilio Burdigalensi, Ecclesiastica sepultura summoveri jussi sunt, qui Parochos suos fraudarent justis oblationibus dierum solennium, & eorum subsidiorum, quibus illi ad victitandum egerent. *Statutum est ab initio, & nos volumus observari, ut Parochiani per Capellanos suos compellantur, ubi contradictio erit, procurationes annuas exhibere. Et insuper monemus, festivas oblationes in præcipuis solennitatibus & alia jura Parochialia Capellanis suis solvere. & si gratis noluerint, Ecclesiastica sepultura præcipimus coërceri.* Concilium ad Castrum Guntherii anni 1336. anathema illisit iis, qui Parochianos avocarent ab iis oblationibus, quas consuetudo & prisca pietas confirmaret: aut qui eas aliò transferre suaderent, vel ad alios usus convertere.

Can. 25.

IX. Concilii Coloniensis Patres anni 1536. innovare studuerunt exolescentem jam consuetudinem, solennius offerendi quatuor solennioribus anno quolibet Festis: Natalitiu, Paschæ, Pentecostes, Assumptionis: sed pro denario uno, ut ante, placuit eis, ut duo offerrentur. Et ne Parochi litibus objicerentur, vel obliquioribus suspicionculis, statutum est eos denarios exigi, vel ab Œconomis, vel ab aliis spectatæ probitatis viris. Et id quidem ad ruris Parochos spectabat; quoad Urbanos, præceptum est laudabiles & antiquas retineri consuetudines, donec alia quapiam via eorum procurationi in ipsa Civitate consuleretur. *Laudabilem tamen consuetudinem in civitate nostra Coloniensi erga sanctam Ecclesiam, pia devotione fidelium introductam per has nostras Synodales Constitutiones nolumus immutare, donec ipsis Parochis intra eandem civitatem de sufficienti victu fuerit provisum.* In Concilio Coloniensi II. anni 1549. pietas priscorum fidelium in cœlum evehitur, quorum tam munificæ erant oblationes, ut alendis Clericis & pauperibus, Ecclesiis reparandis & sacra veste ornandis abundè suppeterent: præsentis temporis inhumanitas & depravatio ex adverso proscinditur, ubi religio ea exolevit, plerisque ne originem quidem & finem tam piæ institutionis scientibus, aliis eas esse Clericorum avaritiæ præstigias calumniantibus. Denique Concionatoribus ab hujus Concilii Patribus faces subjiciuntur, iis potissimum, quibus nulla propriæ utilitatis captandæ suspicio illini potest, ut populis hos errores eximant, stimulosque addant, ut ad

Part. 8. c. 7.

Can. 10.

tam necessarium religionis officium, ad alendos Pastores suos animentur, ad Deum donis ipsis suis colendum; quo in officio tantò major sit pronitas, largitasque singulorum, quantò & opum copia. *Inculcent eis quod Deus non tam ad dona, quam ad voluntatem & mentem piorum respiciat: quanquam locupletes & divites convenit esse liberaliores.* In Concilio Moguntino anni 1549. excitantur fideles ad quatuor solenniores oblationes, & ad reliqua Parochorum jura. Can. 75 *Debent quatuor offertaria, & cætera jura Parochialia integre solvi.*

X. Huc evaserat labes antiquæ pietatis populorum. Stimulis & incitamentis Conciliorum opus erat, ut quater anno quolibet offerrent. Post Concilium Tridentinum nervos rursus omnes contendere cœperunt Episcopi, ut priscus oblationum fervor instauraretur. Vetuit Concilium Cameracense, ne Patroni laici oblationes exigerent ultra eum modum, quem eis consuetudo firmasset. Sess. 16 n. 5. *Earum oblationum partem, quæ Patrono cedere debeat, iidem Pastores fideliter reddant, ac de re tota, ne ullum offendiculum nascatur, inter se conveniant.* Concilium I. Mediolanense anno 1565. edixit, ut ne excitarentur fideles ad offerendum, nisi circumspectissimè, & moderatissimè, utque pecuniariæ oblationes ne admitterentur, nisi ea ratione, ut quid quisque daret, non pateret; quò daret pietatis fervor, non pudor. Can. 61. *Cùm pro cujusque Ecclesiæ consuetudine populus ad oblationes invitatur; id graviter & modestè faciendum est. Nec eo vasis aut sacculi genere pecuniam accipiunt, in quo quod quisque dederit, cerni possit. ut fideles pietate adducti, non pudore quodammodo coacti, eleemosynam afferant.* Concilium II. Mediolanense anno 1569 vetuit, ne qua Musica instrumenta in Ecclesiis inter Missarum solemnia personarent præter Organa, neu Collectæ fierent per puellas: ne vel ipsarum, vel per ipsas aliorum pudor periclitetur. Can. 14. *Ne item puellæ eleemosynas Ecclesiarum aut Ecclesiasticorum hominum nomine quærant; id quod non sine earum pudicitiæ discrimine quibusdam in locis introductum erat.* Sed in Concilio IV. Mediolanensi anno 1576. statutum est, ut omni virium contentione connitentur Præsules inflammandis rursum fidelibus ad primigenium oblationum studium & fervorem; cùm jam ab Apostolicis usque temporibus, Patres, Concilia, Pontifices tantum operæ curæque posuerint ad eas commendandas: quo in eas hæretici impotentius baccharentur, impensiori à nobis pietatis zelo in eas incumbendum esse; invitandos fideles, ut Dominico & Festo die quovis aliquid offerrent, sive in Ecclesia Cathedrali, sive in Parochiis. Offerentium verò nomina in sacrificio commemoranda. *Diebus Dominicis & Festis, quos coli, aut præcepti, aut consuetudinis est, omnis Christianus aliquid Deo offerre procuret. Offerentium commemoratio in Missæ sacrificio fiat.*

Can. 14. XI. Concilio Turonensi anno 1583. non tantum illud placuit, decimas juris esse divini in Novo, æquè ut in veteri Testamento: sed & Parochis tertiam saltem partem adjudicari oblationum, tum Ecclesiæ Parochialis, tum Succursalium: vetitò etiam, ne eas laïci vel delibarent: nec enim quacumque consuetudine colorem aut fucum obduci posse tam scelestæ & profanæ rapinæ. *Ab hujusmodi oblationum perceptione laicos omnes excludentes, non obstante quacumque in contrarium consuetudine, quæ potius corruptela censenda est.* Tit. de Parochis. In Concilio Aquensi anno 1585 ut eidem obviam iretur pravitati laïcorum oblationes usurpantium majoribus & solennioribus Festis, easque ad profanos usus detorquentium, sancitum est, ut ne offerretur amplius, nisi ad Ecclesiæ & ejus Ministrorum usus, intentato immorigeris excommunicationis mucrone. *Abusus irrepsisse audivimus in oblationibus, quæ à laicis percipiuntur in quibusdam anni Festivitatibus, & in profanos usus convertuntur.* Can. 4. Concilio Tolosano anni 1590. placuit ad offerendum quolibet Dominico die allici laicos, non cogi; quod paris periculi sit, hæc pietatis documenta, vel abnegare, vel extorquere.

XII. Inter oblationes potest & Collectis aliquid loci relinqui. In Concilio IV. Mediolanensi cum morem voluit beatus Carolus instaurari, cùm tam illustria Collectarum sint in Paulinis Epistolis vestigia, & in sermonibus B. Leonis Papæ, quibus Ecclesiæ orbis universæ personant. Jussit ergo ea Synodus, Collectas fieri generales in omnibus Ecclesiis, etiam Regularium, ad sublevandos pauperes, & eos maximè, quos à mendicando pudor deterrat. Fieri id porro omnibus primis cujusque mensis diebus Dominicis, & in Quatuor-temporibus, quæ sua sponte jam jejunio & pœnitentiæ dicata sunt; denique commonendum priore Dominico die populum, ut parati omnes & suis instructi donis accederent. *Paratiores cum voluntariis oblationibus veniant.* Cap. 33. In Concilio Turonensi anni 1583. jussi sunt Parochiani omnes ex antiquo more die Paschæ quinque denarios Parocho offerre, aut majusculam summam, si ita mos ferret. *His quoque Rectoribus album, sive quinque denarios, aut aliud majus debitum honorarium in die sancto Pascha, aut alio ex majoribus Festis, per singulos parœcianos annuatim præstari solitum, ut præstetur præcipimus.* Cap. 14.

De Terris, Fundis & Hæreditatibus, etiam Testamento datis Ecclesiæ.

CAPUT XVI. *P. 1. l. 3. c. 7.*

De fundis & hæreditatibus Ecclesiæ datis, etiam testamento, per quinque priora sæcula.

I. Restitui Ecclesiæ fecit Constantinus, quos ante persecutionem possidebat fundos; Martyrum hæreditates ei adjudicavit; omnibus copiam fecit testandi in favorem Ecclesiæ.

II. Qui ex hoc docent illud Augustini, Ecclesiam sua omnia temporalia ab Imperatoribus habere.

III. IV. Exempla complura testamentorum in favorem Ecclesiæ.

V. Exempla eorum, qui quo primum die Christo nomen dabant, sua omnia Ecclesiæ donabant.

VI. Alia exempla Testamentorum Ecclesiæ utilium.

VII. Quam æquum esset, ut lege Principis declararetur Ecclesia hæres Clericorum ab intestato morientium.

VIII. Monasteria Monachorum hæreditates excipiebant.

IX. Mirabilia Salviani præcepta, quæ prima cogant, sua Ecclesiæ & pauperibus saltem testamento relinquere.

X. Argumenta & verba Salviani ad fideles omnes in communi.

XI. XII. XIII. Ad viduas, ad Continentes, ad Virgines sacras.

XIV. Ad Episcopos & alios Clericos.

XV. Ad eos quibus nulli sunt proximi.

XVI. Ad Parentes, qui liberos habent.

XVII. Ad eos rursus, quibus nulli sunt proximi.

I. PRoperamus jam dudum ad fundos, & ad ditiones Ecclesiæ. Constantinum jam diximus Ecclesiæ restitui jussisse fundos omnes, quos

L. 2. c. 39. diutina persecutorum grassatio invaserat. *Omnia quæ ad Ecclesias rectè visa fuerint pertinere, sive domus ac possessio sit, sive agri, sive horti, sive quæcunque alia restitui jubemus.* Ita Eusebius in libris de vita Constantini. Edixit etiam ut eorum hæreditates, qui pro Christo martyrium, mortem, exilia, bonorum proscriptiones passi erant, vel ipsis redintegrarentur, vel eorum proximis, aut si proximi essent nulli, Ecclesiæ: jure enim præsumebantur, Ecclesiæ potius daturi quidvis fuisse, pro qua & sanguinem fundebant. *Ibid. c. 35. 36.* Postremò denique ab Augustissimo pacis & libertatis Ecclesiæ authore promulgata lex est, qua fas erat Ecclesiæ Catholicæ quod quisque vellet legare testamento. *Cod. de sacros. Eccles. L. 1.* *Habeat unusquisque licentiam sanctissimo, Catholico, venerabilique Concilio, decedens bonorum quod optaverit relinquere, & non sint cassa judicia ejus.* Eo collineabat ea lex, ut persecutio prorsus in posterum conticesceret. Eccui enim dubium, quin fas sit Deo sua, ab eo utique accepta, dare, aut potius reddere? Cùm ergo ante persecutiones sui fuissent Ecclesiæ fundi, suæ hæreditates, suæ vel ex testamento partæ ditiones; non aliud Constantinus, quam pristinum in statum omnia revocavit, nec tam hæc donavit Ecclesiæ, quam restituit.

II. Ad eum quoque sensum deflectendum est, quod ait Augustinus, non alio, quàm Imperatorio jure, & Cæsarum legibus sua Ecclesiam possidere. *Tract. 6. in Ioann.* *Quo jure defendis villas, divino, an humano? Divinum jus in Scripturis habemus, humanum jus in legibus Regum. Unde quisque possidet, quod possidet? Nonne jure humano. Jure ergo humano, jure Imperatorum. Quia ipsa jura humana per Imperatores & Reges sæculi Deus distribuit generi humano.* Ut non splendidè magis, quam solidè hæc dicantur, ita scilicet capienda sunt, non quò dono & largitate Imperatorum omnia obtineantur & legibus Cæsarum: Sed quòd quidquid incidit litium & controversiarum, finiendæ eæ sint, & res ipsæ adjudicandæ ab Imperatoribus, vel Legibus Imperatoriis. Ea regula certum est Augustinum complecti, non Ecclesias & Clericos tantùm, sed & laicos. Ita nec poterant Ethnici Imperatores Ecclesias suis spoliare agris, fundisque, uti nec quosvis laïcos. Ratio prompta & perspicua est, quod Imperatores Regesque regnia non dominentur, ut domini, rerum omnium proprietatem assecuti, ut pro arbitratu dent, vel auferant quidvis; sed tanquam summi Judices & Defensores, ut cuique sua adjudicent & vendicent ex Justitiæ & Legum norma. Sed ad propositum revocandus sermo.

III. Eo Constantini exemplo & decreto illecti Proceres, testamento multa subinde legaverunt Ecclesiæ. Ad opem & tuitionem Theodosii Imperatoris confugit Cælestinus Papa, adversùs eos qui sacrilega audacia invadebant terras, quas opulentissima matrona Proba in Oriente ad hæredes transmiserat ea lege, ut eorum redituum pars longè maxima ad pauperum & Clericorum solaria impenderetur. *Epist. 12.* *Possessiones Proba sic reliquit, ut majorem summam redituum Clericis pauperibus, & Monasteriis præciperet annis singulis erogandam.* Ischyrionis libellus supplex, quo de jam verba fecimus, & quem perlectum fuisse diximus Sessione III. Concilii Chalcedonensis, testatum facit locupletissimam fœminam Peristeriam testamento suo ingentem prorsus pecuniam ad lixisse Monasteriis dispensandam Ægypti, & variis Xenodochiis. *Illa pro anima sua salute testamentum condens, jussit multam quantitatem pecuniarum præstari Monasteriis, nec non etiam Xenodochiis, & Prochiis, & aliis pauperibus Ægyptiacæ Provinciæ.* Iniquissimo tulit animo Dioscorus Patriarcha Alexandrinus non sibi concreditam fuisse infinitæ pecuniæ distributionem; eam itaque vi, quo erat ingenio, invasit, & profana sacrilegaque effusione dissipavit magis, quam dispensavit. A Pulcheria verò Imperatrice non immensum tantum pondus auri & argenti, aut annui reditus dati sunt Ecclesiæ, sed & quidquid fundorum & dominiorum Imperatrix potentissima & diutino potita regno comparare potuerat. Ejus largitatis consortium meriti & gloriæ consecutus est Marcianus Imperator, assensione sua. *Pulcheria pia moritur, multis post se præclaris factis, & cunctis bonis quæ habuit ad sustentationem pauperum relictis. Quibus Marcianus non contradixit; sed cunctorum necessitatibus animo propenso servivit.* *Theodorus Lector. l. 1.*

IV. Cùm germanos fratres duos hortaretur Gregorius Nazianzenus, ut Ecclesiæ pecuniam repræsentarent, quam ei mater testamento legaverat, pulcherrimè admonebat, quam optatius sibi esse deberet, quam conducibilius esset, incorruptibiles thesauros acervare sibi in cœlis: denique eorum illos incendebat exemplo, qui fundos domosque Ecclesiæ transcripsere, suaque egestate egenorum omnium parentem & nutricem locupletaverunt. *Cogitate complures extitisse, qui totas etiam domos Ecclesiis addici passi sunt, non etiam defuisse, qui suapte sponte facultates suas omnes obtulerint, ac pulcherrimum quæstum fecerint, hoc est, propter futuræ vitæ opes inopiam amplexi sint.* *Epist. 80.*

V. Nemo tam peregrinus est in Annalibus Ecclesiæ, cui non sit compertum per hæc priora sæcula, quibus illustrandis insudamus, innumerabiles pene primariæ nobilitatis viros, ex quo primum, vel Christianam fidem baptismo professi sunt, vel Clericatum Ordinatione, vel denique Monasticum institutum, ingentia patrimonia abdicasse, pauperibus distribuisse, & tum sibi se verè divites visos esse, has divitias fucatas & umbraticas postquam abjecissent. Atqui unum idemque tunc erat pauperibus dari, vel Ecclesiæ pauperum omnium altrici. Ut enim tota Ecclesiæ substantia patrimonium erat pauperum, ita & quæ in pauperes eroganda legabantur, ea solebant Ecclesiæ committi. Author est Julianus Pomerius B. Paulinum fundos suos omnes distraxisse, pretium effudisse in pauperes. Potuit Paulinus suis ipse manibus pauperibus distribuisse, potuit & pecuniam omnem Oeconomis Ecclesiæ concredere, quorum muneris erat, omnium & singulorum egenorum curam agere. *Sanctus Paulinus, ingentia prædia, quæ fuerant sua, vendita pauperibus erogavit.* *De vita Contempl. L. 2. c. 9.* Non multum ab his abhorreat, quæ ille narrat de beato Hilario Arelatensi Episcopo, qui proximis quidem partem aliquam copiosissimæ substantiæ suæ dimisit, reliquam effudit in pauperes; postea Episcopus creatus, dispensationem & administrationem suscepit longè plurium hæreditatum, quas fidelium pietas Ecclesiæ transcripserat. *Quid sanctus Hilarius, nonne & ipse omnia bona sua, aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogavit? Is tamen cum merito perfectionis suæ fieret Ecclesiæ Arelatensis Episcopus, quod illa tunc habebat Ecclesia, non solum possedit, sed etiam acceptis fidelium numerosis hæreditatibus ampliavit.* *Ibidem.* Subdit Pomerius ita pauperum esse, quidquid est Ecclesiæ, ut Clerici, quibus res propriæ sunt, non possint rerum Ecclesiæ, hoc est, patrimonii pauperum participes fieri; Episcopos denique tum dispensatores fieri communis pauperum & Ecclesiasticæ substantiæ, postquam possessiones ipsi suas, vel propinquis, vel

Ibidem. Cap. 10. 22. pauperibus, vel Ecclesiæ suæ contulerunt. *Sacerdos cum laude pietatis dispensat, qua accipit à populo dispensanda; & fideliter dispensat accepta, qui omnia sua aut parentibus reliquit, aut pauperibus distribuit, aut Ecclesiæ rebus adjungit.* Reliqua Pomerii verba inferius attexemus. Eo Ambrosius animo Clericalem amplexus est professionem, quo solent Monasticam, & jam tum pauperibus & Ecclesiæ largitus est, quidquid auri, argenti, prædiorumque aggerari potuerat viro, & natalium splendore, & gestis summis Imperii dignitatibus clarissimo. Vide ut hæc edisserat Paulinus in ejus vita: *Sollicitus etiam nimium pro* *Surius die 4. Aprilis. c. 29.* *pauperibus & captivis. Nam in tempore quo Episcopus ordinatus est, omne aurum atque argentum, quod habere poterat, Ecclesiæ vel pauperibus contulit. Prædia etiam quæ habebat, reservato usufructu germanæ suæ, donavit Ecclesiæ, nihil sibi, quod hic suum diceret, derelinquens, ut nudus atque expeditus miles Christi, Dominum suum sequeretur, qui cum esset dives, propter nos pauper factus est, ut nos ejus inopia ditaremur.*

VI. Radiat in Jure Orientali Leunclavii, Testamentum Gregorii Nazianzeni, quo declarat suas se res omnes addixisse Ecclesiæ Nazianzenæ ad sustentationem pauperum: qua in re non aliud se, quam parentum obsequi voluntati, qui eodem jam se voto obstrinxerant. *Omnia mea bona consecravi Eccle-* *Juris Orien. To 2. pag. 203.* *siæ Catholicæ, quæ Nazianzi est, ad ministerium usumque pauperum, &c. Quum omnia pauperibus jam ante promiserim, vel potius beatissimis parentibus, qui ante promiserant, obsecutus sim.* Nestorii insanæ novæque hæreseos architecti res omnes fisco addixerat Theodosius Imperator, qui easdem mox Ecclesiæ contulit Constantinopolitanæ, deportato Nestorio. Accipe quæ in eam rem Theodosius ad Isidorum Præ- *Conc. Ephes. Part. 3. c. 15.* fectum Prætorio rescripserit. *Tua proinde celebris autoritas hac Pragmatica Sanctione prædictum Nestorium ob admissam impietatem in perpetuum deportari jubeat exilium. Omniaque bona illius Ecclesiæ Constantinopolitanæ addicat: quo augustissimi illius loci opes, cujus ille sacra Mysteria nuper prodidit, auctiores evadant.* Athanasius Alexandrinæ Ecclesiæ Presbyter, Cyrilli Archiepiscopi Alexandrini nepos, in libello supplici, quem Concilio Calchedonensi obtulit, testatum facit legatam successori esse à beato Cyrillo patrimonii sui partem maximam, commendatis ei *Con. Calch. Act. 3.* nepotibus suis. *Hic moriturus testamentum condens, honoravit eum, quicumque fuisset post eum ordinatus Archiepiscopus, plurimis & magnis legatis de propria sua substantia.* πολλοῖς δὲ μεγάλοις λεγάτοις ἐκ τῆς ἰδίας ὑποστάσεως.

Detestatus est Salvianus eorum inhumanitatem Diaconorum ac Presbyterorum, potissimum verò Episcoporum, quibus nulli cum sint proximi, in quos patrimonia sua possint transfundere, malunt ea exteris & alienis legare, quam Ecclesiæ, cujus sponsi sunt: quam pauperibus, quorum Patres sunt: quam Christo denique parenti suo & totius hujus *In Epistola ad Salonium Episc.* suæ opulentiæ largitori. *Quod ut ita dixerim prope inter monstra reputandum est, ad Levitas etiam atque Presbyteros, & quod his feralius multo est, etiam ad Episcopos pervenisse. Ex quibus multi sine affectibus, sine pignore, non familias, non filios habentes, opes & substantias suas, non pauperibus, non Ecclesiis, non sibi ipsis, non denique quod his omnibus majus est ac præstantius, Deo, sed sæcularibus, vel maximè & divitibus, & extraneis deputarent.* Alio verò loco ita auguratur, cùm veteris Testamenti Levitis nefas esset vineas, agros & fundos possidere: multò minùs Clericis nostris licere, ubi hæc possederint, ea etiam ad hæredes suos trajicere. *Ex quo intelligi po-* *L. 1. ad Eccl. Cath.* *test, an ea nunc Deus noster velit in Evangelio viventes Clericos suos mundanis post se hæredibus derelinquere, quæ adhuc in lege positos ipsos quidem noluit possidere.* Cùm denique regulas istas sanctissimas, quas hic Salvianus expromit, altissimè combibisset Theodosius Junior, lege ad Præfectum Taurum missa constituit, ut res omnes Episcoporum & Clericorum, Monachorum & Sanctimonialium, & intestatorum, & hærede justo carentium, Ecclesiæ eorum, vel Cœnobio vendicarentur, quamvis hactenus in ærarium Principis eæ comportatæ fuissent. *Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut* *Cod. Theod. l. 5 T. 3. c. 1. Et Cod. Justin. l. 1. T. 3. c. 20.* *Diaconissa, aut Subdiaconus, vel cujuslibet alterius loci Clericus, aut Monachus, aut mulier quæ solitariæ vitæ dedita est, nullo condito testamento decesserit, nec ei parentes utriusque sexus, vel liberi, &c. bona quæ ad eum pertinuerint, sacrosancta Ecclesia vel Monasterio, cui fuerat destinatus, omnifariam socientur.*

VII. Id sanè privilegii Cœtibus jam & Collegiis omnibus Reipublicæ communicatum fuerat, ut qui intestati, & sine legitimo hærede excederent, in eorum bona succederet Collegium ipsum. Habendæ sunt tamen gratiæ Theodosio, qui tam uberem divitiarum fontem in Ecclesias derivavit. Nec enim ambigere fas est, quin rivuli hinc opum copiosissimi influxerint in Ecclesiam. Quibus Clericis nulli erant natura, vel lege successores, aut hæredes, iis professio ipsa sua hanc legem præfigebat, ut Ecclesiæ sua legarent omnia, in qua & matrem haberent, & sponsam, fratresque & sorores, tantò arctiori, quantò & sanctiori sibi vinculo ac necessitudine conjunctos. Si munere non fungerentur ipsi, atque intestati excederent, Ecclesiæ, vel Cœnobio, tanquam hæredi legitimo lex eorum bona omnia adscribebat.

VIII. Ex hac autem eadem lege illud elicitur, Monachos & Sanctimoniales, etsi proprium sibi nihil habere possent, potuisse tamen de iis suo arbitratu testari, quæ eorum nomine Monasterium possideret. Ecquis autem dubitet, præter eos quibus ex asse Monasterium succedebat intestatis, quin plerique eorum edito testamento pleraque res suas Monasterio adsignarint?

IX. Omnium vehementissimè Salvianus in id incubuit, ut fideles omnes, maximè verò Monachos, virgines, viduasque Deo sacras, & demum Clericos compelleret, ut testamento edito aliqua saltem parte Christum donarent, eorum quibus ab ipso cumulatissimè donati fuerant. Qui potest enim fidelis mortem adire, non expiatis eo quo facillimè potest modo peccatis suis? *Offerat ergo vel moriens, ad liberandam de perennibus pœnis animam suam, quia aliud jam non potest, saltem substantiam suam.* Si quis fidelis appetente morte, errores præteritos suos sincera pœnitudine exhorrescat, parum esse momenti sentiat, terrenis in omnibus copiis suis ad redimenda peccata, & ad exsolvenda immensa debita, quibus apud ultricem Dei justitiam tenetur. *Sed dicit aliquis, Totum ergo Deo oblaturus est quod* *Ad Eccles. Cath. l. 2.* *habet? Non offerat totum quod habet, si non putat se debere totum, quod habet. Non quæro cujus sit quod offertur: à quo sit acceptum, quod habet. Hoc dico solum, Non offerat totum pro debito, si debere se totum non putat pro reatu.* Non certò nobis liquet, quod pondus, qui modus sit hinc peccatorum, hinc donorum nostrorum meriti. Itaque nihil periculi est, immo tutissimum est, ad exhaurienda debita omnia totum dare, cùm ne sic quidem compertum

habeamus, an satis exhausta sint. *Totum, inquit aliquis, oblaturus est? At ego dico, esse hoc totum parum. Quid enim jam scis aliquis, an peccatorum mensuram oblata compensent? Si novit quispiam hominum peccatorum, quantum redimere delicta possit, utatur scientia ad redemptionem: si vero nescit, cur non tantum offerat, quantum possit?*

X. Qua jam spe esse possunt, qui adeo non abjiciunt perituras aliquando opes, dum sani sunt & valent, ut ne post mortem quidem iis exui velint? Per consanguineos quasi vicarios possidere volunt, quæ jam non poterunt per seipsos: denique in possessiones ipsi suas alienos subrogant, earum fructu seipsos Ibid. l. 2. ejiciunt. *Quam longè ergo sunt à mandato Dei, quos cum ipsos jusserit Deus viventes opibus renunciare, illi eas cupiunt etiam in cognatis suis mortui possidere? Aut quam longè ab ea devotione sunt, ut exhæredent ipsos se propter Deum, qui exhæredare nolunt saltem extraneos propter se? Quibus libenter liberè dicerem, Quæ insania est, ô miserrimi! ut hæredes alios quoscunque faciatis, vos ipsos exhæredatis: ut alios relinquatis vel brevi divites, vos ipsos æterna mendicitate damnatis?*

XI. Sunt & speciales quidam stimuli, quibus viduæ urgeantur, has terrenarum opum præstigias abdicare, quibus eæ concilientur & aluntur pestiferæ deliciæ, à quibus illas Apostolus deterruit. *Nam* Ibidem. *quæ in deliciis agit vidua, vivens mortua est, &c. Ergo absque dubio divitem esse non vult Apostolus, quam delitiosam esse non patitur; quia omnis fructus divitiarum in usu est positus delitiarum: alioquin remoto usu delitiarum, causa opum non relinquuntur. Cùm itaque Apostolus in deliciis viduæ mortem esse memoravit, promptum est, quod ad vitæ æternæ fructum vult universa distribui, qui non vult ad mortis usum aliqua reservari.*

XII. Qui enim singulari uberioris Dei gratiæ dono, in conjugio ipso castimoniam consectati sunt, ne fingi quidem animo potest, ut cùm corpus ipsum suum Deo dicaverint, substantiam non dedicent: & cùm seipsos tam diligenter expedierint à sæcularibus inquinamentis, iis opes & facultates suas sordidari velint. *Nam de conjugibus continentiam professis & spiritu Dei plenis, dubitare quis debeat quin sua hæredibus mundanis servire nolint, qui se ipsos mundo eliminaverint? Quomodo enim ad se pertinentia aliis addicant, qui ipsos se sibi denegant?* Qua se Deo ipsos consecratione, eadem & res suas omnes devoverunt: nec enim satis ad Deum pergunt, nisi toti pergant. *Hos ergo conjuges tales quis dubitet, & dum vivunt, sicut in se, ita etiam in suis substantiis Deo vivere: & cum è vita exeunt, cum sua ad Deum, qui vixerint, facultate migrare.*

XIII. Virgines sacræ id maximopere exhorrescere debent, ne oleo charitatis destituantur, & bonorum operum: quo stultarum Virginum infortunium incurrerent. Si magna rerum copia abundent, haud satis est hinc pauxillum Deo delibari: ne paululum id olei ante absumatur, & lampas ante restinguatur, quod adveniat sponsus. *Transeamus ad sacras Virgines, &c. Blandiuntur sibi fortasse quædam, & sufficere sibi æstimant, si cum multa & magna in facultatibus habeant, saltem exigua largiantur. Ego sufficere parum nescio: immo parum non sufficere certo scio. Si aliter ipsæ sciunt, apud seipsas sciant; ego unum scio, quod Deus dicit, extinctas fatuarum Virginum lampades, operum bonorum oleum non habentes, &c. Non satis prodest, illico extinguendum lumen accendi, &c. Nam si in lychnis ipsis quibus ad breve tempus utuntur homines, languescit lumen ac deficit, nisi oleum large fuerit infusum; quanta tibi, quæcumque illa es, quanta tibi olei abundantia opus est, ut lucerna tua luceat in æternum?*

XIV. Episcopi, Presbyteri & Clerici demum omnes, tantò his officii religiosi vinculis arctius constringuntur, quòd reliquis omnibus præire exemplo suo debeant, nec mediocribus virtutibus acquiescere, in tanto dignitatis fastigio. *Superest de* Ibidem. *Ministris & Sacerdotibus quidpiam & Clericis dicere, licet superflue fortè aliqua dicantur. Quidquid enim de omnibus aliis dictum est, magis absque dubio ad eos pertinet, qui exemplo esse omnibus debent, & quos utique tanto antistare cæteris devotione oportet, quanto antistant omnibus dignitate. Nihil est enim turpius, quam excellentem esse quempiam culmine, & despicabilem vilitate.* Laicis perfectionis leges Christus proposuisse, Clericis imposuisse videtur: *Unde est quod eis Salvator ipse non ut cæteris voluntarium, sed imperativum officium perfectionis indicit. Quid enim cum laico adolescente dixisse legimus? Si vis esse perfectus, vende quæ habes & da pauperibus. Quid autem Ministris suis? Nolite, inquit, possidere aurum, &c. Laico dixit, si vis, vende quæ possides; Ministro autem, Nolo possideas.* Alienum est ergo & merito stupendum, si opes possedisse non contenti, ad hæredes eas transmittant: nec saltem iis se exuant, cùm inviti mox exuendi sunt; miserum est, ante vitam terminari, quam summi Judicis, ejusque legis contemptum. *Et post hæc parum est successoribus eorum, id est Levitis ac Sacerdotibus, tantæ divinarum rerum administratione fungentibus, si ipsi tantum divites fuerint, nisi etiam hæredes divites derelinquant. Erubescamus quæso hac infidelitate, sufficiat nobis, quod videmur usque ad vitæ terminos Dominum spernere; cur id agimus, ut contemptum ipsius etiam post mortem extendamus?*

XV. Estu excusationis qualiscumque velo tegantur, qui acceptas à majoribus hæreditates, ad filios & nepotes traducunt; at ne umbram quidem excusationis prætexere possunt ii, qui alienos sibi accersunt hæredes; quibus quos negavit natura, ambitio filios parturit; imaginaria deludi se amant consanguinitate, & has præstigias, atque mendacia propriæ anteponunt saluti. *Sed esto indulgeri paren-* Ibid. l. 3. *tibus possit, natura insalubriter indulgentibus: quid quod nonnulli filios non habentes, à respectu tamen salutis suæ & remedio peccatorum penitus aversum? Ac licet semine sanguinis sui careant, quærunt tamen quoscumque alios, quibus substantiam propriæ facultatis addicant, id est, quibus umbratile aliquod propinquitatis nomen inscribant: quos sibi, quasi adoptivos imaginarii parentes filios faciant, & in locum eorum quæ non sunt pignorum, perfidia generante succedant.*

XVI. Sed cùm essent in primigenio illo adolescentis Ecclesiæ flore, non pauci parentes multa gaudentes prole; illis tamen persuasissimum fuit, nihil à se præjudicii filiis, aut detrimenti importari, si bonis se abdicarent, & ea Ecclesiæ transcriberent, in commune possidenda, à seipsis quoque & à filiis possidenda cum iis omnibus, qui cùm propria non habeant, tanto fiunt ex hac communium bonorum abundantia locupletiores. *Intelligere ergo possunt,* Ibidem. *quicumque ex Christianis filios non habent, cui relinquere substantias suas debeant, cùm videant, cui reliquerint tunc illi filios non habentes. Si autem habent, discant quid etiam ipsos oporteat facere, cùm illos videant tunc parentes amorem filiorum Dei, filiis prætulisse. Habet igitur omnis ætas, habet omnis conditio, quod sequatur; quicumque est particeps fidei, participem se beati faciat exempli. Si illi tunc ob*

Deum

Deum donantes omnia sua, etiam se ipsos exhæreditavere viventes, diserte vos quæsumus bona vestra vel ipsi hæredituro moriente.

XVII. Sed in eos maximè exæstuabat hic Salviani zelus, qui longè peterent, & peregrè adsciscerent sibi hæredem, Dei, Ecclesiæ, & suæ ipsorum salutis immemores. *Quærunt novarum necessitudinum filiis nomina; nec inter est apud eos, quorum meminerint, dummodo sui obliviscantur: non interest, quot amare se dicant, dummodo animas suas oderint: quot divites faciant, dummodo se æterna mendicitate consumant.* Ibidem.

CAPUT XVII. *P. 1. l. 3. c. 8.*

Mira & sana sanctorum Patrum doctrina de hæreditatibus, quæ Ecclesiæ transcribebantur, per quinque priora sæcula.

I. Necdum restinctus fuerat ardor ille primus fidelium, sua vendentium & dantium.

II. Respuit Augustinus hæreditates Patrum, filios defraudantium.

III. Alias admittebat ille quidem, sed & reddebat, si repeterentur, contestatus licet, citra flagitium repeti non posse, quæ Deo devovissent & donassent.

IV. Ut reprehensiones aspernaretur eorum, qui eum carpebant, velut rei Ecclesiasticæ incuriosum.

V. Aurelius Carthaginensis Episcopus, ei qui prole desperata substantiam suam Ecclesiæ obtulerat, prole post nata eam restituit.

VI. Non probabat Augustinus eleemosynas immodicas uxoris, præter conjugis voluntatem.

VII. Ambrosius, Hieronymus & Fulgentius parentes nolunt à filiis contristari, tota ea sua pauperibus, vel Ecclesiæ erogata.

VIII. Hæreditates integras Ecclesiæ addici subiniquo ferebat animo Augustinus, quod invidiosæ sint, & litibus implicatæ. Ad legata pia omnes hortabatur; atque Christo, tantum legarent, quantum uni ex liberis.

IX. Neque eorum quæ sibi offerentur potissimum ad eas per pauperum manus transmitterent.

X. Non ceteasit quandoque Augustinus à Salviani sermonibus incitatioribus, sed ad ea mox se temperamenta revocat, quæ nos ipsi, ut reor, applicavissent Salviano.

X. XII. Quam ob hoc non dissentiant Hieronymus & Ambrosius.

XIII. Adeoque & Cæsarius frater Gregorii Nazianzeni.

I. IN contexendis tot Salviani doctrinæ testimoniis, ea me consolabatur spes, quod etsi duriuscula ea placita omnibus suaderi, aut in mores invehi non facilè possint: non infructuosus tamen foret noster labor. Cùm inde nimirum elucescat, 1. In more adhuc fuisse, ut excitarentur fideles, ad fortiora etiam illa, quæ perfectionis dicuntur præcepta, sive consilia: ut vestigia osculaerentur majorum purioris ævi suorum, & Evangelicam consectarentur paupertatem. 2. Vehementiora hæc sanctorum Patrum, & Apostolicorum Concionatorum hortamenta, ejusmodi fuisse, ut in ea nihil caderet obliquæ suspicionis, cùm ipsi occupassent sua omnia pauperibus dilargiri: & de tot coogestis in Ecclesiam opibus, id tantum veluti primoribus labris delibarent, quod necessitati naturæ sufficeret, non voluptati, non jactantiæ. 3. Imperatores ipsi lege promulgata suffragati sunt ei rationi & doctrinæ, qua invitantur Clerici se suaque omnia Ecclesiæ devovere, ubi statuerunt ad Ecclesiam devolvi, quidquid intestati reliquissent.

II. Quoad alia Salviani decreta, suo quisque fruetur judicio, dum ea ad Evangelicam revocet normam. Quin & certum est Salviano ne Augustinum quidem assensurum, quod ad hæreditates pertinet eorum, quibus liberi sunt, vel parentes, vel proximi. Quanquam enim lubens admitteret Augustinus hæreditates, si quæ Ecclesiæ addicerentur, aliquas tamen constanter recusavit, ne iis Testatoris proximi fraudarentur. *Domum, vel agrum seu villam numquam emere voluit. Verùm si fortè Ecclesiæ à quoquam sponte tale aliquid vel donaretur, vel titulo legati dimitteretur, non respuebat, sed suscipi jubebat. Nam & aliquas eum hæreditates recusasse novimus; non quia pauperibus inutiles esse possent, sed quoniam justum & æquum esse videbat, ut à mortuorum vel filiis, vel parentibus, vel affinibus magis possiderentur, quibus ab eis deficientes dimittere noluerunt.*

III. Hæc Possidius in vita Augustini. Cap. 24. Recusata est ergo, ut perspicis, ab Augustino hæreditas integra, ne filii, & proximi frustrarentur omnino. Aliàs enim cum fundo quopiam eum donasset dives quidem civis Carthaginensis, cui proles erat, eum admisit Augustinus, velut monumentum ejus studii, quo saluti æternæ suæ consultum cupiebat. *Oblationem libenter accepit, congratulans, quod æternæ suæ memor esset salutis.* Sed cùm post aliquot annos per filium infidus donator Syngrapham repeteret donationis, ejusque loco centum nummos obtulisset, Augustinus donum rejecit, Syngrapham remisit, hominem acerbissimè objurgavit, admonuitque ut seriò eam eluere maculam studeret. *Ingemuit Sanctus, hominem vel finxisse donationem, vel de bono opere pœnituisse; tabulas reddidit, pecunias respuit, atque rescriptis eundem sicut oportuit, & arguit, & corripuit, admonens, ut de sua simulatione, vel iniquitate cum pœnitentia humilitate Deo satisfaceret, ne cum tam gravi delicto de sæculo exiret.* Ea occasione obsecutus est sanctus Pater et canonicæ regulæ, quæ sub eo promulgata fuit in Concilio Carthaginensi IV. *Ut Episcopus tuitionem testamentorum non suscipiat. Ut Episcopus pro rebus transitoriis non litiget provocatus.* Can. 18. 19.

IV. Verùm si doctissimus, & à cupiditatum fæce alienissimus Pater, ab totis & integris abhorrebat hæreditatibus, quòd & invidiosissimæ sint, & litium spinis obsitæ; legata certè pia lubentius admittebat: *Frequentius verò dicebat, securius ac tutius Ecclesiam legata à defunctis dimissa debere suscipere, quam hæreditates fortè sollicitas & damnosas; ipsaque legata magis offerenda esse, quam exigenda.* Malebat pius Pastor filios parentibus conciliare, quàm ipsos sibi committere, admittendis eorum hæreditatibus. Hinc maledicentiæ jacula in eum torquebantur, quasi res & commoda proderet Ecclesiæ, ac dilabi sineret. Sed nolebat pius Pastor Ecclesiam ditescere filiorum suorum dispendiis; ac pacis charitatisque conciliatricem litibus & discordiis saginari. *Quid facturus sum eis, qui dicunt, Ecce quare nemo donat Ecclesiæ Hipponensi aliquid, ecce quare non eam faciunt, qui moriuntur hæredem, qui Episcopus Augustinus de bonitate sua, (laudando enim mordent, labiis mulcent, dentem figunt) donat totum, non suscipit. Plane suscipio, profiteor me suscipere oblationes, oblationes sanctas. Si quis autem irascitur filio suo, & moriens exhæredat eum; si viveret, non eum placarem? non ei filium suum reconciliare deberem? Quomodo ergo cum filio suo volo ut habeat pacem, cujus appeto hæreditatem?* Ibidem. Et de Diversis. Serm. 49. c. 3.

V. Nec unus successiones id genus abnuebat Augustinus, inofficiosorum, aut irascentium filiis parentum. Exemplo forsan illi suo viam præmonstrarat Aurelius Carthaginensis Episcopus: qui cum admisisset hæreditates ejus, qui nihil sustulisset liberorum, eorumque spem funditus abjecisset; mox occupavit, & illas ei ultro refudit, ubi audiit

præter spem natam ei esse prolem. Poterat Aurelius donatas res retinere, sed cœli leges legibus fori castiores, & munificentiores sunt. *Quid plura? Quicumque vult exhæredato filio hæredem facere Ecclesiam, quærat alterum qui suscipiat, non Augustinum: immo Deo propitio neminem inveniat. Quam laudabile factum sancti & venerandi Episcopi Aurelii Carthaginensis? quomodo implevit eos omnes, qui sciunt, laudibus Dei? Quidam enim cum filios non haberet, neque speraret, res suas omnes retento sibi usufructu donavit Ecclesiæ. Nati sunt ei filii, reddidit ei Episcopus, nec opinanti, quæ ille donaverat. In potestate habebat Episcopus non reddere, sed jure fori, non jure poli.* Possidius ubi suprà.

VI. Nec aspernabatur eas tantum Augustinus donationes, quas parentum in filios iracundia magis, quàm pietas in Deum & in pauperes obtulisset: sed & eas improbabat immodicas largitiones, quas matrona dives faceret, ferventior, quàm prudentior, inconsulto conjuge, nec satis liberis consuleos, quibus tamen æquissimum est servari, quo honestè sustenteretur. Hujusmodi consilium insusurrabat Augustinus illustri fœminæ Ecdiciæ, paulò ulteriùs progressæ. *Pariter ergo consilium de omnibus haberetis, pariter moderaremini, quid thesaurizandum esset in cœlo, quid ad vitæ hujus sufficientiam vobis ac vestris vestroque filio relinquendum, ne aliis esset refectio, vobis autem angustia.* Epist. 199.

VII. Multò alienior erat Ecclesia ab eleemosynis filiorum, quæ in parentum dispendium cederent. Testis locupletissimus aderit Ambrosius: *Sed dicis: quod eras parentibus collaturus, Ecclesiæ malle conferre. Non quærit donum Deus de fame parentum, &c. Multi ut prædicentur ab hominibus, Ecclesiæ conferunt, quæ suis auferunt. Cum misericordia à domestico progredi debeat pietatis officio. Da ergo priùs parenti, da etiam pauperi.* Refert Hieronymus viduam sanctissimam Marcellam, ne matrem exasperaret, moderatam esse suis in pauperes largitionibus, in quos omnia sua effundere vehementer cupiebat. Sic enim ille in Epitaphio Marcellæ: *Matri in tantum obediens, ut interdum faceret, quod nolebat. Nam quum illa suum diligeret sanguinem, & absque filiis & nepotibus, vellet in fratris liberos universa conferre: ista pauperes eligebat, & tamen matri contraire non poterat: monilia & quidquid supellectilis fuit, divitibus peritura concedens, magisque volens pecuniam perdere, quam parentis animum contristare.* Mirum in modum ab his discrepabat consilium, quod Furiæ sanctissimæ viduæ ab eodem dabatur Hieronymo, quo adducimur, ut credamus longè dissimillimas fuisse circumstantias. Suadebat enim, ut ne stomachantem audiret patrem, in Christo hærede sibi adsciscendo. Ita ergo sanctus Pater in Epistola ad Furiam de Viduitate servanda: *Cui dimittes tantas divitias? Christo qui mori non potest. Quem habebis hæredem? Ipsum quem & Dominum. Contristabitur pater, sed lætabitur Christus. Lugebit familia, sed Angeli gratulabuntur. Faciat pater quod vult de substantia sua, non es ejus, cui nata es, sed cui renata.* Ex quo planum est, cùm divitiis pater afflueret, potuisse filiam viduam eo renitente se suaque Christo dicare. In Luca 18. L. 8.

Cùm se Fulgentius in Cœnobium abdidisset, omnia matri suæ donavit, quod in ejus offensionem gravissimam incurrere se sentiret, si Christo donaset. Hinc Ferrandus in ejus vita: *Quantas universi laudes Deo retulerunt cum viderent beatum Fulgentium sæculari cupiditate calcata, rebus quas distrahere & donare pauperibus non poterat, ne offenderet bonam matrem, renunciasse penitus.*

VIII. Quanquam autem sanctissimi Patres ægrè assentirentur hæreditatibus integris admittendis: unde Augustinus ut eas non omnino & semper à se recusari ostenderet, & os iis obstrueret, qui hinc illi ut rerum & necessitatum Ecclesiæ immemori obtrectabant, unum profert exemplum hæreditatis à se admissæ, *ejus qui sine liberis defunctus* erat. Nihilo tamen segnius sancti Patres instabant fidelibus, subdebantque faces, ut pauperibus & Ecclesiæ legarent, ut Christum in numerum filiorum cooptarent, parique cum cæteris filiis portione numerarentur. Ita cui unus erat filius, is si consilio uteretur Augustini, hominis à rerum terrenarum cupiditate alienissimi, hæredem instituebat Ecclesiam ex semisse; cui duo ex quadrante, cui tres ex triente. *Sed planè faciat, quod sæpè hortatus sum; unum filium habet, putet Christum alterum, duos habet, putet Christum tertium: decem habet, Christum undecimum faciat, & suscipio.* De diversis. Serm. 49.

IX. Nec minùs alibi luculentè & peramanter ad animarum salutem; nam cupiditatem ubique somniant & suspicantur, qui cupiditatibus ipsi turpissimè serviunt, & de aliis ex seipsis æstimant. Non minùs, inquam, luculentè Augustinus, ubi filio amisso dolentem alloquitur patrem, monetque nequaquam amissum filium, sed præmissum, & in cœlesti Palatio incolumem, quo sua illi hæreditatis portio, vicario pauperum ministerio, transmittenda sit. *Vivit filius tuus, interroga fidem tuam. Si ergo vivit filius tuus, quare invaditur pars ejus à fratribus ejus? Sed dices, Nunquid rediturus est, & possessurus? Mittantur ergo illi, quò præcessit ille; ad rem suam venire non potest, res ejus ad eum ire potest. Si in Palatio militaret filius tuus, & amicus Imperatoris fieret, & diceret tibi, vende ibi partem meam, & mitte mihi, nunquid haberes, quod responderes? Modò cum Imperatore omnium Imperatorum & cum Rege Regum est, mitte illi, &c.* Quò numerosior, eò lætior familia; Christo in filium adoptato, & patri & filiis cumulus accedet gaudii, & dignitatis; detrimenti porro nihil erit, si hæreditatis terrenæ consors is fiat, qui cœlestis in hæreditatis consortium potest ipse quos vult vocare. *Melius prosperiusque loquamur. Non dico unum minùs habebis, computa quia unum plus habes. Fac locum Christo cum filiis tuis, accedat familiæ tuæ Dominus tuus, accedat ad prolem creator tuus.* Ibidem. Serm. 44. c. 10. Ibidem, c. 12.

X. Non recedit aliquando Augustinus à Salviani verbis & sententiis; at mox ea temperamenta adhibet, quæ indigitata superius sunt à nobis. Ut non immerito auguremur, nec Salvianum ipsum ab illis recessurum fuisse. Optabilius id primo videri potest Augustino visum fuisse, ut parens quanticumque filiorum numeri, statim in manus pauperum deponat totum patrimonium: & mox tamen uno eo contentus est, ut inter filios & hæredes aliquo loco sit Christus cum pauperibus suis. *Filiis, inquis, meis servo, magna excusatio; filiis meis servo. Videamus, servat tibi pater tuus, servas tu filiis tuis, filii tui filiis suis, & sic per omnes, & nullus facturus est præcepta Dei? Quare non illi potius impendis omnia, qui te fecit ex nihilo? Qui te fecit, ipse te pascit. Ex his quæ fecit, ipse pascit & filios tuos. Neque enim melius committis filiis tuis patrimonium tuum, quam creatori tuo. Palliare se volunt homines nomine pietatis, & dealbare, ut quasi propter filios videantur servare, quod propter avaritiam servant.* Hæc Salvianum redolere videri possunt. Sed mox receptui canit sanctus Pater, & intra æqui limites sese cohibet. *Dicitur de quodam, quare non facit eleemosynam? Quia servat* De decem Chordis. c. 12.

filiis suis. Contingit, ut amittas unum; si propter filios servabat, mittas post illum partem suam. Redde illi quod suum est, redde quod illi servabas. Processit ad Deum, pars ipsius debetur pauperibus.

XI. Erant & Hieronymi eadem invitamenta ad patrem duabus orbatum filiabus; suadet enim ut ne ideo exhæredes esse velit, quòd sponsu immortali, non mortali homini nupserint; sed ad illas potiùs & tantò copiosiùs mittat opes, ornatusque, quibus ornari possint ad cælestes eas nuptiâs. *Bona liberis pares, quæ te ad Dominum præcesserunt; ut partes earum non in divitias sororis proficiant, sed in redemptionem animæ tuæ, atque alimenta miserorum. Hæc monilia filiæ tuæ à te expetunt, his gemmis ornari capita sua volunt. Quod periturum erat in serico, vilibus pauperum tunicis servetur. Repetunt à te partes suas: junctæ sponsæ nolunt videri pauperes & ignobiles, propria ornamenta desiderant.* — Epist. ad Iulianum.

XII. In Oratione de Obitu fratris sui Satyri Ambrosius spectandam & admirandam exhibet charitatem, cujus moderatio ardorem non minueret, ardor moderationem non labefactaret; cùm & omnia pauperibus largiri percuperet, & fratri atque sorori displicere refugeret. Itaque nihil testamenti condidit, omnia eorum arbitrio permisit, sed tam enixè commendatis pauperibus, ut eo extincto non aliud sibi visi sint, quàm patrimonii pauperum dispensatores. *Ultimo sermone signavit, sibi nec uxoris arbitrium fuisse ducendæ, ne à fratribus divelleretur: nec testamenti faciendi voluntatem, ne nostrum in aliquo arbitrium læderetur. Denique & oratus & obsecratus à nobis, nihil tamen condendum putavit, non oblitus pauperum, sed tantùm obsecrans esse tribuendum, quantum nobis justum videretur, &c. Ergo dispensatores, non hæredes reliquit.* Diximus jam ut illustrissimæ hujus familiæ bona omnia in manus pauperum devenerint.

XIII. Paulò aliter specie tenus Cæsarius Gregorii Nazianzeni frater, re idem consilium, eandem pauperum charitatem secutus est, ut omnia illis prodigeret sua. Impatientius laturos non dubitavit matrem, fratremque, si vel dubitasse videretur, an eis grata futura esset effusissima largitio in pauperes. Inde est quod Gregorius Nazianzenus testificatur, eò maximè exaruisse lacrymas optimæ parentis, ubi rescivit, quidquid filius opum coacervaverat, id in cœlos cum eo trajiciendum. *O ingentem munificentiam! ô novam consolationem! Auditum est præconium, omni auditione dignum, ac matris luctus ob præclaram & sanctam pollicitationem exhauritur, quæ omnes filii opes pro eo se in sepulcrale munus daturam recepit; ut nihil iis qui expectabant relictum sit.* — Naz. ant. Orat. 10.

CAPUT XVIII. *P. 1. l. 3. c. 9.*

Imperatoriæ Leges de testamentis in favorem Ecclesiæ, & Clericorum; de immunitatibus Cleri, de divitum Clericatu, per priora quinque sæcula.

I. Valentiniani lex Clericos, non Ecclesiam arcebat ab hæreditatibus viduarum.

II. In compendium id cedebat Ecclesiæ.

III. Nihil querelarum in hanc legem fusum est, quod pii Clerici, quos ea vulnerabat, terrena bona minùs curent.

IV. Ecclesiæ dispendium inferri non poterat, quin illud in captivos & pauperes innumerabiles redundaret.

V. Lex Theodosii, quæ vetabat, ne quid Diaconissa legaret Ecclesiæ, eas tantùm spectabat, quibus liberi erant; & ne has quidem vetabat, nisi fundis suis liberos frustrarent.

VI. A Marciano imperatore revocatæ sunt hæ leges omnes.

VII. Tributum oratoriis absoluta omnia terra Ecclesiarum. Quæ hic Ambrosius magnanimitas, & terrenorum despicientia.

VIII. IX. Ecclesia spolium amulabantur. Immunitatem & libertatem suam à cœlo haustam profitebatur, humanis his servitutibus non se accommodabat.

X. XI. Hilarii & Hieronymi doctrina.

XII. Clericorum & Monachorum immunitatis patrocinatur Basilius.

XIII. An vetuerit Constantinus divites Clero initiari.

XIV. Lex ejus non complectebatur nisi Curiales, quos conditio ipsa sua publicis muneribus subjiciebat.

XV. XVI. Optimates Imperii Clero & Ordinibus initiati injussu Imperatorum. Varia ad id argumenta.

XVII. Argumenta ad idem alia. Leges explanantur.

XVIII. XIX. Alia ad hoc ipsum argumenta.

XX. Expositio Canonis Concilii Sardicensis.

XXI. Explanatur lex Arcadii.

XXII. Et Epistola Concilii Illyrici.

XXIII. De situ Clericorum.

XXIV. Exemplum sancti Germani Episcopi Altissiodorensis.

I. QUàm secundæ & propitiæ erant Imperatorum Leges testamentis iis, quibus Ecclesiæ & pauperibus multa donabantur: tam adversariæ iis erant, quibus privati ditabantur, Monachi, Clericive. Promulgata est à Valentiniano lex, qua vetabantur Clerici, & quicumque continentiam profitebantur, quidquam accipere ex successionibus viduarum, vel sanctimonialium quarumcumque fœminarum, etiam per fidei commissa. Non dissimulat Hieronymus Clericos Monachosque hoc in se dedecus ipsos derivasse, assentationibus suis & delinimentis, quibus viduas circumveniebant, alliciebantque ut testamento ab eis hæredes scriberentur. Porro ea lege idem testificatur, nihil Ecclesiæ præjudicatum fuisse, vel pauperibus, nec derogatum testamentis in horum favorem factis. Quin ex adverso justissimas ea lege pœnas dedisse Clericos & Monachos, qui impudentiùs intercedebant, ne mater, hoc est, ne Ecclesia filiorum hæreditates exciperet; filiique captabant & ad se convertere studebant patrimonia viduarum, suapte quasi sponte pauperibus in commune destinanda, quod à nobis superioribus abundè capitibus declaratum est. Audi jam Hieronymum, de ea Valentiniani lege disputantem, non ut libertati injuriosa Clericorum, sed ut eorum inexhaustæ cupiditati adversa. *Pudet dicere, Sacerdotes idolorum, Mimi & Aurigæ & Scorta hæreditates accipiunt: solis Clericis ac Monachis hoc lege prohibetur: & non prohibetur à persecutoribus, sed à Principibus Christianis. Nec de lege conqueror, sed doleo cur meruerimus hanc legem. Cauterium bonum est, sed quod mihi vulnus, ut indigeam cauterio? Sit hæres, sed mater filiorum: id est, Ecclesia, gregis sui, quæ illos genuit, nutrivit, pavit. Quid nos inserimus inter matrem & liberos?* — Cod. Theod. l. 16. Tit. 2. c. 20. — Epistola ad Nepotian.

II. Ei ergo legi non intercessit Ecclesia, quam sibi conducibilem sentiebat. Extremis verò his verbis Hieronymi planum est, testamenta viduarum Ecclesiæ ipsius commodis consulere debuisse, & eo quasi innato impetu propendere; at avaritia Monachorum & Clericorum quorundam factum esse, ut is largitionum cursus deflecteretur ad privatorum quorundam utilitates; eorum audaciam hac lege repressam fuisse; ita Ecclesiæ rationibus & utilitatibus consentaneam fuisse omnino eam legem, fracto & debilitato eorum impetu, qui illis adversabantur.

III. Hieronymo prorsus assentiebatur Ambrosius. De ea expostulabat lege, nec revocari tamen satagebat. *Soli ex omnibus Clerico jus commune clau-*

ditur, nulla legata vel etiam gravium viduarum, nulla donatio, &c. Quod Sacerdotibus phani legaverit Christiana vidua, valet: quod Ministris Dei, non valet. Quod ego non ut querar, sed ut sciant, quid non querar, comprehendi. Erat quod merito conquereremur; quòd scilicet aliquorum fraudes plecterentur, quorum arte circumscriptæ fuissent religiosæ viduæ: sed in omnes Clericos & Monachos vindicatum esset, futuris innoxiis longè plurimis paucorum dedecus & crimen noxiorum. Sed cùm ea pœna non pertineret, nisi ad imminuendas privatorum opes, quibus & utilior est, & charior esse debet mediocritas, vel peoutia, quàm copia rerum terrenarum: sanctis Patribus ne in mentem quidem venit conqueri, aut reclamare. Exploratissimum erat, germanas Clericorum & Monachorum opes ex virtutibus efflorescere, in quas nequicquam sæviant Principum leges. Unde ad suos Ambrosius, *Malo vos pecunia minores esse, quàm gratia.*

IV. Tradit porro idem S. Pater ex Valentiniani lege retardatas non fuisse quaslibet in Ecclesiam lar- [*Epist. 30.*] gitiones. *Sed referunt ea, quæ vel donata, vel relicta sunt Ecclesiæ, non esse temerata.* Sed unà testatur Ambrosius, non potuisse fieri, ut donationibus & legatis testamentariis privaretur Ecclesia, quin periclitaretur & vita & libertas pauperum & captivorum turbæ innomerabilis, quos illa diebus singulis aut alit, aut redimit suo sumptu. Quæ enim vulgi sermone dicuntur opes Ecclesiæ, patrimonia sunt pauperum. Ipsius vero opes Ecclesiæ sunt vir- [*Ibidem.*] tutes. *Nihil Ecclesia sibi, nisi fidem possidet. Hos reditus habet, hos fructus. Possessio Ecclesiæ sumptus est egenorum. Numerent quos redemerint templa captivos, quæ contulerint alimenta pauperibus.*

V. Publicata est à Theodosio Lex, tanti Imperatoris pietati minùs, ut apparet, consentiens, qua scilicet prohibebantur Diaconissæ, Ecclesiis, vel pauperibus testamento quidquam legare. Nec enim jam privatos ea lex, sed Ecclesias ipsas, & universim pauperes ab adeundis Diaconissarum hæreditatibus arcet. *Nullam Ecclesiam, nullum Clericum, nullum pauperem scribat heredes.* Verùm ea lex non complectitur nisi Diaconissas, quibus erant liberi, *cui votiva domi proles sit.* 2. Ea lege Diaconissis conceditur, ut dum vita gaudent, utque appetente etiam morte proventus terrarum suarum dent & [*Cod. Theod. L. 16. Tit. 2. c. 27.*] addicant, cui volent pro libitu suo. *Prædiorum suorum reditus consequantur, de quibus donandi vel relinquendi, vel quoad superest, vel dum in fata concedis, & libera ei voluntas est, integra sit potestas* 3. Fundos tantùm, gemmas, & summi quæque pretii filiis servare jubentur. Non ea ergo est hujus legis atrocitas, quæ primùm videbatur. Poterant Diaconissæ & ei legi satisfacere, & cùm in potestate proventus suos omnes haberent, obsequi Augustini monitis, ut Christum filiorum & hæredum suorum numero adgregarent. 4. Eodem ipso anno [*Ibid. c. 28*] eam legem revocavit Theodosius ipse, concessitque Diaconissis & viduis Ecclesiasticis, ut dum adviverent, servos, mobilia, & fundos ipsos suos Ecclesiæ darent, si *prædia*, non *prædam* legas in legis contextu, quod sanè magis consentaneum est.

VI. Marciano Imperatori visum est hac Theodosii lege revocari eam Valentiniani, & rescindi. Utcumque habeat, utramque ipsemet revocavit, voluitque ut Ecclesiæ, pauperes, Clerici, Monachi successiones admitterent, ut & donationes Diaconissarum, viduarum, & quorumcumque demum. *Priores Constitutiones nunc præcipio penitus abrogari, &c. Generali perpetuoque victura hac lege, sancimus,* [*Leg. Novell. Marciani. Tit. 5.*] *ut sive vidua, sive diaconissa, seu virgo Deo dicata, vel sanctimonialis mulier, sive quocumque alio nomine religiosi honoris vel dignitatis fœmina nuncupetur, testamento vel codicillo suo, Ecclesiæ, vel Martyrio, vel Clerico, vel Monacho, vel pauperibus aliquid, vel ex integro, vel ex parte in quacumque re vel specie, crediderit relinquendum, id modis omnibus ratum firmatumque consistat.*

VII. Ex his legibus exarsere dissensiones inter immunitatum Ecclesiasticarum patronos & adversarios, quibus minimè necesse est nos immorari. Præstat Ambrosium audire, & quæ in his Ecclesiæ sententia, quæ sapientia, quæ moderatio fuerit, ab eo perdiscere. Confirmabat enim Ambrosius, Ecclesiæ agros tributis obnoxios & ipsos fuisse: posse Imperatorem non tributa tantùm petere, sed & agros ipsos repetere: nec enim eos daturam Ecclesiam, sed ne sibi auferantur, minimè prohibituram. *Agri* [*Epist. 32.*] *Ecclesiæ solvunt tributum. Si agros desiderat Imperator, potestatem habet vindicandorum; nemo nostrûm intervenit. Potest pauperibus collatio populi redundare. Non faciant de agris invidiam; tollant eos si libitum est. Imperatori non dono, sed non nego.* Quibus verbis constat, multa æquo animo passuram fuisse Ecclesiam, quæ æquo jure tentari ab Imperatore non possent. Patienter illa, forsan & gratanter tulisset suos sibi agros eripi: nec minori tamen in culpa fuissent, qui abstulissent. Si cogerentur Curiales patrimonio antè renuntiare, quàm Clericatui inscriberentur, eodem animo respondebat Ambrosius, eam injuriam nos non deprecari, de ea nihil conqueri, quod jacturam temporalium pro otio reponemus. *Non enim putamus injuriam, quia dispendium non dolemus.* Si Clerici successionibus viduarum summovebantur, non expostulabat Ambrosius: sed illud non silebat, meritissimò se expostulare potuisse. *Quod ego non ut querar, sed ut sciant, quid non querar comprehendi.* Fundum Ecclesiæ donatum, repetenti redditum ab Augustino diximus, illud inculcante, de agri damno non dolere Ecclesiæ, sed de ejus salutis discrimine, qui tam fœda se avaritiæ labe contaminaret. Confessus est Augustinus *per jura Legum possideri possessiones*: sed professus [*In Evang. Joan Tract. 6.*] est & idem ipse, tributorum immunes & liberos esse filios: nec ulli humanæ Reipublicæ vectigali [*Quæst. Evã. L. 2. c. 23.*] subjici debere, quos sibi summus cœli terratumque Imperator filios ascivit. *Quod dicit Christus ergo liberi sunt filii. In omni regno intelligendum est liberos esse regni filios: id est, non esse vectigales. Multò ergo magis liberi esse debent in quolibet regno terreno filii regni illius, sub quo sunt omnia regna terrena.* Eo libertas, en immunitas Cleri, ipsis innixa inconcussis Verbi incarnati verbis, cujus etiam exemplis se Clerus accommodabat, dum immunitatis suæ jura præfatus, & cælestibus libertatis chartis explicatis, solvebat quæ exigebantur.

VIII. Fidentissimè Ambrosius declarabat, ab Ecclesiis tributa solvi, etsi non nescirent, in Ægypto ipsa, ubi tam profanæ increbuerant superstitiones, Sacerdotes his servitutibus subductos fuisse. *Joseph tributum constituit, præter possessionem tamen* [*Epist. 7.*] *sacerdotalem, quam à tributis immunem reservavit, ut apud Ægyptios quoque inviolabilis haberetur religio sacerdotalis.* Iterum, iterumque sanctissimus Pater libertatem & immunitatem ostentabat suam, sed ea qua Christus ratione, qui eam Ecclesiæ cum sacerdotio ipso suo communicatam voluit. *Non de-* [*Epist. 2.*] *bebat Filius Dei, non debebat & Petrus in adoptionem*

à Patre adscitus per gratiam: sed ne scandalizentur, vade ad mare & mitte hamum, &c. Da iis pro me & te.

IX. Magno & excelso animo sanctissimi Patres volebant, ut hæc ipsa damna compendio essent nobis, libertatum dispendia ornamento: plenissima Clericis hinc parta, hinc confirmata libertate ex terrenorum omnium abdicatione. Ita olim Apostoli, & Apostolicarum virtutum odore quopiam afflati Clerici, invictos se & inaccessos præstabant immunitatis & libertatis suæ sacræ adversariis. *L. 9. in Lucam.* *Non tenebantur ad solutionem tributi, nihil enim eorum quæ sub Rege terreno erant, possidebant. Ergo eorum imitatores non solvunt tributum, quibus Deus portio est.*

X. Hilario quoque persuasissimum fuerat, tributum à Christo solutum fuisse, non ex debito, sed vitando offendiculo. *In Matth. c. 17.* *Scandalo igitur præstat, ut solvas: cæterum debito legis est liber.* Sed idem alibi præstantissimè Hilarius, præposterum esse declarat, de tributis conqueri, quæ pendere jubearis: cùm penes te sit ne pendas amplius, abdicatis bonis iis, quibus hæc servitutis dedecora inhæsere. *Ibidem. Can. 22.* *Si enim nihil Cæsaris penes nos resederit, conditione reddendi ei quæ sua sunt, non tenebimur. Porro autem si rebus illius incumbamus, si jure potestatis suæ utimur, ut nos tanquam mercenarios alieni patrimonii procurationi subjicimus, extra querelam injuriæ est, Cæsari redhiberi, quod Cæsaris est.* Et alibi: *Et si tu vis non esse obnoxius Cæsari, noli habere quæ mundi sunt; si vis nihil Regi debere terreno, relinque omnia & sequere Christum.*

XI. Notat Hieronymus solvisse Christum, etsi non haberet unde solveret; nam quæ in manus Judæ deponebantur, alimenta erant pauperum, nullis vexanda tributis. Atqui bona Ecclesiæ omnia ejusdem sortis & naturæ sunt. Immunia ergo & ipsa sunt. *In Matth. Cap. 17.* *Tantæ Dominus fuit paupertatis, ut unde tributa pro se & Apostolo redderet, non habuerit. Quod si quis objicere voluerit, Et quomodo Judas in loculis portabat pecuniam? Respondebimus, rem pauperum in usus suos convertere nefas putavit, nobisque idem tribuit exemplum.* Et alibi: *Ille pro nobis & crucem sustinuit, & tributa reddidit, nos pro illius honore tributa non reddimus, & quasi filii Regis à vectigalibus sumus immunes,*

XII. Præfectum Modestum datis ad eum litteris monebat Basilius, Presbyteros & Diaconos olim nullis obnoxios fuisse tributis, vel oneribus publicis; non ita pridem illis subjugatos fuisse; Rogabat ergo Præfectum, ut Clericos omnes ei restitueret immunitati, quam lex & consuetudo firmassent. *Epist. 279. 304.* *Ut juxta antiquas leges, qui Deo in sacris ministeriis inserviunt, liberi relinquantur à solutionibus, &c. Ita exemptio ad Clericos omnes extenditur.* Scripsit & alias ad immunitatem Monachorum vendicandam.

XIII. Ad Constantini potissimum hic legem alludere videtur Basilius. Placuit enimvero illi, ut Clerici omnes tributorum immunes essent; sed Clero inscribi noluit, nisi pauperes, aut quorum res adeo tenuis esset, ut oneribus publicis ferendis par non esset. *Cod. Theod. L. 16. T. 2. Leg. 3.* *Cùm Constitutio emissa præcipiat nullum deinceps decurionem, vel ex decurione progenitum, vel etiam instructum idoneis facultatibus atque obeundis publicis muneribus opportunum, ad Clericorum nomen, obsequiumque confugere: sed eos de cætero in defunctorum dumtaxat Clericorum loca subrogari, qui fortuna tenues, neque muneribus civilibus teneantur obstricti.* Ea lege prior quædam lex confirmatur, cujus tamen vis declaratur retro trahi non potuisse. Eam ipsam denique confirmat alia Constantini Lex sequens: *Ibid. l. 6.* *Ne temerè & citra modum populi Clericis connectantur; sed cùm defunctus fuerit Clericus, ad vicem defuncti alius allegetur, cui nulla ex municipibus prosapia fuerit, neque ea est opulentia facultatum, quæ publicas functiones facillimè queat tolerare, &c. Opulentos enim sæculi subire necessitates oportet, pauperes Ecclesiarum divitiis sustentari.*

XIV. De quibus hic agitur, Decuriones, iidemque Curiales, Municipiorum Senatores erant, ac proinde & opibus & honoribus cæteris civibus earundem urbium antecellentes. Munera & onera publica ipsi sustinebant, ipsorumque familiæ, opulentia ipsa sua ei jugo astrictæ, ut lex ipsa clamat: *Opulentos enim sæculi subire necessitates oportet.* Et opibus ergo & natalibus suis his oneribus subjiciebantur. Subducere se his illi confidebant Clericatu profitendo; at cum ejus professionis dux & auspex esset terrena cupiditas, fucatam pietatem refellebant Imperatores, reclamabantque, res & familias eorum jamdiu his oneribus publicis addictas fuisse, eoque ad Clerum ne admitterentur, ea illos irregularitate retardari.

XV. Non est ergo, quod ex his quisquam legibus sibi fingat, neminem potuisse injussu Imperatorum Clericorum albo adscribi. 1. Nec enim hic Clericatu lex arcet, nisi eos quos sua jam irregularitas, & Ecclesiæ lex arcebat, immo & naturæ ipsa quodammodo vox, & authoritas. Si enim ordinari fas non est servos, & debitores, ne dominis subtrahantur servi, creditoribus debitores: quantò magis iis ordinandis abstinendum est, qui Reipublicæ servi, & debitores sunt? Familiæ Curialium, res, hæreditates jam olim his vinculis constringebantur; ante etiam forsan, quàm Christi illi fide imbuerentur. Solos ergo eos Clericatu summovebat Constantini lex, quorum personæ & res hoc servili nexu constringebantur. 2. Cùm pauperes, vel re freti valde tenui, his oneribus non subessent, eos ordinibus initiari non prohibet Constantinus. 3. Non agit probabiliter hæc lex, nisi de Municipiis, quibus præerat Curia, aderant Decuriones, Curiales. In Majoribus enim Coloniis ubi erat Senatus, erant & Senatores, nullæ istiusmodi servitutes, nulla onera, vel personis imminebant, vel rebus. Itaque Senatores Romani & Imperii Magnates tota se libertate dicabant, vel Monasticæ professioni, vel Clero: nullo eos, vel eorum bona remorante istiusmodi nodo, nulla cogente lege, ut copiam faceret Imperator. Demetrias, Paula, & tot aliæ opulentissimæ fœminæ, quarum Encomia texere sancti Patres, Pammachius, Paulinus, Ambrosius, Germanus, aliique Romanorum nobilissimi, Claustro, vel Clero sese addixere, se suaque Christo mancipavere, nulla usquam mentione Imperatoris consensus, concessi, aut requisiti. Namque ad Valentinianum ventum est, non ut ipse assentiretur ordinationi Ambrosii, sed ut Ambrosium ipsemet cogeret assentiri.

XVI. Nec ex his legibus id inferas solos pauperes & ignobiles Clero nomen dedisse. Contrà isti, quos modò nominavi, & opulentiæ & nobilitatis gloria prorsus insignes. His legibus non agitur, nisi de Municipiis: nec Clero abiguntur, nisi Curiales & Decuriones, qui jam canonicis abigebantur Regulis, ob geminæ servitutis nexum, personæ & substantiæ. In his Municipiis vacantes Clericorum sedes occupare non poterant nisi pauperes, cùm divitum omnium personæ, familiæ, terræ jam olim devinctæ essent muneribus, functionibus, expensisque publicis. Sed cùm Decuriones,

vel Curiales, eorumque stirpe orti non essent, quantiscumque fulgerent natalibus, opibusque, iis integrum erat Clero accedere. Soli excludebantur divites, iidemque publicis muneribus impensisque astricti. *Neque muneribus civilibus obstricti*, ait Constantinus Imperator. *Non obnoxii publicis privatisque rationibus*, ait in lege sua Arcadius. Non poterat Decurio sese serviture excutere, non poterat ea de causa ordinibus decorari; non quod dives, non quod aliquali natalium gloria esset, sed ex adverso, quod ejus familia & substantia servilibus laqueis, & oneribus publicis esset innexa. *Præjudicio sanguinis, &c. Cum substantia sua functionibus subjaceat civitatis, &c. Ex Curialium natus genere, &c.* ait Constantius Imperator.

Cod. Theod. L. 16. T. 2. L. 2. 32.

XVII. Fateor à Constantino oneribus publicis subdi, & Clero ablegari, non Decuriones tantùm, & eorum stirpem, sed & divites: *Decurionem, vel ex Decurione progenitum, vel etiam instructum idoneis facultatibus, &c. Progenie municeps, vel patrimonio idoneus, &c.* Verùm id non ad quoscumque divites trahendum, sed ad plebeios, quorum bona his oneribus erant addicta. *Plebeios divites ab Ecclesia suscipi penitus arcemus.* Hi ergo plebeii divites Ordinibus ab Imperatoribus summovebantur, quod quædam servituris vincula eorum possessionibus injecta, & impressa essent. Divites quicumque ex Senatorum, & ex Equitum Ordine eo numero non continebantur, nec lege ulla arcebantur Clericatu.

Ibidem. L. 3. 6. 17

XVIII. Inde est quod Imperatores fatebantur Clericatu à se non excludi, nisi eos qui hoc prætextu ambirent immunitatem à servilibus nexibus & oneribus, quibus res & personæ eorum tenebantur. *Obsequia publica declinantes ad Clericorum numerum confugerunt, &c. Ne sub specie Clericorum à muneribus publicis vacatio deferatur.* Pleræque leges aliæ in eandem rem editæ, idem palam sonant. At qui Nobilitatis & opum gloria clarebant, non ii sanè aliquo se onere, vel vinculo solvi ordinatione vel Clericatu avebant.

Ibidem. L. 3. 6.

XIX. In solvendis ergo difficultatibus, quæ ex his legibus graves emergere videbantur in Cleri libertatem, laboratum non est, nisi ex minùs explorata servitute divitum rusticorum, vel Curialium. Si enim satis perspectum fuisset, res & personas plebeias jam olim vincula subiisse servitutis nescio cujus, qua functionibus & oneribus, & expensis publicis obligabantur: non magis mira accidisset eorum ejectio à Clericatu, quam servorum, & obæratorum. Unam hic addam porro Honorii legem, qua edicit, qui Clericali ordine externsus fuerit, aut qui eo se ipsum ejecerit, adjici eum ordini debere Decurionum, & oneribus publicis pro modo facultatum addici. *Ut & pro hominum qualitate & quantitate patrimonii, eum Curia sibi vendicet, ut vel ordini suo, vel Collegio civitatis adjungatur, modo iis quibuscumque apti erunt, publicis necessitatibus obligentur.*

Ibidem L. 39.

XX. Porro ex Concilio Sardicensi manifestè proditur, nequaquam Clericatu interdictos fuisse divites, ubi statuit, ut si ii ad Episcopatum extollantur, per gradus utique inferiorum promoveantur Ordinum. *Si fortè aut dives, aut scholasticus de foro, aut ex administratore Episcopo fuerit postulatus, &c.* Si quis autem velit his verbis, *fuerit postulatus*, declarari postulatam à Principe dispensationem, ut hujusmodi ordinari possent; fateri cogemur ejusmodi homines rationibus publicis implicatos fuisse, *ex administratore*, cúmque eorum bona muneribus civilibus mancipata essent, Principis concessione opus fuisse, ut eo illi nexu absolverentur.

Can. 13. vel 10.

XXI. Edicitur quidem lege Arcadii, ut in vacuas Clericorum sedes vocet Episcopus Monachos: *Si quos fortè Episcopi deesse sibi Clericos arbitrantur, ex Monachorum numero rectius ordinabunt.* Sed hic negari non potest, quin nobilissimi quique, & locupletissimi Monasticum institutum amplecti possent, & ita Clero inscribi. Testes profero Paulinum, & illum quem crebris Encomiis ornavit Hieronymus: *Pammachium Monachum Ecclesia peperit, & patris & conjugis nobilitate patritium, eleemosynis divitem, humilitate sublimem.* Et ibidem: *Nostris temporibus Roma possidet, quod mundus ante nescivit. Tunc rari sapientes, potentes, nobiles Christiani: nunc multi Monachi sapientes, potentes, nobiles, quibus cunctis Pammachius meus sapientior, potentior, nobilior.* Ita Hieronymus in Epistola ad Pammachium ipsum super obitu Paulinæ uxoris. His certè nobilibus & opulentis viris tam facilè patuissent Cleri, quam Cœnobiorum fores.

Cod. Theod. L. 16. T. 2. l. 32.

XXII. Obvia est in Theodoreti historia Concilii Illyrici Synodalis Epistola ad Episcopos Asiæ, ubi Episcopos ex Magistratuum Collegio eligi cupere se significant. Sed similior veri, & plausibilior alia est editio, qua optatissimum dicitur, ut Episcopi eligantur ex eorum numero, qui Episcopali jam ordinatione decorati fuere, sed Episcopatu tunc nullo gaudent. Doctissimi Sirmundi versio favet Magistratibus. *Ex sano & probo Magistratu functis.* De filiis Episcoporum eum interpretatur locum Valesius. Sed cùm eum in scopum collimet Concilium, ut Neophytis aditus intercludatur, planum est, ejus loci intelligentiam eo vergere, ut ad Episcopatum non vocentur, nisi qui jam Episcopi sine Episcopatu sint, aut Presbyteri.

L. 4. c. 8.

XXIII. Ubi semel viri clarissimi Clero fuerant adglutinati, nec inusitatum jam erat, nec injucundum Episcopis, eorum filios in eandem Domini sortem transcribi velle. Ab Ambrosio ipso observatum illud est, insito quodam naturæ impetu ferri filios ad paternam professionem amplectendam, quanquam in Clero id quidem minùs frequens sit. *Amat unusquisque sequi vitam parentum. Plerique ad militiam feruntur, quorum militaverunt patres. In Ecclesiastico verò nihil rarius invenias, quam eum qui sequatur institutum patris: vel quia graves deterrent actus, &c.*

Offic. l. 1. c. 44.

XXIV. Beati Germani Altisiodorensis Episcopi vitam, qui litteris mandavit Presbyter Constantius, ubi de ejus natalibus splendidissimis egit, *Parentibus splendidissimis procreatus*, & de Provinciis ab eo administratis: *Protinus Respublica ad honorum præsumpsit insignia. Ducatus culmen & regimen per Provincias conferendo:* Simplicium memorat Altisiodorensem Episcopum cœlesti nuntio monitum, successorem ei futurum Germanum, ad Julium Galliarum Præfectum profectum esse, quo potestatem acciperet Germani in Clericum attondendi: *Posco celsitudinem tuam, ut licentiam tribuas mihi roganti, eundem Germanum tonsurare.* Cœlesti imperio paruit Præfectus, & Episcopi annuit postulatis. *Licèt necessarius sit atque utilis Reipublicæ nostræ, tamen quia Deus sibi illum elegit, contra Dei præceptum venire non possum.*

L. 1. c. 1.

Cùm illigatus esset tum Germanus Provinciæ administrationi, splendida illa servitute irregularitatem sibi quandam induebat, qua à Clericatu summoveretur. Itaque quantumvis aurea ejus vincula

necesse erat ab Imperatore vel Præfecto solvi, quo liber & expeditus ad Clerum evolaret. Non ergo hinc efficies, divites Nobilesque sine Principis assensu non potuisse Clero adscribi. Sed eo consensu opus tuio fuisse, cum ii erant sacris Ordinibus innectendi, qui publicis jam muneribus & administrationibus Provinciarum erant implicati.

CAPUT XIX. *P. 2. l. 3. c. 3.*

De fundis & hæreditatibus Ecclesiæ adscriptis, à temporibus Clodovæi ad tempora Caroli Magni.

I. Non sinebant Justiniani leges construi Ecclesiam, nisi appensa dote pro modo Cleri ibi assigendi, nec augendi, nisi adauctis fundis.

II. Cogebant hæredem incœpto Ecclesiæ extremam manum admovere.

III. Pulcherrima Gregorii Magni decreta ad levandos servos & rusticos, ii quibus agri Ecclesiæ colebantur.

IV. Et ad tutelam patrimonii pauperum.

V. VI. Summa æquitate, humanitate, largitate.

VII. Non solùm Ecclesia Romana patrimonium plures in Provincias exporrigebantur.

VIII. Mira Regum Galliæ largitionum exempla: & privatorum Galliæ quorundam. Cœnobium suum Abbas jam ditissimus maluit ditari pensionibus pecuniæ annuæ, quàm agris.

IX. Complures Monachi pœnitentia fundos terras accepere colendas, aut etiam primùm excolendas.

X. In Anglia Regum liberalitas fundis complurimis Ecclesias ditavit.

I. QUi Constantinopoli Ecclesias extruxerant, illi, ut author cum primis idoneus est Justinianus Imperator, amplissimos illis in dotem agros & proventus assignabant, pro numero Presbyterorum, Diaconorum, Diaconissarum, Subdiaconorum, Cantorum, Lectorum, Ostiariorum, qui in sacro ibi ministerio excubias acturi erant; nec augeri poterat is numerus, ne jam minùs pares essent proventus: denique ne augendus quidem erat Clericorum numerus spe amplificandorum etiam redituum; sed tot absolutè admittendi erant, quot
Novel. 3 Præfat. in præsentiarum ali possent. *Singuli qui sanctissimas Ecclesias ædificarunt in hac felicissima civitate, non pro ædificio solummodo cogitaverunt, sed etiam ut expensas sufficientes darent, & determinarent quantos quidem competens esset Presbyteros per unamquamque Ecclesiam, quantosque Diaconos, masculos atque fœminas, & quantos Subdiaconos, & rursum Cantores & Ostiarios constitui, & super hæc etiam Ostiarii expensas definierunt, & reditus proprios dederunt, sufficientes iis, quæ à se constituta sunt, &c. Non oportet ad mensuram expensarum quærere etiam possessiones, hoc enim simul ad avaritiam impietatemque perducit: sed ex iis quæ sunt, expensas metiri.*

Novel. 67. II. Nec minùs luculenta alia ejusdem Novella Constitutio, ubi præfatus non posse novam condi Ecclesiam, nisi antè annuat Episcopus loci, & Crucem ipsemet ibi defigat ritu usitato, & annuos proventus assignari curet ad Altaris ministerium, & ad ministrorum alimenta: subdit Imperator, si quis gloriam conditæ à se Ecclesiæ aucupetur, cui ejus dotandæ facultas non adsit, posse ab eo restaurari priscarum aliquam Ecclesiarum, cujus residui sint proventus satis idonei, ipsa verò ædes ruinam faciat. Alio denique loco jubet, ut qui Ecclesiam extruere vel restaurare cupit, perficere compella-
Novel. 131. c. 7. tur, compellantur & post ejus mortem hæredes. *Si semel cœperit aut novam ædificare Basilicam, aut veterem renovare, modis omnibus compellatur à beatissimo locorum Episcopo & Oeconomis ejus, & civili Judice eam explere: & si is distulerit, eo moriente hæredes ejus opus inchoatum adimpleant.*

III. Nusquam mirabiliora Ecclesiarum opulentiæ documenta, sed & nusquam illustriora sanctissimæ administrationis insignia, quàm in Epistolis Gregorii Papæ. Nemo nescit agricolas, vinitores, conductores agrorum, rusticos tum penè universos servilis fuisse conditionis, & agris colendis ipsa nascendi sorte fuisse mancipatos. Eos agros suscepit Ecclesia ea conditione qua legabantur cum colonis & cultoribus suis; sed in iis mox regendis etiam ipsa ex ingenio suo explicuit charitatem, libertatem, suavitatemque, quæ servile jugum mirum in modum leniret & allevaret. Rescito Gregorius rusticos terrarum Ecclesiæ in Sicilia juribus & oneribus quibusdam gravissimis vexari, cùm uxores ducerent; Villicorum filios parentibus non succedere, quòd eorum hæreditas ad Ecclesiam transfunderetur; cupidiùs crimina plecti pœnis pecuniariis; res furto intercepras non restitui propriis dominis: jussit ut posthac uno ne plus nummo penderent in contrahendis conjugiis: villicorum hæreditates ad proximos ut devolverentur: si impuberes essent eorum liberi, darentur ab Ecclesia tutores; ne pœnæ corporales pecuniariis commutarentur; domino, non Ecclesiæ restituerentur res subductæ: nec enim sordido quæstu Ecclesiam delectari. *Quia nos sacculum Ecclesiæ ex lucris turpibus nolumus inquinari.* L. 1. Ep. 42. Voluit Pontifex eam chartam omnibus Siciliæ rusticis communicari, ut ea instructi armarique injuriosas exactiones omnes refellerent. *Scripta mea ad rusticos quæ direxi, per omnes massas fac relegi, ut sciant quid sibi contra violentias debeant defendere ex authoritate nostra, eisque vel authentica vel exemplaria eorum dentur.*

IV. Sed non sola summi Pastoris charitas enitescit, in propulsandis à colonis Ecclesiæ gravioribus vexationibus: *Ut sine alicujus vexatione coloni Ecclesiæ frumenta congregentur.* L. 1. Ep. 70. Mira quædam etiam & pervigil providentia se aperit, ne quid de patrimonio pauperum dilabatur. Hinc illa juramenta, quæ Gregorius ab iis extorquebat, quos ei regendo præficeret: hinc & illa ad eos præcepta, ne vel sua ipsius præcepta exequerentur, sicubi ea comperissent utilitati pauperum & patrimonio Christi adversari. *Sed tua experientia sanctæ Ecclesiæ utilitatem conspiciat, memor quod ante sacratissimum B. Petri corpus, potestatem patrimonii ejus acceperit. Et licèt hinc scripta decernant quod utilitatem patrimonii impedit, nullo modo fieri permittat, quia nec nos sine ratione aliquid dedisse reminiscimur, vel dare disponimus.* Prædia tum Ecclesiæ sua multi adjiciebant, annuis contenti pensionibus dum adviverent. Probatum illud est à Gregorio, dum Ecclesiæ & pauperibus aliqua fieret accessio. *De ancilla Dei, videtur mihi, ut continentiam facias, si utile conspicis: aut certè donationem, quam fecit, reddas.* L. 1. Ep. 42. Et in eadem Epistola: *Liberato negotiatori, qui se Ecclesiæ commendavit, annuam continentiam à te volumus fieri.* Ubi verbo *continentia* perspicuum est significari annuam pensionem. *Commendare* autem se itaque jam tum dicebantur Ecclesiæ, qui se & res suas ei dedebant. Dabat & in Emphyteosin Ecclesia fundos suos, quorum occasione exigebat & quasdam Gregorius angarias. Cùm trabes aliquas ex Sicilia Romam devehi jussisset, ad sarta tecta Ecclesiarum Romanæ civitatis, scripsit Pontifex ad Gregorium Expræ-

f-ctum, qui Emphyteuta erat Ecclesiæ; suos ut homines & boves commodaret, qui trabes ad littus L.10.Ep 56 usque maris pertraherent. *Petimus ut gloria vestra de possessionibus, quas illic in emphyteosin habet, hac in re homines cum bobus suis faciat præbere solatia.* Utque magis magisque pateat, quàm sapienter Gregorius nec de lenitate animi, nec de jure temporali Ecclesiæ quidquam remitteret, cùm Defensoris monere honestasset colonum Ecclesiæ quendam, vetuit ne liberos conjugari sineret extra locum, sua L.10.Ep 28. cui illos nascendi conditio devinxerat. *Quia ita benigni esse debemus, ut tamen Ecclesia militas non lædatur, mandamus, ne filios suos quolibet ingenio, vel excusatione foris alicubi in conjugio sociare præsumat; sed in ea massa, cui lege & conditione ligati sunt, socientur.*

V. Servos quandoque Ecclesiæ servitute absolveL.5 Ep 15. L.7.Ep 96. L.8. Ep 4. bat sanctissimus Pontifex, *Liberos, Civesque Romanos efficimus:* ea lege ut si sine justa prole obirent, bona eorum omnia io fiscum Ecclesiæ revolverentur. Cùm rescisset rusticos terrarum Ecclesiæ in Sardinia, alias quàm Ecclesiæ terras excolere, incultos autem jacere ejus interim agros, ei malu studuit medicari. Cùm vir dives Neapoli suis ipse in ædibus Cœnobium extruxisset, servos ejus omnes huc illucque dissipatos recolligi curavit Gregorius, ut terras colerent tam magnifici Fundatoris, sui operis fructibus alerentur, reliquum Monasterio offerrent.

VI. Si servi Ecclesiæ servas sæcularium uxores duxissent, alias ipsis servas restitui curabat. *Si* L.9 Ep.110. *fortè mancipiis Ecclesia nostra conjuncti sunt, dando pro eis vicarios, recompensa.* Conquerente agricola Ecclesiæ, quòd non pro modu sui laboris remuneratus fuisset, Pontifex quanquam non nescius, non solos eum Ecclesiæ agros excoluisse, jussit tamen cumulatiorem ei mercedem refundi. *Colonus Eccle-* L.9. Ep.13. *siæ queritur triennii tempore se laborasse, & mercedem non ut dignum est, accepisse.* Quo pater utcumque servilis videretur horum colonorum conditio, justa tamen eos mercede donari solitos, perinde L.9 Ep.16. ut laborassent. Ubi inaudiit alium quendam Ecclesiæ agricolam, hospitalitatis studiosissimum esse, agrum Ecclesiæ illi dum superstes esset, addixit, omnibus illum absolvit exactionibus, quo terræ suæ proventus omnes in hospitum solatia consu- L.9. Ep. 58. meret. Vili quandoque pretio Gregorius emi sibi cupiebat illos in Sardinia servos, qui Barbaricini vocabantur, & qui eò probabiliter existimantur ex Africa traducti fuisse, quò colendis eos Ecclesiæ terris addiceret.

VII. Docet nos denique Gregorius, non solam Ecclesiam Romanam patrimonium habuisse amplissimum, & per Italiam, Siciliam, Galliam, aliasque Provincias sparsum; sed & Ecclesiæ Mediolanensi & Ravennati ingentes fuisse agros in Sicilia, unde & conjicere datur de cæteris Ecclesiis. Ita enim ille de Ecclesia Mediolanensi: *Un-* L.8. Ep ult. *de possunt alimenta sancto Ambrosio servientibus Clericis ministrari, nihil in hostium locis, sed in Sicilia & in aliis Reipublica partibus consistit.* Jam de Ecclesiæ Raveonatis patrimonio in Sicilia: *Quia pa-* L.9. Ep. 4. *trimonium Ecclesia Ravennatis, quòd in Sicilia constitutum est, &c.*

VIII. Io Conciliis Galliæ propemodum omoibus statuta fuot nonnulla, ad tutelam fundorum & agrorum, qui vel Regum largitate, vel pietate fidelium Ecclesiæ adjecti fuerant. In Concilio Aurelianensi I. congratulati sunt Præsules munificentiæ Clodovæi Regis in Ecclesias. *De oblationibus* Can. 5. *vel agris quos domnus Rex Ecclesiis suo munere conferre dignatus est, vel adhuc non habentibus Deo inspirante contulerit, &c.*

Sed & exemplis addocebit Gregorius Turonensis, quàm exaggerata & Regum & privatorum interdum liberalitas in Monasteria & Ecclesias effunderetur. Bledericus Territorii Carnotensis incola triginta annis conjugatus, & adhuc sine prole, sua omnia transcripsit Ecclesiæ & Abbati sancti Martini. Natis postea sibi liberis non pœnituit tamen illum suæ largitatis, cùm eo se beneficio etiam obligatiorem esse intelligeret beato Martino. *Veruntamen non refragavit acceptis filiis promissionem homo ille, sed eis alia loca tribuens, qua primùm sancto largitus fuerat, confirmavit.* In vita S. Martini, L. 4. c. 12.

Venit aliquando Abbas Lupicinius copiosissimæ Congregationis parens ad Regem Chilpericum, suam ut ei summam nudaret inopiam. Jussit Rex tantum agrorum addi, quantum alendis Monachis satis esset. Sed cùm paupertatis amore incitatus impatienter ferret pissimus Abbas, à suis terrenas possessiones obtineri, Regem interpellavit, ut fructus & proventus largiretur potiùs ad sui Cœnobii sustentationem, quod & à Principe concessum est. *Agros & vineas non accipiemus: sed* Vita Patr. c. 1. *si placet Potestati vestra aliquid de fructibus delegare, quia non decet Monachos facultatibus mundanis extolli, sed in humilitate cordis, Dei regnum justitiamque ejus exquirere. At Rex cùm audisset hac verba, dedit eis præceptionem, ut annis singulis trecentos modios tritici, ejusdemque mensura numero vinum accipiant, & centum aureos ad comparanda Fratrum indumenta, quod usque nunc à fisci ditionibus capere referuntur.*

IX. Non ita tum omnes afficiebantur Monachi. Incultos enim potiùs persæpè agros susceperunt, quos primi excolerent, & multo sudore panem madefacerent, quo pascebantur. Laudatissima erat & horum paupertas, qui possiderent illi quidem terras, sed in commune, sed ut patrimonium pauperum, ut patientiæ & laboris, ut pœnitentiæ denique materiam. Denique plus satis etiam eminent opulentia Ecclesiæ Gallicanæ, & prædiorum ejus ubertas & copia, cum Optimates & Nobiles in hanc velut opimam prædam invaserunt, & insatiabili ac infanda avaritia & rapacitate, Majorum suorum illustrissima monumenta largitatis deprædati sunt.

X. In Anglia cùm Rex Osuvi victoriam valde insignem reportasset de hostibus suis, filiam suam Cœnobio Virginum dicavit, uno non amplius ante anno natam, cum duodecim latifundiis, quorum singula à familiis decem excolebantur. *Singu-* L. 3. c. 24. 25. *la possessiones erant decem familiarum*; etiam *ablato studio militia terrestris, ad exercendam militiam cælestem.* Ita Beda, qui paulò pòst commemorat *Monasterium* L. 4. c. 3. *quadraginta familiarum*; aliud etiam familiarum quinquaginta. Hoc est, quorum agris colendis addictæ erant quinquaginta familiæ agricolarum, servili nexu vinctorum.

CAPUT

CAPUT XX. *P. 2. l. 3. c. 7.*

De Testamentis in favorem Ecclesiæ factis à temporibus Clodovæi Regis ad Carolum Magnum.

I. Christo & Ecclesiæ dari permittebant Constantinus, & Justinianus sine modo, sine limite. Mos hæredes instituendi Christi, Martyris cujuspiam, vel Archangeli.

II. Formulæ solemnes testamentorum minus necessariæ, ubi ea in gratiam Ecclesiæ fiebant.

III. Cœnobia succedebant Monachis, & Monialibus, qui vita abibant intestati, vel sine prole, sine proximis. Si liberi illis essent, non tamen legitima portione Cœnobium frustrare poterant. Sed statuere poterant, ut filii legitima portione contenti essent.

IV. Nec parcitur Gentilium Deorum templis, & in Collegia.

V. Viduis & Diaconissis prohibitum est ab utroque Valentiniano, ne quid Ecclesiæ donarent, aut legarent. Leges eorum à Marciano, & Justiniano abrogatæ.

VI. Episcopi executores Legatorum piorum.

VII. Quam non cupide se ageret Gregorius Magnus circa testamenta.

I. ANnuerat Constantinus lege lata, ut testamento Ecclesiis fideles largirentur, sine limite, quidquid religio, quidquid pietas suaderet. *Habeat unusquisque licentiam sanctissimo Catholico venerabilique Concilio decedens bonorum quod optavit relinquere.* (Cod. Theod. De Episc. & Cler. l. 4.) Ita in Codice Theodosiano. At suo Justinianus Codici illam inseruit à se editam Constitutionem, qua declarat, plura jam sibi testamenta occurrisse, *Jam enim in complura hujusmodi testamenta incidimus*, quibus hæres ex asse, vel ex semisse, vel ex parte aliqua nuncupabatur Christus, vel Archangelus quispiam, aut Martyr, non designata peculiari Ecclesia: & tum eam hæreditatem addici debere, vel primariæ ejus loci Ecclesiæ, vel ædi sacræ Martyris, vel Archangeli, si qua ibi sit. *Ex asse quis scripserat Jesum Christum heredem, aut ex dimidia, aut ex alia portione. &c.* (Cod. de Sacros. Eccl. L. 1. Le. 26. Et Novel. 131. c. 5.) Ulpianus in eo Titulo, *Qui heredes institui possint*, docet potuisse Romanos hæreditates suas transcribere, non quibuslibet Diis, sed iis quos Senatus, vel Principes designassent, ut Jovi Capitolino, Marti Franciæ, Herculi Gaditano, Dianæ Ephesiæ, Cœlesti Carthaginensi. *Deos instituere heredes non possumus, præter eos, quos Senatusconsulto, & Constitutionibus Principum instituere concessum est.* Id Justinianus à superstitione & mendacio traduxit in germanam Dei religionem.

Ab eodem rursus alibi pronunciatum est, qua demum quisque ratione donasset Ecclesiæ, testamento, donatione, legato, fideicommisso, quanquam testator executionem Episcopo non commendasset, executioni tamen instare debere Episcopum, si cessent proximi. Si cunctator verò sit ipse Episcopus, aut desidiosus, cura executionis ad Metropolitanum, aut ad Patriarcham devolvatur. Denique nulli non fideli jus erit lege agere ad urgendam executionem, cùm ejusmodi res ea sit, ut omnium prorsus intersit Ecclesiæ filiorum. *Cuicumque civium idem etiam facere licentia erit. Cum sit enim communis pietatis ratio, communes & populares decet etiam affectiones constitui harum rerum executionis.* (Cod. De Episc. & Cler. L. 1. Le. 45.) Sed Judex ipse vindexque imminebit Imperator supinitatis Episcoporum in hoc negotio. *Etiam Imperialem motum super hujusmodi contemptu experietur.*

II. Testamenta in captivorum & pauperum solatium edita, noluit Justinianus irritari ob formarum juris solennitates minus scrupulosè servatas. Id cavit ipse Constitutionibus suo publicatis, quibus ceu monumentis quibusdam sempiternis largitatis ejus & effusæ in pauperes benevolentiæ memoria posteritati commendetur. Nec illa nobis prætereunda est Constitutio, qua decernit, ut si quis Ecclesiæ legaverit aurum, vel fundos, ea lege ut distrahi nunquam possint, nec permutari, nec alienari, eam legem incorrupta fide servandam esse; (Ibidem. Le. 43. Novel. 13. c. 12.) propterea quod etsi mortale sit, quidquid usquam hominum est, immortalis sit tamen Ecclesia, nec ullo temporum limite circumscribendi sint charitatis ejus Thesauri. *Homini etiam cuicumque cursus unus est vita, ab opifice datus, cujus finis est omnino mors: venerabilibus verò domibus & earum cœtibus, indesinenter à Deo custoditis, non est aeque secundùm earum possessiones inducere aliquam metam: sed quousque utique permanserint venerabiles domus, manent autem in perpetuum, & usque ad hujus sæculi consummationem, quousque Christianorum nomen apud homines erit & coletur: æquum itidem & est manere & in perpetuum relictas erogationes, aut reditus immortales, semper piis actionibus nunquam cessaturis servituros.* (Cod. De Ep. & Cler. L. 1. le. 56.)

III. A Theodosio Juniore & Valentiniano jam sancitum fuerat, si Episcopus, Clericus, Monachus, Monialis intestati morerentur, & carerent proximis, res eorum omnes ad Ecclesiam, vel Cœnobium transferrentur. *Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Diaconissa, seu Subdiaconus, vel cujuslibet alterius loci Clericus, aut Monachus, aut mulier, quæ solitariæ vitæ dedita est, nullo condito testamento decesserit, nec ei parentes utriusque sexus, vel liberi, vel agnationis cognationisque jure junguntur, vel uxor extiterit: bona quæ ad eum vel eam pertinuerunt, sacrosanctæ Ecclesiæ, vel Monasterio, cui fortè fuerat destinatus, aut destinata, omnifariam socientur.* (Cod. Theod. L. 5 T. 3. c. 1. Cod. l. 1 De Episc. & Cler. Leg. 20.)

Nec minor Justiniani propensio ad Cœnobiorum opes amplificandas. (Ibidem.) Statuit enim ut omnium, qui in Cœnobiis profiterentur, nec liberorum quidquam sustulissent, res omnes ad Monasterium conferrentur. *Si qua mulier, aut vir Monasticam elegerit vitam, & intraverit Monasterium, filiis non extantibus, Monasterio quod ingreditur, res ejus competere jubemus.* (Novel. 123. c. 38.) Si proles usit, legitimam ei portionem non subtrahent, sed nec sibi etiam ipsis, hoc est, Monasterio eam subtrahent. *Propria sua persona filiis connumerata, unam sibi partem omnibus modis retineat, quæ debeat juri Monasterii competere.* Ita nec filii, nec Cœnobia legitima hæreditatis portione fraudari possunt, cæteroqui in potestate est parentum reliquam hæreditatem vel filiis addicere, vel transcribere Monasterio. Perspicua sunt in eam rem ipsa legis verba; sed & ex iis quæ sequuntur, argumentum in id non leve exprimeretur. Nam si autè vita excedant parentes, quam liberis & Monasterio res suas partiantur, filii quidem legitima portione contenti esse jubentur, reliquis Monasterio bonis omnibus cessuris. *Si verò in Monasterio degens moriatur, antequam inter filios suos proprias distribuat res, legitimam partem filii percipiant, reliqua verò substantia part Monasterio competat.* Vetuit denique Justinianus, ne vel parentes à filiis, vel filii à parentibus hæreditatis spe & jure ejicerentur, ob aliqua ante professionem Monasticam commissa. *Nullam verò licentiam damus, aut parentibus filios, sæcularem vitam relinquentes, velut ingratos à sua excludere hereditate, pro ea culpa, qua Monasticam ante professionem admissa sit.* (Ibid. c. 41.) Ita verti debuit contextus Græcus, à quo recessit Editio Latina. Hæ nimirum tunc vigebant

I

regulæ Juris Civilis & Christiani, ut qui in Cœnobium se recipiebat, si necdum de rebus suis quidquam decrevisset, sua hac ipsa professione testificaretur, se Deo seipsum & sua omnia addixisse, illæsa legitima portione liberorum, conjugis, creditorum. *Nunc autem cum Monachus factus est, hoc ipse suas res omnes obtulisse Monasterio videtur, si priùs testatus non sit. &c. Ingredientem simul sequuntur omnino res; licet non expressè, qui introduxerit eas, dixerit; & non erit dominus earum ulterius ullo modo.*

Cod. l. 1. De Epis. & Cler. Le. 20. Novell. 5. c. 5.

IV. Illud jam attigimus à viro doctissimo animadversum, quantumvis amplum & munificum videretur Theodosii Junioris decretum, ut si Clerici, aut Monachi fato ante suo raperentur, quam testamentum condidissent, & sine ullis legitimis hæredibus, substantia eorum omnis ad Ecclesiam, vel Monasterium transferretur, gratiam illam omnibus communem & usitatissimam fuisse Societatibus & Collegiis, cujusmodi erant Decurionum, Militum, Nautarum, aliorumque. Collegia enim hæc omnia hæreditates [illegible]bant omnium sui cœtus, qui intestati, & sine necessario hærede obirent. Mira hinc laus extitit Ecclesiæ, quod tandiu non laboraverit, ut privilegio eo donaretur, quo jam olim fruebantur Collegia tam vilia Gentilium. Extremis hujus legis verbis illud insinuatur, caducas eas hæreditates ante prædæ objectas fuisse iis, qui eas ab Imperatoribus petere occuparent. Cùm Præfectus Taurus, ad quem Lex ista scribebatur, peculiari quadam necessitudine cum Theodoreto & Isidoro Pelusiota esset conjunctissimus, probabile est illis suggerentibus & ipso flagitante eam legem ab Imperatore publicatam.

V. In primam Constantini legem hoc Capite allegatam illud hic susius observabimus, ab eo concedi, ut Ecclesiæ donetur, tanquam Collegio, ac Conventui, *Catholica Concilio*: ut Marcus Aurelius concesserat Constitutione sua, ut omnibus omnium artium & professionum Collegiis, quidvis legaretur. Ea lege nec personis, nec rebus terminus ullus præscribitur, cùm Ecclesiæ Catholicæ donare volent. Ita integrum fuit fundos, domos, terras dare. Cúmque ea Lex *ad Populum* scripta fuerit, hinc meritò conjiciuntur rivuli quidam largitionum in Ecclesiam effluxisse Romanam. Denique in controversiam vocari non potest, quin Constantinus, Marcianus, & Justinianus fundos terrasque dona si testamento Ecclesiæ concesserint, summa quadam libertate & immunitate, cùm nulla usquam existant vestigia juris, vel exactionis cujusquam ex eo, quod terræ tributis obnoxiæ Ecclesiæ adderentur.

VI. Januario Calaritano Metropolitano mandavit Gregorius Papa, ut tota legum abuteretur authoritate ad urgendam executionem extremarum voluntatum eorum qui sua Cœnobiis bona testamento legassent. *Solerter secundum quod leges præcipiunt, admonere te volumus, ne pia vivorum, aut defunctorum voluntates, tua, quod absit, remissione cassentur.* Si hæredes autem ultra annum cessent, à fundando, vel construendo Cœnobio, jubet ut Episcopus ipse executionem testamenti adgrediatur, sicut leges ipsæ præscribebant. *Secundum piissimas leges, dilatas defunctorum pias voluntates, Episcopali supplebis studio.* Subdiacono, qui Nuntii munus obibat, rescripsit, ut executioni mandari curaret testamentum Comitioli, qui duncem, seu sextam partem hæreditatis Ecclesiæ, tantundem duobus liberis legaverat. *Nam sacrilegium & contra leges est,*

L. 3. Ep. 9. 10.

L. 8. Ep. 6.

si quis quod Ecclesiis relinquitur retinere tentaverit. Agit denique Pontifex in Dialogis, de Spoletana puella nobili, quam hæreditatis suæ exortem fecerat pater, quòd præter ejus voluntatem Monasticam induisset vestem: ita ut nonnisi permodici agri partem illi reliquerit. *Qua ex re factum est, ut tam pater sua substantia exhæredem faceret, nihilque ei aliud nisi sex uncias unius possessiunculæ largiretur.* Unde perspicies Monachos & Moniales paternæ hæreditatis cernendæ potestate gavisos semper fuisse, ut infra operosius suo loco manifestabimus.

VII. Sed ut ne qua terrenæ cupiditatis fuligo sanctissimo illinatur Pontifici, nihil aspernanti bonorum Ecclesiæ temporalium: luculento hic exemplo suspiciones id genus omnes abstergemus. Jubebant leges ut hæres pecunia sua emeret, & legatario daret, quod ei cumque testator legasset ex alienis rebus. Vetuit Gregorius Ecclesiam hoc uti jure, quod ea quidem in re terrenæ leges cœlestibus non consentirent; & quanquam temporalibus Ecclesiæ commodis conducibiles eæ viderentur, erant tamen omnino infensæ ejus ingenio, consiliis, divitiis ipsis, quas non alias ipsa veriores interpretatur, quam justitiæ & charitatis. *Et quidem quid in hac re sæculi leges habeant, & ipsi nostis & nos audivimus, quia hæres ad solvendum cogitur, si author ejus, vel testator aliena legaverit. Sed quia fraternitatem vestram lege Dei, non autem lege sæculi novimus vivere, valde mihi injustum videtur, ut, &c.* Hæc Gregorius ad Episcopum Messinensem, quem & hoc rursum admonebat, ut ne ea quidem acciperet, quæ Testator sponte sua pro sepultura offerebat, nisi in hæreditariis bonis superesset, quo familia foveretur. *Considerare, ut arbitror, debuistis, quæ esset summa ejus substantia: si quid esset, unde hi quos reliquerat, sustentari debuissent, & tunc pro sepultura opus accipere.* L. 7. Ep. 41.

Accipe & aliud alieni à terrenis omnibus animi specimen pulcherrimum. Ecclesiam Ammonia matrona domo & agro donaverat. Stephania nurus ejus & Calixenus filius ad Gregorium propere pervexerunt, ut suæ illi aperirent paupertatis angustias. Restituit illis Pontifex agrum domumque. Non quod nesciret rerum Ecclesiæ alienationes legibus & canonicis damnari institutis; sed in schola charitatis illud olim hauserat, altéque combiberat, charitati leges & Canones servire; porro nihil Legibus, Canonibusque tam consentaneum, quam juris rigorem clementia mitigari; beatissimum esse largiri, cùm vel maximè qui largitur, de inopia nihil ipse quidem periclitetur. *Quanquam ea, quæ ad Ecclesiæ jura perveniunt, alienari legis ratio non permittat: temperanda tamen interdum est censura districtionis, ubi misericordia respectus invitat. Maximè quando tanta est quantitas, quæ nec dantem onerat, & accipientis paupertatem juxta aliquid consolatur, &c. Ne plus sequi rigoris viam, quam causas videamur pietatis complecti, &c. Melius est in dubiis non districtionem exequi, sed ad benignas potius partes inflecti, &c.* L. 3. Ep. 23. 40.

CAPUT XXI. *P. 2. l. 3. c. 8.*

De Testamentis in favorem Ecclesiæ per Gallias, à Clodovæo ad Carolum Magnum.

I. In Gallicanis Conciliis excommunicatione innodantur, qui rapiunt, vel repetunt, quæ Ecclesiis etiam sine scripto relicta sunt.

II. III. Testamenta ibi Clericorum legum formulis absolvuntur.

IV. Leges nostra canonica, Regum authoritate fulta, adversùs Leges Romanas testamentorum convaluerunt.

V. Quod Episcopo legatur ab aliis, quàm à proximis, juris sit Ecclesiæ.

VI. Fideicommissa in fidei commissi Ecclesiæ.

VII. Leges Monasticæ in Galliis receptæ, Monasteriis fecunda & conducibiles, cum modo tamen.

VIII. IX. X. Filiis hæc familiàs, qui in Cœnobiis professi erant, desimili parvo ditatem & ipsi adibant, & bona sua largiebantur, pauperibus, fratribus, Cœnobio, pro suo libitu, dum ne quid sibi proprium retinerent.

XI. A Chilperico Rege vetitum non est, ne quis testamento Ecclesiam hæredem scriberet.

I. NEc in Ecclesia Gallicana elanguit vel custodiendi patrimonii Christi, vel terrenarum rerum & cupiditatum despicientia. Intentata est in Concilio Aurelianensi IV. excommunicatio iis, qui retinerent, vel repeterent fundos Ecclesiæ, à Majoribus, vel ab ipsismet antè donatos,
Can. 19. sine ullo chartarum instrumento. *Quicumque pro devotione sua oblationis studio aliquid in campellis, vel in vineolis, etiam absque scriptura probatur Ecclesiæ contulisse: si postmodum vel ipse vel hæres ejus hoc auferre voluerint, &c.* Eadem commin[…]atio in Conci-
Can. 16. lio Aurelianensi V. innovatur adversùs pauperum hos homicidas. Hinc illæ enim iræ, minæque, & diræ. *Ut necator pauperum communione privetur.*

II. Cùm plerumque Episcoporum & Clericorum testamenta lucro cederent Ecclesiæ, ideoque convellerentur, à pro[…]mis, quò à sæculi Judice rescinderentur, tanquam legum formulis adversa: serpenti huic pesti obviam ire studuit Concilium Lugdunense II. statuto ut nihilo secius ad exitum ea testamenta perducerentur, cùm illis abundè proderetur voluntas ultima testatoris, quamvis minutiæ formularum legalium non ita scrupulosè ser-
Can. 2. vatæ essent. *Quia multa tergiversationes infidelium Ecclesiam quærunt collatis privare donariis, id convenit inviolabiliter observari, ut testamenta, quæ Episcopi, Presbyteri, seu inferioris ordinis Clerici, vel donationes, aut quæcumque instrumenta propria voluntate confecerint, quibus aliquid Ecclesiæ vel quibuscumque conferre videantur, omni stabilitate consistant. Id specialiter statuentes, ut etiamsi quorumcumque religiosorum voluntas, aut necessitate aut simplicitate aliquid à sæcularium legum ordine visa fuerit discrepare, voluntas tamen defunctorum debeat inconcussa manere, & in omnibus Deo propitio custodiri.*

III. Nec me fugit ad eos hunc posse deflecti Canonem, qui plura dant Ecclesiæ, quàm per leges liceat; sed ad minùs observatas legum formulas malui [...]um trahere, quòd eò manifestè pertineat Concilium III. Parisiense, quod Lugdunensi
Can. 1 II. prævenerat. *Ut quia nonnulli per quaslibet Scripturas pro captu animi de facultatibus suis, Ecclesiis aliquid con[…]e probantur, &c.* Quod iisdem rursum
Can. 25. verbis [...] est in Concilio II. Turonensi. Trium horum Conciliorum ea verba, *pro captu animi, simplicitate,* visa mihi sunt solam formularum incuriam notare.

IV. Verùm id præ cæteris ponderandum sedulò est in his tribus Canonibus per eos derogari legibus Gallorum, Francorumque civilibus, invissimo tunc usu receptis. Clotarius I. in Edicto Confirmationis Concilii Parisiensis III. Romanos sanxit, hoc est, Galliarum vetustos incolas, & eorum posteros, qui Romano paruerant Imperio, antequam Franci ex Germania in has se regiones infunderent, legibus Romanis sese accommodaturos. *Inter Romanos negotia causarum Romanis legibus præcipimus terminari.* Conc. Gall. To. 1. pag. 318.
Sed idem ipse Rex videtur statuto Concilii Parisiensis suffragari, & derogationi ibi factæ legum Romanarum, cùm eodem Edicto confirmat donationes omnes in gratiam Ecclesiæ factas. *Ut oblationes defunctorum Ecclesiis deputata, nullorum competitionibus auferantur, præsenti constitutione præstamus.* Romanæ & Gallicanæ hic Reipublicæ reliquias absorbuit tandem aliquandò Francica dominatio; unde & leges Romanorum testamentariæ cessere legibus canonicis, authoritate Regia subnixis. Quin & posteriora Concilia eandem quam Parisiense III. si- Matiscon. I.
bi sumpsere licentiam ac libertatem, absolvendi fi- Can. 4.
deles ab observatione spinosa formularum testa- Paris. V.
mentariarum Juris Romani, ut suprà liquebat ex Can. 10.
Conciliis Lugdunensi & Turonensi; utque ex Concilio rursus patet Parisiensi V. quo Lugdunensi II. novus vigor additur.

V. Pernecessarium in Concilio Remensi editum Can. 10.
est Decretum, de successionibus quæ Episcopo ab illis transcribebantur, qui proximi ejus non essent. Sive enim ex Episcopo & Ecclesiæ, sive Episcopo uni ascriberentur, in Concilio pronuntiatur illas Ecclesiæ omnino addici. Primùm quòd similius veri sit, fidelem ei legare voluisse, à quo speret in cœlis multo cum fœnore, quod hic dederit, recepturum. Secundò quòd æquissimum sit, iis quæ Episcopo legantur, frui Ecclesiam, cùm Ecclesiæ infinitis bonis fruatur Episcopus. *Pontifices quibus* Can. 10.
in summo sacerdotio constituti, ab extraneis duntaxat aliquid aut cum Ecclesia, aut sequestratim dimittitur, aut donatur: quia ille qui donat pro remedio animæ suæ, non pro commodo Sacerdotis comprobatur offerre, non quasi suum proprium, sed quasi dimissum Ecclesiæ inter facultates Ecclesiæ computabunt. Quia justum est, ut sicut Sacerdos habet quod Ecclesiæ dimissum est, ita & Ecclesia habeat quod relinquitur Sacerdoti.

VI. Denique hoc eodem Concilio definitur, nec ab Ecclesia retineri posse, nec ab Episcopo, quod eis per fidei commissum dimissum est. *Sanè quidquid per fidei commissum, aut Sacerdotis nomini, aut Ecclesiæ fortasse dimittitur, cuicumque alio postmodum profuturum, id inter facultates suas Ecclesia computatam retinere non poterit.*

VII. A Conciliis jam ad Monasticas defluendum nobis est Regulas, quarum in Galliis dominata est authoritas; cúmque complures earum à Regula B. Benedicti derivatæ, vel ad eam revocatæ sint, ab hac initium faciemus, ut pateat quanta Monachis esset, & Sanctimonialibus puellis facultas, sua Monasterio addicendi, sive ante, sive post Professionem. Declarat ergo Regula B. Benedicti, quisquis in Congregationem Monasticam admittitur, cum antequam profiteatur, aut sua omnia pauperibus erogare debere, aut Monasterio largiri, ut sibi proprium reservet nihil, cum deinceps ne proprii quidem corporis potestatem habiturus sit. Cap. 58.
Res si quas habet, aut eroget prius pauperibus, aut so- 59.

Eta solenniter donatione, conferat Monasteria, nihil sibi reservans ex omnibus. Si viri Nobiles Cœnobiis filios suos offerant, juramento astringuntur, ne quid unquam illis dent, aut si quid dare cupiant, Monasterio daturos, retento, si lubeat, usufructu. *Sub jurejurando promittant, quia nunquam ei aliquid dent &c. Vel certè si hoc facere noluerint, & aliquid afferre volunt in eleemosynam Monasterio pro mercede sua faciant ex rebus, quas dare volunt Monasterio, donationem, reservato sibi, si ita voluerint, usufructuaria.*

VIII. Non improbabile est, in Regula B. Benedicti illud poni, filiosfamilias post Professionem jam succedere in patrias hæreditates non posse; compellique sedulos parentes, ut pollicerentur & jurarent, nullam ad eas hæreditatis partem transmissum iri. In Regula vero Cæsarii usus evincat pro suis contrariis. Statuit enim fixoque eo, ut ne virgines & viduæ religiosæ induantur antè veste, quàm renuntiaverint omnibus bonis, & pro ar-
Cap. 4. bitratu suo de iis statuerint: *Non recipiantur nisi antea de omni facultatula sua, cui voluerint, chartas, aut donationes, aut venditiones faciant, ita ut nihil suæ potestati reservent*. statuitur, ut quibus superstes est parens utcrque, vel alteruter, aut qui per ætatem nondum possunt de rebus suis disponere, ex tunc de iis disponant, cùm ea ætate fuerint, qua sui suorumque compotes sint. *Illa verò quæ adhuc vivis parentibus substantiam suam in potestate habere non possunt, aut adhuc ætatis minoris sunt, chartas tunc facere compellantur, quando res parentum in potestate habere potuerint, aut ad legitimam ætatem pervenerint.*

IX. Regula Tetradii Presbyteri & nepotis sancti Cæsarii, quam & ipsius Cæsarii esse quidam au-
Cap. 1. tumant, idem statuit de Monachis: *Vestimenta laica non ei mutentur, nisi antea de facultate sua chartas venditionis faciat, sicut Dominus præcipit, vade, vende, &c Certè si non vult vendere, donationis chartas aut parentibus, aut Monasterio faciat, dummodo liber sit, & nihil habeat proprium. Si verò pater ejus, aut mater vivat, & non habet potestatem faciendi, quando illi migraverint, cogatur facere.* Quibus proximè alludit Regula Aureliani Archiepiscopi Arelatensis,
Cap 47. *Qui minoris ætatis sunt, aut vivis parentibus in Monasterium ingrediuntur, chartas tunc facere compellantur, quando ætate probati fuerint, aut res parentum in potestate habuerint.*

X. Regula Magistri parentes cogit, ut omni penitus hæreditatis spe exuant filium, quem Religioni vovent, ne terrenæ illum aliquando successionis illecebra à Claustro abducat, & cælestis hæreditatis faciat exutem. Triplex autem ibi via proponitur & ratio rei perficiendæ. Vel portione hæreditatis legitima quæ huic competeret pauperibus erogata: vel ea ipsa tripartita in pauperes, in propinquos, & in Cœnobium: aut simplici juramento nihil unquam rei terrenæ daturos ei, qui ea jam non possit gaudere, quin ejiciat & excludat ipse sese ab æterna & cælesti voluntariæ paupertatis mer-
Cap 91. cede. *Quia portio ejus adhuc in vestra est potestate, vos tamen de ea dominicam vocem audire, ut pro filio vestro apud vos nihil remaneat in sæculo, nisi Deus. Quod si gravis vobis hæc divina præceptio est, de portione ejus tres fiant partes æqualiter, una Abbatis manibus pauperibus erogetur, aliam vobis vel fratribus derelinquat, tertiam verò partem viatici sui utilitate deferat secum Monasterii sanctorum usibus profuturam. Quod si utraque vobis graves sunt voces, ut ne Deum audiatis pauperibus erogando, & filii animam redimendo: nec nostrum consilium partibus dividendo, & auferendo ab eo sæcularem substantiam, vel nudum & solum filium Deo largite: ita ut jurejurando per sancta Evangelia, promittatis ei, ulterius eum de vestra patrimonii substantia nihil habere.*

Per Leges Burgundicas fas erat puellis Sancti- Tit. 14.
monialibus, quæ pater ipsis dimisisset, ea pro arbitratu cui vellent largiri, uti & matris res mobiles, si vivere desiisset antè pater, quàm justa eas hæreditatis portione muneraretur, legitimæ suæ portionis usumfructum assequebantur.

XI. Chilperico Regi ea temerè macula illita est, quòd testamento quidquam dari Ecclesiæ vetuisset. Non id sonant verba Gregorii Turonensis, sed oppressa esse ab eo aliqua ejusmodi testamenta, ut ad exitum perduci non potuerint. Successor ejus Guntrannus eum obicem amovit, pristinamque reddidit testamentorum executioni libertatem. *Multa & ip-* L. 7. c. 8.
se Ecclesiis conferens, testamenta quoque defunctorum, quæ Ecclesiis hæredes instituerant, & à Chilperico compressa fuerant, restauravit, multis se benignum exhibens, ac multis pauperibus tribuens.

CAPUT XXII. *P. 3 l. 3. c. 4.*

De fundis, terris, domibus Ecclesiæ oblatis sub Imperio Caroli Magni.

I. Illa ab Ecclesia oblationes rejiciuntur, quibus filii, vel proximè ... ad mendicitatem adigerentur.

II. Damnantur & Clerici, qui per cuniculos adrepunt, ut Ecclesiæ dari suadeant.

III. ... si qua malis his artibus versuta captatione ... vel expugnarunt.

IV. Accipit & servat Ecclesia, exemplo Christi & Apostolorum, ubi ad animam dux & hortatrix est pietas & sapientia.

V. Terra, vinea, & cætera id genus oblationum bestia sancta sunt.

VI. VII. Concilia ... & interpretes, ne quæ data semel Christo sunt, auferantur.

VIII. Ea erat oblationum abstinentia & opulentia, ut laici ad earum aliquam partem mitterentur.

IX. De donationibus fraudulentis, ad opera publica declinanda.

1. DE his terrarum & fundorum oblationibus apparet sumi debere illud Caroli Magni Capitulare, ubi eas vetat, quæ fieri non possint, nisi excussis hæreditate filiis, proximisque ejus, cujus largitas in laude esset, si modum tenuisset. *Statutum est, ut nullus quilibet Ecclesiasticus ab* L... c 89.
his personis res deinceps accipere præsumat, quarum liberi, aut propinqui hac inconsulta oblatione possint rerum propriarum exhæredari. Quod si aliquis hoc deinceps facere tentaverit, a Synodali vel Imperiali sententia modis omnibus feriatur. Non prohibet Carolus dari accipique terras, sed hæreditates totas; & ne eas quidem dari vetat recipique, nisi ubi nati sunt & proximi, exhæredes futuri. Integrum ergo erat Ecclesiæ fundos oblatos admittere, immo & hæreditates ex asse, eorum qui prole & proximis destituerentur. Quàm consentiant hæc Augustini, cæterorumque Patrum doctrinæ & moderationi facilè intelligetur ex superiùs disputatis. Ex quo & illud conjectura augurari licet, hanc legem à Carolo sancitam hortatrice Synodo aliqua Episcoporum: unde & ejus executio facienda declaratur *Synodali vel Imperiali sententia.*

II. In Concilio Cabilonensi III. anni 813. censoria perstringuntur virga Clerici ii: qui veterato-

riè adrepunt sæcularibus viris, ut eos proliciant ad res suas Ecclesiæ legandas. Idque quippe non minùs pugnat Clericorum instituto, quorum est dare potius, quam accipere, erogare, quam coacervare; quam ipsarum naturæ oblationum, quas æquum

Can. 6. 7. est voluntarias esse. *Animarum quippe salutem inquirere debet Sacerdos, non lucra terrena, quoniam fideles ad res suas dandas non sunt cogendi, neque circumveniendi. Oblatio utique spontanea esse debet. Ecclesia verò sancta non solum fideles spoliare non debet, quin potius inopibus opem ferre, ut debiles, pauperes, viduæ, orphani, & cæteri necessitatem patientes, à sancta Ecclesia, utpote a pia matre & omnium gubernatrice subsidium accipiant.*

III. Cùmque his versutorum hominum præstigiis aliqui se jam, suaque Cœnobiis dedidissent: hos veteratores Concilium ad pœnitentiam canonicam ablegat. *Pœnitentiæ canonicæ, sive regulari, utpote turpis lucri sectatores subjiciant.* Hanc suspicamur publicam esse pœnitentiam, quæ in Monasteriis peragebatur. Et hic enim error non ferè cadebat, nisi in Prælatos, Abbates & Monachos. Eos quidem qui vel sic claustrali se illigarunt professioni, nequaquam ab eo vinculo, aut à perseverandi necessitate absolvit Synodus. At bona ipsa, quæ captando extorta quodammodo fuerant, jubet parentibus restitui, vel proximis: quod quæ suarum in hæreditatum consortium pauperes omnes vocat Ecclesia in commune, ejus non sit, privata quemquam hæreditate frustrare. *Res namque quæ ab illectis &*

Ibidem. Can. 7. *neglegentibus data, ab avaris & cupidis non solum acceptæ, sed raptæ noscuntur, hæredibus reddantur, qui dementia parentum, & avaritia inventorum exhæredati esse noscuntur.*

IV. At quæ religiosa circumspectione Deo & Ecclesiæ offeruntur terræ, nullus de eis controver-

Ibidem. siam facere jure potest. *Hoc verò quod quisque Deo juste & rationabiliter de rebus suis offert, Ecclesia firmiter tenere debet.* Concilium Aquisgranense II. anni 836. ex Augustino primum declarat, de industria Christum in futurum aliquid oblatæ pecuniæ voluisse à discipulis suis servari, ut Ecclesiæ suæ, venturisque sæculis hoc præconderet exemplum, eamque dedicaret ipsemet formam, pecunias, terras, hæreditates oblatas sumendi, servandique in futuros

L. 3. c. 7. 20. 21. Capitul. l. 6. c. 302. Religionis, Cleri, & pauperum usus. *Quare, inquit Augustinus, loculos habuit, cui Angeli ministraverunt, nisi quod Ecclesia ejus loculos suos habitura erat. Ecce quibus sancti Doctoris documentis instruimur, quia quod in capite præcessit, in corpore ejus, quod est Ecclesia, videtur impletum. Porro Christum & Ecclesiam, unam personam esse non nescimus. Et ideo quæ Ecclesiæ sunt, Christi sunt. & quæ Ecclesiæ offeruntur, Christo offeruntur: & quæ ab Ecclesia ejus tolluntur, proculdubio Christo tolluntur. Esse erat futurum, ut Ecclesia Christi nummos haberet: si nummos, utique & prædia, & mancipia, & diversarum specierum innumera ornamenta.* Tum declarat Concilium ipsos Apostolorum Actus & sanctorum Patrum Commentarios fidem facere, jam ab incunabulis suis, & ex ipsis Apostolorum institutionibus, cœpisse Ecclesiam locupletari oblationibus agrorum, prædiorumque. *Per*

Con. Aquis. II ad Pipi. Regem. L. 1. c. 12. *Petrum in Occidentis, per Joannem in Orientis, sive Asiæ partibus, per Paulum in tota generaliter mundi latitudine fundata & ex oblationibus fidelium ditata atque honorata Ecclesia.*

V. Sed illud longè præclarissimum, quod habetur alio Capitularium libro, ubi terræ, fundi, domus, hæreditates prædicantur, oblationes esse, & hostiæ, non minùs sacræ, quam quæ Altaribus imponuntur. *Omnia quæ Domino offeruntur, proculdubio Domino consecrantur: & non solum sacrificia, quæ à Sacerdotibus super Altare Domino consecrantur, oblationes fidelium dicuntur; sed quæcumque & à fidelibus offeruntur, sive in mancipiis, sive in agris, vineis, silvis, pratis, aquis, aquarumque decursibus, artificiis, libris, utensilibus, petris, ædificiis, vestimentis, pellibus, lanificiis, pecoribus, pascuis, membranis, mobilibus & immobilibus, vel quæcumque de his rebus Domino Ecclesiæque offeruntur, Domino indubitanter consecrantur, & ad jus pertinent Sacerdotum.* L. 6. c. 305.

VI. Hinc infertur cùm unam in personam Christus & Ecclesia coierint, Christo auferri, quidquid aufertur Ecclesiæ. *Et quia Christum & Ecclesiam unam personam esse veraciter agnoscimus, quæcumque Ecclesiæ sunt, Christi sunt. Et quæ ab Ecclesia tolluntur, sive alienando, sive vastando, sive invadendo, sive minuendo, sive diripiendo, Christo tolluntur.*

Cùmque extra furti crimen & sacrilegium rapi non possint res Ecclesiæ, nec illud elui queat, nisi per publicam pœnitentiam; hinc fit ut Episcopi, utpote non dispensatores tantùm, sed & vindices bonorum Ecclesiæ, non possint communioni suæ hos prædones sociare, nisi plena ibi perfuncti fuerint satisfactione. *Talium verò scelerum patratoribus nisi post satisfactionem, nec vivis, nec mortuis communicare debemus.* Quod certè munus suum obiere Patres Concilii II. Aquisgranensis tam excelso & infracto animo, ut Pipinum Aquitaniæ Regem compulerint, quæ expilaverat, Ecclesiis restituere. Tres libros et Regi obtulerunt, qui ejus Concilii nomine circumferuntur, & in quos conglobata sunt, quæ pulcherrimè & vehementissimè dicta sunt in Scripturis & in sanctorum Patrum monumentis, adversum Magnatum & Principum intemperias, maxime in usurpationes sacrilegas bonorum Ecclesiæ.

VII. De eodem argumento fervore non dispari egit Concilium Tullense II. anni 860. apud Tusiacum, admonitis Principibus, quam scelestum, & omnibus cœlestis iræ fulminibus obruendum sit, patrimonii pauperum expilatores eos esse, qui ejus instituti fuerant defensores. *Unde summoperè caveant* Ann. 860. *potentiores quique, ne præsumant in damnationem suam res sibi Ecclesiasticas, neque fatigent, neque affligant inconsuetis consuetudinibus Dei Ecclesias & loca Sanctorum. scientes quia res Ecclesiasticæ vota sunt fidelium, patrimonia pauperum, pretia peccatorum, & in tuitione atque defensione Christi consistunt, qui eas terræ Principibus atque primoribus ad defendendum & conservandum, non ad affligendum vel usurpandum, sive præsumendum commisit.*

VIII. Erant ergo pietatis, propriæque salutis immemores aliqui, qui Christi patrimonium compilabant; nec deerant tamen, qui eam sarcirent labem, & pleraque in dies ei adjicerent, quo & ipsi cœlestem Christi aliquando sortirentur hæreditatem. Ipsæ Altarium oblationes tam copiosæ erant, ut Concilio Ingelheimensi anni 848. ab earum invasione deterrendi fuerint laïci. *Ut oblationes fide-* Can. 8. *lium, quatenus Altari deferantur, nihil omnino ad laicalem pertineant potestatem, dicente Scriptura, Qui Altario deserviunt, de Altari participentur.*

IX. De Precariis dictum est jam non semel. Sed hic non silebimus fraudulentias illas quorundam precarias, qui ex his unum id aucupabantur, ut nec censum Principi solverent, neque ut subjicerentur oneribus Reipublicæ. Statuit Carolus Magnus, ut ex

his nihilominus terris status census exigeretur, salvis Ecclesiæ immunitatibus. *Placuit nobis ut liberi homines, qui non propter paupertatem, sed ob vitandam Reipublicæ militiam fraudulenter & ingeniose res suas Ecclesiis delegant, easque denuo sub censu utendas recipiunt, ut quousque ipsas res possident, hostes & reliquas functiones publicas faciant, &c.* Nostra non resistente immunitate.

Capitular. Anno 793. c. 23.

CAPUT XXIII. *P. 3. l. 3. c. 20.*

De Testamentis Laicorum in gratiam Ecclesiæ sub Imperio Caroli Magni.

I. Quantum opum e Testamentis accumularetur Ecclesia, testamentum Caroli Magni declarat.
II. Et quam suffragarentur Leges publicæ.
III. Non jam res habebant sub Ludovico Pio.
IV. Quæ in Monasteriis profitebantur, sua omnino illis addere poterant.
V. Poterant & postea quam professi fuerant.
VI. Parochorum muneris erat, monere ægrotos ad testandum, & ad peccata sua eleemosynis redimenda.
VII. Mores Orientalium.
VIII. Maxime in Testamentis Monachorum.

I. CAput & fons hic quoque erat uberrimus opum ad Ecclesias affluentium, Testamenta Regum, Principum, Magnatum & divitum omnium. De cæteris probabili conjectura auguramur ex Testamento Caroli Magni, qui aurum, argentum, gemmas, vestes, pretiosam omnem supellectilem suam tripartitus, duas ex his partes legavit Imperii sui Metropolitanis Ecclesiis viginti & uni numero, ut hinc in Episcopatus eis subditos distribuerentur. Tertiam partem residuam sibi esse voluit ad expensas suas, ut quidquid moriens reliquisset, in quatuor rursus partes divideretur, quarum prima iisdem adjiceretur Metropolibus & Episcopatibus. Secunda in filios & filias ejus dispensaretur. Tertia erogaretur in pauperes. Quarta denique servis Palatii distribueretur. Ita ex duodecim portionibus una filiis ejus addicta est, reliquæ in Ecclesias & pauperes effusæ.

Conc. Gall. To. 2. pag. 264.

II. Non is ergo erat Carolus Magnus, qui civium suorum largitatibus in Ecclesiam effluentibus modum poneret, aut præscriberet limites. Non is erat ille, qui gesta sua legibus, aut gestis leges everteret. Graviter quidem sub eo succensuit Concilium Cabilonense anni 813. in eos, qui insidiosis blanditiis allicerent fideles, ad res suas Ecclesiæ donandas; jussitque ea restitui, utpote furta magis quam dona. At in eodem Concilio mox declaratum est, quæ justæ in Ecclesiam donationes factæ essent, eas ratas & irrevocabiles fore. *Hoc vero quod quisque Deo juste & rationabiliter de rebus suis offert firmiter Ecclesia tenere debet.*

Can. 6.

III. Jussit Ludovicus Pius hæredibus reddi, quæ inconsiderate data fuissent Ecclesiæ, ut quæ dari nequiissent, nisi filiis, aut propinquis legitima hæreditate exclusis. *Statutum est, ut nullus quilibet Ecclesiasticus ab his personis res deinceps accipere præsumat, quarum liberi, aut propinqui hac inconsulta oblatione, possint rerum propriarum exhæredari. Quod si aliquis deinceps hoc facere tentaverit, ut acceptor Synodali, vel Imperiali sententia feriatur, & res ad exhæredatos redeant.* Sed præterquam quod declarat ibidem Ludovicus inservare se Canonicis institutionibus, eam fraudulentiam exercentibus; qua libertate tum testatores uterentur, auguirabimur ex formula donationum

Conc. Gall. To. 2. pag. 430. Capitul. l. 1. c. 89.

eorum, qui superstites essent. Intexta est ea Capitularibus Caroli Magni, & Contestationi plebis universæ, exclamantis, profanum & sacrilegum fore, si vel tantillum decerperetur de rebus Ecclesiæ donatis. *Offero Deo, atque dedico omnes res, quæ hac in Cartula tenentur insertæ, pro remissione peccatorum meorum, ac parentum & filiorum, aut pro quocumque, qui illas Deo liberare voluerit, ad serviendum ex his Deo in sacrificiis, Missarumque solenniis, orationibus, luminariis, pauperum ac Clericorum alimoniis, & cæteris divinis cultibus atque illius Ecclesiæ militantibus.* Quibus subjunguntur atrocissimæ in eos diræ, qui prohiberent Ecclesiam his agris ita donatis gaudere. L. 6. c. 285.

IV. Duo sunt Capita in libro primo Capitularium, quorum Autor jam exploratissimus est nobis, cum Rex ipse Carolus Calvus Carolo Magno ea vendicet. E quorum altero quod ad laicos pertinet, quorum largitionis in Ecclesiam donationibus, non modum aliquem, non finem poni vult Carolus. Ita militiæ, atque domi, fas erat quibuscumque donationibus Ecclesiam prosequi. *Qui res pro anima sua ad Casam Dei tradere voluerit, domi traditionem faciat coram testibus legitimis. Et quæ in hoste factæ sunt traditiones, de quibus nulla est quæstio, stabiles permaneant.* L. 1. c. 145.

Caput aliud ad eos spectat, qui Cœnobiis nomen dant, quibus annuitur, ut se suaque etiam sine licentia Principis offerant. Nam ut obviam iret eorum fraudulentis instigationibus, qui divites ad claustra invitabant, vetuerat, ne quis injussu suo in Cœnobiis profiteretur. Hoc Carolus Magnus postea revocavit, teste locupletissimo Carolo Calvo. En verba Capitularis ejus. *Ut liber homo qui in Monasterio regulari comam deposuerit, & res suas ibidem delegaverit, promissionem suam secundum regulam firmiter teneat.* Et rursus in iisdem Capitularibus, *Si quis res suas pro salute animæ suæ, vel ad aliquem venerabilem locum, vel propinquo suo, vel cuilibet alteri tradere voluerit, legitimam traditionem facere studeat, &c.* L. 1. c. 43. L. 4. c. 19.

V. Quid vero vel compendiosius Ecclesiæ, vel optabilius, quam quod alio habetur Capitulari, ut Monachi & Moniales professione semel emissa, de rebus suis jam nihil possint in filios transferre. Propterea quod quidquid in potestate tum habuerunt, cum Cœnobium ingressi sunt, hoc est dum professi sunt, unum enim idemque id erat, id omne jam tunc in jus concessit Monasterii ex Imperatoriis legibus. Addendum sane ex iisdem legibus, ne tum quidem orbari potuisse filios legitima portione, qua nec seipsos, seu Monasteria privare poterant. Sed deposita hac utraque legitima portione, reliqua eorum substantia universa in potestate erat ante professionem, ut eam vel proximis, vel pauperibus, vel Monasterio addicerent. At si ante professionem nil de ea statuissent, tota ea tota in Monasterii jus concedebat. *Quicumque Monachus vel Monachæ in Monasterium sunt ingressi, nihil de rebus suis habeant potestatem faciendi, quamvis liberos habeant; sed omnia eorum sint Monasterii, quæ eadem die possidebant, quando ingressi sunt Monasterium.* L. 6. c. 308.

VI. Ubi Concilium Nannetense Parochos necessariis suis præceptionibus ad visitandos ægrotos, instruendosque salutaribus monitis, diu tanto versatur in discrimine, illud præ cæteris monet, ut ad condendum hortentur testamentum, dum sana mente, & sui compotes sunt, atque ad peccata sua eleemosynis abstergenda. *Ut substantiam suam* Can. 4.

dum adhuc sensus & ratio in eo vigent, dispones, ut peccata sua eleemosynis redimas. Ex ipso Caroli Magni testamento illud emicabat, inter fideles usu receptissimum fuisse, ut in scribendis testamenti tabulis, non mediocri bonorum semper portione pauperes recrearent. Nam tertiæ partis quæ multipartita rursum fuit, quarta pars usitatissimo fidelium more in pauperes erogata est. *Tertia consueto Christianitatis more in usum pauperum erogaretur.* Illud non possum satis mirari, quòd vænire Bibliothecam suam jusserit Carolus, ejusque pretium in pauperes distribui. *Similiter & de libris, quorum magnam in Bibliotheca sua copiam congregavit, statuit ut ab iis qui eos habere vellent justo pretio, fuissent redempti, pretiumque in pauperes erogatum.*

Du Chesne Tom. 2. pag. 105. 106.

Quod porro ex Concilio Nannetensi strinximus, id spectari debet ut exordium aliquod & rudimentum summæ ejus potestatis, qua Parochi usi sunt posterioribus sæculis, in testamentis ipsimet excipiendis, si qui vellent eorum opera uti, vel scriptas signatasque jam tabulas in eorum manus deponere.

VII. Ex Balsamone verò perspicuum est ex legibus Justiniani mirum quantum convaluisse Episcopalem in testamenta authoritatem. Executores enim iis constituti fuerant omnium legatorum piorum, quanquam ea illos functione exclusos voluisset testator. Cessantibus Episcopis, intervenire & eorum vicem obire debebat Metropolitanus. Ex quibus illud infert Balsamon, Etsi Monasterii Fundatores, & quidem Episcopi, Monasterium subducere niterentur juri & potestati Episcopi Diœcesani, frustra eos fore, quod voluntates pias testatorum suo semper jure exequantur Episcopi. *Et dic his notatis, consistere non posse, quæ in statutis à fundatoribus scribuntur, ut locorum Antistites nullam omnino partem habeant in Monasteriis à se ædificatis. Similiter nec acta Antistitum, quæ continent eos qui in eis succedent Episcopos, nihil juris habituros in Monasteriis.*

In Nomoc. Tit. 2. c. 2.

VIII. In Nomocanone suo Photius has laudat Justiniani Constitutiones, ut quibus suo etiam tunc ævo pristinus adhuc constaret vigor. Cui hæreditas aliqua transcribitur, si modò uxorem ducat, vel liberos suscipiat, sibi substituendos posse illum nihilominus Cœnobio vel Clero nomen dare, & eam sibi adrogare hæreditatem; posse & eam donare, utcumque libebit, dum in legata pia. Idem privilegium cum Diaconissis & Sanctimonialibus communicatur. Quin etsi Monachi vel Moniales à Cœnobio aliquando desciscerent, aufugerentque, ad Cœnobium ipsum ea successio perveniret. Excipiendi tantùm captivi, in quorum gratiam valerent hæ substitutiones. Si filium orbaret parens hæreditate, quòd Clero vel Monasterio se adjunxisset, cassa & irrita est ea voluntas; nec orbari quidem legitima portione potest, ob ea errata, quibus ante Monasticam professionem irretitus fuit. Non potest ergo pater liberos suos, Cœnobiis vel Clero innexos, privare legitima portione hæreditatis, quæ quarta pars est totius substantiæ; & quarta ea pars non Ecclesiæ, non Cœnobio aufertur, etsi filii à sacro instituto recedant. Denique si quis nulla prole suscepta Monasticam vestem induat; bona ejus omnia jam tum cedunt in jus Monasterii. Si liberos susceperit, nec ante professionem testatus sit, poterit post testari, sed ita certè, ut nec liberos, nec seipsum, hoc est, Cœnobium legitimâ parte defraudet. Si intestatus in Monasterio moriatur, liberis ejus legitima sua portio adscribitur, reliqua Monasterio vendicantur. Hæc erat tum Legum civilium temperies.

Ibidem. — Tit. 9. c. 31. — Th. 11 c. 1.

CAPUT XXIV. *P. 4. l. 3. c. 17.*

De Testamentis Laïcorum in favorem Ecclesiæ post annum Christi millesimum.

I. Laïcis ipsis consulebat Ecclesia, cum tantum sibi juris sumebat in eorum testamenta. Ejus rei probationes in Gallia.

II. Probationes in Anglia & Hibernia.

III. Ante tempora etiam Alexandri III. fiebant testamenta ex formulis juris canonici, præsente Parocho, vel Confessore, & duobus testibus.

IV. Observantur nonnulla in duas Decretales hujus Pontificis circa testamenta.

V. Constitutiones Synodorum & Conciliorum, quibus vetantur fieri testamenta, nisi præsente Parocho, qui testimonio suo Catholicum fuisse testatorem adstruat, & exequendis ejus testamentis intervenire debere Ecclesiam, quoad legata potissimum pia.

VI. De eodem rursus. Quàm sollicita fuerit Ecclesia de eorum bonis, qui intestati decederent, ingenui, servique.

VII. Quàm ingens & quàm necessaria Ecclesiæ authoritas in vindicandis testamentis. De Legatis piis.

VIII. In Canones suprà congestos ad annum usque 1300. aliqua observantur.

IX. Quæ dicta sunt hactenus, ex Decretalibus confirmantur.

X. Eadem omnia observantur sæculo decimo-quarto.

XI. Posterioribus sæculis Ecclesia in causis testamentariis eadem sibi jura, sed ex parte tantùm servat.

XII. Quæ causa authoritatis ejus Ecclesiasticæ imminutæ. Quod in controversiam venerit tempore Philippi Valesii Galliæ Regis.

XIII. Quod jurisdictionis Ecclesiasticæ residuum fuit in Anglia & Francia, id Regum tutelæ imputandum est.

XIV. Similiter & in Hispania. Memorabilia monumenta Consuetudinum Iaccensium, & Legum Visigothicarum circa testamenta.

XV. Cur de jurisdictione aliqua delibata sint cursim, in tractatu bonorum temporalium, quæ per testamenta Ecclesiæ accedunt.

I. PUblicæ loci permissa est Epistola Leonis IX. Papæ, qua sanxit, ut donationum, quæ fierent à profitentibus Religionem, sive appetente morte, sive dum valerent viribus, media pars Monasterio, altera Ecclesiæ Parochiali vindicaretur. In Concilio Tolosano anni 1056. aperire se incipit eximia illa authoritas, qua necessariò munienda fuit Ecclesia ad omnium prorsus testamenta. Eò evasere irruptiones & deprædationes hominum scelestissimorum in res defunctorum, ut compulsa tandem sit Ecclesia, tutandis incumbere testamentis, si testati essent; vel juribus & titulis proximorum, si intestati vita abiissent. En Concilii Tolosani Canonem: *Præcipimus, ut nullus Laïcorum aliquid suscipere audeat de rebus aut substantiis defunctorum, nisi quantum ipsi defuncti adhibitis idoneis testibus in vita sua ordinaverint: aut si intestati obierint, ad libitum propinquorum hæredum dividantur.* Liquet non sibi, sed Laïcorum utilitati & securitati consulere Ecclesiam, ubi his intervenit.

Epist. 8. — Can. 9.

Quod & perspicuius fiet ex Concilio Nannetensi anno 1127. ubi Comes Britanniæ Armoricæ Episcopos appellavit, sua ut authoritate obruerent nefarias consuetudines duas. Altera ejusmodi erat, ut alterutro conjuge hinc demigrante, mobilia ejus bona à domino loci usurparentur. *Consuetudo in terra Comitis extiterat, ut decedente marito, vel uxore, universa decedentis mobilia in proprietatem Potestatis transirent.* Altera verò non paulò etiam

execrabilior ea erat, ut quidquid ex naufragiis reliquum fieret, id ad fiscum Principis comportaretur, mari ipso & tempestatibus sæviorem tunc & voraciorem. *Quidquid vadebat ex naufragiis totum sibi fiscus lege vindicabat patria, passosque naufragium miserabilius violentia Principis spoliabat, quam procella.* Utramque consuetudinem ejuravit Comes, & decreto Concilii obsecuturum se pollicitus est. *Utramque exactionem sub oculis totius Concilii Comes in nostra manu deposuit.* Abolita est à Concilio utraque consuetudo, excommunicationem interminatu. Hildebertus verò Archiepiscopus Turonensis, qui Concilio præerat, ad Honorium II. litteras dedit, quo confirmaretur ab Apostolica Sede decretum Concilii, nec revocari deinceps à quoquam posset: *Illam manumissionem de naufragiis, & de substantia morientium, quam Comes in nostra manu deposuit, vos beatissime Pater non gravemini confirmatione Apostolica roborare, ac prohibere, ne quis omnino eam rescindere, vel aliqua ex parte minuere præsumat.* Hæc ex sola Hildeberti Epistola; Pontifex Synodale decretum confirmavit, datis litteris ad Episcopos Provinciæ Turunensis, quos & illud admonuit, ex Imperatorum legibus, ne eas quidem merces, quas quis naufragii metu in mare ejiceret, perire domino suo.

In Digestis, Titulo De lege Rhodia, De Jactu, patet Legibus Romanis proprietatem rerum in mare ita dejectarum, penes dominum illibatam perstare, nec enim res ejusmodi pro derelictis haberi.
L. 14. T. 2. *Res jacta domini manet, nec fit apprehendentis, quia*
c. 2. S. 9. *pro derelicto non habetur.* Augusti vestigiis inhærens Antoninus Imperator reliquias navis naufragium passæ domino navis adjudicavit, & publicanos damnavit, qui eas invaserant, Legi Rhodiæ obsecutus, quam laudavimus. Ejusmodi Leges Pontifex in responsione sua commendabat.

II. Henricus II. in Angliæ Regnum suspicatus est hac pollicitatione, non se amplius spolia usurpaturum morientium, sive Episcoporum, sive Baronum, aliorumque subditorum: si intestati rerum emigrarent, eorum conjuges, filii, proximi hæreditatem ita partirentur, ut animæ defuncti prosConc. Angl. picerent. *Pro anima ejus divi lant, sicut melius eis viTo. 2. p. 31 sum fuerit.* Ea Constitutio Regis mirificè consentit cum Canone superiùs posito Concilii Tolosani; & inde planum est, Principes & dominos temporales complurimos jam tum occupasse spolia morientium subditorum, maximè verò intestatorum. Simile vero est obsecundasse tum Regem Henricum precibus & postulatis Cleri, exuvias ut has abjiceret Clericorum pariter & Laïcorum, & totam testamentorum libertatem suis condonaret.

Concilii Cassellensis in Hibernia anni 1172. Canon memoratur, quo sancitur, ut ægrotantes testamenti tabulas scribant coram Parocho & testibus: si conjux illis, si liberi sint, illi tertiam, his quartam hæreditatis partem addicant, tertiam residuam sibi, hoc est animæ funerique suo. *Unam*
Ibid. p. 98. *liberis, alteram uxori legitimæ, tertiam propriis exequiis relinquentes.* Si præmortua est uxor, vel ex ea nihil liberorum sustulerint, non jam tres, sed duas in partes hæreditatem secabunt, & alteram sibi servabunt, hoc est funeri, Ecclesiæ, pauperibus. *Inter ipsum & uxorem in duo media dividantur, inter ipsum & liberos bipartiri debent.* Habitum est hoc Concilium jussu ejusdem Regis Henrici II. qui Hiberniam primus Insulam suo subjecit Imperio, eique Concilio Cognitores suos interesse voluit.

Quod à Rege Henrico I. dictum fuerat, *pro anima ejus dividant*, non multùm ab his abludebat. Hic verò liquet Confessarium affuisse, cùm testamentum scriberetur.

III. Nec tamen hactenus satis dilucidè patuit fori Ecclesiastici fore causas testamentarias. Ad Veliternsis in Italia civitatis Judices rescripsit Alexander III. Papa, in causis testamentorum & piorum legatorum non aptanda & conformanda esse eorum judicia ad leges, quæ septem aut quinque desiderant testes; sed ad Canones & ad legem divinam Scripturarum, quæ duobus vel tribus testibus contentos esse jubent. *Mandamus quatenus cùm* Appen. Con.
aliqua causa super testamentis Ecclesiæ relictis ad ve- Lat. c. 8. 10.
strum fuerit examen deducta, eam non secundùm leges, sed secundùm Canones, juxta statutorum decreta tractetis, tribus vel duobus legitimis testibus requisitis. Quoniam scriptum est, In ore duorum vel trium testium stat omne verbum. Absolutior est alia ejusdem Pontificis responsio ad Episcopum Ostiensem: *Talem in Episcopatu tuo inolevisse consuetudinem nobis innotuisti quoad testamenta quæ fiunt in ultima voluntate, ut ab his qui potestatem habent super alios, penitus rescindantur, nisi cum subscriptione septem aut quinque testium fiant, secundùm quod humanæ leges decernunt. Quia vero à divina lege & sanctorum Patrum statutis, & generali consuetudine Ecclesiæ id esse noscitur alienum: cùm scriptum sit, In ore duorum vel trium testium stet omne verbum, præscriptam consuetudinem penitus improbamus, & testamenta quæ Parochiani vestri coram Presbytero suo, & tribus vel duabus aliis personis idoneis in extrema voluntate de cætera fecerint, & firma decernimus permanere, & robur perpetuæ firmitatis obtinere: sub interminatione anathematis prohibentes, ne quis præsumptione qualibet hujusmodi audeat rescindere testamenta.*

IV. Non pauca sanè, nec aspernanda hîc antè à nobis observari par est, quàm ultrà progrediamur. 1. Usitatissimum & familiare jam tum fuisse, ut utraque forma valerent testamenta, vel Legibus civilibus, vel Juri canonico accommodata. *Generali consuetudine.* 2. Id præceptum præsumptumque animo fuisse, eam canonici Juris formam ad vigorem testamentorum à Jure divino proficisci, quo præcipimur duobus vel tribus testibus acquiescere. 3. Itaque non solùm id expugnatum est, ut utroque Jure & more valerent testamenta, vel civili, vel canonico: sed & intorta illis sunt anathemata, qui adversabantur testamentis Juri canonico aptatis, tanquam qui infesti essent sacris litteris, & legi divinæ. 4. Caput autem horum & cardo erat, quòd tota conniteretur Ecclesia ad plenissimam instituendam, vel restituendam libertatem testamentorum, quæ nulla plerumque tum & cassa pronuntiabantur, non servatis nimirum formulis & calliditatibus omnibus Legum civilium. Tam justæ ergo & tam necessariæ cùm causæ incideret ad suscipiendam testamentorum defensionem, non abs re accersebatur Scripturarum & Juris divini authoritas, ut valerent testamenta simpliciùs scripta, & duorum vel trium testimonio roborata. 5. Cùm duas has Alexander III. pervulgavit Decretales, non ita dudum eruti fuerant libri Juris civilis in Italia, cùm perditi antè delituissent, & magno plausu excepti, ut & in testamentis condendis jam ejus formulæ usurparentur. Ita Pontifex Decretalibus suis videbatur *generali consuetudini* & vetustissimæ patrocinari, innovationi autem quæ per leges nuper repertas invehebatur, intercedere. 6. Hanc autem generalem

generalem consuetudinem confirmavit tanto expeditius tunc erat, quantò impunitiùs Principes & domini temporales involandis mortuorum spoliis, tum Clericorum, tum Laicorum, testamentorum libertatem labefactabant. 7. Quanquam testamentorum controversiæ juris adhuc essent, forique civilis, inspectores tamen erant Episcopi: quòd plerumque ex forma Juris canonici fierent, magnique interesset eam authoritatem retineri. 8. Forma canonica testamentorum ea erat, ut modò Alexander III. perhibebat, coram Parocho ut fierent, vel Confessore, duobusque vel tribus testibus. Nusquam tam opportuna, adeoque necessaria Pastoris parentisque spiritalis præsentia, consilium, cura, quàm extremo illo in discrimine, ubi statuendum est de rationibus æterno Judici mox reddendis, ubi aliena restituit, ubi debita solvi, ubi largis eleemosynis peccata redimi, ubi de exequiarum summa decerni necesse est.

V. Odo de Soliaco Episcopus Parisiensis suis in Constitutionibus Synodicis anno 1196. statuit, ut nunquam Presbyteri Laicis uterentur ad sua testamenta, utque Laicos ipsi hortarentur, ne testamenta ipsi scriberent, nisi præsente Parocho. *Prohibetur Sacerdotibus, ne testamenta sua ordineat per manum laicalem, & ipsi frequenter prohibeant Laicis, ne sua testamenta faciant sine præsentia Sacerdotis.* Statuta Synodalia Vuillelmi Parisiensis Episcopi prohibuera, ne ulla Parochi exciperent testamenta, nisi subscribentibus duobus aut tribus testibus, & sanxere, ut fideles excitarent ad ea subjicienda jurisdictioni Ecclesiæ, *prout decet, & est pietatis & rationis.* Constitutiones Synodales Episcopi Sarisberiensis in Anglia anno 1217. idem præcipiebant, incitabantque Confessores in ægrotantibus suaderent aliquid ii legare ad fabricam Ecclesiæ Sarisberiensis; ita ut Clerici in suis ipsi Testamentis dictandi exemplo suo Laicis præirent. *Præcipimus quod Laicis inhibeatur frequenter, ne testamenta sua faciant sine præsentia Sacerdotis, sicut diligunt quod eorum voluntates extremæ adimpleantur. Inter alia etiam singuli Sacerdotes infirmos suos moneant, & efficaciter inducant, quod fabricæ Sarum Ecclesiæ sint memores, prout Deus inspiraverit illis, in testamentis suis de bonis suis relinquant. Sacerdotes verò & Clerici alios exemplo suo ad id faciendum provocent, matricem Ecclesiam Sarum in testamento suo, prout decet, respicientes.* Et paulò pòst: *Sacerdotibus pariter inhibemus, ne testamenta sua per manum ordinent laicalem.*

Synod. Paris. pag. 57.

Cap. 70.

Constitutiones Synodales Episcopi Dunelmensis in Anglia anno 1220. caput idem utrumque confirmabant, ut ne Presbyteri Laicos adhiberent ad sua Testamenta, & ut Laicis prohiberent, ne Testamenta facerent, nisi astante Confessore suo; cùm optatissimum eis illud esse debeat, ut ultimæ eorum voluntates exitum sortiantur. *Præcipimus quod Laicis frequenter inhibeatur, ne testamenta sua faciant sine præsentia Sacerdotis, sicut diligunt, ut eorum ultimæ voluntates adimpleantur. Sacerdotibus similiter inhibemus, ne testamentum suum per manum ordinent laicalem.* Quæ eadem Constitutio iisdem verbis intexta est Statutis B. Edmundi Cantuariensis Archiepiscopi anno 1236.

Conc. Angl. To. 2. pag. 180. 205.

Illud potissimum in his Synodalibus Constitutionibus observare æquum est, quòd urgeantur fideles, ut astantes sibi Parochos suos adesse velint, quò executioni ea postea mandentur. *Sicut diligunt, ut eorum ultimæ voluntates adimpleantur.* Exinde enim Ecclesia authoritatem suam ad id interpo-

Conc. Angl. pag. 255.

nebat, quod tantùs declarat Synodus Vorcestriensis anni 124.. quæ dilucidius fit ex Concilio Narbonensi anno 1227. & Biterrensi anni 1246. *Quia ultima voluntas defuncti debet inviolabiliter observari, volumus & præcipimus, ut testamentum vel ultima voluntas cujusque in præsentia semper Catholicorum virorum, & Parochialis Sacerdotis, vel alterius Ecclesiasticæ personæ loco ipsius condatur.* Quo Concilio duplex depromitur ratio ejus Constitutionis, ut Presbyter testimonium dicat de fide Catholica Testatoris, utque legata pia religiosè exolvantur. *Præsertim ut idem Sacerdos valeat de testatore ipso laudabile testimonium perhibere, ne de ipso aliqua infidelitatis suspicio possit haberi. Et maximè ut ea quæ in pias causas reliquerit, fideliter & citiùs sine fraude solvantur.* Si fidelis Presbyterum non adsciscat imminente jam morte, mortuus interdicitur Ecclesiastica sepultura, & Ecclesiæ arcetur ingressu Notarius, qui Testamentum scripsit. Concilium Arelatense anni 1234. illam rationem premebat, de testimonio fidei Catholicæ; sicut & Concilium Insulanum anni 1251. & aliud Concilium Arelatense anni 1271. His enim Conciliis omnibus placebat adesse Parochum, ut testem idoneum fidei Catholicæ Testatorum.

Can. 5.

Can. 44.

Can. 18.

Cap. 16.

Concilium Tolosanum anno 1229. idem statutum iteravit, irritumque fore sanxit Testamentum, cui non Parochus, non Clericus saltem aliquis interfuisset. *Cùm aliquis voluerit condere testamentum, hoc faciat sub testimonio sui Presbyteri, vel alterius Ecclesiasticæ personæ, si proprius non possit haberi Sacerdos, adhibitis bonæ opinionis viris, quos ad hæc voluerit accersire. Et testamenta aliter facta vigorem non habeant, nec alicujus sint momenti.*

Can. 18.

In Concilio Turonensi anni 1236. apertior fit inspectio & jurisdictio Episcoporum & Archidiaconorum ad executionem Testamentorum, quæ tenenda illis erant decimo saltem post Testatoris obitum die, sive scripto quis, sive ore & verbo tantùm testatus esset. Si verbis tantùm testatus esset, Testamentum Ecclesia in formam publicam redigebat. At quo demum cumque modo testatus quis esset, Episcopi & Archidiaconi, cessantibus & procrastinantibus Executoribus Testamentorum, eorum vicem & munia ipsi obibant, circumscriptis & amputata facultate, ne sibi sumerent, quod ipsis à Testatore forsan debebatur. *Ne decedentium voluntates, quas pium est executioni demandari, per aliquorum malitiam supprimi valeant, vel etiam occultari, statuimus ut infra decem dies à tempore obitûs testatoris, ad Episcopum vel Archidiaconum loci accedant, secum testamentum, si scriptum fuerit, delaturi: vel si non scriptum fuerit, per testamentum ipsorum quod testator disposuit probaturi, ut tunc præfati testatoris voluntas in formam publicam redigatur. Injungimus autem Episcopis, Archidiaconis, vel aliis jurisdictionem Episcopalem habentibus, ut si executores testamentorum in exequenda decedentium voluntate invenerint negligentes, voluntatem ipsorum fideli executioni demandent.*

Can. 7.

Hæc verba, *quas pium est executioni demandare*, non abs re huic Canoni inserta sunt. Erant enim causæ piæ fori Ecclesiastici, ex consensu etiam Legum civilium. Erat autem pietatis & charitatis munus, executionem instare ultimarum voluntatum. Synodus Vorcestriensis anno 1240. statuit dumtaxat, ut si vel fraude, vel negligentia officio deessent Executores, Episcopus, vel ejus Officialis alios deligeret, cum consilio proximorum. *Quod si fraudulenti reperti fuerint, aut negligentes, per Epis-*

Cap. 49.

copum, vel ejus Officialem, de consilio proximorum defuncti, alii subrogentur.

VI. Nec prætermittendum caput proximum earundem Constitutionum Synodalium, quo jubetur, ut quantumcumque pauperes Ecclesiæ legaverint, bona saltem hæreditatis ad conjugem & liberos perveniat, hoc est, duæ tertiæ partes, etiam subductis debitis & impensis funeris. *Funeris expensis & debitis persolutis, duæ partes bonorum uxori & liberis relinquantur.* Jam aliis superioribus in Synodis editum fuerat hoc decretum. Præterea plures alias Constitutiones Angliæ Synodales, ubi Parocho reservabatur optimum quodque animal, sive pecus defuncti, eo sarciebatur jactura decimarum perditè non solutarum.

Can. 39 40. In Concilio Albigensi anno 1254. renovati sunt Canones supra relati Concilii Narbonensis anni 1227. & Tolosani anno 12 9. cum hoc memorabili additamento, ut Parochi intra quindecim dies post obitum testatoris, hæredes cogerent, censuris si opus esset intentatis, ut testamentum ad se perferrent, indiculumque Legatorum piorum, hos indiculos studiosè servarent Parochi, publicè eos recitarent in Ecclesia, & executioni imminerent. Concilium Ruffecense, cui præerat Archiepiscopus Burdegalensis anno 1258. Episcopos monuit, eorum & juris esse & officii, ut executionem Testamentorum curarent maturari. *Cum ad Episcopum spectet officium, ut extrema legitima voluntates fidelium effectui mancipentur.* A Clericis & Laicis accersendos esse Parochos, quò eis præsentibus testamenta faciant: *Præcipimus & mandamus, ut tam Clerici, quam Laïci, cum sua voluerint condere testamenta, vel ultimas voluntates, proprium advocent Capellanum.* A Parochia verò ipsis acciri debere unum, aut alterum è proximis Parochis, qui ultimas eorum exciperent voluntates. *Capellani ad suas ultimas voluntates, duos vel unum advocent vicinos Capellanos.* In Concilio Angliæ Lambethano statutum est, anno 1261. ut illico regestum fieret bonorum, Ordinario ostenderetur; nec Executores ab Episcopis admitterentur, nisi eos idoneos executioni competisset promovendæ.

Tractatum est etiam non infrequenter in his Conciliis, de iis qui intestati decederent. Vehementer expostularunt hujus ipsius Lambethani Concilii Patres de Feudorum dominis, qui mobilia intestatorum sibi vendicabant, nec in ullam eorum partem venire sinebant creditores, filios, proximos, pauperes, Ecclesiam. *Laïcis decedentibus intestatis domini Feudorum non permittunt de ita decedentium solvi, de bonis mobilibus eorundem, nec in usus liberorum suorum, aut parentum, vel aliter pro dispositione Ordinariorum bona prædicta piè distribui, ... pro defunctis.* Tantæ perversitatis ergo illos objurgarunt, intentata etiam excommunicatione, nisi legatis piis assentirentur ab Episcopo constitutis, juxta consuetudinem loci. *Si hujusmodi bona intestatorum non permiserint piè distribui in usus misericordiæ, pro dispositione Ordinariorum, salvem pro ea portione, quæ defunctum contingit, secundum consuetudinem patriæ, eorum præsumptio per excommunicationis sententiam compescatur.* Nova hæc invehebatur à Feudorum dominis servitus in homines etiam liberos, multò sanè vehementius in servos, quos omnino testari vetabant, præter ... quas Angliæ ... consuetudines, quarum hic defensionem capessit Concilium, ut ... standi ... *Modo simili procedatur in eos etiam qui ascriptitiorum & aliorum servilis conditionis hominum testamenta & ultimas voluntates impediunt, & deinceps præsumpserint impedire, contra consuetudines Ecclesiæ Anglicanæ hactenus approbatas.* Idem sibi juris aliquando usurpaverant Episcopi in spolia mobilium Clericorum, eorum qui intestati obierent. Eum usum damnarunt Constitutiones Ottoboni Cardinalis in Anglia Legati anno 1248. tam erga laicos, quam Clericos, allegantque Concordiam olim initam inter Prælatos Angliæ & Regem Baronibus suis vallatum ut hinc illincque conveniret, ea bona impendi in animæ potissimum defuncti solatia. *Cùm mortis præoccupatio incerta extrema dispositionis adimat sæpe facultatem agit humana pietas misericorditer, cùm res temporale quæ defuncti fuerant, per distributionem in pios usus ipsum adjuvando sequuntur, & coram cœlesti judice pro ipso propitiabiliter intercedant. Proinde super bonis ab intestato decedentium provisionem quæ olim à Prælatis Regni Angliæ cum approbatione Regis & Baronum dicitur emanasse, firmiter approbantes, districtius inhibemus, ne Prælati vel alii quicumque bona intestatorum ... quocumque modo recipiant, ... occupent contra præmissam provisionem* In Concilio Londonensi iisdem verbis firmatum est hoc decretum, anno 1268.

Conc. Angl. To 2 pag. 178.

Can. 24.

VII. At illud idem Londinense Concilium, quò major firmitas accederet, & certior executio testamentis, vetuit ne ea Episcopus ante approbaret, cùm pro usitato more illi repræsentarentur, & ne executores admitteret, donec ea quidem in se jurisdictioni se Ecclesiæ subjecissent. Addito etiam, ut executores ordirentur munus sui functionem, à regesto & catalogo bonorum, quod Episcopo porrigeretur. *Executor nullatenus admittatur, neque testamentum cum Ordinario secundum approbatam consuetudinem præsentatur, per ipsum aliquatenus approbetur, nisi ... quod ... fori privilegio coram eo expressè renunciet executor, &c.* Aperit Concilium Andegavense anni 12 9. quam ineluctabili necessitate adigeretur Ecclesia, his ut se cautionibus muniret, utque ingentem hanc sibi sumeret authoritatem, ne publica omnium testandi facultas labefactaretur, tum aditus in cœlum præstruendi sibi, transmissa illuc non pœnitenda rei suæ familiaris portione. Intentabat eadem Synodus diras anathematis fulmina, si domini temporales pergerent suos ab eleemosynis avocare, à Legatis piis deterrere, & ... quacumque ... bonorum, quæ ab ipsis tenerent. *Quia intelleximus, quod quidam domini temporales ... subditis suis pro sua ... voluntate, in grave præjudicium Ecclesiæ & periculum animarum, ac iidem subditi de rebus quas tenent ab iisdem eleemosynas legare, aut donationis vel alio titulo ... transferre aliquid in Ecclesias, vel ... id præsentis authoritate Concilii de cætero ... prohibemus, &c.* In Concilio Biterrensi anno 12 . ... est & proscripta fraus alia perversissima cassandorum testamentorum, ... sana causa ... quod Judices ... non affuissent, cùm scriberentur. *Licet enim facta sint testamenta juxta canonicas sanctiones, tanquam legitima non admittunt, sed reprobant & impugnant, quod Scabini, aut ... Judices præsentes non fuerint, aut authoritatem nequaquam præstiterint, quando testator suum condidit testamentum.* Quæ vis posthac mox prohibetur, intentato anathemate.

Can. 25.

Can. 1.

Can. 9.

In Synodo Excestrensi anno 128 . iteratæ sunt excitent comminationes in eos omnes, qui testamentorum libertati quomodocumque obstreperent.

Concilium Londinense anni 1328. excommunicationis jacula intorsit in eos omnes, qui servilis conditionis homines deterrerent à condendis testamentis, atque ita everterent pro virili sua parte, *Consuetudinem Ecclesiæ Anglicanæ hactenus approbatam.* Concilium denique Londinense anni 1342. uno decreto complecti studuit statuta hæc omnia adversùs laicos, qui testandi libertate frustrabant vel servos, vel ingenuos; aut qui post eorum obitum mobilia invadebant, nec sinebant ea iis debita, vel legata pia persolvi, vel liberos conjugemque partem eorum saltem aliquam delibare. Concilii hujus Patres Conciliorum supra laudatorum vestigiis insistentes, novo robore cumularunt Prælatorum authoritatem, in examinandis & confirmandis testamentis, in approbandis executoribus, regestisque ab illis exigendis. Quoad executores autem, prohibuere nequid unquam emerent, vel sibi vendicarent de rebus demortui, nisi si quo eos ille munusculo prosecutus esset, aut justum operæ suæ & laboris pretium ab Episcopo diffinitum. Denique oc cum Judicibus quidem Ecclesiasticis remissius egit hoc Concilium, damnatis iis, qui arbitrio & libitu suo, vel sibi vendicabant, vel aliis addicebant eam mobilium partem, quam jus ipsum reservat, aut exolvendis debitis, aut legatis piis, sive ea testamento, sive ab intestato; quo inducebantur quandoque laici, ad sua ante mortem mobilia distrahenda, frustrandosque creditores. *Testantium & ab intestato decedentium bona mobilia in suis jurisdictionibus habentium tempore suæ mortis, quæ post solutionem debitorum in pias causas de jure converti debent, usurpant indebitè.*

Conc. Angl. To. 2. pag 557. 495 585.

Can. 5. Concilio Langeacensi anni 1278. irritati sunt contractus omnes executorum, quibus emerent & compararent sibi quidpiam bonorum testatoris. In

Can. 57. Synodo Coloniensi 1282. statutum est ut Executores duobus Delegatis Episcopi in unoquoque Archidiaconatu rationes redderent administrationis suæ.

VIII. Ex hac Conciliorum & Canonum indigesta farragine, utcumque tamen observata serie & contextione temporum, liquidum est, 1. inspectionem & jurisdictionem Ecclesiæ in testamenta latè patuisse, & in causas testamentarias. 2. Ejus jurisdictionis in dies singulos incrementa facta esse. 3. Eam olim viguisse in Italia, Gallia, Anglia, Germania. 4. Eam jurisdictionem, ejusque amplificationem nixam fuisse necessitate tuendæ libertatis testamentorum adversùs dominos temporales, eorumque muniendæ executionis, adversùs fraudes, vel supinitatem executorum. 5. Adde & necessariò invigilasse Episcopos, ut creditoribus satisfieret, ut proximis, & animæ ipsius defuncti, ac pauperibus consultum esset.

Temeraria illa foret & alienissima persuasio, aut verò suspicio, affectibus temporalibus inservisse Ecclesiam in suis Decretis de testamentis, & intestatorum bonis. Cum ex adverso indubitatissimum est, tot à nobis allegatorum Conciliorum Præsules, uni famulatos esse charitati, proque in animarum salutem studio, & in pauperum levationem. 1. Ideo enim & vim impotentiamque retundebant Nobilium, qui nec morientibus parcebant, & obstruendo illis regni cœlestis aditu, semetipsos in tartara detrudebant. 2. Ideo & servis ipsis testandi libertatem asserebant iis in Provinciis, ubi ea obtineret consuetudo. 3. Liberis ipsis hominibus eam libertatem confirmabant. 4. Facta non aliter esset copia, ut creditoribus satisfacerent. 5. Utque tardis saltem his eleemosynis peccata sua redimerent. 6. Ut conjugibus, liberisque, si inopes essent, ne deessent. 7. Occupandis artibus & strophis executorum.

Quanquam de testamentis non sit à nobis disputatum, nisi ratione bonorum, quæ inde ad Ecclesiam affluebant, id certè erat tamen quod minus laborabant Episcopi. Accipe hic Canonem Concilii Avenionensis anni 1281. quo luculentè hæc confirmentur. Innovatur hic vetusta Ecclesiæ lex, ne scribantur testamenta, nisi adsit Parochus, vel Confessor, qui ægrotum moneat, urgeatque, si quid alienæ rei retineat, eam restituere; & eorum bonorum quæ sibi jam elabuntur utili jactura, regnum cœleste lucrifacere. *Ne aliquis auderet sine suo parochiali Presbytero condere testamentum, propter damnum & animarum pericula, potissimè quæ circa restitutionem malè acquisitorum in ultimis voluntatibus, ex debito faciendam aliquoties obvenerint.* *Can. 10.* Hæ rei alienæ restitutiones, non satis expedite plerumque & plene fiunt, nisi Pastoris sui lumine, charitate, zelo illustretur, & succendatur ægrotus: promptius & efficacius auxilium desiderat extrema illa vitæ fugiensis hora, & exorientis bonorum, aut malorum æternitatis: *Ubi quia majus periculum vertitur & finale, ibi cautiori sollicitudine & finali industria est agendum, ut lucrifacere Deo subditorum animas Dei cooperante gratia valeamus.* Denique sive intereunte ægroto, sive convalescente, jubet Concilium, statim restitui res alienas, ante legata etiam pia. *Absque mora dispendio post testatoris obitum, seu convalescentiam, malè acquisitorum quomodolibet fieri debeat restitutio integra, antequam legata quæcumque favorabilia persolvantur.*

Can. 5. In Synodo Santonensi anno 1282. his statutis subjunctæ sunt minæ impendentium excommunicationum, in eos, qui suppositis testamentis grassabantur. *Can. 27. 28 29. 30.* Concilium Bituricense anni 1286. innovatis decretis Concilii Turonensis anni 1233. & longè plurimis aliis superiorum temporum, illud firmare satagit, ne scribantur testamenta, nisi astante Parocho, & instante ad restitutiones malè partarum rerum, ad debitorum solutionem, & ad ea capessenda consilia, quæ sint ad æternam salutem plurimum conducibilia. *Capellani Ecclesiarum intersint testamentis, inducendo eos ad emendanda forisfacta, & restituenda illicitè acquisita, & alia ordinanda, quæ ad salutem pertineant animarum.* Hoc certissimè Præsules acuebantur zelo salutis animarum, hoc constituta est & confirmata authoritas Episcoporum in causis testamentariis, juxta leges sacras & civiles, ut ex hujus patet Concilii verbis: *Considerantes quod initio & executio testamentorum ad Pontificalem pertinet authoritatem, secundùm civiles & canonicas sanctiones* Synodus Execestrensis anno 1287. compilationem edidit harum omnium Synodalium Constitutionum, consuetudinumque, ut nec laici fideles hæc nescire possent.

Cap. 50. 51. IX. Ad annum usque 1300. progressi sumus, & de Decretalibus Gregorianis verbum tamen hactenus fecimus nullum; ut tantò facilius persuadeamur, leges has Ecclesiasticas omnes ante conditas, servatas, confirmatasque fuisse in omnibus regnis Christianis Occidentalis Ecclesiæ, summo Regum Principumque consensu. Duæ Epistolæ Alexandri III. in libros Decretalium relatæ sunt, quales illas supra retulimus. Inserta est & Gregorii Magni Epistola, qua jubet, ut si pigritentur toto anno executores, executio ad Episcopum devolvatur, juxta Imperatorum sanctiones. *Sic enim secundùm piissimas leges, dilatas defunctorum pias voluntates Episcopali* *Extra. De Testam. c. 3. 4.*

decens est studio adimpleri. Additur & alia ejusdem Pontificis, edicentis, ut valeant & rata sint legata, etsi verbo tenus facta sint. Declarat Innocentius Cap. 13. 14. 15. 20. III. non eum intestatum obiisse, qui ad alium rejecit curam rei suæ disponendæ. Jus esse Episcopo in tertiam vel quartam partem legatorum piorum, pro vario aliarum & aliarum Ecclesiarum usu. Nec tamen ei canonicæ portioni locum esse, ubi legatur quid nominatim fabricæ, lampadibus, & ad anniversaria, vel perpetua Officia certis & statutis Cap. 17. diebus. Addit denique Gregorius IX. etsi Testatores Episcopum excluderent expressis verbis, usurum tamen illum esse canonica authoritate sua in Can. 17. Testamenta. In Concilio Lugdunensi II. vetuit Gregorius X. ne quis usurarii publici confessionem exciperet, nisi satisfaceret, vel cautionem daret; alioqui cassa ejusmodi & irrita fore Testamenta. Anno Can. 6. 1286. in Concilio Ravennate prohibitum est, ne Notarii Testamenta exciperent usurariorum, nisi præsens adesset Parochus, & huic obsequeretur Canoni Lugdunensi.

X. In Concilio Coloniensi anni 1300. non hæc tantùm Concilii Lugdunensis confirmata sunt Decreta, & quæcumque hoc Capite corrogata sunt alia; sed Cap. 5. 6. 7. 8. 9. additum est etiam à Presbyteris hortandos esse laïcos, ne extrema opperiantur vitæ intermorientis tempora ad Testamentorum factionem: sed ut ea conscribant, dum corpore valent, dum sana & vegeta mens est: debita ibi sua recenseant, & quid damni cuiquam fecerint: denique legent aliquid fabricæ Ecclesiæ Cathedralis, & Parochialis, Cœnobiis, Xenodochiis, & pauperibus. In Synodo Cap. 37. Bajocensi anno 1300. jussi sunt Parochi, ut Episcopum monerent, si qui obirent intestati. Concilium Can. 31. Ravennas anno 1311. iniquo ferens animo executionem Testamentorum vehementer negligi, jussit illa à Notariis ad Episcopum deferri, ante elapsum à die obitûs mensem, sub pœna excommunicationis: si intra annum autem ea executioni non mandarentur, ad Episcopum devolutam significavit executionem, porro Executores ipsos nunquam post hac eo munere honestatum iri. In Concilio Ave- Can. 20. nionensi anno 1326. sancitum est, ut adesset Parochus, dum scribitur Testamentum, aut ut intra octo dies post obitum Testatoris, ad Episcopum illud deferretur, vel ad Parochum; ut ad exitum perducerentur reparationes, restitutiones, eleemosynæ ibi destinatæ; placuit denique huic Concilio, ut in arbitrio & potestate Episcopi essent restitutiones vagæ & incertæ, quanquam Testator secus jussisset. Alio loco aptius dictum est à nobis, primigeniæ & aureæ ætatis fideles à voluntate Episcoporum religatas aptasque suas habuisse voluntates, exemplo eorum qui distractarum hæreditatum pretium ad pedes Apostolorum exponebant. In Concilio Londinensi anni 1342. renovata sunt placita Concilii Lambethani anni 1261. de Testamentis & intestatorum bonis adversùs dominos feudorum, & adversùs Ecclesiasticos ipsos Judices, qui Testamentorum libertatem nonnunquam pessumdatam ibant, ultimas voluntates evertebant, prohibebant creditoribus satisfieri, & ne justa solatia precibus & eleemosynarum copia defunctis impen- De Lavaur deretur. In Concilio Vaurensi statutum est, posse Can. 60, 61. Episcopos in perlustrandis Parochiis suis, definire causas omnes ad testamentorum executionem pertinentes, restitutiones usurarum sine figura judicii & sine formularum solennitate, valituro etiam in antecessum hoc decreto, ad causas adhuc pendentes.

Confirmatæ sunt rursus hoc Concilio Constitutiones Concilii Avenionensis anni 1326. super hacce re, cum novis & accuratioribus cautionibus ad Testamentorum executionem.

XI. Jam ergo ambigi non potest, quàm longè latéque patuerit Ecclesiastica in Testamentorum causis jurisdictio sæculo toto decimo-quarto. Ejus amplitudinem mirabimur sæculo etiam decimo-quinto, si paulò pressius perspiciamus Constitutionem Henrici de Chiceley Archiepiscopi Cantuariensis anno 1416. qua modum posuit immodicis exactionibus Tribunalis Ecclesiastici in insinuationibus Testamentorum, in examine & ratiociniis Executorum, & exoneratione, denique in intestatorum bonis. Concilium Salisburgense anni 1420. fulmina Ecclesiæ vibrari voluit à Prælatis in eos qui moras objiciebant, ne quis testaretur, & bonis suis Ecclesiam, pauperesque impertiret. Sæculo sexto decimo Constitutiones Archiepiscopi Dublinensis anno 1518. in Hibernia irritum esse jubent bonorum defuncti æstimationem, nisi eam curam Episcopus ipse viris idoneis delegarit.

Fusissimæ sunt & præclarissimæ Constitutiones Synodales Stephani Poncher, & Eustachii du Bel- Synod Paris. pag 101 & seqq 104. 195. 199. Part 13. c. 12. lay Episcoporum Parisiensium, de Testamentis, de Episcopali in iis authoritate, de jurisdictione Ecclesiæ. In Concilio Coloniensi anno 1536. statutum est, Testamenta intra triginta dies insinuari, aut confirmari debere, & ante elapsum annum execu- Can. 97. tionem assequi. In Concilio Moguntino anni 1549. expostulatum est de contemptu ultimarum voluntatum, placuitque ut Executores Ordinario intra tempus à jure statutum industriam suam approbarent. Concilium Tridentinum Episcopos Executores esse sanxit piarum omnium voluntatum, addita quantùm res postularet Apostolicæ Sedis delegatione. *Episcopi etiam tanquam Sedis Apostolicæ de-* Sess. 22. c. 8. *legati, in casibus à jure concessis omnium piarum dispositionum, tam in ultima voluntate, quàm inter vivos sint executores.*

Conciliis Mediolanensibus I. & II. placuit, ut Cap. 56. 17. excommunicationes vibrarentur in eos, qui pias voluntates non exequerentur intra annum, vel id tempus, quod Testator præfinisset. Iisdem innodati sunt vinculis Notarii, qui Episcopum certiorem non facerent de piis legatis omnibus intra tres menses à morte Testatoris. Concilium Mediola- Cap. 16. nense III. vetuit ne Cœnobia, vel privati, quibus legata sunt, quæ in pauperes erogari debeant, aliquid hinc ad se derivent, quocumque paupertatis velo, sine permissione scripta Episcopi. Concilium V. Mediolanense præcepit, ut Episcopi, ceu Cap. 21. legitimi piarum voluntatum executores, Canonicum ex suis aliquem designent, qui piarum largitionum harum Advocatum se & Defensorem agat. Concilio Remensi anno 1583. placuit, ut Parochi ad ægros invisendos invitati, post administrata Sacramenta, illos de condendo admonerent Testamento, & de suis in Deum commissis pia largitate aliqua eluendis. *Cùm Curatus ad ægros vocatus fue-* De Curatis n. 30. *rit, post debitam adhortationem, & Sacramentorum administrationem, admoneat de testamento, de cura animæ post mortem agenda, ac suffragiis Ecclesiæ.*

In Concilio Bituricensi anno 1584. monentur Tit 16. c. 31. Episcopi, se ut meminerint executores esse piarum voluntatum. Concilium Mexicanum anno 1585. L. 3. Tit. 9. non alia illos induit cura, aut potestate, quàm ut instent executioni piorum legatorum intra limites temporis Jure præscripti. In Concilio Tolosano an- Cap. 15.

no 1590. jussi sunt Notarii Episcopo renuntiare legata pia omnia, saltem intra tres menses à morte Testatoris; mandatumque simul Episcopis, ut Notarium designarent, apud quem reconderetur Regestum omnium in Ecclesias, vel pauperes legatorum.

Si jam conferre vacet quæ congessimus omnia ex Conciliis ab anno 1400. cum Decretis vetustioribus: si vel maximè revolvantur animo Concilia post annum 1500. habita, facilè intelligetur priscam illam & effusam Episcoporum jurisdictionem & Parochorum in Testamentarias causas, afflictam valde & debilitatam fuisse sæculo decimo-quinto; ac penè demum extinctam sæculo decimo-sexto. In Concilio Narbonensi anno 1609. excitata & restituta potissimùm est authoritas Ecclesiæ hoc in negotio, ut hujus placita ad priscorum Canonum & Conciliorum normam propiùs accedant. Ibi enim decernitur, ut in Diœcesi sua obambulanda Episcopi definiant lites omnes ad executionem pertinentes Testamentorum, nulla ratione habita forensium formularum. Notariorum est intra octo dies Parochos de legatis piis certiores facere, intentato aliàs excommunicationis mucrone; Parochi ante octo dies alios consumptos Promotorem vel Officialem admonebunt, ut executionis curam gerat. Executores Testamentarii rationes suas Episcopo exhibebunt, quem necesse est intervenire legatorum solutioni, in irritum alioqui ducendæ. In Chartulario suo Episcopus hæc piarum donationum Acta omnia recondet.

XII. Non facile est autem divinare, quæ causa fuerit minuendæ hujus Episcoporum & Parochorum potestatis in re testamentaria. In cupidiores Parochos, vel inferiores Episcoporum Officiales ejus rei invidia resilire videtur, aliqua saltem ex parte. Quod ultimum à nobis proditum est monumentum Archiepiscopi Cantuariensis paulò post annum 1400. ad rapacitatem cohibendam spectabat Officialium ejus, & ministrorum aliorum in causis Testamentariis. Perdiu antè Innocentius III. sordidissimam exploserat eorum avaritiam Parochorum, qui profitendæ Religionis Cisterciensis cupidos, cogebant priùs testari: & nisi parerent, in eorum proximos Ecclesiasticis sæviebant censuris: id enim causabantur, ne ingenuos quidem & liberos homines ita liberos esse, ut antè in Religione quavis nomen dare possent, quàm jura Parochialia sibi exolvissent. *Licet aliàs absoluti existant & liberi, sine ipsorum licentia asserunt non posse ad Religionem transire, pro eo quod jure Parochiali eisdem obligati tenentur.* Et paulò superiùs: *Fieri sibi exigunt testamentum.*

Regest. 13. Epist. 166.

In celeberrima illa & decantatissima Collatione sub Philippo Valesio Rege anno 1329. Prælatis hinc defendentibus, Ministris Regiis illinc oppugnantibus Ecclesiasticam jurisdictionem; conquerebantur Ministri & Judices Regii, quòd Judices Ecclesiastici Regestum facerent eorum, qui intestati obiissent; manum injicerent in eorum bona mobilia & immobilia, eaque distribuerent. 2. Quòd vellent ipsimet exequi Testamenta, bonorum recensionem facere, illa custodire & distribuere, cùm Officiales haberent ad hoc destinatos. 3. Quòdque nollent fidem adjicere Testamentis per Notarios publicos exceptis, nisi ea antè Officiales sui approbassent. Contrà verò ab Episcopo Augustodunensi exceptum est, nomine Prælatorum omnium, Ex Regalibus, Imperialibus & Ecclesiasticis legibus Episcopum executioni præesse Testamentorum, ex jure maximè devolutionis, quando Executoribus laicis spatium præfinitum effluxit. Porro cùm executor esset, posse eum Regestum & censum edere bonorum, & omnia denique ad executionem promovendam necessaria moliri, cùm accessio principalem sortem sequatur. *Ad 20. Art. qui loquitur de inventariis quæ fiunt de bonis Laicorum, dicit tam de jure sanctorum Patrum, quàm Imperatorum & Regum, quilibet Prælatus in sua Diœcesi est executor legitimus testamentorum, maximè elapso termino expresso in jure, &c.*

Quoad intestatorum bona ab eodem responsum est, ad ea Ecclesiam non solere authoritatem interponere suam, nisi ubi specialis ea vigeret consuetudo. *Quantùm ad bona intestatorum, dicitur quod in Ecclesiis ubi est consuetudo super hoc specialis, debet eadem consuetudo servari.* Et infrà: *De Executoribus & inventariis bonorum testatoris & intestatoris, dicit, quod tam de jure scripto, quàm de consuetudine speciali, Prælati sunt executores legitimi testamentorum. Unde si executio venerit ad Prælatum, nulli facit injuriam, bona inter hæredes distribuendo, & de eis inventaria faciendo. Et hoc idem dicit de bonis intestatorum, maximè in locis ubi sic de consuetudine extitit observatum à longo tempore, quod in contrarium memoria non existit.* Non immeritò auguramur à doctissimo Præsule in prolixioribus super hac re disputationibus suis, juris hujus & consuetudinis Ecclesiarum fontes demonstratos esse; ostensumque fuisse, quod & à nobis suprà declaratum est, in has se molestias & ambages non conjecisse Ecclesiam, nisi ut libertatem testandi sartam tectamque servaret, ut deprædationes præverteret bonorum eorum, tum qui testati, tum qui intestati excederent: ut legatorum piorum executio acceleraretur, denique ut ne eleemosynæ à Testatoribus designatæ interverterentur.

XIII. Post famosam illam concertationem suum Ecclesiæ incolume privilegium, sua illibata constitit jurisdictio, quòd ea Clerici modestè uterentur. Non ita verò anno 1505. cùm in Senatu Parisiensi increpuere querimoniæ de Parochis Parisiensis Civitatis, qui sepulturam suspendebant, donec ostensum sibi esset Testamentorum, quin & mendicos terræ mandare abnuebant, nisi antè collecta corrasum esset, quo funeris expensæ solverentur. Edicto tamen Blesensi anno 1579. servata est adhuc *Parochis facultas, & Vicariis, excipiendi testamenta & ultimas voluntates, quanquam legata aliqua ibi sint, ita tamen ut testator & testes sigilla apponant sua, aut facta mentione interpellationis facta, ut sigilla apponerent, & ejus causæ propter quam abnuerint.* Hoc Edicti decreto, & futuro superiùs laudato Concilii Narbonensis anni 1609. monumenta continentur non obscura antiquioris disciplinæ & jurisdictionis. Quo æquius fuit, id à nobis inculcari, Edictis maximè Regum & Conciliis debere Ecclesiam priscæ libertatis, jurisdictionis & opulentiæ suæ reliquias. Testatum facit Matthæus Paris à Richardo Rege in libertatem assertam esse Ecclesiam Provinciæ Normanniæ. Sic enim ille ad annum 1190. *Ecclesia Dei in Normannia de longo servitutis jugo liberata est, glorioso Rege Richardo annuente & omnia disponente.* Inter varia autem capita libertatum duo fuere, quæ ad Testamenti spectarent. *Distributio rerum quæ in testamento relinquuntur, authoritate Ecclesiæ fiet; nec de ima pars, ut olim subtrahetur. Si quis subitanea morte vel quolibet casu præoccupatus fuerit, ut de rebus suis disponere non possit, distributio bonorum ejus authoritate Ecclesiastica fiet.*

Preuves des Lib. de l'Eg. Gal. c. 35. c. 33.

XIV. Conticescere hactenus nobis visa est Hispania, nec possumus tamen non ominari ejus disciplinam reliquarum Occidentis Ecclesiarum consuetudini finitimam fuisse, & Decretalibus Gregorianis, quæ ibi potissimum vigebant consentaneam. Monumentum hic unum promo perillustre, quo cæterorum Hispaniæ Historicorum & Conciliorum silentium utcumque pensari possit. Ex Hieronymo Blanca illud exceptum est, qui hoc fragmentum publicavit Consuetudinum antiquarum civitatis Jaccensis in Arragonia, quas & affirmat confirmatas fuisse ab Alphonso II. Rege, & veluti regulam fuisse accuratissimam, quam consulerent & imitari enitererentur Provinciæ Castellæ, Navarræ, & aliæ complures. Jubent eæ Consuetudines, ut plenissima testandi libertate utantur omnes: ad intestatorum bona vocentur proximi; sin desint proximi, ad ea pauperes veniant. *Si non habeant propinquos, res eorum dentur pauperibus.* Peregrini ipsi liberè testabuntur Jaccæ: si intestati præripiantur, triginta dies expectabitur, quo spatio temporis si accurrat proximorum aliquis, duæ tertiæ partes bonorum ei reddentur, *Tertia detur pro anima sua, consilio bonorum hominum, & Episcopi, vel Capituli de Jacca.* Si post triginta dies nullus proximorum compareat, res ejus omnes ad salutem ejus animæ dependentur, eorundem consilio: *Si autem nullus de consanguineis venerit, tota pecunia detur pro anima sua eorumdem consilio.* Ea tum sors erat caducæ hæreditatis, ea Regum religio, & pia sollicitudo ad Ecclesiæ & pauperum levamentum. Edixerant leges Visigothicæ, ut testamenta legibus coaptata Episcopo repræsentarentur, & intra sex menses approbarentur. *Infra sex menses Sacerdoti veniant publicanda.* Et ubi ex legum formulis confici non poterant, annuebant, ut holographa fierent, dum testator qui scripsisset, subscriberet etiam ipse sua manu, & intra triginta annos post ejus mortem ab Episcopo confirmarentur, vel à Judice, prolatis in medium aliis scriptiunculis testatoris.

Hisp. Illust. To. 3. par. 594. 595.

L. 2. T. 5. n. 12. 16.

XV. Paulò forsan licentiùs expatiati sumus in Ecclesiasticæ jurisdictionis limites, cùm propositum fuisset non dicere nisi de rebus, opibusque, quæ in Ecclesiam per testamenta influerent, vel per intestatorum successiones. Sed divelli non potuere res duæ hic certè conjunctissimæ, & indivulsè cohærentes, ut ex hoc rursus liquebit contextu Somnii Viridarii. Expostulant Advocati & Ministri Regii, quod Clerici sibi vendicent bona impuberum & intestatorum, quasi ad eos eorum custodia pertineat & cognitio, quam ex adverso Judices publici sibi arrogant, Regique. *Nituntur sibi applicare bona, quando moriantur pupilli, sicut de majoribus ætate, quando decedunt ab intestato: quorum quidem cognitio pertinet ad Regem; quia tales personæ & bona earum sunt sub salva gardia Regis.* In defensionem verò Ecclesiæ reponitur, Divino humanoque jure miserabilium personarum tuitionem Ecclesiæ fuisse commendatam, quoad vim & captionem: quin & eam esse inolitam Ecclesiæ Gallicanæ consuetudinem. Quod ad bona pertinet impuberum & intestatorum, qui vita migrant, si quarundam peculiaris ea sit consuetudo Ecclesiarum, ut ipsæ ea occupent, eam profectò retineri debere. *Quantum ad bona intestatorum & pupillorum, dico quod in illis Ecclesiis ubi esset super hoc consuetudo specialis, deberet consuetudo observari.* Illud spolii jus non pauca videbatur dimanare ex jure custodiæ: *Tam de jure divino, quam humano gardia talium miserabilium personarum, quantum ad violentias & saisinas pertinet ad Ecclesiam.* Copiosè superiùs commonstratum est, Legibus divinis &. Imperatoriis tuitionem, custodiamque pauperum, pupillorum, viduarum & misellorum omnium concreditam Ecclesiæ fuisse. Ostendimus etiam individuo nexu eam tuitionem Regio cohærere diademati. Potuit Consuetudo eum invexisse usum, ut quibus incumberet onus custodiæ, & qui ex officio tenebantur injurias propulsare ab his personis, & bonorum rapinas prohibere, vel ulcisci, hi ad successionem venirent eorum bonorum, ubi caduca jacerent, & sine justo hærede, prædæ alias futura. Extranei in album relati sunt miserabilium personarum. Hinc Principes penes quos erat eorum custodia, successiones quoque Advenarum excepere. Eodem jure Consuetudinis inolitæ, volebat hic Ecclesiastici juris defensor, potuisse Ecclesiam caduca spolia pupillorum & intestatorum sibi vendicare, tanto æquius & plausibilius, quod non tam ad Ecclesiam hinc redundat utilitas, quàm ad defunctum ipsum, qui cœlesti in patria immortales metit fructus precum & eleemosynarum, quæ ex bonis hic ejus temporalibus in pauperes sparsis effunduntur.

Cap. 225. 226.

Les Aubeines.

CAPUT XXV. *P. 4. l. 3. c. 18.*

An Monachi professi possint adhuc succedere, post annum Christi millesimum.

I. Probat Gratianus ex Concilio Altheimensi, posse à Monacho ad Episcopatum adscito hæreditatem adiri, hoc est à Monasterio, vel à Cathedrali Ecclesia, ejus nomine.

II. Innocentius III. & alii Pontifices idem jus Monachis confirmant.

III. Innocentius IV. Ordini Cisterciensi idem jus confirmavit. Dominicani & Franciscani idem privilegium à Clemente IV. impetrarunt. Cur his Congregationibus opus fuerit privilegio, cùm jure communi res uteretur.

IV. De successionibus ad Benedictinos devolutis. Unde consuetudo nunc contraria.

V. Privilegium Cisterciense cum Canonicis Regularibus communicatum.

VI. Inter principia Lutheranæ innovationis petiere Principes Germaniæ, ut ne Monachi unquam parentibus succederent, cùm nec ipsis unquam à proximis succederetur. Sed professionis tempore darentur fundus aliquis, aut reditus annuus, atque ita successionem ejurarent.

VII. VIII. Temperamenta quædam Poloniæ & Hispaniæ.

IX. Variæ in Galliis consuetudines.

X. Summa harum consuetudinum.

I. GRavem, ut vides, adgredimur quæstionem, & quam primum dirimi oporteat ex regulis Juris Canonici communibus, hoc est, Decreto & Decretalibus; ac rursum ex usu Galliæ receptissimo, postrema hac Ecclesiæ ætate, hoc est, post annum Christi millesimum. Quæstio proponitur à Gratiano, de Monacho, qui creatus primum Episcopus, tum paternam excipit hæreditatem. Solutio verè & elucidatio quæstionis petitur ab eodem ex Concilio Altheimensi in Germania sub Rege Conrado, quo sancitur devolvi hæreditatem ad Monasterium, vel ad Ecclesiam Cathedralem, perinde ut casu illi obtigit, vel Monachum adhuc agenti, vel ad Episcopales infulas accito. *Statutum est, & rationabiliter secundùm sanctos Patres à Synodo confirmatum, ut Monachus, quem canonica electio à jugo Regulæ Monasticæ professionis absolvit, & sacra ordinatio de Monacho Episcopum facit, velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem postea sibi jure vendicandi habeat potestatem. Sed quidquid acquisierat, vel habere visus fuerat, Monasterio relinquat, & Abbatis*

18. q. 1. c. 8.

sui, qui fuerit secundum Regulam sancti Benedicti, arbitrio. Postquam enim Episcopus ordinatur, ad Altare ad quod sanctificatur & titulatur secundum sacros Canones, quod acquirere poterit, restituat. Adverte hic autem, non eam versari in Concilio quæstionem, an professi semel Monachi ad hæreditatem vocari, aut venire possent, vel eorum nomine Monasterium. De ea re tunc controversia fieri non poterat, cùm necdum derogatum esset tantæ Legum Imperatoriarum & Canonum conspirationi, quæ his successionibus apertissimè astipulatur. In dubium vocabatur id unum, ad Cœnobium, an ad Ecclesiam pertineret successio, cum unus idemque ex Monacho factus esset Episcopus, & fieri potuisset, ut obtingeret hæreditas Monacho, nec adiretur nisi ab Episcopo.

II. Eandem succedendi facultatem ut indubiam ponit Innocentius III. ubi decernit, Si cui addicatur hæreditas, eique si forpolis obeat, alii substituantur, & is postea profiteatur in Monasterio, irritam vacuamque esse substitutionem, atque ad Monasterium devolvi hæreditatem. Audi Rubricam

Extra. De Probat. c. 8. hujus Decretalis: *Si rogatus restituere totam hæreditatem eo sine liberis decedente, intret Monasterium, evanescit fidei commissum, & hæreditas applicatur Monasterio.* Ideo & Fagnanus in interpretando hoc Decreto, quæstionem illam ventilat, an Capucini, & Minores strictioris Observantiæ succedere possint in paterna bona, & respondet non posse, propterea quod sese illi paupertati devoverint arctiori, quam cæteri Regulares omnes, quibus jus fasque est hæreditarias excipere successiones. Quærit & ibidem Fagnanus, an Capucinus, ad alium Pontificio diplomate Ordinem translatus, & Episcopatu auctus, succedendi potestatem recuperet. Respondet autem convenienter Gratiani doctrinæ supra relatæ, recuperare. Duas edidit Alexander VI. Constitutiones, quibus succedendi jure & spe ejecit eos, qui ab Ordine cui nefas est, ad eum cui fas est succedere, traducerentur. Sed duas ille Constitutiones ad eos coarctavit, qui ex Cœnobiis strictioris Observantiæ ejicerentur, ad Conventuales Franciscanos. Non temerè fortan addubitarit quis, an B. Dominicus suos initio fineret ad possessiones & hæreditates venire, cùm referat Scriptor ejus vitæ, Opulento Bononiæ cive illi bene lautas transcribente possessiones suas, ipsum chartas eas coram Episcopo conscidisse, quod suos vellet eleemosynis

Raynal. an. 1219. n. 53. victitare. *Non enim voluit, ut fratres haberent possessiones, sed eleemosynis frugaliter victitarent.* Remissit non multò pòst ille rigor, invictissimisque argumentis & authoritatum præsidiis Ordinis sui contrariam consuetudinem incomparabilis vir Thomas Aquinas communivit. Franciscanorum austerior certissimè fuit paupertas, sed tot & tantæ illam annorum decursu exaggeravere tempestates, ut non possimus non communem nostram vehementer dolere sortem, quorum vel ipsa virtutum fastigia tam importunis & sævis tentationum turbinibus quatiuntur, dum mortalis hæc carpitur vita.

Idem. an. 1280. n. 27. III. Anno 1246. Abbatibus omnibus Ordinis Cisterciensis Innocentius IV. Papa facultatem dedit, aut confirmavit succedendi hæreditariis bonis omnibus, quibus succederent Monachi, si in sæcularis vitæ fœcibus adhuc volutarentur. *Devotionis vestra precibus inclinati, authoritate vobis præsentium indulgemus, ut possessiones & alia bona mobilia & immobilia, exceptis feudalibus, quæ personas fratrum ad Monasteria vestra a sæculo fugientium, & professionem facientium in eisdem, si remansissent in sæculo ratione successionis, vel quocumque alio justo titulo contigissent, petere ac retinere libere valeatis, contraria consuetudine non obstante.* Non dissideo à veri similitudine contractam illam consuetudinem, quam de hic agit Pontifex, profectam esse non minùs à voluntariæ paupertatis Cisterciensium fervore inter illa initia, quam à sæcularium cupiditate, qui non illubentes jam videbant eos abstinere sua sponte iis bonis, in quæ jure suo sibi cedere potuissent. Eo enim æstu efferbuerunt in suis primordiis Cistercienses, ut non immeritò eos augurèmur, hæreditaria bona omnia aspernatos esse, tum ipsius amore paupertatis, tum ut tumultus litesque declinarent, ex opulentia ebullientes. Nec secus de initiis ominandum Franciscanorum & Dominicanorum. Sed longo sæculorum decursu, & magistra experientia edocemur fieri non posse, ac ne expedire quidem, ut Regulares Congregationes, nihil unquam mitigent, aut commutent de primævis & asperioribus institutionibus suis.

Ideo & Dominicani, & Franciscani eodem se privilegio donari obtinuere à Clemente IV. quo ab Innocentio IV. Cistercienses ornati fuerant. Anno quippe 1265. eum Pontificem commonuerunt, variis in Orbis Christiani Provinciis, adversari sibi Episcopos, Clericos, Laïcos; tanquam sæculo mortuis, nec jam idoneis ad succedendum. *Ex*

Bullar. Tom. 2. *parte vestra fuit propositum coram nobis, quod quidam Prælati, Clerici & Laïci in diversis mundi partibus constituti, asserentes vos mundo fore mortuos, nec valentes propriam possidere, vos occasione hujusmodi a quibuslibet successionibus excludere moliuntur.* Illa certè Prælatorum & laïcorum intercessio non nitebatur, nisi speciali professione harum Congregationum, qua successionum se jure exuerant, polliciti que erant, ne in commune quidem quidquam se possessuros. *Nec valentes proprium possidere.* Nec enim Benedictinæ Regulæ sectatores in commune prædia possidentes, quisquam tum arcebat à legitimis successionibus. Æquissimis verò postulatis annuens Pontifex, declarat eas Congregationes jure suo ad succedendum venturas, non quo ipsæ fundos, & prædia possideant, sed ut ea distrahant, pretia suis usibus expendant. *Nos itaque vestris petitionibus be-*

Ibidem. *nignius attendentes, authoritate Apostolica declaramus, quod vos in temporalibus bonis, in quibus succederetis existentes, sicut possint succedere, & bonorum ipsorum possessionem apprehendere, ac vendere libere bona ipsa, eorumque pretium in utilitatem vestram convertere, prout vobis melius videbitur expedire.* Advertte hic porro non concessionem hanc esse, non privilegium, quo religiosa hæc sodalitia donentur facultate succedendi gregalium suorum nomine. Declaratio quippe hæc est, *authoritate Apostolica declaramus*, qua pronunciat Pontifex, voto specialis paupertatis, & professione mendicitatis, qua pollicebantur Congregationes istæ nullos possidere fundos, nihil eas prohiberi, quin exciperent successiones, quæ fratribus suis obtingerent, quod quanquam possidendi jure se abdicassent, possent ea divendere & in suos usus pretia convertere.

IV. Beati Benedicti Regulam qui amplexabantur utriusque sexus, eos tradit beatus Odo Cluniacensis Abbas, succedere potuisse, ubi libro II. Collationum commemorat defectionem Monialium ducatum Cœnobii Balmensis, quæ luctuoso tandem exitu periere. Atqui ea illæ primùm possessione deflectere & refrigescere cœperant à priore pietatis.

fervore, quòd permissæ erant paululum à Cœnobio discedere, ut vel tantillum [illegible] decerperent de paterna successione, & ad Monasterium [illegible] tent. *Ad hoc autem regredi permissa sunt, ut de rebus parentum, qui forte nuper obierant, aliquid Monasterio reportarent. Sed hac occasione seculum pergustantes, oblitæ sunt Deum. Ex quo apparet quàm periculosa sit peccandi licentia.* Apparet casus ejusmodi non paucos in causa fuisse, ut Monachi & ipsi met non raro Cœnobia constituerent, spem tam lubricam hæreditatum abjicere potius, quàm de cælesti & æterna hæreditate periclitari. Ita non abhorret à veritate [illegible] ejusmodi aliquando Monachos jure succedendi, quòd eo se ipsi ultro dejecissent, tam longa & voluntaria terrenarum abstinentia hæreditatum, & despicientia. Eam occasionem cupidè captarunt proximi & consanguinei, ut res alienas retinerent, & voluntariæ suorum paupertatis occasione, ad alendam effrænem avaritiam ipsi suam abuterentur.

Bibl. Clun. pag. 234.

Anno 1436. collata aut confirmata sunt ab Eugenio IV. varia privilegia Benedictinæ Congregationi sanctæ Justinæ in Italia, atque illud in primis, quo vana & irrita esse jubentur statuta, [illegible] dines, leges omnes, quibus prohiberentur succedere, eodem modo & jure, quo si in Monasterio professi non essent. *Quodque præfatæ Congregationis Monasteria bona mobilia & immobilia in quibuscumque civitatibus & locis quovis titulo acquirere possint. Petendi etiam & exigendi Monachis & personis hujusmodi præfata bona undecumque vel qualitercumque eis debita, & quæ in seculo remansissent, jus petendi & exigendi haberent, ipsis eorum Monasteriis acquirenda; non obstantibus quibuscumque statutis, ordinationibus & decretis cujusvis Ecclesiasticæ, sive secular. personæ, Communitatis, Collegii, &c. præsentium litterarum serie statuimus.*

Bullar. Tom. 1.

Non facilè mihi persuaserim, in Italia leges quemquam condidisse, quibus jure succedendi exturbarentur Monachi, cur tot legibus civilibus, canonicisque, tot regionum & sæculorum usu inconcussa quædam firmitas accessisset: nisi eo se sponte ipsi abstinuissent, sive ut ne se in vocationis & salutis discrimen committerent; sive ut ne objecerent se & Cœnobia litium & contentionum procellis; sive denique ut arctissimæ se innecterent paupertati. Hic referre juvat quod narrat Matthæus Paris de Dominicanis, primigenio adhuc institutionis suæ zelo ferventibus. Non tantùm possidebant nihil, sed asperrimam vitam & abstinentiam sectabantur, nihil reponebant in diem crastinum, eleemosynis victitabant, & ubi post sobrias epulas superesset reliquiarum aliquid, totum in pauperes exemplo effundebant. Ita enim Paris ad annum 1198. *Isti in victu & vestitu satis tenues, aurum, vel argentum, vel aliud proprii non possidentes, &c. Nihil de crastino cogitantes, nec quidquam usque mane retinentes [illegible] quid ex mensa ex eleemosynarum largitione superabundabat, hoc continuò pauperibus erogabant.* Qui hanc vitæ rationem tenerent, non illi se [illegible] [illegible] & spinas conjicerent persequendarum hæreditatum.

Si in manus [illegible] venirent Ratiocinia, vel Diaria priscarum Abbatiarum, occurrerent haud-dubiè in iis hæreditariæ [illegible] portiones, quæ Monachis obvenissent, & à Monasteriis exceptæ essent. Meminit Chronicum Becceni. Abbatis Gulfridi ad annum 139[illegible], qui Præsidium Que[illegible] [illegible] [illegible] ditavit, impensis in doctrinæ generis libris, quæ tum erat ingens pecunia, quæ in illius tum potestatem venerat ex parentis [illegible] non ita pridem fato functi hæreditate. *Solvit octingentas libras de bonis patris & matris suæ, quæ nuper habuit ex eorum obitu.* Theologorum Parisiensium responsio apud Joannem Gersonium refertur, in causa Monachi Chartusiani, qua constat anno 1410. Monachis ejus Ordinis aditum patuisse adhuc ad quaslibet hæreditates, vel Monasterio eorum nomine, in Hollandia, Gelria & Brabantia. *Notandum quod in patria illa Religiosi tales succedunt parentibus, vel Monasteria pro eis.*

Hist. Univ. Paris. t. 5 pag. 205.

V. Nihildum diximus de Canonicis Regularibus, quid simillimi sint Clero sæculari, atque ita nec dubitari [illegible] te de iis poterit. Unum id hic referam ex Bibliotheca Præmonstratensi. Anno 1249. Innocentius IV. eodem donavit Abbates hujus Ordinis omnes privilegio, quo & Cistercienses, vel eadem declaratione, & iisdem quidem verbis expressa, ut [illegible] vacantium fuerit eam reperere. Eo rescripto [illegible] sunt Præmonstratenses, postquam etiam [illegible] [illegible] hæreditates [illegible], non aliter quàm si in seculo semper [illegible].

Pag. 673.

VI. Monachos, [illegible], Regulares denique [illegible] complectitur Caput LXXV. querimoniarum, seu Gravaminum [illegible], quæ Principes Germaniæ in Conventu Norimburgensi anno 1523 obtulerunt Nuntio Pontificio, ut his medicaretur Pontifex, eo tempore quo tanta novabat, tanta everteb[illegible] Lutheranus pestis [illegible] Ecclesiæ monumenta. Iniquè secum agi vociferabantur Principes, si tanta Monachorum & Monialium examina in proximorum hæreditates passim venirent, in eorum hæreditates vicissim nemo unquam proximorum venire, [illegible] anhelare posset. Ut ei malo medicina fieret, volunt ut ne quis in Cœnobiis profiteretur, nisi ante Civilis Judex parentes profitentium convenisset, adduceretque ad moderata [illegible] stipendia paciscenda, atque ita illi alterioris quæcumque hæreditatis spe abdicarent. Longior est hic contextus, nec tamen circumcidi [illegible] amputari quidquam potest, [illegible] [illegible] hanc nostri in sententiis. *Mos non amplius ferendus hactenus inolevit, pauloque altius quam par sit, radices egit. Videlicet quod Monachi, Moniales, Beguinæ, Beghardi, Nollardi, Carthusiani & quicumque tandem sunt, qui se Religiosos & à popularibus segregatos profitentur, parentibus, consanguineis, agnatis, ac cæteris amicis in hæreditariis bonis, aliquando in partem nonnunquam in totum succedunt. At vicissim eorum cognati, seu nec [illegible] laici à prætactis Religiosis ad eorum hæreditatem [illegible] non [illegible] non vocantur, sed nec admittuntur quidem. Quod Germanis & grave & molestum, injustum etiam, ac non diutius tolerandum onus est. Eapropter necessarium, ac summa prudentia curandum est, ut nemo se deinceps memoratorum Religiosorum votis vel astringat, vel addicat, nisi prius ea [illegible] re civ[illegible] M[illegible] [illegible] certiores fecerit, quorum præsentia, authoritate & consilio Religionem ingredi volentibus, à parentibus & amicis juxta cujusque fortunam & facultatem mediocriter provideri debet, ut habeant unde commode in Monasteriis vivere possint. Ea tamen lege et pacto & ordine, ut omnibus hæreditatibus, omnibusque parentum, fratrum, sororum, cognatorum, cohæredum, ac quorumcumque aliorum successionibus renuntient. Idemque cum his qui jam eorum Religiosorum regulis sese subjecerint, a sacri Romani Imperii statibus & petitur & censetur.*

Cap. 98.

Ea [illegible] Germaniæ universæ querimonia & postulatio. Ubi advertes [illegible]. Eum usum tota Germania

receptissimum

receptissimum proficisci non potuisse, nisi ex Imperatorum legibus, ex Conciliorum & Canonum institutis, ea consuetudine Ecclesiæ universalis antiquissima, ideo ut mitigetur aliquid, ad Ecclesiam unam, & ad Pontificem confugium habent. 2. Jure & more succedendi utebantur Regulares & Monasticæ Congregationes omnes. 3. Apud Germanos in confesso erat, Monachis & Monialibus, Canonicisque Regularibus utriusque sexûs jus competere certissimum exigendæ à proximis suis honestæ sustentationis suæ, dum spiritum ducerent. Quin & interponi volebant civilis Magistratûs authoritatem, ut proximi officio fungi cogerentur, pro modo facultatum. 4. Extorquebant illi certè tum quidem, ut futuræ quisque successioni renuntiaret. Sed perspicuum est, multò conducibilius fore Monasteriis, ut fundum vel proventum annuum & mediocrem à singulis professis assequerentur, quàm ut hæreditates consectarentur, raras, ferè litigiosas, & plerumque dilapsuras. 5. Jam tum denique Germanos Proceres infecerant contagia quædam & venena Lutheranæ perfidiæ. Nec tamen illi ultra hos limites suas vel querelas effudere, vel spes.

VII. Sigismundus Poloniæ Rex anno 1527. legem promulgavit, qua professus est ille quidem, posse suo jure Moniales maternam, paternamque adire hæreditatem, & ut liberet de ea decerneret, quod hoc jus Sedes Apostolica sartum illis tectumque servasset, ea videlicet de causa, quòd non ubique Cœnobiis idoneæ sint copiæ & facultates ad earum sustentationem. *Statuimus etiam quod Sanctimoniales, Ordinem aliquem à Sede Apostolica approbatum professa, tametsi mundo & bonis temporalibus renuntiaverint, nihilque proprii habere possint: quia tamen non sunt ubique debito modo provisa, & concessum sit illis ex indulgentia Sedis Apostolicæ, ut succedere possint in bona paterna & materna ad se devoluta, de illisque liberè cum authoritate Superiorum suorum disponere.* Cùm verò Regni Nobilitas gravissimas super eo querelas ingeminasset; non potuisse se diutius illis accommodare aures: & constituere, ut ubi ejusmodi successiones Monialibus obtigerint, deponerentur apud eum qui proximitate vel consanguinitate conjunctissimus esset, qui redituum illas media parte, dum vitam agerent, impartiretur. *Medietatem omnium censuum & proventuum pecuniariorum illis & cuilibet earum solvere erunt astricti, vita illarum durante.* Media pars altera redituum, & fundi omnes migrante terris Sanctimoniali, ad proximos revolvebantur, qui eis & ipsi rem suam augerent, & onera subirent Reipublicæ. *Reliquam medietatem pro se retinebunt, & ex illis onera Reipublicæ, Regni & bellicæ expeditionis sustinebunt, &c. Post mortem illarum bona earum ad proximiores consanguineos rursum devolventur & devolvi debebunt.* Quo palam fit, usque ad sæculum decimum sextum, plenissima libertate Sanctimoniales & successiones legitimas adisse, & quibus vellent transcripsisse.

Statut. Polon. pag. 287.

VIII. De Hispaniæ moribus, unius fidem facient Covarruviæ Responsa, qui ne in dubium quidem vocat, quin Monachis post Professionem pateat janua ad successiones. Sed quærit, an migrante Monacho ex Cœnobio uno in aliud, migret & successio. Negat autem, propterea quod cùm prius jam Cœnobium hæreditatem capessiverit, ea spoliari nequaquam possit; quanquam si necessaria desint Monacho subsidia in altero Cœnobio, à priori illa sint suppeditanda. Subscripsit Covarruviæ Vasquesius. At rursus alio loco tradit idem ipse Covarruvias, persæpè cùm dos profitentibus Monialibus assignaretur, compulsas eas fuisse, ut futuris successionibus renuntiarent. Quærit porro an possent revocari hæ renuntiationes, cùm Moniales media plus parte fraudabantur; & in negantem propendet sententiam. Statuta verò quibus jure succedendi privantur Monachi & Moniales, constantissimè negat valere posse. Denique Covarruviæ vestigia legens Vasquesius affirmat, si parens in ejusmodi Religione profitetur, cujus Cœnobia succedere non possint, utpote Clericorum Societatis Jesu; ex quo primùm professio perfecta est, filium vel hæredem succedere. At si ejusmodi est Religio, quæ successiones non excludat, quod genus sunt reliquæ ferè omnes, quandiu ille advivet, Monasterium ea gaudebit hæreditate: eo tertia migrante, filius, vel hæres succedet. Quanquam autem plenam parentis hæreditatem non assequatur tum filius, nisi postquam ille vivere desiit: ex quo tamen professus est, potest legitimam sibi portionem flagitare.

Covarruv. De Testam. c. 9. Vasques. De redditib. c. 3 dub. 4.

Covarr. De pactis & renunc. §. 2.

IX. Peragratis Occidentalis Ecclesiæ Provinciis cæteris omnibus, ad nostras remetiendum iter est Gallias, ubi id primùm advertemus, jam à compluribus sæculis parentum avaritiam à Vuillelmo Parisiensi Episcopo, quàm justè, tam graviter reprehensam esse. Infamia etiam simoniæ illis aspersa est, cum filios in Claustra compingunt, ut justo eos succedendi jure defraudent, & alios filios eo incremento locupletent. *Alii à parentibus & propinquis eo modo in claustro projiciuntur, quemadmodum catuli & porculi, quos matres non sufficiunt enutrire, ut videlicet mundo non spiritualiter, sed ut ita dicamus, civiliter moriantur; videlicet ut portione hæreditaria priventur, & ad eos qui in sæculo remanent, devolvantur. Et quantum ad hoc simoniaca est hujusmodi projectio, immersio vel intentio.*

De Moribus c. 9. p. 210.

Jam tum ergo in Galliis concuti incipiebat jus Monachorum succedendi; idque factis tentabatur, ut reor, magis, quàm jure. Nequedum enim ullum usquam erat statutum Imperatoriis & canonicis legibus ea in re infensum. Adversùs hanc vim grassantem Abbates Cistercienses, cujus Ordinis sedes primaria in Galliis est, muniebant se Pontificiis privilegiis, quibus antiquissimo juri suo, eidemque juri communi nova præsidia adderentur.

Narrat nuperus Galliæ Jurisconsultus à Philippo cognomento Bono, Duce Burgundiæ concessum fuisse, ut in Consuetudine Burgundiæ, quæ compilata & ejus authoritate publicata fuit anno 1459. scriberetur articulo ultimo de Successionibus, quod ad Cistercienses Monachos pertinet, qui suum & privilegium & usum ostentabant succedendi, tum directa, tum collaterali linea, amplius in eam rem inquirendum esse, & tum denique Ducem quod æquitas flagitaret pronuntiaturum. Ad ea usq; ergo tempora legitimis hæreditatibus successerant Cistercienses, successere & diutius postea, cùm nulla extiterit declaratio, qua eorum privilegium infringeretur. Anno 1570. in meliorem formam revocata est Consuetudo Burgundiæ, & tunc redacti fuere Cistercienses ad communem reliquorum Regularium normam. Unde Chassanæus in suis ad eam Consuetudinem Commentationibus hæc habet, quibus edocemur, Jure tum Regni consuetudinario Regulares succedendi facultate caruisse: eadem ratione in medium allata, qua superiùs Germani Proceres abutebantur, cùm veniant persæpè Monachi in Laicorum, nunquam Laici in Mona-

Fevret. L. 4 c. 6.

chorum hæreditates, tandem omnia in Monachorum fiscum comportatum iri. *Cistercienses Religiosi comprehenduntur esse sub consuetudine generali Franciæ, quia si succederent, esset annihilatio temporalitatis in Republica: cùm semper Religiosi traherent ad se temporalia, eo quod succederent laicis, & laici eis non succederent, sed eorum Ecclesiæ & Monasteria. Unde nulla æqualitas observaretur.* San-Dionysiani in Gallia Monachi ab Innocentio IV. & Bonifacio VIII privilegium eliciuerant Cisterciensi simillimum. Vereor ut eo diu gaudere potuerint. Vide nuperrimum Historiæ hujus Abbatiæ Scriptorem. Doublet.

In Generali Compilatione Consuetudinum sub Carolo VII. Rege edita, omnes funditus Regulares succedendi jure exuuntur, qua se cumque jactent Papæ dispensatione, vel quavis alia: exceptis tamen Equitibus Hierosolymitanis, quibus tantò propensius indulgendum aliquid erat, quòd cùm pro Ecclesiæ universalis defensione bellarent, patrimonio, tanquam stipendio gaudebant. *Religiosi quicumque tandem, non succedunt, ne ex dispensatione quidem Papæ, nedum quavis alia, exceptis Hospitalariis, quibuscum olim Rex & Pontifex dispensarunt, unde tam possunt succedere, quam sæculares; post eorum obitum, res eorum in amicos sparguntur.* Nec diu eo privilegio usi Equites isti. Negat Rebuffus posse illis annui, nisi usumfructum. Addit eam limitationem nuperus Jurisconsultus approbatam fuisse Senatusconsulto Divionensi anno 1582. at vel eo demum usufructu excussos fuisse ejusdem Senatus decreto alio anni 1588.

Ibidem.

Fevret.

Societatis Jesu Clericis, cùm post priora vota sua relaxari possint, & in sæculum redire, causæ videbantur esse justissimæ, ut succedendi potestas ne penitus auferretur. Unde & cum in Regnum revocati sunt, eam illis Henricus IV. Rex firmavit: *Non poterant ejus sacri Cœtus sodales succedere in terrenas hæreditates, uti nec alii Regulares, sive directè, sive ex latere. Si posthac tamen ablegarentur è societate, in priora sua jura redintegrari possent.* Cœpit anno 1646. Senatus Divionensis definire certum tempus, ut ne ejusmodi postliminii jure gaudeant, nisi annis quinque post professionem votis simplicibus perfectam. Exemplo Divionensis accommodaverunt se alia postea quædam Parlamenta. Laudantur Judicia Senatus Parisiensis Divionensibus antiquiora in eandem sententiam. Sed non magni nostra interest, quo in Senatu primùm id decretum sit.

Ibidem.

Joannes Galli prolato Parlamenti Parisiensis Aresto, hac illud ratione muniverat, *Ratio quia Religiosi in patria consuetudinaria non succedunt.* Quod argumento est eos successisse in Provinciis Juri Civili addictis. Ex antedictis multa eò vergunt. Sed jus Consuetudinarium non multò pòst convaluit supra jus Scriptum. Unde & Carolus Molinæus in illud Caput Galli hæc addidit. *Nec Monasterium pro eo. Idem generaliter etiam in Patria Juris Scripti.* Galli & Molinæus à vero non abludunt, si sejungas tempora. Nam Consuetudines Juri Scripto derogarunt, & earum tot prodiere Compilationes, ut supra quinquaginta numeratæ sint, quæ Regulares successionibus excluderent. Provincia Viennensis, seu Delphinatus Juri Scripto serviebat, unde & ibi succedebant Monachi, quando illos eo jure orbavit Franciscus I. Rex Edicto Castri Briantii anno 1538. In Edicto Blesensi defixa ætate professionis Monasticæ ad annum fœtum decimum, consentaneè Concilio Tridentino, additur porro *posse eos qui ante eam ætatem professionem emiserint, disponere de bonis suis, vel successionibus, quæ jam obvenerint, vel obventura sint, directè, vel è latere, & transcribere proximis, vel aliis, non tamen Monasterio cuiquam, idque intra tertium mensem, quo sextum-decimum ætatis annum attigerint. Quo spatio elapso, si nihil testati sint, devolvenda sint ad proximos eorum bona, quasi ab intestato.* Quo ne optari quidem poterat quidquam expressius. Edicto Aurelianensi eadem pene clausula continebatur, vel exclusio Monasteriorum à successione.

Quæstion. Galli. part. 5. n. 125.

Le Prestre. pag. 82.

Art. 28.

Art. 19

X. Utque jam finem faciamus dicendi, illud postremò advertemus, Ne Monachi succederent, jamdiu esse quod privati complurea restitere. Ad ipsa usque retro assurgere fas est Nicolai I. Papæ tempora, cujus superest apud Gratianum Epistola ad Episcopos Galliarum scripta, de Clerico, quem impuberem adhuc pater Monastico instituto devinxerat, & qui elapsus tandem Monasterio, & jam pubertatem assecutus, à fratribus ad hæreditatem non admittebatur. *Sub hac occasione, paterna, seu materna hæreditate à fratribus suis privatum esse.* Restitum est multò vehementius, ubi illuxere orbi Christiano Franciscani & Dominicani, strictiorem multò paupertatem amplexati, quàm tum quidem Benedictini. Eò adducti sunt Cistercienses, Benedictini, Præmonstratenses, & tandem Dominicani ipsi privilegia mendicare sedis Apostolicæ, quo jure suo succedendi uti possent. Tum cœpere Consuetudines increbrescere; cúmque eas dictarent domini temporalea, iisque subditis suis non paucas inducerent servitutes: eò res tandem evasit, ut Consuetudines & servitudines non multum abluderent: unde & in iis testamentorum & successionum libertas plurimum accisa & afflicta est. Jure succedendi Monachos exturbare cœpere Consuetudines. Et primum quidem privilegiis Pontificiis honorem habuere; mox id quoque abjecere frænum. Melitensibus Equitibus usumfructum primò permisere, mox & abstulere; nec reliquum illis factum est, nisi jus exigendi à proximis qui redimantur à captivitate infidelium, si in eorum manus venerint. Cùm jus Consuetudinarium per Gallias latè se effuderit, hinc in Provincias quoque Juris scripti propagatus est usus excludendi Monachos à successionibus. Atque ubi generalis increbuit convaluitque Consuetudo, tum Regis etiam demum accessere Edicta.

10. q. 3. c. 4.

De Dominiis, Principatibus, Ducatibus Ecclesiæ concessis.

CAPUT XXVI. *P. 1. l. 3. c. 10.*

De Dominiis temporalibus Ecclesiæ concessis per quinque priora sæcula.

I. Ducatus & Comitatus mera erant & revocabiles Præfecturæ Urbium & Provinciarum usque ad tempora Caroli Magni.

II. Episcopos Constantinus permagna donavit potestate in rebus Civilibus.

III. Potestas temporalis Episcoporum Alexandrinorum tempore Athanasii

IV. Tempore Cyrilli

V. VI. VII. Potestas temporalis Papæ Romæ. Probationes.

VIII. IX. Potestas & jus Episcoporum Alexandrinorum tempore Dioscori Probationes.

X. Suburbium Urbis Alexandriæ sub tuitione Monachorum Tabennensium.

XI. XII. XIII. Caterva Monachorum, & Clericorum, qui Parabolani dicebantur, ad defensionem Episcopi Alexandria.
XIV. Leonis Papæ potestas in urbe Roma.
XV. Potestas temporalis Episcoporum Galliæ.
XVI. Beatus Germanus Altissiodorensis Episcopus in Anglia prælio congreditur & vincit.
XVII. Leo Magnus Attilam exarmavit.
XVIII. Potestas temporalis Episcoporum Antiochia.
XIX. Iacobi Episcopi Nisibeni.
XX. Episcoporum Carthaginensium.
XXI. Fundamenta jecerat Constantinus hujus temporalis potentia Episcoporum.
XXII. Imperium & dominatio Episcoporum, pietas & Religio, preces & lachryma.

I. DOminia & Principatus non facilè invenies in bonis Ecclesiæ temporalibus, per hæc quinque priora sæcula. De Feudis alium adhuc silentium; ne Optimates quidem ferè, nisi patrimonia sua obtinebant; atque ubi Urbes & Provincias in potestate habebant, earum præfectura tantùm, & administratione ad aliquot annos donabantur. *Duces* de quibus agit Suetonius, & cæteri post illum Historici, non aliud quam exercitus ductabant. *Comites*, quorum dignitatem amplificavit Constantinus, & quos digessit in tres Ordines, *Item Comitum alios in primo ordine collocavit, alios in secundo, alios in tertio*; ut refert Eusebius: titulis honorum fulgebant, non potestatis. Additæ sunt illis postea Præfecturæ & Administrationes, sed quæ non ante Carolum Magnum hæreditariæ evaserint: quando & earum aliquæ Clericis etiam obtigerunt.

De vita Constan. L. 4. c. 1.

II. In hac ergo quam illustramus, priori Ecclesiæ ætate unum quæri potest, an jam tum Episcopi in administrationem temporalem Civitatum, operam & authoritatem suam interponerent. Ea est temporalium spiritaliumque rerum conjunctio, ea populorum in Pastores suos propensio & reverentia ea religione efflorescens: ea erat qua Episcopos Constantinus Imperator cumulaverat authoritas, ut publicorum Judicum judicia retractarent, suorumque Judiciorum illos executores haberent; denique ea erat quarundam Ecclesiarum opulentia; tanta Clericorum, pauperum, virginum, viduarum copia, qui Ecclesiæ sumptu alebantur: ejusmodi, inquam, erant hæc omnia, ut non ferè potuerint Episcopi non magna saltem ex parte civili Civitatum & Provinciarum administrationi implicari.

III. Erat utique Episcoporum Alexandrinorum, non Alexandriæ tantùm, sed tota Ægypto potestas eximia quædam & latè fusa, cùm hac Ariani calumnia Athanasium impeterent, quod vestium linearum tributum Ægypto indixisset. *Criminationem confingunt quod Athanasius præcepisset Ægyptiis, ut vestem lineam Ecclesiæ Alexandrinæ pro tributo pensitarent.* Quàm abhorrent à vero, tam alludunt ad veri similitudinem calumniæ. Nec aliter existimandum de altera criminatione, quam Athanasio Sycophantæ iidem asperserunt, intervertere illum voluisse frumenta, quæ quotannis ex Ægypto Constantinopolin convehebantur. Fidem adjecit Imperator, & Athanasium exilio mulctavit. Non tam faciles ei criminationi aures accommodasset Princeps, si ne speciem quidem veri præ se tulisset, ex incredibili quadam Episcoporum Alexandrinorum potestate in Ægypto universa.

Socrates. L. 1. c. 20.
Ibid. c. 25

IV. Nova porro in dies ei Alexandrini Præsulis potestati accessio fiebat. Cùm successisset Athanasio Petrus, Petro Theophilus, hujus quidem permagna viguit vis & authoritas; sed ejus ex fratre nepos & successor Cyrillus, ulterius sanè progressus est. Unde idem qui modò Socrates: *Cyrillus in sede Episcopali collatus, majorem Principatum, quam unquam Theophilus habuisset, pariter sibi assumpsit.* Addit enimvero idem Socrates primum Cyrillum temporali etiam dominatione usum esse: *Etenim ex illo tempore Episcopus Alexandrinus præter sacri Cleri dominatum, rerum præterea sæcularium dominatum acquisivit.* Ejus civilis potestatis specimen edidit Cyrillus, quando omnes Novatianorum Ecclesias Alexandriæ occlusit; thesauros eorum asportavit, Theopemptum eorum Episcopum bonis omnibus exuit, si qua Socrati hæc narranti fides addenda sit.

L. 7. c. 7. 13.

V. Eodem zelo, nec dispari potestate Cælestinus Papa Romæ Novatianis Ecclesias abstulit suas omnes, compulitque ut nonnisi clandestinos agerent cœtus. Hinc Socratis querelæ & lamenta, quod & Romani & Alexandrini Antistites spiritualis Imperii metas prætervecti, temporalem exercerent dominationem. *Episcopatus Romanus non aliter atque Alexandrinus, ad sæcularem principatum erat jam ante delapsus.*

VI. Hic ipse Cælestinus est, quem efflictim & enixissimè interpellabat Augustinus, ne Antonium Fussalensem Episcopum Ecclesiæ & sedi suæ restitui juberet ea vi, & armatorum militum caterva, qua restitutum illum iri fama vulgaverat, latè sparso eo jam terrore. *Judicia illis & publicas potestates, & militares impetus, tanquam executuros Apostolicæ sedis sententiam comminatur.* Augustini precibus & æquitate causæ facilè crediderim emollitum fuisse Cælestinum, fragorem illum armorum dissipatum. Privatis affectibus indulgebat Socrates, cùm in has suprà querelas effundebatur. Si potestatem civilem non explicarunt Cælestinus & Cyrillus, nisi ad obruendam hæresin, & Ecclesiæ Catholicæ nova munimenta astruenda, nec illis magnopere, nec nobis laborandum est de hæreticorum criminationibus, quibus Catholicæ fidei zelus & constantia commendatur.

Epist. 261.

VII. In ea certissimè versabatur sententia B. Prosper, cùm Bonifacium & Cælestinum hinc laudibus in cœlum tolleret, quod utraque certassent potestate, & Imperatorio atque Apostolico Edicto Pelagianos oppressissent, Cœlestium tota exegissent Italia. *Quando Papa Bonifacius piissimorum Imperatorum catholica devotione gaudebat, & contra inimicos gratia non solum Apostolicis, sed etiam regiis utebatur edictis. Cùm Cælestinus Cælestium quasi non discusso negotio audientiam postulantem totius Italiæ finibus jussit extrudi.*

Contra Collat. c. 41.

VIII. Ad Episcopos Alexandrinos revocandus sermo, & ad Dioscorum Cyrilli successorem. Qua ille abusus est potestas tyrannica, tristissimum quidem, sed & certissimum est temporalis ejus jurisdictionis argumentum. In Concilio Calchedonensi à Diacono Ischyrione gravissimæ in illum congestæ sunt accusationes, quæ singulæ summam quandam non improbitatem tantum produnt, sed & potestatem. *Aliquorum vastata sunt prædia, excisione arborum perpetrata, aliorum verò domus destructæ sunt, alii in exilium pulsi sunt, alii multatione vexati sunt, quidam vero & ab Alexandrina civitate, sicut de propria ejus possessione exclusi sunt.* [illegible] Nec leviora Dioscoro impegit Athanasius Presbyter Cyrilli nepos grassationum Dioscori documenta, quod se suosque Alexandria ejecisset, domos invasisset, ex iis Ecclesias extruxisset, ingentem pecuniæ

Con. Chalc. Act. 3.

vim ab eo extorsisset, balnea sibi & alimenta interdixisset in Alexandriæ suburbio Canopo, quò confugisset, propterea quod locus ille transfugarum receptaculum esset, & sub tuitione delitesceret Monachorum Tabennesiotarum. Vel ipsis civilibus Alexandriæ Magistratibus terrori erat Dioscorus, ut impunè illum ita furere sinerent.

IX. Sed quò baccharetur usque & insaniret Dioscori ambitio & impotentia, manifestius etiam fit ex libello supplici, quem eidem Concilio Calchedonensi obtulit Sophronius laicus. Ab eo enim prohibitum est, ne executioni mandaretur præceptum Imperatoris, jubentis Sophronium ipsum restitui bonis, quibus contumeliosissimè exutus fuisset. Nec sum tacuit Dioscorus quod mente premebat, in sua magis, quàm in Imperatoris potestate esse Ægyptum. *Arbitratus se super omnes esse, neque immortalia decreta, neque magnificas concessit exequi sententias, suam magis Provinciam, quàm Imperatorum esse dicens.* Vix passus est imagines Imperatoris Alexandriam perferri, non aliorum faciliè prætet se Imperio Ægypti potiri passurus. *Seipsum enim magis Ægyptiaca Diœcesi imperare volebat, sicut & gesta apud diversos judices confecta demonstrant.* Quàm infanda & exectabilis tota hæc insania, tam laudabilis præsumenda animo est moderatio & sapientia Cyrilli, Theophili & Athanasii, in eadem potestate explicanda. Cyrillo & Athanasio Theophilum hîc copulavi, quod quamvis sobrimpotenter quandoque spiritali authoritate sua usus sit, quo de sermonem hîc non facimus, at aliàs à sanctis Patribus summis laudibus exornatus est. Cùm alienius nihil sit à charitate, quàm cupiditas, dissimillimus est utriusque potestatis usus. Ubi viribus suis abutitur cupiditas, non possumus non illi subirasci. At ubi charitas potestatem effundit longè maximam, meritò gratias habemus summi Numinis providentiæ, quæ sempiternæ sapientiæ & justitiæ legibus creatas omnes dispensat vires & potestates. Ne ergo ita infaniamus, ut minùs placeat nobis, quod incorruptibili Dei sapientiæ placuerit: hoc persuasum fixumque nobis sit, quando temporali nulla potestate Episcopale erogebatur ministerium, id providentissimè tum cautum fuisse, ne falleret temporalis illecebra, atque totos se Episcopi ad sacras & spiritales functiones suas conferrent. At ubi civilis quoque jurisdictio accessit spiritali Pontificum authoritati, id quoque consultissimè provisum fuisse, aut ad gloriæ cumulum sacerdotio adjiciendum, aut ad cælestis sanctimoniæ auram aliquam temporali dominationi aspirandam; utque Civitatum & Provinciarum administratio ex Christianæ veritatis, justitiæ, & charitatis legibus temperaretur.

X. Ecquid enim de illo menti nostræ occursare potest Alexandriæ suburbio, quod tutelæ suberat Monachorum Tabennesiotarum, ut ab Athanasio Presbytero affirmatum est? *Totum enim videtur sub tutela esse Monasterii Tabennensium,* ὑπὸ φυλακὴν εἶναι ... *&c.* Quid augurandum superest ex tutela, custodia, vigilantia Monachorum tota Thebaide sanctitate & virtutum fama florentissimorum, nisi summum quoddam religionis, pietatis & charitatis imperium in omnes ejus suburbii incolas?

XI. Cùm Nitriæ in Ægypto Monasteria rescissent Præfectum Oresten inimicitias Cyrillo indixisse: Alexandriam convolarunt Monachi numero quingenti ad Archiepiscopi defensionem. Unus eorum lapide Præfectum percussit, sed eam petulantem insaniam nemo sanus aliis Monachis affinxerit. Qui hæc narrat Socrates, narrat idem ipse Theophilum aliàs eosdem Monachos sibi mutuò collisisse, sive ut ipse adversùs eos tutior esset, sive ut pertinaces Origenis errorum sectatores mutuis conflictibus consumeret. *Socrat. l. 7. c. 14. & l. 6. c. 7.*

XII. Eo autem ex capite manabat Orestis Præfecti & Cyrilli dissensio, quòd impatientissimè ferret Præfectus, quòd Cyrillus domos Judæorum Alexandriæ prædæ & expilationi objecisset, eosque omnes Alexandria ejecisset, ob ingentem Christianorum cædem ab illis perfidiosissimè perpetratam. *Magnum cepit dolorem Orestes, tam præclaram civitatem tanta hominum multitudine prorsus orbatam esse.* *Socrat. l. 7. c. 13.* Sed ab eodem ipso observatur, jam diu antè permolestè tulisse Præfectum incrementa potestatis penè quotidiana Episcoporum Alexandrinorum; cùm tantundem necessariò decederet authoritati Præfectorum, & Magistratuum omnium civilium. *Orestes autem etsi ante Episcoporum potestas illi odio propterea fuerat, quòd per eos nonnihil de authoritate eorum, qui ab Imperatore ad Magistratus gerendos designati erant, admodum detractum fuit: tamen tum vel maximè, quod Cyrillus videbatur in ejus edicta inquirere.* *Ibidem.*

XIII. Nec irritæ cecidere Orestis ad Theodosium Imperatorem de Cyrillo expostulationes. Publicata est enim à Theodosio Lex, qua multitudo & potestas coarctata est Parabolanorum Alexandrinorum, qui Clerici erant, vel ministri Antistitis Alexandrini, curandis ægrotis præfecti. Socrates παραβόλους vocat Gladiatores quosdam intrepidos, qui pugnæ & morti fortiter pectus objectabant. *L. 7. c. 22.* Eodem verbo utitur Paulus, ad significandam laudatissimam discipuli audaciam, qui fidei tuendæ ergo in discrimen se multis conjecerat. παραβολευσάμενος τῇ ψυχῇ. *Philipp. 2. v. ult.* Hoc ergo nomine donabantur Parabolani, quòd nulla non ad discrimina prosilirent, ne ægrotantibus deessent. *Cod. Theod. L. 16 Tit. . Leg. 42. 43.* Magno erant numero, & vel hinc formidolosus videri poterat Episcopus Alexandrinus. Ad quingentos Theodosius numerum arctaverat, eorumque designationem abstulerat Cyrillo, accusatorum ejus præstigiis delusus. Sed audito demum Cyrillo ipso revocarat eam legem, & pristino statui res omnes reddi sanxerat. Ut ne jam coneos spectemus Monachorum, hic ipse numerus Clericorum & ministrorum, quorum una classis sexcentos complectebatur, Episcopo Alexandrino poterat utique permagnæ & formidolosæ potentiæ vim & terrorem circumdare. Plerique enim horum Clericorum conjugati erant, & ex eorum familia & liberis novi non parum præsidii accedebat.

XIV. Cyrilli in Novatianos Alexandrinos asperitas Socrati stomachum movit, ut historiam ejus omnem maledicentia sua & livore perfuderit. Spectatissima aliàs Cyrilli pietas & religio cogit sanè nos, explosis Socratis obtrectationibus, fateri eum potestate & contentione animi tota non ad aliud usum esse, quàm ad constabiliendum Christi regnum; si ultra Majorum autem suorum modum exarsit, id ex ejus immensa quadam charitate manasse, quæ licere sibi volebat, quidquid ad Ecclesiæ Christique causam muniendam, aut necessarium esset, aut conducibile. Nec aliter sentire fas est de sancto Leone Papa, qui per literas Imperatori Theodosio significavit, non posse se proficisci, & præesse Concilio Ephesino, quòd abesse Roma ipsum non pateretur Urbis salus. *Quod pietas ejus etiam me credidit interesse debere Concilio, etiamsi secundum aliquod exigeretur exemplum, nunc tamen ne-* *Epist. 11.*

quaquam posset implere, quia rerum præsentium nimis incerta conditio, à tanta urbis populus me abesse non sineret; & in desperationem quandam animi tumultuantium mitterentur, si per occasionem causæ Ecclesiasticæ viderer patriam & Apostolicam sedem velle deserere. Et Epist. 17. in alia Epistola: *Cùm temporalis necessitas me non patiatur deserere civitatem, &c.* Epist. 127. Testatur & ipse alicubi Augustinus, non posse se Hippone abesse, ob imminentes & incubantes ei calamitates.

XV. Sidonius Apollinaris in Epistola ad Basilium, quem Aquensem volunt fuisse Episcopum, cladibus Ecclesiæ ingemiscens, & earum Galliæ Provinciarum, quas Rex Gothorum Evarix sub jugum misisset; hunc insinuat Episcopum, cum Regensi, Massiliensi & Arelatensi, veluti sequestrem & mediatorem fuisse pacis, quæ tunc parabatur inter Arianos & Romanos Catholicos; hortaturque in eam maximè curam incumbi, ut Cleru & fidei Catholicæ consultum sit in iis urbibus, quæ Gotthorum potestati permittentur. L. 7. Ep. 6. *Per vos mala fœderum currunt, per vos regni utriusque pacta conditionesque portantur. Agite quatenus hæc sit amicitia & concordia principalis, ut Episcopali ordinatione permissa, populos Galliarum, quos limes Gothica sortis incluserit, teneamus ex fide, etsi non tenemus ex fœdere.* Altiùs ergo hi Præsules in Regni negotia penetrabant, sed fructu non alio, aut fine, quàm ut Regno & Ecclesiæ consultum esset.

XVI. Cùm Germanus Episcopus Altisiodorensis & Lupus Tricassinus in Concilio Ecclesiæ Gallicanæ delegati fuissent, ut Magnæ Britanniæ ferrent suppetias adversùs Pelagianorum errores ibi latiùs serpentes; ei genti diversissima etiam alia ratione opitulati sunt, quæ minimè consentanea videri posset sanctissimæ Episcoporum dignitati, nisi eorum authoritas, æquè ac Pastoralis sollicitudo, ad salutem etiam temporalem exporrigeretur. Britones enim à Saxonibus & Pictis uno eodemque tempore vehementissimè lacessiti, *sanctorum Antistitum auxilium petierunt.* Ducem se Germanus ostendit fore Exercitûs, *Germanus ducem se prælii profitetur.* Exploravit ipsemet locum struendæ aciei, cùmque in vallem incidisset montibus umbrosis cinctam, augendo & propagando sono ac bombo idoneam, ad caput evolavit cupiarum, *componit exercitum, ipse dux agminis*, edixit ut omnes una voce Constant. c. 28. & omni contentione intonarent *Alleluya*, quo consternati hostes, fugæ se commiserunt. Hæc diligentissimus Author & coævus vitæ beati Germani. Si ita in bellicis rebus, quid in civilibus populi Episcopis supplicabant, Episcopi populis consentiebant? Id verò fieri vix, ac nec vix poterat, quin tandem aliquando civilis potestas Episcopis adhæresceret; eo potissimum ævo, quo Episcopali ingenio Episcopi tractabant omnia, ab ipsa alienissimi specie, vel suspicione dominationis, & necdum longa in eos incensa Magistratuum civilium æmulatione.

XVII. Exarmavit Attilam Leo Papa, & urbem servavit, quæ periculosissima hac enim honestaverat legatione, cum duobus aliis amplissimis & ornatissimis viris. Id probat Sirmundus ex Chronico Sirmund. in Notis Sidon. p. 19. Prosperi. *Nihil inter omnia consilia Principis ac Senatûs populique Romani salubrius visum est, quàm ut per Legatos pax truculentissimi Regis expeteretur. Suscepit hoc negotium cum viro Consulari Avieno, & viro Præfectorio Trigetio beatissimus Papa Leo auxilio Dei fretus, quem sciret nunquam piorum laboribus defuisse. Nec aliud secutum, quàm præsumpserat fides. Nam tota legatione dignanter accepta, ita summi Sacerdotis præsentia Rex gavisus est, ut & bello abstinere præciperet, & ultra Danubium discederet.*

XVIII. Nec illaudata nobis abibit Ecclesia Antiochena, & Antistitum ejus potestas. Uno Pauli Samosateni exemplo confici res poterit. Quanquam enim necdum deturbuisset persecutionum tempestas, Antiochiæ conspicuus eminebat Paulus, summæ cujusdam potestatis insignia circumgestans, vesanæ fumitem ambitionis. Nomen Episcopi postponebat titulo ventoso profanæ dignitatis, nec in publicum prodibat, nisi numeroso stipatus satellitio. Hanc ejus effigiem delineavit Concilium Antiochenum, quod ad ejus exauthorationem coaluit. *Fastu & arrogantia supra modum elatus, sæculares gerit dignitates, & Ducenarius vocari, quàm Episcopus mavult: per forum magnificè incedens: stipatusque maxima hominum multitudine, partim præeuntium, partim subsequentium; adeo ut ex illius fastu & arrogantia incredibilis invidia odiumque multorum adversùs fidem nostram conflatum sit.* Euseb. l. 7. c. 30. Denique interventione Imperatoriæ potestatis Ecclesia sua extrudendus fuit.

XIX. Quantum & dedecori esse & detrimento possit potentia ingens malè sano homini credita, ex Paulo hoc patuit: at ex Jacobo Episcopo Nisibenti liquebit, quantò ea vicissim & præsidio sit & ornamento, ubi sapientia illi & pietas comes est. Author est Theodoretus Nisibin in finibus locatam fuisse Romani Imperii & Persici Regni; Jacobum ei præfuisse Episcopum, Præsidem, Ducem; conspicabilia in eo fuisse Apostolicæ sanctitatis lumina, editorum ab eo signorum admiratione & fama orbem universum pervasum fuisse; cùm Nisibin Rex Persarum obsidione cinxisset, jamque muros solo æquasset, sanctissimum Episcopum animos exaggerasse suis, muros resarciri curasse, Persas ad oppugnationem gradientes propulsasse, denique potentissimum Regem in fugam egisse, dedecore incertum, an jactura majore. *Nisibis Episcopus, moderator & Dux Jacobus fuit.* ποιμὴν, ἢ στρατηγός. L. 2. hist. c. 30. Quod narrat alibi Theodoretus de occupationibus Præsulis incomparabilis hujus, dum pax vigeret, ex eo perspicuum est, illorum temporum Episcopos civili administrationi implicatos plurimum fuisse. Ex officio enim suo erant semper orphanorum parentes, viduarum defensores, oppressorum patroni Hist. rel. c. 2. & vindices, Judices plurimarum causarum, miserabilium denique omnium tutores.

XX. Paucis perstringendi nobis sunt & Africani Episcopi. Donatus Donatistarum caput & dux, in ipsam Carthaginem summum quoddam sibi, & tantumnon Imperatorium jus vendicabat; dehonestari se nomine Episcopi existimabat, denique supra Imperatorium ipsum fastigium assurgere se posse confidebat. Ita enim Optatus: *Carthagini principatum se tenuisse crediderat; & cùm super Imperatorem non sit nisi solus Deus, qui fecit Imperatorem; dum se Donatus super Imperatorem extollit, jam quasi hominum excesserat metas, &c. Principatum Carthaginis vindicabat, &c. Denique in ore populi rarò est appellatus Episcopus, sed Donatus Carthaginis dicebatur.* L. 3.

XXI. Non ferè poterat non accedere Episcopis cumulus quidam & apex civilis potestatis, ex quo statuerat Constantinus, ut qui in jus vocarentur, iis integrum esset recusato sæculari Judice ad Ecclesiasticum confugere, & Episcopos asciscere sibi judices. *Episcoporum sententiam ratam esse, & aliorum Judicum sententiis plus habere authoritatis, tan-* L. 1. c. 9.

quam ab ipso Imperatore prolatam; atque Magistratus res judicatas reipsa exequerentur, militesque eorum voluntati inservirent. Hæc Sozomenus. Hoc verò Edicto cum potestati Episcopali plurimum tributum sit, non aliud ferè tamen, quam quod Paulus sanxerat, firmatum est, quod Episcoporum ipsa religio & dignitas longo jam sibi usu pepererat. Testatum quippe facit Gregorius Nyssenus in vita Gregorii Thaumaturgi, lites plebis suæ ipsum dirimere solitum, vel componere. *Ne temporalium quidem controversiarum aliud ullum judicium sibi magis ratum esse putabant, sed omnis quæstio, & explicatu difficilis negotiorum nexus, illius consiliis dirimebatur.* Queritur Gregorius Nazianzenus, quod Episcopi persæpè eligerentur ii, qui tuendis & protegendis populis accommodatiores essent, quàm propagandæ fidei & pietati:
Orat. 35. *Nec puros sacrificos, sed fortes, ac robustos defensores quærunt.* Poterat in eo esse nimium quid, quod meritò vituperaretur. Sed eximia tamen laude Synesius ornavit, & coronis donavit Presbyteros Auxiditarum, eorumque Diaconum Faustum, qui inermes armatis se rusticorum turbis duces & ante signa-
Epist. 122. nos præbuerunt, adversùs Barbaros, quos & consertis manibus deleverunt, Clero tum obeunte vicem militum, qui in speluncas se montium abdiderant.

XXII. Quanta verò maxima erat hæc Præsulum temporalis potentia, nec manasse illa poterat nisi ex pastorali diurna sollicitudine, nec pertinere nisi ad ejus uberiorem explicationem: non nescientibus Episcopis in Sacerdotio ipso esse imperium Imperio majus; Sacerdotes legis Mosaicæ servasse regnum, non usurpasse, Christum aufugisse, non ubi Crux, sed ubi regnum sibi despondebatur; Imperium sacerdotale pietate constare, virtutibus, lacrymis, oratione. Hæc Ambrosius, quem tamen & populus ipsum & miles contutatus est, cùm sæ-
Epist. 33. vitura in ipsum videretur Imperatrix Ariana. *Veteri jure à Sacerdotibus donata imperia, non usurpata. Et vulgo dici, quod Imperatores sacerdotium magis optaverint, quam imperium Sacerdotes. Christus fugit, ne Rex fieret. Habemus tyrannidem nostram. Tyrannis Sacerdotis infirmitas est. Cùm infirmor, inquit, tunc potens sum.*

CAPUT XXVII. *P. 2. l. 3. c. 18.*

De Dominiis, Principatibus, Ducatibus Ecclesiæ datis, sæculo sexto, septimo, & octavo.

I. II. Temporalis Episcoporum potestas in Civitatibus & Provinciis Galliæ.
III. Civitas sub tutela Ecclesiæ.
IV. Ecclesiæ Turonensis jura & dominia in ipsam urbem.
V. VI. VII. Potestas civilis Papæ in Urbem & in Italiam. Exempla Gregorii Magni.
VIII. Tempore belli Episcopis mandata Civitatum defensio. Sollicitudines, angustiæ, expensæ Pontificum ad Italiæ custodiam.
IX. Cum non essent tunc Comites & Duces, nisi Præfecti revocabiles, Episcopi partem habebant longè majorem civilis administrationis.
X. Sententia Cassiodori.
XI. Quorundam Angliæ Monachorum summa dominia.
XII. XIII. Episcoporum Orientis potentia temporalis.
XIV. Maximè verò Episcoporum Alexandriæ.
XV. Quæ Clericorum dominatio, & quam abhorrens à sæculari.
XVI. Rursus Episcoporum Alexandriæ summa potestas.
XVII. Varia ac mixta Papæ collata.

I. IN Concilio Liptinensi anno 743. jussi sunt Episcopi probibere, ne quo se quis idololatriæ piaculo contaminet, & ad id assequendum, adsciscere sibi Comitem, seu Præfectum loci, qui Ecclesiæ etiam Defensorem agit. *Decrevimus, ut se-* Can. 5. *cundùm Canones unusquisque Episcopus in sua Parochia sollicitudinem gerat, adjuvante Gravione, qui Defensor Ecclesiæ ejus est, ut populus Dei paganias non faciant, sed omnes spurcitias gentilitatis abjiciat.* Non faciles ea res exitus habebat, nisi multa penes Episcopum esset potestas civilis. Ideo & Comes opitulabatur Episcopo, qui caput erat & dux executionis.

II. Dum Aurelianensem obsidione cingeret urbem, qui Flagellum Dei dictus est Attila, convenit ad B. Anianum urbis Episcopum plebs universa, ut ab eo edisceret, quid optimum factu foret. *Cùmque inclusi populi suo Pontifici, quid agerent, acclamarent.* Pertexerat jam antè Anianus Arelatem ad Ætium Galliarum Præfectum, opem orans civitati suæ jam periclitanti: *Ad Ætium Arelatem abierat priùs, suspectus futuri.* Precibus sanctissimi Episcopi accelerata sunt auxilia, & soluta est urbis obsidio. De gratia & authoritate, qua florebant apud Reges Episcopi, alibi disseruimus. Idem porro Gregorius L. 2. c. 7. Turonensis ex quo hæc libata sunt, narrat alio loco L. 4. c. 47. ut Rex Guntrannus simultatibus cum Rege Sigeberto susceptis, Lutetiam congregarit omnes Regni Episcopos, quò exorientis inter utrumque belli flammas restinguerent. *Guntramnus Rex apud Parisios omnes Regni sui Episcopos congregat, ut inter utrosque quid veritas haberet, edicerent.*

III. Ex hac Regum populorumque summa in Episcopos observantia, ex ipsis Episcoporum magni plerumque momenti officiis etiam in rebus civilibus, non poterat non aliquando existere causa & necessitas, quæ Episcopos ipsos aliquantulæ Civitatum & Provinciarum administrationi temporali innecteret. Agit idem Gregorius de urbe, qui sub Ecclesiæ tuitione conquiescebat. *Erat tunc temporis in urbe,* De Mirac. sancti Martini. L. 3. c. 14. *quæ sub tuitione matris Ecclesiæ habebatur, homo quidam, qui, &c.* Peropportuna erat vox tuitionis, ut innueretur, quam abhorreret Ecclesia à temporalis dominationis fastu, ut quæ dominari nolit, vel nonnisi ad tuitionem dominetur.

IV. Ecclesiæ Turonensi concessit Dagobertus I. Rex jura omnia fisci, censum, & quidquid ea ex urbe exigebatur: quin & Episcopo copiam fecit instituendi Comitis, seu Præfecti. Idoneus testis id confirmat beatus Audoënus, in vita sancti Eligii Episcopi Noviomensis, cujus hortatu Rex Ecclesiam Turonensem amplissimo hoc ornavit privilegio. *Pro reverentia sancti Confessoris Martini, Eligio* Du Chesn. To. 2. pag. 630. *rogante, censum omnem, qui fisco solvebatur, Dagobertus Rex illi Ecclesiæ ex toto condonavit, scriptoque confirmavit. Atque ab eo tempore, omne jus fiscalis census* Vita sancti Eligii. L. 2. c. 32. *Ecclesia sibi vendicat, & usque in præsens in eadem urbe per Pontificis litteras Comes instituitur.* Expressissima ea sunt argumenta & insignia Dominii & Principatus temporalis, jura eadem exigere, quæ Rex exigebat, & authoritate propria Magistratum instituere civilem. Spicileg. To. 5. pag. 184.

Remensis civitatis portas recludere abnuit beatus Rigobertus Carolo Martello, tum adventanti cum exercitu, & Raginfredum æmulum insequenti; certus ei aperire, qui victoriam reportasset. Hinc in eum Caroli ira conflagravit. Sed hinc perspicis, quanta polleret Episcopus in eam civitatem potestate. Diximus jam alibi de privilegiis, quæ à Regibus

Baron. ann. 717. n. 6 7 indulta fuere Archiepiscopis Rotomagensibus, Episcopis Cenomanensibus, ut ab iis eligi & instituti possent Duces, Comites, & Judices Regii earum regionum. Neminem præterit, non mediocrem eam fuisse Dominii temporalis participationem. Retulimus & immunitatum Regiarum diplomata, quibus Judices & Ministri quilibet Regii prohibebantur, quidquam exercere jurisdictionis in Episcopi cujuspiam, vel Abbatis territorio; quod non alia ibi jurisdictio exerceri posset, quàm Ecclesiastica. A Rege Theodorico III. data est Episcopis Cenomanensibus potestas cudendæ monetæ. Sunt & privilegia, ubi vindicta criminum Capitalium Officialibus reservatur Cœnobii Puellarum. Ejusmodi fuit Le Cointe. Ann 685. n. 10. An. 734. n. 6. illud Abbatiæ apud Moguntiam. *Si quis illorum homicidium, furtum, rapinam, aut aliquam aliam culpam commiserit, vel aliquis de extraneis malefactor, qui talia fecerit, atrium in illam fugiens, se receperit, non Judicum, aut Principum urbanorum, verùm ejusdem loci Rectorum judicio censendus assistat.*

V. Suberat Urbs Roma potentiæ temporali Imperatorum Orientis, uti & Italia universa. Et nihilo tamen minùs rectissimè affirmat Anastasius Bibliothecarius, à Gregorio Papa subductam fuisse Romam, Italiam, & Occidentem universum potestati Imperatoris hæresiarchæ, Leonis Isaurici. *In tempore Roma Gregorius sacratissimus vir Apostolicus, & Petri verticis Apostolorum successor, verbo & actu coruscans, qui removit Romam & Italiam, nec non & omnia tam Reipublica, quam Ecclesia jura in Hesperiis ab obedientia Leonis & Imperii sub ipso constituti.* Nec aliter Theophanes, *Italia ac Roma tributa ad ipsum deferenda prohibuit.* Et infrà; *Romam, Italiam, totamque Occidentem à Leonis obedientia tam civili, quam Ecclesiastica, & ab ejus Imperio subtraxit.* Non quod Romæ tunc Papa dominaretur, aut Italiæ, nedum Occidenti: sed ea erant in eum Reges, populique observantia, ut facilè in eam se partem darent, in quam ille propenderet.

VI. Vix occurrere animo, via fingi quisquam possit, ab implicamentis sæcularibus, & à ludicro dignitatum terrenarum fastu alienior Gregorio Magno. Et confitetur ille tamen optimos quosque Episcopos, ex officio ipso suo, & instinctu charitatis cogi tam altè immergere se in administrationem rerum civilium & temporalium, ut vel ipsimet quandoque addubitent, Episcopi personam, an Domini L. 1. Ep. 24 temporalis partes sustineant. *Hoc in loco quisquis Pastor dicitur, curis exterioribus graviter occupatur, ita ut sæpè incertum fiat, utrum Pastoris officium, an terreni Proceris agat. Et quidem quisquis regendis fratribus præest, vacare funditus à curis exterioribus non potest, sed tamen curandum magnopere est, ne ab his immoderatè deprimatur.* Hinc ejus lacrymæ in suam ad Pontificatûs culmen promotionem, quæ dejectio potius illi videri solebat in tumultuosas sæculi solL. 1. c. 29. licitudines. *Plangite, quia hic hujus mundi tanta occupationes sunt, & Episcopatus ordine pene ab amore Dei me videam esse separatum.* Pondus illi maximè incumbebat omnium cum Longobardis dissensionum, & tuitionis Urbis adversus eorum insidias. L. 1. Ep. 30. *Sicut peccata mea merebantur, non Romanorum, sed Longobardorum Episcopus factus sum.* Pacem cum illis inierat æquissimis conditionibus, & Imperio conL. 5. Ep. 31. ducibilibus. Postquam ea soluta fuit, conviciis proscindi cœpit, quòd annonam non satis copiosam in Urbe recondidisset; quam calumniam ille à se abstersit, quòd nimirum ante commonuisset non posse diu in urbe Roma incorrupta servari frumenta. *Ubi pax sublata est, quam cum Longobardis in Thuscia positis sine ullo Reipublica dispendio feceram, &c. Quæsitum est unde culpabiles videremur, videlicet cur frumenta defuerint, qua in hac urbe diu multa servari nullatenus possunt, sicut in alia suggestione plenius indicavi.* Si quem penes fuisset dominatio temporalis Romæ & Italiæ, non crebriores illum gravioresque distinuissent curæ, ac sollicitudines ejus tuendæ, quam Pastorem hunc sanctissimum Ecclesiæ universæ. *Et uno tempore curam Episcoporum, atque Clerico-* L. 4. Ep. 35. *rum, Monasteriorum quoque & populi gerere, contra hostium insidias sollicitum vigilare, contra ducum fallacias atque malitias suspectum semper existere, cujus laboris, cujus doloris sit, vestra fraternitas penset.* Vi & sagacitate mira animi erat Gregorius, sed fide & pietate stupenda. Fuit unde illi gratias hinc haberent Longobardi, quibus brevi nec caput superfuisset, nec Rex ullus, si cædi & internecioni hominum assentiri potuisset Gregorius. *Si in morte* L. 7. Ep. 1. *Longobardorum me miscere voluissem, hodie Longobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in summa confusione esset divisa. Sed quia Deum timeo, in mortem cujuslibet hominis me miscere formido.*

VII. Suspicari & id posset quis ex aliis ejusdem Papæ Epistolis, penes eum fuisse Principatum & Dominium quarundam Italiæ Urbium. Scripsit enim *Clero, Ordini, & Plebi.* Nepiensi, Leontium à se ad eos mitti, qui eorum civitatem curaret, regeretque: siquid in eum contumacia, vel contemptu peccaretur, id in se, & in Apostolicam sedem redundaturum. *Leontio curam sollicitudinemque civita-* L. 2. Ep. 8 *tis injunximus: ut in cunctis invigilans, quæ ad utilitatem vestram vel Reipublica pertinere dignoscet, ipse disponat, &c. Quisquis contra ejus ordinationi restiterit, nostra resultare dispositioni cognoscatur.* Constantium Tribunum misit, qui regeret & defenderet Neapolim, nec multò pòst gratulatus est militi per litteras, quòd tam expediti & alacres Tribuno obtemperassent. *Sicut & nunc devotionem vestram fe-* L. 11. Ep. 54 *cisse didicimus, qua Epistolis nostris, quibus magnificum virum Constantium Tribunum custodia civitatis deputavimus præesse, paruit, & congruam militaris devotionis obedientiam demonstravit.*

VIII. Quod ad murorum verò urbis custodiam spectat, dum bellum, dum necessitas urget, eam Episcopis diligentissimè commendavit Gregorius, nequis immunitates & privilegia Ecclesiæ hic ulla prætexeret. *Quia verò comperimus multos se à muro-* L. 7. Ep. 105 Ind. 1. *rum vigiliis excusare, sit fraternitas vestra sollicita, ut nullum neque per nostrum, vel Ecclesia nomen, aut quolibet alio modo defendi à vigiliis patiatur, sed omnes generaliter compellantur, &c.* Id ipsum commendavit Archiepiscopo Calaritano. *Murorum vigilias & sollicitudinem in locis facilè omnibus adhiberi.* Jussit & communiri urbes, & in eas invehi copias ad obsidionem, si fors ferat, abundantes. *Longobardorum* L. 7. Ep. 15 Ind. 5. *Rex pacem non faciat. Ideo necesse est, ut fraternitas vestra, dum licet, civitatem suam, vel alia loca fortius munire provideat, atque immineat, ut abundanter in eis condita procurentur, quatenus hostis non inveniat, quod lædat, sed confusus abscedat.* Nec harum expertes molestiarum erant Episcopi Orientis. Cùm urgeret enim Imperator gradu dejici Episcopum Primæ Justinianæ, quod acerbissimo capitis dolore ita torqueretur, ut ad urbis defensionem contra imminentes hostes animum advertere non posset: *Ne fortè dum Episcopi jura civitas non habet, quod ab-* L. 9. Ep. 41. *sit, civitas pereat.* Consultius duxit Gregorius,

convenienter canonicis regulis, Coadjutorem illi dari, qui functiones tum alias obiret, tum custo-
L. 4. Ep. 34. diendæ urbis. *Ac in custodia civitatis implere, &c. Ne civitas videatur esse neglecta, &c.* Affirmat denique sanctissimus Pontifex se esse veluti Quæstorem Imperatoris, ut ex fisco Ecclesiæ expensas faciat omnes ad tuitionem Urbis necessarias, cùm eam undique circumcursarent, & impugnarent Longo-
Baron. an. bardi. *Sicut in Ravenna partibus Dominorum pietas*
603. n. 21. *apud primum exercitum Italia Sacellarium habet, qui causis supervenientibus quotidianas expensas faciat, ita & in hac urbe in causis talibus Sacellarius eorum ego sum.*

Dixi de Tribuno quem Neapolin misit Gregorius, ut urbem eam defensaret, cui hostes undique imminebant. Usque adeo verò Exercitus Italiæ insueverant Romanos Pontifices revereri, ut quando Justinianus II. Sergium Papam anno 692. jussit Constantinopolin vi abstrahi, intercesserit exercitus, & Pontificem defensarit. Joanni VI. Papæ successori ejus affuit etiam exercitus anno 701. adver-
Baron. ann. sùs Ravennæ Exarchum. Sisinnius quamvis brevis-
708. n. 1. simi Pontificatûs usuram nactus, in restaurandis urbis Romæ muris plurimum operæ & studii consumpsit. Regebant tunc urbem Romam Imperatores per Duces, qui ubi hæreticarum erant partium, tumultuabatur non tarò plebs: nec harum dissensionum opportunior quisquam arbiter & paciarius,
Idem anno quàm Pontifex. Cùm primum classicum eccinere
711. n. 12. Imperatores Constantinopolitani adversùs Ecclesiæ fidem, & adversùs sacras Imagines, in eos insurrexisse Italiæ Exercitus, qui & alium sibi jam tum Imperatorem delegissent, nisi Gregorius II. Papa
Idem anno à sententia illos avocasset. Datæ sunt & ab eodem
726. n. 24. tunc litteræ ad Ducem Venetiarum, quò eum à fi-
26. 27. 32 de & amicitia Imperatoris divelli prohiberet. Adeo
&c. non parem beneficii vicem rependebat Imperator, ut præcepta ab eo crebra manarint de abducendo Constantinopolin Papa, vel obtruncando. Tum Longobardi & Exercitus Romani palam suffragari Pontifici, cujus una maximè cura insidebat totetim animo, ne alius crearetur Imperator. Audiendus
Baron. an. de his Anastasios Bibliothecarius: *Cognita Impera-*
12. n. 2. *toris nequitia omnis Italia consilium iniit, ut sibi eligerent Imperatorem & ducerent Constantinopolim. Sed compescuit tale consilium Pontifex, sperans conversionem Principis.* Fundos terrasque Siciliæ & Calabriæ, quæ Patrimonium Apostolorum dicebantur, ditioni suæ & fisco Imperator vindicavit: *Ea verò quæ dicuntur patrimonia sanctorum Principum Apostolorum, quæ olim Ecclesiis auri dimidium, & tria conferebant argenti talenta, publicæ rationi exolvi præcepit.* Cùmque Gregorio successor datus esset Zacharias, non minora ejus fuere potestatis documenta, in civitates & regiones Italiæ, quæ paulatim insuescebant Pontificiæ subesse dominationi. Cùm invasisset
Baron. an. Luitprandus quatuor urbes Ducatûs Romani, illum
741. n. 13 oratione & eloquentia quadam Apostolica ita nu-
742. n. 31 dus & inermis Pontifex labefactavit, ut eas protinus restituerit. Verùm eas Luitprandus Ecclesiæ Romanæ dono dedit, sicut & terras complures alias, quas in eam jamdiu usurpaverant Longobardi, ut infrà hoc ipso capite dicetur. Anno 705. Rachis
Baron. an. Longobardorum Rex Perusiam, aliasque Pentapo-
750. n. 2. leos urbes oppugnare cœpit. Advolavit Zacharias, & solo Verbi divini & omnipotentis mucrone succinctus, obsidionem solvere compulit, ipsummet exarmavit, expugnavitque, eò tandem adductum, ut regno se fastuque sæculi abdicaret, & in Cœnobio Monasticam vitam profiteretur. His causis mollissimis blandissimisque pelliciebantur Regiones Italiæ, ut jugo Pontificiæ dominationis paulatim & lubentissimè succederent. His adde incuriam Imperatorum in muniendis tuendisque Imperii Provinciis in Italia; adde & antiquæ Ecclesiarum fidei interpolationes; cùm ex adverso Pontifices, & antiquam fidem invictissimè tuerentur, & defendandis Italiæ Urbibus ac Provinciis non studio, non labore, non expensis, non ulla denique re deessent. Primus omnium dolens vehementissimè dixerat Gre-
gorius, *Non Romanorum, sed Longobardorum Episco-* L. 1. Ep. 30.
pus factus sum. Hoc & successoribus ejus usque ad Pipini & Caroli Magni tempora aptari æquè poterat, quòd eorum maximè cura & impendio staret, quidquid restabat adhuc Romani Imperii in Italia.

IX. Certissimè enim vel accisæ & exhaustæ Imperii vires, vel Imperatorum supinitas ac socordia, Episcopos cogebant his se curis implicare, ut veluti Duces & Comites agerent, Præsidesque civitatum & Provinciarum. Pastoralis sollicitudine stimulabantur ad temporales etiam curas fovendi servandique gregis, cùm iis quibus ea mandata erat provincia, aut ignavia, aut virium penuria officio deerat. Patuit suprà non gravatè Imperatores tulisse, ut intervenirent Episcopi in urbium tutelam & defensionem. Jam ergo ambiget nemo, quin hac ipsa tempestate, qua Comites Ducesque brevem tantùm & revocabilem nanciscebantur civitatum & regionum administrationem, ejus potestatis pars non modica ad Episcopos devolveretur.

X. Appositissimè in hanc sententiam Cassiodorus ad Joannem Papam perscribebat, Cùm Pastor esset universalis, universi quoque orbis Christiani saluti imminere ipsum debere: cùm gregis sui essent corpora & animæ, essent spiritales temporalesque necessitates, bipertiendas quoque esse Pastoris
curas, ne qua ex parte gregi suo abesset. *Vos enim* L. 11. c. 2.
speculatores Christiano populo præsidetis: vos Patris no- L. 10. Ep. 19.
mine universa diligitis. Securitas ergo plebis ad vestram 20.
respicit famam, cui divinitus est commissa custodia. Quapropter nos decet custodire aliqua, sed vos omnia. Pascitis quidem spiritualiter commissum vobis gregem, tamen nec ista potestis negligere, quæ corporis videntur substantiam continere. Nam sicut homo constat ex dualitate, ita boni Patris est utraque refovere. Missas facio & alias Cassiodori ejusdem Epistolas, quibus planum est, non Romæ tantùm, sed & in omni Gotthorum Regno multum tributum esse potestatis Romano Pontifici, quandocumque res tracta-
bantur graviores. Mitto & Epistolas Symmachi. Symmachi
XI. Perillustri Beda docebit nos exemplo, quàm Pap. Epist 7.
utro & ipsius sponte naturæ Reges populique administrationes urbium illis committerent, à quibus prima hauserant Religionis lumina, & ejus cælestis sapientiæ decreta, quibus attemperandæ sunt non privatæ res tantùm, sed & publicæ. Agit ille de Monasterio sanctissimi viri Aidani, cui concesserant Picti, non Insulæ tantùm dominium, cui illud erat inædificatum, sed universalem etiam quandam dominationem in omnes Septentrionales Gen-
tes Pictorum atque Scotorum. *Nam Monachi erant* L. 3. c. 3.
maximè, qui ad prædicandum venerant. Monachus ipse Episcopus Aidanus, utpote insula, quæ vocatur Hydesti, natus: cujus Monasterium in cunctis pene Septentrionalium Scotorum, & omnium Pictorum Monasteriis non parvo tempore arcem tenebat, regendisque eorum populis præerat. Quæ videlicet insula ad jus quidem Britanniæ pertinet, non magno ab ea freto discreta,

sed

sed donatione Pictorum, qui illas Britanniæ plagas incolunt jam dudum Monachis Scotorum tradita, eò quod illis prædicantibus fidem Christi perceperunt. Idem perhibet Beda de B. Columbano, & de Monasterio quod ab eo extructum est.

Baron. an. 565 n. 31 32.

XII. In Oriente supra jam satis diximus de potestate eximia Episcopi Alexandrini. Narrat Liberatus, ut Proterius Patriarcha ad propulsandas inimicorum insidias, satellites sibi adsciverit. *Multa pericula Proterius passus est, ita ut militari, pro custodia indigeret auxilio, plurimo tempore sui Pontificatus.*

Breviarii c. 15.

XIII. Erant citra dubium urbes in potestate Regum & Imperatorum, ut patet ex Concilio V. Oecumenico, ubi hoc ipsum Episcopi testificantur in subscriptionibus Epistolarum, quas ad Imperatores dabant. *Humiles Episcopi vestræ Ciliciæ Provinciæ, &c. Joannes Episcopus vestræ Justinianopolitanæ Metropolis. Thomas Episcopus vestræ Ægeæ civitatis, &c.* Et ex Concilio VI. ubi recitata est Epistola Agathonis Papæ ad Imperatorem, idem profitentis: *Concilium quod in hanc Romanam urbem, servilem vestri Christianissimi Imperii convenit, &c.*

Collat. 6. — Act. 4.

XIV. Sed nihilo tamen minus Episcopi sub Imperatorum tuitione potestatem sortiebantur in temporalibus oppidò ingentem. Primitias Pontificatûs sui dedicavit Joannes Patriarcha Alexandrinus, Eleemosynarius dictus, reformandis ponderibus & mensuris, indicta mulcta bonorum omnium in pauperes distribuendorum. *Universas facultates suas indigentibus non volens sine mercede apponet.* Ministrorum ibi turba erat ingens, ad urbis Alexandrinæ administrandam politiam. *Oeconomos, & Cancellarios, & reliquos, quibus erat dispositio civitatis credita, mittens.* His ministris facultas erat noxios in carceres conjiciendi, & rebus omnibus spoliandi, ut ex impostore emituit, quem pius tamen postea Episcopus voluit relaxari. *Quæsierunt itaque Ecclesiæ Pastores, & ordinatores, ut in carcerem hunc mitterent, & publicarent ejus substantiam.*

Cap. 3. ejus n. 14. — Cap. 34.

XV. Nec me fallit hanc Episcoporum dominationem, potestatemque temporalem, otii & Clericorum, ac Monachorum, charitate magis & consulendi humanitate conditam fuisse, quàm ejus dominationis imperiosa fiducia, quæ hominum carnalium mentes occupavit. Sed si percontemur, non Evangelicam dicam legem, sed eam quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, illam quæ omnium mentibus inscripta est, tantò verior certiorque est dominatio, quantò modestior temperatiorque; eaque quantò asperiùs Clerici abuterentur, tantò plus de splendore & gloria, ac vi ejus decerperent. Si intra eos limites se Clerici continuerunt, ut prodessent magis quàm præessent, & consulendi potius charitate, quàm imperandi libidine dominarentur: gratulandum illis fuit, qui tam necessario humanum genus imbuerent documento, qua ratione homo hominibus par paribus dominari debeat. Ejusmodi fuere olim Reges, iidemque Pastores populorum; qui nec forsan imperiosiùs agere cœperunt, nisi ubi inexpugnabilis alioqui subditorum improbitas vel sic edomanda fuit. Idem enim ipse cœli terræque Rex & Dominus gladio Reges instruxit, Sacerdotes interdixit: ut suavitate & indulgentia Sacerdotes suum delinirent Imperium, Reges verò ubi opus esset, tela exererent ultricis ejus justitiæ, cujus Vicarii sunt, & qui in Scripturis prædicatur, *Deus ultionum Dominus.*

XVI. Refert Liberatus à Justiniano Imperatore concessam esse Paulo Patriarchæ Alexandrino, anno 537. summam quandam in Præsides Ægypti potestatem, & in Exteriores Officiales omnes, ut gradu ejiceret, si qui eorum hæretico afflati essent contagio, & Catholicos subrogaret. *Accepit ab Imperatore potestatem super ordinationem Ducum & Tribunorum, ut removeret Hæreticos, & pro eis Orthodoxos ordinaret. Qui Alexandriam descendens timore sui, suaque industria adduxerat suscipere Concilium Calchedonense, nisi &c.*

Baron. an. 537 n. 14.

XVII. Suo infrà loco aperiemus fontes, ex quibus influxerunt in Ecclesiæ Romanæ patrimonium tot Principatus. Hic cursim perstringam donationes quasdam Regum Longobardorum. Paulus Diaconus & Anastasius Bibliothecarius authores sunt, Aripertum Longobardorum Regem anno 704. dedisse Ecclesiæ Romanæ patrimonium Alpium Cottiarum, aut potius restituisse; illud enim prius in eam occupaverant Longobardi. *Donationem patrimonii Alpium Cottiarum, quæ quondam ad jus pertinuerant Apostolicæ Sedis, sed à Longobardis multo tempore fuerant ablata, restituit.* Paucis pòst annis confirmata est à Luitprando Rege ea donatio. Eo patrimonio continebatur Genua, & tota ejus ora maritima, usque ad fines Galliæ. Pœnituit Luitprandum ejus doni, sed laudabilius cum rursus hujus pœnitentiæ suæ pœnituit; unde & rursus eadem donatione anno 715. Gregorium II. Papam colere studuit & demereri. Idem ipse Rex quatuor cùm involasset urbes Ducatûs Romani, à Zacharia Papa adductus tandem est, ut eas restitueret anno 742. Sed eas Rex urbes maluit Romanæ donare Ecclesiæ, uti & alias urbes ditionesque complures, quas ei quondam abstraxerant Longobardi. Ita enim Anastasius Bibliothecarius. *Quatuor civitates redonavit in Oratorio Salvatoris, intra Basilicam sancti Petri. Nam & Sabinense patrimonium, quod per annos fere triginta fuerat ablatum, atque Narniense & Auximanum, atque Anconitanum, necnon, &c. Per donationis titulum ipsi beato Petro Apostolorum Principi reconcessit.* Hæc exordia fuere donationum, quibus Pipinus & Carolus Magnus multò uberiores accumulavere, ut infrà dicemus.

Baron. ann. 704. n. 1. 712. n. 8. 715. n. 6. — Baron. ad 742.

CAPUT XXVIII. *P. 3. l. 3. c. 16.*

De Ducatibus, Comitatibus, aliisque Principatibus Ecclesiæ datis sub Imperio Caroli Magni.

I. Erant Ecclesiæ Dominia summo jure instructa.
II. Jus cudendæ monetæ.
III. Comitatus Ecclesia dati.
IV. Tuitio ab Episcopis diu imposita, aditum straverat ad dominium & principatum.
V. Cum Præsidibus conspirabant Prælati ad regimen Provinciarum & urbium.
VI. Jubebat Rex, ut jus dicerent subditis.
VII. Sub Carolo Calvo, qui hactenus temporarii fuerant & revocabiles Duces, Comitesque, perpetui esse cœperunt.
VIII. Prælati omnes, qui subditos suos Beneficiis donabant, & milites vel bene sæpius ad exercitum Regium mittebant, aut ducebant, ii dominio utique fruebantur temporali.
IX. Fuere & Episcopis Italiæ dominia temporalia.
X. Hac media tempestate nihil ejusmodi fuit in Oriente.

I. SEriùs Ecclesiæ collata fuit ingentia hæc dominia, Ducatus & Comitatus; illud in causa fuit, ut tardiùs ad ea accederemus. Sub Pipino Rege Concilii decreto sancitum est, ut domini omnes terrarum, Clerici, Laicique, jus dicerent suis,

Conc. Gall. To. 2. pag. 6.

Capit. Car. Magni l. 5. c. 14. 15. ne illi ad Aulam ventitantes, aures Principis occupatissimas obtunderent, nisi ubi jus dicere recusarent, qui ex officio deberent, aut ubi provocaretur. *Ut omnes justitias faciant, tam publici, quàm Ecclesiastici.* Erant ergo Clericis domini, cum potestate explicandæ justitiæ, & legum vindictæ, unde ad Palatium posset appellari.

Concilium VI. Parisiense anno 629. supremam Principis potestatem interpellavit adversùs Episcopos, Comites & Prælatos, qui pretium definiebant frumenti & vini inter subditos suos, cogebantque vili sibi vendere, quod magno & ipsi aliis vendidissent, & alii alibi tum venderent. *Can. 58.* *Non solùm rumore, sed etiam venerabilium virorum relatu comperimus quod in quibusdam Occidentalibus Provinciis, suadente avaritia, Episcopi & Comites, & cæteri Prælati, pauperibus suis subjectis soleant edictum imponere, ut nullus illorum tempore messis modium frumenti, nec tempore vindemia modium vini, majore pretio, nisi quod ab eis constituitur, vendere præsumat. Quod si quispiam illorum facere præsumpserit, & paupertati suæ magnam jacturam patitur, insuper etiam acribus verberibus flagellatur. Unde fit ut cum alius modius frumenti duodecim denariis, & modius vini viginti denariis venundari possit: hujuscemodi Seniores modium frumenti ad quatuor, & modium vini ad sex sibi exæquent denarios.*

Perspicuum hîc est, hos Episcopos, Prælatosque alios, verè temporales fuisse dominos. *Seniores* & jure plurimo usos esse dominii, sed modum in eo tenendum fuisse, ideoque non ut hi factitabant, tertia parte justi pretii, aut ne tertia quidem, emi potuisse merces quaslibet. Opem Principis appellat Concilium, quò injuriæ licentia comprimatur, de legitima nihil circumcidatur potestate. *Quatenus pauperibus libertas tribuatur, redditis Senioribus suis, quæ justè reddenda sunt; reliqua quæ sibi supersunt, liceat aliis, prout pacta vendentis & ementis grata fuerit, absque prohibitione Seniorum suorum distrahere.* Ita in dubium verti non potest, quin domini ingentium prædiorum ea quandoque Ecclesiis contulerint, cum jure & potestate omni; aut ipsimet forsan ad Prælaturas adsciti, mutua beneficentia Ecclesias suas locupletarint.

Si qua Helmodo fides, præ cæteris Ludovicus Pius immensis Ecclesias cumulavit opibus, Principatusque Episcopiis addidit, ut terrenæ potestates ad cælestium normam moderarentur. Sic enim ille *L. 1. c. 4.* in Chronico Slavorum: *Qui paternis per omnia votis concordans, eadem liberalitate, qua pater ejus erga cultum domûs Dei & omnem Clerum usus est, amplissimas regni divitias ad decorem & gloriam Ecclesiæ intorquens; in tantum ut Episcopos, qui propter animarum regimen Principes sunt cæli, ipse eosdem nihilominus Principes efficeret Regni.* Cùm Ecclesiarum & numerus & amplitudo atque opulentia latiùs se effunderet sub Ludovico Pio, quàm sub Carolo Magno, hinc Helmodus arbitratus est ducem & principem præisse Ludovicum Pium in donandis Ecclesiæ Principatibus. Sed nec ille dissimulat, in parentis vestigia ingressum fuisse Ludovicum, quem alii Historici eadem munificentia testantur prosecutum esse Episcopos Ecclesiæ Gallicanæ.

Si ea Carolus Magnus sapientia & largitate Imperium confirmaverat, eadem successores ejus non confirmare tantùm & munire Ecclesiam studuerunt adversùs exteras Gentes, aut à fide alienas, aut in fide parum constantes, sed ulteriùs etiam propagare. Id paulò pòst testatum facit Helmodus idem, ubi de mira differit Episcoporum Aldenborgensium munificentia in Principes Barbaros, qui hac inescabantur illecebra. Ideo & Otto Imperator regionem illam his Præsulibus vectigalem esse voluerat. *Fuerunt præterea Aldenburgenses Pontifices admodum honorabiles erga Regulos Slavorum, eo quod munificentia magni Principis Ottonis cumulati essent temporalium rerum affluentia, unde possent copiose largiri, & favorem sibi populi consciscere. Dabatur autem Pontifici annuum de omni Vagirorum, sive Obotritorum terra tributum, quod scilicet pro decima imputabatur, de quolibet aratro mensura grani, & quadraginta resticuli lini, & duodecim nummi puri argenti.* *Ibid. c. 22.* Habes hîc censum, & alia jura dominorum temporalium. Unvanus magni nominis Archiepiscopus Hamburgensis opportunis largitionibus suis Saxoniæ Ducem ex inimico Ecclesiæ & Imperii utrique amicum præstitit & addictissimum. *Ut propter sapientiam & liberalitatem Episcopi, cogeretur ipse Dux Ecclesiæ, cui antea adversatus est, deinceps benignus esse in omnibus.* *Ibid. c. 27.*

II. Inter dominationis insignia non immeritò recensetur jus cudendæ monetæ. Atqui ex Charta Hervæi Augustodunensis Episcopi paulò post annum 90 . edidicimus, id eum juris in Capitulum suum transtulisse, cùm illud assecutus esset à prædecessore suo beato Leodegario, qui & ipse illud ab usurpatoribus quibusdam recuperaverat, confirmarique Ecclesiæ suæ fecerat à Rege & Richardo Duce. *Monetam verò, quam idem Pater a prælibata sua Ecclesia olim fuisse subtractam didiceras, & interventu domni Richardi piissimi Ducis, per Regium præceptum receperas, & hujusmodi officiis, unà cum dispositis quarundam festivitatum luminaribus aptari decreveras, in eadem nos dispositione servituram delegavimus.* *Conc. Gall. To. 3. pag. 152.*

III. Artaldum Remensem Archiepiscopum fidem facit Flodoardus in Chronico ad annum 940. à Rege Ludovico Ultramarino donatum fuisse jure cudendæ monetæ, ad successores etiam manaturo. *Dedit Rex Artaldo Episcopo, ac per eum Ecclesiæ Remensi, per præceptionis Regiæ paginam, Remensis urbis monetam, jure perpetuo possidendam.* *Hist. Rem. L. 4. c. 27.* Addit porro idem Scriptor Comitatu etiam Remensi donatum ab eodem Rege fuisse Artaldum, successoresque omnes. *Sed & omnem Comitatum Remensem eidem contulit Ecclesiæ.* Ex Chronico Centulæ alibi ostendimus Abbates ejus loci, qui & sancti Richarii dicuntur, Comites semper fuisse & Præsides ejus regionis. Illud quoque ex doctorum virorum consensione observavimus, promiscuos tunc fuisse Comitum, Ducumque titulos. Convenit etiam Comitatus & Ducatus olim ad tempus & ad nutum Principis datos fuisse. At ubi Rex Comitatu Remensi donavit Archiepiscopum, perpetuò utique donavit, cùm donarit Ecclesiam. *Comitatum Remensem eidem Ecclesiæ contulit.* Itaque Comitatus ille, sive Ducatus titulo tunc & jure perpetuo est affixus est Ecclesiæ, cùm indiscriminatim adhuc Ducatus haberentur & Comitatus. Alii Comitatus aut Ducatus non multò post perpetui & ipsi, atque hæreditarii evasere.

IV. Sed & ante has Regum peculiares concessiones, in Civitatum civili & militari administratione plurimum jam Episcopis tribuebatur. Cùm Normanni Luteriam circumvallassent, Gauzelinus Parisiensis Episcopus cum eorum Rege de pace egit, obsidionemque solvi compulit. Post ejus mortem iterata est à Normannis obsidio, & eo advolans Carolus Crassus, nonnisi repræsentata ingenti

Du Chesne To. 2. pag. 528. pecunia infestissimos hostes amoliri potuit. *Gauzlinus Episcopus, dum populum sibi commissum juvare vellet, cum Sigefrido Normanorum Rege amicitiam firmavit, ac per hoc civitas ab obsidione liberatur.* Eodem anno obsessa est ab iisdem Agendicum Senonum Metropolis, Everardus Archiepiscopus cum iis collocutus, pervicit ut ab urbe recederent. *Senonas civitatem obsederunt, sed Evrardus Archiepiscopus ipsius civitatis, statim cum eis de ereptione civitatis agere cœpit, & obtinuit quod voluit.* Perstrinximus

Flodoard. L. 2. c. 12. jam alibi superius exempla id genus non pauca, nec siluimus illud Rigoberti Remensis Archiepiscopi. Ex his porro illud profectò concluditur, aut à Regibus accepisse Episcopos temporale regimen civitatum; aut quod multo verisimilius, vel frequentius. Episcopos ipsa paterna sua & pastorali sollicitudine in populorum civitatumque salutem semper excubante & indefessa, quarum tutores & defensores tandiu fuerant, evasisse aliquando tandem dominos, paterna quidem, non herili dominatione.

V. Adde & Episcopis & Abbatibus connitendum & collaborandum fuisse cum Comitibus ad pacem & Majestatem Imperii Gallicani propugnandam; cùm essent eis, ut & Comitibus terræ, Feuda, Vassalli, Milites. Temporalis hæc omnino sunt, dominii insignia. Vide ut in commune omnes incenderet & adhortaretur Carolus Calvus ad communis Reipublicæ defensionem, quæ Ecclesiam & Regnum complecteretur. *Ut Episcopi, atque Abbates & Comites ac Vassi nostri, ac omnes fideles laici, concordi dilectione & unanimi voluntate, ad Dei & sanctæ Ecclesiæ, ac nostrum & Regni nostri honorem & statum, atque communem nostram salvationem, absque contentione communiter decertare procurent.*

Capit. Car. Calv. pag. 367. 369.

VI. Jussi sunt ab hoc eodem Rege Episcopi, Abbates, Abbatissæ, non aliter quam Comites, clientibus ut, & subditis suis jus singuli dicerent, sicut & Majores sui eorum Majoribus dixissent, alioquin eorum se querelis faciles aures accommodaturum. *Volumus, atque jubemus, ut Vassali Episcoporum, Abbatum & Abbatissarum atque Comitum & Vassorum nostrorum talem legem & justitiam apud Seniores suos habeant, sicut eorum antecessores apud illorum Seniores tempore antecessorum habuerunt.* Verè ergo Episcopi & Abbates temporali potiebantur ditione; & qui eis obnoxii erant, non confugiebant ad Regem, nisi ubi vel appellatum esset, vel jus sibi non diceretur.

VII. Non erit quod nos diverticuli pœniteat, si ex occasione gemini hujus Capitularis Caroli Calvi advertamus, cœpisse tunc, vel non multò antè Comites suos sibi perpetuos adserere Comitatus, & ad hæredes etiam traducere. Unum illud hic urgebo, quòd perpetui evaserint. *Seniores* hic vocantur, hoc est, domini. Suos sibi Vassos habent. Eadem hic in classe locantur, atque Episcopi & Abbates, qui domini potius erant perpetui, quam temporarii Præsides. Adde quod Vassis Regiis adgregantur, *Vassi nostri.* Atqui Vassi qui feuda quæpiam & beneficia à Rege obtinebant, domini erant utique locorum, non Præsides. Denique Vassorum Regiorum, Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum dominium erat perpetuum, ut gradu excuti nunquam possent, nisi canonico Judicio, aut civili. Ergo non aliam fuisse Comitum rationem augurandum est.

Tunc inolevit ille etiam usus, ut Comitum, Episcoporum, & Abbatum subditi, illis unis obnoxii immediatè essent, nec ad Regem accederent, nisi interjecta appellatione, vel recusata justitia. Caverat Carolus Magnus, ne à quoquam adiretur ipse, nisi antè jus dixissent Domini & Judices peculiares. Et id quidem tunc eò pertinebat, ut ne tot jurgiis & causis, quæ aliàs definiri poterant, molestia Principi crearetur, & avocaretur ipse à cura & providentia universali Ecclesiæ & Regni. Sed qui ei Imperatores & Reges suffecti sunt omnes, cùm nec sapientia, nec vigilantia illum æquarent, binc factum est, ut quibus peculiares essent Domini & Seniores, ii jam Vassi non essent Principis, nec eum adirent, nisi quo diximus modo, ex provocatione, aut ex Juris dicendi recusatione; ita summæ potestatis parte aliqua ad hos Seniores derivata. Inde est quod hic Carolus Calvus Vassos suos sejungit ab Episcoporum, Abbatumque Vassis & Comitum.

VIII. Quæ superius prolixè disseruimus de Feudis, sive Beneficiis laicis, quibus Episcopi & Abbates investiebant laicos, & quibus nec ipsos exuere poterant, vel eorum filios, nisi justis de causis, quandiu certè illi stipendia facere poterant, & obire militiam, quam Regibus exhibebat Ecclesia, ad sui & Regni defensionem. Quæ item de hac militia disputata sunt, quam Ecclesia per Vassos & Beneficiarios suos laïcos Regibus suppeditabat. Quæ denique dicta sunt de Conventibus illis solennibus, quos Episcopi & Abbates Primariorum convocabant Vassorum suorum: quo consilia cum ipsis communicarent, subsidii aliquid corrogarent novi, jus denique ipsis dicerent: hæc inquam constare omnia non possunt, nisi id assentiamur, Prælatos omnes hos dominatione temporali in sua quemque ditione floruisse.

Plures Comitatus numerata pecunia sibi comparavit celeberrimus Paterbornensis Episcopus, idemque sanctitatis laude clarissimus Meinvercus; sed unum præ cæteris ea lege, ut nec ipse, nec successorum quisquam eum posset unquam in Feudum conferre, aut ab Episcopali mensa dissociare, ac divellere. *Ea conditione, ut nec ipse, nec aliquis successorum suorum, aliam potestatem haberet, alicui suo militi, vel extraneo, eundem Comitatum in Beneficium dandi; sed ministerialiter in ipsius Ecclesia qui pro tempore fuerit, præsit prædicto Comitatui.* Pluribus aliis locis vitæ ejusdem perstringuntur privilegia ab Imperatore pluribus Abbatiis concessa, ut ne eorum subditi, sive servi, sive liberi: *Sea liti, sea ingenui,* conveniri possent, nisi apud eorum Advocatos, vel Defensores. De his Advocatis opportuniore infrà loco copioséque dicetur.

Surius die 5. Iunii. c. 71.

IX. Ex Gallia jam & Germania in Italiam trajicientibus occurret Joannes VIII. Papa, mirum in modum exhilaratus, quod Neapolitanæ Civitatis cives, oppresso Tyranno Sergio, Judicem sibi elegissent Athanasium ejusdem urbis Episcopum. *Episcopum animarum vestrarum Athanasium habere Judicem elegistis.* Magni hic & excelsi animi Præsul eam civitatem perdiu administravit, germano ipsi suo atrocissimis facinoribus contaminato oculos exculpi jussit, quæ tunc nobilium noxiorum pœna frequens erat; cùm denique pacis fœdus cum Saracenis percussisset, anathematis vinculo à Papa innodatus est, donec exitiale ejurasset fœdus cum infensissimis hostibus Christianæ Reipublicæ.

Epist. 86. Epist. 294.

X. Ne simile quidem veri est, apud Græcos temporalibus his dominiis auctos fuisse Episcopos. Constitutione Alexis Comneni, qua innovatur Concessio ab Imperatore ejus Patruo prius indulta, præfinitur, quantum quisque Episcopus possit exi-

gete pecuniæ, vel frumenti, vel aliarum ſpecierum, ex unoquoque ſuæ Diœceſeos vico, pro modo & numero domuum. At ea nihil temporalis conferunt dominii Epiſcopis, ſed firmatur & determinatur jus illud, quo univerſim pollent lege quadam inſita naturæ, ſuſtentationis temporalis expectandæ ab ovili, cui ſpiritalem impenduot curam. Annalium Gallicanorum veteres quidam Scriptores, à Joanne Patriarcha Hieroſolymitano miſſas fuiſſe prodiderunt Carolo Magno claves ſancti Sepulcri, cum clavibus & vexillo urbis ipſius Hieroſolymitanæ, tanquam ut hæc poteſtati ejus contraderentur. Ex quibus alicr forſan poſſet, ea temporali poteſtate munitum tunc fuiſſe Patriarcham.
Le Cointe. Ann. 800. n. 27. *Qui benedictionis cauſa claves ſepulchri Dominici, ac loci Calvariæ, claves etiam civitatis & montis cum vexillo detulerunt.* Sed Eginhardo potior habenda fides eſt, qui Paleſtinam tunc teſtatum facit, adeoque & Orientem pene univerſum ad ipſas uſque Indias paruiſſe Aaroni Perſarum Regi: cum eo fœdus pepigiſſe Carolum Magnum per Legatos, quos ad colenda ſacra loca eo ablegaverat: Perſarum Regem ſibi gratulatum eſſe de Caroli Magni amicitia, eique conceſſiſſe dominium ejus loci, ubi Chriſti ſepulchrum extructum, vel exciſum fuerat. *Etiam ſacrum illum & ſalutarem locum, ut illius poteſtati aſcriberetur, conceſſit.* Ita Mons Calvariæ ſolus Carolo Magno conceſſus eſt, & à Rege Perſarum conceſſus. Ex quo augurari datur, ſi à Patriarcha miſſæ ſunt claves, eas Eulogias fuiſſe, *benedictionis cauſa*: ſacrorum inſtar pignorum; earum inſtar aurearum clavium quas Romani mittitabant Pontifices, Reliquiarum cultu venerandas. Potuit certè poſtea eum locum Patriarcha obtinere, tanquam à Perſarum Rege Chriſtianis indultum, ut hinc etiam aliqua jacerentur fundamenta poteſtatis Patriarchæ in urbe Hieroſolymitana, de qua prolixius infrà ſermo inſtituetur.

CAPUT XXIX. *P. 3. l. 3. c. 17.*

De temporali Dominio Eccleſiæ Romanæ ſub Imperio Caroli Magni.

I. Spiritalis & paſtoralis charitatis ſollicitudine, ad neceſſitates etiam effuſa temporales Urbium & Provinciarum, Epiſcopi eo ſpe inata pene ad earum dominationem venerunt.

II. Conſilia & geſta Gregorii II. Papæ, ubi Conſtantinopolitanus Imperator Italiam & Romanos Pontifices tueri deſiit, cœpit infeſtare.

III. IV. Conſilia & geſta Gregorii III. ſucceſſoris ejus, & Zachariæ.

V. Ad defenſionem & incolumitatem Italiæ & Romæ Romanorum Pontificum vigiliæ, ſollicitudines, expenſæ, ſudores, diſcrimina.

VI. Conſilia & geſta Stephani VI. Qui auxilium popoſcit à Pipino Rege.

VII. Jam poteſtati & dominio horum Pontificum ſuberant urbes & regiuncula non pauca.

VIII. Ut Galliæ Reges arbitrarentur donari à ſe Apoſtolicæ ſedi, quæ eidem reſtitui interpretarentur ipſi Pontifices, pridem à Longobardis uſurpata.

IX. X. De eodem prolixius.

XI. Ut Pontifices Pipinum Galliæ Regem, Carolum Magnum Imperatorem dixere, Pipinus & Carolus viciſſim Urbes & Provincias contulere ſedi Apoſtolicæ, quas ſuo quodam ipſa jure ſibi vendicabat.

I. CHriſtus quidem ipſe & increatæ, & incarnatæ Deitatis ſuæ vi ac majeſtate Rex & Pontifex univerſi orbis, & ſæculorum omnium cum eſſet; ſemel in cœlos hinc avectus, utramque hanc poteſtatem in Eccleſia diſſecuit ac diſſociavit: ut Sacerdotes quidem toti eſſent in ſpiritali animarum adminiſtratione, Reges autem temporalis Reipublicæ clavum moderarentur. Sed cùm anima naturæ ſponte dominetur corpori: cùm qui regit animas, corda & conſilia, regat etiam quodammodo corpora his ſubjecta: cùm denique temporales Reſpublicæ non poſſint regi, niſi ex ſpiritalibus legibus ſempiternæ juſtitiæ & pietatis; hinc contigit non rarò, ut longo annorum circuitu alternantibus rerum vicibus, Pontifices Chriſti temporali Urbium & Provinciarum authoritate & adminiſtratione induerentur. Nec ipſis, nec Majoribus eorum cordi, aut amori fuerant dignitates hæ ſæculares; nec populis forſan, aut Principibus ea inſederat cogitatio & voluntas, ut Miniſtros Altaris ad Reipublicæ regenda gubernacula ſocios ſibi adſciſcerent. Sed ea incidebant tempora, quibus una ſummi Numinis Providentia moderaretur, & quibus cum urbes, tum Provinciæ ingruentibus undique calamitatibus objectæ, à Principibus ſuis etiam tum deſtitutæ, à ſpiritalibus Paſtoribus ita foverentur, ita temporalibus etiam præſidiis eorum opera munirentur, ut temporalis denique dominatio ad eos deveniret, qui ejus munia tandiu impleverant, & qui ejus ſola nominis gloria caruerant, cùm ſollicitudines & labores omnes indefeſſa ſtrenuitate ſubirent.

II. Id luculentè jam demonſtrabunt exordia ipſa ſummæ & pene regiæ poteſtatis Romanorum Pontificum. Altiori ab origine poterat res tota repeti; nobis ſatius hic erit rem ordiri à Gregorio II. qui quo ipſe tempore Italiam tuebatur adversùs Longobardos, in Eccleſiam & in Imperium Conſtantinopolitanum ſubinde irrumpentes: inſidiis impeti cœpit Leonis Iſaurici Imperatoris Miniſtrorum, in caput ſuum conjuratorum, quòd ſacras imagines, quibus Leo Iconoclaſta Imperator bellum indixerat, ipſe defenderet. Conſpiravit tum Italia univerſa in Pontificis & fidei defenſionem, & agitata jam tum conſilia, de orthodoxo Imperatore deligendo, & aſpirante Deo, invehendo in ſedem ipſam Imperii Conſtantinopolitani. Interceſſit Gregorius, maluitque revocando ad ſanam mentem Leoni operam dare, quam ejiciendo. Audi Anaſtaſium Bibliothecarium in Gregorii vita. *Cognita Imperatoris nequitia, omnis Italia conſilium iniit, ut ſibi eligerent Imperatorem, & Conſtantinopolim ducerent. Sed compeſcuit tale conſilium Pontifex, ſperans converſionem Principis.* Ducibus Patriciiſque nonnullis cruentas manus injecit plebs furens, quod ut gratiam captarent Leonis, urbeſque ei adhærerent, in vitam Gregorii conjuraſſent. Pontifex certè ipſe certantibus populis ad ejus tuitionem, non aliud magis laborabat, quam ut ne à fide & obedientia Romani Imperii quiſquam deſciſceret. Unde idem Anaſtaſius: *Seſe magni cum parvis conſtringunt ſacramento, nunquam Pontificem Chriſtianæ fidei Zelotem & Eccleſiarum defenſorem, ſe permittere noceri, aut amoveri, ſed mori pro illius ſalute eſſent omnes parati, &c. Pontifex ut in fide perſiſterent rogabat; ſed ne deſiſterent ab amore vel fide Romani Imperii admonebat. Sic cunctorum corda molliebat.* Conſilia & vires conſociavit Exarchus Ravennæ cum Rege Longobardorum, ut Imperatoris mandato obſequeretur, ac Pontificem comprehenderet, Romamque ſubjiceret ſibi, *Ut Exarchus Romam ſubjiceret, & quæ pridem de Pontificis perſona juſſus fuerat, impleret.* Sed cùm primum Rex in conſpectum venit Urbis, egreſſus ad eum Pontifex, ita illum non humanæ vi eloquentiæ,

sed constantia, sed sanctimonia, sed invictissima causæ suæ æquitate labefactavit, ut ad ejus pedes se Rex abjecerit, ejusque amicitiæ Exarchum redintegrarit. Missa facio complura alia ejus rei exempla, ubi Pontifex Sedis suæ majestate, vel vitæ innocentia, turbines à Longobardorum furore imminentes depulerat, aut receperat urbes ab illis occupatas.

Prima ea fuere Pontificum Principatûs documenta in compluribus Italiæ Provinciis. Ab ejus sibi subjiciendæ voluntate ac spe alienissimus erat Gregorius: ut qui totus in id incumberet, ut eam arctissimè Imperatoris Constantinopolitani obsequio devinciret. Quo ipso religionis & integritatis documento inopinus omnium animos devinciebat sibi, & gradus struebat principatui Sedis Apostolicæ. Imperator ex adverso, dum & fidem orthodoxam, & Pontificem fidei inexpugnabilem vindicem insectatur, & Italiam à se abalienavit, & eam Pontifici strictiùs devinxit. Græcæ Scriptor horum temporum historiæ Theophanes, partium & patriæ studio abreptus, in non paucis ab Anastasio Bibliothecario dissentit. Sed nemo ita insaniet, ut Imperatori fidem & Ecclesiam insectanti plus habeat fidei, quàm sanctissimo Pontifici eam defendenti.

III. Gregorio II. successor datus Gregorius III. pietatem & ipse ac constantiam non disparem explicuit. Per litteras, per Legatos, per totius Italiæ conspirantis interpellationem, Imperatorem studuit à sententia deducere, & fidei Catholicæ rursus conciliare. Hinc ille adeo non emollitus est, ut novo furoris æstu patrimonium omne invaserit Romanæ Ecclesiæ in Sicilia & Calabria. Eodem tempore incursabant Longobardi ad ipsas usque Romanæ civitatis portas. Ubi propulsandi hostes, ubi resarcienda mœnia, ubi pecunia summovendi Longobardi, nec operæ Pontifex, nec sumptibus parcebat. Gemino denique huic hosti parem se diutius esse posse diffidens, Caroli Martelli opem interpellavit.

IV. Zacharia Pontificatum ineunte, Luitprandus Longobardorum Rex quatuor jam urbes invaserat Ducatûs Romani. Roma, Beneventum, & Spoletum amplissimorum Ducatuum capita evaserant. Benevento & Spoleto sui erant Duces. Romam regebat Patritius; at Pontifex tamen Romanus non Sedis tantùm suæ amplitudine & magnificentia eminebat tunc omnibus, sed etiam sollicitudine & charitate salutis publicæ, tum verò maximè expensis, laboribus, periculis pro Ecclesia & Republica identidem subeundis. Vitam certè & sanguinem ovili suo impendere certus, bis prodiit cum Clero suo ad hunc Barbatum Regem, quem & ita deterruit, fregitque, ut restitutæ ab eo sint quatuor illæ urbes, & terræ omnes Ecclesiastici patrimonii, quas antè involaverat, & redditis libertati captivis omnibus, in annos viginti pacem firmavit. *Ut etiam pro salute populi Romani suam ponere animam non dubitaret.* Quæ cùm ita se haberent, non jam fieri poterat, quin potior esset Romæ Pontificis authoritas, quàm vel Patritii, vel Ducis, vel Exarchi, vel Imperatoris ipsius, qui Caput Imperii hostibus diripiendum objiciebat. Non erant hæc autem ejus, qui alienam usurparet dominationem, sed qui suo Pastoris spiritalis officio strenuè ipse quidem fungeretur, providentia autem Numinis per hos sinuosos anfractus circumduceretur, quò earum regionum assequeretur tandem principatum, cujus salutis dux & princeps jamdiu esset.

V. Intra Ducatus Romani limites circumscribi non poterat tanti Pontificis sollicitudo & pietas. Cùm Rex Longobardorum propediem Ravennam obsessurus esset, quæ Caput erat regionis ejus in Italia, quæ Imperio suberat adhuc Constantinopolitano, ab Exarcho ipso & Archiepiscopo appellatus est Pontifex, ut adproperaret, & ab Exarchatu toto hanc pestem amoliretur. Gregis sui partem unam dimittens bonus Pastor, quò alteri gravissimè periclitanti opem ferret, permissaque Patritio eidemque Duci Romanæ urbis administratione: *Relicta Romana urbe Stephano Patritio & Duci ad gubernandum, non sicut mercenarius, sed sicut verè Pastor, relictis ovibus, ad eas quæ peritura erant redimendas occurrit:* victori se rursum Regi obvium dedit, nec Ravennam obsidione solvi contentus, urbes omnes ei obnoxias restitui fecit. Successit Rachis in regni Longobardici sedem, & ab eo pacem in annos viginti expressit Pontifex, quod jucundissimum universæ accidit Italiæ. Cùm novus Rex Perusiam circumvallasset, in ejus castra venit Pontifex cum primoribus Cleri & Nobilitatis Romanæ, denique hortamentis quidem suis Pontificiis, sed victricibus charitatis armis, obsidionem solvi coëgit.

Ex oratione tum Pontificis ad Rachim æstimare datur, quæ foret illa Pontificum Romanorum victrix eloquentia, bellatorumque & Regum tum maximè furentium domitrix. Ea erat facundia pietatis, charitatis, religionis ipsius, quæ ore, lingua, & verbis Papæ evertebat, proterebatque adversarias vires omnes. Ejusmodi fuit oratio Zachariæ ad Regem Longobardorum, quæ non modò persuaserit exercitum à Perusia dimittere quam cingebat, sed & Monasticæ vestis ac professionis sanctitudinem regni purpuræ ac majestati anteponere. *Ab obsidione civitatis eum amovit. Cui & salutifera prædicans, Deo authore, valuit animum ejus in speciali studio inclinare: & post aliquantos dies idem Rachis relinquens regalem dignitatem, Monachico indutus est habitu.* Hanc si rationem & viam inirent, qui Reipublicæ gubernaculis præsunt, aut ad gubernacula regenda admoverentur, qui hac animi magnitudine, hac Christianæ pietatis fortitudine ea regere possent; nil esset ulterius quod ad publicæ felicitatis cumulum desideraremus.

VI. Cùm Aistulphus Longobardorum Rex Rachi fratri suo successisset, Romanæque civitatis & aliarum circumpositarum urbium obsidionem meditaretur: Stephanus III. Papa fratrem suum ad eum delegavit, cum tanta munerum vi ac opulentia, ut pacem ab eo in annos quadraginta expugnaverit. Cùm non multò pòst autem Rex barbarus terrorem Romæ incussisset, per litteras & per Legatos frustra sæpiùs missitatos, cùm nihil opis ab Imperatore elicere Pontifex potuisset, exemplo utriusque Gregorii & Zachariæ prædecessorum suorum, qui opem oraverant Caroli Martelli, ipse à Pipino Rege per litteras auxilium exprimere studuit. *Deprecans Imperialem clementiam, ut juxta quod ei sæpiùs scripserat, cum exercitu ad tuendas has Italiæ partes modis omnibus adveniret, &c. Cernens ab Imperiali potentia nullum esse subveniendi auxilium, tunc quemadmodum prædecessores ejus Gregorius & alius Gregorius & Zacharias Carolo Regi Francorum direxerunt, petentes sibi subveniri propter oppressiones, &c. Ita & ipse misit litteras Pipino Regi Francorum, &c.* *Anastas. Bibliotech.*

Dilucidum hîc est planè, 1. Penes Papam fuisse summam administrationem Romæ & Exarchatûs, ipsum pacis fœdera sanxisse, bellis obviasse, orbes defendisse ac recuperasse, hostes propulsasse, authoritate apud Imperatorem & Reges circumjacentes plurimum valuisse. Ita jam re, necdum nomine Principatus penes illum erat, moderante his omnibus Numinis providentia, inter tantas bellorum tempestates. 2. Cùm eas Provincias in fide Imperatoris unus jam ferè retineret Pontifex, ubi undique se auxiliis destitutum vidit, ad unum maximè Imperatorem interpellandum se contulit, nec nisi ubi ab illo jam nihil potuit vel extundi, vel sperari auxilii, ad tuitionem Franciæ Regum confugit.

VII. Antequam in Gallias pergeret Pontifex, Legatis Imperatoris, & Regis Pipini cinctus, ad Regem Longobardorum Papiam profectus est, ab eoque repetiit Ravennam, Exarchatum, & cæteras urbes, ab eo vel Majoribus ejus in Rempublicam usurpatas. *Ravennatium civitatem, & Exarchatum, & reliqua Reipublicæ loca, quæ ipse vel ejus prædecessores Longobardorum Reges invaserant. &c. Petiit ut dominicas, quas abstulerat, redderet oves, & propria propriis restitueret.* Has urbes repetebat Pontifex & Provincias, ut ad Romanum jam Pontificem pertinentes, qui patrem illis se & Patronum spiritualem, temporalemque exhibebat jamdiu, qui jamdiu tegebat & tuebatur, qui earum saluti thesauros suos toties impenderat, vitam impendere toties præstò fuerat, qui Longobardorum tyrannicæ dominationi toties subduxerat, qui unus gubernacula tractaverat, ex quo Imperatores his se Italiæ curis penitus exuissent.

Ita Pontifex restitui à Longobardis reposcebat, quæ usurpassent, quæ & eorum manibus extorsit, postquam Pipinus Rex & auxiliares ei Francorum copiæ affuere. Et se ad Pontificem Pipinus juramento astrinxit, curaturum, ut restitueretur Exarchatus, & quidquid in ditione fuisset Reipublicæ Romanæ. *Idem.* *Jurejurando satisfecit, mandatis ejus obedire, & ut illi placitum fuerit, Exarchatum Ravennæ & Reipublicæ jura, seu loca, modis omnibus reddere.* Nec leviter transeunda hæc verba, *Reipublicæ jura, vel loca.* Sanctissimi enim quique semper Episcopi operam & industriam suam Principibus terrenis commodaverunt ad temporalem urbium defensionem; & ubi vel socordia, vel vitium & copiarum penuria Principes officio regiæ tuitionis defuere, eorum in vicem & functiones successere Episcopi, & circumstrepentibus undique procellis res publicas tractaverunt. Ita Romanis Imperatoribus Romani Pontifices collaborabant, ad Romanæ Reipublicæ reliquias in Italia tutandas; & oneri successere soli, ubi Imperatores sarcinam illam humeris excussere suis, & Provincias eas Longobardis prædandas dimisere. Ecquis jam ambigat, quin potius & constantius esset Romani Pontificis jus in eas regiones, quàm vel Longobardorum Regum, qui eas tamdiu jam depopulabantur; vel Imperatorem, qui earum defensionem & curam tamdiu abjecerant, poteranque earum calamitatum authores videri, quas pro officio non prævertissent.

Legatos suos Pipinus ad Aistulphum misit, ut ad eam restitutionem illum invitaret. *Propter pacis fœdera, & proprietatis sanctæ Dei Ecclesiæ ac Reipublicæ restituenda jura, &c. Plura pollicitus est munera, ut propria restitueret propriis.* Orabat Pontifex, ut citra cædem & sanguinem ea fieret restitutio. *Obtestans ut pacifice sine ulla sanguinis effusione propria sanctæ Dei Ecclesiæ & Reipublicæ Romanorum redderet jura.* *Ibidem.* Sed Ecclesiæ & Reipublicæ Romanæ restituebatur: *Ecclesiæ & Reipublicæ Romanorum.* Nec Exarchis jam enim ullis, nec Imperatoris copiis, aut ducibus ad Italiæ defensionem accurrentibus, Romani cives duce Pontifice Romanam & Ecclesiam & Rempublicam repræsentabant, & tanti naufragii tabulas recolligebant residuas, restituique in primis urgebant, quæ Longobardi invasissent. Alpes trajecit Pipinus, & Aistulphum eò adegit, ut Ravennam aliasque urbes redditurum se polliceretur: *Affirmavit se illico redditurum civitatem Ravennam cum aliis diversis civitatibus.*

VIII. Nec à vero tamen aberrant, qui eo Pipini dono munificentissimo Romanam ornatam fuisse Ecclesiam dicunt, scribunt, sentiuntque. A Constantinopolitani enim Imperatoris Legatis multùm ille anxièque sollicitatus, Exarchatum ut redderet Imperatori: *Nimis eum deprecans, & plura spondens tribui Imperialia munera, ut Ravennatium urbem, vel cæteras ejusdem Exarchatûs civitates & castra Imperiali tribuens concederet ditioni.* Imperatoris vota & munera abjecit piissimus Rex, exolvitque quod ipsemet nuncupaverat Deo votum, eas urbes omnes B. Petro restituendi. *Asserens Dei cultor Rex nulla penitus ratione easdem civitates à potestate B. Petri & jure Ecclesiæ Romanæ, vel Pontificis Apostolicæ Sedis quoquo modo alienari. Affirmans etiam sub juramento, quod per nullius hominis favorem sese certamini sæpius dedisset, nisi pro amore B. Petri, & venia delictorum.*

Confidebat Imperator eas antiquissimas Imperii Romani Provincias, nuper à Longobardis involatas, suo sibi jure restitutum iri. Pipinus jure bellantium, tot exhaustis pecuniis, tot aditis periculis, earum sibi dominium non injuria videbatur arrogare posse, qui eas non dominis, sed illis jamdiu cessantibus, & pro derelictis eas habentibus, usurpatoribus eripuisset. Pontifex & Romanus Populus in eas prisca retinebant Romani Imperii jura, cùm earum tuitioni semper incubuissent, inter bellorum fremitus & turbines diuturnos, quando nec pecunia illis Imperator, nec copiis affuisset. His æqua lance perpensis, jam certissimum est, potuisse Pontificem deposcere, ut eæ civitates Ecclesiæ & Reipublicæ Romanæ restituerentur: potuisse & Pipinum non injuria profiteri & præ se ferre, eo à se dono affici, colique beatum Petrum. Si consilium cepisset earum Imperatori reddendarum, repensis sibi exercitûs & expeditionis expensis, quis illi violati juris maculam inussisset? Sed gratificari ille maluit Papæ, ut qui eas sibi ditiones peperisset, tam diuturna earum defensione, ubi nec impensis, nec vitæ pepercisset suæ.

Certè tametsi Pontifex restitui oraret Ecclesiæ & Republicæ Romanæ: donatione sua Pipinus unam Petri sedem & Ecclesiam Romanam præ oculis habuit, cujus unius saluti & amplificationi arma induisset. *Affirmans sub juramento, quod per nullius hominis favorem, sese certamini sæpiùs dedisset, nisi pro amore B. Petri, & peccatorum venia.* Beato Petro donationem suam inscripsit. *Donationem in scriptis à beato Petro, atque à sancta Romana Ecclesia, vel omnibus in perpetuum Pontificibus Apostolicæ Sedis misit possidendam, & quæ & usque hactenus in Archivo sanctæ nostræ Ecclesiæ recondita tenetur.* Nulli hinc suspicionum fomites, nulli æmulationum aculei in Republica vel Civitate Romana, ne quæ in unum cum

Ecclesia beati Petri corpus jam ... concrevisset, non alio ... sæculis defensore ula, ... nullo capite conspicua quam Pontifice Romano. Ideo & cum Desiderius Aistulpho successisset, & Rachis repudiata veste Monastica regnum repeteret, ille Reipublicæ, *Reipublicæ se redditurum professus*, hoc est, Ecclesiæ, Ducatum Ferrariensem reddidit, cum aliis urbibus, ea cautione, ut Pontifex Rachisem compelleret in suum se Cœnobium rursus abdere; quod & fecit.

Ad calcem vitæ hujus Pontificis contestatur Anastasius Bibliothecarius, pro illum & pastorali zelo, præterea que charitatis æstu adductum fuisse, ut tot volveret casus, tot adiret labores, quò Romam & Italiam gravissimo jugo subduceret, quo tamdiu affligebatur. *Et annuente Deo Rempublicam dilatans, universam dominicam plebem, videlicet rationales sibi commissas oves, ut bonus Pastor, animam suam ponens, omnes ab insidiis eruit inimicorum, cursumque consummans, &c.*

Præsidia his omnibus nova accessi potuissent ex Stephani hujus Papæ Epistolis. Pipino enim ille rescribebat, ad arma illum prosilire & Alpes superare decrevisse. *Ut Princeps Apostolorum suam susciperet justitiam.* Quibus iisdem verbis usus est postea Carolus Magnus, cùm Desiderium urgeret, ut Pontifici restitueret, quæ semel restituta, rursus invasisset. *Civitates quas abstulerat, pacificè beato Petro redderet, & justitias parti Romanorum faceret, &c. Redderet civitates, & plenarias parti Romanorum faceret justitias.* *Idem in vita Adriani I.*

IX. Nec nulla, vel parva fuere momenta in libertate & voluntate populorum, qui & hinc se prodi ab antiquissimis dominis, & à novis usurpatoribus lacerari gravate perinde, ut res erat, ferentes, Ecclesiæ & Papæ certatim se potestati commisere. Testes laudabo populos Spoletani Ducatus, qui longa Longobardorum sævitia fatigati, Adriano I. dediderunt se, præstitoque fidei sacramento tonsuram suscepere Romanam. Author est Petrus Diaconus Longobardos rasisse posticam capitis partem, anteriores aluisse & promisisse capillos, barbam nunquam attondisse, unde illis nomen factum. Ab Adriano I. in Epistola ad Carolum Magnum narratur Aruchisem Regem Longobardorum, cùm adglutinaret se, subjiceretque Græco Imperatori, in se recepisse, ut cæsariem & vestem more Græcorum gestaret. Imperator acquiescens, duos ad eum misit Legatos cum vestibus, ense, pectine, forcipibus. Hinc conjicies, quæ causæ esset, quamobrem Spoletani à Longobardis deficientes, eorum quoque tonsura abjecta, Romanam amplectebantur. En ipsa Anastasii Bibliothecarii verba. *Ejus provoluti pedibus, obnixè deprecati sunt, ut eos in servitio beati Petri, sanctæque Romanæ Ecclesiæ susciperet, & more Romanorum tonsurari faceret, &c. Tunc post præstitum sacramentum, omnes more Romanorum tonsurati sunt.* Idem forsan conjici possit de Venetiarum civitate, de Istria, Parma, Mantua, Corsica & Benevento, quibus nova donatione eundem Pontificem donavit Carolus Magnus, sicut & Ducatu Spoletano. Certabat cum pietate Regum populorum propensio. Unde & muniendis restaurandisque idem Pontifex Romanæ civitatis mœnibus, arcibusque incumbens, urbes Thusciæ & Campaniæ, Clerum que & Populum Romanum pellexit, ut operas exp... confererent.

Epist. 88.

L. 4. c. 7.

Anast. Bibl. ... Adri. Papa. 58

Ex his intelliges, quam non jactanter, sed ex vero Gregorius II. minis Leonis Isaurici Imperatoris retuderit hoc responso: Petrum, Petrique successorem ab universo Occidente, ... cultu observari, quo terrenus quidam Deus. *Imaginem Petri te eversurum denuncias, quem omnia Occidentis regna, veluti terrestrem Deum, habent.* Nec nisi viginti quatuor stadiis ab urbe Roma se recessurum, ut Imperii finibus excedat, nec Imperatoria jam comminatione moveatur. In causa forsan & illud erat, ut Italiæ defectioni minus studerent Imperatores, quod tota jam sibi pene dilapsa esset, inter complusculos Duces secta, & Longobardos. Hinc novi aliquid juris ad Pontifices redundabat, ne à Ducibus nescio quibus, vel à Longobardis occupari sinerent, quæ ipsi ut membra Reipublicæ Romanæ tanto & tempore, & impendio, & periculo defendissent.

Denique apertissimè professus est Adrianus Papa, in Epistola ad Constantinum Imperatorem & Irenen data, & quæ ex parte saltem recitata est in Concilio VII. Generali, à Carolo Magno Rege Francorum & Longobardorum, & Patricio Romanorum donatam fuisse Ecclesiam Romanam pluribus urbibus & Provinciis, tanquam fructu victoriarum, & tanquam antiquissimis ejusdem Ecclesiæ possessionibus, quibus eam diu frustrassent Longobardi. *Carolus Rex Francorum & Longobardorum, & Patricius Romanorum, &c. Per sua laboriosa certamina Petri Apostoli Ecclesia ob nimium amorem plura dona perpetuo obtulit possidenda, tam Provincias, quam civitates, seu castra, & cætera territoria, immo & patrimonia quæ à perfida Longobardorum gente detinebantur, brachio forti eidem Apostolo restituit, cujus & jure esse dignoscebantur.* Et jure victoriæ Carolus Magnus, & velut jam Rex Longobardorum, quæ illi sibi subjecerant, in potestate habebat, & velut Electus Patricius Romanorum, transcribere in Pontificem poterat spes & jura Reipublicæ Romanæ. Sed solidæ amantior quam splendidæ gloriæ; ejusque quæ justitia & pietate comparatur, quàm quæ bello & armis, ea confessus est restitui magis à se, quam dari, quæ Romanæ daret Ecclesiæ. *Conc. VII. Oecum. Act. 4.*

Nec enim obscuriorem eam fore gloriam vel Reges tum, vel Pontifices interpretabantur, si non donatio ea modò, sed & restitutio diceretur. Quin tantò plus gloriæ ex ea restitutione colligebat, quantò & major in ea justitiæ effulgebat species. At à justitia procul ea fuisset, si Galli Reges quæ Constantinopolitani erant Imperatoris, ea Pontificibus contulissent. Si verò jam Imperatoris juris non erant eæ Provinciæ, erant ergo vel sui juris, vel Ecclesiæ, vel Reipublicæ Romanæ; quæ omnia eodem deorsum recidebant: propterea quod extrema hac ætate, qua Imperatori adhuc parebant, in earum clavo regendo, arcendisque procellis Principes semper erant Romani Præsules. Non poterant quoquam videri Longobardi, nisi alieni juris incubatores; tum quod recentior esset adhuc eorum invasio, tum quod immanior esset & truculentior, quàm ut vel fucus justæ possessionis appingi ei posset. Justitiæ est injustos excuti possessores: at justitiæ lex præterea præcipit, ut justo possessori restituatur. Denique donationem illustrat non tam magnitudo doni, quam justitia & æquitas; quantumcumque donum sit, illud vel ipsa & obscuratur injustitiæ suspicione, & extenuatur.

Huic dissertationi lucis posset aliquid & præsidii conciliari ex Pontificum Regumque Epistolis super ea re scriptis; posset & aliunde, puta ex donatione Constantini, quà de agit Adrianus Papa in Epistola *Conc. Gall. To. 1 pag. 80. 204.*

ad Carolum Magnum, qua videtur toto Occidente Pontifices Romanos donasse. Verum adeo non confidere se testatur Adrianus, native ea donatione, ut vel hinc arguatur quantum diffideret. Adde & Archiepiscopi Ravennatis Leonis ingentem spem, ut
Ibid. p. 82. qui jam occupasset Ferraram, Bononiam, Pentapolin, Exarchatum, aliásque regiunculas viciniores, tanquam sibi à Carolo Magno concessas.

Sed cùm in hoc jam argumento versati sint viri longè doctissimi, nec institori hic nostri sit rebus ejusmodi diutius immorari; loca complura ad marginem indigitasse contenti, quæ in his operæ pretium sit animadverti, pauca hîc perstringemus.
Conc. Gall. To. 2. pag. 11. 12. 20. 21. 24. 35. 36 37. 45. 46. 56. 78. 80 81 82. 89 102. 104 130. 444. 1. Non aliud sibi vendicasse Reges Galliæ, quam ut Ecclesiæ Romanæ restituerent, quæ illi Longobardi subduxissent. 2. In eo sejunctam non fuisse Ecclesiam Romanam à Republica & Civitate Romana. 3. Id Rempublicam, id Ecclesiam Romanam contendisse, cùm ab Imperatoribus Constantinopolitanis Provinciæ, urbésque suæ jamdiu pro derelictis habitæ fuissent, quin & acerbissimam persecutionem passæ, ob retentas sacras Imagines, jam integrum sibi esse, quem vellent vel Imperatorem, vel Defensorem appellare, ejúsque se fidei & Imperio committere. 4. Cùm post destitutas ab Imperatoribus Italiæ Provincias, tandiu Romani Præsules earum saluti tuendæ labore, industria, contentione, auro, milite, nulla non denique re affuissent, non sine frequenti vitæ & salutis propriæ discrimine: earum dominationem vel hinc Ecclesiæ Romanæ partam esse; præter peculiares quorundam tractuum donationes.

Posset quis suspicari, ubi Pontifices & Reges *restitui* dicebant, quæ Romanæ donabantur Ecclesiæ, allusisse eos ad primam Pipini donationem, qua spreta Longobardi rursum invaserant, quæ à Pipino fuerant donata; cúmque ea rursus obtritis Longobardis Reges Franci recepissent, rursumque Pontifici donassent, posse non abs re dici ea tum restituisse. Huic ego interpretationi non illubenter assentiar, ut quæ nihil pugnet cum hac nostra, quam tot monimentis supra astruximus.

Si quis velit autem, *Reipublicæ* hic vocabulo capi posse Imperatorem & Imperium Græcum: non tacebo alienam prorsus esse eam suspicionem. Nec enim usque adeo Galli tum Reges benemereri studebant de Græcis Imperatoribus, ut eorum causa tantum periculorum & bellorum exhaurirent. Nec jam Pontifices insudabant firmando, vel recuperando Imperatorum dominio, quos jamdiu experiebantur Ecclesiæ persecutores crudelissimos. Si in ea illi versati essent sententia, Provincias quas Franci Reges Longobardis eriperent, juris esse Græcorum Imperatoris, expeditissimum fuerat, justum etiam fuisset, ut eas à Pipino susceptas Exarcho restituerent.

X. Non is erat Eginhardus, qui Caroli Magni gloriam imminutum iret, ubi aiebat, quæ in Romanam Ecclesiam usurpassent Longobardi, ea illum restituisse. *Finis belli fuit subacta Italia, & res à Longobardorum Regibus erepta, Adriano Romanæ*
Du Chesn. To. 2. pag. 96. 235. *Ecclesiæ Rectori restituta.* Ita ille in Historia Caroli. In Annalibus finitima his sunt quæ habet de Pipino: *Pipinus invitante Romano Pontifice, propter erepta Romanæ Ecclesiæ per Regem Longobardorum domima, Italiam manu valida ingreditur.* Et paulò inferiùs: *Haistolfus Longobardorum Rex, quanquam anno superiore obsides dedisset, & ad reddendum ea quæ Romanæ Ecclesiæ abstulerat, tam se, quam Optimates suos jurejurando obstrinxisset, &c. Redditam sibi Ravennam & Pentapolin, & omnem Exarchatum ad Ravennam pertinentem, ad sanctum Petrum reddidit.*

XI. Leonem III. Papam author est San-Gallensis Monachus immanissimè mulctatum, cruentatumque ab impiis & infandis hominibus, monuisse Imperatorem Constantinopolitanum, qui per jocum responderit, *Ille Papa regnum habet per se,* L. 1. c. 28.
& nostro præstantius. Ipse se per seipsum vindicet de adversariis suis. Tum Pontifex se nudatum omnino sentiens ope & tuitione Imperatorum Orientalium, tempestivum jam existimavit, ut in Occidente Imperatorii gloria nominis & pompa Carolum Magnum investiret, penes quem jam tota esset ejus nominis vis & potestas, subactis ei plerisque Occidui Orbis regnis: cumulandum denique cum sibi esse titulo & officio Defensoris Ecclesiæ, quando id jamdiu munus strenuissimè perfungeretur. *Tunc sanctus ille divinam constitutionem secutus, ut qui jam re ipsa Rector & Imperator plurimarum erat Nationum, nomen quoque Imperatoris, Cæsaris, & Augusti Apostolica authoritate gloriosum assequeretur, &c. Ipsum nihil minus suspicantem pronunciavit Imperatorem, Defensoremque Romanæ Ecclesiæ, &c.*

Inerat jam Carolo Magno vis illa & potestas summa, qua illum donabat Pontifex: si ea enim caruisset, qui potis fuisset Pontifex eam dare? Qui enim Carolo dedisset, quæ aliorum Principum jam essent juris? Sed cum invictissimus Rex armis subegisset Provincias, quas diu Græci infestaverant, & post destituerant: & quas Longobardi involaverant primum, deinde immanissimè perpopulati erant: atque ita jam re & potestate Imperator esset Occidentis Carolus, non solum nomine & titulo: nomen illi & titulum Pontifex contulit, atque unà quod ei cohæresceit, nomen & munus Defensoris Ecclesiæ. Quo justior, eò verior majorque concessio. Zacharias eodem modo Pipinum Regem Francorum nominaverat, qui tota illa jamdiu fruebatur potestate, & qui eam à Majoribus suis acceperat, ut plerique jam docti sentiunt. Audiendus Eginardus: *Pontifex mandavit melius esse illum Regem, apud quem summa potestas consisteret: dataque authoritate sua jussit Pipinum Regem constitui.*

Illud in commone convenit his donationibus, quod eci quæ dabatur, jam possessio, vel jus jam obtineretur. Nec enim vel Zacharias Pipinum Regno Franciæ, nec Leo III. Imperio Carolum Magnum augere potuisset, nisi uterque jam ejus rei possessionem, & quidem legitimam assecutus fuisset. Nec vicissim ab his Principibus donari potuisset Pontifex tot Italiæ urbibus & Provinciis nisi earum vel possessio, vel jus penes illum jam fuisset. Hincmarus ipse fidem facit, Pipinum in Italiam ingressum non esse, nisi ut beato Petro satisfieret, suaque illi jura redintegrarentur. *De justitiis beati Petri.* Is To. 2. pag.
quippe sensus eorum verborum. Stabilitas veritasque his donationibus nulla constabit, nisi constet 559.
& æquitas, per quam nefas est, quæ aliorum sunt aliis dare.

Quanquam verò titulus & nomen Regis, vel Imperatoris, non magna videatur habere momenta, habet tamen vel maxima. Possessio enim qua Principes hi jam ante diu fruebantur; non illa quidem dilatata fuit donationibus Papæ, vel gloria nominis Regii, & Imperatorii: sed confirmata, & illustrata: non ut armis regna firmantur, sed ut justitia; & justitiæ fama & laus Regnis & Imperiis firmitatem & robur addit. Possessio & usurpatio

sola

solâ sejungitur justitiâ vel injustitiâ. Principes novi olurpator & incubatores poterant illas Provincias tueri & retinere; sed nostræ quæstionis interest ex, editum est, ut justum & legitimum possessorem esse persuadeat. Gallicani Proceres, & Zacharias Papa, Romani Optimates & Leo Papa consentientes ac conspirantes, ad Regnum & Imperium Pipino & Carolo Magno adjudicandum, tum eos Regno & Imperio donaverunt, ubi primam utriusque possessionem inconcussis justitiæ & æquitatis fundamentis omni suo hoc judicio confirmaverunt. Eorum ante possessio poterat non immeritò justa videri, poterat & in controversiam trahi. Itaque consensione Magnatum & Populorum, quorum erant obsequendi partes: & judicio Papæ & Episcoporum, quorum est leges interpretari & promulgare justitiæ, opus omnino erat, aut ut justa ea esset possessio, aut possessionis justissimæ fides & persuasio invalesceret, nec jam concuti posset.

Ab ea non aberravit sententia Anscharius, sanctissimus ille Bremensium Archiepiscopus, in vita sancti Villehadi primi ejusdem civitatis Episcopi. *Siquidem Imperialis potestas quæ post Constantinum Augustum apud Græcos in Constantinopolitana hactenus regnaverat civitate, cum deficientibus jam ibi viris Regalis prosapia, fœminea magis directione res administraretur publica, temporibus ipsius per electionem Romani populi, in maximo Episcoporum aliorumque Dei servorum Concilio, ad Francorum translatum est dominium; quoniam & ipsa tandem quæ caput Imperii fuerat, & multas alias tunc in orbe videbatur tenere Provincias, ob quod & jure Cæsarea dignus esset appellatione.* Perspicuè docet hic Scriptor jam in potestate Caroli Magni fuisse caput urbium & Provinciarum Imperii, nec abfuisse eam justitiæ & æquitatis evidentiam, cui Pontifex, Præsules, Optimates, populique, nomen, titulum & ornamenta Imperii accumularent.

Docebit & Helmodus Chronici Slavorum Scriptor, qui anno 1140. in Holsatia Parochialem regebat Ecclesiam, quæ hominum esset cordatorum de Imperio Caroli Magni existimatio. In Concilio quod Pontifex congregasset, id ille affirmat difficillimum fuisse, cùm in confesso esset, non posse opportuniorem rationem restituendæ in integrum Europæ, & committendæ idoneo Defensori Ecclesiæ, quam innumerabiles undique tyranni discerpebant. *Convenientibus ergo undique adversus Imperium rebellibus, cùm omnia penè Europæ regna ab Imperio defecissent, ipsa quoque mater orbis Roma finitimis bellis attereretur, nec esset defensor, placuit Apostolicæ Sedi, solenne sanctorum adunari Concilium. Omnium ergo votis, omnium laudatione insignis Francorum Rex Carolus corona Romani Imperii sublimatus est.* Caroli Magni & Helmodi ævo, Principes & Prælati eodem semper loco & tempore conveniebant. Hæc illa Helmodi persuasio. Concilium ejusmodi omnino habitum est nullum. Sed illa unanimis Episcoporum & Principum consensio desiderabatur utique ut Imperium transferri, & certò transferri posset; hoc est, ornamenta, honores & nomen Imperii. Ipsum enim Imperium & Regnum victricibus jam sibi armis Pipinus & Carolus subjecerant. Hoc voluit Helmodus.

Nec aliò mihi alludit apud Ottonem Episcopum Frisingensem verba Friderici Imperatoris, Romanorum & Italorum jactantiam refellentis, qui se Francis Imperium addixisse venditabant; cùm certissimè ex adverso Franci Italiam primum libertate donassent, & mox ejus sibi Imperium vendicassent, utpote quam Græci penitus destruxerant, Longobardi jamdiu sævissimè discerpebant. *Revolvamus modernorum Imperatorum gesta, si non divi Principes nostri Carolus & Otto nullius beneficio traditam, sed virtute expugnatam Græcis seu Longobardis urbem cum Italia eripuerint, Francorumque apposuerint terminis.* Nec secus idem Otto de Pipino Rege, Regem constantissimè fuisse, & eam potestatem affirmat a Majoribus in eum transfusam fuisse, at nomine ipso tum coratum fuisse, ubi rescriptum accepit Pontificis. *Cum Regibus Francorum solo nomine regnantibus, Pipinus qui hanc dignitatem per successionem acceperat, Episcopum Herbipolensem ad Zachariam sciscitandi gratia misit, &c. Igitur Pipinus re prius, exhinc nomine simul ac re Regnum Francorum gubernavit.*

Unus ad cumulum accedet suffragator Vuillelmus Malmesburiensis, qui tristitiam illorum temporum cùm exhibuisset, ubi Italiam Græci prorsus deserverant, Longobardi fœdissimè dilaniabant; novum Imperium fuisse docet perfugium, Galliæ Regum ditionem. *Nam Imperatoribus Constantinopolitanis jam dudum à solita virtute degenerantibus, nec ullam Italiæ vel Ecclesiæ Romanæ opem ferentibus, quæ multis annis tyrannidem Longobardorum suspiraverant; idem Papa injurias illorum potestati Francorum adploravit.* Addit ut Carolo Magno primùm displicuerit nomen Imperatoris inopinatè ingestum; at cùm ejus nominis amplitudo illius animi magnitudini mirificè consentiret, assensum & ipsum tandem esse, & hæreditarium hoc decus ad filios traduxisse. *Augustum acclamant. Quod cognomen licet invitus ut insuetum admisisset, postea tamen animositate qua decebat, contra Imperatores Constantinopolitanos defendens, Ludovico filio hæreditarium contradidit.*

De prolixis filii Ludovici Pii & Caroli Calvi in Ecclesiam Romanam donis, & de Ottonum Imperatorum largitionibus: quod non id ego in me receperim, ut Ecclesiæ vel Franciæ Annales mandarem litteris: quódque ex his quæ à me obiter delibata sunt, abundè intelligi possit, quo ex fonte derivata fuit in Ecclesiam tot Principatus temporales, tot opes; tot in Sedem Petri amplissima profluxerint dominia. Si enim sub Caroli Magni augusta prosapia cœpere Ecclesiis Comitatus, Ducatus, & Principatus conferri, si Romanæ Ecclesiæ regna etiam transcribi; perspicuum est Christum ipsum Galliæ Regum manu Ecclesiam sponsamque suam regio diademate cingi voluisse. Nemini non exploratum est, quæ sint vulgò bellantium leges, quæ Regnorum & Imperiorum exordia. Maluere Pipinus & Carolus victoriis suis & victoriarum præmiis ornari & inclarescere Ecclesiam, quàm ipsam stirpem suam. Potuere aliunde Ecclesiis accrescere agri & latifundia, at summi terrarum dominii consortes fieri non potuere Antistites, nisi dono Regum, quorum eam sortem, eam vim esse Deus voluit, ut ceteris dominentur. Semel iterumque monuimus illam famosam Constantini donationem eò percrebuisse, & longè plurimum increbuisse, quòd Ecclesia Romana, jam spectante & plaudente orbe Christiano, ea jam dono Regum Francorum summæ potestatis ornamenta circumgestaret.

Scriptor. Rer. ... To.3. Part. 2. pag. 407.

L. 1. c. 3.

De gestis Frider. l. 2. c. 22.

Chroni l. 5. c. 21. 22. 23.

De gest. Reg. Angl. l. 1. pag. 25.

CAPUT XXX. *P. 4. l. 3. c. 19.*

De Terris, Dominiis, Comitatibus & Ducatibus Ecclesiæ datis ab anno millesimo ad millesimum ducentesimum.

I. Antiquissimus Ecclesiæ usus vendendi fundos, eorumque fructibus pauperes alendi.

II. Ætate media donatis Ecclesiæ fundis redimebantur peccata, compensabanturque pœnitentiæ prolixæ.

III. Nihil in eo unde offendi quis possit.

IV. Episcopus & Comes olim ensis fuit Petrus Damiani. Utrumque hoc ille onus gravate & subimpatienter ferebat. At Episcopis ea affectio nihil officium sæcularis dignitates, quæ ipsa valde honestantur.

V. Episcopus Baronum & Comitum dignitas Episcopatus luce & majestate obrui videri debet nec apparere.

VI. Comitatus Ecclesiæ concessi.

VII. In eam concessionem, in eum Comitatuum aliqua animadvertuntur. Perantiquæ erant hæ concessiones, & earum finis is erat, ut cæleste aliquid sanctimoniæ terrenis dignitatibus asperqueretur.

VIII. Varia exempla consimilium donorum ad redemptionem peccatorum.

IX. Sede & honore Ducum Regis aliquando Episcopos attolli volebant, ut propensius à populis colerentur.

X. Exempla Ducatuum & Comitatuum Ecclesiis concessorum in Italia, Anglia, Francia.

XI. Statuerat aliquando Paschalis Papa dignitatibus his omnibus renuntiare. Res fide ac legibus religiosius firmatum fuisset. Sed & charitas olim Episcopos sollicitudinesque temporales subire plurimas coëgit. A priore sententia discessit Paschalis, intellexitque harum dignitatum usu sanctissimo posse Christo & Ecclesiæ non modicum accidere incrementa.

XII. De abbatiæ Cluniacensis summo dominatu.

XIII. De temporali dominatione Archiepiscopi Lugdunensis, & Viennensis, cæterorumque regni Burgundiæ Prælatorum.

XIV. Potest harum dignitatum omnium aliquis usus esse sanctissimus. Erant, qui secus sentirent. Ad id argumenta.

XV. De Patriarchæ Hierosolymitani temporali principatu.

XVI. De Paribus Franciæ Ecclesiasticis, Ducibus, [illegible], aliis Comitibus.

XVII. De Antistitibus Germaniæ, qui Comitatibus & Ducatibus se & suas auxere Ecclesias.

XVIII. De Electoribus Imperii.

XIX. De Abbate Fuldensi.

I. SCitissimè Petrus Damiani admonuit, eodem ipso Spiritûs sancti afflatu, quo inter ipsa Ecclesiæ incunabula agebantur fideles, ad distrahendos agros, eorumque pretio ad pedes Apostolorum deposito alendos pauperes: Ecclesiam posterioribus sæculis adductam esse, ut fundos ipsos retineret, & hinc inexhaustos hauriret largitionum in pauperes & charitatis thesauros. Evertenda quamprimùm erat Hierosolyma, fideles in gentes dispergendi, stabiliora in his Ecclesiæ fundamenta
L. 1 Ep. 23. posituri. *Ab ipso planè principio nascentis Ecclesiæ salubris hæc cœpit consuetudo fidelium, ut sua quæque vendentes, ad pedes Apostolorum Apostolicorumque virorum pecunias ponerent, quibus illi necessitatibus pauperum subsidia ministrarent. Post autem visum est sanctis Patribus, qui scilicet illis in sacri regiminis ordine successerunt, ut ii qui converterentur ad Dominum, nequaquam distraherent prædia, sed ea sanctis Ecclesiis traderent: non jam transitoriè, sed jure perpetuo necessitatibus indigentium profutura.* Idem habet & alibi, additque hanc posteriorem rationem alendo Clero & sustentandis pauperibus opportuniorem ac neces-
L. 4 Ep. 12. sariam fuisse. *Procedente tempore sanctis Ecclesiarum Rectoribus visum est, ut ipsa potius prædia Ecclesiis traderentur, unde scilicet non modò Clericos sacris excubantes officiis Ecclesia pasceret, sed & refrigerii stipem diversis indigentibus & inopia laborantibus ministraret.*

II. Ab eodem Petro traditur pœnitentes peccata sua & pœnitentias ex parte saltem redemisse spontaneis agrorum donationibus, quos Ecclesiæ loco adderent, pro modo annorum pœnitentiæ præfixorum canonicæ. Tum enim anni computabantur pœnitentiarum, & pervagatissimus erat illius regulæ usus, quæ septennem pœnitentiam mortali cuicumque piaculo indicebat. Hinc persæpè horum annorum pœnitentiæ summa ultra quantæcunque vitæ terminos excrescebat. Hinc excogitatæ rationes variæ redimendorum pœnitentiæ annorum. Hæ rationes primùm quidem novitatem redolere visæ sunt: at penitiùs pòst inspectæ ubi fuere, tum certò constitit haud inauditas eas fuisse, vel incompertas sanctis Patribus. Illud saltem nemo ambigit, quin Ecclesiæ semper placuerit peccata eleemosynis redimi. Id quippe Scripturæ ipsæ vociferantur. Nec illud in dubium vocari potest, quin olim Episcopi, quibus Canones copiam faciebant mitigandæ & contrahendæ pœnitentiæ pro modo fervoris & studii, eleemosynas ponderarint, ut fervoris & pietatis specimen amplioris, atque adeo ut justissimam pœnitentiæ temperandæ & contrahendæ caussam. Summam eleemosynæ non præfiniebat olim Ecclesia, sed nec tempore Damiani moris erat eam definiri, sed permittebatur pœnitens suo arbitrio, Episcopus suo frui judicio. *Cum Sacerdotes Ecclesiæ an-* L. 5. Ep. 8.
nosam indicunt quibusdam peccatoribus pœnitentiam, numquid non aliquando certam pecuniæ præfigunt pro annorum redemptione mensuram? Ut nimirum facinora sua eleemosynis redimant, qui longa jejunia perhorrescunt. Quod si hoc Laicis indulgetur, ut peccata sua eleemosynis redimant, ne surripiente mortis articulo ex hac vita sine reatûs sui absolutione recedant, &c. Et ubi determinatum est, quanta pecunia quantæ pœnitentiæ parti responderet; non tamen compellebatur pœnitens ei commutationi assentiri. Voce ea, *pecunia*, qua utitur Petrus Damiani, abutebatur plerumque media ætas, ut vel pecuniam, vel agros significaret.

III. Alibi tamen expressiùs idem Petrus edisserit, quanto agrorum spatio quanta compensaretur pœnitentiarum & redimeretur diuturnitas. *Non ig-* L. 4. Ep. 12.
norans quia cum à pœnitentibus terras accipimus, juxta mensuram muneris eis de quantitate pœnitentiæ relaxamus, sicut scriptum est, Divitiæ hominis redemptio ejus. Perpende igitur, quia sicut illi qui prædia præbent Ecclesiis, pœnitentiæ suæ pondere mutua levigantur, &c. Sit ô Lector sis animo, quo Damianus, ne in mentem quidem illi veniret suspicari, Ecclesiam in his cupiditatis terrenæ & avaritiæ contagio vel levissimo infici potuisse. In eam pestem exæstuasset Damianus, si quid ejusmodi odorari potuisset. Inexorabilem enim ille censuram agebat. De Ecclesiæ verò, quàm de Petri Damiani integritate, summaque à terrenis cupiditatibus alienatione, multò certior constare nobis fides debet. Antiquissima & sanctissima Ecclesiæ Concilia bona Ecclesiæ omnia usitatissimè nominaverunt *pretia peccatorum*, & patrimonium Christi, quod ex fonte charitatis fluere, & in rivulos charitatis effluere debet. Si proventus Ecclesiastici in sacrificia & in pias erogationes, quanti quanti sunt insumerentur, quæ eorum natura & finis est, nemo moveretur jejunia & pœnitentias quaslibet fundis commutari. Ea enim à compensatione ut primùm abhorreant aliqui, non facit, nisi Clericorum quandoque luxus, & in terrenas delicias propensio. Sed quàm meritò vituperandus est hic luxus, tam aliena est illa mentis occupa-

tio, quæ ab his compensationibus abhorret.

IV. Edocet nos denique Petrus Damiani, Comitatibus potitos fuisse Episcopos nonnullos, & ipsum sese Episcopum & Comitem fuisse Ostiensem. Ita enim colligitur ex Epistola ab eo ad Alexandrum II. Papam data, qua gratias agit non de Comitatu concesso, sed de ablato, orans ut & Episcopali sarcina exoneretur. Longa & anxia Damiani interpellatione, ut utroque onere relevaretur, fatigatus Pontifex, hoc indulsit, ut Comitatu, hoc est, ut temporali illum Episcopatus cura absolveret, quæ utique molestissima erat. Sed non acquievit Damianus, totam humeris suis excu-
L. 1, Ep. 15. tiendi sarcinam jamdiu cupidissimus. *O quam jucundum, quam suave nuncium, quam denique dulcis ad aures meas nuper fama devenit, qua vos Ostiensem Comitatum mihi subtraxisse, & aliis tradidisse perhibuit. Divinam imploro clementiam, ut Episcopatum quantocius ordinare non differas.* Qui Reges Principesque Episcopis ad Damiani mores & ingenium conformatis Comitatus largiti sunt: iis certè exploratissimum erat, ab iis sæculares dignitates toto sæculi fastu & vitio emaculatum iri, non ipsos his vitiis & pompis inquinandos unquam fore.

V. Longo distabant à Damiano ii Antistites intervallo, quibus suam Petrus Blesensis lucubratiunculam *de Institutione Episcopi* dicabat. Illud enim iis probro vertit præ cæteris, quod Barones Regni dici gestirent, cùm sæculares hæ dignitates Episcopalibus innexæ tum infulis, vilescere illis debuissent, ut quæ Episcopatus majestate obruerentur, & non apparerent: *Quidam Episcopi Regum munificentias & eleemosynas antiquorum abusivè Baronias & Regalia vocant, & in occasione turpissima servitutis seipsos Barones appellant. Vereor ne de illis queruletur Dominus, & dicat, Ipsi regnaverunt, & non ex me: Principes extiterunt, & non cognovi. Scias te assumpsisse Pastoris officium, non Baronis. Certè Joseph in Ægypto patrem suum & fratres instruxit, ut dicerent Pharaoni, Viri pastores sumus. Maluit eos profiteri pastoris officium, quàm Principis, aut Baronis.* In culpa non sunt apud Petrum Blesensem, qui Baronias & Comitatus gestant Episcopi, sed qui Comitis nomen, splendorem, officium Episcopatui anteponunt; qui affici potius non aliter, aut animari debuerant, quam ut Joseph in Ægypto apud Pharaonem, Daniel Babylone apud Darium: ubi eos Deus collocaverat, non fruendis opibus, dignitatibus, deliciis: sed ut in Ægyptum & Babylonem cœlestis Hierosolymæ & incorruptæ sapientiæ fontes derivarent.

VI. Anno 1001. Otto III. Imperator Episcopum Novarensem donavit dominio & alta Justitia Comitatus Novarensis, & omni denique amplitu-
Baron. ann. 1001. n. 10. 11. dine & jure Comitum Palatinorum. *Liceat Episcopo suisque successoribus Civitatis liberos & totius Episcopii, intus & deforis habitantes distringere, & cæteros qui ante se vel suos Missos legaliter distringi voluerint, distringat, & quidquid contentionis inter eos emerserit, definiat, sicut definiendum esset ante nos vel nostrum Missum seu Palatinum Comitem.* Marchiones antè, Comites, Judicesque vetuerat in territorium progredi Novarense, nisi ab Episcopo invitarentur. Henricus I. Comitatulum hunc Episcopis Novarensibus anno 1014. confirmavit. *Jam dictum Comitatulum à nostro jure in ejus Ecclesiæ potestatem omnino transfundimus & perdonamus.* Denique jura omnia & subsidia, quæ ad Imperatorem, vel ad Regem Italiæ inde redirent, Episcopis transcripsit. *Et omnia quæ de ipso Comitatu ad publicam partem pertinent, vel inde exigi possunt, teneat & possideat.*

VII. Operæ pretium est autem hic observari, 1. Concessionis ab Othone III. factæ Episcopis Novarensibus formulam, prope abesse ab iis sive Concessionibus, sive Immunitatibus, quas primæ & secundæ Franci Reges Dynastiæ Episcopis & Abbatibus annuebant, quarum formulæ apud Marculphum & in plerisque occurrunt Ecclesiasticæ historiæ monumentis. Ubique vetabantur Præsides, Magistratus, Judices, eò se conferre, nisi ab Episcopo arcescerentur. Ubique facultates concedebantur terminandarũ litium etiam civilium, inter laïcus. Denique potestas ea colligendi jura & emolumenta, quæ solent ex hac jurisdictione existere. 2. Ea erat perfectio & absolutio Legum quondam Imperialium, quæ Episcopis concesserant, ut temporales etiam laïcorum causas definirent; laïcis verò, ut ad Episcoporum potius judicia convolarent. Qui has posteriorea immunitates, vel Comitatus Rex, vel Imperator concedebat, is suos Comites, & Judices, & Magistratus arcebat tantùm, ne quid jurisdictionis exercerent in toto Antistitis territorio. Hinc enim Laïci jam non poterant nisi ad Episcopi judicium confugere. 3. Comitatus, Ducatus, Baroniæ, quibus Episcopi à Regibus donabantur, non nuda & jejuna erant nomina, honoris solo titulo, & fastu turgida; sed jura amplissima juris dicendi, & explicandæ eximiæ authoritatis suæ. Erant enim à primæva sui origine Marchionatus, Ducatus, Comitatus, Præfecturæ quædam, & Administrationes amplissimæ, ad præfinitum primò tempus à Regibus concessæ, sed quas postea perpetuari & hæreditaria successione passi sunt retineri. 4. Scitè à Petro Blesensi observatum est, Baronias & magnificas has dignitates omnes à Regibus primo datas Ecclesiæ fuisse, ut eleemosynas. *Regum munificentias, & eleemosynas Baronias & Regalia vocant.* Erant enimvero hæ religiosæ oblationes & hostiæ sanctæ, quas Principes offerebant Ecclesiæ, non ut sanctissimam Episcopatus gloriam terrenæ dignitatis vano splendore illuderent; sed ut dominatio & jurisdictio ipsa civilis Episcopaliter, sanctissiméque administraretur; utque possent fideles, immo & cogerentur obsequi Pauli Apostoli hortamentis, qui vel non lites exercerent ullas, vel ad Tribunal eas Episcopi, & Pastoris sui carissimi perferrent.

VIII. Promam & novum hic ejusdem rei documentum. Cùm statuisset Gottofredus Barbatus, non publica tantum pœnitentia, sed sempiterno monumento aliquo resarcire damna quæ Virdunensi Ecclesiæ intulisset, idque facinus suum perpetuo aliquo insignire monumento: illam Ecclesiam quarta parte donavit Comitatus Virdunensis: unde & id inscribi voluit insculpique marmori, quo in ea Ecclesia tumulatus tegeretur. *Pro satisfactione malo-* Baron. an.
rum commissorum, de Ecclesia beata Maria ac ejusdem 1070 n. 42
Presbyteris in perpetuum quartam partem Comitatus mei Virdunensis. Ita qui Ecclesiæ adscribebantur Comitatus & Ducatus, spiritales erant hostiæ, quibus peccata eluebantur.

Ubi Henricus IV. Germaniæ Rex Gregorio VII. Papæ conciliatus est, cautionem illam & instanter inculcavit Pontifex, & religiosissimè Rex observavit, ut Vormaciensem Civitatem Episcopo restitueret, abduceretque militare præsidium, nullo non facinore contaminatissimum, ut ne aris quidem sacrilegas manus abstinuissent. *Civitatem Vor-* Baron. an.
maciensem, quam expulso Episcopo, dissipato cœlestis mi- 1076 n. 58.
litia sanctuario, arcem belli, speluncamque latronum 59.

effecerat, abducto præsidio, Episcopo Vormaciensi restituat. Hæc Lambertus coævus & diligentissimus Scriptor. Gottofredus dedit, Henricus reddidit Ecclesiæ ditionem temporalem, ad redimenda facinora sua, atque ut iis urbibus dominos adsignarent clementiores, & Christiana pietate commendatiores.

Tertium suppeditabitur à Saxone Grammatico exemplum in Sucone strenuissimo Danorum Rege, qui ita & furore præceps, Proceres aliquos, nefas dictu, in Ecclesia interfici jussit, quorum obtrectationibus & mordacibus verbis lacessitus fuerat. Illum confestim Roskildensis Episcopus Vuillelmus ingressu Ecclesiæ arcuit, & novum novo Theodosio repræsentavit Ambrosium. Rex enim Theodosium æmulatus, & acerbissimo pœnitentiæ sensu percitus, tum publicè crimen expiavit, tum ad pœnitentiæ cumulum, dimidia Ecclesiam donavit Provincia, quo ceu inconvulso vinculo Sacerdotii deinceps & Regni concordia constricta est. *Pro tam cruenti Imperii expiatione, muneris loco, Stefnica Provincia dimidium æris à se conferri prædicat.* Ubi non filet Author, donum illud ingens Provinciæ in oblationibus & hostiis Deo sacris, & quidem ad expiationem scelerum collocandum fuisse.

Baron. an 1077. n. 74

IX. Nec nos præterit tamen eam quandoque fuisse Principum sententiam & voluntatem, in Ducatibus & Comitatibus Ecclesiæ conferendis, ut nova fieret Episcopis dignitatis & reverentiæ accessio: ita plerumque comparatis plebium animis, ut temporali, quàm spiritali amplitudini plus tribuant. In Canuto Daniæ Rege perillustre ejus rei specimen exhibet idem Saxo Grammaticus. Expertus enim is Rex in barbaræ adhuc gentis suæ animos nondum satis altè descendisse reverentiam in summos Sacerdotes Christi Ministros, in Principum & Ducum fastigium Episcopos sublimavit, & aliis sæcularibus potestatibus sublimiores sedere jussit. *Cum ab inerti & rudi populo parum justam Pontificibus venerationem haberi cerneret, ne tanti nominis potiores inter privatos relinqueret, decreta circumspectionis industria, Principum eis consortionem indulsit, eisque primum inter Proceres locum, perinde ac Ducibus assignavit, authoritatem honore concilians.* Ita Ducatus ordine, honore, & insignibus Episcopi ornabantur, una pietate & religione stimulante.

Baron. an 1081. n. 37.

X. Nec honoris tantum & fastigii ea erant incrementa, sed & potestatis & opulentiæ. Utputa cum Gregorius V. Papa Gerberto Ravennati Archiepiscopo, Civitatem Ravennatem, & jura ejus dominicalia concessit, nec non & Comitatum Comaclensem, & alia dominia non pauca, addito & monetæ, & venationis jure, ne alia id genus plura persequar. *Donamus tibi tuæque Ecclesiæ districtum Ravennatis urbis, ripam integram, monetam, teloneum, mercatum, muros & omnes portas civitatis, &c. Comaclensem Comitatum, &c. Cæsenam, ut nullus audeat districtum, aut venationem ullam exercere, nisi cui tu aut tui successores jusserint.* Regia ipsa jura hoc genus donationibus illigabantur, ut ex supra positis eminet exemplis, utque ex hoc rursum patebit Roberti Francorum Regis in Concilio ad Calam anno 1008. ubi Rex piissimus San-Dionysiano Abbati jura regia, quibus ipse hactenus usus fuerat, indulsit. *Damus quasdam res juris nostri, hoc est, bannum hominis vulnerati, vel interfecti, & infracturam intra vel extra castellum ipsius Cœnobii, & legem duelli, quod vulgo dicitur campus, ac totam procinctam, sicut antiqui Reges ei dederunt.* Decora hæc erant, propiaque Regiæ amplitudinis ornamenta; emendas homicidiorum, mulctas sacrilegiorum accipere, singularis prælii copiam facere, cùm ejusmodi causa incideret, qua recepta consuetudo patiebatur. In Concilio ad Ansam in Metropoli Lugdunensi anno 1025. memoratur, *Hugo Comes Episcopus Altisiodorensis.*

Gregor. V. Epist. 2.

A Canuto Angliæ Rege anno 1031. illustrari sunt Abbates Glastemburienses iisdem insignibus summæ potestatis. *Concedo Ecclesiæ sanctæ Mariæ Glastoniæ jura & consuetudines in omni regno meo, & omnes forisfacturas omnium terrarum suarum; & sint terræ ejus sibi liberæ & solutæ ab omni calumnia & inquietatione, sicut meæ mihi habentur. Universis regni mei Præpositis & Primatibus præcipio, ut nullus omnino illam insulam intrare audeat, cujuscumque ordinis & dignitatis sit, sed omnia tam in Ecclesiasticis, quam sæcularibus causis tantummodo Abbatis judicium & Conventus expectent; sicut prædecessores mei sanxerunt, & privilegiis confirmaverunt.* Eadem auguramur non immerito fuisse jura Episcoporum & Comitum Altisiodorensium, nec non & Archiepiscoporum, Ducumque Remensium. Fuit enim cùm nullo discrimine haberentur Duces, Comites, Consulesque. In Concilio vel Conventu Remensi, anno 1059. ubi Henricus Rex Philippum filium Regio diademate primùm redimiri jussit, à novo confestim Rege confirmatus est Remensi Ecclesiæ Comitatus Remensis, quo hactenus fruebatur: *Tunc fecit Philippus præceptum, sicut antecessores sui fecerunt de rebus sanctæ Mariæ, & de Remensi Comitatu.*

Gesta Reg. Ang. l. 2. c. 2.

XI. Verùm non facilè succurret animo magnificentius quidquam renunciatione Paschalis II. Papæ Henrico IV. Imperatori oblata, qua nomine & vice omnium Ecclesiæ Prælatorum resignabat Principi Dominia Regia omnia, Ducatus, Comitatus, Marchionatus, alios Principatus quoscumque, avulsos jam à Prælatorum pedo, nec posthac à Principe Episcopis dandos & Abbatibus, nisi ubi et collibitum fuisset: ea vicissim lege, ut ne se Reges amplius in investituras interponerent Episcopatuum, quorum deinceps reditus solis constarent oblationibus, & privatis hæreditatibus. *Tibi & Regno regalia illa dimittenda præcipimus, quæ ad regnum manifestè pertinebant, tempore Caroli, Ludovici, Ottonis, & cæterorum prædecessorum tuorum. Interdicimus & sub anathematis districtione prohibemus, ne quis Episcoporum seu Abbatum præsentium vel futurorum eadem Regalia invadant: id est, Civitates, Ducatus, Marchias, Comitatus, Monetas, Telonium, Mercatum, Advocatias, Jura Centurionum & turres, quæ regni erant cum pertinentiis suis, militiam & castra, & ne se deinceps nisi per gratiam Regis de ipsis Regalibus intromittant.* Nec silebat Pontifex qui fructus ab Episcopis capiendi essent ex hac nova institutione, quod videlicet residentiæ legi posthac obsequentissimi forent, & sola in animarum spiritali cura omnem industriam operamque suam collocaturi. *Oportet enim Episcopos sæcularibus curis expeditos, curam suorum agere populorum.* Quanquam enim spiritali una charitate & adducantur laici ad offerendos, & illici debeant Episcopi ad suscipiendos hos Principatus; insunt tamen his molestiæ & sollicitudines gravissimæ, quibus ab officio interdum avocentur, & tædio afficiantur non mediocri, quos una delectaret animarum cultura spiritalis.

Epist. 22

Contra tamen meritissimo insurget quia, Etiam sanctissimos Ecclesiæ Patres olim vehementer ingemuisse de his temporalis [illegible] Ecclesiasticæ avoca-

mentis & spinis, uti & de Judicum partibus sustinendis ad innumerabiles fidelium lites componendas, aut dirimendas. Indoluisse, inquam, de ea sarcina, nec eam tamen abjudicasse, aut abjecisse unquam; quod hoc illis oneris charitas imposuisset, & eo ferendo charitatis ipsius regnum amplificarent. Necdum sancti Patres ea nominum magnificentia utebantur ipsi, aut ab aliis ornabantur, ut vel Duces nominarentur, vel Comites Episcopi. Sed amplissima ea potestas, vel tot terrarum rerumque Ecclesiæ administrandarum, vel tot causarum disceptandarum, etiam temporalium, sive molestiarum aculeis, sive dignitatis splandore, Ducatibus, ut opinor, & Comitatibus non concedebat. Qui hac extrema Ecclesiæ ætate, Ducum, vel Comitum, Vicecomitum, vel Baronum dignitate decorantur Prælati, iis idem ille induendus est animus, idem animo hauriendus ignis charitatis, quo fervebant olim Præsules sanctissimi in his iisdem functionibus, ut plurimam nobis & longè pulcherrimam repræsentent effigiem Ecclesiasticæ antiquitatis.

Inde etiam est quòd illa Paschalis voluntas vacua & cassa mansit; Episcopi & Abbates iisdem circumfulsere dignitatibus, quibus ipsa earum ad Episcopatum & Clerum conglutinatio absterserat omnes sæculi sordes: lumen sanctitatis novum affuderat. Paschalis ipse in Concilio Lateranensi anno 1116. assensus est, ut quas Constantinus & Imperatores post alii Ecclesiæ communicatas voluerant sæculares dignitates, eæ ne rejicerentur; cùm his illustrissimis documentis demunstrarentur Imperatores & Reges, Christi gloriæ addixisse, quidquid erat toto Regno vel Imperio splendidissimum. *Ecclesia primitiva Martyrum tempore floruit apud Deum, & non apud homines. Dein ad fidem conversi sunt Reges, Imperatores, Romani Principes, qui matrem suam Ecclesiam sicut boni filii honestaverunt, conferendo Ecclesiæ Dei prædia & allodia, sæculares honores & dignitates, Regalia quoque jura & insignia: quemadmodum Constantinus cæterique fideles; & cœpit Ecclesia florere, tam apud homines, quàm apud Deum. Habeat ergo mater & domina nostra Ecclesia, sibi à Regibus sive Principibus collata: dispenset & tribuat ea filiis suis, sicut scit & sicut vult.*

Non ea, ut existimo, mens hîc erat Pontificis, ut Ecclesiis Constantinus existimaretur Comitatus & Ducatus contulisse: sed datas ab eo, & successoribus viam patefactam dandi terras nobiles & opulentas, datas & jurisdictiones civiles Episcopia, quo ex utroque postea Ducatus conflati sunt, & Comitatus; nova nomina rei & potestatis penè ejusdem. Cùm rursus idem ipse Pontifex Richardo Narbonensi Archiepiscopo confirmaret omnium ejus Ecclesiæ possessionum usum; is enim tum vigebat usus à Pontificibus extundendi ejusmodi confirmationis, tuitionis & custodiæ Chartas: easque recenseret nominatim, dimidium Comitatum Narbonensem annumerat, aliaque dominii jura.

Epist. 48. 85.

Infra urbem Narbonensem medietatem ipsius Comitatûs, medietatem telonei, portatici, rasica, salinarum & cæterorum redituum, qui à civitatis Comite, tam de marinis, quàm de terrenis institutoribus exiguntur. Episcopo Melfensi Baroniam Ecclesiæ suæ idem confirmavit. *Quidquid proprietario, vel Baronali jure Ecclesia vestra in præsentiarum obtinet.*

XII. Fuit in ipsis suis cunabulis Ecclesiæ Cluniacensi potestas oppidò magna & dominatio temporalis. Vuillelmus Alverniæ Comes, à quo posita sunt ejus fundamenta anno 910. nulli eam obnoxiam declaravit temporali domino præterquam Abbati suo. *Placuit huic testamento inseri, ut ab hac die, nec nostro, nec parentum nostrorum, nec fascibus regiæ magnitudinis, nec cujuslibet terrenæ potestatis jugo subjiciantur Monachi ibidem congregati.*

Bibl. Clun. pag. 1. 6. 7. 174. 1494. 1335.

A Ludovico Rege filio Caroli Simplicis confirmatum est hoc Caput Testamenti Vuillelmi Ducis. *Sit verò locus ipse juxta quod Vuillelmus constituit, & Apostolicæ Sedi ad tuendum, non ad dominandum subjugavit, ab omnium sæculari dominatu, tam Regum, quàm cunctorum Principum, seu propinquorum ejusdem Vuillelmi, quin & omnium penitus liber & absolutus.* Quæ clausula & ab Agapeto Papa confirmata est. Callisto II. in confirmandis Cluniacensis Abbatiæ privilegiis, non excidit jus cudendæ pecuniæ. *Percussuram quoque proprii numismatis vel monetæ, quandocumque vel quandiu vobis placuerit, habeatis.*

Non satis comperi, an intellexerint tandem aliquando Abbates Cluniacenses, conducibilius sibi esse, sub tuitione degere potentissimi alicujus Principis, quàm vana pasci gloria summi dominii, passim à vicinis Nobilibus lacessendi & illudendi. Non dissimulavit B. Petrus Cluniacensis Abbas lubricam hanc sui Cœnobii fortunam, in Epistola ad Innocentium II. scripta. *Et quia terra nostra, ut nostis, sine Rege & Principe existens, quibuslibet exposita raptoribus est, &c.* Quod rursum expressius ad Eugenium III. Papam: *Est enim misera terra nostra cunctis pene terrarum partibus in hac parte miserior, quia sine Rege, sine Duce, sine Principe, vel Defensore existens, exposita est ferarum dentibus.* Confirmatum est ab Innocentio III. jus Cluniacensium cudendi numismatis.

L. 1. Ep. 27. L. 6. Ep. 26.

Cùm Rex Franciæ Philippus anno 1281. monetam sibi cudi jussisset apud sanctum Jangulphum, contrà fidenter nixi sunt Cluniacenses, suam eo loco, non regiam procudi hactenus solitam pecuniam, & ejus quam Rex ibi cudi faceret, mediam ad se partem jure devolvi. Rem ultro citroque inquiri & disceptari Rex jussit, auditisque hinc & hinc probationibus, vetuit ne posthac regia eo loco pecunia percuteretur. Sylviniacensis Abbatiæ idem jus adseruit doctissimus Quercetanus variis documentis in suas ad Bibliothecam Cluniacensem Notas congestis. Quod ipsum de pluribus Abbatiis aliis Chiffletius approbavit in Historia sua Trenorchiensi.

Du Chesne pag. 64. 65. 140.

XIII. Edita est porrò ab eodem Quercetano concessio Friderici I. anno 1157. qua Eraclio Archiepiscopo Lugdunensi, & fratri Petri Venerabilis Abbatis Cluniacensis confirmavit, non sola superiorum Imperatorum Rescripta Ecclesiæ Lugdunensi indulta; *Divi Imperatores Lugdunensem Ecclesiam sublimaverunt:* non solam Primatus per omnes Gallias dignitatem: *Imperiali magnificentia latiùs præsidet, & inter omnes Galliarum Ecclesias prima est, &c. & primatûs dignitate præfulget.* Sed & dominium temporale urbis, aliaque extra urbem jura complura. *Concessimus præfato Archiepiscopo totum corpus civitatis Lugdunensis & omnia jura regalia per Archiepiscopatum, in Comitatibus, foris, monetis, teloneis, &c.*

Ibid. p. 107. 156. 172.

In antiquo Chronico habetur Comitem Delfinum & Comitem Foresiensem, urbem Lugdunum invasisse, at Archiepiscopum Imperatoria potestate fretum anno 1162. eam rursus recepisse. Anno 1167. Clerus Lugdunensis & Comes Foresiensis de juribus suis pepigere. Hæc ex Roberto de Monte, qui de ea agit Lugdunensis civitatis parte, quæ cis

Rodanum est, & quam affirmat in unius Galliæ Regis potestate esse. Reliqua pars Imperatorii juris erat, ex quo regnum Burgundiæ cum urbe Lugduno, portio quædam Carolini quondam Imperii, ad Germanos Imperatores pervenerat. De Lugduno dicemus iterum paulò inferiùs.

Vix poterant regnum Burgundiæ retinere Imperatores, quòd sua ipsos Germania vehementer sollicitos haberet, Italia verò crebris defectionibus fatigaret. Erant porro justissimæ illis causæ, ut Italiæ potiùs quàm Burgundiæ retinendæ operam darent, cùm conserta adeo & conjuncta esset Italia cum Imperio, cujus & diademate Romæ ornandi essent. Hinc facillimè addocti sunt, ut pulcherrimas quasque regni Burgundici civitates Archiepiscopis & Episcopis earum vel dimitterent, vel ultro largirentur. Impetum subinde in eas faciebant Laici deprædatores, quò Imperatoribus tutius tandem visum est & honorificentius, earum custodiam, Comitatus & Ducatus Episcopis committi, quorum fidei fidentiùs incumberent. Eo scilicet invitamento Conradus Romanorum Rex anno 1146. Humbertum Archiepiscopum Viennensem custodia Viennensis civitatis donavit, & circumpositi tractus, vetito Matisconensi Comite, ne quid ibi sibi arrogaret juris. *Omnium sæcularium potestatem, & Vuillelmum Matisconensem Comitem à prædicta urbe alienamus, & sub tua custodia, venerabilis Humberte Archiepiscope, successorumque tuorum & Ecclesia tua Viennam cum omni integritate sua perpetuo jure tradimus.* Idem ipsum concessum est à Friderico I. anno 1153. *Præfata civitas Regia Cathedra excellentia nullum præter nos debet habere possessorem; sed quandiu absumus, ipsam per ejusdem loci Archiepiscopum & per Cathedrales Canonicos custodiri oportet.* Anno 1157. idem Fridericus Archiepiscopum Viennensem Archicancellarii in regno Burgundico nomine & dignitate decoravit. *Ut in regno Burgundiæ sacri Palatii nostri Archicancellarius, & summus Notariorum nostrorum semper existas, & post te successores tui. Omnia quoque Regalia ab antecessoribus nostris Ecclesiæ Viennensi collata, commune etiam forum agentium vel sustinentium causas, tam civiliter, quàm criminaliter nostra concessione teneas & possideas.* In alio Rescripto principem Consilii sui illum designavit: *Et quia princeps Consilii nostri, & Archicancellarius in regno Burgundiæ, & primus in Aula Regali, & in administratione Reipublicæ.* Ita jus Custodiæ brevi in Principatum erupit, ipsorum dono & voluntate Imperatorum, qui munificentiam suam, quàm alienam hanc esse prædam malebant; dabantque quod retinere jam non poterant. Qui Burgundiam enim retinuissent, quorum è manibus Italia extorquebatur? Porro ubi sua Majorumque suorum beneficentia cumulatas fuisse venditant hi sive Reges, sive Imperatores Lugdunensem & Viennensem civitates, quæ principes regni Burgundici & capita fuerant; inter hos Majores recensendi potissimum sunt Carolinæ familiæ Reges, quibus olim hoc Regnum paruerat, & ad quorum seros nepotes tandem revolutum est.

Bibl. Flor. Par. 1. pag. 82. 85 &c.

XIV. Non æquè pronum est divinare, quo ex capite accersendi sint Principatus temporales complurium aliorum Galliæ Præsulum. Guffridum Catalaunensem Episcopum Petrus Venerabilis Cluniacensis Abbas, datis ad eum litteris, non ut Episcopum tantùm illum, sed ut Principem reveretur, qui utriusque dignitatis amplitudini par esset, utrinsque munia alia aliis illustraret, & quod supra admirationis aleam videri possit, his mirificè conciliaret Monasticæ professionis, cui se olim addixerat, virtutes: *Quid & illud, quod cùm tantæ urbi non solùm Episcopum, sed & Principem necessariò vos esse oporteat; nihil de Monacho vendicet Pontifex, nihil de Religione Princeps usurpet, nihil de prisco ordine mundus furetur.* Ubicumque is hominum mentes occupaverit error, his Principatibus sæcularia fastus infamiam semper inhærere; in culpa est levitas animi & ventosa hominum ambitio, non ipsa dignitatum natura. Dignitates enim, æquè ut opes, perinde ut usus earum est, in laude, vel in vitio sunt. Boni bono eas usu cohonestant, mali malo dedecorant. Horum abusus ab Ecclesia profligandus est mediorum bonorum, & in utramque partem versatilium, non usus: nisi quis Arnaldi Brixiani insania laboret, quem proscripsit Innocentius II. anno 1139. in Concilio Lateranensi II. Nihil propriè à Clericis, nihil etiam in communi à Monachis possideri posse delirabat malè feriatus dogmatista, referente Otione Frisingensi Episcopo, nec ab Episcopis ipsis in feudo; sed hæc omnia temporalibus & laicis dominia restituenda. *Dicebat nec Clericos proprietatem, nec Episcopos Regalia, nec Monachos possessiones habentes ullo modo posse salvari; cunctaque hæc Principis esse, & ab ejus beneficentia in usum tantùm Laicorum cedere oportere.* Ejusdem vecordiam Nuvatoris coætaneus Poëta his quoque verbis adumbravit; *Nil proprium Cleri, fundos & prædia nullo jure sequi Monachos, nulli fiscalia jura Pontificum, nulli curæ popularis Abbatum, sacras referens concedere leges.* Ita Guntherus Ligurinus.

L. 2. Ep. 43.

Eodem ipso anno 1139. coactum est in Anglia Concilium Vintoniense, ad disceptandam causam duorum Episcoporum, Rogerii Salisberiensis, & Alexandri Lincolniensis, qui viribus & opibus circumfluentes, castra aliqua in suis Diœcesibus diligentiùs muniri fecerant. Rex Stephanus ipsos comprehendi jusserat, compuleratque ut eas arces sibi contraderent. Vintoniensis Episcopus Legatus idem in Anglia Pontificius, & Stephani Regis germanus, violata & conculcata fuisse à Rege Episcopatus jura contendebat. Contrà verò nitebatur Rotomagensis Archiepiscopus Hugo, per Canones haud esse fas Episcopis arces obtinere: aut ubi assentitur Rex ut obtineant, tum eas repetenti reddendas esse, ubi bella fremunt, qui usus est sanè vulgatissimus. *Aut enim secundùm Canonum scita injustum est, ut habeant castella, aut si per hoc indulgentia principali toleratur, ut tradant claves, necessitati temporis debent cedere, &c. Esto, justum sit ut habeant; certè quia suspectum est tempus, secundùm morem aliarum gentium Optimates omnes claves munitionum suarum debent voluntati Regis contradere, qui pro omnium pace debet militare.* Hæc Vuillelmus Malmesburiensis. Trito & vernaculo idiomate arces istiusmodi appellitabantur Jurabiles, Reddibiles, & Receptibiles: quòd Principi redderentur tempore belli, & ab eo rursum reciperentur, reciprocæ hujus fidei vinculo juramentis astrictæ. Eodem admodum tempore spoliatus est Lucius II. Papa feudis & dominiis omnibus Cameræ Apostolicæ ab urbanæ seditionis incentoribus Arnaldi Brixiani contagio imbutis. Patricius ab illis creatus est, cui & hæc feuda omnia tradidere, jusso Pontifice oblationibus & decimis victitare. Rem narrat Pontifex ipse in Epistola quadam sua: *Patricium eligentes, omnes ei subjiciuntur, omnia Regalia Pontificis tam in urbe, quàm extra posita, ad jus Patricii sui reposcunt, eumque more antiquorum Sacer-*

Jurables. Rendables. Recevables

Epist. 2.

dotum de decimis tantum & oblationibus sustentari Otto. Frising. *oportere dicunt.* His procellis Eugenius III. com- L. 7. c. 31 pulsus est statim post suam Romæ inaugurationem Urbe egredi anno 1145. ad quam & eodem anno revocatus est, extinctaque Patricii dignitate, & se & pristinam recuperavit superiorum Pontificum potestatem.

XV. Cùm duodecimo demum hoc sæculo Palæstina ejectis Saracenis in Christianorum potestatem venerit, adeundus nobis est Vuillelmus Tyri Archiepiscopus, qui addoceat nos, quæ temporalis fuerit hoc ævo Patriarcharum Orientalium potestas, & quam finitima Romani Pontificis amplitudini, & peræquè objecta persecutionibus eorum, quorum maximè fides incumbendum fuerat. Quo primum tempore Daimbertus primus Latinorum Hierosolymitanus Patriarcha in eam provectus est sedem, Gotfredus Hierosolymæ Dux temporalem omnem illi concessit nuper Patriarchæ Græci ditionem, non L. 9. c. 15. sine accessione aliqua nova. Non multò pòst Patriar- 16. 17. 18. cha nimium faciles iis aures præbens, quibus pax cordi non erat, ut à Vuillelmo Tyrio perhibetur, cœpit à Duce repetere Civitatem & Arcem Hierosolymitanam; itemque Joppensem, cum suis omnibus territoriis. Mira Dux humanitate, hæc illi omnia restituit, ea cautione, ut ea ipse pergeret possidere, & homagio ligio ea de causa illi constringeretur, donec unam & alteram civitatem aliam armis subegisset. Eam Patriarchæ petitionem non probat Vuillelmus Tyrius, & nihilo tamen minùs fatetur ipsemet jamdiu fuisse, quod Patriarchæ Hierosolymitani quartam partem urbis Hierosolymæ possiderent, etiam tum cum ibi Saraceni rerum potirentur.

Non pigebit hic autem altius rem ordiri, & qua ratione eam sibi dominationem peperissent Patriarchæ Hierosolymitani, aperire; quod hinc roboris & lucis non parum accessurum sit ei, quam ad fastidium pene inculcamus doctrinæ de patria Ecclesiæ hoc genus Dominiis & Principatibus. Sic enim refert Vuillelmus Tyrius. Anno 1063. Caliphæ Ægyptii jussu, cui tota tum suberat Palæstina, sarciri mœnia, & instaurari cœpere arces civitatis Hierosolymitanæ. Qui operi præerant, quartam murorum partem Christianis sarciendam adsignarunt, quanquam ad quartam civium partem ne accederent quidem. Hinc invecta illis necessitas, aliquid ut subsidii ab Imperatore Constantinopolitano mendicarent. Haud gravatè id concessum est, dum & à Calipha concederetur, ut quarta illa urbis regio Christianis sejunctim solis incolenda permitteretur. Pollicitus est Calipha, nec fidem fefellit. Ita sejuncti à cæteris civibus Christiani, causas suas cœpere ad Patriarchæ referre judicium, ut non alio præter ipsum Judice uterentur. Hinc illi non multò pòst parta, asseritaque est Judicis & Domini temporalis potestas in eam urbis regionem. *Tandem seorsum habitantes sine admixtione Zizaniorum, degebant quietius; si quas habebant quæstiones, ad cognitionem referebant Ecclesiæ, & mediante domini Patriarchæ, qui pro tempore erat, arbitrio, controversias inter se decidebant. Sic ergo ab ea die, & ea ratione, prædicta pars civitatis quarta, alium non habuit Judicem vel dominum nisi Patriarcham; & eam quasi propriam Ecclesia sibi perpetuo vindicavit.* Verba ea sunt Vuillelmi Tyrii, quibus expressiora ne desiderari quidem possint, vel illustriora, ad firmandam doctrinam, formamque superius à nobis exhibitam antiquissimæ Ecclesiarum temporalis dominationis.

Hierosolymitano Duce Gotfredo extincto, Idem L. 10. post confirmatam testamento pollicitationem suam c. 3. de restitutione Patriarchis facienda; qui ei succes- L. 13. c. 25. sor accitus est Balduinus, idemque germanus ejus frater, quique primus anno 1101. Hierosolymæ Rex solenni pompa initiatus est; ei de ea restitutione nec in mentem venit. Sobriè & modicè vel jura, vel spes suas ostenderunt Patriarchæ ad annum usque 1128. quo Patriarchæ Stephano visum est eas excitare & impellere: sed præmaturo abreptus fato, propinati veneni suspicionem partibus suis aspersit.

Antiochenus quoque Princeps, verè, an simulatè Principatum suum à Patriarcha obtinebat Antiocheno. Ita disertè affirmat Vuillelmus Tyrius, de Raimundo Principe, & Radulpho Patriarcha: *Fi-* L. 15. c. 12. *delitatem manualiter exhibuit, spondens fide interposita, quod ab ea die in antea non esset in consilio, vel in facto, quod honorem, vitam, vel membrum perderet, aut caperetur mala captione, sicut in forma exhibendæ fidelitatis continetur.* Perfidia Raimundi in Patriarcham manifestissimè prodit, quàm infirma & infida sint hæc fidei sacramenta, & hominia, ubi illa pietas exolevit, & religio, unde ea profluxerant. Simillimum enim veri est, illud fidei sacramentum non aliud ab origine primæva fuisse, quàm liberam & spontaneam professionem, qua se Princeps cœlesti Regi obnoxium fore recipiebat, cùm ejus Ministris eo se vinculo obligaret. In promptu ratio est, quòd non satis constet ex historia, Antiochenam civitatem juris & potestatis fuisse Patriarchæ, vel totam, vel ex parte. Nec id nescisset Vuillelmus Tyrius, nec siluisset; uti neque de Hierosolyma tacuit. Ex eodem Tyrio Comes Tolosanus cap- L. 7. c. 8. ta civitate Abara, alterius diei itinere ab Antiochia, Episcopum ei præfecit, media parte donatum urbis & territorii. *Cui statim dimidium civitatis & universi contulit territorii, Deo gratias exhibens, quod per ejus operam & studium Oriens Episcopum haberet Latinum.*

XVI. A vero non abludit, aut à veri similitudine, sex Pares Ecclesiasticos Gallicani Regni idem genus incunabula sortitos esse. Quo tempore vel corruebat regia Caroli Magni prosapia, vel Hugonis Capetii stirps lento gressu consurgebat ad idem fastigium, Episcopia urbium ad fines regni positarum & potissimarum ea incubuit necessitas, ut exemplo Gregorii Magni ad ovilis sui salutem cum animarum spirituali cura temporalem conjungerent administrationem. In Archiepiscopos Remenses, in Episcopos Noviodunensem, Laudunensem, Catalaunensem, Bellovacensem, Lingonensem, frequentiores fuere hostium Regni excursiones, aut irruptiones. Cùm Reges ad alia distenti, non satis expeditè & validè accurrere & opitulari possent, ipsi sibi Præsules non defuerunt; laboribus, impensis, sollicitudine maximè, & charitate civitatibus affuere suis, easque Regno Francico incolumes vindicarunt. Nec immemores impensæ fidei, operæque fuere Reges, accitis his ad Consilia sua propius & ad ministeria regia Præsulibus: uti paulò antè diximus Fridericum I. Imperatorem Lugdunenses & Viennenses Archiepiscopos Consiliorum suorum Principes designasse, in Regno certè Burgundiæ, quod illi in fide continere satagebant. Erant & Comitibus, atque Ducibus sui Pares, qui eorum intererant Consiliis, eoque nomine & officio verè Pares erant. Fuere ergo & Galliæ Regibus Pares sui, quorum Laici sex, Clerici totidem, propterea quod & in Consilia Regis, & in Comitia Regni,

atque Parlamenta utrique semper Ordo convenit. Archiepiscopi & Episcopi ad Parium dignitatem accersiti sunt, quorum industria, fides, fortitudo magis enituerat in his Provinciis in obsequio Regum confirmandis. In Normannia proprii fuere Duces, uti & in Burgundia; in Campania Comites, uti & in Flandria. Nulli ergo Pares Ecclesiastici in his Provinciis.

De aliis Paribus existimari potest ex Epistola Hildeberti Cenomanensis Episcopi ad Episcopum Bellovacensem, cujus geminam sejungit potestatem, Epist. 58. ad spiritalia, & ad temporalia. *Non vereor hinc te proposito defuturum, cui oppressis concurrere, & Cathedra facit ut velis, & Curia, ut possis. Tui siquidem juris est, quidquid in Civitate Beluaco Sacerdotium spectat, vel Regnum.* Bernardus ipse ad Comitem Campaniæ litteras dedit, quo eum hortaretur ad hominium pro more exhibendum Episcopo Lin- Epist. 59. gonensi: *De casamento quod tenetis, homagium quod debetis, reverenter ei & humiliter offeratis.* Non aliud antiquius, ut reor, vestigium Parium Franciæ, quàm in Epistola Eudonis Comitis Carnotensis, ad Robertum Regem scripta, super lite Comitis hu- Epist. 96. jus & Richardi Ducis Normanniæ, *non sine Conventu Parium* disceptanda. Inter Epistolas Fulberti huic quoque locus fuit.

XVII. Claudemus hoc Caput exemplis Comitatuum & Principatuum Germaniæ Episcopali Pedo adjectorum. Adalbertus, sive Albertus, Bremensis, sive Hamburgensis Episcopus, consilium iniit emendi Comitatus omnes, Diœceseos suæ finibus circumdatos; exemplo sibi proposito tum Antistitum aliorum, tum maximè Herbipolensis, seu Virtsburgensis, qui Episcopatus sui temporalem omnem obtinet ditionem. Cùm enim Comitatus omnes possideat illis finibus cinctos, hinc Dux efficitur totius regionis. Rem ita edisserit Albertus Stadiensis in Chronico ad annum 1062. Attexenda sunt hic ejus verba, iis refertæ rebus, quas haud ignorari magnopere interfit. *Tanta erat opulentia hujus Episcopi Statuit autem omnes Comitatus sua Parochia. qui in sua Diœcesi aliquam jurisdictionem videbantur habere, in potestatem Ecclesiæ redigere, ad instar aliorum Præsulum, & maximè Virceburgensis, qui in Episcopatu suo neminem dicitur consortem habere. Ipse enim cum teneat omnes Comitatus sua Parochia, Ducatum etiam Provinciæ gubernat.* Perhibet mox Albertus, quos Comitatus & quanta pecunia emerit Archiepiscopus. Nec dissimulat præter spem suam Adalbertum Ecclesiæ suæ opes quas augere meditabatur, non mediocriter extenuasse; & id assecutum esse, ut Ecclesia Bremensis opulentis do- Cap. 122. 123. minaretur Vassallis, ipsa tenuis & egena. *Sufficit ideo pauperes esse, ut divites servos habeant.* Idem refert & Adamus Canonicus Bremensis in Historia Ecclesiastica.

Non oscitantem desiderant Lectorem, quæ hic nobis observanda veniunt. 1. Si sint Ecclesiæ Ducatus, si Comitatus, non eos semper à munifica Principum, aut Regum manu promanasse, fisco ex ipso suo eam non semel hæc sibi ornamenta & potestatis augmenta comparasse. 2. Hic Bremensis Archiepiscopus aliorum vestigia legebat Antistitum, *Ad instar aliorum Præsulum* Itaque cato emerant & alii Præsules istiusmodi suis dignitates Ecclesiis. 3. Nec me fugit vastioris ambitionis invidia laborasse Adalbertum Episcopum apud sui ævi Historicos. Sed cæteri lis Antistites, quorum ille vestigia premebat, nulla ejusmodi ioacula aspersi fuere. 4. Episcopis & Comitibus familiares erant lites & dissensiones, de temporali potissimum jurisdictione, vel de utriusque jurisdictionis terminis. Hinc erepabant excommunicationes, hinc deprædationes, ad arma hinc & hinc non raro decurrebatur. His malis & crebris & importunissimis ibatur obviam empta & parta Ecclesiæ jurisdictione temporali, quando spiritalis exortes & impatientes erant laici. Id his verbis Albertus Stadiensis innuebat: *Comitatus omnes, qui in sua Diœcesi aliquam jurisdictionem videbantur habere, statuit in potestatem Ecclesiæ redigere.* 5. Comitatus ergo ibi tum dicebatur minoris regiunculæ dominatio temporalis, majoris Ducatus, qua & plures Comitatus continebantur. Unde cum Virtsburgensis Episcopus Comitatus Franconiæ omnes Ecclesiæ suæ adjecisset, Dux Franconiæ evasit, quod & nomen & jus ad successores suos transmisit. *Ipse enim cum teneat omnes Comitatus sua Parochia, Ducatum etiam Provinciæ gubernat.* 6. Non semel diximus in promiscuo persæpè habita fuisse vocabula Ducum, Comitum, Consulumque, ut idem iisdem regionis alias Dux, aliàs Comes diceretur, aut Consul. Sed ex hoc Alberti Stadiensis loco perspicuum est, aliis regionibus & temporibus magnum fuisse eorum titulorum discrepantiam, nec distantiam mediocrem potestatis iis annexæ. 7. Hinc proficiscitur mirum, quod Episcopi alii alibi Duces sint, vel Comites, vel Vicecomites, vel Barones, perinde ut hæc dignitatis & potestatis nova incrementa adepti sunt, vel Regum largitate, vel sumptu & ære suo, pacem ut magis, quam dominationem emerent. Quod rursus idem Scriptor insinuat de Episcopo Virtsburgensi, cui nullus dominii consors erat, nullus æmulus, aut potestatis collega, ideoque & nullæ istiusmodi dissensiones, quæ alibi tam crebræ inter Episcopos & Comites ardebant. *In Episcopatu suo neminem dicitur habere consortem, ipse enim cum teneat omnes Comitatus sua Parochia, Ducatum etiam Provinciæ gubernat.*

Quas postea in Archiepiscopum Adalbertum malevolorum invidia tempestates excitavit, ut Aula se subducere, & latifundiorum partem suorum dilargiri coactus sit, quo residua tutaretur: earum causa nonnulla penes ipsum fortassis fuit, præcipitis utpote non rarò consilii virum. At nihilominus tertio post anno in Aulam revocatus, & gratia & authoritate, qua floruit, ingentes rursus Ecclesiæ possessiones aggeravit. Sed vel hinc abunde liquet, Idem anno 1062. 1068 nisi opulentiæ & potentiæ temporalis usus sit, quem esse oportet, Episcopalis & sanctissimis Apostolicæ vitæ legibus consentaneus, corruere hæc omnia, & Præsules ipsos gravissimis infortuniis implicari. Tot Comitatibus emptis, vel aliàs Ecclesiæ fisco adjectis, successor Adalberti Lemarus in Archiepiscopatu Bremensi, simultates exercens cum Comite Ludero, qui Lotharius postea fuit Imperator, Idem anno 1059. captus est, in carceremque compactus, unde absolvi non potuit, nisi Ludero Advocato Bremensis Ecclesiæ creato, & magna vi pecuniæ ei appensa. Hujusmodi Præsulum sæculari fastu & inani pom- Idem anno 1179. pa, deturpatos & vilescit longè indubitatius Ecclesia, quàm eorum paupertate, quos idem Scriptor commemorat, & quorum alterum ait Romam venisse uno equo contentum; alterum venisse peditem cum uno pedissequo, ad Concilium Lateranense III. Scoti hi erant Episcopi, quibus non longo proximus intervallo erat Episcopus Hibernus, qui ingenuo & verè Episcopali terrenorum

omnium

omnium fastidio, fatebatur annuos proventus suos omnes ex tribus existere vaccis, quas sui sibi Parochiani suppeditarent. Nunquam pudet, nunquam tædet Ecclesiam hujus paupertatis; quin & illam gloriæ vertit, ubi virtutum affluit opulentia. Nec recusat illa opes, nec dignitates abjudicat, dum religiosus earum usus sit & finis; at vel in Antistibus eas suis execratur, ubi nonnisi sæculari serviunt luxui & ambitioni.

XVIII. Ad annum denique 1240. idem Chronologus nomina recenset septem Electorum, quales post eum annum fuere, cùm ante omnes Germaniæ Principes uno & eodem privilegio potirentur. [illegible] ipsa ejus verba: *Ex prætaxatione Principum & consensu eligunt Imperatorem Trevirensis, Moguntinus & Coloniensis. Trevirensis enim licet de Alemania non sit, ratione antiquitatis eligit. Palatinus eligit, quia Dapifer. Dux Saxoniæ, quia Marscalcus. Marggravius de Brandeburg, quia Camerarius; Rex Bohemiæ, quia Pincerna est, non eligit, quia non est Teutonicus.* Eodem hoc tempore agebat, & Historiæ insudabat conscribendæ Albertus Stadiensis, quam ad annum 1256. protraxit. Itaque à verisimili non recedit, tunc defixum fuisse numerum septem Electorum, vel potius sex, trium Ecclesiasticorum, trium sæcularium, cùm Rex Bohemiæ jure suffragii non gaudeat, nisi ubi paria hinc & hinc certant vota.

XIX. Narrat Arnoldus Lubecensis Abbas, quæ in Conventu Moguntino gesta sint sub Friderico I. ipso sacro Pentecostes die. Cùm medius sedisset Imperator inter Archiepiscopos Moguntinum & Coloniensem, intervenit Abbas Fuldensis antiquissimum jus suum contestaturus, jamdiu à Coloniensibus Archiepiscopis sibi præreptum, sed à priscis Imperatoribus Abbatiæ Fuldensi concessum, ut sinistram regerent Imperatoris Abbates Fuldenses, cum ejus dextram regebat Moguntinus Archiepiscopus, in omnibus Conventibus qui Moguntiæ haberentur. *Ecclesia Fuldensis hanc habet prærogativam ab antiquis Imperatoribus traditam, ut quoties Moguntiæ generalis Curia celebratur, Archiepiscopus hujus Sedis à dextris sit Imperatoris, Abbas Fuldensis sinistram ejus teneat.* Interpellavit Coloniensem Imperator, ut Abbati concederet, sed videns eum omnino discedere, & plerusque secum abstrahere Proceres, illos quidem omnes revocavit, at Abbatem præcepit secundas post Archiepiscopum tenere. Effervescit mox pius Scriptor in intemperias effrænatissimæ ambitionis quorundam Laicorum, & nonnullorum Prælatorum, potissimum verò Monachorum, quorum professio sanctissima ad summum laudis culmen se extulit moderatione animi & sui despicientia: dedecoratur verò & pessumdatur hac eminentiùs sedendi jactantia, & quæsita titulorum magnificentia. *Cecidit possessio, & evanuit religio. Ex temporalium abundantia dum cœperunt carnaliter vivere, cœperunt etiam carnaliter sapere. Refrixit charitas, subintravit mundialitas. Non fuit locus religioni, ubi patebat aditus elationi.* Poterat hic Abbas Princeps hanc sibi peperisse immediatè post Archiepiscopum Moguntinum sedendi prærogativam in Synodis vel Conventibus peculiaribus Diœceseos Moguntinæ. Nec exemplis forsan res, nec specie verisimili careret. At ut eandem sedis eminentiam sibi flagitaret supra Episcopos & Archiepiscopos, sive in Conciliis Provincialibus, sive in Comitiis generalibus Imperii, non poterat non ea summa videri ordinis & disciplinæ perversitas.

Chron. Sla-vor. l. 3. c. 9.

CAPUT XXXI. *P. 4. l. 3. c. 20.*

De ditionibus, Comitatibus & Ducatibus Ecclesiæ datis, post annum Christi millesimum ducentesimum.

I. HOc Capite locupletissimorum Ecclesiasticæ disciplinæ testium agmen ducet Bernardus, qui vehementer excanduit in insanias Arnaldi Brixiani, roboravitque judicio & calculo suo, quod in Ecclesia usitatissimum jamdiu erat, ut Prælatis essent Baroniæ, Ducatus, Comitatus, sacris infulis connexi; sed ei plurimùm displicuit intumescens ex his quorundam fastus, & ostentatio sæcularis. En ipsa Bernardi verba: *Duplex est dominium Prælatorum. Habent enim claves Ecclesiæ, quibus claudunt & nemo aperit; aperiunt & nemo claudit. Habent & Regalia, quia domini sunt urbium & oppidorum. Nec solum Episcopatus, sed & Consulatus habent. Ut meritò eis dicatur. Quid ultra debui facere & non feci? sed quod datum est illis in adjutorium, factum est illis in scandalum.* Scitissimè sanctus Pater hoc potentiæ temporalis adminiculo nihil tempestivius, nihil efficacius auguratur fore, si ea nunquam nisi ad Pastoralis charitatis & sollicitudinis explenda officia torqueretur. Nemo enim tam hospes est, qui nesciat eo maximè obice retardari, aut prorsus retundi optima quæque Episcoporum consilia, dissensu, vel renisu potentiæ temporalis. Itaque cùm hæc ipsa illis aspirante Deo, annuente Principe conceditur, vel permittitur, jam faciles plerumque exitus habent pia quæque molimina.

In Serm. ad Pastores. in Syno.

II. Diximus à Friderico I. Lugdunensem Archiepiscopum dictum fuisse Principem Consilii sui in Regno Burgundiæ *Exarchon & summus Princeps Palatii nostri in regno Burgundia.* Ab Henrico III. Imperatore ex Glabro jam datus fuerat Archiepiscopatus Lugdunensis Adelrico, anno 1040. Guigo Lugdunensis & Forensis Comes donationem civitatis Lugdunensis, & ejus ultra Ararim territo-

Glaber l. 5. c. 4.

tis injuriosam sibi esse interpretatus, arma corripuit, & Archiepiscopum civitate expulit. Anno 1167. convenit illis, ut urbs utrique communis pateret. Anno 1173. fœdus paulò stabilius percussum est, quo Comes Ecclesiæ cessit civitatem Lugduni, & maximam partem territorii cis Ararim, terris quibusdam aliis sibi vicissim repensis. Eam concordiam firmavit Alexander III. nec non & Philippus Augustus, ita ut jam non reliquus esset Comiti, nisi Comitatus Foresiensis, Lugdunensi Comitatu toto in Archiepiscopum & Capitulum transcripto. Ea verò Regis Galliæ confirmatio ideo desiderabatur, quòd Francici juris & regni esset, totus citra Sequanam Lugdunensis Comitatus. Quæ datæ fuerunt ad Ludovicum VII. Galliæ Regem Epistulæ ab Abbate Cluniacensi, & à Capitulo Lugdunensi super electione Archiepiscopi: ex iis perspicuum est non rarò confugiendum iis fuisse ad tuitionem Regum Galliæ, sicut & hîc ea usi sunt adversùs eos qui electionem à se factam oppugnatum ibant. Imperio tamen semper accensebantur Lugdunum, Vienna & Vesuntio. Inde est, quod cùm Philippus Augustus ad Innocentium III. conquestus esset de Legato ejus, qui interdicto subjecerat Franciam, cùm in Francia jam ipse non esset: reposuit Pontifex, etsi tum Legatus in Francia non versaretur, versatum tamen fuisse intra fines Legationis suæ, quæ Provincias complectebatur Viennensem, Lugdunensem, & Visuntionensem. *Cùm non solum in Regno Francorum, sed in Viennensi, Lugdunensi, & Visantinensi Provinciis injunctam sibi à nobis Legationis sollicitudinem suscepisset.* Perscribens ipse Philippus Augustus Rex ad Innocentium III. testatum facit, in Regno suo solam Bituricensem Ecclesiam jure Primatûs frui. *Sola Bituricensis Ecclesia in toto Regno nostro Primatia obtinet dignitatem.* Non ergo tum Philippus Lugdunum Regni sui finibus complectebatur. Acerrimè tunc de Imperio decertarunt Otto Saxoniæ Dux & Philippus Sueviæ. Otto jam bellum Ecclesiæ indixerat, ut author est Vuillelmus Brito in Philippiade, cui historico carmini suo orationem Ottonis intexuit, antequam manus cum Philippo Augusto ad Bovinas consereret, ad exercitum habitam. Ea Otto profitebatur, certum id sibi & fixum esse, fundos omnes Ecclesiæ auferre, solis ut ea oblationibus & decimis frueretur: sed his suis consiliis gravissimum adversarium sibi objici Philippum Augustum. Tum in Imperatorem postea electus est Fridericus II. cujus imperium mera & perpetua fuit cum Ecclesia conflictatio. Ita minùs mirum est, si civitas & Ecclesia Lugdunensis tuitioni se Regum Franciæ commisit, qui ita demum antiquissima recuperarunt jura & dominia Coronæ suæ, luxata tum primùm & scissa, ubi inter filios Ludovici Pii Monarchiæ Gallicanæ in plures partita & distributa sunt Regna. Anno 1269. B. Ludovicus Galliæ Rex turbas aliquas & dissentiones sedavit Lugduni, arbitrum se & pacificatorem agens. Anno 1273. Gregorius X. Lugduni Concilium celebrans generale, à Philippo Audaci Galliæ Rege invisus est; eique Rex ut in Regno suo militem ad custodiam & tutelam dimisit. *Sed quia apud Lugdunum Dominus Papa debebat Concilium celebrare, Philippus Rex utpote in regno suo dimisit ibidem milites & servientes ad custodiam Domini Papa & caeterorum in Concilio congregandorum.*

Du Chesne To. 4. pag. 665 672.

Epist. De offic. Legati. c. 7.

Lib 10.

Du Chesne To. 5. pag 522

Ejus Ecclesiæ Canonicorum albo inscriptus olim fuerat Gregorius, quo faciliùs anno 1274. arbiter ipse & judex sedit litis inter Archiepiscopum & Capitulum super Comitatu Lugdunensi. Ab eo autem declaratum est, temporalem Lugduni jurisdictionem penes Archiepiscopum esse, & ejus tamen partem aliquam Capitulo communicari, propter jura, quæ à Comite Foresiensi sibi olim comparasset, & quibus Comitatûs nomen additum esset. *Declaramus jurisdictionem temporalem in civitate Lugdunensi spectare ad Archiepiscopum, & pro aliqua parte ad Capitulum, ratione juris, quod idem Capitulum à quondam Comite Foresii acquisivit, & Comitatum appellat.* Ejus Rescripti reliquam partem non publicavit Rainaldus, monuisse contentus, definitos fuisse à Pontifice limites jurisdictionis Archiepiscopi & Capituli. Concessiones Imperatoriæ, de quibus verba fecimus, ad Archiepiscopum spectabant. Concordia verò & permutatio cum Comite Foresiensi ad Capitulum, cujus agri in Comitem transcripti fuerant.

Ann 1274. n. 61

Anno 1297. Lugdunenses ab Archiepiscopo provocarunt ad Philippum Pulcrum Regem, qui gratanter ansam arripuit restituendæ, vel firmandæ dominationis suæ in eam urbem, quæ tandiu quasi abalienata fuisset. Interdicto urbem subjecit Episcopus, persuasus appellari non potuisse. Interpellatus à civibus Bonifacius VIII. Papa, interdictum quidem relaxari curavit, at Archiepiscopo enixè patrocinatus est adversùs Regem, contestatus inter Lugdunenses Canonicos se quondam ipsum meruisse, ejusque Ecclesiæ jura sibi esse perspectissima; civitatem & Ecclesiam extra Gallicani regni fines esse positam, uni obnoxiam Episcopo, ut Regi nihil in ea esset juris, ac ne provocatio quidem. Contendebat ex adverso Rex Galliæ Ecclesiam Lugdunensem à Majoribus suis dotatam & locupletatam, diutina tuitione defensam & servatam fuisse; nec feuda sua illam & dominia nisi à Regibus Galliæ obtinere, uti & Augustodunensem, cùm geminæ eæ Ecclesiæ reciprocam sui custodiam habeant ultro citroque, cùm alterutra vacat sedes; Ecclesiam Lugdunensem Comitatum Lugdunensi potiri precario & beneficiario jure à Comitibus Lugduni & Foresii, qui ipsi in jure & potestate essent Regis Francorum, permutationem nisi authoritate Regum Franciæ fieri non potuisse; Capituli Lugdunensis, cujus esset portio aliqua Comitatûs, sigillum lilio, Gallicani stemmatis flore, præfulgere, eoque argumento prodi, quantum Gallicanæ Monarchiæ debeat; Beatum Ludovicum, cùm ad Africanum cum Mauris bellum properaret, & Philippum filium ejus jam Regem cùm inde redux esset, Lugduno iter habuisse, & ferocientes tum adversùs Archiepiscopum & Capitulum cives coërcuisse, eversis, soloque æquatis arcibus, quas adversùs Ecclesiæ Principatum excitassent: Custodem ergo & tutorem ejus Ecclesiæ, cui non aliter sui cives obtemperarent, esse Regem Galliæ, in eoque satis esse causæ, ut ea antiquissimis Principibus & Regibus suis restitueretur. *Beatus Ludovicus ab Archiepiscopo & Capitulo Lugdunensi re[quisitus], cives Lugdunenses coërcuit, & fortalitia, quibus se muniverant contra Ecclesiam Lugdunensem, dirui fecit tanquam superior & gardiator ipsius Ecclesiæ, quæ cives suos coërcere non poterat.* Postremò denique Archiepiscopos Lugdunenses omnes sacramento fidei iis Reges Galliæ perfunctos esse more solemni, excepto hoc postremo, cujus contumaciam etiam immissis militum copiis comprimere necesse fuisset. His argumentis hinc & illinc depromptis Clemens V. diutinæ litis finem fecit, summo dominatu ejus urbis

Rainal an. 1297. n. 54.

Idem anno 1311. n. 14. 15

Histoire du Differend pag. 94. 95. 319. 320. 321.

& finium ejus Regi adscripto, utili dominio penes Ecclesiam superstite & illibato.

Apertissimum porro hic est, non alio, quàm Custodiæ jure Archiepiscopos & Episcopos Regni Burgundici, quod illis ab Imperatoribus commendatum fuerat, dominos tandem evasisse, & summos dominos, per absentiam vel imbecillitatem Imperatorum, qui summi domini, aut erant, aut sibi videbantur esse, qua videlicet Reges Burgundiæ, quo etiam nomine, & solo nomine se venditabant. Ita & Reges Gallos ex Custodia horum Archiepiscopatuum & Episcopatuum Regium sibi Principatum recuperasse; Quòd nec Præsules ibi potuerint ad obsequium populos frangere, nec populi à Præsulibus necessariam tuitionem assequi, nisi intervenientibus Franciæ Regibus, qui ab iis, illisque sæpiusculè interpellati sunt. Ita umbraticæ hæ dominationes ea pene ratione elapsæ sunt, qua illapsæ fuerant in Ecclesiam; & ad Reges revocatæ sunt potentissima tuitione illis præstita, ubi defluxerant ex impotentia eas tuendi, cùm Carolinæ familiæ postremi Reges lapsarent & nutabundo solio vix hærerent.

III. Paulò tardius civitas Viennensis primæ & immediatæ se reddidit Regum Francorum dominationi. Et impetitabant adhuc Archiepiscopi sui tempore Concilii Viennensis, & ea ipsa de causa Clemens V. Concilium ibi indixit, consilio se accommodans Cardinalis Pratensis, ut extra fines positus Gallicani Regni, facilius obluctaretur Rege, omni vitium contentione ad damnandam Bonifacii VIII. memoriam anhelanti. *Tu enim Curia illuc pergens, eris extra territorium jurisdictionis Regis in tua libertate, nec tibi vel curiæ nocere valebit.* Dum fervERENT hujus Concilii Sessiones, pepigit Rex cum Archiepiscopo Lugdunensi, juribus aliis & proventibus adsignatis, ad compensanda Ecclesiæ Lugdunensis in eam Civitatem jura. *Tempore Concilii Philippus Rex habuit Lugdunum integraliter data recompensatione in reditibus Archiepiscopo Lugdunensi, pro jure quod sibi in Lugduno Ecclesia vindicabat. Super quo primo Clemens Papa consultus per Archiepiscopum consensum non præbuit, nec dissensum, sed reliquit Archiepiscopum in manu Consilii sui.* Ita coævus historicus à Raynaldo laudatus. Experiebatur Archiepiscopus dilabi & effluere hunc sibi Principatum, eoque tandem frustratum se iri; adeoque nec consultius sibi quidquam esse, nec compendiosius, quam ut intacta sibi constante dominii tenuis utilitate, amicum sibi invictissimumque defensorem Regem conciliaret. Litis forsan aliquid de eo ipso adhuc excitum est anno 1394. Tradit enim Sandionysianus Monachus vitæ Caroli VI. scriptor, Consilium ab eo Rege congregatum, ad disceptandam litem, cum Archiepiscopo Lugdunensi de dominio urbis Lugdunensis, quod ille sibi vendicaret.

Raynald. ann. 1307. n. 10.

Raynal. an. 1312. n. 29.

L. 14. c. 3.

Archiepiscopi verò Viennenses, Archicancellarii & Principes Regni Burgundici dici non destitere, authoritatis etiam cujusdam summæ munia obire, & Delphinorum Viennensium hominio coli, ita ut Delphinatus ipse Feudus esset, vel ut loquuntur Retrofeudus Archiepiscopatus Viennensis. Congressi semel iterumque sunt Delphini cum Archiepiscopis, ut eorum se subducerent potestati, & Viennæ ipsimet impetitarent. Retinuere Archiepiscopi summæ authoritatis suæ culmen, tum viribus suis, tum patrocinio Romanorum Pontificum Avenione sedentium. Humbertus Delphinorum postremus cùm Pontificis judicio juberetur omnia restituere, quæ in Archiepiscopum & in Ecclesiam Viennensem diripuisset, inextricabili animi mœrore contabuit, Philippo Franciæ Regi Delphinatum vendidit, Monasticam denique professus vitam, Ecclesiasticisque summis exornatus infulis priorem illam mœstitiam abstersit. Carolus Philippi Regis primogenitus Delphinatu investitus est, ejusque hominio perfunctus est Archiepiscopo Viennensi in ipsa Viennensi Ecclesia anno 1349. cùm plebs undique eò confluxisset. A Delphino enim Humberto emptores successoresque ea lege devincti sunt, ut eadem ipsa præstarent hominia, quæ ipse Ecclesiis Viennensi, Lugdunensi, & Gratianopolitanæ persolvisset. Anno 1465. Delphinus Viennensis Ludovicus, Caroli VII. Regis primogenitus, cum Joanne Pictaviensi Archiepiscopo Viennensi novum fœdus iniit, quo Delphinus quæsivit jus *Paris* cum Archiepiscopo, hoc est, ut alternis annis jus dicerent Ministri Delphini & Archiepiscopi. Quæ hactenus à nobis delibata sunt, eorum pars maxima perorata est ab Oratore, vel Causidico Ecclesiæ Viennensis, in ejus litis judicio, quo certavit, & quo tandem illa vicit anno 1400. Lutetiæ, astante Carolo VI. Rege, ut fidem facit vir doctissimus Joannes du Bosc Cælestinus, in Commentatio suo *Vienna sancta & senatoria Antiquitates.*

Pariage

Cap 5.

Anno 1161. Fridericus I. Imperator Episcopum Gratianopolitanum eodem titulo ornavit Principis, & eadem dominatione in Civitatem suam, qua in suas utebantur Archiepiscopi Lugdunenses & Viennenses sub Imperii tuitione. *Fidelem & dilectum Principem nostrum Gaufredum Gratianopolitanæ Ecclesiæ Episcopum, ejusque Ecclesiam & universa sibi pertinentia, sub nostram Imperialem protectionem & tutelam recepimus, & Regalia nostra, quæ in Gratianopoli & in toto Episcopatu suo possidere cognoscitur, nostra Imperiali authoritate prædicto Episcopo ejusque successoribus confirmamus.* Confirmatum est à Friderico II. Imperatore illud ipsum privilegium Petro Episcopo Gratianopolitano, qui & ipse Princeps Imperii dicitur: *Petrus dilectus Princeps noster, &c.* Nec necesse est hic nos diutius moras nectere in persequendis juribus aliis dominicalibus, ut cudendi numismatis, & id genus aliis, quibus Abbatia sancti Benigni Divionensis, aliæque Burgundiæ Ecclesiæ, vel à Regibus nostris donatæ sunt, vel à Ducibus Burgundis. Compilata sunt ea privilegia in nupera editione monumentorum aliquot ad Historiam Burgundicam pertinentium.

Recueil pour l'histoire de Bourgogne. pag 240. 446.

Pag 48. 49. 205. 225. 235. 325.

IV. Illud in Concordia sua observavit illustrissimus Parisiensium Archiepiscopus Petrus de Marca, recepta à Cludovæo Rege Tolosa in Gothos Hispanienses, Provinciam Narbonensem, quæ in eorum fide remansit, divisam fuisse in Comitatus, seu Præfecturas novem, pro numero Episcoporum, Narbonensi Metropoli obnoxiorum. Eam Provinciam cum penitus vastassent Saraceni, eamque iis ejectis recepissent Reges Franci, Ecclesias ab illis obtritas exhaustasque restaurari non potuisse, nisi Comitatibus ex parte saltem alicuicuique Episcopali sedi attributis. Archiepiscopo Narbonensi concessa est Comitatûs Narbonensis portio, Mimatensi Episcopo cessit Comitatus Gabalorum pene totus, Magalonensi Præsuli ejus Comitatus non pœnitenda pars addicta est. Ruente Caroli Magni stirpe, qui temporarii & pro arbitrio revocabiles fuerant Comites, suo sibi marte & privata authoritate Principatus deinceps suos perpetuos retinuere. Comites Magalonenses nequid damni vel contumeliæ inurerent Episcopo eidemque Comiti Magalonensi,

Melgorenses Comites dici se voluere, vel Sustantionenses, Castrum illud erat, hoc oppidum, altero lapide à Montepessulo. Cùm civitatem verò Magalonensem olim ipsemet diruisset Carolus Martellus, ut ne eam arcem rursus invaderent, & ex ea in nos incursarent Sarraceni Hispaniæ, suam Episcopus Magalonensis sedem Sustantionem transtulerat. Anno 1085. Petrus Comes Melgoriensis Comitatum suum Gregorio VII. Papæ dono dedit, ut ab eo illum obtineret fiduciarium, ei sacramento fidei se obligaret, & unciam auri annuo persolveret censu. Is Comitatus ad fœminas tandem devolutus, Raimondo Comiti Tolosano obtigit, illi pertinacissima in Ecclesias persecutione famoso: quem cùm Concilium Lateranense suis spoliasset Principatibus, ut contumacissimum Albigensium fautorem, dominium utile Comitatus Melgoriensis directo copulatum est, tum damnationis sententia in Comitem Tolosanum dicta, tum diutina censûs pendendi cessatione. Videns Innocentius III. vix posse constare rem ejusmodi, cùm necdum Regis consensus intervenisset, hunc Comitatum addidit Ecclesiæ Magalonensi, nomine feudi, anno 1215. sub annuo censu argenti pondo viginti. Addubitasse visus est B. Ludovicus Rex de eo Pontificis jure, quem illi scrupulum eximere laboravit Clemens IV. Papa, litteris ad eum datis, ea quibus hæc ferè decerpta sunt. Sed cùm graviter expostularet Bonifacius VIII. de invasis à Philippo Pulcro Rege terris juribusque Ecclesiæ Magalonensis, hinc odoramur jam tum conticuisse jura illa priora Romanæ Ecclesiæ. Postquam verò Africani Barbari frequentibus cœpere excursionibus suis Magalonam infestare, Paulus III. anno 1536. Episcopalem sedem Montem-pessulum transtulit, qui Episcopo ei jam tum suberat à temporibus Ludovici VII. & Philippi Augusti, à quibus illud ei jus confirmatum fuerat.

Marca. De Concord. l. 2. c. 3.

Innoc III. Regest. 15. Epist. 172. Bosquetti Notæ pag 191. 192.

Raynal. an. 1300 n 30.

Horum in locorum Historia versatissimus Catellus, qui Tolosanorum Comitum res gestas persecutus est, testatum facit, Raimundum sancti Ægidii Comitem Tolosanum, primum omnium sibi sumpsisse titulum Ducis vel Comitis Narbonensis, idque probabiliter factum existimari, ex eo quòd Archiepiscopus Narbonensis eum sibi Parem quodammodo & juris dicendi socium adscivisset, ut ejus armis & authoritate adversùs Narbonenses Vicecomites muniretur. Ex Chartulario certè illarum Ecclesiarum patet Comitem Raimundum moderatorem semper egisse se & arbitrum controversiarum Archiepiscopum inter & Vicecomitem pullulantium. Cùm anno 1066. jurgia emersissent inter eos de proprietate portionis arcium, murorum & vectigalium urbis, Raimundus transactionem expressit, qua Vicecomes Archiepiscopo astringebat se hominii & fidei vinculo. Superest & Charta, qua idem Tolosanus Comes Archiepiscopo pollicetur & recipit, daturum se ei tertiam eorum partem, quæ ipse sibi in Comitatu Narbonensi acquiret, & præstaturum, ut Vicecomes vectigalia ei restituat & prædia, à Regibus olim Archiepiscopo concessa. *Sicut sonat in preceptis Regum sine ingano.* Inde perspicuum fit concessione Francorum secundæ Dynastiæ Regum, Archiepiscopos Narbonenses Ducatum vel Comitatum ejus urbis & regionis obtinuisse. Affirmat Catellus in Archivis sancti Pontii Tomeriarum donationem haberi à Raimundo sancti Ægidii huic Abbatiæ factam anno 1080. ubi his ille insignitur titulis: *Ego Raimundus Ruthenensis, Carcassonensis, Nemausensis, Agathensis, Biterrensis,* & *Narbonensis Comes.* Apparet unam & parem fuisse horum omnium rationem, quòd custos cùm esset, & defensor horum omnium Episcoporum, aut vocatus ab istis sit in partem juris dicendi potestatem, aut jus custodiæ & tuitionis ipsemet in Comitatûs dominationem protruserit.

Pag 27. 57. 27. 30.

Postquam Raimundus senior Tolosæ Comes, Principatibus suis exauthoratus est, iique in Simonem Monfortium transcripti sunt, novus hic Tolosæ Comes Narbonensem se Ducem dici voluit, fideique sacramentum à Vicecomite extorsit, vi adhibita, cùm is ejusmodi juramento jam inde ab anno sat. Archiepiscopo se obligasset coram Legato Papæ & nonnullis Provinciæ Episcopis. Eam contumeliam amarulentissimè Archiepiscopus in aures Cardinalium & Innocentii III. Papæ effudit. Pontifex ad Monfortium rescripsit, cùm hominio ipsemet & sacramento fidei Archiepiscopo sese devinxisset, non debuisse ipsum mœnia & arces evertere Narbonensis civitatis, subditosque Præsulis ad defectionem & perfidiam sollicitare. Nec eo tamen cohiberi potuit Monfortius, quin totum pervaderet invaderetque Ducatum. Iterum iterumque sacra Ecclesiæ fulmina in eum evibravit Archiepiscopus, excussit & interdicta in Ecclesias, tum maximè cum Arcem Narbonensem invasit Comes, & in Turrium ejus fastigio vexillum suum explicuit. A Galliæ Regibus non Tolosano tantùm Comitatu, sed & Narbonensi Ducatu investitus fuerat. Monfortius. De incursionibus etiam Francorum conquerebantur Archiepiscopi. Illud præ cæteris animadverti par est, cùm tertia pars murorum civitatis Narbonensis ad Archiepiscopum pertineret, restauratam eam aliquando fuisse ab Episcopis Provinciæ, partito inter se sumptu, unde & Catellus ait superesse eorum nomina, suæ cujusque murorum parti inscripta. Anno 12. 9. ad Philippum Pulcrum Regem litteræ datæ sunt à Concilio Biterrensi, ut Vicecomitem Narbonensem cogeret, eam fidem Narbonensi Præsuli præstare cum hominio, quam antecessores ejus præstitissent. Ad eundem Regem anno 1300, rescripsit Bonifacius VIII. ut conquereretur de Amalrico Vicecomite Narbonensi, cujus Majores cum Vicecomitatum ab Archiepiscopis accepissent, eique fide & hominio se devinxissent; quin & ipse illius parens eo obsequio publicè functus esset in Ecclesia Narbonensi. *Ut pater istius Vicecomitis præsente Narbonensi Archiepiscopo, cum sacramento fidelitatis & homagio, ante majus altare in Ecclesia Narbonensi, ut moris erat prædecessorum, publicè recognoverat à dictis Archiepiscopo & Ecclesia Narbonensi se tenere in feudum, ut indubitatis constat Regum Franciæ prædecessorum tuorum privilegiis.*

Ibidem.

Qui Caturcensium Episcoporum Catalogum scripsit, ab Episcopo ejus urbis invasum ait fuisse Comitatum Caturcensem, eo ipso tempore, quo Comitem Tolosanum suprà narravimus eo exutum fuisse. Multò similius veri est, prisca tum illum sua recuperasse jura; aut incumbentem gravissimam necessitatem tuendæ ejus civitatis adversùs Albigensium furores, compulisse Episcopos, in defensionem & custodiam urbis tractusque in se reciperent. A Petro Vallisarensi proditum est memoriæ, civitati Albigensi duos fuisse dominos, quorum potior & principalior esset Episcopus, posterior Vicecomes.

Bosquet. Notæ in Innoc. pag. 58.

V. Si nihil præjudiciis, nihil privatis affectibus indulgeamus, rationi maximè consentaneum est, quod in Charta quadam sua confitetur Ludovi-

cus VII. Galliæ Rex anno 1161. ante omnem hominum memoriam nullum Mimatensium Episcoporum ad Aulam accessisse Regum Francorum, aut sacramentum fidem illis suam obligasse, quanquam non spirituali tantùm, sed & temporali Gabalorum pagi jurisdictione potirentur. *Longe est à memoria omnium mortalium nostri temporis, quod aliquis Episcoporum Gabalorum ad Curiam Antecessorum nostrorum Regum Francorum venerit, & eorum subditionem noverit, sive fidelitatem eis fecerit.* Advolasse nuper Aldebertum Mimatensem Episcopum, ut ei se obnoxium profiteretur, præstito etiam fidei sacramento, gnarum hos Principatus temporales, uti rivulus quosdam dimanare à fonte Regiæ potestatis, quos proinde æquum esset originem in suam aliquando reflecti. *Vir illustris Aldebertus Episcopus religiosè cogitans materiales gladii justitias ad virgam Regni pertinere, cognovit Episcopatum suum de Corona nostri Regni esse, & se nobis subdens, fidelitatem fecit.* Hinc & illi à Rege vel restituta, vel confirmata sunt quæcumque prædecessores Episcopi feuda Regia tenuissent. *Cum Regalibus ad nostram Coronam pertinentibus.* Plurimum profectò est in his verbis momenti, ut constet jus omne exerendi gladii, & explicandæ temporalis jurisdictionis radium esse à Regia majestate derivatum. Itaque si ubi obscurati, ac pene quandoque deficere videtur Regia amplitudo, hos ab ea rivulos contingat excurrere longius & aberrare: ubi illa se, suamque primævam recuperavit vim, tum & illos ad eam necessum est, ut ad caput & fontem suum revocari. Quin & rivulorum interest non minùs, quàm fontis, illos huc eandem post varios errores rursum recolligi; ita enim jura alia omnia Principatuum confirmantur, præter summum dominium, quod suo tandem pondere corrueret, nec suis diu se viribus tueri posset; cùm nec ad breve tempus queat, nisi inter eas sollicitudinum, dissensionum, pugnarumque & defectionum procellas, quæ paci & otio Clericatûs minimè consentiunt.

Gall. Christ. To. 3. pag. 713.

VI. In Concilio Arelatensi anno 1234. constitutum est, ut sicut Arelatensis Metropolitanus pro suffraganeis suis decertabat, sicubi eorum jura vel feuda ab Imperatoribus concessa concuterentur, parem officii vicem vel rependi debere à suffraganeis, denique sancitum est, ut Episcopi omnes privilegii à Conrado concessi penes se haberent transcriptum. *Cum teneamur jura suffraganeorum nostrorum defendere & servare, volumus & mandamus omnibus suffraganeis nostris, ut Regalia B. Trophimi ad Ecclesiam Arelatensem pertinentia pro posse suo defendant viriliter & potenter, secundum quod in privilegiis Romanorum Imperatorum eidem Ecclesiæ est concessum. Quorum privilegiorum transcriptum, vel saltem transcriptum privilegii Conradi unusquisque habeat & transferibat.* Propè abest à vero ea Conradi & aliorum Imperatorum privilegia illis finitima fuisse, quæ suprà attigimus Ecclesiæ Viennensis. Nam quod Burgondiæ Regnum dictum est, Arelatense quoque dicebatur; usque adeo eminebat Ecclesia & civitas Arelatensis.

Can. 18.

VII. Habita sunt Lutetiæ Regni Comitia anno 1302. unde Prælati Pontifici Romano, qui eos Romam evocabat, rescripsere: se à Rege obtinere Ducatus, Comitatus, Baronias, & majora feuda complura Regni, ideoque et constringi fidei vinculo & juramento, quocirca & copiam ab eo petiisse Romam proficiscendi. *Quod ipsi domino nostro Regi in conservatione personæ suæ, suorumque honorum & jurium regni, prout quidam nostrûm, qui Ducatus, Comitatus, Baronias, feuda & alia membra nobilia dicti regni teneamur ex forma juramenti, &c.* Anno 1315. confirmata est à Ludovico Hutino Rege Prælatis omnibus potestas percutiendæ monetæ pro antiquo jure suo, dum ne percuterent nisi forma, pondere, & valore congruo.

Memoi. du Clergé. Part. 3. pag. 118

VIII. Cùm propositum mihi non sit dominia consectari temporalia omnium Ecclesiarum, quòd nec meæ id opis sit, & operis sit hoc ipso operosioris; sed eorum dumtaxat originem aperire, & usum sanctissimum edisserere; paucas alias obiter & cursim stringam, tum Galliæ, tum aliarum gentium Ecclesias. Cùm anno 1232. recusaret Archiepiscopus Rotomagensis, cuicumque assurgere, & subesse etiam temporali domino, quàm Papæ, temporalia ejus omnia capi Rex jussit. Pontifex ab Archiepiscopo interpellatus querulas ad Regem litteras dedit: *Quod cùm in spiritualibus & temporalibus nullum post Deum præter nos judicem habeat, de antiqua Rotomagensis Ecclesiæ libertate, ac ipsius consuetudine hactenus approbata, &c.* Archiepiscopus Papæ imposuerat; nec spei vel causæ ejus color probabilitatis illinc poterat ullus, nisi ex incredibili quadam authoritate, qua Rotomagi pollebat tum Archiepiscopus, cùm Reges Angliæ, iidemque Normanniæ Duces in Anglia sederent. Verùm quantumcumque se extulisset Archiepiscopi authoritas, non poterat non subesse Angliæ Regibus, qui ipsimet Franciæ Regi suberant, etiam ratione Ducatûs Normanniæ, cujus ipsius successio postea ad Reges Franciæ venit. Interpellavit & Gregorius XI. Papa Carolum VI. Galliæ Regem anno 1375. ut temporali nobis suæ dominatione Rotomagensem suum Episcopum pateretur, qua omnium jam Magistratus Regii illum exuere cœperant.

Rainal. an. 1232. n. 26. 1233. n. 62.

Rainald n. 29.

Hoc dominium utile in Episcopo Parisiensi perinsigne erat, ut confessus est Joannes Galliæ Rex in charta ea quæ superstes est, & qua fatetur Rex temporalem Episcopatûs Parisiensis ditionem, dotem, ut ita dicam, *Apennagium* vocant, fuisse Regum Galliæ vel filii, vel fratris, quando ea donati sunt Episcopi Parisienses, qui Prælati sunt, & Parochi quodammodo Regum, quo semel constituto, jam non possunt non illi circumfluere feudis, opibus, justitiis, dominiis. *Notorium erat quod Episcopatus & Episcopus Parisiensis fuerunt & erant multùm nobiliter fundati & dotati in justitiis, dominiis, nobilitatibus & prærogativis. Neque mirum, quia inter alias dignitates Prælatus est & quasi Curatus Regum Franciæ; Quodque temporalitas ipsius Episcopatûs & Episcopi fuerat proprium hæreditagium & patrimonium unius de filiis Regum Franciæ & fratris Regis, tempore quo dicta temporalitas in Episcopum translata fuerat.* Habita quidem est nuperrimè ratio præstantissimi Præsulis, & omnium qui hanc sedem Regiam illustravere præcellentissimi, quando copulata est anno 1674. à summo & invictissimo Rege Episcopatui Parisiensi Ducis & Paris amplissima dignitas. Non immeritò tamen ejus Ecclesiæ temporali ditioni, qua Reges olim fratres & filios ipsos suos condecorabant, nunc demum Paris & Ducis dignitas conglutinata est.

Gall. Christ. To. 1. pag. 447.

Synod. Pari. pag. 616.

IX. Exoratos ab Episcopo Bellovacensi Gregorius IX. B. Ludovicum Regem sæpius interpellavit, ut Episcopum illum sineret dominio temporali Bellovacensi gaudere, quòd parens ejus Ludovicus Rex eo judicio confirmasse, cui postea & confirmatio Pontificis accessisset. Complures eadem ratione Prælaturum, Abbatum, Capitulorum, Mona-

Rainal. an. 1233. n. 62.

ſteriorum hæc ſibi aſſeruerunt dominia temporalia, ut habetur in Declaratione Regia anni 1610. *conſociandi ſibi & adoptandi Regibus in terras ſuas, ditiones, poſſeſſiones ſuas, quo præſentiorem, certioremque impetrarent tuitionem. His Societatibus inſerebantur, ut munera & officia communi conſilio delegarentur, vel alternis exercerentur.* Quin & ibi additur non ſatis religioſè has leges fuiſſe olim ſervatas, *quod præterquam conveniſſet, portio Regum alienata fuiſſet cum reliquo dominio, augentis Clericorum & Eccleſiarum damno, quibus jam in Parium ſocietatem adjungebantur, non Reges, ſed domini, Eccleſiæ jurium incurioſi, vel adverſarii.* Denique præcipit Rex, ut cautius poſthac illiuſmodi conſociationum leges ſerventur.

Pareages

Memoires du Clergé Tom 3 pag. 142.

Francici olim erant domini Cameracum & Ultrajectum, & ante annum 1299. dimidiam urbis partem Epiſcopus jure ſuo & poteſtate tenebat, cùm eo anno Bonifacius VIII. Arteſienſem Comitem per Epiſtolas hortatus ſit, ut ea Eccleſiæ dominia reſtitueret. Circumjacentis regionis dominationem temporalem Ultrajectenſis Epiſcopus obtinuerat jam inde à temporibus B. Villebrordi, quem ea donaverant Galliæ Reges, quam & illi aſſeruerant barbaras inter nationes illas, ut ſuprà memoravimus. Nuperi Novatores ejus Præſulis ſedem & authoritatem uſque adeo concuſſere, authore & incentore Geldriæ Duce, ut non aliud ille ſibi tutius eſſe poſſe duxerit, & Eccleſiæ, & ditioni ſuæ, quàm ut ſummum ejus temporale jus cederet Carolo V. tam quam Duci Brabantiæ. Non intervenerat Clemens VII. tam ingenti dominationis Eccleſiaſticæ alienationi. Unde & eam irritare poterat; ſed ad Eccleſiæ ipſius commodum ſatius viſum eſt eam confirmare.

Ranald. n. 22.

R mal. ar. 1528. n. 205

X. Pauca reſtant nobis de Eccleſiis extra Gallias poſitis. Antè neceſſe tamen eſt hoc præfari, Non ambitioni, non avaritiæ, non carnali cuicumque cupiditati aſcribendum eſſe, quod cupidè videantur Præſules aliquando, hæc dominia ſibi oblata amplexati, etiam cum ſummo & quaſi regio jure. Hæ Principum pietatis oblationes erant, vel pœnitentium ſatisfactiones & criminum compenſationes, aut reliquiæ veluti quædam antiquiſſimæ illius Epiſcoporum & paternæ dominationis, ad tuendam inter fideles, ſuadente Paulo ipſo, concordiam. Vel fructus erant ii certè Præſulum olim ſollicitudinis indefeſſæ ad cuſtodiam urbium & defenſionem, cùm ab imbellibus, vel infirmis, & aliò avocatis Principibus, omni ope nudatæ pro derelictis habebantur. Hujus authoritatis pio uſu poterant Paſtores gregibus ſuis inſerere pacem Chriſtianam, legum obſervantiam, Regum venerationem. Fateor, ea tumebant aliqui, & abutebantur. Sed quod tantum hîc bonum, quod non malis malè vertat? Quæ cùm ita ſint, jam minimè mirum eſt, ſi ſanctiſſimi Epiſcopi, ſi Carolus Borromæus, ſi Bartholomæus de Martyribus, ſi Alanus Solminiacus ſumma contentione certarint, ſi lites, ſi judicia experti ſint, ſi inflexa conſtantia connixi ſint hæc ſuis Eccleſiis jura tueri, quorum tam ſancta fuerat origo, tam pius poterat eſſe uſus, fructus tam uberes & ſalutiferi. Conjectura duci aliqua poteſt ex jure Regaliæ, quod varia Senatuſconſulta Epiſcopis adverſus civiles Magiſtratus vindicarunt. Poſitum eſt autem jus illud in adminiſtratione ordinaria & extraordinaria eorum quæ ad pauperum levamentum pertinent & ad ſubſidia, quibus ſuccurritur graſſanti peſtilentiæ. Dictus eſt nobis jam ſuprà non ſemel Joannes Eleemoſynarius Patriarcha Alexandrinus, ejuſdem juriſdictionis arbiter ad pauperum ſolatium, cui etiam uſui leges ipſæ civiles ſuffragabantur.

Droit de Regale.

Memoires du Clergé. Edit. dern. To 1. pag. 255. 301. &c.

XI. Galliarum diſciplinæ uſque adeo finitima erat Anglicana, ut ex illa de hac facillimè conjici poſſit. Taceri tamen non debet quod de Henrico Imperatore narrat Rogerius, ubi anno 1193. redditus libertati ab eo eſt Richardus Angliæ Rex, quem in carcerem conjecerat, cùm ex Palæſtina redux Germaniam tranſiret. Ingentem ab eo pecuniam tum emunxit Henricus, utque ejus perfidiæ & avaritiæ dedecus obumbraret, Provinciam ei Narbonenſem dono dedit, Viennam, Viennenſem Provinciam, Maſſiliam, Narbonem, Arelate, Lugdunum, quidquid imperii juris ſupererat in Burgundia, hominium Regis Arragoniæ, & Comitatus ſancti Ægidii. Quo dono continebantur Metropoles quinque, Epiſcopatus triginta tres. Scitiſſimè affirmat Rogerius, dediſſe tunc Imperatorem, quæ nec ipſe unquam in poteſtate habuerat, nec enim illi in regionibus vel urbibus admiſſos unquam qui ab eo ablegati eò eſſent Præfectos. *Et eſt ſciendum, quod ſupradictus Imperator nunquam prædictis terris & hominibus dominari potuit, neque ipſi aliquem dominum ad præſentationem Imperatoris recipere voluerunt.* Hinc omnia bella, cujuſmodi eſſent donationes Imperatorum, quibus harum Provinciarum Epiſcopos ornaverant, & quàm non darent hi Principes, niſi quod retinere nec ipſi poſſent. Nec Richardo Angliæ Regi proclivius fuiſſet has regiones ſibi ſubjicere, quàm Imperatoribus. Ut de & cautiſſimè ille iis abſtinuit ſe, & eos quaſi rivulos antiquæ Gallorum Regum dominationis non gravatè paſſus eſt ad ſuum revolvi fontem.

Verum eodem teſte Rogerio, ab Richardo Rege donatus eſt Epiſcopus Dunelmenſis jure cudendæ pecuniæ. Suo loco edisseruimus, ut Epiſcopi Angliæ tenerentur copias militares alere, & Reges in expeditionibus bellicis adjuvare eo ſubſidio. Nimirum ea erant feudorum Regiorum, quibus Eccleſiæ locupletatæ fuerant, jura & obſequia. Quod ad Richardum Regem & Dunelmenſem attinet Epiſcopum, rem paulò fuſiùs executus eſt Vuillelmus Neubrigenſis: Nempe opulentia Epiſcopi reſcita, Regem blanditum ei eſſe, & pellexiſſe tandem, ut Dunelmenſem emeret Comitatum, quo jocantem venditaſſe ſe, quòd vetulo ex Epiſcopo juniorem Comitem jam haberet: *Rex pellexit Epiſcopum pecunioſum, ut emeret à ſe proprii Epiſcopatus Provinciam, eſſetque ejuſdem Provinciæ Epiſcopus ſimul & Comes, annexo Epiſcopatui Comitatu. Quod & factum eſt* Iraſcitur Neubrigenſis Epiſcopo, & meritiſſimò quidem, ſi pauperum alimenta in fiſco ſuo recondiderat, & inani largiebatur jactantiæ & ambitioni, quæ ſordidiſſima acervarat avaritia. Sed ſi eò tendebat Præſul, ut Regi adeſſet ſacrum Palæſtinæ bellum meditanti; ſi emeret, non quo faſtum oblectaret ſuum inani pompa, ſed inſtrumentum idoneum, quo Magnatum in pauperes graſſationem coërceret, quo miſerabiles quoſque tueretur, civilemque adminiſtrationem Chriſtianis legibus temperaret, quis non illi gratuletur? Sanctitate floreniſſimi Epiſcopi plurimi Comitatus piè & religioſè adminiſtrarunt: cur non & hic emerit? Porro idem Richardus alia quoque feuda aliis & aliis Epiſcopis tunc vendidit: *Rex alios quoque plures pellexit, ut effuſis pecuniis certatim dignitates ſive libertates quaſlibet, vel publica officia, vel ipſa etiam prædia Regia compararent.* Sed ſimul ac revectus ille fuit ex Palæſtina,

L. 4. c. 5.
L. 5. c. 1.

& Germanici carceris vinculis absolutus, feuda hæc eadem ab Episcopis repetiit, ut quæ oppignerasse se magis, quàm vendidisse contenderet; jussitque ut fructus interim perceptos in pecuniæ mutuatæ sibi potiùs, quàm solutæ sortem computarent. Restituit & Dunelmensis Præsul Comitatum, consultius facturus, ut sapientissimè ab eodem Neubrigensi subjicitur, si thesauros suos in cœlum per manus pauperum traduxisset, quàm ut brevi Comitatus usura, velut umbra fugacissima deluderetur. *Tanta illi opera & tanta pecunia periit, qua utique non periisset, si piis aptata usibus, in cœlestes thesauros abiisset.* Quanquam enim ad Ecclesiæ & pauperum commoda promovenda possint quandoque Episcopi novas sibi possessiones parare: multò tutius tamen est, ut quotidianis patrimonii sui fructibus pauperes vescantur, nec nisi cælestes curæ & cordi sint charitatis & religionis thesauri. Ne illud quidem forsan satis addecebat, ut cùm Rex suo se dominio excuteret, qui laboranti opem ferret Orientis Ecclesiæ, ejus exuviis Episcopi ditescerent. Denique non revocata sunt tunc in Regium censum, nisi ea feuda, quæ Richardus ipse alienarat; dimissis Ecclesiæ compluribus aliis, quorum privationem postea Henricus III. Rex Angliæ anno 1264. interminatus est, nisi in suas se Episcopi conferrent Ecclesias, & sacris residentiæ legibus obtemperarent. *Si istud facere non curaveritis, bona temporalia & omnia quæ ad Baroniam ipsius Ecclesiæ pertinent, quæ pro spiritualibus in eadem exercendis, pia progenitorum nostrorum devotione constat eidem fuisse collata, in manu nostra totaliter capiemus.*

XII. Cùm Valentia Hispaniæ civitas nobilis, Maurorum dominationi subducta tandem fuisset anno 1239. à Rege Arragonum Jacobo; flagitavit Episcopus ejus urbis à Gregorio IX. confirmationem antiquissimæ ditionis suæ, quæ ab Imperatoribus collata fuisset. Annuit ejus postulatis Pontifex, & in Rescripto suo expressit Comitatum Valentiæ, cum jure reliquo omni, quod proprium videri possit Comitatuum instrumentum. *Proposuisti*
Rainal. an. 1239. n 38 *quod quidam Imperatores Romani concesserunt Ecclesiæ Valentinæ civitatem Valentinam cum subsidiis suis & territorio, & quidquid in toto Episcopatu Valentino continetur, Comitatum, forum, mercatum, monetam, &c.* Imperatores hi Romani, non alii verisimiliùs fuerint, quàm prosapiæ Caroli Magni, cujus Imperium in Hispanias permanavit, & cujus largitiones ab his non abludebant. Mauris expugnatis, tota Ecclesiæ paulatim recuperanda fuit Hispania, non sine gravibus Episcoporum & laboribus & expensis, ad quos proinde vicissim non modica redundavere temporalis Ecclesiarum substantiæ incrementa.

In Concilio Toletano anno 1339 prohibitum est, ne quæ in ditione Ecclesiarum essent prædia, aliis
Can 1. quàm earum clientibus venderentur. *Ne quis possessiones in locis in quibus Ecclesia dominium obtinet temporale, consistentes, eis qui ejusdem Ecclesiæ Vassalli tunc non sint, vendere, aut quovis alio titulo in eos transferre præsumat.*

Concilium Toletanum anni 1473. non Episcopos modò, sed & omnes Clericos vetuit committere, ut sacra dignitas sua vilesceret, eoque se obnoxios esse vellent dominis aliis sæcularibus, quàm Regibus; neu ab aliis vel terras, vel pecuniam acciperent, quo sub aliis in Exercitu mererent, vel eò copias deducerent. *Exceptis Regia Majestate & Regiis*
Can 15. *personis, ne ab eis terras, stipendia, salaria, vel pecunias quascumque, ut armis per se vel per alios deserviant, cum equitum seu peditum gentibus, quomodocumque exigere vel levare præsumant.*

XIII. De Italia disseruimus Capite superiore. Rainal. an. 1440 n 31.
Hic unum illud addam, interpellatum fuisse Ducem Venetorum ab Eugenio Papa IV. ut Forojuliensem Provinciam Patriarchæ Aquileiensi restitueret, quem eà ditione Respublica spoliarat. Excusabat Dux belli imminentis discrimina. At contrà regerebat Pontifex, injuria & rapina non minui hostes, sed augeri & exasperari; curæ sibi fuisse, ut eam Ecclesiam homini gentis Venetæ conferret. Cùm sita sit Forojuliensis Provincia in finibus Germaniæ & Italiæ, aut eam crediderant Patriarchis Aquileiensibus Imperatores, aut sua ipsi sponte Patriarchæ curam ejus egerant, longaque & officiosa tuitione, ejus sibi penè inopini principatum pepererant, ne pauperes populosque penitus conteri sinerent, tristissimis illis ruentis Imperii temporibus.

Commemorat Radevicus ut anno 1158. Fridericus I. Imperator in Italiam pertexerit, & tum Episcopos jusserit, tum sæculares omnes dominos, ut Imperii feuda sibi omnia redderent, sive ea ipsi vi involassent, sive Imperatorum incuria ad eos illa
l. 2. c. 5. defluxissent. *Super justitia Regni & de Regalibus, quæ longo jam tempore, seu temeritate pervadentium, seu neglectu Regum imperio deperierant, studiosè differens, cùm nullam possent intervenire defensionem excusationis, tam Episcopi, quàm Primates, & civitates uno ore, uno assensu in manum Principis Regalia reddidere.* Rogati sunt quæ hic *Regalia* dicerentur. Responsum porrò ab iis est, Ducatus esse, Marchionatus, Comitatus, monetas, & alia id genus jura: *Requisiti de hoc jure quid esset, adjudicaverunt Ducatus, Marchias, Comitatus, Consulatus, monetas, telonia, fodrum, vectigalia, portus, pedatica, molendina, piscarias, pontes, omnemque utilitatem ex decursu fluminum provenientem: nec de terra tantùm, verùm etiam de suis propriis capitibus census annui redditionem.* Generosè tamen Fridericus tum quidem ea restituit feuda illis omnibus, qui diplomata donationis repræsentarunt, vel Germaniæ Imperatorum, vel Italiæ Regum. Reliqua distraxit, & ex iis annuos confecit proventus triginta millium talentorum, fisco Imperii addendos. *His omnibus ad fiscum adnumeratis, tanta circa pristinos possessores usus est liberalitate, ut quicumque donatione Regum aliquid horum se possidere instrumentis legitimis edocere poterat; is etiam nunc Imperiali beneficio & Regni nomine idipsum perpetuo possideret.* Observatum est à quibusdam, ævi medii Scriptores, quod pondo erat auri, id Talentum appellitasse.

XIV. Sed nusquam ferè toto orbe Christiano tam immensa Episcopi & Abbates obtinent dominia ac feuda, quàm in Germania. Quanquam enim in Lutheranas innovationes fascinati quidam Principum Ecclesiasticorum desciverint, parvo illi sanè numero sunt; vigent reliqui Ecclesiastici Principes Imperii, nec ferè nisi in eorum Principatibus pura & intaminata retinetur antiquæ fidei religio. Denique tres Ecclesiastici id hactenus pervicerunt Electores, ut Imperio non potirentur, nisi Catholici Principes: nec de propellendis in id fastigii hæreticis, verbum fieret ullum. Hinc colliges, quàm compendiosum fuerit Ecclesiæ, Præsules suos temporalibus etiam crescere & convalescere Principatibus.

Otto Frisingensis Episcopus, Friderici I. Imperatoris consanguineus, post enumeratas temeritates, qui dominia omnia temporalia Ecclesiæ excutiebant,

sapientissimè prorsus ipse Ecclesiæ patrocinatur, suo ipsius alioqui patrocinio tutissimæ, ut quæ inconcussam retineat etiamnunc superiorum omnium sæculorum traditionem & disciplinam. Secus qui senties, is summi ipsius Numinis adversabitur Providentiæ, cujus afflatu sic animati fuere Reges & Imperatores ubique terrarum, ut quod usquam maximum & præcellentissimum est, id Christi nomini & gloriæ dicarent. Is rursus Ecclesiæ Sponsæ Christi obluctabitur, quæ regias has largitiones non est aspernata. Is denique convitium faciet Episcopis longè plurimis sanctitatis laude præstantissimis, qui Ducatus Comitatusque suis infulis illigatos gestarunt. Sic igitur Otto Frisingensis, post deprompta Scripturæ verba, ubi pollicetur Deus, Ecclesiæ ornamenta & insignia potestatis nulla non se additurum, post Ethnicorum Imperatorum exhaustas sævissimas persecutiones. *Pro eo quod fuisti abjecta, ponam te in superbiam sæculorum. Mundiali dignitate, quæ Regalia dicuntur, Dominus Ecclesiam suam honorare voluit. Ex Dei enim ordinatione id factum. Denique credendum non est Christum Ecclesiam suam, sponsam suam, corpus suum, cui in arrham Spiritum suum dedisse creditur, spiritu erroris decipi permisisse; cui, ut dixi, Spiritum veri ullis contulerat. Præterea probatæ sanctitatis viri inveniuntur, qui hoc habuisse, qui cum his regnum Dei acquisisse creduntur. Hi ergo aliisque modis, quos longum est exequi, probatur & Constantinum Ecclesiæ justè Regalia contulisse, & Ecclesiam justè suscepisse. Dum enim ab eis quærimus quo jure id Reges habeant, respondere solent, ex electione populi & ordinatione Dei. Si ergo Deus ordinando quod Regibus prædictus honor impenderetur, injustè non fecit, quantò magis & id ordinando, ut ab illa persona ad Ecclesiam traduceretur, injustus dicendus non est? Denique si ad hoc quod ordinaverat tam hic, quam ibi, voluntatis suæ electionem populi, & insuper hic traditionem Principis concordare voluit, nec ipsum injustè disposuisse, nec Principem malè tradidisse, nec Ecclesiam illicitè suscepisse credendum est, &c. Sanctos Apostolicæ fidei ac meriti viros, Sylvestrum, Gregorium, Ulricum, Bonifacium, Lampertum, Gothardum aliosque complures ea cognovimus habuisse.* Ita denique censet summa sapientia & integritate Præsul, si quis conferat Ecclesiæ primigeniæ depressionem & persecutiones, cum hodierna ejus gloria, opumque & honorum abundantia, non immerito videri posse stationem illam sanctitate, hanc felicitate antistare; sed non posse à quoquam citra errorem & insaniam, centies ab ipsa Ecclesia damnatam, illos honores, & potestatis gloriæque radios pene regiæ, qua circumfulget, vituperari. *Ego enim, ut de meo sensu loquar, utrum Deo magis placeat hæc Ecclesiæ sua, quæ nunc cernitur exaltatio, quàm prior humiliatio, prorsus ignorare me fateor. Videtur quidem status ille fuisse melior, iste felicior. Assentior tamen Romanæ sanctæ Ecclesiæ, quam supra firmam petram ædificatam non dubito; credendaque quæ credit, licitè possidenda quæ possidet, credo.*

In Prolog. Libri 4.

XV. De cæteris Septentrionalium Gentium Præsulibus odorati aliquid fas erit, tum ex ipsa Germania, ad cujus se illi mores & leges conformarunt; tum ex Archiepiscopo Nidrosiensi in Norvegia. Hac ille se spe oblectabat, sceptrum ipsum & regnum Norvegiæ Ecclesiæ suæ obnoxium & clientelare esse, ex quo tempore Rex Magnus se regnumque suum devovisset beatissimo Regi & Martyri Olao, quod & hoc documento prodi & perpetuari voluit, ut post mortem cujusque Regis corona ejus ad tumulum B. Martyris perferretur: & in novorum electione Regum penes Archiepiscopum & Episcopos esset prærogativa suffragii, & jus primæ dicecdæ sententiæ. Anno 1273. minimè his assentiebatur Rex, unde & novo fœdere pepigit cum eo Archiepiscopus, utroque eo se jure abdicans, nec jus suffragii Episcopis incolume servans, nisi ubi stirps stirpi altera sufficienda in Regnum esset, cæteroqui Cleri libertate multis privilegiis communita.

Rayn. an. 1273. n. 19.

XVI. Quod ad Orientem pertinet de Antiocheno, & Hierosolymitano Patriarcha jam diximus suprà. Unum restat, quod hic ex Georgio Phranze addamus, ut dominia ad Episcopos quandoque devolverentur, utque ab illis susciperentur. Theodorus Despota ad extremas adactus angustias, Rhodum petiit, & Equitibus Rhodiis vendidit Spartanæ civitatis ditionem. Tumultuati sunt in Equites Spartani cives, & omnes prorsus interemissent, nisi illis Episcopus Spartanus inducias impetrasset, quo dilabi & in tutum se recipere possent. Tum cives Episcopum sibi eundem delegerunt in dominum temporalem. *Spartiatæ Principis nomine Episcopum sibi præesse, & ab eo utramque rem publicam civilem & Ecclesiasticam regi cupiunt.* At Episcopus terreni fastidio, & cœlestis justitiæ Principatus amore concitatus, Theodorum Spartæ dominio restitui fecit, suam Equitibus Rhodiis pecuniam refundi. L. 2. Chronici. c. 20.

CAPUT XXXII. *P. 4. l. 3. c. 21.*

De Regnis & Principatibus Ecclesiæ datis, ut in clientela essent Mariæ Deiparæ Virginis, B. Petri, vel aliorum Sanctorum, vel denique Pontificum, & Episcoporum, post annum Christi millesimum.

I. Deo, Beatis, Prælatis bifariam fit hominium pro summis Principatibus. Vel mera pietate, vel terris ab Ecclesia accipiendis. Quantum hic intersit discriminis.

II. Exemplum Regni Hierosolymitani & Principatus Antiocheni, cum primi utrobique Patriarchæ dominarentur.

III. Exemplum Regis Hungariæ, qui Regnum & ditionem omnem suam beato Petro & Ecclesiæ Romanæ obtulit, ut ipsi, & successores essent, non clientes, sed filii Ecclesiæ Romanæ. Eo summum Imperii & Regni jus adeo non enervatur, ut potius confirmetur.

IV. Exemplum Angliæ Regni. De denario beati Petri, oblatio ea erat, vel eleemosyna.

V. Ut Henricus II. & Joannes Sine-Terra dictus, voluerint in Pontificum jure & potestate Angliam esse.

VI. De Scotia, Anglia, an Papa fuerit Clientelaris.

VII. De jure Pontificum in regna Hispaniæ.

VIII. De regno Arragoniæ, & consertis illi Provinciis.

IX. De regno Portugalliæ, vectigali B. Petro & Papæ, Mariæ Deiparæ, & Abbati Claravallensi. Rex Hispaniæ vectigalis Ecclesiæ Cluniacensis.

X. Ex Petro Cluniacensi Abbate, olim Arvernia titulo Regni floruit, quæ à Regibus derelicta, à Comitibus oppressa, adjuta tandem & administrata ab Episcopis Claromontanis.

XI. Conglomerantur exempla alia complura, maximè Regni Poloniæ.

XII. Recentiora Bohemiæ, & Hungariæ exempla.

XIII. Exempla & insularum aliquot in Gallia.

XIV. Principum exempla alia, à B. Virgine, vel à Divo aliquo ditiones suas tenentium sub hominii fide.

XV. Exempla Principum, qui ut [illegible] Imperatori, à summo Pontifice Coronam sibi Regiam [illegible] vel ambiri voluere.

XVI. Elucidamenta nova aliqua, ad conciliandam summam & vere Regiam potestatem, cum ea obsequium, quo Vicario Christi & Successori Petri, tanquam Parenti spirituali exhibita fuere.

.I. Quæ ad calcem superioris Capitis perstrinximus exempla duo, Norvegiæ Regni

&

& Principum Antiochenorum; ex iis in hanc penè necessariò delabimus quæstionem, qui potuerint summi Principes & ipsi Reges hominia & sacramenta fidei præstare vel Ecclesiæ, vel Episcopis, vel beatis Cœlitibus, vel Deiparæ. Vel ex iis autem exemplis duobus emergit discrimen non obscurum, nec oscitanter pensitandum. Unius enim pietatis instinctu Magnus Rex regnum suum Ecclesiæ obtulit & subjecit Nidrosiensi, & Martyris Olai regio tumulo. At verò Antiochenus Princeps hominium Principatus sui & fidei sacramentum præstabat, multòque certiùs Gottofredus Bullionæus Hierosolymitanæ civitatis, ille Antiocheno, hic Hierosolymitano Patriarchæ; quòd duæ illæ urbes cum ingenti territorii sui tractu eorum Patriarcharum potestati & dominio subessent, antequam sacris nostris in Orientem expeditionibus, Hierosolymæ Reges, Antiochiæ Principes creati fuissent. Magna habet momenta hoc discrimen, ex quo & discrimen emergit aliud. Prioris enim classis Principes nihilominus summo utuntur in suis Principatibus jure, tametsi patrocinio se & clientelæ subesse profiteantur Dei, Christi, B. Mariæ Virginis, S. Petri, vel Cœlitis cujuscumque alterius, cujus Antistes vicem gerit & personam sustinet, cum et persolvitur hominium. Sed non ita forsan omnino habet, quando Præsules Ecclesiarum suarum prædia vel dominia, ex parte saltem Principibus conferunt sæcularibus, fide & hominio exhinc sibi & Ecclesiæ suæ devinctis. Hinc & tertium existit discrimen, quod nempe in prioribus exemplis, ubi refrixit illa pietas Principum temporalium, eosque pertædescere cœpit hominii & sacramenti præstiti, abstinuit Ecclesia ab iis obsequiis extundendis, non immemor utique in sui primordiis voluntarios hos fuisse honores. At non ita facilè relaxata sunt hominia secundæ classis. Utriusque discrepantia in aperto est. Regi molestus non fuit Archiepiscopus Nidrosiensis, ad exculpendum ab eo hominium, quando illum sensit ab eo alienatum, quod spontaneum id fuisset antiquissimi Regis suæ in Ecclesiam venerationis testimonium. At passus non est Antiochenus Patriarcha ab Antiocheno Principe exigi hominia & juramenta fidei subditorum, nisi ipsemet eodem officio Ecclesiam & Patriarcham coluisset. Vide ut ea de re Armeniæ Rex ad Innocentium Papam per-
Raynal. an. 1205. n. 37. scripserit. *Tanquam legitimus hæres receptus est à domino Patriarcha, &c. Patriarcha tanquam domino suo ligio junctis manibus ligium fecit homagium; quibus peractis Patriarcha dedit ei vexillum principale. & sancivit eum de corporali possessione civitatis, totiusque Principatûs. Et sic per Dei gratiam Princeps constitutus, ductus est ad Palatium principale, ubi fecerunt ei milites & clientes belligeri ligium homagium.*

II. Jam docuit nos Vuillelmus Archiepiscopus Tyri, simul ac Daimbertus creatus est Patriarcha Hierosolymitanus, Gottofredum Hierosolymitani regni, & Boamondum Principatûs ab eo Antiocheni investituram accepisse, id honoris & reverentiæ Deo à se impendi gnaros, quidquid ejus Vicariis
L. 9. c. 15. 16. 17. 18. & ministris impenderetur. *Hic Regni, ille Principatûs humiliter ab eo susceperunt investituram, ei arbitrantes se honorem impendere, cujus tanquam minister ille in terris vicem gerere credebatur.* Gratuitum illud erat hominium. Sed non tam Patriarchæ, quàm Deo redditum; atque adeo absolutum ab omni nexu. At non multò pòst repetiit Patriarcha à Rege Hierosolymitanam civitatem, & Joppem, ut quæ juris essent Ecclesiæ. Restituit eas Gottofredus, ea blanditus antè, ut eas sineret Patriarcha à se retineri, dum duas alias expugnasset. Miratur Tyrius tam asperas Regi à Patriarcha inflictas esse conditiones, cùm qui Gottofredum Regem elegerant Latini Proceres, nihil ejusmodi ab eo flagitassent. Nec dissimulat ille tamen jam olim Patriarcham positum fuisse dominio quartæ partis Hierosolymitanæ civitatis.

Post mortem Gottofredi, Hierusolymam restitui Patriarchæ omnino necesse erat, tum quòd ita convenisset, tum etiam quòd testamento id ipsum Gottofredus confirmasset. Nec tamen restituta urbs est. Hinc perspicis, cùm Gottofredus *homo* effectus est sancti Sepulcri, eique hominio sacramentum fidei adjunxit, tum summo Imperii jure eum quodammodo exturbatum fuisse. *Homo sancti Sepulcri ac* Idem l. 10.
noster effectus, fideliter se Deo ac nobis amodo militaturum spopondit. Verba hæc sunt Patriarchæ, sed non c. 4.
inde profecta est illa summi juris extenuatio, aut dehonestatio Regiæ amplitudinis, quòd hominii cultu sanctum Sepulcrum Christi prosecutus sit; sed ex eo quòd professus sit ipsemet caput Regni, urbem Hierosolymam ditionis esse Patriarchæ, nec nisi sub clientela ejus eam à se posse vel ad tempus retineri.

Qui Gottofredo fratri successit Balduinus Rex à Paschali II. Rescriptum elicuit, quo quascumque expugnaret in Saracenos civitates, eas Hierosolymitano Patriarchæ subjiceret. Verùm de potestate hoc spirituali capiendum erat. Unde & admonitus Pontifex hinc detrimenti non parum Antiocheno L. 11. c. 28.
Patriarchæ importari posse, si Balduinus urbes sub- 29.
jugaret Patriarchatus prisci Antiocheni: concessioni suæ arctiores limites adhibuit. Anno 1129. Stephanus Patriarcha Hierosolymitanus penè sopitam excitavit rursum controversiam: jam certè Hierosolymam sibi causatus restituendam, postquam Rex Ascalonem expugnasset. At cùm non multò pòst vi- L. 13. c. 25.
ta abiisset, veneno extinctum fama vulgavit, qua & Rex ipse suspicione & infamia aspersus est.

Suberat quoque Patriarchæ Antiocheno Antiochenus Principatus. Sacramentum fidei Patriarchæ Radulpho à Principe Raimundo persolutum est.
Spondens fide interposita, quod ab ea die in antea non L. . c. 13.
esset in consilio vel in facto, quod honorem, vitam aut membrum perderet, aut caperetur mala captione, sicut in forma exhibendæ fidelitatis continetur.

III. Nihil istiusmodi intervenit, ubi Stephanus Rex Hungariæ Regnum suum obtulit B. Petro, ut à Gregorio VII. Papa postea perscriptum est ad Salomonem Regem Hungariæ. *Regnum Hungariæ* L. 2. Ep. 13.
sancta Romana Ecclesiæ proprium est, à Rege Stephano 63.
olim B. Petro cum omni jure & potestate sua oblatum & devotè traditum. Præterea Henricus piæ memoriæ Imperator ad honorem sancti Petri Regnum illud expugnans, Rege victo & facta victoria, ad corpus B. Petri lanceam coronamque transmisit, & pro gloria triumphi sui illuc Regni direxit insignia, quò principatum dignitatis ejus attinere cognovit. Tum conqueritur Papa, quòd is Rex ab Imperatore beneficiarium & clientelare regnum se obtinere voluisset, cùm non dedisset nisi ab Ecclesia Romana. Sed cùm constaret, uno pietatis impulsu excitatum B. Stephanum primum Hungariæ Regem voluisse, ut regnum in clientela esset B. Petri, nullis omnino prædiis, nullis terris aut dominiis ab Ecclesia Romana acceptis in feudum: ideo & Gregorius quanquam Apostolicæ suæ Sedis jurium retinentissimus, ingenuè confessus est eam Hungariæ Regum subjectionem

non aliud magis, quàm obedientiam esse filialem, qua nihil decerperetur de summo & supremo regni jure. Cùm Regibus de splendore regni & nobilitate florentissima nihil ea eo deteri possit, quòd sint Ecclesiæ, & Ecclesiæ Romanæ filii. Audi Gregorium ipsum in Litteris ad Optimatem Hungariæ datis:

L. 2. Ep. 23.

Notum tibi esse credimus Regnum Hungariæ, sicut & alia nobilissima regna in propriæ libertatis statu esse debere, & nulli Regi alterius regni subjici, nisi sanctæ & universali matri Romanæ Ecclesiæ, quæ subjectos non habet ut servos, sed ut filios suscepit universos.

Quibus verbis pene singulis duo hæc expressissimè declarantur, 1. Eam Regum ad Pontificem subjectionem, & eam Regni oblationem ac donationem non aliò collimasse, quàm ut Ecclesiam sibi matrem, se illi filios profiterentur: *matri*: uti & Ecclesia Romana hos tum amplectebatur Reges, *ut filios*: quo communi officio tenentur Christiani Principes omnes in Ecclesiam, quæ eos ut amantissima mater tanquam filios amplexatur *universos*. 2. Adde eam Regum filialem sive subjectionem, sive obedientiam satis argumenti habuisse, ad prodendum nulli eos temporali superiori obnoxios esse potestati; tantum abest ut hinc obscuretur eorum summæ & absolutissimæ dominationis gloria. Is est nativus & germanissimus Gregorii Papæ verborum sensus, quæ modò adscripsi. Consentit verò hîc ratio experientiæ. Publicè enim contestantur summi Principes, nulli se terrenæ obnoxios esse potestati, ob id se summo Numini profitentur obnoxios, cujus ideo Pontificibus filialem pollicentur obedientiam. Constantissima etiamnunc res est, & certissima experientia, inter summos Principes, ejus aliquod Regnum esse & quidem summo jure, qui ejus obedientiam Papæ præstiterit. Nec plura Gregorius desiderabat à novo Rege Geisa.

Ibidem. Epist. 71.

Aperias, quæ tua sit devotio erga universalem matrem, qualiterve illi statueris obedire, sanctamque reverentiam exhibere.

IV. Cùm hic potissimùm Pontifex iniquis prematur suspicionibus, quasi supremo Regum juri subinfestus, hanc ab eo invidiam hinc & deprecari, & amoliri, cùm facile, tum peropportunum est. Per Nuntium suum à Vuillelmo Angliæ Rege idem Pontifex flagitari jussit sacramentum fidei & denarium sancti Petri, quo utroque munere prædecessores ejus functi essent. Censum hunc, sive eleemosynam exolvit Rex, sacramentum fidei penitus abnuit, rescripsitque Pontifici, ita sibi persuasum esse à nullo Majorum suorum persolutum fuisse.

Baron. an. 1079.

Legatus tuus me admonuit, quatenus tibi & successoribus tuis fidelitatem, & de pecunia quam Antecessores mei ad Romanam Ecclesiam mittere solebant, melius cogitarem. Unum admisi, alterum non admisi. Fidelitatem facere nolui, nec volo, quia nec ego promisi, nec antecessores mei antecessoribus tuis id fecisse comperio. Pecunia, &c. Nec molestus deinceps Regi circa illud juramentum fuit Pontifex, conscius ejusmodi obsequia Pontifices à volentibus suscipere, non exigere ab invitis.

Eum censum, seu denarium sancti Petri admonui utplurimum habitum fuisse ut eleemosynam, quam Reges Angliæ Romam destinarent, ad tuitionem B. Petri sibi conciliandam. Idem rursus nos docet Alexander II. Papa in Epistola ad eundem Regem data:

Epist. 8.

Anglorum regnum sub Apostolorum manu & tutela extitit, &c. Angli pia devotione respecta ad cognitionem Religionis annuam pensionem Apostolicæ Sedi exhibebant, ex qua pars Romano Pontifici, pars Ecclesiæ sanctæ Mariæ, quæ vocatur Schola Anglorum, in usum fratrum deferebatur. Eduardus Rex ipse sanctissimus assentitur piam hanc esse erogationem in Litteris ad Nicolaum II. scriptis: *Ego augeo & confirmo donationes, & consuetudines pecuniarum, quas habet sanctus Petrus in Anglia, & ipsas pecunias collectas cum Regalibus donis mitto vobis, ut oretis pro me & pro pace regni mei coram corporibus sanctorum Apostolorum.* Inter leges Ecclesiasticas ejusdem Regis ea legitur, qua percensentur ii, qui denarium hunc solvere compelluntur, eaque vocatur Regis eleemosyna. *Qui habuerit triginta denariatus viva pecunia, dabit* Cap. 10.
denarium sancti Petri ad vincula, &c. Quoniam denarius hic eleemosyna Regis est. Erat ergo ea quasi Collecta quædam generalis. Instabat Paschalis II. beato Anselmo Archiepiscopo Cantuariensi, ut eum Epist. 40.
censum vel denarium Petri colligi curaret, quòd Camera Apostolica magnis premeretur angustiis. *Scis enim quantis inopiæ circumvallemur angustiis.* Queritur idem Pontifex ad Henricum I. Angliæ Regem Epist. 105.
scribens, quod dimidium tantùm ejus eleemosynæ Romam sit transmissum. *Eleemosyna B. Petri ita perperam doloséque collecta est, ut neque mediam ejus partem hactenus Ecclesia Romana susceperit.* Nec ab his dissonabat Angliæ Rex, cùm suos ad Concilium Remense Legatos mitteret anno 1119. *Reditus ab anterioribus constitutos Romanæ Ecclesiæ singulis annis erogo.* A Matthæo Vuestmonasteriensi perhibetur Ina Saxonum Occidentalium in Anglia Rex Romæ exædificasse Ecclesiam B. Mariæ Anglorum, ad quorum sustentationem voluerit à singulis domibus singulos solvi quotannis denarios. *De singulis familiis denarius B. Petro & Romanæ Ecclesiæ mitteretur, ut Angli ibidem commorantes utile subsidium haberent.* Order. Vital. l. 12.

Nec nos tamen præterit Henricum II. Angliæ Regem, ut Alexandrum III. Papam sibi devinciret adversùs juniorem Regem Henricum filium suum, infandæ conjurationis ducem, ad eum perscripsisse, Reges Angliæ beneficiarios & feudatarios esse B. Petri, non posse autem Pontificem non ex officio suo patrimonium B. Petri tueri. *Vestræ* Baron. an.
jurisdictionis est regnum Angliæ, & quantum ad feu- 1173. n. 10.
dalis juris obligationem, vobis dumtaxat obnoxius teneor & astringor. Patrimonium B. Petri Romanus Pontifex spirituali gladio tueatur. Regnum sæpenumero suum prisci Angliæ Reges B. Petro obtulerant. Erat id insigne religionis documentum ad promerendam B. Petri tutelam & defensionem. Necdum tunc increbuerant leges feudorum. Ut de Pontifice benemereretur Henricus II. ad officia feudorum deflexit pias Majorum suorum oblationes, & contestationes obedientiæ filialis. Antequam in Angliam exscensionem faceret Vuillelmus Nothus, Pontificem percontatus fuerat, ut ejus consilio muniretur & authoritate. Alexander is erat II. qui eorentem incitavit, vexillo etiam misso ad belli auspicia. Unde Matthæus Paris: *Ne justam bellandi causam temeritas deformaret, ad Papam Alexandrum Nuntios destinavit, ut susceptum negotium authoritate Apostolica firmaretur. Unde Papa consideratis utrimque litigantium causis, vexillum Vuillelmo in omen regni transmisit.* Ubi etiam Henricus II. Hiberniæ debellandæ Idem.
consilium cepit, *consilium & favorem* ab Adriano IV. Papa ceperit, anno 1155. pactus denarium quoque B. Petri ei persolvendum ex omnibus Hiberniæ domibus. Assensus est Pontifex, dum Ecclesia illic Christi propagaretur, scripsitque ad Regem, Insulas omnes, quas Christi fides sua luce perfodisset, ad Ecclesiam Romanam pertinere, quod de si-

liali subjectione, & religiosa obedientia intelligi nil prohibet. *Sanè omnes Insulas, quibus Sol justitia Christus illuxit, & quæ documenta fidei Christianæ susceperunt, ad jus sancti Petri & sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, quod tua etiam Nobilitas recognoscit, non est dubium pertinere.*

Matthæus Vuestmon.

Cùm non facilè justitiæ color & species affingatur iis bellis, quæ gentibus quietis & innoxiis, vixque cognitis inferuntur: suadet ipsa ratio & sapientia, ut ea religionis veritati & parenti omnium fidelium antè approbentur: à quo re perpensa, illud pronuntietur, illud reapse curetur, ut ne ambitioni serviant ejusmodi expeditiones, sed pietati dilatandæ, & summi verique Dei cultui ac lumini barbaris Nationibus inferendo. Archiepiscoporum & Episcoporum Hiberniæ consensum author est Rogerius Pontifici ostensum fuisse, atque ita demum regnum illud Apostolica authoritate Anglo Regi confirmatum fuisse. *Authoritate Apostolica confirmavit illi regnum, & hæredibus suis.* His præstructis non prædo, sed Rex erat. In ipso historiæ suæ exordio testatum facit Vuillelmus Neubrigensis, Vuillelmum Nothum post debellatam Angliam, ut Principum justorum, non tyrannorum albo inscriberetur, ab Eboracensi Archiepiscopo voluisse Regio diademate se redimiri. *Tyranni nomen exhorrescens, & legitimi Principis personam induere gestiens, solenniter se consecrari deposcit.* Nihil scilicet in præteritis relinquitur, quo novis Principatibus authoritas arcessatur.

Sed nondum se hi Principes. Romano Pontifici addicebant, aut hominio, aut fidei sacramento. Primus Angliæ Regum Joannes Sine-Terra suorum omnium obstinata conjuratione solio excussus, desperavit redintegrari se Regiæ posse dignitati, nisi se, Angliam, Hiberniamque temporali subjiceret Ecclesiæ Romanæ & Pontificis dominationi. Hominium utriusque Regni præstitit, & fidei sacramentum exolvit anno 1213. Legato Pontificio, jussis successoribus suis eodem in posterum fungi obsequio. Inde Matthæus Paris. *Successores nostros & hæredes in perpetuum obligantes, ut simili modo summo Pontifici, qui pro tempore fuerit, & Ecclesiæ Romanæ sine contradictione debeant fidelitatem præstare, & homagium recognoscere.* Annuus census persolvendus erat septingentarum argenti Marcarum pro Anglia, trecentarum pro Hibernia. Gratulatus est Regi per Epistolas Innocentius III. quem & certiorem fecit, regno eum suo deinceps præpotentius quàm antea potiturum, ut in cujus solio non Regia tantùm, sed & Pontificia authoritate confirmaretur. *Ecce sublimius & solidius nunc obtines ipsa Regna, quam hactenus obtinueris, cum jam Sacerdotale sit Regnum & Sacerdotium sit Regale.* Et sanè Pontificia tunc potestate, & Barones Angliæ ad Regis obsequium revocati sunt, & receptui cecinere Franci, qui magna jam ex parte Angliam invaserant.

Innoc. III. Regest. 16 78 79. 130 131.

Si accuratius porro excutiantur Epistolæ omnes hujus Pontificis, & illæ ipsæ, ubi donationi assentitur, profiteturque Romanam Ecclesiam temporali jam dominatione Angliæ Hiberniæque gavisuram: illud comperietur, attentius & religiosius eum exigere à Rege & successoribus ejus illa ipsa obsequia, quæ & priùs exegisset, tuendæ Ecclesiæ, propugnandæ Ecclesiasticæ libertatis, obeundi strenuè officii ejus qui Episcopus sit Ecclesiæ exterius. Fateor ab Henrico III. Rege Joannis hujus filio exceptum fuisse Apostolicæ sedis Legatum ea assentatione, ex obsequendi vilitate, ea majestatis Re-

giæ meditata dejectione, ut hinc vehementissimè Barones Angliæ destomachati sint, si qua fides Matthæo Paris. *Adeo ut videretur quasi vestigia Legati adorasse, affirmans se tam in publico, quam in secreto sine domini sui Papæ, vel Legati consensu nihil posse de regno disponere, transmutare, vel alienare; ut non Rex, sed Feudatarius Papæ diceretur. His igitur & aliis deliramentis Rex omnium Nobilium suorum corda cruentavit.* Sed ad hæc Rex sua se sponte deprimebat, nihil istiusmodi expectante Legato. Nisi malis has interpretari artes, quibus & Legatum demereretur, & Barones Angliæ retineret in fide, à qua subinde lapsabant. Nec enim præclara illa indoles & Regiæ majestatis celsitudo Henrico deerat, qua Majorum ejus non pauci præfulserant. Usque adeo verò certum est, novam illam, quam Joannes subierat, Romanæ Ecclesiæ in Angliam dominationem, non in alto positam fuisse, quam in tributo mille argenti marcarum, ut cum in Concilio Lugdunensi anno 1245. multa expostularent Oratores Angli de sede Apostolica, de hominio & sacramento fidei verbum fecerint nullum, in tributum illud modò graviter conterrati, quòd Joannes Rex bellorum mole & tumultu oppressus subiisset, in quod denique Regni Comitia nunquam consensissent. *Gravamina Regis & Regni Angliæ proponens, conquestus est graviter, quod per Curiam Romanam extortum est tributum injuriosè nimis tempore guerræ à Rege Joanne, dum summa mentis angustia torqueretur; cui etiam manifestè contradictum fuit, & ex parte universitatis Regni reclamatum; quod talia nullo modo facere poterat, per os venerabilis Stephani Cantuariensis Archiepiscopi, quo non erat major tunc in Regno. In quod tributum nunquam Patres nostri consenserunt, &c.* Inducias poposcit Pontifex, & quo exulcerabantur Angli, id emendaturum iri recepit. *Postquam se Papa talia promiserat providè correcturum.* Anno 1292. apud Nicolaum IV. Papam intervenit Eduardus Rex, ut assentiretur censum annuum mille librarum Sterlingarum, qui pridem Ecclesiæ Romanæ pendebatur, posthac Ecclesiis Angliæ solvi. Non acquievit Pontifex. Anno 1317. Joannes XXII. Papa ab Eduardo Angliæ Rege poposcit hominium, sacramentum, censum quo se Rex olim Joannes & posteros obligasset. Rex censum persolvit, eoque se contentum fuisse silentio suo Pontifex significasse visus est.

Matthæus Vuestmon. *Rainald. n. 12. 13.* *Idem n. 48.*

VI. Flagitabat autem Rex idem ipse à Pontifice, ut Optimatum Scotiæ consilia confirmaret, qui ipsum in summum sibi dominum cooptabant, arbitrumque omnium de jure Coronæ Scoticæ dissensionum. Abnuit Pontifex, ne quid derogaret Juri Romanæ Ecclesiæ in Scotiam. *Nolentes aliquorum juri & specialiter juri, quod in ipso regno Romana habet Ecclesia, derogari.* Intercessit Bonifacius VIII. ne Rex Angliæ Eduardus I. Scotiæ Regnum sibi vindicaret; ad quem & rescripsit, Angliæ Regno obnoxiam nunquam fuisse Scotiam: sic professum esse patrem ejus Henricum Regem; semper Apostolicam sedem egisse cum Anglia & Scotia, ut cum regnis sejunctis; Scotiam denique juri subesse Romanæ Ecclesiæ. Pontificis nec argumentis cessere Angli, nec hortamentis; armis Scotiam subegere, cæde & cruore undique stagnante. Anno 1320. Scotiæ Rex Joannem XXII. Papam sibi conciliare conatus est adversùs Angliæ Regem: contestatus superiores Pontifices passos non esse, ut cuiquam Scotica Ecclesia, nisi Romanæ Ecclesiæ subesset. *Quod Romani Pontifices prædecessores nostri Scotorum regni Ecclesiam nemini voluerunt nisi Pontifici Romano subesse.*

Ibidem. *Con. Gener. To. 11 pag. 1399.* *Valsingh.* *Matthæus Vuestmon.* *Rainald. n. 37.*

P ij

Ab eodem Edvardo I. defecerunt Hiberni, durioris impatientes dominationis; monuerunt & Pontificem suæ hujus calamitatis, qui Regem per litteras hortatus est, ut refricaret memoriam earum conditionum, quibus Adrianus olim IV. Papa Hiberniam subjugandam permisisset Henrico II. Regi. Quo patet eo Hiberniam sedis Apostolicæ potestati obnoxiam fuisse, quo ipsi Pontifex Reges humanos & clementes præstaret. Refert Rogerius abnuisse Lucium Papam, ne Rex Henricus II. Hiberniæ Regno unum ex filiis investiret; at Urbanum III. anno 1186. id concessisse. Quæ Lucii voluntas non aliò spectare visa est, quàm ut ne Hiberniæ Regnum à Regno Angliæ sejungeretur, atque ita mitiores semper experiretur Reges.

VII. Quoad Hispaniam, permanarunt Epistolæ Gregorii VII. ad Christianos Principes omnes, quos ardor incenderet pius debellandorum in Hispania Sarracenorum: cæterum jamdiu esse aiebat ille quod Regnum Hispaniæ juri subesset Apostolicæ sedis; injussu suo nihil cuiquam acquiri posse: Comitem de Roccio secum pepigisse, ut eò arma inferret, & quæ perdomuisset, sub clientela & jure sedis Apostolicæ retineret; posse & alios sejunctim Principes eodem proficisci, & belligerari, dum eò consilia, eò arma sua converterent, ut eas plagas Christi fidei adjicerent, & legitima jura persolverent

L. 1. Ep. 7. sedi Apostolicæ. *Non latere vos credimus. Regnum Hispaniæ ab antiquo proprii juris sancti Petri fuisse: & adhuc pertinere. Comes de Roccio hanc concessionem ab Apostolica sede obtinuit, ut partem illam, unde Paganos expellere posset, sub conditione inter nos factæ pactionis ex parte sancti Petri possideret.* Non poterat vel uberior Nobilibus, vel splendidior aperiri campus ad gloriam, non inanem, sed solidam & religiosam, quàm ut Christiani nominis hostes in Hispania profligarent. Sed cœlestis Numinis oraculo & impulsu opus erat, ac justitiæ eos invitantis lumine, quod non aliunde opportunius allucere poterat, quam ex sede Vicarii Christi. In his verò si qua sibi & Ecclesiæ Romanæ Pontifices jura & obsequia reservabant, id ex eo fiebat, quod se & Ecclesiam minus sejungerent à Christo, cujus vicem gerebant. Si Principes his obsequiis acquiescerent, eaque obire deinceps non detrectarent, Christo victoriarum suarum Principi & authori id hominium, id tributum pendebant. Si postea fastidio nescio quo abhorrerent, & aversarentur, Pontifices amanter conquerebantur, nec ultrà molesti illis erant.

A specie veri non abhorret, ea sedis Apostolicæ jura in Hispaniam, de quibus hic meminit Gregorius: simillima iis fuisse, quæ hic ipsemet à Comite de Roccio exigebat, cùm Hispaniarum illi victoriarum fores panderet. Quo primum tempore, ineunte sæculo VIII. infuderunt se in Hispanias Sarraceni, needum usitata fuerant hæc sedis Apostolicæ jura in varias Orbis Provincias. Quatuor illis sæculis quæ post interlapsa sunt usque ad Gregorium VII. Urbes & Provinciæ bene multæ Hispaniarum ejectis Barbaris à Christianis Principibus expugnatæ sunt. Romani Pontifices, Antistites, Nobiles Occidentis universi complures eò quoque providentiam & industriam suam, arma, expensas contulere. Prope abest à vero, tum oblata fuisse Apostolicæ sedi ea jura & obsequia, quæ hic à

L. 4. Ep. 7. Gregorio VII. commemorata sunt. Si suspicabatur Pontifex ea sedis suæ jura Sarracenorum in Hispanias excursione anteriora fuisse, vitio utebatur humanitatis & humani ipsius generis, cui familiare, sed & innoxium est, rerum origines latitantes altius quam par est, & quam necesse est arcessere. Certè si antiquiora erant ea jura, cum & primus omnium ea prodiderit, nec plura de iis prodiderit Gregorius, nostrum non est ulterius quidquam pervestigare. Sed nostris ipsa suspicionibus aliquid forsan lucis ex infra dicendis accedet.

VIII. Cùm Tarraconensem civitatem Berengarius Barcinonensis Comes subactis Mauris expugnasset anno 1091 eam Ecclesiæ Romanæ addixit, sub annuo viginti quinque pondo argenti censu à se retinendam *Beato Petro ejusque Vicario dono Tarraconensem urbem cum omnibus quæ pertinent, &c. Ea deliberatione, ut teneamus hoc totum per manus B. Petri ejusque Vicarii, &c.* Epist. 6. 7. Ei dono assensus est Urbanus II. Episcopum Ausonensem in Metropolim transtulit Tarraconensem; ut Ausonensem retineret, ditiorem scilicet Ecclesiam, voluit: quo ruinas paulatim sarciret Tarraconensis, quæ annis 390. sub potestate jacuerat Sarracenorum. Ope & favore non deerat Pontifex, tum recipientibus, tum restaurantibus has urbes & Ecclesias. Religioni & Christo tota hæc militia serviebat. Ita ipso religionis impetu impellebantur Reges Principesque, ad victoriarum suarum fructus pulcherrimos Deo offerendos.

Petrus Arragoniæ Rex & Comes Barcinonensis, regna sua B. Petro & Ecclesiæ Romanæ dicavit, cùmque anno 1204. ipsius Innocentii III. Papæ manu coronari se voluisset, annuo censu & sacramento fidei, se suosque posteros obligavit: hinc sibi & hæredibus à B. Petro despondens, & ab Apostolica sede certissimam tuitionem. *Cupiens principali post Deum beati Petri & Apostolicæ sedis protectione muniri, tibi summe Pontifex Innocentii & per te Apostolicæ sedi offero Regnum meum, illudque tibi & tuis successoribus in perpetuum divini amoris intuitu constituo censuale, ut ego & successores mei specialiter ei fideles & obnoxii teneamur. Hoc lege perpetua servandum fore decerno, quia spero firmiter & confido, quod tu & successores tui, me & successores meos ac regnum prædictum Apostolica authoritate defendetis.* Raynal. an. 1204. n. 71 72. Admisit illum Pontifex in clientelam & tuitionem sedis Apostolicæ, uti & antea Sancium Regem patentem ejus, qui id exoraverat: Innoc. III. Regist. 16. Epist. 57. *Nos eadem benignitate, quâ Patris tui postulationem implevimus, tua quoque petitioni adesse curamus:* Raynald n. 56. Nec tacuit eos honores ad B. Petrum dirigi: *Se B. Petri Reges ministros & famulos recognoscant.* Ao. 1206. n. 34. Rex Arragonum id protinus significatum volverat, in Pontifice personam à se Christi spectari. 1213. n. 52 *Cùm corde credam, & ore confitear, quod Romanus Pontifex, qui est beati Petri successor, Vicarius sit illius, per quem Reges regnant, & Principes principantur, &c.* Perlecta est in Concilio Lugdunensi anno 1245. ea Regis Arragonum donatio. Concilio Lugdunensi II. anno 1274. affuit Jacobus Rex Arragonum, & ipsius manu Pontificis corona se Regni decorari voluit; sed repulsam passus est, cùm censum abnuisset, quem pater spoponderat. Audiendus hic Mariana: *Rediit in patriam iratus Pontifici, quod ipsius capiti regni coronam imponere recusasset, nisi vectigali persoluto, quod Petrus pater ipsius, quo tempore Romæ coronam susceperat, pendere quotannis pactus erat. Jacobo Regi indignum videbatur, Regnum Majorum virtute partum, cuiquam externo Principi esse vectigale.* L. 12. c. 21. L. 13. c. 22.

Postremis his verbis mirificè confirmantur quæ diximus, non occursare solitum Pontificem animo Regum Principumque, quam ut Christum ipsum. Itaque religiosa ea erant obsequia & vincula, quibus ita se innectebant, ut ne suspicarentur quidem

temporali suæ summæ dominationi quidquam decessurum, si Deo, si Christo, si Vicario ejus subjicerentur. Est quidem jamdiu Pontifici & Apostolicæ Sedi temporalis dominatio & Principatus terrenus; sed ejus à Principibus & Regibus, qui se ejus tuitioni committebant, ratio habebatur nulla, spiritali ejus authoritati se subjici, ab ea se defendi percupiebant, ut quæ intima sit & innata, propriaque Pontificatûs. Sed ubi primùm Reges Pontificem sibi objecerunt, ut unum aliquem ex Principibus temporalibus, ut in hoc Jacobo Arragonum Rege manifestum est: jam tum alieno cœpere esse animo, & à censu, sacramento atque hominio abhorrere, quibus eos sui illigarant Majores. A Jacobo Rege repulsam passus Gregorius X. nihil præterea tentavit: à coronando Rege abstinuit, qui & ipse abstinuit vicissim ab urgendo Pontifice. Usque adeo certum est, quantiscumque se successoresque suos hi Reges devinxissent obligationibus, ut eo cultu Sedem Apostolicam prosequerentur: alia mente semper tamen repositum fuisse, ab ipsa sui origine voluntarias eas fuisse oblationes, nec molestiùs jam, aut importuniùs urgendas. Usque adeo denique certum est, etsi Alexandro II. Gregorio VII. Urbano II. curæ fuerit, & si quibus aliis, ut Principes monerent, eorum Principatus hominio vel censu aliquo teneri in Sedem Apostolicam à Majoribus desponsu; suspensis tamen in his progressos esse semper vestigiis, nec negotium facessivisse detrectantibus.

IX. Innocentii quoque III. & Sedis Apostolicæ tuitioni subjici se voluit Alphonsus Rex Portugalliæ; cui confirmatum est à Pontifice, quod avo ejus Alphonso ab Alexandro III. concessum fuerat, ne quis Princeps alius Christianus in ea posset invadere, quæ ipse perdomitis Sarracenis sibi subjecisset.
Regest. 15. Epist. 24. Regest. 14. Epist. 59.
Sub nostra protectione suscipimus regnum Portugallensis, & omnia loca quæ de Sarracenorum manibus eripueris, in quibus jus sibi non possunt Christiani Principes circumpositi vindicare; ad exemplar felicis memoriæ Alexandri Papæ, qui hoc avo tuo concessisse dignoscitur, &c. Hæc hæredibus tuis duximus concedenda, eosque super his quæ concessa sunt, pro injuncto Apostolatûs officio defendemus. Atqui ut subesse B. Petri patrocinio id Regnum testatum fieret, annuo censu duarum auri marcarum constrinxit se Rex. *Ad indicium autem quod prædictum regnum B. Petri juris existat, statuisti duas marcas auri singulis annis nobis nostrisque successoribus persolvendas.* Alfonsi hujus parrem Alexander II. Papa Regem creaverat. Princeps is erat stirpis Gallorum Regiæ, & familiæ
L. 7. c. 6
Burgundiæ Ducum, à quo subacta fuerat Lusitania, ejusque census annuus ex Roderico Eugenio III.
L. 10. c. ult.
oblatus. Ab Eugenio ipso III. censet Mariana Regio nomine donatum primò fuisse Alphonsum. Regis ipsius diploma publicavit Baluzius anno 1680.
Baluz. Miscel. Tom. 1. p. 220. 221.
editum, & à Lucio II. susceptum, à quo nec aliud exprimitur, quàm patrocinio B. Petri & Ecclesiæ Regem regnumque tutum fore. Huic Chronologicæ quæstioni enodandæ non immoror, ut quæ à nostro aliena sit instituto.

Satius est hîc referri quod suggerunt Annales Cistercienses ad annum 1141. quòd eodem rursus anno idem Rex Alphonsus clientem se professus sit beatæ Mariæ de Claravalle, sub annuo censu. *Et quia jam me & omnia B. Petro & ejus successoribus vectigalem constitui, cupiens & nunc beatam Dei Genitricem apud Deum habere Advocatam, de consensu vassallorum meorum, qui absque adjutorio externo me in Solium regium constituerunt, meipsum, regnum meum, gentem meam, & successores meos sub B. Mariæ de Claravalle tutelam, defensionem & patrocinium constituo; mandando omnibus successoribus meis, ut singulis annis Ecclesiæ B. Mariæ de Claravalle in Diœcesi Lingonensi in regno Franciæ tribuant in modum feudi & vassalitii quinquaginta marabitinos auri probati.* Illud quidem jubebat his Regibus Portugalliæ, ut Feudatarii & Tributarii essent B. Petri, & B. Mariæ Claravallensi, atque ità & Abbatis hujus Cœnobii: at totum illud ad spiritalem referebatur subjectionem, ut de temporali jure summo nihil penitus deperiret. Eccujus enim in mentem illud veniret, ut regnum à temporali dominatione Abbatiæ & Abbatis Claravallensis penderet? Charta ipsa quæ Annalibus Cisterciensibus loco suprà laudato intexta est, abundè testatur, censum Portugalliæ Abbates Claravallenses, instar eleemosynæ suscepisse. Ubi desinente superiore sæculo, spetarunt Abbates Claravallenses ad se devolutum esse regnum Portugalliæ ob censum non persolutum, risu magis quàm rationibus hæc eorum spes ejecta est; tom enim id extudit necessitas, ut omnes intelligerent has priscorum Lusitaniæ Regum obligationes religiosas, premi & urgeri tam vehementer non posse, nec ad temporalis dominationis imminutionem trahi posse.

Sedis quoque Apostolicæ jura in Lusitaniam tum proposita fuere, cùm legitimi ejusdem Regum stirpis hæredes masculi defecissent: sed nec Sedis Apostolicæ jura multum momenti habere [illegible] quidem visa sunt. Si Marianæ satis perpensa & explorata fuisset hujusmodi regnorum subjectio, non id, ut reor, illi excidisset, eodem tempore propulsasse Hispaniam, hinc Germanorum Imperatorum, hinc Gregorii VII. spem, illam sibi subjicere gestientium. Prima illa subjectio funditus evertisset summum Imperium Hispaniæ Regum, qui posthac Germanis Imperatoribus obnoxii fuissent. Unde nec ai unquam Reges Hispani assensi fuisse memorantur. At subjectio spiritalis sub Romano Pontifice
Mariana. L. 9. c. 5. & 7.
nihil obstrepit summo regnorum juri temporali. Unde & Pontifici atque Ecclesiæ subjiei se cum suis regnis testatum fecere complures Hispaniarum Reges, iis documentis, quæ utrique subjectioni communia sunt, spiritali & temporali, hominiis, sacramentis, annuo censu. Quin & Mariana non multò pòst confitetur, Ramirum Arragoniæ Regem sibi successoribusque suis tributum Papæ solvendum indixisse. *Sedi Apostolicæ in primis & maximè deditus fuit; prorsus ut regnum, seque & liberos Romanis Pontificibus obnoxios vectigalesque fore lege in æternum voluerit & sanxerit.*

Nec soli Claravallensi Abbatiæ tributarii fuere Reges. Eodem se nomine venditare potuit Cluniacensis. Teste cum primis locuplete utar Petro Venerabili Cluniacensi Abbate, qui author est Alphonsum Regem Hispaniarum, vestigia parentis sui legentem, Monachis Cluniacensibus solvisse censuum annuum ducentarum amplius auri unciarum. *Magnificentissimus & famosus Rex censualem se,*
De Mirac. L. 1. c. ult.
regnumque suum Christi pauperibus ejusdem Christi amore fecerat, & tam à se, quàm à patre suo Fredelanno constitutum censum ducentas auri uncias singulis annis Cluniacensi Ecclesiæ persolvebat. Ne cogitatio quidem illa cadere poterat in potentissimum Regem, si tributarius fieret Monachis, Christi paupertatem amplectentibus, posse illos arrogare sibi summa ipsa regnorum suorum jura, aut ipsa regna aliquando sibi vendicare, si masculi hæredes jam

nolli essent, aut census non esset persolutus.

X. Non mihi tempero, quin luculentissimum illud prorsus ex eodem Petro Abbate Cluniacensi hic saltem interseram, quanquam superioris Capitis argumento accommodatius. Satius omnino est hic inseri, quàm præteriri, quanquam finitima sint horum Capitum argumenta. In Epistola ad Eugenium III. scripta Pontificem certiorem faciens de negotio quod sibi ab eo delegatum fuerat, narrat Petrus Provinciam Arverniam eo tempore calamitosissimo, quo Caroli Magni Regia stirps concidebat, à Regibus neglectam, à Comitibus divexatam, ad Ecclesiæ tuitionem confugisse, & ab Episcopis administratam fuisse, Principum tunc munia obeuntibus. *Alverniam regnum fuisse multis notum est. Hujus tota penè cura deficientibus Regibus, Comitibus magis Christianum populum infestantibus, quàm defensantibus, ad justum & lene regimen Ecclesiæ jam à longo tempore conversa est. Huic soli deficientibus, ut dixi, Principibus, vel infestis, huc usque innixa est, sub hac se tutam & securam mansisse gavisa est. Episcopi enim qui ante istum terræ illi jure Ecclesiastico principati sunt, & quod suum erat, juxta sibi datam gratiam impleverunt, & quod Regum & Principum fuerat in defensando Ecclesiam, juxta quod licuit, suppleverunt.* Addit Petrus, Episcopo Claromontano cessante clavum regere ejus Provinciæ, & nec spiritalem jam ejus, nec temporalem administrationem gerente, calamitatibus eam luctuosissimis immersam absorptamque penè fuisse.

L. 6. Ep. 23.

Ex his validè confirmantur, quæ à nobis astructa sunt superiùs. 1. Cadente Caroli Magni prosapia, exoriente Hugonis Capetii stirpe, & necdum satis confirmata, ebullisse novos Principatus, tum civiles, tum sacros. 2. Comites & Duces ex temporariis Præfectis perpetuos suo tum marte evasisse, & tam impotenter ea potestate usos esse, ut tunc vehementissimè propendere cœperint populi, ad Clericos sibi dominos & Principes accersendos. 3. Non Prælatos ipsos sua sponte venisse, aut irruisse in hos Principatus, sed à populis accitos, ut longa Comitum & Præfectorum sævitia fatigati, ad Pastorum suorum sollicitudinem confugerent, & in eam se veluti portum reciperent. 4. Ea Episcoporum dominatio temporalis à spiritalis ingenio, humanitate, charitate non recedebat, verè nimirum Episcopalis. *Episcopi terræ illi jure Ecclesiastico principati sunt, &c. Quod Regum vel Principum fuerat in defendendo Ecclesiam, juxta quod licuit, suppleverunt.* 5. Dilapsa hæc tandem Episcopis esse dominia, ubi & ipsi ab illa, quæ hæc sibi pepererat, dilapsi sunt humanitate, charitate, vigilantia indefessa.

XI. Sed hinc universim illud existit, spontaneam illam observantiam, qua se civitates Episcoporum committebant sive tuitioni, sive dominationi temporali diuturniorem non fuisse, quàm ipsorum incredibilem quandam sapientiam, ut par est, & charitatem, & honorum, bonorumque terrenorum omnium contemptionem. Innumera sunt & alia id genus exempla in Annalibus Ecclesiasticis disseminata, præter ea quæ superiùs allegata sunt. Innocentius III. Ducem Poloniæ in tuitionem admisit Sedis Apostolicæ anno 1211. sub censu quatuor marcarum quarto quoque anno. *Promitto Romanæ Ecclesiæ omnimodam fidelitatem, & me paratum in defensionem Ecclesiarum.*

Rainal. an. 1208 n 18 1202. 33. 40 1211. n. 23. 1217 n. 48. 1218 n 71 1219. n 44 1220 n 14 1222. n. 40 1223 n 51 1232. n. 4

Anno 1219. & 1223. Rex Monæ Insulæ regnum suum Honorio III. subjecit sub annuo censu, hominio & fidei sacramento. Anno 1220. in Dania à Legato Pontificis intentata iis excommunicatio est, qui molirentur aliquid in id regnum, quod Apostolicæ subesset clientelæ. *Regnum Daniæ ad Romanæ Ecclesiæ jurisdictionem noscitur pertinere.* Censum ab annis quinque cessantem anno 1222. idem Honorius III. accepit. Anno 1232 Gregorius IX. concessit Neophytis Gothlandiæ populis, ut nec Daniæ, nec Sueciæ Regibus subessent, sed Episcopo suo, dum in Christiana & Catholica fide immoti starent. *Ad ea verò jura quæ persolvere tenentur indigenæ de Gotlandia per omnia perpetuò tenebuntur Episcopo suo, suisque Prælatis annuatim persolvenda; ita quod nec regno Daciæ, nec Sueciæ subjicientur. Perpetuam enim eis indulsimus libertatem, quandiu eos apostatare non contigerit.* Anno 1246. Innocentius IV. cum Rege Norvegiæ dispensavit, ut quamvis justo conjugio natus non esset, Regnum id tamen & retineret, & ad posteros transmitteret. Edidit Baronius ad annum 1062. Epistolam Alexandri II. Papæ, à Suenone Daniæ Rege censum reposcentis, quem Majores ejus polliciti essent. Anno 1251. Princeps Lithuanorum tuitioni se commisit Innocentii IV. Episcopos ab eo & Apostolicos deposcens Concionatores, ad idololatriam sua ex ditione profligandam. Anno 1255. Regia illum corona decoravit Alexander IV. concessitque ut circumpositas gentes sub jugum mitteret armatus, mox postea Christi jugo subjiciendas. Anno 1285. plures scripsit in Poloniam Litteras Honorius IV. ut censum exprimeret Ecclesiæ Romanæ desponsum. Fidem facit Ditmarus jam inde ab anno 1013 Duces Poloniæ annuum censum Romanæ Ecclesiæ caolvisse. Petiit & accepit hunc censum Gregorius VII. marcarum argenti centum; sciteque observatum est à Baronio, monumentum id fuisse Polonorum pietatis, qua fungi voluissent in B. Petrum, ubi primùm fide Christiana initiati fuere. *Erat census iste ab exordio, ut apparet, Polonorum gentis conversionis, pietatis ergo, promissus annis singulis Principi Apostolorũ, & ejus loco persolutus ipsius successori Romano Pontifici.*

Rainal an. 1246 n 33. 1251. n. 44. 1255 17 58 1285. 72.

Baron. an. 1. 2 3.

Ejusmodi certissimè fuere exordia horum sive censuum, sive hominiorum, sive fidei sacramentorum; sive cùm Angli à B. Gregorii discipulis ad fidem Christi primùm adgregati sunt. Sive dum Lusitani per Principem Gallicæ gentis à Sarracenorum servitute subducti sunt; sive cùm Reges Arragoniæ vel Principes Barcinonenses de iisdem Sarracenis nobiles reportavere victorias. Sive dum Dani, Sueci, Lithuani, Poloni Christo primum nomen dedere: non sine magno semper Romani Pontificis adjumento, & flagrantissimo charitatis Apostolicæ æstu in gentes suo ovili accrescentes, & harum vicissim in B. Petrum & in summum Christiani nominis Pontificem ingenti veneratione. Hinc instinctus illis quodammodo insitus, ut insigni aliqua oblatione & dono colerent primum & principem Christianæ fidei propagatorem. Sed donum illud erat pietatis, *pietatis ergo*, ut aiebat Baronius. Ubi veniam fecit Benedictus IX. Principi Casimiro, Cluniacensi Monacho, & Diacono, ut Poloniæ regnum administrare & uxorem ducere posset, censum etiam ille & quandam capitis Capitationem, sed ut memoris animi, & pietatis tessera ea esset, *in signum præstiti beneficii*, ut ait Longinus, Historiæ Polonicæ Scriptor. Feudatariam quidem & tributariam Ecclesiæ Romanæ vult Longinus hinc fuisse Poloniam, sed totum revolvebatur in hoc unum tributum pietatis. *Ab eo tempore regnum Poloniæ factum est Romanæ Ecclesiæ, imò Vicario Jesu Christi sum-*

Baron. an. 1041 n 11. 1045 n 2. 1080. n 13.

mo Pontifici feudale & tributarium. Subalieni ab eo erant primùm Poloni, sed nonnisi ob perpetuam & irrevocabilem necessitatem ejus denarii pendendi. *Videbatur census iste, qui denarius sancti Petri vocabatur, primùm Polonis difficilis atque gravis, utpote qui secum perpetuam trahebat in Polonos obnoxietatem.* Vox ipsa Denarii eleemosynam prodit. Idem prodit & dispensatio, ac dispensandi causa, ad pietatem spectans. Feuda & tributa, census & hominia alio, nempe religioso sensu capiuntur, quando quis Vicario Christi obligatur. Vicario enim Christi spirituale Imperium est, quà Vicarius Christi est. Anno 1180. cùm Casimirus Poloniæ Rex Regias edere meditaretur Constitutiones, ab Alexandro III. Papa Apostolica eas authoritate confirmari voluit, sed nihil hîc fuit, quod temporalem redoleret subjectionem.

Nec præteriri fas est quod observat Longinus, in nova quadam exactione Denarii sancti Petri ea omnibus Polonici regni Provinciis. Compendiosissimum id ait ille existimatum esse Reipublicæ Polonicæ, quòd cùm ejus Provinciæ aliquæ usurpatæ fuissent à vicinioribus Principibus, qui non usurpatas eas à se, sed justo dominio semper possessas jactabant; Polonici eas esse regni demonstrabatur ex denario B. Petri, quem annuum persolvebant. Anno 1317. Joannes XXII. Papa denarium B. Petri ab Anglis exigebat, ut ea Regesto Epistolarum hujus Pontificis evincitur. Quo ex eodem constat eundem denarium pendi eo ævo solitum adhuc fuisse à Suecis, Danis, Norvegis, Polonis. At omnibus illis regnis persuasissimum tunc erat dependi à se tributum pietatis & religionis, denique oblationem, qua colerent Deus, eleemosynam, qua pauperes levarentur. Cùm anno 1319. Polonia ab hostibus vastata obtritaque fuisset, & lumen ipsum Regiæ Majestatis extinctum, dari tandem cœpit opera, ut ea reviviscerer. Intercessere Bohemi, Poloniam Bohemiæ obnoxiam & tributariam professi. Controversia tandem disceptata est coram Joanne XXII. Papa, approbantibus Polonis, nunquam Regnum suum cuicumque Regno alii obnoxium fuisse, & hoc invictissimo argumento id efficientibus, quod immediatè subesset summo Pontifici, eique censum penderet annuum. Vide ut de ea re idem Pontifex ad Archiepiscopum Gnesnensem perscripserit. *Tam vos per Episcopum & litteras, quàm idem Episcopus per se ipsum cum multa nobis instantia supplicastis, ut cùm Regnum prædictum esset nobis & Ecclesiæ Romanæ nullo mediante subjectum, & in signum subjectionis ejusmodi census, qui denarius B. Petri vocatur, nobis & eidem Ecclesiæ annis singulis deberetur,* &c. Adeo non ergo hic pietatis census, & hæc ad Apostolicam sedem subjectio temporalem subjectionem invehebat Reipublicæ Polonicæ; ut contrà hinc proderent summum ejus jus & summum imperium, nulli præterea terrenæ potestati obnoxium. Toto etiamnunc Christiano orbe res adhuc ita comparatæ sunt, summo ia demum jure Principatum, non precario possidet, qui ejus obedientiam filialem Papæ præstitit.

Raynal. an. 1317. n. 49. 1319. n. 2.

Anno 1331. voluere Stetinenses Duces Principatus suos jure feudi & beneficii à Joanne eodem XXII. tenere, præstito illi fidei sacramento. Anno 1344. Ludovicus de Hispania Comes Claromontanus à Clemente VI. impetravit facultatem subjugandi Insulas Fortunatas, quarum & Rex inauguratus est ab eodem Pontifice, à quo habiturum se recepit regnum, feudi nomine, homagio ligio, & censu annuo quadringentorum auri florenorum. Ubi eminet perspicuus & perpetuus ille quasi instinctus, aucupandi colorem aliquem & titulum justum, & à cœlo approbatum, ad ineundum regnum, & ad indicendum bellum iis, qui nec lacessiverint unquam, nec obnoxii hactenus fuerint. Anno 1458. Despota Rasciæ, vel Rex sine prole excedens, Principatum suum Romanæ transcripsit Ecclesiæ. Ex quo non absurdè conjicitur censualem illi antè fuisse, quando id tum pervagatissimum erat.

Raynal. ann. 1331. n. 24. 1344. n. 49. 1458. n. 18.

XII. De Hungaria ante diximus, sed supersunt pauca, quæ præteriri nefas sit. Anno 1232. Andreas Hungariæ Rex ad Prænestinum Cardinalem Sedis Apostolicæ Legatum per litteras significavit, Beatum Stephanum Hungarici Regni conditorem, noluisse suo marte, & propriæ cupiditatis impetu Regiæ Majestatis insignia invadere, persuasum cælestibus auspiciis, Deique nutu opus esse, ut quis ad ejus amplitudinis fastigium enitatur. Hinc à Dei in terris Vicario Regia illum corona cingi voluisse. *Qui ad Regni Solium authoritate propria noluit sublimari, sciens scriptum, quod nemo assumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo. Et ideo non à quolibet, sed à Vicario Jesu Christi & Petri beatissimi successore assumpsit Regni diadema.* Nec ingenua illa confessione detrahebatur quidquam de splendore summi imperii, quod & certissimum erat ipsi Gregorio IX. cujus Legatum agebat Prænestinus. Cùm enim anno 1240. ad Georgiæ Regem litteras daret Gregorius, conceptis verbis illud affirmavit. Subjectionem eam & observantiam, quam Sedi Apostolicæ Reges præstarent, in incrementum potiùs, quàm in injuriam & damnum cedere supremæ eorum dominationis: cùm tantò æquius sit Reges hominibus dominari, quantò impensiùs ipsimet summo omnium dominatori Deo obtemperant. *In hac quidem obedientia nullius quantumcumque potentis imperium, nullius honor Regis minuitur; sed ex hac omnium potestas & libertas augetur. Quia illi dignè populorum præsunt regimini, qui sicut ipsi alios præcellere cupiunt, sic divinæ student excellentiæ famulari.*

Raynal. an. 1232. n. 51. 1240. n. 41. 1279. n. 31. 1291. n. 47. 49.

Anno 1179. confessus est & Ladislaus Rex, eo consilio Stephanum Regem regio se diademate ornari à Papa voluisse, ut & ipse, & successores eo vinculo magis constringerentur ad Catholicæ fidei observantiam indeflexam. *Et ut Principatum fidei in sacrosancta Romana Ecclesia consistere demonstraret, non à se, vel ab alio, sed à Romana Ecclesia matre omnium & magistra regni diadema revelatione divina meruit obtinere, ut ab eo quasi quodam capite principali dona sua in omne corpus defunderet lux divina.* Cùm anno 1291. cœpisset Rodolphus Imperator Hungariam invadere, eaque jam Albertum filium investisset, ut ea jam in feudum Imperii cederet, intercessit his innovationibus Nicolaus IV. Papa & Rodolphum commonuit, Hungariam immediatè semper subjectam fuisse Apostolicæ Sedi. Itaque immediata in hac ad sedem Petri subjectione ea vis inerat & libertas, ut ejusmodi Principes nulli præterea terreno Principi subesse possent. Anno 1301. Bonifacius VIII. toto authoritatis suæ pondere connixus est, ut Bohemi Regis consilia everteret, Hungariam sibi subjicere molientis. Anno 1308. confessi sunt Hungari, quem ipsi elegissent Regem, eum à Papa confirmari debere, & coronari ejus authoritate. Anno 1448 conquestus est Callistus III. Papa, quòd in electionibus Regum Bohemiæ & Hungariæ tum nulla haberetur ratio Sedis Apostolicæ, cujus ea Regna sint speciali jure. *Cùm regna*

Raynal. an. 1301. n. 8. 10. 1308. n. 25. 14 8. n. 10. 1478. n. 73.

Hungaria & Bohemia peculiarius sint beati Petri: Agebatur tunc de Georgio Podiebracio in Regem Bohemiæ electo, qui Hussitarum errores combiberat. Ei malo occurrebat Pontifex. Et sanè ut ne adversarium experiretur Pontificem Georgius, fidei Catholicæ rursus se tum adglutinandum, & in unitate atque obsequio sedis Apostolicæ perseveraturum recepit. Qui tamen fidem fefellit. Anno 1479. Regina Busniæ Regnum suum Papæ legavit.

Jacobus Card. Papi. Epist. 679.

XIII. Una superest quam paucis attingamus Francia, cujus regni supremum jus, & nemini nisi Deo obnoxium temporale Imperium, ita certum & inconcussum semper fuit, ut ne in controversiam quidem trahi potuerit. Nec ullius tamen usquam regni tanta fuit in Apostolicæ sedis venerationem propensio, aut effusior beneficentia. Anno 1081. Bertrandus Provinciæ Comes Gregorio VII. sacramentum fidei præstitit, Principatumque suum successorumque ejus clientelæ subjici deinceps voluit. *Pro remissione peccatorum meorum & parentum meorum offero, concedo, dono omnem honorem meum omnipotenti Deo, sanctis Apostolis Petro & Paulo, & domino meo Gregorio Papæ VII. & omnibus successoribus suis, ita ut quidquid placuerit deinceps domino Papæ, de me & de toto honore meo sine ullo contradicto fiat.* Quibus verbis patet has fuisse spiritales hostias Deo oblatas, Petro, Pontifici; nec eo sacrificio, quod Deo & Principi ejus ministro offerretur, Regnorum aut splendorem obscurari potuisse, aut extenuari potentiam. Cùm idem Gregorius VII. suos in Galliam ablegaret Legatos, præcepit, ut Gallos hortarentur, ad denarium beato Petro persolvendũ; Etenim jam olim Carolum Magnum constare generales Collectas fieri curasse apud sanctum Ægidium, ad Anicium & ad Aquisgranum, ut pecunia hinc corrogata Romam mitteretur. *Dicendum est omnibus Gallis, & per veram obedientiam præcipiendum, ut unaquaque domus saltem unum denarium annuatim solvat beato Petro, si eum recognoscunt Patrem & Pastorem suum more antiquo. Nam Carolus Imperator, sicut legitur in tomo ejus, qui in archivo Ecclesiæ beati Petri habetur, in tribus locis annuatim colligebat mille & ducentas libras, ad servitium sedis Apostolicæ, id est, Aquisgrani, apud Podium sanctæ Mariæ & apud sanctum Ægidium: excepto hoc quod unusquisque propria devotione offerebat.* Cùm apud Pontifices ipsos in confesso sit, Franciæ Regnum nulli omnino temporali subjici Principi, nisi Regi suo: quod & in Decretalibus sancitum est ab Innocentio III hinc facilè colligitur, illum Petri denarium quem Gregorius VII. deposcebat, nihil subjectionis temporalis regno importare potuisse. Oblatio erat ea & eleemosyna, quæ jussu & hortatu Caroli Magni toto regno erogabatur.

Baron. ann. 1081. n. 33

L. 8. Ep. 23

Anno 1375. Carolum VI. Galliæ Regem per literas commonuit Gregorius XI. Papa, ut dominium & sacramentum fidei sibi solvi juberet à Carolo filio ejus Delfino, ob aliquos Delfinatûs tractus, quorum penes Apostolicam sedem esset summum dominium. Anno 1462. Ludovicus XI. Rex sedem Apostolicam donavit Comitatibus Valentino & Diensi, quorum postremus Comes à nepotibus & hæredibus suis in carcerem contrusus, iis Galliæ Regem donaverat ea cautione, ut hi Comitatus ad sedem Apostolicam devolverentur, si eos Rex nepotibus aliquando suis transcriberet. Atqui exhæredibus nepotibus eas ditiones restituerat Carolus VII. Rex. Ludovicus ergo XI. testamenti tabulis obsecutus, eos Comitatus Pio II. restituit, & quidem summo eum dominio, nec hominio, nec sacramento fidei retento. Vicissim Pontifex cessit castris & terris, quæ his obnoxiæ essent in Gallia. Anno 1483. Senatus Gratianopolitanus Comitatus eos regno Franciæ reddidit. Sixtus IV. ad Ducem Borbonium rescripsit, ut de eo sarciendo damno admoneret. Anno 1486. Innocentius VIII. Carolum VIII. Regem interpellavit, ut Comitatus ii Romanæ redintegrarentur Ecclesiæ. Electi sunt Cognitores, sed tandem aliquando Alexander VI. Comitatus Regi dimisit, vicissim ab eo remuneratus, ut par erat, effusa & in Pontifices proximos Regia munificentia.

Rainal. an. 1375. n. 29. An. 1462 n. 35.

Idem. n. 43.

Quoad Comitatum Venaissinum Ludovicum IX. Regem & Comitem Tolosanum Gregorius IX. certiores fecit, eum sibi commendatum esse, nón proprium, donec liqueret plenius cujus juris esset. Sed fœdere inito Lutetiæ anno 1228. cessit beato Ludovico Regi Tolosanus Comes, quidquid in Regno Franciæ cis Rodanum obtinebat, & Legatis Papæ cessit, quidquid de Terris Imperii obtinuisset ultra Rhodanum. *Terram autem quæ est in Imperio ultra Rodanum, & omne jus, si quod ipsi Raymundo competit, vel competere posset in ea præcisè & absolutè quitavit dicto Legato, nomine Ecclesiæ in perpetuum.* Sed cùm eo fœdere posteriores sint Gregorii IX. Epistolæ, hinc conjicitur in ancipiti rem tum adhuc fuisse post istud fœdus; quanquam ambigi non possit, quin possessio fuerit penes sedem Apostolicam ab anno 1273. quo Philippus Audax Rex eum Principatum restituit Gregorio X. qui per litteras ei & gratulatus est, & gratias egit.

Epist. 24. 56. 30.

Conc. To. 11. pag. 413.

Du Puy des Droits du Roy. p. 408.

XIV. Nequaquam id mihi quidem propositum fuit, ut prolixius enumerarem, vel ostentarem Principatus, qui vel Ecclesiæ Romanæ, vel Ecclesiis aliis dono dati plurimi & opulentissimi sunt. Sed cùm instituti mei esset persequi oblationes sacras, non potui eas in præteritis dimittere, quæ omnium magnificentissimæ fuere, oblatis contraditisque Deo & Ecclesiæ Comitatibus, Ducatibus, Regnis. Nihil ad Christi, nihil ad Ecclesiæ gloriam illustrius vel optari potuit, quam abjecta ad Ministrorum ejus pedes regna; non quo jam distrahantur: ecquis enim emptor? sed ut fontes hinc scaturiant inexhausti eleemosynarum & Collectarum in pauperes. Nec pœnitet nos operæ in id impensæ, ut hos Principatus oblatos ostenderemus, non homini, non privato Principi terreno, non Pontifici terrenum Principem agenti, sed Vicario Christi, sed Christo & Deo; unde nec Regibus ipsis vel tantillum de summi Imperii gloria decerpebatur.

Lubet & hic alia ad cumulum acervare ejusdem doctrinæ argumenta, quæ si inculcata animis hominum satis olim fuissent, jura hæc Ecclesiæ moderatiora fortasse fuissent illa quidem, sed & diuturniora. Comitatus Vilcassini hæreditas ad Ludovicum Crassum Regem pervenit, qui cum eum bellum gravissimum immineret, ejus Comitatus vexillo donari cum pompa ipse se voluit in Cœnobii Ecclesia Sandionysiani, cujus feudus habebatur is Comitatus. Erat id proprium & insigne vexillum amplissimæ hujus Abbatiæ, quod ex officio suo gestabant Comites Vilcassini, quod & gestare, vel gestandum delegare Reges ipsi voluere, ubi eam nacti sunt hæreditatem. Sic enim Sugerius Sandionysianus Abbas in vita Ludovici Crassi. *Rex vexillum ab altari suscipiens, quod de Comitatu Vilcassini, quo ad Ecclesiam feodatus est, spectat: votivè tanquam à domino suo suscipiens, pauca manu contra hostes evolat.* Idem habet

Le Vexin.

Du Chesne. To. 4. pag. 312. To. 5. pag. 384.

&

& Sandionysianus Monachus, vitæ scriptor beati Ludovici: *Itaque Martyres Dionysium, Rusticum & Eleuterium interpellans, vexillum de altario sancti Dionysii ad quod Comitatus Vilcassini spectare dignoscitur, quem etiam Comitatum Rex Franciæ debet tenere de dicta Ecclesia in feodum, morem antiquum antecessorum suorum servare volens, signiferi jure sicut Comites Vilcassini soliti erant suscipere, suscepit, cum pera & baculo peregrinationis.*

Qui Philippi Audacis Burgundiæ Ducis vitam litteris consignavit, quemque Gallico sermone donavit Laborarot, ingentis pretii gemmam ab eo Duce donatam tradit Abbati sancti Benigni, quindecim millium argenti librarum pretio emptam, ut ea quasi investirentur ab Abbate Duces Burgundiæ,
Pag. 95. quo primum die Ducatus possessionem inirent. Cùm urbem & Comitatum Bononiensem Ludovicus XI. adeptus esset anno 1477. Coronæ Franciæ illum univit, ea conditione, ut tum ipse, tum successores Comitatum eum, urbemque clientelari jure obtinerent à B. Virgine Maria, sub hominio & fide; utque novi quique Reges cor aureum pondo viginti quinque Ecclesiæ Bononiensi offerrent. Eo munere & hominio functi sunt deinceps Reges, quod & Senatusconsulto confirmatum est Parisiensi anno 1635. ex quo & hæc delibavimus. Memoires du Clergé. 2. Ann. To. 1 pag. 181.

XV. Possent plura huc congeri exempla hominii beatæ Mariæ Virgini, aut alicui Cœlitum persoluti, nec sine censu annuo alicui Ecclesiæ pendendo, ne suspiciuncula quidem ulla cujusquam animum tum subeunte de temporali hinc emersura subjectione qualicumque. Quin præjudicatum erat ex adverso nulli præterea temporali subesse domino, qui sua Cœlitibus hominia & fidei sacramenta præstaret so-
L.11.p.297. lemni ea pompa. Eo refertur quod narrat Gobelinus
L.12.p.325. in Commentariis Pii II. à Bosniæ Rege, quo Hungariæ Regis spes improba illuderetur, & irrita caderet, qua subesse eum sibi jactabat, Pontificem appellatum esse, ut Regiam illi mitteret Coronam; quod Pontifex tum detrectavit, ne Hungariæ Regis jura quæpiam imminutum iret. Attingit & idem alibi, quod suprà perstrinximus, Stephanum Hungariæ Regem, ne potestati subesset Imperatoris, Coronam Regiam à Papa exorasse, quæ religiosissimè deinceps ab Hungaris servata sit, ut sacrum & æternum pignus regni, nulli obnoxii humanæ potestati. *Cui Germanici jugum Imperatoris declinanti, Romanus Pontifex coronam misit, gemmis & auro pretiosam, qua usque hodie quasi sacra servatur; nec Hungari verum existimant Regem suum esse, nisi qui ea fuerit coronatus.* Nec secus Matthæus Paris Regem Scotiæ anno 1144. perhibet, quo se dominio subduceret Regis Angliæ, tuitioni se Papæ commisisse, Principatus sui partem precario ab eo retenturum. *David volens collum suum de sub jugo fidelitatis domini Regis excutere, ad alas Papalis protectionis confugit, spondens se tenere Wallia partem eam contingentem ab*
Cap. 9. *ipso Papa.* Ubi in vita beati Romualdi narrat Petrus Damiani, Principem Polonorum mira flagrasse cupiditate, ut eum Papa Regia insigniret corona, at pro virili sua parte restitisse Ottonem III. Imperatorem: hinc abundè declaratur, maluisse Poloniæ Principem Pontifici, qui parens est omnium fidelium, obnoxium se & clientelarem degere, quam Imperatori, qui primo quidem ille loco sedet, sed inter Principes temporales; & quibus præest, temporali præest potestate.

XVI. Prolixiusculæ tandem dissertationis finem facient beatus Bernardus & Otto Frisingensis Episcopus. Narrat Bernardus in vita beati Malachiæ, Celsum Archiepiscopum Armachanum jam ætate ingravescente & morti proximum, omnibus præcepisse, & ipsis etiam Regibus Hiberniæ, idque *sancti Patricii authoritate*, ut Malachiam sibi successorem darent. Apostolatum ejus gentis olim gessit B. Patricius, quem & Hiberni eo cultu sunt deinceps prosecuti, ut successori ejus omnes omnino subessent, nulla Episcoporum, nulla Regum exceptione. *Cujus reverentia & honore tanquam Apostoli illius gentis, qui totam patriam convertisset ad fidem, sedes illa, in qua & vivens præfuit & mortuus requiescit, intacta ab initio cunctis veneratione habetur, ut non modo Episcopi & Sacerdotes, & qui de Clero sunt, sed etiam Regum ac Principum universitas subjecta sit Metropolitano in omni obedientia, & unus ipse omnibus præsit.* Compendiaria hæc videri potest tabella, eorum quæ in universa Ecclesia gesta sunt. Quos primum populi habuere sanctissimæ satores fidei, & cælestis Religionis propagatores: eos eorumque successores ea venerati sunt pietate, ut iis etiam temporaliter se subesse perciperent. Sed ut in Hibernia nihilominus summo imperio utebantur Reges, quanquam Archiepiscopo Armachano, Patricii successori, & Christi Vicario subessent; ita Christiani Principes, qui se beati Petri & ejus successorum, qui longè plurimarum parentes fuere & conditores Ecclesiarum, feudatarios & clientes esse voluere, illud habuere fixum in animo suo & præjudicatum, nihil his religiosis obsequiis temporalem decrescere Principatus apicem.

Otto verò Frisingensis Episcopus sua sponte collabascere ait eorum sententiam, qui à Constantino volunt Romanum Pontificem toto Occidente donatum, & ipso ejus testamento labefactari. Ut Orientem enim ille, ita & Occidentem inter filios & successores divisit, quos & in eo quidem imitatores habuit. Nec secus tamen posse dici censet, Christum Ecclesiam suam quæ tot Reges suo sinu complectitur, non alios aliis obnoxios, nec precario regnantes, sed summo utentes imperio, ad unum tamen spiritale Caput, ad unum Pontificem omnium Patrem revinctos; Ecclesiam, inquam, suam Christum donasse omnium mundi Regnorum longè maximo & pulcherrimo, tanquam pignore quodam in antecessum degustando Regni cœlestia ei desponsi: ac veluti monumento insigni omnipotentiæ Verbi Incarnati, qua terra, qua cœlum patet. *Ut se-* L.3.c.3.4.
curior de regni cœlestis promissione fieret Ecclesia, regnum ei temporale regnorum omnium maximum tradidit; sicque paulatim civitas Dei crescens, ad summum apicem usque Monarchiam profecit. Et notandum quod ante incarnationem suam civitas Dei ad plenum honorata non fuit, postmodum verò cum assumptam carnem ad cœlos attolleret, quasi accepto regno juxta parabolam, Regnum suum, id est, Ecclesiam ad summum fastigium quo altius nihil in terra, provexit: ut per hoc civibus mundi se non solum Deum cœli, sed & Dominum orbis ostenderet, civesque suos patriæ dulcedinem ex peregrinationis prosperitate doceret appetendam.

De Immunitatibus Personarum & Terrarum Ecclesiæ.

CAPUT XXXIII. *P. 2. l. 3. c. 4.*

Immunitates Ecclesiasticæ Personarum & rerum usque ad exitum sæculi IV.

I. II. Justiniani leges ad immunitatem agrorum Ecclesiæ, quos extraordinariis tantum tributis absolvit.

III. Immunitas agrorum & ministrorum Ecclesiæ à Constantino concessa.

IV. Geminam hanc Immunitatem Constantius ampliavit.

V. Voces quædam elucidantur.

VI. Eam immunitatis legem revocat Constantius, aut temperat.

VII. Ante obitum suum abrogat Constantius illam revocationem suam.

VIII. Julianus Apostata abrogat, Valentinianus restituit immunitatem Ecclesiæ.

IX. Eam renovant & dilatant Gratianus & Theodosius Magnus.

X. Usque ad Theodosium Magnum agri Ecclesiæ tributa ordinaria pensitarunt. Probatur ex Ambrosio.

XI. Qui ita animatus erat, ut vel ipsos Ecclesiæ fundos auferri sineret, solis se tunc oblationibus sustentatura.

XII. Non abhorrebant sancti Patres ab ea terrenorum omnium abdicatione, quæ jam tributis & exactionibus non subesset.

XIII. Constantissima ea Patrum doctrina est, personas & terras Clericorum cælesti lege immunitatem certissimam assecutas esse, ultro tamen tributis subjici, exemplo Christi.

I. AN agri Ecclesiæ omnium semper tributorum immunes fuerint, addubitatum est. Edixit quidem Justinianus, Africanæ ut omnes Ecclesiæ Catholicæ agros recuperarent, quoscumque antè Ariani eripuissent; sed ea lege, ut publicas
Novel. 37. exolverent pensiones. *Ut tamen publicas pro illis pensiones conferant.* Confirmata est ab eodem Imperatore immunitas Ecclesiæ Constantinopolitanæ mille & centum officinarum, quarum reditibus gratis omnes sepeliebantur; sed pensionibus ordinariis statim subesse declaratæ sunt officinæ aliæ omnes, & ejusdem Patriarchalis Ecclesiæ, & aliarum Ecclesiarum, necnon & Cœnobiorum ac Xenodochio-
Novel. 43. c. 1. rum. *Et sancimus, ut centum quidem illa & mille officina ad peragendas defunctorum exequias deputata, omnibus modis integro numero, & omni præstatione libera conserventur. Cætera verò omnes hujus almæ urbis officina, sive sacrosancta sint alicujus Ecclesiæ, sive Hospitalium, sive Monasteriorum, sive Orphanotrophiorum, sive Ptochiorum, sive Regiarum domuum, sive aliquorum Magistratuum, sive Senatorum, sive aliquorum militiis adscriptorum, hæ utique omnes publica illis imposita præstent vectigalia.* Itaque recens comparatæ hæ possessiones, prioribus semper tributis subjiciebantur, nec ulli ad eas vel Ecclesiis, vel Regiis Palatiis, vel Dignitatibus Imperii eminentissimis immunitas annuebatur. Sed minimè prætervolanda est, quam depromit Imperator ejus rei ratio. Ne exonerandis aliis alii gravius onerentur, & ne veteribus tributis extenuandis nova necesse sit invehi. *Nemine quærente initi privilegiis, &c. Neque enim sustinemus aliorum onus ad alios deferri; aut tam immitem proponere formulam, ut quotidie vectigalia augeantur, &c. Cum nihil tam magno studio, tamque seriò affectemus, quàm ne novo quisquam vectigali oneretur.*

II. Alibi verò fundos Ecclesiæ subducit Justinianus sordidis & extraordinariis exactionibus, non ordinariis, nec iis, quæ ad vias, ad pontes, ad reparationes urbium destinantur. *Ad hæc sancimus om-* Novel. 131. c. 5. *nium sanctarum Ecclesiarum, & omnium venerabilium domorum possessiones, neque sordidas functiones, neque extraordinarias descriptiones sustinere. Si tamen itineris sternendi, aut pontium ædificii vel reparationis opus fuerit, ad instar aliorum possessorum, hujusmodi opus & sanctas Ecclesias, & venerabiles domos complere, dum sub illâ possident civitate, sub qua tale fit opus.* Si qui Curialium fuerant agri, ii ad fiscum Ecclesiæ pertinere incipiant; illos eximit Princeps novis & extraordinariis oneribus, non antiquis. *Liberas eas esse sancimus, descriptione lucrativorum.* Quod extremum caput innovatur in Codice, addita hac ratione memoranda ad immunitatem rerum Deo dicatarum. *Cur enim non faciamus discrimen inter res divinas &* Cod. l. 1. De sacros. Eccl. leg. 12. *humanas? Et quare non competens prærogativa cælesti favori conservetur?*

III. Usque rem altiùs ordiamur, constat quidem Constantinum generalem primò immunitatem Ecclesiis annuisse: *Præter privatas res nostras & Ec-* Cod. Theod. L. 11. Tit. 1. c. 1. *clesias Catholicas, nemo ex nostra jussione præcipuis emolumentis familiaris juvetur substantiæ, &c. Omnes pensitare debebunt.* Eam suspicati sunt nonnulli à Constantio Imperatore ejus filio revocatam esse. Sed reliquæ persexendæ sunt hic nobis ejusdem Constantini Leges ad Ecclesiarum levamen & immunitatem. Clericos omnes generali donavit ille immunitate, cujus verba ipsa profert Eusebius in Epistola ejus ad Anulinum Præfectum Africæ. *Clericos ab* L. 10. c. 7. *omnibus omnino publicis functionibus immunes volumus conservari, ne errore aliquo, aut casu sacrilego, à cultu summæ Divinitati debito abstrahantur.* In Epistola etiam quadam sua protulit Augustinus responsum Anulini ad Constantinum Imperatorem, cui ea lex intexta est. *Cùm omni omnino munere indulgentia Ma-* Epist. 68. *jestatis vestræ liberati esse videantur Catholici, custodita sanctitate legis, debita reverentia divinæ legi inserviant.* Personalis est ea immunitas, Clericosque absolvit ab omnibus muneribus publicis, ut quæ divino eorum ministerio sociari & cohærere non possint, ut ex his rursus legibus patet ejusdem Imperatoris. *Qui divino cultui ministeria religionis im-* Cod. Theod. L. 16. T. 2. leg. 1. 2. *pendunt, id est, hi qui Clerici appellantur, ab omnibus omnino muneribus excusentur; ne sacrilego livore quorundam, à divinis obsequiis avocentur.* Denique omnibus Curialium oneribus penè servilibus Clerici omnes eximuntur: *Minimè ad Curias devocentur, sed* Leg. 7. ibid. *immunitate potissima potiantur.*

IV. Habes hic ergo, duplicis generis immunitates ab Constantino indultas; primo rerum & fundorum Ecclesiæ omnium, secundò Clericorum ipsorum. At de patrimonialibus Clericorum bonis altum hìc silentium. Venio ad Constantium filium ejus, qui paterna omnia in Clericos beneficia confirmavit. Illos enim exemit primò novis omnibus muneribus; secundò jure metatûs, cùm Imperatores, vel eorum copiæ iter facerent; ab exactionibus omnibus negotiantium, si Clericorum negotiatio tenuis & vitæ tantùm tolerandæ accommodata esset. *Juxta sanctionem, quam dudum meruisse perhibe-* Cod. Theod. L. 16 T. 2. leg. 8 *mini, & vos & mancipia vestra nullus novis obligationibus obligabit: sed vacatione gaudebitis præterea, neque hospites suscipietis. Et si qui de vobis alimonia causâ negotiationem exercere volunt, immunitate potientur.* Amplectitur hæc quidem Lex patrimoniales Clericorum agros, sed novis tantùm & extraordinariis,

non ordinariis & antiquis eos pensionibus subduceret. Verùm non eo se gyro cohibuit largitas Constantii. Generali enim pòst immunitate complexus est Clericorum etiam minorum personas, bona omnia, propria etiam & privata, negotia qualiacumque, uxores, filios, servos. *Ibid. leg. 10.* *Ut Ecclesiarum cœtus concursu populorum ingentium frequentetur, Clericis ac juvenibus præbeatur immunitas. Repellatur ab his exactio munerum sordidorum: negotiatorum dispendiis minimè obligentur. cùm certum sit, quæstus quos ex tabernis atque ergasteriis colligunt,* *Id est, abesse* *pauperibus profuturos. Ab hominibus etiam eorum qui mercimoniis student, cuncta dispendia esse sancimus Parangariarum quoque parili modo cesset exactio. Quod & conjugibus & liberis eorum & ministeriis, maribus pariter & fœminis indulgemus: quos à censibus etiam jubemus perseverare immunes.* Ad universos Episcopos scripta est ea lex; nec latiùs sanè illa patere poterat, ad immunitates quas quisque optando sibi fingere potuisset.

V. Quæ *sordida munera* vocabantur, ea in his *Cod Theod. L. 11. Tit. 16* ferè versari solebant: munire vias & pontes, aut ad ea opera suppeditare calcem; currus, carbones, ligna, animalia, farinas, panes, furnos, & ejusmodi servitutes alias, etiam ad exercituum necessitates, aut ad convehenda eorum alimenta; unde & *parangaria* vocabantur. quæ & *extraordinaria* erant munera. Quæ ex mercimoniis exigebantur, *lustrales collationes* dicebantur. Iis Clericos Constantius hac lege exolvit, confisus cessurum pauperibus, quidquid lucri corraderent. *Cùm certum sit quæstus pauperibus profuturos.*

VI. Verùm ut à Constantio ipso tam effusa & latissimè patens revocaretur immunitas, causa vel fuit, vel prætexta est avaritia Clericorum. Sordidis & extraordinariis exactionibus exempti posthac non fuere, nisi tenuissimis qui vacarent negotiolis: quasi qui majora exercebant negotia, mercatores magis quàm Clerici habendi essent: nec Clericatum induissent, nisi ut avaritiæ servirent, & his se publicis subtraherent oneribus. *Cod Theod. L. 16 Tit. 2. leg. 15.* *Clerici ita à sordidis muneribus debent immunes, atque à collatione præstari, si exiguis admodum mercimoniis tenuem sibi victum vestitumque conquirent. Reliqui autem quorum nomina negotiatorum matricula comprehendit, eo tempore quo collatio celebrata est, negotiatorum munia & pensitationes agnoscant; quippe postmodum Clericorum se cœtibus adgregaraat.* Hac eadem lege subjiciuntur ordinariis oneribus agri, fundique patrimoniales Clericorum. *De his sanè Clericis qui prædia possident, sublimis auctoritas tua non solùm eos aliena juga nequaquam statuet excusare, sed etiam his quæ ipsi possident, eosdem ad pensitanda fiscalia perurgeri. Universos namque Clericos, possessores dumtaxat, Provinciales pensitationes fiscalium recognoscere jubemus.* Addit denique Constantius Episcopis Italiæ, Hispaniæ, Africæque non displicuisse, quod Clerici oneribus publicis subessent. *Maximè cùm Episcopi probaverint, id maximè justè convenire, ut præter ea juga & professionem quæ ad Ecclesiam pertinet, ad universa munia sustinenda, translationesque faciendas, omnes Clerici debeant adtineri.*

VII. Hanc legem publicavit Constantius post Concilium Ariminense, cujus de Clericorum immunitatibus decreta repudiavit, ut liquet ex prima parte legis. Nec diuturna tamen fuit ea Constantii indignatio. Paulò ante obitum enim suum aliam legem promulgavit, qua oneribus personalibus & extraordinariis absolvit Clericos omnes Imperii sui; eos etiam qui in Ecclesiis ministrarent vicorum & castrorum; professus & præ se ferens religione magis firmari Imperia, quàm labore & industria hominum. *Scientes magis religionibus quàm officiis, & labore corporis, vel sudore nostram Rempublicam contineri.* *Ibid. leg. 16.*

VIII. Abrogata sunt à Juliano Apostata Clericorum prorsus omnium privilegia, eademque mox à Valentiniano restituta, innovata hac posteriori Constantii lege. *Ibid leg. 18.* *Quam ultimo tempore divi Constantii sententiam fuisse claruerit, valeat: nec ea in adsimulatione aliqua convalescant, quæ tunc decreta vel facta sunt cum Paganorum animi contra sanctissimam legem quibusdam sunt depravationibus excitati.* Ita Valentinianus Clero reddidit immunitatem personalium onerum & extraordinariorum; licentiamque similiter Clero Curiales inscribendi, qui bonis antè renuntiassent. Id enim ante mortem edixerat Constantius. Valentis lege sancitum est, ne quis jam Curialium vel personis molestus esset, vel bonis, *Ibidem. Leg. 19 21.* ubi in Clericatu decennium peregissent. Valentinianus non indulsit nisi iis, qui ante Imperium suum Clericatu initiati erant, reliquos Curialium oneribus subesse voluit.

IX. Renovata est à Gratiano generalis omnium immunitas Clericorum ad personalia onera: *Omnes perinde ac qui primi sunt, personalium munerum expertes esse præcipimus.* Effudit Theodosius Magnus eam immunitatem ad Laïcos ipsos Ecclesiarum & locorum sanctorum custodes: *Custodes Ecclesiarum,* *Ibid. leg. 24. 26.* *vel sanctorum locorum: Quis enim capite censos patiatur esse devinctos, quos necessariò intelligit suprà memorato obsequio mancipatos?*

X. Ex hac Legum coacervatione à Constantino Magno ad Theodosium Magnum, illud existit, si agri Ecclesiarum à sordidis & extraordinariis oneribus immunitatem assecuti sunt, à publicis & ordinariis adeptos non esse; Clericos verò ipsos quàm certum est immunes fuisse onerum personalium, tam constat eorum patrimonia & hæreditates oneribus publicis subjacuisse, saltem ordinariis, extraordinariis tantùm summotis. Auctor locupletissimus Ambrosius cum magno & intrepido animo restitit Valentiniano Juniori, Ecclesiam Arianis deposcenti. Recusationem hanc ille suam constantissimam purgabat reliqua & sui & totius Ecclesiæ subjectione & suspensione ad nutum Imperatoris, ubi fides nihil periclitaretur. Nam & ordinariis subjici tributis Ecclesiæ agros omnes. *Si tributum petit, non negamus. Agri Ecclesiæ solvunt tributum, &c. Solvimus quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Tributum Cæsaris est, non negatur. Ecclesia Dei est, Cæsari utique non debet addici.* *Epist 32.*

XI. Quin & ulteriùs evehebatur Ambrosius. Non tantùm enim incunctanter pendi tributa agrorum Ecclesiæ; sed & si agros ipsos repetat Imperator, nihil obicis, nihil moræ interpositurum Ecclesiam. Non datum, non proditum iri fundos Ecclesiæ datos, Deo dicatos: sed si auferat Imperator, æquo animo passuram Ecclesiam, cui tunc penu suppeteret inexhaustum ad pauperum & ministrorum subsidium, in fidelium charitate & oblationibus spontaneis. *Agri Ecclesiæ solvunt tributum. Si agros desiderat Imperator, potestatem habet vindicandorum: nemo nostrûm intervenit. Potest pauperibus collatio populi redundare. Non faciant de agris invidiam, tollant eos, si libitum est. Imperatori non dono, sed non nego.* Quod idem Ambrosius de patrimonii sui agris profitetur, bonisque omnibus, iis se non gravatè

cessurum. *Respondi, Me si de meis aliquid posceretur, aut fundus, aut domus, aut aurum aut argentum, id quod mei juris esset, libenter offerre, templo Dei nihil posse decerpere.*

XII. Hic scrupulus incutit, An tributum penderent agri Ecclesiæ, penderent & Clerici de patrimonii sui fundis, quod ea se lege justitiæ, itaque bona Clerici tenere intelligerent: an quod usque adeo alieni essent à contagio terrenarum cupiditatum, ut licèt suæ sibi immunitatis altius hausta conscii, ultro tamen penderent quod exigebatur; & nobili fastidio, spoliari mallent, quam litigare. Unde & non pauci tunc, & deinceps semper immunitatem sibi vendicaverunt suam inexpugnabili munimento Evangelicæ paupertatis. Nec enim Cæsari jam obnoxius est, qui omnibus renunciavit. Ita sanè Ambrosius præmonuit nos: *Et si tu vis non* (In Evang. Luc. L. 9.) *esse obnoxius Cæsari, noli habere quæ mundi sunt. Sed si habes divitias, obnoxius es Cæsari. Si vis Regi nihil debere terreno, relinque omnia, & sequere Christum.*

XIII. Sed non nesciebat tamen Ambrosius, altiori ab origine descendere, & inconcussis niti fundamentis immunitatem Ecclesiæ ab omnibus prorsus exactionibus & oneribus, ut quæ in unam cum Christo personam coaluerit, in ejusdemque filiationis, libertatis, immunitatis societatem ascita sit. Ita enim & Christus tributum solvit, & à se exigi illud non potuisse simul contestatus est. Ita censet omnino Ambrosius Ecclesiam Christi vestigia lambentem, tributum quod exprimunt solvere, & de sua sibi tamen intus plaudere immunitate, ex Pontificatus & totius sacerdotalis ministerii prærogati- (Epist. 10.) va. *Non solvunt tributum, quibus portio Deus est. Ego nihil debeo Cæsari, quia nihil hujus mundi habeo. Nihil debuit Petrus, nihil Apostoli mei, quia non sunt de hoc mundo.* Ita ille negat deberi à Christo, à Christi Ministris tributum. A quibus solutum esse, solutum iri non negat, vitandi offendiculi causa. *Et tamen & ipsum perfectus, id est, Prædicator Evangelii jam non debebat, qui plus prædicabat. Non debebat filius Dei, non debebat & Petrus, in adoptionem adscitus à Patre, per gratiam: sed ne scandalizentur, inquit, vade ad mare, &c.* Ita ergo persuasum erat Ambrosio, à Christo, ab Ecclesia, à Clero tributum non deberi, sed tamen solvi: sed tantò nobilius solvi, quod non debeatur.

CAPUT XXXIV. *P. 2. l. 3. c. 5.*

Immunitas Cleri, & agrorum Ecclesiæ post seculum quintum.

I. II. III. Immunitatum vicissitudines ex variis Arcadii & Honorii Legibus.

IV. V. Ex Legibus Valentiniani & Theodosii Junioris.

VI. Plusculum indulgentiæ in personas, quam in terras; in majores Ecclesias, quam in minores.

VII. Quàm non illubenter subjiceret se Ecclesia oneribus, quanquam sua sibi immunitatis conscia: à Christo & immunitatem, & immunitatis usum hauriens.

VIII. Heraclius vasa sacra Ecclesiæ ad belli expensas asportat.

IX. Joannes Eleemosynarius Patriarcha Alexandrinus redditus & ærarium Ecclesiæ auferri sinit.

X. Gregorii Magni patientia in solvendis tributis agrorum Ecclesiæ, fortitudo invicta in tuendis ejus immunitatibus.

XI. XII. XIII. Immunitates Ecclesiæ in Gallia vexari moleste fert. Quæ ea essent loca sub diversis Galliæ Regibus.

XIV. Clodovæus Magnus personas & agros Ecclesiæ prorsus exemerat.

XV. XVI. Probationes ex Marculpho, & ex vita sancti Rigoberti.

XVII. Immunitates hæ omnes cadente Clodovæi regia stirpe, concidērunt & ipsæ.

XVIII. XIX. Quo loco fuerint in Hispania immunitates.

I. A Quarto in quintum sæculum gradus hic nobis faciendus est, gradusque ipsi observandi immunitatum, vel augescentium, vel imminutarum. Primitias Imperii sui dedicavit Honorius confirmatione omnium prorsus Ecclesiæ libertatum, prælatus ex augmento, quam ex decremento earum se & gloriæ multò plus & voluptatis haurire. *Quia temporibus nostris addi potius reverentiæ* (Cod. Theod. L. 16. T. 2. c. 29. 30. 33.) *cupimus, quàm ex his quæ olim præstita sunt, immutari.* Sed eæ immunitates non spectabant nisi ad extraordinaria onera, cùm ab Arcadio jussi sint Clerici omnes Ecclesiarum rurium, vicorum, & Oratoriorum, subesse ordinariis exactionibus. *Ut propria capitationis onus, ac sarcinam recognoscant.* Vetuit Arcadius ibi ordinari, nisi qui in vicis ipsis nati essent, ut quod ante pendebant, penderent & post ordinationem suam; quæ Capitatio dicitur, quod per capita censerentur. Quin & illud voluit, ut ab Episcopo præfiniretur numerus Clericorum cuique vico necessarius; ne nimius unquam esset numerus eorum, qui extraordinariis oneribus exempti fuissent.

II. Ab iisdem tamen Imperatoribus confirmata est immunitas Clericorum & Monachorum ab oneribus omnibus personalibus, quanquam Clerici negotiolo operam darent, quo utcumque vitam tolerare possent. De negotiatione Monachorum litera est omnino nulla, quòd ea illis interdiceretur. Quin & ea Valentiniani III. Lex Clericos ipsos intra modum cohibuit. *Quicumque Catholicæ Religionis* (Ibidem. Leg. 36.) *Clerici, intra eum modum unde victus, emendi vendendique usum lege præfinitum exercent, ab aurariæ pensione habeantur immunes. Ab iis quoque, quos à publici laboris actu & gradus Clericatus, & quod non minus est, sanctior vita defendit, præcipimus temperari.*

III. Sed quibus extraordinariis oneribus Clerici sua hac immunitate eximerentur, sigillatim declaravit Honorii Lex, qua & ipsa eos ordinariis oneribus subesse sanxit. *Ne prædia usibus cœlestium secre-* (Ibidem. Leg. 40.) *torum dicata, sordidorum munerum fasce vexentur, nulla jugatione, quæ talium privilegiorum sorte gratulatur, muniendi itineris constringat injuria; nihil extraordinarium ab hac, superinductitiumve flagitetur; nulla Pontium instauratio, nulla translationum sollicitudo gignatur, non aurum cæteraque talia poscantur: postremò nihil præter Canonicam illationem, quod adventitia necessitatis sarcina repentina depoposcerit, ejus functionibus adscribatur.* Ea ergo privilegia Ecclesiarum urbanarum erant, *Ecclesiæ urbium.* Ordinaria pendebant tributa, *Canonicam illationem.* Extraordinariis eximebantur: *quod adventitia necessitatis sarcina repentina depoposcerit.* Ad vias & pontes reparandos nihil pendebant, quod à sequentibus Imperatoribus revocatum est, nihil ad evectiones frumenti, & ejusmodi subsidiorum fisci, vel exercitus; *à translationum sollicitudine.* Denique nihil auri, nihil equorum, nihil militum ab eis deposcebatur: *Non aurum cæterave talia poscantur.*

IV. Revocata est à Valentiniano III. concessa à Majoribus immunitas negotiationis ejus mediocris, quæ se ad sufficienda vitæ necessaria subsidia cohiberet. *Jubemus ut Clerici nihil prorsus negotiatio-* (Novell. 32.) *nis exerceant, si velint negotiari, sciant se judicibus subditos, Clericorum privilegio non muniri.* Sed ulterius progressus ille est, ubi declaravit quæ dicebantur

onera sordida, perhonesta ea esse, cùm ad Reipublicæ incolumitatem necessariò desiderarentur; unde & ex extraordinariis ordinaria illa fore sanxit; ex quo illud emergebat, ut & Ecclesiæ iis subjicerentur, nec jam ferè nisi personalibus gauderent

Novell. 55. inter Theodosianas. immunitatibus. *An fortè contumeliosum putandum est, inventum contra rationem nomen munerum sordidorum, quo instauratio militarium virorum, quo armorum fabricatio, quo murorum refectio, quo apparatus annonæ, quo reliqua opera, per quæ ad splendorem distinctionis publicæ pervenitur prava appellatione censentur. Quare sancimus ut antiquatis omnibus privilegiis, quæ aut dignitatibus delata fuerunt, aut nomine veneranda religionis obtentum est, omnis ubique census, qui non personarum est, sed agrorum, ad universa munia, absque ulla discretione cogatur in quarta parte.*

V. Cùm Macedoniæ tributa Theodosius Junior revocasset ad dimidium, vel ad tertiam ejus summæ partem, cui se ferendæ parem professa erat unaquæque Provincia: Ecclesiam mox Thessalonicensem immunem esse jussit Capitationis & Census ordinarii cujuscumque, dum ea modicè uteretur venia, nec suo nomine obumbraret agros nihil ad se perti-

Cod. Theod. L. 11. Tit. 1. Leg. 33. nentes. *Sacrosancta Thessalonicensis Ecclesia civitatis excepta, ita tamen ut apertè sciat, propria tantum Capitationis modum, beneficio mei numinis sublevandum; nec externorum gravamine tributorum, Rempublicam Ecclesiastici nominis abusione lædendam.* Ita imperante Theodosio Juniore unaquæque Provincia arbitrio, judicioque sibi ipsa suo modum definiebat tributo-

Ibidem. L. 11. T. 24 Leg. ult. rum: *Id ab unaquaque Provincia censuimus expetendum, quod ab h[...] esse nuper esse promissum, tua sublimitas indicavit, &c. Ut obtulisse noscuntur, tributa suscipiant, &c. Illud exolvunt, ad quod se indubitanter fore idoneos pollicentur.* Sed ordinariis exactionibus suberant omnes Ecclesiæ, excepta Thessalonicensi, Alexandrina, Constantinopolitana, Romana, & si qua alia fortè ad harum accederet amplitudinem.

VI. Hæ sanè fuere vices immunitatis Ecclesiæ, tum fundorum & terrarum, tum personarum. Personali perspicuum est immunitati plus tributum fuisse. Quanquam enim & agros Ecclesiæ prorsus immunes fore sanxisset Constantinus, plerique successorum ad extraordinaria onera eam revocarunt immunitatem, quibus ipsis & aliquando postea servire jussi sunt, cùm ea ordinaria jam dici placuisset. Ecclesiis urbium non paulò plus indultum est, quàm ruris & vicorum: sed longè effusiora fuere quatuor, aut quinque summarum Ecclesiarum privilegia. Ex agrorum Ecclesiæ immunitate, nunc ampliata, nunc vehementer coarctata, conjectura assequi datur, quo loco esset immunitas patrimonii Clericorum.

VII. Quanquam autem æquissimo Ecclesia animo publicis his serviret oneribus, nihilo tamen minus solabatur ipsa sese conscientia & persuasione libertatum suarum, Christi summi Sacerdotis sanguine consignatatum, & ab eo in omne corpus suum, in omnem Clerum, in omnes Sacerdotii sui Ministros profluentium. Accedebat porro & alterius longè etiam præstantissimæ immunitatis conscientia, ex despicientia terrenarum rerum omnium; & sin minus rerum, certè cupiditatum abdicatione; qua fiebat, non modò ut Christi imitatione, omni petenti daret, sed & auferenti tunicam præsto esset & pallium dimittere. Hæc enimvero immunitas beata, hæc Imperatoriarum legum vicissitudini nequaquam obnoxia est.

Hist. Misc. l. 18. ano. 620. VIII. His addenda, quæ à Theophane & Paulo Diacono referuntur de Heraclio Imperatore, qui Persis in Imperium & in Ecclesiam irruentibus ut occurreret, ingentem pecuniam ab Ecclesiis mutuam accepit, quam & ipsam imparem expertus ad tam copiosos exercitus alendos, auream argenteamque Ecclesiæ supellectilem & vasa sacra accepit, ut hinc pecunia cuderetur. *Sumptus mutuo venerabilium domorum pecuniis, aporia coarctatus, accepit etiam Ecclesiæ magnæ multa candelas ferentia, simul & alia vasa ministratoria. Quibus conflatis exarari fecit in his nummos aureos & argenteos plurimos.*

IX. Quàm æquo, quàm iniquo hæc animo tulerint Episcopi, silet uterque hujus historiæ Scriptor. Sed conjici aliquid fas erit, ex iis quæ memorat Leontius Episcopus Neapolitanus insulæ Cypri, in vita B. Joannis Eleemosynarii, Patriarchæ Alexandrini. Cùm enim Nicetas Ægypti Præfectus beatissimum Patriarcham admonuisset, quantas ad angustias adactum esset Imperium, hortareturque ut opis aliquid ex Ecclesiæ fisco impertiret: *Regnum* *Cap. 11.* *arctatur, & pecunia eget; jam quia sine parcitate erogantur tibi pecuniæ, da eas Imperio, da eas in publicum sacellum.* Respondit magni & intrepidi animi vir, terrenis Regibus largiendas non esse oblationes sacras, quibus fidelium pietas summum cœli terræque Numen coluisset: *Non justum est, quæ supra cælesti Regi oblata sunt, terrestri dare.* Nihil se posse ei largiri, sed sub lectulo suo repositam esse arcam ærarii sacri, nec reluctaturum se si eam auferre vellet. *Humilis Joannes ex eis nummum non dabit tibi, sed ecce sub humili lectulo meo est apotheca Christi. Ut volueris fac.* Omnia pene secum asportavit Patricius; at mox delinitus vel mira Patriarchæ suavitate, vel munerum magnificentia, quibus illum prosequi non destitit, vel intestino verberatus conscientiæ flagello, omnia ad eum remisit, addiditque de suo non pauca. *Quotquot pecunias abstulerat, & de suo centenaria tria.* Thesaurus certè hic Ecclesiæ à Niceta involatus, mox redditus, oblationibus modò constabat & pecuniis oblatis, non agris, non fundis Ecclesiæ. Quod ad Heraclium Imperatorem attinet, non vis, non rapina ea erat, sed mutuum: tantum enim ille postea gemmarum, auri, argentique refudit Ecclesiæ, quantum mutuatus erat, cumque hæc naufragio absorpta periissent, tantumdem rursus ex ærario restituit Imperii. Sic enim Suidas à Baronio Cardinali laudatus: *Et quia de opibus ma-* *Baron. an. 627. n. 27.* *gnæ Ecclesiæ pecuniam sumpserat, constituit ut è fisco, & ipsi Ecclesiæ & Clero annua pecunia penderetur.*

X. Nec Gregorio Magno dolebat, quanquam cœlesti quadam sapientia abundaret, ordinaria tributa ab Ecclesiis solvi. Ad Sardiniæ Defensorem scripsit, ut ad colendos Ecclesiæ agros revocaret fugaces agricolas, eo nexu devinctos, quo Eccle-

L. 7. Ep. 66. siæ idonea solverent tributa. *Ut possessiones Ecclesiæ ad tributa sua solvenda idoneæ existant.* Præfectum Campaniæ enixius rogavit, ut Abbatem Monasterii absolveret custodia murorum urbis, aut ex par-

L. 7. Ep. 75. te saltem levaret. *Asserit Abbas Theodosius se in murorum vigiliis ultra vires suas vehementer affligi. Petimus ergo gloriam vestram, ut siquidem est possibile, de eodem per vos onere relevetur. Si vero ex toto, ut non fiat, hoc est omnino difficile; vel ita illi ex nostra commendatione, ipsum lenigantes, pondus sollicitudinis temperetis; ut dum in Dei laudibus liberior vacare valuerit, pro vobis securior valeat Dominum exorare.* Man-

L. 7. Ep. 105 davit ille quidem Episcopo Gallipolitano, ut ne rusticos agrorum Gallipolitanorum sineret opprimi oneribus & angariis inusitatis. Sed non intercedebat Pontifex nisi novis & hactenus inauditis mo-

lestiis. Præterquam quod de agris agebatur Ecclesiæ Romanæ, cujus erant eximia quædam pro sui amplitudine privilegia, quorum transcripta ad Episcopos mittebat, *Indicatum nobis est, quod homines Gallipolitani castri, gravibus diversorum molestiis affligantur, atque in longinquis angariis multisque dispendiis commorantur, &c. Ne permittas eos illicitis prægravari. Quia & exemplaria tibi privilegiorum Ecclesiæ de scrinio nostro ob hoc fecimus dari; quatenus informatus ex omnibus, qualiter habitatores loci illius defensare valeas, non ignores.*

Expostulat alibi Gregorius cum Præfecto Africæ, de agris geminato tributo gravatis: sed non satis liquet de Ecclesiarum, an de aliis etiam agris
L. 9. Ep. 1. verba faciat. *Denique ut duplicia illic tributa, quod auditu ipso intolerandum est, exigantur.* Sed ambigi non potest, quin Gregorii animum ingens incesserit admiratio, ubi per Gallias prædia Ecclesiæ tributis
[L. 9.] Ep. 115. inaudit fatigari. *Audivimus autem, quia Ecclesiarum prædia tributa nunc præbeant, & magna super hoc admiratione suspendimur: si ab eis illicita quærantur accipi, quibus etiam licita relaxantur.*

XI. Nec abhorret tamen à verisimili, hinc emersisse stuporem Gregorii, quod prisca privilegia, quæ Ecclesiis Reges concesserant, jam pro nihilo haberentur. Adscribenda hic Clotarii Regis Constitutio, qua & agros Ecclesiæ, & Clericos ipsos amplissima donat immunitate. *Agraria, pascuaria,*
Conc. Gall. *vel decimas porcorum, Ecclesiæ pro fidei nostræ devo-*
To. 1. p. 318. *tione concedimus. Ita ut actor aut decimator in rebus*
Ann. 563. *Ecclesiæ nullus accedat. Ecclesiæ vel Clericis nullam re-*
Greg. Tur. *quirant agentes publici functionem, qui avi, aut ge-*
L. 4. c. 2.
L. 3. c. 25. *nitoris, aut germani nostri immunitatem meruerunt.* Urgente jam senio & appetente morte Clotarius ita de Ecclesiis benemereri satagebat: initio enim Regni rescissas voluerat immunitates omnes à Clodovæo Magno concessas, quunde infrà: cesserant & Episcopi privilegiorum suorum generali jacturæ, cùm Injuriosus Turonensis Episcopus invicta animi constantia Regem compulit, ut eam legem revocaret, qua tertia sacrorum proventuum pars deposcebatur. *Clotarius Rex indixerat, ut omnes Ecclesiæ regni sui tertiam partem fructuum fisco dissolverent. Quod licet inviti, cùm omnes Episcopi consensissent, atque subscripsissent, &c.*

XII. Hæc ex Gregorio Turonensi, qui ibidem mox refert Theodebertum Regem Ecclesiis in Arverno sitis relaxasse quidquid ab eis fisco debeba-
Ibidem. tur. *Omne tributum quod in fisco suo ab Ecclesiis in Arverno sitis reddebatur, clementer indulsit.* Nisi id malis ad Childebertum referre, ut ab eodem refer-
L. 10. c. 7. tur Gregorio in alio loco: *Apud Arvernos, &c. In supradicta civitate Childebertus Rex omne tributum tam Ecclesiis, quàm Monasteriis, vel reliquis Clericis, qui ad Ecclesiam pertinere videbantur, aut quicumque Ecclesiæ officium excolebant, larga pietate concessit.* Addit porro ille impatientissimè id tributum tulisse populos, vix colligi potuisse, eoque revocatum esse. *Colligi vix poterat hoc tributum.* Scriptor vitæ B. Eligii ejus precibus author est à Dagoberto Rege donatam esse Ecclesiam B. Martini Turonensis censu & tributo, quod inde fisco debebatur. *Magnum*
Du Chesn. *beneficium eidem Ecclesiæ apud Regem obtinuit. Nam*
To. 1. pag. *pro reverentia sancti Confessoris Martini, Eligio ro-*
930. *gante, censum omnem qui fisco solvebatur, Dagobertus Rex illi Ecclesiæ ex toto condonavit, ser ptoque confirmavit. Atque ab eo tempore omne jus fiscalis census Ecclesia sibi vendicat, & usque in præsens in eadem urbe per Pontificis litteras Comes instituitur.*

Cæsarius Arelatensis Archiepiscopus in testamento, quod retulit Baronius, sanctissimè affirmat impetratam à se fuisse immunitatem plurimorum Ecclesiæ suæ prædiorum. *Deus misericors per parvita-* Baron. ann.
tem meam, etiam immunitatem tributorum, tam juxta 508. n. 26
urbem & infra, quàm etiam in suburbanis & villis ex maxima parte concesserit.

In Concilio IV. Aurelianensi immunes declarati fuerant Clerici omnes functionum publicarum, & Turelarum, cùm nec Gentilium Sacerdotes eo beneficio frustrarentur. *Quia quod lex sæculi etiam Pa-* Can. 15.
ganis Sacerdotibus & Ministris antè præstiterat, justum est ut erga Christianos specialiter conservetur. Fateor ea immunitate non terras, sed personas donari.

XIII. Chilpericus & ab immunitatibus Ecclesiæ annuendis abhorruit, & ab iis quas concessisset observandis. Ita non absurdè illi Principi illuminetur invidia violatarum primùm Ecclesiæ libertatum. Excanduisse illum plerumque in Ecclesias, in Episcopos, in pauperes author est Gregorius Turonensis. *Causas pauperum exosas habebat, Sacerdotes Do-* L. 6. c. 46.
mini assiduè blasphemabat. Nullam rem plus odio habens, quàm Ecclesias. Sæpiùs ille & amariùs expostulabat, migrasse opes à fisco Principis ad ærarium Ecclesiæ; paupertate fiscum, Ecclesiam opulentia laborare sua; fastu & pompa majore circumfulgere Episcopos, quàm Reges, & tantummodo regnare. *Aiebat enim plerumque, Ecce pauper remansit fiscus noster, ecce divitiæ nostræ ad Ecclesias sunt translatæ. Nulli penitus, nisi soli Episcopi regnant. Periit honor noster, & translatus est ad Episcopos civitatum.* Inferiorum Clericorum personales ab hoc Rege immunitates conculcatæ sunt, gravi mulcta iis inflicta, qui in exercitu non meruissent. *Post hæc Chilpe-* L. 5. c. 27.
ricus Rex de pauperibus, & junioribus Ecclesiæ & Ba- 28.
silicæ bannos jussit exigi, pro eo quod in exercitum non ambulassent. Non enim erat consuetudo, ut hi ullam exolverent publicam functionem. Novis oneribus depressit & Abbatem, hac priùs injusta eis calumnia, quod extraordinariis in plebem exactionibus apertiùs obstitissent: *Acerbiora quoque deinceps infligentes tributa.*

XIV. In controversiam verò trahi non potest, quin princeps & dux fuerit Clodovæus Rex ad immunitates cujusque generis Ecclesiæ accumulandas, personarum, rerumque; Clericorum, agrorumque; & jure suo usum Gregorium, ubi eas ab ejus successoribus religiosè servari flagitabat; quanquam nec à Regibus ullis aliis, vel Imperatoribus tam largæ profectæ essent libertates, saltem Ecclesiæ agrorum. Hoc enim Canone Concilium Aurelianense I. testatum esse voluit, prædia complura Clodovæum Ecclesiis elargitum esse, cum onerum prorsus omnium immunitate. *De oblationibus vel agris quos dom-* Can. 5.
nus noster Rex Ecclesiis suo munere conferre dignatus est, vel adhuc non habentibus Deo inspirante contulerit, ipsorum agrorum vel Clericorum immunitate concessa, &c. Gemina hic apertissimè habetur immunitas, *Agrorum, vel Clericorum immunitate concessa.*

XV. Nec tamen Canon iste complectitur nisi agros à Clodovæo Ecclesiis donatos, & alligatos earum ministerio Clericos. Apud Marculphum duæ occurrunt Formulæ immunitatis, quam efflagitante Episcopo, Rex annuit, ad omnes agros domosque Ecclesiæ, vel Cœnobii, ne ad eas accedant Magistratus, Judicesque publici, ut vel exigant aliquid, vel jurisdictionem exerceant. *Emmunitas Regia. Nul-* L. 1. c. 2. 3. 4.
lus judex publicus ad causas audiendas, aut freda undique exigendum, præsumat ingredi, &c. aut mansiones

aut paratas, aut fidejussores tollere, &c. Sed quidquid exinde aut de ingenuis, aut de servientibus, cæterisque nationibus quæ sunt infra agros, vel fines, vel supra terras prædictæ Ecclesiæ commanentes, fiscus aut de fredis, aut undecumque poterat sperare, ex nostra indulgentia pro futura salute in luminaribus ipsius Ecclesiæ proficiat in perpetuum. Gratiæ ergo hæ singulares Ecclesiis quibusdam concedebantur Regia beneficentia, ut suprà Romani Imperii spectavimus insignea Ecclesias quasdam majoribus privilegiis dotatas fuisse.

XVI. A beato Rigoberto Remensi Archiepiscopo narrat Flodoardus diploma impetratum fuisse Dagoberti II. Regis, dilatatæ ad omnes Ecclesiæ suæ terras immunitatis, ei simtimum, quod olim B. Remigius à Clodovæo elicuisset, quodque po-
L. 5. Hist. 8. steri Reges confirmassent. *A Dagoberto Rege præceptum immunitatis suæ obtinuit Ecclesia, suggerens eidem Regi, qualiter Ecclesia ipsa sub præcedentibus Francorum Regibus, à tempore domni Remigii & Clodovei Regis, quem ipse baptizavit, ab omni functionum publicarum jugo liberrima semper extiterit.* Id privilegii indulsit Dagobertus *cum consilio Procerum suorum*, juxta formulam à Majoribus suis usurpatam: *ad prædecessorum formam Regum.* Nec à formula abludit Marculphi: *Præcipiens, ut nullus Judex publicus in ipsas terras auderet ingredi, ut mansiones intrando faceret, aut qualibet judicia, vel xenia ibidem exigere ullatenus præsumeret.* Ea voce *freda*, quæ vernaculo Francorum sermone vulgatissima etiamnunc est, designabatur certa pecuniæ summa, de qua fisco solvenda conveniebat, cùm dissidii, vel criminis aliquid pretio redimebatur. Cujus tertia, si fora, pars decidebatur fisco. *Affirmavit Rex quosdam ex his qui absoluti fuerant, ad se venisse, compositionemque fisco debitam, quam illi fredam vocant, à se indultam.* Ita
De Mirac. S. Mart. & L. 4. c. 26. Gregorius Turonensis. At verò *Mansiones, Mansionatica, Parata* dicebantur, quæ postea jure *gistii* complexi sumus, & quidquid impensarum fiebat, excipiendis Regibus, Regni Ministris, Exercitibusque.

XVII. Ubi Ecclesiarum fundos Carolus Martellus militi suo largitus est, in tanta & tam acerba rerum omnium perturbatione conticuere profectò libertates & immunitates Ecclesiæ omnes. Ubi verò Principes Francorum Pipinus & Carolomannus luctuosissimæ calamitati levamenti aliquid conferre cœpere, statutum est in Concilio Suessionensi anno 744. ut ad Monachorum sustentationem quæ necessaria essent, præcerperentur: tum verò reliqua publicis Regni & Ecclesiæ permitterentur necessita-
Can. 3. tibus. *Et de rebus Ecclesiasticis, subtractis Monachis vel ancillis Dei, consolentur, usque dum illorum necessitati satisfaciant; & quod superaverit, census levetur.* Nec aliter Concilium Liptinense, cui placuit, ut laïci milites, Nobilesque, qui terras Ecclesiæ obtinerent, censum annuum Clericis, eis alendis idoneum persolverent. Ita retinebantur à Laïcis terræ Ecclesiæ *sub precario & censu.*

XVIII. Ultima jam nobis adeunda est Hispania, ubi conjunctim à Concilio Toletano IV. & à Sisenando Rege promulgata est universalis immunitas, tum Clericorum ipsorum, tum rerum ad eos
Can. 47. spectantium. *Præcipiente domino atque excellentissimo Sisenando Rege, id constituit sanctum Concilium, ut omnes ingenui Clerici, pro officio religionis, ab omni publica indictione atque labore habeantur immunes; ut liberi Deo serviant, nullaque præpediti necessitate, ab Ecclesiasticis officiis retrahantur.* Video tamen ad solas personales Clericorum immunitates hoc trahi. Et sanè Egica Rex Concilio Toletano XVI. proposuit, statutum ut ederetur, quo Episcopi ad impensas omnes tenerentur, Regum præceptis exequendis necessarias, nec id oneris in Parochos refunderetur. *Nam & hoc honorificentia vestra promulgare curabit, ut nemo Episcoporum pro Regiis inquisitionibus exhibendis, Parochialium Ecclesiarum jura contingat, nec quascumque exinde inquisitiones aut evectiones exigere audeat; sed de prædiis suarum sedium regia culmini solita perquisitionum obsequia deferat, nihilque de rebus earundem Parochialium Ecclesiarum causa stipendii cujuspiam dare præsumat. Quod si fecerit, duorum mensium spatio excommunicari se noverit.*

XIX. Mira hæc est à Legibus Romanis discrepantia, quibus maximè quæque Ecclesiæ amplissimis fruebantur privilegiis: cùm hîc in Hispania eximantur Parochi, Episcopi soli subjiciantur oneribus & expensis Regiorum Ministrorum, & præceptorum. Nec in Concilio Tolosano III. confirmata fuerat immunitas nisi personalis Clericorum. & servorum Ecclesiæ. *Quoniam cognovimus Ecclesiarum servos, & Episcoporum, & omnium Clericorum, à judicibus vel actoribus publicis in diversis angariis fatigari, omne Concilium pietate gloriosissimi domini nostri poposcit, ut tales deinceps ausus inhibeat.* Itaque personales duntaxat hæ erant immunitates. Can. 11.

CAPUT XXXV. *P. 2. l. 3. c. 6.*

De Amortizatione.

I. II. Immunitate à Clodovæo concessa continebatur amortizatio.
III. Omnes res suas temporales habet Ecclesia, vel donatione Regum, vel benevolentia & consensione, vel tuitione.
IV. V. Probationes ex Marculpho.
VI. Dona si qua majora Ecclesiis conferebantur, ea à Regibus confirmari jus fasque erat.
VII. Explanatur formula Marculphi.
VIII. Plenissima libertas donandi Ecclesiæ in Legibus Regum Francorum Francicis, Alemannicis, Bavaricis; his enim gentibus Franci Reges præerant.
IX. Hujus libertatis probationes novæ.

I. Unus hîc nobis superest expediendus nodus, ad capitum superiorum elucidationem, An immunitates illæ maximè à Clodovæo concessæ, sed & à Regibus posterioribus, amortizationem complecterentur: & an privati suis rebus Ecclesias ex arbitratu suo, & spontaneo pietatis instinctu donare possent injussu Regum. Doctrina idemque religione præstantissimus Bignonius in ea versatus est sententia, amortizationem illis contineri immunitatibus Regiis, quarum superiori capite Formulas ex Marculpho & Flodoardo retulimus. *Neque verò immunitatis istius præceptum ab amortiza-* L. 1. c. 3. *tione, quo forensi verbo hodie utimur, omnino alienum est. Nam & pleraque Cœnobiorum tabularia hanc immunitatem amortizationis nomine inscribunt,* Ita ille in suis ad Marculphum Notis.

II. Cùm Solemniacense Cœnobium extructurus Sologna. esset B. Eligius Noviomensis Episcopus, ut perhibetur à B. Audoëno vitæ ejus Scriptore, Archiepiscopo Rotomagensi: fundos priùs omnes & agros à Dagoberto Rege flagitavit, à quo & cum plenis- L. 1. c. 15. sima immunitate concessi sunt. Certè cùm minister Regius aliquando ordinarias inde pensiones exegisset, aurum omne restituere compulsus est, ubi rescivit quo dono à Rege cumulatus ille fuisset.

III. Bene multas Ecclesias à Regibus exædificatas & dotatas fuisse affirmat Avitus Viennensis

Archiepiscopus : sed debere Ecclesias omnes Regum vel largitati, vel defensioni, quidquid usquam rerum possident. Ita enim Avitus perscribebat ad Gundebaldum Regem Burgundiæ. *Quidquid habet Ecclesiola mea, immo omnes Ecclesia nostra, vestrum est, de substantia, quam vel servastis hactenus, vel donastis. Quod inspirante Deo praeceperitis, in quantum vires habuero, parare conabor.* Ubi hæc adnotavit doctissimus Sirmundus. *Vel servastis, vel donastis. Libera & ingenua professio. Principibus accepta feruntur dona Ecclesia, qua vel donarunt ipsi, vel ut donare liceret, concesserunt.* Addit verò ille Reges Francorum pietatem in Ecclesias suam insignivisse ea professione, Non minùs sibi charas esse res Ecclesiæ, quam fisci Regii. *In quo Regum olim Francorum pietas enituit? qui res & mancipia Ecclesia eodem se loco, ac res & mancipia fisci habere, in Capitulis suis professi sunt,*

Epist. 39.

IV. Superest apud Marculphum formula Regii Cœnobiorum privilegii, ubi confirmata immunitate ea, qua Episcopus ea dotasset, immunitatem jam Regiam Princeps concedit ab oneribus fisci, consensionemque ut illis à fidelibus conferatur, quidquid suaserit pietas. *Illud nobis pro integra mercede nostra placuit addendum, ut tam quod ex nostra largitate, quam delegatione ipsius vel caeterorum, aut cujuslibet, ibidem est, aut fuerit devoluta possessio, nulla judicaria potestas aut ad causas audiendum, aut aliquid exactandum ibidem non praesumat ingredi, sed sub omni emunitate hoc ipsum Monasterium omnia freda sua debeat possidere.* Eadem verò facultas Cœnobiis donandi, vel aliis Ecclesiis, quidquid feudo Principis habetur terrarum, vel allodio, vel hæreditate, in alia quoque formula exhibetur. Utrique enim conjugi improli annuit Rex, mutuo sibi donare quidquid obtinent, vel beneficio Principis, *munere regio, super fisco, beneficia, fiscalia predia, fiscos, campos fiscalinos* : quibus agris onera incumbebant aliqua & obsequia Principi exhibenda; vel hæreditaria Majorum successione & cum potestate ea ad posteros transmittendi : *propria, Alodes, Hereditates* : & sua ipsi industria quæ comparassent, *ex comparato, ex acquisitu.* Denique superstiti ex ambobus conjugibus permittit Princeps, ut quæ volet cumque Ecclesiis donet. *Et post amborum de hac luce discessum, sicut eorum delegationibus continebitur, tam ad loca Sanctorum, quam benemeritis, vel propinquis debeant reverti heredibus, &c. Ita ut nulla refragatio nec de parte fisci nostri, &c.*

L. 1. c. 3.

Ibid. c. 12.

V. Sed cùm duplici tunc ratione fierent publicæ istiusmodi chartæ, vel concordiæ, vel coram Rege in Palatio, vel coram Comitibus & Judicibus Provinciarum & Civitatum : Priores formulas primum in suum librum conjecit Marculphus, posteriores in secundum. Plurimæ ergo ibi obviæ statim fiunt donationes ad loca sancta, nulla speciali Principis consensione interveniente, quamvis ingentia prædia & opulentæ hæreditates Ecclesiis conferantur. *Prologus qui de grandi causa facit donationem, &c. De magnare, qui vult Xenodochium aut Monasterium construere, &c.* Sed tunc assensio Principum tacita, vel potius universim expressa non temerè præsumitur; nisi jam tum Magnatum aliqui summam sibi & pene regiam authoritatem arrogare cœpissent, quod altero post sæculo plures factitarunt.

L. 2. c. 1. 2. 3. &c.

VI. In sua ad Episcopos Epistola Radegundis Regina, donationes omnes suas in Abbatiam Pictaviæ à se conditam affirmat curasse se confirmari à Regibus Clotario, Chariberto, Guntranno, Chilperico & Sigeberto. *Seu de rebus, quas in me praecellentissimus domnus Clotarius, vel filii sui contulerunt, & ego ex ejus praeceptionis permissu Monasterio tradidi possidendum, & per authoritates praecellentissimorum Regum Chariberti, Guntramni, Chilperici & Sigeberti, cum sacramenti interpositione & suarum manuum subscriptionibus obtinui confirmari.* Obtestatur mox Reges posteros, ut Cœnobio tuitionem impendant, eorum concessione à se exædificato & dotato. *Ut Monasterium quod ex permissu & solatio domnorum Regum, patris vel avi eorum, construxisse visa sum, & ordinasse regulariter vel dotasse, sub sua tuitione jubeant gubernare.*

Greg. Turon. hist. l. 9. c. 42.

VII. Visum est nonnullis sine speciali Regum licentia Ecclesiis conferri nihil potuisse, quibus suffragari videbatur ea Formula Marculphi, qua confirmat Rex donationes omnes Abbatiæ factas. Sed multa sunt, quibus hæc conjectura convellatur. 1. Nec ea Formula Rex annuit, vel donanti ut donet, vel Cœnobio, ut accipiat, si quid datum fuerit, sed factam confirmat donationem. *Omne corpus facultatis ejus per nostrum deberemus confirmare preceptum.* 2. Confirmat Rex ibidem dona, quæ & à seipso, & à Majoribus suis fuissent collata. *Quidquid aut Regia conlatione, aut privatorum munere, vel ab antecessoribus Abbatibus, seu & à domno Luy est ibidem legaliter acquisitum, aut comparatum.* Atqui regia nil opus esset permissione, quo regia ipsa dona susciperentur. 3. Eodem loco sunt hic privatorum, & Regum donationes. 4. Eadem in classe locantur indiscriminatim, & quæ Abbates ipsi compararunt. 5. Est & alia formula, priori simillima apud Marculphum, qua Rex homini privato confirmat res suas omnes, *de omni corpore facultatis*, quavis ratione eas vel ipse, vel Majores ejus compararunt. 6. Planum ergo hinc fit eam non esse nisi novam tutelæ Regiæ testificationem, ad res omnes vel Cœnobii, vel patris familias cujuslibet defensandas, adversariosque præsidio tuitionis regiæ deterrendos.

L. 1. c. 33.

L. 1. c. 32.

VIII. Conditum fuit & dotatum anno 572. à Dumnolo Episcopo Cenomanensi, in ipsa Cœnomanensi civitate Cœnobium sancti Vincentii, interveniente authoritate Regia ad confirmandas suas omnes in illud donationes : *Multo testamento ei legavit atque confirmavit, permittente atque favente Chilperico Francorum Rege, ejusque Principibus.* Ita Scriptor ejus vitæ. Ea vel confirmatio, vel consensio & permissio Principis, necessitatis fuerit, an reverentiæ causa, vel ad cumulum authoritatis, facilè existimabitur ex legibus Bavaricis, quarum primo capite permittitur, ut det quicumque volet, quæcumque volet Ecclesiæ, nullo penitus vel à Regibus, vel à Ducibus, vel à quocumque demum obice interponendo. *Si quis liber persona voluerit, & dederit res suas ad Ecclesiam pro redemptione anima sua, licentiam habeat de portione sua, postquam cum filiis suis partivit. Nullus eum prohibeat, non Rex, non Dux, nec ulla persona habeat potestatem prohibendi.* Atqui ex Præfatione Legum Bavaricarum constat eas Regis Theodorici primum jussu fuisse compilatas, uti & Leges Francicas, & Germanicas, iis accommodandas Nationibus diversis, quæ Regno ejus suberant; ab eo denique eas expurgatas fuisse, moribus, usibusque quibusdam Gentilitiis obliteratis, subrogatisque legibus & moribus Christianis. *Et qua erant secundum consuetudinem Paganorum, mutavit secundùm legem Christianorum.* Paganismi reliquias, quas nequiverat Theodoricus, Childebertus & Clotarius obruerunt, extremam denique

Surius die 16. Maii.

his

his manum addente Dagoberto. *Quidquid Theodoricus Rex propter vetustissimam Paganorum consuetudinem emendare non potuit, post hæc Childebertus Rex inchoavit, sed Clotarius Rex perfecit.* Capite primo Legis Alemannicæ eadem libertas annuitur dandi Ecclesiæ. Etsi ergo nulla specialis postea dandi licentia posceretur, hæc generalis abundè erat licentia, legibus ipsis consignata, nec ullis arctata cancellis, nullis servitutibus, vel oneribus gravata.

IX. In privilegio Abbatiæ sancti Sergii apud Andegavos, post immunitates omnes Capite superiori illustratas, servat sibi Rex annuum censum nummorum duodecim, ad Principis fiscum ab Abbate afferendum, vel mittendum. *Nisi tantum annis singulis solidi duodecim per ipsum Abbatem, aut per Missum suum nostris arariis inferri debeant.* In immunitate Abbatiæ sancti Stephani Argentoratensis Chilpericus Rex servavit sibi jus confirmandi Defensoris, quem Abbatissa delegisset, ad exercendam Monasterii jurisdictionem. *Nullus Judex, &c. Nisi Defensor, quem ipsius loci Congregatio, vel Abbatissa voluntariè è Palatio impetraverit, audeat ingredi ad causas audiendas, &c.* Occurrent utique in Privilegiorum & Immunitatum Chartis hoc genus restrictiones & conditiones aliquæ; nusquam prohibitiones, nequid detur, vel accipiatur fundorum, nisi nova Principis permissione, & certis ad eam impetrandam oneribus.

Le Cointe. An. 705. n. 16. An. 715. n. 42.

CAPUT XXXVI. *P. 3. l. 3. c. 5.*

Immunitas Cleri & agrorum Ecclesiæ sub Imperio Caroli Magni & Ludovici Pii.

I. Parochis Mansi unius, hoc est agelluli immunitas data.

II. Ea immunitatis angustia non spectans nisi ad Parochias rurales, & obsequia peculiarium dominorum. Probationes.

III. IV. Agri Ecclesiarum Episcopalium & Abbatiarum erant prorsus immunes.

V. Immunitates mancipiorum Ecclesiæ.

VI. Quæ rerum comparabantur, experti erant immunitatis.

VII. Nempe de terris, quæ libera ipsa & immunes non essent.

VIII. Ab oneribus personalibus immunes erant omnino Clerici.

IX. Immunitas rerum & personarum.

X. De Pontibus & viis muniendis.

XI. Observationes novæ de immunitatibus.

XII. Cum à Regibus absolutior esset immunitas, quam à privatis Senioribus.

XIII. Agobardi sententia de immunitatibus rerum Ecclesiæ.

I. CApitularibus suis Carolus Magnus omnibus eximebat oneribus decimas & oblationes Ecclesiæ, domos Parochorum, & hortos juxta Ecclesias, cum Manso, sive agello mediocri in unaquaque Parochia, data cuipiam peculiaribus dominis, seu Senioribus, ut reliqua omnia solitis subjicerent servitiis. *Statutum est, ut unicuique Ecclesia unus mansus integer absque ullo servitio attribuatur; & Presbyteri in eis constituti, non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus neque atriis, vel hortis juxta Ecclesiam positis, neque de præscripto manso aliquod servitium faciant præter Ecclesiasticum. Et si aliquid amplius habuerint, inde Senioribus suis debitum servitium impendant.* Qui *Mansus* dicebatur, agellus erat modicus, quo nomine etiam plures nunc vernacula lingua utuntur Provinciæ. Is cuique Parocho liber & immunis ab omni prorsus onere addicebatur. Ejus immunitatis vindicem se Ludovicus etiam Pius professus est. *De uno manso ad Ecclesiam dato, de quo aliqui homines contra statuta sibi servitium exigunt, quicumque pro hac causa accusatus fuerit, Comes vel Missi hoc quod inde subtractum est, Presbyteris cum sua lege restitui faciant.*

L. 1. c. 91. Conc. Gall. To. 2. pag. 452. 467.

Mas.

L. 5. c. 45.

II. Quibus ea insedit animo sententia, Mansi unius limitibus arctatam fuisse immunitatem Ecclesiæ; iis minùs pervia, minusque fuerat horum Caroli Magni temporum perspecta disciplina. Capitularia quæ modo protulimus, agrestes & vicorum Ecclesias spectant, Parochorumque ibi immunitates, ratione habita dominorum peculiarium, seu Seniorum cujusque vici, quibus vici totius ædes agrique obsequia & servitia quædam præstare tenebantur. Non ergo hic quæstio vertitur de immunitate agrorum Ecclesiæ, vel Clericorum, ne Regum vectigalibus urgerentur: ab his enim absolvebantur prorsus, ut mox demonstrabimus; sed de oneribus & servitiis, quibus cujusque vici Seniores & domini, suo jam quasi jure premebant agros hominesque suæ ditionis.

Id constantissimè probatur ipsorum disertis verbis Capitularium, quæ non agunt, nisi de servitiis Senioribus his peculiaribus dependendis. *Unus mansus absque ullo servitio attribuatur. Nec de præscripto manso aliquod servitium faciant. Si quid amplius habuerint, inde Senioribus suis debitum servitium impendant. Aliqui de manso sibi servitium exigunt, &c.* De Rege, vel Imperatore, ejusque jure & obsequio, nulla hic littera est, de solis agitur Vicorum peculiaribus dominis, eorumque Juribus, regia potestate intra antiquos limites coërcendis.

III. Nec minùs perspicuum est eam immunitatem non pertinere nisi ad Ecclesias ruris Parochiales; & nec ad Ecclesias Episcopales, aut ad Cœnobia trahi, aut deflecti posse. Hinc ergo, alterutrum emergit, aut agrestes Parochiæ immunitate uterentur, cujus expertes essent Episcopales & Abbatiarum Ecclesiæ; quod [illegible]ordatus nemo sibi persuaderi facilè patietur: aut Episcoporum & Abbatum agros immunitate cumulatissima potitos esse, sine ullo limite. Ut ne autem Episcopatuum & Cœnobiorum Ecclesias hæc Capitularia complecterentur, in causa fuit, quod Seniores villis tantum & vicis dominarentur, non urbibus, adeoque nec in Episcopatus, vel Abbatias quidquam sibi juris arrogare possent.

Cùm domini autem & Seniores aliqui hac sibi improba spe assentarentur, Abbatiarum immunitatem earum claustris circumscribi, nec in earum agros exspatiari: *Non plus immunitatis nomine complecti, quam claustra Monasterii, cætera quamvis ad easdem Ecclesias vel Monasteria pertineant, extra immunitatem esse.* His iisdem Imperatorum Capitularibus declaratum est, terras omnes & ditiones Abbatiarum eadem immunitate frui. *Volumus atque decernimus, ut omnes intelligant, non solum claustra Monasterii vel Ecclesiæ atque castitia Ecclesiarum sub immunitatis defensione consistere, verùm etiam domus, & villas, & septa villarum, & piscatoria manu facta, & quidquid fossis aut sepibus, vel etiam alio clausarum genere præcingitur, eodem immunitatis nomine contineri.*

Capit. Car. Mag. l. 5. c. 148.

IV. Alibi rursus eadem exemptio ad omnes effunditur Ecclesiæ fundos. *Placuit ne prædia cælestium secretorum dicata, Deoque tradita, à quibusdam aliqua occasione vexentur aut invadantur, sed sub immunitatis tuitione perpetua firmitate perdurent. Similiter & homines eorum, & omnia quæ eis subjecta esse noscuntur.* Mulcta mox & pœnitentia publica plectuntur, qui ei immunitati contumeliam fecerint. Utque ne

L. 5. c. 127.

dubites ad omnes Ecclesiæ fundos exporrectam fuisse hanc libertatem, & ab oneribus publicis prorsus omnibus eos fuisse subductos, vide ut conceptis verbis res alibi confirmetur. Quid enim his dilucidius vel optari potest? *Possessiones ad religiosa loca pertinentes nullam descriptionem agnoscant, nisi ad restitutionem viarum vel pontium, si tamen intra eadem loca habuerint possessiones. In aliis verò omnibus habeant integram immunitatem.* Quæ hîc fit exceptio pontium & viarum, eà validiùs confirmatur immunitas generalis. Adde quod ne exceptio quidem, aut coarctatio ea sit. Quæ enim ad muniendas vias, & ad resarciendos pontes fiunt expensæ, non tam ad exactiones publicas pertinent, quàm ad sumptus necessariò Ecclesiæ faciendos ad fundorum suorum integritatem, & ad commodum suorum hominum.

L. 6. c. 107.

V. Ecclesiæ & Clericorum servi, sive Clerici ipsi essent, sive laïci, angariarum & ipsi publicarum immunes erant, nec ad eas poterant à Regum Officialibus, vel à publicis Magistratibus cogi. *Ecclesiarum servos & Episcoporum, vel omnium Clericorum, à Judicibus vel Actoribus publicis, in diversis angariis non fatigari divina præcipitur authoritate. Si quis Judicum, aut Actorum, Clericum aut servum Clerici vel Ecclesiæ in publicis ac privatis negotiis occupare voluerit, à communione Ecclesiastica, cui impedimentum facit, efficiatur extraneus.*

L. 7. c. 225. 367.

VI. Quæ sibi nova Ecclesiæ comparabant prædia, siqua hactenus oneribus publicis obnoxia fuissent, iisdem subjiciebantur semper, nisi peculiari Regum concessione eximerentur. *Ut de rebus unde census ad partem Regis exire solebant, si ad aliquam Ecclesiam tradita sunt, aut reddantur propriis hæredibus, aut qui eas retinuerit, illum censum persolvat.* Et rursus alibi: *Quicumque terram tributariam, unde tributum ad partem nostram exire solebat, vel ad Ecclesiam, vel cuilibet alteri tradiderit; is qui eam susceperit, tributum quod inde solvebatur, omni modo ad partem nostram persolvat; nisi fortè talem firmitatem de parte dominica habeat, per quam ipsum tributum sibi perdonatum possit ostendere.* Quod supervacaneum fuisset declarari, nisi Ecclesiæ fundi universim his oneribus privilegio quodam suo exempti fuissent. Si enim Ecclesiæ res, peræquè ut profanæ iisdem exactionibus obnoxiæ fuissent, hæc novæ rei emptæ vel donatæ accessio Ecclesiis facta, nihil habuisset quæstionis, quam hac declaratione solvi opus fuisset.

L. 3. c. 86. 15.

L. 4. c. 37.

VII. Non abs re tamen advertimus, non semper res nuper Ecclesiæ partas eadem immunitate potitas esse. His enim duobus Capitularibus expressissimè inculcatur, de terris agi, ex quibus census & tributum Regi soleat persolvi. *De rebus, unde census ad partes Regis exire solebat, &c. Terra tributaria, unde tributum ad partem nostram exire solebat, &c.* Erant ergo prædia nobilia, liberaque omnium prorsus onerum, & ea si adjicerentur Ecclesiis, pari immunitate obtinebantur.

VIII. Si qui essent limites finesque immunitatis rerum Ecclesiæ, nulli planè erant personarum. Præter ea quæ in eam rem jam perstrinximus, supersunt & alia Capitularium Decreta, quæ nulla tergiversatione eludi queant. Quoad servitutes privatorum, consecratione ipsa sua Episcopi & Presbyteri iis absolvebantur: *Consecratio Episcopos & reliquos Domini Sacerdotes tam à servilibus, quàm & à cæteris ascripititiis conditionibus semper liberos facit. Ideo præcipimus ut nullus ab eis alia nisi divina requirat servitia.* Jam verò à publicis servitutibus, vide ut hic rursus Clerici universi exolvantur. *Ut Clerici nullo fiscali aut publico subdantur officio, sed liberi ab omni humano servitio Ecclesiæ deserviant.*

L. 6. c. 116.

L. 7. c. 131.

IX. Immunitas denique tum rerum, tum personarum, vide ut hoc alio rursus Capitulari declaretur. *Synodali decreto sancitum est, ne laici vel sæculares de viris Deo dicatis, Ecclesiæque facultatibus, aliquid ad se putent vel præsumant præter reverentiam pertinere. Quorum quarumque Sacerdotibus dispensandi indiscussè à Deo cura commissa docetur. Si quis contra hoc venire præsumpserit, anathemate feriatur.*

L. 7. c. 347.

X. Pontes, vehiculares naves, viæ, ut à ministris resarcirentur; at earum sumptuosæ exædificationes, vel reparationes, ut à Ducibus & Comitibus, ab Episcopis & Abbatibus perficerentur, ita luculentè Sangallensis Monachus explanavit. *A Majoribus autem laboribus, & maximè novitèr instruendis, nullus Ducum vel Comitum, nullus Episcoporum vel Abbatum excusaretur aliquo modo. Cujus rei testes sunt adhuc arca pontis Magontiacensis, quem tota Europa communi quidem, sed ordinatissima participationis opere perfecit.* Regiæ ipsæ Ecclesiæ Episcoporum & Abbatum impendiis ornabantur. At si quæ novæ extruendæ essent, Ducum, Comitumque, & omnium qui terrarum Ecclesiæ beneficia obtinebant, opera & sumptu extruebantur. *Quod si nova fuissent instituenda Ecclesia, omnes Episcopi, Duces & Comites, Abbates etiam, vel quicumque Regalibus Ecclesiis præsidentes, cum universis qui publica consecuti sunt beneficia, à fundamentis usque ad culmen instantissimo labore perduxerunt.* Istiusmodi sunt magnificentissima Aquisgranensis Ecclesia, juxtaque eam opulentissima Caroli Magni Regia, & Optimatum ejus Palatia, ita sita, sparsa, porticibusque extructa, ut ex superiore Regiæ suæ fastigio omnes & Proceres observare posset Carolus Magnus, & milites, & plebem ipsam innumerabilem, in has se porticus recipientem, ubi imber, nix, gelu, ad focos ibi opportunè accensos cogeret confugere.

L. c. c. 32.

XI. Nec illud tacebimus, quod de Sangallensi ipsa Abbatia ab eodem proditum est, plurimos ei accumulatos fuisse agros, non Regia munificentia, sed privatorum donis, cùmque illis ea de causa Defensor nullus esset, Ludovicum ipsum Pium Defensoris & Advocati partes obire voluisse. *Quod reicula sancti Galli non ex Regalibus donariis, sed ex privatorum traditiunculis collecta, neminem sui defensorem vel Advocatum reperire potuissent, ipse Advocatum se utilitatis nostræ confiteri non erubuerit.* Cùm bene multæ à Regibus exædificatæ essent Ecclesiæ, & longè plurium earum defensionem in se ipsimet recepissent, sub tanto patrocinio tutæ delitescebant earum immunitates.

L. 2. c. 15.

Cùm Carolo Magno Leidradus Lugdunensis Episcopus constare vellet rationem administratæ à se Lugdunensis Ecclesiæ, illud primum ostendit, compilata à se fuisse Edicta Regum omnia in gratiam Ecclesiæ suæ promulgata, quibus potestas sibi fiebat emendi & acquirendi, ad Ecclesiæ suæ res augendas & loca, ut nemo de his incrementis jure conqueri possit. *Insuper jussimus fieri decreta priscorum Regum Franciæ, ut quemadmodum ipsi statuerunt monumenta emendi, & an[…]locum in omnibus rebus quas ad præsens habere videntur, vel in futuro Deo auxiliante acquirere poterunt, sine ulla querimonia per sæcula possideant.* Hinc patet id studuisse Episcopos, ut Regia impetrarent diplomata, quò emere, aut aliàs comparare possent, agros, domos, loca quæ-

libet, nullo onerum publicorum nexu sibi pertimescendo.

XII. Si percontetis autem ecquid causæ esset, quamobrem terras Ecclesiæ tam liberaliter Reges exactionibus omnibus exonerarent, quæ veluti publicæ sunt servitutes, nec idem sibi licere vellent in Parochialibus Ecclesiis absolvendis à peculiarium dominorum servitiis. Respondebo, quod ad Clericos ipsos, & ad eorum personas attinet, unam & eandem rem fuisse. Hos enim Rex oneribus publicis omnibus eximebat; at eo quo servi peculiaribus dominis devinciuntur nexu, non absolvebat nisi Presbyteros & Episcopos, ut suprà diximus. Singulis enim dominis permittendum erat, ut pro arbitrio, pro pietatis & religionis æstu servitutis vinculo solverent eos, qui se Clero dicari cuperent, vel jam dicati essent. Ergo nec cogendi illi erant, ut relaxarent servitia, quæ sibi ex Ecclesiæ terris erant præstanda. Necessitas tantùm illis ea gemina indicebatur, ut servitio omni absolverent & Presbyterum, & Mansum Presbyteralem, quod Parochi patrimonium erat. Reliqui agri Ecclesiarum Parochialium, uti & Diaconi, Subdiaconi, cæterique Clerici pietati Seniorum permittebantur, ut antiqua servitutis jura in eos sua vel retinerent, vel relaxarent. At Reges summique Principes largitatis & munificentiæ laude præcellentiori clarescere avebant illi quidem; ideoque quos Rex cælestis idemque æternus Pontifex Regni & Sacerdotii sibi sui ministros delegit, eos & libertate & immunitate frui volebant, tanto ministerio consentanea.

XIII. Claudet hoc Caput Agobardus pulcherrima commentatione sua in illum Evangelicæ historiæ locum, ubi dicitur Christus censum solvisse, non ex illo sacro penu, in quod Apostoli eleemosynas in futuros usus recondebant: sed ex statere cœlitus oblato, & ex ore piscis eruto. Illud sacrum penu ait Agobardus ex sanctis Patribus, dicatum fuisse alendis pauperibus, sustentandis Discipulis, Festis celebrandis: ideoque ineffabili quadam sapientia Christum nihil ex eo decerpi voluisse, ut hinc eluceret, quem in usum fundi reditusque Ecclesiæ sint expendendi. *Responsum est à Doctoribus Ecclesiæ, quia Dominici loculi in pauperes & in dies festos expendebantur, & cùm egisset necessitas, in alimenta discipulorum Domini, noluisse Dominum rem pauperum in publicam exactionem mittere; sed omnipotenti virtute quod utique pauperum non erat, de mari tollere & fisco reddere voluisse, ut formam daret discipulis, quam Ecclesiæ commendarent.* L. de dispensat.

Tom. III.

XI. Græcorum disciplina quoad immunitates.

I. IDem fuit modus, iidem fines immunitatum Ecclesiæ sub Caroli Magni & Ludovici Pii successoribus. Concilium Meldense anni 845. supralaudata Caroli & Lodovici Capitularia confirmavit, ut Canonicis regulis accommodata: ad exemptiones mansi Presbyteralis, decimarum, oblationum, adde & servorum, qui villa & cœmeterio quodammodo includebantur. Verùm non minùs dilucidum est hæc non spectare, nisi ad ea Seniorum peculiarium jura, quæ illi sibi quasi deberi onera confidebant. *Ut secundùm canonicam authoritatem & Constitutionem domini Ludovici Imperatoris, de agro Ecclesiastico & manso, ac mancipiis, quæ ipse suis Capitulis constituit, vel si quilibet pro loco sepulturæ aliquid largitus Ecclesiæ fuerit, neque de decimis & oblationibus fidelium, cuiquam Presbyteros aliquem censum persolvere cogat, &c.* Et non multò pòst: *Quod si quis fecerit, communione usque ad satisfactionem privetur, & regia potestate hoc emendare legaliter cogatur.* Cap. 63.

II. Ex Capitularibus Caroli Calvi mira hîc nobis affulgebunt elucidamenta. Hinc enim comperimus, cùm agricolæ & coloni terrarum, tum fisci, tum Ecclesiæ, statuissent villas suas divendere & hæreditates proprias, non aliis tantùm agricolis, sed Clericis etiam & Parochis, & quibusvis denique; eas ad angustias & vastitates venisse vicos nonnullos, ut ordinariùs jam ex iis census solvi non posset, nec internosci, qui cujusque villæ agri essent. Cui malo ut medicina fiat, hîc edicitur, ut quidquid præter Seniorum voluntatem distractum fuerit, iisdem villis vicisque restituatur, ut & soliti census persolvi queant. *Et quoniam in quibusdam locis coloni tam fiscales, quàm & de casis Dei suas hæreditates, id est, mansa quæ tenent, non solùm suis paribus, sed & Clericis canonicis ac villanis Presbyteris, sed & aliis quibuscumque hominibus vendunt, & tantummodo Cellam retinent. Et hac occasione sic destructæ sunt villæ, ut non solùm census debitus inde non possit exigi, sed etiam quæ terræ de singulis mansis fuerunt, jam non possint agnosci. Constituimus, ut præcipiatur à nostris ministerialibus & à ministris Ecclesiasticis, ut hoc ullo modo de cætero fiat, ne villæ destructæ atque confusæ fiant; Et quidquid de singulis sine licentia dominorum vel magistrorum per quoscumque venditum est, recipiatur, & singulis mansis de quibus terræ venditæ sunt, & de quibus census decidit, propter eorum impossibilitatem, qui mansa deservire non possunt, restituatur; & juxta qualitatem vel quantitatem terræ, vel vinearum ad singulos mansos pertinentium, postquam restaurati fuerint, ab unoquoque manso census ad partem dominicam exigatur.* Ea sunt verba Edicti Pistensis, anno 864. Capit. Car. Calv. Tit. 31. n. 30.

III. Sunt autem hîc complura observanda, quæ non oscitantem desiderent Lectorem. 1. Hos *colonos* verè servos fuisse, quanquam moderatior esset ea servitus: & nec potuisse eos suas aut distrahere villas, aut derelinquere, ut aliò demigrarent. Cùm ipsi, tum filii eorum affixi erant glebæ, villæque, ut eam colerent, & pro ejus modo censum persolverent. 2. Nec enim ejusdem omnes qualitatis, vel quantitatis hæ villæ erant. *Juxta qualitatem vel quantitatem terræ vel vinearum ad singulos mansos pertinentium.* 3. Itaque nec mansus ipse Presbyteralis ejusdem forsan erat semper modi. Prædium erat, suis agris, suis vineis cinctum, nunc tenuioribus, nunc amplioribus. 4. Planum est non hîc agi, nisi de servitutibus vicorum, agrorum, rusticorum,

CAPUT XXXVII. *P. 3. l. 3. c. 6.*

Immunitas Clericorum & fundorum Ecclesiæ sub Imperio Caroli Calvi, & successorum.

I. Sub Carolo Calvo viguit prisca Ecclesiarum Parochialium & Parochorum immunitas adversus Seniorum servitutes.

II. Varia ad id probationes.

III. In illud Capitulare aliqua observantur. Quæ agricolarum servitus.

IV. Quo fine esset Ecclesia novos comparare fundos.

V. VI. Confirmantur antedicta de Francis & de Gallis.

VII. Quadruplices in Ecclesiam exactiones ex Hincmaro.

VIII. Exactio extraordinaria ad summovendos Normannos.

IX. Quo fuerint loco immunitates sacræ sub Caroli Magni successoribus.

X. Observantur rursus aliqua in mansum Presbyteralem.

Senioribus propriis obnoxiorum, quibus censum pendebant. Unde & hi Seniores nunc Clerici erant, nunc laici Nobiles, nunc Reges ipsi, ut ex hoc patet contextu. 5. Ubi ergo hi vetantur coloni, ne villæ suæ agros vendant, vel Parochis, vel Clericis aliis, non eo id pertinet, ut prohibeat Rex novas ab Ecclesia terras & ditiones acquiri: aut ut agros Ecclesiæ publicis subjiciat oneribus. Aliena hæc omnino sunt omnia. Æquè enim intercedirur, ne aliis quibuscumque, atque ne Clericis suos hi coloni agros vendant: *Sed & aliis quibuscumque hominibus vendunt.* Nec secus prohibentur coloni Ecclesiæ, suas aliis villas terrasque distrahere, quas ab Ecclesia habent. Coloni certè hic ea parte aliqua ipsissimi sunt domini Regis cultores, quibus & id interdicitur, nequid divendant, ne eò tandem res evadat, ut census solvi non possit. Verùm hic Rex non aliter spectatur, quàm ut privatus quisque dominus, sive Senior, cui suum sit patrimonium, sui agri; & cujus tam coloni, quàm agri eadem lege constringantur, atque agri & coloni Ecclesiæ. *Coloni, tam fiscales, quam de casis Dei.* 6. Illud quoque planum est, Clericos harum villarum dominos, *Magistros* potius dici, quam *Dominos*: quod dominari minùs addeceat Clericos. Et hinc forsan & in vernaculam Francorum linguam irrepsit, ut qui
Maistres. Latinè domini, Gallicè Magistri vocentur. *Senioris* enim vox in Conciliis, & in Capitularibus medii hujus ævi usitatissima, pro domino illa quidem usurpatur; sed ita tamen ut ejusdem spem faciat suavissimæ dominationis. *Quidquid venditum est sine licentia dominorum, vel Magistrorum.* Sæculares ergo Domini, Clerici *Magistri.* Sed nihilo tamen minùs ab his servis suis Ecclesia, æquè ut Rex à suis, jure eadem dominicalia, & censum exigebat. Unde & Regi, & Ecclesiasticis dominis hæc aptantur verba. *Census ab unoquoque manso ad partem dominicam exigatur.*

IV. Non ergo prohibentur Clerici nova quælibet sibi prædia comparare. 1. Sed coloni uni domino mancipati, vetantur terras, villasque suas cuicumque sive Clerico vendere, sive laïco. Ubi & vetatur servus seipsum distrahere, quòd cùm agris suis, non sui ipse juris sit, sed domini sui. 2. Prohibetur duntaxat, ne agri, & terræ istæ vendantur, *sine licentia dominorum, vel Magistrorum.* Coloni ergo ipsi quidem non poterant agros divendere, sed poterant sive Domini, sive Magistri, ac Seniores distrahere ditiones, terrasque suas, sive Ecclesiæ, sive laicis: & comparare eas poterat Ecclesia emptione, aut donatione.

Supersunt & alia, ex quibus non paulò plus etiam lucis affundatur. Vetuit idem primùm Carolus Calvus, ne Franci qui censum aliquem pendendum habebant fisco Regio, sive personæ, sive terræ suæ ergo: vetuit, inquam, ne se, aut terras suas vel donarent, vel distraherent, sive Ecclesiæ, sive cuicumque alteri, ne publicum ærarium fraudaretur. *Ut illi Franci, qui censum de suo capite, vel de suis rebus ad partem regiam debent sine nostra licentia ad casam Dei, sive ad alterius cujuscumque servitium se non tradant, ut Respublica, quod de illis habere debet, non perdat.* Hinc perspicua probatio, quidquid Ecclesia haberet terrarum, vel mancipiorum, omnibus id exactionibus exemptum fuisse. Ideo enim occurrebatur, ne aliquid novi compararet, ne tantundem de censu & fisco Principis minueretur.

Si Franci verò quipiam hujus prohibitionis immemores, sese, vel suos agros cuicumque dedant, mulctam indicit Rex tum danti, tum accipienti, contumaciæ pœnam non injustam, cogitque accipientem eodem censu in fiscum defungi. *Quod si aut se ipsos, aut res suas ad casam Dei, aut ad alterius cujuscumque servitium sine licentia tradere voluerint, Comites vel Vicarii hoc non consentiant, sed ex banno nostro prohibeant. Quod & si contra bannum nostrum fecerint, ipsi qui eos receperint, bannum nostrum, id est, LX. solidos componant: & si ipsos in servitio suo habere voluerint, vel illorum res, de quibus census ad partem regiam exiebat, tenere voluerint, censum, quem ipsi Franci debebant, vel qui de illorum rebus exire solebat, ad nostram regiam partem componant, sicut in præfato Capitulorum libro III. cap. XV. & LXXXVI. & in libro IV. cap. XXXVI. habetur.* Ita remissius & indulgentius Rex agit, quàm cæteri Seniores, cùm sinat & terras & personas utcumque distrahi, dari, acquiri, dum qui acquirit, mulctam pendat, & censum.

V. Sed Caroli Magni vestigia legens Carolus Calvus, indulgentiam suam ulterius etiam provexit, eodem ipso mox capite. 1. Concessit enim personis, ut sese Ecclesiis addicerent, nulla mulcta, nullo censu gravandis. 2. Concessit ut Ecclesiæ donarent terras omnes, quas ipsi censuales Regis haberent, dum Ecclesiæ censum solveret. Tota ergo libertas Ecclesiæ annuitur & servos & agros comparandi, quibus servitia privatim Regi præstanda imminerent, eodem censu pro terris tantum usque persolvendo. *Et quia sicut in sacris Ecclesiasticis regulis invenitur, prior observatio durior, posterior autem exigente causa inclinatior fuit: post hæc præfata capitula decessorum & progenitorum nostrorum, hujusmodi Francis hominibus res suas ad casam Dei, vel aliis tradere ac vendere, eosque ad divinum servitium converti, si vellent, non prohibuerunt: sicut in capitulis libri primi cap. CXXXII. & CXXXIV. & in libro secundo cap. XXXI. & in libro quarto cap. XIX. continetur. Si quis de talibus Francis de suis rebus tradere vel vendere voluerit, non prohibemus: tantum ut jus regium, quod sibi debetur, sine ratione non perdat. Quia injustas consuetudines noviter institutas imponere cuique non volumus.*

VI. Adde non hic agi, nisi de Francis, & *de iis Francis, qui censum debebant* Regi, vel personali, vel terrarum suarum nexu. Atqui nec Franci erant omnes, nec omnes eorum agri ei suberant oneri. In aliis ergo liberior erat potestas, ut darentur Ecclesiæ.

Adde rursum, nec de Francis hic agi, nisi qui secundùm Legem Francicam vitam degerent. Galli enim, qui à Francis adhuc dignoscebantur, & qui Lege utebantur Romana, tota etiam potiebantur libertate Codicis Theodosiani, ut se suaque pro arbitrio Ecclesiæ dederent. *De illis autem qui secundum legem Romanam vivunt, nihil aliud, nisi quod in eisdem continetur legibus definimus.*

VII. Ejusmodi probabile enim primis est fuisse exactiones, quas solveba Ecclesia pro terris tecenx sibi partis, iis conditionibus de quibus verba facit Hincmarus: *De militia quoque & vectigalibus, quæ* To. 2 pag.
juxta morem antiquum & solitum, secundum quantita- 172. 577.
tem & qualitatem Ecclesiarum nobis commissarum, solet exigere, B. Ambrosii verbis uti, & acta sequi debemus. Quibus subjicit Ambrosii verba: *Si Tributum petit, non negamus. Agri Ecclesiæ solvunt tributum.* Itemque hæc Augustini: *Cui vectigal, & cætera quæ salvo Dei cultu, constitutionis humanæ Principibus reddimus.*

Alibi verò idem Hincmarus duas aperuit rationes alias, quibus Ecclesia Regnum & Rempublicam juvabat. Dandis nimirum terris suis in Beneficium iis, quos ita jubebat Regi stipendia facere, & cum cuneis militum in Exercitu merere. *Episcopus Beneficium talibus dare debet, qui idonei sint reddere Cæsari quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei, Deo.* Et rursum annuis donis quibus Regem prosequebatur, de quibus, uti & de militia inferius dicemus. *Causa sue defensionis Regi ac Reipublicæ vectigalia, quæ nobiscum annua dona vocantur, præstat Ecclesia, servans quod jubet Apostolus, Cui honorem, honorem: cui vectigal, vectigal.*

Ibidem. pag. 324. 325.

Præter hæc tria tributi genera, quæ Reipublicæ ab Ecclesia pendebantur, Militiam, Dona annua, & censum terrarum cum conditione census secens comparatatum: erat & quartum, quo de alibi Hincmarus. Jus erat illud Metatus, Paratarum, Gisti: quo Episcopi & Abbates tenebantur suscipere suis in ædibus, & alere Officiales, & Missos Regum, & Reges ipsos. Nec onus illud deprecatur, aut detrectat Hincmarus, dum ne eo jure quis abutatur, ne causas itinerum fingat, ne novas excogitet exactiones. Pipini, Caroli & Ludovi temporibus inauditas. *Et ut Ecclesia in isto regno per occasionabiles circadas, & per indebitas consuetudinarias exactiones, quæ tempore Pipini, Caroli & Ludovici non fuerunt, ante annos viginti impositas non affligantur.* De hoc Metatus jure infrà prolixius disseremus.

Ibidem pag. 182.

VIII. Sed undecumque expiscandæ sunt nobis exactiones illæ novæ, de quibus expostulat hic Hincmarus. Cùm anno 877. non posset Carolus Calvus Normannos Regni sui finibus ejicere, pulcherrimas jamdiu Provincias & Ecclesias depopulantes; statuit tandem ipse secum eos pecunia summovere, à Clericis Regni persolvenda, & à laïcis iis, qui Ecclesiæ prædia beneficiario jure tenerent. Vide quid oneris impositum sit iis, qui Abbatias tenerent, sive Abbates, sive Episcopi, sive Comites. *Unusquisque Episcopus qui habet Abbatiam, aut Abbas qui similiter habet Abbatiam; aut Comes, qui æquè habet Abbatiam.* Ita solæ solvebant Abbatiæ, Ecclesiæ Episcopales immunes erant, *De manso suo indominicato*, ubi sedem ipse habebat, *Similiter & de Vassallorum, duodecim accipiat denarios.* De villa hominum liberorum, è censu domini quatuor denarios, & tantundem de censu villæ ipsius. *De manso ingenuili quatuor denarios de censu dominicato: & quatuor de sua facultate.* De villis servorum, duos denarios de censu domini, totidem de servis: *De servili verò duos denarios de censu, & de sua facultate duos.* Episcopi & Abbates exigere jubebantur à singulis Parochis suæ ditionis saltem quatuor denarios, ad summum quinque. Idem exigere urgebatur Episcopus à Presbyteris Ecclesiarum, quas retinebant Comites, Vassalli & Imperator ipse, vel Imperatrix. *De Ecclesiis quas Comites & Vassalli dominici habent, &c. De Ecclesiis Imperatoris & Imperatricis Episcopus similiter accipiat prætaxato modo.* A Mercatoribus & incolis urbium, pro cujusque modulo aliquid emungebatur: *De negotiatoribus, vel qui in civitatibus commanent, juxta possibilitatem conjectus exigatur.* Fuerat autem & anterior alia exactio pecuniæ ad placandos & eliminandos Normannos quatuor millium pondo argenti, ad eorum pondus, *ad pensam eorum.*

Capitular. Carol. Cal. Tit. 42. Vide & Annal. Bertin. ann. 877.

Du Chesne Tom. 2. pag. 526. An. 869.

IX. Regnantibus Caroli Calvi filiis & nepotibus, cùm eodem semper fuerint authoritatis vigore Capitularia, fuere & eodem, ut apparet, loco privilegia Ecclesiarum, & sive rerum, sive Ministrorum immunitates. In Concilio Metensi anno 888. sub Rege Odone, confirmata est immunitas mansi Presbyteralis, seu Parochialis, expressius additis quatuor servis & eorum filiis. *De uno manso, & de terris pro sepultura datis, pro quatuor mancipiis, vel eorum procreatione, nullus census deinceps exigatur.* *Can. 4.*

X. Ex his verò quatuor servis facili conjectura assequimur, quales & quanti essent hi Mansi, quos locorum domini & Seniores omni prorsus censu & exactione levare cogebantur. Præfixit operi suo Regino Inquisitiones ab Episcopis in unaquaque Parochia faciendas, cùm Diœcesin perlustrarent. Hæc sanè non præteritur, an Parocho sit Mansus, quatuor modiorum sementis, & quatuor familiarum servilium, præter ipsam Parochi domum, curtem, & cæmeterium. *Si habeat Ecclesia mansum habentem bunnaria duodecim, præter cameterium, & curtem ubi Ecclesia, & domus Presbyteri continetur, & si habeat mancipia quatuor.* Idem habetur in Capitularibus Hincmari, & in Legibus Longobardicis. In Charta Jonæ Episcopi Augustodunensis Ecclesiæ datur *terra arabilis modiorum duodecim* Modios hos duodecim, & *duodecim bunnaria* suspicari potest quis unum & idem esse. Sed mera illa conjectura est. Ex hac Charta illud manifestius est, Manso plures conjunctos fuisse agros, servosque. *Dono Mansum vestitum unum cum omni supposito, cum terris & pratis ad eam aspicientibus & cum mancipiis.* Valterus Episcopus Aurelianensis in Constitutionibus suis Synodalibus, interponi solitam fuisse docet Episcopalem authoritatem, ut cogerentur Vicorum domini Parochis dimittere Mansum omni prorsus censu liberum & solutum: *Presbyteri qui necdum dotem juxta quod in Capitularibus continetur, consecuti sunt, ad nos referant, & nostro consilio divinoque adjutorio à Senioribus suis impetrent. Et si aliquid amplius habuerint, debitum servitium suis Senioribus impendant.* Utcumque verò studuerimus hunc Parochorum Mansum dilatare, à vero tamen non recedit, Plerisque Parochis plusculum fuisse rerum & terrarum, quàm Mansum suum, quæ propria dos erat Parochi. Etenim Hincmarus valde inopem eò describit Parochiam, quòd præter dotem & decimas haberet prorsus nihil. *Ecclesia quæ non amplius quam dotem suam, id est, Mansum cum immunitate habet, cum decima fidelium.*

Cap. 13. Conc. Gall. To. 3 pag. 623. Leges Longob. L. 3. T. 1. c. 46.

XI. Ad calcem hujus Capitis aliquid assuam de Græcorum disciplina, ne in ea muti prorsus simus. Depromitur à Balsamone Constitutio Imperatoria sui ævi, quæ omnibus exactionibus absolvebat Cœnobia omnia & eorum ditiones; solvebat & necessitate repræsentandi aliquando chartas & titulos possessionis suæ, ipsa possessione & donatione Episcopi, vicem implente Tituli, etsi eo semper caruissent; denique Imperatore Ecclesiis condonante, siquid usquam rerum Imperii usurpassent. *Habere dictas mansiones perpetuo dominio, ut Imperii mei donum & liberalitatem, & eis deinceps semper in posterum dominari, etiamsi probabili vel non probabili de causa aliqua eorum, vel etiam fortasse omnia huc usque detinuerunt; vel etiam sine ullo titulo, vel ex titulo quidem qui malè se habet, vel est fortasse falso consictus, &c.*

In Syn. VII. Can 12. Juris Orien. To. 1. pag. 150. 152. 156.

Alibi denuo ab eodem Balsamone refertur Nicephorus Phocas legem edidisse, qua vetaret fundari, vel extrui Cœnobia & Xenodochia nova; aut ullis ea terras, fundisve donari: uti nec Ecclesias Episcopales ac Metropolitanas; provisuro Imperatore, ac definituro, quid Ecclesiis opus esset restaurandis,

In Synod. Constant. I & II. Can. 2.

Vide & Juris Orien To. 1. p. 113. quas paupertas labefactasset. Eam Constitutionem revocavit Basilius Porphyrogeneta, in eam refundens innumerabiles, quæ postea in Imperium exundaverant, calamitates. *Cùm legem hanc præsentium malorum causam fuisse, & universalis hujus subversionis & confusionis, ut quæ ad injuriam & contumeliam non solum Ecclesiarum, sed etiam Dei facta sit; maximè cùm id reipsa expertum esset: Ex quo enim hæc lex observata, nihil boni penitus in hodiernum usque diem vita nostra occurrit. Sed contra nullum penitus calamitatis genus defuit.*

Cùm Emmanuël Comnenus Edicto promulgasset, quæ immobilia cuicunque ipse donasset, ea donari ne deinceps possent nisi Senatoribus, vel Militiæ ducibus: aliàs irritæ haberentur donationes; eam legem Alexio ejus filius revocavit. At cùm idem Alexio Comnenus vasa sacra asportasset Ecclesiarum ad gravissimas Imperii necessitates levandas; quanquam serò, intellexit tamen postea, graviter à se peccatum esse, & exasperatam cœlitum iram: professus porro omnia restitutum iri, vetuit ne quid unquam ejusmodi successores tentarent, qua demum cuoique tempestate Respublica jactaretur.

CAPUT XXXVIII. *P. 3. l. 3. c. 7.*

De Donis annuis, quibus Episcopi & Abbates Reges prosequebantur, sub Imperio Caroli Magni.

I. Magnates omnes annua dona Regibus conferebant, ne exceptis quidem Abbatibus.
II. In majore Conventu annuo celebrabantur hæc dona.
III. Cœnobia pro suo quæque modulo dona, vel militiam suppeditabant. Pleraque utriusque immunia erant.
IV. An Episcopi prorsus omnes dona conferrent. Lumina aliquid ex Hincmaro.
V. VI. Nova ad idem lumina, nova conjectaneo.
VII. Dona extraordinaria in insolitis necessitatibus.
VIII. Quæ tenuis erant Abbatia, erant & immunes.

I. ANnuis donis Regem venerabantur Magnates omnes laïci & sacri. Concilium Vernum sub Rege Pipino, anno 755. vetuit ne eo obtentu Abbatissæ Cœnobiis digrederentur suis, concesso, ut dona Regia ad Palatium per Missus Can. 6. suos destinarent. *Et qualia munera ad Palatium dare voluerint, per Missos suos ea dirigant.* His verbis, *& qualia munera dare voluerint*, insinuatur libera ea fuisse dona; non vi & necessitate expressa; certè liberum cuique fuisse, quanta essent.

II. In Comitiis, seu Conventibus Regni solennibus offerebantur ea dona Principibus. Ita disertè Eginardus in Annalibus, ubi agit de duplici Conventu, quem uno & eodem anno habuit Ludovicus Pius; quorum in posteriore dona accepit. *Altero Conventu apud Compendium annualia dona suscepit.* Ita ille ad annum 817. At ad annum 829. rursus: *Ibi habito generali Conventu oblata sibi annua dona suscepit.*

III. Cùm Comitia Regni generalia convocasset idem Pius Imperator anno 817. apud Aquisgranum, Episcoporum, Abbatum, & Baronum consilio usus, diffinit, Quæ Cœnobia ad sublevandas Regni necessitates tenerentur annua pendere dona, & militem suppeditare: quæ dona tantùm, reliquis neutro onere gravandis, sed preces pro Imperio, & Imperatoris genitæ ingeminaturis. *Constitutum scribere fecit, quæ Monasteria in Regno vel Im-* Du Chesne To. 2. pag. 323. *perio suo dona & militiam facere possunt, quæ sola dona sine militia, quæ verò nec dona, nec militiam: sed solas orationes pro salute Imperatoris vel filiorum ejus, & stabilitate Imperii.* His subjungitur catalogus Abbatiarum Galliæ & Germaniæ, quarum quatuordecim tantùm militem & dona suppeditatoriæ sint; sexdecim dona, non militem; quinquaginta quinque admodum utriusque oneris expertes. Tum Imperator scripto & sigillo statutum firmavit, & Monasteriis distribuit. *His prædictis Monasteriis Imperator statutum scribi fecit, atque manu sua firmavit, & annulo suo Imperiali sigillare fecit.*

Ex his non injuria odorabetis necessaria, non libera fuisse ea dona; sed & illud non nescies partem longè maximam Abbatiarum iis obnoxiam nequaquam fuisse. Quanquam possit quis conjicere paupertatis tantùm contemplatione eam immunitatem fuisse concessam. *Quæ Monasteria dona & militiam facere possunt.* In Concessione Ludovici Pii B. Anschario facta Archiepiscopo Hamburgensi, cùm eum Monasterio Turholti donaret, Vassallos quidem Cœnobii militia absolvit, non donis autem annuis, quæ Regi offerenda erant. *Homines* Bolland. To. 1 Febr. pag. 405. *qui ejusdem Cellæ Beneficia habere videntur, ab omni expeditione, vel militia, sive qualibet occupatione absolvimus. Dona verò quæ ex eadem Cella nostris partibus dare solebant, & nobis quoque successoribusque nostris similiter dari volumus.* Aido Monachus vitæ Scriptor B. Benedicti Abbatis Anianæ, impetrasse eum affirmat à Ludovico Pio levationem perquam ingentem Monasteriis iis, quæ militibus & donis Regi impensis exhausta prorsus esse videbantur. *Erant quædam ex eis munera militiamque exercentes; quapropter ad tantam devenerant paupertatem, ut alimenta vestimentaque deessent Monachis.*

IV. Perstitit & sub Carolo Calvo eadem annuorum donorum largitio in solennibus Conventibus. Unde Annales Bertiniani ad annum 868. *Rex ad Pistas medio mense Augusto veniens, annua dona sua* Can. 4. *ibidem accepit.* In Concilio quoque ad Theodonisvillam anno 844. ubi tres fratres affuere, Lotharius, Ludovicus & Carolus, insinuata fuisse videntur ea dona, ubi jubentur Clerici omnes opis aliquid conferre ad Regni levationem, non precibus tantùm suis pro Regno, & pro Rege, sed donis etiam & auxiliis illis, quæ olim offerre consueverant eorum Majores. *Unusquisque vix Ecclesiasticus & intercessionis adjutorium, & solatii quo Respublica indiget subsidium, juxta quantitatem rerum Ecclesiæ sibi commissæ, salvo jure quod exinde dispensationibus debet impendi, promptè & ex animo parare & impigrè, sicut tempore antecessorum vestrorum consueverat, studebit efferre.*

Duo sunt quibus caliginis aliquid adhuc hæret, An Episcopi etiam ad hæc annua dona tenerentur, & an pretium, vel modus eorum adhuc in cujusque voluntate & arbitrio positus esset. His dubiis afferet Hincmarus forsan aliquid lucis in Epistola Synodica ad Ludovicum Germaniæ Regem data, ubi summa libertate declarat, quæ sibi insideat animo sententia, de publico Regni regimine: Hortatur porro ille Ludovicum, sui ut dominii vineas, agros, prata diligenter excoli curet, ut his proventibus sese, Aulamque suam sustentet, nec oneri esse cogatur Episcopis, Abbatibus & Comitibus, divertendo ex industria ad eorum diversoria, & vassallos Ecclesiæ variis operibus fatigando. Si donis annuis Episcopi etiam obligati fuissent, dolo- To. 6. pag. 138. rem hinc suum & indignationem non dissimulasset Hincmarus.

V. Aliquantò validius ducetur argumentum ex Opusculo Hincmari *de Ordine Palatii*. Duos ibi annuos segregat ille Conventus, & priori interfuisse docet Magnates Regni omnes, tum Clericos, tum sæculares; at posteriori, ubi Rex annua accipiebat dona, non affuisse nisi Seniores & præcipuos Consiliarios. *In anno placita duo. Unum in*
To. 2. pag. 211. *quo generalitas universorum Majorum, tam Clericorum, quàm Laicorum conveniebat. Cæterùm propter dona generaliter danda aliud placitum, cum Senioribus tantùm & præcipuis Consiliariis habebatur.* Posset quis ambigere, an Seniorum hic nomine contineantur Episcopi. Sed à veri etiam specie abludit, ut Episcopi omnes suis ex Ecclesiis ad alterum hunc Conventum advolare cogerentur. Denique si ex tam numeroso Abbatum agmine triginta tantùm donis annuis ex lege tenebantur, ecquis sibi persuadeat Episcopatus omnes et oneri obnoxios fuisse? Non Cœnobia tantùm, sed & Episcopales erant Ecclesiæ, quibus sua paupertas eandem excusationem, eandem præstaret immunitatem.

Regem tradit ibidem Hincmarus vacasse accipiendis donis & salutandis Proceribus, dum in Conventu discuterentur negotia. *Interim dum hæc*
Ibid. p. 214. 209. *in Regis absentia agebantur, ipse Princeps reliquæ multitudini, in suscipiendis muneribus, salutandis Proceribus occupatus erat.* Legatorum undequaque advenantium dona suscipiebat Camerarius, & si quid ibi controversiæ emergeret, ad Reginam referebatur. *De donis verò diversarum Legationum ad Camerarium aspiciebat, nisi fortè jubente Rege, tale aliquid esset, quod Regina ad tractandum cum ipso congrueret.* Jam superiori capite confirmavit Hincmarus, his annuis donis satisfecisse Ecclesiam jussioni Pauli, ut honor &
Ibid. p. 325. vectigal Regibus dependatur. *Causa suæ defensionis Regiæ Reipublicæ vectigalia, quæ nobiscum annua dona vocantur, præstat Ecclesia, servans quod jubet Apostolus, Cui honorem, honorem: cui vectigal, vectigal præstate Regi ac Defensoribus vestris.*

VI. Nec desunt tamen quæ persuadeant ipsos quoque annua dona persolvisse Episcopos, peræquè ut Abbates, ac Comites. Ac primò quidem Chronicum sancti Arnulphi, ad annum 833. *Condictum publicum Lotharius Calend. Octob. in Compendio habuit. Ibique universi Episcopi, Abbates, Comites & universus populus convenientes, dona annualia ei præsentaverunt, fidelitatemque promiserunt.*

In Epistola rursum sua Frotarius Tullensis Episcopus testatum facit, & dona se ad Palatium missitare solitum, & optimos quoque equos. *Nam ad ho-*
Epist. 21. Du Chesne. To. 2. pag. 720. *rum itinerum incommoda, quæ vel tunc egimus, vel acturi sumus, sed ad dona Regalia, quæ ad Palatium dirigimus, penè quidquid ex optimis equis habuimus, distribuere compulsi sumus. Pauci qui remanent huc usque equabus progignendi causa inhæserunt.* In annuis donis fuisse & equos, utcumque ex Adone Viennensi colligi potest, ubi Pipinum Regem perhibet devictis Saxonibus tributum indixisse equorum trecentorum ad annua dona. *In tantum ut dona annualia eis imposuerit per singulos annos Francis deferre trecentos equos.*

In Annalibus Bertinianis census quem Regi Dux Britanniæ solvit, quinquaginta æquat argenti pondo. Ita enim ibi ad annum 864. *Carolus in loco Pistis placitum habet, in quo annua dona, sed & censum de Britannia à Salomone Britannicorum Duce sibi directum, more prædecessorum suorum, quinquaginta scilicet libris argenti recipit.* Postremis his exemplis Clericos contineri nemo facilè existimabit.

VII. Datis ad Ludovicum Sandionysianum Abbatem Epistolis significat Lupus Ferrariensis Abbas, missa ad Regem à se dona esse, quæ postulasset. Nec inde tamen omnino efficeris, ut donis modum pro libitu suo Rex poneret. *Debita dona, quæ per vos Rex jussit, direxi; quæ ut ei grata fiant, vestra benevolentia non aspernabitur procurare.* Alia ex Epi- Epist. 45.
stola constat gemmas ab eo ad Regem missas. Sed 74. 32.
inter has Epistolas illa eminet, qua testatur se vehementer commotum infortunio Regis, ad eum misisse quidquid donorum potuisset accumulare. *Regis nostri adversitati condolens, & ereptioni supra modum congaudens, instar illius Evangelicæ viduæ, quæ duo minuta in gazophylacium misit, quidquid muneris conservi potui, per vos offerendum direxi.* Unde augurari datur, in improvisis Regni Regisque calamitatibus, nova etiam & inusitata quædam dona sponte ab Ecclesiis collata fuisse.

VIII. Id narrat Author vitæ sancti Meinverci Episcopi Paterbonensis, de Abbatia quadam Germaniæ certatum diutiùs fuisse inter Imperatorem & Comitem: adjudicatam tamen illam tandem fuisse Imperatori. At ubi mox exploratum fuit, nec donis, nec militia quidquam ab ea opis Imperatori posse conferri: *Quia non facultatibus, nec mi-* Surius die
nisterialibus Regno servitio esse potuit: Episcopo tan- 5 Jun. c. 42.
dem Paterbonensi concessam eam fuisse, qui B. Benedicti Regulam ibi curaret observari.

CAPUT XXXIX. *P. 3. l. 3. c. 8.*

De jure Metatûs sive Gistii in Episcopatibus & Cœnobiis sub Imperio Caroli Magni, & stirpis ejus.

I. Episcoporum & Abbatum hospitio excipi Carolum Magnum, quanto illis & compendio fuit, & ornamento.

II. III. Extraneorum etiam Principum Legati eodem hospitio excipiendi erant.

IV. Census & catalogus conscriptus fuerat locorum ei oneri obnoxiorum, & expensarum in singulis faciendarum.

V. Erant & Metatus hujus Charta, & Metatores.

VI. Eo non infrequenter jure abutebantur tum Magnates, tum Officiales.

VII. Suberant & Laici eidem oneri.

VIII. Abutebantur & Episcopi nonnunquam.

IX. Regem interpellant Episcopi, ne Episcopalibus ipso hospitante in ædibus, hospitentur & fœminæ.

X. Orant ut domicilio suo restaurando & patrimonio operam det, ne juxta in Episcopatibus metatis res pauperum absumat.

XI. De Metatorum Præfecto.

XII. A metatu Iudicum & Officialium eximuntur Ecclesiæ.

XIII. Simillimum veri est, à voluntaria hospitalitate initium duxisse jus Metatûs in Ecclesiis.

XIV. Quanta ad hoc expensa.

XV. Silentio & secessui Cœnobitarum minimè conveniebat cum jure Metatus.

XVI. Erant & in laude quandoque majores in divitum & Magnatum hospitia expensa.

XVII. An extra Galliam hæc disciplina locum aliquem habuerit.

I. AB humanitate primùm & spontanea hospitalitate profectum non injuria videri possit jus metatûs, quod lapsu temporis non semel onerosum ac permolestum fuit. Et honori erat & voluptati Prælatis, cum ad eorum ædes divertebat Carolus Magnus, largitionum suarum munificentia cum fœnore compensaturus, quidquid expensarum fecisset. Narrat Sangallensis Monachus, quæ Lectorem oblectent, instruantque, non inutili morum ejus ævi cognitione. Declinabat sæpiusculè

Carolus Magnus ad ædes Episcopi itineri sibi frequentando appotectas, ibique non magnificè tantùm excipiebatur, sed & summa munditie. Adgratulanti Principi salsè & acutè reposuit Episcopus, *Justum est, Domine, ut quocumque vos veneritis, omnia expurgentur usque ad fundum.* Non fefellit Carolum dicti lepor & acumen: unde & ipse jocans dixit, esse sibi & everrendi peritiam, esse & implendi: ac protinus fcudo Regio non procul posito Episcopum & Ecclesiam ejus donavit. *Ex aliis alia intelligens dixit ad eum, Si evacuare novi, & replere didici. Et adjecit, Habeas fiscum illum, Episcopatui tuo proximum, & omnes successores tui usque in sæculum.*

L. 1. c. 15. 16. 17.

Frequens erat & alterius Episcopi hospes Carolus, quod iter illac crebrò emetiendum sibi esset. Huic cùm improvisus aliquando advolasset, & quidem feria sexta, cùmque piscium unde unde copia daretur nulla; nec vellet Princeps carnium quidquam degustare: plurimo Episcopus caseo mensam instruxit. Extimam superficiem ejus cùm abraderet Carolus, mira illum & suavissima simplicitate Episcopus submonuit, id lautissimum esse, quod rejiceret. Jussit tum Carolus, ut quotannis duos currus ad Aquisgranense Palatium mitteret his caseis onustos; at tertio demum anno Episcopum opima remuneratus est Carolus villa, ut hinc tritici & vini copia idonea Episcopali familiæ abundè suppeteret.

II. Sed quanta Imperatoris & comitas enitebat & liberalitas in Episcopos, Abbates & Comites, penes quos hospitabatur: tanta & alacritas ab his desiderabatur. Si cessarent, curabat Carolus, ut mox ipsos negligentiæ suæ pœniteret. Legatos Persarum idem ipse Scriptor perhibet, Carolo insinuasse ab Episcopis per quorum Ecclesias iter habuissent, hospitio se exclusos, nec non & ab Abbatibus, ac Comitibus. Excanduit Carolus, gravemque Episcopis mulctam indixit. *Omnes Comites & Abbates, per quos iidem Missi profecti sunt, cunctis honoribus denudavit. Episcopos autem infinita pecunia mulctavit, vel damnavit.*

L. 2. c. 13.

III. Hinc liquet eo hospitalitatis jure excipiendos fuisse, non Imperatores modò, & ejus Principes consanguineos, sed & Palatinos Officiales, atque Legatos, ultro citroque ab eo, & ad eum commeantes. Liquet rursum, etsi antè spontaneæ fuisset id humanitatis, vel charitatis forsan officium, tum fuisse certè necessitatis, qua nec Episcopi jam, nec Abbates absolvi possent, nec Comites.

IV. Ex Capitularibus Ludovici Pii manifestum est, designata ab eo, & à Carolo fuisse loca, in quibus hoc metatûs jure potirentur; nec & ipsi tantùm, sed & Legati; ut ante omnia pararentur, nec inopinatò unquam obruerentur, quibus id oneris incumbebat. *In illis verò locis, ubi modò via & mansionatici à genitore nostro & à nobis per Capitulare ordinati sunt, Missos ad hoc specialiter constitutos, qui hoc jugiter provideant, habeant, ut omnia quæ ad easdem Legationes suscipiendas pertinent, fideles nostri ad hoc constituti, ad tempus præparare studeant.* Definierant hi Principes sumptum ipsum, & equorum numerum Legatis peregrinis sufficiendum. Ut ne Francorum gentis splendor & gloria eorum obscuraretur parcimonia & sordibus, qui eos excepissent. *De inhonoratione Regni & Regis, & mala fama in externas Nationes dispersa, propter negligentiam eorum qui Legationes ad nos directas in suis mansionibus aut malè recipiunt, aut constitutam à nobis expensam non tribuunt, aut paraveredа dare nolunt.* Denique comminatur Princeps dignitatibus suis extrusum iri, qui iis se ipsi excluserunt turpissimæ avaritiæ suæ infamia. *Qui nostros honores habent, &c. Nec nostrum, nec Regni nostri honorem ulterius volumus ut habeat, &c.*

Capitul. l. 5. c. 16. 16.

His verbis innui illud videtur, Prælaturas in album fuisse relatas Imperii Dignitatum; cùmque vel omnes, vel maxima ex parte extructæ, dotatæ, certè auctæ & locupletatæ fuerint Regum munificentia, par esse, ut & ipsæ conspirent, conferantque ad gloriam Francici Imperii, maximè in hospitalitate fungenda, quæ Cleri amplitudini & ingenio accommodatissima est, eæque tum canonicis, tum Apostolicis institutis commendatissima.

V. Præmittebantur ab Imperatore Litteræ & Missi, ut exciperentur exterarum gentium Legati, utque ad Regiam deducerentur. *Aut litteras, aut Missum quandocumque viderint.* Et alibi: *Si quis litteras nostras despexerit, id est, tractoriam, quæ propter Missos recipiendos dirigitur, aut honores, quos habet, amittat, aut eandem Legationes illuc venientes suscipiat, quousque animo nostro satisfactum habeat.* Ibid. c. 16. Et l. 4. c. 30.

Possent & hæ Legationes ad Missos Dominicos traduci. Nam qui Missi, iidem & Legati dicebantur, ad circumlustrandas Provincias. Missis quoque Dominicis *Tractoria* Principis dabantur, quibus designabatur, quæ illis species, quæ alimenta suppeditanda essent. Si onerosum id erat quandoque Prælatis; erat & compendiosum, ubi Missorum Dominicorum obibant & ipsi munia. *Ut Missi nostri, qui vel Episcopi, vel Abbates, vel Comites sunt, &c. Accipiant secundùm quod in sua tractoria continetur.* Capitul. l. 4. c. 73.

VI. Metatûs jure non semel abutebantur Præsides & Officiales Imperatoris, ea se spe lactantes, eidem subesse & Ecclesias. Id à Carolo Magno emendatum est: *Pervenit ad aures nostras, quod aliqui Duces & eorum Juniores, Castaldi, Vicarii per singula territoria habitantes vel discurrentes, Mansionaticos & Paraveredа accipiant, non solùm super liberos homines, sed etiam in Ecclesia Dei, Monasteria scilicet virorum, puellarum, & Xenodochia, & super reliquos servientes Ecclesiarum Dei, &c.* Solus ergo Princeps, & quos Brevi ille suo instruxisset jus hospitandi in Ecclesia & legitimæ procurationis nanciscebantur. C. ne. Gall. To. 2. pag. 242. Capitul. l. 5. c. 210.

VII. Sed cùm admoneat nos hoc Capitulare, Laïcos ipsos eidem metatûs juri fuisse obnoxios; Concilii Remensis II. Patres eundem anno 813. interpellarunt Imperatorem, ut exertè Laicis præciperet officio fungi, in eos qui ad Regni commoda huc illucque commeabant. Delegabantur enim & Clerici frequenter à Principe; & qui hospitio tam multos antè exceperant, tum excipiebantur & ipsi. *Ut in sua eleemosyna firmiter statuat Imperator, ne quilibet in suum pergentibus servitium ullatenus prohibere audeat mansionem, neque aliis quibus necessitas incumbit.* Can. 42.

VIII. Nec Laïci soli, sed & Præsules quandoque ultra æqui limites evehebantur, cùm metatûs prætextu rapinas & vim nefariam exercebant in Parochos. Cùm enim Episcopis ex officio incumberet, ut Imperatorem itineri se dantem exciperent, ut rursum patet ex Epistola Ledradi Archiepiscopi Lugdunensis ad Carolum Magnum, quem certiorem facit, extructam à se esse domum & duplicatam, qua eum exciperet: *Aliam quoque domum cum Solario ædificavi, & duplicavi, & hanc propter vos paravi, ut si in illis partibus vester esset adventus, in*

ea

ea suscipi possetis. Hinc captabant ansas Episcopi, ut Parochos oneribus & pensionibus gravarent, aut amicos suos ab illis excipi, & procurari juberent. Id enimvero prohibebatur in Formula documentorum, quibus eos Metropolitanus in ipsa consecratione instruebat. *Ne Mansionaticos suis amicis aut suis hominibus à Presbyteris parari facias. Nec etiam quasi ad receptionem Regis vel Legationum, aut ad ornatus Ecclesiæ suæ faciendos, adjutoria quasi petendo, magis autem exigendo, denarios, aut caballos, aut verres, seu Friskingas, aut ad iter aliquod paraveredos, aut alia qualibet accipias, id est, rapias.*

Conc. Gall. To. 2. pag. 660.

IX. Ea erant Hincmari Remensis Archiepiscopi documenta, ad Episcopos suæ Provinciæ sub Carolo Calvo, quem Concilii Meldensis Patres anno 845. ea quæ Regem deceret veneratione, ea quæ Episcopos addeceret constantia, obtestati sunt: ut ubi in Episcoporum ædibus hospitaretur, eas revereretur, ut ædes Deo sacras; ne illuc fœminas pertraheret, quas & ipsam Clericorum domum subire nefas est: denique Regum saltem & Imperatorum, Majorum videlicet suorum Edictis & Legibus obsequeretur, qui diuturniori Principum hospitio Episcoporum ædes subduxerunt. *Suggerendum est, & ex divino mandato intimandum Regiæ dignitati, ut Episcopium venerabiliter ac reverenter introeat, & secundum sanctam prædecessorum suorum consuetudinem, quando orationis & debitæ susceptionis gratia, in transitu convenienti civitatem ingressus fuerit, habitaculis Episcopalibus reverenter inhabitet, & non diversoria fœminarum, magnificentia sua & religio venerabilis ibidem fieri permittat. Quia si secundum Leges canonicas in mansiones Clericorum introitus fœminarum prohibentur, quanto magis domus Episcopi ab hujusmodi inhabitatione & conversatione, etiam & à legitimo connubio conjugatorum debet immunis esse & aliena? Sed & immunitates præcedentium Imperatorum & Regum ab hujusmodi longiori & diuturna conversatione & commoratione Regum & quorumcumque potentium ac secularium personarum in Episcopo prohibent. Quapropter & divinitus & humanitus sancitas divinas & humanas Leges vestra devotio & dignitas observare curabit, si & in cœlesti regno & in terreno faciliter cupitis prosperari.* Ita magno & forti animo Præsules Regem commonuerunt, divinis ut humanisque Legibus pareret, hoc est, Legibus Canonicis, & Constitutionibus Imperatorum, quæ fœminis aditum intercludebant ædium Episcopalium; quæ in iis congredi non sinebant conjugatos; quæ denique summos Principes hortabantur, ne diutius unquam in illis commorarentur.

Can. 26.

X. Illud rursum patet ex hoc Canone, diversatos quandoque in Episcopalibus ædibus fuisse Imperatores religiosæ secessionis, & *orationis gratia.* Simile veri est, eam laudem Carolo Magno, & Ludovico Pio adscribendam; nam Carolus Calvus loci saltem aliquantulum dederat huic Concilii Meldensis admonitioni. Dederat & consilio, quo Concilii Carisiaci Præsules Ludovicum Germaniæ Regem adhortati sunt, ut patrimonii sui latifundia diligentissimè excoli juberet: ne sæpius posthac excurreret ad ædes Episcoporum, neu diutius in iis diversaretur, vel apud Abbates, Abbatissas, Comites; quo non possint non & ipsi gravari, & Clerici pauperes complusculi. Quin ex patrimonii potius sui divite penu spargeret, quæ ad Regiæ suæ, quæ ad Legatorum procurationes necessaria essent; denique ut in pauperes ipsos effunderet opulentiæ Regiæ rivulos, quando Regiæ celsitudinis ea laus est amplissima. Sic ergo ejus Concilii Patres anno 848. *Laborent & excolant vineas, faciant nutrimenta, &c. Quatenus non sit vobis necesse per quascumque occasiones circuire loca Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum & Comitum, & majores quam ratio postulat, paratas exquirere, & pauperes Ecclesiasticos, & fidelium vestrorum mansuarios in carricaturis & paraveredis contra debitum exigendis gravare, &c. Quin potius habeatis unde sufficienter & honestè cum domestica curte vestra possitis vivere, & Legationes palatium vestrum adeuntes recipere, & sicut scriptum est, Unde possitis necessitatem patientibus tribuere. Quia Rex & largus debet esse, & non quod largitur, de injustitia, vel iniquitate debet conquirere.*

Can. 14.

Inculcavit & Hincmarus hoc Caput in iis Commonitionibus, quibus Ludovicum Baldum Caroli Calvi filium instructum voluit, ad Regni regimen religiosè auspicandum: *Et ut Ecclesia in isto regno per occasionabiles circadas, & per indebitas consuetudinarias exactiones, quæ tempore Pipini, Caroli, & Ludovici non fuerunt, ante annos viginti impositas non gravetur.*

To. 2. pag. 182.

XI. Meminit & alibi Hincmarus Mansionarii, inter Officiales Regiæ domus. Hujus erat muneris, eos commonere, penes quos Rex hospitaturus esset. *Inter quos & Mansionarius intererat, super cujus ministerium incumbebat, ut susceptores præscire potuissent, quo tempore ad eos ille, vel illo loco Rex venturus esset, propter mansionum præparationem.*

Ibidem. pag. 209.

XII. Molestiores erant Cœnobiis, aliisque Ecclesiis Judices & Officiales Regii, quàm Reges ipsi. Unde & aliqua Cœnobia Carolus Calvus hoc privilegio communivit, ut ne quis Judex, vel Judiciariæ potestatis Minister in iis paratas, mansionaticum, metatum, vel hospitii quodcumque jus sibi vindicaret. Unum enim idemque sonant voces illæ omnes. *Nullus Judex publicus, vel quilibet ex Judiciaria potestate, seu aliquis ex fidelibus regni nostri vel successorum nostrorum, paraveredum, aut pascuarium, vel mansionaticum, aut aliquam indebitam exactationem ab eis vel successoribus eorum exigat, neque in Ecclesias aut possessiones Monasterii, aut mansiones, aut paratas faciat, &c.* Carolomannus Caroli Calvi nepos idem privilegii annuit pluribus Cœnobiis aliis, vetitis suis Ministris & Officialibus omnibus, ne ibi hospitarentur, vel in eorum Ecclesiis, prædiorumque villis. *Mansiones, aut Paratas facere.* Plura hujusmodi concessere & posteriores Reges. Nec recedit à vero ejusmodi aliquid priscos concessisse Reges; cùm author sit Flodoardus B. Rigoberium Remensem Archiepiscopum, sedulò prohibuisse, ne Judices & Magistratus, metatum, vel onera quævis alia exigerent ex agris & villis Ecclesiæ suæ, per omnes Gallias sparsis: vendicata illis strenuissimè ea immunitate, quam Reges indulsissent. *Ut sub integra immunitate omni tempore possent manere. Sic quoque ut nullus Judex publicus in ipsas terras auderet ingredi, ut mansiones intrando faceret, aut qualibet judicia vel xenia ibidem exigere ullatenus præsumeret.*

Spicileg. To. 8. pag. 351. 352. 356.

L. 2. c. 11.

Solenniacensi Monasterio paulo effusius annuerat Privilegium Marinus Papa, anno 885. quod ne Episcopis quidem, vel Comitibus fas erat, ut vel in iis diversarentur, vel quidquam juris exigerent. *Statutum etiam ut nullus Episcoporum, seu Comitum Mansionaticum ibi, vel Paratas, vel stationes requirere seu exigere præsumat.* His certè privilegiis excludi Reges non poterant, qui præterquam quod Cœnobiorum complurium ipsi fundamenta jecere, ea saltem ipsi restaurarunt, tuiti sunt, beneficentia sua & olim

Conc. Gall. Tom 3. pag. 521.

cumulavere, & plerumque rursus aspergunt, quoties ad ea accedunt.

XIII. Sed nec illud nos prætervolabit, quod ab eodem Pontifice subjicitur, Monachos ita exoneratos, liberalius in fideles omnes hospitalitatem *Ibidem.* explicaturos. *Sed liceat servis Dei sine aliqua inquietudine Deo servire, & hospitalitatis benevolentiam, prout eis libuerit, cunctis fidelibus impendere.* Hinc edocemur potissimam hujus Mansionatici juris originem repetendam esse ab antiquissima hospitalitate, in Apostolicis Epistulis, in Synodicis Constitutionibus tam enixè commendata, tam religiosè à fidelibus per plures olim sæculorum orbes frequentata. Cujus rei & hæc aliunde probatio suppetit, ex Capitulari Carolomanni Regis, filii Ludovici Balbi. A Rege Parochis præcipitur, ut Parochianos incitent ad peregrinos tecto excipiendos. *Capit. Car. Cal p. 475.* *Placuit nobis, ut Presbyteri suos Parochianos admoneant, ut & ipsi hospitales existant; & nulli iter facienti mansionem denegent.*

Observa hic autem *Mansionem* tantum attingi, ut hospites tecto exciperentur, non alimenta, quæ testimoniis supra positis *Parata* dicebantur. Quin ex adverso præcipitur, ut ne quid Parochiani charius vendant hospitibus, quàm loci incolis, alioqui querelas suas deponant hospites in aures Parochi, cujus erit operam dare, ut ea jactura sarciatur. Procurabant ergo seipsos hospites, quibus aliquid rei erat: at tecto gratis excipi necesse erat, quòd rarissima tunc essent publica diversoria.

XIV. Sed cùm ea in Optimates hospitalitas deflexisset in servilem nescio quam necessitatem, cúmque jus illud *Gistii*, seu Metatus, utrumque complecteretur, tectum & procurationem, sive ut tum loquebantur, *Mansionem & Paratas*: quantæ demum cumque essent Episcopalium Ecclesiarum, & Cœnobiorum opes, his illæ excipiendorum Magnatum sumptibus exhauriebantur: & exarescebant pauperibus, quæ divitibus redundabant. Hinc captata occasio Solenniacensis Privilegii de quo suprà.

Quantum autem sumptuum fieret in Magnatibus excipiendis, docebit nos Luitprandus in enarrandis Viti Italiæ Regis gestis. Regno ille Francico inhiabat, & cùm ad Mediomatricum civitatem adventaret, Mansionarium, sive Vicedominum præmisit suum. Epulum adornabat Metensis Episcopus, Regiæ, quàm Episcopali dignitati propius, & Gallorum ingenio in luxum propensu accommodatius, quàm sacris iis Legibus, quibus usus patrimonii pauperum temperatur. Vicedominus Episcopum convenit, & tertia tantum horum sumptuum parte contentum fore Regem spopondit, dummodo equum sibi dono daret. Aspernatus est Episcopus Regem nullo magnificentiæ Regiæ sensu vigentem, & id tandem perfecit, ut in Regnum Odo Vito *L. 5. c. 6.* præferretur. *Metensis Episcopus dum cibaria ei multa secundùm Francorum consuetudinem ministraret, &c. Non decet super nos talem regnare Regem, qui decem dragmis vile sibi obsonium præparat, &c.* Hinc facilè intelligis, quantum opum in excipiendis Optimatibus effunderetur.

XV. Erant autem & justiores Cœnobiis, quam cæteris Ecclesiis causæ, ut Metatuum & Gistii tumultibus eximerentur, mirum in modum suo secessu, silentioque infestis. Ea ratio delibata fuit in Privilegio Solemniacensi, sicut & in illo Abba- *Spicil. to. 10. pag. 159. 649.* tiæ sancti Cornelii apud Compendium, à Carolo Calvo concesso. *Similiter etiam totius silentii & quietudinis canonica ibi morem observandum, & ut à nullo exteriori hospite violetur, confirmamus, &c. Et de mansionibus, &c.* Non absimili Privilegio idem Carolus ornavit & sancti Juliani Brivatensis Cœnobium, quod rursus postea confirmatum est à Regibus Ludovico VII. & IX. *Decernimus, ut in suprascripto Monasterio nullus Regius, aut Episcopalis, aut Abbatialis, aut Comitalis homo mansiones sine fratrum consensu accipere præsumat: vel in villis, &c. Nullus Judex Mansionaticos, sive paratas accipere præsumat.* Unde liquet sub Regibus tertiæ Francorum Dyna- *Surius die* stiæ perdiu adhuc locum fuisse eidem Metatûs juri. *5. Jun.* Idem genus exempla in Germania ex vita sancti *c. 54.* Meinwerci Paterbonensis Episcopi facilè eruentur.

XVI. Erant tamen, fueruntque semper imitatores effusissimæ sanctissimæque largitatis Gregorii Magni, magnificentiam pene Regiam æmulantis. Celebratissimus ille Corbiensis Abbas Adelardus communi & usitata non contentus hospitalitate, ita constituebat, piam inter Episcopos & Proceres incendendam esse æmulationem, certamenque honestissimum, utri plura ultro citroque largirentur; non profana opum ostentatione, nec sacrilega Christi patrimonii prodigalitate; sed religiosissima Christi imitatione, qui dives in omnes est; qui opes in universos prorsus sine fine & sine modo fundit; qui amicitias & charitatem constringit hac donorum & beneficiorum vicissitudine; qui denique ex ipsa cœlesti sede sua exemplis & factis suis vociferatur, Beatius esse dare, quam accipere. *Porro Regi & di-* *Surius die* *vitibus, nostrorum nullus tam largus erat. Idcirco ut in* *2. Januar.* *omnibus Deus largitor omnium glorificaretur; Beatius* *c. 35.* *inquam multoties judicans dare, quàm accipere.* Nec secus aut sentiebat, aut animatus erat B. Udalricus Augustanus Episcopus, cùm huc illucque pergentes Imperatoris Ministros tam prolixè ac perhumaniter exciperet: *Vassallis Imperatoris ab eo pergentes,* *Surius die* *vel ad eum redeuntes summo honore suscepit, & in tan-* *4. Julii. c. 3.* *tum sunt opulentati, ut in nullo eos aut jumenta eorum ulla indigentia fatigaret, acceptisque secum stipendiis itineris eorum necessariis, læti ab eo redirent.*

Exarescunt opes, ubi eas effundit sæcularis ostentatio, non ubi charitas Episcopalis. Superabat ergo iis Episcopia, Abbatibusque, quo pauperes solarentur, etsi in divites omnia viderentur ejecisse. Alioqui alia iniissent consilia, seque conformassent supra laudatis Meldensis Concilii Episcopis, qui luctuosis suis temporibus, cùm vix egenorum necessitatibus consulere possent, confidentius Regibus significarunt, & ornamento sibi, & voluptati semper fore Regum in Episcopalibus suis ædibus commorationem, quandiu facultas hinc non adimeretur pauperibus succurrendi.

XVII. Non facilè in aliis extra Gallias regnis repertum est, eandem Gistii & Mansionatici disciplinam, quia nec facilè alibi invenias tam arctam intimamque conjunctionem Sacerdotii & Regni, quanta in Galliis effulsit sub imperio Caroli Magni, & augustissimæ ejus prosapiæ. Horum sanè Regum largitas & Imperatorum, tanta Ecclesiæ adjecit latifundia, feuda, Ducatus, Comitatus, Principatus. Quamquam enim tum nec perpetui, nec hæreditarii essent hi honores, honorumque tituli; sed perpetua & hæreditaria fuere opima & amplissima prædia, quæ illi larga manu dedere, & quibus affixi postea sunt illi honorum tituli & dignitatum. Pro uno metatu Feuda nobilia vidimus dari. Omnium Cœnobiorum inopia ex eorum fisco recreabatur. Ad eos ipsa recurrebant Concilia, ut ad Provisores omnium Ecclesiarum: quibus ita demum constabat

Ecclesiasticæ integritas disciplinæ, si temporalibus non anxiarentur & avocarentur necessitatibus. Cessabit ergo illa jam admiratio, Qui proprium & peculiare Gallis fuerit hoc jus mansionatici.

Ex Græca historia unum illud addam turpissimè factum Græci Imperatoris, quo Gallicæ gentis & Ecclesiæ gloria amplius illustretur. Omnium flagitiorum colluvies Nicephorus Imperator exercituum suorum ducibus præcipiebat, ut Episcoporum Abbatumque ædibus & rebus licenter vescerentur & Cedrenus pag. 380. abuterentur, teste Cedreno. *Duces quoque exercituum jussit Episcopis & Clericis mancipiorum loco uti; pressa authoritate in ædibus Episcopalibus & Monasteriis divertere, eorumque rebus pro arbitrio abuti.*

CAPUT XL. *P. 3. l. 3. c. 9.*

De Militia, sub Imperio Caroli Magni, & ejus stirpis.

I. Romani Pontifices & Cleri Gallicani monitis obsecundans Carolus Magnus, Episcopos Clericosque alios militia absolvit, castrisque dimisit, paucissimis exceptis ad Sacramentorum administrationem.

II. Observantur aliqua in hanc legem, in Episcopos, & in Clericos alios, qui apud Exercitum retenti sunt.

III. Nihilominus Ecclesiis onus incubuit sufficiendæ Regi militiæ.

IV. Non omnes Abbatiæ ei suberant oneri.

V. Suberant omnes Episcopi, & Regiæ convocationis litteræ ad Metropolitanum perferebantur.

VI. Nec multo post Episcopi rursus castris & exercitui affuere, & eo copias ipsi suas singuli duxêre. Probationes sub Carolo Calvo. Quantum hinc damnorum emerserit.

VII. Militem ab Ecclesia subministrari, ad ejus & Regni defensionem, Pontificibus, Conciliisque probatum est. Princeps ejus instituti non fuit Carolus Martellus.

VIII. Perhumaniter Reges cum Episcopis agebant.

IX. Novum argumentum evincitur, Episcopos Exercitibus affuisse.

X. Rationes & cautiones Hincmari circa Militiam, quam per Beneficiarios laicos Ecclesia suggerebat.

XI. Quomodo possent hi Beneficiarii exauthorari.

XII. Complures Episcopi veniam exorabant, ne Exercitibus ipsi adesse tenerentur.

XIII. Explicatur Epistola Joannis VIII. Papæ.

XIV. Respondetur ad exempla piorum aliquot Episcoporum.

XV. Mores Episcoporum Italiæ.

XVI. Quantum obsint nimiæ opes.

I. JAm Clerici & Episcopi arma induebant, & cum militum suorum cuneis Regiis exercitibus accedebant in omnibus propemodum Occidentalibus Provinciis; cum Carolus Magnus Sedis Apostolicæ obsecundans monitis, & precibus Episcoporum suorum, pristina sua retractavit consilia, usumque damnavit insolentissimum, statuitque ut deinceps duo, tresve, non plures essent in exercitu Episcopi, cum Presbyteris aliquot ad spiritales necessitates, & ad Sacramentorum administrationem. Anno 800. Con. Gall. Tom. 2. p. 235. 232. Capitular. l. 7. c. 91, 103. *Apostolicæ Sedis hortatu, omniumque fidelium nostrorum, & maximè Episcoporum ac reliquorum Sacerdotum consultu, &c. Nosmetipsos corrigentes, posterisque nostris exemplum dantes, volumus ut nullus Sacerdos in hostem pergat, nisi duo vel tres tantùm Episcopi, electione cæterorum, propter benedictionem & prædicationem, populique reconciliationem. & cum illis electi Sacerdotes, qui bene sciant populis pœnitentias dare, Missas celebrare, de infirmis curam habere, sacratique olei cum sacris precibus unctionem impendere, & hoc maximè providere, ne sine Viatico quis de sæculo recedat.*

II. Non pauca hic sunt quæ momenti plurimum habeant. 1. Episcopi ad Exercitus profecturi à cæteris eligebantur; aut ut ne ampliores Diœceses Pastoribus orbarentur: aut ut ne iidem semper eas partes obirent, & vel ipsi vana sæculi pompa inanescerent, vel eædem Ecclesiæ diutiùs viduarentur. 2. Curæ erat in primis, ut nec in exercitu vivis quisquam excederet, nisi tribus his antè munitus Sacramentis, Pœnitentia, Extrema Unctione, & Eucharistia. 3. Id oneris quoque Clericis his incumbebat, ut sacrarum Reliquiarum pignora ad exercitum & in castra vectarent, tanquam inexpugnabile cælestis militiæ præsidium, illis demum affuturæ, qui pro religione & pietate certarent. *Ad Sanctorum patrocinia portanda.* 4. Presbyteri quoque, seu Castrenses Eleemosynarii ab Episcopis deligebantur, & mittebantur ii quidem, qui & doctrina essent, & pietate spectata. *Quam formam & de Sacerdotibus tenere optamus; id est, ne nec illi in hostem, nisi bene docti, & ipsi electione atque promissione propriorum Episcoporum, qui tamen tales sint, de quorum scientia & vita ac conversatione omnes securi esse possimus.* Capitul. l. 6. c. 285. 5. Nec Episcopis fas erat his, nec Presbyteris vel arma corripere, vel manus conserere; tum quòd ab eorum sanctissima professione immaniter id abhorreret, tum etiam quòd Europæ gentes hactenus omnes, quæ armis & manibus plusquam precibus Cleri tribuissent & sacrificiis, afflictæ & prostratæ fuissent. *Hi verò nec arma ferant, nec ad pugnam pergant, nec effusores sanguinum, vel agitatores fiant; sed orationibus insistant, &c. Gentes enim & Reges earum qui Sacerdotes secum pugnare permiserunt, nec prævalebant in bello, nec victores extiterunt: quia non erat differentia inter Laicos & Sacerdotes, quibus pugnare non est licitum. Hæc verò Galliarum, Spaniarum, Longobardorum, nonnullasque alias gentes & Reges earum fecisse cognovimus, qui propter prædictum nefandissimum scelus, nec victores extiterunt, nec patriam retinuerunt.* 6. Cùmque hinc vecordes & malè feriati homines obloquerentur, Clericorum manibus arma excuti, ut & Cleri honor ac potestas infringeretur, atque ita demum agri & prædia Ecclesiæ invaderentur; ex adverso testificatus est Carolus Magnus, tantò chariores sibi fore Clericos, & commendatiora eorum commoda, quantò ipsi Canonum observantiores forent. *Quantò quis eorum amplius suam normam servaverit, & Deo servierit, tantò eum plus honorare & cariorem habere volumus.* Quoad agros autem Ecclesiæ, à Laicis eos jam non passus est obtineri, nisi libera Episcoporum & spontanea concessione.

III. At postquam arma gestare & prælio congredi prohibiti fuere Clerici, eadem illos voluit Carolus lege teneri, armatos militum globos Regiis exercitibus suppeditandi. *Reliqui verò qui ad Ecclesias suas remanent, suos homines bene armatos nobiscum, aut cum quibus jusserimus, dirigant, & ipsi pro nobis & cuncto exercitu nostro Missas, Litanias, oblationes, eleemosynas faciant.* Capitul. l. 7. c. 103. Spectabat id quidem ad Episcopos, Abbates & Abbatissas, quibus alibi interdicitur, ne arma aliis quibuscumque quàm vassallis suis donent, aut vendant: si verò abundè instructis vassallis supersit armorum aliquid, jubentur Principem certiorem facere. *Si plures habuerint bruniás, quàm ad homines Rectoris ejusdem Ecclesiæ sufficiat, tunc Principem idem Rector Ecclesiæ interroget, quid de his fieri præcipiat.* L. 3. c. 75.

VI. Nec omnibus tamen Abbatiis id oneris erat impositum, ut copias militares ad exercitus Regios mittitarent. In Convento Aquisgranensi Ludovicus Pius, convocatis Episcopis, Abbatibus &

Proceribus, defixit numerum Cœnobiorum, à quibus & annua dona & copias militares suppeditari necesse esset, ut suprà jam diximus. Quatuordecim tantùm fuere in Galliæ & Germania, quæ militem subministrare juberentur. Suis Sirmundus Conciliis hanc Abbatiarum distributionem intexuit. Episcopi certè hac necessitate nulli nobis quidem videntur absoluti fuisse. Quin nec multò pòst ipsosmet opinamur cum copiis suis ad Regias expeditiones profectos esse. Agobardum Viennensem Archiepiscopum author est Ado Viennensis in exercitu apud Santones diem suum obiisse. *Agobardus apud Santones in expeditione Regia positus defungitur.*

Conc. Gall. To. 2. pag. 685.

V. Ex Epistola Archiepiscopi Trevirensis ad Frotarium Tullensem Episcopum, non hæc duo tantùm dilucidè colliguntur, & omnes Episcopos, & paucissimos Abbates ei legi obnoxios fuisse militis suppeditandi ad castra Regia: sed & illud nobis hic non prætereundum, litteras Imperatoris ad Archiepiscopum, vel ad Missum Dominicum mitti solitas, ut ditionis suæ Episcopos admoneret, juberetque ab illis admoneri Abbates & Abbatissas, hac lege devinctos, ut loco & die certo turmas militum instructas adesse curarent. *Notum sit tibi, quia terribile imperium ad nos pervenit domni Imperatoris, ut omnibus notum faceremus, qui in nostra Legatione manere videntur, quatenus universi se præparent, qualiter proficisci valeant ad bellum in Italiam, quoniam insidiante Satana Bernardus Rex disponit rebellare ei. Propterea tibi mandamus atque præcipimus de verbo domni Imperatoris, ut studeas cum summa festinatione omnibus Abbatibus, Abbatissis, Comitibus, Vassis Dominicis, vel cuncto populo Parochiæ tuæ, quibus convenit militiam Regiæ potestati exhibere, quatenus omnes præparati sint; ut proficiscantur in partes Italiæ.*

Du Chesne To. 2. pag. 721.

VI. Quòd autem rursùm Episcopi copias ipsi suas ad Regia castra deducere cœpissent, manifestissimè id declarat Concilium Vernum II. anni 844. sub Carolo Calvo. Statuitur enim ut Episcopi, qui militem suum ad expeditiones Regias non ductabunt ipsi, seu gravi distineantur ægritudine, seu veniam Rex fecerit, deligant aliquem ex Regiis Præfectis, cui turmas suas deducendas committant. *Quoniam quosdam Episcoporum ab expeditionis labore corporis detinuit imbecillitas, aliis autem vestra indulgentia cunctis optabilem largitur quietem, præcavendum est utrisque, ne per eorum absentiam res militaris dispendium patiatur. Itaque si vestra consentit sublimitas, homines suos Reipublicæ profuturos, cuilibet fidelium vestrorum, quem sibi utilem judicaverint, committant, &c.*

Can. 8.

Mirum quantum hæc Constitutio distat ab illa superiori Caroli Magni, quæ non quibusdam Episcopis remittebat eam necessitatem deducendarum suarum turmarum, sed omnes omnino castris interdicebat, secundùm Canones, edicebatque, ut in suis potiùs Ecclesiis residerent, precibusque suis & hostiis certarent, atque communes expugnarent justitiæ & Regni hostes. Sed nec illud effugerat Carolum Magnum, quantis ærumnis & cladibus implicandum foret, sive Caroli Calvi, sive cujuscumque Regnum, quòd Clericorum non sacrificia & preces ac religiones, sed arma & pugnæ defensarent. Concilio Verno II. excusationis aliquid forsan & patrocinii accersi potest, ex necessitate cedendi voluntati Regis, apud quem tamen non dissimulabat optatissimum omnibus Episcopis futurum fuisse, ut eadem omnes immunitate impertirentur. *Aliis vestra indulgentia cunctis optabilem largitur quietem.* Viderint alii, an eam Episcopis intellectam necessitatem satis excusare illud posset, quod eodem Canone insinuatur: Per Episcoporum scilicet absentiam copias eorum dilabi solitas; nimirum ubi monentur Episcopi eum deligere, ad copiarum suarum regimen, qui eas in officio continere maximè possit. *Quem sibi utilem judicaverint, committant, cujus diligentia, ne se ab officio subtrahere valeant, observetur.*

In Concilio Meldensi anno 845. statutum fuerat, ut Episcopi, qui hoc minùs possent officio in Rempublicam fungi, ex Vassallis suis aliquem sibi subrogarent, de consilio Archiepiscopi sui, dum is Vassallus à spe succedendi in Episcopalem Cathedram alienus esset. *Obsequium verò ad Rempublicam pertinens qualiter exequatur, per tales ex subditis & Ecclesiasticis ministris, cum consensu Archiepiscopi, propter pacis charitatisque custodiam, Episcopus ordinet ac disponat, quos succedendi in Episcopatu appetitus indebitus non elevet.* Can. 47.

VII. Sed quod hoc Capite molimur militiam illustrare, & militum turmam ab Episcopo quolibet Regibus sufficiendam: præstantissimè in eo versati sunt Concilii Carisiaci Præsules, scripta decantatissima illa nobis ad Ludovicum Germaniæ Regem Epistola. Hincmarus enim Remensis Archiepiscopus ejus Concilii Præses, duarum ibi congregatarum Provinciarum nomine affirmavit, Ecclesiæ hinc opes incredibilem in modum exaggeratas fuisse, hinc illi ingruentium infidelium persecutiones: unde consilium illa tandem inierit, opum suarum partem aliquam effundere ad augendam Regni militiam, ita demum præsidio sibi futuram, pacis & tranquillitatis publicæ vindicem. *Ideo constituerunt Apostolorum successores hoc ordinari, ut quia creverunt fidelium vota, & increverunt infidelium mala, augeretur per dispensationem Ecclesiasticam regni militia ad resistendam malorum nequitiam, quatenus ipsa Ecclesia defensionem haberent & pacem, & Christianitas obtineret tranquillitatem.* Ann. 858. Can. 7.

Mox verò ibidem refertur illa Eucherio Aurelianensi Episcopo objecta visio, de luctuosa Caroli Martelli damnatione, ob occupatos ab eo primùm fundos Ecclesiæ, quam labem resartam fuisse testantur à Pipino in Concilio Liptinensi, ubi quæ in potestate erant Ecclesiæ restituit; reliqua retinuit assensu Episcoporum & precario. Hæc Præsules Ludovico intonabant, ad invadendum germani regnum advolanti, ne edocerent, quàm execrando & infando facinore Reges prædia usurpent Ecclesiæ, quæ suos ipsa fundos ex parte dicavit alendæ militiæ, ad suam & regni communem defensionem, & cujus ipsimet Principes, sicut & rerum ejus omnium profitentur tuitionem. *Quapropter sicut & illa res ac facultates, de quibus vivunt Clerici, ita & illa sub consecratione immunitatis sunt, de quibus debent militare vassalli, & pars tuitione à regia potestate in Ecclesiarum usibus debent muniri.* Ibidem.

Hinc illud certè emicat, nec Hincmaro, nec cæteris hujus Concilii Antistitibus persuasum fuisse, vel Carolum Martellum, vel Pipinum authores ejus primùm militiæ fuisse, quam Ecclesia aleret: sed ipsos Episcopos ejus instituti principes & duces præivisse, ad Ecclesiarum, ad rerum Cleri, ad sacri patrimonii, ad Clericorum tutelam. Nec ab hac sententia deviabat vel Carolus Magnus, vel ille Episcoporum sub eo Conventus, de quo paulò antè verba fecimus, cùm redintegrandæ Canonum in

his disciplinæ studentes. Episcopos quidem, cæterosque Clericos militia & castris ablegarent; firmarent autem priorem, sive legem, sive consuetudinem suggerendæ Regiis Castris militiæ. Si hoc illis fixum animo præceptumque fuisset, clades regnorum ex rerum Cleri, æquè ut ex Clericorum profanatione in militiam sæcularem proficisci, utrique malo pari cura & studio medicati essent. Denique in Leonem ipsum III. Papam conferri non injuria posse videtur eadem, atque Hincmari sententia: cùm ejus præceptionibus & monitis obtemperans Carolus Magnus hæc omnia in eum modum constitueris: hac quoque militia, ut mea fert opinio, Ecclesias exoneraturus, si & id Leo flagitasset.

VIII. Sed quantumvis diuturna & antiqua consuetudine cogerentur Episcopi militem Regibus alere & adjicere, ad Regni, quo & Ecclesia continetur, incolumitatem: humanissimè tamen Rex & mira quadam suavitate eas eliciebat ab Episcopis copias, ubi necessitas instaret. Testimonio ipsius uti fas est Caroli Calvi Regis, in ipsius accusatione adversùs Vuenilonem Archiepiscopum Senonensem, in Concilio Tullensi ad Saponarias: *Cùm contra inimicos meos, ac vastatores Ecclesiæ & depopulatores Regni, cum fidelibus Dei ac nostris perrexi, nec per ipsum, nec per debitum solatium, quod antecessores mei Reges & ego ipse ex Ecclesia illi commissa habere solitus eram, aliquid adjutorii præbuit; præsertim cum hoc devotè ab illo petierim.* Expressiùs adhuc autem in Epistola Synodica ejus Concilii ad Vuenilonem ipsum: *Quod si consueta Ecclesiæ vestræ privaveritis militia, quam supplex ipse à vobis poposcerat.*

Ann. 859. Conc. Gall. To. 2. pag. 543. 545.

IX. Cùm expostulet hic Rex, quod Vuenilo Archiepiscopus nihil sibi in expeditione militari opis contulerit, nec *per seipsum*, nec per copias Ecclesiæ militum: rursum declarat in more usitatiori positum fuisse, ut Episcopi per seipsos militum & Beneficiariorum suorum turmas ad Regia castra deducerent. Accipe & aliud rei ejusdem documentum ex Epistola Nicolai I. Papæ ad Carolum & Ludovicum Reges. *Quod subintulisti dicendo, Majorem partem Episcoporum omnium die noctuque cum aliis fidelibus suis, contra Piratas maritimos invigilare, ob idque Episcopi impediantur venire.* Ea vel erat, vel prætexebatur causa, ne sinerentur Episcopi ad Concilium pergere Romanum, quo Gallos & Germanos Præsules convocarat Nicolaus. Rescripsere ad Pontificem Reges, *majorem partem Episcoporum*, in exercitu cum Regibus præsto esse. Doluit vehementissimè Pontifici, quod in castris versarentur Episcopi, quorum arma spiritalia sunt, quorum adversarii dæmones, & scelerum quique sectatores: at sumptu Ecclesiæ cogi aliquem militem in ipsiusmet defensionem non molestè tulit. *Cùm militum Christi sit Christo servire; militum verò sæculi sæculo. Quod si sæculi milites sæculari militia student, quid ad Episcopos & milites Christi, nisi ut vacent orationi?*

Epist. 25.

Nec dissimulat Hincmarus semetipsum cum cæteris Episcopis in exercitu tunc fuisse, ad excubias adversus Normannos agendas: *Quando in excubiis contra Normannorum infestationem degebamus.* Et in responsione ad superiorem Nicolai Papæ Epistolam: *Cùm domno nostro Rege, in hoste ex omni regno suo collecta, contra Brittones & Normannos illis conjunctos, sicut & cæteri Consacerdotes nostri secundùm regionum nostrarum gravem consuetudinem, cum suis vadunt: quam longè infirmitate attritus potero, cum hominibus commissæ mihi Ecclesiæ perrecturus.* Videtur illi quidem hanc esse *gravem consuetudinem*, non ait iniquam.

To. 1. pag. 3. To. 2. pag. 299.

Propriam quidem & peculiarem profitetur esse Imperii Francici: *Regionum nostrarum gravem consuetudinem.* Sed in ea quam postea dedit ad Adrianum II. Epistola, Episcopos vehementer commendat Gallicanos, qui temporibus & necessitatibus obsequantur: atque ita Regem Provincias peragrantem excipiant & procurent Episcopalibus in ædibus suis, & certo illi numero militem sufficiant: propterea nimirum quod terrenas res possideat Ecclesia iis Legibus, quas terreni Reges ad Reipublicæ salutem promulgant. *Regio cultu eo recepto, de Ecclesiasticis facultatibus sicut præcipit, & quandiu præcipit, illi & sibi obsequentibus servio; ut quietè secundùm quod instat tempus, cum mihi commissis degere possim. Dicit enim hanc potestatem suos decessores habuisse, quam ipse nullius interdictione dimittet, &c. Si per jura Regum possidebunt possessiones, non possunt ut Regi de Ecclesiasticis possessionibus obsequium non exhibeant, sicut antecessores mei suis antecessoribus exhibuerunt.* Et rursus alibi inter alia & alia Episcoporum munia, istud in præteritis non reliquit, quod necessitate astruit propugnandæ Ecclesiæ, & reddendi Cæsari, quod Cæsaris est. *Militiam ad defensionem sanctæ Ecclesiæ, secundùm possibilitatis quantitatem, juxta antiquam consuetudinem Regiæ dispositioni exhibere, & secundùm Domini jussionem, quæ Cæsaris sunt, Cæsari, & Deo quæ Dei sunt reddere.*

To. 2. pag. 698. 699. 762.

X. His tribus veluti fundamentis astruit Hincmarus Episcoporum in hujusmodi rebus consilia & rationes. 1. Altissimas cùm ea jam consuetudo radices egisset, Regique certum esset nihil remittere, serviendum erat necessitati: vel quod charitas, quod prudentia non sinebat, abjicienda Ecclesiarum cura. 2. Qui Regni, ii & Ecclesiæ hostes sunt, in quam statim redundant Urbium & Provinciarum clades. Æquitati igitur præ cæteris consentaneum est, sumptu Ecclesiæ, res Ecclesiæ tegi ac defendi adversùs Regni & Ecclesiæ infestationes. 3. Cùm Christus reddi Cæsari sanxerit, quæ sunt Cæsaris, jam non vacat minutias consectari disputationum & rixarum de finibus juris austerioris & accommodati temporibus; sed religiosa & simpliciori Incarnatæ Veritatis Christi imitatione, reddenda sunt Cæsari antiquissima hæc jura, quæ consuetudo invexit, quæ confirmavit necessitas, quibus Christi exemplo & verbis consecratio quædam accessit, sive stricto, sive humaniori tunc juri morem geramus.

His suam Hincmarus sententiam muniebat rationibus, cui & alia alibi idem ipse præsidia accersivit. 1. Præ cæteris omnibus impendendos esse Ecclesiæ proventus in alendos pauperes, hospites, Clericos. 2. Tum residua posse in militiam effundi, cui & addicuntur prædia quædam in Beneficium data, vel in feudum Vassallis Ecclesiæ, pro ejus tutela stipendia facturis. 3. Atqui his etiam beneficiis, seu prædiis in milites collatis suo fungitur Ecclesia officio in Principes, & quæ sunt Cæsaris, Cæsari reddit. *Porrò Episcopus dispositis quæ sunt Ecclesiæ ac suis, Ecclesiasticorum nihilominus & pauperum hospitumque subsidiis, cùm de rebus Ecclesiæ propter militiam beneficium donat, talibus dare debet, qui idonei sunt reddere Cæsari quæ sunt Cæsaris, &c. Ad defensionem generaliter sanctæ Dei Ecclesiæ, sed & specialiter ipsius Ecclesiæ, &c.* Ubi & hoc addit Hincmarus, si quo præcipiti consilio, vel animi levitate Episcopus Beneficiarios hos laïcos feudo Ecclesiastico suo spoliatum iret, aut eodem beneficio fraudaret filios ei desungendo non impares, ingravescente patris ætate, vel eo etiam extincto; posse hos apud viciniores

Ibidem. pag. 324.

Episcopos conqueri, tumque præteritis Civilibus Judicibus, Reges ipsus appellare.

XI. Hi nimirum Beneficiarii, & Vassalli Ecclesiæ, laudatis supra testimoniis dicebantur *Fideles Dei, Homines Ecclesiæ*: segregati ab iis, qui *Fideles Regis, Homines Regii*, appellitabantur. Percensentur alicubi ab Hincmaro Laodunensi Episcopo causæ justissimæ, quibus moveri poterat Episcopus, ut gradu moveret, ejiceretque, ac exueret quempiam ex his Beneficiariis laicis: Si Beneficii sui Ecclesiam collabi ac ruinam facere sineret; aut ædes; si ad Episcopum non perduceret eo numero milites, de quo convenerat: Si Placito, vel Conventui Juridico Episcopi non adesset, quo rusticorum

Ibidem. Pag. 146. 160. 611. querimoniis faceret satis. *Nec ad ulla Placita de consideratione mearum necessitatum, ad quæ mei alii homines venerant, ipse venerat, justitiam de suis, qui de illo reclamabant, hominibus villanis reddere unquam voluerit. Et nunc cum omnes banniti fuissent in Regem, & ipse cum aliis meis venissem hominibus, neque venerit, neque missum transmiserit, &c.*

XII. Mandato Regio jubebatur quandoque Hincmarus Remensis, jussosque parebat, ut Episcopos & Comites ad Exercitum convocaret, ita

L. 3. c. 18. 26. perhibente Flodoardo: *Hincmaro Rex idem non solum de rebus Ecclesiasticis, sed & de populo in hostem convocando, ut ipse hoc ageret, mandare solebat: & ipse excepto Regis mandato tam Episcopos, quàm Comites convocare solitus erat.* Non facilè quanquam doctissimus Præsul, Episcoporum in Exercitu præsentiæ ita patrocinari potuisset, sicut Ecclesiæ expensis in militem, qui communes & Cleri & Regni hostes aut amoliretur, aut contereret. Alibi certè narrat idem Flodoardus, eundem Hincmarum residentiæ Episcopalis tunc retinentiorem, ad Comitem Theodoricum misisse Catalogum militum, quem ad Regium destinabat exercitum, & dona, seu pecuniam Regi repræsentandam, tum adversùs Paganos bellum gerenti. *Theodorico Comiti mittens nomina suorum in expeditionem, Regisque servitium properantium. Item pro muneribus argenti, quod Regi moranti ad Dei servitium in terra per Paganos deserta mittebat.* Ita ejus erat, erat & in aliorum Episcoporum potestate similiter Castris semper abesse, armis abstinere. At utcumque probabile sit hus tum Episcopos manus cum hoste non conseruisse; constat tamen eorum successores non interfuisse tantum castris, sed & acies & prælia. Non tacet Flodoardus insignia eorum facinora, & fortiter gesta ad Regni & Ecclesiæ salutem. Fuit & cum unus Remensis Archiepiscopus mille & quingentos milites Regio

L. 4. c. 14. 15. 16 Et in Annal. ann. 940 944. 958. exercitui adjecit. Sed proclive & expeditum erat summi Numinis Providentiæ, pro Ecclesiæ & Regni incolumitate excubanti, per alios easdem explicare victorias.

Franconi Cenomanensi Episcopo veniam fecit Carolus Rex, ut ne per seipsum copias ad castra deduceret, sed per unum ex proximis, quem ea de causa donavit parte aliqua agrorum Abbatiæ sancti Carilephi, en extincto Abbatiæ restituendorum.

Baluz. Miscell. to. 3. pag. 119. 174 S. Calais. *Carolus Franconi Episcopo concessit, ut hostes & itinera nulla faceret, sed Adalghisus suus propinquus omnia regalia servitia faceret pro eo, & per licentiam Franconis aliquam partem Abbatiæ sancti Carilephi teneret, &c.* Aldrico Cenomanensi Episcopo Ludovicus Pius ejusdem rei copiam fecit, ut ad idem munus subrogaret sibi Oeconomum: aut si nullum in Ecclesiæ gremio idoneum haberet, aliquem ex sæcula-

Ibidem. ribus. *Oeconomum qui nostra servitia faceret, &c. vel quemcumque de nostris fidelibus, tam intra, quàm extra palatium.* Porro sanctissimè Imperatori affirmaverat Aldricus, si repulsam pateretur, cogereturque toties rursum Ecclesia sua abesse, certissimum sibi esse, abire Episcopatu. *Assererat quod si aliter adperagendum suum ministerium otium à nobis impetrare non posset, magis vellet honores sibi collatos dimittere, quàm Clerum & populum sibi commissum negligere, & propterea, quod absit, in perditionem incidere.*

In Epistolis Lupi Ferrariensis Abbatis, ipsum perspicimus persæpè ea à Rege exolvi necessitate deducendæ turmæ militaris suæ, & sistendi se exercitui: tumque copias ejus proficisci solitas *cum Comite pagi*; has quandoque Regem toto biennio secutas, suo ipsarum sumptu merentes; diuturnis autem his castrametationibus, & Ecclesias, & Abbatias, & Vassallos usque adeo exhaustos fuisse; ut Epist. 28. inducias necessariò concedendæ essent, per quas & 24. 25 32. respirare, & vires, copiasque reficere daretur; de- 78. nique peculiares Abbatibus fuisse causas, ut ne per seipsos castra & exercitum adirent. *Ego, ut nostis, hostem ferire ac vitare non didici: nec verò cætera pedestris ac equestris militiæ officia exequi. Nec Rex noster solis bellatoribus indiget.* Ea utique ratione tot Cœ- Append. nobia immunitatem consecuta sunt militiæ. Abba- Baluz. ad tia sanctæ Columbæ in Diœcesi Senonensi à Ludo- Lupum. vico Pio ejusmodi libertatem impetravit; *Ut absque* pag. 506. *regali, aut publico servitio, vel quolibet Abbatis dono,* Spicil. to. 2. *aut exactione, &c.* Eodem privilegio muniri cura- Pag. 582. verat nonnullas ex suis Ecclesiis Tilpinus Archie- Flodoard. piscopus Remensis. *Concessa, remissaque ipsis omni* L. 2. c. 17. *quam debeant exactione militia.*

XIII. Urgebat quidem Joannes VIII. Episco- Epist. 214. pos Gallicanos, ipsimet ut militum copias deduce- 215 144. rent ad Ecclesiæ Romanæ defensionem; spemque ostendebat plenissimæ indulgentiæ iis, qui defensionem Ecclesiæ sanguine suo consignarent. Sed quod ad præsentiam attinet Episcoporum, zeli sui æstu abripiebatur forsan Joannes, & bona ejus venia fas erit nobis adhærere potius Leoni III. & Nicolao I. qui diversam rationem supra consectari visi sunt.

XIV. Nec nos etiam præterit B. Udalricum Surius die Augustanum Episcopum, aliosque eminentissimæ 4. Jul. c. 10. sanctitatis Præsules, agmina sua ad exercitum Re- 12. 13. gium duxisse ipsosmet. Sed præterquam quod hi Episcopi armis nunquam cingebantur, nedum acie pugnarent: quin eorum similes videantur, quos Carolus Magnus in Exercitu retinebat paucissimos, qui regimini animarum præessent, & administrationi Sacramentorum? 2. Sed nec illud abhorret à vero, sanctissimos nonnunquam viros potuisse tantisper ab orbita secta deflectere, & à Canonicarum Regularum observantia accurata, sive per incogitantiam, sive torrente abreptos consuetudinis, sive ut nescio quo charitatis blandimento accommodarent se Principis voluntati, ex quo uberiores postea fructus sperarent ad Ecclesiæ dignitatem & salutem redituros. 3. Si Hincmarus ingemiscebat graviter huic consuetudini, & Apostolicis præceptionibus adversariæ, quibus attemperare se debent Episcopi, quid nobis augurandum, quæso, est de B. Udalrico, & aliis Præsulibus, quorum memoria Fastis Ecclesiæ consecrata est? De illis existimandum est, non ex iis quibus indolescebant, sed quæ in votis habebant. 4. Est etiam simillimum veri frequenter eos veniam Principis exorasse, ut turò abesse possent, quod de Hincmaro & Lupo diximus. Æmulatores etiam aliquos habebat beatus

Udalricus, qui Adalberonem nepotem subrogari sibi evicit ad hæc officia, & ductandi agminis militaris, & frequentandæ Aulæ *Concessum est Udalrico avunculo, ut Adalbero ejus vice itinera hostilia cum militia Episcopali in voluntatem Imperatoris perageret, & in Curte Imperatoris ejus vice assiduitate servitii moraretur; ea videlicet causa, ut præfato Præsuli, Dei servitio & custodia gregis commendati & militatibus Ecclesiæ & orationibus, secundùm suum desiderium, immorari licuisset.* Per Laicos his se fungi solitum officiis testificatur Hincmarus: *Curam villarum, & dispositionis domus, regaliumque servitiorum & hospitum, per fidelissimos laïcos tractabat.* Franco Leodiensis Episcopus sera, sed seria certè pœnitentia ductus est, quòd partes tandiu sustinuisset non Episcopi, sed Ducis. Itaque veniam ab Apostolica Sede exoravit, non ut retineret, sed ut caveret Episcopatum.

Flodoard. L.3. c.18.

Spicil. To.6. pag. 17.

XV. Italiæ Ecclesiæ & Provinciæ non tam arctè coaluerant cum Imperio Francorum, quàm Galliæ & Germaniæ; hinc ne istæ quidem militares Cleri servitutes æquè illi inhæserant. Narrat Ratherius Episcopus Veronensis, jussos ab Imperatore Episcopos suæ Provinciæ, Clericosque cæteros, ut Castrum aliquod obsiderent; excusasse ipsos militiæ sacræ & sæcularis discrepantiam & conflictationem: quanquam stupenda aliàs morum corruptela & perversitate, satis proderent, non religionis se charitate, sed otii ac quietis ignavia tergiversari. *Nam & ego ipse quondam cùm Imperiali præcepto urgeremur, Gardam obsidere castrum, & Episcopi ac Clerici istius Provinciæ, non quidem religionis amore, sed laboris obtenderent odio, sui hoc ordinis minimè fore; petulanti ut sæpè respondi sermone, Ut non permittunt Canones Clerico pugnare, sic nec stuprare.*

Spicileg. To. 2. pag. 370.

XVI. Aptissimè claudet hoc Caput Adelardus Abbas Corbiensis sanctissimus, qui paupertatis amorem alumnis suis instillabat, duplicis illius exaggeratione periculi, quo eos opulentia implicuerat. Primò quòd abdicatis sæculi ludibriis & pompis tumultuosis, in eandem relapsi essent voraginem, curis, litibus, anxietatibus innumeris, ad harum opum defensionem devorandis. *Dicebat quod multi, non solùm Rectores Ecclesiarum, sed etiam ipsi ibidem Deo degentes, qui sæcula renuntiasse videntur, ob id decepti essent, quòd rebus nimis abundarent, in tantum ut sæculo servire denuo cogerentur, qui mortui mundo esse debuerant. Quid, inquit, prodesse poterit, rebus propriis futuros expoliari hæredes, & rursus eos mancipari negotiis sæcularibus?* Secundò, quòd dona Regia & militares cuneos jam suppeditare cogerentur ad tutelam Regni, cui satis consultum esse posse non videretur, nisi aliquid suppetiarum ferrent ingentia illa prædia, fisco Ecclesiæ attributa. *Constat igitur nos in præsenti tempore, ideo Reipublicæ deservire, quia ipsa nostris attenuata cupiditatibus, ex se subsistere non posse manifestè causatur. Et idcirco nos infideles, qui liberi in Christo esse debuimus, facti sumus turpissimæ servitutis etiam inviti servi, &c. Neque enim à nobis exigitur, quod necessaria tantùm retinemus; sed quia superflua, ut ab ipsis dicitur, possidemus: & unde miseri lutò esse in possessione capimus, inde angustamur in omni opere bono.* Tenuiora certè Cœnobia superiùs diximus his oneribus absoluta fuisse.

Surius die 2. Ianuar. c. 44.

CAPUT XLI. *P. 4. l. 3. c. 22.*

De Immunitatibus Clericorum & bonorum Ecclesiæ in Anglia post annum Christi millesimum.

I. Immunitates Ecclesiæ Anglicanæ ante Vuillelmum Nothum, & eo regnante. Vuillelmus Rufus ejus filius illas deterere cœpit.

II. Moderatam ei pecuniam obtulit B. Anselmus ad regni defensionem, recusavit nimiam, obstititque iniustis in Ecclesias exactionibus.

III. Magnanimitas duorum Præsulum aliorum.

IV. De exactionibus novis pecuniæ ad bellum sacrum Palæstinæ. De Decimis Saladinis Petrus Blesensis in eas destomachatur, zelo suo ultra metas abreptus.

V. Episcopi, Pontifices, Concilia has Decimas exigunt assentientibus vehementer Regibus.

VI. Ejusdem modi concessiones impetrant Reges à Pontificibus, & à Clero ad Regni necessitates.

VII. Exigebant & Pontifices in Ecclesiæ suæ usus. Plures in has exactiones adnotata.

VIII. Ad Regum & Pontificum usus exactiones aliæ. Quibus se Clerus rationibus adversùs eas muniret.

IX. Pontifex & Clerus hinc & hinc Regem interpellant, ut fas sit, ut ne fas sit exigere. Concilium generale Lugdunense Decimas exigi decernit ad Terræ-sanctæ subsidium.

X. Clero alternis à Pontifice ad Regem, à Rege ad Pontificem confugiente, illi quandoque conspirant ad Ecclesiæ & Regni necessariam, nec sine ingentibus expensis defensionem.

XI. Ad bella sacra pecunias à Clero conferri, jus fasque erat. Præsules Angliæ rerum Ecclesiæ suæ temporalium tenaciores, & illiberaliores. Sacræ expeditiones S. Ludovici nostra huic rationi & sententiæ suffragantur.

XII. Rursus Pontificum & Regum exactiones. Monachorum querela, Historicorum Philippica, usque ad Eduardum I. Regem. Quantulum eis fidei adhibendum sit.

XIII. Recusanti pecuniam Clero tutelam vicissim recusat Eduardus, & ita cogit plura referre, quàm expetierat. Parlamenta sub eo in hodiernam formam provecta.

XIV. Exactiones in Clerum sub Eduardo II. & III.

XV. Longè calamitosissima deinceps Ecclesiæ Anglicanæ facies, ubi Vicleffus virus evomuit suum, & in Clerum plebi seditiosæ faces subjecit.

XVI. Compulsus est denique Clerus assentiri donis gratuitis, sed ordinariis: & eo auctoramento libertates suas firmare, licentiam potissimum eos status Conventus convadi.

I. EDuardi Angliæ Regis Leges Ecclesiasticæ, Vuillelmi Nothi Regis cura compilatæ, nonnullis postea etiam auctæ additamentis: ita statuebant, ea certa agri quantitate certam etiam pecuniæ summam collatum iri, ad Piratas propulsandos; porro Clericorum agros immunes fore, quòd in eorum precibus plus præsidii sit, quàm in armis. *De hac danegeldo libera & quieta erat omnis Ecclesia, & etiam omnis terra, quæ in proprio dominio Ecclesiæ erat, ubicumque jacebat, nihil prorsus in hac tali redditione persolvens; quia magis in Ecclesiæ confidebant orationibus, quàm in armorum defensionibus.* Additur ibidem Ecclesiam Anglicanam ea immunitate usam esse usque ad Regnum Vuillemi Ruffi, cui census concessus quatuor argenti nummismatum in singulas terræ mensuras, nulla exceptione agrorum Ecclesiæ, cùm Normannia recuperanda esset ea potestate Roberti fratris ad bellum sacrum in Palæstinam rune profecti. Ea spe lactabantur Ecclesiæ, profligato eo bello, suam sibi libertatem restitutum iri, sed attrita semel immunitas resarciri postea nunquam potuit. *Hanc igitur tenuit Anglorum Ecclesia libertatem, usque ad tempora Vuillelmi Regis Junioris, qui Rufus vocabatur: donec eodem à Baronibus Angliæ auxilium requirente ad Normanniam retinendam de Roberto fratre suo Jerusalem proficiscente, concessum est ei, non lege statutum tamen, neque firmatum,*

Cap. 12.

sed hac necessitatis causa ex unaquaque hida sibi dari quatuor solidos, Ecclesia non excepta. Dum verò collectio census fieret, proclamabat sancta Ecclesia, suam reposcens libertatem: sed nihil profecit. Ita levissimis initiis orta luci latissimè postea serpit. Qui Vuillelmi Anglorum debellatoris gesta mandavit litteris, hac illum etiam laude exornat, procul eum fuisse ab eorum moribus Principum præposteris, quibus & rapere & effundere voluptati est: quique has diruunt, vel expilant, ut alias ditent extruantque Ecclesias. Ipsum ea adverso si quid ab Ecclesiis accepisset, multo cum fœnore restituisse: *Potentes* Du Chesne Script. hist. Norm. pag. 211. *nonnunquam sanctis iniquè largiuntur. Spoliant Ecclesias & rapinis ipsis alias ditant. Rex verò Guillelmus nunquam nisi bonitate sinceram sibi famam comparans, donavit verè sua. Abundantes Ecclesia transmarina aliqua ei libentèr, quæ in Galliam transferret, dederunt, quoniam ea multiplo redemit rebus aliis.*

II. Primus ergo attetendarum Anglicanæ Ecclesiæ immunitatum author fuit Vuillelmus Rufus. Ei in Normanniam trajicere meditanti, & ingenti pecunia egenti, narrat B. Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus, non mediocrem à se summam amicorum persuasione ultro oblatam fuisse; Rege verò eam ut minorem recusante, & majorem deposcente, suæ se excusasse Ecclesiæ tum paupertatem. Gratulatus est sibi sanctissimus Præsul, & de ultro oblata Regi pecunia, ne quid obloqui aut conqueri posset: & de eadem recusata, ne quid videretur pecuniæ numerasse pro dono Archiepis-
L. 3. Ep 14. copatûs. *Paulò pòst Rex noster iturus in Normanniam, multa pecunia indiguit. Antequam à me quidquam peteret, consilio amicorum promisi illi pecuniam non parvam: novit Deus qua intentione sprevit quasi modicam, ut plus darem, sed nolui. Gratias Deo, quo miserante simplicitatem cordis mei hoc factum est, ne si nihil aut parum promisissem, justam videretur habere causam irascendi, aut si accepisset, verteretur mihi in gravamen & in suspicionem nefandæ emptionis.* Si preces & postulata Regis prævertit Anselmus, si sponte sua *promisit pecuniam non parvam*, quid de cæteris ominabimur Angliæ Clericis & Episcopis? Neminem enim
Eadmer. hist. nov. l. 3. & 1. præterit, quàm inexorabilis & indeflexa Anselmi esset constantia in observandis canonicis institutis & in tuendis Ecclesiæ libertatibus. Non injuria ergo hinc exprimemus, posse intactis Ecclesiasticis immunitatibus, conferri aliquid à Clericis & Episcopis, quo Principis & Regni necessitates inusitatæ releventur. At ubi immoderata Rex flagitavit dona, constanter recusavit Anselmus. Postea verò cùm Henricus I. Vuillelmo Rufo successisset, & mulctas pecuniarias extorqueret à Presbyteris, qui minùs morigeri erant decretis Concilii ab ipsomet Anselmo habiti: litteras ad eum dedit Anselmus multa observantia, charitate, querelis refertas, quod jus invaderet Episcoporum proprium, atque ita pecuniis præter leges Ecclesiæ exigendis, cælestis iræ vindictam provocaret. *Quod hactenus inaudi-*
L. 3. Ep 109. *tum & inusitatum est in Ecclesia Dei de ullo Rege & de aliquo Principe. Non enim pertinet secundùm legem Dei hujusmodi culpam vindicare, nisi ad singulos Episcopos per suas Parochias: & si Episcopi negligentes fuerint, ad Archiepiscopum & Primatem. Timere debetis, quia pecunia taliter accepta, ut taceam quantum noceat animæ, non tantùm adjuvabit terrena negotia, cum expenditur, quantum postea perturbabit.* Triplex ergo Anselmus specimen edidit, & moderationis animi & constantiæ suæ, dum & egenti Principi pecunias ultro offert, dum ultra modum exigenti reluctatur, dum novis & iniquis exactionibus intercedit.

III. Nec dissimilis fuit, nec multùm dissimili in causa Radulphi fortitudo Episcopi. Cum enim Henricus idem Rex gravibus exactionibus Presbyteros fatigaret, interdicto Diœcesin suam subjecit Radulphus, sacram psalmodiam conticescere jussit, occludi fores Ecclesiæ, & vepribus sepiri. Illi primùm, ut inconsideratiùs agenti irasci & obtrectare Rex: cùm exactiones tamen revocasset, mox Præsulem admirari, exosculari, cumulare beneficiis. Usq; adeo magno sunt plerumque & excelso animo Reges, & abstersis tandem nescio quibus nubeculis, ubi se sibi reddidere, ubi se audiunt, non admirari non possunt virtutes splendidiores, etiam sibi tùm adversantes. Audiendus hic qui hæc narrat Vuillelmus Malmesburiensis: *Veruntamen religio & animositas* L. 2. de gest. Pont. Angl. pag. 257. *viri magnam sibi apud Regium animum laudem paravit, ut ipsi omnia remitteret, subinde dictitans pauperem esse Episcopatum, Ecclesiam esse absumptam, non debere tributis expilari, sed oblationibus augeri. Ita constans innocentia hominem spectabilem fecit, ut Rex, qui aliis auferret, ipsi libens & summissus daret.* Cum denique fortuito incendio consumpta fuisset Radulphi Ecclesia, donis maximè regiis instaurata fuit. *Denique Ecclesiam suam quam à novo fecerat, cùm fortuitus ignis pessumdedisset, liberalitate potissimum Regis brevi refecit.*

His meritò accedet Hugo Lincolniensis Episcopus, ille libertatum Ecclesiæ vindex invictissimus, qui Regi Richardo mille marcas egenti appendit, ut Ecclesiam suam eximeret dono annuo Regibus persolvi solito, quod quale fuerit, declarat Rogerius: *Hugo dedit Richardo Regi Angliæ mille marcas argenti pro libertate Ecclesiæ Lincolniensis redimenda.* Pag. 758. *Rex verò ex consuetudine Regum Anglorum prædecessorum suorum petiit ab Episcopo Lincolniensi singulis annis unum mantellum furratum de sabelinis, & pro hujus mantelli quieta clamantia in perpetuum ab ipso Rege & hæredibus suis prædictus Episcopus Lincolniensis dedit Regi præfatam pecuniam, & recepit à Rege cartam suam de quieta clamantia.* Facilè conjicies ei juri obnoxios fuisse cæteros Angliæ Episcopos omnes. Alioqui ad id nec solvendum, nec redimendum animum adjecisset Hugo. Nec à verisimili dissidet, gratuita primum & libera fuisse ea dona; quæ ut solet, postea patrona & vindice consuetudine, necessaria evaserint.

IV. Sed quæ tum Decimæ indici cœperunt mobilibus bonis Cleri & populi, ad nostrarum in Palæstina nuper partarum urbium & Provinciarum defensionem, quanquam liberæ erogationis nomine primò invaluissent, postea tamen exigi & extorqueri imperiosiùs cœpere. Tum verò excandescere & bacchari etiam cœpere non pauci immunitatum Cleri defensores. Non pauca hinc in fiscum Regum deflectebantur; quin vel in sacra Palæstinæ bella de rebus Cleri decidi aut corradi quidquam, impatientissimè ferebant asperiores aliqui Cleri immunitatum patroni. In his Matthæus Paris ad annum 1188. *Eodem tempore decima pars mobilium generalis concessa per Angliam, ut collecta ad subventionem Terræ sanctæ impenderetur, tam Clerum, quàm populum exactione violenta perterruit, quæ sub eleemosynæ titulo vitium rapacitatis inclusit.* Displicebat & Petro Blesensi, Archidiacono Bathensi in Anglia, quòd ad Palæstinas expeditiones à Clero Gallicano pecuniam Rex exigeret. Vehementes ab eo in eam rem datæ sunt Epistolæ ad Episcopum Aurelianensem, quò ipsum, & per ipsum reliquos Galliæ Episcopos

Episcopos concitaret, ut ei usui intercederent. Quid enim perversius, quàm ad Ecclesiarum defensionem Ecclesias alias deprædari? aras vestire & ornare non manubiis hostium, sed spoliis Sacerdotum? Christo justitiæ totius fonti offerre injustiæ fructum? *Qua ratio est, ut qui pro Ecclesia pugnant, Ecclesiam spolient? quam inimicorum spoliis & donis triumphalibus ampliare debuerant? Putantne insipientes & miseri, quod Christus qui summa justitia est, velit sibi de injuriis & sacrilegio exhiberi sacrificium, aut sustineat commissa ex his spolia prosperari?* Spolia pauperum & Ecclesiarum non videbantur viro docto & pio auspicatos exitus habere posse. Bellum sacrum nuperum conjiciebat ea ipsa de causa tam infeliciter cecidisse. Denique non posse Principes ab Episcopis & Altarium Ministris, vel sibi polliceri, vel exigere, nisi sacra, & preces & hostias. *Nunquam pauperum, nunquam Ecclesiæ spolia prosperum habuerant eventùs auspicium. Ideo in ultima peregrinatione effusa est contemptio super Principes, & errare fecit eos in invio & non in via. Fuerunt contritio & infelicitas in viis eorum, &c. Quid aliud à Pontificibus vel à Clero potest vel debet Princeps exigere, quam ut incessanter fiat oratio ab Ecclesia ad Deum pro eo.* Rursus Episcopo Carnotensi faces admovere studuit Petrus, ut ad Philippum Regem Franciæ accederet, eumque ab his decimis dehortaretur, ne ea deinceps servitus perpetuari posset. *Sic paulatim transibit decimatio in consuetudinem, & præsumpta semel abusio ignominiosam Ecclesiæ servitutem inducet.*

Epist. 112. — Epist. 20.

Poterat & modus non teneri in exigendis decimis, sed extra æqui verique lineas evagabatur Blesensis, cùm eas omnino damnabat. Tot Pontifices, tot Reges religionis amore inflammati, & Ecclesiæ charitate, tot denique sanctissimi Episcopi, idonei, ut reor, fidejussores erunt, authoresque approbandi hujus instituti. Prospiciebat forsan Blesensis, quantæ in his in futurum corruptelæ, quantæ futuræ essent Principum rapinæ. Satis ab eo innuitur, necdum ejus ævo has decimas in Anglia exigi cœpisse. Cœperant utique, cùm Matthæus Paris ea scriberet, quæ ex eo supra attulimus. Primæ enimvero hæ decimæ id genus Clero infligi cœpere, & populo. Consilium id iniere primum anno 1188. Philippus Augustus Franciæ Rex, & Henricus II. Angliæ in Normannia inter Gisortium & Triam. Aderant Episcopi & Barones utriusque Regni. Sævissimum anathema ejaculati sunt Præsules, in eos qui de his quidpiam decimis suffurarentur. Eas primus Anglus Gallicanis suis ex Provinciis expressit: tum in Angliam revectus, in solenni Episcoporum & Baronum Conventu curavit decerni earum solutionem. Rogerius & Rigordus prolixius de his scripsere, & Blesensis sententiam everterunt tot Præsulum consensione. Saladinas has ait Rigordus dictas fuisse decimas, quòd adversùs Saladinum, decantatissimum gentis Saracenicæ in Palæstina Principem bellum adornaretur.

Baron. an 1188. n. 4. 7. 8.

V. Harum ergo indicendarum ad bella sacra decimarum duces & authores fuere Reges ipsi & Episcopi Regni. Unde Rigordus ad annum 1168. *Dispositum est à Regibus, & Archiepiscopis, & aliis Principibus terræ, quod omnes tam Clerici quam laïci decimas redituum & mobilium dabunt.* In Conciliis postea Romani Pontifices de his decreta edidere. Narrat Matthæus Paris ab Innocentio III. in Concilio Lateranensi anno 1215. statutum fuisse, ut Cardinales quidem unam solverent decimam, Episcopi & Clerici alii vigesimam redituum Beneficiorum suorum per annos tres ad subsidium Terræ sanctæ. *Cupientes alios Ecclesiarum Prelatos, nec non & Clericos universos & in merito & in præmio habere consortes & participes: statuimus ut omnes tam Prælati, quam subditi vigesimam Ecclesiasticorum proventuum usque ad triennium conferant in subsidium Terræ sanctæ, exceptis illis qui assumpto, vel assumendo Crucis signaculo sunt personaliter profecturi. Nos autem & fratres nostri sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales plenariè decimam persolvemus.*

Anno 1229. succenso inter Pontificem & Imperatorem Fridericum II. bello, speravit Pontifex causam veram Ecclesiæ universalis, cui deesse non posset; unde in Angliam misit, qui suo nomine ad eas expensas, decimas poscerent redituum, tum laïcorum, tum Cleri, ex Anglia, Hibernia, Valliaque: *Ostendit quod ipse solus hanc expeditionem susceperat pro Ecclesia universali, quam Imperator jam diu excommunicatus & rebellis subvertere nititur, sicut evidentibus apparet indiciis.* Assensus jam erat per Procuratores suos Romam ablegatos Henricus III. Rex; at Comites, Barones, Episcopi fidentissimè abnuerunt, ne ditiones suæ Pontificiis posthac exactionibus subessent. *Nolentes Baronias suas, vel laïcas possessiones Romanæ Ecclesiæ obligare.* Episcopis tamen & Clericis extortus est tandem qualiscumque consensus, excommunicationum & interdictorum minis undique perstrepentibus. Pontificius enim Delegatus ea potestate munitus accesserat: *Habuit ex eisdem litteris authoritatem contradictores excommunicandi, & Ecclesias interdicendi.* Idem porro Matthæus Paris altius retexens gesta Richardi Regis ad annum 1232. ait eo regnante postulatam esse à Papa vigesimam proventuum Ecclesiasticorum Angliæ ad Bella sacra Palæstinæ.

VI. Sibi consulebat Henricus III. Rex, dum impensius indulgebat Pontifici, cujus persimili & ipse vicissim indulgentia usurus esset. Anno 1231. tres ille Marcas emungere voluit ab omnibus, qui Regni Baronias obtinerent, Clerici, Laicive. Prælati rem distulerunt, quod eis more decretum id fuisset, in Conventu tantum Laïcorum. *Episcopi dixerunt, quod non tenentur viri Ecclesiastici judicio subjici laicorum, cùm absque eis concessum fuisset Scutagium in finibus transmarinis.* At anno 1232. Episcopi, Clerici, Laici quadragesimam redituum suorum contulere, ut Comiti Britanniæ, cujus in ære Rex erat, satisfacere posset. *Episcopi & alii Ecclesiarum Prælati cum Proceribus regni ad colloquium cum Rege convenerunt. Ubi concessa est Regi pro debitis, quibus Comiti Britanniæ tenebatur astrictus, quadragesima pars rerum mobilium ab Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Clericis & Laicis.* Sed ei oneri non fuere tum obnoxii Clerici & Prælati, nisi ad res proprias, & quæ Ecclesiastici patrimonii non essent. Eam enim cautionem habent Regiæ Chartæ: *Episcopi & Clerici terras habentes, quæ ad Ecclesias suas non pertinent.* Et infrà: *Exceptis bonis quæ Episcopi & aliæ personæ Ecclesiasticæ habent de Ecclesiis.* Hinc concluditur fundos patrimonii Clericorum exactionum immunes fuisse, exceptis iis, quibus ipsi in Comitiis Regni assentirentur: porro exactiones extraordinarias Regis in Clerum ad patrimonia tantum spectasse.

Matth. Paris.

VII. Longè aliter res habebat in decimis illis, quas anno 1234. Gregorius IX. Papa flagitabat ab Anglis, per eos quos Nuntios quidem ipse nuncupabat, sed quos Legatorum authoritate instruxerat. Itaque penes ipsos erat anathemata vibrare, & interdicta. Ejus expetendæ decimæ causa accerse-

batur ea bello inter Pontificem & Imperatorem tum flagrante, quòd pacem Christianæ rei & gloriæ contumeliosissimam Imperator cum Sarracenorum Sultano pepigisset. Sed in querelas, in convitia itum est, ubi non sine vi extortis & corrasis his decimis, pax Ecclesiæ statim cum Imperio celebrata est: & non modò non restituta est pecunia semel emuncta, sed ne satis quidem resciri potuit, quem utilem in usum & honestum illa dépensa fuisset. Ita sanè si qua fides Matthæo Paris: *Graviter ladebatur omnium conscientia, quod tota illa pecunia impreciabilis, qua ex decima cumulabatur ad conterendum Imperatorem, facta pace nec in minimo quadrante est restituta; nec ad aliquod Ecclesiæ commune negotium, vel honorem distributa.* Pauci sunt, quibus inaudita & inexplorata sit Matthæi hujus historici insolens maledicendi licentia, & obtrectandi Curiæ maximè Romanæ. Raræ sunt etiam exactiones, quæ justæ prorsus, & æquæ ac necessariæ videantur iis qui exiguntur. Sed his ipsis justissimis causis stimulari debent Principes & Magnates, Præsules potissimum, nihil ut unquam exigant, nisi ut extremæ & indeclinabili serviant necessitati. Si vel his enim attendendis via abstinet posteritas, quo censuræ cautetio cæteræ inuenrur?

Anno 1238. rursus exigere cœpit Pontifex, rursum expostulare Angli. *Collegit Papa decimam ex omnibus, ut Ecclesiam defenderet, sed cito pace composita facti sunt Papa & Imperator amici: sed nunquam pecunia fuerat restituta.* Observa hîc autem 1. has in Clerum primo, & in laïcos promiscuè exactiones fieri solitas, postea iis solutos plerumque fuisse laïcos, onus in solos Clericos totum incubuisse. 2. Prioribus exactionibus antè consensisse Comitia, quibus Episcopi, Abbates, Cleri Primores, non aderant tantùm, sed præerant. In posterioribus, ut solet, simplicius, an abruptius actum esse. 3. In prioribus nullas fuisse Papæ partes, in posterioribus primas. 4. Prioribus parabantur subsidia ad sacrum Bellum; posterioribus ad alia bella, quibus & ipsis affinitas esset cum Ecclesiæ causa. 5. Nec annuorum tantum redituum decimæ exigebantur, sed & mobilium omnium bonorum. Id universim servatur, ut decima, trigesima, quadragesima non reditûs tantum annui, sed mobilium exigatur, paucissimis exceptis. Quos supra laudavi historicos, ii mobilium meminêre.

VIII. Idque rursus observare est in trigesima, quam Episcopi & Clerus, Barones & Laïci Regi annuerunt anno 1237. ut eo lenocinio illum pellicerent, ut ablegaret ab Aula, & summoveret à se Consiliarios quosdam, qui ejus indulgentia abutebantur, aliosque asciscerer, gente Anglos, & Anglicanæ Reipublicæ, gloriæque ex animo studentes. Sic enim Matthæus Paris: *Concessa est Regi tali conditione tricesima regni pars, omnium scilicet mobilium ad thesaurum suum restaurandum, salvis tamen unicuique auro & argento, equis & armis in Reipublica utilitatem expendendis, &c. Consentientibus primum Archiepiscopo Cantuariensi cum suis Episcopis & Clero. &c.* Anno 1240. quintam bonorum partem petiit Pontifex à Clero in Comitia sua generalia congregato, quo Fridericum II. Imperatorem, importunissimum hostem ab Ecclesiæ cervicibus amoliretur. Re aliquandiu dilata, Archiepiscopus Cantuariensis prior prosiliit, & octingentas Marcas largitus est; Præsules cæteri pro suo quisque modulo ejus exemplo se accommodarunt. Arte grassandum fuit, ut à Cœnobiis aliquid extunderetur. Tanquam fatigata tandem tot petitionibus patientia Præsulum, responsum est Legato Papæ: Pro arbitrio suo Romanum Pontificem Romanæ Ecclesiæ patrimonium dispensare; nec secus esse & aliis Ecclesiis patrimonium singulis suum, ex Regum, ex Magnatum largitionibus, ex privatorum donis conflatum; haud sanè Romanæ Ecclesiæ vectigale; Ecclesias omnes in potestate Pontificis esse, non ut domini, & possessoris, sed ut defensoris omnium communis: ac proinde nulla vi, nullo imperio exculpi posse Ecclesiis singulis res sui cujusque patrimonii. *Sicut Ecclesia Romana suum proprium habet patrimonium, cujus administratio pertinet ad dominum Papam: similiter & alia Ecclesia suum, ex largitione & concessione Regum, Principum & aliorum Magnatum fidelium, quod in nullo est censuale & tributarium Ecclesiæ Romanæ: unde non debent Prælati compelli de patrimonio suarum Ecclesiarum contribuere. Licet argumento legis omnia dicantur esse Principis, non tamen dominio & proprietate, sed cura & sollicitudine. Similiter Ecclesiæ spectant ad dominum Papam cura & sollicitudine, non dominio & proprietate.* His addebant quos in usus pios & religiosos expendi debeant res & proventus Ecclesiæ à sacris Conciliis diffinitum esse, nec illud ibi admoneri, ut ad bella, & ad bellandum cum Christianis expendantur; denique post Concilia, non esse nisi Ecclesiæ universalis alios demonstrare usus: *Non debent in alios usus converti, nisi authoritate Ecclesiæ universalis. Unde de bonis Ecclesiæ non est contribuendum ad pugnandum; maximè contra Christianos.* Vix alendis pauperibus parem esse copiam sacrorum proventuum: his saltem supersedendum fuisse exactionibus, cùm nondum exoleverit memoria nuperarum, quæ ad bellum contra Imperatorem colligebantur illæ quidem, at cùm priùs pax cum Imperio icta fuisset, nec restituta est, quæ jam corrasa fuerat pecunia, nec reliqua corradenda abstentum est. *Licet bonum esset contribuere, omitti expediret, propter scandalum suscitatum & per orbem ventilatum contra Romanam Ecclesiam: quia dicitur publicè, Aliàs facta fuerunt hujusmodi exactiones, & Clerici enormiter depauperati sunt; & statim exacta & extorta pecunia, composuerunt Papa & Imperator, nec est quadrans restitutus: immo si qua residua fuissent, post compositionem & reddenda, graviter extorquebantur.* Denique Patronos Ecclesiarum esse, tum Reges ipsos, tum laïcos divites, dotatasque opulentius ab illis Ecclesias fuisse, ad hospitalitatem in divites & pauperes obeundam, ideoque nisi illis consentientibus non posse subscribi à Clero exactionibus iis, quibus gravatæ Ecclesiæ jam munere suo fungi nequeant. *Nec possunt in aliquam contributionem consentire inconsultis Patronis, cùm Ecclesiæ sint per eosdem Patronos terrarum ac redituum propter hoc specialiter collationibus dotata, ut Rectores earum suscipiant hospites, tam divitum, quàm pauperum, sustinentes hospitalitatem tam laïcorum, quàm Clericorum; à quibus si procedat talis exactio, oportet cessare.* Cùm conspiranti unanimiter Anglicanæ Reipublicæ obniti Legatus jam non posset, & tam validas refellere rationes, Regis primò assensum ablanditus est: Episcopos & Archidiaconos varia spe & pollicitationibus inescavit; denique per cuniculos expugnavit, quod authoritatis pondera non extudisset.

IX. Ab Abbatibus Ordinis Cisterciensis, cùm Archiepiscopus Eboracensis qui eos congregaverat, subsidii aliquid Regi accelerari flagitasset tunc cis mare belligeranti; responsum est ad eundem pene

modum; suis sibi Constitutionibus vetitum esse, opem conferre ad fundendum sanguinem, maximè autem sanguinem Christianum, ne eo piaculo maculati & jam irregulares, sacro ministerio arceantur; denique citra consensum Abbatis sui Generalis nihil à se posse concedi. Vanus ergo irritusque is tum fuit conatus anno 1242. Anno rursum 1244. tentatum rursus aliquid est à Romanis, sed & in irritum tunc cecidere omnia, datis ad Pontificem à Rege Epistolis, quibus patronum se libertatum Regni sui præstabat, accedente etiam vehementi Cleri obnuntiatione. Ostensum est enim ingentibus quidem agris donisque à Regibus Ecclesias cumulatas fuisse, sed triplici tamen quodam jure Regibus reservato, ad Regni necessariam tuitionem, Militia, restauratione Pontium, & Arcium. Quibus imparem fore Ecclesiam, ubi ejus opes aliis exactionibus exhaustæ fuerint. *Nec adeo Reges libertati dederunt hujusmodi possessiones, quin tria sibi reservarent semper propter publicam regni utilitatem, videlicet expeditionem, pontis & arcis refectiones & reparationes, ut per ea resisterent hostium incursibus. Si igitur ista dantur Ecclesia de patrimoniis & laicis feudis Regum & Principum, quo jure poteris præter injuriam juris alieni in alios usus præmissa convertere?*

Delegati sunt ab Anglis Oratores ad Concilium Lugdunense I. anno 1245. ut querelas deponerent adversùs Pontificias exactiones, & adversùs tributum, quod deposcebatur, & cui nunquam Regnum consensisse testificabantur. Statutum est nihilo tamen minus in Concilio, ut Prælati Clericique omnes vicesimam persolverent sacrorum redituum suorum, ut Papa Collectores eligeret, Cardinales vigesimam penderent. Perspicuum hic est autem, querelas in speciem æquissimas privatorum, adeoque & Regnorum, obrui aliquando & absorberi in coacervatione & conflictatione Christianæ Reipublicæ, sive discriminum, sive commodorum. Quod in Anglia æquissimum videbatur, jam aliam speciem induit in Concilio Lugdunensi, ubi privatis commodis & incommodis publica anteponuntur, & tam necessariò, quàm sapienter partes singulæ corporis tum in toto maximè esse declarantur, cùm totius corporis salus pluris fit, quàm ipsarum. *Ex Concilii communi approbatione statuimus, ut omnes omnino Clerici vicesimam, &c.*

Matthæus Paris.

Spopondit tamen & in se recepit Pontifex in eo Concilio, humaniùs se posthac consulturum in Anglos. Eruperunt mox tamen eædem querelæ, anno scilicet 1246. tum de pluribus aliis, tum quòd denario sancti Petri non contentus Papa, frequentes alias iteraret exactiones, quò consuetudines regni & antiquæ libertates evertebantur, ubi id citra Regium fiebat consensum. *Multò graviora nititur extorquere, & hoc facit sine domini Regis assensu, vel consensu, contra antiquas consuetudines, libertates & jura Regni.* Quin & petiit Pontifex, ut Anglicani Præsules suppeditarent Equites, pro modo facultatum, alii quinque, alii decem, alii quindecim, ut stipendia facerent, ubi Papa juberet, sumptibus Apostolorum Anglorum, quo jure non fruuntur nisi Reges & summi Provinciarum Principes. Rex aliquandiu constantissimè reluctatus est; sed experta sæpiùs ejus animi lenitas, faciebat ut subinde ministrorum ejus aliqui & consentaneorum ad Papam deficerent, qui non nesciebant & ipsum tandem aliquando consensurum: unde & eorum mox sollicitationibus ad Papæ voluntatem se conformabat. Tum petiit Pontifex tertiam partem redituum, eorum qui residerent Beneficiariorum, dimidiam non residentium. Angli ad Christum & ad Concilium provocarunt.

Matthæus Paris.

X. Ut ex ipsis nonnunquam medicamentis novæ existunt ægritudines, ita cùm Angli persæpè sub Papæ authoritate delituissent adversùs Regias in Clerum exactiones, & vicissim sub Regis tuitione adversùs Pontificias, contigit tandem aliquando, ut Pontifex & Rex consentirent, geminoque hujus authoritatis pondere frustra se Clerus obrui reclamaret. Cùm anno 1252. Henricus III. Rex Londini Comitia Cleri indixisset, Mandatum Pontificis deprompsit, quo Decimæ Regi decernebantur ad triennium redituum omnium sacrorum, non ex vetusta æstimatione, sed ex hodierna, ad Regiæ scilicet, ut jactabatur, profectionis in Orientem expensas. Magno animo primùm intercessere Præsules ei noviter, cùmque objiceretur exemplum Cleri Gallicani, qui immensam quandam pecuniæ vim Regi sæpiùs subministrasset ad transmarinas ejusmodi expeditiones; reposuerunt illi, tantò validiùs obnitendum esse, ne invalesceret consuetudo, & ne opes Cleri Anglicani, sicut & Gallicani, ad eximendum vinculis Regem suum, & ad collocupletandos Barbaros consumerentur. Solutus est Conventus, post graves ultro citroque offensiones, & experimento tandem constitit, omnium optimè conjectasse Vintoniensem Episcopum, ubi monuerat, non posse ab illis Papæ simul ac Regi resisti, cùm vix eorum alteri alterius præsidio freti reluctari possent. *Quomodo poterimus resistere voluntati Papali, ac Regiæ? fortiores nobis sunt.*

Anno 1253. Decimam Regi ad tres annos Clerus concessit, cùm primùm se itineri committeret in Palæstinam, cum consilio Optimatum Angliæ. Tum Rex solenniter pollicitus est à se religiosè observatum iri Chartam magnam publicarum libertatum. *Concessa est Regi decima pars proventuum ab Ecclesia recipienda, cum iter Hierosolymitanum per consilium Magnatum arriperet; & Rex bona fide & sine aliqua cavillatione promisit se chartam magnam & omnes ejus articulos fideliter observaturum.* Paulò antè narraverat idem Matthæus Paris, quod gestum olim fuerat sub B. Edmundo Archiepiscopo Cantuariensi; Clero nempe annuente pecuniariæ Regis postulationi, mira & inusitata jurasse Regem solemnitate, Magnam Chartam hanc libertatum se observaturum. Ita inolescebat mos, ut confirmaret Rex novis juramentis vel Edictis Cleri libertates, quoties ab eo pecuniæ aliquid eliciebat, ad levandas Regni necessitates.

XI. Quod verò idem Matthæus mox refert de sermonibus Episcopi Lincolniensis, morte jam adventante, ex eo rursum intelligitur, quosdam Angliæ tum Episcoporum zeli sui flamma & impetu ultra recti modum & finem longiùs evectos fuisse. Vel eo uno quod illis objectabatur exemplo B. Ludovici Franciæ Regis remittere debuerat, & saltem elanguescere eorum fervor. Si tam iniquæ & tyrannicæ fuissent hæ in Clerum exactiones, non eis se sanctissimus Rex implicuisset. Quæ illi probro vertebatur captivitas, ea locupletissima illi fuit laudum messis, & magnanimitatis, & verè regiarum Christianarumque virtutum materies. Quæ ille ibi fortitudinis invictissimæ documenta edidit, iis illustrata magis est Ecclesia, quàm plurium urbium expugnatione. Si quam animosi autem & fortes fuere Angliæ Antistites in pecuniariis exactionibus amoliendis, tam in cæteris disciplinæ sa-

etæ Capitibus invictus se præstitissent, feliciùs illis forsan res processisset. Si tam largi, si tam piè prodigi fuissent in pauperes, quàm alieni erant à fisco Ecclesiæ in bella etiam sacra profundendo, pietate & zeli sui puritate Deum, ut apparet, demeruissent. Tam illis & Pontifices & Reges pepercissent, quàm abstinebant à Congregationibus tum novis Monachorum, quæ inter primigenii sui fervoris initia, & pauperum charitate fervebant, & paupertatis amore. Sed malè ominari solemus de zelo, qui sola temporalium defensione insigniri se vult. Non temerè judicatur, quæ Præsules, quæ Beneficiarii in luxum, in sumptuosas ædes, in epulas ultra modum opiparas abliguriunt, ea utiliùs dependi posse in Sarracenis ab illa regione depellendis, quam Christus carnis suæ & religionis nostræ Mysteriis consecravit. Non ea animi magnitudine hic Angliæ Rex eminebat, non ea fortitudine, qua Ludovicus IX. Rex Galliæ, sed erat tamen pietatis & religionis amantissimus; ut postent illis stimulis & incitamentis religiosè agi, quæ hic perstrinximus, quanquam totam ejus historiam maledicentiæ suæ veneno Matthæus Paris perfuderit. Henricum III. alloquebatur B. Ludovicus Franciæ Rex, cùm illa verè aurea, verè Christianissimo Rege digna, & immortali posterorum memoriæ commendanda verba protulit, Permagnas se Deo habere gratias, pro adversitatibus & amaritudinibus omnibus, quibus in eo sacro bello fuerat conflictatus; plus enim se ea quam ibi Deus aspirasset patientia, & inter adversa invicta fortitudine oblectari, plus solidæ laudis colligere, quàm ex plurium Regnorum à se subactorum dominatione colligere potuisset. *Plus gaudeo de patientia quam mihi Dominus concessit, quàm si totus mundus mihi subderetur.* Hæc Matthæus Paris ad annum 1255. Porro vel hoc uno ejusmodi sermone inter eos Reges, discuti facilè poterãt & labefactari omnes ejus Scriptoris obtrectationes, omnes Episcoporum etiam Angliæ suspiciones obliquiores. Ideo & Henricus III. vicissim & ipse Episcopos Anglos suggillabat, qui magnam Chartam Anglicanarum libertatum minùs scrupulosè observarent, quanquam vel Regibus ipsis observandam ad nauseam usque inculcabant. Vide eundem Matthæum ad annum 1255.

XII. Eodem anno ingens pecunia ab Ecclesia Anglicana flagitabatur nomine Pontificis Romani, ad opem labanti Ecclesiæ ferendam. Contestati sunt Præsules, vitæ ipsius impendio se certaturos, & in cruenta ingressuros vestigia perillustris Martyris Thomæ Cantuariensis, ne novæ huic Ecclesia Anglicana servituti manciparetur. Unum S. Albani Cœnobium sexcentas argenti marcas solvere cogebatur. Matthæus Paris ejus tum Cœnobii Monachus, & horum omnium testis oculatus hinc nimirum illud fel, illos aculeos accepit, quibus historiam suam aspersit. Rex & Magnates petitionibus Papæ suffragabantur. Ut vel hinc odorari possis, non usque adeo graves & intolerandas eas fuisse. Anno 1256. confirmata est à Rege rursus Charta libertatum Ecclesiasticarum, quam hoc anno Matthæus Paris suæ historiæ intexuit: eodemque ipso anno ne Cisterciensibus quidem Cœnobiis Rex abstinuit, quin ea exactionibus fatigaret. Cùm illum Abbas quidam admoneret, exemplo ut uteretur Franciæ Regis, qui solas ab eis orationes requirebat: respondit Rex, *Utrumque exigo, pecuniam scilicet cum orationibus.* Anno 1258. novis artibus machinisque grassatus est Rex, ut Cœnobia cogeret pro se fidejubere ad immensas quasdam pecuniæ summas.

Nec minùs amarulentè Matthæus Westmonasteriensis Monachus Pontificias Regiasque in Clerum & in Cœnobia exactiones exagitavit. Cùm ad annum 1246. narrasset Aulicorum assertationes, quibus emollitus Rex & abductus fuerat à priore suo proposito Pontificiis exactionibus obnitendi: mox ab eo adjicitur eadem contage pestifera jam afflatas esse Gallias. *Et ut pestis mundum concuteret generalis, regnum Francorum consimili vulnere gemuit sauciatum. Unde multi Nobilium cogitabant contra Papam stando recalcitrare.* Vel hæc una confessio abunde est ad diflandas Historicorum istiusmodi omnium calumnias. Nam nec B. Ludovicus Rex, qui tum Galliæ moderabatur habenas, tyrannicis Ecclesiam vexavit oneribus, nec passus est à Romanis vexari Pontificibus. Si ergo non magis gravabatur Anglia sub Henrico III. quàm Gallia sub B. Ludovico Rege, exuenda, animoque ejicienda sunt illa omnia iniquiora præjudicia, ex hujusmodi maledicentioribus historicis hausta. B. Benedicti nomine & Regula illi tumebant, non moribus, non sanctimonia, non regulari florebant disciplina; dolebat eis vehementer ejus se parte opulentiæ spoliari, qua in luxum & in sæculares delicias abutebantur. Incendebat eos æmulatio in recentiores religiosæ disciplinæ instauratores, Dominicanos & Franciscanos, quos Romani Pontifices in oculis gerebant, quos favore & beneficiis cumulabant. Hæc videntur incitamenta fuisse illis Scriptoribus, ut Annales suos tanto maledicentiæ felle conspergerent. Non quò non aliquando forsan Pontifices Regesque ii tantillùm exilierint ultra æqui metas: sed quò altiore fastigio sedent homines, tantò in oculos magis omnium incurrunt eorum peccata, tantò & difficiliùs evitantur, ideoque & tantò faciliùs condonanda sunt. Et hinc tamen sæculares juxtà & Ecclesiastici Principes admonentur, ut Majorum suorum erratis sese abstineant; nec à malo tantùm, sed & à mali specie declinent: ut ne pareat quidem calumniæ eorum memoria, nec meditatis opus sit defensionibus ad abstergendas eas infamiæ maculas, quas illis inusserint virulenti apud posteros historici, sua ipsa obtrectandi licentia clariores futuri. Anno 1267. Cardinalis Ottobonus in Concilio Northamptonensi Regi concessit decimam bonorum Ecclesiæ ad annos septem, ex Matthæi Paris Continuatore.

XIII. Henrico III. parenti successit Eduardus I. & ad belli impensas anno 1295. à Clero accepit dimidium, à civibus sextam partem, à vulgo decimam redimum. Anno 1297. in Parlamento generali urbes & oppidani concessere octavam, reliqua pleba duodecimam. Clerus nihil contulit ob Decretalem à Bonifacio VIII. nuperrimè publicatam, qua Clerici prohibebantur, intentato alias anathemate, ne Principum sæcularium exactionibus subjicerentur. *A civitatibus & burgis concessa est Regi octava, à populo verò reliquo duodecima pars bonorum. Clerus ob Constitutionem Papæ hoc anno editam, qua prohibet sub pœna excommunicationis ne tallia vel exactiones à Clero per sæculares Principes quoquo modo exigantur, vel eis solvantur de rebus Ecclesiæ, Regi pro guerra sua petenti subsidium denegavit.* Ea repulsa exulceratus Rex, maturius deliberandi spatium concessit usque ad proximum Parlamentum. Eo convocato Londini anno 1298. nec recedente Clero à propositi sui prioris constantia, illum Rex tuitione sua exclusum pronuntiavit. Intutum usque adeo sensere Præ-

fules ea se Regis tuitione exui, ut eorum plerique postea ei conciliari ambierint, oblata quinta parte proventuum suorum. *Clero in denegatione persisteate subsidii, Rex ipsum à sua protectione exclusit. Pro qaa tamen redimenda multi per se, multi per mediatores Regi bonorum suorum dederent postea quintam partem.* Constantiæ paulò diuturnioris specimen edidit Archiepiscopus Cantuariensis, qui & Roma mitti curaverat expressiorem quidquam confetendi prohibitionem ad temporales Regni necessitates. Capi Rex jussit bona ejus omnia, exolvi hinc ejus debita, denique Regiæ indignationis tela in eum torqueri non pauca. Hæc ex Thoma Valsinghamensi.

Paulò copiosiùs Matthæus Vuestmonasteriensis persequitur, qua Rex vi, quibus machinis Clero has pecunias exculpserit, & laborarit ne Pontificiæ Bonifacii VIII. Bullæ publicarentur. Causidici duo, Dominicani similiter duo subornati sunt, qui ut Regi adularentur, prolixissimè & vehementissimè peroraverunt, posse Regem tempore belli pecuniæ aliquid à Clero accipere, tametsi Pontifex prohiberet. Anno 1296. & 1297. gemino hinc & hinc scopulo urgebatur Clerus, Rege minas, Pontifice fulmina anathematum intentante. Denique cùm Rex in Gallias maturaret iter, vim à se adhibitam & grassationes publicè excusavit, omnia restiturum se pollicitus est, cùm primùm redux foret, obtestatus ne quid absente se turbaretur; si eis mare diem suum obiret, filius more solenni Rex inauguraretur. Eo absente anno 1298. compulsus est filius ejus polliceri & in se recipere, Libertatum Chartam à Rege patre confirmatum iri, nec quidquam pecuniæ unquam extorsurum à Clero & populo, nisi Clero ipso assentiente cum Magnatibus & populo. *Nullum tallagium vel auxilium exigatur per nos & heredes nostros de cætero in regno nostro imponatur vel levetur sine voluntate & assensu communi Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, & aliorum Prælatorum, Comitum, Baronum, Militum, Burgensium, & aliorum liberorum hominum.* Denique ei Chartæ morem gesturos Episcopos, & bis quotannis per omnes Parochias anathema vibratum iri in omnes, qui in eam committerent. In Flandria tum Rex versabatur, unde & horum omnium confirmationem misit; tumque demum plebs nonam contulit bonorum partem, Clerus Provinciæ Cantuariensis decimam, Provinciæ Eboracensis quintam. Hæc Valsinghamus ad annum 1298.

Eo fuerunt res loco in Anglia, regnante Eduardo I. Ita confirmata sunt Parlamenta, & in duas Cameras divisa, quarum in inferiore locus est populo cum minorum gentium nobilibus: etsi antiquia in Parlamentis soli sessitarent Episcopi cum Baronibus. Illapsi sunt paulatim minores Prælati cum Episcopis, inferiores Nobiles cum Proceribus, denique admissus est & populus, quem Tertium vocant Statum, ut cujus potissimùm humeris onera publica & exactiones incumbant. Nec illud minùs sedulò observandum: ut nihil jam olim à Clero nisi consentiente eliciebatur, ita hunc Regem in se recepisse, nec à se, nec à successoribus quidquam exactionum popolis indicendum posthac, nisi ex assensione Parlamenti, atque ita consentiente quodammodo populo, cujus erant & aliquæ partes in Camera Parlamenti inferiore.

Exierunt nuper in publicam lucem antiquæ Constitutiones hujus Regia, ex quibus pauca hæc delibari hoc loco juvabit. A Bonifacio VIII. expressit Eduardus I. ut decima exigeretur à Clero, cujus pars altera Regni necessitatibus cederet, pars altera Sedi Apostolicæ: sed ita ut hujus reliquiæ Regio ipsi restituerentur fisco, si Pontifex via migraret, aut Siculo bello finis imponeretur ante triennium. Primo Regni sui anno idem Rex obtinuerat ab Apostolica Sede decimam unam, tam ex temporalibus, quàm ex spiritalibus Regni per biennium. *Decimam tam temporalium, quàm spiritalium, ad duos annos concessam.* Missa facio Acta alia bene multa, decimarum huic eidem Regi indultarum, alio & alio tempore, ad alias aliasque Regni necessitates. Anno vigesimo-septimo Regni ejus Clerus Archiepiscopatûs Eboracensis tum vacantis, pollicitus est certum numerum militum, ad Scotiæ fines tuendos. Eodem anno Episcopi, Abbates & Priores Principatûs Valliæ magna ei affuere pecunia, ad Scoticum bellum. Rex vicissim diplomata annuit, ne hoc exemplo suis immunitatibus præjudicaretur. — *Constitut. Reg. Angl. pag. 1031. 1087. & seqq.* — *Ibid. p. 133.* — *Pag. 911. 861. 862.*

Joanni quondam Regi simillimis pecuniæ donis affuerat olim Clerus ad Regni defensionem. *Auxilium nobis fecerunt ad defensionem Regni nostri & recuperationem terrarum nostrarum.* Cùm Henricus III. Pontificias ad Clerum Angliæ litteras expressisset, quò Regi opem ferrent, mobilium quintam decimam partem Prælati contulere. — *Ibid. p. 10. 71.*

XIV. Ad Eduardum II. vero Eduardi I. Regni hæredem illum quidem, non animi ejus magnitudinis. Anno 1311. jurare compulsus est, Magnæ Chartæ se obsecuturum, nec quidquam rei gravioris adgressurum, nisi ex Cleri & Magnatum consilio. In Concilio Viennensi concessa est decima ad sex annos ad subsidium Terræ-sanctæ. Addit Valsinghamus, quod plus admirationis habeat, quàm fidei; Philippo Pulchro Franciæ Regi insedisse eam animo sententiam & voluntatem, ut ex filiis suis unum Hierosolymæ Regem creari curaret, & Templariorum Equitum terris & proventibus omnibus donari: hinc illas ei faces admotas esse, ut Templariorum Ordo extingueretur. *Philippus Rex Franciæ cogitavit unum de filiis suis Regem Jerosolymitanum facere, & impetrare sibi omnes reditus & proventus Templariorum.* Eos reditus & fundos Pontifex Hospitalariis Equitibus adjudicavit.

Eduardo II. successit Eduardus III. excelso Rex animo, avique quàm patris similior. Anno 1330. concessa est illi à Pontifice decima bonorum Ecclesiæ per annos quatuor, dimidia ejus parte Sedi Apostolicæ reservata. *Papa concessit Regi Angliæ decimas omnium bonorum Ecclesiasticorum per quadriennium, medietate sibi retenta.* Anno 1337. Londinense Parlamentum quintam decimam ei addixit in vulgus, decimam in urbes & oppida; Clerus decimam in triennium, ut perhibet Valsinghamus in Hypodigmate Neustriæ. Anno 1340. rursus Decima Regi concessa; sed cùm Parlamentum nonam indixisset Episcopis, quibus aliqua erat Baronia, & jus sedendi in Parlamento, declaratum est, reliquos Episcopos ei Nonæ obnoxios non fore, sed decimæ tantùm.

Datæ sunt tum ad Regem à Cantuariensi Archiepiscopo, & ad Ministros ejus litteræ, authoritatem & vigorem singularem spirantes, ad tuendas has saltem libertatis Ecclesiasticæ reliquias, quæ tam charo jam Ecclesiæ constabant, sub nomine Magnæ Chartæ. Anno 1343. Rex ad Pontificem Epistolas dedit querelarum plenissimas, propter onera molestissima, quæ Romana Curia Ecclesiis Angliæ infligebat;

non pecuniariis jam sanè exactionibus; eæ enim post Henricum III. conticuere: Eduardo I. à paterna illa mollitie & indulgentia alienissimo, & finem his imponente: sed reservationibus, aliisque servitutibus in Beneficiarios, Patronos, Collatores. Verùm ea de re fusiùs suprà disputatum est. Unum ergo hic adnotabimus, quando pecuniariæ exactiones Pontificum finem acceperint.

Anno 1371. quinquaginta millia Marcarum argenti à Parlamento Rex flagitavit, quod & à populo, Cleroque concessum est. *In convocatione Cleri facta post Pascha concessum fuit tam à Clero, quam à populo laïcali.* Conductitiis etiam à Presbyteris emunctum est aliquid, & à minusculis etiam Beneficiatiis, qui immunes semper abierant. *Sacerdotes stipendiarii secundum valorem pecuniæ quam percepe-runt per annum, taxati fuerunt: minuta etiam Beneficia quæ nunquam priùs erant taxata, taxabantur.* Anno 1377. non Laïcis tantùm in Parlamento, sed & Clericis solvendos indixere denarios, duodecim si quo Beneficio, quatuor si nullo potirentur. Immunes fuere soli quatuor Mendicantium Ordines. Valsing.

XV. Extincto Eduardo III. Richardus II. filius in avitas magis imbecillitates successit, quàm in paternam fortitudinis & regiarum virtutum famam. Tum verò usque adeo invaluerant, & longo usu roboratæ erant exactiones in Clerum, ut anno 1377. in Parlamento Londini habito statutum sit, ut duas illi uno & eodem anno decimas Clerus solveret, erat is primus Regni annus, addita ea cautione, ut posthac à populo nihil Rex extorqueret, & ex domanio suo per fidos administrato Procuratores, impensas ipse sibi sufficeret, & ad Palatii sui, & ad Exercituum necessitatea. *Concessa sunt in adjutorium Regi ab Ecclesia & Clero duæ decimæ eodem anno persolvendæ, ea tamen conditione, ut videlicet Rex de cætero populum non gravet talibus petitionibus extorquendo pecuniam subditorum, sed de suis vivat & continuet guerram suam: quæ utique bona sua regalia propria sibi sufficiunt, tam ad regiæ domus exhibitionem, quàm ad guerræ sustentationem; si eadem bona Ministros idoneos sortiantur.* Stupenda & præpostera fuit ea omnino perversitas, ubi Clero cui præ cæteris illibata sua constare debuerat immunitas ab oneribus publicis, solus ea sustinuit. Sed nimirum ea prima fuere contagia hæreseos Viclefianæ, quæ tum primum Angliam populari cœperat. Ita Viclefus populi & Magnatum animos exacerbaverat in opes, luxum, mollitiem Cleri, in Clerum denique ipsum, ut tantum non ille sibi gratularetur, quod nihil in se acerbius constitutum esset.

Sed renovata non multò pòst fuit consuetudo, ut Parlamentis is maximè labor incumberet, is ex illis fructus expectaretur, ut quammaximam corraderent à Clero, Populoque pecuniam. Vide quid idem narret Valsinghamus ad annum 1379. Placuit Parlamento plebe abstineri, divites solos onerari. Ducibus decem marcas indixere Regi solvendas, totidem Archiepiscopis. Comitibus, Episcopis & Abbatibus, qui Phrygio utebantur. Ne Parochis quidem & Capellanis abstentum est. De Parlamento verò anni 1384. vide quid idem mox referat: *Factum est Parlamentum Londoniis, in quo prout jam à multis consuevit temporibus, nihil dignum memoria fuit factum, præter illud quod sedulò actitabatur, extorsio videlicet pecuniæ de Clero & communi plebe ad sustentationem militibus guerræ regalis.* Anno 1385. convenient Parlamento, patuere quæ Viclefistæ animis hominum jam infudissent venena. Quintam-decimam & dimidiam laïci concessere Regi, ea conditione, ut Clerus decimam solveret & dimidiam. Confidentius exclamavit Archiepiscopus Cantuariensis, sanguinis etiam impendio intercessurum se, ne Clerus à laïcis vectigalia solvere cogeretur. Fuere ex Proceribus aliqui, ex minutulis Nobilibus longè plures, qui prædæ objici Ecclesiarum bona postularent; quasi justitiæ & charitati ita consultius futurum esset, si nudaretur Clerus illa opum abundantia, qua tumere & insolescere videbatur. Huic impietati Rex aures obturavit, sanctissiméque confirmavit, dum vita suppeteret, incolumes semper & intactas fore Ecclesiæ libertates. Qua Regis humanitate delinitus Cantuariensis Præsul, re cum Clero deliberata, decimam Regi obtulit, *unanimi voluntate, consensu spontaneo.* Suavissima tum hilaritate perfusus Rex, testatum fecit, Eo gratuito dono se vehementius delectari, quàm extorta multò majore pecunia. *Quam concessionem Rex tam lætè audivit, tam gratè suscepit, ut palam assereret se malle hanc ad præsens donationem liberam, quàm aliam quamcumque, quadruplicis valoris coactam.* Eo Regis verbo compressa est insolentissima hostium Ecclesiæ audacia & rapacitas. *Ita pro tunc hostium Ecclesiæ aviditas insatiabilis est frustrata.*

XVI. Temperamenti tandem aliquid commentandum fuit. Nec enim jam detrectari poterant annuæ Regum exactiones: tum quòd longo usu consuetudo invaluerat, & ex consuetudine lex: tum quod Clero detrectante, & vicissim Rege ruinam suam subterabente, agri jam & res omnes Ecclesiæ prædæ erant, ex eo potissimum tempore, quo Viclefistæ Proceres Populosque concitaverant, armaverantque in immensas, ut jactabant, Cleri opes. In pudorem etiam & dedecus Cleri non immerito vertebatur, quod cum populo, & à populo persæpè ipso Clerus exactionibus & servitutibus publicis subjiceretur in publicis Parlamentis. Consultius ergo visum est, & in speciem saltem honorificentius, ut sejunctim congregaretur Clerus, & sponte sua donum gratuitum decerneret Regi offerendum.

In locum Richardi II. successit Henricus IV. & anno 1404 convocato Londini Parlamento, petiere militiæ duces, ut bona Ecclesiæ Regio omnia inferrentur fisco; sibi enim plus satis illud oneris incumbere, ut diebus singulis de bonis omnibus, & de vita periclitarentur, citra & ultra mare militiam obeuntes. Ex adverso regerebat Archiepiscopus Cantuariensis, tantundem à Clero, quantum à laïcis conferri: sæpiùs à Clericis decimam, quàm à laïcis quintam decimam solvi: quibus Clericis essent Feuda Regia, ab iis non minore numero milites Regi subministrari, quam à Baronibus; denique noctes diesque in excubiis agere Ecclesiam, sacris, precibusque decertantem suis, in quibus plura essent ad victoriam momenta, quam in armis. *Clerum semper tantum Regi contulisse, quàm laïci, dum decimas ipsi frequentius darent Regi, quam ipsi quintas decimas: & insuper tenentes sui non minori numero Regem sequebantur ad bella vel pericula, quam tenentes feodi laïcalis. Et super hæc omnia Missas & orationes nocte dieque facerent pro eodem.* His adjecit Præsul, ubi impellentibus Exercituum ducibus & Præfectis, fisco regio addicta fuerant bona Prioratuum omnium, qui à Francis & Normannis obtinebantur, totam eam pecuniam in vanissimas profusiones dilapidatam fuisse, & eo ipso vertente anno insolita Regem inopia laborasse. Hæc fidenter

cum peroraſſet Archiepiſcopus, Rex pollicitus eſt, amplificaturum ſe quidem potius libertates Eccleſiæ, quam ut eas vel tantiſper minui, & defloreſcere pateretur. Optimates in partes & defenſionem Archiepiſcopi conceſſere, æquiſſima officii & beneficii vice, quod petente milite, ut recuperaret ſibi, coronæque ſuæ Rex, quidquid regiorum feudorum nuperi Principes, Richardus, & Eduardus, vel ipſemet etiam, Baronibus donaſſet, aut oppignetaſſet, Archiepiſcopus interceſſiſſet. Ita Baronum ope & Archiepiſcopi intrepida fortitudine ſuam & libertatem retinuit Clerus, & dignitatem. Laici Regi annuerunt duas decimas-quintas, Clerus decimam & dimidiam.

Anno 1406. per totum ferè illud annuum ſpatium Parlamentum Londini moras traxit, ſumptu Reipublicæ & detrimento, quòd Parlamenti impendia eam ferè pecuniam æquarent, quam Rex poſtulabat, & quæ tot tergiverſationibus differebatur. *Parliamentum protelabatur inutiliter ferè per annum, Communitatis damno, Nam propter hanc dilationem expenſa militum Parliamentalium æquabant pene ſubſidium à Rege poſtulatum.* Ut quam Regi receperat pecuniam ſolveret Clerus, dimidia argenti marca extorta eſt Preſbyteris omnibus, & Mendicantibus ipſis, qui annalia celebrabant. Idem Valſinghamus: *Per Clerum nova taxa Regi conceditur, levanda de Preſbyteris ſtipendiariis & fratribus Mendicantibus & aliis Religioſis qui annalia celebrabant, ut horum quilibet dimidiam marcam Regi daret, in relevationem Cleri, ſed qui ſemper onus portaverat pro eiſdem.* Anno 1410. à Parlamento Rex flagitavit, ut ſe ſuperſtite, nullo novo coacto Parlamento, ſolveret Populus quintam decimam, Clerus decimam. Quod vehementer à Parlamento refutatum eſt. *Rex in præſenti Parliamento petiit, ut quotannis dum viveret, ſine Parliamento tenendo, decerneretur ſibi de Clero una decima, & de laicis una quinta-decima, ſed non obtinuit.* Potuiſſet ſumptibus parci, niſi impendio libertatis factum id tunc quidem fuiſſet; Anglis certè minùs pecunia, quàm libertas chara fuit, quæ his maximè Conventibus defenſatur.

Valſing.

Ad Bella Turcica Eugenius IV. decimam ab Angliæ Clero popoſcit. Recuſata decima, ſex millia ducatorum ad ea bella dono data ſunt, Regi duæ decimæ ſunt conceſſæ ex Harsfeldio. Synodos bene multas idem recenſet, hoc eſt, Congregationes Cleri generales, ab anno 1400. in quibus petenti Regi pecunia gratuita à Clero collata eſt; petenti Clero à Rege conceſſæ chartæ, Eccleſiaſticarum aliàs immunitatum vendices.

Anno 1518. publicatæ ſunt ab Archiepiſcopo Dublinenſi Provinciales Conſtitutiones, quibus excommunicationis vinculo innodabantur, qui terris Eccleſiæ vectigalium, aut oneris aliquid imponerent, niſi authoritate Regia id facerent. *Imponentes onera laicalia & exactiones neceſſarias plebis Eccleſiæ, ſint excommunicati, regia poteſtate excepta.* In Anglicanis immunitatibus ultra non progrediar, tum quod probati illi authores jam pene deficiant, tum quod ex his plus ſatis intelligere poſſit Lector, quantum in eo Regno jam res ad opprimendam magis magiſque libertatem Eccleſiæ, & Cleri majeſtatem propenderent.

Con. Gener. To. 14. pag. 389.

❀ ❀
❀

CAPUT XLII. *P. 4. l. 3. c. 23.*

Immunitas & libertas Clericorum & rerum Eccleſiæ poſt annum Chriſti milleſimum in Gallia.

I. Immunitas perſonalis Clericorum & eorum etiam patrimonii Dona Epiſcoporum Regi oblata.
II. Cur potuerit B. Bernardus, non potuerit B. Thomas Cantuarienſis Martyr non tueri immunitatem bonorum Eccleſiæ, ex Petro Cellenſi.
III. Illud tandem placuit Pontificibus & Conciliis temperamenti, ut ad reipublicæ neceſſitates conferat aliquid rerum ſuarum Eccleſia, ſed tum demum cum ferendo oneri pares non erunt ſoli laici, & ſpontanee, ac gratis.
IV. Contexta reliqua Conciliorum & Canonum in eam rem uſque ad Concilium Conſtantienſe.
V. Series contexta Canonum & Conciliorum poſt Concilium Conſtantienſe.

I. IN Concilio Melfenſi anno 1089. vetitum eſt, nequid ſibi juris ſumerent laici, & poteſtatis in Clericos; ne in Clerum adſcriberentur, quorum vel perſonæ, vel res innexæ eſſent publicis, vel privatis ſervitutibus; & nequid exigere poſſent laici ex Beneficiis, aut ex patrimonio Clericorum: *Ne gravamen aliquod ſancta patiatur Eccleſia, nullum jus laicis in Clericis eſſe volumus & cenſemus. Unde cavendum eſt, ne ſervilis conditionis, aut Curialium Officiorum obnoxii, ab Epiſcopis promoveantur in Clerum. Neque liceat laicis exactionem aliquam pro Eccleſia Beneficiis, aut paternis maternisve facultatibus quærere.* Eo tum communi jure utebatur Eccleſia, ut bona Clericorum, tum Eccleſiaſtica, tum hæreditaria, nullo gravari poſſent onere publico. Can. 11.

Pulcherrimæ ad Ludovicum Craſſum Galliæ Regem datæ ſunt litteræ ab Ivone Carnotenſi, à quo Rex petierat dono ſibi dari pelles aliquot felinas. Reſcripſit porro nec Epiſcopi gravitati conſentaneū eſſe, ut donet: nec Regiæ amplitudini, ut petat inania hæc mollitiæ hominum lenocinia. *Non decet regiam Majeſtatem vilia vel qualibet vanitatis lenocinia à Sacerdote quærere, nec Sacerdotalis officii eſt in talibus regiæ Majeſtati obtemperare. Hoc quibuſdam Bœterulis reſpondeo, qui ex parte veſtra quærebant à me duo paria pellium catinarum.* Non moleſtè fert Ivo, quod ab Epiſcopo muneris aliquid Rex petat, ſed quod nugatorium neſcio quid petat. *Nunquam amplius à me, vel ab alio Epiſcopo talia quæratis.* Nec enim novum erat, ut vel Rex peteret, vel Epiſcopus conferret dona, dum ejuſmodi res eſſent, quas & à Regibus peti, & ab Epiſcopis dari non dedeceret. Et dum dona eſſent gratuita. Epiſt. 72.

II. Per litteras gratias egit B. Bernardus Duci Lotharingiæ & Duciſſæ, quod variis ditionis ſuæ exactionibus exemiſſent homines Abbatiæ Claravallenſis: oravitque, ut tuerentur ſuum Beneficium, nec à Miniſtris exigi ſinerent, quæ fuerant condonata; qui ſi tamen exigere pergerent, ſibi certum eſſe & fixum, ut & ſui ſolvere pergerent, & cœleſti obſequi Chriſti Magiſterio, qui cenſum ipſe ſolvit, etſi minimè obnoxius; ſuiſque per Apoſtolum Paulum id præcepti inſtillavit, ut ſolvant, cui tributum, tributum: fructumque magis captent, quàm datum: ſalutem potius dantis, quàm donum: *Alioqui non renuimus Domini noſtri ſequi exemplum, qui pro ſe non dedignatus eſt ſolvere cenſum, parati & nos libenter, quæ ſunt Cæſaris Cæſari reddere, & vectigal cui vectigal, & tributum cui* Epiſt. 119.

tributum : præsertim quia juxta Apostolum non tam debemus requirere datum nostrum, quàm fructum vestrum.

Cùm ejus concessionis prima illa essent exordia, de ea litem movere non decebat adversùs primos ejus authores. Cæteris forsan liberum, at Cisterciensibus Monachis pene necessarium erat, hujus rerum humanarum despicientiæ bono odore Ecclesiam universam perfundere, & perfectionis quam profitebantur documenta dare. Nunc æquè potuisset sua Clerus jura & privilegia aspernari, aut conculcanda objicere; sive quod Cleri libertas Cælo delapsa sit; sive quod Principum concessiones longa plurium sæculorum possessio irrevocabiles jam & inconcussas præstiterit: sive denique quod Episcopis ex officio incumbat, Principum procurare salutem, & populorum, quibus gravissimum piaculum imputaretur, si decus & privilegia Christi Sacerdotum conculcari paterentur. Mirificè confirmatur hæc doctrina in Epistola Petri Cellensis Abbatis ad Thomam Archiepiscopum Cantuariensem & Martyrem. Aliqua ille præfatus in admirationem invictissimæ Præsulis Thomæ constantiæ, tum ejus adgreditur defensionem in eos, qui Archiepiscopum carpebant, quòd Regis pacem recusasset, nimio ut causabantur defendendi, aut repetendi patrimonii Ecclesiastici ardore. Respondet verò Petrus, à materna pietate & charitate procul fore Ecclesiam, si à filiis suis æquo animo pateretur vexationes, quas olim lubentissimè à persecutoribus patiebatur. Jubet sapientia, jubet & charitas, & infracto pectore hostiles impetus pati, & austera

L. 1. Ep. 10

simul & suavi authoritate filios castigare. *Dicunt enim non debet Archiepiscopus tam instanter sua repetere à Rege Angliæ, ut dimittat reconciliationis pacem pro amissa pecunia. Falluntur spe veri & adulatione falsi. Pensanda sunt tempora & diversi status temporum, secundùm quos mutantur merita causarum. Nam in primitiva Ecclesia sola patientia locum habuit: ut auferenti tunicam, dimitteret & pallium. Extra Ecclesiam enim erat, qui persequebatur, intra Ecclesiam qui patiebatur. Modò autem jam adulta Ecclesia, non licet filiis Ecclesiæ, quod aliquando licuit inimicis. Decet enim matrem corrigere filium, sicut decuit pupillam tolerare adversarium.*

III. In Concilio Lateranensi III. sub Alexandro III. anno 1179. enituit summopere Ecclesiæ, cùm sapientia, tum moderatio, & fortitudo circa exactiones, quibus illam Civiles non rarò Magistratus fatigant. De eo enim tantum expostulatur, quod omnia propemodum expensis Ecclesiæ fieri velint, sive muniendæ sint urbes, sive militares expeditiones, sive res quæpiam aliæ difficiles expediendæ.

Extra De immunit. c. 4 7.

Sive quidem fossatum, sive expeditiones, seu alia quælibet sibi arbitrentur agenda, de bonis Ecclesiarum & Clericorum & pauperum Christi usibus deputatis, volunt ferè cuncta compleri. Tum edicit Concilium, ut deliberet Episcopus cum suo Clero, an suadeat utilitas, an jubeat necessitas, de rebus Ecclesiæ conferre aliquid in publicos usus; ut quod laici non possint, perficiant Clerici, nulla vi, nulla authoritate interposita laïcorum. *Quocirca sub anathematis districtione fieri de cætero talia prohibemus: nisi Episcopus & Clerus tantam necessitatem vel utilitatem aspexerint, ut absque ulla exactione ad relevandas communes necessitates, vel utilitates, ubi laïcorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesias existiment conferenda.* Confirmatum est hoc decretum ab Innocentio III. addita hac etiam cautione, ut ad existendam dubitationem, an debeat Episcopus, Clerusque conferre, percontarentur semper Apostolicam sedem, penes quam providentia est Ecclesiæ generalium necessitatum. *Propter imprudentiam tamen quorundam Romanus Pontifex priùs consulatur, cujus interest communibus utilitatibus providere.* Ita Innocentius III. in Concilio Lateranensi IV. anno 1215. Can. 46.

IV. Intexta sunt hæc Decreta Decretalibus Gregorianis. Unde facilis conjectura in Galliis ea fuisse observata. Perscripsit Alexander III. ad Ludovicum VII. Galliæ Regem, ut vetaret, ne Pincerna Regius novis & indebitis exactionibus vexaret Abbatiam sanctæ Genovefæ: *Eam Ecclesiam nova & indebita exactione gravari non sinas*: quamvis ille confideret eo jure teneri regales omnes Abbatias. Append. 2. Epist. 95.

Sub obtentu cujusdam consuetudinis, quam in omnibus se asserit Abbatiis regalibus obtinere. Alexander IV. in Sexto, Capite de Immunitatibus Ecclesiarum, audaciam damnavit urbium & dominorum quorumdam in Gallia, à quibus compellebantur Ecclesiæ, vel terras restituere, quas emissent, vel earum antiqua solvere vectigalia.

In Concilio Avenionensi anno 1209. editum est statutum, Lateranensibus supra laudatis finitimum. *Sub anathematis districtione modis omnibus prohibemus,* Can. 7. *ut albergarias, procurationes, exactiones, seu tallias aliquas ab Ecclesiasticis personis de cætero laici ne exigant, vel extorquere præsumant.* In Concilio Narbonensi anni 1227. affine his etiam decretum promulgatum est. *Statuimus, ut Clerici occasione patrimonii* Can. 14 *sui, vel persona, nullatenus tallientur, & tam Consules, quam alii laici ab his talliis & exactionibus per censuram Ecclesiasticam, si necesse fuerit, compescantur.* Ne ambigi autem quidem potest, quin qua immunitate donabantur patrimonia Clericorum, eadem gauderent saltem res Ecclesiæ. In Concilio Tolosano anni 1229. concessum est, ni exactionibus publicis subessent patrimonia Clericorum, si Mercatores essent, vel conjugati. *Clerici non talliabuntur oc-* Can. 20 *casione etiam hæreditatis, etiamsi per successionem eis venerit, nisi sint mercatores, vel uxorati.* Si ad eos devenerit prædium, vel censui obnoxium, vel Feudi juribus, onera huic adglutinata exolvent. *Sed* Can. 21 *si per successionem hæreditariam aliqua possessio feudalis, seu etiam censualis ad eorum manus devenerit, pensiones & onera ipsi in posterum adnexa solvere teneantur: aliàs à talliis & aliis exactionibus omnino liberi & immunes.* Omnibus quoque eximuntur pedagiis, nisi mercatores sint.

In Concilio Generali Lugdunensi I. anno 1245. tum alia Friderico II. Imperatori flagitia adscribuntur, tum quod Clericos, eorumque res subsidiis & tributis gravaret. In Concilio Biterrensi anno 1246. Can. 5. innovatum est Decretum Concilii Narbonensis, tributis publicis subjici non posse, sive Clericos ipsos, sive eorum patrimonia. In Concilio Nannetensi anno 1264. excommunicati ipso facto declarantur, qui tributa exigent ex bonis Clericorum, quæ transvehuntur, nullo animo negotiandi. *Cùm* Can. 7. *Juris sit provisioni statutum, ne pro rebus Ecclesiasticarum personarum pedagia exigantur: prohibemus, ne pro rebus Clericorum, aut quarumcumque Ecclesiasticarum personarum, quas non mercimonii causa duci faciunt per terram, aut per aquam, quisquam pedagia exigat, vel consumat, aut exactiones aliquas, quocumque nomine censeantur.* In Concilio Coloniensi idem Can. 8. decretum est anno 1266. uti & in Budensi anno 1279. Can. 59. 60 & in Virsburgensi anni 1287. Can. 40.

In Concilio Compendiensi anno 1304. sub Roberto

Roberto de Curtanaco Archiepiscopo Remensi, excommunicationis telo confixi sunt omnes, qui Clericos non conjugatos vectigalibus subjicerent, aut qui virgine in uxorem ducta, more Clericorum vitam degebant, nulla implicati negotiatione, quanquam ut tributis vexari possent, hanc illis affingerent Laïci calumniam, quòd mercimoniis vacarent.
Can. 2. *Quia nonnulli servientes temporalium dominorum & justitia laicalis, asserentes Clericos tam non uxoratos, quàm uxoratos, qui tamen cum unica & virgine contraxerunt, esse publicos mercatores, tallias & collectas imponunt eisdem, & extorquent ab eis invitis, quamvis clericaliter vivant, nullis se mercimoniis implicantes, &c.*

Concilium Provinciæ Ausciensis anno 1315. pœnis canonicis subjecit eos, qui vel Clericis ipsis, vel eorum bonis onera publica indicerent. *Talliis vel*
Can. 2. *collectis eisdem, vel eorum bonis imponendis.* Enucleatiùs aliquantò in Concilio Avenionensi anno 1326. de immunitate Clericorum, & rei eorum etiam hæreditariæ, convenienter legibus & Canonibus, jussis incitatisque Episcopis, ut infracta animi virtute has saltem tueantur fugientis Ecclesiasticæ libertatis reliquias. *Item quod Clerici & hospitalia & Ecclesia à talliis & exactionibus, quas domini temporales faciunt etiam ratione temporalium possessionum necnon & in patrimonialibus, secundum leges & Canones defendantur per Ordinarios, nimis hactenus super hoc negligentes.* Qui mox sequuntur Canones, ii Xenodochiorum immunitatem defendunt, eamque vetustam Clericorum facultatem, ut frumenta sua transvehant & divendant, nihil obstrepentibus statutis urbium
Can. 32. 33. 34. contrariis. *Cùm statuta sæcularium Ecclesias, aut Ecclesiasticas personas non astringant.* In famosa collatione anni 1329. inter Prælatos & Magistratus Regios coram Philippo Valesio Rege Parisiis, à Clero declaratum est, non antè tributum à Christo persolutum fuisse, quàm suam ipse immunitatem præfatus restatusque fuisset, vitandæ tantùm offensionis gratiâ id à se persolvi. At impræsentiarum non posse similiter illud à Clero solvi ad declinandum offendiculum; quod non ignorantiæ jam offendiculum hoc esset, sed nequitiæ meditatæ, cui concedendum omnino non est. *Quia tempore Christi fuisset scandalum pusillorum ex ignorantia & non ex malitia: & nunc esset scandalum Pharisæorum, qui peccant ex malitia: ideo tunc fuit solvendum, propter scandalum vitandum, sed modò nunc.*

Concilium Andegavense anni 1365. statutum confirmat superioris Concilii ad Castrum Guntherii, & excommunicatos *ipso facto* declarat eos, qui tributis onerarent Clericos, quorum transveherentur frumenta, aliæque terrarum fruges, ex fundis etiam patrimonialibus, ut eas & vendant, & suis applicent usibus, cùm nulla hîc mercimonii spe-
Can. 23. 24. 28. cies, aut vel umbra sit. *Res proprias Clericorum declaravit Synodus vina & blada, & alia de rebus suis hæreditariis, & quas in terra sua vel Ecclesia recolligunt.* In eodem Concilio eidem excommunicationi subesse jussi sunt Duces, Principes, Barones, aliique Nobiles, qui novas Clericis minimè assentientibus indicent exactiones. *Prohibemus ne aliqua Ecclesiastica vel sæcularis, impositiones seu exactionis tributa, subsidia, vel aliquas novas impositiones, à personis Ecclesiasticis, terris vel hominibus Ecclesiæ, de novo exigat, sine consensu illorum ad quos spectat.*

In Concilio Vaurensi anno 1368. firmata & novo vigore roborata sunt decreta hæc omnia, non modo ad convehendas Clericorum res, sive ad easdem divendendas citra ullius tributi solutionem, sed ad immunitatem omnium onerum, quibus Laïci subterruntur. In Concilio Narbonensi anno 1374. damnatæ sunt commentitiæ donationes agrorum, qui ad Clericos transferebantur, ut oneribus & vectigalibus publicis subducerentur; jussi quin etiam Episcopi, ut in has inquirerent fraudes, cogerentque possessores, pro agris in fraudem donatis tributa solvere. *Ad nostrum pervenit auditum, quod nonnulli Clerici soluti, & tam in minoribus, quàm in sacris Ordinibus constituti, & etiam Religiosi aliqui sibi procurent donationes rerum immobilium fieri in fraudem, ut bona sic eis donata ad contributionem talliarum laicorum pro rata teneantur. Nos igitur talibus fraudibus obviare volentes, prohibemus ne hujusmodi donationes in fraudem admittant. Quod si fecerint, volumus & ordinamus, ut per Judicem suum Ecclesiasticum, cùm de prædicta fraude sibi constiterit, ad solutionem talliarum pro rebus eisdem donatis compellantur.*

V. Concilium Constantiense anni 1418. cùm confirmasset capita quædam Bullarum aurearum Friderici II. & Caroli IV. Imperatorum, immunitati Ecclesiæ vehementer suffragantia: *Voluerat Imperator, quod nulla Communitas, vel publica persona, vel privata collectas seu exactiones, angarias vel perangarias Ecclesiis, vel aliis piis locis, aut personis Ecclesiasticis hujusmodi imponeret, &c.* Constituit, ut ne quis Princeps possit quidquam oneris aut tributi imponere Clericis, citra consensum Papæ; & assentiente Papa, necesse præterea fore, ut & Episcopus & Clerus loci assentiatur. *Sancta Synodus hoc perpetuò statuit & ordinat, quod nulla persona sæcularis cujuscumque dignitatis existat, etiamsi Imperiali, Regali, vel quacumque præfulgeat, sub prætextu consensus Episcopi, Clero tallias, impositiones, vel onera & subsidia imponat, exigat vel recipiat, nisi priùs Romano Pontifice consulto, sub pœnis, bannis, vel censuris eisdem. Idem per omnia Romano Pontifice dictas tallias vel collectas imponente, vel imponi mandante, consensu Episcopi vel Cleri non accedente.*

Extremum hoc & summum fuit munimentum immunitatis rerum Ecclesiæ. In Concilio Lateranensi III. prohibitum fuerat, ne quid à Clericis exigeretur, nisi Episcopus & Clerus ipse judicarent, & assentirentur opis aliquid ad publicas necessitates Principi conferendum esse, ubi oneri minùs pares essent Laïci. Sed cùm perfacile & perexpeditum esset Principi, Episcoporum & Primorum Cleri consensum expugnare, in Concilio IV. Lateranensi declaratum est, necessarium fore & Papæ consensum. Cùm rursus autem & Pontifices Regum benevolentia & ope non rarò indigerent, atque ita procliviores essent ad assentiendum, ut ab illis gravissima quædam onera Ecclesiis regni imponerentur; huic discrimini obviam itum est à Concilio Constantiensi, sancitumque, ut cùm flagitasset Rex, cùm assensus fuisset Papa, desideraretur adhuc consensus Episcopi & Cleri. Ea fuerat enimvero Conciliorum Lateranensium tertii & quarti voluntas, ut ne quid usquam ex bonis Ecclesiæ exigi posset, nisi ex consensu Episcopi & Cleri: ne assentiretur Papa, nisi assensum jam præstitissent suum Episcopus & Clerus: & ne tum quidem semper assentiretur. At increbuerant exempla tamen contraria, ubi Episcopi & Clerici omni virium contentione reluctabantur adversùs conspirantem Regum & Pontificum ineluctabilem authoritatem. Ideo & mox in hoc Constantiensi Concilio revocatur, si quid à Pontificibus concessum fuit Principibus, ut à Clero tributa, & cujusque generis vectigalia exprimant.

Conc Gener. To 12 pag. 304 389.

Paucis antè annis, nimirum anno 1415. Clerus Gallicanus apud Biturigas congregatus ad Regem Carolum VI. vehementissimas litteras dedit, & multa eruditione aspersas, ut nova in vinum exactione Clerici absolverentur. Anno 1428. cùm Galliæ penè universæ imperitarent Angli, & ipsi Lutetiæ, à Duce Bethfordiensi Prorege convocatus est Parisiis Clerus Gallicanus, petitumque ut assentirentur ad Regni urgentem necessitatem Clericis imponi, quæ Laicis indicebatur exactionem novam, prolatis ad hoc ipsum Pontificiis Bullis. Responsum est porro à Clero, fictitias illas esse necessitates, quibus subrepta fuerat Bulla Pontificis: cùm unus tantùm alendus esset exercitus, & ex Regis Palatio sumptus idoneus suppeditandus, cui rei Regium domanium satis esset superque; prioribus exactionibus exhaustum jam esse Clerum; abstentum olim fuisse ab his quoque in populum exactionibus; & vel tum tamen abundasse exercitibus numerosioribus sua stipendia, præter expensas alias multò plures. Denique appellavit Clerus ab Delegatis Papæ huic negotio præpositis.

In Concilio Andegavensi anno 1448. innovatæ sunt excommunicationes omnes olim vibratæ in

Can. 9.

Concilio ad Castrum Guntherii in eos qui jura quæpiam exigerent ex bonis Clericorum, sive Ecclesiasticis, sive patrimonialibus, quæ converherentur, non ad commercium, sed ad usum Clericorum.

Sess. 9.

In Concilio Lateranensi V. anno 1514. sub Leone X. novus vigor additus Canonibus Conciliorum Lateranensium superiùs explanatis. Sed cùm nec hi Canones, nec ulla alia decreta prohibeant, quin sponte sua Clerici ex bonis non hæreditariis tantùm, sed & Ecclesiasticis, conferant aliquid ad Regni necessitates; quin ex adverso, sua hac permissione invitare Clericos videantur, utpote quibus chara esse debeat patria, charus Princeps: in Concilio Provinciali Bituricensi anno 1528. concessæ sunt Francisco I. Regi Decimæ ad redemptionem filiorum ejus ex Hispanica captivitate, ubi obsides retinebantur. *Super requisitione domini nostri Francorum Regis in Concilio proposita, rogatis & scrutatis singulorum sententiis, necessitateque urgenti considerata, super solvendis quatuor decimis pro redemptione filiorum ipsius, &c.* Sed de hujusmodi decimis ac donis copiosiùs, Deo dante, capite proximo. Quanquam uberrima ex hac materia strictim aliqua tantùm libare possimus, ut quæ operosis Commentationibus vix satis expediri posset, & perinde, ut res postulat, explanari. Plura peti poterunt ex Actis & Monumentis Ecclesiæ Gallicanæ.

Memoires du Clergé.

CAPUT XLIII. *P. 4. l. 3. c. 24.*

Immunitas bonorum Ecclesiæ & Clericorum in Gallia, Italia & Germania. Decimæ. Dona gratuita, post annum Christi millesimum.

I. Peculiaria quadam observantur in Decimis Saladinis, quæ primæ à Clero ad sacras expeditiones persolutæ sunt.

II. Quæ Philippi Augusti exactiones aliæ in Clerum. Libertates Ecclesiarum se receperat ille defensaturus.

III. Ut Philippum Augustum sua in Clerum tuitione tantisper suspensa, Clerum Remensem compulerit, non solis precibus sibi adesse.

IV. De aliis exactionibus deinceps studio Regum, Conciliorum & Pontificum ad bella sacra. Libertatis sua Clerus semper compos, gratuita multum obtulit dona.

V. Post sacra Palæstina bella, eadem decimæ, eadem dona gratuita, ad alia bella tuenda Religioni conducibilia, Pontificibus & Regibus in id consentientibus.

VI. Decimæ ad bella sacra renovata sub S. Ludovico Rege. Horum bellorum, & Decimarum eo pertinentium defensio.

VII. Sub Philippo III. ejus filio collecta Decima Cleri ad bellum primò Palæstinum, post ad Arragonium. Quæ universim tanta emergendarum Decimarum.

VIII. Iterum Decimæ sub Philippo Pulcro. Cur tanta tum Papæ authoritas, consensio Cleri & Principum tam aspernabilis. Ut decimæ ordinariæ tandem evaserint, & annuæ; denique ut in aterum Principum influxerint, ad regni necessitates conjungenda.

IX. Dissidia Bonifacii VIII. & Philippi Pulcri. Bonifacius suam Constitutionem emperat, ut Regi gratum faciat in causa Decimarum. Eam Clemens V. revocat.

X. Contextio & series historica Decimarum Cleri & donorum gratuitorum sub Regibus sequentibus usque ad Philippum Valesium. Denique ubi nulla jam bella sacra fuere, eadem Decimæ persoluta sunt ad Ecclesiarum & Provinciarum regni defensionem.

XI. Eadem Decimæ sub sequentibus Regibus usque ad Concilium Constantiense adversùs Turcos, & ad Sedis Apostolicæ necessitates, flagrante potissimum schismate Avenionensi.

XII. Concessiones Decimarum Cleri facta à Martino V. & posterioribus Pontificibus, adversùs Turcas, & ad alias Ecclesiæ Regumque necessitates. Sacra hæ Decimæ ad alia quandoque interpretabantur; sed & iniquis, justis quandoque etiam suspicionibus plus æquo indulgebatur.

XIII. De Decimis sub Francisco I. Rege & successoribus. De Contractu Pisciacensi. De Contractu Decimarum.

XIV. De Donis gratuitis.

XV. De alienationibus rerum Ecclesiæ.

XVI. Nonnulla animadvertuntur ad has exactiones in Clerum.

XVII. Pragmatica sancti Ludovici.

I. Cum res Angliæ suprà persequeremur, diximus jam anno 1188. cœptum esse Clero Decimas indici ad impensas belli sacri. Philippus quippe Augustus, referente Rigordo, Comitia Regni Parisiis habuit, quò Archiepiscopi, Episcopi, Abbates & Barones coaluere; ibi bene multi cruce signati, & sacram militiam professi sunt; Cleri populique assensu Clericis Laïcisque imposita est decima proventuum & mobilium bonorum. Illæ denique fuere Decimæ Saladinæ. *Media Quadragesima Parisius celebratum est generale Concilium à Philippo Rege convocatis omnibus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & totius Regni Baronibus. In quo innumerabilis militum multitudo, seu peditum, sacratissima cruce insigniti sunt. Et propter hanc instantem necessitatem, oppidò enim iter Hierosolymitanum Rex affectabat, cum assensu Cleri & populi quasdam Decimas ab omnibus esse accipiendas eo tantùm anno decrevit, quæ dicta sunt Decimæ Saladini.*

Constat ergo in eum dumtaxat annum impositas fuisse has Decimas; *eo tantùm anno.* A Laïcis etiam solvendas fuisse, *Ab omnibus.* Idque factum *cum assensu Cleri.* Ingenti urgente necessitate, & ad Hierosolymæ & Terræ sanctæ subsidium. *Propter instantem necessitatem.* Quid in his omnibus postea novatum sit, infrà aperiemus. Nec illud leviter prætereundum, quod ait Rigordus, Mobilium quoque decimas collectas fuisse. *De omnibus mobilibus suis, & de omnibus redditibus suis.* Hac exactione absoluti non fuere, nisi Cistercienses, Chartusiani, Fontis Evrardi Cœnobia, & Xenodochia Leprosorum.

II. Id rursus ab eodem Rigordo observatur, ad annum 1194. pluribus Philippum Augustum exactionibus onerasse Ecclesias, & ingentem prorsus coacervatam esse pecuniam, cùm cæteroqui ipse sumptibus parceret. Avaritiæ alii, alii ambitionis ergo invidiam illi faciebant; at Rigordus testatum facit non aliò eum spectasse, quàm ut Palæstinam

Christiano nomini & Imperio redderet, pristinam & Francico regno tum amplitudinem redintegraret, tum dignitatem; persuasus in præsentes illud angustias devenisse ex pecuniæ inopia, qua priores Reges nequivissent, vel arces, ut par est, munire, vel Regni pomæria ad antiquos limites proferre copiosorum exercituum fortitudine. *Ecclesias in regno suo existentes gravibus exactionibus vehementer oppressit & insolitis. Thesauros etiam multos in diversis locis congessit, expensa modica contentus: dicens, quod prædecessores sui pauperes existentes, tempore necessitatis stipendiariis militibus nihil ministrantes, ingruentibus bellis, regni diminutionem passi fuerant non modicam. Principalis tamen intentio Regis erat in thesaurorum congregatione, sanctæ Terræ Hierosolymitanæ à Paganis liberatio & Christianorum restitutio, & regni Francorum ab inimicis strenua defensio. Licèt quidam minùs discreti Regis ignorantes propositum & voluntatem, ambitionem ei nimiam, & avaritiam objicerent. Sed quia tempus colligendi & tempus spargendi quod collectum est, à sapientibus didicerat, nulla opportunitate multum collegit, at tempore necessitatis pluribus plurimum spargeret. Quod in munitionibus civitatum, & murorum reparationibus & castellorum ædificationibus innumeris manifestissimè declaratur.*

Vides quanto Rigordus Sandionysianus Monachus, & Philippi Augusti Chronologus distet intervallo ab Anglis Monachis & Scriptoribus superius relatis. Quàm virulenta horum maledicentia, tam castigata hujus scribendi moderatio. Nec assentator ille tamen Philippo suo, quem non dissimulat plus æquo gravasse Ecclesias. Sed illum affirmat sibi parcum, domi sobrium, effusissimum porro in Regni defensionem, in Ecclesiæ salutem, in Christianæ fidei per Orientales expeditiones propagationem. Enituit sanè, quàm totus in eam gloriam Rex incumberet, uti & in eam spem, ut libertates Ecclesiæ defensaret, cùm anno 1215. ante prælium Bovinense, cùm obvios & expugnandos haberet geminos earum libertatum acerrimos hostes, Ottonem Germaniæ Imperatorem, & Joannem Angliæ Regem: pissima & luculentissima prece Deum interpellavit, pro victoria sibi quodammodo debita pro Ecclesia certanti adversùs ejus adversarios, sanguine pauperum & Cleri rapinis jamdiu agmina sua saginantes. Juvabit ipsius Regiæ ad Deum precationis verba hic asserere. *In Deo tota spes & fiducia nostra est posita. Rex Otho & exercitus suus à domino Papa excommunicati sunt, qui sunt inimici & destructores rerum sanctæ Ecclesiæ, & pecunia quæ eis stipendia ministrantur, de lachrymis pauperum & de rapina Ecclesiarum Dei & Clericorum acquisita est. Nos autem Christiani sumus, communione & pace sanctæ Ecclesiæ fruimur, & quamvis peccatores simus, tamen Ecclesiæ Dei consentimus, & Cleri pro posse nostro defendimus libertates.* His ad Deum precibus à Rege verè Christianissimo fusis, milites expetiere, ut & bene sibi precaretur; paruit Rex, benedixit Exercitui, & tum pugnæ initium factum. Aderat Rigordus ipse à tergo Regis, ut Capellanus ejus, cum alio Clerico, preces Deo ingeminans, Regiis prorsus consentientes. *Cum pura devotione coram Deo reducebant ad memoriam honorem & libertatem, qua Dei Ecclesia gauderet in potestate Regis Philippi, & dedecus & opprobria, quæ patitur & passa est per Ottonem & per Regem Joannem.*

Observavit & Vuillelmus Britto, Philippum hunc Regem, ubi primum inunctus & Regio diademate cinctus fuit, militiæ suæ primitias Ecclesiæ defensioni statim dicavisse, expugnatis Nobilibus quibusdam, compulsisque, ut Ecclesiæ & Clero prædia restituerent, à se priùs usurpata. *Tamque manu forti prædonibus institit illis, quod quidquid tulerant Clero Clerive colonis, præcedente priùs emenda restituerunt. Sic novus ille sua Rex in novitate, suorum primitias operum, sic primula præmia Christo Ecclesiæque suæ devota mente sacravit.* Sextum-decimum ætatis annum tunc agebat Philippus, & suis idem amori, hostibus terrori erat, ut invictissimus Ecclesiæ & Cleri propugnator. *Rex sextum-decimum nondum compleverat annum, Ecclesiamque Dei sic tutabatur, ut omnes Athletam Christi protestarentur eundem & defensorem fidei.* Ita ille in Philippiade sua carmine scripta. L. ii.

III. Non deviavit à proposito oratio, cùm hinc manifestè elucescat, quò converteret, & quos in usus deponderet Philippus Augustus Ecclesiæ pecuniam, Cleri decimas; & quàm necessariò Ecclesia et Regi nulla re, non fisco, non ærario suo deesset, qui non sua tantùm, sed & se ipsum tuendis ejus rebus & libertatibus impenderet. Ab eodem denuò Vuillelmo Brittone refertur, cùm aliquando exaruisset Philippi pecunia, nec suppeteret unde miles stipendia acciperet, interpellatum ab eo esse Clerum Remensem, ut opis aliquid afferret, ut solent Ecclesiæ Defensori & Advocato suo opitulari. *Clerum Remensem petiit, scriptoque rogavit ut sibi subsidium fieret, quo gratior illi ad tantos vellet sumptus impendere gratis, ut solet Ecclesia patronos sæpè juvare.* Ibidem.
Surdis auribus Regias preces audiit Remensis Clerus; testatus, se precibus suis Regi opem laturum, at religione se prohiberi, ne quid pecuniæ daret, ne valeret in posteros exempli authoritas. *Ne postea fortè Ecclesia pariant ex consuetudine damnum.* Non adhibuerat Rex, nisi preces. Nec donum poposcerat, nisi gratuitum & liberum. Itaque repulsam passus, doloris sensum aut exclusit, aut dissimulavit. Sed mira arte & sapientia inconsultos illos suarum immunitatum defensores edocuit, non satis providè eas vindicari, alienando à se ejus animo, qui earum ex officio regio vindex esset invictissimus. Comites Reteloestes, Gociacenses, aliique invasere non multò pòst in agros & ditiones Capituli Remensis. Tum Canonici Regiam opem appellare. Rex suis & ipsum precibus respondit se pari vice eis affuturum. *Vos prece me sola nuper juvistis, eadem lege, relata nunc vice prælia vestra juvabo.* Litteras comitivo Rex ad Comites dedit, oravitque, ut rebus Ecclesiæ parcerent. Comites armis terreri, non precibus flecti soliti, cœptis prædis non destitere. Tunc intellexit Clerus Remensis, quantum aberrasset à scopo tuendæ immunitatis suæ sibi proposito. Itaque pollicitus est, non precibus tantum se, sed & pecunia laboranti Regno laturum suppetias, ut & Rex non solis precibus pro Ecclesiæ defensione decertaret. *Denique cognovit Clerus, vexatio quippe rem docuit, quanto studio quantove labore debeat Ecclesia sibi quærere Regis amorem, summopereque ejus sibi procurare favorem, quo sine defendi nequeunt patrimonia Christi.* Haud mora Rex arma induit, prædatores compescuit, & prædas omnes Ecclesiæ curavit restitui.

IV. Cùm primus & princeps omnium cœperit Philippus Augustus, & decimas, & nonnulla alia jura ab Ecclesiis exigere; operæ pretium esse duximus ejus memoriam purgari, qua historiæ veritas passa est, & Anglorum ab eo Historicorum abstergi calumnias. De ejus exactionibus tam effusa est Vuil- L. 5. c. ult.

lelmi Neobrigensis maledicentia, ut ipsa sibi fidem abroget. Stephanus Tornacensis in Epistola ad Episcopum Suessionensem data, sibi eas displicere
Epist. 172. decimas non tacet. *Tributa & decimas solvunt Ecclesia, &c. Cùm universos fiscus absorbeat.* Sed cui unquam nummorum exactioni remurmuratum non est? Cùm Occidentalia Regna omnia eo bello implicata fuerint, probabile est decimas toto Occi-
L. 3. c. 27. dente fuisse collectas. Refert Michovius Polonicæ conditor historiæ, anno 1189. Cracoviæ convocatum fuisse Concilium, ubi Pontificis Legatus Decimam Episcopis & omni Clero indixit ad Terræ
Rainald n. 85. 69. sanctæ recuperationem. Anno 1198. perscripsit Innocentius III. ad Archiepiscopos Ebrodunensem, Arelatensem, Aquensem, ut Provincialia convocarent Concilia, ut ibi ad sacras expeditiones pecuniæ indicerentur. Utque ne in compendium Romanæ Curiæ id cessurum suspicari quis posset, voluit, ut pecunias ipsi colligerent Episcopi, easque Templarii & Hospitalarii Equites dispensarent. Italos ad id quoque Episcopos per Epistolas his persimiles excitavit.

Anno 1099. ab eodem Pontifice missus est in Gallias Cardinalis Goffridus, à quo convocato apud Divionem Concilio, Antistites nonnulli trigesimam redituum suorum partem polliciti sunt,
Idem n. 71. 73. alii quadragesimam, ut Papa præscripserat. Pontifex ipse decimam, nec non & Cardinales polliciti sunt. Anno 1200. Pontifex à Clero petiit quadragesimam proventuum. Anno 1201. missus ab eodem est Cardinalis unus ad Reges Galliæ, & Angliæ, qui eos invitaret ad Palæstinæ ferendas suppetias. Uterque Rex quadragesimam spopondit redituum suorum partem. *Ad cujus mandatum ipsi Reges concesserunt se daturos quadragesimam partem omnium redituum suorum de uno anno.* Ea verba sunt Rogerii. Ita annuæ propemodum in Ecclesiam invalescebant exactiones, pro Ecclesia nimirum ipsa. Liberæ primum & voluntariæ fuerant hæ solutiones pecuniæ: sed Pontificum & Regum industria ac vigilantia, tam diu, ita instanter expressæ sunt, ut jam ferè detrectari non possent, cùm gravis urgeret necessitas Christianæ Reipublicæ, cujus illi sunt provisores. Sed qua demum cumque authoritate, vel potestate elicitæ, vel expressæ sint à Clero decimæ, certum est tamen illibatam semper illi constitisse suam assentiendi, vel dissentiendi libertatem.

Cùm anno 1203. Mediolanenses vim adhiberent Clero ad extorsiones quasdam, acerbissimè ab eodem Innocentio castigati sunt per litteras, concesso tantùm, ut voluntaria Cleri dona susciperent, quando illum publicæ calamitatis movisset commi-
Idem. n. 65. seratio. *Recipiatis humiliter cum actionibus gratiarum, si quis forsan Episcopus & Clerus simul tantam necessitatem, vel utilitatem inspexerint, ut absque ulla coactione, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per Ecclesiasticos duxerint conferenda.* Anno 1215. Concilium Lateranense IV. vigesimam à Clericis omnibus, decimam à Cardinalibus ad sacrum bellum
Ibid. n. 14 solvi jussit. Anno 1224. cum Marchionem Montisferratensem excivisset Honorius III. Papa ad defensionem Imperii Constantinopolitani, ad Episcopos & ad Clericos, Latinos, Græcosque ejus Imperii litteras perscripsit, quibus admonuit, statuisse se cum Cardinalibus, ut mediam partem mobilium & proventuum eos conferre juberent, exceptis vasis sacris, armis, & equis. quòd multò conducibilius esset dimidium proventuum sibi semel decerpi, quam totum funditus succidi. *Attendentes satius esse, ut bona vestra & Ecclesiarum vestrarum pro manu-* Idem n. 35. *tenendo Imperii statu communicetis ad tempus, quam ea omnia perpetua amittatis; de fratrum nostrorum consilio propter urgentem necessitatem duximus statuendum, ut omnium vestrorum proventuum hujus anni, omniumque aliorum mobilium quæ nunc habetis in ipso imperio, exceptis duntaxat Ecclesiarum thesauris, & vestibus & equis, & utensilibus, in quibus non est aurum, vel argentum, aut lapides pretiosi, medietatem integrè conferatis.* Cùm ad subigendum Thessalonicense Regnum tunc expeditio ea spectaret, sacramento adactus est Marchio Montisferratensis, si eo aliquando poti etur, restitutum ab eo iri hæc tunc sive mutua, sive dona gratuita Ecclesiarum.

V. Quæ ad Palæstinæ primum facta bella pertinuerant sacræ decimæ, ad alias eæ mox deflexæ sunt Orbis Christiani necessitates. Sub jugum mitti Imperium Constantinopolitanum, & Græcam Ecclesiam Romanæ recolligi; tanti sanè res ea quidem fuit, ut non immerito sacræ decimæ ad id exigerentur. Albigensium hæreticorum colluvione pestilentissima cum vastaretur maxima Galliæ pars, hinc exorta necessitas cogendi Concilii Bituricensis, ubi Gregorii IX. Papæ Legatus decimas Cleri in quinquennium flagitavit, ut pestes illæ exscinderentur, nec latius serperent. Ludovicum ipsum Galliæ Regem, ejus nominis VIII. Legatus impulit, ut expeditioni ei ipse præesset, quò latiùs & copiosiùs de suo ærario Clerus conferret. Assensus est Clerus dimidiæ decimæ, & eam solvit: repudiato decimæ nomine, ne usus, jusque invalesceret, sed subsidii obtentu. *Non quidem nomine decimæ, sed obtentu subsidii persolverunt.* Morte præmatura Regis bellacissimi, exaruit & Cleri largitas. Legatus Reginam Ludovici VIII. viduam, Noni matrem demeruit, ut ea assentiente Clerum sollicitaret ad illas in quinquennium decimas persolvendas. Sed ad Pontificem provocatum est à Capitulis Provinciarum Remensis, Senonensis, Turonensis & Rotomagensis; palam vociferantibus, Non passuros se, ut dono gratuito necessitas & servitus succederet ineluctabilis. *Attendentes quod hoc ipsum, quod de liberalitate processerat, convertebatur in obligationem & servitutem.* Sic habent litteræ Capitulorum eo- Rainald. n. 77. rum ad Gregorium IX. datæ anno 1227. His querelis emollitus Pontifex mordaces ad Legatum dedit litteras, jussitque ut anteacta omnia revocaret. Sed cùm postea maturius perpendisset, quantas regiones depasta esset Albigensium lues ab obitu Ludovici VIII. & quanta spes affulgeret à filio ejus & successore Ludovico IX. ostendente se in ejus quoque sacri belli curam successurum: his, inquam, perpensis Pontifex Legati Constitutionem confirmavit, voluitque decimam à Clericis omnibus exsolvi, ut in Concilio Bituricensi convenerat. *Promissionem factam Regi, de consilio pene totius Concilii Bituricensis.*

Anno 1229. persuasus Pontifex non Romanæ Ecclesiæ proprium, sed universæ commune esse bellum cum Friderico II. Imperatore, hoste nimirum Religionis infensissimo & libertatum Cleri: opem, copiasque flagitavit ab Episcopis Italiæ, Galliæ, Germaniæ, Angliæ. Hispaniæ. Quin & speravit ad id teneri Episcopos sacramento ipso, quo se obligassent, dum ordinarentur. Pauca hîc excerpam ex ejus Epistola ad Archiepiscopum Lugdunensem. *Te in succursum Ecclesiæ advocavimus confi-* Idem n. 35. *denter, utpote qui præstito juramento ad defendendum Papatum, & Regalia B. Petri teneris esse adjutor, &c.*

In virtute obedientiæ sub debito juramenti districtè præcipiendo mandantes, ac in remissionem peccatorum, tam suorum, quàm eorum qui secum in obsequium Ecclesiæ venerint, injungentes quatenus cum congruo exfortio bellatorum ad nos personaliter venire festinet.

Non poterat his refragari Pontificis votis beatus Ludovicus, cui tam familiare, tam frequens, quin & necessarium fuit ad Ecclesiæ decimas & collectas recurrere. Anno 1242. Lutetiam accersivit Episcopos Regni sui, & Abbates Benedictinæ familiæ, Cistercienses & Præmonstratenses, Procuratores denique Capitulorum Cathedralium, ab eisque pecuniarium expetiit subsidium, ad extinguendas Albigensium reliquias. Prælatos perhibet Matthæus Paris vacante tum Apostolica Sede, satis intellexisse quidem, nullo se vinculo teneri ad quidquam conferendum; sed præstabilius tamen duxisse, ut tempori servirent & necessitati. *Prælati videntes se* Idem. n.17. *Papali regimine destitutos, licèt non tenerentur de jure ad imperium alicujus sæcularis personæ in gravamen Ecclesiæ aliquod subsidium contribuere; considerantes tamen quia dies mali sunt, & ubi multitudo in strage est, subtrahendum est aliquid severitati, vicesimam partem redituum suorum illius anni sub brevi termino persolvendam universaliter promiserunt.*

VI. Anno 1246. ex eodem Matthæo Paris beatus Ludovicus Galliæ Rex gravissimo ex morbo recreatus, crucem induit, flagitavitque decimam redituum Cleri ad belli sacri impensas, licentia Pontificia antè impetrata. *Ex permissione Papæ Regnum suum sub obtentu peregrinationis suæ magnificè peragendæ, pecuniam non minimam extorquendo prægravavit multipliciter; accipiens de omni proventu universalis Ecclesiæ Regni sui decimam.* Certior est nobis & exploratior sanctissimi Regis Ludovici religio & integritas, quàm ut Matthæi Paris virulentia in obliquiores de eo opiniones abduci possimus. Addit porro ille vicissim Pontificem & Regem gratificatos esse, assensuque Regis flagitasse Pontificem eodem ipso tempore vigesimam proventuum ad Terræ sanctæ subsidium, cùm in triennium Clerus eam subiret geminam sarcinam. *Et præter hoc quasi alternatim consentiendo dominus Papa ad subsidium Terræ sanctæ accepit vicesimam, videlicet uterque usque ad triennium.* Nulli non id quoque persuasissimum est historiæ Gallicanæ utcumque perito, nequaquam assensum fuisse Regem, ut vigesima illa à Pontifice exigeretur, nisi perspecta ei fuisset & Ecclesiæ necessitas, & ejus pecuniæ in publicas utilitates dispensatio. Pergit idem Matthæus, & anno 1250. infinitam opum vim affirmat ex Gallia in Ægyptum, ubi tum Rex versabatur, transmissam fuisse, ex his nempe in Clerum exactionibus per triennium corrogatam; sed ex eventu ejus belli facilè judicari posse de his exactionibus. *Sed hæc omnia de bonis Ecclesiæ per triennium extorta, quem finem sunt sortita, sequens sermo plenius declarabit.* Ad annum 1252. deterreri omnes ait debuisse exemplo Regis Francorum, ne extortæ Clero pecuniæ ad educendum vinculis Regem & ad ditandos Sarracenos effunderentur. *Terrere vos deberet Regis Francorum exemplum, vobis pro speculo à Deo demonstratum, qui extortam à Clero pecuniam in suam hostibus distribuit redemptionem, & inde nostros inimicos, scilicet Sarracenos amplius saginavit.*

Longè alia erat Regis Ludovici, ut suprà diximus, de his existimatio, & Bernardi sanctissimi Abbatis sententiæ accommodatior, qui stupendia prorsus miraculis, ad sacram expeditionem innumerabiles incitavit & inflammavit copias, cujus tamen successus, si corticem rerum spectemus, luctuosissimus fuit. Quo in uno satis est argumenti, probatas à Deo has sacras in Clerum decimas fuisse, cùm expeditiones, in quas illæ expendebantur, cælestibus prodigiis à Deo confirmarentur.

Anno 1267. Clemens IV. quem pauci inter Pontifices æquitate & integritatis gloria superarunt, Raynald. n. 53. 54. eidem Ludovico concessit alias decimas in triennium ad bella sacra, & Legatum in Gallias misit, qui earum exactioni operam navaret. Impatientiùs has rursum decimas tulere Capitula Cathedralia Galliarum, perscripseruntque Pontifici amarulentiores Epistolas, ubi & hoc ingerebant, ideo Hierosolymam à Sarracenis rursum expugnatam fuisse, quòd & hic à fidelibus ipsis Ecclesiastica libertas profligaretur, Ecclesia servitutis jugo opprimeretur, & tributis. Rescripsit Pontifex, nec servitutem jure dici posse; nec tributa, si quid annuorum proventuum ei impenderetur Ecclesiæ, cui Christus sanguinem impendit suum; aut aliis Reipublicæ Christianæ necessitatibus, quarum penes Christi in terris Vicarium providentia est. *Seu aliàs interdum exigente necessitate, vel suadente utilitate, deliberatione provida, potestatis Apostolicæ plenitudo dispensat.* Si qui vero minùs curarent solvi se laqueo excommunicationis, quo essent innodati, ob detrectatas istiusmodi pensiones, non deesse Apostolicæ Sedi acerbiores pœnas, quibus eos insectaretur, degradationes, Beneficiorum abdicationes, sæcularium Magistratuum opem. Sordidissimæ denique illis objecit avaritiæ dedecus & infamiam, qui tantillum pecuniæ ei causæ abnuerent, cui sanctissimus Rex, & Optimates Regni sanguinem impenderent. *Christianissimo Rege cum Magnatum multitudine se ad illum præparante subsidium, manus auxilii subtrahatur, &c.*

Anno 1256. narrat Continuator Abbatis Uspergensis anathemate confixum fuisse à Papa Germanum Canonicum Commentatorem, qui ab ea pecuniæ exactione provocaverat, cui Germaniæ, æquè ut Galliæ Clerus subjiciebatur. Et hactenus quidem sola contrà niti videbantur Capitula. At anno 1263. Archiepiscopi Remensis, Senonensis, & Bituricensis intercessere centesimæ, quam Urbanus IV. ad Palæstinæ subsidia deposcebat. Hos Pontifex per Epistolas gravissimè objurgavit; esse Idem n.13. omnino quod pudore suffunderentur Episcopi, qui ne pecuniam quidem tantillam effundere in animum inducerent, ubi Reges ipsi sanguinem profundebant. Sed ubi eodem anno subsidium aliud flagitavit Pontifex, ad recuperandam Civitatem & Ecclesiam Constantinopolitanam, quam Græci ejectis Latinis receperant; multò obstinatiùs hi Præsules recusarunt, urgente nihilo segnius Pontifice; ne ita obdurescerent ad exitialia hæc Ecclesiæ vulnera, quæ tam illustri membro tunc, nempe Ecclesia Constantinopolitana truncabatur. Angli certè & Castellani non dissimili contumacia tum restiterunt; quin & Castellani à Nuntio ad Pontificem ipsum appellarunt. At non refrixit Pontificia ardor, quin Ecclesiæ Antistites vehementiùs urgeret, ne Ecclesiæ, hoc est, ne sui ipsorum corporis sinerent nobilissima membra succidi.

VII. Cùm anno 1272. Clementis in IV. locum suffectus fuisset Gregorius X. recepto autem in cæleste Regnum B. Ludovico Regi Philippus III filius ejus successisset; missus est in Gallias à Ponti- Rain. n. 67. fice Archiepiscopus Corinthi, aliquid subsidii ex-

peditionis in Palæstinam accelerantus, & Regi oppigneratutus Templariorum bona ad viginti quinque millia marcarum argenti. Rex eam pecuniam statim repræsentavit, ostenditque Pontifici sibi ipsi in votis esse eam in sacrum Palæstinæ bellum profectionem. Anno 1274, Crucem induit, Legatumque Pontifex ad eum cum potestate exigendarum decimarum ablegavit. In his tamen pauperibus consultum voluit Pontifex. Immunitate omnium gaudere voluit Leprosos, Xenodochia, Monachos & Moniales mendicantes, necnon & Clericos, quorum Beneficii reditus septem libras Turonenses non superarent.

Idem n. 35. 43.

Anno 1275. in omnes propemodum Occidentis Ecclesias indictæ sunt Decimæ; quòd Rodolphus Imperator, & Reges Franciæ atque Angliæ crucem, sacræ militiæ insigna amplexi essent, & Pontifex ipse decrevisset in Palæstinam unà cum ipsis trajicere. Quas Concilium Lugdunense II. anni 1274. exigi decimas præceperat, ad annum usque 1282. illæ colligebantur, non sine frequenti dissensione Episcoporum maximè Germaniæ, & Principum Septentrionalium. Concilium Provinciale indixit Archiepiscopus Magdeburgensis, cujus decreto compressa est ea decimarum exactio. Osnabrugensis Episcopus, quæ collectæ fuerant, eas sibi vendicavit. Archiepiscopus Coloniensis & alii suam in rem eas magna ex parte derivarunt. Rex Norvegiæ pati noluit pecunias collactas extra Regnum efferri. Nil intentatum reliquit Martinus IV. Papa, ut his mederetur malis. Sed nullæ crepuerunt, ut apparet, censuræ, cùm Reges jam, & Archiepiscopi, atque Episcopi rei duces & authores essent.

Rain. n. 67.

Anno 1283. idem Pontifex Archiepiscopum Cantuariensem delegavit, ut Regem Angliæ adduceret ad restituendas, quas in arcam suam intulerat, decimas, sacræ primùm expeditioni dicatas. Anno 1284. Regi Angliæ easdem decimas concessit Pontifex, utque novas ex Anglia, Hibernia, Vallia colligeret, dum Crucis ipse se insignibus vestiret, & in sacram illam militiam accingeretur. In Vasconiam & Ducatum Pontivii eas Anglo adjudicare abnuit, quòd eas jam Galliæ Regi Concilium Lugdunense addixisset. *Quia Regi Franciæ illustri secundum ordinationem Lugdunensis Concilii est concessa.*

Idem n. 56. 57. 59.

Anno 1283. cùm Martinus IV. Arragoniæ Regnum Philippo Franciæ Regi contulisset, hic in Carolum illud transtulit filium in frequentissimo Lutetiæ Parlamento. Eadem opera concessit & decimam Pontifex bonorum Ecclesiæ ad Arragoniæ Regnum invadendum, misso Cardinali Joanne Colero, qui adversùs Petrum Arragoniæ Regem copias colligeret explicato Crucis vexillo. Rex & Nobilium quidquid erat, crucem amplexatus est, ita perhibente eo, qui Regis hujus gesta litteris mandavit. *Philippus grande tenens Parisius Parlamentum Regnum Arragoniæ oblatum sibi pro filio suo Carolo ab Ecclesia tunc recepit. Et concessa sibi fuit Ecclesiarum decima ad expeditionem dicti regni Arragoniæ conquirendi. Prædicavit etiam Cardinalis Romanæ Curiæ Joannes Coleti de cruce, ut irent homines super Petrum Arragoniæ condemnatum. Et tunc Rege Franciæ crucesignato, multi tam nobiles, quàm ignobiles, ad hujus expeditionem itineris crucem consimiliter assumpserunt.*

Du Chesne. To 5 pag. 342.

Is fuit progressus sacræ militiæ, ac decimarum ei addictarum. Primæ expeditiones hujusmodi Hierosolymæ & Palæstinæ in Saracenos expugnandæ dicatæ fuerant. Secundæ inopinato eventu abreptæ sunt ad subjugandum Byzantium & Imperium Constantinopolitanum; unde & optatissimum ceperunt fructum, ut Græca Ecclesia Latinæ rursum copularetur. Tertiæ in Fridericum II. eruperunt, non Pontificum modò, sed & Apostolicæ ipsius Sedis hostem infensissimum, Clerique universi, & Christianæ demum Religionis. Quartæ in Albigenses efferbuerunt, & in Comites Tolosanos eorum duces & Antesignanos. Quintæ excitæ sunt in Petrum Arragoniæ Regem, qui Siciliæ regnum invaserat in Carolum Andium Comitem, B. Ludovici Francorum Regis fratrem, quem Pontifices utriusque Siciliæ Regno donaverant.

Anno 1282. Martinus IV. & Philippus Franciæ Rex confirmarunt fœdus initum à Ruberto Duce Burgundiæ, & à Clero ejus ditionis, ut ne Dux posthac novas inveheret monetas, & decimas illi Clerus in biennium solveret, ad Palæstina Bella. Anno 1283. Hugo Dux Burgundiæ cum Abbate Dominæ Nostræ ad Castellionem super Sequanam pepigit, ut si ipse Hierosolymam proficisceretur, si filiam elocaret, si redemptionem solvi necesse foret, adesset sibi Abbas aliquanto pecuniæ subsidio, aut ex Ecclesiæ prædiis Dux trecentorum exigeret nummorum summam.

Recueil pour l'hist. de Bourgogne. p. 452. 322.

Retorquendus jam nobis calamus est ad Martinum IV. gente quidem Gallum, sed carnis affectibus usque adeo septum & impervium, ut nihil unquam rei consanguineis post adeptum Pontificatum contulerit, quanquam illi paupertate premerentur. Hujus cùm minæ & censuræ cassæ cecidissent in Petrum Arragonium, Regnum ejus Carolo Valesio à Pontifice tributum est, expromptoque Crucis vexillo delectus in eum haberi cœpti, sacra militia quoquo versum promulgata. Legatus Pontificius anno 1248. jussus primùm invitare, mox & compellere Francos, Siculos & Provinciales, ut hoc triennio decimas solverent. Anno 1285. expostulavit apud Pontificem Rodolphus Imperator, quòd Regi Gallo ea decima concessa esset in Episcopatus Leodiensem, Metensem, Virodunensem, & Basileensem; oravitque ut id revocaretur. Excusavit Pontifex necessitatem, qua Rex Galliæ cogebatur causæ magis Ecclesiæ adesse, quàm suæ. Ejus belli exitus utrimque luctuosus fuit. Terra marique contritæ sunt Arragoniæ vires; & gloria hinc efflorescens lætior fuit, quàm diuturnior Philippo Regi Franciæ, præpropere extincto, dum in Galliam se reciperet. Nec tamen inauspicato in hoc successu satis causæ esset, ut diffideremus de ejus belli, & collectarum decimarum æquitate, nisi ex ipsis rei circumstantiis justiores nascerentur suspiciones.

Raynald. n. 10. 24.

VIII. Honorius IV. Martinum IV. Philippus Pulcher Philippum Audacem patrem excepit. Statim novus Rex fratrem conititur Arragoniæ regno invehere, eamque in rem Cardinali & Legato Joanni mandavit Pontifex, ut ei decimas ad annos quatuor juberet exolvi, concesso Regi, ut Capellæ suæ Clericos eximeret. Hæc anno 1286. gesta sunt. At anno 1290. concessæ sunt à Nicolao IV. decimæ in annos sex ex Ecclesiis Angliæ, Scotiæ, Hiberniæ, Valliæ Eduardo Regi solvendæ, cum numerosissimo exercitu Orientalem expeditionem meditanti. Rursus eodem anno Rodolphi Imperatoris querelis lacessitus est Pontifex, quòd ad Arragoniæ, Catalauniæ & Valentiæ Regnum perdomandum Gallo Regi decimas concessisset ex Ecclesiis Germaniæ corradendas.

Rain. n. 18. Idem n. 13. 21.

Ex his posterioribus aliisque supra relatis exemplis, perspicuum est, quanta in his toto Occidente decernendis decimis Pontificum Romanorum emineret authoritas, non magnopere etiam quandoque laborantium de assensu Cleri priùs eliciendo, id denique sibi sumentium, ut Principibus eas adjudicarent, ex aliorum Principum ditione colligendas. Non se continebant Principes, quin se gravari conquererentur; sed nihilo segnius solvebantur decimæ. Hortabantur Pontifices Episcopos, sed Legatis in mandatis dabant, ut eos compellerent. Raró censuris sæviebatur, sæpè minis; & à vero non abhorret, Regibus Pontificio Rescripto & Legatis præsentia freta, facile & expeditum fuisse, ut decimas emungerent. Non injuria porro tantum accessisse potestatis Pontificibus videtur in re omnium Ecclesiarum temporali, ex ipsius Ecclesiæ certissima necessitate, cùm tunc temporis tot Concilia, viri sanctitate conspicui, Theologi celeberrimi, Pontifices, Reges, & utilea & necessarias esse consentiebant sacras illas expeditiones. Non tolerandæ aut levitatis fuerit, aut temeritatis, si quis contra mutire ausit, cùm vel maximè tanto eodem temporis intervallo non pauca intercierint monumenta, ex quibus accuratius de re tota dijudicari posset. Nec nihil ad idem contulit Regum voluntas. Ad eos enim redibat emolumenti plurimum, ubi eis adjudicabantur decimæ, & ubi in aliorum Principum ditiones adjudicabantur, denique ubi minùs laborabatur de Cleri assensu. Petenti Papæ, urgentibus Regibus, prodente se Ecclesiæ necessitate, restitum quandoque est tam absurdè & tam obstinatè, ut hinc ansam arripuerint Pontifices minùs curandi consensus Cleri. Cùm denique aliorum Principum ditiones aliis adjudicatæ sunt, undecumque expediendæ fuere machinæ ad rem perficiendam.

Sed illud hic observari præ cæteris necesse est, subductis calculis & in unam summam revocatis annis, quibus præscriptæ solutæque decimæ fuere, constare pene annuas & ordinarias fuisse in Gallia decimarum exactiones. His adde quod Reges, qui spe & voto belli sacri decimas exigere sinebantur, cessabant non raró à bello, sive quæsitis, sive veris objectis repagulis, nec cessabant ab exigendis decimis, quæ inde in eorum fiscum conferebantur.

Raynald. n. 22. 56. 57. Anno 1291. Nicolaus IV. Philippum Pulchrum iteratis Epistolis commonuit, ut aut quod in se receperat, ad bellum sacrum proficisceretur; aut decimas restitueret, quæ Parenti ejus Crucem induenti assignatæ fuerant. Scripsit in eandem rem & ad Episcopum Parisiensem. Non ita comparatæ res erant Philippi Pulchri, ut decimas eas restitueret, cùm hoc ipso anno 1291. alias ad sex annos postularit, ut fratri Arragoniæ Regnum subjugaret. Abnuit Pontifex, tum spe novi Regis Arragonii Jacobi humanitate & blanditiis demerendi, tum ne sacro bello in Hispania gerendo, expeditiones Orientales everterentur, cùm Christiana res tum quidem in Palæstina accisa & afflicta jaceret. Anno 1292. cum Eduardus Angliæ Rex profectionem in Syriam adornaret, & præter jam sibi concessas regnorum suorum decimas, sibi donari postularet, quidquid decimarum persolutum fuerat jussu Concilii Lugdunensis in aliis etiam Regnis, quorum Principes ipsimet iter in Syriam non molirentur; repulsam

Idem n. 7. 8 passus est à Nicolao IV. propterea videlicet, quod Alfonso Castellæ Regi Gregorius ipse X. regni sui decimas annuisset, quodque ex decimis Germaniæ, & septentrionalium Ecclesiarum propemodum nihil in Ecclesiæ arcam influxisset. Hinc perspicis, quam facili & quam frequenti flexu detorquerentur tandem decimæ sacræ in ærarium Principum. Quo tandem factum est, ut Clerus solvendis decimis insuefactus, ad bella sacra, sed longinqua, & persæpè inauspicata, imaginaria quandoque & ludificatoria, non abhorruerit ab his Principi suo persolvendis ad incolumitatem & defensionem Regni & Ecclesiæ propriæ temporibus procellosis. Anno 1294. Concilium Provinciæ Turonensis Salmurii congregatum, Regi concessit decimam unam ad biennium, *propter tuitionem Regni & Ecclesiarum.* Anno 1295. Episcopus & Clerus Andegavensis Regi annuerunt centesimam bonorum laicorum, qui ab Ecclesia feudi quidpiam obtinerent, vel retrofeudi. His vicissim Rex Chartas ad jurisdictionis & immunitatis tutelam largiebatur. Spic. to. 10. pag. 323. 331.

Nec secus Clerus Gallicanus anno 1299. cum Anglis Regisque in Gallias conjurationibus, Regi adesse voluit spontanea decimarum largitione, licentiâ Bonifacii VIII. Papæ ante impetrata. Ejus autem licentiæ exorandæ necessitas existebat, non tam ex Concilii Lateranensis decreto, ut opinor, quippe cui utrimque derogatum fuerat, nec Clero Pontificis, nec Pontifice Cleri consensum semper expectante: quàm ex Bonifacii VIII. ipsius Constitutione nupertima, quæ etiamnunc in Sexto radiat, in eos qui nova onera à Clero exigunt. Nec copiam tantum fecit Bonifacius, sed & laudes præter spem omnium accumulavit iis, qui Principi ferrent suppetias, dum Ecclesiæ ille tuendæ serio navaret operam, & nec nisi libera & gratuita acciperet dona, nec vinculum hinc necteret novæ in posterum servitutis. *Vestris supplicationibus annuentes, concedimus, ut si casus communis & evidentis necessitatis immineat, ac idem Rex vestram & aliorum Prælatorum, Ecclesiarum & personarum atque bonorum regni sui voluerit defensionem assumere, ac assumat, & efficaciter prosequatur, liceat vobis absque metu Constitutionis nostræ prædictæ, subventionem congruam, prout vobis videbitur, voluntariam, liberam, liberalem, non coactam, absque omni concussione, exactione & executione temporali ac laicali exigendam, hac vice impartiri.* Præsules Gallicos laudibus in cœlum extulit idem Pontifex, decimarum spontaneam solutionem confirmavit, Regi concessit denique ad ingentes expensas ei faciendas, dimidiam ut partem exciperet eorum, quæ fidelium legabat pietas ad subsidium Terræ sanctæ. Non potuit apertius declarari, ut Episcoporum voluntate, & Pontificum assensu, decimæ redituum Ecclesiasticorum, quæ ab annis admodum centum cœperant solvi ad bella sacra, detortæ sint ad libera & spontanea subsidia ad defensionem Regni & Ecclesiæ, cujus ex officio Defensores & Advocati sunt Reges; cùm Regni salute salus Ecclesiæ contineatur. Rainald. n. 41.

Decimæ sanè, quæ sub Martino IV. ad perdomandum Aragonicum Regnum solutæ sunt, eo collineabant, ut revocaretur in suum Regnum Petrus Rex, & abstraheretur à visceribus Siciliæ, in quam irruperat, & quæ beneficiario jure ab Ecclesia Romana obtinebatur. Nec absimiles decimas concessit Bonifacius VIII. anno 1300. Regi Arragonum & Comiti Atrebio, ad expensas, vel jam factas, vel faciendas in defensionem Siciliæ adversùs Fridericum ejus incubatorem. Anno 1302. idem Pontifex Edoardo Angliæ Regi id gratificatus est, ut ad regni sui levandas necessitates, dimidium exciperet Rainald. n. 19. 20.

earum decimarum, quæ collectæ fuerant per triennium ex Anglia & Hibernia ad Ecclesiæ Romanæ subsi-
Ibidem. n. 17. dium. Non ad bella sacra, sed ad Ecclesiæ Romanæ, vel cæterarum Ecclesiarum necessitates, vel Regum ipsorum Ecclesiæ defensorum subsidium hæ jam decimæ colligebantur.

IX. Sed ne nobis excidat omnino, quod ferè jam prætervolaverat, de dissidio Bonifacii VIII. & Philippi Pulchri: cùm rescisset Rex gravissimè stomachatum Regem de nupera ejus Constitutione circa exactiones in Clerum: ad eum rescripsit, Nihil à se prohibitum fuisse, quod non antè jam damnassent Canones Conciliorum, & Decreta sedis Apostolicæ; nec enim vetitum à se, ne Clerus conferret ad onera Regni, sed ne sine assensu sedis Apostolicæ id faceret. *Non enim præcisè statuimus pro defensione, vel necessitatibus suis, vel regni sui ab eisdem Prælatis Ecclesiasticisve personis pecuniarum subsidium non præstari: sed adjecimus id non fieri absque nostra licentia speciali:* Nec eam à se clausulam additam fuisse, nisi postquam innumerabiles querimoniæ Romanæ Ecclesiæ auribus insonuerant, de Clero variis & novis exactionibus oppresso: nec abnuisse unquam Romanos Pontifices, quin Clerus Regi opportunè pro virium suarum modo adesset, quoties ejusmodi necessitas aliqua declarata fuerat. *Objicias si quando per te vel progenitores tuos pro necessitatibus regni ad Apostolicam sedem sit habitus recursus, & inanis transierit petitio aures ejus, quin fueritis efficaciter exauditi, ubi nempe regni gravis necessitas immineret.* Adeo non intercessurum se, ne re sua & ope omni Regibus adsint Prælati: ut & assensurus sit ipsos distrahi potius calices mysteriorum & sacram Ecclesiæ omnem supellectilem, quam ut eo illa necessaria privari sinat Regnum, quod sedes Apostolica in oculis & in corde gerit, ut sibi semper addi-
Histoire du Different &c. pag. 18. 22. ctissimum. *Nedum ab ipsius Prælatis vel personis Ecclesiasticis tibi vel ipsi Sedes eadem concederet ac faceret subveniri: verùm etiam si casus exigeret, ad calices, cruces aliaque propria vasa suas manus extenderet, priusquam tantum ac tale regnum, tam ipsi Sedi charum, immo charissimum & ab antiquo devotum, exponeret minoris curæ defectum, quo minùs ab ea efficacis defensionis præsidia sortiretur.* Denique præposterè & malitiosè detorqueri Constitutionem suam, si quis ex ea inferat, prohiberi Præsules, quibus sunt aliqua Coronæ feuda, ne & obsequiis & donis in Regem statis defungantur. *Sunt qui malignè surrepunt, dicentes, Jam non poterunt Prælati & personæ Ecclesiasticæ regni tui servire de feudis, vel subventiones facere, in quibus feudorum ratione tenentur. Jam non poterunt unum scyphum, unum equum dare liberaliter Regi suo. Non fertur ad tales & consimiles interpretationes subdolas nostræ constitutionis intentio, tam falsidicos interpretes non admittit.* Nec plura volebat Philippus Pulcher. Vide sis enim in quas voces erumperet ejus dolor, adversùs eos qui obtentu hujus Constitutionis, vel donum recusarent, vel mutuum, vel subsidii aliquid Regno ad discrimen & ad angustias adacto conferre. *Quis sanæ mentis judicaret licitum & honestum, sub anathemate prohibere, ne Clerici ex devotione Principum incrassati, pro modulo suo Principibus assistant, contra ingruentes injustarum persecutionum adversitates, quocumque colore excogitato doni, vel mutui, vel subventionis, pro seipsis, pro Rege, pro regno pugnantibus, & resistentibus inimicis vi armorum, alimenta præbendo, vel stipendia persolvendo.*

Anno 1297. aliquanto eliquatius suam Bonifacius Constitutionem elucidavit, edita alia Bulla, qua id 1. declarat, nec voluntatis suæ fuisse, nec Constitutionem suam eo trahi posse, ut Clerus Gallicanus prohiberetur dona, mutua, munera Regi conferre, & Regno laboranti, dummodo procul sit exactio & vis, quanquam non nefas sit à Ministris Regis preces, & honesta quædam adhiberi invitamenta.
Declaramus quod Constitutio ipsa, vel prohibitio ad donaria, vel mutua, seu quævis alia voluntaria Prælatorum & personarum Ecclesiasticarum ejusdem regni, omni prorsus tractione & exactione cessante, se aliquatenus non extendat, licet forsitan ad id Regis vel Officialium requisitio curialis & amica præcedat. 2. Feuda sicubi sint Ecclesiæ data cum oneribus & obsequiis quibusdam, his utique oneribus & obsequiis obligari Clericos. 3. Siquod aliquando gravius & repentinum ingrueret discrimen vel Regi, vel Regno, tum posse Principem non expectato sedis Apostolicæ assensu opis aliquid postulare. *Adjicimus insuper quod si Regi & successoribus suis pro universali, vel particulari ejusdem regni defensione, periculosa necessitas immineret, ad hujusmodi necessitatis casum se nequaquam extenderet Constitutio memorata: quin potius Rex ac successores ipsius possint à Prælatis regni petere ac recipere pro hujusmodi defensione subsidium, vel contributionem, atque ad illam Prælati Regi suisque successoribus inconsulto etiam Romano Pontifice teneantur; & valeant sub quota nomine, aut alias etiam imperari.* 4. An idoneæ & satis graves sint necessitates, quæ Clerum onerari cogant, conscientiam ipsam Regum à Pontifice onerari, si annum ætatis vigesimum attigerint: si necdum attigerint, Ministrorum, cum ipsis ad gubernacula Regni sedentium.

Hunc Bonifacii Constitutioni Joannes Ferraut in Tractatu, *De Juribus & Privilegiis Regni Francorum, Privil. IV.* superstruxit illud Regum Privilegium, Ut à Clero exigant, nomine Mutui, Doni, Subsidii Charitativi, ad defensionem Regni, sine nova permissione Papæ. Sacra quodammodo erant, & Ecclesiæ usui dicata, quibus hoc donum exprimebatur, hæc verba; ut liquet ex Charta inter Antiquas Regum Angliæ Constitutiones edita: & qua refer- Pag. 558.
tur, Cluniacenses quosdam Monachos in Angliam missos, ad eliciendum Charitativum subsidium ex omnibus ejus Ordinis Prioratibus, & ex Beneficiatis, qui his essent Prioratibus obnoxii; at Eduardum Regem vetuisse, nequid exigeretur. *Sub nomine subventionis, auxilii, mutui, sive doni, aut alio quocumque colore.*

Utque ad Bullam Bonifacii revocemus gradum, Decretalem Bonifacii quæ in Sexto legitur, sustulit Clemens V. resque omnes loco restituit, quo eas esse jusserant Concilia Lateranensia. Cœperat jam Benedictus XI. revocare pœnas ejus Decretalis, præmonitis tamen Prælatis, ut Decretis starent Conciliorum Lateranensium, quibus sancitur, ut nequid conferant Clerici, nisi ea urgeat necessitas, cui haud satis pares sint soli laici, & tum quoque nequid inconsulto fiat Pontifice.

Propè à vero abest Pontificem tum & Regem dissensisse verbis, re consensisse. Nec enim plura avebat Rex, quam quæ Pontifex præsto erat annuere: nec Pontifici incideret cogitatio obnitendi receptis usibus Regis & Regni Gallicani. Non gestiebat Rex nisi dona, & mutua, & quidem libera ac gratuita sibi offerri; nec nisi ad Regni defensionem ea expetebat; tuitionis suæ Regiæ primas partes non nescius erat Ecclesiæ deberi; nusquam Reges abrupto Imperio quidquam à Clero extorserant, nisi interveniente

veniente Pontificis authoritate; vel summa quadam urgente necessitate. Idque totum Regibus Pontifices assentiebantur. Flagrabat Rex desiderio decimarum ad quinquennium, propter impensas belli Belgici incredibiles. Nec tamen nisi precario & nutu Pontificia speravit eas à se obtineri posse. Eas ergo petiit, & à Clemente V. impetravit anno 1305.

Clement. l. 3. Tit. 17. Extravag. Commun. L. 3. Tit. 13.

Rainald. n. 4. 14.

X. Anno 1306. Clemens idem confidebat à Carolo Valesio spectatissimæ fortitudinis Principe expugnari posse Civitatem Constantinopolitanam, & ipsum Imperium, ideoque decimas Cleri ad biennium illi concessit. Anno 1312, in Concilio Viennensi rursum ad Palæstinæ subjugationem statutum est decimas exigi ab omni Ecclesia Latina. Anno 1315. Ludovicus X. Galliæ Rex privilegia omnia Ecclesiarum Provinciæ Senonensis confirmavit, velut pari vice beneficii, pro oblata ad Regni defensionem decima. Anno 1317 Joannes XXII. Eduardo Angliæ Regi concessit, iter Hierosolymitanum bellumque adornanti, ut exsolvendis debitis suis, sextam partem impenderet decimarum Regni sui. Nec expressis tantùm his privilegiis, decimæ ad sacras expeditiones solutæ, Regibus in alios usus absumendæ permittebantur: sed postquam B. Ludovicus Rex Africano bello absumptus est, non jam bella sacra, sed bellorum consilia & tentamenta fuere, eaque prorsus sterilia: sive humanorum fluctuatione consiliorum, sive incurrentibus iis difficultatibus, quæ superari non possent. Crebræ tamen interim iteratæ decimarum exactiones, quæ in arcam Principum refundebantur; proderantque non longinquis Ecclesiis ab infidelium jugo eximendis, sed nostris hic muniendis.

Idem n. 2.

Idem n. 21.

Memoir. du Clergé Edit. 1. To. 2. pag. 119.

Rainald. n. 49.

Idem n. 4.

Anno 1334. Philippus Valesius Franciæ Rex Joanni XXII. Papæ paratum se & expeditum ostendit ad exercitum in Syriam deducendum; cùmque tum pollicitationibus ejusmodi tam frequenter frustratis minus fidei adjiceretur; propositæ sunt à Rege decimarum cupientissimo austerissimæ quæque conditiones; Nimirum nisi præstituto tempore, aut certè septimo pòst mense itineri se committeret, decimæ jam tum revocarentur, nec nisi in sacram militiam converteretur, quidquid ex ejusmodi collectis corrasum esset. Anno 1333 Regem Pontifex certiorem fecit, generalem Crucis expeditionem à se promulgatam, ejusque summum Imperium ei se addixisse, decimasque in eam rem collectum iri ex omnibus orbis Christiani Ecclesiis. Author est Villani voluisse Regem, ut sex annorum decimæ in antecessum sibi intra triennium penderentur ad belli impendia: at Pontificem consilio cum Cardinalibus communicato, respondisse, Ab annis quadraginta Majores ejus Reges Galliæ decimas Ecclesiarum ad sacri belli impendia persolutas convertisse ad Christianos Principes oppugnandos; quo primùm die rei manum admovisset, statim affutura Ecclesiæ auxilia. Concessæ postea fuere hæ decimæ, & usque ad annum 1337. persolutæ, quo cùm exarsisset internecinum inter Francos & Anglos bellum, jamque sacræ militiæ spes omnis elisa esset, à Benedicto XII. revocatæ sunt. Urgenti Philippo Regi earundem decimarum ut protraheretur concessio, respondit Pontifex, Usque adeo illum sibi charum esse, ut si gemina sibi anima & salus esset, alteram ipsius causâ lubens in discrimen conjecturus esset: at cùm una tantùm esset, certum sibi esse ei consulere, nec committere, ut de æterna salute periclitetur. Suboffensus primùm eo responso Rex, re maturiùs perpensa, acquievit & assensus est Pontifici,

Spond. ann. 1333. n. 7. 1336. n. 6.

Rainal an. 1337. n. 21. 22.

non tantùm ulteriores decimas abnuenti, sed & jam collectas restitui flagitanti. An verè restitutæ fuerint Ecclesiis suæ decimæ non immeritò ambigitur, cùm fidem faciant Historici, utrumque Regem, Franciæ, Angliæque ad belli contumacissimi & diuturni sumptus pecunias undique extrudisse, & nec Clero pepercisse.

Erant Joannes XXII. & Benedictus XII. Pontifices origine Francicæ: cumque præterea sedem Avenione defixissent, non aliud illis dulcius erat, aut optatius, quàm ut de Gallis Regibus benemererentur. Prior tamen horum decimas non concessit nisi gravatè, & conditionibus cum primis gravibus: Alter eas revocavit, jussitque restitui, ubi primùm sacræ militiæ consilia evanuerunt. Itaque nihil est quod quisquam suspicetur hos Pontifices & Reges publicam Ecclesiæ rem ludificatos esse. Seriò utrimque & sine fuco res tractabantur, fervebatque ultro citroque zelus ingens Orientalis Ecclesiæ restituendæ in antiquum splendorem. Sed tanta machinarum & copia & vis ad has expeditiones expediendas desiderabatur, ut perarduum esset eas non modò ad optatos exitus provehi, sed vel inchoari. Harum generalium expeditionum consilia disceptata, instaque tandem fuere in Conciliis Universalibus totius Ecclesiæ Occidentalis, nempe Claromontano, Lugdunensibus I. & II. & Viennensi. Beatus Ludovicus non animi tantùm magnitudine, sed & sanctitatis gloria Reges omnes facilè superavit, & zelo idem ipse æstuavit ad sacra Palæstinæ bella. Ludovicus VII. Philippus Augustus, Philippus Valesius infucato amore Ecclesiæ flagraverunt, unoque eo impetu impulsi sunt ad Crucem induendam. Pontifices non famæ tantùm, & Pontificatus gloriæ, sed & conscientiæ suæ consulebant, cùm tota animi viriumque contentione connitebantur, ne tot Regna, tot Ecclesiæ Imperio Christi subducerentur.

Infractæ constantiæ suæ idem Benedictus XII. specimen edidit anno 1340, cùm instanti Philippo Valesio Regi veniam sibi fieri sacramenti ejus, quo se obligaverat, ne ad alios usus deflecteret decimas belli sacri; aut ampliari saltem sibi tempus restitutionis, ac Præsulibus Regni affirmaret approbari, ut ea pecunia ad defensionem Regni adversùs Anglos dependeretur; cùm non Regni tantùm, sed & Ecclesiæ salus eo discrimine quæreretur; eam petitionem abjecit Pontifex, & Gallicanis Præsulibus succensuit, quòd ita mollescerent, & sanctissimas morum leges laxarent.

Rainal an. 1340. n. 19. 24.

Hinc patet in id procliviores fuisse Gallicanos Præsules, ut eæ decimæ tuendis muniendisque Regni Ecclesiis addicerentur. En ipsissima Regiæ ad Pontificem Epistolæ verba: *Quæ levari fecimus, levata fuerunt per consilium Prælatorum, & aliorum de Consilio nostro, qui omnes nobis sine aliqua differentia retulerunt, quod ad tuitionem & defensionem Regni nostri ea levare & capere sana conscientia poteramus.* Ita inopinato Clerus insolitam probare cœpit consuetudinem, ut decimæ solverentur, non jam ad Orientalium restaurationem, sed ad Gallicanarum Ecclesiarum defensionem. Et hoc ipso sanè anno Regi indultum est à Benedicto XII. biennii ut decimas proventuum Ecclesiasticorum acciperet, quo Regnum adversùs hostes tueretur. Quod ergo antè idem Pontifex ad Regias preces obsurduisse videbatur, ad juramenti forsan solennitatem id magis pertinebat. Ita verò, quæ prius ad Palæstinam & Hierosolymam recuperandam decimæ annueban-

Ibidem.

Ibidem, n. 18.

tur, abjecta ea spe concedi nunc cœpere ad Ecclesiarum ipsius Regni tutelam, cœpere & duo illa distingui subsidia Regibus à Clero pendenda, Donum gratuitum & Decimæ. Sed nondum certo ullo documento demonstratum est, utrumque, vel alterum saltem eorum annuum & ordinarium fuisse. His omnibus roboris nonnihil novi & luminis accedere potuisset ex Chronico Nangii, & ejus Continuatore. Studio brevitatis loca ipsa indicabo tantùm.

Spicil. to. 11. p. 461. 592. 597. 614. 610. 646. 721. 747. 803.

XI. Desinentibus profectò Palæstinæ bellis, & fatiscente Orientalis Ecclesiæ recuperandæ cura, novi irrupere hostes in Ecclesiam ipsam Occidentalem, quæ ipsamet jam cœpit Turcorum infestationibus fatigari, ne dicam novis in dies eorum victoriis coarctari. Anno 1341. Clemens VI. nihil in præteritis reliquit, quo fideles omnes adversùs novos hos grassatores confœderaret, decimis indictis Clero Mediolanensis Provinciæ, & aliarum quarundam Italiæ Ecclesiarum. At eodem tempore tamen exigebantur decimæ ad tutelam Regni. Anno 1356. Innocentius VI. cum Joanne Francorum Rege expostulavit, quòd unius anni decimam à Clero suo exigeret, citra Sedis Apostolicæ, citra sui ipsius Regni assensum Præsulum, exceptis paucissimis. Commemorat porro Joannes Juvenalis Ursinius anno 1384. Parisienses inita cum Rege concordia, cui centum millia librarum essent persoluturi, *voluisse cives, ut Clerici ad id conferrent, quod æquitati repugnabat*. Et eodem rursus anno 1392. *Pontifex in gratiam Regis Siculi, decimam ei concessit unam, ut ei Regno sibi subjiciendo sumptus ne deessent. Intercessit Clerus & Universitas, provocatumque est ad Pontificem ab ejus Delegatis. Contemptui fuit provocatio, invitis emuncta est pecunia.* Anno 1395. Pontifex Avenione à Rege invisus, quòd illum suis partibus arctiùs constringeret adversùs Pontificem Romæ sedentem, *sua sponte, non petenti decimam concessit. Id Clerus molestè tulit, nec segnius tamen exigebatur pecunia.* Anno 1399. agi cœptum de decima exigenda. *Convocatus est Clerus, ut præstaret assensum. Multi abfuere, non pauci assensum sustinuerunt. Exigi tamen jussa est decima, magna sanioris partis indignatione. Denique Clericis detrectantibus ejus colligendæ curam, Laicis ea tum demandata est. Jactabatur quidem ad resarciendam Ecclesiæ unitatem id pertinere, sed in longè alios & præposteros usus absumpta pecunia est, cujus & partem non modicam Principes aliique in rem privatam suam deflexerunt.* Cùm anno 1402. Aurelianensis Dux designatus fuisset Regni moderator, per invaletudinem Regis germani sui, Clerum subjicere studuit publicis exactionibus ac tributis. Remensis & Senonensis Archiepiscopi forti & impavido pectore renisi sunt, nec anathematum fulminibus abstinuere. Publicis rumoribus circumferri cœpit, ætatis vitio uti Principem juvenem, & *regi magis eum posse, quàm regere*. Itaque mox Regni clavus patruo ejus Burgundiæ Duci commendatus est. Anno 1405. Benedictus XIII. Avenione Pontificatu fungens, *Genuam petere voluit, decimamque exegi præcepit, tam ex Galliis, tam ex Provinciis aliis, suæ obedientiæ obnoxiis*. Intercessit Universitas, & immunitatis saltem suæ rationem haberi voluit. Sed hi conatus pro nihilo reputati sunt. *Passim jactabatur ejus prædæ partem aliquam ad Principes & eorum ministros redituram.* Verùm Rex recuperatis viribus immunitati subscripsit Universitatis. Non ea fuit humanitate Rex Angliæ, quando Lutetia potitus fuit anno 1410. Coacta enim Comitiis marcarum

Raináld. a. 5. 6.

argenti exactio decreta est, cui nec Clerici subduci potuere, nec Universitas.

Non pœnitet hujus Archiepiscopi verba ipsa hic adscripsisse, vehementiora illa quidem nonnunquam, sed ejus facilè moderationem animi admirabitur, quisquis Sandionysiani Monachi Annales pervolutaverit vitæ Caroli VI. Regis. Sigillatim has minutias enucleari opus fuit, ut liqueret, quî tandem factum sit, ut hæ Cleri decimæ toties collectæ; tot artibus expressæ, tot causis, tot prætextibus tam frequenter Regno exportatæ, annuæ tandem & ordinariæ evaserint, & in unius Regni utilitates revocatæ sint, maximè verò Ecclesiarum & Cleri, qui primus est & princeps regni Ordo. Tradit autem Sandionysianus Monachus, anno 1385. Clementem VII. qui Avenione primus sedem locaverat, minùs contentum *toto novennio decimas expressisse omnium Regni Beneficiorum*: voluisse novi aliquid oneris Clero universo imponere, Regem autem exauditis Universitatis querelis, revocasse, quidquid à se Pontifici concessum fuerat, atque Edictum promulgasse, quod magnopere conducere videretur luctuoso illo Schismatis tempore, *Ne ullis posthac posset censuris cogi Clerus, ut subsidii quidquam solveret Cameræ Apostolicæ.* Decimæ Pontifici semper solvebantur, & tota Regis authoritate certandum fuit apud Pontificem, ut Abbatiæ Sandionysianæ reditus apud Cameram Apostolicam æstimarentur, ut nunc res essent, non ut olim cùm necdum tot illa damnis & cladibus attrita fuisset. Anno 1392. Decimas Beneficiariis idem indixit Pontifex ad Andino Duci sufficiendas vires, opesque, quibus Siciliæ Regnum sibi subjiceret. Rex ipse Pontificem interpellavit, ut eo onere solveretur Universitas, cui accessere Præsules Regni, ut à Pontifice ad Pontificem pleniore rei notitia informatum appellarent. Foribus Palatii Pontificii Avenionensis appensa est Appellationis charta. Nec ea Pontificem charta reinqrari potuit, aut cohibere, quin decima exigeretur. Non prorsus dissidet hic Scriptor ab Historicis Anglis, quippe non secus ac illis dolebat ei tot exactionibus exugi suum ipsum Sandionysianum Cœnobium, quode etiam ait frequentissimas erupisse Clementis VII. querelas, uti & de Ecclesia Parisiensi, quæ ad omnem humanitatis sensum sibi occaluisse videbatur. Addit verò anno 1394. fato suo occubuisse Clementem VII. *relictis in ærario Pontificio trecentis millibus nummorum aureorum, quæ ex decimis, aliisque annuis in Ecclesias Gallicanas Collectis coacervasset.* Anno 1405. nova à Pontifice decima exigi cœpta, tumque Parisiensis Universitas impatientissimè ferens de sua sibi immunitate controversiam fieri, justitium indixit ac silentium omnibus & Concionibus templorum, & Scholarum lectionibus, ipsis etiam Adventûs & Natalitiis Christi diebus. Pervicit tandem Rex, ut immunitas ei sua tum constaret. Anno 1406. cùm decretum fuisset obedientiam Benedicto XIII. subtrahi, prælusum est Senatusconsulto Parisiensi promulgato, quo statuebatur *Ecclesiam Gallicanam deinceps immunem fore, ac liberam, solutamque ab omnibus decimis, procurationibus, subsidiisque aliis à Curia Romana perperam invectis.* Anno 1411. cùm Rex pecuniariam opem à Clero postulasset, graves in angustias Regno deducto: assensus est Archiepiscopus Remensis, Clerus & Universitas restitere, eo effervescentis zeli impetu, cui fræna potiùs admovenda essent, quàm calcaria.

Æstuationes istas & vehementes descripsit

L. 5. c. 10.

L. 6. c. 6.

L. 14. c. 5.

L. 25. c. 17.

L. 26. c. 23.

L. 31. c. 6.

Volum. 1. c. 67. Monstreletius Ecclesiarum flagrante schismate eodem Avenionensi. Anno 1410. tradit ille habitam fuisse Parisiis Congregationem Universitatis generalem, ubi constitutum est, ut si quid Pontifex exigere moliretur, si quas etiam vibraret censuras, ad *Preuves des Libert. Gal. c. 22. n. 12* Concilium Generale Ecclesiæ provocaretur. *Si verò à Pontifice evidens Ecclesiæ necessitas allegaretur, convocandum Ecclesiæ Consilium, ubique expediretur quapiam exactio mitior, in modum subsidii charitativi.* Pœnæ denique in eos statutæ sunt, qui Decimæ solutioni acquiescerent.

Non inani conjectura augnramur, horum aliquos Doctorum Concilio affuisse Constantiensi, ubi anno 1418 Martinus V. Papa constituit, 1. Ut religiosæ servarentur Ecclesiasticæ leges, quibus vetatur, ne qui alii præter Romanum Pontificem decimas, vel alia onera Clericis vel Ecclesiis indicant. *Præcipimus & mandamus, jura quæ prohibent ab inferioribus à Papa decimas & alia onera Ecclesiis & Ecclesiasticis personis imponi, districtius observari.* 2. Ne vel ab ipso Pontifice imponerentur Clero universo, nisi causis gravissimis, & ad Ecclesiæ universæ salutem pertinentibus, idque cum ex assensu & subscriptione Cardinalium, aliorumque Antistitum, quorum commodè consilii copia fieret. *Seß. 43.* *Per nos autem nullatenus imponantur generaliter super totum Clerum, nisi ex magna & ardua causa & utilitate universalem Ecclesiam concernente, & de consilio & consensu & subscriptione fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium, & Prælatorum, quorum consilium commodè haberi poterit.* 3. Denique ne quid Pontifex exigeret à Clero Regni, vel Principatûs cujuscumque, nisi ex consilio & assensu ejus loci Præsulum omnium, aut certè longè plurium, tumque per Clericos Collectæ eæ fierent. *Nec specialiter in aliquo Regno vel Provincia, inconsultis Prælatis ipsius Regni vel Provinciæ, & ipsis non consentientibus, vel eorum majori parte, & eo casu per personas Ecclesiasticas & authoritate Apostolica duntaxat leventur.*

XII. Mirabili quadam prudentia has leges condiderat Martinus V. qui & illis obsequi cœpit ipse anno 1427. quando sacri belli classicum cecinit adversùs Hussitas Bohemos, qui decreta Concilii Constantiensis obstinatissimè aspernabantur, & à pristina vesania sua non aliter abduci se patiebantur. *Raina n. 9.* Decimas universæ Ecclesiæ Clero imposuit Pontifex, nec immunes abire passus est Cardinales, immo nec ipsam Apostolicam sedem, cujus redituum quintam partem solvi jussit in hujus belli sumptus.

Idem n. 35. Anno 1431. Clerus Gallicanus apud Bituriges congregatus, Regi quartam decimæ partem concessit, oravitque, ut conveniente decreto Constantiensi, ne sineret à Pontifice plura exigi, nisi assentiente Clero. Ita habetur in Additamentis Concilii Basileensis. Eodem anno 1431. Eugenius IV. Papa Cyprio Regi, ut obsides educere posset ex carceribus Sultani Ægypti, quos ipsemet iis incluserat, ut ab illis vinculis exolveretur, concessit vicesimam partem redituum Ecclesiarum Hispaniæ, Angliæ & Delphinatûs, præter pecunias jam collectas ex Ecclesiis Italiæ, Sabaudiæ & Pedemontii. Anno 1443: idem ipse concessit Alphonso Arragonum & Siciliæ Regi ducenta millia florenorum auri per annos duos in omnes Ecclesias suæ ditionis, ad classem instruendam adversùs Turcos, quod meditari videbatur.

Idem n. 9. Anno 1452. Nicolaus V. absolutionis beneficio impertivit Alfonsum Lusitaniæ Regem, qui exegerat, & Lusitanos ipsos, qui solverant decimas Clero inflictas inconsulta Apostolica Sede, quamvis gravi tum Regnum necessitate laboraret. Anno 1453. idem ipse Nicolaus V. desiderio cùm æstuaret recuperandæ Constantinopolitanæ Civitatis, *Idem n. 12.* quam recentissimè Turci expugnaverant, sacri belli classicum toto Occidente cani jussit, ideoque & universæ Clero Ecclesiæ decimas indixit.

Idem n. 11. Anno 1457. Callistus III. Carolo VII. Regi Galliæ blanditus est, ut decimam solvi assentiretur ab omnibus Regni Beneficiariis, eamque ad præsentium redituum modum definiri. Assensus est Carolus, quod de bello Turcico ageretur. Sed cùm mox Præsules eum commonuissent, nil posse sine *Spicil. to. 4. pag. 391.* assensu suo exigi ab Ecclesiis, nec nisi censûs veteris redituum cujusque Ecclesiæ haberi rationem debere; solenni diplomate illos recreavit Rex, quo *Preuves des Lib. de l'Eg. Gall. c. 22. n. 20.* contestatus est, quod à se tum fuerat concessum, fore ut nihil in posterum Gallicanis libertatibus officere posset.

Anno 1459. Pius II. Mantuæ Generalem Conventum habuit, ubi faces omnibus admovit ad bellum Turcis inferendum, qui non ita pridem Constantinopoli, Regnisque & Civitatibus compluribus expugnatis Christianos Græcos ejecerant. Probata est in hoc Conventu exactio universalis decimarum ex omnibus Occidentalibus Ecclesiis. Iniquo id passi sunt animo Germani, etsi proxima illis Græcia & finitima regio jam arderet. Causæ suæ non defuit Pius II. adversùs eorum querelas publicatis litteris, quæ inter Epistolas jacent Jacobi Cardinalis Papiensis, quem simile veri est calamum suum Pontifici accommodasse. Juvabit sanè animos advertisse & aures Pontifici, summa quadam animi moderatione aspersas sibi, sive suspiciones, sive calumnias abstergenti. Impositam ait fuisse decimam, non imperatam; non nescire se quàm molli pollice tractandæ sint delicatæ Germanorum mentes: commendatum à se fuisse Legato, ne quid exigeret, nisi accederet Nationis assensus; propositam fuisse ab eo decimæ exactionem; non mandatam executioni. *Imposita est, sed non imperata decima.* *Epist. 29.* *Nulli adhuc Nuncii, nulla littera visa, quibus mandetur Clerus quidquam conferre. Non sumus nescii via quam teneri cum Germanis oporteat. Venienti ad Legationem Nicæno colligendæ decimæ dedimus litteras, hoc tamen adjecimus, ut nummum sine consensu Nationis non peteret. Ille valens, faceret quod esset injunctum. Mandata servavit. De colligenda verò tractavit, non tamen ad executionem ullam processit.* Nec verò à Pontifice solo profectum esse consilium imponendæ decimæ, sed deliberatione & assensu Conventûs Mantuani, ad Christianæ Reipublicæ salutem. *Imponenda quoque decima solius nostri non fuit consilium. Mantuanus Conventus hoc approbavit. Ibi pro conservatione fidelium, consentiente tota Congregatione, decimale subsidium laudatum est, & receptum. Quod ergo tot Principum & populorum & tanti cœtûs fuit consensus, uni nobis non est ascribendum. Si Natio dolet, nihil exigetur.* Mandatum denique à se fuisse, ut si decima colligeretur, in Germania ipsa & à Germanis opus ejus administraretur. *Quod colligendum in Germania erat servari in Germania & à Germanis debebat. Nil inde fuerat exportandum, nisi quod natio in publicam salutem vel ipsa converteret, vel utiliter converti videret.* Cautius hic aliquid & circumspectius vides, quàm quod in Concilio Constantiensi excogitatum & decretum fuerat. Quid enim sapientiæ, quid humanitati & moderationi accommodatius, quàm nihil exigere, nisi Nationis assensu? Nihil

proponere, nisi te in Conventu Generali deliberata? Nihil expendere, nisi in ipsa gente, vel ejus assensu, cujus pecuniæ collectæ sunt? Nihil moliri, nisi ad rei Christianæ emolumentum?

Nomine Mutui exigebant Duces Mediolanenses à Beneficiariis suæ ditionis onera varia, & ne à Cardinalibus quidem manus abstinebant. Sæpius Pontifex ad Galeam Ducem perscripsit, nequid exigeret *nomine Mutui* ab iis qui Principes erant Ecclesiæ, & quædam veluti summi Pontificis membra.

Idem Ep. 8. 171. 174. 204. 205. 518.

His Pontificiis Epistolis Cardinali potissimum Papiensi consulebatur, qui Episcopatum gerebat Papiensem, ubi & Generales ejus Vicarios Dux jusserat in carcerem trudi, ut vel sic ab illis exsculperet eas pensiones. Querulæ ea de re litteræ à Jacobo datæ sunt ad Paulum II. Papam, quid in res & homines suos sævè & immaniter gestum sit describente, ut hinc existimaret Pontifex, quàm crudelitè in alios consuleret, qui & in Cardinalem ita sæviebat. *Si in filios Romani Præsulis & in membra Vicarii Christi, & in eos quos Sanctitas vestra anteferri Regibus asserit, tanta licentia est, videndum amodo erit quid in miseros inferiores habeat fieri?* Non erat in potestate Pontificis, qui ore tenus has exactiones Duci concesserat, Cardinali ut satisfaceret. *Quod scripsi indulto Pontificis subsidium Clericale in ditione Ducis Mediolanensium exigi, id ego ipse inquam ego à Pontifice audivi. Non litteris tamen, sed verbo tantum concessum.* Denique jussit Cardinali Pontifex, suam ut & ipse pensionem solveret, suumque ipsius exemplum proposuit, cùm ingenti quodam subsidio Veneti indiguerunt.

Anno 1489. Ministri Caroli VIII. Gallorum Regis rescito, Præsules Angliæ statuisse decimam Regi suo conferre, decreverunt & ipsi à Clero Gallicano decimam exigere. At constantissimè reluctantibus Præsulibus primus ipse Senatus Parisiensis Præses Joannes de Vacaria, Senatorum complurium agmine cinctus Regem adiit, admonuitque, non permitti unquam a Pontificibus has exactiones, quin aliqui pecuniæ rivuli furtim in eorum arcam defluerent; fraudes semper compluscnlas intervenire, & vexationes; publicis tributis adeo gravari rusticos, ut suos extundere ab illis reditus vix possent Beneficiarii, sæpiusque retardaris solutionibus; intolerandum proinde onus fore, si decima præterea exigeretur; denique surdas non fore Senatus aures ad istiusmodi de iteratis extorsionibus querimonias. His non oppressa, sed dilata res est. Nam anno 1490. perscripsit Innocentius VIII. ad Carolum VIII. Regem, & ad aliquos Galliæ Præsules, ut decima imponeretur omnibus Regni Beneficiariis, intentata excommunicatione & privatione Beneficii; ejus pecuniæ Carolo VIII Regi addicebantur tertiæ partes duæ, ad expensas sacri belli, in quod ingressurus mox erat adversùs Turcos Constantinopoli incubantes; tertia pars altera sedi Apostolicæ servabatur. Provocavit Universitas Pontifice ad Pontificem, ad sanctam Sedem & ad Concilium Oecumenicum. Erant ea belli in Turcos inferendi præclarissima in speciem consilia, sed ut plurimum in ventos ea dissipabantur; expressa autem semel pecunia restituebatur nunquam. Inierat quidem Carolus VIII. consilium, hauserat forsan & spem aliquam subjiciendi sibi Imperii Constantinopolitani, at antè Neapolitanum Regnum invadere statuerat. Intererat maximoperè Pontificum, ut Turcos longissimè amolirentur, aut certè prohiberent, ne ulterius versùs Italiam Imperium suum

Spondan. An. 1489. n. 7. 1490. n. 2.

proferrent. Sed plerique hominum rem privatam ferè ante publicam ponunt, & ex suo vitio de aliis malè suspicantur.

In Concilio Lateranensi V. Leo X. decrevit toto orbe Occidentali decimas colligi per triennium, gravis ut aliqua & formidolosa belli moles in Turcos adornaretur. In Hispania, & in Arragoniæ potissimum Regno ejus decreti fama tumultuationes excivit complurimas. Ximenius Cardinalis Archiepiscopus Toletanus Decreti executionem suspendit; interim vero per suum Romæ Procuratorem Pontificem submonuit, Collaturum se non decimam tantum suæ Diœceseus, sed reditus omnes & mobilia Beneficiariorum, argentum & aurum omne Ecclesiarum, unum orare, ut belli hujus sacri certissima aperiretur sibi causa; nisi enim adprimè necessaria cogeret causa, iniquum sibi videri, vectigalibus fatigari omnes Hispaniæ Beneficiarios, sua sponte tumultuosos. *Pontificem adeat, Ximenii nomine non solum decimas sua Diœcesis offerat, sed totos etiam fructus, & omnem Ecclesiasticam supellectilem & quidquid auri aut argenti, facti aut infecti in thesauris Sacerdotum, aut templorum sacrariis esset repositum: sed summopere oret, ut ejus sententiam de belli sacri apparatu disertè aperiat. Nam si justissima de causa nunquam se authorem futurum, ut Hispani Sacerdotes, quos jam ferè tumultuantes paraverat, vectigales fierent.*

Sess. 10.

Raynald.

Si ea & pietate & prudentia Cardinalis his se muniebat cautionibus, mirabile jam non erit, Germanos, & eos potissimum, quos Lutheri jam virus afflaverat, ab eo resiliisse Concilii Lateranensis Decreto, quasi hæ non essent nisi artes, & præstigiæ ad eblandiendos & corradendos nummos, prætexto sacro bello, quod semper adornaretur, gereretur nunquam. Legationem tunc Pontificiam obibat Caietanus Cardinalis apud Germanos, quibus & hanc eximere formidinem conabatur; sanctissimè contestatus hoc veluti depositum fore sacrum, à Germania non asportandum, donec initium fieret belli: hæc Germanici militis stipendia fore; Maximilianum Imperatorem totius expeditionis auspicem & ducem futurum; denique nulli propiores jam imminere Turcos, quàm Germaniæ. Harum rationum pondere obrui non potuit Germanorum contumacia, inanibus suspicionibus occupatorum. Cæterarum Nationum concidere animi exemplo Germaniæ; cui conspirare cum aliis Regnis cum abnuisset, mox totum onus incubuit Turcici belli. Anno 1522. petiit Carolus V. Imperator ab Adriano VI. Annatas Prælaturarum, ut quæ olim Pontificibus concessæ non fuissent, nisi ad depellendos Christianæ religionis hostes, nunc verò ii à Germaniæ cervicibus essent depellendi. Petiit & pensiones quæ Romanis Prælatis solvebantur, ex Germanicis Beneficiis. Denique Beneficiorum omnium decimas postulavit. Nihil horum Pontifex concessit, unde nec Carolo curæ fuit Hungariæ opem ferre, in quam Turcicæ se copiæ infunderent. Anno 1527. cum Sigismundus Poloniæ Rex impetrasset solutionem quandam extraordinariam ex omnibus Polonorum bonis, Clerici de quorum immunitate delibatum nihil unquam fuerat, ipsimet hic voluere eidem sese oneri subesse. *Permiserunt etiam non gravatim bona sua Ecclesiastica hactenus semper libera, cùm his quæ ad defensionem obligata sunt, in præsenti taxari.* Erat sanè Clero tunc Polono persuasissimum ita corrasas Ecclesiæ opes, & necessitatis Ecclesiæ impendi, & ad sæculares non deflecti expensas.

Rainal. an. 1518. n. 95.

Raynald. n. 56.

Statuta Polonica. pag. 485.

XIII. Non facilè quis sibi persoaserit, his in Clerum exactionibus abstinuisse Franciscum I. Regem, aut & Henricum II. tam diuturnis & difficillimis bellis implicatos. Leo X. anno 1516. Francisco I. concessit Decimam Cleri Gallicani redituum ad annum dumtaxat unum, Turcico bello infumendam. Cùm anno 1598. conquerebatur Clerus Gallicanus de decimis, quas ab annis octoginta Ecclesiæ persolvebat, earum referebat initia ad Franciscum I. Concilium Bituricense anni 1528. eidem Regi concessit quatuor decimas, ad filiorum redemptionem, qui obsides in Hispania retinebantur. Sed cùm serpsisset virulentia novellæ hæreseos in nonnullos eorum, qui Comitiis Aurelianensibus interfuerant anno 1560. tanta ibi alienatio erupit animorum à Clero, ut abigendæ huic procellæ necesse fuerit, quatuor decimas singulis annis solvendas promitti per sexennium.

Memoires du Clergé. To. 4. p. 904. Spond. ann. 1581. n. 15.

Ita quidem Spondanus, sed à verisimili non abhorret verba ab eo fieri de famoso Contractu Pisciacensi, cui inde nomen quod initus sit, cùm Colloquium haberetur Pisciacense, quo eodem loco tum convenerant Comitia Cleri Gallicani. Initus est Contractus apud sanctum Germanum in Laia, inter Regem & delegatos Conventus Cleri Gallicani apud Pisciacum habiti anno 1561. Eo Contractu Delegati tum suo, tum Conventus Cleri nomine, cujus se Procuratores esse præ se ferebant, spoponderunt, exigere à Clero per annos sex, hoc est, ab anno 1561. ad annum 1567. sexies centum millia librarum quotannis, quæ impenderentur redimendo Regio Domanio, Civitati Parisiensi oppignerato: ea domania Regi restituere omni onere absoluta & libera, intra decennium post illos sex annos elapsos; interim verò exolvere annuos reditus, quibus hæc interim domania sunt obnoxia. Ipsismet ex verbis hujus contractus perspicuè patet, extraordinarium id fuisse subsidium, & donum gratuitum. Anno 1567. Delegati Comitiorum Generalium Cleri novum inire Contractum cum Civitate eadem Parisiensi, quo spopondit Clerus quotannis solvere sexcenta triginta millia librarum, ad extricandum Regium domanium, pro pari summa oppigneratum. Anno 1579. & 1580. Clerus Gallicanus apud Melodunum congregatus, Contractum illum ejuravit & nonnullos alios, quibus Civitas Parisiensis sperabat in ære suo esse Clerum Gallicanum, ad mille ducenta duo millia librarum annui reditus, ejus nempe rationis, ubi duodecim denariorum sors annuum parit denarium unum. Ex adverso contendebat Melodunensis Conventus, nec legitima potestate instructos fuisse, qui contraxerant Cleri nomine, nec Clerum unquam assensum esse. Et Regi tamen subsidii aliquantuli conferendi cupidissimus, assensus est imponi Ecclesiis mille trecenta millia librarum quotannis per annos sex tantùm, ad exolutionem redituum quorundam in Clerum assignatorum, atque aliis clausulis Contractus cum Rege initi satisfieret. Anno 1586. cum sex illi anni Contractus Melodunensis elapsi essent, Clero placuit eandem iterari exactionem iisdem de causis ad annos decem. Comitia Cleri exinde habita quolibet decennio hactenus eundem Contractum innovaverunt, exceptis summulis quibusdam redemptis & extinctis in Cleri compendium, ex illis mille trecentis millibus librarum. Contractus hic quolibet decennio innovandus, Decimarum contractus appellitatur, quòd Decimarum impositione colligatur illa pecuniæ vis ingens, quæ exolvitur in eos reditus annuos, quibus obligata est civitas Parisiensis. Inde est etiam quod Contractus dicitur Redituum civitatis Parisiensis.

Memoires du Clergé To. 4. pag. 587. 628.

XIV. Cùm Decimarum iste Contractus Pisciacensi initiatus, & Melodunensi, ut hoc non conferebantur nisi extraordinaria subsidia, & dona gratuita: ita & ille exinde perpetuatus ejusdem conditionis & ordinis erat. Et nihilo tamen minus cum consuetudinis diuturnitas effecisset, ut quæ extraordinaria fuerant, ea jam ordinaria essent subsidia; & quæ ordinaria evaserant, jam non essent gratuita & libera: quanquam reapse gratuita semper & libera sint; Hinc rursus cœptum est alia Regibus conferri dona, quæ usitatissimè Gratuita appellitantur: cujusmodi ut suppeditarentur, in causa sæpissimè fuere insectandæ, aut propulsandæ Calvinianorum reliquiæ. Jam inde ab anno 1585. decies centena aureorum millia ad Hugonotici belli expensas subministravit Clerus. Primum illud fuit Donum gratuitum à Decimis segregatum. Utque sub Philippo Augusto præscriptæ & solutæ sunt primum decimæ ad Sarracenos Palæstina ejiciendos; & belli ejus ea fuit diuturnitas, ut frequentissimæ fuerint decimarum exactiones: atque ut decimæ primum in bella sacra coactæ, aliis postea causis expressæ sunt cum religione conjunctissimis, denique & subalienis. Ita & Donum gratuitum primò ad comprimendos Calvinianos concessum est, eaque bella tam crebra, vel tam diuturna fuere, ut donum istud jam consuetudine ipsa confirmaretur; denique ad alia quoque idem & expetitum, & indultum est, quæ ad Ecclesiæ tuitionem spectant; & ita demum ad Regni solius defensionem, cui salus Ecclesiæ illigata est.

Ibidem. Pag. 615. 619. 635. 642.

Anno 1621. in Conventu Cleri Burdigalensi concessum est extraordinarium subsidium ad protestantium comprimendos furores. Anno 1625. Conventus Cleri apud Lutetiam dono alio Regi affuit ad expensas obsidionis Rupellæ. Anno 1627. Urbanus VIII. per litteras Clerum cohortatus est, ut decies centena aureorum millia in arcam conferrent Regiam ad sumptus belli adversùs hæreticos flagrantis, cùm tantis expensis pares non essent soli laici, & sponderet Rex non alium in usum eas detorquendas. *Quia ad hoc facultates laicorum minimè suppetunt.* Anno 1628. Conventus Cleri apud Fonteneum Comitis in Pictonibus congregatus, mandato assensus est Apostolico, & aurum illud Regi suffecit. Conventus Cleri apud Lutetiam anno 1636. propter bella ab hostibus Regni ingruentia extraordinarium annuit subsidium, trecentorum millium librarum annui reditus. Anno 1641. in Conventu Cleri apud Meduntam concessi sunt milliones quinque & quingenta millia librarum, ut extraordinarium subsidium, quo redimeretur amortizationis jus, quòd alias Clero indixissent Præfecti Ærarii Regii. Anno 1646. in Conventu Cleri apud Parisios quatuor librarū milliones oblati sunt Regi ad impendia bellorum, quibus obnoxia fuere Regni ejus ipsa primordia. Anno 1657. milliones duos & septingenta librarum millia conferri placuit, ad levamen Regni bellorum diuturnitate exhausti. Anno 1661. duo milliones librarum Regi oblati, velut ad nuptias ejus dono aliquo colendas, & ad urgentes regni necessitates. De aliis Conventibus Cleri posterioribus, adibit Lector Monumenta ipsa & Acta Cleri Gallicani.

Ibidem. pag. 675. 657. 705. 714. 957.

XV. Illa verò ejicietur animo admiratio, sacrorum redituum in belli adversùs hæreticos expensas

collatorum: ubi quis rescierit eadem de causa concessum esse à summis Pontificibus, & Regi, & Clero, ut ipsos Ecclesiæ fundos alienarent. Anno 1564. Pius IV. solenni diplomate confirmavit & ratam habuit alienationem bonorum Ecclesiæ eam, quæ facta fuerat anno 1563. sola Regis authoritate. Anno 1568. concessum est Clero a Pio V. ut alienare posset fundos annui reditûs centum quinquaginta millium librarum, ut Carolo IX. subsidio esset Ecclesia adversùs gravissimas Regni necessitates. Anno 1574. Gregorius XIII. distrahi concessit fundos pretii millionem librarum æquantis, ut Regi, Regno & Ecclesiæ adversùs communes hostes succurreretur. Anno 1576. concessit idem Pontifex tantum agrorum distrahi, quantum quinquaginta millia nummorum annui reditûs conficeret. In Acta publica relatum est à Senatu Parisiensi ad diploma Pontificium, minimè probata ea clausula, *invitis Clericis*. Anno 1586. Henrico III. annuit Sixtus V. ut ad sumptus belli Hugonotici, alienarentur centum philippæorum millia annui reditûs. Cùm eo ipso jam anno Clerus Regi contulisset unum amplius auri millionem; cùmque eo diplomate præterea eidem tribuerentur duo milliones, & quadraginta millia philippæorum: suspicatus est Clerus subreptum fuisse Pontifici; certè de consensu Cleri verbum fiebat nullum. Intercessit ergo, ne ea Bulla in Tabulas publicas referretur, querelasque suas ad Parlamentum & ad Regem detulit. Anno 1587. eam Bullam Rex caducam & irritam haberi passus est, persolutis sibi à Clero centum millibus philippæorum. Anno 1577. dum Comitia Regni Blesis celebrarentur, obnuntiavit Clerus ibi coactus his alienationibus, & oneribus aliis, quibus ferendis jam impar esset; eique obnuntiationi subscripsit Conventus Meloduensis anni 1579. Hæc carptim delibanda visa sunt ex Cleri monumentis, tristissimorum temporum luctuosa remedia, quæ nec silere, nec sine gemitu referre fas est.

Ibid. p. 741. 745. 710 717. 775 776. 811. 813.

XVI. Huic jam dissertationi de exactionibus in Clerum, & de Decimis ad bella sacra persolutis, ad Imperii Constantinopolitani recuperationem, ad utriusque Ecclesiæ unitatem restituendam, ad Albigenses comprimendos, ad amoliendos Turcos, ad Calviniana bella, ad Ecclesiæ denique & Regni tuitionem, modum finemque ponet Vuillelmus Parisiensis Episcopus. Fas esse censet ille donis affici Reges, Principes, alios quosvis, qui Ecclesias extruxerunt, dotaverunt, locupletaverunt, dum ne quo gravi damno ipsæ atterantur Ecclesiæ. Id enim memoris animi, & pietatis officium esse, cujus nos ipsa natura admoneat; his reciprocis Ecclesiæ in Laïcos donis, horum pietatem, benevolentiam, largitatem magis magisque inflammescere, quæ aliàs extingueretur; denique vel ipsa quæ à Cœnobiis proficiscuntur dona, seminis instar esse, ex quo plurima inde seges efflorescat. *De his quæ Regibus & Principibus dantur, Patronis Ecclesiarum & fundatoribus, & donatoribus & ditatoribus, dicimus, quia licet. Dummodo ex ejusmodi donationibus non lædantur enormiter Ecclesiæ. Hi sunt usus pietatis, quoniam ex virtute gratitudinis, etiam jure naturali debentur hujusmodi hominibus. Aliàs etiam impii sunt, quia gratia eorum qui ex pietate talia donaverunt, quodammodo conservatur in eis & devotio nutritur, quæ per contrarium extingueretur. Donationes verò quæ fiunt aliis personis à Monasteriis, si ea intentione fiant, quia præsumuntur utiles Ecclesiis vel Monasteriis, magis seminationes sunt, quàm donationes, sicut & quidam de Ordine Cisterciensi nobis quandoque respondit.*

De Morib. c. 9.

Habet & Joannes Gersonius, quæ non minùs appositè hic attexantur. Pauperum esse res Ecclesiæ cæteras, Clericorum modesto sumptu antè decerpto; à Bernardo & Hieronymo sacrilegii & furti reos agi eos, qui his superfluis pauperes fraudant; ab hac Clericorum in pauperes avaritia & inhumanitate promanasse exactiones, quibus jamdiu à laïcis fatigantur; nec enim tributis & vectigalibus jam subesse posse, quæ in cæleste ærarium manus pauperum transtulere. Ita ille in Sermone ad Concilium Provinciæ Remensis anno 1408. *Fiat ulterior provisio, ne pauperibus sua bona auferantur, vel detineantur. Hæc sunt ea bona, quæ viris Ecclesiasticis supersunt, ultra simplicem victum & vestitum juxta decentiam sui status in Ecclesia Republica. Notissima est hoc loco, sed durissima Bernardi atque Hieronymi sententia, qui retentionem hujusmodi, vel luxuriosam profusionem, non dubitaverunt sacrilegium, imò omni sacrilegio & deprædatione damnabiliorem appellare. Videant Ecclesiastici, ne fortè ab hoc justo Dei judicio proveniant rapinæ eis, & conculcationes indignæ, & jurisdictionum suarum usurpationes. Quia quandoque quod non habet Christus, tollit fiscus.*

Sua Hospitalariis intacta fuit immunitas, sua & Cisterciensibus, & Carthusianis, aliisque Congregationibus Religiosis, quandiu illibata illis constitit primigenia pietatis forma, paupertatis amor, frugalitas, superfluorum omnium in pauperes larga distributio. In ea ergo versabatur Gersonius sententia, æquè & Beneficiarios omnes sua immunitate potituros semper fuisse, si primævæ paupertatis & parcimoniæ retinentiores fuissent; si dispensatores se, non dominos gessissent rerum Ecclesiæ; si necessario contenti victu, cultuque, reliqua in pauperes effudissent. At ubi patrimonii pauperum dispensatores cum sæculi Magnatibus de luxu, de deliciis, de pompa certarunt; tum volente Numine factum est, ut sacris opibus ita profanatis nihilo plus parceretur, quàm prophanis.

XVII. De Pragmatica sancti Ludovici & hoc silui capite, & superiori, quòd propositæ hic mihi non fuerint nisi exactiones in Clerum Principibus solvendæ. Immunitas enim & bonorum Ecclesiæ, & Clericorum non ferè, nisi ad Principes sæculares refertur. Si quid Romanis Pontificibus persolutum est, id ad secundum potiùs & sequentem librum seponendum esset, quo distributionem expendemus canonicam bonorum Ecclesiæ, ubi & Episcoporum & Papæ utique ratio habita est, ad necessarios sumptus ab eis faciendos. Actum est & hoc alicubi capite de decimis permissione & authoritate Pontificum collectis, sed non ad Pontificium usus illæ destinabantur. Principibus temporalibus eæ cedebant, curam in se recipientibus, vel recuperandæ Orientalis Ecclesiæ, vel retinendæ, abigendorum, vel opprimendorum Turcorum, novellarum hæresum in ipso sui exortu præfocandarum.

Adde & viris quibusdam doctis visam esse fidem hujus B. Ludovici Pragmaticæ, non satis firmis niti fundamentis. Res ejus gestas litteris consignarunt Historici complures, altissimum apud eos omnes silentium de hac Pragmatica. Adde rursus si quæ fuerunt eo regnante Romanorum Pontificum in Ecclesiam Gallicanam exactiones, eam pecuniam in manus venisse sanctissimi Regis ad sacras ejus expeditiones: ut procul sit à veri etiam specie, iniquo illum animo eas tulisse. Quin & propiùs à vero

abest, sollicitatos non semel à S. Ludovico fuisse Pontifices, ut id genus exactionibus assentirentur; unde & in Pontificem tunc & in Regem tam crebra Cleri murmura.

Addam & quod habet Chronicum vetus Neustriæ à summo viro Duchesnio publicatum, cùm anno 1254. flagitasset B. Ludovicus à Papa novam decimam in Clerum ad sacram militiam, Procuratores Ecclesiarum Galliæ Cathedralium Lutetiæ congregatos, Pontificem per litteras certiorem fecisse, quas in angustias detrusa esset Ecclesia Gallicana his decimis, duodecimis, centesimis, aliisque oneribus: *Novit vestra sanctissima Paternitas, & in fines orbis terræ credimus exivisse, quantis perturbationibus & pressuris universalis Ecclesia, potissimè Gallicana sit turbata, nunc decimam, nunc duodecimam præstando, nunc centesimam, nunc multarum aliarum exactionum gravamina sustinendo.* Ab uno Pontifice spem sibi affulgere aliquam pristinæ libertatis testificantur: *In quibus nisi à Sede Apostolica plenam possit assequi libertatem, pestis ista latissimè se diffundet.* Postremæ infelicitatem expeditionis sacræ ex eo profectam esse, quòd decimarum & duodecimarum extorsionibus per annos duodecim, & exhaustæ essent Ecclesiæ, & dehonestatæ. *Unde spoliati sunt veri Hebræi, ditati Ægyptii, & Israel anathemate pollutus, coram hostibus licèt inimicis Crucis stare non potuit? Quia anathema decimæ & duodecimæ per duodecim annos inventum erat medio sui.* Occupatus Pontifex precibus & Epistolis Regis, duriùs habuit Procuratores Capitulorum, decimasque concessit ad tres annos, gravibus pœnis in contumaces sæviturus. Ubi res ita comparatæ erant, locus haud sanè erat Pragmaticæ istiusmodi. Adde quod ne iis quidem temporibus mentio ejus facta est, quibus ea opportunissima fuisset. Grassante schismate Avenionensi, sub Carolo VI. Rege, quando sublatæ sunt omnes Romanæ Curiæ exactiones, nusquam ullum hujus Pragmaticæ vestigium. Ne tùm quidem commemorata est, ad exempli authoritatem, ubi sub Carolo VII. Pragmatica Sanctio concinnata est. Ejus primùm, ut apparet, meminere delegati Senatûs Parisiensis in commonitorio suo ad Ludovicum XI. ut suprà declaratum est.

Script. Norman pag. 502.

CAPUT XLIV. *P. 4. l. 3. c. 25.*

De Immunitate Clericorum, & bonorum Cleri in Hispania & in Oriente, post annum Christi millesimum.

I. Initia Tertiarum & Decimarum è rebus Ecclesiæ persolutarum in Hispania, invadentibus Regibus, vel à Sede Apostolica impetrantibus. Sacra bella in Hispania perpetua, ad ejiciendos Mauros, qui Ecclesias & Provincias nostras invaserant.

II. Quàm inexorabilis necessitas expresserit has expeditiones sacras Orientis & Occidentis.

III. Rursus Tertia & Decima concessa adversùs Sarracenos Hispaniæ & circumjacentium Insularum.

IV. V. Varia voces barbaræ in Hispania Tertiarum.

VI. Aliæ exactiones in Hispania.

VII. Exactiones in Clerum Orientalem.

I. Cum in potestatem Sarracenorum Africæ venisset Hispania, suo sibi ipsa in sinu alenda habuit sacra bella post annum Christi septingentesimum perpetua, sumptu Cleri sui partis innumerabilibus victoriis, quibus Ecclesiæ & Regno libertas redintegrata tandem pristina est. Ita necesse fuit sejunctim hic de ea agi, ut quæ ad Orientalia Christianorum bella nec militem unquam ferè, nec pecuniam contulerit; suis ipsa satis superque bellis districta, nec materiam laudum ac triumphorum extra suos fines aucupata. Ideo & singulares hic viguere exactiones in Clerum, alibi prorsus inauditæ.

Id genus fuere Tertiæ, quæ primùm exigi cœptæ sunt sub Castellæ Rege Henrico adhuc impubere, qui anno 1214. in Alfonsi patris sedem successerat. Alvares Comes, cui & minoris Regis institutio concredita fuerat, & administratio Regni, non satis firma, nec decora posuit suæ dominationis fundamenta. Magnates deprimere, exugere pecuniosos, expilare & atterere Ecclesias, fisco Regio vendicare tertiam illam decimarum sacrarum partem, quæ reparandis Ecclesiis canonicis institutis fuerat dicata. *Cœpit exterminia procurare, magnos humiliare, & vulgi divites exhaurire, Religiones & Ecclesias ancillare, & decimarum tertias, quæ ad Ecclesiarum Fabricas pertinebant, cœpit similiter infiscare.* A Roderico Decano Ecclesiæ Toletanæ, & tum Vicario generali Archiepiscopi Toletani, excussum est excommunicationis jaculum in caput novi Ministri, quo consternatus restituit prædam hanc omnem, juramentoque se obligavit, nihil ejusmodi se posthac moliturum. Denique Rex ipse totum quidquid id erat juris Tertiarum ejuravit in perpetuum. Hæc prolixè narrat Rodericus Archiepiscopus Toletanus, ex quo exscribenda hîc sunt verba ipsa Regiæ Epistolæ. *Notum sit omnibus, quod ego Henricus Dei gratia Rex Castellæ & Toleti, considerans me peccare graviter in accipiendis tertiis Ecclesiarum in meis usibus expendendis, salubri consilio ductus promitto Deo & B. Mariæ ejus genitrici, & sanctæ Ecclesiæ, quod nunquam eas de cætero accipiam, neque violentiam super eis inferam Ecclesiis, nec super his sustinebo eis injuriam inferri.* L. 9. c. 1.

Author est Mariana Sancio Arragoniæ olim Regi à Gregorio VII. Papa concessum fuisse, ut res & terras Ecclesiæ, quas à Maurorum potestate subduceret, in potestate ipse sua haberet, aut pro arbitrio suo ea conferret. *Data ante aliquot annos à Gregorio VII. Pontifice Romano facultas, decimas & vectigalia templorum, quæ extructa denuo, aut Mauris erepta essent, pro arbitratu permutandi, invertendi, attribuendive quibus mallet.* Verè pro libitu suo usus est & abusus Rescripto Pontificio Sancius; sed puduit illum tandem aliquando, pœnituitque suæ perversitatis: itaque Ecclesiæ res omnes in integrum restituit. Irascitur non immeritò Mariana compluribus Principibus, qui Sancii rapinas imitantur, nec inducunt unquam in animum, ut & pœnitentiam imitentur. L. 10. c. 7.

Subjicit idem rursus anno 1102. ab Urbano II. concessum fuisse Petro Arragonum Regi, ut decimas caperet & proventus Ecclesiarum, quas Mauris eriperet, aut de novo excitaret, dum ne Cathedrales eæ essent. Quod & in successores propagandum erat privilegium. *Petro sub initia belli sacri posterisque Regibus atque Regni Proceribus Urbanus Pontifex Magnus concessit, ut templorum quæ denuo extracta essent, decimas & reditus ipsi perciperent, exceptis tantùm iis quæ Episcoporum sedes erant. Tanta erat cupiditas impiæ gentis extirpandæ, at quid incommodi ea indulgentia allatura esset in posterum, non satis considerare videntur.*

Anno 1236. Ferdinandus Castellæ & Legionis Rex Corduba opulenta cum primis & præpotente civitate subacta, à Pontifice elicuit diploma, quo Raynald. n. 60.

finebatur exigere in Ecclesias Regni sui viginti millia aureorum nummorum, quo Mauros ejicere, Ecclesiæ eorum pergeret camere servituti. Archiepiscopo Toletano, & Episcopis Burgensi, atque Uxamensi mandavit Gregorius IX. ut eam ipsi pecuniam colligerent, & Regi suppeditarent. Anno 1274. Gregorius X. in Concilio Lugdunensi II. decimas quidem Clero Occidentali in sex annos indixit ad Orientales restaurandas expeditiones; at Alfonso Castellæ Regi annuit, ut eas sexennii decimas ex Regno suo collectas in Sarracenos expenderet, dum suas in imperium spes abjiceret, concederetque Rodolpho Hasburgensi, qui jam apud Aquisgranum Imperii infulis solemniter inauguratus fuerat. *Sibi ab Imperii negotio desistenti decimam omnium Ecclesiasticorum redituum suorum regnorum & terrarum, usque ad sex annos, sicut ad Terræ sanctæ subsidium, in præsenti sacro Concilio est concessa, gratiosè concedere cogitamus, &c.*
Idem n. 49.

Alfonsum refert Mariana post solutum Lugdunense Concilium Pontificem Lugduni adiisse, & cum sibi ipse, suoque in Imperium juri deesse videretur, re infecta in Hispaniam retro flexisse vestigia, & Imperatorio se venditasse nomine, donec Archiepiscopus Hispalensis Pontificis Romani authoritate munitus, ostenso censurarum sacrarum mucrone, persuasit tandem, ut abjecta vani & vacui nominis umbra, mallet ad aliquot annos jure frui decimarum in suas Ecclesias, hoc est interprete Mariana, ea decimarum parte tertia, quæ ad sarta tecta Ecclesiarum à priscis Conciliis fuerat segregata. *Decumæ tamen Ecclesiarum in sumptus belli Maurici concessa sunt. Tertias vulgo decimas: nimirum decumarum tertia, quam in templorum fabricationes & sarta tecta consumere moris erat, datum ut regium in fiscum inferretur, lege non in omne tunc tempus lata, ut arbitror, sed annorum numero definita.* Hoc initio affirmat ille cœpisse Castellæ Reges sacras Ecclesiæ opes delibare. *Hoc initium Castellæ Regibus sacros templorum reditus decerpendi.* At suprà relatis ipsius Gregorii Papæ verbis interpretatio sincerior continetur, quàm quæ à Mariana excogitata est, concessionis Regi factæ. Nec enim tertia decimarum, sed decima tantum una annua à Gregorio concessa Alfonso est ad sex annos, convenienter Decreto Concilii Lugdunensis II. Anno 1276. Gregorio X. successit Innocentius V. à quo confirmata est concessio decimarum Castellæ Regi à Prædecessore facta; delegati sunt & ab eo Episcopi, ut nequid ea us defraudaretur, facta etiam potestate censuras evibrandi. Ita statuebant hi Pontifices, his suis decretis nihil detogari Decretis Concilii Lugdunensis, eas decimas indicentis, ad expugnandos in Oriente Sarracenos. Orientales enim in Hispania ipsa Sarraceni debellabantur, cùm inde in Palæstinam frequentes auxiliares Maurorum copiæ influerent. Vide ut de his perscriberet Innocentius V. ad Episcopum Ovetanum. *Diligenter attendens, quod Sarracenorum impugnatio ipsarum partium cedit in favorem non modicum & grande subsidium Terræ sanctæ; cum à Sarracenis eisdem magnum soleat Babylonicis persecutoribus Terræ ipsius infestis, suffugium exhiberi.*
L. 13. c. ult.
Rainald. n. 19.

II. Vel hinc revinci possunt, quibus necdum satis explorata videtur necessitas sacrarum hujusmodi omnium in Orientem expeditionum, atque adeo & exactionum ad earum sumptus. Plurimum in eo momenti est, quod paucissimi tamen seriò perpendunt, in conjunctione scilicet & confœderatione Sarracenorum cum Africanis, cum Babylonicis, cum Orientalibus. Complectebatur enim reapse Monarchia Sarracenica Africam, Asiam, & permagnam Europæ partem; latius in dies per Asiam propagabatur, Europæ finibus semper propior, ex Africa in Hispaniam novas subinde copias trajiciebat, ut in universam aliquando Europam caundaret. Octingentis propemodum annis in Hispania laboratum, certatumque est, ut inde Mauri funditus ejicerentur. Mirum est potuisse unam gentem in suo ipsius gremio incubantes arcere ac profligare: nec potuisse quidquid est Christiani nominis in Oriente eos cohibere, ne in Europam se infunderent. Non uno stimulabamur desiderio recuperandæ Hierosolymæ, dum in hæc sacra bella fervebamus. Sed ut procul summoverentur hostes infestissimi Christianæ fidei & Reipublicæ. Non sola illos excludere Palæstina moliebamur, sed Asia Minore, Thracia, Imperio Constantinopolitano, Græcia & Hungaria. Ex eventu enim patuit, his omnibus Provinciis illam jam tum incubuisse perniciem, longè quidem tum adhuc perstrepentem, sed in dies singulos propius adventantem. Ad id sacræ decimæ, ad id sacri belli classicum. Concilia, Pontifices, Reges, Principes & viri sanctissimi, Ludovicus, Bernardus, præsagio quodam & spiritu cœlesti animati, id volebant, id urgebant, ut acerrimi Christianæ Ecclesiæ hostes in suis ipsorum Imperii finibus vincerentur: non nescii, si nostras in Provincias penetrarent, extremam erupturam in regna Christiani nominis & in Ecclesias calamitatem. Nemo tam excors est, ut neget & expeditiones sacras, & Cleri decimas pernecessarias fuisse, ad Hispanicis oris extrudendos Sarracenos. Atqui planum est peræquè & justas fuisse, & necessarias, ut occuparentur ante Sarraceni, quam ut Hispaniam, ita & alia Occidentis regna involarent. Unum illud interest, quod in Hispania propius nobis in oculos incurrebat periculum, ejusque Regibus satis erat visum ad hostes paulatim arcendos; at Sarracenorum in Asia incrementa procul audita, minùs movebant animos, minùs terrebant; nec ullus erat Princeps unus, qui & ex officio proprio, & pro potestate rem gereret, pecunias à Pontificibus & Conciliis indictas colligeret, manus conferret. Minùs afficiunt, quæ procul, quam quæ propè geruntur; minùs movet publica res, quàm privata; undique nunc instat hostis Christiani nominis, ad muros, ad portas furit: ut fateri tandem cogamur, consultissimè Majores nostros voluisse eos ab extremis etiam illos finibus arcere.

III. Repetenda jam nobis Hispania est, ubi anno 1277. Rex Arragonum tribus sibi exoravit decimas in Concilio Lugdunensi decretas, ut Regni sui Sarracenos deleret. Anno 1279. Nicolaus III. Nuncium in Hispanias ablegavit, qui Regem Castellæ ab obruendis Ecclesiæ libertatibus avocaret, & ne jam amplius sineret publicis oneribus ac vectigalibus subjici eos agros, qui antequam Ecclesiæ fisco, sive donatione, sive emptione accederent, iis erant immunes. *Si Ecclesia vel Religiosi acquirunt per donationem, possessionem, vel alio justo titulo vassallos aut possessiones exemptas ab omni fisco & regalibus, postquam transeunt ad dominium Ecclesiæ vel Religiosorum, Rex facit possessiones & vassallos ipsos sibi censuales & tributarios.* Anno 1300. concessit Bonifacius VIII. Jacobo Regi Arragonum decimas Cleri in tres annos, quo Friderico bellum inferret, qui Siciliam invito Pontifice, cujus id erat Beneficium, invaserat. Anno 1304. Benedictus XI. Sardiniam
Rainald n. 7.
Idem. n. 16.
Idem. n. 19. 20.

diniam & Corsicam Insulas Regi Aragonum subjugandas permisit, & in ejus belli sumptus trium annorum sacras decimas ei indulsit. Anno 1305. Clemens V. Jacobo Insularum Balearidum Regi decimas redituum Cleri in quinquennium dedit, ut Sarracenos undique incursantes summoveret. Perinde erat & de Sardinia, Corsicaque, quas Reges Arragoniæ clientelari jure, hominio & fidei sacramento præstito, à sede Apostolica obtinuerant. Anno 1306. consignata sunt à Clemente V. decreta Benedicti XI. additæque Regi decimæ ab biennium.
Idem. n. 11. Anno 1309. Arragoniæ & Castellæ Reges consociatis exercitibus, ad expugnandos Granatensis Regni Sarracenos castra moverunt. In id Pontifex idem
Mariana. sacras decimas ad triennium contulit. Anno 1330.
L. 15. c. 9. Castellæ, Lusitaniæ, Arragoniæ & Navarræ Reges, ad extrudendos Granatensi Imperio Mauros conjurati, decimas in suum quisque Clerum à Pontifi-
Rainald. ce flagitarunt ad decem annos sibi concedi. Ponti-
n. 44. fex, erat is Joannes XXII. ad biennium concessit, eorum pia consilia laudibus in cœlum extulit; at de Castellæ Rege peramanter conquestus est, qui petitionibus suis nullum poneret modum, nec meminisset ad hoc ipsum bellum non ita pridem permissam sibi fuisse à sede Apostolica decimam unam, & bessem ejus tertiæ, quæ ad sarta tecta Ecclesiarum segregari solet, idque ad annos quatuor permissum. *Cùm decimam Ecclesiasticorum redituum, præterquam militarium Ordinum, & duas partes tertiæ decimarum reservari solitæ pro Ecclesiarum fabricis, tibi usque ad quadriennium concedendas duximus, in subsidium negotii memorati.*

Ita cùm Hispania bellis flagraret sacris pene perpetuis, perpetuæ quodammodo erant & decimarum sacrarum solutiones; & Castellæ Regibus jam concedi incipiebant tertiæ, vel tertiarum tertiæ,
Rainald. a. restaurandis Ecclesiis dicatæ. Anno 1331. ab eodem
19. Joanne XXII. Castellæ Regi decimæ in quadriennium permissæ sunt, ad Granatenses Mauros terra marique oppugnandos; concessæ sunt & tertiarum
L. 57. c. 11. tertiæ duæ. Anno 1367. concessum perhibet Mariana ab Urbano V. Regi Castellæ, ut tertiæ decimarum, quæ hactenus Cameræ Apostolicæ inferebantur, Regio posthac addicerentur fisco, ad Sarracenici belli impendia. *Ut tertiam decimarum, quæ Romanis Pontificibus obvenire solita erat, Sacerdotiis Castella, deinde esset Regibus belli sacri subsidium Mau-*
Hisp. ill. *ris extirpandis.* Anno 1377. Tarraconensis Provin-
To. 1. pag. ciæ Concilium Barcinone congregatum, deliberasse
184. 248. fertur de pecuniario subsidio, Regi Arragonum conferendo. Anno 1385. ad celebrationem anni quinquagesimi Regni sui petiit Rex sumptu Cleri aliquo se juvari. Anno 1421. Martinus V. Joanni Regi Castellæ ejusque successoribus indulsit tertiam decimarum reparandis templis olim destinatam, ad expensas belli Mauris Granatensibus inferendi, tandiu solvendam, quandiu ei bello strenuè incum-
Rainald. n. beretur, nec aliò ea pecunia converteretur. *Præfa-*
17 *tas portiones, sive tertias tibi pro te, & tuis hæredibus & successoribus pro fidei adversùs Infideles defensione & dilatatione, guerris & guerrarum causis durantibus, à te & eisdem successoribus hujusmodi defensionis & dilatationis bellis operam dantibus efficacem, petendas, exigendas ac recipiendas, ac ad præfatum duntaxat belli ac defensionis & dilatationis usum efficaciter convertendas & integraliter applicandas authoritate Apostolica assignamus, concedimus & ordinamus.*

IV. Ex his illud patet, 1. Tertias has restaurandis olim templis consecratas, à Regibus nunc usurpatas primo fuisse, mox restitutas. 2. Exinde nonnunquam ab Apostolica sede Regibus concessas fuisse, ad Mauricas expeditiones. 3. A Gregorio VII. & Urbano II. concessas his Regibus fuisse omnes prorsus decimas Ecclesiarum, quas conderent novas, vel jugo eximerent Sarracenorum. Marianæ quidem supra visum est, tanto ardore animi expetitam fuisse Maurorum ex Hispania ejectionem, ut minus pensi interim haberetur, quantum aliquando mali emersurum esset ex his decimarum concessionibus. Providè sanè & consultissimè Mariana, pro eo quo degebat ipse ævo, funditus tum exstirpatis ex Hispania Sarracenicæ dominationis reliquiis. At non ita consultum videri poterat horum duorum Pontificum ætate, hoc est, eo tempore, quo quadringentis jam annis obtrita jacebat Hispania pene universa sub Sarracenorum potestate, & quo ab ea eximendam illam aliquando esse, aut nulla, aut modica suberat spes. An non conducibilius erat Regibus Christianis eas condonari decimas Ecclesiarum non Episcopalium, quam ut Mauris cum Ecclesiis & fundis ipsis subesse sinerentur? An ea instrumenta subducenda Regibus erant recuperandarum Christiano nomini harum Ecclesiarum, meticulosa & incerta futuri provisione, fore ut post annos quadringentos, depulsis & contritis prorsus Mauris ægrè adducerentur Reges ad eas decimas Ecclesiis Parochialibus restituendas? Nonne ita vulgo persuasum est, à Concilio Lateranensi laïcis dimissas decimas infeodatas, etsi minus constaret, quod concessæ eis aliquando fuissent, aut quod ad Ecclesiæ utilitatem expensæ fuissent? 4. Regibus annuebantur tertiæ decimarum ad belli Maurici impendia, quòd ea esset horum bonorum conditio. Gerebantur enim Maurica bella ad Ecclesias captivitate absolvendas, & ad earum mox sarciendas labes. Mirum non est proventus reparandis sacros templis, iis expendi hostium potestati subducendis, & ita demum resarciendis. 5. Nec integræ plerumque tertiæ Regibus concedebantur, sed tertiarum tertiæ duæ. Ita residua erat tertia una tertiæ ad restaurationem templorum, quæ nostræ jam potestatis erant. 6. Cùmque non in ea semper bella Tertiæ istæ consumerentur, propter alias Regni necessitates, quibus à Mauricis bellis Reges abducebantur: earum placuit Pontificibus se per eas bellorum intercapedines custodes esse, sive ut eæ Regibus recalescente bello sacro refunderentur; sive ut in alios necessarios usus cederent, ubi plurimum Ecclesiæ discriminis immineret. 7. Ita segregatio illa tertiæ decimarum, aut duarum ejus tertiarum, usitatissima jam & ordinaria erat, quando eam Joannes Castellæ Rex addixit sibi pervicit conditionibus iis, quæ earum usum, si observatæ fuissent, Ecclesiæ compendiosissimum approbassent. Nimirum, ut nec ab ipso, nec ab ejus successoribus eæ expenderentur, nisi ad Maurici belli impensas, & per intervalla belli ne exigerentur quidem. Addiderat & Martinus V, cautionem aliam; ut vigesimo quoque anno ea tertiarum decima partim Ecclesiis Parochialibus, partim Cameræ Apostolicæ concederetur.

Anno 1475. Sixtus IV. Papa Castellæ Reges vi- Rainald. n.
dens belli Maurici & Granatensis curas animo suo 19. 20
penitus expunxisse jamdiu, easque decimarum tertias ad profanos usus dissipari, denique Parochiales Ecclesias collabi, quòd vigesimo quoque etiam anno eæ Tertiæ subtraherentur; Martini V. concessionem Castellæ & Legionis Regibus factam tertia-

tavit, jussitque eas tertias Ecclesiæ reddi, ita tamen ut earum semissis Cameræ Apostolicæ permitteretur, ad Turcici belli expensas. Nec multo interposito tempore Ferdinandus Arragonum Rex, uxore ducta Elizabetha Castellæ Regnorum hærede, & in unum conglomeratis iis Regnis, summa zeli, summa virium contentione cum Granatensibus Mauris bellum ingressus est. Quò viam illi muniret Innocentius VIII. anno 1486. Rescriptum concessit, quo censum exigere posset & vectigalia in omnem Arragonicam ditionem, citra Regni Comitiorum convocationem; quod ejus Regni moribus adversabatur. Impetratas ab eo apparet fuisse jure perpetuo

Rain. n. 55.

fruendas decimarum Tertias. Author est Covarruvias concessas etiam illi fuisse decimas Ecclesiarum Regni Granatensis, dum idonea dote Ecclesias instrueret. *Reges Catholici Ferdinandus & Elizabetha decimas Regni Granatensis obtinuerunt à Pontifice Maximo cum onere dotandi Ecclesias.* Relatæ sunt alicubi a Barbosa exactiones à Regibus Hispaniæ in Clerum factæ, annuentibus Pontificibus Pio IV. Pio V. Gregorio XIII. Pio V. & Urbano VIII. Consule, si vacat, Barbosam ipsum.

Covarruv. Pr. l. c. 35. n. 2. § Tertio quoties. Barbo. a De off. & pot. Par. L. 3. c. 23. Par. 3. n. 53. 54.

Rain. n. 108

Anno 1514. eodem privilegio Leo X. Emmanuëlem donavit Regem Portugalliæ, ut decimas & decimarum tertias acciperet, & si nervi essent belli, quod Africæ & Indiarum Orientalium Infidelibus jamdiu inferebat. Porro sacros hos reditus testatum facit Osorius, adeo non in sacras expeditiones depensos esse, ut in Aulæ & effæminatorum hominum delicias profusæ fuerint. *Sumptus sacra pecunia moderatos, & hominibus qui non militiæ sacræ nomen usurpant, sed pro Religione sanguinem profundunt, attributos, laudandos censeo. Tantam largitionem ex sacris vectigalibus in luxum multorum hominum, qui nunquam gladium strinxere, fieri minimè ferendum arbitror.* Nec ab eo tamen siletur, displicuisse Emmanuëli ipsi eam rei sacræ profanam dilapidationem; Decimas & decimarum Tertias ab eo Ecclesiis restitutas fuisse, ex quo justissimæ in eum laudes redundarunt, Clerus verò sua ipse sponte centum quinquaginta philippæorum millia in ejus ærarium intulit. Anno 1517. Madriti in Hispania coiit generalis Conventus Cleri, tumore nimirum prius in vulgum didito Pontificem ad sumptus belli Turcici decimam unam flagitaturum. Statuit verò tum Clerus, si quid ejusmodi Pontifex peteret, etiam atque etiam ei supplicandum, ne rei instaret, cùm in Conciliis decretum fuisset, ne quando eæ decimæ exigerentur, nisi postquam in Provincias Christianæ Reipublicæ hostes irrupissent. Anno 1522. petiit à Pontifice Carolus V. ut Annatæ Germaniæ Ecclesiæ sibi donarentur, ad eam adversùs Turcos & hæreticos muniendam. Abnuit tum quidem Pontifex. at anno 1523. concessit ei Adrianus VI. quartam partem proventuum sacrorum omnium Hispaniæ. Iniquissimo id tulit animo Clerus Hispaniarum, & non provocavit ille quidem, sed supplicavit Pontifici, rei notitia certa minùs tum informato, accuratiùs postea informando; at ab Archiepiscopo Granatensi, cui rei executio delegata fuerat, juxta formulas juris provocavit.

Spondan. n. 7.

Rain. n. 55.

Spondan. n. 9.

Hæc autem appellatio ab Archiepiscopo Granatensi Rescripti Apostolici executore, cujus copia nobis facta est, multa habet, quæ piaculare fuerit hic præteriri. Multis se Clerus Hispanicus tuetur rationibus, ne ei subesse assentiatur exactioni novæ quartæ partis suorum proventuum. 1. Quod in Concilio Constantiensi statutum sit, ne quid Pontifex exigat à Clero peculiaris cujuscumque Regni, nisi assentientibus ejus Prælatis, ex majori saltem parte. 2. Statum IV. charitativo subsidio accepto ab Hispaniarum Clero, Rescriptum concessisse, quo exinde omnibus decimarum, aliisque subduceretur exactionibus: eumque veluti solennem habendum esse Contractum inter Apostolicam Sedem & Clerum Hispaniarum. 3. Ab Ecclesiæ Regibus jamdiu accipi annuas decimarum tertias, ad perpetua quædam bella eis imminentia: eas certè impræsentiarum à Regnis Castellæ & Legionis percipi. *Cum ex Decimis & redditibus Ecclesiasticis regnorum Castellæ & Legionis Ecclesiis debitis & Clero, certam seu partem, quam vulgus Tertias appellat, ex concessione Apostolica Reges dictorum regnorum pro continuo bello contra Infideles singulis annis perceperint, prout Cæsarea & Majestas Regia Caroli Regis percipit de præsenti. Hæc subventio & subsidium sufficere deberet pro bello contra Turcas infideles, absque nova Quartæ impositione.* 4. Ab Equitibus S. Jacobi, Alcantaræ, Calatravæ, & S. Joannis Hierusolymitani, maximam partem obtineri Ecclesiasticorum Hispaniæ redituum, ad Infideles perpetua quadam bellorum contextione fatigandos. 5. Italiam discrimini propiorem una defungi decima; non ergo Hispaniæ procul semotæ & longè tutiori onus indicendum esse, quartæ partis solvendæ suorum redituum. 6. A Carolo V. avo Ferdinando Rege desponsum esse Clero Hispaniæ, non passuros omnino Reges eum novis subesse exactionibus, nisi conditionibus eo Contractu definitis. Ei Contractui jam tum Pontificis, postea etiam Caroli V. confirmationem accessisse.

Preuves des Libert. de l'Eg. Gall. L. 22. n. 29.

Addita est Concilio Mexicano anno 1585. erectio Ecclesiæ ipsius Mexicanæ, & designatio tunc facta & dignitatum ejus & proventuum. Ibi autem declaratur, 1. ejus Diœceseos decimas quadripartitum iri, unam partem mensæ Archiepiscopi, alteram Capitulo addicendam. 2. Regi Hispaniæ in duas illas quartas partes decimarum proprium & peculiare jus quidem suum fuisse, sed eò illum Archiepiscopo & Capitulo cessisse, ut tantò lætiùs & uberiùs eorum precibus & voce Deo commendaretur. *A quibus partibus, licèt ex commissione Apostolica & longævo temporis usu, moribus & consuetudine approbata, eadem Catholica Majestas tertiam partem, Tertias in Hispania vulgariter nuncupatas, habere & recipere integraliter consuevit, &c. Nos & Capitulum exemptos esse voluit.* 3. Ita præceptis duabus Archiepiscopi & Capituli partibus quartis, duas superesse, quæ in novem secandæ sint, quarum duæ addicuntur Regi Catholico, ut summo Ecclesiarum Patrono Fundatori & Defensori. *Reliqua verò duas quartas partes, iterum in novem dividendas partes decernimus, duas quarum eidem Majestati Serenissimæ in signum superioritatis & juris Patronatûs, ac ratione acquisitionis prædictæ terræ, futuris perpetuis temporibus percipiendas & levandas applicamus.*

Conc. Gen. To. 15. pag. 1338. 1339.

VI. Ex Cardinalis Ossati Epistolis accepimus, anno 1575. solutas Pontifici decimas fuisse ex omnibus Italiæ Provinciis & Principatibus, ad suppetias Imperatori ferendas adversùs Turcum; & Ducem Sabaudiæ operam dedisse, ut sibi eæ ascriberentur, quas iis ex ditionibus Nuntii Apostolici colligerent. Certior postea factus est ipse, quod ad Sabaudiæ Ducem attinebat, censum eum esse, quem Sixtus V. in Clerum ei suum concessisset, confirmasset Gregorius XIV. Monet alibi idem summus vir Epistola anno 1596. data, ad exoran-

Epist. 10. 81.

dum Pontificis assensum in aliquam ex Clericis exactionem, allegari posse eam concessionem, qua Pius IV. anno 1560. Reges Hispaniæ demeruisset, ut quotannis per quinquennium à Clero exigerent trecenta millia ducatorum, ea lege, ut quinquaginta triremes instruerent adversùs Turcos, quæ Cleri triremes dicerentur, nec nisi in Turcos educerentur, octoginta triremes unà adornarentur aliæ sumptibus Regni. Anno verò 1562. ab eodem Rege impetratum esse, ut quadringenta viginti millia ducatorum à Clero exigeret, quò triremes Cleri in posterum sexaginta essent. Non silet tamen Ossatus quid obficere possit, quod scilicet Rex Hispaniæ eam Pontificis concessionem non satis bona fide adhibuerit ad Ecclesiæ utilitatem, nihil magnopere adversùs Turcos molitus & annua tamen à Clero emungens quingenta aut sexcenta ducatorum millia. Nec omittendum quod idem subdit. *Aliis concessionibus Pontificum, hac anterioribus vel posterioribus, quotannis Regem Hispaniæ elicere à Clero suo tres milliones ducatorum auri, nec toto orbe Christiano Clerum esse ullum, gravioribus exactionibus depressum.*

VII. Supersedere possumus attingendis immunitatibus & Cleri, & rerum Cleri in Oriente, cùm Imperatorias Leges eò pertinentes suprà deprompserimus. Paucissima ergo hîc addemus. Anno 1057. Isaacus Comnenus Imperator Ecclesiam Constantinopolitanam priscæ reddidit libertati administrandæ rei suæ temporalis, extra Officialium Imperii interventionem. At non parum à se ipso defecit hic ipse Imperator, cùm bene multorum Cœnobiorum prædia invasit complurima, pauca dimittens & necessaria, quibus victitarent. Narrat hæc Curopalates, approbatque excisum esse, vel circumcisum Monachis, quo luxu diffluebant; & benemeriturum censet fuisse de Ecclesiis prorsus Imperatorem, si & hanc eis vitiorum sementem omnino abscidisset. Bona pauperum in delicias abligurire, nefas est à Monachis; à Principibus expilari, aliquanto atrocius flagitium est. Nihilo plus arduum, multò æquius autem fuisset ad meliorem frugem Monachos Clericosque ab Imperatore revocari, quàm spoliari, & nequitiam nequitia cumulari. Liguritori Monacho vel Clerico succedit pius & sobrius, ita res Ecclesiæ ad pauperum commodum, & ad naturam quasi suam redintegrantur. At ubi fisco Principis absorptæ sunt, & de rebus & de pauperibus conclamatum est. Subscripsit cœlum nostræ huic sententiæ, demerso in eas calamitates hoc Imperatore, quæ non ferè possent non cælesti harum rapinarum vindictæ imputari. Plusculum sapuisset Curopalates, si ita cum Ecclesiis sapuisset.

Nec minùs lugenda Alexis Comneni audacia, qui urgente necessitate sacra vasa & ornamenta Ecclesiarum in arcam suam devehi fecit. At cùm mox à Normannis copiæ ejus accisæ fuissent & deletæ, etsi serò, sensit tamen quo ex fonte hæc in eum manasset calamitas, errorem suum publicata Bulla aurea confessus est anno 1082. eaque vetuit, ne posthac quacumque necessitate ejusmodi aliquid

Baron. n. 13. tentaretur. *Ne quis posthac sacra temerè contrectes, etiamsi Cadmea necessitas urgeat.* Anno 1148. Manuël

Ibid. n 41. Comnenus Imperator aurea Bulla similiter recantavit, quidquid à se priùs factitatum fuerat adversùs Ecclesias & Abbatias, cùm penè innovata Nicephori Phocæ audacia eas vetuerat fundos vel comparare novos, vel possidere. Anno 1412. Calojoannes Imperator Constantinopolitanus Turcarum vicinitate perterritus, in Italiam Galliasque trajecit, auxilia corrogaturus. Venetiis iter habens mutuam accepit ingentem pecuniam, cujus cùm usuras solvere nequisset rediens, à Venetia ultrà progredi prohibitus est. Andronico ille filio habenas Imperii per absentiam commiserat, ad quem & Litteras dedit, ut à Clericis Laicisque exigeret pretium redemptionis suæ. Andronicus Imperio delectatus, rescripsit, eam pecuniam non posse totam à Laicis exolvi, à Clericis extendi posse nullam. Emmanuël minor natu filius, qui non ita ad naturæ affectus Calcond. l. 1. obduruerat, quamproperè eam pecuniam confecit, Venetias detulit, patrem libertati reddidit. Hoc Emmanuëlis facto planum est, Andronici responsum ab ipsius, non à Clericorum inhumanitate profectum fuisse. Nec enim ulli unquam fuere Clerici, qui immunitatem & libertatem suam Principis & Imperatoris sui captivitate emptam voluerint, hoc est, immunitatum & libertatum suarum defensoris.

Adjicienda est hîc ad calcem hujus capitis concessio Mahometis II. ejus Turcorum Imperatoris, qui Constantinopolin primus expugnavit, & everso Orientis Imperio, Monarchiæ sedem ibi fixit Ottomanicæ. Vide quid ille Patriarchæ Græco Constantinopolitano, quid Episcopis Græcis concesserit ex Georgio Phranze. *Mahometes dedit litte-* L. 9. c 19. *ras Patriarchæ, cum subscriptione authoritatis Regiæ,* Lupus To 5. *quibus illi à vexationibus cavit, rebellari vetuit, &* pag. 8. *quidquam tributi nomine ab eo exigi, vim à quopiam adversario & inimico adferri interdixit; ac ut vectigalibus & publicis contributionibus, ipsi, omnesque successores, & subjecti Episcopi in perpetuum vacarent, mandavit.* Intererat ad novi hujus Turcici Imperii stabilitatem, ut ea humanitate & Ecclesiæ libertatum tuitione, Græcorum sibi animos conciliaret. Sed potuit nihilo tamen minùs ille, non quid sua interesset, sed quid natura ipsa persuaderet, intueri. Gentes enim barbariæ ipsa sua efferatas prodit historia, veneratione semper singulari; & Numinis providentiam & Religionem prosecutas esse & Sacerdotium.

Narrat idem Phranzes, cùm Constantinopolin obsidione cinxisset idem ipse Mahometes II. non Monachos tantùm & Clericos hujus regiæ civitatis ad nocturnas compulsos fuisse vigilias, & ad opera quædam varia, sed & vasa sacra Ecclesiarum abrepta fuisse, procusaque ex his nomismata ad stipendia militum; quod nec aliunde quidquam amplius suppeteret Imperatori, ab eoque quadruplo plura restitutum iri promitteretur, soluta obsidione. *Et quoniam ad numeranda stipendia pecuniâ Pa-* L. 3. c. 128 *latium destituebatur, mandavit vasa Ecclesiæ sancta Deoque consecrata confringi, & in numismata redigi. Ac ne quis nos ut sacrilegos reprehendat, qui hoc temporibus adducti fecimus; etiam David idem egit, cùm esuriens panes propositionis comedit, quos nonnisi solis Sacerdotibus licebat comedere. Aiebat enim beatæ memoriæ Imperator, Si Deus urbem liberaverit, se Domino suo quadruplum restituturum.*

CAPUT XLV. *P. 4. l. 3. c. 26.*

De Militia, quam Episcopi & Abbates Principi subministrabant, in Italia, Germania, Gallia, ab anno Christi millesimo ad millesimum ducentesimum.

I. Cum Abbates & Episcopos Majoribus Regni feudis & Beneficiis investisset Carolus Magnus, suppeditandæ sibi militiæ necessitate eos constrinxit. Gratulandum est, quod ea exoleverit politia, nec tamen obtrectandum iis sæculis, quibus ea viguit.

II. Undecimo sæculo ei usus & consuetudini suffragati sunt in Germania Imperatores, Reges, Episcopi, quorum nonnulli sacris Ecclesiæ fastis, & cælitum cœtibus adscripti sunt.

III. Invaluerat & in Galliis ea disciplina, quæ nec à beato Fulberto improbabatur, nec ab Ivone Carnotensi, nec à Petro Damiani.

IV. Sanctissimi & alii Præsules in Germania & Italia ei non adversantur.

V. Nec ab ea abhorruit B. Bernardus.

VI. Exempla hujus Episcoporum & Abbatum disciplinæ duodecimo sæculo.

VII. Exempla Gallorum in Expeditionibus sacris.

I. Gallias potissimum, & Germaniam, Italiamque suo complexus Imperio Carolus Magnus, tantum opum in harum Provinciarum Ecclesias, tantum latifundiorum & feudorum in Episcopos & Abbates effudit, ut pene necesse fuerit ab Episcopis ipsis & Abbatibus copias eas Regiis exercitibus suppeditare, quibus ea latifundia jam olim erant obligata. Non me præterit, quàm ferè abhorreant nunc viri pii, & castioris Ecclesiarum disciplinæ amantissimi ab hoc usu, & quam toti propendeant ad eum vituperandum. Non ignosci tantùm, sed & laudibus affici potest hic eorum dolor, qui & meritissimo videri potest communis fuisse, eorum olim Episcoporum, qui illi tamen usui ipsi serviebant, provida, & cauta, ac necessaria dispensatione. Sed nec laude, adeoque nec venia dignandi sunt, qui damnare audeant eam consuetudinem, quam tot Concilia, tot Pontifices, sanctissimique Episcopi, Imperatores & Reges commodaverunt, vel jussione sua, vel usu, & exemplo, vel tolerantia sua, & necessaria juris ad temporum vices varias attemperatione. Una prorsus eademque sapientia, & charitas jubet nos nunc gaudere de ejus usus desuetudine, & ejus restituendi desperatione: & vetat, ne una implicemus damnationis præcipiti sententia tot sanctissimos Prælatos, summosque Principes, quos in supremo quodam supra nos fastigio Numinis providentia collocavit. Non pœnitebit nos operæ in hoc & sequens Caput positæ, si hunc capiamus ex iis fructum, ut idoneo veterem Ecclesiæ disciplinam tueamur patrocinio, & hanc instillemus Lectori moderationem animi, hanc ingenii amplitudinem conciliemus, hanc æquabilitatem, qua piè & religiosè complectatur, osculeturque Ecclesiæ Christi sponsæ disciplinam, sui non semper similem, sed simillima semper sapientia & charitate conditam. Puerorum est valde tædium, ut patriæ tantum suæ admiratione afficiantur, ad alia omnia hospites & peregrini, atque ita ad summas redacti animi angustias. Sed ubi excussa est ea animi infantia, & mentis jejunitas, sive lectione & meditatione, sive regionum ipsarum perlustratione, tunc placere incipiunt, aut certè non displicere mores peregrini, quandoque & patriis anteponi. Si superiora sæcula sex revolvamus animo, & oculis Lectorum subjiciamus, non inanis spes subest, fore ut quò rerum morumque peritiores erunt, eò sint & æquiores Judices, & interpretes clementiores.

II. Edicto quodam suo vetuit Otto III. ne quis Episcoporum, vel Abbatum oppigneraret, vel alienaret fundos Ecclesiæ suæ cognatis, vel amicis, quod ex Ecclesiis ita spoliatis jam non possent Imperatori ea præstari obsequia, quibus fundi illi erant obnoxii. *Dum successores pro Reipublicæ officio, nostroque obsequio commonentur, suarum Ecclesiarum prædia ab aliis detineri causantur.* (*Collectio Romana Holstenii.*) Promulgata fuit ea Constitutio in Concilio Mediolanensi sub Gregorio V. Papa, eique subscripsere, qui tum aderant Episcopi omnes. Anno 1020. Henricus Imperator sanctitatis laude insignis, qui Ottoni III. successerat, cùm copias suas eduxisset ad defensionem Archiepiscopi Moguntini, quem immanissimè insectabatur Comes ab eo justissimis de causis excommunicatus; beato Heriberto Archiepiscopo Coloniensi præcepit, ut & ipse cum copiis suis advolaret. Morem gerere tum quidem non poterat Coloniensis Præsul, utpote ex gravissimo morbo decumbens. Secus id interpretatus Imperator, hanc velut animi à se alienationem ulcisci statuit. *Quam impossibilitatem ejus & causam ut audivit Imperator, non credidit.* Piissimus Imperator in procinctu erat invadendi, & malè mulctandi piissimum Antistitem, nisi cœlestibus ostentis & prodigiis obviatum esset, iræque regiæ consedissent. Hæc à Ruperto Abbate memoriæ prodita sunt, qui hujus beati Heriberti vitam litteris consignavit. (*Baron. an. 1020. n. 1. Surius die 16. Martii.*)

Biennio post idem piissimus Imperator triplici munitus exercitu in Italiam venit. (*Baron. an. 1022. n. 5. 6.*) Uni præerat ipse, alteri Popo Archiepiscopus Trevirensis, tertio Pilgrinus Archiepiscopus Coloniensis. Res eo bello gestas fusissimè descripsit Leo Ostiensis, quod ad tuitionem Imperii & Ecclesiæ gerebatur adversùs Græcos, Italiæ tum universæ, & Romanæ ipsi civitati formidolosos. Anno 1030. cum Conradus Imperator bellum indixisset sanctissimo Hungariæ Regi Stephano; Episcopos regni sui & Optimates convocavit Rex, atque ita exercitum in hostem deduxit: *Tum Rex Stephanus Episcoporum & Procerum coacto Conventu, in patriæ defensionem totius Hungariæ evocavit exercitum.* Ita Carthuitius Episcopus in vita sancti Stephani Regis. Cogi Comitia Regni necesse fuerat, ut Episcopi & Comites belli gerendi causas edocti, vassallos mox ipsi suos cogerent, adducerentque armatos ad castra Regia. Quis tam perfrictæ frontis sit, ut damnet, quod Henricus I. Imperator, quod Stephanus Rex Hungariæ, sanctitatis ambo laurea fulgentes, quod sanctus Heribertus, aliique sanctissimi Episcopi probarunt, experti non posse tum Ecclesiæ salutem & Imperii alio quovis satis tuto muniri præsidio? (*Baron. an. 1030. c. 2.*)

Graviter perstringitur ab Arnoldo Lubecensi Abbate Archiepiscopus Moguntinus, qui Friderico I. Imperatori comes hæsit in Longobardiam irruenti, eamque ut ei subjiceret totam depopulatus est, qui ab Ecclesia sua discedere non debuerat, nec militem ipse ad Castra deducere, sed per Ministros & Præfectos Tribunosque dimittere deducendos. *Usque ad finem vitæ suæ Longobardiam vastabat, subjiciens eam Imperio, plus placere cupiens Imperatori terreno, quam cœlesti, & neglectis ovibus sibi commissis, magis tributa Cæsarum, quam lucra Christi colligebat.* (*Chronici Slav. L. 3. c. 10.*) Fatetur idem alibi Arnoldus potuisse ab his Præsulibus, iisdemque Imperii Principibus utrumque

gladium stringi, sed convenientius stringi spiritalem, aut æquè & efficacius; nec temporali gladio locum esse debere, nisi in eos qui spiritalem aspernantur. *Geminis enim gladiis cinctos videmus, uno spiritali, altero materiali. Sed spiritali plus utendum fuerat, materiali verò minùs, contra eos tamen, qui excommunicationis sententiam minus formidant. Nunc autem ad ostendendam mundana gloria potentiam, plus utuntur materiali, quam spiritali; & in hoc arbitrantes obsequium se præstare Deo, sæpè minùs proficiunt. Fortior enim spiritualis est materiali, &c.* Nec siluit

An. 1172. 1173. Albertus Stadensis Abbas Moguntini ejusdem Archiepiscopi bellica facinora, & perfidiculam Canonum ludificationem ejus: ne hostilem videretur sua manu fudisse cruorem, clava ferrea hostes conterebat. Obstinatissime tuebatur partes Paschalis Antipapæ, & Schismatici furoris impetu ad arma concitabatur. Illud certissimè muneris erat horum Præsulum, suas ut militum turmas mitterent potius per vicarios Præfectos, quam ut ipsi deducerent, si utrumque in potestate haberent. At eorum manu, sive cædi, sive conteri hostem, id verò & canonicis statutis, & Apostolicis vetabant documentis.

III. Nec ab his undecimo sæculo disciplina Gallicana dissidebat. Fulbertus Carnotensis Episcopus, rescito esse Roberto Regi consilia & negotia quædam, quæ secum communicata vellet, eidem rescripsit, vehementer se cupere copiam sibi fieri ejus adeundi, sed sine militum copiis intuta & infesta sibi fore itinera, quæ inimici in se conjurati insiderent: nec verò per Quadragesimæ tempus fas

Epist. 86. Episcopo esse militem cogere. *Venirem protinus ipse ad vos hujus rei gratia, si commodè possem. Sed venire in armis sacrum tempus abnuit, ac religio nostri ordinis. Venire inermes longa via interminatur, ac malitia sæcularis. Est enim mihi O. coluber in via, R. cerastes in semita.* Gravi bello cum urgeretur Philippus I. Franciæ Rex, Arnulpho sancti Medardi apud Suessiones Abbati præcepit, ut cum militari Beneficiariorum suorum cuneo ad Castra properaret. Stipendia fecerat Abbas, antequam Cœnobio se dicaret; ideoque conscius quanti illud discriminis sibi futurum esset, rem deprecatus est, & saluti, & professioni suæ prorsus infestam. Renunciari ei præcepit Rex, vetustissimæ consuetudinis esse, ut Abbas cum vassis suis ipsemet in exercitu Regio coram adesset, aut cedendum ergo loco, aut officio fungendum.

Surius die 15. August. *Fuisse morem antiquum, ut milites Abbatia Abbate prævio regali expeditioni inservirent; aut faceret juxta morem antiquum, aut daret locum, ut fieret juxta Regis imperium.* Abdicavit se Abbas dignitate, convo-

Du Chesne To. 4. pag. 163. catisque Prælatis Rex alium eligi curavit. *Convocatis omnibus Ecclesiarum Prælatis, & communicato consilio, electus est in Abbatem vir magna scientia & religionis præcipua.* Ita Lisiardus Suessionensis Episcopus, in vita sancti Arnulphi hujus, Suessionensis Episcopi postea creati, & præcessoris sui. Intelligebat Arnulphus quam non facilè sociari & conglutinari posset Abbatis & Militum ducis professio. Sed Episcopi, qui ei successorem delegere, & successor ejus ipse in Cœnobio, quem miris laudibus extollit idem Lisiardus, non minori in laude fuere, cùm tempori & necessitati servierunt, ac consuetudini toto Occidente receptissimæ; permolestæ illi quidem, sed ex qua tamen non parum utilitatis & præsidii in Ecclesiam derivabatur.

Anno 1049. profectus in Gallias Leo IX. Concilium Remis congregavit, quo Cleto Simoniacos expungeret Præsules aliquot, aut ejus labis infamia conspersos. Quibus inexorabilis ea terrori erat censura, Regi tunc in hostem meditanti suaserunt, ut ad se vocaret Episcopos & Abbates penes quos erant maxima quæque regni feuda, Abbatem potissimum sancti Remigii Remensis, cujus opera ad Concilium celebrandum pernecessaria erat. *Ipsos etiam Episcopos & Abbates, penes quos maxima pars facultatum regni est, censent immunes hujus expeditionis esse non debere. Ante alios Abbatem sancti Remigii.* Ejus molitionis certior factus Pontifex, Concilium nihilominus habuit. Maturavit & Rex expeditionem suam, abductis secum Episcopis, & Abbatibus, plerisque invitis, præter eos, quibus formidolosum videbatur Concilium. *Rex in rebelles iter ingreditur, coacta in unum ingenti exercitus sui militia: sed & Episcopis & plerisque Abbatibus contra voluntatem suam illo euntibus.* Remos à Rege remissus est Abbas sancti Remigii, Concilioque Sessione prima, ejus Promotor Diaconus Ecclesiæ Romanæ, multa proposuit Disciplinæ Gallicanæ vitia, utiquè extirpanda, atque illud in primis, *De Clericis mundiali militia studentibus.* In eam rem editum est à Concilio decretum hujusmodi: *Ne quis Clericorum arma militaria gestaret, aut mundana militia deserviret.* Can. 6. Si quis hic cortici verborum hæreat, & temporum contemplationi, cùm editus est hic Canon, is non perperam forsan suspicabitur, damnatam eo fuisse Gallicanam consuetudinem. Et tamen re pressius excussa liquebit eam toleratam saltem fuisse; nec crimini datum, nisi ubi Clerici arma gestarent, ubi in aciem descenderent, manus consererent, sanguinem funderent, mactarent. Quo & in Galliis semper interdicti sunt Clerici. Sive enim mitterent, sive deducerent copias Episcopi & Abbates, sive Regi præsenti præsto essent, abstinendum tamen illis semper erat armis, acie, cæde, nec certandum nisi votis & precibus, quibus victoria accelleraretur, & victoriæ fructus pax.

Novis id argumentis stabiliemus, hoc unum hic præfati, eam à Philippo I. Rege Galliæ, vel ab Henrico I. ejus parente innovatam videri fuisse consuetudinem, cùm antè intermissa aliquandiu fuisset. Quæ hic jam prompsimus exempla, iis non obscurè insinuant, aut novari aliquid, aut renovari. Suppetunt & alia horum testimonia. Anno 1066. Vuillemus Neustriæ Dux deleto Haraldo Angliæ regnum sibi subjecit. Habebat ille in exercitu comites Bajocensem Episcopum germanum suum, & Episcopum Constantiensem, cum examine Clericorum & Monachorum, quorum partes erant Principi adesse precibus & consilio. *Duo Pontifices adérant cum Monachis & Clericis multis, quorum officium erat pugnare precibus & consiliis.* Ita Ordericus. Du Chesne script. Nor. pag. 501. 209. Nec secus qui Vuillelmi Nothi vitam scripsit, de Episcopo Bajocensi fratre ejus: *Odo Præsul Bajocarum arma neque movit unquam, neque voluit moveri: valde tamen timendus armatis. Bellum namque utilissimo consilio, cùm necessitas postularet, juvabat: quantum potuit religione salva. Regi cujus frater erat uterinus, quem tanto amplectebatur amore, ut nec inter arma vellet ab illo separari, constantissimè fidelis fuit.* Suo consilio, & prece ad Deum plurima aderat Vuillelmo Angliæ debellatori Odo frater & Bajocensis Episcopus. Is tunc probabiliter conjicimus fuisse usus in Neustria. At Vuillelmus debellata semel Anglia, Episcopos & Abbates compulit, ut militum catervas ducerent ipsimet in castra, ut ex capite proximo planum fiet. Itaque Catalogus ille,

qui ad Calcem occurrit Scripturum veterum Historiæ Normannicæ, ubi recensentur Episcopi & Abbates, quibus onus incumbebat suppeditandæ regiis castris certæ militiæ, is non temerè creditur hoc Vuillelmi Nothi ævo conditus fuisse. Invexit ille in Angliam, quod in Gallia renovabatur. A Philippo I. Franciæ Rege narrat Odericus anno 1108. cum jam non satis edomari possent Nobiles aliqui bellatutientes, quod priscus ejus ardor senio jam obrepente hebetaretur, Ludovicum Crassum filium ejus eam in se curam & provinciam recepisse eorum comprimendorum; unde & Episcoporum opem appellarit. *Ludovicus in primis ad comprimendam tyrannidem prædonum & seditiosorum per totam Galliam deposcere coactus est Episcoporum.* Nova & penè inaudita tum ratione auxilio affuere Parochi ab Episcopis jussi. Parochianos illi suos in eum ducebant cum Ecclesiæ vexillo locum, ubi Rex castra metabatur, sive urbem aliquam obsidione vallaturus, sive acie pugnaturus. *Tunc ergo communitas in Francia popularis statuta est à Præsulibus, ut Presbyteri comitarentur Regi ad pugnam vel obsidionem, cum vexillis & Parochianis omnibus.* Cùm anno 1119 minùs feliciter alicubi pugnasset Ludovicus idem Crassus, commotius est, ut Episcopos & Comites accerseret omnes, eosque in hostem duceret, unà cum Parochis quosque suis, Parochiarum cuneo cinctis. *Episcopi, & Comites, aliaque potestate regni mei ad te conveniant, & Presbyteri cum omnibus Parochianis suis tecum quò jusseris eant; ut communis exercitus communem vindictam super hostes publicos exerceant.* Insimolatus ab eodem Orderico Noviodunensis & Laudunensis Episcopi, quòd militum suorum licentiæ effrænatæ indulgerent, insito sibi pridem odio inestati in Normannos. *Noviomensis Episcopus & Laudunensis aliique plures in illa expeditione fuerunt, & pro malevolentia quam in Normannos habebant, suis omne nefas permiserunt, ut suas legiones pluribus modis leniendo multiplicarent.*

Nova quædam & mira inerat species his rusticorum copiis militaribus, subinatisque. Ita cogebat necessitas nihil in prætermis relinquere. Sed & qui oppugnabantur, non ferè nisi prædones erant temerè & tumultuarie effusi. Usitatissimum erat, ut Episcopi à Regibus commoniti Episcopatus sui Vassos, seu Beneficiarios mitterent, vel ipsimet ducerent. Teste erat locupletissimo Ivone Carnotensi Episcopo, & Canonum doctrinæ callentissimo. Jussit eum Philippus I. Rex anno 1095. ad se iter arripere, & Pontæsiam, vel ad Calvimontium copias secum abducere, inde secum venturus in eum locum, ubi Regi Angliæ & Comiti Normanniæ condixerat. *Excellentia vestra litteras accepi, quibus submonebar, ut ad Pontesium sive Calvum-montem cum manu militum die quem statueratis occurrerem, iturus vobiscum ad Placitum, quod futurum est inter Regem Anglorum & Comitem Normannorum.* Multa tum excusavit apud Regem Ivo, ne accurreret, sed vel ea rationibus ejus omnibus illud exprimitur, usitatissimæ tunc consuetudinis fuisse, ut his Regum jussionibus Præsules obtemperarent. Illa inter cæteras allegabatur ab Ivone causa, quòd Beneficiarii tunc Ecclesiæ milites vel abessent, vel excommunicatione inodati essent; & nec solvi antè possent, quàm fecissent satis: nec in hostem antè duci, quàm soluti essent. *Preterea casati Ecclesiæ, & reliqui milites pene omnes vel absunt, vel pro pace violata excommunicati sunt, quos sine satisfactione reconciliare non audeo, & excommunicatos in hostem mittere non debeo.* Sed præ cæteris illud non nesciebat Ivo, quod & alios admonebat Episcopos, Præsulum non esse, armis hostes ulcisci proprios. *Quatenus propositi & officii vestri memor, mundanam superbiam non armis mundanæ militia, sed armis Christianæ militiæ superare valeatis.* Alibi denique idem Ivo confirmat, suos & Episcopis fuisse homines, quibus laica Ecclesiæ beneficia commodata fuissent, hominium Episcopo præstaturis, & militaria hæc obituris feudorum obsequia. *Dicitur quod milites illos, qui Beneficia Monasterii habent, tanquam eos tibi reservans, hominatum facere Abbati non permittis.*

Dolebat utique Ivoni molestissima consuetudo, sed pareodum erat, non tam tempori, aut necessitati, quam Providentiæ Numinis, quæ hanc ineluctabilem objiceret necessitatem. Dolebat & Petro Damiani, qui quantumvis composito ad austeritatem animo, affiotiebatur tamen extra culpam esse Prælatos, quos sola necessitas arctaret, non propria impelleret voluntas ad tumultuosas hujus generis expeditiones. Agit Petrus de B. Bonito, qui Claromontano Episcopatui renuntiavit, quòd eo investitus fuisset à Rege; affirmatque multò alienorem ab ea sarcina futurum fuisse, si eam vidisset posterioris hujus ævi avocamentis vallatam, quò ingrediebantur Episcopi, non Clericis stipati, ut par erat, sed militum cuneis, quasi non jam ministerio Christi, sed militari fungerentur Præfectura. *Quid iste faceret, si tormenta, quibus nostri cruciantur Episcopi, & ipse perferret? Si scutatorum, & lanceatorum turma post equitantis terga confluerent? Si cum tanquam gemilis militia ducem in procinctu positum armati undique manipuli constiparent? & quem decurrat reverenter incedere cum choro psallentium, audire cogeretur hinc inde perstrepentium tinnitus armorum? Unde fit, ut modò Pontificem non comitentur, ut dignum est, diversi Clericorum ordines, sed castra potius & armati telis vibrantibus bellatores.* Hanc Petrus Damiani tabellam exprobrabat Episcopurum sui ævi, hanc Alexandro II. Papæ exhibebat, oce quod ad militiam Episcopalem attinet, eam aboleri poscebat. Unum illud profitebatur, piis Episcopis ea militum pompa cruces & molestias creari. *Tormenta quibus nostri cruciantur Episcopi.* Hac militum caterva cruciati Episcopos laudi erat, oblectari in vitio fuisset. Subjicit Petrus Episcopos beneficiariis suis militibus fundos Ecclesiæ suæ, & magnam partem Ecclesiasticorum proventuum, patrimonii certè pauperum, dilargiri solitos fuisse. Id verò lugendum præ cæteris, id luctuosissimum erat; & tamen confitetur Petrus culpa vacasse Episcopos, si ineluctabilem necessitatem non antè subeant, quàm de ea serio ingemuerint. *Pensemus quale hoc sit, quia & nonnulli hæc inviti perferunt, & tamen eos quos tolerant, prædiis ac facultatibus Ecclesiæ, velint, nolint, carius emunt, &c. Quod totum in malè munifici capus redundare, nulli dubium est, si tamen ad hoc propria vanitas trahat, non necessitas antiqua compellat.*

IV. Constat ergo ex Petro Damiani, ne tacito quidem Episcopos verberari potuisse convitio, quòd non alerent tantùm militem, sed & fundis Ecclesiæ donarent: si non sæcularis fastus stimulo agerentur, sed accommodarent se indeclinabili temporum suorum consuetudini, una duce & auspica sapientia cælesti, & charitate. Senticbat cum Petro Damiani B. Anno Coloniensis Archiepiscopus, etsi progredi nusquam posset, nisi longo militum agmine comitante. Cùm illum Aulico favore exturbatum revocaret aliquando Henricus IV. Germaniæ

Scriptor historiæ Norm. pag. 1045.

Ibid p. 816. 835. 856.

Baron. n. 55.

Epist. 105. 106. 57.

L. 1. Ep. 10.

Rex, gratiæ pristinæ ut illum suæ recolligeret; Sigebergensis Abbatiæ Monachis, in quorum contubernio lubentissimus interim secessus, & silentii, & contemplationis delicias degustaverat, significavit, sibi plus fore præsidii in eorum precibus, quàm in exercitu suo. *Nulla mihi spes in militibus meis, nil præsumptionis est in armis eorum. Major mihi est fiducia in vobis, quàm in omnibus illis.* Ita vitæ ejus Scriptor.

Baron. an. 1065 n. 55. 56 1054. n. 34.

Eodem ipso propemodum tempore Constantinopolitanus Patriarcha Michaël Cerularius Ecclesiam Latinam lacessivit criminationibus & calumniis iis, quas inveterata odia suggerere & comminisci solent. Prælatos insimulavit Latinos, quòd armati incederent, manusque suas humano sanguine cruentarent. *Ad bellum exeuntes manus suas sanguine coinquinant; & in conspectu suo animas occidunt, &c.* Eam corruptelam semper damnarat Ecclesia Latina. Sed ne ab insigni quidem hoc calumniatore probro & crimini datum est, quòd Episcopi, quibus temporales Principatus concrediti sunt, ad eorum defensionem militem in armis habeant, quem & ad Regias pro Regno & Ecclesia expeditiones, vel ducant ipsi, vel mittant.

Militari penè stylo narrat Ratherius Veronensis Episcopus, & se, & aliis Episcopis jussis ab Imperatore, obsidione cingere Castrum Gardiam tergiversatos fuisse eorum quosdam, & Canones sibi prætexuisse, qui militia Clericos ejiciunt; sed abruptè respondisse Principem, impudicitia quoque Canones Clericis interdicere. *Ego ipse quondam Imperiali præcepto urgeremur Gardam obsidere castrum, & Episcopi & Clerici Provinciæ obtenderent, &c.*

Spicil. to. 2. pag. 170.

Leo IX. Pontifex postea Romanus, cujus annuam Fasti sacri recolunt memoriam, cùm Diaconum adhuc ageret, deducendas accepit copias Hermanni Episcopi Tullensis in Longobardiam, ad Imperatorem Conradum, anno 1025. cura in se recepta regendi alendique exercitûs, castrametandi, Provincias peragrandi, *salvo tamen per omnia propriis gradûs sacramento.*

Beatum Goffridum Ambianensem Episcopum fatetur, qui vitam ejus memoriæ commendavit & litteris Monachus coævus, cum Rege Ludovico Crasso oppugnasse Turrim, in quam jamdiu velut in arcem quandam inexpugnabilem se recipiebant, & ex qua prædas agebant sceleratissimi prædones. Expugnata tunc demum & solo æquata ea fuit. *Eam Ludovicus Francorum Rex & Godefridus Episcopus biennio ferè obsessam, & tandem fame ad deditionem adactam, funditus evertendam curarunt.*

Surius die 13 April.

V. Nullam non sæculi sui labem, morumque perversitatem exagitavit B. Bernardus, nec ille tamen unquam in hanc exarsit Regum Præsulumque consuetudinem. Destomachatus ille quidem est in Stephanum de Garlanda, qui cùm Diaconatûs Ordine, & Beneficio Ecclesiastico exornatus fuisset, Seneschalli munere investitus fuerat, quo uno continebatur tunc, quæ nunc Magni Magistri, seu Majoris Palatii & Comitis-Stabuli gemina dicitur dignitas amplissima. Itaque nulla esse, ac ne fingi quidem poterat societas inter Diaconatum & Militarem dignitatem. *Cujus cor non indignetur Diaconum sic implicatum militaribus officiis, ut præferatur & Ducibus? Rege quid hoc est monstri, & cùm & Clericus & miles simul videri velit, neutrum sit? Quis non detestetur unius esse personæ, & armatum armatam ducere militiam, & alba stolaque indutum, in medio Ecclesiæ pronuntiare Evangelium? tuba indicere bellum militibus, & jussa Episcopi populis intimare.*

Baron. ann. 1127. n. 14

Admiranda hic venit Bernardi solertia & circumspectio. Quanquam enim in speciem cognatio videretur esse quædam inter hunc Magnum Seneschallum eundemque Diaconum, & Episcopos ea obeuntes munia, de quibus hic agimus; intererant tamen nonnulla, & quidem capitalia discrimina, ex quibus patrocinemur Bernardo, tam fidenter invehenti in Diaconum Seneschallum, & ignoscenti Episcopis militarium feudorum munia obeuntibus. Magni Seneschalli erat, non tantùm armatas deducere cohortes, sed & armatum ipsum incedere: *Armatum armatam ducere militiam.* In aciem quoque educebat illas, & bellicum cani, tubaque prælium indici jubebat. *Tuba indicere bellum.* Denique officii ejus erat, ut & manu ipse pugnaret. Procul autem erant hæc omnia à nostris Præsulibus. Nam nec armis ipsi amiciebantur, nec ad pugnam educebant copias, nec pugnæ signum edebant, nec manus conserebant ipsi; sed milites Beneficiarios suos ad exercitum Regium mittere, vel deducere, & regendos permittere Regiis ipsis ducibus, vel Imperatoribus curæ erat.

Bernard. Epist. 78. 42.

Si qua resideat adhuc in cujusquam animo suspiciuncula, eam, ut opinor, diluet idem ipse Bernardus in Epistola illa elegantissima ad Henricum Archiepiscopum Senonensem exarata, ut eum cohortaretur ad obtemperandum ex animo Prælatis suis Ecclesiasticis, cùm incunctanter morigerum se Regiis exhiberet mandatis, in consiliis, in negotiis, in exercitibus. *Porro vos si Cæsaris successori, id est, Regi seduli in suis Curiis, Consiliis, negotiis exercitibusque adestis, indignum erit vobis cuicumque Christi Vicario taliter exhibere, qualiter ab antiquo inter Ecclesias ordinatum est?* Quæ obsequia in exercitibus Episcopi Regibus præstarent, ad nauseam usque jam inculcavimus, mittere, deducere, alere militem, ipsos non adesse nisi in Consiliis & in Oratorio Regum.

B. Bernardus ipsemet miras quasdam delapsum se gemuit in angustias, quando Conventus Regni ad Carnutum, ubi expeditio sacra in Palæstinam statuta fuit, ducem illum & summum Imperatorem delegit. Occupavit ille ad Eugenium III. Papam scribere, ne præverterent alii, suaderentque Pontifici, ut pro Imperio juberet acquiescere electioni tam inauditæ, tam insperatæ, tam alienæ à proposito suo. *In Carnotensi Conventu me quasi in ducem & principem militiæ elegerunt. Quis sum ego, ut disponam castrorum acies, ut egrediar ante facies armatorum? Aut quid tam remotum à professione mea, etiamsi vires suppeterent, etiamsi peritia non deesset? Obsecro, ne me voluntatibus humanis exponatis.* Quis in summum militiæ sacræ ducem Bernardum delegere, iis ob oculos versabantur quotidie Episcopi & Abbates, militem ducentes ad Castra regia. Itaque non videbantur sibi rem tentare valde alienam. Nec ipsi enim sperabant fore, ut castrametari vel militem in acie instruere ipse adgrederetur. Has functiones ne delibabant quidem Episcopi in exercitibus Regiis. Præfici tantùm sibi volebant veluti Moysen alterum, qui precibus & portentis quibusdam cælestibus, victorias quò vellet, inclinaret. Sed in mentem forsan illis non venerat, Monachos Cluniacenses, etsi omnino Regulæ B. Benedicti sequaces temporalibus florere dominiis & Principatibus, & hinc militares elicere cuneos, quos ad Regium exercitum mitterent, at Cistercienses Monachos divitiis, pompis, dominiis & Principatibus

Epist. 256.

renuntiasse, opere manuum victitare, agrorumque proventibus, quos vel excolerent ipsi, vel excolendos curarent. Ita nec Cisterciensibus, nec Carthusianis, nec posterioribus Congregationibus, pio illo fervore, & paupertatis & frugalitatis amore flagrantibus, quidquam inflictum est horum onerum, quibus prisci illi & opulentiores Abbates subjiciebantur.

VI. In Chronico Senoniensi, quæ pervetusta erat Lotharingiæ Abbatia, tristissima describitur facies Cœnobiorum, militaribus his oneribus & expensis
L. 2. c. 16. atteritorum. *Quia Monasterium sicut & alia circumjacentia Imperio Romano subjacebant, & in expeditione Imperatoris armatorum cuneos de more mittere solebant, præliis crebriùs innovantibus Ecclesiæ miserabiliter opprimebantur.* Non poterant hæc nisi impatientissimè ferre Cœnobiorum Præfecti, & tamen ea quasi sua sponte nascebantur ex ingentibus illis fuodis, feudisque, quibus eorum plerique oblectabantur. Voluit aliquando Paschalis II. Papa abdicare Principatus Ecclesiæ temporales omnes, ut & his quoque militaribus oneribus, & Laïcorum investituris fi-
Epist. 52. nis imponeretur. *Jura Centurionum, & Turres quæ Regni erant, cum pertinentiis suis, militiam & castra.* Ejus voluntatis suæ & definitionis causam longè pulcherrimam subjiciebat Pontifex his verbis, *Oportet enim Episcopos curis sæcularibus expeditos, curam suorum agere populorum, nec Ecclesiis suis abesse diutiùs.* Sed nec Paschalis ipse propositi sui tenax diutiùs fuit, nec ejus successoribus approbatum est consilium, quo tanta disciplinæ novatio in Ecclesias & in Regna invehebatur.

Investituras extorsit Principibus sæcularibus Callistus II. nec Prælatos prædiis Regiis feudisque spoliavit. Vetitum est in Concilio Tolosano anni 1119. ne pro Beneficiis Ecclesiasticis ulla Clerici ser-
Can. 6. vitia Laïcorum obirent. *Nullus Clericorum pro Ecclesiasticis Beneficiis servire Laicis compellatur.* Ubi duo necesse est genera sejungi Beneficiorum. Alia enim Ecclesiastica sunt, & his nulla incumbunt onera servitiorum. Alia sunt laica & sæcularia, uti feuda, nec Canones vetant, quin pro his exolvant Clerici obsequia illis innexa. De his exponendus est Petrus Venerabilis in Epistola ad Tricassinum Episcopum scripta, ubi illum Cluniacum invitat, cùm Regia expeditione soluta ac finita, nemo jam
L. 4. c. 1. cogat Episcopos militare. *Ecce redit Rex, bellicus apparatus conquievit, nullus Episcopum militare cogit.* De his obsequiis conventum erat cum Principibus, ubi ab illis Ecclesia feudis donabatur. Quando Fridericus I. anno 1157. Viennensem Archiepiscopum donavit feudis & Principatibus iis, de quibus suprà disseruimus: loca designavit, ex quibus impensæ illi suppeditarentur, sive ad Castra, sive ad Pa-
Bibl. Flor. Par 3 p. 87. latium Imperatorium proficiscenti. *Ad hæc decernimus, ut in adventu nostro, vel quotiescumque ad Curiam nostram vocatus fueris, vel expeditionem nobiscum facere debueris, cives Viennenses & Romanenses omni excusatione remota, congrua sibi obsequia deferant.*

Anno 1143. cùm Goffridus Andegavensis Comes bello Normannico implicatus esset, & ex Andinis Cœnobiis auxilia non pœnitenda elicuisset. Abbas Trenorchiensis, & Prior Dominæ nostræ de Cunau, & de Loduno, antiqua sua freti immunitate, nihil opis conferri à se posse præ se tulerunt. Comes ejus dissidii componendi cupidissimus, Alta,
Histoire de Tournus. pag. 424. ut loquuntur, & Ima Justitia eos donavit, antiquas eorum libertates à Galliæ Regibus, & à Comitibus concessas confirmavit, id sibi tantùm juris servatum voluit, ut quandiu ipse bello distineretur, Priorum horum vassalli sub imperio Comitis militarent. *Sibi dictus Comes retinuit, quod quando in hostem contra inimicos nostros porreximus, & hoc solum causa prælii, tunc nostro jussu, vel missi à nobis, missi homines eorum in hostem pergant: nullo autem modo jussu ullius Vicarii nostri eant aliter.* Tum Abbas Trenorchiensis pecuniam aliquantam obtulit Comiti, equum ejus filio. Anno 1146. confirmata sunt à Ludovico Juniore privilegia ejusdem Abbatiæ Trenorchiensis, immunitas Palafredi, sive equi, & Eulogiarum. *Nullus exigere Palafredum aut Eulogias præ-* Ibid. p. 447. 451.
sumat. Eulogiæ dicebantur dona gratuita, quæ Abbates Regibus conferebant: Palafredum dicebant, quasi Paraveredum, ut opinor, sive equum, quem ad aciem instructum donabant. Anno 1171. cùm ab eodem Rege componerentur lites inter Abbates & cives Trenorchienses excitæ, vetitum ab eo est, ne pecunias exigeret Abbas, nisi ut adesset Regi, Papæ, & Cardinalibus, concesso tamen ut aliquid nummorum exposceret, cùm sibi pergendum foret vel Romam, vel ad exercitum, vel ad Palatium Regium. *Abbas super Burgenses nullam deinceps faciat talliam, nisi pro auxilio aut procuratione nostra, aut procuratione domini Papæ, aut alicujus Cardinalium. Si Abbas submonitus fuerit ad Concilium, vel ad Curiam domini Papæ, aut pro incremento Ecclesiæ suæ aut diminutione defendenda dominum Papam adierit, aut ad nos venerit pro expeditione, aut pro Regali nostro recipiendo, aut pro alio negotio nostro, vel Ecclesiæ, quod fuerit grande, tunc rationabile secundùm qualitatem aut quantitatem negotii quæret auxilium, & capiet ab hominibus suis.*

Anno 1128. Ludovicus Crassus Rex libertates Prioratûs sancti Martini de Campis Lutetiæ amplificaverat, eo indulto, ut militem non conferret Regi, nisi lubens volensque. *Concedimus etiam quod* Hist. de S. Martin des Champs. pag. 27. 28.
B. Martini homines nunquam in expeditionem, vel equitatum ex consuetudine, nisi ex amore solummodo, & prece, & voluntate & licentia Prioris ibunt. Id privilegium à Lodovico Juniore confirmatum est, qui militiam tamen ex quibusdam fundis sibi servavit, quam unus ipse tamen, vel Senescallus ejus posset exigere. *Ita tamen, quòd expeditiones nostras & equitatus nostros tantummodo in hominibus in prædicta terra morantibus retinemus. Qui tamen neque à Præposito, neque ab aliquo ministrorum nostrorum submoneantur, nisi ex præcepto nostro & Dapiferi nostri.* Et non multò pòst: *Concedimus quod beati Martini homines nunquam* Ibid. p. 295. 162.
in expeditionem vel equitatum ex consuetudine, nisi ex amore solummodo & prece, & voluntate & licentia ibunt, exceptis hominibus de Pontisara, quorum ista retinuit pater meus. Novum robur accumulavit et concessioni Legatus Pontificius, ad Pontisarensis oppidi terram, excepta militia, ubi eam vel Rex deposceret, vel Seneschallus. *Terram quam apud Pontisaram Ecclesia sancti Martini de Campis habebat, liberam fecit ab omnibus consuetudinibus ad se pertinentibus, excepta sola expeditione, per propriam, vel Dapiferi sui personam submonita.* Immunitatem huic peræquam similem anno 1182. Hugo Burgundiæ Dux concessit Abbati Castellionensi ad Sequanam. *Mi-*
nistri qui sunt Ecclesiæ, & ab Ecclesia panem & vi- Recueil pour l'histoire de Bourgogne. pag. 300.
num recipiunt, ab omni exactione & exercitu, velut ministri Ducis, liberi & quieti permanebunt.

VII. Expeditionis Hierosolymitanæ omnium primæ historiam qui scripto mandavit Albertus Aquensis Ecclesiæ Canonicus, prout illam ab ipsis acceperat Cruce signatis, Balduinum porro ille Re-

gem

gem perhibet Gottofredi fratrem & successorem, deficiente pecunia in stipendia militum, aliquid opis à Patriarcha flagitasse. *Patriarcham compellat, quatenus sibi aliquid pecuniæ de oblatione fidelium impertiret, quam militibus dividens, voluntarios eos sibi redderet, ac secum retineret: alioquin eos in terminis Jerusalem non velle remanere, ac Sancta Sanctorum defensare.* Ducentas argenti marcas obtulit Patriarcha, quas lubens Rex accepit; at cùm didicisset ab Arnulpho Cancellario Ecclesiæ sancti Sepulcri, reconditam esse à Patriarcha immensam quandam auri argentique vim, ex oblationibus fidelium collectam ad sepulchrum Christi procumbentium: tum sorsum Rex Patriarchâ urgere cœpit, ut quadraginta saltem cataphractos milites suo sumptu aleret: *Ut milites quadraginta procuraret, atque auro dato & argento, benevolos in opus belli redderet.* Abnuit Patriarcha tantò constantius, quantò conjunctior erat Legato Pontificis, in quem ferebatur ejus ipsius sacræ pecuniæ nonnihil derivari. At cùm aliquando Rex improvisus intervenisset splendidissimis ejus epulis, seriò admonuit opes Ecclesiæ utilius, honestiusque impensum iri in Ecclesiæ & sanctæ Civitatis tuitionem. Mox meditatis ejus de libertate & immunitate Ecclesiæ sermonibus obsurdescens, coëgit ut triginta loricatos milites suis impendiis sustentaret; connitente etiam Legato, ut Patriarcha assentiretur. *Ex consilio fratris Mauricii Legati Apostolicæ sedis triginta milites in conventione solidorum se procurare promisit.*

CAPUT XLVI. *P. 4. l. 3. c. 7.*

De Militia quam Episcopi & Abbates Franciæ, Italiæ, Germaniæ, Principibus suppeditavere ab anno millesimo ducentesimo ad hanc ætatem.

I. Varia sub Augusto Philippo exempla Episcoporum, qui certam militum summam ad Regium exercitum deducebant. Is usus ab Innocentio III. non improbatur.

II. Alia exempla ejusdem consuetudinis sub Regibus ejusdem sæculi decimi tertii.

III. Ejusdem usus exempla sub Philippo Pulchro, sæculo jam decimo quarto. Multa hic observantur. Cum frequentissimæ jam evasissent decimarum exactiones, totam in se curam traduxere Reges militum cogendi, nec deinceps eo de re molesti fuere Episcopis.

IV. Nova probationes ejus innovationis in Gallia sæculo decimo-quinto.

V. In ultimis tantum Galliarum Regnis Episcopi eo onere, vel levati omnino non fuere, vel tardius.

VI. Alia observantur in hanc Ecclesiæ disciplinam, ita à Deo dispensatam, & in virtutes alias atque, quibus locus est, quæcumque sit loco disciplinæ sacræ.

I. AD Philippi tandem Augusti Francorum Regis tempora delapsa oratio est, quem cùm per litteras Innocentius III. acuisset ad bellum sacrum adversùs Albigenses in Occitania grassantes, copias ille suas ad Meduntam congregavit anno 1207. Suas eò cohortes deduxere Episcopi, at mox Aurelianensis & Altissiodorensis abscessere, ut qui considerent, nisi ubi Rex in castris adesset, non teneri se eò mittendarum, vel deducendarum copiarum obsequiô. Infesta eis erat generalis consuetudo, teste & authore Rigordo, ex quo hæc mutuata sunt. Nullo porro ipsi speciali nitebantur privilegio. Permolestè ergo illi Rex hanc eorum contumaciam. Itaque fisco suo adjudicavit prædia & feuda omnia, quæ clientelari Regum fide ab iis obtinebantur; decimas & oblationes eis fruendas dimisit: Circumspectissimè enim libertates Ecclesiæ reverebatur. Audiendus Rigordus: *Cùm omnes Barones & Episcopi vocati ad hunc exercitum, convenissent apud Meduntam, & misissent ad mandatum Regis homines suos, prout debebant in expeditionem illam, Aurelianenses & Altissiodorenses Episcopi cum militibus suis ad propria sunt reversi, dicentes se non teneri ire vel mittere in exercitum, nisi quando Rex ipse proficiscitur. Et cùm nullo ad hoc privilegio se tueri possent, generali consuetudine contra eos faciente, petiit Rex ut hoc emendarent. Ipsis autem emendare nolentibus, Rex eorum Regalia confiscavit, scilicet ea tantum temporalia, quæ ab eo feodaliter tenebant; decimas & alia spiritualia eis in pace dimittens. Ipse enim Rex Christianissimus semper timebat offendere Ecclesiam Dei & ejus Ministros.* Vibrato Episcopi ambo interdicto Ecclesiastico in Regis homines, & terras suæ Diœceseos, tum demque Romam petiere, ut Innocentii III. Papæ tuitione munirentur. At Pontifex nec animum à se Regis temerè abalienare voluit, nec receptas calcare regni consuetudines. Jussit ergo ut ab Episcopis Regi fieret satis, mulcta solveretur, & ita demum Regia illis feuda restituerentur. *Consuetudines & jura regni Papa nolente infringere, aut in aliquo revocare, emenda tandem facta & Regi soluta, post duos annos recuperaverunt omnia, quæ à Rege fuerant confiscata.*

Rescripserat & ad Philippum Regem Innocentius III. super hoc eodem negotio, sed longè diversis de eo sparsis rumoribus occupatus, quam à Rigordo narratum sit. Erat enim Pontifici relatum, eo exæstuasse Regem in Episcopos, quòd eorum copiæ ipsis absentibus renuissent eò concedere, quò reliquus concedebat exercitus; quanquam nonnisi permittente Rege abfuissent Episcopi. *Levi occasione prætensa, quod quidam eorum milites, in tuo exercitu constituti, ad locum quem eos adire præceperas, ire cum aliis noluerunt, absentibus eisdem Episcopis per licentiam à te liberaliter impetratam.* Et si res ita fuissent, vel hinc tamen manifestum esset, Pontifici non displicuisse, ab Episcopis mitti, vel duci copias ad Regios exercitus, nec ipsos tum castris nisi permittente Rege potuisse se subducere. Quin & exordio ejus Epistolæ, & sequente Epistola ad Senonensem Archiepiscopum data Regem miris evehit laudibus Pontifex, tanquam libertatum Ecclesiæ vindicem invictissimum, quem & ipse soleat in exemplum proponere Principibus aliis, in easdem conjuratis. *Cùm alii Reges & Principes rationes & libertates Ecclesiasticas persequuntur: nos fili charissime, te illis objicimus in exemplum, quod eas in regno tuo custodis illæsas.* Vituperari ab Innocentio non poterant Episcopi, hoc onus mittendi, vel ducendi militis subeuntes, cùm ipsemet eos frequens hortaretur copias suppeditare sacris expeditionibus, in Palæstina, vel in Italia tum ferventibus. *Postulantes ab Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Prioribus, Capitulis, Clericis universis competentem numerum bellatorum.* Hic ergo usus libertatibus Ecclesiæ nihil obstrepebat, cùm eum in Philippo libertatum vindice approbaret Innocentius, & ipse ad bella sacra usurparet. Repetenda hic & ea cautio est ex Vuillelmo Britone, nunquam Clericos exploratius habuisse, non posse sine piaculo arma à seipsis tractari. *Arma quibus tractare negat lex Ecclesialis, consilium præstant aliis qui belligerantur, & bello superant inimicos spirituali, exemplo Mosis.* Agit autem ibi Vuillelmus de Episcopis Clericisque aliis, quoa

Innoc. III. Regest. 13. Epist. 191. 192.

Regest. 14. Epist. 52.

Regest. 15. Epist. 39. 40. 106. 107.

Regest. 15. Epist. 180.

Regest. 16. Epist. 28. 30.

L. 8. & 9.

cum Simone Monfortio Arragonum Rex obsidione cinxerat, Mureti urbis mœnibus clausos. Nec multum ab his distabant Episcopi, cùm eos apud Augustam Suessionum Rex Philippus unà cum Baronibus congregavit, ut de bello tractaret, adversùs Ottonem Imperatorem & Angliæ Regem sibi gerendo. *Prælatos Ecclesiarum, & toto Proceres de Regno congregat omnes.* Episcopi, Abbates, Proceres, cives omnes professi sunt & in se receperunt, viræ ipsius impendio defensioni se Regni affuturos. *Omnis Baro, Comes, Dux, Rector, Episcopus, Abbas, cum reliquis membris regni se fædere firmo sponte ligant Regi, viresque in prælia spondent.*

Lobbe Bibl. MMSS. To. 1. pag. 486.

A Philippo Augusto Manassea Aurelianensis Episcopus potestatem accepit Ecclesiæ Aurelianensis Milites Beneficiarios congregandi & deducendi ad Castra Regia, quoties ipse eo vocaretur. Ante enim sub alio duce & suis ipsi sumptibus illi militabant, porro Episcopis milites aliunde accersendi erant. Ab eodem rursus Philippo Rege, ut sarciretur contumelia à Ministris suis Odoni Episcopo Parisiensi ejus injussu inusta, absolutus est Odo anno 1200. vinculo eo quo tenebatur ducendi militis ad Exercitum Regium, dum per vicarios mitteret easdem ac priùs cohortes: *In persona sua tantùm, quandiu vixerit, ab omni exercitu absolvimus penitus & quittamus, salvo nobis debito militum, quod idem Episcopus tenetur mittere in servitium nostrum.* Eidem ipsi Capitulum Remense te diu concertata promisit anno 1207. eadem se subsidia præstaturum, atque alia Capitula ad Regni tutelam: *Quando submonitio fiet, sicut fieri solet in regno Franciæ per Christianitatem pro defensione Coronæ & Regni, facere tenentur, sicut alia Capitula Franciæ, & pro faciendo hoc recognovit Rex, quod ipsi ab omni servitio liberi remanent in æternum.* Ab eodem concessa est Capitolo Altissiodorensi Regalia Episcopatus Altissiodorensis vacantis anno 1206. servato subsidio militari, cui obnoxii semper fuerant Episcopi Altissiodorenses. *Salvo servitio nostro, equitationis, exercitus, & submonitionis, sicut Episcopi Autissiodorenses nobis fecerunt.* Ab eodem anno 1209. concessa est similiter Capitolo Matisconensi Regalia ejusdem Episcopatus, & absolutus est Episcopus necessitate colligendi & deducendi militis, nisi ubi in eas oras Rex, vel filius, vel Marescallus, vel Seneschallus, vel Comes Stabuli Exercitum deduceret: modò tum eis se Episcopus Matisconensis cum suis copiis adjungeret usque ad Castrum Divionense. Testamento denique suo mandavit Philippus, ut siquid belli filio suo incumberet, ei laici, ei Clerici adessent omni ope, non secus ac sibi assuerant. *Et Ecclesiæ tale faciant ei auxilium, quale solitæ sunt facere nobis.* Vide ipsummet ejus Testamentum apud Rigordum ad annum 1190.

Gall. Christ. Tom. 2. pag. 428. 522.

Gall. Christ. To. 2. pag. 282. To. 3. pag. 683.

II. Ubi in Regnum Philippi Augusti successit Ludovicus VIII. filius, confirmata ab eo sunt anno 1223. Episcopo Andegavensi privilegia omnia, quibus Ecclesia ea dotata & gavisa fuerat sub Philippo Augusto Franciæ Rege, sub Angliæ Regibus Henrico & Richardo; nempe Episcopum Andegavensem eodem fidei sacramento Regi Franciæ fore astrictum, sed immunem fore à militari qualicumque obsequio. *Rex ipse nobis recognovit, quod non tenemur ire in exercitum aut equitatum ejus in propria persona nostra, vel mittere aliquem ad sumptus nostros; nec occasione istius sacramenti fidelitatis ullum onus, aut gravamen imponetur nobis, aut Ecclesiæ nostræ.* Anno 1225. Henricus Andium Episcopus exonerari se curavit à Rege necessitate militis ad Albigense bellum subministrandi & decima, persolutis libris sexcentis. Exonerari autem se fecit, quòd minùs corpore valeret. *Attendens Rex debilitatem nostri corporis, pro exercitu suo & pro militibus quos debemus ei mittere ad exercitum suum apud Albigam, quittavit nos pro sexcentis libris Parisiensibus.* Quæ à Barone d'Auteüil edita est in historia Ministrorum Regni, ab hoe Rege concessa Charta, necdum diffinitum fuisse docet, an Episcopi Neustriæ tenerentur ipsimet se Regiis Castris sistere.

Gall. Christ. To. 2. pag. 516. Preuves des Lib. de l'Eglise Gallic. c. 39. n. 9.

Pag. 422.

Regnante B. Ludovico anno 1229. Gregorius IX Papa à Friderico II. Imperatore gravissimè exagitatus, auxilia corrogavit non à Principibus tantum Italiæ temporalibus, Hispaniæ, Franciæ, Angliæ, Germaniæ; sed & ab Episcopis, quos & ipsos obtestatus est delectum habere, conscribere militem, copias deducere ipsosmet; sacramento enim quo Ecclesiæ Romanæ tenebantur, teneri eos vel sic eam tueri. Pauca hæc carpam ex Epistola ejus ad Archiepiscopum Lugdunensem. *Te in succursum Ecclesiæ advocavimus confidenter, utpote qui præstito juramento ad defendendum Papatum & Regalia beati Petri esse teneris adjutor, &c. Injungentes, quatenus sine mora dispendio cum congruo exfortio bellatorum ad nos personaliter venire festines.*

Rainald. n. 15.

Sub Philippo III. Rege anno 1279. ab Archiepiscopo Narbonensi datæ sunt ad Diœcesanos litteræ, ut eos admoneret evocatum se ad Parlamentum à Rege in Francia habendum, ubi & agendum foret de innovationibus quæ tum fiebant in Narbonensi Provincia, inter quas & hæc numeratur, qua de hic agimus. *Super novitatibus emergentibus, feudis videlicet & retrofeudis, alodiis & exercitu, & gravaminibus illatis.* Sub eodem Rege anno 1285. Philippus Sabaudiæ Comes Episcopum Bellicensem & Capitulum diplomate donavit, quo profitebatur, quod ab illis auxilium impetrasset, dum bellum gereret, liberum id & gratuitum fuisse, nec posthac ejusmodi quidquam ejus quasi exempli authoritate exprimi posse. *Cùm Episcopus Bellicensis & Capitulum nobis ad requisitionem nostram, de guerra pluries auxilium præstiterint, & succursum curialiter & benignè, quoties per nos & nostros requisiti fuerint: nos confitemur & recognoscimus, quod ipsi prædicti fecerunt, non pro aliquo debito, nec pro eo quod nobis ad prædicta facienda in aliquo teneantur &c.*

Conc. Gen. delect. To. 11. pag. 1062.

Gall. Christ. To. 1 pag. 366.

III. Inter Philippum Pulchrum Galliæ Regem & Bonifacium VIII. diu altercatum est, sed nonnisi post annum 1301. Anno 1296. abstersit Bonifacius calumniam sibi ex eo structam, quasi negasset, qui feuda obtinerent Regni, eos obsequiis teneri, quæ illigata iis essent. *Jam non poterant Prælati & personæ Ecclesiasticæ Regni tui servire de feudis, & subventiones facere. Non fertur ad tales interpretationes subdolas nostræ Constitutionis intentio, &c.* Quod ipsum rursus publicavit anno 1297. *Quod feudalia, censualia, seu jura qualibet in rerum Ecclesiasticarum datione retenta, vel alia servitia consueta Regi, ejusque Successoribus, Ducibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, & aliis temporalibus dominis, tam de jure, quam de consuetudine à personis Ecclesiasticis debita, præfata Constitutio non includat.* Cùm gravi bello Philippus idem Pulcher in Belgio laboraret anno 1303. Archiepiscopus, Episcoposque numero triginta per litteras excivit, ut cum quantis possent Equitibus, peditibusque ad exercitum suum advolarent. Eodemque anno 1303. in Conventu Præsulum & Baronum constitui fecit, ut Clerici omnes regni ad id Belgicum bellum conferrent militem pro modo agrorum,

Histoire du Differ. pag. 19. 39.

Preuves des Libert. Gall. c. 39. n. 52. 53. 16. 17. & seqq.

Nempe ut omnes Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, & alii Prælati, Decani, Capitula, Collegia, Clerici denique omnes, Religiosi & sæculares, Exempti, non Exempti, Duces, Comites, Barones, Dominæ, Domicellæ, & alii Regni Nobiles, cujuscumque conditionis & sortis, auxilio nobis fiat ad id bellum quatuor mensibus proximis, militemque loricatum suppeditent eo numero, qui modo terrarum respondeat, quingentis terræ libris uni ejusmodi militi imputatis; inde usque ad libras mille duobus, &c.

Qui tamen ex Prælatis decimam solverant, ii immunes tum fuere & deducendi, & mittendi militis ad exercitum. *Qui prædictam decimam solvunt in præsenti, de veniendo, vel mittendo hac vice in nostrum Flandrensem exercitum, vel fiando, aut præstando subventionem aliam pro eodem excusati penitus & immunes habeantur.* Ita decimarum solutio incipiebat loco haberi militum ab Ecclesiis suppeditandorum. Anno 1304. Ballivis mandavit Rex, Episcopos ut commonerent, aliosque Clericos, ut cum militaribus turmis ad Castra properarent. *Prælati, Episcopi, Abbates, militaribus in hostem obsequiis obligati, Atrebati nobiscum adsint, armis & equis ita ut par est, instructi.*

Spicil. to. 13. pag. 348.

His postremis exemplis triplex insinuatur subsidium, quo ad Regnum muniendum Ecclesia Regi aderat. 1. Episcopi & Abbates pro feudis suis regiis, non aliter quàm sæculares feudatarii, certo numero militem sufficiebant. 2. Episcopi, Abbates, Capitula, Collegia unum & alterum loricatum sufficiebant militem, pro modo agrorum suorum. 3. Decimæ, quintæ-decimæ, dona gratuita colligebantur. Primum illud ex his oneribus perpetuum erat, nec omnes complectebatur Regni Prælatos; cùm suprà occurrerit nobis immunitas Episcopi Andegavensis, cùmque ex Abbatibus alios suprà ostenderimus debuisse Regibus solis precibus adesse, alios præterea donis gratuitis, nonnullos etiam militia. Alterum onus extraordinarium erat, sed eo premebantur Prælati, Clerici, Regulares prorsus omnes. De tertio jam satis superque suprà diximus.

At verò cùm post Regnum Philippi Pulcri decimæ, aliæque pecuniariæ exactiones, longè cœperint esse frequentiores, rariùs etiam miles Prælatis colligendus fuit, & totum illud denique militiæ onus evanuit. Nec facile erat, nec expeditum, tria illa exactionum genera & indici, & solvi. Multò fuit expeditius, & cùm Regi, tum Clero conducibilius, ut militem conscriberet Rex ipse, expensas à Clero exigeret, decimis, vel donis ejusmodi aliis gratuitis exsolvendas. Nec enim antè institutum fuerat, ut militem colligerent Prælati, nisi ut & eundem ipsi alerent. Decimas in Clerum diuturnas & graves exegisse legitur B. Ludovicus, non autem unquam molestiam creavisse Episcopis, vel Abbatibus, ut missu vel ducto militum globo Regios augerent exercitus. Non semel Philippus Pulcher militem Ecclesiæ in Castris habuit, sed cùm dona gratuita ille frequentiùs invexerit, concessione etiam Bonifacii VIII. approbata; simillimum veri est, & ipsi tandem & Clero placuisse, ad Regni & Ecclesiæ commodum, militiam Ecclesiæ relaxari, eamque jacturam sarciri crebrioribus, pinguioribusque, sive decimis, sive donis gratuitis.

Quod de B. Ludovico perstrinximus, eò refricata nobis est memoria rei non omnino hîc prætereundæ. Non Clericis tantùm, sed & Laicis feudi erant Regii, erant & vassalli, erat & jus hos armis instruendi. Erant & Laïci Regum feudatarii iisdem servitiis obligati ad sufficiendas Regibus turbas militum. Sed non eum in usum tantùm milites illi suos adhibebant. Insaniebant mutuis inter se & ipsi bellis. Privatis his bellis moderandis, & tandem aliquando exterminandis, non pauca à Regibus manavere Edicta. Vir longè doctissimus Cangius scitissimè observavit omnium plurimum desudavisse B. Ludovicum ad privata hæc bella opprimenda, Edictaque ad id promulgasse, quibus cùm necdum satis obtemperatum fuisset, novo rursus diplomate Philippum Pulcrum anno 1311. rem confirmasse, successores novis rem Edictis subinde promovisse, usque ad Ludovicum XI. post quem ea tandem privatæ licentiæ bella penitus conticuerint. Opprimendis extinguendisque his plusquam civilibus bellis nihil opportunius, nihil expeditius erat, quàm ut cogendi & armandi militis jure exuerentur domini feudorum, sive Laïci, sive Clerici, unique Regi integra servaretur, quæ Regni maximè propria est facultas, delectuum habendorum, cogendorum exercituum, belli indicendi. Vix enim, aut nec vix fieri potest, ut quibus jus fasque est militem conscribere, stipendiis suis alere, ducere ad Regios exercitus, non ii quoque his copiis aliquando ad privata dissidia, & in mutuam perniciem abutantur. Inde est, quòd post B. Ludovici & Philippi Pulcri tempora laboratum semper à Regibus est, ut arma excuterent manibus subditorum, nec alia quàm pecuniæ subsidia ab illis expectarent.

Dissert. 29. in vitam B. Ludovici.

Non modico tamen temporis intervallo opus fuit, quò nova hæc invalesceret militandi forma. Privatæ Ecclesiæ à Regibus veniam exorabant sufficiendæ militiæ, idque eò faciliùs, quòd ab iis Rex pecunias exprimebat eas, quibus militum numeros impleret. En hujus rei elegans exemplum. Cùm Provincia Senonensis volens lubensque decimam Ludovico X. contulisset, Philippi Pulcri filio & successori, concessit Ludovicus anno 1315. Beneficiariis omnibus laïcis Ecclesiarum ejus Provinciæ, qui Castris regiis & Belgico bello abfuerant, sua ut privilegia tuerentur, & ne mulctas ea de causa indictas vel indicendas solverent. *Eorundem Prælatorum hominum & subjectorum libertates & privilegia, si quæ habent, volumus & præcipimus illibata servari, & ad dictas financias non compelli, si obtentu dictorum privilegiorum & libertatum, vel de jure aut consuetudine immunes sunt, &c.* Tribus verbis triplicem constrinxit Rex rationem, qua absolvi poterant militaribus his expeditionibus, Privilegio, Jure, Consuetudine. Abundè erat hæc ab ipso Principe suggeri, quo se Prælati his clypeis, vel eorum aliquo munirent ad expungendas has servitutes, & pristinam libertatem restaurandam.

Mémoir. du Clergé. ancienne édit. tom. 2. pag. 122.

IV. Anno 1405. à Carolo VI. Rege promulgata est Constitutio, qua à Clericis pecunia exprimebatur, eo ipso tempore, quo extraordinariè convocabantur homines quique ad Regios exercitus. Cujus rei causa apertissima ea est, quod antè ad exercitus Regios accersebantur & ex Ecclesiæ militibus copiæ, & ex Nobilibus Regni feudatariis: in Nobilibus laïcis nihil mutatum, Clerici pro milite pecuniam suppeditarunt. Anno 1445. Carolus VII. Clericos exemit exactionibus in militem, & ipso quoque militum meatu; non abstenturus tamen aliis Cleri donis ad impensas bellicas. *Alia tamen via & ratione confidimus Clericos afforè nobis ad sustinenda militiæ onera, eaque de causa*

Mémoir. du Clergé prem. édit. Par. 3. Tit. 4. n. 13.

Ibid. Part. 3. Tit. 9. n. 1.

litteras peculiares in singulas perscribemus Diœceses.

V. Non tam feliciter aliis cessit Regnis, atque Galliæ, nec tam cito eorum Clerus antiquissimæ restitutus est libertati, ut uno in Altarium ministerio totus esset. Germaniæ, Poloniæ, & aliorum Septentrionalium Regnorum Prælati iisdem etiamnunc vinculis constringuntur. Anno 1341. à Benedicto XII. confirmatum est privilegium, quo Capitulum Cracoviense donaverat Pius Rex Boleslaüs, ut Episcopus & Capitulum militarium expeditionum sarcina absolverentur. *Voluit Dux, quod Episcopus & Capitulum Cracoviense, totusque Clerus à qualibet expeditione essent perpetuò liberi & exempti; ita quod de villis, possessionibus & aliis bonis suis Ecclesiasticis ad expeditiones personaliter ire, vel aliquos homines mittere minimè tenerentur, excepto duntaxat tempore incursus subiti Lithuanorum &c.* Anno 1352. præscribens Gregorius XI. Friderico Siciliæ Regi, quibus conditionibus Regnum illud sibi administrandum esset, in quo ut Ecclesiæ Beneficiariq necesse est libertates Cleri illibatas illæsasque servari: concessit ut à Prælatis ea admitteret obsequia, quæ feudis regni eorum Ecclesiæ collatis illigata essent, dum nihil in canonicas institutiones peccaretur. *Si qui sint Prælati & Clerici, qui temporalia sive Regalia bona teneant à Rege, & qui ratione hujusmodi bonorum ab antiquo consueverunt Regibus servitia exhibere, hujusmodi antiqua & honesta servitia Regi secundum antiquam consuetudinem, & sicut statuta patiuntur canonica, impendent.*

Rain. n. 42.

Idem n. 11.

Idem n. 41. 48.

Anno 1501. Alexander VI. percontanti Episcopo Vilnensi in Lithuania, an posset ipse cum Presbyteris suis arma corripere, ad propulsandas Tartarorum incursationes, respondit posse. Quod æquum est interpretari, eo quo suprà diximus modo, id ut possent, conscribendo milite, immittendo, animando, ut pulcram pro pietate & pro Ecclesia mortem oppetant, non aliis tamen ipsi armis, quàm precibus & hostiis pugnaturi. Cùm idem eodem anno Pontifex investituram daret Siciliæ, concessit ut Episcopi Regibus ea persolverent servitia, quæ vetustissima consuetudo feudis regiis affixit.

Defensionem parans Odericus Rainaldus bellis Leonis X. & Julii II. hoc est, ut equidem auguror, bellis Pontificiis in communi, non his peculiaribus vel eorum causis; à Bellarmino sanctissimo & doctissimo Cardinali bene multa mutua sumit, idem ipsum argumentum versante; atque præ cæteris exempla bellorum Leonis IV. Leonis IX. Clementis IV. Innocentii VI. & Pii II. quorum duo priores publico cultu in Ecclesia afficiuntur, duo proximi in albo sanctissimorum Pontificum posteritatis assensu conscripti sunt; Pius II. Pontificatum suum vere Pontificiis virtutibus illustravit. Refertur ab eodem Rainaldo memorandum ejusdem Leonis X. responsum, cùm Rex Angliæ vehementiùs urgeret, ut Romæ solennes supplicationes & gratiarum actiones fierent pro victoria non ita pridem à se reportata de Scotorum Rege confœderato Galliæ Regi, Romanam tunc Ecclesiam oppugnanti. Respondit Pontifex, in Ecclesia Romana non agi Deo solennes gratias, nisi pro victoriis in adversarios fidei relatis, inter quos & schismatici numerantur. Denique confutantur à Rainaldo hallucinationes Lutheri & Calvini, qui priscum quodammodo revexere Tertulliani errorem, bella omnia damnantis, ut legi & suavitati Evangelicæ adversaria. Consequens porro his erat, ut & Episcopos criminarentur, qui militares alerent copias.

Rainal. an. 153. n. 12. 59. Anno 1518 n. 82. 83. 84.

Qui fidei Apologias contexuerunt, frivolum hoc confixere commentum, & quæ ex eo nasci videorur errorum ludibria.

In Germania præ cæteris Christianæ Reipublicæ regnis, Episcopi Clericique arctiori hac constricti fuere necessitate, subministrandæ Imperatoribus militiæ. Ejus moribus Hungaria, & alia Regna vicintora plerumque se accommodavere. Anno 1439. Albertus II. Imperator in Hungaria Edictum promulgavit, ubi cum multa præclarè alia sanciuntur, tum ut Clerici exactionibus novis omnibus eximantur illi quidem, at militaribus serviriis omnino subjiciantur. *Item Ecclesia & Ecclesiastica persona à taxis non diu abusivè introductis liberæ & absolutæ relinquantur, servitia tamen exercitualia more aliàs consueto facere teneantur.* Anno 1454. Ladislaüs Rex Hungariæ Edictum publicavit, quod & postea à Friderico III. Imperatore firmatum est, & quo jubebantur Prælati, cæterique Ecclesiastici Ordinis Primores Exercitibus interesse, cum eodem militum numero qui præscribebatur tempore Sigismundi Regis, eo tamen decremento, quo & prædia & reditus postquam hostes irruperant, decrevissent. *Domini Archiepiscopi, Præpositi, Episcopi, & Capitula, ac Abbates, & alii dignitates & honores Ecclesiasticos majores tenentes, quemadmodum tempore quondam domini Sigismundi Imperatoris & Regis avi nostri consueti fuerunt, cum ipsorum Banderiis & numero Lanceatorum exercituare teneantur: scilicet, ut quantumcumque Ecclesiarum seu Ecclesiasticarum personarum proventus per inimicos extitissent minorati, juxta limitationem electorum hominum, etiam hujusmodi exercituatio earundem Ecclesiarum seu Ecclesiasticarum personarum cum tanto defectu minoretur.*

Goldast. Const. Imp. To. 3. pag. 430. 480.

In Polonia Casimirus Rex anno 1475. constituit, ut Clerici pro facultatibus suis ad sumptus bellicos conferrent: Ecclesiæ verò Cathedrales, Abbatiales & Collegiales militem instruerent, mitterentque eo numero qui à Synodo definitus esset. *Spirituales pro hac expeditione debent servire ad bellum, juxta facultatem & exigentiam bonorum suorum. Item Ecclesia Cathedrales & Collegiata, Abbates seu Præpositi Cœnobiorum debent expedire armigeros in eo numero, juxta quod in Synodo super unumquemque laudabitur. Etiam Episcopi debent habere intelligentiam cum Plebanis Parochialibus, ut illi etiam faciant subsidium suo Episcopo.*

Statu. Polo. 35. 38.

Anno 1544. Sigismundus Augustus Poloniæ Rex statuit, ut ne Episcopi & Abbates militem conscribere & mittere cogerentur, nisi ad inusitata & extraordinaria bella, nec ipsi unquam ad Castra accederent. *Ita tamen, ut contra solius potentioris hostis vim, & non aliter, expeditio hac per illos fiat, & immunitatem ipsorum persona habeant à profectione bellica: sed aliis sui loco missis, officio suo fungantur, sacrificiis & orationibus Deum placantes.*

VI. Verissimè olim Paschalis II. ad Henricum IV. Imperatorem scripserat, Episcopos acceptis à summis Principibus feudis Regalibus, Ducatibus & Comitatibus, hinc ineluctabili necessitate vinctos fuisse, ut Aulam & Castra Principum frequentarent, & ei se militiæ quodammodo innecterent, ubi rapinæ, incendia, homicidia declinari omnino non possint. *In vestri Regni partibus Episcopi vel Abbates adeo curis sæcularibus occupantur, ut Comitatum assiduè frequentare & militiam exercere cogantur: quæ nimirum aut vix, aut nullo modo sine rapinis, sacrilegiis, incendiis aut homicidiis exhibentur. Ministri verò Altaris ministri Curiæ facti sunt, quia civitates,*

Epist. 22.

Ducatus, Marchionatus, monetas, Turres, & cætera ad Regni servitium pertinentia à Regibus acceperunt. Quid ille consilii ceperit, suprà edisseruimus, quàm non sibi in eo constiterit, & quâ ex adverso constantia pristinam suam disciplinam Ecclesia retinuerit; quocircà nec plura hic addam in eam rem.

Lit. 40. Nec silebo tamen quod memorat Ossatus Cardinalis, Clementem VIII. rescita morte Cardinalis Battorii in Valachia, ubi in acie pugnans interemptus fuerat, re in deliberationem missa in Consistorio, decrevisse, abstinendum censuris in ejus
C. Petitio. Extra De homicidio. interemptores jaculandis. Cum Clerici laicis permixti arma corripuissent, adversùs Christiani nominis hostes, & non paucos eorum cecidissent, vel truncassent, interrogatus super eo facto Honorius III. respondit, qui mutilassent quempiam, vel oc-
2. 2. q. 40. Art. 2. cidissent, eos irregulares fore. Profitetur denique B. ipse Thomas Aquinas, si Clerici interferant se militaribus copiis, & castris, præliisque, nihil esse quod sacro Ordini refragetur, nisi si manu ipsimet pugnent.

CAPUT XLVII. *P. 4. l. 3. c. 28.*

De Militia quam Episcopi & Abbates Principibus suppeditabant post annum Christi millesimum, in Anglia & Hispania.

I. Vuillelmus Nothus priscum illum usum in Anglia restituit, ut Episcopi & Abbates militiam Principi alerent, pro modo & mensura terrarum, ac Baroniarum.

II. Et usui non adversantur Concilia, obsequuntur Episcopi sanctissimi, Lanfrancus, Vulstanus & Anselmus.

III. Quantum intersit ad Ecclesiæ dignitatem, & sanctimoniæ famam, ut Regibus persuasissimum sit, fide & obsequio Episcoporum, ut inconcusso munimento niti Regnorum stabilitatem.

IV. Nec armis attingi, nec prælio congredi fas erat Clericis.

V. Exempla militarium concertationum sæculis sequentibus ab Ecclesia suppeditatorum.

VI. Abbatiæ longè plurimæ eidem oneri erant obnoxiæ.

VII. Nonnulla in eam crebrò servitiorum animadvertuntur. Quando cœpta pecunia pro militia pendi.

VIII. Ad Hispaniam transeuntur oratio, ubi nulla aut rara sacrarum expeditionum intercapedo; & ubi Episcopi Regibus plerumque affixi.

IX. Non potest nisi temerè & infelicissimè iste usus damnari.

X. Concilio Toletano prohibentur Prælati & Clerici militiam suam aliis quibuscum, quàm Regibus suppeditare.

XI. Desinunt expeditiones sacræ Hispaniæ.

I. Cum primùm Angliam suæ potestati subjecit Vuillelmus Nothus, Episcopalibus Ecclesiis omnibus & Cœnobiis numerum indixit militum, quem Regio adjicerent exercitui, Gallicanas consuetudines in Angliam trajiciens. Ita narrat, nec sine acerbi doloris sensu Matthæus Paris ad annum 070. *Rex Vuillelmus pessimo usus consilio omnia Anglorum Monasteria auro spolians & argento insatiabiliter appropriavit, & ad majora sancta Ecclesiæ opprobria, calicibus & feretris non pepercit. Episcopatus quoque & Abbatias omnes, quæ Baronias tenebant, & eatenus ab omni servitute sæculari libertatem habuerant, sub servitute statuit militari, inrotulans singulos Episcopatus & Abbatias pro voluntate sua, quos milites sibi & successoribus suis hostilitatis tempore, voluit à singulis exhiberi. Et rotulas hujus Ecclesiasticæ servitutis ponens in thesauris, multos viros Ecclesiasticos huic Constitutioni pessimæ reluctantes à regno fugavit.* Æquo vehementior semper est Matthæus ille ad res Ecclesiæ à qualicumque exactione subtrahendas; sed & obliquo semper & iniquo animo in Francorum, sive Normannorum in Anglia Principatum. In his ergo circumcidendum semper aliquid ejus narrationibus, nec tota ei fides adjicienda. Quæ ille narrat de deprædationibus Regis hujus Vuillelmi, ea non à vero tantùm, sed & à probabili abhorrent. Nec dubium tamen est, quin ille omnium primus, pro mensura & numero terrarum ac Baroniarum numerum descripserit militum ab Episcopis & Abbatibus alendorum.

Etsi forsan quis à vero, non tamen à verisimili aberraret, qui hanc non institutam, sed restitutam à Vuillelmo consuetudinem existimaret. Veri enim illud speciem quandam præ se fert, qui primùm Reges Ecclesias his exornavere Baroniis, eos militaris etiam aliquid oneris indixisse. Non facilè potuit tam vetustus Ecclesiæ & Reipublicæ Gallicanæ usus tam serò in Angliam trajici. Et excepsimus alibi ex Beda, ex quibus id efficitur, minimè alienos fuisse Anglorum olim animos ab exigendis Ecclesiarum pensionibus, ad militiam fovendam, quâ & Ecclesiæ & Regno consultum sit. Illud saltem indubitatissimè constat, à Vuillelmo restitutas in Anglia has consuetudines, vel etiam institutas: unde & id efficitur eodem ipso tempore restauratas in Gallia eas fuisse, ubi aliquandiu quasi oppressæ jacuerant, ut suprà à nobis declaratum est.

II. Anno 1076. à Concilio Vintoniensi vetitum est, ne Clerici quidquam laïcis servitii exhiberent, nisi quod sub Eduardo Rege exhibitum fuisset. *Ne aliquis Clericus civilis, vel rusticus, de Beneficio Ecclesiæ aliquod servitium reddat, præter illud quod fecit tempore Regis Eduardi.* Hoc certè Canone nec Episcopi continebantur, nec Abbates. Verùm si qua poterant Clerici laicis, poterant & Episcopi, atque Abbates consentanea Regibus obsequia præstare. Anno 1080. in Concilio Juliobonensi decla- Can. 4.
ratum est, quid obsequii Parochi dominis vicorum exhibere possent, ut ex eorum absentia nihil damni emergeret in Ecclesiam.

At quod ad Episcopos attinet, doctrina & religione clarissimus Lanfrancus, erat haud dubiè alienissimus à Matthæi Paris sententia, cùm Episcopum admonebat jamjam in Angliam irrupturos Danos, suamque illi arcem strenuè communiendam esse cibo, milite, armis. *Dani, ut Rex nobis mandavit,* Epist. 15.
revera veniunt. Castrum itaque vestrum hominibus & armis & alimentis vigilanti cura muniri facite. Exemplo utique probat Lanfrancus Collegis, unde & ipsum præmonuerat Rex, quantus Angliæ immineret hostis, ut & ille Coëpiscopos ad Regni defensionem excitaret. De Vulstani Vorcestrensis Episcopi singulari sanctimonia & virtutum Episcopalium præstantia diximus jam non semel. At eum testatur Vuillelmus Malmesburiensis militaribus turmis succinctum progredi solitum, more Præsulum Normannorum, quanquam magno sibi ea constaret militia. *Nam & consuetudines Normannorum non omittebat, pompam militum secum ducens, qui stipendiis annuis quotidianisque cibis immane quantum populabantur.* Anno 1074. Vulstanus comite usus Abbate, & militari suo cuneo vallatus, prohibuit ne duo Comites, qui à Rege defecerant, vires & copias suas consociarent. His non illubenter sanctissimis accedet Episcopis beatus Anselmus Cantuariensis Episcopus. Qui vel primoribus labiis Annales Ecclesiæ delibarit, is non nesciet quam tenax fuerit Anselmus prioris sui in Cœnobio instituti, & austerioris cultus. Non nesciet, quam impavidus idem intercesserit Regi libertates Ecclesiasticas evertenti, &

De Gest. Pont. Ang. l. 4. Boland. die 19 Januar. c. 3.

quam ubi religio & Ecclesia periclitaretur, nec exilius, nec morte ab officio deterreri posset. Ad Valterum tamen ille Cardinalem Angliæ Legatum scripsit, non posse se cum eo congredi, nisi in vicinitate Cantuariæ, quòd à Rege jussus esset Cantuariensem civitatem tueri adversùs hostes Ultramarinos, qui adventabant, eisque obviam egredi ad ipsum maris litus, ne in Angliam exscendere atque adire possent. L. 1 Ep. 35. 38. *Quoniam quotidie expectamus, ut hostes de ultra mare in Angliam per illos portus, qui Cantuarberia vicini sunt, irruant. Propter quod dominus meus Rex ore suo mihi præcepit & mandavit per litteras proprio sigillo signatas, ut Cantuarberiam custodiam, & semper paratus sim, ut quacumque hora Nuntium eorum audiero, undecumque convocari jubeam equites & pedites, qui accurrentes violentia hostium obsistant.* Subiniquo tulit animo hanc Legatus excusationem, unde & Anselmus alteras ad eum dedit litteras, ut commoneret, de quibus vellet, de iis colloquendum fuisse, antequam ambo à Rege discederent, qui ad militarem proficiscebatur expeditionem cum Eboracensi Archiepiscopo, & Episcopis aliis. *Postquam licentiam accepistis à Rege redeundi Romam, & Rex in expeditionem suam cum Archiepiscopo Eboracensi & quibusdam aliis Episcopis & Principibus ivit, & vos ab illis, & ego à vobis recessimus &c.* Illud denique addit Anselmus, eum sibi locum à Rege commendatum esse custodiendum, in quem primum hostes impetum facturi essent, atque adeo in quo plus periculi adeundum esset. *Postquam mihi præcepit, ut illam partem regni sui in qua maxime irruptionem hostium quotidie timemus, diligenter custodirem, & quotidie paratus essem hostibus occurrere.*

III. Nihil ad Ecclesiæ laudem amplius, nihil ad gloriam splendidius clariusque, quam ut Regibus Principibusque terrenis perspectissimum sit, non alio firmiori, & inexpugnabiliori præsidio niti Regnum, quam Præsulum fide. Cùm deflecti à fide Regum non possit, quin & à Dei fide atque obsequio devietur; ut Deo, ita & Regibus arctiori vinculo Episcopi, quam cæteri Regni Proceres obligantur: ipsa eadem nempe Regi, qua Deo fide obstricti. Hac persuasione Carolus Magnus nobilissima quæque ditionis suæ feuda Episcopis & Abbatibus contulit, ut superiùs non semel diximus. Hac eadem persuasione extremi Principes Carolinæ stirpis collabentis, quos jam retinere vix poterant Comitatus & Ducatus, Episcopis committere maluerunt. Hac persuasione Germaniæ Imperatores, iidemque Burgundici Regni hæredes, cùm pares jam se non esse experirentur ei Regno cum Germania & Italia retinendo: nec enim Carolinæ aut prosapiæ, aut fortitudinis hæredes germani erant; Principatus ejus alios aliis Archiepiscopis & Episcopis contulere. Hac denique persuasione debellatæ Angliæ Rex Vuillelmus, ut strictioribus sibi vinculis novum illud Regnum devinciret, exercitus & arces Episcopis concredidit. Ex Lanfranco & Anselmo paulò antè patefecimus, eorum fidei commissa munimenta ea fuisse, in quæ primum & potissimum vis hostilis impetum factura esset. Si necesse ergo fuit ad Regum Regnorumque rum stabilitatem, Pontifices aris quodammodo abstrahi, ingentibus prædiis, vassallorum & militum agminibus vallari, copiarum militarium cura & potestate, urbiumque & arcium defensione onerari, atque obrui: erat omnino id permolestum Ecclesiastici ordinis luminibus, pacis & secessus, silentii & orationis amatoribus: sed & erat id cum primis opportunum splendidumque explicandæ eorum sapientiæ & charitati, & pietati in patriam & in Principem, cui ipsa eos religio devovebat. Demonstratum alibi à nobis est, temporalem ipsam urbium & regionum dominationem accrevisse non rarò Præsulibus, ex eo quòd earum ipsi curam egerant diutissimè, suaque & vigilantia & largitate eas tuiti fuerant, cum nulla prorsus alia per temporum molestias tuitione confidere possint. Hic sanè illud adjicere & affirmare fas est, has potissimum urbes, has regiones Præsulum potestati subjectas, in Regum fide & obsequio constantissimas fuisse. Duces, Comitesque ex arbitrariis necessarii, ex temporariis perpetui evasere, summam etiam & quasi Regiam usurpavere dominationem. At qui Comitatus, Ducatusque Ecclesiis & Episcopis commendati fuere, ii in Regum potestate semper fuere & sunt etiam nunc. Nisi quis valde rudis & peregrinus sit in rebus Ecclesiæ, is facilè assentietur, à Lanfranco, à Vulstano, ab Anselmo, & ejusmodi Præsulibus aliis nihil magnopere extimescendum fuisse, ne Baronias & arces Regias regio aliquando jure invadere, regere & in iis regnare vellent.

IV. In Anglia quoque illud tenebatur, quod de aliis supra Ecclesiis demonstratum est, ut Episcopi armatorum globos ducerent; non ut ipsi arma induerent: non ut manu pugnarent, quorum arma lacrymæ, gemitus, preces erant. Si qui has lineas prætergrederentur, eos Ecclesia, ut degeneres & malè sanos detestabatur. Philippus Bellovacensis Episcopus authore Rogerio captus est ab Anglis, Roger. ad Ann. 1197. pag. 772. 795. cùm in acie staret & pugnaret. Interpellatus ab eo Cælestinus Papa rescripsit armis capiendis exarmasse eum suos Patronos: preces à se, non mandata ad Regem Angliæ allegari posse ad ejus libertatem, quòd eo ornatu instructuque captus esset, qui Episcopum ejuraret. Cùm pauco post tempore Philippus Augustus Franciæ Rex Episcopum electum Cameracensem similiter cepisset, tum pervicit Legatus Papæ, ut ambo libertati restituerentur, ab eoque sacramento adactus est Episcopus Bellovacensis, *quod de cætero in vita sua nunquam arma gestabit contra Christianos.*

V. Eo verò ita fixo & constituto, nunquam licuisse Episcopis, ut armis vel cingerentur, vel congrederentur; jam extra controversiam est, diutius in Anglia quàm in Gallia, Episcopos munus obiisse mittendi, vel ducendi militis ad Castra Regum, ut nutanti regno succurrerent. Anno 1242. Henricus III. Rex à custodibus Regni, ab Eboracensi, inquam, Episcopo, & à Collegis pecuniam & militem corrogavit. Nec mora ab eis accepit pecunias, cibos, milites. *Misit Rex in Regnum suum ad Custodes Regni, scilicet ad Archiepiscopum Eboracensem & ejus socios, militare postulans ad auxilium ac pecuniare. Ipsi quoque quinquaginta Ballistarios, & magnam pecuniæ summam, & victualia, & servienses cum armis ad mandatum Regium sine mora dispendio destinaverunt.* Ita Matthæus Paris, qui & hoc addit, inflammatos exemplo Præsulum Barones Angliæ, ad arma properasse, & advolasse ad opem regno ferendam. *Quod videntes quidam Magnates Angliæ, inhonestum arbitrantes otio indulgere, Rege in transmarinis martio negotio operam dante, accinxerunt se ad iter cum eis arripiendum, cum equis & armis competenter præparati.* Anno 1244. idem Henricus III. copias educens in Regem Scotiæ, Episcopos, Abbates, Barones laïcos cum militaribus singulorum globis

convocavit. *Notificari fecit Rex per totam Angliam, ut quilibet Baro tenens ex Rege in Capite, haberet prompta & parata Regali precepto omnia servitia militaria, quæ ei debentur, tam Episcopi & Abbates, quàm laici Barones. Et profectus est cum exercitu copioso versus novum castrum*

Anno 1246. ab Anglis flagitavit Romanus Pontifex, ut Prælati suo quisque sumptu milites sibi sufficerent, alii decem, nonnulli quinque, quidam & quindecim. Obstopuere Angli, quod militaria illa auxilia nisi à Rege & Principibus flagitata fuissent nunquam. *Emanarunt littera, quod aliqui Pralati decem milites strenuos, etiam aliqui quinque. & aliqui quindecim invenirent domino Papa, qui in servitio Romana Ecclesia starent per integrum annum, & Pralatorum stipendiis militarent. Quod servitium militare nulli nisi Regi & regni Principibus debetur, nec ab aliquo usque ad nostra tempora exactum fuisse recolitur.*

Anno 1251. copias ejusmodi auxiliares petiit & à Gallis Pontifex; at cùm B. Ludovico tum in Palæstina bellanti summittenda esset pecunia cum novo milite, nôn potuit Regina Blancha Ludovici parens, & eo absente Regni administra, Pontificis, suoque voto satisfacere. Anno denique 1267. authore eodem Matthæo, habitum est Parlamentum, ubi Rex Angliæ & Legatus Pontificis certatim decimas, aliaque pecuniæ subsidia à Clero poposcere; utque Clerici quicumque Baronias vel alia Regia tenerent feuda, militum turmas armari armatas ducerent, pro mensura prædiorum. Utramque petitionem libertati Ecclesiasticæ inimicam uno fregit Clerus responso: Non alia Clericis aut esse, aut esse posse arma, quàm preces & hostias pro Regno juges: Baronias & feuda Clero in eleemosynas data fuisse, nec alia illis incumbere servitia, quàm quæ hactenus persoluta fuissent; denique certum sibi id esse, nulla se nova premi aut illaqueari servitute: *Ad hoc respondebatur, quod non debent pugnare cum gladio materiali, sed cum spirituali, scilicet cum lacrymis & orationibus humilibus & devotis. Et quod propter beneficia sua tenentur pacem manu tenere, non bellum. Et quod Baronia eorum ab eleemosynis puris stabiliuntur, unde servitium militare non debent, nisi certum, nec novum incipient.*

Anno 1404. ex Thoma Valsinghamo, dissensiones penè excitæ sunt inter Clerum & Nobiles, utrisque suo pacè sua in Regnum merita officiaque ostentantibus. Nobiles fusum sanguinem & vulnera nudabant sua, dum Clerus molli otio & pace delectaretur. At nomine Cleri Archiepiscopus Cantuariensis regerebat, sæpiùs à se decimas, quàm à Nobilibus dimidias decimas solvi; militem suppeditari non dispari numero, pro modo agrorum: victorias denique religioni potiùs in Deum, quàm fortitudini; precibus quàm armis imputandas. *Insuper tenentes sui non minori numero Regem sequebantur ad bella, vel pericula, quàm tenentes feodi laïcalis. Et super hac omnia nocte dieque orationes facerent, &c.*

VI. Rariusculæ Anglorum Abbatiæ his militaribus oneribus eximebantur. Anno 973. privilegium libertatis Abbatiæ Tornacensi in Episcopatu Cambridgiensi concessum est ab Edgaro Rege, & à B. Dunstano Archiepiscopo Cantuariensi, sed excepta est consuetudo militiæ, pontium & arcium.
Monast. Angl. To.1. *Sint igitur ab omni servitutis jugo libera, tribus ex-*
pag. 244. *ceptis, rata videlicet expeditione, pontis arcisve restau-*
259. 276. *ratione.* Anno 1005. Ethelredus Rex Cœnobium Einshamense in Comitatu Oxfordiensi persimili decoravit privilegio, iisdem limitibus septo. *Sit Monasterium ab omni humane servitutis jugo liberum, cum omnibus supradictis villulis ad se ritè pertinentibus, expeditione excepta, & pontis arcisve restauratione.* Anno 1224. à Rege Canuto huic finitimum concessum est. Abbatiæ Dominæ nostræ Conventreonsis multò amplius collatum est ab Eduardo Rege, exclusis iis limitibus. *Cuncta illius Ecclesia possessio nullis sit unquam* Ibid p.304.
gravata oneribus, nec expeditionis, nec pontis, nec ar- 352. 379.
cis ædificatione, furium apprehensione. A Rege Vuil- 381.
lelmo Ruffo his oneribus servitiorum, decimarum, doni gratuiti, & aliorum complurium subductus est Prioratus sancti Nicolai in Comitatu Excestrensi. *Libera sit ab omni consuetudine terrena servitutis, & ab omnibus placitis, & querelis, & siris, & hundredis, & ab omni geldo, & scoto, & auxilio, & dono, & denegeldo, & exercitibus, & omnibus operibus castellorum & pontium, sicut dominica eleemosyna mea.*

Seniores & domini privati, si qua fundarent Cœnobia, suis quoque ea instruebant privilegiis, non multùm absimilibus. Rogerius Shroversburiensis Comes cùm in Comitatu suo fundamenta poneret Abbatiæ novæ, concessit Baronibus suis, subditisque omnibus, ut quæ ibi cumque vellent dona conferrent, non expectata vel sua, vel hæredum assensione, addita & immunitate omnium exactionum, subsidiique militaris, sive ordinarii, sive extraordinarii, nisi ubi ipsemet proprio ex dominio suo aliquid conferret. *Concessi ut Barones mei, vel Burgenses, vel milites quodcumque vellent de terris & facultatibus suis, eidem loco largirentur, absque ulla mei, vel haredum meorum licentia. Ita ut de stata eleemosyna mihi ullum alterum servitium facerent, vel dantes, vel recipientes. Totam quoque terram Monachorum à geldo militum in perpetuum liberam esse statui, & à geldo etiam communi, nisi ego ipse de dominio meo illud darem.* Id totum, donationes & privilegia diplomate suo firmavit Rex Vuillelmus.

VII. Multa id genus alia stipari hic possent, sed ex hac jam sylva plus satis liquent, quæ hic jam liber observare. 1. Plerumque Abbatias militari huic oneri mancipatas fuisse conceptis ipsius fundationis suæ verbis, quibus is libertatibus limes addebatur. 2. Fuisse quasdam singulari hac dotatas immunitate militiæ, quasdam etiam pontium, castrorumque resarciendorum. 3. Nonnulla ex his privilegiis antè concessa fuisse, quàm Vuilelmus Nothus in Angliam trajiceret anno 1066. Ita non potuisse tam disertè & tam constanter affirmari à Matthæo Paris, primum Vuillelmum Angliæ Ecclesiis Episcopalibus & Monasteriis hæc onera inflixisse. Quo vereor ut satis effugere possit Matthæus maculam livoris in Principem Gallum, Angliæ domitorem: vel cupiditatis immodicæ ad temporalium Ecclesiæ rerum defensionem, non sine gravi historicæ veritatis dispendio. 4. Ubi Optimates aut Comites Cœnobia quæpiam condebant ipsi & dotabant, simillimas eis addebant immunitates, vel sarcinas imponebant, pro lubitu & arbitratu suo. Idque forsan erat, quod suprà alicubi Clerum audivimus contendentem, non aliis hæc obsequia militaria, quàm Regibus aut Principibus persoluta fuisse. 5. Confirmabantur à Rege hæc privilegia immunitatum ab Optimatibus indulta, quòd Regi immediatè illi tenerentur semper eundem militum globum exhibere. 6. Observari & illud potuit, quo sensu diceretur *Eleemosyna*. Cùm enim eodem Deus coleretur dono, quo Ecclesia

afficiebatur: hinc & Ecclesiæ oblata dona, affixam sibi suam habebant immunitatem. Idque suprà volebat Clerus Anglicanus, cùm novas servitutes omnes detrectaret, & deprecaretur à terris, quæ Clero in eleemosynam datæ essent, hoc est, tam liberæ & immunes, quàm quæ Deo hostiæ offeruntur. (Can. 39.)

7. Nullum usquam vestigium legis est, aut consuetudinis, qua cogerentur Abbates, ipsimet interesse militaribus expeditionibus. Certè receptissimum erat usu, ut milites tantùm mitterent. Anno 1182. prohibitum est in Concilio Londinensi, *Ne Abbates faciant milites.* Reges soli aut Principes jure gaudebantur creandi Milites, hoc est, Equites, & nobilitatis titulos solenni addendi diplomate. A verisimili non abhorret, nobilitatis insignibus ab Episcopis donatos fuisse eos, qui ab illis clarioribus Ecclesiæ fundis donabantur, militiam obituri, & stipendia facturi in exercitu Regio. Eo quoque forsan hic interdicebantur Abbates à Concilio, ne præclariora Cœnobii prædia Laïcis darent, quo eos haberent nexu & beneficio suo obligatos, vassallosque Nobiles, forsan & insignioris vexilli sui signiferos. 8 Indubium est enim opulentioribus Cœnobiis vassallos fuisse quosdam Nobiles & præpotentes, qui insigne vexillum Cœnobii gestarent, sive in Castris Regiis & Exercitibus, sive in bellis privatis, quæ Advocato, seu Defensori Cœnobii quandoque subeunda erant, etsi non inferenda. Id testatum facit Sugerius Abbas de famoso Oriflammæ vexillo, quod proprium & peculiare erat Abbatiæ Sandionysianæ, & quod à Vilcassini Comite prægestabatur, Comitatum eum habente ejus Cœnobii beneficiarium. Cùm in eum Comitatum successisset Ludovicus Crassus, successit & muneri ferendi per sese aut per vicarium ejus vexilli, quod & deinceps voluit esse Regni Gallicani vexillum. *Rex vexillum ab Altari suscipiens, quod de Comitatu Vilcassini, quo ad Ecclesiam feodatus est, spectat, votivè tanquam à domino suo suscipiens, pauca manu contra hostes evolat.* (Du Chesne To. 4. pag. 312.)

Danda tandem hic opera est, ut exploremus quo demum tempore desitum sit ab Ecclesiis & Cœnobiis milites exigi, ac vicissim cœptum sit exigi pecuniam. Inter antiquas Angliæ Regum Constitutiones illa emicat Eduardi I. quo Archiepiscopos vocat, Episcopos, Abbates, Priores, Clericosque alios, ipsas viduas dominasque, quibus feuda sunt Regni aliqua, eorum ut contemplatione militiam suggerant. *Archiepiscopos, Episcopos, &c. viduas & alias mulieres, qui de nobis tenent per servitium militare, vel per Serjanciam.* Ut accedant *cum armis & equis bene munitis* ad exercitum suum adversùs Scotos. Ut tamen nonnihil indulgeat iis, quibus grave esset per sese ad castra progredi: *Volentes Prælatorum, Religiosorum, mulierum, & aliorum qui ad arma minùs potentes, aut etiam minùs idonei existunt, parcere gratiosè laboribus ista vice:* concedit ut per subditos sibi vicarios adsint, & impensas tantùm sufficiant, viginti libris pro militari quoque feudo persolvendis. *Mittant ad faciendum finem nobiscum, videlicet viginti librarum pro feodo unius militis.* Simile veri est, tum ab Angliæ Regibus relaxatos fuisse Clericos, Abbates, Episcopos, ut ne amplius copias militum, sed pecunias exhiberent; quarum, ut & militum exactiones, cùm antè extraordinariæ fuissent, ordinariæ tandem evaserunt. (Ant. Conf. Reg. Angl pag. 1001.)

VIII. In Hispania desinemus, ubi inexorabilior quædam necessitas Prælatos compulit, ut militaribus copiis duces se vel comites adderent, cùm omnes protsus Ecclesiæ Maurorum potestati fuerint subducendæ. Fuere, dictu nefas! ex Præsulibus, qui ita armis assuevere, ut pugnarint in acie: & quod horret animus etiam cogitare, cùm in Mauros certassent, eorum se castris & dissidiis ita implicuere, ut Mauris aliis in alios præliantibus, utrimque pugnarent Episcopi, nonnulli etiam cædendo cæsi sint. Dissimulandum & obducendum fuerat, & æterno obruendum silentio detestabile facinus, nisi terrificis ejusmodi exemplis admonendi essent homines, quæ in scelerum abrupta se præcipites per gradus quidem agant Clerici, ubi prætergredi semel incipiunt leges institutis sui sanctissimas, quibus tam enixè vetantur, aliis quàm cælestibus indui armis, & aliis pugnare telis, quàm quibus vitia configuntur. (Baron. an. 1010. n. 3.)

In Concilio Coyacensi anno 1050. arma tractare vetiti sunt Presbyteri & Diaconi. *Presbyteri & Diacones qui ministerio funguntur Ecclesiæ, arma belli non deferant.* (Can. 3.) Ubi tradit Mariana anno 675. à Rege Vamba jussos esse Episcopos & Parochos cum armatis suis hominibus egredi ad hostes depellendos: *Ipsi Episcopi virique sacrati repentino hostium incursu, collecta suorum manu obviam prodire jussi ad centesimum lapidem. Hac Vamba diligentia victoria navalis de ingenti Sarracenorum classe Gothorum virtute parta est.* (L. 6. c. 14.) Id eò pertinet, ut militem educerent, non ut pugnarent ipsi, tametsi Sarraceni irruissent. Nec aliter sumendum quod idem habet ad annum 844. *Ipsi Episcopi & viri sacrati castra secuti.* Perlatæ sunt aliquando ad Blancham B. Ludovici matrem in Galliis litteræ ex Hispania, quibus certior fiebat de acerrimo prælio Christianorum & Sarracenorum. Prosilierat in primam aciem cum famosis ducibus Abbas Cisterciensis. *In secunda acie erant omnes Episcopi, & omnes Clerici, & omnes Ordines.* (Du Chesne To. 4 pag. 427.) Agmen claudebant confœderati Reges, Castellæ, Arragoniæ & Navarræ. Mauri cæsi & in fugam effusi sunt. Non dispar apud Marianam confœderatio Regum legitur, & pugna. In extremam aciem subductus erat Rex Castellæ, cum Archiepiscopo Toletano & Episcopis aliis. (L. 11. c. 24. 25.) Nusquam littera de pugnantibus Episcopis. At strenuissimè decertabant Magni Magistri Ordinum militarium Hispaniæ, S. Jacobi, Calatravæ, Templariorum. Hospitalariorum, cum suis quisque Equitibus, Religiosum institutum professi, seu & præliari professi pro Religione & pro Ecclesia. Si integrum fuit Ecclesiæ religiosa professione devinctos Equites in aciem educere, quid vetat & Episcopos, non pugnaces, sed spectatores fuisse militum & vassallorum suorum, quos eò duxissent? Ortum habuerat Ordo Calatravæ ab Abbate Ordinis Cisterciensis, qui tam impavido pectore urbem illam munitissimam adversùs Sarracenos oppugnantes propugnavit, ut ejus Principatu donatus sit anno 1158. & ipse, & Ordo Cisterciensis. (Idem ibid. c. 6.)

Meritissimis laudibus ornavit Rodericus Toletanus Archiepiscopus Martinum prædecessoribus ex suis unum, quem Alfonsus Rex exercitui suo præfecit, Proceribus Hispaniæ omnibus illi ad Consilium additis. Maurorum agros populatus redit præda onustus, gloria onustior. Nec ei muneri, nec gloriæ inde efflorescenti satis conveniebat cum dignitate summi Antistitis; sed quas nobilissimus in eum laudes congerat historiæ Scriptor, sileri oportet, ut hinc forsan cogatur obtrectatio conticescere. *Dux exercitûs Præsul Toleti, Magnates Regni in consiliis Præsulis. Honor gentis vita ejus, & stola ejus* (L. 7. c. 28.)

diadema

ejus diadema Ecclesia, sapientia ejus pax multorum, Et lingua ejus informatio disciplina, manus ejus ad subsidium pauperum, & cor ejus ad compassionem humilium. Cingulum ejus Zelus fidei, & arma ejus ad persecutionem blasphemia. Agmen omne ad nutum illius, sanguis Arabum in conspectu illius. Qui rursus idem Rodericus ubi pugnam describit superiùs memoratam trium Regum nostratium uno fœdere devinctorum, Archiepiscopum Toletanum & Episcopos Castellæ atque Arragoniæ in extrema locat omnes acie cum Rege; ubi & eorum munia militaria persequitur, sed incruenta, & à pugnando alienissima. *Fuerunt*
L. 8. c. 3. 9. 10. 12 *ibi Pontifices, qui se & sua, prout Deus dedit, in sumptibus & laboribus devotè pro fidei negotio impenderunt, in sollicitudinibus debiles, in officiis devoti, in consiliis providi, in necessitatibus largi, in exhortationibus seduli, in periculis strenui, in laboribus patientes.* Etsi abstinerent hi Præsules pugna, eos tamen succendebat idem animi fervor & zelus, qui equites pugnacissimos, de quibus infrà: *Fraternitatis charitati insistentes devotè, Zelo fidei & Terra sancta necessitate accensi, defensionis gladium assumpserunt.* Geminos hinc & inde exercitus Archiepiscopi crux penetravit in ipso fervore pugnæ, & nec levissimè tamen perstrictus est Canonicus qui eam prægesta-
L. 9. c. 12. bat. Non discessit Archiepiscopus à latere Regis Castellæ, faces subinde adhibens, nunc ut lubens pro Christo sanguinem funderet, nunc ut cælesti ope victoriam spe præsumeret. Fuit ubi Proceres etiam præter Regis voluntatem nescio qua mollitia animi, aut fidei ignavia, assentirentur Mauris, ut data pecunia civitates aliquas retinerent; verùm interventione Episcoporum hæc perfidiæ machinamenta protinus dissipabantur. Nemo denique non tum sentiebat hos Præsules, non pugna, non manu, sed consilio, vigiliis, precibus, hortamentis, sumptu in his bellis Christianæ Ecclesiæ & Reipublicæ adesse & prodesse plurimum. Inde est & quod cùm gravi valetudine aliquando afflictus, lectoque affixus fuisset Rodericus, Episcopum Palentinum Capellanum suum vices suas obiturum & Pontificalia defuncturum in exercitu munia ablegarit. *Misit tum Dominicum Capellanum suum, virum venerabilem, Episcopum Palentinensem, qui in exercitu loco ejus Pontificalia exerceret.*

IX. Si quid in his sit, quod morosus Lector minùs probet; si quis sit quem non frangat tantus Conciliorum, Pontificum, Præsulum, Regumque casto Ecclesiæ & pietatis amore flagrantium consensus: at emolliet forsan illum saltem contemplatio tot Provinciarum, tot florentissimarum Ecclesiarum, quæ sub Sarracenorum jugo etiam nunc gemerent, nisi istiusmodi sacris bellis ex eorum potestate receptæ fuissent. An satius fuisset & præstabilius Episcopos sine Ecclesiis, Abbates sine Cœnobiis squallere, vel Ecclesiam potiùs & Episcopis & Abbatibus orbari, quàm ut sacri Ministri tumultuosæ bellorum dissipationi objicerentur? Fateor melioribus primævæ Ecclesiæ sæculis non ita frequentes fuisse Episcopos in Principum Regia & Castris. Sed quis controversiam faciat providentiæ summi Numinis, varia Ecclesiæ suæ tempora dispensanti, & ita illius disciplinæ moderanti, ut vices eas subire cogatur, quarum varietas illuminatæ fidei oculis nihil offensionis, quin voluptatis & admirationis plurimum afferat? Et neminem tamen præterit, cùm primùm Imperatores Christiani fuere fide initiati, fuisse & in eorum Castris Episcopos commilitones individuos, sacrorum administros. De Constantino & successoribus id suprà demonstratum est. Video, nec dissimulo pauciores fuisse in eorum Castris Episcopos: sed nec ea erant sacra & religiosa bella.

Denique adeo non vitio vertendum Episcopis Hispanis, quòd Regibus & Magnatibus individuos se bellorum comites adjunxerint ad Ecclesias suas recuperandas: ut optatissimum sit, pari fervore tranari maria, & Ecclesiæ Christianæ Africanas illas restitui Provincias, quas olim tot Concilia, tot præstantissimi Patres illustrarunt. Si Præsulum jam olim pietas flagrantissima Reges, Proceres, exercitus eò usque pertraxisset, annon hac mercede placeret, saltem ignosceretur, sacros Ministros aliquid strepitûs, fragoris & tumultuationis expertos esse? Ejusmodi forsan cogitatio insederat animo incomparabilis viri Cardinalis Ximenii Archiepis- Gometius
copi Toletani, ubi Africani belli gustum aliquem L. 4. c. 7.
capere, & rem pulcherrimam prætentare voluit. Quid ad Ecclesiæ amplitudinem, quid ad propriæ gloriæ splendorem luculentius commentari aut adgredi potuisset vir ad summa quæque natus, quàm ut in Africa illam quasi è tumulo excitaret & reviviscentem exhiberet Ecclesiam, quæ filia, quæ imitatrix ejus esset, quam Augustinus olim, quam Cyprianus, Aurelius, Fulgentius, & tot alii sanctissimi Præsules excoluere? Si tantum boni ut Ecclesiæ conciliarent, effudissent se Hispani Episcopi paulò longiùs extra suas Ecclesias; atque ita à secessu & otio sacro Sacerdotii paululum secessissent; annon hanc interpretaremur non disciplinæ remissionem, sed Pastoralis flammam laudatissimam charitatis?

X. Finem faciemus hac postrema observatione, à Toletani Concilii mendicata Patribus, magnificè & perinde ut res erat, de Christi ac de suo Sacerdotio sentientibus, ejusque amplitudinis rivulos aliquos ad minuscula etiam Ordinum ministeria derivantibus. Prohibuit enim anno 1473. Concilium Toletanum, ut non Prælati, non Beneficiarii qualescumque cum militari sua cohorte adhærerent, aut obsequerentur Principibus, aut Proceribus quibuscumque, nisi qui Regia majestate clarerent. Alioqui Beneficio suo suspenderentur. 1. Nec enim decet, ut Regium Ecclesiæ sacerdotium, & qui ejus vel amplitudinem, vel partem aliquam assecuti sunt, aliis quàm Regibus subjiciantur, qui Christi ipsius summi Imperatoris vices funguntur. 2. Nec ea solet in inferiorum Principum exercitibus disciplina vigere, quæ in Regum: nec pari honore sacri Ministri afficiuntur. 3. Nec ab aliis quàm à Regibus satis compensari potest illa sacri Ordinis dejectio, ubi militaribus turmis permiscetur, & officiis. *Ab-*
Can. 15. *surdum & nostra Religioni dispar & incongruum videtur, ut regale genus Sacerdotum cum temporalibus dominis militaliter vivendo, in eorum servitutem redigatur. Ideoque hortamur Episcopos, cateris Beneficiatis pracipimus, ne cum dominis saecularibus cujuscumque gradûs, statûs, ordinis, seu conditionis existant, exceptis Regia Majestate & Regiis personis, vitam militarem ad auxilia armorum prastanda ducere audeant dissolutam, seu ab eis terras, stipendia & salaria, vel pecunias quascumque, ut armis per se vel per alios deserviant, cum equitum seu peditum gentibus, quomodolibet exigere vel levare prasumant.* Nonnihil ab his abludebat, quod suprà de Anglorum moribus commemoratum est.

XI. Quo tempore Concilium hoc Toletanum habitum est, necdum Granatense Maurorum regnum

excisum in Hispania fuerat. Ubertima ea erat seges sacrarum expeditionum, quibus honestius Clerici & ordini suo convenientius implicabantur. Inde est quod in Hispania diutius, quam alibi Prælati ad Regia castra confluere compulsi sunt, nec non & alii majores Beneficiarii. Postquam Ferdinandi & Isabellæ vigilantia indefessa expugnata tandem fuit Granata, funditusque eversum Maurorum in Hispania regnum, Regibus Hispaniæ consultius visum, decimas, tertias decimarum, & ejusmodi pecuniarias pensiones alias, à Clero exigi, quàm militiam. Sed eo vel maximè Cleri ipsius provisum est & sanctimoniæ, & secessûs amori, silentioque, cui non satis cum tumultu armorum conveniebat.

CAPUT XLVIII. *P. 4. l. 3. c. 29.*

De Jure Metatus sive Gistii, post annum Christi millesimum.

I. Constantinus & Constantius hoc onere Clerum levaverant.
II. An hic usus à Romanis legibus in Gallias migrasset.
III. Discrimen ingens Metatus Romani, & hospitalitatis Capitularium Regum Francia. Non onus, sed honorem interpretabatur Ecclesia, cùm Reges exciperet.
IV. Erat & Episcopis in Parochiis, quas visitabant, jus metatus & procurationis.
V. De jure metatus Imperatorum Germania in Episcopatibus Italia, cui Romani Pontifices intercedunt. De jure metatus in Polonia.
VI. Quem ultra juris limites in Hibernia transilireetur.
VII. Et in quibusdam Gallia Provinciis.
VIII. De jure Gistii Regum Gallia in Episcopos, Abbates, Capitula, Urbes. Pecunia id redimitur.
IX. Servitium on erat feudorum à Regibus acceptorum.
X. Soli Imperatores & Reges in Ecclesias jus habuere metatus.
XI. Jus id totum extinguitur.

I. Metatus jure prisca servitus continebatur, quo Clericos omnes absolvit Constantius Imperator, non aliud forsan tum, quàm confirmata ea, quam olim concessisset Constantinus
Cod. Theod. Imperator immunitate. *Juxta sanctionem quam dudum*
l. 16. T. 2. *dum meruisse perhibemini, & vos & mancipia vestra*
Leg. 8 *nullis novis collationibus obligabit, sed vacatione gaudebitis. Praterea neque hospites suscipietis.* Hocce de jure Metatus Titulus habetur totus in Codice Theodosiano, *De Metatis*, ex quo patet hoc onere solutos fuisse privilegio quodam singulari Senatores,
Tit. 7. c. 8. aliosque eminentissimis in Imperii dignitatibus collocatos, cùm cæteri omnes ædibus suis excipere tenerentur eos omnes, qui ad Imperii negotia huc illucque commearent. Est & suus Codici Justinia-
L. 15. Tit. 41 næ Titulus, *De Metatis & Epidemeticis. Metata* dicebantur ipsa hospitia, & procurationes. *Epidemetica* autem pecuniæ, quibus solutis eo onere levabantur.

II. Non temerè forsan dixerit quis in Gallias hunc usum migrasse ex Imperii Romani consuetudine, & veluti quibusdam collapsi Imperii Occidentalis ruderibus. Probatiunculæ sunt ad manum. In Marculphi formulis, ubi Rex immunitatis privilegio Episcopatum donat, & prædia ejus omnia, vetat ne Judices aut hospitium ibi, aut procurationem accipiant, & ne ibi quidem consistant ad jus
L. 1 c. 3. 4. dicendum. *Aut mansiones, aut paratas exigere, &c. Nec mansiones aut paratas faciendum.* Quæ ergo Ecclesiæ ejusmodi privilegio aliquo honestatæ non fuissent, & hospitium exhibebant, *mansiones*: & procurationem, *paratas*. Cùm Childeberti Regis filia in Hispanias ad desponsum sibi conjugem proficisceretur, author est Gregorius Turonensis apparatum omnem ex vicinis urbibus collatum fuisse, nullo Regis impendio. *Apparatus quoque magnus ex-* L. 6. c. 45.
pense de civitatibus diversis in itinere congregatus est, in quo nihil de fisco suo Rex dari pracepit, nisi omnia de pauperum conjecturis.

Facilè tamen infirmari possint hæc argumenta; quia & in contrarium ea facilius retorqueri. Ea enim Gregorius Turonensis verba consultò adhibet, quibus invidia ejus Regis rationibus fit, ut voluerit filiã non regio suo sumptu procurari, sed *de pauperum conjecturis.* Si certum & usitatum fuisset id quidem jus, non ei Gregorius invidiam conflasset, non tam rara & tam obscura ejus impressisset vestigia historiæ suæ. Quod ad Marculphum attinet, manifestum est, non attingi ab eo nisi Judices, in utraque Formula superiùs laudata: *Nullus Judex ad causas audiendum, &c. Nec vos, neque juniores, neque successores vestri, nec ulla judiciaria potestas, &c. Integra emunitas absque introitu Judicum fuit concessa.* Non ergo ibi sermo erat nisi de hospitio & procurationibus, Judici, vel Misso Regio suppeditandis, ubi advenissent ad jus dicendum. At ea tenuissima pars erat Romani Metatus, quod e uterque Codex supra laudatus.

III. Imperante Carolo Magno & ejus stirpe jus Metatus observavimus validissimè constabilitum fuisse, nec tamen ullo constare potuit argumento vel levissimo, Romanis id ex legibus moribusque in Gallias influxisse. Contra autem perspicuum est, si ex Romanis legibus derivatum in Gallias fuisset, ejus oneris immunitatem Episcopos & Abbates consecuturos fuisse, cùm eo Clericos omnes solvisset Lex Constantii Imperatoris. Repugnant etiam manifestissimè consuetudines Romanæ Gallicanis in metatu, leges utriusque Codicis Romani Capitularibus nostris. Leges enim Romanæ huic servituti Laicos subjiciebant, eximebant Clericos. Capitularia ex adverso Cleri Primores potius, quam laïcos eo vel premebant onere, vel honore afficiebant. Leges Romanæ è laicis eximebant spectatissimos quosque; at Capitularia Optimates tantum Cleri Episcopos & Abbates huic exhibendo hospitio astringebant.

Hinc facilè odoramur, Metatum legum Romanarum servitutis speciem quandam præ se tulisse: cùm Metatus Gallicanus sub Carolo Magno & posteris ejus maximè usitatus, insigne quoddam fuerit & ornamentum honoris eximii, quo proderetur affinitas Regni & Sacerdotii, atque Episcopalis magnificentia hospitalitatis, qua & Reges exciperentur. A Carolo & posteris ejus maxima quæque Regni feuda Ecclesiæ collata fuisse, ad nauseam usque inculcavimus quia & inculcandum necessariò fuit. Si qui prædiis ædibusque illis antea hospitabantur Reges, hospitari etiam voluere, ubi Ecclesiæ ea jam cesserant, non onus id, non servitus videri potuit, sed honos singularis, & jucundissima materies, pietatem & memorem animum summis & munificentissimis Principibus testificandi, splendidissimamque in Reges ipsos hospitalitatem exercendi.

Ubi anno 1059. Henricus Galliæ Rex Philippum filium & successorem suum voluit Remis Regem inaugurari; pompæ sacræ præfuit Gervasius Remensis Archiepiscopus. Regemque, Prælatos, & Proceres epulo excepit. Sed illud non prætervolabit nos ex Historia, jure Regem unum excipi necesse fuisse, Reliquis gratuitam hospitalitatem im-

De Chesne To. 4. pag. 163.

pensam. *Has omnes Gervasius Archiepiscopus libenter excipit & de sumptibus suis eis plenissime erogavit, nulli tamen ex debito prater Regem, sed honoris causa Ecclesia & liberalitatis sua.*

IV. Eodem utebantur Episcopi metatus jure in Parochiis suæ ditionis. *Procurationes* eæ erant, quæ *Parata* etiam dicebantur. In Privilegio Cluniacensi Abbatiæ concesso duplicis generis Parochias discrevit ei obnoxias Paschalis II. Papa. Aliæ procurationem Episcopo solvere tenebantur, cùm Parochias lustrabat in Parochos inquisiturus: aliæ ei oneri subductæ fuerant.

Epist. 65.

Præcipimus, ut omnes Ecclesia, seu Capella vestra, & cœmeteria libera sint & omnis exactionis immunia, prater consuetam Episcopi paratam & justitiam in Presbyteros, si adversus ordinis sui dignitatem offenderint, exceptis nimirum Ecclesiis illis, qua absque hujusmodi subjectione in Abbatis potestate consistunt. Ex hospitalitate id manasse, non satis probabiliter diceretur. Confitendum potius est, Episcopos plerasque omnes condidisse ac dotavisse Parochias, assignata eis decimarum & rerum temporalium agrorumque portione, denique gregis sui parte Parochis concredita; ex quo illud ninirum nascitur, ut & jus hospitii, atque metatus in iis sibi servarint integrum, non secus quam Reges in Ecclesiis & Cœnobiis munificentia sua locupletatis.

V. Inter Hadrianum IV. & Fridericum I. Imperatorem de multis disceptatum est anno 1159. in quibus fuit & de Metatu & Paratis quæstio. Nullo

Fourage

Foderagii, seu palearum jure volebat Pontifex uti posse imperatorem in ditionibus Apostolicæ sedis, nisi ubi Romam properaret, Imperii corona cingendus; Nuntios verò Imperatorios nullo suo jure posse in Episcoporum ædibus diversari, cùm Italiæ

Baron. n. 14. 10.

Provincias peragrarent. *De dominicalibus Apostolici fodrum non esse colligendum, nisi tempore suscipienda corona. Neque Nuntios Imperatoris in Palatiis Episcoporum recipiendos.* His non sanè assentiebatur Imperator, qui ex adverso confidebat, Palatia Episcoporum omnia in solo & allodio Imperatorum constructa esse, atque ita Imperatorii juris esse.

Radevicus de Gest. Frider. L. 2. c. 30

Nuntios nostros non esse recipiendos in Palatiis Episcoporum asserit: concedo si fortè aliquis Episcoporum habet in suo proprio solo & non in nostro Palatium. Si autem in nostro solo & allodio sunt Palatia Episcoporum, cum profectò omne quod adificatur solo cedat, nostra sunt & Palatia. Injuria ergo esset, si quis Nuntios nostros à Regiis Palatiis prohiberet. Hæc ex Radevico. Non ea, ut opinor, erat Friderici mens, ac fiducia, ita Imperatoris proprios esse fundos omnes solo & ambitu Imperii inclusos, ut inædificatæ ædes omnes ad eum, ut ad proprium dominum & possessorem pertineant, unde & Officiales suos ibi hospitari præcipere possit. Non eo sensu Reges & Imperatores, omnium domini sunt. Domini omnium sunt, non possessores, non proprietarii. Domini sunt, quorum custodiam, defensionem, & Imperii jus summum obtinent, unde & potestas scatet vectigalium exigendorum ad regni incolumitatem tuendam. Sed ita proprii non sunt domini, ut fructus omnes decerpere, & vindicare sibi possint. Ideo & Fridericus unum id sperabat in Episcopos sibi jus esse exigendi sacramenti, metatus, & id genus quorumdam aliorum, propterea quod Feuda Imperii penes eos essent.

L. 2. c. 12.

Episcoporum Italia ego quidem non affecto hominium: si tamen & eos de nostris Regalibus nihil delectat habere. Otto Frisingensis, cùm Roncaliam juxta Placentiam attigisset Fridericus, moras ibi aliquandiu traxisse, & priscorum Imperatorum more censum edidisse eorum omnium perhibet, qui Imperii feuda consecuti essent. Summo jure & austerius res agebantur, excutis feudo omnibus, qui abessent. *Omnes omnium Beneficiati, qui sine bona voluntate dominorum domi remanserunt, in feudis condemnantur.* In ea recensione feudis suis spoliati sunt Bremensis & Halberstadiensis Episcopi, ipsi, non ipsorum Ecclesiæ, His enim perpetuo jure donata ea fuerant. *Regalia personis tantum abjudicata fuere, quia nec personis, sed Ecclesiis perpetualiter à Principibus tradita sunt.*

In Polonia anno 1374. pollicitus est Ludovicus Rex, nunquam se vel in Nobilium ædibus, vel in fundis Ecclesiæ hospitaturum, nunquam metatus, nusquam procurationum jure usurum: *Necessaria quoque nostris pecuniis propriis volumus comparare.* Variæ itaque fuere metatus vices in Germania, & circumjacentibus Regnis.

VI. Quam æqua hæc, tam iniqua & truculenta erant, quæ Hiberni Nobiles in Ecclesias sibi jura vindicabant, uno freti consuetudinis & hospitalitatis obtentu. Eam contumeliam proscripsit Concilium Casselense anno 1172. quod multa violentè, multa prædatoriè agerentur; cùm importunissimæ interim servituti charitas prætexeretur. *Et specialiter quod nec Reguli, nec Comites nec aliqui potentes viri Hibernia, nec eorum filii cum familiis suis cibaria & hospitalitates in territoriis Ecclesiasticis secundum consuetudinem exigant, nec amodo violenter exquirere prasumant. & quod de villis Ecclesiarum cibus ille detestabilis, qui quater in anno à vicinis Comitibus exigitur, de catero nullatenus exigatur.* Can. 4.

VII. Non in Hibernia solum Magnates novia subinde vexationibus Ecclesias & Cœnobia fatigabant, hospitiique fuco hanc suam oblinebant rapacitatem. Anno 1233. Raimundus Comes Tolosanus statuta edidit, quibus has damnavit grassationes, decrevitque Custodes instituere, qui explorasent, ecqui tam atrociter in Ecclesias injuriosi essent. *Statuimus ne Barones, milites & alii homines nostri, Abbatias, grangias, & alias domus Religiosas, nimia importunitate albergandi opprimere prasumant. Et si quis contra voluntatem Custodum nostrorum, quos in singulis domibus ad requisitionem ipsarum ponemus ibi continuè moraturos, qui jurati nobis suo ministerio, auctoritate nostra, hujusmodi albergatores reprimant importunos, &c.* Con. Gener. To. 11. pag. 433. Anno 1238. Concilium Campiniacense laicos omnes excommunicatione perculit, qui utcumque vi expugnarent, ut in Ecclesiis & in Xenodochiis exciperentur, quod eo hospitalitatis sive jure, sive prætextu tam diu jam complurimi abuterentur, ut ea maximè se summas ad angustias Ecclesiæ devenissent. *Quia pro certo nobis innotuit, quod per illicitas exactiones & angarias laicorum, quamplures Ecclesia, Hospitalia, & alia domus Religiosa ad exinanitionem ultimam devenerunt: excommunicamus omnem sacularem personam, qua in Ecclesiis, vel Hospitalibus, vel aliis Religiosis domibus vel personis, exactiones facere prasumpserit violentas; vel non invitata invitis eorum Rectoribus ibidem hospitata fuerit prasumptivè.* Can. 1.

VIII. Non torquebantur hæc sola nisi in Nobiles, aut Magnates, qui prisca abutebantur humanitate Hospitalitatis Ecclesiarum; qua proinde extruduntur; ut qui non alio, quam voluntariæ Ecclesiarum largitatis studio excepti aliquando fuissent. Longè alia & diversa erat Regum ratio, quorum sive metatus, sive hospitium in Ecclesiis solidioribus fulciebatur fundamentis, cùm eas ipsimet aut extruxissent, aut dotassent, aut novis ditassent

feudis, ex quibus jus istud sua quasi sponte nascebatur. In Observationibus nuper editæ B. Ludovici vitæ Gallicano idiomate, intextus est Catalogus hospitiorum B. Ludovici anno 1254. dum ab Aquis-mortuis Lutetiam repeteret. Ubique jus istud procurationum pecunia expressum est. Anicii triduo commoratus, primo die à Civitate, secundo ab Episcopo, tertio à Capitulo procuratus est. Apud Clarom montem in Alvernia procurationem accepit à Civitate, non ab Episcopo. Hospitatus est in Abbatiis S. Benedicti ad Ligerim, S. Mauri Fossatensis, & S. Dionysii. Suessione procuratus est à Cœnobio S. Medardi, & Monialium; non à Civitate, non ab Episcopo, non à Capitulo. Aliàs ubique ab urbibus. Hinc patet eo jure usos non esse Reges, nec in Ecclesiis Episcopalibus omnibus, nec in omnibus Cœnobiis; usos esse in quibusdam Capitulis; denique urbes peræquè, atque Ecclesias ei juri fuisse obnoxias. In Camera Computorum Parisiensi varii feruntur esse rotuli, ita inscripti, *Gista, quæ domino Regi debentur*, quibus continentur nomina locorum, Cœnobiorum, Episcopatuum, & personarum, quibus jus istud imminebat procurandi Regis, & quo numero, & quo pretio.

IX. Quibus rebus omnibus illa maximè confirmatur sententia, jus istud sive hospitii, sive procurationis Regum innixum maximè fuisse largitioni Principum, qui variis feudis Ecclesias donassent. Inde erat enim, quod non omnibus tum Ecclesiis, tum Cœnobiis id oneris impositum esset, quòd non in omnes tanta se Regum largitas effudisset. Inde erat quod & Cœnobiis, & Civitatibus quibusdam immineret, quibus nempe feuda aliqua à Principibus addita essent. Inde est quod anno 903. Berengarius Imperator in Italia Constitutionem promulgavit, in Conventu Episcoporum & Procerum, qua ferebatur, ut iter agens Imperator ab Episcopis & Comitibus pro antiquo more procuraretur; sed si quod Comitatus feudum decursu temporis Episcopali accresceret Ecclesiæ, tum verò & Comitis decrescerent, & Episcopi augescerent expensæ in excipiendo Imperatore. *Ut pastus Imperatoris ab Episcopis & Comitibus secundum antiquam consuetudinem solvatur. Quod si nostro tempore fiscus Comitialis in jus Ecclesiasticum conversus est, augeatur stipendium Imperiale ab Ecclesia, juxta quod res publicæ fuerint minoratæ.* Cùm & Comites ei oneri essent obnoxii, & tum Episcopi, tum Comites pro modo feudorum suorum plus minusve facerent in procurando Principe sumptuum; hinc dilucidum est, totum hoc jus à feudis manasse, quæ his illisve dono, Principum accumulata essent.

Goldast. Const. Imp. Tom. 3 pag. 300.

X. De solius porro Imperatoris epulo hic mentio habetur, *Ut pastus Imperatoris, &c.* Quod de B. Ludovico diximus, ex eo idem ipsum exsculpitur, solos Reges, & ipsosmet eo jure usos. Ita huic juri dissimillimum illud erat de quo in Codice Theodosii & Justiniani multa sanciuntur. Hoc utebantur Imperatores & Reges ipsimet, illo autem utriusque Codicis nec Reges, nec Imperatores, sed alii longè diversi. Hoc feudis nitebatur Principum largitate concessis, nihil ejusmodi de illo usquam memoratur. Alii quandoque certè quàm summi Principes in Episcopalibus ædibus & in Cœnobiis, & diversati fuerant & procurati. sed consideratissimè tandem statutum est, ut eo sumptu Ecclesiæ levarentur, nec alius jam dehonestarentur hospitibus, solis Regibus & Imperatoribus excipiendis, & procurandis intueretur. Non liquet, an Fridericus I. illud pervicerit, ut Imperii Ministri & Officiales in ædibus Episcoporum hospitarentur. Quod enim supra narravit Radevicus, id ... lo qu... ex abrupto responsum est non definitum. Sed satis liquet, nec Pontificem nec Episcopos Italiæ controversiam fecisse, quin ipse quidem in ædibus Episcoporum hospitaretur: utque ei uni jus istud vindicarent, Constitutione uti potuisse Berengarii suprà laudata.

XI. Exolevit autem usus iste metatûs, sive hospitii & procurationis, eo ipso tempore, quo & militiæ, & iisdem de causis. Utroque abstinuerunt Reges, postquam decimæ & dona increbuere gratuita, & ordinaria, atque auctiora in dies hæc subsidia evasere. Idque tantò pronius fuit in jure metatûs, quòd jam usu receptum esset, ut auro redimeretur. Militia quoque quam hactenus Ecclesia subministrabat, pecuniis redimi cœpit, atque ita demum omnes ejusmodi exactiones in decimas & dona gratuita desiere.

De Simonia.

CAPUT XLIX. *P. 1. l. 3. c. 14.*

De Simonia per quinque priora Ecclesiæ sæcula.

I. Damnant Apostolici Canones ordinationes pretio aut favore factas.

II. III. Frequentissima penes Montanistas, Paulianistas & Arianos simonia.

IV. Docet Basilius ex Sacramentorum dispensatione nihil pretii accipi posse, etiam post ea collata, etiam ad Xenodochiorum sustentationem.

V. Tum Ordines, tum sacra & Ecclesiastica Officia vanire vetat Concilium Calchedonense.

VI. Objectio solvitur de Theodosio Diacono in Actis hujus Concilii, qui se oeconomiæ Beneficii diutius militaverat in Ecclesia Alexandrina.

VII. Varia simoniæ exempla in Ordinationibus, Constantinopoli, Ephesi, Alexandriæ.

VIII. Frequentior in his illa erat urbibus, ubi & electiones Episcoporum, & ordinationes erant frequentiores.

IX. In Ecclesia Latina vetat Eliberitana Synodus, ne quid postbac in Baptismo detur.

X. Vetat tantum Gelasius Papa, ne quid exigatur.

XI. Simonia parum est, quod pro Missa sacrificio datur, cùm ea sint bellia, quæ offeruntur.

XII. Etiam ubi offeruntur pecuniæ. Sententia Augustini.

XIII. Damnatur ab Hieronymo simonia favoris & obsequii.

XIV. Responsio Hieronymi ad duas ex Veteri Testamento objectiones.

XV. Doctrina Ambrosii.

I. PErgimus jam ad opes in Ecclesiam congestas, non sine vitio & reprehensione, atque adeo ab Ecclesia ipsa damnatas. Apertum est de Simonia sermonem instituere. Ex Canonibus Apostolicis plus satis liquet, non extinctam fuisse cum Simone Mago simoniam, quæ illi & nomen debebat suum & natales. Damnantur in illis Episcopi, Presbyteri & Diaconi, qui sacram dignitatem pretio emerint, eademque pœna innodantur & Episcopi, qui manus illis imposuerint, & qui flagitii utcumque consortes fuerint. *Si quis Episcopus aut Presbyter, aut Diaconus per pecunias hanc obtinuerint dignitatem, dejiciatur & ipse & Ordinator ejus & à communione abscindatur, sicut Simon Magus à Pe-* Can. 30 sit

ro. Majores tantùm memorantur Ordines, quòd minoribus necdum sua satis dignitas constaret. Porro cùm etiam vetat Canon sacras dignitates, & ex eo insinuatur, non Ordinem tantum & sacramentum divendi vetitum, sed & Officium & Beneficium quodcumque Ecclesiasticum. Cùm denique Canone proximo damnatione eadem percellantur, qui ad sacros hujusmodi apices protrudi se posse sperant gratia & potestate Magnatum, aut Magistratuum, altera nudatur simoniæ species, crebrior illa quidem, sed non eò minùs execrabilis. Pretio enim & mercede emitur, quidquid sive pecunia, sive favore comparatur, cùm cælesti tantùm vocatione, cùm virtutum suffragio, cùm meritorum stipendiis comparanda sint cælestium hæc bonorum ornamenta. *Si quis Episcopus sæcularibus potestatibus usus, Ecclesiam per ipsos obtineat, deponatur, & segregetur, & omnes qui illi communicant.* Maxima omnium his flagitiis indicitur pœna, ubi degradatio excommunicatione cumulatur. *Deponatur & segregetur.* Quo simoniæ declaratur enormitas. Alio enim Apostolico Canone prohibetur, ne bis vindicetur in idipsum, hoc est, ne uni sceleri gemina infligatur pœna.

II. Cùm in Concilio Antiocheno sacra dignitate exauthoraretur Paulus Samosatenus Antiochenæ civitatis Episcopus, venalis jurisdictio, & congesti rerum sacrarum distractione thesauri, probro & crimini dati sunt. Ita enim Eusebius: *Cùm antea pauper ac mendicus esset, nec ullas omnino facultates aut à parentibus relictas accepisset, aut artis illius exercitio sibi comparasset: nunc ad incredibilem opulentiam pervenit, per scelera ac sacrilegia, fratrumque concussiones; dum injuria affectos decipit, promittens quidem sese illis accepta mercede opem laturum, fallens autem ipsos, & ex facilitate litigantium, qui ut negotio liberentur, quidvis dare parati sunt, lucrum inaniter captans, & pietatem quæstum esse existimans.* Alibi rursus idem Eusebius Apollonium illum fama celeberrimum inducit Montanistas insectantem, qui ab iis omnibus dona & pecunias emungebant, quibus pestilentissimæ doctrinæ suæ instillassent virus.

Euseb. l. 7. c. 3.

l. 5. c. 18.

III. Sanctissimas quasque & augustas dignitates demonstrat Athanasius promercales extitisse sub Constantio Imperatore, qui ab Arianis fascinatus Catholicos Episcopos loco movebat, subrogabat Arianos, non alio, quàm opum & donorum suffragio commendatos. *Quisquis fama opulentiæ notus erat, ad spem Episcopatûs pro Christiana Religione Arianismum profitebatur, &c. Nec quæsitum, si quis esset irreprehensibilis, sed si quis plus pecuniæ offerret, nomine Episcopi honorabatur.*

Apolog. ad Const.

IV. Ad omnes Provinciæ suæ Episcopos Basilius encyclicas dedit Epistulas, ut eos dedoceret, quod temerè animo infixerant suo, jam simoniæ invidiam fieri illis non posse, qui pecunias non acciperent nisi post ordinationem celebratam, nec acciperent, nisi in sanctissimos usus expendendas, ut & reliquos Ecclesiæ proventus. *Feruntur quidam ex vobis, ab illis qui ordinantur, accipere pecuniam, idque quod pejus est, pietatis nomine palliare. Duplo namque puniendus venit, qui prætextu boni, quod malum est facit: tum quod operatur, quod bonum est: tum quod ad perficiendum peccatum, bono, ut dicitur, utitur cooperario.* Scitissimè hic declarat Basilius magnopere aberrare, qui sperent crimen novo crimine levari, vel obumbrari posse. Si crimini enim datur dona Spiritûs sancti, quæ verè dona, & quidem inæstimabilia sunt, vili pretio addici; nova criminis exaggeratio est, bas sacrilegas hostias & profana sacrificia aris admovere. Aberrabant rursus turpissimè qui nihil pecuniæ accipi existimabant, dummodo post ordinationem acciperetur. *Putant se nihil delinquere, quod non ante, sed post manuum impositionem pecuniam accipiunt. At pecuniam accipere, accipere est, quandocumque fiat.* Tam poterant hæ pecuniarum largitiones gratuitæ non esse post ordinationem, atque ante. Ideo & hic proscribuntur.

Epist. 76.

V. In Concilio Calchedonensi depositionis & excommunicationis sententia innodati sunt, 1. qui non superiores tantùm, 2. sed & qui minores Ordines pretio contulerint. 3. Sed & qui Officia ipsa Ecclesiæ, Oeconomos, Defensores, & ejusmodi alios pretio creaverint. 4. Quin & omnes quorum gratiæ & favori hæ donarentur Ordinationes. 5. Adde & sequestres ipsos ac mediatores quæstûs turpissimi. Si Canon hic cum Apostolico superiùs relatu componatur, facilè elucescet, quàm latiùs in dies effunderetur simonia, cùm novi Ecclesiæ Clericorum gradus, nova officia accederent. Sacris enim Ordinibus divina institutione conspicuis, minorum Ordinum officia accessere; & his rursum accrevere officia alia non pauca, quæ Clericis majoribus & minoribus delegari possunt. Sed cujus demum cumque generis forent hæc Officia, qui ea sibi pretio pararent, iis simoniæ labes inusta est. Vix enim minores Ordines a majoribus hac quidem in parte sejungi poterant, cùm & ipsi ad Altaris ministerium referantur. Et rursus vix segregari poterant Oeconomorum & Defensorum officia à minoribus Ordinibus, cùm & hæc Officia sint. Alibi ostensum est, Notarii & Defensoris officia inter minores Ordines à Pontificibus Romanis collocata esse, ut necessaria in his interstitia antè servarentur, quàm ad sacros Ordines quisquam admoveretur.

Can. 2.

VI. Perlectus est in eodem Concilio Calchedonensi libellus supplex Theodori Diaconi, quo profitetur ipsemet annis se quindecim infatigata militia stipendia fecisse in Clero & in obsequio Ecclesiæ & Episcopi Alexandrini, pinguioris Beneficii spe doctum. *Siquidem videbar fructu multorum annorum fraudari militia mea. majorem tamen honorem existimans divini & venerabilis Mysterii ministerium quindecim annos in eodem Clero permansi, sperans & majorem honorem mereri.*

Act. 3.

Si qui hoc exemplo confidant, purgari posse & abstergeri simoniæ maculam, ubi quis vel Ecclesiæ, vel Episcopo diutina præstat obsequia, spe inescatus superioris Ordinis vel Beneficii, ii vehementer hallucinantur. Libellus enim hic est supplex Diaconi, non definitio Concilii: nec spei, aut facto Theodori Diaconi, vel assensio accessit Concilii, vel authoritas. Adde quod & Theodorus ille contestatur cum sibi primarium scopum ob oculos versatum fuisse, ut Altari ministraret, cui se totum devovisset, addixissetque, à quo studio avocari ne inexpugnabili quidem potuisset odio Patriarchæ, à se alienissimi, & spem assurgendi altiùs succidentis. *Majorem honorem æstimans divini & venerabilis Mysterii ministerium.* Non erat Theodorus ipsius Archiepiscopi speciali obsequio devinctus. Nec enim id tulisset Dioscorus tum Patriacha Alexandrinus, alienato prorsus ab eo animo. Ecclesiæ & Altari affixus erat, nec inde resiluisset, etsi nulla usquam spe alia lactatus fuisset. Si hoc animo cùm esset Theodorus, non nescius tamen erat statæ legis & vetustissimæ Ecclesiarum consuetudinis, ut in dispensatione Ordinum, vel Beneficiorum, se-

niores semper Clerici anteponantur junioribus: unde & ipse posset lapsu temporis sublimius ad aliquod culmen vocari: nihil hic est proculdubio, cui simoniæ suspicio aspergi posset. Est enim communis simoniæ invidia danti, & accipienti. Non potest autem nisi quis valde insaniat, simoniæ insimulari Ecclesia, ubi Ordines & Beneficia iis potissimum hortatur conferri, qui diutius & strenuius in Clero militarint. Ergo nec iis obleni potest simoniæ vel labecula, qui una maximè sacri ministerii admiratione & charitate altari serviunt diutissimè: sed & qui tamen non possunt non advertere, qui possit fructus ex hoc diuturno obsequio existere. Competentissimum est Ecclesiæ ministerii sacri mercedem sempiternam in cœlesti gloria esse desponsam; & et tamen ipsa sapientissimè temporales aliquos ingerit fructus. Ita & his Clericis propositum est suis obsequiis Deum demereri, & ejus sibi gratiæ gloriæque opes acervare: at ubi præter fas probro & contumelia afficiuntur, jure suo meritoque conqueri possunt, præter statas Ecclesiæ leges, & Ordinationum statuta secum agi.

VII. Ab Episcopis Constantinopolitanis suspicati sunt nunnulli, aliquid pecuniæ exigi solitum, quasi jure suo, cùm Episcopos ordinarent. Ejusdem sceleris reus factus est Ibas Episcopus Edessenus. *Adhuc & de Ordinationibus accipiat.* Neminem præterit, quamlibet Ecclesiasticæ Historiæ rudem, perrexisse Chrysostomum in Asiam, Ephesique abdicasse Episcopos ejus Exarchatus complusculos, quòd simoniacè ordinati fuissent. In quo argumenti satis est, ut negemus simoniam tum certè in Ecclesiam Constantinopolitanam irrepsisse. At ubi Concilium Calchedonense Episcopo Constantinopolitano tres minores Exarchatus subjecit: tum Ancyranus Episcopus, Galatiæ primæ Metropolitanus, contestatus est, non abnuere se, quin ab Episcopo Constantinopolitano ordinaretur, dum iis posthac abstineretur exactionibus, quibus Ecclesiæ
Con. Calch. Act. 16. miseri ad inopiam adigebantur. *Rogo, ut civitates pro ordinationibus non solvant. Si enim non in civitatibus hi, qui eliguntur à civitate, ordinantur, à Synodo Provinciæ comprobati, solvuntur substantia. Et hoc probatum habeo, quia pro eo qui ante me fuit, multa reddidi debita.* Tum Philippus Ecclesiæ Constantinopolitanæ Presbyter, ne sibi Ecclesiæque deesset suæ, respondit, Jam per Leges & Canones has consuetudines peremptas fuisse: alludens forsan ad Canones tunc jam editos in Concilio ipso Calchedonensi. *Ex Canone hoc interemptum est. Legibus & Canonibus hæc sublata sunt. Altaria manda sunt.* Peccatum ibi ergo antè fuerat, eique morbo medicinam fecerat Concilium Calchedonense. Nec immunior hujus vitii Ephesus, ubi Antoninus Archiepiscopus Ephesinus illos ordinaverat Episcopos, quos Chrysostomus sacro gradu ejecit, jussis Antonini hæredibus, aurum ut illis restituerent, quo hanc infamiam sibi pepererant, confessi illud se contulisse ex conjugum suarum muliebri mundo. *Saltem aurum quod dedimus recipiamus. Nam uxorum nostrarum quædam dedimus vasa.* Instantissimè ab Isidoro Pelusiota commonitus est Cyrillus Archiepiscopus Alexandrinus, ut ne humanitatem amplius, ne comminationes quidem adhiberet, sed dira quæque Ecclesiæ tela intorqueret in Martinianum, qui semel Alexandriam profectus, & vacuus inde recedens, rursus illuc commigraverat, auro suffarcinatus, quo
l. 1. Ep. 127. Episcopalem emeret dignitatem. *Martinianus nuper aurum Alexandriam præmisit, Episcopatum aucupans.*

VIII. Hinc facilè odoramur Imperatoriis civitatibus potissimum, & Patriarchalibus Ecclesiis insidiatam esse simoniam, quod ibi nimirum frequentiores essent Episcopatuum concessiones, electiones, ordinationes, ubi in auro plus esset ponderis & momenti, quam in Legibus, in Canonicis regulis, in mutuo testatissimu. Sed & Principum Ministri emungere aliquid nummorum voluerunt à Præsulibus, quos ab Imperatore confirmari opus esset. Qui apud Theodosium Juniorem gratiæ palmam obtinebat Chrysaphius, is à Patriarcha Flaviano aurum flagitavit, quo eminentissimæ Dignitatis compos fieret. Flavianus vasa sacra ad eum misit, quæ sine flagitio ne contrectare quidem posset: eo admoneos, res Ecclesiæ omnes tam Deo sacras esse, & tam non posse ad profanos usus converti, quam hostias sacras, & vasa ipsa sacrificii incruenti. Audiendus hic Evagrius: *Flavianus Chrysaphio aurum pro ejus ad Episcopatum ordinatione postulanti, sacra Ecclesiæ vasa, quo eum confunderet, misit.* Charo ea Flaviano stetit constantia. Exasperatus enim Chrysaphius, eas illi conscivit procellas persecutionum, quibus exagitatus Ephesino tandem latrocinio interemptus est. At si cessisset, januam forsan aperuisset fœdissimæ consuetudini, & Ordinum nundinationi, & quacumque demum vita claruisset, non eam martyrii laurea illustrasset. L. 2. c. 2.

IX. Adeunda jam nobis Ecclesia Latina est, ubi Concilium Eliberitanum expungi voluit vetustam consuetudinem, nummos in ærarium Ecclesiæ conjiciendi, ubi quis baptizabatur. *Emendari placuit, ut hi qui baptizantur, ut fieri solebat, nummos in concham non mittant, ne Sacerdos, quod gratis accepit, pretio distrahere videatur.* Gratuita hæc fuisse dona, suadet & sæculi tum purioris disciplina, & ipsa in gazuphylacium nummorum conjectio. Itaque nec umbram simoniæ suspicari fas est. Sed annorum lapsu quæ libera fuerant dona, jam evadunt persæpè necessaria. Ipsa enim consuetudo inolescit in legem. Qui diu donari assueverunt, jam quasi jure res debeatur, videntur exigere. Ita usus ab origine innoxius, sensim & inopinatò fit simoniacus, atque adeo à Conciliis abolendus, si vel maximè aliis ex funtibus Clero affluat, quo sustentetur. Can. 48.

Nec secus in Ecclesia Græca tempore ipso B. Gregorii Nazianzeni. Insulso eo prætextu pauperes baptismum procrastinabant, quod ad manum non esset, quod Ecclesiæ offerrent in lavacro. *Turpe est dicere, Ubi est munus, quod propter baptismum offeram? Ubi ea quæ ad initiatores meos excipiendos referuntur.* Orat. 40.
Respondet Nazianzenus, unum desiderari munus, quo semetipsos Deo offerant, Presbyterosque morum suorum pietate alant. *Teipsum offer, honesta & laudabili vita me ale.* Ita ergo res comparatæ erant. Ecclesia nihil ipsa quidem exigebat: at tenuiores vix persuadere sibi poterant, non necessariò & pascendum sibi, & munerandum esse Ministrum Baptismi. Simoniæ ne tantilla quidem hic suspicio Nazianzeno. Et tamen cupiebat ille dona ea aboleri.

X. Prohibebat & Gelazius Papa, nequid exigeretur pro Baptismo & Confirmatione, ne eo alienarentur homines ab his sacramentis. *Baptizandis, consignandisque fidelibus Sacerdotes pretia nulla præfigant, nec illationibus quibuslibet impositis, exagitare cupiant renascentes, quoniam quod gratis accepimus, gratis dare mandamur. Et ideo nihil à prædictis exigere moliantur, quo vel paupertate cogente deterriti, vel indignatione revocati, redemptionis suæ causam adire despiciant.* Summovebant Eliberitani Patres voluntaria Epist. 9.

etiam dona. Gelasius liberas hostias, & spontaneas non auferri oblationes, exigi vetat.

X I. Jam si ad incruentum progrediamur sacrificium, nemini unquam in mentem venit, simoniæ infamiam aspergere iis oblationibus, quas sponte offerunt ii, pro quibus cœlestis Hostia immolatur. Quin suprà a sanctis Patribus excitabantur fideles ad offerendum; eorum qui obtulissent nomina palam recitabantur, quod eodem recidit ac si dicatur pro illis specialiter litatum fuisse; denique ipsius oblationis suæ parte aliqua consecrata in supercœlestem hostiam reficiebantur, reliqua in Cleri & pauperum sustentationem consumenda. Prompta est autem & obvia hujus discriminis ratio: quòd voce ipsa naturæ, & lege Religionis cogantur fideles offerre Sacerdotibus, quod pro ipsis offeratur Deo, vel ad eluenda delicta, vel gratiis referendis, vel novis beneficiis exorandis. Itaque sacramenta quidem alia nullo pretio dispensanda sunt, cùm gratiæ ea sint, nec ullo possint pretio æstimari. At offerenda hostia Deo à sacerdote pro populo, priùs à populo ipsi offerenda est sacerdoti. Offert enim Deo ipse populus, & pro seipso fidelis quisque, sed per sacerdotem. In Concilio Carthaginensi IV. statutum est, ut Pœnitentium, quos ante reconciliationem mors intercepisset, oblationes admitterentur, & pro eis sacrificium incruentum celebraretur. *Memoria eorum orationibus & oblationibus commendetur.* *Can. 79.*

X II. Pro mortuis offerri solitum ait Augustinus, non solum, quo ad altare sacra fierent, sed & quo pauperes alerentur, adeoque & pecuniam. Modicos sanè hos sumptus esse vult sanctus Pater, & pecuniam in pauperes ex tempore erogari. Sed tum quidem temporis poterant fere pauperes inter Beneficiarios recenseri; poterant & Clerici, paupertatis jure complures, pecuniæ hujus participes fieri; denique oblationes cæteræ omnes, principis hostiæ veluti comites erant, quæ in Eucharistiam consecrabatur; uti & in sacris Mosaïcis immolandæ hostiæ accedebant complusculæ oblationes aliæ, vinum, panis, oleum, thus, quibus ex omnibus unius hostiæ perfectio, atque absolutio consurgebat. En ipsa Augustini verba: *Oblationes pro spiritibus dormientium, quas verè aliquid adjuvare credendum est, super ipsas memorias non sint sumptuosæ, atque omnibus petentibus sine typho, & cum alacritate præbeantur, neque vendantur. Sed si quis pro Religione aliquid pecuniæ offerre voluerit, in præsenti pauperibus eroget. Ita nec deserere videbuntur memorias suorum, quod potest gignere non levem cordis dolorem; & id celebrabitur in Ecclesia, quod piè & honestè celebrabitur.* *Epist. 64.* His sanè verbis, *aliquid pecuniæ offerre*, non obscurè declaratur, pecuniam ipsam, quæ offerebatur, hostiam verè & oblationem habitam fuisse, eam videlicet hostiæ totius partem, quæ à sacerdotibus absumebatur.

X III. Ab Ordinationibus quam exularet simonia, declarat Tertullianus in Apologetico: *Præsident probati quique Seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti, neque enim pretio ulla res Dei constat.* Sed non semper eam retinuere Clerici abstinentiam pecuniæ & donorum. Irascitur Hieronymus Episcopis, qui Ordines, vel Beneficia iis conferunt, qui sibi à Magnatibus commendati fuere, vel quorum deliniti fuere obsequiis. *Quidam Pontifices divitum obediunt jussioni, quodque his pejus est, illis Clericatus donant gradum, quorum sunt obsequiis deliniti.* *Advers. Iovin. l. 1.* Quàm piè, tam validè & alibi in eos effervescit, qui in sanctissimis Dignitatibus conferendis, abduci se sinunt & pellici, vel precibus muliercularum, vel terrenis cupiditatibus, vel obsequiis hominum, doctrinæ, & virtutum omnibus præsidiis destitutorum. *Cernimus plurimos hanc rem Beneficium facere, ut non quærant eos in Ecclesia columnas erigere, quos plus cognoscant Ecclesiæ prodesse, sed quos vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequiis deliniti, vel pro quibus majorum quispiam rogaverit, & ut deteriora taceam, qui ut Clerici fierent, muneribus impetrarunt.* *In Isaiam c. 57.* Nec injuria Hieronymus conglomerat has omnes vel Ordinum, vel Beneficiorum conferendorum perversitates. Nam & pecunia, & munera, & obsequia, & Magnatum amor & favores, instrumenta sunt avaritiæ & cupiditatum, & his quidquid comparatur, pretio sui generis aliquo comparatur, & ea, etsi diversa, nundinatio tamen est. Quocumque modo, ita dare, & accipere, simoniacum est. Unde Chrysostomus: *Cogita quid accidit Simoni. Quid enim refert, si non das pecuniam, sed pecuniæ loco adularis, subornas, multa machinaris? Pecunia tua tecum sit in perditionem, ad illum dictum est, Et his dicetur, Ambitio tua tecum sit in perditionem; quoniam putasti ambitu humano possideri donum Dei.* *Hom. 3. in Acta.*

X IV. Objicit sibi alibi Hieronymus exemplum Saülis, qui munusculo antè sibi aliquo demerendum esse Samuëlem animo præsumebat, quàm eum consuleret. Uxor quoque Jeroboami Regis muneribus agressa est Achiam Prophetam, ut filii sanationem impetraret. Respondet autem sanctus Pater, Israëlitis ad Gentilium vates & oracula frequenter adiisse, & hac exinde stultissima persuasione occupari potuisse, tam veri Dei, quam dæmonum vates inaccessos fore, nisi munera aditum panderent. Non legitur porro Samuël quidquam à Saule accepisse, quin immo, & recto illum, & epulo excepisse. *Non enim scriptum est, quod Samuël acceperit, aut quod illi obtulerint, quin potius à Propheta pascuntur, & invitantur ad prandium.* *In Mich. c. 3.* Similiter & Michæas non dona tantum repudiavit Reginæ, sed & magna eam verborum asperitate castigavit, filiique prænuntiavit interitum. *Dicitur, quid illa portaverit, & tamen Propheta non scribitur accepisse, quippe eum corripuerit eam, & venturum luctum prædixerit.* Ignoscendum denique censet Hieronymus fore, si quinque tantum obolorum dona essent, ut Saulis. *Et nostri igitur Sacerdotes, utinam non pretia villarum, sed quinque obolos acciperent.* Narrat idem alibi in vita B. Hilarionis, nihil unquam muneris ab eo admissum fuisse, cùm passim ingererentur dona ab iis quos sanitati reddiderat; ne pari se cum Giesi & Simone damnationis vinculo constringeret.

X V. Universim æstimat Ambrosius, Sacramenta tanti esse pretii, ut dari possint, emi, vendique non possint: gratiæ enim sunt, non merces: aut cœlestes merces, cœlestibus tantum virtutibus comparandæ. *Non enim pretio taxatur Dei gratia: nec in Sacramentis lucrum quæritur, sed obsequium Sacerdotis. Habes Domini præceptum, vatis exemplum, gratis accipere, gratis dare: nec vendere mysterium, sed offerre.* *In Luca l. 4. c. 4.* Luculenter autem idem ipse Prælatos admonet, ut non suis tantùm, sed & Ministrorum manibus munera excutiant, Elisæi Prophetæ exemplo. *Non tamen satis est, si lucrum ipse non quæras, familiæ tuæ quoque cohibendæ sunt manus, nec hoc solum exposcitur, ut te solum castum immaculatumque custodias. Non enim dixit Apostolus, Te solum, sed teipsum castum custodias. Quæritur ergo non solum tua ab hujusmodi*

nundinis, sed etiam domûs tua castitas. Et infrà: *Si te fefellerit servulus, prophetico deprehensus repudietur exemplo.* Inexorabilis hæc Ambrosii inclementia in ejiciendis servis, qui furtivo munusculo manus suas, domini famam, sacramenti sanctimoniam contaminaverint, utriusque Testamenti paginis approbatur. Inexpiabile enim in his comperitur simoniæ crimen in Giesi & in Simone. *Inexpiabilis est enim venditi culpa Mysterii.* Sed & in posteros traducitur servi vindicta simoniaci: *Et gratia vindicta cælestis in posteros transit.* Eum denique finem fructumque consequitur simoniacorum avaritia, ut acervos sibi coogerat iniquitatum & pœnarum. *Non tam patrimonium facultatum, quàm thesaurum criminum congregarunt, æterno supplicio, & brevi fructu.*

CAPUT L. *P. 2. l. 3. c. 9.*

De Simonia in profitenda Religione ab anno Christi quingentesimo ad octingentesimum.

I. II. Variæ Constitutiones Regularum Monasticarum S. Benedicti, S. Cæsarii, Tetradii, S. Isidori, S. Fructuosi, de partienda à Monacho profitente terrena sua bona.

III. Aliæ alia præcipiunt, ut detur pauperibus, Monasterio, proximis. Sed omnes consentiunt, ne quid pro Monasterio exigatur. Ne sinit quidem B. Fructuosus, ut quidquam gratis detur.

IV. Vetat Gregorius quidquam exigi à Virginibus, quas consecratione velo donat Episcopus.

V. Omnia tunc Cœnobia à conditoribus idonea dote instruebantur, accedebant & frequentes oblationes, dona ingentia.

VI. VII. Plerique in profitendo sponte sua res suas magna in parte Cœnobio addicebant.

VIII. Ex Augustino rursus id probatur, complures ante professionem sua Monasterio dicasse.

IX. Fundatores autem latissima & optima prædia donasse.

X. Cùm hæreditates adire semper tum possent Monachi & Moniales, difficile non erat à profitentibus nihil exigi.

XI. Nummorum aliquid corrogabant teuniores virguncula, quod in profitendo offerrent.

I. EX Regula B. Benedicti constat, ab adultis Religionem profitentibus, moris fuisse nihil exigi, nihil renui. *Res si quas habet, aut eroget priùs pauperibus, aut conferat Monasterio.* Quoad impuberes autem ditiores, sacramento adigebantur proximi, ne quid illis darent propriè & privatim habendum: si quid largiri cuperent, Monasterio largirentur. *Si aliquid offerre volunt in eleemosynam Monasterio, &c.* Denique nec tenuissimorum filii rejiciebantur. Cap. 58. 59. *Qui verò ex toto nihil habent, impliciter petitionem faciant, & cum oblatione offerant filium suum coram testibus.*

Hortatur Regula Tetradii, ut Religiosum amplexaturi propositum, sua distrahant omnia, & pauperibus erogent, ut perfectionis sectatoribus in Cap. 2. Evangelio præcipitur. *Chartas venditionis faciat, sicut Dominus præcepit, Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, &c.* Si Evangelico ei mandato accommodare se refugiant, optio illis sit, ut sua vel Monasterio, vel proximis dimittant: *Si non vult* Cap. 4. *vendere, donationis chartas aut parentibus, aut Monasterio faciat.*

Cap. 91. Regula B. Cæsarii vendi, aut dari præcipit, nec exprimit quibus detur. At Magistri Regula confestim vendi & dari hortatur omnia pauperibus, convenienter Christi verbis. Si proximi autem, vel terrenarum opum cupidiores, vel reliquis consulentes filiis, ab hoc abhorreant perfectionis præcepto; consilio clementiori illos impertit Auctor Regulæ, & ad eorum patientiam magis temperato, ut portionem substantiæ quæ profitentis propria est, partiantur inter carnales fratres, & Monasterium, & pauperes. *Quid si fortè propter immanitatem* Cap. 4. *divitiarum, vel amorem nutritæ domi familiæ, gravis & minus dulcis hæc divina præcepto convenit, audite Regula nostra à Patribus salubre statutum consilium, De portione ejus tres fiant portiones.*

Beatus Isidorus Episcopus Hispalensis integrum esse vult profitenti, ut vel pauperibus sua largiatur, vel Monasterio. *Omnia sua primùm aut indigentibus dividant, aut Monasterio conferant.* At beatus Fructuosus Braccharensis Episcopus expertus Monachos, qui sua Monasterio tradidissent, in quo profitebantur, inde ansam captare resiliendi è claustris, & repetendi quod dedissent, constituit nihil omnino accipi à profitentibus, nec antè ad professionem quemquem admitti, quàm sua pauperibus omnia erogasset. *Comperimus, per minùs cauta Mo-* Cap. 18. *nasteria, qui cum facultaticulis suis ingressi sunt, &c. Nihil de pristinis facultatibus suis, in eundem locum, ubi ingredi se petit Monasterium, vel ad unum nummum recipiatur, sed & ipse manu sua cuncta pauperibus eroget, &c.* Quæ verba videri possunt ex Cassiano decerpta. L. 4. c. 4.

III. Ex his omnibus porro Regulis dilucidum est, 1. Illud primò consilium insusurratum fuisse profitentibus Religionem, vel eorum cognatis, ut Evangelicæ obsequerentur præceptioni, & venderent, darentque pauperibus vel hæreditates suas, vel eam paternæ hæreditatis portionem, quæ sibi obveniret. 2. Si Profitentes, vel eorum proximi subalieno essent ab hac præceptione animo, & donare cuperent aliquid Monasterio, suadebatur, ut sua cognatis, Cœnobio & pauperibus dividerent. 3. Unus fuit Fructuosus, qui spontanea Profitentium dona aspernatus sit. 4. At manifestissimè & constantissimè illud hîc tenetur, omnium consensu Regularum & Cœnobiorum confirmatum, nihil ut à Profitentibus exigatur.

IV. Vetustissimam in Sardinia restituit Gregorius Magnus consuetudinem, ubi ad Archiepiscopum Calaritanum scribens, vetuit ne quid acciperet ab iis Virginibus, quas solenni velo consecraret. *De ordinationibus verò, vel de nuptiis Clericorum,* L. 3. Ep. 24. *aut de iis quæ velantur virginibus, nullus, ut tunc fieri dicitur, quidquam præmii præsumat accipere. Nisi quippiam sua sponte offerre maluerint.* Non prohibet spontaneas admitti oblationes.

V. Sed illud diligenter observandum, non esse passum Gregorium Cœnobia fundari ulla, quæ non probè dotarentur. Episcopo Neapolitano per litteras mandavit, ut Capellam Monasterii virginum ab opulenta Matrona fundati consecraret, dum ratum esset Matronæ testamentum; tertia pars bonorum ejus, ut illa jubebat, reapse adjiceretur Cœnobio; ac oblationes, aliæque largitiones omnes eidem cederent, nec ad earum partem ullam Episcopos vel Clerus venirent. L. 2. Ep 59. Quoad Monachorum Cœnobia, ad Archiepiscopum Ravennatem idem rescripsit Gregorius, ne eorum reditus à Clericis arrodi sineret; nec Cœnobium condi sineret, nisi idonea redituum antè copia esset adsignata. *Si tamen talia loca sunt, ut sit unde ibi subsistere valeant.* L. 6. Ep. 40. L. 7. c. 6. Ita facilè abstinebant Cœnobia, ut ne quid à Profitentibus exigerent. Extruxerat ipse Gregorius jam inde ab exordio conversionis suæ sex Monasteria in Sicilia, quibus tantum agrorum proventuumque contulerat,

contulerat, ut nullo vitæ subsidio Monachi indigerent. *Quibus tantum prædiorum contulit, quantum posset ad victum quotidianum Deo illic militantium sine indigentia suffragari.* Ita Joannes Diaconus in ejus vita. L. 1. c. 5.

Ubi Apostolico Throno positus est, conquestus est Gregorius idem ad Abbatem Joannem, quod non eo quo par esset studio Monachi ejus in lectiones se divinas immergerent, cùm abundarent eis ex spontaneis Laïcorum oblationibus alimenta. *Considerare necesse est, quantum peccatum est, ut ex aliena oblatione Deus vobis alimoniam transmiserit, & vos mandata Dei discere negligatis.* (L. 2. Ind. 11. Epist. 3.) Nec temerè tamen conjicimus, ex novis in dies Gregorii largitionibus, complurium reditus Monasteriorum exuberasse. Cùm à Nobilibus enim & prædivitibus ille accepisset triginta auri pondo ad redimendos captivos, mediam ejus pecuniæ partem dispensavit Monialibus Romanis ter mille, quibus non erant sæviente hyeme vestes, quibus noctu cubantes operirentur. Quanquam enim annis singulis octoginta libras dono acciperent ab Apostolica Camera, non tamen inde satis provisum esse porerat tanto examini sanctissimarum Monialium, quarum jejuniis & precibus, ceu tutissimo propugnaculo Romana civitas muniebatur adversus enses Longobardorum. *Nam juxta notitiam, qua dispensantur, tria millia reperiuntur. Et quidem de sancti Petri Apostolorum Principis rebus octoginta annuas libras accipiunt. Sed ad tantam multitudinem ista quid sunt? maximè in hac urbe, ubi omnia gravi pretio emuntur. Harum verò talis vita est, atque in tantum lacrymis & abstinentia districta, ut credamus, quia si ipsa non essent, nullus nostrûm jam per tot annos in loco hoc subsistere inter Longobardorum gladios potuisset.* (L. 6. Ep. 23.)

Suo in Sicilia Nuntio præcepit idem Gregorius, ut Cœnobio consignari curaret omnes Monialium copias, quæ in illud contrusæ fuerant, ut carnalem lapsum pœnitentiæ lacrymis eluerent. Ut cui earum alendarum fovendarumque onus & cura mandabatur, ei cederent & earum facultates: *Donationem ancillæ Dei, quæ lapsa est, & in Monasterio data, omni postposita tarditate restitue: quatenus ipse locus rerum ejus stipendia habeat, qui ejus sollicitudinis laborem portat. Sed & quidquid ab aliis ex ejus substantia tenetur, recollige, & Monasterio præfato trade.* (L. 2. Ep. 45.) Cùm alius quispiam in Monasterium semet ipse abdidisset, ut Scripturarum divinarum lectioni totum se dederet, voluit Gregorius, ut ex ejus patrimonio sumptus ad ejus sustentationem decerperentur, ut qui manibus operari non posset. *Cui vix potui imponere, ut expensas eidem Virigantino in Monasterio, quo lectioni vacat, & laborare non potest, parum aliquid de substantia matris suæ dare debuisset.* (L. 7. Ep. 5.) Non ergo displicebant Gregorio pecuniariæ pensiones Monachorum, qui se opere manuum non sustentabant.

Docet & alibi fuisse Monasteria nulla dote instructa, & quæ id quoque palam profitebantur, nullos à se fundos possideri. Id genus fuit Cœnobium sanctissimi viri Isaaci, qui oblatos sibi agros repudiavit, & Monachis suis necdum tantæ abdicationis patientibus respondit, Monachi nomine exuendum, qui terrenas possessiones concupiscat. *Monachus qui in terra possessiones quærit, Monachus non est.* (Dialog. l. 3. c. 14.) Sed ejus ordinis rarissima erant Cœnobia; & satis superque Gregorius ipse testatus est, quàm vehementer cuperet, ut copiosè dotarentur Cœnobia Virginum, ne rei temporalis inopia, & inopiæ comes sollicitudo spiritalem pessumdarent disciplinam. A terrenis cupiditatibus alienissimo erat sanctissimus Pontifex animo; & sollicitè tamen ipsemet adlaborabat, ut iis fruerentur Cœnobia hæreditatibus, quæ sibi Monachorum suorum morte obvenissent. Candidus Abbas Monasterii Romæ positi, & miles nescio quis frater Monachi in ejus Cœnobio mortui, de hujus bonis judicio contendebant: suas partes interposuit Gregorius, ut concordia litem componerent, concordiæ sive transactioni robur ipse addidit sua confirmatione. *Cum nostro quoque consensu commoda transactionis pagina interveniente, decisa est causa.* (L. 7. Ind. 1. Epist. 13.) Exigebantur ergo tunc patrocinante Canonum & Legum authoritate, à Monachorum & Monialium cognatis, non munera & pecuniæ ad Professionem, sed hæreditates ipsæ, sive superstites essent, sive fato jam suo abrepti essent, qui in Cœnobio professi erant.

VI. Præter reditus Monasterio ex agris & fundis dotalibus emergentes, præter oblationes, præter extraordinarias erogationes, illud quoque accedebat, quod plerique Profitentium suo ex censu statim inferebant Monasterio. Id jam manifestum fecimus ex antedictis, sed & illud rursum firmari potest ex ea tum frequenti & necessaria cautione, qua utebantur, ne insolescerent supra alios ii qui sui aliquid contulissent. Objurgabat ex suis aliquos B. Isidorus Hispalensis Episcopus, graviterque admonebat, tutius & conducibilius fuisse, suas ut quisque opes in sæculo modestè & temperanter retineret, quàm ut de iis Monasterio collatis fœdissima jactantia intumesceret. *Qui aliquid habentes in sæculo convertuntur, non extollantur, si de suis facultatibus quodcumque Monasterio contulerunt: sed potiùs timeant, ne per hæc in superbiam labantur.* (Regula c. 4.)

VII. Iisdem jam olim Augustinus monitis Moniales instruxerat, inaniter eas sua pauperibus erogasse, si ex contemptu, quàm ex ipsa possessione divitiarum insolentiùs superbirent. *Quid prodest dispergere dando pauperibus, & pauperem fieri, si anima misera superbior efficiatur contemnendo, quàm fuerat possidendo?* (Epist. 109.)

VIII. Sed ex eodem sanctissimo Patre apertè declaratur, quæ Monasticam amplecterentur institutionem, eas se totas, hoc est, non se tantùm, sed & unà res suas Deo, Cœnobio & pauperibus dicasse. *Quæ aliquid habebant in sæculo, quando ingressæ sunt Monasterium, libenter velint illud esse commune.* (Ibidem.) Quid apertius? quod propriè priùs & singulæ possidebant, possidebant postea universæ in commune. Admittebantur pari hilaritate, & quibus nihil prorsus rei erat: sed hæc ipsa divitum largitas id præstabat, ut & pauperes admitti, alique possent.

IX. Ideo & idem alibi Doctor sanctissimus ait, juxta Psalmos Davidis, super cedros Libani tunc nidulari aviculas, cùm rustici, opifices, mendici, Monasticæ se vitæ devovent in iis Cœnobiis, quæ construxit sæcularium virorum opulentia, ædes, horros, latifundia sua largientium. *Etenim cedri Libani nobiles, & divites, & excelsi hujus sæculi, quoniam cum timore audiunt, Beatus qui intelligit super egenum & pauperem; attendunt res suas, villas suas, & omnes superfluas copias, quibus videntur excelsi, & præbent illas servis Dei, dant agros, dant hortos, ædificant Ecclesias, Monasteria, colligunt passeres, ut in cedris Libani nidificent. Attendite totam terram, si non ita est.* (In Psal. 103. Conc. 3.) Jam inde ergo ab ævo Augustini, hoc est, exeunte quarto, & ineunte sæculo quinto, hortu,

palatia, prædia, immensæ Procerum Romanorum opes devenerant in manus pauperum, paupertatis Evangelicæ sectatorum. Non occludebantur pauperibus fores Monasteriorum, quæ pauperibus excipiendis opulentissimi quique fundassent. *Minuti hujus sæculi, passeres videntur. Quid magnum dimiserunt? Alius se convertit, dimisit cellam patris sui inopem, vix unum lectum, & unam arcam. Convertit se tamen, factus est passer, &c.*

X. Sed nullo ex capite invictius ostenditur, quàm non posset quidquam à profitentibus exigi, quàm ex ea facultate, quam retinuerant semper Monachi, & quam eis integram suis Legibus Justinianus Imperator vindicavit, succedendi, & hæreditates excipiendi, quæ sibi obtigissent, easque vel totas, vel ex parte transfundendi, in pauperes, in Monasteria, in proximos; dum nequid privatis & propriis usibus retinerent. Ecquis enim ambigat, quin harum largitionum rivulus semper uberrimus influeret in proprium profitentis Cœnobium? Proclivius enim est in communi possidere, quod sejunctim priùs & propriè possidebatur, quam ut eo se quis in totum abdicet. Ad id alludere videbatur Augustinus his verbis suprà relatis. *Quæ aliquid habebant in sæculo, quando ingressæ sunt Monasterium, libenter velint illud esse commune.*

XI. Nec illud recedit a verisimili, usque adeo usitatissimum fuisse, ut puellæ, quæ in Claustra se conferebant, conferrent & aliquid rerum suarum: ut quæ omnium prorsus inopes erant, luctarentur tamen, & industriam suam explicarent, ut undecumque aliquid corraderent, quo professionem suam cohonestarent. Perstrinximus jam suprà illius historiam Monachi, de quo sermo habetur in vita sancti Joannis Eleemosynarii. Cùm enim aurum ille respuisset sibi oblatum, & illud præ se ferret, Qui auro egeret, Monachum non esse: *Monachus si fidem habet, auro non indiget: si autem auro eget, fidem non habet.* Is ipse tamen aliquandiu cum puella virgine mendicavit, ut pecuniæ illi aliquantulum pararet, quo in Monasterium mox admitteretur. *Gyrabam cum ea in simplici corde, exposcens modicum sumptum, quatenus introducerem eam in Monasterium.* Cap. 23.

CAPUT LI. *P. 2. l. 3. c. 10.*

De Simonia rursus in profitenda Religione per eadem sæcula.

I. Rursum probatur à Monachis & Monialibus aditas esse hæreditates, & ex iis non parum ditata Cœnobia.

II. Succensebant sancti Patres parentibus, qui filias suas Christo sponso sese devoventes non eadem saltem dote donabant, quasi viro mortali nupsissent.

III. Volebant iidem Patres, ut quibus liberi sunt, ii Christum in liberorum & hæredum numero scriberent.

IV. Cùm Moniales per plura sæcula paternas ædes incoluissent, & cum fratribus sororibusque in partem hæreditatis suæ succedere insuevissent, non pejore fuere conditione, ubi se claustris inclusere.

V. Ex Regiis Burgundiorum Legibus & Imperatoriis Monachi non excidebant jure succedendi.

VI. Harum legum desuetudine & oblivione mos inolevit accipiendi aliquid à profitentibus.

VII. Lege Burgundionum Monialibus non annuebatur, nisi pensio pecuniaria, dum vita superaret.

VIII. Vix olim simonia imputabatur, aliquid exigi à profitentibus.

IX. Recentiori Scriptori visum est, quod accipitur à profitentibus, eam justam esse compensationem juris succedendi, quo se iam abdicant.

I. Admirabiles scriptis mandavit Hieronymus Malchi Monachi errores, casusque stupendos, inde ducto eorum exordio, quòd Cœnobio excessisset resecta patris morte, ut matri solatio esset, eorum divenderet hæreditates, pretium tripartito divideret, pauperibus, Monasterio, suis ipsius usibus. *Ut solarer viduitatem matris, & exinde venumdata possessiuncula, partem erogarem pauperibus, & ex parte Monasterium construerem, (quid erubesco confiteri infidelitatem meam?) partem in sumptuum meorum solatia erogarem.* Cap. 3. Arsenius ille tot virtutum insignibus clarissimus, proscissas voluit tabulas testamenti Senatoris cujusdam, sibi carne conjunctissimi, à quo hæres scriptus fuerat. Prohibitus ne laceraret, ab eo qui eas detulerat, eas illi reddidit, contestatus se jam ante Senatorem diu mortuum fuisse, ideoque nec ab eo potuisse ad hæreditatem vocari. *Ego priùs mortuus sum quam ille, ipse autem modo mortuus est, quomodo me fecit hæredem?* Vita Patr. Rosweid. Verba Senior. Mitto alia exempla, quæ leges, si vacuum erit, in vitis Patrum. Plurimis enim ibi exemplis frequens L. 5. c. 1. illa declaratur Monachorum tentatio, qua deludebantur, spe excipiendæ paternæ hæreditatis, in L. 7. c. 24. pauperesque dispergendæ.

Usu tamen aliquando venit, ut spiritalis animarum regiminis peritissimi, assentirentur Monachis ad excipiendas quæ obvenerant hæreditates, ut patet ex responsione Abbatis Pastoris ad Monachum, qui illum hac ipsa de re percunctatus fuerat. *Si dixero, Da eam hæreditatem in Ecclesiam, Clerici sibi facient convivia ex ea. Si autem dixero, Da eam parentibus tuis, non est tibi merces. Si verò dicam, Da pauperibus, securus eris. Quidquid ergo vis, vade, fac, ego causas non habeo.* L. 10. c. 56 Non ambigebat Abbas piissimus, quin tam opulenta hæreditas, *dimissa est mihi omnis hæreditas*, in Clericorum si manus veniret, in epulas abligurriretur: si proximis dimitteretur, nullus hinc æternæ illius fructus existeret gloriæ, quæ pauperum amatoribus desponsa est. Ita totum addicebat pauperibus, quorum è numero expungi non possunt Monachi. Si enim affirmabat Augustinus toto orbe ditissimos quosque Palatia sua Monachis addixisse, qui potuissent Monachi non & ipsi, ubi dabatur, instituto suo favere.

Abrahamus splendidum Eremi lumen, anno postquam sæculo renuntiaverat duodecimo, audita parentum morte, certiorque factus ab iis sibi auri vim, agrorumque plurimum dimissum esse, ipse quidem à sacro recessu suo non discessit, illa omnia pauperibus per unum ex amicis erogari fecit. Ita enim in vita ejus apud Rosweidum: *Aurum ei copiosum prædiaque reliquerunt. Qui rogans amicum quendam admodum sibi charum ad distribuenda universa indigentibus ac pupillis officium religiosum ei injungit, ne ipsius orationibus impedimentum, hujus rei gratia gigneretur.* Cap. 3. Author est Hieronymus ipse B. Hilarionem ea solitudine post obitum parentum in patriam remigrasse, hæreditatem partim fratribus, partim pauperibus distribuisse, unam sibi cœlestis patriæ spem residuam fecisse. *Reversus est cum quibusdam Monachis ad patriam, & parentibus jam defunctis, partem substantiæ fratribus, partem pauperibus largitus est: nihil sibi omnino reservans.* In vita Hilarionis. Bona eruditorum venia obiter attingam testamentum Gregorii Nazianzeni, qui ad Monachorum se mores composuit, & testamentum tamen edidit, quo hæredem sibi esse sanxit mobilium & immobilium omnium Ecclesiam Nazianzenam, agello tamen aliquo Iuris Orient. Part 1 pag. 203. 204.

in Monachum Eustathium transcripto, quem domi suæ aluerat.

II. Præter has observationes, quæ declarant quam non ægrè septingentis, vel octingentis post Christum natum annis Monasteria abstinere possent, & ab exactionibus, & alicubi à voluntariis profitentium donis; cùm tot aliis tum ex capitibus in ea influerent opes: accedunt & alia quæ id ipsum elucident. Criminis enim sancti Ecclesiæ Patres vertebant carnalibus parentibus, si vel tantilla parte filios suos religiosam perfectionem professos fraudarent hæreditatis ejus, qua eos in sæculo defixos cumulassent. Copiosissima hæc esset dicendi seges, unum depromam Hieronymum in Epistola ad Demetriadem, ubi fidei & religionis torporem miratur eorum, qui filiabus religioni Monasticæ illigatis quam minimum dimittunt, & vix etiam quo victitare queant; ut immensas opes suas filiis aliis suis servent in sæculi detestandas libidines & insanissimum fastum dilapidandas. Multò magis stupori illi sunt Clerici ipsi, qui eadem insania laborant; quibus imitanda potius illa fuerat mater, quæ filiæ sanctimoniali eandem contulit dotem, quam paraverat nupturæ; non degenerem rata cœlestem Sponsum, cui filia elocabatur; nec opes melius collocari usquam posse, quam in emendo regno cœlesti. *Certè qui religiosiores sibi videntur, parvo sumptu, & qui vix ad alimenta sufficiat, virginibus dato, omnem censum in utroque sexu sæcularibus liberis largiuntur. Quod nuper in hac urbe dives quidam fecit Presbyter; ut duas filias in proposito virginali inopes relinqueret, & aliorum ad omnem copiam filiorum luxuriæ atque deliciis provideret. Fecerunt hoc multæ, proh dolor! nostri propositi fœminæ, atque utinam rarum esset exemplum: quod quanto crebrius est, tanto istæ feliciores, quæ ne plurimarum quidem exempla secutæ sunt. Fertur & omnium Christianorum laude celebratur, quidquid fuerat nuptiis præparatum, à sancta Christi Sinoride virgini traditum, ne sponso fieret injuria; immo ut dotata pristinis opibus veniret ad sponsum. & quod in rebus mundi periturum erat, domesticorum Dei sustentaret inopiam.*

Ad Demet. de Virgi. serv.

III. Utque ne cui videatur sibi Hieronymus, suoque assentari Monastico instituto; illud hic non intempestivè addam, ibidem eum vehementer exardescere in eos, tum Clericos, tum Monachos, qui agros agris addebant, & calamitosissimo tempore, quo laici levandis pauperibus res suas divendebant, illi suas amplificabant. *Ut erubescat omnis Ecclesiastici ministerii gradus. & cassa nomina Monachorum, emere prædia tanta nobilitate vendente.* Eodem judicio & ardore animi cæteri Ecclesiæ Doctores & Magistri patribus illis irreligiosis irascuntur, qui sibi perire putant, quidquid non perit in sæculo: qui filiis nihil annuunt, iis qui bene nati non sunt: nihil non annuunt iis, qui bonis quibuslibet pessimè utuntur, & quæ poterant esse æternæ felicitatis pretia, faciunt sibi certissimæ damnationis instrumenta. Cùm denique sanctissimi illi Patres ita censerent, qui liberos habent, eos Christum inter liberos & hæredes conscribere debere: hinc satis apertum est, quo loco vellent haberi filios religionem professos. His porro, ut opinor, sanctorum Patrum concionibus ita animabantur fideles, ut nihil verendum esset, ne filiis profitentibus necessaria subtraherent vitæ subsidia.

Ibidem.

August. de decem Chor. c. 12.
In Psal 48.
De diversis. Serm. 49. 128.
De Temp. 76. 105. 137.
Salvian. l. 3 ad Eccles.
Chrysost. od Rom ho. 18.
In Evang Ioan. 84.
Basil. Epist. 140.

IV. Si jam revolvamus animo, quæ fuerit conditio. quæ progressio religiosi status in Ecclesia, certissimè comperietur non potuisse eum paternis arceri hæreditatibus. Prioribus enim tribus sæculis cum nulla adhuc essent extructa Cœnobia, viduæ, virginesque & Diaconissæ, quæ se Deo devoverant, paternas incolebant ædes, eademque sorte qua cæteri liberi & alebantur, & legitimam aliquando tandem hæreditatis portionem capessebant. Quarto demum sæculo exædificari cœpta Monasteria, sed nihilo tamen minus bene multæ hujusmodi Sanctimoniales in paterna hospitabantur domo cum proximis, vitamque ibi totam traducebant. Itaque & illæ suo ordine hæreditatem sortiebantur. Quæ tum in Cœnobia se abdebant, non eo deteriore erant deinceps conditione, quo ampliorem profitebantur perfectionem. Erat etiam tunc Christus earum sponsus, & quidem dote dignissimus amplissima.

V. Inde est quod Regiæ & Imperatoriæ leges, jus excipiendarum hæreditatum Monachorum & Monialium Cœnobiis integrum illibatumque servarunt, de quo nemo controversiam illis fecerat ante extructa Cœnobia. Lege Burgundionum, quæ à Gregorio Turonensi Gundebaldo Regi tribuitur, & cujus tamen concinnandæ partem aliquam sustinuit Sigismundus Rex Catholicus, Sanctimonialibus tertiam partem addicit hæreditariam, si unum, aut alterum fratrem habeant; & pro eodem modo, si plures: *De puellis, quæ se Deo voverint, si una duos fratres habuerit, tertiam jubemus ut portionem de hæreditate patris accipiat, &c.* Certè ex hac lege usufructuario gaudebant Moniales paternæ hæreditatis, sed maternæ successionis fundos ipsos, & siquid sua sibi industria acquisissent, in potestate habebant. Prohibiti sunt ab Imperatore Justiniano parentes, avocare filios à Clero, vel à Cœnobiis, aut hæreditate orbare, si sacris devoverent se his institutis; quartam denique saltem successionis partem eis addicere jussi sunt. *Ut non liceat parentibus impedire, quo minus liberi eorum volentes, Monachi, aut Clerici fiant, aut eam ob solam causam exheredare. Sed si ipsi testamentum condant, necesse habento, quadrantem illis relinquere. Sin autem hoc non fecerint, locus sit ab intestato.* Si à Clero, vel à Claustro postea resiliant, eorum bona eidem Ecclesiæ, vel Cœnobio adjudicantur. *Quod si illi Monasteria aut Ecclesias relinquant, atque mundani fiant, omne ipsorum jus ad Monasterium, aut Ecclesiam pertinet.*

Greg Turo. L. 2 c. 33.

Tit. 14.

Cod. l. 1 De Epi & Cler. Leg. 54. 55.

VI. Ex his illud concluditur perfacile & perexpeditum fore, Cœnobia nunc omnia ad antiquum illum usum revocari nihil expetendi, si & cæteræ quæ tum vigebant leges & consuetudines in integrum restituerentur. Quantò enim compendiosius esset ad temporalem Monachorum & Monialium sustentationem, si vel juxta sanctos Patres eadem illis portio hæreditatis addiceretur, quam si à sæculo non secessissent, consecuti essent; vel convenienter Legibus Imperatorum quarta hæreditatis parte, seu legitima portione non frustrarentur? Proximè abest à vero incuria harum regularum legumque desuetudine factum esse, ut ad has angustias Monasteria maximè puellarum adigerentur, ut cùm oneri ferendo non essent, à profitentibus poscerent, quo professæ sustentarentur.

VII. Quod ad legem Burgundionum attinet, sic ibi paterna, maternaque successio segregatur: & hujus non ususfructus tantum datur, sed tota ejus alienandæ, & Monasterio cum mobilibus omnibus transcribendæ potestas. *Ea conditione, ut post obitum illius, quæ fœmina & sanctimonialis est, quidquid in usufructu de paternis bonis percepit, ad proximiores*

parentes pertineat; nihil illa exinde alienandi potestatem habitura, nisi forsitan quod ex matris bonis, id est, vacellulis, vel ornamentis, aut ex suo peculio labore conquirere. His liberaliores erant Justiniani leges, & Monasteriis fecundiores.

VIII. Quanquam autem prohiberetur quidquam exigi, non tamen obversabatur oculis, nisi paupertatis Monasticæ studium, & temporalium abdicationis amor; de simonia via aliquid suspicabantur. Fateor simoniam à Gregorio Magno perstrictam exagitatamque fuisse, ubi vel à Clericis qui ordinarentur, vel à virginibus quæ consecrarentur, exigi quidquam vetuit. Sed sermo non erat tum illi, nisi de consecratione Virginum solenni, quæ Episcopo integra servabatur, & sacro ritu suo proximè ad Clericorum ordinationem accedebat. Nulla ejusmodi consecratione decorabantur Monachi, nulla Moniales nisi Virgines, ac ne Virgines quidem omnes, nisi eam ætatem & maturitatem adeptæ, de qua alibi nos copiosissimè. Posterioribus sæculis geminæ hujus Professionis discrimina plerosque fefellerunt, unde & utrique illini posse visa est simonia. Certè ubi Cassianus causas investigat, quamobrem Tabennenses Monachorum omnium longè olim præstantissimi, ne spontanea quidem dona Profitentium admitterent, ac ne primas quidem vestes, de studio vitandæ simoniæ verbum facit nullum. Placuisse tantùm ait, circumcidi ansas omnes superbiendi, & resiliendi aliquando è Cœnobio, spe improba repetendi à Cœnobio, quæ intulissent.

L. 4. c. 4. 5.

IX. Recurrit animo, quod recentiori Scriptori, viro doctissimo, & religionis laude commendatissimo visum est de dotibus Monialium. Cùm enim animadversum ab eo esset, B. Gregorium censuisse, Virigantio Monacho maternæ successionis partem aliquam adsignandam esse, cùm in Monasterio aleretur, nec posset operari: *Ut expensas Virigantio in Monasterio, quo lectioni vacat, & laborare non potest, parum aliquid de substantia matris suæ dare debuisset.* Addit mox, quidquid à Profitentibus accipitur, eam quasi tacitam esse concordiam, & compensationem hæreditatum, quæ Professis obtingere possent. Cùm enim juxta leges penes Monasteria ipsa sit jus succedendi, permodica exigitur pecunia, & ita copiosis hæreditatibus renuntiatur. In his ne umbra quidem simoniæ, nec nisi quædam avaritiæ sordes aspergi possent Cœnobiis opulentis, quibus aliunde redundant opes alendis Monialibus necessariæ. *Ante Professionem Monachi cum parentibus aut aliis consanguineis de hæreditate stipulantur, accipiuntque quid præsentis & modici pro grandi futuro. Non itaque de Monastici ingressûs aut professionis, sed de spectantis ad nos hæreditatis pretio paciscimur, ubi nulla vel species est simoniæ. Opulenta & fratrum suorum sufficientem sustentationem habentia Monasteria, ad summum de avaritia notari possunt.*

Lupus in Can. 19. Synod. 7. L. 7. Ep. 1.

CAPUT LII. *P. 3. l. 3. c. 21.*

De Simonia in Professione Religiosa sub Imperio Caroli Magni & ejus stirpis.

I. II. Facillimum erat à Profitentibus nihil exigi, quandiu liberum fuit Cœnobiis hæreditates adire. Capitularium libri quidquam exigi prohibent.

III. Nulla cupiditate stimulabantur Principes, qui id vetabant.

IV. Utcumque tenues essent Monasteriorum reditus, nihil exigebatur.

V. VI. Numerus definiebatur pro modo proventuum, etiam in Cœnobiis Canonicorum & Canonicarum, quibus patrimonii sui jus usúsque permittebatur. Forsan ne pro isto quidem pecunia ab his accipiebatur.

VII. In his rarissima simoniæ mentio.

VIII. Ad mensuram proventuum definiebatur à Regibus & Episcopis numerus Profitentium.

IX. Magno tamen numero erant Monachi.

X. In Oriente simoniæ infamia inuri videntur, qui à Profitentibus exigunt. Cur.

XI. An jure paternarum hæreditatum uterentur tunc Monachi & Sanctimoniales.

I. ERat omnino non modò æquissimum, sed etiam facillimum, à profitentibus Monasticam Religionem, nihil tum quidem extundi; cùm postea non tantùm possent obtingentes capessere hæreditates, aut hæreditatum portiones: sed ne fraudari quidem iis unquam possent semel professi, ne ob illa quidem crimina, quibus se quis ante Professionem obligasset.

II. Statim à Carolo Magno id sancitum est, ne quid ab ineuntibus Religionem exigeretur. *Ut nullus Abbas pro susceptione Monachi præmium quærat.* Id verò confirmatum est à Concilio Francofordiensi. *Audivimus quod quidam Abbates cupiditate ducti, præmia pro introeuntibus in Monasterium requirant. Ideo placuit nobis & sanctæ Synodo, ut pro suscipiendis in sancto Ordine fratribus nequaquam pecunia requiratur, sed secundum Regulam sancti Benedicti suscipiantur.*

Conc. Gall. To. 2. pag. 196. Can. 16.

III. Nemo tum nisi valde cæcus suspicari potuisset, ab Imperatoribus & Regibus hæc Edicta promulgari, ne publicæ opes aliquando omnes in Ecclesiæ & Cœnobiorum æraria confluerent. Cùm ex adverso Imperatoriæ leges in Oriente, & Capitularia Regum atque Imperatorum Francorum in Occidente, non sinerent tantùm, sed & invitarent ad nova identidem incrementa Christi patrimonio adjicienda. Adde tunc quoque in more positum fuisse, ut Monasteriis penuria laborantibus non aliunde magis succurreretur, quàm ex fisco Regum, sive fundi largiendi essent novi, sive quotidianis necessitatibus consulendum. Plura ad id alibi congesta sunt argumenta, unum hic ad cumulum addo, quo liqueat, non eò adductos esse Principes, ut puram & gratuitam vellent esse professionem, ne plus æquo Cœnobia ditescerent, sed defæcatissimo studio prioris disciplinæ. Accipe Canonem Concilii Remensis II. anno 813. sub Carolo Magno. *De Monasteriis puellarum considerandum est, & domni Imperatoris misericordia imploranda, ut victum & necessaria à sibi Prælatis consequi possint Sanctimoniales, & vita & castitas secundum fragilitatem sexûs diligenter provisa tueatur.*

Can. 33.

IV. Hinc emergit & illud, in quo non minus momenti sit. Tam accisæ & exhaustæ quandoque res erant Monasteriorum, ut inexhaustam ad Principis munificentiam necessariò confugiendum esset. Nec segniùs tamen instabatur, ut ne quid extunderent à sacræ Professionis candidatis. Non potest non admirationi & amori esse, utinam & imitationi, tum illa Principum magnanimitas & munifica manus, qui vel in tenuioribus Monasteriis prohibebant diligentissimè, ne quid exigeretur, etsi non nescirent sua ea arca eorum indigentiæ mendicatum iri solatia: tum ipsarum religio Monialium, quæ quanquam necessariis destitutæ alimentorum præsidiis, gratis tamen novas admittebant, & professionis ac paupertatis suæ socias.

V. Ne tamen Principum beneficentiæ onerosa

aliquando essent Cœnobia, cautè in Conciliis provisum est, ut ne plures ad Professionem accederent Canonici vel Canonicæ, Monachi vel Moniales, quàm quos Cœnobium alere posset. Hinc Concilium Arelatense VI. anno 813. *Ut non amplius suscipiantur in Monasterio Canonicorum, atque Monachorum, seu etiam puellarum, nisi quantum ratio permittit, & in eodem Monasterio absque rerum necessariarum penuria degere possunt.* Quod ipsum constitutum est anno eodem in Moguntino Concilio, in Remensi II. & Turonensi III.

Can. 8. Can. 19. Can. 57. Can. 52.

VI. Idem Canonicis præscripsit eorumque Cœnobiis Concilium Aquisgranense anni 816. etsi nec patrimonio illi, nec hæreditatibus renuntiarent. *Ne plures admittant Clericos, quàm ratio sinit, & facultas Ecclesiæ suppetit: nec si indiscretè & extraordinariè plures adgregaverint, nec ipsos gubernare, nec cæteris Ecclesiæ necessitatibus, ut oportet, valeant adminiculari.* Perspicua cum primis est difficultas regendæ nimiæ multitudinis. At ejus alendæ onus vix objici poterat iis, qui proprio gaudebant peculio, & cùm suo se sumptu alere sponderent, nullo paupertatis prætextu abigi poterant, ne admitterentur. Video tamen reponi posse, hunc viguisse usum, ut Canonici, quibus vel Beneficia Ecclesiastica, vel patrimonia abundabant, à Cœnobio alerentur nihilominus, & sumptum ipsi de suo non facerent, nisi ad alias necessitates quaslibet. Id perspicuè docet, qui alibi depromptus est, Canon Concilii Aquisgranensis. Siquid etiam mendosi additamenti in eum Canonem irrepsit, id eo consilio factum est, ut usui posteriori Canon accommodaretur. Ita fortasse placuerat, ut una & eadem vescendi ratio ab omnibus retineretur, & ne pecuniariæ quidem pensiones à divitibus Canonicis accipiebantur, ne exinde gestirent, & efferrent se supra alios, aut peculiari aliqua prærogativa gaudere vellent. Facilè, ut spero, his assentietur, qui duos hujus Concilii Canones ad marginem indigitatos, & quæ nos alibi in eos commentati sumus, seriò expenderit. Hoc autem ita constituto, jam utique necesse erat defigi numerum Canonicorum pro ratione proventuum; ne ultra modum excrescente numero etiam eorum qui pensionis aliquid solverent, jam difficiliùs & operosiùs regeretur exuberans illa multitudo. Ideò forsan & duæ rationes istæ unà subjectæ sunt.

Can. 118. 120.

Nec secus in Cœnobiis Canonicarum: ultra præfinitum numerum pro redituum modulo, nefas erat plures admitti, ex eodem Concilio. *Tot, talesque admittant Sanctimoniales, quæ & morum probitate commendentur, & Ecclesiasticis rationabiliter possint sustentari stipendiis.* His verbis *Ecclesiasticis stipendiis* innui videntur nullas pensionis titulo, adeoque nullas admissas esse supernumerarias, sive ultra præstitutum numerum. Usu enim mollienda sunt nobis hæc verba. Sanè Canone sequenti agitur de iis, quæ res suas Cœnobio dabant omnino, & de iis, quæ usumfructum sibi servatum volebant; & denique de iis quæ sua sibi retinebant: de iis autem qui pensionis aliquid conferrent, littera est nulla, ne apex quidem. Simile veri est ergo, ob rationes hîc libatas, necdum eas pensiones usitatas fuisse. Itaque cùm omnes in Cœnobio alerentur, numerum earum definiri necesse erat. Dixi motus fuisse ut alerentur omnes, propterea quod in ea triplici Canonicarum classe, de prima tantùm sancitur, ut omnia prorsus necessaria adminicula suppeditentur iis, qui se suaque omnia Cœnobio addixere, ne

Can. 8. 9.

retento quidem usufructu. *Si aliqua res suas proprias Ecclesiæ ita contulerit, ut nihil ex his sibi proprium vindicare, sed tantùm rebus sustentari velit Ecclesiæ, huic sufficienter in congregatione stipendia largiantur necessaria.* Nempe aliis quibus res erant suæ, alimenta tantùm suppeditabantur, ob easdem rationes atque Canonicis.

Si nihil autem exigeretur vel fundorum, vel pensionum ab iis Canonicis utriusque sexûs, quibus patrimonium suppetebat, forsan & beneficiorum: sed gratis prorsus in Congregationes has pias inscribebantur; quantò certius est, nihil tum extorqueri solitum ab iis, qui Monasticam institutionem profitebantur.

VII. Constitutionibus profectò in his omnibus, tam canonicis, quàm Imperatoriis, simoniæ vix ulla usquam habetur ratio; illud verò inculcatur frequentissimè, declinandam avaritiam, elidendam cupiditatem, totum in merito & virtute ponendum, pietati jam perpauculum loci fore, si quid pecuniæ sinatur exigi. *Quidam Abbates cupiditate ducti, præmia expetunt*, ut suprà monebat Concilium Francofordiense. Et Carolus ipse Magnus in Capitularibus: *Ne passim Episcopus multitudinem Clericorum faciat, sed secundùm meritum vel reditum Ecclesiarum numerus moderetur.* Conventus ipse generalis Abbatum sub Ludovico Pio anno 817. *Ut nullus pro munere recipiatur in Monasteria, nisi quem bona voluntas & merita commendant.* Nec nesciebant tamen illi forsan, nec nihili pendebant rationes ex simonia petitas: sed alias suo ævo graviores & magis ponderandas existimabant.

L. 6. c. 125. Can. 75.

VIII. Refero me ad gratuitam Professionem, & ad numerum Profitentium. Anno 868. Carolus Calvus in Capitolari suo Compendiensi, Missis suis præceperat, ut Catalogum sibi describerent & ad se perferrent, omnium cujusque Cœnobii Canonicorum & Monachorum, Sanctimonialium & Canonicarum: ut re cum Episcopis & Regni Consiliariis disceptata, statueret, minuendus, an augendus is esset numerus, ut facultatum modo conveniret. *Numerum Canonicorum & Monachorum, sive Sanctimonialium uniuscujusque loci describant, & nobis referant, ut secundùm qualitatem & quantitatem loci, cum Consilio Episcoporum & fidelium nostrorum, ubi minor numerus fuerit, nostra auctoritate addamus; ubi verò indiscretione Prælatorum superfuerit, ad mensuram redigamus.* Ea recensione opus erat, post evastatas à Normannis Provincias complures. Idem constitui fecere Ludovicus & Carolomannus Reges, avi sui Caroli Calvi vestigiis insistentes, in Concilio ad sanctam Macram in Diœcesi Remensi. Ipsa eadem verba usurpata sunt Caroli Calvi.

Append. Baluz. ad Lup. pag. 514. Fimes. Can. 4.

Id ergo curæ erat Regibus & Episcopis, ut rerum & fundorum Monasteriorum subinde censum fieri juberent, ut ei numerum aptarent Monachorum, vel Canonicorum, pro rerum modo augendum, vel extenuandum, habita etiam ratione ejus numeri, qui superioribus sub Regibus obtinuisset. Ita Carolus Calvus resciire voluit, quàm numerosa fuissent Cœnobia sub Carolo Magno & Ludovico Pio. Quanquã enim premeretur ille magnis undique angustiis, non tamen ausus est unquam, aut vel in mentem venire sibi passus est, ut Cœnobia, vel Monachorum numerus minuerentur: ut, nec Monachorum Congregationes, quamlibet inopia urgente, adduci potuere, ut quidvis exigerent à sacri instituti sui tyronibus.

Penes Episcopum erat, ut ea potestate uteretur

augendi, vel contrahendi numeri in quolibet Cœnobio, cùm id Canones præciperent, quorum ipsi executio demandata erat. Hincmarus Archiepiscopus Remensis apud Flodoardum, datis litteris ad Abbatissam Avenacensem, cui mansi erant mille supra centum & quinquaginta, eam facit certiorem communicato se cum Regina consilio statuisse, ut in ejus Cœnobio alerentur Clerici viginti, Moniales
L. 3. c. 27. quadraginta, præter servos & ministros. *Pro ordinatione Avennaci Monasterii, quam ipse quondam cum Irmintrude Regina disposuerat, de numero Clericorum & Nonnarum, atque de rebus villarum ipsius Monasterii, videlicet mille centum quinquaginta mansis, significans se disposuisse viginti Clericos, & quadraginta Nonnas ibidem consistere posse, victumque eis providisse. &c.*
Spicil. T. 4. pag. 489. Angilbertus Abbas Centulense Cœnobium trecentis Monachis constare voluit, & centum parvulis scholas frequentantibus, præter servos.

IX. Erant ergo in Cœnobiis Monachi magno numero, erant & eorum agri, fundique copiosissimi, ut facilè in ea rerum copia nihil exigerent à profitentibus; quanquam & ubi exaruerat ea ubertas, ab exactionibus ejusmodi non paulò plus, quàm ab inopia ipsa abhorrebant. Si animo denique repetas, quæ superius ex Adelardo decerpta fuere, Monachos suos alloquente, & adversùs nimias opes animante, perspicuè intelliges Cœnobia, quæ militiam & dona Regibus subministrabant, ad sui sustentationem non eguisse, ut à profitentibus aliquid nummorum exculperetur.

X. Perlustranda nunc nobis obiter Ecclesia Orientalis, ubi Concilium VII. Generale pœnam depositionis intorquet in Episcopos, Abbates, & Abbatissas, qui pecunia pandi patientur januas Claustrorum, vel Ordinum, præter divinas leges, & decreta Concilii Calchedonensis.
Can. 18. *In tantum inolevit avaritiæ facinus in Rectores Ecclesiarum, ut etiam quidam eorum, qui dicuntur religiosi, viri ac mulieres, obliviscentes mandatorum Domini decipiantur, & per aurum introitus accedentium, tam ad sacrum Ordinem, quàm ad Monasticam vitam efficiant. Unde fit, ut quorum initium improbabile est, omnia sint projicienda, ut magnus ait Basilius.* Eo ergo in Concilio citra dubium in Simoniacorum classem referuntur, qui pro ingressu & professione Cœnobiorum pecuniam emungunt; cùm ejus flagitii & sacrorum Ordinum nundinationis nulla hic sit discrepantia. Ipsa Monastica professio apud Græcos illis erat sacris ritibus vallata, ne dicam de Ordinatione Abbatum, qui propius accederent ad sacras Ordinationes, quàm apud Latinos: ideo forsan & apertius apud illos damnata & profligata simonia est à quibuslibet Cœnobiis.

At ex eodem ipso Canone Concilii VII. mox liquet, etsi nihil exigeretur à profitentibus, ipsosmet tamen in Cœnobia sponte sua contulisse, quidquid vel labore & industria sua corradere potuissent, vel paterna hæreditate consequi; usque adeo ratis & inconcussis his donationibus futuris, ut revocari omnino non possent, ne ipsa quidem Monachi defectione, nisi ea culpa in Abbatem refunderetur.
Ibidem. *Porro quæ filiis à parentibus dantur, more dotis, vel si qua ex propriis rebus acquisita offeruntur; profitentibus his, qui ea offerunt, Deo dicata, definimus, sive perseveraverint, sive exierint, manere ea in Monasterio, secundum repromissionem ipsorum, nisi fuerit culpa Prælati.*

Nonnullos Balsamon memorat frivolis calliditatibus & inanibus distinctiunculis duas fecisse Monasteriorum Classes, quorum in aliis vita Cœnobitica observaretur, in aliis sejunctim singuli in Cellulis degerent, aliquo tamen fraternitatis vinculo devincti. Canone superiori priores tantum illos constringi, ex eorum sententia, non hos posteriores, quibus simoniæ macula aspergi non possit, quod non tonsura ibi emeretur Monastica, sed convictus & societas. *Eo quod in fraternitatem recepti, victum emant, non jus tonsuræ.* Sed eam doctrinam proscriptam fuisse, quòd nihil inter hos discriminis constituatur Canonicis institutionibus. *Audierunt id in omnibus Monachis intelligi, eo quod Monachorum & Monasteriorum non sit differentia ex Canone.*

XI. Unum restat hic obiter excutiendum, alibi copiosius pertractatum, An Caroli Magni tempore & ejus stirpis in Gallia, Abbates & Abbatissæ, Monachi & Moniales obvenientes adirent hæreditates. Unum hic stringam exemplum, quo tamen possit nodus ille solvi. Refert enim Floduardus Evrardum Marchionem Romæ impetrasse duoo sibi dari corpus B. Callisti Papæ & Martyris, tumque in prædio quodam suo Cœnobium ejus nomine extruxisse. Eo mortuo ad Rodolphum Abbatem filium ejus devoluta est ejus prædii hæreditas, qui & unà simul res omnes obtinuit Monasterii. Rodolphus ante mortem hæreditatem suam omnem transcripsit in Ecclesiam B. Mariæ Remensis. Ei testamento intercessit ejus ex sorore nepos. Interpellavit ea de re Formosum Papam Fulco Remensis Archiepiscopus, obtestatus ut testamentum confirmaret, & anathemate eos percelleret, qui Ecclesiæ suæ commodis adversarentur & juribus. *Evrardus Monasterium in prædio constituit. Quod prædium post ejus obitum ad filium ipsius Rodulphum Abbatem hæreditaria jure devenerit, qui res ipsas simul cum memorati Martyris gleba, vita sua diebus absque ulla contradictione tenuerit; & de seculo migraturus easdem res cum Monasterio Remensi Ecclesiæ delegaverit, eandemque rerum suarum hæredem instituerit.* Habes hic Monachum, qui hæreditatem adit paternam, eam obtinet, dum vita superat, appetente morte testamento eam legat.

CAPUT LIII. *P. 4. l. 3. c. 14.*

De Simonia in profitenda Religione ab anno millesimo ad millesimum trecentesimum.

I. Monachus suo quodam modo beneficiarius est, nec potest ob eam rem ex sanctis Patribus & Conciliis intervenientè pecunia quisquam Cœnobiis adscribi.

II. Contextus Canonum in eandem rem, maximè ubi existimata fuit multo magis simonia, postquam in Officia Claustralia secta fuere reditus & fundi æconomicarum, Monachique ipsi permittente Abbate peculium habere cœpere.

III. Rursum Conciliorum Canones, maximè adversùs simoniacas Monialium professiones.

IV. Cur prisca Concilia tam diligenter refragarentur, posteriora tam facile assentiantur doti Monialium. Nam jam fere in Beneficiis computantur Monachorum & Monialium loca.

V. Olim pro numero Monachorum assignabantur à fundatoribus reditus, ideo & certus erat numerus. Invitabantur & inopes ad amplificandam religionem. Hinc illa solicitudo, ut gratuiti essent aditus.

VI. Posteriorum Conciliorum Canones. Vetita nequid exigeretur, paucissimi ad professionem admitti cœpere, ut plures ali non possent. Tum urgere Concilia, ut priscus numerus restitueretur.

VII. Cum vetuissent Concilia, nequid exigeretur ab iis, qui idoneis Cœnobii reditibus ali possent, utque gratis admitterentur, quæ ali possent, tum indulgere cœpere, ut & supernumerarii admitterentur, si quid offerrent sui, vel pecuniæ, ad alimenta.

VIII. Ex spectari poterat in prohibendo ne quid exigeretur, ut frangeretur Abbatum quorumdam immodica cupiditas augendæ Congregationis suæ; cum plerumque tamen non ea essent pietatis, ac numeri incrementa.

IX. Vetitum est & quidquam exigi, quod quæ pecuniam secum adferebant, involverent & ægritudines, si cæteris que oneroso.

X. Qui S. Thomas Aquinas accommodabat ad usum sui ævi, tenendebat à supernumerariis aliquid exprimi, non ut professionis pretium, sed ad alimentorum expensas. Ex distinctionis lux infunditur.

XI. Mera super eadem re B. Bonaventuræ doctrina.

XII. Ut simoniacos sugillat Vuillelmus Parisiensis Episcopus parentes eos, qui filios suos religionem professos vel familiaris portione defraudant.

XIII. Quàm copiosæ tunc essent spontaneæ oblationes.

XIV. Doctrina Petri Cantoris.

I. UT in Beneficiorum Ecclesiasticorum album relatæ sont Abbatiæ, non aliter quam Episcopales Cathedræ; ita & in Beneficiariis Monachos, non aliter quam Canonicos numerare fas est. Religiosam professionem Clericali Ordini conglutinarunt Canonici Regulares; suisque illi in Cœnobiis & institutis apertissimè declarant, quàm verè Congregationes, tum Canonicorum, tum Monachorum, tum Canonicorum Regularium cœtus sint Beneficiariorum. Ideo & Concilium Melfense anni 1089. cum prohibuisset pretio distrahi Episcopatus, Dignitates Capitulorum & Canonicatus, statim ad Abbates defluit, eosque vetat quidquam
Can. 7. à profitentibus exigere. *Nullus Abbas pretium exigere ab eis qui ad conversionem veniunt aliqua placiti*
Can. 17. *occasione præsumat.* Concilium Romanum anni 1099. sub Urbano II. iisdem verbis eundem Canonem innovavit. Concilium Londinense anno 1127. pecuniarias explosit exactiones in admittendis Mona-
Can. 3. chis, Canonicis & Monialibus. *Exactiones certas pecuniarum pro recipiendis Monachis, Canonicis & Sanctimonialibus condemnamus.* In Concilio Turonensi anno 1163. vetitum est quidquam exigi à Monachis admittendis, à Capellanis instituendis, à Prioribus, Abbatibus, aliisque Beneficiariis Regularibus.
Can. 6. Extra. De Simoniac. c. 2. *Prohibemus ne ab omnibus qui ad Religionem transire voluerint, aliqua pecunia requiratur; & ne Prioratus, aut Capellania qualibet Monachorum aut Clericorum annua distractione vendantur, neque ab eo cui regimen ipsarum committitur, pro earum commissione ullum pretium exigatur. Hoc autem simoniacum esse sanctorum Patrum authoritas declarat.* Quæ exactiones eædem summoventur in Concilio Londinensi anno 1175.
Can. 8. *Nullus Prælatus in recipiendo Monacho, vel Canonico, vel Sanctimoniali pretium sumere vel exigere ab his qui ad conversionem veniunt, aliqua pacti occasione præsumat. Si quis autem hoc fecerit, anathema sit.* Denique in Concilio Lateranensi anni 1179. sub Alexandro III. censoria inusti sunt nota, qui vel exigerent quidpiam, vel darent, ad receptionem Monacho-
Can. 10. rum, Priorum, Obedientiariorum. *Monachi non pretio recipiantur in Monasterio. Si quis autem exactus pro sua receptione aliquid dederit, ad sacros Ordines non ascendat. Is autem qui acceperit, officii sui privatione mulctetur. Prioratus quoque sive Obedientia pretii datione nulli tradantur. Alioquin & dantes & accipientes à ministerio fiant Ecclesiastico alieni.*

Patet hinc manifestè, communem eam esse omnium Beneficiorum legem, Prioratus, Obedientias, Monachos, Canonicos & Moniales complexam, & ab iis omnibus quaslibet nundinationes proscribentem; ut in illis dispensandis una dominetur pietatis & virtutum contemplatio. Rescripsit Alexander idem III. Papa ad Ludovicum VII. Galliæ Regem, orans ut Monachos Abbatiæ Trenorchiensis in varia dispergeret Regni sui Cœnobia, juberetque necessariis vitæ præsidiis ne destituerentur, dum ea Abbatia, ubi quatuor, aut quinque tum non amplius Monachi degere sinebantur, emergere posset ex voragine veluti quadam æris alieni, quo depressa iacebat. *Fratres prænominatæ* Append. 2. Epist. 29. *Ecclesiæ per regni tui Monasteria facias recipi, & ad tempus eis necessaria provideri.* Non hic agebatur de Monacho ad Regis preces, vel Imperium admittendo, sed de sustentandis aliquandiu Monachis pene omnibus ejus Cœnobii; cujus res omnes funditus eversæ & absorptæ essent. Plus satis utique ponderis erat ad id evincendum in Pontificis & Regis authoritate. Ex Concilio Parisiensi anni 1212. constat à Pontifice rescriptum fuisse ad Archiepiscopos & Episcopos Regni omnes, ut simoniacis Monacho-
rum professionibus obviam irent. *De ingressu Mona-* Part 2. c. 8.
chorum simoniaco licet habeamus speciale mandatum domini Papæ ad Archiepiscopos & Episcopos per totum regnum Franciæ, quod in hoc articulo bene sufficere potest.

II. Qui Officiis & Administrationibus Claustralibus præerant, ii Cœnobiorum jam cœperant prædia & reditus inter se partiri, & quamvis mera illis administratio commendaretur ad publicas Monasterii necessitates, nulla iis venia facta, ut ad suos usus quidquam derivarent; magno tamen erant in pretio & honore ea Officia, nec à paucis ea illecebra ducti ambiebantur, tanquam opima Beneficia. Eo enimvero lenocinio adducebantur avari & ambitiosi complures, qui nec doctrinæ, nec virtutum suffragiis freti, pecunia irrumpebant in Monasteria, spe adipiscendorum aliquando ejusmodi Officiorum: interim etiam lucelli alicujus prægustandi, quod privati abdicatio peculii ab ipsis jam Monachis minus observaretur. Hinc est, quòd Canone X. Concilii Lateranensis III. duo hæc placita in unum contexuntur, ut ne pretio admittantur Monachi, utque ne peculio sinantur gaudere. *Monachi non pretio recipiantur in Monasterio, nec peculium permittantur habere.* Eodem verò Canone peculium permittitur Monachis, quos Abbas præfecerit Administrationibus Claustri. *Si peculium habuerit, nisi ei ab Abbate pro injuncta fuerit administratione permissum, à communione removeatur altaris.* Denique hoc Canone prohibetur, ne Prioratus & Obedientiæ pretio distrahantur. Hæ Obedientiæ illæ ipsæ sunt, quæ Administrationes, & Officia Claustri dicebantur. Nec Priores nisi Administratores erant. Si Administratores, Priores, Obedientiarii à stricta peculii abdicatione non descivissent, via quisquam emptor advenisset. Quæ eadem observari possunt in Canonem paulò antè laudatum Concilii Parisiensis. *Nullus omnino Regularis proprium habere præsumat. Priores tamen & Administrationem habentes, de generali licentia Prælatorum suorum ad communem usum habere possunt ea quæ pertinent ad suam Administrationem.* Reliquo ejus Canonis contextu indulgetur Monachis, ut ad suos usus pauxillum rei retineant, non sine Abbatis assensione. Hæc rima, ut suspicor, in dies magis magisque dilatabatur. Et hinc conjicias de Officialibus & Administratoribus ipsis. *Claustralis quoque aliquid modicum habere potest ad suum usum, ita tamen si Prælatus suus ei specialiter dederit, vel concesserit.* Expostulatur etiam in hoc ipso Concilio, quod in Cœnobiis decreverit numerus Monachorum, cùm nihil decerptum sit de annuis reditibus. *Indignum nimis est, quod in quibus-*

dam Prioratibus numerus Monachorum diminuitur vel annihilatur, cum facultates non sint imminuta. Quod argumento rursus est Priores proprietarios, seu proprii peculii studiosos jam fuisse. Canone mox sequenti vetatur, ne Clericis vel Laicis vendantur
Can. 16. Prioratus: *Prioratus nulli Clerico vel Laico liceat emere in vitam suam.* Hinc rursus liquet propriæ rei cupiditatem jam in Monachos illapsam fuisse. Denique ut omnes stirpitus fibræ eliderentur avaritiæ & simoniæ, exigi vetuit Concilium vel epulas, vel vestes à Profitentibus, vel nummorum quidquam.
Can. 17. *Præcipimus sub pœna suspensionis, ne ab ingressuris Claustrum, vel pastus, vel vestimentum exigantur, neque denarii, &c.*

III. Concilium IV. Lateranense anni 1215. damnata simonia in collationem Beneficiorum illabente, mox ad Monasticas utriusque sexûs Professiones delabitur. Vicem dolent hujus Concilii Patres omnium penè Monialium, in quorum Cœnobiis ea lues grassabatur, vano & fucato paupertatis obtentu. Cœnobiis ejiciendas posthac decernunt, quæ eo se flagitio inquinatint, & in alia austeriora compingendas Monasteria, ubi perpetuæ addicantur pœnitentiæ; quæ hactenus autem ita admissæ fuere, eas vel in alia traducendas Monasteria, aut ad novam in eodem Professionem eliciendam, ubi &
Can. 64. in extremas sedes rejiciantur. *Quoniam simonica labes adeo plerasque Moniales infecit, ut vix aliquas sine pretio recipiant in sorores, prætextu paupertatis volentes hujusmodi vitium palliare. Ne id de cætero fiat penitus prohibemus. statuentes, ut quæcunque de cætero talem pravitatem commiserit, tam recipiens, quàm recepta, sine spe restitutionis de suo Monasterio expellatur, in locum arctioris regulæ, ad agendam perpetuam pœnitentiam retrudenda.* Hoc eodem decreto constringuntur Monachi & Canonici Regulares. *Hoc etiam circa Monachos & alios Regulares decernimus observandum.* Diœcesani jubentur Episcopi hæc decreta quotannis publicare, ne quis possit sibi ignorationis prætextu blandiri. *Præcipimus, ut Diœcesani Episcopi singulis annis hoc faciant per suas Diœceses publicari.*

In Concilio Oxfordiensi anno 1222. vetitum est, ne Monasteria, quæ extrema etiam penuria conflictarentur, & quæ nec vestes tyronibus suppeditarent, quidquam ultra pretium vestium exigerent à Profitentibus. *De cætero pro receptione alicujus in domum Religionis pecuniam aut quidquam aliud extorquere non præsumant, adeo ut si præ paupertate domus ingrediens debeat vestire se ipsum, prætextu vestium ultra justum pretium earum, ab eo nihil penitus recipiatur.* Jussi sunt ab eodem Concilio Episcopi, omni industria & virium contentione incumbere, ut honestè rebus Monasterii sustentarentur Moniales, & ne admitterentur ullæ, donec ad præstitutum numerum devenis-
Can. 64. sent. *Provideant Episcopi, quod Moniales in omnibus necessariis competenter sustentari possint de bonis Monasterii: nec sustineant ultra numerum aliquam admitti, nec etiam suscipiatur aliqua, quousque redacta fuerint ad numerum illum.*

IV. Permirum illud videri possit, hæc Concilia generalia & particularia, hos Pontifices & tot Episcopos tam constanter & tam conspiratè detonuisse in Cœnobia Monialium, etiam tenuissima, quæ quidvis extunderent à Profitentibus; cùm posteriori hac ætate, ut infrà prodemus, Concilia ipsa, & Episcopi longè sanctissimi consenserint, Cœnobia Virginum, ut quæ rarò abundent, plerumque deficiant idoneis proventibus, posse non admittere ad Professionem puellas, ultro advolantes, nisi earum saltem pleræque conferant, quo & ali possint, & vestiri. Hujus nos dudum nodi torquet perplexitas, cui extricandæ Canones, & Decreta, & Consuetudines Ecclesiarum perscrutamur, ordine temporum utcumque servato. Diximus jam Canonicos Regulares, & Monachos, Moniales & Canonicas in classes Beneficiariorum recenseri, eoque nihilo plus pecunia admitti eos potuisse, quàm pretio comparari Beneficia. Utque non sinebant Canones à quoquam collata pecunia fundari & quasi construi novum Beneficium, quo idem ipse mox investiretur: ita nec Monachi aut Monialis locum dotari à quoquam, qui in eo mox ipse collocaretur. Exigi enim aut dari quidquam à Profitentibus, perinde est ac fundari dotarique regulare Beneficium, quo statim fundator ipse investiatur. Postremis verò his temporibus non ita certè persuasum fuit omnibus, loca Monachorum, nedum Monialium, Beneficiis ascribenda esse, quæ ne tum quidem pecunia parari possent, cùm ea tota in victum & vestitum consumenda pecunia est. Qui olim vigebat rigor, justissimis laudibus celebrandus erat, & tum quidem necessariò retinendus; quòd nonnisi digni admitterentur, cum gratis admittebantur: ubi meriti vicem implebat pecunia, facilè minùs dignis patebant Cœnobia. At ex adverso postrema hac tempestate austerissimo examine ponderatur vocatio admittendarum Monialium, quanquam non admittantur in tenuiora saltem Cœnobia, nisi vel res, vel reditus offerant, tolerandæ vitæ non impares.

V. Ex eodem rursus Oxfordiensi Canone affulgere videtur novi rursum luminis aliquid, quo proposita illustretur difficultas. Nimirum in ipsa fundatione designabatur numerus Monachorum & Monialium, ad redituum scilicet modum admetiendus. Quot ergo loca, tot Beneficia erant fundata, dotataque, quæ gratis implenda essent: ut nec ulli prætetea admitterentur, nisi & novæ aliquid fundationis accederet. *Nec sustineant ultra numerum aliquam admitti.* Complectebatur ea lex omnia prorsus Beneficia, ut gratis conferrentur, & ne epulum quidem Cœnobio exhiberetur die Professionis. Ea enim de causa reos egit, suspenditque Alexander III. Abbatem & Seniores ejus Cœnobii, quòd epulas à Profitente exegissent, quanquam ejusmodi jam consuetudinem contenderent invaluisse. *Monachi triginta solidos, Abbas verò decem, & familia duodecim pro pastu postularunt, asserentes hoc esse de consuetudine Monasteriis.* Extra. De simon. c. 19. 25. 30. Sancivit Clemens III. ut Monachi & Canonici, quorum Professio simoniæ vitio claudicaret, in alia amandarentur Monasteria duriora disciplinæ, ad subeundos pœnitentiæ labores. Si nescii fuissent ipsi simoniæ, voluit ut Monasterio renuntiarent, & tum rursus in illud revocarentur. Cùm enim loca illa omnia, sicut & quævis Beneficia, à fundatoribus ipsis idoneam dotem sibi illigatam haberent, in ea asciscendi erant digniores quique, non ditiores. Archiepiscopo Cantuariensi præcepit Innocentius III. rescito in perlustranda Diœcesi, compertum ab eo fuisse virus simoniacæ pestilentiæ, quo omnia propemodum Monasteria afflata essent: *Ita quod in eis multi pretio sunt recepti, qui potius gratis recipi debuissent, imò etiam ad Religionis observantiam invitari.* Præcepit, inquam, Canonum ut rigorem distringeret in Monachos, qui ita professi fuissent, & in Abbates, à quibus admissi essent ad Professionem. Pulcherrimè admonet eo loco Innocentius, quo consilio fundata sint vel Cœnobia, vel Monachorum in Cœnobiis loca,

nempe

nempe ut proliciantur fideles ad pœnitentiam & ad religiosi secessus sanctitudinem. Quos enim incendit zelus & ardor Religionis, iis ad hoc connitendum est, ut à sæculi contagie plures abducant, perducantque ad cœlitum vitam in Cœnobiis initiandam. Atqui non alliciuntur homines ad Claustra frequentanda, quin abiguntur, si non patent fores nisi pecuniæ. Hic certè scopus, hic fructus est fundationis & dotationis Cœnobiorum, & Ecclesiasticæ Episcopalisque sollicitudinis, ut gratuitus & omnibus obvius sit ad ea aditus. *Gratis recipi debuissent; imò etiam ad Religionem invitari.*

VI. Addit verò idem ibidem Pontifex, accipi posse quod ultro offertur à Profitentibus. *Illud tamen gratanter recipi potest, quod fuerit sine taxatione gratis oblatum.* In alio verò Decreto stomachatur Innocentius idem III. in Episcopos, qui à Nobilibus, vel à Clericis, Cœnobio se cuiquam dicantibus emungere aliquid volebant. *Cum miles aut Clericus domum Religionis ingreditur.* Episcopales istæ exactiones Monasteriorum aditus coarctassent, quæ dilatari & complanari potiùs debuerant. Prohibuit Bonifacius VIII. ne Monialium non mendicantium Cœnobia plures admitterent, quàm quas suis proventibus alere possent, irritata cæterarum Professione. *Districtiùs inhibemus, ne in Monasteriis Ordinum non mendicantium aliqua recipiantur. de cætero in sorores, nisi quot poterunt de ipsorum Monasteriorum bonis, sive proventibus absque penuria sustentari. Si secus autem fuerit, irritum decernentes.* De solis Monialibus, & quidem de mendicantibus hîc agitur. Minùs enim à simonia deterrere Mendicantes, aut earum præfigere numerum tunc laborabant. Nec enim definiebatur numerus ad mensuram redituum, nisi ne quid invitis exculperetur in ingressu Religionis: ecquid autem exigeretur, ubi nihil possidere, sed mendicare profitebantur? Ita Mendicantium tunc numerus definitus non fuit, quòd eorum sedes Beneficiis accenseri non possent.

Ibid. c. 41.

In Sexto. De statu Regular. c. 1.

Cæteris verò Regularibus in hac parte molestus esse non potuit hic Pontifex, cùm sæculi XIII. Concilia in Cœnobia toties exarserint, quòd in Prioratibus jam priscus non retineretur numerus Monachorum, in diesque decresceret. Cùm Canones enim & Decreta, quorum hîc sylvam conjecimus, simoniam funditus à foribus Claustrorum summovissent: eadem prorsus avaritia, quæ turpissimis hic exactionibus grassata diu fuerat, alias artes tentare cœpit, suo semper serviens ingenio, suis surdibus inhærescens, nimirum sedes vacare passa, quibus implendis fundatores agros suos addixerant. Ita numero decrescente infra fundationis leges Abbatum cupiditas idem assequebatur quod priùs eodem amplificando ultra quàm diffinitum esset. In Concilio Salmuriensi anno 1253. jussi sunt Episcopi Regulares compellere, ut pristinum impleant numerum Monachorum, nec Ecclesiæ abstinere fulminibus, dum morem gerant. *In Prioratibus Monachis aut Clericis concessis, suppleatur antiquus numerus Monachorum.* Concilium Nannetense anno 1264. *Cùm cultus divinus minui non debeat, sed augeri, statuimus ut in Prioratibus non minuatur antiquus numerus Monachorum.* Concilium Loudunense anno 1268. *Districtè præcipimus, ut in singulis Monasteriis, & in iis præcipuè quæ sunt Ecclesiæ Cathedrales, servetur antiquus numerus Monachorum.* Quo Canone non dissimulatur eam numeri extenuationem ab avaritia profectam esse. *Nulla debet avaritia, &c.* Concilium Veromanduense anno 1271. &

Can. 19.

Can. 2.

Can. 50.

Can. 4.

Pont-Audemarense anni 1279. idem confirmarunt Decretum, ut prohiberent Episcopi minui numerum Monachorum, ex quo & divinus minuebatur cultus præter voluntatem eorum, qui res suas ea lege Ecclesiæ contulissent. Can. 12.

VII. Sed postquam desudatum est sæculo XI. & XII. ne quid à Profitentibus exigeretur: postquam sæculo XIII. certatum est, ut ne decresceret numerus cujusque Cœnobii pro modo facultatum definitus: superest ut excutiamus, an acquieverint Synodi Pontificesque, ut expleto numero definito, admitterentur & alii, qui collatis suis rebus, & quasi stipendiis suis Ecclesiæ & Claustris militarent. Explosa est in Concilio Salmuriensi anni 1276. Abbatissarum quarundam ratio, sordidis inquinata cupiditatibus, quæ dotes nuper Professarum retinebant ipsæ quidem, at Professas ipsas ablegabant ad Prioratus alios, ubi redundaret etiam jam numerus Monialium ultra proventuum patientiam. *Bona quæ hujusmodi personæ secum afferunt, totaliter retinentes, easdem vacuas in locis ipsis, seu Prioratibus ad hoc quandoque non sufficientibus ultra debitum numerum frequenter instituunt: sibi lucrum ex integro, & Prioratibus totum onus nimis inæqualiter partientes.* Tum jubet Concilium, ut dotes Monialium ad ea transferantur Cœnobia, ubi ipsæ vitam agent. *Statuimus, ut illi loco, seu Cœnobio, in quo personæ hujusmodi causa perpetua moræ fuerint institutæ, bona quæ tempore suæ receptionis habebant, totaliter applicentur.* Habes hîc perspicuè Moniales ultra præstitutum Cœnobio numerum, *ultra debitum numerum,* quæ ea alantur dote, quam ipsæ contulerunt. In Concilio Langeacensi anno 1278. statutum nihilominus est, ut Abbates vel Abbatissæ, Priores vel Priorissæ *ne plures recipiant, quàm ex locorum facultatibus competenter poterunt sustentari.* Præceptumque Episcopis, ut numerum admetirentur reditibus. *Certum instituant numerum personarum, prout pensatis locorum facultatibus viderint expedire.*

Can. 8.

Can. 12.

Sed cùm fas esset accipere, quidquid liberè, sponte, gratisque offerebatur, si expleto earum numero definito quæ gratis admittendæ essent, aliæ pòst adventarent, & pietatis illustria, & cælestis vocationis insignia præ se ferentes, dotem idoneam vel pensionem ultro offerrent, qua sustentari possent: ecquis ambigat, eas ad Professionem admissas fuisse? Nec enim nisi invidiosas exactiones detestati sunt Canones; spontaneas oblationes repudiari vetuere; servorum, servarumque Dei augescere multitudinem magnopere expetiere; nec numerum certum diffinitum voluere, nisi ut ne ultra modum exaggerato, antiqui proventus exinanirentur, quod utique reformidandum non est, ubi qui ultra numerum accedunt, rerum suarum adjectione Cœnobium levant magis, quàm gravant. Nec dubitari fas est, quin Monachorum & Monialium augendus fuerit numerus, quoties Profitentium voluntariis, vel aliorum quorumvis opimis oblationibus, reditus jam multò pinguiores esse incipiebant. Quin ergo supernumeraria quævis cum pinguiori sua dote admitteretur, cùm plus satis augescerent Cœnobii proventus ad unius adjectionem?

In Concilio Coloniensi anni 1310. perspicuum est admitti Moniales, cum patrimonii sui portione aliqua, à parentibus & cognatis sponte oblata, post emissam Professionem. *Ne in aliquo Monasterio in admissione vel receptione Monachi seu Sanctimonialis pecunia exigatur; vel pro receptione talis personæ ad Religionem pacta, conditiones, aut conventiones de pecunia* Can. 28.

vel alia re temporali ipsi Religiosi faciant, quovis nomine vel colore ad hoc quæsito. Sed id quod ex post facto parentes & amici personæ receptæ pro eleemosyna & devotionis nomine absque pacto liberè contulerint, recipere valeant: dum tamen id fiat purè & simpliciter sine fraude. Non vetat Concilium tot admitti Monachos, Monachasque, quot præstò erunt, dum tessera adsit legitimæ vocationis, dum ne quid paciscantur, & voluntariæ sint oblationes omnes, & ne ipsæ quidem fiant, nisi post celebratam Professionem, facessente hinc fraude quavis, & ludificatione.

VIII. Aperuit Petrus Venerabilis, quàm justis ab ortu suo de causis Carthusiani noluerint numerum Monachorum in Cœnobiis suis ultra duodecim assurgere, cum decimo-tertio Priore. Religio illis erat excrescente eo numero, exilire extra eos agrorum limites, quos sibi paupertatis studio præscripserant. Agrorum enim incrementa augmenta quoque fieri sollicitudinum, servorum, negotiorum, quibus se vinculis expeditos, cœlo, Deoque vacare vellent. *Et ut non esset eis quandoque necessarium vel plus terra quàm dictum est, possessioni sua addere, aut numerum jumentorum suorum vel pecorum augere, duodecim tantùm Monachos cum decimo-tertio Priore ac decem & octo Conversis paucisque mercenariis, nullo prorsus superaddito in sui Ordinis Monasteriis esse perpetuo decreverunt.* Nec alia Hugoni Victorino insederat animo sententia, de multitudine nimia, & de paucitate, diversu hinc & inde, sed pari ferè periculo, cùm interjectus, & quasi intermedius sit numerus duodenarius, ab imminente hinc & hinc discrimine tutissimus. Nimiam multitudinem hæc consectantur mala. Tumultuatio, litigia, dissipatæ mentis ludibria, sollicitudines, magnarum opum comites individuæ. *Qui multos congregant, necesse est ut eorum victui multa quærant. Sed dum quærunt plura, crescit exteriorum cura, sparguntur fratres, soli inter sæculares habitant, nolentes pati fraudem, sed judicio contendere parati.* His sanè rationibus impellebantur Concilia, ut iterum iterumque prohiberent, ne plures, quàm pro reditibus ad Professionem admitterentur, & ne quid exigeretur à Profitentibus. Impotentissimè ex adverso quidam Abbates ambiebant augeri in dies gregem suum; eo impellebantur, ut & res agrosque aggerarent sibi; præter fas denique à Profitentibus exigebant, quo auctior ille jam numerus sustentari posset.

Bibl. Clun. pag. 1323.

De Claustro animæ. l. 2. c. 20.

IX. Alia quoque ostenditur ratio, cui non parum probabilitatis concilient nostri hujus ævi experimenta, ex Constitutionibus Ordinis Cluniacensis, anno 1200. compilatis, cura Hugonis V. Abbatis Cluniacensis. Prohibetur quemquam pactione admitti, vel pecuniis, & omnino quidquam exigi. *Nullus pactione, seu pretio recipiatur.* Concesso, ut gratuita dona ne respuantur: *Sed si quis quidquam sponte obtulerit, non respuatur ejus devotio.* Sed mox non silent unde ea corruptela serpsisset, ex iis nimirum, quos sola animi & corporis imbecillitas ad claustra propelleret, ad quæ cùm aditum sibi patefacere sapientia & virtute non possent, auro & argento fores perfringebant. Quod ea statuta in futurum prohibent. *Et quoniam ex susceptione debilium & inutilium personarum ista præcipuè pestis irrepsit, præcipimus ut nonnisi tales recipiantur in Monachos, qui apti sint servitio Dei, & non onerosi Fratribus, & inutiles Monasterio.* Planum est Religiosas Congregationes suæ ut plurimùm propagationis cupientissimas, non arctasse aut sepsisse objectis obicibus limina Claustrorum iis, quorum doctrina, prudentia, pietas spem faciebat gloriæ vel Cœnobii, vel Ordinis etiam ampliandæ. Ergo pecunia vexationem redimere, & eos obices pretio amovere non cogebantur, nisi qui non satis sustinere possent religiosæ vitæ observantiam, cujusmodi ferè sunt etiamnunc à quibus major pecunia & dos copiosior exprimitur.

Bibl. Clun. pag. 1453.

X. Sed cùm spontanea hic munera accipi permittatur, quæ postea ab Henrico I. Abbate Cluniacensi creato anno 1308. publicata sunt statuta, rationem commonstrant, qua id fieret. Prohibetur à Monachis & Monialibus quidquam accipi, cum iis pactionibus quæ jure damnantur: *Inhibemus quod aliquem Clericum monachandum, vel Domicellam seu puellam velandam seu monachandam pro pecunia, aut cum pactionibus aut conditionibus à jure reprobatis recipere non præsumant.* Jubetur ut præ oculis non habeatur, nec cordi sit, nisi pietas & salus animarum; sed profiteri cupientibus non taceatur inopia Cœnobii, quo invitentur secum suorum etiam aliquid ei addicere. *Licet decetque Monasteriorum & locorum Ordinis paupertatem & tenuitatem in facultatibus, si fuerint, allegare, ut iis expositis ingredi volentes nostrum Ordinem, voluntariè purè & affectu pietatis excitentur ad dandum seu offerendum Monasteriis se & sua, vel certam bonorum suorum portionem cum congrua sustentatione Fratrum & Sororum, seu Monialium.* Ibi. p. 1570.

Nec tamen hoc statuto expeditur, quod plus negotii nobis facescit, expleto numero gratis admittendorum, juxta proventuum modum, si qui alii admitti se flagitarent, an exhibita Monasterii paupertate, exigeretur aliquid ab eis ante vel post Professionem; & excluderentur, qui nihil rei vellent, aut etiam possent conferre. Si quid enim tum offerretur ab his supernumerariis, nonne id erat exigere, ubi admonebantur, citra imprudentiam admitti eos non posse, ubi alii non possent? Si gratis autem admitterentur, nonne injuria fiebat canonicis legibus, tam sollicitè prohibentibus, ne qui ultra numerum & supra modum redituum admitterentur? His nos forsan laqueis explicabit sanctus Thomas. Fatetur enim exigi aliquid posse, ad alimenta nimirum, quæ aliunde sufficere non possent. Nec enim tunc pro ingressu exigitur Monasterii, sed pro alimentis. Quando verò aliunde suppeditat copia alimentorum, & exigitur tamen, exigitur tum sanè pro ingressu Monasterii. Germanissima est hæc summi Theologi, ut quidem opinor, doctrina: quanquam illum alii distinctione usum suspicentur subtili magis, quàm solida, ubi censuit exigi posse à Profitentibus, non ut pretium Professionis, sed ut Professorum alimenta. Quibus hæc sententia displicuit, vereor, ut satis in ejus sensum penetrarint. Esset enim indubitatissimè nugatoria verborum collusio, si ubi alimentorum & proventuum copia aliàs abundè suppetit, exigi aliquid diceretur, non ut Religionis Monasticæ pretium, sed ad alimenta Monachorum, vel Monialium. At ubi jam tot admissi sunt ad Professionem, quot ali possunt, si tum accedant supernumerarii, utique rejiciendi, si nihil offerant sua sponte: & admittendi, si quid offerant, quo sustentari possint: tum certissimè non ad Professionem, sed ad sustentationem exigitur. Eam autem esse B. Thomæ doctrinam, ex ejus verbis facilè intelliges, sua semper mirabilique perspicuitate nitentibus. En objectionem primò, quam diluit. *Religio est status spiritualis perfectionis. Sed in aliquibus Monasteriis aliquid ab his qui recipiuntur, exi-* 2. 2 q. 100. art. 3. ad. 4.

gitur: ergo licet pro spiritualibus aliquid exigere. En responsionem: *Dicendum quod pro ingressu Monasterii non licet aliquid exigere, vel accipere quasi pretium. Licet tamen, si Monasterium sit tenue, quod non sufficiat ad tot personas nutriendas, gratis quidem ingressum Monasterii exhibere, sed accipere aliquid pro victu personæ, quæ in Monasterio fuerit recipienda, si adhuc non sufficiant Monasterii opes.*

Illud in primis adverte, paucissimis his verbis à sanctissimo Doctore bis reperi, huic distinctioni locum non fore in iis Monasteriis, ubi non deesset facultas alendi ejus, qui admittitur. Si aliàs enim suppetunt copiæ ad alimenta, utcumque mente & cogitatione confingas distinctiunculas nescio quas, & calliditates intentionis fucum sibi ipsi facientis; tamen ita omnes tamen interpretabuntur, pro Religionis ingressu exigi quidvis, non pro alimentis. 2. Illud quoque adverte, non negari hîc quin exigatur: sed illud contendi, quod non exigatur nisi cogente necessitate: cùm non alia tum sit ratio obvia, alendorum Monachorum. Tum enim exigere & accipere, unum idemque est; quod nune vetent Canones supernumerarium quemquam admitti. Cùm prohibeant enim Canones quemquam tum admitti, offert ipse sua sponte, quo possit admitti. Nec verò Monasterium exigit, cùm Canonibus obsequitur, eòque respuit, quem alere non potest, nihil offerentem: admittit quem offerentem jam alere potest. Volunt enim & hoc Canones, ut spontaneæ suscipiantur oblationes; utque tot admittantur Monachi, quot sustentari possunt. Atqui spontanea hæc est oblatio, & ejus doni author in Cœnobio ali jam poterit. Et illa ergo suscipienda est juxta Canones, & hic ad Professionem admittendus. 3. Negare potuisset B. Thomas quidquam exigi à Monasteriis; cùm non exigatur, quod ultro datur & accipitur. Sed alienum à se duxit summus Theologus, ubi de re conveniebat, de verbo controversiam facere. Præstabilius tamen est exigendi voce temperari, quod ea malè audiat in canonicis institutis. Quin & certissimum est verè nihil exigi, sed spontaneas oblationes suscipi, etsi quia ad offerendum tunc demque animum adjecerit, ubi canonicam passus fuit repulsam, summotusque fuit à Cœnobio, ubi sustentari non posset. 4. Denique hæc duo videtur sanctissimus Doctor constantissimè retinere, ut ea exigendi licentia non abutantur Cœnobia, nisi ubi ita cogit reddituum annuorum penuria, majori impar numero: utque quod petitur, vel accipitur, sine pactione & conditione quavis accipiatur. Pactiones enim damnantur canonicis institutis, idque unum per B. Thomam licet, *accipere aliquid pro victu.* Spontanea est oblatio, etsi offerentem eò adduxerit justa repulsa.

XI. Quæ hîc à nobis enucleata sunt, his præsidii non parum accedet ex B. Bonaventura, Monialibus sanctæ Claræ patrocinante, quas temerè proscindebant, quibus non placebat, eas non sine pecunia aliqua admitti. Purissima & alienissima est tota Bonaventuræ ratio à distinctiunculatum subtilium argutiis; ipse à terrenarum cupiditatum suspicionibus longè semotus. Ait porro Bonaventura, quatuor esse rationes admittendi ad Professionem. Primò nec cum pecunia, nec pro pecunia, sed una Dei charitate ob oculos posita, idque longè optimum & castissimum est. *Quadruplex est forma recipiendi ad ordinem qualemcumque. Prima quando aliquis recipitur nec pro pecunia, nec cum pecunia, sed purè pro Deo, sed ista est purissima coram Deo & hominibus.* Hæc Bonaventura in *Libello Apologetico, in eos qui Ordini Minorum adversantur.* Secundo, cum quis admittitur cum pecunia, non pro pecunia; nam etiam sine pecunia admitteretur. Idque maculæ etiam & suspicionis expers est. *Secundò quando aliquis recipitur non pro pecunia, sed cum pecunia, ita ut si nihil afferret, tamen reciperetur pro Deo. Et similiter hoc purum est coram Deo, sed cautè agendum coram hominibus, ne detur eis occasio scandali, & ne sit ibi affectus avaritia infectus ex spe lucri.* Hæ verò cautiones eò demum redeunt, ut pactiones procul amandentur; oblata dona, velut piæ & spontaneæ erogationes suscipiantur, de quibus nusquam conventum est. Tertia est cum quis admittitur, non pro pecunia, sed cum pecunia, aliàs non admittendus, quòd impar sit Cœnobium pluribus alendis, quàm qui jam professi sunt, & quos æquum non sit necessariis fraudari alimentis, ut novi adgregentur; ita animo tamen comparatis Cœnobiorum Præfectis, ut & hos gratis admitterent, si res suppeterent. *Tertia quando quis recipitur non pro pecunia, nec tamen reciperetur sine pecunia, eo quod non habent aliter ei, qui eum recipiunt in necessitatibus corporis providere: cùm tenues facultates domûs vix sufficiant jam receptis, nec ad eas audeant plures recipere, & istos suis necessitatibus spoliare; ita quod talis persona quæ sic recipitur, si abundaret locus, sine pecuniis reciperetur.* Quartò ubi quia pro pecunia suscipitur, non sine furtivo voto suscipientium, ut posset pecunia ipsius, non ipse suscipi. Qua simoniæ infamia nihil execrabilius. *Quarta cum aliquis recipitur amore pecuniæ, ita quod si possent illam pecuniam habere sine persona ista, non reciperent personam, sed ut habeant pecuniam, personam recipiunt; & hoc penitus impurum est & simoniacum, quia ibi pecunia causa est receptionis personæ, & non è converso.* Quæst. 18.

Hæc sanctissimi Doctoris sententia est, ex qua sunt quæ elici hîc à nobis debeant. 1. Esse verissimè simoniacas quasdam admissiones in Claustra, & Professiones, cùm cupiditate pecuniæ, non charitate cælestis patriæ aguntur, qui suscipiunt; cùm pluris faciunt dantis pecuniam, quàm ipsum dantem, & sempiternam ejus salutem; ubi denique aliàs indigni, admittuntur tamen pro pecunia, aliàs non admittendi, etsi opibus abundet Cœnobium. *Ubi ergo recipitur persona propter pecuniam, simonia est, quia ibi venditur spirituale, id est, consortium spiritualis societatis, pro temporali, scilicet pro pecunia.* 2. Hæc porro simonia frequentior est, quàm plerique existiment. Quæ enim Cœnobia inopia premuntur, in iis plerumque flagrat cupiditas pecuniæ, qua & paupertas levetur, & solvatur æs alienum; in iis admittuntur ad Professionem, quæ aliàs ejicerentur, & ejiciendæ essent; quod argumento est, eas pro pecunia recipi, pecuniam potiùs quàm ipsas recipi. *Et hoc plerique faciunt, etiam ex mera inopia optantes aliquem venire cum pecunia, quem reciperent, ut eorum inopia repararetur, vel debita contracta solverentur, vel bona concupita emerentur, vel ædificia construerentur.* 3. Ut hæc pestilentissima à Monasteriis aura simoniæ exufflettur, illa una animo insidere & imperitare debet cupiditas, ut sæculi fæcibus eximamus, & in hos pietatis & pœnitentiæ sacros secessus abducamus, quantos poterimus; gratis admittamus, quantos per proventus Monasteriorum licebit; si eo expleto numero advolent alii ad fores Cœnobiorum, ex animo doleamus, quòd iis alendis jam facultas non adsit; spondeamus in vacantes primùm sedes, eos admissum iri: si offe-

rant ipsi quo sustententur, delectet nos multò magis ipsorum pietas, quàm pecunia. *Ubi verò pecunia recipitur propter personam, quam aliàs libenter reciperent, si haberent unde eam pascerent, non videtur esse simonia, dummodo forma cum intentione concordet.* Hanc tenebat sanctissima virgo Clara rationem suscipiendi Moniales cum pecunia, cum supernumerarias suscipiebat. *Et hoc modo sustinemus, quod Sorores sanctæ Claræ recipiunt pecuniam cum personis, si quando oportet eas plures personas accipere, quàm de facultatibus Monasterii congruè valeant sustentari.*

Thomæ Aquinatis & Bonaventuræ suffragio accedet consensus B. Raimundi de Pennaforti. Recensentur ab eo pœnæ canonicæ in eos distringendæ, quorum simoniaca fuit Professio. Sed fatetur ille tamen, ubi jam per inopiam Monasterii non licet novas admitti Moniales; si plures admitti aveant, posse eas moneri à Præposita, avere quidem se, sed inopia rei non posse eas admittere: quo purè & simpliciter peracto, si illæ res suas secum offerant, *Summa l. 1. Tit. 1. n. 14. 21.* posse admitti. *Credo quod possunt dicere, Non sufficiunt nobis: libenter suscipimus te ad spiritualia, ad temporalia non possumus, nisi habeamus plures possessiones; Et tunc ille offerat se & sua.* Ita Canonum ac Decretorum compilator & interpres eruditissimus sanctissimusque.

Assentitur & B. Antoninus nullas prorsus iniri posse pactiones pro ingressu Religionis, quantumvis pauperrimum sit Cœnobium. Cùm in confesso id quidem sit apud omnes. *Etiamsi Monasterium sit tenue, &c. peccat secundum omnes.* In opulentis verò Cœnobiis scelestum est non tantùm exigi quidvis, sed & vel verbo id tentare, etsi tantò vulgatior illa sit, quantò atrocior perversitas, ut plura exigant ditiora quæque Cœnobia. *Summa To. 2. Tit. 1. c. 5. n. 18.* *Si Monasterium sit abundans, nullus debet ibi esse tractatus de temporalibus in receptione. Et hoc est contra communem abusionem, quia quantò Monasterium est abundantius, tantò volunt majores dotes.* Addit posse tamen ultro oblata accipi; sed si primus & princeps accipientium scopus est, ut res accipiant temporales, clandestinam eam esse & mentalem simoniam, quanquam pactiones procul sint, & exactiones. Si verò admissa ad Professionem puella, jam detrectent proximi, & dare quidvis abnuant, quanquam comperta sit Cœnobii tenuitas; ex Cardinali Ostiensi jus & actio est Monasterio in proximos puellæ; cujus si jam pater vita excessit, potest portio idonea hæreditatis repeti, saltem legitima, qua spoliari nequit Monialis, nisi profitendo renuntiasset. *Quod si gratis recepta est puella, & parentes post Professionem nihil volunt dare Monasterio, cùm tamen sit tenue: dicit Hostiensis quod possunt Moniales agere contra patrem pro alimentis filiæ: vel si est mortuus pater, agere possunt ad partem suæ hæreditatis. Non enim privari potest legitima per ingressum Religionis, nisi ipsa sponte juri suo renuntiasset.*

XII. A proposito non deviabimus, aut non longè certè aberrabimus à via, si observata à B. Bonaventura simoniæ fallentis specie, & valde pertimescendæ Monachis & Monialibus: aliam indigitemus ex Vuillelmo Parisiensi Episcopo, quæ non minus exitialis Laïcis immineat. Nempe si qui filios suos in Monasteria contrudunt, uno maximè stimulo eos spoliandi justa hæreditatis portione, eamque accumulandi liberis aliis inter sæculi ludibria vitam *De Moribus c. 3. p. 226.* acturis. *Alii verò à parentibus & propinquis eo modo in Claustro projiciuntur, quemadmodum catuli & porculi, quos matres non sufficiunt enutrire, ut videlicet mundo non spiritualiter, sed ut ita dicamus, civiliter moriantur, videlicet ut portione hæreditaria priventur, & ad eos qui sæculo remanent, devolvantur, & quantum ad hoc simoniaca est ejusmodi projectio, immersio, vel intentio.* Doctissimo Præsuli simoniæ affines visi sunt, qui aliorum ex natis Professione Religiosa, aliorum emunt in sæculo opulentiam & splendorem.

XIII. Tabellam expressit Goffridus Vindocinensis Abbas, sui ipsius, ut spero, certè Præpositi ab omni cupiditatum contagie alienissimi, paratissimi semper ad pios & virtutis studiosos omnes admittendos, ad terrenas opes nauseantis; accipientis quod ultro datur, quoniam ita sancivit Regula B. Benedicti; cæterùm toto pectore ad paupertatis amorem propendentis: *Quoscumque honesta vita Clericos* *L. 4. Ep. 49.* *inveneritis, nobis transmittere non differatis. Plus in hominibus diligimus honestam paupertatem, quàm superbas eorum divitias. Quas si habuerint, respuenda non sunt, habent enim & illa locum suum: nihil tamen pro faciendis Monachis quærimus: sed si quid oblatum fuerit, quia illud Regula suscipi jubet, suscipimus. Ordo siquidem noster exigit, ut tales simus, qui non lucris temporalibus, sed lucrandis animabus operam demus.*

Finitimum autem vero est, spontaneas ipsas oblationes & frequentes fuisse, & cumulatissimas, & ex eo ditissimo fonte tantum opum in complures Abbatias influxisse. Dum Diœcesin obambularet B. Hugo Lincolniensis Episcopus, reperto Cœnobio, ubi ultra modulum proventuum creverat numerus Monialium, sanxit ut in posterum non essent nisi triginta tres Moniales, decem Sorores Conversæ, duodecim Fratres Conversi, ad agrorum curam & cultum. *Duodecim Fratres Conversi ad opera ruralia exercenda:* tres Capellani: vetito ne quis ulteriùs admitteretur, *nisi propter manifestam domus utilitatem*; ubi si voles, supernumerarias intelliges, pinguem dotem sponte afferentes. Sed illud commendatissimum voluit sanctus Præsul, *Ne vir, vel mulier pro pecunia vel re qualibet temporali recipiatur unquam ibidem ex pacto.* Cùm juventa efflorescet adhuc B. Edmundus, postea Cantuariensis Archiepiscopus, sorores suas semovit à Monasterio, ubi à Profitentibus aliquid exigebatur. Exigebatur, ut opinor; vel citra necessitatem, vel cum pactione.

Anno 1100. præpotens & nobilis Occitaniæ miles Abbatiæ sancti Pontii Tomeriarum prædium optimum concessit, uti hæreditariam filii sui portionem, quem ibi Monachum dicabat. *Pro hæreditate filii mei quem Deo offero ad Monasticum Ordinem suscipiendum.* Cumpluscula id genus occurrunt exem- *Mona. Angl. To. 2. pag. 29. 481.*
pla, ubi ejusmodi dona paternæ successionis vicem obtinent. In compilatione ad historiam Burgundiæ refertur vidua opulentum prædium contulisse Prioratui Abbatis Lamberti ad Ligerim, ea lege, ut filium suum aleret, si profitendi studio aliquando accenderetur, eum gratis admitteret. *Surius die 16. Novem. Spicil. to. 10. p. 161. To. 8. pag. 196. 166. To. 9. pag. 358.* *Si verò Monachatûs ordinem exposceret, pro hoc susciperetur.* Agri ergo etiam à parentibus dabantur filiis profitentibus. Anno 1105. Abbas sancti Benigni numerum definit Monialium alicujus Cœnobii, ut triginta essent Moniales, sex Conversi, octo Conversæ; at Monialium ne numerus augesceret, cùm nec Præbendæ essent nisi triginta. *Debent esse triginta Moniales, nec plures alia Præbenda Monialium possunt ibi esse, &c.* Ergo Præbendis annumerabantur loca Monialium, sufficienti dote instructa, ut mirum jam non esset, si citra simoniæ labem distrahi pretio non possent. *Recueil pour l'histoire de Bourgogne. p. 29. 481.*

XIV. Quod hîc à nobis excutitur argumentum,

io eo versatus est Petrus Cantor, ea diligentia & moderatione, cui accedere nihil possit, ut forma quædam hæc esse possit purissimæ disciplinæ. *Sit quod aliquis accedens ad Monasterium, vel ad Ecclesiam, dicat, Offero me & mea Ecclesia huic, vel Monasterio, ad serviendum in eo perpetuò, si sine distinctione recipitur, sanus erit ingressus ejus. Si autem plura quàm oblata ab eo exigantur, vel si distinguatur inter sua & illum, ut sua scilicet sint causa, cur recipiatur, vitiosus erit ingressus. Si autem inter sua & illum distinguatur, ut scilicet ille sit causa, cur sua cum ipso recipiantur, sanus & licitus erit ingressus.* Quasi dicat, ubi se quis & sua Monasterio cupit addicere, sive Monachi illi sint, sive Canonici, non posse nisi scelestè ab eo plura exigi, quàm quæ offert, nec suscipi ipsummet posse, rerum suarum contemplatione. *Si autem Monasterium eguerit, ita quod offerentem se illi sine pecunia recipere non possit, vel sustentare, spiritalem fraternitatem ei concedat, non corporalem; vel in exceptionem paupertatis suæ, & sustentationem vitæ illius exigere potest ab eo ut eum recipiat, & temporales reditus, quibus tantùm sustentetur, dum vixerit. Quod si perpetuos exegerit, jam manifestò cupiditas vitiosum facit ingressum. Ex his autem liquet non debere construi vel fundari aliquod Monasterium sine certo numero agrorum, pecorum & personarum.* Hoc est, si egeat Cœnobium, exigi posse ab admittendo, non agros, non fundos, vel reditus perpetuos, sed annuas pensiones ad vitæ tempus, cùm non aliter possit sustentari. Ex quo perspicis, quàm non condenda essent ulla Cœnobia, quin statim idonei reditus adsignarentur. *De Verbo abbrev. c. 38*

CAPUT LIV. *P. 4. l. 3. c. 15.*

De eodem ab anno millesimo trecentesimo, usque ad hodiernam diem. An à Profitentibus Religionem exigi aliquid possit.

I. Concilia & Pontifices voluntarias oblationes probant, pactiones prohibent.

II. Concilium Senonense Monialium numerum desigit, supernumerarias cum pensione annua suscipi non vetat, ita ut pauperes semper admittantur ad numerum illum præfixum.

III. Decreto Concilii Tridentini, & aliorum ejus sæculi Conciliorum, ut admittantur Moniales sine pactione, & eo numero, qui reditibus atque statu eleemosynis consentiat. Inter eas eleemosynas locum habent dotes supernumerariorum. Argumenta ex Conciliis Mediolanensibus Vt se in his gereret S. Carolus Borromæus, ex quo didiscimus mentem Concilii Tridentini.

IV. Quàm anxiam interit B. Carolus rationem & artem, ut & pactiones abjicerentur, & nul modo periclitarentur Cœnobia.

V. Eandem rationem & viam tenuere alia quoque Concilia, aliique Antistites.

VI. Cur in Conciliis B. Caroli expressum non sit, tot admittendas Moniales gratis, quot ali possent ejus reditibus. Duplici via & ratione eodem pervenitur.

VII. Non dissonant à B. Carolo, & ejus Conciliis Decreta Congregationis Concilii, & Congregationis Regularium, quæ dotes non à supernumerariis tantùm exigunt, sed etiam ab aliis omnibus.

VIII. Decreta Conciliorum Galliæ post Concilium Tridentinum.

IX. Solvitur objectio, cur non possit quis erigere & dotare Canonicatum, quo mox ipse donetur: possit autem assignata dote erigi sedes Monachalis, ad quam quis statim admittatur.

X. Quid voce commode *significetur.*

XI. Cur ferè excidisset animo, loca Monachorum dotata instar esse Beneficiorum.

I. POsterioribus his sæculis eliminandis pactionibus opera data est, non cohibendis spontaneis oblationibus, quarum in numero locabantur eæ, quæ tum collatæ essent, cùm supra numerum statum, supra pauperum redituum novæ gestirent admitti Moniales. Anno 1429. damnata est à Concilio Parisiensi simonia, cui stolidè patrocinabantur quidam præsidio consuetudinis, damnatis pactionibus & conventionibus quibusvis. *Ex pacto vel conventione nihil recipiant; si quid fuerit ex devotione oblatum, illud recipi minimè prohibemus.* *Can. 15.* Anno 1369. easdem proscripsit Urbanus V. pactiones, quòd iis multi ab amplexanda Religione abalienarentur. *Quamplures tum execratione hujusmodi criminis, quàm expensarum onere à sacra Religionis proposito retrahuntur.* *Extravag. Comm. l. 5. c. 1.* Cùm is autem Pontifex prohibuisset simoniæ quosdam veluti ludos & oblectamenta, *pastus, prandia, jocalia*; mox donari sivit, quidquid sponte & sine pactione quis donare vellet, *Purè & sponte, ac plena liberalitate, omnique pactione cessante.*

Laudatur in Bibliotheca Præmonstratensi Decretum Innocentii VIII. quo simoniæ labes à Monialibus abstergetur, propter earum juris imperitiam, exceptis causis duabus, cum pro admittenda Moniali paciscuntur, & cum minùs idoneas admittunt, spe illectæ temporalium commodorum. At eodem loco citatur Declaratio Clementis VII. quam subrepritiam & adulterinam confiteri pene necesse est. Qua nimirum eximuntur simoniæ suspicioni Moniales Franciscanæ, etsi paciscantur de iis, quæ necessaria sunt ad Monialium sustentationem. Si pactionibus non induunt se Franciscanæ in simoniæ laqueos, quid causæ erit, quamobrem ceteræ Moniales in eos incurrent? Omnium enim Monialium una causa, una vel ex imperitia excusatio est, vel ex cupiditate culpa. An possunt pactiones ipsæ eædem, his innoxiæ, aliis exitiales esse?

II. Mitto Synodum Frisingensem anni 1440. Concilium Suessionense anni 1456. & Senonense anni 1485. ubi exactiones qualeslibet in aditu Claustrorum prohibentur. *Can. 12. Art. 3. c. 3.* Sed omittere nefas Canonem Concilii Senonensis anni 1528. ubi vetantur Præpositæ Cœnobiorum, ne plures suscipiant, quàm quantas commodè alere poterunt ex proventibus Monasterii, subductis expensis necessariis in farta tecta, in negotia, in lites. *Constituimus, ut in Monasteriis Monialium tot instituantur Moniales, quot de facultatibus eorundem, reparationibus Ecclesiæ, clausuræ & aliarum Regularium domorum, nec non & processuum expensis deductis; commodè & sine penuria sustentari possint. A quibus pro ingressu aut receptione nihil prorsus prætextu consuetudinis, aut quovis alio quæsito colore exigatur.* Si postea affluant aliæ, quæ profiteri cupiant, admitti & hæ poterunt, si pensionis aliquid afferant, qua alantur. *Si qua tamen ultra eas in hujusmodi Monasteriis se recipi petat, id non interdicimus, dummodo congruam secum afferat pensionem, qua cum ceteris Religiosis numerariis alatur.* *Can. 28.* Quæ admissæ semel fuerint titulo, ut ita dicam, patrimonii, sive pensionis, supernumerariæ semper erunt, nec poterunt earum loca implere, quæ gratis admittendæ sunt: quibus fato suo fungentibus aliæ similiter gratis subrogabuntur. *Non tamen in locum numerariarum succedat, sed decedentibus numerariis aliæ novæ & pauperes subrogentur.*

Hoc Canone elegantissimè explanatur Ecclesiæ in his doctrina & voluntas, atque usus tum probatissimus. 1. Figitur certus gratis admittendarum numerus pro modo redituum, detractis expensis fabricarum, negotiorum, litium, servorum, & id

genus complurium. Nec nimis parcè ac jejunè sumptus faciendi sunt in cujusque Monialis sustentationem. *Commodè & sine pecunia sustentari possint.* 2. Expleto numero gratis suscipiendarum, suscipientur & aliæ, si quæ advolent, supernumerariæ, non sine pensione. Ab his sanè nihil exigitur: non pactio, non conventio intervenit; sed cùm jam gratis admitti aliquæ non possint, cum spontaneis oblationibus admittuntur. Id sensere, id sanxere prisca Concilia, ubi oblationes voluntarias respui vetuere. Cùm enim ex his Conciliis suscipiendæ sint voluntariæ oblationes, etiam expleto gratuitarum Monialium numero, utique cùm ea quæ offert & seipsam, suscipiendæ fuerit. Ita planum est ex Conciliis semper admittendas ad Professionem fuisse divites supernumerarias, expleto numero pauperum gratis admittendarum. 3. Is usus viguit prioribus Ecclesiæ juvenescentis sæculis, nulli ut Clero inscriberentur, nisi titulo Beneficii. Ante tempora Alexandri III. cœptum fuerat titulo patrimonii aliquos ad Clericatum suscipi. Nec secus res habet in Monachis & Monialibus, quorum loca singula singulorum speciem præ se ferunt Beneficiorum. Antiquissima consuetudine tot suscipiebantur, quot essent loca, seu Beneficia probè dotata, instar titulorum Clericalium. Postea autem consultius visum est, nec eos excludi à Claustris, qui semet cum non impari patrimonii sui portione offerrent, velut ad dotationem Beneficii Monastici. 4. Illud magnopere refert mordicus retineri, ne loca gratis admittendarum dentur divitibus, cum agro, pecunia, pensione, sede offerentibus; sed pauperibus & gratis suscipiendis ea semper pateant, semper reserventur loca. Id Senonensi hoc Concilio disertis verbis sancitur, id superiora volebant Concilia in definiendo numero cujusque Cœnobii Monialium. Nec enim id moliebantur, ut excluderentur quæ oneri futuræ non erant: sed ut semper retineretur numerus pauperum, gratis susceptarum.

Part. 50. c. 12. III. In Concilio Coloniensi anni 1536. vetitum est plures suscipi, quàm ali commodè possent. *Non debebunt plures suscipi, quàm congruè poterunt sustentari.* Possunt ergo recipi, quæ fundum vel pensionem adferunt; ita enim demum fit, ut jam possit eas congruè Cœnobium sustentare. Anno 1563. vetuit Concilium Tridentinum, ne qua alterutrius sexûs Cœnobia plures ad Professionem admitterent, quàm ex reditibus & consuetis eleemosynis alere

Sess. 25. c. 3. possent. *Is tantùm numerus constituatur, ac in posterum conservetur, qui vel ex reditibus propriis Monasteriorum, vel ex consuetis eleemosynis commodè possit sustentari.* In his eleemosynis computandæ sunt & voluntariæ oblationes, ac dotes Monialium, cùm verè dotales eæ sponte offerantur eleemosynæ. Itaque nec exigere, nec pacisci finit Tridentinum Concilium, uti nec superiores Synodi: sed tot suscipere Moniales, quantis commodè sustentandis sufficient Cœnobii reditus & eleemosynæ. Unde illud existit, Tridentinis Patribus fuisse duplicis generis Moniales, quarum aliæ ex Cœnobii proventibus, aliæ ex eleemosynis alerentur, & spontaneis donis, suis, vel alienis. Ex quo & illud rursum emergit, gratis suscipiendas esse ad Professionem aliquas in Monasteriis, quibus certi sunt reditus, & pro horum re-

Ibid. c. 16. dituum modulo. Vetuit denique Tridentinum quidquam à Novitiis recipi toto tyrocinii tempore, præter vestes & alimenta: ne difficultate restituendi quæ ipsæ, vel parentes donassent, retardaretur, vel ipsarum ad discedendum, vel Monasterii ad eas ejiciendum libertas.

Anno 1565. Concilium Cameracense prisca renovavit statuta, ne qua pactio interponeretur; nec Cap. 18. n. 12.
prætexeretur inopia Cœnobii ad plures sine novo subsidio alendas, cùm decreverit Tridentinum, ultra modulum redituum & eleemosynarum plures admitti non debere. Jam enim eleemosynæ non sunt, ubi pactiones intercedunt. *Ne recipiant ad Professionem, mediante pecunia aut muneris pacto.* Prohibentur denique in hoc Cameracensi Concilio, illæ lautiores epulæ, die Professionis jam usitatissimæ. *Vetat sancta Synodus, ne ipsis Professionum diebus & Primitiarum, fiat lautus sumptus, lautusque apparatus, quantus plerisque locis fieri solet, sed sint frugalia omnia & moderata.*

At B. Carolus Borromæus, quo non alius solertior interpres Concilii Tridentini, non alius obsequentior ejus sectator Decretorum, anno 1585. in Concilio Mediolanensi I. constituit, ut quo tempore religiosa veste induitur Monialis, deponeretur penes fidissimum custodem, Monialibus notum, summa pecuniæ, Cœnobio post Professionem do-
nanda. *Quod verò Professione factâ eleemosyna gratia ad* Part 3. c. 6.
Professam sustentandam Monasterio datur, id quo tempore puella Religionis habitum suscipiet, apud virum Monialibus & earum Superiori probatum deponatur, ut nullo impedimento tum Monialibus præsto esse possit. Deponitur ergo pecunia ineunte tyrocinio, seu Novitiatu, non tamen Cœnobio numeratur nisi post Professionem: nihil hic pactionis intercurrit; fidissimus custos pecuniam recipit, servat, peracta Professione tradit Cœnobio. Hæ sunt eleemosynæ, de quibus Tridentinum. Anno 1569. illud ipsum Decretum confirmatum est in Concilio Mediolanensi II. statutumque, ut ab Episcopo ipsa præfiniretur pecunia & eleemosyna dotalis, cuique assignanda Moniali, ad eam toto vitæ cursu sustentandam, sive agri, fundique, sive pecuniariæ pensiones assi-
gnarentur. *Episcopus præterea tum impensas æstimet,* Capita ad
quæ & in Religionis ingressu & tempore Professionis fie- Moniales
ri solet, pro vestitu, aut pro aliis rebus ad ipsius puellæ pertinen. c. 4.
& Monasterii usum commoditatemve pertinentibus. Tum pecuniæ etiam summam præscribat, quam puella alimentorum nomine Monasterio det: nisi census aut alia bona immobilia, quorum annui fructus ejusdem judicio ad ea alimenta satis sint, Monasterio attribuantur. Ea autem omnis pecuniæ summa eo nomine ab Episcopo decreta, reipsa apud certum hominem & virum bonum deponatur, qui Professione confectâ illam statim Monasterio tradat, ut decretum est superiori Concilio.

Quibus visus est B. Carolus primus omnium excogitasse, atque invexisse dotales Monialium eleemosynas, ut ita demum supernumerariæ ad Professionem reciperentur: non satis illi vel verba expenderant, vel sententias superiorum Conciliorum. Quinquaginta circiter antè annis idem decreverat Concilium Senonense; à nobis verò demonstratum est, ante annos quadringentos ab hinc, vel quingentos, defigendo Monialium numero, & admittendis spontaneis donis Concilia longè plurima idem voluisse, idem in mores invexisse. Perspicuè id approbatur ex Concilii Tridentini & Conciliorum B. Caroli Mediolanensium ætate suppari & vicinitate. Cùm enim statuisset Tridentinum, consentaneè priscis Conciliis, præfigi numerum Monialium pro modo redituum & eleemosynarum: anno statim proximo in Concilio Mediolanensi I. quod ad executionem potissimùm Tridentinorum Decretorum congregaverat B. Carolus, decreta illa à nobis paulò antè relata promulgata sunt. Eò ergo

collineabat Concilii Tridentini Decretum, eò & huic germana antiquorum Conciliorum statuta conspirabant, ut, illa numeri Monialium pro redituum quantitate diffinitio, nihil prohiberet, quin ablegatis pactionibus, reciperentur parentum eleemosynæ, & spontaneæ dotes Monialium. Nemo tam expers & tam rudis erit posterioris hujus ævi Disciplinæ Ecclesiasticæ, qui vel suspicari possit beatum Carolum cætera Concilii Tridentini vel intelligendo, vel exequendo assecutum non esse.

IV. Unum est quod commentatus sit B. Carolus cum Conciliis suis Mediolanensibus, qua nova industria & solertia vitarentur pactiones & conventiones, nec discrimini tamen objicerentur Cœnobia plurium sibi ingerendarum Sanctimonialium, quàm sustentare possent: denique prohiberentur parentes & proximi nuper professarum, ne revocarent oblationes liberas & voluntarias, quas fecissent. A vero non abludit, Concilio Senonensi, & aliis suprà memoratis aliquid ejusmodi placuisse, quanquam id reticuerint. Primus omnino S. Carolus concepta verbis rem edisseruit in duobus illis Mediolanensibus Conciliis, quorum posteriori nodum solvit, qui priori obstare videbatur. Poterat enim utcumque objectari Concilio I. Mediolanensi, speciem saltem quandam subesse simoniæ, & pactionis verbalis, si Præpositæ & parentibus puellæ priùs conveniret de pecunia, & tum ea deponeretur in manus fidelis administri. Eum scrupulum exemit alterum Concilium Mediolanense à nobis relatum, jusso Episcopo diligentissimè priorùm explorare, an puella Cœnobio, Cœnobium puellæ conveniat; qui sint etiam Cœnobii reditus, qui fundi: tum definire quantam pecuniam dotalem parentes deponerent in manus viri probi. Extremæ fuerit vesaniæ huic rationi, & constitutioni obtrectare duorum Provincialium Conciliorum, pauco post Tridentinum tempore habitorum, quæ admirationi & imitationi fuere Conciliis omnibus deinde in Gallia congregatis, & alibi terrarum. Insaniat necesse est, qui se Concilii Tridentini mentem feret assecutum feliciùs esse, quàm B. Carolum, qui totus in eo fuit, ut illud animo, illud pectori, moribus suis, Ecclesiæque suæ insciberet, executioni mandaret, eoque præstantissimus deinceps audiret sacræ disciplinæ restaurator.

V. Video tamen mirari quempiam meritò posse, ecqui hæc duo Concilia disertis verbis non expresserint, unoquoque in Cœnobio tot gratis suscipiendas Sanctimoniales, quot ali possent commodè, subductis necessariis impendiis; & tum denique si aliæ quæpiam accederent, definiret Episcopus, qua pecunia, quanta dote deposita admitterentur. Id conceptis verbis suprà expressit Concilium Senonense anni 1528. Nec minùs perspicuè Stephanus Ponckerius Episcopus Parisiensis in Constitutionibus iis, quas anno 1506. Benedictinis Monialibus commendavit, probatas priùs Ambosio Cardinali Legato summi Pontificis. Edixit enim ut numerum determinatum semper implerent puellæ pauperes, gratis susceptæ; cumque si aliæ instent, admonendas esse, non posse se, & per Canones prohiberi plures admittere, nisi si quæ sponte velint aliquid vel fundi, vel annuæ pensionis secum inferre. Anno 1519 cùm Cardinalis Pratensis Constitutiones sanciret Monialibus sanctæ Crucis apud Pictones, persimile decretum inseruit. Is ipse fuit qui præfuit Concilio Senonensi anno 1528. atque ita à vero propè abest, eam toto Parisiensi Episcopatu, adeoque & Provincia tota Senonensi politiam invaluisse. Nihil ejusmodi exstat in his Conciliis B. Caroli Mediolanensibus.

VI. Posset forsan aliquis non temerè respondere, geminum hoc Concilium prudentiæ Episcopi permisisse, an quidvis & quantum darent Novitiæ, vel parentes earum, ante ingressum Cœnobii. Ea enim potestate instructus Episcopus, si puella occurrat bonis destituta, virtutum prædives, & ejusmodi sit Cœnobium, in quo plures quàm nunc sint, possint sustentari Moniales, gratis utique jubebit eam admitti. Si autem non abundent reditus Cœnobii ultra expensas præsentium Monialium, vetabit Episcopus, ne qua alia interim recipiatur supernumeraria, nisi aliquid afferat dotis, vel pensionis; pauperculas differet, donec vacuæ sint sedes aliquæ. Ita deflexa Concilia Mediolanensia, & B. Caroli Decreta eodem revolventur cum Concilio Senonensi, & cuique Cœnobio tot includent gratuitas Moniales, quot ali commodè poterunt. Cavendum tamen sedulò nobis est, ne si eo flectantur hæc B. Caroli Concilia, à suo scopo deflectantur. Nam primum ea his Conciliis ea potestate, vel functione Episcopum non onerat, rem sinit inter proximos puellæ & Cœnobium tractari. Alterum eo jure donat Episcopum & munere, sed jubet tantùm ab Episcopo præscribi pecuniam, vel terram à proximis dandam, & viro pio interim commendandam, donec edatur Professio. Ita si nullo utamur anfractu, nullo interpretationis longiùs petitæ circuitu, volunt hujus Concilii Patres, omnibus prorsus Monialibus ab Episcopo indici, quantam pecuniam, vel quantulam daturæ sint, ipsæ, vel proximi earum, ut nec ulla admittatur penitus indotata.

Similius ergo forsan veri est, eò conferendos esse Monasteriorum reditus, ut Monialium aliæ gratis omnino recipiantur, aliæ expensas suas omnes suppeditent: sed ut multò minus ab omnibus accipiatur, à tenuioribus nihil propemodum, moderante his omnibus Episcopi charitate & sapientia. Quæ nihil prorsus rei habent, eas moris est Conversarum in grege recipi, de quibus hic verba non facimus. Quæ verò Moniales confidunt se fore, & sacræ interesse psalmodiæ, earum nulla est, cui non vel pauxillulum suppetat rei, cùm Evangelica vidua uno aut altero minuto laudem splendidissimæ largitatis consecuta sit, ut quæ totum dedisset. Ea Conciliis ergo his Mediolanensibus Episcopalis est sapientiæ, multa charitate conditæ, minutissimas has admittere oblatiunculas candidatarum vitæ Monasticæ puellarum, majores ditiorum & pinguiores dotes recipere: quæ necessaria, quæ commoda sustentatio utrarumque præterea desiderabit, ea ex communibus Monasterii reditibus adjicere; ditiores quæ sint, eas hortari ad dotes ampliores conferendas: ut harum accedente abundantia, succurratur earum penuriæ, quæ minimum quid offerre possunt. Hæc verò tota ratio apprimè consentit verbis Conciliorum Mediolanensium suprà relatis, & in eundem scopum dirigitur Concilii Senonensis, etsi non eadem prorsus via. Nam Concilium Senonense alias Monialium gratis omnino admittit, alias nonnisi cum justa dote: cùm Concilia Mediolanensia in omnes eas, aut ferè omnes refundant levamenti aliquid ex communibus Monasterii reditibus. Ingenia hæc sunt varia & multiplicia unius sincerissimæ semper charitatis. Hac duplici via ad idem caput venitur, ut gratis

Monasterii reditus omnes impendantur, utque ne à Novitiis, vel earum proximis capiatur, nisi ubi communes Cœnobii reditus exaruerint. Denique sive reditus Monasterii aliis tantùm impendantur, gratis omnino alendis, sive omnibus prorsus, quæ sorte inde dotis angustias suppleri gaudeant, gratis omnia fiant, omnia ad Ecclesiæ, ad Conciliorum mentem, ad Canonum sanctimoniam temperantur.

Sunt & non pauca, quæ mirificè commendent methodum & rationem Conciliorum Mediolanensium, quæ nec à nobis præteriri fas est, qui laudibus B. Caroli favere nos propensissimè profitemur. Non vacabat forsan periculo illa inter Moniales approbata à Concilio Senonensi inæqualitas, numerarias alias, alias supernumerarias; alias nihil, alias totum conferentes. Hinc æmulatio & jurgiorum seges pullulascere poterat. Æqualitatem, adeoque & pacem invexit B. Carolus. Ex norma Concilii Senonensis poterat puella locuples inter numerarias admitti, si tum loca vacarent: unde & mox necesse erat tenues repudiari, vel differri, dum vacua sedes aliqua foret. At ex præscripto B. Caroli, puellæ divites ab Episcopo dotem conferre justam jubebantur; ex quo fiebat, ut pauperculæ pòst accurrentes semper admitterentur.

VII. Sed quorsum attinet diutius nos tuendæ B. Caroli, & Conciliorum Mediolanensium disciplinæ immorari, cùm eis prorsus consentiant Declarationes Cardinalium Congregationis Concilii Tridentini. Et hæc quidem refertur Declaratio in Bibliotheca Præmonstratensi, qua non video quid consonantius dici potuerit Concilio I. Mediolanensi. Pag. 356. *Non vestiantur Moniales, nec admittantur ad habitum, nisi primò parentes, vel illi ad quos earum cura spectat, promptam habuerint pecuniam pro dote, vel eleemosyna consueta, & illam deposuerint solvendam Monasterio post emissam Professionem: ipsisque Monialibus interim probationis tempore alimenta ab eis præstentur. Hæ eleemosynæ, sive dotes ante emissam Professionem non solvantur Monasterio, nec aliqua obligatio, aut renuntiatio fiat, nisi juxta formam Concilii.* Dedita opera Congregationis Patres ipsa adhibuerunt Tridentini Concilii verba, *Eleemosyna consueta*: ut hinc discamus consuetis eleemosynis, ad quarum modum determinandus est Monialium numerus, dotes etiam, sive eleemosynas dotales contineri, sive pensiones alimentarias Monialium.

Expostulantibus Majoricæ Insulæ civibus de Episcopo suo, qui Moniales suscipi prohibuerat ad Professionem, nisi saltem ducentos aurei ducatos in dote numerarent: refert Fagnanus à Congregatione Concilii statutum esse, ut ad Episcopum perscriberetur, ne quid de his statueret: si quid jam statuisset, id retractaret; sineretque plus minusve dotis addi sacris Virginibus, pro earumdem & puellarum ratione ac facultate. Fagnan. in l. 3. Decret. Part. 1 pag. 226. *Nihil præcisè statuat, & si quidquam statuit, abroget: veruntamen pro qualitate personarum ac temporum, modo plus, modo minus bonorum Monasteriis tradi sinat.* Addit idem Fagnanus, ab ea Congregatione, quæ Regularium & Episcoporum negotiis præest, non admitti fundationes ullas, nisi ad alendas Moniales duodecim, fundi, agrique dentur ii, ex quibus colligatur saltem reditus annuus trecentorum philippæorum, ac præterea Monialis quælibet dotalem secum afferat eleemosynam, sive certa aliqua, sive pensione adsignata. *Ac præterea requirat, ut Moniales secum deferant eleemosynam dotalem post Professionem in bonis stabilibus, vel in censibus perpetuis ac titulis investiendam.*

Et quanquam Congregatio Concilii percontantibus, An in numerariæ Monialis, quæ diem suum obiisset, locum posset subrogari, quæ dotem offerret, respondisset non posse: sed pauperem sufficiendam esse, & hanc quæ dotem offerebat inter supernumerarias rejiciendam: quanquam hanc responsionem Pontifex ipse assensu suo confirmasset: te tamen postea accuratiùs consultata, cùm experimento jam constaret, Cœnobia puellarum quamvis opulenta, diu consistere non posse, nisi novis subinde dotibus ac pensionibus fulciantur: cùm inopina incidant subinde damna, nec aliunde magis, quàm ex paupertate illabatur in Cœnobia puellaria mutorum & disciplinæ labes: Congregatio negotiis Episcoporum & Regularium præposita, statutum revocavit Congregationis Concilii, & ex authoritate Pontificum decrevit, ut in illis etiam Monasteriis, ubi ab Episcopis præstitutus esset certus numerus Monialium, pro modulo proventuum, numerariæ ipsæ dotem suam singulæ conferrent. *Congregatio super negotiis Episcoporum & Regularium, animadvertens Sanctimonialium Monasteria sine dotium subsidio diu sustineri non posse, & propter ingruentes necessitates & casus inopinatos plerumque ad inopiam redigi: summis Pontificibus approbantibus, prudenter sanxit, ut dotales eleemosynæ à Monialibus numerariis persolverentur, tametsi numerus esset taxatus ad mensuram numeri Monasterii. Ex penuria enim multa proveniunt mala, præsertim in Monasteriis dominarum, ut inquit Hostiensis.*

VIII. Nescio quid satis sit, si hæc copia non satis sit illustrandis Mediolanensibus duobus Conciliis, & decretis sancti Caroli. Jam progredi nos æquum est ad Concilia Gallicana Tridentino recentiora. Concilium Remense anni 1583. satis manifestè assentiri visum est suprapositæ doctrinæ, ubi simoniacas declaravit extorsiones, si quæ fiant, ad fores Claustrorum; præ se tamen ferens necesse quandoque esse propter tenuitatem Monasteriorum, ut quæ profiteri cupiunt, rerum aliquid suarum conferant: at cum Tridentino præcipiens, ne plures ulli inscribantur Monasterio Moniales, quàm quantas reditibus & eleemosynis suis alere possit: denique justissimo encomio commendans nobilibus virginibus, quæ pinguissimas Monasteriis advehunt dotes. *Qui pro Religionis seu Monasterii ingressu aliquid extorserit, simoniacus esse censeatur. Nam* Tit. de simon. c. 10. *licet opes Monasterii sint adeo tenues, ut vix ingredientem alere queant, omnino oporteat aliquando pro alimentis & vestibus aliquid Monasterio conferre tuta conscientia, modo id fiat ante votorum emissionem: Tamen ut deinceps omnis nequitiæ amputetur occasio, Synodi Tridentinæ decretis admoniti, statuimus ne deinceps in quibuscumque Monasteriis major Monachorum vel Monialium numerus admittatur, quàm qui ex propriis reditibus Monasterii, vel eleemosynis assuetis educari queat. Approbamus tamen & laudamus eleemosynas etiam copiosas ab ingredientibus sponte oblatas.*

Quod ex Tridentino, ex Conciliis Mediolanensibus, & ex Congregatione Concilii suprà dissertuimus, de definiendo numero Monialium, id nulla ratione adversatur huic consuetudini nonnihil ab iis omnibus accipiendi, quæ profitentur. Quò minor enim erit hic numerus, tantò proclivius erit, non multum à Profitentibus accipere; à pauperculis autem ita propemodum nihil accipere, ut ea receptio gratuita meritò videri possit. Concilium

lium Turonense eodem anno 1583. decretum edidit, ubi eadem elucescit forma & temperies, ut designetur numerus Profitentium, & admittantur nihilominus supernumerariæ, postquam novi accrevere reditus, quibus sustententur. Quo insinuatur apertè novas ultra numerum admittendas, quando ex uberioribus earum dotibus copiosa fiunt redituum

Can. 17. incrementa. *In Monasteriis numerum Monialium sua authoritate repleri curent Episcopi pro modo & facultate loci, neque eundem augere, nisi facta Monasterio annua qua satis sit fructuum accessione.* In Concilio Mexicano anni 1585. prohibiti sunt Præpositi Monasteriorum, ne amplius quidquam exigerent ex Indicis puellis recens ad fidem Christi conversis, quàm ex aliis. Concilium Avenionense anno 1584. statuit, ut ante Professionem constitueretur de quantitate pecuniæ ad dotalem eleemosynam dandæ, & ex ea fundi emerentur, ne alioqui ad persolvendum æs alienum, vel ad sumptus Cœnobii quotidianos

L. 3. Tit 15. n. 7. consumeretur. *Antequam Professio emittatur à virginibus, diligenter de eleemosyna agatur in numerata pecunia, quæ super fundo statuatur, cujus sors principalis non possit aut debitis solvendis, aut quotidianis usibus insumi.* Mox in eodem Concilio statuitur, ut Episcopus figat certum numerum Monialium cujusque Cœnobii, eumque proventibus vel eleemosynis annuis admetiatur. Quo rursus patet non conflictari has sibi invicem consuetudines, & definiendi numeri Monialium, & aliquid à singulis accipiendi.

IX. Unus superest nodus, quem hîc paucis attingam, si quà liceat eum extricare. Ecquur nempe possit puella patrimonii sui tantum conferre, quantum satis sit ad augendos Cœnobii reditus, & tum demum ipsamet ibi admittatur ad sacrum illud puellare Collegium: nec possit similiter quis Collegio Canonicorum tantum adjicere rerum suarum, quantum satis est, ad Canonicatum novum, sedemque sibi erigendam inter cæteros Canonicos? Difficultas hinc ingravescit, quòd Monachi & Moniales præ se ferant speciem Beneficiariorum; usq; adeo ut non pauca sint Canonicorum Capitula, quæ non constent nisi ex Monachis: sint & Canonicarum Collegia propria, ut Canonicorum. Iidem porro Canones vetant quidquam exigi, in Capitulis, ut in Monasteriis. Denique pactiones peræquè ut simoniacæ interdicuntur, ut in admittendis Monachis & Monialibus, ita & in Canonicis.

Responderi forsan posset, ut ab Innocentio III. concessum est, ut in Capitula adscribantur, qui rerum suarum partem iis conferebant; dum id fieret sine pactione: ita nec improbari, si Moniales suscipiantur in Monasteriis, quibus sua conferunt, dum supersedeatur omni conventione. Sed vereor ut satis firma consistere possit hæc responsio, si res penitius excutiatur. Tradit enim apertè Innocentius, ut Capitulum & Canonicatûs candidatus à simoniæ labe etiam mentalis puri & immunes sint, necesse esse, ut ita animatum sit Capitulum, ut Canonicum hunc vel gratis admittere præstò sit; & Canonico certa voluntas sit conferendi Capitulo patrimonii sui, etsi Canonicatûs spe dejiceretur. Atqui non ita res comparatæ sunt in admittendis ad Professionem Monialibus. Nec enim dissimulat Monialis, dotem à se conferri, ut admittatur, nec aliàs eam daturam iri: nec minùs ingenuè confitetur Præposita expleto numerariarum grege, admitti à se nullam posse sine dote, cùm id & Canones vetent, & Constitutiones Monasticæ. Et cùm tamen tam Monialis, tum Præposita in his obsequantur, & Conciliis compluribus, & sanctissimis Episcopis, Theologisque, & Juris canonici consultissimis, ex planum est ne in suspicionem quidem vocari posse simoniæ, etiam mentalis. Interest ergo discriminis hac in parte non parum Capitula inter & Monasteria; idque jam à nobis hîc exquiritur.

Occurret forsan responsio & solida & peregregia in Decreto Alexandri III. superiùs laudato, ubi confirmat nihil simoniæ expavescendum esse, si Clerici juniores in extremos & humiliores Cleri gradus admittantur, cùm Ecclesiæ interim ei patrimonii sui partem non mediocrem, vel ipsum totum transcribant. Cùm hoc Decretum suo suprà loco interpretaremur, illud observavimus, ab omni cupiditatis & ambitionis contagio alienam fuisse eam rerum suarum à minoribus Clericis factam donationem, propterea quod junioribus pueris non ferè usquam occluderetur janua Clericatûs, etsi nihil conferrent; immò cùm non ferè unquam quidquam conferrent. Itaque si quid darent, non eo aperiebant sibi aditum ad Clericatum, qui omnibus ferè patebat; & si ad Clericatum admitterentur, nulla oblationis factæ ratio habebatur, cùm tot alii susciperentur citra ullum donum. Æquius est autem susceptionem Monachorum & Monialium cum hac conferri impuberum Clericorum, quàm cum illa Canonicorum. Splendor enim, dignitas, & opes Canonicorum ejusmodi illecebræ sunt, quibus inescari possint animæ terrenis cupiditatibus necdum expeditæ. At ad infimos Cleri ordines & ad Claustra non allicit, nisi religio & pietas. Ita non omnibus panditur aditus ad Canonicorum Collegia & Dignitates: at invitantur omnes, ut mundo sæculoque valedicant, atque addicant se vel infimo Clero, vel Cœnobiis. Plus satis inest & splendoris & emolumenti Canonicatibus, ut concupisci & emi possint, adeoque ut adversùs has sive cupiditates, sive nundinationes simoniacas armandus sit animus. At in extremis Cleri gradibus nihil est, si adventitia alia respuantur, quod ambitiosis vel avaris blandiri possit. Beatum Martinum memorat Severus Sulpitius initio conversionis suæ Exorcistam non illubenter ordinatum fuisse, quòd imo hoc gradu dejiceretur potiùs, quàm extolleretur; & contumelia ei inferri, non honor conferri videretur. Est etiam aliquantò manifestius, non esse in humilitate, in paupertate & pœnitentia Claustrorum, quo accendantur carnalium hominum cupiditates; pretio non emitur cupiditatum abdicatio. Est ergo simile veri, qui fundos suos, vel pecunias largitur, ut fiat Canonicus, non aliter eas largiturum. At qui se pœnitentiæ Cœnobiorum dicat, & simul sua confert, is facilè intelligitur, vel ipsius pœnitentiæ suæ fundamenta jacere abdicatione rerum suarum; vel sibi & Cœnobio addere, quibus vita & pœnitentia sustentari & prorogari possit, non cupiditas ali. Nec aliter conjectandum est de Capitulis & Monasteriis. Nec enim id profitentur Capitula admitti ad se omnes, qui adgregari eis velint, veluti Cœnobia. Itaque ubi novus creatur Canonicatus ex rebus ejus qui Canonicum se creari cupit, perspicuum est sine hac rerum accessione nec Canonicatum, nec Canonicum novum creatum iri. At Monasteria palam ad se, hoc est, ad fugam sæculi, ad secessus & pœnitentiæ amorem omnes invitant, omnes admittunt, omnes gratis admittunt, paucis exceptis, qui jam ali non possint, nisi rei suæ familiaris aliquid afferant; redi-

tus denique suos omnes impendunt, aut gratis admittendis pauperibus, aut minus idoneis donis & dotibus Cœnobii sumptu supplendis.

X. Offensioni fuit viris quandoque doctis, quod non semel dixi convenienter Canonibus & Decretis, tot admitti debere Monachos & Moniales, quot *commodè* ali possint ex reditibus & eleemosynis consuetis. Video non satis convenire, ut commodè vivant, atque vitæ commoda consectentur, qui se pœnitentiæ devoverunt. Sed non ea quoque fuit Conciliorum mens & Pontificum, qui in ejus vocis usum nobis præiverunt. Et eorum enim, & nostra secundùm illos fuit sententia, ut Monasteriorum reditus subductis expensis reparationum & litium, omnino sufficiant alendis Monachis vel Monialibus, quorum numerus præfinitus fuit. Nec definiri a nobis debuit, aut verò potuit, quantum ad singulorum sustentationem expendatur; plus sumptuum enim fit in mitioribus Cœnobiis, quàm in austerioribus; sed non tantum fit tamen in locis pœnitentiæ dicatis, quàm alibi. Verùm non de eo nunc quæritur, sed de redituum sufficiente copia ad sustentationem numeri semel præscripti in qualibuscumque Cœnobiis. Itaque quò arctior & austerior erit Monachi vita, eò commodiùs ali poterit à Cœnobio, quia minore sumptu.

XI. Et ex hac forsan Cœnobiorum asperitate id emerserat, ut jam Beneficiorum ne cogitatio quidem menti incideret, ubi de Monachis agebatur. Beneficiorum enim ipso nomine statim excitatur animus ad redituum & copiarum vim sibi fingendam, vitæque lautioris & commodorum spem, à quibus alienissima plerumque sunt Claustra. Idque potissimùm ita habuit, ex quo Mendicantium institutæ sunt Congregationes, ex potissimùm quæ à fundis & possessionibus se quibuscumque abstinent. Ecqua enim hæc erit Beneficii species, Mendicantis locum implere, & eleemosynis victitare? An ex hujusmodi Beneficiis lucri & negotii aliquid emerget unquam, aut vel fingendo quis id comminisci poterit? Certò tamen constat, certos reditus ex his conflare eleemosynis, ut tot suprà exemplis patuit, & ex Tridentino, quando numerus Monialium & Monachorum jussus est aptari modo redituum & eleemosynarum consuetarum. Inde est etiam quod damnare semper Ecclesia pergit simoniacos ut Beneficiorum, ita & Claustrorum aditus; sed longè tamen diligentia accuratior adhibenda fuit, ne cum pecunia in Beneficia, quàm in Claustra admitti quisquam posset. Etsi enim utrobique Beneficia sint, sunt tamen longè diversissima.

Illud postremò tandem hîc Lectorem monebo, editam esse à doctissimo Mabillonio dissertationem in hac eadem de re, sæculo XII. lucubratam à Rodulpho Abbate sancti Trudonis in agro Leodiensi. *Analect. To. 1. pag. 495.* Eo autem illa demum vergit, ut ne filios fraudent parentes legitima successionis parte; nil tamen exigi possit à Præfectis Cœnobiorum; quanquam possint hortari proximos, ut officio fungantur, nec possint ipsi cogi ad pueros admittendos.

CAPUT LV. *P. 2. l. 3. c. 11.*

De Simonia in Ordinationibus & Dignitatibus sacris Occidentis, ab anno quingentesimo ad octingentesimum,

I. Simonia in Occidente vulgatior, ut apparet, in Oriente plausibilior.
II. Simonia in Scripturis notata & damnata.
III. Rarior ea fuit tribus prioribus sæculis.
IV. V. Vulgatior postea, ut exemplis patet.
VII. De epulis post electionem Episcoporum.
VIII. IX. Alia simonia exempla.
X. XI. XII. Quid de simonia Carolus Magnus. Ejus Epistola ad Galliæ Reges & Episcopos.
XIII. Late grassabatur simonia & in Italia.
XIV. XV. In Conciliis Galliæ & Hispaniæ sæpè damnata fuerat.
XVI. Remisit priscorum Canonum austerior disciplina, ubi venia facta est simoniacis pœnitentia functis, ut Beneficiis suis restituerentur.

I. NOn minor hîc ubertas rerum in simonia ordinationum, quàm Professionum Monasticarum. Ab Occidente ordiemur, desinemus in Oriente, ubi simonia minùs forsan se effudit illa quidem, sed non paulò plus tamen authoritatis sibi quodammodo vindicavit. Cùm autem de simonia paucissima quædam perstrinxerimus, in prima Ecclesiæ ætate delineanda, operæ pretium erit hîc quæ præterita fuerunt hactenus, revocare.

Antiquissimos quosdam simoniæ natales descripsere sacri Codices, ejusdemque confestim damnationem, in Balaam, qui ex Apostolo Petro *mercedem iniquitatis amavit.* *1. Pet. 2. 15.* In Giezi, quem extra statim lepra admonuit interiorus animæ suæ contagii. In Jeroboamo, qui licitantibus Sacerdotium ingerebat, unde & in eum, ejusque libertos cælestis iræ incubuit vindicta. *Quicumque volebat, implebat manum suam, & fiebat Sacerdos excelsorum. & propter hanc causam peccavit domus Jeroboam, & eversa est & deleta de superficie terræ.* *3. Reg. 13. v. 33. 34.* *Machab. l. 2. c. 4.* Emit & Jason Pontificatum ab Antiocho Nobili Syriæ Rege: Herodes ingressus est in vestigia prædecessorum Regum, apud quos non rarò promercale prostrabat Sacerdotium. Adnotatum est ab Hieronymo Christum ipsum morti addictum fuisse à Pontifice simoniaco, cùm Caïphas ab Herode emisset annuam Pontificatûs usuram. *Refert Josephus istum Caipham unius tantùm anni Pontificatum ab Herode pretio redemisse. Non ergo mirum est, si nequam Pontifex iniquiùs judicet.* *In Matth. c. 26.*

In Ecclesia verò Christi simonia authore & parente Simone Mago se jactat; cùm porro Simon illo errore occupatus fuisset, posse res sacras pretio æstimari & vendi, hinc illa hæresis dicta est, & quidem primaria & princeps ante alias omnes, non sine hoc quoque elogio, quòd ex Magno Gregorio omnium prima damnata fuerit. *Cùm liqueat hanc hæresim in Ecclesia ante omnes radices pestiferas surrepsisse, atque in ipsa sua origine Apostolica esse detestatione damnatam.* *L. 7. Ep. 111.*

III. Non ea erant vel ornamenta sacrarum dignitatum & ordinationum, vel emolumenta prioribus tribus Ecclesiæ sæculis, ut earum cupiditate animi inflammarentur, donec per Constantinum libertas, pax & pacis socia opulentia Ecclesiæ parta est. Negat Tertullianus eò perveniri potuisse *pretio*, sed cumulatæ testimonio probitatis. *Præsident probati quique Seniores, honorem istum non pretio, sed testimonio adepti.* *In Apologet.* Universim res Dei ille pro-

nuntiant inæstimabiles esse, adeoque nec venales esse posse: *Neque enim pretio ulla res Dei constat.* Ita in fiscum Ecclesiæ influebant non pretia sacrilegæ venditionis, sed spontanea pietatis & religionis dona. *Etiam si quod arcæ genus est, non de onoraria summa, quasi redempta religionis congregat: modicam unusquisque stipem menstrua die, vel cum velit, & si modo possit, apponit: nam nemo compellitur, sed sponte confert.*

IV. Sed postquam illapsæ sunt in Ecclesiam donata pace opes, insidiari cœpit avaritia, & pretium facere rebus, quæ jam nihili sunt, ubi pretio comparantur. Ex Hilario hanc Christus ipse pestem tunc labefactavit, cum cathedras evertit vendentium columbas in Ecclesia. *In columba Spiritum sanctum intelligimus, in cathedris sacerdotii sedes est. Ergo eorum qui sancti Spiritus donum venale habent, cathedras evertit, quibus ministerium à Deo commissum, negotiatio est.* Nec minùs constanter in hanc corruptelam debacchatos esse cæteros Ecclesiæ Patres infrà liquebit.

In Matth. c. 21.

V. Ducenta sestertia Marcion Ecclesiæ Romanæ obtulit, quæ nihil utique ad ordinationem pertinebant. Eo veluti pignore suam ille Ecclesiæ fidem & constantiam obligabat. Ideo & sua illi refusa est pecunia, cùm primùm patere cœpit ejus perfidia. *Ejectus Marcion quidem cum ducentis sestertiis quæ Ecclesiæ intulerat.* Ut refert Tertullianus libro de Præscriptionibus. Ambrosius agros resque omnes suas Ecclesiæ transcripsit, cum Episcopus ordinatus est: sed neminem latet, quàm non ambierit Episcopatum, quàm nihil non tentarit ad eam sarcinam declinandam: ut constet solo Evangelicæ paupertatis amore excitatum fuisse ad eas largitiones.

Cap. 30. Paulin. in vit. S. Amb.

VI. Et ambigi tamen posset, an hinc ortum duxerit consuetudo erogandi aliquid liberalius in pauperes, quo die consecratur Episcopus. Jam modum finemque æqui non tenebat hæc largitio, cum Joannes II. Edicto Athalarici Regis eam cohiberi curavit. Accipe quod sollicitante Pontifice promulgatum est à Rege diploma, in usum Ecclesiæ Romanæ, Ecclesiarum Metropolitanarum, quæ Patriarchales hic dicuntur, & Episcopalium. *Cùm de Apostolici consecratione Pontificis intentio fortasse pervenerit, & ad Palatium nostrum perducta fuerit altercatio populorum, suggerentes nobis intra tria millia solidorum, cum collectione chartarum, censemus accipere: à quibus tamen omnes idoneos rei ipsius consideratione removemus: quia de Ecclesiastico munere pauperibus est potius consulendum. Alios vero Patriarchas quando cum Comitatu nostro de eorum ordinatione tractatur, in supradictis conditionibus atque personis, intra duo millia solidorum jubemus expendere. In civitatibus autem suis tenuissima plebi non amplius, quàm quingentos solidos se distributuros esse cognoscant. Reliquos & accipientes Edicti præsentis, & dantes Canonum severitas persequatur.*

Baron. an. 533. n. 32.

Cassiod. l. 9. Epist. 15.

VII. Non ea erat mens Pontificis hoc diploma elicientis, ut qui hic usus insinuantur, iis ipse suffragaretur: sed ut moderaretur, ne ulteriùs serperent, utque ne integrasceret malum, quod sanare non posset. Hinc enim constat, 1. Ut electionem Episcopi confirmarent Reges hi, pecuniæ aliquid numerandum fuisse. 2. Erogationes in plebem olim liberas & voluntarias, jam necessarias fuisse. 3 Eis largitionibus jam non modum adhibuisse charitatem & prudentiam Episcoporum, sed ultra modum insanivisse populares cupiditates. Hoc Edicto illud saltem consecuta est Ecclesia, ut impensis utcumque parceretur, & tenuiores ne quid expenderent, sua paupertas excusaret.

VIII. Ante Joannem Hormisda Papa simoniam summoverat ab ordinationibus, quòd in pretio jam non sit, quidquid cælestium donorum pretio parari potest. *Quis non vile putat esse, quod venditur?* Hujus verò culpæ reos ille agebat Metropolitanos, qui partes sustinebant excubandi in Episcopos & in Episcopales electiones. *Adversus hæc facilius providebitur, si Metropolitani circa Parochias suas ordinem suum, ea qua decet veneratione custodiant.* Eodem usus est remedio Symmachus Papa, damnata primùm simonia, tum jusso Metropolitano, summam ut sibi in electionibus authoritatem sumeret. *Ut hæc faciliùs possint custodiri, Clerici vel cives Decretum facere, vel subscribere, sine Metropolitani notitia vel consensu non præsumant.* Idem declaratum est à Pelagio I. omnes prorsus Ordines complexo, etiam minusculos: *Ab Ostiario usque ad gradum Episcopatus neque per aurum, neque per aliquas promissiones, quisquam proficiat.*

Epist. 25.

Epist. 5. 6.

Universim hæc sanciebantur, & in dona, atque promissa, sive ante, sive post ordinationem sæviebatur. Author est Sidonius Apollinaris Patientem Lugdunensem Archiepiscopum Cabilonem accessisse ad electionem Episcopi. Cùm studia autem in contraria Civitas scissa esset, tres præ cæteris eminebant competitores. Primus nobilitatis magna, sed non alia præferebat insignia. Alter plebem opiparis conviviis inescaverat. Tertius denique suffragatoribus suis prædæ fore spondebat agros Ecclesiæ. *Hic antiquam natalium prærogativam, reliqua destitutus morum dote ructabat. Hic per fragores parasiticos, culinarum suffragia comparatos, Apicianis plausibus ingerebatur. Hic apice votivo si potiretur, tacita pactione promiserat, Ecclesiastiastica fautoribus suis præda prædia fore.*

L. 4. ep.

IX. Hæc sive impendia, sive promissa ante ordinationem, manifestissimam præ se ferebant simoniæ turpitudinem. Quæ post electionem fiebant, ut simoniaca non essent, erant certè fœdissima & detestanda. Cùm Rex Theodoricus beatum Gallum Arverno donasset Episcopatu, publico sumptu jussit instrui epulum solenne, natalis, hoc est, consecrationis ejus; Gallus verò ipse jocans dixit, Tertuntio sibi uno constare Episcopatum, quo muneratos esset coquum. *Jam tum germen illud iniquum cœperat pullulare, ut sacerdotium aut venderetur à Regibus, aut compararetur à Clericis. Tunc ii audiunt à Rege, quod sanctum Gallum habituri essent Episcopum, quem Presbyterum ordinatum jussit Rex, ut datis de publico expensis, cives invitarentur ad epulum, & lætarentur ad honorem Galli futuri Episcopi, quod ita factum est. Nam referre erat solitus, non amplius donasse pro Episcopatu, quàm unum trientem coquo, qui servivit ad prandium.* Hactenus Gregorius Turonensis. Nec ad has sanè post electionem epulas intuetur idem Scriptor, ubi ait jam tum incœpisse Reges distrahere Ecclesias Episcopales, jam tum emptores accessisse Clericos. Ad dona ille alludit, quibus Reges colebantur. *Arverni verò Clerici cum consensu insipientium facto, & multis muneribus ad Regem venerunt. Jam tum germen illud iniquum cœperat pullulare, ut sacerdotium venderetur à Regibus, aut compararetur à Clericis.* Alibi verò idem Gregorius testatum facit vacante Episcopatu Biroticensi, repudiata esse à Guntranno Rege dona omnia competitorum, quos his verbis compellavit: *Non est Principatus nostri consuetudo Sacerdotium venundare sub pretio, sed*

Greg. Turo. L. 5. c. 46. Vita Patr. c. 6.

L. 6. c. 39.

nec vestrùm cum præmiis comparare; ne & nos turpis lucri infamia notemur, & vos magno Simoni comparemini. Ex quo manifestum est admissa fuisse a Regibus dona, quò electos Episcopos confirmarent. Rarinscula sunt tamen exempla ea apud Historiæ Scriptores, unde nec eas usitatas fuisse, vel ordinarias exactiones conjicitur, uti eas quibus Gotthi Reges, & Imperatores postea Constantinopolitani Romanam Ecclesiam subjecerunt.

X. Eam necessitatem subiit, eam pecuniam solvit Gregorius Magnus, in Imperatores suos redundante simonia, non in Pontifices, quorum temporibus & necessitati servientium sapientia facem prætulit omnibus posteriorum sæculorum Episcopis. Non is erat Gregorius, qui exactioni ei & servituti assentiretur, quanquam ipse quidem cederet; cùm ne Episcopos quidem alios electos passus sit compelli ad pecuniæ in pauperes qualemcunque erogationem. De illis nimirum suprà perstrictis epulis capienda est illa ejus Epistola ad Episcopos Gallicanos, quos admonet nihilominus turpem esse sordidamque simoniam eam, quæ quod ipsammet sui pudeat, obtegit se fucatæ in pauperes pietatis velo; nec enim eam jam eleemosynam esse, qua malè parta, malè effunduntur; nullis denique hac pecunia structis Monasteriis & Xenodochiis compensari posse flagitia Episcopatûs non aliò empti, quàm ut omnia habeat venalia. *Neque*

L 7 Ep 111. *enim eleemosyna reputanda est, si pauperibus dispensetur quod ex illicitis rebus accipitur. quia qui hac intentione male accipit, ut quasi bene dispenset, gravatur potius, quàm juvatur. Eleemosyna Redemptoris nostri oculis illa placet, quæ non de illicitis & iniquitate congeritur, sed quæ rebus concessis & bene acquisitis impenditur. Unde etiam illud certum est, quia etsi Monasteria & Xenodochia, vel quid aliquid de pecunia, quæ pro sacris Ordinibus datur, construantur, mercedi non proficit: quoniam dum perversus emptor honoris in locum sanctum transmittitur, & alios ad suam similitudinem sub commodi datione constituit, plura male ordinando destruit, quàm ille potest ædificare, qui ab eo pecuniam ordinationis accepit.* Qui enim Spiritum sanctum semel pretio emit, id est, ordinandi potestatem, is etiam confidentiùs eandem divendet: dignior que illi semper videbitur sacrorum Ordinum minister, qui pecuniosior. *Quid per hoc aliud agitur, nisi ut nulla de actu probatio, nulla sollicitudo de moribus: nulla sit de vita discussio, sed ille solummodo dignus, qui dare pretium sufficerit, æstimetur.*

XI. Apostolico prorsus zelo ad Reges, Reginas & Episcopos Gallorum conquerebatur Gregorius, quòd in Gallia & Germania gratis & purè ordinaretur nemo; ut libro constaret hæreticum fieri, cùm inter hæreses simonia principem locum teneat.

L 4 Ep 50 *Agnovi quod in Galliarum vel Germaniæ partibus nul-*
55 *lus ad sacrum Ordinem sine commodi datione perveniat,*
L 7. Ep 5. *&c. Et cùm prima simoniaca hæresis sit contra Eccle-*
110 111 112. *siam exorta; eam pretio ordinat, provehendo agit, ut*
L 9 Ep 5
53. 54. 55 *hæreticus fiat.* Illud inculcavit Pontifex, evilescere omnino sacras dignitates, cùm pretio addicuntur: vile est enim & aspernabile, quidquid venale prostat, cùm pretio æquatur pecunia rebus sacris, eam quodammodo consecrari, & hanc esse avaritiam, idolorum servitutem. *Nam quis deano veneratur quod*

L 4. Ep. 55.
L 5. Ep. 7. *venditur? Aut quis non vile putet esse quod emitur? &c. Nam ubi dona superna gratiæ venalia judicantur, ad Dei servitium non vita quæritur, sed magis contra Deum pecunia veneratur.* Ita fit ut jam omnino vertatur paupertas, opes virtutum in sedes vocentur; innocentiæ jam laude cumuletur, quem Christus vocat thesaurum iniquitatis, meritisque & virtutibus is demum polleat, qui opibus. *Hinc fit ut innocentes & pauperes, à sacris Ordinibus prohibiti, despecti que resiliant. Et dum innocentia pauperis displicet, dubium non est quod præmium illic delicta commendet. Quia ubi aurum placet, ibi & vitium.*

XII. Nec Occidente reliquo, & Oriente, immo & Italia ipsa minùs latè serpserat simonia ex eodem Gregorio, ut sequentibus Capitulis palam faciemus. Ita enim ille in Concione aliquando ad populum: *Vobis Sacerdotibus ingens loquor, quia nonnullos vestrûm cum præmiis facere ordinationes agnovimus.* — In Evang. hom. 17.
Non deterrui tamen vis mali quanquam latissimè grassantis Gregorium, ut qui comperisset à Deo se ad summum Pontificatûs fastigium vocatum fuisse, ut vitiorum fibras pestiferas altissiméque irradicatas evelleret. *Animadvertens se ideo à Domino super gentes & regna summum Pontificem constitutum, ut juxta illud Propheticum, vitiorum radices evelleret.*

XIII. Frequenter interpellaverat sanctissimus Pontifex Reges & Episcopos Galliæ, ut Concilium indicerent, ubi exitiali malo medicamenti aliquid excogitaretur. Habita fuerant jam pridem in Galliis ad id Concilia, nec medicari tamen tam latè fusæ pesti potuerant. In Concilio Aurelianensi II. illisum fuerat anathema & dantibus & accipientibus in ordinatione sacra. *Quia donum Dei pecunia trutina minimè comparandum.* — Can 3. 4.
Donum istud Dei Spiritus sanctus est, quem perspicuum est nullo pretio, nulla trutina comparari posse. In Concilio etiam Aurelianensi V. Episcopi simoniaci exauthorati fuerant. *Eum qui per præmia ordinatus fuerit, statuimus removendum.* — Can. 10.
Non sacrilegos tantùm, sed & hæreticos invidia eos oneraverat Concilium Turonense II. qui quidvis emungerent ab ordinandis. *De ordinationibus Clericorum præmia exigere, non solùm sacrilegum, sed & hæreticum est.* — Can. 27.
In Concilio Cabilonensi eadem renovata est depositionis pœna in Clericos omnes majores & Abbates, qui inæstimabile donum emerent. *Ut nullus Episcopus, neque Presbyter vel Abbas, seu Diaconus per præmium ad sacrum Ordinem amodo penitus accedat, &c.* — Can. 16.

XIV. In Hispania Concilium Braccharense II. antiquam revexit Ecclesiæ Constitutionem, qua anathemate innectitur, qui dat, & qui accipit in ordinationibus, *Anathema danti, & accipienti:* & — Can. 3.
Clericatûs janua reseratur virtuti spectatæ, non pecuniæ & donis: *Non per gratiam munerum, sed per diligentem prius discussionem, deinde per multorum testimonium Clericos ordinari.* At cum sanctissimæ leges hæ transilirentur, Concilium Toletanum XI. molestissimè tulit pretio addici Spiritûs sancti donum, quod pretium jam non est, nisi donum sit, nec gratia jam est, si gratis detur: *Ne inappretiabilem Spiritûs sancti gratiam donis vel muneribus quis existimet comparandam:* — Can. 9.
& fœda cavillatione fucari scelus, non exolvenda nisi post consecrationem pecunia antè desponsa: statuit denique ut Episcopi ad aram se juramento constringerent, nihil se dedisse, vel daturos pro dono cælesti, quod natura & nomine suo excidit, nisi merum donum sit. *Facinus est Spiritum sanctum, qui omnia redemit, venundari.* — L 9. Ep 5.
Verba hæc sunt Gregorii, quibus adprimè concinit hoc Concilium, cui graviores placuit in posterum aggerare pœnas, exilio damnatis, excommunicatis, & ad biennii pœnitentiam ablegatis, qui hoc se flagitio inquinassent. *Honore gradum, quem præmiis*

emerant, lacrymis conquirere & reparare intendant.

XV. Quantumvis acerba videatur hæc pœna, non erat tamen ea nisi antiqui rigoris quædam remissio, & Canonum, qui feriebant depositione Clericos, qui in Ordinationibus quidvis darent, aut acciperent; innodabant autem diro anathemate laïcos eodem facinore implicatos.
Con. 3. *Qui hunc Ordinem munerum fuerit acceptione lucratus, & suscepti honoris gradu privetur, & in Monasterio sub perenni pœnitentia religetur. Illi vero qui pro hac causa munerum acceptores extiterint, si Clerici fuerint, honoris amissione mulctentur: si verò laici, anathemate perpetuo condemnentur.* Indeflexa vero ea severitas luculentius etiam splendet in Concilio Toletano VI. ubi præter irrevocabilem depositionem, hæreditariis etiam bonis spoliantur, qui res sacras ita profanaverint.
Con. 4. *Communione privatus, cum Ordinatoribus suis, propriorum bonorum amissione damnetur.* Postremò denique Concilium III. Braccarense, undecimo Toletano posterius, antiquis Canonibus primævum restituit vigorem, convenienter statuto Concilii Calchedonensis.
Can. 7. *Quicumque pro conferendo cuiquam Sacerdotii gradu, aut munus quodcumque, aut promissionem muneris, antequam ordinetur, acceperit, aut etiam postquam ordinatus fuerit; sive ille qui dederit, sive qui acceperit, juxta sententiam Calchedonensis Concilii, gradus sui periculum sustinebit.* Quibus omnibus Hispaniensibus Canonibus illud apertum est, iam desperatum fuisse eum morbum, ut remediis ipsis videretur redintegrascere.

CAPUT LVI. *P. 2. l. 3. c. 15.*

De Simonia in Ordinationibus in Oriente ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Austerissimæ Justiniani Leges in Episcopos, Clericos, & Laicos ipsos simoniæ contagione aspersos.

II. Pro Insinuatione etiam vetat quidquam exigi, nisi in majore Ecclesia Constantinopolitana.

III. Nimirum in ea tolerabat Ecclesia, quod abolere cupiebat magis, quam poterat. Eo etiam modo inthronizationum jura Ecclesiis in omnibus difficit, atque eo probet, sed ac augeri sinat. Quo demum jura ea essent.

IV. Eadem ratione permittit dari Officialibus Episcopi Ordinatoris, dum ne ultra modum aliis vederes.

V. Pro administrationibus Xenodochiorum, nec dari quidquam potest, nec accipi.

VI. Electores & Electi jurant nec accepisse se quidquam, nec dedisse.

VII. Chorepiscopus, Oeconomus, Defensor, aliique Officiarii ministerio suo quidquam dare prohibentur.

VIII. Ea jura Insinuationum, Inthronizationum, Consuetudinis & Annatæ irrepsere post Concilium Calchedonense. Instituta ea toleravit, eaque confirmavit, haud agere, ut opinor, cum à novo quolibet Pontifice Romano ona dissimulari exigeret.

IX. Se viebant ei necessitati Pontifices Romani, ubi ad meliorem spes effulgebat.

X. Toto forsan Oriente sparsa tum non erant hæ sordes.

XI. XII. An Imperatores à Cæteris Patriarchis, ut a Papa exigerent.

XIII. XIV. Quam pervulgata toto Oriente esset simonia.

XV. Prostigia & fraudes, ut simonia tegatur.

XVI. XVII. XVIII. Exigatur Canonicatus ab eo ipso, cui conferendum est.

XIX. Satisfit objectioni.

I. DUci aptius non potest initium ullum, quam à Novella Justiniani, qui Episcopali ejicit dignitate, & dantes, & accipientes quidlibet in Ordinatione: eadem pœna ferit Clericos alios simoniacos; pecuniamque datam & acceptam et jubet restitui Ecclesiæ, cui illa contumelia inurebatur. Si qui vero Laici venali gratia sua & favore Ordines alicui conferri exoraverint, duplam ab eis Ecclesiæ pecuniam solvi sancit; ipsos si qua dignitate floreant, ea extrudi, & in exilium ejici. Postremò emptorem sacrilegum Episcopatus non eo tantum ordine & fastigio exturbat, sed etiam Presbyteratu, & Diaconatu. *Illud quoque sciat apertè, qui pecuniis, aut rebus aliis emerit Præsulatum, quia si prius Diaconus, aut Presbyter sit, deinde per suffragium ad Sacerdotium veniat; non solum cadat Episcopatu, sed nec prior ei relinquitur ordo Presbyteris forsitan, aut Diaconatus.* Novell. 6. c. 8. § 9. Utque ne unquam iam necessaria lex exolescat ex hominum memoria & Ecclesiæ moribus, jubet Imperator eam ab Ordinatore Episcopo recitari omnibus ordinandis.

II. Nec his contentus Justinianus, cùm rescissset eos, qui ad aliquam Ecclesiam ordinati essent, non admitti postea in eam, nisi persoluto jure *Insinuationum*, eam quoque proscripsit corruptelam, exanthorato dignitate sua eo, qui pecuniam exegisset, eaque dignitate in illum translata, cui pecunia emuncta fuisset. Ea tamen lege absolutam voluit Justinianus Ecclesiam Constantinopolitanam, cui fas esse jubet, ut ea exigere pergat, quæ usitata hactenus fuere insinuativa. Ita enim habet ea lex ad Menam Patriarcham Constantinopolitanum. *Sancimus beatitudinem tuam hoc validissime custodire, ut siquidem consuetudo est, dare eos qui ordinantur in sanctissima majore Ecclesia, hoc eos præbere. Nihil enim de iis quæ dantur in Sanctissima majore Ecclesia novamus. Præter illam verò in omnibus aliis nulli in iis Clericorum licentiam esse penitus, pro iis quæ vocantur insinuativa, aliquid ferre. Sed & si quis aliquid tale egerit, illum quidem privari Sacerdotio; in illius autem officio introire qui missus est; & hanc eum avaritiæ ferre mercedem.* Novell. 56. c. 1. χαριστή-ρια. ἐμφανιστικά. Jubet denique ut Defensores Ecclesiæ Majoris strenuè incumbant, curentque omnia gratis fieri, alioqui decem auri pondo lituri. *Gratis omnia procedere.* Cùm non compellet hic Imperator, nisi Defensores Ecclesiæ Majoris Constantinopolitanæ, nonnullis visum est, hac lege non fuisse devinctam nisi eam Ecclesiam. Sed multò probabilius est eam lucem latius in Oriente sparsam fuisse, quanquam Constantinopoli vis mali maxima grassaretur, ne Justiniano quidem ipso dissimulante. *Clerici omnium patiuntur crudelissima, non recipientibus eos illis Ecclesiis, antequam quantum voluerint, accipiant aurum.*

III. Ejusmodi exactoribus ne Episcopos quidem sua exemerat amplitudo; quin immo videbatur corruptelæ diuturnitas adversum Canones præscripsisse, & Imperatores ipsos compulisse, ut moderari malo studerent, quod persanare, igni ferroque admoto, non daretur. Id quidem dilucidum fit ex alia ejusdem Imperatoris Novella, ubi cum Novell. 123. c. 3. illud præfatus esset, laudibus ornandum esse Episcopum, si post ordinationem suam Ecclesiæ suæ transcribat bona sua, vel permagnam eorum partem: eam enim oblationem esse, non emptionem: *Etiam omni laude dignum judicamus, quoniam hoc non est emptio, sed oblatio.* His subjungit Imperator, definire se velle quantum quisque Episcopus pecuniæ dare possit pro Inthronisticis suis, ut *Consuetudinibus* jam inveteratis se accommodet, ut non ulterius unquam possit quidquam expendi. *Pro consuetudinibus autem illa sola permittimus præberi ab ordinatis Episcopis, quæ subsequenter præsenti legi inserta sunt.* Statuit ergo à Patriarchis Romano, Con-

stantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, & Hierosolymitano dari pol[l]e auri pondo non amplius viginti, distribuendo Episcopis, Clericisque, qui inaugurationi interfuerant, si tantum dari consuetudo ferat. *Si quidem consuetudo habet*: sed ne quid præterea dari possit: *Plus ab hac quantitate nihil præberi.* Metropolitanos qui à Synodis suæ Provinciæ ordinantur, vel à Patriarchis: & Episcopos, quibus imponuntur manus, vel à Patriarchis, vel à Metropolitanis, pro inthronizatione sua daturos centum nummos, præter trecentos nummos dari solitos Notariis, & aliis Officialibus Ordinatoris. *Dare pro inthronisticis quidem solidos centum, Notariis autem ordinantis, & aliis Ministrantibus ei, & solenniter accipientibus, solidos trecentos.* Hæc Inthronistica jura, & pro Officialibus, variò mox dispensantur juxta proventus cujusque Ecclesiæ, à triginta pondo auri ad duo. Eximuntur enim his exactionibus Episcopi, quorum Ecclesiæ reditus ad duo auri pondo non assurgunt. *Episcopum enim Ecclesiæ minus duas auri libras reditus habentis, neque pro inthronisticis, neque pro alia qualibet consuetudine dare aliquid permittimus.* Protopresbyter & Archidiaconus consecratoris has pecuniæ summas accipient & dispensabunt. Qui plura his exiget, *pro inthronisticis, seu consuetudinibus*, triplum ejus solvet Ecclesiæ ejus qui dederit. [illegible] Ex his elici videtur, Enthronistica solvi solita ab Episcopis post ordinationem, Insinoativa autem [illegible], à cæteris Beneficiatis, ubi installabantur.

IV. Supersunt & alia ejusdem Constitutionis capita, non prætereunda, hinc remissioni, hinc rigori juris accommodata. Quo enim quisque demum Ordine initiatur, vetitum est quidquam dari, nisi quod dari solitum est Ministris Episcopi Ordinatoris, ita ut omnium summa non exuperet reditus unius anni. [illegible] *Sed neque Clericum cujuscumque gradus dare aliquid ei à quo ordinatur, aut alii cuilibet personæ permittimus: solat autem præbere eam consuetudinem, iis qui ordinantium Ministrantes sunt, ex consuetudine accipientibus, unius anni emolumenta non transcendentem.* Habes hic ergo Annatam, sive redituum annuum Beneficii, persolvendam Ministris Episcopi, qui Ordinatione quempiam mittit in possessionem Beneficii. Postea enim nil Ecclesiæ, nil Capitulo dare cogitur, cui inscribitur. *In sancta verò Ecclesia in qua constituitur, sacrum complere ministerium, & nulla penitus propriis Clericis dare pro sua insinuatione, nec ob hanc causam propriis emolumentis, aut aliis portionibus hunc privari.*

V. Prohibentur mox ibidem Xenodochiorum Administratoribus, nequid iis dent à quibus eliguntur, vel instituuntur. Quod quamvis ad Ordines ea Officia nihil pertineant, Ecclesiastica tamen sunt, nec pretio venire possunt, nisi per summum nefas, ut ex Concilio Calchedonensi patet, à quo eodem damnationis telo confixi sunt, omnium authores simoniacarum exactionum, sive pro Ordinibus, sive pro Officiis Ecclesiasticis. *Sed neque Xenodochum aut Nosocomum, aut Ptochotrophum, aut alium quemlibet, venerabilis domus gubernatorem, aut quamcumque Ecclesiasticam sollicitudinem agentem, dare aliquid illi, à quo constituitur, aut alii cuicumque personæ pro commissa sibi gubernatione.* Latissimè patet hæc vocecula *Quamcumque Ecclesiasticam sollicitudinem, gubernationem*, [illegible] Ita omnium est iis circumscribi Officia, & monia omnia Ecclesiastica, ut omnium ex æquo oundinatio simoniaca sit. Innovat denique Imperator pœnas supra memoratas, adversùs interventores sacrilegæ hujus emptionis, Laicos, Clericosque indiscriminatim. Ibidem.

VI. Et nequa elaberetur opportuna cautio, ac provisio, alia Constitutione Novella voluit idem Justinianus, cùm ad electionem Episcopi accedendum esset, omnis ut Clerus & Primores Civitatis convocarentur, jurarentque ad sacros Codices, inscriberentque hoc juramentum suo suffragio, ad hanc electionem nullo se alieno stimulo agi, non donorum, non pollicitationum, non amicitiæ, non gratiæ, aut favoris, non humano affectu quovis, sed contemplatione omnius fidei purissimæ, & castissimæ disciplinæ. *Quemque ipsorum jurare secundùm divina eloquia, & ipsis psephismatibus inscribi, quod neque per dationem, aut promissionem, vel amicitiam & gratiam, vel aliam qualemcumque affectionem, sed, &c.* Electus ipse non ante ordinabatur, quam juramento se constrinxisset, non dedisse, non promisisse se quidquam: non daturum, non promissurum, nec ordinatori Episcopo, nec electoribus, nec quibuscumque aliis. *Quod neque per se ipsum, neque per aliam personam dedit quid, aut promisit: neque postbac dabit, vel ordinanti ipsum, vel his qui sacra pro eo suffragia fecerunt, vel alii cuiquam, ordinationis de ipso faciendæ nomine.* Nov 137. c. 2.

VII. Quia verò quod de Oeconomis, & Defensoribus, cæterisque Officiis dictum est, id validissimè confirmari oportebat, quod non tam facilè omnes assentirentur, ne hæc quidem sine simonia distrahi posse: id in causa fuit ut eandem rursus Legem Codici suo Justinianus inculcatam voluerit, ubi & prolixius ejusmodi enumerat Ecclesiæ Officiales. *Si verò Oeconomus, vel Ecclesiasticus, seu Defensor, vel Chorepiscopus, vel Periodeuta, Visitator, vel Xenodocus, vel Nosocomus, vel Ptochotrophus, vel Orphanotrophus, vel Ptochio Præpositus, comperiatur præbuisse quid, ut sibi cura illa committeretur, & hunc removeri ab hujusmodi cura jubemus.* Cod l. 1. de Episc & Cler. leg 41.

VIII. Uno quidem Canone complexi fuerant Calchedonenses Patres regulas omnes lactæ & purioris disciplinæ in propulsanda simonia, exauthorari jussis, qui Ordines, qui Clericatum pecunia, aut gratia emerent, qui ipsa similiter officia Chorepiscopi, Oeconomi, & id genus alia; nec inulti abierant sequestres, ac mediatores infandarum emptionum, Clericis depositione, Monachis & laïcis excommunicatione perculsis. Quod verò nihil ibi commemoratum esset de Consuetudinibus, de Insinuativis, de Inthronisticis, quæ Justin[ianus] moderari visus est, & ita tolerare, cùm fun[ditus] excindere non posset: inde facilè conjectura assequimur, necdum eas corruptelas invaluisse tempore Concilii Calchedonensis, cujus jam hic nobis Canon a[dsc]ribendus est. *Siquis per pecuniam fecerit ordinationem, & sub pretio redegerit gratiam, quæ non potest vendi, ordinaveritque per pecuniam Episcopum, Presbyterum, aut Diaconum, aut quemlibet ex his qui numerantur in Clero, aut promoverit per pecuniam dispensatorem aut Defensorem, vel quemque, qui subjectus est Regulæ, pro sui turpissimi lucri commodo, proprii gradus periculo subjacebit: & qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione, aut promotione proficiat; sed sit alienus ab ea dignitate quam pecuniis quæsierit. Si quis verò mediator tam turpibus & nefandis datis vel acceptis extiterit, Clericus gradu decidat, Laicus & Monachus anathematizetur.* Can. 2.

Ita ergo statuendum nobis est, intra illos centum

admodum annos, qui à Concilio Calchedonensi ad Justiniani tempora interlapsi sunt, ea omnia irrepsisse in Ecclesiam Orientalem Consuetudinum, Annatarum, Insinuationum, & Inthronizationum. Uti certum est Justinianum primum ea Imperatoribus exegisse aliquid pecuniæ ad confirmationem electionis Papæ. Simillimum veri est, nihilo parcius eum, aut verecundius, cum aliis Patriarchalibus sedibus egisse. De hac exactione in Romanam Ecclesiam cur in Constitutionibus suis siluerit Justinianus, inquirent alii nobis oculatiores. An suarum ipsum puduerit sordium? An ne potuerit quidem de eo jure, peræquè ut & de aliis supra explanatis exactionibus meminisse? ut qui his modum aliquem saltem præscriberet, cùm ea omnino opprimere ac tollere non posset: at summa potestate uti posset, in ea cohibenda exactione, cujus author ipse erat, cujus utilitas ad ipsum unum redibat. Potuerat utique ille hanc laudem præripere Constantino Pogonato Imperatori, qui post Concilium VI. Oecumenicum ei consuetudini ac servituti Principis Ecclesiæ finem imposuit, ut author est Anastasius Bibliothecarius in vita Agathonis Papæ. *His suscepit divalem jussionem, secundum suam postulationem, ut suggessit, per quam relevata est quantitas, quæ solita erat dari, pro ordinatione Pontificis facienda.*

IX. Nec abnuo fieri potuisse, ut sicut Romani Pontifices, constantiæ & vigoris laude clarissimi, ac præ cæteris Gregorius Magnus, infregerunt se ipsos, & accommodaverunt eis consuetudini, cui aliàs rigor Canonum simoniæ maculam illinebat; ita & Imperatores, atque Episcopi Orientis patienter & modicè tulerint consuetudines, & exactiones aliquas in Ordinationibus, quibus expurgandis impares se intelligebant, nisi Ecclesia in schismatis fœdissimi discrimen conjiceretur. Datis ad Eulogium Alexandrinum Episcopum Epistolis significat Gregorius, rescisse se in Ecclesia Alexandrina id teneri, ut in Ordinationibus dona ultro citroque commeent: *Addidit quod per præmia & donationes ordinatus esset Diaconus, quia eandem consuetudinem in sancta Alexandrina Ecclesia convaluisse fatebatur.* Si certo rumore ad aures Gregorii id pervenerat, has facilè existimatim illas fuisse à Justiniano dissimulatas Consuetudines. Non is enim erat sanctissimus Præsul Eulogius, qui alias toleraret. His autem non irascebatur, quod & medici minusculis malis abstineant curandis, ne graviora excitentur. Nec secus forsan opinandum de Hierosolymitano Patriarcha Hesychio, ad quem Gregorius eadem perscripsit, fama vulgatum esse, Orientales omnes Ordinationes simoniaco contagio afflari. *Pervenit ad nos in Orientis Ecclesiis nullum ad sacrum Ordinem nisi ex præmiorum datione pervenire.*

L. 12 Ep. 48

Baron. an 601. n. 24.

X. Eas autem Orientis vitiosas consuetudines Occidentem pervasisse, ne probabile quidem est. Id quidem ex antè disputatis, & ex allegatis Canonibus satis superque patet. In dubium vocari etiam possit, an totum in Orientem illa consuetudinum colluvies exundarit. Sanctitatis gloria celebratissimus Patriarcha Alexandrinus Joannes Eleemosynarius, bigamum Diaconatu initiare constantissimè recusavit, etsi ducenta millia medimnorum tritici offerret, & centum octoginta pondo auri in pauperes eroganda, quos tum premebat egestas, exhaustis nimirum pecuniis Patriarchæ, omnium parentis ac provisoris.

Vita ejus c. 12.

XI. Ab Hunerio Ariano Vandalorum in Africa Rege promulgatum est Edictum, ut Catholicis Episcopis ex hac mortali vita migrantibus eorum res fisco Regio adjudicarentur, nec in eorum sedes conscendere sinerentur successores, nisi pecunia ærario persoluta publico. Suspensa tamen est ejus Edicti executio, cùm Regii Ministri Principem monuissent, non alia ratione Præsules omnes suæ sectæ per Orientem dissipatos & per Thraciam, pœnis & exactionibus iisdem mancipatum iri. Hinc autem perspicis ante imperium Justiniani ne Antistites quidem sectarum hæreticarum obnoxios fuisse exactioni illi, aut pecuniæ Principi solvendæ. Perfecit in Italia Theodoricus Rex, quod meditatus fuerat in Africa Hunericus; Justinianus in jura successit Regum Gotthorum. Si Chrysaphius à Flaviano aurum poposcit, privata & peculiaris ea erat Chrysaphii perversitas, non consuetudo jam adulta. Ideo & vasa sacra misit Evagrius, quibus improbitas & avaritia ejus suffunderetur.

Vict. de persecut. Vand. l. 2.

Evagr. l. 2. c. 2.

XII. Eadem mulctatus, an illustratus est Patriarcha Antiochenus Anastasius Sinaïta, quòd impatientissimè ferret Justinus II. Imperator invictam ejus constantiam in recusando auro quod deposcebatur, ad aditum sibi in Episcopalem Cathedram aperiendum. *Dicitur Justinum Anastasio succensuisse, quòd postulanti ei pecuniam, cùm Episcopus esset designatus, Anastasius dare noluit.* Hinc quidem manifestissimum fit Justinianum & successorem ejus, in aliorum Patriarchatum electiones ampliasse jus illud exigendæ pro confirmatione pecuniæ, quo in Romanos Antistites abutebantur. Sed & hinc eminet magnum & memorabile constantiæ Episcopalis monumentum, ne facilè assentiantur injuriosis novisque in libertates Ecclesiæ conatibus.

Ibid. l. 5. c. 5.

XIII. Sed inter Episcopos non paulò plus periculi à simonia incumbebat. Narrat Palladius ut Chrysostomus Ephesum concesserit, & Synodico judicio discinxerit, deposuerit que Episcopos omnes, quos Antoninus Episcopus Ephesinus repræsentata pro singularum Ecclesiarum facultatibus pecunia ordinaverat. *Ordinationes Episcoporum vendere pro modo redituum.* Illis abdicatis jussum est, ut aurum quod expressum ab eis fuerat, eis restitueretur ab Antonini jam fato functi hæredibus. Pia & necessaria visa est hujus Concilii sævitia, ne in Ecclesia eadem increbresceret rerum sacrarum nundinatio, quæ inter Judæorum & Ægyptiorum Patriarchas. *Ne si ista passim permitterentur, consuetudo Judaica vel Ægyptia fieret, vendendi sacerdotium & emendi. Aiunt enim eum qui apud Judæos falso nomine Patriarcha dicitur, ut pecunias cumulet, annis singulis & intra annum quoque sæpiùs Archisynagogos mutare. Similiter & Ægyptiorum Patriarcham hunc imitando peragere.* Quàm crebra autem Orientem infestaret simonia, locupletissimus & oculatus testis est Isidorus Pelusiota, complurimis Epistolis, quas indicasse contentus ad alia pergam.

Pallad. c. 14. 15.

L. 1. Ep. 60. 199. 221. L. 3. Ep. 17. 76.

Rescripserat ad Episcopos Provinciæ suæ B. Basilius, Cæsareæ in Cappadocia Metropolitanus, sua se eos communione ejecturum, nisi manus abstinerent à pecunia ab iis quos ordinabant exprimenda, ludificatorio eo obtentu nihil posthac profuturo, quasi spontanea ea essent post perfectam ordinationem dona. *Quæ verò sit impostura, dicam: putant enim se nihil delinquere, quod non ante, sed post manuum impositionem pecuniam accipiunt. At pecuniam accipere, accipere est, quandocumque fiat.* Scitissimè porro Basilius ait, quocumque sumas tempore, pecuniam sumi; utcumque ematur Spiritus sanctus,

certissimam emi damnationem; denique hujus sui ævi Simoniacos Simone ipso nocentiores esse, qui in tanto non versabatur lumine, nec tot exemplis à flagitio avocabatur. *Levius enim deliquit, qui propter inexperientiam emere volebat.*

XIV. Ea Basilii Epistola à Balsamone prolata est, uti & Justiniani Constitutiones hic à nobis laudatæ, in Photii Nomocanonem conjectæ sunt. In usu ergo illæ erant Photii & Balsamonis ætate, quantum ad juris remissionem pertinebat: at in stricti juris observantia, quantum ab eis descitum

In Nomoca. Phot Tit. 1 Cap. 24.

esset, apertum fecit Balsamon his verbis: *Puniri laicos, qui sacrosanctarum domorum administrationes pecuniis suscipiunt, ex hac Novella apparet. Quis sit autem laicus, qui sacrosancta domus administrationem suscipiat, vel fiat Clericus, vel in Cellulario Monasterio constituatur gratis, ignoro. Et propterea genibus flexis Deum rogo, ut nos omnes à talibus minis liberemur. Si enim Dominus iniquitates observaverit, quis sustinebit?* Quo testatum fit ejus ævo nec Xenodochiorum administrationes, nec Clericatum, nec habitum Monasticum impetrari potuisse, nisi aliquantis nummis persolutis. Quod nec ipse negat sacris Constitutionibus inimicissimum esse. Missam facio Constitutionem Gennadii Patriarchæ Constantinopolitani adversùs simoniacas ordinationes, ab eodem Balsamone publicatam.

XV. Sed in præteritis non relinquam Observationes Joannis Antiocheni in suo Nomocanone, in has ipsas Justiniani Constitutiones, quæ nonnullas in ordinationibus largitiones æquo animo ferunt. Confitetur statim Joannes leges eas Apostolicis Constitutionibus adversari, necnon & Canonibus ac Conciliis, quibus placet, ut Christi ministri à quacumque avaritiæ contage ac specie alie-

Tit. 16.

ni sint. *Sciendum est hanc Constitutionem Apostolicis Canonibus & sanctis Synodis adversari. Quod sancti quidem Apostoli, & qui post illos fuerunt sancti Patres, Sacerdotum mores ab avaritia alienos esse debere censuerunt.* Sed prætiosa ingenua confessione ea, fuco nescio quo, & ascititio velo obumbrare idem ipse conatur has Juris canonici labes. Censet enim Imperatorem, ut qui dominetur orbi, statuisse, quibus donis colendi sint Episcopi, sicut auro, thure & myrrha Christum venerati sunt Magi; ab Episcopis dignos ordinandos esse, at indignos procul amoliendos: verùm post Ordinationem posse eos, non exigere quidquam à pauperibus, sed à locupletibus accipere, quod legibus præfinitum est. *Verùm si placet hoc consideremus, hanc Imperatoris Constitutionem esse, qui cum omnes mundi res in sua potestate habeat, munera Episcopis providit. Etenim Magi aurum, thus & myrrham Christo obtulerunt. At divitibus quidem postquam divina gratia digni comperti fuerint, hæc dare permisit; non tamen ordinantem ad munera respicere, vel omnino animum ejus iis oblectari, vel eos qui sine muneribus accedunt, pauperes quidem, at divina gratia dignatos rejicere, aut probris afficere: sed ad Deum respicientem, accuratè considerare eum, qui verè dignus sit, eumque ordinare.*

Juris Orien. To. 1. pag. 7. 121. 123. 269.

Æstimabit pro arbitrio Lector, an simili tergiversatione excusari posset Isaaci Comneni Imperatoris Constitutio, & aliæ quæpiam hic ad marginem notatæ.

XVI. Agmen claudet Constitutio Heraclii Imperatoris, nisi eam males Sergio adscribere Patriarchæ, qui illam ipse ante commentatus fuerat. Præfixo ibi ille numero cujusque Ordinis Clericorum Cleri Constantinopolitani, vetitoque, ne quis ultra eum numerum allegeretur; subjicit mox tamen accrescere & [illegible]numeratos posse, si modo fundos ipsi & redit[illegible] Ecclesiæ donis non aspernandis augeant, vel testamentis, aut si quis alius in eorum gratiam ejusmodi conferat proventuum incrementa. *Nisi quis fortè propter eximium incremen-*

Juris Orient. L. 2. p. 79.

tum, quod facultatibus ejusdem sanctissimæ Ecclesiæ per concessas ab ipso res in donationibus vel testamentis, cum observatione sacrorum Canonum accesserit: in aliquem prædictorum ordinum receptus fuerit, vel alteri personæ hoc impetraverit. Quippe si hoc usuveniat, tam ob ejus propositi pietatem, quàm magnitudinem emolumenti, permittis posse, ut numerus ille constitutus adaugeatur.

XVII. Existere illinc id videtur, posse à quopiam erigi, & dotari, fundarique Canonicatum, quo vel ipsemet, vel alius quispiam illico induatur, si modò nulla obstrepat irregularitas. Eo enim sensu donanda sunt hæc verba, *Cum observatione sacrorum Canonum.* Sedes omnes Clericorum cujuslibet Ordinis & Officii in Ecclesia Constantinopolitana, instar habebant Collegii Canonicorum, ad certum numerum astricti: quo expleto, poterant nihilominus accedere, adjicique, qui eidem Ecclesiæ iam largè res suas & fundos accumulabant, ut hæc videri posset, quasi novi Canonicatus dotatio.

XVIII. Nec ea videri potest privata & peculiaris fuisse hujus Imperatoris sententia, cùm ab ipsomet testificatum sit, à Patriarcha Sergio ante diu libratam perpensamque eam Constitutionem, atque ita ejus hortatu ab Imperatoria Majestate promulgatam fuisse. *Simul à nobis beatitudo tua petiit, ut hæc adeo præclarè ac religiosè abs se trutinata, per sacram Sanctionem Pragmaticam confirmaremus.* Horum Canonicorum admissioni innexa erat quodammodo Ordinatio. Unde ibidem mox: *Neminem recipi debere, nec ordinationem consequi, καὶ χειροτονίας ἢ [illegible] sine magna quadam compensatione, vel ex testamentis, vel donationibus, quæ cogant rem procedere. Nam & hoc ad ejusdem sanctissimæ Ecclesiæ utilitatem spectat.*

Quibus postremis verbis refricatur nobis memoria Justiniani longo intervallo semoventis dona quæ Ecclesiæ, & quæ privatis hominibus fiunt: cùm his ut plurimum comes adhærescat simonia, aut simoniæ suspicio. *Nos enim ea sola dari prohibemus,*

Apud Bals. in Nomoc. Tit. 1 c. 24

quæ privatis quibusdam personis præbentur, non ea etiam, quæ sacrosanctis Ecclesiis & venerabilibus domibus offeruntur. Plura à nobis superius hac de re dicta sunt.

XIX. Unus superest scrupulus, quem eximamus. Diximus enim inter Calchedonensis Concilii & Justiniani Imperatoris tempora inolescere cœpisse consuetudines eas, vel simoniacas, vel simoniæ finitimas, quibus ille suis legibus umbram aliquam auctoritatis circumfudit. At Episcopi quos Chrysostomus in Asia abdicavit, tanquam simoniacos, professi sunt se donis Ordinatori suo Episcopo Ephesino offerendis, consuetudini obsecutos fuisse, cùm non aliter confiderent posse se Curialium servituribus absolvi. *Dedimus, hanc esse consuetudinem existimantes, ut videremur à Curia liberari.* In Concilio

Pallad. in vita Chrys. c. 14. 15.

autem Calchedonensi Patriarchæ Constantinopolitano ordinatio quorumdam Metropolitanorum concessa illa quidem est, sed sustinuit assensum suum Ancyranus, donec spondetent Patriarchæ Constantinopolitani, abstenturos se in posterum prioribus suis illis extorsionibus, quibus ordinandos exugebant. *Rogo ut Civitates pro Ordinationibus non solvant.* Act. 16.

Tum

Tum sanè responsum est à Presbytero Ecclesiæ Constantinopolitanæ, *Ex Regula hoc interemptum esse*, hoc est, secundo Canone Concilii Calchedonensis expunctam jam esse eam corruptelam. Non ergo forsan aptior responsio occurret ulla, A Calchedonensi elisos fuisse omnes eos usus simoniacos. Adde nec his paucis & peculiaribus factis fidem astrui posse consuetudinis vulgarissimæ. Nec id consuetudinis invaluisse causantur Episcopi à Chrysostomo depositi, sed ita se existimasse. Et quanquam id affirmassent, labaret fides testimonii, quo suam ipsi causam turbabantur. Et sanè à vero alienissimum erat, quod prætexebant, eam se pecuniæ largitionem existimasse necessariam, ut Curialium vinculis eximerentur, cùm obvia esset Constantii lex, qua iis nexibus absolvebantur Episcopi.

CAPUT LVII. *P. 2. l. 3. c. 17.*

De Simonia ex Favore, Precibus, Obsequiis, ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Quantis obvia sit periculis gratia & interventio Magnatum, ad Beneficiorum, & Ordinum adeptionem.

II. Humana hac industria & arte ex tinguitur meritum & pietas.

III. Hæ assurgendi rationes ex B. Gregorio simoniæ finitimæ sunt.

IV. Qui eligunt, præsentant, instituunt, conferunt, ordinant, simoniaci sunt, si non obversetur eorum oculis & mentibus, nisi preces, laudes, obsequia, amicitia.

V. Piis & vel gratis omnibus omnino abjicienda sunt munera, quæ à lingua proficiscuntur, à manu, à corde, quo sensu & modo.

VI. De iis qui Ordines, vel Beneficia conferunt, illis quos confidunt in pietate magis se habituros.

VII. Ex Hieronymi doctrina, & Hormisda, confirmatur sententia Gregorii Magni.

VIII. IX. Confirmatur & ex Legibus Justiniani, & ex Canonibus Apostolicis.

I. PAulò altiùs subeundum nobis est in penetralia simoniacæ pravitatis, declarandumque non auro tantum emi cœlestia & quovis pretio ulteriora Spiritus sancti dona, sed etiam favore, interventione, & ambitiosis precibus Optimatum sæculi. Illi enim demum ad hanc Magnatum gratiam confugiunt, qui virtutum & meritorum inanes, mendicatis commendationibus obrepere contendunt, quibus ipsis ab eo scopo, in quem collimant, longius semoventur. Quam enim his artibus adepti erunt dignitatem, hanc interventorum suorum libidini & vesaniæ prostituent; servientque certissimè iis, per quos ad eam dominationem protrusi fuerint. Ita sentiebat Gregorius, ubi de electione disputabat Episcopi Salonensis: *Illud præ* L. 2. Ep. 22 *omnibus cura sit, ut in hac electione nec datio quibuscumque modis interveniat præmiorum, nec quarumlibet personarum patrocinia convalescat. Nam si quorundam patrocinio fuerit quisquam electus, voluntatibus eorum, cum fuerit ordinatus, obedire reverentia exigente compellitur: sicque fit, ut & res illius minuantur Ecclesiæ, & ordo Ecclesiasticus non servetur. Talem ergo personam debent eligere, quæ nullius incongrua voluntati deserviat; sed vita ac moribus decorata, tanto ordine digna valeat inveniri.*

II. Alibi quoque idem Gregorius certissimè augurarur, ubi abundat Procerum favor, inde vera L. 2, Ep 48 merita exulare. *Nulla sit in ordinatione venalitas, potentia vel supplicatio personarum nihil obtineat. Nam* proculdubio *Deus offenditur, si ad sacros Ordines quisquam non ex merito, sed ex favore, quod absit, aut ex venalitate provehitur.* Et rursus alibi: *Eorum qui* L. 4 Ep 56. *in sacro sunt Ordine collocandi, prius vitam moresque discutite; & ut dignos officio adhibere possitis, non vobis potentia, aut supplicatio quarumlibet surrepat personarum.* Et alibi: *Oportet ut neque per commodum, neque per gratiam, aut quorundam supplicationem aliquos ad sacros Ordines consentiatis, vel permittatis adduci.*

III. Exploratissimum profectò erat sanctissimo Pontifici, verè emi, vendique, quæ favore, precibusque Procerum extunduntur ab iis, penes quos jus est eligendi, vel nominandi ad Beneficia, cùm eam ille semper ambitionem simoniacam ei adjungat, quæ auro fit. Ita liquebat in Epistolis supra recitatis; liquebit & ex hac rursum, ubi illud quoque sedulò adverti par est, quòd consanguinitatis & proximitatis contemplatio simoniacis & ipsa illigetur affectibus. Constantissimum enim est, affectus istos omnes, pecuniæ, commendationum, precum, interventionis Magnatum, proximitatis, ne speciem quidem, vel umbram tenuissimam meriti præ se ferre; argumento autem potius esse, & virtuti & merito nuncium esse remissum. Audi ut Gregorius super ea re Brunechildem Reginam alloquatur. *Nullum qui sub Regno vestro est, ad sacrum Ordinem* L. 7. Ep. 5. *ex datione pecuniæ, vel quarumlibet patrocinio personarum, seu proximitatis jure patiatur accedere; sed quem dignum vita & mores ostenderint, &c. Ne si honor venalis fuerit Sacerdotii, &c.* Et in Epistola alia ad Episcopum Gallicanum: *Nihil in dandis Ec-* L. 9 Ep 50. *clesiasticis ordinibus auri fames inveniat, nil blandimenta surripiant, nihil gratia conferat, honoris præmium vita sit provectus, sapientia incrementum, modestia morum.*

IV. Si à simoniaca infamia non recedit, qui suffragium confert, qui Beneficia, qui Ordines, una commendatione Magnatum, vel precibus excitatus, vel consanguinitatis impulsu, non meriti, non doctrinæ conscius ejus, qui præponitur; si eodem oblinunt se flagitio Proceres, qui interventione sua & precibus indignos ad dignitates propellunt, ut monebat nunc Gregorius: æquè indubium est, Electores, Præsentatores, Collatores & Ordinatores in eandem conjiciendos esse classem simoniacorum, qui non incitantur nisi laudibus, affectibus privatis, & obsequiis, vel jam exhibitis, vel quæ spes sit exhiberi ab his posse, quos vel Ordinibus, vel Beneficiis decorari gestiunt. Aliquo sunt hæc omnia pretio apud mortales, & ea vel expectare, vel excipere, ut mercedes cœlestium mysteriorum, execrandum simoniæ genus est. Ita constanter Gregorius idem Magnus: *Sunt nonnulli, qui quidem* Hom. 4. &c. 17. in Evangel. *nummorum præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen sacros Ordines pro humana gratia largiuntur: atque de largitate eadem laudis solummodo retributionem quærunt. Hi nimirum quod gratis acceptum est, gratis non tribuunt; quia de impenso officio sanctitatis, nummum expetunt favoris. Unde bene cum justum virum describeret Propheta, ait, Qui excutit manus suas ab omni munere. Neque enim dixit, Qui excutit manus suas à munere, sed adjunxit, ab omni: quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua. Munus quippe ab obsequio est, subjectio indebitè impensa: munus à manu, pecunia est: munus à lingua, favor. Qui ergo sacros Ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non solum nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit.*

 E e

V. Laudes, assentationes, studia, obsequia, sive præstita, sive præstanda, ejusmodi res sunt, quæ in pretio habeantur, ideoque his emi vendique possint res qualibet promercales, quas modò emi vendique fas sit. Nefas est autem utcumque emi, vel vendi res sacras; nefas est ex Gregorio, pium, & justum quemlibet, maximè autem Ordinum & Beneficiorum Collatorem humano affectui indulgere, & qualicumque tandem pretio moveri in cœlestium dignitatum distributione. *Moral. in Iob l. 12. c. 15. l. 9. c. 17.* *Tres sunt acceptiones munerum, ad quas ex fraude festinatur. Munus namque à corde, est captata gratia à cogitatione. Munus ab ore, est gloria per favorem. Munus ex manu, est præmium per dationem. Sed justus quisque ab omni munere manus excutit, quia in eo quod rectè agit, nec ab humano corde inanem gloriam, nec ab ore laudem, nec à manu recipere dationem quærit.*

VI. Gregorii mentem assecutus omnino est Joannes Diaconus, & simoniæ incunctanter imputavit, si vel Ordines, vel Beneficia obsequiis donentur, adulationibus & laudibus. Ita enim ille in vita Gregorii: *L. 3. c. 6.* *Sed astuta turpissima cupiditatis iniquitas non sufferens, tantis se commodis, licèt turpissimis, immo periculosissimis angustari, commentum satis artificiosum reperit, quo scilicet illos Sacerdotio sublimaret, qui sibi post consecrationem tanto subjectiores esse debuissent, quanto non divino, quin potius humano judicio se fuisse promotos, ipsi proculdubio reputarent.* Quod confirmat Gregorii loco supra laudato.

VII. Jam & Hieronymus à simonia non segregaverat cupiditates illas terrenas Episcoporum, sacras Dignitates, Ordinesque donantium studiis privatis, amicitiæ, cognationis, Magnatum favoris, & quibuscumque demum illecebris, à virtute, sapientiaque & doctrina alienis. *In Epist. 1 ad Tit. c. 1* *Ex quo manifestum est, eos qui Apostoli lege contempta Ecclesiasticum gradum, non merito voluerint alicui deferre, sed gratia, contra Christum facere. Moyses amicus Dei potuit utique successores principatus filios suos facere, & posteris propriam relinquere dignitatem: sed extraneus de alia tribu eligitur Jesus, ut sciremus principatum in populos, non sanguini deferendum esse, sed vitæ. At nunc cernimus plurimos hanc rem Beneficium facere, ut non quærant eos in Ecclesia columnas erigere, quos plus cognoscant Ecclesia prodesse: sed quos vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequiis deliniti, vel pro quibus majorum quispiam rogaverit, & ut deteriora taceam, qui ut Clerici fierent, muneribus impetrarunt.* Concinit prorsus ea doctrina cum Gregorio, qui consentaneus & ipse erat Hormisdæ Papæ prædecessori suo, cujus *Epist. 25.* hæc sunt verba: *Nec electio Præsulis empta detur prædiis, nec obsequiis sit quæsita operibus, &c. Nec ille se æstimet à culpa alienum, qui Sacerdotem initiaverit ad alterius redempti voluntatem, & vel sponte in hoc, vel necessitate consenserit.*

VIII. Quod magis mirere, nec Justinianum ipsum fallere potuit hæc fraudulenta simonia, quæ blanditiis, laudibus, studiis, authoritate, precum ambitione, patrocinio peragitur. Sic enim ille laicos etiam damnat simoniacorum pœnis, qui patrocinio suo quempiam juvabunt ad Ordinis, vel Beneficii consecutionem. *Novel. 6. c. 1.* *Si quis extraneorum & non in Clero constitutus, qui aurum, aut rem aliquam propter patrocinium ordinationis accepit, &c.* Quid quod alibi Electores jurare cogit, & juramentum scripto firmare, non amicitia, non favore se agi, non humano quovis affectu, sed conscientia pietatis ejus *Nov. 137. c. 2.* quem sacro gradu augeri cupiunt: *Quod neque per dationem, neque promissionem, vel amicitiam, vel gratiam, vel aliam qualemcumque affectionem, sed quod scientes ipsos rectæ fidei, & honestæ vitæ, &c.*

IX. Quin & ipsi Apostolici Canones has secreverant geminas simoniæ species: *Si quis Episcopus per pecunias dignitatem assecutus, &c. Deponatur, &c. Si quis Principibus sæcularibus usus, &c.* *Can. 29. 30.* Canon Trullanus etsi solas videtur pecunias excludere, universim tamen proscribit instigationes qualescumque alias, quæ non exoriantur ex probitatis & virtutum commendatione, quod eodem tandem relabitur, atque ea omnia, quæ hoc toto capite congesta sunt. *Qui pecuniis ordinantur, & non examinatione, aut vitæ electione, &c.* *Can. 22.*

CAPUT LVIII. *P. 3. l. 3. c. 12.*

De Simonia in Ordinationibus Ecclesiæ Latinæ sub Imperio Caroli Magni, & stirpis ejus.

I. Episcopus Consecrator juramento adigebat, omnibus omnino donis in Ordinationibus manus abstinendum.
II. Extimescenda magis erat simonia in Beneficiis, quam in Ordinibus.
III. Patroniis maximè reformidanda.
IV. Concilium Parisiense detestatur simoniam, quæ in electione tunc Papæ quandoque res turbabat.
V. Dona quibus adibatur Pontifex honoris causa, in usu erant tunc vulgatissimo in adeundis quibuslibet Magnatibus.
VI. Multa observantur in simoniam, maximè Patronorum.
VII. Nec à Beneficiariis quidem laicis exigere quidquam poterant Episcopi, qui fundis Ecclesiæ eos donabant.
VIII. Quanta in simoniæ discrimine fuerit Hincmari morositas.
IX. Ut B. Dunstanus Abbas creatus sit Monasterii, quod ipsemet struxerat.
X. Quàm frequens tum simonia.
XI. Et quæ ejus pœna. Abdicare Prælaturam, & retrudi in Monasterium ad agendam pœnitentiam.

I. RE scribens ad Carolum Magnum Adrianus I. significavit, Episcopum à se ordinari neminem, nisi publicè interrogatum, an quid cuiquam dedisset hujus dignitatis adipiscendæ gratia: & sacramento à se obligatum, etiam scripto, se nihil unquam ab ordinandis accepturum. *Sub jurejurando in scriptis respondent, se nunquam aliquid accepturos de manus impositione.* *Conc. Gall. Tom. 2 pag. 96. 97.*

II. Sed cùm distrahendorum Ordinum dedecus facilè incurrat in offensionem hominum, & horrori sit; diligentius crebriusque instandum fuit, ne Beneficia venalia prostarent, quòd hæc simonia sæpius fallat, & fucum faciat plerisque, qui suis se ludi affectibus non magnopere refugiunt. Patronatus ipsum quidem jus vendi, emique nefas est: at prædia quibus illud affixum est, pretio distrahi concessit Concilium Francofordiense, dum Ecclesiæ, & Officiis Ecclesiasticis pristina constet forma & integritas. *De Ecclesiis quæ ab ingenuis hominibus construuntur, licet eas tradere, aut vendere, tantummodo ut Ecclesia non destruatur, sed serventur quotidie honores.* *Can. 54.* Quibus extremis verbis obiter moneo insinuari his verbis quotidiana aliqua Officia, etiam in Capellis Nobilium, quas ipsimet suis prædiis inædificaverant.

III. Quanquam autem possent Patroni citra simoniam agros divendere, quibus illigatus erat Patronatus; non poterant tamen quidquam exsculpere ab eo quem præsentabant, quanquam eum præsentarent, qui Presbyteratu jam esset initiatus. Si in id autem interventionem suam cuiquam vende-

rent Laïci, Clericique, eodem & ipsi flagitio inquinabantur. Ita enim Capitulare Theodulfi. *Cap. 16.* *Siquis Presbyter inventus fuerit alicui Clerico aut laico munera dare, aut dedisse, ut Ecclesiam alterius Presbyteri surripiat, sciat se pro hac rapina, & sæva cupiditate, aut gradum amissurum, aut in carceris ærumna longo tempore pœnitentiam agendo detinendum.* Prohibet etiam Concilium Arelatense VI. ne quid Præsentatores accipiant à Presbyteris, quos nominant: aliàs enim Parochias addici pecuniæ, non doctrinæ, non religioni, quæ si suffragaretur, vilesceret & obrueretur pecuniæ suffragium. *Can. 5.* *Laici à Presbyteris omnino non audeant munera exigere propter commendationem Ecclesiæ: quia propter cupiditatem plerumque à Laicis talibus Presbyteris Ecclesiæ dantur, qui ad peragendum sacerdotale officium sunt indigni.*

IV. Exarsit Concilium Parisiense VI. anno 829. in electiones & ordinationes simoniacas Episcoporum & Presbyterorum, nulla ne Romanæ quidem Ecclesiæ exceptione, à qua ejici & propulsari simoniam vehementissimè concupivit, pia & constantissima Imperatorum & Antistitum conspiratione. Quod nempe à capite non possit non in omnes artus morbi contagio permanare. *Can. 21.* *Quæ etiam Deo odibilis pestis necesse est, ut Imperiali authoritate & potestate, cum consensu venerabilium Sacerdotum à Romana Ecclesia amputetur. Quoniam si caput languerit, membra in cassum vigere necesse est.* Propiùs abest à vero, non hic agi nisi de electione Papæ, quæ tum factionibus plerumque & ambitione plurima jactabatur, non sine frequenti pecuniæ interventione. Verba fecimus alibi de his electionibus, & quas ibi partes agerent Legati Imperatorum, ad tumultuationes compescendas. Idque forsan ipsum est, quod hoc Concilio significatur interpositione authoritatis Imperialis. Episcopi verò quibus de hic agitur, Cardinales Episcopi sunt, quos tum moris erat vocari Episcopos Cardinales, & qui in electionibus Pontificis Romani plurimum omnium poterant.

V. Fatetur Lupum Ferrariensem Abbatem, cùm in procinctu esset Romani itineris, testificatum esse non faciles sibi patere posse aditus ad Papam *Epist. 68.* sine muneribus: *Quoniam in conficiendis rebus Apostolici notitia indigebo, ea verò sine munerum intercessione iniri commodè non potest.* Sed à Cardinali Baronio luculentè observatum est, ea honoris & venerationis pignora fuisse, non avaritiæ fomenta. *Ad an. 855.* *Quæ symbolum charitatis exprimerent in dante, & in accipiente non arguerent avaritiam.* Moris enim fuit, & est etiamnunc toto Oriente, ut nusquam Principes summi & Proceres adeantur, nisi dona præeant, honoris & reverentiæ documenta. Idem & in Occidente olim viguit. Nec nos fugit incestuosum publicum à B. Dunstano Archiepiscopo Cantuariensi excommunicatum, Romanæ Curiæ ministros muneribus excantasse, & impetrasse rescriptum, cui deferendum sibi non esse censuit Dunstanus: *Surius die 19. Maii c. 31.* *Legatos Romam destinat, & talibus assueta quorundam Romanorum corda & ora in suam causam, largo munere, largiori sponsione permutat.* Sed quæ usquam Curia fuit, eritve numerosa & frequens, cujus ministri & gratiæ impervii sint, & muneribus inaccessi?

VI. Reliqua lubens prætereo Concilia Franciæ, quæ simoniacas detestantur ordinationes, sicut & Capitulare Lodovici Pii, quo illæ è Longobardia proscribebantur. *Vermer. Can. 24. Aquisgr. Can 32. Remen. II. Can. 25.* Nec dissimulaverat Adrianus I. in Epistola ad Carolum Magnum, frequentes eas esse in Thuscia & in Italia, quanquàm pro vitio ipse cunctaretur ad stirpes tanti flagitii revellendas. *Turon. III. Can. 15. Capit. Car. Mag. l. 1. c. 97.* Viderit Lector, an vicinarum Ecclesiarum dedecus in Romanam retorqueretur. In iis Conciliis quæ hic ad marginem adnotavimus, illud observare est, minùs quandoque sejungi ordinationes, & Beneficiorum collationes, sive etiam permutationes. *Conc. Gal. To 2. pag. 431.* *Si pro immutatione Titulorum aliquid exigere præsumat*, ut habetur in Concilio II. Aquisgranensi anno 836. *C. 1. 2. 5.*

Illud quoque animadvertere par est, ad Patronos plerumque & Præsentatores laicos spectasse Canones, quibus simonia explodebatur. Superioribus addendus Canon Concilii ad Theodonis-villam anno 844. à quo vehementissimè interpellatus est Carolus Calvus, proscripta ut regno suo simonia, vacantibus Ecclesiis Episcopos daret, & sedibus suis redderet, iis quomodocumque ejectos. *Can. 2.* *Ut sedes quæ sine Episcopis viduatæ manent, submota funditus peste simoniacæ hæreseos, sine dilatione juxta authoritatem canonicam, aut Episcopis quæcumque occasione privatæ sunt, canonicè eos sine aliqua excusatione aut tarditate recipiant.* Et Concilium Viennense anni 888. *Con. 4.* *Ut nulli census à Presbyteris loco muneris ad introitum, ut dicunt, Ecclesiarum exquirantur, vi aliqua extorqueantur.*

Sed & ab ipsis Clericis non rarò manabat ea corruptela, qui muneribus Patronos demereri satagebant, qui virtutum magis & morum suffragiis fuissent conciliandi. Hinc irascebatur Hincmarus Presbyteris suis, qui Parochias ambiebant sibi, aliisve, alumnis scilicet suis, & pecunia Patronos expugnabant, qui fuerant meritis & pietate alliciendi. *Et non necesse esset vobis petere Ecclesias cum superfluo exenio. Quia quique fideles si vestra culpa non esset, plus quærerent bonos Clericos, quàm vestros nutritos. In maledictionem mittitis, cùm dato Patronis præmio, vobis & illis peccatum emitis.* *Conc. Gall. To. 3. pag. 641.*

VII. Probro idem Hincmarus & crimini vertit Laudunensi Episcopo nepoti suo, quòd Beneficia conferret donis delinitus. *A multis dicitur, quod vix pauci, aut potius nulli, apud te quidquam Beneficii sine præmii datione prævalent obtinere.* *Hincmar. To. 2. p. 584 & seqq.* Hic verò memoria repetendum est, quo sensu Beneficia tunc dicerentur. Hincmari enim ævo & ab ipso Hincmaro plerumque ea voce designabantur laica Beneficia, sive feoda Laicis collata, qui militia fungerentur ea, qua Ecclesia Principi tenebatur. At non omnibus facilè forsan persuadebitur, simoniæ affines fore Episcopos, si quam ex iis pecuniam elicerent, quos his donabant Beneficiis. Et is tamen germanus videtur Hincmari sensus. Qui rursum idem confirmat his verbis: *Canonum decretis adversum est, ut res & facultates Ecclesiasticas, quas in ordinatione Episcopali ad regendum & regulariter dispensandum sine pretio suscepisti, ad turpis lucri præmium in Beneficium dones.* Suo ipsius ut nepotem exemplo roboraret Hincmarus, nec in Parochiis, nec in feudis Ecclesiasticis dispensandis quidquam se muneris emunxisse testatur. *Et ego nutritor tuus, apud quem à pueritia usque ad juventutem tuam exegisti ætatem, sicut vidisti & audisti, non pro largitione Beneficiorum, non pro commendatione ministeriorum, &c. aut à Clericis, aut à Laïcis, &c. quæcumque pretia, vel exenia, vel emolumenta exegi.* Eorum usu temporum, *commendatio ministeriorum* non aliud erat, quàm Parochorum institutio: at *largitio Beneficiorum* ipsa erat feudorum Ecclesiasticorum in Laicos distributio. Laudat denique in rem suam Hincmarus Constitu-

tionem Novellam Justiniani Imperatoris, qua dari quidquam, accipique vetatur pro administrationibus locorum Ecclesiasticorum. *Ut locorum venerabilium administratores sine pecunia fiant. Nullus neque ex Xenodochiis, neque ex Ptochotrophiis, neque Nosocomiis, neque alicujus Religiosa domus administrator, vel cujuscumque Curæ Ecclesiastica gestor, præstet aliquid ei à quo præponitur, vel cuicumque persona pro commissa sibi administratione.*

Si porro tum simoniæ ascribebatur collatio Feudorum Ecclesiæ laicis facta ad tuitionem Ecclesiæ stipendia factutis, nisi gratuita esset; quo nunc se conspergunt dedecore Prælati, qui Officialium, Judicum, & id genus alia munia distrahunt?

VIII. Nec omnus luculentè patuit, quanta in his esset Hincmari scrupulositas, ac religio, nec non & zeli constantia, cùm ad Carolum Calvum litteris datis, hortatus est diligentissimè, ab omni ut se simoniæ sorde abstineret; optatius enim sibi; pronuisque fore Episcopatu abire, quam ut Episcopos ordinaret, vel tantillæ simoniæ fuligine aspersos.

Flodoard. L. 3. c. 12. *In qua Epistola Regem studet à simoniaca heresi compescere; asserens sibi multo amabilius esse, istum Episcopatum secundùm sæculum dimittere, quam Episcopum contra canonicam institutionem, tam benedicere, quam æterna secum maledictione maledicere.* Hæc Flodoardus. Facilè & brevi abolesceret simonia, si pari animi vigore perstarent Episcopi, ea labe maculatos sacris arcere ministeriis, eosque nec ordinare usquam, nec instituere.

Denique ne à Monachis quidem Sandionysianis existimavit Hincmarus, vendi posse Parocho decimas nescio quas: ea quippe venditione sempiternam emi damnationem, & ne laicos quidem se pati ejusmodi quæstu inquinari. *Decimam vendere quærunt, ut de ipsa infernum comparent.* Ibidem. L. 3. c. 25.

IX. Ex adverso non immerito forsan stupebit quis, B. Dunstanum, ingens postea Cantuariensis Ecclesiæ lumen, tum vero Monasticam vitam agentem, Abbatem creatum esse Monasterii, quod suis ipse opibus construxerat, dotaveratque iis, quibus à Rege donatus fuerat, latifundiis. *Claustra, Officinas, & quæ poterant esse Monachis accommoda cæpit ædificare. Post quæ plurimis fratribus sibi sociatis, loci ipsius Abbas effectus est.* Non ferè sinum quemquam statim induit Beneficio, quod ipse dotarit, qua de re copiosè superiùs. Unum hic dicemus, Non sua voluntate Dunstanum eo Abbatiæ culmine sublimatum esse, sed à Monachis electum, à Rege compulsum electioni acquiescere; idque his verbis indicarint, *Abbas effectus est.* Surius die 19 Maii. c. 24.

X. Obruere silentio velim equidem quod in vita B. Romualdi scripsit Petrus Damiani. Sed cùm Historiæ nihilo minus, quam Ecclesiastico Dogmati dicatum sit hoc opus, meæ partes sunt, ut nec vitia taceam, nec virtutes. Scribit Petrus in Imperio Romano tam latè propagatam, tamque diu inveteratam fuisse simoniam, ut ne vitio quidem verteretur. *Per totam namque Monarchiam usque ad Romualdi tempora, vulgata consuetudine vix quisquam noverat, simoniacam heresim esse peccatum.* Contra obnixus est Romualdus, objectaque Canonum & Conciliorum congerie, declaravit, non criminosos tantùm, sed & hæreticos habendos esse simoniacos. *Durissima severitate corripiebat eos, & nisi Ordinem sponte desererent, omnino damnabiles & hæreticos asserebat.* Hæresibus annumerari non poterat simonia, nisi stulta & contumaci persuasione ea quod nec crimini imputanda esset. Atqui vecordia illa occupati fuerant tum simoniaci, ut Petrus Damiani testatum facit. Non injuria ergo hæretici audiebant. Surius die 19. Junii. c. 42.

XI. Fulminatori Romualdo cessere consternati quidam Episcopi, cumque ipsum maximè percontati sunt, quæ demum sibi tenenda esset via emendandi erroris, & pœnitentiæ peragendæ. Sed cùm primo statim male parta abdicanda essent Beneficia, vix quisquam eorum ad perfectam resipiscentiam sese revocavit. *Nonnulli Episcopi, Episcopatum termino statuto deserere, & ad sancte conversationis se promittebant ordinem festinare. Ex quibus tamen vir sanctus quandiu vixit, nescio si vel unum convertere potuit.* Non erat quòd resilirent Episcopi, aut beato Romualdo succenserent, urgenti, ut Episcopatui renuntiarent, cùm ita præcipiant sacri Canones, insitatissimæ autem eorum temporis essent dispensationes. Nec erat rursum quod excandescerent, quòd eos ille juberet reliquum vitæ cursum in Monasteriis peragere: cùm iidem sacri Canones in Monasteria ablegent Episcopos & Clericos alios, qui pœnitentiæ expiationibus indigent; cùm denique in Cœnobium idem Romualdus Ottonem ipsum Imperatorem abducturus fuisset, nisi tam præclaram summi Principis voluntatem mors præpropera antevertisset. Ibidem.

CAPUT LIX. *P. 3. l. 3. c. 13.*

De Simonia in Ordinationibus Ecclesiæ Orientalis per eadem tempora Imperantis Caroli Magni & ejus prosapiæ Augustæ.

I. Mira perversitas & præpostera jactantia, sese venditantium de emptis Beneficiis, inemptis & gratuitis illudentium.

II. Eorum qui officia Ecclesiastica pretio redimunt, condemnatio.

III. Qui in Cleri, vel Claustri limine primo quidvis largiuntur, non habeat, quo jure vestiatur.

IV. Quam vulgata tum in Oriente simonia.

V. An fuerint jura aliqua Legibus confirmata, ut Episcopi à Clericis, quos ordinabant, quidem exigerent, aut a latere.

VI. Fundator Cœnobii sua ipsius authoritate ei præfici non potest, & Abbas constitui.

VII. Plura observantur in legem Heraclii, qui supra numerum definitum Canonicorum, novos cooptari sinebat, siquid fundatorum afferrent, vel pecuniæ.

VIII. Qui in Ecclesia Latina titulo patrimonii ordinantur, quasi supernumerarii Clerici sunt, eorumque jam patrimonio species jam quadam & imago illuxerat Beneficii.

IX. Objectioni respondetur.

X. Probatur vendi Officia.

I. Latissimè manaverat morum calamitas in Ecclesia Orientali, cùm quod pudori debuerat esse, jam honori haberetur; & de emptis dignitatibus sacris jactarent sese, quos suffundi decuerat; illuderentque sola pietate & religione ad eas eluctantibus. Ei malo obviavit Concilium VII. Oecumenicum, qui ea arte grassati fuerant, illis in postremas sedes dejectis; deterritisque justissima comminatione infligendæ canonicæ pœnitentiæ, nisi stolidam abjicerent ostentationem. *Eos igitur qui gloriantur se per dationem auri constitutos in Ecclesia, & in hac maligna consuetudine, quæ alienat à Deo, & omni Sacerdotio, sperant, & ex hoc impudenti facie, & exprobrabilibus verbis eos, qui ob virtutem vitæ à sancto Spiritu electi, & constituti sine datione auri sunt, inhonorant: primo quidem novissimum gradum sui ordinis accipere definimus: quod si permanserint, per Epitimium corrigantur.* Act. 5. [illegible] ἐπιτιμίῳ.

Hic sane non agitur, nisi de electione, vel

nominationes ad Beneficia & ad Ecclesiasticas dignitates. Mox enim eodem Canone irrevocabili continetur depositionis sententia, quicumque simoniacè fuerint ordinati, uti Canone Apostolico cautum fuerat. *Si quis verò claruerit hoc faciens super Ordinatione* ἢ χειροτονίᾳ.

II. Id quoque adnotare juvat, in hoc Concilio Calchedonensem renovari Canonem & totum exscribi. Atque adeo eadem ferire damnatione & pœna, qui Officia Ecclesiastica Oeconomi, Defensoris, Mansionarii, & id genus alia pretio emunt. Ut idem prorsus valere debeat in alia quævis his finitima Ecclesiarum Officia, ævo posteriori licet instituta. Hoc denique Concilio Mediatores ipsi simoniacarum conventionum eidem pœnæ subjiciuntur, laici excommunicationi, Clerici vero è suo gradu depulsioni. Ad calcem verò extremæ sessionis hujus Concilii rejicitur Epistola Tarasii Patriarchæ Constantinopolitani ad Adrianum Papam, invehentis in simoniacas Ordinationes: ubi & illud operosa Canonum serie confirmat, æquè prohiberi, sive ante ordinationem quidquam accipi, sive postea, sive denique in ipsa ordinatione.

III. Scitè autem observat Balsamon post Zonaram, priorem hujus Canonis partem ad eos referendam esse, qui res suas ultro obtulerint Ecclesiæ, dum in Clericos attonderentur, & à quibus has gratuitas hostias Ecclesia accepit; qui tamen postea de his largitionibus suis intumescunt, confiduntque iis se anteponendos semper, quorum paupertas multis locupletata virtutibus, summas quasque divitias splendore suo oblitterare poterat. Addit idem ipse non minoris esse id momenti in Cœnobiis, ubi admittuntur cum ingenti rerum suarum copia, qui eas sponte sua conferunt: cùm ibi tamen debeat multo pluris fieri pauperum pietas & virtutum præstantia singularis.

Tit. 1. c. 34 IV. Intexuit Photius Nomocanoni suo Novellas Justiniani supra sæpiusculè jam memoratas de Insinuativis, & de Consuetudinibus Clericorum Majoris Ecclesiæ Constantinopolitanæ, ubi qui recentiores accedebant, dono quopiam seniores afficere compellebantur, dum ne ea summa Annatam, sive unius anni reditum superaret. Unde non temerè suspiceris Photii ævo usitatissima adhuc ea fuisse: [illegible]. In eum porro Nomocanonis locum non tacet Balsamon, quod patriæ, ætatisque suæ ingenti fenus cedere dedecori, vel laïcum ad Xenodochiorum administrationes, vel Clericum ad Tonsuram, vel ad Prioratum Conventualem gratis admitti jam neminem; quo non possit non summopere dolere eidem desperatissimâ disciplinæ sacræ sui ævi. *Quis sit autem laicus, qui sacrosancta domus administrationem, vel Ecclesiasticam ministrationem suscipiat, vel Clericus factus, vel in Cellulario Monasterio constitutus gratis ignoro, & propterea genibus flexis, Deum rogo, ut nos omnes à talibus miseris liberemur. Si enim Dominus iniquitates observaveris, quis sustinebit?* Quæ non piguit hic rursus exscripsisse.

V. Alibi verò idem ipse confirmat ætate sua viguisse Constitutionem Isaaci Comneni, de Jure Ordinatoris, [illegible], qua non aliud tamen, quàm antiqua corroborabatur consuetudo. Eo jure solvebantur antea solidi septem, [illegible]; nempe solidus aureus, ubi ab Episcopo, vel Archiepiscopo creabatur Clericus, vel Lector: [illegible]. Tres ubi ordinabatur Diaconus, tres denique ubi Presbyter.

Tum eadem Constitutio definiebat, quid à laïcis exigere posset Episcopus, solidum nempe aureum unum, à vico cujus triginta essent fumaria, duos argenteos, tot agnos, tot gallinas, tot vini & tritici modios, & pro cujusque modo ex aliis vicis.

Eam Imperatoris Bullam Auream confirmavit Nicolaus Patriarcha, edito Pontificio diplomate. Adjecit porro Balsamon, his se exactionibus eximere non posse laïcos, nec patrocinio uti textus Evangelici, ubi Christus ait, Gratis accepistis, gratis danda: quod in mercedis, vel pretii loco esse non possit, quod Pastori alendo impenditur. *Plerumque laici prompta voluntate non largiuntur Pontificibus canonica, Evangelicum illud usurpantes, Gratis accepistis, gratis date. Quod non est admittendum. Neque merces est, quod alimentorum gratia Pontifici datur.* In Nomoc. Tit. 1. c. 34.

VI. Damnatus est in Concilio Constantinopolitano I. & II. usus alius simoniæ valde affinis. Simulatæ pietatis velo cupiditatem tegebant laici, & exædificabant Cœnobia suis in prædiis, & eorum dominium retinebant, ad hæredes etiam cum luberet transmittendum. Jussit Concilium, ut chartæ dotationis Monasteriorum apud Episcopum deponerentur, ut omni eo jure & dominio excuteretur fundator, & Abbatem ibi agere se, vel quemvis alium sibi subrogare non posset. *Nullo modo potestatem habente eo, se ipsum Præfectum, vel pro se alium constituere.* Can. 1. Addit Balsamon, voluntate & authoritate Abbatem fieri non posse Episcopi, eum ipsum qui fundavit Cœnobium, vel dotavit. *Adjicit Canon, quod tantum debet abesse is qui obtulit, à dominio eorum quæ ad Deum pertinent, ut ne Præfecturam quidem gerat in Monasterio, præter sententiam Episcopi, sed nec etiam alium Præfectum constituat.*

Varia aspersimus huic nostræ lucubrationi exempla Fundatorum, qui exædificatis a se Cœnobiis dominati sint semper suo quodam modo & jure, Abbatesque eis præfecerint, vel filios, vel proximos quoslibet. Sed illud nimirum animo præsumendum est, intervenisse authoritatem Episcopi, & expiasse quidquid laïcorum impetitus, vel cupiditas obliquæ & simoniacæ intentionis infundere potuisset. Gallicanis Conciliis illa sæpissimè Patronorum laïcorum in Episcopos inculcata est observantia.

1. In Jure Orientali Leunclavii eadem repræsentatur Bulla aurea Isaaci Comneni Imperatoris, quo permittitur Episcopus aureos septem solidos exigere, ad ordinationem Lectoris, Diaconi, & Presbyteri. Quippe Græcis ex Minoribus Ordinibus, quos inter & Subdiaconatum numerabant, fas erat uno tantum initiari, & ita provehi ad majores: unde unius nummi ad eos omnes exactio indicebatur. Hanc Imperatoriam Declarationem Michaël & Nicolaus Patriarchæ Synodicis decretis suis munierunt. Iuri Orien. pag. 7. 125. 125.

VII. Refertur & ibidem Constitutio Heraclii Imperatoris, de qua superius jam egimus, & in quam rursus non erit alienum pauca animadvertere. 1. Nec Imperatori, nec Patriarchæ obversati visa est ulla simoniæ species, aut verò suspicio. In illud unum oculos conjiciebant, satis momenti esse in pietate dantis & in utilitate Ecclesiæ accipientis, ut remitterentur Canones qui numerum Cleri certum & definitum esse voluerant. 2. Illud enim necessariò præstruendum est, qui ita Clero, vel Capitulo Majoris Ecclesiæ Constantinopolitanæ inscribebantur, cum nec virtute, nec religione ea defieri potuisse, Ibid. pag. 79. 80.

quam Ordo illi conferendus desiderabat; nec eo illum Ordine frustrandum fuisse, si alii Ecclesiæ allegi expetiisset, nullis oblatis donis. 3. Adde nec res Deo oblatas spectari, nisi ut hostias sacras Deo dicatas, & pauperum destinatas sustentationi. Ita quanquam terrena sint hæc bona, spirituali tamen affectu, & ipsa, & ipsorum incrementa moderata concupisci possunt. 4. Cùm ergo non agatur nisi de Clerico in Clerum adgregando, quem neç meritorum suffragia destituunt, & qui merita jam sua cumulat nova in Ecclesiam & pauperes largitate, forsan & rerum suarum omnium translatione in Ecclesiam & in pauperes: minùs mirandum jam est, si ab Imperatore, à Patriarcha, & à Synodo Patriarchalium turplurimum diplomatum confirmatrice, unanimi assensione responsum sit, & posse id ita fieri, & debere.

Aliàs autem in eam Constitutionem odia inflammari possunt, si quis reclamet, hominem ambitionis oestro percitum numerata pecunia Canonicatum sibi emere in Ecclesia principe, civitatis, Provinciæ, Imperii. At contra, 1. Si proponatur Clericus ambitionis stimulo incitatus, jam receditur à proposita specie, ubi objiciebatur qui omnes impleret numeros & doctrinæ & pietatis ejus, quam Ordo requireret, cui suspirabat. 2. Ipsa per sese virtuti & religioni consentit voluntas renuntiandi sæculo, & adglutinandi se Ecclesiastico Collegio, cum rebus suis omnibus, vel earum parte non mediocri. 3. Et Clerico patuisset aditus in eundem Clerum, nisi numerus jam impletus fuisset. Quod offert munus non eò pertinet, ut admittatur, sed ut ultra præscriptum admittatur. 4. Ætate Caroli Magni jam ostensum est Capitula omnia in Clericales coaluisse Congregationes; in eas adgregari se, multos expetiisse, & admissos non aliter fuisse, quàm in Congregationes Monasticas; vel nullis, vel aliquantulis donis oblatis, oblato nonnunquam & patrimonio universo. In his autem nec vel umbra oberrabat simoniæ. Discrimen in his unum subest, quod in Capitulis Occidentalibus omnes indiscriminatim admitterentur, etiam gratis; cùm ex Bulla Heraclii agatur de iis, quibus dona sua aditum patefacerent. Nimirum nonnisi de supernumerariis suscipiendis hîc querebatur, qui gratis admitti ne possent quidem, sive per Canones, sive per Cleri opes. Alioqui gratuita fuisset & horum susceptio, si qui præfixus fuerat numerus, vacuas tunc aliquas sedes habuisset.

VIII. Posset & Ecclesiæ Latinæ exemplum aliud proferri, cui persuasissimum semper fuit, nec suspiciunculam posse oboriri simoniæ, si quis in Clerum allegatur sub titulo patrimonii. Ut enim Occidentalis Ecclesia illud cùm diu mordicus retinuisset, ne Clero inscriberet, vel Ordinibus, nisi qui Ecclesiæ sese alicui certæ manciparent, à qua & sustentarentur: remisit postea, & in Clerum adscivit illos quoque, qui patrimonii sui portionem in Titulum Clericalem addicerent. Ita videri non immeritò potest, Heraclii Edicto, & Sergii Decreto cœpisse Ecclesiam Constantinopolitanam duplicis generis habere Canonicos, cum titulo videlicet alios Beneficii, alios patrimonii; quanquam horum patrimonium, non ad vitæ tempus, ut nobis moris est Latinis, sed in perpetuum Ecclesiæ addictum, jam speciem utique Beneficii illustriorem præ se ferret.

Longè posterior autem apud Latinos hæc fuit, quàm apud Græcos Tituli & Beneficii, ut ita dicam, patrimonii ratio. Illic videlicet ineunte ferè sæculo septimo, hîc penè desinente duodecimo. 2. Apud Latinos etsi fundus ipse patrimonii non addiceretur Ecclesiæ, addicebatur tamen pensio temporaria ad vitam Clerici inde victitantis, & Ecclesiæ ministrantis. 3. His addes, si voles, Capellam anno 906. in Diœcesi Claromontana fundatam, & illico collatam Fundatori ipsi, dum superstes esset. *Joannes Sacerdos qui eam fundavit, regat quandiu advixerit. Capellam quandiu vixeris, non perdas.* Baluz. Capitul. Tom. 2. pag. 1516.

IX. Si Græcis rursus objicias Canonem Concilii I. & II. suprà allatum, quo vetatur fundator Cœnobii, se ipsum ejus Præfectura, vel suorum quempiam investire, cùm unum penes Episcopum ea potestas sit. Reponere possunt illi discrepare mirum in modum regimen Monasterii, cui tanta animarum cura, tanta rerum temporalium in dies copia accrescit fundationi: à privata institutione Clerici, Lectoris, Subdiaconi, vel etiam Presbyteri, in Congregatione Clericorum, in quam nec temporali, nec spirituali jurisdictione oneretur. Distant immane quantum inter se, concupiscere Abbatem se, an Monachum creari: Episcopum, an Clericum tantùm. Iuris Orien. Tom. 1. pag. 94.

X. In Compilatione Legum sub Imperatoribus Leone & Constantino facta, prohibetur exigi quidquam, aut dari, ad dandas vel admittendas Administrationes Xenodochiorum, & cujuscumque demum Religiosæ domûs.

CAPUT LX. *P. 4. l. 3. c. 9.*

Quid exigi, quid recipi potuerit ex ordinationibus post annum Christi millesimum.

I. Varia Pontificum & Conciliorum decreta, ut gratuito conferrentur Ordines, atque per cuniculos & anfractus nemo adreperet.

II. Decretum Gregorii VII. ne Ordines, vel Ecclesiastica Dignitates pretio redimantur.

III. Consimile Urbani II. Decretum. Ut hi duo Pontifices Concilii Calcedonensis Canonem trahant ad Ecclesiasticam posteriorum hujus ævi dignitates.

IV. Vetantur Episcopi consecratores à consecrando accipere argentea vascula, cappas, in genere alia.

V. Ab undecimo sæculo ad duodecimum delabitur oratio, & ad decimum tertium, ubi negotiationes qualescumque proscribunt Concilia in Ordinibus, Ordinumque consectaneis omnibus.

VI. Vetant & posteriora Concilia ne quid exigatur pro Ordinibus, vel Litteris dimissoriis, & ne quid ministris ipsi aliquo permittantur.

VII. Concilii Tridentini Decreta, ne quid pro Ordinibus exigatur, vel Ordinum additamentis.

VIII. Observationes in ea Decreta, quibus prohibetur quidquam accipi etiam gratis oblatum. Mira incorrupta integritatis exempla Episcoporum.

IX. Promulgatio Decreti Concilii Tridentini in Galliis.

X. De Ecclesia Orientali.

I. CUm ordinatione evehantur homines ad longè præstantissimã omnium dignitatem, & à qua cæteræ derivantur etiam sacræ dignitates omnes: diligentiùs etiam muniendi fuere, obstruendique aditus omnes, ne quos eò vel ambitio protruderet, vel admitteret avaritia. Ideo Lemovicense Concilium anno 1031. prohibuit munera omnino suscipi. *Episcopi de sacris Ordinibus munus non accipiant.* Can. 3. Ne pro inscribendis quidem nominibus, nec pro Litteris ordinandorum. *Sicut pro scribendis nominibus ordinandorum solebant scriptores pretium accipere.* Concilium Remense anni 1049. vendi cuique vetuit Ordines: *Ne quis sacros Ordines, aut* Can. 2.

ministeria Ecclesiastica, vel Altaria emeret, aut venderet. Et quia liquet ubi munera interdicebantur, tum Ordinibus conjuncta & indiscreta fuisse Beneficia, quòd non ferè ad Ordines anhelarent, nisi spe illecti Beneficiorum. Dilucidè id patet ex Epi-
Epist. 35. stula Alexandri II. Papæ: *Constituimus atque firmamus, sicut olim Antecessores nostri fecisse noscuntur, ut nullus deinceps Episcoporum beneficium Ecclesiæ, quod quidam Canonicam, vel Præbendas, seu etiam Ordines vocant, pro aliquo pretio vel munere Clericis audeat unquam conferre; sed omnes ministros & servitores Ecclesiæ gratis & absque ulla venalitate in sancta Ecclesia studeant ordinare.* Addit Pontifex non opibus merita, sed meritis & virtutibus veras opes parari Clericorum. *Nec eligant in domo Domini, qui majores sacculos pecunia conferant, sed eos qui moribus & disciplina atque scientia divites, pro officio suo ipsam valeant sustentare Ecclesiam.* Denique ad prævertendas eludendasque artes omnes, quibus ingeniosa hominum cupiditas insidiatur dignitatibus sacris, vetat Pontifex, ne vel ad Ordinum, vel ad Beneficiorum assecutionem erogetur quidquam, vel in Fabricas Ecclesiæ, vel ad sacras aras, vel in pauperes, quòd malè parta bono usu nunquam satis excusentur. *Constituimus & eodem modo firmamus, ut nullus cujuscumque gradûs Clericus pro Ecclesiæ beneficio aliquid audeat conferre, vel fabricæ, vel denariis Ecclesiarum, seu etiam quod pauperibus sit tribuendum. Quia teste Scriptura, qui aliquid malè accipit, ut quasi bene dispenset, potius gravatur, quàm juvatur.*

In id Decretum non pauca sunt, quæ observari intersit. 1. Planum est tum unam adhuc eandemque rem fuisse his verbis designatam, Canonicatus, Præbenda, Beneficium, Ordo. Residuus enim erat usus ille ab ultima antiquitate repetitus, ut nec Beneficium sine Ordine, nec Ordo sine Beneficio conferretur. Ita & Ordo universim, & quique sigillatim Ordo, tam certò Beneficium designabat, quàm nunc Episcopatus. 2. Circuitu ambitioso utebantur, & voluntate saltem furtiva simoniaci erant, qui Ordinum vel Beneficiorum spe res suas Ecclesiæ conferebant. 3. Ubi divites ad Ordines aspirabant, vel sacras unà & profanas tunc opes sibi accumulatas volebant, vel splendore etiam sacræ dignitatis delectabantur. 4. In controversiam trahi potest, an hoc Decreto percellantur ii, qui patrimonii fundis dotant Beneficia, quibus ipsimet mox induantur. Disertis verbis nihil ejusmodi exprimitur, sed consequens utique videtur illud esse, præposterè agere, qui suo se marte propellat ad Ordines sacros & ad Dignitates Ecclesiasticas; & quidem si se ipse non meritis & pietate, sed opibus commendet. In eam rem non pauca jam attigimus, supersunt & non pauca suo infrà loco delibanda.

II. Anathema jaculatus est Gregorius VII. in eos qui vel Ordines emerent, vel Officia sacra, Officia dicere malui, quàm Beneficia, quòd ea vox consentiat magis & sententiæ Gregorii, & Canoni Calchedonensi, quem hoc suo Decreto & Concilio Romano Gregorius innovatum voluit, & quo duplex illa emptio, & Ordinis, & Officii proscribitur. Ita sanè legitur in famosa Concilii hujus Romani Apologia, quæ Concilio ipsi subtexitur ha-
Cap. 6. bito anno 1074. *Nec hoc sine consideratione prætereundum videtur, quod idem caput duo negotiatorum genera damnavit, unum quidem eorum qui ad Diaconatum vel Presbyteratum, vel ad aliquem hujusmodi gradum per pecuniam ordinantur; alterum eorum qui ad dispensationis ministerium, vel ad aliquod hujusmodi Clericale officium per pecuniam promoventur, qualis est Vicedominatus, Præpositura, Decania, Archipresbyteratus, & his similia. Sic ergo & noster Apostolicus duo negotiatorum genera & omnes negotiantium versutias in primo ejus statuto comprehendit.*

Vicedominatus, Archipresbyteratus, Decanatus rurales quibus de hîc agitur, Officia sunt, non Beneficia. Et nihilo tamen minus itarum nundinatores in Concilio Calchedonensi & Romano dirta devovemtur, diro implicantur anathemate. Facilè intelliget Lector, an eo quoque numero habendi sint Officiales, contentiosæ Episcopi jurisdictionis totius administri. Archipresbyteri enim & Decani rurales nullo Presbyteris aliis præcipuo jure antecellebant, nisi exercendæ ea parte aliqua jurisdictionis Episcopalis, qua impertiti erant, uti & Archidiaconi & Officiales. Id quoque adnotat hujus author Apologiæ, Simonem illum, quem tota etiamnum execratur simoniæ parentem posteritas, sola voluntate peccasse, ad fructum sui flagitii non pervenisse. Itaque illo plerosque etiamnunc simoniacos detestabiliores esse. *Unde non parum ipsum* Can. 9.
Simonem Magum in culpa præcedere videntur.

III. Nec à Gregorio recessit Urbanus II. in Concilii Calchedonensis Canone innovando & interpretando, Ecclesiastica Officia unà cum Ordinibus & Beneficia complexus. *In nomine verò Procurato-* Epist. 57.
ris intelligit præfata Synodus quemlibet Ecclesiasticarum rerum administratorem, ut verbi gratia, Præpositum, Oeconomum, Vicedominum: Defensoris nomine Advocatum, sive Castaldum & Judicem. In subjecto regulæ Archipresbyterum, Archidiaconum, Canonicum, Monachum, vel quemlibet Ecclesiastico mancipatum officio. Quod verò Spiritum sanctum, quantum in se est, vendat vel emat, qui Præposituram, vel hujusmodi vendit vel emit, audi Augustinum, &c.

Ita Pontifex ipsomet Concilii Chalchedonensis spiritu animatus, Canonem ejus interpretatur, nominaque & Officia Ecclesiastica sui ævi accommodat illis Concilii Calchedonensis. Itaque simoniaca emptio ac venditio illa est, ubi temporali commodo addicuntur officia & dignitates Archidiaconi, Archipresbyteri, Canonici, Monachi. Hi sunt enim quos dicit Concilium Calchedonense *subjectos regulæ*. Judices quoque Ecclesiastici, sive Officiales eodem loco sunt, ut qui ex hoc Pontifice Defensoribus successerint, de quibus Concilium Calchedonense. Existimandum Lectori permitto, an Officia alia, quæ citra simoniam negat distrahi posse Pontifex, cognationis nonnihil habeant, vel etiam plurimum cum iis quæ impræsentiarum impunè vænire posse censentur. Altiùs autem velut à capite rem arcessit Urbanus, vendi Ordines, ubi venduntur Officia & Præbendæ, quibus innexi sunt Ordines. *Quisquis alterum eorum vendit, sine quo alterum habere non potest, neutrum non venditum derelinquit.*

IV. Continuit me studio brevitatis, ne omnes hîc conglobarem Canones, tum variis in Conciliis editos, cùm ruente Caroli Magni stirpe, collabante Ecclesiæ disciplina, impunè grassata perdiu simonia est. Sed præteriri hic non potuit Decretum Concilii Romani sub Urbano II. anno 1099. quo vetantur Primates, Archiepiscopi, Episcopi, à quibus Episcopi consecrantur, ne vascula ab eis exigant argentea, ne cappas, ne tapetes. Cùm sedibus enim suis excussi complures fuissent Episcopi, qui ad sacræ dignitatis culmen gradum sibi auro fecerant: ad hæc diverticula deflexit Præsulum

avaritia, & munuscula hæc speravit dissimulari posse, quasi sponte oblata. Sed eo spiritu animantur, eo lumine collustrantur Concilia, eut hæc fallentis & furtivæ ambitionis latibula impervia esse non possint. Can. 18. *Ut nullus Primatum, Archiepiscoporum & Episcoporum in ordinatione & consecratione Episcoporum & Abbatum cappas, tapetia, bacinos & manutergia qualibet exactione requirat vel suscipiat.* Minutias ejusmodi alias ridicule sunt & Patres Can. 9. 15 Concilii Pictaviensis anno 1100. *Ut nemo in faciendis coronis forcipes vel manutergia exigat.* Ubi non possum non Lectores monere, ut serio advertant, quantas in sordes se præcipitem agat summa & sanctissima Ecclesiæ dignitas, ubi primùm ab officio suo & à Canonum observantia, hoc est, à se ipsa degenerat. In hoc denique Concilio confirmatum est, & totidem verbis rursus inculcatum Decretum suprapositum Concilii Romani.

V. Nec diu his ludibriis immorata avaritia, non multò pòst rursum ad emptiones Ordinum, Beneficiorum, Officiorum, Dedicationum, Installationum, & omnium denique rerum sacrarum transversam illam egit insitus furor. In Concilio Londinensi anni 1102. vænire prohibetur Officialis Officium, eo enim munere tum fungebatur Can. 2. Archidiaconus: *Ut Archidiaconatus non dentur ad firmam.* Dabatur ad firmam jurisdictio Archidiaconi, atque ita venalia prostabant judicia. At in Concilio Remensi sub Callisto II. qui et præfuit anno 1119. damnata est emptio quorumcumque Ordinum, Dignitatum, functionum sacrarum, Tonsuræ, Dedicationum, Consecrationum & Installationum. *Si* Can. 1. *quis vendiderit aut emerit, vel per se, vel per quamlibet submissam personam, Episcopatum, Abbatiam, Decanatum, Archidiaconatum, Presbyteratum, Archipresbyteratum, Præpositurам, Præbendam, Altaria, vel qualibet Ecclesiastica Beneficia, Promotiones, Ordinationes, Consecrationes, Dedicationes Ecclesiarum, Clericalem tonsuram, sedes in Choro, aut qualibet Ecclesiastica officia, & vendens & emens dignitatis & officii sui ac beneficii periculo subjacebit.* Nec abhorret à verisimili sola hic munera proscribi, quæ audaciùs exigebantur. Et sanè Concilium Londinense anni 1125. hoc universim renovans Decretum, vetat vi exprimi, non gratis oblata suscipi ejusmodi Can. 5 3. dona, tapetas, pelves argenteas. *Decernimus ut in consecrationibus Episcoporum, vel Abbatum benedictionibus, seu in Dedicationibus Ecclesiarum, non coppa, non tapeta, non manutergia, non bacilia & nihil omnino per violentiam, nisi sponte oblatum fuerit, penitus exigatur.*

In Concilio rursus Londinensi anno 1138. cui præerat Legatus Pontificius, eadem explosa est licentia munusculorum in Episcopis consecrandis. *Non cap-* Can. 3, 4. *pa, non indumentum Ecclesiasticum in consecrationibus Episcoporum vel Abbatum benedictionibus, neque quidquam ab Episcopo, vel à ministris ejus exigatur.* Exulare & hæc jussa sunt à Dedicatione Ecclesiarum, excepta una Procuratione, cui subscribunt Canones ipsi. *Nihil omnino præter procurationem sacris Canonibus institutam requiratur.* Si Episcopus Episcopi alterius precario utatur ministerio ad Ecclesiæ Dedicationem, ne huic quidem nisi procuratio debetur.

In Concilio Lateranensi II. sub Innocentio II. anno 1139. non solùm proscripta est venditio consecrationis Ecclesiarum, & quorumcumque Sacramentorum, sed & largitio quorumvis munerum, epularum, & quidquid ingenii excogitavit simonia, cui nec allegata suffragari jam posset consuetudo, ad exigendum, vel largiendum quidvis. *Et nec pro* Can. 2. *pastu, nec sub obtentu alicujus consuetudinis ante vel post à quoquam aliquid exigatur, vel ille dare præsumat, quoniam simoniacum est.* Concilium Lateranense IV. anno 1215. sub Innocentio III. nefandam explosit corruptelam, quæ pretium cujusque Ordinis definierat, & quantum cuique exolvendum esset: *Estque taxatum quantum sit isti, vel illi, quantumve alteri, vel aliis persolvendum.* Consuetudo & antiquitas patrona allegabatur: *Consuetudinem longo tempore observatam.* Tantò constantiùs à Concilio damnata est vetustissima corruptela.

In Concilio Parisiensi anno 1212. nudati & proscripti sunt abusus furtivi complusculi, qui & ipsos persæpè Episcoporum oculos fallunt. Eorum non rarò Ministri exigunt, quod nefas est, vel quantum nefas est exigi: *Familiam habeant frugi,* Can. 63. Part. 4. c. 10. 11. *humilem, non superfluam, sed moderatam, ne exactiones indebitas faciant his qui debent Episcopos dominos suos procurare. Camerarius, Buticularius, Panetarius, Cocus, Marescallus, Janitor, Senescallus, vel eorum servientes, pecuniam vel aliam rem quam solent quasi pro consuetudine accipere, de cætero inhonestè non extorqueant. Janitores liberales & discretos habeant, & non venaliter pro loco & tempore recipiendos recipiant, & præcipuè ab ordinandis nihil prorsus exigant. Officiales fideles habeant & prudentes, sine personarum acceptione gratis justitiam exhibentes.*

Mox quamcumque simoniam hæc Synodus concepit, quòd gratiæ spiritales jam inanes sint, nisi fini incipiæ; pretio velescant. *Simoniam generaliter* Can. 52. 15. *& uniformiter prohibemus, videlicet in Ordinum & Beneficiorum collatione, in Ecclesiarum dedicatione, in virginum benedictione, in illicita servientium seu creditorum seu quorumcumque remuneratione in spiritualibus pro servitio temporali, & in aliis variis articulis simoniæ, salvis honestis & licitis consuetudinibus Ecclesiasticorum.* Mandanda animo sunt & altiùs infigenda hæc verba, ubi temporalibus obsequiis compensari & elici gratiæ spiritales prohibentur. *Seu quorumcumque remuneratione in spiritualibus pro servitio temporali.* Vetantur hîc denique Episcopi quidquam exigere ex Visitationibus Parochiarum, ubi non eas ipsi, vel per substitutos obeunt; ne dispensationes autem pretio unquam addicant. *Neque pro redemptione procurationum, quæ eis ratione visitationis debentur, aliquid exigant, ubi nec per se, nec per alios visitationes faciunt. Et ne Beneficiariis ordinandis propter pecuniam quominus ordinentur indulgeant.* Nullas facto & alias dispensationes, quæ hoc Concilio jubentur nonnisi gratis concedi.

VI. Anno 1321. in Concilio Hispaniæ Palentino vetiti sunt Episcopi, Clerici, Ministrique omnes inferiores, etiam Ostiarii, ne quid antè vel post ordinationes acciperent. *Officiales eorum seu Portarii pro Ordinibus collatis seu conferendis, vel quocumque ullo seu licentia ipsos Ordines præcedente, quidquam recipere ne audeant.* Idem prohibitum est in Litteris dimissoriis, quibus permittuntur Clerici ab aliis Episcopis ordinari. *Archiepiscopi autem vel* Can. 59. *Episcopi, seu Vicarii eorum ipsis in remotis agentibus; vel sede vacante Vicarii per Capitulum deputati nihil omnino recipiant pro præsentatione ad Ordines, vel præsentationis litteris alteri Episcopo facienda. Alioquin eo ipso incidant in supradictas pœnas.* Graves sunt hæ pœnæ, dupli etiam restitutionem indicunt.

Concilium Toletanum anni 1473. præcepit, ne quid exigerent Episcopi pro ordinationibus, ne quid acciperent

acciperent ipsi, aut accipi sinerent ab Ostiariis, *Can. 55.* tonsoribus, cæterisque Ministris. *Præcipimus universis Episcopis nostræ Provinciæ, ut pro conferendis Ordinibus quibuscumque, nihil penitus ante, vel post, seu cum iidem Ordines celebrantur, exigant, seu recipiant. Nec Janitores, Barbitonsores & alios Officiales quidquam exigere, seu levare permittant.*

VII. Uno Decreto Concilii Tridentini contexta & connumerata fuere pleraque superiorum statuta *Sess. 21. c. 1.* Conciliorum hactenus à nobis memorata. *Quoniam ab Ecclesiastico Ordine omnis avaritiæ suspicio abesse debet, nihil pro collatione quorumcumque Ordinum, etiam Clericalis tonsuræ, nec pro litteris dimissoriis, aut testimonialibus, nec pro sigillo, nec alia quacumque de causa, etiam sponte oblatum, Episcopi & alii Ordinum Collatores, aut eorum ministri quovis prætextu accipiant.* Itaque donis etiam voluntariis & sponte in Ordinatione oblatis Episcopi hic interdicuntur. De Notariis infra dicemus & Secretariis, & quid ab eis accipi fas sit. Sed non ulterius differendum, quod à Concilio prohibetur, ne quid Episcopi delibent de eorum sive lucellis, sive mercedibus, nec inveteratæ consuetudinis patrocinio confidant, cum ea potuerit consenescere perversitas, atque ita non tam levari, quam ingravescere. *Nec Episcopis ex Notariis commodis aliquod emolumentum ex eisdem Ordinum collationibus directè vel indirectè provenire possit. Tunc enim gratis operam suam eos præstare omnino teneri decernit, contrariis taxis ac statuta & consuetudines etiam immemorabiles quorumcumque locorum, quæ potius abusus & corruptelæ simoniacæ pravitati faventes nuncupari possint, penitus cassando & interdicendo.*

In Concilio I. Mediolanensi Episcopis commendatum est, religiosè ut Decreto huic Tridentino morem gererent; ex Ordinationibus nihil acciperent, ipsi eorumque Ministri, & ne id quidem quod *Cap. 9.* gratis & sponte offertur. *Ne Episcopi & eorum ministri quidquam etiam sponte quavis de causa datum accipiant.* Utque pervigiles in domesticos agant excubias, ne vel ab ipsis etiam quidquam gratis oblatum accipiatur. *Et à suis cubiculariis, cæterisque familiaribus servandum curent.*

VIII. Porro nihil novavit, prisca tantum suo vigori reddidit statuta Juris Canonici B. Carolus, cùm Episcopos vetuit, Officialesque & Domesticos eorum, voluntaria etiam dona admittere. Idem præcipiebat in Gregorianis Decretalibus Caput *In ordinando, De simonia.* ut quod ex Gregorio Ma- *Fagn. in l. 5. Decr. par. 1 pag. 142.* gno decerptum esset. Callidius illud quam solidius commentati fuerant nonnulli, referente Fagnano, Canonistæ, posse gratis oblata accipi ab Episcopo, si non ordinationis, sed amicitiæ causa & grati animi impulsu offerantur. Sed scitissimè advertit Fagnanus, hæc interpretandi ludibria explosa fuisse omnia disertissimis Tridentinorum Patrum verbis, vetantibus quidquam recipi, quo demum cumque fuco & colore id prætexatur. *Etiam sponte oblatum, quovis prætextu, & quocumque ex causa.*

Qui beati Antonini Archiepiscopi Florentini vitam scriptis mandavit, commendata ejus incorrupta integritate in refellendis quibuscumque muneribus post Ordinum, vel Beneficiorum Collationem: duo subjungit quæ hunc ad eum redierint maximi ponderis emolumenta: alterum quod adversùs blanditias minasque septus ac munitus fuerit, ut nec transversum quod aiunt unguem à strictæ orbita justitiæ deflecteret. alterum denique, quod summa hinc illi accreverit authoritas in Clerum, ut pro arbitratu suo pastorem ad Disciplinæ formam illum sequacem & morigerum haberet. *Quoties initiando ad eum convenissent, quoties sacerdotia contulisset, aut probata ab aliis probaturus esset, ne obolum quidem, quid obolum, ne flosculos quidem, ut ita dicam, in domum intulit, aut quod caperetur à suorum quopiam permisit. Quam quidem abstinentiam ita in cæteris rebus præstitit, ut nullis posset machinis ac pollicitis adversùs integritatem & justitiam expugnari, & Clerum quem in omne flagitiorum genus ferè prolapsum acceperat, in meliorem formam restituit.* *Surius die 1 Maii. c. 16.*

Anselmus Cantuariensis Archiepiscopus exigenti mille argenti pondo Vuillelmo Angliæ Regi, quod gratis ejus Ordinationi assensus esset, atque ita gratuitam consensionem suam vendenti, & vendendo evertenti: negavit se simoniacæ cessurum exactioni, quam non magni interesset, ante, vel post ordinationem fieri. Ita enim habet Matthæus Paris. *Archiepiscopus nihil interesse ducens, ante promotionem* *Ad annum* *vel post, talem ob causam numerare pecuniam, pari* *1094.* *pœna dignum arbitrabatur utrumque. Cùm autem saccos Regis nisi læsa conscientia implere non poterat, elegit potius Regis indignationem, quam dispendium famæ, & periculum animæ in præsens incurrere, & in posterum confusionem & scandalum in Dei Ecclesia seminare.*

Litteris commendata est ab Innocentio III. mira morum innocentia & infucata, ac semper suspensa religio Archiepiscopi Strigoniensis, qui anceps animi, anxiusque aliquandiu fuit, nequis simoniæ nævus ordinationi suæ illitus esset ex eo, quod germanus ejus Legatum, qui Roma Pallium sibi attulerat, equo donasset, equis nempe, post tantum emensum iter destitutum. Eum Pontifex Archiepiscopo scrupulum exemit, ostensa dom levitate præ amplitudine Legati, præ germani sui opibus & nobilitate; præter quam quod, cùm equorum penuria premeretur tum Legatus, hinc liquebat, tum solandæ ejus inopiæ, non emercandæ gratiæ id datum esse. Addit Pontifex, quæ minimi sunt pretii munuscula, pro nihilo reputanda esse, nec ex iis esse quod angatur vel dantium animus, vel accipientium. *Quod autem scriptum est, Beatus qui excutit manus suas ab omni munere, de illis donis dictum est, quæ accipientis animum allicere, vel pervertere solent. Quoniam si ipsa etiam persona electi offerat Ordinatori vel consecratori suo electuarium, vel de vino, sive aliis hujusmodi, quæ modici pretii fuerunt, & quæ voluntatem recipientis inclinare vel movere non debeant, non tamen Ecclesia Romana interpretari consuevit accipientem in his delinquere, vel donantem.*

IX. Anno 1574. Comitia generalia Cleri Galli- *Art. 24.* cani, suo ad Regem Commonitorio, sive Capitulari illigavere totum Tridentini suprapositum Concilii Decretum. Henricus III. Rex Christianissimus exinde illud idem intexuit Edicto suo Blesensi anno *Art. 20.* 1579. atque ita Regia confirmavit & promulgavit authoritate. Itaque ambigit jam nemo, quin Decretum hocce Tridentinum in Galliis promulgatum sit.

X. Non potest non plurimum ab Occidente Oriens discrepare, quod ad res Ecclesiasticas & ad exactiones Antistitum attinet. Ex decimis & primitiis permagna potest ex parte Clerus ali & foveri Latinus. Earum ne vestigia quidem apparent in Ecclesia Græca ævi hujus posterioris. Itaque alii ibi fontes aperiendi fuere ad Clericos procurandos. Fundos ingentes, & hæreditates obtinent Ecclesiæ Latinorum: ejusmodi opes Græcis Antistitibus, aut his finitimas communicatas fuisse diffidimus. Et quam non injuria, liquebit ex Constitutione, qua

anno 1057. Isaacus Comnenus Imperator antiquos confirmavit Canones exactionum Episcopalium, tum ex ordinationibus, tum ex Canonico, per focos & domos persolvendo. *Majestas mea sanxit, ut tam in ordinatione Sacerdotum, quam in Canonico antiqua sanctio vigorem obtineat. Neve quid amplius in ordinatione capiat Episcopus, qui Sacerdotem ordinat, præter septem nummos aureos præstantioris monetæ Majestatis meæ; videlicet unum, quando eum simplicem Papam, vel Lectorem facit; tres quando Diaconum ordinat, & alios tres, quando Sacerdotem.* Jam de Canonico, in fumaria & domos vicorum, *Similiter nemine Canonici à vico habente triginta fumaria, similis unus aureus exigatur, argenti duo, aries unus, hordei modii sex, triginta gallinæ. Ab eo qui fumaria viginti habet, &c.* Facilè suspicamur, non æquo passurum fuisse animo Imperatorem, vicos, vicorumque domos omnes vectigales Episcopis & Clericis fieri, si qua alia sacris Ministris tolerandæ vitæ præsidia affuissent. A Michaële & Niculao Patriarchis testatur Blastares Monachus id diploma Imperatorium confirmatum fuisse. Retulimus etiam supra ex Curopalate ab hoc eodem Imperatore complura Monasteria prædiis suis exuta fuisse, quo plus satis produnt, quo ille animi æstu arderet, ad exhauriendum Ecclesiæ, exaggerandum Imperii ærarium. Ut hinc meritò id concludatur, ab eodem hoc ipso Principe non potuisse Episcopis permitti illas in laicos exactiones, nisi hoc uno tum maximè fundo Clerus Orientalis sustentaretur. Ex quo & illud nascitur ut æquioribus auribus, animisque audiamus, Græcos Episcopos permissos esse certas pecuniæ summas ab ordinandis accipere. Eæ videri possint laudabiles Consuetudines Orientis, sicut & in Occidentalibus quibusdam Ecclesiis concessum est Parochis civitatum, ubi decimarum nihil, nihil primitiarum colligunt, ex administratione ipsa Sacramentorum spontaneas oblationes accipere, jussis etiam per sanctiones Canonicas Episcopis, ut plebem cogant Pastores suos his necessariis erogationibus alere.

Baron. ann. 1057. n. 37.

Blast. l. 10. c. 2. 8.

Hæc ad Græcorum rationem à calumnia purgandam. Visum est nonnullis Constantinopolitanos ipsos Patriarchas post electionem suam perfectam, vel ab Imperatore confirmatam, solemni eum munere prosecutos esse, quod vel electioni assensum præstitisset suæ, vel ordinationi. Nihil ea de re tamen Codinus, aut Cantacuzenus, quanquam ab illis prolixè edisseratur electio Patriarchæ, & quam cupidè illi se interponeret Imperatoria authoritas. Voluit iidem, quod nunc Turco Imperatori à Patriarchis statim penditur tributum: id ab usque ipsis mansisse Christianis Imperatoribus, quorum ille in sedem involavit. Si res ita constaret, illa dicenda foret vis Patriarchis illata, tam immerentibus, tam modicè & pacatè toleranda, quam ubi olim Reges primo Gothi, post Imperatores Constantinopolitani à Pontificibus Romanis pecuniam ante extundebant, quam illos assensu suo confirmarent. Addi posset & exemplum rursus eorum Pontificum Romanorum, à quibus sæculo XI. Imperatores Germani aurum quoque exigebant, nec ante sinebant ordinari, ut innui videtur à Gregorio VII. vel quovis alio Authore Commentarii in septem Psalmos* Pœnitentiales, inter opera Gregorii Magni. Gregorio certè Magno hunc Tractatum abjudicant, hæc quæ ibi magno animi æstu, & qualis Gregorio magis VII. quam I. conseniat, disputantur adversùs Germanorum Imperatorum avaritiam ambitionis facibus inflammatam, & Romanæ Ecclesiæ libertati ac dignitati tunc inimicissimam. *Nulla enim ratio sinit, ut inter Reges habeatur, qui destruit potius, quam regit Imperium, & quoscumque habere potest perversitatis suæ socios, eos à consortio *Christi efficit alienos: qui turpissimi lucri cupiditate illectus, sponsam Christi captivam cupit abducere.*

Codin. c. 20. Cantac. l. 4. c. 37.

Aliena hæc tota est æstuatio & efferveicentia in summos Principes à Gregorii Magni ingenio. Summo semper honore Mauritium ille coluit, qui ejus confirmaverat electionem. Ne irasci quidem illi potuit, cùm aliquoties ab eo & aculeatis dictis, & factis exagitatus est. Mauritio nec in mentem venie ut schismate Romanam scinderet Ecclesiam. At fœdissimum schisma excivit Henricus Germaniæ Rex in Gregorium VII. qui eam Ecclesiæ contumeliam ulciscitur iis verbis, iis querelis, quæ à reliquo ejus vitæ cursu & scriptorum tenore non dissentiant.

Nec tamen satis firma, certaque mihi quidem videntur argumenta hæc esse exactionis pecuniariæ, qua Germanici Imperatores ordinandum fatigarent Pontificem Romanum. Possunt enim hæc eò torqueri, ut voluerint Germani Principes Romanam Civitatem temporali suæ ditioni subjugare, ex qua plurimum semper auri corraderent. Multo magis verbis suprapositis consonare videtur hæc sententia, si seriò, & æqua lance res perpendatur, & quæ inde nascantur omnia. Adde quod nec ejus ævi Scriptores ulli ejus tributi meminerint. Nec verò de eo silere, aut zeli sui impetum cohibere potuisset Petrus Damiani, tam crebrò destomachatus in illam Germaniæ Imperatorum, in eligendis, aut confirmandis Pontificibus licentiam; tam crebrò denique in simoniacos invectus.

Sed quod ad Græcos attinet, nemini non exploratum est, post expugnatam à Turco Imperatore Constantinopolim, Patriarchæ quidem electionem liberam esse, at electum ordinari non posse, nisi tributo Turcis persoluto. Ejus servitutis immunes fuere Patriarchæ quatuor primi, post eam urbem à Bajazethe II. occupatam. A Græcis ipsis prima hujus mali labes orta est, iis qui tributi hujus spontanea solutione Patriarchatum emercati sunt, quem & deinceps aucto subinde tributo licitari non destitere, alii aliis summam & summopere à seipsis dehonestatam dignitatem præripientes. Rem totam prosecutus est Crusius, nec nobis superest quod addamus, nisi si Hieremias Patriarcha vel quivis alius ex animo interim assensus est veritati, unitati, paci, charitati Ecclesiæ Romanæ, ei præjudicari, ejusque legitimæ vocationi & authoritati nil potuisse hac indeclinabili nunc quidem tributi pensitatione; cùm persimili necessitati morigerati sint olim Pontifices non pauci, iique sanctitate clari.

Rainal. an. 1461. n. 39. 40.

Non ea crimini vertenda est Græcis necessitas tributi, sed in ambiendo certatim Patriarchatus culmine nefanda cupiditas, qua ad majus in dies tributum offerendum ultro prosiliunt. In Concilio Constantinopolitano anni 1565. Patriarcham gradu dejecere, ut simoniacum, variasque elidere conati sunt simoniæ fibras in Ordinationibus, facta tamen potestate demerendi aliquo munere ordinatoris Episcopi: qua stirpe ex una tota illa antiquæ perversitatis simonia repullulasceret. *Embaticum* vocatur hoc munus. Historiam ejus Concilii litteris mandavit Emmanuël Malaxus, in Historia sua Ecclesiastica, unde & hæc decerpta sunt. *Nihilominus tamen Embaticium, est doni nescio quid, quo*

daretur, accipi permisere. O indulgentiam pœnis dignam. Mala arboris decussere folia, & ramos exciderunt, atque ipsam adeo arborem, sed radicem reliquerunt, nempe munus, ut ne deesset causa rursus germinandi. Altiùs consuluit Tridentinum Concilium, nec ullas tanti mali fibras residere passum est, quando spontaneis etiam oblationibus & donis interdixit, nec rem ullo [illegible] obumbrari posse prætextu.

CAPUT LXI. *P. 4. l. 3. c. 10.*

De Simonia in Beneficiis post annum Christi millesimum.

I. Ut Gratianus Presbyter tribus Romanis pseudopontificibus nummis [illegible] adduxerit [illegible] Apostolica [illegible] citra simoniam, quamquam Germania mox Imperatores [illegible] simoniacam abdicarunt.

II. Eos qui [illegible] Beneficiorum [illegible] emantur reditus temporales, [illegible] Petrus Damiani.

III. Probatur Cardinalatum vere Ordinem esse, vel Ordinis annexum & Beneficio, [illegible]

IV. Alia Decreta Pontificum saeculi XI. ad [illegible] simoniam in Beneficiis & officiis Ecclesiasticis, quæ [illegible] segmenta quadam sunt.

V. Ut Monachi Ecclesias Parochiales redimerent à Nobilibus usurpatas, [illegible] etiam Episcopo censum annuum accipiente, [illegible] simonia.

VI. Sæculi XII. Concilia & Pontifices exactione pecuniae damnant pro Communicationibus, pro installatione Abbatum, & [illegible] epulis novorum Canonicorum.

VII. Sæculo XIII. prohibentur Collatores, vacantis fructus Beneficii [illegible]

VIII. Decretales Pontificia [illegible], quæ ad Beneficia spectant [illegible], & Canonicorum [illegible], ubi primùm Clero [illegible]

IX. Quæ Decretales damnent eos, qui non profitentur in Monasteriis, nisi spe [illegible] Abbatia; aut ad Ordines non accedunt, nisi cupiditate Beneficiorum [illegible]

X. Decreta [illegible] Conciliorum adversus simoniam multiplicem. Decretum Concilii Basileensis adversùs Annatas & Deporta.

XI. Per Canones licet fructus primi anni, vel qui à novo exiguntur [illegible] Beneficiaria, adscribere [illegible], vel aliis Ecclesiae necessitatibus, non privatis [illegible]

XII. Damnantur à Tridentino exactiones omnes in novis Beneficiis [illegible], nisi quidquid illud est rei, vel pecuniæ, Ecclesiæ cedat.

XIII. Decreta Conciliorum Mediolanensium in eandem rem.

XIV. Conciliorum Franciæ statuta in eandem rem.

XV. Ivonis [illegible] Carnotensis Epistola luculentissima, & in eam [illegible], etiamnunc usitatis in Ecclesiis quibusdam.

XVI. Ut Papa simoniam purget.

I. TAm indivulso nexu illigantur Ordinibus Beneficia, præteritis maximè sæculis, ut superiori Capite de Ordinibus disserere & de laudatis vel illaudatis ad eos consequendos oblationibus dicere non potuerimus, quin multa exciderent, quæ ad Beneficia magis pertinerent. Superest tamen sylva rerum copiosissima ad Beneficiorum toto hoc Capite pertractationem, artium que sinuosarum & furtivarum, quibus ad ea bene multi grassati sunt.

O viam autem primùm [illegible] quæstio, quam facile [illegible] nodare, ubi Romanæ ipsi & Apostolicæ Cathedræ tres incubabant Pontifices, verius pseudopontifices, quorum & apertissima erat [illegible] & via [illegible]. Unus eorum Benedictus IX. [illegible] conscientia, & pœnitudine ductus, [illegible] cum sanctissimo Abbate Bartholomæo consultata, [illegible] ipsemet quodammodo abdicarat. At Gratianus Presbyter [illegible] succensus restituendæ in integrum Ecclesiæ omnium cæterarum Principis & Magistræ, tribus his Com[illegible] ingentem pecuniæ vim dilargitus est, Benedicto IX. At [illegible] reditus permisit, ut qui duobus [illegible] gratia & authoritate [illegible] præstaret, atque ita illos adduxit, ut sacræ dignitati [illegible] renuntiarent. Romani gratulabundi de redintegrata eligendi legitimi Pontificis libertate, in ipsum libertatis suæ authorem vota contulere, eundemque Gregorium VI. dixere. Rem gestam, ut Romæ ipse [illegible] eam acceperat, scriptis consignavit Otto Episcopus Frisingensis. *Circa idem tempus pudenda confusio Ecclesiæ Dei in urbe Roma fuit, tribus ibi invasoribus, quorum unus Benedictus vocabatur, sedem illam simul occupantibus, atque ad majorem miseriæ cumulum divisis simul reditibus.* Ea erat tum Ecclesiæ Romanæ calamitas, cui Gratianus Presbyter opitulari ita exorsus est. *Hunc miserrimum statum Ecclesiæ, a religiosus quidam Presbyter Gratianus nomine videns, [illegible] que pietate matri suæ compatiendo animadvertens, præfatos viros adiit, eisque à sancta Sede cedere pecunia persuasit. Benedicto reditibus Angliæ, quia majoris videbatur esse authoritatis, relictis. Ob ea cives præfatum Presbyterum tanquam Ecclesiæ Dei liberatorem in summum Pontificem elegerunt, eumque mutato nomine Gregorium VI. vocaverunt.* Baron. an. 1044 n. 4. 5. 6.

Si tantam Gratianus hanc non effudisset pecuniam, paci, unitati, & decori Ecclesiæ usque adeo conducibilem, nisi desponsa sibi clam à Romanis, vel furtim animo ipse suo præsumpta & spe devorata Apostolicæ Sedis successione, illius à simonia purgandi conatum omnem abjecissemus. At Ottonis Frisingensis narratio [illegible] omnes eliminat suspiciones. Quin & ex eodem Ottone, simoniacorum implacabilissimus hostis Hildebrandus Gregorii VI. causam & defensionem amplexatus est, illi comes hæsit cis Alpes iter molienti, creatus denique ipsemet postea Pontifex ex Gregorii VI. suavissima, & semper sibi colendissima memoria, Gregorium [illegible] VII. [illegible] voluit. *Hunc Gratianum Alpes transcendentem, secutum esse tradunt Hildebrandum, qui postmodum summus Pontifex factus, ob ejus amorem, quia de Catalogo Pontificum semotus fuerat, se Gregorium VII. vocari voluit.* Baron. ibid.

Ea ætate florebat & Glaber, qui Gregorii VI. sanctitatem spectatissimam hoc testimonio suo [illegible] prosecutus est. *Tunc verò cum consensu totius Romani populi atque ex præcepto Imperatoris ejectus est à Sede Benedictus, ac loco ejus subrogatus est vir religiosissimus ac sanctitate perspicuus, Gregorius natione Romanus, cujus videlicet bona fama, quidquid prior fœdaverat, in melius reformavit.* Denique qui & à simonia & ab adulatione longè omnium alienissimus erat Petrus Damiani, ut primùm inaudiit de Gregorii VI. electione, per litteras illi, Ecclesiæque congratulatus est, cui per ipsum aurea rursus sæcula præsagiebat ventura esse, priscamque & incorruptam canonicarum electionum formam in usum revocandam. *Reparetur nunc aureum Apostolorum sæculum, & præsidente vestra prudentia Ecclesiastica refloreat disciplina. Reprimatur avaritia ad Episcopales infulas anhelantium, evertantur cathedræ columbas vendentium nummulariorum.*

Quantumvis apertissimæ videantur hæ & invictissimæ rationes defendendæ Gregorii hujus innocentiæ & electionis; Henricus Germaniæ Rex biennio post Romam profectus ad coronam Imperii, exauthorari illum curavit in Episcoporum apud Sutrium Conventu, ubi & Papam eligi fecit Episcopum Bambergensem, qui se Clementem II. dici voluit. Ita enim Hermannus in historia: *Juxta Na-*

Baron. an. 1046. 1047. *calem Domini non longè ab urbe Roma apud Sutrium Synodo acta, causaque erroneorum Pontificum diligenter ventilata, Gratianum Papam convictum Pastorali baculo privavit, &c.*

Hujus Clementis II. famosum vulgatum est Decretum in Concilio Romano anni 1047. adversùs simoniacos, ubi temperante austeritatem Canonum lenitate, statutum est, qui ordinatus esset gratis à simoniaco, quem simoniacum esse non nesciret, is quadraginta in dierum pœnitentia expiaretur, & tum sacro ministerio sinceretur rursum fungi. Ita enim Petrus Damiani hoc Decretum refert. *Clementem decrevisse, ut quicumque à simoniaco consecratus esset, in ipso ordinationis suæ tempore non ignorans simoniacum esse, cui se obtulerit promovendum, quadraginta nunc dierum pœnitentiam ageret, & sic in accepti Ordinis officio ministraret.*

Ut jam ergo ad Pontificatum Gregorii VI. revocetur oratio, qui hic à nobis allegati sunt Authores, majora certè momenta & rationis & authoritatis habent, quam qui Gregorium ipsum unum ex illis fuisse putant, tribus, quos sede Apostolica exturbavit Henricus Imperator. Utcumque autem de facto non conveniat, de jure ipso consentiant omnes necesse est, si Gregorius ad Apostolicam sedem sublatus fuerit adminiculante, & quasi succollante charitate, & zelo pacis unitatisque Ecclesiasticæ, ut ex probatissimis Authoribus à nobis approbatum est, nec consilio, nec electioni ejus sinistræ quidquam suspicionis affricari, aut estimari potuisse, nec nisi tyrannica vi à Petri solio illum dejici potuisse. A simili ratione vero non recedit, vanis criminationibus impetitum fuisse Gregorium à sectatoribus pseudopontificum, quos ad voluntariam adduxerat abdicationem; Imperatorem obreptum fuisse ab his Sycophantis, & ab sua forsan etiam cupiditate vendicandæ sibi Pontificum electionis; illusum & illi forte fuisse spe non absurda post tamdiu grassatam simoniam in electionibus Pontificum ab annis admodum centum pacis & libertatis Imperatoria interventione restituendæ. Multa ausi sunt Germanici Imperatores, ubi tamen non suberat species sive æquitatis, sive necessitatis Ecclesiarum. Henricus porro hic Imperator, ut validius vel suam hanc novam communiret potestatem, vel libertatem Ecclesiæ, Germanicæ genti Episcopum sublegi curavit. Quod prætextum tunc jactatumque est, qui eam sarcinam sustinere posset, ex Italis esse neminem, id verò nec probabile quid in videri potest hominibus emunctæ naris. Gesta quidem ista tunc omnia Imperator authoritate Concilii obumbravit. Sed facilè liberet, Imperatori ex Germania cum exercitu advenienti, & in Concilio paucorum Episcoporum majestatem & potestatem suam explicanti, arduum non esse, quæ ipse eumque decreverit, pro decretis Concilii publicare. Qui rem longè aliter narrant Historici, tam Gregorio infesti, qui ne nos addicti, ii aut Germanicæ suæ genti & factionis suo studio abrepti sunt, aut Germanicorum fuere imitatores Historicorum; certè, nec nomine, nec fide, nec authoritate iis pares, quos superiùs audivimus, & quibus subscripsimus lubentissimi. Hinc illud perspicuè enitescit, à Gratiano Presbytero non Pontificiam emptam esse dignitatem, sed libertatem Ecclesiæ esse redemptam, ut ex ejus cervicibus tres illi excuterentur incubatores, & liberæ copia fieret electionis. Hic ille mihi titulus est, hoc ex animi sententia processit electio canonica celebrata est, qua ut cæteris omnibus præponeretur, id non gratiæ datum est, sed tantis ejus in Apostolicam sedem meritis, quantis nulla refundi posset gratia, nisi sedes ipsa Apostolica.

II. Cum autem sibi sumpsisset Imperator, ut Pontifices Romanos sacra purpura investiret, nihilo verecundior in alias Episcopales & inferiores sedes porrexit: quas & ipse, & posteri ejus, & cæteri pestifero hoc exemplo invitati Principes conferre cœperunt, pro arbitrio, non rarò & pro pecunia. Usque adeo autem pervagata tunc fuit Episcopalium Cathedrarum nundinatio, ut & patronos habuerit Scriptorum calamos, jactantium videlicet temporalia tantùm emi Beneficiorum, spiritalem Ordinem & potestatem gratis donari. Pro suo fidei Catholicæ & Pastoris disciplinæ zelo Petrus Damiani in hanc hæresim calamum distrinxit, cujus infitia ab eo hæc fuisse describitur. *Dicebant enim quia cum hoc fit, non distrahitur Ecclesia sed facultas nec emitur Sacerdotium, sed possessio prædiorum Sub hac præstatione pecunia opes emuntur, non honoris vel Ecclesiæ redimitur sacramentum. Venalia siquidem sunt, sicut aiunt, unde sunt divites; gratis accipiunt, unde fieri debeant Sacerdotes.* Baron. an. 1063. n. 40.

Contrà regerit Petrus, cum à terreno Principe, non terrenæ vexillum potestatis accipiatur, sed Pastorale pedum, spiritalis authoritatis insigne, simoniacam eam esse emptionem, Principe pecuniam accipiente, & spiritalem conferente dignitatem. *Sæculari ille Princeps accepta vel promissa pecunia, Pastoralem tibi tradidit baculum, qua fronte poterit Episcopalis ordinis excusare commercium? Enimvero nisi per hanc investituram ille sæcularis sacerdoti tibi priùs imprimeret titulum, futurus ordinator nequaquam per manus impositionem sacerdotii tibi traderet sacramentum. Per hoc enim quod venaliter accepisti consequenter ad sacerdotium promoverit.* Consentiebant & ipsa Principis Prælatum investientis verba, cùm pedum in manus daret: nec enim à se prædia, sed Ecclesiam accipi jubebat. *Adhuc autem ad investituram, & à te quod non Ecclesiam, sed Ecclesiæ prædia te accepisse gloriaris, inquit. Sanè cum baculum ille in tuæ manus tradidit, dixitne Accipe terras atque divitias illius Ecclesiæ? an potius, quod certum est, Accipe Ecclesiam.*

III. Quod nugatoria hæc distinctiuncula fuerit nonnulli conficiunt ut vendi similiter, atque possessio sacram Cardinalium dignitatem, quasi non ordo, sed temporale decus & ornamentum expetatur, & tuta sic pecunia compararetur: id verò non immeritò obstupescit Cardinalis Baronius. Et hic enim parta sunt rationum à Petro Damiani depromptarum momenta. Est enim Cardinalatus sacra & Ecclesiastica dignitas, Ordinibus sacris illigata, Diaconatui, Presbyteratui & Episcopatui. Ejusmodi sunt enim Tituli omnes Cardinalium; unde & Ordines & Beneficia certissimè sunt. Quin & Curata & Beneficia sunt. Si non statim autem atque sacrato purpuratorum Principum Collegio adscripti sunt, Ordinibus suo titulo annexis initiantur: perinde est, ac si Parochiali Ecclesia, vel Archidiaconatu, vel Archipresbyteratu donari, ad Ordines harum dignitatum proprios tardiùs accederent. Beneficium ipsum sua semper natura gaudet prærogativa; sacrum, spiritale, inæstimabile donum est. Ibid. n. 50.

His adde Cardinales primigenio suo ex instituto Pontifici summo à Consiliis esse, esse & Pontificum electores, hoc est, Canonicos esse Romanæ Ecclesiæ Cleri peculiaris. Ex quo id efficitur, ut seposita etiam Ordinis sacri contemplatione, Cardinalatus inter Beneficia numerari debeant, non secus

ac cæterarum omnium Ecclesiarum Canonicatus. Et illud quoque animo recolendum est, quod alibi fusius explanavimus, eosdem fuisse per sex aut septem priora Ecclesiæ sæcula & Episcopalis Ecclesiæ Canonicos, & Parochos Ecclesiarum Civitatis. Nec magnopere laborandum hic nobis est, ex Parochis Canonici, an ex Canonicis Parochi evaserint. Abundè est nobis in iidem utrumque & nomen impleverint, & officium. Quæ fuit olim omnium Ecclesiarum, ea est etiamnum Ecclesiæ Romanæ disciplina. Sunt etiamnum qui Cardinales dicuntur, & Antistitis Romani Canonici, & Parochi Ecclesiarum Urbis. Duplici ergo simonia illaqueabitur, qui Cardinalatum pretio parav erit, quem hinc liquet inter Ecclesiastica Beneficia minimè omnium emi posse. His adjice summam quandam authoritatem Cardinalatui adhærescentem in omnibus, in maximis potissimum Ecclesiæ negotiis, maximè verò in electione Pontificis, quæ potestas utique spiritalis est, nec pretio ullo corruptibilis æstimanda.

IV. Ad Alexandrum II. reflectendus est sermo, ad quem Petrus Damiani illas dabat litteras pulcherrimas, ex quibus pauca aliqua jam delibavimus. Ad alios inde Pontifices, & eorundem temporum Concilia delabemur, ab iisque eas haoriemus Beneficiorum leges, quæ æquè prohibeant, & ipsa, 1. q. 3. c. 9. & cum ipsis Cardinalatum distrahi. Gratiani Decre-
3. 4. to intexta est Alexandri II. Epistola ad Clerum Lucensem, qua restituto in integrum Calchedonensi Canone, dignitatum prorsus omnium Ecclesiasticarum venalitas profligatur. Verba ipsa prolata sunt Capite superiori. Canone quoque Calchedonensi distrahi vetantur Dignitates & Officia, quibus non tanta utique cognatio est cum sacris Ordinibus quanta Cardinalatui. Addit & Decretum Gratianus Gregorii VII. in Synodo Romana, quo vetantur Episcopi Præbendas, Archidiaconatus, Præposituras divendere, & quæcumque tandem Ecclesiastica Officia, *vel aliqua Ecclesiastica Officia*. Cùm enim execrandæ simoniæ sit Episcopatum vendi, similiter æstimandum de cæteris Beneficiis, quæ veluti membra & portiones quædam sunt Episcopatus. *Dignum est enim, ut sicut gratis Episcopatum accepit, ita membra ejusdem Episcopatus gratis distribuat.* Ecquis dubitare possit, quin Cardinalium, Officialium, & alia ejusmodi officia, de quibus homines male feriati controversiam facere voluerunt, Officia sint Ecclesiastica, & rivuli quidam Episcopalis authoritatis, ac jurisdictionis?

V. Additur & à Gratiano Canon Concilii Claromontani, cui præerat Urbanus II. quo prohibetur Episcopis, ne censum exigant è Monasteriis, quoties novo Parocho commendatur Ecclesia, quam a laicis permittente Episcopo redemerant. Cùm Parochiæ enim complurimæ à laicis usurpatæ & infessæ fuissent, jam inde à temporibus Caroli Magni, multò plures autem corruente ejus prosapia: Hugo Capetius caput & princeps tertiæ Regum Gallorum Dynastiæ, tot jam sæculis, tantoque cum flore, nec impari fœlicitate regnantis, exemplo suo præluxit aliis, Abbatias, quas hæreditario jure ad se transmissas abdicavit, Nobiles omnes ad sui imitationem pellexit. Accensi sunt & laicorum non pauci, ut & Ecclesias à se invasas dimitterent, si vel aliquid sibi pecuniæ refundi volebant, Ecclesiasque Abbatibus Monachisque gestiebant reddere, non Parochis, non Episcopis. Concilia sæculi XI. complura eam sive venditionem Parochialium Ecclesiarum, sive emptionem explosere; & ne Abbates à Laicis Parochias acciperent vetuere, nisi interveniente Episcopi authoritate. Quod à laicis vendi fas non erat, nefas erat & à Monachis emi, nisi eximenda necessitas fuisset, & hinc justissima quædam Monasteriis parata esset excusatio. Eadem necessitate coarctari fuere Episcopi, ut asseriserentur, cum non aliter Laici Parochias restituerent. Sed cùm Monachis, Laicisque tam clementes se & benevolos præstarent, ne suæ quidem rei incuriosi fuere. Pensioni sive censui eas ergo illi Parochias subjecere, quoties & ab Abbate præsentandus, & ab Episcopo instituendus esset Parochus novus. *Redemptiones altarium* ex pensiones vocabantur; quibus & mox invidia conflata est, quasi vexationes potius dicendæ forent, & emptiones: unde & in Concilio Claromontano proscriptæ sunt, simoniæ veluti simulatæ nomine. At annuo de censu, quem hæ Parochiæ Episcopis solvebant, nihil ejus Concilii decretis detractum est, quod eo jure mantur complures Episcopi jam olim in omnes suæ singuli Diœceseos Parochias, de quo inferius suo loco verba faciemus. *Salvo utique Episcoporum censu an-* Ibid. c. 8.
nuo, quem ex eisdem Altaribus habere soliti sunt. Idem prorsus constitutum fuit in Concilio Nemausensi, anno 1096.

Additur & Urbani II. Epistola à Gratiano, adversùs eandem ludificationem, temporalia Ecclesiæ bona sola emi, eoque procul esse amandandam simoniæ calumniam. At contra Urbanus instabat, Nec Simonem ergo ipsum ab Apostolo Petro simoniacum habendum, aut rejiciendum fuisse, cùm tam excors non esset, ut ipsummet Spiritum sanctum, & venalem, & emptum speraret; sed temporalem tantummodo ambiret gloriam, & patrandorum miraculorum vim, & opum ex ea ostentatione colligendarum. A Paschali I. scitissimè olim pronunciatum esse, spiritalia tum vænire, cùm temporalia eis affixa væneunt. Denique cum Calchedonenses Patres simoniacis accenseant eos, qui Oeconomorum, & Defensorum Ecclesiæ officia licitantur, satis superque prodidere, emi non posse Ecclesiæ temporalia, quin & spiritalia emantur illis implicata. *Cur Synodus Calchedonensis Procuratorem, vel Defensorem Ecclesiæ, vel quemquam Regulæ subjectum adeo per pecuniam ordinari prohibet, ut interventores quoque tanti sceleris anathematizet, nisi quod eosdem simoniacos judicet?*

VI. Damnavit & Paschalis II. Pontifex Episcoporum exactiones in instituendis Parochis, si quos eis Abbates præsentarent. Concilium Pictaviense anni 1100. cui præerant ejus Legati, vetuit ne Abbatiæ & Capitula à Laicis Ecclesias emerent Parochiales. *Ut neque Clerici, vel Monachi per pecuniam Altaria vel decimas à Laicis, vel quibuslibet personis sibi acquirant.* Prohibitum est in hoc quoque Concilio, non tantum vendi Præbendas, sed & à Canonicis novis epulas exigi. *Ut Præbenda non vendatur, vel ematur, neque pastus inde exigatur, sub excommunicatione interdicimus.* Cap. 9
Vendi Præbendas, tanto excusatius videri potuisset, quod nulla eis immineret animarum cura; quod non longè repeti possent exempla laicorum Præbendis quibuscumque donatorum; sive laicorum in Canonicorum albo descriptorum. Nec tamen Conciliis approbari ullis potuit, ut ejusmodi Beneficia pretio distrahi sinerentur; propterea quod in quamcumque illæ partem trahantur, non possint non ea esse quædam Sacerdotii ornamenta, & jura illi indivulse cohæ-

Append. 1. Epist. 40.

rentia. Acerbissimas Alexander III. ad Archidiaconum Parisiensem literas dedit, cum rescisset aureos centum solidos ab eo exigi ad installationem Abbatis sancti Victoris: cùm tam liberam necesse sit esse & gratuitam installationem, quam electionem ipsam. *Quia inthronizatio Abbatis, vel alicujus Ecclesiastici viri libera & gratuita esse debet, sicut & electio.* Nec in dubium vocari posset, quin simoniaca esset ea exactio. *Cum id ad simoniacam pravitatem non sit dubium pertinere.* In Concilio vero Turonensi, anno 1163. eodem Præsule Pontifice prohibitum est sub annuo censu Parochias conferri: *Ut sub annuo pretio Sacerdotes ad Ecclesiarum regimen ne constituantur, quia dum Sacerdotium sub hujusmodi mercede venale disponitur, &c.* Vetitum etiam ibidem est Prioratus & Capellas pretio distrahi, sive Regularia essent ea Beneficia, sive sæcularia. *Ne Prioratus aut Capellania qualibet Monachorum aut Clericorum annua distractione vendantur; neque ab eo cui regimen ipsarum committitur, pro earum commissione pretium aliquod exigatur. Hoc simoniacum esse, &c.*

Con. 5. 6.

VII. Aspergit aliquid lucis his Canonibus Concilium Oxfordiense anni 1222. denudatis fraudibus quibus nitebantur lucelli aliquid exprimere ex Institutionibus, & Installationibus novi cujuslibet Beneficii. Prohibetur autem eo Concilio, ne Episcopi in conferendis Canonicatibus, vel Ecclesiis Parochialibus, fructus sibi vendicent necdum demessos, neve quid exigant, ex institutione, vel missione in possessionem horum Beneficiorum, denique ne vel Archidiaconos sinant, vel quoscumque Ministros suos hujusmodi quidquam exigere. *Statuimus ne Prælatus aliquis cum Ecclesiam contulerit aut Præbendam, fructus ejusdem Ecclesiæ sive Præbendæ nondum collectos sibi præsumat aliquatenus usurpare, vel pro institutione, vel missione in possessionem, vel charta super hoc facienda aliquid audeat extorquere, nec ab Officiariis suis, Archidiaconis, vel Decanis sustineat extorqueri.* Proximo subinde Canone proditur, cavillationes & fugas affectari solitas, ne statim instituerentur, quos Patroni præsentassent, quo vacantis interim Beneficii fructus ad Episcopum, vel Archidiaconum redirent. Bimestri ergo spatio jubet Concilium dignos institui ab Episcopo: qui si morosius procrastinet, fructus interim Beneficii ad Beneficiarios refundi debere, tametsi jam eis manus injecissent Episcopi. *Episcopus præsentatum, dum idoneus sit, nequaquam admittere differat ultra duos menses: alioquin qui ipsi ex eadem Ecclesia post factam præsentationem fuerit forte percepturus, illi cum institutus fuerit, restituatur: quatenus fructus illi ad Episcopum pervenerint.* Eadem lege tenentur Archidiaconi, intra duos menses instituendi Beneficiarios, vel Superiori justas allegandi causas, cur distulerint.

Can. 3. 4.

VIII. Venio ad corpus ipsum Juris Canonici, & ad Gregorianas Decretales, ubi Alexander III. Provinciæ Cantuariensi molitam concerpit pravitatem; Parochis nimirum mortali hoc stadio defunctis, competitores advolabant complures, certatimque pensiones majusculas offerebant. *Decedentibus Ecclesiarum personis paciscuntur ex ipsis Ecclesiis majores solito solvere pensiones, ut facilius possint easdem Ecclesias adipisci.* Ab eodem Pontifice damnata est Monachorum & Clerici conventio, qua Clericus jus sibi partum in aliquod Beneficium ejurabat, vicissim autem à Cœnobio ad expensas litis sarciendas tres argenti Marcas capiebat. *Convenerunt quod Petro pro expensis quas fecerat, tres marcha*

Extra. De Pactis. c. 6. 4.

argenti solverentur, & idem liti cederet, & Monachorum infestatione cessaret. Negavit Pontifex et se pactioni assensurum, quam juri adversam existimaret: *Eo quod videbatur pravam illicitæ pactionis speciem continere.* Nec eo tantum loco ab eo Pontifice damnatæ sunt transactiones super Beneficiis; quanquam gratis & amicè, ut inter se partes conversant & concordent, in optatis habuerit. *Transigi super re sacra & litigiosa non potest. Etenim res sacræ ut possideantur aliquo dato, vel retento, seu promisso, speciem credimus habere simoniæ. Alias si gratis & amicabiliter inter se litigantes componant, sacris Canonibus nequaquam dicimus obviare.* A Gregorio IX. multa est consuetudo Capituli, ubi tandiu novi Canonici danda sibi præbenda fraudabantur, donec optimo convivio Canonicos omnes excepissent. *Cum sit receptus in Canonicum & fratrem, Canonici partem proventuum ac Præbendam sibi adsignare recusant, quandam consuetudinem prætendentes, quod prandium habere debeant à Canonico recepto de novo.*

Extra. De transact. c. 4. 6.

Extra. De Simonia. c. 44.

IX. Innocentii III. Decretales duas à proposito nostro nec prorsus alienas, & maximi alioqui prorsus momenti, non me contineo, quin hic interjiciam. Declarat Pontifex, si quis Monasticam sit professus vitam, spe, aut promissione adipiscendæ Abbatiæ, Abbatem eligi non posse; si electus sit, rescindendam electionem. *Cum nullus spem vel promissionem habens, ut Abbas fiat, debeat monachari, electionem de ipso factam curavimus irritare.* Cùm rursus Cœnobium quoddam hostibus undique vallaretur, nec in suo gremio haberet, qui necessariam tunc tuitionem posset impendere: rogatus ex vicina regione Nobilis quidam a Monachis, unum ut ex liberis daret, invitaretque [illegible] profitendum in Monasterio, nulla tamen certa spe facta ejus [illegible] Abbatem eligendi: paruit Nobilis, ej[illegible] filius emissa professione Abbas electus est, & a Legato Pontificis confirmatus. Infirmata [illegible] electio ab Innocentio, quod ad magisterium esset electus, qui necdum satis idoneum tyrocinium posuisset. *Quod talis non possit eligi in Abbatem, maximè pro eo quod antequam esset discipulus, voluit esse Magister.* Illum tamen denuo eligi concessit, si quando Regularis & Monasticæ disciplinæ peritior factus, fidem [illegible] posset nulla se ambitiosa Prælaturæ spe ad professionem illectum fuisse. *Quod nulla fuit ad hoc ambitione inductus*; atque præterea constaret, vel urgente necessitate, vel evidenti utilitate eligi eum debuisse ne Cœnobium ad adversariis labefactaretur. *Si urgens necessitas & evidens utilitas ipsius Monasterii postulavit.* Pe[illegible] de Decretum tribuit Gratianus Alexandro II. *Nullus habitum Monachi suscipiat, spem aut promissionem habens, ut Abbas fiat.* In Concilio T[illegible]sano anno 1056. idem statutum fuerat, ambitiosulum hujusmodi Monachum, Monachum semper fore, nunquam Abbatem. *Statuit sancta Synodus, ut si quis Clericorum adipiscendæ Abbatiæ causa Monachus effectus fuerit, in Abbatia quidem Monachus permaneat, sed ad ipsum honorem ad quem aspirabat, nullatenus accedat. Quod si præsumpserit, excommunicetur.* Concilium Romanum centum tredecim Episcoporum sub Nicolao II. an[illegible] 1059. idem constituit. *Ut nullus Monachus habitum suscipiat, spem aut promissionem habens ut Abbas fiat.* Ad hos Canones, & ad hæc Concilia [illegible] Innocentius III. cum suprapositis [illegible] Decreta. Porro idem auguratur Fagnanus de Clericis, qui non alio consilio, aut fine Ordines suscipiunt, quam ut ad Beneficia gradum sibi faciant, nimirum fœdissima

Extra. De electione 37. 38.

16. q. 7. c. 20.

Can. 5.

simonia eorum saltem mentem inquinari, non quò Beneficia abdicare cogendi sint, sed ut tantum flagitium pari luant pœnitentia. *Sic videmus è converso Clericum sæcularem, qui Ordines suscipit, ut Beneficium consequatur, simoniam committere saltem mentalem: quæ non obligat ad Beneficii dimissionem, sed tantummodo ad satisfaciendum Deo per pœnitentiam, nisi pactum præcesserit.* Juli Part 1. pag. 88

Nulla in his Canonibus vel exemplis conflictatio extimescenda est, uti nec inter leges Juris canonici novi, quibus jubentur Laici vel Clerici, Prioratu vel Abbatia Regulari donati, intra certum tempus profiteri. Censuræ & pœnis Decretorum suprà laudatorum obnoxii indubitatissimè sunt, sive Priores, sive Abbates, qui una maximè spe Prioratûs, vel Abbatiæ Regularis, ad Professionem Monasticam animum adjecerunt. Et quanquam canonicæ hæ Regulæ conticuissent, lex ipsa æterna, internaque, exertissimè vociferaretur, nullam ad Christianæ vitæ vocationem amplexandam, nedum ad Monasticam, duces & auspices esse posse sive opum, sive honorum dignitatumque cupiditates. Sed suprà relatis exemplis liquet, posse Laïcum quandoque divina voluntate vocari ad Prioratûs vel Abbatiæ regimen, ad ipsius compendium Prioratûs vel Abbatiæ; & Professionem tum factam gratissimam Deo fore, cùm nihil opum, nihil honorum oculis obversetur, sed una sese totum Deo impendendi voluntas, unus macerationum Monasticarum amor, & indefessæ vigilantiæ in Prælatura defungenda.

X. Redeo ad Concilia. Palentinum primò occurrit in Hispania anno 1322. ubi damnata est Collegiorum quorundam Ecclesiasticorum profana cupiditas, ubi novi Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi non antè sacris vestibus ad sui Ordinis functiones uti sinebantur, aut ad distributiones & reditus annuos admittebantur, quàm vel convivia ipsis lautiora, vel pecuniæ exsolverentur: *Per unum aut plures dies prandia & convivia sumptuosa, vel certam pecuniæ quantitatem.* Proscriptæ sunt à Concilio omnes id genus exactiones. *Eis ad celebrandum ministrent Ecclesiæ paramenta; eisdem etiam secundum quod Ordo ipsorum exegerit, portionem integraliter conferant & assignent.* Facilè conjicimus non alios his Capitulis fuisse reditus, quàm distributiones, quæ pro Ordinum gradibus non una omnes mensura dispensarentur. Damnantur & in hoc Concilio Episcopi, qui in conferendis Beneficiis, vel fructuum partem aliquam, vel certam pecuniam exigebant. *Occasione collationis factæ fructus eorundem Beneficiorum, aut aliquam ipsorum partem, seu summam aliquam pecuniæ exigere præsumunt.* (Can. 19.)

Sess. 21. In Concilio Basileensi anno 1435 vetitum est quidquam exigi pro Præsentatione, Provisione, Collatione, Installatione, sive Investitura cujuscumque Beneficii; quæ demum cumque inanes prætexerentur causæ. Itaque Annatæ, Deportus, & id genus alia jura omnibus hoc Decreto ab Ecclesiis expuncta sunt, canonicis pœnis in simoniacos intentatis. *Statuit hæc sancta Synodus, quod tam in Curia Romana, quàm alibi pro confirmatione electionum, collationes, electione, præsentatione etiam à laicis facienda, Institutione, installatione, investitura, de Ecclesiis etiam Cathedralibus, Monasteriis, Dignitatibus, Beneficiis, Officiisque Ecclesiasticis quibuscumque, nec non Ordinibus sacris, & benedictione, ac pallio, de cætero nihil penitus ante vel post exigatur, ratione Bullæ, litterarum, sigilli, Annatarum, primorum fructuum, deportuum, &c.*

Synodus Frisingensis anni 1440. hoc Basileense Decretum amplexata est, sed optatum sibi esse testata est, ut à Concilio declararetur, non damnari à se usum nonnullis in Ecclesiis receptissimum, ut aliquid à novis exprimatur Beneficiariis, non ad privatos derivandum, sed ad Fabricam, vel ad ornamenta & vestes sacras Ecclesiarum. *Dignetur sacrum Concilium declarare, quod non intendit per hoc decretum prohibere, quin liciti exigatur & solvatur, si quid tempore receptionis beneficiati solitum sit solvi fabricæ, vel pro ornamentis Ecclesiæ, vel simili casu, ad usum tamen divini cultûs, & non ad privatum commodum personarum convertendum.* Quo ipso propè tempore Clerus Gallicanus apud Bituriges congregatus illud ipsum admisit Basileense Decretum, sed iis limitibus circumscriptum, de quibus suo alibi loco. Cap. 25.

XI. Concilium Senonense anno 1528. usum explosit absurdissimum, cujus necdum ulla potuimus observare impressa vestigia. Novi Canonici jura quædam solvere cogebantur, nec pro se ipsis modò, sed & pro prædecessoribus suis, qui eadem non solvissent, quanquam non ab his ad id Beneficium asciti essent. *Irrationabilem illam consuetudinem judicantes, qua ad unum Prebendam recipiat, suorum in dicta Prebenda prædecessorum non receptorum, à quibus jus non habet, sed ab instituente, vel à conferente, plures receptiones solvere compellatur.* Legitima erant sanè ea jura, cùm una esset expostulandi causa, quòd quis pro prædecessoribus suis solvere cogeretur. Non insulsè præsumitur ejusdem generis jura fuisse, atque pro fabrica, vel sacris Ecclesiæ ornamentis. Id quoque in hoc Concilio statutum est, ut Canonici Præbendæ suæ reditibus fruerentur, adeoque & distributionibus, cùm primùm essent admissi: Nisi certissimis legibus fundationis, fructus ad certum tempus addicti essent aliis Ecclesiis, vel ad pios usus: *Nisi ex fundatione eorum locorum speciali & legitima, sufficienter probata, prædicti grossi fructus pro certo tempore aliis Ecclesiis aut piis usibus expressè pertineant & deputentur.* Quod ad illas verò attinet Ecclesias, ubi fructibus suis Canonici aliquandiu fraudantur, distribuendis interim inter cæteros Canonicos, insolentissima erat ea perversitas, in quam non potuere non exardescere hujus Concilii Patres. *Damnabilem illam consuetudinem judicantes, qua in certis Ecclesiis prædicti fructus ad certum tempus in utilitatem cedunt jam receptorum; sive qua cavetur, ut ad certum tempus sint de novo recepti expectantes: veram corruptelam & notorium abusum tales & similes declarantes, per hoc præsens nostrum statutum.* (Can. 2.) (Can. 11.)

In Concilio Coloniensi anno 1536. toleratum fuisse videtur, ut Archidiaconi, vel eorum Officiales aliquid exigerent ex investitura, sive institutione Beneficiariorum, dum teneant modum, nec quæstuosæ quærantur dilationes. *Quoniam ad nos perlatum est, nonnullos Officiales Archidiaconorum nostrorum investituræ nomine plus æquo interdum petere, quosdam etiam institutionem ipsam negare vel differre, &c.* Nec potuere hujus Patres Concilii non stomachari in Capitula quædam, & in eorum præpostera statuta, charitati & justitiæ ipsi inimica, avaritiæ & inæqualitati illi accommodata, ex quibus tot scaturiunt discordiæ. Et quantumvis plenissima discriminis sint hæc statuta, in ea tamen juramento adiguntur, quicumque alleguntur Capitulo. Cui huic Concilio præerat Archiepiscopus, spopondit se in visitandis Ecclesiis, statuta hæc omnia ad exa- (Part. 2. Can. 13.) (Part. 3. Can. 19. 20.)

men vocaturum, & ea expuncturum, quæ adversaria essent puritati, charitati & sanctitudini legum Ecclesiasticarum, prohibitis interim his juramentis, ut quæ tam exitio esset jurantibus, quam exigentibus. *Inter hæc statuta reperiet quamplurima, quæ quæstum magis quàm pietatem resipiant, & ad inæqualitatem potius quàm æqualitatem faciant: unde dissordia inter fratres, uti solet, frequenter oritur, &c. Operæ pretium nobis videtur hujusmodi statutorum volumina inter visitandum excutere.* Id quoque se expensurum spopondit Archiepiscopus, an minuendi essent *anni expectantiæ*, & an expeditius etiam foret, juniores Clericos ablegare ad Universitates, ut ibi literis operam darent, atque interim gauderent fructibus Præbendarum suarum, non distributionibus; iniquum enim esse, ut qui serió studiis litterarum incumbunt, ut paratiores postea accedant ad sacra ministeria, & qui testimoniis Professorum suorum muniti redeunt, fructibus interim Præbendarum suarum fraudentur. *Indignum ergo*

Ibid. c. 21. 22. 23.

studio tam frugifero intentos, ac in vinea Domini operantes, diurno denario fraudari, modo tamen testimonium exhibeant Magistrorum, quod totos illos annos rectè operam dederint studiis. Esse verò iniquissimum à Canonico quovis exigi jura, quæ ab aliquo prædecessorum suorum persoluta non essent, ea jura in dies exaggerari, ut in Capitulis quibusdam factitabatur, etsi id quidem vetarent sacræ Canonum Constitutiones: *Pecuniaria onera, quibus recens recepti contra sacrorum Canonum receptionem gravantur.* Postremò denique esse quidem necessarias in sarta tecta Templorum expensas; sed æquius forsan ac decentius fore, ex communibus Capituli reditibus eas fieri, quàm privatorum Canonicorum dispendio. *Quod si fabrica aut alia necessitas Ecclesiæ immineat, fatum est, ut quod in communem vertetur utilitatem, ex communibus reditibus desumatur, quàm ne quis privatim gravetur.*

XII. Majori & pondere authoritatis & zelo Concilii Tridentini Patres in hanc eandem corruptelam detonuerunt. Consuetudines quippe explosere omnes, quidvis exigendi à Canonicis novis, vel Beneficiariis quibusvis quod in aliorum cederet utilitatem, non Ecclesiæ ipsius; Episcopis omnibus id oneris imposuere, ut ejusmodi statuta examinarent; si qua avaritiam & cupiditatem redolerent, ea abrogarent: laudabiles confirmarent consuetudines, reliquarum illaudabilium etiam Apostolicas confirmationes subreptitias declararent, eoque uterentur delegata Sedis Apostolicæ authoritate.

Sess 24. c. 14.

In pluribus Ecclesiis, tam Cathedralibus, quàm Collegiatis & Parochialibus, ex earum Constitutionibus, aut ex prava consuetudine, observari intelligitur, ut in institutione, collatione, sive admissione ad possessionem alicujus Cathedralis Ecclesiæ, vel Beneficii, Canonicatuum, vel Præbendarum, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas, certæ conditiones, seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones et compensationesve illicitæ, aut etiam quæ in aliquibus Ecclesiis dicuntur Turnorum lucra, interponantur. Hæc cùm sancta Synodus detestetur, mandat Episcopis, ut quæcumque hujusmodi in usus pios non convertuntur, atque ingressus eos, qui simoniacæ labis aut sordidæ avaritiæ suspicionem habent, fieri non permittant: ipsique diligenter de earum Constitutionibus sive consuetudinibus super prædictis cognoscant & illis tantum quas ut laudabiles probaverint exceptis, reliquas ut pravas & scandalosas rejiciant & aboleant.

Est profecto quod miremur, Decretum, tanta & sapientia libratum & æquitate, & tam finitimum antiquissimis sanctissimisque Ecclesiæ legibus, à Cardinali Lotharingo, & ab ejus Remensi Concilio admitti non potuisse, anno 1564. nisi limitibus quibusdam coarctatum. In ea enim Episcoporum Synodo contestatus est Archiepiscopus, Episcopus omnes Provinciæ Remensis non satis idoneis instructos esse reditibus; si donariis, sive juribus exuerentur, quæ in collationibus & institutionibus Beneficiorum usu jam recepta erant, gravi eos inopia laboraturos: sibi quidem alias abundè affluere copias, & reditus, ut facilè his exactionibus abstinere posset. Censuerunt primùm Episcopi rem eam Episcoporum arbitrio permittendam; sed pro Beneficiis ad se devolutis ex crimine hæreseos vel simoniæ, videri sibi quatuor nummos exigi posse. En ipsa Cardinalis Lotharingii verba de eo Tridentino Decreto: *Esse quidem Canones in Concilio Tridentino, quibus prohibetur ne aliquid accipiant, sed tamen adhibendam esse aliquam moderationem*, Sed longè nunc quidem alia est Ecclesiæ illius disciplina, ita sanè accurata & castigata, ut ne dubitare quidem fas sit, quin religiosissima Tridentini hujus Decreti ibi vigeat observantia.

XIII. Diversissimam tenuit anno proximo rationem B. Carolus in Concilio suo I. Mediolanensi. Can. 11. Adeo non arctare Decreta Concilii Tridentini voluit, ut & vigorem ulteriùs promoveret; non tantùm exigi quidquam vetuit, sed spontanea etiam dona excussit, ne decerpi quidem passus est novo Beneficiario partem fructuum, etiam ad usus pios. Et tamen non paulò opulentiores sunt Episcopales Galliarum, quàm Italiæ Ecclesiæ. Sed fixum illud nobis certumque esse debet, paucissimos esse Episcopatus, quorum non satis uberes sint proventus, si parcimonia, si frugalitas in proventibus nomeretur: paucos, quorum etsi copiosissimi reditus pares sint sæcularis pompæ & luxus prodigalitati. *Interdicimus iis qui jus habent conferendi quæcumque Beneficia Ecclesiastica, seu eis providendi, aut ad ea eligendi, præsentandi, vel nominandi, & eorum ministris cujusque generis, ne quidquam per quamvis causam ejus rei gratia ab aliquo ne sponte quidem datum accipiant. Neve in eo Beneficio dando ulla fructuum pars ab Episcopis & inferioribus contra sacrorum Canonum instituta quavis etiam pietatis specie reservetur.* In hoc eodem Concilio, ad eliminandas à Beneficiorum litibus simoniacas pactiones, vetitum est pecunias dari ad redimendam vexationem, nisi antè adiretur & assentiretur Episcopus.

In Concilio II. Mediolanensi anno 1569. abrogari placuit statuta omnia, & consuetudines etiam immemoriales Capitulorum quorundam, ubi juniores Canonici nec quotidianis quidem gaudebant distributionibus per priores sex etiam menses suos strictissimæ residentiæ; ita ut debitam illis portionem cæteri inter se Canonici partirentur. Tit. 3. n. 5. *Sex mensibus qui Probationum nomine vocantur, choro inservire antè debeat, quàm distributiones quascumque etiam quotidianas percipiat, aliisque Canonicis accrescat, &c.* Nec expuncta tamen est ab hoc Concilio earum Ecclesiarum consuetudo, ubi reditus primi anni Beneficiorum seponuntur ad reparationes Ecclesiæ, ad usum sacrarii, vel ad pias aliquas erogationes. Ibid. n. 4. *Quibus in Ecclesiis ea vel constitutio vel consuetudo est, ut Canonicus nuper creatus, quot fructus Præbendæ suæ primo anno percipiet, eos omnes, vel aliquam eorum partem fabricæ Ecclesiæ, aut sacristiæ, aliive pio loco solvat, in posterum illa ita servetur, &c.*

Concilium

Concilium V. Mediolanense anni 1579. Bullæ Pii V. obsequi voluit, unde & statuta antiquavit omnia, quibus reditus priores unius anni, vel alterius, vel plurium, addicebantur mensæ Episcopali, vel Canonicorum, aut alterius loci, aut inter Canonicos distribuebantur. *Statuta abrogamus, quibus cautum est, Beneficiorum vacantium fructus vel distributiones etiam quotidianas, qua inde primo vacation s anno, aut longiori breviorive tempore obvenerint, mensæ Episcopali aut Canonicali, aliive loco omnes, vel partem aliquam obvenire attribuive, aut in communes usus cedere, aut inter alios Canonicos ministrosve illius alteriusve Ecclesiæ dividi. Hac tanquam rescissa penitusque sublata Pii V. Pontificis sanctione declaramus nulla esse, nullinsque planè roboris.* Mox ibidem vetantur Episcopi & Capitula hæc jura semel extincta transferre ad Fabricam vel Sacristiam Ecclesiæ, vel quoscumque alios pios usus. (Cap. 5.)

(Tit. De Episc. op. c. 32.) XIV. Concilium Rotomagense anni 1581. simoniacos pronuntiavit Patronos, tum Clericos, tum laïcos, qui quidvis exigerent ex Præsentatione ad Beneficia. In Concilio Remensi anno 1583. prohibiti sunt Collatores exigere vel pensiones, vel obsequia, vel partem fructuum, vel Beneficia quævis alia, sibi, aliisve cessura. *Si quis Benefic um propter* (Tit. De simo. n. 7.) *obsequium, vel impensa servitutis mercedem conferas, vel de retinenda pensione sibi, vel alteri paciscatur, aut partem fructuum, vel aliud Beneficium in compensationem collationis etiam alteri conferendum exigas, vel aliam quamlibet pactionem à Sede Romana non approbatam feceris, simoniacus esse censeatur.* Damnatæ sunt hic etiam exactiones usitatæ in admittendis Beneficiariis novis, exceptis tamen ut & in Tridentino Concilio laudabilibus consuetudinibus, hoc est, ubi quod exigitur, in pios expenditur usus. *Rerum exactio, qua pro Canonicorum & aliorum Beneficiariorum ingressu in plerisque locis suspicione simonia, vel sordida avaritia non caret, fieri nullo modo permittatur, quamvis laudabiles consuetudines in Concilio Tridentino non damnatas approbemus, earum qua in pios usus conferri solent.*

In Concilio Bituricensi anno 1584. monentur Episcopi, ne quid deteri patiantur de fructibus Beneficiorum, dum ea conferuntur, vel confirmantur, vel possidert incipiunt, nisi si quid ad usus pios expendendum sit, ut ad cæteros Beneficiarios nihil (Tit. 13 c. 4.) inde derivetur. *Nullas fieri sinant proventuum deductiones, solutiones, promissiones, compensationes illicitas, nisi ubi laudabilis est consuetudo, ut in pios usus Ecclesia convertantur.*

Concilium Mexicanum anni 1585. Episcopos ipsos prohibuit quidquam accipere ex concessis Ordinibus, Beneficiis, Dispensationibus, cùm tantas Tridentinum Concilium pœnas interminatum sit, ut ab his Præsules deterrerentur. *Nihil quidquam* (L. 1. Tit. 1 De Visit. n. 9.) *pecunia ac pretii Episcopi accipiant. ut eorum Judices accipere permittant, pro collatione Ordinum, Beneficiorum, aut eorum institutione, aut pro litteris dim ssoriis, nec pro dispensationibus, qua eis committuntur, ut est à Concilio Tridentino sancitum, sub pænis ab eo statutis.*

In Concilio Avenionensi anno 1594. innovata prisca lege, ne quid à novis exigatur B neficiariis præter laudabiles consuetudines ad sarta tecta, & ad vestimenta sacra Ecclesiæ; statutum est, ut ab Episcopo ad novum revocentur examen hæ consuetudines, & detegetur, qui sibi declaret, an expensa sint omnia ex Canonum & Pontificum placitis. *Qui* (Tit 33.) *aliquem deputabit, cui incumbet de acceptis ab admisso coram Episcopo rationem reddere, an juxta Concilii & Pontificum decreta expensa sint.* In Concilio Burdigalensi anni 1624. probatæ sunt etiam laudabiles consuetudines, dum earum usus is esset, qui suprapositis Decretis prælineatus est. (Cap 9. n. 13)

XV. Ad hujus deinque Capitis calcem, non intempestivè monebimus, ex Tridentini Concilii, & Conciliorum posteriorum Decretis id enitescere; Episcoporum jam muneris esse, ut à se longissimè amoliantur, non simoniam tantùm, sed & avaritiam; nec sordes has tantùm, sed & earum afflatum, ac suspiciones; tum ad stricti incudem examinis ut vocent statuta Capitulorum omnia, consuetudinesque Diœceseos totius, & omnes extirpent funditus, quæ laudabiles dici non possunt, cum à privatis cupiditatibus non sunt prorsus alienæ. Ivo Episcopus Carnotensis, refero infamatam apud Legatum Pontificis Episcopum Albanensem fuisse Ecclesiam suam, quasi ibi, quàm in aliis Ecclesiis tutior & multa latitaret simonia, eam calumniam paulò ardentiùs discussit, datis ad Legatum litteris, quibus affirmabat, cùm primùm clavum Ecclesiæ suæ capessivisset, cura & industria qua potuit maxima enixum se, ut pestilentissimæ ejus stipis fibras omnes persequeretur, & eliderer; nec inutilem, abesset verbo invidia, se operam posuisse: consuetudines complures vitiosas suis jam exulare Ecclesiis, etsi in vicinis serpant adhuc; si quid adhuc à Decano, vel Cantore suo, Ministrisve emungeretur ex novis Canonicis, id totum fieri præter expressissima statuta sua, præter jussa sæpiùs inculcata: sed à nonnullis conculcari solita, qui contrarias prætexerent, sibique objectarent Curiæ Romanæ consuetudines, cujus Ministri multa exigunt jura ab Episcopis & Abbatibus post consecrationem, has nimirum causati pias esse & spontaneas oblationes, ubigiasque religiosas; cùm alioqui & calami & chartæ expensas æquum sit rependi. *Si qua autem adhuc sunt, qua pro consuetudine antiqua publicè exigant Decanus & Cantor, & alii ministri ab his qui Canonici fiunt, me contradicente & persequente: Romana Ecclesia consuetudine se defendunt, in qua dicunt Cubicularios & ministros sacri Palatii multa exigere à consecratis Episcopis & Abbatibus, qua oblationis & benedictionis nomine pallientur, cùm nec calamus, nec charta gratis, ut aiunt, habeatur, & hoc quasi lapide conterunt frontem meam, cùm non habeam quod respondeam, nisi Evangelicum illud. Quod dicunt servate & facite; sed si id facitis, secundum opera eorum nolite facere.* (Baron. an. 1104. n. 9. 50.)

Hac Baronius prolata Ivonis Epistola, in eam ea commentatur, quæ non possint citra ingens piaculum prætermitti. Confitetur enim longè optatissimum esse, nunquam ut Ecclesia Romana has insolescere consuetudines passa esset: quisnquam enim honestus illis color illinatur, non omnia tamen expediunt, quæ licent; Apôstolo certum fuisse, etsi licitis aliqui, nunquam tamen uti cibis, ex quibus parvuli offenderentur. Ad Ecclesiæ amplitudinem expeditissimum fuisse, resecari omnia, quæ infirmis offendiculo esse possent, nec apud eos obscurari & marcescere incorruptam Cleri integritatis famam, ministrorum cupiditatibus: hinc enim sive infirmos, sive maledicos insidiari, & occasiones captare obtrectandi miris aliqui & divinis prærogativis Ecclesiæ toto orbe omnium Principis. *Optaret quisque bonus, his carnisse semper Romanam Ecclesiam, qua quantumlibet honestis titulis decorentur, tamen quia secundum Apostolum, Omnia mihi licent,*

sed non omnia ædificant, neque illud. Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum: expediret in omnibus quantum possibile esset consulere scandalo pusillorum, atque libera fronte dicere Episcopum, illud Apostoli, Bonum est mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet. quæ sæpe Ministrorum aviditate penes occasionem quærentes periclitatur: fitque ut domus illa quæ est repleta boni odoris unguente ex diversorum sancti Spiritus charismatum donis, ob hujusmodi muscas morientes, quæ perdunt odorem unguenti, male malis oleat in ipsorum perditionem. In his exactionibus censet Baronius esse aliquas, quas tametsi puras & licitas, conduceret tamen usu nunquam receptas fuisse, ad prævertendas offensiones infirmorum. 2. Non posse non in numerosissimam Ecclesiam Ministros irrepere aliquos, quorum aviditas pecuniæ ultra legum limites exiliat. 3. Qui convicus non authores flagitii, sed ipsam proscindunt Ecclesiam, præpostero æquitatis zelo omnium maxima eos sese obligare iniquitate.

Num. 1. Refert idem alibi Baronius præeunte Rogerio ad annum 1190. quam acerbè Angliæ Rex exprubrarit Cardinali Ostiensi, quod argenti markas septingentas ex consecratione Episcopi Cenomanensis exegisset, quindecies centum ex Legatione Episcopi Eliensis, ingentem denique pecuniam ab Archiepiscopo Burdegalensi, quo ei adversùs criminationes Cleri tuitionem suam commodaret. His enarratis, existimat Baronius, si hæc ita sint, esse quod ævo nostro gratulemur, unde jam exulant simoniacæ exactiones, vel ei suspicioni meritò obnoxiæ; supersunt autem eæ duntaxat, quæ cum justæ, tum moderatissimæ sunt. *Quæ si vera sunt, erit profectò, ut laudanda sint tempora nostra, quibus quidquid simoniacum tantum suspicione auditur, procul abjicitur, & aliæ exactiones aliqua justa causa prætensa, sunt modestiores.*

XVI. Non in eorum numero habendus est doctissimus hic, juxtàque pissimus sacrorum Annalium conditor, quibus videtur Romanus Pontifex nulla unquam simoniæ labe maculari posse. Ea de re alibi diximus. Hoc loco addam verba unius tantummodo Theologi, cujus & infucatæ in summos Pontifices religioni & observantiæ, & sincerioris Ecclesiæ disciplinæ amori accedere nihil posse videatur. Petrus is est Ecclesiæ Parisiensis Cantor, cujus hæc sunt verba, ubi non audet simoniæ infamiam illinere iis Beneficiorum permutationibus, quæ dispen-
Cap. 41. sante Alexandro III. Papa fuerant celebratæ. *Nolo tamen os meum in cœlum ponere, ut asseram hoc esse simoniacum; cùm summus Pontifex Alexander hujusmodi commutationem fieri ex dispensatione concesserit.* Quibus ille verbis satis innuit, quando purgat Pontifex simoniam exactionum, quæ aliàs simoniacæ existimarentur: id eò fieri, quòd sua dispensandi potestate utatur. Atqui jam satis superque explanavimus, quæ sint leges, quæ dotes germanæ dispensationis, ne in dissipationem desciscat.

In Præfat. In historia à se elucubrata schismatis Avenionensis testatum facit Theodoricus de Niem, annos sese triginta in Romana Curia contrivisse, Urbano VI. & ejus post successoribus affixum. Excandescit autem ille vehementissimè in Bonifacium IX. Urbani VI. successorem, ob vulgatissimas tum Romæ & impunè grassantes Beneficiorum licitationes. Hunc primum tradit ille Pontificem dissimulandæ
L. 1. c. 7. simoniæ ergo Annatas primum exegisse. *Circa decimum annum sui regiminis, ut cautius ageret in hac parte, palliaretque simoniam quam exercuit, quodam necessitatis colore, primos fructus Ecclesiarum Cathedralium & Abbatiarum vacantium suæ Cameræ reservavit.* A veri orbita hic deviare Theodoricum, & alibi jam patefecimus, & infra prolixius declarabitur. Multò æquiùs autem ille invehitur in Aulicos assentatores, qui tum jactabant, nihil unquam simoniacè à Papa committi posse. *Hac eo tempore om-* L. 2. c. 9.
ni timore Dei & verecundia hominum postposita in tam frequenti erant usu, quod Curiales pro majori parte affirmabant talia licitè fieri, cùm Papa, ut dicebant, in talibus peccare non possit. Si intra Annatas se cohibuisset ea doctrina, non temerè debuisset à Theodorico refelli, cùm Annatis jam locus esset in omnibus penè Ecclesiis, ad ipsarum utilitatem Ecclesiarum. At non iis se cancellis coërceri sinebant Scriptores illi, ut liquet ex Theodorici verbis sequentibus. His enim significatur, fuisse tum Theologos, eruditio- L. 2. c. 32.
ne & pietate præstantissimos, qui incolumi & illibata sedis Apostolicæ & Pontificum reverentia profitebantur, tunc certissimè simoniacos fore summos Pontifices, si Beneficia & res sacras pretio distraherent: tantòque gravioris culpæ affines fore, quantò eorum supra reliquos Ecclesiæ Antistites præstantia, vitæ innocentiam, & regiminis integritatem desiderat luculentiorem: ne flagitiis, quibus pœnas irrogare debent, exemplo suo authoritatem concilient. *Multi periti in jure propter continuationes simoniæ in Romana Curia tempore dicti Bonifacii, publicè arguere atque tenere volebant, quod Papa simoniam committere non posset, etiam in beneficiis, seu rebus Ecclesiasticis, intercedente pecuniario quæstu, seu pacto. Quod & mihi videbatur satis injustum: cùm saltem incivile sit, & contra bonos mores, si quod dignis gratis dare debet, ob vilem pecuniarium quæstum concedatur indignis: quodque Papa in omnibus præest, à quo cæteri vivendi normam capere debent, sit tali crimine sordidatus, perfectò cum alium punire non posset, in eo in quo ipse deliquit: quia, Turpe est doctori, cùm culpa redarguit ipsum, &c. Vivente eodem quidam integri Magistri in sacra Theologia, & alii in scientiis illuminati, dolentes ita communiter & apertè simoniam committi in Curia, determinarunt, licèt sub magno timore, quod Papa vendens Ecclesiastica beneficia ex pacto intercedente, simoniacus esset; quia non foret constitutus, ut illa venderet, sed ut dignis gratuitò dispensaret.*

Ut in Annatis exagitandis à vero aberravit Theodoricus, ita hallucinari fortassis potuerit & in aliis capitibus, quibus immerentibus simoniam aspersérit, atque ita Bonifacii IX. Pontificatum ultra quam fas erat depresserit. Potuit & tristitia temporum ei Pontifici aliquid extorquere, quod aliàs improbasset. Extra fines vagarer, si in hac quæstione longior essem. Paucis monebo, non abs re à me explosos esse hos Aulæ palpones, & indignitatos tum Theologos, tum Canonistas, qui illis adversati sint, integra & intacta summorum Pontificum jure meritò summa reverentia. Hæc verò nos tantò liberius scripsimus, quantò jam diutius Pontifices ab hac labe procul sunt, & nunc Apostolico solio sessitantem suspicimus Pontificem, dignissimum ejus successorem, cujus primum primus olim simoniæ patens ore fulminante damnatus est.

CAPUT LXII. *P. 4. l. 3. c. 11.*

De exactionibus pro sigillo, pro charta, pro Notariis, post annum Christi millesimum.

I. Connexio trium Quæstionum sequentium, totidem Capitibus extricandarum.

II. Veteres Notarii tempore Gregorii Magni nequid acciperent. Officium Notarii tunc Minores inter Ordines numerabatur, & inter Beneficia, quorum ideo functionem decebat esse gratuitam.

III. Obtinuit ea prohibitio, etiam tunc cum Notarii ab Officiis morum rejecti sunt, etiam ex laicis cum cooptati sunt. Nequid pro sigillo, & pro litteris acciperetur.

IV. Seculo decimo-quarto Conciliis quibusdam approbatum est, ut teneue quid exigeretur pro Notariis, Sigillo, Chartis; cum alias interim quidquam exigi prohiberent.

V. De eodem rursus. Sejunctis ab Ordinibus quandoque fuit causa & ratio Beneficiorum, & pro Beneficiis accipi minus importuniter tulere.

VI. Serpebant latius exactiones, sed Concilia illis occurrere non destiterunt.

VII. Decretum Concilii Tridentini adversus exactiones, pro Episcopis, pro Notariis, pro Sigillo, pro Charta.

VIII. Statuta in eandem rem Conciliorum Coloniæ, Mediolani, Galliæ, de Notariis, de Cera, de Charta, de Ordinibus & Beneficiis.

IX. In eandem rem responsa Congregationis Concilii.

X. De exactione pro Pallio.

XI. Exemplum S. Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis.

I. Restant extricandæ & paulò copiosiùs edisserendæ quæstiones paucæ, Capiti superiori ferè implicatæ, & ibi jam delibatæ. Prima earum spectat ad Notarios, aliosque Ministros inferiores, ad Sigillum & Chartam. Altera in simonia versatur obsequiorum & precum. Tertia singulariter spectat ad Canonicos, & Beneficiarios alios, qui patrimoniis suis hæreditatibus Canonicarum, aliave erigunt & dotant Beneficia, ut iis ipsimet mox investiantur. In his tribus versabuntur sequentia hæc Capita tria.

II. Refertur à Gratiano decretum Gregorii Magni, qui vetabat in Ordinationibus, sive à Notariis, sive ab aliis inferioribus Ministris, nihilo plus
c. 9. q. 1. c. 4. quam ab ipsis Episcopis quidquam exigi. *Sicut Episcopum non decet manum quam imponit vendere: ita Minister vel Notarius non debet in ordinatione ejus vocem suam, vel calamum venumdare.* Addit autem Pontifex, si post acceptum pallium, post litteras susceptas, ultro quis velit aliquid offerre, voluntariam eam suscipi posse oblationem. *Is autem qui ordinatus fuerit, si non ex placito, neque exactus, neque petitus, post acceptas chartas & pallium aliquid cuilibet ex Clero gratiæ tantummodo causa dare voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus. Quia ejus oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ non ex ambientis petitione processit.* Intextum est & Gregorianis novi Juris Decretalibus hoc Decretum, cui & hæc attexuntur: *Pro ordinatione igitur, vel usu pallii, seu*
Extra De Simonia. c. 1. *chartis atque pastellis eum qui ordinatur, omnino aliquid dare prohibemus.* Ex his ergo elucet nil dari posse pro Ordinibus, pro Pallio, pro Chartis, pro Convivio.

Minimè mirum est à Gregorio Magno prohibitum esse nequid exigerent Notarii. Erat enim tunc temporis Notariorum Ordo Minorum unus Ordinum, adeoque & suo inter Beneficia loco numerabatur. Tam Beneficiarii tunc erant, fueranique Notarii, quam Lectores. Omnibus peræque suppeditabat Ecclesia, quo vesci, quo indui possent, ut Ordinum suorum, & munerum functiones gratis obirent, utque ne lucelli quidem cogitatio eorum animos subiret. Perspicuè Gregorius Notarios in Ministrorum Ecclesiæ classes conjiciebat cum Episcopis & Diaconis. *Sicut non debet Episcopus, ita nec Minister, vel Notarius.* Qui Minister hic dicitur, Diaconus est, cujus est Evangelium decantare inter solemnia Missarum Ordinationis. Id manifestum est ex posterioribus verbis ejusdem Decreti: *Episcopo Pontifice manum imponit, Evangelicam lectionem minister legit, confirmationis autem ejus Epistolam Notarius scribit.* Eam simillimum veri est causam fuisse justissimam, ne sinerentur Notarii quidquam exigere. Magis certè mirum sed etiam à Gregorio IX. prohiberi in Decretalium libris ab eo promulgatis, cùm ejus ævo jam Notarii, nec Ordine, nec Beneficio gauderent amplius ullo.

III. Nec à vero recedit, inter Episcopi Ministros hoc posteriori ævo eos collocari solitos, & persuasissimum fuisse, jam Episcopi cujusque esse, suos ipse ut Ministros suo sumptu sustentaret, & justa donet mercede: Episcopalis enim Ecclesiæ proventus abundare satis superque, ad omnes Episcopi & Ministrorum ejus, etiam ad quaslibet cujusque functionum expensas. Erat & id Episcopalis Officii, ut gratis suppeditaret oleum sacrum, Chrisma, Ceram, Sigillum, literas dimissorias, testimoniales, & alias. In Concilio Parisiensi anno 1212. vetiti sunt Episcopi, pro Sigillo quidquam recipere: *Prohibemus, ne Prælati, vel eorum Ministri ratione sigilli aliquid exigant.* Concilium Oxfordiense anno 1222. vetuit, nequid extorqueretur pro Chartis provisionum. *Ne pro institutione, vel missione in possessionem, vel charta super hoc facienda aliquid audeat extorquere; nec ab officiariis suis sustineat extorqueri.* In Concilio Andegavensi anno 1279. inculcatum est illud ipsum Gregorii Magni decretum, prohibitumque, nequid acciperetur pro sigillo & pro literis, evibrata excommunicationis pœna in Laïcos, Clericosque minores, nisi morigeri essent. *Ne quis de cætero pro litteris sigillandis quæ conceduntur pro ordinatione Clericorum aliquod pecuniarium commodum, vel quidquam aliud exigat vel recipiat temporale. Transgressores si laici, vel in Minoribus constituti, &c.* E laïcis ergo tum erant Notarii, & interdicebantur tamen qualicumque exactione pro sigillo literarum. Part. 2. c. 13. Can. 2.

IV. Nec diuturna fuit in quibusdam Ecclesiis hæc liberalis abstinentia. In Constitutionibus Synodalibus Ecclesiæ Cantuariensis anno 1295. definita est pecunia & merces ad Sigillum & Chartas omnium literarum, quanquam id spectaret ad Officialem, Jurisdictionis administrum. Jussi sunt Episcopi in Concilio Ravennate anni 1311. intercedere cupiditati Notariorum, & Sigilli Ministrorum, atque definire pecuniam perquam modicam, ad expensas Chartæ, Scripturæ, Ceræ & Sigilli solvendam. *Cum indebitè exactiones à Notariis & Sigilliferis Episcoporum taxentur & moderentur in omnibus, præsertim in ordinationibus; ut ultra duos venetos non possint accipere pro Scriptura, Charta, Schedula, Cera & Sigillo.* Eo continentur & Ordines, & Beneficia. In Concilio Ravennate anni 1317. constitutum est, quantum pecuniæ solverent pro Institutione, Investitura, Confirmatione, Collatione & Sigillo cujusque generis Beneficiorum. Cap. 6. Can. 32. Can. 24.

In Concilio Palentino Hispaniæ anno 1322. vetiti sunt prorsus Episcopi, & Ministri quidquam exigere pro Ordinibus, quanquam ordinatione peracta

admittere possent dona spontanea pro scriptura, charta, cera, dum ne tota quidem ea pecunia superaret quinque marabetinos, quod vilissimæ peconiæ genus erat: à pauperibus autem aliquantò minus, aut nihil omnino acciperetur. *Ordinati verò, si post receptos Ordines pro scripturæ labore, charta & cera aliquid offerre voluerit, hoc accipi minimè prohibetur, ita tamen quod hæc gratuita oblatio summam quinque marabetinorum usualis monetæ aliquatenus non excedat. à pauperibus autem aut nihil, aut minus recipiant pro prædictis.* Prohibetur mox, ne quid accipiatur pro Litteris dimissoriis, ut ab alieno quis possit Episcopo ordinari. Quoad Beneficia verò omnino vetantur Episcopi, qui ea conferunt, ne exigant vel retineant fructuum partem, vel quidvis aliud, quocumque demum obtentu; solis Notariis modicum quid accipere permissis pro charta & sigillo. *Jubemus, ne Episcopi, vel quivis alius, ad quem Beneficii collatio pertinet, ratione collationis hujusmodi Beneficii, aut charta, seu alio quocumque colore aliquid præsumant per se vel per alium exigere, seu etiam retinere. Nec Notarius seu Scriptor quidquam nisi moderatum exigat pro collationis littera & sigillo.* — Can. 19.

V. Cœpta sunt ergo Beneficia ab Ordinibus segregari, & quod ad Ordines quidem attinet, non remisit antiquus vigor, nihil ut exprimi posset ab Episcopi ministris, pro charta, sigillo & scriptura; at verò in Beneficiis eum modum observari placuit, ut nihil prorsus ad Episcopum ipsum rediret, qua demum cumque prætexta causa; facta cæteroqui Notariis venia, ut mediocri mercede contenti sint pro labore, sigillo, charta. Ita cœpit decretum Gregorii Magni ad solas ordinationes circumscribi, quod Decreto & Decretalibus intextum est: quanquam eo Decreto Gregorius indiscriminatim & Ordines complexus esset, & Beneficia, ut quæ tunc omnino non sejungerentur. Ab hac verò Ordinum à Beneficiis segregatione manavit illa licentia exigendi pro Beneficiis.

In Concilio Toletano anni 1473. definitæ sunt tantùm summæ pro Litteris quibusdam solvendæ, quæ ultra æqui metas cœperant efferri. *Quia plerumque in exactione emolumenti sigilli nonnulli metas rationis excedunt, & tam pro licentia quoad studia litterarum, seu qua animarum cura ad tempus committitur, quàm pro littera dimissoria, qua cuique se ad alias partes transferendi licentia conceditur, quantitates indebita extorquentur: nos eorum insatiabilem voraginem componere cupientes, statuimus ut pro qualibet prædictarum Litterarum possint sex marabetini, & pro Cancellaria duo denarii, & unus marabetinus pro regesto, & non amplius recipi ullo modo.* — Can. 4.

In Concilio Tarraconensi anno 1370. prohibitum est ad firmam dari, vel locari sigillum; nullitatis & excommunicationis pœna ostensa. *Quia secundùm Apostolum non solùm à malo, sed ab omni specie mali est abstinendum; & non solùm fraudes sunt vitandæ, sed etiam via eisdem pro posse præcludenda; ordinamus & statuimus, quod emolumenta proprii sigilli Episcoporum seu Prælatorum, non possint per quoscumque specialiter vendi, seu etiam arrendari; Et si contrarium factum fuerit, arrendatio seu venditio ipso facto nulla existat, & arrendatores, seu emptores excommunicationis sententiam incurrant.* — Const. Conc. Tarrac. l. 3. Tit. 4.

VI. Tam modicæ verò quandoque definitæ sunt pecuniæ, ut nihilo ferè minùs dici possent hæc gratis dari. Sed non dissimulabimus etiam non illam diu retentam esse mediocritatem, & pecuniis his nonnihil exaggeratis, & iisdem exactionibus ad Ordines ipsos ampliatis. Concilium Londinense anni 1321. graviter expostulavit de exactionibus ad sigillum, & ad chartas Ordinum ac Beneficiorum, præter sacros Canones, quibus utrumque ex æquo videtur prohiberi. *Nova insatiabilis ambitio adinvenit, ut Clericis institutis in Ecclesiasticis Beneficiis, seu ipsis collatis eisdem vel ad Ordines promotis, pro Litterarum super iis habendarum scriptura, labore ac sigillis fiant multoties exactiones immensæ, id reprobante Canone ac dicente, Quod sicut non decet Episcopum manus impositionem vendere, ita nec ministrum, vel Notarium calamum venundare.* — Con. 4.

In hoc ergo Concilio illud Episcopi confessi sunt Gregorii Decretum tam ad Beneficia, quam ad Ordines exporrigi, eoque tam Notarios, quàm Episcopos exactione qualibet interdici. Sed cùm hujus Concilii Londinensis ætate jam permitterentur Notarii pauxillulum pecuniæ accipere ad provisiones, litteras & sigilla Beneficiorum: ab hoc quoque designatum est Concilio, quantulum posset etiam pro litteris Ordinum exigi. *Nos abusum abolere volentes, duximus ordinandum quod pro scriptura singularum litterarum institutionum vel collationum, ultra singulos duodecim denarios sterlingorum, pro litteris verò singulis sacrorum Ordinum vel dimissarum ultra singulos sex denarios dicti Clerici per se, vel per alios non recipiant ullo modo.* Litteræ ad causas jurisdictionis pro modo Beneficialium litterarum diffinitæ sunt.

Liquet ergo exigi primùm cœpisse aliquantolum pecuniæ ex chartis & sigillis judicialium causarum. Tum ad Beneficia ventum esse, ac denique ad Ordines. Hinc modò audivimus ad litteras Ordinum, sive dimissorias non exigi nisi dimidiam pecuniam Beneficiorum. Denique permodicæ usque adeo sunt hæ summæ, ut nihilominus Episcopis præscribatur in hoc Concilio, suis ut ministris idonea & certa constituant ipsi, solvantque salaria, quo possint pro sigillo nihil prorsus exprimere. *Cæterùm quia Ordinarii suis tenentur ministris stipendia constituere, quibus debeant meritò contentari, pro sigillatione litterarum hujusmodi nihil omnino exigi volumus, vel persolvi: ne cujusvis speciei velaminis solutio pro sigillo litterarum hujusmodi in prædæ quæstum, damnabilem convertatur.* — Ibidem.

Confidentiùs certè Concilium Basileense simoniæ radices altissimas evellere studuit. Et tamen cùm vetuisset exigi quidvis pro Ordinibus, Beneficiis, sigillo, chartis: *De cætero nihil penitus ante vel post exigatur ratione litterarum, Bullæ, sigilli, in Beneficiis officiisque Ecclesiasticis quibuscumque.* — Sess. 21. c. 1. Mox tamen concessit mediocris aliquid mercedis pro labore conscribendarum chartarum: *Solùm scriptoribus abbreviatoribusque & Registratoribus litterarum seu minutarum pro ipsorum labore competenti salario solvendo.*

Concilium Toletanum anno 1473. Episcopos & eorum ministros noluit quidquam exigere pro sigillo & cera in litteris Ordinum. *Nihil levare permittant pro sigillo & cera, sed gratis & liberaliter impendant.* Indulto tamen Notariis, ut pro litteris Ordinum & Dimissoriis decem marabetinos acciperent, quod jam diximus infimæ generis fuisse pecuniæ. *Pro litteris Ordinum & reverendis decem duntaxat marabetinos recipere audeant.* — Can. 25.

VII. At longè cumulatissimæ sapientiæ decretum edidit Concilium Tridentinum, ubi constituit, ne quid etiam ultro oblatum pro Ordinibus, pro Tonsura, pro Dimissoriis, pro sigillo acciperent — Sess. 21. c. 1.

Episcopi, vel eorum ministri Officiales. At Notarii pro singulis litteris dimissoriis vel testimonialibus acciperent decimam partem nummi, illis in locis omnium, ubi non invaluit consuetudo nihil accipiendi, & ubi ejusmodi Ministri non satis idoneo ab Episcopis salario donarentur. Tunc enim gratuitam operam suam præstare debent Notarii, ut nec posthac locus sit statutis ullis contrariis. *Notarii verò in his tantùm locis in quibus non viget laudabilis consuetudo nihil accipiendi, pro singulis litteris dimissoriis aut testimonialibus decimam tantùm unius aurei partem accipere possint, dummodo eis nullum salarium sit constitutum pro officio exercendo. Nec Episcopis ex Notariis commodis aliquod emolumentum ex eisdem Ordinum collationibus directè vel indirectè provenire possit. Tunc enim gratis operam suam eos præstare teneri omnino decernit, contrarias taxas ac statuta & consuetudines etiam immemorabiles quorumcumque locorum, quæ potius abusus & corruptelæ simoniacæ pravitati faventes nuncupari possunt, penitus cassando & interdicendo*

Nihil poterat statui antiquissimæ magis consentaneum disciplinæ, & ad nostrorum tamen temporum patientiam accommodatius. Abundè enim testantur Tridentini Patres, nihil præstabilius, nihil optatius fore, quàm ut Notarii Episcoporum nihil omnino acciperent pro litteris Ordinum, adde & Beneficiorum, si horum temporum mores id ferre possent, & ab Episcopo honesta iis esset merces constituta. Ubi res non ita habet, tam modicam pecuniam exigi sinunt, ut pro nihilo putari possit, sed & tum vetatur, ne in ejus aliquam partem cum ministris suis veniat Episcopus. Qua quidem in re magnum interponitur hic discrimen Episcopus inter & ministros, quanquam illos Gregorius una & communi lege devinxisset nihil accipiendi. Ratio discriminis in promptu est, inde scilicet petita, quòd Tridentini Concilii tempore, & diu antè Notarii jam nec Clericis, nec Beneficiariis accenserentur. Ideo & salaria iis plerumque adsignabantur, eratque optatissimum, ut semper adsignarentur. Episcopus ergo ipse quidem à Tridentinis legibus constringitur austerissimæ disciplinæ, quæ nec primævæ Ecclesiarum sanctimoniæ dissonat, nihil ut accipere possit, sive pro Ordinibus, sive pro sigillo & litteris, ac ne voluntarias quidem oblationes. Notarii olim Clerici erant & Beneficiarii, Beneficii sive Ecclesiæ stipendiis sustentati, ut facillimè possent nihil exigere. At cùm inter ministros nunc censeantur, suis illos redditibus Episcopi alere abnuerunt, quòd non Episcopi, sed communis Cleri mensæ olim participes essent. Itaque ad eorum sustentationem attributæ sunt illæ sive fidelium, sive Clericorum oblatiunculæ, sive pecuniæ, quas ex litteris colligunt.

Non meminit quidem hîc Tridentinum collationis Beneficiorum; sed non obscurè tamen insinuavit, quàm & hîc abhorrere debeat Episcopus ab avaritiæ suspicione: *Quoniam ab Ecclesiastico ordine omnis avaritiæ suspicio abesse debet*: si ne spontanea quidem dona ex ordinationibus fas est admittere: quàm & in collationibus Beneficiorum exigere nihil oportet, quorum tanta est cum Ordinibus conjunctio: quàm gratuitum ex æquo in omnibus debeat esse sigillum: quàm in optatis sit, non ad Ordines tantùm, sed & ad Beneficia Notarios tam copiosis ab Episcopo donari salariis, nihil ut usquam exigant: quàm denique ut in Ordinibus, ita & in Beneficiis studiosè explorentur causæ, vel occasiones omnes abrogandi consuetudines qualescumque quidvis exigendi. Cùm verò alibi Tridentinum faces admovit Episcopis, ut quàm diligentissimè expungi curarent & obliterarent consuetudines & exactiones Capitulorum omnes in novos Beneficiarios, si eæ privatorum commodis augendis, non Ecclesiis reparandis cederent: nonne tum Concilium Episcopos submonuit, exemplo ut ipsi suo Capitula animarent, abstinerentque à quavis exactione in Beneficiis conferendis? Si exigit enim Episcopus ab iis quos instituit, aut quibus confert; ecqui poterit Capitula deterrere, ne quid à Canonicis exigant, aliisve Beneficiariis, quos admittunt? Hoc enim capite Tridentini Concilii, non Episcopi tantùm, sed & Capitula, & conferre dicuntur, & instituere. Sess. 24. c. 14.

Cæterùm si per Tridentinos Patres jam Notariis licet aliquid exigere moderati salarii, non innovato eo usu, sed confirmato, ut qui pridem pervulgatissimus fuisset: non erit, ut opinor, jam quod stupeamus, si ministri Curiæ Romanæ, quos capite superiori exagitabat Ivo Carnutensis, aliquid etiam exigebant, *cùm nec calamus, nec charta gratis, ut aiunt, non habeatur.* Tantò æquius id illis condonandum erat, quòd etsi possit singulis Ecclesiis ea lex indici, suos ut ministros tam copiosè munerentur, ut officio jam suo fungi gratis possint: non æquè possit compelli Ecclesia Romana ministros habere & idoneis stipendiis alere, qui reliquarum omnium Ecclesiarum utilitatibus gratuitas præstent operas. Percupiebat Ivo & Baronius rem ita fieri, ut vel levissimæ suspiciunculæ cupiditatis, & inanes calumniandi prætextus amputarentur. Illud ipsum & Tridentini Patres factitari avebant singulis in Diœcesibus. Sed bene multa sunt, quæ optari magis possint, quàm vel sperari, vel præcipi, ut vel hoc Tridentinorum Patrum exemplo elucet, penes quos summa erat præcipiendi, quod optarent, potestas, sed & summa erat non præfestinè præcipiendi sapientia.

VIII. Jam inde ab anno 1536. statuerat Concilium Coloniense nihil exigi pro Ordinibus & sigillo, à Notario verò exigi *unum* non amplius *album* pro singulis litteris. At post Concilium Tridentinum, in Mediolanensi Concilio I. præceptum est Episcopis, summulas pecuniæ ut definirent, *taxas* vocant, ad Notariorum & cæterorum ministrorum in litibus mercedes: quoad litteras Ordinum & dimissorias, pareri placuit Tridentinis Decretis; ad alia verò omnia, quæ merè spiritalia sunt, vetitum est ne quid Notarii acciperent, nisi præfinisset Episcopus, quanquam nullo ejus salario gauderent. *In aliis quæ merè spirituales sunt, etiamsi nullum stipendium eis constitutum sit, nihilominus accipiant præter scripturæ mercedem ab Ordinario statuendam.* In B. Caroli Concilio eodem Provinciali I. vetitum est, ne Notariis, aliisve Episcopi ministris ultra duos aureos pro Beneficii chartis daretur. *Notariis, Scriptoribus, aliisque Episcopi ministris pro omnium opera, sumptu ac labore in conficiendis litteris, quibus Beneficii collatio, confirmatio, institutio, provisio continetur, non plus duobus aureis ad summum persolvatur.* Par. 1 c. 28. Cap. 32. Act. Eccl. Mediol. pag 14.

In Concilio Mediolanensi III. promulgatum est superius Concilii Tridentini Decretum, cum hoc novo elucidamento, ne Notarius ultra decimam aurei partem acciperet, pro littera etiam testimoniali plurium semel Ordinum, perinde ac si unius Ordinis suscepti testimonio esset. In Concilio IV. Mediolanensi vetitum est quidquam exigi pro Cap. 58.

ſigillo, fruſtra enim fore adverſarias quaſcumque conſuetudines, ſive Canonicas Conſtitutiones Conciliorum, ad Beneficiorum proviſiones. *Ne ſigilli quidem nomine exigi accipive ab ullo quidquam liceat, omni prorſus ſi qua huic decreto repugnet, conſuetudine & ſuperiorum Conciliorum decreto antiquato, abrogato.* Quoad Notarios præſcribet Epiſcopus eorum operæ mercedem, ut tamen tota pecuniæ ſumma ne aureum nummum ſuperet unum. *Ita tamen ut pro omni Beneficii collati ſcriptura à ſe confecta, alio ve quovis nomine vel prætextu, plus aureo nummo ad ſummum ne capiat.* Affirmat Scriptor vitæ B. Caroli, eo decreto reſtitutam in integrum fuiſſe antiquiſſimæ inter Beneficiarios puritatis & ſanctimoniæ diſciplinam.

Par. 2. c. 9.

Giuſſano. l. 8. c. 30.

Concilium Colonienſe anni 1570. fidentiſſimè pronunciavit, quæ Sigilli obtentu exigebantur pro Diſpenſationibus, Collationibus, Proviſionibus quibuſcunque, ea nullo ſatis legitimo niti fundamento; vitioſam eam fuiſſe ab exordio jam ipſo ſuo & adulterinam conſuetudinem, ideoque longiſſimè eliminandam. *Occaſione Sigilli varia jura ſolent exigi. Statuit Provincialis Synodus omnia illa jura, tanquam non ſatis probata conſuetudine introducta, plané remittenda & relinquenda eſſe, & nihil inde accipi poſſe.* Omnium Miniſtrorum, qui Litteris & Sigillo operam navant, vetuit hæc Synodus ſalaria ſimul omnia ultra nummum aureum unum excreſcere, quanticumque ſint Beneficii reditus. *Nunquam vero ne in maximis accipere poſſint ultra coronatum.* In Concilio Burdigalenſi anno 1581. prohibiti ſunt Epiſcopi Sigillum locare, Clerico nempe pio & experto concredendum. *Non liceat Epiſcopis Sigillum ſuum ad certum pretium locare, ſed illud probo viro, nec indocto, tamen Eccleſiaſtico committant.*

Tit. De Sigill. c. 1. 2.

Tit. De Inſinuat. n. 8.

In Concilio Remenſi anni 1583 ſimoniaci pronunciati ſunt Epiſcopi, qui ad litteras Ordinum & Sigillum quidvis acciperent: ne permiſſo quidem Notario ultra decimam aurei partem exigere. Quod idem ſtatutum fuit in Concilio Burdigalenſi ejuſdem anni. At quoad Beneficia prohibitum eſt, ultra duos aureos accipi ad litteras, ad Sigillum, & ad Notariorum operas. *Prohibemus, ne pro litteris collationum & inſtitutionum cujuſcumque Beneficii, tam Scriba, quam Sigilli nomine aliquid præter duos aureos accipere liceat.* Concilium denique Toloſanum anno 1590. vetuit, ne Collatores & Præſentatores Beneficiorum, eorumve familiares ac Miniſtri, quidvis acciperent, ne gratuita quidem munuſcula. *Nec ſponte quidem oblatum accipiant.* Notarii, & Cancellarii Epiſcoporum, ne plus uno nummo accipiant, pro opera ſua, Sigillo, cera, aliiſve expenſis. *Poſſit tamen Notarius aut Cancellarius Epiſcopi in ſingulas collationes accipere mercedem ſuo labori congruam, quæ Sigillo, cera & cæteris computatis aureum unum non excedat.* Et ne id quidem accipiant, niſi ubi nullis Epiſcopi ſalariis juvantur; utque nihil inde emolumenti decerpant, ſibique ſumant Epiſcopi. *Dum tamen nullum ei pro officio exercendo ſalarium conſtitutum ſit, nihilque inde emolumenti Collatores directè vel indirectè accipiant.* Planum eſt eum Canonem ad normam Tridentini decreti ſupra poſiti concinnatum fuiſſe. At hoc Canone ad Collationes rapitur Beneficiorum, quod Tridentinum de Ordinum Collatione decreverat. Ex quo facilè rurſus intelligas, eam fuiſſe Tridentinorum Patrum mentem ac ſententiam, quam ſupra explanavimus.

Tit. De Simon. n. 8.

Can. 54 22

Cap. 5.

Seſſ. 55 c. 1.

In Comitiis Cleri Gallicani anno 1655. admoniti ſunt Præſules, *Libellos Provinciarum ſupplices nonnullarum, querelis amarioribus refertos eſſe, de Epiſcopis, vel eorum Miniſtris, Sigilli, & litterarum obtentu exactiones moleſtiſſimas indicentibus; non poſſe quantalibet conſuetudinis diuturnitate quemquam ei uſui patrocinari, quem conceptis verbis proſcripſiſſent Concilia antiqua, & nova, præ cæteris vero Calchedonenſe, Tridentinum, & Complura Galliæ Provincialia. Pontifices item Gregorius I. & VII. & Alexander III. cui doctiſſimus B. Thomas aſſenſus eſſet, omneſque ſecundum illum Theologi ſubſcripſiſſent; his concinere Edictum Bleſinſe, ita conſtanter diffinire Theologos, ita Judices pronunciare; atque adeo plurimum omnium intereſſe, ut tam ſancta leges primævæ reddantur authoritati.* Hæc ad ſacri Conventus Præſules perorata ſunt, à quibus *incunctanter ſtatutum eſt, ut ad omnes perſcriberetur Epiſcopos, ne ſinant à ſuis quidquam exigi Miniſtris ad litteras Ordinum, & alia Sigilli jura, niſi conſonanter decretis Concilii Tridentini, & ſtatutis Cleri Gallicani.*

IX. Multa depromſit Fagnanus reſponſa Congregationis Concilii, aut Pontificum ipſorum, de hac eadem re, ex quibus pauca hæc excerpam. Reſponſum eſt ergo à Congregatione, verè ſimoniacos habendos eſſe Notarios, vel Amanuenſes, qui ad litteras dimiſſorias ultra unum nummum acciperent. Pro litteris, ſigillo, cera, & omnibus denique expenſis proviſionis Beneficiorum, à Notariis accipi non poſſe ſupra unum aureum. Idque ea cautione, ut his Notariis, vel Cancellariis nulla alia ſuppeditarentur ſalaria, & hujus quæſtus ne particeps ullo-quo modo fieret Epiſcopus. A Gregorio XIII. declaratum eſt, nihil ab Epiſcopo accipi poſſe pro Sigillo, nec ad Beneficii chartas ultra unum aureum emungi poſſe, ſive ad Notarii mercedem, ſive ad impendia quævis alia. Ejuſdem authoritate & mandato Pontificis, percontantibus Luſitanis reſponſum eſt, nihil exigi poſſe pro diſpenſationibus conjugiorum, conveniente Tridentino; itemque pro Reſcriptis omnibus, nec à Notariis ultra quartam aurei partem accipi poſſe. Denique & à Congregatione negotiis Epiſcoporum præpoſita, & à Clemente VIII. definitum eſt, ab Epiſcopis non poſſe locari Cancellariatum.

In l. 5. Decret. Part. 1. pag. 147. 100. 101.

Seſſ. 24. c. 5.

X. Pauca reſtant de Pallio Archiepiſcoporum, carptim ſupra jam delibata. Antiquo uſu Romam proficiſcebantur Epiſcopi, illud accepturi, nec ſolis quandoque itineris expenſis fatigabantur. Angliæ & Daniæ Rex Canutus anno 1027. Romam ipſe profectus, fidentiſſimè conqueſtus eſt de expenſis graviſſimis, quibus exhauriebantur ſuorum Regnorum Epiſcopi pro Pallio impetrando. Satisfecit cumulatiſſimè Pontifex ejus votis, ut Rex ipſemet teſtificabatur. *Conqueſtus ſum coram domino Papa & mihi valde diſplicere dixi, quod mei Archiepiſcopi in tantum angariabantur immenſitate pecuniarum, quæ ab eis expetebantur, dum pro Pallio accipiendo ſecundum morem expeterent Apoſtolicam ſedem, decretumque eſt, ne id deinceps fiat. Cuncta enim quæ à Domino Papa & ab Imperatore pro mea gentis utilitate poſtulabam, libenter annuerunt, & conceſſa etiam ſacramento firmaverunt.* Hinc augurari fas eſt immoderatas eas exactiones, Miniſtris potius plerumque impendendas eſſe, quam Prælatis, qui ſtatim commoniti, rem emendent.

Baron. an. 1027. n. 4

Simillimum tamen veri eſt, meritiſſimo reprehenſas exactiones iſtiuſmodi pleraſque non alio ex capite manaſſe, quam ſpontaneorum donorum, quibus Prælati Pontificem colebant, & Miniſtros etiam ejus ſtudebant demereri. Ea vis eſt & natura

hujusmodi consuetudinum, quæ primùm liberæ & arbitrariæ, longissimo usu ipsæ sibi cudunt nescio quæ vincula necessitatis. Ipsa enim consuetudo sua sponte in legem convalescit, ut jam non possint sine perturbatione & offensione animorum aliqua præteriri consuetudines, laudabiles illæ quidem, sed ab ortu tamen suo arbitrariæ. Inde est quod antiqua Concilia non pauca, quibus accessit tandem & Tridentinum, vetuere nequid etiam gratis oblatum acciperetur in Ordinationibus. Vix enim fieri potest, quin in Legis & Juris authoritatem evadat, quod longissimo & latissimè fuso usu præscriptum est. Cantuariensi Archiepiscopatu sublimatus beatus Anselmus Romanum iter statuit ipsemet emetiri, Intercessêre Regni factiones. Pallium ei à Pontifice transmissum est. Dono Pontificem remuneratus est Anselmus, quod non temerè conjicimus maximum fuisse, cùm à tam opulento Archiepiscopo proficisceretur, quanquam pretium ipsi maximè faceret modestia Præsulis, tenuitatem sui doni his verbis excusantis : *In munusculo nostro magnitudo vestra rogo non solam penset quantitatem, sed & bonam qua missum est voluntatem.* (L. 3. Ep. 37.) Præsules quibus ea remittebatur necessitas Romanæ profectionis, & impensarum ad id necessariarum, non illubentes Pontifici offerebant, quo pietatem suam, & grati animi memoriam testificarentur. Hæ verò grati & memoris animi significationes omnes unà coortexiæ, consuetudinem, & ex consuetudine obligationem contexuere. Quæ enim dicuntur laudabiles Consuetudines, & quæ impræsentiarum vim legis obtinent, quandiu nondum eam legum maturitatem assecutæ erant, meræ erant & liberæ consuetudines. Cùm Alexander III. Archiepiscopum Strigoniensem & Primatem Hungariæ, per litteras eo scrupulo, & religione paulò morosiore levavit, veritum ne quo simoniæ contagione inquinatus esset ex dono equi, quo Legatum muneratus fuerat, cùm ab eo Pallium Roma allatum accepisset : hinc perspicuè declaratum est, nihil tum expressum fuisse pecuniæ, aut doni pro Pallio Archiepiscoporum. (Extra. De Simon. c. 18.) (Sess. 21.) Contra autem nec Concilium Basileense, nec Pragmatica Caroli VII. Galliæ Regis Sanctio, in eas pro Pallio exactiones efferbuissent, si ut olim, ita & tunc temporis voluntariæ fuissent ex oblationes. Interim ergo longo usu, & diuturna assuetudine adjecta illis erat ea vis & species legum, consuetudini innixarum.

XI. Finem faciet huic Capiti exemplum beati Thomæ Archiepiscopi Cantuariensis. Cancellarium illе suum juramento constrinxit, in suo obeundo munere nihil unquam accepturum, quantumlibet gratis offerretur. *Ut simoniam à domo sua penitus amoveret, instituens Arnulphum Cancellarium, eum juramento astrinxit, quod nec cum pactione, nec sine pactione, usque ad manipulum pro officio Cancellaria administrando acciperet.* (De verbo abbrev. c. 338. L. 4. c. 3.) Hæc de eo Petrus Cantor.

CAPUT LXIII. *P. 4. l. 3. c. 12.*

De Simonia quæ fit muneribus à lingua, & ab obsequio post annum Christi millesimum.

I. Luculentissimè probat Petrus Damiani, precibus, obsequiis, & e pensis in Aula, & in Beneficiorum aucupio factis, emi Beneficia, & simoniacè comparari.

II. De eodem. Cur tam vehementer bacchatus sit Petrus Damiani in eos, qui ad Episcopales assurgunt Cathedras, obsequiis Principi exhibitis.

III. Principes, penes quos jus nunc est ad Episcopatus nominandi, possunt non spectare, nisi vera merita & virtutes. Ejus rei exemplo vult esse Henricum II. Angliæ Regem Petrus Blesensis.

IV. Decreta Pontificum & Conciliorum, quibus convincit simoniacos esse, quicumque Episcopatus, & alia quævis Beneficia largiuntur, vel adipiscuntur, obsequiis, precibus, adulationibus. Quæ licita, quæ illicita preces in Beneficiorum dispensatione.

V. Rursum Decreta Conciliorum, Basileensis potissimum. Quæ preces Regum non displicuerint authoribus Pragmaticæ Sanctionis.

VI. Contexuntur alia deinde Concilia, Mediolanensia potissimum sancti Caroli, adversus simoniacas Beneficiorum impetrationes, per obsequia, per preces.

VII. Decretum Innocentii III. quo non respuuntur preces divitis cujuspiam ad impetrandum Beneficium, quod collata re ipse sua familiari fundavit, dotavitque.

I. CONstantissimam Gregorii Magni doctrinam, de triplici simonia, simulata quidem illa & personata, sed tantò formidolosiore, non potuimus non hic etiam pertractare, cùm eam ad hanc ætatem nostram Patres & Concilia illibatam transsuderint. Luculentissimè Petrus Damiani tres istas sejunxit lubricæ simoniæ species in Epistola ad Episcopos Cardinales. Prima manu & muneribus incurritur, *munus à manu.* Altera laudibus & assentationibus, *munus à lingua.* Tertia denique obsequiis privatæ cupiditati servientibus, *munus ab obsequio.* Atqui non dubitat Petrus Damiani, ingens Ecclesiæ postremâ hac ætate lumen, singulari Numinis providentia accensum ad denudandam, exagitandam, & debellandam simoniam tum maximè grassantem : Non dubitat, inquam, Petrus, quin fœdissima sit illa simonia, qua incitati, Aulam frequentant, Magnatibus adulantur, sua ipsis obsequia devovent, Beneficia spe devorant, his eblandiendis res, vigilias, curas omnes conferunt suas. *Siquidem munus à manu pecunia, munus ab obsequio obedientia subjectionis, munus à lingua favor adulationis. Et cum ab unoquoque horum manus excutiendas Propheta denunciet, omnibus his manus implicasse dignoscitur, qui nanciscendæ dignitatis ambitu potestatum sublimium castra sectatur.* (L. 1. Ep. 56.) Quos hi in Aula sumptus faciunt, aucupandi ergo Beneficii, pecunia non immerito illa videbitur ad emptionem numerata : *Nam dum in vehiculis acquirendis, diversorumque sumptuum apparatibus non modica summa profunditur, hic procul dubio data pecunia obnoxius invenitur.* Nec ambigi potest quin Principi, cujus est conferre Beneficia, quidquid illud est obsequiorum, laudum, adulationum propensius, effusiusque impendatur : *Quin etiam nulli dubium, quin ei & obsequium præbeat, cui factus assecla, sub tanto laboris & itineris fasce desudat. Postremò dum domino suo blandiri ejusque voluntati congruere per omnia nititur, sæpè ipsi quibusdam adulationis favoribus assentatur.* Si singulæ hæ sejunctim machinationes ad impetranda Beneficia, simoniacam redoleant pravitatem, quid universæ? Atqui quos hic lacessimus, eos certissimum est triplici hoc machinarum genere ad Beneficia expugnanda grassari. *Porro quisquis in dandis accipiendisve dignitatibus Ecclesiasticis una duntaxat earum quæ prædicta sunt, peste corripitur, simoniacæ hæreseos teneri crimine judicatur. Quam ergo sui offerent excusationem, qui licet verbis non contraxerint venalis pacta commercii, operatione tamen non uno, sed omnibus his probantur laqueis irretiti?* Si ambitiosi verò hi aucupes, nulla se simoniæ macula sperant inquinatos, quòd nec promiserint, nec numeraverint pecuniam ei ipsi, à quo Beneficium expressere; percunctatur illos Petrus Damiani, si pro vasculo aureo comparando tantundem

obsequiorum & impensarum effudissent, annon illud charo sibi emptum existimaturi essent? Emuntur ergo & Beneficia, cùm tanto assentationum & obsequiorum impendio obtinentur. *Dic mihi, ô Clerice quisquis es, si redempto quolibet aureo vase, vel prædio, distractor exigeret, ut retenti apud te vice pretii, hujusmodi sibi sedulitatis impendium exhiberet: numquid non postmodum constanter assereres, te quod acceptum est, justo pretio comparasse? Non videlicet quia pecuniam persolvisti, sed quia servitium præbuisti.* Nec à vero deviabit, qui dixerit charius hæc emi, quæ tanta obsequendi vilitate, defatigatione & pertinacia redimuntur. *Diceres enim, & non hoc fortasse impudenter astrueres, charius emi, dum tanto me labore vexarem, dum toties facultatum mearum sumptus expenderem, quàm si semel præfixa quantitatis pecuniam numerarem.* Ita denique statuit Petrus Damiani sinuosos hos anfractus, deflexusque ad assequenda Beneficia, nec laboris nunc minus, nec postea damnationis afferre, quàm si apertè pecunia repræsentaretur, perinde ut de ea antè convenisset. *Enimvero facilioris exitus fuerat, si pro honoribus venaliter acquirendis pecuniam semel appenderent, quàm tot laborum, tot pressurarum molestias sustinerent. Nam cùm Propheta de vero justo dicat, Quia excutit manus suas ab omni munere: quis enim à munerum præstatione defendat, qui & se ipsum alienæ servitutis imperio subjugat, & insuper in diuturna expectationis impensis facultatum suarum lucra profligat?*

II. Cùm Clericorum partem longè maximam tum corripuisset ea pestis, propter investituras Beneficiorum, quas terreni Principes invaserant: hinc Petro Damiani campus latissimus invehendi in hanc Beneficiorum tum frequentissimam in Aula ambitionem. Sic ergo rursum ille ad Cardinalem Episcopum Albanensem, de expensis Aulicis in vestes, in currus, & in alia luxûs instrumenta, ut hæc non injuria dici posset emptio impudentissima Benefi-
L. 2. Ep. 3. ciorum. *Quis eum valeat à munerum præstatione defendere, qui & semetipsum alienæ servitutis imperio dedere, & in diuturna expeditionis impensis facultates suas convincitur profligare? Quis enim manifestius approbatur pro adipiscendis honoribus præstare pecuniam, quàm is qui tot expensas utendo vehiculis, tot facultatum summas in accurandis pretiosarum vestium prodigit ornamentis?* Vide rursus ut ingenuè & aculeatissimè tamen describat, & ita pulcherrimè insectetur vilissimas & sordidissimas adulationes horum Aulæ mancipiorum. *Jam verò quis ambigat eum cum datur occasio, favorabilius dominum suum verbis oblinere, ut eum blanda possit adulatione mulcere? Pendet ad nutum. Ire jubetur, evolat: stare præcipitur, silicem repræsentat. Si dominus fervet, iste sudat; si ille æstum, hic cauma conqueritur, &c.* Cætera missa facio, sed illud in præteritis non relinquam, quod idem sanctissimus Cardinalis ad Alexandrum II. perscribebat, cum etiam atque etiam vehementissimè orans rogansque, ut ne unquam eos in Episcopales sedes eluctari pateretur, qui eo contenderent per Aulicas has servitutes. *Ut in quantum facultas suppetit, nunquam fieri vel esse Clementia vestra permittat Episcopum, quem ad honoris culmen constiterit ascendisse per præmium, vel etiam quod damnabilius est, per Curialis obsequii famulatum. Absit enim ut qui prælationis ambitu sæcularem coluit Principem, spiritalem Ecclesiastici culminis obtineat dignitatem.*

Gratissimam nobis rem fecisset Petrus Damiani, si edisseruisset eas rationes, quæ illum movebant, ut diceret, exitialius quid esse, ad Cleri dignitates perveniri hac adulationum & obsequiorum perversitate, quàm si pecunia palam effunderetur. An execrationi illi erat, ita conculcari & vilescere summam & sanctissimam dignitatem, quæ longa & pudenda emebatur servitute, Principibus quidem, fateor, sed hominibus impensa, quibus indignum erat serviri, ut Christi familiæ imperitarent? An illud Aulicum tyrocinium alienissimum illi visum est ab iis virtutibus, quibus uti gradibus enitendum est ad summos Ecclesiæ apices, quarum prima & potissima illa est, Aulæ fuga, aversatio quarumlibet, etiam sacrarum dignitatum? Certè ita sentiebat Petrus de Aula Principum sui ævi. Siqua enim Caroli Magni, si qua alterius cujuscumque Regis Aula fuit, aut est domicilium Religionis, sedes pietatis, seminarium Præsulum omni virtutum laude florentissimorum; non tum Clerici Principibus serviliter adulantur, non vilibus obsequiis aucupantur sacras infulas: sed Principes ipsi sacro & Episcopali zelo animantur, nec ullos constantiùs arcent à Beneficiis quibuscumque, quàm quos cernunt eorum spe improba æstuare. Damiani monitis obsecutus est Alexander II. & Remigium Episcopum Lincolniensem, authore Vuillelmo Malmesburiensi, spoliavit sacro Magistratu, quem adeptus erat militari opera & industria Vuillelmo Nuthio impensa, cum ad Angliam sub jugum mittendam profectus est. *Pro auxilio Guillelmo venienti in Angliam præbitis, divinum munus bellicosis laboribus nundinatus.* Baron. an. 1071. n. 7. Veniam certè & dispensationem Pontificiam Remigio impetravit Lanfrancus Cantuariensis Archiepiscopus: sed non antequàm ejus rei periculum in se ipse recepisset, & Pontificis exonerasset conscientiam. *Papa pondus facti a se rejiciens, in eum considerationem transfudit, bene, an secus fieret.*

III. Ex Petro Blesensi jam patefaciemus, quàm non hæc à nobis disputata, obstrepant juri quo nunc plerique gaudent summi Principes, nominandi ad Episcopatus. Henricus II. Angliæ Rex non eo quidem ille utebatur jure dandorum Episcopatuum; sed in electionibus Episcoporum tantum sibi sumebat, tantum illi tribuebatur authoritatis, ut à vero non multùm deflexerit, qui illum dicat Episcopatus donasse. Et illi tamen incorruptus testis hoc testimonium dicit Petrus Blesensis, nihil illum gratiæ, nihil muneribus quibuscumque donasse, in Episcopis Abbatibusque promovendis. *Manus suas excussit ab omni munere, nec in Prælatis Ecclesiæ promovendis ipsum unquam inflectere potuit, vel muneris oblatio, vel gratia personalis.* Epist 10.

IV. Sed expromendi jam sunt Canones Conciliorum & Pontificum Decreta, quibus superiùs explanata confirmentur doctrina de multiplici hac & præstigiatrice simonia. In Concilio V. Romano sub Eugenio VII. proscriptæ sunt ordinationes, atque adeo & Beneficiorum promotiones, quæ aut pecunia conciliatrice fierent, aut precibus, aut obsequiis, quòd non ea essent ostia, quibus adeundus esset Christi grex; sed insidiosa diverticula, per quæ in eum irrumperetur. *Ordinationes quæ interveniente pretio, vel precibus, vel obsequio alicujus* Con. 4. *personæ ea intentione impenso, irritas & infirmas esse dijudicamus. Quoniam qui taliter ordinantur, non per ostium, id est, non per Christum intrant, sed ut ipsa Veritas testatur, fures sunt & latrones.* Nulla hic, ut vides, discrepantia triplicis simoniæ in emendis vendendisque Beneficiis, sive pecunia, sive precibus & adulationibus, sive obsequiis eo consilio exhibitis.

Nec

Epist. 17. Nec ea sejunxit Urbanus II. *Qui res Ecclesiasticas non ad hoc ad quod instituta, sed ad propria lucra munere linguæ, vel indebiti obsequii, vel pecunia largitur, vel adipiscitur, simoniacus est.* Alia rursum idem Pontifex Epistula declaravit, compertissimum sibi esse, Guezelonem Archiepiscopum Moguntinum simoniaca pravitate contaminatum esse, ut qui perdiu Germaniæ Regi inservisset ad emerendum eum Episcopatum, quo impetrato eadem rursus illi
Epist. 19. obsequia præstitisset. *Et nos profectò scimus Guezelonem hæreticum fuisse, Moguntinumque Episcopatum simoniaco credimus facinore invasisse, propter quem aut alium acquirendum Regi sub anathemate posito diu servierat, & propter acquisitum omni vita sua tempore deservivit.* In Concilio Melfensi, cui Pontifex idem præfuit anno 1089. Ordinibus & Beneficiis abdicati sunt suis, qui ad Episcopatum pertingerent, aut alios promoverent, stimulo excitati pecuniæ, precum, obsequiorum denique, eo fine impenso-
Can. 2. rum. *Sanctorum Patrum sententiis consona sentientes, & Dei & Apostolorum ejus parte præcipimus, ne quis ulterius dato, vel promisso, vel pretio, vel servitio ea intentione intento, vel precibus Episcopalem nitatur assequi dignitatem, nec ullus eam prætaxato tenore indulgeat. Hoc idem etiam de omni Ecclesiastica dignitate, vel officio. Apostolica authoritatis potestate præfigimus; aliàs & dator & acceptor proprii Ordinis dignitate priventur.*

Alexander III. datis litteris ad Archiepiscopum Upsalensem, vicem doluit Nobilitatis Suecicæ, ejusque impatienter tulit audaciam, dandis pleno jure Beneficiis, & quidem unde munera conferrententur, ubi favor & gratia aspiraret, dandis. *Ipsi*
Append. 1. Epist. 29. *vobis inconsultis, sicut dicitur, aut contemptis, concedunt aut conferunt Ecclesias quibus volunt; omnia simoniacè, sive per pecuniam, sive per privatam gratiam, vel odium agentes.* Congessit Gratianus in Decretum Epistolas & loca Gregorii Magni alia, ubi triplex hæc personatæ simoniæ species exploditur: & objecta sibi ejusdem Papæ Epistola, qua videtur ipsemet Acolythum ordinasse, precibus delinitus; respondet, non excludi à Beneficiorum dispensatione, nisi preces vel ejus qui Beneficium ambit, vel amicorum ejus; preces denique instinctu cupiditatis,
q. 1. c. 112. non charitatis dictatas. *Non itaque quorumlibet precibus ordinationes facta falsa dijudicantur, sed hæ demum, quæ precibus ordinandi, vel ejus amici, non spirituali, sed carnali affectu porrectis fiunt, cùm aliàs futura non essent; quas non charitas interveniens, sed ambitio supplicans extorquet.* In Decretalium libris damnantur eorum preces, quorum res agitur: & simoniacus habetur, qui Beneficio quempiam remunerari eum promiserat, qui suum Romæ negotium
Extra. De Elect. c. 26. De simon. c. 12. promovisset: *Promiseras ei dare Ecclesiam, si quoddam negotium ejus in nostra posset præsentia promovere.*

Sanctissimus, idemque doctissimus vir Raimundus de Pennaforti prolatis in medium cæterorum Canonistarum sententiis, suam denique ipse ita depromit. Non posse quemquam unquam petere per sese, vel per amicos, sive Episcopatum, sive Dignitatem, aut quodvis Beneficium, cui regimen in-
Summa l. 3. Tit. 1. § 7. cumbat animarum. *Ego distinguo, salvo meliori judicio; quod non potest pro se petere Ecclesiam, vel dignitatem, vel aliud Beneficium, habens curam animarum annexam.* At si quem deficiant necessaria vitæ præsidia, posse ab eo citra simoniam, citra quantulamcumque culpam peti Beneficium simplex, quo se non indignum fore speret. *Beneficium verò simplex, si indiget, & sentit se dignum, potest petere absque metu peccati & simonia.* Denique si nulla quis prematur inopia, peccat, si vel simplex ambiat Beneficium. *Si verò non indiget, peccat.* Non pauca autem Decretalium capita ab eodem laudantur, quibus authoritas & fides suis his responsis concilietur. A Raimundi sententia non discessit B. Antoninus Archiepiscopus Florentinus, à quo & illud inculcatur, citra simoniam peti non posse Episcopatus, Dignitates & Parochiales Ecclesias: Eos his omnino arcendos, qui eas precibus ambiant. *Tales* Summa To. 2. Tit. 1. c. 4. 5. *preces inducunt simoniam, &c. Quantumcumque aliàs esset dignus, eo ipso quod se ingerit, præsumptuosus & ambitiosus videtur, & per consequens indignus.*

V. Interrupta quæ fuit Conciliorum contextio, revocanda nunc nobis est. Anno 1287. in Synodo Excestrensi, luculenta hac doctrina imbuuntur, quicumque ad Ordines accessuri sunt, seipsos ut ipsi penitissimè excutiant, & explorent, quo fine, quo consilio, qua spe agantur: simoniæ enim nexu implicari, si non aliud magis agant, quàm ut Episcopo suo aliquid beneficii extorqueant. *Ad propriam* Cap. 8. *recurrant conscientiam, quo fine ad Ordines aspirent, ut Deo & Ecclesiæ virtuosiùs & gratiosiùs famulentur, non pro temporali, nec pro Beneficiis à suis Ordinatoribus extorquendis, quoniam tales simoniacos reputamus.*

Anno 1368. in Concilio Vaurensi innodati sunt excommunicationis vinculis sæculares, Regularesque Clerici, qui Principum terrenorum patrocinio, litterisque ad Beneficia grassarentur. *Statuimus* Can. 77. *quod Clerici sæculares, vel Regulares, qui per potentiam, vel impressionem cujuscumque sæcularis personæ se per patronos ad Ecclesiastica Beneficia procuraverint præsentari, aut ad hoc litteras, nuntium, vel mandatum impetraverint, vel fecerint impetrari, aut tali præsentationi vel collationi consenserint, excommunicationis sententiam eo ipso se noverint incurrisse.*

Anno 1433. in Concilio Basileensi statutum est, qui suffragii jure potirentur quibuscumque tandem in electionibus, juramento priùs constringendos esse, nunquam se eis suffragaturos, qui pollicitationes, dona, preces, amicos adhibuissent, ad vota sibi concilianda. *Nec illi vocem dare, quem veri-* Sess. 12. *similiter sciverit, promissione, aut datione alicujus rei temporalis; seu prece per se, aut alium interposita, aut aliàs qualitercumque directè vel indirectè, pro se electionem procurare.* Mox interpellavit sacra Synodus Reges Principesque, & tum sæculares, tum Ecclesiasticos Optimates omnes, ne suas unquam vel preces interponerent, vel litteras, nedum jussiones, vel minas, ut Prælaturas extunderent iis conferendas, qui pensana exæstuant cupiditate rerum sacrarum. *Sancta Synodus instantissimè hortatur Reges & Principes, ne electoribus litteras scribant, aut preces porrigant pro eo qui per se vel per alium tales preces procurabit, multòque minus comminationes, impressiones, aut aliud faciant, quominus liberè ad electionem procedatur.* Si Principum humanitas & Indulgentia cedat importunitati hominum ambitiosorum: at electores hortatur Synodus, ne de sententia & religiosa Canonum observantia dejici se sinant, his sive Principum precibus, litterisque, sive minis, & vi allata. *Similiter in virtute sanctæ obedientiæ ipsis electoribus præcipitur, ne ad hujusmodi litteras vel preces, comminationes, vel impressiones quemquam eligere præsumant.*

Apud Bituriges congregatus anno 1438. Clerus Gallicanus ei Decreto assensus est Concilii Basileensis, hoc sanè cum additamento, possent ut Reges,

Principesque, non minus illi quidem, sed precibus conniti, ut homines commendarent, religione in Ecclesiam, pietate in patriam sibi perspectissimos. *Nec credit ipsa Congregatio Bituricensis fore reprehensibile, si Rex vel Principes sui, cessantibus tamen omnibus comminationibus & quibuslibet violentiis aliquando utantur precibus benignis atque benevolis, pro personis benemeritis & Zelantibus bonum Reipublicæ, Regni & Delphinatûs.* Scitissimè observatum est, necesse esse ut has preces adhibeat Princeps suapte sponte, & consilio, judicioque suo, non instigatione avari, aut ambitiosi Clerici, vel proximorum, & amicorum ejus eadem insania laborantium; nec enim meritum, quo muniti par est eos qui commendantur, alio magis constare, quam ut ne Magnatum suffragia ambierint. *Sic preces illæ debent proprio motu Regis procedere, non ad instantiam fieri; quia procurans preces non potest dici benemeritus, sed demeritus, tanquam se ingerens; ideo si de eo fieret electio, non esset confirmanda, quia contra Concilium facta.*

VI. Summovit Coloniense Concilium anno 1536. ab electionibus, non comminationes tantum Magnatum, sed & preces: propterea quod eorum preces præcepti pondus & vim habeant, terroremque circumferant, non aliter propemodum quam comminationes. *Absit ergo omnis simoniæ pravitas, omnis personarum respectus. Cessent potentiorum preces, quæ minis æquiparantur, omnisque impressio, cesset ambitio ac dominandi libido.*

Con. 9.

In Concilio Remensi anni 1583. in simoniacorum classem relati sunt, qui Beneficia vel largiuntur, vel adipiscuntur navata opera, vel obsequiis præstitis: *Si quis Beneficium propter obsequium vel impensæ servitutis mercedem conferat, vel, &c. Simoniacus esse censeatur.*

De Simon. n. 7.

In Concilio I. Mediolanensi anno 1565. prohibitum est, nequid Beneficii intra biennium assequerentur, qui ad ea assequenda, vel suas, vel amicorum preces interposuissent. *Qui Beneficium Ecclesiasticum vacans multis & ambitiosis precibus per se vel per alios petierit, eo facto ita reddatur indignus, ut per biennium in eum, neque illud, neque aliud Beneficium conferri possit.*

Acta Eccles. Med. p. 54

Utque ne familiares & Ministri Episcoporum eis se adglutinent & addicant, spe inescati Beneficiorum: Episcopos obtestatur Synodus, ampla ut eis adsignent salaria, quibus honestè acquiescant: non prorsus tamen à Beneficiis excludendi, si illos eò perducat morum probitas & doctrinæ copia singularis. *Monemus, & obtestamur Episcopos, aliosque quibus est jus conferendi Beneficia, ut familiaribus suis certam mercedem constituant, ne illi hoc subsidio destituti, Beneficia Ecclesiastica, tanquam suæ operæ & laboris pretium præcipuè sibi proponant. Fraudari tamen Ecclesias nolumus probatorum hominum ministerio, si qui sint in eorum familia, quorum doctrinæ & pietati utiliter suorum munus committi possit.*

Concilium Mexicanum anno 1585. hoc Decreto subscripsit, quod & publicavit, cum hac memorabili accessione, & monitione ad Episcopos, Ne sibi ipsis inopinatò blandiantur in librandis meritis, & in delectu promovendorum, ne domesticos suos privato hoc affectu extraneis anteponant. *Quæ in re Episcopis vehementer commendatur, ut familiarium merita & doctrinam examinent, ita ut benemeriti non graventur, si eis familiares Episcoporum præferantur.*

L. 5. Tit 3. n 3. 4.

In hoc eodem Concilio, qui cuilibet inhiantes Beneficio preces, pollicitationes, & Procerum gratiam adhibent, ea saltem vice ab eodem Beneficio summoventur. *Qui Beneficium seu Parochias multis & ambitiosis precibus, donis, promissionibus, favoribusve petierint, pro illa reddantur inhabiles ad tale Beneficium, &c.* His verò Sanctionibus quam morigerum & obsequentem se præstiterit beatus Carolus Borromæus, docet in ejus vita Giussanus, ut nequa donaret usquam Beneficia precibus, aut gratiæ Magnatum, propinquorum & amicorum. Alienior etiam erat ab iis contemplatione obsequiorum dandis, constituto amplissimo salario ministris omnibus suis, vel adsignatis pensionibus in hæreditarias suas possessiones.

L. 8. c. 10.

VII. Ad calcem hujus Capitis occurrit Decretum Innocentii III. quo facilius postea ad propositam Capitis sequentis quæstionem delabemur. Rescripsit enim Innocentius ad Decanum Bellovacensem, qui res suas confert Ecclesiæ, & pactionibus quidem abstinet, sed demissas tantum & modestiæ plenas adhibet preces, eum in Canonicum ejus Ecclesiæ admitti debere, & usufructu gaudere rerum à se collatarum; nec enim in his quamlibet simoniæ suspiciunculam residere posse. *Si purè & sine pacto & conditione qualibet offerat rogans humiliter, & ut in Canonicum admittatur, & bona sua retinere sibi liceat pro Præbenda, hujusmodi receptio fieri potuit absque scrupulo simoniacæ pravitatis.*

Extra. De Simon. c. 34.

Cautissimè Fagnanus observat in hoc Decretum, quæ ad Prælaturas anhelant preces, eas ab ambitione manare; quæ verò ad alia minuscula spectant Beneficia, si humilitas, si modestia, si meritum non impar adsit, ab ea procul esse suspicione, idque ea hoc Decreto declarari. *Nota ibi, Rogans humiliter, preces humiles à digno oblatas pro Canonicatu vel alio Beneficio Ecclesiastico obtinendo, simoniæ labem non inducere, nec peccatum aliquod ambitionis.*

In l. 5 Decret. p. 176.

Id ille exprimit ea Capite, *Præposuit*, *De Clerico excommunicato*, ubi Clericus necessariorum vitæ adjumentorum inops, Beneficium postulat à Legato Papæ, impetratque, tanquam eleemosynam, & patrimonii pauperum portionem. *Preces humiliter porrigens.* Ea, ut opinor, mens est Fagnani. Si Clericus enim re familiari satis instructus, forsan & abundans, Beneficium petat, non potest utique ei aptari hæc Fagnani doctrina. Quæ aliæ in Corpore Juris Canonici preces adhibitæ, nec improbatæ describuntur, eæ non aliis quam pauperibus suffragabantur. Prolixè quæstionem hanc versavit Petrus Cantor, de precum & obsequiorum simonia. Multa hîc ex eo acervare potuissem, nisi meæ me jam prolixitatis suppuderet.

De Verbo abbrev. c. 35. 36. 37. 38. 39.

CAPUT LXIV. *P. 4. l. 3. c. 13.*

De iis qui Canonicatus, vel Beneficia quævis alia suis ex rebus hæreditariis dotant, illis ut ipsimet mox induantur.

I Proponitur quæstio, An simoniacum sit, & an in Beneficio se ipse ingerat, si quis ea dotes de patrimonialibus rebus suis, iisque mox induatur. Sæpissimè juniores Clerici sese ipsi cum bonis suis Ecclesiæ addicebant, quorum usumfructum retinere permittebantur. Probatio hausta ex Epistola Alexandri III.

II Contra ista videtur Innocentius III. in Canonicorum Collegio inscribi, qui se bonaque sua Ecclesiæ dedit, nisi ita adjectus sit, ut & sua largiturus esset, nisi non admitteretur; & Capitulum vicissim ita animatum sit, ut eum admissurum sit, etiam nihil largienti: Aliàs simoniam intervenire.

III. Quæ utramque Pontificum responsionem juvent rationum momenta.

IV Qui collatis Cœnobio bonis, in eo profitetur, spe adipiscendi Beneficii ductus, ille simoniacus est. Nihil periculi à

simoniæ immineat, si quis se suaque dedat Congregationi, vel Collegio Canonicorum Regularium.

V. Exemplum Canonici, cùm rebus suis admissi, quarum usus-fructus ei permittitur.

VI. De Vicecomite Agathensi, qui Vicecomitatum suum Ecclesiæ Agathensi addixit, cujus & Canonicorum Collegio adgregatus est.

VII. Varia ejus rei exempla in Burgundia.

VIII. IX. X. Exempla alia in Hispania, Anglia, & Gallia.

XI. Summa eorum colligitur quæ disputata sunt.

I. INgentium Ecclesiæ opum cùm & plurimi fuerint, & copiosissimi fontes: tum & ille non aspernandus, qui ex privatorum largitate fluxit, Beneficia sibi, aliisve fundantium dotantiumque. Sed quam constanter laudatissimum fuit, fundos Ecclesiæ accumulari, ad amplificandum numerum Ministrorum Altaris, qui æternis Templa Canticis concelebrent: tam anceps & perplexum videtur in laude, an in vitio sit, qui collatis Ecclesiæ rebus suis, is ipsemet velit esse Altarium minister, & divinæ psalmodiæ socius indefessus. Nonii nos sumus, aut hactenus fuimus, qui in rebus dubiis in alteram ante declinaremus partem, quam Concilia, Patres, Annales sacri Ecclesiarum aliquid suggererent, quo ea fluctuatio sisteretur, serenaretur caligo.

Concluso ac definito Alexander III. spoliandos Beneficiis suis esse Clericos Minores, qui desperata continentia ad nuptias convolant; addit mox, si quid fundorum, vel rerum quarumlibet suarum Ecclesiæ largiti essent, cujus titulo ordinati fuissent: eis indubitatissimè restituendos esse, simul atque ab ejus Ecclesiæ gremio divellerentur. *Sanè si Ecclesiis quibus attitulati fuerant, de possessionibus aut aliis bonis suis aliqua contulisse noscuntur, cum ab eorumdem Ecclesiarum fuerint ministerio & beneficio sequestrati, ad ipsos recta via dominium & proprietas illico debet absque ulla contradictione redire.* Cùm ait Pontifex, eo ipso temporis puncto, quo illi contractis nuptiis ab Ecclesia se abscindunt, dominium & proprietatem bonorum, ante donatorum Ecclesiæ, ad eos revocari: apertè insinuat retentum ab eis usumfructum fuisse, & hos fuisse eorum Beneficii proventus. Erat enim pietati & honestati Clericorum apprimè consentaneum, ut se suaque Ecclesiæ devoverent, ejusque Clero adscriberentur, retento usufructu rerum quas dedissent. Fuerat illa quidem donatio simplex & pura. Sed nihil opus erat pactionis, ut quis allegeretur inferiori Clero; facillimè admittebantur, qui cupiebant, qui nulla morum macula, nulla infamia notabantur; lubentes lubenter admittebantur, non etiam pietatis opibus commendati. Hinc probabiliter omnino creditur, non displicuisse, ad inferiores Ordinum gradus si quis contenderet, & rem suam familiarem ita Ecclesiæ addiceret, ut utendas sibi fruendasque dum superaret vita, servaret. Ecqui enim is abnui potuisset usufructus, cùm etiam nudi & inopes omnium admissi fuissent? cùmque vel laici admitterentur ad formam Precarii, dum superstites essent, fruituri rebus quas donassent. Etsi denique non temerè possit quis sibi fingere, resilientibus his Clericis refusas ideo res suas fuisse, quod suum Ecclesia testatissimum esse vellet animum, ab omni cupiditatum contagio alienissimum: similius tamen veri est, cum his Clericis conventum fuisse, ut rerum suarum usufructu gauderent, dum adviverent: unde & illud erat consequens, ut cum abjiciebantur, res illis suæ restituerentur. Non facilè poterat recusari Clericis, quod & laicis annuebatur.

Append. Conc. Later. part. ult. c. 7.

II. Verum, ut eadem ratio sit Canonicatuum, & eorum Beneficiorum, quæ sui splendore & rerum copia possint allicere homines honorum & opum amantiores. Ea species proposita fuit Innocentio III. Capite, *Tua nos. De Simonia.* Disertè confirmat Pontifex, pactionis simoniacæ flagitium id esse, si admittatur Clericus in Canonicum, fruiturus fundis, quos offert, tanquam fructibus suæ Præbendæ. *Si quis Clericus cum conditione vel pacto largiatur, aut offerat bona sua, ut illa postmodum pro Præbenda retineat & in Canonicum admittatur, hujusmodi oblatio, vel receptio fieri non poterit absque vitio simoniæ: cùm in talibus omnis pactio vel conventio cessare debeat, juxta canonicas sanctiones.* 2. At si sua Clericus hic bona purè & simpliciter det Ecclesiæ, & mox precario admitti se oret in album Canonicorum, non alia donandum Præbenda, quàm usufructu rerum, quas obtulerit: tum tutò, & impunè posse eum adoptari à Canonicis in Collegium; nec enim simoniæ vel tantillum loci esse posse, cùm nec pactioni fuerit. *Si verò purè & sine pacto, vel conditione qualibet offerat, rogans humiliter, & ut in Canonicum admittatur, & bona sua retinere sibi liceat pro Præbenda, & Clerici ejusdem Ecclesiæ purè consentiant, hujusmodi receptio fieri potuit absque scrupulo simoniacæ pravitatis.* 3. Et hactenus quidem in cortice rei hæsit Pontifex. Nam idem ipse mox subjungit, si ea mente sit, & voluntate, qui donat, ut ne temporalia sua donet, nisi spiritalis dignitatis mox ipse apice exurgat; si Capitulum etiam ejus receptioni non acquiescat, nisi certa spe commodi temporalis, tum mentis recessibus intimis fœdam insidere simoniam, quæ possit hominum, non possit summi Numinis & sempiternæ Veritatis oculos & vindictam fallere. *Licet autem taliter duximus respondendum, quia nobis datum est de manifestis tantummodo judicare: si tamen is qui talem donationem facit, ea intentione ducatur, ut per temporalia bona quæ offert, spiritualia valeat adipisci; & Clerici qui eum in fratrem admittant, non essent eum nisi temporalia bona perciperent admissuri, sine dubio tam ille, quam isti apud districtum Judicem, qui scrutator est cordium & cognitor secretorum, culpabiles judicantur.* 4. Illud ergo ex hac Decretali exsilit, si se cum suis Clericus Ecclesiæ dedat, posse eum Canonicorum cooptari Collegio, & usufructu rerum collatarum, tanquam Præbenda potiri, dum nihil intervenia pactionis, quæ non posset non simoniæ labe commaculari. At si cessante quanquam pactione, hinc illincque lateret voluntas, nec temporalia nisi spe spiritalium, nec spiritalia addicendi, nisi expectatione temporalium, clandestina ea est simonia, quæ hominibus imponere possit, non Deo. 5. Germana autem ratio dignoscendæ hujus voluntatis, sive intentionis, puræ vel simoniacæ, ex Innocentio III. ex eo petenda est, An qui dat, daret, etiam non admittendus: an qui admittit, admitteret, etiam nihil dantem. *Si non essent eum, nisi temporalia commoda perciperent, admissuri.*

III. Dissidens autem in speciem hæc responsa Alexandri III. & Innocentii III. propterea quod fit plurimum, qui cum rebus suis alleguntur in Canonicorum Collegia, nec ipsi allegerentur, nisi res suas unà conferrent: nec verò conferrent res suas, si se allegendos diffiderent iis oblatis, aut confiderent iis non oblatis nihilominus allegendos. In ea certè specie versatus est Innocentius III. à quo nec Alexander abhorruisset. At ubi non am-

buuntur nisi infimi Ordines, imoque gradus Ecclesiæ, iis non excluduntur, qui pie & humiliter petunt, etsi nihil rei adferant: ex quo patet, cum res suas conferunt, & ita admittuntur, æquè admittendos fore, etsi nihil contulissent. Hanc quæstionem tractavit Alexander III. cui & Innocentius III. facillimè assensus esset. Nec secus res habet, ubi ad Professionem Monasticam admittuntur, qui fundos & terras suas secum Deo dicant. Ejusmodi fuit Fulco ille, de quo Ordericus Vitalis in Ecclesiastica historia sua, qui Abbatiæ filium suum valde puerum & immaturum addixit cum Ecclesia sancti Nicolai, quam dotalem acceperat à socero suo, cujus parens Ecclesiæ fundamenta jecerat, dotemque constituerat rebus ex suis. *Ecclesiam sancti Nicolai, quam pater suus construxerat, cum adjacenti fundo in maritagio concessit.* L. 5. p. 579. Ideo non absurdè præsumitur, non contemplatione doni admissum fuisse puerum, quòd constet etiam sine dono & eum admittendum fuisse, & alios aliosque admitti solitos esse.

IV. Qui ex adverso autem se suaque dicabant Cœnobiis, non ut humilem & pauperem Monachorum degerent vitam, sed ut ad Beneficia, & ad Prælaturas denique sese protruderent, etsi nihil paciscerentur, simoniæ tamen multa fuligine conspergebantur ex Concilio Biterrensi anno 1233. ita ut Can. 22. Beneficiis exuendi essent ipsi, & qui illa eis contulissent, conferendi ea vice privandi forent potestate, quæ tunc ad Ordinarium devolvebatur. *Quidam se & sua conferunt Monasteriis, sub spe ut ipsis postmodum Ecclesiastica Beneficia conferantur. Quod omnino damnabile est propter maculam simoniæ; & tales Beneficio privandos decernimus, quod pro pecunia sunt adepti. Taliter verò Beneficia conferentes, illa vice donandi potestate priventur, & ad Diœcesanum Episcopum donatio eorum devolvatur. Nec ipsi tales recipiant ad curam animarum.* Catel. Des Comtes de Toulouse pag. 351 Quibus postremis verbis innuitur, nonnihil rei familiaris Monasterio donatum fuisse, ut qui donasset, ad Parochialem aliquam ejus præsentationis Ecclesiam promoveretur.

Vetuit Benedictus XII. in iis quas Canonicis Regularibus præstituit Constitutionibus anno 1339. ne quos illi vel Clericos, vel Laicos admitterent ad Præbendam Canonici Regularis, nisi qui & se & sua Cœnobio dederent & dicarent. *Prohibemus ne in* Cap. 5. *Ecclesia Cathedrali, seu Monasterio, vel alio loco Religionis ejusdem, quivis Clericus secularis, vel laicus recipiatur ad Præbendam, seu etiam portionem, nisi eidem Ecclesia, seu Monasterio, vel loco, dederit se primitus & sua.* Ubi Ecclesiæ Cathedralis Capitulum obtinebant implebantque Canonici Regulares, tunc paulò plus erat periculi, ne qui cum bonis suis admittebantur, pro ipsis etiam admitterentur bonis, quod jam simoniacum fuisset. Nec tamen ejus rei rationem habet Pontifex; quòd hic ageretur de admittendis, non ad Professionem, sed ad Præbendam, seu portionem, scilicet panis & vini. Id verò merè temporale erat commodum, quo & Laïci fruebantur, alicubi etiam fœminæ, nec gratis fruebantur, ut exemplis jam patuit, & rursum mox patebit.

V. Implicatius nescio quid habent exempla alia, nobis hic, quà licebit, illustranda. Anno 1163. Bernardus Episcopus Tolosanus Nobilem virum cum conjuge admisit in Canonicum & Canonicam sancti Stephani apud Tolosam; participes illos sanciens fore precum, piorumque operum Capituli, nec non & mensæ communis Canonicorum, cùm liberet; concessa etiam in Commendam & veluti in obedientiam terra illa ipsa, qua Ecclesiam donabant, ut eam excolerent, ejus fructibus vitam tolerarent, prandio Capitulum exciperent die festo sancti Stephani, post eorum obitum terra juri Ecclesiæ cederet. *Ego Bernardus, &c. consilio & voluntate totius Conventus Tolosanæ Sedis, recipio te in Canonicum, & uxorem tuam in Canonicam; concedimus tibi talem partem & talem mercedem habere in orationibus omnibus nostris in Missis, Psalmis, jejuniis, &c. eleemosynis, &c. Damus & vobis in vita vestra victum de nostro cellario, sicut duobus Canonicis, quando vobis placuerit. Super hoc omnia commendamus vobis in obedientia, sicut qui de Canonicis nostris commendare solemus, illum totum honorem d'Escalquens, quem tu de tuo proprio honore nobis dedisti, ut tu & uxor tua supradictum honorem in vita vestra teneatis, & habeatis, & fruamini, &c.* Catel Mem. de l'hist. du Languedoc. pag. 884. Si verum fateri volumus, Precarium hoc erat, quo Nobilis hic Canonicus laicus creabatur, & aggregabatur cum conjuge sua precibus & meritis Capituli. Itaque si accuratiùs rem expendere & eloqui libet, nec Canonicus erat hic Nobilis, nec Beneficiarius. Unde nec ulla ejus supra conjugem suam prærogativa, quæ nec Capituli ejus Canonica creari poterat, nec ullius verò Beneficii Titulo sivit. Cum conjuge vitam degere permissus est, quod à Canonico alienum foret. Nec sedes illi, nec honos in Clero, vel in Capitulo conceditur. Liquet ergo perhonorificum quidem, sed merum id fuisse Precarium, de quo pacisci fas erat.

VI. Paulò aliter res habebat in Attone Comite, Ibid. p. 871. vel Vicecomite Agathensi, qui Vicecomitatum suum Agathensem anno 1187. Ecclesiæ Cathedrali sancti Stephani Agathensis dedit, in possessionem misit Episcopum Agathensem, quem & ipsum Comes Tolosanus investivit; obnoxius enim erat Vicecomitatus Agathensis Comitatui Tolosano. Atto autem transcripto Comitatu suo cum urbibus, castris, prædiisque suis Episcopo Agathensi, in Canonicorum ejus Ecclesiæ Collegium adscriptus est, in quo & reliquum vitæ cursum consumpsit. Pura est donatio, nec quidquam intercurrit pactionis, qua in Canonicum ejus Ecclesiæ adsisceretur. Sed quanquam ea voluntate & spe Vicecomitatum suum Nobilis iste Ecclesiæ Agathensi transcripsisset, ut ejus Canonicus crearetur, tam, ut spero, alienus fuisset à labe simoniæ, quàm à suspicione vel avaritiæ, vel ambitionis. Non erat tanti Canonicum creari. Multum illi debere se Capitulum existimasset, sibique, illique congratulandum, si vel gratis adgregari Canonicis voluisset. Tanta est enim intercapedo Vicecomitatûs & Canonicatûs, ut ne in cogitationem quidem cadere possit, Vicecomitem Agathensis emendi Canonicatûs consilium iniisse. Illos hic Vicecomes æmulabatur, qui amplissima patrimonia conferunt, ubi ad Professionem admittuntur Monasticam, pauperem posthac vitam inter Monachos traducturi. Hæ sunt charitatis & suavitatis hostiæ, non simoniæ machinamenta. Si qui Canonicos se & Beneficiarios creari concupiscunt, eo animo essent, si Vicecomitatus, si amplissima patrimonia abdicarent, & Ecclesiæ adjicerent, pauperem humilemque vitam ipsi quidem deinceps ut agerent, ne locus quidem esset quæstioni, quam hic vexamus.

VII. In Collectaneis Historiæ Burgundicæ plura sunt Precarii exempla, ubi Cœnobio Floriacensi & aliis largiuntur pii laici hæreditates & fundos,

ea cautione, ut horum ipsi, dum vita suppeteret, usumfructum retineant, adjecto etiam usufructu aliarum Cœnobii terrarum. Precaria hæc quoque erant, de quibus alibi à nobis copiosiùs. Sed ad rem nostram plusculum facit, quæ ibidem habetur pactio Præpositi sancti Stephani in Castro Divionensi. Est enim charta, qua Præpositus à Capitulo donatur, *causa beneficii ad censum*, vineis aliquibus mensæ Capitularis ab eo expetitis, & à Præposito vineas alias accipit Capitulum, usufructu ad vitam ei permisso, post obitum ad Capitulum redituras. Ibid. p. 43. 44. 61. 159. *Dedimus quasdam peciolas vinearum, ut & ipse nobis ex suis daret, &c.* Cùm Præpositus hic jam esset ejus Ecclesiæ, fundorum suorum aliquid Ecclesiæ dabat, augmentum Præbendæ suæ vicissim cum titulo Beneficii accepturus. Plus etiam facit ad nostrum hoc propositum, quod ibidem affertur laici Nobilis exemplum, qui Abbatem sancti Stephani interpellavit apud Divionem, & Capitulum omne, filium ut suum in Canonicum admitterent. Voti compos factus, prædiis compluribus Capitulum donavit. *Cujus petitioni annuentes prædictum Jacobum Canonicum fecimus, &c. Ipse autem donavit nobis quidquid habebat in villa.* Eadem charta continetur & adgregatio filii ad Capitulum, & agrorum transcriptio à patre facta, non expressâ pactione ulla. Ita gratis fiebant omnia, saltem in speciem: sola poterat in vitio esse voluntas, & quidem tantò periculosiùs, si homines falleret, quæ Deum non poterat. Satius tamen forsan erit hæc omnia humaniùs interpretari. Quanquam alii cautiorem sequerentur rationem, & à suspicionibus obliquis remotissimam, ubi stipulabantur, etsi pueri à Congregatione Canonicorum desciscerent, Capitulo quod esset donatum, nulla id ratione revocari Ibid. p. 515. posse. *Girardus filium suum pro Canonico reddidit, hoc pacto interposito, quod per accessum temporis, si puer levitate animi inde moveretur, nullum tamen detrimentum & remotionem prædictum donum consequeretur.*

VIII. Paulò diversum succurrit ex Hispania exemplum in Presbytero sanctissimo Martino, quem Teresia Portugalliæ Regina, Ecclesia donavit funditus eversa à Sarracenis, hac lege, ut si eam restauraret, & contra Sarracenos tueretur, ea ejus esset, & ejus consanguineorum, qui hac spoliari non possent, nisi gravissimo crimine patrato, & judicio canonico. Si eam Mauri expugnarent, & ipse rursus eam sibi subjiceret, denuo ejus ditioni illa redintegraretur, & Clericorum ejus stirpis. Episcopus Conimbricensis, in cujus hæc Diœcesi gerebantur, concessionem eam confirmavit anno 1124. cum omnibus his circumstantiis. Bollandus Febru. To. 2. pag. 716. *Tali videlicet pacto, ut eam Ecclesiam firmiter obtineatis, & tam vos, quam quisque vestrûm ex propinquitate vestra professione Clericus fuerit, per successiones temporum firma stabilitate obtineatis, & nunquam eam sine vestra culpa secundum decreta Canonum pro aliquo alio homine perdatis. Supponimus enim, quod si peccatis exigentibus iterum ab incursione Maurorum destructa fuerit, & præterea vos potueritis illam recuperare, licentiam habeatis semper possidendi eam quocumque tempore volueritis.*

Duo hic valde nova & inusitata observari queunt. Primum est, Ecclesiam ei in Beneficium addici qui possit eam expugnatis ejectisque Sarracenis recipere. Alterum, eam velut hæreditariam addici proximis omnibus ejus prosapiæ, Clericatum professis. Eam ergo Ecclesiam Presbyter hic sibi stirpique suæ comparabat, expensis faciendis, subeundisque periculis in Maurorum expugnatione.

IX. Ex Anglia affinius adhuc exemplum accersemus. Vir nobilis Radulphus de Limesey, famosissimæ sancti Albani Abbatiæ dono dedit Ecclesiam Bethfordiensem, cum ingenti copia agrorum, decimarum, aliorumque jurium, ut & ipse ibi admitteretur in fratrem & in Monachum, uxor ejus in sororem, filius in Beneficiarium: mortui ibidem sepelirentur, iisdemque ac Monachi precum juvarentur suffragiis. *Pro qua re Abbas & Monachi sancti Albani susceperunt Radulphum in fratrem & Monachum, & uxorem suam similiter in sororem, filium vero eorum in Beneficio Ecclesiæ, &c. Et tantum facient Monachi pro eis, quantum facere debent pro Monacho suo.* Monast. Angl. Tom. 1. pag. 181. Laici tum sæpissimè Ecclesias Monasteriis divendebant. Hanc Radulphus gratis concessit: *Non pro qualibet munere, vel mercede terrena, sed purè.* Sed eas leges & conditiones imposuit, propter quas ab aliis pecunia pendebatur. Ita videri possit quasi Beneficium fundasse sibi, conjugi, filioque. Sed propiùs à vero abest, hunc Nobilem admissum fuisse in Monachum laïcum, uti & conjugem ejus in Sororem; neutrum Professioni Monasticæ illigatum, utrumque Cœnobio sociatum, & cooptatum quodammodo, thesauroque precum & bonorum operum immenso; quæ à Beneficio omnino dissident. Quòd verò eorum filius *in Beneficio Ecclesiæ* conscriptus sit, id nempe ibi significatur, ejus alendi curam Monasterium in se recepisse, ut quandoque Beneficiarii Ecclesiæ dicebantur, qui matriculæ & catalogo pauperum ab ea alendorum inscripti erant. Erat semper in Laïcorum grege hic puer, etsi frueretur interim Præbenda Monachali, cujusmodi plures alii donabantur quandoque gratis, quandoque pretio accepto, quandoque obsequiis ea mercede compensatis. Ex his Præbendis paulatim augescentibus gravabantur quandoque Cœnobia. Ideo & anno 1200. statuta sunt quàmmulta, tum hoc in primis, ne Præbendæ posthac ejusmodi Laïcis donarentur, ac ne venderentur quidem, nisi gravis urgeret necessitas. *Præbendas etiam obtentu pecuniæ, vel cujusquam servitii cuilibet ad vitam dari, cùm hoc in damnum vertatur domorum, districtè vetamus. Si quando autem necessitas, vel evidens utilitas id poposcerit faciendum, fiat de consilio domni Abbatis.* Bibl. Clun. pag. 1670. 1606. Quod idem ferè continetur & statutis Joannis Borbonii Abbatis Cluniacensis, anno 1458. compilatis: *Sæculares in Donatos & in Fratres ad Præbendam Monachalem absque licentia domni Abbatis & consensu recipi non possunt; & si recepti fuerint, pro non receptis habeantur.* Apertissimè hic vides, qui essent Monachi laïci, quæ Præbendæ Monachales, quæ Beneficia Monachis laïcis annuerentur. Nomine, non re illa Beneficia, hi Monachi erant. Ita poterant hæc Beneficia, hæ Præbendæ vendi, vel dari repensandis agris, qui Cœnobiis donabantur.

Reflectenda jam in Angliam vestigia, ubi Radulphus idem uxori suæ indulsit, dotale ut prædium suum Ecclesiæ Bethfordiensi conferret, ea lege, ut in ea Ecclesia tres, quandiu superstes esset, Præbendas haberet, addita potestate eas dandi, cui liberet; post ejus obitum verò Monachus reciperentur unus, pro ipsa & marito juges preces fusurus. *Hac conventione, ut dum illa vixerit, habeat tres Præbendas in illa Ecclesia, quando illi placuerit, aut aliis tribus, quibus voluerit dare. Post obitum autem ejus* Mona. Ang. To. 1. pag. 181.

Monachus unus recipietur in illa Ecclesia pro anima mariti & pro sua. Præbendæ istæ Beneficiis annumerari non poterant, cùm mulieri laicæ pertinerent. Monachus poterat ille quidem Beneficiarius videri, sed aliis, non sibi mulier illud addici Beneficium volebat, cui fundos assignabat.

X. Non paulò plus habet admirationis testamentum Vuillelmi, Domini Montispessulani anno 1121. Erant ei liberi complures, quorum alios Clero, alios Cœnobiis testamento destinavit. Cum duos Canonicos fieri sanxisset, Ecclesias ipsas designavit, ipsisque legavit, non Ecclesiis centum libras, ut nihil præterea expeterent. Non ea sanè dici poterat fundatio vel dotatio Canonicatûs. Aliis vero jussis Monasticam vitam profiteri apud Grandisylvenses & Cluniacenses, centum similiter legavit libras, non ipsis, sed Cœnobiis. Itaque dici poterat illis erexisse & dotasse Beneficium Monachale. Sed non injuria conjicitur tam nobilis Domini liberos sine ullo ejusmodi dono oblatos, admittendos utrique fuisse, uti & inter alios. Non ergo invidiosa ea esse potuit pactio, sed laudanda gratificatio: nisi mavis eam fuisse definitionem legitimæ portionis, quam meritò sibi potuissent aliquando tam nobiles adolescentuli vindicare. Nemo enim nescit partium hæreditariæ successionis portiones ad Monachos, vel ad Monasteria pervenisse. Ad hanc circumscriptionem legitimæ portionis spectare non abs re suspicamur, hæc toties iterata ejus testamenti verba: *Dimitto centum libras, quibus contentus sit de omnibus bonis meis.*

Spicil. to. 9. p. 158. 159.

Cùm in Gallias rursum penè inopini trajecerimus, addam hoc loco miram conventionem Episcopi & Capituli Cadurcensis cum Gausberto de Castronovo anno 1096. factam. In ejus Ecclesiæ res & agros vir hic nobilis multa sibi arrogabat jura, cùmque diu altercatum esset, periculosa inciderunt bella, quibus sævientibus, non potuit illi Ecclesiæ perfugium ullum opportunius occurrere, quàm in Gausberti defensione. Tum verò ei ultro concedi placuit partem non mediocrem prædiorum, quæ sui ille juris esse confidebat; sed illa addita lex est, ut cùm primùs filius ejus annum ætatis suæ decimum assecutus esset, eum Cœnobio cederet, Canonicis Regularibus inserbendum, tumque pro bono pacis restitueret, quæ modò ei concedebantur: ea denique restitueret, etsi filius ejus ab instituto Canonicorum Regularium resiliret. Non hic pater filio Canonicatum fundat & dotat: sed Capitulum Canonicorum Regularium expetit, ut eo ad Professionem admisso, agros controversos pater vel restituat, vel gratificetur. Jam suprà ostensum est, quàm frequenter tunc temporis parentes devoverent filios impuberes vitæ Clericali vel Monasticæ, & ad obsequium cogerent. At ubi unà largiebantur & aliquid prædiorum, ea arcebatur simoniæ suspicio, quod citra ullum ejusmodi donum filii admitterentur.

Spicil. To. 8. p. 161. 186.

XI. Quidquid ergo hic congestum est exemplorum, nihil in his est, quod à Decretali Innocentii III. recedat; aut non eadem enim erant negotia, aut diversa non erat eorum definitio. Ideo & optimè Fagnanus definit simoniacum fore, si quis dotaret Canonicatum, sibi ipsi mox conferendum. *Nota simoniam esse fundare vel dotare Canonicatum, vel aliud Beneficium Ecclesiasticum, eo pacto, ut Beneficium illud sibi conferatur.* Rem probat exemplo ejus qui Archipresbyteratum in Ecclesia Cathedrali fundaverat, & ex ipsamet fundationis charta ea dignitate induendus erat Fundator ipse. Consulentibus super ea causa respondit Fagnanus ipse, & fundationem, & provisionem simoniæ vitio claudicare, quo factum est, ut ab Urbano VIII. nova & Beneficii institutio impetraretur, & provisio.

Fagnan. in l. 5. Decret. Part. 1. pag. 174.

CAPUT LXV. *P. 2. l. 3. c. 13.*

Sepulturarum simonia proscripta ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Cur ita tuerit Gregorius Papa, ex sepultura quidquam exigi. Paganorum & Sichemitarum exempla.

II. Sepelire in Ecclesia, novum tum id esset, & insolitum, id vero pretii quandoque comparabatur.

III. Qui cœperint in Ecclesia contumulari Reges, Episcopi, Monachi, Monachi.

IV. Nemo olim in urbibus, nedum in Ecclesiis terræ mandabatur. Circa Ecclesias sepulcra ambire cœpta, ab iis qui precum participes se fieri cuperent. Hinc forsan adacta Ecclesiis Capella.

V. Origines Cœmeteriorum. Cur proxima sint Ecclesiis.

VI. VII. Exempla sancti simorum Episcoporum, aliorumque pietate præstantium virorum, qui in Ecclesiis tumulati fuere: Ambrosii, sororis, fratris, S. Pauli, S. Fulgentii.

VIII. Jam inde ab ipsa Ecclesia cunabulis sepulta erant Christianorum sepulcra, eorum cura penes Clericos, quandoque & penes Monachos.

IX. Cur olim mos incendendi corpora.

X. Facile sopiuntur Clericorum & Monachorum dissensiones de sepulturis, si primævo ex usu Ecclesia, nemo in Ecclesia humaretur.

XI. Ha porro dissensiones Clericorum & Monachorum de sepulturis jam ævo Gregorii fervere cœperant.

I. MOrem explosit Gregorius exigendi aliquid ex sepultura, impatientissimè ferens Clericos minùs à terrenis cupiditatibus expeditos esse, quàm Sichimitas, qui locum sepulturæ Abrahamo gratificari voluere. En Gregorii verba Epistolæ ad Episcopum Messinensem: *Cùm secundùm nostrum institutum noveris, nos illicitam antiquam consuetudinem à nostra Ecclesia omnino vetasse, nec cuiquam assensum præbere, ut loca humani corporis pretio possint adipisci. Nam si Gentiles, ut arbitramur, viri Sichimitæ Abrahæ pro Sara mortua, atque in loco proprio humanda sepulturam gratis obtulerunt, & vix magna ejus importunitate coacti sunt, ut pretium de loco sepulturæ perciperent: nos qui Episcopi dicimur, de humandis fidelium corporibus pensa quid facere debemus.* L. 7. Ep. 4. Porro Gregorius rescito, *centum solidos* à Januario Calaritano Archiepiscopo exigi, ad tumulandam filiam matronæ illustris, & querelis lacessitus hujus ipsius matronæ, ad Januarium rescripsit, nova hac injuria cumulari non debuisse damnum doloremque filiæ morte inflictum: ex alterius luctu & calamitate lucrum captandum non esse, nec pretio addicendum locum putredinis; summovisse se istiusmodi corruptelam ab Ecclesia Romana ineunte statim Pontificatu suo; eam se Prælatis indixisse legem, ut saltem Sichimitas imitarentur, quos tametsi paganos, puduerat ex cadavere lucri aliquid extundere. liberas & spontaneas oblationes admitti posse, at nihil exigi, nihil peti fas esse: ne eo convitio verberentur Clerici, reliquorum mortalium tam gratam illis esse mortem, quàm compendiosam. Gaudio enim esse præsumitur, quod lucro est. *Grave nimis est & procul nimis à Sacerdotis officio, pretium de terra concessa putredini quærere & de alieno velle facere luctu compendium. Hoc vitium & nos postquam ad Episcopatûs honorem accessimus, de Ecclesia nostra omnino vetuimus: & pravam denuo consue-* L. 7. Ep. 56.

tudinem nequaquam usurpari permisimus, &c. Si quando aliquem in Ecclesia vestra sepeliri conceditis, siquidem parentes ipsius, proximi, vel heredes, pro luminaribus sponte quid offerre voluerint, accipere non vetamus. Peti vero, aut aliquid exigi, omnino prohibemus. Ne quod valde irreligiosum est, aut venalis fortasse, quod absit, dicatur Ecclesia, aut vos de humanis videamini mortibus gratulari, si ex eorum cadaveribus studeatis quaerere quolibet modo compendium.

II. His profectò Gregorii verbis: *Si quando aliquem in Ecclesia vestra sepelliri conceditis:* apertè innuitur origo hujus perversitatis. Cùm necdum usus invaluisset, ut in Ecclesiis sepeliretur quisquam, qui ejus privilegii cupidiores fuere, ut participes fierent precum & hostiarum à proximis ibi suis offerendarum, oblata ingenti pecunia id emercari cœpere. Gratuita fuit, ut puto, ea primum largitio; quæ mox tamen in tributum & exactionem descivit. Nostram hanc conjecturam iis firmat præsidiis Gregorius idem in Dialogis, ut jam ambigendi locus supersit nullus. Præfatus enim iis qui mortali hoc ex stadio migrant nullo impiati crimine, conducibile esse in Ecclesia sepeliri, quod eorum proximi, ipso tumulorum conspectu admoniti & excitati, pro illis flagrantius & frequentius orent; *Hoc prodest mortuis si in Ecclesia sepeliantur,*
L. 4. c. 50. 51. *quod, &c.* mox ex adverso contestatur, si qui flagitia hic sua non expiarint, eos graviori obnoxios fore damnationi, qui sepulcro etiam suo Ecclesiam contaminaverint. Quod approbat ille exemplo Valeriani Patricii, cui concesserat, immo pretio addixerat Brixianus Episcopus locum sepulturæ in Ecclesia: *Cui ejusdem civitatis Episcopus accepto pretio, locum in Ecclesia præbuit, in quo sepeliri debuisset.* Crebris autem postea cœli ostentis minisque perfectum tandem est, ut scelestissimi hominis cadaver Ecclesia ejiceretur.

III. Meminit quidem alibi Gregorius Defensoris Ecclesiæ Mediolanensis, in Ecclesia tumulati: sed cùm mox affirmet Presbyterum Parochumque
Dial. l. 3. c. 22. sanctissimum non in Ecclesia, sed *ante Ecclesiam sepultum* fuisse: abundè hinc proditur, ejusmodi prærogativam non omnibus Clericis, adeoque nec Presbyteris omnibus communicatam fuisse. Ideo & Gregorius Turonensis ait Episcopum Arvernum, qui uxoratus fuerat, cum conjuge & filia juxta viam
L. 1. c. 44. conditum fuisse. *Ipse quoque Sacerdos cum conjuge &*
L. 2. c. 5. *filia in crypta Cantobennensi juxta aggerem publicum est sepultus.* Idem ille narrat de beato Servatio Tun-
L. 2. c. 43. grensi Episcopo: *Ablutusque à fidelibus, juxta ipsum aggerem publicum sepultus est.* Affirmat tamen idem Gregorius, Clodovæum Regem, & B. Clotildem ejus conjugem in Basilica sanctorum Apostolorum consepultos fuisse, ubi tumulata fuerat sancta Ge-
L. 4. c. 1. novefa, & quam ipsimet extruxerant. *Nam Basi-*
L. 5. c. 34. *licam illam ipsa construxerat, in qua & beatissima Genovefa est sepulta.* Alibi rursus idem ipse demonstrat Reges, Regumque liberos in Ecclesiis tumulari solitos. Quin & ipse Altare consecravit Capellæ, ubi recondendum erat corpus B. Radegundis Reginæ.
De Glor. Conf. c. 106. Conc. Gall. To. 2. pag. 496. *Altare in Cellula ipsa sacravi.* Ingentibus decoravit privilegiis Ecclesiam Abbatiæ Sandionysianæ juxta Lutetiam Clodovæus II. Rex, quòd uterque parens Dagobertus Rex & Nantildis Regina ibi sepulturam nacti essent.

Sed nondum eo cum Regibus privilegio fruebatur vulgus fidelium; cùm in Baptisteriis quemquam
Can. 14. sepeliri vetet Synodus Autissiodorensis. *Non licet in Baptisterio corpora sepelire.* Monachi, & Sanctimoniales, uti & Episcopi Clericique, primi omnium in ejus honoris societatem cooptati sunt. Qui vitam L. 1. c. 19.
beati Cæsarii Arelatensis Episcopi literis mandavere, exædificatam ab eo narrant *triplicem in una conclusione Basilicam:* mediam, quam Navim dicimus, cæteris altius assurgentem Deiparæ Virginis nomine dicavit; duas minores, Alas vocamus, beato Joanni, & beato Martino sacras esse voluit; sub pavimento Ecclesiæ totius arcas lapideas locari jussit, sed Monialium sepulturas. *Et ut offerret sacris virginibus quas congregaverat, curam necessaria sepulturæ, nobiles arcas corporibus humandis aptissimas, de saxis ingentibus noviter fecit incidi, quas per omne pavimentum Basilicæ constipatas sterni fecit ordine.* Non multo pòst tempore avecta ad cœlestem patriam Cæsaria soror ejus & Abbatissa, in meditullio Ecclesiæ consepulta est, juxta solium Episcopi, nec longè ab eo, quem sibi ipse delegerat sepulturæ locum.
Inibi ad medium throni, juxta eam quam sibi parave- L. 2. c. ult.
rat, condiderunt sepulturam. Et infrà: *Sepultus est in Basilica sanctæ Mariæ semper Virginis, quam ipse condiderat, ubi sacra Virginum corpora de Monasterio suo conduntur.*

Beatus Perpetuus Turonensis Episcopus Cleri sui judicio permisit, quo ipsum loco tumulatum mallent: quanquam nec dissimulare omnino posset animi sui æstum, & votum, ut ad pedes beati Martini humo conderetur, cujus ipse magnificentissimum Mausoleum extruxerat. *Vobis Presbyteris, Dia-* Spicil. to. 5.
conibus, & Clericis Ecclesiæ meæ sepeliendum cadaver pag. 105.
mortis hujus, ubicunque elegeritis, permitto. Tamen si 109.
indigno mihi feceritis misericordiam, quàm supplex postulo, optarem ad domni Martini pedes in diem quiescere judicii, &c. His Perpetuus ipse in testamenti tabulis; voti compotem factum esse docet ejus Epitaphium: *Et licet ante pedes Martini contumuletur, in cœlo simili gaudet uterque loco.*

IV. Ex Concilio Bracharensi anno 563. patebunt fontes ipsi hujus Consuetudinis Ecclesiasticæ in sepulturis. Cùm enim prohibuissent ejus Concilii Patres, nequis omnino in Basilicis Martyrum sepeliretur, annuissentque id tantùm, ut extra & juxta muros Ecclesiæ tumuli adjungerentur; mox addunt, non potuisse beatos Martyres eo frustrari honore, quo utuntur Civitates, ne quem sinant intra muro-
rum ambitum humari. *Placuit, ut corpora defuncto-* Can. 18.
rum nullo modo in Basilica sanctorum sepeliantur. Sed si necesse est de foris circa murum Basilicæ, usque adeo non abhorret. Nam si firmissimum hoc privilegium usque nunc retinent civitates, ut nullo modo intra ambitum murorum, cujuslibet defuncti corpus humetur, quanto magis hoc venerabilium Martyrum debet reverentia obtinere. Quod ad illud primum caput attinet, sepultura admittendi ad exteriorem ambitum juxta muros Ecclesiæ; id probabiliter creditur cœptum esse, antequam intra ipsas Ecclesias quisquam sepeliretur. Ita Gregorium ipsum explanavit Joannes Diaconus
in ejus vita: *De sepultura juxta Ecclesiam commodum* L. 3. c. 20.
sperare prohibuit. Video ejus conjecturam à nostra superius exposita nonnihil discrepare; sed rem judicio Lectorum permittere malo, quàm contendere. Hic autem suspicari fas est, eas Capellas, quibus nunc ferè cinguntur majores Ecclesiæ, ex his juxta positis tumulis ortas esse, quibus muros circumstrui placuerit, & huic ædificiolo altare inferri; uti supra jam attigimus, ad consecrandam Capellam, in qua condendum erat corpus B. Radegundis, absente Episcopo Diœcesano, à Gregorio Turonensi consecratum esse altare. *Locus in quo sepeliri debet,*

De Gloria Confess. c. 106 *non est Sacerdotali benedictione sacratus, &c. Benedic altare illud, &c. Et sic ab illis injunctum, altare in cellula ipsa sacravi.* Sed illud potissimum ex Concilio Bracchatensi observari necesse est, Legibus Romanis vetitum fuisse, ne quisquam intra urbes terræ mandaretur, cujus muris ac privilegii civitates omnes retinentissimæ erant. Itaque prioribus Ecclesiæ sæculis fideles in Cryptis recondebantur, quas appellitabant *Tumbas*, *Catatumbas*, *Catacumbas*, extra urbes, & juxta vias, more forsan Israëlitarum. In spelunca enim Saram Abraamus tumulavit, contumulatusque ipse est. Christus ipse in specu exceso in saxo.

V. Narrat Hieronymus, Romæ cum juvenis versaretur, Dominicos dies solitum se consumere in perlustrandis Cryptis Martyrum & Apostolorum: In Ezech. c. 4. *Solebam diebus Dominicis sepulchra Apostolorum & Martyrum circumire, crebroque cryptas ingredi, quæ in terrarum profunda defossa, ex utraque parte ingredientium, per parietes habent corpora sepultorum.* Expinxit & luculentè Prudentius concava montium, Peri Steph. Hymno. 2. ubi Cæmeteria erant Christianorum: *Attamen excisi subter cava viscera montis, crebra terebrato fornice lux penetrat.* In hæc Cæmeteria congregabantur fideles, ut rem ibi divinam facerent, nec minis persecutorum deterriti, nec furore. Ubi pax affulsit Ecclesiæ, Cæmeteria ab Ecclesiis sejuncta fuere, sed in dies magisque viciniora evasere. Id non obscurè declarat Optatus, cùm Donatistis exprobrat, usurpatas ab illis in Catholicos Ecclesias, ut & Cæmeteria aliquando invaderent, prohiberentque fideles sepeliri. L. 6. *Ad hoc Basilicas invadere voluistis, ut vobis solis Cæmeteria vindicetis: non permittentes sepeliri corpora* L. 3. *Catholica.* Ingenuè fateor me non satis capere, quod alibi ab eodem dicitur de sepulturis.

VI. Sed si fidelium vulgus in Cæmeteriis promiscuè sua sibi sepulcra habebat, nemo inficias ierit, quin viri dignitate, & nobilitate præstantes, & in primis Episcopi, in ipsis Ecclesiis tumulos sibi deligerent. Ambrosius sub altari ipso, quod quotidianis frequentabat sacrificiis, recondi se post mortem concupierat; dexteram tamen ejus partem cessit corporibus sanctorum Martyrum Gervasii & Protasii, ubi ea reperta fuere: persuasus Hostiæ immortali membra sua omnia redintegranda esse, ita sanè ut sub altari laterent Martyres, Christus super altare emineret. Epist. 55. *Succedant victimæ triumphales, in locum ubi Christus hostia est, sed ille super altare, qui pro omnibus passus est: isti sub altari, qui illius redempti sunt passione. Hunc ego locum prædestinaveram mihi. Dignum est enim, ut ibi requiescat Sacerdos, ubi offerre consuevit. Sed cedo sacris victimis dexteram portionem, locus iste Martyribus debebatur.* Marcellina soror Ambrosii juxta ipsum inhumari se voluit: & fratri ipse suo Satyro sepulcrum paraverat juxta corpus perinclyti Martyris, cujus vicino odore ipsemet perfunderetur. Baron. an. 381. *Ut sacri sanguinis humor finitimas penetrans adluat exuvias.* Author est Hieronymus corpus B. Paulæ in media Bethleemitica Ecclesia positum fuisse. *In media Ecclesia spelunca Salvatoris est posita.* Sic ille in Epitaphio Paulæ.

VII. A Ferrando illud observatum est in vita beati Fulgentii, hunc primum in Ecclesia Ss. Apostolorum tumulatum fuisse, quanquam prisca consuetudine id hactenus invaluisset, ut ne Episcopi quidem ibi terræ mandarentur, nedum laïci. Cap. ult. *Sacerdotum manibus ad Ecclesiam civitatis, quæ secunda dicitur, ubi etiam reliquias Apostolorum constituerat, deportatus, sortitus est honorabile monumentum. Primus planè in eadem Basilica Pontifex poni meruit: ubi nullum mortuum neque Sacerdotem, neque laïcum sepeliri, consuetudo sinebat antiqua. Sed magna vis devotionis removerat impedimentum consuetudinis, &c.* Erat illud ergo antiquissimis Ecclesiis usitatum, ut nullis prorsus sepulcris occuparentur, ac ne Episcoporum quidem. Hæc Fulgentii Ecclesia diutius id & constantius retinuit, & tamen ipsa quoque tandem cessit invalescenti novitati. Ab Episcopis cœptum, tum ad Clericos, denique ad laïcos ventum est.

VIII. Religio certè fidelibus fuit jam inde ab initio, ut ne tumuli sui Paganorum sepulcrorum vicinitate & contagione inquinarentur. Vituperavit Cyprianus Martialem Episcopum Hispaniæ, tum ob alia complura, tum quod filios suos indiscriminatim inter Gentilium sepulcra humari fecisset. *Et filios exterarum gentium more apud profana sepulcra depositos, & alienigenis consepultos.* Epist. 68. Cùm verò sepulturis moderati sint semper Clerici, perspicuum hinc fit, etiam tum, cùm in Ecclesiis sepeliretur nemo, Ecclesiasticas tamen fuisse sepulturas. Agens Hieronymus de muliere, quæ publici Judicis gladio intersecta fuerat, Clericos mox advolasse ait, ut eam terræ pro officio suo mandarent. *Clerici quibus id officii erat, cruentum linteo cadaver obvolvunt, & fossam humum lapidibus construentes, ex more tumulum parant.* Ita ille in Epistola *de muliere septies icta.* Operam quoque suam quandoque Monachi sepeliendis mortuis commodabant; unde reprehensus est à beato Gregorio Papa Episcopus Urbevetanus, quod in Monasterio prohiberet, & celebrari sacra Mysteria, & mortuos sepeliri. L. 2. Ep. 12. *Sepeliri ibidem mortuos, vel celebrari Missas, nulla ulterius habita contradictione permittas.* Sed eo tamen longè frequentius munere Clerici fungebantur; atque ita sanctæ semper & Ecclesiasticæ erant sepulturæ: nec ea humanitatis, sed religionis obsequia reputabantur. Unde Tertullianus in Libro de Anima: *Cùm in pace dormisset, & morante adhuc sepultura, interim oratione Presbyteri componeretur, &c.* Agit ibidem ille de sepulcretis fidelium propriis, & de eo qui paululum recessit, ut juxtà sepeliendo fratri locum daret. *Est & alia relatio apud nostros, in Cæmeterio corpus corpori juxta collocando spatium recessu communicasse.*

IX. Illud quoque per Christianos invectum est Orbi, ut ne amplius defunctorum corpora igni absumerentur. Hoc probro nobis vertebant Gentiles: *Execrantur rogos, & damnant ignium sepulturam.* Ac scitissimè reponebat Minutius Felix, hunc Christianæ gentis morem non ex insulsa illa manare formidine, ne corpora pereant, quæ utique vel ardendo, vel putrescendo æquè pereunt: sed ex veneratione & observantia consuetudinis longè antiquioris & religiosioris, inhumandi, quam comburendi. *Non ut creditis ullum damnum sepulturæ timemus, sed & veterem & meliorem consuetudinem humandi frequentamus.* Alias etiam rationes à pietate ductas allegavit Tertullianus libro de Anima, & libro de Resurrectione carnis.

X. Tantum dissensionum posterioribus sæculis exardescet de jure sepulturarum Clericos inter & Regulares, ut earum in originem inquirere hoc loco operæ pretium visum sit, ut inde lux aliqua in posteras ætates effundatur. Non tantopere efferbuissent contentiones, si in honore & pretio semper fuissent illæ Regulæ duæ, quæ in primigeniæ Ecclesiæ florentissima juventa viguerunt, ut in Ecclesiis tumularetur nemo, neque ex loco putredinis,

sive

sive sepulturæ nihil lucri exigeretur. Ubi primum cœpit vulgus hominum in Ecclesiis sepeliri, emersere sordidissimæ avaritiæ inquinamenta. Id verò in Ecclesia Latina desinente quarto sæculo contigit, ut patet ex Augustini libro *de Cura pro Mortuis*, ad beatum Paulinum Nolanum Episcopum scripto, ex occasione piæ & illustris Matronæ, quæ Cynegium filium condi voluerat in Basilica B. Felicis Martyris. *Et in Felicis Confessoris Basilica poneretur.* Conducere

Cap. 1. id profitetur Augustinus iis qui piam & religiosam duxerint vitam; quòd his monumentis moneantur fideles, qui orature confluunt, precibus ut hos suis Deo commendent. Inde est enim, eodem teste Au-

Cap. 4. gustino, quòd dicantur *Memoria & Monumenta, &c. Eo quod moneant mentem, &c.*

XI. Non immeritò verò has de sepulturis antiquissimas duximus inter Clericos & Monachos concertationes, cùm Gregorius ipse Papa Episcopum Urbevetanum per Epistolas jusserit, ne in Abbatia sancti Georgii amplius prohiberet, & sepeliri mortuos, & sacra Mysteria celebrari. *Hortamur sepeliri ibidem mortuos, vel celebrari Missas, nulla ulterius habita contradictione permittas.*

CAPUT LXVI. *P. 2. l. 3. c. 14.*

De simonia sepulturarum in Oriente ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Cur olim sepulcra extra urbes, & secundùm vias essent.

II. Ex quo Vita sempiterna Christus ipsi morti vim infudit vivificam, sepulcris Martyrum condecorata sunt urbes, delectati sunt mortales.

III. Non alibi quàm in vestibulo templi Apostolorum sepultus est Constantinus, honorificum sibi ratus, si vel janitor eorum haberetur.

IV. In ea postea Ecclesia contumulati sunt tum Imperatores, tum Episcopi ob inexplicabile quoddam Sacerdotii & Imperii vinculum.

V. Unde ortus mos excitandi tumulos in Ecclesiis, vel Capellas circa tumulos Sanctorum.

VI. Alia exempla. Ceteri fideles idem ambiere. Origo porticuum circa Ecclesias ad mortuos sepeliendos.

VII. Leo Sapiens revocat antiquas prohibitiones.

VIII. IX. Constantinus, Anastasius, & Justinus plurima donant, vel donata confirmant, ut gratuita sint sepultura.

X. Varia Justiniani statuta de Exequiis. Cura earum penes Monachos, Canonicos, Clericos. Qui Clericos majori numero adesse, vel vestes sacras magnificentiores expetebant, ii pecunia aliqua hanc redimebant prærogativam.

I. Vetuerat lex Tabularum duodecim quemquam in urbe mortuum uri, vel humari: *Hominem mortuum in urbe ne sepelito, neve urito.* Ea erat priscæ consuetudinis confirmatio. In Scripturis sacris utriusque Testamenti idem elucet mos antiquissimus, non igni, sed terræ mandandi mortuos. Quod de urbe Roma sanxerat lex duodecim Tabularum, id Ulpianus ait ab Imperatore ad omnes Imperii urbes propagatum fuisse. Id Antonino Pio tribuit Lampridius. *Intra urbes sepeliri mortuos vetuit.* Sepulcra tradit Varro plerumque juxta vias publicas locata fuisse, ad mortales mortalitatis suæ

L. 5. de lugua Lesino. admonendos. *Sepulcra ideo secundùm viam sunt, quò prætereuntes admoneant, & se fuisse, & illos esse mortales.* Idem allegatum est & à Theodosio Imperatore, cùm in Novam Romam Veteris privilegia transtulit, jussitque efferri Constantinopoli tum urnas, ubi cineres, tum sarcophagos, ubi corpora

Cod. Theod. L. 9. T. 17. Lege 6. claudebantur eorum qui in rogis arsissent. *Omnia quæ supra terram urnis sunt clausa, vel sarcophagis corpora detinentur, extra urbem delata ponantur, ut & humanitatis instar exhibeant, & relinquant incolarum domicilio sanctitatem.* Postrema hæc verba exponit Paulus Jurisconsultus, & ad aliam torquet ejusdem legis rationem: *Corpus in Civitatem inferri non licet, ne funestentur sacra Civitatis.* Ignoscenda erat ea mentis imbecillitas Gentilibus, ut cadaveribus sacra incestari crederent, cùm & lege Mosaïca imbuti Israëlitæ, ne ipsi quidem ab his religiosæ infantiæ crepundiis recessissent, & religioni esset Pontificibus, ne quid ejusmodi contrectarent. In Senten.

II. Sed postquam vitæ fons primigenius Verbum Deus, nostræ carni mortali illapsus, in morte ipsa fontem vitæ posuit, tum in seipso, tum in membris suis: non resurrectione tantùm sua, sed aspirata nobis resurgendi spe: exinde tumuli eorum, qui pro ipso mortem oppetierant, domicilia quædam vitæ visa sunt esse, & adyta sanctitatis. Ideo tumuli in Ecclesiis locati, vel circa tumulos circumstructæ Basilicæ: ut ea jam sint pulcherrima civitatum ornamenta, & victricia trophæa religionis. In eadem id adnotat lege Theodosius, ubi occurrere illis studet, qui pro prætextu legem ejus eludebant, & condi se curabant iis in Ecclesiis, ubi Apostolorum & Martyrum corpora conquiescebant. *Ac ne alicujus fallax & arguta solertia ab hujus se præcepti intentione subducat, neque Apostolorum vel Martyrum sedem, humandis corporibus æstimet esse concessam, ab his quoque, ita ut à reliquo civitatis, noverint se, atque intelligant esse submotos.* Tum certè Christiana consuetudo obtinuit, & pervicit, ut ne amplius corpora exurerentur. Unde Macrobius, qui non totis quinquaginta annis post eam promulgatam legem agebat, usum illum funditus concidisse suo ævo testatur. *Licèt urendi corpora defunctorum usus nostro temporé nullus sit.* Li 7. c. 7.

III. In ipsamet Apostolorum Ecclesia tumulum Constantini Magni Constantinopoli quidam collocarunt, in eum errorem abducti his Eusebii verbis: *Ædem illam construxit, &c. Quippe ipse sibi hunc locum post mortem designaverat, ut corpus suum communem cum Apostolis appellationem post obitum sortiretur: quo scilicet precationum quæ in honorem Apostolorum ibidem celebrandæ erant, etiam mortuus particeps fieret. Cùm igitur duodecim illic capsas quasi sacras quasdam columnas in memoriam & honorem Apostolici Collegii erexisset, suam ipsius arcam in medio constituit, qua senas utrimque Apostolorum capsas dispositas habebat.* Verùm aut ea ipsa fuit Constantini Magni voluntas, ut in vestibulo tantùm Ecclesiæ locaretur: aut Constantius patris voluntatem ita interpretatus est, amplissimum fore Imperatori, quasi ad januam assidere eorum, quorum vestigiis, dum superstes esset, Imperatorium diadema, verticemque suum demiserat. Locupletissimo teste utemur Chrysostomo, qui rem narravit, ob oculos quotidie suos obversantem. *Nam & hic quoque Constantinum Magnum filium ejus ita demum ingenti honore se affecturum existimavit, si eum in piscatoris vestibulo conderet. Quodque Imperatoribus sunt in Aulis janitores, hoc in sepulcro piscatoribus sunt Imperatores. Atque illi quidem velut Domini, interiores loci partes obtinent, hi autem velut accolæ & vicini, præclarè secum agi putarunt, si vestibuli janua ipsis assignetur.* His innuere videtur Chrysostomus Constantium suo usum consilio, patris voluntatem eò deflexisse, voto magis ejus quàm verbis obsequentem.

De vita Constant. L. 4. c. 60. 70.

In Epist. 2. ad Corinth. hom. 28.

IV. In Ecclesia, hoc est, in vestibulo Ecclesiæ Apostolorum refert etiam Socrates inhumatum esse

à Constantio Constantinum, ejus conditorem, authoremque, ut Imperatores & Episcopi propiùs admoverentur ad eum cælestium gratiarum fontem.
L. 1. c. ult. *Depositus est in Ecclesia Apostolorum, quam ipse eo consilio ædificaverat, ut Imperatores ac Pontifices ab Apostolorum Reliquiis haud procul abess.nt.* Idem commemorat & Sozomenus, qui eainde inolevisse ait, ut eadem in Ecclesia Imperatores & Pontifices sepelirentur Constantinopoli, quòd eædem sint Pontificum atque Imperatorum prærogativæ, præcellantque etiam Pontifices in locis sacris. *Ab eo tanquam*
L. 2. c. ult. *res ejus authore consuetudine ductà, Imperatores Constantinopoli obeuntes sepeliuntur, atque Episcopi etiam: quippe cùm Sacerdotalis Imperii dignitati par sit, imò verò in locis sacris primas partes obtineat.* Ex his Sozomeni verbis non satis liquet, an agat ille de communi Imperatorum & Episcoporum privilegio, ut Constantinopoli, an ut in ea Constantinopolitana Apostolorum Ecclesia tumularentur. Verùm non magni nostra refert, ut is eximatur scrupulus. Ea enim utrorumque verè prærogativa erat, ut Constantinopoli sepelirentur, ubi nefas erat quemquam alium humari: & eò traducta consuetudine Antiquæ Romæ, & ea lege Theodosii Magni. Refert & Evagrius à Justiniano instauratam vel restitutam Ecclesiam Apostolorum, in qua moris erat Imperatores
L. 4. c. 30. & Antistites humari: *In qua Imperatores & Sacerdotes sepeliri solent.*

V. Constat hinc ergo ab Imperatoribus & Episcopis orta esse exempla, fidelium in Ecclesiis ipsis tumulandorum. His addendi viri quidam spectatissimæ sanctitatis, quorum tumuli circumdati fuere Capellis, vel Basilicis, in quas & alia postea Martyrum illata sunt pignora, consecrata sunt & Altaria. In historia Theodoreti Religiosa pulcherrimum istud ejus rei monumentum exstat. Ubi ni-
Cap. 21. mirum de sanctissimo Monacho Jacobo sermonem instituit, cui inhumando & exædificata fuerat ingens Ecclesia in vico proximo; & ipsemet tumulum instruxerat in Ecclesia Apostolorum: sed cùm Jacobus ipse ei significasset, percupere se in eo ipso sepeliri monte, quo tot præliorum spiritalium theatro usus erat: Tum verò lapideum ejus tumulum curasse se ait Theodoretus eò transferri; ubi cùm lapis ipse imbrium & procellarum vi computresceret, ædiculam ei se circumdedisse. Impatienter tulisse Jacobum tantum sibi tribui; itaque illud Martyrum templum esse voluisse; eoque consilio illuc coacervasse reliquias Martyrum eorum, quibuscum averet & hîc quiescere, & beatæ ad sempiternam vitam resurrectionis consortem se fieri. *Arcam sursum transferendam curavi, & quia lapidem à pruina labefactari animadverti, parva ædicula circumdari arcam jussi. At ille, Non patiar, inquit, ut Jacobi sepulcrum hoc appelletur, sed triumphantium Martyrum templum hoc fieri volo, & me velut inquilinum quempiam illorum cohabitatione dignatum, alia in arca poni. Neque hæc dixit modò, sed reipsa præstitit. Collectis enim undique multis Prophetis, multisque Apostolis & Martyribus, omnes una in arca reposuit, cum Sanctorum populo habitare cupiens, & cum eis resurgere, divinoque conspectu potiri.* Ea fuit, ut videtur, progressio ejus usûs, vel condendarum circa tumulos ædicularum, seu Capellarum, vel sepulcrorum in ipsis Ecclesiis deligendorum.

VI. Fratrem suum Cæsarium in Ecclesia Martyrum perhibet Nazianzenus sepultum fuisse. *Ad*
Orat. 10. *Martyrum sacraria cum pompa ductus.* Beata Macrina in Ecclesia Martyrum sepulta est, in eodem ipso matris suæ tumulo, ut author est frater ejus Gregorius Nyssenus, ejus vitæ scriptor, quique funus ipse ejus prosecutus est. Contineo calamum, pluribus hic exemplis id genus accumulandis sanctitate commendatorum virorum, Episcoporum, Imperatorum, in Ecclesiis sepulcra honorificentiora consecutorum, ex quo & arsit privatorum cupiditas. Unum adjiciam, quod litteris mandavit Nicephorus de Theodosio Juniore, qui tumulatus est tumulo Arcadii parentis, & avi sui Theodosii Magni, in una ex Porticibus Templi Apostolorum. Porticus hæ, uti & Capellæ ab exordio extra Ecclesias extruebantur, quibus tandem accrevere, & interiores tandem factæ sunt. *Theodosius in paterno* L. 14. c. 58
monumento repositus est, in dextera sublimi sanctorum Apostolorum porticu, in qua porticu, eodemque lapide pater quoque Arcadius & mater Eudoxia, nec non avus Theodosius siti sunt. In sinistra autem qua eu adverso porticu sacri ejus templi, Jovinianus jacet. Non injuria videri possit, has urnas, sive hos tumulos in superioribus Templorum porticibus collocatos fuisse. [illegible] Nec aliter capiendus Ammianus Marcellinus, ubi corpus Valentiniani Senioris Constantinopolim tradit comportatum fuisse, *ut inter Divorum reliquias humaretur.* Modestiùs Theophanes insinuat Honorii corpus depositum fuisse in Mausoleo, juxta Ecclesiam Apostolorum. *Corpus ejus juxta B. Petri Martyrem in Mausoleo sepultum.* Etenim Martyrii nomine non tam tumulus, quàm Ecclesia designatur, Martyris tumulo insignita.

VII. Cùm his exemplis autem excita gliscerer privatorum in dies licentia, hanc frænare studuit Theodosius Magnus istiusmodi lege, Codici ejus intexta. *Nemo Apostolorum vel Martyrum sedem hu-* Cod. Theod.
mandis corporibus existimet esse concessam. Verùm ex- L. 9. Tit. 17.
tra legum cancellos erupit aliquando tandem sive c. 6.
pietatis, sive ambitionis æstus. Unde & Leo Sa- Cod. Inst. L. 1. Tit. 2.
piens indulsit, ut sepeliri fas esset in urbibus, hoc L. 2.
est, in Ecclesiis. Ita enim promptum est de ejus Const. 53.
mente conjectari.

VIII. Non ergo ad singulares has & ex privilegio indultas, sed ad vulgares spectabat lex illa Anastasii Imperatoris, Justiniani Codici illigata, qua majori Ecclesiæ Constantinopolitanæ addicebat septuaginta pondo auri proventum annuum, ut gratuitæ ibi essent omnes sepulturæ, quinquaginta auri pondo persolututis, qui quidvis exegissent. *Con-* Cod. L. 1.
stitutio adsignat magna Ecclesia Constantinopolitana T. 2. L. 18.
septuaginta librarum auri reditum, eam ob causam, ut scilicet exequia sine sumptu & gratis fiant in urbe Constantinopolitana, & usque ad novos muros & blachernas. Nam Syca, seu Sycorum transitus, pars sunt civitatis. Statuit contra delinquentes pœnam quinquaginta auri librarum.

IX. Sed & ab ipso Justiniano innovatæ sunt leges Constantini Magni & Anastasii de gratuitis sepulturis Illud enim primum contestatus, ultra vitam ipsam hominum patere suam in eos charitatem, nec passurum se ut eorum exequiæ proximis graves sint: *Quoniam potentia nostra subditi nostri, si-* Novel. 43.
ve vivant, sive moriantur, curæ sunt, ne vel graves ipsis sepultura, vel defuncti cognatis damnosa existant: immunitates mox confirmat à Constantino & Anastasio Imperatoribus concessas Officinis undecies centenis, majori Ecclesiæ Constantinopolitanæ adsignatis, ut funerum quorumcumque impensas ipsa præstaret, revocatis cæterarum immunitatibus officinarum, ne his Ecclesiasticis officerent. *Sacro-*

sanctam majorem Ecclesiam centam & mille officinas in fructu habere ab omni vectigali liberas, eo quod ad peragendas in commune omnium hominum exequias proficiant.

Novel. 59. X. Sed in alia Constitutione sua idem Justinianus, enucleatius hæc eadem prosecutus est, ubi à Constantino concessas Ecclesiæ ait nongentas & quinquaginta Officinas, prorsus immunes; ceterum quinquaginta ab Anastasio additas, & centum aliarum reditus, ut gratis fierent sepulturæ; & nihilo tamen minus gravissimis se interpellatum querelis, quod inhumanius exigeretur ab ipsis pauperibus: *Non sine mercede fieri defunctorum exequias, sed exigi amare, &c. Etiam invitos exigunt lugentes, & cogunt dare, non habentes.* Cui malo ut medicina fiat, juberi à se, ut Oeconomi majoris Ecclesiæ curam agant agrorum sepulcris dedicatorum, *Habentes prædiorum administrationem, quæ sepulcris deputata sunt*: & trecentorum Officiorum Defensores reliquorum administrationem gerant, ut pecuniam definitam repræsentent *Decanis, Asceteris, Canonicis fœminis, Acolythis, laborantibus circa funerum exequias.* Nisi Ministris funerum suppeditent Oeconomi pecunias has, agros fundosque ad id destinatos auferet Patriarcha, ut nihil vi à quoquam exigatur: *Nullum quidquam ab invito percipere.* Numerum tamen definit Imperator eorum, qui exequiis ministrabunt, intereruntque gratis; ut qui plures volent, solvant de censu suo, quantum Ecclesia solveret. Qui loculos & lectos opulentiores volent, quam qui vulgo commodantur, lectos potissimum illos duos, qui in Ecclesiis Studitarum, & sancti Stephani custodiuntur, vel auratam etiam Lecticam majoris Ecclesiæ Constantinopolitanæ, sumptus etiam facient majoris numeri Ministrorum, qui ad id desiderantur. Ita certè ut his sumptibus modus sit, iis accommodatus, quos ipsa facit Ecclesia in gratuitis exequiis.

CAPUT LXVII. *P. 3. l. 3. c. 14.*

De Sepulturarum simonia, ab octingentesimo anno ad millesimum.

I. Universim prohibetur quemquam in Ecclesiis humari. Exceptiones.

II. Præcipitur ut prisca jam in Ecclesia sepulcra, altius in terram deprimantur.

III. Canones & Leges consentiunt, ut ne qui in Ecclesiis tumulentur.

IV. Ex cupiditate consequendi in Ecclesia sepulcri, factum est, ut jam gratuita non essent sepultura.

V. Ne Nobilibus quidem & Proceribus id tum fas erat, ut hæreditarios haberent tumulos.

VI. Voluntaria dona non abnuebantur. Non pauca exordio sui libera, necessitatis paulatim nexu stringuntur.

VII. Medium quoddam fuit temperamentum, in vestibulo, & porticibus Ecclesiæ sepeliri.

VIII. Quæ supra dicta sunt, ex Hincmaro confirmantur.

IX. Concilium Triburiense Nobilibus suasit, ut juxta Ecclesiam Cathedralem sepulcra sibi pararent, vel in Cœnobiis, aut in Parochiis suis.

X. Nulla tum de sepulturis lites.

XI. Privatorum ambitio emptoribus locum dedit, & ebullientibus inde litibus.

XII. XIII. Consuetudines Italiæ & Angliæ.

XIV. Quid Paradisus, vel Parvisium Ecclesiæ.

XV. An in Oriente mos vigeret, in Ecclesiis sepeliri.

XVI. An gratuita ibi essent sepultura.

I. Refert & suggillat Theodulphus invalescentem tunc in Galliis consuetudinem, adeoque & jam confirmatam, ut passim in Ecclesiis sepelirentur, quo Ecclesiæ jam in Cœmeteria degenerabant. Vetat autem nequis posthac ibi tumuletur, nisi si cui ex Presbyteris, vel laicis eminentior sanctimonia hanc meritò pepererit prærogativam. *Antiquus in his regionibus in Ecclesia sepeliendorum mortuorum usus fuit, & plerumque loca divino cultui mancipata, & ad offerendas Deo hostias præparata, Cœmeteria, sive polyandrea facta sunt. Unde volumus ut ab hac re deinceps abstineatur, & nemo in Ecclesia sepeliatur, nisi forte talis sit persona Sacerdotis, aut cujuslibet justi hominis, quæ per vitæ meritum, talem vivendo suo corpori defuncto locum acquisivit.* His verbis, si seriò ponderentur, nihil amplius Presbyteris supra laïcos tribuitur: nec vel illi, vel hi permittuntur in Ecclesia tumulos nancisci, nisi singularis meritorum prærogativa hanc illis conciliaverit præcellentiam post mortem. An. 797. Can. 9.

II. Quoad sepulcra vero, quæ jam in Ecclesiis excitata erant, omnium jubet Theodulphus, ut complanentur & solo æquentur, quæ eminent omnia; si id verò arduum esse videatur, Ecclesiam illam asportato altari in Cœmeterium redigendam. *Corpora verò quæ antiquitus in Ecclesiis sepulta sunt, nequaquam projiciantur, sed tumuli qui apparent, profundius in terram mutantur, & pavimento desuper facto, nullo tumulorum vestigio apparente, Ecclesiæ reverentia conservetur. Ubi verò est tanta multitudo cadaverum, ut hoc facere difficile sit, locus ille pro Cœmeterio habeatur, ablato inde altari & in eo loco constructo, ubi religiosè & purè Deo sacrificium offerri valeat.*

Hinc liquet antiquam illam fuisse non consuetudinem, sed corruptelam, mortuos in Ecclesiis terræ mandandi; in eo à prioribus sæculis descitum esse: in id laboratum esse, ut obliteraretur, quod præter Canones novatum erat; persuasissimum adhuc pene fuisse Ecclesias dehonestari, inquinari altaria, si ibi contumularentur alii quam Martyres, vel longo pœnitentiæ curriculo incruentam Martyrii palmam adepti; denique si immergerentur altius in terram tumuli Ecclesiarum, non eò tantum id pertinuisse, ut deprimeretur, & contereretur mortalium immortalis quædam & insana ambitio; sed ut decentius puriusque in templis immolari & offerri Deo posset immortalis & immaculati Agni hostia. *Ubi religiosè & purè Deo sacrificium offerri valeat.*

III. Anno 813. novas tentavit machinas Concilium Arelatense VI. antiqua ut consuetudo in usum revocaretur. *Ut de sepeliendis in Basilicis mortuis illa constitutio servetur, quæ ab antiquis Patribus constituta est.* Remisit plusculum quid ejusdem anni Concilium Moguntinum, non ejectis Ecclesia sepulturis Episcoporum, Abbatum, necnon & virtute clarorum Presbyterorum, & Laicorum, ut paulò ante de Theodulfo diximus. *Nullus mortuus infra Ecclesiam sepeliatur, nisi Episcopi aut Abbates, aut digni Presbyteri, vel fideles laïci.* Capitulare Caroli Magni eodem anno publicatum laïcos prorsus omnes summovet. *Ut mortui non sepeliantur in Ecclesia, nisi Episcopi & Abbates, vel fideles & boni Presbyteri.* Et in libris ipsis Capitularium. *Ut nullus deinceps in Ecclesia mortuum sepeliat.* Alibi tamen conceditur, ut in Ecclesiis sacra fiant, quanquam fidelium corpora in eis sepulta fuerint; Infidelium enim inde essent exportanda. Consecratio autem ipsa Ecclesiarum hinc conjicitur fieri non potuisse, si qua in eis jam terræ mandata fuissent corpora. quod docent & sexcentæ Gregorii Magni Epistolæ. Can. 21. Capitul. L. 2. c. 47. Can. 20. L. 1. c. 160. L. 5. c. 48.

IV. Ex his jam dilucidius fiet quæ fuerit simoniæ in sepulturis origo. Cùm enim vigore Canonum

vetarentur in Ecclesiis terræ mandari, vel utcumque condi, nisi Martyrum cineres, Sanctorum pignora, inde & Episcopi, atque Abbates, nec non & siqui ex Presbyteris & laicis singulari innocentia morum claruissent; cæterorum fidelium exarsit æmulatio, ut vel pretio saltem virtutum præmia assequerentur. In Formulis Episcopalium Ordinationum, ab ordinandis à se Episcopis id exprimit Hincmarus, ut polliceantur, nihil unquam ex sepulturis exigere, juxta Decreta Gregorii Magni, ut ne luctus fidelium & cadaverum ipsa putredo pretio comparetur. *Pretium de terra concessa putredini quemquam non permittat in Parochia sua quærere, & de alieno velle facere luctu compendium.* Quid enim tam probrosum, quam venalem prostare Ecclesiam, & de ovium interitu suarum quæstum facere Pastores? *Ne aut venalis, quod absit, dicatur Ecclesia, aut de humanis Sacerdotalis religio videantur mortibus gratulari, sic ex eorum cadaveribus studuerit quærere quolibet modo compendium.*

Conc. Gall. To. 2. pag. 661.

V. Ex Concilio Meldensi mendicata sunt hæc verba, cui & ipsi illa Gregorius Magnus mutua dederat. Ambigere possit quis, capiendane ea sint de sepultura in Ecclesia. Certissimè enim nullo limite determinatur hæc prohibitio; universim etiam, & verbis, & rationum momentis Gregorius omnes complectitur sepulturas. Re tamen accuratius pensitata, indubium est non agere Meldense Concilium nisi de sepeliendis in Ecclesia corporibus; nec eo privilegio potiri, nisi quos Episcopus, vel Parochus approbarit hoc vitæ innocentia sibi jure quodammodo vindicare; nulla quantumcumque celebrata Nobilium prosapia ad hoc quasi hæreditarium jus admissa. *Ut nemo quemlibet mortuum in Ecclesia, quasi hereditario jure, nisi quem Episcopus aut Presbyter pro qualitate conversationis & vitæ dignum duxerit, sepelire præsumat.*

Ann. 845. Can. 72. Gregor. l. 8 Ep. 55

Non avita ergo Nobilitate, non sæcularium Dignitatum insignibus, sed luminibus virtutum ad hanc prærogativam pertingebant laici, ut in Ecclesiis terræ commendarentur. Sed cùm penes Episcopos, & Parochos is esset delectus, non ea fuit semper vel integritas eorum, vel constantia, quæ nec pecunia labefactari, nec carnalibus affectibus inflecti posset.

VI. Adde cùm hoc Canone prohiberetur tantùm, *peti, aut exigi aliquid*; liceret autem accipere proximorum demortui oblationes spontaneas; latissimè tandem effusam offerendi consuetudinem, paulatim ex spontanea necessariam evasisse; quod ita universim comparatum sit, ut quæ piè & liberè dio, & ubique fiunt, fiant tandem pene necessariò, ne refrixisse pietas, aut religiosa consuetudo cujusquam culpa videatur exolevisse. Quocumque loco fierent sepulturæ, vetuit quidquam exigi Herardus Archiepiscopus Turonensis.

Cap 77.

VII. Patefecit autem aliquando tandem Nannetense Concilium, quid temperamenti excogitarum sit, ut & votis fidelium fieret satis, nec tamen in Ecclesiis quisquam humaretur. Vestibula ipsa Ecclesiæ, vel Porticus eis adjunctas placuit sepulturis his promiscuis addici. *Prohibendum secundùm Majorum instituta, ut in Ecclesia nullatenus sepeliantur, sed in atrio, aut in Portico, aut extra Ecclesiam. Infra Ecclesiam vero, aut prope altare, ubi corpus Domini & sanguis conficitur, nullatenus habeat licentiam sepeliendi.* Ut hunc sibi potiorem, & honorificentiorem locum in vestibulo, vel porticibus Ecclesiæ compararent, Parochis fideles ea ultro largiebantur, quæ exigi nefas fuisset, si longius tumulandi fuissent. *Nihil muneris exigant, nisi fortè qui sepelitur, vivens jusserit Ecclesiæ, in cujus atrio sepelitur, de suis aliquid tribuere.*

Can 6.

VIII. Uni sibi servatam voluit Hincmarus Remensis Archiepiscopus dispensandi in hoc negotio facultatem, non permissis Parochis, ut in Ecclesia tumularent ipsi quidem, nisi qui in Concilio designati fuissent; Meldensi nimirum, supra allegato. *Ut nemo Presbyterorum quemquam in Ecclesia sepeliat, sine consultu Episcopi, exceptis hujusmodi duntaxat personis, quas sigillatim & privatim in Synodo signavimus.* Nisi si malis hæc ad eos torquere, de quibus cum Parochis in Synodo Diœcesana conventum erat.

To. 1. pag. 713.

Alibi rursus idem Hincmarus ambitionem nescio quam hæreditariam damnat Nobilium, qui quasi avitas quasdam sibi vendicabant sepulturas. Sancit autem ille, ut Parochus sapientissimè, sed & summa quadam potestate decernat, quo quisque loco resurrectionem, & beatam immortalitatem opperiri debeat. *Nemo Christianorum præsumat, quasi hæreditario jure, de sepultura contendere: sed in Sacerdotis providentia sit, ut Parochiani sui, secundum Christianam devotionem, in locis quibus viderit sepeliantur.* Ut ne quid denique loci artibus, & fraudum præstigiis relinqueretur, non tantum exigi quidquam vetuit, sed & spontanea dona admitti, nisi post absolutas exequias. *Si aliquid quisquam gratis offerre voluerit, post sepultum corpus hoc suscipi non vetamus.*

Ibidem. pag. 731. Ibidem.

IX. In Concilio Triburiensi editus est primò Canon, quo spectabiles tantum viri contineri videntur. Suadetur enim, ut juxta Cathedralem Ecclesiam sepeliri se curent. *Sepulturam morientium apud Ecclesiam, ubi sedes est Episcopi, celebrari.* Si deterreat locorum distantia, suadetur, ut eligant Collegium aliquod Canonicorum, vel Monachorum, aut Sanctimonialium, ut eorum precibus consortes accedant. *Expectet eum terra sepulturæ suæ, quo Canonicorum, aut Monachorum, sive Sanctimonialium Congregatio sancta communiter degit, ut eorum orationibus Judici suo commendatus occurrat, & remissionem delictorum quam meritis non obtinet, illorum intercessionibus percipiat.* Si ne id quidem possint, in Parochia humandi sunt, cui decimas persolvebant. *Quod si & hoc difficile æstimetur, ubi decimam persolvebat vivus, sepelietur mortuus.*

Can. 15.

X. Nihil dum ergo exarserat contentionis inter Ecclesias ipsas, nihil inter Clericos & Monachos, circa laïcorum, maximè verò Nobilium sepulturas. Episcopi ipsi, & Episcopales Synodi in optatis habebant, ut spectatissimi quique natalibus, opulentia, vel dignitatibus, sepulcra sibi deligerent circa Cathedrales Ecclesias, vel Congregationes Religiosas. Nihil hic æmulationis, nihil contentionis fervebat, ac ne suspicio quidem, nequid hinc detrimenti Parochis importaretur. Proximo Canone aperitur ejus pacis & concordiæ cardo; gratuitæ erant sepulturæ, & piaculare habebatur facinus, privatim distrahi jus, quo in commune fideles omnes potiuntur; & cœlestem ipsam gratiam non gratis annui. *Abhorrendus & Christianis omnibus devitandus mos iniquus subrepsit, sepulturam mortuis debitam sub pretio vendere, & gratiam Dei venalem facere.*

Ibidem. Can. 16.

XI. Canone rursus proximo retegi videtur hujus inquinamenti fons in sepulturis, idem qui prius jam sæpè indigitatus, ambitiosa quædam fidelium pietas, ut in Ecclesia humarentur. Consecrari

videbantur & albo Cœlitum inscribi, qui in Ecclesiis tumulabantur, cùm ex canonicis institutis id consequi non possent, nisi qui summæ pietatis experimentis vitam commendassent. Vetantur hic ergo omnino Laïci in Ecclesiis condi, nec Theodulphi tamen exceptiones rejiciuntur, cùm ejus statutum superiùs relatum, *mirabilis Doctoris* nomine
Can. 17. inseratur. *Secundùm Statuta sanctorum Patrum & experimenta miraculorum prohibemus & præcipimus, ut deinceps nullus laicus in Ecclesia sepeliatur. Quidam mirabilis Doctor nostra definitioni consentiens, inquit Nemo, &c* His attexitur Decretum Theodulphi, & mox historia ex Gregorii Magni Dialogis decerpta de Ecclesiæ Mediolanensis Defensore, quem in Ecclesia tumulatum, noctu dæmones inde abstraxere. Ex quo infert Gregorius novo damnationis cumulo gravari viros oesarios, si se in Ecclesiis humari curent. *Ex qua re colligendum est, quia si quos peccata gravia deprimunt, si in sacro loco sepeliri se faciunt, restat, ut etiam de sua præsumptione judicentur; quatenus eos sacra loca non liberent, sed etiam culpa temeritatis accuset.* Addit Concilium meritò consternari nos hoc exemplo debere, ut ne quasi in ejusmodi calamitates nos præcipites demus.

XII. Ex hoc autem loco colligi videtur, liberum Laïcis in Italia fuisse, ut sepulturam sibi in Ecclesia deligerent; cùm in Gallia non alii in ea sepelirentur, quàm quorum Episcopus mores, vel Parochus ad examen vocasset. Itaque in Italia Laïci suo judicio singuli permittebantur, ut ipsimet dignoscerent, an tumulo sibi in Ecclesia designato, novas sibi damnationis pœnas accumularent: in Gallia eas judicandi partes Episcopi & Presbyteri sustinebant. Percontantibus Bulgaris, an fas sit Christianos in Ecclesia sepeliri, responsum est à Nicolao I. Papa, convenienter doctrinæ Gregorii Magni, & modò relatæ consuetudini Italiæ, Fidelibus & piis conducibile esse eo quiescere loco, ubi participatione aliqua precum, quæ ibi fiunt, recreentur; at impios vel hinc extimescere debere graviorem damnationis pœnam. En ipsa ejus verba: *Si est Christianus intra Ecclesiam sepeliendus, inquiritis? Hanc sanctus Papa Gregorius quæstionem absolvit, dicens, Cum gravia peccata non deprimunt, hoc prodest mortuis, si in Ecclesia sepeliantur; quod eorum proximi quoties ad eadem sacra loca conveniunt, suorum, quorum sepulcra aspiciunt, recordantur, & pro eis Domino preces fundunt. Nam quos peccata gravia deprimunt, non ad absolutionem potiùs, quàm ad majorem damnationis cumulum eorum corpora in Ecclesiis ponuntur.* Ubi perspicis hoc rursus discrimine dissensisse Italos à Gallis, quòd in Italia utiliter sepeliri in Ecclesia eos omnes confiderent, qui Christianæ pietatis sectatores fidi fuissent, nec ab ea prorsus descivissent: cùm in Galliis nefas esset quemquam à Parochis & Episcopis permitti in Ecclesia humari, nisi singulari quadam sanctitate præcelluisset.

XIII. Rem hanc totam non pœnitebit illustrasse ex historia Bedæ. Narrat enim ille, Augustini Anglorum Apostoli corpus post ejus obitum *juxta Ecclesiam* depositum fuisse, non in Ecclesia. At cùm primùm perfecta & absoluta ea fuit, eò delatum illud fuisse, & in porticu positum Septen-
L. 2. c. 3. trionali: *In porticu ejus Aquilonari decenter sepultus est.* In eadem porticu reliquis deinceps omnibus Archiepiscopis Cantuariensibus tumuli adsignati sunt, duobus exceptis, qui in Ecclesia tumulati sunt, quòd vacuus jam non superesset in porticu locus. *In qua etiam sequentium omnium Archiepiscoporum sunt corpora tumulata, præter duorum tantummodo, quorum corpora in ipsa Ecclesia posita sunt, eo quod prædicta porticus plura capere nequivit.* Hinc perspicis, quæ in porticibus his corpora terræ mandabantur, in Ecclesiis mandari non esse visa; & visa rursus suo quodam modo in Ecclesiis sepeliri, quòd ab Ecclesia in porticus aditus esset. Hic quasi medius & temperatus interjectus est mos sepeliendi juxta Ecclesiam, ut gradatim in Ecclesia tumulari ipsa aliqui permitterentur.

XIV. Si porticum autem Septentrionalem sejungat Beda ab aliis, id ex eo ortum suspicamur, quòd vestibulum Ecclesiæ plerumque pluribus constaret porticibus. Is erat Romæ *Paradisus Ecclesiæ*, Gallis *Ecclesiæ parvisium*. Author est Anastasius Bibliothecarius Domnum Papam curasse, ut marmore sterneretur atrium, seu quatuor porticus vestibuli Ecclesiæ sancti Petri Romæ. *Hic atrium B. Petri superius, quod est ante Ecclesiam, in quadriporticum magnis marmoribus stravit.* L. 4. c. 3. Affirmat Aimoinus hoc atrium Ecclesiæ Paradisum dictum fuisse *Locum qui Paradisus dicitur, ante Ecclesiam sancti Petri.* Roma manasse hanc vocem tradit Leo Ostiensis: *Fecit & atriam ante Ecclesiam, quod nos Romana consuetudine Paradisum dicimus.* Chron. Cass. L. 3. c. 26.

Ubi ergo licere cœpit in vestibulo vel porticibus sepeliri Ecclesiæ, de his nimirum paradisis vel parvisiis sermo erat. Unde & Ottonem II. Imperatorem tradit idem Leo Ostiensis in atrio, seu paradiso Ecclesiæ sancti Petri sepultum fuisse. *Romam rediens defunctus est, atque in atrio Ecclesiæ B. Petri Apostoli sepultus, introeuntibus in Ecclesiam ipsius paradisum ad lævam.* L. 2. c. 9. Et alibi: *Roberti Ducis uxor vita excedens, in Ecclesiæ paradiso, ante Basilicam B. Petri Apostoli tumulari meruit.* L. 4. c. 8. Hic enimvero paradisus quasi terrenus habebatur, ceu vestibulum, quo in cœlum trajiceremur.

XV. In Jure Orientali Leunclavii Cabasilas Dyrrachenus Archiepiscopus, proposita quæstione, an To. 1 pag. 323 324. æquo animo ferendum sit Christianos Græcos in Latinorum, Latinos in Græcorum Ecclesiis sepeliri, & tum psalmodiam, tum reliquam pompam utriusque gentis promiscuo agmine celebrari: Respondet Joannes Citrius Episcopus, duplici tantùm in capite utramque dissidere Ecclesiam, quorum alterum ad Spiritum sanctum pertineat, & majoris omnino momenti sit: alterum ad Azyma, quæ non adeo magni ponderis controversia est; nil præjudicii & damni emergere posse ex hac sepulturarum, psalmodiæ & rituum communione promiscua, cùm in his quidem Ecclesiæ prorsus concordent, consentiantque in eandem fidem. Si hinc autem offendantur Græci, qui se solos autumant orthodoxos esse, rursus illis recolendum esse, sanctorum Martyrum reliquias persæpè abjectas fuisse inter jumentorum cadavera, vel in loca quædam inquinatissima, nec inde tamen vel tantillum sordidari potuisse; Hæreticorum quorundam, vel gentilium Imperatorum corpora, putà Juliani Apostatæ, in Ecclesiis condita fuisse: nulla hinc vel cadaveribus sanctimonia, vel Ecclesiis affricata contage. Denique in Ecclesiis Latinorum, Cruces & Imagines Sanctorum venerationi esse, ideoque & ea loca sancta haberi debere.

Hinc facilè concluderetur, frequentissimas fuisse Orientalium in ipsis Ecclesiis sepulturas. Et Balsamon tamen in responsionibus ad interrogationes Marci Patriarchæ Alexandrini, segregat Ecclesias quæ solemni consecratione dedicatæ fuere ab Epis-

copo cum chrismate & Reliquiis Martyrum; illas, inquam, segregat Ecclesias ab Oratoriis, quæ non ita consecrata fuere. In his Oratoriis sepulturas fieri approbat, non in Ecclesiis dedicatis, juxta
Ibid. p. 382. Interrog. 38. Legem illam in Basilicis, *Nullus in Ecclesia sepeliatur mortuus*. Et juxta antiquum Decretum: *Non licet quemquam sepelire in Ecclesia, ubi scilicet corpus Martyris depositum est.* Qua distinctione elevatur difficultas, & diluitur suspicio conflictationis inter duas illas responsiones. Addi posset, & visam esse in Ecclesia sepulturam, quæ fiebat in atrio Ecclesiæ, vel ejus porticibus.

Constit. 53. Aliam Leo Sapiens Imperator quæstionem proponit, & diluit, de antiquissima Romanorum lege, quæ & intra Urbis pomœria humari quemquam prohibebat. Consuetudinem novam approbat Leo, quæ eam legem antiquaverat, ejusque mutationis duplicem depromit rationem. Altera petitur ex inhumanitate arcendi vel ipsa hominum monumenta à conspectu eorum, quibus fuere charissimi. Altera à penuria vulgi, cui gravis est sumptus corporum aliò deportandorum.

XVI. An ergo, inquies, sumptus exequiarum faciebant privati, quantumvis pauperes? Ita qui-
Constit. 12. dem inde colligeretur. Sed alibi tamen idem Leo pietatem Constantini Magni vehementer commendat, qui Officinarum complurium reditus Ecclesiæ contulit in impensas funerum gratis faciendorum. Additas ait Leo & Officinas his postea alias, jam centum supra mille eas numerati. Sed non siler tamen ille jamdiu esse quod Ecclesia Constantinopolitana proventus illos in alios pios usus transtulit; quòd jam minimè necesse esset eas expendi juxta priorem Constantini voluntatem; ideoque non gravatè à se confirmatam lege esse contrariam consuetudinem, in harum Officinarum reditibus consumendis.

Ex his illud efficitur, funerum sumptus fecisse quidem pauperes ipsos, & privatos quosque, sed tam modicos eos fuisse, ut & maximè inopes his pares essent. Planum est enim, si quæ fuissent pauperum querelæ de gravibus funerum expensis: tum verò Leonem hunc Imperatorem sancitutum fuisse, ut illarum reditus officinarum rursus gratuitis addicerentur exequiis, pro voto & voluntate Constantini Magni.

CAPUT LXVIII. *P. 4. l. 3. c. 16.*

De oblationibus pro sepulturis. De simonia in funeribus post annum Christi millesimum.

I. Tria magni momenti capita. Nihil exigi permissum pro sepulturis, spontaneas oblationes recusatas non esse, laudabiles consuetudines mordicus retineri.

II. Duo priora capita constabiliuntur ex Conciliis sæculi undecimi.

III. De laudabilibus consuetudinibus.

IV. Qui alibi sepeliebantur, & ibi aliquid largiebantur, denuò jubebantur partem Parochiæ conferre.

V. Ne qui in Ecclesia tumulentur. Spontanea etiam eleemosyna portio ad Ecclesiam revocatur.

VI. Contextus Conciliorum sæculi duodecimi.

VII. Quod jus Decretalium. Tertia aut quarta pars oblationum funeris, & legatorum piorum, Parochiali integra vindicatur Ecclesiæ.

VIII. Contextus & series sæculorum & Conciliorum sequentium usque ad Tridentinum.

IX. Statuta varia Tridentina, & Conciliorum Mediolanensium circa sepulturas.

X. De magnificentia tumulorum supra pavimentum assurgentium, clementius ab aliis tolerata, expuncta ab aliis sapientius.

XI. De horum pietate, ut velint, de aliorum verecundia & religione, ut abstineant se, nec ausint in Ecclesia tumulari.

XII. Decreta longè pulcherrima variorum Galliæ Conciliorum de sepulturis.

I. Sepeliri mortuos religiosæ pietatis semper fuit, eoque Clerici potissimùm officio tenebantur, ideoq; nec simoniacæ pactionis quidquam intervenire unquam passi sunt sancti Patres, quanquam & spontaneæ non recusarentur proximorum vel amicorum oblationes, & hinc laudabiles inolescerent consuetudines, quæ non facilè deinceps aboleri sinerentur. Tria hæc sunt, quæ hoc capite illustrare adgredimur. 1. A Clericis Parochisque administratas esse sepulturas sine pactione aut exactione quavis. 2. Nec repudiata tamen fuisse spontaneæ pietatis dona. 3. Edita fuisse Decreta & Synodica Statuta, ne laudabiles exolescerent consuetudines.

II. Trium horum duo priora perspicuè exprimit Concilium Ravennas anno 997. sub Gerberto Archiepiscopo, qui Pontifex post creatus Sedis Apostolicæ, Sylvester II. dictus est. *Et si quis sacri* Can. 3.
Ordinis de sepultura mortuorum aliquid acceperit, nisi fortè quæ sponte ab amicis vel propinquis mortuorum Ecclesiæ fuerint collata, hac maledictione teneantur obnoxii. Concilium Bituricense anno 1031. uno & eodem Canone constringit & detestatur exactiones quascumque pro Baptismo, pro pœnitentia, pro sepulturis. *Nullus pretium pro Baptismo, neque pro pœnitentia dan-* Can. 11.
da, neque pro sepultura accipiat, nisi quod fideles sponte dare vel offerre voluerint. Concilium Lemovicense ejusdem anni, audita narratione Episcopi Cadurcensis, de viro nobili, ante vita, quàm excommunicatione soluti, contumacioribus ab aliis Nobilibus in Cœmeterio humati, inde noctu mira quadam & divina vi excussi, & longiùs ejecti, cùm terra nusquam discissa esset: eoque & hominum flagitio & cælesti ostento quinquies iterato; his auditis Concilium pronuntiavit, arcano quodam nexu hærere sepulturam cum Eucharistica communione, & cum communione Ecclesiæ, cujus qui exortes sunt, ii & à sepultura arcentur: hisque Catholicæ disciplinæ placitis fidem & authoritatem conciliari novis his & miris eventis. *Arbiter omnium affirmat Ecclesia sua authoritatem, quia excommunicati à sepultura Christianorum justè ab Episcopis segregantur.* Vendi igitur sepulturas perinde ferè esset, ac vendi communionem, & participationem precum Ecclesiæ, qua fideles in Christo mortui potiuntur, ut rivulo quodam gratiarum, à sua cum Christo & Ecclesia communione defluente.

III. Eodem penè ipso tempore Angliæ, Daniæ & Norvegiæ Rex Canutus leges promulavit Ecclesiasticas, quibus Canones & usus Ecclesiæ sacros muniret; iis autem singulari studio vallavit laudabiles sepulturarum consuetudines; statuto, ut cùm primùm proscindi terra inciperet, offerretur usitatum pecuniæ donum, idque ad Parochiam mortui deferretur, etsi procul ab ea cum contigisset fato suo fungi. *Porro autem æquum est, ut effosso tumulo ip-* Cap. 13.
sa protinus numeretur pecunia sepulcralis. Atque si quis extra Parochiæ suæ fines mortuum humaverit aliquem, ipsa nihilo secius pecunia sepulcralis, Ecclesiæ ad quam jure pertinet, redditur. Minùs deceret Parochum id quidquid erat pecuniæ exigere. At Principi consentaneum erat Canonum vindici, altiùs consulere,

ne Christianæ pietatis laudabiles consuetudines hominum incuria abolescerent.

IV. Consentit omnino Canuti statuto Regio Leonis IX. Epistola ad Episcopos Italiæ scripta; sed & aliquantò longius progreditur. Gravissimè enim objurgatis Monachis, qui immodica terrenarum rerum cupiditate incensi, blandiebantur viris sæcularibus, insusurrabantque, ut quidquid erant pro sempiterna animæ suæ salute erogaturi, sive superstites, sive mors appeteret, id totum Monasterio suo contraderent; nec ullam ejus largitionis partem defluere vellent in Ecclesiam Parochialem, ubi sacro fonte initiati, ubi pœnitentiæ expiati fuissent sacramento, ubi Eucharistiæ cœlesti epulo pasti, ubi verbo veritatis irrigati tandiu: Mox Pontifex præcipit, ut qui se Claustris addicent Monasticis, sive vitam in iis ut traducant, sive mortem obituri, Parochiæ primùm suæ dimidium largiantur ejus substantiæ, quam eleemosynis dicaverunt, & tum demum in potestate habeant sese cum suis residuis bonis in Cœnobium aliquod abdere,
Epist. 8. totosque Deo devovere. *Ideoque præcipimus atque jubemus, ut quicumque amodo in Monasterio se converti voluerit, sive in vita, sive in morte, omnium rerum ac possessionum quas pro salute animæ suæ disponi decreverit, medietatem Ecclesiæ, cui ipse pertinere dignoscitur, relinquat; & sic demum in Monasterio, prout libitum sibi fuerit, eundi convertendique habeat licentiam.* Hujus Decreti transgressoribus anathema intentatur. Cùm professione Monastica mortales sæculo mori existimarentur, & non parùm tum ea illigari & quasi consecrari se perciperent, cùm advenientis mortis jam hora appeteret: noluit Pontifex pios fideles, & pauperibus levandis addictos, immemores esse Pastorum suorum, nec nullo grati animi testimonio suam consignare in eos pietatem, à quibus & primùm in Christo geniti essent, & spiritalis deinceps vitæ subsidia omnia & incrementa accepissent. Nec ille quidem cogit largiri quidvis: sed si elargiri ultro velint, huic eorum voluntati modum finemque præscribit Christianæ pietati consentaneum. Nec abludit supra laudata Canuti Regis Constitutio, ab hac sepulturæ extra Parochiam propriam observantia.

Can. 9. V. Tanquam ex Vintoniensi Concilio refertur hic Canon, ad annum 1076. *ut in Ecclesiis corpora defunctorum non sepeliantur.* Multa suadebant, ita statui: sed præ cæteris simoniæ inquinamenta fugienda, & fuganda erant. Nec enim tam frequentia manassent de gratuitis sepulturis decreta, si fideles omnes vulgari, eidemque sanctissimæ acquievissent in Cœmeteriis sepulturæ, ubi una omnes resurrectionis spe communi foverentur: tanto etiam uberius æquiusque, quod procul fuissent ab inani illa & profana ostentatione, quæ ex ipso putrescentis cadaveris fœtore singularem gloriam aucupatur. Hæc & Paschalis Papa complexus est in Epistola ad Episcopum Augustodunensem. Vetuit quidvis exigi ex loco sepulturæ. Ex loco, ut opinor, honorificentiore, quam in Cœmeteriis. Præcipit prætereà Pontifex, sive intra, sive extra limites suæ quisque Parochiæ extremum diem obeat, canonicam portionem eleemosynarum Parochiali Ecclesiæ
Epist. 38. suæ persolvendam esse. *Statuimus, ut pro sepultura quidem loco vel spatio nullum penitus ab aliquo pretium exigatur. Pro redemptione verò peccatorum, morientes in Ecclesiis in qua fidei sacramenta acceperint, eleemosynam dare secundùm Apostolica decreta statuimus omnino & confirmamus. Si quis autem ad alia vivens, sive moriens se conferre voluerit, de eo quod pro salute animæ suæ dare disposuerit, secundùm Apostolica decreta matrici Ecclesiæ partem relinquat.*

Hac porro Constitutione, peræquè ut illa Leonis IX. comprehenduntur donationes illæ omnes liberæ, in professionibus Monasticis usitatissimæ; & harum enim aliqua portio decerpitur Ecclesiis Matricibus, sive Cathedrales eæ sint, sive Parochiales. Cùm enim hæc in Monastica professione dona, eleemosynæ meræ haberentur, *eleemosynam dare*; cùm omnino liberæ essent, *quod dare disposuerit*: cùm necdum spectarentur, ut pensiones quædam alimentariæ, in quo major jam species justitiæ, & necessitatis imago subluceet; hic plus sibi sumebant summi Ecclesiarum Pastores in earum distributione regenda, ac moderanda. Satis enim superque tota hac lucubratione nostra patefecimus, jam inde à nascentis Ecclesiæ principio penes Episcopos fuisse jus quoddam summum in Eleemosynis fidelium dispensandis; quod & ipsi sibi fideles gratissimum esse significabant, tanquam ex incolumi adhuc instinctu illo primigenio Christianorum, dona sua ad pedes Apostolorum abjicientium, pretiaque divenditorum agrorum; ut qui essent persuasissimi, & sapientius & sanctius Apostolorum judicio & manu Beneficia hæc sua collocari.

VI. In Concilio Londinensi anni 1102. vetitum est corpora mortuorum efferri extra Parochiam, ad Parochos suo jure defraudandos. Præerat ei Concilio is, cujus integritas, ne dicam indeflexa austeritas, à nemine sobrio in controversiam vocari potest, Anselmus Episcopus Cantuariensis. *Ne cor-* Can. 55.
pora defunctorum extra Parochiam suam sepelienda portentur, ut Presbyter Parochiæ perdat, quod illi inde justè debetur. Erant ergo jura æquissima, quibus citra piaculum frustrari non possent Parochi, quamvis ipsi quidem nihil exigerent. Piæ & laudatissimæ erant consuetudines, quas ultro invexerant, diutissiméque sponte sua confirmaverant fideles: à quo pietatis postea tenore eos degenerante molestissimè ferebant Episcopi, ne charitas his fomentis destituta, penitus aliquando refrigesceret. Lubens prætereo Decreta Pontificum, & Canones complures Conciliorum, quæ exigi quidvis vetant; Concilium Remense sub Leône IX. Placentinum, & Claromontanum sub Urbano II. Remense iterum sub Callisto II. Lateranense sub Innocentio II. Remense denuo sub Eugenio III. Turonense & Lateranense sub Alexandro III. Lateranense denique sub Innocentio III.

In Appendice Decretalium post Concilium Lateranense conglobatarum sub Alexandro III. anno 1179. innexa est Constitutio Paschalis II. qua integrum cuique vult esse, quo sepulturam sibi loco optet, etiam in Ecclesiis Monasteriorum. Nec non & altera Leonis III. qua sancitur ut ad eam Ecclesiam, in qua quisque cœlestibus sacramentis munitus fuerit, tertia pars redeat piarum largitionum, etsi qui alibi tumulari se mandent. *Tertiam partem* Part. 43. c. 1. 2.
judicii sui illi Ecclesiæ censemus jure dari, in qua cælesti pabulo à principio sui exordii refectus cognoscitur. Prohibetur differri sepulturam, dum sua Parochus jura acceperit. Quod ipsum prohibetur & in Constitutionibus Odonis de Soliaco Episcopi Parisiensis, quibus tamen annuitur, ut post impletas exequias, laudabiles exigantur consuetudines. *Ne sepeliri differatur, sed post sepulturam exigant laudabiles consuetudines. Idem dicimus de similibus.*

Decreto suo illigavit Gratianus illud Gregorii

Magni ad Archiepiscopum Calaritanum, quo initio Pontificatus proscripta à se testatur dehonestamenta omnia simoniacæ sepulturæ: annuit tamen spontaneas oblationes; qua occasione cum rursus exactiones gliscerent, has rursus ille interdixit: *Sed si quando aliquem in Ecclesia vestra sepeliri conceditis, si quidem parentes ipsius proximi vel heredes pro luminaribus sponte quid offerre voluerint, accipi non vetamus. Peti vero aliquid, aut exigi omnino prohibemus.* Addit & illud Hieronymi Gratianus, prolato ante Abraami exemplo, cui gratis Sichimitæ sepulturæ jus conferre maluerunt ipsi quidem: *Sciant qui sepulcra vendidant, nec coguntur ut accipiant pretium, sed à nolentibus quoque extorquent.* Addit & ille Canonem Concilii Triburiensis: *Interdictum sit omnibus Christianis terram mortuis vendere, & debitam sepulturam denegare: nisi forte proximi & amici defuncti gratis aliquid dare velint.* Ac denique profertur à Gratiano Concilii Nannetensis Canon, quo sepulturæ in vestibulo tantùm, vel in porticibus, non in ipsa Ecclesia permittuntur: prohibeturque quidvis exigi. *De hominibus sepeliendis nihil muneris exigant, nisi forte qui sepelitur, vivens jusserit Ecclesia in cujus atrio sepelitur, aliquid de suis rebus tribuere. Tamen nullatenus à Presbyteris illius Ecclesia aliquid exigatur. Prohibendum est etiam, secundum Majorum instituta, ut in Ecclesia nullatenus sepeliantur, sed in atrio, aut in porticu, aut in exhedris Ecclesia. Intra Ecclesiam vero & prope Altare, ubi corpus & sanguis Domini conficitur, nullatenus sepeliantur.*

13. q. 2. c. 12. 13. 14. 15.

Duo sunt, quæ observari æquum sit in hæc Gratiani testimonia. Primum est, has sive spontaneas oblationes, sive extorsiones simoniacas, eò utplurimum spectasse, ut honoratior, & altari propior sepulturæ locus impetraretur. Ideo Concilio Nannetensi placuit, ut juxta Ecclesiam condi se, vel in vestibulo, aut in porticibus Ecclesiæ mallent. Alterum est, omnes omnino exactiones proscribi, ad honoratiores etiam has sepulturas, nulla adhuc mentione laudabilium consuetudinum.

VII. Nec serè Gregoriani Decretalium libri, nisi voluntarias memorant oblationes, quarum ibi delineatur facienda partitio inter Parochialem Ecclesiam, & illas alias, ubi se quis elegit inhumari. Leo III. tertiam partem Parochiæ adjudicat. *Tertiam partem dari censemus.* At siquis in Cœnobium secedat, sive dum integra est valetudine, sive imminente jam extremo die, pars dimidia spontanearum oblationum Parochiæ adjudicatur. Verba ipsa superius adscripsi. Ei legi derogavit Alexander III. quoad spontaneas oblationes profitentium in Cœnobiis, dum viribus & animo vigent. Plena enim illos vult, liberaque potestate uti, quæ volent largiendi Cœnobiis, nec inde quidquam decerpendi, quod Parochiæ prosit. At si afflicta jam valetudine, & ægri, veste induantur Monastica, in qua vitam non ducant, sed animam agant, tum spontanearum portio canonica oblationum ad Parochiales Ecclesias suo quodammodo ipsarum jure devolvenda est. *Si in ægritudine ipsa ad Religionem transeant, dummodo de ægritudine illa decedant, de bonis suis ipsis Ecclesiis de quibus assumpti fuerint, canonica debet portio exhiberi. Si vero ad Religiosa loca se in sanitate transtulerint, de his qua locis ipsis conferunt, cogi non possunt aliquid prascriptis Ecclesiis impertiri; quia liberum est tunc bona sua non solum Religiosis, sed etiam quibuslibet privatis conferre personis.*

Extra. De Sepul. c. 1. 4. 8. 9.

Alterum rursus ejusdem Leonis III. Decreti Capiti à Lucio Papa derogatum est, quarta tantum parte Parochiis adjudicata spontanearum oblationum Testamentariarum, ubi in aliena quis Parochia elegit sepulturam. *Quarta vobis portio relinquatur.* Fuere qui Clementem III. percontarentur de hac conflictatione & pugna Decretorum Leonis III. & Lucii III. vel Urbani II. Quod enim plerique Lucio III. tribuunt, hoc Clemens III. vendicat Urbano II. Responsum est autem à Clemente, in hac discrepantia quartæ, tertiæ & dimidiæ partis, suæ quemque Ecclesiæ usum consectari debere. *Unaquaque Provincia in suo sensu abundet, secundum rationabilem consuetudinem regionis, illa justitia medietatem, vel tertiam, aut quartam partem pro locorum diversitatibus attendatur.* Rursum Clemens V. dum componere satagit exortas dissensiones inter Parochos, & tum Dominicanos, tum Franciscanos, constituit ut ab his Parochiali Ecclesiæ concederetur quarta pars exequialium oblationum, & legatorum piorum. *De obventionibus tam funeralibus, quam quibuscumque & quomodocumque relictis, de quibus etiam quarta seu canonica portio dari seu exigi non consuevit, vel non debet de jure: nec non de datis, vel qualitercumque donatis in morte seu mortis articulo, de qua infirmitate decesserit, quartam partem Curatis largiri teneantur.* Clement. De Sepult. c. 2.

VIII. In Concilio Campiniacensi, anno 1255. vetitum est in Ecclesia sepeliri quemquam, injussu Episcopi, præter ejus fundatorem, vel Patronum, vel Parochum. *Ne corpora defunctorum in Ecclesiis sepeliantur, nisi sit fundator, vel Patronus, vel Capellanus Ecclesia.* In alio Concilio ejusdem loci anno 1260. vetitum est, ne mortuorum corpora in Ecclesiam aliam efferrentur, ubi sepeliri se illi mandassent, nisi prius in Parochialem propriam deferrentur Ecclesiam; quòd Parochi maturè testimonio opus sit, ut certò sciatur, num quo interdicti, vel excommunicationis jaculo percussus quis fuisset. *Ne Capellanus alicui portandi funus ad locum sepultura licentiam concedat, quousque ut moris est, ad Parochialem Ecclesiam fuerit deportatum: ut melius sciatur ibi, quam alibi, an defunctus interdictus vel excommunicatus existat.* Vetantur mox Parochi, ac Regulares prorsus omnes, ne cujus corpus in Ecclesiam suam admittant, nisi à proprio Parocho repræsentatum. *Cum conditiones personarum hujusmodi melius noverint proprii Capellani.* In Concilio Budensi anni 1279. placuit, ut consuetudo Archidiaconorum Hungariæ, qui marcam argenti exigebant ex omnibus, qui de industria gladio, vel veneno perempti fuissent, vel ejusmodi grassatione alia, antequam terræ mandari eos sinerent: ne extenderetur ad eos, qui fortè, vel fulmine, vel incendio, vel ruina, vel quovis id genus casu extincti essent; sed sepultura omnes Ecclesiastica gauderent, dum ante obitum fidem & pœnitentiam indicio aliquo prodidissent. Credi æquum est, hujus Concilii Patribus persuasum fuisse, per importunitatem temporum non licere sibi, eam funditus abrogare consuetudinem; eoque laborandum sibi tantum censuisse in ea temperanda & circumcidenda.

De Cognac. Can. 39. Can. 15. 16. Can. 46.

In Synodo Nemausensi anno 1284. declaratum est, sepulturarum extra Parochiam propriam faciendarum, tertiam partem jurium & oblationum ad proprium Parochum revocari debere; qui verò Monastica induerentur veste, sive dum valerent, sive lecto affixi, illis liberum esse omnia Cœnobio, vel Parochiæ largiri. *Si quis in sanitate vel infirmitate, de qua non moritur, intrat aliquam Religionem se & sua reddendo, non debet Parochialis Ecclesia de bonis*

ipsius

ipsius habere canonicam portionem. In Synodo Cice-
striensi anno 1292. prohibitum est, ne indiscrimina-
tim omnes qui peterent, in Ecclesia tumularentur,
sed domini, Patroni, eorum conjuges, Parochi, Vi-
carii, & collatis beneficiis insigniores quique. *In*
Cap 5. *Ecclesiis vel earum cancellis non fiant sepultura indi-*
stincte ad cujuslibet voluntariam electionem: villarum
dominis, & Patronis Ecclesiarum, & illorum uxoribus,
Rectoribus etiam & Vicariis exceptis, per quos, vel per
quas accreverit honor illis Ecclesiis, notabiliter & per-
petuò duraturus. Ea hac rursus beneficiorum excep-
tione serpere potuit latiùs consuetudo, non hu-
mandorum in Ecclesia, nisi eorum qui aliquid lar-
girentur; ac si dicas exigendi aliquid ab eis, qui
ambirent hoc privilegium, ut in Ecclesia ipsa con-
derentur. Concilium Avenionense anno 1326. con-
cessit, ut in Ecclesiis Regularium sepelirentur, qui
vellent, dum antè in Ecclesiam Parochialem cor-
pus deferretur, juxta receptum morem. *Salvo ta-*
men jure portandi funus ad Parochialem Ecclesiam ex
consuetudine laudabili hactenus observata. In Concilio
Can. 27. Vaurensi idem statutum est, si ita ferret consuetudo:
Matrici Ecclesia solenniter prasentetur, si hoc de con-
suetudine, vel de usu habeatur.

Sess. 25. c. 12. IX. In Concilio Tridentino constitutum est, ut
quarta illa pars funerum, quæ primùm ad Cathe-
drales vel Parochiales spectaverat Ecclesias, & ante
non totos quadraginta annos Monasteriis, Xeno-
dochiis, aliisve piis locis addicta fuerat, ad easdem
revocaretur Cathedrales, sive Parochiales Ecclesias,
in irritum mittendis privilegiis quibuscumque con-
trariis. *Quarta quæ funeralium dicitur, &c. Non ob-*
stantibus privilegiis, &c. In Concilio Narbonensi an-
ni 1551. explosæ fuerant pactiones, exactiones, con-
ventiones omnes ad funera, ad majores vel mino-
res cruces: nullo hinc tamen laudabilium consue-
Can. 41. tudinum detrimento. *Pro magnis, vel parvis cruci-*
bus deferendis, &c. Tollantur conventiones, &c. Nihil
transactionibus, decretis, sententiis, laudandisque quo-
rundam locorum moribus obesse volumus.

In Concilio I. Mediolanensi exulare jussæ sunt
exactiones & pactiones omnes: præceptum Episco-
pis est, ut salaria constituerent ministrorum, eo-
rumque qui tympana pulsant funerum: pauperes
sepelirentur omnino gratis: observarentur tamen
laudabiles consuetudines, earumque vindex esset
Episcopus: *Pias tamen consuetudines in his servari ju-*
bemus, cujus rei Episcopus curam suscipiat; Orationes
funebres, seu encomia defunctorum è suggestu re-
citari vetuit idem Concilium, nisi eas Episcopus à
Cap 60 61. se perlectas approbasset. *Nemini quemquam in fune-*
re laudare liceat, nisi & eum quem laudare velit, Epis-
copus dignum censuerit, & laudationem scriptam antè
probarit. Præcepit Episcopis, ut morem priscum re-
dintegrarent sepeliendi in Cœmeteriis: *Morem re-*
stituendum curent in cœmeteriis sepeliendi. Si quis in
Ecclesia quandoque homo mandaretur, ne tumulus
pavimento emineret. *Sepulcrum reliquo pavimento*
Ecclesiæ æquatum sit. Jubet denique Concilium,
hæc summoveri omnia, & superbiæ mortalium
monumenta & putredinis: arma, scuta, gentilitia
insignia, tam cadaverum sordibus, quàm Ecclesiæ
sanctitati dissonantia; spatio trium mensium corpo-
ra ipsa altiùs in scrobes suas demergi, tumulos pa-
vimento æquari, omnia superbiæ in ipsa morte im-
mortalia ludibria obliterari.

X. Fastigium denique in illud summum homi-
num fastus evaserat. Olim enim ipsa fidelium pie-
tas tumulos in Ecclesia ambierat, ut & Martyrum
patrocinio, & cæterorum fidelium precibus jova-
rentur. Pietati accessit vanitas, iniquè ferentium,
se cum turba fidelis vulgi in Cœmeteriis permisce-
ri. Ubi jam vulgatissimum fuit in Ecclesiis sepeliri,
suos præ aliis superbiùs assurgere tumulos quidam
voluere. Denique adjecta sunt trophæa inanissimæ
gloriæ, quæ nec ipsa morte retundi potuisset, ne-
dum extingui. His malis decreto superiori mederi
annixus est B. Carolus, qui nec ipsi pepercit avun-
culi sui tumulo Joannis Jacobi Medequini, quam- Vita ejus
vis in Ecclesia Mediolanensi jussu Pii IV. excitatus à ud. sur.
fuisset. Et hunc enim nihilo secius complanari, & die 4. Nov. c. 18
solo æquari fecit. Quascumque perlustravit Eccle- Gissano
sias in visitanda Diœcesi, idem servari fecit. *Cada-* L. 8. c. 4.
vera in sacris locis sublimia, signaque militaria sepul- l. 7. c. 13.
cris apposita, in suis alienisque Ecclesiis, quas visitavit, L. 6. c. 23.
sustulit, licèt clarissimorum Ducum suorum ejusmodi mo-
numenta studiosè civitates retinere cuperent. Suum quo-
que ipsius tumulum Carolus voluit æquari pavi-
mento Ecclesiæ Mediolanensis. Nec nesciebat ille
quid Regibus & Reginis peculiarius tribuendum
esset. Hispanicæ enim pientissimæ Reginæ & ma-
gnificentissimum celebravit ipse funus, & illam ip-
semet ex suggestu laudavit.

Fuerunt & ex antiquioribus Principibus, quos
pietatis ipse Christianæ instinctus his iisdem cogi-
tationibus & consiliis animaret. Aurelianensium
Dux Caroli VI. Galliarum Regis frater, testamen- Autor. sur
to vetuit, ne tumulus suus ultra quatuor digitos la vie de
superaret pavimentum Ecclesiæ, atque ipse suprà Charles VI.
exhiberetur specie mortui, & in veste Cælestini Mo- pag. 635.
nachi.

Nec me tamen præterit, etsi ea sit propior &
magis consentanea Christianæ pietati forma: po-
tuisse tamen Gersonio, nec soli fortsan, videri, hæc
ipsa quæ sunt plerumque humanæ ostentationis ina-
nia nugamenta, posse ab aliquo ad religionis cul-
tum retorqueri, ut ibi magnificentissimis se indui
velint ornamentis, ubi resurrectionis diem expec-
taturi, & quasi votorum suorum silentio accele-
raturi sunt. Unde Gersonius: *Piè recogita, cedunt* Gerson.
omnia ad honorem Dei magnificum & Ecclesia, tam mi- To. 2. pag.
litantis, quàm triumphantis, & ad fidem spemque re- 440.
surrectionis astruendam. Eo consilio existimat Gerso-
nius potuisse oblationes fieri in Ecclesia, ad eas ho-
norificentiores post mortem sedes impetrandas.
Sollicitudo pia conferentis temporalia potest cum bono
corde eligere loca certa & honorabilia sua sepulturis,
cum appensione insigniorum, seu titulorum conscriptione,
juxta sui status qualitatem.

Siquis objiciat, has ad nos funebres pompas à Gen-
tilibus manasse: fortsan non abnuet Gersonius, & ab
illis fluxisse, & à nobis Christiana pietate fuisse per-
fusas, quod & de aliis compluseulis ritibus certissi-
mum est. Lampades accendebant Ethnici in tumulis
defunctorum, antequam eos undique clauderent. Quæ
perridicula erat superstitio. Vuillelmus Episcopus
Andegavensis excessit è vita, & tumulo conditus
est anno 1290. eodem prorsus modo, accensa in se-
pulcro lampade, qua, ut suspicor, designabatur,
nec ipsa mortis caligine obscurari aut contenebrari
posse Christianæ fidei & germanæ pietatis lucem.
Retro capitis, erat quidam alveolus, in quo erat lampas Spicil. To. 5.
cum oleo accensa, ita quod sarcophago clauso, lumen pag. 252.
ipsius lampadis accensa intus radiabat per foveam supra
corpus. Quæ verba sunt Episcopi successoris. Is ve-
rò usus tum pervagatus fuisse conjicitur ex eo quod
nihil in eo funere novatum sit. Potuere hæc olim
superstitiosè, postea etiam piè frequentari. Potuis

& Gersonii ævo tumulorum pompa, ut in Regibus, ita & in Proceribus, Nobilibusque aliis, aliqua pietatis & religionis imagine decorari; quæ cùm postea ad ineptias & ad superbiam desciscere, fatius visum est eam proscribi. Nec longè à proposito in hæc deflectamus, cùm has honoris sedes in Ecclesia testatum fecerit Gersonius pecunia redemptas fuisse.

XI. Nec multùm dispar ratio in delectu & voto complorium, ut in Ecclesia ipsa sepelirentur. In laude fuere, qui ea re sese abstinuere, ex pia quadam loci sacri sacrarumque rerum reverentia. Narrat Vuillelmus Malmesburiensis, Episcopum Dunhelmensem in Anglia, cùm moa animam efflaturus esset, mandisse aliquid de consilio, quod inibatur ejus in Ecclesia ea tumulandi, quam ipsemet magnificentissimam restaurare cœpisset; & confidenter intercessisse, ne id fieret, & ne sui honoris causâ infringeretur vetustissima, & pluribus sæculis jam religiosissimè observata consuetudo, ne quis etiam Episcopus in ea contumularetur Ecclesia, in qua

Pag. 277. beatus Cuthbertus quiesceret. *Non placeat Deo, ut pro me mutetur vel minuatur domini mei sancti Cuthberti reverentia, pro cujus honore nullus Antecessorum meorum in Ecclesia unquam humatus est. Sed in Capitulo me ponite.*

Elegerat & Otto Episcopus Frisingensis, tot nobilitatis, virtutumque & doctrinæ ornamentis instructissimus, locum sepulturæ valde depressum extra Ecclesiam, ubi omnium pedibus conculcaretur. Unde Radevicus: *Extra Ecclesiam in loco humili, ubi ab omnibus fratribus calcari debuisset.* Sed post ejus mortem non placuit huic ejus mandato parere. Audi quid referant & de Duce Normanniæ Richar-

Scriptor. histor Norm. pag. 157. do I. cujus hæc fuere jussa: *Cadaver tanti sceleris non requiescet infra aditum huius Templi, sed ad istud ostium in stillicidio Monasterii.* Et sanè obtemperatum, sed ejus moa tumulo superstructa est Capella magnificentior, quæ Ecclesiæ continuaretur.

In his omnibus mira quædam spirabat pietas. Huic autem in Ecclesias reverentiæ non immeritò accedat transactio anno 1093. facta Tulosæ inter Ecclesias & Capitula sancti Stephani & sancti Saturnini, sequestres & mediatores se agentibus Episcopis Tolosano, Aginnensi & Carcassonensi. Ea conventum est, ut Episcopi, Comites, Equites, eorum conjuges & liberi sepelirentur in sancti Saturnini, cæteri omnes in sancti Stephani Cœmeterio.

Catel des Comtes de Toulouse. pag. 125. Author est Catellus hoc sancti Saturnini Cœmeterium vocari etiamnunc Cœmeterium Nobilium. Ea tum restabant antiquissimæ in Ecclesias pietatis & reverentiæ vestigia, & in Martyrum sepulcra, quibus illæ consecrabantur, & quibus propiùs accedere religio erat. Qui ea adverso propiùs admoveri se caperent ad thecas Martyrum, ceu ad rivulus quosdam exundantes cælestis sanctitudinis, & ad divinam similiter illam Hostiam, è qua martyrium omne derivatum est, nec mediocres & ipsi laudes assecuti sunt, suis in has Ecclesias donis.

XII. His non infructuosè, ut spero, observatis, ad Conciliorum & Decretorum seriem pertexendam revocanda jam oratio est. Bene multa pu-

Cap 12. blicata sunt in Concilio Mediolanensi IV. Decreta, ad avaritiam Clericorum circumscribendam in funetum exactionibus.

Can. 9. Concilio Tuletano anno 1566. placuit, ut quæ aliquibus Diœcesibus solvebatur pecunia ad effodiendam primò terram, addiceretur Fabricæ, tum Cathedralis Ecclesiæ, tum ejus in qua fieret sepultura. In Concilio Mechliniensi anni 1570. vetitum est quidquam exigi ante absolutionem & perfectionem funeris: tum enim conceduntur laudabiles exigi consuetudines. *Officiis peractis juridicè*

Can. 22. *exigant, quod ex laudabili consuetudine solvi consuevit.* Quod idem confirmatum est anno 1581. in Concilio Rotomagensi: *Contra hæredes ex laudabili con-*

De Curat. offic. n. 30 31. *suetudine sepulturarum agat, postquam sepultura officia impenderit; quos ad solutionem via juris compellat, nisi paupertas obstiterit.*

Sed non pauca alia in hoc Concilio constituta sunt, quibus mirificè confirmentur, quæ hactenus disputata sunt, ideoque præteriri hic minimè debeant. Placuit enim ne omnes promiscuè in Ecclesia humentur, & ne divites quidem, ne qui religiosus honos est, is divitiis impendatur: sed ea vendicetur prærogativa Clericis, qui Spiritûs sancti specialiùs & templa sunt, & oracula; præstantioribus dignitate viris, quos ministros Deus suos esse voluerit; denique nobilitate vel virtute valde conspicuis, quòd ea sint quædam divinæ amplitudinis lumina ad nos delapsa. *Non adeo promiscuè, ut nunc fit, mortui sepeliantur in Ecclesiis, ac ne quidem ditiores, ne is honor detur pecuniis potius, quàm gratiis Spiritûs sancti: sed hoc servetur Deo sacratis specialiter hominibus, eo quod præ aliis eorum corpora templa sint Christi & Spiritûs sancti; & aliis in sublimitate & dignitate tam Ecclesiastica, quàm sæculari constitutis, quandoquidem & isti Dei ministri sunt, atque organa Spiritûs sancti, aliis insuper qui nobilitate vel virtutibus & meritis erga Deum & Rempublicam fulgent. Cæteri religiosè in Cœmeteriis sepulturæ tradantur.* Additur denique non omnibus passim laudes funebres dicendas esse, sed iis quorum memoria jure meritissimo charissima esse debeat Ecclesiæ. In Concilio Remensi anno 1583. pleraque hæc decreta innovata sunt, mediocri ut oblatione contenti essent Parochi; supervacaneas expensas exenmendi curarent, & in pauperes potiùs effundi; gratis & honestè pauperes humarent, alioqui pro Episcopi arbitrio pœnas daturi; ne facilè quisquam in Ecclesia sepeliretur: ne supra pavimentum Ecclesiæ extarent tumuli, & nec statuis, nec vexillis, nec tro-

C. de Sepult. phæis insignirentur. *Non liceat tumulos ipso humo altiores erigere: nec ibi cuiquam statuas, aut vexilla militaria, vel trophæa ponere.* Ne laudarentur è suggestu nisi eminentissimæ sortis viri, & ad cohortandos potiùs fideles, ut pro eis orent, quàm ad eorum laudes celebrandas. *Quæ ad pietatem & preces pro mortuis faciendas spectent potius, quàm defunctorum enarrandis laudibus insumantur.*

C. p. 30. In Concilio Burdigalensi anni ejusdem 1583. placuit condi in Ecclesiis juxta Canones non debere nisi Presbyteros, Clericos majores, Regulares, Patronos: cæterorum quantacumque effulgescat nobilitas, vel virtus, assensu Episcopi opus esse. Eodem anno idem statutum est in Concilio Turonensi, à quo & ea ratio deprompta est: Cùm sepulturæ jus decusque spirituale sit, & Ecclesiasticum, Laïcos ejus expertes, adeoque & Nobiles ipsos esse; *Laï-*

Cap. 18. *cis omnibus, etiam Nobilibus minimè liceat sepulturas in Ecclesiis jure proprio sibi vendicare; tum sepultura sit propriè & merè jus spirituale & Ecclesiasticum.* In Concilio Bituricensi anno 1584. statutum est, si quis fidelium extra Parochialem Ecclesiam suam sepeliri se testamento juberet, corpus ejus Parochus proprius domo efferret, inferretque in Ecclesiam, quam delegisset, quarta sibi parte funerum servata, aliarumque oblationum consuetudine confirma-

De Cœmet. c. 10. 19. tum. *Salvo ipsius Parochi jure, tùm in quarta fune-*

raria, tum in aliis, qua jure, consuetudine, aut dispositione testatoris illi debentur. Vetitum est in hoc eodem Concilio, ne qui tumuli altiores excitarentur, maximè in sacrario, nisi Antistitum, Regum, Principumque: aut certè si aliorum quorumvis, nonnisi permittente Episcopo & justis de causis. *Non alias erigantur tumuli in Ecclesiis, in Choro præsertim, ni forte Prælatorum, Regum & Principum. Cæteris id non liceat sine authoritate Episcopi cum causa cognitione.*

Concilium Aquense anno 1585. funebres Orationes pronunciari prohibuit, nisi permisisset Episcopus, & eas ipsemet examinasset: concesso tamen, ut Concio haberetur, qua excitarentur fideles ad religiosam ex ipsius mortis contemplatione pietatem. Concilium Tolosanum anno 1590. idem decretum confirmavit, addiditque, ubi prohiberi omnino non posset, ne Magnatis alicujus supra pavimentum Ecclesiæ tumulus emineret: saltem ne supra altare ipsum emineret, & nec emblemata illi, nec inscriptiones accederent ullæ, nisi quas vel Episcopus, vel Archidiaconus, vel Parochus approbasset. Quod Decretum rursus à Concilio Narbonensi anno 1609. confirmatum est. Concilium Burdigalense Episcopo uni servatum voluit jus annuendæ in Ecclesia sepulturæ, Episcoposque commonuit, ut ne eo privilegio nisi rarissimè hæredes, familiasque donarent: longè rarius autem intra Cancellos, & prope altare. Prohibiti sunt & Regulares, ne corpora defunctorum ipsi è domibus eorum efferrent, neve stola extra Monasteria sua uterentur. Finem faciet huic Capiti Conventus Cleri Gallicani apud Melodunum anno 1579. luculento hoc judicio suo de vanis tumulorum ornamentis, quibus fidelium plerumque pietas offenditur, certè sola pascitur curiositas, ubi minimè decet. *Piorum omnium esto, Pastorum judicare, an ferenda sit nostri temporis insolentia sepulcrorum, in quibus putrida corpora, nisi sint Regum aut Principum, tanquam sanctorum Reliquiæ, excelso, ornato, & splendido loco in Ecclesiis collocantur; non sine armorum vexillorum, & trophæorum maxima copia; quæ omnia amovenda potius, quam diutius asservanda, piorum fere omnium videntur judicio.*

Con. 10. Cap. 14. Cap. 20.

CAPUT LXIX. P. 2. l. 3. c. 12.

De Simonia multiplici alia in Occidente, ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. *Contextus quæstionum hic tractandarum.*
II. *Ne quid exigatur pro Baptismo, Confirmatione, Chrismate, Conjugiis Clericorum.*
III. *Non abnuit Augustinus quin oblationes recipiantur, etiam pecuniariæ, pro celebrando sacrificio.*
IV. *Nihil exigi fas pro dedicatione Ecclesiarum.*
V. *Nihil exigi licet pro prædicatione.*
VI. *Quomodo Concionatores alii se pascantur.*
VII. *Nihil exigi potest pro judiciis causarum.*
VIII. *Exempla varia, ne quid muneris admittatur.*
IX. *Vetat Gregorius quidquam Romæ exigi, pro Pallio, pro [illegible] Apostolicis, pro Epulo. Ea decreta à successoribus ejus [illegible].*

I. POstquam verba fecimus de simonia in Ordinibus, & in Dignitatibus Ecclesiasticis emercandis, in professione Religiosa, & in sepulturis; jam delabemur ad alias multiformis hujus vitii species, quot res sacræ sunt, tot in profanas se formas induentis.

II. In Concilio Eliberitano prohibitum fuerat, ne quid pro Baptismo daretur, quo tunc decreto forsan & Confirmatio, & Eucharistia continebatur, ut quæ rarius sejungerentur tunc sacramenta. *Hi qui baptizantur, ut fieri solebat, nummos in concham non mittant, ne Sacerdos, quod gratis accepit, pretio distrahere videatur.* Dona quoque spontanea hoc Concilio rejecta sunt. Quam non ei Canoni obtemperatum sit, declarat Concilium Bracarense II. ubi sordidissimæ imputat Clericorum avaritiæ, quod pauperes pigrentur, ne filios suos ad baptismum admoveant; ita ex damno animarum vilissima lucra captantis hinc prohibetur quidquam in posterum exigi pro baptismo, quamvis spontanea dona non abjiciantur. *Placuit, ut unusquisque Episcopus per Ecclesias suas hoc præcipiat, ut hi qui infantes suos ad Baptismum offerunt, si quid voluntariè pro suo offerunt voto, suscipiatur ab eis; si verò per necessitatem paupertatis aliquid non habent, quod offerant, nullum illis pignus violenter tollatur à Clericis. Nam multi pauperes hoc timentes, filios suos à baptismo retrahunt.* Nec pro Chrismate quidquam exigi ibidem concessum est, cum eo perfectio quodammodo, & absolutio baptismi contineatur: *Placuit, ut modicum balsami, quod benedictum pro baptismi sacramento Ecclesiis datur, quia à singulis tremisses pro ipso exigi solent, nihil ulterius exigatur.*

Can. 4. Can. 7. Can. 4.

In Concilio Emeritensi idem rursus vetitum est, ne quid pro baptismo & chrismate emungatur, quanquam voluntarias fas sit oblationes suscipi. *Quod si quis aliquid offerat per bonam voluntatem, accipiat grate, nihil tamen auferatur quacumque occasione.* In Concilio Barcinonensi idem prohibitum: *Nihil pro liquoris pretio exigatur.* Episcopi Lotetiæ & Ambiani, à quibus manarunt privilegia Abbatiarum sancti Dionysii, & Corbiensis, hanc verbis conceptis immunitatem expresserunt, ne quid pro chrismate acciperetur. Una denique censoria virga Concilium Toletanum XI. has omnes abegit simoniæ pestes, pro Baptismo, pro Confirmatione, pro Ordinibus, non repudiatis tamen spontaneis donis. *Quicumque aut pro baptizandis consignandisque fidelibus, aut pro collatione chrismatis, vel promotionibus graduum pretia qualibet vel præmia, nisi voluntaria oblata, pro hujusmodi ambitione susceperit, si sciente loci Episcopo tale quidquam à subditis perpetratur, idem Episcopus duobus mensibus excommunicationi subjaceat, sin suorum quispiam eo nesciente accipiendum esse crediderit, si Presbyter est, trium mensium excommunicatione plectatur: si Diaconus quatuor: Subdiaconus verò, vel Clericus his cupiditatibus serviens, & competenti verbere, & debita excommunicatione plectendus est.* Est & alia Canonis hujus editio, unde expuncta est ea vox *nisi*, atque ita vel spontaneæ oblationes explodebantur. Sed cùm alii Canones, tum laudati, tum laudandi, cùm receptissimi ipsi mores Ecclesiæ declarent longè usitatius fuisse, ut voluntaria non rejicerentur dona, hinc patet priori magis editioni suffragandum esse. Vetuit & Gregorius Magnus, ne quid pro conjugiis Clericorum exigeretur: *De Ordinationibus, vel de nuptiis Clericorum, &c.* Jura nescio quæ ex nuptiis servorum exprimebantur, forsan & in Sardinia eodem onere Clericos etiam minores affligebant Episcopi. Ei impotentiæ intercessit Gregorius, quanquam sponte oblata admitti permiserit.

Can. 9. Can. 1. Can. 8. L. 3. Ep. 14.

III. In ea Augustinus etiam sententia versabatur, quod ad oblationes attinet & hostias pro defunctis pertinebat. Non oblationes enim tantum admitti

vult, sed & pecuniam ea de causa oblatam, quanquam hanc vellet statim in pauperes erogari. Atqui si qua ibi simoniæ formidanda essent inquinamenta, ne ad pauperes quidem alendos fovendosque quidquam accipi liceret, ut supra admonebat Gregorius. Verba Augustini supra retulimus. In Concilio Emeritensi anni 666. sancitum est, ut quotidie solemnia Mysteriorum celebrarentur pro Rege & exercitu, usque ad finem ejus expeditionis. *Quandiu ad suam redeat sedem, sacrificium Deo pro ejus, exercitu, que salute offeratur.* Apud Baronium legere Baron. an. 679. n. 12. 13. est, quas ille ex Beda decerpsit narrationes, de captivis, quos fama vulgaverat in acie cæsos fuisse, & pro quibus proximi sacra frequentari curabant, unde & illi carceribus mira quadam & divina vi exempti fuere. Hinc advertit Beda magis magisque increbuisse pium usum sacra iterandi pro mortuis. *Multi accensi sunt devotione, ad offerendum Domino victimas sacræ oblationis, pro ereptione suorum, qui de sæculo migraverant, vel ad eleemosynas faciendas.* Planum est eo consilio erogatas fuisse has eleemosynas, ut privatis his fidelibus levandis adhiberentur hæc sacrificia Agni immortalis; nec tamen suspicari tum quidem potuisse quemquam, simoniacæ aliquid contagii ei consuetudini inesse. Non siluit Concilium Toletanum XVII. nec nos hic silebimus incredibilem eorum pravitatem, qui Pane ipso vitæ inimicis suis mortem consciscere se posse confidebant, celebrato pro iis sacrificio illo, quod pro mortuis celebrari mos est. Eam impietatem execrati sunt hujus Concilii Patres. *Quod cunctis datum est in salutis remedium, illi hoc perversa instinctu quibusdam esse expetant in interitum.* Illud hinc saltem elucet, non displicuisse morem celebrandæ pro privatis sigillatim quibusdam Missæ. Quod priore anno, hoc est 693. habitum fuerat Concilium Toletanum XVI. iteranda sanxerat quotidie Mysteria pro Rege, Regiaque stirpe, non in Ecclesiis tantum Cathedralibus, sed & in Parochiis ruris, exceptis diebus sacræ Parasceves in Hebdomada majori, quibus exuuntur Altaria, nec omnino sacrificium celebratur. *Excepto Passionis Dominicæ die, quando Altaria denudata persistunt, nec cuiquam in eodem die Missarum licet solennia celebrare.*

IV. Nihilo plus ex Ecclesiarum Dedicationibus exigi quidquam poterat, sed nec respuendæ erant spontaneæ oblationes ad demerendos Episcopos, præter dotem à Fundatoribus Ecclesiis & Clero assignandam. Vide quid in eam rem decreverit Concilium Bracarense II. Can. 5. *Placuit, ut quoties ab aliqua fideliam ad consecrandas Ecclesias Episcopi invitantur, non quasi ex debito munus aliquod à Fundatore requirant; sed si ipse quidem aliquid ex suo voto obtulerit, non respuatur. Si verò aut paupertas illum, aut necessitas retinet, nihil exigatur ab illo. Ne Episcopus Ecclesiam dedicet, nisi antea dotem accipiat, &c.*

V. Verbum Dei nullo pretio æstimari potest. Gratis effundi potest, non vendi, non emi. Supra ex Hieronymo observavimus, qui Samuëlem percunctaturi erant, ipsos quidem aliquid pecuniæ parasse, quo ipsum exorabiliorem haberent, at cùm sacri Codices id referant, non referri, quod vel ipsi dederint, vel Samuël acceperit quidvis; quin ex adverso ipsos ab eo mensa & convivio exceptos. Etsi autem eam pecuniam Samuël non abnuisset, non tam eam interpretandam fore Prophetæ mercedem, quàm piam oblationem Arcæ & Tabernaculo factam.

VI. Si Evangelici autem Concionatores à fidelibus alii se patiantur, monet Gregorius Magnus, non eos concionari, ut pascantur: sed pasci, ut concionari possint. Una ipsis merces, unum lucrum, gaudium de veritate, quam promulgant, qua pascuntur ipsi, & populos pascunt, gaudium rursus de charitate fidelium, qui procuranda hac temporali Concionatorum vita, æternam sibi ipsis vitam paciscuntur. *Non quod ideo prædicent, ut alantur: sed ideo alantur, ut prædicent: id est, ut prædicare subsistant.* In Iob. L. 19. c. 10. *Non ut in intentionem sumendi victus transeat actio prædicationis. Sed ad utilitatem prædicationis deserviant ministeria sustentationis. Unde à bonis Prædicatoribus non causa victus prædicatio impenditur, sed causa prædicationis accipitur victus. Et quoties prædicantibus necessaria ab auditoribus conferuntur, non solent de rerum munere, sed de conferentium gaudere mercede. Unde per Paulum dicitur, Non quæro datum, sed requiro fructum.*

VII. Cùm Episcoporum autem & Clericorum jurisdictio latissimè pateret, ut documenta darent invictissimæ adversùs gratiam & preces constantiæ, & incorruptæ adversùs munera integritatis: hinc illis hoc fixum animo, hoc certum erat, ut precibus minimum, & sollicitationibus, vel nihil prorsus tribuerent, nec munera prorsus ulla unde admitterent. A Severo Sulpitio, & à nobis jam secundùm ipsum animadversum est, singulari prorsus exemplo beatum Martinum semel accepisse munusculum sanctissimæ Monialis, quæ miro & incredibili secessus & silentii amore, ab ipso ne inviseretur, deprecata fuerat. Qui muneribus quibuscumque sepius & impetuius hactenus fuerat vir sanctissimus Martinus, nefas sibi tum duxit tam sanctæ Virginis, non tam munusculum, quàm pietatem, & odorem suavitatis abjicere. *Xenium beato viro eadem illa Virgo transmiserat, fecitque Martinus, quod antea non fecerat. Nullius enim ille unquam xenium, nullius munus accepit, nihil vero ex his, quæ Virgo venerabilis miserat, refutavit: dicens, Benedictionem illius à Sacerdote minime respuendam, quæ esset multis Sacerdotibus præferenda.* Dialo. 2. Ita statuebat Ambrosius, non posse Clericum citra facinus, favore, & precibus, & gratia sua mercaturam facere; adulationibus & blanditiis munuscula allicere viduarum; cùm his blandissimis etiam artibus vis adhibeatur, adeoque & rapina hæc habenda sit; denique utcumque hominibus verba demus, furtiva rei alienæ cupiditas divinos oculos non fallet. *Nam & Catholicus Clerus hac sententia retinetur. Si enim non contentus stipendiis fuerit, quæ de Altario Domino jubente consequitur, sed exercet mercimonium, intercessiones vendit, viduarum munera libenter amplectitur, hic negotiator potest magis videri, quam Clericus. Nec dicere possumus. Nemo nos invasores arguit violentiæ, nemo accusat. Quasi non interdum majorem prædam à viduis blandimenta eliciant, quam tormenta. Nec interest apud Deum utrum vi an circumventione quis res alienas occupet, dummodo quoquo pacto teneat alienum.* Serm. 6.

Ideo & à Concilio Tarraconensi pronunciatum est, Episcopos, Clericosque qui munera acciperent ab pauperibus, quibus tuitionem suam in jure dicendo impendissent, pari in culpa esse, atque publicis usuris infamatos. *Observandum quoque decrevimus, ne quis Sacerdotum, vel Clericorum, more sæcularium Judicum audeat accipere pro impensis patrociniis munera, nisi forte in Ecclesia oblata gratuita; quæ non favore muneris videantur accepta, sed collatione devotionis illata. Quæ si qui ista probantur accipere, veluti exactores fœnoris, aut usurarum possessores,* Can. 10.

secundum statuta Patrum se noverint degradandos.

Narrat Flodoardus, Nobilem læsæ Majestatis reum, cui beatus Remigius veniam & vitam impetraverat à Clodovæo Rege, memoris animi sui monumentum extare voluisse Spernacensem suam ditionem, qua Ecclesiam Remensem donavit. Ita ille quidem animatus erat. At Remigius pecuniam illi refudit, ne quid intercessione sua sibi privatim
Flodoard. L. 1. c. 14.
lucratus videretur. *Temporalem pro sua intercessionis munere vitans retributionem recipere.* Idoneus denique testis est Joannes Diaconus, nihil usquam muneris Gregorium Magnum ab Episcopis accepisse; & quam alienus esset à terrenæ cupiditatis sordibus ipsum prodidisse, ubi vetuit Siculos Episcopos Romam, nisi post quinquennium adventare, quamvis antè triennio quolibet advolarent; nec enim nullo Pontificem dono colebant Episcopi Romam proficiscentes; at Gregorius donare malebat ipse suffraganeos suos, quàm ab illis donari. *Notan-*
L. 3. c. 25. 26. 27.
dum quia si beatus Gregorius Xenia, quod dici nefas est, anhelaret, non Episcoporum adventus à triennio in quinquennium protelaret, imò à triennio in biennium procul dubio festinaret, &c. Non mirum si liberalissimus Pontifex nullas consuetudines à suis suffraganeis, nulla Xenia capiebat; quibus ipse, si qua necessaria vi-
L. 1. Ep. 64.
debantur, satis hilariter ministrabat. Episcopum sanè Messinensem deterruit Gregorius, ne quid sibi muneris posthac mussitaret: quæ missa jam ab eo fuerant, ea distrahi fecit, pretiumque ad eum remitti: illud diligentissimè inculcans, ne quid decerperet de usitatis Cleri sui distributionibus.

VIII. Criminis se Simonis & Giesi conscium sociumque fore augurabatur B. Hilarion, cujus vitam Hieronymus scriptis commendavit, si quid ab eo dono acciperet, è quo totam ejecerat dæmonum legionem. Oblationes ejus, ne distribuendas quidem pauperibus admisit, suasitque, ut ipsemet manus suas ea charitatis hostia consecraret. *Non legisti, quid Giesi, quid Simon passi sunt? &c. Tu melius potes tua distribuere, qui per urbes ambulas, qui nosti pauperes, &c. si hæc accepero, & ego offendam Deum, & ad te legio revertetur.* Dæmonem ab alio abegerat, qui cùm auri pondo decem offerret, ipse illi panem dono dedit hordaceum: insinuans qui hoc pane vescerentur, eos aurum non pluris facere quàm lutum. *Quod qui tali cibo alerentur, aurum pro luto ducerent.* Pestilentis morbi contagio cùm familiam quandam precibus suis purgasset B. Martinus, captivis redimendis impendi fecit eodem ipso temporis puncto libras argenti decem sibi oblatas, ne teruntium quidem passus delibari ad Monasterii sui usus, magna tunc penuria conflictati.
Dialog. 3.
Nos, inquit, Ecclesia & pascat, & vestiat, dummodo nil nostris usibus quæsisse videamur. Ita Severus Sulpitius, at author vitæ B. Porphyrii Episcopi Gazensis narrat puerulum illum, qui cœlitus afflatus arcana quædam mira renuntiaverat, parentem suam monuisse, ut illos nummos restitueret, quos à Porphyrio Episcopo acceperat, ne cæleste donum terreno pretio pensatum vilesceret. *Ne acci-*
Cap. 48.
pias, mater, ne tu quoque auro vendas donum Christi.

IX. Ea fuit Gregorii Magni sagacitas zeli & diligentia, ut vel minusculas fibras umbrasque simoniæ insectatus sit, & latitantes ejus fraudes nudarit. In Concilio enim suo Romano damnavit, non eum qui exigerent quidvis pro ordinationibus, sed etiam qui pro Pallio, pro Litteris ordinationis, pro epulo diei ordinationis. Ea erant velut extrema versipellis Clericorum avaritiæ latibula. *Antiquam Patrum regulam sequens, nihil unquam* *L. 4. Ep. 44.* *de ordinationibus accipiendum esse constituo, neque ex datione Pallii, neque ex traditione chartarum, neque ex ea, quam nova per æmulationem simulatio invenit, appellatione pastelli. Quia enim ordinando Episcopo Pontifex manum imponit, Evangelicam verò lectionem minister legit, confirmationis autem ejus Epistolam Notarius scribit, sicut Pontificem non decet manum quam imponit vendere; ita minister vel Notarius non debet in ordinatione ejus vocem suam, vel calamum venundare. Pro ordinatione verò, vel pallio, seu chartis atque pastello, eundem qui ordinandus vel ordinatus est, omnino aliquid dare prohibeo.* Qui pastellus hic dicitur, hic videri possit uni Diacono proprius fuisse, si verba ipsa perpendas. Et tamen longè probabilius est, cùm non solus minister esset ordinationum Diaconus, ab Episcopo etiam novo exceptos fuisse epulo omnes, qui ordinationi altarique affuerant. At perfecta ordinatione, non repugnat Gregorius, quin voluntatis locus detur oblationibus. *Is autem qui ordinatus fuerit, si non ex placito, neque exactus, neque petitus, post acceptas chartas & pallium, aliquid cuilibet ex Clero gratiæ tantummodo causa dare voluerit, hoc accipi nullo modo prohibemus, quia ejus oblatio nullam culpæ maculam ingerit, quæ ex accipientis ambitu non processit.*

A Leone II. confirmatum est hoc de Pallio decretum, & de minutioribus aliis obsequiis. *Hic* *Anast. Bibl. in ejus vita.* *fecit constitutum, quod Archivo Ecclesiæ continetur, ut qui ordinatus fuerit Archiepiscopus, nulla consuetudine pro usu Pallii, aut diversis Officiis Ecclesiæ persolvere debeat.* Denique suo ævo testatus est Zacharias Papa, tum Pallium, tum Chartas Bullasque Romæ gratis dari solere, nihil exigi, nihil accipi, & mendacissimæ calumniæ reos esse, qui dicerent Romæ Spiritum sanctum vendi, exprimenda pro pallio & pro litteris pecunia. *Quasi nos corruptores simus Ca-* *Epist. 5. Conc. Gall. To. 1. pag. 548.* *nonum, & Patrum rescindere traditiones quæramus: ac per hoc, quod absit, cum nostris Clericis in simoniacam hæresin incidamus, accipientes, & compellentes, ut hi quibus pallia tribuimus, nobis præmia largiantur, expetentes ab illis pecunias. Absit à nobis, & à nostris Clericis, ut donum quod per Spiritûs sancti gratiam suscepimus, pretio venundemus: dum & illa tria pallia, quæ ta suggerente, sumus flagitati, nullum ab eis quispiam commodum expetiit. Insuper & chartas, quæ secundùm morem à nostro scrinio pro tua confirmatione atque doctrina tribuuntur, de nostro concessimus, nihil ab eis auferentes: absit ut sic quidquam à tua fraternitate criminis nobis simoniaci objiciatur.* Ita Pontifex redditis ad Bonifacium Archiepiscopum Moguntinum litteris diluebat rumores vanissimos de simonia Romæ serpente, longè latéque sparsos.

CAPUT LXX. *P. 2. l. 3. c. 16.*

Simonia reliqua per Orientem eodem ævo, ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. De donis & conviviis pro baptismo.
II. III. De pecunia ad Missæ sacrificium celebrandum.
IV. De ingenti pecunia à Conciliatoribus coacervata.
V. Gratuitæ erant dispensationes.
VI. VII. A muneribus quibuscumque manus excutere jussi domestici & ministri Prælatorum.
VIII. Vetitum quidquam exigere pro jurisdictione exercenda.
IX. Vetitum fulmina Ecclesiæ adhibere, ad quidvis exigendum.

I. APtissimè à baptismo ordiemur, ubi docet Nazianzenus, moris fuisse, ut divites lautius aliquid ad altare offerrent, & largioribus epulis exciperent omnes, per quos tam splendidi sibi conciliati essent novi in Christo Natales. At homines sua opulentia & gloriæ vento intumescentes, monebat Nazianzenus, inanes has impensas esse; hoc sacramentum meram esse gratiam, nec pretio ullo posse unquam comparari; non alio opus esse dono, quàm puro terrenarum sordium eorum animo: multò suaviùs pasci sacrus ministrus, bonis eorum operibus, & morum castitate, quàm conviviis: in Ecclesia promiscuè haberi pauperes, divitesque: omnibus ex æquo patere cælestis gratiæ opes. *Turpe est dicere, Ubi est munus, quod propter baptismum offeram? Ubi ea quæ ad initiatores meos excipiendos requiruntur? ut in his quoque rebus nominis celebritatem consequar. Valde enim, uti vides, hæc necessaria sunt, & propterea gratia imminuetur.* Hæc postrema verba jocosè pene dicuntur, ut contrario sumenda sint sensu. *Sublimius est hoc sacramentum iis rebus, quæ in oculorum aspectum cadunt. Te ipsum offer. Honesta & laudabilis tua me ale. si ego ex ipsis lætor, sic etiam Deus, qui maxima quæque beneficia nobis elargitur. Nihil apud Deum magnum est, quod non pauper quoque donare possit, ut ne hac quoque in re tenuiores propellantur, ut qui non habeant, quomodo cum locupletibus certent. Etenim in cæteris quidem rebus inter divitias & paupertatem interest; hic autem, qui promptior atque alacrior est, idem quoque ditior est.*

Orat 40. τῇ καζωο φίγμι? r.

II. Non satis intelligo, ad baptisma, an ad sacrificium Missæ referendum sit munus illud, quo apud Epiphanium Patriarcha Judæorum affecit Episcopum, qui eum sacro fonte lustraverat. *Patriarcha vim quandam auri non mediocrem tenens, hanc Episcopo porrexit, & , Pro me, inquit, offerto: scriptum est enim, à Sacerdotibus Dei alligari, solvique in terris omnia, & eadem in cælo soluta fore, vel alligata.* Minùs refert utrùm ad sacramentum id referas, cùm liberum & spontaneum hoc esset munus. Similius tamen veri est, ad incruentum sacrificium id pertinuisse, ut clamant hæc ibi verba: [illegible] . *Offer pro me.* Atqui vix, aut ne vix quidem fieri potest, ut quæ ad sacrificium celebrandum fiunt oblationes, eæ simoniacæ sint. Tum quòd voluntariæ prorsus sint, tum quòd in sacris Litteris, & ipso pene naturæ magisterio præcipiantur.

Hæres 30. n. 6.

III. Hortabantur quidem sancti Patres, ut ne quis, cui res esset familiaris, de alterius oblatione ad Hostiæ sacræ communionem accederet: sed invidiosum est, vel exigi eum quidquam potuisse, vel à communione quemquam arceri, quod nihil obtulisset. Trullanum Concilium gradu eos movit Clericos, tanquam simoniaco contagio deturpatos, qui vel obolum ante communionem exigerent. *Ut nullus sive Episcopus, sive Presbyter, sive Diaconus, immaculatam præbens Communionem, ab eo qui communicat, ejus participationis gratia, obolos, vel quamvis aliam speciem exigat. Non est enim venalis gratia, &c.*

Can 23.

IV. Quoad Conciones, non temerè quis conjecerit statuta jam olim quædam fuisse c[illegible] [illegible] præconum verbi divini. Cùm referat Socrates, Antiochum Ptolemaidis in Phœnicia Episcopum, cùm annis pluribus Ecclesias [illegible] Constantinopolitanæ suis Concionibus frequentasset, & ingentem pecuniæ vim inde coacervasset, in Ecclesiam suam se recepisse; exemploque suo excitasse Severianum Gibalorum Episcopum, linguæ Græcæ callentissimum, etsi nescio quid sem[illegible] Syriacæ ex linguæ contagio ejus oratio, seu pronuntiatio redoleret, in id inde se stadium conjiceret, prædicandique munus ingrederetur in Ecclesiis [illegible] Urbis Regiæ, quo & ipse p[illegible] arte & copia ditesceret. *Antiochus primum Ptolemaide Constantinopolin accedens, ibi ad tempus summa cum diligentia in Ecclesiis docuit; atque ubi multum quæstus inde fecisset, ad suam ipsius reversus Ecclesiam. Severianus, postquam audierat Antiochum Constantinopoli in Ecclesiis docentem magnam pecuniæ vim collegisse, permagno ejusdem rei faciendæ studio incendi cœpit.* Hujus enimvero Severiani eloquentia usque adeo in sui admirationem rapuit Byzantinos, ut ejus æmulatione quadam perculsi [illegible] & sectatores B. Joannis Chrysostomi, unde & exortæ sunt turbæ, quibus ut mederetur Chrysostomus, Severianum urbe decedere compulit; cùmque eum revocasset Imperatrix, non potuit ea animorum alienatio prorsus sedari, nec quemquam acriorem expertus est hostem Chrysostomus, quàm Episcopum hunc Severianum.

L. 6. c. 10

V. Quod ad dispensationes attinet, erant illæ, cum gratuitæ, tum rarissimæ in Ecclesiis bene moratis. Jam [illegible] de bigamo, qui ad expugnandum a sanctissimo Patriarcha Alexandrino Joanne Eleemosynario Diaconatum, centum & octoginta auri pondo, ducenta que obtulit millia modiorum tritici. Captaverat ille tempus calamitosissimum famis ex inopia aquarum Nili exortæ, & ex infinita multitudine Christianorum ex Perside profugorum. Arcas suas exhauserat jam Patriarcha, exhau[illegible] at & amicorum. Nec ea tamen necessitate ita [illegible] potuit, ut eam dispensationem concederet, nedum ut venderet.

Vita ejus 12.

VI. R[illegible] autem [illegible] sanctissimus hic Patriarcha, ministros Palatii su[illegible] [illegible] gratificari, qui eos suis muneribus demulcerent, vetuit ne vel teruncium posthac acciperent; utque [illegible] gravarè obsequerentur, salaria eorum amplificavit. Denique cùm pruissent omnes, non pau[illegible] eorum [illegible] que adeo se jam copiis omn[illegible] [illegible] dare [illegible], ut [illegible] [illegible] adeo[illegible] dimitterent. *Relatum est aliquando huic divinitus sapientiam con[illegible], quod per Xenia Ecclesiæ Rector[illegible] [illegible] perent circa dispositione captivorum. Quos nil negligens convocavit, neminem puniens [illegible] asperans, [illegible] mercedes quæ eis prius dabantur, ponens verbum, quatenus munera à quolibet omnimodis non acciperent. Quoniam, inquit, ignis consumet domos munera accipientium. Ex tunc igitur per gratiam Dei abundaverunt domus eorum, ita ut quidam addita sibi mercedis quantitatem dimitterent.*

Cap. 4.

VII. Silvano Troadis Episcopo persuasissimum utique [illegible] qui jus dicerent, [illegible] [illegible] terminandis o[illegible]cupat[illegible] [illegible], munere [illegible] esse debere [illegible], & ab omni quæstus cupiditate expeditos. Cùm enim Cleri[illegible] [illegible] ex eo [illegible] [illegible]quid excipere, hoc illos officio abdixit, & eo la[illegible] [illegible], nullo non [illegible] genere [illegible]. Quo facto [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] gloriæ & laud[illegible] [illegible] facta sit. *Cum Clericos ex litigantium controversiis quæstum facere videret, deinceps neminem ex Cl[illegible] [illegible] permisit, [illegible] acceptis supplicantium [illegible] unum ex [illegible], quem æquo & bono favere pro certo cognosceret, ei causarum cognitionem p[illegible], sicque litigantes controversiam*

Socrat l. 7. 36.

& controversia liberavit. His de causis Sylvanus maximam gloriam apud omnes consecutus est.

VIII. Nec minore laudum cumulo decorari potuit Theodoretus, qui sibi, suisque ministris & domesticis omnibus, dona prorsus omnibus interdixit. Ita enim ipsemet profitetur: *Non obolum, non*
Epist. 81.
vestem à quoquam accepi. Panem unum vel ovum nullus domesticorum meorum accepit unquam.

IX. Verum Justinianus, ne censuras Episcopi, Clericique alii, aut vim quamcumque adhiberent, quo primitias vel decimas exigerent: & ne ea de causa quemquam Sacramentis fraudarent. *Non oportet*
Cod. l. 1. De Episc. & Cler. c. 38.
Episcopos aut Clericos cogere quemquam ad fructus offerendos, aut angarias dandas, aut alio modo vexare, aut excommunicare, aut anathematizare, aut denegare communionem, aut idcirco non baptizare, quamvis usus ita obtinuerit.

CAPUT LXXI. *P. 3. l. 3. c. 15.*

De Simonia alia multiplici, sub Imperio Caroli Magni, & ejus Regiæ stirpis.

I. Non distrahebuntur Dignitates Ecclesiasticæ. Partium munera vis et banitur.

II. In judicio & foro pœnitentiæ publico adversùs munera & gratiam septos muniresque oportebat esse judices.

III. Nefas erat quidquam accipere Præsulum domesticos.

IV. Cùm nonnulla essent & Parochorum partes in foro pœnitentiæ publico, ipsi quoque avaritia & simoniæ insidiabantur.

V. Ut pœnitentia publica in mulctas pecuniarias mutarentur.

VI. Circa simoniam terra & pecunia dabantur, ad celebrationem Missarum.

VII. De eodem, ut mens, voluntas, simplicitas vulgi fidelium emendaretur clementi ante pertactene.

VIII. Singulis etiam Presbyteris dabatur, ut pro privato aliquo Missas celebrarent.

IX. Cautiones, ne unus idemque Presbyter nimia gravaretur celebrandarum Missarum multitudine.

X. Nihil exigebatur pro Baptismo, Chrismate, Dedicationibus, puerorum tuitamentis.

XI. Flodoardi verba de B. Remigio, gratuitæ intercessionis exemple documentum posteris dante.

XII. Nihil nec proponere de beneficiis matricularioram; ea voluit pauperum beneficia erant.

XIII. Nihil exigi poterat ex beneficiis militaribus Laïcorum.

XIV. Adrianum II. vetuit ne Roma voluntaria munera recipi auter.

XV. In Oriente plures exploduntur extorsiones.

XVI. XVII. Precibus, obsequiis, favore, tam Laicos, quàm Clericos simoniæ laqueis implicari posse.

I. A dignitatibus & judiciis Ecclesiasticis ordiemur, quæ nefas semper fuit pretio addici. In Concilio Verno anno 755. sub Pipino Rege; prohibitum primò quidem est, ne Officia & Dignitates Ecclesiæ distraherentur, quòd ea esset
Can. 24. 25.
perspicua simoniæ pravitas: *Ut nullus per pecunias ad honorem vel gradum Ecclesiasticum accedere debeat, quia hæresis simoniaca esse videtur.* Mox verò vetiti sunt Episcopi, Abbates, Judices denique omnes, etiam laici, ne quid munerum acciperent, quòd donis facilè jus fasque evertatur. *Ut nec Episcopus, nec Abbas, nec ullus laicus pro justitia facienda sportulas contradictas accipiat; quia ubi dona intercurrunt, justitia maculatur.*

Non exigi ergo tantùm, sed & recipi dona vetitum erat, propter causarum litiumque judicia. Ita rursum decrevit Concilium Remense II. anno
Can. 39.
813. *Ut nullus homo munera pro placito requirat, aut accipere præsumat.* In Concilio III. Turonensi fidentissimè declaratur, Scripturas sacras omnibus Ju- Con. 35.
dicibus eandem indixisse legem. *Nullus Christianus* Add. 3.
pro quolibet placito, vel judicio, à qualibet persona mu- c. 57.
nera exigere aut accipere debet: quoniam id divina Scriptura multis in locis magna interdicit authoritate. Munera excæcant oculos sapientum, & subvertunt verba justorum. Et in ipsis Caroli Magni Capitularibus: *Quàm sit extraneus à Christiana fidei regula, qui* L. 7. c. 374.
se defensorem veritatis insimulat, & veritatem ipsam munerum acceptione commaculat, audiat contra se Prophetam dicentem, &c.

II. Etsi Canones hi, legesque complecterentur ex æquo sæculares atque Ecclesiasticos Judices; erat tamen & arctior necessitas, & ratio vehementior, quæ Clericos constringeret: ut quorum judicia persæpè cum foro pœnitentiæ permiscebantur, ubi partes erant pœnitentes ipsi, ubi pœnæ pœnitentiæ publicæ, ubi denique sententia non modò judicium, sed quandoque etiam potrio, vel fructus sacramenti. Ita elucet in Capitulari Herardi Archiepiscopi Turonensis, cujus hæc sunt verba: *Ut* Cap. 87.
regulariter pœnitentiam dent, & in judicando æquitatem habeant, & munera inde non exigant. Concilium Ca- Can. 18.
bilonense II. anni 813. graviter stomachabatur in Episcopos & Comites, qui indulgentiùs agebant cum incestuosis, aliisque peccatoribus publicis, & cum Parochis ipsis, accepta ab eis pecunia, & relaxato pœnitentiæ publicæ vinculo. *Dictum est nobis,* Capit. Car.
quod in quibusdam locis Episcopi & Comites in incestuo- Mag. l. 2.
sis, & ab his qui decimas non dant, vuadios accipiant, c. 38.
& à Presbyteris pro quibusdam neg'egentiis, & inter se pecuniam dividant. Quod penitus abolendum decrevimus, ne fortè avaritiæ locus detur. Et constituimus, ut incestuosi juxta canonicam sententiam pœnitentia mulctentur: qui verò decimas post crebras admonitiones & prædicationes dare neglexerint, excommunicentur.

Qui tum nomine Ducum & Comitum Præsides erant & gubernatores Provinciarum, iis Imperatores & Reges commendabant, ut tota authoritatis suæ vi judicia Episcoporum tuerentur, & executioni mandarent: cogerentque peccatores publicos publicæ subire pœnitentiæ labores, quibus eos Episcopi judicio suo addixissent. At & Præsidibus & Præsulibus illudebat nonnunquam pecuniæ munerumque cupiditas, ut has quasi pecuniarias mulctas pœnis corporalibus & macerationibus carnis subrogarent. Quocirca circumspectissimè hoc Concilio jubentur canonicæ pœnitentiæ retineri. *Juxta canonicam sententiam pœnitentia mulctentur.*

III. Si quid exigerent domestici & ministri Episcoporum & Abbatum, imprudentibus dominis suis: sacri Canones horum somnolentiam, illorum rapaces manus detestabantur. Unde in eodem Concilio: *Si verò nescientibus Episcopis aut Abbati-* Ibidem.
bus, ministri eorum, quilibet videlicet in Clero, hoc fe- Can. 7.
cisse convincuntur; Episcopi & Abbates desidia, illi verò rapacitate & avaritia judicentur.

IV. Quanquam verò Episcopi pœnitentiis soli publicis moderarantur, non soli tamen patebant insidiis artibusque pœnitentium, per dona vel blanditias, per humanos affectus quoslibet grassantium. Cùm enim Parochorum esset renuntiare, qui peccatores essent publici, ut ab Episcopo, vel ejus Vicario generali pœnitentiis canonicis subjicerentur: cùmque eorum rursus esset observare sedulò pœnitentium mores, ut Episcopum, ejusque ministros admonerent, qui eorum fervor, qui tepor esset: quæ accelerandæ reconciliationis causæ subessent, quæ retardandæ: si Parochos excæcarent, &

à recti orbita depellerent peccatorum, vel pœnitentium artes, munera, favores, affinitates, ut ne officio fungerentur; tum verò in confessio erat, detestandæ eos simoniæ laqueis irretiri. Ea erat certissima Hincmari doctrina : *Ut nemo Presbyterorum exenium, vel quodcumque emolumentum temporale, immo detrimentum spiritale, à quocumque publicè peccante, vel incestuosè accipiat, ut nobis, vel Ministris nostris peccatum illius reticeat; nec pro respectu cujusque personæ, vel consanguinitatis, vel familiaritatis, alienis peccatis communicans, hoc nobis vel Ministris nostris innotescere detrectet : nec à quocumque pœnitente, aut gratiam aut favorem, aut munus accipere præsumat : ut minùs dignè pœnitentem ad reconciliationem adducat; & ei testimonium reconciliationis ferat, & quicumque livore alium quemlibet digniùs pœnitentem à reconciliatione removeat : quia hoc simoniacum, & Deo, & hominibus abominabile est.*

To. 1. pag. 74.

Quanquam ergo pœnitentiarum publicarum Ministri ordinarii non essent Parochi, utpote Episcopo, vel ejus vices gerenti Pœnitentiario reservatarum : non aspernanda tamen erat eorum in his etiam potestas, cùm eorum testimonio, & pœnitentiæ primum indicerentur peccatoribus publicis, & pœnitentium reconciliatio maturaretur, aut ex adverso protraheretur. Si in has autem Parochorum, ceu delatorum, & testium functiones publicas posset illabi simonia; quid æstimandum erit de pœnitentiis occultis, quarum tota penes ipsos duntaxat residebat potestas, & functio? Indubium est execrabilis & hoc fuisse simoniæ, si amicitiæ, si avaritiæ, si cognationis impulsione abduci se finerent à sanctimonia Canonum, & ab eo vigore, qui spiritalium medicorum proprius est.

V. Solæ pœnitentiæ publicæ in mulctas quandoque pecuniarias deflexæ sunt. Cùm enim illi crimina horrentur sacri Codices jejuniis, oratione & eleemosynis, poterant sanè Episcopi pœnitentibus publicis eleemosynas indicere, peræquè ut jejunia, quæ criminum gravitati & numero utcumque responderent. Procul hinc erat simonia, sola charitas, sola animarum puritas in pretio erat. At ubi primum pecuniæ eæ in alios cœpere usus derivari, quàm in extemporaneas in pauperes erogationes, inhærescere quoque illis mox cœpit avaritiæ & cupiditatis, vel macula, vel suspicio. Audiendus hic Isaac Episcopus Lingonensis. *Quanti hodie vendunt, quod nec à Deo, nec ab Apostolo acceperunt. Traditiones verò hodierna pene omnes turpi lucro deserviunt. Pœna quæ pro commisso irrogatur, pene omnis pecuniaria est. Beneficium, quod quasi gratis impenditur, ferè omne, & si pretium ante non taxat, obsequium postea sperat.* Ætatem agebat hic Præsul senescente sæculo nono, ut ejusdem ævi testatum faciunt Concilia Gallicana. Ita à verisimili non recedit Forum Ecclesiasticum componi tum & accommodari cœpisse foro civili sub Imperio Caroli Magni, & Minorum ejus. Alibi enim ostensum est, tum temporis pecuniariis maximè exactionibus publicos Judices in quælibet scelera animadvertisse.

Spicileg. To. 2. pag. 547.

VI. A Pœnitentiæ sacramento ad Eucharistiam delabemur. Certissimum est oblationes semper fidelium frequentes fuisse; sin minùs pro offerendo, certè in offerendo Eucharistiæ sacrificio, easque non panis tantum & vini oblationes fuisse, ad Corpus Christi conficiendum, ad Clericos, pauperesque sustentandos; sed & pecuniæ, & quarumcumque demum rerum, agrorum etiam & fundorum. Formula offerendorum agrorum in Capitularium libris habetur in hæc verba. *Offero Deo atque dedico omnes res, quæ hac in cartula tenentur insertæ, pro remissione peccatorum meorum, ac parentum & filiorum, ad serviendum ex his Deo in sacrificiis, Missarumque solemniis, luminariis, pauperum ac Clericorum alimoniis, &c.*

Capit. Car. Mag. l. 6. c. 285.

Tribuebatur ergo pro sacrificio, & quod offerebatur, pretio æstimari poterat, adeoque sui generis pecunia erat. Sed non id erat pretium Hostiæ, omni pretio majoris, & quæ ipsa pretium est mundi : sed oblatio, qua Deus coleretur : hostia, ex qua verissimæ & immortalis Hostiæ corpus conficeretur; eleemosyna, qua recrearentur pauperes : tributum quo Sacerdotum laici venerarentur. Ideo & Herardus Archiepiscopus Turonensis repudiatas fuisse docet eorum eleemosynas, quorum respuerentur oblationes. *De orationibus, & eleemosynis & Missarum celebrationibus, pro fidelibus defunctis agendis, quibus impii carere debent, quoniam nec eorum eleemosyna à Sacerdotibus, vel reliquis fidelibus accipienda est, nec sepultura fidelium tribuenda.*

Cap. 116.

Quidquid exinde ad Missas dari, vel offerri moris fuit, ejusdem semper generis fuit; eadem semper constantissima Ecclesiæ sententia & voluntas; privatorum etiam semper idem, & sui simile votum, ut hoc dono muneris omnes impleant officii sui in Deum, in Sacerdotes, in pauperes. Si illa autem fidelium mentes incessit opinio, eleemosynas Presbyteris oblatas ad sacrificium celebrandum, vi longè potiori pollere ad opem vita functis ferendam; perantiqua est ea quoque persuasio, jamque inde à temporibus Jonæ Episcopi Aurelianensis longè altiores egerat in hominum mentibus radices. Docet enim Jonas tum vulgatissimis rumusculis sparsum fuisse, non alias juvari posse eleemosynis animas defunctorum, nisi quæ in manus Presbyterorum ad sacrificium deponerentur. Contra ille vociferatur eam hallucinationem meritò horum inscitiæ, illorum avaritiæ imputari. Præter Missas enim, quibus mirum quantum levarentur defuncti, plures suppetere rationes alias illis succurrendi per eleemosynas in alios usus destinatas, ad orandum pro iis, ad excipiendos hospites, recreandos pauperes, redimendos captivos. *Nullatenus audiendi sunt illi, qui dicunt, quod nulla alia eleemosyna opitulari possint defunctis, nisi solummodo quæ Sacerdotibus dantur, & sacrificia, quæ per eos Deo offeruntur. Hoc qui credunt, aut ignorantia, aut certè aliorum persuasione falluntur. Credibile sanè est, quod hæc persuasio, quæ simplices id credere & dicere videntur, ex fonte avaritiæ processerit. Sancta quippe Mater Ecclesia pro defunctis suis non solùm sacrificium Altaris, sed etiam quascumque alias eleemosynas offerre consuevit. Unde & quotidie pro eorum spiritibus, qui res suas obtulerunt Deo, offeruntur Deo sacrificia, & multifariæ supplicationes, atque orationes, hospitum receptiones, & pauperum recreationes captivorumque redemptiones, & alia innumera adjumenta.*

De institut. Laicali. L. 3. c. 15.

VII. Quibus in verbis duo sunt, quæ non perfunctoriè observemus. Primum est nullo tempore vehementius flagrasse fidelium pietatem ad Missas sibi, vel privatis aliis, vivis, vel defunctis exorandas; cùm necesse tunc fuerit, ut Præsules zelo & doctrina abundantes, ei modum adhiberent, populosque deducerent, atque exuerent errore eo, quo occupati fuerant, non alia ratione ulla posse se mortuis opitulari, quàm Missarum celebratione.

Alterum est eam Ecclesiæ mentem esse & doctrinam, ut quidquid offertur à fidelibus Deo, non

soli

soli impendatur sacrificio, vel alendo Clero, quanquam non aliud ferè illi petant, sive simplicitate, sive ratione quavis alia: sed explicandæ etiam charitati & eleemosynis, in hospites, in pauperes, in captivos. Et officii enim & juris Pastorum est, fidelium vulgi vota interpretari, & interpretando accommodare votis Ecclesiæ & Pontificum: cùm & in intimo cordis recessu id inscriptum habeat plebs fidelium, ut quoquo modo commodissimè & piissimè fieri poterit, oblationes suæ cedant gloriæ summi Numinis, saluti propriæ, solatio mortuorum. Id disertè exprimit Formula donationum Ecclesiæ faciendarum in Capitularibus. *Pro Missarum solemniis, Pauperum & Clericorum alimoniis, & cæteris divinis cultibus, atque illius Ecclesiæ utilitatibus.* Capitul. l. 6. c. 285.

Posset & hoc addi tertio loco, mirum in modum excrevisse Missarum numerum, hac vulgata tunc persuasione, non alia, aut non alia magis ratione mortuis nos suffragari posse. Quanquam enim is fidelibus error eximeretur, quo delusi fuerant, nec jam una ea opera nostra, celebrandis scilicet Missis, adesse nos eis posse opinarentur: illud tamen hærere finebatur eorum mentibus, non alio magis adjumento mortuorum animas sublevari posse.

VIII. Video hic excipi posse, obtulisse tunc fideles, non singulis Presbyteris, pro singulari Missa, quæ sibi privatim unis prodesset: sed obtulisse Ecclesiæ & Clero in commune, quo vel sibi, vel proximis, sive superstitibus, sive defunctis participationem aliquam conciliarent sacrificiorum & precum Ecclesiæ communium. Fateor hunc usum primigenium fuisse nascentis & juvenescentis Ecclesiæ, ut uni sacrificio Missæ interessent, offerrent, participarent in commune fideles, quod pro omni & ab omni offerebatur Ecclesia, nemine fidelium diffidente, ne sua meritorum portio minueretur, si alii, si complures accederent consortes, cùm infinitum & inexhaustum gratiarum fontem illa hostia contineat, immo effundat.

At Pipini, & Caroli Magni ævo jam tamen cœperant fideles singuli suam privatim Presbytero cuipiam stipem erogare, ut ejus sacrificii exuberantem fructum in se derivaret, in proximos, in amicos, vitæ compotes adhuc, vel defunctos. Ejus rei invictissimum suppeditat argumentum Regula Crodogangi, cui placuit, ut inter Canonicos etiam Regulares, quos instituebat & informabat ad communis vitæ societatem, posset quisque eorum accipere, & in quos vellet usus expendere, quod pro sua sibi Missa offerebatur, pro Confessione, & pro Psalmorum recitatione. Sed quod in commune Presbyteris offerebatur, inter eos id distribueretur, vel in communes dispensaretur necessitates. *Si aliquis uni Sacerdoti pro Missa sua, vel pro Confessione, aut Clerico pro Psalmis & Hymnis, seu pro seipso, vel pro quolibet charo suo, aut vivente, aut mortuo, aliquid in eleemosyna dare voluerit, hoc Sacerdos, vel Clericus à tribuente accipiat, & exinde quod voluerit faciat. Si autem à tribuente ad omnes Sacerdotes aliquid in eleemosyna datum fuerit, hanc eleemosynam communem habeant, & psalmodiam vel Missas pro illo misericordiè faciant.* Spicil. to. 1. pag. 233. Cap. 42.

Non poterat distinctius explanari ratio duplex offerendæ pecuniæ pro Missis & Psalmodiis; nunc ea deposita in manus Presbyteri sacris operaturi: nunc ea repræsentata toti Presbyterorum Collegio, cujus sacrificiorum participatio annueretur. Si detur autem & pecuniæ aliquid pro Confessione, quod ad occultæ pœnitentiæ absolutionem hic spectare videtur, spontanea ea quoque oblatio, & eleemosyna est prorsus libera. Illud postremò in hac Canonicorum Regula observare est, non Presbyteris tantum laicos stipis aliquid dedisse pro Missa & Confessione; sed etiam Clericis, tum privatim singulis, tum omnibus in commune *pro Psalmis & Hymnis*. Cum integrum esset cuique Clerico, suos sibi in usus sepositum habere, quod datum esset.

IX. At cùm posset quis Presbyter in se recipere onus plurium, quam quibus par esset Missarum, adeoque, & plurium stipendiorum; Capite sequenti ejusdem Regulæ ei malo occurri videtur. Admonentur enim Presbyteri, his eleemosynis recipiendis, quæ pretia sunt peccatorum, ipsosmet onerari jam peccatis eas offerentium: & rem esse plenam discriminis, tot in se crimina recipere expianda; denique ei oneri ferendo paratius esse Collegium ipsum Presbyterorum. *Nimis grave nos esse existimamus, si tam ingentium onera peccantium solis illis Sacerdotibus contigerit portare. Quia facilius Dei misericordiam plures impetrant, quam unus. Quia unusquisque de propria conscientia sua debet metuere: quanto magis de alienis peccatis supra vires non debet sibi sarcinam peccatorum cumulare.* Cap. 43. Non ergo in eo laborabat Crodogangus, qui posset unus Presbyter, unam celebraturus Missam plura percipere stipendia; nec qui finita effusio infiniti pretii divinissimæ hujus hostiæ, posset spem implere tot fidelium: Propterea quod illa, quæ à toto Collegio celebrabatur Mysteriorum solemnitas, eisdem impeti poterat difficultatibus, cùm & offerrent, & participes ejus fierent omnes fideles. Sed eo uno deterret Præsul doctissimus singulos Presbyteros, ut eos ab avaritia & cupiditate terrenorum avocet, quòd tantum non sit, tot hominum peccata eluenda aggredi, cùm vix quisque nostrum suis ipsius eluendis par sit.

Mirabatur Valafridus Strabo, esse qui diffiderent posse se satisfacere eorum multitudini pro quibus offerre vellent, nisi pro singulis eorum offerrent; nec verò sperarent pro vivis simul & mortuis offerri posse; prorsus quasi nescirent, hanc esse, hanc fuisse divinam hostiam, pro universi orbis salute immolatam, & usque immolandam. Non quod non fateatur hic Scriptor maxima quædam esse momenta in frequentatione & iteratione Mysteriorum; sed illud iterari vetat ex desperatione ejus efficaciæ, meritique latissimè effusi. *Sed & in hoc error non modicus videtur, quod quidam se non posse aliter plenam commemorationem eorum facere pro quibus offerunt, nisi singulas oblationes pro singulis offerant; vel pro vivis & defunctis non simul æstimant immolandum; cùm verè sciamus unum pro omnibus mortuum, & unum panem esse & sanguinem, quem universalis Ecclesia offert. Quod si cui placet pro singulis singulatim offerre, pro solius devotionis amplitudine, & orationum augendarum delectatione id faciat, non autem pro stulta opinione qua putet, unum Dei sacramentum non esse generale medicamentum.* L. de rebus Eccles. c. 22. Fructuosum est ergo iterari Mysteria etiam pro singulis, sed illud cavendum, ne ita singulis ea fructuosa esse velimus, ut alios omnes ejus fructuum exortes esse velimus.

Non hic ego congeram exempla fundationum, sive divinæ psalmodiæ, sive Missarum. Unum illud attexam, quod refertur in Chronico Cœnobii Italici, ubi Ludovicus Imperator constituit, ut ter quotidie celebraretur sacrificium pro ipso, præter Psalmos, & Canonicum Officii pensum, quod pro ipso similiter persolveretur. *Ita tamen ut tres quotidie* Spicil. To. 5. pag. 365.

pro nobis Missas, & omnibus diurnis ac nocturnis officiis centesimum vigesimum decantare non desinant Psalmum, exceptis dumtaxat matutinis & vespertinalibus hymnis, quos perpetim pro nostra remedio animæ repetere jugiter non cessabunt.

X. Ad alia gradus nobis faciendus est sacramenta. Vetuit Concilium Cabilonense II. anno 813. quidquam recipi pro Dedicationibus, pro Ordinibus, & pro Chrismate; obliteratis exactionibus Episcoporum in Parochos, pro lampadibus Ecclesiæ suæ, & pro Chrismate.
Can. 16. *Quidam fratres dixerunt consuetudinis antiquæ fuisse in eorum Ecclesiis, ut pro balsamo emendo ad chrisma faciendum, sive pro luminaribus Ecclesiæ concinnandis binos vel quaternos denarios Presbyteri darent. Unde omnes uno consensu statuimus, ut sicut pro dedicandis Basilicis & dandis Ordinibus, nihil accipiendum est: ita enim pro balsamo sive luminaribus emendis nihil Presbyteri chrisma accepturi dent. Episcopi itaque de facultatibus Ecclesiæ balsamum emant, & luminaria singuli in suis Ecclesiis concinnanda provideant.*
Can. 2. In Concilio II. Aquisgranensi
Can. 5. anno 836. idem vetitum est, additumque, ut ne quid Episcopus acciperet pro permutatione Parochiarum.

Vetabantur quoque ab Episcopis Parochi, ne quid pro baptismo acciperent, ut patet ex Capitulari Episcoporum, & ex Formulis promotionum
Can. 5. Conc. Gall. To. 2. pag. p. 250. 261. Capitul. l. 5. c. 105. Episcopalium. Idem vetant & Capitularia Caroli Magni. *Ut nemo Presbyterorum pro baptismo pretium accipere præsumat. Quod si fecerit, sciat se canonica regula esse damnandum.* Quàm necessariò id cautum esset, manifestum fuit in Ecclesia Coloniensi, ubi sanctus Herebertus ejus Ecclesiæ Archiepiscopus, sacro ipsemet fonte tinxit pauperrimi hominis filium, quem ob inopiam Parochi omnes ejus urbis
Surius die 16 Mart. c. 23. baptismo excluserant. *Is quia pauper erat, & quia nihil quæstus in manu habebat, contemnebatur à Sacerdotibus, per totam urbem Coloniam puerulum illum circumferens, & regenerationis gratiam illi offerri postulans.* Cùm post baptismum verò summopere necesse sit catechismo imbui, & fidei potissima sacramenta edoceri parvulos; hinc Theodulfus Episcopus Aurelianensis Parochis commendavit, Scholas ut haberent, nec quidquam exigerent à pueris instituendis.
Cap. 10. *Cùm ergo eos docent, nihil ab eis pretii pro hac re exigant, nec aliquid ab eis accipiant, excepto quod eis parentes charitatis studio sua voluntate obtulerint.*

XI. Jam diximus de B. Remigio, qui cùm à Cloduvæo Rege vitam & bona impetrasset Nobili læsæ Majestatis reo, noluit ab eo oblatam accipere Spernacensem villam; sed eum studiosissimò hortatus, ut perfectionis semitam posthac sectaretur, suaque omnia erogaret pauperibus; ipse quidem ejus ditionis pretium ei restituit, eamque Ecclesiæ suæ comparavit. Hinc Flodoardus ansam arripiebat cohortandi Episcopos sui sæculi, ne venderent quod gratis accepissent; & ne quid mercedis terrenæ caperent pro justitiæ miseris commodata, sive pro exorata, non tam impunitate criminum, quàm pœnæ
L. 1. c. 14 in pœnitentiam commutatione. *Bonum sanctis relinquens exemplum Episcopis, cæterisque Sacerdotibus, ut dum pro his qui ad Ecclesiæ sinum, vel servorum Dei præsidia confugium faciunt, intercedunt, aut bona qualibet agunt, hæc pro temporali recompensatione non expleant, nec transitoria velint recipere; sed juxta mandatum Domini, quæ gratis acceperunt, studeant quoque gratis impendere.*

XII. Qui tunc Matricularii vocabantur, ii pauperes erant de vulgo hominum, quibus Episcopi, vel Parochi aliquam addicebant decimarum portionem, velut in titulum Beneficii. Cùm denique in eo esset simulacrum quoddam Beneficii, nefas erat quidquam ex ejusmodi collatione Presbyteros exigere. Vide ut de his Hincmarus Parochus suos alloquatur. *Sæpè vos admonui de Matriculariis, quales suscipere debeatis, & qualiter eis partem decimæ dispensare debeatis. Interdixi vobis, ut nemo Presbyter pro loco Matriculæ quodcumque xenium, vel servitium in messe, vel in quocumque suo servitio præsumat requirere, vel accipere: & Matriculariis debitam partem decimæ, quam fideles pro peccatis suis redimendis Domino offerunt, nemo præsumat vendere. Quod & nunc iterum interdico, ostendens vobis divinam authoritatem.* *Tom. 1. pag. 734.*
Et paulò post: *Presbyter qui de redemptione peccatorum, id est, de decima fidelium quodcumque exenium requiris, aut accipis, non est dignus inter Presbyteros nuncupari, sed dejici, sicut Judas, &c. Et sciatis quia quicumque Presbyter ex hoc Judæ latrocinio fuerit revinctus, non solùm à Presbyterali ordine dejicitur, sed nec etiam partem de illa decima, quam Matricularii accipiunt, accipere promerebitur.* Si qui propter crimina quævis gradu suo depulsi fuerant Clerici, poterant illi adhuc Ecclesiæ eleemosynis, & his Matriculariorum sustentari beneficiis, dum ne eorum, quæ modò detestabatur Hincmarus, conscientia scelerum premerentur.

Hincmarus excanduit in Comitem Theodulphum, qui ejusmodi beneficium abstulerat ei, quem ad id promoverant ministri Episcopi: aliumque ei subrogarat, à quo muneribus fuerat illectus. Audacter objurgavit illum Hincmarus, quòd laicus cùm esset, propriam Clericorum facultatem usurpasset; venditam ab eo exprobravit eleemosynam, charitatem, misericordiam, & tantumnon Deitatem: Deus enim charitas est: denique magnam esse non posse ejus in divites justitiæ opinionem, cùm & in pauperes venalem eam haberet. *Dictum est mihi, quod Matricularios à ministro meo constitutos, de matricula illa ejecisti, & ibi Bonarium misisti, & pro illa matricula in pretium unum asinum accepisti. Quod si ita est, non solùm criminaliter fecisti, qui contra omnes leges Ecclesiasticum ministerium homo laicus, & eleemosynam, id est, misericordiam, ac per hoc Deum sicut Judas proditor vendidisti. Sed etiam turpiter in hoc nimis fecisti: ubi de mendicitate, de qua mendici vivere debent, Comes & honoratus Regis Consiliarius, in pretio asinum accepisti, &c.* *Flodoard. L. 3. c. 26.*

XIII. Reliqui cùm essent Ecclesiæ Beneficiarii laïci, qui ab Episcopis vel Abbatibus agros Ecclesiæ acceperant, ea conditione, ut pro Ecclesiæ & Regni defensione militarent, sive Regio, sive Episcopali mandato: & his quoque Beneficia sua gratis conferenda erant ex Capitularibus Caroli Magni. *Admonemus etiam Episcopos & Abbates, ut per præmia Beneficia hominibus suis nec offerant, nec dent, quia multæ reclamationes & querelæ de hac causa ad nostras aures solent pervenire.* *L. 5. c. 224.*

XIV. Romæ proscripsit Adrianus II. consuetudinem, quæ purgari utcumque potuisset à simoniæ suspicione, cùm gratis & sponte undique munera mittitarentur Romano Pontifici recens inaugurato. Sed in promptu est, horum plerumque authores munerum spem illam in sinu fovere, fructuosa sibi aliquando ea fore, in exorandis Beneficiis; qui verò his coluntur donis, non jam æquè liberos esse posse & expeditos, ad refellendas iniquas preces, aut ad rigorem Juris stringendum. Itaque non retinuit Pontifex nisi dapes, quæ hospitibus & paupe-

ribus exhiberi possent, reliqua abjecit, aut remisit omnia. Audiendus hîc Anastasius Bibliothecarius. *Consuetudinem, qua diversorum xeniorum hinc inde confluentium, retentis solùm, qua usibus mensarum sufficerent, reliquiis, pretia capiuntur, exclusit, dicens non esse pium, quod gratis accipimus, pretio venumdare, & chariores habere rationalibus fratribus irrationales nummos, pro quibus Christi pretiosus est cruor effusus, &c. Parvipendantur hæc pudenda commercia, &c. Et oblationes Christi cum ejus hospitibus & pauperibus partiamur.*

Anast. Bibl. in ejus vita.

Non erat sanè quod accederet hujus Pontificis religioni & diligentiæ, cùm ultra modum evectus ille sit abstinentiæ & austeritatis Nicolai I. prædecessoris sui. Ad ejusmodi forsan consuetudines intuebatur Carolus Magnus, cùm Angilberto Abbati, quem Romam ablegabat, commendabat, ut Leonem III. hortaretur, radices ut & fibras omnes simoniæ latitantis radicitus evelleret. *Et de simoniaca subvertenda hæresi, diligentissimè suadeat illi, quæ sanctam Ecclesiæ corpus multis malè maculat in locis.*

Conc. Gall. Tom. 2 pag. 208.

XV. In Oriente à Balsamone refertur lex Alexis Comneni Imperatoris, qua definiebat emolumenta Doctorum sive Concionatorum Majoris Ecclesiæ Constantinopolitanæ, sive de gremio ejusdem Ecclesiæ, sive aliunde prodiissent. Verùm non nisi Præbenda ea erat, sive largitio aliquot modiorũ frumenti & leguminum, ex penu ejusdem Ecclesiæ. Docet alibi Balsamon legibus Ecclesiasticis nullas sanciri pœnas adversùs eos Judices Ecclesiasticos, qui odio vel gratiæ serviunt, judicantque præter æqui normam; sed legum pœnas illis esse subeundas. Si inscitia autem legum peccet Episcopus, nulli eum pœnæ obnoxium esse, quòd tumultu & multitudine sacrarum occupationum, non vacet illi legibus accuratè perdiscendis operam navare. Sed Assessores & Consiliarios Episcopi in culpa esse, qui contra leges suffragium ferant, quòd eas ipsi quidem apprimè callere teneantur. Si ex imperitia autem Canonum perperam judicet Episcopus, deponendum eum esse, quòd officio suo ipso constringatur ad perdiscendos Canones.

Διδάσκαλοι. In Can. 19. Trul. In Can. 15. Carthag.

In Jure Orientali Leunclavii occurrit Constitutio Nicolai Patriarchæ Constantinopolitani, sub Imperio Leonis Philosophi, & filiorum ejus: qua exploditur consuetudo Ostiariorum Palatii Patriarchalis, nonnihil pecuniæ ab iis extorquentium, qui Rescripta Patriarchalia impetrassent. Præcipitur autem ut Ostiariis in posterum certa constituantur stipendia, & ne quid à quoquam recipiant.

Tom. 1 pag. 249.

XVI. Unum restat hic elucidandum, sed magni prorsus ponderis. Nempe furtivas quasdam esse simoniæ artes, quæ oculos pene effugiant, etsi tamen non effugiant. Pecuniæ, munera incurrunt in oculos, & turpitudine perspicua ejiciuntur. At amicitiæ illecebræ, cognationis nexus, spes obsequiorum, laudes, adulationes ejusmodi sunt, ut his facillimè homines illudantur & illaqueentur incauti. His lumen rationis extinguitur, his pervertitur æquitas judicii, & simoniacè his addicitur, quod soli virtuti tribuendum erat. Salutaribus hinc documentis Hincmarus Reges imbuebat sui ævi, cum præcepta consarcinavit illa pulcherrima, ad sanctissimè moderandas Regni habenas. *Quia res Ecclesiasticas divino judicio tuendas & defensandas suscepit Rex, consensu ejus, electione Cleri ac plebis, & approbatione Episcoporum Provinciæ, quisque ad Ecclesiasticum regimen absque ulla venalitate provehi debet. Quia sicut Dominus in Evangelio dicit, Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro. Ecclesiasticis regulis sine difficultate omnimodis debet favere, si non vult Regem Regum offendere. Et sicut Episcopi, ac Rex providere debent, ne alius rei intuitu eligatur Episcopus, nisi Dei solius, id est, non pro aliquo munere dationis, nec pro aliquo obsequio humano, vel propinquitate consanguinitatis, seu amicitia, vel servitio temporali.*

Du Chesne. Tom. 2 pag. 459.

Hæc varia sunt simoniæ personatæ ludibria, ex Hincmaro summopere fugienda. Quæ eadem ipsa pericula Parochis imminere monet idem Præsul doctissimus, si pœnitentibus humaniores se præstent, non æquitatis pondere, sed delinimentis munerum inclinati, amicitiæ, cognationisque illecebris. *Ne pro respectu cujusquam personæ, aut consanguinitatis, vel familiaritatis, peccatis alienis communicet, &c. Nec à quocumque pœnitente aut gratiam, aut favorem, aut munus suscipere præsumat, &c. Quia hoc simoniacum est, &c.*

Tom. 1. pag. 713. c. 23.

XVII. Cùm verò Ludovicus Balbus Rex inconcussam Hincmari constantiam quatere aggressus est, pollicendis favoribus & beneficiis in ejus amicos & proximos spargendis, si votis modò suis suffragaretur in promovenda Episcopi Bellovacensis electione: *Quod scripsistis, quia si vestræ voluntati, Ecclesiasticis videlicet regulis contrariæ, obsecutus fuero, eos quos mihi cariores & familiores cognoveritis, honorare in omnibus curabitis, tantummodo ut in hac petitione vestra vobis consentiam.* Rescripsit Antistes excelso & magno animo, humanasque res omnes despiciente, nullius apud se momenti esse posse cognatos & amicos, ubi de dignitatibus Ecclesiasticis ageretur; ne ad eas latrones, pro Pastoribus irreperent, non alios ad eas patere aditus, quàm doctrinæ copia, pietate & religione: simoniacæ semper pravitatis dehonestamenta ea esse, ubi muneribus, laudibus, obsequiis, humanis qualibuscumque affectibus ad res sacras aditus panderetur. *Unde in hoc Episcopali ministerio carnalem propinquum, nec amicum videlicet animi familiarem, carnali affectu recognosco, sed sententiam Domini attendo, qui dicit, Qui non intrat per ostium, &c. Et ideo neminem recognosco, neminem recipio, nisi qui vita & moribus & scientia Catholica doctrina per claves Ecclesiæ ad hoc Episcopale ministerium accedit. Et quoniam non est Deus personarum acceptor, in hac causa nullius personam accipio, sicut Propheta dicit, Qui excutit manus suas ab omni munere. Neque enim dixit tantùm, à munere, sed addidit ab omni, id est, à munere manûs, à munere linguæ, à munere obsequii, sicut jam vobis scripsi.*

Hincmar. Tom. 2 pag. 194. 195.

Conquerebatur Isaacus Lingonensis Episcopus, quòd Beneficiorum Collatores, quos ipsa rei fœditas deterrebat, ne quid muneris acciperent, fortim tamen non raro obsequiorum aliquid sibi despondcrent. *Beneficium quod quasi gratis impenditur, ferè omne, etsi pretium ante non taxat, obsequium postea sperat.*

Spicil. to. 2. pag. 347.

Contestatur Atto Vercellensis Episcopus nihilo tutius donari Prælaturas Ecclesiæ carnalibus affectibus, affinitati, cognationi, amicitiæ, familiaritati, quàm si pretio distraherentur. *Quamvis ab avaritia pecunia in ordinandis Episcopis videantur manum retrahere, non ideo ad legitimam libertatem Ecclesiastica electio pertinebit, sed aut consanguinitatis affectio, vel amicorum dilectio, seu etiam familiarum obsequia prævalebant. Et quid prodest declinare à laqueo, si in foveam incidamus.* Addit porro ille, quoties Principes terreni, vel Electores, & Præsentatores,

Spicil. To. 8. pag. 73.

Presbytero frugi & probo, & diutinis virtutum stipendiis de Ecclesia bene merito, anteponunt filium Optimatis cujusdam, toties sceleratissimum ut olim hominem Christo præferri. *Cùm enim aliquis dignissimus Sacerdos diu in Ecclesia militans, ab Episcopali electione ipsius cui servierat Ecclesia à Principibus reprobatur, nunquid non Dei filius despicitur? Cùm verò alicujus potentis filius impar meritis, & injustè preponitur, quid aliud quam Barabas eligitur.*

De Laudabilibus Consuetudinibus.

CAPUT LXXII. *P. 4. l. 3. c. 5.*

Consuetudines laudabiles, sive oblationes spontaneæ pro administratione Sacramentorum, ab anno millesimo ad quadringentesimum supra millesimum.

I. Laudabiles Consuetudines; sive pia erogationes ad celebrationem Mysteriorum. Ad aucto mirifice Missarum numero, tum verò cœpere privati privatim sibi earum aliquas vindicare, & ad id erogare.

II. Series historica Canonum & Conciliorum, quibus approbata est hac Missarum celebratio in singularem spiritalem utilitatem, saculo undecimo De pecunia ad id collata.

III. De eodem cursus. An idem Presbyter quotidie celebraret. An sæpiùs eadem die. Res mira in majore Ecclesia Constantinopolitana non singulis diebus celebratam fuisse synaxim.

IV. Etsi spontanea oblationes non abnuerentur, nihil tamen exigebatur ad sacramenta, nec undecimo, nec duodecimo saculo, cujus hic laudabiles Consuetudines pertexuntur. Expenduntur Constitutiones Synodales Parisiensis Ecclesia, qua administrato Baptismo, postea exigi sinebant laudabiles Consuetudines.

V. Arnolphi Lexoviensis Episcopi decisio, de exuberantissime facrificii in Missa pretio. Doctrina Petri Cantoris Ecclesia Parisiensis.

VI. De Presbyteris plures uno die Missas iterantibus.

VII. Historica contextio Conciliorum & Canonum saculi decimi-tertii, de Missarum pluralitate, & stipendio De Consuetudinibus laudabilibus, & eas exigendi necessitate, non Parochis, sed Episcopis impacta. Ex quo via panditur concordia inter pugnantes Canones

VIII. Nihil decerpitur de valore infinito, & pretio sacrificii Missa, etsi sacrificii jubeantur illud toties iterare, quoties spoponderant, vel etiam, vel pluribus fidelibus.

IX. Concilio Lateranensi IV Canone prohibiti sunt Parochi quidquam exigere, sed & jussi sunt Episcopi conniti, ut laudabilibus consuetudinibus satisfiat.

I. LAudabilium Consuetudinum vocabulo continentur erogationes omnes piæ & voluntariæ oblationes in administrandis sacramentis usitatæ, in visitandis ægrotis, in sepulturis, cæterisque religiosæ pietatis functionibus. Perspicua est hujusmodi quæstionum connexio cum hactenus pertractatis. Hinc rursus ad alia defluemus, in quibus hærere simoniæ fuligo quædam videri possit. Supersunt monumenta non pauca partitionis oblationum inter Capitula & Monasteria, itemque inter
Bibl. Clun. pag. 1450. 1510 Nota 108. Recueil pour l'histoire de Bourgogne pag. 433. 514.
Parochos Primitivos, & eorum Vicarios, ubi sexcentæ, diversissimæque pernumerantur oblationes, ad singulas Sacerdotii functiones usitatissimæ. Earum potissimas tantum hic attingemus, & eas maximè quæ ad sacramenta, & ad Eucharisticum sacrificium pertinebant, cùm his tandem potissimum hæserit oblationis nomen.

Hac postrema sanè Ecclesiæ ætate longè frequentior cœpit esse Missarum celebratio, quàm fuisset hactenus; unde & privati quique sibi aliquas unis adaici ambiere, collata etiam in id stipe; & quamquam publicis hinc oblationibus non derogaretur tum quidem, postea tamen his pene obliteratis, in earum locum illæ venerunt. Quandiu enim nondum magno erant numero fideles, conducebat & unam diebus singulis celebrari synaxin, & omnes indiscriminatim tum offerre. At ubi in immensam quandam multitudinem amplificatus est Christi grex, & plures necesse fuit quot diebus celebrari Missas, non potuere ad earum singulas singuli offerre fideles. Hinc ergo illud emersit, ut privati quique suas sibi Missas celebrari averent, idque majuscula oblatione studerent sibi comparare.

II. Dilucidum id nunc fiet congerie Canonum, aliorumque Ecclesiasticæ historiæ monumentorum, per sua sejunctim sæcula, pro nostro pridem more. Ethelredus Angliæ Rex circa annum 1012. leges promulgavit Ecclesiasticas, quarum una præcipitur, ut diebus singulis singulæ Congregationes Mysteria celebrent pro Rege & populo. *Cantetur communiter pro Rege & omni populo una Missa quotidie ad matutinalem Missam.* Ab unoquoque autem Monacho Presbytero quotannis triginta pro Rege & populo celebrentur missæ. Nulla hic mentio oblatæ pecuniæ. Sed Regiæ largitiones & fundationes quantamlibet superare intelliguntur privatorum oblationem. Lege proxima edicitur, ut decimæ solvantur, & laudabiles consuetudines. *Et omnis consuetudo reddatur ad matrem Ecclesiam.*

In Concilio Salingestadiensi anno 1022. minùs probari visæ sunt peculiares illæ Missæ, quas sibi celebrari cupiebant privati passim homines de sancta Trinitate, de B. Michaële, de Verbo Incarnato. Sed non pertinebat ea censura, nisi ad eos, qui hinc confidebant divinare se posse rem quampiam arcanam. Porro non displicebat Concilio, quod singuli quique fideles pio quodam instinctu has sibi quotidie, vel alias quascunque decantari curarent Missas, sive superstitibus, sive defunctis profuturas. *Quidam laicorum, & maximè matronæ habent in* Cap. 10.
consuetudine, ut per singulos dies audiant Evangelium, In principio erat Verbum, & Missas peculiares, hoc est de sancta Trinitate aut de sancto Michaële. Et ideo sancitum est, ut hoc ulterius non fiat, nisi suo tempore, & nisi aliquis fidelium audire velit pro reverentia sanctæ Trinitatis, non pro aliqua divinatione; & si voluerint ut sibi Missa cantentur, de eadem die audiant Missas, vel pro salute vivorum, aut pro defunctis. Vides hic Missas de Trinitate votivas, quibus tamen anteponantur, quæ singulis diebus sunt adsignatæ. Sed omnino Missas hic perspicis pro singulis celebratas, qui utique usitato offerendi munere ibi fungebantur.

III. Antonio Augustino authore usus Baronius, Concilii meminit Compostellani anno 1056. in Hispania, quo præcipiebatur, ut Episcopi, Presbyterique quotidie sacra facerent. Non possum non multum tribuere fidei & authoritati Antonii Augustini. Aliàs non facilè mihi persuaserim ejusmodi Canonem conditum fuisse, si ejus ea sententia & jussio est, ut eorum quisque quotidie sacris operetur. Non facilè lege communi ad id omnes constringi potuere Presbyteri, quod singularis proprium est speciminis pietatis. Si certis tamen nitatur is Canon præsidiis, ad Episcopos & Parochos, qui usitatissimè Presbyteri dicebantur, restringendus erit: quod eorum maximè partes essent, ut quotidie Mysteria frequentarent.

Multò certius est eodem sæculo undecimo coërcendam fuisse Presbyterorum licentiosam pietatem,

eorum qui plures una qualibet die Missas celebrabant. Ideo enim Concilium idem Salingestadiense prohibuit, ne quis Presbyter plures uno die, quam *Can. 5.* tres decantaret Missas. *Ut unusquisque Presbyter in die non amplius quam tres Missas celebrare præsumat.* Eò spectat & Decretum illud, ab Ivone Carnotensi, & à Gratiano ad tempora relatum Alexandri II. Eo enim significatur, Christum semel pro nobis in cruce passum, ideoque & Presbyteros singulos una diebus singulis immolatione contentos esse debere; nisi quis cupiat præter propriam ejus diei Missam, etiam pro mortuis celebrare: porro piaculare illud esse flagitium, si quis sæpius quolibet die celebret, ut avaritiæ, vel humanis affectibus obsequatur. *Gratian. De Consec. d. 1. C. Sufficit.* *Sufficit Sacerdoti Missam unam in die celebrare, quia Christus semel passus est, & totum mundum redemit. Non modica res est unam Missam facere, & valde felix est, qui unam dignè celebrare potest. Quidam tamen pro defunctis unam faciunt & alteram de die, si necesse sit. Nam quicumque pro pecuniis aut adulationibus sæcularibus uno die præsumunt plures facere Missas, non existimo evadere condemnationem.* Ex hoc Canone apertum est, oblatam fuisse pecuniam ab iis, qui sibi Missam fieri vellent; ideo & Presbyteros quosdam avaritiæ servientes, plures uno & eodem die celebrasse, quod meritissimo hic damnatur; denique ne hic quidem prohiberi, quin bis saltem uno die quis celebret, semel Missam diei propriam, ac sursum Missam defunctorum. Ejus autem pecuniariæ oblationis aliud promitur à Petro Damiani exemplum, in Presbytero, ita destituto, & à doctrina, ut non satis legere posset: & à re familiari, *Opusc. 47. c. 2.* ut cogeretur quotidie Missam celebrare. *Tam parvam & tenuem in litterarum habet doctrina notitiam, ut aperta quoque scriptionis articulum syllabatim vix valeat legere: nimia tamen paupertate constrictus, utcumque Missarum cogitur solemnia celebrare.*

Illud non possumus non obstupescere, quod majori in Ecclesia Constantinopolitana Mysteria non celebrarentur nisi Dominicis diebus, Sabbatis, & majoribus Festis; donec sæculo demum undecimo adulto Constantinus Monomachus Imperator idoneos assignavit reditus, ut quotidie sacra fieri possent. Ex inopia enim annuorum proventuum fiebat, ut non quotidie sacra fierent. Ita refert Curopalates: *Baron. ann. 1054. n. 57.* *Siquidem usque ad illius tempestatem insignibus tantum diebus festis, itemque Sabbatis & Dominicis diebus incruentum Deo sacrificium peragebatur, reliquis autem diebus nequaquam. Id autem nulla alia de causa fiebat, nisi ob redituum inopiam: quos ille opipare constituens & abunde: ut quotidie sacra celebrarentur, author fuit, idque etiamnunc observatur.* Est omnino quod hic vehementissimè stupeamus. An principe quippe in Imperii civitate, in Ecclesia urbis Regiæ maxima, in Templo Patriarchali, in Ecclesia illa longè magnificentissima, in qua & quingenti amplius ministri sub Justiniano Imperatore numerabantur: unde & legem ille sancire compulsus est, ne ultra eum numerum progrederentur; An ejusmodi, inquam, in Ecclesia non erant idonea stipendia, ut semel quotidie Missa celebraretur?

Longè ergo veri similius est, hoc reliquum fuisse vestigium vetustissimæ disciplinæ, & infrequentiæ Missarum. Pluribus enim cum in Ecclesiis non quotidie celebrabatur, alicubi diebus tantum Dominicis & Festis. Ita ab ultima antiquitate usus retinebatur in Ecclesia Constantinopolitana, quòd pauciora semper majoribus in Ecclesiis, quam in minusculis innoventur. Reditus ejus Ecclesiæ ad alios usus conversi fuerant; ad quotidianas Missas nulli fuerant addicti, quod necdum moris esset, ut quotidie in ea celebraretur. Interim verò minores Ecclesiæ novam & piam amplexatæ sunt consuetudinem quotidie celebrandi: cúmque id invaluisset, jam novum mirumque cœpit videri, quod non idem in Ecclesia majori factitaretur. Cùm ejus reditus alioqui uberrimi jamdiu ad alia essent derivati, lubens eam Imperator arripuit ansam explicandæ magnificentiæ & pietatis suæ, collatis stipendiis ad celebrationem Mysteriorum ferialibus etiam diebus. Vulgo creditum est uni inopiæ redituum imputandum esse, quod tandiu à sacrificii quotidiana celebratione cessaretur. At rem à capite arcessenti patuisset ideo reditus ei Missarum frequentiæ assignatos non fuisse, quod necdum usitatum esset, ut tam frequenter sacra celebrarentur in omnibus Ecclesiis. Quantacumque hic nobis blandiatur species probabilitatis, suo quisque tamen per me licet utatur judicio; cui & ego lubens accesserim, si melius quid aliquid benignus impertiatur. Illud certè lubentissimi profitemur, longè conducibiliorem fuisse Missarum frequentissimam celebrationem in Ecclesia Latina, quàm infrequentem in Græca.

IV. Quæ hactenus porro disputata sunt, non eò trahi illa possunt, ut quidquam exigi aliquando licuerit pro Eucharistia, Baptismo, & Sepulturis, quod expressiùs vetitum est in Concilio Remensi anno 1049. sub Leone IX. qui plurimum ibi operæ & curæ posuit in insectandis simoniacæ vesaniæ reliquiis: *Ne quis pro Sepultura, vel Baptismo, sive pro Eucharistia, aut infirmorum visitatione quidquam exigeret.* *Can. 5.* Nec tamen abhorruere hujus Concilii Patres à laudabilibus consuetudinibus, dum ne eas laici ipsi exigerent. *Ne quis in atriis Ecclesiarum præter Episcopum & ejus Ministrum quaslibet consuetudines exigere præsumeret.* *Can. 4.* Nec remisit is vigor duodecimo sæculo, in quod delabimur, in explodendis simoniacis exactionibus, tum ad Eucharistiam, tum ad alia Sacramenta. Eas omnes uno Canone circumscripsit Concilium Londinense anno 1138. Ita enim Legatus Papæ in eo Canone: *Sanctorum Patrum Canonica instituta sequentes, authoritate Apostolica interdicimus, ut pro chrismate, pro oleo, pro baptismate, pro pœnitentia, pro visitatione infirmorum, seu desponsatione mulierum, seu unctione, pro communione Corporis Christi, pro sepultura, nullum omnino pretium exigatur; quod qui præsumpserit, excommunicationi subjaceat.*

In Synodo Vuesmonasteriensi sub Archiepiscopo Richardo Cantuariensi, successore B. Thomæ Martyris, referente Rogerio, damnata est consuetudo offerendi denarios in ipsa Eucharistiæ communione. *Dictum est solere nummos in quibusdam locis dari pro communione. Hæc simoniaca hæresis esse detestata est sancta Synodus.* Concilium Eboracense anni 1194. prohibuit ne Presbyteri paciscerentur de constituendo pretio Missarum suarum. *Ne Sacerdos aliquis pro celebratione Missarum pretio constituto pactum ineat, sed hoc duntaxat quod offertur in Missa, recipiat.* *Can. 5.* Concilium Turonense anni 1163. prohibuit nequid exigeretur pro chrismate, pro oleo, pro sepultura, utque ne valerent consuetudines contrariæ, quod diuturnitas temporis errores & corruptelas non elevet, sed potius gravet. *Pro sepultura chrismatis & olei sacri perceptione nulla cujusquam pretii exactio intercedat; neque sub obtentu alicujus consuetudinis reatum suum quisquam tueatur; quia diuturnitas non minuit peccatum, sed auget.* *Can. 6.* Non exigi tantum

vetat hoc Concilium, sed & qualemcumque abrogat exigendi consuetudinem. Itaque quàm certum est offerre solitos fideles vel pecuniam, vel aliud quidvis, & laudabiles eas consuetudines à Laicis religiosè tenendas fuisse: tam indubium est, intercessisse semper Ecclesiam, ne quid exigerent Pastores. Petrus Damiani, perhibente Joanne Monacho, & alumno ejus, in ejus vita, cùm puerulus adhuc reperisset nummum argenteum, diu animi dubius hæsit, quem in usum eam pecuniam conferret: ac decrevit tandem eam offerre Presbytero, qui sacri-
Cap. 5. ficium offerret pro patre ejus. *Melius est, ut tradam Presbytero, qui afferat sacrificium pro patre meo.* Dabatur ergo, non exigebatur.

In Constitutionibus Synodalibus Odonis de Soliaco, Episcopi Parisiensis creati anno 1196. illud edocemur, persæpè tum Presbyteros in decernendis pœnitentiis præcepisse, ut Missas sibi pœnitentes curarent celebrari: quanquam easdem ipsi Missas, qui eas indixissent, celebrare non possent, sive triginta dierum, sive unius anni. *Nullas Missas, quas injunxerit, celebret, nec tricenarium, nec annuale.* Multò minùs fas erat, ut ipsimet in se reciperent decantandas, quas indixissent trium, vel quinque annorum Missas. *Et pro minus, nullum triennale, vel quinquennale.* Has voces, *pro minus*, explanavi *multò minus.* Video quàm longè alius eis sensus appingi possit; sed nemo non videt quàm ex hoc in graves impingamus scopulos difficultatum. Rursum, quod
Cap 6. n. 12. magis mirere, in eisdem Constitutionibus, prohibent illæ quidem exigi quidquam pro baptismo nondum collato: at postea non recipi modò, sed & exigi sinunt, quidquid est laudabilium consuetu-
Cap. 3. n. 2. dinum. *Pro baptismo nihil omnino ante exigatur, sed post laudabilis consuetudo exigi potest.*

In Concilio Turonensi, quod modò laudatum est, vetabatur quidquam exigi, quin & ipsa exigendi consuetudo multò acerbiùs damnabatur, quòd mala quælibet longo usu ingravescant. Est ergo species & umbra aliqua conflictationis inter has Synodales Constitutiones & illud Concilium. Certè in Concilio de baptismo nihil expressè dicitur; & qua de agit consuetudo, nondum præscripta erat, needum memoriam omnem hominum superaret, qualis ea de qua Constitutiones Odonis. Sed vereor, ut hæ responsiones satis solidæ habeantur, nec magis tergiversationes existimentur. Probabiliùs ergo forsan respondebitur, in Concilio Turonensi de Parochiis agi, quales pleræque sunt, ubi ex decimis, primitiis, oblationibus, & mansu, seu fundo aliquo honestè Parochi possunt sustentari; at in Constitutionibus Synodalibus agi de Parochis civitatis Parisiensis, quibus nec decimæ sunt ullæ, nec terræ, & quibus non ea sufficit oblationum copia, qua vitam tolerare possint.

V. Nihil erat periculi, ne quid pro Missa exigeretur, cùm possint fideles ea contenti esse participatione, qua fraudari non poterant. At verendum omnino erat, ne qui Presbyteri cupidiores avaritiæ se manciparent, & sacris operari abnuerent, nisi ubi mercedis aliquid ostenderetur. In hanc perversitatem effervescere visus est Robertus Pullus Cardinalis, ubi censuit ita rursum vænire Christum, flagitio tantò detestabiliore, quantò nunc in pater-
Par 7 c. 17. næ gloriæ sempiterno regnat solio. *Quid est Missarum solemnia continuo temporalis commodi celebrare, nisi cum Juda Christum vendere, eaute nequius, quantò resurgendo est sublimatus.* Luculentissimè verò Arnulphus Lexuviensis Episcopus hæc duo edisseruit. Primum, quàm infandum sit pretio æstimari Hostiam, quæ inæstimabile nostræ omnium salutis pretium sit. *Oportet offerentem puras manus inferre, ne quod impenetrabile est, omnique veneratione dignissimum, vel sub pretii recidat vilitatem, vel causis indignioribus expendatur.* Et rursum cùm hujus sacrificii pretio nec finis, nec modus sit ullus, par illud utique esse, & redundans tum offerenti, tum pro quibus offertur, quorum singulis tantundem prodest, quantum si pro singulis eorum offerretur, quanquam offeratur pro universis. *Quoscumque enim Sacerdos effusa* Epist. 34.
charitatis latitudine comprehenditur totam simul omnium, totum uniuscujusque est sigillatim; nec integritatem dividit communicatio plurium, nec soliditatem minuit communicatio diversorum. Sic est, totus tibi Christus impenditur, totus mihi, totiusque in solidum te cohæredem hæreditatis admittit, quam totam mihi nihilominus repromisit.

Succenset Petrus Cantor iis Presbyteris, qui sæpiùs una & eadem die Mysteria celebrabant; & postquam illud à Concilio prohibitum fuit, sæpiùs iterabant preces illas omnes, quæ Canoni Missæ præcurrunt, ut hæ instar haberent plurium Missarum, quæ una tamen omnes Canonis recitatione, & Eucharistiæ consecratione concluderentur. Eò denique vesaniæ eruperant, ut si accurreret nemo ad Offertorium qui offerret, toties alias auspicarentur Missas, donec oblationis aliquid conferretur. Eas tum vocitabant *Missas multarum facierum.* In eos De verbo
quoque exarsit Petrus Cantor, qui plurium salariis abbrev.
acceptis unam tantùm celebrabant Missam. Quin c. 27. 28. 29
& tanto malo medendum existimavit, imminuto numero Ecclesiarum, Altarium, Presbyterorum, & consentaneè monitis Gregorii VIII. oblationibus non admittendis nisi quatuor majoribus anni celebritatibus, ad exequias, & anniversarium obitûs diem. Si reapse hæc adhibita fuissent medicamenta, pœnituisset forsan aliquando sui Petrum ipsum consilii, mala alia nempe expertum aliquantò graviora, quæ ex hac medicina pullulassent. Hinc saltem illud constabit, quàm execrabiles fuerint hæ corruptelæ.

VI. Revocandus nunc stylus ad aliam Constitutionem Odonis Episcopi Parisiensis, ubi prohibuit ne Presbyteri, nisi gravissima urgente necessitate,
bis uno die celebrarent. *Nullus bis in die Missam* Cap. 7. n 9.
audeat celebrare, aut cum duplici introitu, nisi in magna necessitate. Cùm pecunia tunc utplurimum ad Missam offerretur, hinc avaritiæ species vel suspicio quædam iterationi Missarum affricabatur. Erant tamen ex hoc ipso Decreto causæ quandoque justæ ut iterarentur. Edicto quidem Ethenulphi Regis Angliæ jubebatur quisque Sacerdos bis celebrare, semel pro Rege, iterumque pro ducibus exercitûs: sed non expressè dicitur, an uno & quovis die id
fieret. *Unusquisque Presbyter duas Missas, unam pro* Vu l. Malm.
Rege, & aliam pro ducibus ejus dicat. Salisberiensis pag. 41.
Concilii tempore usu invaluerat, ut multò plurimas uno & eodem die Missas concelebrarent; unde nil ulteriùs præcepere hujus Concilii Patres, quàm ut ne plures tribus uno die celebrarentur.
Ut unusquisque Presbyter in die non amplius quàm tres Can 5.
Missas celebrare præsumat. Postea ventum est, ne plures quàm duæ & ne tot quidem dicerentur, nisi urgente necessitate. Monet Honorius Augustodunensis abundè esse, ut una uno die Missa decantetur: sed duas tamen tresve decantari posse, si gravis immineat necessitas, nempe plurium uno die concurrentium celebritatum, cùm Romæ die Christi

sti Natalitio ter Mysteria celebrentur. *Semel in die debet Missa ab uno Sacerdote celebrari, sicut & Christus semel voluit immolari. Si autem necessitas exigit, id est, si duæ festivitates simul concurrunt, duæ vel tres celebrari poterunt. Quia & Romani hoc in die Natalis Domini faciunt.*

Illud ergo tunc usu receptum erat, ut si plures in unum diem inciderent solemnitates, plures etiam à quolibet Presbytero fierent Missæ. Antea plures à pluribus Presbyteris decantabantur, pòst ab uno & eodem decantatæ sunt: & nunc tandem revocato priore usu plures à pluribus celebrantur Missæ, vel minorum festivitatum commemorationes uni intertexuntur principalioris celebritatis Missæ. Tres in Natalitio Christi celebrari Missas antiquissimi moris est, cùm ejus meminerit Gregorius Magnus. Decursu temporis cùm cœpissent Presbyteri singuli ea sacra facere, quæ antea omnes conjunctim celebrabant, eùmque in dies major cupido incesseret imitandæ Ecclesiæ Romanæ, inde perfectum, ut totum Occidentem pervagaretur illa consuetudo, triplicis in Natali Christi Missæ decantandæ. Duæ quoque celebrabantur Missæ in festo die Paschæ, & in Natali Joannis Baptistæ. Ita perspicuè Synodus Oxfordiensis sub Henrico III. de die Paschæ: *Ne Sacerdos quispiam Missarum solemnia celebret bis in die, excepto die Nativitatis & Resurrectionis Dominicæ.* Prior illa diei Paschæ Missa illa ipsa est, quæ Sabbato sancto imputatur vulgò, ut quæ noctu decantaretur, nec desineret nisi jam illucescente die Paschæ. Nec aliter res habebat in tribus Missis B. Joannis Baptistæ. Prima earum ad vesperas Vigiliæ celebrabatur. Ita dicit supererant duæ. Ideo & alicubi anquirit Hugo Victorinus, De Offic. div. l. 3 c. 8. *Quare in festo sancti Joannis Baptistæ Missæ duæ in quibusdam Ecclesiis celebrentur.* In responsionibus mysticis & longè quæsitis ad hanc quæstionem, his duabus Missis illam adjicit pervigilii. Non ergo universim vigebat, ut aliò, quàm Christi Natali die tres decantarentur Missæ. Ideo & Innocentius III. ei legi, una ut uno die celebretur tantùm Missa, derogari negat, nisi in Natali Christi, & cogente gravi necessitate. Extra. De celebr. Miss. c. 3. *Respondemus quod excepto Nativitatis Dominicæ die, nisi causa necessitatis suadeat, sufficit Sacerdoti semel in die unam Missam solummodo celebrare.*

VII. Attigimus jam ergo cum Innocentio III. ad sæculum decimum tertium. Concilium Londinense anno 1200. prohibet ab uno plores uno die decantari, nisi jubeat necessitas, & tum monet, ut Can. 2. 4. in Missa priori abstineatur ablutione. *Non liceat Presbytero bis in die celebrare, nisi necessitate urgente.* Hoc eodem Concilio, quo obrepenti per cuniculos obviaretur avaritiæ, vetitum est, ne in pœnitentiis injungendis Confessarius Missas dicendas injungat, nisi iis pœnitentibus qui Presbyteri sint. *Id adjicimus ad Sacerdotum cupiditatem resecandam, ut Missæ non injungantur in pœnitentia his qui non fuerint Sacerdotes.*

Concilium Lambethanum in Provincia Cantuariensi anno 1206. causas omnes designavit, quibus etiam tum fas esset uno die uni Presbytero sæpiùs celebrare, die Natalis Christi, die Paschæ, in sepulturis; si festum novem Lectionum, aut feria Quadragesimæ, vel quatuor Temporum in die occurrant, quo celebrandæ sunt nuptiæ, aut si vices implendæ sint Parochi justa ex causa absentis. Can. 3. *Bis in die Missam nullus celebrare præsumat, nisi in diebus Nativitatis & Resurrectionis dominicæ, & quando corpus in propria Ecclesia fuerit duntaxat tumulandum. Qui contra fecerit, ab officio se noverit suspensum, nisi fortè canonica necessitate sit compulsus, quam sic duximus declarandam & limitandam, si in festis novem lectionum, vel in Quadragesima, vel in quatuor Temporibus, vel sponsalia fieri oporteat, vel subveniendo socio infirmo, vel pro Ecclesia sua negotio, vel propria necessitate, manifestè absente.*

Verùm in Concilio Parisiensi anno 1212 qui præerat Legatus Pontificius, longè diversos turpesque explosit errores. Legari sibi curabant à morientibus annalia Missarum, quandoque tria, imò & septem, vi etiam & pactione quadam adhibita. Cùmque his defungendis tot Missis pares non essent, alios sibi subsidiarios asciscebant Presbyteros; aut Missæ siccæ pro mortuis recitabantur, Canone prætermisso: quasi eo fidem liberare possent. Ea omnia proscripsit hoc Concilium, injusta & damnata qualicumque rerum sacrarum & Sacramentorum venditione. Can. 11. *Prohibemus, ne pro annualibus, vel triennalibus, vel septennalibus Missarum faciendis, laici, vel alii dare aliquid, vel legare in testamento cogantur; & ne super his aliqua pactio, vel actio vera, vel sub aliqua alia specie palliata, à Sacerdotibus, vel aliis mediatoribus fiat; Et ne superflua multitudine talium annalium se onerent Sacerdotes, ad quæ explenda honestè sufficere non possint, & propter quæ ipsos oporteat habere conductitios Sacerdotes, vel ea vendere aliis facienda, ut se exonerent, siccas Missas faciant pro defunctis. Sub eadem districtione prohibemus, ne Sacramenta Ecclesiastica, vel sacramentalia ullo modo vendantur, sicut in Concilio Lateranensi est institutum.* De Concilio Lateranensi III. hic verba fiunt. En enim prohibitum est, non recipi, sed exigi quidquam pro funeribus, pro conjugiis, pro Sacramentis aliis; quò enim ad quidem vitium pervagatius esset, eò esse & exitialius. Can. 7. *Nec pro personis Ecclesiasticis deducendis ad sedem, vel Sacerdotibus instituendis, aut mortuis sepeliendis, seu etiam nubentibus benedicendis, seu etiam aliis Sacramentis aliquid exigatur, districtius inhibemus, &c. Putant plures hoc sibi licere, quia legem mortis de longa invaluisse consuetudine arbitrantur: Non satis, quia cupiditate cæcati sunt, attendentes quod tantò graviora sunt crimina, quantò diutius animam infelicem tenuerint alligatam.*

Exscriptus est autem hic à me Canon Concilii Can. 37. Parisiensis, non ut habetur in Conciliorum editionibus proprio suo loco, sed ut multò & emendatior describitur, & explanatior in Constitutionibus Synodalibus Episcopi Sarumensis anno 1217. Articulus prior harum Constitutionum damnatis exactionibus præcipiebat servari laudabiles & pias consuetudines. Can. 14. *Sicut præcipimus pravas exactiones super his non fieri, ita pias & laudabiles consuetudines præcipimus observari.* Ibidem denuo fit geminæ celebran- Can. 38. dæ Missæ copia die Natalis & Paschæ, cùm humo mandandum est corpus, & gravis necessitas ubi id extorquet. Idem concessit Synodus Oxfordiensis Can. 6. anno 1222. præcipiens ut in exequiis prima Missa sit de die, altera pro mortuis. In Constitutionibus B. Edmundi Cantuariensis Archiepiscopi anno 1236. innovatur Canon Concilii Parisiensis anno 1212. Can. 8. iisdem prorsus verbis contextus, quibus & in Constitutionibus Synodalibus Episcopi Sarumensis anno 1217. Innovatur & illud ibidem Caput Constitutionum earundem Synodalium, ubi vetantur Clerici exigere, jubentur Laïci accuratè persolvere laudabiles consuetudines. Concilio Turonensi anno Can. 7. 1236. placuit non omnino rem permittere arbitrio Laïcorum; sed ita lubricum cum primis negotium

temperari: Antè ne quidquam exigeretur; post sacramentum acceptum concederetur exigi laudabiles consuetudines. Si contumacius recusaret quis, Minister sacramenti continere se jussus est, & quiescere, sed Prælato mandatum, ut censurarum Canonicarum jacula distringeret. *Innovamus ut sacramenta Ecclesiastica gratis exhibeantur: inhibentes ne pro eis antequam fiant, aliquid petatur, seu etiam exigatur. Quibus gratis exhibitis, poterit peti, quod de pia consuetudine exigi consuevit; subditos ad hoc per Prælatos censura Ecclesiastica compellendo.* Eo Canone confirmabatur Decretum Concilii IV. Lateranensis, quod mox referemus.

Can. 4.

Ita concordant Canones, ususque specie tenus pugnantes, ubi exigi plerumque prohibetur, permittitur nonnunquam, post collatum sacramentum, & ubi de laudabili consuetudine tuenda agebatur. Qui exigi quidvis unquam prohibuere Canones, ii pudori & verecundiæ consuluere Parochorum, qui vix à plerisque crederentur, non cupiditatis privatæ, sed justitiæ & charitatis instinctu agi, si Canonum pœnas iis intorquerent, à quibus juribus suis fraudantur. Qui verò Canones exigi patiuntur, non jura nova, sed antiquas & laudabiles consuetudines, ii ad Prælatos superiores pertinent, qui ex officio tenentur suo, providere, ut & fideles munere fungantur in Pastores, utque Pastores ne necessaria frustrentur sustentatione.

Ad institutam redeo seriem Conciliorum sæculi decimi-tertii. Anno 1248. editæ Constitutiones Pontificii Legati in Insula Cypro, sive Nicosiæ, vetabant quidvis exigi pro baptismo, conjugio, & sepulturis: sed Prælatos urgebant, ut operam impenderent tuendis laudabilibus consuetudinibus.

Cap. 1. Synodus Coloniensis anno 1280. concedit, ut duæ celebrentur Missæ, si causæ id postulant suprapositæ, maximè si altera sit pro mortuis celebranda. Anno 1284. Synodus Nemausensis majoribus Festis omnibus duas permittit celebrari Missas, si priori plebs omnis interesse non potuisset. In Concilio Vitesburgensi anno 1287. acerbioribus pœnis plectendi visi sunt, qui bis uno die celebrarent. *Nulla necessitate, ad solum quæstum.* In Synodo Bajocensi permissæ sunt duæ Missæ urgente necessitate, vel ad funus, vel in quadragesima, incidente Festo solenniori, vel die Paschæ.

Tit. de celebr. Miss. Can. 7.

Can. 15.

VIII. Constitutiones Archiepiscopi Cantuariensis anno 1281. duo quædam præcipiebant de Eucharistia, & Missarum celebratione. In eorum altero illud observandum venit, minoribus in Ecclesiis jam soli celebranti fas fuisse sub utraque specie communicare: *Solis enim celebrantibus sanguinem sub specie vini consecrati sumere in hujusmodi minoribus Ecclesiis est concessum.* In altero verò vetitum est, ne plura annalia recipiant, quam quot habent Presbyteros iis exsolvendis, nisi consentiat testator, ut Annale suum cum cujuspiam alterius annali copuletur. *Nullus plura recipiat annalia celebranda, quam habet socios celebrantes, illo casu excepto, in quo procurans suffragia fieri pro defuncto, consentit expressè defuncti memoriam alii, vel aliis copulari.* Nec enim potest Presbyter, qui binas pollicitus est Missas, una satisfacere: *Ne credas celebrans se dicendo Missam unam posse satisfacere pro duobus, pro quo utroque promisit specialiter & in solidum celebrare.* Mille enim puta hominibus non tantundem infundit gratiarum una Missa pro iis celebrata, quantum si mille celebrarentur. *Absit enim ut à quoquam Catholico credatur tantum intentione prodesse Missam unam devotè*

Can. 1, 2.

celebratam pro mille hominibus, pro quibus forsan dicitur, quantum si mille Missæ pro eis devotione simili canerentur. Quanquam enim & in se & pretii sit prorsus infiniti cœlestis hæc & divina hostia, non explicat illa hic tamen infinitam illam vim suam & beneficentiam; aliàs enim uni mortuo una tantum celebranda foret Missa. *Licèt ipsum sacrificium quod est Christus, sit infinitæ virtutis, non tamen in sacrificio sua immensitatis summam plenitudinem operatur. Alioquin pro uno mortuo nunquam oporteret, nisi unam Missam dicere. Operatur enim in hujusmodi Mysteriis distributione certa suæ plenitudinis, quam ipse eisdem lege infallibili illigavit.* Objicit sibi Præsul hic doctissimus Caput *Non mediocriter*, quod Gratianus Hieronymo tribuit, & quo affirmatur, Multitudini hominum fructuosam non minus esse hanc hostiam divinam, quam si pro singulis offerretur. *Dum igitur pro cunctis animabus Psalmus vel Missa dicitur, nihil minus quam si pro uno quolibet ipsorum diceretur, accipitur.* Non satis compertum habeo, cujus sit hic contextus. Sed illud apertum est, ea verba tam psalmodiæ Ecclesiasticæ & ejusmodi precibus aliis coaptari, quam Missæ, cùm illatum in confesso sit finitam esse vim. Secius ergo est tam latè patere posse viscera charitatis, quæ preces omnes velut animantur, ut tam amplecti, & tam juvare possit multitudinem, quàm singulos homines. Sed nihilo tamen minus, & singulis, & multis longè fructuosius est, ut celebretur, & oretur, pro ipsis sæpius, quam rarius, aut semel. Id verò ne in controversiam quidem trahi potest, & id unum tamen est, quod permagni interest, & quod Concilia laborarunt constituere in usu Sacramentorum. Nec enim quæritur, an qui celebrat, & celebrare tenetur pro uno quolibet, teneatur alios excludere quoslibet à fructu sacrificii sui, ne qua hostiæ suæ parte fruantur cum eo obiolit; contra enim æquum est latitudine charitatis omnes prorsus homines constringi & in unum conglutinari. Sed illud inquiritur, an qui pollicitus est toties celebrare, teneatur, non semel, sed verè toties celebrare; & certissimum est teneri; quod vel multitudini hominum, vel singulis fructuosius certissimè sit pro ipsis sæpiùs, quàm semel, & orari, & sacra fieri.

De Consecr. d. 5.

IX. In decimum-tertium sæculum conferendæ fuerant Decretales Gregorii IX. sed cùm earum plerasque jam delibaverimus suo quasque tempore, paucis hic alias subtexemus. Vetuit Alexander III. ne ab Episcopo pro Chrismate quid exigeretur, etsi fuæ ille huic exactioni fucum appingeret Cathedratici, & laudabilis consuetudinis, vel consuetudinis Episcopalis. *Audivimus quod nummos pro Chrismate ab Ecclesiis extorquetis, quos nunc Cathedraticum, aliquando præstationem Paschalem, interdum Episcopalem consuetudinem appellatis. Quia verò hoc simoniacum esse cognoscitur, mandamus quatenus prætextu alicujus consuetudinis vel prælationis præscriptos denarios nullatenus exigatis.* Vetuit Innocentius III. quidquam exigi pro sepulturis & conjugiis. *Pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium minus licitè pecuniam ab eis exigit & extorquet Capellanus.* Ab eodem ipso denudata & damnata est Episcoporum Angliæ astuta simonia, qui cum jam non possent pro Chrismate denarios Paschales exigere, *Denarios Chrismales, vel Paschales:* eandem pecuniam exigebant media quadragesima, eamque appellitabant *consuetudinem mediæ quadragesimæ.* Vetuit & nequid emungeretur ab illis, qui in Cœnobiorum Ecclesiis sepeliri se curabant. Sed nihilo minus ab hoc

Extra. De Simon. c. 16. 21. 29.

Can. 36. 41.

eodem

eodem Pontifice publicatum est celebratissimum illud Concilii Lateranensis IV. Decretum, cujus summa in Decretalibus duo continet illa, in quibus totius hujus controversiæ cardo vertitur: *Sacramenta sunt liberè conferenda, cogit tamen Ordinarius laicos observare laudabiles consuetudines.* En ipsa jam Decreti verba, prohibitis priùs exactionibus in sepul-
Ibid. c. 42. tura & conjugiis. *Quapropter super his pravas exactiones fieri prohibemus, & pias consuetudines præcipimus observari: statuentes ut liberè conferantur Ecclesiastica sacramenta, sed per Episcopum loci veritate cognita compescantur, qui malitiosè nituntur laudabilem consuetudinem immutare.* Malui huic Decreto locum dare inter eas Decretales, ex quibus hodiernum compingitur Jus Canonicum Ecclesiæ, quàm in Conciliorum cujusque sæculi contextione; ut magis magisque commenderut hæc esse duo summa Capita Ecclesiasticæ nunc in his Disciplinæ.

CAPUT LXXIII. *P. 4. l. 3. c. 6.*

De iisdem laudabilibus consuetudinibus post annum Christi millesimum quadringentesimum.

I. Statuta sæculi decimi quarti, de pluralitate Missarum, & de oblationibus, vel eleemosynis ad celebrandum erogatis. Alia aliis sæculis causa & ratione, frequentius, vel infrequentius celebrandi.

II. Sequentium statuta sæculorum, usque ad Concilium Tridentinum, ad tuendas laudabiles consuetudines, ad quantitates pecuniæ definiendas, ad Episcopalem authoritatem interponendam pro earum exactione, ad alias interim tentandas rationes sustentandorum urbis Parochorum.

III. Statuta Concilii Tridentini de pactionibus Missarum, de Collectis, de Fundationibus accumulatis. Potestas in his concessa Prælatis.

IV. Statuta beati Caroli, Conciliorum Mediolanensium, Cameracensis, & Mechliniensis, de laudabilibus consuetudinibus, de definiendo salario Missarum, de numero earum minuendo, de fundationibus moderandis.

V. Statuta Conciliorum Galliæ novissimorum de iisdem.

VI. Responsa Congregationis Concilii.

VII. Gersonis de his sententia.

VIII. Cur in hoc argumento versando longiores fuerimus.

I. IN sæculum decimum quartum aditum pandet nobis Concilium Toletanum anni 1324. cui dolori erat & pudori nundinatio velut quædam Missarum, exigentibus Presbyteris certas pecunias, quasi immortalis jam & in summum cœlestis gloriæ verticem subvectus Christus Optimus Maximus, corruptibili adhuc pretio quopiam æstimari, & ve-
Can. 6. 7. nire posset. *Æstimantes ipsum Deum, qui nobis sub specie dicti sacramenti se exhibet, pecunia posse vendi.* Prohibetur hîc ergo quidquam exigi, etsi spontaneas fas sit recipi oblationes fidelium. *Ne Presbyter pro Missis celebrandis pecuniam exigat, vel rem aliam temporalem, sed gratè accipiat, si aliquid per faciendam Missas celebrari oblatum sibi charitativè fuerit, absque pacto, vel conventione quacumque.* Legis hujus transgressores suspenduntur, & arbitrio præterea mulctantur Episcoporum. Canone sequenti vetantur Presbyteri sæpius celebrare, quam semel die quolibet, excepto Natalis Dominici die, & si qua ingruat necessitas ineluctabilis. Jubentur iidem Presbyteri quater saltem anno quolibet sacra facere, & quo facilior eis copia fiat confitendi, *Si non possint commodè copiam sui Curati habere*, permittuntur pro arbitrio suo alium quemvis sibi Confessarium deligere. Clerici reliqui jubentur anno quovis ter saltem ad Eucharistiam accedere, ut eo impensiori

pietatis obsequio, laïcis præcellant. Quæ postrema decreta eo consilio hic deprompsi, ut hinc pateat, quàm defervuisset pristinæ charitatis & religionis ardor: nec jam miremur, si tam segnes & pigritantes Presbyteri, Missarum solennia celebrare cunctarentur, & refugerent, nisi oblata à laïcis mercede allicerentur. Nec enim jam primæva illa verecundia & religio hos retardabat à frequenti vel communione, vel celebratione Missarum; sed segnitia illos & stupor ab Altaribus abducebat, admovebat pecuniæ cupiditas. Ita alio & alio tempore infrequens & communio, & sacri celebratio, adscribenda fuit causis longè diversissimis, & adversa fronte pugnantibus, charitati & cupiditati. Ut & frequentior sacrificii celebratio eodem tempore, nunc ab horum æstuante charitate profecta est, nunc ab aliorum insatiata cupiditate. Rariùs ineuntis Ecclesiæ temporibus celebrabant, & in unam hostiam omnes sacrifici conspirabant, religioso horrore terrifici sacrificii. Postea teneritudo quædam charitatis eò pervasit, ut singuli singulis diebus sæpius Mysteria celebrarent. Tertia denique ætate horrori fuere Presbyteri avaritiæ facibus ardentes, qui ea pluries celebrandi libertate abuterentur, ut thesauros iniquitatis sibi aggerarent. Quibus ea successere tempora tristissima, ubi extincta charitatis flamma, abstinuerunt se longè plurimi à celebratione sacrificii, nisi eò illicerentur, vel mercede proposita, vel fundationum necessitate.

Non quò implendæ non sint fundationum conditiones. Eo munere olim strenuè fungebantur in Majore Monasterio, ubi authore Glabro à diluculo ad medium usque diem continuabantur Missæ, eoque præsentissimo adminiculo expiatoriis flammis multæ eximebantur defunctorum animæ, & in beatas sedes maturius devolabant. *Erat siquidem, ut ipsi* L. 5. c. 1.
perspeximus, mos illius Cœnobii à prima diei aurora usque in horam prandii propter fratrum copiam continua Missarum celebratio. Ex adverso autem cùm Benedictus XII. Constitutiones conderet Canonicis Regularibus sancti Augustini anno 1339. Presbyteros Conventualium Cœnobiorum non cogebat, nisi ad binas qualibet hebdomada celebrationes incruenti sacrificii; semel tantum fungi eo religionis officio cogebat in Cœnobiis non Conventualibus: Abbates verò, Præpositos, & Priores Conventuales, jubebat quotidie sacris operari, vel interesse; nihil hinc imminuendo Missarum numero, qui fundationibus & priscis fœderibus præscriptus fuisset. *Vel* Cap 30.
sæpius celebrando locorum onera supportare. Cùm liberæ autem & gratuitæ fuissent hæ fundationes, nec onera ea subiissent, nisi volentes, æquissimum erat præstari, quod pepigissent.

II. Decurrenda nunc restant posteriora sæcula, idque paulò festinantiùs, cum prioribus illis statutis, summa & prudentia libratis & charitate temperatis, illud statum semper esset, nihil ut exigeretur, ac ne peteretur quidem ante administrata Sacramenta; post illa verò administrata, peteretur & reciperetur, quod moris esset; exigeretur tamen nihil, sed Prælatis superioribus permitteretur, invigilare, ne vel laïci à laudabilibus desciscerent consuetudinibus, quod nisi irreligiosè & sceleste facere possent: vel inferiores Pastores necessariis fraudarentur vitæ adminiculis. Antiquæ Constitutiones Synodales Ecclesiæ Rotomagensis, Parochos cohibebant, ne suæ ipsi injuriæ ultores essent, urgebantque Archiepiscopum, ut instaret servandis laudabilibus consuetudinibus. *Sunt per Archiepisco-*

Pag. 139. 307. *pum compescendi, qui malitiosè nitnatnr laudabilem consuetudinem immutare. Et ideo inhibetur ne Sacerdos aliquis in casibus hujusmodi audeat sibi jus dicere, sed apud Superiorem querelam deponat.*

Can. 7. Synodus Salisburgensis anno 1410. duo illa innovavit statuta, quæ eadem confirmavit anno 1524. Campegius Cardinalis in Constitutionibus à se editis ad Cleri Germanici disciplinæ redintegrationem. Illud verò ab eodem additum est, ut frequentibus illis Parochorum & Parochianorum altercationibus dirimendis, circa summas piarum ejusmodi erogationum, Episcopus re multùm diuque consultata cum Principibus & Dominis temporalibus, quorum res ageretur, summas & quantitates definiret, ea ratione inita, ut ne viduæ, orphani, & pauperes gravarentur.
Cap. 6. 7. *Cùm autem in Diœcesibus non sit eadem consuetudo, & inter subditos & Pastores multa & varia emergant dissidia, Pastoribus quibusdam plura exigere propensis, subditis verò ob penuriam & egestatem reclamantibus & recusantibus, ordinamus, quod quilibet Ordinarius infra sex menses post præsentium publicationem, omnibus perpensis, benèque & sufficienter examinatis, super prædictis certam legem ordinationemque unà cum Principum aut sæcularium dominorum consilio, quos ista negotia tangunt, constituat; ne viduæ, pupilli, & alii pauperes nimium ultra vires injustè graventur.*

In Concilio Coloniensi anni 1536. præceptum est, ut in urbe ipsa Coloniensi servarentur laudabiles consuetudines, tamdiu sanè, dum Episcopi adminicula quæpiam alia conquisissent Parochis procurandis.
Part. 8. c. 7. *Laudabilem tamen consuetudinem in civitate nostra Coloniensi ergà sanctam Ecclesiam pia devotione fidelium introductam, per has nostras Synodales Constitutiones nolumus immutare, donec ipsis Parochis intra eandem civitatem de sufficienti victu fuerit provisum.* Non injutia nimirum hujus Concilii Patres odorabantur, etsi summo jure niterentur laudabiles verè consuetudines istæ, invidiosum tamen nescio quid iis inesse, quoties per Prælatos superiores vis ad exigendum quidvis afferenda, fulmen intentandum esset. Ideo ab Episcopis voluere perquiri, & tentari rationes quaspiam & opes alias, ab odio & invidia magis semotas, Parochis civitatum consulendi. Synodus Augustana anno 1548. legibus agi voluit adversùs Laicos pertinaciùs detrectantes:
Cap. 21. *Quantum de jure est, astringi volumus, atque compelli.*

Cap. 92. In Concilio Moguntino anni 1549. ut frænaretur Presbyterorum avaritia, Sacramenta abnuentium, nisi persoluto salario: vix indultum eis est, ut quod consuetudinis erat exigerent. Eodem anno
Can. 14. Concilium Trevirense quantitates ipsas pecuniæ præfinuit, quæ recipi vel exigi possent pro Baptismo, Pœnitentia, Conjugio, Extrema-unctione, funere. Stephanus Poncherius Parisiensis Ecclesiæ Præsul creatus anno 1503. summas & quantitates descripsit omnium laudabilium consuetudinum, inseruitque Constitutioni suæ Senatusconsultum Parisiense anni 1501. datum in causa civium Abbatisvillæ persimili. Ab Eustachio Bellicensi & Henrico Gondio confirmatæ sunt eædem consuetudines. Synod Pari. pag. 85. 86. &c. 355. 372.

III. In Concilio denique Tridentino proscriptæ sunt conventiones, seu pactiones quælibet pro Missis, maximè novis, seu primis; collectæ item importuniores, & omnes prorsus artes sordidissimæ lucri vel simoniacè comparandi.
Sess. 22. *Cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, & quidquid pro Missis novis celebrandis datur, necnon importunas atque illiberales eleemosynarum exactiones potius quam postulationes, aliaque hujusmodi, quæ à simoniaca labe, vel certè à turpi quæstu non longè absunt, omnino prohibeat.* At eosdem Tridentinos Patres alia mox se cogitatio Sess. 25. c. 4. & cura incessit, de fundationibus in immensum quendam tumulum exaggeratis, & de reditibus contrà earum incredibiliter extenuatis in quibusdam Ecclesiis, de eleemosynis ferè jam exarescentibus, de fundis ipsis alicubi dissipatis, vel alienatis: ut nulla jam facultas suppeteret satisfaciendi. Hinc à Concilio copia facta est Episcopis in Synodo quibusque sua, Abbatibus & Generalibus Ordinum in Capitulis generalibus, decreta super his condendi, quæ consentanea maximè & conducibilia viderentur ad Dei laudem, & ad utilitatem Ecclesiæ: ita tamen ut in Missa commemorarentur saltem defuncti, qui piis legatis Ecclesiam ornassent. *Facultatem dat sancta Synodus Episcopis, ut in Synodo Diœcesana, itemque Abbatibus & Generalibus Ordinum, ut in suis Capitulis generalibus, re diligenter perspecta, possint pro sua conscientia, in prædictis Ecclesiis, quas hac provisione indigere cognoverint, statuere circa hæc, quidquid magis ad Dei honorem & cultum, atque Ecclesiarum utilitatem viderint expedire. ita tamen ut eorum semper defunctorum commemoratio fiat, qui pro animarum suarum salute legata ad pios usus reliquerunt.* Ibidem.

IV. Affirmat Giossanus, *vetuisse B. Carolum, ne quis Presbyterorum suorum quidquam acciperet pro Sacramentorum administratione, ac oblatam quidem eleemosynam, ut avaritiæ suspiciones funditus tolleret, & his Christi verbis obsequentiores faceret. Gratis accepistis, gratis date.* Giussano. L. 8. c. 4. Concilium I. Mediolanense vestigia premens Tridentinorum Patrum, edixit, ut Episcopi & Presbyteri Dominicis saltem & Festis diebus sacra facerent: Parochi ter saltem hebdomada qualibet; nisi si sæpiùs id factitari usus Ecclesiæ posceret, aut consuetudo. Cap. 15. Concilium VI. Mediolanense ubi graviora essent onera Missarum, allevari ea jussit, juxta potestatem & normam Concilii Tridentini. Concilium Mediolanense I. cùm exstirpasset radicitus conventiones omnes, vel simoniæ, vel sordium infamia oblitas in funeribus, hinc rumor diditus, damnatas quoque fuisse laudabiles consuetudines. Ibidem. Ei rumori nullo capite, nullo certo auctore serpenti obviavit Concilium II. Mediolanense, præcepitque Episcopis, ut explanarent ipsimet quæ laudabiles essent consuetudines, easque retineri curarent. *Episcopus habita locorum & personarum ratione in funeribus & exequiis, quæ pia instituta & consuetudines laudabiles sibi videbuntur, arbitratu suo servari jubeat.* Cap. 17.

Concilium Cameracense anno 1565. idem præcepit Episcopis, sed multa Magistratuum Civilium interventione & ope adjuvandis, ut suprà à nobis est declaratum: Verba autem Cameracensis Concilii hæc sunt: *In Ecclesiis, in quibus jura Pastoralia, vel conventione, vel auctoritate Magistratuum sunt ordinata, ea jura maneant, si æqua fuerint: si minus vel augeantur, vel minuantur, Episcopi ac Magistratûs judicio. In quibus autem non sunt determinata, ineatur ratio cum eodem Magistratu, ut fiat.* Tit 16, c. 9.

Stipulari pro annalibus vetuit Concilium Mechliniense, vel pro septem, vel triginta Missis, quibus mos est defunctis opitulari: sed ubi pia hæc officia persoluta sunt, tum verò lege agi potest, ut laudabilibus satisfiat consuetudinibus. *Juridicè exigatur, quod ex laudabili consuetudine solvi consuevit.* Vetuit etiam hoc Concilium stipulari quidquam pro

Missis, sed recipere quod gratis offeretur. *Quod sponte oblatum fuerit, recipiant.* Sed omnino interdicitur, ne plura quis honoraria pro una Missa recipiat.

Tit. de Decanis Christ. c. 11. 12.

Caveant ne stipendium plurium Missarum simul veniantur, sed qui ratione beneficii, aut alterius fundationis ad Missam certo die celebrandam obligantur, ab aliis eadem tempore abstineant, nisi subsistente causa, & per alium sibi incumbens onus adimpleant. Qui contra fecerint, severiter puniantur. Eodem in Concilio concessum est Episcopis Missarum multitudinem, cui jam impares erant Ecclesiæ, contrahere, si ex in titulum Beneficii non excrevissent; contrahere autem ad eum qui hîc præscribitur pro singulis pecuniæ modum.

Tit. de Semin. c. 2. 3.

Missas quoque tenuiter fundatas & in Beneficii titulum non erectas, statuit per Episcopos, vocatis quorum interest, ad proportionem quatuor, quinque aut sex grossorum Flandriæ, prout attentis circumstantiis judicaverint expedire; sed non ultra in singulas Missas reduci posse. Si onus illud Missarum Beneficiario cuipiam impositum sit, potest etiam tum contrahi earum numerus, si nulli præterea ei reditus suppetant. At si vel ex his Missis, vel aliunde suppetat, quo honestè sustentetur, nefas est eum numerum decurtari. *Si omnibus computatis, honestè vivendi competentiam Rector Beneficii habeat, reductio negetur.* At in posterum nullæ admittentur Missarum fundationes, nisi adsignata in eas singulas quantitate hic definita: *In posterum verò nullæ novæ fundationes Missarum, infra dictam taxam admittantur.*

V. Concilium Rotomagense anni 1581. Episcopis præcepit, authoritate ut à Tridentinis Patribus sibi concessa uterentur ad Missarum fundationes: statuitque ne posthac admitterentur ullæ, nisi tempori & loco accommodatæ.

Tit. De Curator. offic. c. 16. 26.

In posterum verò non facilè recipiantur fundationes, nisi habita ratione temporum & locorum. In eodem Concilio jussi sunt Parochi cum Parochianis in commune consulere, & determinare quantitatem laudabilium consuetudinum; aut si duriusculos eos experiantur, vel obstinatiores in his piis erogationibus ad Sacramentorum administrationem abouendis, provocare eos ad judicium Episcopi, qui omnibus pro sapientia & æquitate sua moderaretur, in illis maximè civitatibus, ubi Parochorum non alii proventus sunt ulli. *Volumus eos vocari à Curatis coram Episcopis, ut circumspectis omnibus: quod rationi videbitur conveniencius, constituatur, præsertim in civitatibus & oppidis, ubi refrigescit charitas & abundat iniquitas, nec Curatis ulla decima, aut alii suppetunt proventus.* Denique illud testatum faciunt Concilii hujus Præsules, inter laudabiles consuetudines, quarum vinculis expedire se non possunt Laici, numerandas jure merito esse oblationes ad Missam diebus Dominicis & Festis. In Concilio Remensi anno 1583. vetatur quidquam exigi pro Sacramentis & funeribus, nisi quod jure permittitur, & laudabilibus consuetudinibus.

Tit. de Simon. c. 9.

Qui pro Sacramentorum administratione, vel sepulturis aliquid exigunt, præter ea quæ de jure, lege, vel consuetudine laudabili conferuntur, habeantur simoniaci; non autem si sponte oblata recipiunt.

In Concilio Turonensi anno 1583 injunctum est Episcopis, ut laudabiles consuetudines Parochis exolvi curarent, juxta Edictum Blesense: utque defigerent convenienter locis & temporibus pias erogationes faciendas ad Parochorum honestam sustentationem. *Sedulò curent Episcopi ne jura seu debita & ab antiqua & laudabili consuetudine solvi consueta, tam pro sepulturis & funeralibus obsequiis, quam pro aliis etiam officiis in suis Ecclesiis celebrandis, integrè & sine fraude præstentur, juxta Regium Edictum, ad trium Ordinum regni Blesis congregatum supplicationem promulgatum. Atque hoc cujusque loci more, temporum ratione & Rectorum necessitate, talia illis ab Episcopis assignentur, quæ illorum victui, cæterisque rebus necessariis satis sint, nec Parœcianis gravia debeant esse, vel molesta.*

In Concilio Bituricensi anno 1584. hocce aliud concinnatum est Decretum, in quo longè plurimum esset utilitatis. Concessum est enim Episcopis, ut Missas & Anniversaria contraherent, quorum jam ea esset copia & prolixitas, ut non possent satis decenter Ecclesiasticæ psalmodiæ & cæteri sacri ritus celebrari: ea utique illibata semper cautione, ut defunctorum memoriæ & commendationes fierent iis diebus, in quos conjecta fuissent ea onera.

Tit. De Cæremon. c. 18.

In quibus Ecclesiis plura & varia Anniversaria constituta sunt, ita ut ad ea celebranda tempus sufficere non possit absque diminutione divini quotidiani officii: statuit hæc Synodus, ut Episcopi authoritate ejusmodi Anniversaria ad certum modum reducantur, & certis diebus celebranda præscribantur: commemoratione tamen semper habita eorum, qui legata & anniversaria reliquerint.

Concilium Avenionense anno 1594. voluit ut salarium cujusque Missæ, & Annalium commodè sufficeret ad Presbyteri alimenta.

Cap. 23.

Omnes hortamur, qui Missas votivas celebrari faciunt, ut Sacerdotibus tantum eleemosynæ nomine impendant, quantum pro victu decenti & honesto illius diei sufficiat. Æquum est enim, ut juxta Apostoli sententiam, Qui altari servit, de altari vivat. Qua eadem mensura voluit Concilium & præterita onera contrahi.

VI. Non ego hîc immorabor expendendæ ei quæstioni, an satis conveniat his statutis Conciliorum Provincialium cum Declaratione Congregationis Concilii, qua decretum est, potestatem contrahendi Missarum numeri à Tridentino Concilio Episcopis collatam, non spectare nisi ad fundationes Concilio ipso anteriores, non posteriores, ut author est Fagnanus, ad quas proinde consule necesse est Pontificem ipsum.

Tol. 3. Decret. Part. 1. pag. 98. 99.

Idem dubitari potest de Missis, quibus obnoxii sunt Beneficiarii ex ipsa Beneficii fundatione. Et has enim respondit sacra Congregatio non posse ab Episcopo arctari ad minorem numerum, quanquam minùs idonei essent reditus.

Anno 1625. complura edita sunt à Congregatione Concilii Decreta, quæ Bullis Urbani VIII. intertexta sunt, super numero Missarum celebrandarum, cùm oblatio ejus qui sibi Missam specialiter celebrari avet, impar est Presbytero in eum diem alendo.

Num. 43.

Definitur autem quantumvis jejunum sit stipendium, tot celebrari Missas debere, quot præscriptæ, quot promissæ; alioqui non satisfieri officio, peccari, restitui debere.

Num. 2.

Ubi pro pluribus Missis, etiam ejusdem qualitatis, celebrandis plura stipendia, quantumcumque incongrua & exigua, sive ab una, sive à pluribus personis collata fuerint, aut conferentur in posterum Sacerdotibus, Ecclesiis, Capitulis, &c. Sacra Congregatio sub obtestatione divini judicii mandat ac præcipit, ut absolute tot Missæ celebrentur, quot ad rationem attributæ eleemosynæ præscriptæ fuerint: ita ut alioquin ii ad quos pertinet, suæ obligationi non satisfaciant, quin imò graviter peccent, & ad restitutionem teneantur. Tum revocantur à sacra Congregatione quævis privilegia, sive privatis, sive Congregationibus concessa, ut paucioribus celebratis liberarent fidem, & exolverent obligationem

plurium dicendarum. Ea verò revocatio fit authoritate speciali Urbani VIII. à quo peculiari potestate munita fuerat sacra Congregatio, ad hæc decreta condenda. *Authoritate sibi specialiter attributa* Num. 3.
sanctissimi Domini nostri Urbani VIII. Et infrà: *Revocat privilegia & indulta, quibus indulgetur, ut certarum Missarum celebratione, &c. Plurium Missarum oneribus in futurum suscipiendis satisfiat.* Illud denique à sacra Congregatione declaratur *damnabile lucrum* Num. 4.
esse, si quis Missarum lucri partem ipse sibi decerpat, eas aliis decantandas committat.

Ex his responsionibus emerserunt scrupuli, quos eximere curarunt iidem ipsi Cardinales Congregationis Concilii. Ex his secundis responsionibus hæc paucissima delibanda duxi. Celebrari debere numerum Missarum, qui præscriptus fuit, non ab Ordinario, sed ab eo qui stipendium dedit. *Esse intelligenda de præscriptione facta ab eo, qui eleemosynam tribuit, non autem ab Ordinario.* Si qui stipendia Missarum obtulit, numerum earum certum non præstituit, tot celebrari debere, quot decernet Ordinarius, pro Civitatis vel Provinciæ more. *Quot præscripserit Ordinarius secundùm morem Civitatis vel Provinciæ.* Denique Administratores Ecclesiarum & locorum piorum, quibus onus incumbit reparationum, nihil ex honorariis Missarum stipendiis demetere posse, nisi si nulli ad id aliunde reditus suppetant. 2. Et ne tum quidem ex iis posse delibare, nisi quantum omnino necesse est. 3. Denique ne tum quidem relaxatur inexorabilis ea lex, ut tot celebrentur Missæ, quot expetitæ sunt. *Nisi cùm Ecclesiæ alios non habent reditus, &c. Quam portionem retinebunt, nullatenus excedere debere valorem expensarum, &c. Curandum ut ex pecuniis quæ supersunt, absolutè tot Missæ celebrentur, quot præscripta fuerint ab offerentibus eleemosynas.*

Non nescio quæ contrà objiciantur moles difficultatum, nec eo tamen deterritus sum, quin hæc tanti ponderis decreta proferrem. Afferam plausibiliorem, & à pluribus proinde admittendam responsionem aliam ejusdem Congregationis, ubi ab ea responsum est B. Carolo Archiepiscopo Mediolanensi, non posse ab eo cogi Beneficiarios simplices, ut in Ecclesiis Parochialibus ministerio aliquo fungerentur, per sese, vel per substitutos. Ne cogi quidem illa voluit ab Episcopo Æsculano Beneficiarios simplices, ut singulis hebdomadibus vel celebrarent ipsi, vel celebrari curarent binas saltem Missas in Ecclesia Cathedrali, etsi simillimum esset veri, & ex Capellæ ruderibus conjiceretur, illis Beneficiis ab exordiis suis aliqua Missarum onera esse imposita.

Scitè à Fagnano animadversum est, famosum illud Alexandri III. decretum, *Significatum, De Præbendis*, ubi pronuntiat Pontifex, cùm Beneficiario quotidianæ celebrandæ Missæ munus imponitur, interpretandum id esse, quantum finit honestas pietasque, quòd eæ incidant temporum rerumque molestiæ, per quas non liceat tum piè celebrare.

Implicatior est ille nodus de pluribus salariis imparibus in unum conjungendis, quò honestè sustentetur Presbyter is, qui pro illis omnibus celebrabit minutiorum stipendiorum largitoribus. Negat Fagnanus id fieri posse, & subreptitiam quoque affirmat Bullam esse Leonis X. qua se id posse Franciscani confidebant. Non facilè his convenit, cum Conciliis suprà laudatis. Sed faciliùs hæc conciliantur Concilia cum aliis ejusdem Congregationis responsionibus ab eodem Fagnano alibi relatis. Nimirū decretis Concilii Tridentini, adversùs extorsiones Ibid p. 267. 268.
violentas & simoniacas in Missis, & in primis maximè Missia; non prohiberi, quin possint novi Presbyteri qua primùm die Mysteria celebrant, immo & Parochi Dominicis & Festis diebus omnibus accipere spontaneas oblationes, quæ fiunt ad Offertorium: dum novi Presbyteri in decantanda prima Missa ne longiùs ab Altari discedant, Ecclesiamque circumeant, quasi oblationes mendicaturi. Quo tamen non interdicuntur Parochi, quòd eorum juris sint oblationes.

VII. Hac porro tot Conciliorum longa recensione invictissimè astruitur Ecclesiæ constantissima & inconcussa traditio, æquissimum hoc & providum hactenus temperamentum complexa, ut & oblationibus altarium victitent altarium ministri, & obrepentes à latere resecentur corruptelæ, sive Clericorum flagrantiori cupiditate, sive Laïcorum inhumanitate in Pastores suos. Anno 1415. plures Viclefi errores inusti sunt à Concilio Constantiensi, Sess. 8.
& hic in primis, preces specialiùs alicui addictas, nihilo plus ei emolumenti afferre posse, quàm si pro universa in commune fidelium multitudine effunderentur. Denique simoniacum esse, qui se recipiat oraturum pro eo, à quo aliquid eleemosynæ accipiat. *Speciales orationes applicata uni personæ per* Num. 29. 23
Prælatos vel Religiosos, non plus prosunt ei, quàm generales, cæteris paribus. Omnes sunt simoniaci, qui se obligant orare pro aliis; eis in temporalibus subvenientibus.

Aderat huic Concilio Gersonius, & ab eo luculentè disceptata est tota hæc quæstio. Illud potissimùm ab eo approbatum est, Qui sibi peculiares Missas fieri deposcerent, eos ne tantillum quidem fraudari, si Sacerdos unâ pro pluribus aliis oraret, nec sui immemor, aut incuriosus esset: quin etsi acciperet oblationes omnium eorum qui sacro interessent; denique etsi copularentur in unum plura stipendia, vel annalia, ob jejunam & nimis exilem fundationem, ut in compluſculis factitabatur Cathedralibus & Collegialibus Ecclesiis. Quibus abundant reditus & agri, sive ex patrimonio, To. 2. pag. 443. 444.
sive ex Beneficio, possunt illi nihilominus accipere sponte oblata Missarum stipendia, quòd non præsentibus tantùm, sed & futuris necessitatibus prospiciatur; & sæpè à viris piis congeruntur superflua, quæ mox in egenos effundantur. *Recipiuntur aliquando præter vel ultra necessitatem præsentem, aut non pro solo statu recipientis, sed ad aliorum providam piamque relevationem.* Denique simplices rudesque vulgi hominum animos ut extricet Gersonius à popularibus præjudiciis, monet ipsos durum esse & inhumanum, quin & ipsismet damnosum vehementer fore, si sacris quæ sibi specialiter fieri curant, cæteros excludant omnes, excludendi mox & ipsi à communione & societate precum, quas pro se fundunt fundique satagunt cæteri per orbem fideles. Consultius ergo & expeditius esse, ut Dei misericordiæ permittat quisque & sapientissimæ providentiæ, quò definiat ipse quantum in alios quosque derivari æquum sit earum precum & Missarum, quas pro se ipso quisque vel celebrat, vel celebrari satagit. *Quid superest igitur nisi referre quantitatem suffragii Deo, quæ & qualis tibi danti debita est? Noli murmurare, sciet profectò, sciet ille qui montes ponderat in statera, tua similiter dona ponderare.*

Quanquam certissimè constent hæc omnia, à Duce tamen Aurelianensi Caroli VI. Francorum Regis Histor. Caroli VI. pag. 634.
fratre præcipi potuit, ut toties pro ipso, ubi

vivere desisset, centum celebrarentur Missæ, quot ipse vitæ annos implevisset. Præcipere potuit & Vuillelmus Montispessulani dominus anno 1211. ut post obitum suum quinque sibi Missarum millia celebrarentur. His simillima testamenta edita sunt ab aliis complurima. Hæc autem hic à me commemorata sunt, quod vulgatissimum tunc esset id à moribundis præcipi, quod tunc præcepit Dux Aurelianensis. Eo vero facto domini Montispessulani liquet, quàm vetustum sit plura Missarum millia pro uno quopiam celebrari. Nec antedictis hæc pugnant; quantusvis enim fructus exundet, vel ex nostris in alios, vel ex aliorum precibus, & sacrificiis in nos: indubitatissimum tamen est, fructuosiores cuique fore plures Missas, quàm unam: & quæ pro ipso specialiter, quàm quæ promiscoè pro omnibus celebrantur. Ita necessum semper est, toties pro quovis iterari Mysteriorum celebritatem, quot idonea accepta sunt stipendia; nec ullo colore prætexi potest fraus, & perfidia eorum, qui secus agerent, frustra alleganda infiniti hujus Hostiæ pretii magnitudine, & ejus in fideles omnes effusissima ubertate.

Ex his certè oblationibus ad celebrandas, & ad fundandas, quæ in posterum usque celebrarentur, Missas collatis, scaturrere haud dubio uberrimi quidam divitiarum rivuli, & in ærarium Ecclesiæ influxere; tum utique potissimum, cùm ad id adsignati sunt fundi. Ita in pertractandis Ecclesiæ temporalibus bonis, ne oblationes quidem istæ prætereiri potuere; nec verò perfunctoriè de iis dici potuit, cùm historica prosequenda fuerit nobis traditio, de qua hæretici controversiam nobis faciunt, & quæ tanta habet ad omnem Ecclesiæ disciplinam momenta. Omnino autem hinc concluditur, consentaneum in primis fuisse, & pietati fidelium, & Ecclesiæ sanctitati, has potissimum increbrescere & frequentari oblationes, quæ hostiæ sunt sacræ, quibus propitiatur Deus, cùm vel maximè ex iis illa conficitur incruenta Hostia, quam immortalis Pontifex Christus Deo & Patri in sempiternum offert.

CAPUT LXXIV. *P. 4. l. 3. c. 7.*

De Oblationibus ad sacramentum Pœnitentiæ fieri solitis, & redemptionem peccatorum. Pœnitentiæ macerationes eleemosynis & mulctis pecuniariis compensatæ.

I. Quando cœperint macerationes corporis eleemosynis redimi. Cur nihil ejusmodi priscæ Canones habeant.

II. Cur indulgentia hæc sit invecta. Exempla eleemosynarum pro jejuniis indictarum.

III. Proderant Confessariis oblationes istæ. Nulla ad injustam dispensationem admittebantur.

IV. Nec pro tota pœnitentia ingentium criminum. Quanquam & ad id quoque deventum sit remissionis. Approbata est Petro Damiani hæc peccatorum redemptio per eleemosynas.

V. Qui purgari possit ea pœnitentiarum relaxatio.

VI. Ab undecimo seculo ad duodecimum delabitur oratio, in eoque & Concilia laudantur, & Scriptores Ecclesiastici, quibus non displiceat is usus pœnitentiarum eleemosynis redimendarum.

VII. Traditio sæculi decimi-tertii ad easdem redemptiones pecuniarias pœnitentiarum. Quam pios in usus hæ pecuniæ conferrentur.

VIII. Rursus de sæculi decimi-tertii disciplina in remittendis pœnitentiis, & conduplicandis indulgentiis, augescentibus una eleemosynis. Qua arte insidianti avaritiæ obviatum sit.

IX. Progressio ad sæculum decimum-quartum. Cautiones Episcoporum & Magistratuum, ne pecuniaria criminum redemptiones, vel avaritiam aleret Clericorum, vel Laicorum in flagitiis impunitatem.

X. Sæculo decimo-quinto eadem diligentia adhibenda fuit, ne fucum facerent eadem vitia.

XI. Sæculo decimo-sexto Leo X Papa indulgentias promulgat, ut pecunia colligantur ad extremam manum adhibendam Ecclesiæ beati Petri Romæ. Rem eam iniquo fert animo Cardinalis Ximenius. Querela ejus expenditur.

XII. Statuta Conciliorum adversus avaritiam Confessariorum.

XIII. Cautiones Concilii Tridentini, & Conciliorum Provincialium aliquot.

XIV. Antidictorum summa Concentus Episcoporum, exigentium has redemptiones pecuniarias, vel ab iis abhorrentium.

XV. In quos usus expendantur pecuniæ ex Dispensationibus Romanis.

I. POstquam de oblationibus diximus, piisque fidelium largitionibus ad sacramenta Baptismi, Confirmationis, Pœnitentiæ, Eucharistiæ, Extremæ-unctionis, & Conjugii; restat ut & de iis agamus, quæ ad sacramenta Pœnitentiæ spectant, Ordinumque. A Pœnitentia ordiemur. Doctissimè suo more animadvertit Morinus noster sæculo jam inde nono irrepsisse paulatim in mores Ecclesiæ usum redimendi certa eleemosynarum quantitate cujusque peccati, vel pœnitentiæ ei præscriptæ. In confesso est sacris utriusque Testamenti litteris propositos esse hos abluendis scelerum maculis opportunissimos fontes, Eleemosynas, Orationes, Jejunia: & consentaneum omnino esse, ut omnis horum fontium copia abundet, ubi cæteri deficiunt & arescunt. Sed non tamen ulli antiquiores Conciliorum Canones pœnitentias scelerum ad solas deduxerant pecuniæ erogationes, nullis additis jejuniis, vigiliisque. Verùm cùm in eo tantùm desudarent Canonum conditores Episcopi, ut numerum annorum definirent cujusque flagitii pœnitentiæ indicendorum: facta jam deinceps singulis Episcopis potestate, ut in Pœnitentes excubarent, & eorum macerationes pro fervoris modo contraherent, aut protraherent; non abhorret à verisimili, si quos Episcopi deprehenderent pœnitentes non facilè posse jejuniis, vel aliis macerationibus carnem suam affligere, tum eleemosynis largioribus eam labem sarciri præcepisse. Verùm nec in Canonibus pœnitentiæ ea Episcopalis providentiæ diversissima temperamenta exprimi poterant, nec pœnitentium voluntati permitti. Nec valde abstrusa ejus rei ratio est. Pœnitentiæ enim & macerationes corporis ipsis animæ morbis intestinis medicantur, eorumque contagia expugnant: at eleemosynæ non propriè nisi avaritiam expugnant, reliqua vitia non attingunt; unde & qui plurima in pauperes effuderunt, possunt & vitiis adhuc scatere compluribus, & satis larga opum copia affluere.

II. Singulari ergo indulgentia factum est, ut post sæculum nonum permitterentur pro arbitrio suo pœnitentes eleemosynis pœnas redimere, quibus non facilè se macerari assuescebantur. Anno 923. Episcopi Concilii Suessionensis pœnitentiam præscripsere militaribus ultro & citro copiis, quæ bello inter Robertum & Carolum Reges excitato interfuerant. Pœnitentia in tres annos producta, tribus quadragesimis anno quolibet jejunio transigendis, præter ferias sextas anni totius; sed facta cuique venia eorum jejuniorum eleemosynis ex parte redimendorum. *Omnibus his tribus quadragesimis, secunda, quarta & sexta feria, in aqua, pane & sale abstineant, aut redimant. Omni quoque sexta feria per totum annum, nisi redimerit, aut festivitas celebris ipsa*

Morin. De Pœnit. l. 10. c. 17.

Conc. Gall. Tom. 3.

die acciderit. Aliquantò antè Isaacus Lingonensis Episcopus in suis Capitularium Excerptis non tacebat liberam eandem potestatem redimendæ pecuniis Tit 1. c. 5 ea parte pœnitentiæ. *Nullus Presbyter aut laicus pœnitentem cogat vinum bibere aut carnem manducare, nisi ad præsens pro ipso unum aut duos denarios juxta qualitatem pœnitentiæ dederit.*

Regino Abbas in Collectione Canonum divitibus jejunia detrectantibus suadet, ut pro septem jejuniorum hebdomadibus solidos viginti largian- L. 2. c. 440 & seq. tur. *Si dives fueris, pro septem hebdomadibus des solidos viginti.* Si pauperes sint, dimidium ejus pecuniæ sufficit. Vides hic & quantitatem præfiniri pecuniæ, & optionem dari. Jam verò quod ad dispensationem attinet hujus pecuniæ, pœnitenti permittitur, ut eam vel redimendis captivis dedicet, vel Altari offerat, vel Monachis, pauperibusque largiatur. *Sed attendat unusquisque cui dare debeat, sive pro redemptione captivorum, sive supra sanctum Altare, sive Dei servis, seu pauperibus in eleemosyna.* Quanquam liberum verò esset hanc pecuniam effundere in captivos, pauperes, Monachos, Clericos; longè probabilius tamen est, maximam ejus partem in Presbyterorum manus devenisse. Tum quod pœnitentiæ dies duodecim redimerentur unius Missæ celebratione, & plures plurium eodem modo: *Cantatio unius Missæ potest redimere duodecim dies: decem Missæ quatuor menses, &c.* Tum quod in Presbyterorum potestate esset multa in pœnitentiis moderari. *In arbitrio prudentis Sacerdotis relinquentes, quid salubrius & utilius animæ pœnitentis esse decernat.* Jam inde verò ab anno 895. Concilium Triburiense concesserat redimi aliquot jejuniorum dies in annos plures præscriptorum; sed ea indulgentia ad paucos dies restringebatur, faciliusque ad posteriores, quam ad priores concedebatur pœnitentiæ annos. Can. 56 58 *Licitum sit ei tertiam feriam, & quintam, & Sabbatum redimere uno denario, vel pretio denarii, sive tres pauperes pro nomine Dei pascendo.*

III. Hæc porro delinimenta prisci rigoris nostri hujus ævi hominibus asperiora forsan adhuc videbantur. Sed & hic notandum quibus gradibus antiquus rigor lentesceret. Aliquot primum tantummodo dies redimi permittebantur eleemosynis, idque circa finem pœnitentiæ, in multos annos plerumque protractæ, & quidem arbitrio & consilio Confessarii; ex quo tandem initio, eò res erupit, ut arbitrio pœnitentis tota redimi pœnitentia annueretur. Non facile est divinare, an orta hinc sit consuetudo oblatione aliqua libera colendi & demerendi Confessarium ipsum. Anno 1031. Concilium Bituricense vetat tantum quidvis accipi, nisi quod pœnitentes suapte sponte Con- Can. 12 13. fessario obtulerint. *Nullus pretium pro Baptismo, neque pro pœnitentia danda, neque pro sepultura accipiat, nisi quod fideles sponte dare, vel offerre voluerint.* Quanquam autem res Ecclesiæ tum adhuc in commune possiderentur, hæ tamen quibus de hic agimus oblationes, eorum proprii erant peculii Presbyterorum, qui eas suscipiebant. *Ut Presbyteri oblationes, vel luminaria, quæ eis ad manus offeruntur, tanquam propria sua habeant.* Multò æquius utique erat, Confessariis proprias addici suas oblationes, quam quibus vides hic eas vindicari. Quanquam Confessariis non facile esset, nisi adversùs munera quæcumque septi & incorrupti essent, æqua semper lance omnia ponderare, maximè in causis criminum & dispensationum quarumdam gravissimarum. Disertissimè responsum est ab Alexandro II. ut perhibet Ivo Carnotensis, nec tolerari, nec absolvi posse incestuosum, nec ad conjugem ducendam admitti, quantiscumque eleemosynis id flagitium redimendum ostenderetur. Ita enim ille in Rescripto ad Episcopum in Armorica Venetum. *Hujus viri causam, super qua Apostolicam sedem con-* Ivo Part. 9. *sulnisti, retractantes, si quo modo misericorditer con-* c. 9. *junctam sibi illicitè consanguineam retinere possis, & orationibus, jejuniis, ac hæreditatis & eleemosynarum se largitione redimere, nullam authoritatem comperimus, quæ sibi concederemus.*

IV. Beatus Fulbertus Carnotensis Episcopus urgente Metropolitano Senonensi, ut homicidas aliquos absolveret; quanquam ei, ut parenti paritutum se semper præ se ferret: *Nos in quibus* Epist. 29. *oportet, vobis ut Patri semper obedire parati sumus:* non tamen in hoc negotio obtemperandum sibi esse duxit, ne modica constaret tantum pecunia interfectorum fidelium vita. *Justum non est, commodum non est, ut mors sanctorum vili pretio constet.* Non displicuisset Fulberto aliquam pœnitentiæ canonicæ partem eleemosynis perfici: sed molestissimè ferebat, tantillam indici pecuniam, & non prætereà jejunia pœnasque alias accumulari.

Et tamen in hanc quoque incredibilem itum est indulgentiam, ut tota largioribus pecuniæ erogationibus pœnitentia exhauriretur. Quin & in id consensere flagrantiores quandoque sacræ disciplinæ amatores. Narrat ipse Petrus Damiani, cùm Mediolanum profectus est, ut eam Ecclesiam Romanæ conciliaret, Legati Pontificii potestate indutus: Archiepiscopum Mediolanensem more antecessorum suorum simoniacis ordinationibus & rerum aliarum sacrarum nundinationibus implicatum, emersisse quidem aliquando tandem ex illo baratro, & ab ipso accepisse pœnitentiam annorum centum eluendis pristinis criminibus, sed unà accepisse & potestatem ejus omnino redimendæ, certa pecunia in annos singulos præfixa. *Centum itaque annorum sibi* Baron an. *pœnitentiam indidit, redemptionemque ejus taxata per* 1059. n. 55. *unumquemque annum pœnitentiæ quantitate præfixit.* Agros quoque datos Ecclesiæ redimendis pœnitentiis idem refert Petrus, nec improbat. *Cum à pœni-* An. 1055. *tentibus terras accipimus, juxta mensuram muneris eis de quantitate pœnitentiæ relaxamus. Sicut scriptum est, Divitiæ hominis redemptio ejus. Sicut is qui prædia* L. 4. Ep. 12. *probet Ecclesiis pœnitentiæ suæ pondere levigatur, sic ille, &c.* Alio etiam loco narrat & commendat rationem aliam tunc pervagatissimam expiandi peccata disciplinis & flagellis voluntariis, perinde ut eleemosynis, quanquam prisci Canones nec flagellationum unquam harum, nec illarum meminissent eleemosynarum. *Cum Sacerdotes Ecclesiæ annosam indi-* L. 5. c. 8. *cunt quibusdam peccatoribus pœnitentiam, nunquid non aliquando certam præfigunt pro annorum redemptione mensuram: ut nimirum facinora sua eleemosynis redimant, qui longa jejunia perhorrescunt. Sed quia hæc pecuniæ redemptio in antiquis Patrum Canonibus minimè reperitur, absurdum esse & frivolum judicabitur? Quod si hoc laicis indulgetur, ut peccata sua eleemosynis rediman, ne surripiente mortis articulo, ex hac vita sine reatus sui, quod absit, absolutione recedant: quid Monacho præcipiendum erit, &c.* Et in alia Epistola: *Cum canonica vetet authoritas, ut pœnitenti Sa-* L. 6. c. 20. *cerdos unius diei jejunium non relaxet, nisi ad præsens digni pretii taxatione per eleemosynam compenset, &c.*

V. Sunt in his Petri Damiani Epistolis, quæ seriò expendi, & animo commendari operæ pretium sit. 1. Pœnas Canonum antiquas eleemosy-

nis compensari, etsi novum esset, novis tamen Canonibus approbatum fuisse, atque adeo & has canonicas fuisse pœnitentias. 2. Præter sacros Codices, peræquè eleemosynis, ac jejuniis & orationibus peccata redimi vociferantes: ad hanc per eleemosynas pœnarum redemptionem invitati, & sensim perducta est Ecclesia, eo Canone, qui tunc nescio quo pacto in arcem authoritatis invasit. Peccatum videlicet quodlibet mortiferum septem annorum pœnitentia expiandum esse. Ita computati anni pœnitentiæ, ad centum, & ducentos, atque adeo plures quandoque assurgebant, nulla ut his par esse posset vitæ diuturnitas. Ingenio tunc miro quodam charitatis, commentati sunt Doctores Ecclesiæ decurtandi ejus temporis artes, ita sanè ut de pœnitentiæ rigore nihil decederet. 3. Illud persuasissimum omnibus erat, esse in primis optabile, ut ne quis antè hoc vitæ mortalis stadio excederet, quàm digna & pari pœnitentia eluisset commissa sua, iis pœnis exanihilatis, quæ divinæ justitiæ cumulatissimè satisfecissent: ea enim fiducia armatos, non illubentes hac vita demigraturos. At ne spes quidem residua tanti boni erat ulla, quando anni pœnitentiæ ea superiore regula subducti excrescerent ultra metas vitæ quamlibet diuturnæ. Excogitanda ergo erat ars aliqua illam pensandi diuturnitatem, vel inusitatis macerationibus, vel peregrinationibus laboriosis, vel largitionibus ingentis pecuniæ, vel agrorum. 4. Fateor, nihil antiqui Canones attigerant de his redemptionibus pœnitentiarum diuturniorum per flagellationes, peregrinationes, eleemosynas: sed ne numerum quidem & iterationem criminum expenderant, diversis tantùm sceleribus diversas admetiri pœnas soliti. Hac quidem parte potest non immeritò medii ævi diligentia ultra superiorum sæculorum laudem commendari. Nec enim ambigi potest, quin in pœnis decernendis ratio habenda sit, non gravitatis tantùm, sed & numeri criminum quorumcumque. 5. Non ergo, ut blandirentur Pœnitentibus excogitatæ sunt hæ artes compensandi pœnas canonicas; sed ut facultas daretur implendæ suis numeris omnibus antè pœnitentiæ, quàm vitæ; utque lubentius amplexandæ assentirentur pœnitentiæ ii, qui ab ejus asperitate abhorruissent semper, nisi his blandimentis mitigaretur. Eas rationes duas suprà Petrus Damiani perstrinxit. 6. Quidquid largiebantur Pœnitentes, sive pecuniis, sive agris donatis, tam piè & religiosè erogabatur, in Cleri, Monachorum & pauperum sustentationem, in sarta tecta Ecclesiarum, in pontium & viarum restaurationes, ut implacatis etiam censoribus, & eorum forsan principi Petro Damiani os obstrueretur. 7. Viderit Lector, an & hoc addi possit, ex Nationum Septentrionalium contagio quodam innoxio id profectum esse, penes quas nulla non crimina mulctis pecuniariis abstergebantur. Retulit Ordericus Vitalis ad annum 1080. compendiariam quandam descriptionem Concilii ad Juliobonam habiti, ubi complusscula crimina his pecuniæ mulctis elui præcipiuntur. *Episcopis per pecuniam emendetur.* Antiquiores denique Canonum Compilatores, Librique Pœnitentiales, qui unum jejunii diem certa relaxabant persoluta pecunia, ii non tam jejunium forsan relaxabant, quàm molliebant; cùm vino semper & carnibus interdicerentur Pœnitentes. Ita enim

L. 19 c. 11. Burchardus in Decreto: *Pro uno die, quem in pane & aqua jejunare debet, quinquaginta Psalmos in Ecclesia, si fieri potest, decantet, & unum pauperem pascat, & eo die, excepto vino & carne & sanguine, quidquid velit, concedat.*

VI. Ad duodecimum sæculum jam nobis promovendus est gradus; ubi Gelasius II. Papa Archiepiscopo Cæsaraugustano concessit, ut pœnitentias remitteret pro eo modo, quo quisque largius conferret ad alendum ejus Clerum, & ad restaurandam ejus Ecclesiam, quæ funditus jam olim à Sarracenis fuerat eversa. *Qui Ecclesiæ, unde reficiatur,* Baron. ann. *& Clericis, unde pascantur, aliquid donant, vel donaverint,* 1118. n. 18. *secundùm laborum suorum & beneficiorum Ecclesiæ impensorum quantitatem, secundùm Episcoporum arbitrium, in quorum Parochiis degunt, pœnitentiarum suarum remissionem & indulgentiam consequantur.* Eam indulgentiam promulgavit Archiepiscopus, authoritate Papæ, Archiepiscopi Toletani, Pontificiam tunc obeuntis Legationem, & omnium Hispaniæ Episcoporum. Ea enim erant mandati ejus verba.

Concilium Londinense anno 1125. habitum, hoc est, sex tantùm aut septem pòst annis, interdixit nihilominus ne pro ullis Sacramentis, & nominatim pro Pœnitentia quid exigeretur. *Ut pro chris-* Can. 2. *mate, pro pœnitentia, &c. nullum omnino pretium exigatur.* Concilium alterum Londinense anni 1138. Can. 2. hunc eundem Canonem innovavit, vibrata in transgressores excommunicatione. Longè aliud est exigere, & recipere. Itaque nihil pugnæ suspicandum est inter hos Canones. Ideo & Alexander III. Papa ad Archiepiscopum Cantuariensem rescripsit, ut Archidiaconos suos compesceret, vetaretque eos, ne pœnis pecuniariis in Clericos Laïcosque peccantes animadverterent. *Ex parte nostra & tua districtè* Appen. Con. *inhibeas, ne pro excessibus corrigendis, aut criminibus pu-* Lat. Part. 2. *niendis, à Clericis vel Laicis pœnam pecuniariam am-* c. 3. 11. *pliùs exigere audeant.* Quàm meritò succensuere Concilia in violentas exactiones, sive Archidiaconorum in jurisdictione sua forensi explicanda, criminumque ultione: sive Parochorum & Confessariorum in cujuslibet administratione Sacramenti, & rerum sacrarum distributione: tam indubitatum habuere invitari posse fideles & pœnitentes ad pias largitiones, adeoque & illici, ostensa spe indulgentiæ, hoc est, relaxandæ ex parte aliqua pœnitentiæ.

Circumferri per omnes Provincias fecit Petrus L. 1 Ep. 18. Abbas Cellensis Reliquias beati Aigulfi, cujus Ec- L. 4. ep. 5. clesia incensa fuerat, ut divus ipse mendicaret quodammodo stipem idoneam, qua Ecclesia instauraretur. Latissimè effusæ huic consuetudini sæculo XI. XII. & XIII. Villelmus Parisiensis calamo suo patrocinatus est adversùs mordaciores aliquos censores, qui causabantur in remittenda, ut tunc fiebat, parte tertia pœnitentiæ iis qui pecuniæ aliquid in loca sancta conferrent, quamvis non ultra oboli aut ovi pretium conferrent, fraudari Deum media plus parte justi pretii; vendi indulgentias, & quidem vili pretio; denique unius oboli largitores æquari iis qui grandibus donis Ecclesiam prosequerentur. *Cum benefactoribus alicujus loci tertia pars* Vuill. Paris. *injunctarum pœnitentiarum remittitur; benefactores au-* De Sacram. *tem sunt, qui nummos singulos, vel obolos, vel etiam* Ord. c. 13. *ova tribuunt: pro quo tertia pars injunctarum pœnitentiarum, ut dicunt, remittitur: videtur eis defraudari Deus, cum duorum annorum pœnitentialium sacrificium cum unius ovi vel oboli oblatione commutatur.* Machinas illas omnes mox infregit doctissimus Antistes. Nec enim aut distrahi indulgentias, aut vili addici, sed pœnitentias eleemosynis redimi, Templaque & Altaria Deo excitari, quorum sacrificiis longo sæculorum decursu frequentandis, pro modo suæ

erogationis fruentur omnes, & ita ſatisfactionum ſibi cumulos acervabunt. Non tepeſcere autem ex his poſſe Pœnitentium priſcum ardorem, cùm certò conſtare nulli poſſit, an putam & criminis omnino integram gerat conſcientiam, ac indulgentiæ fructum ſit conſecutus: ita poſt qualeſcumque indulgentias, eſſe ſemper quod nos ſuſpenſos & ſollicitos habeat, extimuletque ad ſeriam & diligentiorem in dies pœnitentiam. *Cùm certum ſit eos ſolos indulgentias hujuſmodi percipere, qui mundi ſunt & immunes à mortalibus peccatis: nulli autem certum eſt, quod immunis ſit & mundus ab illis: nulli ergo certum eſt, quod indulgentias hujuſmodi percipiat. Certum eſt autem unicuique, ſe eſſe debitorem injunctæ pœnitentiæ, vel injungendæ: quare certum eſt neminem debere propter hujuſmodi indulgentias ceſſare ab agenda pœnitentia, ne committat ſe periculo.* Reſpondet denique Vuillelmus poteſtatem clavium Epiſcopis à Chriſto concreditam fuiſſe, ut pœnitentiis vel addant, vel detrahant, perinde ut conducibilius exiſtimaverint ad Dei gloriam, ad ſalutem animarum, ad incolumitatem & commodum Eccleſiæ, civitatis, regionis, Chriſtiani orbis. *Cujus poteſtas eſt pœnitentiales ſatisfactiones injungere, ejuſdem eſt eas augere, minuere & mutare, prout ad Dei honorificentiam, & animarum ſalutem, & ad publicam & ſpecialem utilitatem viderit expedire. Quare & pœnitentialem afflictionem in eleemoſynas, oblationes & orationes, & in omne quod Deo magis acceptum viderit eſſe, licitum eſt Prælato, ſuæque poteſtatis eſt & officii, mutare, prout ipſi pœnitenti, aut Eccleſiæ, de qua eſt, aut civitati, aut patriæ, aut toti Eccleſiæ viderit expedire.*

VII. Tertio-decimo denique ſæculo creditur floruiſſe Vuillelmus hic Pariſienſis; unde cùm eò pene inopini delapſi ſimus, æquum eſt hic à nobis pertexi reliqua ejuſdem ſæculi Traditionis Eccleſiaſticæ monumenta. In Concilio Pariſienſi anni 1212. prohibitum eſt Quæſtores admitti, ſive Collectores, vel Quæſtores ſimul & Concionatores, ſive Sanctorum aliqua perferrent ſecum pignora,
Paris. c. 8. ſive nulla: *Sive Reliquias portent, ſive ſine his accedant*: niſi juſta niterentur cauſa, litteraſque haberent Epiſcopi Diœceſani: *Niſi ex juſta cauſa, & cum litteris Diœceſani.* Ab Honorio III. author eſt Rainaldus anno 1222. conceſſas fuiſſe quadraginta dierum Indulgentias, ſtipis aliquid offerentibus ad Eccleſiæ Magdeburgenſis exædificationem. Eodem referebatur devectio Reliquiarum. In Concilio Turonenſi anno 1239. damnati ſunt Parochi, qui quidvis exigerent ante adminiſtrata Sacramenta, *In quinque ſolidis convertendis in fabrica Eccleſiæ puniatur.* Conſtitutionibus Cardinalis Ottoboni in Anglia anno 1268. prohibiti ſunt Archidiaconi, ne publicos peccatores ſinerent pœnitentiam publicam pe-
Conc. Angl. To. 2. pag. 276. Can. 4. cunia redimere. *Archidiaconi pro nullo mortali & notorio crimine, de quo ſcandalum generatur, pecuniam à delinquente pro ipſo recipiant, ſed commiſſum crimen puniant animadverſione condigna.*

Synodus Exceſtrenſis anno 1287. indignata licentia criminum augeſcente, ſpe eorum non publicis pœnitentiis, ſed pecuniis expiandorum: vetuit ne poſthac pecuniis redimerentur canonicæ pœnitentiæ, niſi ſi quando id fieri poſſet citra plebis offen-
Cap. 31. ſionem. *Et quia juxta B. Iſidorum nullius rem perverſi in culpam, quam redimere nummis exiſtimat, præcipimus quod ſi laicus convictus fuerit ſuper crimine, propter quod publica ſit ei pœnitentia injungenda, illam non in pecuniariam commutet, niſi ſcandalum, vel alia honeſta cauſa exegerit aliter ordinare.* Erant ergo quandoque cauſæ juſtæ & neceſſariæ pœnitentias publicas eleemoſynis commutandi, quanquam ea nonnunquam libertate Pœnitentes abuterentur. Ideo & permagni intererat, ne arbitrio Pœnitentis, ſed Confeſſarii judicio fierent eæ commutationes lubricæ & verſatiles, nunc pernecceſſariæ, aliàs exitiales.

Quin & Paſtorum ac Prælatorum officii erat vigilare & imminere Confeſſariis atque Archidiaconis, ne pœnæ iſtæ pecuniariæ, ſive in foro interno, ſive in externo, emolumento eorum cederent, qui eas decreviſſent; ne ſæpiùs cupiditas, quàm charitas neceſſarias judicaret; & tum exitio eſſent Confeſſariis, cùm vel maximè Pœnitentibus erant neceſſariæ. Ideo & in hac Synodo Exceſtrenſi vetitum eſt, pœnis pecuniariis ea emendari crimina, quæ publicis pœnitentiis eſſent expianda. *Statui-* Cap. 40.
mus ut non per pœnas pecuniarias, ſicut hactenus fieri conſuevit, ſed per coercitiones canonicas amodo procedatur. Si qua verò mulcta indicatur, ea neceſſariis Eccleſiæ impenſis adjudicabitur, nec ex ea quidquam Archidiaconi delibabunt. *Et ſi fortè contra præſentis ſtatuti decretum fuerit præſumptum, pœna ipſa non ipſis Viſitatoribus, ſed potius Eccleſiæ viſitatæ uſibus applicetur.*

Nec eo vitio minùs laborabat Galliæ, quàm Angliæ diſciplina. Ideo nec minùs validæ objectæ ſunt moles, ne latiùs malum ſerperet. Concilium Provinciæ Turonenſis anno 1294 prohibuit ne tam periculoſas pœnitentiarum redemptiones adgrederentur Archidiaconi, Archipreſbyteri, & Decani Rurales, qui juriſdictionem contentioſam plerumque adminiſtrabant: & qui has criminum redemptrices pecunias privatos in uſus ſuos cùm detorquerent, populorum ſibi ſubjectorum criminibus quodammodo ſaginabantur. Eam ergo docet jubetque Concilium poteſtatem, tam periculoſæ plenam aleæ, non penes alios eſſe, quàm ſummos Paſtores,
Epiſcopos. *Ex cupiditate, quæ omnium malorum radix eſt, procedit, quod plerique Archidiaconi, Decani & Archipreſbyteri Provinciæ Turonenſis, Eccleſiaſtica juriſdictione utentes, & quod eſt verius, abutentes, pro corrigendis exceſſibus & criminibus puniendis, videlicet adulterio, fornicatione, inceſtu, & aliis exceſſibus in quibus maximè iidem Archidiaconi & alii inferiores diſpenſare non poſſunt, à Clericis & Laïcis pœnam pecuniariam contra Canonum prohibitionem exigunt & extorquent. Quæ de cætero fieri prohibemus.* Hinc facilè olfacimus eam ſibi ipſis privatim pecuniam hos vindicaſſe miniſtros, qui bifariam utique, graviterque peccabant; cùm præter Canones & exigerent pecuniam, & eam in marſupium ſuum derivarent. Adde quod & involare videbantur in jura Epiſcoporum, quibus Innocentius III. eam poteſtatem adjudicabat. Ita enim ille in litteris anno 1200. ad Archiepiſcopos & Epiſcopos ſcriptis pro bello ſacro: *Concedimus vobis, fratres Archiepiſcopi & Epiſcopi, ut circa eos qui de bonis ſuis Terræ ſanctæ voluerint ſubvenire, de diſcretorum virorum conſilio, qualitate perſonarum & rerum facultate penſatis, & conſiderato nihilominus devotionis affectu, opus injunctæ pœnitentiæ commutare poſſitis in opus faciendæ eleemoſynæ.* Vide, ſi vacat, litteras plenas apud Rogerium, ad eundem annum.

VIII. Decretalium Gregorianarum Codex ſæculo decimo-tertio promulgatus eſt. In his refertur Canon Concilii Triburienſis, quo jubetur Preſbyteri interemptor componere cum Epiſcopo, parte media pecuniæ Eccleſiæ addicenda, altera diſpen-

sanda in pauperes, & ad pia opera, quibus levetur anima Presbyteri interfecti. *Presbyteri interfecti compositio Episcopo ad cujus Parœciam pertinet, solvatur, ita ut medietatem utilitatibus Ecclesiæ cui præfuit, tribuat; alteram in ejus eleemosynam juste dispertiat.* Ubi Episcopus indulgentias, & pœnitentiarum canonicarum ex parte remissiones promulgat, ad restaurationem Ecclesiæ, quæ dedicatur, aut ad pontium structuram ex pecuniis tunc erogandis. Declarat Alexander III. ad solius Episcopi illius subditos eas indulgentias effundi posse. *Quod consuluisti, utrum remissiones quæ fiunt in dedicationibus Ecclesiarum, aut conferentibus ad ædificationem pontium, aliis prosint, quam his qui remittentibus subsunt; hoc volumus tuam fraternitatem tenere, quod cum à non suo Judice ligari nullus valeat, vel absolvi, remissiones prædictas prodesse illis tantummodo arbitramur, quibus ut prosint, proprii Judices specialiter indulserunt.* Eò spectabat, ut suspicor, quod supra Cæsaraugustanus Episcopus voluit indulgentias à se ad restaurationem Ecclesiæ suæ publicandas, à Papa confirmari, ab Archiepiscopo Toletano, & à cæteris Episcopis, ut eorum Diœcesani & ad erogationem piam, & ad indulgentiam illicerentur.

Yvo. De Poenit. l. 2.

De Poenit. & remiss. c. 4.

Ne verò Episcopi ardore successu instaurandi Ecclesias, Xenodochia, Pontes, ultra æqui modum veherentur, in remittendis canonicis Pœnitentiis, vel in Indulgentiis effundendis, ab Innocentio III. Pontifice & à Concilio Lateranensi IV. promulgatum est Decretum, quo prohibentur Episcopi in Dedicationibus Ecclesiarum, ultra annum Indulgentias suas proferre, hoc est, anno plus uno canonicas decurtare pœnitentias, quanquam plures coaluissent Episcopi; & in anniversario dedicationis die ultra quadraginta dies de injunctis pœnitentiis relaxarent. Huic Decreto illud præponitur aliud, quo Collectæ generales temperantur: & hinc probabili assequimur conjectura, hanc in Concilio generali coarctationem Episcopalis ad annuendas indulgentias potestatis, non aliò spectasse ferè, quàm ut frænaretur cupiditas accumulandæ pecuniæ, quamvis aliàs piissimè expendendæ, & ne hinc pœnitentiæ canonicæ legibus grave vulnus infligeretur. *Quia per indiscretas & superfluas indulgentias, quas quidam Ecclesiarum Prælati facere non verentur, & claves Ecclesiæ contemnuntur, & pœnitentialis satisfactio enervatur, &c.* Capite proximo declarat Honorius III. in potestate esse Archiepiscopi, ut ejusmodi *litteras remissionis generales*, per omnem Provinciam suam dispenset, dum ne præfixum transiliat dictum indulgentiæ numerum. In iis Decretalibus prohibet Alexander III. nequid Parochi pecuniæ accipiant à Peccatoribus publicis, ut nimirum eorum scelera ne Episcopo renuncient, vel socordiam in perfungendis pœnitentiæ laboribus. *Nemo Presbyterorum xenium vel emolumentum quodlibet temporale, immo spirituale detrimentum à quocumque publicè peccante accipiat, ut Episcopo vel Ministris ejus peccatum illius celet, &c. Nec quemquam pœnitentem, vel minus digne pœnitentem gratia & favore ad reconciliationem adducat, & testimonium reconciliationis ferat eidem, quia utrumque simoniacum est.* Damnantur à Lucio III. qui nisi repræsentata sibi pecunia excommunicatos solvere abnuebant.

Ibid. c. 14.

Ibid. c. 15.

De Simon. c. 13. 14.

IX. Venio ad sæculum XIV. quo Eduardus II. Angliæ Rex in Parlamento Lincolniensi anno 1316. satisfaciens postulatis & querelis Cleri, de infracta & debilitata Ecclesiæ libertate, declaravit, Si Episcopus pœnam pecuniariam criminoso cuipiam imposita, eam ipsemet vellet exigere, posse Magistratum Civilem intercedere; at si pœnas indicat corporeas, & eas malit pœnitens pecunia exolvere, vetare non posse Magistratum, quin Episcopus eam exigat. *Si Prælatus imponat pœnam pecuniariam alicui pro peccato, & repetat illam, Regia prohibitio habet locum. Verumtamen si Prælati imponant pœnitentias corporales, & illi sic puniti velint hujusmodi pœnitentias per pecuniam sponte redimere, non habet locum Regia prohibitio, si coram Prælatis pecunia ab eis exigatur.* Nihil prætere a expetebant, ut reor, Episcopi; cùm tot hactenus Canones vetuerint quidquam exigi pro expiatione criminum, nec eas sive eleemosynas, sive oblationes, nisi spontaneas probaverint. Id verò rursus confirmabit Concilium Londinense anni 1342. quo vetiti sunt Archidiaconi non solùm exigere, sed etiam accipere pecuniarias culparum redemptiones, quando sæpius eodem se crimine quis inquinaverat, quasi empta peccandi licentia. *Statuimus quod pro delicto notorio in recidivo continuato diutius, secunda vice non recipiatur pecunia quovis modo, sub pœna restitutionis dupli.* In eodem Concilio illis quoque obviam itum est, qui statutum Eduardi II. supra allatum eludere moliebantur. Corporales infligebantur pœnitentibus pœnitentiæ, sed tam graves, ut eas pecunia redimere cogerentur. Id Concilium damnavit; ut & tertiam hanc corruptelam, quòd mulctæ istæ pecuniariæ non in eleemosynas & pia quævis alia opera expenderentur. *Pecuniam recipientes, eam in usus pauperum, vel pias causas alias non convertunt.* Denique vetat hoc Concilium labores & macerationes corporis pœnis pecuniariis redimi, nisi gravis urgeat necessitas. *Absque magna & urgente necessitate fieri prohibemus.*

Conc. Angl. To. 2. pag. 484.

Can. 10.

Nec ab his dissidebat Ecclesiæ Gallicanæ disciplina. In famosa illa Disceptatione sub Philippo Valesio Rege contestatus est Episcopus Augustodunensis, Posse ab Officialibus pœnas decerni pecuniarias, *Tam de Jure, quam de Consuetudine.* Confessus est autem, si quorum ea essent flagitia, notoria & enormia, quibus pœnitentia in omnem vitam meritò protrahenda esset, quantumvis ii Clerici essent, permitti eos non debere, pecuniis pœnitentias redimere: quanquam aliàs essent causæ justissimæ, ubi Canonicæ Civilesque leges his redemptionibus locum darent. *Hoc esset irrationale, ubi maleficium esset notorium & manifestum; & tale vel tantum propter quod perpetua pœna ei deberet imponi, si pro pœna pecuniaria tale crimen transiret. Sed nullum est inconveniens, si pro causa justa dicti Officiales pœnam temporalem in pecuniariam convertant, quia hoc etiam volunt jura, tam canonica, quam civilia.*

In resp. ad argum. 27. 31.

X. Sæculo XV. Concilium Salisburgense priscam innovavit hanc ad Parochos legem, ne concubinarios tolerarent, ne adulteros, ne peccatores publicos, vel gratia, vel acceptis munusculis. *Ne publicè delinquentes gratia, favore, aut pro aliquo temporali emittat.* Et si potestate donati sunt absolvendi à criminibus reservatis, sed ad paucos arctata, ne ea uti differant, dum aliquid accipiant muneris. *Nec obtentam à Superiori in casibus reservatis ad certum personarum numerum licentiam, eam venalem exponant, non nisi ad solventes aliquid ex pacto eadem licentia utendo: sed gratis & liberè, prout expediens fuerit, ad omnes sine personarum acceptione hujusmodi sibi concessa utantur potestate.*

Can. 8.

At Concilium Basileense anno 1436. promulgavit indulgentiam plenissimam, semel dum vita vigeret, & rursus alteram appetente morte confe-

Sess. 24.

quendam, fidelibus omnibus concessam, qui certam pecuniam ibi præfixam conferrent, valde utique mediocrem, ad expensas necessarias pro Ecclesia Græca Romanæ reconligenda, quod & in Concilio Florentino perfectum est. Inter Epistolas Synodales hujus Concilii, illa eminet, qua huic decreto suo authoritatem conciliat, exemplo maximè duorum persimilium Decretorum, ad extirpandos Vicleffistas, aliarumque à summis Pontificibus concessarum indulgentiarum, ad pontium reparationes, & id genus alias necessitates publicas.
Rainald. n. 71. Anno 1457. Callistus III. Papa bell[...] expeditionem in Regni Granatensis Mauros publicari, classicumque cani jussit, publicatis pariter & indulgentiis, ex quibus Mariana ait collecta fuisse trecenta millia ducatorum, quanquam non in id bellum
Can. 10. tota exhausta fuerit ea pecunia. Anno 1440. in Synodo Frisingensi prohibiti sunt Presbyteri, pœnitentiis canonicis eximere peccatores, quantamlibet sibi pecuniam numerassent.

XI. Ineunte sæculo XVI. adgressus Leo X. instare exædificationi augustissimi beati Petri Templi in urbe Roma, quod præcessor ejus Julius II. inchoaverat, Indulgentias promulgavit omnibus qui in id æris aliquid obtulissent, profuturas. Bullas eas in Hispaniis promulgari curavere Ferdinandus Rex & Ximenius Cardinalis. At Ximenius tametsi laudibus ornaret eos, qui in opus tam pium erogarent quidvis, minus tamen probabat Indulgentias eo adhiberi: cùmque non is esset, qui facilè premeret, quæ volvebat animo, nec Ferdinando Regi, nec Pontifici ipsi siluit, quæ sua esset de eo quidem quæstu sententia. Audi Gomecium in ejus vita.
L. 5. *Ximenius ut erat priscæ Religionis tenacissimus, laudabat quidem eos, qui in templi Apostolici constructionem suas pecunias largiebantur, sed privilegia ob id dari contra vetustos Ecclesiæ ritus nunquam probare voluit, & quid de hac re sentiret, ad Pontificem maximum prudentissimè scripsit, & Regi Ferdinando in privatis colloquiis sine ullo fuco declaravit.* Si superiora Ximenius animo revolvebat sæcula nascentis & juvenescentis Ecclesiæ, jure ille meritòque negabat ulla emicare usquam vestigia indulgentiarum extruendis templis servientium. Sed ne ipse quidem oblitteratos voluisset usus omnes, qui mediis & posterioribus sæculis emersere. Cùm vel maximè eam struendorum templorum, aut restaurandorum rationem ab annis admodum quingentis tot Concilia, tot Pontifices, tot Antistites sanctissimi, tot Theologi commendassent; nec Hispaniensis ipsa Ecclesia potuisset templa sua à Mauris dudum diruta & complanata in integrum restituere, nisi ejusmodi pecuniis, Bullis, Indulgentiis, quibus & Romani Pontifices, & Episcopi Hispaniarum omnes assensum & authoritatem suam accommodassent. Si quis hæc Ximenio reposuisset tum, non jam illi novum & insolens visum esset, quod sibi vetus, quod pridem solenne erat. Verùm si eidem præstantissimo viro in mentem veniebat, verecundiùs hæc olim & moderatiùs usurpata fuisse, cùm pœnitentiæ pars tantùm aliqua remittebatur, & austerioris pœnitentiæ legibus nonnihil adhuc loci residuum erat: cùm ævo Leonis X. hæ leges pœnitentiarum & oblivione & desuetudine jam obrutæ jacerent; minus erit forsan quod de Ximenii querelis conqueramur ipsi. Multò minus autem erit, si nobis ipsis in mentem veniat, minimam, ut ferunt, ejus pecuniæ partem in templi expensas consumptam fuisse: & aliunde abundasse opes redituique Apostolicæ Cameræ, ut facile abstineri posset hoc extremo extremæ necessitatis adminiculo.

XII. Cùm Legatione Germanica fungeretur Cardinalis Campegius, & statuta conderet repurgando Clero, usum tum frequentem explosit pœnitentes reservatorum criminum reos ex aliis ad alia tribunalia rejiciendi, quòd id quidem tum ad emungendam pecuniam pertineret. *Ne & ipsi vi-* Can. 9. *deantur pecuniæ aucupium magis quam salutis animarum studium amplecti, dum laicos graviora crimina confessos, hinc inde remittunt, &c.* Voluit autem ille ut Confessariis omnibus copia fieret absolvendi ab occultis omnibus criminibus, exceptis homicidis, hæreticis, & excommunicatis, qui ad Episcopum remittendi essent. *Ordinavimus, ut deinceps quilibet Confessor possit absolvere laicos contritos & confessos à quibuscumque peccatis occultis, quantumcumque gravibus & enormibus, quæ Ordinarii suæ authoritati reservaverant, exceptis duntaxat homicidiis, hæreticis & excommunicatis, ad Episcopum vel ejus Vicarium remittendis.* Non spectat hoc Decretum nisi ad Laicos. Denique vetitum est à Campegio nequid unquam pecuniæ extundatur ad cujuscumque criminis absolutionem. *Quoad Clericos autem nihil intelligatur innovatum. Pro condonatione autem & remissione peccatorum, quam absolutionem vocant, nihil omnino ab invito exigant.*

In Concilio Coloniensi anno 1536. prohibitum est, ne carnis & lucri affectu tolerarentur peccatores publici, ne pecuniariis pœnis luerentur crimina; & si qua cogeret necessitas pecunias à pœnitentibus exculpi, pios in usus eas expendi. *Nolumus, ut concubinarii, aut alii manifestè criminosi ullo* Part. 13. c. 8. *modo pro quæstu, aut pecuniæ emungendæ causa tolerentur. Aut ut pœna pecuniaria pro criminibus passim imponantur: quod res mali exempli sit, crimen pecunia redimere. Quod si interdum vel persona delinquentis, vel delicti qualitas pœnam pecuniariam imponi postulaverit, hæc in pios tantum usus convertatur, ne magis avaritiæ, quàm correctionis causa exacta videatur.* In Concilio Coloniensi II. anno 1549. innovatum est hoc Decretum, hac etiam clausula adjecta, ut ne pecuniariæ pœnæ infligerentur, nisi ubi leges, Canonesque concedunt; atque vel tum eæ pecuniæ piis operibus addicerentur. *Nec pœnitentiæ loco pecuniam* Tit. De Officiorum perfunct. c. 4. *emungant, nisi ubi jura permittunt, aut Canones. Verùm mulcta ex permissione jurium aut Canonum proveniens, secundùm illorum præscriptum convertatur.* Jure autem fas est pecuniariam indicere pœnam, cùm lex flagitio cuipiam mulctam infligit, & tamen non desunt hujus pœnæ legem contemnunt. *Seu ubi pro transgressione mandati vel inhibitionis certa mulcta, cujus habuerit transgressor cognitionem, & tamen contempserit, decreta sit.*

XIII. In Concilio Mediolanensi I. anno 1565. præceptum est, ut si qua pecunia à Clerico criminoso eliceretur, ea ne Episcopo cederet. *Nullo modo ad Episcopum perveniat, in ejusve commoda ulla ratione convertatur.* Sed ut tertiam ejus partem Episcopus delatori largiretur, reliquam in pia quævis opera converteret. *Sed idem Episcopus parte pecuniæ* Cap. 15. *quæ tertiam non superet, assignata delatori, reliquam piis operibus aut locis omnino attribuat.* Emendæ verò illæ, quas è laicis ob Ecclesiastica, vel mixta crimina exprimit Episcopus, dividendæ erunt inter sæculares Principes, delatores, & Xenodochia. *Mulctas verò quæ ob delicta Ecclesiastica, vel mixti fori, laicis à Judicibus Ecclesiasticis irrogantur, ad hunc modum dividi volumus; ut tertia parte piis locis*

aut operibus addicta, tertia ad fiscum Principum sacularium pertineat, reliquum accusatori detur. Si verò Clerici, vel Laici solvendo non sint, tum alias Episcopus temperabit illis pœnas: ejusmodi nimirum, quibus conscientiæ vulnera curentur. *Pecuniam alia salutari pœna commutet, qua ejus generis sit, ut peccatorum vulnera contrariis remediis curentur.* Anno 1565. Concilium Toletanum constituit, ut mulctæ omnes pecuniariæ piè expenderentur, eòque concrederentur viro probo & fido, qui earum rationem

Can. 14. redderet. *Pœna pecuniaria in pios tantùm usus, & pro executione justitia, non pro privata utilitate Episcoporum expendantur. Deputetur ab Episcopo, qui easdem pœnas recipere debeat, earumque rationem reddere teneatur.*

Concilii Tridentini Patres cæteris morbis medicinam fecerant, extinctis Quæstoribus, quæstûs quàm pietatis studiosioribus, quorum in publicandis indulgentiis sordidissimæ cupiditates execrationi fuerant fidelibus universis; jussisque Episcopis ipsis Indulgentias promulgare, & eleemosynas colligere, adjunctis sibi Canonicis duobus, quorum una & summa esset piæ sollicitudinis merces, quæ nobis omnibus cœlitus desponsa est. *Nulla prorsus*

Sess. 21. c. 9. *mercede accepta, ut tandem calestes hos Ecclesia thesauros non ad quæstum, sed ad pietatem exerceri omnes*

Sess. 25. ad *verè intelligant.* Denique in eodem alibi Concilio

calcem. sancitum est, ut summa diligentia evellerentur corruptelæ omnes, quæ in Indulgentiarum publicationem illapsæ essent.

XIV. Hæc fuit pœnitentiarum canonicarum pecuniariis pœnis commutandarum ratio, hæc series, & compendiaria historia, hæc statuta varia, ut pius ejus rei usus retineretur, nefarius exploderetur. Nec stupeas si qua hîc sibi pugnare quandoque videantur, damnantibus his quæ alii probant, saltem tolerari posse contendant. In temporum, locorum, hominum varietatem tota illa conferri potest discrepantia & pugna. Eodem tempore, eademque regione Episcopi sanctissimi usum eundem hi laudarunt, illi vituperarunt. Quæ tolerabilia sunt, ejusmodi sunt, ut merito suo his probentur, illis improbentur. Prohibiti omnino sunt Archidiaconi, cæterique jurisdictionis Ecclesiasticæ administri à B. Hugone Episcopo Lincolniensi, pœnas indicere pecuniarias, propterea quod muneribus Judices occæcantur, & ab orbita deflectuntur justitiæ. *Ar-*

Surius die 17. Novem. c. 16. *chidiaconos suos cæterosque Prælatos severè compescuit, ne à delinquentibus mulctam exercerent pecuniariam, quòd munera excacent oculos sapientum, & judicia pervertant justorum.* Cúmque Hugoni objectaretur nullas magis pœnas exhorrescere solitos reos, quàm pecuniarias, scitissimè reponebat ille, non aliunde id proficisci, quàm ex Clericorum supinitate in exigendis pœnis aliis, diligentia in pecuniis extorquendis. *Vestra hoc potius negligentia adscribendum est, qui remissiores estis in castigandis vitiis, & severiores in extorquendis pecuniis.* Cùm urgerent denique illum martyrii laurea insignitum Thomam Archiepiscopum pœnas istiusmodi quandoque præscripsisse pecuniarias, respondebat Hugo, aliis eum efflorusse virtutibus, quibus martyrio se aptasset. *Credite mihi, non idcirco sanctus fuit, alia eum virtutum merita sanctum exhibuerunt, alio meruit nomine martyrii palmam.* Juris canonici tritum terebat iter Thomas Cantuariensis. Hugo Lincolniensis viam sectabatur tutiorem & perfectiorem; utrique gratiæ, utrique laudes referendæ sunt, nihil alterius gloriæ alterius splendore decerpitur.

Voillelmi sanctissimi Bituricensis Archiepiscopi vitæ Scriptor, illum narrat animi ancipitem aliquandiu hæsisse, quæ sibi via & ratio tenenda esset in excommunicatos; quòd ille apud Episcopos Gallicanos mos inolevisset, ut præter canonicas pœnas alias, mulctæ etiam indicerentur pecuniariæ: *Ex more totius Ecclesia Gallicana mulctam pecu-* Surius die 10. Januar.

niariam irrogare, præter satisfactionem, quam pro qualitate criminum imposuerat. Fluctuabatur animo Præ- Bolland. ad Januar. To. 1.

sul sanctissimus, nec sectari, nec aspernari se posse pag. 631.

persuasus, quod cæteris Galliarum Episcopis usitatissimum erat. Mediam denique hanc semitam sibi ineundam duxit, ut mulctam indiceret, non exigeret, quamvis comminationibus non abstineret. *Pecuniam postea nullam ab eis accepit, licet ad incutiendum salubrem timorem sæpius se accepturum minaretur.* Ita ille rem sapientia & charitate prælucente & moderante temperavit. *Morem patria nec damnare palam voluit, nec approbare.*

Beato Hugoni Gratianopolitano familiare erat Pœnitentibus eleemosynas præscribere, uti & jejunia, & preces frequentiores. Ita ille Evangelicæ legi morem gerebat: *Eleemosynam libenter faciebat,* Surius die

sedulò suadebat, pro satisfactione etiam pœnitentibus in- 1. April.

jungebat. Hac namque tria præcipuè culpas suas emen- c. 27.

dare cupientibus, sectanda præcipiebat, orationem, jejunium, & eleemosynam; non humanam in hoc temeritatem, sed Evangelicam sequens veritatem. Date, inquit, eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Sed idem ipse vitæ ejus Scriptor fidem facit, in causis dirimendis impervium illum prorsus & inaccessum fuisse muneribus. De eo disseremus proximo mox capite.

Hîc verò illud addam ex Actis B. Joannis Episcopi Teroanensis à coævo Scriptore exaratis, usque adeo alienum eum fuisse à specie quantulacumque avaritiæ, ut nunquam adduci potuerit ad eas mulctas recipiendas, quæ à criminosis tum Episcopo persolvendæ sæpissimè erant. Ecclesiæ suæ jura ab eo vilipendi querebantur non pauci: at cæteri Clerici in ejus exempla ingredientes, maledicentiæ Laïcorum in Clericos plerumque bacchanti os obthurarunt, ut jam & Episcopus & Clerus omnibus admirationi esset. *Bannos quibus pro transgressionibus suis & prævaricationibus homines secundùm leges mulctari ab Episcopis debent, etsi ob hoc ipsum à nonnullis reprehenderetur omnino accipere noluit. Unde factum est, ut in Ecclesia Dei honestior & utilior Clericorum existeret congregatio, & Sacerdoti Domini detrahendi nulla malevolis præstaretur occasio.* Hujus contextûs prima vox Germanica est, eaque significantur emendæ pecuniariæ. In Alemannicis & Septentrionalium Nationum legibus frequentissima illa est, earum quæ medio ævo se in Europam infuderunt. Illis legibus pene omnibus certæ definiuntur pecuniæ, quibus pleraque levantur crimina. Nec secus est in criminibus Ecclesiasticis, quorum mulctæ ad Episcopum devolvuntur, qui tum erat custos & administrator totius ærarii Ecclesiastici, seu patrimonii Christi, Ecclesiæ, Cleri, pauperum & miserabilium omnium. De his legibus agit is Scriptor, cum dicit *secundùm leges.* Ex harum legum & Canonum, mulctarum & pœnitentiarum publicarum congerie emersit illa disciplina mediæ ætatis, cujus hic effigiem exhibuimus. Illud postremò hic observa, non Canones, non Synodos præisse ad has pecuniarias pœnas indicendas, sed leges, earumque authores, sive populos, sive Principes.

XI. Aptissimè concludet hoc Caput Palavicinus

L. 13. c. 5, n. 11. Cardinalis in Historia Concilii Tridentini, ubi ab eo commemoratur, quod ipsius ab ore acceperat Alexandri VII. Papæ. Nempe percunctatum hunc Pontificem, quos in usus effunderetur pecunia, quæ ex dispensationibus conjugiorum affluebat; à ministris ejus rei didicisse, in eo diligentissimè servari, quæ ab Innocentio X. mandata fuissent, ne ea pecunia cæteris proventibus permisceretur, sed seponeretur in Monte pietatis, unde non extraheretur, nisi jussu Pontificis, ad pia quædam opera. Si ubique mulctarum & dispensationum pecunia tam sanctè expenderetur, nemo non congratularetur succurri miseris, pauperes sublevari.

CAPUT LXXV. *P. 4. l. 3. c. 8.*

De exactionibus justis & injustis in jurisdictione exequenda, post annum Christi millesimum.

I. Connexio superiorum cum inferioribus.

II. Ne distrahantur, ne conducantur Officialitates.

III. Varii Canones, ut gratis lites dirimantur, utque ne vaneant, vel locentur Officia, seu Dignitates, quibus Ecclesiastica affixa est jurisdictio.

IV. Novi Conciliorum Canones ad eadem duo, ut jurisdictio gratis, ut judicandi officium ne vendatur, ne locetur.

V. Quibus Decretalibus indiscriminatim damnentur, & Præsules, qui distrahunt, & Clerici qui emunt Officialitates.

VI. Conciliorum posteriorum Decreta, continendis in officio Advocatis, Procuratoribus, Notariis, utque gratuito jus dicatur.

VII. Mirum Petri Damiani exemplum.

VIII. Mira & rara exempla, à B. Bernardo memorata.

IX. Exempla alia, maximè Eugenii III.

X. Mira tabella Hugonis Episcopo Gratianopolitano, jus dicentis.

XI. Statuta complura Concilii Tridentini, & Mediolanensium Conciliorum, ne alia judicum Officia pecunia distrahantur, utque gratis officio fungantur Judices.

XII. In eandem rem aliorum decreta Conciliorum.

XIII. Decreta Concilii Gallicani in Conventu Meledunensi.

XIV. B. Caroli Mediolanensis Archiepiscopi exempla & statuta.

I. Non potuere superioribus Capitibus expediri, quæ ad pœnitentiam, & pœnas, seu pœnitentias, mulctasque pecuniarias pertinebant: quin multa aspergerentur de jurisdictionis contentiosæ usu, cujus tam mira & individua pene est societas cum publicæ pœnitentiæ reliquiis. Et necesse tamen est hoc rursum Capite, qua religione & vigilantia incubuerit Ecclesia, ut gratuita essent omnia contentiosæ jurisdictionis officia, pro virili parte nostra explanare. Huic enim jurisdictioni Ecclesiasticæ is semper propositus fuit scopus, is fructus ex ea expectatus est, ut salubri pœnitentia expiarentur crimina, animarum vulnera persanarentur. Et hoc ergo Caput ad illa trahi poterit, ubi de Pœnitentia sermo erat.

II. Proscripsit Alexander III. vitiosam illam consuetudinem, quæ inoleverat jam in nonnullis Diœcesibus, quorum Episcopi conductitios habebant Officiales, vel ipsa Officialium munera pretio addicebant; denique à Decanis & Archipresbyteris ruralibus, juri dicendo à se quoque præstitutis, annuam eliciebant pecuniam, eosque omnes pestifero hoc suo imbuebant exemplo, ut & ipsi jus non tam dicerent, quàm venderent; & venderent pene necessariò, quod oesatiè emissent. *Quoniam in quibusdam partibus Decani quidam & Archipresbyteri ad agendas vices Episcoporum seu Archiepiscoporum, & terminandas causas Ecclesiasticas, sub annuo pretio statuuntur, quod ad Sacerdotum gravamen & ad subversionem judiciorum non est dubium redundare, id ulterius fieri prohibemus.* Sive ad vitæ tempus vendantur Officialium dignitates, sive sub annuo censu locentur, pariterque venduntur, etsi alia, & alia ratione id fiat, pari semper nequitia; cùm potissimùm hinc constringantur fœdissimæ necessitatis vinculo Officiales, ut & ipsi promercalem habeant justitiam. Quo vero onerosius est, ita & exitialius ea Officia semel persoluto pretio vendi. Tantò enim arctior incumbet necessitas præsestinè exigendi, quò ea jactura pecuniæ farciatur.

Append. Conc. Later. Par. 2. 11.

III. Vetuit Concilium Eboracense anni 1194. ne quid Ecclesiastici Judices acciperent, ad jus dicendum, ad judicia sive maturanda, sive protrahenda. *Cùm Scriptura beatum esse eum testetur, qui manus suas excutit ab omni munere, diligenti studio providendum est, ut gratis exhibeatur justitia; nec pro ea in causis Ecclesiasticis facienda, vel adimenda, sive acceleranda, vel differenda, quidquam pretii præsumat accipere, ut ei fructum justitiæ suæ tempore opportuno retribuat justus Judex.*

In Concilio Oxfordiensi anno 1222. prohibiti sunt tum Archidiaconi, tum Decani Rurales, ne suas locarent functiones, cùm spirituales eæ sint; quanquam locare possent agros suis his quandoque Dignitatibus adscriptos. *Ut omnis cupiditas & avaritiæ cultus expellatur ab Ecclesiæ ministris, præsentia præteritis duximus annectenda; statuentes ut Archidiaconatus, Decanatus, vel aliud officium, quæ in spiritualibus merè consistunt, nulli dentur ad firmam. Si verò reditus huic officio sit annexus, ille de Superioris licentia dari poterit ad firmam.* Itaque hæc Officia, quibus innexæ erant vices jurisdictionis Episcopalis exercendæ, nec ab Episcopo vendi poterant, nec ab his quos ille instituisset, subdelegatis aliis locari poterant, quòd hoc vel tum quoque esset, jus vendere. Cap. 7.

In Concilio Tolosano anno 1219. interdicuntur omnino Ecclesiastici Judices, quidquam exigere à Partibus, nec consuetudinis, ac ne expensarum quidem obtentu. *Nullus omnino Judex occasione expensarum, seu prætextu alicujus consuetudinis, pro justitia exhibenda aliquid à litigantibus exigere, vel extorquere præsumat, sed gratis omnibus justitia exhibeatur, postposita gratia, odio, vel timore.* Si qui vero tam sint tenues, ut Advocatum habere non possint, à Curia illum accipient. *Si autem aliqui pauperes sint, aut pro paupertate Advocatum habere non possint, det ipsis Curia Advocatum, si causa indiguerit Advocato.* Cap. 43. 44.

IV. Leges hæ sacræ in id unum omnes collimant, ut judicandi munus & gratis ab Episcopo delegetur, & gratis exerceatur à delegato. Apta hæc duo, & indivulsè quodammodo sibi connexa sunt, & iis continetur summatim, quidquid hic optari potest. Concilium ad Castrum Guntherii anno 1231. constituit, ut Archidiaconi, Archipresbyteri, ministrique omnes alii Ecclesiasticæ jurisdictionis, extra civitatem Episcopalem ipsimet jus dicerent, nec alios delegare possent Officiales. Perspicuum est hac inutili Officialium & Ministrorum multitudine plebem gravari. *Ne Archidiaconi, Archipresbyteri, & alii jurisdictionem Ecclesiasticam habentes extra civitatem Officiales habeant, sed extra civitatem in personis propriis officium suum fideliter expleant.* Canone proximo vetantur Judices Ecclesiastici, qui in visitandis districtûs sui Parochiis jus dicebant, procurationes suas pecunia commutare. Scilicet eo colore simoniacæ non paucæ Can. 11. Can. 13.

prætexi potuissent exactiones. Præter alimenta ergo extundere nihil poterant. *Inhibemus etiam ne Prælati, & alii jurisdictionem habentes, in pecunia numerata procurationes accipiant, contra statuta Concilii generalis.*

Can. 35. Alio ejusdem Concilii Canone edicitur, ut Ecclesiæ judices juramento se constringant, qualiacumque munera respuere, nec à linea æquitatis vel tantisper unquam deviare. *In institutione sua jurent, quod turpia munera non recipiant, & quod causas bona fide audiant & decidant.* Quod ad Advocatos autem attinet, qui quod jus, & consuetudo permittit, salaria sua accipient, ante institutionem & ipsi suam jurabant, nullius se unquam minus æquæ causæ patrocinium suscepturos, & alia id genus

Ibid. 36. plura, quæ ipsius Canonis verba declarant: *Item Advocati, qui de consuetudine salarium receperint, nisi jurati de cætero nullatenus admittantur. Forma juramenti talis existat, Quod non fovebunt injustas causas scienter, neque proponent dilatorias, neque instruent partem suam ad respondendum maliciosè, Partes quam citius poterunt, expediant bona fide, &c.*

Anno 1255. in Concilio Bituricensi recitata est

Du Chesne. To 5 pag 362. Constitutio sancti Lodovici Galliarum Regis, quæ Magistratus tantùm, Judicesque Civiles complectebatur, sed quæ vel ab ipsis eadem exprimebat juramenta, vel eandem eis à cupiditatibus sordidis alienationem præscribebat, ad quam Ecclesiastici Judices Canonicis legibus constringuntur. Quò hæc specialiter spectent, docebunt verba ipsa Constitu-

Can. 4. tionis. *Jurabunt etiam donum seu munus quodlibet à quacumque persona per se, vel per alium non recipere in pecunia, auro, vel argento, vel rebus aliis quibuscumque mobilibus, vel immobilibus, vel se moventibus, seu beneficiis personalibus, sive perpetuis, præter esculenta, & poculenta, quorum valor in hebdomada una summam decem solidorum Parisiensium non excedat.*

Concilium Londinense anni 1268. confirmatis statutis Ottoboni Legati Cardinalis, aut vendi prohibuit, aut locari Officia omnia Jurisdictionis Ecclesiasticæ. Ea porro ejus statuti ratio promitur à Concilio, quæ jam ad nauseam pene à nobis inculcata est, quòd judicandi functionem qui pretio paraverunt, pretio etiam venalem, & quocumque

Can. 21. flexibilem habeant. *Indignum est in spiritualibus pecuniarum inire commercium, dicente Apostolo Petro ad Simonem, Non sit tibi pars neque sors in sermone isto. Avarè enim & faciliè spiritualia vendit, qui eorum exercitium pecunia interventione conducit. Providè igitur Constitutionem Legati comperimus inhibentem, ne dignitates, vel officia, putà Decanatus, vel proventus ex Ecclesiastica vel spiritalis jurisdictionis exercitio, seu ex pœnitentia, vel altari, vel sacramentis aliis quibuslibet, venientes, nullo modo concedantur ad firmam.* Iterum, iterumque moneo, venditi Officialitatea invidiosius etiam est, quam exigi ex earum functione annuum reditum. Perinde est enim acsi locaretur illa judicandi facultas, & in antecessum annui reditus exigerentur, cùm emptori constare non possit, an per vitæ diuturnitatem possit unquam eam pecuniæ summam recuperare.

V. Antequam venio ad Decreta Concilii Lugdunensis II. obiter hic attingam libros Decretalium, sicubi de proposita nobis quæstione aliquid perstringant. In classem simoniacorum conjicit Innocentius III. & Beneficiis privat eos omnes, qui pretio distrahunt, emuntve Vicedominatus, &

Extra. De Simon. c. 38. quascumque Dignitatea alias Ecclesiasticas. *Quicumque Vicedominatum, vel aliam Ecclesiasticarum rerum administrationem per pecuniam obtinere voluerint, tam ementes, quam vendentes cum Simone percellantur, & ab illa Ecclesia in cujus contumeliam dare pecuniam, & accipere voluerunt, justi excluduntur.* Duo sunt quæ in hoc Decretum observemus. Primum est, Penes Vicedominum non esse nisi temporalium Ecclesiæ rerum, vel Episcopatus administrationem. Si id ergo muneris emi simoniacum est, quid de Officialium potestate sentiemus, quibus exercenda Jurisdictio Episcopalis committitur? Alterum ejusdem simoniæ conscios esse qui emunt, atque qui vendunt. Decretum Alexandri III. quod supra retuli- Conc Later. III.

mus, in corpore Decretalium refertur tanquam ex Can. 15.

Concilio Turonensi, illo, opinor, quod sub eodem Extra. L. 5.

Pontifice celebratum est. Unde & illi præit Canon Tit. 4. c. 1.

Concilii III. Lateranensis sub eodem Pontifice, ubi prohibentur Episcopi vendere, locare, aut ad firmam dare pro certa pecunia Officium quodcumque Judicis Ecclesiastici. *Præterea quoniam quidam in quibusdam partibus sub pretio statuuntur, qui Decani vocantur, & pro certa pecunia quantitate Episcopalem jurisdictionem exercent: præsenti decreto statuimus, ut qui de cætero hoc præsumpserit, officio suo privetur, & Episcopus conferendi hoc officium potestatem amittat.* Hujus certè Rubrica Decreti ex æquo sævit, tum in vendentes, tum in ementes, judicandi in Ecclesia potestatem: *Qui dat pecuniam, ut Episcopalem, vel spiritualem jurisdictionem exerceat, officio suo privatur, & sic conferens illud, amplius conferre non poterit, & canonicè punietur.*

VI. Venio ad Concilium II. Lugdunense anno 1274. Hoc ibi juramento obligantur Advocati, ut

omni virtute sua omnique ope, id quod verum & ju- Can. 19.

stum existimaverint, suis clientulis inferre procurent. Quo primùm puncto temporis intellexerint causam aliquam æquitati repugnare, ea se abstenturos. *In quacumque parte judicii eis innotuerit, improbam fore causam, amplius non patrocinabuntur.* Eodem sacramento adiguntur & Procuratores, quod & annis singulis hi, illique innovabunt. Vetuit denique hoc Concilium, ne Causidicorum salaria ultra viginti libras Turonenses, ne Procuratorum ultra duodecim augerentur; quod enim ulterius exolu-

tum fuerit, id restituendum fore. Anno 1287. in Cap. 34.

Synodo Excestrensi confirmatum est hoc Decretum, firmata & illa sacramenti præstandi cautio, antiquia civilibus legibus consentanea, & tandem à Gregorio X. Papa in usum revocata.

In Concilio Vaurensi anni 1368. statutum est, ut De Lavaur.

Archiepiscopi, Episcopi, Officiales, Ministri denique omnes sacræ Jurisdictionis, gratis jus dicerent, nihil acciperent, nisi si quid pro temporali

dominio debeatur. *Statuimus, & ordinamus, atque* Can. 16.

præcipimus, quod quilibet nostrûm Archiepiscoporum, Episcoporum, atque Officiales nostri & Clerici quicumque ordinariam jurisdictionem habentes, gratis causas examinent, sententias sponte proferant, nullam inde pecuniam recipientes, salvo eo quod pro justitia ratione dominationis debetur. Notarius autem salarium pro labore percipiat temperatum. Quod de Notariis hic dicitur, in minusculos omnes id valet Ministros, ut salaria eorum non sint nisi valde mediocria. Est tamen non nihil scrupuli in hac clausula, *Salvo eo, quod pro justitia ratione dominationis debetur.* Nec video tamen quid probabilius dici possit, quam quod uno verbo insinuarum volui: nempe legibus ipsis indictas quandoque fuisse criminosis mulctas pecuniarias, quæ ex parte saltem Episcopo adjudicabantur illæ quidem, sed & pars earum aliqua Dominis temporalibus cedebat.

VII. Antequam gradum proferam ad disciplinam recentiorem in hac parte, lubet exemplum hic mirum proferre Petri Damiani. Quo solet ille styli animique candore ingenuo, narrat ipsemet cùm Mediolani Legatum ageret Pontificium, oblatum sibi fuisse ab Abbate vasculum argenteum magni pretii. Exhortuisse se primum, & Abbatem rogasse, numquid rei sibi, aut litis esset. Quod solenne minimum esset Ministris Ecclesiæ Romanæ, iis saltem qui integritatis studium præ se ferrent, nihil unquam ab iis accipere, quibus aliquid causæ esset in Curia; sed eorum spontanea non abnuere dona, quibus nihil esset jurgii cum quoquam. *Mos quippe est apud nos, Ministros videlicet Apostolicæ sedis, ab his quorum negotium pendet, nihil prorsus accipere; ab his autem qui omnino quieti sunt, si dare voluerint, non abjicere. Et hæc regula non omnium nostrûm, sed illorum dumtaxat est, qui meliusculè se ab aviditate custodiunt.* Cùm respondisset Abbas, nihil sibi esse litis, sed hoc munusculo percipere se ejus benevolentiam demereri; perstitit Petrus in sententia; tantò enim sinceriorem fore amicitiam, quantò & gratuita foret. *Amicitiam nostram non more sæcularium mercede redimeret, sed gratuitè possiderent.* Non dissimulat Petrus post recusatum semel iterumque munus, hæsisse tamen adhuc in penitiori mentis recessu clandestinum votum, ut cogeretur illud accipere. *Si ille mihi ad ingerendum munus importunus existeret, ejus violentia mihi nullatenus displiceret. Volebam siquidem vim mihi fieri, & velut invitus ad votu compelli.* Damnavit ipsemet fraudem hanc furtivæ cupiditatis, iterumque respuit oblatum donum; at Abbati confessus est, se quidem nunquam assensurum, ut eo donaretur vasculo; sed si eam vellet spontaneam oblationem conferre alteri ex duobus Cœnobiis à se extructis, eo ipsum rem gratam & Deo facturum, & Sanctis ejus. Inexorabili & sui & aliorum censori Petro suboluit mox, qua seipse fraude circumvenisset, uno eodemque facto accipiens quod abnueret, abnuens quod reciperet. *Hoc argumento cupiditatis meæ turpitudinem palliavi, & tanquam non accipiens astutus accepi.* Reddidit se tandem sibi, in altiores cordis sui sinus & fallentes latebras subiit, vidit cupiditatis fibras tenuissimas, altissimè infixas, nec funditus unquam excidendas, quandiu mortalis hæc agitabitur vita, etiam à sanctissimis viris. Denique fallax ille donum ad authorem remisit, & compressis avaritiæ præstigiis, compressit & animi sui æstuationes. Luculento hocce documento, suique experimento Ministros Justitiæ omnes vir summus admonet, instruitque ut in seipsos pervigili cura excubent, cùm illecebræ donorum tam formidolosæ sint viris etiam sanctissimis. *Deinde auxiliante Deo contra sordes munerum jam cautius vigilabo.*

Baronius Ann 1059. n. 62.

VIII. Memoratu dignissima sunt, & quæ ad Eugenium III. Papam profert B. Bernardus in eandem rem exempla. Unum eorum est Goffridi Carnotensis Episcopi sanctissimi, qui Legatione Apostolica in Aquitania functus est suis expensis, hoc est, ne legitimis quidem procurationibus acceptis. Quin & munera omnia constantissimè recusavit. Cùm piscem insignem Sturgionem Presbyter quidam obtulisset, non recepit, nisi persoluto ante pretio. Cùm Matrona nobilis mappam, & patinas binas, ternasve obtulisset, pulcherrimas, sed ligneas, admiratus est illas quidem, sed penitus recusavit. *Quando argenteas recepisset, qui ligneas refutavit?* Alterum est exemplum Martini Presbyteri Cardinalis, Daniæ Legatione functi summa cum integritatis laude. Pauperior rediit, quam ierat; proe viaticum defuit quo rediret. Opportunissimè illum Episcopus Florentinus iter agentem equo donavit, ut Pisas se conferret, ubi tum Curia Romana, ubi Bernardus ipse versabatur. Postera die eodem se contulit Episcopus Florentinus, cœpitque patrocinia sibi aucupari, ad litis dijudicationem. Haud mora Martinus equum ei remisit: *Decepisti me, inquit Martinus, nesciebam tibi imminere negotium. Tolle equum tuum, &c.* Bernardus horum testis oculatus, & admiratione correptus, his mox verbis Eugenium compellabat. *Quid dicis, mi Eugeni? Nonne alterius sæculi res est, rediisse Legatum de terra auri sine auro? transisse per terram argenti, & argentum nescisse? Donum insuper, quod poterat esse suspectum illico rejecisse?* Aurei subjicit sæculi fœlicitatem & innocentiam reviviscere posse, si talibus Ministris uteretur Pontifex. *O si talium daretur virorum copia, quid te fœlicius? quid illo jucundius sæculo?* Idque in votis esse optimo cuique, ut qui columnæ sunt Ecclesiæ, & cœlestis Sponsæ custodes, eam præstent incorruptam & inconcussam fidem. *O si viderem in vita mea Ecclesiam Dei talibus innixam columnis! O si Domini mei Sponsam cernerem tanta commissam fidei, tanta creditam puritati!*

Baron. Bernard. De Consid. L. 4. — Baron. an. 1134. n. 2.

IX. Is erat certè Eugenius ipse III. cui tales adhærescerent Ministri. Eodem enim ipso teste Bernardo, cùm Archiepiscopi Moguntinus & Coloniensis Romam profecti essent, ut causæ cuidam suæ adessent, pluresque deduxissent equos, auro argentoque onustos, causam Eugenius diremit, munera respuit; qui vicit, inempta victoria potitus est; qui causa cecidit, innocentia expertus est, non opulentia in judiciis certari debere. Novi res exempli fuit aurum Romam adferri, & Roma referri. Enimvero non ea fuit Romanorum abstinentia pecuniæ, sed intaminata, & invicta Papæ integritas, cui plausit, cui congratulatus est orbis terrarum. *Argentum reputatum est fœnum. Sagmarii non levati sarcinis, onusti nihilominus repatriant, vel inviti. Nova res! Quando hactenus aurum Roma refudit? Et nunc Romanorum consilio id usurpatum non credimus.* Baron. an. 1151 n. 2. 5.

Hinc ex adverso objicienda est fœdissima Jordanis Legati tabella, ab eodem alibi delineata Bernardo, qua certè constat, non omnes Eugenii Legatos ejus moribus imbutos fuisse. Fidenter Bernardus Pontifici renunciat, quæ tum frequentissæ erant toto orbe Romanæ Legationes, eas parum persæpè utilitatis, offensionis plurimum attulisse, impressis longè latéque, maximè autem in Hispania, sordidissimæ avaritiæ vestigiis. *Vestri qui terram Austri tam sæpè visitant, quid boni adhuc egerint, needum audivimus. Et forsitan audissemus, nisi præ auro Hispaniæ salus populi viluisset.* Hinc intelligas, & incorruptissimos esse potuisse Pontifices, & eorum Ministros aliquos ad omne scelus projectissimos.

Bernard. Epist. 525. 290. — Baron. an. 1152 n. 2. Bernard. L. 3. De Consideras.

Non erant Joanni Salisberiensi eadem conjunctionis & necessitudinis vincula cum Eugenio, quæ Bernardo, & ab eo tamen refertur Eugenii factum, quod æternæ hominum memoriæ meritò commendandum sit. *Nullum omnino munus hominis litigantis recipiebat.* Hanc ille mordicus regulam retinebat. Auri marcam illi obtulit Prior quidam, cui lis erat. Abnuit Pontifex, & hominis impudentiam fervidissimo hoc responso retudit. *Nondum domum ingressus es, & jam vis corrumpere dominum.* Congressus est & aliquando Joannes Salisberiensis cum Adriano IV. eique ingenuè confessus est, esse Romæ Cardi-

Baron. an. 1153 n. 12.

nales invictissimæ integritatis, & quorum verè Romana, sed Christiana dici posset abstinentia, rerum humanarum despicientia & animi magnitudo. *Unum audacter conscientia teste profitetur, quia nunquam honestiores Clericos vidi, quàm in Ecclesia Romana, aut qui magis avaritiam detestentur. Plurium tanta modestia, tanta gravitas est, ut Fabricio non inveniantur inferiores, quem aquita salutis via medis omnibus antecedunt.* Sed hæc tam honorificè præfatus, mox tamen non celavit iniquissimo se ferre animo venalem Romæ justitiam. *Justitia regina virtutum est, & erubescit pretio permutari. Si gratiosa futura est, sit gratuita. Nequaquam prostituatur ad pretium, quæ corrumpi non potest. Integra est & semper incorrupta.* — Ibid. ann. 1156. n. 25.

Cardinalibus ipsis Romanis persuasissimum erat, nihil Deo gratius se, nihil jucundius facere posse: quàm si quævis in jure dicendo munera ablegarent, quando cùm multa alia sibi religiosissimè observanda præscripsernot, tum illud in primis, ubi Hierosolyma ab Infidelibus expugnata, propitiandam sibi divinam iram constituerunt. Rem narrat Rogerius. *Firmiter etiam inter se promiserunt, quod de cætero nulla munera accipient ab aliquo qui causam habeat in Curia: sed ea tantùm recipere poterunt, quæ fuerint pro eorum necessitate & sustentatione donata, vel missa.* — Baron. an. 1187. n. 19.

X. Suppar B. Hugoni Gratianopolitano Episcopo Scriptor ejus vitæ, illum nobis exhibet munerum detrimentis invium septumque in justitiæ dispensatione. In ejus foro nec obfuit cuiquam paupertas, nec divitiæ profuere. In innocentia etiam pauperibus invictissima fuere præsidia, divitum improbitas explosa & obtrita semper fuit. *Cùm frequentissimè suorum & alienorum causas mundanas & Ecclesiasticas audiret, ventilaret, terminaret, cumque in subditis sibi Clericis per tam prolixum vitæ spatium toties consecrationes, degradationes, reconciliationes pro personarum & Ecclesiarum competentibus causis & necessitatibus celebraret, manus tamen suas ab omni excussit munere. Eo judice nulli unquam persona dignitas, nulli pecuniæ profuit quantitas. Nullum paupertas, nullum quantacumque officiorum sive natalium reum fecit extremitas. Non mitiorem amicus, non duriorem expertus est inimicus. Non deargentatam convictis vel pœnitentibus imposuit pœnitentiam; non lucrosam in Placitis defendit edidit ve sententiam. Quod beati viri eò preclarius illustrat meritum, quo rarius vel in præteritis, vel in præsentibus habet exemplum. Quanta nobis offertur materia in præsentium temporum faces invehendi, in quibus cum dedecore atque eversione honestatis & æquitatis, pecunia templa penetrat, altaria maculat, sacerdotia venumdat, innocentiam exterminat, omnia divina profanaque contaminat. Excæcant nunc munera oculos sapientum, omnes diligunt munera.* — Surius die 1. April. c. 18.

XI. Tempestivum jam erit ad Tridentinum accedere Concilium, & ad ea quæ illi quasi succinuere Provincialia Concilia. Jurisdictiones Ecclesiasticas, adeoque & Officialitates vendi prohibuit Tridentinum; *Non liceat jurisdictiones Ecclesiasticas, seu facultates nominandi, aut deputandi Vicarios in spiritualibus locare.* In Concilio III. Mediolanensi jussi sunt Episcopi diffinire mercedem, qua contenti esse deberent ministri & officiales omnes: *Illis omnibus certam taxam præscribat, quam pro sui operis, vel officii, vel laboris mercede, proque causarum & judiciorum ratione exigi ab unoquoque liceat.* At ne Vicarii Generales & Officiales munera usquam acciperent ulla à Partibus, ne esculenta quidem. *Nullum neque munus, neque donum, neque cujusvis generis xenia, ne esculenta quidem poculentave Vicarii ab iis accipiant, qui coram iis causas vel habent, vel agunt.* — Sess. 25. c. 11. — Acta Eccles. Med. p. 104. 189.

In Concilio V. Mediolanensi confirmatum est hoc Decretum, additumque ne quid munusculi Judices à Partibus acciperent, ac ne gratuita quidem dona, quovis prætextu, *In ordinariis causis nihil quidquam vel minimum, nec sportularum quidem nomine, nec à sponte etiam dantibus, aut ullo quovis modo à Judice illius fori accipi liceat.* Concilium IV. Mediolanense ad Notarios ipsos & Cancellarios ampliaverat prohibitionem illam cujusvis muneris recipiendi, qua Concilium III. ejusdem Civitatis solos complexum fuerat Vicarios Generales, & Officiales. Quin & hoc addiderat, ut mulctæ & pœnæ omnes pecuniariæ pia in opera vel loca impenderentur. *Pœnæ ac mulctæ omnes ac singulæ, cujusque generis sint, sive Clericorum, sive aliorum quorumcumque, etiam quas ex superiorum Conciliorum sanctionibus irrogare contigerit, deinceps piorum locorum operumve usui vere atque omnino attribuantur, nulla prorsus parte reservata, aut alii usui attributa.* Cancellarias Episcopales vendi prohibuerat Concilium I. Mediolanense. *Cancellarias verò deinceps vendi, locari, vel earum nomine, vel occasione, quovis prætextu cujusvis persona quidquam solvi prohibemus.* Novo id quidem Decretum robore munitum est in Concilio V. Mediolanensi, veritumque ne lucra Cancellariæ ad Episcopos, vel Vicarios generales, vel ad alios quoscumque, quàm ad Cancellarios & inferiores ministros redirent; quos & ipsos compescere placuit, ne quid etiam gratuiti muneris à quoquam acciperent. Longa in eo quoque Concilio describitur series Litterarum, Actorum, Dispensationum, aliorumque instrumentorum, quæ gratis danda essent à Cancellariis. Vetuit denique hoc Concilium, ne qua à Secretariis suis munera acciperent Episcopi. — Cap. 31. — Act. Eccl. Mediol. p. 26. 285. 286.

XII. In Concilio Toletano anni 1565. vetitum est Officia vendi Notariorum, Promotoris fiscalis, & inferiorum omnium jurisdictionis ministrorum. *Notariorum Ecclesiasticorum, Promotoris fiscalis, publici executoris, & aliorum officia quorumcumque, qui jurisdictionis Episcopalis & aliorum inferiorum ministerio operam dare tenentur, nullo modo vendantur, nec ob aliud quodcumque lucrum dentur temporale. Dentur autem hæc officia gratis, &c.* Qui gratis hæc Officia acceperint, nec vendere ea ipsis fas erit, nec aliis concedere. In Concilio Mexicano anno 1585. jussus est Episcopus Officiali suo idonea stipendia suppeditare. *Quem pro Officii sui ratione commodè sustentare debent Episcopi:* tum verò nihil salarii Officialem à Partibus exigere, nisi eis placeret doctissimorum Jurisconsultorum cœtum aggregari, eorumque rogari sententias. *Quia verò Officialis hujusmodi pro videndis actis salarium forsan à Partibus litigantibus recipere volet, statuit hæc Synodus, ne quidquam pro his accipiat, nisi parte aut partibus petentibus jurisperitum unum vel plures sibi adjungi, quos de causa consulat, ac de eorum consilio sententias ferat.* Eodem Concilio vetiti sunt Episcopi vel minima vendere Officia fori Ecclesiastici, ne violentis extorsionibus illi mox laborent ministri eam pecuniæ suæ labem resarcire. *Maximè oportet justitia officia benemeritis personis conferri gratis, ut eum omni integritate & fidelitate exerceantur. Pretium enim quo emuntur, in causa esse solet, ut justo stipendio Officiales contenti non sint. Eam ob causam interdicit hæc Synodus, ne Episcopi vendant, aut locent officia Fiscalis Notarii, Executoris, seu Lictoris suorum Tribunalium, &c.* — Can. 15. — T. 1. Tit. 8. — L. 1 Tit 8. n. 10.

XIII. Io Cleri Gallicani generali Conventu Melodunensi anno 1579. his petquam simillima promulgata sunt statuta. Ut in eleemosynas expendatur quidquid emendarum inflixerit Episcopus, vel Officialis ejus. *In pios usus deputet quidquid mulcta nomine ipse aut Officialis judicaverit dependendum.* Si quid salarii accipiat Officialis, tam sobriè & abstinenter id faciat, ut conqueri possit nemo. *Quod si sportularum nomine tanquam pro expensis, & ne videatur Officiis suis stipendiis militare, aliquid intra solitum modum recipiatur, tanta sit in hoc moderatio, ut calumniis non prabeatur locus ullus.* Episcopi est, ut Officialis sui sustentationi prospiciat; quò gratis ab eo justitia administretur. *Suas interim partes esse perpendat Episcopus, ut Officialis juste non possit conqueri, quod suum sibi damnosum sentiat officium. Ita enim de judicandi munere gratuito loquitur Episcopis Innocentius III. Ad hoc sunt vobis reditus constituti, ut ex ipsis vos & alii Clerici honestè vivatis.* Nec pluribus opus erat, ut voluntas Episcoporum intelligeretur. Jus enim ipsi olim per sese dicebant Episcopi, adeoque & gratis protsus dicebant. Si lapsu temporis necesse habuere ad hanc sollicitudinis suæ partem vocare velut Coadjutorem aliquem, hunc haud-dubio statim suis impendiis aluere. Abundabant tunc Episcoporum reditus, idque probabile est voluisse Innocentium III. & Conventum Melodunensem. Nam Concilium Lateranense IV. cui præerat Innocentius III. præcepit qui Episcopi ferendo non essent tanto oneri suarum Diœcesum, & tam multiplici, fidos ut sibi adjutores adoptarent, & cooperatores, quos ipsos necessariis etiam sumptibus foverent. *Quibus ipsi cùm indiguerint, commodè necessaria subministrent: ne pro necessariorum defectu compellantur desistere ab incepto.* Fateor eum locum spectare potissimùm ad Concionatores. Sed una & par ratio videbatur esse Officialium. Nam si prædicare muneris est Episcopalis, est & jus dicere. Si ex hoc Canone alendus est illi Prædicator, cui suas delegat vices prædicandi; alendus est & illi Officialis, cui suas committit vices juris dicendi.

Extra. De Offic. Jud. ordin. C. Inter cætera.

XIV. Narrat Giussanus in vita sanctissimi Archiepiscopi Caroli Mediolanensis, *probibuisse eum Officialibus, Judicibus, & ministris justitia cateris, actiones injustas, lucra illicita, munuscula quacumque, nullius etiam pretii; nec nisi extraneos voluisse à se præfici Judices & Vicarios, ne quo duci possent carnali affectu, vel lucelli spe, vel humano terrore à juris tramite deflecti.* Adnotat non idem Scriptor, quid stare vellet Carolus inter jurisdictionis contentiosæ ministros, & eos quibus Ecclesiæ disciplinam & regimen demandabat; illos extraneos, has indigenas enim volebat esse, ut in patria ipsa sua disciplinæ purissimæ vigorem perpetuarent. *Utque præstabilius duxit extraneos admovere ministerio juris dicendi: ita multò illi consultius visum est spiritalis disciplina & animarum regiminis ministros indigenas esse, ejus loci & Ecclesia, ubi munere fungerentur; ut perennem ibi scholam instruerent purioris disciplina, eique magisterio suo ipsimet præessent, sub venturis etiam Archiepiscopis. Itaque summa hinc Clero universo propensio & facultas conciliabatur Canonum observantia accuratissima. Caroli enim & ministrorum ejus exemplo facillimè cæteri omnes pelliciebantur.*

L. 8. c. 24.

Refert autem idem alibi loculentissimæ author Historiæ, *non solùm voluisse Carolum, ut omnes jurisdictionis administri hospites & extranei essent, ut liberiùs & expeditiùs jus dicerent, &c. Sed etiam suo ut omnes in Palatio habitarent, suo sumptu alerentur, communibus familia regulis devincti, idoneis instructi stipendiis, ut ne manus ullis donis recipiendis contaminarent. De semetipso id Carolus non dissimulabat, si quo munere à quoquam affectus esset, quamvis levissime, pondere nescio quo agi se deinceps solitum, eoque constantissimè se à donis quantuliscumque recipiendis abstinere. Ideo & familiaribus omnibus suis interdixit, ne cujus causam Judicibus vel ministris commendarent, vel cujusquam negotio favorem impenderent.* Aliquanto ante B. Carolum tempore Cancellaria Archiepiscopatûs Mediolanensis Laicis commendata fuerat. Carolus priscum & usum & statutum renovavit, ei ut muneri præficeretur Canonicus Ecclesiæ Metropolitanæ Stipendiis annuis donavit, mensæque suæ adhibuit; tam Cancellarium, quàm Notarios. *Volebat enim, ut familia omnes sua ascriberentur, & in habitu essent Clericali. Cancellario salaria defixit, & minime affixis pretio, plures charitas gratis expediri voluit, maximè qua pertinerent ad res spiritales, & ad Ecclesia disciplinam.*

Finis Libri primi Partis tertiæ.

PARTIS

PARTIS TERTIÆ LIBER SECUNDUS,

IN QUA AGITUR,

De distributione, & partitione rerum Ecclesiæ temporalium.

Potestas Episcoporum, Oeconomorum, Presbyterorum, Diaconorum in administratione bonorum Ecclesiæ temporalium.

CAPUT PRIMUM. *P. 1. l. 4. c. 12.*

Summa Episcoporum potestas in dispensatione rerum Ecclesiæ temporalium, quanquam Concilio Provinciali rationes redderent, per quinque priora Ecclesiæ sæcula.

I. Summa erat Episcopi authoritas in temporalium dispensatione, etsi & cum Clero suo communicare consilia, & Concilio Provinciali rationes reddere teneretur.
II. Probationes ex Concilio Gangrensi, & Antiocheno.
III. Quibusdam in Ecclesiis Oeconomus creabatur. In aliis Presbyteri & Diaconi in commune consultabant omnes de temporali administratione.
IV. Quam hic rationem tenuerit Gregorius Nazianzenus.
V. Contrariam rationem tenuit Chrysostomus.
VI. Utriusque rationis & viæ causæ erant justissimæ.
VII. Par & Ecclesiæ Latinæ Disciplina ex Gelasio Papa.
VIII. Ex Ambrosio & Hieronymo.

I. EX hactenus disputatis satis superque diluxit, quanquam res Ecclesiæ omnes in commune possiderentur, summam tamen earum potestatem penes Episcopum fuisse. Declarabimus mox quam in partem suæ sollicitudinis advocaret ille Presbyteros, Diaconosque, sive Oeconomos. Veniemus denique ad portiones & distributiones Canonicas, cuique Beneficio adsignatas.

II. Astruendæ summæ Episcoporum potestati mirificè suffragantur Canones Concilii Gangrensis, quibus anathema intorquetur iis, qui vel dederint, vel acceperint res Ecclesiæ, præter Episcopum, cui
Can. 7. 8. eam curam Ecclesia demandavit. *Si quis dat vel accipit fructus oblatos, præter Episcopum, vel eum, qui est constitutus ad beneficentiæ dispensationem, ὡς ναρ-ῥήλας ὄντοιος, & qui dat & qui accipit, sit anathema.* Erat ergo Oeconomus, qui reciperet, & dispensaret Ecclesiasticos proventus, sed summa omnium potestas uni Episcopo tribuebatur.

Manifestius id etiam facit Concilium Antiochenum, cùm jubet primum ea fide & religione tractari debere res Ecclesiæ, quæ Deo debetur omnium spectatori & judici. *Quæ sunt Ecclesiæ serventur, cum omni bona conscientia & fide in omnium præsidem & judicem Deum.* Episcopum mox ei rei summa authoritate præesse debere significat, cùm ipsi populus à Deo concreditus sit. *Quæ etiam administrari conve-* Can. 24.
nit cum judicio & potestate Episcopi, cui est omnis populus creditus, & eorum animæ, qui in Ecclesia conveniunt. Bonorum Ecclesiæ notitia informandos esse Presbyteros & Diaconos, ut ubi Episcopus mortali ex hoc curriculo excedet, ne res ejus propriæ rebus Ecclesiæ permisceantur, & hinc jurgiorum, litiumque sementes existant. *Sint autem manifesta quæ ad Ecclesiam pertinent, cum cognitione Presbyterorum & Diaconorum, qui sunt circa eum, ut sciant & non ignorent, quæ sunt propria Ecclesiæ, ut nihil ipsos lateat: ut si contingat Episcopum è vita migrare, iis manifestis existentibus, quæ ad Ecclesiam pertinent: nec ea intercidant & pereant: nec quæ sunt propria Episcopi, prætextu rerum Ecclesiasticarum vexentur.*

Nec minus exaggerata proximo Canone authoritas Episcopi ostenditur, quanquam communicato

cum Presbyteris & Diaconis consilio omnia tractare teneatur, & administrationis suæ rationes ad Concilium Provinciale referre. [Can. 25.] *Episcopus Ecclesiasticarum rerum habeat potestatem, ut eas in omnes egentes dispenset, cum summa reverentia & timore Dei, &c. Quod si convertat res Ecclesiæ in suos usus domesticos, & ejus commoda vel agrorum fructus non cum Presbyterorum conscientia Diaconorumque pertractet, sed horum potestatem domesticis suis aut propinquis, aut fratribus filiisque committat, ut per hujusmodi personas occulte lædantur res Ecclesiæ, Synodo Provinciæ pœnas iste persolvat.* Postremò si qua Episcopo, & Presbyteris ejus illinatur suspicio, quasi malè administratæ rei Ecclesiasticæ, frustratorumque pauperum necessariis & usitatis adminiculis, res ad judicium perferetur Concilii Provincialis. *Si autem accusetur Episcopus, aut Presbyteri qui cum ipso sunt, quod ea quæ pertinent ad Ecclesiam, sibimet usurpent, ita ut ex hoc affligantur pauperes, hos oportet corrigi, sancta Synodo id quod condecet approbante.*

III. Summa ergo illa Episcopi in res temporales potestas gemino hoc fræno coërcetur, ut & consilio Cleri sui uti debeat, hoc est Presbyterorum & Diaconorum; & ad Concilii Provincialis examen & judicium vocari possit. Eò autem differunt Gangrenses hi Canones ab Antiochenis, quod Gangrensi Concilio placuit Oeconomum designari, qui rem totam nutu Episcopi administret; at Antiocheno Canone tota dispensatio Episcopo permittitur, cujus est tamen administrationis suæ notitia informare Presbyteros & Diaconos, hoc est, Capitulum Ecclesiæ Cathedralis.

Erant ergo sui nonnullis Ecclesiis Oeconomi. Ut & omnibus essent, cavit Concilium Calchedonense, cujus in eam rem est hoc Decretum. [Can. 26.] *Quoniam in quibusdam Ecclesiis, ut rumore comperimus, præter Oeconomos, Episcopi facultates Ecclesiasticas tractant; placuit omnem Ecclesiam habentem Episcopum habere Oeconomum de Clero proprio, qui dispenset res Ecclesiasticas secundum sententiam proprii Episcopi, ita ut Ecclesiæ dispensatio præter testimonium non sit, & ex hoc dispergantur Ecclesiasticæ facultates, &c.* Facillimè poterat Episcopus in Oeconomum suum exomni cura vigilare, & cogere, ut rationes redderet: non ita facilè autem & expeditum erat, ut Presbyteri & Diaconi Episcopum adducerent ad exhibendas sibi administrationis suæ rationes. Sed quanquam hoc Canone ubique instituantur Oeconomi, nihil tamen infringitur de suprema Episcopi potestate, quæ innata insertaque ipsi ejus sacerdotio summo videtur: cùm jubeatur Oeconomus injussu Episcopi nihil moliri. *Oeconomum de proprio Clero, qui dispenset res Ecclesiasticas secundum sententiam proprii Episcopi:* οἰκονομοῦντα τὰ ἐκκλησιαστικὰ κατὰ γνώμην τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου. Id crimini datum Chrysostomo notat Photius, quod inconsulto Clero suo temporalem rem omnem Ecclesiæ administraret. [Photius in Bibl. Cod. 59.] *Quod Ecclesiæ reditus nemo noverit quò abeant. Quod hereditatem à Thecla relictam per Theodulum vendiderit.* Vel Cleri ergo sui Episcopus, vel Oeconomi consilio utebatur, & ita hac fungebatur invidiosa administratione.

IV. Narrat porro Gregorius Nazianzenus, cùm ad Gubernacula sederet Ecclesiæ Constantinopolitanæ, cujus erant innumerabiles opes, à multis jam sæculis congestæ, vasa sacra, reditus immensi; non inventis ratiociniorum libris, nec in tabulario Episcoporum superiorum, nec in Oeconomorum Chartis, maluisse se nihil ultra tentare, quam impetu & consilio abripi hominum à vi & avaritia minus alienorum, qui rem premi & urgeri volebant, non alio magis fructu, quam ut Clerus dehonestaretur, & laïci offenderentur. *Quid de tot opibus, queis nihil celebrius, dicam, universa maximi terræ viri, quas ævo ab omni struxerant templis sacris: de totque vasis, totque item proventibus, quorum ipse cum nec calculum nancisceret in pristinorum Præsulum usquam literis, nec rursus illum noscere ex quæstoribus possem, acquievi: nec, licet multi viri aliter monerent, externum in mysterii probrum vocandum censui ad hos calculos. Addictus opibus quisquis est, hæc improbat: probat ille quisquis liber est harum siti. Nam fœda cum sit rebus in cunctis opum cupido, multo est fœdior tamen in sacris. Si de opibus esset par mea mens omnium, non tanta labes esset in Christi domo.* [Carm. de vita sua.]

V. Erat illud Nazianzeno compertissimum, non alias veriores Ecclesiæ opes esse, aut chariores, quàm pacem, charitatem, amorem æternorum, temporalium omnium contemptionem: præ his vanum auri, argentique fulgorem esse, etsi eo insania sæcularis præstringatur: unde nec eas in periculum conjiciendas, tot controversiis litibusque ex ratiociniorum scrupuloso examine indubitatissimè emersuris. Auspicatiora fuere Chrysostomi initia, unde & Oeconomos statim ad reddendas rationes compulit, multa recidit ex redundantia priorum expensarum, & hinc multa seposuit ad largius opitulandum orphanis, viduis, egenis, ægrotis, immo & extruendis Xenodochiis, authore Palladio. *Post hæc dispensatoris Ecclesiastici scripta relegens, inutilesque Ecclesiæ sumptus deprehendens, amputari hos protinus jubet. Accessit & ad solemnes Episcopi sumptus inspiciendos, inveniensque immodicam profusionem, transferri hanc magnificentiam ad infirmorum solatia præcepit. Et cum superessent pecuniæ, nova quoque infirmorum receptacula construit.* [Cap. 5]

VI. Longè diversissima erat Nazianzeni & Chrysostomi ratio, & sua tamen cuique sapientia constabat, pietas & religio. Nazianzenus pacis studio ratiocinia anteriora præterit. Chrysostomus accuratissimè omnia ad calculos revocat, superfluas expensas resecat, singulas moderatur, & ita infinitum quoddam sibi penu congerit, quo abundantissimè provideat necessitatibus Ecclesiæ longè amplissimæ. Paulò diversa ratione usum esse Gregorium Nazianzenum testatur ejus vitæ Scriptor perantiquus. Cùm affirmasset enim nihil omnino eum in domum suam derivare voluisse ex omnibus illis opulentissimæ Ecclesiæ thesauris; mox subjicit, nec libros rationum, nec regesta vasorum sacrorum scrutari eum voluisse, quod sæculares Principes magis deceret ea diligentia, quam Episcopos, quodque perinsigni hoc documento informare cuperet Antistites omnes, ut impensius studerent Clericos suos virtutibus, quam terrenis opibus locupletare. *Amplissimæ porro Ecclesiæ Præsul institutus, proventusque & infinitam omnis generis supellectilem eximiamque consecutus, ne unica quidem drachma hinc facultates suas auxit; cùm tamen maximam talentorum copiam, si ita tulisset ipsius voluntas, colligere potuisset. Ne redituum quidem & administrationis rationem, ab iis qui Ecclesiæ negotia procurassent, repetivit, nec supellectilis sacræ descriptionem; cauponum verius quam Ecclesiasticorum virorum id esse statuens: ac Præfectorum, non Episcoporum: atque his rebus omnes erudiens, ut conscientiæ puritatem potius Deo offerrent, quam ut rationibus referendis muneris sui administrationem hominibus probare niterentur.* Quam consentiat veritati hæc narratio, inferius indagabimus.

VII. Nec Episcoporum Ecclesiæ Latinæ authoritas angustioribus circumscripta est terminis. Gelasius Papa eorum potestati subjicit omnes prorsus Ecclesiæ proventus, ut eorum ab ipsis canonica fiat partitio, ac distributio, qua de re prolixius suo infrà loco dicemus. *Epist. 10.* *Præsulum authoritas nostrorum emanavit, ut facultates Ecclesiæ Episcopi ad regendum habeant potestatem, ita tamen ut viduarum, pupillorum atque pauperum, nec non & Clericorum stipendia distribuere debeant.* Portio pauperum Episcopo commendabatur, uni Deo quidem rationes reddituro, sed operam tamen daturo, ut publico testimonio ejus administratio approbaretur. *Epist. 9. Et in Decreto c. 27.* *Adscriptam pauperibus portionem, quamvis divinis rationibus se dispensasse monstraturus esse videatur, oportet tamen etiam præsenti testificatione prædicari, & bona fama præconiis non taceri.* Quasi dicat non debere Episcopum latebras captare, & publicam fallere conscientiam, cum eleemosynas effundit: ut privati factitare solent, & debent. Nec enim tum Episcopus tam suas largitur res, quàm alienas restituit; non suam dat ille, sed penes se depositam reddit pecuniam: nec tam virtutis documentum dat, quàm criminis & publicæ reprehensionis infamiam declinat.

VIII. Monet luculentissimè Ambrosius, esse Episcopi, ut ne Ecclesiæ proventus tam improvidè effundat, ut nunc redundet, quod postea deficiet: ne nimio plus, ne minus æquo largiatur etiam pauperibus, Clericisque, vel templorum sartis tectis. *Offic. l. 2. c. 21.* *Maximè Sacerdoti hoc convenit ornare Dei templum decore congruo, quantum oporteat, largiri peregrinis, non superflua, sed competentia; ne restrictiorem erga Clericos, aut indulgentiorem se præbeat.* Hieronymus Episcopo commendat curam deligendi Oeconomi, qui res Ecclesiæ & pauperum curet. *Epist. ad Nepotian.* *Sciat Episcopus, cui commissa est Ecclesia, quem dispensationi pauperum, curæque præficiat.*

CAPUT II. *P. 1. l. 3. c. 13.*

De potestate Oeconomorum in Oriente & Occidente prioribus quinque Ecclesiæ sæculis.

I. Oeconomi ex ordine Presbyterorum erant. Plures quandoque in una erant Ecclesia.

II. Qua occasione præceperint Calchedonenses Patres, ut suus cuique Episcopo esset Oeconomus. Non ex eo decrevit legitima Episcopi authoritas.

III. Oeconomum deligebat Episcopus, nec tamen pro arbitrio poterat illum abdicare.

IV. Quando sæpe ... singulis Ecclesiis privatis res sua, sui proventus permissi.

V. Oeconomi patres erant & nutritii pauperum.

VI. Alicubi Clerus Oeconomos eligebat.

VII. In Occidente Presbyteri omnes participes fiebant temporalis administrationis.

I. Capite superiori commendati sunt nobis Episcoporum Oeconomi, in Conciliis Gangrensi, Antiocheno & Calchedonensi. Litteras dedit Concilium Ephesinum I. generale de depositione Nestorii *Act. 1.* *Reverendissimis Presbyteris & Oeconomis cæterisque religiosissimis Clericis.* Ubi perspicis Presbyteros fuisse hos Oeconomos, pluresque fuisse in Ecclesia Constantinopolitana. Suprà ex Nazianzeno, ex ejus vitæ Scriptore, & ex Palladio *Act. 6.* vitam Chrysostomi exarante liquebat Ecclesiæ Constantinopolitanæ immensam fuisse opulentiam. In causa ergo id esse poterat, ut multi in ea Oeconomi instituerentur. Frequens etiam in ejus Concilii Actis Charisii Presbyteri & Oeconomi Ecclesiæ Philadelphiensis mentio. *Act. 3.* Ischyrion Diaconus in eo libello, quem Calchedonensi Concilio obtulit adversùs *Ibidem.* Dioscorum, agit de Proterio, qui Alexandriæ cùm Presbyter antè & Oeconomus fuisset, Episcopus creatus fuerat. Concilium ipsum Calchedonense de depositione Dioscori scripsit ad Charmosynum Presbyterum & Oeconomum, ad Euthalium Archidiaconum, & ad alios Clericos Alexandrinos, quos universos obtestatur, ut pervigilent ad tuendas res ejus Ecclesiæ temporales, ut qui earum rationes reddituri sint successori. *Custodite igitur res Ecclesiasticas universas, tanquam qui reddituri estis rationem ei qui ordinandus est Episcopus.* Inscripta est autem Epistola, *Charmosyno Presbytero & Oeconomo, & Euthalio Archidiacono, & cæteris Clericis.*

II. In eodem certè quidem Actione ix. refertur *Act. 9.* Ibam Edessenum Episcopum compulsum fuisse pollliceri, bona ut deinceps Ecclesiæ suæ dispensaret per Oeconomos, quos ipsemet deligeret ex Clero suo; ut eò consentiret consuetudini Ecclesiæ Antiochenæ. *De Ecclesiastico verò reditu, & ex quacumque causa acquisitis, sanctissima Ecclesia motis aliquibus, placuit eidem Iba Episcopo ex propria voluntate promittere, quod de cætero secundùm formam Antiochenæ maximæ Civitatis gubernarentur res per Oeconomos ex Clero ordinatos ab ejus religiositate.* Id ergo causæ fuit Calchedonensi Concilio, ut Episcopos juberet Oeconomorum ministerio temporalia Ecclesiæ suæ adgubernare. In crimen enim agebatur Ibas, quòd grandem pecuniam à populo collatam in captivorum redemptionem, suis usibus applicasset, quòd proventus Ecclesiæ sibi vendicaret, quòd vasa sacra ingentis pretii involasset, fratrem & cognatos ditasset *Act. 10.* his prædis, quòd Danielem germani sui filium Episcopum Helenopoleos ordinasset, qui mox opes Ecclesiæ in prostibula effuderat, & testamento suo res Ecclesiæ legaverat concubinæ suæ nepotibus, otiante Iba, nec has vel libidines vel rapinas ab Ecclesia Dei propulsare satagente. Hac necessitate compulsi sunt Patres Calchedonenses statuere, ut ne per se jam Episcopi, sed per Oeconomos Ecclesiæ substantiam regerent, 1. quos ipsimet deligerent ex Cleri sui Collegio. 2. Quibus normam totius regiminis præscriberent. 3. A quibus & rationes omnium exigerent. Tribus his capitibus satta tecta servata est Episcopis prisca authoritas sua; parta libertas, ut toti deinceps essent in spiritalibus ministerii sui functionibus; abacta, longéque amandata, tum avaritiæ tentatio, tum obtrectatio invidorum.

III. Ut erat Episcopo instituendi, ita & videtur fuisse destituendi Oeconomos suos facultas. In eodem Concilio memoratur Fronto Presbyter & *Act. 14.* *Exœconomus* ... . Sed non mera animi levitate, aut libidine destituebantur Oeconomi. Inde est quod Episcopi, quibus Imperator delegaverat terminandas Ibæ & Cleri ejus lites, juramento Ibam adegerunt, suis ut ordinibus, officiis & dignitatibus frui usque sineret omnes, qui inter accusatores ejus numerati fuerant, nec ullis posset sævire posthac pœnis in quatuor illorum primarios, nisi ejus sententiam assensu & judicio suo domnus Archiepiscopus Antiochenus confirmasset. *Exegimus* *Ibid. Act. 9.* *sacramentum à religiosissimo Episcopo Iba, ut omnibus qui eum in præsenti negotio contristassent, oblivionem donaret, & nullum penitus contristaret, nec gradu moveret, neque minores majoribus præferret, sed omnibus servaret justitiam in honoribus, obsequiis & gradibus, &c.*

Placuit autem ut si aliquando juste visus contristari, volueris corripere aliquem præfatorum Samuelis, Cyri, Maræ, Eulogii, non ex authoritate propria corripiat eos, sed ex sententia sanctissimi Patris Archiepiscopi domni hoc faciat, propter præcedentem, quæ inter eos accidit, offensionem. Quo veluti privilegio Clerici illi immediatè subjiciebantur Exarchi jurisdictioni. Illud malim hic serió adnotari, quod alibi fusè ostendimus, non potuisse Clericos suis Ordinibus & Officiis amoveri, nisi canonico judicio.

IV. Quàm latè pateret Oeconomorum potestas, pulcherrimè declarat admirandus ille Marcianus, quem ea exornaverat dignitate Gennadius Patriarcha Constantinopolitanus, & Acacii successor. Ita
L. 1. enim Theodorus Lector: *Designavit Gennadius Marcianum Oeconomum.* Constituit enim ut Ecclesiæ cujusque Clerici & Beneficiarii oblationes ejus reciperent, cùm antea deferri solitæ fuissent ad Ecclesiam majorem. Insigne fuit hoc & potestatis & integritatis specimen. Hinc autem patet, in Ecclesia Constantinopolitana unum dumtaxat fuisse tunc Oeconomum, ut & in compluribus aliis, cùm in nonnullis plures simul essent. Non recedit tamen à verisimili in majoribus Ecclesiis suos fuisse Oeconomo coadjutores, maximè vero in Ecclesia Constantinopolitana. Unde & Palladius in vita Chrysostomi, inter persecutionis ejus socios & exilii
Cap 20. comites recenset, *Paulum Diaconum dispensatoris adjutorem.* Eaque forsan etiam de causa, ut supra monuimus, Concilium Calchedonense Oeconomo & Archidiacono Alexandrino commendavit ejus Ecclesiæ bonorum dispensationem, dum sedes vacaret.

V. Isidorus Pelosiota ad Presbyterum Maronem litteris datis, sedulò eum commonefaciebat, ipso Oeconomi nomine moneri & excitari ipsum debere, ut quæ pauperum patrimonia essent, ea paupe-
L. 1 Ep. 269 ribus erogaret. Priniot enim Ecclesiasticorum bonorum Oeconomos, non alios profectò fuisse, quam Apostolos, ad quorum pedes congerebantur, quæ quisque fidelium vellet in pauperes dispergi.

VI. Jure Oeconomi eligendi Theophilus Patriarcha Clerum universum donat, cum assensu Episcopi, in suo apud Balsamonem Commonitorio.
Cap 9 10. *Ut totius Sacerdotalis ordinis sententia alius renuncietur Oeconomus, in quo Episcopus quoque consensit.* Ex eodem Præsule doctissimo, Oeconomi partes sunt, ut pauperum omnium provisor sit. *Ut bona Ecclesiæ, ut decet, insumantur. Viduæ & pauperes, & peregrinantes hospites omni quiete fruantur, & nemo ea quæ sunt Ecclesiæ, ut sua usurpet.*

VII. Cùm Ecclesia sua abesset Augustinus, ad Presbyteros suos scripsit, ut ex ærario Ecclesiæ supplerent, si quid ex propria substantia sua minus esset pecuniæ, ad exolvenda ejus omnia debita, qui ad
Epist. 219. Ecclesiæ tuitionem confugerat. *Scripsi Presbyteris,*
L. 1. *ut si quid minus fuerit, compleant ex eo quod habet Ecclesia.* Narrat Optatus execrandum & sacrilegum facinus duorum Presbyterorum Carthaginensium, quibus Mensurius morti proximus commendaverat aurea & argentea vasa Ecclesiæ, quorum breviculum deposuerat in manus religiosissimæ viduæ, suo illud ut successori porrigeret. In Occidente ergo Oeconomi nulli erant Ecclesiarum. Certè de iis verbum fit nullum in antiquissimis monumentis. Erat enim vetustissimus is usus, & coævus Ecclesiis, ut Clerus omnis notitia aliqua totius regiminis temporalium imbueretur, ut superiori capite patebat.

Author est tamen Possidius Augustinum adventante morte bona Ecclesiæ omnia commisisse, *Fideli Presbytero, qui sub eodem domus Ecclesiæ curam gerebat.* Quo tamen non excludebantur, opinor, cæteri Presbyteri ab ejusdem aliqua sollicitudinis communione.

CAPUT III. *P. 1 l. 4 c. 14.*

De Diaconorum & Archidiaconorum potestate in temporali administratione per eadem quinque priora sæcula.

I. In Ecclesia ipsa Græca Diaconis nonnihil tribuebatur in regenda re temporali Ecclesiæ.

II. Oeconomum Cœnobiorum Diaconus erat, vel eo certè gaudebat nomine.

III. IV. Ex Cassiano demonstratur, & Officia hæc, & jura Diaconatus fuisse cognatissima.

V. In Occidente Diaconi, vel Archidiaconi temporalem Ecclesiæ rem administrarant. Probationes.

VI. Alia probationes. Diacono vigesimum ætatis annum agenti tota demandatur administratio temporalis, etsi non deesset Archidiaconus.

VII. Summa semper Episcopi potestas.

VIII. Plerumque temporale regimen Archidiacono delegabatur.

I. Superioribus jam capitibus observatus est à nobis Diaconus Oeconomi Coadjutor, & Archidiaconus peculiariter designatus, qui cum Oeconomo vacantis Ecclesiæ curam gereret. Ex Antiocheno etiam Concilio patuit res Ecclesiæ ab Episcopo regendas fuisse, consciis & consortibus Presbyteris Diaconisque. Constat ergo in Ecclesia etiam Græca in temporali administratione partes aliquas fuisse Diaconorum, Presbyteris tamen, qui Oeconomi erant, obnoxiorum, & Episcopis, qui summa semper potestate utebantur.

II. Meminit Basilius Diaconi, quem ipsemet ordinaverat, ut Parocho ad Altare ministraret, & ejus Ecclesiæ rem curaret temporalem. *Glycerius* Epist. 412.
Venensis Ecclesiæ Diaconus à me ordinatus in eum finem fuerat, ut & Presbytero inserviret, ὡς τῷ πρεσβυτέρῳ συνεργοίη, & ad curandam rem Ecclesiasticam admoveretur. Diaconus etiam Cassiano dicitur, qui in Monasteriis Ægypti eligebatur, ut primitias decimasque fidelium ultro oblatas acciperet, & Monasterii rectius dispensaret. Electione enim pissimus & prudentissimus quisque Monachus ad id muneris vocabatur. *Venit Theonas ad Abbatem Joannem, qui* Collat. XI.
tunc temporis merito sanctitatis electus Diaconiæ præsi- c. 5.
debat. Non enim ad hunc gradum quilibet propria voluntate, aut ambitione provehitur, sed is quem cunctorum seniorum cœtus, ætatis prærogativa, & fidei atque virtutum testimonio, excellentiorem omnibus sublimioremque censuerint. Ad hunc inquam, cum venisset juvenis, deferens religiosa munera inter cæteros possessores, qui certatim decimas vel primitias frugum suarum memorato seni de suis substantiis offerebant. Tum verò inducit Cassianus pium hunc Oeconomum, fideles qui dona hæc conferebant terrena, cœlestibus institutis imbuentem, hortantemque ad supernorum amorem bonorum: *Delector, filii, pia munerum* Ibid. c. 2.
vestrorum largitate & devotionem hujus oblationis, cujus dispensatio mihi credita est, gratanter amplector, quia fideliter primitias vestras & decimas indigentium usibus profuturas, velut sacrificium Domino bonæ suavitatis offertis.

III. Theonas nomine erat is juvenis, qui decimas suas Monasterio offerebat, quique hortatu

Oeconomi, quasi è summo excitatus, reum se primum quidem professus est, quod solas quotannis decimas obtulisset, de primitiis pari jure offerendis ne cogitasset quidem: *Humiliatus atque compunctus, quod cum decimas frugum suarum solitus esset Diaconia singulis annis dependere, primitiarum rationem ne audisse quidem se arbitraretur.* Mox secum ipse constituit, non plebeia tantum hæc præcepta sectari, sed illa etiam amplexari perfectionis monita, quæ Oeconomus inculcasset. Nuncium ergo remisit conjugi, rebus, sæculo, seque ipse Deo in eo Monasterio consecraturus mox advolavit, & ad eum tandem virtutum apicem eluctatus est, ut electus & ipse fuerit Diaconus, ac Dispensator. *Universorum prælectus judicio, in Diaconiæ dispensatione successit.*

Ibid. c. 8. *Cap. 9.*

IV. A vero non abludit, has Diaconi & Diaconatus voces, quibus hic utitur Cassianus, & quæ in usu erant in his Cœnobiis, ad sacram Ordinationem nihil pertinuisse: electione enim creabantur, & virtutibus atque ætate provectiores eo munere donabantur. Erat ergo id Officium Oeconomi & Dispensatoris, cujus non absimiles essent in Monasteriis functiones, atque Diaconorum in Ecclesiis, juxta primævam in Actis eorum institutionem. Nutat enim Cassianus hos Diaconos recepisse oblationes ad Altare, eas in egenos disseminasse, & spirituali doctrina eorum animos irrigasse, qui manuum suarum laboribus & terræ fructibus Deum Deique Ministros colerent. Atqui hæc tria sunt Diaconorum munera, mutuò sibi conjugata. Piæ enim fidelium erogationes, & hostiæ sunt quas Deo offerunt: & eleemosynæ, quibus pauperes recreantur: & semina quædam temporalia, quæ in æternas aliquando messes efflorescant. Primæva autem ab origine sua Diaconi, & ministerio Altaris dicati sunt, & pascendis pauperibus, & imbuendæ fidelium plebi Christianæ doctrinæ ac pietatis rudimentis.

V. In Occidente certè potissima fuit Diaconorum in res temporales potestas. Luculentam Prudentius effigiem exhibuit Archidiaconi Laurentii, Ærario Ecclesiæ præfecti. *Hic primus è septem viris, qui stant ad aram proximi, Levita sublimis gradu, & cæteris præstantior, Claustris sacrorum præerat, cœlestis arcanum domus, fidis gubernans clavibus, votasque dispensans opes.* Mox alendos illos curæ committit egenos omnes. *Talis plateis omnibus exquirit, assueti ali Ecclesiæ matris penu, quos ipse primus noverat.* Narrat Severus Sulpitius egenum nescio quem pene nudum occurrisse beato Martino, qui Archidiacono statim præcepit, ut eum veste donaret. *Tunc ille accersito Diacono jussit algentem sine dilatione vestiri.* Hac temporali rerum Ecclesiæ administratione intumuere Diaconi, & adversùs ipsum Presbyterorum collegium insolescentes, de sedis prærogativa aliquando cum eis certarunt. Fuit & ubi victores evaderent. Illo primum fastu testatur Hieronymus Romæ claros fuisse Diaconos. In conviviis maximè, ad charitatem pauperum ut reor spectantibus, glisceba hæc Diaconorum arrogantia. *Et in domesticis conviviis benedictiones Presbyteris dare.*

L. Peri Stephan. *Dial. 2.*

VI. Nec Romæ solum supra Presbyteros eniti & sedere ausi sunt Diaconi, cum tot Concilia, Nicænum, Laodicenum, Arelatense, Carthaginense, & alia ad deprimendos, & subjiciendos Presbyteris Diaconos conspirarint. Non injuria ergo conjicimus, cùm essent Diaconi oculi & manus Episcoporum, cumque Vicarii eorum generales, & Episcopalis administri Imperii haberentur, multò præcellentiore eos Jurisdictione usos fuisse, quàm Presbyteros, tum spirituali, tum temporali. Dilucidè id patet ex vita B. Epiphanii Episcopi Ticinensis, ab Ennodio discipulo & successore ejus exarata. Anno ætatis suæ vigesimo Epiphanius Diaconatu initiatus est. Crispinus Episcopus in manus statim ejus deposuit sarcinam regiminis universi temporalis Ecclesiastici, & patrimonii pauperum. Illum jam inde expolire meditabatur, & fingere, & roborare, ut successorem aliquando illum sibi accesseret: eò pertinebat eminentissima illa dignitas, qua cum Clero populoque voluit commendari. Erat tunc Ecclesiæ Ticinensi Archidiaconus, erant & Presbyteri. Horum ætas, experientia, spectata probitas officio tanti ponderis magis consentiebant. Et illis tamen anteposuit Episcopus Diaconum juvenili vigentem, qui jam tum Antistiti suo ea adminicula præberet, quæ pes, oculus, manus corpori præstant, & ingravescentem ejus ætatem vigore suo sustentavit. Ei denique post octo annos extincto, successor datus, incredibili vitæ sanctimonia, exhaustisque pro Ecclesia laboribus, Crispini judicium approbavit, Ecclesiæ ipsi, quàm Crispino gratius, & compendiosius fuisse. *Brevi post ad Diaconii evectus infulas, vicesimum annum ætatis ascendit, facie necdum bene barbata. Interea Antistites omnem Ecclesiastica conversationis substantiam, & divitias pauperum suorum in ejus potestate committit, volens ante Episcopatum cognoscere, qualem futuris temporibus præpararet Episcopum, &c. Postquam invalida senectus Crispinum occupavit Pontificem, istius sustentabatur manibus, in hujus nitens erigebatur amplexu. Pes illius erat, oculus, dextera; cujus ministerio quidquid optasset fieri, ante jussionem suam videbat impletum. Talis in Diaconatu à vigesimo incipiens, octo annos explevit. Et quidem tunc status Ecclesiæ Ticinensis bona Clericorum fruga pollebat. Erant cœlestes viri, &c. Fuit Sylvester Archidiaconus ea tempestate probatissimus, &c.*

Nicæn. c. 19. Arela. c. 18. Laodi. c. 20. Cartha. 4. c. 39.

VII. Elegantior est hic Ennodii contextus, quam ut cuiquam prolixior videri jure possit. Quod hic autem non Archidiacono, non tot Presbyteris demandatur cura rerum Ecclesiæ, inde augurari fas est, non præmaturam tantum in Epiphanio indolem virtutis, sed & ingentem Episcopi potestatem, in deligendis quos sibi collibitum esset, & quos probasset, ad summas has dignitates. Augurari rursum poteris, sicut & ex narratione superiori Cassiani, administrationi etiam temporali præfectos fuisse, qui virtute præstantissimi, & qui Episcopali fastigio propiores essent.

VIII. Nec inficiari tamen possumus, quin aliquibus saltem in Provinciis hanc temporalis administrationis sarcinam gestarit Archidiaconus. Hinc non præfestinè Archidiaconi ad Presbyteratum protrudebantur, ne amplificanda eorum dignitate, potestas deprimeretur. Id affirmat Sidonius de Archidiacono Joanne, qui electus postea fuit Episcopus Cabilonensis. *Laborum temporumque processu Archidiaconus, in quo seu gradu, seu ministerio multum retentus propter industriam, diu dignitate non potuit augeri, ne potestate posset absolvi.* *L. 4. Ep. 25.* Idque rursus docet Leo Papa, cùm insidioso beneficio affectum conqueritur fuisse ab Anatolio Patriarcha Constantinopolitano Ætium ejus Archidiaconum, quem ut Archidiaconatu abdicaret, Presbyteratu auxit. *Dum Ætius ab officio Archidiaconatus per speciem provectionis amovetur.* *Epist. 56.*

CAPUT IV. *P. 1. l. 4. c. 17.*

In Oeconomos suos pervigil excubabat Episcopus, & in alios rerum Ecclesiæ Dispensatores, per priora quinque sæcula.

I. Laudi fuit Nazianzeno, quòd ratiocinia bonorum Ecclesiæ Constantinopol tana neglexerit.

II. Laudi id non fuisset, nisi ea sapientia magis ejus fuisset, quàm negligentia. Quam certissime rationem ille tenuerit.

III IV V. Quæ fuerit in ea simili ratio, quæ consilia Chrysostomi, Basilii, Theodoreti.

VI. Sententia Cyrilli Alexandrini super ea re.

VII. Mirum Ambrosii consilium, qui totum Ecclesiæ patrimonium Satyro germano suo concredidit. Mira Satyri religio & integritas.

VIII. Quam viam secutus sit Augustinus.

IX. Judicium Symmachi Papæ, de Episcopo dissipatore potiùs, quàm dispensatore.

X. Qui Episcopi Deo uni rationem reddere tenerentur; & ubi tamen Actoria erat dilapidatio & infamia, ad Metropolitanum & ad Concilium Provinciale deferebantur. Audacia Judæorum Civilium Constantinopoli.

I. NOn pigebit paulò diligentiùs examinasse quid sapientia & pietate præcellentissimi Episcopi senserint, de Episcopali vigilantia & sollicitudine ad tuitionem rerum Ecclesiæ, & ad Diaconorum vel Oeconomorum administrationem explorandam. Horum plura jam perstrinximus sparsim superiùs; sed ex re tamen visum est omnia sub uno conspectu hîc exhiberi, & paulò diligentiùs pertractari. Qui Græco sermone Gregorii Nazianzeni vitam scripsit Gregorius Presbyter, illum affirmat Ecclesiæ Constantinopolitanæ omnium meritò opulentissimæ, & tum proventibus, tum aurea argenteaque supellectile redundantis, ne libros quidem rationum inspicere voluisse; eam enim diligentiam Provinciæ Præsidi magis, quàm Episcopo consentaneam esse. *Ne redituum quidem & administrationis rationem ab iis qui Ecclesiæ negotia procuraßent repetiivit, nec supellectilis sacræ descriptionem, cauponum veriùs, quàm Ecclesiasticorum virorum id esse statuens: ac Præfectorum, non Episcoporum, atque his rebus omnes erudiens, ut conscientiæ puritatem potiùs Deo offerant, quàm ut rationibus referendis muneris sui administrationem hominibus probare nitterentur.*

II. Vereor ut possit ea laus satis sincera & solida videri iis, qui probè regulas callent abdicationis rerum terrenarum. Nec enim cupiditas, sed charitas extimulat ad curandas res temporales pauperum ministrorum Ecclesiæ, & eorum qui sanctâ societate devincti in unum aliquod collegium, toti sunt in rerum cælestium contemplatione, vel in animarum salutis æternæ procuratione. Tutius ergo erit Nazianzenum suis ipsius ex scriptis agnoscere & tueri. Eo enim Carmine quod ille de vita sua lucubravit, & quo posteros informatos voluit de suis & gestis & consiliis, non ait abjecisse se eam curam expendendæ administrationis præteritæ rerum Ecclesiæ. Quin ex adverso laborasse se, ut libros rationum superiorum temporum reperiret, nec repetisse: Oeconomos se percontatum, nec expiscari ex iis quidquam potuisse. Unum supererat perfugium ad civiles Magistratus, quo in eos inquireretur, qui pauperum patrimonio clam expilato ditescere visi erant, sed fatetur maluisse se, ut honori Ecclesiæ consultum esset, quàm rebus; itaque dissimulatum à se malum, quod curando ægresceret; nec ullo enim rerum compendio satis pensari posse dedecus tot & tantarum rapinarum in Clericos redundaturum. Verba Nazianzeni suprà relata sunt. Hac sapientia & moderatione tantum accedit laudis Nazianzeno, quantum decederet ex illa rerum diligentissimè curandarum negligentia.

III. Chrysostomus cùm primùm Ecclesiæ ejusdem Constantinopolitanæ habenas regere cœpit, libros rationum ab Oeconomo ad se perferri jussit, expensas superfluas circumcidit, Mensæ Episcopalis lautitias & prodigalitatem summovit, & hac parcimonia locupletissimum sibi penu comparavit, unde pauperibus, viduis, Xenodochiis largiùs postea prospiciebatur. Audiendus Palladius in vita Chrysostomi *Post hæc dispensatoris Ecclesiastici scripta relegens, inutilesque Ecclesiæ sumptus deprehendens, amputari hos protinus jubet. Accessit & ad solennes Episcopi sumptus inspiciendos, inveniensque immodicam profusionem, transferri hanc magnificentiam ad infirmorum solatia præcipit: Et cùm superessent pecuniæ, nova quoque infirmorum receptacula constituit.* Quod alibi refertur à nobis ex verbis ipsis Chrysostomi, ubi multitudinem eorum commemorat, qui ab Ecclesia alebantur, & quàm his expensis impares essent Ecclesiæ proventus: ubi & Laicos hortatur, res ut ipsi Ecclesiæ administrandas adgrediantur, suffic antque tum pauperibus, tum Clericis necessaria vitæ adminicula, cibi, vestiumque; hinc manifestissimè patet, non ita incomparabilem hunc divini Verbi contemplatorem & præconem immersisse se totum in delicias contemplationis & in sacras ministerii sui functiones, ut à cura & sollicitudine temporalium Ecclesiæ cessaret, quanquam ad longè alia & terrenis superiora totus anhelaret. Pallad. c. 5.

IV. Purgare se Basilius necesse habuit ad Provinciæ Præsidem, utque ingestas sibi calumnias abstergeret, ostendere quanta exædificasset, Ecclesiam, ædes Episcopales, diversoria ad excipiendos Præsides ipsos, Xenodochia hospitum, Nosocomia ægrotum, in quæ incredibilis quædam pecuniæ vis exhausta sit. Ex quo abundè liquet à rerum Ecclesiæ temporalium cura & administratione non abhorruisse, non se segregasse sanctissimum doctissimumque Episcopum, tot concionibus celebratum, tot luculentissimis lucubrationibus illustrem, spiritalis vitæ regularum callentissimum. Est & alia ejus Epistola, qua purgari videtur fama Gregorii Nazianzeni, ubi ait, si ejus temporalem administrationem arrodant obtrectatores, præstò esse Oeconomos, qui omnium rationes referant. *Si de pecuniis quæstio fiat, tanquam ad illum spectare debeant, sacrarum pecuniarum custodes parati sunt ad reddendam rationem cuivis flagitanti; & convincendas illorum calumnias, qui ausi sunt suas aures interturbare.* Hæc ille ad Demosthenem Valentis Imperatoris gratia & ministerio conspicuum. An hinc conjici posset, Imperatorem ipsum consilia agitasse de exigendis rationibus regiminis in temporalibus Episcopalis, malo aliorum sit judicium. Epist. 372. Epist. 385.

V. Ejusmodi aliquid subveritus est Theodoretus Episcopus Cyri, cum divali seu breviculo Theodosii Junioris Imperatoris, Episcopali sua civitate egredi prohibitus est. Ut illatas sibi obliquiores suspiciones elueret, structuras Theodoretus ingentes illas descripsit, ad Reipublicæ commodum à se excitatas, de quibus opportuniùs infrà à nobis verba fient, Epistolæ Isidori Pelusiotæ infrà suo etiam loco proferentur, quibus Oeconomos & Presbyteros cogebat Episcopo rationes reddere: & si verò Episcopus officio suo deesset, sive incuria, sive cu- Epist. 79. 80.

piditate nefaria, ne dicam rapinarum societate & execranda communione: tum verò ad vigilantiam & integritatem Metropolitani, vel Patriarchæ provocarent. Canone Antiocheno jubebatur Concilium Provinciale cognoscere de dilapidatione rerum Ecclesiæ, si qua ejusmodi infamia consperfi essent Episcopi, vel Presbyteri. Si nec Concilium, nec Metropolitanus, nec Patriarcha canonicam exereret ultionem in has deprædationes, tunc ad Imperatorem ea devolvebatur potestas, ut qui defensor esset, custos & executor Canonum. At ubi Valens in hanc voluit curam incumbere, nec tam pio ille zelo æstuabat: nec Catholicos in Episcopos, quos ille insectabatur, ea cadebat suspicio.

VI. Iniquum esse exclamat Cyrillus in Epistola Canonica, adeoque nec tolerandum, ut Episcopi cogantur rationes reddere redituum Ecclesiæ, cùm uni Deo summo Judici obnoxios illos esse oporteat. *Magna mœstitia afficit Episcopos, qui sunt ubique terrarum, quod sumptuum qui illis eveniunt, dispensationis ratio ab illis exigatur. Unusquisque enim nostrûm dabit suorum malorum rationem omnium Judici.* Ubi certè ad rationes reddendas cogebantur Episcopi, suos tum ipsi nimirum urgebant Oeconomos.

VII. Ad Latinos accedo, exordiorque ab Ambrosio. Ille enim exuberante quadam luminis & gratiæ cælestis copia, antè magister, quàm tyro; ille in functionibus Episcopatûs tam invictus & indefessus, ut post ejus obitum vix quinque Episcopi pares essent labori, quo ipse unus superstes fungebatur: ille, inquam, jam inde ab exordio Episcopatûs fratri suo Satyro totam temporalem domûs suæ administrationem commendavit. Erat laïcus Satyrus, sed virtutum præstantia Clericos longè plurimos post se relinquebat. Testatur Ambrosius ab eo se foveri & roborari solitum; ei debere se quæ filii parentibus; quanquam ab eo ut juniore fratre coleretur. *Non tam mea virtute habilis, quàm tua patientia tolerabilis: qui pie semper sollicitus affectu latus meum tuo latere sepiebas, charitate ut frater, cura ut pater, sollicitudine ut senior, reverentia ut junior.* Nec domesticis tantùm curis ab eo se exoneratum fatetur, sed & sapientia & consilio ejus in regimine spirituali recreatum fuisse; animos illum sibi addidisse in rebus asperis, & mœstitiam abstersisse. *Tu mihi unus eras domi solatio, foris decori, tu, inquam, in consiliis arbiter, curæ particeps, deprecator sollicitudinis, depulsor mœroris. Tu meorum assertor actuum, cogitationumque defensor: tu postremò unus, in quo domestica sollicitudo resideret, publica cura requiesceret. Testor sanctam animam tuam, me in publicis Ecclesiæ id sæpè veritum esse, ne displicerem tibi. Ita domi forisque eruditor quidam & arbiter Sacerdotii, ut domestica cogitare non sineret, publica curare censeret.* Ambrosium Imperatores & Episcopi reverebantur, ut patrem, ille sibi patrem veluti alterum suspiciebat Satyrum. Antistes suo sæculo numeris omnibus absolutissimus, verebatur ne non satis Satyri votis & consiliis responderet. Vides qui tandem ille frater esset, cui Ambrosius domûs suæ curam delegabat. Erat porro Satyrus animi vi & robore prorsus incredibili, nec æquitate dispari. Provectione Ambrosii ad Episcopatum, blandiebatur sibi onus debitorum, Prosper nomine, quasi nunquam ad solvendum compellendus esset. Hoc illum errore & inani spe exuit Satyrus, & solvere coëgit. *Plaudebat sibi, ut audio, Prosper, quod Sacerdotii mei occasione redditurum se quæ abstulerat, non putabat: sed vehementiorem tuam unius efficaciam expertus est, quàm duorum. Itaque solvit omnia, &c.* Ejusmodi erant cognati, vel proximi, quos Episcopi quandoque sanctissimi adsciscebant sibi ad aliquod Episcopalis regiminis consortium. Satyrum Ambrosius hæredem scripserat, qui præmaturè mortuus hæreditatem Ambrosio transmisit. *Ego te frater hæredem feceram, tu me hæredem reliquisti.* Conjugium aversatus fuerat, ne à fratre divelleretur. Testamentum condere noluit, ut Ambrosii potiùs arbitrio res omnes suæ dispensarentur. Ambrosii judicio permisit, ut effunderet in pauperes, quantum vellet: quod ita interpretatus est Ambrosius fraternæ conscius voluntatis, acsi totum in pauperes effundere præciperetur. Sed de his alibi superiùs.

Orat. de obitu Satyri.

VIII. Ab Ambrosii vestigiis non recessit Augustinus. Proventus Ecclesiæ suæ agrosque valentioribus commisit ille Clericis. Eorum prudentissimo & fidissimo Præfecturam mandavit domûs suæ. Ejus erat accepta & expensa in librum referre. Eas rationes semel anno quolibet sibi referri ipsi volebat sanctus Pater. Ejus enim fidei incumbebat, quem sibi expertus esset fidelem: nec clavem enim ipse unquam, nec annulum gerebat. Audi Possidium in ejus vita: *Domûs Ecclesiæ curam, omnemque substantiam ad vices valentioribus Clericis delegabat & credebat. Nunquam clavem, nunquam annulum in manu habens, sed ab eisdem domûs Præpositis cuncta & accepta & erogata notabantur. Quæ anno completo eidem recitabantur, quo sciretur, quantum acceptum, quantumque dispensatum fuisset, vel quidquid indispensatum vel dispensandum remansisset, & in multis titulis magis illius Præpositi domûs fidem sequens, quàm probatum manifestatumque cognoscens.* Sejungi utique necesse est hunc unum & summum Præpositum domûs Episcopalis, *Præpositum domûs*, à valentioribus illis Clericis qui ei suberant, & ministrabant *per vices.* Cap. 24.

IX. Monitus Simplicius Papa à tribus Episcopis, Gaudentium Episcopum Aufiniensem non partiri reditus Ecclesiæ suæ ea ratione, qua sacri Canones præcipiunt: Eam ipse curam demandavit Severo ejusdem Provinciæ vicino Episcopo; & quoad partes illas duas quæ reparandis Ecclesiis & alendis pauperibus destinabantur, eas concredidit Onagrio Presbytero, ea utique fide administrandas, quam præstat Presbyter, aliàs gradu suo ejiciendus. Hinc patet in Ecclesia Latina, uti & in Græca, Metropolitani fuisse muneris, ut excubias ageret in Episcopos rerum Ecclesiæ administratores, eosque si vel diligentiæ, vel fidei minus adhiberent, quàm res posceret, ea potestate exueret. Ibas in ejusmodi causa reus actus est à suo Clero in Concilio Berythensi, cujus Acta perlecta sunt in Chalchedonensi. *Et rogamus, ut rationem faciat coram vestra Sanctitate.* Epist. 3. Act. 10. Con. Calch.

X. Si quid hic autem pugnæ & conflictationis subesse visum est, ubi reddendis rationibus nunc obnoxii dicuntur, nunc negantur Episcopi fuisse; facilè is scrupulus eximetur. Constitutionibus Apostolicis & priscis Ecclesiæ Canonibus nulla ejusmodi necessitate vinciebantur. Nec certè ad id compulsi unquam fuere, nisi paucissimi, quos manifesta rerum Ecclesiæ expilatio convicit, & ad examen compulit Metropolitani, Concilii Provincialis, vel Imperatoris subeundum. Ex recentissimè publicatis Leonis Papæ Epistolis edocemur Oeconomos Ecclesiæ Constantinopolitanæ coactos ex more fuisse ratiocinia sua ad Civiles referre Magistratus. Molestissimè id tulit Leo, libertatum Ecclesiæ vindex acerrimus, & per Epistolas Imperatorem appel-

lavit, ut fœdissima servitute Ecclesiam absolveret, sineretque antiquum vigere morem, ut Episcopis quisque suis Oeconomis rationes faceret. *Illud* Epist. 108. *etiam rationabiliter huic Epistola credidi copulandum, ut de eo quod pietatem vestram prioribus petii litteris, deprecarer, ut Oeconomos Constantinopolitanæ Ecclesiæ nova exemplo, & præcipuè pietatis vestræ temporibus à publicis Judicibus non sinatis audiri; & hanc quoque injuriam sacris removeatis Ordinibus: sed rationes Ecclesiæ secundum traditam morem sacerdotali examine jubeatis inquiri.*

CAPUT V. *P. 2. l. 4. c. 13.*

Episcopi rerum Ecclesiæ summi erant administratores in Gallia & Hispania, ab anno Christi quingentesimo ad octingentesimum.

I. II. Quæ hoc Capite excutienda sint nobis.
III. Quæ Gallia Concilia summam hanc Episcopis authoritatem concedunt.
IV. V. Ei potestati Concilia ipsa limites designant.
VI. Elucidamenta ex historia Gregorii Turonensis. Potestas Archidiaconorum sub Episcopo.
VII. In Hispania eadem, & proinde summa authoritas in Conciliis asseritur Episcopis in temporalia. At suis tamen illa cancellis circumdatur.
VIII. IX. X. De eodem, maximè de manumissionibus servorum & de alienatione bonorum Ecclesiæ.
XI. Oeconomi sub Episcopo functiones.

I. II. Extra dubium est, 1. Summam penes Episcopos fuisse rerum Ecclesiæ temporalium potestatem, quæ tunc in commune à Clero universo possidebantur. 2. Episcopis subsidio & levamento fuisse Presbyteros, vel Archidiaconos, & Diaconos Ecclesiæ. 3. Presbyteros Diaconosque rationes Episcopis fecisse. 4. Episcopos unius Dei judicio obnoxios fuisse. 5. Quanquam causam dicere in Concilio Provinciæ compulsi quandoque fuerint, ubi obliquis suspicionibus fuerant exagitati. Hæc sunt capita toto hoc nobis capite illustranda in Ecclesia primùm Latina, postea Græca.

III. Concilium Turonense II. Episcopos monebat, qui uxorati erant, & quibus post ordinationem jam sorores erant, quæ fuerant conjuges; ut & Ecclesiasticam, & suam ipsorum peculiarem sanctissimè familiam administrarent. *Episcopus conjugem* Can. 12. *ut sororem habeat, & ita sancta conversatione gubernet domum omnem, tam Ecclesiasticam, quam propriam, ut nulla de eo suspicio quaquam ratione consurgat.*

Can. 22. Concilium Agathense Episcopis copiam facit, Presbyteros ut suos, Clericosve donent usufructu Can. 17. alicujus Ecclesiæ prædioli. In Concilio Aurelianensi III. vetatur, ne quas id genus largitiones revocent Episcopi ab Antecessoribus factas; quanquam si qui minùs morigeri Clerici contumacius quidvis agant, eos sinantur Episcopi spoliare suismet Can. 36. ipsorum donis. In Concilio Aurelianensi IV. eisdem permittitur, ut alienæ quoque Diœceseos Clericos donent agellis quibusdam, qui post eorum obitum ad eandem revocentur Ecclesiam. Ubi Clericos suos Episcopi vel Parochiæ, vel Abbatiæ regimine exornaverint, liberum eis esse vult Concilium Can. 18. Aurelianense III. ut eos vel exuant, vel uti usque sinant fructibus, vel agris antè concessis.

IV. Cùm verò penes Episcopos esset administratio, non proprietas; depositum, non dominium rerum Ecclesiæ, hinc illis omnino interdicitur Concilii Agathensis Canone, ut ne quid vendere audeant, aut alienare. *Casellas, vel mancipiola Ecclesiæ,* Can. 7. *Episcopi, sicut prisca Canonum præcepit authoritas, vel vasa ministerii, quasi commendata fideli proposito, integro Ecclesiæ jure possideant; ut neque vendere, neque alienare præsumant.* Si cogeret necessitas, aut suaderet Ecclesiæ suæ utilitas vel vendere, vel usufructuario jure utendos dare agros aliquos, ne id quidem poterant, nisi assentientibus duobus, tribusve Episcopis ejusdem Provinciæ, vel vicinæ, iisdemque subscribentibus, ne irritum aliàs haberetur & cassum instrumentum. *Quod si necessitas certa compulerit, ut pro Ecclesiæ aut necessitate, aut utilitate, vel in usufructu, vel in directa venditione aliquid distrahatur, apud duos vel tres Comprovinciales, vel vicinos Episcopos, causa qua necesse sit vendi, primitus comprobetur; & habita discussione Sacerdotali, eorum subscriptionibus, quæ facta fuerit venditio roboretur. Aliter facta venditio, vel transactio non valebit.* Itaque regebat vel dispensabat Episcopus bona Ecclesiæ, *quasi commendata*; & erat non raro, ubi consilio & assensu Episcoporum Provinciæ muniri deberet. Hinc tamen excepti sunt agelluli, quorum alienatio nil poterat detrimenti, poterat emolumenti quandoque aliquid Ecclesiæ afferre. *Terrulas, aut* Can. 45. *vineolas exiguas & Ecclesiæ minùs utiles, sine consilio Fratrum, si necessitas fuerit, distrahendi habeat Episcopus potestatem.*

Concilium Epaonense Metropolitani assensum necessarium fore sanxit venditioni, non permutationi. *Nullus Episcopus de rebus Ecclesiæ suæ sine con-* Can. 12. *scientia Metropolitani sui, vendendi aliquid habeat potestatem, utili tamen omnibus commutatione permissa.* In Concilio Aurelianensi III. firmata sunt hæc sta- Can. 25. tuta, decretumque est, ut legibus agerentur ii eos qui res Ecclesiæ retinerent, sibi obligatas alienationibus præter Canones factis, si necdum tricenaria illis præscriptio suffragaretur. *Intra tricenaria* Vide & Aurel. 4. c. 9. *tempora repetitio suppetit, &c. Per publicum aut electorum judicium revocentur.* In Concilio Agathensi ea pœna feriuntur Episcopi, qui fundos Ecclesiæ alienarint, non modò ut damnum resarciant, sed & ut restituant duplum. *Convicti in Concilio, & ab hono-* Can. 49. *re depositi, de suo aliud tantum restituant, quantum visi sunt præsumpsisse.* Concilio denique Aurelianensi III. prohibentur Abbates, Parochi, cæterique Clerici, ne quid divendant, *absque permissu & sub-* Can. 13. *scriptione Episcopi.*

V. Ad Agapetum Papam cùm provocasset Contumeliosus Regiensis Episcopus à sententia depositionis, qua dejectus fuerat; rescripsit Pontifex ad B. Cæsarium ejus Metropolitanum, ab administra- Conc. Gall. To. 1. pag. 239. tione temporali eum ut semoveret, eamque transferret in Archidiaconum, qui Episcopum largissimè procuraret. *Reddita sibi propria substantia, suspensum interim volumus ab administratione patrimonii Ecclesiastici, &c. Patrimonia Ecclesiæ in gubernatione Archidiaconi ejusdem Ecclesiæ constituta, ita ut alimonia sufficienter Episcopo non negetur.* Ex quo intelligis Archidiaconos & viventi regentique Episcopo socios affuisse in temporalium regimine; & illud totum gestasse, dum sedes vacaret, vel abesset Episcopus. Conquerebatur Concilium V. Parisiense de Episcopis & Archidiaconis, qui invadebant, & Ecclesiæ Cathedrali ascribebant spolia Abbatum, Parochorum, cæterorumque Beneficiariorum, quo in posterum prohibentur. *Ab Episcopo vel Archidiaco-* Can. 8. *no diripi, & quasi sub augmentum Ecclesiæ vel Episcopi,*

copi, in usum Ecclesiæ revocari, &c. Statuimus, ut nec Episcopus, nec Archidiaconus exinde aliquid auferre præsumat. Archidiacono tamen custodia committebatur, & res Parochiarum vacantium, ex eodem Concilio: *Ab Archidiacono, vel Clero conserventur.*

VI. Non satis validè concluditur Presbyteros Ecclesiæ Arvernæ ejusdem fuisse Oeconomos, ex narratione Gregorii Turonensis de insolentissima duorum Presbyterorum protervia, qui rem prorsus inauditam machinati sunt, spoliato Sidonio sanctissimo juxtà & sapientissimo Episcopo suo, ejectoque administratione Ecclesiæ temporali, cujus ei permodicum quid residuum fecere. *Surrexere contra eum duo Presbyteri, & ablata ei omni potestate à* L. 2. c. 23 *rebus Ecclesiæ, arctum ei victum & tenuem relinquentes, &c.* Post Isidori obitum alter eorum omne ejus Ecclesiæ patrimonium ita invasit, subjecitque sibi, quasi jam Episcopatu potiretur. *Protinus omnem facultatem Ecclesiæ, tanquam si jam Episcopus esset, inhians cupiditate præoccupat.* Tyrannicam eam fuisse usurpationem res ipsa vociferatur: non juris vel colorem, vel umbram affingi potuisse. Nec secus sentiendum de Presbytero Catone post obitum sancti Galli ejusdem urbis Episcopi; ab adulatoribus enim effascinatus, Episcopatum insana spe devoravit, remqua omnem invasit temporalem, extrusis L. 4. c. 5. omnibus administris. *Cato Presbyter continuo à Clericis de Episcopatu laudes accepit, & omnem rem Ecclesiæ, tanquam si jam esset Episcopus, in suam redegit potestatem, ordinatores removet, ministros respuit, cuncta per se ordinat.* His intempestivis suis Cato Cautinum Archidiaconum à se abalienavit, qui eo frustrato electus ipse Episcopus est, ejusque statim potestatis compos omnes Catonis gregales spoliavit rebus Ecclesiæ, quas obtinebant. *Tam ei quàm amicis ejus, vel quicumque ei consentiebant, omnes res Ecclesiæ abstulit, reliquitque eos inanes & vacuos.*

Ursicinum Episcopum Cadurcensem functionibus spiritualibus omnibus suspendit, pœnitentiæque ad triennium addixit Concilium Matisconense, nec eum tamen temporalium Ecclesiæ bonorum regimi- L. 8. c. 20. ne excussit. *Utilitas tamen Ecclesiæ per ejus ordinationem, sicut solita erat, omnino exerceretur.* Badegisilus L. 8. c. 39 Episcopus Cenomanensis, cùm vita hac mortali demigrasset, conjux ejus quæ non conscia tantùm, sed incentrix fuerat omnium, quæ tyrannicè ab eo & rapaciter acta fuerant, diutinis implicata fuit litibus adversùs successorem ejus Bertrandum, Archidiaconum Parisiensem. Contendebat enim illa, quæ Ecclesiæ donata fuissent, ea juris fuisse Episcopi Vita Patr. c. 4. conjugis sui: *Dicens, Militia hæc fuit viri mei.* Sed compulsa tamen est tandem, ut omnia restitueret. Narrat idem Gregorius alibi, ut Theodoricus Rex B. Quintianum cùm Arverno donaret Episcopatu, temporali regimine eum oneraverit: *Jussit inibi sanctum Quintianum constitui, & omnem ei potestatem tradi Ecclesiæ.* Spoliavit Quintianum truculentia audacissimi Presbyteri, vix dimissis, quibus utcumque vitam toleraret: *Omnem potestatem illi de rebus Ecclesiæ auferens, vix ei & satis tenuem quotidianum victum ministrari præcepit.* Sed probatissimi denique quique cives Presbyteri audaciam compresserunt, Quintiano Episcopo *restituta omni potestate.*

VII. Ita in Galliis eximia quidem erat, & summa Episcoporum potestas in temporali regimine rerum redituumque Cleri communium: sed ita tamen, ut Presbyterorum quandoque temerariæ & præfractæ paterent audaciæ. Adeunda nunc nobis Hispania. Concilio Toletano III. vetantur Episcopi quidquam alienare, concesso tamen, ut ministeriolos donent fundos vel Monasteriis, vel Parochiis suæ Diœceseos. *Si quid verò quod utilitatem* Can. 3. *non gravet Ecclesiæ, pro suffragio Monachorum, vel Ec-* Can. 6. *clesiis ad suam Parochiam pertinentibus dederunt, firmum maneat:* ne damnatis quidem largitionibus in extraneos quibusdam, Clericos, Laicosve, idem modus teneatur. Prisca etiam potestate uti sinuntur Episcopi, in manumittendis Ecclesiæ servis, qui retineantur tamen patrocinio Ecclesiæ obnoxii, & in obsequiis, quibus ipsi cum posteris devincti erant. *Et tamen à patrocinio Ecclesiæ, tam ipsi, quàm* Can. 29. *ab eis progeniti non recedant.* Qui Ecclesias fundaverant, vel dotaverant, ægrè nonnunquam assentiebantur ei Episcoporum in temporalia potestati. At eo declarat hæc Synodus violari priscorum Canonum authoritatem, quæ totum committit Episcopis. *Omnia secundum constitutionem antiquam ad Epis-* Can. 8. *copi ordinationem & potestatem pertineant.* A Concilio Hispalensi in servitutem revocatus est libertus qui machinatus nescio quid erat adversùs Episcopum & Ecclesiam. *Adversùs quem ingrati actio Canonum ac legum authoritate justè dirigitur; scilicet ut immeritæ libertatis damno mulctatus, ad servitii nexum, quo natus est, revocetur.*

VIII. In Canone autem sequenti ejusdem Con- Can. 9. cilii non paulò plus momenti est ad rem hancce nostram. Acerbiùs enim castigantur Episcopi, qui Oeconomos sibi ex Laïcis accersiverant, conculcatis non tantùm Calchedonensis Concilii Regulis, sed & sacris Litteris ipsis, quæ diversarum illarum rerum & professionum sibi mutuò quasi pugnantium conjunctionem detestantur. Cùm Oeconomus enim Vicarius sit Episcopi, & functionum ejus quasi socius & administer, nefas est Laïcis communicari functionem & vicem Episcopalem. *Indecorum est enim laicum Vicarium esse Episcopi, & sæculares in Ecclesia judicare. In uno enim eodemque officio non decet dispar professio; &c. Qui in administrationibus Ecclesiæ Pontificibus sociantur, discrepare non debent, nec professione, nec habitu.* Denique si vel Laïcum sibi Episcopus asciscat Oeconomum, vel nulla vicaria Oeconomi opera ipsemet temporalia regat Ecclesiæ suæ, non poterit crimen & invidiam effugere violatorum Canonum, & dissipatæ rei Ecclesiasticæ. *Si quis Episcopus posthac Ecclesiasticam rem, aut* Can. 48. *laicali procuratione administrandam elegerit, aut sine testimonio Oeconomi gubernandam crediderit, ut contemptor Canonum & fraudator Ecclesiasticarum rerum, Concilio manebit obnoxius.* Hinc plus satis argumenti est, ut hac in re Hispaniam existimemus Orientali disciplinæ finitimam fuisse, & Oeconomos habuisse suis ex Clericis, sub Episcopi authoritate. Quod luculentius etiam patefacit Canon alius Concilii Toletani IV. *Eos quos Oeconomos Græci appellant, hoc est, qui vice Episcoporum res Ecclesiasticas tractant, sicut Synodus Calchedonensis instituit, omnes Episcopos de proprio Clero ad regendas Ecclesias habere oportet.*

IX. Qui Ecclesias vel excitassent à fundamentis, vel dote instruxissent, copia facta illis est à Con- Can. 11. cilio Toletano IX. ut si fundos à Beneficiariis dilapidari cernerent, ad Episcopum vel ad Judicem referrent: si Episcopi essent, ad Metropolitanum: si Metropolitani, ad Regem. Concessit & hæc Synodus Episcopis, ut ex rebus Ecclesiæ, tertiam vel re- Can. 5. ditibus, fundarent & ipsi Ecclesias alias; hoc tamen servato modo, ut ne quinquagesima plus parte decerpere possent, si Monasterium exædificarent,

vel centesimam, si Parochiam extruerent, ubi tu-
mulum sibi delegissent.
Can. 68. X. Ne servos quidem ab Episcopis manumitti
voluit Concilium Toletanum IV. nisi vel jus pa-
trocinii retineretur, vel Ecclesiam indemnem præs-
tarent, duobus pro uno subrogatis mancipiis *ejus-*
dem meriti & peculii, & facta permutatione *coram*
Can. 68. *Concilio Ecclesiæ, cui præeminent*. Et ne tum quidem
hic libertus tantis munitus privilegiis, uti poterat
accusandi, vel testificandi licentia, adversùs Episco-
Can. 69. pum, & Ecclesiam. Servos manumittere fas erit
Episcopis, perinde ut ipsi servos alios Ecclesiæ de-
derint, vel adjecerint, vel fundos, ea cautione,
ut hi liberti in patrocinio semper sint Ecclesiæ, ipsi
& eorum liberi, cum rebus suis. *Ita ut cum peculio*
& posteritate sua Ingenui sub patrocinio Ecclesiæ ma-
neant. Liberti Ecclesiæ patrocinio ejus absolventur
Can. 70. nunquam, *quia nunquam moritur eorum patrona*: quam
illi professionem novis semper Episcopis novam
Can. 71. præstabunt. Si quod aliud aucupentur patrocinium,
Can. 9. concessa revocabitur libertas. Innovatur rursus hoc
statutum in Concilio Toletano VI. ut liberti om-
nes novis omnibus Episcopis eandem semper pro-
fessionem præstent, anno Pontificatus eorum pri-
mo. Quin & illud additur, ut eorum filii in oculis,
in ædibus, & cura Episcopi instituantur à teneris,
cui vicissim & ipsi nonnihil præstabunt obsequii.
Can. 10 *Contemptus quippe est patronorum, si ipsis neglectis,*
aliis ad educandum detur progenies manumissorum. Ut-
que ne facilè ab obsequio Ecclesiæ resilirent, vetuit
Can. 13. 14. Concilium Toletanum IX. ne qua inirent conjugia
cum nobilibus Romanis, vel Gothis: si qua inirent,
eorum nihilominus liberi sub Ecclesiæ patrocinio
delitescerent: aut tollebatur eis quidquid ab Eccle-
sia obtinuerent, vel sub ejus patrocinio acquisissent.
Quæcumque ab Ecclesia sunt adepti, vel sub ejus pa-
Can. 16. *trocinio visi sunt conquisisse*. Denique quæ ab Eccle-
sia sunt adepti, ea vendere non poterunt, nisi vel
Prælato ipsius Ecclesiæ, vel servis & libertis ejus:
ut ne immobilia hæc ab Ecclesia propria alienari
Can. 20. 21 possint. Statutis his omnibus novum pondus adje-
cit Concilium Emeritense, & ei maximè, quo non
sinuntur Episcopi libertate donare servos Ecclesiæ,
nisi pro modo, vel copia rerum, quas ipsi Ecclesiæ
transcripserint. Quod & ad Presbyteros, sive Pa-
rochos ampliatur, qui & ipsi aliquos ea conditione
Can. 4. manumittere permittuntur. *Hæc forma & in Presby-*
teris servanda erit, qui cum voluntate Episcopi sui,
juxta canonicam regulam, de familia Ecclesiæ suæ li-
beros facere voluerint. Jubet Cæsaraugustanum Con-
cilium III. ut novus Episcopus libertos omnes co-
gat libertatis sibi suæ chartas repræsentare.

XI. Aspergeret lucis non parum Canonibus To-
letanorum Conciliorum supra laudatis Hispalensis
Episcopus B. Isidorus, pulcherrima hac Oeconomi
Pag. 693. functionum descriptione. *Ad Oeconomum pertinet*
reparatio Basilicarum, atque constructio: actiones Ec-
clesiæ in judiciis, vel in proferendo, vel in respondendo.
Tributi quoque acceptio, & rationes eorum, quæ infe-
runtur. Cura agrorum & cultura vinearum, causa pos-
sessionum, & servitialium, stipendia Clericorum, vi-
duarum, & devotarum pauperum. Dispensatio vesti-
menti, & victus domesticorum Clericorum, servitia-
lium quoque & artificum. Quæ omnia cum jussu & ar-
bitrio sui Episcopi ab eo implentur. Ex quibus diluci-
dum est Oeconomum jussu & authoritate Episcopi
temporalia Ecclesiæ omnia administrasse, cujus
etiam domûs specialiter Oeconomus & Præfectus
erat.

In Legibus Visigothorum prohibet Vamba Rex, ne posthac Episcopi vendicent sibi fundos Parochiarum juris, quasi triginta annorum possessione eo sibi parto jure. *Nulli Pontificum ultra liceat, quidquam ab Ecclesiis Diœcesis suæ auferre, aut ablatum quodcumque per oppositionem tricennii vindicare.* L. 4. Tit. 5. c. 6. Erant certissimè pernecessarii Episcopis Oeconomi, in quos refunderent partem aliquam tantæ sollicitudinis, cùm VII. adhuc sæculo necdum prorsus desuevissent Episcopi à vindicandis sibi fundis Parochiarum juris.

CAPUT VI. *P. 2. l. 4. c. 14.*

Summa potestas rerum Ecclesiæ penes Episcopos erat in Italia & Oriente ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Summa eorum quæ hoc Capite demonstranda sunt.
II. III. Probatur ex Gregorio in temporalium provisione omnia fuisse in potestate Episcoporum.
IV. V. Suis illi Oeconomis utebantur, vel Vicedominis.
VI. Plerumque tamen sub Episcoporum imperio omnia Diaconorum, vel Archidiaconi ministerio gerebantur. Varia de Oeconomis.
VII. Illos observabat Episcopus.
VIII. IX. Eandem viam Gregorium viam iterant Pelagius, & Symmachus Pontifices.
X. Non ita tamen tota temporalium sarcina levabantur Episcopi, ut non plerumque illi ingemiscerent.
XI. XII. In Oriente quoque tota ea potestas Episcopo demandatur, sed suum habent Oeconomum.
XIII. Ex Cæsareis Legibus, quibus uxores essent, vel liberi, Episcopi esse non poterant. Nec Episcopi post ordinationem quidem suam, nisi Ecclesiæ suæ acquirere poterant.
XIV. Rationibus obnoxii erant Oeconomi.
XV. XVI. Vi plurimum Presbyteri erant, quandoque tamen Diaconi.
XVII. In dilapidatores Episcopos lege agebatur.
XVIII. Vicedominus & Oeconomus idem forsan erat.

I. JAm de Romana & Orientali Ecclesia eadem ipsa constabilienda sunt disciplinæ Capita, quæ superiori Capite de Gallia & Hispania. 1. Totum Episcopis tributum fuisse in temporalium Ecclesiæ rerum dispensatione. 2. Illud Episcopos onus in Diaconos rejecisse, & Presbyteros. 3. Quorum ipsi tamen curam agebant, & rationes accipiebant. 4. Cùm ipsi uni Deo rationes suas facerent. 5. Nisi eæ rarò inciderent causæ, ubi ad Concilium Provinciale referebatur.

II. Cùm Episcopum Fundanum Gregorius Magnus ad Ecclesiam Terracinensem transferret, plenissimam ei in temporalia & in spiritalia ejus Ecclesiæ potestatem conferebat. *Quidquid de prædictæ* L. 2. Ep. 13. *rebus Ecclesiæ, vel ejus patrimonio, seu Cleri ordinatione promotioneve & omnibus generaliter ad eam pertinentibus, solerter atque canonicè ordinare, facereque provideris, liberam habebis, quippe ut Sacerdos proprius, modis omnibus facultatem.* Conquerebatur idem Gregorius de Calaritani Metropolitani ignavia, incuriaque, qui rationes sibi fieri ab administrationibus Xenodochiorum non satagebat, juxta priscam consuetudinem. *Pervenit ad nos consuetudinem fuisse,* L. 3. Ep. 24. *ut Xenodochia, quæ sunt in Caralitanis partibus constituta, apud Episcopum civitatis singulis quibusque temporibus suas subtiliter rationes exponerent, ejus videlicet tuitione atque sollicitudine gubernanda.* Cùm Marinianum Ravennatem Episcopum Romam invitaret, ubi labanti & afflictæ valetudini aptius succurreretur, suadebat ut Ecclesiæ suæ aliquem præficeret, qui temporalia ejus absente se curaret.

L. 9. Ep. 28. *Videatur mihi, ut ordinata illic Ecclesia, qui Episcopii curam gerere, hospitalitatemque, & susceptiones possint exhibere, quive Monasteriis custodiendis præesse* L. 10. Ep. 34. *noverint.* Exauthorato Episcopo quodam jussit Gregorius, ejus ex re propria sarciri, quidquid de patrimonio Ecclesiæ abligurrivit.

III. Sed lucis plusculum aliquid exsculpemus ex Gregorii Epistola ad Episcopum Panormitanum, quòd ea ad minutias etiam rerum complurium delabatur. Jubet ut inter Clericos partiatur quartam partem redituum Ecclesiæ & oblationum; reliqua in potestate ipse habeat, ut & fundos Ecclesiæ, quorum reditus augescere curandum est ad Cleri utilitatem; denique ut Seniorum & Cleri assensu Tabularium instituat, qui illi quotannis publicè ra- L. 11. Ep. 51. tiones omnium faciat. *Reliqua omnia mobilia in tua retineas potestate. Immobilia enim Ecclesiasticis reditibus aggregentur, ut multiplicata quantitate Clericorum tuorum usibus Deo largiente proficiant. Tabularium unà cum consensu Seniorum & Cleri memineris ordinandum, qui annis singulis ad amputandam fraudis suspicionem, solenniter suas debeat rationes exponere.* Denique fundos Ecclesiæ alienatos revocari præcipit, qua maxima fieri poterit humanitate, sed ut nihil de jure Ecclesiæ deteratur. *Possessiones vel si qua sunt Ecclesiastico jure competentia, & ab extraneis indebitè detinentur, cum omni studio servata civilitate, in jus Ecclesiæ tuæ reparare festina, ut negligens in aliquo videri non debeas.* Ad minutias etiam viliores demittebat se summi viri, summique Pastoris providentia: ut divendi boves & vaccas præciperet steriles jam inutilesque, quo earum pretio pauperes juva- L. 12. Ep. 59. rentur. *Vendi debent, ut saltem earum pretium ad aliquam utilitatem crescat.* Minuscula sunt ista, sed vel maxima charitas est, quæ vel minuscula non fastidit. Alio loco cùm deessent Cœnobio fundi ad Monachorum sustentationem, nonnullos ei per annos L. 10. Ep. 51. triginta sex fruendos dedit Gregorius. *Quod eis salvo jure Ecclesiæ nostræ in XXXVI. annorum spatium concessimus habere.*

IV. Ad Oeconomos jam deflectenda oratio est. Docet Gregorius, quo toto tempore Salonensis in Dalmatia Episcopatus vacasset, rerum ejus curam Oeconomum agere debuisse, & rationes denique L. 2. Ep. 22. suas novo Episcopo exponere. *Expensa quæ necessaria fuerit, per Oeconomum, qui tempore mortis prædicti Episcopi inventus est, erogetur; quatenus rationes suas futuro Episcopo, ipse, ut novit, exponat.* Presby- L. 5. Ep. 5. 50. 55. ter is fuisse probabiliter creditur. In Gallias certè ablegavit idem Gregorius Candidum Presbyterum, ad regendum Ecclesiæ Romanæ patrimonium; ut- L. 11. Ep. 59. que res fraude subreptas restitui faceret. Cùm jamdiu Sardiniæ Xenodochia, nec perlustraret, nec curaret Januarius Metropolitanus Calaritanus, eo Gregorius Officio Oeconomum & Archipresbyterum ejus Ecclesiæ investivit. *Oeconomum ejus Ecclesiæ, atque Epiphanium Archipresbyterum ex nostra authoritate commone, ut eadem Xenodochia sine periculo suo sollicitè & utiliter studeant ordinare.*

V. Qui hic Oeconomi, Vicedomini forsan iidem ipsi sunt, de quibus tam frequens Gregorius agit. Protasius Aquensis tum Episcopus, olim Vicedo- L. 5. Ep. 55. minus fuerat Archiepiscopi Arelatensis. *Qui in ipsa* L. 9. Ep. 37. *Ecclesia tunc temporis curam Vicedomini gerebatis.* Magnatum in domibus, ut apparet, erant Vicedomini, tanquam earum Præfecturam gestantes. Eorum exemplo & suos Episcopi Vicedominos habuere, ad hospites maximè suscipiendos, & ad incidentia quævis inopina negotia. Eò pertinet illud Gregorii ejusdem, ubi præcipit Episcopo muneris sui incurioso, ut Vicedominum sibi adjungat, qui has in posterum sustineat functiones. *Volumus ut frater no-* L. 9. Ep. 66. *ster Paschasius & Vicedominum sibi ordinet, & Majorem domus, quatenus possit, vel hospitibus supervenientibus, vel causis quæ eveniunt, idoneus & paratus existere.*

VI. Et illud tamen indubitatissimum est, Archidiaconis maximè totam illam incubuisse curam administrandæ rei Ecclesiasticæ temporalis, uti & custodiam sacrorum vasorum. Inde est quod Honoratum Archidiaconum Salonensem admonebat Gregorius, ipsius fidei omnia concredita, ipsius periculo & damno peritura. *Scire te volumus quod à te* L. 1. Ep. 10. 19. *omnia districtè quæsituri sumus, si non ea quæ vel pro-* L. 2. Ep. 14. 15. *pria Ecclesia, vel quæ de diversis Ecclesiis Cimelia sunt collecta, sub omni nunc sollicitudine & fide serventur.* L. 7. Ep. 130. *Quod si quid ex eis vel negligentia, vel cujusquam fraude deperierit, tu in hoc reatu constringeris, qui per Archidiaconatus ordinem custodia ejusdem Ecclesiæ arctius implicaris.* Et quanquam omnium Ordinum Clericos Gregorius ad regimen & tutelam patrimonii Ecclesiæ Romanæ delegaret in diversissimas Provincias; eam tamen sæpissimè Diaconis sollicitudinem, vel Subdiaconis demandabat. Innumerabilia ad manum sunt exempla, unum seligam de Subdiacono in Siciliam misso, quem ea authoritate auxerat ante corpus sanctissimi Principis Apostolorum Petri, cui & illud etiam atque etiam commendabat, ut vel suis ipsius præceptis morem gereret, si quid sibi obreptum esse intellexisset, quod pauperum utilitatibus adversaretur. Non pigebit ea adnotasse hic obiter, quæ palam faciant, quanti momenti & dignitatis esset in his officiis, & quanti referret, ea non mandari, nisi viris spectatissimæ sapientiæ & integritatis. *Tua experientia sanctæ Ecclesiæ utili-* L. 1. Ep. 70. *tatem conspiciat, memor quod ante sacratissimum corpus B. Petri Apostoli, potestatem patrimonii ejus acceperis. Et licet hinc scripta decurrant, quod utilitatem patrimonii impedis, fieri nullo modo permittas: quia nos sine ratione aliquod dedisse reminiscimur, vel dare disponimus.*

Cùm Calaritanum Episcopum deterreret, ne regenda laïcis committeret bona Ecclesiæ, spectatæ fidei Clericis eam curam adjici hortabatur. *Caven-* L. 7. Ep. 6. *dum ne sæcularibus viris, atque non sub regula vestra degentibus, res Ecclesiasticæ committantur, sed probatis de vestro officio Clericis.* Cùm manassent minores Ordines à Diaconatu, ceu rivuli à quodam fonte suo, hinc & minorum Ordinum Clericis delegabantur, quæ Diaconorum aliàs propria fuissent. Audivimus jam ab hoc Pontifice, Ecclesias fuisse, L. 7. Ep. 130. ubi eo munere non fungerentur Archidiaconi, nisi per quinquennium; tum enim eis successores da- L. 9. Ep. 5. bantur. Designabant & Diaconos Episcopi Ravennates ad sui in Sicilia patrimonii regimen. Denique usque adeo cognatum erat & quodammodo concretum hoc Oeconomi munus cum Diaconatu, ut & L. 9. Ep. 24. *Diaconia* vocaretur ex eodem ipso Gregorio Papa, ad virum religiosum perscribente, ut pauperum sustentationi operam daret. Deinque uni rationes faceret, quò liberiori potestate uteretur ad arcanas expensas, miserabilibus quandoque pernecessarias, quos ipse maximè pudor affligit, cruciatque. *Ut Deo nostro, non hominibus, de his quæ sibi commisimus, rationem te noveris positurum.* Id ipsum quoque volebat Gregorius, cùm Archipresbytero & Oeconomo Calaritano Xenodochiorum curam mandabat *sine periculo suo.* Joannes Diaconus Gre-

vel centesimam, si Parochiam extruerent, ubi tumulum sibi delegissent.

Can. 68. X. Ne servos quidem ab Episcopis manomitti voluit Concilium Toletanum IV. nisi vel jus patrocinii retinerent, vel Ecclesiam indemnem præstarent, duobus pro uno subrogatis mancipiis *ejusdem meriti & peculii*, & facta permutatione *coram* Can. 68. *Concilio Ecclesiæ, cui praeminent*. Ei oe tum quidem hic libertus tantis munitus privilegiis, uti poterat *accusandi, vel testificandi licentia*, adversùs Episco- Can. 69. pum, & Ecclesiam. Servos manumittere fas erit Episcopis, perinde ot ipsi servos alios Ecclesiæ dederint, vel adjecerint, vel fundos, ea cautione, ut hi liberti in patrocinio semper sint Ecclesiæ, ipsi & eorum liberi, cum rebus suis. *Ita ut cum peculio & posteritate sua Ingenui sub patrocinio Ecclesia maneant*. Liberti Ecclesiæ patrocinio ejus absolventur Can. 70. nunquam, *quia nunquam moritur eorum patrona*: quam illi professionem novis semper Episcopis oovam Can. 71. præstabunt. Si quod aliud aucupentur patrocinium, Can. 9. concessa revocabitur libertas. Innovatur rursus hoc statutum in Concilio Toletano VI. ut liberti omnes novis omnibus Episcopis eandem semper professionem præsteot, anno Pontificatus eorum primo. Quin & illud addiderunt, ut eorum filii in oculis, in ædibus, & cura Episcopi instituantur à teneris, cui vicissim & ipsi nonnihil præstabunt obsequii. Can. 10. *Contemptus quippe est patronorum, si ipsis neglectis, aliis ad educandum detur progenies manumissorum*. Utque ne facilè ab obsequio Ecclesiæ resilirent, vetuit Can. 13. 14. Concilium Toletanum IX. ne qua inirent coojugia cum nobilibus Romanis, vel Gothis: si qua inirent, eorum nihilominus liberi sub Ecclesiæ patrocinio delitescerent: aut tollebatur eis quidquid ab Ecclesia obtinerent, vel sub ejus patrocinio acquisissent. *Quacumque ab Ecclesia sunt adepti, vel sub ejus pa-* Can. 16. *trocinio visi sunt conquisisse*. Denique quæ ab Ecclesia sunt adepti, ea vendere noo poterunt, nisi vel Prælato ipsius Ecclesiæ, vel servis & libertis ejus: ut ne immobilia hæc ab Ecclesia propria alienari Can. 20. 21 possint. Statutis his omnibus novum pondus adjecit Coocilium Emeritense, & ei maximè, quo non sinuntur Episcopi libertate donare servos Ecclesiæ, nisi pro modo, vel copia rerum, quas ipsi Ecclesiæ transcripserint. Quod & ad Presbyteros, sive Parochos ampliatur, qui & ipsi aliquos ea conditione Can. 4. manumittere permittuntur. *Hac forma & in Presbyteris servanda erit, qui cum voluntate Episcopi sui, juxta canonicam regulam, de familia Ecclesia sua liberos facere voluerint*. Iubet Cæsaraugustanum Concilium III. ut novus Episcopus libertos omnes cogat libertatis sibi suæ chartas repræsentare.

XI. Aspergit lucis non parum Canonibus Toletanorum Conciliorum supra laudatus Hispalensis Episcopus B. Isidorus, pulcherrima hac Oeconomi Pag. 693. functionum descriptione. *Ad Oeconomum pertinet separatio Basilicarum, atque constructio: actiones Ecclesia in judiciis, vel in perferendo, vel in respondendo. Tributi quoque acceptio, & rationes eorum, qua inferuntur. Cura agrorum & cultura vinearum, causa possessionum, & servitialium, stipendia Clericorum, viduarum, & devotarum pauperum. Dispensatio vestimenti, & victus domesticorum Clericorum, servitialium quoque & artificum. Que omnia cum jussu & arbitrio sui Episcopi ab eo implentur*. Ex quibus dilucidum est O[illegible]numum jussu & authoritate Episcopi temporalia [illegible]cclesiæ umoia administrasse, cujus etiam domûs specialiter Oeconomus & Præfectus erat.

In Legibus Visigothorum prohibet Vamba Rex, oe posthac Episcopi vendicent sibi fundos Parochiarum juris, quasi triginta annorum possessione eo sibi parto jure. *Nulli Pontificum ultra lice-* L. 4. Tit. 5. *bit, quidquam ab Ecclesiis Diacesis sua auferre, aut* c. 6. *ablatum quodcumque per oppositionem tricennii vindicare*. Erant certissimè pernecessarii Episcopis Oeconomi, in quos refunderent partem aliquam tantæ sollicitudinis, cùm VII. adhuc sæculo necdum prorsus desuevissent Episcopi à vindicandis sibi fundis Parochiarum ruris.

CAPUT VI. *P. 2. l. 4. c. 14.*

Summa potestas rerum Ecclesiæ penes Episcopos erat in Italia & Oriente ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Summa rerum qua hoc Capite demonstranda sunt.

II. III. Probatur ex Gregorio in temporalium provisione omnia fuisse in potestate Episcoporum.

IV. V. Sub illis Oeconomis constituebantur, vel Vicedomini.

VI. Plerumque tamen sub Episcoporum imperio omnia Diaconorum, vel Archidiaconi ministerio gerebantur. Varia de Oeconomis.

VII. Illos observabat Episcopus.

VIII. IX. Eadem ante Gregorium viam iverant Pelagius, & Symmachus Pontifices.

X. Nec ita tamen tota temporalium sarcina levabantur Episcopi, ut non plerumque illi ingemiscerent.

XI. XII. In Oriente quoque tota ea potestas Episcopis demandatur, sed sumen habentis Oeconomum

XIII. Ex Cæsareis Legibus, quibus uxores essent, vel liberi, Episcopi esse non poterant. Nec Episcopi post ordinationem quidem suam, nisi Ecclesia sua acquirere poterant.

XIV. Rationibus obnexii erant Oeconomi.

XV. XVI. Ut plurimum Presbyteri erant, quandoque tamen Diaconi.

XVII. In dilapidatores Episcopos lege agebatur.

XVIII. Vicedominus & Oeconomus idem forsan erat.

I. JAm de Romana & Orientali Ecclesia eadem ipsa constabilienda sunt disciplinæ Capita, quæ superiori Capite de Gallia & Hispania. 1. Totum Episcopis tributum fuisse in temporalium Ecclesiæ rerum dispensatione. 2. Illud Episcopos onus in Diaconos rejecisse, & Presbyteros. 3. Quorum ipsi tamen curam agebant, & rationes accipiebant. 4. Cùm ipsi uni Deo rationes suas facerent. 5. Nisi cæ raiò inciderent causæ, ubi ad Coocilium Provinciale referebatur.

II. Cùm Episcopum Fundanum Gregorius Magnus ad Ecclesiam Terracinensem transferret, plenissimam ei io temporalia & in spiritalia ejus Ecclesiæ potestatem conferebat. *Quidquid de predicta* L. 2. Ep. 13. *rebus Ecclesia, vel ejus patrimonio, seu Cleri ordinatione promotioneve & omnibus generaliter ad eam pertinentibus, solerter atque canonicè ordinare, facereque provideris, liberam habebis, quippe ut Sacerdos proprius, modis omnibus facultatem*. Conquerebatur idem Gregorius de Calaritani Metropolitani ignavia, incuriaque, qui rationes sibi fieri ab administrationibus Xenodochiorum non satagebat, juxta priscam consuetudinem. *Pervenit ad nos consuetudinem fuisse,* L. 3. Ep. 14. *ut Xenodochia, qua sunt in Caralitanis partibus constituta, apud Episcopum civitatis singulis quibusque temporibus suas subtiliter rationes exponerent, ejus videlicet tuitione atque sollicitudine gubernanda*. Cùm Marinianum Ravennatem Episcopum Romam iovitaret, ubi labanti & afflictæ valetudini aptius succurreretur, suadebat ut Ecclesiæ suæ aliquem præficeret, qui temporalia ejus absente se curaret.

L. 9. Ep. 28 *Videatur mihi, ut ordinata illic Ecclesia, qui Episcopi curam gerere, hospitalitatemque, & susceptionem possint exhibere, quive Monasteriis custodiendis preesse* L. 10 Ep. 34 *norint.* Exauthorato Episcopo quodam jussit Gregorius, ejus ex re propria resarciri, quidquid de patrimonio Ecclesiæ abliguriisset.

III. Sed lucis plusculum aliquid exsculpemus ex Gregorii Epistola ad Episcopum Panormitanum, quùd ea ad minutias etiam rerum cumplurium delabatur. Jubet ut inter Clericos partiatur quartam partem redituum Ecclesiæ & oblationum; reliqua in potestate ipse habeat, ut & fundos Ecclesiæ, quorum reditus augescere curandum est ad Cleri utilitatem; denique ut Seniorum & Cleri assensu Tabularium instituat, qui illi quotannis publicè ra- L. 11. Ep. 51. tiones omnium faciat. *Reliqua omnia mobilia in tua retineas potestate. Immobilia enim Ecclesiasticis reditibus aggregentur, ut multiplicata quantitate, Clericorum tuorum usibus Deo largiente proficiant. Tabularium unà cum consensu Seniorum & Cleri memineris ordinandum, qui annis singulis ad amputandam fraudis suspicionem, solenniter suas debeat rationes exponere.* Denique fundos Ecclesiæ alienatos revocari præcipit, qua maxima fieri poterit humanitate, sed ut nihil de jure Ecclesiæ deteratur. *Possessiones vel si qua sunt Ecclesiastico juri competentia, & ab extraneis indebitè detinentur, cum omni studio servata civilitate, in jus Ecclesiæ tuæ reparare festina, ut negligens in aliquo videri non debeas.* Ad minutias etiam viliores demittebat se summi viri, summique Pastoris providentia: ut divendi boves & vaccas præciperet steriles jam inutilesque, quo earum pretio pauperes juva- L. 12 Ep. 29 rentur. *Vendi debent, ut saltem eorum pretium ad aliquam utilitatem crescat.* Minuscula sunt ista, sed vel maxima charitas est, quæ vel minuscula non fastidit. Alio loco cùm deessent Cœnobio fundi ad Monachorum sustentationem, nonnullos ei per annos L. 10. Ep. 51. triginta sex fruendos dedit Gregorius. *Quod eis salvo jure Ecclesiæ nostræ in XXXVI. annorum spatium concessimus habere.*

IV. Ad Oeconomos jam deflectenda oratio est. Docet Gregorius, quo toto tempore Salonensis in Dalmatia Episcopatus vacasset, rerum ejus curam Oeconomum agere debuisse, & rationes denique L. 2 Ep. 22 suas novo Episcopo exponere. *Expensa quæ necessaria fuerit, per Oeconomum, qui tempore mortis prædicti Episcopi inventus est, erogetur; quatenus rationes suas futuro Episcopo, ipse, ut novit, exponat.* Presby- L. 5. Ep. 5. 10. 55. ter is fuisse probabiliter creditur. In Gallias certè ablegavit idem Gregorius Candidum Presbyterum, ad regendum Ecclesiæ Romanæ patrimonium; ut- L. 11. Ep. 59 que res fraude subreptas restitui faceret. Cùm jamdiu Sardiniæ Xenodochia, nec perlustraret, nec curaret Januarius Metropolitanus Calaritanus, eo Gregorius Officio Oeconomum & Archipresbyterum ejus Ecclesiæ investivit. *Oeconomum ejus Ecclesiæ, atque Epiphanium Archipresbyterum ex nostra authoritate commone, ut eadem Xenodochia sine periculo suo sollicitè & utiliter studeant ordinare.*

V. Qui hic Oeconomi, Vicedomini forsan iidem ipsi sunt, de quibus tam frequens Gregorius agit. Protasius Aquensis tum Episcopus, olim Vicedo- L. 5. Ep. 55 minus fuerat Archiepiscopi Arelatensis. *Qui in ipsa* L. 9. Ep. 37. *Ecclesia tunc temporis curam Vicedomini gerebatt.* Magnatum in domibus, ut apparet, erant Vicedomini, tanquam earum Præfecturam gestantes. Eorum exemplo & suos Episcopi Vicedominos habuere, ad hospites maximè suscipiendos, & ad incidentia quævis inopina negotia. Eò pertinet illud Gregorii ejusdem, ubi præcipit Episcopo muneris sui incurioso, ut Vicedominum sibi adjungat, qui has in posterum sustineat functiones. *Volumus ut frater noster Paschasius & Vicedominum sibi ordinet, & Majorem domus, quatenus possit, vel hospitibus supervenientibus, vel causis quæ eveniunt, idoneus & paratus existere.* L. 9. Ep. 58.

VI. Et illud tamen indubitatissimum est, Archidiaconis maximè totam illam incubuisse curam administrandæ rei Ecclesiasticæ temporalis, uti & custodiam sacrorum vasorum. Inde est quod Honoratum Archidiaconum Salonensem admonebat Gregorius, ipsius fidei omnia concredita, ipsius periculo & damno peritura. *Scire te volumus quod à te omnia districtè quæsituri sumus, si non ea quæ vel propria Ecclesia, vel quæ de diversis Ecclesiis Cimelia sunt collecta, sub omni mox sollicitudine & fide serventur. Quod si quid ex eis vel negligentia, vel cujusquam fraude deperierit, tu in hoc reatu constringeris, qui per Archidiaconatus ordinem custodia ejusdem Ecclesiæ arctius implicaris.* L. 1. Ep. 10. 19. L. 2. Ep. 14. 15. L. 7. Ep. 130. Et quanquam omnium Ordinum Clericos Gregorius ad regimen & tutelam patrimonii Ecclesiæ Romanæ delegaret in diversissimas Provincias; eam tamen sæpissimè Diaconis sollicitudinem, vel Subdiaconis demandabat. Innumerabilia ad manum sunt exempla, unum seligam de Subdiacono in Siciliam misso, quem ea authoritate auxerat ante corpus sanctissimi Principis Apostolorum Petri, cui & illud etiam atque etiam commendabat, ne vel suis ipsius præceptis morem gereret, si quid sibi obreptum esse intellexisset, quod pauperum utilitatibus adversaretur. Non pigebit ea adnotasse hic obiter, quæ palam faciant, quantum momenti & dignitatis esset in his officiis, & quanti referret, ea non mandari, nisi viris spectatissimæ sapientiæ & integritatis. *Tua experientia sanctæ Ecclesiæ utilitatem conspiciat, memor quod ante sacratissimum corpus B. Petri Apostoli, potestatem patrimonii ejus acceperis. Et licet hinc scripta decurrant, quod utilitatem patrimonii impedit, fieri nullo modo permittas: quia nos sine ratione aliquod dedisse reminiscimur, vel dare disponimus.* L. 1. Ep. 70.

Cùm Calaritanum Episcopum deterreret, ne regenda laïcis committeret bona Ecclesiæ, spectatæ fidei Clericis eam curam adjici hortabatur. *Cavendum ne secularibus viris, atque non sub regula vestra degentibus, res Ecclesiasticæ committantur, sed probatis de vestro officio Clericis.* L. 7. Ep. 6 Cùm manassent minores Ordines à Diaconatu, ceu rivuli à quodam fonte suo, hinc & minorum Ordinum Clericis delegabantur, quæ Diaconorum aliàs propria fuissent. Audivimus jam ab hoc Pontifice, Ecclesias fuisse, L. 7. Ep. 130 ubi eo munere non fungerentur Archidiaconi, nisi per quinquennium; tum enim eis successores dabantur. Designabant & Diaconos Episcopi Raven- L. 9. Ep. 5. 6. nates ad sui in Sicilia patrimonii regimen. Denique usque adeo cognatum erat & quodammodo concretum hoc Oeconomi munus cum Diaconatu, ut & L. 9 Ep. 24. *Diaconia* vocaretur ex eodem ipso Gregorio Papa, ad virum religiosum perscribente, ut pauperum sustentationi operam daret, Deoque uni rationes faceret, quò liberiori potestate uteretur ad arcanas expensas, miserabilibus quandoque pernecessarias, quos ipse maximè pudor affligit, cruciatque. *Ut Deo nostro, non hominibus, de his quæ tibi commisimus, rationem te noveris positurum.* Id ipsum quoque volebat Gregorius, cùm Archipresbytero & Oeconomo Calaritano Xenodochiorum curam mandabat *sine periculo suo.* Joannes Diaconus Gre-

L. 2. c. 52. gorii styli imitator, *Diaconias & Xenodochia* pro una & eadem re habet.

VII. Insomni tamen vigilantia usum fuisse Gregorium idem Joannes Diaconus testificatur, ut exploraret eorum omnium gesta, consilia, mores, quibus orbis pene universi pauperum patrimonii L. 2. c. 55. coram mandasset. *Qualiter Gregorius per Procuratores Ecclesiasticorum patrimoniorum, velut Argus quidam luminosissimus, per totius mundi latitudinem, suæ Pastoralis sollicitudinis oculos circumtulerit.* Quod approbat ille confertissimis Gregorii Epistolis, quibus perspicuum est, ministros ab eo longè plurimos & diversissimos adhibitos fuisse, sed ipsum unum omnibus pervigilem imminuisse.

VIII. Diu distulit Pelagius Papa confirmationem electi Episcopi Syracusani, quòd electo conjux esset, essent & liberi, atque adeo nec in Episcopum eligi poterat ex legibus Justiniani ea cautione usi, ut ne res Ecclesiæ dilaberentur, permixtæ videlicet rei familiari Episcopi conjugati. Sed cùm propositum suum Syracusani mordicus retinerent, humanissimè & providentissimè tandem assensus est Gregorius, electumque ordinavit, cùm ab eo priùs Regestum accepisset patrimonii sui, sponsionemque expressisset, nihil rerum Ecclesiæ in domum suam privatam derivatum iri, sed ex adverso quidquid post ordinationem suam acquisisset, Collectio Romana p. 252. id Ecclesiæ se transmissurum. *Consultius judicavimus, ut congrua providentia causam propter quam principalis Constitutio habentes filios & uxores ad Episcopatùs prohibet ordinem promovere, salva dispositione Concilii muniremus. Qua de re summo studio ab eodem priusquam à nobis eum contingeret ordinari, hujusmodi exegimus cautionem, per quam & suam fateretur, quantacula esset, præsentis temporis habita rerum descriptione, substantiam, & nihil unquam per se, aut per filios, aut uxorem, de rebus usurparet Ecclesiæ; & universa sui Episcopatùs quæsita tempore, Ecclesiæ dominio sociaret: nihil ultra id quod modò descriptum est, filio suo, vel hæredibus relicturus.*

IX. In Concilio VI. Romano sub Symmacho Papa præstantissimè constituta fuerat summa potestas Episcopi in temporalia Ecclesiæ omnia. *Ut ob-* Collat. 7. *lationes fidelium à nemine præsumantur, absque consensu & voluntate Episcopi, in cujus dignoscuntur esse Parochia & potestate.* Ex Vigilii denique Papæ Litteris liquet, adhibitos ab eo Diaconos fuisse in regendo per Provincias Patrimonio Ecclesiæ Romanæ.

X. Sed utcumque conatentur Pontifices hanc suam temporalem sollicitudinem in plures effundere, ea absolvi eos omnino & expediri non sinebat ipsa Pastoralis charitas. Omnium persuasissimus erat Gregorius, non terrenarum rerum cura, sed animarum regimine constare Episcopatum: unde & ad Januarium Calaritanum hæc ejus Epistolæ L. 7. Ep. 2. verba sunt: *Nam non terrenarum rerum curam, sed animarum te ducatum suscepisse cognosce.* Et ille ipse tamen tanto negotiorum sæcularium pondere premebatur, ut hæreret aliquando dubius, Principis terreni, an Pastoris nomen & officium induisset; L. 1. Ep. 24. *Ita ut sæpè in errum fiat, utrum Pastoris officium, an terreni Proceris agat.* Tantis occupationum molestiis invitum se ab amore Dei divelli impatientissi- L. 5. Ep. 29. mè ferebat: *Ut per Episcopatùs Ordinem pene ab amore Dei me videam esse separatum.*

XI. In Orientem propero, ubi obviam primò se dat illa Justiniani lex à Pelagio Papa modò hîc laudata, ubi Episcopi eligi prohibentur, quibus superstites sunt conjuges, vel liberi. *Neque uxorem, neque filios aliqui eorum habent, neque concubi-* Novel. 123. c. 1. *nam, aut filios naturales cognoscuntur eos habuisse.* Et alibi. *Et neque uxori copulatus, &c. neque filios aut ne-* Nov. 6. c. 1. *potes habens.* Ratio in promptu est, alibi à nobis declarata. Nihil rectius sanxerant sacri Canones. Ideo & Pelagius ejus legis veniam fecit, proviso, ut ne quid eorum emergeret malorum, quibus ea lege occurrebatur.

XII. Ut his autem legibus muniebatur summa Novel. 59. c. 3. 4. Episcoporum authoritas ad res Ecclesiæ temporales dispensandas: ita & aliæ complures erant, quibus jubebantur ministerio uti Oeconomorum, à quibus rationes omnium exigebant, & quorum vel contumaciam, vel imprudentiam, vel perfidiam abdicatione puniebant. Itaque vicissim Episcopi & Oeconomi testimonio se mutuo juvabant. Alia lege vetantur Oeconomi quidquam pecuniæ ad Episcopos mittere, etiam ad itineris expensas, si ultra annum ab Ecclesiis suis absint. Poterant Oeconomi Ecclesiarum, vel Xenodochiorum coram Episcopo conveniri, ut rationes facerent administrationis, cum potestate tamen provocandi ab Episcopi sententia ad Metropolitanum vel Patriarcham. *Oecono-* Novel. 123. c. 23. *mos autem & Xenodochos, Nosocomos, Ptochotrophos, & aliorum venerabilium locorum gubernatores, & alios omnes Clericos jubemus pro creditis sibi gubernationibus apud proprium Episcopum, cui subjacent, conveniri, & rationem suæ gubernationis facere & exigi, &c.* Executio & dispensatio piarum voluntatum & piorum Novel. 131. c. 11. legatorum Episcopo permittitur, ut communi pauperum parenti & Patrono.

XIII. Ei probatissimæ Episcoporum potestati modum & terminum ponebant duæ leges Augustæ, rores. 1. Ne simul esse possent mariti, patres, avi, ut ne carnales hi affectus communis pauperum patrimonii dispensatorem in privatas detorquerent cupiditates. 2. Ne quas post ordinationem vel successiones, vel largitiones excipere possent, nisi nomine Ecclesiæ suæ, exceptis proximiorum hæreditatibus. *Convenit hujusmodi eligi & ordinari Sacer-* Cod. l. 1. De Episc. & Cle. leg. 41. 47. *dotes, quibus nec liberi sint, nec nepotes. Etenim fieri vix potest, ut vacans hujus quotidianæ vitæ curis, quas liberi creant parentibus maximas, omne studium omnemque cogitationem circa divinam liturgiam & res Ecclesiasticas consumat, &c. Oportet Episcopum minime impeditum affectionibus carnalium liberorum, omnium fidelium spiritualem esse patrem.* Et alibi: *Neque mulieri cohabitet, neque liberorum sit pater: sed loco uxoris, adhæreat quidem & continens sit circa sanctissimam Ecclesiam, loco verò liberorum omnem Christianum & orthodoxum habeat populum.* Est omnino Episcopali sanctimoniæ consentaneum, ut ne charitatem suam in tam diversos affectus dispergat.

XIV. Cogit Justinianus Oeconomos, ut quotannis rationes suæ Episcopo exhibeant, restituantque vel ipsi, vel hæredes eorum, si quid minui vel deteri rerum Ecclesiæ passi essent. *Et ipsos quidem* Ibid. leg. 42. *Oeconomos cum judicio & diligenti discussione creari præcipimus, scientibus ipsis quod singulis annis rationem referent sanctissimo Episcopo suæ administrationis: & quacumque in re videbuntur res Ecclesiasticas minuisse, vel læsisse, vel proprium quæstum quæsisse, hoc Ecclesiasticis rebus restituent, &c. Hæredes ipsorum subjiciantur tali discussioni, &c.*

XV. Erant plerumque Oeconomi ex Presbyterorum ordine delecti, non semper. De Joanne Talaia narrat Liberatus in Breviario, ex Oeconomo Presbyterum illum fuisse creatum, & rursus ex

Presbytero Oeconomum. Unde illud quoque patet, non perpetuam hanc semper fuisse administrationem. *Joannes ex Oeconomo Presbyter factus Tabennesiotis, &c. Factusque est iterum Oeconomus, causas habens omnium Ecclesiarum.* Meminit mox Diaconi, qui Oeconomum agebat: *Psous quidam Diaconus, & Oeconomus Ecclesiæ.* Cap. 16. 53.

XVI. Illud ex Trullania constat Canonibus, nonnullis in Ecclesiis ad ejusmodi sive Officia subvectos fuisse Diaconos, sive dignitates, *ὀφφίκια, ἀξιώματα*, quibus ita assurgebant, & ita intumescebant, ut & supra Presbyteros ipsos sedere auderent. Eam audaciam damnat Trullana hæc Synodus, nec Diaconos sinit præsidere aut eminere Presbyteris, nisi ubi vices gerent, & personam sustinebunt Metropolitani, vel Patriarchæ, si quid causæ in alia civitate tractetur. Tantò propiùs autem abest à vero in his Officiis eminentioribus, quibus Diaconi quandoque potiùs exornabantur, quàm Presbyteri, numerandos fuisse Oeconomos: quod eadem ipsa mox Trullana Synodus declarat Diaconos illos septem, qui in Actibus Apostolicis creati leguntur, non hos fuisse, qui Altari nunc & tremendo Agni cælestis sacrificio ministrant; sed eos quibus mensarum cura, & pauperum sollicitudo mandata erat. Can. 8. 56. *Quibus commissa fuit œconomia & dispensatio: τὰς τῆς οἰκονομίας ἐγχειρισθέντας.* Expendimus alibi, quo jure descenderit hæc Synodus in eam sententiam, & quanti ponderis sit hæc ejus doctrina. Hîc unum illud ad rem nostram facit, eminentissimas Dignitates quandoque concreditas fuisse Diaconis, & in his Oeconomi munus.

XVII. Quòd Anastasius Sinaïta reus actus sit dilapidati patrimonii Ecclesiæ, captabatur tum certè occasio, & calumnia struebatur, ut solio Patriarchalis exturbaretur. *Quod sacrum thesaurum profuderat.* Similior veri erat altera hujus exauthorationis causa, ab Evagrio narrata, quòd pecuniam grandem exigenti Justino Imperatori propter ejus installationem renisus esset. L. 5. c. 5. *Dicitur Justinum Anastasio succensuisse, quod postulanti ei pecuniam, cùm Episcopus esset designatus, Anastasius dare noluit.* Non dissipatio ergo illi, sed attentior cura potiùs & parcimonia patrimonii pauperum crimini data est. Porro hoc exemplo illud quoque, utcumque res habeat, confirmatur, & summos rerum Ecclesiæ moderatores fuisse Episcopos, & si quid esset, in quo eorum fides vel diligentia titubasset, ultores imminuisse Imperatores, tanquam Canonum vindices & custodes.

XVIII. Joanni Patriarchæ Alexandrino, ab eleemosynis immortale nomen & decus assecuto, princeps Oeconomus fuit Menas Presbyter. *Ipse me fecit Presbyterum & Vicedominum Ecclesiæ suæ, &c.* Vita ejus c. 1. *Menas qui erat ordinans dispensationem sanctissimæ Ecclesiæ sub Patriarcha.* Hæc ex vita sanctissimi Patriarchæ, Græcè scripta, ab Anastasio Bibliothecario Latino sermone donata, à quo & Vicedominus dicitur, qui Græcis Oeconomus. Itaque unum illi visum est esse utriusque nominis Officium. Cap. 1. Agitur ibi pòst de pluribus dispensatoribus. Cap. 2. *Mittens mox Dispensatores, &c.* Hos non immeritò suspicamur Diaconos fuisse, qui Oeconomo subessent. Porro Joannis incredibiles & infinitæ largitiones in pauperes, & in quosvis, abundè produnt, quàm summa ille uteretur potestate in ærario Ecclesiæ dispensando. Quod autem dixi de Vicedomino, ea fuit saltem Anastasii Bibliothecarii sententia. Potuit enim aliquibus in Ecclesiis Vicedominus tem & domum Episcopi ipsius, Oeconomus rem Ecclesiæ curare, antequam rerum Ecclesiæ communium partitio institueretur.

CAPUT VII. *P. 2. l. 4. c. 17.*

Per eadem tria sæcula totius Diœceseos Ecclesiastici fundi & reditus omnes in potestate erant Episcopi.

I. Ex Conciliis Galliæ probatur, Episcopos in potestate habuisse fundos & reditus omnes Ecclesiarum suæ Diœceseos.
II. Origo ejus juris. Cæteræ omnes Ecclesiæ à Cathedrali scaturiverunt.
III. Ei juri limites aliqui designantur.
IV. Multo id certius erat in Parochiis urbanis.
V. Hinc nascebatur spolii jus post obitum Beneficiarii.
VI. In Abbatiis & in Xenodochiis idem spolii jus exercebatur.
VII. VIII. Disciplina Italiæ & Hispaniæ.
IX. X. Siciliæ similiter & Orientis.

I. EX Conciliis primò Galliarum hîc demonstrabitur Ecclesiarum & Parochiarum, tum civitatis, tum ruris omnium fundos, redituſque & oblationes in potestate unius fuisse Episcopi. Beneficiariis omnibus à Concilio Agathensi conceditur, ut agros Ecclesiæ non vendant, sed possideant, quos ipsis Episcopus tota Diœcesi largitus fuerit. *Ut Civitatenses, sive Diœcesani Presbyteri, vel Clerici salvo jure Ecclesiæ, rem Ecclesiæ, sicut permiserint Episcopi, teneant. vendere aut donare non præsumant.* Can. 22. Posset hunc Canonem quis trahere ad jus Patronatûs, sive Collationis. Sed nihil residere paritur dubitationis Concilium Aurelianense I. ubi fundos prorsus omnes Episcopo subjicit, & tertiam præterea illis vendicat oblationum Parochialium partem. *De his quæ Parochiis in terris, vineis, mancipiis, atque peculiis, quicumque fideles obtulerint, antiquorum Canonum statuta serventur, ut omnia in Episcopi potestate consistant. De his tamen quæ in altario accesserint, tertia fideliter Episcopis deferatur.* Can. 15.

II. Primævo in Ecclesiarum exortu sola Cathedralis Ecclesia totam Diœcesin in ditione sua habuerat, ut non aliunde quàm ab ipsa possent vel fideles singuli in Christo gigni, vel Ecclesiæ propagari. Ex quo planum est ad eam pertinuisse quidquid tunc Ecclesiis offerebatur. Cùm fidei fundamenta jecisset Episcopus ab Ecclesia suâ Cathedrali exorsus, ubi postea permittente ipso novæ condebantur Ecclesiæ, sive Parochiæ, has non poterat ille non in potestate sua retinere, & nutu arbitrioque suo moderari ac præesse oblationibus fidelium, quæ jam in eis, non in sola ut priùs Cathedrali frequentabantur. Decerptæ enim quodammodo fuerant Ecclesiæ cæteræ ex Cathedrali, earumque oblationes ab hujus oblationibus delibatæ, & aliò traductæ. Itaque & Clericos ipse illis in novis Ecclesiis Episcopus ordinabat, & Beneficiarios instituebat, quibus & quantam sibi lubebat, agrorum & oblationum portionem admetiebatur. Initio totum sibi & communi mensæ Episcopi vendicabant, sportulis ac stipendiis cuique Beneficiario assignatis. Postea fundos sibi solos servatos voluere, cum tertia parte oblationum, ut patet ex hoc Canone. Alicubi hanc ipsam tertiam partem oblationum in Ecclesiarum reparationes spoponderunt se expensuros. Denique fundos ipsos Beneficiariis singulis fruendos permiserunt, ut infrà dicemus. Tempore Concilii Aurelianensis I. Episcopi Gallicani anno

511. fundos adhuc omnes omnium Parochiarum sibi servabant, & tertiam oblationum, partes alias earum duas Parochis dimittebant.

III. Concilium Carpentoractense constituit anno 527. ut si locuples esset Ecclesia Cathedralis, quæ offerebantur Parochiis ruris, ea cederent ipsis Parochiis reparandis & earum Clero alendo. At si laboraret Episcopus rerum penuria necessariarum, & inevitabilibus expensis impar esset, tum ditiores Parochiæ retinerent quod satis esset ad reparationes Ecclesiæ, & ad Cleri stipendia, reliqua Episcopo utenda dimitterent. Infrà referemus verba Canonis hujus.

IV. Concilio III. Aurelianensi anno 538. placuit, ut oblationes Ecclesiarum urbis ad Episcopum perferrentur, qui ea iis decideret pro arbitrio suo, & ad sarta tecta earum & ad Cleri stipendia; sed in Parochiis & Ecclesiis agrestibus, cujusque regionis consuetudines vigerent. Vides antè Parochiis agrestibus, quàm urbanis suos & reditus & fundos
Can. 5. ab Episcopis restitutos fuisse. *Si quæ oblationes in quibuslibet rebus atque corporibus collata fuerint Basilicis in Civitatibus constitutis, ad potestatem Episcopi redigantur, & in ejus sit arbitrio, quid ad reparationem Basilicæ, aut ad observantum ibi substantiam deputetur. De facultatibus vero Parochiarum vel Basilicarum in pagis civitatum constitutis, singulorum locorum consuetudo servetur.* Permissi quoque hic sunt Episcopi Prioribus Beneficiis spoliare Clericos eos, quibus vel Abbatiam conferrent, vel Parochiam, vel
Can. 18. Basilicam ruris, hujus proventu toto fruituris. *Quia debet unicuique facultas suscepti Monasterii, Diœcesis,*
Can 6. *vel Basilicæ plena ratione sufficere.* Concilium V. Parisiense vetuit, ne Episcopi, ne Beneficiarii ulli, in suos ipsorum, vel ad alios usus converterent, quæ ad fabricam Ecclesiæ legarentur.

Can. 8. V. Sed cùm in hoc ipso non Concilio prohibeatur, ne Episcopus, vel Archidiaconus spolia invadat Abbatum, aut quorumcunque aliorum Beneficiariorum, morientium, hinc perspicuè liquet, id sibi juris arrogasse Episcopos, hac ratione usos, quod primigenio jure spectassent fundi reditusque omnium Parochiarum ad Ecclesias Cathedrales, ut & ad eas revolvi deberent, rectis emigrante Beneficiario. Et tamen huic Concilio æquius visum est, cùm jure suo Episcopi & Ecclesiæ Cathedrales decessissent, ut fundis & proventibus suis Ecclesiæ Parochiales & Cœnobia fruerentur, non revocari hoc Beneficium, mortuis etiam Titularibus. *Ab Episcopo, vel Archidiacono diripi, & quasi sub augmentum Ecclesiæ vel Episcopi, in usum Ecclesiæ revocari, &c.* Quod & à Concilio rursum Cabilonensi decretum est anno 650. *Ut defuncto Presbytero vel Abbate, nihil ab Episcopo auferatur, vel Archidiacono, vel à quocumque de rebus Parochiæ, vel Xenodochii, vel Monasterii aliquid debeat minuere.*

VI. Ex postremis hujus Canonis verbis illustrari fas est totam hanc quam impræsentiarum versamus disciplinam. Cùm Cœnobiorum & Xenodochiorum Ecclesiæ, non aliter quam Parochiarum & Basilicarum, ab Ecclesia Cathedrali, quasi excisæ fuissent & detruncatæ, nec vel fundari potuissent, vel dedicari, nisi permittente Episcopo, penes Episcopos primarium erat jus in omnia, quæ ibi vel fundis darentur, vel oblationibus. Concessis privilegiis eo quidem se jure ipsi exuerunt, at spolia decedentium Abbatum, vel Administratorum servata sibi voluere. Et hac tamen spe hoc Concilium Episcopos dejecit, quòd ea derogaretur privilegiis, quæ ipsi concessissent.

In Concilio Parisiensi V. indiscriminatim prohibiti fuerant Episcopi spolia invadere Cœnobiorum & Parochiarum. *Comperimus deficiente Abbate,* Can. 8.
Presbytero, vel his qui per titulos deserviunt, &c. Concilium III. Aurelianense disertis verbis affirmabat Abbatias, æquè ut Parochias & Basilicas ab Episcopis conferri. *De his qui Monasteria, Diœce-* Can. 18.
ses, vel Basilicas suscipiunt ordinandas, &c. In Concilio Epaonensi rescinduntur venditiones omnes ab Abbatibus factæ, inconsultis Episcopis. *De vendi-* Can. 8.
tionibus quas Abbates facere præsumpserint, forma servabitur, ut quidquid sine Episcoporum notitia venditum fuerit, ad potestatem Episcopi revocetur. Quibus verbis illud innui videtur ab Episcopis fluxisse, quidquid Cœnobia possideant, eoque ad Episcopos omnia refluere, & devolvi, si qua tentata sit alienatio nefaria. In Concilio denique Aurelianensi V. expressissimè demonstratur, qua libertate, tam Xenodochia, quam Monasteria donarentur ab Episcopis, nihil ut posthac ea eorum sive agris, sibi oblationibus vindicarent. *Ut quidquid præfato Xenodo-* Can. 15.
chio per Regum oblationem, aut per quorumcumque fidelium eleemosynam collatum aut conferendum est, nihil exinde Episcopus Ecclesiæ Lugdunensis ad se revocet, aut ad jus Ecclesiæ transferat. Posset & novum his robur adjici ea formulis Privilegiorum apud Marculphum. Gregorius Magnus Galliæ Regibus in- L. 11. Ep. 10.
terpellantibus ejusdem generis privilegio exornavit Xenodochium Augustodunense, quod & Cœnobium erat, proprio subjectum Abbati.

VII. Hæreamus ejusdem Gregorii vestigiis in Italia. Vacantem in Episcopatu suo Parochiam contulit ipse cui voluit, rescripsitque ad Episcopum, ut novo Parocho restitueret Parochiæ bona omnia, & reditus ejus temporis, quo vacaverat ea Ecclesia. Unde patet Episcopos custodes fuisse vacantium Parochialium Ecclesiarum, earumque reditus futuris Parochis reservasse. *Ecclesiam* L. 2. Ep. 10.
in tua Parochia positam Presbytero vacare cognovimus. Presbyterum Dominicum præsentium portitorem in eadem Ecclesia ut præesse debeat, nos scito deputasse. Ideoque fraternitas tua ei emolumenta ejusdem Ecclesiæ faciat sine cunctatione præstari; & decimæ fructus indictionis, qui jam percepti sunt, prædicto viro fac sine mora restitui: quatenus ejusdem Ecclesiæ utilitates, cujus emolumenta consequitur, valeat procurare. Ulterius progressus est sanctissimus Pontifex. Quanquam enim Romæ inter Ecclesias sancti Petri & sancti Pauli communia essent omnia: speciales tamen Ec- L. 15. Ep. 94.
clesiæ B. Pauli reditus addixit, ad lampades ejus alendas, qui sua ipse splendidissima fuerat orbis universi. Denique et curæ præfecit Acolythum, ut L. 3. Ep. 19.
census colligeret domorum, quæ obnoxiæ erant Ecclesiæ B. Agathæ in Urbe, ut omnia suppeditaret ad reparationes necessaria, & ad lampades Ecclesiæ, de residuis rationes ad se referret. *Quidquid verò exuberare potuerit, fideliter rationibus te Ecclesiæ eis inferre præcipimus.*

VIII. In Hispania Concilium Tarraconense anni 517. docet nos jam inde ab ineunte sæculo sexto, non rediisse ad Episcopos, nisi tertiam partem proventuũ Ecclesiarum Parochialium. *Tertia ex omnibus.* Quin Can. 8.
& in reparationes earum id Episcopi expendere cogebantur. In Concilio Bracarensi II. nonnisi ea- Can. 2.
dem tertia parte donantur & Cathedratico. In Con- Can. 14.
cilio Emeritensi tertia tantum parte oblationum Ecclesiæ donantur, ut jam diximus. *Lege Diœcesana* Concilium Ilerdense Monasteria omnia absolvit, hoc est, ea lege qua cogebantur omnes Diœceseos

Ecclesiæ tertiam partem oblationum Episcopo servare integram. *Ut quæ jure Monasteriis de facultatibus offeruntur, in nullo diœcesana lege ab Episcopis contingantur.* Ibi, ut videtur, & Cathedratici lege soluta sunt. Nec à verisimili abhorret Episcoporum in Monasteriis extorsionibus, & in Parochias, compulsa fuisse Concilia ad hujusmodi regulas construendas. Concilium Toletanum III. Episcopos objurgat avaritiæ & inhumanitati deditos, jubetque ut ne quid exigant ultra, quam Canones patiebantur. *Cognovimus Episcopos per Parochias suas non sacerdotaliter, sed crudeliter desævire, &c.* In Concilio Toletano VII. nova rursus statuta condenda fuere, inhibendique Episcopi, ne quid extorquerent ultra duos Cathedratici sui nummos. Can. 3. Can. 10. Can. 4.

IX. Gratianus & Ivo suis in Decretis publicavere Statutum Pelagii II. Papæ ad Episcopos Siciliæ, quos non patitur ex Parochiis exigere, nisi solidos duos jure Cathedratici. *Ne de Parochiis ad se pertinentibus nomine Cathedratici amplius quam duos solidos præsumant accipere.* Illud ipsum forsan Statutum est, quo de agit Gregorius Magnus in Epistola ad Episcopos Siciliæ, ubi ait à prædecessore suo defixum fuisse, quid ex quaque Parochia exigere posset Episcopus, ut nec oneri cuiquam esset. *Relatum est nobis sanctæ memoriæ decessoris mei temporibus fuisse dispositum, ut Sacerdotes, per universas Diœceses vestras constituti, quoties ad consignandos infantes egredimini, ultra modum gravari minimè debuissent. Summa enim præfixa fuerat, vobis ut audio consentientibus, quæ ab eisdem Sacerdotibus pro labore Clericorum dari debuissent.* 10. q. 3. c. Illud.

X. Jam supra ex Novellis Justiniani illud animadversum est, omnes Ecclesias Civitatis Constantinopolitanæ in unam Ecclesiam cum Cathedrali quodammodo coaluisse, quod iidem prorsus Clerici, sive Beneficiarii in omnibus per turmas, aut per vices ministrarent. *Quoniam quidem non proprios Clericos, neque una quidem harum trium habeat Basilicarum, sed communes sunt & sanctissimæ majoris Ecclesiæ & earum: & omnes circumeuntes secundum quendam ordinem & circum ministeria in eis celebrant.* Ea erat Ecclesiarum inter se conditio, ubi primum cœperunt in eadem civitate crebrescere, Clerus Ecclesiæ majoris in omnibus iis sacra ministeria obibat, earumque proventus colligebat omnes; dominabatur tamen in his omnibus Episcopi authoritas. A Scriptore vitæ beati Joannis Eleemosynarii Patriarchæ Alexandrini observatum est, annuam pecuniam ad pauperes Clericos ab eo solitam mitti, & ad Episcopos ipsos, quibus necessaria vitæ præsidia non suppetebant: *Pauperibus quoque Clericis providebat, & unicuique pecunia præbebantur annua; non eis autem solis, sed etiam Episcopis, quibus sumptus minimè suppetebant ad victum.* Novel. 3. c. 2. Baron. an. 610. n. 8.

CAPUT VIII. *P. 3. l. 4. c. 10.*

Sub Imperio Caroli Magni unus Episcopus summam gerebat rerum Ecclesiæ temporalium administrationem, etsi ea in dies magis magisque arctaretur.

I. Cœnobiorum rationes Regi, vel Episcopo reddebantur, prout ut erant Cœnobia, Regalia, vel Episcopalia.
II. Oblationes & Decimæ Ecclesiarum in potestate & arbitrio erant Episcopi.
III. Nec de ærario tamen Ecclesiæ decerpere quidquam poterat, nisi Clero assentiente.
IV. Nec Beneficia Ecclesiastica Rex largiebatur, nisi consentiente Episcopo.
V. Nec novæ fundationes ullæ nisi ex authoritate Episcopi.
VI. Fundi & agri Parochiarum curis erant adhuc alicubi in potestate Episcoporum.
VII. Quando is usus exolevit, & suis Parochis agri dimissi sunt.
VIII. Querela Rotberti de Presbyteris & Diaconis suis, qui Ecclesiæ suæ temporalem rem omnem invaserant.
IX. Mores Græcorum.

I. Quanquam fundi & proventus Ecclesiæ jam plura inter se Collegia Clericorum, Clericosque sejunctim complures distributi essent, ut infrà uberius commonstrabitur: erant tamen sub Imperio Carolinæ gentis penes Episcopos residuæ pristinæ potestatis suæ insignia complura, tanquam vestigia summæ & universalis olim potestatis in omnia Ecclesiæ temporalia. Concilium Vernum anno 755. Regem Pipinum interpellavit, ut quibus in Monasteriis Regula B. Benedicti observabatur, si Episcopalia ea essent Cœnobia, rationes Episcopo fierent redituum, quos illis Rex voluisset esse residuos ad eorum sustentationem; si Regia autem, Regi ipsi. *S. Regalis erat, exinde ad domnum Regem faciant rationes Abbas, & Abbatissa; & si Episcopalis, ad illum Episcopum.* Can. 10.

II. Voluntati adhuc Episcopi permittebat Concilium Francofordiense oblationes omnes Ecclesiarum, ut per quos vellet ad Canonum præscripta eas dispensaret. *De oblationibus, quæ in Ecclesia, vel in usus pauperum conferuntur, canonica observetur norma, & non ab aliis dispensentur, nisi cui Episcopus ordinaverit.* Can. 48.

Eadem Episcopos Carolus Magnus potestate donavit in Decimas totius Diœceseos. *De Decimis, ut unusquisque suam Decimam donet, atque per jussionem Episcopi dispensentur.* Plures jam protulimus canonicas Constitutiones, quibus jubentur Parochi pauperes fovere ex Decimis suæ Parochiæ, & de his Episcopo rationes facere. Capitul. L. 5. c. 123. 149. Addit. 4. c. 94.

Nullo fine circumscriptam videtur Moguntinum Concilium in res temporales Episcopo authoritatem arrogare. *Ut Episcopi potestatem habeant res Ecclesiasticas providere, regere, gubernare, atque dispensare secundum Canonum authoritatem, volumus.* Quanquam enim jam complurium partitio facta esset, supererant tamen longè plurima, pauperibus & Clero in commune utenda, fruendaque, quibus summus uti dispensator præerat Episcopus. Can. 8.

III. Si urgente tamen inopinata quapiam necessitate in pauperes, vel in servos Ecclesiæ effundendum esset, quo ærarium ejus nonnihil imminueretur, consciis præsentibusque Presbyteris & Diaconis id præstandum erat. *Licitum sit Episcopis, præsentibus Presbyteris & Diaconis de thesauro Ecclesiæ, familiæ & pauperibus ejus Ecclesiæ, secundum canonicam institutionem, juxta quod indiguerint, erogare.* Can. 15.

IV. Vel ipsi Reges, ubi laicis fundos Ecclesiæ largiebantur aliquos, ceu feudos, quibus constringerentur ad militiam pro Ecclesiæ & Regni tuitione; intervenire volebant Episcopi assensum, tanquam summi moderatoris patrimonii sacri. *Placuit ut Episcopi rerum Ecclesiasticarum in omnibus juxta sanctorum Canonum sanctiones, plenam semper habeant potestatem, nullus eas dare, vel accipere, absque proprii Episcopi audeat jussione.* Capitul. l. 7. c. 188.

V. Nec nova poterat fundari, & dotari Ecclesia, nisi authoritatem suam interponente Episcopo. *Omnia secundum Constitutionem antiquam ad Episcopi ordinationem & potestatem pertineant.* Et alibi diluci- Capitul. l. 7. c. 213.

L. 7. c. 368 diùs: *Placuit ut omnes Ecclesiæ cum dotibus & omnibus rebus suis, in Episcopi proprii potestate consistant, atque ad ordinationem vel dispositionem suam semper pertineant.*

VI. Illud tamen plurimum omnium hîc observari refert, quod habetur in Additionibus Capitularium. Oblationes cujusque Parochiæ ruris Parochorum juri & usui cedebant, dum tertia earum pars Episcopo servaretur; at Episcopo adhuc vendicabantur ex antiquo more complurimis in Ecclesiis fundi, agri, vineæ, servi, peculia servorum. Addit. 4. c. 32. *De his quæ Parochiis in terris, vineis, mancipiis, atque peculiis, quicunque fideles obtulerint, antiquorum Canonum instituta serventur, & omnia in Episcopi potestate consistant. De his tamen quæ Altario accesserint, tertia fideliter Episcopis deferatur.* Idem ipsum insinuabat Herardus Archiepiscopus Turonensis, ubi non solùm volebat ut Parochi Episcopo rationes redderent de dispensatione annua Decimarum. Cap. 35. 40. *Ut decimæ & fideliter à populis dentur, & canonicè a Presbyteris dispensentur, & annis singulis rationem dispensationis Episcopo, vel suis ministris reddant.* Sed & addebat fundos omnes dotesque Ecclesiarum in potestate Episcopi semper fore. *Et quod omnes dotes Ecclesiarum ad jura pertinent Episcopi.* Excipiendus erat mansus, seu agellus cuique Parocho addictus, juxta leges Capitularium, quodc nos alibi diximus.

VII. Novam porro & Parochis compendiosiorem disciplinam prodere incipit Concilium Trosleianum anni 909. Ibi enim jam dilucet Parochos fundis & terris omnibus Ecclesiæ suæ potiri solitos, quanquam de eorum usu & dispensatione Episcopi judicio & examini subessent. Can. 6. *Ab antiquo tempore à sanctis Patribus constitutum est, sicut habet Episcopus in sua ordinatione omnem generaliter Parochiam, cum omnibus rusticanis Parochiis, quas per triennium inconcussè possedit: ita & unusquisque Presbyter in sua ordinatione ac dispensationis cura habeat Parochiam suam cum dote & decimis Ecclesiæ; videlicet cum sui Episcopi consilio ac dispositione, secundum regulas antiquitus & divinitus constitutas.* Et interjectis verbis Concilii III. Toletani, mox ibidem subjicitur: *Dotem Ecclesiarum & omnia juxta constitutionem antiquam ad Episcopi ordinationem & potestatem pertinere.* Addit Synodus eo comprehendi agros omnes fundosque Ecclesiæ Parochialis, à Parochis regendos, sub Episcopi providentia. *Quod si quæritur, quæ dicat omnia, procul dubio decimas, primitias fructuum, & oblationes eorum, & ea quæ Parochiis in terris, vineis, mancipiis, seu pecuniis, seu quibuslibet rebus, quæcunque fideles obtulerint: quæ omnia sub potestate, ut diximus, & dispositione Episcoporum, ac regimine ac dispensatione Presbyterorum manere debent inconcussa.*

Mira horum & superiorum discrepantia. Ex quo conjicias sæculo nono senescente cœpisse Parochos gaudere non solùm decimis, oblationibus, & manso, sed omnibus prorsus terris ibi Deo oblatis; inspecturo utique Episcopo, ut ea probè & convenienter sacris regulis dispensarentur. Quæ Corbiensi, quæ sancti Carilephi, quæ tot Abbatiis concessa sunt privilegia, eò maximè illa pertinebant, Conc. Gall. To. 3. pag. 218. 224. ut Episcopi ejurarent priscas suas consuetudines & antiqua jura in fundos Cœnobiorum.

VIII. Ex Gallia in Italiam trajicientibus occurret primùm Ratherius Episcopus Veronensis, multa expostulans de Presbyteris & Diaconis Ecclesiæ suæ, qui ita incubabant fundis & redditibus omnibus ejus Ecclesiæ, ut & ipsius Episcopi notitiam defugerent, ne juxta Canones portionem eorum aliquam cogeret inferioribus Clericis decidi. Contestabatur jure merito Ratherius, cùm Pastor esset, providentiæ suæ esse ut gregem suum Clerumque temporali etiam cibo alat: quo tamen officio suo fungi non posset, si rerum & redituum Ecclesiæ suæ vel notitia ipsa sibi subtrahatur. *Et cùm de oblationibus & decimis fidelium vivere debeant Ecclesiæ Clerici, si nescit Episcopus, quot decimani, quot mansi, quot modia tritici, quot congia vini, tantis vel tantis sufficiant Clericis, ad victum utique & tegumentum, nonne convincitur, aut non esse Pastor, aut insipiens existere Pastor, qui nescit utique ubi illa sint pascua, ubi pecora, &c. Si ergo ad Episcopum nihil de rebus pertinet, quibus Clerici vivere debent, si non dividuntur singulis ab Episcopo prout cuique opus est, sed ipsi Clerici inter se dividunt, prout quilibet eorum potentior est, & non juxta consuetudinem aliarum Ecclesiarum omnibus Ecclesiæ Clericis, sed juxta propriam voluntatem, solis Diaconibus & Presbyteris debent, quæ Ecclesiæ Veronensi collata sunt, cedere, &c.* Spicil. to. 2. pag. 165. Nullas non machinas admovit Ratherius, ut Presbyteros & Diaconos adduceret, quò fundos omnes Ecclesiæ in commune conferrent, mox à se distribuendos singulis, perinde ut eorum esset vel labor, vel necessitas; cùm duplex ea partiendi ratio in Ecclesiis laudatissima fuerit. *Unusquisque illorum mercedem juxta Apostolum in Ecclesia propriam secundum suum laborem acciperet, aut uti in Actibus legitur Apostolorum, dividerentur Clericis delegata, prout cuique opus esset.* Ibid. pag. 223. 224. 1. Cor. 3. 8. Act. 4. 35. Irriti ceciderc conatus ejus omnes, usque adeo invicta & inexpugnabilis fuit ejus Cleri sive avaritia, sive obstinatio animi. Extodit tamen aliquid Episcopi constantia, quod & ab eo statim distributum est iis minoribus ferè Clericis, qui ab eo ita recensentur: *Presbyteris, Capellanis, Subdiaconibus de secretario septem, Cantoribus septem, Acolythis de secretario septem, Ostiariis sex.*

IX. Apud Græcos usu derogatum est legi Justiniani, Episcopalibus infulis arcenti, quibus liberi essent, ex justa etiam conjuge. Rursum abrogata est ea Justiniani Constitutio lege Leonis Philosophi Imperatoris, qui satisfacere conatus est ei rationi, qua excitus maximè videbatur fuisse Justinianus, ne liberos suos Episcopus bonis saginaret & ditaret Ecclesiæ, quæ in potestate haberet. *Quod hujusmodi affectione erga liberos, sacras facultates oblaturus videatur.* Const. 2. Respondet autem Leo, pari jure eliminandos fore omnes, quibus essent cognati, fratres, nepotes; sed ipsos occurrisse Canones ei mutili formidini, cum sinunt Episcopos opem ferre cognatis, si quos premit inopia. *Quin & hoc prævidentes divini Canones, Episcopis potestatem fecere, ut si ipsis pauperes cognati essent, illorum inopiam ex sacris facultatibus sublevarent.* Balsamon assentitur, scilicet Novellam Justiniani, tametsi Basilicis intexta esset, non servari, quòd Leonis Constitutio invaluisset. In Can. 42. Trull.

❀❀❀
❀❀
❀

CAPUT IX. *P. 3. l. 4. c. 11.*

De Oeconomis, sive Presbyteris, sive Diaconis, sub Imperio Caroli Magni.

I. Consilio Cleri temporalia Ecclesiæ ab Episcopo dispensanda erant.
II. Erant Oeconomi in Ecclesiis Cathedralibus Galliarum.
III. Vanitate non potest ea dignitas.
IV. Episcopus suum sibi Oeconomum deligebat.
V. Prærogativa sedis supra reliquum Clerum Oeconomus fruebatur post Episcopum.
VI. Vacante Episcopali sede penes ipsum erat tota temporalium administratio.
VII. Erat tamen vel tum Visitator Episcopus.
VIII. Si fidelis non occurreret Oeconomus, Episcopus solus tota administratione fungebatur.
IX. Erant & in Orientalibus Ecclesiis Oeconomi, quos nefas erat quidquam nisi pauperibus largiri.
X. Cessante Episcopo deligere Oeconomum, deligebat Metropolitanus.
XI. Honorificus Oeconomi consensus.

I. Summa quidem erat Episcopi in dispensandis Ecclesiæ rebus authoritas; sed cum Presbyteris & Diaconis communicari consilia suadebat & ipsa decori lex, & Canonum institutio. Concilium Turonense III. confirmata hac Episcopi dignitate: *Episcopi res Ecclesiasticas Ecclesiis collatas cauta circumspectione dispensent, quasi Dei ministri, &c.* tum verò jubet, ut nonnihil ex consilio & præsentia fretus Clericorum majorum de thesauro Ecclesiæ pauperibus Episcopus largiatur. *Licitum sit Episcopis, præsentibus Presbyteris & Diaconibus, ex thesauro Ecclesiæ pauperibus, juxta quod indiguerint, erogare.*

Can. 50. 51.

II. Nec tamen ambigi fas est, quin Cathedralibus plerisque Galliarum Ecclesiis sui essent Oeconomi. Capitularibus Caroli Magni inserta est Constitutio Imperatorum Græcorum, qua Oeconomi officio abdicantur, & resarcire coguntur Ecclesiæ damna, si quas ejus res alienari sint passi. *Oeconomum Ecclesiæ præstare omne lucrum, quod, &c. Ita ut in posterum Oeconomus non sit, &c. Non solum autem ipse, sed etiam successores ejus hac lege teneantur: sive ipse Archiœconomus alienaverit, sive respiciens alienantem Episcopum, non prohibuerit, &c.* Erat ergo Oeconomi vel Episcopo ipsi obniti, si quando res Ecclesiæ dilapidatum iret.

Capitul. l. 5. et 29.

III. Non facile est divinare, an qui Archiœconomus hic dicitur, sibi subjectos haberet Oeconomos alios. An gloria tantùm hæc esset nominis & ostentatio dignitatis, omnium post Episcopum principis, & ipso Archipresbytero & Archidiacono superioris. In Admonitione Hincmari ad Hedenulphum, quem Episcopum Laudunensem ordinaverat, inter Formulas Promotionum Episcopalium antiquas: illud in primis mandabatur, ne quid pecuniæ acciperet pro Oeconomi Officio conferendo, uti nec pro Archidiaconi, vel Archipresbyteri: ne hi quod emerint, vendant. *Ipse quoque pro constituendis ministerialibus Ecclesiasticis, videlicet Oeconomo, id est, facultatum Ecclesiæ dispensatore, Archipresbyteris & Archidiaconis, in quibus fidei sinceritatem, & probos mores, ac religiosam vitam debet eligere, præmia non constituat. Quia Ecclesiasticum obsequium, quod malè comparaverint, accipientes munus à subditis, priùs venumdare curabant.*

Conc. Gall. Tom. 2. pag. 660.

IV. Oeconomum ergo eligere Episcopus, & arbitrio suo poterat, & officio tenebatur. Fregit Concilium Meldense anni 845. eorum audaciam, qui dum decumberet ex morbo Episcopus, à Clero & populo eligi posse Oeconomum confidebant; constituitque quandocumque ita usuveniret, Metropolitani eas partes fore, ut ipsemet designaret, consentiente Episcopo. *Ut nemo vivente Episcopo Ecclesias illius, aut res ad eam pertinentes invadere, aut dominari præsumat: neque sub voluntaria Cleri ac populi electione obtentu, præter voluntatem Episcopi quisquam quacumque sæculari potestate præditus, quasi Oeconomum constituat. Sed si Episcopus ministerium Ecclesiasticum propter infirmitatem corpoream exhibere non potuerit, in Archiepiscopi hoc, cum voluntate Episcopi ejusdem Ecclesiæ maneat ordinatione, qualiter debitum officium non remaneat.*

Can. 47.

V. Concilio Carisiaco anno 848. quo Gotteschalcus Monachus proscriptus est, Ecclesiæ Remensis Oeconomus ante Archidiaconum subscripsit, immediatè post Episcopos & Abbates.

Hincmar. To. 1. pag. 22.

VI. Sed post obitum maximè Episcopi & vacante sede splendebat Oeconomi potestas, dispensandis portionibus canonicis in Clericos, in Beneficiarios, & in pauperes omnes, quas donari moris erat, & in temporali re tota tuenda, ac servanda Episcopo, in eam sedem sublegendo. Erant tamen illi & Eleemosynarii & Officiales alii minores, quorum & testimonio & adminiculo niteretur in muneris sui functione. Ita sanè Concilium Pontigonense anni 876. *Ut quoties divinum judicium Ecclesiæ Præsulem à sæculo vocaverit, nullus ad suimet perditionem facultates ejus invadat, diripiat, & ad usus suos transferat: sed erogatariis & eleemosynariis Ecclesiasticis, cum ipsius Ecclesiæ constituto Oeconomo, liberum sit, canonico more, justè rationabiliterque deputata successori reservare, vel quibuscumque, sicut expedit, pro ejus spiritu distribuere.* Erat ergo Oeconomus testamenti Episcopi executor, & custos rerum omnium Ecclesiæ viduatæ.

Can. 14.

Accuratissimè Hincmarus res Ecclesiæ Episcopo omnes subjicit, dum vita superat: Oeconomo post ejus obitum, futuro servandas & repræsentandas Episcopo. *Sicut Episcopus & suas & Ecclesiasticas facultates sub debita districtione in vita sua dispensandi habet potestatem: ita facultates Ecclesiæ viduatæ post mortem Episcopi penes Oeconomum integræ conservari jubentur futuro successori ejus Episcopo.* Et alibi: *Hac de rebus & facultatibus Ecclesiæ viduatæ sub Oeconomo futuro reservandis Episcopo.* Qui tamen alibi illud non tacet, ita administranda omnia ab Episcopo fuisse, ut in consilii & regiminis societatem accerseret, non Oeconomum tantùm, sed & Collegium omne Presbyterorum & Diaconorum suorum. Vide enim ut nepotem suum Laudunensem Episcopum alloquatur: *Sed nec de tua Parochia, nisi de rebus & possessionibus, quam cum notitia Presbyterorum & Diaconorum Ecclesiæ tuæ regere debes, & dispensare, vel commutationibus earum cum conhibentia Clericorum subscribere.* Meminit etiam Oeconomorum Agobardus, & Canonis ejus, quo præcipiebatur, ut de ipsius Ecclesiæ gremio adoptarentur.

To. 2. pag. 178. 759. 408.

L. de dispens.

VII. In vetusto electionis Episcopalis Decreto monemur, ubi Episcopus mortales has abjecisset exuvias, designandum à Metropolitano fuisse alium quempiam Provinciæ Episcopum, qui Episcopali præesset funeri, Visitatoris Episcopi nomine vocaretur, censum & inventarium faceret rerum Ecclesiæ orbatæ, easque tum deponeret in manus priscorum Oeconomorum. *Perficiatur Ecclesiasticarum inventarium rerum; tunc verò prioribus viduatæ sedis dispositis Oeconomis commendetur.*

Spicil. To. 8. pag. 154.

VIII. In Italia quoque prisco id usu inoleverat, ut Presbyteros & Diaconos adhiberent Episcopi ad regimen Ecclesiæ temporale, exemplo nimirum informati Apostolorum, qui ejusmodi sarcinam & curam in Diaconos refuderant. At si tam fidos industriosque non reperiret Episcopus, quam necesse esset, tum subeunda ipsimet erat ea administratio tota, authore Ratherio Episcopo Veronensi. *Per Presbyteros enim & Diaconos, si tamen fideles inveniri poterunt, hac ab Episcopo fieri oportere, non per ipsum Episcopum monstrata sunt. Quanquam & si necessitas hæc tum exequi per se ipsum compelleret, superbia non prohiberet.* Rem firmat exemplo beati Laurentii, quem sibi Sixtus Papa Oeconomum adjunxerat. Commendaverat illi Sixtus non res suas, sed Ecclesiæ: *Facultates Ecclesiæ.* Eos tanquam Thesauros Pontificios administrabat & dispensabat Laurentius. *Thesauros tuos jam expendi.* Sponsus nempe, & sponsa, Episcopus & Ecclesia, una est persona, unus unius census & fiscus est.

Spicil. To. 2. pag. 167.

Tit. 9. c. 1. IX. Promit in Nomocanone suo Photius Novellas Justiniani, quæ cogebant Oeconomos semel quotannis rationes facere Episcopo; siquid lucrifecissent, id ærario Ecclesiæ refundere: si quid damni culpa sua fecissent, id restituere: denique ab

T. 10. c. 2. Episcopo ipso Oeconomum designari. His adjicit Balsamon Novellam aliam in Basilicis radiantem, qua inculcabatur Oeconomis, sanctius ut in usua rem Ecclesiæ omnem expenderent, & levandis iis, qui verè pauperes essent, alioqui culpam illam omnem & damnum Ecclesiæ præstaturos. *Non Ecclesiasticos sumptus hominibus divitibus largiri, & ea ratione pauperes necessariis privari, &c. Sciunt Oeconomi, quod si quid præter hæc fecerint, ex suis facultatibus indemnitatem Ecclesiæ præstabunt.* Hinc meritissimo à Balsamone concluditur irritas esse Chartas, quibus divites aliqui à Patriarcha donabantur, ut triticum, vel ejusmodi quid aliud ab Ecclesia consequerentur: at quibus donabantur pauperes, eas verò tum æquissimas, tum validas fuisse. *Nota præsentem Justiniani Novellam propter Decreta quæ fiunt à Patriarchis, de fraternitatibus, & reliquis commeatibus, frumentariisve tesseris, quæ dantur divitibus & valde potentibus; & dic ea quidem non esse valida: esse autem valida quæ fiunt pauperibus.*

Can. 11. X. Cùm tempore Concilii VII. Oecumenici pigritarentur Episcopi, nec superioribus tot Conciliis morem gererent in Oeconomis sibi allegendis, statuit Concilium, ut si ab iis instituendis cessarent Metropolitani, in eam curam succederet Patriarcha Constantinopolitanus: si cessatores essent in eodem Episcopi, suppleret Metropolitanus: si Abbates, Episcopus. Cùm autem nil statutum esset in hoc totius Concilio de non eligendis ex classe laicorum Oeconomis, id sibi jam fas esse multi interpretabantur. At contrà luculentè nititur Balsamon, viguisse adhuc prohibitionem Concilii Calchedonensis, nec necesse fuisse eam iterari. Insulsissimum autem fore, si quis sibi persuaserit à Concilio concedi, ut in Cœnobiis etiam laici Oeconomi constituantur.

Hoc Concilii VII. Canone niti visus est Alexis Patriarcha Constantinopolitanus in Novella ea Constitutione, qua sanxit, Cùm Ecclesiæ Metropolitanæ præstare cogerentur, si quid detrimenti acciperent Ecclesiæ Cathedrales ejusdem Provinciæ; à Metropolita instituendum esse Oeconomum Ec-

Iuris Orien. To. 1. pag. 250. clesiis in omnibus, quarum dispendia in Metropolitanam suam Ecclesiam retorquerentur, donec resarcisset ipsa quidquid detrimenti passa esset earum causa.

XI. Quoad Oeconomos autem Cœnobiorum, de quibus hoc eodem Canone agitur, præteriri sine piaculo non potest interrogatio Marci Patriarchæ Alexandrini, & responsio Balsamonis. Quæstio vertebatur de Lectore, qui ad Oeconomi dignitatem protrusus fuerat, & qui non nescius honorifici consessus Oeconomorum in Ecclesiis Cathedralibus, considebat præire se debere Clericis omnibus aliis, supra Presbyteros ipsos sedere, & in sacris Diptychis post Abbatem priore suum nomen loco recitari. Hanc insanæ spei superbiam damnat Balsamon: quanquam fateatur, si advena in eo Cœnobio fuisset is Lector, & Abbatia sui vices gestaret, tum non absurdè geminam illam honoris prærogativam eum sibi vendicaturum: cùm & Diaconum Presbyteris anteponat Trullana Synodus, Metropolitani sui vices gestantem.

Ibidem. pag. 392.

CAPUT X. *P. 4. l. 4. c. 20.*

Qua potestate uterentur Episcopi in re Ecclesiæ admoderanda post annum Christi millesimum.

I. Superiorum connexio cum inferius disputandis.

II. Hujus etiam extremæ Ecclesiæ ætatis jure Canonico integra eo stat Episcopo dignitas universalis rerum Ecclesiæ Dispensatoris. Probationes ex Decreto Gratiani.

III. Post rerum Ecclesiæ partitionem, libri Decretalium Parochis vendicant decimas Parochiarum suarum.

IV. Erat olim Episcopus Diœceseos suæ decimarum omnium summus distributor. Ejus potestatis reliqua vestigia.

V. Rerum malè partarum, vel inventarum restitutiones ad judicium & arbitrium Episcopi à Presbyteris rejiciendæ erant.

VI. Episcopo committebatur, tum ea proventuum Ecclesiæ commentum portio, quæ restaurandis Ecclesiis seponebatur, tum quæ sublevandis pauperibus Concilio ab ipso Tridentino mandatur illis executio ultimarum voluntatum, & legatorum piorum.

I. CUm inter initia extremæ hujus ætatis, quam hic enucleandam ordimur, necdum obliterata essent vetustioris vestigia omnia disciplinæ, ab hac etiam initium faciemus quæstione, veluti prælusoria, ad reliquas de distributione rerum Canonicas disceptationes, qua in his potestate universim freti essent Episcopi & Oeconomi, sive Presbyteris tum hi, sive Diaconis annumerarentur.

Anno 1059. sub Nicolao II. Papa Concilium Romanum summa adhuc Episcopos munivit authoritate in Decimarum, Primitiarum & Oblationum dispensatione. *Deinde ut Decimæ & Primitiæ, seu Oblationes vivorum & mortuorum, Ecclesiis Dei fideliter reddantur à laicis, & ut in dispositione Episcoporum sint.* Gratianus hanc Episcoporum amplitudinem prolixissimè executus est, dicata ei tota Quæstione integra, qua & Canones antiquos compilavit omnes, eo usque id effecit, Ecclesias omnes, & res earum temporales omnes potestati & regimini subesse Episcopi. *Præmissis authoritatibus Ecclesiæ cum omnibus rebus suis ad Episcopi ordinationem pertinere noscuntur. Et tam Ecclesiæ, quam oblationes & facultates earum à laicorum dispositione probantur esse immunes.*

Can. 5.

10. q. 1. 2.

Finitima sunt hæc Gratiani verba Decreto superiori Concilii Romani; & utrimque constat, laicorum sive audaciæ, sive cupiditati, his piis largitionibus obstrepentis, non contra objici, nisi autho-

ritatem Episcoporum. Ex Conciliis enimvero undecimi sæculi plus satis patet, ægrè & vix adduci potuisse laicos, ut huic Conciliorum & Episcoporum authoritati concederent, & hæc Ecclesiæ restituerent Christianæ tributa pietatis. Si Presbyteris & Parochis decimas laici ademptas reddere jussi fuissent, restitissent certissimè, inexpugnabilique contumacia quadam sese obstinassent. Proxima quæstione huic Episcoporum potestati metas quasdam & modum ponere videtur Gratianus, quæ propius inspicienti, non tam metæ sunt, quàm arces, & præsidia. Ita enim creditam docet esse Episcopo dispensationem, ut prohibita sit dissipatio; nec enim multum fore, si venditionibus, vel alienationibus præposteris rem Ecclesiæ imminutum eat. *Sed cum in Episcoporum potestate facultates Ecclesiæ constitutæ esse dicantur, potestas dispensandi intelligenda est, non distrahendi, vel dilapidandi.* His attexuntur plura Conciliorum Decreta, quibus alienare quidquam vetantur Episcopi, & Canon ille maximè Antiochenus: *Episcopus habet potestatem in rebus Ecclesiæ, ut dispenset necessitatem habentibus cum omni reverentia.*

III. Sed cùm vixdum elapso Gratiani ævo, bene multa in Ecclesiæ Disciplina novari cœperint, ex partitione maximè tum facta fundorum & proventuum Ecclesiæ, hinc discrepantia ingens Decreti Gratiani, & Decretalium Pontificiarum, quarum mox dominari cœpit authoritas. Innocentius III. ordinario jure gaudere vult Parochiales Ecclesias recipiendarum decimarum. *Cùm perceptio decimarum ad Parochiales Ecclesias de jure communi pertineat.* Et Capite sequenti: *Parochialibus Ecclesiis exsolvantur decimæ, ad quas de jure communi spectat perceptio decimarum.* In percensendis Honorius III. Episcoporum juribus, ex reditibus Ecclesiæ quarta tantum parte decimarum illos donat; *quartam decimarum,* & paucis aliis. Alexander III. his anterior, & qui non nesciebat Ecclesias nulla adhuc ejusmodi partitione temporalium sectas, eidem quæstioni finem posuit, facta discretione agrorum duplicis generis, quorum alii certis Parochiis essent addicti, alii nullisdum. In prioribus quarta parte decimarum contentus sit Episcopus, necesse est; in posterioribus eas omnes sibi vendicat, sive ut egentibus adjudicet Ecclesiis Parochialibus, sive ut mensæ ipse suæ vendicet. *Si terræ quæ arabiles sunt, intra certam alicujus Ecclesiæ Parochiam fuerint, decimas earum sua parte retenta, eidem Ecclesiæ facias assignari. Alioquin ipsas secundum discretionem à Deo tibi datam, alii Ecclesiæ deputare, vel ad opus tuum poteris retinere.* Hoc decreto constat, partitione facta pertinere decimas ad Ecclesias Parochiales, sive ad alias qualescumque, quibus fuerint adjudicatæ. Sed ante partitionem eas esse in potestate Episcopi, cujus juris & arbitrii est, suis ut eas necessariis usibus servet, aut aliis largiatur Ecclesiis.

C. Cum contingat. Extra. De Decimis. C. Cum in tua. Ibid. C. Conquerente. De Offic. Iud. Ord.

C. Quoniã. De Decimis.

IV. Episcopum consultissimè monebat Petrus Damiani, ne favori, ne cupiditati serviret, ubi inter Ecclesias partiretur, sive decimas, sive oblationes. *Illud sollicitè precare, diligenter attende, ne cum decimas, vel qualibet oblata fidelium, per Ecclesias dividis, de Consacerdotum meorum præsumas aliquid ratione minuere, unde videlicet id quod mihi competit, quasi fideliter consulens possis augere.* Solenne ergo adhuc erat, ut Episcopus inter Ecclesias decimas partiretur, & ea quotannis partitio instauraretur. Concilii Tridentini Patres ea cura induxerunt adhuc Episcopos, ut Parochis providerent, quibus idonei non supperterent reditus, & vel primitias assignarent, vel decimas, vel symbola, aut collectas, vel siquid his opportunius occurreret. *Primitiarum, vel decimarum assignatione, aut per Parochianorum symbola, ac collectas.*

L. 4. Ep. 1.

Sess. 24. c. 13.

V. In Synodo Frisingensi anni 1440. novum observare est vestigium, universalis Episcoporum potestatis in res temporales omnes Ecclesiarum suæ Diœceseos, ubi Clericos & Monachos vetat, ne se interponant in restitutiones rerum malè partarum, incertarum, vagarum. *Ne quisquam Sacerdos tam Religiosus vel Sæcularis, non habita desuper sedis Apostolicæ, aut nostra, seu Vicarii nostri speciali licentia, se intromittat de distributione rerum male acquisitarum, incertarum & vagarum.* In Constitutionibus Synodalibus Ecclesiarum Trecensis & Senonensis anno 1524. Confessariis copia fit restituendi pauperibus, cùm ii quibus restituendum esset, vel jam interiissent, vel ignoti essent, nec magni momenti essent restitutiones. Si magni enim pretii forent, tum earum dispositio Episcopo, vel Vicario ejus Generali vendicabatur, vel Pœnitentiario. *Tunc de consilio providi Confessoris, si res ipsa sit parvi valoris, scilicet infra summam sexaginta solidorum Turonensium in pios usus exponatur: in cæteris vero ad nos, aut Vicarios nostros, seu Pœnitentiarios remittantur.* Apertissima est ratio. Perplexitas plerumque ingens est in ejusmodi grandibus restituendis summis. *Quia circa restitutiones faciendas, pericula multa latent.* Idem decernebatur in Statutis Synodalibus Ecclesiæ Carnotensis. *Restituta si sexaginta solidorum summam non excedant, distribuant Confessores infra mensem in eleemosynas, ubi major erit necessitas. Quod si major sexaginta solidis restitutio sit, deferatur ad nos, aut Officialem nostrum, ut in similes usus convertatur, & non in aliam quampiam causam.* Altiori ab origine manabat hic usus, abjiciendi ad pedes Apostolorum primò, pòst deponendi in manus Episcoporum, quæ largiri pauperibus effusior suadebat charitas, vel Ecclesiæ; ex constantissimo illo præjudicio, pauperum omnium parentem & provisorem esse Episcopum, viduarum, orphanorum, miserabilium quorumcumque, eòque peritia & experientia uberiore esse, sapientia & charitate longè præstantiore ad opem illis præstandam.

Cap. 54.

Bibl. Decret. Eccl. Gall. pag. 231. 235.

VI. Vicem dolet suorum temporum Concilium Rotomagense anni 1581 propter geminam innovationem non sine gravi Ecclesiæ discrimine factam, quando laici usurpaverant administrationem fabricæ Ecclesiarum, nec non & Nosocomiorum, Xenodochiorumque, ad hospites & leprosos excipiendos: cùm gemina ea potestas penes Episcopos olim fuisset, velut parentes, & defensores Ecclesiarum, & egenorum. *Ad Episcopos spectat etiam pauperum & miserabilium personarum paternam curam gerere. Sed sicut fabricarum Ecclesiasticarum regimen ipsis penitùs fuit ablatum & ad laicos translatum; ita posterius portio pauperum in Leprosarias & Hospitalia diversi generis divisa de manibus Episcoporum & aliorum Clericorum ad Laicorum administrationem transiit. Sed quanto Ecclesiarum & pauperum bono utraque commutatio contigerit, res ipsa loquitur. A plerisque laicorum fabricarum dilapidantur possessiones, & in alios usus distrahuntur. Per eosdem Leprosariæ sine Leprosis & Hospitalia sine Pauperibus, aut raris admodum gubernantur: & res eorum videntibus nobis, nec valentibus obsistere, alienantur.*

De Offic. Episc. n. 19.

Nonnulla ex parte redintegrata est à Tridentinis Patribus hæc authoritas Episcoporum, ubi statutum

est, ut cognoscerent ipsi de rationibus fabricarum, & Xenodochia omnia visitarent, explorarentque sedulò, an executioni mandarentur, quæ ad pauperum levamentum spectabant. *Ac omnia quæ ad Dei cultum aut animarum salutem, seu pauperes sustentandos instituta sunt, ipsi ex officio suo juxta sacrorum Canonum statuta cognoscant & exequantur, nonobstantibus quacumque consuetudine, etiam immemorabili, privilegio aut statuto.* Denique priscæ disciplinæ novus vigor additur, ubi præcipit Concilium, ut executores sint Episcopi omnium piarum voluntatum in gratiam pauperum, sive superstites, & integra valetudine, sive mortui eis quidvis legaverint. *Omnium piarum dispositionum, tam in ultima voluntate, quàm inter vivos sint executores.*

Sess. 22. c. 8. 9.

CAPUT XI. *P. 4. l. 4. c. 21.*

De Presbyteris & Diaconis Oeconomis Ecclesiarum. De cura Episcoporum in rationibus vel ab his recipiendis, vel Concilio Provinciali exhibendis, post annum Christi millesimum.

I. Archidiacono commendabatur cura temporalium, ideo & fidei sacramento Ecclesiæ obligabatur.

II. Ne ita Antistites a cura incumbant vel fidei, vel diligentiæ, ut non & ipsi in partem curæ veniant.

III. Temporalium regimini ne plus æquo se dedant Episcopi. Qualis ab illis deligendus sit Oeconomus.

IV. Ne plus æquo, ne minus æquo his curis vacent; medium teneant.

V. Ante partitionem omnia administrabant Archidiaconi. Post partitionem, Oeconomi curam induerunt vacantium Ecclesiarum, tum Episcopalium, tum Parochialium.

VI. Innovantur antiqui Canones, ut rem Ecclesiæ regant Episcopi per Oeconomum, vel Vicedominum, qui Diaconus sit, si qua fieri possit. Ratiocinia Oeconomorum quolibet triennio ad Concilium Provinciale proferenda erant.

VII. Ut B. Carolus ex Decreto paruerit, & Concilio Provinciali tenere fecerit.

VIII. Mores Ecclesiæ Orientalis.

I. NOn successores modò, sed & imitatores Apostolorum fuere Episcopi, unde & in Oeconomorum humeros refudere onus curæ temporalis Ecclesiarum, hoc est, in humeros Diaconorum, Presbyterorum, Archidiaconorum. Leuthericus Senonensis Archiepiscopus, & B. Fulbertus Carnotensis Episcopus Litteris conjunctim datis ad Capitulum Parisiense, calcaria subjicere, animosque illi addere conati sunt, adversùs petulantissimos Episcopi sui adversarios, quorum caput & princeps erat, Lisiardus Archidiaconus: qui cùm Oeconomum & provisorem pauperum officio se suo præstare deberet, persecutorem se & eorum patrimonii dilapidatorem agebat, fundis Ecclesiæ in milites transcribendis, & conculcandis juramentis, quæ Episcopo suo præstitisset. *Lisiardus olim Archidiaconus, qui cùm esse deberet oculus Episcopi sui, dispensator pauperum, factus est Episcopo suo quasi clavus in oculum, prædo pauperibus, &c. Decimas & oblationes Altarium, stipem videlicet pauperum suo Episcopo inconsulto sæculari militiæ tradit. Quid dicemus de juramento fidelitatis, quod ita contaminat, ut Episcopo non corde, nec verbo, nec ore fidelis existat?*

Fulbert. Epist. 34

II. Delegabat ergo Episcopus Archidiacono immediatam dispensationem patrimonii pauperum, expresso tamen ab eo priùs fidei sacramento. Suadebat Ivo Carnotensis Episcopus Abbati Majoris Monasterii, ut expertissimis quibusdam Monachis suis injiceret sarcinam temporalis regiminis: ipse in orationis & contemplationis interim castissimas & sortissimas delicias altiùs se demergeret. *Ne res Monasterii vestra incuria dilabantur, & pauperum subsidia minuantur. Quod si fortè per aliquam corporis imbecillitatem, vel superna contemplationis studium ad hoc minùs sufficitis, sint vobiscum viri prudentes, vobiscum uno spiritu gradientes, quibus potestis partem oneris vestri imponere: vos autem liberius & ideo uberius dulcedinem supernæ contemplationis gustare, & in tempore verbi annonam conservis ministrare.* Sed quantovis arderet hic Abbas amore secessus & otii sacri, non annuit tamen Ivo, nisi ut aliqua se parte levet temporalis sollicitudinis, seque partim orationi, partim actioni applicet & accommodet.

Epist. 17.

Multò minus fas est Episcopis, subfurari se totos temporali Ecclesiarum suarum providentiæ. Paucissimi è Pontificum choro B. Anselmum Cantuariensium Archiepiscopum æquasse visi sunt jugi cælestium contemplatione, & perscrutatione arcanorum reconditiorum Theologiæ, ut ejus scripta abundè produnt. Inde est, quod & quo primùm puncto temporis publicata fuit ejus electio, sacrilegi prædatores summam sibi & licentiam & impunitatem rapinarum ejusmodi sibi despondebant. Sed qui ejus animi magnitudinem, & charitatis vim immensam altiùs perspexerat, is datis ad eum litteris longè aliter sentiebat, longè diversa animo prospiciebat. *Sunt plures, qui circa destructionem Ecclesiæ semper laboraverunt, qui nunc putant quam maximè se repugnaturos, dicentes te cum Deo semper actururum, res Ecclesiæ non curaturum, quasi res Ecclesiæ curare, non sit cum Deo agere.*

L. 3. Ep. 20.

III. Sapiunt proculdubio hæc postrema verba antiquorum Patrum non degenerem discipulum, maximè verò Gregorii Magni, Rem Dei esse patrimonium pauperum & Ecclesiæ, & qui eo occupatur, Deo occupari. *Quasi res Ecclesiæ curare, non sit cum Deo agere.* Malo longè diversissimo medicabatur B. Bernardus, cùm ad Eugenium Papam perscriberet, quid magnopere cuperet ab omnibus Episcopis observari, ut Oeconomos sibi adgregarent prudentes, fideles, fama & authoritate claros. Sed vel infidos experiri mallent, quam ut ipsi in tricarum & sollicitudinum inexplicabiles se laqueos induerent. *Agenda domûs tua per alium facies. At is si fidelis non fuerit, fraudabit: si non fuerit prudens, fraudabitur. Quærendus proinde fidelis & prudens, quem constituas super familiam suam. Adhuc inutilis est, si tertium deest. Quæris quid hoc? Authoritas. Quid enim prodest ei, velle & scire quoque disponere, prout necesse est si quod scit & vult, non potest? Danda ergo facultas agendi pro libitu. Si in præjudicium rationis putas hoc fieri, memento fidelem, qui agere nihilominus pro ratione volet: memento prudentem, qui agere nihilominus pro ratione sciet.* Nec multò pòst, cum declarasset quanta authoritate necesse sit esse Oeconomum, quippe qui jam ea sit & fide & prudentia, ut nec fallere queat, nec falli: Christi exemplum subjicit oculis; cui Oeconomus fuit, & is quidem infidus, cujus & perfidiæ non nescius, eam perdiu dissimulavit: hoc ut exemplo Apostolos Episcoposque imbueret, ne ejusmodi metu fraudum deterrerentur ab asciscendis sibi Oeconomis, per quos purum sibi otium pararent & facultatem colendi studiosè Numinis, & lucrandarum animarum. *Si quo minus aut fidelis inveniatur aut prudens, fideli potius committendum. Sanè è duobus tutius hoc. Quanquam si idoneus non reperitur, minùs fidelem sustinere*

De Consid. L. 4.

potius consulo, quàm te immergere labyrintho huic. Memento Salvatorem Judam Oeconomum habuisse. Mox ostendit, quàm fœdum, alienumque sit, Episcopos sese dejicere ad minutissimas rei domesticæ quisquilias; sed & quantò alienius fœdiusque sit ante oculos sempiternæ Veritatis, si tam facilè animarum curam, tam ægrè & circumspectè temporalium regimen committant: si tam morosi austerique sint in subducendis calculis temporalium expensarum, tam lenes & indulgentes, ubi rationes exeuntur salutis animarum Christi sanguine redemptarum. *Quid Episcopo turpius, quàm incumbere suppellectili, & substantiola sua scrutari omnia, sciscitari de singulis, morderi suspicionibus, moveri ad quæque perdita, vel neglecta. Ad verecundiam dico quorundam ejusmodi scrutantium quotidie omnem substantiam suam, numerantium singula, de minutis & quadrantibus exigentium rationem. Satis superque Episcopi ad manum habent, quibus animas credant. & cui suas committant facultatulas, non inveniunt. Optimi videntur æstimatores rerum, qui magnam de minimis, parvam aut nullam de maximis curam gerant. De pretio escarum & numero panum cum ministris quotidiana discussio est; rara admodum cum Presbyteris celebratur collatio de peccatis populorum. Nonne ad singulas istas supputationes irascimur, urimur, anxiamur? Quam tolerabilius rerum quam mentium sustineremus jacturam!*

IV. Est ergo modus tenendus, est medius limes tenendus inter incuriam & supinitatem gerendi patrimonii Christi, & diligentiam putidam ac morosam rei temporalis. Hac laude pulcherrima germanum suum Sagiensem Episcopum prosequitur Arnulphus Episcopus Lexoviensis, quòd cum pervigili studio curasset temporalia suæ Ecclesiæ, multo plus curæ & operæ posuisset in spiritale administratione: & rem raram ac stupendam perfecisset, magnificentia sanctitati conjugata. *Hic cùm* (Epist. 41.) *prædictam Ecclesiam suscepisset, magnam temporalibus curam, majorem spiritualibus homo sanctus impendit. Cùmque eam in temporalibus nobilem reddidisset, in spiritualibus semper nobiliorem studuit exhibere, vir magnificus & omni sanctitate laudabilis: cui nec sanctitas magnificentiam tolleret, nec magnificentia sanctitatem.*

V. Hactenus de mediocritate laudatissima Episcopi, temporalium Ecclesiæ non anxiè solliciti, nec socorditer incuriosi. Quoad illos autem quorum fidei & industriæ incumbere necesse habet, ad duas ii classes revocari possunt, pro gemina specie rerum Ecclesiæ, quas illis Episcopus commendaturus est. Nam communis Cleri totius substantiæ summus est administer Episcopus: ac præterea sepositam sibi habet propriam ejus substantiæ partem, Episcopo pro amplitudine sua largiùs admensam. Adjutores Episcoporum in priori illa administratione erant plerumque Archidiaconi, more antiquo Ecclesiæ primigeniæ. Unde & Gregorius Papa VII. vacante Firmana Ecclesia, Archidiaconum designavit, qui & temporali & spiritali ejus administratione fungeretur. (L. 11. Ep. 38.) *Considerantes necessitatem viduatæ Ecclesiæ procurationem totius Episcopatûs interim ei commisimus, &c. Ea quæ de bonis Ecclesiæ dispersa & confusa sunt, recuperare & salubriter ordinare, modis cum omnibus adjuvetis.*

Portio verò rerum Ecclesiæ Episcopo propriè & peculiariter segregata, ea Oeconomis ab Episcopo designatis committenda erat, à quo & designandi erant Oeconomi, vacantibus in omnibus Parochiis. Anno 1317. in Concilio Ravennate Episcopi jussi sunt Oeconomos instituere in omnibus Parochialibus vacantibus Ecclesiis, qui earum proventus successori reservarent, & Patronorum rapaces manus amoverent. *Duximus statuendum quod vacanti Ecclesiæ statim per ipsius Episcopum Oeconomus debeat deputari diligens & discretus; qui reditus & proventus ac bona ipsius colligat & conservet, ad ejusdem Ecclesiæ & successoris defuncti Rectoris ipsius utilitatem & statum.* Idem præcipiebat & Alexander III. in libris Decretalium, ut cùm inexorabilis quandoque necessitas cogat, non statim vacantes conferre Parochias, Oeconomos interim constituant Episcopi, qui earum reditus successori servent. *Ponatis Oeconomos qui debeant fructus percipere, & eos aut in utilitatem Ecclesiarum expendere, aut futuris personis fideliter reservare.* (De Offic. Jud. ordin. c. 4.)

Cathedralium Ecclesiarum Capitulis à Concilio Tridentino præceptum est, iis sanè quorum juris est fructus vacantis Episcopatus percipere, ut Oeconomos deligant, qui rem temporalem universam curent, ejusque rationes futuro faciant Episcopo. Si cesset Capitulum, eo munere fungetur Metropolitanus. *Capitulum sede vacante, ubi fructuum percipiendorum ei munus incumbit, Oeconomum unum, vel plures, fideles ac diligentes decernet, qui rerum Ecclesiasticarum & proventuum curam gerant; quorum rationes ei ad quem pertinebit, sint reddituri.* (Sess. 24. c. 16.) [C]onsensus is erat vetustissimus Ecclesiæ, ut vacantium Ecclesiarum Cathedralium res Capitulum & Oeconomi administrarent. In Oriente penes unum Metropolitanum erat ea sollicitudo. Concilium Tridentinum solam ejus juris devolutionem Metropolitano vendicatam voluit. *Si secus factum fuerit, ad Metropolitanum deputatio hujusmodi devolvatur.*

T. Sed cùm prisca sanxissent Concilia, ut dum vita superaret, Episcopi suos haberent sibi Oeconomos, eam disciplinam restaurare studuit Concilium V. Mediolanense, jussis Episcopis Oeconomos designare, nec nisi ex Clero, immo si fas sit ex Diaconis; sed ne designent ex cognatis, vel amicis; denique in eos refundere temporales sollicitudines, quò his expediti, toti esse possent in spiritali ministerio suo. Non hic exprimitur, quoties Oeconomus rationes Episcopo suas exhibiturus sit, sed illud disertè sancitur, ut tertio quoque anno Episcopus Concilio Provinciali rationes faciat temporalis suæ administrationis. *Concilii Calchedonensis Canon* (Cap. 11.) *jubet, ab Episcopo Oeconomum deligi & constitui, qui Ecclesiæ Cathedralis prædia, bona, resque de illius sententia & arbitrio administret, ut non modò illa non dissipentur, sed testis sit rectæ administrationis & dispensationis. Id ut à Provincia nostra singulis Episcopis servetur, hoc decreto statuimus. Nec verò solùm quo diligentius bonorum Ecclesiæ rectæ administrationi ad illius Concilii præscriptum consulatur, verùm etiam quo studiosius Episcopus, cùm census, suppellectilis, bonorumque eorum curatorem administratoremque habuerit, in rerum spiritualium officiis, quæ Episcopalis muneris propria sunt, ipse omni cogitatione, totoque animo incumbat. Eum verò Oeconomum, vel ut alio Canone cavetur, Vicedominum constituat Episcopus, non laicum, neque sibi cognatione, affinitateve, aut favore conjunctum, sed Ecclesiasticum hominem, qui & de Clero suo, & vero, si talem, qui idoneus sit, habere potest, Diaconatu initiatus sit, quique in ea administrationis genere & rectè & peritè versari possit. Cujus administrationis rationes in codicem certum rectè ordineque relatas, tertio quoque anno ad Concilium Provinciale Episcopus afferat, atque exhibeat, sollicitè pro conscientia sua religione, totius*

illius dispensationis rationem in eadem Concilio redditurus.

VII. Qui hic laudantur Canones Concilii Calchedonensis & Concilii Toletani IV. de Oeconomis agebant omnium proventuum Ecclesiæ Episcopalis, antequam partitio facta fuisset ulla in Episcopum & Clerum, in fabricam & pauperes. Concilio Mediolanensi nihilo tamen minus placuit eos Canones aptari Oeconomis novis Episcopi, sua seorsim portione gaudentis. Nimirum Oeconomi quidem ipsi iidem nunc sunt, qui olim; sed vigilantiæ & charitati eorum nunc materia subministratur longè angustior, qua sese explicet. Carolus porro ipse Mediolanensis Archiepiscopus, exemplo præivit Episcopis Provinciæ suæ, temporalis administrationis suæ ratiocinia Concilio Provinciali repræsentans. Cumque in ejus vestigia ingressi essent cæteri Episcopi, testatum facit Giussanus totam
L. 2. c. 28.
illam provinciam suavissimo odore religiosi regiminis, & opinione sanctitatis perfusam fuisse, largam & in pauperes manasse eleemosynarum ubertatem. Giussano ipsi confirmabat aliquando Carolus, *se rerum Ecclesiæ suæ rationes ad teruncium usque exigere. ne si cessasset ipse, non cessaret summus Judex à rationibus suis tantò acerbius exigendis. Ideo tripartito divisos à se esse proventus suos, ut pars prima cederet in expensas familiæ suæ, altera in pauperes & hospites, tertia in progressionem & utilitatem Ecclesiæ. Accepti expensique calculos à se scriptis mandatos retineri, & exhiberi Concilio Provinciali. quod non sua*
L. 8. c. 25. 25.
res illæ essent, sed suæ fidei à Deo commendatæ. Non facilè quidquam vel ipsa Ecclesiæ meliorum sæculorum antiquitas suppeditabit luculentius, & ad accuratissimam sacræ disciplinæ formam ac sanctimoniam elimatius. Oeconomum suum Carolus rei temporalis attentiorem, & à cupiditatis suspicione non satis alienum tam acerbè aliquando castigavit, ut morbo correptus non multo pòst interierit. Porro ex hac beati Caroli portionis suæ propriæ repartitione, apertissimè liquet, Beneficiariis omnibus eandem imminere legem, ut portionis ipsius suæ superflua quæque refundant in pauperes, in hospites, in Ecclesiarum sive ornamenta, sive sarta tecta. Nec enim dubitabat Carolus, quin ex officio ad hanc terendam viam teneretur, & in eandem cæteri compellendi etiam essent Episcopi; cùm dispensationis hujus suæ rationes faceret in Concilio Provinciali, & ab omnibus Episcopis similiter faciendas decrevisset eo authore Concilium ipsum Provinciale.

VIII. In Ecclesia Orientali eligebantur Oeconomi, sed nonnunquam ex laïcis. Anno 1030.
Baron. n. 3.
Romanus Imperator octoginta auri pondo Ecclesiæ Constantinopolitanæ annuis reditibus adjecit, expertus scilicet rerum ejus temporalium angustias, dum ejus Oeconomum ageret, iste Curopalate. *Quippe cujus fuisset superiori tempore Oeconomus.* Id quoque sibi arrogaverant Imperatores, ut Patriarchalis Ecclesiæ redituum rationes ab Magistratu laïco expenderentur. Anno 1057 Isaacius Comnenus
Idem an. 1057. n. 36
pristinæ illam ut jam diximus Ecclesiam reddidit libertati, ut summa sua potestate in his uteretur Patriarcha, & quos liberet, adhiberet Ministros. *Alterna Ecclesiæ permisit sacras suas res administrare, interdicta prorsus ejus administratione imperio. ita ut neque ad obeunda sacra munera, neque ad habendam sacri Thesauri rationem, aliquis ab Imperatore delectus præesset, verum à Patriarchæ potestate omnia penderent & personarum delectus, & rerum administratio.* A. Zonaras illud etiam affirmat, ab eo Imperatore redintegratum esse Patriarcham pristino suo juri Oeconomi Ecclesiæ suæ deligendi, cùm Imperatores jam pridem eam sibi vendicassent facultatem. *In Patriarcha gratiam etiam Ecclesiasticarum rerum procurationem Ecclesiæ attribuit. Nam cum ad id usque tempus & Magnus Oeconomus, & vasorum Custos ab Imperatore designari soleret, utrumque id tantum Patriarchæ potestati subjecit, amota publica authoritate.* Zon. To. 3. pag. 213.

Distributio rerum Ecclesiæ temporalium, in Episcopos, Clerum, reparationes, pauperes.

CAPUT XII. *P. 1. l. 4. c. 16.*

Altius & à capite repetitur distributio rerum Ecclesiæ jam ab ejus usque exordio ad Imperium Constantini Magni.

I. Quid Constitutiones Apostolicæ sanciant. Ex iis in Episcopi arbitrio sunt omnia, ille unius Dei examini obnoxius est, ille omnia per Presbyteros & Diaconos administrat, Clericos & Pauperes pro merito & modo quemque suo ad partes legitimas vocat.

II. Quid Canones Apostolici.

III. Quid Origenes?

IV. Quid Eusebius. Annua pecunia Episcopo collata.

V. Quid Cyprianus? Hospitalitatis cura impendebat Episcopo, sed ad eximendos pauperes.

VI. Decimæ. Oblationes. Distributiones & sportulæ Presbyterorum pinguiores, quam Clericorum. Clerici virtutum documento quapiam singulari illustres Presbyterorum sportulas assequebantur.

VII. Is erat earum distributionum modus, ut moderata pareret essent sustentationi.

VIII. Ita ea hac patrimonia abundabat Ecclesia, quæ pauperum omnium necessitatibus occurreret.

IX. Viduarum maximè, & Diaconissarum.

X. Justitiæ Martyrum suffragia sæpenumero confirmantur.

I. ID sanciebant Constitutiones Apostolicæ, ut quando epulas charitati sacras, Agapas vocabant, laïci instaurarent, Episcopo etiam absenti solennem ut servarent portionem, suam quoque Lectoribus, Cantoribus, & Ostiariis seponerent: L. 2. c. 28.
at Diaconis & Presbyteris qui verbo Dei prædicando strenuè navarent operam, duplices singulis sportulas addicerent. Spectabat illud quidem ad spontaneas laïcorum largitiones. Sed nihil tamen vetat inde aliquid augurari de ipsarum Ecclesiæ rerum distributione. Prohibentur ibidem Diaconi, ne- Ibid. c. 31.
quid pauperibus, vel misellis donent, nisi moneat, 32.
nisi jubeat Episcopus, nisi dux ipse & author sit harum omnium erogationum. Nimirum orationi & verbo instabant, & totos se impendebant Episcopi, in Diaconos rejiciebant administrationem temporalem, de omnibus certè ab iis consulendi; denique Diaconi Episcopis, Episcopi Deo rationes omnium faciebant. *Tibi laïce convenit, ut largiaris:* L. 8. c. 31.
Episcopo verò tanquam Oeconomo & administratori rerum Ecclesiasticarum, ut dispenset. Cave tamen ne Episcopum ad rationes voces, neque dispensationem illius observes, quomodo eam gerat, aut quando, aut quibus, aut ubi, utrum bene, an secus. Habet enim ipse ratiocinatorem Deum, qui hanc illi procurationem in manus tradidit, qui ei Sacerdotium tantæ dignitatis mandare voluit. Ita funditus submovebantur laïci ab administranda re Ecclesiæ temporali, cui unus præerat summo jure Episcopus.

Alio verò loco earundem Constitutionum Apostolicarum, alendis Episcopis, Presbyteris & Diaconis segregantur Primitiæ: Decimæ Clericis reliquis, & pauperibus. *Omnes Primitiæ offerantur Episcopo & Presbyteris & Diaconis, ad eos alendos. Omnis verò decima offeratur ad alendos reliquos Clericos, & virgines, & viduas & pauperes: primitiæ enim Sacerdotum sunt, & Diaconorum qui Sacerdotibus ministrant.* Quoad oblationes altaris ad Eucharisticum sacrificium, videtur peracto sacrificio, quæ superer-
Ibid. c. 31. rant, omnia dispensarentur. *Benedictiones, sive Eulogia quæ in mysticis superant, de sententia Episcopi, aut Presbyterorum Diaconi distribuant Clero; Episcopo partes quatuor, Presbytero tres, Diacono duas; reliquis verò hypodiaconis, aut Lectoribus, aut Cantoribus, aut Diaconissis partem unam.* Ejusmodi erat æqua partitio rerum Ecclesiæ, seu redituum inter Clericos.

Can. 39 II. His consentiunt Canones Apostolici in summa potestate Episcopo concedenda distribuendarum Ecclesiæ rerum, sed ea lege præstituta, ut nequid convertat in domos cognatorum, nisi si qui eorum egeant: tum enim illos, eo quo pauperes, numero habebit. *Quod si pauperes sunt, tanquam pauperibus subministret.* Si suæ privatim Episcopo res sint & hæreditates, seponendæ eæ sunt, ut intacto Christi patrimonio, eas ut lubebit in proximos transcribat. Minimè mirandum autem, si tam exaggerata sit Episcopi in temporalibus potestas, cum animarum illi salus concredita fuerit. Denique Presbyterorum ac Diaconorum consilio & ministerio ille utetur in invidiosa hac tota rerum ad-
Cap. 40. 41 ministratione. *Si animæ hominum pretiosæ illi sunt creditæ, multa magis oportet eum curam pecuniarum gerere, ita ut potestate ejus omnia indigentibus dispensentur per Presbyteros & Diaconos.* Sustentabitur & Episcopus eodem ex penu rerum Ecclesiæ, si egeat. *Ex iis autem, quibus indiget, ad suas necessitates, & ad peregrinorum fratrum usus ipse percipiat, ut nihil eis possit omnino deesse.* Ex quibus illud existit, tantum ex Ecclesiæ bonis delibandum fuisse Episcopo in privatos usus, quantum re propria & familiari destitueretur. Aliàs rebus Ecclesiæ abstinentem, omnia in pauperes effundere debuisse. Perspicis & hic peregrinorum & hospitum curam Episcopo delegari. Paulus quoque hospitalitatis sedulos sectatores esse voluerat Episcopos. Apparet eo consilio sportulas
Can. 34 37 tam uberes Episcopo adjudicatas fuisse. Inter hospites autem specialius Clerici commendabantur, illi potissimum qui præstantiore vel doctrina essent, vel sanctitatis opinione.

III. Penes Diaconos fuisse curam patrimonii sacri adgubernandi declarat Origenes, cùm amarius in eos stomachatur, qui execrabili quadam cupi-
In Matth. Tract. 15. ditatis insania, ex pauperum egestate divitias sibi congerebant. *Divitias sunt de rebus pauperum.*

IV. Natalem Confessorem memorat Eusebius ab hæreticis illectum fuisse, & Episcopalibus infulis exornatum, desponsa pecunia menstrua centum
L. 5. c. 28 quinquaginta nummorum argenteorum *Ira...* Hinc patet pecuniarias quoque fuisse quasdam distributiones, easque menstruas, nec mediocris denique pecuniæ.

V. Id jam ex Tertulliano adnotari potuit, ubi ab eo narratum est, in Arcam Ecclesiæ stipem jactare solitos fideles singulis mensibus. Sed expressius aliquid suggerit Cyprianus de quantitate pecuniæ Episcopo solvi solitæ, ad hospitalitatem maximè explicandam. Ita enim ille ad Ecclesiæ suæ Presbyteros & Diaconos. *Infirmorum & omnium* L. 3. Ep. 24. *pauperum curam peto diligenter habeatis, sed & peregrinis; si qui indigentes fuerint, sumptus suggeratis de quantitate mea propria, quam apud Rogatianum Compresbyterum nostrum dimisi: quæ quantitatis ne forte jam universa erogata sit, misi eidem per Naricum Acolythum aliam portionem, ut largius & promptius circa laborantes fiat operatio.* Quo manifestum fit hospites quidem ab Episcopo excipi solitos, sed pauperes: *Si qui indigentes fuerint.* Itaque hospitalitas illa, qua Nobiles, divitesque excipiuntur, ab illa non mediocriter discrepat, quam Apostoli & eorum in vicem suffecti Episcopi, professi sunt, & in se receperunt, & in quam effundi voluere res pauperum. Hic rursus ex Cypriano id collige communes tum quidem fuisse & indiscretas res Ecclesiæ omnes, non communi tamen Clericorum victu & societate consumptas fuisse, sed singulis pro cujusque officio & labore admensas.

VI. Id rursus & alibi tradit Cyprianus, ut Sacerdotes & Levitæ Mosaici, decimas ex reliquis Tribubus demetebant, quibus vesci & vestiri possent: *ad victum atque vestitum ab undecim Tribubus,* L. 5. Ep. 9. *de fructibus qui nascebantur, decimas perciperet.* Ita nunc Clericos aliquas veluti decimas accipere, in ea oblationum quæ ipsis obtingit parte, ut tota vitium contentione in sacrorum ministerium & in animarum procurationem salutis æternæ incumbant. *Qua nunc ratio & forma tenetur, ut qui in Ecclesia Domini ad ordinationem Clericalem promoventur, nullo modo ab administratione divina avocentur, ne molestiis & negotiis sæcularibus alligentur, sed in honore sportulantium fratrum, tanquam decimas ex fructibus accipientes, ab altari & sacrificiis non recedant.*

Alibi rursum observat sanctus Pater eas singulis mensibus solennes fuisse distributiones, uberiores fuisse Presbyterorum, quàm cæterorum Clericorum, ex Pauli ipsius instituto, nisi industriam, fidem, religionem suam insignisset quis inferiorum Clericorum; tum enim opimiores illi sportulas fuisse tributas, & Presbyteris æquatas, quanquam Lectorum ipse tum in gradu staret. Id præmii constituit Cyprianus ipse, & privilegii Celerino Lectori, cùm illustri confessione, & ætatis teneritudinem suæ, & persecutorum furores superasset. Eadem in causa honore consimili decoratus est Aurelius Lector. *Cæterum Presbyterii honorem designasse* L. 4. Ep. 5. *nos illis jam sciatis, ut & sportulis iisdem cum Presbyteris honorentur, & divisiones mensurnas æquatis quantitatibus partiantur.* Non immeritò forsan suspicabitur quis, hic disjungendas esse divisiones menstruas pecuniæ, *divisiones mensurnas:* à sportulis quæ diebus, vel hebdomadibus singulis præstabantur. Nam mensibus tantum singulis pecuniæ distribuebantur, ut ex Tertulliano, Eusebio, & Cypriano patuit. At non facilè poterant esculentorum erogationes semel tantum quovis mense fieri. De pecuniariis distributionibus agit & alibi Cyprianus; Epist. 28. 66. *Interim se à divisione mensurna contineant, &c.*

VII. Quantumvis autem abundantiores aliæ aliis essent hæ procurationes, non ultra modum tamen frugalis victus & vestitus eas egressas esse auguramur, etsi dignitate quis sua, vel industria specialiter commendaretur. Est enim frugalitatis modus, non unus semper & idem; sunt fines alii aliis latiores, etsi intra gyrum modestiæ omnes. Id jam supra indigitavit Cyprianus, idemque rursus inculcat, ubi Histrionem hortatur ignominiosam ejurare atque expuere artem, atque acquiescere ali-

mentis, quæ offert, quæ ingerit Ecclesia, modicis illis quidem, sed quibus contenta sit & læta natu-
L. 1. Ep. 10 ra. *Quod si penuriam talis & necessitatem paupertatis obtendit, potest inter cæteros, qui alimentis Ecclesiæ sustinentur, hujus quoque necessitas adjuvari, si tamen contentus sit frugalioribus & innocentibus cibis. Sit contentus Ecclesiæ sumptibus, parcioribus quidem, sed salutaribus. Quod si illic Ecclesia non sufficit, ut laborantibus præstentur alimenta, poterit se ad nos transferre, & hic quod sibi ad victum atque vestitum necessarium fuerit, accipere.*

VIII. Vigente & illibata hac frugalitatis lege, à Paulo præfixa, & his à Cypriano verbis declarata, *Quod sibi ad victum atque vestitum necessarium fuerit:* quo aleret & vestiret Ecclesia pauperes prorsus omnes, semper abundabat. Sigillatim Cyprianus infirmos, pauperes & advenas his verbis com-
L. 3 Ep. 24 mendavit *Infirmorum & omnium pauperum curam peto diligenter habeatis, sed & peregrinis, si qui indigentes fuerint, sumptus suggeratis.* Et cùm Apostolici ipsi Canones rerum Episcopo ipsi annuant, ut rerum Ecclesiæ particeps sit, cum egenus ipse est: hinc manifestissimè intelligitur, Clericis cæteris parcè ut pauperibus erogatum fuisse; ut non egerent, non ut abundarent; atque ita pauperibus omnibus abundaret Ecclesia.

IX. Viduis tamen & Diaconissis prolixior impendebatur providentia, ut pari cum Clericis honore recrearentur & stipendio. Molestius tulit Tertullianus juniorem virgunculam annorum viginti ab Episcopo quodam Viduarum albo inscriptam fuisse, hoc est, Diaconissarum, quæ anno demum ætatis sexagesimo ex Pauli Apostoli præcepto ordinabantur. Ita verò statuit Tertullianus, si ea incidisset Episcopi sententia, ut virginem illam Diaconissarum sportulis honestaret, rationem illi quandam aliam ejus rei ineundam fuisse, quæ minùs à sensu
l. de Virg. velandis. & natura communi abhorreret. *Planè scio alicubi virginem in viduatu ab annis nondum viginti collocatam. Cui si quid refrigerii debuerat Episcopus, aliter utique salvo respectu disciplinæ præstare potuisset.*
L. 3. c. 43. Apud Eusebium in mille quingentis pauperibus, quos Ecclesiæ stipe Cornelius Papa sustentabat, viduæ præcipuo quodam loco & honore habentur. In Constitutionibus Apostolicis suprà relatis, Diaconissæ iisdem donantur sportulis, quibus Subdiaconi, Lectores & Cantores; & illud pronuntiatur, quæ Clero exolvuntur decimæ, eas minorum Clericorum sustentationi dicatas esse. Virginum, Viduarum, & Pauperum. Ea erat distributio, is usus bonorum Ecclesiæ, id utriusque Testamenti paginis præmonstratum est, id à sanctissimis jam olim Episcopis frequentatum; eò collimabant fidelium largitiones, & ipsæ hæreditatum distractiones.

X. Scitissimè Justinus Martyr, quæ natura, quæ partitio rerum esset Ecclesiæ; ubi Clericos ipsos gregi pauperum implicat, ubi ait die Dominico, celebratis Mysteriis, erogasse divites quod suaderet pietas, ea dona penes Episcopum fuisse deposita, sublevandis pupillis, viduis, ægris, captivis, hos-
Apolog. 2. pitibus, egenis denique universis. *Cæterùm qui copiosiores sunt, & valent, pro arbitrio quisque suo quod visum est contribuunt: & quod ita colligitur, apud Præpositum deponitur, atque inde ille opitulatur viduis, pupillis, & his qui propter morbum, aut aliam quamlibet causam egent, quique in vinculis sunt & peregrè advenientibus hospitibus, & ut simpliciter dicam, indigentium is omnium curator est.*

CAPUT XIII. *P. 1. l. 4. c. 15.*

Partitio proventuum Ecclesiæ in Episcopos, Clerum, pauperes, sarta tecta Ecclesiarum, prioribus quinque sæculis Ecclesiæ.

I. Quadripartita redituum Ecclesiæ distributio sæculo demum quinto in Ecclesia Latina observatur.
II. Nonnulla adnotantur in Epistolam Simplicii Papæ, quæ de hac agit.
III. Item in Epistolam Gelasii.
IV. Quarta Episcopo decernitur proventuum pars, quòd ei advenarum, hospitum & captivorum mandata sit cura.
V. VI. Per priora quatuor sæcula providentia & charitate Antistitis tota hæc committebatur sollicitudo. Probationes ex Ambrosio & aliis.
VII. VIII. Ea in quatuor partes distributio, Orientalibus Ecclesiis nec audita, nec usurpata est.
IX. Ea partitionis norma tum demum invecta, cùm novis malis medendum fuit.
X. Et cum remittendum fuit aliquid de primævo vigore.
XI. Portio Episcopi & Clericorum, utraque, ante pinguior communi subest lege, ut superflua omnia in pauperes refundantur.
XII. XIII. Quando cœperint Episcopi non omnes prorsus fundos Diœcesaeos in potestate habere.
XIV. Rursus de eadem in Occidente.
XV. De portione fundorum.

I. NOn facile est diffinire, quo certissimè tempore instituta sit distributio illa canonica & quadripartita redituum Ecclesiæ in Episcopum, in sarta tecta, in pauperes & in Clerum. Etsi enim usus idem esset eorum tribus, vel quatuor etiam prioribus sæculis, nulli tamen adhuc Canones illam aut præceperant, aut commemoraverant in quatuor partes sectionem. Non alius ferè ante Simplicium Papam illam attigit, quanquam de ea ille, ut de re usitatissima verba faciat. Quæ illum causa adduxit, ut de ea aliquid perstringeret: nos ex ea odorabimur forsan, quæ fuerit hujus origo institutionis. Gaudentius Aufinii Episcopus non simoniacas modò ordinationes fecerat plures, sed ne præscriptas quidem regulas servaverat in redituum Ecclesiæ communium distributione. Certior factus ejus rei Pontifex, Severum Episcopum delegavit, ut quarta tantùm parte proventuum gaudere sineret Episcopum, quartam partem alteram addiceret Clero, reliquas duas partes consimiles pauperibus & reparationibus desponsas Onagro Presbytero committeret, sub periculo sui Ordinis eas administraturo. *Simul etiam de reditibus Ecclesiæ, vel* Epist. 3.
oblatione fidelium quid deceat nescienti; nihil licere permittas, sed sola ei ex his quarta portio remittatur; duæ Ecclesiasticis Fabricis, & erogationi peregrinorum & pauperum profuturæ, ab Onagro Presbytero sub periculo sui ordinis ministrentur, ultima inter se Clericis pro singulorum meritis dividatur. Præcipit denique Pontifex à Gaudentio Episcopo restitui tres illas portiones, quas triennio superiori præter fas usurpasset. *Tres illas portiones quas per triennium dicitur sibi tantummodo vindicasse, restituat.*

II. Hinc dilucet, 1. Ita præfuisse summa cum potestate Episcopum dispensationi rerum Ecclesiæ, ut canonicæ tamen partitionis legi serviendum ei esset. 2. Si ab æquitatis ille orbita, & à Canonum regula deviaret, ad Metropolitanum provocabatur, qui alium quempiam Provinciæ Episcopum ei curæ præficiebat. 3. Quæ pauperibus portio adsignabatur, ea & Cleri portioni æquabatur, & Episcopi. 4. Fidei Episcopi & diligentiæ commendabantur, quæ sepositæ fuerant pauperibus & Fabricis partes

partes duæ. 5. Si depositum interverteret Episcopus, restituere cogebatur. 6. Quæ Cleri erat quarta portio, ea rursus in partes longè plurimas scindebatur, pro cujusque gradu ac merito, & labore.

III. Eam constitutionem quadripartitæ sectionis innovavit Gelasius, ubi Episcopis præcepit, ut quartam proventuum Clero adjudicarent: *sicut du-* Epist. 9. *dum rationabiliter est decretum*: vetitoque Clero, ne quid ultra sibi arrogaret: *sic Clerus ultra delegatam sibi summam nihil insolenter noverit expetendum.* Non reditus tantùm certi, sed & quotidianæ oblationes ita distribuebantur. *Tam de reditu, quàm de oblatione fidelium.* Sed illud hîc vel maximè observandum in hac Gelasii Epistola, quòd cùm fabricarum & pauperum portiones Episcopo permittantur dispensandæ, arbitro uno Deo & judice; admonetur ille tamen tam conspicuas & omnibus obvias esse debere ejus erogationes in egenos, & Ecclesiarum reparationes, ut & maledicentissimi quique obmutescere cogantur. *Ea verò quæ Ecclesiasticis ædificiis attributa sunt, huic operi veraciter prærogata, locorum doceat instauratio manifesta sanctorum: quia nefas est, si sacris ædibus destitutis, in lucrum suum Præsul impendia his destinata convertat. Ipsam nihilominus ascriptam pauperibus portionem, quamvis divinis rationibus se dispensasse monstraturus esse videatur, tamen juxta quod scriptum est, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est, oportet etiam præsenti testificatione prædicari, & bona fama præconiis non taceri.*

IV. Hæc eadem Statuta aliis quoque litteris confirmat Gelasius, additque ideo ont Episcopo quartam omnium proventuum partem adsignari, quòd hospitibus ille & captivis opitulaturus sit. *Re-* Epist. 10. *liquum sibi Episcopi vendicent, ut sicut antè diximus, peregrinorum atque captivorum largitores esse possint.* Hospites & advenas suprà Simplicius ex pauperum, hîc Gelasius ex Episcopi portione sustentari jubet, nec ea quemquam movebit pugna, si hospites recolamus duplicis esse posse generis: nobiliores alios, quos suis ædibus Episcopus exciperet: obscuriores alios, qui ad pauperum diversoria deducerentur. Author est Theodorus Lector moris fuisse Ecclesiæ Romanæ, ut mobilia venderentur, tres portiones ex eorum pretio fierent, in Ecclesiam, Episcopum & Clerum.

V. Simillimum ergo veri est, locum non fuisse quadripartitæ illi distributioni, nisi quinto demum sæculo. In Conciliis & Pontificum prioribus Epistolis de ea verbum fit nullum. Quæ superiùs ex Ambrosio, Hieronymo, Augustino, aliisque sanctis Patribus congessimus, ea perspicuè demonstrant, Episcopum summo jure sacros reditus dispensasse, nulla certa constrictum lege, nisi justitiæ & charitatis. Ex Ambrosio ea prompsimus, quæ dubitationem omnem expungant. Uni enim Episcopi sapientiæ committit, ut eum teneat modum in decoranda Ecclesia, alendisque pauperibus & Clericis, ut ne vel parcimoniæ studio avaritiæ laqueos, vel suspiciones incurrat: vel dum hanc infamiam extimescit, sacrum Christi patrimonium Offic. l. 2. c. 21. dilapidet. *Et maximè Sacerdoti hoc convenit, ornare Dei templum decore congruo, quatenus oporteat largiri peregrinis, non superflua, sed competentia: non redundantia, sed congrua humanitati: ne restrictiorem erga Clericos, aut indulgentiorem se præbeat. Alterum enim inhumanum, alterum prodigum, si aut sumptus desit necessitati eorum, quos à sordidis negotiationis aucupiis retrahere debeat, aut voluptati superfluat.* Hinc apertissimè proditur nullamdum Ambrosii ævo hujusmodi partitionum leges orbi Christiano illuxisse.

IV. Quatuor priorum sæculorum Episcopi sua ipsi ferè patrimonia pauperibus erogabant, adeo non de Christi & pauperum opibus ditescere amabant ipsi. Reditibus Ecclesiæ eo, quo pauperes modulo utebantur. Aut communis societatis vinculo connexi vitam agebant Clerici, ita nihil opus erat partitione: aut victu & vestitu contenti degebant, unde nec erat quod de justa sua portione litigarent cum Episcopo. Augustinus Possidio teste una gaudebat cum Clericis suis societate vitæ, & omnium rerum communione, cibi, vestis, ædium; pauperes eodem ex penu, quo Clericos suos alebat; cum exaruerat ærarium Ecclesiæ, ad inexhaustum fidelium charitatis censum confugiebat. Nulla hîc usquam littera, nullus apex, unde partitiones auguremur bonorum, aut partitionum leges. Concilii Carthaginensis IV. Canones summa quadam diligentia totam ejus ævi disciplinam Ecclesiæ circumscripsere, nullum tamen ibi usquam hujus distributionis vestigium.

VII. Ecclesiæ Orientalis Concilia & Patres de ejusmodi partitione meminere nusquam; nec ulla ibi Episcopis lex imminere visa, quàm suæ ipsorum abstinentiæ, temporalium contemptionis, sapientiæ & charitatis. Canones Antiocheni Episcopo copiam faciunt, ut de proventibus Ecclesiæ tantum delibet, quantum sibi opus erit, si verè egeat, non ut quartam eorum partem in suos traducat usus. Unde nec aliam ei delineant regulam, nisi ut de consilio Presbyterorum & Diaconorum omnia temperet. Excandescit Isidorus Pelusiota in Presbyteros, & in Episcopum, avaritiæ suæ sordibus & rapinis infamem, sed nihil hîc sonat de canonica portione, vel pauperum, vel aliorum quorumvis. Egit Palladius non semel in vita Chrysostomi, de coërcitis ab eo rerum Ecclesiæ profusionibus; sed nec canonicarum usquam meminit portionum, & totum onus Episcopi providentiæ committit, & sapientiæ & charitati, ut Cleri, pauperumque necessitatibus prospiciat. Ea Conciliorum Patrumque testimonia, partim congesta superiùs, partim inferiùs congerenda sunt; sicut & illa Chrysostomi, ubi publicam conscientiam informat de legitimo sacrorum proventuum usu, de numero viduarum, virginum, pauperum; ubi dilucidè significat non quarta ex parte, sed totam prorsus Ecclesiæ substantiam in pauperes effusam, deceptis tantùm quæ Episcopi & Cleri necessitatibus sufficerent, ut qui in agmine pauperum primas tenerent.

VIII. Fateri ergo cogimur quinto demum Ecclesiæ sæculo, & quidem in Ecclesia tantùm Latina, hanc partitionum legem promulgatam fuisse, ut gliscenti malo occurreretur, non sine nova, sed necessaria Juris antiqui remissione. Quinto non antè sæculo, & in Occidente tantùm eam partitionem inolescere cœpisse, jam satis, ut opinor, superque demonstratum est. Non me contineo tamen, quin addam ex Cyrillo Archiepiscopo Alexandrino locum hunc expressissimum, quo urget integrum esse debere Episcopo, ut qua pollet sapientia & religione, omnia dispenset, nec nisi Deo rationes faciat; dum diligentissimè curet suos cuique Ecclesiæ fundos, suam sacram supellectilem, vestesque sacras servari. *Malè habet, magnaque tristitia afficit* Cyril. Alex. *sanctissimos Episcopos, qui sunt ubique terrarum, quod* Epist. Canon. *sumptuum, qui illis eveniunt, dispensationis ratio ab* To. 5 Par. 2. *eis exigatur, sive ex Ecclesiasticis reditibus, sive ex* pag. 111. *fructu aliunde percepta. Unusquisque enim nostrûm da-*

bit suorum malorum rationem omnium Judici. Vasa enim pretiosa & possessiones immobiles oportet servari Ecclesiis. Episcopis autem qui tunc temporis divinum Sacerdotium administrant, incidentium sumptuum dispensationem securè credi.

IX. Jam verò quod perstrinximus, hac partitionum lege obviatum esse avaritiæ Episcoporum & Clericorum cupiditati, nova quadam, sed tum necessaria indulgentia, id verò ne in controversiam quidem jam ferè venire potest. Plura enim jam exempla recensuimus, ubi Oeconomorum fidei parum constanti, vel negligentiæ Episcoporum, vel Clericorum rapacitati irascebantur pauperes, pauperumque flagrantissimi defensores. Ea ergo non improbabiliter occasio fuisse conjicitur ejus partitionis sanciendæ.

X. Quòd verò hac partitionum lege non acui, sed hebescere potiùs visa sit prisca disciplinæ pietas in pauperes, hinc patet, quòd ex primævis & antiquissimis Ecclesiæ institutionibus, omnes Ecclesiæ proventus patrimonia sint pauperum; quòd ex iis nihil prorsus attingerent Clerici & Episcopi, nisi pauperes essent; quòd ne tum quidem, nisi qua pauperes sobrietate attingerent: quòd ut patrimonio pauperum parcerent, non pauci eorum manibus operarentur, unde victitarent: quòd complures eorum cùm primùm ordinatione Clero initiabantur, suas Ecclesiæ dicarent hæreditates; quòd nonnulli eorum communis vitæ societate cum Episcopo vincirentur. Atqui his omnibus evertitur quadripartita illa distributio.

XI. Superest tamen pulcherrima ratio conciliandæ hujus partitionis cum primigenia Apostolicorum temporum purissimaque disciplina; si intelligamus illas Episcopi, illas Cleri portiones, portiones semper esse patrimonii pauperum, adeoque ubi Episcopi & Cleri necessitatibus modestè & frugaliter provisum est, reliqua pauperum esse. Una enim constat & eadem natura harum partium, atque totius: utque ante partitionem, ita & postea pauperum est tota ea substantia. Decretis Ecclesiæ provisum est, ut quarta saltem pars Ecclesiæ redituum pauperibus erogaretur. Sed non statim absoluti sunt Beneficiatii inconvulsis illis legibus, & Clero ipsi, & Ecclesiæ rei affixis, ut necessario contenti sint, ut residua largiantur egentibus, frugali sustentationi acquiescant, reliqua dispergant in pios usus, luxum & abundantiam defugiant, paupertatem magni faciant; ita fixum animo & persuasum habeant, furti & sacrilegii flagitio implicari, qui de pauperum patrimonio ditescunt. Hæc Ecclesiasticæ disciplinæ constantissima sunt placita, nec ullis temporum vicibus, nec partitionum quibuscumque legibus mutabilia.

XII. Non solius autem Ecclesiæ Cathedralis suæ res & proventus dispensabat Episcopus per Diaconos, vel Oeconomos suos; sed & omnium Parochiarum urbis & ruris totius Diœceseos suæ. Qui etiam suprà laudati sunt Apostolici, Ancyrani & Antiocheni Canones, nullos limites objiciunt potestati Episcopi in dispensandis oblationibus, reditibus & bonis Ecclesiæ, sive ruri, sive in urbibus; totum ei subjiciunt, quidquid illud est rei temporalis, totum ab eo volunt per Presbyteros & Diaconos administrari. Video excipi posse, tum editos esse Apostolicos & Ancyranos Canones, cùm nullædum essent ruris Parochiæ, cùm una esset tota Diœcesis Cathedralis Ecclesia. At indubium est Antiocheni Concilii tempore plures jam & civitatis & urbium, & ruris Parochias fuisse; cùm hujus tamen Concilii Canones omnium prorsus dispensationem uni Episcopo committant.

XIII. Conjici hoc ipsum posset ex Decretis, quibus bonorum partitio præscripta est. Illa enim apertè declarant, Episcopi jam id muneris fore, ut reditus proventusque omnes in quatuor partes scindat omnium prorsus Diœceseos suæ Ecclesiarum. Nec usquam enim mentio fit partitionis specialis Parochiarum agrestium, vel urbis, si quæ in urbe essent à Cathedrali sejunctæ.

XIV. Idem confirmat Canon Concilii Hipponensis à Ferrando Diacono publicatus; eo quippe prohibetur Episcopus quidquam usurpare de rebus Parochiarum ruris. *Ut Episcopus Matricis non usurpet, quidquid fuerit donatum Ecclesiis, quæ in Diœcesi constituta sunt.* *Ferr. Diac. Breviar. Can. 38.* Fuerat ergo is usus antiquissimus, ut acciperet Episcopus, quidquid Ecclesiis daretur suæ Diœceseos. Sed abolescere jam ille cœperat tempore Augustini. Verba enim facit sanctus ille Pater de duobus Clericis suis, qui Ecclesias suæ originis pauperiores agrorum suorum parte aliqua donaverant. *De divers. serm. 50.* Ubi verò Africana Concilia prohibent, ne Presbyteri Parochiarum ruris quidquam alienent, innuunt utique non obscurè aliquos Ecclesiæ fundos in eorum esse potestate. *Con. Carth. in Cod. Canon. Eccles. Rom. c. 33. Collect. Roman. c. 10. 15.* Gelasius Episcopo concedit fundos, reditusque Ecclesiarum omnium regendos, vasa tantùm sacra, & id genus alia Ecclesiis dimitti vult, quibus oblata fuerint. Cùm singularum statim Ecclesiarum conditores essent, & parentes Episcopi, erant & Administratores. Utique languent plerumque initia, & subinde ope & solatio egent, vix potuerant Ecclesiæ nisi ope Episcoporum grandescere. Oblationum cujusque Parochiæ tertia vel quarta pars eis reservata postea fuit: nimirum omnes prorsus eorum juris antè fuerant. Denique hinc causa emersit privilegiorum Cœnobiis dandorum, quòd Episcopi, quidquid offerretur Ecclesiis suæ Diœceseos, tam sui juris id esse interpretarentur, quàm ipsas Ecclesias, quas ipsi condidissent, vel expensis, vel auspiciis, & authoritate sua.

XV. Nihil prima hac ætate dixi de fundis ipsis in Clericos distributis, quòd ejus rei levissima tantùm & perobscura observari possint vestigia. Docuit nos modò Augustinus Parochias ruris aliquid agrorum sibi proprium habuisse. Oratoria in villis Magnatum commonstravit nobis Chrysostomus, quibus decimæ circumjacentium agrorum vendicarentur. Sed de his ubeiùs infrà altera jam Ecclesiæ ætate.

CAPUT XIV. *P. 2. l. 4. c. 15.*

Distributio proventuum Ecclesiæ in quatuor partes in Ecclesia Romana, sæculo VI. VII. & VIII.

I. In quatuor partes secabantur Ecclesiæ proventus, in Episcopum, Clerum, pauperes, sarta tecta.

II. Munera Episcoporum repudiat Gregorius, ne quid decedat de Cleri portione.

III. Clericis ægrotantibus eadem præbebantur distributiones.

IV. Tum antiqui, quàm novi reditus in quatuor partes dividebantur.

V. Quarta portio Cleri pro ordine & merito in Clericos dispensabatur.

VI. Alii aliarum Ecclesiarum erant mores, sed ubique torpor Clericorum excitabatur his distributionum stimulis, authore Gregorio Magno.

VII VIII. Exempla partitionis hujus minutioris inter Clericos & pauperes.
IX. Optatissimum Gregorio fuisset, ut Clerici iis communes possiderent omnia cum Episcopo, idque in Anglia ab Augustino militum, & servari perviset.
X. Portio Episcopi Visitatoris.
XI. Ne illiterati quidem Clerici distributione sua frustrabantur.
XII. Quæ portio reparandis dicabatur Ecclesiis, eam Episcopus administrabat.
XIII. Polyptichum Gelasii Papæ.
XIV. Gregorius II. eundem distributionis usum sectabatur.
XV. De Cathedratico & Procurationibus.

I. Quanta quanta esset Episcopus potestate in regendis & dispensandis Ecclesiæ rebus, erat tamen non dominus, sed fidus & benevolus dispensator, potestate fretus tantò stabiliori, quantò Legibus & Canonibus magis obnoxia. Viguit hac secunda Ecclesiæ ætate vel maximè in Ecclesia Romana quadripartitæ divisionis consuetudo & lex. Ei ergo & luminis aliquid & firmamenti hic adjiciemus ex Conciliis & Scriptoribus ejus ævi.

II. Certior factus Gregorius Papa Felicem Messinæ in Sicilia Episcopum Romanum iter meditari, & aliqua jam missitare munuscula, quibus illum veneraretur, ut moris erat: occupavit illum per literas avocare & a Romana profectione, & à munerum missitatione; mandavitque ut ea consuetudine oblitterata aliam utiliorem & optabiliorem inveheret, ut annuæ in Clerum distributiones fierent, quanta maxima fieri possent fide & diligen-
L. 1. Ep. 64. tia. *Quia charitatem tuam ad nos venire velle cognovimus; admonemus ut ad veniendum non debeas laborem assumere, sed ora pro nobis, &c. Nobis de cætero ne quid transmittere debeas, inhibemus, &c. Consuetudines quæ Ecclesiis gravamen noscuntur inducere, nostra nos decet consideratione remittere, ne illuc aliqua cogantur inferre, unde sibi inferenda debent potius expectare. Clericorum si quidem aliorum consuetudinem te oportet illibatam servare, eisque annis singulis, quæ sunt consueta transmittere.* Ad Episcopum Urbevetanum scripsit, ut ægrotanti Clerico eadem stipendia suppeditaret, quæ ante integra utenti valetudine,
L. 2. Ep. 5. pro more & modo facultatum suæ Ecclesiæ. *Nihil eum ad percipienda quæ consueta sunt, hæc ægritudo debeat impedire: quia diversis in Ecclesia militantibus, varia sæpenumero contingit infirmitas. Et si hoc fuerint exemplo deterriti, nullus de cætero qui Ecclesiæ militet, poterit inveniri. Sed secundùm loci ejus ordinem, quæque ei si sanus esset poterant ministrari, de ipsa exiguitate, quæ Ecclesiæ potest accedere, ægrotanti præbere non desistat tua fraternitas.*

III. Ubi perspicis, 1. Clericos, vel Beneficiarios, *Ecclesiæ militantes*, sportulas accepisse, tanta varietate, quanta esset vel Ecclesiarum, vel Ordinum varietas. *Secundùm loci ejus Ordinem.* 2. Dum afflicta essent valetudine, tum verò stipendiis suis frustrari multò minùs potuisse, quod & inhumanum id, & indignum videretur. 3. Ejusmodi inhumanitate deterrendos non fuisse alios, sive Clericos, sive Cleri candidatos.

IV. Cùm rescisset autem idem Gregorius Episcopos Siciliæ antiquorum Ecclesiæ redituum quarta parte Clericos suos impertiri, at reditus novos omnino in usus suos convertere: ea de re Episcopum
L. 3. Ep. 11. Syracusanæ Ecclesiæ acerbissimè objurgavit. *Quam pravam subintroductamque consuetudinem fraternitas tua vivaciter emendare festinet; ut sive de præteritis reditibus, sive de iis quæ nunc obvenerunt, vel obvenerint, quarta secundùm distributionem canonicam dispensentur. Incongruum namque est, unam eandemque Ecclesiæ substantiam duplici quodammodo jure censeri, id est, usurpationis & Canonum.* Hæc scilicet erat *Distributio Canonica*, quarta pars antiquorum, novorumque redituum inter Clericos distributa. Sua erat & Episcopis quarta pars, qua nec illi fraudabantur Episcopi Visitatores, quibus Ecclesiæ vacantes interim *commendabantur*. En ipsa Gregorii verba. *Ut quartam quam ejusdem Ecclesiæ Episcopum* L. 4. Ep. 12.
oportebat accipere, à die visitationis tuæ, vel quousque illic eam sollicitudinem gesseris, tibi debeat applicare.

V. Jam inter Clericos distributio fiebat, pro cujusque ordine, merito, labore. Unde idem Gregorius: *Juxta antiquam consuetudinem, secundùm per-* L. 4. Ep. 26.
sonarum qualitatem. Itaque liberalius donabantur Presbyteri, sed si quo jam gauderent Ecclesiæ fundo, tantundem detrahebatur de eorum distributione. *Presbytero possessionem quam tua fraternitas petiit* L. 7. Ep. 2.
dari fecimus, ita ut quantum præstat, tantum de solidis quos accipere consueverat, minus accipiat. Sed accuratiorem liber hic attexere descriptionem partitionis hujus minutiorum, pro ordine & labore Clericorum, pro moribus Ecclesiæ, pro arbitrio Episcopi. Gregorio Papæ conquestus est Clerus Catanensis, quòd non satis bona fide, nec satis larga manu sua sibi quarta portio distribueretur. Delegatus in id est à Gregorio Cyprianus Diaconus, Siciliæ Nuntius. Constituit Cyprianus, ut ejus quartæ portionis tertia pars ad Presbyteros & Diaconos rediret, reliquæ partes duæ inter inferiores Clericos dispensarentur. Presbyteri & Diaconi Catanenses ab hoc decreto ad Pontificem appellaverunt, & per Legatos Gregorio contestati sunt, antiqui id moris fuisse, constantissimè semper retenti, ut tertia tantum pars ad inferiores Clericos perveniret, partes duæ verò in Presbyteros & Diaconos dividerentur. *Conquesti sunt hoc contra antiquam con-* L. 7. Ep. 8.
suetudinem in suo gravamine præjudicialiter statutum, quippe quia de eadem quarta, semper se duas partes, & tertiam Clerum perhibent consecutum. Eam litem Episcopo delegavit Gregorius terminandam, mandavitque ita cujusque labori admetiri portiones singulas, ut diligentiores quique suæ jam nunc strenuitatis fructum aliquem caperent, cæteri eo lenocinio temporali allicerentur ad ejusdem zeli & infatigati laboris æmulationem. *Volumus ut quidquid Ecclesiæ tuæ ex reditu vel quolibet alio titulo fortassis accesserit, quartam exinde portionem sine diminutione aliqua debeas segregare, atque eam secundùm Dei timorem, Presbyteris, Diaconis, ac Clero, ut tibi visum fuerit, discretè dividere; ita sanè ut unicuique sicut meritum laboris exegerit, libera tibi sit, juxta quod prævideris largiendi licentia. Quatenus & hi qui merentur, etiam temporali se sentiant hoc commodo consolari, & alii adjuvante Domino eorum ad melius contendant imitatione proficere.*

VI. Non ultra promovebo gradum, nisi his paucis in eam Gregorii Epistolam animadversis. 1. In sacro Ordine non locat nisi Presbyteros & Diaconos. *Sacro loco, sacrato Ordine.* 2. Clerici omnes inferiores Cleri nomine continentur. Itaque nec nos potuimus aliquando, quin Clericorum nomine solos inferiores Clericos complecteremur. 3. Partitio quartæ suæ portionis in Clerum, non uno modo in omnibus fiebat Ecclesiis: & apparet in quibusdam tertiam partem, in aliis duas ejus partes tertias Presbyteris & Diaconis obtigisse. 4. Utrum præstabilius sit, id verò Gregorius judicio & prudentiæ committit Episcopi. 5. Sed illud certissimè & constantissimè retinetur, quod Apostolus ipse dic-

ravit, largius remunerari, qui diligentia majore sunt & laboris contentione. *Qui laborant in verbo Presbyteri, duplici honore digni sunt.* 6. Et postremò quanquam Gregorius castissimæ charitatis, & temporalium despicientiæ scientia & persuasione præcelluerit, nihilo tamen minùs vel ipse conducibile id duxit, ut carnalium, vel infirmorum torpor illecebris carnalibus, & temporalibus præmiis excitaretur. Sive diligentiam hanc carnali affectu excitam criminosa socordia duceret præstabiliorem: sive speraret consuetudinem carnalibus cœptam illecebris, paulatim his sordibus abstersis in spiritalem charitatem evadere posse. Ita distributionibus hodie usitatissimis jam tum patrocinium suum Gregorius in antecessum accommodabat.

VII. Ad alia gradiamur exempla ejusdem partitionis. Paschasio Neapolitano Episcopo inter primordia Episcopatus sui id oneris impositum erat, ut quadringentos restitueret Clero & Pauperibus nummos, quibus eos præcessor suus frustraverat. *Portio Cleri, vel Pauperum, quàm minimè decessor vester præbuerat.* Ut bona fide & impigrè id præstaretur, adjunxerat illi Gregorius Anthimum Subdiaconum Ecclesiæ Romanæ, & Nuntium, jussum partitionem facere convenienter his præceptis:
L. 9 Ep. 29 *Præbendi sunt Clericis vestris per singulos, sicut prospexeritis, simul omni summa solidi centum; prajacentibus quos centum viginti sex esse cognovimus, dandi sunt solidi sexaginta tres, id est, medium solidum per singulos: Presbyteris & Diaconis ac Clericis peregrinis, solidi quinquaginta: hominibus honestis ac egenis, quos publicè petere verecundia non permittit, solidi centum quinquaginta: reliquis verò pauperibus, qui eleemosynam petere consueverunt, solidi triginta sex.* Hæc ejus partitionis series est, ubi vides, 1. Portionem pauperum Clero æquari, cùm ut Clericorum, ita & pauperum patrimonium illud sit. 2. Presbyteri, Diaconi, & cæteri Clerici extranei, qui magno semper sunt numero magna in civitate, cujusmodi Neapolis est, suis quoque & ipsi à Clero urbis impertiuntur distributionibus. 3. Qui hic *prajacentes* dicuntur, ii vel ægroti sunt, vel pauperes, viduæ, orphani, quorum nomina, ceu Beneficiariorum in matricula Ecclesiæ describebantur. 4. Pauperes, quos non potest non suæ suppudere paupertatis, ii impensiùs curantur, quòd eorum extrema inopia uni explorata sit Episcopo, ab eo uno levanda. 5. Vel egenis mendicantibus erogatur aliquid ex hac Canonica distributione. 6. Sed ut æqua sit partitio, tam inæquales sunt partes, quam necessitates, labores, virtutes. *Sed quia sicut prævidimus, non omnibus æqualiter est præbendum.*

VIII. Id rursum commendabat sanctissimus Pontifex Episcopo Panormitano, ut qua posset æquitate quarta sua parte Clericos muneraretur, pro ordine quemque suo, pro modo laboris & in-
L. 11. Ep. 51 dustriæ. *Ut de reditibus Ecclesiæ quartam in integro portionem Ecclesiæ tuæ Clericis secundum meritum, vel officium, sive laborem suum, ut ipse unicuique dare prospexeris, sine aliqua præbere debeas tarditate.* Cùmque monuisset, ut amplificatis in dies fundis Ecclesiæ amplificaret & reditus: jubet ut vindemiæ tempore justo pretio Clericis vendatur vinum, cùm vendatur & laïcis. *Vindemiarum autem tempore idem Clerus vinum emendi de possessionibus Ecclesiæ tuæ, ad justa pretia in quantum vendendum est remedium consequatur. Nam satis contra rationem est, ut quod potest extraneis venumdari, Clericis dato pretio denegetur.* Necdum usus ibi inoleverat, ut inemptum Clericis vinum distribueretur, aut vilius venderetur.

IX. Longè antiquissimum suavissimumque fuisset Gregorio, ut Clerici communi omnes cum Episcopo suo vitæ societate vincirentur, nec ulla rerum inter eos partitio fieret, sed portio illis una omnibus & amplissima esset Deus. Id ille consilii instillavit Augustino Anglorum Apostolo. Sed cùm ratum sit semper, quod perfectum & numeris omnibus absolutum est: fatetur ipsemet Gregorius solenne id fuisse summis Pontificibus, ut ordinationis suæ Episcopis hanc commendarent canonicam in quatuor partes distributionem. *Mos Apostolicæ sedis* L. 11 Ep. 31
est, ordinatis Episcopis præceptum tradere, ut de omni stipendio quod accedit, quatuor fieri debeant portiones. Una videlicet Episcopo, &c. Familiæ ejus propter hospitalitatem, & susceptionem. Alia Clero. Tertia verò Pauperibus. Quarta Ecclesiis reparandis. Sed quia tua Fraternitas Monasterii regulis erudita, seorsum vivere non debet à Clericis suis: in Ecclesia Anglorum hanc debet instituere conversationem, quæ initio nascentis Ecclesiæ fuit Patribus nostris, in quibus nullus eorum ex his quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.

X. Cùm Ecclesiæ Ariminensi absente Castorio Episcopo Visitatorem Episcopum præfecisset, hoc illi commendavit, ut ne ejus Ecclesiæ rerum regimen demandaret nisi ejusdem Clericis, aut ejus hominibus, hoc est vassallis. *Per proprios ejus homines.* L. 4 Ep. 42.
Quoad proventus autem, post duas quartas partes in Clerum & pauperes segregatas; voluit ut pars altera media in tres secaretur, in Fabricam, in Castorium Titularem Episcopum, & in Episcopum Visitatorem Leontium. Sed præteriri nefas consilium, sive mandatum, quo Leontium hortatur abstinere ab eo tritico, quo civitas ipsum munerabatur; quod eo delinimento non possit non aliquantulum molliri, & flaccescere vigor ille infractus animi, quo Ecclesiæ & pauperum causæ tuendæ sunt. Denique eo exemplo malè imbui & perverti Clericos, ut & ipsi stipendiis Ecclesiasticis minus contenti, avaritiæ se dedant. *Comperimus præterea aliquid te annonæ de publico consequi, & hac ex re verecundia comprimi: atque in causis Ecclesiæ, vel defensione pauperum, ut congruit, non esse efficacem. Propterea obtinendum est ab hoc quod verecundiam incutit, & stipendiis quæ de Ecclesia consequeris, debes esse contentus. Nam si aliter facere post nostram adhortationem volueris, aliam de te æstimationem habebimus. Quippe qui commissos tibi avaritia militare doces, quos sufficientibus stipendiis institutis non esse contentos.*

XI. Si Clerici autem cœlestis suæ militiæ stipendio acquiescere, nec præterea quidquam concupiscere debebant: hoc etiam stipendio nulli prorsus Clerici carendi erant, quantumvis extranei, vel illiterati. Clericum ingenuè confitentem, se ne didicisse quidem litteras, commendatitiis instruxit Epistolis Gregorius ad Episcopum Ephesinum. *In-* L. 6. Ep. 22.
quisitus utrum, sicut decet Clericum, litteras didicisset, eas se ignorare respondit. Orabat autem Ephesinum Antistitem Pontifex, ut exemplis & institutionibus suis ad pietatem informaret hunc discipulum novum, & ne eo destitueretur, alere curaret. *Transitoria quoque percipiat, ne si hoc despicitur, desit cui prædicatio ministretur.*

XII. Quoad portionem ad reparationes Ecclesiæ sequestratam, præter ea quæ passim dicta sunt, hic addam hoc quoque ævo penes Episcopum eam depositam fuisse. Lucillo Episcopo Insulæ Melitæ ob flagitia sua exauthorato, Nuncio in Sicilia suo

eam curam delegavit Gregorius, ut restituere eam cogeret, quidquid ab eo de quarta hac reparationum parte compilatum fuisset. *Quippe qui in fabricam vel sarta tecta Ecclesiæ nihil penitus expendere, sed mente à sacrilega suis totam studuit compendiis applicare.* L. 8. Ep. 1.

L. 1. e. 14 & 15. XIII. A Joanne Diacono observatum est, à Gregorio Papa quater anno quolibet fieri solitam distributionem pecuniæ & proventuum Ecclesiæ, in omnes qui eo jure gauderent ex vetusto Polyptycho Gelasii Papæ. *Quot solidi singulis quater in anno distribuantur, Paschæ scilicet, natali Apostolorum, natali sancti Andreæ, natalitioque suo per Polyptichum Gelasianum, quo hactenus erogatur, indixit.* Die Paschæ solidos aureos distribuebat, ut alibi dicemus; primo quoque mensis die largiri solebat pauperibus omnis generis solatia, denique diebus singulis ad ægrotantes, maximè ad verecundiores quosdam mittebat, quo indigerent. Ex quo conjicias Clericos ipsos nulla parte suorum redituum vel distributionum frustratos fuisse quantulacumque, cùm L. 4. e. 39. ægritudine quavis afflictæ decumberent. *Nulli Clericorum pro infirmitate corporis quartarum subsidia Gregorius minuebat.*

XIV. Cùm Episcopum Clericósque Gregorius II. in Bavariam ablegaret, Evangelicæ ibi sementis satores futuros; hanc illis similiter inculcavit in quatuor partes rerum omnium divisionem: quarum quæ Clericorum erat, partienda rursum erat, *pro* Capitulare Gregor. II. *suorum officiorum sedulitate.*

XV. Capite mox proximo Cathedraticum ostendemus in Conciliis Hispaniæ constitutum. Eidem juri usuique astipulatus est Pelagius II. Papa, si qua fides Ivoni Carnotensi adhibenda hic sit, & Gratiano, à quibus hoc ejus Decretum ad Episcopos Gratian. 10. q. 3. C. Illud. Ivo Part. 3. c. 136. Siciliæ depromptum est. *Ne qui Episcoporum Siciliæ de Parochiis ad se pertinentibus, nomine Cathedratici amplius quàm duos solidos præsumant accipere. Neque compellere Presbyteros, aut Clerum Parochiarum suarum supra vires suas eis convivia præparare.*

Hoc Edicto distinguitur Cathedraticum, quo jure solidos duos ab unaquaque Parochia exigebant Episcopi visitantes, uti censum & honorem Episcopali Cathedræ debitum: à procurationibus, quo rursum jure modico & frugali sumptu alendus erat Episcopus cum comitatu suo. Rescribens ad Episcopos Siciliæ Gregorius querebatur, non observari quod conventum fuisset temporibus Pelagii II. ut visitationum expensis modus poneretur, ne Parochus oneri essent. Jus Procurationum definitum fore L. 12. Ep. 22. fas fuerat. *Summa præfixa fuerat, vobis, ut audio, consentientibus, quæ ab eisdem Sacerdotibus pro labore Clericorum dari debuisset.*

CAPUT XV. *P. 2. l. 4. c. 16.*

De partitione proventuum Ecclesiæ in Francia & Hispania sæculis iisdem VI. VII. & VIII.

I. Clerci qui Officiis Ecclesiasticis aberrant, distributionibus suis spoliabantur, & in ordinem deprimebantur Clericorum extraneorum.

II. Strenuiorum copiosiores erant distributiones.

III. Concilium Aurelianense I. vult, ut reditus agrorum Ecclesiæ in quatuor scindantur partes.

IV. At oblationum Altaris media pars Episcopi sit una, altera Clericis pro gradibus suis distribuatur.

V. Fundi Parochiarum totius Diœcesos Episcopi erant, & Ecclesiæ Cathedralis, cum tertia parte oblationum, utraque parte tertia tamen ... cacebat.

VI. Temperamenti aliquid invehitur, pro Cathedralis Ecclesiæ & Parochiarum opulentia, vel paupertate.

VII. Summa potestas Episcoporum in immorigeris Clericis portione privandis.

VIII. In Hispania tertia illa pars Parochiarum oblationum reparandis Ecclesiis dicata erat, quarum cura Episcopo incumbebat, & quas proinde quotannis visitare tenebatur.

IX. X. De jure procurationum.

XI. Variæ leges de hac tertia reparationum.

XII. XIII. Variæ in Hispania partitiones.

XIV. XV. Variæ & in Anglia, Germania, Gallia.

I. AB Ecclesiæ Romanæ usu non potest multùm deviasse Hispanica, vel Gallicana consuetudo. Clericos immorigeros & Officia Ecclesiastica minùs frequentantes, distributionibus mulctat Concilium Agathense, jubetque è matricula expungi nomina eorum, donec pœnitudine ducti hanc eluant maculam. *Si Ecclesiam frequentare, vel officium suum implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur, ita ut cùm eos pœnitentia correxerit, rescripti in matricula gradum suum dignitatemque recipiant.* Can. 2. Extranei Clerici si qui sine formatis Episcopi sui litteris accederent, ii salario forsan aliquo donabantur, ut suprà insinuabat Gregorius: sed non æquabantur utique propriorum loci Clericorum sportulis. Itaque *peregrina communio* hæc nec hospites omnino necessariis fraudabat adminiculis, nec indigenis Clericis æquiparabat, ideoque & his infligebatur ad leviusculas culpas castigandas.

II. Ex adverso autem, qui ministeriis & officiis Ecclesiasticis singularem adhibebant diligentiam & religionem, iis ex eodem Concilio sportulæ pinguiores addicuntur, pro meritorum & laboris modo. *Clerici etiam omnes, qui Ecclesiæ fideliter vigilanterque deserviunt, stipendia sanctis laboribus debita, secundum servitii sui meritum, vel ordinationem Canonum, à Sacerdotibus consequantur.* Can. 36. Erat itaque judicii, arbitriique Episcoporum, ut æstimatione facta diligentiæ, operæ, & pietatis eorum, proventus, seu distributiones quoque amplificarent, vel imminuerent.

III. Concilium Aurelianense I. sanxit, ut quos Clodovæi Regis pietas Ecclesiis agros largita, vel largitura esset, eorum reditus expenderentur in restaurandas Ecclesias, in alendos Clericos, pauperes fovendos, redimendos captivos. Et quanquam unius Dei examini obnoxius esset Episcopus, si generalibus tamen ab his deviaret institutionibus Ecclesiasticis, perinde ut erat ejus culpa, ita eum animadvertebat Concilium Provinciale, cumque à cæterorum segregabat communione Episcoporum. *Justissimum definimus, ut ia reparationibus Ecclesiarum, alimoniis Sacerdotum & pauperum, vel redemptionibus captivorum, quidquid Deus in fructibus dare dignatur fuerit, expendatur. Quod si aliquis Sacerdotum ad hanc curam minùs sollicitus ac devotus extiterit, publicè à comprovincialibus Episcopis confundatur.* Can. 5.

IV. Id quoque definiit hoc Concilium, ut accommodare ad antiquos Canones, oblationes omnes in duas portiones secarentur, Episcopi alteram, cui & fundi semper addicebantur, alteram Cleri. *Antiquos Canones relegentes, priora statuta credidimus renovanda, ut de his quæ in altario fidelium oblatione conferuntur, medietatem sibi Episcopus vendicet & medietatem dispensandam sibi secundum gradus Clerus accipiat: prædiis de omni commoditate in Episcoporum potestate durantibus.* Can. 14. Canone superiori agebatur de proventibus Ecclesiæ ex agrorum cultu, eosque secari præcipiebatur in quatuor portio-

nes, Episcopi, Cleri, pauperum, reparationum. Huc vero non attingitur nisi partitio oblationum Altaris, ad quarum consortium nec fabricæ, nec pauperes admittuntur. Sed præterquam quod Clericis & Episcopis hospitum pauperumque cura demandata specialiùs erat, quibus vix aut nec vix poterant superflua sua non elargiri; ex utroque hoc Canone unum id consequi poterant, ut nun deesset quo commodè vitam tolerarent, cæteroqui hi ipsi Canones illud eorum auribus insonabant, quidquid erat fundorum & redituum Ecclesiæ, consu-
Can. 5. mi debere *in alimoniis Sacerdotum & pauperum.*

V. Accedet & aliquid roboris ex Canone sequenti. Jubet enim, ut terræ, servi, pecuniæ, quibuscumque Parochiales Ecclesiæ donabantur, ea sint in potestate Episcopi; sed oblationum Altaris tertia tantùm pars Episcopo obveniat. *De his quæ*
Can. 15. *Parochiis, vineis, mancipiis, atque peculiis, quicumque fideles obtulerint, antiquorum Canonum statuta serventur, ut omnia in Episcopi potestate consistant. De his tamen quæ in altario accesserint, tertia fideliter Episcopis deferatur.* Ubi duo sunt non perfunctoriè advertenda, etsi & jam sæpiùs inculcata sint. 1. Quidquid dono dabatur vel offerebatur Ecclesiis Parochiisque ruris, vel civitatis, id totum in jus & potestatem Episcopi cessisse, qui earum conditor & parens esset, ut membrorum quorundam Cathedralis Ecclesiæ, quæ primæva ab origine una fuisset totius Diœceseos Ecclesia, reliquasque suo ea sinu effudisset. Cùm ergo Conciliis tandem visum est, ut duæ tertiæ partes oblationum singulis in Ecclesia sua Parochis dimitterentur: ea fuit Episcoporum jure suo magna ex parte decedentium munificentia. 2. Si & fundorum autem proventus, & oblationum singularum Parochiarum tertia pars ad unum redibat Episcopum, nemo illius nimis exaggeratas fuisse suspicetur opes; cùm omnium prorsus egenorum cura & provisio illi maximè demandetur
Can. 16 Canone proximo Concilii ejusdem. *Episcopus pauperibus vel infirmis, qui debilitate faciente non possunt suis manibus laborare, victum & vestitum, in quantum possibilitas habuerit, largiatur.*

VI. Sed cùm essent & Cathedrales & Parochiales Ecclesiæ non unius generis, nec pari rerum copia, aliæ tenues, aliæ abundantes, hinc ex illa æquabili reservatione tertiæ partis oblationum ad Ecclesias Cathedrales, odiosa nascebatur inæqualitas. Erant enim Cathedrales, quibus omnia sic affluebant, ut superflua esset prorsus hæc tertia oblationum. Erant & Parochiæ tam tenues & exangues, ut hac tertia parte fraudari sine gravi dispendio non possent. Eò adducti Patres Concilii Carpentoractensis, statuerunt, ut si nulla re necessaria destitueretur Ecclesia Cathedralis, suas oblationes integras & illibatas retinerent Parochiæ ad Cleri sustentationem & sarta tecta Ecclesiarum. Ex adverso autem si egeret Ecclesia Cathedralis, ditiores Parochiæ sua illi superflua omnia conferrent, decerpto quantum sibi suisque Clericis satis esset. *Si Ecclesia civitatis, cui Episcopus præest, ita est idonea, ut nihil indigeat, quidquid Parochiis fuerit derelictum, Clericis qui ipsis Parochiis deserviunt, vel reparationibus Ecclesiarum rationabiliter dispersetur. Si verò Episcopum multas expensas & minorem substantiam habere contigerit, Parochiis quibus largior fuerit conlata substantia, hoc tantùm quod Clericis vel sartis tectis rationabiliter sufficiat, reservetur: quod autem amplius fuerit, propter majores expensas Episcopus ad se debeat revocare.*

VII. Eximiæ quidam semper hic eminet apex authoritatis Episcoporum, cui tamen leges & Canones moderentur. Sed nec latet illa potestas, officii sui immemores Clericos & criminosos suis mulctandi Beneficiis, seu mavis distributionibus. Eam pœnam decernit Aurelianense III. Concilium in Clericos eos, qui contumaciæ suæ patrocinium à viris præpotentibus aucupantur. *Inter reliquos Ca-* Can. 11.
nonicos Clericos nullatenus habeantur, neque ex rebus Ecclesiasticis cum Canonicis stipendia, aut munera ulla percipiat. Vox porro ista *Canonici*, Clericos tantùm designat, qui *Canoni*, seu *Matriculæ* erant inscripti, & qui proinde participes erant distributionum. Nec Catalogus tantùm Beneficiariorum Matricula dicebatur, sed & ipsa arca sive ærarium Ecclesiæ. *Matricula ipsum votum, aut pauperibus reddat.* Concilio Narbonensi abjudicantur distributiones non Can. 10.
contumacibus tantùm Clericis, sed & Presbyteris & Diaconis, ne ad legendum quidem satis exercitatis. *Ad quid erit in Ecclesia Dei, si non fuerit ad legendum exercitatus?*

VIII. Venio ad Concilia Hispaniæ, quæ tertiam illam ex oblationibus Parochialium Ecclesiarum, earundem sartis tectis consecraverunt. Ita enim Concilium Tarraconense reparandis Ecclesiis eam tertiam dicat, eaque etiam de causa jubetur Episcopus singulis annis Parochias omnes circumlustrare. *An-* Can. 8.
tiqua consuetudinis ordo servetur, & annis vicibus ab Episcopo Diœcesano visitentur, & si qua fortè Basilica reperta fuerit destituta, ordinatione ipsius reparetur. Quia tertia ex omnibus per antiquam traditionem, ut accipiatur ab Episcopis, novimus statutum.

Id ipsum ex Concilio Braccarensi confirmatur, ex quo & illud elucescit, præter hanc tertiam oblationum ad reparationes, moris præterea fuisse, ut à singulis Parochiis duos solidos exprimeret Episcopus velut honorem & censum Cathedræ suæ. *Pla-* Can. 2.
cuit ut nullus Episcoporum cum per Diœceses suas ambulant, præter honorem Cathedræ suæ, id est, duos solidos aliquid aliud per Ecclesias tollat: neque tertiam partem ex quacumque oblatione populi in Ecclesiis Parochialibus requirat. Sed illa tertia pars pro luminariis Ecclesiæ vel reparatione servetur, & singulis annis Episcopo ratio inde fiat.

Non ergo Episcopo integra servabatur tertia illa pars oblationum, nisi ut daret ipse operam, & instaret, ut in reparationes expenderetur, expensarumque ei rationes fierent. Concilio Toletano IV. idem placuit, ut tertiam illam oblationum & acciperet Episcopus, & in sarta tecta impendi curaret. *Tam de oblationibus, quàm de tributis & frugibus ter-* Cap. 33. 36.
tiam consequantur. Episcopum per cunctas Diœceses Parochiasque suas per singulos annos ire oportet, ut exquirat, quo unaquæque Basilica in reparatione sui indigeat. Cùm multa ergo essent, quæ Episcopos hortarentur ad annuam Parochiarum suarum visitationem, tum illud non postremum, quo instarent reparationibus Ecclesiarum. Si perlustrare autem eas ipsimet non possent, delegandi ab eis erant Presbyteri, vel Diaconi, qui eo munere fungerentur. *Presbyteros, aut Diaconos mittat, qui & reditus Ecclesiarum, & reparationes & ministrantium vitam inquirant.*

IX. Sed præter hanc oblationum tertiam, quæ oneri magis erat Episcopis, quàm levamento, ex Concilio Braccharensi modò audivimus duos solidos ex unaquaque Parochia ab illis exigi solitos. Ante hoc Concilium consuetudine id magis quàm lege aliqua invaluerat. Ideo & cùm ei Decreto authoritatem asterere molirentur Concilii VII. Toletani Antistites, nullo ab altiori capite originem

ejus accessere potuerunt. Sed confirmando hoc jure novum aliud denudatum est, jus scilicet procurationis, eo certè modulo, ut quinque tantùm equos in comitatu habeant Episcopi, nec ultra unum diem in unaquaque Parochia procurentur. Cùm enim studerent Antistites ejus Concilii coërcere aviditatem quorundam Gallæciæ Episcoporum, tria hæc illis tantum jura utenda permisere, Cathedratici, Can. 4. Tertiæ oblationum, & Procurationum. *Non amplius quam duos solidos unusquisque Episcoporum præfatæ Provinciæ, per singulas Diœcesis suæ Basilicas, juxta Synodum Braccharensem annua illatione sibi expetat inferri, Monasteriorum tamen Basilicis ab hac solutione pensionis sejunctis. Cùm verò Episcopus Diœcesin visitat, nulli præ multitudine onerosus existat, nec unquam quinarium numerum evectionis excedat, nec amplius quàm una die per unamquamque Basilicam remorandi licentiam habeat.* Ubi Cœnobia jure Cathedratici absolvuntur.

X. Alia hujus Canonis editione non *quinarium* fateor, sed *quinquagenarium* equorum numerum permitti Episcopo visitanti. Sed immane quantùm à verisimili distat, quòd frænando Episcoporum fastu, cohibendisque expensis convenerat Concilium, & levandis Parochiis, eo quinquaginta equos permitti? Ea sanè foret non extenuatio, sed incredibilis ferè Episcoporum fastûs exaggeratio: non levatio Provinciarum, sed gravissima depressio. Ne probabile quidem est, ea unquam pompa uti potuisse Gallæciæ Episcopos in obambulandis Append. Conc. Late. Part. 1. c. 4. Part. 2. c. 6. Diœcesibus suis. At Alexander III. inquies, Archiepiscopis id largitur, ut in comitatu quadraginta, vel quinquaginta habeant equos. Esto, sed Archiepiscopis tantum permittit, & quidem opulentioribus, *pro diversitate Provinciarum, & facultatibus Ecclesiarum.* Denique seculo tertio id fuit quo tempore in immensum quendam cumulum excreverant opes Ecclesiarum, creverat & supra modum Præsulum pompa.

Can. 6. XI. Concilium Toletanum IX. potestatem fecit Episcopis, unius ut Parochiæ tertiam oblationum aliis conferrent, ut quæ maximè egerent Can. 16. reparationibus, cùm illa minimè egeret. Concilium Emeritense Parochos ipsos ei curæ præfecit, ut ea tertia in reparationes impendatur, Episcopis id laboraturis, ut eæ reparentur Ecclesiæ, quibus nulli ad id suppetunt proventus. Concilium Toletanum XVI. urgente Egica ipso Rege præcepit, ut Episcopus tertiam illam oblationum perciperet, & sarta tecta templorum curaret; vel eam permitteret Parochis, in quos ipse pervigili cura exerbaret, ut reparationibus instarent; si nihil reparationis egerent Ecclesiæ, tertiam nihilominus illam Episcopum sibi vendicaturum in domesticos suos usus; sed quo demum cumque sumptu suo cogeretur Episcopus Regi, vel Regno ministrare, ne quid ipse tamen à Parochiis exigeret, & ne quos earum fundos donare iis posset, quos ad obsequium Princi- Can. 5. pis ablegaret. *Si omnes Ecclesiæ aut incolumes fuerint, aut quæ diruta erant, reparata extiterint, secundùm antiquorum Canonum instituta, Tertias sibi debitas unusquisque Episcopus assequi si voluerit, facultas illi erit omnimodo, ita videlicet, ut extra ipsas tertias nullus Episcoporum quidpiam pro regiis inquisitionibus à Parochianis Ecclesiis exigat, nihilque de prædiis ipsarum Ecclesiarum cuiquam aliquid causa stipendii dare præsumat.*

XII. Hactenus ferè de Ecclesiis Parochialibus Hispaniæ, & earum oblationibus. Pergo jam ad Ecclesias Cathedrales ejus, & ad earum cujusque proventuum partitionem. Tripartita fiebat distributio omnium, in Episcopum, in Clerum, in reparationes Ecclesiæ. Ex quo illud existit, portionem pauperum Episcopo & Clero concreditam fuisse, ut ad ipsos pertineret eorum providentia, in easque effundere tenerentur, quidquid sibi redundaret. Quoad portionem reparandis templis addictam, eam Archipresbyter, vel Archidiaconus administrabat, ejusque rationes faciebat Episcopo. *Placuit ut de rebus Ecclesiasticis tres æquales fiant portiones: id est, Episcopi una, alia Clericorum, tertia in* Can. 7. *recuperatione, vel in luminariis Ecclesiæ: de qua parte sive Archipresbyter, sive Archidiaconus illam administrans, Episcopo faciat rationem.* Ita constituit Concilium Braccarense I. in quo mox decernitur, qui partienda inter Clericos esset ea pecunia, quæ festis Martyrum diebus, vel memoriis mortuorum offerebatur; ea autem distribuenda erat æquo jure inter Clericos, semel, aut bis anno quolibet, ut comprimerentur querelæ de partium inæqualitate ebullientes, quando cujusque hebdomadis ministri ejus oblationes soli ipsi auferebant. *Placuit ut si quid ex* Can. 34. *collatione fidelium, aut per festivitates Martyrum, aut per commemorationem defunctorum offertur, apud unum Clericorum fideliter colligatur, & constituto tempore, aut semel, aut bis in anno, inter omnes Clericos dividatur. Nam non modica ex ipsa inæqualitate discordia generatur, si unusquisque in sua septimana, quod oblatum fuerit, sibi defendat.*

XIII. Quæ hinc mala nascerentur, magistra pòst docuit experientia, unde & diversa fuere Concilii Emeritensis decreta, maximè de ea pecunia, quæ festis offerebatur diebus inter communi- candum. *Diebus festis pro consuetudine & mercede,* Can. 14. *communicationis tempore à fidelibus pecuniam novimus poni.* Sed universim in hoc Concilio præscriptum est, ut quidquid offerretur pecuniæ, in tres portiones æquales divideretur, cederetque earum prima Episcopo, altera Presbyteris & Diaconis, tertia Subdiaconis, & minoribus Clericis aliis: ita ut in ea turba ratio haberetur specialius eorum, qui vel Ordinis gradu antistarent, vel Officii sui functionum strenuitate: & Primicerii judicio de minoribus Clericis omnibus staretur, si quid pullularet jurgii. *Quidquid Episcopo fuerit oblatum, Episcopo præsentetur, exinde tres partes fiant æquales, unam habeat ipse, alteram Presbyteri & Diacones inibi deservientes consequantur, & inter se, ut dignitas & ordo poposcerit, dividant: tertia verò Subdiaconibus & Clericis tribuatur: ut à Primiclero, juxta quod in officio eos præscit esse intentos, ita singulis dispensetur.* Quæ idem lex vigebit in Parochiis, quarum ex hoc Concilio Episcopus tertiam percipit ad sarta tecta.

XIV. Capite superiori Angliæ mores delibavimus in excutiendis Gregorii Magni Epistolis: nec non & Germaniæ in Decreto Gregorii II. ad Bavaricæ novellæ Ecclesiæ Pastores. Tribuitur à nonnullis Bonifacio Germaniæ Legato sub eodem Pontifice Concilium Coloniense, cujus Canonem publicavit Ivo Carnotensis, quo Episcopis integra servatur quarta pars decimarum ex omnibus Parochiis. *Decima Deo reddenda est, cujus tertia pars secundùm* Ivo. Part. 3. c. 201. *Canonem Toletanum Episcoporum esse debet. Nos hac potestate uti nolumus: sed tantum singulis annis quartam partem juxta usum Romanæ Ecclesiæ habere volumus.*

XV. Revocanda in Gallias, unde diverterat oratio nostra est. Cùm duos Presbyteros discinxisset

beatus Perpetuus Turonensis Episcopus, & gradu ejecisset, testamento suo tamen sanxit, ut ne dum vita suppeteret, distributionibus suis carerent. *(Spicil. To. 5. pag. 107.)* *Sportulam tamen habeant, quandiu vixerint.* Beatus Ansbertus Rotomagensis Archiepiscopus Archidiaconos suos acuebat, ut salutari doctrina irrigarent, *(Surius die 9. Febr. c. 17.)* & Ecclesias curarent instaurari. *Etiam Archidiaconos convocans, de prædicatione populorum, & Ecclesiarum restauratione & honore maximam gerere curam sedulè commonebat.* Dicatam sibi oblationum portionem Parochis condonabat, ut resarciendis Ecclesiis illam insumerent. *Census etiam qui de vicis publicis Canonico ordine ad partem Pontificis persolvi consueverat, gratuita benignitate in restaurationibus Ecclesiarum benignissimè Presbyteris indulsit earumdem Dei ædium.* Inde facilè auguramur eam, quæ ex Parochiarum redditibus Episcopo vendicabatur, portionem in Galliis, ad sarta tecta Ecclesiarum Parochialium Canonum authoritate destinatam non fuisse, uti in Hispania, cùm spontanea hic & libera designetur, atque inusitata beati Ansberti gratificatio. Nisi ea voce *census* intelligatur Cathedraticum, sive jus Visitationum.

CAPUT XVI. *P. 2. l. 3. c. 19.*

De partitione fundorum Ecclesiæ ipsorum inter Clericos Galliæ, eodem ævo regnantis Clodovæi Magni familiæ.

I. Fundi titulo pensionis dati, sæpius tamen in Titulum Beneficii. De voce Beneficii & Præbendæ.

II. Concessit Concilium Agathense, ut usufructus daretur agellulorum, & viliorum prædiolorum.

III. IV. Prædia dari cœpere Parochis, nonnunquam & laïcis.

V. VI. VII. Erant omnia in potestate & arbitrio Episcopi, ad quem è migrante hinc Beneficiario redibant fundi omnes.

VIII. Revocari ab Episcopo non poterant largitiones præcessorum suorum, poterant sua ipsius.

IX. Interventione Magnatum extorquebantur hi fundi.

X. Præscribi ii non poterant adversùs Ecclesiam, ad quam tandem revocabantur, cum amplificationibus suis.

XI. XII. XIII. XIV. XV. Varia statuta Conciliorum Galliæ in eandem rem.

XVI. Ex Gregorio Turonensi historica nonnulla hujus argumenti.

I. EXplanata hactenus distributione redituum, fructuum, pecuniæ, manualium denique omnium inter Clericos erogationum: tempestivè jam delabemur ad agrorum, fundorumque partitionem. Vidimus ubi ad modum pensionis darentur, multò erat usitatius, ut darentur in Beneficium. *Beneficii* vox ipsa legitur in testamento Cenomanensis Episcopi, ut hoc ipso mox Capite liquebit. *Præbenda* vocabulum frequentabatur in dies magis, magisque, & ab usu sæcularis militiæ ad Ecclesiasticam transferebatur. Eo usus videtur Gre- *(L. 9. Ep. 29.)* gorius Magnus, cùm ad Episcopum scriberet: *Portio Cleri, vel pauperum, quam minimè decessor vester præbuerat, &c. Præbendi sunt Clericis per singulos solidi centum, &c.* At ex Cassiodoro manifestum fit à terrenæ militiæ usu ad cœlestem hanc nostram Præbendæ vocem manasse. Nam & militibus distribuebantur, ac *præbebantur* esculenta, poculenta, ves- *(Variarum. L. 3. Ep. 42.)* tes, pecuniæ. *Ducibus, ac Præpositis sufficientem transmisimus pecuniæ quantitatem, ut eorum Præbenda, quæ non potuerunt convehi, ibi debuissent sine alicujus dispendio comparari.*

II. Unde messis plerumque copiosior nobis efflorescit, ea Gallicana ordiemur hic Ecclesia. Cùm commendasset Episcopis Concilium Agathense anno 506. ut diligentissimè conservarent *casellas, vel mancipiola Ecclesiæ, &* ea *quasi commendata haberent, nec alienare præsumerent:* *(Can. 7.)* non tamen indulsit, ut Clericis etiam, vel peregrinis utendos annuerent fundos minusculos, & viliores. *Minusculas verò res, aut Ecclesiæ minus utiles, peregrinis vel Clericis, salvo jure Ecclesiæ, in usum præstari permittimus.* Hæc rudimenta sunt Beneficiorum, ut nunc quidem habent, hoc est, fundorum Clericis usufructuario jure concessorum, & ad Ecclesiam revocandorum, *salvo jure Ecclesiæ.*

III. Proclive est tamen conjicere vetustiorem fuisse eum usum, etsi necdum illi eum Canones commendassent. Alio enim ejusdem Concilii Canone prohibentur Clerici isti fundorum Ecclesiæ usufructuarii, sive ruri, sive in civitate, quidquam horum alienare: irritas enim fore venditiones, & damna, si qua invexerint, Ecclesiis resarcienda, ex eorum patrimoniis. *Ut Civitatenses, sive Diœcesani Presbyteri, vel Clerici, salvo jure Ecclesiæ rem Ecclesiæ, sicut permiserint Episcopi teneant: vendere autem, aut donare penitus non præsumant. Quod si fecerint, &c.* *(Can. 22.)*

IV. Propè abest à vero, Parochos primum ruris his Episcoporum inusitatis donis affectos fuisse, unde & illi ante alios in hoc ipso Concilio admonentur instantius, ne quid alienent fundorum. Cùm enim longinquiores essent hi agri, cogebatur quodammodo Episcopus eos & colendos, & fruendos vicinioribus annuere Parochis, servatis sibi iis de quibus superius diximus juribus censibusque. *Diacones, vel Presbyteri in Parochia constituti, de rebus Ecclesiæ sibi creditis nihil audeant commutare, vendere, &c.* *(Can. 49.)*

V. Illud in his valde dilucidum est, has concessiones in potestate arbitrioque fuisse unius Episcopi. Necdum ergo fixa & stabilis erat ea institutio, non perpetua ulla, & irrevocabilis concessio; inolescebat consuetudo, necdum convalescere potuerat. Mortales exuvias corporis exuente Beneficiario, fundos recuperabat Ecclesiæ suæ Episcopus, poteratque usque retinere, nec prætærea in successores illos traducere. Suppetit & aliud argumentum, quo prodatur novitas hujus institutionis. Ubi his agris Clerici per annos triginta potiti fuerant, præscripsisse se eos confidebant adversùs Ecclesiam, & in quos vellent posse transcribere. Concilium Aurelianense I. nugatoriam illam spem exibilavit, difflavitque hoc Canone. *Si Episcopus humanitatis intuitu, vineolas, vel terrulas Clericis vel Monachis præstiterit excolendas, vel pro tempore tenendas; etiamsi longa transisse annorum spatia probentur, nullum Ecclesia præjudicium patiatur; nec sæculari lege præscriptio, quæ Ecclesiæ aliquid impediat, opponatur.* *(Can. 23.)*

VI. Ex hoc ergo Canone largiebantur Episcopi, & usum, & reditus prædiolorum quorumdam, tam Clericis, quam Monasteriis. Habes hic ergo Præbendas Cœnobiis concessas, immo & ex Concilio Agathensi peregrinis, hoc est, laïcis, ut probabilis fert conjectura. Ejus rei posterioribus sæculis & frequentiora enituere exempla, & illustriora. Sed juvabit hic strictim adnotasse ejus usus initia. Interpellavit Cæsarius Arelatensis Symmachum Papam, tanquam morborum in Clero grassantium medicum opportunissimum, ut vehementiori aliquo decreto cohiberet has frequentiores jam in Ecclesiis Gallicanis fundorum concessiones, ut ne eas permitteret nisi in gratiam Cœnobiorum. *Nisi*

forsan

forsan aliquid potestatis intuitu Monasteriis fuerit largiendum. Pontifex Rescripto suo vetuit eas concessiones, sed excepit tamen non sola Monasteria, verùm etiam Clericos benemeritos, & peregrinos *Symmac. Epist. 5.* gravi necessitate conflictatos. *Nisi forsitan aut Clericis honorum meritis, aut Monasteriis religionis intuitu, aut certè peregrinis necessitas largiri suaserit. Sic tamen ut hæc ipsa non perpetuo, sed temporaliter, donec vixerint, perfruantur.* Gratificari ergo poterant Episcopi vel Clericis singulari meritorum laude commendatis, vel Cœnobiis, vel peregrinis egentibus: sive hi laïci fuerint, sive Clerici, sive denique Episcopi, ut in B. Quintiano Episcopo Ruthenensi patuit, cui Arvernus & Lugdonensis Episcopi fruendos dedere agros aliquos, ad sui suorumque in secessu suo sustentationem.

VII. Si cujus Ecclesiæ Beneficiarius alterius Ecclesiæ suffragiis ad Episcopatum accerseretur, priori Ecclesiæ fundos restituebat, si quos ab ea assecuturus erat. Ita sancit Decretum Concilii Epaonen- *Can. 14.* sis: *Quisquis Clericus de munificentia Ecclesiæ, cui servierat adeptus, ad summum Sacerdotium alterius est, aut fuerit ordinatus: quod dono accepit, vel acceperit, reddat. Quod usu, vel proprietate secundùm instrumenti seriem probatur emisse, possideat.* Si parcimoniæ tamen suæ fructibus aliquid agrorum comparasset, sive usufructu, sive proprietate possidendum, integrum *Can. 18.* ei erat eos retinere. Quo eodem rursus Concilio statutum est, ut quantumvis ultra legitimos præscriptionis annos, Episcopi, vel Clerici alii fundos Ecclesiæ tenuissent, eorum nihilominus morte Ecclesiæ eidem illi incunctanter recuperarentur.

VIII. Quanquam hæc autem Beneficia solis instructa fundis gratuita omnino essent, & nutu Episcoporum conferrentur: non tamen hactenus revocari posse visa sunt, nisi justis & rationabilibus causis. Ea de re promulgatum est solenne Decretum à Concilio Aurelianensi III. ne possit Episcopus Antecessorum suorum largitiones revocare, quamvis cogere possit, ut qui iis donati sunt, assentiantur commutationibus ejusmodi quibusdam, quibus nihil ipsis damni, utilitatis autem non parum Ecclesiæ afferatur. Sed quos quisque fundos Episcopus esset dilargitus, eos tum revocare posset, cùm qui honestatus iis fuerat, minùs grati & memoris animi esset, & beneficium contumacia *Can. 17.* pensaret. *De munificentiis Sacerdotum id observandum, ut si quid præsenti tempore à Clericis de decedentium munificentiis habetur, vel possidetur, deinceps à successoribus nullatenus auferatur, &c. Si pro opportunitate Episcopo placuerit, quod voluerit commutare, sine accipientis dispendio, in locis aliis commutetur. De munificentiis vero præsentibus, quas unusquisque Clericis pro sua gratia eorum obsequiis æstimat conferendas, sicut in arbitrio dantis est, ut tribuere, quibus voluerit, debeat; ita si inobedientia vel contumacia in aliquo accipientis extiterit, culpa agnita in arbitrio sit præsidentis, utrum vel qualiter debeat revocari.* Quasi dicatur potuisse Episcopos in dicta causa agris à se donatis exuere eos, qui immorigeros se & contumaces præstarent: at eorum successores id jam non potuisse nisi canonico judicio. Hoc statutum extorsit, ut opinor, necessitas moderandæ Episcoporum quorumdam importunitatis, præsertim ardentis ad deprimendos, qui ab eorum Majoribus fuissent provecti, & ad novos homines eorum spoliis ornandos. Certè necdum stabiles, necdum fixæ & perennes erant hæ Præbendæ, necdum certis vel Officiis, vel Ordinibus adscriptæ. Gratuita erant & libera Episcoporum beneficia, quæ tamen pro ipsa quorumlibet beneficiorum lege collocanda non essent, nisi iis, quorum vel compensanda esset virtus, vel ignavia excitanda.

IX. Concilio Aurelianensi IV. declaratur, eas fundorum concessiones factas fuisse, alias verbo, alias scripto, *Seu verbo, seu per scripturam acceperit* *Can. 18.* *aliquid ad atendum.* Quoquo illæ modo fierent, jus Ecclesiæ præscribi non poterat. Episcopus Cœnomanensis, cujus testamentum Baronius & Brisso- *Baron. an. 652. n. 14.* nius publicavere, Defensori suo legabat usumfructum quorundam agrorum, eo cautione, Ecclesiæ restituendorum. Nec minùs conspicua Concilii verba anno 506. *Clerici quilibet quæcumque diu-* *Can. 59.* *turnitate temporis de Ecclesiæ remuneratione possederint, in jus proprium præscriptione temporis non vocentur, dummodo pateat Ecclesiæ rem fuisse. Ne videantur etiam Episcopi administrationes prolixas, aut precatorias, cum ordinati sunt, facere debuisse, aut diu retentas facultates in jus proprietatis sua posse transcribere.* Benemeritis ergo de Ecclesia Clericis hinc patet tributos fuisse istiusmodi fundos, vel Episcopi testamento, vel inaugurationis tempore. Concessiones eæ *Precatoria* dicebantur. Hac eadem voce utitur Concilium Epaonense anno 517. admonetque Clericos aliquando ad id non Episcopi, sed Regis diploma impetrasse: nec magnopere laborat hoc Concilium de ea re, dum agri illi aliquando tandem Ecclesiæ redintegrentur. *Clerici quod etiam sine precatoriis* *Can. 18.* *qualibet diuturnitate temporis de Ecclesia remuneratione possederint, cum authoritate domni gloriosissimi Principis nostri, in jus proprietarium præscriptione temporis non vocetur, dummodo pateat Ecclesiæ rem fuisse.* Exscriptum est hoc Decretum ex Concilio Agathensi, cum illo tamen additamento de diplomatibus Regum Burgundiæ. Nec ab his abludit Canon Concilii Remensis anni 630. En verba ejus: *De his quæ* *Can. 3.* *per precatoriam impetrantur ab Ecclesia, ac diuturnitate temporis ab aliquo in jus propriam usurpentur.* Operosum non est hæc precaria ab illis dispescere, de quibus & in Formulis suis Marculphus, & nos alibi copiosiùs.

Canone VII. Concilii V. Parisiensis anni 615. prohibitum est, ne quid delibaretur de rebus Ecclesiæ vacantis, nisi aperto Episcopi testamento. Idque non aliò magis spectare videtur, quàm ad dona frequentissima testantium Episcoporum. Quo Clotarius II. Edicto suo confirmavit Canones hujus Concilii, integram eo sibi servavit facultatem dandorum Breviculorum, hujusmodi scilicet, ut equidem interpretor, diplomatum, de quibus hic agitur à nobis. Non intercessit, fateor, Concilium Parisiense. Atqui hanc illi præformaverat indulgentiæ & sapientiæ normam Concilium Epaonense. Paulò animosiùs Concilium Aurelianense IV. Clericos damnaverat, Laïcosque, qui inconsulto & imprudente Episcopo à Regibus flagitabant fundos Ecclesiæ. *Si quis Clericus aut laïcus sub potentum no-* *Can. 25.* *mine atque patrocinio, res ad jus Ecclesiæ pertinentes, contempto Pontifice petere, seu possidere præsumpserit, primùm admoneatur, quæ abstulit, civiliter reformare, aut certè judicium Episcopi sui operiri, ut possit sacra Religio.*

X. Sed Clericis, Laïcisque, qui ab Episcopo ea impetrassent, illa una incumbebat lex, ut nec alienare, nec cognatis suis legare possent vel agros ab Ecclesia acceptos, vel si qua eis per eos accessio facta fuisset. *Quisquis agellum Ecclesiæ in diem vitæ*

Ibidem. Can. 34. *sua pro quacumque misericordia à Sacerdote, cui potestas est, acceperit possidendum, quæcumque ibi profecerit, alienandi nullam habeat potestatem: nec sibi parentes sui ex ea re aliquid existiment vendicandum.* Actio dabatur Ecclesiæ, ad has accessiones agris suis in melius factas, juri suo vendicandas: non in ea quæ alibi patrimoniæ suæ fructibus coëmebant, vel comparabant Beneficiarii, ut jam advertimus 10. Canone suprà laudato.

X I. Statuerat idem Concilium Aurelianense I V. si legasset testamento Episcopus prædiolum quodvis Clerico, qui in ejus possessionem antè missus esset, quàm novus Episcopus ordinaretur; in arbitrio foret novi Episcopi, ut assensu vel dissensu suo rem firmaret vel infirmaret. Can 35. *In potestate sit advenientis Episcopi, utrum audere, aut rejicere decessoris sui debeat voluntatem.*

X I I. Placuit denique huic Concilio, ut obeunte Clerico alterius Ecclesiæ, qui ab Episcopo fundum aliquem accepisset, idem fundus ei recuperaretur Ecclesiæ, à qua divulsus fuisset, ut major ei afflueret ubertas, ad proprias Cleri necessitates levandas. Can. 36. *Si quis Episcopus alterius Ecclesiæ Clerico de facultatibus suæ Ecclesiæ aliquid sub titulo quocumque donaverit, post ipsius obitum qui acceperit, ad Ecclesiæ jus, de cujus facultate discesserat, revertatur. Quia iniquum est, ut sub hac specie damnum Ecclesia, quæ multis subvenit, patiatur.*

X I I I. Pœnas indixit Concilium Arelatense V. Clericis, qui ignavia & torpore suo squallescere & situ obduci sinerent agros, quorum eis Ecclesia usumfructum annuisset, commendassetque depositum; cùm homicida ille sit pauperum, qui quo illi victitant, id disperdit. Can. 5. *Ut Clericis non liceat facultates, quas ab Episcopo in usu accipiunt, deteriorare. Quod si fecerint, si junior fuerit, disciplina corrigatur: si verò senior, ut necator pauperum habeatur.*

X I V. Vetuit denique Concilium Lugdunense II. ne Clericis suis, vel Ministris & Officialibus auferrent Episcopi, quæ illis contulisset Antecessorum munificentia, sive agrorum Ecclesiæ usumfructum, sive portiones aliquas patrimonii demortui Episcopi, qui earum eis proprietatem legasset. Can. 5. *Ut quascumque munificentias Clericis, aut servientibus, sive de rebus Ecclesiæ in usum, aut de propriis in proprietatem, præcedentes dederint Sacerdotes, subsequentes Pontifices nullatenus auferre præsumant.* Cùmque possent & Beneficiarii provectiores ætate implicari iis ipsi culpis, quæ meritò castigandæ essent, jubet Concilium cautissimè, ut *in persona habeatur, non in facultate districtio.* Ne qua scilicet avaritiæ suspicio Episcopis affricari possit.

X V. Quæ horum & utilitas fuerit Canonum, & necessitas, luculentè prodet Historia Gregorii Turonensis. In beatas hinc sedes evolante beato Gallo Arvernæ civitatis Episcopo, plebis studia & Cleri in Catonem Presbyterum & Archidiaconum Cautinum scissa fuere. Vicit Cautinus, cùmque ægrè ferret complures Clericos Catonis studio & artibus à se defecisse, & hunc & illos omnes rebus Ecclesiæ omnibus abdicavit, quas incunctanter illis refudit; ubi unitati se & officio primùm reddidere. L. 4. c. 7. *Cautinus Episcopus videns Catonem nulla ratione posse flecti, ut sui esset subditus, tam ei, quàm amicis ejus, & quicumque ei consentiebant, omnes res Ecclesiæ abstulit, reliquitque eos vacuos & inanes. Quicumque tamen ex ipsis ad eum convertebantur, iterum quod perdiderant, recipiebant.*

Erat illud procoldubio validissimum vinculum, quo in fide continerentur Præsulis sui, vel ad eam revocarentur aditurum Clerici omnes, si ab eo exirent, vel restitui possent patrimonio omni Ecclesiastico. Fuit & in Clero Gregorii Turonensis Episcopi, qui Clerum ejus Ecclesiæ omnem in eum concitavit, cùm in Palatium Principis profectus esset; rei temporalis potestate sibi vendicata, vineisque vel agris dono datis, ad principes ipsos Cleri sibi conciliandos. L. 5. c. 49. *Hic quasi jam esset Episcopus, in domum Ecclesiæ ingreditur impudenter, argentum de scribus Ecclesiæ, reliquasque res sub suam redegit potestatem, majores Clericos muneribus ditat, largitur vineas, prata distribuit.* Terris & vineis Etherius Episcopus Lexoviensis Clericum donavit, cui regendas Scholas, instituendos adolescentulos committebat: L. 6. c. 36. *Pontifex ei aliquid terræ vinearumque largitus.* Cùm B. Quintianus ab Ruthenensi ad Arvernum translatus fuisset Episcopatum, incidit & ipse ibidem in Presbyterum, non Administratorem ærarii Ecclesiastici, sed expilatorem & incubatorem, à quo cùm ne necessarii quidem victûs copia ei fieret: *Presbyter erat in ordinatus, omnem illi potestatem de rebus Ecclesiæ auferens, vix ei & satis tenuem quotidianum victum ministrari præcipit.* Cives tandem ulti sunt contumeliam Episcopi sui, eumque legitimæ reddidere potestati dispensandi proventus fundosque Ecclesiæ suæ.

C A P U T X V I I. *P. 2. l. 4. c. 20.*

Partitio fundorum Ecclesiæ in Beneficiarios, in Italia, Hispania & Oriente.

I. I I. Usus idem Romæ & Hispaniæ, qui Galliarum.

I I I. Monasteriis & Parochiis donabantur prædia ab Episcopis, quæ Ecclesiæ Matrici nunquam restituerentur. Donabantur & Clericis, pauperibus & peregrinis, quæ hi extinctis ad commune Ecclesiæ ærarium revocabantur.

I V. Si quid in melius adjecissent de suo Clerici, Liber quæ prædia beneficiis suis, ad totum Ecclesiæ tandem ve devolvabatur.

V. Hic donis aliorum instabatur deligentia, aliorum tarditas stimulabatur.

V I. Arbitraria erant hæ largitiones Episcoporum, qui jam hinc edebant veluti præludia quædam amplissimæ postea potestatis suæ in collationibus Beneficiorum. Multa hic notabilia.

V I I. Hæc Episcoporum potestas in Parochiis arctari cœpit. Quando.

V I I I. Hi fundi ad viduas & filios quandoque trajiciebantur Clericorum conjugatorum; quos mirum non est tum Beneficiariis adscriptos fuisse cum erant & laici suo modo.

I X. In Oriente etiam agri Ecclesiæ laicis commendabantur in Ecclesiæ semper commodum.

X. Is usus Galliæ, Italiæ, Hispaniæ & Orienti communis, & ubique perutilissimus, infelicissime Galliæ cessit, ubi in plerasque Ecclesiarum terras & res laici non absimili beneficii titulo invasere.

I. HActenus de Gallicana tantùm diximus Ecclesia, & insinuatum est tamen à Symmacho Papa ad B. Cæsarium Arelatensem Episcopum perscribente, moris in ipsa Romana Ecclesia fuisse, ut Ecclesiæ agri usufructuario jure non committerentur nisi Clericis, vel captivis, vel peregrinis, ubi gravi quapiam arctarentur necessitate. Quarta in Synodo Romana idem confirmavit Symmachus: *Sed nec in usufructuario jure al quibus dare liceat, nec data retinere, præter Clericos, & captivos, atque peregrinos.* Cap 4.

I I. Usitatissimum & id erat in Hispania. Concilii II. Toletani Patres finiverant Clericos vel vineis quas excoluerint, vel quas in solo Ecclesiæ extruxerint ædibus, nisi dum vita superabit; vetant

& ad hæredes traduci, nisi ejus rei copiam faciat Episcopus, ut optimè de Ecclesia meritis commodet, & obsequio præstantissimis Clericis. Can. 4. *Si quis Clericorum agellos, vel vineolas, seu alia ædificia in terris Ecclesiæ sibi fecisse probatur, sustentanda vita suæ causa, usque ad obitus sui diem possideat. Post decessum jus suum Ecclesia restituat; nec testamentario, aut successorio jure, cuiquam hæredum, aut prohæredum relinquat, nisi forsitan cui Episcopus pro servitiis aut præstatione Ecclesiæ largiri voluerit.*

III. Extrema hæc verba, *aut præstatione Ecclesiæ,* posset quis rapere, ad precarias, vel præstarias, de quibus Marculphus in Formulis, de quibus & nos alibi. In Concilio Toletano III. perspicuæ sunt eædem largitiones Episcoporum in Clericos, pauperes, peregrinos, quos usu donabant ad tempus, vel ad vitam prædioli alicujus Ecclesiæ. Perpetua enim erant ea Beneficia, cùm iis afficiebantur Cœ-
Can. 3. nobia, vel Parochiæ agrestes. *Si quid verò quod utilitatem non gravet Ecclesiæ, pro suffragio Monachorum, vel Ecclesiis ad suam Parochiam pertinentibus dederint Episcopi, firmum maneat. Peregrinorum verò vel Clericorum, & egenorum necessitati, salvo jure Ecclesiæ, præstare permittantur, pro tempore quo potuerint.* Perspicua est hæc discrepantia duplicis generis Præbendarum, quæ & *præstimonia* dicta sunt à voce vetustissima, & in Canonicis institutis tritissima *præstare.* De aliis dicitur *firmum maneat;* de aliis verò *salvo jure Ecclesiæ.* Ad Ecclesiam Matricem illa non revocabantur unquam, hæc semper revocabantur. Egestati enim hæc dabatur. Atqui privatorum egestas morte terminabatur; non Monasteriorum, vel Parochiarum. Nec minùs dilucida res in Canone se-
Can. 4. quenti. Conceditur Episcopis, ut in Parochia aliqua sua Monasterium extruant, eique fundos adjiciant, *cum consensu Concilii sui,* sive Capituli: ita sanè ut irrevocabili hac largitione non nimis extenuetur Ecclesia Cathedralis. *Si de rebus Ecclesiæ pro eorum substantia aliquid, quod detrimentum Ecclesiæ non exhibet, eidem loco donaverit, sit stabile.*

IV. In Concilio Toletano IV. scripto etiam obligari placuit, tum Clericos, tum Laicos, quibus præstimonia hæc Ecclesiastica conferebantur, ut ea nomine Ecclesiæ tenerent, pro virili sua excolerent, & amplificarent, & Ecclesiæ restituerent cum additamentis omnibus, ubi ex vita migraturi
Can. 5. essent. *Decernimus ut quisquis Clericorum vel aliarum quarumlibet personarum stipendium de rebus Ecclesiæ, cujuscùmque Episcopi percipit largitate, sub precaria nomine, debeat professionem scribere, ut nec per detentionem diuturnam præjudicium afferat Ecclesiæ, & quæcumque in usum perceperit, debeat utiliter laborare, nec res divini juris debeat aliqua occasione negligi, & subsidium ab Ecclesia, cui deserviunt, percipere possint Clerici. Quod si quis eorum contempserit facere, ipse se stipendio suo videbitur privare.*

V. E re duxit etiam Concilium Emeritense, ut agros quosdam donarent Episcopi Clericos, quorum esset diligentia & fides illustrior, tum ut hac mercede magis magisque inflammesceret horum strenuitas, tum ut aliorum inertia excitaretur. Si post autem hi Beneficiarii cessent ab excolendis, adeoque ad uberiores fructus promovendis his prædiis sibi commendatis, tum verò iis spoliandos esse.
Can. 13. *Quemcumque Episcopus ad bonum profectum viderit crescere, per bonam intentionem venerandi, amandi, & honorandi, atque de rebus Ecclesiæ, quæ voluerit, illi largiendi habeat potestatem. Hac enim causa & majoribus majorem præstat gratiam, & minores excitat, ut ad melius tendant, &c. Rem Deo dicatam, ad melius perducant. Quod si id quod acceperint, ad profectum minimè perduxerint, aut detrimentum pararint, Episcopus habeat licentiam sine ullo præjudicio in jure Ecclesiæ revocare rem propriam.*

VI. Dilucescit in his Hispaniæ statutis Ecclesiæ eadem prorsus, quæ Galliarum Disciplina. 1. Hoc genus Beneficiorum cum fundis quibusdam & agris, erumpebat in lucem, & expoliebatur, nequedum elimatum, aut fixum erat. 2. Libera ea erant Episcopi beneficia, quæ nutu suo conferebat, nec ejusdem post ordinis, vel officii successori conferebat. 3. Easdem & laicis quandoque Præbendas annuebat, vel ut pauperibus, vel ut peregrinis. 4. Parochiis quoque & Monasteriis fundos perpetua munificentia adjiciebat. 5. Sed ea universim vigebat lex, ut ne vel ad tempus, vel perpetuò conferret fundos, nisi valde tenues, quorum segregatione nihil admodum præjudicii gigneretur Ecclesiæ Cathedrali. 6. Cùm enim & raræ & moderatæ essent hæ largitiones, constabat semper illud, bona Ecclesiæ omnia in commune à Clero possideri, eorumque summum dispensatorem esse Episcopum. 7. Qui fundi Clericis permittebantur, eos post eorum obitum ad se revocabat Ecclesia. Quæ Abbatiis prædia, vel Parochiis addebantur, irrevocabili jure illis accrescebant. 8. Nec necesse habebat Episcopus opperiri mortem, aut spolia Beneficiariorum. Spoliabat ipsemet eos, si vel cultus, vel reparationum inopia decrescere cerneret, aut deperire agros Ecclesiæ eis concreditos. Idque indicta etiam causa, pro summa sua potestate præstabat. 9. Laïci Beneficiis his non recreabantur, nisi extrema hortaretur eorum paupertas. 10. Conferebantur eadem Clericis Beneficia, veluti non indebita summæ eorum strenuitatis, diligentiæ, & pietatis præmia. 11. Proludebant jam tum & in Hispania & in Gallia Episcopi summæ suæ futuræ potestati in conferendis omne genus Beneficiis, cùm eorum etiam Collatores antè essent, quàm eo quo nunc sunt sensu, Beneficia essent, aut dicerentur. 12. Quin & hæc amplior superiorque, quàm conferendi potestas erat, cùm Beneficia nutu & arbitrio suo hæc vel conferrent, vel revocarent.

VII. Diximus potuisse Episcopos adjicere Parochiis, non auferre. Id prolixius declaratur lege Leges Visigoth. l. 4. T. 5. c. 6.
Vambæ Regis, qua jubentur Episcopi, quæcumque Parochialibus Ecclesiis abstulerint, ea restituere, nec verò se tueri inani venditatione tricenariæ præscriptionis. *Abrogata ergo totius cupiditatis licentia, nulli Pontificum ultra licebit quidquam ab Ecclesiis Diœcesis suæ auferre, aut ablatum quodcumque per oppositionem tricennii vindicare.* Præcipitur mox, ut quos Episcopi instituunt Parochos, cæterosque Beneficiarios, notitia instruant & chartis omnium terrarum & immobilium Ecclesiæ quisque suæ, Archiva ut Authentica in Tabulario serventur Episcopi, apographa singulis Beneficiariis concedantur. *Ut Episcopi omnes, quoscumque per Ecclesias, sive Diœceses Sacerdotes, Rectoresque ordinandos elegerint, cognitores eos efficiant de utilitatibus illius Ecclesiæ, in quibus fuerint ordinati. Id est, ut quidquid unusquisque Episcoporum de Scripturis Ecclesiæ Diœcesis suæ apud se conservationis causa habere se noverit, mox Rectorem quem ordinaverit Ecclesiæ, ei utilitates Ecclesiæ, vel Scripturas in cognitionem deducat, &c. Ut & competentia sibi Rectores Ecclesiarum authentica videant, aut exemplorum exemplaria, manu sui Episcopi roborata, pro omni firmitate à Pontifice suo accipiant.*

L. 5. T. 5. c. 4.

VIII. Id denique Legibus Visigothicis sancitum est, ut Presbyterorum viduæ, aliorumque Clericorum, qui prolem suam obsequio & titulum Ecclesiæ mancipassent, agris gauderent iisdem Ecclesiæ, quibus & antè mariti. *Sed & viduæ Sacerdotum, vel aliorum Clericorum, quæ filios in obsequium Ecclesiæ commendant, pro sola miseratione, de rebus Ecclesiasticis, quas pater tenuit, non efficiantur exsortes.*

Cod. l. 1 De sacros. Eccl. Leg. 14.

IX. Pauca suppetunt ex Ecclesia Orientali, quæ huc referri possint. Quanquam si res ponderes magis quam numeres, plurimum utique momenti fit in lege Leonis & Anthemii, quam & postea suo Codici inseruit Justinianus, qua Oeconomis Ecclesiæ concedunt *præstare*, aut ad usumfructum dare fundos Ecclesiæ ad certum tempus, ea cautione, ut qui eo beneficio usus fuerit dum superstes esset, tantundem redituum ante mortem Ecclesiæ refundat, & fundum ipsum Ecclesiæ cum immobilibus omnibus. *Non minus, quam alterius tanta quantitatis, quanta acceperit reditus, cum ipsorum prædiorum dominio & rebus immobilibus, eorum colonis & mancipiis Ecclesiæ derelinquunt.*

X. Mirum non est, si suis laïcis fundos Ecclesia ad usumfructum præberet, cùm ex eorum reciprocis donationibus tantum compendii ad ipsam rediret. Sed Ecclesiæ Gallicanæ non magnopere gratulandum fuit de his patrimonii pauperum innoxiis incrementis, cùm ea illecebra inescati laici, fundos ipsimet Ecclesiæ postea pene omnes occupaverint, & nomine Beneficii diutissimè retinuerint. In Oriente ex adverso in potestate Episcoporum fuere Ecclesiarum prædia.

CAPUT XVIII. *P. 3. l. 4. c. 12.*

De partitione rerum Ecclesiarum Parochialium in Episcopum, in Clerum, in Pauperes, in sarta tecta, sub Imperio Caroli Magni, & ejus stirpis.

I. Decimæ Parochiarum agrestium earum Ecclesiis addicebantur.

II. Solvebantur illis decimæ ex aliis ipsis agris, qui juris erant Ecclesiæ Cathedralis, vel Cœnobii.

III. Ubique ferè renunciaverant sua sponte Episcopi quartæ parti decimarum, quam illis Canones adjudicarant ex decimis Parochiarum.

IV. Quo jure potissimum hic nitebantur Episcopi.

V. Quem in usum consumendæ essent decimæ.

VI. Quadripartita divisio decimarum cujusque Parochiæ.

VII. De portione Episcopi & Cleri.

VIII. De portione fabricæ & reparationum.

IX. Hujus partitionis rationes faciebant Parochi Episcopis.

X. Cum testimonio virorum frugi.

XI. Quis usus Italiæ.

XII. Cur de distributione decimarum rationes Episcopo fierent.

XIII. In Germania Episcopi suam sibi decimarum portionem retinuerant. Quarta ea pars erat.

I. UT dilucidior fiat proventuum Ecclesiæ partitio quadripartita, illis medii ævi sæculis quæ complexum est Caroli Magni, ejusque Imperatoriæ stirpis regnum, ab Ecclesiis ordiemur Parochiarum ruris, quibus plerumque suæ jam decimæ permissæ erant, & peculiariter dicatæ alendis loci pauperibus, eam curam Parochis commendante peculiariter Episcopo, eosque subinde ad rationes faciendas vocante. Ita enim Caroli Magni Capitularia. *Unusquisque suam decimam donet, & per jussionem Episcopi dispensentur.* Primus omnium

L. 5. c. 123.

Episcopus ipse decimas partitus fuerat, & impartitus Ecclesiis Parochialibus & Baptismalibus suæ ditionis, ut ex iisdem Capitularibus patet. *De decimis ubi antiquitus fuerunt Ecclesiæ baptismales, & devotio facta fuit, juxta quod Episcopus ipsius Parochiæ ordinaverit, omnimodis fiant donatæ.* Ingenua si qua prædia Reges & Optimates Cathedralibus largirentur Ecclesiis aut Cœnobiis, eorum decimæ nihilominus Ecclesiæ Parochiali persolvebantur post eam donationem, quàm antea. *Si donatione Regum, &c. Ad Episcopia & Monasteria aliqua res delegata sint, & ex ipsis rebus antiquitus ad ipsas Ecclesias priores decima data fuerint, ipsa donatio permaneat, tamen decimas de ipsis rebus, qui eas possidere videtur, tribuantur.* Quanquam in privatorum hominum fundis novæ extruerentur Ecclesiæ, decimæ non aliter quam ante juris erant Ecclesiarum Parochialium. *Semper ad antiquiores Ecclesias, decimæ persolvantur.* Et alibi: *Ecclesia antiquitus constituta, nec decimis, nec aliis possessionibus priventur, ita ut novis oratoriis tribuantur.* Quod & legere est in Canone Concilii Moguntini. Accipe denique & Concilii Turonensis III. decretum, quo decimæ hæ alendis maximè pauperibus dicantur, provisuro Episcopo, ut fide & diligentia, qua par est, id fiat. *Ut decimæ quæ singulis dabuntur Ecclesiis per consulta Episcoporum à Presbyteris ad usum Ecclesiæ & pauperum summa diligentia dispensentur.*

Conc. Gall. Tom. 2 pag. 252.

Ibidem.

Capit. l. 2. c. 36.

Conc. Moguntini c. 41.

Addit. 3. c. 51

Conc. Turon. 3. c. 16.

II. Nec nuper tantum donati Ecclesiis, vel Monasteriis agri, decimas suas Parochiis exolvebant, sed & possessiones vetustissimæ. Quin & coloni, servique & agricolæ cum stirpe sua decimas eo pendere jubebantur Ecclesiæ, in qua toto anni curriculo sacra Mysteria frequentabant. Ita enim statuit Concilium Cabilonense II. *Questi sunt quidam fratres, quod essent quidam Episcopi & Abbates, qui decimas non sinerent dari Ecclesiis, ubi illi coloni Missas audiunt: Proinde decrevit sacer iste Conventus, ut Episcopi & Abbates, de agris & vineis, quæ ad suum vel fratrum stipendium habent, decimas ad Ecclesias deferri faciant; familia verò ibi dent decimas suas, ubi infantes eorum baptizantur, & ubi per totum anni circulum Missas audiunt.*

Can. 19.

III. Et prisci quidem Canones quartam partem Episcopo addixerant decimarum & oblationum cujusque Parochiæ. Sed ex his laudatis Canonibus indubium fit, Gallicanos Episcopos eo se jure ultro exuisse; & decimas omnes oblationesque dimisisse Parochis, quo lubentiùs & liberaliùs pauperibus providerent. Eam in rem apertissima est Constitutio Concilii Parisiensis VI. anno 829. quæ non sinit Episcopum quartam illam partem vel summis digitis attingere, nisi ubi summa coget Ecclesiæ suæ necessitas. *Et quanquam authoritas canonica doceat, ut quarta pars decimarum & redituum ex oblationibus fidelium in usus Episcoporum cedat, ubicumque tamen Episcopus sua habet, suis contentus sit: ubi autem nihil rerum Ecclesia sua habet, accipiat de memorata quarta parte sibi suisque, non quod avaritia, quod absit, suaserit, sed potius quod necessitas compulerit. Cæterum si accipiendi nulla necessitas urserit, nihil de memorata quarta parte accipiat, sed usibus Ecclesiarum, & pauperibus Christi impertiendam, secundum suam dispositionem relinquat.*

Can. 31.

IV. Episcopale itaque jus & imperium in decimas & proventus omnium ruris Parochiarum nitebatur, 1. Vetustissimo usu & ab ipsa usque origine Ecclesiarum profectò, quo Episcopus temporales res omnes Ecclesiæ in sua Diœcesi in potestate &

ditione habebat; cùm Parochias omnes procreasset, instituissetque Episcopus, & parte aliqua donasset Diœceseos sibi à Deo uni creditæ. a. Concessione spontanea quam fecissent Episcopi quartæ istius portionis, sibi hactenus reservatæ, tanquam canonicæ Episcoporum portionis, ex illa solenni quadripartita omnium distributione.

Capitul. l. 5. c. 145. Theodulph. Capitul. c. 14. Missas facio Regias & Ecclesiasticas leges, quæ vetabant, ne Parochi, aut Laïci decimas unius Parochiæ in aliam transferrent. Propero enim ad partitionem à singulis Parochis faciendam Ecclesiæ suæ decimarum, oblationum, proventuum denique quorumcumque.

V. Universim edicunt Capitularium libri, ut reditus hi omnes expendantur in alendos pauperes, restaurandas Ecclesias, Clericos fovendos, excipiendos Episcopos, hospites & peregrinos, recto & mensa.
Capitul. l. 7. c. 152. 227.
Unde pauperes recreari, Ecclesia restaurari, Clerici vivere, Episcopi recipi, hospites & peregrini pasci debent: Sedulitate & labore conspicuos Clericos jubent & impensiùs coli, & largiùs donari. *Clerici omnes qui Ecclesia fideliter vigilant, atque serviunt, stipendia sanctis laboribus debita secundùm servitii sui meritum, vel ordinationem Canonum à Sacerdotibus consequantur.*

VI. Sed alibi præfigunt Capitularia famosam in quatuor partes distributionem, in fabricam Ecclesiæ, in pauperes, in Parochum & Clericos, in Episcopum denique, qui arbitratu suo quartam hanc
Capitul. l. 7. c. 290.
partem dispensabit. *Instruendi sunt Presbyteri, quatenus noverint, decimas & oblationes pauperum, & hospitum, & peregrinorum esse stipendia. Qualiter verò dispensari debeant, Canones sacri instituunt. Scilicet ut quatuor partes ex omnibus fiant, una ad fabricam Ecclesiæ revelandam, altera pauperibus distribuenda, tertia Presbytero cum suis Clericis habenda, quarta Episcopo reservanda: & quidquid exinde Pontifex jusserit, prudenti consilio est faciendum.* Brevius idem alibi præcipitur, cum divisio fieri jubetur *juxta præ-*
Addit. 4. c. 94.
ceptum proprii Episcopi, secundum canonicas sanctiones, atque decreta beati Gelasii Papæ.

Capitulare Episcoporum anni 801. tripartito distributi jubet decimas in Ecclesiam, in pauperes, &
Baluz. Capitul. To. 1. pag. 357.
in Clerum. *Sacerdotes decimas secundùm authoritatem canonicam dividant coram testibus. Et ad ornamentum Ecclesiæ primam eligant partem, secundam autem ad usum pauperum vel peregrinorum, tertiam sibimetipsis soli Sacerdotes dispensent.*

VII. Quarta hæc portio Episcopo servata, & à Parocho dispensanda ex præscripto Episcopi, expendebatur semper in usus & necessitates Parochiæ ipsius, nisi Episcopi & Ecclesiæ Cathedralis res in arcto essent. Cùm rarissimum id porro esset, hinc est quod alibi tres tantùm commemorantur portiones, non quatuor:
Conc. Gall. To. 2. pag. 259.
Ad ornamentum Ecclesiæ primam eligant portionem: secundam verò ad usum pauperum, vel peregrinorum: tertiam sibimet ipsis soli Sacerdotes reservent. Ita Capitolare Episcoporum.

In iisdem Caroli Magni Capitularibus alibi præcipitur, ut opulentioribus in Ecclesiis tripartitæ divisionis partes duæ in pauperes dispergantur; tertia reliqua in Clericos: in minùs locupletibus æquæ
L. 5. c. 87.
partes erunt Cleri & pauperum. *In ditioribus locis duas partes in usus pauperum, tertiam in stipendia cedere Clericorum, aut Monachorum: in minoribus verò locis æquè inter Clerum & pauperes fore dividendum.* Dicemus inferiùs cur portio in sarcta tecta quæ destinata erat, silentio hic quandoque premeretur.

VIII. Nec id prætermisit Jonas Aurelianensis Episcopus, ubi Nobilibus succenset, qui suis in latifundiis Ecclesias exædificabant, atque ita confidebant, in partem se vocari debere aliquam decimarum & oblationum, vel à Clericis Parochisque obsequia sibi non mediocria exhibenda fore. Monet porro illos Jonas, non esse Nobilium, sed Episcoporum decernere, quæ partitio fieri debeat decimarum & oblationum. *Non enim ad Laïcorum, sed*
Jonas de instit. laic. l. 2. c. 19.
ad Pontificum ministerium, per quos Basilica Deo dedicantur, pertinet, qualiter oblationes & decimæ fidelium Deo oblatæ, dispensentur ordinatè. Pontificum sanè ministerium est, quantum ex eisdem fidelium oblationibus in fabricis applicetur Ecclesiæ, quantum in luminaribus concinnandis, quantum in colligendis hospitibus, & pauperibus recreandis, quantumque in Presbyterorum, eorumque qui secum militiam Christi gerunt, necessitatibus sublevandis, expendetur, disponere: non laïcorum, ut in suos suorumque ex his quidquam retorqueant usus exigere. Additur verò mox ab eo, eam Laïcorum infestationem ab Ecclesiæ cervicibus excussisse Ludovicum Pium Imperatorem.

IX. Universim itaque diffinierant Canones, in quot portiones, & in quos distribuendæ essent opes Ecclesiæ: sed hoc opus, hic labor erat, ut bona fide his legibus obtemperaretur. Ea sanè Episcopis providentia demandata erat. Hinc Herardus in Capitulari testatum facit, Parochos quotannis Episcopo rationes exhibuisse, & calculos expensarum suarum. *Annis singulis rationem suæ dispensationis Epis-* Cap. 35.
copo, vel suis ministris reddant. Idem habet & Concilium Pontigonense: *Decimæ qualiter à Presbyteris ca-* Can. 11.
nonicè dispensentur, in potestate Episcopi maneat. Denique Concilium Metense sub Odone Rege: *Nemo* Ann. 888. Can. 2.
Seniorum de Ecclesia sua accipiat de decimis aliquam portionem; sed solummodo Sacerdos eas cum integritate accipiat in sui sustentationem, & ad luminaria concinnanda, & Basilicæ ædificia, vestimenta quoque sacerdotalia, & cætera utensilia suo ministerio congrua obtinenda. Hæc omnia Episcopi de suis Ecclesiis & cæteri attendere decreverunt.

X. Docet tamen Hincmarus in ea distributione facienda uti debuisse Parochum testimonio duorum triumve civium probatissimorum; ab eodem verò rationes maximè faciendas fuisse Episcopo de portione ea, quam vel pauperibus Canones, vel Episcopis dicassent. *Ut ex decimis quatuor portiones fiant* Tom. 1.
juxta institutionem canonicam, & ipsa sub testimonio pag. 717.
duorum aut trium fidelium studiosè & diligenter dividantur; & ut de duabus portionibus Ecclesiæ & Episcopi ratio reddatur, per singulos annos, qui inde profecerit in Ecclesia.

XI. Eadem disciplinæ lex in Italia vigebat, una & eadem partitionis ratio, una & eadem necessitas rerum & rationum omnium ad Episcopum referendarum. Sic enim Concilium Papiense IV. sub Leone IV. anno 850. *Secundùm Episcoporum dispositio-* Can. 17.
nem, Sacerdotum & reliquorum Clericorum usibus, cæterisque Ecclesiasticis utilitatibus distribuendæ sunt decimæ. Et alterum Concilium Papiense anni 855. *In sacris Canonibus præfixum est, ut decimæ juxta Episcopi dispositionem distribuantur. Quidam autem laïci, qui in propriis, vel Beneficiis suis habent Basilicas, contempta Episcopi dispositione, non ad Ecclesias, ubi baptismum percipiunt, decimas suas dant, sed vel propriis Basilicis, vel suis Clericis pro suo libitu tribuunt. Quod omnimodis divinæ legi & sacris Canonibus constat esse contrarium.*

XII. Nova hic se aperit ratio moderatores & judices constituendi Episcopos in tota decimarum

& oblationum dispensatione. Non enim eò dumtaxat illa Episcoporum pertinebat authoritas, ne pauperum portio aliò derivaretur, aut ne Clerici necessario frustrarentur victu, cultuque; aut ne fabricarum proprii reditus in alios usus defluerent; aut ne quarta portio Episcopis dicata dilapidaretur. Sed etiam ut Laicorum quorundam frangeretur impotentia, qui alicubi se quoque in partem aliquam earum distributionum venire debere sperabant: alibi decimas prædiorum suorum, non in antiquas Parochias, sed in novas comportari debere contendebant Capellas, quas suis ipsi fundis inædificaverant, & quæ speciem quandam jam præ se ferebant simplicium Beneficiorum. Nisi Episcoporum authoritas intervenisset, conclamata erant jura antiquissima Parochorum, & Parochialium Ecclesiarum.

XIII. Episcopos autem Germaniæ nequaquam suæ huic quartæ portioni renuntiasse, author est Aython Basileensis Episcopus in Capitulari. Sed & illud ab eodem ipso insinuatur, quarta parte contentos eos fuisse, cùm Concilia Hispaniæ tertiam Episcopis seposuissent. *Decima tertia pars secundùm Canonem Toletanum Episcoporum debet esse. Nos verò hac potestate uti nolumus: sed tantùm quartam partem juxta Constitutionem Romanorum Pontificum, & observantiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ, de eadem habere volumus.*

CAPUT XIX. *P. 3. l. 4. c. 13.*

Agri Ecclesiæ in beneficium Clericis dati sub Imperio Caroli Magni, & ejus stirpis.

I. Cur proventuum Ecclesiæ sectio in partes quatuor, quæ olim Episcopus, hic Parochus præcipiatur.

II. Jam ante Episcopi Clericis compluribus fundos Ecclesiæ in beneficium dederant. Probatur ex Concilio Aquisgranensi.

III. Cœperant & Abbates Monachis Obedientias & Prioratus conferre. Id à Concilio vetitum est.

IV. Cùm Episcopi fundos Ecclesiæ laïcis etiam donarent non raro, qui non donassent & Clericis?

V. Conducibile erat Clericis dare ad laïcorum ambitum prævertendum.

VI. Varia Beneficia ab Episcopis in pauperes distributa.

VII. Collata jam Beneficia eximi non poterant laïcis, nisi justis causis, aliàs ad Regis tuitionem illi adversus Episcopum confugiebant. Hinc a'imentorum de Clericis.

VIII. Ubi Clericus Beneficiarius diem suum obierat, non erat necesse ut Episcopus eodem quempiam alium Beneficio donaret.

IX. Mensam quandoque communem partiti inter se sunt Canonici.

X. Disciplina Orientalium Ecclesiarum.

I. ILlud capite superiori & observare & admirari fas erat, quòd famosa illa in quatuor partes distributio superioribus in Conciliis toties Episcopis commendata, hic jam nonnisi Parochia præcipiatur, qui Parochiarum modò suarum reditus colligebant. Ejus novitatis & discrepantiæ rationes hoc aperiemus capite, & duobus sequentibus. Prima autem ea est ratio, quòd plurium jam fundorum usufructu donati essent Clerici ab Episcopo in titulum Beneficii. Altera est, quòd Episcopi complures Canonicorum Congregationibus communem agitantibus vitam bene multa largiti essent Ecclesiæ suæ latifundia. Tertia est quòd & fundi essent jam non pauci in Ecclesiarum reparationes consecrati.

II. Harum rationum prima toto hoc capite paulò latiùs explanabitur. Concilium Aquisgranense anni 816. manifestissimè prodit fuisse jam Canonicis quibusdam agellos Ecclesiæ usufructu datos, ubi jubet, qui his donati fuerint, eos contentos fore præterea mensa & victu communi, abstenturos autem pecuniariis distributionibus. *Qui & suas, & Ecclesiæ res habent.* At qui nec agris ejusmodi Ecclesiæ, nec privato patrimonio gauderent ullo, eos hujus pecuniæ participes fore. *Qui nec suis rebus abundant, nec Ecclesiæ habent possessiones.* Cap. 120. Denique si qui infucato paupertatis amore, & patrimonio renuntiaverint, & omnem spem abjecerint Beneficiorum: illis longè liberaliùs consulendum esse, ne qua illis re desit Ecclesia: *Porro si tales fuerint, qui nec suas, nec Ecclesiæ velint habere possessiones.* Cap. 4. Eadem verò cùm hæc verba in Regula quoque legantur Crodogangi, ex qua & huc translata sunt, hinc fateri cogimur jam inde à temporibus Pipini Regis, Canonicis etiam in Congregationes adunatis, sua fuisse Beneficia privatim, hoc est, Ecclesiæ prædia in usumfructum data.

III In Cœnobia ipsa Monachorum hic usus illapsus fuerat, sed & statim proscriptus fuerat in Aquisgranensi Abbatum Conventu anno 817. Vetantur enim Abbates sæpiùs ipsimet expatiari in obedientias & villas Cœnobiorum suorum, earumque administrationem Monachis suis commendare, aut permittere, ut in illis diutiùs commorentur. *Ut villas frequenter, & nisi necessitas coëgerit, non circumeant Abbates, neque suis illas Monachis custodiendas committant. & si eos ire ad eas necessitas fuerit, expleto necessitatis negotio, ad sua mox Monasteria redeant.* Cap. 26. Vides ut jacerentur fundamenta Prioratuum & Obedientiarum, & jam tum illis Concilia refragarentur.

IV. Vix autem, ac ne vix [illegible]erant tum quidem Episcopi non eadem Clericos prosequi munificentia, qua Laïcos, quibus frequentissimè fundos Ecclesiæ utendos ad tempus, vel ad vitam annuebant in Beneficium. De his alibi jam sæpè & prolixè verba fecimus. Hîc obiter refricabo, quod alibi relatum est de Carolo Calvo Rege, qui ab Hincmaro Laudunensi Episcopo petiit & exoravit agrum Ecclesiæ, quem Aulico cuidam suo Normanno nomine in Beneficium conferre avebat. *Ut eam Normanno beneficiares.* Conc. Duziac. p. 106. 232. 323. Expostulat Hincmarus Remensis Archiepiscopus, quòd illud Ecclesiæ prædium Regi concessisset Laudunensis Præsul injussu Metropolitani sui, inconsultis Episcopis Provinciæ, & Clericis Ecclesiæ suæ: quod per Canones haud fas erat. *Quando illam concessionem de rebus Ecclesiæ suæ fecit, nec mea conscientia, vel Coëpiscoporum Remensis Provinciæ, sed nec cum consensu Presbyterorum ac Diaconorum Laudunensis Ecclesiæ, sicut præcipiunt Canones, fecit.* Ratio illa suberat gravissima, quòd Aulicus prædio Ecclesiæ donaretur, non ab Episcopo, non ab Ecclesia ipsa, sed à Rege, ex quo fiebat, ut nec ad Ecclesiam jam revocari posset. Erat ergo & alienatio, quæ fieri non poterat juxta Canones, nisi ex consensu Metropolitani, Episcoporum Provinciæ, & proprii Cleri. Denique quanta hinc malorum colluvies scatere posset, non tacuit Hincmarus, si à cæteris quoque Episcopis deposceret Rex, non ut agrum ipsi Ecclesiæ quempiam commendarent nobili viro, ad Ecclesiam eo extincto revocandum: sed ut agris Ecclesiæ donaretur ipse Rex, qui ubi Nobilibus ab eo collati essent, jam ab Ecclesiæ jure funditus alienarentur.

V. Erat ergo in primis necessarium antevenire ambitiosas sæcularium preces, & Clericis ipsis dari fundos Ecclesiæ, cùm ea arte magis magisque

Ecclesiæ vindicarentur sui fundi, & ita exoneraretur ærarium commune Ecclesiæ, à qua mensualium sportularũ nihil jam sibi pollicebantur, semel his agellis, seu beneficiis donati. Ideo notat Agobardus vetuisse Canones, ne nisi Clericis, vel Monachis, vel peregrinis agri Ecclesiæ commodarentur. *Et agros, vineas, atque mancipia ad usum tribus, nonnisi Clericis, Monachis, peregrinisque concedunt Canones.* Quamquam laici erant hi peregrini, non ægrè tamen illis prædia Ecclesiæ colenda committebantur, quòd cùm inopes & peregrini essent, nihil erat periculi, ne ex usufructu proprietatem aliquando invaderent agrorum Ecclesiæ sibi commodatorum.

De dispens. Eccles.

VI. Sæpiculè de his Beneficiis Flodoardus. Jam non semel ea attigi, quæ pauperibus concedebantur, Matriculæ, seu Canoni Ecclesiæ inscriptis, quos & ideo *Matricularios* vocabant. Erant & pauperiores Clerici, qui nec nomen ejusmodi, nec beneficia refugerent. Sed quæ laïcis patebant beneficia, iis certè arceri non poterant Clerici. Narrat Flodoardus Ebbonem Archiepiscopum beneficia & domos assignasse opificibus variis, quos ad Ecclesiæ suæ usum adgregaverat. *Artificibus undecumque collectis sedes dedit, & beneficiis muneravit.* Archiepiscopum Hervæum idem testatur multos recepisse agros, ab ejus Antecessore laïcis in Precarias, sive Præstarias datos: *Recepit res diversas & villas Ecclesiæ, quas Antecessor suus per Precarias, sive Præstarias diversis contulerat personis.* Ut intelligas autem quam non repulsam paterentur Clerici eorum, qui laïcis dabantur agrorum, audi quid ille rursus de eodem Hervæo memoret: *Mihi quoque, & cæteris tam Clericis Canonicis, quam Monachis & Sanctimonialibus, omnibusque pro diversis eum petentibus necessitudinibus, multa largitus est bona.* Hervæum excepit Seolphus, & germanum ejus & nepotem agris Ecclesiæ Remensis pridem concessis spoliavit, quòd insimulati fidei violatæ purgare se detrectassent, aut singulari certamine congredi cum accusatoribus. *Sublatis sibi Ecclesiæ possessionibus, quas plures ex hoc retinebant Episcopio.* Cùm potestati autem suæ Remensem Ecclesiam subjecisset Heribertus Comes, & Hugonem filium quinquennem adhuc Archiepiscopum eligi coëgisset, longè plurima Ecclesiæ prædia illis abstulit, quos insaniæ suæ adversari suspicabatur, contulitque partium suarum studiosis, tum Clericis, tum sæcularibus. Unde Flodoardus: *Injustè privavit, tam me, qui non interfueram, præmissæ electioni suæ, quam nonnullos, & Clericos, & Laïcos, Beneficiis possessionum Ecclesiasticarum, quibus à præcedentibus Episcopis munerati videbamur, obsecundationis gratia. Quæ pro libitu suæ voluntatis, quibus sibi placuit, impertivit.*

L. 5. c. 10. L. 4. c. 11. 13. 18.

L. 4. c. 22.

VII. Non immeritò autem memorat Flodoardus se aliosque complures Beneficiis Ecclesiæ præter æquum exutos fuisse Clericos, Laïcosque. Jam non semel enim observavimus in potestate Episcopi non fuisse, ut vassallos & clientes Ecclesiæ, eorumve filios fundis suis spoliaret, nisi gravi & justa causa; aliàs ad Regem confugere fas erat, ut ad summum Juris Legumque patronum & vindicem. Multò id porro constantius affirmator de Clericis: nisi canonico crimine inquinatos depelli suis Beneficiis non potuisse.

VIII. Ex his verò aliisque infrà conglobandis testimoniis apertissimum est horum Ecclesiæ prædiorum concessiones mera fuisse & libera Episcopi beneficia, quæ etsi nisi justis de causis auferri semel data non possent, gratis tamen omnino data fuerant. Unde ne mortuo quidem, aut exuto Beneficiario eadem prædia aliis dari necesse erat; sed integrum erat Episcopo ea communi Ecclesiæ ærario recolligere: quòd needum perpetui essent ulli tituli Beneficiorum. Agit & alibi Flodoardus aliis de agris in Beneficium sibi datis, pòst ablatis. *Ecclesiam Colmisiaci vici mihi abstulit, cum terra Beneficii, quam tunc temporis tenebam.* L. 4. c. 28.

Narrat rursus idem Flodoardus Comitem Herebertum concessa Episcopo Aquensi spirituali Administratione Archiepiscopatûs Remensis, ad necessariam sui sustentationem adsignasse ei Abbatiam cum Præbenda Clerici. *Concessa ei Abbatia, cum unius tantum Præbenda Clerici.* L. 4. c. 22.

IX. Gratiæ habendæ erant Episcopis, ubi Clericis de Ecclesia benemeritis, *obsecundationis gratia*, & virtute præcellentibus fundi aliqui Ecclesiæ in Beneficium conferebantur. At ubi quod sequenti Capite elucidabimus, cœpere Canonicorum Congregationibus accumulari ab Episcopis reditus & agri ingentes, à mensa Episcoporum sepositi; non multo post cœpere audacia, & aviditate pecuniæ inflammati quidam Canonici agros communes inter se partiri, & in insigne ac titulum Beneficii sibi vindicare. Vuillelmus Aquitaniæ Dux rescito in Ecclesia Brivatensi id machinatos esse Canonicos: *Quod facultates terrenæ, ex quibus Canonici vivere debent communiter, in proprios usus tam Clericorum, quam laïcorum dispersa tenerentur: & Clerici ibidem quotidie Deo famulantes aliquanti pecunia torquerentur.* Ipsos quidem dum vita superaret iis Beneficiis gaudere passus est, at in posterum providit, ut illis hinc demigrantibus Beneficia illa communi rursus mensæ concrescerent, nec inde divelli posthac possent. Ita enim ille anno 925. *Decernimus, ut quidquid modò ab illis possidetur, teneant, sed statim ut eorum aliquis spiritum exhalaverit, absque ulla contradictione, omnia quidquid ex communi victu Canonicorum possidebant, ad eundem victum communem revertantur, sive Præpositus sit, sive Decanus, sive Sacerdos, aut Diaconus, aut ullus ex ordine Ecclesiastico, seu ullus laïcus, qui aliquid ullo ingenio à communi victu servientium sancti Juliani subtraxit, nullo unquam modo amplius ad singularitatem redeat, sed mox ut unusquisque obierit, communi integritate ad eorum victum communem revertantur.* Initio quidem hujus capitis illud ex Concilio Aquisgranensi efficiebamus, ab Episcopo, vel Abbate prædiola aliqua Canonicis indulta fuisse: Sed non eo vitæ communis inter Canonicos societas solvebatur, nec communis Capituli dissipabatur substantia, alendæ pernecessaria Congregationi. Adde quod mirum quantum distat, à Præfecto Congregationis prædii aliquid cuipiam dari Clerico, atque inter Dignitates & Canonicos omnia Ecclesiæ distribui prædia, ut jam nusquam consistere possit Congregatio.

Spicil. to. 12. pag. 283.

Eadem flamma & Italiam corripuerat, in qua conquerebatur Ratherius Veronensis Episcopus de compilatis Mensæ Capitularis fundis, atque ita distributis, ut plurima aliis redundarent, cum aliis deficerent multa; sed & hi nefariam spem in sinu fovebant, fore cùm & ipsis multa superfluerent, cùm in aliorum loca successissent. Enitente Ratherio ut communem in fiscum omnia revocarentur, illi ex adverso tota virium contentione conspirarunt. *Causa illorum cum Deo gratias non mediocris sit, ita per massaritias & alia hujusmodi extat divisa, ut quidam illorum inde valde ditescant, multitudo verò paupertate languescat: Et proh nefas! qui majus Deo* Spicil. To. 2. pag. 222.

in Ecclesia exhibent servitium, aut modicum accipiant; qui pene nihil de famulitio unquam acciant, domi locupletes de rebus Ecclesiasticis fiant.

X. Poterant & in Oriente Episcopi Clericis, vel agricolis dimittere agellos pene inutiles Ecclesiæ; cùm eos tamen viris nobilibus & præpotentibus permittere vetarentur. Ita enim statuerat Concilium VII. generale. Con. 12. *Quod si excusationem prætenderint, damnum facere, & nihil ad profectum agrum existere, nec sic Principibus, qui per loca illa sunt, tribuatur ager, vel locus, sed Clericis, vel agricultoribus.* Ratione verò hac nititur Concilium, quod ager ille ita concessus, non alienatur, ut qui revocari semper possit ad Ecclesiæ fiscum: quod difficile factu esset, si eo Optimates aliqui potirentur.

CAPUT XX. *P.3.l.4.c.14.*

Partitio bonorum inter Episcopum & Canonicos, sub Imperio Caroli Magni, & ejus stirpis.

I. Cùm primùm Monachi & Canonici in vita communi sociati convaluere, eorum alendorum cura & præcipuè penes Abbates & Episcopos fuit. Probationes.

II. Nova probationes ex Concilio Aquisgranensi.

III. Episcopi quidam his statim Canonicorum Congregationibus fundos, agros, Ecclesias, & totum earum instrumentum assignaverant.

IV. Ipsa Godegrangi Regula fundos eis fuisse potius insinuat.

V. Variæ observationes in antedicta.

VI. Novæ rursus probationes. Inter Abbates & Canonicos eis subjectos divisa etiam prædia & bona omnia.

VII. Immo & inter Abbates & Monachos.

VIII. Ut perpetuari possent hæ Canonicorum Monachorumque Congregationes, consultum visum est, ut uberrim illis conferrentur omnia ad suam sustentationem necessaria.

IX. Ideo etiam dabatur, ut ejusmodi donationes, ab aliis Episcopis, à Metropolitano, & à Rege confirmarentur.

X. Novi Episcopi novis semper largitionibus has Congregationes locupletabant.

XI. Variæ inter sese Canonicorum & Monachorum partitiones.

I. HAnc alteram attigimus rationem redactæ ad solos jam pene Parochos famosæ olim in quatuor partes bonorum distributionis, quòd Episcopi jam suis Canonicorum Collegiis exuberantem adjecissent agrorum, & bonorum copiam. Id verò hoc jam nobis capite probandum & illuminandum venit.

Nec tamen inficias ibimus, inter ipsa ejusmodi Collegiorum communis vitæ vinculo adunatorum primordia in Ecclesiarum Cathedralium Claustria, Episcopos tam præclari instituti duces, curam eorum alendorum pene necessariò in se recepisse. Vide enim ut de his agat Concilium Toronense III. anni 813. Can. 23. *Canonici, & Clerici Civitatum, qui in Episcopiis conversantur, consideravimus, ut in Claustris habitantes, simul omnes in uno dormitorio dormiant, &c. Victum & vestitum juxta facultatem Episcopi accipiant, ne paupertatis occasione compulsi, per diversa vagari cogantur.* Nec aliter in Collegiis Canonicorum sub Abbatum imperio; Abbatum erat claustra illis, vestimenta, & victum procurare ex eodem Concilio: Can. 24. *Simili modo & Abbates Monasteriorum, in quibus Canonica vita nunc videtur esse, sub providéant Canonicis, ut habeant claustra, victum & vestimenta, &c.*

II. Manifestissimum est nihil hic loci esse potuisse sectioni bonorum in partes quatuor, cùm cogebatur Episcopus omnes expensas ipse sustinere, victus, vestium, claustrorum, pro modo facultatum Ecclesiæ, ubi jam non laborabatur, quarta, aut tertia pars illa foret redituum communium. Nova porro suppetunt ex Concilio Aquisgranensi argumenta. Illud enim ibi commendatur non eadem copia teneri Episcopos Canonicis suppeditare omnia ad sui sustentationem adminicula, qua Abbates Monachis, quòd Canonici abundare possint patrimonio, possint & Beneficio, ac rebus Ecclesiæ, atque ita suo ipsi sibi ex penu multa possint sufficere. *Quia nihil sibi proprium Monachi reliquerunt, manifestum est illos copiosioribus Ecclesiæ sumptibus, quam Canonicos, qui suis & Ecclesiæ licitè utuntur, rebus indigere.* An. 816. Can. 115. Damnatur ibidem quorumdam Episcoporum præpostera vel avaritia, vel superbia, qui Congregationes suas Clericales augescere illi quidem cupiebant, sed servis potissimum allectis, quos facilius possent justis stipendiis defraudare. *Si stipendia opportuna subtraxerint.* Can. 119. 120. Quibus privatim res, & patrimonia suppetunt Canonici, vel Beneficia, ii invitantur, ut communibus pecuniæ distributionibus abstineant, ut pauperioribus aliis Canonicis hinc aliquid lucelli accedat. Definitur quantitas panis vini & carnis ab Episcopo, vel Can. 122. 123. Abbate cuique Canonico subministranda, pro modulo substantiæ Ecclesiasticæ. Hinc vides quàm multa & quàm valida existant argumenta, quæ evincant, illius hic quadripartitæ distributionis rationem habitam esse tum nullam.

III. Cœperant jam tamen Episcopi non pauci agros, prædia, & Ecclesias Parochiales complures addicere suis his Canonicorum Collegiis. Id sanè testatum facit Flodoardus de beato Rigoberto Remensi Archiepiscopo. L. 2. c. 11. *Sed & Canonicam Clericis religionem restituit, ac sufficientia victualia constituit, & prædia quædam illis contulit, nec non ærarium commune eorum usibus instituit. Ad quod has villas delegavit, Muscetum, Bosetum, &c. Ecclesiam quoque sancti Hilarii, cum suburbio ad eam pertinente: scilicet ut in annua transitus sui die sufficiens eis inde refectio pararetur, quæ superessent, ipsis communiter dividenda cederent. Famulos quoque & eorum colonias ad necessaria Canonicorum servitia deputavit; & eosdem Christi pauperes rerum suarum hæredes fieri destinavit. Harum verò summa rerum in XL vel amplius mansos colligitur.* Hæc sanè non tam partitio dicenda est rerum inter Episcopum & Canonicos, quàm concessio munificentissima agrorum, Ecclesiarum, vicorum, qua Canonicos Episcopus muneraretur, perduceretque ad communis vitæ vinculum, abundè suppeditans temporalibus omnibus adminiculis. Notat Flodoardus eandem sancti Hilarii Ecclesiam à beato Rigoberto Canonicis Remensibus datam fuisse ad eorum sepulturam. *Quam sanctus Rigobertus antecessoribus nostris Clericis ad sepulturam eorum dedit.* L. 4. c. 48.

IV. Hoc ipsum de Godegrango testificatur Petrus Diaconus, fundos ab eo reditusque Canonicis assignatos fuisse tum, cùm in Regulæ suæ observantiam & ad communis vitæ societatem eos conglutinavit. *Hic Clerum adunavit, & instar Cœnobii intra claustrorum septa conversari fecit: Normamque eis instituit, qualiter in Ecclesia militare deberent: quibus annonas vitæque subsidia sufficienter largitus est, ut perituris vacare negotiis non indigentes, divinis solummodo officiis excubarent.* Du Chesne Tom. 2. pag. 204. Quin & ex ipsa Godegrangi Cap. 42. 43. Regula constat, Congregationi Canonicorum fuisse fundorum & proventuum plus satis ad sui sustentationem, quos ipsi administrarent: percepisse ipsosmet oblationes & eleemosynas, quæ offerrentur ad Missas, & ad cætera Officia Ecclesiastica: jubet

jubet deinque ut decimas redituum & oblationum decerpant, conferantque Xenodochio peregrinorum & pauperum, quorum curam agent, & quorum administrationi præficient unum ea Canonicis. *Aliquod preparent receptaculum, ubi pauperes colligantur; & de rebus Ecclesiæ tantum ibidem deputent, unde sumptus necessarios juxta possibilitatem rerum habere valeant, exceptis decimis, quæ de Ecclesiæ villis ibidem conferuntur. Sed & Canonici tam de frugibus, quàm & de omnibus eleemosynarum oblationibus, in usus pauperum decimas libentissime ad ipsum conferant hospitale. Et boni testimonii frater constituatur, qui hospites & peregrinos mendicantes, utpote Christum in illis suscipiat.*

Reg. Godeg. c. 45. Con. Aquis. c. 141.

In his sunt non pauca, quæ juvet sedulò observasse. 1. Cùm primùm institutæ sunt Canonicorum Congregationes, quæ communis vitæ lege & societate vincirentur, assignati quoque illis sunt reditus fundique, quos ipsi sibi dispensarent, non jam Episcopo, non jam Clero se ad horum curam interponente. 2. Ipsimet Episcopi authores & architecti fuere harum Congregationum, quibus & ipsimet largissime assignarunt hæc temporalis vitæ adminicula ex Ecclesiæ suæ fundis. 3. In his enimvero Episcopi eam sectati sunt munificentiam, quæ fundatoribus maximè consentanea & familiaris est, non minutas & accuratas partitionum leges. Itaque in his non magnopere videtur habita ratio Canonum quadripartitam distributionem inculcantium. 4. Cathedralium Ecclesiarum Canonici usitatissimè Sacramenta administrabant omnia, & Parochorum munia obibant. Jam de Confessione & Pœnitentia suprà meminit Regula Godegragni, præter Missarum solennia, quæ sibi plebs celebrari deposcebat. Luber & hunc ex eadem Regula hîc contextum attexere, ubi ad Canonicos sermo fit, tanquam procurationem agentes animarum salutis, & administrandorum Sacramentorum, adeoque & concionandi Dominicis & Festis diebus, aut saltem quintodecimo quoque die. *Cavendum nobis est, ne in periculum per nostram negligentiam, ut ita dixerim, absque baptismo, & confirmatione, & confessione, & prædicatione, in quadam securitate positus incurrat noster populus. Unde constituimus, ut bis in mense per totum annum verbum salutis ei prædicetur, &c.* 5. Ubi suæ Canonicorum Congregationi Cathedralis Ecclesiæ fundos Episcopi magna ea parte adsignabant, conferebant & Ecclesias, agrorum sive vicorum, sive oppidorum ruris, & in his proinde apparet Canonicos cœpisse obire functiones Parochorum principum, quos Primitivos vocant. Ecclesiam sancti Hilarii, à qua pendebat suburbium Civitatis Remensis, Capitulo suo contulit B. Rigobertus. Simile veri est Canonicos anno toto Parochorum munia defungentes in Ecclesia Cathedrali Remensi, eosdem ipsos solennioribus Festis in Ecclesia quoque sancti Hilarii eandem potestatem suam explicuisse. 6. Quæ de Congregationibus Canonicorum dicta sunt in Ecclesiis Cathedralibus, ea planum est & ad Collegia Canonicorum trahi debere sub uno Abbate degentium, in Ecclesiis quæ exinde Collegiales nuncupatæ sunt. Parochos ibi se Canonici præstabant; in Ecclesiis verò aliis obnoxiis primitivorum Parochorum jura & functiones exerabant. 7. Nec secus de Monachis sentiendum. Uno enim tempore & pari conatu in novam regularis disciplinæ formam coarctati sunt Monachi & Canonici; & tum hi, tum illis authoritate Regia freti Episcopi regularis observantiæ vigorem invexere & in-

Cap. 44.

tegritatem, cùm largè & ubertim utrisque, largiùs tamen Monachis, ob rationes superiùs ex Concilio Aquisgranensi indigitatas, necessariæ vitæ temporalis subsidia adsignassent. Itaque fuere & Monachis sui Ecclesiæ Parochiales, in quibus primitivos se agerent jure suo Parochos. 8. Congregationibus his Monachorum & Canonicorum omnibus commendabatur cura pauperum, & peregrinorum, hospitumque, pro modo substantiæ suæ. Jubet regula, ut ædes estruant excipiendis pauperibus & hospitibus, eisque addicant decimas agrorum, oblationum & eleemosynarum. *Exceptis decimis, quæ de villis Ecclesiæ ibidem conferuntur, Canonici de frugibus & eleemosynarum oblationibus, in usus pauperum decimas conferant ad ipsum hospitale.* Itaque nulla jam partium quatuor distributio memorabatur, quarum una pauperum esset: cùm Parochis, Canonicis, Monachis affatim agrorum & redituum tributum esset; illis omnibus cura pauperum enixissimè commendabatur. 9. Ergo jam tum Monachi & Canonici optimo jura & ab Episcopis ipsis donatas obtinuere decimas, ab iis denique secernendas, quas postea Laïci earum usurpatores, in eos transcripsere. Cap. 45.

VI. His observationibus nostris & præsidii & luminis non parum accedet ex iis, quæ toto hoc capite dicenda restant. Cùm cura & jussu Ludovici Pii Imperatoris Benedictus Anianæ Abbas celeberrimus in Cœnobiorum Galliæ disciplina restauranda incredibili diligentia desudasset: quæ Cœnobia non potuere Monasticæ B. Benedicti Regulæ subjugari, ea mancipata sunt Canonicorum cœtui, & Regulæ Godegrangi, sive Concilii Aquisgranensis, in iisque voluit Imperator res omnes scindi bifariam in Abbatem & Monachos, ut sua sibi Abbas, sua sibi Conventus haberet: *His verò Monasteriis, quæ sub Canonicorum relicta sunt potestate, constituit eis segregatim unde vivere regulariter possint. Cætera Abbati concessit.* Hæc ex vita B. Benedicti Anianæ Abbatis. Inter eas Fuldensium Monachorum querelas, quibus ab eis interpellatus est Carolus Magnus, his bonorum divisionibus in Cœnobiis jam locum fuisse perspicuum est. *Divisio possessionum atque agrorum non fiat, &c. Omnes agri atque cellæ in communi omnium fructum fiant, &c.*

Sæculi Benedicti Tom. 1. p. 214. 262.

Du Chesne Tom. 3. pag. 393.

VII. Illud erat maximè consentaneum, ut quanquam in Cœnobiis Canonicorum, sua Canonicis bonorum portio, sua scorsim Abbati segregaretur: at nulla istiusmodi fieret partitio inter Monachos & Abbates. Sub eodem ipso tamen Carolo Magno contrarii usûs exempla enituere. Litteris enim ad eundem Imperatorem datis Frotarius Tullensis Episcopus certiorem illum fecit, in Monasterio Mediolacensi strictissima religione servatam fuisse Mitlhach. Regulam, dum superstes fuisset Fortunatus Abbas, propterea quod Imperatoris jussu Monachis portio fundorum segregata & addicta fuisset, qua necessitatibus ipsi suis consulerent: *Per jussionem vestram Monachis dedit portionem de Abbatia, ut regulariter viverent.* Sed cùm post ejus obitum subrogatus ei esset Hismundus, utramque ab eo mensam Monachorum & Abbatis coadunatam fuisse, lactatis hac vana spe Monachis, fore, ut nulla eis re Abbas deesset: quæ illos spes mox fefellisset. *Hismundus recepit illorum portionem, & promisit se eis omnia necessaria regulariter administraturum. Quod postea sæpius aliter illis evenisse testantur.* Monachorum expostulationibus lacessitus Frotarius Episcopus, paci & concordiæ resarciendæ studuit, pollicente Abbate,

Du Chesne. To. 2. pag. 718.

daturum se operam, ut nihil posthac loci querelis Monachorum relinqueretur, ita se largè omnia suppeditaturum. At fidei ut hominis, à quo toties ludificati essent, se committerent, Monachi adduci non potuere, nisi suam sibi bonorum propriam partem redintegraret. *Illi timentes, ne sicut sæpius evenerat, aut per eum, aut per ejus ministros illius promissio frustraretur, nec ejus permissionem jam amplius credere, nec ejus emendationem se recipere posse dixerunt, nisi illis portio redderetur, sicut dudum illis dare jussistis.* Itaque non potuit non annuere Monachis, ut suum ipsimet libellum supplicem Ludovico Imperatori offerrent.

L. 5. c. 34. Nec ab his abludunt, quæ narrat Aimoinus de Abbate sancti Germani de Pratis apud Lutetiam, Irminone, quem ait optimè meritum fuisse de Cœnobio suo, Regestum colligatis in unum agris, villis & bonis ejus omnibus; quanquam optimi consilii exitus exitialis fuerit, Comitibus Parisiensibus propriam illam Abbatum portionem sibi vendicantibus usque ad tempora Roberti Regis. Rei nefariæ primus author & dux fuit Robertus Comes Parisiensis, & Marchio Franciæ, Odonis Regis germanus. Nec portionem tantùm rerum, sed & nomen Abbatum induerunt sibi Comites, assignatis Monachorum cœtui & Cœnobio Decanis, & sacris illis proventibus posthac expensis in Regiam illam militiam, qua Abbates antè cura & impensa ipsimet sua fungebantur. Audiendus hic Aimoinus: *Quamvis prudentissimus Abbas Irmino omnium redhibitiones villarum sancti Germani scripto comprehenderit, & quantum Monachi in proprios usus haberent, quantumque Abbas ad exercitum Regis vel in proprium sibi vendicaret, disposuerit: tamen vigore decedente Regum Robertus Comes Parisiorum, qui Marchio Francorum vocabatur, frater videlicet Odonis Regis, nec non Hugo Magnus, quin etiam usque ad tempora Roberti Regis, ea quæ Abbates accipiebant, sibi addixerunt; & statuentes Decanos Monachis, sibi nomen Abbatis usurpaverunt. Ea verò quæ tunc sibi ex rebus Ecclesiasticis vindicaverunt, propriis militibus distribuerunt, & juri Ecclesiastico subtraxerunt.* Hinc patet jam tum divisas fuisse Abbatis & Monachorum portiones: jam inde à temporibus Odonis Regis Comites invasisse Abbatum portionem, & eo ipso se Abbatum nomine venditasse; id contigisse, ubi Carolinæ prosapiæ extremi Reges lapsare & labefactari cœpere; ad has rerum Cœnobii partitiones compulsos non improbabiliter credi Abbates, necessitate tristissima militis suppeditandi, & ad Regios exercitus deducendi: denique illud singularis gloriæ specimen sanctissimo Regi Roberto tribui, quòd primus celeberrimæ Abbatiæ & Abbates Regulares restituerit, & proprios fundos.

VIII. Multò maxima autem pars Conciliorum sub Imperio Carolinæ familiæ habitorum, constantissimè hoc ipsum professa est, Regularis disciplinæ vim & integritatem nec restitui posse, nec conservari, sive in Canonicorum utriusque sexûs, sive in Monachorum & Monialium Cœnobiis, nisi singulari providentia & larga manu eorum sustentationi prospiceretur. Crebræ ibi quoque Episcoporum querelæ, vel de Collegiis ipsis suis, vel de Abbatibus, quorum avaritia rapacitasque harum Congregationum non res tantùm, sed cœtus ipsos dissipasset. Quæ cùm ita sint, mirabile jam non erit, si Episcopi luminosiu pietatis zelo flagrantes, si Imperatores ipsi omni ope connixi sunt, ut fundi reditusque religiosis his omnibus Congregationibus copiosissimi accumularentur, nec ulla residua fieret Episcopis vel Abbatibus facultas quidquam inde decerpendi.

IX. Jonas Aurelianensis Episcopus sub Imperatore Lothario novis Capitulum suum fundis auxit, præter eos quos antecessorum jam suorum beneficentia contulerat: & pro iis, quos sua longinquitas tantùm non faciebat inutiles, alios adjecit, ut propiores, ita & fructuosiores. *Licèt quædam Ecclesiastica res ad supplementum eorum & victum administrandum à prædecessoribus meis illis collata fuissent, &c.* (Anno 858. Spicil. to. 8. pag. 142.) Eam chartam chirographis munivit complurium Episcoporum, ut sanctum & inviolabile illi pondus adderet authoritatis apud successores suos; vetuitque ne quinquagenarius Canonicorum numerus ulteriùs proveheretur, dum novorum copia afflueret proventuum. *Et quinquagenarius numerus Canonicorum non transgrediatur, donec Deo opitulante prædicta res augmententur.* (Anno 918.) At multo pòst tempore Hervæus Augustodunensis Episcopus bona fide confessus est, pia consilia suorum antecessorum ad idoneam dotem Capitulo suo addendam, labefactata semper fuisse: esse autem æquissimum, ut exemplo cæterorum Galliæ Præsulum inflammatus, conaretur & ipse Canonicorum suorum Congregationem novis collocupletare donis & fundis. *Nos igitur aliarum Ecclesiarum Congregationes, honorabiliter in canonicis sumptibus subsistere cernentes, & sacris suorum Pontificum incrementis decenter augmentari perspicientes, a sanctis Episcopis, nostris scilicet ordinatoribus moniti, quæ liberè ad præsens fieri posse reperimus, supradictæ Congregationis usibus dedicavimus.* (Conc. Gall. To. 3. p. 572.) Certatim ergo Episcopi dotandis ditandisque Capitulis suis incumbebant, & novos semper Præsules capiata earum inaugurationis opportunitate hortabantur, ut Capitula augendis eorum temporalibus proventibus studerent, non ditare, sed tantò expeditiora & liberiora habere ad amplexandam fovendamque spiritalis disciplinæ sanctimoniam.

X. Ne migrante hinc Episcopo, quibus ille Capitulum suum donasset, dotassetque, ea revocarentur à successore; ejusmodi donationes à Metropolitano, ab Episcopis Provinciæ, & à Rege ipso confirmabantur. Id liquidò patet in Immonis Episcopi Tornacensis charta dotationis Capituli sui anno 854. quam & à Carolo Calvo Rege confirmari fecit, ingentibus fundis compluribus Capitulo suo transcriptis, constitutoque, ut ne plures quàm triginta Canonici allegerentur, donec dos ipsa & proventus annuus amplificaretur. (Baluz. Capitul. To. 2. p. 75. 1459.) Id ipsum observare fas est in confirmatione dotis Ecclesiæ Parisiensis anno 850. amplificationi ejus dotis ab Episcopo Parisiensi factæ, multorumque prædiorum accessioni, addita confirmatione ejusdem Caroli Regis. *Cum omni integritate Ecclesia, &c.* Id observare est in dote Aurelianensis Capituli anno 751. ab Episcopo ejusdem Civitatis amplificata, & à Rege confirmata. Id observare est in institutione Capituli sexaginta Canonicorum in Ecclesia Nivernensi ab Herimanno Episcopo facta, & confirmata ab eodem Carolo Calvo Rege anno 850. cum prædiis bene multis ad eorum subsidia adsignatis. Id observare est in fundatione Odonis Episcopi Bellovacensis, quam confirmari curavit ab eodem Carolo Calvo Rege, ab Hincmaro Metropolitano, & à cæteris Provinciæ Episcopis, cùm agrorum eam assignasset copiam, quæ alendis Canonicis quinquaginta par esset. (Conc. Gen. To. 8. pag. 1930. To. 9. pag. 275.) Ex ea copia tot & tam exuberantium fundationum omnes facilè intelligunt, opportunissimum

fuisse tum ejus rei tempus & locum. Et ex iisdem tamen ferè Actis patet, non tum primùm excitata fuisse ea Capitula, sed tum necessariò novo donis additamento aucta fuisse.

Pontifex Romanus statim creatus solenni largitate aliqua populum demulcebat, nec non & Clerum. *Rogam omni Clero suo multipliciter ampliavit.* Sic Anastasius Bibliothecarius de Paschali I. *Roga* militiæ sæcularis vox erat, quæ ad sacram quoque
Conc. Duzi. Collo. pag. 405. militiam traducebatur. Audiendus Hincmarus: *De beneficio militiæ, quasi de stipendiis & roga, quæ antea, sicut hodie quæ fit alibi, dabantur militibus de publico, &c.* In vita Benedicti III. Papæ docet Anastasius Bibliothecarius, curatum ab eo esse, ut fieret Romæ distributio, seu erogatio auri & argenti à Rege Saxonum, auro in Episcopos, Clerum & Proceres laicos, argento in populum erogato. *Rogam publicam de pondere auri, vel argenti librarum.* Traducta fuerat ea vox cum pluribus aliis ex Occidente in Orientem, ubi fidem facit Balsamon moris fuisse constantissimi, suo etiam ævo, hoc est, tempore Constantini Ducæ, ut Imperator & Patriarcha quotannis, ille in Palatio, hic in Ecclesia publicas facerent argenti & palmarum erogationes.
Juris Orient. Tom. 1. pag. 471. *Imperatorum & Patriarcharum amplitudinem inter alia reddebant olim augustiorem etiam annua roga ac Bajorum largitiones. Quippe sedebant annis singulis Patriarcha & Imperatores, & per hac subditos ad benevolentiam invitabant.* Addit porro Clericis olim Patriarchas aurum erogare solitos, ei suo ævo thus subrogasse. Hæc ex Jure Orientali Leunclavii, in quo & illa radiat Heraclii Imperatoria Constitutio adversùs Clericos extraneos, qui Constantinopoli frequentes erant, & in functiones irrepebant Ecclesiasticas, injussu Patriarchæ, eò denique collimantes, ut eas Clericorum assequerentur statas distributiones, quæ *Diariorum Roga* dicebantur, sive Xenodochii, sive Monasterii, sive Palatii, hoc est
Ibid. p. 84 Capellæ Palatii Imperatoris. *Quodque longè pessimum est, etiam Diariorum, quas vocant rogas, τὰ δηνάρια, sive sportulas consequi, aut ex Orphanotropheo, vel Xenodochiis, vel Monasterio, vel ex Augustis ædibus nostris.*

XI. Restat ut paucis stringamus ipsorum inter
Cap. 115. sese Canonicorum partitiones rerum. 1. Diximus jam ita visum esse Concilii Aquisgranensis Patribus liberalius consulendum esse Monachorum, quam Canonicorum necessitatibus, quod his possint aliunde scatere rivuli, quibus suam solentur inopiam. 2. Ex eodem Concilio si quo patrimonio Canonici, si quibus Ecclesiæ agellis ad usumfructum datis gaudeant, iis abstinendum est à pecu-
Cap. 120 niariis distributionibus. 3. Qui singulari paupertatis & Evangelicæ perfectionis studio, & patrimonio, & Beneficiis nuncium remiserant, eorum necessitatibus uberius providere æquum erat. 4. Erant non pauca in quibus horum Præfecti Conventuum & Collegiorum illis gratificari impensius possent, qui obsequendi strenuitate, vel sacri cultus' dili-
Cap. 122. gentia reliquis antistarent. *Quanquam plerique subditorum à Prælatis, rebus quibuslibet aliis, plus cæteris merito soleant honorari.* 5. Panis, vini, & omnium denique esculentorum æquales erant distributiones, sicut & pecuniæ. 6. Eædem pro suo modo inter Ca-
Cap. 12. 13. nonicas vigebant regulæ. 7. Abbates Monachorum nullo præcipuo vel alimentorum solatio, vel levamento laboris blandiri sibi poterant, ut ipsimet constituerunt in Conventu suo Generali ad Aquisgra-
Cap. 25. num, anno 817. *Ut ea quam Monachi sui habent, mensura fiat Abbates contenti, in manducando, in bibendo, in dormiendo, in vestiendo, in operando, si in aliis necessitatibus non sint occupati.*

Eadem ciborum æqualitas in Regula Crodogan- Cap. 7. 41.
gi inter Canonicos sancitur; at vestes jubet ille laneas, cappasque novas senibus statim recentes anno primo, altero jam detritas junioribus præberi, partito æquali seniorum & juniorum agmine. Contra autem Ratherius Veronensis Episcopus, cùm ejectis Monachis Cœnobio quodam Clericos subrogasset, sanxit ut Presbytero cuique modii tritici decem, totidem leguminum, totidemque vini Spicil. to. 2.
distribuerentur, ejus quantitatis dimidium Diaco- pag. 237.
nis, rursus hujus dimidii dimidium Subdiaconis.

CAPUT XXI. *P. 3. l. 3. c. 15.*

Decimæ, & Ecclesiæ Parochiales Capitulis & Cœnobiis Canonicorum, Monachorumque concessæ, cum regimine animarum, per eadem Carolinæ stirpis sæcula.

I. Compluribus Canonicorum & Monachorum Congregationibus jam inde ab exorta suo Decimæ & Ecclesiæ Parochiales fuere.
II. Fuere & Capellis Regiis.
III. Nova probationes de Monasteriis.
IV. Probationes alia de Germanica Congregationibus.
V. Probationes de Congregatione Clanonic s.
VI. Quas Monasteria possident decimas, non ex iis omnes profecto sunt restitui omnibus, abs. qua in Parochias compilaverant, ea vero Nobiscum Cœnobiis restituebant.

I. ANtequam ad tertiam progredimur rationem, propter quam jam nihil pene ad Episcopos spectabat quatuor illa partium Canonica divisio, hoc intertexuimus caput ad majus superioris capitis elucidamentum, & ad firmandas observationes aliquas magni omnino ponderis, quas obiter & perfunctoriè tantum supra attigimus.

Jam illud pronum fuit advertere, Congregationibus omnibus, sive Clericalibus, sive Monasticis, jam inde ab incunabulis, ut ita dicam, suis, suas fuisse Ecclesias Parochiales, suas decimas, suam etiam animarum procurationem. Canonicis Ecclesiarum Cathedralium conjunctim cum Episcopo curam animarum incubuisse supra jam adnotatum est.
Regula ipsa Crodogangi id apertè significat. *Ca-* Cap. 44.
vendum nobis est, ne absque Baptismo & Confessione noster incurrat populus.

II. Cùm Arvernæ Civitatis Archidiaconus fundasset dotassetque Capellam nomine B. Juliani; Episcopus Arvernus à quo dedicata est, ei assigna-
vit in dotem complurium locorum *omnem decimam,* An. 924.
medietatem decimæ, duas partes decimarum. Spicil. to 12.
Concilii Meldensis Episcopi apud Regem Caro- Pag. 254.
lum Calvum conquesti fuerant, quod Capellas Regiæ fundationis suæ laïcis daret, qui mox recipiebant terrarum domanii Regii, *Decimas Dominicas*; interpellaveruntque ut iis Presbyteros, vel Clericos donaret, qui eas decimas ex parte impenderent in reparandas Ecclesias, at Parochis dimitterent fruendas *Parochianas decimas.* Ita liquet decimarum portiones aliquas non mediocres Capellis Regiis dicatas fuisse.

III. In pecuniariis illis exactionibus, quas Carolus Calvus fieri jussit ad pacem Normannorum redimendam, præter pecuniam iis eminentiam Episcopis, Abbatibus, & Comitibus, quibus aliquæ erant Abbatiæ, extortum est & aliquid à Presbyteris,

vel Ecclesiis, quæ in eorum potestate erant, sicut & ab illis Ecclesiis & Presbyteris, qui sub ditione erant Imperatricis. Abbates & Episcopi præfecti fuerant his exactionibus in viros præpotentes. Capitul Car Calv. pag 422. *De omnibus verò Ecclesiis, unusquisque Episcopus vel Abba, de sua solummodo potestate accipiant, de Presbyteris, à quocumque plurimum, solidos quinque, à quo minimum quatuor denarios.* Fateri ergo necesse est fuisse jam tum in potestate Abbatom Ecclesias & Presbyteros, Parochias & Parochos. Quanquam enim Episcopi eam pecuniam colligerent ex Ecclesiis & Presbyteris, tum Imperatricis, tum Comitum, soli tamen Abbates eam colligebant ex Parochiis & Parochis, qui in ditione erant & jure Cœnobiorum.

IV. Monasterio à se constructo B. Meinvercus Paterbornensis Episcopus, suis inædificatam fundis Parochiam, Surius die 5 Junn. c. 48. 113. *proprietario jure possidendam delegavit;* servatis sibi juribus Episcopalibus. Contulit & alia complura prædia eidem Cœnobio cum Ecclesiis suis, dedit & decimas domorum & terrarum Episcopalibus ædibus adjacentium. Contulit & alteri Canonicorum Congregationi decimas complurium Episcopalium prædiorum. Cap. 122. *Quia verò de prædiis in confinio tantum non habebat, ut sufficere posset ad usus Ecclesiæ, & Dei servitium in ea, consilio fidelium suorum accepto, omnes decimas subterscriptas de dominicalibus curtibus ad Episcopatum pertinementinentibus eidem Ecclesiæ dedit.* Memorabile hoc ibidem subjicit idem Scriptor ejus vitæ, non dissipasse, non extenuasse sanctissimum Præsulem Ecclesiæ Episcopalis censum, quòd centies plura adjecisset de patrimonio suo & acquisitis rebus quamplurimis, quàm per pias hujusmodi largitates decerpsisset. *Ne alicui videatur Episcopus mensæ suæ stipendia diminuisse, sciat eum has decimas, & de hæreditariis, & acquisitis bonis centies restituisse.*

V. Confirmanda Cluniacensi fundatione Ludovicus IV. Galliæ Rex, confirmavit & jus à Papa & Episcopis jam concessum, expendendi decimas suorum agrorum alendis hospitibus, pro antiqua consuetudine, & possidendi Ecclesias omnes quæ An. 939. Bibl Clun. pag. 265. sibi datæ fuissent cum decimis suis. *Decimas suas indominicatas ad hospitale habeant: Ecclesias verò suas cum omnibus suis decimis, sicut per privilegium Romanum & per scripta Episcoporum adquisierunt, teneant & possideant.*

VI. His si adjicias quæ capite maximè superiori dicta sunt, facilè intelliges longè à scopo, & à vero aberrasse, qui decimas omnes Cœnobiorum priscorum, sive ex Canonicis, sive ex Monachis, opinati sunt fluxisse ab illorum sive largitate, sive restitutione Nobilium, qui quæ in Ecclesias Parochiales involaverant, ea Monasteriis restituebant. Satis, ut opinor, superque evicimus, complura fuisse tum Capitula, tum Cœnobia, quibus decimæ ex parte saltem tributæ fuerant jam inde ab ipsis suæ fundationis exordiis, tum fundatorum largitate, tum auctoritate & benevolentia Episcoporum.

CAPUT XXII. *P. 3. l. 4. c. 16.*

Reparationes Ecclesiarum ex fundis, sive feudis Ecclesiæ cujusque. Obiter de origine decimarum infeodatarum. Alii fundi Xenodochiis assignati. Rursus universim de canonica in quatuor partes distributione, temporibus Carolinæ Gentis.

I. Laici quibus Beneficiario jure collati fuerant fundi Ecclesiæ, majoribus & minoribus obnoxii erant reparationibus.

II. Hæc forsan origo nonnullarum ex decimis infeodatis. Quando laici illi cœperunt decimas abnuere, reparationes solas præstare.

III. Pro modo sui cujusque fundi Episcopus sartorum tectorum expensas exigebat.

IV. Seniores laici detrectarunt non rarò, & decimas, & nonas exsolvere.

V. Detrectassent & reparationes, nisi Regia intervenisset authoritas.

VI. Xenodochiis quoque assignati sunt fundi, ad hospitalitatis expensas.

VII. Ita factum, ut minus jam ad Episcopos pertineret canonica in quatuor portiones partitio. Alia quædam observantur in has fundorum Ecclesiæ partitiones.

VIII. Ea partitione utcumque semel facta, inconvulsa semper lege obligantur Beneficiarii, in pauperes effundere superflua omnia.

I. TErtia hac ratione diximus in desuetudinem abiisse sectionem illam olim celebratissimam bonorum Ecclesiæ in partes quatuor, quòd ad sarta recta Templorom fundi fuerint designati, & in id unum sepositi. Ecclesiæ Beneficiis sive feudis qui donabantur, illis id oneris imponebatur, ut Ecclesias repararent, & restaurarent etiam collapsas. *Ut si quis Beneficium de rebus Ecclesiæ habet, ad tecta ejusdem Ecclesiæ restauranda, vel ad ipsas Ecclesias ædificandas omnino adjuvet.* Ita decrevit Concilium Arelatense VI. anno 813. Can. 25. Idem constituit & Concilium Moguntinum ejusdem anni, quo illud significatur, eò pertinere, quod ab his Ecclesiasticis feudis, non decimæ tantùm, sed & nonæ exigantur. *Quicumque Beneficium Ecclesiasticum habent,* Can. 42. *ad tecta Ecclesiæ restauranda, vel ipsas Ecclesias emen-* Capit. l. 5. c. 91. *dandas omnino adjuvent, & nonam, & decimam reddant.* Idem aperte insinuat Concilium Turonense Can. 46. III.

II. Sed cùm vehementer doleat hujus Concilii Patribus, quod nec decimæ jam, nec nonæ ab his solvantur Ecclesiæ clientibus, ideoque collabascant Ecclesiæ, unde necesse sit Caroli Magni opem & providentiam compellari: *Nonas & decimas, quas qui res Ecclesiasticas tenent, solvere Rectoribus Ecclesiarum ordinati sunt, multis in locis abstractas esse vidimus, &c. Non tantum domus Monasteriorum, sed & ipsæ Ecclesiæ propter tectorum inopiam ruinas minantur.* Hinc non abs re forsan augurabimur, quo ex capite manaverint decimæ quædam ex iis, quæ infeodatæ dicuntur. Eæ sunt enim forsan nonæ decimæque terrarum, quas in feudum laïcis Ecclesia concesserat, quo regiis in Exercitibus ea fungerentur militia, quam suæ regnique tuitioni Ecclesia impendebat. Longa enim & contumaci cessatione solvendarum ejusmodi decimarum factum est, ne jam ne exigerentur quidem, atque ita adversùs Ecclesiam, quæ & ipsa exigere cessabat, præscriberetur.

III. Aliquantò manifestius id ipsum fit ex Capitulari Ludovici Pii, quo edicitur, ut Episcopus, vel Abbas, & Comes inspiciant, quæ potissimum

reparationes necessariæ sint, easque indicant curandas iis qui Beneficiis & feudis gaudent Ecclesiæ, pro modulo cujusque feodi; si malint tamen illi pecuniam exolvere, eam accipiet Episcopus, & reparationibus promovendis curam ipse & diligen-

Conc. Gall. To. 2. pag. 468. tiam exhibebit. *Quicumque de rebus Ecclesiarum, quas in beneficium habent, restaurationes earum facere ne-*

Capitul. l. 5. c. 146. c. 40. *glexerint, juxta Capitularem anteriorem, in quo de operibus, ac nonis & decimis constitutum est, sic de illis adimpleatur; id est libro* VI. *capite* XXXVIII. *De opere & restauratione Ecclesiarum Episcopus & Abbas atque Comes, unà cum Misso nostro, quem ipsi sibi ad hoc elegerint, considerationem faciant, ut unusquisque eorum tantum inde accipiat, ad operandum & restaurandum, quantum ipse de rebus Ecclesiarum habere cognoscitur. Aut si inter eos convenerit, ut pro opere faciendo argentum donent, juxta æstimationem operis in argento persolvant. Cum quo pretio Rector Ecclesiæ ad prædictam operationem operarios conducere, & materiamen emere possit. Et qui nonas & decimas dare neglexerit, primùm quidem illas cum lege sua restituat, insuper & bannum nostrum solvat, ita ut castigatus caveat, ne sæpius iterando beneficium amittat.*

IV. His profectò Laicis Beneficia, sive feuda Ecclesiæ obtinentibus, triplex illud onus incumbebat, ut fungerentur *operibus, nonis, decimis*: & ubi sartis tectis operam adhibuerant, decimæ præterea & nonæ reposcebantur: denique quanquam copia fiat, ut reparationibus sese eximant persoluta pecunia, non idem tamen de decimis & nonis pecunia redimendis conceditur. Sed cùm ne jam tum quidem illorum pertinaciam frangeret authoritas Regia, vel creberrima Conciliorum ita & inclamitatio: cúmque eos jam pridem cernamos reparationibus solis obligatos, decimis suo quasi jure potiri; a verisimilitudine propè abest cadente Caroli Magni Imperio & Imperatoria prosapia, in tanta illa & Ecclesiæ & Regni perturbatione, Nobiles illos longam assecutos esse & præscripsisse harum decimarum possessionem, uno ipsis vicissim onere reparationum impendente.

V. Quin ne ipsa quidem sarta tecta Ecclesiarum curassent, nisi ab Episcopis interpellata esset summorum Principum authoritas. Id liquet ex modò laudato Concilio Moguntino. Id probant innumeris locis Capitularia. Hinc inolevit forsan ille usus, ut sua ipsi sponte incitarentur Reges, ad urgendas Templorum reparationes, & Episcopos ad id inflammandos. Mirabilem ea in re Caroli Magni se-

Du Chesne. Tom 2. pag. 100. 119. dulitatem non tacuit Eginhardus: *Ædes sacras ubicumque in toto Regno suo vetustate collapsas comperit, Pontificibus & Patribus, ad quorum curam pertinebant, ut restaurarentur, imperavit, adhibens curam, ut imperata perficerent* Suggerit & illud idem Sangallensis Monachus, curæ in primis fuisse Carolo, ut Ecclesiæ Regales instaurarentur, sumptusque in id facerent omnes, quibus Imperii feuda obtigerant. *Si essent Ecclesiæ ad jus proprium pertinentes, &c. Si nova fuissent instituenda, omnes Episcopi, Duces & Comites, Abbates etiam, vel quicumque Regalibus Ecclesiis præsidentes, cum universis, qui publica consecuti sunt beneficia, à fundamentis usque ad culmen instantissimo labore perduxerunt.* Ut quibus Regum feuda collata fuerant, iis Regalium Ecclesiarum sarta tecta curanda erant; ita & cæterarum Ecclesiarum qui agris, fundisque gaudebant, illi eis reparandis operam navare, & sumptum facere cogebantur.

VI. Potuisset & quarta hic accumulari ratio oblitterandæ apud Episcopos distributionis illius quadripartitæ bonorum Ecclesiæ: nimirum ipsi quoque hospitalitati, & pauperum alendorum curæ fundos aliquos certos addictos & segregatos fuisse. Plura ejus rei exempla superiùs indigitata sunt, & ubi potissimùm de Xenodochiis sermonem instituimus, vel pauperes illos perstrinximus, qui Matricularii dicebantur. Unum hic illud denuo adjiciam, quod memorat Flodoardus de Xenodochio, quod Hincmarus Archiepiscopus à fundamentis excitavit, quod lauta dote, quod fundis instruxit, totumque fecit ab Episcopis Provinciæ & ab ipso Rege confirmari, ut ne revocari unquam hæc dona, vel ad alios usus detorqueri possent, vel novis opprimi oneribus, vel obsequiis. *Canonicis hujus Remensis* L. 3. c. 10.
Ecclesiæ hospitale constituit, ad susceptionem peregrinorum vel pauperum, congruis ad id rebus deputatis, cum consensu Coepiscoporum Remensis Diœceseos atque subscriptionibus eorundem: ea conditione, ut nullo unquam tempore quilibet Episcopus, vel qualibet persona easdem res cuiquam in beneficium dare vel in alios usus quocumque modo abstrahere præsumat: neque aliquem censum vel redhibitionem exinde accipiat: sed totum quidquid ex ipsis rebus justè acquiri potuerit, in usum pauperum atque Canonicorum, secundum modum descriptum in privilegio à se & cæteris Episcopis confirmato expendatur. Super hoc quoque constituto Regiæ authoritatis præceptum à Carolo Rege fieri atque firmari præcepit.

VII. Hîc verò animadvertes, 1. Religiosissimos Præsules hos, ne piæ donationes suæ à successoribus revocari possent, eas assensu & chirographo muniri voluisse Episcoporum ejusdem Provinciæ & Regum. 2. Expeditius & illud visum est, fundos semel & agros, ædesque & reditus & ministros assignare excipiendis alendisque tum pauperibus, tum advenis, hospitibusque, ne quorundam locus unquam esset Præsulum inhumanitati & avaritiæ. 3. Interponebatur etiam Principum majestas, non tantùm ut hoc ineluctabili obice reprimerentur levitas & aviditas futurorum Præsulum: sed ut Principes ipsi suis quodammodo chartis vincirentur, ne semel assignatas alimentis pauperum res vel ipsimet darent exercituum suorum Præfectis, vel ab Episcopis dari cogerent. 4. Et ea non temerè causa creditur Episcopos adduxisse, ut tantam fundorum agrorumque copiam & multitudinem conferrent, vel pauperum, vel Canonicorum, vel Monachorum Congregationibus, ut eos audacissimæ laïcorum subducerent rapacitati, qui illos vel involabant ipsi, vel Regibus extorquebant, importunitate tandem sua scilicet fatigatis. Eò fiebat, ut ne fidem præstarent Reges toties desponsam, ne in terrenam militiam absumerentur, quas pietas fidelium sacras esse hostias voluerat suæ in Deum religionis. 5. Hinc intelligitur tum religiosissimè observari, & constantissimè coli cœptam distributionem illam in quatuor partes canonicam, cùm abolescere in speciem visa est. Nec enim fructus reditusque antè distribui desiere, quàm ubi fundi ipsi & agri dispertiti sunt in illos ipsos, in quos proventus canonica lege partiendi fuissent. 6. Hæc porro fundorum ipsorum partitio, & Ecclesiastici sectio ærarii id præstitit, ut ejus deinceps administratio & tutior esset, & expeditior. Non jam præstringebantur oculi sæcularium, Principumque ipsorum, splendore, & copia, ac congerie mirabili opum Ecclesiæ, quæ in tot jam minutissimas partes dissectæ fallebant pene oculos, nec apparebant: cùm longè proclivius esset jam singulis suæ portioni curam impendere.

VIII. Sed ita distributis Ecclesiæ prædiis &

fundis omnibus, & sua pauperibus seposita portione in Xenodochiorum constructionem & dotationem: ne se tamen Episcopi, Abbates, & Beneficiati prorsus omnes absolutos putent à pauperum cura gerenda, quasi jam superfluentes opes sas sibi sit in luxum & vanas sæculi delicias abligur e. Non eò facta est illa fundorum Ecclesiæ distributio, ut ne jam ditiores Beneficiati cogerentur superfluos proventus suos in pauperes dilargiri: sed ne pauperes ea saltem portione orbarentur, quam eis Canones expressissimè dicaverunt. 5. Ea est quasi natura, id jus, ea conditio totius Ecclesiarum substantiæ, ut Christi, ut pauperum sit patrimonium. Quantulascumque in portiones boc discecueris, particula hæc erat semper patrimonii pauperum, nec eam usquam poterit abstergere conditionem. 3. Minutissimæ etiam particulæ rerum Ecclesiæ, hostiæ nihilominus sunt sacræ religionis & pietatis fidelium: ut sacrilegè & impiè faciat, quisquis eas voluptati aut pompæ sæculi impenderit. 4. Usque adeo verò bona Ecclesiæ pauperum res sunt & patrimonia, ut iis nec Episcopi, nec Abbates, nec cæteri Beneficiarii uti possint, nisi more & modo pauperum, nec suis inde cognatis quidquam decerpere, nisi ut pauperibus. Itaque quacumcumque facta terum Ecclesiæ distributione, res Ecclesiæ res semper erunt pauperum, & seposito Beneficiatis frugali & modico victu cuique, residua omnia in pauperes necessariò spargenda erunt.

CAPUT XXIII. *P. 4. l. 4. c. 22.*

Partitio rerum Ecclesiæ in Episcopum, Clerum, pauperes, reparationes, post annum Christi millesimum.

I Quàm meritò ingemiscendum sit de partitione rerum Ecclesiæ tempo al um, quæ olim communes erant. Et tamen gratulandum, quòd prima rerum partitiones inter Episcopos & Capitula eò spectarent, ut Canonici in communis vitæ societatem constringerentur.

II Duobus diversis temporibus in Canonicorum Collegia institutâ fuisse Possideri omnia in commune, quàm id Evangelicæ perfectioni finitimum sit & conspicuum.

III. Quàm dolenda meritò fuerit divisio rerum Capituli in Canonicos ipsos.

IV Cur non hi se Collegiis communem agitantibus vitam inclusissent Episcopi Temporalem eorum substantiam ipsimet amplificaverunt. ut tutior esset disciplina regularis

V. Cur Canonicatus & Præbendæ nunc ab Episcopo, nunc à Capitulo, nunc ab utroque conferantur.

VI. Ex impari partitione, nobis ipsis Capitulis arbitratu suo re & fundos adsignat. sibi jus servat conferendi Præbendas.

VII Non raro Episcopi Capitulis concessere, & temporalium, & spiritalis jurisdictionis suæ partem non mediocrem, servata sibi appellatione

VIII. Varia temporalium partitiones inter Episcopos & Capitula. Harum partitionum monita

IX. Partitiones aliæ, in quas nonnulla observantur. Portio pauperum permixta cum Episcopi & Cleri portionibus.

X. Ex hac partitionum diversitate diversa etiam emersere rationes Præbendarum & Parochiarum conferendarum.

XI. Peculiaris alia partitio.

XII Nova statuta de distributione in partes quatuor. De portione pauperum

XIII. XIV Alia exempla partitionum, anteriorum & novissimarum, in quas & aliqua observantur.

I. Etsi non satis explorata nobis, aut verò memoriæ prodita sit historia harum partitionum: est tamen plus satis quòd doleamus & nostram & superiorum temporum vicem, & disciplinæ sacræ labem eam, qua patrimonium Christi divisum est, quod lætiùs olim & religiosiùs possidebatur, cùm unitas illud & charitas possideret. Quanquam enim temporales hæ sint res, cùm sint tamen fructus charitatis & beneficentiæ fidelium in pauperes, hostiæque pietatis & religionis in Deum, digniùs utique & naturæ suæ convenientiùs in commune possidebantur. Nec tamen inficiari possumus, quæ antiquissimæ fuerunt inter Episcopos & Capitula partitiones, eas non alio ex fonte manasse, quàm charitatis, & studii ad communem vitam instituendam anhelantis. Mirabile forsan primò videbitur, cùm charitas omnia recolligat, ab ea profectam esse hanc divisionem: amore vitæ communis labefactatam esse rerum omnium in commune priorem possessionem. Sed nihil residere poterit dubitationis, si vel superiùs dicta animo revocentur, vel promendis hic argumentis adjiciatur animus, quibus scilicet invictissimè id perficiemus, hac demum perfecta divisione fundorum Ecclesiæ, tum cœpisse omnia verissimè in commune possideri. Quæ autem divisiones non debeant, non possint non dolori & odio esse, postea declarabimus.

II. Diximus jam alibi temporibus maximè Pipini, Caroli Magni, & Ludovici Pii, cœpisse tum Clericos omnes, tum ipsa maximè & Cathedralium & Collegialium Ecclesiarum Capitula compelli, ut in aliquam vitæ communis societatem in Congregatione ducendam coalescerent. Reges, Imperatores, Episcopi nulla re defuere, non authoritate, non largitionibus, non cura & sollicitudine, ut tam præclarum institutum ad exitum optatum perduceretur. Primordia hæc ferè fuere partitionum Mensæ communis Ecclesiarum, cùm ut his novellis Congregationibus accederet robur, vigor & stabilitas, congesserunt illis Episcopi decimas, fundos, Parochias & Cœnobia, ex quibus omnibus idonei illis proventus suppeditarentur. Sæculo decimo tota funditus corruisse videbatur Ecclesiæ disciplina, usque adeo exundaverat infinita quædam vitiorum colluvies. At cùm medio jam undecimo sæculo respirare inciperet Ecclesia, & densissimæ illæ paulatim tenebræ difflarentur, disciplina ipsa quoque potior Canonum reflorescere visa est, his maximè instituendis Congregationibus Clericorum, communis vitæ studiosorum, Cathedralibus ipsis in Ecclesiis.

Anno 1042. Cæsenas Episcopus in Italia, impetrato assensu Metropolitani, Episcoporum Provinciæ & Abbatum, Canonicos suos communis vitæ societate & vinculo constrinxit, ut uno posthac reficerentur & dormirent omnes loco, seceslúque gauderent, in commune demum uno orationis suavissimo pabulo saginarentur. *Communiter in uno loco conveniant, ubi communiter vescantur & dormiant, & ad serviendum Domino sine intermissione consistant, & ut solummodo divino cultui mancipentur, à populari conversatione remaveantur.* Mox ei Congregationi idoneam dotem assignavit idem Episcopus: *Trado, ordino, & in perpetuum dispono vobis plebem unam integram cum omnibus sibi pertinentibus, cui vocabulum est sancti Victoris in Valle, Monasterium unum integrum, &c. Cum Concilio Senioris & Magistri nostri Ravennatis Sedis Archiepiscopi, aliorumque confratrum nostrorum, tam Episcoporum, quàm Abbatum, &c.* Præstat sanè multis nominibus hæc omnium in commune possessio posterior, illi antiquissimæ, cùm res ipsæ indiscretæ erant, at Clerici ipsi separatum omnes & habitarent, & vescerentur. Unitas, æqualitas, charitasque multò major & præclarior in

hominum & rerum conjunctione, quàm in sola communione rerum. Quin & ipsa rerum communio non paulò & laudabilior erat, & dulcior in Congregationibus his Clericalibus, ubi nemini privatim quidquam erat proprium, sed omnibus unum in commune, & promiscuum penu, unde vescerentur, unde vestirentur: quàm ubi sua quisque privatim parte gaudet & luxuriat.

Spicil. to. 8. pag. 161. Anno 1090. Geraldus Cadurcensis Episcopus Regulares Canonicos suam in Ecclesiam Cathedralem invexit, utque eorum Collegio & vitæ communi suppeterent idonei proventus, illis concessit dimidium jus monetæ suæ, tertiam procurationum partem & Cathedratici, & fundorum: quodque ad Dignitates & Præbendas Capituli pertinet, earum collatio Episcopo reservata est, re tamen cum Canonicis deliberata. *Pro nostro decreto per consilia Canonicorum ordinanda sint in posterum.*

Cathedrales suos in Ecclesia Cantuariensi Monachos B. Anselmus amplissimis prosecutus est donis. Reparationibus dicavit pecuniarias oblationes diei Paschæ, ut ne posthac ea pecunia cum spolio morientium Episcoporum à Regiis ministris compilaretur. Ita enim Eadmerus in Historia nova. *L. 5.* *Æquius judicavit eos denarios ab Ecclesia cui pro signo debitæ subjectionis conferuntur, possideri, quam à sæculari potestate auferri obeunte Episcopo.*

III. Sed quantùm merito suo commendata est hæc partitionis ratio: tantùm vitio vertendæ divisiones illæ rursus aliæ, quibus res ipsæ Capituli divisæ sunt postea, ab hominibus malè feriatis, & inconsideratissimè suavius sibi fore fingentibus, si modica parte soli & propriè, quam si immensa quadam opulentia cum dulcissimis sociis in commune fruerentur. Hujus certè partitionis origines non facile est umbra aliqua & specie pietatis obducere. Præfuit his divisionibus persæpè ambitio, avaritia, simonia. Monuit per litteras Gregorius VII. Capitulum Lugdunensis Ecclesiæ, resignasse in manus suas Decanum Lugdunensem Obedientias & alia Beneficia, quæ citra consensum Capituli invaserat: *L. 6. Ep 36.* *Prudenti & salubri consilio ductus obedientias Ecclesiæ cæteraque Beneficia, quæ sine communi consensu fratrum acquisierat, in manus nostras sponte renunciavit, & se ulterius non intromissurum promisit.* Ad hæc præcepit Pontifex, tum Abbatibus, tum Clericis omnibus, qui sive Obedientias, sive alia ejus Ecclesiæ Beneficia pretio comparaverant, ea ut resignent in manus Gebuini Archiepiscopi Lugdunensis. *Ad cujus formam tam his qui furtim se subduxerant, quam etiam Abbatibus, vel cujuscumque Clericalis Ordinis omnibus Ecclesiæ vestræ quæcumque obedientias, vel Ecclesiæ dispensationes, pretii pactione, vel contra excommunicationem Landerici Matisconensis Episcopi, quam in Capitulo vestro fecit, adepti sunt, Apostolica authoritate præcipimus, ut in manus fratris nostri Gebuini Archiepiscopi vestri refutare sine dilatione procurent.* Splendebat tum Lugdunensis Ecclesia multò etiam magis regularis disciplinæ laude, quàm nobilitatis Canonicorum suorum insignibus. Itaque regularis & communis vitæ ibi vinculo omnes constringebantur, ut idem declarat his verbis Gregorius. *Volumus siquidem, ut nobilitatem, qua inter omnes Gallicanas Ecclesias vestra hucusque resplenduit, in Religionis exemplis nunc quoque vigilanter custodiat; & ut gloriam quam habeant præ cæteris illis habuit in dignitate, nunc augere incipiat in forma Religionis.* Communis vitæ societatem prodit vox ipsa Obedientiarum. Eo enim nomine donabantur, vel Prioratus ruris, vel Firmæ, seu Grangiæ Cœnobiorum, quandoquidem eo voces usu molliendæ sunt, vel ipsa Claustri Officia, quæ ab Abbate & committebantur ad nutum, & revocari poterant. Cùm ergo tunc emollesceret vigor ille antiquus disciplinæ in Ecclesia Lugdunensi, privati quique grassari cœpere, simoniacis etiam artibus adhibitis ad Officia Claustri, ad Obedientias, ad Beneficia quæque invadenda.

IV. Duas hic longè diversissimas exemplorum classes explanavimus, ex quibus clarescit, primam quidem bonorum partitionem inter Canonicos & Episcopos duce & auspice charitate factam esse, at alteri inter Canonicos ipsos divisioni præfuisse cupiditatem. Unus est scrupulus, qui nos remoretur, quid causæ sit, quamobrem non se Episcopi in has cum Clero suo sanctissimas societates incluserint, communem cum iis vitam traducturi. Responderi autem non injuria potest, sæculis XI. XII. & XIII. tot fuisse Episcopos profectionibus in Aulam regiam obnoxios, tot militaribus expeditionibus, quum ad Regis castra petenda cogebantur cum agmine suorum militum, tot molestissimis & tumultuosis aliis occupationibus distentos, ut vix se possent in hos sanctissimos secessus altius inserere, quin eorum silentio, otioque sacro vehementer obstreperent. Sed sin minus unà habitarent & convescerentur, erant tamen illis devinctissimi, eoque divertebant, quoties otii, vel laxamenti aliquid nacti erant, quod in res spirituales conferrent.

Anno 1096. conquesti sunt sancti Saturnini Canonici Tolosates in Concilio Nemausensi, cui tunc præerat Urbanus II. Papa, de Tolosano Episco Isnardo, qui quartam sibi vendicabat oblationum altaris sancti Saturnini; Pontificemque interpellarunt, ut ei exactioni cogeret Episcopum renunciare. Contra Episcopus vociferabatur, eo se ad summas angustias & mendicitatem redactum iri. Pontificis tamen authoritas pervicit tandem, ut assentiretur, sed ea cautione, ut Episcopo & cognatis ejus facultas esset vescendi cum Canonicis Ecclesiæ sancti Saturnini. *Mandavit tamen Papa, ut Isnardus Episcopus de Ecclesia beati Saturnini semper cum suis victum haberet; quod & dum vixit, habuit.*

Concessit quoque Eugenius III. Capitulo sancti Petri Romæ quartam oblationum ejusdem Ecclesiæ sancti Petri, quæ antea Pontifici ipsi servabatur, usitatissimo jure & more Episcoporum, de quo jamdiu tam multa, & rursum non pauca inferius. *Quartam partem omnium oblationum, quæ de altari beati Petri Apostoli, & tam de arca, quam de omnibus ministeriis ipsius Ecclesiæ, præterquam de ministerio beati Leonis proveniunt, vobis ex consensu fratrum nostrorum Episcoporum & Cardinalium, sedis Apostolicæ authoritate concedimus.* *Epist. 9.*

Canonicis Regularibus sancti Augustini in Ecclesia sancti Joannis Lateranensis in Urbe indulsit Anastasius IV. Papa dimidiam partem oblationum majoris Altaris ejusdem Ecclesiæ, præter agros complures eidem Ecclesiæ olim à superioribus Pontificibus concessos. *Medietatem omnium oblationum principalis altaris in integrum sine dispendio aliquo, præterea quascumque possessiones, concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium poterit adipisci. &c.* *Epist. 11.* Hæc porro largitio, hæc partitio non aliò pertinebat, quam ut huic Ecclesiæ, toto orbe Christiano omnium principi, sarta tecta servaretur regularis disciplina Canonicorum sancti Augustini. *In primis statuentes, ut Ordo Canonicorum, qui secun-*

dum Deum & beati Augustini regulam illic noscitur institutus, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter conservetur.

Conc. to. 10. pag. 1187. Anno 1189. confirmavit Capitulo suo Archiepiscopus Coloniensis concessionem Antecessorum suorum, qui oblationes altaris trium Sanctorum Regum contulerant, adjecitque donum quartæ partis, quod hactenus Archiepiscopo servatum fuerat. Interpellatus Alexander III. Papa ab Episcopo & Capitulo Alexandriæ de Palea; confirmavit institutas ab eis dignitates Capituli, scilicet Præpositi, Archipresbyteri, Cantoris; confirmavit & plurium

Epist. 54. Append. 1. Ecclesiarum Canonicis donatarum collationem. *Præterea Ecclesias usibus vestris deputatas, scilicet sanctæ Mariæ de Gamundio, &c.* Has concessiones à Pontifice confirmari volebant Episcopi, ne à suis in Episcopali sede successoribus infirmari, ac revocari possent. Illud hic autem observandum est, non alio ferè has, non alio complures alias constare Capitulares mensas, quam Ecclesiis Parochialibus, quas Episcopi Canonicis transcripsissent. Nondum hic liquet an hujus Capituli distinctæ essent Præbendæ,

Epist. 21. & an ab Episcopo conferrentur. At in Epistola ab eodem Pontifice ad Episcopum Suessionensem data, perspicuum est jam distinctas fuisse Præbendas Suessionensis Ecclesiæ, easque omnes ab Episcopo solitas conferri. *Tu vel successores tui Præbendam ipsam facultatem habeatis, tanquam unam de cæteris Præbendis, cui volueritis, assignare.*

V. Cùm ne in controversiam quidem trahi possit, quin & Capitula & Parochias instituerint Episcopi, & quin ante Capitulorum & Parochiarum institutionem temporalia omnia Ecclesiæ & Cleri bona in jure & potestate fuerint Episcopi: hinc planum est, necesse fuisse ut ab Episcopo bonis & proventibus Ecclesiasticis & Capitula & Parochiæ impertirentur eo modo, quem sapientia & optimi parentis charitas dictasset. Canones profectò tertiam, quartamve Clero adscribebant partem communium Ecclesiæ bonorum; at cùm summa omnium administratio & dispensandi potestas penes Episcopum esset; hinc manifestissimum est, Canonicorum Collegia ab Episcoporum largitionibus sua omnia esse consecuta, & multò etiam magis Ecclesias Parochiales, quæ specialius in Episcoporum potestate sunt. Hinc probabiliter manavit earum mos Ecclesiarum, ubi Præbendas omnes confert Episcopus. Alibi Capitula eligunt, vel per vices Præbendas conferunt. Potuit ea varietas proficisci ab ipsorum consuetudine Capitulorum, cùm primum instituta est bonorum partitio. Quandiu enim Capitula more Canonicorum Regularium, & communem degebant vitam, & in commune possidebant omnia, tunc sanè ab ipso Capitulo, & admittebantur novi Canonici, & Canonicatus conferebantur. Ubi postea primævus ille ardor pietatis deferbuit, & mensa communis frustillatim discissa est, tunc suam sibi quisque Præbendam arripuit, quas ita conferre cœperunt, ut ante has partitiones conferebant Canonicatus. Ex adverso autem ubi nullam in Congregationem coaluerat Clerus, & ubi conjunctim cum Episcopo omnia possidebat prisco more, donec duplex instituta est, Episcopi altera, altera Capituli mensa: ibi Episcopus Ecclesias, terrasque complurimas Capitulo assignavit, ex quibus certo numero Præbendæ instituerentur, ad quas ita Episcopus, uti collator, admittebat, uti priùs ejus unius maximè erat novos admittere Canonicos. Summa enim illa Episcopi potestas est, ut Clero suo adjungat, quos dignos probarit.

Quod autem tum præfixus fuerit Præbendarum numerus, cùm facta est & bonorum partitio, de eo vix ambigi fas est. Plurimum enim intererat Episcopi, ut ne ultra modum excresceret Præbendarum & Canonicorum numerus. Si quæ sint autem Ecclesiæ, ubi conjunctim Episcopus & Capitulum Præbendas conferant: sunt autem complures: id inde fluxisse videtur, quod in Congregationibus etiam Clericalibus summam hanc sibi Episcopi sumpserant quandoque potestatem, ut novos ipsimet Canonicos admitterent. In iis verò Capitulis, ubi nullæ fuere unquam Congregationes, ut Clerus ab exordio & spiritalia & temporalia omnia cum Episcopo administraverat ante partitiones bonorum; ita & ejus potestatis partem aliquam sibi retinuit partitione bonorum facta, in electione, vel nominatione Canonicorum. Capite hoc toto prodibunt exempla complouscula, quibus fides his astruatur. Attigeramus jam quidem superius hanc ipsam quæstionem, sed abstinere calamum non potuimus, quin & hic rursus perstringeretur, tum quod momenti plurimum habeat, tum quod conjunctissima sit, & implicata rei, quam hic versamus.

Apud Alexandrum III. Papam querelas effudere Canonici Aurelianenses de Episcopo suo, qui inconsultis ipsis omnia novabat, indignis Præbendas conferebat, nutu suo adimebat, unam secabat in duas. *Omnia disponit ad libitum, distribuit honores immeritis, ab Ecclesia removet innocentes, Præbendas dimidiat contra morem, &c.* Append. 1. Epist. 105. Conferebantur ab hoc Præsule Præbendæ, idque quamvis languidè contendebant Canonici, nisi suo consilio fieri non debere. Denique ex ejusdem Papæ Epistolis patet Canonicos Parochiis sibi assignatis Parochos adsignasse. Conquerente enim Capitulo Cabilonensi, Append. 3. Epist. 7. rejici ab Episcopo, nec institui Parochos, quos ipsi ad Ecclesias sui juris præsentarent; annuit Pontifex, ut eo abnuente, illos Episcopo Augustodunensi præsentarent, à quo regimini & curæ præficerentur animarum, si pares tanto muneri, dignique essent. *Si præfatus Episcopus post trinam commonitionem personis idoneis ad præsentationem vestram, vel majoris partis, per congrua intervalla temporum factam curam animarum in Ecclesiis quæ ad vos pertinere noscuntur, committere fortè noluerit: liceat vobis illas venerabili fratri nostro Eduensi Episcopo præsentare: qui nullius temeraria contradictione obstante eisdem animarum curam Apostolica authoritate committat.*

VI. Prisca ergo jura sua retinebat Episcopus in eas Parochias, quas Capitulis concesserat: quanquam Canonici impatientius ferentes, eos quos ipsi præsentarent, ab Episcopis repudiari, connixi sæpiusculè sint, ut ne posthac nisi Romano Pontifici, vel Metropolitano subessent, vel Episcopo viciniori, vel Primati inter Episcopos Provinciæ; sive eam Primatus dignitatem afferret ætas & ordinationis antiquitas, sive civitatis ipsius prærogativa, qua de re prolixiùs suprà, ubi de Protothronia disputatum est. Nam Cabilonensis Episcopus & Lugdunensi Ecclesiæ proximus est, & Ecclesiæ, atque civitatis ipsius suæ privilegio reliquis ejus Provinciæ antistat Præsulibus.

Sed non sola adsignatione & concessione Parochialium Ecclesiarum benemerebatur Episcopus de Capitulis, & jus sibi conciliabat conferendi Præbendas

bendas aut Canonicatus. Anno 1045. Adelfrens Archiepiscopus Ravennas exuberantem Canonicorum suorum numerum repressit, ad quinquaginta illum redegit, videlicet Archipresbyterum, Presbyteros duodecim alios, Archidiaconum & duodecim Diaconos alios, Subdiaconos tredecim, undecim Clericos; ut eorum precibus post mortem juvaretur, concessit tres quartas partes decimarum, primitias omnes, oblationes Ecclesiæ Cathedralis, tum eas quæ Altari imponerentur, tum quæ pavimento. *Pro salute animæ meæ, quatenus ipsi & successores eorum pro me Deum exorent, concedo & firmiter annuo tres partes decimarum totius istius plebis, scilicet sancti Petri Episcopatûs, cum omnibus primitiis, & offensionibus vivorum & mortuorum, & quidquid in sancta Episcopali Ecclesia offertur, seu in altari ponitur, vel in pavimento locatur.* Tum verò id sibi juris intactum servari volebat, ut Dignitates & Canonicatus Capituli ipse conferaret, cum consilio Archipresbyteri, Archidiaconi & Canonicorum. *Insuper hoc meæ potestati, & meorum successorum reservo, ut si de supradicto numero Clericorum aliquis obierit, ego vel successores mei alium instituant, cum consilio Archipresbyteri, Archidiaconi, aliorumque fratrum cum laudatione.* Vides quàm non multùm laboretur de quarta illa, vel tertia bonorum Ecclesiæ parte, quam Canones Capitulo adscribebant; sed voluntate & beneficentia Episcopi figatur Canonicorum numerus, eisque assignetur quantum satis est decimarum, primitiarum & oblationum; collatio denique Præbendarum Episcopo reservetur, non sine consilio Capituli. Sed habita tamen est ratio quartæ partis, cùm Hugo & Lotharius Reges anno 934. Congregationi Canonicorum Mutinensium confirmaverunt quidquid ei fundorum omnis generis concessum fuerat ab Episcopis ejus urbis, quæ quarta erat portio bonorum ejus Ecclesiæ. *Canonica Congregationi Episcopi concessere quartam partem de omnibus rebus ad supradictam sedem pertinentibus, id est, de domibus, quàm de cæteris ædificiis, terris cultis & incultis, agris, vineis, pascuis, sylvis glandiferis, vel etiam cæteris sylvis, aquis, aquarum decursibus, mobilibus & immobilibus, &c.*

Italia sacra. Tom. 2. pag. 35. 36.

Ibid. p. 123.

VII. Partitionibus in his omnibus nulla usquam sublucet concessio jurium Episcopalium, in quorum societatem vocarentur Capitula. At anno 1274. concessa est ab Episcopo Cæsenate Capitulo ejus urbis permagna pars jurisdictionis Episcopalis, ejusque potestatis, quæ maximè propria videtur esse Episcoporum. Parochia illi & regio concessa est sancti Mauri cum decimis omnibus aliisque juribus, cum domanio, jurisdictione, & consuetudinibus, cum plenissima potestate instituendi & destituendi, visitandi & corripiendi, suspendendi & excommunicandi, tum Beneficiarios alios, tum Parochos ipsos; denique exercendæ totius Episcopalis jurisdictionis, incolumi & illibato quidem jure provocationis ad Episcopum. Cessit & Capitulo Episcopus portionem canonicam testamentorum & omnium legatorum piorum, in favorem Capituli factorum. Cessit denique Cathedraticum, sive duos solidos, quos Episcopo solvebant Parochi & Capellani omnes ejus regiunculæ. *Do & trado plebem sancti Mauri cum titulis & capellis suis & decimationibus omnibus, & cum receptu frumenti, annonæ, carnium & pullorum, & quocumque alio censu seu reditu, consuetis etiam debitis Episcopatui à plebe prædicta. Et insuper omne dominium, omnem jurisdictionem, usum seu consuetudinem, ut liberè & pleno jure possitis vos & vestri successores nomine Canonicæ Cæsenatis dictam plebem ejusque Capellas, earumque Rectores & Clericos instituere & destituere, visitare, corrigere, suspendere, interdicere, excommunicare, deponere, privare & absolvere, ac in eos plenam jurisdictionem, tam in causis civilibus, quàm etiam in criminalibus, sicut ego cum meis successoribus nomine Episcopatûs facere possem, &c. Et exercere generaliter & specialiter, quæ ad jus & jurisdictionem Episcopalem pertinere noscuntur: salvo quod Rectores & Clerici dictarum plebis & Capellarum possint ad me & meos successores appellare, quando ipsos indebitè gravaretis, &c. Concedo canonicam portionem testamentorum, & aliarum ultimarum voluntatum, de jure spectantium mihi, meisque successoribus, id est, quartam testamentorum, &c. Trado id omne quod ratione Cathedratici mihi meisque successoribus de jure pertinet, videlicet duos solidos Ravennates pro unaquaque ipsarum plebium & Capellarum annuatim exigere, &c. Concedo canonicam portionem, quæ mihi competit in omnibus & singulis Legatis, quæ per testamentum vel quamcumque ultimam aliam voluntatem relicta sunt seu relinquentur Canonicæ Cæsenatensis Ecclesiæ.* Juta hæc Episcopalia paulò uberiùs infrà elucidabuntur, hîc illud unum observari velim, si qua his fruantur Capitula, uti & jure Beneficiorum pleno jure conferendorum, suspendendi, excommunicandi, explicandæ utcumque jurisdictionis Episcopalis, id totum à munificentia derivatum fuisse Episcoporum, quibus unum appellationum jus totam plus satis videbatur Episcopatûs majestatem tueri.

Ibid. p. 466.

VIII. Rara erat illa Episcopalis jurisdictionis derivatio in Capitulum, sed longè frequentissima erat temporalium Ecclesiæ rerum impartitio largissima. Confessus est Stephanus Tornacensis Episcopus litteris datis ad Decanum Remensem, generalem hanc vigere consuetudinem Ecclesiæ Gallicanæ, & ab Apostolica Sede tolerari, ut inter Canonicos rerum partitio fieret. *Cùm generalis Ecclesiæ Gallicanæ consuetudo portiones Canonicis suis distribuendas concedat & approbet, & summi Pontificis auctoritas non reclamet.* Sed committendum non esse, ut singulari laude & prærogativa gloriæ excuteretur Ecclesia Remensis, regularis observantiæ hactenus tenacissima, clarissimam facem cæteris Ecclesiis regni in eam rem præferre solita, hactenus denique Canonicos suos omnes eadem simul vescendi, simul dormiendi, simul habitandi lege devinctos complexa. Ad mensæ Capitularis partitionem id spectat, à qua omnium diutissimè abstinuit sese Ecclesia Remensis.

Steph. Torn. Epist. 160.

Confirmata est ab Innocentio III. partitio bonorum facta inter Archiepiscopum & Capitulum Thebanæ civitatis, cui à Præsule assignata erat pars dimidia redituum Ecclesiæ. *Archiepiscopus consideratis reditibus ejusdem Ecclesiæ ac facultatibus universis, medietatem earum Canonicis consulit liberaliter.* Cùm postea verò Archiepiscopus sæpiùs prosiliret ad Canonicos suos excommunicatione innodandos, rescripsit ad eum Pontifex, ne tam facilè atrocissima illa censurarum tela jacularetur, neu tam crebrò suos compelleret ad iter Romanum Canonicos, tis vinculis absolvendos. Ex aliis ejusdem Innocentii Epistolis constat, in Ecclesia Constantinopolitana ita res partitas fuisse, ut *Decima & Quintadecima* inter Canonicos dividerentur, nec Patriarchæ cederet, nisi quarta pars decimarum. Facilè conjicies illam eum consuetudinem ab Ecclesia Latina in Græcam migrasse, & in eas Orientis Provincias omnes, in quibus Latini rerum potiri cœperant.

Regest. 13. Epist. 14. 15. 44. 186.

Idque aliis quoque ex conjecturis elicimus. Soam Archiepiscopus Patrensis Ecclesiam à propriis Canonicis destitutam dolens, utpote sæcularibus, Pontificem interpellavit, per eum ut sibi fas esset Regulares illis subrogandi sancti Ruffi Canonicos. Annuit Pontifex, ea lege, ut novo huic Collegio terrarum & vinearum, frumenti & vini tantum daret, quantum alendis satis esset quinquaginta aut sexaginta Canonicis: daret & pisces, ac sal, oleumque quantum satis esset; & complusculá alia, quæ sigillatim attinguntur in eadem Epistola. *Cæterùm pro recipiendis pauperibus & hospitibus dabis eis quinquaginta carrucatas bonæ terræ, quadraginta boves, & totidem vaccas, bubulosque triginta, & tantum vineæ, de qua vinum pro decem personis proveniat annuatim, assignans nihilominus eis rusticos, qui sine mercede, vel expensis eorum, in domo sua labores exerceant universos, omnium proventuum Episcopatûs in decimis, mortuariis & eleemosynis eisdem medietate concessa.*

Ibidem. Epist. 139.

Ejusmodi tunc erant partitiones rerum inter Episcopos & Canonicos. Addit tamen Pontifex, si ei partitioni minùs acquiescant novi Canonici, ipse eis ut concedat Archiepiscopus dimidiam partem rerum Ecclesiæ, cogatque eos annuam Principi temporali pensitationem solvere jam dudum usitatissimam *Quod si hæc omnia non duxerint acceptanda, dimidiabis cum eis cunctas possessiones Ecclesiæ Patracensis; sic tamen quod illi persolvant crosticam annuatim, quam Principi terræ ipsa Ecclesia solvere consuevit.* Addit denique Pontifex ad hoc Patrensis Ecclesiæ exemplum effingere se & formare posse reliquas Ecclesias, quæ non ita pridem ritum Latinum amplexatæ sunt; ubi à Canonicis eligetur Prior, ab Archiepiscopo confirmandus, cujusmodi confirmatione nihil opus erit in aliis Canonicis admittendis.

IX. Antè autem quàm ulteriùs progrediamur, illud hic animadvertendum non perfunctoriè est: in hac Ecclesiæ Patrensis rerum distributione, agrorum complurimum, & jumentorum, & servorum, & proventuum Canonicis accumulari, ut largiùs & ipsi possint hospitibus adesse & egenis. Hinc enim confirmatur, quod ad fastidium usque à nobis inculcatum est, post rerum partitionem inter Episcopos & Capitula, utrisque illam indeclinabilem incumbere sarcinam alendorum pauperum, & hospitum excipiendorum. Et sanè pro quatuor illis partibus apud Concilia decantatissimis, duæ hic tantùm commemorantur, propterea quod & reparationibus, & pauperibus addici justæ partes duæ, Episcopi & Cleri portionibus hîc implicentur. Confirmata est ab hoc eodem Pontifice partitio inter Archiepiscopum & Capitulum Athenarum. Patrensi finitimum fuisse facilè suspicamur. Gratianus utpote antiquorum Conciliorum consarcinator, non aliam quàm quadripartitam illam rerum distributionem proponit, ut eam scilicet Episcopi præ oculis haberent legem, eamque pro rerum, locorum & temporum opportunitate sectarentur in dispensatione Ecclesiasticæ substantiæ. Necdum enim res ipsæ sectæ fuerant in portiones, aut rariusculæ adhuc erant hæ sectiones. At ævo Innocentii III. jam illud pervagatissimum erat, ut partitis rebus & fundis Ecclesiæ, pauperum, hospitumque & reparationum portiones, ab Episcopi & Cleri portionibus non sejungerentur; quo fiebat, ut in eos ex curæ rejicerentur, & expensæ.

Innoc III. R gest. 14. Epist. 112

Gratian 12. q. 2. 23. & seqq.

X. Ex hac multiplici ratione & diversitate partitionum jam diximus emersisse discrepantiam illam mirabilem, Canonicatus & Parochiales Ecclesias conferendi. In Concilio Lateranensi III. sub Alexandro III. anno 1179 illud videtur innui, sejunctas jam alias ab aliis fuisse Præbendas, & earum provisionem alibi ad Episcopos, alibi ad Capitula spectasse, cum reciprocæ devolutionis jure, si ultra sex menses Præbendæ vacare sinerentur. Fatetur Innocentius III. Ecclesias esse, ubi Episcopus & Canonici conjunctim eligant ad Præbendas, idque bifariam fieri: Episcopo nonnunquam Canonicis aggregato, tanquam Canonico, nonnunquam præsidente, ut Episcopo; quo postremo casu nulla fiebat devolutio. Denique facta etiam illa partitione, Episcopo tamen integrum non est Monasteriis Ecclesias largiri Parochiales, nisi consentiente Capitulo: nec quinquagesimam, vel centesimam decerpere, ad Monasterii fundationem, & ad sepulcrum sibi parandum, si ejusmodi donatione non mediocre detrimentum capiat Ecclesia. Ratio ejus rei in aperto est, quòd temporalium partitione, non prorsus Episcopi & Cleri consensio abrupta sit; & neutri fas est quidquam moliri, quod Ecclesiæ & successorum commodis vehementer officiat.

Can. 8

Extra. De concess. Præbend. c. 2. 10. 15.

Extra. De his quæ fiût à Prælat. sine consensu Capitu c 9. Et de donat. c. 9.

XI. Anno 1186. Archiepiscopum Cantuariensem Urbanus II. per literas commonuit, ut oblationes tum frequentissimas ad tumulum B. Thomæ Martyris & Archiepiscopi ejusdem Ecclesiæ in quatuor scinderet portiones, quæ Monachis cederent Ecclesiæ Cathedralis, reparationibus, pauperibus, & Archiepiscopo. Jamdiu antè fundi, agrique Ecclesiæ partiti fuerant, suos enim sibi sepositos habebat fundos Congregatio Monachorum, qua una constabat Capitulum Cantuariense; erant & Xenodochia suis instructa domibus; & tamen vocabantur adhuc pauperes ad participandas Altaris oblationes, ubi potissimùm pinguiores eæ erant. Ita refert pervetustus Angliæ Historicus, à B. Lanfranco Cadomensi Abbate, pòst Archiepiscopo Cantuariensi, partitionem factam esse rerum ejus Ecclesiæ inter Archipresbyteros & Monachos, idque eo consilio factum, ut certior & diuturnior inter eos concordia coalesceret. *Ut pacis & concordiæ vinculum partis utriusque, capitis videlicet & corporis futuris temporibus inviolabiliter servaretur, Monachis suis in novam ordinis formam redactis, Priori & Conventui omnimodam rerum suarum concessit administrationem.* Portio Archiepiscopi complectebatur Comitatus, Baronias, & feuda, ex quibus militum cohortes colligebantur illæ, quas Regiis castris & exercitibus Ecclesia suppeditabat; Monachis cedebant prædia & agricolæ. *Sibi reservaverunt Comites, Barones & Milites; Monachis verò assignaverunt rusticos & agricultores. Dicunt autem quidam Lanfrancum id fecisse. Hæc ideo facta sunt, non ut unitas scinderetur Ecclesia, sed ut perpetuò utrobique servaretur utilitas, dum rerum suarum plenam utrique haberent libertatem.* Nec multò pòst commemorat idem Scriptor, evolante hinc in beatas sedes Lanfranco, Vuillelmum II. Regem Angliæ suo Regio fisco inferri jussisse reditus omnes Archiepiscopatûs per annos quinque. *Post cujus obitum per quinquennium confiscata sunt Episcopalia sub novo Rege Guillelmo secundo.* Non facilè id usuvenisset, quo tempore Episcoporum & Capitulorum res indiscretæ & communes erant, earumque administrationem in se totam extincto Episcopo Capitula ipsa recipiebant. Fuere & Episcopi, qui nervos omnes contenderent, ne qua sectio fieret mensæ Capitularis, & ne Præbendæ distinguerentur ullæ. Ea de causa hoc statutum edi-

Baron. ann. 1186. n 16.

Matt. Paris.

Script antiq Angl. To 1. pag 1311.

dit Atto Trecensis Episcopus anno 1145. & Legati Pontificii authoritate muniri curavit. *Prohibuimus, ne unquam ulterius, quacumque occasione, vel pro qualibet persona de communitate fratrum singularis fieret, vel daretur alicui Prabenda.*

Bibl. Clun. Nona pag. 105.

XII. Ratam habuere, quandoque & præscripsere Concilia illam in quatuor partes distributionem, inter Episcopum & Clerum, inter sarta tecta & pauperes; at rerum Capituli sectionem inter Canonicos jam pati magis visa sunt, quàm probare. Anno 1199. Concilium Dalmatiæ novum vigorem adjecit ei partitionum legi, edocuitque cui committeretur dispensanda pauperum portio & fabricarum. *Decernimus, ut decimæ, seu oblationes fidelium, tam pro vivis, quàm pro defunctis, in quatuor partes dividantur, quarum una sit Episcopi, alia Ecclesiarum, tertia pauperum, quarta Clericorum. Portionem quidem pauperum Episcopus administret, portionem verò Ecclesiarum Archipresbyter conservet, & ex mandato Episcopi in usibus Ecclesiæ fideliter expendat. Quicumque verò Clericus contra hoc venire præsumpserit, sua portione privetur.* Portio pauperum suprà Capitulo commendabatur; hîc Episcopo concreditur; at portio reparationum Archipresbytero. Non est ergo quod quisquam sibi persuadeat, omnibus in Ecclesiis facta partitione rerum, secretam fuisse pauperum portionem, & in Xenodochia expensam, in Nosocomia, & alia id genus pauperum diversoria. Monasteria Monachis exædificata fuerant, vel Canonicis Regularibus: eisque tanta erat cum Capitulis affinitas, ut ex Congregationibus ipsis Monasticis frequentissima coaluerint Capitula. Atqui Monasteriorum proventus non modica ex parte insumebantur semper in ægrorum, in hospitum, in pauperum levamentum; quibus decerpi, aut deteri vel tantillum prohibuit Concilium Parisiense anni 1212. *Reditus assignati eleemosynæ nullo modo imminuantur, vel aliis usibus deputentur, & subtracti restituantur.*

Can. 3.

XIII. Cùm anno 1233. Juhellus Turonensis Archiepiscopus Provinciam suam solenni perlustraret visitatione, in civitate Briocensi partitionem inter Episcopum & Clerum constituit, & ratam haberi jussit. Cùm magna tunc esset Præbendarum inæqualitas, voluit, ut cùm fato suo excessissent quinque ditiores Canonici, æquarentur tunc Præbendæ omnes, singulisque vigioti librarum annui reditûs assignarentur. Ad numerum Canonicorum amplificandum, Capitulo adjecit Episcopus Ecclesiam Parochialem Ploidranensem; ut constituto ibi Vicario & Capellano, reliquis ex proventibus Præbendæ crearentur duæ novæ, quas conferret Episcopus, iis certè qui se sacramento obligarent, ut intra annum Presbyteratu initiarentur, jugique & fida residentia Ecclesiam frequentarent. Ita penes Episcopos jus erat Præbendarum conferendarum, quas ipsimet creassent, nisi ei juri suo renuntiarent. Summa erat & in Ecclesia Lugdunensi inæqualitas jam inde ab anno 1251. Erant in ea Capellani, Præbendarii & Canonici. Ex Canonicis infimo gradu erant Vavassores, superiore Castellani, summo filii Baronum, Comitum & Ducum. His annui reditus erant ad summum librarum triginta, reliquis pro suo quibusque gradu. Haud facile est tantæ hujus varietatis origines indigitare. Sed non potest justissima laude fraudari statutum illud Ecclesiæ Aurelianensis, ubi Præbenda una eleemosynis pauperum consecrata fuerat. Eam restitui curavit Gregorius VII. datis litteris ad Ecclesiam Aurelianensem. *Præcipimus etiam ut Canonicam concessam alimoniæ pauperum, quam ab eo usu subtractam diceris vendidisse, ad eundem usum restituas.*

Conc. Gen. To. 11 pag. 2334.

L. 3. Ep. 19.

XIV. Universim apparet legem illam quadripartitæ distributionis honori semper fuisse, & religiosissimè observatam, quanquam modo aliàs & aliàs diversissimo. Duo restant, quæ promam exempla, vetustius alterum, alterum recentissimum. Primum est Ecclesiæ Metropolitanæ Aquisextiensis, ubi anno 1103. ab Archiepiscopo Petro impetravit Capitulum plures Ecclesias Parochiales, cum juribus suis omnibus, *excepto Synodali censu*, & cum quarta parte decimarum, aliorumque proventuum earundem Ecclesiarum. *Super hæc etiam firmavit per hanc præsentem paginam quartam partem decimarum & redituum quæ sui juris erat, omnium Ecclesiarum illarum, quas ab antecessore ejus acquisierant, & illarum quas per hanc chartam firmavit & donavit.* Ea decimarum quarta, illa nimirum portio est, quam Canones Episcopo servatam volebant, quamque Episcopus cessit Capitulo, ut & tertiam funerum; *Donavit etiam tertiam partem mortalitatis hujus Episcopatûs.* Non exprimitur ea charta, an Canonici Aquenses communis tunc vitæ societate vincirentur. At ex doctissimo viro Camuzatio, ejusque *Promptuario Antiquitatum Tricassinarum*, constat Capitulum Trecense toto pene undecimo sæculo ea laude floruisse, nec ab ea regularis vitæ disciplina defluxisse, nisi anno 1082. Tum enim decimas cum Episcopo partiti sunt, quas antè in commune cum eo possidebant Canonici: idque placuit insigne retineri monumentum pristinæ societatis in vitam communem, ut quatuor anni Festis majoribus Canonicos Episcopus omnes mensæ adhiberet: quod postea pecuniæ largitione Episcopali mutatum est.

Gall. Christ. To. 1. pag. 8. 9.

Alterum exemplum, quantò recentius, tantò & mirabilius est. In erectione Ecclesiæ Mexicanæ, authoritate Papæ, Regis & Archiepiscopi sancitum est, omnes ut decimæ & proventus Ecclesiarum urbis & Diœceseos, quatuor in portiones scinderentur, quarum una esset Episcopi, altera Capituli; tam Episcopo, quàm Capitulo condonante Rege tertiam suam in eorum portiones. *In nostra & nostra Ecclesia quarta decimarum parte liberos & exemptos esse voluit.* Reliquæ portiones duæ in novem rursus partes secandæ erant; ut earum duæ Regi cederent, ut summo Principi, Patrono & defensori Ecclesiarum. Ex septem aliis partibus mensæ Capitulari quatuor adsignatæ sunt ad expensas Ecclesiæ & Sacristiæ: sed ex decimis solùm & proventibus propriæ Parochiæ, in qua exædificata fuerat Ecclesia Cathedralis. Quatuor illæ partes decimarum cujusque Parochiæ in ejusdem Beneficiarios dispensandæ erant. Quæ supererant ex septem partes tres, partiendæ erant inter reparationes Parochiarum & Xenodochiorum. Hactenus ex Concilio Mexicano anni 1585. Nun temerè conjicies Orbis novi cæteras Ecclesias ejusmodi partitionem sortitas esse. Hîc verò passim obviam sunt vestigia vetustissimæ in his Ecclesiarum Disciplinæ. Dominatur enim Episcopi authoritas in temporales res universæ totius Diœceseos. Lex quadripartitæ distributionis in honore est. Portio pauperum, hoc est, eorum quarta manifestè alligatur portionibus Episcopi & Cleri.

Anno 1585. Conc. Mexi. n 24, 25. 32

Con. Gener. T. 15. pag. 915.

Ex eo autem quod toties inculcamus & exemplis approbamus, portionem pauperum Episcopi & Cleri portionibus illigatam fuisse, arctior existit necessitas, superflua omnia in pauperes effundendi,

non charitati modò ut fiat satis, sed etiam justitiæ: quo leges ejus transgressores restituere teneantur, juxta definitiones sancti Thomæ & Concilii Mediolanensis I. sub B. Carolo, de quo alibi.

CAPUT XXIV. *P. 4. l. 4. c. 23.*

De partitione substantiæ temporalis Parochiarum, & de Portionibus congruis post annum Christi millesimum.

I. Parochorum juris erant primitiæ, oblationes, decimæ.
II. Universim eorum sunt omnes decimæ, sed vel leges, vel consuetudines peculiares ei juri derogarunt.
III. Quæ causa sit, quamobrem totus decimæ ad alios quam ad Parochos pervenerint.
IV. Quis potuerit æquitati consentire ea attributio.
V. Cur quarumdam Diœceseon Episcopi decimas prorsus omnes sibi vindicent.
VI. De sectione unius Parochiæ in plures, & quæ tum fuit partitio proventuum.
VII. Exemplum Archiepiscopi Diœceseos suæ summi Decimatoris.
VIII. Portio Parochi congrua ea erat, qua & se sustentaret ipse, & hospites exciperet.
IX. Alia portionum congruarum elucidamenta.
X. Quæ portio Beneficiorum Patronis debeantur.
XI. Statuta Concilii Tridentini de portionibus congruis.
XII. Qui usus in Gallia vigeant.

I. Dictum est Capite superiori de partitione bonorum totius Diœceseos Episcopalis, nunc de Parochiæ proventuum distributione verba faciemus. Et hic suo quodam modo eadem vigebat lex quadripartitæ distributionis. In Concilio Tolosano anni 1119. prohibita est deprædatio primitiarum, decimarum, oblationum, aliorumque Ecclesiæ proventuum in ædibus Episcopi, vel cujuscumque demum Beneficiarii congestorum, quo tempore illi hac vita mortali demigrant. In his aliis Beneficiariis primi omnium occurrunt Parochi, quorum potissimum est secundum Episcopos, ut decimas, primitias & oblationes colligant. Huic autem deprædationi prætexebatur illa persuasio vulgatissima, quod res illæ omnes Ecclesiæ ad solatia Clericorum & pauperum omnium recondérentur. *Primitias, decimas & oblationes, & cœmeteria, domos etiam & bona cætera deficientis Episcopi & Clericorum à Principibus & quibuslibet laicis diripi & teneri penitus interdicimus.* Canone sequenti Episcopo reservatur portio ex oblationibus omnium prorsus Ecclesiarum. *Oblationum partem ad Episcopum pertinentem nullus auferre præsumat.* In Concilio Abrincatensi tertia saltem pars servata est Parochis decimarum Parochiæ suæ. *De tertia parte decimarum nihil Presbytero, qui servit Ecclesiæ, auferatur.* Eo Canone arctari videbatur potestas Episcopi, dandarum vel Capitulis, vel Cœnobiis Ecclesiarum Parochialium. Simul enim dabantur cum Parochiis decimæ ipsarum. At Concilio hoc edici videtur, ut tertia saltem decimarum pars Parocho illibata constet. Nec tamen ei decreto universim obtemperatum est. Nam Innocentius III. unum id decrevit, dari posse Monasteriis Ecclesias Parochiales ab Episcopo, *sustentatione Vicarii reservata*, etiam sine consensu Capituli.

Can. 4. 7.

Can. 8.

Extra. De his quæ fiunt sine consen. Capit. c. 9.

II. Alii erant aliarum Ecclesiarum usus, sed ita certè ut jure Decretalium, quod nonnisi partitione bonorum facta promulgatum est, decimæ Parochiarum juris sint Parochorum, excepta quarta illa parte, quæ Episcopis tributa est. Si quæ consuetudines sunt ab his dissentientes, eæ sunt generalis hujus Regulæ exceptiones. Capite *Cum contingat, De decimis*, confirmat Innocentius II. & generalem illam Regulam, & quæ eam circumscribunt exceptiones. Regula generali Parocho addicuntur decimæ totius Parochiæ, & ipsæ Novalium etiam decimæ. Exceptionibus verò eæ decimæ, maximè antiquiores aliis adjudicatæ fuere, sive Clericis, sive Ecclesiis. *Cum in quibusdam Parochiis ad quasdam Ecclesiasticas personas ab antiquo pertineat perceptio decimarum, & de novo fiant novalia in eisdem: quæris à nobis ad quam hujusmodi novalium decima incipiat pertinere? Respondemus, quod cum perceptio decimarum ad Parochiales Ecclesias de jure communi pertineat, decima Novalium quæ fiunt de Parochiis earumdem, ad ipsas proculdubio pertinere noscuntur, nisi ab his qui alias percipiunt decimas rationabilis causa ostendatur, per quam appareat novalium ad eos decimas pertinere.* Quo declaratur tam inconcussis fundamentis niti jus Parochorum in decimas Parochiæ suæ, ut cùm canonicis quibusdam exceptionibus, antiquæ decimæ ad alios sunt devolutæ, novæ saltem non possint non spectare ad Parochos, nisi peculiaribus titulis justisque hinc excludantur.

C. Quoniam. De Decimis.

III. Non una autem ratione fieri potuit, ut decimis suis Parochi exuerentur. Frequentissimum illud fuit, ut Episcopi Parochiales Ecclesias addicerent Capitulis, vel Monasteriis, ut horum proventibus alerentur, congrua portione servata Vicario, vel Parocho, quem Canonici, vel Monachi Episcopo præsentaret, à quo animarum curam & regimen acciperent. Qui decimas laïci aliquandiu obtinuerant, cùm ad eas restituendas urgerentur, quanquam Parochis ipsis restituendas esse sedulò admonerentur, obstinatius tamen persæpè aliis eas Ecclesiis, ac potissimum Cœnobiis restituerunt. Censuit Innocentius III. ei malo cedendum esse, ne qua gravior labes inveheretur, dum ne quid fieret nisi Episcopo permittente. *Monendus est laicus, qui decimam detinet, ut eam restituat Ecclesiæ, ad quam spectat. Qui si fortè induci nequiverit, & eam cum Diœcesani consensu alteri Ecclesiæ adsignaverit, præsertim Religioso Conventui, constabit ipsa donatio, perpetua firmitate subnixa.* Contendebat Innocentius id emergere ex Canone Concilii III. Lateranensis sub Alexandro III. *Ne qualibet religiosa persona Ecclesias vel decimas de manibus laicorum sine consensu Episcoporum recipiat.* Unum desideratur hoc Canone, quo legitima sit ea decimarum restitutio, nimirum ut assentiente Episcopo Clerico cuipiam, vel Monacho restituantur; non præscribitur, ut proprio Parocho. Quin immo ea & Concilii generalis, & Episcopi permissio specialis, non aliò pertinere videtur, quam ut fas sit quod nefas erat, & restituatur, non ei ipsi qui injuriam passus erat.

Extra. De his quæ fiunt à Prel. c. 7.

IV. Si qui autem ægrè acquiescunt ei dispensationi Concilii Lateranensis III. Innocentii III. & Episcoporum, is ex eo capite emergit error, quod non satis ad ipsas antiquioris Disciplinæ origines enituntur. Ab ipsa enim usque Ecclesiarum origine rerum omnium Ecclesiæ temporalium dispensatio penes Episcopos erat; & Ecclesiæ rerum ea natura, ea lex & conditio est universim, ut Beneficiario ipso commodè & parcè sustentato, reliqui reditus omnes in alendos pauperes, in redimendos captivos, in opera pia expendantur. His duobus præstructis, jam mirabile non videbitur, si ut decimæ sacræ laïcorum manibus utcumque extorquerentur, permissi illi sunt à Conciliis & Epis-

copis eas non Parochiis ipsis restituere, sed Clericis aliis, vel Monasteriis.

V. Si qui nunc Episcopi magni sunt decimatores, ut loquuntur, suarum Diœceseon, decimasque omnium prorsus Parochiarum jure sibi suo, vel usu certè receptissimo vendicant, congruis portionibus in Parochos vel Vicarios omnes constitutis; si Episcopi, inquam, isti hinc sibi patrocinium parent, quod ex Conciliis, ex Decretis exemplisque innumeris constet Episcopos decimas innumerabilium Parochiarum largitos esse Capitulis, Cœnobiis, aliisque Ecclesiis; contendantque peræquè potuisse illos has decimas mensæ suæ Episcopali reservare: non video quid contra illis satis solidè objici possit. Si dono enim Episcoporum, si consuetudine, si præscriptione potuere illæ Parochiarum decimæ canonicè transferri ad alias Ecclesias, quam ad Parochias: quî non potuerint eodem ipso multiplici jure ad Episcopos ipsos transferri, quorum juris ab exordio fuere omnes decimæ, omnesque Ecclesiæ, & quorum munificentia ad ipsas erant Parochias derivatæ?

Inde est quod Concilium Tridentinum jubet illud quidem, ut Episcopus Parochias instituat in urbibus, ubi nullæ sunt; easque discernat, ubi indiscretæ sunt; quo casu fatetur Fagnanus decimas omnes unius Episcopi esse, sicuti ejus erant, ante-
In l. 3. Decret. part. 1. pag. 596. quam ullæ essent Parochiæ: *Et eo casu Episcopus deberet percipere omnes decimas prædiales, quemadmodum olim percipiebat ante distinctionem Parochiarum.* Sed nequaquam præcipit Tridentinum, ut decimas inter Parochos Episcopus partiatur. Accipe verba ipsa
Sess. 24. c. 13. Concilii: *In iis Civitatibus ac locis, ubi Parochiales Ecclesiæ certos non habent fines, nec earum Rectores proprium populum quem regant, sed promiscuè petentibus sacramenta administrant, mandat sancta Synodus Episcopis, pro tutiori animarum eis commissarum salute, ut distincto populo in certas propriasque Parochias, unicuique suum perpetuum peculiaremque Parochum assignent. Idem in iis Civitatibus ac locis, ubi nullæ sunt Parochiales, quam primum fieri curent.*

VI. Præcipit idem Concilium ab Episcopis novas erigi Parochias, ubi viderint necessarias, & novis his Parochis tribui portionem justam & con-
Sess. 25. c. 4. gruam proventuum Parochiæ antiquioris. *Competens assignetur portio arbitrio Episcopi ex fructibus ad Ecclesiam matricem quomodocumque pertinentibus.* Decimas sui territorii novis his Parochis dari non præcepit Concilium; nec vetuit etiam decerpi de decimis prioris Parochi, & novo adjici. Sed cùm omnia providentiæ permittat Episcopi, hinc vehementer confirmatur nostra illa sententia, Episcopi esse, non ut ipse sibi omnes vendicet res temporales Ecclesiarum suæ Diœceseos, sed ut omnes dispenset, distribuat, adgubernet summa potestate, dum & pari sapientia & charitate. In Decretali Alexandri III. *Ad Audientiam. De Ecclesiis ædificandis*, edicitur illud quidem, ut proventus loci, in quo constructa est nova Parochia, novo Parocho adjudicentur; sed & illud additur, ut & matrici Ecclesiæ competens inde honor, ac census pensitetur. *Sacerdotem instituas ejusdem villæ obventiones Ecclesiasticas percepturum, providens tamen, ut competens ia ea honor pro facultate loci Ecclesiæ matrici servetur.*

Cap. 9. 54 In Synodo Excestrensi anno 1287. jubetur, ut oblationes Capellarum permissione Episcopi extructarum, revocentur prorsus omnes ad Ecclesiam matricem, si ea non sit Monachis tradita. Si enim Monachis tradita sit, jubet Synodus, ut oblationum & aliorum proventuum unus sit compos Vicarius. Atqui Capellæ istæ suo quodam modo Parochiæ erant, cùm eo etiam nomine donentur, & cum jubeantur earum Parochiani oblationibus suis Ecclesiam venerari, majoribus saltem Festis. *Omnis* Conc Angl.
adultus videlicet quatuordecim annorum, quater in an- Tom 2 pag.
no Ecclesiam suam Parochialem suis oblationibus vene- 391.
retur; nisi fuerit Parochianus alicujus Capellæ à matrice Ecclesia dependentis, cui Capellæ à suis Parochianis similem statuimus impendi honorem. Hinc perspicis matrices Ecclesias, sive Episcopales, sive Parochiales, ingentibus gaudere prærogativis in Ecclesias à se derivatas, etiam in temporalibus. Unde & voluit eadem Synodus oblationes totius Diœceseos Ecclesiarum die Pentecostes Ecclesiæ Cathedrali integras servari. *Quia Ecclesia Exonii mater est omnium Ecclesiarum Diœcesis.*

VII. Quibus adhuc id juris est, & moris Præsulibus, ut decimas prorsus omnes suæ Diœceseos sibi vendicent, illis non parum inde quoque potest accedere præsidii, quod jam ex Lamberto supra retulimus de Archiepiscopo Moguntino sub Alexandro II. Papa anno 1073. Regis enim Henrici patrocinio & studiis id tandem perfecit Moguntinus, ut à Thuringis omnibus decimæ sibi solverentur. Fuldensis & Herveldensis Abbates, quorum maximè intererat, ne ea res ex animi sententia procederet Archiepiscopo, illum tandem enixissimè obtestati sunt, ut quarta decimarum parte contentus discederet, cùm ita Canonica regula, ita usus ferret: *Saltem decimarum eam ipse partitionem fieri sineret, quam & Canonum scita æquam judicassent, & cætera per orbem terrarum Ecclesia assuatam haberent; scilicet ut quarta partis ipse pro suo suorumque Missorum servitio contentus, tres reliquas portiones Ecclesiis, quibus attitulatæ fuissent, permitteret.* Abruptè respondit Archiepiscopus, suis per decennium laboribus & defatigationi non satis respondere tantillam mercedem. Denique ita convenit Archiepiscopo & Abbatibus, ut Ecclesiarum his Abbatibus obnoxiarum decimæ inter ipsos & Archiepiscopum æquatis partibus dividerentur; reliquarum Ecclesiarum decimas, unus, ut apparet, acciperet Archiepiscopus. Exacerbato animo, ut videtur, calamoque Lambertus hanc historiam executus est. Æquissimum enim certè erat contumaces populos legi decimarum toto Christiano orbe receptissimæ subjici, nec novum erat ad officium armis adigi; nec iniquum illud videri poterat, ut Archiepiscopus exhaustos in eo labores, Ecclesiæque tandem victoriam, expensas denique ingentes à se factas, pari aliqua sibi mercede pensari flagitaret.

VIII. Ex hac autem narratione, non illud tantum enitescit, & Moguntinum, & alios ejus simillimos Præsules eo jure usos esse vetustissimo, ut decimas omnes Ecclesiarum sibi subditarum retinerent: sed & Ecclesiarum Parochialium jus ad vendicandas sibi decimas sui territorii, Canonicis legibus astructum, & longè pervagatissimum fuisse: cùm hic Moguntinus admoneatur, si Jure Canonico stare velit, quarta parte decimarum contentum esse debere. Fateor hac concordia Abbatibus his duobus confirmatas esse decimas ex media parte, quas probabiliter antea universas collegisse creduntur. Sed illud non perfunctoriè perpendi par est, eas illis Ecclesiis, decimasque dum fundarentur concessas fuisse, ea cautione ut Parochis superesset, quo & honestè ipsi sustentarentur, & hospites

exciperent. Usu enim vulgatissimo Canonum & Decretalium commoda Parochi sustentatio & portio congrua eam proventuum copiam exprimit, quæ recipiendis etiam hospitibus sufficiat. Nec aliud id necesse est argumento declarare, quàm quod canonicæ Constitutiones Parochis præcipiant hospitalitatem sectari. Sed & expressissimum suppetit Alexandri III. decretum, quo sugillantur Abbates, qui tam jejuna & parca manu donabant Parochos sibi obnoxios, ut nec honestè ibi degere, nec hospites excipere possent. *De Monachis qui Vicarios Parochialium Ecclesiarum in tantum gravant, ut hospitalitatem tenere non possint, nec honestam sustentationem habere.* Jubet mox Pontifex tam largè in posterum donari Parochos, ut sit & quo vescantur ipsi, & quo pauperes pascant. Damnatæ sunt in Concilio Lateranensi IV. sub Innocentio III. eorum sordes, qui Parochis non dabant nisi quartam quartæ decimarum, seu sextam-decimam; sufficienti ergo posthac portione donandos esse definitur. *Non obtinent nisi quartam quartæ, id est, sextam decimam decimarum, &c. Statuimus ut consuetudine qualibet Episcopi, vel Patroni, vel cujuscumque alterius non obstante, portio Presbyteris sufficiens assignetur.* Episcopi de quibus hic agitur, non multùm à nostris dissidebant, qui Magni Decimatores dicuntur, cùm Parochis non concederent nisi sextam-decimam decimarum partem, qua ne congrua quidem portio conflari poterat. Portio sufficiens hîc dari præcipitur. An ex decimis, & quæ ejus quantitas, prorsus siletur. Ne Moguntinum quidem Concilium anni 1549. gravissimæ etsi tunc ingeminatæ essent querelæ, expressius quidquam definit. *Sufficienter, & honestum victum deputent.* In Concilio IV. Mediolanensi anni 1576. statutum est, oblationes Ecclesiarum Parochialium juris esse Parochorum, præterquam certorum dierum, quæ Episcopo, vel reparationibus adjudicantur. Concilium Turonense anni 1583. tertiam saltem oblationum partem Parochis addixit, nisi consuetudo eis amplius aliquid largiretur. Jussit etiam ut die Paschæ Parochiani quilibet pecuniæ aliquid argenteæ offerrent.

Conc. Later. Par. 39. c. 1.

Can. 32.

Can. 70

Cap. 15.

Cap. 14.

IX. Omnium difficillimè diffiniri potest portionis congruæ quantitas. In Concilio Juliobonensi anno 1080. statutum est, liberum fore Parocho à Monachis præsentato, ut aut cum Monachis vesceretur, aut ab eis acciperet, quo & se & Ecclesiam honestè procuraret. *Unde & bene vivere, & Ecclesiæ servitium convenienter valeat adimplere.* Idem confirmat Matthæus Paris in compendio libertatum opulentissimi in Anglia Cœnobii sancti Albani: *Quibus Presbyteris cùm tantùm adsignaveritis, unde victûs & vestitûs necessaria possint honestè percipere, quidquid residuum fuerit, liceat vobis in usus proprios convertere.* Narrat idem ipse Matthæus anno 1252. Episcopum Lincolniensem, non tam Parochorum studio, quàm odio Monachorum, facultatem à Papa impetrasse augendæ portionis congruæ, *Prout juxta consuetudinem patriæ secundum Deum videris expedire.*

Anno 1125. Reginaldus Archiepiscopus Remensis Ecclesiam Parochialem nobili abstulit viro, qui ex ejus decimis, oblationibus, aliisque reditibus mulieres virginesque dotabat, eamque Cœnobio contulit Cluniacensi, voto satisfaciens ejusdem Nobilis, ut jam Parocho non superesset nisi feudus Presbyteralis. *Salvo jure suo in iis quæ ad feodum Presbyteris pertinere noscuntur.* Non facile est diffinire quid feodus ille complecteretur. Superest & ejusdem Archiepiscopi conventio alia cum Cluniacensibus, qui concessa illis Parochia quapiam, residuam Parocho non fecit nisi partem oblationum, eleemosynarum, & legatorum piorum. Anno 1159. Prior Aquensis Insulæ Ordinis Cluniacensis, & Capellanus, vel Parochus Rupellæ, sequestre Santonensi Episcopo, concordiam inierunt, qua oblationes Ecclesiæ Rupellensis, legata pia, & dona alia complura in duas æquales partes dividebantur. *Bibl. Clun. pag. 1190. 1391 1450. 1550.*

Hactenus ex Bibliotheca Cluniacensi. Ex historia sancti Martini de Campis apud Lutetiam multa id eandem rem excipere daretur, de concessis per Episcopos Capellis, Parochiisque eidem Prioratui sancti Martini, ubi decimæ Monachis omnes prorsus cedunt, oblationes verò pene æquatis partibus inter ipsos & Parochos dividuntur. Ubi propè à vero abest, eas Ecclesias Parochiales Monachis concessas fuisse ab Episcopis, eadem conditione & lege partitionum, qua vel Episcopi eas, vel Nobiles antè obtinuissent. Nam & hi decimas, atque oblationum partem usurpaverant. *Hist. sancti Martini de Camp. pag. 374. 397. 411. 477. 495. 514. 520. 526.*

X. Decretali *Præterea quoniam, De jure Patronatûs*, Lucius III. Pontifex Laicis annuebat, qui Patroni, Advocati & Custodes essent Ecclesiarum, ut redituum temporalium partem aliquam sibi servarent, de qua pepigisset cum ipsis Episcopus, cùm prima ejus Ecclesiæ fundamenta ponerentur. *Præsenti decreto statuimus, eos sive Advocati, sive Patroni, sive Vicedomini, sive Custodes, vel Gardias habentes, seu quocumque alio nomine censeantur, à gravaminibus Ecclesiarum cessare, nihilque in ipsis præter antiquos & moderatos reditus à locorum Episcopis institutos exigere.* Itaque hoc Canonum recentiores interpretes distare voluere Clericos à Laicis, hoc enimvere, quòd possint Clerici præscribere adversùs Parochos, tum decimas, tum proventus alios Parochiarum, congrua illis portione reservata: at non possint unquam Laïci sibi polliceri nisi minuscula hæc jura, quibus inter ipsa fundationis primordia assensus est Episcopus. Id quoque emendatum est à Tridentino, cujus decreto prohibentur Patroni, qualescumque tandem, delibare quidpiam de proventibus Beneficiorum, intentato anathematis mucrone. *Patroni Beneficiorum cujuscumque ordinis & dignitatis, etiamsi Communitates, Universitates, Collegia quæcumque Clericorum & Laïcorum existant, in perceptione fructuum, proventuum, obventionum, quorumque Beneficiorum, etiamsi verè de jure Patronatûs ipsorum ex fundatione & dotatione essent, nullatenus nullave causa vel occasione se ingerant: sed illos liberè Rectori, seu Beneficiato, non obstante etiam quacumque consuetudine distribuendos dimittant, &c. Si secus fecerint, excommunicationis & interdicti pœnis subjiciantur, & dicto jure Patronatûs ipso jure privati existant.* Porro eo Concilii decreto declaratum est à sacra Congregatione, ne posse quidem Patronos conductores esse Beneficiorum. *Sess. 25. cap.* *Fagnan. in L. 3 Decret. Part. 1. pag. 152.*

XI. Porro autem congrua Parochorum à Tridentinis Patribus exprimitur iisdem pene verbis, atque à Conciliis superioribus. *Quod pro Rectoris & Parochiæ necessitate decenter sufficiat.* At ibidem innuere videtur Concilium, portionem congruam & rationabilem Parochorum centum esse ducatorum; ubi præcipitur, ne pensionibus onerentur ullis, vel Episcopatus, quibus mille: vel Parochiæ, quibus centum sunt non amplius reditus ducatorum. *Cathedrales Ecclesiæ, quarum reditus ducatorum mille, & Parochiales, quæ summam ducatorum centum, secundum verum annuum valorem non excedunt, nullis* *Sess. 24. c. 13.*

pensionibus aut reservationibus fructuum graventur. Alibi tamen præcipit Tridentinum, ut Episcopi Vicariis Parochiarum Capitulis vel Cœnobiis unitarum, adsignari faciant tertiam partem fructuum, aut plus, minusve, ut ratio & sapientia dictarit. Sess. 7. c. 7. *Cùm tertiæ partis fructuum, aut majori, vel minori, arbitrio ipsorum Ordinariorum, portione, etiam super certa re assignanda.* In Clement. De jure Patron. c. 1. Ea quoque potestate Viennense Concilium Episcopus instruxerat, portionibus ut congruis moderarentur. Complexi sunt autem mordicus Episcopi decretum Sessionis XXIV. Concilii Tridentini, & pingues adeo atque copiosas mox assignarunt portiones Parochis seu Vicariis unitarum Parochiarum, ut jam emolumenti perparum ad Capitula ipsa, vel Monasteria rediret. Hinc querelæ cùm increbuissent apud Pium V. Papam, ille promulgata Bulla *Ad exequendum* anno 1567. pronuntiavit factas fuisse eas uniones Parochiarum cum Capitulis & Monasteriis, ut ab his divina celebrari officia decentiùs, & hospites excipi liberaliùs possent; sanxitque ut Episcopi istiusmodi Vicariis, vel Parochis ne ultra centum ducatos, vel infra quinquaginta, portiones congruas assignarent; ita sanè, ut ubi moris esset copiosiores Vicariis assignari, priscus usus retineretur: & ubi annui reditus non ultra quinquaginta ducatos consurgunt, totum Vicariis dimittitur.

XII. Hæc porro Decretorum fluctuatio in portionibus congruis, id certè perficiet, ut ne jam stupeamus Gallicanæ quoque Jurisprudentiæ alternationem in eo negotio. Edicto Caroli IX. Regis anno 1571. portiones congruas statutum est centum viginti librarum fore. Edicto Ludovici XIII. anno 1629. trecentarum librarum. Ejusdem Edicto anni 1632. trecentarum librarum cis Ligerim, ducentarum ultra Ligerim, & in Britannia Armorica: ea addita cautione, ut ubi decimarum partitio facta fuerat, sua parte contenti quiescerent Parochi. Edicto anni 1634. etiam cis Ligerim portiones congruæ ad ducentas libras redactæ sunt, ubi nulli sunt Parochis Vicarii; trecentis libris usque adsignandis, ubi Parochis sunt sui, & ubi Episcoporum judicio esse debent Vicarii. Le Prestre Cent. 1. c. 14. Edicto anni 1666. confirmata est Constitutio anni 1634. illud verò purè & simpliciter registratum & publicatum fuit in Majore Consilio, ad Parlamentum perlatum non fuit, cujus Memoires du Clergé. Edit. ult. To. 2. Tit. 12 pag. 313. ideo Senatusconsultis illæ sive pensiones, sive portiones trecentarum semper esse librarum jubentur, præter oblationes & fundationes.

CAPUT XXV. *P. 4. l. 4. c. 24.*

De Præbendis Ecclesiarum Cathedralium, Collegialium, quæ Monachis sunt concessæ, aut Canonicis Regularibus. De Monachis laïcis, sive Oblatis Monasteriorum, post annum Christi millesimum.

I. Orbis quidam & quasi circuitio bonorum & largitionum inter Episcopos, Capitula, Monasteria, Laicos.

II. Exempla Præbendæ Cathedralis Monasteriis concessæ. Designabatur à Monasterio Vicarius, qui Officiis interesset, Prior verò una hebdomada vice sua in Cathedrali Ecclesia Mysteria celebrabat.

III. Has quandoque Præbendas sæcularibus Clericis donabant Abbates.

IV. Cœnobiis non aliter dabantur & ab Ecclesiis Collegialibus Præbendæ, ac in precum communionem consociarentur.

V. Quæ his Præbendis servitutes inhærerent.

VI. VII. Alia exempla concessarum Cœnobiis Præbendarum, & quanta in his diversitas.

VIII. De Vicariis, qui harum Præbendarum ministeria sacra obibat.

IX. Alia exempla Præbendarum ejusmodi, in Cœnobiis maximè, & Ecclesiis Parisiensibus.

X. Hac Præbendarum largitione constringebatur vinculum sanctissimæ necessitudinis omnium inter se Ecclesiarum, maximè autem cum Cathedrali, quæ omnium parens est cæterarum. Mos Ecclesiæ Belovacensis ex imprimis.

XI. XII. De Præbendis in Monasterio datis emerito cuique & multis multa Origo ejus ipsius.

XIII. Alia ejus rei exempla.

XIV. Constitutiones Galliæ Regum de ejusmodi Præbendis.

I. EA Episcopi & veneratione & beneficentia prosecuti sunt Regulares Congregationes, vel inter primordia sanctissimæ earum institutionis, vel ubi subinde ad novam quandam primigeniæ sanctimoniæ suæ formam reflorescere visæ sunt, ut Parochias illis & decimas darent, vel à Laïcis datas confirmarent; quin etiam ut Cathedralium Ecclesiarum suarum Præbendas aliquas eis conferrent. Sed si certatim Episcopi ac Laïci collocupletandis Cœnobiis insudarunt, vicissim Monasteriorum opes in Laïcos effluxere, & in Clericos, admissis Laïcis in Cœnobia, iis qui Oblati, sive Monachi laïci dicti sunt: Clericis autem vocatis ad innumerabiles Obedientias & Prioratus Regulares, in Monachorum vicem. In eo versabitur Caput istud argumento, forsan & alia mox inferiùs.

II. Rorico Ambianensis Episcopus instituta Ambiani Congregatione Canonicorum Regularium in Ecclesia sancti Firmini, non hujus tantùm illis Ecclesiæ oblationes & proventus largitus est, *Altaris bona, atrii & Ecclesiæ totius reditus universos, & fidelium devotio quidquid eis contulerit*: Spicil. To. 2. pag. 901. Præbendam etiam eis contulit anno 1085. in Ecclesia Cathedrali: *Præbendam concessimus fratribus ibi deputatis*; ea profectò conditione, ut de consensu Capituli Cathedralis Vicarium deligerent, qui horis Canonicis Officiisque interesset, & Prior ipse sancti Firmini anno quolibet hebdomada una in Cathedrali sacris operaretur. *Provideant autem arbitrio Capituli nostri, quatenus Vicarius eorum de hac Præbenda in Canonicis horis canendis nobiscum canonicè assistat. Qui autem Ecclesiæ illius Prioratum habuerit, una integra hebdomada sicut Ecclesiæ nostræ Sacerdotes Missarum solemnia concelebret.*

Jam inde ab incunabulis suis tanta virtutum & religionis fragrantia Ecclesias omnes perfuderat Cœnobium Cluniacense, ut in Ecclesiis Carnotensi, Aurelianensi & Trecensi Præbendis singulis donatum sit. Araldus Episcopus Carnotensis ab ipso Rege, & à Richerio Metropolitano suo confirmari curavit donationem Præbendæ, quam Ecclesiæ Cluniacensi contulerat, nulla addita necessitate defungendi unius hebdomadis Officii: *Nullumque hebdomadale servitium in nostra Ecclesia pro eadem Præbenda faciant.* Spicil. to. 6. pag. 452. Isembardus Aurelianensis Episcopus simillima concessione Cluniacenses demeruit, precum etiam societate hinc firmata, & spondentibus Cluniacensibus suo se cœtui adgregaturos Aurelianenses Canonicos, quibus propositum esset illis sociari, nec ea de causa quidquam exacturos. *Si verò alicui Canonicorum nostrorum placeret Monachum fieri, si nihil dare vellet, vel posset, gratis reciperent.*

Anno 1090. Philippus Trecensis Episcopus Monasterio Canonicorum Regularium Præbendam Spicil. to. 11. pag. 303. 314. concessit Cathedralis Ecclesiæ suæ, dum una quolibet anno hebdomada Mysteria ibi celebrarent. Anno 1103. Adela Comitissa Veromanduorum Cano-

nicis Regularibus sancti Quintini Bellovacensis Præbendam contulit suam Ecclesiæ sancti Quintini Veromandui. *Comitissa concessit Præbendam, quam habebat in Ecclesia sancti Quintini Virmandensis.* Prolixius de his egimus Principum Præbendis, ubi de Canonicis Laicis supra disseruimus.

Promptuar. Antiq. Tric. pag. 118.

Matthæum Cardinalem Albanensem Episcopum per litteras certiorem fecit Petrus Cluniacensis Abbas, Episcopum Tricassinum ita secum statuisse, ut Ecclesiæ suæ Præbendam Cluniacensibus conferret; patrocinio ejus rem promoveri posse, quæ Cluniacensi Cœnobio compendiosa foret, & peropportuna, ut quod egestate premeretur. *Dominus Trecensis Episcopus, paratus est, ut dicit, dare nobis in Ecclesia sua unam Præbendam, sicut Carnoti & Aurelianis antiquitus data sunt; ut reddatis illius multa, quam non ignoratis, Cluniacensium fratrum indigentia relevetur. Hoc si secundum Deum fieri potest, rogo ut per vos fiat.* Intervenit & ipse Pontifex, precesque & præcepta addidit, ut Cluniacensibus ea Præbenda daretur. De eo enim ita ad Attonem Episcopum Trecensem, à quo Præbenda data est, perscribebat. *Præbenda quæ Cluniaco ipsius Domini Papa precibus, vel præcepto data prius fuerat.* Scripserat ad Attonem Innocentius II. ut liquet ex charta ipsa donationis, quæ superstes est in Bibliothêca Cluniacensi. *Dedimus etiam Ecclesiæ Cluniacensi laudantibus & concedentibus Clericis nostris, petenti hoc atque exigente Papa Innocentio unam Præbendam in Ecclesia beati Petri Trecensis in perpetuum possidendam.* Anno 1145. Constitutionem edidit Atto ad Canonicos suos arctiots residentia astringendos, sed Cluniacenses ab eo excepit sunt. *Exceptis duntaxat Cluniacensibus, quibus ad præfati Legati petitionem in Ecclesia nostra Præbendam concessimus.* Quod mox autem ibidem subjungitur, ejusmodi est, ut facilè intelligatur, quam alieno esset ille animo à Præbendis Ecclesiæ suæ ita quodammodo detruncandis. Jubet enim ut posthac nemini sejunctim Præbenda conferatur, sed in commune fruantur Canonici omnes fundis & proventibus suarum in commune Præbendarum, nulla cætum divisione facta. *Præterea adjicientes prohibuimus, ne unquam ulterius quacumque occasione, vel pro qualibet persona, de communitate fratrum, singularis fieret, vel daretur alicui Præbenda.* Verebatur non injuria Atto, ne Cluniacensium exemplo alii illecti, potentum & ipsi patrocinio abuterentur, ut darentur sibi Præbendæ propriæ, atque ita hac Præbendarum partitione dissiparentur fundi Mensæ Capitularis. Certè anno 1164. Henricus Comes Palatinus Trecensium dedit Cœnobio Cluniacensi proventum annuum duodecim librarum pecuniæ Provinensis, & vicissim Cœnobium Cluniacense Episcopo & Capitulo Trecensi suam illam Præbendam restituit.

L. 1. Ep. 3.

L. 1. Ep 33.

Bibl. Clun. pag. 1407. & in Notis 140. 165.

Ibidem. Pag. 105. 106.

III. Nec tamen hæ Præbendæ Cathedralium ita cum Abbatiis coalescebant, ut non aliquando ab Abbatibus ipsis conferrentur sæcularibus Clericis. Ut ei audaciæ occurrerent Abbas & Conventus Cluniacensis, suam in Ecclesia Carnotensi Præbendam dicaverunt alendis luminaribus B. Apostolorum Petri & Pauli, quod statutum suum ab Alexandro IV. inconvulsa firmitate confirmari curavere. *Ut reditus & proventus Præbendæ quam habetis in Ecclesia Carnotensi deputatas in Monasterio vestro, ad luminare B. Apostolorum Petri & Pauli, quos quidam Abbates aliquibus sæcularibus Clericis, de facto aliquoties concesserunt, de cætero nemini concedantur, sed sint ad luminare hujusmodi perpetuo deputati.*

Ibidem.

IV. Nec Cathedrales tantùm, sed & Collegiales Ecclesiæ, Cœnobia fama sanctitatis celeberrima, hoc eodem vinculo conciliare sibi studebant, & concessa ex suis Præbendis una, eorum orationum consortium aliquod adipisci. Anno 1193. Abbas sanctæ Genovefæ Præbendam, quam Monachi sancti Martini de Campis obtinebant in Ecclesia sua Nemptodorensi, ubi & fundi assignati erant: Ancetum transtulit, ubi & alios assignavit fundos; eadem semper precum utriusque Congregationis communione reciproca perennatura pro defunctis. *Præbendam quam Monachi sancti Martini de Campis habent in Ecclesia nostra, quam accipere solebant apud Nannetodorum, consensu & voluntate ipsorum assignavimus apud Ancium. Præterea sciendum quod nullatenus ab eis de cætero poterimus exigere, ut pro Præbenda illa aliquod divinum in Ecclesia nostra persolvant officium, salva spiritali societate inter prædictas Ecclesias, ita scilicet quod quandocumque contigerit alterutrius Ecclesiæ quemquam fratrum decedere, sibi invicem nunciabunt, & officium tale facient.*

Nanterre.

Histoir. S. Mart. de Campis. Pag. 193. 194.

V. Ex his liquidò constat, ante hanc transactionem Monachos sancti Martini de Campis utcumque interesse debuisse divinis Officiis Ecclesiæ sanctæ Genovefæ, eodem aut non multùm dissimili modo, atque supra vidimus, Canonicos Regulares sancti Firmini apud Ambianum Roricoui Ambianensi Episcopo recepisse, ejus se Cathedralis Ecclesiæ Officiis interfuturos. Sed suppetunt & alia documenta, quibus spirituales hæ servitutes illustrentur. A Clarambaldo Episcopo Sylvanectensi concessa est Præbenda una Cathedralis ejus Ecclesiæ, Monachis Prioratus sancti Nicolai Acienfis, qui obnoxius erat Prioratui sancti Martini de Campis apud Lutetiam. Petrus ejus successor donationem eam confirmavit anno 1138. concessis eidem Prioratui altaribus & decimis compluribus. Anno 1205. Goffridus Sylvanectensis Episcopus Monachos hujus Prioratus levavit maxima parte onerum, quibus ut plurimum Præbendæ hoc genus gravabantur; absolvit eos illa necessitate instituendi Vicarii, aut per sese desungendi ministerio sacro ejus Præbendæ in Ecclesia Cathedrali; eo denique uno teneri voluit, ut septimanas sua solemnia Missarum celebrarent, & interessent sacræ Psalmodiæ horarum canonicarum, atque ut majoribus Festis invitatorium decantarent. *Concessit Capitulum prædictis Monachis, ne unquam possit eos compellere, ut habeant Vicarium in Ecclesia beatæ Mariæ, qui Præbendam ipsorum, quam in eadem Ecclesia habent, deserviat: vel ut ipsi mansionem ibi facere teneantur; nec pro eadem Præbenda aliud servitium facient, quam facere solent septimanam suam tam in Missa, quam in Horis, custodiam Chori in Ordine sua, & in majoribus Festis Invitatorium cantabunt, in illis scilicet in quibus quatuor cantant illud.* Ea Præbenda non conferebat jus, ut interessent Capitulo, nisi eò vocentur: unus eorum poterat per Quadragesimam communi cum Canonicis mensæ accumbere; Procurationibus Archiepiscopo, vel Legato solvendis pro sua parte tenebantur.

Senlis.

Ibidem.

VI. Prioratui quoque sancti Dionysii de Carceribus Loteriæ Præbendam majoris Ecclesiæ Parisiensis concesserat Stephanus Episcopus Parisiensis & Capitulum, ea lege, ut per Vicarium sacro ministerio fungerentur. Vide quid ea de re memoretur in Martyrologio sancti Martini de Campis. *Sciendum quod Ecclesia B. Dionysii de Carcere habet unam Præbendam in Ecclesia beatæ Mariæ Parisiensis de veteribus Præbendis, & unum Vicarium in dicta Ecclesia ad*

Ibid p. 131. 342. 343.

Dei

Dei servitium deputatum, de dono & concessione Stephani Parisiensis Episcopi. Confirmata est à Lucio Papa III. anno 1184. donatio qua Rodulphus Comes Veromanduorum Præbenda sancti Fursei Peronensis donabat Prioratum sancti Medardi de Capy, Ordinis Cluniacensis : ac declaratum est, si cui privato vellet Prior eam Præbendam conferre, fore ut is fructus omnes perciperet. *Statuimus etiam ut si Prior qui pro tempore fuerit, Præbendam quam in Ecclesia sancti Fursei de Perona debetis habere, alicui personæ idoneæ, quæ assiduè deserviat, ad tempus duxerit committendam, integritatem fructuum, sicut alii qui assidui fuerint, consequatur.* Integrum erat ergo Prioribus his Præbendas ita concessas, aut Vicariis, qui in iis ministrarent, delegare : aut privatis quibusdam conferre, qui earum titulo gauderent. Eo enim sensu pollet vox *Persona*, quando opponitur *Vicario*. Vicarii fructus non percipiebant, nisi quo residebant tempore : at Personæ, seu Titulares, non aliter iis fruebantur, quam cæteri Canonici.

VII. Succurrunt jam & Præbendæ aliæ paulo diversæ. Capitulum instituit Ansellus Meldensis Episcopus in Capellæ Dominæ nostræ de Creciaco, permittente Priore sancti Martini de Campis, quod ea Capella juris esset Prioratus sancti Martini Creciacensis, qui Prioratui sancti Martini de Campis obnoxius erat. Ideo & in erigendo hoc Capitulo, servavit Episcopus Capellam unam novi hujus Capituli Priori sancti Martini Creciacensis, qui per hebdomadam adesse & ministrare tenebatur, ac præterea jure præsentandi Parochi gaudebat, cùm
Ibid. p. 381. Præbendas cæteras Episcopus conferret. *Præbendam ibi habeat integram & perpetuam, quam sua septimana deserviat, tantummodo Missam celebrando per se, vel per alium deprecando.* Exempla hic habes longè alia ab aliis diversissima. Vidimus enim Præbendas, quas in Cathedralibus Canonici Regulares obtinerent; vidimus & quas Monachi obtinerent ibidem; vidimus & quas Monachi in Collegialibus : vidimus alias mera Episcoporum & Capitulorum largitate concessas : vidimus & quas Monachi sibi reservassent in illis Ecclesiis, quæ eorum olim fuissent juris; vidimus ubi ministrarent Vicarii; vidimus, ubi Monachi ipsi; vidimus quibus onus incumberet Officiorum divinorum, vidimus & ubi id oneris esset excussum.

Ibidem. pag. 425. & 445. VIII. Quem suo loco Monachi Vicarium subrogabant, Clericus is erat Capituli correctioni obnoxius; certa quadam pecuniæ parte & distributionum contentus erat; reliquæ autem & distributiones & pecuniæ Monasterio cedebant. Ejus rei probationes non paucæ occurrent in Historia sancti Martini de Campis, ubi contentiones referuntur super ea re inter Priorem & Vicarios, & quo illæ judicio sint terminatæ.

IX. Sed & ibidem obvia erit donatio Præbendæ B. Mariæ Stampensis, quam Cantor Ecclesiæ Parisiensis, qui eam obtinebat, resignavit Henrico fratri Ludovici VII. Gallorum Regis & Abbati ejusdem Ecclesiæ Stampensis, à quo & statim ea donata est Prioratui B. Martini de Campis, ut ei jure perpetuo uniretur, nec ullo ministerio, vel per sese, vel per Vicarium teneretur. Eam donationem confirmavit Ludovicus VII. Rex Junior dictus. *Quoniam Monachis de Campis maxima astringebatur amicitia, eam in manibus meis per panem & librum reddidit, & ego consequenter similiter per panem & librum in manibus Prioris de Campis eam seposui, & per illum Ecclesiæ cui præerat in perpetuum possidendam contradidi.*

Non paulò munificentiùs Stephanus Parisiensis Episcopus de Abbatia sancti Victoris apud Parisios benemereri studuit, concessis anno 1123. Præbendis in Ecclesiis sanctæ Mariæ, sancti Marcelli, sancti Germani Altisiodorensis, sancti Martini de Campellis; hoc est omnibus in Ecclesiis, in quibus tunc essent Præbendæ. Unde in Necrologio sancti Victoris hæc habentur. *In omnibus Ecclesiis in quibus Præbenda sunt, nobis in singulis singulas Præbendas dedit, &c.* Henricus de quo suprà, frater Ludovici VII. seu Junioris, Abbas cum esset sancti Exuperii apud Corbolium, Præbendam hujus Abbatiæ suæ unam contulit anno 1146. Abbatiæ sancti Victoris. Anno 1159. Ludovicus VII. Rex confirmavit Præbendas quatuor à prædecessoribus concessas Abbatiæ sancti Maglorii, velut Capellæ Regiæ. Cùm enim Hugo Capetius reliquias beatorum Pontificum Samsonis & Maglorii excepisset in Capella sua Regia sancti Bartholomæi, & Monachos ibi constituisset, exinde semper Ecclesia sancti Maglorii Capella fuit Regia, ejusque Abbas Regum Capellanus. Ita testatum facit Ludovicus ipse VII. Rex in Charta ipsa suæ concessionis. *Etenim Prior Ecclesiæ sancti Bartholomæi atque Maglorii antiquitus Capellanus Regum constitutus est, & ad hoc quatuor Præbendæ ei sunt attributæ; volumus ut in horreo & Cellario beatæ Mariæ Parisiensis, ubi est illi una designata, similiter in horreo & Cellario sancti Germani, ubi alia constituta est, frumentum & vinum pro reditu illarum habeat & sine molestia recipiat. Ubicumque autem extra Parisius fuerimus, si illic Abbas advenerit, de nostro ut mos est, plenam procurationem habebit.* Hac charta non exprimuntur nisi Præbendæ duæ. Reliquæ duæ erant in Ecclesia Sylvanectensi, & in Melodunensi. Erat & Ecclesiæ sanctæ Genovefæ Præbenda in Ecclesia sanctæ Mariæ Parisiensis. Odo Parisiensis Episcopus anno 1204. eam ad se revocavit, fœdere quodam inito cum Abbate & Capitulo sanctæ Genovefæ; at eam mox Præbendam contulit, ejusque Vicariatum Capitulo suæ Cathedralis, ea conditione, ut annui aliquid reditus adsignarent Presbyteris Matricularis, non ita pridem ab ipso institutis. *Tam Præbendam, quàm Vicariam Decano & Capitulo Parisiensi concessimus, ita tamen quod Capitulum Matricularis Sacerdotibus, in Ecclesia nostra à nobis noviter institutis, septem libras solvere tenebuntur, &c.*

De Champeaux. Hist. Univ. Par. To. 2. pag. 160. 227. 287.

S. Spire.

Ibidem. To. 2 pag. 26.

X. Non potest non videri pulcherrima hæc concordiæ & charitatis propagatio in tam multas reciprocè Ecclesias, Cathedrales, Collegiales, Monasticas. Ecclesiæ Cathedralis ærarium inexhaustum quoddam veluti flumen erat largitionum, quo abundè irrigabantur Congregationes omnes regulares sanctioris disciplinæ. Chorus Ecclesiæ Cathedralis Collegium erat sanctissimum amplissimumque Cleri totius sæcularis, & regularis. Ecclesia ipsa Cathedralis primævam suam quodammodo amplitudinem recuperabat, cùm jam una & universalis esset totius Diœceseos Ecclesia. Omnia Ecclesiæ membra suo se corpori & capiti recolligebant; & hac communione temporali & spiritali nemo non sentit inter has Ecclesias strictissimam necessitudinem & dulcissimam societatem conglutinatam fuisse.

Hæc porro societatis & charitatis vincula aliquanto etiam splendidiora, & mirabiliora fuisse videntur in concessione Petri Episcopi Bellovacensis, qui anno 1126. Præbendam unam Ecclesiæ suæ Cathedralis Abbati & Canonicis contulit Regularibus sancti Quintini apud Bellovacum. Circumfluebat tum illud Cœnobium & opibus, & sanctimoniæ

gloria; hac porro donatione Episcopus & Capitulum Cathedrale ei se specialiùs conjungi & consociari ambiebant. Contulit illis Episcopus Bellovacensis omnium Canonicatuum Ecclesiæ suæ vacantium Annatas, ut precibus suis defunctos Canonicos foverent. De his Annatis infrà agemus. Canonici sancti Quintini polliciti sunt se daturos Canonicum Presbyterum sui Collegii Ecclesiæ sancti Petri Bellovacensis, ut officiis omnibus adesset more aliorum Canonicorum, quem tamen arbitratu suo revocare, & alium subrogare possent. *Canonici sancti Quintini promiserunt se daturos unum de Canonicis & Compresbyteris suis Ecclesiæ beati Petri, qui in ea intersit & subveniat divinis, & officiis diurnis & nocturnis, juxta consuetudinem Canonicorum nostrorum hic habitantium. Abbas quotiescumque voluerit, revocet eum, & alium in ejus loco substituat, qui vices ejus fideliter exequatur.* Denique Abbas & Capitulum sancti Quintini *ad augmentum & firmamentum fraternæ charitatis*, spoponderunt suo se cœtui adgregaturos Canonicos omnes Bellovacenses, qui suo cœtui copulari se cuperent, ad cujuscumque sive temporalis, sive spiritalis necessitatis levationem. *Canonicis beati Petri ab eodem Abbate concessum est, quod si quis ex eis nimia paupertate compulsus, ad eorum Ecclesiam & Religionem vivere voluerit, ut in Ecclesia beati Quintini recipiatur, & ibidem temporalibus & spiritualibus tanquam ejusdem frater deinceps fideliter sustineatur beneficiis.*

Recueil pour l'histoire de Bourgogne. pag. 281. Bradeau sur Louet. To. 1. p. 61. 62. 63.

Anno 1111. Valterus Episcopus Cabilonensis non dissimilem iniit communionem precum cum Ecclesia & Abbatia sancti Benigni Divionensis, concessa tum Ecclesiæ suæ Cathedralis Præbenda Abbatiæ sancti Benigni, quam illico Abbas Monacho contulit, qui propria hebdomada ejus officio fungeretur. Ejusmodi exemplorum plenæ sunt novæ Historicorum, aliorumque Scriptorum Compilationes.

Propria hæc autem & peculiaris fuit Ecclesiarum Gallicanarum consuetudo, ut Abbatias donaverint Præbendis quibusdam Ecclesiarum Cathedralium & Collegialium; vix enim quidquam ejusmodi alibi gentium reperire est. Longè his frequentior fuit Ecclesiarum Parochialium unio ad Monasteria, ad Capitula & ad Xenodochia, & purgatior, & ejusmodi tamen in posterum quidquam tentari à Concilio Tridentino prohibitum est. *In unionibus verò Ecclesiæ Parochiales Monasteriis quibuscumque aut Abbatiis seu dignitatibus, sive Præbendis Ecclesiæ Cathedralis vel Collegiatæ, sive aliis Beneficiis simplicibus, aut hospitalibus, militiisve non uniantur.*

Sess. 7. c. 6. Sess. 24. c. 13.

XI. Postquam de Præbendis diximus, quas in Ecclesiis Cathedralibus Monachi obtinuere, vel vicissim Canonicis suis ipsi concessere in Ecclesiis; peropportunè hic pauca attingemus de Præbendis iis, quas Monachis Laicis concessere, pauperibus nimirum, vel emeritis militibus, parte aliqua corporis truncatis. Non facile est indagare originem ejus juris usùsque Regum Angliæ, qui Oblatos, vel Monachos laicos, ita enim vocant, seu milites mutilos nominant in Cœnobiis Regni ditioribus alendos, dum vita superabit, vel pensione donandos, qua alimenta ipsi sibi comparent. Visum est nonnullis arcessi debere ejus rei originem jam à temporibus usque Carolinæ stirpis, cùm Cœnobia Nobiles militesque invasere, adeoque & Principes ipsi, qui & Abbates tum se dici gestiebant. Fateor nonnullos tum Regum & Abbatias obtinuisse, & Abbatum non repudiasse nomen. Sed paucissimi ii fuere, nec ulla tunc usquam apparebant hujus usûs nostri vestigia. Suspicati sunt ergo alii, hunc morem tum inolevisse, cùm Cœnobia militem alerent, & ad Regios exercitus pro Ecclesiæ Regnique defensione mittitarent. Verùm longè maxima pars Cœnobiorum non milite, sed precibus solis, vel donis & precibus Regibus aderat, ut suprà à nobis memoratum est. Tradit verò Chopinus jam inde ab anno 1273. fuisse Senatusconsulta Parisiensia, quibus hoc jus Regium confirmaretur. Cùmque eodem ipso tempore destiterint Episcopi & Milites à milite Regibus suppeditando; fieri omnino potuit, ut tum fundamenta jacta sint hujus usûs posterioris. Aliis placuit ex jure fundationis & patrocinii hunc morem manasse. Jure enim Canonico cautum est, ut Fundatoribus & Patronis suis, ubi urget necessitas, justis obsequiis adsit Ecclesia. *Fundatori si ad inopiam vergat, ab Ecclesia modestè succurritur, sicut in sacris est Canonibus constitutum.*

De Domanio Francia. L. 3. Tit. 13.

XII. Proximè à vero, aut à verisimili certè abest hæc postrema ratio, si vel maximè propiùs inspiciantur antiquissima Senatusconsulta, ubi affirmatur id usu receptum fuisse, ut mox Regio diademate revincti Reges, in omnibus Monachorum Cœnobiis Monachum præsentarent. *Cùm dominus Rex utendo suo jure Regio in principio sui regiminis post suam coronationem in Abbatia Regni sui de guardia sua existente, possit ponere videlicet in Monasteriis Monachorum Monachum unum.* Hinc simillimum veri est, hoc quidquid est consuetudinis pullulasse, sed longo sæculorum lapsu, multa, ut solet, novata, multa esse mutata. Nominant hic enim Reges Monachum, in Abbatiis fundationis & tuitionis suæ, & donec ille veste Monastica induatur, procuratur in Monasterio. Ab his non omnino abhorret usus recentior. Si verò non in aliquibus tantùm Cœnobiis, sed in omnibus nominent saltem ditioribus; si quovis tempore nominent, non in Regni tantùm auspiciis; si mutilos tantùm nominent milites, si laici semper hi sint, nec veste donentur Monastica, eæ sunt alternantium temporum vices & mutationes. Erat ergo ea veluti Beneficii cujusdam collatio Regia in omnibus Cœnobiis, ac veluti primariæ preces Regum in omnibus Regni Cœnobiis; cùm jam ne controverti quidem possit, quin Beneficiorum speciem præ se ferant sedes Monachorum.

Carol. Molina. Tom. 2. pag. 7. 8. 26. pag. 1331.

XIII. His adde plerisque Abbatiis & Prioratibus Præbendas fuisse, pauperi cuipiam dicatas; quo proclivius fuit pauperibus ignavis & otio languentibus substituere milites, qui sanguine fuso & vulnerum cicatricibus, istiusmodi Beneficia præmiandos se facilè persuaderent. Anno 1179. Henricus Comes Palatinus Trecarum fœdus iniit cum Abbate sancti Benigni, quo declaratum est, Prioratum quendam ei Abbati obnoxium, non potuisse cujusquam subjici custodiæ, nisi Comitum Campaniæ, & in eo semper Prioratu ali solitum pauperem, veluti *Præbendarium* Prioratûs. *Conquerebantur quòd tradiderim Prioratûs sancti Benigni Bertiniaca Curtis custodiam fideli meo Viardo, dicentes quod in charta Hugonis Comitis antecessoris mei plenius continebatur, quod ipse vel ejus heredes nullo modo ipsam custodiam in alia manu, quàm in propria possent tradere, vel ponere. Qua ibidem diligenter inspecta, de supradictis mihi plenariè constitit; & quod in Prioratu prædicto pauper Præbendarius continuè debebat sustentari.*

Recueil pour l'histoire de Bourgogne. pag. 554.

Nemo jam ambigit, quin Duces & Comites summum sibi, & tantumnon Regium jus arrogaverint concidentibus Imperatoribus & Regibus Carolinæ familiæ, quorum jussu antè Provinciis præficiebantur, & summovebantur. Hinc illis accrevere Palatia, Aulæ, ministri, jura, leges & consuetudines, insignia denique omnia ejus amplitudinis, quæ ad Regiam proximè accederet. Hic obvius est ejus agminis non postremus Campaniæ Comes, Regiæ amplitudinis gloria perfusus, defensor & custos Prioratûs, ita ut ei uni ea possit custodia vendicari. Id sibi juris esse præ se fert ipse, & ibidem profitetur Præbendam esse, quæ non possit nisi pauperi conferri. Quo illud etiam innuitur non obscurè, jure custodiæ facultatem sibi esse Præbendarii ejus pauperis semper nominandi.

Monasteriis Cluniacensibus etiam Conversæ mulieres affixæ erant, quæ Grangiis, seu Obedientiis eorum obsequii aliquid præstabant, veluti Præbendariæ. In Statutis sub Abbate Hugone V. consarcinatis, jubetur, ut ne posthac ejusmodi admittantur Præbendariæ, nisi aniculæ, & ad loca foris
Bibl. Clun. pag. 1460. 1469. posita. *Decernimus, ut nunquam in aliquo loco mulier qualibet in Monacham, vel Conversam, seu Præbendariam recipiatur, nisi ad succurrendum, &c.* Si suæ erant & mulierculis quibusdam Præbendæ, quæ foris ministerii aliquid exhibebant: quin viris suæ essent, qui & operosius aliquid & decentius præstare poterant obsequii. De iis agitur in his ipsis Statutis, omnique id caveri præcipitur, ne ad vitam dentur hæ Præbendæ, quanquam & id, sicubi cogat necessitas, Abbatis arbitrio permittatur. *Præbendas etiam obtentu pecuniæ, vel cujusquam servitii cuilibet ad vitam dari, cùm hoc ad damnum vertatur domorum, districtè vetamus. Si quando autem necessitas vel evidens utilitas id poposcerit faciendum, fiat de consilio domni Abbatis.* Huic denique Oblatorum militum origini plusculum probabilitatis ad-
Art. 219. jicit Constitutio Ludovici XIII. Regis anno 1629. quæ Oblatis militibus pensionem centum librarum solvi tum demum sancit, cum nolent ipsi in Monasterio ali, cui interim pro virium suarum modo ministrent.

Memoires du Clergé. Tom. 2. pag. 201. XIV. Eam pensionem centum librarum ad sexaginta revocari, ut omnibus antè Regiis diplomatibus ferebatur, petiit Clerus Gallicanus, cujus postulatis ejus assensus est Rex. Illa verò Declaratione, sicut & illa anni 1624. omnes prorsus Regni Abbatiæ eo vinculo constringebantur. Quæ
Tom. 5. pag. 477 & seq. immunes antè fuerint, earum nomina exhibebit uberrima Editio Actorum & Monumentorum ejusdem Cleri. Ludovici XIII. Edicto eidem legi subjiciuntur Prioratus omnes, quibus duo amplius suppetunt librarum millia annui reditûs. Edicto ejusdem Regis anno 1636. eo onere levati sunt Prioratus omnes, levatæ sunt & Abbatiæ, quarum annui reditus non superant mille & quingentas argenti libras. Declaratione Regia anni 1670. annua pensio oblatis solvenda militibus, ad centum quinquaginta libras adaucta est. Cæterùm reditus omnes illi Oblatorum totius Regni uniti addictique fuere longè magnificentissimo Xenodochio Invalidorum militum juxta Lutetiam. Arresto Consilii Status, quo eodem Prioratus Conventuales Electivi nominationis Regiæ eidem oneri subjecti fuere cum Abbatiis.

XV. In Anglia Eduardus I. Rex vetulos milites, quos sua vel ætas, vel infirmitas subducebat

militiæ, ad Abbatias vel Prioratus ablegabat, Breviculo precum, vel Litteris instructos commendatitiis, quo in reliquum vitæ tempus alerentur. Ita enim habetur in non ita pridem editis Regum Angliæ antiquis Constitutionibus. *Quia nobis non* Pag. 1011, 1012.
sufficit amplius famulari, ipsum ad vos duximus destinandum, affectuosè rogantes, ut ei in victu necessariis juxta statum sui exigentiam, quoad vixerit, exhibere velitis. Orabat quandoque Rex, ut milites, vel Officiales in Monasterio sustentarentur cum duobus equis, & duobus servis. *Cùm vos rogaverimus, quatenus cum duobus equis & duobus garcionibus in victu & vestitu, & aliis vitæ necessariis, quoad vixerit, exhibendo, &c.*

Cùm Abbas sancti Edmundi, cui inscriptum erat hoc diploma, onus id detrectaret, quod jam unum ejusmodi militem, vel Officialem aleret, Rex preces iteravit, uno equo, & uno servo contentum jubens esse militem. Preces tantùm interponebat Rex, nec molestè ferebat, si egestatem quandoque suam Cœnobia excusarent. Ea his Abbatiis una perspectæ egestatis, Regem datis ad eum Litteris admonuit, non solitos Reges nisi ad opulentiores fundationis suæ Abbatias ejusmodi preces allegare. *Attendat magnificentia vestra, quod* Ibid. pag. 1045.
in vestris hujusmodi provisionibus servientium, domibus pinguibus de magnis & superabundantibus maneriis, & aliis possessionibus magnificorum Principum, progenitorum vestrorum Regum Angliæ vestra semper Curia scribere consuevit: non exilibus & exiguis Cellulis fratrum, quæ ex simplicium virorum parvulis portionibus sunt fundatæ.

Cùm misisset idem Rex Eduardus I. Thomam Ibid. p. 812.
quendam ad Monasterium sanctæ Trinitatis Londini, ut Conversus admitteretur, ita ad Novitiatum admissus est, nec antè extrusus, quàm deprehensus in gravissimis flagitiis, nec ali tamen destitit, donec novis facinoribus omnino semet ipse ejecisse visus est.

In Conventione Archiepiscopi Cantuariensis, & Abbatis sancti Augustini ejusdem Civitatis, anno 1299. qui vigesimus-nonus erat Regni Eduardi ejusdem I. hoc memorabile visum nobis est, nec prætermittendum hoc loco Caput, quo statuitur ne posthac Anachoretas faciat Archiepiscopus in Ecclesiis huic Abbatiæ obnoxiis, nisi Abbatum consensu. *Archiepiscopus Anachoretas non faciet de ca-* Ibid. p. 841.
tero in Ecclesiis dictorum Religiosorum, nisi de consensu Abbatis. Simillimum veri est hos Anachoretas sumptibus Monasterii sustentatos fuisse.

CAPUT XXVI. *P. 4. l. 4. c. 25.*

Partitio rerum Monasteriorum inter Monachos ipsos post annum Christi millesimum.

I. Varii gradi[illegible] labentis Monasteriorum disciplina, & partitionis bonorum.

II. Tempore Concilii Lateranensis [illegible] jam qui Claustralibus Officiis præfecti erant partem aliquam sejunctim administrabant communium redituum & fundorum, sed ad communes tantùm usus, & ad unum revocandi.

III. Administrationum quoque sua rationes facere cogebantur.

IV. Anno 1020 Abbatibus jam non paucis sua erat seposita bonorum portio, & mensa sejuncta.

V. Contextus Canonum, quibus vetantur Monachi quidvis possidere, etiam cum licentia Abbatum; vetantur & Officia Claustri ad vitam dari; jubentur denique rationes, uti & Abbates, quibus nondum disjuncta fuerat sua & propria mensa.

VI. Exemplum partitionis inter Abbatem Vindocinensem & Monachos. Observationes in eam partitionem, quæ graviora forsan occupare damna spes erat. Genus verò ipsum ejusmodi partitionum non probatur.

VII. Proprietatem contagio latiùs in dies serpebat inter Monachos.

VIII. Exemplum partitionis inter Abbates, & Officia Claustralia, ubi de faciendis rationibus verbum fit nullum, nisi neque de facultate revocandi temporarios hos Administratores. Idque ante annum millesimum trecentesimum.

IX. Statuta Joannis Borbonii Abbatis Cluniacensis sæculo decimo-quinto, quibus exulare jubetur proprietas, & partium, Officiales Claustri & Abbates ipsi ad rationes vocantur.

X. Statuta Concilii Tridentini in eam rem.

I. HOc rerum continuatio ipsa & series flagitaret, ut expenderemus, qua demum ratione Prioratus, Obedientiæ, & alia complocula Regularium Beneficia ad Clericos sæculares pervenerint: quasi parem Beneficii vicem Clerici rependerent Monasteria, tamdiu & tantopere de se benemerito. Sed ei quæstioni hæc prætre debere videtur, qui partitio facta sit rerum temporalium inter Monachos ipsos. Ante enim expendenda est illa mensæ Monachalis partitio in plures portiones, quam minutias hujus aliquas ad Clericos devolutas persequamur.

Atqui plures spectari necesse est partitiones in Monasteriis. Sua enim tandem separatim portio Abbatibus, sua assignata est mensa. Officiis Claustralibus Præfecti partem sibi quisque suam communium proventuum & ipsi impetrarunt, vel abstulerunt. Priores administrationem suam protraxerunt, perpetuarunt, atque ita jam Obedientiarii, & revocabiles nutu Superiorum non amplius fuere. Denique lapsu temporum, & graviore disciplinæ ruina, Monachi ipsi singuli proprietarii evasere, & suum sibi seposuere peculium. Hæ gradatim labes fuere labantis disciplinæ regularis.

Can. 10. II. His ingravescentibus malis medicari cœpit Concilium Lateranense III. anni 1179. Prohibitum ibi est enim, ne pretio admitterentur Monachi, ne peculio frui sinerentur, ne soli essent in Parochiis, in Prioratibus, in Grangiis. Quæ hic exibilantur omnia, ea erant proprietatis inter Monachos irrepentis præludia, & veluti rudimenta. Cùm exigebatur aliquid à profitentibus, pene copia fiebat, ut & aliquid privatim possiderent. Idem & explosa illa exactione, statim proscribebatur peculium. Denique cum in una aliqua soli & sine socio sedebant Ecclesia, ejus reditus privatim potius quam in communi obtinere videbantur. Mox ibidem peculium permittitur Officialibus Claustri, sed ea cautione, ut in expensas concreditæ sibi administrationis effundatur, nec sine permissione Abbatis. *Si verò peculium habuerit, nisi ei ab Abbate pro injuncta fuerit administratione permissum, à communione removeatur altaris, &c.*

Habes hic haudubio Officia Claustri, iisque Præfectos Monachos, cum aliqua portione fundorum, aut redituum Cœnobii sibi commendata; sed his legibus præstituitis. 1. Ut jussu & providentia Abbatis id fiat. 2. Ut omnes ii reditus in Cœnobii communes utilitates expendantur. *Pro injuncta administratione.* 3. Ut hi Officiales amoveantur jussu, nutuque Abbatis & Conventus. Id mox ibidem profectò significatur; ubi edicitur, ut ne loco moveantur suo Priores Conventuales, nec Officiis priventur, nisi justis & evidentibus causis, verbi gratia, ob gravius flagitium: vel ex adverso, ut à Conventu ad excelsiora quædam officia promoveantur. *Priores cum in Conventualibus Ecclesiis fuerint constituti, nisi pro manifesta causa & rationabili non mutentur; videlicet si fuerint dilapidatores, non continenter vixerint, aut aliquid tale egerint pro quo amovendi meritò videantur; aut si etiam pro necessitate majoris officii de consilio fratrum fuerint transferendi.* Conventualibus Prioribus & Abbatibus hoc videtur specialiter tributum esse, ut ne gradu dejici possint, nisi judicio Canonico; ex quo fit, ut indicta causa, etsi non sine causa Priores non Conventuales, & Claustrales Officiales revocari possent omnes.

III. Est & quarta lex hic addenda Officiis Claustralibus, quæ & ipsa eadem æquè imminebat Prioribus Conventualibus & Abbatibus, ut rationes omnium exhibere tenerentur, vel Conventui ipsi, vel Superioribus saltem, idque saltem bis anno quolibet. Id enimvero præcepit Concilium Oxfordiense anni 1222. *Ut melius gerantur omnia, & exterior administratio claustralium respondeat rectè quieti, statuimus ut tam Obedientiales rerum Monasterii, vel Prælati majores, quatenus vel bis ad minus in anno coram fratribus à Conventu ad hoc deputatis, vel coram Superioribus juxta Monasterii consuetudinem reddant de receptis & expensis rationem.* Can. 57. Contextum Canonis exscripsi, ut in editionibus Conciliorum circumfertur; sed non possum non monere Lectores, valde probabiliter vocem illam *quatenus* adventitiam esse, & pro hac *quater* irrepsisse: ut quater quotannis, saltem bis rationes de receptis & expensis redderentur. His legibus si locus fuisset, si honos illibatus servatus, videri poterat nullas adhuc temporalis Cœnobiorum substantiæ partitiones factas fuisse; aut certè innoxias eas fuisse & inculpatas; si vel maximè constaret nullam disjunctam à Monachis fuisse Abbatibus mensam.

IV. Sed vel istius jam ætate Concilii Abbates erant, suis seorsim à Conventu proventibus instructi, ideoque nec rationes Conventus facere jubebantur, ut vel ex hoc ipso Canone liquidum fit, ubi disertis verbis id exprimitur, ut ea sit decreti superioris exceptio. *Ad hoc enim Prælatos illos ex ista consuetudine nolumus obligari, qui possessiones habent à Monachis, vel Canonicis Regularibus separatas.* Ibidem. Erant ergo jam & Monachorum aliqui, & Canonicorum Regularium Abbates, quibus sui sejunctim fundi, sui reditus, à Cœnobii substantia discreti erant, nec id in vitio ponitur hoc Canone; quin ex adverso suum illis confirmatur jus prius, ut ne ad rationes referendas vocari possint. Sed cùm ea sit hic tantum regulæ generalis exceptio, facilè conjicitur, non admodum magno eos numero fuisse. Nec aliter sentiendum de Decretali *Edoceri, De rescriptis*, ubi persimili utitur Innocentius III. exceptione locorum, ubi Abbates suam sibi propriam bonorum portionem erant assecuti. *Nisi fortè Abbatis & Conventus negotia essent omnino discreta.*

V. Prima ergo ea fuit partitio, Canonicis Regulis approbata, saltem tolerata in Cœnobiis, Abbatialis mensæ & Conventualis. Cùm Officiales Claustrales meri essent administratores alicujus partis communium fundorum, ac redituum, ad communes tantum necessitates, & quidem rationibus publicè reddendis obnoxii, non poterat ea jure dici bonorum partitio. Jam quidem Monachi privatim quædam sibi furtiva corradebant peculia, sed hæc peculia diro mucrone confixit hoc idem Concilium Lateranense III. Confixit & illud idem Innocentius III. qui ut proprietatis radices evelleret, prohibuit, ne ad vitam Officia Claustri, vel Extra De statu Monach. c. 2. 6.

Obedientiæ commendarentur, & declaravit nihil posse Monachos propriè & separatim possidere, quantumvis de Abbatis se sui licentia jactarent. *Nec alicui committatur aliqua obedientia perpetuo possidenda, tanquam in sua sibi vita locetur; sed cum oportuerit amoveri, sine contradictione aliqua revocetur, &c. Nec æstimet Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare; quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis adeo est annexa Regulæ Monachali, ut contra eam nec summus Pontifex valeat dispensare.* Ex quo id emergit, quando tunc temporis Prioratus non Conventualea, & Officia Claustri ad nutum Superiorum revocari poterant, ea propriè Beneficia non fuisse; ut quæ perpetua esse necesse sit.

Concilium Provinciæ Turonensis anno 1231. habitum ad Castrum Guntherii, idem statutum confirmavit, ne possent Abbates Monachis suis indulgere, ut rem quantulamcumque possiderent. Eo enim nugatorio prætextu licentiæ Abbatum abutebantur, & avaritiam suam tueri se posse confidebant Monachi proprietarii. *Inhibemus ne Monachi,* Can. 26. *nisi sint in administratione constituti, habeant sub alio colore aliquam possessionem, vel aliquam proprietatem, etiam de licentia Abbatum; cum licentia Abbatis in hoc eis non valeat suffragari.* Ei Canoni novum robur accumulatum est in alio ejusdem Provinciæ Concilio apud Salmurium habito, anno 1253. Toties iterati, innovatique hi Canones apertè produnt, Abbates cùm ipsi privatim mensa gauderent, liceotius etiam has Monachis suis indulsisse licentias, ut & ipsi portiones quasdam decerperent bonorum Monasterii, & propriè possiderent. Sed quoties de eo usu actum est in Conciliis, toties is abusus damnatus est. Quin & damnati ibi sunt Abbates & Priores locorum, ubi nullæ adhuc partitiones factæ fuerant, nisi semel saltem quotannis rationes publicè præstarent suæ administrationis. Illos enimvero suspendit ab Officio Concilium Londinense anno 1268. nisi rationes facerent, ne scilicet in tot partes scinderetur substantia Monasterii, Can. 32. quot Officiales essent & Monachi. *De pietatis autem & Ministratoribus atque Officialibus illud statuimus, ut Abbates & Priores Abbates proprios non habentes, saltem semel in anno præsente toto Conventu, aut aliquibus de Senioribus & prudentioribus ad hoc à Capitulo deputatis reddant de statu Monasterii & administratione sua plenariè rationem. Si quis verò Abbas vel Prior statutum hujusmodi neglexerit observare, ipso facto, donec id satisfecerint, à suis administrationibus sint suspensi.* Nullo se limite, nulla exceptione Canon iste coarctari sinit, & hinc rursus confirmatur nostra illa persuasio, paucos tum fuisse adhuc Abbates, in Anglia saltem, quibus sejuncta privatim sua esset mensa, & portio.

VI. Ea porro sententia validius etiam roborabitur, ex Matthæo Paris deprompto exemplo Abbatis Vuest-Monasteriensis apud Londinum, qui anno 1251. nullum non lapidem movit, ut à Papa rescinderetur transactio inter Abbatem præcessorem suum & Conventum facta ad bonorum partitionem. Subveriti Monachi, ne deteriore conditione essent, si rursus Abbates bona omnia Cœnobii in jus & potestatem suam revocarent, Regem Henricum III. interpellatunt, qui spopondit se partitionem semel factam authoritate Regia tuiturum. Hinc perspicuum est 1. raras etiam tum, hoc est sæculo decimo-tertio fuisse adhuc illas in Cœnobiis partitiones. 2. Cupidiores partitionis fuisse nunquam Monachos, quam Abbates, cùm penes Abbates esset summa rerum omnium administratio, & operosum non esset extricare se a necessitate faciendi dati & accepti rationes, aut declinandi. 3. Hinc apparet potuisse sæpiusculè fieri has partitiones pro bono pacis, & dissentionum vel terminandarum, vel præverteodarum studio. *Conabatur Abbas factum Antecessoris sui authoritate Apostolica irritare, qui bona Ecclesiæ in usus suos, & usus Conventus, ut majori pace gauderent, separaverat. Et summo conamine nitebatur divisa solidare, & omnia nutibus suis inclinare.* Ita enim Monachus ferè præjudicatum erat, dispendio sibi fore utriusque mensæ conjunctionem. *Conventus cœpit formidare ne eorum conditio deterioraretur.* Abbas Roma redit Pontificis Rescriptis instructus, quantis & qualibus voluerat; sed ita contumeliosè à Rege exceptus est, ut sui ipsum aliquando tandem instituti pœnituerit, assensuique sit, ut arbitrio duorum Procerum res definiretur, à quibus, quod Rex avebat, partitio jam facta confirmata est, tribus etiam prædiis, quæ sibi Abbas retinuerat, exercendæ hospitalitati addicta. *Assignatis tribus maneriis, ut de redditibus eorum hospitalitas & charitas domus Vuestmonasteriensis ampliatur.* 4. Tum verò Henricus Rex Abbatiæ concessit diploma, quo illam confirmabat bonorum partitionem, Conventuique permittebat liberam suæ portionis administrationem, dum vacaret Abbatia. Ejusmodi enim diplomate opus erat post partitionem factam. Quippe vacante Abbatia Rex portionem Abbatis omnem suæ potestati vindicabat. *Cùm bona Abbatis Vuestmonasteriensis, & ejusdem loci Prioris & Conventus discreta sint ab invicem & separata, volentes indemnitati & tranquillitati eorumdem Prioris & Conventus providere, concedimus eis pro nobis & heredibus nostris, quod quotiescumque contigerit Abbatiam vacare per cessionem, vel decessum Abbatum suorum, habeant ipsi Prior & Conventus liberam administrationem de bonis suis separatis; salva nobis & heredibus nostris tempore vacationis prædictæ domus custodia de bonis ad prædictos Abbates pertinentibus.*

Hactenus ex sententia Matthæi Paris, qui eam narrationem litteris mandavit. An rationi & æquitati ubique consentiat hæc illius sententia, id verò non immerito in dubium vocari potest. Ejusmodi enim partitionibus non satis convenit cum Regula B. Benedicti, cum religiosa paupertate, cum proprietatis abdicatione, & cum antiquiore, eaque castiore disciplina. Poterat novus Abbas Vuestmonasteriensis, non aliò collineare, quàm ad restituendam priscam paupertatem, & communionem religiosam rerum omnium. Huic sententiæ favet diploma illud Pontificium, quod Abbas elicuerat. Sed poterant & superiores Abbates ita res dilapidasse Conventus, ita Monachos frustrasse necessariis vitæ præsidiis, ut jam necessariæ essent partitiones, sicut minoribus plerumque malis majora præsecantur.

Libet hæc & firmare, & illustrare luculento Canone Concilii Ausciensis, anno 1308. Eo prohibetur qualiscumque partitio bonorum inter Monachos & Abbates: *Edicto perpetuo inhibemus, ut Ab-* Can. 4. *bates Regulares bona eis & suis Monachis Conventualibus communia nullatenus dividant, irritum decernentes, si contra hæc fuerit aliquid effectualiter attentatum.* Extremis ejus Canonis verbis, vis ejus & potestas decreti ad superiora retro trahitur tempora: *Præsentem Constitutionem non tantum ad futura extendi*

volumus, sed etiam ad præterita & præsentia. Ubi hic Canon Regulares commemorat Abbates, a Commendatariis illos sejungit, ut opinor, qui tum crebrescere incipiebant. Hinc autem planum est, partitiones bonorum in Cœnobiis inter Abbates & Monachos, necdum tunc toleratas fuisse in Provincia quidem Auscienſi. Ex quo illud rursus subodorari datur, ejusmodi partitiones in reliquo Galliæ regno, vel toleratas quidem, aut certè ratas fuisse.

VII. Eodem ipso mox Canone vetantur Abbates, Monachis singulis dare fundos, vel pensiones in fundos Monasteriorum, ut ne & Monachi ipsi proprietarii evadant, & res ipsæ Cœnobii dissipentur. Edicitur denique, ut nisi intra anni spatium Abbates repetant, restituantque mensæ communi pensiones ejusmodi omnes, eas sibi possint

Ibidem. Episcopi vendicare. *Pari prohibitione utiliter statuentes, ne Abbates Regulares Monachis simplicibus aliquas pensiones assignent stantes in pecuniis, bladis & aliis quibuscumque, &c. Pensiones infra annum repetant Abbates, &c. Ex tunc Episcoporum quilibet pensiones prædictas possit & valeat mensæ propriæ applicare.*

Cùm pensionibus his pecuniæ, tritici, & id genus arceantur *simplices Monachi*, ad Officiales Claustri alluditur, quibus ratè fundi illi, vel pensiones adsignabantur, ad expensas suæ Administrationis. Nihil hic verò de Officiis Claustralibus sancitur, propterea quod cùm vel Abbates hic prohibeantur quidquam sibi propriè arrogare rerum communium, nihil erat de Officialibus Claustri extimescendum.

Can. 5. Canone ibidem proximo multò vehementiùs his pensionibus interdicuntur Monachi Mendicantes, qui in Claustra non Mendicantium defluxerint, nec eò probabiliter adducti sint, nisi hoc lenocinio temporalium commodorum. Denique non hic damnatur partitio bonorum inter simplices ipsos Monachos, nisi jam & inter eos cœpisset crebriùs usurpari.

Sed multò frequentior ea videtur fuisse lues in Germania, ubi Concilium Coloniense anni 1310. non aliud quàm pluralitatem prohibuit Beneficiorum Monachis & Monialibus, statuto, ut ne Personatus, Officia & Præbendas in diversis consequerentur Monasteriis. *Nec ullus Monachus seu Monialis in pluribus Monasteriis quàm in uno Dignitates, Personatus, seu Officia & Præbendam obtineant: sed recepta secunda Dignitate, Personatu, Officio, seu Præbenda, Collator primæ Dignitatis, Personatûs, Officii & Præbendæ prioris, eam seu eas alii conferant intra tempus juris; nec Monachis vel Monialibus prædictis tempore absentiæ suæ fructus cedant suarum Præbendarum: quin sic viderentur aliquid proprii possidere.*

Perspicuum est ex hoc Canone in Germania ita partitas fuisse inter Monachos res Cœnobiorum, sicut & inter Canonicos Cathedralium. Hic verò distinguuntur tres, quatuorve Beneficiorum classes in Monasteriis. Dignitates, putà Abbatum & Priorum Conventualium. Personatus, scilicet Præpositorum, & Priorum non Conventualium. Officia Claustri, nimirum Infirmarius, Hospitalarius, Eleemosynarius, & Sacrista. Præbendæ denique simplicium erant monachorum. Pluralitas prohibetur, & conferenda hæc sunt omnia tempore, quod Canones omnibus præscribunt Beneficiis. Denique Germanis his Præsulibus satis superque discriminis interesse visum est sæculares inter Beneficiarios & Monachos, si hi fructibus Beneficiorum frui non sinerentur absentes: *Quin sic viderentur aliquid proprii possidere.* Non fallebat hos Præsules, dum residerent hi Monachi, & sui quique Beneficii proventu fruerentur, tam proprietarios ferè eos esse, quàm sæculares Beneficiarios quoslibet. Sed cùm desperarent posse illos à se adduci, ut Præbendis propriis renuntiarent, nec nisi in commune omnia possiderent: hoc saltem monumento voluere illis commendare, ut aliquando resipiscerent, quòd absentes omnino fructibus Præbendæ privarentur, ut intelligerent, suos propriè non esse fructus eos, nec propriè & privatim à se totos possideri posse, etiam dum præsentes essent.

VIII. Sed & in Anglia compulsi tandem aliquando fuere Præsules subscribere his partitionibus rerum, non inter Abbates tantùm & Conventus, sed etiam inter Officia Claustri. Perillustre est anni 1281. exemplum, cum confirmavit Eduardus Rex, & ab Episcopis confirmari fecit partitiones Abbatiæ sancti Edmundi. Ibi primùm bipartita fit rerum divisio inter Abbatem & Conventum. Portio Conventus rursus portiones in multas scinditur ad singula Claustri Officia. Pernumerantur autem agri, fundique complures, qui adsignantur, hi quidem Cellarario *ad victum Conventûs, hospitumque susceptionem, nec non ad quasdam pitantias annuas, servientium etiam liberationes, & alia Conventui facienda.* Alii Sacristæ ad lampadas, ad cereos, ad panes Eucharisticos, ad sarta tecta Ecclesiæ, ad ornatus sacros, & ad ministros inferiores. Alii Camerario ad vestes Monachis suppeditandas, & ligna. Alii Eleemosynario, ad pauperum sustentationem. Alii Pitantiario, *ad certas pitantias per annum faciendas.* Alii Infirmario, ad solatia ægrotorum. Alii Hospitalario, ad expensas Xenodochii. Alii denique Cantori, ad expensas chartæ & atramenti Antiquariis & Scriptoribus sufficiendi. Custodiæ etiam Conventûs commendabantur pleraque foris Xenodochia, quorum in nonnullis erat aggregata Fratrum & Sororum societas, cui præerat Monachus, Custodis & Superioris cura, cui tamen nefas erat Fratres aut Sorores admittere, nisi loci domino assentiente. *Hospitale sancti Salvatoris cum omnibus suis temporalibus & spiritualibus ad sustentationem quarundam Capellanorum, fratrum & sororum, & ægrorum ibidem degentium & Deo famulantium dignoscitur esse deputatam. Hujus Hospitalis custodiam Monachus per Abbatem in pleno Capitulo constitutus habere debet, sicut hactenus fieri consuevit. Ita quod nec dictus Monachus Custos, nec aliqua sæcularis Ecclesiasticave persona fratrem vel sororem in dicto Hospitali inconsulto domino recipiat, vel admittat; nulla tamen pecunia ratione receptionis cujuscumque personæ interveniente.* Si & Abbas hic autem & Officiales Claustri omnes commendatos sibi fundos, vel eorum proventus expendissent in eos usus, quibus dedicati erant: si rationes etiam Conventui fecissent illibata fide & religione quater, aut bis saltem quotannis; non esset forsan, quòd ei partitioni magnopere irasceremur. Sed in ea concordia nec de reddendis rationibus, nec de abdicandis Officialibus Claustri litera est ulla; unde facilè auguramur, eos omnes ad perpetua sibi & Titularia vendicanda hæc Beneficia aspirasse.

Mona Ang. Tom 1 pag. 197.

Fateri ergo cogimur jam ante annum millesimum trecentesimum cœpisse Officiales Claustri ingredi in vestigia Abbatum, qui suas jam sibi sepositas habebant mensas, & perpetuas vendicare administrationes fundorum sibi creditorum, redituumque

ſuis Officiis adſignatorum: denique nec ad reddendas adduci potuiſſe rationes; atque ita Beneficiariis perpetuis jam tum adſcriptos fuiſſe. Eo Monachi ipſi ſinguli acceenſi ſunt, ut non fundus tantummodo, vel reditus eum licentia ſpeciali Abbatis retinerent: ſed ut certos & perpetuos proventus ac Præbendas ex Monaſterii fundis invaderent. Hæc fuit menſæ Abbatialis communis per gradus facta partitio. In Ordine Præmonſtratenſi paulò ante annum 1300. conceſſum eſt Abbatibus ac Præpoſitis, qui ſe dignitate abdicarent, ut dum ſuperſtites agerent, fruerentur annuo reditu centum librarum ex iis fundis, quos de novo comparaſſent, & adjeciſſent Cœnobio, tempore adminiſtrationis ſuæ.

Bibl. Præmonſt. pag. 800.

IX. Non ea tamen in omnibus graſſata eſt Cœnobiis corruptela; fuere etiam unde ea peſtis ſemel afflata exufflaretur. Anno 1458 Joannes de Borbonio Epiſcopus Anicienſis & Cluniacenſis Abbas Statutorum ejus Ordinis compilationem promulgavit, in eaque contemperationem quandam Regularis diſciplinæ, tanta & ſapientia conditam, & charitate, ut meritiſſimò poſterioribus ſæculis admirationi fuerit. Multa emollita ſunt, quæ ad ſanctimoniam ipſam Monaſticæ profeſſionis minùs pertineant; ſed reſtituta ſunt & confirmata longè plurima, quæ ad eam conducunt mirum in modum, maximè quoad proprietatis qualiſcumque abdicationem. Pronuntiatum eſt nihil Officiales Clauſtri retinere poſſe propriè & privatim, cùm & ipſi Monachi ſint; nec expendere commendatos ſibi reditus poſſe, niſi ad communes Conventûs & pauperum uſus. *Cum ſubſtantia Regulæ & profeſſionis Monachalis in Monacho pati proprium non poſſit, Adminiſtratoris, ſeu Officialis pecunia propria non erit; ſed propriam pecuniam aliosque reditus Officiis & Adminiſtrationibus annexis, propter Adminiſtratores & Officiales, ad uſum & fructum Officiorum & Adminiſtrationum tenetur diſcretè & fideliter diſpenſare ſecundùm ſtatuta Ordinis ad litteram.* Statutum eſt, ut perinde ut abundarent facultates, Monachi veſtes & alimenta perciperent: at ne cuiquam pecunia aſſignaretur, nec penſio, nec Præbenda, qua ſeſe ipſi ſuſtentarent. *Pro victualibus & veſtiario fratrum pecunia ſimul aut per vices nullatenus ſingularibus perſonis detur, vel penſio, ſeu reditus quomodolibet aſſignetur, & nullo modo ſint apprehenſi.* Edicitur, ut & Cluniacenſis Abbas, & Abbates Prioreſque alii totius Ordinis quater anno quolibet rationes reddant Capitulo, præſentibus Viſitatoribus. Officiales verò Clauſtri altero quoque menſe rationes faciant Abbati, aut Priori, & Senioribus cujuſque Cœnobii. *Domnus Abbas Cluniacenſis & Priores quater in anno ſtatum ſuæ domûs in ſuo Capitulo & coram viſitatoribus, cùm venerint, plenè declarent. Item ſinguli Officiarii coram Abbate, vel Priore, ſi non eſt ibi Abbas, & coram Senioribus, ſingulis duobus menſibus de ſuis Officiis rationem, & de omnibus receptis & expenſis computationem fideliter faciant.* Sancitur gratis dari adminiſtrationes; ſi quis autem gravioribus exagitetur ſuſpicionibus perſolutæ ad eas conſequendas pecuniæ, jam tum penes Viſitatores aut Definitores poteſtas erit ejus abdicandi. *Adminiſtrationes omnes gratis conferantur & abſque venalitate aut aliqua pactione. Et ſi adversùs aliquem ſuper hoc habeatur vehemens præſumptio apud Viſitatores, vel Definitores, ipſe poterit amoveri à Prioratu, vel adminiſtratione ſic obtenta, ut latiùs continetur in Statutis ſupradictis.*

Bibl. Clun. pag. 1501. 1604. 1607

Ex his ergo Statutis liquet exulaſſe proprietatem à Clauſtris; Monachis nec penſiones jam, nec Præbendas fuiſſe, nec Beneficia: Officiales Clauſtri tam alienos fuiſſe à proprio quovis peculio, quàm cæteros Monachos: cùm & proventus ſibi creditos in publicos effunderent uſus, & rationes expenſarum ſæpiùs facerent quotannis, & ad nutum Superiorum revocari poſſent. Denique Abbates & Priores Ordinis, immo & Cluniacenſis ipſi Cœnobii Abbates rationes & ipſi facere tenebantur, vel Conventui ipſi, vel Superioribus. His ita conſtitutis jam videri poterat nulla bonorum partitio, nulla ſciſſio facta eſſe, cùm omnia jam omnino in commune poſſiderentur.

X. Optatiſſimum ſibi fore conteſtati ſunt Tridentini Patres, ut eo loco, eademque conditione eſſent omnia Monaſteria, cum Monachos vetuit & Sanctimoniales quidquam propriè poſſidere, non mobilia, non immobilia, non acquiſita, non alia quævis, non ſuo, non Conventûs nomine. *Nemini Regularium, tam virorum, quàm mulierum, liceat bona immobilia, vel mobilia, & cujuſcumque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquiſita, tanquam propria, aut etiam nomine Conventûs poſſidere, vel tenere, ſed ſtatim ea Superiori tradantur, Conventuique incorporentur.* *Seſſ. 25. c. 2.*

Jam non poſſunt Superiores Regulares permittere Monachis ſingulis, bona ut ulla ſtabilia habeant, ſive ad uſum, ſive ad uſumfructum, ſive Commendæ, ſive Adminiſtrationis nomine. Hac enim immoderatiore Abbatum indulgentia & licentia, proprietatis cupiditas in Monaſteria irruperat, bona diviſerat & diſſipaverat. *Nec deincept liceat Superioribus bona ſtabilia alicui Regulari concedere, etiam ad uſumfructum, vel uſum, adminiſtrationem, commendam.* Res Cœnobiorum adminiſtrabunt Officiales Clauſtrales, ſed nutu & imperio Abbatis loco dejicientur. *Adminiſtratio verò bonorum Monaſteriorum ſeu Conventuum ad ſolos Officiales eorundem, ad nutum Superiorum amovibiles, pertinent.*

Ea ſententia imbutus Fagnanus docet ſejunctionem menſæ Abbatis & Conventûs vehementiſſimè adverſari Regulæ ſancti Benedicti, & Juri Canonico, in Monaſteriis, quæ non ſunt commendata: eaque de cauſa Congregationem Romanam Cardinalium negotiis Conſiſtorialibus præfectorum, ejuſmodi partitionibus enixiſſimè ſemper adverſari, & nuperrimè etiam interceſſiſſe anno 1652. in Abbatia Cracovienſi. *Fagn. in l. t. Dec. p. 245*

CAPUT XXVII. *P. 4. l. 4. c. 26.*

Ut Prioratus & alia Beneficia minora Regularia evaſerint ſæcularia.

I. Jam inde ſæculo decimo-tertio ſereſcente, Officiales Clauſtrales & Priores non Conventuales Romana expugnarunt Reſcripta, ut perpetuarentur.

II. Hæc proprietas fundorum & redituum, ejuſque perpetuatio ab ipſis Monachis aucta, ſæculares Clericos illexit, ut ea ſibi Beneficia peterent commendari. At verò ſola redituum penuria compulit Clericos Monachis ſubrogari in Prioratibus ſimplicibus, in quibus jam non poterant niſi unus aut alter Monachus.

III. Sunt ipſi quandoque Abbates in Cœnobiis Clericis ſæcularibus Præbendas dabant.

IV. Dabant & iiſdem Clericis Prioratus, Præpoſituras, aliaſque Clauſtrales Adminiſtrationes, quod non à Clemente V improbatum eſt.

V. Clemens ad Adminiſtrationes Clauſtrales ampliavit Devo-

lutione Concilii Lateranensis III. ubi nihil ejusmodi statutum erat. Ratio ejus innovationis. Jam Beneficiis sæcularibus simillima similimaque erant administrationes Claustrales.

VI. Regulares ipsi præcupiebant Prioratus minusculos suos Clericis conferre.

VII. Rursum sæculo decimo-quarto à Papa deposcuntur collationes Officiorum Claustralium, ut perpetuo teneri possint.

VIII. Quibus gradibus eò defluxerint Monachi. Quam eximiè intercesserit Ordo Cluniacensis.

IX. Laudatissima institutio Eleemosynarii, & aliarum id genus Claustralium administrationum. Et earum tamen parum auspicati fuere exitus, quod & perpetuæ fuerint, & à lege reddendarum rationum absolutæ.

X. Suppressiones Officiorum Claustri à Papa impetratæ.

XI. Bulla Pii V. qua demonstratur hac Obedientiarum revocabilium mutatione in Beneficia perpetua, pessumdatam esse regularem disciplinam: & qua ratione sedes Apostolica, cui aliquando obreptum est, possit ei malo mederi.

XII. Partitione temporalium, cessatione faciendarum rationum, & perpetuatione Officiorum Claustralium funditus concidit Claustrorum propria disciplina, & Beneficia Regularia penitus sæcularibus simillima.

XIII. Postremâ hac ætate convaluit lex triennalium administrationum, quanta ejus laus & utilitas, quibus ad eam gradibus ventum sit.

I. SI abstinuissent se Regulares à communibus fundis & proventibus inter Abbates & Conventus partiendis: si & hæc Conventuum portio partita rursus & ipsa non fuisset inter Officia Claustralia & Monachos: nec Regularia unquam Beneficia sæcularibus commendata fuissent, nec ex Regularibus sæcularia evasissent unquam. De Abbatiarum & Prioratuum Commendis alibi sermonem habuimus. Hic jam de minusculis Prioratibus, de Præposituris, aliisque Monasticis Obedientiis investiganda est ratio, qua desciverint in sæcularia Beneficia. Querebatur Innocentius III. de scelerosis Monachis, qui ex Obedientiarum suarum proventibus recondebant sibi, non tam thesauros, quam instrumenta nequitiæ, ut his pecuniis freti discursarent per orbem, & Romanam adornarent sibi profectionem. *De obedientiis & redditibus quorum curam gesserunt, pecunia congregata, claustrum abhorrentes per Curias Principum & Potentum discurrere non verentur.* Sed multò æquius idem alibi expostulabit de Canonicis Nemausensibus, qui obrepserant sibi, extorserantque Rescripta, quibus dignitatibus suis toto vitæ tempore frui sinebantur, quod in libello supplici reticuissent se Canonicos esse Regulares. *Quidam Canonici Nemosensis Ecclesiæ à nobis litteras confirmationis super administrationibus suis obtinere laborant, Religionis sua conditione suppressa. Cum igitur Regularibus personis non consueverit Apostolica sedes aliqua personaliter confirmare: mandamus, quatenus confirmationes, quas ab ipsis Canonicis cum Regulares existant, noveritis taliter impetratas, denuncietis irritas & inanes.* Egimus alibi de Canonicis Regularibus Cathedralia Capitula obtinentibus. Ejusmodi erat Ecclesia Nemausensis. Hoc verò Decreto patet omnes eos Canonicos ad nutum amoveri potuisse. Erant ex iis socordes & malè feriati, qui se Romanis Rescriptis perpetuari ambirent; at ea subreptitia & irrita fuisse declarat Innocentius III. quòd ea non sit Apostolicæ sedis voluntas, nervos incidere claustralis disciplinæ, quæ hac potissimum continetur inferiorum constantia in despiciendis temporalibus rebus omnibus, & superiorum potestate in illis ab officio & gradu quolibet depellendis.

Extra. De Offic. Ind. Ord. c. 7.

Extra. De Confir. utili, vel inutili. c. 5. 6.

Aliquanto etiam acerbius stomachatur Pontifex capite inferiori in Monachos illos, qui Rescripta venditabant Romana, quibus fulti Prioratus suos & Claustrales administrationes in omne vitæ tempus retinere sinerentur. *Plures ex Religiosis, qui Prioratibus & aliis administrationibus præsunt, à nobis super ipsis quoad vixerint possidendis confirmationis litteras se asserunt impetrasse.* Testatur autem Pontifex, nulla esse ea Rescripta, si eorum Monachorum Religio non sit expressa: si expressa sit, falsa esse Rescripta, falsarios Monachos, quod ab Apostolica sede nulla proficiscantur Rescripta ejusmodi. Priores de quibus hic agitur, & Abbatibus suberant, & simplices erant, atque revocabiles Administratores. Id rursus alibi admonet idem Pontifex, ubi prohibet obedientias ad vitam dari, in quibus & hujusmodi Prioratus complectitur. *Nec alicui committatur aliqua obedientia perpetuo possidenda, tanquam in sua sibi vita locetur; sed cùm oportuerit amoveri, sine contradictione qualibet revocetur. Prior autem præ cæteris post Abbatem potens sit in opere & sermone, &c.*

Extra. De Statu Monach. c. 6.

II. Monachi ergo ipsi perpetuari se voluere in Prioratibus, Præposituris, Decanatibus, aliisque Obedientiis & Administrationibus, aliàs temporariis, & arbitrio Superiorum revocabilibus; & quia eam perennitatem consequerentur, subreptitiis, aut commentitiis grassati sunt Pontificum Rescriptis. Et importunitate quidem ipsi sua potuere ejusmodi aliqua extundere Rescripta; sed cùm ea perpetuitati Beneficiorum non bene conveniret cum Monastica professione: hinc vel ipsi ausam dedere Clericis sæcularibus, ut ab Apostolica sede impetrarent ea Beneficia, quorum perpetuitas non satis consentiret Monasticæ paupertati, & professioni. De simplicibus hic sermo est Monachis, quia Abbates & Priores Conventuales, primario ex instituto suo perpetui semper fuere, nec nisi canonico dejici potuere judicio. Expeditissima est autem ratio. Intimum enim & medullitus infixum quid est religioso statui obedientia. At unum necesse est præ esse, cui cæteri morigerentur. Itaque ut jure reliquæ obedientiæ dicantur, necesse est perpetuam & constantem esse Abbatum dignitatem. Ea est vetustissima Ecclesiæ & Monasteriorum Disciplina.

Sed si commendari cœpere Clericis, tum Abbatiæ, postquam seposuerant sibi Abbates fundos redditusque à mensa communi discretos: tum Officia quoque ab eis usurpata Claustralia, postquam ea Monachi ipsi perpetuo jure, non jam revocabili, possidere voluerant; quod ea & propriorum sejunctim redituum possessio, & perpetuitas, Clericis magis consentiret quam Monachis; nihil ejusmodi tamen de simplicibus Prioratibus æstimandum est. Certissima enim illa ratio & Romanos compulit Pontifices, & Concilia, ut hos Clericis mallent sæcularibus quam Monachis commendari, quòd non tanta illis suppeteret copia proventuum, quanta duobus saltem, vel tribus Monachis alendis satis esset; vetuerunt autem Monachis Concilia, ne Solitarii usquam degerent. Ita enim decrevit, aut ejusmodi decretum confirmavit Synodus Lateranensis III. sub Alexandro III. *Monachi non singuli per villas & oppida, seu ad quascumque Parochiales ponantur Ecclesias; sed in majori Conventu, aut cum aliquibus fratribus maneant: nec soli inter sæculares homines spiritalium hostium conflictionem expectent; Salomone dicente, Væ soli, quia si ceciderit, non habet sublevantem.* Observat autem Innocentius III. in Decreto quodam suo, hoc Canone contineri Monachos tantùm, non Canonicos Regulares, quos tamen hortatur, ut socium Regularem secum habeant, *si commodè fieri poterit*, in Ecclesiis, quarum Parochias administrant: ut mutuo se confoveant solatio.

Can. 10.

Unum

Extra. De Statu Monach. c. 5.

Unum Canonicum Regularem tecum habens ad cautelam, cujus in his quæ Dei sunt & regularis observantia tam consortio, quam solatio perfruaris. Ejus autem discriminis ratio ex Innocentio inde expeditur, quod Canonici Regulares, non ita solitudini & silentio devoventur, ut Monachi, sed *Regulæ serviunt laxiori.*

De Rieux.

De Prioratibus ergo Monachorum explanandæ sunt duæ Honorii III. Decretales, quarum una refellit Privilegium fictitium Abbatiæ in Episcopatu Venetensi Armoricæ, ut sibi fas esset in Prioratibus sui juris unum dumtaxat collocare Monachum.

Extra De Capellis Monach. c. 3. 4.

Occasione litterarum Apostolicarum asserunt sibi esse concessum, ut in singulis ipsorum Prioratibus singuli Monachi commorentur, si pluribus non suppetunt facultates eorundem. Respondet Pontifex irritum esse id privilegium, cùm Canoni inimicum sit Concilii Lateranensis, nec ejus meminerit. Altera ejusdem Pontificis Decretalis est Epistola ad Burdegalensem data Episcopum, qua jubet, ut Monachos suos cogat, vel Prioratus suos minusculos Clericis commendare sæcularibus, vel Monacho cui eos conferent, addere socium semper Monachum. *In quibusdam Prioratibus habitant solitarii. Ideoque mandamus quatenus ipsorum Abbates seu Priores, ut vel ipsos ad Claustrum revocent, facientes in ipsis Ecclesiis deserviri per Clericos sæculares; vel alios Monachos eisdem adsocient, cum quibus vitam possint ducere Regularem, monitione præmissa per censuram Ecclesiasticam compellas.*

III. Hinc probabilis admodum existit conjectura, cœpisse jam Abbates ipsos Clericis sæcularibus commendare Prioratus illos tenuiores, & alendis duobus saltem Monachis impares. Id ipsum elucescet ex alio ejusdem Pontificis Decreto. Admittebant sua sponte in suis Cœnobiis Abbates Clericos, qui

Extra. De Statu Monach. c. 8.

Præbendarii ibi fierent, & adeo penitissimè admitterentur in arcana administrationis totius consilia, ut ei rei modum aliquem imponere coactus fuerit Pontifex, jusseritque hos Clericos suis Præbendis contentos esse, obsequia præstare, quæ in se recepissent; de cætero ne ejusmodi Præbendæ in Cœnobiis Clerico cuiquam annuerentur. *Præcipimus quoque, ut in nullo Monasterio ad Præbendas recipiant de cætero Abbates & Monachi Clericos sæculares. Nec hi qui jam recepti sunt, vocem, vel locum in Capitulo, Dormitorio, vel Refectorio seu Claustro sibi vendicare contendant; seu Monachorum cœtibus importunè se præsumant miscere. Sed Beneficiis sibi contenti concessis, conversentur honestè opportuna obsequia in Monasteriis fideliter impendentes, nihilque ultra in temporalibus aut spiritualibus exigant in ipsis Monasteriis, vel usurpent.* Non ita alienum erat agrestes Prioratus simplices Clericis concedi, quam Præbendas in ipsis Cœnobiis, ubi Monachorum interioribus secessibus & congressibus parum tempestivi interveniebant. Monachi utrumque factitabant, Pontifex alterum confirmat, alterum prohibet.

IV. Decretali alia in Clementinis, jam tum tempore Concilii Viennensis docet Clemens V. complures fuisse Prioratus, Administrationes, & alia Beneficia origine Regularia, quæ solerent Abbates Clericis sæcularibus conferre, cùm alia conferrent Regularibus. Edicit porro Clemens, ut nisi ea conferant Abbates, ubi vacaverint, tempore præfixo in Concilio Lateranensi III. Episcopos eorum supinitati obviaturos, & Priora Clericis, posteriora

In Clement. De Supplen. negl. Prælat. c. 1.

Beneficia Regularibus collaturos. *Negligentiam super hoc suppleant eorundem; Prioratus, Ecclesias, Administrationes & Beneficia hujusmodi, illa videlicet, quæ consueverunt per sæculares Clericos gubernari, sæcularibus Clericis: ab alia vero quæ Religiosis dumtaxat committi sunt solita, vel conferri, Religiosis Monasteriorum, quorum Prælati hujusmodi negligentes fuerint, conferendo.* Si dederant olim Abbates Clericis, & Præbendas in Monasteriis, & Prioratus ruri, poterant & Præposituras eisdem contulisse, & Decanatus, & alia Claustri Officia. Clemens V. adeo non prohibet, vel coarctat eas concessiones, ut fecerat Honorius III. ut illas confirmet, quòd & increbuissent jam Commendæ, & in dies singulos invalescerent.

V. Sed illud mirabile non injuria videbitur, quod hic Pontifex legibus Concilii III. Lateranensis super Beneficiis Ecclesiæ omnibus, subjiciat Administrationes Claustrales, quæ Beneficia non erant, sed arbitrariæ & revocabiles Obedientiæ. Valde perspicuum est enim Lateranensi Canone non constringi nisi Beneficia sæcularia Cathedralium maximè Ecclesiarum, in quibus devolutio fit ab Episcopo ad Capitulum, à Capitulo ad Episcopum, ab utroque ad Metropolitanum, ita ut de Administrationibus Claustralibus littera sit nulla. Can. 8. Et hujus tamen necessariæ innovationis in aperto est causa. Tempore enim Concilii Lateranensis & Alexandri III. in Abbatiis aut nulla prorsus, aut rarissima erant partitionis bonorum, & Beneficiorum vestigia. Temporalia omnia potestati & arbitrio subjacebant Abbatis juxta Regulam, Officiales omnes ab eo ad rationes faciendas vocabantur, ab eo amovebantur, nihil propriè à quoquam, omnia in commune possidebantur ab omnibus. Itaque Regulæ omnia, & vetustissimarum consuetudinum paci permittebantur. At ævo Concilii Viennensis plerisque in Monasteriis partitio facta fuerat rerum; erant Abbatibus, erant Claustralibus Officiis, erant & non rarò Monachis suæ separatim portiones fundorum, aut proventuum; in hæc omnia alicubi Monachis successerant Clerici. Itaque finitima hæc erant cæteris Beneficia, suoque jure utraque Pontifex permiscuit, & iisdem legibus regi voluit. Id enimvero extimescendum est Congregationibus novis omnibus, tam regularibus, quam sæcularibus, ne diuturna non sit illa suavitas pacis, tranquillitasque, qua gaudent inter sui fervoris primordia, & purioris disciplinæ, nullis obnoxiæ legibus illis, & tricis, litibusque, quibus Beneficia reguntur. Tandiu ea gaudebunt nimirum, quandiu temporalia omnia in commune obtinebunt, insumient usibus sanctissimis, charitati, & religioni, quibus institutione ipsa sua consecrata sunt. Contextio hujus Decreti manifestissimè declarat, una ex temporalium partitione scaturisse sollicitudines illas & judiciorum litiumque tempestates, quibus Beneficia vexantur. Jubentur enim Episcopi prohibere, ne Abbates post eas procrastinationes mensæ suæ uniant Prioratus, Parochias, Administrationes & Officia, ubi jam inveteravit mos statuendi peculiares Administratores. *Ne applicent mensis suis, &c.* Administrationes istæ separantur ab iis, quæ jam unitæ sunt mensæ Abbatum: *Quæ non sunt de mensa Prælatorum.* Denique ita sancit Pontifex, ut hi Administratores revocari semper possint à Prælatis Regularibus: *Liberè possint ad Claustrum cum oportuerit revocari.* Quo planum est ubi regulares Conventus remiserant de disciplinæ primævæ sanctimonia, ex parte aliqua toleratum id fuisse: at ubi sibi indeflexa Regulæ observantia constabant, nihil illis molestiæ, nihil negotii facessituri esse.

VI. Cardinalis Ottoboni Legatum in Anglia agentis anno 1248. Constitutiones eodem nitebantur, objectis ob oculos periculis, quibus patent Monachi, cum soli habitant, ut semper Monacho socius adderetur: aut ea Ecclesia, quæ duobus alendis Monachis impar esset, Clericis sæcularibus dimitteretur. *Quod si fortè pauperes habeant Ecclesias, quæ duobus non sufficiant exhibendis, faciant illis per sæculares Clericos deserviri, ut sic nec debitis Ecclesiæ fraudentur obsequiis, nec Regularis frangatur integritas disciplinæ.* Erant in Galliis Provinciæ, ubi nihil opus erat Conciliorum, Pontificum, aut Legatorum decretis urgeri Monachos, qui sua ipsi sponte plus satis propendebant ad Beneficia sua Clericis commendanda. Quin & Conciliorum ex adverso authoritate coërcendi erant, ne Clericos iis Ecclesiis suis præficerent, in quibus satis commodè duo Monachi sustentari possent.

Cont. Angl. Tom. 2. pag 286.

Anno 1276. Concilium Salmuriense hunc edidit Canonem, quo Concilii anterioris decretum confirmatur, ne Clericos subrogarent Monachi in Ecclesiis, ubi Monachi institui, alique poterant. *Præterea licèt in prædecessorum nostrorum Conciliis fuerit aliàs ordinatum, de supplendo in Prioratibus Clericis sæcularibus concessis debito numero Monachorum; quia tamen nullum inde fructum invenimus subsecutum; ne fundi locus de cetero, in talibus relinquatur, prohibemus, ne quis Abbas, vel alius Prioratum quemlibet in Turonensi Provincia situm, in quo possint ad minus duo Monachi commodè sustentari, vel consueverint morari, cuiquam sæculari conferre præsumat. Si secus actum fuerit, id irritum decernentes.*

Can. 10.

Hæ scilicet erant parvorum Conventuum ruinæ: experti Monachi quanta inde Ordinis labes sesperet, iis expediri se avebant, illos conferebant Clericis, largiebantur & Laicis, cui malo intercessit Concilium Salmuriense anni 125.. *Statuimus, ne Abbates Religiosa loca, etiamsi solitaria fuerint, ad tempus, aut quoad vixerint, laïcis concedant, sed talibus conferant, quod prædicta loca debito servitio non fraudentur.* Quo videtur copia fieri Monachis, ut ea loca Monachis vel Clericis concredant, dum ne Laïcis. Gregorius IX. in Bulla Reformationis Cluniacensium anno 1233. voluit ut in Prioratibus, ubi duo saltem Monachi victitare non possent, alii eorum loco substituerentur. *Ut qui solus est, unus vel plures Monachi socii adjungantur, si loci suppetant facultates, alioqui revocetur ad Claustrum; proviso quod in eodem loco divina celebrentur honestè.* Nicolaus IV. idem constituit anno 1289. Benedictus XII. anno 1336. in Bulla Reformationis Canonicorum Regularium sancti Augustini, vetuit ne hi Canonici soli habitarent in Beneficiis, vel Prioratibus simplicibus, quibus nulla imminet animarum saluris procuratio: si duobus saltem alendis Canonicis reditus non suppeterent, jussit eos habitare in Conventibus, quibus suberant ii Prioratus, si modica esset distantia. Si esset immodica, ipsi quidem habitarent, ubi juberet Capitulum, Beneficium alii cuipiam commendarent, qui Clericus utique sæcularis intelligitus.

Con 18.

Bullar. To. 1

Hinc summatim illud existit, Beneficia hæc ab ortu suo Regularia, in sæcularia descivisse, volentibus primò, & ita conducere existimantibus Abbatibus, aliisque Superioribus Regularibus, suapte sponte, quibus assensi sunt tandem Episcopi, cùm aliquando abnuissent. In causa verò fuisse inopiam & angustias loci, qui Clericum posset unum, non posset duos Monachos sustentare. Fuisse & mandata Conciliorum, Pontificum & Episcoporum, quibus satius visum est ea Beneficia qualibuscumque committi Clericis, quàm in Laicos profanari, vel Monachis offensioni esse, quorum ibi vigor & pietas magnopere periclitaretur.

VII. Idem verò ipse Benedictus XII. anno 1336. Bullam promulgavit Reformationis omnium beati Benedicti Regulæ sectatorum, qua declaravit, quibuscumque ejus Ordinis Beneficia collata fuerant, sive ab Apostolica Sede, sive à Legatis, sive Rescriptis ejus, aut quibus in posterum conferrentur, eos omnes jam posse his spoliari Prioratibus, Administrationibus, Officiis & Beneficiis, quàm si ea illis Superiores Claustrales contulissent. *Prioratibus, Administrationibus, Officiis, seu quibuscumque Beneficiis privari valeant, & ab illis etiam amoveri ex causis rationabilibus, ac si per Superiores suos de suis Beneficiis eis foret provisum.* Centum antè annis per cuniculos nescio quos adrepebant Monachi, ut suis in Administrationibus à Sede Apostolica confirmarentur, ne his depelli & revocari possent. Obsurduere Pontifices ad ejusmodi postulationes. Sæculo XIII. magis magisque labefactata disciplina, impetrari à Pontifice & à Legatis ejus cœpere Beneficia & Officia Claustri. Id tamen, ut vides, retentum est, ut quantumvis à Pontifice ad ea Officia provecti, à Superioribus Regularibus amoveri possent. Sed difficillimum erat eam clausulam ac moderationem diu vigere. Ambitiosior enim Monachus, qui Pontifici obrepserat, exculpseratque Provisionem Statutis Monasticis adversantem, facilè eadem authoritate, quod semel extorserat, vindicabat.

Cap. 38.

VIII. Nihil in præteritis reliquere Abbates Cluniacenses, quo has Monachorum cupiditates & præstigias prævenirent. Anno 1200. Hugo V. Abbas Statuta compilari fecit, quibus juniores Monachi Prioratibus arcentur, donec diutina ponant tyrocinia: qui Obedientias vel Beneficia flagitabant, eos hæc ipsa prehensatio summovebat; quin & acerbioribus pœnis subjiciebantur, si ineptas ejusmodi preces iterasent. *Ut suis desideriis satisfaciant, Obedientias petunt; vel sibi reditus assignari. Statuimus, ut ipsis in hujusmodi petitionibus nullus præbeatur assensus; imò si commoniti non destiterint, graviori disciplinæ subdantur; & quæ habuerint, amittant taliter acquisita.* Statutum est, ut qui Magnatum sæculi favorem & preces interponerent, ad eblandiendas qualescumque Obedientias, ii nec his, nec ullis aliis eo anno donari possent. *Interventu sæcularium committi sibi Obedientias vel Prioratus exposcunt. Statuimus ne ullus taliter quemlibet petens honorem, unquam illum obtineat, vel alium infra annum.* Placuit ut Prioratus, Decanatus, aliæque Administrationes gratis & uni pietati ac virtuti donarentur; ne nisi rationabilibus causis abdicarentur, qui donati illis fuissent; nec ullius unquam momenti habendas confirmationis qualescumque litteras, ne unquam amoverentur. *Litteris eos non oportet inniti, quamvis de non removendo litteras habeant confirmationis.* Statutum est, ne Prioratus darentur, maximè Conventuales, nisi Presbyteris, vel iis qui intra annum eo Ordine initiarentur, alioqui exauthoratum iri. Voluntati & arbitrio Priorum subjectæ sunt Obedientiæ prorsus omnes. *Ut omnes Obedientiæ sint in manu & dispositione Priorum, qui adjunctis sibi quos voluerint adjutoribus, faciant sicut viderint expedire.* Vetitum ne quis fundus ad vitam Monacho daretur. *Nec nostris illum ministerium ad hæreditatem, vel vitam committatur.* In aliis infrà ibidem statutis obser-

Bibl. Clun. pag. 1404. 1465. 1466

Ibid. pag. 1468. 1469

vare eſt, quibus paulatim gradibus in præceps rueret & peſſumdaretur diſciplina. Beneficia condebantur, perpetuitas illis accedebat, & ea denique rerum copia, quæ ſæculares Clericos ineſcaret. Peti primò cœpere Prioratus & Obedientiæ, aut certi quidam reditus. Tum interponi Optimates, ad hæc obtinenda. His acceſſere chartæ confirmationis, ne revocari poſſent. Et hæ primùm chartæ à Superioribus Regularibus, mox & à Pontifice expetitæ ſunt.

IX. Ex aliis Statutis, quæ eidem aſcribuntur Hugoni V. aperitur nobis origo Eleemoſynarii, quæ tota ad ſanctimoniam ſpectare videbatur. Proſcindebantur paſſim Cœnobia, quòd reditus pauperibus fovendis dicati aliò detorquerentur. Commendati ergo ii ſunt pio & religioſo Monacho, qui Deo inſpectore & judice eos diſpenſaret. *Multum* Ibid. pag. 1474 1475 *vobis à pleriſque detrahitur, & utinam immeritò, quod res ad eleemoſynas pauperum deputatas, in alios uſus quàm deberemus, convertimus, &c. Eleemoſyna fratri Deum timenti cuſtodienda tradatur, qui omnes reditus in uſus pauperum fideliter convertat; qui una ad plus equitatura contentus, paucis ſervientibus, modicis ſumptibus; quia quidquid uni ex minimis ſubſtrahitur, Deo aufertur. Nos in hoc animas liberamus, ipſis quibus eſt hæc cura commiſſa, de ſua adminiſtratione Judici omnium Deo, in diſtricto examine reſponſuris. Delinquentes autem cùm compertum fuerit, cæteris arctiùs puniantur.*

His ſubjicitur inſtitutio Hoſpitalarii, cui hoſpitum cura delegatur. Porrò ſimile veri eſt ab his non diſcrepaſſe inſtitutionem cæterorum Officiorum. Namque, 1. æquitati & pietati adprimè concinebat delegatio Eleemoſynarii pauperum neceſſitatibus conſulturi. 2. Jubetur Eleemoſynarius commendatas ſibi pecunias omnes in pauperes penitus effundere. *Omnes reditus & proventus in uſus pauperum & peregrinorum fideliter convertat.* 3. Impenſæ ab ipſo Eleemoſynario faciendæ præſcribuntur, & modico contentus eſſe ipſe quidem jubetur. *Modicis ſumptibus:* quod enim nimio plus ille ſibi indulget, *Deo aufertur.* 4. Oneratur conſcientia Eleemoſynarii, ut qui Chriſto ſummo Judici rationes facturus ſit: *Judici omnium Deo de adminiſtratione ſua reſponſurus.* 5. Tum interceditur Superioribus Regularibus, qui Prioratus, Adminiſtrationes & Beneficia Ordinis vel Clericis conferebant, vel aliis quàm ejuſdem Ordinis Monachis. Ex quibus efficitur, non ſucceſſiſſe tantùm Clericos Monachis alicubi in has Adminiſtrationes, ſed & in onera earum ſucceſſiſſe, & eiſdem ſanctiſſimæ adminiſtrationis legibus mancipatos fuiſſe. Unde & parvo ſui cultu victuque ſepoſito, reliqua omnia jubentur expendere in pauperes, in hoſpites, in miſellos quoſque. Multò poſteriora fuere Statuta Henrici I. Abbatis: anno enim 1308. ille creatus eſt Abbas, & monentur tamen Adminiſtratores & Beneficiarii omnes Ordinis non aliud quàm patrimonium pauperum penes illos eſſe depoſitum. *Exhortamur Abbates,* Ibid. pag. 1478 1479 1504. *Priores & cæteros Adminiſtratores Ordinis noſtri, quibus ſicut & aliis Eccleſiæ Prælatis conceſſa eſt poteſtas facultates Eccleſiæ ſanctæ Dei diſpenſandi, non diſtrahendi, vel dilapidandi, quatenus rebus & bonis hujuſmodi, tanquam commendatis, non propriis utendo, res ipſas & dicta bona fideliter diſpenſent; expendantque in uſus pios, licitos & honeſtos; nihil de rebus & bonis dictis, quæ ſunt miniſtrorum & pauperum Chriſti bona, dilapidando, &c.*

Saluberrima hæc erant monita, ſed ex iis tamen elucet, jam ita collapſam fuiſſe diſciplinam, ut Abbates, cæterique Adminiſtratores, fidei ſuæ & conſcientiæ dimitterentur, nullis cuiquam reddiis rationibus; non aliter quàm jam inde ab anno ſsoo. cum Eleemoſynario diſpenſatum fuerat. Sed Eleemoſynarii & aliorum Adminiſtratorum diverſiſſima longè ratio erat. Cùm enim de Conventibus ipſis expoſtulatum fuiſſet, eiſque paſſim obtrectaretur, quòd pauperum portionem ſuos ipſi privatos in uſus deflecterent, ea portio pauperum ſejungenda penitus fuit. Adde quod quàm pauperum ipſæ neceſſitates, tam & eleemoſynæ latere plerumque debeant. Hinc adductus eſt Joannes de Borbonio in Statutis ſuis Reformationis anno 1458. ut Abbates omnes, exceptione nulla, ne Abbatia quidem Cluniacenſis, juberet ut ſæpiùs anno quolibet dati & accepti rationes exhiberent, ut ſuprà jam attigimus. Iiſdem Statutis ſancitur, ut reditibus Sacriſtiæ & ſacris Eccleſiæ veſtibus dicatis, quarta pars ipſi Sacriſtiæ condonetur, tres reliquæ portiones reparandis & ornandis Templis impendantur. Non temerè conjiceret quis, reliquis Adminiſtratoribus hunc eundem modum tenendum fuiſſe in diſpenſatione commendatorum ſuæ fidei proventuum. Denique his Statutis concerpitur nova illa conſuetudo, & in dies ſingulos magis magiſque invaleſcens, Clericis dandi, vel Laïcis eas Adminiſtrationes, quæ Monachis mandari tutò poſſent. *Inhibemus diſtrictè, ne de cætero perſonis ſæ-* Ibid. pag. 1604. 1608. 1612. *cularibus, Clericis, vel Laïcis dentur aut tradantur aliquatenus Prioratus, vel alia loca, ubi Monachus ſeu Monachi conſueverunt morari.* Si excipias autem vetuiſſe Concilia ne Monachi ſoli quovis in Beneficii domicilio habitarent: reponam & ego jam in his ſtatutis obviatum fuiſſe ei diſcrimini. Juſſum enim fuerat, ut ubi duo ſaltem Monachi vitam tolerare non poſſent, ea loca ſuperioribus Conventibus unirentur, ſacra autem ibi miniſteria obirentur per Vicarios. *Et ubi non poſſunt eſſe duo Monachi, ſed ſolùm unus, quia facultates non ſuppetant, talia loca, ſi fieri poſſit ſine ſcandalo, ſunt revocanda ad manus Superiorum, proviſo nihilominus in hoc caſu quod in locis talibus more ſolito celebrentur divina.*

X. Extinguendis funditùſque ſubruendis Adminiſtrationibus minùs utilibus, aut periculoſis, Sedis ipſius Apoſtolicæ authoritatem interpoſuere Abbates & Priores; bellè omnino, ſi non interpoſuiſſent & ad ea quæ Regulari diſciplinæ ſubinfeſta erant. Anno 1,62. Prior ſancti Martini de Campis in Prioratu ſancti Dionyſii de Carceribus in Civitate Pariſienſi, Officium Sacriſtæ extinxit, ejuſque reditus ei Prioratui adjunxit: quod Officium id toleratum dumtaxat fuiſſet citra neceſſitatem. *Cùm in veritate nunquam fuerit ibi tale Officium intitulatum, nec per nos ſtatutum, ſeu ordinatum; ſed ſolùm toleratum temporaliter de munificentia & permiſſione Prioris dicti loci ſub certis oneribus & ſervitiis, &c.* Anno 1388. impetratum eſt Reſcriptum Clementis VII. ad Officium Sacriſtæ expungendum, quanquam nunquam ulla ſtata & certa fuiſſet ejus Officii inſtitutio: *Et nihilominus declaraverunt nunquam* Hiſt. ſancti Martini de Camp. pag. 333 373. *Officium Sacriſtiæ fuiſſe in eadem Prioratu intitulatum, ſeu per eos ſtatum, vel etiam ordinatum.* Ubi perſpicis, ut Monachorum aviditate, & privatis atque inconſideratis Superiorum affectibus inſtituerentur quandoque Adminiſtrationes iſtæ, nulla ſatis gravi neceſſitate, & ſenſim ſine ſenſu in Officia, in Beneficia convaleſcerent, & ingenti annuorum pro-

ventuum copia affluerent. Anno 1410. Abbas Cluniacensis Sacristiam Invillanam univit Prioratui ejusdem loci; sed multò frequentiùs ereata ejusmodi sunt Officia, nec sine Pontificum interventu.

XI. Plurimum & lucis & præsidii his omnibus conciliari potest, prolata Pii V. Bulla, qua anno 1568. Cruciferorum Ordini arctiorem disciplinæ formam indixit. Fatetur enim Pontifex ejus cœtûs Prioratus, Hospitalarias, cæteraque Officia nonnunquam ab Apostolica Sede collata iis fuisse, quibus in eodem Ordine plura adessent virtutum & meritorum suffragia, ad ipsius Ordinis compendium & dignitatem: posteà Regulares ipsos incredibili aviditate omnia prorsus divisisse, & possedisse, in Titulum, vel in Commendam. *Ubi verò primùm Prioratuum, Hospitalium, & locorum prædictorum cura perpetua certis quibusdam id fortè promeritis aut Religioni maximè utilibus, de benignitate seu providentia Sedis Apostolicæ demandata est, ea tunc demum cupido tam multorum animos incessit, ut illa ferè omnia aut in Titulum, aut in Commendam perpetuam variis prætensis causis sibi paulatim usurparint; & qui illa sic postea possederunt, minùs morigeri atque obedientes suis Superioribus effecti, fructus, qui priùs ad publicam utilitatem commoditatemque Religionis, & in alendis pauperibus dispensabantur, proprios sibi fecerunt, profanis etiam usibus applicantes.* Bullar. To. 2. pag. 19.

Certissima ea est descriptio ruentis disciplinæ Regularium Ordinum, temporalium partitione, Officiorum Claustralium emersione, & erectione in Beneficia, vel in Commendas. Addit Pontifex, ab Innocentio VIII. & Clemente VII. ei Ordini assertam fuisse bonorum temporalium communionem, & Regularem observantiam, rescissis Titulis omnibus peculiaribus & Commendis, congestis in unum penu bonis omnibus, jussisque posthac Prioribus & Officialibus omnibus triennali tantùm administratione defungi. At cùm ea disciplinæ ratio in mores invecta non fuisset, innovari à se omnia eorum Pontificum Decreta, revocari provisiones omnes, si quæ datæ essent Beneficiorum Ordinis, temporalia omnia in unam communem redigi mensam, constituique, ut à Capitulo Generali tertio quoque anno habendo eligeretur Præpositus Ordinis Generalis, cujus administratio non ultra triennium protraheretur: eligerentur & tres Priores cuique Prioratui, quorum primus primo, secundus altero, postremus tertio anno Prioratûs munere fungeretur. Difficile erat majori vel sapientia, vel pietate obviare morbis omnibus, qui ex temporalium divisione, & Beneficiorum in Monasteriis creatione inoleverant, latúsque in dies serpserant.

XII. Illud certè non opis est nostræ divinare, an recentiores ab annis centum vel ducentis Congregationes, quæ hanc eandem triennii legem Dignitatibus & Officiis suis circumscripsere, constantia & strenuitate majore futuræ sint, quàm antiquæ, ad propulsandas illecebras partitionis bonorum, & inde scaturientis Beneficiorum institutionis. Longo sæculorum decursu usuveniunt, quæ ne in suspicionem, aut ne in cogitationem quidem venire potuissent. Sed quandiu tamen pendet eventus, & res in ancipiti est, æquius est bene ominari. Quin & hoc constat, ipsa maximè Officiorum Claustralium perpetuatione perfectam & absolutam fuisse Regularium Beneficiorum institutionem. Perpetuationem dixi, quod quanquam revocari possent, nec Administratores, Priores, Officiales ulli essent, qui non possent reapse amoveri: erant illi tamen suo quodam modo perpetui, quòd nullum iis certum tempus præfixum esset, & raro ea committerent, quibus meritò depelli Officio deberent: vel rarò certè in eos tam scrupulosè inquirebatur. Guimerius in Glossa Pragmaticæ hæc non fefellit ratio perpetuitatis Officiorum & Beneficiorum Regularium: *Dicitur perpetuum, quod certo tempore non limitatur, etiam si detur ad beneplacitum Superioris.* De Collati. § Item quod ad dictas. Dixi autem hac perpetuatione quasi ultimam manum adhibitam esse constitutioni Beneficiorum Regularium. Fundamenta enim eorum jam inde jacta fuerant, cum divisio facta fuerat rerum Ecclesiæ, ac distributio in Officia Claustria: progressio verò illa eorum fuerat, ubi desitum fuerat rationes reddi. Nihil erit quod meritò reformident Congregationes novæ, quandiu velis remisque ab his tribus scopulis declinabunt, à partitione rerum inter Officia, cessatione exigendarum & reddendarum rationum coram Conventu, vel Officialibus, & a perpetuitate Officialium.

XIII. Reconditioris certè prudentiæ fuit illa, quæ non ita dudum convaluit & latè pervagata est Triennii lex. Prioribus Ecclesiæ sæculis, ad unitatem, & ad Monarchiam vergebant omnia, quòd adventasset è cœlis allapsus ipse cœlorum Rex, cælestem Monarchiam in terris instituturus: & in gloriæ suæ supernam revolaturus sedem, Ecclesiam suam universam uni Apostolorum Principi commisisset, & ejus successoribus, Ecclesias singulas singulis Apostolis, & successoribus eorum. Ejus Monarchiæ cùm lex & ingenium esset suavitas, charitas, humilitas, moderatio, nihil hic erat quod civium libertatem terreret. Itaque hujus ministri omnes, Parochi, Archipresbyteri, Archidiaconi, Abbates, Beneficiarii denique omnes priorum & meliorum Ecclesiæ sæculorum perennes fuere. Temporum intervapedine illapsæ in mores hominum pestes coëgerunt remedia alia & alia conquirere. Itaque in Congregatione primùm Cluniacensi, quæ omnium sanè prima fuit plurium Cœnobiorum in unum corpus sub uno Abbate summo coagmentatrix, plurea postea sui similes & imitatrices habitura: in ea, inquam, primùm Congregatione constitutum est, ut Administratores & Officiales omnes ad nutum revocari possent. Conciliorum Canones & Constitutiones Monasticæ in hoc veluti temperamentum conspiravere, ut Administratores hi omnes amoveri possent, nec amoverentur tamen, nisi vel gravior culpa aliqua vindicanda esset, vel præcellentior quædam illis dignitas adscribenda. Cùm ergo etsi revocari possent, rarissimè tamen revocarentur, eóque quomodocumque perpetui essent, hinc illis exitialis occasio, ut reditus Officii sui sibi vindicarent ipsis, & à reddendis rationibus se tandem subducerent. Consultissimè ergo Triennii lege propulsata sunt mala, quæ perpetuitas importaverat: nec immeritò videri potest medii ævi perpetuitas perfunctoria, quasi medium quendam locum tenuisse, inter verissimam priorum sæculorum perpetuitatem, & posterioris hujus ævi regulam nunc Triennii pervagatissimam.

Omnium primus & princeps videri potest Innocentius VIII. hanc triennii regulam promulgasse in Cruciferorum expurganda à compluribus nævis Congregatione, ut modò à nobis narratum est. Certè testatum facit Pontifex innovari tantum à se primævum in eo ejus Ordinis institutum. *Non ad*

vitam, sed ad triennium dumtaxat, juxta primævam institutionem. Sed addubitare posset aliquis, annon à Pontifice primæva dicatur institutio, ne ad vitam darentur Officia: ipse verò triennalitatem definierit. Clemens VII. ulterius aliquid molitus est. Voluit enim tres Priores cuique Cœnobio deligi in Capitulo generali, quorum singuli singulis mox annis præessent, dum sequens coiret Capitulum. Idem & à Pio V. confirmatum est. Pleræque Congregationes post Tridentinum eidem inhæsere triennii regulæ. Non multò post finem ejus Concilii Franciscani in Capitolo suo Generali multa commentati sunt Capita reformationis, quæ Pius V. confirmavit anno 1565. In illis unum est, quo Abbatissæ triennales jubentur esse. *Sed neque Abbatissa aliqua perseveret ultra triennium, nisi pro reformatione aut aliqua maxima Monasterii utilitate, sed expleto termino triennali ad nova Abbatissa electionem procedatur, nulla consuetudine in contrarium faciente.* Bullam aliam publicavit Gregorius XIII. anno 1583. ubi cum enarrasset, quantum dispendii emergat ex perpetuitate Abbatissarum, quantum compendii & ornamenti efflorescat ex earum triennalitate: *Perpendentes varia & multiplicia damna quibus plerumque afficiuntur Monasteria Monialium, qua per Abbatissas vel alias Prafectas perpetuas reguntur, è contra verò Abbatissas & alias Prafectas triennales, scientes se lapso termino administrationis sua rationem esse reddituras, majori studio regimen Monasteriorum gerere*: constituit tandem Pontifex, ut in omnibus Monasteriis Ordinis sancti Benedicti, Cisterciensium, Carthusianorum, omnium denique Italiæ & Siciliæ Ordinum, jam non eligerentur Abbatissæ, vel Præpositæ quævis, nisi ad triennium, cum potestate alias post triennium eligendi. *Quæ elapso triennio præesse desinant.* Pii IV. Constitu. 103.

CAPUT XXVIII. *P. 4. l. 4. c. 27.*

De partitione bonorum & terrarum Ecclesiæ, inter privatos Beneficiarios, post annum Christi millesimum.

I. Summa partitionum hactenus descriptarum.

II. Episcopi fundis Ecclesiæ laicos sæpe donabant, Concilia illum interdum tenebant modum, ut juberent tantùm, nonnisi Clericis posthac dari.

III. Sed & ipsi Clerici in fundos Ecclesiæ quandoque invasere.

IV. Capitulorum Dignitates probabiliter priores aliquid sibi fundorum arripuerunt.

V. Qui fundos dederant, in modum precarii eos retinuerunt.

I. PLuribus supersedere poteramus. Unde nec nisi paucissima hic, quasi ad cumulum addemus. Primis enim inter Episcopos & Capitula partitionibus, fundi ipsi, & agri inter eos divisi sunt. Et ubi rursum Capitula inter Canonicos alias aliasque distribuerunt Præbendas, fundi quoque ipsi Capitularis mensæ distributi sunt. Sui quoque Parochiis & Xenodochiis assignati sunt agri. Nec verò potuere Abbates à Conventus mensa suam divellere, nisi suis utrique fundis attributis. Et ubi rursum Conventualis ipsa mensa repartita fuit inter Officia Claustri, unde tanta Regularium, tanta & sæcularium Beneficiorum copia propagata est, ostensum est supra factum id esse, adsignatis cuique Officio, Prioribus, Decanis, Præpositis, Eleemosynariis, Sacristis, & aliis quibuscumque, fundis, decimis, Ecclesiis Parochialibus. Ne Capellas quidem erigi concessum est, aut in Vicarias cum regimine animarum evehi, vel in Parochias, nisi idonea fundorum dote assignata. De his hactenus.

II. Pauca admodum supersunt. Hinc ordiar potiro, quod probabile in primis fit, sæculo x. & xi. bene multos Ecclesiæ agros ab Episcopis assignatos fuisse Clericis, cùm tam largè iis laïcos ipsos munerarentur. Eo malo exulceratus Otto III. edictum promulgavit, ubi illud statim præfatur, hinc Episcopos excusationes nescio quas aucupari, quod prædecessores sui tantam agrorum Ecclesiæ copiam dilargiti essent, ut jam sibi non suppeteret, quo oneribus & expensis satisfacerent, pro Ecclesiæ & Imperii defensione defungendis. *Dum pro domorum Dei restauratione, & pro Reipublica officio, nostroque officio commonentur, suarum Ecclesiarum prædia ab aliis detineri causantur; seque imperata non posse perficere revera demonstrant.* Jubet autem Imperator, ut iis concessionibus locus non sit, nisi dum Episcopus superstes est, nec iis teneatur successor. Eos autem Episcopi Ecclesiæ agros largiebantur favori, cognationi, pecuniæ. *Non ad utilitatem Ecclesiarum, sed pecunia, & affinitatis, & amicitia causa.* His stimulis agebantur Episcopi, ut etiam lubentius Clericis darent, quibus cognatione, vel amicitia innexi essent, & quorum ipsa professio eas largitiones ab invidia & obtrectatione purgaret. Collect. Rom. Holste.

Voluit quidem Concilium Bituricense anni 1031. ut Parochiæ suæ fundos, seu feudum Presbyteralem Parochi obtinerent: sed molestissimè tulit hos feudos vel ab Episcopo dominis vicorum conferri, vel ab iis in Parochos usurpari. *Ut sæculares viri Ecclesiastica Beneficia, quos fevos Presbyterales vocant, non habeant super Presbyteros.* Concilium Turonense anni 1060. luculentius declarat, hæc eadem Beneficia priùs ab Episcopis vario quæsito colore laïcis concessa fuisse, quæ nisi Clericis posthac largiri à Conciliis prohibiti sunt. Nulla & irrita hic fore decernitur concessio, quæ pecunia facta fuerit, aut illicitis conventionibus. *Pecunia, aut aliqua inconveniente conventione, aut quolibet modo contra Canonicam censuram.* Cùm obtineri nequeant ex Canonicis Constitutionibus Beneficia, nisi à Clericis. *Aut ministerium vel Beneficium, quod nonnisi Clericos habere sanctorum Patrum sancivit authoritas.* Satis innuitur, eo peccatum esse, quòd Beneficia Clericis solis addicta, aliis quam Clericis conferrentur. Ex Canone sequenti uberior etiam infunditur lux. Edicitur enim, ut si Prælatus præter Canones, aut Beneficium conferret, aut Præbendam, aut Canonicatum, intercedant Clerici, & ab eo appellent ad Pontificem, vel ad vicinos Episcopos. *Si Episcopus aut Prælatus quilibet contra præfixam regulam aliquod Ecclesiasticum Ministerium, vel etiam ipsam Præbendam, quæ canonica dicitur, ordinare aut dare voluerit, liberè liceat Clericis contradicere.* Canone denique proximo prohibentur Prælati vendere, aut dare nova Ecclesiæ Beneficia, hoc est alienare, quod id tentari vetent Canones. *Nullus Episcoporum vel Prælatorum aliquod novum Beneficium de rebus ad jus Ecclesiæ pertinentibus ulterius præsumat contra Canones alicui vendere, aut dare. Quicumque hactenus alienare præsumpsit, &c.* Atqui non vetabant Canones aliquo Ecclesiæ agello præmiari Clericos; nec quod dabatur Clericis, id alienabatur, tùm post eorum obitum Ecclesiæ redintegraretur. Non aliò ergo hæc vergunt, quam ut ne laïcis dentur Beneficia, quæ non cadunt nisi in Clericos; vel denique ut in dispensandis Beneficiis Episcopi Clericos laïcis præponant. Can. 31. Can. 1. 2. 3.

III. Occupabant & ipsi aliquando Clerici largitionem Episcoporum, uti & laici, & fundos Ecclesiæ involabant: quo nunquam tamen legitimus Beneficii Titulus constabatur, nisi illum Episcopus confirmasset. In Concilio Uxellodunensi anno 1081. contulit Archiepiscopus Bituricensis Monasterio, quidquid rerum Ecclesiæ laïcis extorserat, & quidquid vel laici posthac, vel Clerici essent restituturi. *Quorum partem ipse per authoritatem officii nostri laïcis, qui ea rapina longo tempore detinuerant, eripui; de aliis omnibus, quæ adhuc laïcale, vel Clericalis etiam violentia auferuntur, quando restituentur, eandem prædicto Monasterio concessionem faciens.*

IV. Dignitatibus primò Capitulorum assignatum est fundorum & agrorum aliquid, antequam tota Capitularis mensa in partes dissiliret. Confirmavit Alexander III. Capituli Cathedralis erectionem ab Episcopo Alexandrino factam in propria ejus Ecclesia. Dignitates ab eo institutas firmavit, Præpositi, Archipresbyteri, Cantoris: *Singulis prædictas dignitates Apostolica authoritate confirmamus.* Denique confirmavit & canonicis complures Parochias illis assignatas. *Præterea Ecclesias usibus vestri Canonici deputatas; scilicet sanctæ Mariæ, &c. Vobis nihilominus duximus confirmandas.* Ut in Monasteriis cœperant Abbates separare suam sibi mensam; tum ejus exempli contagione afflati Officiales Claustri fundos inter se partiti fuerant: extremi omnium Monachi fundos, vel reditus haud sanè magnos assecuti erant. Ita non distat à veri similitudine, in Ecclesiis Cathedralibus initium ab Episcopis factum esse, tum Dignitates suam sibi quoque fundorum vendicasse partem, & denique singulos Canonicos in partem ipsos quoque venisse communium antea Præbendarum.

Epist. 54.

V. Nec abhorret à verisimili, qui se Ecclesiæ cum patrimonii sui parte addicebant, eos in titulum Beneficii accepisse hos ipsos fundos suos, vel alios quosvis etiam in morem precarii. Jussit Alexander III. ab Episcopo Verulorum auferri Officium & Beneficium Subdiacono, qui impos sui & continentiæ impatiens habebatur, ea lege, ut si quid agri Ecclesiæ attulisset, dum ad eam accederet, id illi totum refunderetur. *Sanè si Ecclesiis quibus articulati fuerant, de possessionibus, aut aliis bonis suis aliqua contulisse noscuntur, cùm ab earum Ecclesiarum Ministerio fuerint & Beneficio sequestrati, ad ipsos recta via dominium & proprietas illico debet absque ulla contradictione redire.* Anno 1233. in Concilio Biterrensi vetitum est, ne cum sese quis addiceret Monasteriis, adjiceret & temporalia bona, spe Beneficii Ecclesiastici consequendi. Eam enim esse simoniacam corruptelam. *Quidam, ut intelleximus, se & sua conferunt Monasteriis, sub spe ut ipsis post modum Ecclesiastica Beneficia conferantur, quod omnino damnabile est propter maculam simoniæ.* Potest se quis cum rebus suis Ecclesiæ dedere, pia enim illa & religiosa est liberalitas. Possunt ab Ecclesia Beneficia accipi vicissim gratuita, cùm grati animi eximia cum primis sit laus. Sed nefas est temporalia Ecclesiæ dari spe spiritualis compensationis Beneficiorum. Ita enim pretio emuntur, quæ nullo prorsus æstimari possunt pretio. Anno 1161. Bernardus Episcopus Tolosanus dominum & dominam d'Escalquens in Canonicum & Canonicam admisit Ecclesiæ sancti Stephani Tolosæ, ut suprà jam diximus. In classem citra dubium Canonicorum laïcorum hic Canonicus, & hæc Canonica referebantur; sed quæ hic ratio describitur accipiendi ab eis dominium proprium prædii alicujus, & restituendi mox ejusdem in usumfructum, eadem ipsa est, qua & cum veris Canonicis res transigebatur. Laïci enim Canonici ad normam Clericorum regebantur. *Commendamus vobis in obedientia sicut unū de Canonicis nostris commendare solemus, totum illum honorem d'Escalquens, quem tu de proprio honore nobis dedisti.* Expressissima res est, & hinc lucis non parum ad Bullam Benedicti XII. pro reformatione Canonicorum Regularium sancti Augustini anno 1339. cum agit de recipiendis Clericis & Laïcis, qui cùm Clerici & Laïci permaneant, in Canonicos tamen admittuntur in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegialibus Canonicorum Regularium, quibus se suaque dant & devovent. *Prohibemus insuper ne in Ecclesia Cathedrali, seu Monasterio, vel loco alio Religionis ejusdem, quivis Clericus secularis, vel laïcus, recipiatur in Præbendam, seu etiam portionem, nisi eidem Ecclesiæ seu Monasterio, vel loco dederit primitus se & sua.* Est quod meritò stupeamus in his, quæ sequuntur. Vetat enim Pontifex dari hanc Præbendam ad vitam, aut ad certum tempus. *Nec hujusmodi Præbenda seu portio ad vitam, vel ad tempus vendatur, detur, seu alias concedatur eidem.* Ejus nodi solutio non magnopere forsan abstrusa est. Dabat enim Tolosanus Episcopus Præbendam ad vitam Nobilibus illis, de quibus supra, quod eos etiam Canonici in societatem suam allegerent ad omne vitæ tempus. At Canonici Regulares nihil concedere poterant, nisi ad quantum tempus Superioribus liberet; quod omnia apud eos nutantia & revocabilia sint. Profitebatur Tolosanus non aliter se habere laïcos hos Canonicos, quam eos qui Clerici & veri Canonici erant. Diximus autem jam quanquam revocabiles essent ad nutum hæ Præbendæ regulares, fuisse tamen verè perpetuas, eo sensu qui supra explanatus est. Sive Clerici autem, sive Laïci essent hi Canonici, illud utrisque commune erat, ut ea ipsa prædia usufructuario jure possiderent, & in Beneficium, quorum proprietatem Ecclesiæ concessissent.

Append. Conc. Late. 3. part. ult. c. 7.

Can. 22.

Catel. Memoires de Languedoc. pag. 884.

De Pensionibus.

CAPUT XXIX. *P. 4. l. 4. c. 18.*

De Pensionibus in Oriente, in Italia, in Gallia, in Hispania usque ad annum octingentesimum.

I. Pensiones alia fundorum, alia redituum.

II. Exemplum pensionis constitutæ in Concilio Calchedonensi.

III. In eam pensionem variæ observationes. A Concilio, à Papa, à Magistratibus instituuntur. Non datur nisi quo honestè sustentari quis possit.

IV. V. Alia exempla ejusdem Concilii Calchedonensis.

VI. Pensiones ab Agapeto Papa assignatæ.

VII. VIII. Assignatæ & à Gregorio Papa I.

IX. X. Quo tum sensu diceretur Beneficia dividi non debere. De spiritali authoritate id affirmabatur.

XI. XII. XIII. XIV. XV. Alia exempla pensionum, à B. Gregorio assignatarum Episcopis, quos barbari sua ab Ecclesia abegissent, vel Beneficiariis desperatæ valetudinis, eoque functionum suarum jam impatientibus.

XVI. Cur non haberetur tunc ratio, vel annorum, quibus Ecclesiæ quis ministrasset, vel proventuum Ecclesiæ, vel certæ redituum portionis.

XVII. XVIII. XIX. XX. XXI. Ad Ecclesiam Gallicanam venitur. Pensiones ex fundis assignatæ. Abdicatis etiam concessæ Beneficiariis.

XXII. XXIII. In Hispania Parochi in Clerum transferuntur Ecclesiæ Cathedralis, permanentque Parochi primitivo cum pensione.

XXIV. An possint hæc conciliari cum Concilio Calchedonensi & Aurelianensi.

I. PEnsiones hic restant expendendæ, ut quæ & ipsæ pertineant ad rerum Ecclesiæ canonicam distributionem. Erant autem duplicis generis pensiones, aliæ fundis & agris, aliæ proventibus annuis constabant. Priscis enim Beneficiariis concedebantur nunc agri, quorum usufructu sustentarentur, quo & peregrini afficiebantur persæpè Beneficio: utplurimum tamen fructibus tantùm Beneficii ea parte aliqua donabantur, quos eo solatio fovendos censebat Ecclesia.

II. Exauthorato Domno Episcopo Antiocheno, Maximus ipse, qui subrogatus ei fuerat, à Calchedonensis Concilii Patribus copiam sibi fieri petiit, ut ad ejus sustentationem impartiretur eum portione aliqua proventuum Ecclesiæ Antiochenæ. Compellati sunt autem ab eo Imperatorii Judices, & ipsius Concilii Patres. *Deprecor gloriosissimos Judices & sanctam Synodum, ut humanitatem in Domnum exercere, qui fuit Antiochiæ Episcopus, dignemini, & statuere ei certos sumptus de Ecclesia quæ sub me est.* (Act. 10. Con Calch.) Congratulati sunt Maximo Legati Pontificii, & vehementer commendarunt decerpi aliquid ab eo redituum Ecclesiæ suæ, quo Domnum deliniret, & quiescere suaderet. *Ut sumptus ei de sua Ecclesia, miserationis intuitu, prout æstimaverit, largiatur; ut contentus alimoniis quiescat in posterum.* Assensi sunt & Patriarchæ cæteri, Episcopique omnes, ac denique Judices ipsi applausere. *Amplectente sancta Synodo arbitrium Maximi, & nos eidem consentimus, ejus arbitrio derelinquentes, quæ sunt de Domni honorificentia.*

III. Cùm hoc primum obvium se dederit pensionum exemplum, & quidem perillustre, æquum est in illud pauca hæc observari. 1. Maximum & Domnum paciscei ea de re non potuisse, nisi interveniente Concilii authoritate. 2. Cui eo onere gravandus erat Maximus, ipsemet ultro prosilit, & rem à se exigi profitetur. 3. Ali se & sustentari poscebat Domnus, nihil prætcrea. *Contentus alimoniis, quiescat in posterum, &c. Præter hoc prædicto Domno nihil requirente.* 4. Alendæ pacis & concordiæ causâ annuitur ea pensio. *Ut contentus alimoniis, quiescat in posterum.* 5. Prima intervenit Papæ authoritas. 6. Accedit & consensus Concilii. 7. Necessaria videbatur & Regiorum assensio Magistratuum. 8. Quæ priori Patriarchæ de opulentissimæ Ecclesiæ reditibus pensio decidit, ea necessariis alimoniis terminatur. Id verò minùs stupebunt, qui perspectum id habuerint, & altiùs infixum menti, ne Beneficiariis quidem ipsis & Titularibus delibandum fuisse de patrimonio pauperum, nisi quo honestè sustentarentur, pro suæ & Ecclesiæ, tum dignitatis, tum sanctitatis modo.

IV. In eodem Concilio Calchedonensi discinctis ejectisque duobus Episcopis Ephesinis, aut ea se nominis gloria jactantibus, permissa est tamen Episcopalis dignitas, & ad sui sustentationem portio redituum amplissimæ & locupletissimæ Ecclesiæ; ita sanè ut eorum unicuique ducenti non amplius solidi aurei assignarentur: *Memoratis scilicet dignitatem tantummodo Episcopatus habentibus, decensque solatium,* ἐν παραμυθίας τῆς προνοίας. (Act. 51. 52.) Et inferiùs: *Ab Ecclesia esse pascendos, &c. Habeant dignitatem Episcopi, & ex reditibus memorata Ecclesia, nutrimenti gratia & consolationis annis singulis solidos aureos ducenos accipiant.* τροφῆς ἕνεκα καὶ παραμυθίας, χρυσοῦς διακοσίους. Consensione totius similiter Concilii assignata est hæc pensio, qui autem præsentes aderant Regii Magistratus, non assensi sunt dumtaxat, sed summam ipsam defixere pecuniæ, quæ mox & Concilio probata est. Hæ verò pensiones, perspicis quàm non consentiant ambitiosæ nostrorum hodie Beneficiariorum opinioni, aut expectationi. Sed illud iterum iterumque inculcabo, cùm persuasum tunc & præjudicatum omnibus esset, ultra necessariæ sustentationis modum ne titulares quidem Beneficiarios quidquam posse sibi vendicare ex sacro Christi & pauperum fisco, ulteriores nec optari potuisse pensiones, nec concedi. Ac rursus cùm disciplina tunc & frugalitas vigeret Canonibus commendata, vel principum orbis Episcoporum expensæ intra eam pecuniæ quantitatem cohiberi fuisse non immeritò creduntur. Quanquam ea res tota metienda quoque sit ex rerum venalium pretio, & auri, argentique, ac pecuniæ quantitate; ubi perinde ut sæcula sunt & loca, infinita quædam intervenit discrepantia.

V. In eodem denique Calchedonensi Concilio diffinita est causa alia duorum Episcoporum, Episcopatu ei adjudicato, cui videbatur jus suffragari, alteri annuo pensionis proventu, delegata Antiocheno Episcopo potestate, ut ei moderaretur, perinde ut essent reditus Ecclesiæ. *Dignitatem Episcopatûs habeat, & pascatur, sicut Maximus Episcopus Antiochenorum, secundum facultatem Perrhenorum sanctissima Ecclesia disposuerit.* Act. 54.

VI. Haud satis scio, an pensionibus annumerari debeant stipendia ea quibus levabantur Clerici illi, de quibus Agapetus Papa in Epistola ad Episcopos Africanos, qui ejurata Ariana hæresi, Ecclesiæ recolligebantur illi quidem, sed austeriori ea conditione, ut nihil unquam attingerent Ecclesiæ functionum, nec ad altiores unquam gradus aspirarent. Sportulis certè iisdem, quibus & Catholici Clerici fruebantur. Probavit Pontifex id decretum, ut humanitati & largitati Ecclesiæ adprimè consentaneum. *Canonum vos reverentiam judicent omnes appetere potiùs, quàm gerere cupiditatis ardorem.* Epist. 2. *Venientes igitur ad fidem sincerissimam, nutriat humanitas, consoletur, prompta sit omnibus misericordia, &c.*

VII. Ablegabat Gregorius Magnus in Monasteria pœnitentiæ peragendæ causa Presbyteros, Diaconos, cæterosque Clericos incontinentiæ convictos: ita quidem, ut Monasteriis ne oneri essent, quibus æqua pensio in eam rem refunderetur. *Ad usum tamen suam accipiant, unde ad pœnitentiam subsistant; ne si nudentur, locis in quibus dati fuerint, onerosi sint.* L. 8. Ep. 42. Agit quidem ibi Pontifex de iis, qui ex servitutis fæcibus ad Ecclesiasticos Ordines asciti fuerant, sed & de cæteris par militat ratio.

VIII. Sed multò luculentiùs ex hujus Pontificia Epistola ad Episcopos Illyrici, elucescet, quæ tunc fuerit pensionum lex. Per Provinciæ Præsidem mandaverat illis Imperator, ut tecto mensaque exciperent eos Episcopos, quos belli & hostium furor suis exturbarat Ecclesiis. Rescripsit porro illis Gregorius, æquissimum omnino esse tam pio morigerari præcepto Imperatoris; sed longè gravius effusiusque præceptum cælestis & immortalis Regis eorum auribus insonuisse, necessaria quævis subsidia suppeditandi, non Collegis tantùm, seu Episcopis, sed ipsis etiam hostibus, si qui in eorum manus inciderent, & quovis egerent. Necesse ergo

esse, ut Præsules eos in societatem sibi adjungant fruendorum omnium Ecclesiæ proventuum, nulla tamen spiritalis jurisdictionis, aut Episcopalis dignitatis parte ad eos derivata. Nec enim dividi posse ulla Beneficia, nedum Episcopatus: at eos minimè tum dividi, cùm eorum beneficentiæ rivuli longè latéque sparguntur. *Dignoscitur sacris apicibus destinatis jussum fuisse, Episcopos quos à propriis locis hostilitatis furor expulerat, ad eos Episcopos, qui nunc usque in locis propriis degunt, pro sustentatione & stipendiis præsentis vitæ esse jungendos, &c. Habemus ma us his mandatum æterni Principis, quo ad hæc terribilius peragenda compellimur, ut non dico fratres & Coëpiscopos nostros, sed ipsos etiam quos nobis contrarios patimur, cum opportunitas postulat, in conferendis subsidiis necessitatum carnalium diligamus. Oportet ergo vos ad hanc rem, & cœlesti primitus Principi obedientes existere & Imperialibus etiam jussionibus consentire.*

L. 1. Ep. 43.

IX. Hoc uno peregregio contextu mirum in modum roborantur, quæ suprà de pensionibus observata sunt; iis non donari nisi Clericos, & tum sanè cùm penuria conflictantur; necessitati & inopiæ accommodandas eas esse; Imperatoribus & summis Principibus familiare fuisse, ut iis decernendis intervenirent, quando urgens necessitas declarabat à Deo ipso eas decerni. Sed unum superest, quod magni interfit hic præterea observari. Postrema Ecclesiæ hac ætate nostrâ sexcentis ab hinc annis pervagatissima illa fuit Juris Canonici Regula, Beneficia dividi non debere, nullam in ea cadere divisionem. Ita factum est, ut pensiones juri communi adversariæ essent, cùm dividantur Beneficii fructus, iisque potiantur jam, tum qui titulo gaudent, tum qui pensione. Summam ergo authoritatem necesse fuit interponi, qua Juris communis vinculum relaxaretur. Nec facilè tamen assentiar primæva illa Ecclesiæ ætate, eo sensu illam juris regulam donatam fuisse. Cùm enim reditus omnes Ecclesiæ tum in commune ab omni Clero possiderentur, cùm in eorum participationem extranei quoque Clerici vocarentur, cùm egenis prorsus omnibus portiones hinc suæ deciderentur: ne simile quidem veri est, id placuisse tuno, ut ne temporales Beneficii res dividerentur.

X. Referendum ergo illud est ad potestatem spiritalem, ad unitatem Pastoris, & Pastoralis officii, cujus portio semper aliqua Beneficiis omnibus innexa est, ad jurisdictionem & thronum, quem hîc Gregorius definiebat, cum duobus communicari non posse; qui ex adverso in votis habuit, quod & pio cuicumque optabile semper fuit, ut res temporales Beneficii in tot possent scindi portiones, quot sunt egeni. Ea manifestissimè Gregorii sententia est in Epistola suprà laudata, ubi Episcopos cohortatus, ut non in Collegas solùm Episcopales reditus suos dividerent, sed & in pauperes & ærumnosos omnes; mox faces illis admovet sanctissimæ æmulationis, ut unitatem jurisdictionis suæ indivisam & illibatam sacerdotalis regni majestatem tueantur. *Non quidem ut per communionem Episcopalis throni dignitas dividatur, sed ut ab Ecclesia juxta possibilitatem sufficientia debeant alimenta percipere. Sic enim & proximum in Deo, & Deum in proximo diligere comprobamur. Nullam quippe eis nos in vestris Ecclesiis authoritatem tribuimus, sed tamen eos vestris solatiis contineri summopere hortamur.*

Ibidem.

XI. Redeo ad exemplum aliud propius Concilio Calchedonensi. Cùm sede sua canonico judicio depulsus fuisset Agathon Episcopus Liparitanus, Gregorio visum est, Ecclesiæ pietatis & officii esse, ut ejus consuleret sustentationi. *Necesse est humanitatis intuitu, quemadmodum sustentari possit, disponere, &c. Nam nimis est impium, si alimentorum necessitati post vindictam subjaceat.* Itaque ex reditibus Ecclesiæ Liparitanæ addixit illi *quinquaginta solidos.*

L. 2. Ep. 55.

XII. Non in hæresin, sed in schisma Istriotum abreptus fuerat Felix Diaconus, *pravis suspicionibus*, adversùs quintam Synodum Oecumenicam, & quasi studio defendendæ Calchedonensis Synodi non illaudato, *quasi recta studii intentione.* Cùm ejus suspiciones Gregorius & allucinationes diluisset, atque ita illum Catholicæ reddidisset communioni, Episcopum Syracusanum per litteras hortatus est, ut in Ecclesia Syracusana sedem ei conferret Diaconi & functiones, aut saltem emolumenta: *Sive ut officium Diaconatus expleat, seu certè ut sola ejusdem officii pro sustentanda paupertate sua commoda consequatur.* Ut ejus oneris parte aliqua levaretur Syracusana Ecclesia, utque hujus piæ largitatis laudem ad se quoque traheret Gregorius, modica & ipse pensione Diaconum munerabatur. Duplici ergo pensione, ex Romana & Syracusana Ecclesia fovebatur Diaconus, sed ut utriusque præsidio frugalem duntaxat victum consequeretur. *Quia & nos ei annuum quid de nostra Ecclesia dari fecimus: ut ejusdem operis, quod te hortamur exhibere, participes esse possemus.*

L. 3. Ep. 4.

Ablata est ab eodem Pontifice ignavis & muneris sui incuriosis Presbyteris Ecclesia sancti Pancratii, & Monachis commendata, qui & jussi sunt Presbyterum eligere, qui sibi Sacramenta & Mysteria celebraret, habitaret, & aleretur in Monasterio. Ea erat quasi pensio congrua, quam Abbas Presbytero illi pendebat, ut Parocho hujus Ecclesiæ, ad quam rustici convolabant circumpositi, ut Mysteriorum participes fierent. *Præcipimus ut peregrinum illic debeas adhibere Presbyterum, qui sacra Missarum possit solemnia celebrare. Quem tamen & in Monasterio tuo habitare, & exinde vitæ subsidia habere necesse est.*

L. 3. Ep. 18.

XIII. Cùm Isauriæ Episcopus compulsus esset unà cum Clero suo, & corpore B. Donati Martyris, secedere in Ecclesiam Episcopi Corcyræ Insulæ; placuit Gregorio, ut dum detumesceret ejus belli procella, sineret Episcopus Corcyrensis Collegam suum ejus Ecclesiæ oblationibus frui, antea pollicitatione hac constrictum, ut restituta pace, suæ se redderet Ecclesiæ, nec mutuatæ hujus Ecclesiæ esset unquam *proprius, principalis, Cardinalis Episcopus.* Verba hæc sunt autem, quæ ad pensionem mihi visa sunt magis alludere; *Ut excessu benignitas non vincatur, nec illud quod externis debetur, fratribus etiam necessitatem patientibus denegetur. Ne nihil charitas agere in Episcoporum mentibus judicetur, si sine consolationis remedio, his quibus magna habenda est compassio, relinquantur.*

L. 12. Ep. 2. & 8.

XIV. Expressius est hoc rursus exemplum. Cùm Episcopus Galliarum dolore capitis acerbissimo torqueretur, ut ministerii sui munia fungi omnino non posset: voluit Gregorius, ut dum mitiora aliqua ei allucerent intervalla, suaderetur ei, sponte ut se Episcopatu exueret, sineretque Episcopum sublegi alium, pensione sibi idonea retenta de proventibus ejus Ecclesiæ. *Sic tamen ut quousque eundem Episcopum in hoc sæculo vita tenuerit, sumptus ei debiti de eadem Ecclesia ministrentur.*

L. 11. Ep. 7.

XV. Duas has observavit Joannes Diaconus causas,

causas, temporumque & locorum vices, ubi Gregorius Episcopis pensiones decerni assentiretur, cùm bellicæ tempestates suis illos ejiciebant Ecclesiis, aut ubi conclamata valetudine jam nihil spei suberat, ad functiones suæ Ecclesiæ redintegrari eos posse: quo & successorem petere cogerentur.
L. 3. c. 26 *Expulsos Episcopos aliis Episcopis interim pro sustenta-*
L. 4. c. 39 *tione ac stipendiis præsentis vitæ jungebat, &c. Pontificibus voluntariè renunciantibus, successores nullo modo denegabat, eosque postmodum de reditibus relictæ Ecclesiæ sufficienter nutriendos esse censebat.*

XVI. Illud quoque juvabit hic advertisse, in decernendis his tot pensionibus, non multum laboratum esse de numero annorum, quibus in Ecclesiæ ministerio quis versatus esset: vel de proventibus Ecclesiæ, quæ pensionibus onerabatur. Unum illud maximè cordi erat, quantum egeret is, cui pensio addicebatur; nulla re ei deerat Ecclesia; nihil illi quod redundaret, dabat. *Sufficienter nutriendos.* Cùm ergo nonnisi modica decernerentur alimenta ex patrimonio pauperum, 1. non his frustrabantur, quicumque egebant, quanquam non sanè diu in Ecclesiæ ministerio fuissent. 2. Nec nisi pauperibus ea concedebantur, non divitibus, quantocumque temporis spatio ministrassent. 3. Revocabantur, cùm primùm egere quis desisset. 4. Utcumque locuplete quis ab Ecclesia recederet, pensio ei adsignabatur, quæ non tertiæ, non quartæ redituum parti admensa esset, sed ejus egestati. Pauperes quippe omnes Ecclesiæ pensionibus alebantur; nec nisi necessario his vitæ adminiculo subducto, de Ecclesiæ patrimonio saginari quisquam potuisset.

XVII. Eadem porro sapientiæ & charitatis lex in Gallicanis quoque dominabatur Ecclesiis, ex Gregorio Turonensi. Cùm ex animo faveret Francis, utpote Catholicis B. Quintianus Rutenensis Episcopus, nec satis dissimulare posset sub alieno se esse à Gothis animo, qui in ea Civitate rerum potiebantur; hinc Gothorum in eum odia, maledicta, insidiæ. His ille declinandis Arvernum se subduxit, ubi Euphrasius illi Episcopus ex Ecclesiæ suæ fundis
L. 3. c. 36. prædiisque largitus est, unde ali posset. *Largitus ei tam domibus, quam agris & vineis secum eum retinuit, dicens. Sufficit hujus facultas Ecclesiæ, ut utrumque sustineat: tantum charitas, quam beatus Apostolus prædicat, permaneat inter Sacerdotes Dei.* Largitus est & illi Lugdunensis Archiepiscopus aliquid agrorum suæ juxta Arvernum ditionis. *Sed & Lugdunensis Episcopus largitus est ei aliqua possessionis Ecclesiæ suæ, quam in Arverno habebat.* Ea erat Quintianus sanctimonia, ut vel hinc auguremur, nihil illi hac duplici pensione adjici potuisse, quod redundaret. Sed
Vita Patr. c. 4. idem Gregorius novo id alibi argumento confirmat, cùm alibi docet eundem Antistitem Arvernum petiisse, cum Cleri sui parte, *Cum fidelissimis Ministris suis.*

XVIII. Eonium Venetorum in Armorica Episcopum narrat idem Gregorius in Gallia retentum fuisse à Rege, cujus jussu Andegavensibus commendatus est, ut ab eis publico sumptu pasceretur.
L. 5. c. 29. 40. *Ad civitatem suam redire non permissus, ut Andegavis pasceretur de publico, à Rege præceptum est.* Non est Ecclesiæ indicta pensio, quòd non ejus causa Episcopum retinuisset Rex. Narrat denique idem Scriptor, cùm Faustinianus Aquensis Episcopus in Matisconensi Concilio depositus fuisset, Bertramnum, Orestem, & Palladium, à quibus ordinatus fuerat, jussos esse reliquo vitæ tempore illum ac pascerent, & centenos quotannis aureos suppeditarent. *Ea conditione removetur, ut eum Bertramnus, Orestesque, sive Palladius, qui eum benedixerant, vicibus pascerent, centenosque ei aureos annis singulis ministrarent.* L. 8. c. 20.

XIX. Non multùm ab hoc abludit illud Contumeliosi Regiensis Episcopi exemplum, cui ex Ecclesiæ suæ reditibus idoneam decrevit Agapetus Papa pensionem, postquam in Concilio Provinciali exauthoratus ad sedem Apostolicam provocavit. *Patrimonio Ecclesiæ in gubernatione Archidiaconi constituto, ita ut alimonia Episcopo sufficienter non negetur.* Epist. 7.

XX. Posset & pensionibus adjungi portio illa redituum Ecclesiæ Cathedralis, qua sinebat Episcopus Canonicos suos usque frui, ubi illos in Ecclesiam transtulerat Parochialem, vel Abbatia donaverat, vel Beneficio quovis alio, quod non immeritò forsan quis simplex Beneficium dixerit. Quanquam enim Concilio Aurelianensi, cujus est hoc statutum, præstabilius videatur, ut novi hi Beneficiarii stipendiis contenti sint novi Beneficii sui, Episcopi tamen prudentiæ committitur, an Cathedralis eos Ecclesiæ distributionibus spoliari conducat. *In potestate sit Episcopi, si de eo quod ante de Ecclesiastico munere habebant, eos aliquid, aut nihil exinde habere voluerit; quia unicuique facultas suscepti Monasterii, Diœcesis, vel Basilicæ, debet plena ratione sufficere.* Can. 18.

XXI. Non soli autem Episcopi, quos facinus aliquod suum sede excusserat Pontificia, Ecclesiæ impendiis ali nihilominus solebant: sed & Presbyteri eodem honore habebantur, postquam gradu suo fuerant depulsi. Unde & de Clericis aliis pronum est idem suspicari. Cùm in his enim Ecclesia non Clericorum merita ponderaret, sed penuriam & calamitatem, utpote pauperum omnium & calamitosorum parens, atque altrix, multò ei commendatiores erant, qui in ejus ministerio aliquando versari fuerant. Beatus Perpetuus Turonensis Episcopus vetabat restitui unquam gradui suo Parochos duos, quos ipse dejecerat: sed stipendiis Ecclesiæ ali volebat, dum adviverent. *Nunquam restituo, sportulam tamen habeant, quandiu vixerint.* Spicil. To. 5. pag. 107.

XXII. Ad Hispaniam venio, ubi Emeritense Concilium suprà laudatum, facta Episcopis potestate transferendi in Cathedrales Ecclesias suas Parochos agrestes, si quos ei honori pares sentiant; non tamen sinit eos ut spolient Parochiæ suæ proventibus, quamvis illos stipendiis impertiantur Ecclesiæ Cathedralis. Cura Parochiæ committenda erat Pastori novo, cui prior Parochus pensionem congruam adsignabat, sicut & reliquis Parochiæ Clericis, quos pro suo quemque gradu alendos & vestiendos in se recipiebat. *Et quamvis ab Episcopo suo stipendii causa, per bonam obedientiam aliquid accipiant, ab Ecclesiis tamen in quibus consecrati sunt, vel à rebus earum extranei non maneant, sed Pontificali electione, Presbyteri ipsius ordinatione, Presbyter alius instituatur, qui sanctum officium peragat, & discretione prioris Presbyteri, victus & vestitus rationabiliter illi ministretur, ut non egeat; aut si quæsierit, qui ordinatur, stipendium à suo Presbytero accipiat, quantum dignitas officii eum habere expetit. Clericis verò, vel quos ad serviendum ei dederit, per discretionis modum, quæ necessaria sunt, ministret.* Can. 12. Prior Parochus, qui & Primitivus jam dici potest, titulo semper gaudet, & proventibus Parochiæ omnibus, & novo Parocho, qui Vicarius potius ejus est perpetuus, vel honestam suppeditat sustentationem, vel pensionem con-

gruam, pro ipsius Vicarii arbitrio. Primitivo Parocho solvuntur & suæ ex Ecclesia Cathedrali distributiones, quæ jam pensio dici poterit, ne plura unus & idem Beneficia habuisse dicatur. Æquum porro erat hac assignata pensione ex Ecclesia Cathedrali, repensari Parocho priori pensiones eas, quas ipse novo Parocho & Clericis ejus cogitur suppeditare.

XXIII. Est autem hic præ cæteris illud memorabile, quod cùm prior Parochus titulum semper retineat suæ Parochiæ, venia illi fit residentiæ in eadem, ut cum Episcopo in Cathedrali sedem possit defigere. Sed perspicuum est ad inusitatam quandam indulgentiam hic omnia temperari, ut adducantur divitea Parochi, ad demigrandum suis ex Parochiis ad Ecclesiam Cathedralem, ubi & honoris augmentum, & utilitatis jactura fit. Si quis verò malit, ut eidabi occurratur, Cardinalem & principem Parochum dicere eum, quem nos Vicarium diximus; & quem nos primitivum diximus Parochum, cum Pensionariis illis accensere, qui retentis fructibus Titulum resignant, & pensione contentum jubent esse Titularem; per me licet, ut suo quisque utatur judicio, & suo, quod aiunt, abundet sensu.

XXIV. Sed nemo facilè inficiabitur, Emeritensem hunc Canonem Calchedonensi pugnare, quo vetatur Clericus duabus Ecclesiis adscribi; qui immoderata cupiditate, ab Ecclesia minori ad majorem migrarit, eum ad priorem revocandum esse: si translatio jam perfecta sit, eum stipendiis secundæ Ecclesiæ contentum esse debere, nec delibare quidquam ex primæ emolumentis, vel Xenodochiis ejus, vel Capellis. *Si verò jam quis translatus est ex alia in aliam Ecclesiam, prioris Ecclesiæ, vel Martyriorum quæ sub ea sunt, aut Ptochodochiorum aut Xenodochiorum, rebus in nullo participet.* Certè Canone hoc perstringuntur ii, qui has translationes cupidè ambiunt, cùm Emeritensis de iis agat, qui pene inviti transferuntur & inopini, cum aliquo etiam rei suæ detrimento; atque ita non omnino conflictantur inter se hi Canones. Sed quod spectat ad pluralitatem vel Beneficiorum, vel Pensionum non valde Beneficiis absimilium, pugnant illi omnino inter se. Nec magnopere laboro, an Calchedonensi Canone sola excludatur Beneficiorum pluralitas, an etiam pensionum. Sanè cùm solis tunc distributionibus constarent Beneficia, non ita scrupulosè à pensionibus separabantur. Sed cùm eo Concilio medicina fieret avaritiæ Clericorum, multò probabilius dicetur æquè & pensionum prohiberi pluralitatem, prohiberi & pensiones ipsas, nisi ubi eas extorquet necessitas, uti exemplis supra patuit ex hoc ipso Concilio petitis. Hinc verò rursus parari potest concordia hujus Hispaniensis Canonis cum Canone superius laudato Concilii Aurelianensis I. Can. 10.

CAPUT XXX. *P. 3. l. 4. c. 18.*

De Pensionibus sub Imperio Caroli Magni, & ejus regiæ familiæ.

I. Papa, Imperator, Episcopi pensiones decernunt Episcopis exauthoratis.

II. Quæ tunc frequens erat Beneficiorum divisio in gratiam laicorum poterat & in Clericorum favorem usurpari.

III. Quo tunc sensu dictitaretur dividi non posse Beneficia.

IV. Cur tam rara tunc essent pensiones.

V. Abbatem hostilis incursione ab Cœnobio suo ejectum, Rex ad aliud ablegat opulentius Cœnobium, ubi ejus cura agatur.

VI. In Oriente Episcop. in partibus fovebantur prioribus suis gaudens Beneficiis.

VII. Poterat Patriarcha Cœnobia nutriendos commendare, vel pauperes, vel forsitan & eos religiosi viros amantiores, vel Episcopos sedibus suis extrusos Barbarorum irruptionibus.

VIII. Pensiones ab Imperatoribus Orientis constitutæ.

IX. De Monachis laicis.

I. Connixus est Carolus Calvus Imperator cum Joanne VIII. Papa, & cum Episcopis Gallicanis, ad firmandum Hedenulfum in Episcopatu Laudunensi, concesso ut Hincmarus, qui eò ejiciebatur, idoneam ex ea Ecclesia sustentationem acciperet. Audiendus hic Aimoinus, ubi Concilii Tricassini texit historiam, quo ea res tota disceptata fuit. *Vim facientibus quibusdam Episcopis,* L. 5. c. 37.
& consentiente Rege, dixit Joannes Papa, ut Hedenulfus sua authoritate Episcopus ordinatus sedem suam teneret, & Episcopale ministerium ageret, & Hincmarus cæcus, si vellet, Missam cantaret, & partem de rebus Episcopii Laudunensis haberet.

Non solum Laudunensem Episcopum Hincmarum Hincmarus Remensis sede movit: unde & nec ei soli ejusmodi pensiones fecit assignari. Cùm eodem infortunio perculsus fuisset Rothadus Suessionensis Episcopus, non opimam tantum illi conferri curavit Abbatiam, sed & omnes impulit Provinciæ Episcopos, non tantum ut necessariæ vitæ subsidia, sed & ut copiam illi infunderent omnium commodorum, quod devexa jam esset Rothadus ætate, & deliciis cùm fuisset innutritus, his delinimentis demulcendus erat, quò facilius suæ acquiesceret ruinæ. Ita enim de his idem Hincmarus ad Nicolaum Papam I. *Post depositionem autem illius, obtinui, ut* To. 2. pag.
unam Abbatiam valde bonam ei domnus Rex & Episco- 249.
pi consentirent, & omnes nos illi, sicut Patri, de nostris impendiis serviremus: quatenus qui in deliciis vitam semper perduxerat, non frangeretur: tantum ut seditiosus & molestus Ecclesiæ, cui præfuerat, esse non decertaret. Quod primum quidem acquievit; sed, &c.

II. Nihil opus est nos immorari in eorum Episcoporum causa penitius excutienda, quorum tuitionem Pontifices Romani, ad quos illi provocaverant, in se receperunt. Utcumque se res habuerit, erat omnino æquitati consentaneum, ut dum vita superaret, sumptu alerentur earum Ecclesiarum, quibus exuti fuerant. Eæ pensiones à Papa, à Rege, ab Episcopis, à Conciliis statutæ & confirmatæ sunt. Sed illud hic necessariò addendum, quæ tunc fiebant fundorum & redituum Ecclesiæ divisiones, his assignandis pensionibus, eas multò tolerabiliores fuisse, quam vel antè fuissent, vel postea fuerint. Nempe id sibi tum Reges sumpserant, ut terras Ecclesiæ in feudum darent; & ubi puduit postea & pœnituit illos sui hujus consilii, ubi publicas ingemuere calamitates, quibus eò impulsi fuerant, non tamen omnino abstinuere se, quin rursus etsi rarius id ipsimet facerent, & Episcopos exorarent, quo in laïcorum gratiam has ipsimet facerent divisiones. Cessit tandem monitis Leonis III. Carolus Magnus, publicavitque diploma illud, quod in ejus Capitularibus legitur, & quod ab Hincmaro refertur, quo nimirum interdicit & sibi ipse & successoribus suis, ne cui unquam, vel pensiones, vel fundos laicis adsignent in res Ecclesiarum. *Ad consultum Leonis Papæ aliud edictum* Hincmar.
de non dividendis rebus Ecclesiasticis edidit, & Apo- Tom. 2. pag.
stolicæ sedis atque sua authoritate firmavit, & per 765.
omnes Metropolitanas Ecclesias Imperii sui perpetuo ser-

vanda direxit. Jam ipsa Edicti vel Capitularium verba ejusmodi sunt: *Ut ab Ecclesia de non dividendis rebus illius suspicionem dudum conceptam penitus amoveremus, statuimus ut neque nostris, neque filiorum & successorum nostrorum temporibus, qui nostram, vel progenitorum nostrorum voluntatem, vel exemplum imitari voluerint, ullam penitus divisionem aut jacturam patiatur.* (Capitul. l. 1. c. 53.)

III. Eo tunc sensu circumferebatur lex illa Ecclesiastica, & Imperialis *de non dividendis rebus Ecclesiasticis.* Eò tum collimabatur, ut ne Laicis pensiones, ut ne terræ etiam Ecclesiarum addicerentur. Nihil id ad Clericos pertinebat, quibus integrum semper erat, ut ab Episcopo darentur fundi Ecclesiæ ad usumfructum, ut suprà ostensum est. Præter Episcopatus, Parochias, Capellas, nulla adhuc Beneficia certis & perpetuis fundis gaudebant. Canonicis, Archidiaconis, Archipresbyteris sportulæ & distributiones suæ exolvebantur, & hi demum erant eorum Beneficii reditus, nisi Episcopo adlobesceret gratis illis concedere prædii cujuspiam usumfructum, quod ad successores neutiquam devolveretur. Non eò dividi dicebantur Ecclesiæ res, quòd penes Clericos semper essent, quòd eorum obitu ad Ecclesiam revocarentur, quòd dum superstites etiam essent, distributionum loco esset hic ususfructus. Dum ejusmodi vigeret Ecclesiæ disciplina, facillimè annuebatur Episcopis sede sua detrusis, vel pecuniaria pensio, vel fundus Ecclesiæ, quo pascerentur.

IV. Mirum est ergo tam raras tunc fuisse pensiones, tanta cum erat earum facilitas. Si frequentiora enim obviam fuissent exempla, plura etiam hic accumulata à nobis fuissent. Sed rariores forsan eas tunc faciebat ipsa conditio Beneficiorum, quæ solis ex distributionibus existebant, distributiones verò parco victo vestituque constabant. Qui his alicubi abundabant, ne poterant quidem alibi bis iisdem donari se velle.

V. Præter duo hæc genera pensionum, quarum illa Hincmari Laudunensis prædiolo constabat aliquo, illa verò Rothadi solatio aliquo benevolo, quo Provinciæ illum Episcopi recreabant: tertiam hic depromo speciem, quæ temporaria erat, & quæ ad hospitalitatem ferè spectabat. Zacharias Abbas à Carolo Rege ad Lupum missus est Abbatem Ferrariensem, ut sumptu Cœnobii ipse cum suis aleretur. Eo se onere absolvi non multò pòst Lupus expetiit, quòd gravioribus his expensis exhaustus, jam non facilè posset hospitalitati satisfacere communi, cui tunc Abbatiæ omnes vehementissimè studebant. *Vel ad locum unde ad nos venit, vel ad alium quemlibet jam dirigatur. Non mediocriter nos gravant expensa, qua illius hominibus tribuuntur. Unde sublevari deposcimus, ut sit unde aliis ad nos confluentibus hospitalitatis gratiam impendere valeamus.* (Epist. 23.)

VI. Si æquum erat autem Abbates Barbarica infestatione sedibus suis effugatos, in aliorum Abbatum charitate conquiescere, eorumque largitionibus sustentari: erat proculdubio æquissimum, Episcopos qui Constantinopoli electi fuerant ad Orientales regendas Ecclesias, quique ne adire quidem ad eas poterant, quòd Infidelium Principum barbarico jugo premerentur, Commendæ vel pensionis nomine retinere Abbatias, Officia, Administrationes & Distributiones manuales, quibus ante electionem suam fruebantur. Eam in rem Alexis Comnenus Imperator Constitutionem edidit, quæ à Balsamone refertur. (In Can. 37 Conc. Trull.)

Usque adeo verò præjudicatum tunc erat, nefariam esse pluralitatem, non Beneficiorum tantùm, sed & pensionum ac distributionum manualium cum Beneficiis, ut Oeconomi, Officiales, Administratores cujuscumque Ecclesiæ, denique Monachi ipsi vehementer detrectarent Episcopatus illos invios & inaccessos, ubi ad eos eligebantur: *Etiam Monachi existentes, &c. Quòd priventur Præfecturis & Oeconomiis, quæ sibi adsunt, & aliis muneribus, & iis quæ simpliciter dicuntur adelphata, & Officiis, & aliis quibusdam ministeriis.* Eò compulsus est Imperator generalem illam promulgare dispensationem, *dispensatoria ratione disponens*, qua Episcopis his Titularibus servaret possessionem Beneficiorum, Officiorum, distributionum & pensionum, quibus hactenus gaudebant.

VII. Potest & ad pensiones referri, quod idem Balsamon testificatur, penes Patriarcham esse potestatem collocandi in Monasteriis Laicos suæ æternæ salutis ardore flagrantes, vel summa quadam conflictatos inopia, vel Episcopos, sedibus suis Infidelium furore extrusos, dum his tamen abundè supersit Monasteriis, quo Monachi proprii foveantur, extraneis utique omnibus anteponendi. *Non solùm cura animarum Monachorum, sed ipsorum etiam sæcularium incumbit sanctissimo Patriarchæ. Et quando viderit aliquem sæcularium sitientem propriam salutem, quomodo continget prohiberi Patriarcham, quominus in Monasterio eum collocet, ad salutem animæ ejus, qui accedit? &c. Si autem accedit Laicorum quispiam, qui est omnino pauper & inops, vel ex Antistitibus, qui suos thronos perdiderunt, & sunt inopes, & voluerit statuere Patriarcha, ut is victum capiat e ditiori aliquo Monasterio, hoc rectè faciet: non supra facultates numeri eorum, qui sunt ordinati. Monachi enim qui sunt intus, debent præferri cæteris omnibus, ad ea quæ sunt sibi necessaria capienda.* (In Can. 17. Synodi VII.)

Quæ hic à Balsamone ἀδελφᾶτα vocantur, ejusmodi pensiones erant, quibus extranei arcebantur, ut vox ipsa declarat. Qui autem ab illo appellantur χαριστικάριοι, vel illi ipsi erant bis donati pensionibus, vel Laici, quibus Abbatiæ erant commendatæ. Eodem vocantur etiam nomine in Bulla Alexis Patriarchæ, ubi sancitur jure sperari, nec à Metropolitanis eos, nec ab Episcopis extrusum iri bis Monasteriis, nisi graves & justæ intercedebant causæ. (Juris Orient. Tom. 1. pag. 254.)

VIII. Santabarenum Episcopum Leo Philosophus Imperator cùm exauthorari curasset, referente Cedreno, *Alimenta ei ex nova Ecclesia decrevit.* Narrat autem idem Cedrenus Michaëlem Paphlagonem Imperatorem querelis fatigatum Clericorum Ecclesiæ Thessalonicensis adversùs Metropolitanum suum, à quo solennibus distributionibus frustrabantur, cùm ei persuadere non potuisset, ut tam pio & tam necessario munere fungeretur, Episcopatu tandem illum abegisse, sacrum ærarium arripuisse, persolvisse Clericis quidquid pensionum hactenus persolutum non fuisset, reliqua in pauperes effudisse, Promotheum subrogasse in eam sedem, eique Theophanem, depositum scilicet Episcopum commendasse, ut ne quâ re illum deficeri sineret, ad victum & cultum opportunorum necessaria. *Episcopatum Promotheo committit, mandatque ut Theophani alimenta præbeat, isque privatus vivat.* Pensiones hujusmodi solo constabant alimentis & distributionibus ἀνωμένα. Non facilè his abuti poterant, qui donabantur; ægrè his fraudari poterant, quicumque egerent, cùm egenorum omnium perfugium sit Ecclesia. Hinc nec molestè ferebant eas pensiones ab Imperatore assignari. Cùm enim ærarium & penu Ecclesiæ omnibus indigentibus pateret, non poterat non multò magis iis paodi (Pag. 595. 742.)

qui ab Imperatore commendabantur.

IX. Patriarchis quidem vendicatum est à Balsamone jus, quo jamdiu utebantur, constituendi in Cœnobiis pœnitentes, vel pauperes, qui in eis alerentur, quadam fructuum communium pensione illis indulta: cujusmodi fuere in Gallia, qui Monachi laïci vel Oblati dicti sunt; sed non eandem ille Imperatori potestatem asseruit. Quæ enim enumeratæ sunt à nobis pensiones ex Imperatorum rescriptis, ex Clericis addicebantur, nec nisi urgentibus & justis de causis; unde nec in bis erat quod Canonibus obstrepere meritò videretur. Sed à similitudine veri non omnino recedit, in utroque Orientis & Occidentis Imperio, cùm Laïci tandiu potiti essent Monasteriis, & modica portione Monachis attributa, residuos reditus in domos suas convertissent; ubi postea redigi se in ordinem assensi sunt, eos tum velut Monachos quosdam laïcos evasisse, pensione sibi annua ad tolerandam vitam à Monachis assignata.

CAPUT XXXI. *P. 4. l. 4. c. 37.*

De pensionibus & divisione Beneficii unius in plures Beneficiarios, post annum Christi millesimum.

I. Pensiones invidiosa, quas tempore Avenionensis schismatis Cardinales exigebant.

II. Exempla canonicarum pensionum circa annum Christi 1100 à Pontificibus assignatarum.

III. Non pensio ex Prabenda, sed duobus ipsa dabatur Prabenda, quod Concilia & Pontifices prohibuere. Cur?

IV. Causa alia justa & infausta pensionum. An possint Beneficii quod resignant fructus retinere omnes. An pensio possit exigi ab Ecclesia, cui nihil quis obsequii prastiterit. An possit ex modico Beneficio pensionem decerpere, cui aliunde superest, quo se transigat.

V. Ut ad solum ferè Romanum Pontificem devoluta sit facultas constituendarum pensionum. Ut possint Judices pensiones decernere, ubi litibus septa & implicata sunt Beneficia.

VI. Varia omnis generis exempla, & qui inde fructus existere possint.

VII. Ad saculum tertium decimum accedimus. Multa in ea pensionum genera, artes & prastigia ad eas dissimulandam. Beneficia conducta, suscepti eorum Vicariatus. Plures unius Ecclesia Parochi. Numerus Canonicorum incertus. Proscribuntur flagitia hac omnia.

VIII. Alia ejusdem saculi Concilia & Statuta. De pensionibus quas Pralatis pendebant Ecclesia. De Ecclesiis qua Pralatis addicebantur, pensione Beneficiariis servata. Facultas instituendi pensiones Pontifici reservata. Ne pensiones sint ulla, nisi ut summum tertia fructuum partis.

IX. De saculo quarto-decimo, & ejus Conciliis ac Statutis Pontificum de pensionibus.

X. Saculum decimum quintum. Avenionensis schismatis flagitia. Pensiones immoderatissima. Beneficia Regularia & Officia Claustrorum Cardinales sibi vendicarunt. Reges Angliæ non sine Prasulum consensu pensiones & beneficia dispensabant.

XI. Quàm alieni à pensionibus animo fuerint Carolus V. Imperator, Carolus IX. Rex, Cardinalis Ximenius. Qua medicina ei malo fieri possit.

XII. Statuta novissimorum Conciliorum, ad reservandam Papa facultatem statuendarum pensionum.

XIII. Qualescu pensiones assignata sint. De pensionibus in Parochias & Canonicatus. Declaratio Regis Ludovici.

XIV. Quàm frustanea sint Benefic. in pensiones hodierna.

XV. De Resignationibus retentis fructibus.

I. Quæ in Spolia, quæ in Annatas, de quibus infra, eadem & in pensiones quandoque exarsit invidia & obtrectatio hominum Romanæ Curiæ infestorum. Ab anno jam inde 1385. cum his innovationibus occurrere meditaretur Carolus VI. Rex, uno & eodem Edicto Pensiones complexus est, cum cæteris Aulæ Romanæ exactionibus. Cardinales enim ibi commemorat triginta-sex, nec nisi paucis alibi Beneficiis perfruentes, in Gallia accumulari sibi fecisse Abbatias, Prioratus, Xenodochia, Officia Claustralia Monasteriorum, Dignitates in Capitulis: horum reditus omnes percepisse; aut ne invidiosa esset hæc tot Beneficiorum coacervatio, ipsa quidem transcripsisse in alios, at pensiones sibi reservasse, quæ ipsos plerumque annuos superarent reditus Beneficiorum. *Cardinales credentes ostendere, quod Beneficia obtineant in minori numero, cum aliquem Prioratum vel Beneficium aliud acceptarunt, illud ad pensionem annuam, qua frequentiùs ad valorem reddituum dicti Beneficii ascendit, alicui conferri seu dimitti procurant.* Preuves des Libert. Gall. c. 22. n. 8. Tum jussit Rex eas pensiones occupari, & suæ potestati subjici: *Pensiones annuas, quas dicti Cardinales, aut alii super Beneficiis Regni nostri percipiunt, ad manum nostram realiter ponant.* Manaverant hæ quidem pensiones eodem ex fonte, quo & Annatæ, Spolia, Procurationes Visitationum; de quibus omnibus infrà; manaverant, inquam, ex egestate & angustiis Curiæ hinc & hinc Romanæ, dum importunissimum illud schisma ferveret. Nec de his tamen solis dicemus pensionibus. Aliæ quoque incident, de quibus controversia fieri possit nulla, canonicis nixæ institutionibus, & necessitati Ecclesiarum donatæ.

II. Ubi Gratianus Presbyter, ille toties à nobis celebratus, tres Pontificiæ Romanæ Sedis incubatores adduxit, ut digniori Apostolorum Principis successori decederent: non tam pensiones illæ fuere, quam partitiones bonorum Ecclesiæ Romanæ, quibus illos demulsit. Sed illa probabilis est pensio, quam Gregorius VII. Presbytero assignavit homicidæ, quem Romam amandarat Episcopus Lincolniensis. Vetuit illum Pontifex Ecclesiæ unquam suæ restitui, at ejus sumptibus ali voluit. *Ne stipendiis Ecclesiasticis careat, &c. Dignum est consequi eum ab Apostolica sede aliquod Beneficium.* L. 2. c. 54. Cùm idem Pontifex sententiam damnationis a Legato suo latam confirmasset in Manassen Archiepiscopum Remensem, & provocantem audire tamen rursum non gravaretur, jussit, ut Cluniacum secederet, vel ad Casam Dei, & Legato se sacramento astringeret, non accepturum se de rebus Ecclesiæ Remensis, nisi parcos & necessarios sumptus, tum suos, tum Clerici, quem comitem assumeret & duorum non amplius servorum, qui eum comitarentur. *Sacramento confirmes, de rebus pradicta Ecclesia te nihil distracturum, nisi qua tum tibi & pradictis sociis competenter sufficeris.* L. 7. c. 10.

Interpellavit B. Bernardus Eugenium III. Papam, ut Episcopi Aurelianensis, qui nuperrimè exauthoratus fuerat, debita omnia exsolverentur, ex Episcopalis Ecclesiæ reditibus. *Angitur debitis multis, cum sit pauper & inops. Jubeat authoritas nostra, de rebus Episcopalibus ea solvi.* Epist. 245. Alexander III. rescito Abbatiam Trenorchiensem ære alieno oppressam funditus & exhaustam esse, enixissimè obtestatus est Ludovicum VII. Regem, ut eam Abbatiam *sub regia custodia & protectione susciperet*, & Monachos ejus in alia & alia Galliæ Cœnobia spargeret, interim ibi sustentandos, dum æs alienum Cœnobii proprii expungeretur. Tournus. *Fratres pranominata Ecclesia, per Regni tui Monasteria facias recipi, & ad tempus eis necessarias provideri.* Append. 2. Epist. 89.

Illud onus alendorum Monachorum alterius Monasterii, a pensionis imagine non abludebat. Et tamen Pontifex ipse Regem interpellat summa contentione, ut et beneficentiæ assentiatur. Incidunt & alia id genus nonnunquam, ubi vel necessitas, vel utilitas Ecclesiæ perspicua est, ut jura nova invehantur, quæ adolescunt lapsu temporis, & corroborantur, sed & quandoque postea ultra lineas evehuntur. Cùm

Cisterciensem Abbatem Urbanus IV. Cardinalitia exornasset purpura, ad Capitulum Ordinis generale rescripsit, non posse ab eis Apostolica detrectari mandata, etiam ad extraneos levandos, quò largius æquum esset, eos Abbatem suum pinguissima pensione demereri. *Italia sacra. Tom 1 pag 306.* *Præcipiendo mandantes, quatenus hilariter & unanimiter disponatis, quod idem Cardinalis talem à vobis annuam provisionem habeat, de qua sicut decus requirit Romana Ecclesiæ, & vestri decet honestatem Ordinis, possit honestè sustentari.*

Append 2. Ep. Alex 3. Epist. 105. III. Non satis intelligo, an pari jure potuerit aliquando Præbenda una duobus conferri, qui eam inter se partirentur. Impetratus est à Clero suo Aurelianensis Episcopus, quod unam & eandem Præbendam cum titulo suo duobus concederet. *Præbendas dimidiat contra morem.* Concilium Turonense cui præfuit Alexander III. anno 1163. eam corruptelam explosis, edixitque ut quemadmodum Episcopatus, Abbatiæ, & aliæ Prælaturæ uni conferebantur in Titulum, idipsum & in Beneficiis inferioribus retineretur. *Majoribus Ecclesiæ Beneficiis in sua integritate manentibus, indecorum nimis videtur, ut minores Clericorum Præbendæ recipiant sectiones. Idcirco ut in magnis, ita quoque in minimis suis membris firmam habeant Ecclesiæ unitatem, divisionem Præbendarum aut dignitatum fieri prohibemus.* *Extra. De Præb. c. 8.* Docuit Innocentius III. ut unius Præbendæ Titulus in duos scinderetur: Competitores scilicet eo erant quandoque numero, & tam impotenti ambitione, ut duo ad unam Præbendam eligerentur. Electiones ejusmodi irritas decernit Innocentius, quòd prohibeat Turonense Concilium unam duobus assignari Præbendam, Expectativas autem proscripserit Synodus Lateranensis. *Cùm sæpè contingat, quod ad unam Præbendam duo Clerici propter importunitatem petentium eligantur. Nos attendentes, quod si duo unam Præbendam tenerent, esset illud contra Concilium Turonense, quod Præbendarum prohibet sectionem: & si unus illorum ipsam obtineret Præbendam, sub expectatione alius contra Lateranensis Concilii statuta remaneret; respondemus quod talis electio de juris rigore esset cassanda.*

Rescidit & idem Pontifex partitionem consimilem in Ecclesia Trecensi à Legato Apostolico factam & confirmatam. *Ambobus stallum in Choro & locum in Capitulo, & Præbendæ fructus dividendos communiter assignarunt.* *Extra. De Præbendis. c. 20. 25.* Ratio hujus disciplinæ sacræ ea est, quod in Ecclesiis ubi Canonicorum numerus defixus non est, possit quidem unus eligi supra numerum usitatissimum, quod penes Capitulum jus sit ejus numeri augendi: cùmque ibi distinctæ non sint Præbendæ, non potest una videri, vel dici Præbenda in duas secari. At in Ecclesiis ubi determinatus est numerus Canonicorum, non facilè is augendus est, ut hominum cupiditatibus serviatur; dividi nefas est jus spiritale; duobus assignanda non est Præbenda, quæ uni tantum alendo par est; nec dissensionibus ea hac partitione emergentibus dandus est aditus. *In Ecclesia quæ determinatum habet numerum Præbendarum, uno individuo jure vacante duo simul eligi non possunt ad illud, eo quod hujusmodi spirituale jus dividi, seu communicari nequeat inter illos, &c.* *Can. 1.* Ea est sententia, ea ratio Canonis Concilii Turonensis, ex quo postea & adversùs pensiones tela deprompta sunt, nec immeritò. Quanquam enim spiritalis Beneficii Titulus cum Pensionario non communicetur, atque ita indivisus consistat; scinditur res temporalis Beneficiorum, & nisi id fiat contemplatione utilitatis Ecclesiarum, hinc innumera rursum mala scaturiunt, quæ mox perstringentur in historica ulterius pensionum serie describenda.

IV. Uni Ecclesiæ utilitati obsequebatur Lucius III. cum jubebat Parocho, quem lepra corripuerat, Coadjutorem dari, cum portione fructuum Parochiæ. *Dandus est Coadjutor, qui curam habeat animarum, & de facultatibus Ecclesiæ ad sustentationem suam congruam recipiat portionem.* *Extra. De Cler. ægrot. c. 3. 4.* Idem super eodem decrevit Clemens III. *Ab administrationis debet officio removeri; ita quod juxta facultates Ecclesiæ sibi necessaria, quandiu vixerit, ministrentur.* At ad perniciem potius vergebat Ecclesiæ, cùm Clericus à Parocho viginti nummorum pensionem exigeret, qui vix tolerare vitam poterat toto Ecclesiæ proventu, cùm ex adverso Clericus aliis Beneficiis abundaret. *Si tibi constiterit quod dictus Gabriel habeat Ecclesiastica Beneficia sibi sufficientia, vel quod eidem Ecclesiæ non deserviat, sibi super præscripto Beneficio silentium imponas.* *Extra. De Cler. non resid. c. 6.* *Quoniam indecens est & non consentaneum rationi, ut cum alia Ecclesiastica Beneficia sibi sufficientia habeat, & possideat, ab Ecclesia cui non deservit, Beneficia quærat.* Ita statuebat Alexander III. Ad perniciem quoque pertinebat Ecclesiæ, quod Beneficium quis suum alteri resignasset Clerico, & fructus retinuisset, nulla justa, nulla necessaria causa. Ideo & has sordes damnavit Innocentius III. *Credimus distinguendum, utrum ante donationem constituat, ut ipsi proventus retineantur ad tempus pro causa justa & necessaria; aut conveniat cum eo, qui accepit Beneficium, seu cum mediatore quocumque, ut officio ille concesso retineat ipse proventus. Primum enim membrum credimus esse licitum; secundum autem dicimus non licere, ne viam aperiamus his, qui pravitatem suam satagunt palliare.* *Extra. Ut Eccl. Benef. sine dimi. confer. rantur.*

Multò manifestiùs ab eo Pontifice damnantur, qui Beneficia, ubi nunquam ministravere, resignant, retenta pensione; disertéque pronunciat post Concilium III. Lateranense, jam nefas esse, conferri, aut resignari Beneficium retenta fructuum parte. *Non licuit ex pactione, vel conventione quacumque concedere nudum officium, & tibi retinere proventus; cùm in Lateranensi Concilio prohibitum sit, ne quis conferendo Ecclesiasticum Beneficium, partem proventuum suis usibus retinere præsumat.* De solis agit Lateranense Concilium Beneficiorum Collatoribus. *Can. 7.* *Prohibemus ne novi census ab Episcopis, vel Abbatibus, aliisve Prælatis imponantur Ecclesiis, nec veteres augeantur, nec partem redituum suis usibus appropriare præsumant.* Verùm Innocentius meritissimo eandem trahit regulam ad resignationes, quòd quisquis Beneficium resignat, ejus quodammodo Collator fiat. Si autem Episcopi, Abbates, Prælatique, & alii Collatores, iidemque persæpè fundatores Beneficiorum, Custodesque, nec conferre sibi ea possunt, nec aliis conferendo fructus eorum sibi, saltem ex parte aliqua retinere: qui Clerici quilibet majori potestate uti sinentur? Æquius esset, ut Conventus Regulares mensis suis unirent vacantia sui juris Beneficia, quam ut novos Beneficiarios nominarent. Et id tamen ipsum damnat, prohibetque Clemens III. *De suppl. negl. Prælat. c. 2.* *Monachi quidam & Canonici Regulares, Ecclesias quæ ad præsentationem eorum pertinent, in tuo Episcopatu habentes, propriis usibus deputare nituntur, nec volunt ad eas cum vacaverint, vocare personas, &c. nisi personas idoneas præsentaverint, tibi liceat ordinare Rectores.* De quibus hic agit Innocentius III. uti & Monachi, de quibus Clemens III. ii & in resignando fructus sibi omnes retinere nitebantur, & titulos ipsos Beneficiorum supprimere. Sub eodem Clemente III. an-

no 1189. habitum est Concilium Provinciale Rotomagense, ubi anathema iis illisum est, qui litibus Beneficiarios vexabant, ut pensiones ab eis extorquerent. *Ne litibus vexare præsumat, ut sic pensionem ab eo extorqueat.*

Synod. Rotom p. 175.

V. Nec facilis erat ille delectus temporum, locorum & hominum, quando pensionum causæ essent justitiæ & rationi consentientes. Collatoribus sæpè fucum faciebant, aut intestinæ ipsorum cupiditates, aut ambitiosorum hominum fraudes. Ipsa Religiosorum Collegia, ubi res sua agebatur, plus æquo non semel blandiebantur sibi. Et tamen urgebat observantia Conciliorum Generalium Lateranensis & Turonensia sub Alexandro III. Tutius ergo & consultius visum est ipsam Apostolicam sedem consuli ad decernendas pensiones, ex quo id tandem perfectum est, ut ad eam tota illa potestas revocaretur. Ex ante disputatis enim, & ex infrà dicendis plus satis liquet, eam hactenus facultatem cum omnibus Episcopis communicatam fuisse, nisi aptius dicere malimus innatam quodammodo illis eam esse. Exemplum promo, ubi pensio adjudicata est pro bono pacis à judicibus Beneficii inter plures controversi; sed ita ut eorum sententia fuerit ab Apostolica sede expensa, confirmata, emendata. Post diuturnæ litis fastidia, Prioratum tandem judices alteri electorum addixere; decreveruntque alteri viginti libras annui reditus dari ex proventibus Capituli, & quadraginta ex Prioratûs. Confirmata est autem à Pontifice ea sententia, 1. Quia pensio per dispensationem pro bono pacis adjudicata fuerat. *Secundùm providentiam, pro bono pacis, & utilitatis.* 2. Quod non à Partibus, sed à Judicibus pensio fuerat constituta. *Non ex pactione partium, sed ex jussione Judicum.* 3. Quod non Prioris dignitas, sed persona hac pensione oneraretur; ita Prioratus ipse indivisus perstabat, convenienter Concilio Turonensi; & extincto Priore, extinguebatur & pensio. *Nos provisionem hujusmodi hoc adhibito moderamine toleramus, ut ad præstationem quadraginta librarum non dignitas Prioratus, sed persona Prioris maneat onerata; ne fortè circa proventibus aliquis videatur facta sectio Prioratus; ita quod Priore defuncto successor ipsius ad præstationem quadraginta librarum minimè teneatur.*

Extra. De Preb. c. 21.

Hæ universim causæ fuere duæ, referendæ ad sedem Apostolicam totius ferè authoritatis creandarum pensionum. Vel necessitas consulendi inopiæ virorum supra omnem admirationis aleam positorum, ut cum Alexander III. B. Thomam Archiepiscopum & Martyrem Cantuariæ commendavit honestè & frugaliter sustentandum Abbati Pontiniacensi. *Pauperibus Christi te duximus commendandum, huic Abbati Pontiniacensi, non educandum splendidè, sed simpliciter, ut decet exulem & Christi Athletam.* Vel necessitas observandorum Canonum in dispensatione temporalium Ecclesiæ bonorum, ut suprà, ut infrà positis exemplis declaratur.

Baron. an. 1164. n. 41

VI. Cùm *persona*, hoc est titularis Parochus, Parochiam suam Vicario ad septem annos sub annuo censu locasset: *Ad annuum censum per septennium tenendam Ecclesiam suscepit:* & altero ineunte anno eam repeteret: censuit Alexander III. eam conventionem, sive locationem ratam esse debere. Is tum erat usus satis pervagatus, ut Vicariis Parochiæ locarentur ad annuum censum, sive ad firmam darentur. Propè id quidem aberat à nostris nonc reservata pensione resignationibus. Cùm plurimæ autem Parochiæ annuum penderent censum, vel Cathedralibus Ecclesiis, vel Cœnobiis; ubi primum animam exhalaverat Parochus quispiam, advolabant Competitores, qui certatim censum spponderent majorem, quibus aliquando etiam ex animi sententia res procedebat. Detestabilem illam nundinationem proscribi mandavit idem Pontifex ad Archiepiscopum Cantuariensem. *Cum Clerici decedentibus Ecclesiarum personis, paciscantur ipsis Ecclesiis majores solito solvere pensiones, ut facilius easdem Ecclesias possint adipisci, &c.* Eandem suprà idem Pontifex explodebat perversitatem, cùm Canone Lateranensi prohibebat, ne Episcopi, & Abbates, novos census imponerent, vel antiquos augerent. *Ne novi census ab Episcopis vel Abbatibus imponantur Ecclesiis, aut veteres augeantur.* Presbyteri & Clerici furtivis indulgentes cupiditatibus Ecclesias suas injussu Episcopi novis subjiciebant pensionibus; quod hic declarat Pontifex fieri nequnquam posse. *Non enim simplices Sacerdotes, vel Clerici possunt Ecclesias, quibus præsunt, authoritate propria post decessum suum censuales efficere.* Judices litium alteri quandoque Partium pensionem addicebant, ex alterius Beneficio demetendam; decernebat autem Papa, si ea pensio Canonibus non adversaretur, ab Episcopo tolerari eam debere; sed cùm sine interventu Episcopi decreta fuisset, cum persona, quæ obnoxia ei erat, eam extinctum iri. *Si compositio non est juri contraria, non est aliquatenus à loci Episcopo reprobanda. Sed census absque Episcopali authoritate & Ecclesia cui præest, sub hoc prætextu solutus, vitam ejus qui solverit non excedit.* Abbatibus nonnunquam controversia fiebat de pensionibus, quas pendebant eis Parochi, ditioni & juri eorum subjecti. Ut convalescerent, & perpetuarentur hæ pensiones, duo erant, quæ Pontifex hic necessaria statuerat, Ne novæ essent, utque ab Episcopo adjudicatæ essent. Itaque constabit pensio: *Si præscriptum Canonem de authoritate Præsulis, non de novo impositum fuisse constiteris.* Abolescet autem: *Si census fuerit de novo impositus, sive de Episcopali authoritate factum fuerit, sive non.* Ab eodem denique Pontifice ad Episcopum datæ sunt litteræ, quibus monetur, eum qui jamdiu non residebat Canonicum, dum causa ejus ventilaretur apud Judices, cogi debere, ut Vicarium sibi substituat, qui obeat functiones ejus, & congrua donetur pensione. *Interim vices ejus in Ecclesia alicui honesta personæ exequendas committas, & tantum ei de Beneficiis illius assignes, unde possit congruè sustentari.*

Append. Conc. Later. part. 28. c. 1

Ibid. c. 8. 10. 14.

Ibid. part. ult. c. 11.

Commemorat Rogerius anno 1182. Legatos, sive Nuntios Pontificios in Scotia de concordia egisse Episcopi Sant-Andreani cum Rege, qui ab eo alienato erat omnino animo. Infeliciter cecidit res tota, sed illud propositum fuerat, ut Præsuli renuncianti pensio marcarum quadraginta servaretur. Eodem ipso ex authore anno 1194. Archiepiscopo Eboracensi complures, gravissimæque illisæ sunt accusationes, ac præ cæteris, quòd vacare sineret diutius Beneficia, *ut eorum fructus ipsius usibus applicarentur:* aut quòd unum duobus Beneficium conferret, vel ex iis pensiones sibi aliquas servaret. *Aut Ecclesiam scindit per partes, contra statuta Ecclesiæ, Canonica, aut in ea novam & indebitam retinet pensionem.*

Ex hac autem prolixiore exemplorum congerie colligitur, 1. Pensiones fuisse perpetuas, quas Ecclesiis Cathedralibus & Cœnobiis Parochiæ solverent. 2. Legitimas eas fuisse, si antiquæ essent: nec enim toleratas esse Concilio III. Lateranensi recen-

riores. 3. Tolerabantur, quas Parochiæ pendebant Abbatibus, si antiquæ essent, & Episcoporum authoritate institutæ fuissent. 4. Ad terminandas lites à Judicibus indicebantur pensiones, easque tolerabat Episcopus, si judicium illud Canonicis institutis inimicum non fuisset. 5. Sed pensiones istæ ad successores Beneficii non manabant, quanquam superstes esset cui eæ fuerant assignatæ, si eæ nulla interveniente Episcopi authoritate constitutæ fuissent. 6. In Concilio Lateranensi III. excidere Episcopi jure creandi pensiones novas perpetuas, vel veteres augendi. Potestas intacta & sospes constitit semper Episcopis & Judicibus, imponendi personales pensiones & temporarias. Ea est certè disciplina hodierna Juris Canonici, quanquam ea potestate ultro abstineant Episcopi Gallicani, & ad Pontificé semper recurratur, ad lites Beneficiorum pensionibus componendas. 7. Fuere Vicarii, qui personæ, sive Titulari pensiones solverent, reliquis Beneficii proventibus fruerentur; fuere & Vicarii, quibus pensionis aliquid ex fructibus Beneficii addiceretur. Priores illi conductores erant Beneficii ad certum tempus. Posteriores verè pensione sua congrua donandi erant, qua & honestè ipsi vitam & dignitatem tueri possent, & Episcopalia, atque Cathedratici jura pendere, ex eodem Alexandro III.

Ibidem. Part. 39. c. 5. *Ad præsentationem Monachorum nullum recipias, nisi tantum de Beneficiis Ecclesiæ fuerit ei assignatum, unde jura Episcopalia possit solvere, & congruam sustentationem habere.* 8. Id quoque sibi laïci quidam licere voluerant, ut pensiones adsignarent, sed ea pestis statim oppressa est.

Part. 2. c. 13. VII. Concilium Parisiense anno 1212. Canonem innovavit Concilii Turonensis adversùs divisiones Beneficiorum. In Concilio Lateranensi IV. anno 1215. graviter objurgati sunt Patroni, qui Parochis suæ præsentationis, non tantum dimitterent, quantum honestæ sufficeret sustentationi. Vetitum ibidem est ne Parochi Ecclesiam suam per Vicarium administrarent, nisi defungenda ipsis præterea incomberet Præbenda aliqua, vel Dignitas. Tum enim permittuntur Parochiæ suæ Vicarium præficere perpetuum cum pensione congrua. Sed eodem ipso Canone expressissimè prohibetur, ne simplici Vicario pensione idonea instructo demandentur eæ Ecclesiæ, quas juris morisque est proprium habere sibi Parochum.

Can. 32. *Illud autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem, de proventibus Ecclesiæ, quæ Curam proprii Sacerdotis debet habere, pensionem alii quasi pro Beneficio conferre præsumat.* In Concilio Oxfordiensi anno 1222. luculentè inculcatur inferiores etiam Beneficiarios ipsos, maximè autem Parochos, sponsos esse Ecclesiarum suarum; ex quo id scilicet existit, uni sponsæ, uni Ecclesiæ, unum esse posse sponsum, unum Pastorem,

Can. 52. *Quia juxta canonicas sanctiones inter carnale & spiritale matrimonium optima est comparatio. & cùm unam sponsam inter duos sponsos dividi naturalis ratio minimè patiatur: inhonestum est plurimum, quòd Ecclesia Dei, quæ unius debet esse una, multorum amplexibus frequenter ancilletur.* Jubetur mox ibidem, ne possit eadem Parochia duobus committi Rectoribus, seu duabus personis; sicubi duo sint, ejus qui prior vita abierit, & rem temporalem, & dignitatem superstiti accessuram; ne unquam denique ejusdem sint Ecclesiæ duo Vicarii, quod de perpetuis Vicariis interpretandum, & titulo ipso insignibus. *Inhibemus, ne de novo aliqua Ecclesia pluribus Rectoribus, quorum uterque sit persona, committatur regenda. In Ecclesiis autem ubi nunc plures personæ existunt, statuimus, ut singulis decedentibus, accrescat viventibus portio decedentium, donec ad unum solum illius Ecclesiæ perveniat personatus. Nec de cætero plures Vicarii in eadem instituantur.* Excipiuntur hic tamen, & vetustissimæ consuetudini suæ permittuntur Ecclesiæ, ubi solenne erat plures esse Parochos: *Illis Ecclesiis ab hoc statuto dumtaxat exceptis, quæ ex antiquis divisæ fuerunt.* Remittere mox tamen nonnihil videtur Concilium, ubi permittit Episcopis, ut conduci & locari sinant Ecclesias Parochiales, dummodo ii quibus ad firmam dantur, ita spectatæ sint pietatis, ut meritò sperari debeat, eos proventibus Ecclesiæ, ea qua par est frugalitate & sanctimonia usuros. *Cùm nonnisi in vinea laboranti retributionis denarius sit porrigendus, nec nisi qui altari deservit, de altari vivere debeat: statuimus ut Ecclesia certis personis deputata nulli dentur ad firmam, nisi fortè justa causa fuerit, & à suo Episcopo approbata, & ita ut de ejus consensu alicui personæ & ordinata dentur ad firmam, de qua verisimiliter præsumi debeat, quod fructus Ecclesiæ in bonos usus convertat.* Can. 40. Dilucidum hic est, conductores istius Ecclesiarum, earum proventus in potestate sua habuisse, pensiune tantum aliqua Titulari, seu personæ decerpta. Inde est autem quod eæ firmæ toties & tamdiu proscriptæ fuere.

Aliquantò plus constantiæ & vigoris extitit in Canone proximo ejusdem Concilii; ubi pronunciavit ad amoliendas præstigias inexplicabilis hominum cupiditatis, cùm prohibitum esset à Concilio, ne plura simul retinerentur Beneficia quibus animarum mandata esset procuratio: prohibitum æquè fuisse, ne nova quis in se suscipienda Parochia, partem retineret, ac veluti pensionem ex proventibus prioris Parochiæ. *Ut versutiis & calliditatibus aliquorum obviemus, qui in fraudem Constitutionis generalis Concilii novas quasdam adinventiones fingere moliuntur: statuimus, ut non liceat alicui aliquid assignare in Ecclesia quidquam nomine Beneficii, quasi hoc ei liceat obtinere cum alio Beneficio, cui animarum cura fuerit annexa.* Can. 41. Vetustissima ergo illa fraudulentia est, Beneficiorum pluralitatem, maximè incompatibilium, pensionibus obumbrari, & fructibus eorum retentis, quibus quis simulatè renuntiat; Calliditates istiusmodi ubi primum erupere, proscriptæ sunt. In Concilio ad Castrum Guntherii manifestè patet, etsi Beneficiarius titulum Beneficii retineret; ubi tamen illud ad firmam dederat, jam pensione magis, quàm Beneficio illum potitum esse. *Si aliqua necessitate contingat, quod aliqua Ecclesia alicui tradatur ad firmam, talis portio fructuum Ecclesiæ reservetur Capellano; quod ex ea valeat sustentari.* Can. 5. Illud quoque placuit huic Concilio, ut ubi nondum definitus fuerat numerus Canonicorum, definiretur in posterum, ne in duos Præbenda quævis divideretur. *Statuimus, quod ubi non est certus numerus Canonicorum, statuatur, ne fiat Ecclesiarum sectio vel Præbendarum, sed cum integritate conferantur.* Can. 6. In Constitutionibus beati Edmundi Eboracensis Archiepiscopi decernitur anno 1236. ut Patronus & præsentatus jurent, nulla nova pensione onerari Ecclesiam, & ne qui Parochus fuit, ejusdem Ecclesiæ Vicarius mox evadat. *Ne quis qui priùs Ecclesiæ fuit persona, in eadem Ecclesia fiat Vicarius.* Cap. 18. Nova hæc erat versutia, ad retinendos ex parte fructus resignati Beneficii, cùm Vicarius quis ejus jam designabatur, & Vicariorum pensione gaudebat. In Concilio Londinensi anni 1237. vetitum est dari Beneficia ad firmam perpetuam, ne Clericis quidem. Ne Prioribus enim spoliarentur Beneficiis, alia ad firmam perpetuam

accipiebant, ea spe adducti, fore ut ipsi quidem proventus eorum perciperent, Titularis pensione contentus esset. Can. 9. *Ne aliis ipso jure Beneficiis qua obtinuit privaretur, callidè procuravi, ut Ecclesia illa pinguis perpetuò sibi ad firmam traderetur, & quod modicum quid inde solveret alii nomine personatus, sibique totum reliquum retineret.*

Cognac. VIII. Anno 1253. Concilium Campiniacense Canonem innovavit Concilii III. Lateranensis adversùs gravissimas quasdam pensiones, quibus Prælati inferiores Parochos fatigabant. Erant enim duplicis generis Parochi. Alii congrua pensione donabantur à Prælatis, penes quos erant omnes fundi Can. 13. & agri Parochiæ. Alii fundos ipsi Parochiæ obtinebant, Prælatis certas solvebant pensiones. Hujus Concilii decreto jussi sunt Episcopi his pensionibus modum adhibere, & cogere Prælatos, ut relaxarent sacramentum quod à Parochis exegerant, de solvendis pensionibus immodicis. In alio ejusdem urbis Concilio anno 1260. vetitum est, ne novæ pensiones imponerentur Ecclesiis, vel augerentur antiquæ, nisi earum proventus multum amplificati fuissent. Can. 14. *Nisi fortè postea adeo Ecclesiarum hujusmodi excreverint, vel decreverint facultates, quod debuerint vel debeant merito pensiones minui vel augeri.*

Anno 1268. in Concilio Lundinensi enarratis priùs earum calamitatibus Ecclesiarum, quibus multi simul incubabant, vel Titulares, vel Vicarii; gravissimæ constitutæ sunt pœnæ in eos Patronos, qui plures simul præsentarent ad unum Beneficium, & in Prælatos, qui eos admitterent; denique in eos Prælatos, qui Beneficia non conferrent, nisi reservata sibi parte fructuum, vel aliis assignata. Can. 12. *Quod detestabilius est, in tantum in quibusdam Prælatis ardor cupiditatis & avaritiæ exardescit, ut præsentatos ad Ecclesiastica Beneficia non admittant, nec ea aliter conferant, nisi certa proventuum & redituum Beneficiorum ipsorum portione retenta, quam suis usibus applicant, vel aliis eam ad tempus, vel simpliciter conferant pro sua libito voluntatis.* Irritæ posthac decernuntur omnes hæ unius Beneficii in plures Collationes; si quæ id genus factæ essent, eas revocari placuit, nisi antiquissimæ forent. *Ut merito possit antiquitatis jure censeri*: denique rescissæ sunt pensiones, si quas in posterum Patroni Beneficiis imponerent. *Si qua verò de cetero fiat divisio, sive alicujus portionis retentio, vel assignatio, hanc nullam ipso jure decernimus.* Hic postremò prohibiti sunt Episcopi, ne Episcopis aliis, vel Abbatiis, vel Prioratibus Ecclesias suæ ditionis addicerent, nisi qui hoc dono afficiuntur, gravi urgeantur paupertate, cui Can. 23. merito suadeat charitas opem ferri. *Episcopis inhibemus, ne quis eorum Ecclesiam sibi subjectam alteri Episcopo, vel Monasterio, seu Prioratui appropriationis jure conferat vel assignet; nisi is cui appropriare voluerit, adeo manifestò paupertatis prematur onere, vel alia legitima causa subsit, quod talis appropriatio, non tam juri contraria, quam pietati consona merito censeatur.* Illud verò appropriationis jus dicebatur, ubi Episcopo, vel Abbati ita Ecclesiæ quævis donabantur, ut eas mensæ suæ conjungerent, regerentque deinceps per Vicarios congrua pensione sustentandos. Quin & ibidem capitulat Synodus de Cœnobiis, ubi ne Vicarios quidem designabant Ecclesiis, quas ita proprio jure sibi adglutinassent. *Ut totum quod ex appropriata sibi Ecclesia provenit, inhianter absorbeant.*

Duplex hic Episcopis amputatur potestas. Ne aliis Episcopis, Abbatibus, Prioribus Ecclesias dent in proprium. Et ne in conferendis Beneficiis pensiones decerpant, vel sibi ipsis, vel aliis profuturas. Cùm ex ea duplici potestate tantum querelarum emergeret, æquum visum est Præsulibus hujus Concilii, ut semetipsos ea caverent. Non injuria ergo dicentur Episcopi, utroque eo jure ipsi sese abdicasse, & usum invexisse, interpellandæ sedis Apostolicæ ad pensiones indicendas. Vetuerat Concilium Lateranense III. novos census imponi Ecclesiis Parochialibus. Sed alienum id prorsus erat ab ea potestate gemina, qua de hic agimus.

Refertur à Matthæo Paris ad annum 1251. renunciatio Episcopatus Nicolai Episcopi Dunelmensis in gratiam novi Episcopi Walteri, retenta sibi tertia admodum Episcopatus parte. Querelas clam ea de re insusurravit in aures Papæ Walterus cum Capituli sui Cathedralis Monachis, à quo responsum est, de ea re convenisse partes, doctorum virorum ad hoc adhibitorum diutina consultatione præmissa, & tum Pontificis & Regis accessisse confirmationem: *Papam adierunt dicentes, quod irrationabiliter facta fuit portio Episcopatus Dunelmensis Episcopo Nicolao cedenti; & quod ipse Nicolaus ferè tertiam partem Episcopatus habuerat, unde petierant Episcopatum vel redintegrari, vel minus damnificari. Quibus Papa, Miramur super his, Nonne facta fuit distributio illa, & partitio per magnam deliberationem, & considerationem virorum peritorum, & consensum partium, & res jam confirmata est per nos, & Regem Angliæ, & per Provisores.* Ita confirmata est pensio, & hoc illustre exemplum fuit pensionum ad tertiam omnium seu fundorum, seu redituum partem revocandarum. Accessit consensio Regis & Papæ, quòd Episcopatus res ageretur.

Synodus Excestriensis anno 1287. statuit, ut pensio Vicarii perpetui in Ecclesiis marcarum quadraginta annui reditus, quinque esset marcarum, ut suppeteret ei unde foverentur hospites, & ipse sibi adesset, si quando afflicta esset valetudine, aut ubi cœpisset ætas ingravescere. Si opimiores autem essent Ecclesiæ proventus, tunc arbitrio suo Episcopus pensionem moderaretur Vicarii, ea ratione servata. Cap. 18. Hæc certè portio ad tertiam partem ne accedebat quidem: sed illud observari par est, congruam & pene jam redundantem fuisse quinque Marcarum eo ævo pensionem: porro harum plerumque Ecclesiarum proventus adscripti jam erant mensæ Episcopi, Capituli, vel Abbatis. In Collectione Conciliorum Provinciæ Rotomagensis edita est Epistola Alexandri IV. Papæ ad Archiepiscopum Rotomagensem, ubi præcipitur, ut Abbatiæ sancti Audoëni non adjudicetur nisi tertia pars redituum Parochiæ ei unitæ, reliquæ autem duæ partes vendicentur ei Ecclesiæ, quæ latissimè se porrigebat, nec complurium poterat carere Presbyterorum ministerio. Idem pene decretum est in Concilio Cicestrensi. Cap. 13. Nec ab his abhorrebat Concilium Eboracense anni 1367. Anno 1439. Archiepiscopus Cantuariensis statuit, ut pensiones Vicariorum, duodecim essent Marcarum. Can. 5. In antecessum id præmisi, jam enim revocandus est gradus ad Concilia sæculi XIV. ubi perlustraverimus sæculum XIII.

Can. 9. IX. Improbata est in Concilio Palentino anno 1322. divisio unius Parochiæ in plures Parochos, maximè propter redituum tenuitatem; statutumque ut cùm primùm vacarent ea Beneficia, Parocho primario unirentur, donec proventuum illi copia idonea suppeteret. Concilium Parisiense anni 1346. vetuit, ne Prælati Regulares mensæ suæ adjungerent

Prioratus,

Can. 35. Prioratus, Parochias, Administrationes, Beneficia, quæ necdum adjuncta fuissent, aut novas illis adderent pensiones, vel antiquas augerent. De Episcopis hic siletur, quod ea, ut opinor, illi se se jamdiu abstinuissent in Ecclesiis suæ ditionis. Sed cùm ex consuetudines, & diutius, & latius inter Regulares serpsissent, operosius etiam fuit eas inde stirpitus excidi.

X. Multa novata, multa turbata sunt in Ecclesia ex occasione traductæ Avenionem Romani Pontificis sedis, reversionis Pontificum in urbem, & schismatis hinc conflati. In Conciliis deinceps altum fuit de his pene omnibus silentium, quibus edisserendis, hactenus operam dedimus; causæ & quæstiones aliæ ebullere. Tempore Concilii Constantiensis pleraque Beneficia obtinebant eadem alii & alii diversæ Obedientiæ sectatores, dum grassaretur adhuc schismatis flamma. Quin & illis ibi despondebatur ita temperatum iri consilia & decreta omnia, ut omnibus ultro citroque satisfieret. Sess. 14. *Cum debita mansuetudine & rationabili æquitate, ita quod una* Sess. 32. *pars alia deterius non tractabitur.* Duo erant Bajocensis civitatis Episcopi; jussit Concilium, ut qui superstes fuisset amborum, solus deinceps eam Ecclesiam regeret, nequem Capitulum sublegeret, ne semerè electum Metropolitanus confirmaret. Hæc adversùs divisionem Beneficiorum.

Verùm quod ad pensiones attinet, fœdissimam certè earum historiam contexuit is, qui gesta Caroli VI. Francorum Regis litteris commendavit Monachus Sandionysianus: sic enim ille de Cardinali- L. 1. c. 11. bus Pontificis Avenione sedentis. *Cùm corrasissent, obtinerentque hi Cardinales opima quæque Regni Beneficia, tituli omnes Ecclesiastici in paucissima capita coaluerant, nec eorum functiones erant ulla, donec ut invidiam inde redundantem abstergerent, hoc veluti ludibrio fucum facere voluerunt. Nempe ad dissimulanda quæ magno numero obtinebant Beneficia, illa resignabant retenta pensione: quæ firma tamen aptius, quam pensio diceretur, cùm plerumque pensio fructuum modum superaret: ita ut nequissimi & ignavissimi conductores cogerentur supissimè Beneficio & Officio divino sese suffurari, & aufugere, ut quæstu quopiam alio, etiam sæculari vitam tolerarent.* Nec me præterit hæc exaggeratius & aculeatius dici potuisse. Audivimus suprà Carolum ipsum VI. Regem de his conquerentem. Itaque ex schismatis contagio, & ex utriusque obedientiæ Cardinalium egestate, multiplex hæc illabi potuit labes. 1. Ut cœperint Beneficiariorum hinc emigrantium spolia Papæ vendicari. 2. Ut Annatæ Beneficiis Consistorialibus imponerentur. 3. Ut Cardinales Beneficia sibi cujusvis generis coacervarent. 4. Etiam Beneficia Regularia, ex quo acerbius se dolere testabatur Carolus VI. Preuves des Lib. de l'Eg. Gall. c. 22. n. 8. ipse Rex anno 1385. *Abbatias, Prioratus Conventuales & alios, Orphanotrophia, seu Hospitalia domus Dei, in Abbatiis etiam & Prioratibus officia Claustralia & alia, ac dignitates majores in Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis acceptant & obtinent.* 5. Denique si qua pinguiora Beneficia Cardinales aut nollent, aut pudore obruti non auderent retinere, ea pensionibus gravissimis exaugebant.

Clericos quoque Capellæ suæ Regiæ donaverant Angliæ Reges pensionibus in Patronos Beneficiorum fundationis Regiæ, donec illis Patroni idonea Beneficia adsignassent. Ita declarat Constitutio Archiepiscopi Cantuariensis anno 1417. qua illud laborabatur, ut Graduatis Academiarum Oxfordiensis & Cambridgiensis Beneficia conferrentur. *Salvo eo quod Patroni de fundatione Regia existentes, qui ratione vacationum dignitatum, loci Monasteriorum suorum, diversis Clericis domini Regis in certis pensionibus* Conc. Angl. Tom. 2. pag. 617. *annuis sunt astricti, quousque ipsi aliqua Beneficia competentia eisdem Clericis obtulerint & ipsi acceptaverint.* Alibi quoque meminit idem Archiepiscopus, consuetudinis hujus Regiæ in Anglia, ut pensiones assignarentur à Regibus, & Patronis solvendæ, donec Beneficiis ipsimet eosdem Clericos ornassent. *Per hanc provisionem præjudicare non intendimus Patronis prædictis, quo minus ipsi & eorum singuli, de Beneficiis prædictis, personis quibus in certis pensionibus annuis authoritate Regia onerentur, quousque de Beneficiis Ecclesiasticis per eos congruè sit provisum; sed quod ipsi talibus personis ante omnia, de Beneficiis hujusmodi providere possint; ita quod deinde quoad alia Beneficia postea vacatura præsentem ordinationem observent in omnibus, sicut decet.* Velut Indulta ea erant Regum Angliæ ad Patronos Ecclesiasticos Regiæ fundationis; & Indultarii hi Graduatis anteponebantur, quin & pensione fruebantur annua, donec Beneficia assignarentur idonea. Et recentes erant, & nonnihil sibi affines pensiones istæ, quas vel Cardinalibus suis Pontifices, vel Reges Angliæ Clericis suis addicebant. Peccabant tamen in Canones tum Can. an. 11. 52. Angliæ Reges, & rem tentabant sæpiùs in Conciliis explosam, & quæ rursus proscripta est in Concilio Salisburgensi anno 1420. ne Patroni sibi quidquam retinerent de proventibus Beneficiorum suæ præsentationis. Sed ex iis quæ modò memorabat in sua Constitutione Archiepiscopus Cantuariensis, facilè auguramur Episcopos Anglicanos ei consuetudini Regiæ acquievisse, eique assensu suo authoritatem conciliasse. Cùm verba faceremus de Collationibus, illud à nobis ex Carolo Molinæo adnotatum est, quo primum tempore Reges suas condidere Regias, seu Sanctas Capellas, non statim ea verissima fuisse Beneficia, sed sedes honorificas, quas arbitrio suo aonnesent, regerentque summa quadam authoritate. Exolescente paulatim memoria hujus originis, hinc conflata sunt Beneficia, quæ deinceps ex regulis Juris Canonici administrarentur.

XI. Sed multò vehementior exarsit flamma invidiæ in pensiones, quæ in Curia Romana adjudicabantur, maximè Cardinalibus. Anno 1522. cum Carolus V. Imperator Adriano VI. Papæ vota & postulata Germanorum explanaret: etiam atque etiam obtestatus est, ut in Germania ad ejusdem adversùs Turcos tuitionem retinerentur, non solum annatæ, sed etiam pensiones, quas Romana Curia ex Germaniæ Beneficiis decerpebat: *Præterea cuperent, nostraque intercessione à S. V. obtinere posse sperant imprimis, ut pensiones, quæ ex Sacerdotiis Germanicis Curiæ S. V. & Romanæ urbis hominibus persolvuntur, posthac in Germania detineantur.* Anno 1563. aliquantò præclariores, & à privato compendio alieniores ad Concilium Tridentinum allegavere preces Legati Caroli IX. Gallorum Regis, ut revocarentur pensiones omnes in Beneficia, & ne postbac ullæ adjudicarentur, quò proventus Ecclesiæ in opera expenderentur pia & religiosa. *Pensiones super Beneficiis* Memoires sour le Concile de Trente, p. 174. 372. *non constituantur, & quæ sunt constituta tollantur, quò reditus Ecclesiastici in alimenta pastorum & pauperum aliosque usus pios transferantur.*

Ex Franciscanorum claustris extrahi ad Archiepiscopatum Toletanum non potuerat Ximenius, sex mensibus cùm Ferdinando Rege & Isabella Regina ante conflictatus, nisi abrupto Papæ imperio,

& annuentibus vicissim Regibus, ut nihil unquam illi pensionis imponeretur. *Illud semper excipiens, si nullis conditionibus nullave pensione prægravatam eam dignitatem darent.* Ita ferè sibi omnes persuaserant, suo ex ingenio soliti de aliis æstimare, Franciscanum Monachum vel tenuissima portione contentum fore Archiepiscopatûs omnium toto orbe opulentissimi, & in Regum arbitrio fore, ut reliquos proventus amplissimos converterent in ea, quæ ipsimet jamdiu meditabantur Reipublicæ Christianæ fructuosissima. Hac animi magnitudine Ximenius Reges ipsos in admirationem & amorem sui rapuit ampliorem, & Hispanicæ genti, atque Ecclesiæ Christi plus laudis, plus veri gaudii conciliavit, quam ex
L. 1. qualicumque alio facinore parari potuisset. *Tanta est virtutis vis, & tam potens verus potentia honorumque contemptus.* Hæc Gomecius in Ximenii vita.

Nec minùs alienus erat B. Carolus Mediolanensis Archiepiscopus à Pensionibus. Inter exordia Episcopus quidam pensionem ei annuam solvebat, quam & sibi remitti flagitavit ad sarta tecta cujusdam Ecclesiæ. Objurgavit illum Carolus, quòd Episcopatum vel cum onere pensionis exambisset; nec postulatis ejus annuit, sed pensionis omnem pecuniam in Ecclesiæ reparationes & ornamenta expendi fecit. Porro ubi Carolus ad Ecclesiæ Mediolanensis clavum tractandum accessit, ita pensionibus gravabantur Beneficiarii omnes, ut nemo jam cordatus, & qualiscumque meriti, assentiri posset subeundæ sarcinæ Ecclesiæ Parochialis. Carolus posthac ullas concedi passus non est, & tota virium contentione istiusmodi Rescriptis Romanis, vel ea impetrantibus reluctatus est. Audiendus ejus vitæ Scriptor
L. 7. c. 35. Novariensis Episcopus. *Fructus suos unicuique Ecclesiæ Presbyterisque singulis integros relinqui curavit vehementer, & effecit. Eo namque primum Ecclesiam capessente, vel magna ex parte, vel toti alienis hominibus erant reservati. Ex quo fiebat, ut qui essent aliquo numero Presbyteri, sacerdotia recusarent, quorum facultatibus pro dignitate vitæ cultum minimè possent conservare; qui verò accipiebant, parvi pretii homines, neque doctrina, neque authoritate, satis muneri suo facere volebant. Itaque neque pensionis onus vel minimum, cuiquam Ecclesiæ imposuit unquam; & si quis fortè per authoritatem superiorem obtinere vellet, contra totis viribus pugnavit.* Unus tantummodo fuit Parochus, cui pensionem indulserit, eamque permodicam ex Parochia, qua abibat, postquam in ea diutissimè ministraverat, ut jam valetudine uteretur infirmissima. A Philippo II. Hispaniæ Rege narrat Giussanus
Giussano. L. 1. c. 8. Carolo concessam esse pensionem novem millium
L. 2. c. 2. Philippeorum ex Archiepiscopatu Toletano. Tum
L. 8. c. 7. verò Carolum abdicasse se duodecim Abbatiis, plu-
31. 28. ribusque pensionibus, nec retinuisse nisi Archiepiscopatum Mediolanensem, & pensionem Toletanam. Benemeritis de Ecclesia Clericis assignavit pensiones suo ex patrimonio, non ex Beneficiis colligendas. Nunquam ipsum pœnituit hujus tot Beneficiorum & pensionum voluntariæ abdicationis, quanquam ad graves nonnunquam angustias adactus sit, ut cùm tempore pestis Mediolanensis, alenda curandaque in se recepit sexaginta, vel septuaginta pauperum millia. Abhorruit autem maximopere ab adsignandis pensionibus, præsertim in Ecclesias Parochiales, nisi si fors Parochis vetulis, infirmis, egenis adjudicandæ essent.

In eo obsequebatur B. Carolus, sin minus decretis, certè consiliis & votis Tridentini Concilii. Eam luem enim tam latè propagatam, tam altè irradicatam invenere Tridentini Patres, ut desperatione medicinæ plenioris, vim mali temperare dumtaxat curaverint. Vetuere, ne pensionibus gravari possent vel Cathedrales, quæ mille Philippeos, vel Parochiales Ecclesiæ, quæ centum annuis suis fructibus non superarent. *In posterum om-* Sess. 24.
nes hæ Cathedrales Ecclesiæ, quarum reditus summam c. 13.
Ducatorum centum secundum verum annuum valorem non excedunt, nullis pensionibus, aut reservationibus fructuum graventur. Concessum ab iisdem est ordi- Sess. 21. c. 2.
nare Clericos, sub titulo vel Beneficii, vel patrimonii, vel pensionis, quæ pensio tunc fixa & perpetua instar Beneficii esse incipit. Cautissimè & providentissimè factum, cùm extingui non possent pensiones, ut ad Beneficiorum ingenium & leges refingerentur, & iisdem pene functionibus dicarentur, de quo mox.

Memorabiles in primis hæ fuere pensionum vices & mutationes, ut ex historica superius earum enarratione colligi potuit. Usque ad Avenionense Schisma summo semper vigore & invicto robore pensionibus repugnaverat sedes Apostolica, & corruptelis inde pullulantibus. Ea fuit eorum schismatis temporum importunitas, ut plerique Cardinales pensionibus longè plurimorum Beneficiorum suam inopiam levari cuperent. Hinc pensionum effrænata licentia Christianum orbem invasit. Ei malo ex parte obviatum est Bulla Pii V. qua jussi sunt qui pensionibus gaudent, Officium beatæ Mariæ quotidie recitare, vestem & tonsuram Clericalem gestare: ita enim illi in Beneficiarios minorum, ut ita dicam, gentium transcripti sunt. Bulla Pauli IV. declaratum jam fuerat pensiones à solo Papa decerni posse. Sed quæ de beato Carolo dicta sunt, ex iis plus satis liquet, non eam esse metam nostrorum votorum debere, etsi forsan in præsentiarum esse debeat spei.

XII. In Concilio Toletano anni 1566. simoniæ suspicione conspersi sunt ii, qui Beneficiis resignandis pensiones sibi injussu Papæ reservarent. *Suspecti* Can. 32.
de simonica pactione tacita, vel expressa censeantur. Non perfunctoriè prætereunda est ea loquendi accuratio & diligentia. Nec enim rectè & propriè dicitur simoniam à Papa purgari, efficique ut pensiones non sint simoniacæ. Possunt enim simoniacæ esse, etsi à Papa concedantur, si Papæ obreptum sit. Et ex adverso possunt non esse simoniacæ, si supra expositis Regulis juris Canonici, & Decretalibus consentiant; quanquam vel tunc qui eas impetrant, simoniæ suspicione inquinentur, nisi assensio Papæ intervenisset, propterea quod jure novo sanciatur, ut à Pontifice examinentur & probentur. Ratio ejus rei perfacilis est, etsi enim aliquæ pensiones Pontifici surripiantur, longè rarius illud tamen & infrequentius malum est, quam si suo nutu etiam nunc Episcopi omnes ea facultate concedendarum pensionum uterentur. Anno 1581. in Concilio Rotomagensi simoniacæ declaratæ sunt pensiones nulla Pontificis interventione concessæ. *Om-* Tit. De Episcop. Offic.
nes pensiones & pactiones super Beneficiis, in quibus c. 20.
non intervenit sedis Apostolicæ approbatio, illicitas & simoniacas declaramus. Concilium Bituricense anni 1584. simoniacos pronunciavit, qui pensiones non interpellato Pontifice annuerent, aut de iis paciscerentur. *Accipientes quæcumque Beneficia custodiæ aut* Tit. 41. c. 3.
fiduciæ nomine, vel ex iisdem pensiones sine summi Pontificis authoritate paciscentes, aut percipientes, se simoniacos esse intelligant. Anno 1590. in Concilio Tolosano diffinitum est pensiones novas Ecclesiis imponi

jam à Patronis posse nullas, nisi permittente Papa. *Cap. 9. n. 3.* *Quæ post fundationem Ecclesiæ non impetrata sedis Apostolicæ licentia, pensiones, quæ onera ab iis imposita fuerint, ea omnia penitus uti inania & nulla tollant.*

Can. 11. Concilium Aquileiense anno 1596. decrevit Constitutiones duas Sixti V. anno 1588. editas iis recitari, qui Beneficia cùm habeant, vel pensiones, ultra sexaginta Ducatos annui reditus, in habitu & tonsura esse Clericali aspernantur. *Si pensionem ultra ducatos sexaginta possident, tonsuram vero, & habitum Clericalem deferre contemnunt, amantes lucrum, insigne verò suæ professionis abhorrentes.*

XIII. In Comitiis Cleri Gallicani anno 1598. detonuere Præsules in eas, quæ jam laicis adsignabantur pensiones; ubi & illud testatum fecere, per mores Ecclesiæ Gallicanæ, & per regulas juris Canonici, eas non concedi omnino nisi trifariam. 1. Ad terminandam litem inter ejusdem Beneficii competitores. 2. Ad æquanda Beneficia, quæ permutantur. 3. Et ad assignandam necessariam sustentationem iis qui Beneficia resignare compelluntur ætate jam affecta, vel infirmitate corporis gravi, vel justis aliis causis. Extra has species rescindi pensiones à Magistratu Civili, nec ullas admitti in Episcopatus, Parochias, & Beneficia quævis animarum regimen invehentia. Hinc concludebatur à Præsulibus multò minùs tolerandas esse pensiones laïcis assignatas. *Conc. Noviss. Gall. pag. 563. 537.*

Conventus Melodunensis Cleri Gallicani anno 1579. exanduerat in pensiones laïcis indultas, impetrata à Rege licentia non admittendi in Congregationes Religiosas, in Comitia Cleri, & in Ecclesiam, eos omnes, qui ejusmodi pensiones solverent. Edicto Ludovici XIII. Regis anno 1629. illud sancitur, ut *Archiepiscopatus, Episcopatus, Xenodochia, Parochiæ, nullis posthac graventur pensionibus; Abbatiæ vero, & aliæ Beneficia Regiæ nominationis ne ullis item onerentur, nisi gravi de causa, & ad Clericorum tantum sustentationem.* *Art. 15.* Denique Ludovici XIV. Edicto anno 1671. statutum est, ne pensiones accipere possint ex Parochiis, vel Canonicatibus, sive Cathedralium, sive Collegialium Ecclesiarum, nisi qui spatio annorum quindecim in illis ministraverint; *nisi ex causa ægritudinis, & infirmitatis Episcopo perspecta*, & quæ fiat, ut ministrare jam non amplius possint; utque vel tunc eæ pensiones ne tertiam partem superent, & Titulari semper supersint trecentarum saltem librarum reditus, præter oblationes Parochiarum, & Canonicorum distributiones. Hoc porro Edictum, alia Declaratione registrata & promulgata in Parlamento, & Majore Consilio, ampliatum est ad Dignitates omnes, Personatus, Officia, Capellas, aliaque Beneficia, quæ residentiam personalem desiderant in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegialibus.

XIV. Tempestivum jam est aliquid affundere luminis ei sententiæ, supra obiter & strictim libatæ, pensiones posteriori hoc ævo jam pro Beneficiis quodammodo haberi posse. Ante non pauca retro sæcula Vicarii revocabiles & non revocabiles Parochiarum, & Parochi ipsi, qui Capitulis & Abbatiis obnoxii erant, ut plurimum pensionibus, vel portionibus tantum congruis fruebantur, fundis ipsis horum Beneficiorum adjunctis & connexis cum Mensa Capituli, Abbatis, vel etiam Episcopi. Si ulterius antiquitatis memoriam revolvamus, Beneficiorum proventus solis distributionibus constabant, quæ propemodum à pensionibus distant, vel plusculum etiam distant à Beneficiis. Sed ut intra limites posterioris hujus ævi nosmet coërceamus, cùm Concilium Tridentinum permittat quemvis ordinari tam sub titulo pensionis, quam sub Beneficii, & jam tunc stabilitatem quandam insitam ei pensioni conciliet, nonne videtur eam gloria & dote Beneficiorum exornare? At Sixtus V. Bulla *Cum sacrosanctam* jubet omnes pensione gaudentes, tonsura & veste Clericali insigniri, alias pensione privandos, & pensiones ipsas extinguendas: quin & prohibet posthac pensiones adjudicari, nisi iis qui jam Clerici sint, & habitu ac tonsura Clericos se profiteantur, si pensio excedat sexaginta Ducatos; sed quantumvis tenuiores sint pensiones, qui iis donantur, eos Clericos esse necesse esse, quamvis non cogantur in veste & tonsura esse Clericorum. Pius V. Bulla *Et proximo* pensione quavis insignitos vult quotidianis defungi beatæ Mariæ horis Canonicis. Itaque ex doctrina recentiorum Canonistarum hæ pensiones propter Officium dantur, sicut & Beneficia, & ex iis spiritalis quidam exurgit Titulus; unde nec emi, nec redimi, nec divendi possunt citra simoniam; initoque quoque matrimonio, ut amittuntur Beneficia, ita extinguuntur pensiones. Anno denique 1576. audita relatione Congregationis Concilii, declaravit Pontifex privilegium fori ita pensione, ut Beneficio conferri, si vestis & tonsura Clericalis gestaretur, quamvis nihil Beneficii quis adeptus esset, nec à proprio Episcopo cuiquam esset affixus Ecclesiæ. Horum sanè complura carpsimus ex Fagnano. *Fagnan. in L. 1 Decret. Part. 1. pag. 239.*

Quas verò conditiones & leges præscripsere Pontifices pensionibus, eæ tantò arctioris videri possunt obligationis, quòd illi, & quidem soli, interpellantibus Regibus pensiones annuant. Ex eo enim facilè conjicimus, non concedi ab illis pensiones, nisi servatis legibus à se ante præstitutis. Si Judices terreni non eo semper juris vigore judicant, Judex cœlestis & interior justitias ipsas judicabit, nec indulgebit forsan, quibus hic indultum fuerit. Extimescendum omnino est, ne damnet Veritas sempiterna & incorruptibilis, quod inultum abire patitur homo, cui sibi potius ipsi pœnas dare temporales conduceret, quam dare æterno Judici sempiternas.

Non possum autem non hic saltem illud assuere, quod pene me effugerat; cùm olim omnes pene Lutetiæ Studiis celeberrimis operam dantes, emolumentis quibusdam recrearentur, quibus appicta erat species & imago quædam Beneficii & pensionis: ideo & in solenni Reformatione Universitatis facta anno 1542. jussi sunt omnes quotidie sacro interesse, & horas canonicas exolvere beatæ Mariæ: *In primis discipuli sacrificio adesse cogantur, simul ad horas Christ.paræ Virginis dicendas; nec minus ad Psalmos pœnitentiales, cum Sanctorum Litania.* *Hist. Univ. Paris. To. 6. pag. 377.*

XV. Articulo suprà 1. & 2. hujus Capitis pensiones offendimus immoderatiores, quæ Beneficiorum reditus æquarent; easdem vidimus articulo 1 v. proxime. Permagni interest operosiùs eam rem expendi, cùm frequens etiamnunc sit, & tantò luctuosius, resignari Beneficia retentis omnibus fructibus. Ea re usque adeo evertuntur fundamenta omnia sacræ & canonicæ disciplinæ, ut merito persuadeamur, nunquam hæc Romæ nisi subreptitiè impetrari. Ipsæ per sese pensiones odio sunt; at invidiosissimum est, nihil prorsus Ecclesiæ Titulari Beneficiario relinqui, sponsam illi conjungi, & auferri dotem: juberi ut serviat altari, nec de altari vivat: temporalia omnia uni, alteri spiritalia conferri,

cùm illa horum consectaria sint & necessaria additamenta. Quid residentiæ, quid eleemosynarum, quid hospitalitatis ab eo expectes, qui proventuum Beneficii sui attingat prorsus nihil? Invidiosum est in Beneficia semel resignata regredi: at non paulò insolentius & damnabilius cùm resignare & retinere unum & idem Beneficium. Hæc ferè decerpta sunt ex Responsione novem Consultorum, quos Paulus III. Papa percontatus est de refingenda in meliorem formam Ecclesiæ disciplina. *Alius abusus irrepsit, cum Beneficia cedantur Laïcis, in constituendis pensionibus, super eorum fructibus. Imò quandoque cedeat Beneficio omnes sibi fructus reservat. Qua in re animadvertendum est nulla alia de causa, nulloque alio jure pensiones constitui posse, nisi ut quasdam eleemosynas, quæ in pios usus, & indigentibus concedi debent. Nam reditus sunt annexi Beneficio, ut corpus animæ. Ideo sua natura pertinent ad eum qui Beneficium habet: ut possit ex eo vivere honestè pro suo ordine, simulque queat sustinere impensas, pro divino cultu, & templi, sacrarumque rerum reparatione, ut quod reliquum est, impendat in pios usus. Hæc est natura eorum redituum, &c. Ideo omnes fructus reservari, adimique id omne, quod divino cultui, sustentationique habentis Beneficium trebui debet, magnus est abusus. Itemque pensiones dari Clericis divitibus, qui commodè & honestè vivere queunt ex reditibus quos habent, magnus certè abusus. Tollendus uterque.*

Non video quid aptius & quid vehementius dici possit. Affirmat Fagnanus in pensionibus assignandis non reservari plerumque à Papa nisi dimidium, aut tertiam partem fructuum. *Nec Papa solet reservare pensiones, ultra tertiam vel dimidiam partem fructuum, ut attestantur Domini de Rota.* Atque ita facilè conjectura assequimur, si quæ graviores his sint pensiones, eas obreptitias esse. Anno 1493. Senatus Tolosanus, & rursus anno 1496. Senatus Parisiensis inusitatis illis omnium fructuum reservationibus intercessere. In registrandis facultatibus Legatorum Pontificiorum annis 1414. 1542. 1551. 1565. cùm modus illis plurimis in rebus imponeretur, id semper additum est, ut pensiones addicere non possent, quæ fructus omnes complecterentur, immo quæ tertiam amplius partem proventuum decerperent. Tradit Rebuffus tolerari pensiones eas insolentiores in patria obedientiæ; at ubi jus consuetudinarium viget, ad tertiam partem revocari.

In l. 3. Decret Part. 1. pag. 131.

Preuves des Libert. de l'Eg. Gall. c. 36. n. 15 22. c. 23. n. 16. 51. 54. c. 20. n. 9.

Rebuff. de Reservat. n. 3. 14. 15. 17.

Jura Archiepiscoporum, Episcoporum & Archidiaconorum, dum Parochias visitant.

CAPUT XXXII. *P. 3. l. 4. c. 17.*

Jura Episcopi visitantis. Exactiones in Clericos, in Oriente & Occidente sub Imperio Caroli Magni, & ejus familiæ.

I. II. Decreta Concilii Carthaginensis II. de exactionibus justis & injustis Episcopi & Archidiaconi visitantis. Varia in hac observationes.

III. Statuta Ludovici Pii Imperatoris in eandem rem.

IV. Decreta Concilii Parisiensis VI. adversus avaritiam Archidiaconorum.

V. De quarta parte decimarum & oblationum Episcopo addita.

VI. Decreta Concilii Aquisgranensis adversus exactiones Chorepiscoporum, Archipresbyterorum & Archidiaconorum.

VII. Commonitorium Hincmari ad Episcopum nuper ordinatum, quo hæc omnia decreta inculcat.

VIII. Aliud Hincmari Commonitorium ad Archidiaconos suos.

IX. Archidiaconi tunc munia obibant nostrorum nunc Officialium.

X. Edictum Caroli Calvi super exactionibus Episcoporum in Parochos.

XI. Canones Conciliorum in eandem rem.

XII. Statuta Conciliorum Græcorum.

XIII. Statuta Imperatorum & Patriarcharum Orientis.

I. Perpendemus hoc Capite, quid jure suo exigere possint Episcopi, tum ex Parochis, tum ex Laicis suæ dioecesis, in perlustrandis maximè Parochiis. Multa in hanc rem decrevit Concilium Cabilonense II. anno 813. Namque primò proscripsit censum duodecim vel quatuordecim denariorum, quos Episcopi nonnulli Parochis suis extundebant. *Inventum est, quod in quibusdam locis Episcopis Presbyteri duodenos, vel quaterdenos in censum annis singulis darent. Quod penitus abolendum esse decernimus.* Secundò statutum est, ut ne quid amplius ab iisdem caperent Episcopi ad chrisma & ad lampadas Ecclesiæ suæ, quantumvis antiqua venditaretur consuetudo in eam rem duos vel quatuor denarios exigendi. Tertiò invitati sunt Episcopi, ut posthac in visitandis Parochiis, nec Parochis, hoc est, fratribus suis oneri essent; nec Parochianis, utpote filiis. *Ne cum Episcopi Parochias suas peragrant, quandam non solùm erga subditos, sed erga socios tyrannidem exerceant; nec, quod absit, cum charitate, sed quadam judiciaria invectione stipendia ab eis exigant.* Si quid exigi necesse est vel à Parochis, vel à Laïcis, ea ineatur ratio, qua nemo gravetur, offendatur nemo. *Siquando eis ad peragendum ministerium suum à fratribus, aut à subditis aliquid accipiendum est, hoc summopere observare debent, ne quem scandalizent, aut gravent.* Denique si Episcopi ipsi inopia rerum necessariarum urgeantur, & necesse sit aliquid à Parochis elici, id tam verecundè faciant, & tam sobriè, ut molestiam non facessant, oculosque & animos semper ad Apostolum Paulum convertant, qui arte & manu victum parabat sibi suisque, ne cui gravis esset. *Tanta ergo in hac re discretio tenenda est, ut & Verbi Dei Prædicator, sumptus ubi proprii desunt, recipiat, & iidem fratres illius potentia non graventur: exemplo Apostoli Pauli, qui ne quem gravaret, arte & manibus victum quærebat.* Quartò acerbissimè objurgati sunt in hoc Concilio Archidiaconi, qui tyrannico fastu quodam Parochis dominabantur, & censum nescio quem ab illis exigebant. *Dictum est etiam quod in plerisque locis Archidiaconi super Presbyteros Parochianos quandam exerceant dominationem, & ab eis censum exigant, quod magis ad tyrannidem, quàm ad rectitudinis ordinem pertinet.* Jubentur denique Archidiaconi, modestiæ & abstinentiæ finibus se continere, & in Parochiis Episcoporum decreta promulgare, nihil ipsi privatæ vel opum, vel honorum sibi indulgere. *Contenti sint regularibus disciplinis, & teneant propriam mensuram; & quod eis ab Episcopis injungitur, hoc per Parochias suas exercere studeant, nihil per cupiditatem & avaritiam præsumentes.*

Can. 17.

Can. 16.

Can. 14.

Can. 15.

II. Ex his Synodalibus decretis facilè intelligitur, 1. procurationum Episcopalium in visitandis Parochiis jura necdum certa aut definita fuisse. 2. Invitatos fuisse Episcopos, ut ne quid exigerent, immo ut ne quid acciperent sponte oblatum, nisi necessitate arctarentur. Et ubi coger ne-

cessitas aliquid accipere, meminisse Pauli, cujus non successione tantùm se jactare, sed & imitatione clarere debent Episcopi; Pauli, inquam, qui manibus operari, quàm Ecclesias gravare malebat. 3. Ubi urgebat inopia, tum accipiebant aliquid Episcopi visitantes, non à Parochia tantùm, sed & à Parochianis. *A fratribus, aut à subditis.* 4. Multò minùs stata erant aut determinata visitantium Archidiaconorum jura. 5. Quin ne ordinariæ quidem fuisse videntur tunc eorum Visitationes, sed delegatos tantùm fuisse illos, ubi placita Episcoporum executioni mandanda erant. *Quod eis ab Episcopis injungitur, hoc per Parochias suas exercere studeant.*

III. Hac pollicitatione Ludovicus Pius constrinxit omnes Episcopos, ut ea & temperantia & tempestate Parochias visitarent, qua Parochis graves non essent. Ita enim ille in Capitulari anni 816.
Conc. Gall. Tom 2. pag. 451. 452. Capitul. l. 1. c. 100. *Ne verò Episcopi occasione prædicandi, aut confirmandi, oneri essent populis, à nobis admoniti, polliciti sunt hoc deinceps se cavere velle, & eo tempore suum ministerium, in quantam facultas dabitur, exequi, quo eorum profectio, quantum in illis erit, his quibus prodesse possunt & debent, non sit importuna vel onerosa.* His certè verbis, *Ne oneri essent populis*, in Parochianos videntur refundi aliqua saltem ex parte expensæ visitationum. Sed & alibi hortabatur Episcopus, nequid acciperent de Manso Parochiæ, vel ipsi, vel
L. 2. c. 5. Archidiaconi. *Sicut alios prohibetis, ne de Mansis ad Ecclesia luminaria datis aliquid accipiant, sic & vos & vestri Archidiaconi de eisdem mansis nihil accipiendo, aliis exemplum præbeatis.* Iisdem Capitularibus excitantur Episcopi, ut pervigili cura Archidiaconos suos observent, ne impunè peccandi licentiam
Addit. 4. c. 95. Parochis divendant. *Ut provideant Episcopi, ne cupiditas Archidiaconorum culpas nutriat Sacerdotum; quia multis modis mentitur iniquitas sibi.*

Sed & in id quoque incubuit horum cura & providentia Imperatorum, ut pio fervore certatim convolarent populi in ea loca, ubi visitationis munere fungens Episcopus Neophytos confirmabat, quò & ipsi vicissim largeque conferrent, si quo egeret.
L. 7. c. 299. *Præcipimus ut ad accipiendum, per manus Pontificis impositionem, Spiritus sancti donum sollicitè & devotè omnes concurrant, & Episcopo suo, ea quæ necessaria sunt, fideliter ministrent, eique ab omnibus per omnia obediatur.*

Can. 25. 32. IV. Exarsit vehementissimè Concilium Parisiense VI. anno 829. adversùs *Ministros Episcoporum*, hoc est Archidiaconos, quorum infinita quædam opum esuries & Parochos, & Parochianos vexabat. *Non solum in Presbyteris, sed etiam in plebibus Parochiæ suæ avaritiam exercere quosdam Episcoporum Ministros.* Erant hauddubio non tolerandæ extorsiones eæ, quæ Concilii Patribus has voces expresserunt: *Propter eorum avaritiam & morum improbitatem multi scandalizantur, & ministerium Sacerdotale vituperantur, & in Ecclesiis à Sacerdotibus multa propter eos negliguntur.* Nec pepercit hoc Concilium Episcopis ipsis, qui hujusmodi rapinarum affines & ipsi essent, & usque adeo non in eorum gratiam quidquam remisit de Canonum austeritate, ut edixerit, si nulla premerentur egestate, nequid acciperent quartæ ejus partis decimarum & oblationum, quas Canones Episcopis tribuunt; sed eam dimitterent in pauperea erogandam. *Et quanquam authoritas Canonica doceat, ut quarta pars decimarum & redituum ex oblationibus fidelium in usus Episcoporum cedat; ubicumque tamen Episcopus sua habet, suis contentus sit.*

V. Non ergo Gallicanis Episcopis inexplorata erat, quarta hæc portio proventuum Parochiarum; non fallebat eos hanc sibi Canonicis institutis adjudicatam fuisse; sed cùm aliunde suppeteret, unde & dignitatem suam tuerentur, & necessitatibus satisfacerent, & omnes implerent Officii sui partes: præclarum hoc ab illis est initum consilium, ut eam pauperum cujusque Parochiæ levandis necessitatibus dicarent. At ubi ex Ecclesia Cathedrali non suppeditabatur Episcopo, quo honestè sustentaretur, non displicet Concilio huic Parisiensi, jure ut suo utatur, & ex illa omnium Parochiarum quarta tantum sibi vendicet, quantum satis sit, non cupiditati, sed necessitati suæ. *Ubi nihil rerum Ecclesia sua habet Episcopus, accipiat de memorata quarta parte sibi suisque, non quod avaritia suaserit, sed quod necessitas compulerit.* Ibidem.

VI. Eadem penitus censoria virga Episcoporum alios Ministros, hoc est Chorepiscopos, Archipresbyteros, & Archidiaconos castigavit Concilium II. Aquisgranense anno 836. scilicet avaritiæ ejusdem sordibus immersos. *Episcoporum Ministros,* Can. 4.
id est, Chorepiscopos, Archipresbyteros, Archidiaconos. Can. 2.
Ea certè verborum varietas in his duobus Conciliis proficisci omnino videtur ex eo, quòd essent Provinciæ, ubi solis Archidiaconis impenderet ministerium totum Episcopalis sollicitudinis, cujus ipsi veluti Generales erant Vicarii, tum in urbe, tum ruri: alibi ea cura per Chorepiscopos, per Archipresbyteros, & Archidiaconos explicaretur.

VII. Hæc & alia non pauca illigavit Hincmarus Remensis et præceptionum chartæ, qua informabat Hedenulphum Episcopum, quem Laudunensi inaugurabat Episcopatu. Commendabat enim. 1. Ne gravaret Parochias, quas obambularet, ultra modum à Canonibus delineatum, vel ultra morem Majorum suorum. *Ultra modum gravare minimè debeat,* Conc. Gall.
nec summam collationis, quæ sui prædecessores, qui hoc Tom 2. pag.
bene misericorditer ac rationabiliter atque sacris Consti- 660.
tutionibus executi sunt convenienter, contenti fuerunt, excedat. 2. Ne tantumdem ex Capellis, quantum ex Parochiis exprimeret, sed ex his, illisque conjunctim id acciperet, quod olim conferri moris esset jurisque. *Et de Capellis antiquitus subjectis Ecclesiis, non æqualem, sicut de principalibus Ecclesiis Collationem exigat; sed principalis Ecclesia cum sibi subjectis Capellis debitam & antiquitus consuetam collationem conferat.* 3. Ne amicos, vassallosque suos in Parochorum ædibus hospitari vellet. *Ne mansionatices suos amicis suis, aut suis hominibus parari faciat.* 4. Nequid à Parochis extunderet ad expensas sibi faciendas in excipiendo Rege, vel Misso quovis Dominico, vel ornanda Ecclesia sua. *Ne etiam quasi ad receptionem Regis vel Legatorum, aut ad ornatus suæ Ecclesiæ faciendos, adjutoria quasi petendo, magis autem exigendo, denarios, vel caballos, aut verres, seu frischingas, aut ad iter aliquod paraveredos, aut alia quælibet accipiat, id est, rapiat.* 5. Ne uteretur jure exigendæ quartæ partis proventus Parochiarum, sicut eo utuntur Episcopi non pauci extra Gallias. *Regulam siquidem, quæ de quarta parte redituum Ecclesiæ, juxta consuetudinem aliarum regionum, ita ut est scripta, intelligat: & non pravè illam interpretans, perinde in his regionibus, quæ sunt Presbyterorum, contra regulas sacras diripiat.* 6. Ne eos cooptaret sibi vel Archipresbyteros, vel Archidiaconos, qui in reconciliandis pœnitentibus, aut in ordinandis Clericis, munusculis accipiendis, vel exactionibus faciendis ministerium suum dehonestarent. *Ministros,*

id est. Archipresbyteros & Archidiaconos tales constituat qui oderint avaritiam, &c. Presbyteros in paratis & exeniis indebitis non affligant.

VIII. Sed audiendus jam nobis est Hincmarus ipse, in Capitulari, sive in Præceptionibus ad Archidiaconos suos, ex quo non pauca jam excerpsimus suprà, ubi de Archidiaconis agebamus. Illud

To. 1. pag. 758 ergo præcipit, 1. Ne Parochiis graves sint, quas visitabunt, vel secum, vel soliis ac amicos secum, vel cognatos circumducant, ut eos Parochiani procurent, & eorum equos alant; ne diutius moras trahant in ulla Parochia: ubi demorandi necessitas fuerit, tum ex Parochiis vicinis aliquid etiam ad necessarias expensas eliciant. *Quando rusticanas Parochias vobis commissas, vel mecum, vel per vos circuitis, sicut & ego, non graves sitis Presbyteris in paratis quærendis, nec ducatis superfluè vobiscum homines, vel propinquos, per quos illos gravetis in cibo, & potu, & fodro ad caballos, &c.* 2. Ne perlustrare Parochias ament, quò à Parochis procurentur, & privatis interim parcant proventibus. *Ut non occasione victus Parochias circumeatis, quatenus de aliorum stipendiis viventes, vestra stipendia conservetis.* 3. Nequid exigant, nequid etiam accipiant à Parochis, in obeundis visitationibus suis, nec pecuniam, nec quidvis aliud. Quibus Hincmari monitis jam pene insinuantur statæ & ordinariæ fuisse Archidiaconorum visitationes. 4. Ne quid emungant ab eisdem Parochis, sive dum ad Synodum confluunt, sive dum ad faciendas regiminis sui rationes, sive dum ad Chrisma petendum. Quanquam possit accipi, si quid ultro offerant. *Nolite quasi pro aliquo adjutorio, denarios ad quancumque rem apud Presbyteros postuletis, neque quando ad Synodum, vel pro inquisitione ministerii sui, seu pro Chrisma accipiendo venerint, Eulogias exigatis: sed si cui fortè commodum fuerit pro sua voluntate & commoditate aliquid gratis offerre, cum gratiarum actione accipite.* Sileo cætera Capita harum Præceptionum, ubi Archidiaconis omni exactione interdicitur, insinuaturque ab Hincmaro, ideo à se largissimè donari Archidiaconos, ut ne ipsi oneri sint Parochis. *Ideo vobis de facultatibus Ecclesiasticis, juxta quod Apostolus de lege dicit. Non obligabis os bovi trituranti, solatium præbeo, ut Presbyteros non gravetis.*

IX. Hic verò perspicis Archidiaconos eorum munia obire, quos familiare jam nobis est Officiales appellare. Monet enim illos ibidem Hincmarus, ne molliri, vel deflecti se sinant à tuendorum Canonum constantia, vel publicorum peccatorum muneribus, vel pœnitentium, vel eorum qui pœnitentia publica semel defuncti, in eadem rursus flagitia revolvuntur. Concilia superius laudata Archidiaconos eadem induunt potestate, iisdem imbuunt & præceptis. Finitima his est formola præceptionis Hincmari ad Hedenolfum Episcopum superius memorata. Itaque per Canonicam disciplinam non licebat tum vel Officialibus, vel Pœnitentiariis quidquam exigere. Officialibus dixi & Pœnitentiariis, quòd minùs separata tunc ea essent Officia, & ubi de pœnitentia publica vertebatur quæstio, difficillimum esset ea separare. Qui Archidiaconi tunc Presbyteratu necdum initiati erant, proclivius eparius-que Officiales, quàm Pœnitentiarii dici potuissent. Sed cùm Vicarii essent Generales & Ministri Episcoporum, & eorum partes implerent, qui postea & Officiales dicti sunt & Pœnitentiarii, nihil omnique poterant in obeundo ministerio suo exigere, nisi honestas visitationis procurationes: hoc universim fixo & inconcusso, vel Beneficii reditibus, vel Episcopi sportulis & distributionibus, ita consultum illis fuisse, ut munia sua gratis obire possent.

X. Retorquenda est jam ad Episcopos oratio, de quibus Carolus Calvus, cùm multi multa quererentur Parochi Occitaniæ, Capitulare edidit, quo eorum jura complexus est, anno 843. 1. Quantitatem Conc. Gall. To. 3. pag. 2. 3. diffinit frumenti, hordei, vini, aliorumque id genus, quam Episcopis Parochi singulis annis exolverent, aut certè duos solidos aureos, ex præscripto Concilii Braccharensis, & Toletani. *Et si hæc non accipiunt, accipiant si volunt pro his omnibus duos solidos in denariis, sicut in Toletano & Braccharensi, &c.* 2. Ne in visitationibus Episcopus minoribus in Ecclesiis moraretur, sed ditiores eligeret, ad easque quatuor viciniores Parochi gregem suum deducerent, conferrentque ad sumptus Episcopi, & comitum ejus, eo quo præscribitur modulo. 3. Semel possent Episcopi anno quolibet Parochias suas perlustrare, in iisque procurari; sed nihil à Parochis exigerent, quorum Ecclesias non visitarent; & suo sumptu se transigerent, si visitationes uno & eodem anno iterarent. 4. Vetantur hic denique Episcopi ultra duas Synodos quolibet anno exigere. *Ut Episcopi Synodos à Presbyteris, nisi sicut docet authoritas Canonum, duas scilicet, & per tempora constituta, non exigant.* Non satis video, an hac voce *Synodi* Synodaticum hic intelligatur, quod jus exigebat Episcopus in Synodo. Vna illa *exigendi* ita persuadet. Sed summa hic non exprimitur. Aliàs autem Synodaticum videtur idem & unum esse cum Cathedratico, quod duorum erat ex eodem Capitulari aureorum solidorum. Nec desunt tamen argumenta, quibus Cathedraticum à Synodatico sejungatur, & hic semel tantum anno quovis sinatur exigi Synodaticum, quamvis duæ Synodi habeantur. Cæterùm obtrectatorum maledicentiæ occurrit Rex, ubi in bis de sacra disciplina Constitutionibus Regiis id præ se fert, & profitetur, se authoritate tantum Regia priscorum Canonum executionem munire. *Sicut docet authoritas Canonum, &c.*

XI. Hortabatur potius quam urgebat Parochos Concilium Meldense anno 845. ut dum Episcopum inviserent, aliquo illum munere venerarentur. *Decet Presbyteros cum voluntariis Eulogiis tempore congruo visitare & venerari suos Episcopos.* Can. 45. Concilium Can 12. Valentinum anni 855. illud rursum prohibuit, ne visitationis jura extorquerentur, si nulla Parochiis eo anno impenderetur visitatio. In Concilio Ticinensi ejusdem anni 855. præscripta est ratio & quantitas panis, vini, carnis, & equorum pabuli, quam ab Archipresbyteris exigere posset Episcopus, in visitandis Parochiis. Nisi hic Amanuensium errore Archipresbyteri legantur, pro Presbyteris, ita statuendum erit, designatas esse à Concilio Archipresbyterorum Ecclesias & ædes, in quibus diversarentur, & commorarentur Episcopi, qui & ibi ejus Decanatus Parochos congregarent, expensarum & ipsos parte aliqua gravandos.

Hinc autem facilè colligas hoc certè ævo visitationibus Provinciæ supersedisse Metropolitanos, cùm de illis Concilia verbum faciant nullum, nec eorum expansis moderari satagant. Nec illud hic Du Chesne. Tom. 3 pag. 254. prætereundum, cùm Joannes VIII. Papa in Gallias profectus esset, jussu Caroli Calvi Regis ab Episcopis Regni procuratum illum fuisse. *Ipsi ab Episcopis Regni istius stipendia dari fecit.*

XII. Vetuit & Synodus VII. Oecumenica, nequid Prælati exigerent ab Episcopis, Clericis,

An. 878. Can. 4. Monachis, potestati suæ obnoxiis. *Expetere aurum vel argentum, aut aliam speciem, ab Episcopis, vel Clericis, vel Monachis qui sub ipso sunt.* Quo eodem Concilio primævo vigori restituitur Canon Trullanus, quo Provincialia Concilia quotannis cogi præcipiebatur, & ibi ne quid ab Episcopis exigerent Metropolitani, pœna quadrupli constituta in contumaces. Can. 6. *Porro non habeat Metropolitanus licentiam ex his quæ defert Episcopus secum, sive jumentum, sive aliam speciem expetendi. Quod si hoc egisse convictus fuerit, solvat quadruplum.*

In Nomoc. Phot. Tit. 1. c. 34. XIII. Refertur à Balsamone Constitutio Imperialis Isaaci Comneni, ubi præfigit quantum auri, argenti, tritici, vini, & esculentorum prorsus omnium exigere possint Episcopi à quibuslibet vicis suæ Diœceseos, perinde ut est numerus domorum cujuslibet. Juris Orien. To. 1. p. 121. Nicolaus Patriarcha Constantinopolitanus Imperatorium hoc Edictum Bulla sua confirmavit. Balsamon autem fidem facit suo ævo complures Laicos eam legem ludibrio habuisse, & causari solitos, tam gratis omnia ab Episcopis danda, quàm gratis accepissent. Insulsissimam porro eam tergiversationem, quòd non emantur cælestes thesauri, etsi eorum alantur dispensatores. *Notandum propter canonicas pensiones, quæ à Pontificibus exiguntur, neque fortasse penduntur. Plerique namque laici prompta voluntate non largiuntur Pontificibus suis canonica, Evangelicum illud verbum usurpantes, Gratis accepistis, gratis date: quod non est admittendum. Neque enim merces est, quod alimentorum gratia Pontifici datur.*

Ibid. p. 225. Eam Constitutionem Isaaci Comneni confirmavit Edicto suo Alexis Comnenus, à quo & confirmata est Declaratio Constantini Monomachi, qua fas erat Episcopo à novis omnibus maritis exigere nummum aureum, ab eorum autem uxoribus duodecim ulnarum linteum. Jacent hæc omnia in Jure Orientali cum Bulla Patriarchæ Nicolai, ex qua & illud docemur, hoc onus excutere Laïcos voluisse, & Synodo Episcopali Constantinopoli coactæ allegasse, has exactiones novellas vel ipso damnari priorum Conciliorum Canonumque silentio. Sed repositum est illis, Non damnare Canones ea, de quibus verba non faciant; sed hæc Imperatorum Constitutionibus sanciri, convenienter divinis legibus, quæ Ministros Altaris de Altari vivere jubent.

Non dissimulabat ergo Patriarcha novas esse has exactiones, nec initium illis factum, nisi ex Edictis Imperatorum. Sed illud non obscurè idem ipse innuebat, cùm sensim infringeretur, & debilitaretur in dies Imperii majestas, hinc Episcopos ita extenuatos fuisse, & in eas adactos angustias, ut jam nisi his exactionibus vitam tolerare non possent. Unde nec Patriarcha, nec Balsamon huic disciplinæ aliunde patrocinium accersunt, quàm quod necesse sit, ut principes Christi & Altaris Ministri, Episcopi victitent de Altari.

CAPUT XXXIII. *P. 4. l. 4. c. 30.*

De Procurationibus Archiepiscoporum, Episcoporum, Archidiaconorum, Decanorum Ruralium, Parochias visitantium, post annum Christi millesimum.

I. Series & continuatio rerum hic explanandarum.
II. Statuta Conciliorum de Procurationibus, maximè Archidiaconi.
III. Canon memorandus Concilii Lateranensis III. de Prælatis visitantibus, de comitibus & expensis eorum.
IV. Prolixior commutatio in eundem Canonem. Cur ea Prælatis hominum & equorum pompa indulgeatur.
V. Canoni illi novum robur addiderunt Concilia posteriora, etiam quoad illam hominum & equorum multitudinem.
VI. Archiepiscopi Provinciam visitantes jus habent procurationis. Nec præscribi potest jus visitationis & procurationis, ut horum alteri si quis subducat, etsi Prælati alii in alios alteram id jus possint præscribere.
VII. Prohibetur ne pecunia exigatur pro procurationibus, & ne vel hæ exigantur, ubi non visitantur Ecclesiæ. Jura Archidiaconorum pernumerantur.
VIII. Rursus nova Statuta Conciliorum ad sumptus procurationum moderandos, ad prohibendas procurationes pecuniarias, ad minuendum numerum equorum, à Concilio Lateranensi toleratum.
IX. Rursus de iisdem Conciliorum temperamentis. Tunc & opulentia & jurisdictio erat multò amplior Prælatorum, unde comitatu & pompa opus erat majori.
X. De Archidiaconis qui permittente Papa, per delegatos visitabant. De Ruralium Decanorum visitationibus. De horum illorumque Cathedratico.
XI. Concilii Tridentini decreta super eadem re. De Procurationibus.
XII. Statuta Conciliorum Mediolanensium sub B. Carolo. Aliorum etiam Conciliorum, & Conventûs Melodunensis, cum placent iis locis egentioribus gratuitas esse Visitationes.
XIII. Responsa Congregationis Concilii.

I. EXpensis partitionibus generalibus rerum Ecclesiæ temporalium in Episcopos, Clerum, pauperes & Templorum sarta tecta; id superest ut agamus de exactionibus justis & canonicis Episcoporum & aliorum Beneficiariorum in Clericos quosvis alios. Ejusmodi fuere jura Procurationum, Cathedratici, Synodatici, Subsidii charitativi, Spolii, Deportûs & Annatæ. Ab illis ordimur prioribus, quæ in superstites valent Beneficiarios, progressuri mox ad ea, quæ post mortem locum habent. Cúmque jus Procurationis & latissimè fusum sit, & ei etiamnum intaminata constet religio & observantia, illi etiam elucidando primùm operam dedimus capite superiore, & hoc ipso rursus.

II. Quibuscumque munus imminebat visitandi, illis & procurationum jus affixum erat. Itaque cùm secundùm Episcopos Archidiaconis visitandi onus incumberet, sua illis quoque jura Episcopales Synodi vindicare studiosissimè laboraverunt. In Concilio Juliobonensi anno 1080. præceptum est, ut Archidiaconi singulis annis Regiunculam suam visitarent, tribus diversis locis Parochos viciniores aggregarent, ut vestes ibi sacras eorum, librosque visitarent & calices, possentque singulis in locis illis triduum commorari, ibique à Parochis ejus tractûs procurari cum quatuor comitibus. *Quò enim Archidiaconus ad hæc videnda venerit, à Presbyteris convenientibus triduò, si expetit, victum sibi habeat quietè.* Can. 6. Vetitum est eo Concilio, ne Episcopi & eorum ministri quidquam à Parochis exigerent, præter jura legitima. *Presbyteri ab Episcopis, vel ab* Can. 31

ctrum ministris præter justos reditus Episcopi, vi vel minis dare nihil cogantur. Sed non his semper Canonum limitibus circumscribi se passi sunt Archidiaconi, quod illustri, sed tristi probatur B. Thomæ Martyris, & Prioris sancti Victoris exemplo, cui cruentas attulere manus infandi nepotes Archidiaconi Parisiensis, quòd quàm justè, tam intrepidè reniteretur exactionibus Archidiaconi in Parochos sui tractûs. Ejus facinoris historiam perscripsit B. Bernardus litteris datis ad Innocentium II. quem & stimulare conabatur ad infandæ cædis
Epist. 158. ultionem. *Ob illicitas exactiones, quas sibi occasione Archidiaconatûs in Presbyteros minimè jam ut consueverat usurpare liceret, beati utique Thoma obviante zelo atque industria, utpote justitia amatoris ac defensoris, & mortem illi jam ipso odio homicida minitari solebat.*

III. In Concilio Lateranensi III. anno 1179. editus est Canon ille famosus de visitationibus & procurationibus earum. Statim enim ibi oculis objicitur Paulus Apostolus, qui ut se à Pseudo Apostolis separaret, se suosque labore & opere manuum sustentabat: ut jam nemo satis mirari possit Episcopos Pauli successores, in visitandis Parochiis eos facere sumptus, quibus impares Parochi cogantur vestes & vasa Ecclesiæ divendere, & longa inedia luere delicias Episcoporum & epulas unius horæ.
Can. 4. *Cùm Apostolus se & suos propriis manibus decreverit exhibendos, ut locum prædicandi auferret Pseudo-Apostolis, & illis quibus prædicabat non existeret onerosus; grave nimis & emendatione fore dignum dignoscitur, quod quidam fratrum & Coëpiscoporum nostrorum ita graves in procurationibus suis subditis existunt, ut pro hujusmodi causa interdum ornamenta Ecclesiastica subditi compellantur exponere, & longi temporis victum brevis hora consumat.* Hæc præfati Concilii Patres, numerum definiunt equorum Prælati cujusque Parochias suas visitantis; ut concedantur nimirum Archiepiscopis quadraginta, vel quinquaginta, & cæteris pro suo cuique modo, ut mox audies: *Quocirca statuimus, quod Archiepiscopi Parochias visitantes, pro diversitate Provinciarum & facultatibus Ecclesiarum, quadraginta vel quinquaginta evectionis numerum non excedant; Cardinales verò viginti quinque non excedant; Episcopi viginti, vel triginta non excedant; Archidiaconi quinque aut septem; Decani constituti sub ipsis duobus equis contenti existant.* His omnibus jus erat visitationis & procurationis. Circumcidendis rursus sumptibus mox ibidem hæc decernuntur: *Nec cum canibus venatoriis & avibus proficiscantur, sed ita procedant, ut non quæ sunt sua, sed quæ Jesu Christi quærere videantur: nec sumptuosas epulas quærant, sed cum gratiarum actione recipiant, quod honestè & competenter fuerit illis ministratum.* Denique his ita observatis, jam nefas erit quidquam ab Archidiaconis & Decanis in Clericos, vel Parochos exigi suæ regiunculæ. *Archidiaconi verò, sive Decani nullas exactiones, vel tallias in Presbyteros, sive Clericos exercere præsumant.*

IV. Exordio hujus Canonis illud constat, temperatum illum fuisse, eo consilio, ut modus imponeretur immoderatioribus hactenus expensis epulisque. Quo stupenda magis mihi videri possit illius ævi modestia & sobrietas, quæ nobis intemperantiæ cujusdam & prodigalitatis speciem præ se ferre videtur. Certè tunc opulentiores erant Ecclesiæ, Præsulesque, suppellectili & pompa abundantiore utebantur, quàm vulgò impræsentiarum. Id Canone ipso innuitur his verbis, *Pro diversitate Provinciarum & facultatibus Ecclesiarum.* Cùm Episcopi tunc enim tristitia quadam temporum cogerentur in Aula Regum & in Castris plerumque versari, per se, vel per substitutos, cum ingenti Equitum peditumque caterva: hinc mos, & pene necessitas inoleverat, ne nisi ferè cum expeditis copiis progrederentur. Accedit quod cùm sæviret tunc bellorum privatorum furor, vix tutum esset Episcopis paulò longius proficisci, nisi numeroso satellitio cingerentur. Cùm enim Ducum, Comitum, Baronum dignitate & insignibus circumfulgerent, creberrimæ illis etiam incidebant simultates, minæque & insidiæ hostiles.

Subjicitur tamen hoc eodem Canone quo immoderatior illa moderatio nonnihil cohibeatur adhuc; nempe dum pronunciatur hoc statutum non pertinere, nisi ad eas Ecclesias, ubi ejusmodi vigent usus, & opes immensæ: ediciturque, ut Prælati, qui parcioribus hactenus expensis, paucioribusque equis & comitibus Ecclesias visitarunt, pristinam retineant abstinentiam suam: quod studeant omnino Concilia, non amplificandæ, sed moderandæ Præsulum pompæ; studeant populorum & pauperum levationi. *Sanè quod de prædicto evectionis numero secundùm tolerantiam dictum est, in illis locis poterit observari, in quibus sunt ampliores reditus & Ecclesiæ facultates. In pauperioribus autem locis tantam volumus teneri mensuram, ut ex accessu majorum minores non debeant gravari: ne sub tali indulgentia, illi qui paucioribus equis uti solebant hactenus, plurimam sibi credant potestatem indultam.*

V. Insidiati sunt aliqui verbis & numeris hujus Canonis, ne quis error obrepsisset Exscriptorum. Sed constant sibi Exemplaria prorsus omnia, omnes editiones consentiunt, ut nihil sit loci suspicionibus, mendisque. Epitomen Canonum hujus Concilii historiæ suæ inseruit Matthæus Paris; ibi incorrupti radiant hi numeri ipsi. Concilium Londinense anni 1200. hunc Lateranensem Canonem innovavit, & hos eosdem retinuit numeros, nisi quod Cardinales prætermisit, ut qui nihil ad se pertinerent. Concilium IV. Lateranense anno 1215. Can. 32.
ubi jubet ut Abbates & Priores Capitula sua triennio quolibet celebrent, præfigit illis etiam certum Can. 124.
numerum equorum comitumque, & eum præfigit, ex quo lux etiam amplior probabilitatis affulgeat Canoni Lateranensis III. Concilii de Episcopis, Archidiaconis & Decanis Ruralibus. Si enim tum Abbatibus, tum Prioribus nulli obnoxiis Abbati, fas est sex equos, octo homines in comitatu habere, quid de Episcopis & Archiepiscopis æstimabimus? *Fiat de triennio in triennium commune Capitulum Abbatum atque Priorum, Abbates proprios non habentium, &c. Hoc adhibito moderamine, ut nullus eorum plusquam sex evectiones & octo personas adducat.* Agens illud ipsum alibi Lateranense IV. de visitationibus Episcoporum, & Prælatorum minorum; prohibensque procurationes exigi, ubi visitatione abstinetur: vetat superari numerum equorum hominumque à Lateranensi III. designatum.
Can. 33. *Procurationes quæ visitationis ratione debentur Episcopis, Archidiaconis, vel quibuslibet aliis, etiam Apostolicæ sedis Legatis aut Nunciis, absque manifesta & necessaria causa nullatenus exigantur, nisi quando præsentialiter officium visitationis impendant; & tunc evectionum & personarum mediocritatem observent in Lateranensi Concilio definitam.* Additur mox ibidem, si Legati, vel Nuntii Papæ alicubi diutius morari cogantur, Ecclesias viciniores collato ære sumptum simul

Can. 77. simul omnes facturas. Constitutiones Synodicæ Richardi Episcopi Sarumensis in Anglia anno 1217. vetant ne Archidiaconi procurari se faciant, nisi reapse Parochias visitent: neu secum plures habeant, quam equos septem, septemque comites. Non est ergo jam quod quisquam miretur, Canonem Lateranensis Concilii III. libris Decretalium Gregorianis illigatum fuisse, quibus hodiernum Jus Canonicum constat.

VI. In his porro diffinit Gregorius IX. si Archiepiscopus perlustret Provinciæ suæ Ecclesias, vel Pontificius Legatus suæ Legationis, posse ab iis excommunicatione innodari eos, qui abnuerint jura procurationum exolvere, quanquam pro modo proventuum Ecclesiæ temperandæ sint procurationes. Extra. De Censib. c. 25. *Cùm Archiepiscopum, sive authoritate propria, sive nostra, Beneventanam Provinciam contigerit visitare, procurationes ratione visitationis debitas juxta facultates Ecclesiarum vestrarum exhibeatis eidem, Alioquin, &c.* Cùm verò Prælati inferiores ab Ecclesiis sibi subditis importunius ea extorquerent, quibus ipsi Prælatus superiorem colere & procurare possent, id verò vehementer prohibuit Concilium Can. 34. Lateranense IV. *Quia Prælati plerique ut procurationem aut servitium aliquod impendant Legato, vel aliis, plus extorquent à subditis, quam solvant, & in eorum damnis lucra sectantes, quærunt prædam potius quam subsidium in subjectis, id de cætero fieri prohibemus.*

Inter Epistolas Stephani Abbatis sanctæ Genovefæ, Episcopi postea Tornacensis, duæ occurrunt, quarum altera est ad Papam pro Abbatiis sancti Evortii, sancti Petri, sancti Petri Puellaris, & sancti Aviti apud Aurelianensem civitatem, ut earum immunitati suffragaretur, qua absolutos se confidebant à visitatione & procuratione Archiepiscopi Senonensis: aut ut id quidquid erat oneris in Aurelianensem potius Episcopum refunderetur, cujus Epist. 77. ad mensam illa Cœnobia pertinebant. *Si qua enim sunt onera quæ in exigendis procurationibus suis Senonensis Archiepiscopus prædictis tribus Abbatiis velit imponere, Aurelianensis Episcopus de consuetudine multis temporibus approbata, quoniam de mensa ipsius esse dicuntur, debet suscipere & implere.* Altera Epistola exarata erat tuendæ consimili immunitati Cœnobii sancti Germani de Pratis apud Lutetiam, liberum se contendentis ab ejusdem Senonensis Archiepiscopi visitatione & procurationibus. Quanquam controversia videatur potius facta de equorum & hominum Archiepiscopi numero, quàm de ipsa visitatione. Sanè is numerus à Papa definitus est, atque ita lis Epist. 190. sopita est. *De procurationibus agitur corporum, non de salute animarum; de numero quadrupedum & hominum, non de merito virtutum aut de victoria vitiorum. In hoc tamen conflictu summi Pontifices Alexander, Lucius, Urbanus, Clemens & qui hodie sedet Cælestinus injecerunt, & divinis privilegiis taxantes evectionis numerum, jurgio super procuratione mota finem imposuisse creduntur.*

Ab aliis jam animadversum est, cùm frequentissimæ essent Episcoporum visitationes, nihil admodum litium aut jurgiorum in eas exarsisse. At cum Archiepiscoporum longè infrequentior esset visitatio, multò plures sperasse, adversùs eam se posse præscribere. Nec tamen adversùs eam possunt inferiores præscribere, quamvis possit Prælatus alius adversùs Archiepiscopum illam præscribere, uti & procurationes, quæ ab ea sejungi non unquam possunt. Inde est quod Innocentius III. rescribebat, à Parochis omnibus Provinciæ Bituricensis procurationes persolvendas esse, quanquam considerent illi, nec persolutas unquam fuisse eas, nec expetitas. *Cùm contra procurationem, quæ ratione visitationis debetur, præsenti non valeat, quemadmodum nec contra visitationem ipsam potest aliquo modo præscribi, etsi alius contra eum præscribere possit utramque.* Nec Regest. 15. Epist. 85. aliter rescripsit idem Pontifex, quando Abbas sancti Extra. De præscript. c. 16. Maglorii, Prior de Carceribus, & nonnulli alii pernegarunt Senonensem Archiepiscopum in perlustratione Provinciæ à se procurari debere.

In antiquis Constitutionibus Regum Angliæ Eduardus I. Rex intercessisse perhibetur Episcopo Herefordiensi, à quo immoderatiores procurationes extundebantur Ecclesiis quas visitabat Parochialibus, cùm is in Anglia jam olim increbuisset usus, ut solæ Cathedrales, Abbatiales & Collegiatæ Ecclesiæ visitantem Episcopum procurarent. Pag. 388. *Licèt alii Episcopi regni nostri, suas Diœceses, & etiam Archiepiscopi suas Provincias visitantes, à Cathedralibus & Collegiatis Ecclesiis & Religiosis domibus duntaxat, non autem à Parochialibus Ecclesiis procurationem exigere consueverint, à tempore cujus non extat memoria, prout ex relatu didicimus plurimorum.*

VII. In Concilio Parisiensi anno 1212. novo vigore donatus est priscus Canon Concilii cujusdam Toletani, ne Archidiaconi ab Ecclesiis quas non visitarent, pecuniariam emungerent procurationem. Can. 15. *Ne quis Archidiaconus exigat procurationem aut pretium, pro redemptione procurationum ab Ecclesiis, quas personaliter non visitat.* Quod idem statutum plura deinceps alia roboraverunt Concilia. In Concilio Can. 27. Oxfordiensi anni 1222. vetiti sunt Archidiaconi, Decani, & eorum Officiales, ne qua exactione ministerium suum infamarent. In Concilio ad Castrum Guntherii habito anno 1231. prohibitum est, ne Prælati, qui Jurisdictione sacra gauderent, pecunia numerata procurarentur, quod jam in Concilio Generali explosum fuerat. Can. 13. *Inhibemus, ne Prælati & alii jurisdictionem habentes, in pecunia numerata procurationes accipiant, contra statuta Concilii Generalis.* In Concilio Salmuriensi anno 1253. proscripta est Prælatorum eorum rapacitas, qui & pecunia, & cibo procurari se volebant. Can. 9. *Procurationem, aut aliquid nomine procurationis recipiunt in pecunia numerata, & nihilominus subditos ad eos in eisdem locis procurandos compellunt, sic ab eis procurationem duplicem exigentes. Quod fieri districtius prohibemus.*

Erant indubitatissimè Archidiaconi, qui jure & potestate sua intemperantius abuterentur. Sed erant & populi, qui ad omnem pietatis & justitiæ sensum occallescerent. Vicem suam doluit Petrus Blesensis, postquam Londinensi Archidiaconatu auctus est. Cùm enim essent ejus tum urbis cives ad quadraginta millia, Ecclesiæ centum viginti, ex iis extundere nec decimas poterat, nec primitias, nec oblationes, nec Synodicum, nec Cathedraticum, nec Subsidium, nec Procurationes, nec Hospitium, nec ullum prorsus jus ejusmodi, quod passim Archidiaconis partum erat. Epist. 152. *Archidiaconatus ille draco est, non habens unde possit vivere, nisi vento. Nam cum sint in illa civitate quadraginta millia hominum, atque centum & viginti Ecclesiæ: nec à Laïcis decimas, vel primitias, vel oblationes, quamvis Sacerdotio fungar, accipio, nec ab aliqua Ecclesiarum Synodalia, vel Cathedraticum, vel procurationes, vel auxilia, seu hospitia, nec aliquas consuetudines debitas Archidiaconis possum elicere à subjectis.* Nec tamen ille otiabatur, aut cessabat ab excolendo agro qui sibi commendatus esset, & vitiorum sentibus expurgando. *Ego tamen*

supra vires meas correctioni & eruditioni tam Cleri, quàm populi anxia & indefessa sollicitudine me impendo. Tum opem ille Innocentii II. interpellat, ut Episcopos Eliensem & Vintoniensem deleget, qui jura constituant Archidiaconatûs Londinensis, accommodentque consuetudini vicinorum Ecclesiarum.

VIII. In Concilio Albigensi anno 1254. innovatus est Canon Concilii III. Lateranensis de visitationibus Episcopalibus, & equorum numero. Can. 58. 59. 60. *Non excedant evectionum numerum in Concilio Lateranensi constitutum.* Quod tamen declaratur *secundùm tolerantiam esse dictum*: nec verò ubi minor numerus usitatissimus fuisset, eum augeri fas esse: *Nec sub tali indulgentia illi qui hactenus paucioribus equis uti solebant, indultam potestatem plurium sibi credant.* Denique idem Concilium decrevit, ne Episcopus in visitandis Parochiis uno plus die moraretur in una Ecclesia, nisi gravissima cogeret necessitas. Can. 5. *Adjicimus, ut in una eademque Ecclesia, nisi una die, absque legitima causa & necessaria, non morentur ad expensas Capellani Ecclesiæ, vel Rectoris.* Si ultra unum diem moras trahat, jubet Canon in duplum restitui. Concilio Nannetensi anno 1264. placuit, ut ad epulas Prælati visitantis *duo tantùm fercula præparentur*, nisi si quid opimius Prælatus superior indulsisset. Can. 19. Concilium Londinense anni 1268. superfluam omnem damnavit redundantiam, convenienter Constitutioni Innocentii IV. Papæ, vetuit à Prælato non visitante exigi procurationes visitationum, & transiliri numerum hominum, & equorum, quem Concilium Lateranense fixerat: *Moderationem sequantur Constitutionis canonicæ in Lateranensi Concilio* Can. 24. *promulgatæ.* In Concilio Lugdunensi anno 1274. innovata Constitutio Innocentii IV. vetitumque ne non visitantes Prælati visitationum jura & procurationes deposcerent; aut pro procurationibus ne pecuniam acciperent; ne denique vel ipsi, vel ministri eorum munuscula quævis acciperent in perlustrandis Parochiis: dupli pœna indicta, si secus egissent: Prælati certè inferiores Officio & Beneficio suspendebantur, donec duplum restituissent. *Statuentes, ut universi & singuli, qui ob procurationem sibi ratione visitationis debitam, exigere pecuniam, vel etiam à volente recipere, aut aliàs Constitutionem ipsam recipiendo munera, sive visitationis officio non impenso procurationem in victualibus, aut aliquid aliud procurationis occasione, violare præsumpserint, duplum ejus quod receperint infra mensem reddere teneantur.*

Ei verò decreto tam necessario modum aliquem adhiberi posse censuit Concilium Langeacense, ne pecuniaria unquàm procuratio admitteretur. Viderint alii me oculatiores, an Ecclesiæ conducibiles fuerint, quæ hoc Concilio exceptiones sunt excogitatæ. Permittit enim pecuniam accipi, quando jamdiu est, quod procurationes alicubi pecunia taxatæ sunt, & quando tenuior est locus, quàm ut pro dignitate Visitantes procurari possint. *Inhibemus ne pecuniam pro procurationibus, sed expensas tan-* Can. 5. *tummodo in victualibus, à locis quæ visitaverunt, recipiant moderatas; Nisi à locis in quibus taxatæ sunt procurationes ab antiquo in pecuniis, vel quæ inhabilia sunt ad sustentationem Prælati, adeo quòd in eis Prælatus honestè procurari non posset. Quæ tamen loca ante procurationis susceptionem Prælatos statuimus visitare teneri.*

Postrema verò hæc circumspectissimè adjicitur clausula, ne pecunia redimatur procuratio, nisi post absolutam visitationem; ne accepta pecunia visitatio prætermitteretur. In Synodo Santonensi anno 1282. excidiuntur funditus illa licentia pecuniæ accipiendæ; jubenturque Archidiaconi & Archipresbyteri duobus ferculis contenti esse: nullibi una plus nocte morari; collectis & exactionibus sese abstinere; denique ne Archidiaconis plures sint, quàm & equi, & homines quatuor; cùm & Episcopi ipsi tantundem pro suo modo detraxerint pompæ suæ & comitatus: *Archidiaconi quatuor per-* Can. 4. *sonis, dum visitant, sint contenti: cùm & nos secundùm hujusmodi formam evectionum nostrarum numerum moderemur.*

IX. Erant præter Visitationes expensæ quædam inopinæ & rariores, ad quas Ecclesiæ conferre plures simul præcipiebantur. Legati Pontificii magnis sumptibus ab Episcopis procurabantur, quos Avenionense Concilium anni 1270. permittit in annua Synodo à Clero totius Diœceseos repeti: *Si Epis-* Can. 5. *copus vel aliquis Rector alicujus Ecclesiæ de Diœcesi expensas necessarias fecerit, in Legatis & Nuntiis Sedis Apostolicæ, expensæ illæ solvantur de communi contributione Ecclesiarum totius Diœcesis; & ista expensæ semel in anno in una Synodo colligantur.* Idem decrevit Concilium Avenionense anni 1326. At anno 1317. observatum est à Concilio Ravennate, cùm Episcopi Provinciæ Ravennatis juberentur frequentiùs invisere Ecclesiam Ravennatem, ad celebrandam festivitatem sancti Apollinaris, sancti Vitalis, aliorumque, necnon & ad alias quasdam Ecclesiasticas necessitates, *Cùm sæpè contingat suffraganeos Ecclesiæ Ra-* Can. 36. *vennatis debere Ecclesiam Ravennatem pro festivitatibus sanctorum Martyrum Apollinaris, Vitalis, vel aliis ex causis in Provincia emergentibus, à nobis invitari.* Censum edi debere bonorum & redituum omnium Ecclesiarum Diœceseos, ut conferri ab omnibus possit ad expensas indeclinabiles omnes, ea lege religiosè servanda posthac, ut ne Episcopi in negotiis Ecclesiasticis plures quàm quindecim equos habeant. *Quod si quando eos laborare contingat pro factis Ecclesiæ Ravennatis, quindecim equitaturis seu evectionibus ad plus sint contenti.* Abbatibus & Prælatis inferioribus quatuor annuuntur equi, tres Canonicis, unus Clericis, si eorum in his opera desideretur. Tum Concilium definit quanta pecunia in singulos equos sit expendenda. Ita paulatim glisccbat usus procurationum pecunia redimendarum.

Cujus rei ad manum sunt & exempla alia. Anno 1326. Concilium Provinciæ Ausciensis vetuit, ne Archidiaconi in visitationibus suis defungendis plures adhiberent, quàm homines quinque, equos quinque; ne pecuniam remissis procurationibus exigerent; ne qua acciperent munera; ne quas non visitarent Ecclesias, ab iis procurationes acciperent quantulascumque; denique ne antè conferre quidvis eas cogerent cum aliis Ecclesiis, quàm visitatæ fuissent. Atqui hoc eodem Canone triginta solidorum Turonensium placuit esse die quolibet Archidiaconi procurationem. *Quam pecuniam pro una pro-* Can. 38. *curatione integra triginta solidos Turonenses taxamus, una die recipiat.* Communem edidit Benedictus XII. Constitutionem ad omnes Ecclesiæ provincias, & ad omnes Prælatos sæculares & Regulares, ut illis omnibus præfigeret summam procurationis diurnæ, pro Prælatorum gradu & ordine diversissimo, pro regionum opulentia, vel mediocritate. In Concilio Londinensi anno 1342. prohibitum est, ne Archidiaconi, qui plures uno & eodem die Ecclesias visitarent, ex illis Ecclesiis omnibus plures una

Can. 7. procurationes acciperent, sive pecuniariam, sive qualemcumque aliam acciperent; interdicto etiam aditu Ecclesiæ, si quid amplius accepissent, donec id restituerent; denique ne equorum, hominumque numero superbirent, placuit Ecclesiis liberum esse, ut procurationes pecunia exolverent, vel alimentis, pro modulo antè constituto.

Anno 1351. Episcopos suæ Provinciæ invitavit Narbonensis Archiepiscopus ad Concilium suum Provinciale, præscripsitque ne secum deducerent, nisi ut summum equos decem, & jumenta duo ad onera comportanda, Abbates ejus numeri dimidio & pompæ contenti essent. *Ut autem superfluitatem & pomparum inanium jactantiam præcludamus, inhibemus sub virtute sanctæ obedientiæ, ut ultra decem equitaturas & duos saumerios, sive sperulos pro vobis & vestra familia adducatis, cum ad Provinciale Concilium venietis.* Concilium Narbonense anni 1374. idem decretum iteravit. Quamvis eo autem Canone non agitur nisi de Visitationibus, in aperto tamen est, unam, aut non admodum dissimilem Episcoporum & Abbatum fuisse pompam, sive Ecclesias suas obambulantium, sive proficiscentium ad Concilia. Non me contineo, quin hic rursus illud admoneam, locupletiores olim fuisse, quàm nunc sint, Ecclesias, eoque fieri non potuisse, quin & sumptus majores fierent. Idque rursus perspicuum

Can. 8. fit ex Canone Concilii Londinensis anno 1321. ubi incredibilis quædam opprimitur & insolentissima Archidiaconorum consuetudo, quibus Apparitores erant, & ministri complures, equites, peditesque, in omnibus sui Archidiaconatûs Decanatibus, ad eorum jussa executioni mandanda, à Parochia procurandi, cum potestate collectarum indicendarum. In eo Concilio is modus visus est adhibendus, ut Episcopo duo tantùm essent Apparitores, quorum alter equo, alter pedibus ingrederetur; Archidiaconi unum haberent peditem. Quam Nicolaus IV. edidit Bullam, *superfluitatem amputare volens*, ea sexdecim equis contentum esse sanxit Abbatem Cluniacensem, octo Abbates alios, & Priorem Charitatis, sex Priorem sancti Martini de Campis, quatuor Priores Conventuales, duobus

Bibl. Præmonst. pag. 800. c. 8. alios. Statuta Ordinis Præmonstratensis, à Gregorio IX. & à Gregorio X. approbata, Abbati Præmonstratensi permittebant octo equos, quinque aut sex tribus prioribus Abbatibus, quatuor Abbatibus aliis. Concilium Salisburgense anni 1281. octo equos permittit Abbati ad visitanda Cœnobia, vel ad Capitulum pergenti.

Illud quoque juvat observare ad illustrandum eundem Canonem; Jurisdictionem tum Episcoporum, tum Archidiaconorum olim & ampliorem fuisse, & vegetiorem, præpotentioremque, quàm nunc sit. Porro non aliàs splendidiùs explicabatur jurisdictio, quàm dum Ecclesiæ visitabantur. In breve tamen temporis spatium contrahenda erat visitatio. Ex his illud ultro patet, necessariam tunc cum primis fuisse illam hominum equorumque multitudinem, ad extricandas brevissimo tempore tot lites, ad terminandas tot causas. Postea verò quàm Magistratus Civiles aut invaserunt, aut recuperarunt in Judices Ecclesiasticos, quæ civilis erant jurisdictionis, quin & summæ etiam ac spiritalis partem non mediocrem ad se traduxerunt, exinde sanè expeditiores fuere Visitationes, fuere & modestiores visitantium Prælatorum comitatus.

X. In Concilio Rotomagensi anni 1445. sancitum est, ut Archidiaconi in visitandis Parochiis concionarentur, ubi saltem frequentiores essent Ecclesiæ; & ubi Apostolicæ Sedis concessione alios sibi subdelegarent Visitatores, eos deligerent, qui numeros omnes ejus functionis implere possent. *Et si fortè de licentia Sedis Apostolicæ per Procuratorem visitare possint, pro suis visitationibus faciendis tales deputent personas, &c.* Cap. 19. Anno 1446. Episcopus Leodiensis consentiente Clero suo aliqua publicavit capita revocandæ in meliorem formam disciplinæ, in primis autem, ne per procuratores amplius quisquam visitet Ecclesias sui juris, nisi quas in eam rem Apostolicæ Sedis chartas elicuit, ab Episcopo, vel à Capitulo fuerint examinatæ. Vetantur & Decani Rurales procurari, nisi verè visitent, & pro jure suo omni ne plus exigant, quàm quartam partem jurium solennium Archidiaconi. *Et tunc sint contenti quarta parte illius quod Archidiaconis pro integra Ecclesiæ visitatione debetur.* Eadem ratio, idemque modus retineri debet in alimentis, & in Cathedratico, quod Archidiaconis & Decanis visitantibus dependitur. *Et idem volumus observari in solutione obsonii, & Cathedratici ipsarum quartarum Capellarum dictis Decanis facienda.* Hinc ediscimus Archidiaconis & Decanis Ruralibus, præter procurationes fuisse duo alia jura, videlicet *Obsonii* & *Cathedratici*. Jam ea indigitaverat Petrus Blesensis, Epistola superiùs memorata.

XI. In Concilio Provinciali Andegavensi anno 1448. proscriptæ sunt sordes avaritiæ quorumdam Prælatorum, Archidiaconorum, Archipresbyterorum, Decanorum, & aliorum, jure vel consuetudine munitorum ad visitandas Ecclesias, & qui pecuniarias accipiebant procurationes, vel plures capiebant una & eadem die, quòd plures visitassent Ecclesias, nulla ad id dispensatione impetrata. *Prohibemus ne de cætero dispensatione legitima super hoc cessante, Archidiaconi, Archipresbyteri, Decani ultra unam procurationem recipere una die, sive unum locum visitatum, sive plura etiam loca visitare sufficerent, ad procurationem integram persolvendam, quoque modo præsumant; nec etiam si non debitè visitabunt, quidquam percipiant.* Can. 9.

Uno porro capite III. Sessionis suæ XXIV. complexi sunt Tridentini Patres, quidquid tot retro sæculis consultissimè & sapientissimè Concilia decreverant. Jubentur enim quibuscumque jus est visitationis, ea mediocri copia uti hominum & equorum, ut quamcelerrimè, & tamen accuratione & diligentia summa visitationem expleant. *Modesto contenti equitatu famulatuque, studeant quamcelerrimè debita tamen cum diligentia visitationem ipsam absolvere.* Vetantur munera attingere quantulacumque, ipsi, ministrique, præter alimenta, præter cibum frugalem, & canonicam legatorum piorum portionem. *Interim caveant ne inutilibus sumptibus cuiquam graves onerosique sint. Neve ipsi, aut quisquam suorum, quidquam procurationis causa pro visitatione, etiam testamentorum ad pios usus, præter id quod ex relictis piis jure debetur, aut alio quovis nomine, nec pecuniam, nec munus, quodcumque sit, etiam qualitercumque offeratur, accipiant, nonobstante quacumque consuetudine, etiam immemorabili: exceptis tamen victualibus, quæ sibi ac suis frugaliter moderatèque pro temporis tantùm necessitate, & non ultra, erunt ministranda.* Optioni tamen & voluntati permittitur eorum qui visitantur, alere malint visitatores, an pecuniam solvere ad id præstitutam: *Sit tamen in optione eorum qui visitantur, si malint solvere id quod erat ab ipsis antea solvi certa pecunia taxata consuetum;*

in verò prædicta victualia subministrare. Nec tamen eò prohibetur observari conventiones, si quæ initæ sint de jure Visitationum, cum Monasteriis, aliisque piis locis, ubi nullæ sunt Parochiæ. Quibus verò in locis mos invaluit nullas visitantibus procurationes solvi, aut accipi, laudabilis illa usque retinebitur consuetudo. *Salvo tamen jure conventionum antiquarum cum Monasteriis, aliisve piis locis, aut Ecclesiis non Parochialibus inito, quod illæsum permaneat. In iis vero locis seu Provinciis ubi consuetudo est, ut nec victualia, nec pecunia, nec quidquam aliud à visitatoribus accipiatur, sed omnia gratis fiant, ibi id observetur.* Qui has sanctissimas leges infregerint, ii intra mensem duplum restituent, suberuntque præterea pœnis omnibus supra laudati Concilii II. Lugdunensis.

XII. Concilio Narbonensi anni 1551. placuit procurationes accipi juxta Bullam Urbani V. ad Archiepiscopum Narbonensem datam, qua dimidium tantùm concedebatur ejus summæ, quam antea præscripserat Benedictus XII. *Nempe mediam partem taxationis præscriptæ in Constitutione Benedicti XII. cujus initium est, Vas electionis.* Concilium I. Mediolanense anni 1565. vetuit ne Episcopi visitandis Ecclesiis plures adhiberent, quam equos quindecim, homines duodecim; ulteriores suo ipsi sumptu alerent. Ne plura quam duo fercula mensæ inferri sinerent. Prælati inferiores, ne secum haberent ad summum nisi octo homines, sex equos; siquid præterea caperent, duplo restituere cogerentur.

Cap. 30. *Comitatum non habeant nisi necessarium; in quo plures omnino ne sint quindecim hominibus, & jumentis duodecim. Si plures duxerint, alant suis sumptibus. In mensa duo tantum fercula afferre liceat. Si visitator gradu inferior sit Episcopo, in comitatu octo hominibus ad summum & sex jumentis contentus sit.* Denique summa & celeritas sit, & diligentia Prælati visitantis. *Dent operam ut non solum quam diligentissimè, sed etiam quam celerrimè visitationem conficiant.* Cùm ergo ab annis quadringentis, vel quingentis Concilia comitatui visitantium Episcoporum homines & equos viginti, vel triginta numero passa essent; cúmque ea de re nihil prorsus Tridentinum Concilium decrevisset: illud memoria & admiratione dignissimum est, eum numerum media sui parte a beato Carolo & Conciliis ejus Mediolanensibus decurtatum fuisse. Sed & illud aliquantò etiam memorabilius, quod Concilii IV. Mediolanensis Patres anno 1576. illum ipsum numerum ita dimidiatum, rursus dimidia sui parte minuerint. Statuunt enim, ut ne Episcopo visitanti plures sint quam equi septem, homines decem, in quibus numeretur & ipse, & Clericus anteambulo, qui viam illi adventanti complanat. Unde necesse est multò minorem esse numerum hominum & equorum Prælatis inferioribus.

Constit. Part. 3. c. 3. *Ne deinceps plures, quam homines decem & jumenta septem ad summum secum ad visitandum ducant, supputata hoc numero Episcopi etiam persona, ac illius Ecclesiastici viri, quem ex hujus Concilii decreto Episcopus quisque aliquando præmittet. Suis tamen propriis sumptibus licebit eis plus conducere. At verò qui Episcopis gradu inferiores sunt, in visitatione longè pauciores homines & jumenta adhibeant.*

Ita verò derogabatur Concilio I. Mediolanensi: *Hocque decreto derogatum sit alteri, in Concilio I. Provinciali edito.* Sed conformabant se Synodi hujus Patres ad voluntatem Concilii Tridentini; cui non aliæ placuerant, à quo non aliæ propositæ erant leges, quam modestiæ & necessitatis. Atqui quod modestiam uno tempore sapit, alio non sapit; quod necessitatis nunc est, aliàs non erit. Hic & inpræsentiarum Parochiani ferendo sunt oneri, qui alibi & aliàs non erunt.

Rursus hoc eodem Concilio Mediolanensi IV. decretum est, ut ne quid omnino acciperent Notarius & Secretarius, sive Cancellarius Episcopi, ne ad Chartas quidem, quæ expedirentur tempore visitationis. Concilium verò Toletanum anno 1565. Can. 7. vetuit, ne Episcopi, aliive Prælati tempore visitationis munera ulla acciperent, ac ne esculenta quidem, ultra jus ipsum visitationis. Concilium Mechliniense anno 1570. promulgavit decreta Tridentina super visitationibus, edixitque, ut Decani Rurales, qui jamdiu cessabant, desueverantque à visitandis Ecclesiis, rursus eidem muneri suo instarent, provideretque Episcopus, unde procurarentur. Conventus denique Cleri Gallicani apud Melodunum, anno 1579. sensit jus procurationum Scripturis nisi divinis & Conciliis; sed hoc ævo cavendum magnopere esse, ne offendiculum inde plebi, & onus minimè tolerandum exurgeret: ideo necesse esse, ut Prælati visitantes modico parabilique cibo contenti essent, & ubi Parochiæ tenuiores essent, gratis visitarentur.

XIII. Observatum illud quidem est à Fagnano, probatam fuisse Congregationi Concilii concordiam initam inter Episcopum & Clerum, qua Episcopo ipsi visitanti Clerus centum viginti quinque nummos, visitanti per Procuratorem nonaginta sex tantum persolvebat. Sed cùm petiisset Episcopus, ut sibi jam grandævo fas esset & per Vicarios visitare, & procurationes tamen easdem percipere, quas si ipsemet visitaret: Passum illum esse repulsam à Congregatione anno 1613. quòd procurationes jus Canonicum non addicat, nisi illis, qui ipsimet visitant, nisi si privilegia consecuti sint Apostolica, vel peculiaribus innixi sint transactionibus. In l. 3. Decret. part. pag. 276. 282. Notat ille Jure Decretalium potuisse Episcopum jure suo suas sibi vendicare procurationes, etiam in Civitate & in Ecclesia Cathedrali visitanda; sed eum usum à Concilio Tridentino abolitum fuisse, & ita declaratum esse à Congregatione Concilii. Cùm essent opiniones de jure Episcopi ad Confirmandos Neophytos proficiscentis, an procuratio illi debeatur: respondit sacra Congregatio non deberi. Jure communi Canonico, quod est superius, tam non potuerat adversùs procurationes præscribi, quam adversùs visitationes. At secus statuit Tridentinum, ubi voluit, visitationes in posterum gratuitas fore iis locis, quibus hactenus fuissent. Convenit omnibus, ubi inopes sunt Ecclesiæ, gratis illas ab Episcopo visitandas esse. Sed anno 1623. quæsitum est, an Xenodochia Episcopum visitantem procurare teneantur. In diversas iere sententias super ea quæstione Cardinales Congregationis, placuitque eam rursum proponi. Verùm ab eadem Congregatione declaratum est, sublatum non esse à Tridentino Cathedraticum; uti nec jus canonicæ portionis Legatorum piorum; quamquam ab eo confirmatæ sint laudabiles eorum locorum consuetudines, ubi visitantibus Prælatis inolitum est, nullas exolvi procurationes. Ad hæc porro jam pergendum nobis est Episcopalia jura.

CAPUT XXXIV. *P. 4. l. 4. c. 31.*

De Cathedratico, Synodico, quarta Legatorum piorum & funerum, de emendis, de subsidio charitativo, post annum Christi millesimum.

I. Varia in Conciliis enumerantur Episcoporum jura.
II. De tertia, vel quarta parte decimarum, Episcopo debita.
III. De emendis criminum. De censu imposito Parochiis.
IV. Enumeratio jurium Episcopalium ex Libris Decretalium.
V. De Cathedratico, vel Synodatico.
VI. Rursum Decreta Conciliorum De Cathedratico. De pensionibus in Parochias De jure Bissexti, seu de jure decimarum quarto. De Cathedratico Decanorum Ruralium, & Archidiaconorum.
VII. Prisca hæc omnia jura Episcopis à Tridentino & posterioribus Conciliis confirmata sunt.
VIII. De subsidio Charitativo. Varia de eo decreta Pontificum & Conciliorum.
IX. De tertia, quartave portione Legatorum piorum & funerum.
X. De emendis & earum usu post Tridentinum.
XI. De commutationibus funerum & legatorum piorum.

I. JUra in Clerum Episcopalia ita alia aliis permiata sunt, & promiscuè involuta in Conciliis, & aliis Ecclesiasticis monumentis, ut difficillimè evolvi possint, nisi ut multa turbentur aliquando, & iidem Canones iterum iterumque & pene ad nauseam ingeminentur. In Concilio Tolosano anno 1056. expressa sunt non mediocri ex parte
Can. 10. Episcopalia [...], & uni Canoni illigata. *Statuimus, ut Ecclesiæ ad Sedem pertinentes, quæ solvunt tertium, aut paratam, vel Synodum, solito more persolvunt Episcopis, vel Clericis. De iis verò Ecclesiis quæ non dant tertium, vel paratam; tertia pars decimarum cum primitiis & oblationibus, quæ de cœmeteriis consequuntur, Episcopo & Clericis assignetur. Simili quoque modo statuimus de Ecclesiis ad Monasteria pertinentibus.* Qui tunc Episcopi hunc Canonem commentati sunt, dilucidè perspiciebant quid eo significaretur, sed parum rem explanabant iis, qui aliquantis post sæculis, & inducta tanta morum decretorumque varietate, eum excussuri essent. Sed in [...] tamen rerum temporumque caligine & perplexitate, utcumque dilucet, stata Episcoporum & rata fuisse hæc jura, tertiam partem decimarum, primitiarum, oblationum: *Tertium.* Jus hospitii, sive gistii, *Parata*, quæ eadem mihi, ac procuratio videtur esse. Synodaticum, *Synodus.* Tertia pars funerum, & legatorum piorum. *Tertia pars, &c. quæ de Cœmeteriis, & defunctis consequuntur.* Erant Ecclesiæ, quæ sedulò fungebantur officio in his exhibendis, & hæ ad constantiam excitantur. Aliæ officio jamdiu deerant, desciverantque à laudabili consuetudine, & hæ ad resipiscentiam revocantur. Et hæc quidem ad Ecclesias, mensæ Capituli, vel Episcopi addictas. *Ecclesiæ ad Sedem pertinentes.* Fuerant & Ecclesiæ quædam Monasteriis addictæ, atque eas cesserat Episcopus mensæ Abbatiali, concesserat & eidem sua in illas jura. *Simili modo, &c.* Denique hic nondum videtur à Capitulo disjuncta mensa Episcopi. *Episcopis, vel Clericis persolvant.*

II. Subolfacio & ego quæ possint aliæ huic Canoni interpretationes aptari. Sed utcumque juvabit hic adnotasse varia hæc Episcoporum jura, tertiam decimarum, & oblationum, etiam funerum, procurationes & Synodaticum. Quarta certè plerumque Episcopis, non tertia seponebatur pars: sed erant tamen Ecclesiæ, ubi tertia illis addicebatur; cujus rei probationes alibi supra attulimus. Cùm hic verò Episcopus Clero adunetur, ne miraremur quidem, si pars illi addiceretur dimidia. In Concilio Ausciensi anno 1068. statutum est, omnes ut Ecclesiæ quartam conferrent decimarum Episcopo, exceptis iis quæ obnoxiæ erant Abbatiæ sancti Orientii, cujus immunitas in hoc ipso Concilio confirmata est. In Concilio Erfordiensi anno 1073. interpellatus est Archiepiscopus Moguntinus, ut mori aliarum Ecclesiarum acquiesceret, & quarta decimarum contentus esset.

III. In Concilio Juliobonensi anno 1080. jura Can. 8.
Episcopalia complura designata sunt. Parochi omnes quotannis ad Ecclesiam Cathedralem cum grege procedere jubebantur, & ceræ aliquantulum, vel ejus pretium ad Ecclesiæ luminaria suppeditare, circa Pentecostem. Criminum quæ in Cœmeteriis Can. 10.
patrabantur Ecclesiarum urbis, oppidorum & castrorum, emendæ ad Episcopi fiscum vendicabantur. Idem ferè juris erat illi in Ecclesiis vicorum. Can. 11. 12.
Si quæ Cœnobiis donatæ erant Ecclesiæ, Parochi ab illis præsentati jura legitima Episcopo pendebant. Sive à Clericis, sive à Laicis in loco sacro innumera quædam crimina admitterentur, non aliter ea eluebantur, quàm mulctis pecuniis, quæ juris erant Episcopi: quanquam mulctæ immunes essent, qui se sponte pœnitentiæ publicæ jugo subjiciebant. *Qui prædictas culpas inciderit, si sponte ad pœnitentiam venerit, pœnitentia ei pro qualitate criminis injungatur, & pecunia nullatenus exigatur.*

Confirmatus est in Concilio Claromontano anno 1095. census annuus, quem Episcopo pendebant Parochi à Cœnobiis præsentati. *Salvo utique Epis-* Can. 12.
coporum censu annuo, quem ex eisdem altaribus habere soliti sunt. In Concilio Juliobonensi is census simpliciter reditus Episcopalis dicebatur. *Episcopales reditus persolvat.* Confirmata est & ab Alexandro III. transactio inter Archiepiscopum Remensem, & Abbatem sancti Remigii, qua pro duabus procurationibus annuis Archiepiscopo ab Abbate persolvendis, scilicet die festo beati Remigii, & ejus Translationis; his iisdem diebus *quinquaginta soli-* Append. 1.
dos Remensis monetæ, Abbas Archiepiscopo numera- Epist. 29.
re tenebatur.

Anno 1179. vetitum est à Concilio Lateranensi III. ne Episcopi, Abbates, Prælati quivis novos Ecclesiis census imponerent, aut antiquos augerent. *Pro-* Can. 7.
hibemus ne novi census ab Episcopis vel Abbatibus aliisve Prælatis imponantur Ecclesiis, nec veteres augeantur: nec partem redituum suis usibus appropiare; sed libertates quas sibi majores desiderant conservari, minoribus quoque suis bona voluntate conservent. Solvebant ergo Ecclesiæ Parochiales, sive Episcopis, sive Abbatibus, sive Prælatis quibuscumque annuum censum, unumque id requirebatur, ne is augeretur. In Concilio Lateranensi IV. anno 1215. damnatæ sunt pecuniariæ exactiones Episcoporum in novos Parochos Ecclesiæ suæ clavum capessentes, in Nobiles item, vel Clericos Religionem profitentes, vel sepulturam in Cœnobio eligentes, quanquam nihil eis legarent. *Cùm miles, aut Clericus domum Re-* Can. 65.
ligionis ingreditur, vel apud Religiosos eligit sepulturam, etiamsi nihil loco Religioso reliquerit, difficultates ingerunt & malitias, donec aliquid muneris manus contingat eorum. Siquid legatum fuisset Ecclesiæ, non displicuisset Pontifici, vel Concilio, quartam ejus partem Episcopo reservari.

IV. Attigimus tempora quibus promulgati sunt libri Decretalium Pontificiarum à Gregorio IX. In his ab Honorio III. recensentur jura Episcoporum omnia in Ecclesias Parochiales, Synodicum, Cathedraticum, quarta Decimarum & funerum, Procurationes visitationum, subsidium charitativum, ubi gravior aliqua incubuit necessitas. *Synodum, & Synodatici, seu Cathedratici nomine duos solidos, quartam decimationum & mortuariorum, visitationem quoque annuam, &c.* In alia Decretali meminit idem Pontifex litis cujusdam inter Archiepiscopum Rotomagensem & Abbatem quendam, quòd contenderet Abbas adjudicandam sibi tertiam partem emendarum ex Parochiis quinque, cùm ex adverso Archiepiscopus communi & receptissima ubique consuetudine omnes sibi prorsus vindicaret. *Abbas Monasterii Rothomagensis nobis exposuit, quod tertia pars emendarum, quas homines quinque Parœchiarum pro suis excessibus solvere compelluntur, ad suum spectant Monasterium ab antiquo.* Diximus jam quæ essent hæ emendæ, cùm supra Concilii Juliobonensis Canones exequeremur.

Extra De Offic. Jud. ord. c. 16. 18

Alio loco posse ab Ecclesia declarat idem Alexander III. quadraginta annorum spatio præscribi quartam partem decimarum, & oblationum pro mortuis, si eo tempore non vacarit sedes Episcopalis. *De quarta decima & oblationis defunctorum Clericus ab impetitione Episcopi quadragenali præscriptione temporis se posse tueri videtur.* Missas facio & alias complures Tituli *De Præscriptionibus* decretales, ubi illud observatur, procurationes, visitationes, & alia id genus Episcopalia jura ab inferioribus adversùs Episcopos præscribi non posse, quanquam præscribere ea sibi possint Prælati inferiores adversùs Episcopos. Alibi rursum non sinit idem Alexander III. ut ubi Episcopi Ecclesias Parochiales Laïcis extorquent, alia illis infligant onera, quàm Cathedraticum, & si qua alia solenne & usitatissimum est ab Episcopis exigi. *Ecclesiis quas de novo Episcopi de manibus Laïcorum eripiunt, præter Cathedraticum & jura omnia quæ ab Ecclesiis imponuntur, exactionem prohibemus imponi.*

Extra. De Præscri. c. 4.

Ibid. c. 31. 15. 16.

Extra De Censib. c. 9.

V. Venio ad antiquissimos antiquioris hujus ævi Scriptores Ecclesiasticos, in quibus agmen ducet B. Fulbertus Carnotensis Episcopus, cujus sunt litteræ ad Episcopum Lexoviensem exaratæ, à quo interdicti fuerant Parochi, Capitulo Carnotensi obnoxii, quòd Synodaticum illi non detulissent. *Ideo quòd de ipsis Ecclesiis non fecerunt nobis Synodum.* Cathedraticum videtur hoc fuisse, quod in ipsa pendebatur Synodo, & cui inde id nominis accedebat. Fatetur Fulbertus eo jure fraudari nunquam debere Episcopos. *Et nos vobis eam solvendam esse non ignoramus.* Sed Parochos, qui in potestate erant Capituli Carnotensis, Carnotensibus Episcopis nihil ejusmodi solvere, quòd eo onere levati essent à superioribus Episcopis: *Quòd nulla Ecclesiarum, quas nostri Canonici possident in Episcopatu nostro, obligata est hujusmodi debito, remittente videlicet antecessorum meorum piissima liberalitate.* Spem fuisse Canonicis Carnotensibus Episcopos Lexovienses idem sibi gratificaturos; nec sanè ipsos abnuere, quin ea jura à Parochis suis exolvantur, si Episcopus Lexoviensis à sententia abduci se non sinat, nec jus illud remittat. Cùm Romanæ verò se peregrinationi commisisset B. Fulbertus, litteris suis Canonici Carnotenses eundem Episcopum Lexoviensem rursum adiere, ut id beneficii ab eo exorarent, testatumque fecere ab Episcopis Carno-

Epist. 58.

tensibus absolutos semper fuisse Procurationum jure Parochos Capituli potestati mancipatos. *Jubes, inclyte Præsul, nos dare tibi circadas de Ecclesiis nostris quæ sunt in Episcopio tuo. At nos Serenitati tuæ intimare volumus, quod Episcopi B. Mariæ, in quorum Diœcesi possidemus Ecclesias, hunc semper amoris & reverentiæ cultum exhibuerunt sanctæ sanctarum Dominæ nostræ, ut à nobis licèt indignis ejus famulis nequaquam exigerent id obsequii quod requiris.*

Epist. 110.

Non aliud ferè Episcopale jus Cathedratico antiquius, cui & suus semper constitit, & constat etiamnunc vigor. Cùm anno 1090. Geraldus Cadurcensis Episcopus Canonicorum Regularium Collegium institueret, tum aliis eos donavit juribus, tum Cathedratici & Hospitii parte tertia. *Tertiam partem paratarum, & quod in Synodis exierit, ipsorum usui deputavi tertiam partem.* In Concilio Ravennate anno 997. constitutum est, ut quotannis die sacro sancti Apollinaris Archipresbyteri omnes censum penderent duorum solidorum. *Statuimus, ut annualiter in festo sancti Vitalis omnes Archipresbyteri ad nos pertinentes, pro respectu sedis, Subdiaconis nostris annualem censum persolvant solidos duos.* Perspicuè de Cathedratico hic agitur, ut ex his verbis patet, *respectu sedis*; & ex duobus solidis, quam jam olim pecuniam præfinierant Concilia Braccharæ, & Toleti habita. Quòd autem soli Archipresbyteri hic memorentur, in causa potuit esse, quòd illi ad Synodum confluentes, reliquorum sui quisque tractûs Parochorum Cathedraticum perferrent. Cùm denique Cathedraticum hic *census annuus* dicatur, *Annualem censum persolvant solidos duos*: hinc non immeritò conjicitur, eum ipsum fuisse censum, quem coacervata superiùs tot Concilia sinebant Episcopos exigere ex Parochiis omnibus, ne iis quidem exceptis, quæ Monasteriis adjudicatæ fuissent. Hi sunt Concilii Juliobonensis *Episcopales reditus.* Intertexuit Gratianus Decreto suo Canones Conciliorum Braccharensis & Toletani de duobus Cathedratici solidis, ut qui sua adhuc ætate in usu essent. Cùm eam quæ inter Uxamensem Episcopum & Equites Templi exarserat litem consopire studeret Innocentius III. Equites jussit Episcopo exolvere quartam partem decimarum, & duos solidos pro Cathedratico Parochiarum sui juris. *Ut vos pro singulis Ecclesiis supradictis unum quarium grani, & unum annonæ, pro decimationis quarta, & duos solidos casualis monetæ annis singulis eidem Episcopo pro Cathedratico persolvatis.* Eandem pecuniam definivit Honorius III. sive Synodatici, sive Cathedratici nomine, quod perspicuè hic docet unum & idem fuisse. *Synodum & Synodatici, seu Cathedratici nomine duos solidos.*

Spicil. To. 8. pag. 162.

Can. 2.

10. q. 3.

Regest. 14. Epist. 20.

Extra. De Offic. Jud. ordin. c. 26.

VI. Vetuit Concilium Salmuriense anno 1253. ne Episcopi Ecclesias Parochiales mensæ suæ adgregarent, quò ab eis pensiones exsculperent prioribus graviores. *Ecclesias Parochiales in reditibus abundantes, quæ plures possunt habere servitores, diminuto, vel arctato numero servitorum, appropriant mensæ suæ, licèt sufficiens sit, vel debeat sufficiens reputari, sic temporale spirituali præferendo. Quod fieri de cætero prohibemus, nisi cum consilio Metropolitani, & assensu Capituli proprii. Et ne in ipsa collatione Parochialium Ecclesiarum novas sibi retineant pensiones, vel antiquas augmentare præsumant.* Pensiones illæ veteres in Parochias unum idemque sunt cum Cathedratico, quod nec ipsum augeri potest ab Episcopo, & quo contenti sint, necesse est, nec sibi licere velint ditiores Parochias mensæ suæ unire. Poterat tamen Episcopus Paro-

Can. 29.

chias illas opulentiores Capitulo suo, vel Monasteriis adgregare, & unire. Quòd quanquam eo minueretur Cleri numerus in Parochiis, augeretur in Cœnobiis, & in Capitulo. At coalescere si juberet eas Parochias cum Episcopali mensa, inde unus capiebatur fructus, ut Parochiarum spiritalia adjumenta decrescerent, crescerent temporalia Episcoporum. Qua potissimùm in re cupiditatum præstigiæ Episcopis pertimescendæ erant. Ideoque nec eas multi permittitur uniones, nisi Metropolitano & Capitulo consentientibus, nec utique assensuris, nisi ubi Episcopales proventus oneribus impares erant.

In Concilio Pictaviensi anno 1280. Episcopus ejus urbis non minimam partem sui juris edisseruit his
Cap. 11. verbis: *Monemus in generali, quod de Bissexto & aliis juribus Episcopalibus reddant nobis, vel mandato nostro; item de synodo, parata, & aliis juribus Archidiaconorum.* Hic Synodaticum hauddubio idem est, atque Cathedraticum. At *Bissextus* rarus occurrit in Conciliis, nisi hæc eadem sit quarta decimarum & oblationum. Nam quadripartita illa proventuum Ecclesiæ distributio partitione dierum nonnunquam fiebat. Exempla ejus rei superiùs allata sunt. Oblationes decimæ cujusque diei decimam faciebant oblationum. Ita & poterant decimæ quarti cujusque anni Episcopo adjudicari, ut hæc esset ejus canonica portio, seu pars quarta decimarum.

Quæ ad Episcopatûs Leodiensis expoliendam disciplinam disceptata fuerant decreta, & quæ à Nicolao V. Pontifice confirmata sunt, ea Cathedratici unius meminere, quod à regiunculæ suæ Parochis accipiebant Decani Rurales, quod & jubetur quartæ parti Cathedratici Archidiaconi æquari. *Stent contenti quarta parte illius quod Archidiaconi pro integra Ecclesia visitatione debetur. Et idem volumus observari in solutione obsonii & Cathedratici ipsarum quartarum Capellarum dictis Decanis facienda.* Cathedraticum suprà commemoravit Petrus Blesensis inter jura Archidiaconorum.

VII. Novis quidem exactionibus interdicitur Episcopis in Concilio Tridentino, sed illis confirmatur quidquid est legatorum piorum, & legiti-
Sess. 24. c. 5. mi juris. *Præter id quod ex relictis piis jure debetur, aut alio quovis nomine.* Atqui *jure* maximè inculcatur
Paguan. in L. 3 Decret. Part. 2 pag. 152. Et in L. 1. Part. 2 pag. 45. Cathedraticum. Ideo & Congregatio Concilii respondit expunctum non fuisse à Tridentino Cathedraticum, & in Synodo pendendum illud esse, non in visitatione, ubi quidvis exigi vetat Concilium. De hac Tridentinorum Patrum voluntate nihil addubitabant Concilii Bituricensis Præsules anno 1584. cum exertè statuerunt sub anathematis interminatione, solvi omnino debere Synodaticum, Cathedraticum, aliaque jura Episcopalia, nec non & aliis
Tit 36. c. 7. Dignitatibus pendi solita. *Jura Synodalia, Cathedratica, Episcopalia, & quævis alia antiqua, aut consueta Ecclesiasticis cujuscumque dignitatis, ordinis, gradûs & conditionis existant, integrè persolvantur, sub pœna excommunicationis: quam si neglexerint, extraordinariè puniantur.* Synodaticum hic à Cathedratico separatur, quod quibusdam in locis in visitatione Parochiarum pendebatur, cùm Synodaticum in Synodo exolvebatur. Beatus Carolus Mediolanensis Episcopus in Synodo sua II. legem innovavit Ca-
Acta Eccles. Med. p. 346. thedratici. *Illud sacris Canonibus constitutum est, ut à singulis Parochis Diœcesana Synodo Cathedratici nomine solidi duo exigantur; idque argumento honoris, qui Cathedrali Ecclesiæ tanquam matri à cæteris Parochialibus Ecclesiis tribui debet.* Quibus paucissimis verbis constringitur ferè, quidquid de Cathedratico aptissimè dici poterat. Tum Carolus remisit quidquid ejus juris sumus hactenus persolutum fuerat, præfatus utique id exigi à se potuisse, quod ejusmodi jus præscribi non possit.

VIII. Accedo ad Subsidium Charitativum, cujus exigendi copiam habent Episcopi, ubi gravi quapiam & arcta necessitate urgentur. Difficile dictu est, & pene incredibile, quantas se in angustias adduci passi sint Episcopi sanctissimi, ne qua ejusmodi exactione quantumvis legitima plebibus suis molesti essent. In eam rem mirum aliquid narrant qui B. Anselmi & B. Lanfranci gesta litteris mandavere. Anselmus qui Beccensi tunc præerat Abbatiæ, in Angliam trajecit, ut Lanfrancum inviseret Archiepiscopum Cantuariensem. Dum verba miscerent aliquando, incidit illis sermo de beato Elphego Angliæ Martyre, & Archiepiscopo olim Cantuariensi, quem non alia de causa Barbari excarnificatum neci tradidere, quàm quòd pati nollet se pecunia redimi & eorum manibus extrahi. Illum ea de causa Martyrum honoribus in Anglia celebrari, molestissimè ferebat Lanfrancus, quod nec Anselmo dissimulavit. Illi Anselmus hunc exemit vel scrupulum, vel errorem, paucissimis his verbis, Multò illum sanè constantiùs pro Christo mortem appetiturum, cùm nec sanguinem fundere detrectarit, ne vel tantillum gravaret gregem suum, exigendo redemptionis suæ pretio.

Inter Epistolas Joannis Salisberiensis illa radiat Archiepiscopi Cantuariensis, qui ex morbo acerbissimo erectatus, Deo spoponderat, pravas omnes se consuetudines oblitteraturum, hoc est, exactiones, quæ Pontificatum se ejus Ecclesiæ gerente inserpere cœpissent, potissimùm verò illam subsidii charitativi. *Cum in extremis ageremus, Domino vovi-* Epist. 494
mus inter cætera, quod consuetudinem de secundis auxiliis, quam frater noster Archidiaconus imposuit, destrueremus, ab ea relaxantes, liberantes Ecclesias, sub anathemate prohibuimus, ne ulterius ab aliquo exigantur.

Concilium Lateranense III. anno 1179. pronuntiavit hoc publicæ charitatis subsidium non posse Episcopos flagitare, nisi justa & gravis, evidensque necessitas eos arctaret. *Probibemus ne subditos* Can. 4.
suos talliis vel exactionibus Episcopi gravare præsumant. Sustinemus pro multis necessitatibus, quæ aliquoties superveniunt, ut si manifesta & rationabilis causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis valeant auxilium postulare. Ponderanda hic omnia prorsus verba sunt; mediocre ut petatur subsidium; ut petatur, non exigatur; ut amanter, non imperiosè agatur; justa sit causa & evidens. Iisdem verbis renovari confirmarique placuit eum Canonem in Concilio Londi- Can. 18
nensi anno 1200. Postquam Episcopum Assisinatem addocuit Honorius III. Papa, quæ Episcopi jure exigere possint; jubet his ut contentus sit, nisi gravissima aliqua necessitas cogat, hocce charitatis præterea subsidium eblandiri. *Tu autem his juribus* Extra. De
contentus existens, non amplius ab eis exigas præter Offic. Iud.
moderatum auxilium, quod juxta formam Lateranensis ord. n. c. 18
Concilii, si manifesta & rationabilis causa extiterit, cum charitate possidendum, sicut ab aliis Ecclesiis ejusdem Diœcesis pro necessitate temporis sustinemus.

Huc verò referri potest, quod in Sexto habetur ex Concilio Lugdunensi I. ne posset vi & imperio uti Remensis Archiepiscopus, sed blandè & suaviter moneret Episcopos suæ Provinciæ, eorumque subditos, Fabricæ ut Remensis Ecclesiæ opis aliquid & stipis conferrent. *Super benigna Quæstorum*

receptione, subventione ipsi fabricæ facienda possunt suffraganei & alii Christi fideles Remensis Provinciæ charitativè monere. Ex Concilio Provinciæ Turonensis Salmurii congregato, dilucidum est, Charitativo subsidio locum fuisse in Ecclesia Gallicana. *Statuimus, ne Prælatus aliquis à subditis subsidium exigat, nisi necessitas ex causa manifesta & rationabili hoc exposcat: & tunc cum charitate recipiat moderatum.* Cùm expensas designasset Benedictus XII. Papa Prælatorum omnium, quibus visitationis & procurationis partum est jus toto orbe Christiano: definit etiam, quo excrescere usque possit subsidium Charitativum, quod Papæ concessione, consuetudine, jure exigi permittitur à Monasteriis, Ecclesiis, Capitulis, locis piis, Beneficiisque peculiaribus. *Si Prælati ex Apostolica indulgentia, vel consuetudine, seu de jure, petant sibi ab Ecclesiis, Monasteriis, sive locis aliis Ecclesiasticis, eorumve Capitulis, Collegiis, vel Conventibus, Rectoribus seu personis, moderatum, seu charitativum obsequium exhiberi.* Summa autem à Pontifice præfinitur tanta, quanta est procuratio una, cùm Ecclesias lustrat Episcopus per Vicarium. Concilio Mediolanensi II, anno 1569. placuit, ut Episcopus Capitulo suo proponeret causas flagitandi hujus subsidii, & hortaretur ad opem ferendam; jussit etiam ne summam excederet à Benedicto XII. constitutam, nisi obstreperet consuetudo: *Idque nisi consuetudinis ratione aliud observatur.* Si quid amplius exigatur, & restitui necesse est, & alias adiri pœnas arbitrio Superioris.

Can. 12.

Tit 5 c. 13.

IX. Magni interest non perfunctoriè attingi, quod ad quartam attinet portionem funerum, vel legatorum piorum. In Decretali Honorius III. rem ita exprimit: *Quartam decimationum & mortuariorum.* Nec pluribus opus erat, ut odoraremur, ecquid hoc esset juris, & quo solido niteretur fundamento. Universalis enim illa lex & usu receptissima partitionis rerum Ecclesiæ, quartam Episcopo omnium addicit, atque adeo & quartam decimarum, oblationum & funerum. Nam suus est & Legatis piis locus inter oblationes, quas pietas fidelium Deo consecrat per manus ministrorum ejus, hoc quoque subsidio sustentandorum. Ideo & Innocentius III. de hoc jure, utpote antiquissimo & inconvulso certissimus, pronunciavit, quanquam Testator propriè & nominatim aliquid Episcopo legasset, posse ab eo tamen præterea canonicam requiri portionem suam reliquis ex legatis piis. Portio verò Canonica ex eodem Pontifice alicubi tertia, alibi verò quarta pars erat. *Episcopus debet de his secundum diversas consuetudines, tertiam vel quartam portionem habere.* Nec multum abstrusa est ejus discrepantiæ ratio. Ostensum quippe superius est, non unam ubique obtinuisse legem canonicæ partitionis rerum, sed alibi tres, alibi quatuor in partes primò sectam fuisse rerum Ecclesiæ totam substantiam.

Extra. De Offic Ordin. c. 16.

Extra De Testament. c 14. 15. ult.

Anno 1103. cessit Archiepiscopus Aquensis Capitulo suo quartam decimarum, aliorumque proventuum sibi debitam ex Ecclesiis Capitulo obnoxiis, nec non & tertiam funerum totius Episcopatus. *Donavit etiam tertiam partem mortalitatis totius Episcopatus.* A Gregorio IX. constitutum est, quidquid legaretur pro sacris vestibus Ecclesiæ, pro luminaribus, pro reparationibus, pro anniversario, septimo, vigesimo & trigesimo die, nequaquam minui id debere detruncatione portionis Canonicæ Episcopi. *De his quæ in ornamentis, vel pro eis, seu fabrica, luminariis, anniversario, septimo, vigesimo, trigesimove die, sive aliis ad perpetuum cultum divinum legantur Ecclesiis, vel reliquis piis locis; Canonica portio, dummodo in fraudem non fiat, ut ea Episcopus, seu Parochialis Ecclesia debeat fraudari, deduci non debet.* Nihil tam facilè expediunt, quam hujus rei ratio. Hæc enim legata sunt onerosa, & ad opus quidem perpetuum dicata. *Ad perpetuum cultum divinum.* Ita æquum est legatum ab onere non divelli.

Gall. Christ. To. 1 pag. 8 9.

Extra De Test c 15. & ult.

Ei quoque juri patrocinari sunt Tridentini Patres his verbis. *Præter id quod ex relictis piis jure debetur.* Tanquam consultò verba quæsita essent, quæ latiùs paterent, quàm legata pia. Etenim referente Fagnano, Episcopo Fundano sacram Concilii Congregationem percontanti, an ubi ex asse hæreditas Ecclesiæ esset transmissa, portio hinc canonica Episcopo decerpenda esset, responsum est esse decerpendam. Anno 1594. Concilium Avenionense executioni mandari jussit decretum Tridentinum, ut quarta pars funerum Ecclesiæ persolvatur Cathedrali, vel Parochiali, si ita ferret antiqua consuetudo, quanquam postea Cœnobiis, vel Xenodochiis concessa fuissent his adversaria quæpiam privilegia. Adjicienda hic jam sunt verba, quæ pertinent, non ad legatorum piorum, sed ad funerum jura. *Decernit sancta Synodus, ut quibuscumque in locis jam ante annos quadraginta, quarta quæ funeralium dicitur, Cathedrali, aut Parochiali Ecclesia solita esset persolvi, ac postea fuerit, ex quocumque privilegio, aliis Monasteriis, Hospitalibus, aut quibuscumque locis piis concessa, eadem posthac integro jure & eadem portione qua antea solebat, Cathedrali seu Parochiali Ecclesiæ persolvatur, nonobstantibus privilegiis, &c.*

Sess. 24. c. 5.

Fagn. in l 2. Decr par. 2. pag. 464.

Can. 47.

Sess. 25. c. 13.

X. Cùm autem Concilium Tridentinum Emendas, seu pœnas aliquoties indixerit pecuniarias, quæsitum est, an Episcopi eas in suam possent utilitatem convertere, si vel maximè rerum penuria premerentur. Plura jam superius Concilia perstrinximus, quibus jus istud constituitur, vel retinetur. Juris enim erat, morisque pervetusti, ut mulctæ criminum, vel in negotio Ecclesiastico, vel in loco sacro, vel à Clericis admissorum, ad Ecclesiam pertinerent. Fateor equidem Honorio III. in Decretali *Conquerente, De Officio Judicis Ordinarii*, jura omnia Episcopalia percensenti, non venisse in mentem, ut hujus meminisset. Sed in causa esse potest, quod non ubique utantur Episcopi eo jure. Cæterùm eodem Titulo, Capite, *Dilectus*, idem Pontifex testatum facit eundem usum in Galliis convaluisse, & eo posthac jure uti debere, qui hactenus essent usi. Re tamen diligentius pensiculata, duplicis, ut videtur, illæ erant generis emendæ. Quæ enim in Gallia usitatissimæ erant, ex contentiosa Episcoporum jurisdictione nascebantur, & juris erant illis jam olim parti, sicut & emendæ civiles temporalium dominorum & principum proprii juris erant. Sed emendæ, à Concilio Tridentino quæ indicuntur, eæ partim à Concilio ipso destinantur ad certos usus, partim arbitrio Episcoporum permittuntur.

Sess 23 c. 1. Sess 25. c. 3. & 14.

Sed quod ad destinationem & usum attinet emendarum, sacra Congregatio sæpius declaravit, 1. Emendas à Concilio Tridentino indictas Clericis non residentibus, Concubinariis, aliisque id genus, locis semper piis largiendas esse. 2. Quas Episcopus ipse decernit, cùm nulla certa lege edicerentur, eas non posse nisi in opera pia expendi. 3. Quas denique designant Canones, vel Synodicæ Constitutiones, eas servari posse integras egenti Episcopo,

Fagnan. l. Jul. 3. Decr. part. 2 pag. 476.

Episcopo, si verè egeat. In Ecclesia certè Gallicana nunquam egere Episcopos præjudicatum est; unde & inutilis ibi jacet ea clausula.

XI. Capiti huic finem faciet transactio Episcopi Andegavensis & Cleri ejus Provinciæ hinc, illinc autem laicorum ejusdem anno 1390. celebrata, à Ludovico Andium Duce, pòst Rege Siciliæ, & à Carolo VI. Francorum Rege confirmata; quam faciæ Politiæ suæ Chopinus illigavit. Flagitabant Parochi ab hæredibus defuncti cujuslibet, vel ab Executoribus testamentorum *tertiam partem mobilium, vel compositionem arbitrariam:* illud enim jure debesi pro sepulturis, *loco decimarum personalium, & minutiorum realium, ut pomorum, pyrorum, fœni, caulium, & aliorum id genus, ex quibus nihil prorsus solvebatur.* Statutum est autem, ut Capita familiarum quolibet Dominico die offerrent Parochis denarium Turonensem ad altare, præter pauperes ostiatim mendicantes; ita verò jam fore, ut nihil possent amplius exigere Parochi ex funeribus, vel personalibus decimis, vel denique minutioribus ex decimis realibus. Ideoque nec cessaturos laïcos à solvendis die Paschæ quinque denariis Turonensibus Paschalibus. Anno sursum 1396. convenit, ut pro oblatione denarii quolibet die Dominico, solidum Turonensem solverent Parochiani omnes, alterum die Paschæ, alterum in celebritate Sanctorum omnium; nihil hinc tamen detrimenti passuris priscis oblationibus, quas Parochiani jam exolvebant diebus sacris Paschæ, Trinitatis, omnium Sanctorum, & Natalis Christi. Hinc porro intelligis, quam defervescente fidelium charitate, sensim abolescerent oblationes, & solemnes olim pietatis hostiæ; ut decimæ personales in desuetudinem abiere sint, minutioresque reales, commutationibus factis parum diuturnis. Denique ut funerum jura, seu mortuaria paulatim dilapsa sint.

L. 3. Tit. 7. n. 19.

Adnotatum est à Covarruvia, quartam legatorum piorum Episcopo deberi, non ab hæredibus Testatoris, sed ab Ecclesia, cui legatum est. Sed nihilo tamen minus plerisque in Diœcesibus illam adhuc retineri consuetudinem, ut Episcopo, vel Parocho melior vestis, vel vas aliquod argenteum seponatur ex mobilibus defuncti, ad Episcopi, vel Parochi votum; & hunc usum à Rota confirmatum fuisse. *Hac verò quarta portio, qua Episcopo ex legatis loco pio factis competit, ab ipsa Ecclesia, ac ipso pio loco, non ab harede testantis debetur. Solet tamen in plerisque Diœcesibus ex antiqua consuetudine ex bonis ac rebus à defuncto relictis dari Episcopo, vel Parochiali Presbytero melior vestis, aut vas aliquod argenteum, seu alia res, quam ipse Episcopus, vel Presbyter elegerit. Quam consuetudinem propria sententia & judicio, comprobavit Rota Pratorium.* De hac nos diximus alibi prolixius consuetudine antiquissima, dimittendi Parocho pulcherrimi cujusque mobilis in successione defuncti.

De Testam. c. 14. n. 1.

De Distributionibus, de Reparationibus, & de Deportibus.

CAPUT XXXV. *P. 4. l. 4. c. 28.*

De Distributionibus.

I. Reditus priscorum Beneficiorum distributionibus constabant.
II. Tria tempora, & tria discrimina, Canonicorum & distributionum, sub Carolo Magno, sæculo undecimo, hac ætate. Probatur ex Petro Damiani.
III. Explanatur Decretum Alexandri III. de distributionibus, qua non dabantur nisi præsentibus. Ivo Carnotensis primus author distributionum hodiernarum.
IV. Decretales Innocentii III. & Honorii III. in eandem rem.
V. Varia Conciliorum Decreta ante annum millesimum trecentesimum. Et propemodum tunc erant loco distributiones, quo nunc sunt, nulla certa lege, solo usu firmata.
VI. Sæculo decimo-quarto Concilia legem edidere de distributionibus, & indigitavere, qui absentes illis nihilominus donandi essent.
VII. Sæculo decimo-quinto Concilium Basileense & alia posteriora Canones edidere de distributionibus novos, antiquos confirmavere.
VIII. Varii abusus à Concilio Tridentino damnati.
IX. Canones Concilii Tridentini de distributionibus.
X. Gradus varii institutarum distributionum.
XI. Quando absentibus debeantur distributiones.
XII. Distributiones pecuniaria specialibus de causis. Cautiones adversus simoniam. Zelus Ximenii Cardinalis.

I. NEminem jam reor præterit, reditus primævæ Ecclesiæ Beneficiorum, opesque omnes in solis sportulis & distributionibus fuisse: quin & ubi medii ævi decursu cœpere decerpi agri quidam, & Clericis assignari, longè plurimis tamen in Beneficiis pristinum usum servatum; & tum tempore Caroli Magni, tum senescente sæculo XI. & XII. ineunte, cùm reflorescere visa est Ecclesiæ disciplina, & Clerus propemodum omnis in Congregationes vitæ communis societate devinctus fuit, eundem usum necessariò viguisse, ut solis distributionibus constarent singulorum proventus. Vetustissimus Scriptor Historiæ Normanorum de Duce Richardo I. agens, & de templo magnificentissimo, quod suis ille sumptibus excitavit, Clerum docet unoquoque die distributiones suas accepisse. *Clerum numerosa multitudinis propensa diaria quotidie recipientem.* Si de Monachis hic agebat, nonnisi certè de antiquioribus Monachis, qui ritu & more Canonicorum degebant, & quidem antiquorum.

Script. Hist. Norm. pag. 133.

II. Nonnihil enim discriminis observandum est inter triplicis ætatis Canonicos, quorum priores effloruere sub Carolo Magno & Ludovico Pio; medii sæculo undecimo & duodecimo; postremi hac postrema ætate, nonnihil rursum similiter discrimina inter distributiones tribus his temporibus usurpatas. Tempore enim Caroli Magni Canonicorum non alii erant proventus, quam ex distributionibus manualibus. Canonici sæculi XI. & XII. à Conciliis & Pontificibus invitabantur ad patrimonii etiam abdicationem, nequid propriè & separatim bonorum Ecclesiæ acciperent, sed communis vitæ contubernio devincti, victu & vestitu parco contenti, nihil præterea concupiscerent. Canonici verò postremæ hujus ætatis, & patrimonio abundant complures, & fundos obtinent mensæ Capitularis, ac præterea distributionibus donantur ex Capituli reditibus communibus, sed non donantur, nisi qui reapse divinis intersunt Officiis.

Destomachatur Petrus Damiani in Regulam Canonicorum sub Ludovico Pio concinnatam, & ævi illius accommodatam Canonicis, expostulatque nominatim de distributionibus tam opimis tum & redundantibus, ut usu consumi non possent. *Cùm à maximo usque ad minimum, id est, etiamsi duorum vel trium sit annorum in Clero puerulus, quinque libras vini & quatuor panis, ut non ad vomitum, sed ad exuberationem repleatur accumulas.* Abstersimus jam alibi invidiam & obtrectationes aspersas ei Regulæ, cujus

Petro quidem Damiani inexplorati erant authores. Nec illa enim tantùm Canonicis largiebatur, unde ipſi vitam tolerarent, ſed & unde largiùs erogarent in pauperes, & eam eſculentorum ingerebat copiam, quæ recondi omnium diutiùs non poſſent, ſed ſtatim neceſſariò in pauperes effundi pene neceſſe eſſet.

Hæc præfatus Petrus Damiani, ad Canonicos ſuæ ætatis orationem traducit, nihilque intentatum relinquit, nullas non adhibet artes & machinas, ut ad vitam illos communem amplectendam compellat, & ad profeſſionem Canonicorum Regularium, ubi nihil proprii attingant, ſed de communi penu idonea donentur eſca & veſte. Etenim ſuperflua & propria ex rebus Eccleſiæ in futurum reconditis poſſidere, ea verò nundinatio quædam Clericatus eſt, ad cujus amorem & profeſſionem illexerit nos potiùs terrenarum opum cupiditas, quàm cæleſtium charitas & pulcritudo virtutum. *Sin autem Eccleſiaſtica tibi liceat bona recondere, videris auxiſſe divitias, non ſpreviſſe; ut magis pecuniæ quæſtum quàm Religionis ambias inſtitutum: & non tam ſanctitatis culmen voluiſſe conſcendere, quàm acervos pecuniæ accumulare.*

III. Earundem quæ nunc uſitatiſſimæ ſunt diſtributionum, meminit Alexander III. ubi conſtituit, ut Canonici, qui ſunt in obſequio Epiſcopi, proventibus gaudeant Beneficiorum omnibus, exceptis fortè diſtributionibus panis & vini, quæ abſentibus dari non ſolent. *Statuimus, ne Canonicis, donec*
Extra. De Cler. non reſid. c. 7. *in ſervitio fuerint, quidquam ſubtrahi debeat, vel auferri, quod de communitatis ſibi beneficio debetur, niſi fortè ſint victualia quæ non conſueverunt abſentibus exhiberi.* Hæ ſunt certè noſtrates diſtributiones, ſed inter initia ſua. Nec enim de iis legem ſancit Pontifex. Unum id obiter affirmat, moris non eſſe, ut abſentibus ſerventur, quòd victualia tantummodo ſint. *Niſi fortè victualia, quæ non conſueverunt abſentibus exhiberi.* Itaque probabile eſt pane tantùm & vino privatos fuiſſe abſentes; & conſuetudini tantùm id datum, non legi; denique non tam pœnam eam eſſe, quàm neceſſitatem, ne diutiùs ſervata putreſcerent, quæ ad præſentium modò alimenta dabantur, & copioſiùs dabantur, ut ea copia in pauperes efflueret; denique quæ abſentes repoſcere non ferè poſſent, cum ſimul atque præſtò erant, affatim ſuppeditaretur panis & vini, quo & ipſi veſcerentur, & pauperes recrearent.

Videtur autem Ivo Carnotenſis Epiſcopus eas præformaſſe & quaſi tentaſſe diſtributiones, quarum poſtea frequentiſſimus fuit uſus. Narrat ipſemet in litteris ad Paſchalem Papam datis, cùm in poteſtate haberet vacantem Præpoſituram, ejus ſe reditus dedicaſſe diſtributionibus panis, quibus Canonici muneraremtur, qui horis Canonicis affuiſſent: fruſtrarentur qui abfuiſſent; ut carnali hac illecebra invitarentur, quos non ſatis alliciebat Panis cæleſtis ſuavitas.
Epiſt. 219. Edit. Pariſ. anni 1610. *Cùm in quampluribus Canonicorum Carnotenſium deferviſſet diſciplina Regularis obſervantiæ, ut de negligentibus facerem diligentes, de tardis aſſiduos ad frequentandas horas Canonicas, deliberavi apud me, ut darem eis dimidiam Præpoſituram; ut inde fieret quotidianus panis, quem acciperent aſſidui, amitterent tardi: ut ad quos eos panis interni dulcedo non movebat, panis corporei refectio provocaret, quamvis eorum annua Præbenda eis ad hoc ſufficiens eſſe deberet.*

Piiſſimi conſilii & conatûs is non fuit exitus, qui eſſe debuerat. Viſdum effluxerant tres menſes, cùm ea panis diſtributione ſuperſedendum fuit, uſque adeo illa Canonici abutebantur. Periculum ergo tum fecit Ivo, nec res cecidit ex animi ejus ſententia. Sed idem rurſus poſtea paſſim experiri placuit, tam auſpicato eventu, ut uſus tandem increbuerit earum diſtributionum, & ferè vertente eodem ſæculo ſub Alexandro III. jam receptiſſimus fuerit. Goſſelinus Epiſcopus Carnotenſis anno 1150. Præpoſituram à Menſa Epiſcopali detexpſit, ut ejus proventus in diſtributiones ſecarentur, quò matutinæ Pſalmodiæ ſtrenuiùs omnes adeſſent. *Præpoſituram de Uno gradu ex Epiſcopali jure, in uſum fratrum qui Matutinis interfuerint, munifica largitione perpetuò transfudit.* Mabillonii Anal To 2. pag. 566.

IV. Elimata perpolitaque poſtea in dies fuit hæc diſtributionum diſciplina, jamque ejus perfectioni & abſolutioni gratulandum erat ſub Honorio III. Papa; cùm Decretali *Licet, De Præbendis*, ab illo præcipiatur, ut Archidiaconus, dum ſtudiis operam dat Theologicis, fructus Beneficii percipiat, præter diſtributiones, quæ præſentibus tantùm dantur, & ſacræ Pſalmodiæ præſentibus. *Nolumus tamen ut quotidianas diſtributiones, quæ tantùm reſidentibus in Eccleſiis, & his qui interſunt Horis canonicis, exhibentur, ei tribui facias.* Preſſiùs, ut vides, & accuratiùs, quàm Alexander III. Simillimum enim veri eſt, diſtributionum legem, & præſentium ad eas percipiendas prærogativam toto tunc orbe pervagatiſſimam fuiſſe. Quin & supererant, uti & ſuperſunt etiamnunc Eccleſiæ, quæ proventus non ſuppeditent alios, quàm uberiores diſtributiones, præſentibus tantùm dicatas, uti planum eſt ex Decretali *Olim, De verborum ſignificatione*, cujus author fuit Innocentius III.

V. Anno 1279. Concilium Budenſe in Hungaria, juſſis Archidiaconis totum triennium ediſcendo Juri Canonico impendere, ſtatuit ut proventibus interim gaudeant Beneficiorum, exceptis panis & vini diſtributionibus, niſi malitioſè quæ numerari ſolet pecunia, in erogationes panis & vini converteretur. *Fructus & proventus percipiant, quotidianis* Can. 38.
diſtributionibus, quæ in pane & vino ſingulis vel certis 45.
diebus exhibentur, dumtaxat exceptis; niſi in fraudem præſentis Conſtitutionis, reditus qui conſueverunt in pecunia percipi, ordinarentur pro diſtributionibus panis & vini.

Id jam obſervavimus, eſculentorum, panis & vini, fuiſſe plerumque diſtributiones, quas quantumvis juſtis de cauſis, non deceret tamen ab abſentibus repoſci. Alio mox Canone in eo Concilio rurſus ſancitum eſt; ut qui matutinis & veſpertinis Officiis, itemque Myſteriorum ſe celebrationi ſubducerent, ii diſtributionibus exciderent ejuſdem diei. Quo factum eſt, ut Capitulis Cathedralibus & Collegialibus præciperetur, deſignari, qui obſervarent adnotarentque abſentes.

In Concilio Ravennate anni 1286. declaratum Can. 5.
eſt Eccleſias eſſe, in quibus proventus eſſent duplicis generis, alii reſidentibus perſolvendi, alii præſentibus quotidianæ Chori Pſalmodiæ; eſſe verò deſidioſos, & aſtutos tamen Canonicos, qui poſteriores hos reditus ſibi arrogarent, etſi rarò & breviſſimo tempore divinis ſe ſiſterent Officiis. Ne quid ergo loci huic poſthac relinquatur ludificationi, jam conſtitui, ut ne horum poſterioris generis redituum, *ſive ſit bladum, ſeu vinum, ſive ſint pecunia, ſive alia bona*, participes fierent, niſi qui canonicis Horis omnibus intereſſent; partiendas ideo eſſe has diſtributiones in omnes Horas canonicas, pro earum modo & ratione; denique cæte-

ris ut in Ecclesiis, ubi duplex ea redituum ratio
usitata non erat, commentaretur Episcopus, qua
arte & industria Canonici Horas canonicas frequen-
tare compellerentur. Illud denique in eo Concilio
constitutum est, ut ne frustrarentur his distributio-
nibus, qui ex morbo decumberent, vel qui mit-
tendo sanguini biduum, triduumve pharmaco hau-
riendo feriarentur. Hinc facilè intelligitur, nulla
adhuc tum universali lege constabilitas fuisse distri-
butiones, sed specialibus quorundam Capitulorum
Statutis; & jam cœpisse non panem modò & vi-
num, sed & pecuniam, & alia id genus contineri
nomine distributionum.

VI. In Concilio alio Ravennate anno 1317. fir-
mari placuit & renovari statutum prioris Concilii
Forli. Provinciæ ejusdem habiti apud Forum-Julii, ubi
decretum fuerat, ut Episcopi omnes Provinciæ Ra-
Can. 10. vennatis in Diœcesana Synodo definirent distribu-
tiones omnium Ecclesiarum Cathedralium & Colle-
gialium, quò frequentior esset ad Horas canoni-
cas conventus. In Concilio Avenionensi anno 1337.
vana irritaque jussa sunt esse privilegia, sive privi-
legiorum ludibria, quibus distributiones absenti-
bus concederentur; nisi illo ipso tempore occupa-
rentur officii sui functione quapiam, vel obsequii,
Can. 30. quod Capitulo præstarent. *Aut occasione dicti Officii
pro negotiis Capituli utilibus, omni fraude cessante fue-
rit personaliter occupatus.*

Anno 1365. Concilium Provinciæ Turonensis
Andegavi habitum, fidem facere videtur legi & usui
distributionum universas sese tandem Ecclesias ac-
Can. 18. commodasse. *Licèt quotidiana distributiones & anni-
versaria in Ecclesiis Metropolitanis, Cathedralibus &
Collegiatis pro interessentibus personaliter Horis ipsis &
anniversariis sint laudabiliter ordinata: ita quod qui
non laborat, non manducet.* Mox studet Concilium
irreligiosis & avaris mederi Canonicis, qui sacra
ad Officia vel tardiùs accurrebant, vel ante finem
discedebant, eòque satis prodebant, non alio se
quàm avaritiæ impulsu agi. Præfigitur hic tempus,
quo sistere se necesse sit cuique Horæ canonicæ.

VII. Designata sunt etiam tempora, & defixa
pene momenta à Concilio Basileensi anno 1435. qui-
bus quemque necesse foret præstò esse, ut cuique
Horæ canonicæ præsens æstimaretur, perciperet-
que distributiones. Jussi sunt ibidem designari, qui
observarent, describerentque, qui abfuissent sin-
gulis Horis, qui affuissent: denique si quibus hacte-
nus in Ecclesiis nullæ singulis Horis canonicis ad-
judicatæ essent distributiones, eæ quamprimùm de-
cernerentur, decerperenturque ex communibus
Sess. 21. fructibus. *Jubet etiam hac sancta Synodus, quod in il-
lis Ecclesiis, in quibus singulis Horis certa distributio-
nes statuta non sunt, omnino etiam de grossis fructibus,
si opus sit, deputentur, ut juxta mensuram laboris plus
minusve quisque capiat emolumenti.* Duplici denique
corruptelæ obviatum est in hoc Concilio: tum ea-
rum scilicet Ecclesiarum, ubi unius Horæ præsen-
tia cæterarum omnium distributiones lucrabantur;
tum aliarum, ubi Dignitates & Officia gerentibus
distributiones etiam absentibus addicebantur; cùm
eo privilegio gaudere non debeant, nisi qui eo ipso
tempore negotiis vel ministeriis Ecclesiæ distrin-
guntur. *Tollens prorsus illum abusum, quo in una dun-
taxat Hora præsens, totius diei usurpat distributiones;
& illum quo Præpositi, vel Decani, aut alii Officiales,
ex hoc solùm quod Officiales sunt, licèt actualiter pro
utilitate Ecclesiæ non absint, quotidianas distributiones
percipiunt.*

Anno 1448. Concilio Andegavensi prohibitum Can. 4.
est, ne quis unius Horæ distributionem pluribus in
Ecclesiis consequeretur. Quæ eadem perversissima
aviditas explosa est in Concilio Senonensi anno
1485. ubi novo pondere authoritatis firmatum est,
quod modò protulimus, Basileense Decretum, ut
cui Conventus Bituricensis Præsulum Gallicanorum
subscripsisset. *Facientes circa hanc distributionum mate-* Art. 1. c. 41
*riam observari, decretum circa in sacro Basileensi Con-
cilio constitutum, & per Ecclesiam Regni & Delphina-
tûs Bituris acceptatum.*

VIII. In Concilio Senonensi anni 1528. damnata
est quarundam Ecclesiarum illaudata consuetudo,
ubi distributiones non adæquabant saltem tertiam
partem fructuum eorum, quos grossos vocant; &
ubi Canonicis absentibus hi fructus grossi intacti
& incolumes servabantur, dum unius diei Officiis
eo anno interfuissent. *Nulla sunt, aut usque adeo te-* Can. 50.
*nues quotidiana distributiones, ut vix tertiam partem
grossorum fructuum ascendant. In quibus hactenus inva-
luit consuetudo, quòd illarum Ecclesiarum Canonici ab-
sentes per interessentiam unius diei grossos fructus totius
anni percipiant. Ex quibus vagandi materia oritur,
&c.* Consuetudines hæ proscribuntur, præcipiun-
turque hoc eodem Concilio Episcopi, ut vagos &
errones hos Canonicos residere cogant; reditus
majori ex parte in distributiones dispensent, & ip-
sarum distributionum illum velint esse modum,
qui est & Horarum canonicarum. *Dictos grossos fruc-
tus pro majori parte in quotidianas distributiones conver-
tant, & residentes, & divino Officio interessentes se-
cundùm mensuram laborum plus minusve capiant emolu-
menti.* Alio Canone ibidem statuitur, singulis ut ca- Can. 20.
nonicis Horis suæ dicatæ sint distributiones; neve
ad distributiones diei totius admittantur, qui uni
intersunt Horæ; quique Dignitates & Officia etsi
gerant Capituli, non tamen tunc negotiis ejus oc-
cupati & distenti absunt.

In Concilio Coloniensi anni 1536. adjudicati
sunt Canonicis in generali studio rei litterariæ
operam dantibus fructus Præbendarum suarum, *ex-
ceptis tantùm quotidianis distributionibus.* Famosa Ho-
norii III. Decretalis *Super specula, De Magistris,* Par 3. c. 23.
studentibus Canonicis fructus addixerat Præbenda-
rum suarum, nulla exceptione distributionum, ut
quæ tum necdum in omnibus Ecclesiis invaluissent.
In Concilio verò Coloniensi anni 1549. meritissimò
sugillata & damnata est sordidissima & perridicula
eorum avaritia Canonicorum, qui exordiis Hora-
rum canonicarum intererant, mox ad alias deflue-
bant Ecclesias, in quibus etiam Præbendas obtine-
bant, unius ut Horæ geminam sortirentur distri-
butionem. Qua una in re triplici se implicare fla-
gitio hic ostenduntur, avaritiæ, irreligionis, & of-
fensionis publicæ. *Ut ter peccent, primùm cupiditate,* Can. 24.
*deinde cultûs divini negligentia, tertiò exemplo pravo,
quo populum scandalizant.* Additur & illud ibidem,
gravissimè committi in Canones Concilii Calche-
donensis, ubi duabus quis in Ecclesiis unus Præ-
bendas assequitur. Concilium denique Moguntí-
num anno 1549. vehementissimè exarsit in eos Ca-
thedralium vel Collegialium Canonicos, qui licèt
abessent, capiebant tamen fructus Præbendarum
suarum, & Vicarios sibi sufficiebant, quibus jeju-
nas & omnino dispares adsignabant pensiones. Tum
denique sancitum est, ne cujusque Horæ canonicæ Can. 70.
sportulas auferret, nisi qui ab exordio ad calcem 72.
usque affuisset.

IX. In Concilio Tridentino statutum est, in

omnibus Cathedralibus & Collegialibus Ecclesiis tertiam saltem partem proventuum in distributiones dividi, provida dispensatione Episcopi & earum partitione in Horas singulas. *Tertiam partem* (*Sess. 21. c. 3.*) *fructuum, & quorumcumque proventuum separari debere & in distributiones quotidianas converti, quæ inter dignitates obtinentes, & cæteros divinis interessentes proportionabiliter ab Episcopo dividantur, &c.* Placuit & eidem Concilio inæqualibus etiam distributionibus donari Dignitates & Canonicos, ea tamen ratione mordicus observata, ut earum horumque reditus tertia ex parte in distributiones absumatur; quàm inæquales sunt proventus, tam erunt & distributiones: & ex æquo tamen tertia redituum pars in distributiones ibit.

Nec tamen præjudicatum voluere Tridentini Patres illis Ecclesiarum quarundam consuetudinibus, ubi absentibus nihil prorsus, aut non tertia saltem (*Sess. 22. c. 3.*) pars adsignatur. *Salvis Consuetudinibus earum Ecclesiarum, in quibus non residentes, seu non servientes, nihil, aut minus tertia parte recipiunt.* Alia Sessione plenissima potestate Episcopos armat Concilium, ut tertiam illam redituum partem in distributiones dispensent; ita sanè ut absentium distributiones accrescant Fabricæ Ecclesiæ, vel operi cuipiam pio addicantur, arbitrio Episcopi. *Fabricæ Ecclesiæ quatenus indigeat, aut alteri pio loco arbitrio Ordinarii* (*Sess. 24. c. 12.*) *applicetur.* Innovatur denique & novo cumulatur vigore in hoc Concilio illa Bonifacii VIII. Decretalis, quâ earum repudiabatur consuetudo Ecclesiarum, ubi non solùm qui Choro interetant, sed & qui in civitate residebant, præsentium distributionibus fruebantur. (*C. Consuetudinem. De Cler. non resid. Sess. 24. c. 12.*) *Distributiones quotidianas, quæ aliàs manualia beneficia, seu victualia nuncupantur, & tantùm residentibus tribuuntur.*

X. Erat is, ut apparet, usus Ecclesiarum vetustissimus, ut quicumque in urbe habitarent, panis & vini distributionum consortes essent, tum quod solis tum distributionibus constarent proventus omnes Beneficiariorum, tum quod majores Clericos omnes occupatos haberent munia quædam alia gravissima, non sola Horarum canonicarum decantatio. Tempore maximè Caroli Magni increbuere sacra illa Canonicorum numerosa Collegia, quorum potissimæ partes essent & functiones, quæ Angelorum, beatorumque Cœlitum, ut Cantica divina interdiu noctuque celebrarent; nec tunc necesse fuit separari fructus grossos à distributionibus, residentiam in urbe, & præsentiam in Choro. Propterea nimirum quòd illi tunc Canonici communis vitæ compede constricti, unoque abditi Claustro, residerent utique omnes, & Choro Officiisque interessent ea diligentia & frequentia, qua qui nunc Regularibus, vel sæcularibus Congregationibus sunt inscripti. Sæculo undecimo strictiorem in observantiam Canonici hi omnes compulsi sunt, ut ne propriè quid possidere sinerentur. Ita ne in mentem quidem tunc cadebant distributiones, aut discrimina residentium, vel Officiis etiam sacris se sistentium Canonicorum. Duodecimo fermè sæculo pleræque illæ Canonicorum Congregationes à primævo & puriori illo suo deflexere proposito; tum denique divisio facta est terrarum & fundorum, non inter Episcopos tantùm & Canonicos, sed & inter Canonicos ipsos. Tum verò maximè Canonici à residentia & frequentia Chori Psalmodiæque divinæ restrixerunt. Cùm enim fundorum Ecclesiæ jam consecuti essent usumfructum, torpor illis facilè & incuria obrepsit divini Ministerii & Officii. Novo morbo nova & medicina temperanda fuit. Cœpere in Ecclesiis nonnullis reditus bifariam dividi, alii ut omnium essent, alii divina Officia frequentantium. In aliis Ecclesiis panis & vini distributiones nulli priùs inconcessæ, cœpere non concedi iis, qui sacris Officiis abfuissent. Alibi nummorum aliquid esculentis distributionibus additum, quo absentes fraudarentur. Denique Ecclesiarum, & Constitutionum hujusmodi omnium conspiratio in unum jus commune coaluit, quod universim convaluisse jam videbatur circa annum 1300. sub Bonifacii VIII. Pontificatu, & cui postremò tandem ingentes factæ sunt accessiones roboris & firmitatis in Conciliis Basileensi & Tridentino.

XI. Illa porro Bonifacii VIII. Decretalis, ita semel constituto Jure canonico, ut nonnisi & residentes, & Horis canonicis præsentes, consequi possint distributiones; ideoque restituere teneantur, qui eas aliter perceperint; mox eos excipit, quos vel ægritudo excusat, vel ipsum Ecclesiæ obsequium, alibi exhibendum. *Exceptis illis quos infirmitas, seu justa & rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusaret.*

In Concilio I. Mediolanensi anno 1565. promulgatum est Decretum Concilii Tridentini, & Bonifacii VIII. (*Cap. 36.*) In Concilio verò IV. Mediolanensi anni 1576. multa præclarissimè de Distributionibus (*Part 2. c. 13.*) instituta sunt, quæ brevitatis studio prætereo. Missa facio & alia complura Provincialia, & quæ hac eadem de re conscripsit ex Responsionibus sacræ Congregationis Fagnanus, variis locis suæ operosissimæ lucubrationis.

XII. Unum restat, quod exciderat nobis, hic inserendum, rivulis complurimis, sive Consuetudinum, sive Constitutionum particularium, ex quibus omnibus conflata est hæc tota tandem distributionum disciplina, adjungi debere Constitutionem Odonis Episcopi Parisiensis anno 1179. cui facilè intelligitur complures alias finitimas accessisse. Providus enim hic Præsul cùm oblitterare & extinguere satageret insanias nescio quas & intemperias Lutetiæ inveteratas diei Circumcisionis sacræ & Festi sancti Stephani: constituit ut solenniùs & magnificentiùs dies illi Festi celebrarentur, utque frequentiores advolarent Canonici ad horas Officii diurnas, nocturnasque, pinguiores Horis canonicis singulis adsignavit distributiones pecuniarias. (*Hist. Univ. Par. To. 2. pag. 542.*) Distabant hæ distributiones ab aliis, quòd aliæ ex communi ærario Capituli effundebantur; has nova præstabat largitio. His adde quod Stephanus Poncherius Episcopus & ipse Parisiensis in Præceptionibus suis Synodicis Canonicos monet, ut à simonia mentali sibi caveant, si stimulo distributionum Horis & Officiis divinis intersint. *Prohibemus vobis omnibus, ne committatis simoniam, etiam mentalem, adeundo ad divinum Servitium sub spe materialium distributionum.* (*Synod. Paris. pag. 144.*)

His adde postremò quod narratur in vita Ximenii Cardinalis à Gomecio, rescito impetratum esse (*L. 5.*) à Canonico Abulensi in Hispania Breve subreptitium, quo permittebatur distributiones etiam absens percipere: Regiam authoritatem à Ximenio interpositam fuisse, ad deterrendum Canonicum, ne Rescripta id genus aut impetraret unquam, aut in usum vocaret; utque juberentur urbium Præfecti, quò ejusmodi Romana Brevia ad Cognitores semper Regios perferrentur.

Quod de Ponchetio Parisiensi Episcopo suprà retuli, id ipsum olim Petrus Cantor Ecclesiæ Pari-

siensis admonuerat, muniendos diligentissimè esse Canonicorū animos adversùs furtivæ simoniæ fraudes in negotio sacrarum distributionum. En ipsissima ejus verba. *Exemplum Prælati potentis in Ecclesia à Choro festum sancti Stephani duplex fieri in sericis & Canticis Ecclesiasticis, sed non impetrantis, nisi cùm pastum & refectionem annuam Clericis promitteret, insuper nummos matutinales illius noctis duplicandos, ut sic celebrarent potius Festum nummi duplicati, quàm Festum sancti Stephani, &c. O nummus! nummi! vobis hunc præstans honorem. Quibus pecunia disciplina est, nummus Decanus, & etiam Deus.* Pactiones exactionesque sordidas damnabat hic Scriptor opusculo luculentissimo de Verbo abbreviato. (Can. 26.)

CAPUT XXXVI. *P. 4. l. 4. c. 29.*

De Reparationibus & sartis tectis templorum, post annum Christi millesimum.

I. Quarta pars Ecclesiæ proventuum reparationibus dicata. Quid reparationum nomine contineatur.

II. Ubi intermissæ fuerant reparationes, quid consilii initum.

III. Quando laïcis mandari cœpit cura fabricæ, & reparationum. Varia de reparationibus. De matricularis laicis, vel Clericis.

IV. Varia statuta Conciliorum Galliæ sæculo decimo-quarto in hanc rem.

V. Statuta alia Conciliorum. Exactiones novæ & insolitæ ad sarta tecta.

VI. De laïcis fabricæ Administratoribus. Varia cautiones in exigendis & custodiendis pecuniis, & in rationibus reddendis.

VII. Ecquo tum tam aliena semper fuerit Ecclesia ab Oeconomis laicis, passa est eandem sarta tecta templorum laicis commendari.

VIII. Concilii Tridentini statutum de fabricis.

IX. Statuta posteriorum Conciliorum. De sartis & reparationibus in Hispania.

X. Statuta Regum Francorum de Templorum reparationibus, & de foro competenti ejusmodi causarum.

I. Etsi de quarta jam disputatum sit parte, vel tertia bonorum Ecclesiæ, templorum ipsorum sartis tectis dicata: aliqua tamen supersunt ea de re hic edisserenda, ex quibus & tædii, ut spero, nihil, & utilitatis nonnihil emergat. Ingens sanè erat pecunia, quæ quarta dicebatur rerum Ecclesiæ portio: cùm & quarta persimilis universo Clero sustentando par esset. Et fuit tamen ubi eidem rei opes aliæ corradendæ & impendendæ fuerint longè plurimæ. Leo IX. sartis tectis & ornamentis Ecclesiæ sancti Petri Romæ dicavit decimam partem oblationum earum, quas suis ipsorum usibus superiores Pontifices integras sibi servaverant. (Baron. an. 1049. n. 30.) *Decimam partem donamus atque confirmamus ad constructionem & resarcitionem ipsius tui sacri templi in ædificandis parietibus, picturis, tignis, tectis, imbricibus, & præterea luminariorum concinnationibus assiduis olei & ceræ, nec non lampadibus vitreis & acindulis atque thymiamate, cæterisque omnibus utensilibus, quæ ad usum, necessitatem, atque decorem totius ipsius Ecclesiæ pertinent.* Ad sarta tecta, sive ad reparationes ea haud dubio pertinebant omnia, & in hæc nemo non sentit, quam infiniti quidam sumptus fieri possint. Eodem hoc voto suo edocet Pontifex, ut expeditissimè oblationum decima pars à cæteris sejungeretur, sepositis decimæ cujusque diei oblationibus. *Decimam verò ipsam semper volumus esse decimam diem, ut oblatio quæ tibi debetur, separata sit à cæteris oblationibus, & nullum aliquem confusione patiatur errorem.* Alexander III. in Decretali *De his qui, Extra, De Ecclesiis ædificandis*, Parochos monet, conferre ipsosmet debere ad sarta tecta Ecclesiarum Parochialium, si qua sibi ex rebus Ecclesiæ superflua abundent, quo suo reliquos acuant exemplo. *Cogi debent, cùm opus fuerit, de bonis quæ sunt ipsius Ecclesiæ, si eis supersint, conferre, ut eorum exemplo cæteri invitentur.*

II. Concilium Dalmatiæ anno 1199. portionem sartis tectis destinatam, seu quartam decimarum, & oblationum, Archipresbytero administrandam mandavit, ut eam ipse sollicitudinem sustineret, Episcopi mandatis obsecutus. *Portionem Ecclesiarum Archipresbyter conservet, & ex mandato Episcopi in usibus Ecclesiæ fideliter expendat.* (Can. 5.) Consentaneum est ad Ecclesiam Cathedralem id spectasse. Anno enim 1253. Vuillelmus Eboracensis Archiepiscopus Constitutionem edidit, qua sanciebat, si Canonicus, vel Parochus extremum diem antè obiret, quàm vel necessarias perfecissent reparationes, vel ornatus sacros suppeditassent Ecclesiis: æstimaretur, quanta ad id requireretur pecunia: tum ea exigeretur, & duobus vel tribus fide & pietate spectabilibus viris committeretur, in reparationes expendenda, ejus consilio, & consensu, qui in Beneficium successisset. *Tota pecunia ex præmissa causa levata, ad manus duarum vel trium personarum in locis singulis ad hoc specialiter electarum absque omni diminutione perveniat. Qui pecuniam sic receptam in reparationes convertere non omittant, Canonici vel Rectoris requisito consensu.* Statuti sui Archiepiscopus causam rejiciebat in eorum qui in Beneficia succederent rapacitatem, & versutiam, qui reparationes intermissas ultra modum exaggerabant, & pecunias ad id acceptas, in alia quævis potius dilapidabant. Ea primum occasione laici ad fabricas Ecclesiarum vocati sunt.

Hoc porro Archiepiscopi Eboracensis decreto, non satis expresse significatur, quibus ex rebus, vel quibus ex hominibus extundenda sit hæc pecunia, in reparationes necessaria. Sperat Spelmanus in hæredes, & cognatos Beneficiarii defuncti id oneris incumbere. Ei enim statuto hanc ille summulam adscripsit: *Pecunia à decessorum hæredibus soluta.* Necdum jus erat Beneficiariis satis certum ad testandum, ut supra demonstravimus, vel ad hæredes designandos. Ideo forsan ergo nihil ejusmodi hic indicatur. Jubent Constitutiones Synodales Richardi Episcopi Sarumensis in Anglia anno 1217. eas exactiones fieri ex bonis Ecclesiasticis defuncti. *De bonis ejus Ecclesiasticis tanta portio deducatur, quæ sufficiat ad reparandum hoc & ad defectus Ecclesiæ supplendos.* (Cap. 42.) Idem sanciunt Constitutiones sancti Edmundi Cantuariensis Archiepiscopi anno 1236. & (Can. 26.) & iisdem prorsus verbis. Id denique ipsum præcepit Synodus Vorcestrensis anno 1240. (Cap. 35.)

III. At Synodus Excestrensis anno 1287. laïcis videtur permittere illam sartorum tectorum curam, quanquam rationes illi quotannis facere teneantur Parocho, & primoribus Parochianis, denique labes reparationum interruptarum omnes suis impendiis sarcire. *Præcipimus insuper quod de Ecclesiarum instauro, ipsius Custodes coram Rectoribus, vel Vicariis Ecclesiarum, seu saltem Capellarum Parochialium, & quinque, vel sex Parochianis fide dignis, quos ipsi Rectores, Vicarii, vel Capellani ad hoc duxerint eligendos, quolibet anno computum fideliter reddant, & redigatur in scriptis. Quam Scripturam præcipimus loci Archidiacono, cùm visitat, præsentari, nec ipsum instaurum in alios usus quam Ecclesiæ ullatenus convertatur. Unde si* (Cap. 12.)

Parochiam, pro defectibus Ecclesiæ, seu pro aliis dementitis amerciari contigerit, de proprio satisfaciant, instaurent Ecclesia integrè remanente. Itaque tum portio rerum Ecclesiæ, templorum sartis tectis dicata, laïcis dispensanda commendabatur, qui rationes suas facerent Parochis, primariis Parochianis, & Archidiaconis.

Erat is tum usus haud dubio familiarissimus, cùm in Concilio Virsburgensi anno 1287. exauthorari tantùm, & Officio dejecti sint laïci, qui in hæc se Officia intrusissent, citra Prælatorum, vel Capitulorum consensum.
Can. 35. *Laïcos in nonnullis partibus prætexta fabrica Ecclesiæ reparandæ, per Laicos sine consensu Prælatorum seu Capitulorum Ecclesiarum hujusmodi, ad recipiendum oblationes, seu alios proventus concessos fabricæ, deputatos, præsentis constitutionis tenore, hujusmodi officio ex nunc volumus esse privatos. Et alios Laïcos, vel Clericos sine Prælatis, seu Capituli Ecclesiarum reparandarum assensu prohibemus in posterum ordinari: cùm ex privilegio, vel ex longinqua consuetudine approbata vituperosum existat, ut Laïci Prælatis & Capitulis Ecclesiarum bona Ecclesiæ administrent.* Ex hoc Canone promiscuè liberum erat fabricas Clericis laicisve mandari, dum Prælati, vel Capituli consensus accederet. Cathedralium etiam & Collegialium Ecclesiarum fabricæ laicis committebantur. Denique vel oblationes ipsæ, aliique proventus ad fabricam pertinentes à laicis colligebantur. Frequens sanè fuit mentio Matriculariorum in priscis monumentis Ecclesiasticis particularium Ecclesiarum. Sed minusculi tunc illi adhuc habebantur laïci ministri; & quanquam etiam ex Clericis quandoque, adeoque & ex Presbyteris essent, non tamen apparet ad ullam eos vocatos esse partem rerum Ecclesiæ temporalium.

Commemorantur Matricularii laïci, eorumque functiones & Beneficia, in Transactione Viscardi Episcopi Tricassini cum Capitolo suo anno 1304. Quatuor erant, in Ecclesia noctem traducebant per vices hebdomade quisque sua, & quatuor simul eas agebant excubias in Anniversariis Episcoporum, quando sanctorum Pignora, & opes Ecclesiæ palam prostabant; eorum sollicitudinem & curam in se recipit Episcopus, si qua fuerint aliquando in culpa, pœnas perinde, ni res fuerit, de iis sumpturus. Ita enim apud doctissimum Camusatium, in Promptuario Antiquitatum Tricassinarum.
Pag. 395. *Quatuor Matricularii nostri Laïci in Ecclesia, quilibet & omnes quatuor in simul in anniversariis Episcoporum, in quibus donaria extenduntur, & in Festis duplicibus, & annualibus. &c. Si negligentes in hoc fuerint, per privationem sui Beneficii, vel aliàs puniemus.*
Ibidem. Erant in eadem Ecclesia Matricularii Presbyteri,
pag. 225. anno 1595 ut liquet ex Charta ibidem allata: *Ma-*
276. 418 *tricularius Presbyteris.* Anno 1284. cùm Cardinalis sanctæ Praxedis extremam admoveret manum jaciendis fundamentis Ecclesiæ sancti Urbani apud Trecas, cujus exordia olim fecerat Urbanus IV. Matricularius ibi laïcus ab eo est institutus. *Matricularius, qui pro tempore fuerit, quem Laïcum futurum statuimus, &c.* Suæ illi à Decano & Capitulo functiones designandæ erant.

Quo verò tempore, & quo progressu Matricularii hi laïci in eos evaserint, quorum impræsentiarum tam latè patet potestas in compluribus Ecclesiis Gallicanis, id verò cupidissimè equidem enucleantes & edisserentes audierim alios me doctiores. Matricularii de quibus hic dixi, utcumque alludant ad illos superiorum ætatum. Sed tum hi, tum illi profectò procul sunt ab hodiernis nostratibus. Multa his mirabiliora affert innovatque temporis diuturnitas.

E diverticolo in viam me refero. Synodus Coloniensis anni 1300. voluit, ut laïci fabricis Ecclesiasticis præfecti in Parochiis, bis anno quolibet rationes dati & expensi Parocho referrent. *Laïci pro-* Cap. 16. 15. 7.
visores Ecclesiarum Parochialium, qui pro conservatione structurarum, luminarium & comparatione ornamentorum instituantur, &c. Bis in anno Plebanis teneantur reddere rationem. Ab hac Synodo Indulgentiæ viginti dierum datæ sunt eis, qui quidvis legassent Ecclesiæ sancti Petri Coloniæ, vel Ecclesiæ suæ Parochiali. Interdicta sunt denique tela Ecclesiastica Parochis iis, qui Majoris Ecclesiæ Coloniensis fabricam non commendassent in hortandis ad pietatem fidelibus, in excipiendis Confessionibus, denique in Testamentis. *Negotium fabricæ diligenter promoveant in Ecclesiis, testamentis & confessionibus.* Quanquam autem alicubi hactenus ornamenta & vestes Ecclesiarum reparationibus implicata fuisse videantur; erant tamen aliæ in his aliorum locorum, suique dissimiles consuetudines. Circa annum 1300. Robertus de Vinchelsey Archiepiscopus Cantuariensis, cùm Provinciam suam omnem perlustrasset, litem diremit Parochos inter & Parochianos frequentissimam, circa libros, ornamenta, calices, cruces, thuribula, vasa sacra, tympana, & id genus alia, quæ à Parochianis suppeditanda erant, cùm non pauca superessent alia, quæ Parochus ipse subministraret.

IV. In Gallia Concilium ad Pontem-Audemari habitum anno 1279. sanxit, ut Abbates, Priores, Clericique omnes, qui decimas percipiunt Parochiarum majores, pari modo conferrent ad sarta tecta, ad fabricam, ad libros & ornamenta. *Sta-* Can. 8.
tuimus etiam, ut Abbates, Priores & aliæ Ecclesiasticæ personæ, quæ percipiunt majores decimas in Ecclesiis Parochialibus, compellantur ad restaurandum fabricam, libros & ornamenta, pro rata, quam percipiunt in eisdem. Concilium Parisiense anni 1346. Abbatibus, Prioribus, Parochis, Beneficiariis omnibus inculcavit, ut ne Ecclesias sinerent labem facere, domosve & agros Beneficiorum suorum pessum ire: sin minus possent ruinas omnes sarcire, & agros omnes excolere, quotannis saltem in id expenderent eam proventus annui partem, quam Episcopus statuisset, nisi specialiter ipsi ad reparationum onera obligarentur. *Et si non possint in totum reficere vel co-* Can. 30.
lere; statuimus & etiam ordinamus, quod saltem quolibet anno ponant in refectiones & culturas hujusmodi aliquam quotam partem Diœcesani arbitrio limitandam, quæ per deputandos à Diœcesano in refectiones & culturas hujusmodi convertatur, nisi ad reparationes, vel refectiones prædictas aliàs teneantur. Videtur hic Episcopus excubare debere, & curam sustinere reparationis templorum omnium suæ Diœceseos. Quod rursum elucet ex Concilio Provinciæ Auscienfis anno 1316. apud Marcianum, quo jussi sunt Abbates, Parochique & Monachi, ad hortandos fideles, quò largius conferrent ad reparationes Ecclesiarum complurium collapsarum; Episcopis potissimum ea sollicitudine demandata, ut pro potestate Parochos cogant officio fungi, nec non & Parochianos. *Or-* Can. 43.
dinarii locorum provideant quod Ecclesiæ rurales quæ eis subsunt, taliter reparentur, &c. Rectores, Parochianos & subditos Ecclesiarum earumdem ad præmissa omnia, si necesse fuerit, compellendo.

Huic affinis est Canon Concilii Lavaurensis anni

1368. paulò tamen dilucidior & explanatior. Utroque autem hoc Canone jubentur Parochi ex Parochianis suis deligere, qui Fabricæ præficiantur: *Con-*
Can. 91. *stituentes nihilominus dicti Rectores aliquos Parochianos, illarum collectarum operarios & executores, qui ad præmissa complenda sint fideles, sollicii & attenti.* Utrique denique Concilio huic placuit Indulgentiarum aliquid erogare iis omnibus, qui stipem conferrent ad sarta recta Ecclesiarum; ejusque rei pulcherrima hæc ratio prompta est. Terrena hæc Templa cælestis Christi Templi & Imperii simulacra quædam esse, cùm diebus hic ipse singulis fundat sanguinem, effundat & incorruptibiles gratiæ suæ & charitatis opes; esse denique sedem propriam & peculiarem Dei, ubi nostræ ad illum preces ingeminantur, ejus in nos irrigantur dona; æquumque adeo esse, ut omnia hic pietatem spirent, religionem redoleant, sin minùs magnificentia & splendore, ac munditie & decore consentaneo. *Cùm præsens & visibilis Ecclesia militans triumphanti cælesti civitati Hierusalem non immeritò comparetur, & locum ubi sacratissimum corpus Domini nostri Jesu Christi conficitur & servatur, & nostra reconciliationis ad Dominum instrumenta, videlicet Sacramenta Ecclesiastica ministrantur, pro offensis & peccatis populi inter catera firmo fundamento ac expletis ædificiis communiri deceat, ut Deo gratus existat, inspicientibus & ingredientibus sit devotus, &c.*

V. Non ergo cupiditati terrenæ serviebant Concilia, Synodique, non pompæ profanæ, & inani oculorum oblectationi, cum Indulgentias concessere, & fideles incendi voluere, ut in Ecclesiarum restaurationes, in earundem elegantiam nummorum aliquid erogarent. Non stimulabat sanctissimos hos Præsules, nisi religio in ejus venerationem pronissima, qui nostris his templis specialiùs inhospitari dignatur. Anno 1310. Archiepiscopus
Concilio Generalia. Cap. 9. Nicosiensis promulgatis Mandatis suis fideles omnes concitavit, ut legarent aliquid in condendis testamentis suis ad Fabricam majoris Ecclesiæ Nicosiensis, Parochosque animavit, ut fidelibus in id instarent. His finitima manarunt Episcopi Parisiensis
Cap. 12. Vuillelmi Mandata. Ulteriùs progressa est Synodus Eboracensis anni 1466. ita enim affirmavit, non ad Capellarum tantùm sumptum, ubi sacramentis imbuuntur, restaurationes teneri rusticos, sed & ad Ecclesiæ potissimum ipsius Parochialis, quæ Capellarum quodammodo mater est; denique has Capellas interdicto percellendas fore, nisi ad matricis illi Parochiæ curam & reparationem conniterentur.

Quanquam ergo desudatum esset aliquandiu, ut quarta pars proventuum Ecclesiæ sartis tectis Templorum dedicaretur; provisum fuere magis eò fuerat Cathedralibus, quàm Parochialibus Ecclesiis ruris. Extra controversiam saltem illud est, complures harum fuisse, quarum restaurationis expensæ semper novæ in Parochianos refunderentur. Et certè si Cathedrales obviæ fuerint nobis, quæ novis his subsidiis carere non possent: quid ominandum nobis supererat de Parochialibus Ecclesiis, quarum res & opes omnes facilè exarescunt?

VI. Cùm ad Fabricas autem Parochiani suo ex peculio non pauca conferrent, hinc forsan eis potissimùm Fabricæ & reparationum curam delegari placuit, ne ad largiùs erogandum illicerentur, & pecuniæ suæ fructus ususque qui esset, addubitare ne possent. Unum desiderabant Episcopi & Capitula, ut ne nisi ex assensu suo in hæc illi se
Can. 33. onera atque officia intruderent. *Laïci sine assensu Prælatorum & Capitulorum bona Fabrica Ecclesia deputata administrare non possunt.* Ita sancitur Canone Salisburgensis Concilii anno 1420. ubi anathema intorquetur in contumaces. Ejusmodi Constitutionem tota Germania pervagatissimam fuisse non nesciebat Cardinalis Campegius, cùm Legatione ibi Apostolica defungenda, statuta publicaret restituendæ in meliorem formam disciplinę sacrę. Constitutum enim ab eo est reditus omnes Fabricæ Ærario sacro includendos, cujus tres sint claves, quarum una penes Parochum sit, reliquæ duæ Administratoribus publicis committantur, à quibus jam nihil in reparationes expendi queat, nisi Parochi accedat assensus. *Non liceat procuratoribus, seu vitricis* Cap. 18.
Fabricarum, in singulis Ecclesiis ad Fabricam provenientibus distribuere, aut in ædificiorum, vel alterius rei usum dispensare, sine Rectoris scitu: sed ad armaria Fabrica reponantur, ut hactenus servatum est, duabus vel tribus clavibus, pro loci consuetudine tenendis: quarum una ipsi Rectori servanda tradatur, observato usu in clavibus & rationibus reddendo, à Principibus & Superioribus hactenus recepto.

In Concilio Moguntino anni 1549. his finitima constituta sunt quædam, ut ne solis Laïcis reditus concederentur Fabricarum, sed eis adjungeretur, adeoque præstitueretur Parochus, tanquam dux & author in omnia futurus. *Cùm aliquos Laïcis cujus-* Cap. 90.
que Rectori, seu Plebano, velut principali, officium Fabrica, seu procuratio Ecclesia committatur. Sed ne tamen Parochis mandaretur cura hujus exigendæ pecuniæ: *Ita tamen ne ipsi Ecclesiarum Rectores, seu Plebani, officio exactionis censuum, proventuum, sive redituum, seu procurationis labore graventur.* Ex quo rursum augurari datur, ad Fabricæ curam Laïcos potissimum admissos esse, quò eis id oneris imponeretur, à quibus & gestari decentiùs posset, & explicari. Hoc denique Decreto edicitur, semel ut saltem quotannis rationes fiant Parocho & primatibus Parochianis; omniaque arcæ immittantur, cujus plures sint & diversæ claves, earumque una Parocho committatur.

VII. Nec otiosum fuit, aut infructuosum, quod hactenus laboravimus in explorandis rationibus & causis rejiciendæ aliquando tandem in Laïcos administrationis fundorum & redituum, reparandis decorandisque Templis dicatorum. Nec enim tam alienum quidquam fingi potest ab usitatissimis olim Ecclesiæ legibus, moribus, & Conciliorum statutis, quàm rerum Ecclesiæ temporalium dispensationem Laïcis committi. Invaserant aliquando Laïci in Oeconomorum Officia, sed statim Calchedonensis, aliorumque Conciliorum authoritas hanc eorum fregit audaciam. Necesse ergo fuit vestigari à nobis, quibus causis, quibus rerum momentis factum sit, ut quarta portio rerum Ecclesiæ Laïcia administranda committeretur, ut nec Concilia potuerint ei usui vel insolescenti primùm, vel postea confirmato refragari. Quandiu rerum Ecclesiæ una fuit strues, una substantia indiscreta & communis, ejus curam Oeconomi ex Clero sustinuere, consilio & authoritate freti Episcopi, nec inde sejungi tum poterat portio reparationibus destinata. Postquam autem tripartita, vel quadripartita distributio rerum Ecclesiæ invaluit, non facilè potuit una & constantior aliqua inveni ratio regendæ vel pauperum, vel Fabricarum portionis. Ea primùm Episcopis, Abbatibus, Archipresbyteris, Parochis, Beneficiariis commendata est sollicitudo. Eadem etiamnunc imminet Episcopis, Abbatibus & Beneficia-

riis. Si minùs illi officio functi essent, labes ea farciebatur olim ea eorum bonis Ecclesiasticis, nunc ea eorum hæredibus, vel hæreditaribus. Unum illud optatissimum fuit religiosè servari, quod anno 1524. decrevit Campegius Legatus in repurgandis Cleri Germanici moribus, ut Archidiaconi & Decani superstitibus Beneficiatis cura pervigili imminerent, ad necessarias reparationes; vel si res minùs procederet, reditus ipsimet ad se revocarent, ipsi reparationibus instarent, suprema Episcopi ad-
Cap. 12. miniculante authoritate. *Domos quoque fundosque dotales Beneficiorum collapsos instaurent possessores, quantum necessitas postulaverit, reparataque in debita structura conservent; & per Archidiaconos & Decanos Rurales, ac alios, ad quos de jure vel consuetudine spectat, si negligentes fuerint, per subtractionem proventuum autoritate nostra arctiùs compellantur.*

Parochialium maximè Ecclesiarum causâ laboratum est, quòd & reparationes & ornamenta sacra earum majores expensas desiderent. Parochis ipsis primùm ea cura mandabatur. Intervenire Parochiani ipsi tandem compulsi sunt, vel incuria Parochi, vel interitu, vel viduitate diutina Ecclesiæ. Toleratum id primùm est, quòd non alia facilè via & ratio expediri posset, vel quòd suo ex marsupio ipsi conferrent, & conferrent liberaliùs, eo honore delimiti: vel quia novæ subinde exactiones in id faciendæ Parochis invidiosæ fuissent; denique quòd harum Collectarum usus approbari Laïcis, & suspiciones calumniæque non aliter satis abstergeri possent.

Sed utcumque res habuerit, illud profectò manifestum est, non alias hic Laïcos sustinuisse partes, quàm ministrorum & executorum, cùm Parochi, Archidiaconi, Episcopi principem semper honoris locum & authoritatis obtinerent, ut injussu eorum nil moliri Laïci poterant, & illis hi semper omnium rationes fecerint. Itaque non longè saltem deviatum est ab ingenio & regulis Ecclesiæ & disciplinæ antiquioris. Chrysostomo olim & Augustino, clarissimis utriusque Ecclesiæ luminibus, in optatis fuit, ut fundorum Ecclesiæ omnium curam in se reciperet plebs, & alendi Cleri, qui liberior hinc assurgeret ad cælestium amorem & contemplationem, & ad animarum sempiternæ salutis procurationem hinc recalesceret. Quod optabile his Patribus visum est de universis Ecclesiæ agris & proventibus, non facilè nunc improbari potest in aliqua eorum portione.

VIII. Primævæ authoritati suæ in restaurandis Ecclesiis Episcopos restituit Concilium Tridentinum. Constituit enim, ut annis singulis Episcopi Ecclesias Diœceseos suæ omnes, etiam exemptas
Sess. 7. c. 8. visitarent, *ut quæ reparatione indigent, reparentur.*
Sess. 21. c. 7. Alibi rursum potestatem illis facit transferendi in Ecclesias matrices Beneficia simplicia, quorum usque adeo labefactatæ sunt Ecclesiæ, ut de earum reparationibus desperandum sit; providendi autem, ut restaurentur Ecclesiæ Parochiales, aut ex ipsis Ecclesiæ cujusque proventibus, aut ex collatione Patronorum, vel quibusdam in Parochianos exactionibus: *Parochiales Ecclesias restaurari procurent ex fructibus & proventibus quibuscumque ad easdem Ecclesias quomodocumque pertinentibus; qui si non fuerint sufficientes, omnes Patronos & alios qui fructus aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes percipiunt, aut in illorum defectum Parochianos omnibus remediis opportunis ad prædicta cogant.*

Si ne his quidem adminiculis possint Ecclesiæ reparari, eas Episcopus vicinis conjunget & conglutinabit Parochiis, sinetque in usus communes residua adhiberi ædificia, servatoque utique decore, & præfixa cruce. Alibi denique Tridentini Pa- Sess. 22. c. 9.
tres edixere, ut Administratores, tum Clerici, tum Laïci Fabricarum, sive Cathedralium, sive Xenodochiorum, & locorum piorum, quotannis rationes exhiberent Episcopo, nisi contrarium aliquid ipsi earum Fabricarum institutioni insertum fuisset. Postremò denique Fabricæ adjudicavit Tridentina Synodus reditus Episcoporum non residentium, & Sess. 23. c. 1.
Beneficiariorum concubinariorum. Sess. 25.
Synodus quidem ipsa Tridentina proventus ca- c. 14.
ducos Episcoporum non residentium adsignavit Fabricæ Ecclesiæ, vel loco cuipiam alteri pio. Sed à Congregatione sacra Concilii declaratum est, eam Fagnan. in
esse alternationem ordinis, non optionis: ut non L. 3. part. 1.
possit Episcopus eam pecuniam loco pio cuiquam pag. 61.
elargiri, nisi si Fabrica Ecclesiæ nulla prorsus re egeret.

Anno 1565. in Concilio Cameracensi statutum est, Tit. 16. c. 8.
Chori reparationum onus illis incumbere, qui de- 9.
cimas percipiunt, etsi Patroni non essent. Illæsa tamen eorum consuetudine locorum, ubi vel Chori reparationes populo præscribuntur. In Concilio Toletano anni 1566. statutum est, ut Ecclesiæ Paro- Can. 17.
chiales, quæ nullam attingunt portionem decimarum reparationibus addictarum, nec idoneos habent alioqui ad id proventus: repararentur aut ex decimis, quas eis Episcopus assignaret, exemplo vicinorum Ecclesiarum: vel ex collatitio ære omnium decimas accipientium; nisi more id jam usuque obtineret, ut Parochianorum sumptu, vel aliorum quorumcumque fierent reparationes. Diximus jam superiùs in Hispania tertiam decimarum partem reparationibus Templorum addictam olim fuisse. Rodericus Archiepiscopus Toletanus, post L. 9. c. 1.
obitum Alfonsi Nobilis Regis Castellæ, impubere adhuc filio ejus Henrico Rege, Gundisalvum Ministrum affirmat ejus primarium, & Regni Rectorem, has invasisse Tertias restaurandis Templis sacras. Prosiliit Decanus Toletanus, Archiepiscopi Vicarius Generalis, & vibrata excommunicatione, eò illum adegit, ut & restitueret, & nihil ejusmodi posthac se ausurum polliceretur. Declaratione Regia idem confirmavit Henricus Rex. Anno 1275. Alfonsus Castellæ Rex nonnullorum suffragiis ad Germaniæ cùm Imperium vocaretur, instare juri suo voluit, in idque multum æris effudit. Cùm denique illum Romani Pontifices anathematum intentato terrore adegissent, eo ut se jure, vel juris inani spe exueret: ad leniendam ejus animi ægritudinem, tertias has decimarum Fabricis dedicatarum ei annuerunt, ea cautione, ut his opibus bellum ad Mauros adornaret. Temporariam tantùm eam fuisse L. 13. c. ult.
concessionem existimat Mariana, quam sibi tamen Reges prorogarint ad compensanda Imperii jura, sibi præter æquum, ut idem jactat, abrogata. Hanc Tertiarum concessionem confirmaverat Martinus V. Papa, ne ii essent Castellæ Regibus veluti nervi, aut tanquam stimuli ad oppugnandos Mauros & Infideles quosvis, & vigesimo quoque anno illa Tertia divideretur inter Fabricas Ecclesiarum & Cameram Apostolicam. Postea verò certior factus Sixtus IV. ea portione patrimonii Christi abuti Reges Castellæ in quidvis aliud potiùs, quàm in bellum sacrum, binc pensiones Laïcis addici, quasi terrena hæc essent patrimonia, & Regii fisci opes, denique ruinam facere Hispanenses Ecclesias Parochiales,

chiales, aliò detorta ea tertiarum parte, quæ vigesimo quoque anno reparationibus impendenda fuerat: eam revocavit concessionem. Hanc revocationem retractari postea evicere Reges Hispaniæ, ita ut jam in Hispania reparentur Ecclesiæ non aliter, quam reliquis in Provinciis, ubi nullæ sartis tectis templorum decimæ segregatæ fuere. Ad ea compelluntur Beneficiarii, vel Parochiani ipsi, compelluntur & Decimatores. Ita scilicet capitulus est Canon Concilii Toletani supra laudati.

Rainal. an. 1475. n. 19. 20.

Salgado. De regia protect. part. 3 c. 5.

X. In his porro omnibus, nusquam se, nusquam authoritatem suam interposuit Magistratus Civilis, nec ad causas decimarum, nec ad reditus fabricarum, nec ad necessarias in sarta tecta exactiones. Eam jurisdictionem soli exercuere Episcopi, Archidiaconi, Archipresbyteri, Parochi, tum in laicos, tum in Beneficiarios ipsos. Decivit nonnihil posterior disciplina, maximè in exactionibus ad reparationes necessariis. Illæ enim Civilis Magistratus authoritate jam fiunt. Edicto Aurelianensi Judicibus & Procuratoribus Regiis mandatum est, *ut reditus Beneficiorum caperent, à quorum se ministerio Beneficiarii subduxissent, censum agerent ruinarum, & emolitionum, eumque ad Archiepiscopum, vel Episcopum mitterent, quibus Regia authoritate præcipitur, ut provideant ipsi, curentque fundationum jura impleri.* Edicto Blesensi præcipiuntur Episcopi, in perlustrandis Parochiis, reparationibus Ecclesiarum Parochialium curam impendere, quodque ipsi sanxerint, id executioni mandari, ut Regii Judices curent, ut exigantur necessarii etiam sumptus, vel ex Parochianis, vel ex Parochis, captione etiam temporalium, pro portione expensarum ipsis ab Episcopo indicta. Rursum Constitutione Ludovici XIII. anno 1629. decretum est, *ut fructus Prælaturarum, Abbatiarum & Beneficiorum vacantium, impenderentur in reparationes & sarta tecta Beneficiorum, sepositis tamen fructibus & reditibus Regalia, operam daturis Procuratoribus Regiis, ne hæc religiosè serventur.* Edicto anni 1661. jubentur Episcopi, per sese, aut per Vicarios Generales visitare Ecclesias & domos Parochorum, earumque reparationibus prospicere, convocatis locorum Officiariis, jubente Principe, ut nulla vel intercessione, vel appellatione suspendantur eorum sententiæ. Præceptum fuit & Episcopis, Archidiaconis & Officialibus, Ecclesias visitantibus, ut cognoscant de rationibus & de reditibus fabricarum, prohibitis Judicibus Regiis, ne de his cognoscant, Edicto Caroli IX. anno 1571. Henrici III. anno 1582. Henrici IV. anno 1609. & Ludovici XIII. anno 1619.

Art. 25.

Art. 52.

Memoires du Clergé. édit. dern Tom. 5. pag. 499.

Memoires du Clergé. édit. prem Te. 2 pag. 56. &c.

CAPUT XXXVII. *P. 4. l. 4. c. 32.*

De Deportibus post annum Christi millesimum.

I. Rudimenta, seu vestigia Deportuum sub Alexandro III. Papa, cum probabantur Parochi, ipso Parochia regimine eis ante commendato, quam daretur in titulum.

II. Vel cum instituebatur temporarius Vicarius, dum Parochus ad manum esset.

III. Cura Parochiarum vacantium Decanis Ruralibus committebatur, earum interim fructus successori servabantur, quanquam non rarò eos Episcopi à Papa impetrarent, quasi Annatarum nomine, idque ad biennium.

IV. Erant & Episcopis, Archidiaconis, Archipresbyteris, vel Decanis Ruralibus sua quædam jura deportuum, hoc est, in fructibus Parochiarum vacantium.

V. Memorabilis Bonifacii VIII. Decretalis de jure Deportuum.

VI. Altera ejusdem Decretalis, qua deportus superfirmantur Consuetudine, vel Privilegio, vel statuto.

VII. Penes Abbates erant jura deportuum, Annatarum, & spoliorum in Regularibus Beneficiis sibi obnoxiis.

VIII. Joannis XXII. adinventum, quo Beneficiario, tempore deportus, vel annatæ, relinquitur media pars redituum Beneficii.

IX. Alia statuta de deportibus.

X. In Concilio Constantiensi confirmati fuere deportus, cùm Concilium Basileense & Pragmatica Sanctio eos expunxissent, in Concordatis restituti sunt.

XI. Deportibus locus erat & in Germania. Cardinalis Campegius id laboravit, ut ab onere absolverentur Beneficia quorum tenuissimi sunt reditus, vixque aliunde sufficiunt Beneficiario.

XII. Observantur aliqua in deportus, quibus illi attribuantur, quos in usus.

XIII. Qui Beneficiorum, eidem aliquando & deportuum fundamenta jaciebant.

XIV. Origo vocis hujus, deportus. Authoritas illis à Comitiis Blesensibus.

I. QUæ fuerit origo Deportuum, quæ Annatarum, quo utroque jure olim Episcopi & Prælati inferiores frequentissimè utebantur, quo etiamnunc utuntur non pauci, non ita facilè expediri potest. Non immeritò suspicamur laudabilia fuisse ipsius rei utriusque initia, an laudi semper fuerit progressio, docebit historica elucidatio. Illud ex Epistola Alexandri III. constat, apud illum conquestum esse Parochum quendam Diœcesis Tornacensis, quòd illum exauthorare machinaretur Episcopus, non alia de causa, quàm quod ejus extorsionibus reniteretur. Certiorem fecerat Pontificem per litteras Episcopus Tornacensis, Presbytero illi eam Parochiam nunquam titulo concessam fuisse, sed ad annuam tantum commendam, ut interim periculum ejus fieret; eo ipso anno iis illum criminibus irretitum fuisse, quorum convictus, meritò à se abdicatus fuerit, substitutosque Parochos alius, quem Abbas, cujus id juris erat, præsentasset. *Significans quod prædicto Danieli præscripta Ecclesia non fuerit concessa, sed ad probationem usque ad annum commendata; ita quidem ut si non esset idoneus, & ejus conversationis & vitæ, cujus esse deberet, exinde amoveretur, ut Ecclesia illa liberè posset honestæ personæ concedi.* Delegavit Pontifex Episcopum Ambianensem, & Abbatem sancti Remigii, ut inquirerent, an Ecclesia illa, non titulo, sed ad tempus tantùm commendata fuisset huic Presbytero, & an verè hic conscius esset scelerum, quæ ei impingebantur. *Si constiterit quod Danieli præscripta Ecclesia non fuerit perpetuò concessa; sed ad tempus commendata.* *Append. 2. Epist. 14.*

Apparet ea fuisse jam quædam deportuum rudimenta. Nam ad annum tantùm conceditur ea Ecclesia Presbytero, qui de Episcopi exactionibus graviter expostulat. Non dissidet ergo à verisimilitudine, Episcopum accepisse reditus Parochiæ vacantis, eorumque congrua portione donasse hunc temporarium ejus administratorem, qui titulo Ecclesiæ, totoque adeo ejus proventu gaudere se debere confidebat, uti mos est Ecclesiæ vulgatissimus. Poterant tamen causæ esse justissimæ & canonicæ, ut Parochum futurum probare antè vellet Episcopus, & in ipsis Parochiæ functionibus ejus periculum facere. Nec is usus à Pontifice vituperatur. Atqui si animus erat probare eum Presbyterum, antequam titulo insigniretur, nihil interim necesse erat universos ei Ecclesiæ proventus consignari, sed idoneam portionem, reliquis ad necessarios, vel Episcopi, vel Ecclesiæ usus sequestratis.

At ex adverso facilè omnes intelligunt, quantas in corruptelas is usus detorqueri posset. Stephanus

Tornacensis querelis suis Archiepiscopum Remensem interpellabat adversùs Episcopum Suessionensem, qui primi anni fructus retinebat ejus Beneficii, quo Clericum donasset. *Idem Episcopus ex magna parte detruncat, messem hujus anni auferens, ut qui de altario manducare debuerat, juxta altarium mendicare compellatur.* (Epist. 102.) Damnavit Concilium Lateranense IV. anno 1215. extorsiones quorumdam Episcoporum, qui vacantes Ecclesias statim interdicto subjiciebant, nec sinebant Parochum quemquam earum clavum capessere, nisi certa pecunia sibi persoluta. *Audivimus de quibusdam Episcopis, quod decedentibus Ecclesiarum Rectoribus ipsas interdicto subjiciunt, nec patiuntur aliquos in eisdem institui, donec ipsis certa summa pecuniæ persolvatur.* (Can. 65.) Et paulò post: *Exactiones hujusmodi penitus inhibemus.* Non is quidem deportus est, sed corruptela quædam in ejus quandam imaginem adumbrata. In exemplo superiori elucebat honestas & utilitas Ecclesiæ. Hic rapacitas truculenti & [...]egum Ecclesiæ tyrannica eversio est.

II. Poterant & iæ [...]stissimæ esse causæ vacantes Parochias temp[...]io & commendatario interim Presbytero committendi, ubi non poterat proprius institui Parochus, nisi longo interlapso temporis spatio, sive nonnisi valde indigni & dispares præsentarentur, sive litium aliquid effervesceret inter Episcopum & Patronos. In his rerum temporumque commissuris voluit Alexander idem III. datis ad Archiepiscopum Cantuariensem litteris, & ad Episcopos ejus Provinciæ, ut Oeconomum interim ipsi instituerent, qui proventus Parochiæ vacantis custodiret servaretque successori, vel in utilitates Ecclesiæ expenderet. *Si quando in vacantibus Ecclesiis, in quibus Ecclesiastica persona præstationem non habet, vel quia persona minus idonea præsentantur, vel alia de causa de jure personas non potueritis in eis instituere: appellatione remota ponatis Oeconomos, qui debeant fructus percipere, & eos aut in utilitatem Ecclesiarum expendere, aut futuris personis fideliter reservare.* (Extra. De Offic. Ind. Ord. c. 4.) Quæ hic *persona* ter quaterve dicitur, proprius & titularis est Parochus, à Vicario sejunctus. Ita non dubitat Papa hoc decreto, quin Episcopus Vicarios jam designarit, spirituali curæ qui præsint. Id enim ejus & potestatis est, & officii. Insanum autem foret temporalium curam gerere, spiritalia aspernari. Quod cùm ita sit, finge tibi hos Oeconomos temporales eos proventus *in utilitatem Ecclesiarum* convertisse, jussu Episcopi, vel Archidiaconi, hæc tum effigies erit deportuum non valde absimilis.

III. Mirum est voluisse Pontificem, ut ab Episcopo Oeconomi designarentur, cùm eam administrationem Canones viderentur ipsi Decanis Ruralibus & Archidiaconis delegasse. Inde est quod Vorcestrensis Synodus anno 1240. Decanis Ruralibus id docet impositum fuisse oneris, ut vacantium Parochiarum agros excoli facerent, refundendis utique sibi expensis iis, ab illo ad quem proventus devenirent: vel aliis eam culturæ curam mandarent, quarta fructuum parte iis assignata. *Terra Ecclesiarum vacantium inculta non jaceant, sed per Decanum loci excolantur ab eo qui fructus receperit, sumptibus refundendis: vel pro parte fructuum tradantur aliis excolenda. Decani qui circa hoc negligentes fuerint puniendi.* (Can. 52.) Non exprimitur hic disertè cui seponantur ii proventus: sed cùm Episcopo non vendicentur, perspicuum est, eos successori servari.

Non absurda tamen conjectura est, privilegiis se Apostolicis aliquando muniri voluisse Episcopos, quo caduci illi fructus sibi adscriberentur. Ad annum 1246 memorat Matthæus Paris extorsisse Pontifici Archiepiscopum Cantuariensem privilegium, quo detrimenti plurimum caperent Patroni omnes Beneficiorum suæ Provinciæ, reditus ut omnes videlicet sibi vacantium omnium Beneficiorum vindicaret. *In universorum & singulorum Patronorum Ecclesiarum Angliæ præjudicium non modicum, & gravamen, his diebus domino Cantuariensi concessum est, ut obventiones sive fructus unius anni Beneficiorum, quæ vacare contigerit in Provincia Cantuariensi, eidem domino Cantuariensi conferantur.* Eam deportuum, vel annatarum concessionem simile veri est donasse Pontificem exolvendis debitis Archiepiscopi, vel ejus Ecclesiæ. Sed illud non injuria forsan ambigitur, an non alio studio, stimuloque incitaretur Archiepiscopus, quam utilitatis, vel necessitatis Ecclesiæ suæ.

In Concilio Londinensi anno 1268. prohibitum est, ne Prælati deportus caperent, unius anni, vel plurium, nisi patrocinaretur eis prisca consuetudo, vel privilegium. *Fructus & proventus Ecclesiarum Prælati per annum, vel aliquanto alio tempore nequaquam percipiant, nisi fortè jus hujusmodi sibi valeant ex speciali privilegio vel consuetudine ab antiquo vindicare.* Prolati sunt à nobis alibi Canones Concilii Oxfordiensis, qui gravi cauterio inurebant Episcopos & Prælatos inferiores, qui fructus usurpabant vacantium Parochiarum, & qui ut iis diutius fruerentur, præsentatos à Patrono meditata malitia repudiabant. (Can. 16.) Litteras stomachosiores & aculeatas ad Episcopum Leodiensem dedit Gregorius X. quòd cùm venia illi facta esset ab Apostolica sede colligendæ vigesimæ unius in Beneficiarios Diœceseos suæ ad Episcopatus debita exolvenda: invaserat prætereà dimidium unius Præbendæ redituum in omnibus suæ ditionis Ecclesiis, commentitiis causationibus, quasi fundi Ecclesiæ Leodiensis ære alieno depressi essent. *Porro cum pro Ecclesiæ debitis, quibus Episcopatum tuum obligatum dicebas, vicesimam Ecclesiasticorum redituum Ecclesiarum tuæ Civitatis & Diœcesis tibi obtinuisses ab Apostolica sede concedi: tu ipsa vicesima non contentus, in qualibet Ecclesia tuæ Civitatis & Diœcesis fructus dimidiæ Præbendæ prætextu terrarum Ecclesiæ Leodiensis, quas obligatas mendaciter asserebas, percipis annuatim.* Missa facio reliqua ejus Epistolæ convitia, ex quibus liquet, usum harum extorsionum extorsionibus ipsis flagitiosiorem fuisse.

Perdiu antè Honorius III. Tullensem Episcopum persimili Beneficio demeruerat, ut biennii proventus vacantium sui Episcopatus Beneficiorum colligeret, insumeretque debitis suis expungendis. Cúmque considerent aliqui, Præbendas & Beneficia superiora hoc suo privilegio Pontificem non esse complexum: rescripsit iterum Pontifex non tam arctos se fines Beneficio suo circumscripsisse. Hinc non temerè auguraretur quis, non valde novum, aut inusitatum fuisse, ut Episcopi vacantium Parochiarum proventus ad suas utilitates converterent: cùm hic molestè non ferrent id genus privilegia à Pontifice concedi: obstreperentque tantùm, cùm ea ad Præbendas etiam & superiora Beneficia ampliabantur, quod tam amplo jure rarò, aut nunquam tum uterentur Episcopi. Verba porro ejus decreti sic habent. *Tua nobis fraternitas intimavit, quod cum tibi pro relevatione oneris debitorum duxerimus indulgendum, ut fructus Beneficiorum, quæ interim in Diœcesi* (Extra. De Verb. signif. c. 32.)

tua vacare contigerit, tibi liceat biennio retinere; quidam Apostolicæ gratiæ privilegium sinistra interpretatione restringere molientes, asserunt Præbendas & majora Beneficia nequaquam Beneficiorum nomine contineri. Nos igitur authoritate præsentium declaramus, quod in hoc casu Præbendæ ac alia Beneficia generali Beneficiorum nomine continentur.

IV. Nec à verisimili procul abest, qua necessitate adducti sunt Episcopi, ut Apostolica elicerent hoc genus privilegia, quò æs alienum, aliaque Ecclesiarum onera exolverent; eadem coarctatos fuisse, ut in eundem usum reditus vacantium Parochiarum, vel Annatas saltem converterent. Cùm enim impensiùs Parochiæ, quàm cætera Beneficia Episcoporum potestati obnoxiæ sint, quòd ab illis solis possit animarum regimen commendari, & administratio Sacramentorum: inde est quòd ex Parochiis potissimum jura hæc sua Episcopi expresserunt. Ex Synodo Pictaviensi anno 1280. manifestum prorsus est pervagatissimum jam fuisse in ea vastissima Diœcesi Deportus. Ibi enim jubentur Archidiaconi & Archipresbyteri, ubi debitam sibi portionem decerpserint ex vacantium fructibus Parochiarum, tum sanè residuos ut in manus Episcopi deponant. *Monemus Archidiaconos & Archipresbyteros, ut quidquid de proventibus Ecclesiarum & aliorum Beneficiorum vacantium, curam habentium animarum annexam, ultra quarentenas suas sede vacante perceperint, & alios qui de prædictis aliquid habuerint, necnon omnes illos, qui de bonis Sacerdotum & Clericorum beneficiatorum intestatorum aliquid habuerint sede vacante, nobis vel mandato nostro restituant infra mensem.* Cap. 8.

Multa hic non perfunctoriè observanda veniunt in quæstione Deportuum. 1. Ubi Parochi mortali hac vita migrabant, in vacantis Ecclesiæ proventus certa quædam erant Archidiaconis & Archipresbyteris jura, eaque quadragesimam, puto, partem æquabant, unde & hic *Quarentena* dicuntur. 2. Sed non tam arctis se continebant limitibus, dum vacabat Episcopalis sedes; quanquam id hîc restitui jubeatur. *Ultra quarentenas suas sede vacante perceperint, &c. restituant, &c.* Sed erant & alii præterea, qui aliquid de vacantis his Ecclesiæ fructibus delibarent. *Et alios, qui de prædictis aliquid habuerint.* 3. Cùm hîc verò Archidiaconi, Archipresbyteri, cæterique præcipiantur Episcopo restituere, si quid præter juris sui modulum defraudarint, hinc planum fit, fructus eos omnes, decerptis his frustulis, Episcoporum juris fuisse. 4. Nec secus erat de spolio Beneficiariorum intestatorum; Episcopi enim juris erat.

Anno vigesimo-nono Eduardi I. Angliæ Regis, sive anno Christi 1299. transegit Cantuariensis Archiepiscopus cum Abbatia sancti Augustini, tum de pluribus aliis, tum de jure custodiæ & deportûs. Id enim sibi arrogabant juris Monachi in Ecclesias omnes suæ præsentationis. Et custodiam quidem illis concessit Archiepiscopus; at Deportuum partitus est inter ipsos & Archidiaconum, qui in illis Ecclesiis, dum vacarent, jurisdictionem suam explicabat. *Cùm personam, vel Vicarium in Ecclesiis dictorum Religiosorum mori contigerit, vel aliter cedere, liceat ipsis Religiosis habere retentionem clavium penes se vacationis tempore, donec ad præsentationem eorum alius instituatur in eisdem: salvo jure Archidiaconi Cantuariæ, qui pro tempore fuerit, quoad jurisdictionem in eisdem medio tempore exercendam, & quoad medietatem fructuum & sequestrorum interim perceptorum: ita quod claves ei qui vice Archidiaconi præ-* Const. antiq. Reg. Angl. pag. 840.

sentatos inducet in corporalem possessionem, à dictis Religiosis tradantur.

V. Occurrit hîc porro Bonifacii VIII. Decretalis, qua & antedicta ferè continentur omnia, & Deportus constituuntur juri in primis consentanei, nimirum aut Apostolico fulti privilegio, aut consuetudine, aut statuto, & quod caput est rei, necessitatibus Ecclesiæ accommodati, solvendo æri alieno, instaurandis Ecclesiis, vel ejusmodi utilitatibus publicis. *Si propter tua debita persolvenda fructus Beneficiorum primi anni, quæ in tua vacabunt Diœcesi, non obstantibus quibuslibet consuetudinibus, privilegiis, vel statutis, per quæ nostra impediri posset concessio, usque ad quinquennium in speciali gratia concedimus: intentionis nostræ nequaquam existit, si fructus hujusmodi Ecclesiæ tuæ fabricæ, vel alteri usui, seu cuicumque personæ singulari, de speciali consuetudine, privilegio, vel statuto forsitan debeantur, quod eis per concessionem ipsam, nisi hoc expressè caveatur in ea, præjudicium aliquod generetur.* In Sexto. L. 1. Tit. 3. c. 10.

Multa verò sunt quæ hîc juvet observasse. 1. Episcopis ubi Pontifex annuebat annatas vacantium Beneficiorum, brevi temporis spatio, paucisque annis arctari solitam fuisse eam gratiam, quòd exolvendis omnino debitis plures non essent necessarii. Itáque non id erat perpetuum jus Deportuum. 2. Sed nec ipse Pontifex hic detrectat, quin Annatæ Beneficiorum aliunde etiam quàm ex Apostolico privilegio proficisci potuerint; nimirum ex consuetudine, vel statuto. *De speciali consuetudine, vel statuto.* At fatetur, tam justa & firma esse hæc jura, ut ne ipse quidem decretis suis derogatum eis velit. 3. Agnoscit etiam seu privilegio, seu statuto, seu consuetudine adjudicari potuisse Deportus, vel fabricæ Ecclesiæ, maximè Cathedralis, vel aliis quibusdam usibus, aut privatis hominibus. *Ecclesiæ tuæ fabricæ, vel alteri usui, seu cuicumque singulari personæ.* 4. Nec ambigi potest perpetua esse jura deportuum, quæ consuetudine vel statuto conceduntur; perpetua quoque solent esse, quæ fabricis, vel perpetuis aliis necessitatibus adjudicantur. Denique quod privatis personis datur, sive consuetudine, sive statuto, sive etiam privilegio, perpetuum ferè ubique donum censetur. 5. Privati verò illi, quibus Deportus annuebantur, Archidiaconi maximè, vel Episcopi erant, ut quorum maximè opes & dignitatem tueri interfit Ecclesiæ. Cúmque his illisque incumbat pondus omnium Diœceseos Ecclesiarum, eóque longè majoribus subinde expensis opus eis sit, facilè in mentem veniebat, nihil tempestivius illis accrescere posse, quàm vagos & incertos hos proventus, necdum ulli partos, sive vacantium Parochiarum, sive spoliorum, sive successionum ab intestatis Beneficiariis obtingentium. Sunt & alia hujus Pontificis decreta, ubi privilegia concedit his non absimilia, solvendo æri alieno. L. 3. Tit. 4. c. 26.

VI. Unum modò adjiciam ex eodem Bonifacio VIII. Decretum, quò patebit Episcopos, Abbates, Prælatos inferiores, tum Regulares, tum sæculares, deportuum jure usos fuisse in Beneficia sibi obnoxia, nihil contrà nitente Pontifice, dum ne id ipsimet novassent, sed vel consuetudine, vel privilegio muniti fuissent aliquo, vel solida & canonica ratione. *Præsenti prohibemus Edicto, ne Episcopi, vel eorum Superiores, aut Abbates, seu quivis alii Regulares, aut sæculares Prælati, aut Ecclesiastica quæcumque persona vacantibus Dignitatibus, Prioratibus, Personatibus, vel Ecclesiis quibuscumque sibi subjectis; seu ad collationem, ordinationem, præsentatio-* L. 1. Tit. 16. c. 9.

nem, vel custodiam pertinentibus, eorumdem bona, morientibus eorum Rectoribus vel Ministris, in ipsis inventa, sive vacationis ipsorum tempore obvenientia, quæ in utilitatem eorum expendi, vel futuris debent successoribus reservari; occupare aut in usus suos convertere quoquo modo præsumant. Nisi de speciali privilegio, vel consuetudine jam præscripta legitimè, seu alia causa rationabili, hoc eisdem competere dignoscatur. Sed eo decreto coërcetur hic usus certis quibusdam objectis limitibus, tametsi privilegio, vel consuetudine subnixus, vel statuto: nimirum, ut si quid sit æris alieni, id expungatur; officialibus & servis demortui Beneficiarii fiat satis, denique nova suppeditentur necessaria quæque impendia, ad novos usque fructus. *Porro ubi ex privilegio, vel consuetudine, seu alia de causa rationabili, sibi aliquis prædictorum asseri bona competere supradicta, hoc de illis bonis debet intelligi, quæ solutis debitis, si quæ sint, & iis quæ fuerint necessaria pro servitoribus ac ministris, & incumbentibus oneribus, usque ad novos reditus supportandis congruè reservatis, ex ipsis reperta fuerint superesse.*

Cæterùm hac Decretali nihil detrahitur vigori universalis illius Regulæ, Beneficiorum vacantium proventus vel in Ecclesiæ necessitates effundendos esse, vel successoribus servandos. *Bona vacationis tempore obvenientia in utilitatem eorum expendi, vel futuris debent successoribus fideliter reservari.* Sed exceptiones explanantur, usu jam receptissimæ, & quidem ob multiplices rationes. In his una est, quam nondum perstrinximus. Accipitur deportus ex illis Ecclesiis, quæ custodiæ committuntur ejus, qui hoc utitur jure. *Ad custodiam pertinentibus* Viderit Lector, an hujus custodiæ ergo, & propter expensas ad eam necessarias, majorum gentium Beneficiarii sibi arrogarint Deportus & Annatas, & Spolia minusculorum.

VII. Est & aliud quod hic præteriri nefas sit. Abbates quoque & cæteros Prælatos Regulares id sibi sumpsisse modò confirmabat Bonifacius, ut Beneficiariorum sibi obnoxiorum spolia & deportus invaderent, sive proventus primi anni. Concilium Viennense & Clemens V. hinc demigrante Bonifacio ei usui non intercessere; sed virgam censoriam in eos distrinxere Abbates, qui temerè & iniquè Priores & alios sui juris Beneficiarios abdicabant, ut vacantium horum Beneficiorum spolia & deportus, ex privilegio, ut jactabant, sibi debitos mox invaderent. *Præterea interdum injustè Abbates*

In Clement. L. 3. Tit. 6. c. 1. *Priores ac alios Beneficiatos Beneficiis suis privant, ut sic fructus Beneficiorum illorum percipere valeant primo anno, prætextu privilegii quod asserunt se habere, quod usque ad certum tempus fructus Beneficiorum vacantium possint percipere primi anni. Quibus non contenti equos, boves, thesauros, & alia bona Monasteriorum & Beneficiorum vacantium illicitè occupant, quæ essent futuris successoribus reservanda.*

VIII. Clementem V. excepit Joannes XXII. cujus Decretali consultissimum deportibus temperamentum adhibetur, & cum primis necessarium. Erant enim quibus hocce jus complecti videretur reditus prorsus omnes Beneficiorum, ne tenuioris quidem Beneficiariis dimissis, ad unum, vel plures annos. Jubet verò Pontifex, ne jure deportûs exigatur, nisi illa ipsa quantitas, quæ Decimis præfixa est, si in ea Diœcesi exiguntur Decimæ: vel media decimæ pars, si inde semper Decimæ exulaverint.

Extravag. Tit. 1. c. 2. *Cùm in nonnullis Ecclesiis observetur, & à multis retro temporibus fuerit observatum, quod fructus primi, vel secundi, aut ulterius cujuscumque sequentis anni vacantium Beneficiorum, in eisdem defunctæ, aut fabricæ, aut Ecclesiis, vel personis habentibus annalia de consuetudine, privilegio, vel statuto applicantur in totum, ita quod illi qui hujusmodi Beneficia canonicè obtinent, & ad quos aliàs de jure fructus ipsi spectare deberent, nihil inde percipiunt; unde illud inconveniens sequitur, quod commodè nequeunt ad impendendum servitium debitum residere in Ecclesiis, in quibus Beneficiati existunt, &c. Nos de fratrum consilio statuimus, quod illi qui fructus prædictos sibi hactenus integrè vendicabant ex privilegio, consuetudine vel statuto, nihil exinde ultra summam, pro qua unumquodque Beneficiorum ipsorum consuevit in solutione decimæ, taxari percipiant.* Hæc decimæ quantitas, dimidium reditûs annui fuisse hic declaratur, cùm optionem non faciat Pontifex, accipiendi deportum, ut si minùs ea contentus sit, eam Beneficiario concedat, ipse reliquos sibi sumat Beneficii proventus: cúmque in Beneficiis ubi incompertus sit decimarum usus, velit Beneficii reditus in partes ex æquo duas secari.

Anno 1318. ab hoc eodem Pontifice concessa est charta Equitibus sancti Joannis Hierosolymitani, qua superius Decretum ipsorum Ordini specialiùs confirmatur; aliaque item qua Capitulis addicebat reditus Beneficiariorum, qui facta superiori partitione sua in Ecclesiis non residebant. Ferdinandus Arragonum Rex &, Magnus Magister Ordinis Calatravæ Equitum anno 1508. à Julio Papa eandem concessionem obtinuit Annatarum in Commendis omnibus Ordinis, ad ærarium publicum Ordinis conferendarum. Bullarii Tom. 1.

IX. At verò Concilium Palentinum in Hispania anno 1322. gravi pœnarum interminatione Prælatis omnibus interdixit, ne in conferendis Beneficiis, eorum sibi fructus retinerent, in totum, vel ex parte. *Occasione collationis factæ fructus Beneficiorum, aut aliquam eorum partem, seu summam aliquam pecuniæ exigere præsumunt.* Can. 19. Æquissima ea erat sævitia, quòd Prælatis illis nec privilegium suffragabatur Apostolicum, nec patrona consuetudo aderat, nec statutum favebat ullum. In Concilio Coloniensi anni 1310. statutum est, si Canonici extremum diem suum obirent eo tempore, quo suspensione irretiti essent, potituram nihilominus Ecclesiam reditibus harum Præbendarum vacantium, ad novos reditus comparandos Collegio universo ejusdem Ecclesiæ. *Statuimus & hoc, ut si qui Canonici suspensi decesserint, quòd propter hoc Ecclesia annis gratiæ & eorum fructibus non fraudentur: sed ipsis Ecclesiis & non successoribus suspensorum cedant pro reditibus perpetuis comparandis ad communem utilitatem Ecclesiarum.* Can. 14. Et illud omnino mandandum memoriæ, hos reditus reservari vacantium Præbendarum, ad Ecclesiæ publicas utilitates.

Erat hoc deportuum jus Italicis Ecclesiis parum exploratum, ut quod primigeniæ Canonum disciplinæ adversaretur. Et tamen in Concilio Ravennate anno 1317. statutum est, cùm penes Episcopum deponantur reditus omnes Beneficiorum vacantium in Diœcesi: *Cùm Ecclesiarum vacantium proventuum & redituum, ac bonorum ipsorum dispositio ad earum Ordinarios de jure pertineat;* Can. 2. ejus officii esse, ut Œconomum deligeret, cui ea administratio delegaretur, nec ulli alii in id se interponerent, *Nisi aliter alicui eorum competat de consuetudine approbata, vel privilegio speciali.*

X. Nonnullis visum est Deportus à Concilio Constantiensi, & Martino V. Papa proscriptos fuisse, quos contrà tamen constat ab illis esse confir-

rator. Communis enim juris dispositioni, consuetudini, vel privilegio permisit Martinus fructus vacantium Ecclesiarum, ut ne Apostolica quidem sedes illos ad se revocaret. Eo utique firmantur deportus iis locis, ubi legitimè præscripta consuetudine vigent, vel privilegio speciali. *Seß. 43.* *Fructus & proventus Ecclesiarum, Monasteriorum, Beneficiorum, vacationis tempore obvenientes, juris & consuetudinis vel privilegii dispositioni relinquimus, illosque nobis vel Apostolica Camera prohibemus applicari.* Sed indubitatissimum illud est, à Concilio Basileensi & annatas damnari, & deportus, ut nulla haberi deinceps possit ratio privilegiorum, consuetudinum & statutorum, quibus illud antè jus innitebatur. *Seß. 21.* *Tam in Curia Romana, quam alibi; de Ecclesiis etiam Cathedralibus & Metropolitanis, Monasteriis, Dignitatibus, Beneficiis, Officiisque Ecclesiasticis quibuscumque, nec non Ordinibus sacris & benedictione, ac Pallio, de cætero nihil penitus ante vel post exigatur ratione litterarum, Bullæ, sigilli, annatarum communium & minutorum servitiorum, primorum fructuum, deportuum, aut sub quocunque alio titulo, colore vel nomine, prætextu cujusvis consuetudinis, privilegii vel statuti, aut alia quavis causa, vel occasione, &c.* Ita vides funditus everti tria deportuum fundamenta, privilegium, consuetudinem, statutum. Porro in Pragmatica Sanctione sua hoc Basileense Decretum amplexata est Ecclesia Gallicana.

Sed cùm non ubique recepta in usum fuerint Decreta Basileensis Concilii, cùmque Concordatis derogatum sit in hac parte Pragmaticæ Sanctioni, hinc viget etiamnunc deportuum usus, & Lutetiæ Parisiorum, & in Normannia, & compluribus in locis aliis. A Stephano Poncherio ad Episcopatum *Synod. Paris. p. g. 87. 88. 314.* Parisiensis Ecclesiæ vocato anno 1519. in Constitutionibus Synodicis declaratum est, privilegio & consuetudine antiqua attribui Episcopo Parisiensi reditus Archidiaconatuum, Personatuum, & Dignitatum, quocumque illæ vacarent anni tempore; cæterorum autem Beneficiorum, cùm vacarent à die Cinerum usque ad festum Trinitatis; denique reditus Parochiarum litigiosarum dividi inter Episcopum, & Archidiaconum eum, cujus in districtu illæ sitæ essent. Quæ eadem declaratio innovata est postea ab Eustachio Parisiensi Episcopo.

Synodic. Rotom. p. 323. In Concilio Rotomagensi, anno 1522. proposita est abolitio deportuum, utque Episcopis pensio mediocris adsignaretur, ut eo se assentirentur exui jure, aut certè ut adigerentur aliquam redituum portionem Beneficiario residuam facere. Huic postremæ clausulæ tandem assensum est. Inter reformationis varia Capita à Nicolao V. confirmata anno 1451. in Episcopatu Leodiensi, vetitum quidem est ne quid exigeretur pro institutionibus Beneficiorum; at confirmata tamen est vetus consuetudo aliquorum locorum, ubi octava pars redituum Beneficiorum vacantium Episcopis servabatur. *Per quæ tamen non intendimus tollere jus quæsitum per antiquitatem temporis Archidiaconis & Prælatis aliis habentibus compositionem de octava parte fructuum Beneficii, vel Officii, ad quod quis admittitur: neque infringere consuetudinem laudabilem Archidiaconorum, & aliorum Prælatorum minus pro præmissis recipere consuetorum.*

XI. In reliquis Germaniæ Ecclesiis exertior etiam vigebat deportuum lex, & exactio, cùm ne iis quidem relaxarentur, quorum Beneficii reditus tolerandæ vitæ vix pares erant. At ubi Cardinalis Campegius anno 1524. nova Germaniæ capita invexit reformatæ Disciplinæ, tunc sanè minuscula hæc Beneficia deportibus subduxit, quòd & Romæ immunia essent. *Improbamus, & ut absonum prorsus rejicimus, ab Episcopis medios exigi fructus de Beneficiis, quæ unius sustentationi vix sufficiunt, ut sunt quæ non excedunt valorem triginta duorum Rhenensium, de quibus in Romana Curia medii fructus non exiguntur. Quod etiam ab Ordinariis observandum esse præcipimus; nisi Concordatis aliter cautum esset, vel honesta ratione aliquid sine tamen reprehensibili gravamine accipiant.* Cap. 15. Ex Concilio quoque Trevirensi anno 1549. perspicuum est deportibus in Germania locum fuisse. Cùm enim quæstio efferbuisset de Parochiis, quæ unitæ erant Ecclesiis Collegialibus, vel Monasteriis; & quibus ministrabant Vicarii ad nutum revocabiles, quæque proinde nunquam vacarent; placuit Concilio, ut deportui locus esset, iisque exolverentur, non obeunte Parocho, aut Vicario, sed Abbate, vel Prælato Collegialium Ecclesiarum. *Insuper statuimus & ordinamus, quod deinceps decedentibus Prælatis Monasteriorum, sive Collegiatarum Ecclesiarum, quibus Parochiales Ecclesiæ unitæ, ac incorporatæ sunt, ita tamen & taliter, quod non per fixos Vicarios, sed dumtaxat ad nutum amovibiles Capellanos gubernentur & regantur: quod ex tunc mortis Prælatorum intercedente, nobis marca argenti, aliis verò Archidiaconis, sedium Christianitatis Decanis, & Capitulis infra annum jura alias præscripta persolvantur.* Cap. 13.

XII. Ex hoc postremo Decreto Concilii Trevirensis, itemque ex statuto Cardinalis Compegii, nec non & ex Decretali Joannis XXII. aliisque Constitutionibus supra relatis perspicuum est. 1. Quo demum cumque jure confiderent Episcopi, Abbates, Archidiaconi, & alii Prælati inferiores, ad adscribendos sibi deportus, annatasque, seu fructus primi anni Parochiarum, aliorumve Beneficiorum, necesse fuisse, ut reliquum fieret Beneficiario tantum fructuum, vel redituum, quantum opus erat, ut & ipse decenter se sustentaret, & oneribus Beneficii faceret satis. 2. Si tantuli autem essent ejus Beneficii proventus, ut honestè sustentato Beneficiario, & oneribus expletis, nihil redundaret, nihil tunc loci deportibus fuisse, vel annatis, sive Romæ, sive alibi, saltem nihil esse debuisse. 3. Pro vario usu, rituque aliarum & aliarum Provinciarum, jus deportuum fuisse, nunc penes Episcopos, Archidiaconos, Decanos Rurales, nunc fabricæ addictos, nunc Capitulis, nunc ex toto, nunc ex parte tantùm. Sed ea varietate non prohibetur, quin ea servaretur, aut servanda esset lex vetustissima, ut quidquid Beneficiario decerpebatur ex vacantis Ecclesiæ, aut ex primi anni fructibus, id in publicas totum impenderetur Ecclesiæ utilitates. Statuta, privilegia, consuetudines, quæ inconcussa hactenus fuere deportuum munimenta, huic innitebantur certissimæ Regulæ, cæteris Ecclesiæ necessitatibus donari posse, quidquid superfluit & redundat, post necessarias Beneficiarii, & Beneficii expensas. Opulentiæ enim etiam exuberanti Præsulum adjici eos reditus, qui detonderentur de minoribus Beneficiis, vel ex ornamentis etiam & condecorationibus Ecclesiarum, deturpatio ea sanè foret rerum Ecclesiæ, quæ sua ipsa natura & institutione pietati & religioni dicatæ sunt.

Nova ejus rei probatio ex Concilio Aquileiensi anni 1596. elicietur. In eo enim Concilio convenienter Bullæ Pii V. decretum est, ut si statuto, vel usu Capituli cujusdam id obtineret, ut reditus primi anni Præbendarum, partim Canonico ipsi novo,

partim pio alicui operi promovendi addicerentur, is usus stabilis & fixus perstaret: at verò rescinderetur is usus, & integri reditus Canonico permitterentur, illa si eorum media pars altera inter Canonicos distribuebatur, aut in ea absumebatur, quæ cupiditatem magis, quàm charitatem redolerent. *Quod spectat ad primi post adeptam possessionem anni fructus, decernimus exequendam omnino Constitutionem Pii V. ut si hi fructus & distributiones in pia opera statuto, aut vetere consuetudine insumantur, dimidium ad Canonicum, dimidium alterum ad ipsorum executionem pertineat. Si verò inter Canonicos distribuantur, aut aliter insumantur, quam in pios usus, tum decernimus dictos fructus & distributiones, primo etiam anno post adeptam possessionem, integros ad Canonicum pertingre, & eidem sine diminutione assignandos esse.*

Tit. De Dignit. Can.

XIII. Unum jam superest, quod observem in ea sive privilegia, sive statuta, ex quibus olim deportus scaturierunt. Non ea semper fuere Apostolicæ sedis privilegia, vel statuta peculiaria Prælatorum, aut Capitulorum. Proficiscebantur quandoque ea, sive statuta, sive privilegia à Fundatoribus Capitulorum ipsis, qui Præbendarum collationem in potestate habebant, ut Præbendæ omnes uno anno vacarent, quò ejus anni proventus in ipsius Ecclesiæ incrementa, vel ornamenta conferrentur. Superstes est Charta Ducis Burgundiæ anni 1248. pro Canonicatibus Sanctæ Capellæ Divionensis, cujus ipse Fundator erat & Patronus, & cujus voluit Canonicos omnes primo anno solis distributionibus contentos esse: *Volumus, ut quotiescumque Prebendam vel Prebendas vacare contigerit, fructus illarum per annum integrum in augmentum & utilitatem dictæ Capellæ integraliter convertantur, priusquam Canonici quibus conferentur, aliquid percipiant in eadem, quotidianis distributionibus dumtaxat exceptis.*

Recüeil pour l'histoire de Bourgogne. pag. 469.

XIV. Quoad ipsum verò deportus nomen, à nonnullis observatum est, in consuetudinibus Andium, & Cenomanorum deportus vocari bessem, seu duas tertias partes redituum feudi cujuspiam, quæ revocantur ad dominum Feudi, quoties is ad minores devolvitur, reliqua parte tertia addicta minoribus ipsis alendis fovendisque. Erant Episcopi, Archidiaconi, & Prælati alii, veluti Custodes & Conservatores Beneficiorum vacantium. Ista verò juris deportuū antiquitas, authoritasque aliquandiu exagitata & concussa in Comitiis Blesensibus anno 1576. retenta tandem & confirmata fuit, in Normannia potissimum & Britannia minore. Ita quidem vir doctus du Taix: Sed in Edicto Blesensi nulla de his litteræ fit. Unum hic veluti ad cumulum addam Decretum sancti Caroli Mediolanensis Episcopi in Synodo II. Diœcesana, de consuetudine, quam affirmat beatus Carolus Canonibus inimicam, ut si Parochus Augusto, vel sequentibus mensibus diem suum obeat, successor ejus nihil delibet ex reditibus ejus anni, qui aliis tum nescio quibus addicuntur. Hoc verò beati Caroli statuto sancitur, ut ex proventibus ejus anni decerpatur, quantum satis erit, solvendis debitis, alendo Parocho cum Ministris Ecclesiæ, utque oneribus Ecclesiæ ejusdem satis fiat.

Le Prestre Cent. 2. c. 2.

Du Taix. pag. 58.

Decreto. 39. Acta Eccl. Mediol. pag. 344.

❀❀❀
❀❀
❀

De Testamentis Episcoporum, & aliorum Beneficiariorum.

CAPUT XXXVIII. *P. 1. l. 4. c. 18.*

Testamenta Episcoporum, & aliorum Beneficiariorum per priora Ecclesiæ sæcula.

I. Beatus Augustinus testamenti tabulas nullas scripsit, nec enim pia Congregatione communia bona locum dant testamento.

II. Quo ratione cognatis suis affuerit Augustinus, dum valeret, dum mors appeteret.

III. IV. Ut bona sua dispensabant, qui sodalitio B. Augustini inscribebantur. Cùm Presbyter Ecclesiam scripsisset hæredem, & exhæredes fecisset filios religiosos & minores, eam Augustinus hæreditatem abjecit, integramque impuberibus servavit, dum pubescerent. Tam illi Ecclesiæ omnia contulere.

V. Sigillatim ut alii Augustini sodales sua distribuerint, mira quadam sapientia & religione.

VI. VII. De eodem rursus. Mirabilis Augustini despicientia rerum temporalium, & ardor ejusdem, ut Ecclesia & pauperibus largissime daretur. Nemo de rebus Ecclesia testabatur.

VIII. Observationes aliæ in easdem testamenta. Si vel patrimonia sua Ecclesiæ transcribebant, quid sacrorum redituum redundantiam? Presto semper Augustinus, ad restituendos fundos datos, si quos doni pœniteret.

I. EVangelicam paupertatem semel professo beato Augustino, non fuit postea unde testaretur. Ita enim Possidius in ejus vita. *Testamentum nullum fecit, quia unde faceret, pauper Christi non habuit.* Clero adgregatus fuerat, abdicatione omnium quæ ante possedisset. Itaque nil jam supererat, quod in potestate haberet. Nec enim ejus erant proprii juris reditus ejus Ecclesiæ, sed Ecclesiæ & pauperum, quorum ipse provisor & dispensator erat. In ædibus præterea Episcopalibus sacrum instituerat sodalitium, ubi communem ipsemet vitam cum Clericis suis agebat. Et ea rursus erat ratio altera non condendi testamenti: cùm in aperto sit sacrarum ejusmodi Sodalitatum, sive Regularium, sive Sæcularium duces & superiores, nullam habere testamenti factionem. Ideo & à Possidio additur commendatam ab eo fuisse Bibliothecam Ecclesiæ, illi qui ei curæ præfectus fuerat: vasa autem sacra, ornamenta, resque & reditus Ecclesiæ, dimisisse Presbytero, quem sibi fidelem delegerat Oeconomum. Prope à vero abest, Bibliothecam illam ab Augustino ipso coacervatam fuisse; nec tamen ejus ea erat propria, uti nec vasa sacra, nec sacræ vestes, aut reditus, sed Ecclesiæ, ut disertè affirmat Possidius. *Ecclesia Bibliothecam & omnes codices diligenter posteris custodiendos semper jubebat. Siquid verò Ecclesia vel in sumptibus, vel in ornamentis habuit, fideli Presbytero, qui sub eodem domus Ecclesia curam gerebat, dimisit.* Collegium ipsum, sive Ecclesiæ, sive peculiaris Congregationis Ecclesiasticæ, potestati mortis non subest: ejus verò est proprietas & dominium eorum, quæ Deo consecrantur. Nec ipsa pauperum congregatio mortalis est, & Christus jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur, qui vita ipse & immortalitas est. Patrimonium ergo Ecclesiæ, pauperum Christi testamenti materiem præbere non potest homini mortali; aut si, condonatâ ea verbi licentiâ, de eo testentur Beneficiarii, non aliò spectare id potest, quam ut designent, qui sint futuri dispensatores patrimonii pauperum.

Cap. 31.

II. Quod ad cognatos, proximosque Augustini

pertinet, non alio in eos animo & affectu fuit Augustinus, quàm quo in pauperes alios. Ubi enim necessitate urgebantur, dabat, ut ea exolverentur;
Ibidem. certè ut levarentur. *Nec suos consanguineos vel in proposito, vel extra constitutos, in sua vita & morte vulgi more tractavit. Quibus dum adhuc esset superstes, id si opus fuit, quod & cæteris erogavit: non ut divitias haberent, sed ut aut non, aut minùs egerent.*

Hæ sunt missæ in compendium leges Evangelicæ perfectionis, accuratissimè observatæ. Dari proximis etiam, sed egentibus: *si opus fuit.* Non largiùs quàm aliis dari, æquè egentibus. *Id quod & cæteris.* Dari non ut abundent, sed ne mendicent: *non ut divitias haberent.* Sin minùs ad excutiendam prorsus indigentiam, certè ad eam utcumque solandam: *Ut aut non, aut minùs egerent.* Idque mordicus & constantissimè retinere, *in sua vita & morte.*

III. Et fructûs & voluptatis nonnihil exister ex hac, ut spero, narratione Augustini ipsius, ubi rationem describit, qua qui in sacro ejus Sodalitio, sive in Seminario profitebantur, de rebus suis disponebant. Hinc enim dilucidius adhuc fiet, cur testamento scribendo abstinuerit. Plebi etenim suæ ipsemet inter concionandum narrabat, nulli suæ Congregationis Clerico fas fuisse quidquam propriè & privatim possidere; ita persuasum se fuisse, à Januario Presbytero antè pauperibus omnia erogata fuisse, quàm sacro ei Collegio nomen daret; retinuisse illum tamen aliquantum pecuniæ, in dotem filiæ, quæ in Monasterio alebatur, tenella adhuc ætate, ut pro arbitrio cùm adolevisset, eam pecuniam dispensaret: sed interim morte appetente Januarium testamentum scripsisse, & eam pecuniam, veluti suam, hæredi Ecclesiæ legasse. Se verò eam repudiare ac detestari hæreditatem, tum quòd Presbyter ille testari non potuisset, tum quòd geminam prolem suam exhæredem fecerit, filiolum in Cœnobio virorum, filiam in Monasterio puellarum: atque ita illis pro hæreditate lites & contentiones transfuderit: contendente filio non potuisse se immerentem paterna hæreditate orbari: filia vendicante sibi uni retentam esse eam à patre pecuniam. Quod ad litem attinet, spondet Augustinus paterno eam se affectu & judicio diffiniturum, adscitis in consilii & judicii societatem optimis quibusque civibus, sed non passurum se, ut ad Ecclesiam ea hæreditas devolvatur. *Ecce quomodo*
De Diversis. Serm. 49. c. 1. *vivimus, nulli licet in societate nostra habere aliquid proprium. Nulli licet. Si qui habeat, faciunt quod non licet, &c. Testamentum fecit Presbyter, socius noster, nobiscum manens, de Ecclesia vivens, communem vitam profitens. Testamentum fecit, hæredem instituit. O dolor illius societatis! Sed Ecclesiam scripsit hæredem. Nolo munera ista, &c. Magnus inde mihi dolor, propter hunc dolorem statui hæreditatem ipsam in Ecclesia non suscipere, &c. Ambos exhæredavit, &c. Litem hanc inter illos citò finimus. Audio illos ut pater, &c. Videbo quid sit juris cum paucis fratribus fidelibus honoratis, de numero vestro, id est, de plebe ista.*

IV. In Augustini ergo Congregatione, sive Seminario, 1. nemini fas erat testari, quòd singuli profiterentur res terrenas & propria omnia à se abdicare. Eadem lege tenebatur Augustinus ipse. *Ecce quomodo vivimus.* 2. Quòd possent, vel non possent testari, de eorum id dicitur patrimonio. Nec enim in dubium vertebatur, quin de patrimonio Christi, de beneficiis fidelium, de pauperum patrimonio testari possit nemo. 3. Januarii Presbyteri filius & filia in Monasteriis professi erant, sed cùm impuberes adhuc essent, paternæ illis hæreditatis portio integra servabatur. *Quamvis videremus fulgorem professionis, tamen lubricum timebamus ætatis: factum est ut ipsum argentum quasi puella servaretur, ut cùm ad legitimos annos veniret, faceret inde quod virginem Christi deceret, quando optimè jam facere posset.* Moriens eos pater hæreditaria successione fraudaverat, ab Augustino in integrum restituti sunt. *Commendavi Ecclesiæ, ut non accipiat ipsas pertinentias, quæ pertinent ad exhæredatos, nisi cùm ad legitimam ætatem pervenerint. Hoc eis reservat Ecclesia.* Minores ergo quantumvis in Religione Monastica Professionem emisissent, veniebant in hæreditatis legitimam portionem, eamque puberes facti pro arbitrio suo legabant. Patrimonia enim etsi possidere jam non possent, excipere tamen poterant, ubi hæreditario jure obtingebant; & in quos vellent transmittere. 4. Nec obscurè id ab Augustino insinuatur, hos sive Monachos, sive Moniales, ubi sui compotes erant, non satis decenter potuisse res suas, nisi vel Ecclesiæ, vel Monasterio largiri, vel Seminario. *Factum est ut argentum quasi* *Ibidem.*
puella servaretur, ut cùm ad legitimos annos veniret, faceret inde quod virginem Christi deceret, quando optimè jam facere posset. Et paulò inferiùs de lite disserens inter fratrem & sororem emergente post parentis obitum: *Sed si pueri isti servi Dei sunt, litem hanc inter illos citò finimus.*

V. His verò plusculum etiam luminis aspergetur ex sequenti ibidem Augustini sermone. Cùm legi enim jussisset, palamque legisset ipse Caput illud Actorum Apostolicorum, ubi disserit Lucas de vita communi, de distractione fundorum, de abdicatione omnium, & de spontanea paupertate Fidelium Hierosolymitanæ incuntis Ecclesiæ; testatur Augustinus eadem professione constringi Seminarii sui Clericos omnes. *Cum Episcopo Augustino* *ibidem.*
sic vivunt omnes cohabitatores ejus, quomodo scriptum *Serm. 50.*
est in Actibus Apostolorum. Inquisisse se in Clericos suos omnes, & nihil deprehendisse, quod ab illa sanctissimæ paupertatis lege deviaret. *Omnes Clericos meos, qui mecum habitant, tales inveni, quales desideravi.* Superesse tamen duos, Patricium nepotem suum, & Subdiaconum, & Valentem Diaconum, qui res suas necdum distribuissent. Valentem ne potuisse quidem per ætatem, quæ necdum ea esset, qua posset juxta leges ritè donare; itaque agros & servos ab eo communiter adhuc possideri cum fratre ejus, qui in Ecclesia Milevitana sub Episcopo Severo Subdiaconatu fungebatur. Nec Patricium quoque nepotem suum hactenus potuisse providere rebus suis, quòd earum usumfructum haberet mater adhuc superstes. Jam verò fato functam esse matrem, itaque propediem finitis causis nescio quibus cum sorore sua, fore ut ille de iis ita statueret, ut servum Dei deceret. *Sed sunt qui de sua qualicumque paupertate, quod statuerant, nondum fecerunt. Hi sunt Valens Diaconus, & nepos meus Subdiaconus. Expectabatur in illo etiam legitima ætatis accessus, ut quod faceret, firmissimè faceret. Nepos meus ex quo conversus est, & mecum habitare cœpit, impediebatur & ipse aliquid de agellulis suis agere, in vita usufructuaria matre sua, quæ hoc anno defuncta est.* Subjicit denique Augustinus Clericos illos quoque duos ita statuisse, sua ut Ecclesiæ omnia addicerent, cui & se addixissent; id enim & sanctissimæ eorum Professioni consentire, & exemplo fidelium Ecclesiæ primigeniæ Hierosolymitanæ. *Inter nepotem meum & sororem ejus sunt quædam causæ, in Christi adjutorio*

ciò finienda, ut & ipse faciat quod Dei servum decet, & quod ista professio, & ista exigit lectio. Et de Diacono Valente ibidem: *Si divisi fuerint agelli, eos cupit Ecclesia conferre, ut inde alantur, qui sunt in proposito sanctitatis, quousque in hac vita degunt. Scriptum est enim, & hoc Apostolus loquitur, Qui autem suis, & maximè domesticis non providet, fidem denegat, & est infideli deterior, &c. Hoc agitur, ut servuli dividantur, & manumittantur, & sic det Ecclesia, ut eorum excipiat alimentum.* Ea sunt verba Præsulis longè omnium à terrenis cupiditatibus alienissimi, cui crimini etiam dabatur, quòd donatas Ecclesiæ hæreditates respueret. Satis hinc elucet non dono, sed donantis religione & æterna salute illum delectatum fuisse, & hinc erupisse eas ejus voces, cùm diceret, non exemplo tantùm Ecclesiæ Hierosolymitanæ, sed ipsa sua professione & honestatis lege adduci Clericos, ut Ecclesiæ potissimum suæ largirentur, quæ largituri sunt: absurdius quippe & inhumanius esse, non eis potissimùm opitulari sanctis, quorum in contubernio vitam agitaturus sis.

VI. Faustino Diacono pene ne in mentem quidem venerat, ut à fratribus reposceret hæreditaris portionem sibi adscriptam. Consilio Augustini obsequutus, eam partitus est inter fratres suos, & Ecclesiam loci, quæ egestate laborabat. *Cum consilio meo divisit ipsam rem, & dimidiam donavit fratribus suis, & dimidiam Ecclesiæ pauperi in eodem loco constitutæ.*

Diaconus Severus in Seminario antè professus, ex collatis sibi eleemosynis domunculam emerat, ubi mater & soror habitarent. Facti mox ipsum sui pœnituit, domunculam Augustino restituit, quin & agellos quosdam adhuc suos Ecclesiæ loci addixit, admodum egenæ.

Diaconus Hipponensis in Clericatu mancipia aliquot sibi comparaverat, suasit Augustinus, ut libertate donaret, ipsemet denique sanctissimus Præsul præsente plebe manumissionem celebravit. *Hodie illos in conspectu vestro manumissurus est Episcopalibus gestis.*

Diaconus Heraclius exædificata Capella Martyris, reliquas res suas Augustino contradidit, ut arbitratu suo eas dispensaret. *Ipsam pecuniam voluit per manus meas erogare, sicut mihi placeret.* Ea pecunia agrum emi & Ecclesiæ donari voluit Augustinus, mutuò sumens, quod summæ deerat, & ex terræ fructibus mutuatam refundens pecuniam. *De pecunia sua emit etiam possessionem ex consilio meo.* Quanquam id jam ætatis esset Augustinus, ut ejus terræ fructus capere se posse minùs speraret, id tamen consilii inire maluit, quàm pecuniam retinere & in Ecclesiæ usus effundere. Diffidebat enim versatili junioris Diaconi ætati, subverebatur etiam nequando ejus mater quiritaretur de filio ad eam donationem sollicitato. Consultius ergo illi visum est eam emi possessionem, quàm repetenti si fors matri, vel filio restitueret. *Ideo volui ejus pecuniam in illa possessione servari, ut si aliquid, quod Deus avertat, aliter quàm volumus evenisset, redderetur illa, ne læderetur Episcopi fama.* Idem porro Diaconus spatium aliquod loci emit Ecclesiæ, cui & domum inædificavit, quam eidem contulit Ecclesiæ, quanquam eam extruxisset, quò mater sua eam incoleret. Cùm denique servos haberet, jam in Monasterio agentes, hos quoque manumisit, atque ita paupertati, cui se devoverat, totum quoque se vendicavit. *Pauper remansit, pecuniam nullam servatam habet.*

VII. Leporius Presbyter natalibus clarus, & dives opum, jam sua omnia abdicaverat, cum illum Congregationi suæ adscripsit Augustinus. Nihil quidem ille rerum suarum ejus Ecclesiæ contulit, ut qui Ecclesiæ jam alteri bona sua adjecisset omnia. Sed cùm Ecclesia toto orbe una eademque sit, quanta quanta erat, ubique Leporii beneficia grato & memori animo recolebat. *Hic non fecit, sed nos scimus ubi fecit. Unitas Christi & Ecclesia una est. Ubicumque fecit opus bonum, pertinet ad nos, ut sibi congaudeamus.* Monasterium ille suis in horto extruxerat; is porro hortus postea nec ejus fuit, nec Ecclesiæ, sed Monasterii. Aliquid etiam sibi redituum seposuerat ad alendos Monachos suos; sed ea cura voluit eum exonerari Augustinus. Jussit denique sanctus Pater, ut Xenodochium construeret, & incunctanter ille paruit. *Pecuniam non habet, quam suam dicere possit. Habebat Xenodochium ædificandum, quod modò videtis ædificatum. Ego illi injunxi, ego jussi.* Basilicam etiam ædificavit octo Martyrum, sed ex fidelium eleemosynis, à quibus & domum emerat, tanquam lapides ibi repertarus ad construendum: ea domus Ecclesiæ addicta fuit, cui & pensionem solvebat. *Domus ergo ipsa sic remansit; pensionem præstat, sed Ecclesiæ, non Presbytero.* Ita molestissimè ferebat Augustinus eam vocari domum Presbyteri, cùm Presbyteri domus non esset alia, quàm quæ Episcopi, & Dei. *Nemo amplius dicat, in domum Presbyteri, &c. Ecce ubi est domus Presbyteri; ubi est domus mea, ibi est domus Presbyteri; alibi non habet domum, nisi ubicumque habet Deum.*

Ante ordinationem suam Monasterium condiderat Barnabas Presbyter in loco quem ad id dono dederat Eleusinus. Cùm deinde nonnihil æris alieni contraxisset, agellum ei Augustinus ad annos decem concesserat, quò debita ea exolveret. Illum verò agrum Presbytero excolendum non delegavit, nisi quia Laïci ex ejus proventu quadraginta tantùm nummos à se solvi posse ostenderant, cùm non paulò majus ejus esset pretium. Itaque id oneris Presbytero imposuit, quò properè satisfaceret creditoribus.

VIII. Non poterunt hæ minutiæ non oblectamento iis esse, quibus sapit Ecclesiastica antiquitas, & quibus compertum fuerit ea his maximè minutiis æstimari posse de ingenio & virtutis indole summorum hominum. Hæc verò potissimùm lumina emicant ex hac rerum in speciem aspernabilium non aspernabili narratione. 1. Ubi Possidius ait Augustinum ante mortem nihil condidisse testamenti, quòd pauper esset Christi, id de illa paupertatis professione interpretandum esse, quam & ipse præstiterat, & à Clericis suis omnibus præstari curaverat in ipso vestibulo suæ Congregationis. Sua enim illi omnia antè distribuebant, quàm ei adgregarentur; ita nihil supererat, quod testarentur ante obitum suum. Testamentum Januarii Presbyteri offensioni fuit non soli plebi, sed Clero, fuit & Augustino ipsi horrori, qui donum ejus aversatus, hæreditatem in ejus prolem geminam partitus est, temerè ab eo hæreditaria successione frustratam. *Ibidem. Serm. 50.*

2. Nec apud Possidium, nec in his Concionibus duabus vel vestigium elucet ullum testamenti de rebus Ecclesiæ scripti, quod sobriis & [illegible]atis hominibus ne in cogitationem quidem veniebat, posse vel [illegible] privato quolibet, vel ab Episcopo testamenti tabulas scribi de communibus alicujus Sodalitii rebus. Quanquam enim non omnes Episcopi,

copi, Augustini exemplo, communis se cum Clero suo vitæ societate devinxissent, nec Episcopi tamen nec Clerici res Ecclesiæ nisi in commune possidebant, ut ne possent quidem de iis testamenta privatim ulla factitare.

3. Qui privatim hic omnes nomen dederint Clero & Collegio sacro, seu Seminario Augustini, nonnisi Ecclesiæ bona illi sua omnia transcripsere, ex ipso, ut suprà patebat, Augustino. Et hinc jure meritoque concluditur, si Presbyteris, Diaconisque, & Subdiaconis id fuisset juris, morisque, ut de suis Ecclesiasticis rebus reditibusque testarentur, non aliam eos sibi quàm Ecclesiam hæredem accersituros fuisse.

4. Ne addubitari quidem à quoquam jure potest, quin Augustini summa fuerit & incredibilis contemptio caducorum & temporalium omnium. Suprà tamen abundè comprobatum est, ex ejus consiliis monitisque Clericos illos omnes, vel pauperibus, vel Cœnobiis, vel Ecclesiæ sua admodum patrimoniola omnia dilargitos fuisse. Abdicatio quippe temporalis opulentiæ sordibus & avaritiæ adversaria est, non religioni & charitati. Qui totas respuebat oblatas hæreditates Augustinus, vel semel datas, & repetitas restituebat, non alio poterat discipulos suos consilio imbuere, vel præcepto, quàm quo Spiritus ipse sanctus fidelium primitias olim impulit, ut ad pedes Apostolorum sua inferrent omnia. Religio, pietas, charitas summa summorum virorum delectabatur non his donis, sed animis & fervore hæc tam largè donantium, nec se totos Deo cessisse interpretantium, nisi & sua illi omnia devovissent.

5. Nec id tantummodo mirabile, quòd Præsul omnium maximè septus munitusque adversùs terrenas cupiditates, plurimum omnium Ecclesiæ conferri fecerit: sed & quòd omnium altissimè immersus in rerum divinarum contemplationem, & sacris functionibus ministerii Episcopalis occupatissimus, ad has tamen se minutias dejecerit sollicitudinis rerum Ecclesiæ temporalium. Permagni refert penitissimè id infigi mentibus Præsulum, & Beneficiariorum omnium, eòque pertinebant pene putidæ illæ suprà narratiunculæ de œconomicis Augustini provisionibus.

6. Jam monuimus Augustinum præstò semper fuisse & paratum, adeoque & cupidum restituendi, sive fundos, sive pecunias, ubi qui dedissent, pœniteret eos sui doni. Non quò non eos tum monitos vellet, quantis eos periculis objiceret hæc inconstantia & aviditas. Sed nolebat Ecclesiam, quæ ad consilia vel præcepta perfectionis omnes adhortabatur, degenerem ipsam vel ignavam videri, nec vel seipsam audire, sibi obsequi. Volebat eam Paulò morigerari, & fraudem potiùs pati, quàm litem. Denique in usum vocare volebat ipse, quod in Concilio Carthaginensi IV. constitui fecerat, ut ne litigaret unquam Episcopus pro temporalibus

Can. 19 rebus, ac ne provocatus quidem. *Ut Episcopus pro rebus transitoriis non litiget provocatus.*

7. Poterat quidem aliquid litium incalescere inter cæteros Augustini Clericos, sed ut erat ipse parens omnium communis, ita & judex erat & conciliator, ita ut litigarent nunquam. *Audio illos ut pater, & fortè melius quàm pater ipsorum.* Quò gratiora autem essent plebi judicia sua, adesse sibi lites audienti & extricanti volebat spectatissimæ quosque integritatis plebeios, ut suprà diximus.

8. Ecclesiæ peculiares vicorum, jam fundos, ut vides, retinebant sibi suos, atque adeo & oblationes, quæ ibi fiebant ad alendum Clerum. Sed ab his diverticulis ad nostrum jam nos propositum referamus.

CAPUT XXXIX. *P. 1. l. 4. c. 19.*

De Testamentis rursus Episcoporum & Beneficiariorum cæterorum per quinque priora Ecclesiæ sæcula.

I. Excutitur Ambrosium testamenti fratris sui Satyri, omnia pauperibus adjudicat.

II. Cur nec ipse testamentum scripserit.

III. De S. Germano Episcopo Altissiodorensi.

IV. De Paulino Nolano, & de Hilario Arelatensi Episcopo.

V. In eam rem monita Hieronymi.

VI. Ut ille stomachetur in eos qui de patrimonio pauperum ditescunt.

VII. Statuta Concilii Carthaginensis III. de iis quæ acquirunt Beneficiarii, & quæ nisi Ecclesiis legare non possunt.

VIII. Qui hæc nulla sunt proximi, aut quibus nonnisi hæredes sunt, una Ecclesia commendatissima & hæres esse debet.

IX. Ne sinit Concilium Antiochenum testari Episcopos, nisi de patrimonio suo.

X. De Concilio Calchedonensi.

XI. De Theodoreto.

XII. Testamentum Gregorii Nazianzeni.

XIII. Excubabat Metropolitanus in testamenta Suffraganeorum.

XIV. XV. XVI. Quanquam hæc sive exempla, sive præcepta solos complecti videantur Episcopos: certissime tamen in omnes Beneficiarios vis eorum permanat. Ad ea argumenta alia, aliaque.

I. DE solo hactenus Augustino, & Seminario ejus Clericis. Nunc ad alios properandum Patres, ut cælesti hoc magisterio imbuamur in re ea, cujus tanta sunt & ad Ecclesiæ dignitatem momenta, & ad animarum salutem. Docet Ambrosius fratrem suum Satyrum à se scriptum hæredem; sed præmorientem sibi Satyrum sua omnia sibi testamento legasse. *Ego te, frater, hæredem feceram, tu me hæredem reliquisti. Ego te superstitem optabam, tu me superstitem dimisisti.* Nullas fecit testamenti tabulas Satyrus, Ambrosium tantùm rogavit, ut pauperibus tantum daret, quantum censeret æquum dari. *Quantum nobis justum videretur.* Hæc verba Ambrosius Christiano pectore, adeoque & Apostolica quadam sapientia commentatus, ita secum statuit, ut quantum justum esset daretur pauperibus, totum dandum esse. Is est enim cumulus justitiæ, omnia vendere, & erogare pauperibus. *Postulando quod justum est, non exiguum,* Ambr. Orat.
sed totum reliquit. Hæc est enim summa justitia, vendere quæ habeas, & conferre pauperibus. Qui enim dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in æternum. de obit. Saty.
Non ergo sibi visus est Ambrosius fratris hæres, sed ejus bonorum dispensator, & provisor pauperum. *Ergo dispensatores nos, non hæredes reliquit. Nam hæreditas successori quæritur, dispensatio pauperibus erogatur.* Nec exciderat animo, hæc à me jam superiùs enarrata fuisse. Sed & facta & verba hæc usque adeo Episcopalia pectori & animi magnitudinem spirant, Apostolicæque sapientiæ exuberantiam quandam, ut sæpiùs ea inculcandi occasione vehementiùs delecter.

II. Si eo animo Ambrosius testatus esset, quo fratris testamentum interpretatus est; facilè intelligitur, quantum pauperibus relicturus fuisset. Reli-

quisset enim utique quod justum erat, atque adeo ipsomet interprete totum. Sed vitæ ejus scriptor Paulinus, nullum ejus testamentum commemorat, quòd tantæ moræ impatiens, jam totum Christo & pauperibus dare occupasset, quod mors erat ablatura. Jam inde ab ipso ordinationis suæ die aurum omne & argentum pauperibus erogaverat, terras omnes Ecclesiæ dederat, usufructu sorori servatu;
Paulinus in ejus vita. c. 19. servata sibi opulentissima Christi paupertate. *Tempore quo Episcopus ordinatus est, aurum omne atque argentum quod habere poterat, pauperibus, vel Ecclesiæ contulit. Prædia etiam quæ habebat, reservato usufructu germanæ suæ, donavit Ecclesiæ, nihil sibi, quod suum hic diceret, derelinquens.* Ita non erat de quo moriens testaretur, poteratque de eo dici, quod de Augustino Possidius dixerat, Pauper Christi cum esset, nihil scripsisse testamenti. Ut enim sæpius suggerendum est, ne cadebat quidem in cogitationem hominum tanta & sapientia, & sanctitate præditorum, de bonis quæ ex Ecclesiæ proventibus superfuissent, quemquam testari posse.

III. Qui vitam beati Germani Altisiodorensis Episcopi mira diligentia scripsit Presbyter Constantius, narrata ejus morte, quæ in Italia contigit, ad hæreditatem ejus delabitur, quam inter se partitos ait cum Imperatrice Episcopos sex. Sed summa hæreditatis hæc erat, Theca sacrorum pignorum, pal-
Cap. 23. lium, tunica, cingulum, byrrus, cilicium. *Hæreditas deinceps relicta dividitur, partem præsumpsit Imperiam, partem vendicant Sacerdotes. Et quod fieri de opibus solet, nascitur de exiguitate contentio, dum deest quod capiant, &c.* Sed ab eodem ipso Scriptore narratum fuerat in ordinatione Præsulis hujus Apostolici, quid causæ fuerit quamobrem nullæ fuerint testamenti ejus tabulæ appetente morte: statim omnia pauperibus contulerat. *Repente mutatur ex omnibus; substantia dispensatur in pauperes, paupertas ambitur.*

IV. Procul erat Paulinus Nolanus, procul Hilarius Arelatensis Episcopus à condendo testamento adventante morte, cùm exordio uterque suæ conversionis præcepisset elargiri pauperibus sua omnia, horumque jam ut rerum Ecclesiæ dispensator factus, testari jam non posset. Quis enim nisi insaniat Oeconomus, de rebus suæ fidei creditis testamenta meditetur? Audiamus Julianum Pomerium in libris de vita Contemplativa de his ita dis-
L. 2. c. 9. serentem: *Sanctus Paulinus ingentia prædia, quæ fuerant sua, vendita pauperibus erogavit: sed cùm postea factus esset Episcopus, non contempsit Ecclesiæ facultates, sed fidelissime dispensavit. Quid sanctus Hilarius nonne & ipse omnia bona sua aut pauperibus reliquit, aut vendita pauperibus erogavit, &c.*

V. Si qua fides Hieronymo, ne Monachi quidem, nedum Clerici inaccessi, aut impervii erant illecebris & tentationibus avaritiæ. Unius maximè vicem ille dolet, qui ingentem omnino coacervaverat pecuniæ vim, quasi pauperibus hanc erogaturus, quam tamen moriens proximis reliquit. Judæ ille vestigiis & exemplis inhærebat, qui locupletatus fuerat rapinis in pauperes suis, & æterna sibi succenderat pœnarum incendia ex refrigeriis pauperum. Ita enim Hieronymus ad Rusticum Monachum. *Vidimus nuper & planximus Crœsi opes unius morte deprehensas, urbisque stipes, quasi in usus pauperum congregatas stirpi & posteris derelictas. Nec mirum, talem socium & Magistrum habuit, qui egentium famem suas fecit esse divitias: & miseris derelicta in suam reservavit miseriam.* Ad omnes id Beneficiarios serpit, non posse eos ditari, nisi cum pernicie pauperum & sua, temporali quidem pauperum, sua autem sempiterna. Constat enim de omnibus Beneficiariis quod de hiis Monachis affirmat Hieronymus, quidquid opum ad hæredes traducunt, id ipsis totum à fidelibus ad pauperum levamenta commendatum fuisse.

VI. Sed multò acerbiùs alibi sanctus Pater, vehementiusque irascitur Episcopis, cæterisque Beneficiariis, qui filiis, vel cognatis alias transmittunt divitias, quam quas ipsi à Majoribus acceperunt. Nec enim id possunt, nisi aut exuviis Christi propinquos suos induant, & fidelibus omnibus offendiculo sint. *Ut Sacerdotes ipsis quoque filiis suis,* *In Ezech. c. 46.* *quibus paterna debetur hæreditas, nihil debeant derelinquere, nisi quod sibi à parentibus derelictum est. Ergo qui ditior est Sacerdos, cum venit ad Sacerdotium, quidquid plus habuerit, non filiis debet dare; sed pauperibus, & sanctis fratribus & domesticis fidei, qui vincunt merita liberorum, ut reddat ea quæ Domini sunt Domino suo, qui loquitur in Evangelio. Quidquid uni horum fecistis, mihi fecistis, &c. Dispergit ergo populum Dei, & aufert ab eo possessionem fidei sempiternam, qui aliena dona, vel bona, vel rapina vel adulatione, vel blanditiis, vel prætextu vel gentis, filiis, fratribusque, & consanguineis derelinquit.*

VII. Huc pertinet quod à Concilio III. Carthaginensi declaratum est, quibus nihil erat ante ordinationem, non posse eos quidquam postea comparare, nisi Ecclesiæ nomine; si suo autem nomine fundos, vel domos coëmissent, monitique in Ecclesiæ fiscum non refudissent, compilatores eos patrimonii Christi haberi debere; quanquam si qua ex nominatim donati sint, vel hæreditaria aliqua successione aucti, in potestate eorum hæc esse debeant, quem in usum cumque volent convertere. *Placuit, ut* *Cap. 49.* *Episcopi, Presbyteri, Diaconi, vel quicumque Clerici qui nihil habentes ordinantur, & tempore Episcopatus vel Clericatus sui, agros vel quæcumque prædia nomine suo comparant, tanquam rerum Dominicarum invasionis crimine teneantur obnoxii, nisi admoniti, Ecclesiæ eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis propriè aliquid liberalitate alicujus vel successione cognationis obvenerit, faciant inde quod ipsorum proposito congruit.* Hæc certè verba extrema, *Faciant inde quod ipsorum proposito convenit*, non arbitrio tantum cujusque hæreditaria committunt bona, sed & salubre instillant insinuantque consilium, ut de hæreditariis etiam & propriis bonis testentur convenienter Ordinis sui sanctitudini. Non multum ab his abludebant Augustini verba superiori capite relata, & quò illa collinearet, obscurum non erat.

VIII. Sed apertior res tota fiet ex Canone Concilii Africani, ubi excommunicatione percelli etiam post mortem jubetur Episcopus, eos cùm patrimonium sit, hæredes scribet, qui vel cognati, proximique sui non sint, vel cognati quidem sint, sed hæretici, vel pagani, nec his anteponet Ecclesiam sponsam suam. Etsi autem intestatus excesserit, non eam pœnam effugiet. Cùm primùm enim Episcopali fastigio eminere cœpit, debuit rem omnem suam disponere accommodatè ad tantæ dignitatis sanctimoniam. *Constitutum est, ut si quis Episcopus* *Cap. 48.* *hæredes extraneos à consanguinitate sua, vel hæreticos etiam consanguineos, aut paganos, Ecclesiæ prætulerit, saltem post mortem anathema ei dicatur, atque ejus nomen inter Dei Sacerdotes nullo modo recitetur. Nec excusari possit, si intestatus defecerit; qui utique debuit factus Episcopus rei suæ ordinationem congruam suæ*

professioni nequaquam differre. Illud sanè hic perquam memorabile, Episcopos quibus nulli essent proximi, vel pagani, aut hæretici essent, nisi si quam habent rem familiarem, eam Ecclesiæ adscribant, pœna eos affici maxima, & nomen eorum sacris diptychis expungi. Denique nec inultos abire, si intestati moriantur, quod tum ea civilium legum præscripto, non ad Ecclesiam, sed ad hæreticos & paganus, certè ad extraneos devolverentur Episcopi patrimonia.

IX. Nec ab his valde abhorrere potuit Disciplina Græcorum in testamentis Beneficiariorum. Concilii Antiocheni Patres voluere, ut Presbyteris, Diaconisque perspectæ res essent Episcopi propriæ, nec non & Ecclesiæ, ut integrum sit Episco-
Can. 24. po de suis statuere, intactis Ecclesiæ rebus. *Manifesta sint, quæ pertinere videntur ad Ecclesiam, cum notitia Presbyterorum & Diaconorum; ut si contigerit Episcopum migrare de sæculo, nec res Ecclesiæ depereant, nec quæ propria probantur Episcopi, sub occasione rerum Ecclesiæ pervadantur. Justum namque & acceptum coram Deo & hominibus est, ut sua Episcopus, quibus voluerit, derelinquat, & quæ Ecclesiæ*
Can. 40. *sunt, eidem conserventur Ecclesiæ.* Quæ eadem propemodum verba sunt Apostolici Canonis.

X. Perlecta est in Concilio Calchedonensi accusatio quatuor Ecclesiæ Edessenæ Presbyterorum ad-
Act. 10. versùs Ibam ejus Civitatis Metropolitanum. Reus hinc autem etiam agebatur, quòd suffraganeo suo Danièli Episcopo conniveret, qui testamento nepotibus matronæ cujusdam quam amabat, ea legasset bona, quæ ab Ecclesia obtineret; quique sibi retinuerat hæreditatem Diaconi, quanquam spopondisset omnia se in pauperes erogaturum, quòd ex Ecclesiasticis proventibus ea provenissent. Cùm ratum illud & inconvulsum sit, quod ex Ecclesiæ reditibus partum sit, ad Ecclesiam necessariò redire debere.

XI. Familiare & illud fuit sanctissimis Orientis Episcopis, ut jam in ipsa Ordinatione sua, vel antè, terrenis renunciarent possessionibus, atque ita nihilo plus ipsis, quam Augustino superesset, quode morituri testarentur. Testatum faciebat vir maximus, Theodoretus Cyri Episcopus, nihil se possidere, præter vestes, quibus tegebatur; nemini se usquam litem intendisse, à nemine sibi intentatam fuisse, etsi vigesimum jam annum Episcopatus ageret, denique neminem eo tempore toto ex suis Clericis ante sæcularium Judicum tribunalia stetisse. Quibus ex omnibus augurari fas est, nec Theodoreto, nec Clericis ejus ferè fuisse, unde testarentur; cùm non esset unde lites, vel ipsis, vel ab ipsis
Epist. 81. intentarentur. *Annos viginti quinque ita vixi, ut usque in jus vocatus sim à quoquam, neque ipse quemquam accusarim. Nullus religiosissimorum Clericorum, qui sub me fuerunt, tribunalia tot annis frequentavit. Præter panniculos quibus amictus sum, nihil volui possidere.*

N. 24. XII. Emendatius Gregorii Nazianzeni testamentum à Baronio publicatum est ad annum 389. in Annalibus Ecclesiasticis, quàm fuerat à Brissonio in Formulis. Eo dat Gregorius Ecclesiæ Nazianzenæ & ejus pauperibus res suas omnes, præter tenuissima quædam legata in domesticos & in proximos suos. Ecclesiam tum Constantinopolitanam administrabat Gregorius, cùm hoc testamentum scripsit. Ita nec ipse mortem opperiri voluit, quo terrenis se sarcinis omnibus expediret, & Ecclesiam suam ornaret. Nec me fallit, quam diffidant viri docti ei Nazianzeni testamento. Nobis propositum non est his, aliisque ejusmodi implicari contentionibus.

XIII. Quod obiter attigimus de criminationibus, quæ Ibæ Edesseno impingebantur, ex eo liquidum est in testamenta Episcoporum Provinciæ suæ Episcopos invigilare debuisse; & conniti, ut ne bona ex proventibus Ecclesiasticis coacervata, vel Clericis ipsis exitio essent, si prædæ fuissent eorum cognatis.

XIV. Fateor, quæ hoc Capite dicta sunt, ea peculiarius ad Episcopos pertinere omnia. Sed nemo sanæ mentis inficias ierit, iisdem vinculis pro suo quemque modo, & reliquos omnes obligari Beneficiarios. Nam quæ ad ipsos venit portio rerum Ecclesiæ, peræquè est portio sacrificii Deo oblati, eleemosynæque pauperibus dicatæ, denique portio est hæreditatis Christi. Non ergo potest illa ad sæculares & profanos revocari usus, nisi ut res sacra profanetur, fraudentur pauperes necessario solatio, dilapidetur patrimonium Christi. Video hanc portionem Clerico tributam esse, sed video ut pauperi tributam esse, ad necessarios ejus usus; adeoque quidquid superat expletis ejus necessitatibus, jam id pauperum esse, cùm ea sit conditio, ea natura horum bonorum.

XV. Ubi certè vetant Carthaginenses Canones, ab Episcopo in cognatos transfundi, quod non acquisivit nisi ex Ecclesiæ rebus; nonne eadem ratio, eademque lex etiam cæteros constringit Beneficiarios, quibus non aliunde unquam, quam ex Ecclesia res affluxere? Erat enim Episcopo propria etiam portio ex reditibus Ecclesiæ. Si suæ ille ex his parcimoniæ fructus vetabatur in cognatos spargere, vetabantur & alii Clerici, ac Beneficiarii omnes.

Et ubi tum Apostolico, tum Antiocheno Canone vetantur Episcopi, proximis res alias quascumque dimittere, quam quas à Majoribus ad se derivatas habuere; nonne hac eadem lege circumscribuntur omnes, qui pari industria & arte possunt ex rebus Ecclesiæ fundos, vel pecunias accumulasse? Sed ut prisci Canones solos ferè commonerent Episcopos, in causa fuit, quod cæteris Clericis non ferè erogaretur, nisi quo parcè victitarent; ut nihil admodum verendum esset, ne ex his vel ditarentur ipsi, vel suos ditarent. Ubi autem sæviebat Hieronymi calamus in Monachos, vel Clericos ex paupertate Christi compilatione ditescentes, non ad has ille quotidianas sportulas intuebatur, sed ad fraudes circumventarum viduarum, vel alia id genus. Omnino verò eos proscindebat Hieronymus, qui ad proximos traducerent, quæ à majoribus suis non acceperant.

XVI. Disertissimè porro Carthaginensis III. Concilii Canon, non tantum Episcopos, sed Clericos omnes, ad proximos transfundere docet nihil posse, si nihil rerum habuere, cùm ad Ordinationem accesserunt. Certè in libello supplici ad Calchedonensis Concilii Patres perlecto, insimulabatur Episcopus Danièl in domum suam derivasse Diaconi Abraamii bona, ab ipso ei concredita, ut in pauperes erogarentur, quòd ex rebus ac proventibus Ecclesiæ parta fuissent. *Abraamius Diaconus &* Act. 10.
nihil ferè habens, ex nostra Ecclesia multas & innumeras res habuit, quæ pro veritate erant nostræ Ecclesiæ. Suadet huic Daniel Episcopus, ut subscripto testamento in eum suam transmitteret hæreditatem, jurans ei, hæc se post ejus mortem pauperibus erogare; hoc enim & testamento continetur. Et postquam hæc Danièl est adeptus, non solum non sicut oportebat & juraverat, disposuit,

sed Challen mulieri dedit. Denique Ibam ipsum quatunt iidem Presbyteri impetebant, quòd in rem suam deflectere voluisset Pyrozi Presbyteri testamentum, qui res suas Ecclesiis egenis & indotatis reliquerat. *Pyrozo Presbytero bene testante, & sua propria disponente, & res quas habuit relinquente Ecclesiis, hæditus nulles habentibus, &c.* Ibidem.

CAPUT XL. *P.2.l.4.c.21.*

De Testamentis Episcoporum, & aliorum Beneficiariorum in Oriente & in Italia, ab anno Christi quingentesimo ad octingentesimum.

I. Non sinebant Justiniani leges testari Episcopos nisi de iis quæ ante ordinationem suam obtinuissent, & de successionibus quæ sibi postea obtigere, usque ad quartum gradum cruisem. Nec secus res habet in Administratoribus Xenodochiorum.

II. Cur hac lege non memorentur expresse cæteri Beneficiarii, cùm eorum superfluum pauperibus debeantur.

III. Ejus legis confirmatio

IV. Occurritur objectioni & legi, quæ permittitur Clericis testari, etiamsi sint adhuc sub potestate patris.

V. De Presbyteris conjugatis in Oriente.

VI. Mirabile Joannis Eleemosynarii Patriarchæ Alexandrini testamentum.

VII. VIII. IX. Qua diligentia has leges Canonibus tam consentientes Gregorius Magnus servari curarit.

X. XI. XII. Mobilia ipsa, & quæ post ordinationem acquisierant Episcopi, nisi Ecclesiæ legare non poterant.

XIII. Cur Gregorius de solis agat Episcopis.

XIV. Lex Theodorici Regis de Clericis intestatis.

I. COpiam facit Episcopis Justinianus, ut pro arbitrio suo testentur de suis ante ordinationem rebus, aut de proximorum postea successionibus ad se devolutis usque ad quartum gradum; reliquas autem res nec expendere, nec donare, aut testamento legare possint nisi Ecclesiæ. *Licentiam habeat Episcopus, quæcumque ante Episcopatum probatus fuerit habuisse, & quæcumque post Episcopatum jure cognationis usque ad quartum ad eum pervenerunt, ad quos voluerit, ultima voluntate transmittere. Cæteris rebus aliis modis acquisitis ab eo, dominio Ecclesiæ reservatis, nisi in utilitatem Ecclesiæ, vel opera pietatis consumptæ sint.* (Cod. l. 1. De Epis. & Cler. Lege 33.) Quæ eadem lex ad reliquos exporrigitur locorum sanctorum administratores. *Eadem distinctione habita in Administrationibus cujuscumque loci religiosi.* Apparet Abbates & Administratores Xenodochiorum hic indicari. Cùm enim non aliter quàm Episcopi curam gerant & administrationem Congregationis alicujus, æquissimũ est, ut exinde nil comparare possint nisi nomine Congregationis. Denique si Episcopus vel Administrator diem extremũ obeat intestatus, nec ullus ei sit successor legitimus, ad Ecclesiam veniet ejus successio. *Item si quis Episcopus, aut Minister Ecclesiæ moriatur, sine testamento, & successore legitimo, vel legitima, successio competit Ecclesiæ, in qua constituti sunt.*

II. Hac certè lege non exprimuntur nisi Episcopi, Abbates & Administratores rerum Sodalitii alicujus; nec ea Clerici constringantur cæteri, cùm eo ævo tam latè pateret Beneficiariorum, quàm Clericorum nomen. Solis enim tunc & parcis distributionibus Clerici donabantur, quarum ex parcimonia difficillimè potuissent agri & prædia coëmi. At ubi postea non sportulis solùm & distributionibus gavisi sunt Beneficiarii, sed agris etiam & latifundiis Beneficio suo illigatis: jam tum sanè & ipsi Administratores esse cœpere, & inconcussa Administrationum lege jussi sunt; idonea sibi seposita sustentatione, reliqua spargere omnia in pauperes. Cùm enim oblationum & hostiarum Deo dicatarum una sit semper natura & conditio, ut religioni & charitati impendantur, nunquam hinc fas est sæcularis opulentiæ instrumenta parari.

III. Apertiùs idem Imperator propudiosum fore prædicat, & detestandum, si proximis ea suis largiatur Episcopus, quæ fideles pietate incensi, Deo quàm proximis ipsi suis donata maluere. Ideo & eligi in Episcopus vetat, si quibus filii sint, vel nepotes; prohibet denique ne quid eorum deur Episcopi, sive testamenti tabulis, sive ratione aliqua alia, præter successiones paternas, maternasque, patruorum, avunculorum, fratrumque. Quòd videlicet compertum sit, qui patrimonia sua dant Episcopis, legantque, illis Episcopos non obversari animo, nisi ut fideles dispensatores patrimonii Christi, multò utique propensiores, ut sua in pauperes spargant, quàm ut de rebus eorum sibi vel tantillum delibent. (Ibid. leg. 42.) *Ipsum potius sacerdotium contemplantes, quàm ejus personam, & cogitantes, quia non solùm ab ipsis relicta piè insumere, sed & suas ipsorum res adjicient.* Eadem que lege Xenodochiorum Rectores continenti subjicitur, ut nec ipsis fas sit, postquam eo munere sunt initiati, quidquam acquirere, quod suum sibi sit, & quod ad libitum donare possint. *Necessarium quoque duximus definire super his, qui curam susceperunt venerabilium Xenodochiorum, Nosocomiorum, Ptochiorum, Orphanotrophiorum, & Brephotrophiorum.*

IV. Concessit id quidem Justinianus Presbyteris, & Clericis ipsis inferioribus sub patrum potestate constitutis, ut testari possint, & quibus volent ea addicere, quæ sua sibi industria paraverint peculia, pari cum militia sæculari privilegio frui, *ad similitudinem castrensium peculiorum.* Dummodo filii si quos habent, aut improles si sunt, parentes ne fraudentur legitima portione. (Novel. 123. c. 19.) *Sic tamen ut horum filii, aut his non exstantibus, parentes eorum legitimam ferant partem.* (Cod l. 1. De Epis. & Cler. leg. 33. 49.) Sed magni prorsus ponderis rationes id evincunt, non agi hac lege de rebus ex Ecclesiastico proventu aliquo partis. Ipsemet enim Constantinus ita contestatus fuerat edita lege sua, quam suo Justinianus Codici intertexuit, & qua edicebat, quidquid quomodocumque corrasissent Clerici, & sibi recondidissent, pauperibus levandis dicandum id totum esse. *Si quid enim vel parcimonia, vel provisione, vel mercatura, honestati tamen conscia congesserint, id in usum pauperum atque egentium ministrari oportet.* (Ibid. leg. 2.) His adde si quartæ illi portioni redituum Ecclesiæ, quæ Episcopo addicebatur, id oneris immineret, ut ex ea hospites etiam & advenæ, ac peregrini alerentur, ut suprà animadversum est: consentaneum fuisse, ut & Clerici cujusqua portio ejus & pauperum usibus necessariis ita dicaretur, nihil ut segregari posset & in futurum recondi ad profanos usus.

V. Non facilè verò poterant Presbyteri Orientalis Ecclesiæ, cæterique Clerici conjugati, ex quo antiquissimæ illi fibulam continentiæ abruperant, ubi prolem susceperant; non facilè, inquam, poterant non parcere sumptibus, & seponere, ac congerere aliquid, quod in filios transmitterent. Ideo forsan Justinianus solos disertis verbis Episcopos & Xenodochos expressit ea lege, qua de rebus Ecclesiæ quemquam testari vetuit. Scrupulus hic verò facilè eximetur, si repetamus animo, in Ecclesia Græca nihil fundorum Beneficiarius tributum

fuiſſe, ſolis ibi locum fuiſſe diſtributionibus, agros omnes & fundos in unius Epiſcopi ditione fuiſſe, qui cœlibatûs ipſe vinculo conſtringebatur. Ita teſtatum faciunt ipſæ Juſtiniani Novellæ ſuperiùs allatæ, ſolos Epiſcopos & Œconomos regimen fundorum omnium in ſe recepiſſe, ita ut alienandi facultas eis prorſus amputaretur, niſi in eorum Laïcorum gratiam, quibus fundi alicujus annuebatur uſusfructus, ea conditione, ut vita excedentes duplum Eccleſiæ refunderent. Denique ſi non ſinebat Epiſcopos creari Juſtinianus, quibus vel uxor eſſet, vel proles, qui paſſus eſſet alios Beneficiarios omnes, & uxoratos, & patres, prædia Eccleſiæ in familias ſuas diſpergere, ac diſſipare? Hinc ergo facilè conjicitur, penes Epiſcopos ſolos fuiſſe Eccleſiæ fundos omnes.

VI. Ex nova Roma ad veterem, & ex Oriente in Occidentem migrabo, poſtquam objecerò oculis & admirationi, mallem imitationi omnium Præſulum & Clericorum, teſtamentum ſanctiſſimi viri, Joannis Eleemoſynarii, Patriarchæ Alexandrini. Ubi proximos ſentire ſibi viſus eſt afflatus mortis adventantis, & beatiſſimam invehentis ſibi immortalitatem, teſtamentum dictavit, quale ore illo ſanctiſſimo dictari par erat; gratias Deo habuit, quòd voti compos factus eſſet, centies ingeminans, ut tum unus tantùm ſibi teruntius reſiduus eſſet, cùm animam exhalaturus eſſet. *Gratias ago Deus tibi, quoniam exaudiſti miſeriam meam, rogantem bonitatem tuam, ne inveniretur morienti mihi, niſi unus tremiſſis.* Inveniſſe ſe in Epiſcopali ærario, cum Eccleſiæ primùm præeſſe cœpit, incredibilem pecuniæ vim, *circiter octoginta centenaria auri*: incredibilia in ſe dona undique ingeſta: at ſumma ſe quoque diligentia uſum, ut quæ à Deo in ſe profecta eſſent bona, in Deum retorquerentur omnia: & jam voluntatis ſuæ eſſe, ut qui unus ſibi ſuperaret teruntius, is quoque membris Chriſti pauperibus prodeſſet. *Cognoſcens hæc omnia Dominatoris omnium eſſe, feſtinavi ea quæ Dei erant, Deo dare. Unde & quod remanſit mihi hoc tremiſſe, Dei & hoc exiſtens, jubeo dari his qui ſunt Dei.* Immenſæ porro illæ opes exhauſtæ partim fuerant in Monaſteria & Xenodochia extruenda, ubi divina concelebrabant Cantica innumeræ hominum turmæ, nec interim laudes ſilebant & munificentiam ſanctiſſimi Patriarchæ. *Xenodochia, Gerontocomia, atque Monaſteria à fundamentis ædificans, & choros ſanctorum Monachorum ſtatuens, inceſſabilem veræ juſtitiæ memoriam poſſidet, per ea quæ celebrantur in eis bona opera.*

Cap. 49. vita ejus.

VII. Cùm verò non aliud his Juſtiniani legibus, quàm priſci Eccleſiæ Canones novo vigori & ſplendori reſtituerentur: hinc erat quod religioſior etiam earum in Occidente, quàm in Oriente obſervantia vigeret. Argumentis id penè innumeris evinci & illuſtrari poſſet. Scripſit ad Maximianum Syracuſanum Epiſcopum B. Gregorius Papa, inteſtatum vita abiiſſe Epiſcopum Agrigentinum, æquum verò eſſe, ut filio ejus ſuperſtiti reſtituerentur materna bona, necnon & legitima eorum portio, quæ parens ante Epiſcopatum obtinuiſſet, ſi modò nihil eorum Eccleſiæ donaſſet. *Si quid apud prædictam Eccleſiam de rebus matris ipſius inveniri potuerit, ei ſecundùm ſuam faciat portionem reſtitui. Proinde & de rebus paternis, quas ante Epiſcopatum dignoſcitur habuiſſe, ſi eas in jus Eccleſiæ ſuæ quolibet modo non tranſtulit, ei quantum portioni ejus legaliter ſcis competere, ut ſatisfieri poſſit, immineas.* Fatetur quidem Gregorius ejus Epiſcopi bona præceſſorem

L. 3. Ep. 36.

ſuum Papam ejus Eccleſiæ adjudicaſſe, ut vel ſic pœnas ille lueret flagitii cujuſdam ſui; ſed ita tamen ipſe interpretatur, laſciviendi potiùs materiam Epiſcopo ſubductam eſſe, quàm immerentes in filios pœnam paternæ nequitiæ derivatam. *Nam quod Præceptum direxerat deceſſor noſter, ut lapſo eo omnes res ejus Eccleſiæ remanerent, hoc ideo eum credimus præcepiſſe, ne per eas amplius deperiret. Nunc verò æquum eſſe penſamus, ut filium patris culpa non ingravet.*

VIII. Cùm reſciiſſet ex adverſo, Theodotum Epiſcopum ante obitum ſuum teſtamenti tabulas ſcripſiſſe, Cyprianum Diaconum commonuit, Nuntii partes ibi fungentem, ut diligenter excuteret, an nihil is de rebus Eccleſiæ ſuæ detrivisset, ut hæredes ejus ad id damni præſtandum compellerentur. *Quia ipſe teſtamentum dicitur condidiſſe, ſimiliter ne quid de rebus Eccleſiæ ſuæ conſumpſiſſet, te oportet inquirere. Et ſiquidem cùm exinde aliquid incongruè minuiſſe didiceris, ita age, ut res ipſa ab eo, cujus intereſt, modis omnibus reparentur.* L. 4. c. 26.

IX. Cùm Eccleſiæ Ravennatis Clerus Gregorium querelis ſuis interpellaſſet, quòd Joannes ejus civitatis Epiſcopus teſtamentum edidiſſet, Eccleſiæ utilitatibus & legibus ipſis Cæſareis inimicum; literas dedit Pontifex ad Marinianum Joannis ſucceſſorem, quò executioni intercederet eorum, quæ legibus adverſa eſſent: dona irritaret à Joanne facta ex rebus poſt ordinationem ſuam quæſitis, confirmaret quæ ab eo ſtatuta eſſent de rebus ante ordinationem ſuis, dum ne eas Eccleſiæ contuliſſet, denique Monaſterium ab eo dotatum gaudere pateretur donis omnibus, quæ ſuperſtes ei addidiſſet, feciſſetque à Sede Apoſtolica ante obitum ſuum confirmari. *Ut ea quæ de Eccleſia ſua, vel de acquiſitis in Epiſcopatu rebus, contra legum fieri ſtatuta diſpoſuit, fraternitas veſtra nec authoritatem præbeat, nec aliqua in his ratione conſentiat. Si quid autem de propriis rebus, quas ante Epiſcopatum habuit, quod quidem prius Eccleſiæ ſuæ non contulit, fieri voluit, vel decrevit, firmum per omnia robur obtinere neceſſe eſt.* L. 5. Ep. 1.

Iiſdem monitis Anthemium inſtruxit Subdiaconum, ſuum in Campania Nuntium, ubi fato functus erat Atellanus Epiſcopus, condito teſtamento, quo beſſem rei ſuæ nurui legabat, reliquam partem tertiam Eccleſiæ ſuæ: *Condito teſtamento in octo unciis totius ſubſtantiæ ſuæ nurum ſuam hæredem inſtituit, & Eccleſiam ſuam in reſiduis quatuor.* Eo teſtamento permiſceri videbantur patrimonia Epiſcopi, & Eccleſiæ. Sed in ipſa executione multum diſcriminis interponebatur. Juſſit enim Pontifex, ut accommodatè legibus, ad proximos & hæredes nihil eorum veniret, quæ Eccleſiæ fuiſſent, vel quæ Præſul poſt inaugurationem ſuam de novo comparaſſet. Alibi confirmatum eſt ab eodem Pontifice teſtamentum Epiſcopi Locrenſis, quo hæreditaria tantùm ille bona complexus erat, intactis Eccleſiaſticis. *Nihil de rebus Eccleſiæ ſuæ fuiſſe teſtatum, ſed de propriis.* L. 7. c. 53. L. 8. Ep. 33.

X. Ubi Canones Legeſque vetant, ne cognatis, vel hæredibus quidquam adſcribant Epiſcopi rerum earum, quas poſt ordinationem ſibi paraverunt; non de terris tantùm & hæreditatibus agunt, ſed & de mobilibus, veſtibus, ornamentis, & pecuniis ipſis, quæ omnia niſi Eccleſiæ donari non poſſe admonentur. Latiſſimè enim patent verba ipſa Canonum & Legum, nec ullis ſe ſinunt exceptionibus circumſcribi. Adde ejus diſtinctiunculæ obtentu fore ut jam rapinæ paterent proximorum res Eccleſiæ omnes, cùm Epiſcopis proclive eſſet complu-

E e 2 iij

timas Ecclesiæ res in ejusmodi bona mobilia convertere, quæ hæredes asportarent proximique, jure quasi suo. Cùm Episcopi filius eo extincto ædes Episcopales invasisset, consideretque sui juris esse vestes, & alias res parentis mobiles, ei vehementer restitum est à Gregorio, legibus & Canonibus armato, ubi & ipsa mobilia proximis dimitti univer-
L. 9. Ep. 14. sim cum aliis bonis omnibus prohibentur. *Quod & Episcopium detineas, & occasione blandiaris, ut Episcopi patris tui vestes tibi, vel alia quæ in Episcopio inventa sunt, applices. Et ideo si ita est, & ab Episcopio te præcipimus sine mora recedere, & quidquid Pater tuus Episcopatus sui tempore de proprio Ecclesiæ constiterit acquisisse, ne tollas: quia & sacris Canonum legibus esse noscitur definitum, ut in his quæ Antistes Episcopatus tempore acquisierit, non alius, nisi sola succedat Ecclesia.*

XI. Nec non præterit, Adeodatum Mediolanensem Episcopum conquestum fuisse apud Pontificem, quod præcessor suus Constantius nepti suæ Moniali legasset *quædam immobilia, quæ jam Episcopus acquisisset*; respondisse autem Gregorium, ea acquisisse Constantium perhiberi, cùm Diaconus
L. 10. Ep. 42. adhuc esset: *Quantum aliqui perhibent hoc non in Episcopatu, sed dum adhuc esset Diaconus acquisivit.* Ex quo illud nasci videtur, 1. sola immobilia ex legibus non posse legari proximis. 2. Eis legibus solos teneri Episcopos, qui Administratores & Provisores sunt Cleri & pauperum totius Diœcesis, non Clericos, vel Beneficiarios inferiores.

XII. Sed ejus vanitas argumentationis apertè convincitur collatione hujus Epistolæ cum ea, quæ paulò antè laudabatur. Altera enim de mobilibus, altera de immobilibus agit: *vestes vel alia, quæ in Episcopio inventa sunt.* Ex æquo igitur certum est nec mobilia, nec immobilia hujusmodi ad hæredes derivari potuisse; quanquam leges Canonesque non utraque semper conjunctim commemorent, sed separatim quandoque vel hæc, vel illa.

XIII. Consequens verò illud alterum, sin minùs à vero, certè à verisimili propius abest. Nec Justiniani enim leges, nec Epistolæ Gregorii nisi Episcoporum meminere. Sed jam non semel ejus rei perspicua indigitata ratio est. Quod cùm parcis distributionibus & alimentorum sportulis cæteri Beneficiarii fruerentur, non facilè videbantur congerere ex his posse, quo & tolerarent vitam, & domos præterea agrosque sibi compararent. Alioqui meliore fuissent Clerici alii conditione, quàm Episcopi; fas enim illis fuisset pascere sumptibus, & reliquas opes in proximos spargere, quod Episcopis non licuisset.

XIV. Confirmata est Theodorici Regis Italiæ Edicto eo, quod apud Cassiodorum legitur, ea Cæsarum lex, qua jubetur Ecclesia Clericis & Monachis succedere, qui intestati & sine hærede justo
§. 26. moriuntur. *Clericos, Religiosasque personas intestatas deficientes, quoties defuerit, qui jure succedat, locum Ecclesiæ suæ secundum leges facere debere præcipimus.* De bonis agitur hæreditariis, in quæ succedit Ecclesia, ubi justi desunt hæredes.

CAPUT XLI. *P. 2. l. 4. c. 22.*

De Testamentis Episcoporum, & aliorum Beneficiariorum in Gallia ab anno Christi quingentesimo ad octingentesimum.

I. II. III. Varia decreta Conciliorum Galliæ, ne testetur Episcopus, de iis quæ sibi legata sunt post ordinationem suam; si prole caret, patrimonium Ecclesiæ conferat, valida sint Clericorum testamenta, quanquam minus scrupulose servata sint formula.

IV. V. Cœpere ergo jam tunc testamenta condi, ex juris Canonici legibus.

VI. Ita consulebatur Ecclesiæ, & Parochorum testamentis aliorumque Beneficiariorum, qui cum fundos Ecclesiæ jam obtinere cœpissent, non poterant nisi Ecclesiæ eos transfundere.

VII. Aliis id ipsum exemplis efficitur, nec Parochos potuisse, nec Beneficiarios quosvis alios acquirere, vel testari, nisi in utilitatem Ecclesiæ.

VIII. IX. Exempla in id plura ex Gregorio Turonensi, & ex Flodoardo.

X. XI. Mirabilia Perpetui Turonensis Archiepiscopi, & Cæsarii Arelatensis testamenta.

I. Cum nostra aliquantò pluris interfit, exploratum habere, quæ Leges, qui Canones in Ecclesia viguerint Gallicana in Episcoporum & aliorum Beneficiariorum testamentis; proprium caput ei rei hoc seposuimus, ut Disciplinæ sacræ integritas illibata hic maximè viguisse intelligatur. In Concilio Agathensi constitutum est, ut quidquid Episcopo, vel Ecclesiæ conjunctim, vel separatim daretur, *aut cum Ecclesia, aut sequestratim*, ad jus Ecclesiæ id revocaretur, non Episcopi: *Non quasi* Can. 6.
suum proprium, sed quasi dimissum Ecclesiæ, inter facultates Ecclesiæ computabunt. Ita ne de eo Episcopus vel testamento disponeret, vel quacumque ratione alia. In eodem Concilio decretum est, ut si cui Episcopo nec filii sint, nec filiorum filii, & is hæreditates suas alii, quàm Ecclesiæ suæ tradat, accuratissimo examine perpendantur expensæ ejus omnes rerum Ecclesiæ, & siquid dederit distraxeritque in Ecclesiæ suæ damnum, id totum revocetur. Si liberos habet, ii Ecclesiam indemnem præstare cogentur, ex hæreditariis suis bonis. *Episcopus qui* Can. 33.
filios aut nepotes habens, alium quam Ecclesiam relinquit heredem, si quid de Ecclesia non in Ecclesiæ causa aut necessitate præsumpsit, quod distraxit, aut donavit, irritum habeatur. Qui verò filios habet, de bonis quæ relinquit, ab heredibus ejus indemnitatibus Ecclesiæ consulatur. Vehementer allucinabitur, qui hinc suspicatus fuerit res Ecclesiæ in privatas domos utcumque converti potuisse: cùm eò potius collimetur, ut in fiscum Ecclesiæ influant patrimonia Episcoporum, si nulla eis sit proles, ex toto: aliàs ex parte saltem.

II. Confirmata sunt in Concilio Epaonensi Epis- Can. 17.
coporum legata, & donæ fundorum Ecclesiæ, si tantumdem ipsi, & ejusdem pretii Ecclesiæ adjecissent. Ecclesiæ juris erant prædia quæcumque semel ordinatus Episcopus acquisisset. Non poterat ergo Can. 51.
rerum quas ipse comparasset, in alios dominium transferre, nisi id Ecclesiæ suæ damnum ipsemet præstaret. Agathensibus Canonibus hic additus est. In Concilio Parisiensi III. res Episcoporum propriæ jam Episcoporum esse præsumuntur. *Et quia* Can. 2.
Episcoporum res propriæ, Ecclesiarum res esse noscuntur, &c.

III. Sed non alia de testamentis præclariora Decreta, quam Concilii Lugduensis II. & Pari-

Can. 2. Can. 10 siensis V. Cùm enim facillimè sæpissimeque rescinderentur testamenta Episcoporum, Presbyterorum, & cæterorum Ecclesiæ ministrorum, ut Ecclesiæ compendiosiora, quam ii cuperent, qui seculi, quam Dei rebus magis studentes, cumque id cautæ prætexeretur, quod Legum civilium formulæ, juriisque civilis calliditates minùs quandoque servarentur: decreverunt ea Concilia suum ejusmodi testamentis nihilominus constare debere robur, etsi legibus Cæsareis minus consentirent: quòd nimirum abundè sit, ut extremæ voluntates morientium executioni mandentur. *Quia multa tergiversationes infidelium Ecclesiam quærunt privare collatis donariis, id convenit inviolabiliter observari, ut testamenta quæ Episcopi, Presbyteri seu inferioris ordinis Clerici fecerint, &c. omni stabilitate subsistant, id specialiter statuentes, ut etiamsi quorumcumque religiosorum voluntas, aut necessitate, aut simplicitate aliquid à secularium legum ordine visa fuerit discrepare, voluntas tamen defunctorum debeat inconcussa manere, & in omnibus Deo propitio custodiri.*

IV. Hic obiter observare fas est quasi prima quædam lineamenta novæ testamentorum formæ, quàm jus Ecclesiæ Canonicum invexit primùm Clericis, post etiam laicis fidelibus, ad declinandas ambages & versutias, in re potissimùm tanti ad rem privatam, publicamque momenti. Confirmavit Clotarius II. Res statuta hujus Concilii Parisiensis V. in iisque, ut apparet, Caput istud de testamentis. Sed integrum Edictum ad nos incolume non pervenit.

V. Atqui non aliò vergebat hæc in testamentis nova facilitas, quàm ut nequo obice retardarentur Episcoporum ultimæ voluntates in favorem Ecclesiæ, nec Episcoporum modò, sed Parochorum etiam, & Clericorum prorsus omnium. Ita enim demonstrant ipsa Canonis verba: *Quia multa tergiversationes infidelium Ecclesiam quærunt collatis privare donariis, &c.*

VI. Refert autem multùm id observari, eò connisi Concilia, ut firmarent testamenta in utilitatem Ecclesiæ scripta, non solum ab Episcopis, sed & ab Presbyteris, aliisque Clericis. *Testamenta quæ Episcopi, Presbyteri, vel inferioris Ordinis Clerici confecerint, &c.* Propterea quod cum Parochi inciperent, ut & cæteri Beneficiarii usufructuario jure agrorum Ecclesiæ aliquid impetrare, nimirum id erat consequens & consentaneum, ut in favorem Ecclesiæ testarentur.

VII. Duo id jam confirmaverant Canones Concilii Epaonensis, quorum altero Ecclesia sua ejicitur Parochus, si quem emat agrum, nec Ecclesiæ nomine emat: altero autem irritæ sunt venditiones, & alienationes omnes à Parochis factæ agrorum & fundorum Ecclesiæ suæ. Ex his autem id manifestè elicitur, non potuisse Parochum sive donatione, sive testamento, & quacumque demum ratione Ecclesiam frustrari agris, quos ipsemet coëmisset. Can. 7. 8. *Quidquid Parochiarum Presbyteri de Ecclesiastici juris possessione distraxerint, inane habeatur & vacuum, &c. Presbyter dum Diœcesim tenet, de his quæ emerit, aut Ecclesiæ nomine scripturam faciat, aut ab ejus quam tenuit Ecclesiæ ordinatione discedat.*

VIII. Narratur à Gregorio Turonensi stupendum infortunium civis Tricassini, Lupi, qui conjuge & filiis orbatus, Clero inscribi se voluit. Frater ejus veritus, ne semet Ecclesiæ dando, dederet & sua, *Timens ne hæredem constitueret Dei Ecclesiam, si ei conjungeretur*: abduxit illum à pio proposito, & secundo implicuit conjugio, ex quo pernicies erupit tum contrahentis, tum conciliantis, illo inconstantiæ & levitatis, hoc avaritiæ pœnas dante. Erat ergo illud frequens, ut Clerici, qui nihil ante liberorum sustulerant, sua Ecclesiæ legarent patrimonia, adeo non Ecclesiæ patrimonio suos locupletabant. L. 6. c. 13. Memorat idem Gregorius acerbissima jurgia Bertrandi Episcopi Cenomanensis, & Badegisilæ, quæ prædecessoris ejus conjux fuerat. Cupiditatis suæ facibus, artibusque incitata mulier, quæ toto Episcopatus tempore conjugi suo donata fuerant, ea contendebat ejus propria fuisse, sed cessit tandem authoritati Legum & Canonum, atque omnia restituit. *Res quæ tempore Badegisili Episcopi Ecclesiæ datæ fuerant, tanquam proprias retinebat, dicens, Militia hæc fuit viri mei. Et licet invita, tamen cuncta restituit. Erat enim ineffabili malitia.*

IX. Commemoratum est à Flodoardo testamentum Bennadii Archiepiscopi Remensis, qui hæredes scripsit Ecclesiam, & filium fratris sui, legatis Ecclesiæ suæ agris, & sylvis, præter pecunias, quas singulis repræsentari jubebat Clericis, pro eorum gradibus, ne prætermissis quidem *Sanctimonialibus, & viduis in Matricula positis.* L. 1. c. 9. Certum est paternas hæreditates ita inter Ecclesiam & nepotem partitum esse Bennadium. Successit ei B. Remigius, qui & ipse hæredes adscivit sibi duos nepotes suos cum Ecclesia sua, sed ita sanè ut totum propemodum cederet Ecclesiæ. Ne duodecim quidem pauperes Matricularios prætermisit Remigius, qui ad Ecclesiæ valvas quotidie mendicabant, cum quadraginta viduis. *Pauperibus duodecim in Matricula positis, ante fores Ecclesiæ expectantibus stipem, &c. Viduis quadraginta in porticu Ecclesiæ alimoniam præstolantibus, quibus de decimis villarum stipendia ministrabantur, &c.* Cap. 18. Hos secutus & proximè imitatus est Sonnatius Remensis Archiepiscopus, qui condendo testamento, hæredem designavit Remensem Ecclesiam, quanquam & 10 alias quoque Ecclesias munificentiæ suæ rivulos sparserit. *Testamentum rerum suarum condidit, in quo plura diversis donaria contulit Ecclesiis, Basilicam tamen B. Remigii præcipuè sibi hæredem instituit.* L. 2. c. 5. Hæredibus quidem suis terras legavit aliquas, sed ea cautione, ut post eorum obitum ad Ecclesiam illæ redirent. *Quibusdam hæredum quoque suorum personis prædia quædam eo tenore dereliquit, ut ad loca Sanctorum à se destinata post eorum reverterentur decessum.* Anno 642. Hadoinus Episcopus Cenomanensis, anno 648. Didierius Cadurcensis Præsul B. Remigii vestigia sectati sunt, tota hæreditate sua ad Ecclesiam transmissa, ut quæ sponsa sibi fuisset, filiosque omnes uno charitatis sinu gestaret. Le Cointe. Anno 642. n. 1. 648. n. 16.

X. Memorandum autem cum primis testamentum edidit beatus Perpetuus Turonensis Archiepiscopus; qui id primum præfatur, non alio magis incensum se fuisse ad condendum testamentum, quam ut certissimè res omnes suæ ad pauperes devenirent, & ne hæreditas Episcopi cuiquam posset, quàm ejus Sponsæ Ecclesiæ vindicari. *Ego Perpetuus peccator Turonicæ Ecclesiæ Sacerdos, abire nolui sine testamento, ne fraudentur pauperes iis, quæ superna gratia, mihi non merito liberaliter & amanter contulit: & ne, quod absit, transeant ad alios, quam ad Ecclesiam, Sacerdotis bona.* Spicil. to. 5. pag. 105. Perspicuè res hoc exordio, & luculentius adhuc ex consequentibus patet, de paternis & hæreditariis rebus suis testatum fuisse sanctissimum Præsulem, ubi post complurima pia legata, sermonem tandem revocat ad fratres, ad dominos, ad filios, ad delicias suas, ad gaudium & coronam suam, hoc est, ad pauperes Christi, ad mendicos,

ad ægros, ad viduas, ad orphanos; hos vero nuncupat ille suos ex asse hæredes. *At vos viscera mea, fratres dilectissimi, corona mea, gaudium meum, domini mei, filii mei, pauperes Christi, egeni, mendici, ægri, vidua, orphani, vos inquam hæredes meos scribo, dico, statuo.* Jubet suos omnes reliquos distrahi fundos, & ejus pecuniæ partes tertias duas viris, tertiam reliquam fœminis distribui, omnia pauperibus erogari. Epitaphio sanctissimi Præsulis affirmatur, clarum illum avis, atavisque, sed multò clariorem fuisse erogationibus in pauperes. *Clarus avis atavisque potens fuit, atque Senator, clarior at sua dum pauperibus tribuit.*

XI. Contrà verò Cæsarius testamenti tabulis ipsis confessus est, etsi nihil à parentibus suscepisset, testari se tamen, ne quid proximi sui suæ sibi successionis arrogare possent, præter munuscula quædam, quibus eos tanquam eulogiis prosequebatur. *Ego enim nihil de parentum bonis habuerim, hoc*
Baron. ann. 508. n. 24. *testamentum meum præsumere eruhui; illa tamen me sententia compulit, &c. Et ne fortè post obitum meum aliqui de parentibus meis, exceptis illis rebus, quas illis pro eulogiis donavi, inquietare præsumant, cui præsum, Ecclesiam.*

CAPUT XLII. *P. 2. l. 4. c. 23.*

De Testamentis Episcoporum, & aliorum Beneficiariorum in Hispania & Africa, ab anno Christi quingentesimo ad octingentesimum.

I. II. III. IV. Statuta Conciliorum Hispaniæ de recensione rerum Ecclesiæ post mortem Episcopi, de cura summovendi cognatos à successione, de coercendis morientium Episcoporum largitionibus inconsideratis.

V. Parochorum potestas in manumittendis Ecclesiæ servis.

VI. Nova acquisitiones nomine Ecclesiæ facienda erant.

VII. VIII. Reliqui Beneficiarii immunebant leges eadem, quæ Episcopis in testando.

IX. X. Causæ testamentariæ ad Concilia referebantur, ab iisdemque rescindebantur vitiosa Episcoporum testamenta.

XI. XII. XIII. Quando possent ab Episcopo legari res Ecclesiæ suæ.

XIV. Miræ cautiones adversùs cognatos Episcoporum & quorumlibet Beneficiariorum.

XV. Testamentum B. Fulgentii.

I. NOn minùs æstuabat Hispanica Ecclesia ad Legum Canonumque accuratissimam observantiam in tuendo pauperum patrimonio. Intestati Episcopi bonorum censum fieri voluit confestim à Presbyteris & Diaconis Concilium Tarraconense, descriptis mobilibus & immobilibus omnibus. *Sicubi defunctus fuerit Episcopus intestatus, à*
Can. 12. *Presbyteris & Diaconibus de rebus ipsius inventarium fideliter conscribatur, à minimo usque ad maximum, id est, de utensilibus, vel omni supellectili, &c.* Non ergo proximi defunctorum Episcoporum ad eorum ædes accedebant, non hæreditati se interponebant, & ex hac Ecclesiæ & Cleri potestate, ubi intestati obierant Episcopi, utcumque colligitur qualia essent Episcoporum testamenta.

II. Quod ad cognatos attinet, moltò apertius est Concilium Valentinum. Cùm enim plerisque sua essent patrimonia Episcopis, eaque integrum esset ad proximos traducere: edixit hoc Concilium, ut cognati Episcopi demortui & intestati, accederent ad ejus successorem: aut si ejus ordinatio diutiùs procrastinaretur, ad Metropolitanum: ut hæreditaria ipsis bona redintegrarentur, ac vicissim res Ecclesiæ intactæ incolumesque servarentur. *Parentibus* Can. 3.
& propinquis decedentis Episcopi, si intestatus obierit, denuntietur, ut sine Metropolitani vel Comprovincialium Sacerdotum conscientia nihil de rebus defuncti occupare pertentent, ne fortè cum hæreditariis rebus, etiam aliqua ad Ecclesiam pertinentia, vel permixta usurpent: sed usque ad ordinationem futuri expectent Antistitis, aut certè, si longum fuerit, ad Metropolitani ordinationem recurrant. Erant ergo inaccessa proximis Episcoporum defunctorum bona, nisi ea ipsi hæreditaria esse approbassent.

III. Dilucidior adhuc res est in Concilio Hispalensi I. Cùm enim ibi Ecclesiæ Astigitanæ Diaconi expostulassent de Episcopo suo, qui ante obitum suum aliquos manumisisset Ecclesiæ servos, alios cognatis donasset: à Concilio pronuntiatum est, non potuisse ab eo servos Ecclesiæ in libertatem vindicari, nisi aliqua per eum accessio facta esset rebus Ecclesiæ proprii dispendio patrimonii, propterea quod irritas decernunt sacri Canones largitiones omnes Episcoporum, quibus cùm nec filii, nec nepotes sint, hæredes præter Ecclesiam illi alios scribunt. Indulgentiùs tamen hic agi placuit, & his libertis asserta est libertas semel concessa, dum ipsi, liberique in patrocinio essent Ecclesiæ, quæ in eorum bona succederet, si sine justo hærede morerentur. Nec ulteriùs progressa est Concilii remissio & lenitas. *In extraneam non liceat eis personam quidquam transmittere, &c. Si qui eorum sine hærede decesserint, peculium eorum sanctæ proficiat Ecclesiæ.* Can. 1. 2.

IV. In irritum enim illa fuerat missa donatio, qua servos Ecclesiæ cognatis Episcopus suis descripserat, nisi donis aliis non imparibus Ecclesiam ille suam affecisset. Iniquum est enim, ut qui opibus Ecclesiæ sustentatur, nec suis eam impertit omnino bonis, illam ipsemet aliorum donis spoliet. *Ea ve-* Can. 2.
rò mancipia, quæ memoravimus, de jure Ecclesiæ sublata, suis proximis contulit, si similia de proprio suo Ecclesiæ ipsi non compensavit, Ecclesia vestra absque aliqua oppositione recipiat. Durum enim est atque irreligiosum, ut Episcopus, qui Ecclesiasticis stipendiis vivit, & proprietatem suam lucris Ecclesiæ minimè confert, aliorum oblationes à jure Ecclesiastico privet. Perspicua est, & latissimè patet hæc sententia, nec vel limites ullos patitur, vel tergiversationes.

V. In Concilio Toletano IV. concessum est Presbyteris, Diaconisque, Parochias ruris administrantibus, ut libertate donarent servos Ecclesiæ, si quos ex eis & litterarum peritia & innocentia vitæ commendaret, ut non immeritò Clero inscriberentur. Sed ea addita est conditio, ut horum libertorum, ubi fato functi essent, ad Ecclesiam res omnes revocarentur. *Quidquid talibus aut per libertatem con-* Cap. 74.
cessum, aut successione extiterit debitum, aut à quolibet quoquo modo collatum, non licebit eis quidpiam inde in extraneas personas transmittere, sed omnia ad jus Ecclesiæ, à qua manumissi sunt, oportet post eorum obitum pertinere. Ut hi liberti cum rebus suis in patrocinio erant Ecclesiæ, ita hæc sinebat Ecclesia res eorum ad alios transfundi hæredes.

VI. In Concilio rursus Toletano IX. Episcopi & Administratores rerum Ecclesiæ omnes jubentur, si quid novi acquirant, Ecclesiæ nomine id facere, ne quos ditavit Ecclesia, ab his ipsa spolietur. *Non* Can. 4.
enim convenit, ut Ecclesia quæ suscepit externum, efficiat in alieno divitem, & in suo recipiat fraudatorem. Si quibus verò eorum hæreditaria sint patrimonia,

præcipit

præcipit Concilium, ut quidquid de novo sibi compararint, id inter eorum hæredes & Ecclesiam dividatur, pro modo rerum Ecclesiæ & proprii ipsorum patrimonii. *Compensata jam juris sui, quàm Ecclesiasticarum rerum ambitione, si se utriusque rei quantitas exæquaverit, inter Ecclesiam & decedentis hæredes, æquo jure conquisitio pertinebit. Sin autem qualibet pars majori cumulo sui juris excreverit, etiam portionem in divisione percipiet.* Si quo verò dono, aut beneficio ab amicis suis hi afficiantur Episcopi, vel Beneficiarii, *pro sui utilitate, atque amicitia*, copia fit illis, ut illud sibi retineant, denique cui volent; ita ut si ante obitum suum illud nemini contulerint, ad Ecclesiæ jus redeat. *Si post eorum mortem inordinatum fortasse remanserit, Ecclesia hoc sibi, cui præfuit, vel minister extitit, in perpetuo vindicabit.*

VII. Hinc liquet jam iisdem legibus innodari cœpisse Beneficiarios omnes, quibus antiqui Canones solos videbantur Episcopos vincire. Ita quippe consentaneum erat, cùm jam plerisque Beneficiariis, præter distributiones, assignaretur etiam aliquid prædiorum; quæ cùm alimentis pauperum ipsa sibi ab origine dicata sint, necesse omnino erat proventus eorum omnes in pauperes erogari. *Sacerdotes, vel quicumque illi sunt, quibus Ecclesiasticarum rerum cura commissa est, &c. Quicumque de prædictis Sacerdotibus vel Ministris, &c. Ecclesia cui præfuit, vel minister extitit, &c.* Videntur his quidem verbis soli demonstrati Episcopi, Presbyterique, & eorum ministri, hoc est Diaconi; sed nimirum illis solis fundi Ecclesiæ aliqui commendabantur. Ibid. c. 4.

Cùm hoc denique Concilio permissi essent Episcopi vel Cœnobium extruere & dotare, assignata ei parte quinquagesima redituum Ecclesiæ suæ, vel Parochiam assignata parte centesima; cùm permissi rursus essent Ecclesiæ alicui adjudicare tertiam partem oblationum ex aliis Ecclesiis sibi debitarum; non tamen sinuntur vel tantillum cognatis largiri; quin his interdicitur, ne vel summis digitis attingant hæreditatem demortui Episcopi, nisi conscio Metropolitano; vel si Metropolitanus is sit, successore, vel Concilio Provinciali. *Propinqui morientis Episcopi nihil de rebus ejus absque Metropolitani cognitione usurpare præsumant. Quod si is qui recessit, Metropolitanus fuerit, heredes ejus aut successorem illius, aut Concilium sustinebunt.* Ita necesse erat, ne proximi & hæredes morientium involare possent res Ecclesiæ ab illis diu administratas. *Ne passim hæreditatis adeundæ data licentia, de rebus Ecclesiæ aut non reddatur ratio plena, aut fraus inveniatur illata.* Can. 6. 7.

VIII. Hæc eadem verò non multò pòst lex ad successiones Presbyterorum & Diaconorum ampliatur, ut qui non jam donari cœpissent fundis & prædiolis Ecclesiæ quibusdam, præter sportulas & esculentas distributiones. *Quod si Presbyter aut Diaconus fuerit, quos obiisse constiterit, non sine cognitione sui Episcopi, rem ejus hæredibus adire licebit.* Si quis ex cognatis hoc se gyro non cohiberet, is fur & latro sacrilegus audiebat. *Invasionis damno legis sententia subjacebit.* Ibidem.

IX. Concilii Toletani X. Patribus circumcidendæ visæ sunt largitiones immodicæ Ricimeri Dumensis Episcopi, conquerente Dumensi Clero ultra modum omnia in pauperes effusa fuisse ejus testamento. Præter longè plurimos enim servos, quos ille vel vinculis exemerat servitutis, vel aliis dederat, jusserat præterea in pauperes erogari quidquid reconditum esset in penuariis Ecclesiæ, pecuniam omnem, & mercedes laboris opificum, qui in ergastulis erant Ecclesiæ, utriusque sexûs, denique quidquid à se ipso acquisitum fuerat, tam vili pretio singularum rerum defixo, ut non tam vendi, quàm deperdi viderentur. *Quæ aut de opere utriusque sexûs artificum familiarum Ecclesia poterit habere confecta, atque illata, ut quæ sua professione habuisse visus est conquisita, omnia moriens jussit pauperibus erogari.* Vel ipsi Concilio consultissimè placuit his in pauperes inconsideratis moderari largitionibus, quòd vel pauperum ipsorum maximè interesset, ne earum brevi fontes exarescerent. *In quoddam rationabili authoritate temperamentum deducere.* Itaque perspecto nihil Ricimerum Episcopum de patrimonio proprio delibasse, quod Ecclesiæ adjiceret, atque adeo nihil potuisse ipsum de rebus ejus detererere, vel donare: potestatem fecit Episcopo novo confirmandi vel revocandi manumissiones illas omnes servorum, vel donationes; erogationes vero in egenos faciendas distulit, donec damna Ecclesiæ illata sarcita fuissent.

X. Ab hoc exemplo, quantumlibet vitioso, non pauca tamen emicant, quæ juvet profitque observasse. Hinc enim patet, ut levandis pauperibus, quàm ditandis propinquis addictiores essent Episcopi. His adde quod toto mox Capite diligentiùs pertractabitur, cùm Episcopi utplurimùm testamento multa pauperibus legarent, Clericisque, hinc post eorum mortem non raro expilatas fuisse domos Episcopales. Quorum muneris erat, & potestatis eas prædationes coërcere, illis res non satis feliciter plerumque cessit, quo tandem factum est, ut qui vindices esse debuerant, jam socii & participes essent.

XI. Nova in hanc rem decreta promulgavit Concilium Emeritense, sed quibus ferè prisci tantùm Canones confirmarentur. Statuit enim ne infirmari à novo possent Episcopo præcessoris sui dona in amicos, vel libertos, vel servos facta de rebus Ecclesiæ, ubi constaret plura triplo Ecclesiæ per illum accessisse. *Quidquid amicis, servis, aut libertis, vel quibuscumque personis de Ecclesia sua rebus compertus fuerit aliquid donasse, si triplum, aut multò plus patuerit esse, quod conscripsit in nomine Ecclesiæ suæ, firmum maneat, quod distribuit in personis, quæ prænotata sunt, superiori ordine.* Ea erat laus & facultas Episcoporum, qui Ecclesiæ triplo plura dedissent, quàm abstulissent. *Si Episcopus Ecclesiæ suæ, in qua præsidet, de rebus suis inventus fuerit plurima contulisse; quidquid amicis, &c.* Can. 21.

XII. Succurrit & alias, ubi possit Episcopus res Ecclesiæ suæ dilargiri. Si quibus Ecclesiæ rerum & causarum Ecclesiæ dispensatio commendata est, ea illi diligentia, fide, industria, & felicitate adlaborent, quæ laudis & mercedis aliquid meritò deposcat, fas erit Episcopo decimam illis partem addicere mobilium, quæ per eos fuerint Ecclesiæ recuperata: immobilium verò quanta illis portio decidenda sit, pro arbitrio & prudentia sua Episcopus æstimabit. *De mobili re decimam suam sequantur: pro immobili ab Episcopo repensationem dignam accipiant.* Ibidem.

XIII. Est & ubi ex Legibus Visigothicis viduæ & filii Episcoporum fundos retinere aliquos Ecclesiæ possint, si modò in Clero, vel in obsequio persistent Ecclesiæ; si desciscant, spoliandi erunt. *Hæredes Episcopi, seu aliorum Clericorum, qui filios suos in obsequium Ecclesiæ commendaverint, & terras, vel aliquid ex munificentia Ecclesiæ possederint: si ipsi in* L. 5. Tit. 1. c. 4.

Laicos reversi fuerint, aut de servitio Ecclesiæ, cujus terram vel aliquam substantiam possidebunt, discesserint, statim quæ possidebant, amittant, sed & viduæ Sacerdotum, vel aliorum Clericorum, quæ filios in obsequium Ecclesiæ commendant, pro sola miseratione, de rebus Ecclesiasticis, quas pater tenuit, non efficiantur extorres.

XIV. Finem faciet huic Capiti utra & luculenta cautio earundem Legum Visigothicarum, ne irreperent, irrumperentque in res Ecclesiæ cognati & proximi Beneficiariorum. Cùm primùm Episcopalem inaugurationem consecutus est Præsul, recensionem facere jubetur rerum Ecclesiæ, adhibitis ad testimonium quinque probatissimis civibus ejus urbis, quorum & chirographa adjicientur. Ubi vita ille migrabit, successur ejus juxta hanc recensionem res Ecclesiæ requiret; si quid dilapidatum sit, id hæredes & proximi resarcient. *Ut mox Episcopus fuerit ordinatus, statim rerum inventarium de rebus Ecclesiæ, præsentibus quinque ingenuis viris, facere non moretur, &c. Post Episcopi obitum, dum alter fuerit Episcopus ordinatus, secundùm rerum inventarium res requirat Ecclesiæ; Et si quid deminutum de rebus Ecclesiæ provenerit, proprii hæredes Episcopi, vel quibus facultas ejus pertinere, vel relicta esse videatur, de precedenti satisfaciant facultate.* Quæ eadem lex ad Presbyteros permanat, & Diaconos Parochiarum. *Quam legem & de Presbyteris vel Diaconibus, in omnibus observari, & valere præcipimus.* — Ibid. c. 2.

XV. Exemplo Fulgentii patefecit Ecclesia Africana, suorum Præsulum quæ voluntates ultimæ, quæ testamenta essent, ubi ex mortali hoc corporis ergastulo in immortalitatis patriam demigraturi erant. Paulò ante mortem Oeconomum Ecclesiæ suæ percunctatus est Fulgentius, quantum pecuniæ superesset, eamque illico omnem in pauperes jussit effundi, singulorum ipse nomina percensens, & eos sibi hæredes adsciscere certus, qui terris emigranti cœlum panderent. Audiendus Ferrandus
Cap. 30. Diaconus in ejus vita: *Pauperum curam gerens, requisita summa pecunia, de qua fidelissimus dispensator quotidie egentibus ministrabat, totum jussit expendi; per seipsum memoriter recolens viduarum, pupillorum, peregrinorum, cunctorumque illic indigentium nomina, quibus quid sigillatim daretur, propria deliberatione constituit: Hæredes in hoc sæculo non habens, hæreditatem tamen hujus benevolæ sollicitudinis pauperibus derelinquens.* Nec sui illi Clerici exciderc in hac extrema in pauperes largitate, ut quorum non paucos premeret egestas; *Sed nec suos Clericos debita benedictione fraudavit, ipsorumque paupertati misericorditer consulens, &c.* Quo rursus exemplo declarantur publicæ tum illæ largitiones in pauperes & in Clericos, quarum postea occasione emersere prædæ & grassationes eæ, de quibus infrà copiosiùs.

CAPUT XLIII. *P. 2. l. 4. c. 24.*

De Testamentis Abbatum & Monachorum, ab anno Christi quingentesimo ad octingentesimum.

I. II. Variæ ex B. Gregorio Papa probationes, tam de patrimonio suo testari potuisse Monachos, quam & in illud succedere

III. IV. V. VI. Aliæ ejusdem rei probationes. Abbates & Abbatissæ jure testari non poterant, cùm res administrarent sacræ suæ Congregationis. Poterant ex dispensatione

VII. VIII. Argumenta & alia ex Regula S. Benedicti, & S. Aureliani.

IX. X. XI. XII. XIII. Legibus Cæsarum & testari fas est Monachis, & hæreditates excipere. Quàm propria illa sint Cœnobiis. Qui sui per ætatem, & rerum suarum compotes erant, ii ante professionem testabantur. Sin minus facerent, Monasteria & liberi succedebant.

XIV. Argumenta ex Hieronymo Monachos testari potuisse, post professionem etiam.

XV. XVI. Nec illa Evangelicæ perfectionis professio Monachos remorabatur, quin portione rerum suarum aliqua proximos donarent.

XVII. Quæ ratione Episcopi & Xenodochiorum Administratores poterant, eâ non poterant Abbates testari.

XVIII. Objectio Monachis testantibus refertur, & diluitur.

XIX. De testamentis Abbatum & Abbatissarum.

I. ANtequam delabamur ad spolia Beneficiariorum hinc dein grantium, quorum vestigia quædam superioribus jam Capitibus impressa fuere: de testamentis Abbatum & Monachorum necesse est hic aliquid prælibari, cùm & hi in Beneficiariorum album relati sint, & singularis eorum professio habeat non pauca, quibus lucis aliquid aspergi necesse sit.

II. Indubium primo illud est, tam testari potuisse Monachos, quàm & succedere tribus his mediæ ætatis sæculis. Cùm rescisset Gregorius Magnus Siciliæ Monachum Fantino defensori semissem bonorum suorum testamento legasse; quanquam minùs probaret ministrum Romanæ Ecclesiæ ejusmodi dona susciperet, testamentum tamen confirmavit. *Fantinum Defensorem Joannes Monachus quidam moriens in sex uncias hæredem dimisit; cui hoc quidem, quod dimissum est, trade, sed contestare eum, ut hoc facere ulteriùs non præsumat. Sed pro labore suo aliquid accipiat, &c.* Eadem Epistola rescindit Pontifex donationem à Moniali factam, quòd multò æquius esset res ejus adjudicari Monasterio in quod contrusa fuerat, ut pœnas daret impudicitiæ. *Donationem ancillæ Dei, quæ lapsa est, & in Monasterio data, omni postposita tarditate restitue, quatenus ipse locus rerum ejus stipendia habeat, qui ejus sollicitudinis labores portat. Sed & quidquid ab aliis ex ejus substantia tenetur, recollige, & Monasterio præfato trade.* — L. 8. Ep 42.

III. Quo utroque sanè loco de bonis patrimonialibus agebatur, uti & rursus ubi in eadem Epistola Presbyteri, Diaconi, aliique Clerici ejusdem incontinentiæ infamia inusti, in Monasteria pro ejus usu sæculi in pœnitentiam compinguntur. Illis conferri res eorum omnes jubentur, saltem ex parte, si proximi eis sint, qui egeant eorum ope, utpote rebus necessariis destituti. *Si verò parentes habent, res eorum legitimis parentibus dentur, ita tamen, ut eorum stipendium, qui in pœnitentiam dati fuerint, sufficienter debeat procurari.* Si Clerici hi criminosi ex servis sint Ecclesiæ, assentitur quidem Pontifex, ut Monasterio in quod traduntur pœnitentiæ ergo, pensionis aliquid detur; sed ita prorsus, ut reliquæ eorum res in patronæ Ecclesiæ jus transeant. *Sed res eorum Ecclesiastico jure non subtrahi.* Quo id evincitur de patrimonii rebus agi. — Ibidem.

IV. Irritum aliàs jussit idem Gregorius testamentum Abbatissæ, quæ post Professionem nescio quæ legaverat præter Imperatorum leges, quibus id genus testamenta exploduntur, & Cœnobio adduntur, quidquid novæ rei comparaverit Abbatissa. *Quia ingredientibus Monasterium convertendi gratia, ulteriùs nulla sit testandi licentia, sed res eorum ejusdem Monasterii juris fiant, aperta legis definitione decretum est, &c. Res ipsius eidem loco, ex eo quo illuc ingressa, & Abbatissa constituta est, manifesta jure competere.* — L. 7. Ep 7.

V. Contrà verò Gregorius Probum Abbatem

facultate donavit testandi, & legandi quidquid rei habuisset, antequam Abbatis officio fungeretur. In Synodo Episcoporum aliquot, Presbyterorumque & Diaconorum Ecclesiæ Romanæ hanc sibi veniam Canonum fieri postulavit Abbas, assensus est Pontifex. *Ut cum fratribus, filiisque nostris, quid statuendum sit, deliberare possimus.* Ejus autem dispensationis annuendæ ea erat causa justissima, quòd Probus ante cum in secessu religiosam ageret vitam, securus rerum suarum & testamenti incuriosus, quod ex legum vigore non nesciret successurum sibi filium in res omnes suas, etiam intestato; accidit ut Gregorio cum Clericis suis deliberante de vacante quadam Abbatia, *Cum filiis nostris tractaremus*, interveniret ex inopinato Probus; quod Gregorius non casu, sed cœlesti quodam providentiæ consilio evenisse interpretatus, ea illum statim Abbatia investivit, & in cassum reluctaori, nec cessit, nec vel deliberandi spatium dedit. Erat ergo cum primis æquitati consentaneum illius ergo vincula solvi legum, quæ ideo Abbates & Monachos testandi potestate spoliant, quod ea uti cessaverint, cùm tempestivum esset, ante professionem.

L. 9. Ep. 22.

VI. Concessit denique Adeodato Monacho idem Pontifex licentiam scripto confirmandi donationem agrorum, quos dum sæculo valediceret, verbis nuda addixerat. Tantò pronior fuit Gregorius ad id annuendum, quòd secundùm leges ipsas donatio
L. 11. Ep. 5. ea fuerat valitura. *Ipsa quoque donatio licitè possit jure subsistere, præcipuè in hoc quod ab illis tribuitur, qui cum pompis suis sæculum relinquentes, ad Dei se eligunt conferre servitium.* Ex re autem erat futuras lites præsecari. *Salubriter amputandi causa litigii.*

VII. Idem præceperat in Regula beatus Benedictus, ut qui ad religiosam professionem accessuri erant, sua priùs omnia vel pauperibus erogarent; vel Monasterio; quòd post professionem ne sui quidem compotes futuri essent, nedum rerum suarum.
Cap. 58. 59. *Res si quas habet, aut eroget priùs pauperibus, aut facta solenniter donatione conferat Monasterio, nihil sibi reservans ex omnibus. Quippe qui ex illo die nec proprii corporis potestatem se habiturum sciat.* Nobilium si filii sint, quos parentes Deo devoveant, parentes Abbas polliceri cogit, nihil unquam patrimonii filiis daturos: si quid agrorum Monasterio offerre velint, jus fasque esse, quin & usumfructum eorum retinere posse. *Si aliquid offerre voluerint in eleemosynam Monasterio pro mercede sua, faciant ex rebus quas dare volunt Monasterio, donationem, reservato sibi, si ita voluerint, usufructuario.* Pauperioribus pro suo modo idem juris est. At omnium rerum egeni si qui sint, nihilominus suscipiuntur eorum filii, si à parentibus offerantur. *Similiter autem & pauperiores faciant. Qui autem ex toto nihil habent, simpliciter petitionem faciant, & cum oblatione offerant filium suum coram testibus.*

VIII. Edidit & Regulam Monasticam B. Aurelianus Arelatensis Archiepiscopus, qua nodum alium expedivit, ubi parentes filiis suis impuberibus in Monasteria susceptis præmoriebantur, non edito testamento; tum enim Monachis illis junioribus gravis hæreditatum sarcina injiciebatur. Jubet Regula, ut testamentum edant, cùm idoneam ætatem assecuti fuerint, aut cum hæreditatem in potestate
Cap. 47. habuerint. *Qui verò minoris ætatis sunt, aut vivis parentibus in Monasterium ingrediuntur, chartas tunc facere compellantur, quando ætate probati fuerint; aut res parentum in potestate habuerint.* Ex quo patet paternas hæreditates adiisse Monachos, & tum eos potuisse testari, & sua largiri Monasterio, pauperibus, proximis, etsi nihil sibi propriè retinere possent.

IX. Ea rerum constitutio utilitatibus Ecclesiæ tam accommodata, consentanea profectò erat Legibus Justiniani, qui liberis concesserat, ut invitis etiam parentibus Clero, vel Monasteriis nomen darent, nec verò extimescerent, ne ea de causa exhæredes fieri possent. Quin immo ne testari quidem parentes poterant, nisi decerpta his tributaque legitima portione: & si quando minus illi officio fungerentur, vocabantur tamen illi Monachi in consortium hæreditatis, hoc est, eorum nomine Cœnobium ipsum; cui perpetuo jure & irrevocabili ea bona addicebantur, etsi Monachus ipse exitiali inconstantia & perversitate sæcularibus se rursum illecebris immergeret. *Ut non liceat parentibus impedire, quominus liberi eorum, volentes, Monachi, aut Clerici fiant, aut eam ob solam causam exhæredare. Sed si ipsi testamentum condant, necesse habento quadrantem illis relinquere. Sin autem hoc non fecerint, locus sit ab intestato. Quod si illi Monasteria, aut Ecclesias relinquant, atque mundani fiant, omne ipsorum jus ad Monasterium aut Ecclesiam pertinet.* Cod. l. 1. de Episc. & Cler. leg. 54.

X. In eam legem aliqua hic strictim adnotanda veniunt. 1. In eadem navi esse Monachos & Clericos, ut à sæculari vita æquè alienatos, & acerbioribus pœnis ulciscendos, si in eam revolvantur. 2. Legitimam portionem Clerici Ecclesiæ, Monachi Cœnobio addi, & irrevocabiliter addici, si alteruter à proposito deficeret. 3. Inde fortasse erat, quod parentibus ferè non minùs dolebat, filios suos Clero, quàm Cœnobiis adscribi. 4. Certè cùm professio Monastica filios non exueret paterna successione, peropportuna & pernecessaria hæc erat lex Cæsaria, ad parentum avaritiam, & religionis incuriam cohibendam, quibus vilior erat filiorum jactura, quàm vel minimæ portionis caducorum bonorum.

XI. Sequenti Codicis lege plus etiam præfertur vigoris. Clerici & Monachi indiscriminatim habentur, quòd perpetuæ se religioni & sanctimoniæ utrique dedicent. *Elegerit se Monasterio, vel Clero sociare, & reliquum vitæ suæ tempus sanctimonialiter degere.* Leg. 55. Ibid. Ex quo fit, ut propositi sui sanctitas ejicere illos non debeat eo gradu, & privilegio, quo potirentur, si è sæculi fæcibus nunquam emersissent: itaque frustrare eos non potest parens quarta successionis parte, potest ampliori donare: *Sin autem & amplius voluerint eis largiri, hoc eorum voluntati concedimus.* Si intestati excedant parentes: qui ex eorum liberis Clerici sunt, vel Monachi, ita vel soli, vel cum fratribus succedunt, ac si nulla speciali professione devincti fuissent. *Nullo eis impedimento ex sanctimoniali professione generando, sive soli, sive cum aliis ad successionem vocantur.* Denique ut pateat non tam filiis hæc indulta esse, quam Ecclesiæ, vel Monasterio, si tam sanctæ professionis transfugæ fiant, tota illa successio eidem Ecclesiæ, vel Monasterio vendicatur. *Hujus legis Beneficia eos volumus obtinere, qui in Monasterio vel Clericatu perseveraverint. Nam si ad sæcularem conversationem remeaverint, jubemus omnes eorum res ad jura ejusdem Ecclesiæ, vel Monasterii, à quo recesserint, pertinere.* Cùm Monasterium potius successisset, quam Monachos, minùs mirum erat Monasterio potius hærere successionem, quàm desertori Monacho. Quod autem Clericorum quoque desertorum successio hæreditaria Ecclesiæ servaretur, peræquè ut Monacho-

rum, hinc intelligas, quantum emolumenti ad Ecclesiam redire soleret ex patrimonio Clericorum.

XII. Et hæc quidem ad filios familias. Cæterum verò, qui se & sua in potestate habent, jussit idem Imperator, ut antè de rebus suis omnibus disponerent, quàm Monasticam regulam complecterentur, quod deinceps ne sui quidem, nedum suarum rerum dominium sint habituri. *Quoniam nostra pietatis lex vult eos, qui se Monasteriis dederint, seu viros, seu mulieres, antequam ingrediantur Monasterium, eo quo voluerint modo, quæ sua sunt, disponere, nec posse postquam ingrediuntur Monasterium, ulterius agere quidquam de propriis, utpote domini rerum non existentes amplius.* Cùmque professio religiosa, & ipsos & ipsorum omnia Deo addiceret, jam non poterant vel repetere, vel à Monasterio sejungere & alienare, quæ ita Deo consecrata fuissent. *Eo quod sanciverimus, hujusmodi viros ac mulieres, cùm corpore & anima ipso ingressu ad Monasterium dedicare se, suasque substantias in Monasterium: eo quod domini harum ulterius non existunt.* 3. Declarabat deinque Justinianus hujus legis vim in posterum, non in antecessum valituram: ideoque qui hactenus professi sunt, posse eos adhuc de suis, maximè in liberos testari.

Nov. 76.

XIII. His legibus quas nos hic ex Photii Nomocanone prompsimus, adjunxit & alias Photius ex eodem corpore Juris Civilis. Si qui in Cœnobium se abdit, suis antè liberis legitimam assignavit portionem, reliqua hæreditas Cœnobii est, nec ex ea illi decerpere quidquam ulterius possunt, nisi supplementum. Cui substituta est hæreditas, si modò liberos suscipiat: etsi ne uxorem quidem ducat, sed in Monasterio profiteatur, integrum illi constabit jus substitutionis. Eodem jure gaudent, & qui virginitatis voto se constringunt. Res ejus qui Monasterio se addicit, in jus transferuntur Monasterii, si liberis careat; si sit ei proles, nec testatus fuerit ante professionem, poterit & posterius testari, dum ne legitima parte liberos fraudet; sed & sibi, hoc est Monasterio legitimam servare partem cogetur; si in Cœnobio diem ante obeat, quàm testatus fuerit, legitima portione contenti erunt filii, reliqua hæreditas ad Monasterium devolvetur. Si migret Monachus à Monasterio suo in aliud, bona ejus Priori inhærebunt Monasterio, in quo & ipse hærere debuerat.

Nomocan. Tit 11 c 1. §. 1. 3.

Justinian. Novel 5. & Nov. 123 c. 38.

XIV. Ex beato Hieronymo sanctissimus Monachus Hilarion, & Palæstinæ Monasteriorum parens, hæreditatem, quæ sibi obtigerat, inter fratres suos & pauperes divisit, cœlesti ipse contentus patrimonio. *Reversus cum quibusdam Monachis ad patriam, & parentibus jam defunctis, partem substantiæ fratribus, partem pauperibus largitus est, nihil sibi omnino reservans.* At contra ex eodem Hieronymo Malchus Monachus, regulæ & professioni Monasticæ injuriosus, cùm Monasterio & pauperibus sua impartiretur, sui quoque curam habuit, seposita sibi parte sua. Quanta verò eum postea calamitas oppresserit, nemini, ut opinor, non compertum est. *Venumdata possessiuncula partem erogarem pauperibus, partem Monasterio constituerem: quid erubesco confiteri infidelitatem meam? partem in sumptuum meorum solatia reservarem.*

XV. Cùm idem verò Hieronymus Hebidiæ viduæ explanaret Evangelicæ perfectionis elimatissima consilia, statim suadet pauperibus omnia elargiri, cùm prole careret: pauperibus, inquam, non sapientia proximis, cùm ita Christus ipse sempiterna præceperit. *Vade, vende quæ habes, da pauperibus, & sequere Salvatorem. Non dixit, da filiis, da fratribus, da propinquis; quos etiam si haberes, jure h... Dominus præferretur. Sed, da pauperibus, immo da Christo, qui in pauperibus pascitur.* At quibus liberi sunt, quarum maximè illustris est prosapia, sibi, illisque res suas partiri debent, hoc est teipsas, vel Christum potius filiis annumerare debent, & æqua donare portione. *Si qua autem vidua habes liberos, & maximè si nobilis familia est, egentes filios non dimittat, sed ex æqualitate, & ut memineris primum animæ suæ, & ipsum putes esse de filiis; & partiatur potius cum liberis, quàm omnia filiis derelinquat, immo Christum liberorum suorum faciat cohæredem.*

To. 1. Epist. ad Hebid.

XVI. Hunc primum sanctus Pater indigitat perfectionis gradum; qui mox tamen fatetur fas & integrum cuique esse hærere in gradu virtutis inferiore, & omnia sua proximis dimittere. *Non vis esse perfecta, sed secundum tenere gradum virtutis, dimitte omnia, quæcumque habes, da filiis, da propinquis. Nemo te reprehendit, si inferiora secteris, dummodo illam scias jure tibi prælatam, quæ elegerit prima.* Temperatissima hæc est Hieronymi doctrina, quade ille pluribus in Epistola ad Demetriadem de Virginitate servanda. Temperatius forsan & illud erat, quod ex eo de B. Hilarione narravimus. Non potest enim non in summo perfectionis fastigio collocari B. Hilarion; ex quo intelligitur ea incidere loca, tempora, personarumque merita, ubi vel sanctissimi viri, & perfectionis amantissimi, non tamen se posse, aut debere existiment, proximos suos tota privare successione sua.

Ibidem.

XVII. Diximus quid causæ fuerit, quamobrem tam indulgenter actum fuerit cum Monachis, ut testari possent, etiam post professionem, tam durè & tam austerè cum Abbatibus, ut per leges Canonesque testari haud eis liceret, nisi ex singulari dispensatione. Nimirum in potestate Abbatum, uti & Episcoporum, ac Xenodochorum erant bona omnia Congregationis, Monachorum, Clericorum & pauperum.

XVIII. Gravis autem incurrit difficultas ex testamento Venantii Monachi, qui Cœnobii desertor, uxore ducta Cancellarius creatus est Italiæ, tum Patricius Siciliæ, Gregorio semper Papæ conjunctissimus. Nihil non tentavit Gregorius, ut eum ad Claustri secessum repetendum impelleret, spes eum fefellit sua, nec tamen ab ejus se amicitia & necessitudine alienavit. Quin ex adverso cùm oblationes ejus respuisset Episcopus Syracusanus, vetuissetque mysteria in ejus ædibus celebrari: à Gregorio objurgatus est, jussusque & oblationes ejus accipere, & ipsemet in ejus Oratorio domestico sacris operari. Venantius denique mortis appetentia metu perterritus, prospiciensque testamentum quo sua natabus duabus legabat, à Judicibus & Ministris Imperii labefactatum iri, quod desertores Cœnobiorum jure testandi arcerent leges Cæsarum: res natasque suas commisit sedis Apostolicæ & Imperii tuitioni. Graviter ab eo peccatum est, ubi se Imperatorum defensioni commisit; eò enim pellecti sunt Judices sæculares, ut bona ejus occuparent omnia, & sequestrarent. Gregorius ne tum quidem cessavit ab eo per litteras commonendo, ut vitæ fugientis reliquias conferret ad suæ salutis procurationem, ad Monasticum maximè habitum repetendum. Filias certè & res ejus tuitione sedis Apostolicæ impertivit. Nemo sanæ mentis non magnopere admirabitur tantam hanc austerissimi Pontificis indulgentiam in Monachum transfugam, in

Gregor. l. 2. Epist. 33. L. 5 Ep. 42. 43. L. 9 Ep. 30. 31.

ejus conjugium, in filios, in substantiam omnem. Hunc sibi nodum objecit B. Bernardus in Libello aureolo de Præceptis & Dispensationibus; nec enodavit. A probabili non abhorret, Venantium de votis suis addubitasse, adversùs ea reclamasse. Suadebat Gregorius, ut vel consilio suo acquiesceret, vel rem elimatissimè faceret examinari. Itaque aliqua dubitatione fluctuabatur Venantius, & Gregorius forsan ipse nonnihil pendebat animi. Ita cùm subdubius res esset, ipse quidem ad id quod tutissimum esset, hortabatur Venantium, non tamen interim abruptius aliquid sæviusque tentari debere existimabat. Can. 11.

XIX. Possent & Abbates nobis alii objici, & Abbatissæ, à quibus edita sunt testamenta. A Cointio nostro in Annalibus Ecclesiæ Francicæ laudantur testamenta Irminæ Abbatissæ Horreensis apud Treveros, Adelæ Abbatissæ Palatiolensis, Videradi Abbatis Flaviniacensis, & his longè plura in Ecclesiasticis monumentis. Sed non aliò spectabant testamenta hæc omnia, quàm ut quæ Ecclesiæ erant, ei confirmarentur. Ita testabantur Episcopi non pauci, etiam quibus nihil erat patrimonii. Ea testandi ratio facilè coalescit cum Officio Administratoris. Si Abbatissæ verò quæpiam hæreditaria prædia sua Ecclesiæ testamento adjecerunt, ea utebantur licentia, qua Gregorius Abbatem donavit. Si nulla autem memoretur illis dispensatio suffragata fuisse, is videlicet usus necdum inoleverat, ut ad dispensationes Pontificias recurreretur. Sed ubi suadebat Ecclesiæ utilitas, suprà vidimus Regulis etiam Monasticis firmata fuisse Monachorum testamenta de patrimoniis. Qua certè in se una est ratio Abbatum & Monachorum.

Le Cointe. an. 691 c. 3. an. 718. n. 3. 721. n. 51.

CAPUT XLIV. *P. 3. l. 4. c. 19.*

De Testamentis Episcoporum & aliorum Beneficiariorum in Ecclesia Latina sub Imperio Caroli Magni & ejus stirpis.

I. Episcopi testamentis nec res Ecclesiæ, nec quas ipsi ei adjecissent, proximis legare poterant. Probatur ex Concilio Francofordiensi.

II. Rursum ex Concilio Parisiensi.

III. An in Concilio hoc permittatur Episcopus proximis dimittere, quæ post ordinationem suam ex patrimonii sui reditibus acquisierit.

IV. Legi eidem suberant Parochi.

V. Idem hinc infertur de cæteris Beneficiariis.

VI. Idem valet in accumulatis pecuniis, atque in agris coëmptis.

VII. Leges hæ Synodales Regum Capitularibus confirmatæ fuere. Si Clericus, cui proximi non essent, intestatus moreretur, bona ejus ad Ecclesiam redibant, etiam patrimonia.

VIII. Si Parochus nil habuisset patrimonii, nihil comparare poterat, nisi nomine Ecclesiæ.

IX. Ejus rei probationes novæ ex Herardo, Aldrico, & Hincmaro.

X. Eidem legi Beneficiarios omnes subjicit Hincmarus.

XI. Exempla sanctissimorum Præsulum.

I. TUm Episcopis, tum cæteris Beneficiariis integrum erat, ea cognatis hæredibusque testamento transmittere omnia, quæ à Majoribus accepissent ipsi, vel ante ordinationem rei suæ adjecissent. Quæ ab Ecclesia verò obtinebant, vel quæ de novo comparassent post ordinationem, ea post eorum mortem in immortalis eorum sponsæ Ecclesiæ jus cedebant. De iis dumtaxat quæ post ordinationem parantur, controversia fieri potuisset: sed quantis, otote, ludificationibus & imposturis aditus patefactus esset, si Episcopo licuisset ea sibi retinere, cognatisque, quæ de patrimonii sui proventibus parta esse venditasset? Cùm enim amplissimi Administrator esset Episcopus patrimonii Clericorum in communi omnium, pauperumque, vix ac ne vix quidem discerni ac disjungi potuisset, quid ex propriis, quid ex communibus proventibus acquireretur, cùm vel maximè omni Deo rationes redderentur. Hæc certissima ratio est legis ejus antiquissimæ, cui vigorem & pondus novum addidit anno 794. Concilium Francofordiense. *Et propinqui vel hæredes Episcopi, res quæ ab Episcopo sunt acquisita, aut per comparationes, aut per traditionem, postquam fuerit ordinatus, nequaquam post ejus obitum hereditare debeant, sed ad suam Ecclesiam catholicè. Illa autem quas prius habuit, nisi traditionem ad Ecclesiam ex eis fecerit, hæredibus & propinquis succedant.* Can. 41.

II. Quod testamento legare non poterat, ne integra quidem valetudine largiri proximis valebat Præsul. Unde nec suo, nec emententio amicorum nomine coëmere quidquam poterat, quod in hæredes transmitteret. Huic vetustissimæ legi cùm frequenter illuderent Præsules, ei authoritatem pristinam redintegrare studuerunt Concilii VI. Parisiensis Patres anno 829. *Quoniam multi Episcoporum amore propinquorum suorum de rebus sibi commendatis, suo, aut quorumlibet amicorum nomine, prædia vel mancipia emunt, & ut in propinquorum suorum jus cedant, statuunt; & ob hoc, & jura Ecclesiastica convelluntur, & ministerium sacerdotale fuscatur, imò à subditis detrahitur & contemnitur. Placuit omnibus, ut hoc deinceps avaritiæ genus caveatur, &c. Et postquam Episcopus factus est, quæcumque res de facultatibus Ecclesiæ, aut suo, aut alterius nomine, qualibet conditione comparaverit, decrevimus, ut non in propinquorum suorum, sed in Ecclesiæ, cui præest, jura deveniat.* Mirum est tantoperè tunc increbuisse tam pestiferam corruptelam, qua vel Laïci ipsi ad Cleri contemptum justissima indignatione adducebantur. *Multi Episcoporum.* Can. 15. Capitul. l. 5. c. 327.

III. Eo tamen ipso Canone finis & modus aliquis priscis Canonibus adhiberi videtur. Nam cùm nulla exceptione rerum, aut pretii, regulæ hactenus canonicæ Ecclesiæ addicerent, quidquid Episcopi semel ordinati acquisissent; hic manifestè & disertè separantur, quæ acquiruntur *de rebus sibi commendatis, de facultatibus Ecclesiæ*, ab iis quæ coëmuntur ex patrimonii proprii fundis, reditibusque, ut horum libera potestas sit ad consanguineos transferendorum. *Ut Episcopus res sui juris, quas aut ante Episcopatum, aut certè in Episcopatu hæreditaria successione acquisivit, secundum authoritatem canonicam quidquid vult faciat, & cui vult conferat.* Video contrà posse quempiam niti, ut non alia ad proximos trajiciat Episcopus ex hoc Canone, quàm quæ *hæreditaria successione* post ordinationem suam suscepit, non quæ qualicumque patrimonii redituum patrimonialium coëmerit: quode filet prorsus iste Canon. Sed cùm non adjudicentur hic Ecclesiæ nisi quæ de novo comparata fuerint ex reditibus Ecclesiæ, *de facultatibus Ecclesiæ*, hinc probabili conjectura assequimur, vel ipso Canonis silentio copiam fieri, ut proximis leges Episcopus non patrimonia tantùm sua, sed & eorum fructus, & parta ex his fructibus nova prædia.

Ecce autem hoc demum Canone nova hæc Canonum antiquorum moderatio restrictioque in lucem proferatur: ea non absurdè conjecitur fuisse

causa, quòd non ita jam Episcopi administratores omnium prorsus Ecclesiæ rerum essent, ut pridem fuerant; quòd plures jam portiones detruncatæ fuissent, vendicatæque Parochis, Xenodochiis & Capitulis. Aut quòd jam Oeconomis, Presbyteris, Diaconis Episcopalis rerum Ecclesiæ administratio exploratа, apertaque ita esset, ut nihil dubitationis residere, nihil fraudis intervenire posset, in dignoscendis ac dijudicandis iis, quæ de novo comparabantur, ex propriis Episcopi, an ex communibus Ecclesiæ fructibus.

IV. Eodem verò Canone Parochi jam æquè ac Episcopi continentur, ut nomine Ecclesiæ emant, si quid emunt: utuque illi possint addicere, quidquid de ejus proventibus accumularint vel pecuniæ, vel prædiorum. *Similiter & de Presbyteris, qui de Ecclesiarum rebus, quibus præsunt, prædia eo modo emunt, faciendum statuimus. Quoniam multos Presbyterorum occasione taliter emptarum rerum, Ecclesias, quibus præsunt, expoliasse, & à suo ministerio multis modis exorbitasse, & se diabolo mancipasse, multosque Laicorum ex hoc facto in scandalum damnationis & perditionis protraxisse cognovimus.* Ibidem.

V. Duo restant, quæ exprimamus ea hoc Statuto, magnopere consentanea, non disciplinæ tantùm canonicæ, sed ipsi æquitati, & ingenuitæ nobis rationis ac sapientiæ legi. Primum est ad omnes Beneficiatios omnino pertinere, dictante ratione ipsa & lege infita sapientiæ, ut non possit non ad Ecclesiam revocari, quidquid comparatur de reditibus Ecclesiarum, *de rebus Ecclesiarum.* Ipso enim genere Beneficiatiis bona Ecclesiæ non sua, non propria, sed commendata sunt, ut eorum non domini, sed administratores sint, & Oeconomi. At Oeconomi ea rebus suæ fidei & curæ commendatis, non suam, sed Ecclesiæ rem augere possunt.

VI. Alterum est, Beneficiatios nihilo plus potuisse in proximos transferre residuas ea sacris reditibus pecunias, quàm terras domosque bis pecuniis emptas. Si possint enim pecunias reliquas in hæredes transmittere, possunt & coëmpta ex his pecuniis latifundia. Sed ipsa ratio & naturæ depositi, ac depositi sacri, Deo pauperibusque dicati, non patitur his avaritiæ sordibus ac præstigiis sibi fraudem fieri. *Non sunt res Ecclesiæ, ut propria, sed ut Dominica & à Deo commendata tractanda.*

L. 5. c. 375. VII. Huic porro Concilii Parisiensis Constitutioni Imperatoriæ eadem legis vis & potestas accesserat, cùm Capitulorum libris includatur. Ut hinc quoque intelligas, non Episcopis & Conciliis, quàm Cæsaribus ipsis Christianis chariores fuisse res & opes Ecclesiarum. Quod ipsum ex alia rursus patet lege Capitularium Caroli Magni, ut edicitur, ut Clerici intestati & propinquis carentis hæreditas ad Ecclesiam veniat. Quod ipsum valet & in Monialibus, quarum res pari conditione ad Cœnobium transferuntur. *Si quicunque ex gradu Ecclesiastico sine testamento & sine cognatione decesserit, hæreditas ejus ad Ecclesiam ubi servivit devolvatur. Similiter de Sanctimonialibus.* Addit. 3. c. 17.

VIII. De Parochis admonent Capitularium libri, quod æquè ad Beneficiatios expotrigatur omnes, Si nihil illis rei suppeteret, antequam Beneficio illo ornarentur, nil possint nisi Ecclesiæ acquirere. *Ut Presbyteri omnes ordinati, prædia comparaatas, Ecclesiis confirment.* Soli his legibus nominatim memorantur Episcopi & Parochi, quòd soli ab Ecclesia acciperent, unde non vitam tantùm tolerare possent. Sed cùm jam essent, quibus aliqua Eccle- Addit. 4. c. 95.

siæ prædiola otioda fruendaque permitterentur præter quotidianas distributiones: quibus esset & si fors aliquid patrimonii: his adeo non fas erat proximis dimittere, quæ ex sacris proventibus fibi redundarent, ut vehementer admonerentur ipsis fuis abstinere distributionibus, cùm his egerent pauperes, ipsis aliunde opes abundarent.

IX. Capitularibus suis, seu Synodicis Constitutionibus hanc eandem regulam intexuit Herardus Archiepiscopus Turonensis: *Ut res quas in sacris Ordinibus adquisierint, propriis Ecclesiis derelinquant.* Confessione Ludovici Pii Imperatoris testamenti tabulas scripsit Aldricus Cenomanensis Episcopus, non sine assensione Metropolitani, & Episcuporum Provinciæ, ne post ejus mortem in ejus successionem impetum facerent deprædatores, utque ea ea asse distribueretur Ecclesiis, Monasteriis, pauperibus, Clericis, & famulis ipsis suis. *Cum licentia Ludovici Imperatoris, & consensu Metropolitani, seu cæterorum Comprovincialium Episcoporum, &c. Considerare cœpi, qualiter facultatula mea, post obitum utiliter & rationabiliter in utilitatem Ecclesiæ & meam eleemosynam dispensata; ne fortè, quod absit, aliquis sibi ea rapere faciat, sicut in multis factum cognovimus; sed omnia in utilitatem Ecclesiæ, & sustentationem nobis famulantium, seu supplementa nostrorum Clericorum, aut Monachorum, quàm & Canonicorum, sive adminicula Laicorum, qui necesse Ecclesiæ & nobis famulari videantur, necnon in alimenta pauperum, &c.* Cap. 44. Baluz Miscell. To. 3. p. 85.

Id ergo causæ erat, ut restarentur Episcopi, etsi de commendatis sibi tantùm rebus; ea quoque erat forma, quam sequerentur Episcopi in testando. Ut ne eorum successio compilaretur, sed integra Ecclesiæ, Clero, pauperibus servaretur. Est autem in hac Aldrici rerum distributione, quo delectetur, quo pascatur pia curiositas, & ingeniosa charitas; opes hic immensæ, & charitatis opulentia multò effusior splendidiorque. Denique charta ipsa ad nostrum hoc ævum pervenit, qua testamentum à Principe confirmatur.

Constitutioni fuit consimili Hincmarus Remensis Archiepiscopus minas dirasque terrificas addidit adversus Parochos, qui agros emerent pro animis dimittendos, contestatus, si quo suo flagitio Parochiis fuis ejicerentur, non passurum se ut his agris fruerentur. *Quosdam vestrûm Ecclesias vestras negligere, & alodes aadio comparare, & in eis mansos extraere, atque excolere, ac in eisdem mansis focariarum habitationem habere; easque mansos non Ecclesias secundum sacros Canones derelinquere, sed contra sacros Canones vel propinquis vestris, vel aliis quibuscumque distrahere. Unde sciatis, quoniam à quocumque hoc fieri comperero, secundum canonicam severitatem judicare curabo. Nullus enim alodem Episcopus vel Presbyter meliùs vel firmiùs potest habere, quam quæ est Ecclesia attributa, secundum suum Ordinem vivere voluerit. Sin autem Ordinem pro sua culpa perdiderit, nec alodem, quam à die ordinationis suæ de Ecclesiasticis facultatibus acquisivit, habere valebit.* Conc. To. 3. pag. 640. Hincmari Tom. 1 pag. 736.

X. Ex Commonitorio verò, seu Capitulari Hincmari ejusmodi ad Decanos Rurales, ubi ab eo descripta erant, quæ moneri oporteret Parochos ab Episcopo, Episcopum à Parochis, non paulò manifestiùs patet ejus tum flagitii atrocitas, & latè fusa lues. Eu enim proditur. 1. Non Parochos solum, sed Beneficiatios omnes ea lege obligari, ut ex proventibus Beneficii nihil coëmere possent, quod non eidem Ecclesiæ accrescere deberet. 2. Quod acquisierint, ne Ecclesiæ quidem alteri, vel Mona-

sterio adscribi posse, injussu Episcopi sui. 3. Ubi suis honestè, ubi pauperum cognatorum necessitatibus parcè consuluerint, ut pauperum, declarat Hincmarus nihil omnino recondi & servari in futurum, vel in alios usus ab iis potuisse, quod residua omnia pauperum sint, vel hospitum, & peregrinorum solatio dicanda. 4. Subjicit denique hoc ipsum fuisse olim Judæ facinus, qui quod pauperum in commune erat, uni sibi sumebat, nec usquam hoc atrociorem videri posse flagitio, cùm utrobique pauperum res à divitibus diripiantur. *Sicut nec suo, ita nec alieno nomine Presbyter, vel quilibet sub regula fœnus exercere debet, multo minùs autem fraudem facere de facultatibus Ecclesiasticis. Quoniam hoc agere sacrilegium est, & par crimen Ananiæ & Saphiræ, atque Judæ furis, qui sacras oblationes, quæ ad usus fidelium ac pauperum mittebantur, asportabat & furabatur. Nam aliud est sine dispendio Ecclesiæ, amicis vel parentibus pauperibus, aut quibuslibet incestuosis ex charitate cum mensura & ratione subvenire, vel adjutorium ferre; & aliud cum destructione Ecclesiæ, vel dissipatione facultatum Ecclesiasticarum, quasi furtim, immo furtim, quæ Ecclesiæ esse debuerant, & usibus illius ac pauperum seu hospitum impendi, carnalium carnaliter usibus sine divino respectu inservire. Et de nihil habentibus promotus Presbyter, non præsumat, quæ de facultatibus Ecclesiæ comparaverit, vendere, vel quasi ad casam Dei tradere, nisi ad Ecclesiam, cujus propria esse debent, sine consensu Episcopi.*

Hincmar. To. 1. pag. 717. & Tom. 2. pag. 799. 800.

Hæc eadem alibi rursus inculcat Hincmarus, easque & Carthaginensium Canonum, & Novellarum Justiniani authoritate astruit, & Epistolis Gregorii Magni. Sed ubique idem constantissimè retinetur modus, Nihil proximis suis largiri Parochos fas est, nisi egenis: & ubi egent, vestes tantum suppeditare, & quo vescantur. *Reliquos propinquos, si juxta se habere voluerit, de sua portione sine stipendio Ecclesiæ vestiat, atque pascat. Nam aliud est, parentibus pauperibus subvenire, aliud, &c.*

Ibidem.

Possent his nova ex Reginone accersi præsidia, unum addam, quod ille quasi ex Triburiensi mendicat Concilio. Eo edicitur, ut quibus Presbyteris suppetit patrimonium, ejus fas sit eis bessem, quibus volent donare, reliquam partem tertiam nefas sit Ecclesiæ suæ non dare. *De peculiari Sacerdotum nihil sibi laici usurpent, sed de duabus partibus faciant Presbyteri, quod eis visum fuerit, tertiam secundum Canonum jussa, quibus serviunt, relinquant Ecclesiis.* Non ii erant illorum temporum, vel Conciliorum Antistites, qui sinerent de rebus Ecclesiæ vel tantillum in proximos effundi, cùm peculii & patrimonii ipsius partem saltem tertiam vindicarent Ecclesiæ.

Regino. pag. 25. 228. 604. 613.

l. 1 Ecclesf. Discip. c. 39.

XI. Nova nobis probatione muniendum superest, quod suprà paucis perstrinximus, si Clerici sine hærede, hoc est, sine proximis, & intestati, terris emigrarent, eorum in successionem venisse Ecclesiam. Ita enim habetur in vita beati Meinverci Padebornensis Episcopi: *De proprietate Clericorum, si quis illorum sine hærede obierit, eidem Ecclesiæ concessa.* Sed nec alienum erit ab instituto hic nostro, commemorasse qua sanctissimus hic Episcopus ratione ad Episcopatum accitus sit. Cùm illum eo investiret Henricus Rex, affirmavit Præsul ditiorem Episcopatum posse se privatis opibus, proventibusque fundare. Assensus est Henricus, & hac ipsa de causa declaravit pauperrimam se et sponsam collocasse, ut ita invitaretur ipse Christum hæredem suum in tertiis scribere, atque ita ad cœlestem ejus hæreditatem aditum sibi strueret. *Quia id veraciter considero, ideo te inopiæ illius misericorditer subvenire unice desidero, ut illius in cœlo cohæres fieri merearis, cujus piam matrem in terris hæredem tuam feceris.* Eo tunc in Ecclesiam animo erant Reges, eo erant & Episcopi. Beatus Udalricus Augustanus Episcopus, antè obitum suum mobilia Palatii Episcopalis omnia pauperibus, Clericisque suis distribuit; his etiam tribui voluit tertiam partem mobilium cæterarum ædium suarum, reliquis successori servatis. Nobili cùm esset & locupletissima stirpe B. Gebhardus Constantiensis Episcopus, fregit aliquando tandem contumaciam fratrum suorum, sibique dari evicit amplissimi patrimonii portionem legitimam, non quo ipse thesauros sibi terrenos aggeraret; sed ne fratribus dimitteret tantas opes ex mammona iniquitatis congestas, quibus illi in æternum demergerentur exitium; utque ipse pauperibus erogaret inania hæc omnia ludibria lusus & pompæ sæculi. *Vir Dei non cupiditate prædiorum, sed Dei cui ea tradere cupiebat, amore succensus, suam partem possessionum à fratribus sibi dari postulabat. Illis autem negantibus, vi extorsit ab eis, ut omnia æqua lance dividerent, nec quidquam eorum; quod suæ contigerat sorti, permisit habere. Hæc verò non malitia, sed divino zelo peragebat, ne fortè fratres periculum suæ incurrerent animæ, si aliquid sibi injustè usurpatum possiderent.* Enimvero sua mox ille omnia prorsus effudit in pauperes, ditissimus ipse sola Christi paupertate futurus. *De terrena ergo substantia, nihil sibi reservavit, sed cuncta Christi pauperibus fideliter erogavit.*

Surius die 5. Junii. c. 9. 16.

c. Jul. c. 26. Surius die 27. August. c. 9. 10.

CAPUT XLV. *P. 3. l. 4. c. 20.*

De Testamentis Episcoporum & aliorum Clericorum in Ecclesia Græca. De Testamentis Abbatum & Monachorum in utraque Ecclesia sub Imperio Caroli Magni & ejus stirpis.

I. In Oriente Episcopis per leges non licebat rerum acquisitarum post ordinationem, in partem vocare ullam proximos, vel amicos. Intestatis Clericis succedebat Ecclesia.

II. Nisi Episcopus die ordinationis suæ censum edidisset totius patrimonii sui, in jus Ecclesiæ veniebant res ejus omnes post obitum ejus.

III. Discrimen Episcoporum & aliorum Clericorum.

IV. Nemini fas erat, non aliqua peculii, vel patrimonii sui parte Ecclesiam donare.

V. Leges Cæsarum in Oriente ad testamenta Monachorum.

VI. Canones Ecclesiæ Græcæ in eandem rem.

VII. Et succedendi & testandi jus antequam Monachus illibatum constabat.

VIII. Nec minùs secunda & propitia Monasteriis erant Caroli Magni Capitularia.

IX. Exempla Monachorum hæreditates adeuntium.

I. Diximus jam in Photii Nomocanonem relatas fuisse Imperatorum leges, & ipsas maximè Novellas Justiniani, quibus non conceditur Episcopis, ut cognatos, vel amicos vocent in ullam partem rerum post consecrationem suam partarum, nisi eæ sint hæreditates patris, matris, patrui, avunculi, fratrum; cùm reliqua omnia in censum Ecclesiæ sint transcripta, & post Episcopi mortem per Oeconomos administranda sint, rationes omnium aliquando præstaturos. Xenodochiorum administratores ea ligabantur lege, nihil ut nisi Ecclesiæ & pauperibus acquirerent. Episcopi, Clerici omnes, Diaconissæ, si sine hærede legitimo, & intestati obeant, hæreditatem adit Ecclesia. Clerici

In Nomoc. Tit. 10. c. 6.

denique etsi sub potestate sint adhuc parentum, testari tamen possunt de rebus in Ecclesia partis, in morem castrensis peculii. Et id quidem ad Leges civiles spectat testamentorum, quibus non subest Clericus ratione peculii. Quanquam eo privilegio Cæsareo, nemo subducatur Legibus sacris Canonum, quibus solenniter sancitur, superflua Clerici omnia, pauperum esse.

II. Scitè verò monet Balsamon, nisi Episcopus ineunte pontificatu suo recensuisset, & in Inventarium contulisset patrimonium suum omne, tempore obitus ejus res ejus prorsus omnes in ærarium Ecclesiæ devolutum iri. *Tunc dicitur Episcopus res habere, & de iis disponere ac testari potest, quando ut vult quinquagesimus Canon Apostolicus, cùm primùm fuit electus, quæ sunt sua propria & quæ Episcopatus descripsit. Nisi enim ita fecerit, omnia quæ sunt ejus, ad Ecclesiam pertinent.* Addit Balsamon eo semel Inventario conscripto, etsi præfestino fato intestatus obeat Episcopus, videri sibi proximos ejus succedere; quanquam mordicus hærerent alii Carthaginensi Canoni, quo intestati successor Episcopi omnia ejus in potestate habet.

In Can. 22. Calched.

III. Scitissimè rursus idem Balsamon docet, ubi Carthaginensis Canon ipsi Ecclesiæ adjudicat mobilia omnia Episcopi morientis post ordinationem parta: exceptis iis, quæ ad eum devenissent donatione, legato, vel hæreditate ipsi separatim obtingente: non tam strictè id ad reliquos Clericos trahendum esse. Rationem verò eam esse, quod acquirere de novo quidpiam haud possit Episcopus, nisi vel ex reditibus Ecclesiæ suæ, vel ex obvenientibus sibi successionibus. At Clerico artes suppetere longè plurimas congerendæ pecuniæ, si quapiam arte præcellat, si libros exscribat, si pueros litterarum rudimentis imbuat; si calamum, manumque ei commodet, cui sit à secretis; si his aliisque artibus innoxiis non mediocres paret opes, & hinc fundos coëmat, jure cogi non poterit hæredem sibi asciscere Ecclesiam. *Mihi videtur, quod in Episcopis quidem hoc locum habebit, quia nullus est eis alius modus per quem res acquirant præter quam ex juribus Episcopalibus, & ex donationibus externis ac legatis. Et Episcopalia quidem Episcopatui traduntur; reliqua autem erant eorum domini, quemadmodum hic quoque Canon tractat. Clerici autem si postquam in Clerum recepti sunt, aliis modis, & non ex Ecclesia res emerint, non coguntur ea Ecclesiæ addicere. Si quis enim fortè Clericus, fiat puerorum ludimagister, vel scriptor, vel magni alicujus viri subscriptor, aut à secretis, & magnas ex eo facultates paraverit, quare cogetur ea quæ his rationibus adquisita sunt, Ecclesiæ addicere?* Non agitur Carthaginensi hoc Canone nisi de immobilibus, Balsamon autem proposita ea quæstione, an ad mobilia quoque traducenda sit eadem lex, respondet, æquè mobilia, atque immobilia hæc patrimonii pauperum rivulos esse, cujus administratores sunt Beneficiarii omnes, atque adeo ejusdem legis vinculo utraque constringi. *Cùm autem Canon tractet de immobilibus, rogaveris quispiam an idem servari debeat, etiam in mobilibus; & existimo quod idem etiam in his fiet. Nulla enim est differentia mobilium & immobilium, quod ad acquisitionem attinet.*

In Can. 35 Carthag.

Ibidem.

IV. Cùm Carthaginensis denique Canon adjiciat, de propriis quidem hæreditatibus suis Episcopos jure suo & potestate libera uti posse: at si quæ semel Ecclesiæ donaverint, postea retractent, tum verò eo honore & gradu quem obtinent, parum dignos habitum iri: hinc à Balsamone concluditur, Episcopos Clericosque non posse non aliquantulum saltem rei suæ familiaris Ecclesiæ legare; sed si vel tantillam ei portionem adjecerint, tum illam ei sibique vehementer & ex animo gratulaturam. *Nota autem Canonem, qui dicit, quod Episcopi & Clerici debent necessario suis Ecclesiis partem aliquam ex iis quæ propriè ad eos pertinent, relinquere, omnino quidem in extremo spiritu: & hoc qualecumque, & quantulumcumque est, non repudiabitur.* Nun ergo jam in dubium quisquam vocaverit, quin Jure Canonico, & Civili, Græcorum & Latinorum in id conspiratum, id usu receptissimum fuerit, ut mobilia & immobilia omnia Episcoporum & quorumcumque Clericorum ex opibus & reditibus Ecclesiasticis parta, post eorum obitum Ecclesiæ juris essent.

Ibidem.

V. Venio ad Monachorum testamenta in eadem Ecclesia Græca. Novellam Leonis Philosophi Imperatoris confirmat idem Balsamon, non permisisse tantùm ut annò ætatis decimo-sexto profiteretur quis regulam vitamque Monasticam, sed etiam, ut de rebus suis testaretur, quod minimè licebat iis, qui anno ætatis decimo eandem professionem religiosam emittebant: sed anno demum ætatis decimo-quinto ea iis donabantur testandi facultate. Si autem puerulus Monachus ante eam ætatem præmoreretur, tunc ipsa lex vicem ejus implens, servos ejus omnes manumittebat, rerum ejus bessem Monasterio addicebat, tertiam partem residuam cognatis; qui si nulli essent, ex asse hæreditas Monasterio obtingebat. *Interea si mortuus fuerit, ejus quidem servi manumittentur, reliquæ autem facultates bifariam dividentur; & duas quidem partes accipiet Monasterium, tertia verò pars cognatis dabitur. Quod si defuncto non fuerint cognati, tertia quoque pars Monasterio accrescet.*

In Can. 40 Trulla.

VI. In Concilio I. & II. Constantinopolitano definitum fuerat, posse Monachos ante professionem testari, postea verò jus & proprietatem eorum rei totius penes Monasterium esse. Id censet Balsamon de Monachis capiendum, quibus non sint hæredes necessarii, scilicet patres, filiique. Novella enim Justiniani, quæ Basilicis inserta est, & cui utique Canon iste non repugnat, jubet ut si Monacho & Moniali profitenti nihil sit liberorum, bona eorum Cœnobio cedant. Si liberi illis sint, nec testati sint ante professionem, nec filios singulos legitima donarint portione, posse post professionem, inter filios & Cœnobium bona sua partiri, ita ut nec liberos, nec seipsos, hoc est Monasterium legitima possint parte frustrare. Si facta verò professione intestati moriantur, singulis liberis legitima sua portio, residuum omne Monasterio vendicabitur. Denique cum tam necessarii sint hæredes pater, materque, quam liberi, quod de his diximus, ad illos quoque pertinebat.

Can. 5.

VII. Rursus ex eodem Balsamone, confirmata est ab eodem Leone Imperatore vetustissima consuetudo, ut ordine suo Monachi ad hæreditates venirent, cùm post Professionem Monasticam non pauci ad egestatem redigantur. *Lege Novellam Imperatoris Leonis Sapientis, quæ cavet ne à jure testamenti arceantur Monachi, qui fortè postquam Monachi facti sunt, ad inopiam redacti sunt.* Quoad has verò successiones, quæ Monachis obtingunt, eas illi pro arbitrio suo distribuent, si quid modò contulerint Monasterio, dum illi se devoverent: si nihil verò contulerint tum, coguntur tertiam partem ei conferre novæ hujus successionis, reliqua in potestate sua habituri, ut dent, cui volent. *De iis quæ*

Ibidem.

post

post tonsuram, vel ex testamento, vel ab intestato, mortuis eorum cognatis, vel aliqua alia ratione ad eos pervenerint, quid fiet? si aliquid Monasterio priùs dedisse visi sunt, eo tempore quo ad ipsum accesserunt: esse eas eorum quæ postea acquisita sunt, dominos, ut ea administrent, ut volunt. Sin autem Monasterio nihil dederunt, ipsos quidem de duabus posse partibus disponere & ordinare secundùm leges; Monasterium autem aliam partem, scilicet tertiam recipere.

In id denique incumbit Balsamon, ut Legem Justiniani, qua Episcopis & Clericis intestatis succedere jubetur Ecclesia, conciliet cum lege Constantini Porphyrogenetæ, quæ vetat bona ejus qui improlis & intestatus obit, venire ad collaterales, sed tertiam partem rerum ejus in opera pia impendi, cui imputabitur pretium servorum, qui incun-
In Can. 84. Carthag. ctanter manumittuntur. Negat Balsamon has sibi leges conflictari, quòd Justiniani lex de Clericis agat, Constantini de Laicis. Brevitati indulsimus, ne verba ipsa legum harum omnium promeremus. Sed & illud observasse juvat, ævo Balsamonis, è quo hæc excerpsimus, suum adhuc illis legibus vigorem sospitem fuisse in Oriente, senescente scilicet sæculo duodecimo.

VII. Nec ab his dissidebant Ecclesiæ Latinæ mores. Ratas voluit Carolus Magnus & irretractabiles esse donationes eorum, qui Cœnobiis se devoverent. *Ut liber homo, qui in Monasterio Regulari comam deposuerit, & res suas ibidem delegaverit, promissionem factam secundùm Regulam firmiter teneat.*
Conc. Gall. To. 2. pag 245. Nullis pius Imperator metis arctari patitur largitiones profitentium in Cœnobia sua. Sed & insi-
Capitul. l. 1. c. 143. nuari hac lege illud videtur, qui se Monasterio ipsum dedicet, eidem & sua dicare omnia: *Res suas ibidem delegaverit.*

Non paulò verò mirabilior est lex illa alia Capitularium, qua edicitur, ut omnium in Monasteriis utriusque sexûs antè profitentium, quàm testati fuerint, res omnes Monasterii sint, quamvis justa
Capitul. l. 6. c. 108. illis sit proles. *Quicumque Monachus, vel Monacha in Monasterium sunt ingressi, nihil de rebus suis habeant potestatem faciendi, quamvis liberos habeant: sed omnia eorum sint Monasterii, quæ eodem die justè possidebant, quando ingressi sunt Monasterium.* Illud convenit huic legi cum Orientalium Imperatorum legibus suprà laudatis, quòd nullam jam professis annuat licentiam testandi, quódque Collaterales ab hæreditatibus excludant intestatorum. Sed illud permirum, quod cùm in Oriente posset adhuc professus in filiorum gratiam testari, ne id quidem liceat per Capitularium leges. Certè non agitur hic nisi de iis quæ quis ante Professionem obtinebat; non de iis quæ pòst obtigerint successionibus, quibus utique fas erit filios impertiri.

Can. 9. Id quoque constat ex Concilio Aquisgranensi anni 816. in potestate fuisse Canonicorum, aut res suas omnes Cœnobio penitus transcribere, aut reservato sibi usufructu proprietatem transferre solam, aut omnino eas sibi servare, dummodo procuratorem tunc eligerent, qui earum administrationem, caussasque & lites exerceret. Ut jam non possit ambigi, quin hinc eis Cœnobiis opes, agrique novi subinde adjicerentur.

L. 3. c. 21. IX Ex B. Odonis Cluniacensis Abbatis Collationibus illud perspicuum est, ejus ævi Monialibus aditum patuisse ad hæreditates, nec quemquam eis obstrepuisse. Narrat enim, ut Moniales duæ multis editis virtutum documentis, impetrata licentia repetendæ tantisper paternæ domûs, ut parentum successionem exciperent, sæculi rursum blandimentis fascinatæ fuerint, miserrimæque perierint. *Fuerunt ad tempus illud quo exierunt, bene conversatæ. Ad hoc autem egredi permissæ sunt, ut de rebus parentum, qui fortè nuper obierant, aliquid Monasterio reportarent. Sed hac occasione sæculum prægustantes, oblitæ Deum.*

Plena est historia sacra exemplorum id genus, ubi Monachi sanctissimi certiores facti de parentum cognatorumque interitu, ac de patefacto sibi aditu ad eorum hæreditates, totum aspernati sint, tum ne periculo se committerent, tum quòd jam ipsi sibi sæculo præmortui esse viderentur. Nec abhorret à verisimilitudine, hinc crevisse Laïcorum licentiam ad invadendas eas quæ Monachis obvenissent hæreditates, Cœnobiaque ipsa justissima hac spe ludificandi. Qua de re alibi plura.

CAPUT XLVI. *P. 4. l. 4. c. 35.*

An Episcopi cæterique Beneficiarii proximos donare possint rebus ex Ecclesiasticis proventibus coëmptis, vel pecuniis ipsis, post annum Christi millesimum.

I. Connexio hujus quæstionis cum superioribus, & cum infrà dicendis.

II. Si nulla fiat Beneficiorum res, nisi Ecclesiastica, nihil illis fas est donare cognatis, vel legare. Probationes ex Decreto Gratiani.

III. Probationes aliæ ex libris Decretalium. Doctrina Græcorum Canonici Juris interpretum.

IV. Doctrinæ hujus delinimenta quædam, ut non possit tamen Beneficiarius largiri, nisi permodicum quid, & quidem egentibus, aut ut famulis justas rependat mercedes.

V. Nova argumenta ex Joanne Salisberiensi, B. Bernardo, Petro Blesensi.

VI. Ex sententia B. Thomæ Aquinatis, ne ex ea quidem redituum portione, quæ alendo Beneficiario dicata est, decerpi quidquam potest, & in proximos spargi, nisi pauperes sint; & hactenus tantum spargi potest, ut paupertate leventur.

VII. Quæ Concilia Angliæ vetuerint quidquam omnino in proximos irrogari ex residuo reditu sacro.

VIII. Iisdem legibus & in Italia locus erat. Luculenta Clementis IV. & Martini IV. exempla.

IX. Nec ab his dissonabant Conciliorum Hispaniæ decreta.

X. Mira Clementis VI. & Urbani V. exempla.

XI. Eadem Statuta sæculo XIV. & XV. innovata.

XII. Luculentissima in eandem rem Concilii Tridentini Decreta.

XIII. Tridentinis his Decretis subscripsere Concilia posteriora.

XIV. Stupenda exempla Adriani VI. Marcelli I. & beati Caroli.

I. FAcillimè expeditur hæc quæstio, ex inconcussis illis placitis, quæ suo infrà loco operosiùs pertractabuntur, & quæ non potuerunt non hactenus aliquando strictim delibari. Si enim fundi & reditus Beneficiariorum patrimonia sunt pauperum: si eorum penes Clericos depositum est & administratio, non dominium, non proprietas: si ex iis parcè vesci possunt, non lascivire, non superbire, ad luxum vel ad pompam: si parco victu dempto reliqua patrimonii pauperum semper esse censentur; hinc manifestè intelligitur, nihil ex his deteri aut decerpi posse, quo proximi munerentur, vel amici, nisi & ipsos paupertas commendet, ad levationem, non ad copiam. Sed cùm certissimis pulcherrimisque his placitis minùs quandoque consentiant mores hodierni, operæ meæ pretium fore duxi, si historicæ traditionis tramitem perpetuum persequar, ut aperiatur quî & quo tandem

tempore usus & doctrina alienior, recentiorque irrepserit.

II. Vexavit hanc quæstionem Gratianus in Decreto, in quod & Conciliorum congessit decreta bene multa, in id nimirum conspirantia, exortes patrimonii Beneficiarios, nil posse acquirere, nisi Ecclesiæ nomine, nihil largiri; at si suo gaudent præterea patrimonio, hoc seu superstites, seu fato proximos pro arbitrio suo distribuere posse.
12. q. 3. 4. 5. Hos Canones jam superioribus Capitibus suo quosque loco & tempore digessimus. Hic ergo id admonebimus unum, ævo Gratiani usu & moribus adhuc viguisse hos Canones, atque adeo senescente jam sæculo duodecimo, persuasissimum adhuc fuisse, nil proximis dimitti posse, earum pecuniarum, quas ex reditibus sacris cujusque patrimonia segregasset, vel fundorum his pecuniis emptorum.

III. Nihilo plus dubii est de jure Decretalium, quod nunc Canonicum Ecclesiæ Jus celebratur. Titulo enim de Peculio Clericorum proferuntur duo Canones antiquissimi Concilii Atelatensis, quibus sancitur Parochum, cui non aliæ usquam, quàm Parochiæ suæ res fuere, nisi Ecclesiæ nomine, nefas esse quidquam acquirere.
L. 3. Tit. 25 c. 1. 2. 4. *Investigandum est, nihil patrimonii habens Presbyter, quando promotus est ad Ecclesiasticum ordinem, postea emerit prædia, cujus juris sint: quoniam Ecclesiæ, ad quam nihil habens promotus est, esse debent, juxta Canonicam sanctionem. Presbyter cum Diœcesin tenet, de iis quæ supremerit, ad ipsius Ecclesiæ nomen scripturam faciat, aut ab ejus ordinatione discedat.* Mox promitur Canon Concilii Remensis, quo edicitur, Si quid prædii Prælatus comparet ex Ecclesiæ reditibus, prædium ipsum dominii Ecclesiæ fore, quamvis alio quovis ementitio nomine emptio facta fuerit. *Empta per Prælatum ex emolumentis Ecclesiæ efficiuntur Ecclesiæ, licèt Prælatus emerit nomine alieno.*

Blastares litteraGamma. c. 17. Obiter hic monebo, Balsamonem & Blastarem Monachum in elucidando quadragesimo-octavo Canone Trullano, quo jubetur Episcopus curare conjugem, quam in Monasterium secedere cogit ejus ordinatio; non pati, ut Episcopus rebus Ecclesiæ suæ conjugem impertiat, nisi egeat. Cùm enim nec ipsi fas sit Episcopo ex reditibus Ecclesiæ sibi decerpere, nisi quo necessitatibus suis prospiciat: multò certius est, nihil conjugi ipsum suæ largiri posse, nisi quantulum necessitas extorquebit. *Si ultra res necessarias nihil ipsi Episcopo in suam personam de bonis Episcopatûs expendere permittitur; multò minus huic dabitur, si ex semetipsa victus necessariè haburrit.* Ad Latinos revocanda nunc est oratio.

IV. Proximo verò Decretalium Titulo, quo de Testamentis agitur, ita statuitur, non posse testari Clericos de mobilibus, quæ sibi ex rebus Ecclesiæ pepererunt, sed ante obitum posse aliquid in eleemosynas dispergere. Ita enim diffinit Alexan-
L. 3. Tit. 26 der III. *Clerici de mobilibus quæ per Ecclesiam sunt adepti, de jure testari non possunt. Verumtamen & sibi compotes moderatè valent aliqua de bonis ipsis non ratione testamenti, sed eleemosyna intuitu erogare in ægritudine constituti.* Quibus in verbis singulis ea sunt momenta, quæ meritò sigillatim expendi debeant. 1 Certè enim hic primùm permittuntur Beneficiarii aliquid erogare bonorum Ecclesiæ, sed mobilium tantùm. *De mobilibus quæ per Ecclesiam sunt adepti.* 2. Et ne ex eis quidem nisi pro modulo eleemosynæ erogare sinuntur. *Eleemosyna intuitu.* Itaque nec nisi pauperibus quidquam sinuntur largiri. Pauperibus enim erogantur eleemosynæ. 3. Nec nisi perpusillum quid dare sinuntur. *Moderatè aliqua.* Qui autem appetente morte eleemosynæ cohiberentur, cùm eo maximè tempore ad eas amplificandas hortetur Ecclesia? Hæc verò Alexandri Parte 1. 50. c. 8.
III. Epistola ad Episcopum Cenomanensem, scripta, in Additamentis legitur Concilii III. Lateranensis. Idem verò rursus ibidem confirmatur alio ejusdem Alexandri III. Decreto, eodem Titulo. Statuit enim non posse Beneficiarium de mobilibus Beneficii sui testari, sed ex iis ante obitum suum aliqua impartiri posse Xenodochiis, Monasteriis, famulis, sive cognati sui sint, sive non sint, pro modo obsequii ab eis impensi: ne ei quidem indulgentiæ patrocinante nisi consuetudine. *Licèt mobilia per* Tit. 26. c. 15
Ecclesiam acquisita, de jure in alios pro morientis arbitrio transferri non possint; consuetudinis tamen non est improbanda, ut de his pauperibus & religiosis locis, & illis qui viventi servierunt, sive sint consanguinei, sive alii, aliqua juxta servitii meritum conferantur. Quo decreto superius illud illuminari videtur, permittique ut servis aliquid detur, sed pro modo eleemosynæ, vel mercedis impensis obsequiis accommodatæ,

V. Itaque Juris etiam Canonici recentissimæ Regulæ, unum huc probabant pari sapientia & charitate temperamentum, ex consuetudinis novo aliquo lenocinio, quo rigor priscorum Canonum esset mollitus; ut posset Beneficiarius aliquid mobilium suorum distribuere, vel pauperibus, vel Congregationibus religiosis, vel famulis etiam suis, sive ex proximis, sive ex alienis, dum ea largitas præstito obsequio esset admensa. Permirum id à Baronio animadversum est, ex Joannis Salisberiensis Epistola approbatum, ab Adriano IV. Papa propriam ipsius parentem nullo donatam, nullo levatam subsidio, quamvis valde egenam: commendatam tantùm ab eo illam fuisse Ecclesiæ Cantuariensi, ubi egestatis comites ærumnæ identidem illam nihilominus conflictabant. *Quid fecit pro vobis Can-* Baron. ann.
tuariensis Ecclesiæ amator Adrianus, cujus mater apud 1159. n. 13.
vos algore torquetur & inedia.

Interpellavit beatus Bernardus Episcopum Lincolniensem Alexandrum, ut assumeret eius æs alienum Canonici, qui Hierosolymam proficiscens, apud Claram vallem, velut Hierosolymam aliam pœnitentiæ & salutis suæ procurationi accommodatiorem se defixerat, solvi ex reditibus Præbendæ suæ, utque mater ejus usufructu gauderet ædiculæ ab eo inædificatæ fundis Ecclesiæ. *Regamus cum illo* Epist. 64.
& pro illo, quatenus de Præbenda sua, quod ipse creditoribus suis constituit, immobiliter stare faciatis: precatur deinceps ut domus quam ipse matri suæ in terra Ecclesiæ construxit, cum terra quam ibi delegavit, eidem matri quandiu vixerit concedatur. Matri suæ domunculam hic extruxerat in Ecclesiæ fundo, quod non nesciret eam Ecclesiæ juris futuram, quo illam cumque loco excitasset. Purgatus est ab eodem bea- Lagny.
to Bernardo, & à calomnia vindicatus Abbas Latiniacensis, quem in crimen vocabant, quòd terras Monasterii cognatos donasset. Datas ille confessus est, sed ut extraneis in censum. *Respondetur sic illum* Epist. 250.
dedisse suis, quomodo alienis, id est, ad eundem censum, vel consuetudinem.

Mortali hoc stadio excedens Episcopus Altisiodorensis, nepoti suo mobilia, pecunias, & acquisitos fundos reliquerat. Is itineri statim se commisit, ut inconsultissimi testamenti confirmationem à Ponti-

fice expugnaret. Litteris ad Pontificem datis Bernardus, vehementissimè contestatus est, & Ecclesiam dehonestari, & defunctum Præsulem, si confirmaretur testamentum, tam inimicum Legibus Ecclesiæ, tam injuriosum sanctimoniæ Episcopi; denique vel commentitiam esse, vel à Stephano nescio quo fabricatam eam donationem, qui ejusmodi non semel præstigiis olim Episcopo eidem fucum
Epist. 576. fecerat. *Cùm pauperibus & Ecclesiis, aut nihil, aut parum dares, nepoti suo carnali adolescentulo sæculari inutili totum pene quod acquisierat mensa Episcopali, Stephano suggerente & sollicitante dimisit, &c. Aiunt de mobilibus aureos suos & proprias equitaturas, & cum minus illa sufficerent ad conficiendum iter, ut pro his firmandis ad nos veniret, jussisse tradi etiam Monasterii equitaturas.* Sive Altisiodorensis porro Episcopus, sive quicumque alius ejus Chartæ artifex, eam haudubio irritam, & in irritum mittendam odorabatur, unde & properè ab Pontifice eam confirmari satagebat. At contra author erat Bernardus Pontifici, ut eam rescinderet, velut Episcopo haud consentaneam, juri autem prorsus infestam. *Quis denique credit virum sanctum & spiritualem, si sapuit, si compos sui fuit, testamentum hoc fecisse? Quis sæcularissimus hoc dixerit testamentum Sacerdotis? Haccine dispositio hominis sobrii & spiritualis, illius qui omnia dijudicat, & ipse à nemine judicatur? Tu ergo serve Dei, qui tenes gladium Petri, amputa opprobrii confusionem à religione, scandalum ab Ecclesia, crimen à persona. Exurge Phinees & sta inflexibilis adversus carnem & sanguinem. Vera pietas est in avunculum, si super hujusmodi extiteris impius in nepotem.*

VI. Expostulanti amico, de effræni & insana Præsulum cupiditate, cognatos & honoribus & opibus ultra modum augendi: rescripsit Petrus Blesensis, invetérasse jam hunc morbum, nec mœrorem hinc haustum aptius abstergeri posse, quàm contemplatione providentiæ summi Numinis, quæ tot bonis & honoribus hic circumfluere sinit scelestissimos
Regest. 60. quosque. *Causaris & arguis Episcoporum nequitiam, qui circa parentum promotionem sunt adeo singulariter occupati, ut nihil aliud affectent, aut somnient. Purpurata incedit parentela Pontificum, & elata de patrimonio Crucifixi in superbia & in abusione ad omnes vitæ sæcularis illecebras se effundit; cùmque eis ad votum omnia succedant, & in contrarium succedant omnia his, qui soli militant honestati, divinam in temporalibus providentiam desipere, aut dormitare conquereris. Amice, vetus querela est, & hac Regis ac Prophetæ David animum quandoque concussit. Cùm enim pressuras justorum aspiceret, zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns, &c.*

VII. Patrimonii dona segregat B. Thomas Aquinas, quorum dominium, & tota potestas penes Beneficiarios est, ab Ecclesiæ rebus, quarum non sunt
22. q. 185. Art. 7. nisi dispensatores. *Sed Ecclesiasticorum bonorum sunt dispensatores, vel procuratores.* Segregamus rursus ab illo bona Ecclesiæ, ante eorum partitionem inter Clericos, pauperes & reparationes, ab ea portione quæ post eam celebratam partitionem singulis obvenit Beneficiariis. Cùmque propositæ quæstionis cardo in hac maximè parte vertatur rerum Ecclesiæ cuique Beneficiario adsignata, de ea quoque potissimum expiscanda nobis est sancti Doctoris sententia. Primum quidem videri potest ille ejus portionis dominium Clericis adsignare, ut arbitratu suo eam dispensent. *De his autem quæ sunt specialiter suo usui deputata, videtur esse eadem ratio, quæ est de propriis bonis, ut scilicet propter immoderatum affectum & usum, peccet quidem, si immoderata sibi retineat, & aliis non subveniat, sicut requirit debitum charitatis.* Sed in his ipsis verbis patet gravissimè peccari contra charitatis legem, si bonorum quis superflua in pauperes non effundat, moderato ipse victu & ornatu contentus. Si nec ipse autem Beneficiarius iis nisi moderatè uti possit, nec proximis ergo nisi egentibus, atque ut egentibus impartiri poterit. Idque rursum paulò pòst conceptis verbis pronunciat idem sanctus Doctor. *Dicendum quod bona Ecclesiarum non sunt solum expendenda in usus pauperum, sed etiam in alios usus, ut dictum est. Et ideo si de eo quod usui Episcopi, vel alicujus Clerici est deputatum, velit aliquis sibi subtrahere & consanguineis, vel aliis dare, non peccat, dummodo illud faciat moderatè, id est, ut non indigeant, non autem ut ditiores fiant. Unde Ambrosius dicit in libro de Officiis, hæc est approbanda liberalitas, ut proximos seminis tui non despicias, si egere cognoscas: non tamen ut illos ditiores fieri velis ex eo quod tu potes conferre inopibus.* Non video, quid vel luminis, vel roboris jam præstanti accedere possit doctrinæ. Agitur enim ibi de pecuniis parcimonia Clerici accumulatis ex proventu Beneficii, vel ejus portionis rerum Ecclesiæ, quæ ipsi sigillatim adsignata est; sejunctim ab aliis communis mensæ portionibus, quæ pauperibus, quæ fabricis Ecclesiæ vindicantur. Et disertè definitur, non posse citra culpam quidquam inde in proximos defluere, nisi egeant: & ne sic quidem defluere posse, nisi ut egestate non laborent.

VIII. Ergo sæculo Ecclesiæ XIII. ea erat Theologorum vulgatissima doctrina. Concilium Parisiense anno 1212. Abbatibus, aliisque Regularibus Beneficiariis cùm varias ostendisset pœnas, ipsamque depositionem, Canonem edidit, quo his eos pœnis addixit, si rerum Monasterii quidvis proximis largirentur, nisi pauperibus, & tanquam pauperibus. *Item constituimus, si dederint cognatis suis bona* Par. 3. c. 15.
Ecclesiæ suæ, nisi pauperibus & ut pauperibus, vel circa hæc aliquid in fraudem fecerint. Nisi forsan aliquando, & raro & moderatè secundum facultatem Monasterii darent, ita quod non redundet in gravamen Ecclesiæ; & nihilominus admoneantur, quod non faciant. Sub eadem pœna interdicimus, ne de proprietate Monasterii reditum vel proventum adsignent cognatis.

Constitutiones Synodicæ anni 1217. Episcopi Sarumensis in Anglia, Ecclesiæ restitui jubent, quidquid Beneficiarii ejus alibi extruxisse, vel acquisisse
competientur de reditibus Ecclesiasticis. *Et quoniam* Conc. Angl.
omnino injustum est, ut quem Ecclesia recipit pauperem, Tom. 2. pag.
aut extraneum, in alieno faciat divitem, & in suo re- 153. 180.
cipiat fraudatorem, sacrorum Canonum statuta sequen- 186 251.
tes districtè præcipimus, quod nullus omnino, qui Sti- 353.
pendio militat Ecclesiæ, in solo ædificet laicali: vel summam seu fortunam rerum suarum ad feudum transferat laicalem: præcipuè illarum rerum quas consideratione Ecclesiæ, vel Ecclesiasticorum rerum Beneficiorum perceperunt. Quod si contra hoc statutum venire præsumpserit, tanquam defraudator Ecclesiasticæ substantiæ, quidquid occasione talis præsumptionis, damni vel incommodi intulerit Ecclesiæ, vel Ecclesiasticis possessionibus, de cujus proventibus dignoscitur laicale feudum ampliasse, illi Ecclesiæ restituat, de cujus oblationibus, eleemosynis, suffragiis atque proventibus constiterit ipsum sumptus fecisse. Quæ totidem verbis leguntur in Constitutionibus Synodalibus Episcopi Dunelmensis anno 1220. Nihilo clementius Concilium Oxfordiense anno 1222. æterna damnatione iis intentata Beneficiariis, qui Ecclesiasticis suis reditibus domos ex-

truunt in fundis laïcorum, quas filiis suis, aut quod horret animus dicere, concubinis legent. *Omnipotentis indignationem perpetuam, non solum filiis & nepotibus suis, verùm etiam concubinis suis turpiter patrimonium Jesu-Christi, ad quorum usus, ut quasi securius agunt, in feodo laico de bonis Ecclesiæ domus construunt: in quibus Ecclesiasticos proventus & bona Ecclesiæ pauperum usibus deputata congregare præsumant; salubri provisione decrevimus, ne Clerici Beneficiati fructus Ecclesiasticos in laico feodo reponant.*

Idem vetuit Synodus Vorcestrensis anno 1240. ne in laïco fundo quidquam impendiis sacris catruatur. Nec paulò evidentiùs Synodus Excestrensis anno 1287. declaravit teneri Beneficiarios omnes, ubi necessitatibus suis satisfactum est, residuos reditus suos dispergere in pauperes, quod dispensatores tantum sint eorum patrimonii; eoque hinc nihil derivare eos posse ad alios usus, minimè autem ad eos excipiendos tecto, alendosque, quibus infamia quædam sit inusta. *Et licèt Ecclesiarum quidquid vitæ suæ necessitati eis superfuerit de patrimonio Jesu-Christi, in usus pauperum, quorum dispensatores existunt, teneantur ex debito erogare; quidam tamen eorum, ut audivimus, de quo dolemus, bona Ecclesiæ non in pauperum usus, à suarum concubinarum convertunt, eisdem terras, reditus, seu res alias de pecunia Ecclesiæ comparando, vel ad comparandum pecuniam ministrando.* Alio ejusdem Synodi decreto vetantur Beneficiarii quidquam extruere in fundo laïco, quòd ita fraus fieret Ecclesiæ, ejusque jura & bona interciperentur: quin & luxuriæ latibula Clericis suppeditarentur, qui hac arte Ecclesiasticæ se subtraherent jurisdictioni. *Ne de bonis Ecclesiasticis ædificia sibi in solo construant laïculi, in quibus præter Ecclesiasticarum rerum dispendia, nonnullos Clericos in animarum suarum periculum & laicis perniciosum exemplum, multa turpia & inhonesta Clericos audivimus perpetrasse.*

VIII. Satis hæc superque de Anglia ad annum usque 1300. Italia ipsa ab his non dissentiebat. Ratherius enim Veronensis Episcopus, Synodicis Institutionibus suis, hoc quoque complexus est, Ecclesiæ fore quidquid Parochi & Beneficiarii sibi compararent. *Res & facultates, quas post diem ordinationis vestræ acquiritis, sciatis ad Ecclesiam pertinere.* Sed nihil memorabilius Epistola Clementis IV. exordio statim Pontificatus ad suos data, qui arctiori ei propinquitate conjungebantur; ut eum addiceret, ea ad Pontificatum provectione, ne ipsi quidem Pontifici accessisse, nisi formidinem, & sui despicientiam; ideoque non esse quod ejus proximi inflarentur, cùm tam brevis, tam fragilis sit mortalium quantalibet amplitudo. *Neque enim quod nos vehementer humiliat, debet nostros extollere; maximè cum honor hujus sæculi momentaneus sit, & sicut ros transeat matutinus.* Ne vel ipse autem, vel suorum aliquis Romam invocatus accurreret, aut certò sciret ea eo se nihil præter repulsam & ignominiam reportaturum. *Nec ad nos te vel fratrem tuum, vel ex aliis nostris aliquem venire volumus, sine nostro speciali mandato. Quia spe sua frustratos, si secus venire præsumerent, oporteret redire confusos.* Eum sorori quærendum ab eo maritum; quem ante electionem suam optasset, ita enim demum trecentas et se libras Turonenses dono daturum. Si ad ampliores nuptias anhelaret, nec vel teruncium à se expectaret. *Sed nec in sororis tuæ nuptiis gradum quæras propter nos altiorem: nec enim nos haberes propitios, nec in aliquo adjutores. Si tamen eam filio militis simplicis desponsaveris, in tercentum libris Turonensibus tibi proponimus* Epist. 1.

subvenire. Et si altiora quæsieris, nec à nobis denarium speres unum. Missa facio reliqua verba bracteatæ prorsus Epistolæ, & qualem à summo Ecclesiæ Christi Pontifice exarari decebat. Nec vana ille gloriæ ostentatione incitabatur, sed certissima conscientia Evangelicæ & Pontificiæ legis, in dispensatione rerum Ecclesiæ. Narrat B. Antoninus Florentinus Archiepiscopus duas ei filias nubiles fuisse, quibus cùm dotem adsignare abnueret, nisi ex earum patrimonio, perquam sanè jejuno, innuptæ permansere, atque cœlestem nactæ sunt sponsum, cui proba ipsa paupertas locupletissima dos est. *Dicitur in laudem tanti viri, quod cum duas filias nubiles haberet, & nuptui tradere quæreret, non tamen de patrimonio Crucifixi, sed tantum de proprio, quod non maximum erat, eas dotare velit; attendentes ad divitias Pontificales, seu Ecclesiæ, cùm de illis nihil expectare valerent, illas innuptas dimiserunt; unde & meliori sponso Domino Jesu Christo tradita sunt, in virginitate Deo obsequentes.* Rainal. an. 1265. n. 10.

Ab eodem sanctissimo Archiepiscopo celebratus est luculento encomio gentis Francicæ Pontifex alius, quem non minor terrenorum omnium affectuum abdicatio illustravit, & gentilitiæ totius gloriæ contemptio. Martinus is fuit IV. qui natalibus suis claritatem non debuit, sed attulit vel maximam: remisso in patriam fratre, qui præfestinus ad eum Romam venerat, nec donato, nisi sumptibus itineris, & munusculis minutissimis: testificatus, sibi ut Pontifici opes esse handdubio ingentes, sed proximos nullos. *Etsi non nobilis genere secundum carnem, tamen moribus generosus & magnanimus, & à cupiditate pro se, vel suis alienus, Ecclesiastici juris zelator. Cùm germanus ejus ad ipsum accessisset, gratia visitationis & congratulationis sperans aliquid fortè ab eo magnum obtinere, quàm citissimè eum remisit ad propria cum modicis muneribus & moderatis expensis, dicens quod quæ habebat ut Papa, bona essent Ecclesiæ, non sua, unde nec dissipare vellet indiscretè donando.* Rainal. an. 1281. n. 3.

IX. Ne sæculo quidem decimo-quarto extincta erat lux sanctissimæ illius disciplinæ. Docet Mariana anno 1322. Concilium in Hispania ad Vallem Oletanam celebratum fuisse, pariterque publicatas Constitutiones Joannis Archiepiscopi Toletani, quas inter ea eminebat, quæ Beneficiariis inhibebat, vel suis ipsorum liberis, dare, aut legare bona, ea fundis vel proventibus Ecclesiæ collecta. *Ecclesiasticis obsequiis parta bona dare, legareve filiis, quamvis justis, nefas esto.* Ex quo scitè à Mariana concluditur, fœdissimè allucinari eos, qui Beneficiarios venditant dominos esse & proprietarios bonorum Ecclesiæ: *Et erit, qui Sacerdotes & Episcopos eorum bonorum dominos & arbitros faciat.* Concilium Palentinum Beneficio multandos censuit, qui proximis nubentibus, vel ducentibus dotes, aut donationes de rebus Ecclesiæ assignarent. *Qui verò de bonis Ecclesiasticis, filiis aut nepotibus dotem aut donationem propter nuptias assignaverit, assignatio ipso jure non valeat, & nihilo minus assignans, ipso facto in pœnam subtractionis Beneficii incidat supradictam.* Rainal. an. 1322. n. 18. Can. 6.

X. Hactenus de Hispania. Jam in Italia, vel in Gallia potius occurrit Clemens VI. qui suorum neminem dignitatibus Ecclesiasticis auxit, nisi unum ex nepotibus, quem Archiepiscopatu ornavit Arelatensi, virum sanè, qui vel tantam ipse Ecclesiam ornare posset. Et quanquam hæc ita essent, tantum non cogendus tamen fuit à Cardinalibus. *De suis consanguineis, vel propinquis exultandis, vel promovendis nullatenus curavit. Non enim invenitur quod aliquem*

de suo genere ad quamcumque Prælaturam promoverit nisi unum solum, quem præfecit Ecclesiæ Arelatensi: qui tamen ad hoc aliàs erat bene dignus & sufficiens; & hoc fecit etiam quodammodo precibus, & instantia Cardinalium devictus. Ex laicis verò proximorum neminem auxit, quanquam tenui valde erant fortuna. Neptis ejus nuptias ambientibus nobilissimis viris, constantissimè ipse abnuit, & illam tandem Tolosano mercatori elocavit, ut sors ejus & nata-
Rainal an 1342. n. 3. lium conditio ferebat. *De laicis verò nullum exaltavit, immo nec voluit, quod statum suum, qui satis erat per prius infimus, propter ipsum immutarent. Unicam enim neptem quam habebat, per plures Magnates pro conjugio petitam, eis dare expressè negavit: dicens in vulgari suo, quod non decebat talem equum hanc habere sellam. Sed demum ipsam nuptui tradidit filio unius Mercatoris simplicis Tolosæ, dotem sibi secundùm statum ejusdem mercatoris constituendo.* Hæc ipsissima sunt verba Scriptoris anonymi ejus vitæ, à Bosqueto publicati.

A quo eodem Scriptore litteris mandata fuit vita Urbani V. Papæ, qui & ipse maximè claruit carnalium necessitudinum fastidio & contemptu. Laicorum cognatorum neminem dignitatibus crescere passus est: opes & honorum gradus, cùm ondique ingererentur, abhorruit. Cùm sexcentas libras annui reditus parenti ejus Rex Franciæ adsignasset, restitui jussit. Cùm unus illi tantum nepos esset, ab eo uxorem duci voluit filiam Mercatoris Montispessulani, qua præclarius aliquid fortè suo ipse marte sperare potuisset. *De laicis nullum exaltavit, immo nec per alios exaltari permisit. In cujus evidentiam expressè recusari mandavit per patrem suum sexcentas libras renduales, quas Rex Franciæ sibi dederat ob sui favorem. Nepotem etiam suum unicum, & ad quem paterna hæreditas pertinere debebat, non cum altiori, immo nec cum æquali sibi in genere voluit matrimonialiter copulari. Suscepit namque sibi in uxorem filiam cujusdam Mercatoris Montispessulani satis simplicis sui generis respectu: quam tamen, ut creditur, ipso adhuc in minoribus existente, dictus nepos minimè recepisset.*

XI. Rursus in Synodo Vintoniensi anno 1308. in Anglia vetiti sunt Beneficiarii in laico fundo de bo-
Conc Angl. Tom. 2. pag. 452. 499. nis Ecclesiæ quidquam extruere. *Inhibemus Clericis universis, ne de bonis Ecclesiasticis in fundo ædificent laicali.* Anno 1328. Concilium Londinense idem rursus prohibuit, quòd ea fraude Clericorum sacri proventus ad cognatos eorum venirent, pari horum illorumque exitio. *Quam plures filiis & nepotibus suis, verùm etiam concubinis per patrimonium Jesu-Christi domos in laico fundo ædificare præsumunt, ad quod Ecclesiasticos proventus deportantes, dum proximis consanguineis bona Ecclesiastica congregant, iram Dei & damnationem perpetuam thesaurisant. Ne igitur istud de cætero fiat, districtim inhibemus.*

Sæculo xv. Concilium Basileense in votis illud magnopere habuit, ut in Apostolica ipsa sede fax splendidissima accenderetur, ejus terrenorum affectuum abdicationis, qua splendere Clericos omnes decet. Ibi ergo declaratum est, summos posthac Pontifices proximis suis tertio usque gradu, nec Ducatuum, nec Marchionatuum, nec summarum quarumcumque dignitatum insignia posthac collaturos.
Sess 25. An. 1436 *Ne summus Pontifex carnalitatis trahi videatur affectu, magis quam judicio rationis, atque ut scandalis obvietur, quæ experientia teste, sæpè secuta sunt, nullum de cætero consanguineum vel affinem usque ad tertium gradum inclusivè, Ducem, Marchionem, Comitem, feudatarium, emphyteutam, vicarium, gubernatorem, officialem, Castellanum alicujus Provinciæ, Civitatis, oppidi, castri, fortalitii, aut loci Romanæ Ecclesiæ, nec super his jurisdictionem, seu potestatem aliquam habere, nec Capitaneum, seu conductorem gentium armatarum faciat, aut esse permittat. Ipsi quoque Cardinales summo Pontifici secus agere volenti nequaquam assentiant; quodque succedens Pontifex aliter facta prorsus retractet ac revocet.* Cùm primas in hoc Concilio partes tenuerint Galli, hinc lubenter, nec temerè conjicimus, eandem tunc in Gallia viguisse legem, ut nec Prælatis, nec Beneficiariis ullis copia fieret, augendi, vel locupletandi proximos suos ex proventibus sacris. Nec enim aliàs eam summis ipsis Pontificibus occinuissent legem, si ab ea ipsi passim deviassent.

XII. Sæculo xvi. Tridentini Patres Episcopis interdixere, nequid sacrorum redituum in proximos sinerent derivari, allegato etiam Apostolico Canone, qui re quavis adesse illis vetat, nisi egeant, & pro ipso egestatis suæ modo; illos denique monuere, ut carnis se & sanguinis affectibus prorsus spoliarent, cùm ex ea vena corruptelæ innumerabiles in Ecclesiam jamdiu exundent. *Omnino verò eos* Sess. 25. c. 1
interdicit, ne ex reditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresve suos augere studeant. Cùm & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent: sed si pauperes sint, eis ut pauperibus distribuant, eas autem non distrahant, nec dissipent illorum causa. Immo quam maximè potest, eos sancta Synodus monet, ut omnem humanum hunc erga fratres, nepotes, propinquosque carnis affectum, unde multorum malorum in Ecclesia seminarium extat, penitus deponant. Ab Episcopis ad reliquos Beneficiarios traducitur oratio, ut & hi eidem obtemperare legi cogantur. *Quæ verò de Episcopis dicta sunt, eadem non solum in quibuscumque Beneficia Ecclesiastica tam sæcularia, quam regularia, obtinentibus, pro gradus sui conditione observari decernit.* Ad Cardinales ipsos pergit mox Concilium, ut qui principem obtineant locum in Consiliis Pontificiis, & in administratione Ecclesiæ universalis, & quorum proinde in moribus eorum elucescere debeat omnium forma virtutum, & earum maximè quibus Clerici à terrenis affectibus expediuntur. *Sed & ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales pertinere decernit, quorum consilio apud sanctissimum Romanum Pontificem cum universalis Ecclesiæ administratio nitatur, nefas videri potest, non iis etiam virtutum insignibus ac vivendi disciplina eos fulgere, quæ meritò omnium in se oculos convertat.*

XIII. Quod Præfectis Monasteriorum utriusque sexus instillavit documentorum Concilium Cameracense, id ad Beneficiarios prorsus omnes derivari potest; qui cum nec ipsi nisi administratores sint rerum Ecclesiæ, nihil hinc utique privatas in familias convertere possunt. *Monet sancta Synodus* Tit. 18. c. 16
Abbates, Abbatissas, & alios Monasteriorum Præfectos & Præfectas, ut sui meminerint officii, seque non esse dominos bonorum Monasterii, immo ne fructuum quidem, sed tantum dispensatores & administratores, neque se pro libito dispensare posse, sed secundùm intentionem Ecclesiæ, & piorum fundatorum. Proinde valde reprehensibile esse eorum factum, qui ex bonis, vel etiam fructibus Monasterii sui ditant propinquos vel amicos suos. Tam ad Commendatarios Abbates, ac Beneficiarios omnes permanat hæc regula, quàm ad Abbates Regulares; utpote quæ naturæ ipsi bonorum Ecclesiæ sit accommodata.

Idem præcipit Concilium Remense anni 1583. Episcopis & Beneficiariis omnibus, nequid rerum,

vel proventuum Ecclesiæ propinquis impertiant, nisi pauperes sint, & levandæ tantum paupertati. *Tit De Episc. c. 8.* *Et ut non familiæ tantum, sed etiam bonorum ac proventuum Ecclesiasticorum curam gerant, qualem eos habere decet, caveant diligentissime ne de Ecclesiæ bonis propinquorum facultates augeant, nisi ad eorum levandam inopiam, si penuria laborent.* Cui geminum est & illud Concilii Burdegalensis eodem anno Decretum. *Tit. 16.* *Sciant omnino eis interdictum ne ex reditibus Ecclesiæ, qui Dei proprii sunt, consanguineos familiaresque suos locupletiores efficiant, cum id Apostolorum Canonibus adversetur. Si tamen illi rerum penuria premuntur, iis ut pauperibus, quæ necessaria videbuntur, distribuant, dummodo nihil ipsorum causa dissipent & distrahant.* Nec ab his recedebat Concilium Burdegalense anno 1581. *Tit de Epis. n. 13.* *Episcopi videant, ne de reditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresve ditent. Sed si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant: nec eorum causa bona Ecclesiæ distrahant & dissipent; sed ut boni dispensatores, sicut animarum, ita rerum Ecclesiasticarum, parati sint Deo & omni poscenti rationem reddere.* Quæ omnia decreta innovata sunt in Concilio Burdegalensi anno 1624. quod ne verbis quidem ipsis abstinuit Concilii Tridentini. *Cap. 8. n. 4* *Præcipuè perpendant, reditus Ecclesiæ bona Christi & pauperum patrimonia esse. Quare videant ne ex eisdem reditibus consanguineos familiaresve suos augeant & ditent, ac nisi ut pauperibus aliquid concedant; memores se sacris Canonibus monitos esse, ut omnem humanum hujusmodi erga fratres, nepotes propinquosque carnis affectum, unde multorum malorum in Ecclesia Seminarium extat, penitus deponant.* Concilium denique Bituricense anno 1584. prohibuit, ne Beneficia à quoquam proximis resignarentur, sola proximitatis contemplatione, cùm id solenni Constitutione execratus sit Pius V. *Tit 36 c. 6.* *Cùm damnet Scriptura eos, qui hæreditate possidere attentant sanctuarium Dei, vetat hæc Synodus, ne quis deinceps consanguineo Beneficium cedat, solius consanguinitatis ratione; neve hujusmodi cessiones admittantur, contra Constitutionem Pii V. de non admittendis resignationibus.*

XIV. Tam nullo erat loco, nulloque pretio apud Adrianum VI. proximitas in dispensatione Beneficiorum, ut ubi paria erant ultro citroque meritorum momenta, extraneum proximo anteponeret, referente Panuvino: *Quia immo etiam in paribus dotibus, alienorum potius quam suorum rationem habiturus videbatur.* Cùm proximorum ejus non pauci Romam advolassent spe illecti Beneficiorum jocundis Pontificatus, pedites quamprimum omnes remisit, vix etiam veste singulis donata, & quantula opus erat ad iter pecunia. Copiosè de his Paulus Jovius, è quo paucula hæc carpsi. *Rainal. an 1523. n. 114* *Alios quoque nec remoto affinitatis gradu necessarios, qui spe celsioris fortunæ è Germania pedibus Romam venerant, mirum in modum increpavit, donatisque singulis sagis lineis, & frugi viatico, pedibus similiter in patriam redire jussit.* Unde nec dissimulabat Adrianus ipse, superiorum Pontificum in proximos largitates, detrimenti immane quantum Ecclesiæ attulisse. *Quarum rerum testimonio, superiorum Pontificum profusam ergà propinquos liberalitatem ut gravem & Reipublicæ perniciosam detestari solitus erat.*

Illud in eo Pontifice permirum, quod ubi æqua lance pendebantur merita, extraneos proximis præferret. Et tamen in eam virtutis præstantiam prævenerat illi, & longo ex intervallo præiverat B. Richardus Cicestrensis in Anglia Episcopus. *Surius die 3. April.* *Consanguineos suos etiam maturos & habiles ad Beneficia Ecclesiastica admittere noluit ulla ratione, sciens Pastorum Principem Dominum nostrum Jesum Christum non beato Joanni Evangelistæ ipsius cognato, sed beato Petro, sanguine illi minimè conjuncto Regni cœlorum claves tradidisse.* Piaculare fuerit prætermisisse, quæ de Marcello II. Papa narrat Spondanus ad annum 1555. Cognatorum neminem Romam proficisci passus est, ne fratrem quidem; dum Cardinalitia tantum emineret purpura, duos fratris filios Romæ secum habebat, curabatque instituendos; ad Pontificatus apicem evectus, nec in conspectum suum illos venire passus est, nec honoribus ullis coli. Percontantibus, annon in Palatio, eos habitare vellet, abruptè sanctissiméque respondit, *Quid illis cum Palatio? Eorumne id patrimonium est?*

Hujus porro carnalium propinquitatum affectuumque abdicationis incomparabile specimen in beato Carolo eluxit. Ab ipsa tenera ætate voluit sui sibi Beneficii reditus permitti, ut in Ecclesiæ, non in privatæ familiæ utilitatem converterentur. Ubi verò Mediolanensis Ecclesiæ infulas consecutus est, adeo ex Ecclesiasticis suis reditibus defluere aliquid ad proximos passus non est, ut vel patrimonii sui reditus semper repræsentari sibi voluerit, & in sacros usus absumi, cùm ipsos patrimonii fundos proximis dimitteret. Ut dignitatis aliquid novæ vel in sæculo, vel in Ecclesia illis accresceret, nusquam operam ipse suam interposuit. Testamento nihil eis contulit. Ex proximis aliquem Episcopatu exclusit, *Giussano.* cui gerendo imparem intelligebat. Legibus, & sub- *L. 8. c. 16.* stitutionibus Majorum suorum prohibitus est, ne fundos suos omnes Xenodochio Majori Mediolanensi addiceret.

CAPUT XLVII. *P. 4. l. 4. c. 16.*

An Episcopi & Beneficiarii alii testari possint in gratiam cognatorum. Quæ leges, qui usus fuerit Ecclesiæ ab anno millesimo ad annum millesimum trecentesimum.

I. Probatur sæculo XI Beneficiariis hæredem extitisse Ecclesiam ad Beneficiorum fructus omnes, sive testati, sive intestati obirent.

II. Ejusdem rei probationes sæculo XII in Anglia, ubi testandi facultatem Princeps Clericis redintegrat.

III. Exemplum B. Hugonis Lincolniensis Episcopi.

IV. Aliqua observantur in testamenta Episcoporum, non alio consilio testatis gestorum, quam ut spolium suum pauperibus adsererent.

V. Aliæ Probationes ex Conciliis.

VI. Probationes ex B. Bernardo.

VII. Probationes ex testamento Archiepiscopi Cantuariensis.

VIII. Ad sæculum XIII. descenditur. Probationes ex libris Decretalium. Ut circa mobilia relaxati aliquid cœperit, de quibus pro arbitratu testari sinebantur Beneficiarii, quamvis & hic circumscripti sint fines aliqui.

IX. Probationes novæ ex Conciliis Angliæ.

X. Et ex Conciliis aliarum regionum.

XI. Nova probationes ad annum usque millesimum trecentesimum, nil suis dimittere testamento Beneficiarios potuisse, ne mobilium quidem, non in Gallia quidem.

XII. Ne secus erat in Hispania.

I. **A**N superstites possint Beneficiarii proximis aliquid conscribere rerum, aut redituum Ecclesiæ, superiori capite expensum est. Restat ut hic jam excutiamus an testamento aliquid legare possint. Cùm verò in præsentiarum tritissimo usu receptum sit, & in Gallia potissimum, ut illis cognati succedant; non tabulis tantum testamenti editis, sed intestatis etiam; pervestigandum jam

nobis est, quæ exordia fuerint, & quæ fundamenta hujus usus. A proposita mihi via & ratione non recedam, decursis perpetua serie sæculis & Christiani Orbis Provinciis.

Concilium Ravennas anno 1014. labefactatæ ut disciplinæ ejus Provinciæ succurreret, quæ annis undecim Archiepiscopo viduata gemuerat, statuit ut res Petri Beneficiarii, quem nefarii sicarii interfecerant, & qui satis probabiliter excessisse credebatur intestatus, ad Ecclesiam revocarentur, utpote ex proventibus Ecclesiæ partæ, cùm ita certissimè leges, Canonesque sancirent. *Placuit, ut sicut in Decretis sanctorum Patrum cautum est; & Romana legis constitutionibus statutum, ut omnes res Petri Clerici interfecti, qua per bona Ecclesiarum, quas à sancta Ravennate Ecclesia obtinuit, sibique nullo modo conquisivit, Ecclesia potestati subjaceant.* Qua ex definitione constat, Beneficiarium Ecclesiæ ipsi acquisisse, quæcumque ex fructibus acquirebat Ecclesiæ, ut non posset non ad Ecclesiam devenire hæreditas, sive testatus, sive intestatus is obiisset.

Intestati persæpè moriebantur Episcopi quique sanctissimi, quod præcepissent omnia, vel pauperibus, vel Clericis elargiri ante obitum suum. Ita sanè beatus Burchardus Vormatiensis Episcopus, quo hinc devolante in cœlos, Proceres qui tum aderant, in cassum omnes perscrutati sunt angulus & recessus, ut thesauros ejus aliquos reperirent: vasa Ecclesiæ sacra repererunt, & tres denarios in ejus chirothecis residuos, cùm cætera pauperibus
Baron. ann. 1026. n. 4. omnia tribuisset. Ita enim Scriptor ejus vitæ. *Tunc Principes qui aderant intrantes, thesaurariam & cameram, ubi pecuniam putabant reconditam, diligenter & angulos perscrutati sunt; & tandem scrinia librorum voluminibus plena spe pecunia subvertentes, vano fortuna labore illusi sunt. Nam præter thesaurum Ecclesiasticum, nec aurum, nec argentum ibi invenerunt; exceptis tribus tantum denariis, quos vir sanctus in cantone suo reliquit, quando alios pauperibus erogavit.* Non constabat nisi vasis & vestibus sacris thesaurus hic Ecclesiasticus, cùm eum ne primoribus quidem digitis Proceres attigerint. Nemo nescit, & nos infrà prolixè declarabimus, usitatissimum tunc fuisse, ut Principes, Clerici, Plebeii in domos Episcoporum, & cæterorum Beneficiariorum impetum facessent, mox ut illi animam efflassent, easque expilarent. Eò sanè extimulabantur Clerici & Beneficiarii omnes, ut dum vita suppeteret, Deo & pauperibus offerrent, quod sacrilegorum hominum rapacitas mox esset deprædatura.

II. Ineunte sæculo XII. Paschalis II. Papa datis ad Episcopum Augustodunensem litteris, novo robore cumulavit priscam Ecclesiæ legem, ut ne Parochi, sive superstites, sive mortali vita abituri, Ecclesiam suam possent iis fraudare bonis omni-
Epist. 38. bus, quæ illam regentes comparassent. *Illud autem Apostolica authoritate statuimus, ut nulli Presbytero, vel viventi, vel morienti, seu ad aliam regionem, vel quietam vitam transeunti, liceat res quas à die ordinationis suæ, in Ecclesia in qua est ordinatus conquirere poterit, auferre vel minuere, sed intacta ea, & illibata, in ipsa in qua conquisita sunt, permittat Ecclesia remanere.* Ita rebus à se acquisitis Ecclesiam suam fraudare nequibat Beneficiarius, sive religiosam vitam amplecteretur, sive profecturus in longinquas regiones.

Erat tamen concessa testandi facultas Beneficiariis; sed ita certè, ut quod ex Ecclesiæ reditibus provenisset, in ejus sinum refluerer. Concilium Rotomagense anni 1189. voluit ut pro potestate sua Clerici testarentur: si intestati excederent, eorum successionem Episcopus in opera pia expenderet. *Statuimus, ut testamentum Clericorum inviolabiliter observetur; & ut bona Clericorum, qui intestati decedunt, per manus Episcoporum in bonos usus distribuantur.* Ejus Diœcesios Constitutiones Synodales his deinceps consentaneæ semper fuere. Anno 1136. solenni diplomate Stephanus Angliæ Rex Ecclesiæ libertates confirmavit. In iis id quoque annuebatur, ut si Episcopi, Abbates, Clerici testamenta conderent, quæ rationi & legibus nihil obstreperent, ea rata haberentur. Si intestati verò obirent, in legata pia distribuerentur eorum res, ad eorum animæ sempiternam salutem, perinde ut Clerici ejusdem Ecclesiæ æquum censerent. *Si quis Episcopus, vel* *Synod. Rotomag. pag. 173. 185. 213.*
Abbas, vel alia Ecclesiastica persona, ante mortem suam rationabiliter sua distribuerit, vel distribuenda statuerit, firmum manere concedo. Si verò morte præoccupatus fuerit, pro salute animæ ejus Ecclesiæ consilio eadem fiat distributio. *Conc. Angl. Tom 8. pag. 38.*

Cui statuto ut lucis aliquid aspergatur, paulò res ea altius repetenda est. Primus omnium Rex Vuillelmus Ruffus Angliæ Rex, Vuillelmi Nothi filius & successor, spolia morientium Episcoporum invadere cœpit, & fructus omnes vacantis Ecclesiæ. Ita nihili erant Prælatorum testamenta tum quidem. Stephanus Rex mox alterius cùm esset prosapiæ, Clericorum sibi statim animos devincire studuit, restituta in integrum pristina testandi libertate, de bonis etiam Ecclesiasticis, vetitoque ne fiscus interveniret. Ea verò clausula, quæ intestatorum Clericorum res jubet in opera pia expendi, æternæ eorum saluti profutura, perspicuè insinuat, si testati fuissent, non aliter ex officio testaturos fuisse Clericos ipsos. Inopino enim casu prohibente, ne ultimas suas prodant voluntates, supplet lex, & disponit quod ab illis disponendum fuerat. Ex quo & illud emicat, ubi à Rege confirmatur testamentum Clerici, *qui sua rationabiliter disposuerit*, eo approbari testamenta Canonicis regulis accommodata, quibus prohibetur, ne nisi in pauperes & Ecclesias reditus Ecclesiastici expendantur. In ejusdem Constitutionis Regiæ posterioribus Capitibus memorantur vacantes Ecclesiæ, quarum jura Regaliæ à Majoribus suis usurpata relaxat Rex.

Ejus autem rei invictissimum suppeditabit nobis documentum B. Hugo Lincolniensis Episcopus. Cùm suprema instaret hora, monitus est à suis, ut testamentum scriberet, ut moris erat. Respondit porro ipse, perantiquam esse sanè eam consuetudinem, sed ab ea se semper abhorruisse. Nec enim sibi quidquam esse, quod non esset suæ Ecclesiæ. Ne sua tamen fiscus raperet, largiri se pauperibus ea omnia, quæ hactenus possidere visus fuerat. *Admonitus etiam ut testamentum pro more faceret, Tædet* *Surius die 17. Novem. c. 28.*
me, inquit, hujus consuetudinis, jam passim in Ecclesiam introducta. Nec habui quidquam, nec habeo, quod non sit Ecclesiæ, quam regendam suscepi. Attamen ne fiscus rapiat, pauperibus tribuatur totum, quod videor possidere. Hinc liquet 1. usus jam vulgatissimi fuisse, ut Prælati testamenta conderent ante obitum suum. 2. Displicuisse eum usum viris sanctissimis. Quòd cùm penes eos non sit nisi depositum & dispensatio rerum Ecclesiæ, non proprietas, minùs hæc consentiant cum facultate testandi. Donationes & testamenta, eorum sunt, qui dominium & proprietatem obtinent rerum. Dispensatorum sunt distributiones rerum sibi commendata-

rum, & rationum libri in quos accepta & expensa retulerunt, si reddendis rationibus obnoxii sunt, sicut & Concilio Provinciali rationes fecisse Episcopos non semel supra diximus. 3. Etsi testandi morem minùs probaret, ei se tamen accommodavit B. Hugo Lincolniensis Episcopus, ut ne, quod sæpè factitabatur, intestati Antistitis bona invaderent Regii fisci Ministri. Est autem simillimum veri complures & alios Episcopos, B. Hugoni consentientes, improbasse & ipsos testamenta Episcoporum, & ei tamen servire voluisse consuetudini, ut viam præsecarent vel populi rapinis, vel Clericorum contentionibus, vel temporalium dominorum aviditati prædandi. 4. Nihil ergo à Stephano Rege Ecclesiæ conducibilius decerni potuerat, quàm ut polliceretur, testamenta Beneficiariorum rata fore; & intestati si excederent, fore ut quæ relinquerent bona, ad illos transmitterentur, expensa videlicet in eleemosynas, quæ illis æternùm prodessent.

An autem hæc testandi libertas Clericis restituta, quò eorum superflui & redundantes proventus Ecclesiæ cederent, aliter ceciderit, & adhibita sit ad eos in carnales necessitudines derivandos; id verò mox aperiemus. Nec illud tamen hic prætereundum, quod narrat Matthæus Paris, ad annum 1200. Joannem Angliæ Regem tum affuisse, cùm animam exhalaturus esset sanctissimus hic Episcopus Hugo, testamentum ejus confirmasse, & pari se robore firmaturum ostendisse, testamenta Prælatorum omnia, quæ pari & ipsa æquitate fulgerent. *Ad viri Dei prædicationem testamentum ipsius confirmavit, & in Domino promisit, quod de cætero rata haberet testamenta rationabilia Prælatorum.* Idem narrat & Rogerius. At Vuillelmus Neobrigensis non potuit non dolere vicem Archiepiscopi Eboracensis Rogerii, qui opes infinitas cùm acervasset, non antè pauperibus, Ecclesiis, domesticis, proximis distribui mandavit, quàm appeteret jam mors. Mox enim ut ille efflavit animam, omnia Rex invasit, thesauros omnes diu reconditos causatus ad Regium jus & fiscum tradi. *Dicens thesauros à quocumque usque ad mortem repositos, solius Principis in bonis esse.* Quo terrifico commonentur exemplo Clerici, ut ne suos nisi

L. 3. c. 5. in cœlis thesauros recondant. *Quod utique judicio Dei actum est, ut cæteri terreantur exemplo, discantque thesaurizare sibi thezauros in cœlo, ubi scilicet fur non irrepit, nec prædo irrumpit.*

IV. In Concilio III. Lateranensi anno 1179. habentur non pauca, quibus & illuminentur hæc, & confirmentur. Ingrati & immemoris animi reos agit Concilium eos omnes, qui Ecclesiæ bonis & Beneficiis suffarcinati, illam omni ope successione

Can. 15. sua fraudare moliuntur. *Cùm in officiis charitatis illis primò teneamur obnoxii, à quibus nos Beneficium cognovimus accepisse; è contrario Ecclesiastici quidam Clerici, cùm ab Ecclesiis suis multa bona perceperint, bona per Ecclesias acquisita in alios usus præsumunt transferre.* Mox convenienter Canonicis institutionibus declarat Concilium, res omnes Beneficiariorum ad Ecclesiam devolutum iri, sive testamenti aliquid scripserint, sive excesserint intestati. *Hoc igitur quia & antiquis Canonibus constat esse inhibitum, nos etiam nihilominus inhibemus. Indemnitati itaque Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis conferre voluerint, penes Ecclesias eadem bona præcipimus remanere.* Non displicet Concilio testamenta edi à Clericis; sed sive testantium, sive intestatorum res ad Ecclesiam, ex qua derivatæ sunt, necessa est revocari. In priorem

tomum Angliæ vetustiorum Scriptorum relata est Pag. 616.
Concordia inter Clerum & Nobiles Neustriæ inita, anno 1190. qua sancitur, ut ne ad intestatorum quidem Clericorum successionem aspirent quavis ex parte laici. *Nihil pertinet ad sæcularem potestatem, sed Episcopali authoritate in pias causas distribuentur.* Quod omnino concinit cum Concilio Lateranensi.

Nec in hoc Concilio mobilia ab immobilibus sejunguntur. Omnia in Ecclesiæ penu, unde influxere, revolvi necesse est. *Penes Ecclesias eadem bona* Cap. 31.
præcipimus remanere. In Constitutionibus Synodicis Syno Paris.
Odonis de Soliaco Episcopi Parisiensis Parochis ex- Pag. 17.
pressè prohibetur, nequid immobilium suorum alteri quam Ecclesiæ suæ legent; mobilium verò mediocria legata vel permittuntur, vel non valde prohibentur. *Similiter præcipitur Presbyteris, quod immobilia de bonis Ecclesiæ acquisita, Ecclesiis suis tantummodo legent. Nam de jure aliud facere non possunt. De mobilibus verò suis rationabile faciant legatum.* Apparet hoc decreto immobilia Beneficiarii omnia Ecclesiæ addici, mobilia verò ex parte saltem aliqua; reliqua mobilium parte vel servis dispartienda, vel Ecclesiis aliis in opera pia.

V. His accedet Bernardi testimonium, sui temporis morum callentissimi; quo testabantur Episcopi, ut pauperibus & Ecclesiis res suas certius vendicarent. Immortali verò memoria & laude censuit Bernardus dignum Attonem Trecensem Episcopum, qui gravi conflictatus morbo, ex quo tamen postea recreatus est, non testamentum ille quidem scripsit, quod plerique solent, qui pauperibus testamento dant, quæ fugiente vita, & ipsa sibi effugere necesse est: sed rem suam totam in pauperes omnino effudit, supervixitque voluntariâ clarissimùs paupertate. *Non expectavit mortem, quando jam* Epist. 276.
nec dare, nec retinere in sua haberet potestate; quod utique multi faciunt, quorum utique testamentum non nisi in mortuis confirmatur; sed adhuc inter spem vitæ metumque positus mortis, vivens libensque dispersit & dedit pauperibus, ut justitia ejus maneret in sæculum sæculi.

Est & aliud apud Bernardum memorabilius. Sin- Epist. 276.
gulari vir pietate & sapientia præditus, extrema decumbens ægritudine, & jam non satis sui compos, à domestico quodam ita circumventus est, ut testamento subscriberet, quo Ecclesiæ suæ non multum, pauperibus perparum largiebatur, totum nepoti, quem & Romam pergere jubebat, ejus testamenti confirmationem à sede Apostolica expugnaturum. Pontificatus apicem tunc gerebat Eugenius III. ad quem litteras tunc Bernardus dedit, iræ & indignationis plenissimas, ut his iisdem flammis Pontifex incenderetur. *Cur pauperibus, & Ecclesiis aut parum, aut nihil daret, nepoti suo carnali adolescentulo inutili sæculari, totum pene quod acquisierat mensa Episcopali, Stephano suggerente & sollicitante dimisit, &c. Cùm in morte stupidus esset & turbatus, iste eum fecit mori pene intestatum.* Cassum, irritumque habet Bernardus hoc testamentum, ubi ait, rem ita habendam, acsi Episcopus obiisset intestatus. Quin & ibidem adjicit Bernardus, ne sæcularium quidem nequissimis id videri, aut dici posse Episcopi testamentum. *Quis credat virum sanctum, spiritualem, si sapuit, si compos sui fuit, testamentum tale fecisse? Quis vel sæcularissimus hoc dixerit Sacerdotis testamentum?* Compellat denique Pontificem vir sanctissimus, ut testamentum rescindat, quo tota offenditur Ecclesia. *Tu ergo serve Dei, qui tenes gladium Petri, amputa confusionem opprobrii à Religione,*

scandalum ab Ecclesia, crimen à persona. Hæc nos iterum iterumque inculcasse non piget.

VI. Inter Epistolas Joannis Salisberiensis duæ sunt Theobaldi Archiepiscopi Cantuariensis. Altera continetur ejus testamentum, altera verò ad Regem perscripta est, ut ab eo id confirmetur, quo mobilia sua omnia pauperibus erogat: utque eam in rem litteras det ad Ministros regios; certum illum faciens, quæ pauperibus legaret, nulli usui esse posse Regi, à se vero vibratas anathematis diras in eos omnes, qui testamenti executioni intercederent. (Epist. 54.) *Residuum bonorum meorum mobilium, quæ usque ad exitum, pro incerto vitæ, diuturnitate vitæ in usu visa fuerant conservanda, sicut Deus inspiravit, post exitum vitæ præcepi pauperibus erogari. Illos qui fraudem committent, aut qui quominus pro salute mea & vestra & liberorum vestrorum erogentur, impedient, anathemate jam promulgato condemnaat. Ratam habete, si placet, dispositionem meam, eam transmisi ad Officiales vestros, patentibus litteris confirmate. Neque enim quidquam auri superest pauperibus, vobis nullo erunt emolumento vel minimo.* Testamenti autem verba ejusmodi sunt: (Epist. 57.) *Nostra quidem voluntas est, & quæ Domino authore nunquam mutabitur, ut residuum bonorum nostrorum mobilium, quæ propter necessitates domesticas, & diuturnitatem languoris usque ad exitum vitæ duximus conservanda, in usus pauperum omnino cedant.*

Illud hic certissimè animo commendari protsosque infigi par est, opulentissimum, amplissimumque Præsulem causas venati excusationis, & tantumnon ipsum sui suppudere, quod ad extremam usque horam servaris bonorum suorum partem mobilium, nec jam olim diu ea pauperibus essent distributa. Hinc colligitur alteram jam antè mobilium partem ab eo pauperibus erogatam fuisse; & totam illam sarcinam inconctanter excussurum fuisse, nisi aliqua superesse necessum fuisset ad alendam familiam, & ad morbi expensas. Tum ille anathemati eos subjicit, qui hujus testamenti executioni obstrepent; qui opem ei exequendo impendent, eos quadraginta dierum indulgentiis donat. Hinc liquet non alio proposito testari solitos Episcopos, quam ut pauperibus sua adsererent mobilia, eosque eliminarent qui velut in opimam prædam impetum faciebant in Episcoporum cæterorumque successiones Beneficiariorum.

VII. Sæculi XII. finem, at XIII. initium faciemos à libris Decretalium, quæ desinente XII. ferè publicatæ sunt. Velut ex Concilio Pictaviensi ibi refertur, nec Clericos posse, nec laicos ex Beneficiariorum successione vel tantillum delibare, etsi propinqui sint. (L. 3. Tit. 5. c. 1.) *Ut nullus de Clero, sive populo Ecclesiastica bona jure consanguinitatis sibi requirat habenda.* Jubetur Parochus Ecclesiæ suæ adscribere quidquid ab eo semel ordinato adquisitum fuerit. (L. 3 Tit 25 c. 3. 5.) *Ut unusquisque Presbyter res, quas post dies consecrationis adquisierit, propria Ecclesiæ relinquat.* Ex Concilio quondam Toletano constituitur, ut Beneficiarii, si quid Ecclesiæ suæ adjecerint, aut meliorem in statum restauraverint, eo dum vita superat, perfruantur: at testamento, vel quocumque alio modo transferre in alios non possint, quòd Episcopi sit eis in hæc etiam successorem designare. (L. 3. Tit. 26 c. 2.) *Post suum discessum Ecclesiæ restituat, nec testamentario aut successorio jure cuiquam hæredum posthæredumve relinquat, nisi forsan cui Episcopus pro servitiis ac præstatione Ecclesiæ largiri voluerit.* Ex Epistula Gregorii Magni sancitur, si Episcopus Ecclesiæ suæ tertiam partem successionis suæ legaverit, reliquum bessem cognatis, cogendos esse cognatos, ut iis contenti sint, quæ Episcopus ante ordinationem suam possedisset, quòd Ecclesiæ juri parta sint, quæ exinde parta sunt omnia. *Quidquid ipsum habuisse patuerit, à qualibet persona detineri nullatenus patiaris, nisi hoc solum, quod eum ante Episcopatus ordinem habuisse constiterit. Quidquid in Episcopatus ordine ipsum adquisivisse cognoverit, in ejusdem Ecclesiæ dominio conservetur.* Decreta illa duo superius à nobis commemorata Concilii Lateranensis III. & Alexandri III. Papæ, (Cap. 7. 8.) his Decretalium inserta sunt libris, iisque decernitur non posse Clericos de bonis testari iis, quæ Ecclesiasticis ex proventibus sibi peperere. *De bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici testari non possunt.* Sed quanquam ne de mobilibus quidem testari possint, possunt tamen appetente mortis tempore aliquid inde in eleemosynas erogare. *Moderatam eleemosynam de bonis per Ecclesiam acquisitis Clerici facere possunt, etiam in ægritudine constituti.* Diximus hinc emolliri cœpisse priscum vigorem Canonum, ut testari de rebus mobilibus fas esset. Glisceenti ei indulgentiæ ab Alexandro III. restitutum est, à quo concessum tantummodo illud est, ut moderatæ inde fierent eleemosynæ. *Non ratione testamenti, sed ratione eleemosynæ.* Disertissimè declaratur posse Clericos de bonis patrimonii testari, non posse de iis quæ ex rebus & reditibus Ecclesiæ accesserint. (Ibid. c. 9. 12.) *Licèt Clerici de his quæ paterna successionis, vel cognationis intuitu, aut de artificio sunt adepti, seu dono consanguineorum, aut amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam, pervenerunt ad ipsos, liberè disponere valeant; de his tamen quæ consideratione Ecclesiæ perceperunt, nullum de jure possunt facere testamentum.* Rursus ab eodem Alexandro III. pronunciatur Lateranensem Canonem, quo vetantur Beneficiarii de bonis testari per Ecclesiam acquisitis, ad mobilia peræquè atque ad immobilia pertinere. *Respondemus quod generaliter bona qualibet per Ecclesiam acquisita, ei debent juxta Lateranense Concilium post adquirentis obitum remanere.* Sed in crimen trahi non posse consuetudinem, quâ fas est inde aliquid erogare in pauperes, in Cœnobia, in servos. *Consuetudinis tamen non est improbanda, ut de his pauperibus & religiosis locis, & his qui viventi servierant sive sint consanguinei, sive alii, aliqua juxta servitii meritum conferantur.*

Ita ergo jure, ita consuetudine cavetur. Jure servantur & vindicantur Ecclesiæ tum immobilia, tum mobilia Beneficiarii omnia per Ecclesiam parta. Consuetudine cui jus ipsum disertè subscribit, permittitur ut aliquid mobilium dispergant in Ecclesias, in pauperes, in servos, quo servorum grege possuot & proximi aliqui contineri. Hæc certè consuetudo, cui jus ipsum inter exordia sui suffragabatur, utpote intra modum sese cohibenti, nec extra circumscriptos limites spatianti: hæc, inquam, consuetudo jam modi & finium horum impatiens, ita usu postea invaluit, valetque etiamnum, ut jure Decretalium nusquam dici possit fuisse confirmata.

Quin & ex Concilio Altemensi in libris Decretalium edicitur, si Presbyteri, Episcopi, cæterique Clerici ante obitum suum de bonis hæreditariis suis nihil statuerint, Ecclesiam illis ab intestato hæredem futuram. *Si ante obierint, altari cui serviant, omnia sanctificentur perpetuo, & in jus Ecclesiæ tradantur.* (L. 3. Tit 27. c. 1. 2.) Et capiti Rubrica & Glossa clausulam addidere à textu ipso valde alienam, qua videlicet decretum illud ad Clericos arctatur, quibus nulli

sunt proximi, & qui intestati obeunt. *Si decedat intestatus, & non habet consanguineos.* Sed quàm consentit hoc additamentum iis temporibus, quibus & Rubricæ & Glossæ conscriptæ sunt: tam immaniter dissentit àb ipsius Canonis sententia, & ab usu eorum temporum & locorum, quibus conscriptus est, adeoque & à temporibus iis, quibus sub Gregorio IX. libri ipsi Decretalium orbi Christiano promulgati sunt. Ejus rei documenta & promsimus hactenus non pauca, & depromenda rursus occurrent alia. Magna hinc & hinc contentione de intestatorum successionibus certabatur, erantque Ecclesiis causæ justissimæ in eos, quos suis saginaverant beneficiis, & quos quasi regni sui & disciplinæ alumnos habebant.

Intestati Parochi mox ibidem successio in partes scinditur quatuor: Episcopo, Ecclesiæ, pauperibus sua cuique quarta pars addicitur; quarta residua cognatis, si qui sint; si nulli sint, Episcopo. Hoc certè decreto, quod tanquam Concilii Triburiensis laudatur, non exprimitur, hæreditariis, an Ecclesiasticis ex rebus emerserit hoc peculium. Ab Innocentio III. Episcopus Altisiodurensis evicit, ut in potestate & arbitrio suo haberet res Canonicorum & aliorum Beneficiariorum, qui nullas scripsissent testamenti tabulas, & ita vivere desiissent. *Cùm de*
L.5.Tit.40. c.18. *benignitate Sedis Apostolicæ tibi sit indultum, quod ordinatio rerum Clericorum ab intestato decedentium, in tua dispositione permaneat,* &c. Difficile dictu est, cur interponeretur Sedis Apostolicæ authoritas ad intestatorum successiones adeundas; nisi concertationes diuturnæ, & non semel cruentæ eorum qui huic prædæ inhiabant, Episcopum cogerent præsidium sibi accersere Sedis Apostolicæ, ut sopiti lites breviùs, defuncti res certiùs Ecclesiæ ipsius vindicari possent.

VIII. Ita decursis Decretalium libris, jam tempestivum erit ad perpetuam nos referre seriem historiamque testamentorum sæculi XIII. Constitutiones Synodicæ Episcoporum Angliæ anno 1217. & 1250. ita sanciebant, Ut ne Laici testamenta scriberent, nisi præsente Parocho, qui eos hortaretur, ut stipis aliquid legarent Fabricæ Cathedralis Ecclesiæ: ne Clerici etiam testamenta scriberent manibus Laïcorum: legarent & ipsi aliquid Ecclesiæ Cathedrali: ne denique Beneficiatis fas unquam esset in fundo laïco quidquam construere & in id proventus Ecclesiæ conferre. In Concilio Oxfordiensi anno 1222. *ad perpetuam damnationem* semet ipsos demergere dicti sunt, qui filiis vel nepotibus domos extruerent, aut qui in eas congererent fructus Beneficiorum suorum, qui omnino in pau-
Con. Angl. Tom.2 pag. 351 180 186. 212. 215 348. 374 389. perum alimenta converti debent: *In quibus Ecclesiarum proventus, & bona Ecclesiæ pauperum usibus deputata congregare præsumunt:* sive qui pecunias ad hæc & expensas suppeditarent: *Sed nec etiam pecuniam ministrent ad ejusmodi.* Innovatum est in Synodo Vorcestrensi anno 1270. ejusmodi decretum, confirmatumque mox est statutum Episcopi præcessoris, Si Parochus diem obiret post festum Annuntiationis, conscripto antè testamento, ejus anni fructus ejus juris fore. Si intestatus verò obiret, res ejus omnes in potestatem Episcopi venturas; qui & æs alienum exolveret, & pia quævis opera defuncto Parocho profutura curaret. *De his qui de-*
Can. 37. *cesserint intestati, sic duximus ordinandum, ut de decimis & omnibus bonis eorum quæ tempore mortis inventa fuerint, disponat Episcopus, secundùm quod viderit expedire; convertens ea in solutionem debitorum defuncti, si quæ fuerint, & alios pios usus, secundùm quod piè viderit faciendum.*

In Synodo Excestrensi cùm disertè pronuntiatum esset, Beneficiariorum omnia bona pauperibus distribuenda esse, ubi modicè suis ipsi necessitatibus consuluissent, ut qui pauperum sint provisores: *Et licèt Ecclesiarum quidquam suæ vitæ necessitati cis superfuerit de patrimonio Jesu Christi in usus pauperum, quorum dispensatores existunt, teneantur ex debito erogare:* mox omnia revocantur dona & legata in concubinas facta, toleratis, si quæ in alios fecerint. Quod convenienter modis limitibusque suprà declaratis interpretandum est. In eadem Synodo illud expressum est, si post mediam Quadragesimam Parochi diem extremum obirent, de fructibus anni sequentis testari eos posse; at si intestati morerentur, res reditusque eorum arbitrio Episcopi dispensatum iri, ad exolvenda debita, ad reparationes Ecclesiarum, & in opera pia, quorum illis merces accrescat. Disertè autem confirmatur in hac Synodo, ubi Episcopus ita partitur bona intestatorum, id præstare, quod testamentum juxta leges & Canones præstaturum fuisset. *Idem fiat si ante prædictum tempus quemquam contigerit decedere intestatum, ut in utroque casu testamenti & executorum faciamus suppleri defectum.* Confirmata sunt & in Synodo Cicestrensi testamenta legitima Clericorum, præter legata in concubinas. Poterant hæ quidem carum esse numero & sorte, ut per Canones liceret aliquantulum rei eis legare: sed detestandæ impudicitiæ ergo, spes illis qualiscumque in res Ecclesiæ succedendi amputatur. Conceditur denique in eadem Synodo, ut Clerici residentes, aut Episcoporum obsequiis affixi, vel litterarum studiis operam dantes, quocumque anni die vivere desinant, de ejus anni proventibus testari possint.

IX. His iisdem statutis, ut apparet, locus erat & in Gallia, & in reliquis orbis Christiani Provin- Recueil pour l'histoire de Bourgogne. pag. 410.
ciis. Anno 1227. professus est Episcopus Augustodunensis, nihil sibi juris esse in successiones Canonicorum sancti Symphoriani, & Parochorum eis obnoxiorum, quòd ei juri à superioribus Episcopis renuntiatum esset. *Inspectis diligenter privilegiis dominorum Episcoporum.* Hæc privilegia non spectabant nisi ad successiones intestatorum. Concilium Turonense anni 1239. vetuit ne quid unquam Beneficiarii legarent luxuriæ suæ consortibus, vel earum proli. *Ne quis Beneficiatus Clericus, vel in sacris Or-*
dinibus constitutus, aliquid præsumat filiis spuriis, seu Can. 7.
propria etiam concubinæ in ultima voluntate legare. Quod si fecerit, non valeat, sed Ecclesiæ applicetur. Concilium Coloniense anni 1266. anathema illisit Nobilibus laïcis, qui Clericos & Beneficiarios testari prohibebant, ut eorum post mortem in spolia invaderent. Placet Concilio, tota ut libertate Clerici de rebus suis testentur. *Statuimus ut nullus*
laïcus, cujuscumque dignitatis vel conditionis existat, Can. 9.
de bonis Clericorum sicut in vita, ita & in morte, testamentum suum faciendi, & de rebus suis disponendi per se, vel per alios quibus hoc commiserit, liberam habeat facultatem. Et illos qui contra hoc statutum de bonis & rebus Clericorum decedentium ausu sacrilego se injecerint, nisi sint ipsorum Clericorum manufideles, seu ultimarum executores voluntatum, ex nunc sententia excommunicationis innodamus.

Hac ergo ratione certavit Ecclesia pro libertate testamentorum Clericis & Beneficiariis propugnanda, non quò eorum successione pauperes fraudarentur, sed ut ab ea deprædanda sæculares propul-

farentur Principes. Eodem æstu efferbuit Concilium Viennense in Patronos, sive laicos, sive Clericos, & in alios Laicos, qui in intestatorum hæreditates

Can. 41. Clericorum protinus irruebant. *Ad aures nostras per clamosam multorum insinuationem pervenit, quod Patroni Ecclesiarum, tam Clerici, quàm Laïci, Advocati, & Judices, & precones bona decedentium Clericorum occupant, volentes sibi ab intestato succedere, pro sua voluntatis arbitrio, non judicio rationis.* Mox intentata excommunicatio est prædatoribus his omnibus rerum sacrarum. Anno 1279. iisdem pœnis sæviebat Concilium Budense in Hungaria, in eos qui pari audacia in Episcoporum spolia baccharentur. *Statuimus quod ad bona decedentium Episcoporum, seu Episcopatuum, & aliorum inferiorum Prælatorum, secularium, seu Religiosorum, Monasteriorum, vel aliarum Ecclesiarum vacantium nullus laïcus, quantacumque & cujuscumque sit altitudinis, existentiæ, conditionis vel status, manus suas extendi faciat vel permittat, bona hujusmodi auferendo, aut etiam occupando, occasione juris Patronatûs, vel alio quocumque prætextu.*

Can. 25. Anno 1281. Concilium Salisburgense anathemata etiam & interdicta vibravit in eos *qui bona invadunt decedentium Clericorum.* Anno 1287. inter Archiepiscopum Lugdunensem & Episcopum Augustodunensem concordia inita est, ut si alter eorum testamento scripto obeat, alter omni ope connitatur

Spicil. to. 8. pag. 256. ad ejus executionem. Si intestatus excedat, Procuratores à Capitulo designati, restitutionibus & debitis satisfacient, & mercedibus servorum, reliqua mobilia successori serventur.

X. Supersunt porro & invictissima documenta, quæ persuadeant usque ad annum 1300. priscos Canones & Decreta Juris Canonici novi vigorem pristinum illibatum tenuisse, nec Clericos potuisse, sive integra valetudine, sive testamento, mobilium etiam suorum quidquam legare, nisi Ecclesiæ, vel pauperibus: nec proximos suos donare potuisse, nisi ut inopes, & pro inopiæ modo, vel obsequii, quod ab illis sibi præstitum esset. Id adprobabimus primùm ex Synodo Diœcesana Coloniensi, ubi interdicitur Clericis, ne proximis donent, sive testamento, vel aliàs immobilia Ecclesiæ suæ, vel mobilia ejusdem redditibus acquisita. Eleemosynæ tamen aliquid erogare sinuntur eo modo, ea qua cautione, quæ ad fastidium usque jam inculcata est. *Clerici bona, maximè immobilia & quæ*

Can. 5. *per Ecclesiam sunt adepti, sive per modum testamenti, sive aliàs, non transferant ad filios vel nepotes, aut ad alios suos consanguineos, sed relinquant ea Ecclesiæ, à qua sunt profecta. Sed intuitu eleemosynæ, pauperibus, religiosis & piis locis, & illis qui ipsis servierunt, sive consanguinei sint, sive alii, aliqua juxta servitii meritum de mobilibus dare possunt.* Mox ibidem eis conceditur, ut pro arbitrio suo legent ac dispensent hæreditarias res omnes, & quas sibi sua ipsi industria adjecere, *non ex bonis Ecclesiasticis.* Denique excommunicatione hic percelluntur Clerici, qui mobilia Ecclesiæ cognatis reliquerint, dederintque. *Excommunicamus, & excommunicatos denuntiamus omnes Clericos, qui bona mobilia Ecclesiarum filiis suis, nepotibus, vel consanguineis, seu aliis conferunt, vel in ipsos transferunt, vel ab Ecclesia alienant, sua propria voluntate, & sine consensu nostro.* Quibus extremis verbis illud videtur innui causas incidisse & molestias temporum singulares, ubi æquum & consultum esset, ut paulò liberaliùs quàm Canones sinerent, proximi à Clericis donarentur; sed ne fascinatio nugacitatis & concupiscentiæ illuderet, consilium & assensum Episcopi interponendum fuisse.

Mox exardescit eadem Synodus in Dominos & Magistratus temporales, qui confestim irruebant in spolia morientium Clericorum, & in fructus vacantium Ecclesiarum, sive intestati, sive testamento scripto excessissent. *Sed quia nonnulli terrarum domini, Judices & alii Officiarii laïci bona Clericorum nostræ* Can. 11. *Diœcesis, decedentium ex testamento, vel ab intestato, authoritate propria & violenter rapiunt, occupant & arrestant in præjudicium Ecclesiasticæ libertatis, quominus decedentium ultima voluntas pro salute animarum eorumdem decedentium valeat adimpleri: nos tam præsumptuosos excessus corrigere volentes, monemus omnes Nobiles, Judices terræ, Advocatos, terrarum dominos & laïcos quoscunque, ne deinceps talia attentare præsumant. Contrarium facientes ipso facto excommunicamus.* Nihil expressius dici potuit, ut constaret, non alio consilio & fructu Ecclesiam fuisse connixam ad testandi libertatem defendendam Beneficiariis, dispensatoribus alioqui & administratoribus meris indebitam, nisi ut eorum superfluæ & superstites res omnes pauperibus adsererentur, adversùs tot undique incursantes deprædatores.

In Synodo Bajocensi anni 1300. non sinuntur Parochi de immobilibus Ecclesiæ suæ per Ecclesiam acquisitis testamenta condere, aut donationes, nisi ut Ecclesiæ suæ ea addicant; *De jure enim aliud facere non possunt.* Vigebat ergo tunc jus illud Canonicum etiam in Galliis. At verò *de mobilibus rationabile facere possunt testamentum.* Ea erat usitatissima verborum formula, quibus indigitabantur supra sæpius jam explanatæ & tunc frequentissimæ Decretalium de his leges. Quibus illud additur, ut *domûs utensilia successoribus suis relinquantur, saltem quod eis sufficiat competenter.* Sed longè majori, & qua major ne optari quidem possit diligentia, rem eam totam enucleavit Synodus Nemausensis anno 1284. ut & hinc etiam perdiscas, qui tunc mores essent Ecclesiæ Gallicanæ. Ibi quippe disertè pronunciatur bona Clericorum Ecclesiæ occasione quacunque acquisita, nusquam retineri, nusquam usurpari a laicis posse, quòd ea sint Ecclesiæ bona. *Illud irrevocabiliter observetur, ut bona decedentium Clericorum, quæ occasione Ecclesiæ fuerint acquisita, nullus præsumat laicus occupare, aut illicitè retinere, sed ad utilitatem Ecclesiæ conserventur, cujus intuitu fuerant acquisita.* Ex regula & rigore juris nihilo plus mobilia, quam immobilia hujusmodi ad alios possent, quam ad Clericos devolvi; sed consuetudine quam Ecclesiæ indulgentia & humanitas toleravit, sinuntur ex eis Clerici aliquid impertiri pauperibus, locis piis, servis, servata moderatione. *Licèt autem mobilia per Ecclesiam de jure in alios pro arbitrio Beneficiali Clerici morientis, transferri non possint, consuetudinis tamen est non improbanda, ut de bonis mobilibus ipsorum, pauperibus & locis religiosis, & aliis qui Clerico Beneficiato viventi servierant, sive consanguinei sint, sive alii, juxta servitii meritum conferantur ab ipso infirmo, vel à successore suo solvantur, sive reddantur, secundùm quod infirmus moderatè duxerit ordinandum.* Si Beneficiario bona sint patrimonialia, vel industria, ingenio & labore parta, ea pro libitu suo ad cognatos suos traducet; at si vel cognati ei sint nulli, vel intestatus obeat, Episcopi erit de rebus ejus omnibus disponere. *Si verò nulla ratione, vel dispositione facta de bonis suis decedentes Clerici, consanguineos, vel Ecclesias, seu Beneficia non habuerint, bona ipsorum debent arbitrio sui Episcopi ordinari.*

Quæ extrema memorabilis cum primis clausula est, ex qua constat, si Clerico cognati non essent ulli, & intestatus obiret, patrimonium ejus in jus Ecclesiæ concessisse; in jus verò Episcopi, si nihil Beneficii habuisset, ut de iis Episcopus decerneret, quæ pietati & Canonibus essent consentanea. Caput denique illud est omnia Beneficiariorum bona subductis necessariis Clerici ipsius expensis, ad jus Ecclesiæ devolvi. *At quidquid habent Clerici de bonis Ecclesiasticis, deductis expensis honestis & necessariis, pauperum debet esse.*

XI. Nec illaudata nobis abibit Hispania. Nec enim ab ejusdem disciplinæ tenore aliena erat illa. Rainald. n. 30. Anno 1289. cùm Episcopi Lusitaniæ bene multis & amarulentis querelis interpellassent Clementem IV. Papam adversùs Dionysium Lusitaniæ Regem, responsis & pollicitationibus suis, tum Pontificem, tum Episcopos suos Rex demulsit. Inter varia querelarum capita illud erat numero vigesimum nonum, quòd Ministri Regii, legata pia Clericorum, Num. 29. bona, spolia invaderent. *Quod nititur ad forum suum testamentarias & alias Ecclesiasticas evocare causas, defunctorum Clericorum occupando legata, ac Rectorum Ecclesiarum decedentium bona, ipsarum Ecclesiarum intuitu acquisita.* Procuratores à Rege missi Pontifici receperunt, regulas Juris canonici accuratissimè hac quidem in parte posthac observatum iri. *Respondent Procuratores supradicti, & promittunt, quod Rex in isto articulo jus commune servabit.* Diximus alibi anno 1322. Joannem Archiepiscopum Toletanum Constitutionibus Synodicis suis prohibuisse, ne vel filiis suis quidquam Clerici darent legarentque de bonis & Mariana. L. 15. c. 17. proventibus Ecclesiæ. *Ecclesiasticis obsequiis parta bona, ea dare legareve filiis, quamvis justis, nefas est.* Apparet autem Episcopos sese ad eas accommodasse leges, quas ipsimet Clericis præscribebant; forsan & in vestigia ingressos esse Isidori quondam sui Hispalensis Episcopi, quem author est Mariana nihil condidisse testamenti, quòd omnia jam occupasset pau-L. 6. c. 7. peribus elargiri. *Nullum testamentum condidit, quoniam quidquid in bonis erat reliquum, per eos dies egenis erat ejus jussu datum.* Nec posterior hæc & degener ætas, ejusmodi exemplorum luce omnino destituta fuit. Anno 1213. B. Stephanus Diensis Episcopus terris evolans ad beatas sedes immortalium, urgentibus Clericis ut testamenti tabulas scriberet, respondit, minimè necesse id quidem esse, quòd quæ in potestate habuisset omnia, juris & potestatis fuissent Rainald. An 1213. n. 71. Ecclesiæ suæ. *Urgentibus Ecclesiæ suæ filiis, ut testamentum faceret, Non est inquit necesse, cùm omnia sint sponsa mea, quam gubernandam suscepi.*

CAPUT XLVIII. *P. 4. l. 4. c. 17.*

An Episcopi, & Beneficiarii cæteri testari possint de reditibus Ecclesiasticis à se accumulatis & sepositis, vel in fundos aliquos expensis. Quæ leges, qui usus Ecclesiæ post annum millesimum trecentesimum.

I. Ab anno 1300. ad 1400. cognati Clericorum non succedebant vel testamento, vel quavis ratione alia, in bona quæ ex Ecclesiæ proventibus provenissent. Argumenta ex Germania, Anglia & Hispania.

II. Alia argumenta de Anglia, Franciaque.

III. Post annum millesimum quadringentesimum invalescere cœpit in Gallia, ut cognati hæreditates adirent Clericorum & Beneficiariorum, ampliatione quadam ejus consuetudinis, quam jam tolerabat, ut aliquid eis legaretur, tanquam egenis & famulis.

IV. Rursus de eodem novo usu, quo propinqui etiam & hæredes Beneficiariorum demortuorum ad reparationes cogi potuere.

V. Nec in omnes statim pervasit is usus regni Ecclesias. Ubi pervaserat, tenebantur hæredes oneribus omnibus rerum Ecclesiasticarum, præsertim reparationibus.

VI. Caput Consuetudinis Trecensis in ea re. Doctrina Canonistarum.

VII. In aliis Christiano Ecclesiæ Regnis pristinus permanebat usus, nullam in successionis partem venientibus cognatis, nisi paupertatis, vel famulitii jure, & modulo; quodo tandem placuit solam onerari testatorum conscientiam.

VIII. Sæculo sexto-decimo magis magisque corroboratus est is usus, ut cognati succederent, sive testamento, sive ab intestato. Sed & testatoris & hæredum onerata semper mansit conscientia usus rerum sacrarum, & ab Ecclesia sibi commendatarum.

IX. In Germania & Hispania res Clericorum Ecclesiastica, si intestati illi excedant, Ecclesiæ, vel Episcopo adjudicantur, ut in opera pia expendantur.

X. Ubi Romani Pontifices Beneficiariis finitimæ Romæ regionis, in favorem cognatorum testari permisere, non aliud illis, quam suum spoliorum jus cognatis concessere.

XI. Covarruviæ doctrina.

XII. Vindelini Parisiensis Episcopi sententia.

XIII. Exemplum B. Caroli.

I. Post annum millesimum trecentesimum easdem obtinuere Ecclesiæ leges, quæ priùs; nec à legibus usus deviavit. In Concilio Coloniensi 1320. statutum est, ut si Canonici suspensi à Beneficiis vita emigrarent, eorum nihilominus Ecclesiam fructuram anno Gratiæ, hoc est, Deportus, sive Annata, dum vacaret Ecclesia, perinde ut usus esset cujusque Ecclesiæ; nec verò Beneficii successores, si quid his obstrepant, audiendos. *Ipsis Ecclesiis & non successoribus suspensorum cedant fructus post obitum currentes, pro reditibus perpetuis comparandis ad communem Ecclesiarum utilitatem.* Can. 14. 15. 17. Hocce verò Annatæ, vel Deportus decretum, quod e tot seculis, superstrui non poterat, nisi legitimo, & nativo juri Ecclesiæ in omnes Beneficiorum fructus, sive superstite, sive extincto Beneficiario. Mox verò vacantia Ecclesiæ fructus proximis legare vetantur Beneficiarii, in irritum missis his legatis omnibus. *Legatum hujuscemodi non teneat in hoc casu, sed cedat Ecclesiæ à qua processit.* Illud denique edicitur ab hoc Concilio, ut reditus Canonicatuum, quo tempore suspensi sunt Canonici, Capitulo addicantur ad communes Ecclesiæ necessitates, qui in Ecclesia Coloniensi mos retentus semper fuerat. *Cedant Capitulis ad communes usus Ecclesiarum suarum.*

In Concilio Toletano anno 1354. statutum est, ut ne sinerent Episcopi, Clericos suos quidquam vel donare, vel legare proximis, eorum quæ per Ecclesiam sibi peperissent, sed leges Canonicas religiosissimè servari curarent. *Statuimus quod nullus Clericorum bona intuitu Ecclesiæ acquisita filiis, vel filiabus suis det, vel conferat inter vivos, vel testamento contra Canonum instituta dimittat. præcipientes omnibus Episcopis in virtute sanctæ obedientiæ, quod jura super hoc edita diligenter observent.* Can. 5. Provinciæ Cantuariensis Concilium Lambethense anno 1330. rursus prohibuit, Can. 8. ne in fundo laïco Clerici domos extruerent, quod eo id fieret ingenio, ut illuc convehcrentur Beneficiorum fructus, atque ita ad proximos transferrentur, quod non poterant sine certo æternæ salutis exitio. *Dum proximis consanguineis bona Ecclesiastica congregant, iram Dei & damnationem perpetuam thesaurizant.*

Id moris erat Angliæ Episcopis & Abbatibus, Const. ut testandi ut licentiam à Regibus exorarent, atque ita certò scirent nihil intercessuros Ministros Regios Conf. Reg. Angl. pag. 220. 221.

testamentorum suorum executioni, dum designari executores exolverent primum, si qui Episcopi vel Abbates in ære Regis essent. Quæ eadem & in Scotia consuetudo obtinebat sub Rege Angliæ Eduardo I. circa annum 1300. Cùm suæ enim illa ditioni Scotiam subjecisset, & gratum facere vellet Alano Cathnensi Episcopo & Cancellario Scotiæ vita functo, res ejus omnes, quas pro mora Scotiæ invaserant Regii Officiales, relaxari jussit, ut eæ expenderentur ad solatium animæ defuncti Præsulis, ex arbitratu Episcopi Dunelmensis. *Cùm*

Ibid. p. 543. 544. 546. *concesserimus de gratia nostra speciali, quod omnia bona & catalla quæ fuerunt ipsius Episcopi in Scotia die quo obiit, & quæ per mortem suam capta fuerant in manum nostram secundum consuetudinem Regni Scotiæ, integraliter liberarentur pro anima defuncti, juxta ordinationem defuncti Episcopi distribuenda, prout saluti animæ ejusdem viderint expedire.* Hinc perspicis, testamenta quædam ab Episcopis scripta fuisse, sed eo uno fine, ut res Ecclesiæ omnes in usus pauperum expenderentur. 2. Id sibi Scotiæ Reges sumpserant juris, ut spolia occuparent Præsulum terris migrantium, nisi speciali Principis rescripto muniti essent, quo vigerent valerentque eorum testamenta. 3. Successiones verò Prælatorum custodiæ suæ vendicaverant, ut ne amplius prædæ paterent. In hoc enim ipso exemplo Cathnensis Episcopi res jam invaseraot laici prædones, nec nisi interveniente authoritate Regia illa restitui potuere. *Ac datum sit nobis intelligi, quod bona illa per quosdam homines partium illarum jam alienata sunt & subtracta, &c.* An verò hoc necessarium, æquissimumque custodiæ jus in spolii jus desciverit, id equidem malim Lectorum judicio permittere. Concesserat & Henricus III. Rex Episcopo Dunelmensi de mobilibus vel immobilibus suis testari ut pro arbitrio posset, plenissima libertate gavisuris executoribus, quos designasset.

Ibid p. 505. 506. II. Concilium Londinense, sive potiùs Constitutiones Provinciales Archiepiscopi Cantuariensis anno 1342. promulgatæ compescuere Episcoporum & Prælatorum quorundam aliorum licentiam, qui Clericorum testamenta irritare se posse, executionemque suspendere confidebant, atque ita & eorum sibi vendicare successiones, uti & eorum qui intestati obiissent. Jubent Constitutiones, ut Clericis ea sarta tectaque servetur testandi facultas, quam

Can. 8. Leges Canonesque concedunt. *Prout legalis & canonica sanxit authoritas.* Ut creditores, proximi, filii testantium ad partem aliquam venire possint mobilium, uti jure & consuetudine fas est. *In damnum suorum creditorum, liberorum & uxorum suarum, qui & quæ tam de jure, quàm consuetudine certam quotam dictorum bonorum habere deberent.* Ut denique quidquid rerum superest Clericis intestatis, id expendatur, debitis eorum eluendis, & piis operibus conduplicandis quæ in eorum sempiternam salutem frugifera sint, ne proximis quidem eorum indonatis, si qui egeant. *Ab intestato decedentium solutis debitis eorundem, bona quæ supererunt in pias causas, personis decedentium consanguineis, servitoribus & propinquis, seu aliis pro defunctorum animarum salute distribuant.*

Sinunt quidem hæ Constitutiones, ut portio aliqua mobilium proximis distribuatur, sive testati, sive intestati obierint Clerici: sed simillimum veri est, de proximis illis ibi verba fieri, qui vel inopia graventur, vel in obsequio vel famulatu Clerici fuerint. 1. Disertè enim id pronuntiatur jure & consuetudine caveri. *Tam de jure, quàm de consuetudine certam quotam bonorum habere deberent.* Atqui suprà declaratum est, consuetudine ea, cui jus suffragaretur, non commendari proximos, nisi qui vel pauperes essent, vel famuli. 2. Id *debere* dicuntur Clerici, ac ne potest quidem id deberi, nisi pauperibus & servis. Alioqui utcumque tolerari res poterit, non deberi. 3. Post æs alienum solutum reliqua bona piis dicantur operibus, quæ prosint animæ Clerici fato functi. Quo possunt & proximi contineri. Non continentur autem, nisi pauperes sint: *Bona quæ supererunt, in pias causas distribuant.*

Consuetudine Nivernensi sancitur, ut si quis Clericus exilio, vel carcere damnetur perpetuo, immobilia ejus Prælati in fiscum redigantur, cui suberat. Hujus porro Consuetudinis Commentator famosus, *sic se habere legem testatur, & ea standum esse; at verò si de ea sancienda, retractanda, emendanda tractaretur, aliter omnino statuendum fore.* Coquille To. 2. pag. 42. Quæ eo sensu non absurdè omnino ab eo dicta videri possint, quòd antiquo Juri canonico & civili ea consuetudo consentanea esset; cùm verò jam mores alii, diversæque obreperent consuetudines, his potiùs standum fuisse. Quod ne ego quidem abnuerim, dum inconcussa retineatur illa lex, ut Christi, Ecclesiæ, & pauperum patrimonia, reditusque omnes & fructus hinc emergentes, ad quascumque demum venerint manus, sive Clericorum, sive Laïcorum, eidem semper legi & conditioni sint obnoxia, & in commune omnium res pauperum sint, sive per Clericos, sive per Laïcos administratores eis servanda, eis refundenda.

In Concilio Vaurensi anni 1368. statutum est, ut Archiepiscopi & Episcopi singuli Ecclesiæ suæ conferrant sacram supellectilem, vel centum auri florenos legarent ad eam redimendam, *Et ad hoc sint* Can. 6. *ejus bona, quæcumque habuerit, dicto tempore obligata.* Idem rursus præcepit Concilium Narbonense Can. 9. anno 1374. Synodo Vintoniensi anno 1308. intestati Beneficiarii res addicebantur, pro Anglicanæ Ecclesiæ consuetudine. *De bonis autem ab intestato decedentium, quæ ad Episcopalem dispositionem, secundum Anglicanæ Ecclesiæ consuetudinem pertinere noscuntur, &c.* Conc. Angl. Tom 2 pag. 455. 385.

Verùm jam semel illud iterumque à nobis observatum est, non eò proprietatem, sed dispensationem earum rerum Episcopis tribui, perinde ut Canones eas dispensari sanxissent. Cùm Magistratus enim & domini temporales intestatorum res & spolia usurpare cœpissent, intervenere Episcopi, eamque ad se traduxere potestatem, quò rerum Ecclesiæ harum canonica fieret distributio. Ea erat mens hujus Synodi & sententia. At cùm postea Episcopi quidam cupidiùs quàm æquiùs huic distributioni imminerent, ei malo medicari cœpit Concilium Londinense, de quo suprà, anno 1342. Jam & illud monuit Mariana Capite superiori Constitutionibus Archiepiscopi Toletani anno 1322. ita sancitum fuisse: *Parta Ecclesiasticis obsequiis bona, ea dare legareve filiis quamvis justis, nefas esto.* Constitut. Con. Tarra. L. 3. Tit. 12.

In Concilio Tarraconensi anno 1329. prohibentur Clerici, ne quos sibi privatos scribant hæredes, sive Clericos, sive Laïcos; sive proximos, sive extraneos. Nec enim id voluisse Concilia ea, quæ testandi copiam fecere de rebus Ecclesiæ. Vacua ergo atque irrita habebuntur hæc testamenta. *Ne liceat de cætero hæredem facere aliquem Clericum, vel laicum, extraneum vel conjunctum.* Concessa est enim

testandi licentia, ut tota successio in Ecclesias & pauperes, in debitores & servos spargatur, non in privatos hæredes. Affatim ergo jam est probatum, ut constet ab anno trecentesimo usque ad quadringentesimum supra millesimum, viguisse leges & consuetudines priscas Ecclesiæ, nec contaminari eas usquam potuisse, quin vindices exurgerent vel Conciliorum, vel Synodorum Præsules, vel Constitutiones Provinciales ac Synodicæ Episcoporum.

III. Nec inficiari tamen possumus, senescente sæculo XIV. ineunte verò XV. majorem in dies serpere cœpisse licentiam ampliandæ ejus consuetudinis, quam jus ipsum non improbasset, ut mobilium aliquid proximis & servis legaretur, ex quo tandem in eum res erupere statum & locum, quo eæ sunt in præsentiarum. Anno 1381. prodiit Caroli VI. Gallorum Regis Declaratio, qua cohibita sunt spolia, quæ Curiæ Romanæ Officiales & Ministri colligere cœperant Episcoporum & Abbatum mortalis ex hoc ergastulo vitæ emigrantium. Ea verò Declaratione significatur, jure & consuetudine fulciri Præsules Gallicanos, ut adventante morte tabulas testamenti scribant, & executores designent. *Licèt de jure, usu & consuetudine, & communi observantia notoriè observatis, Episcopis Regni nostri testari liceat; & in suis testamentis executores ordinare.*
Preuves des Libert. de l'Eg. Gall. c. 22. n. 8.
Jam usu convaluisse, ut Judices Regii executores testamentarios cogant, vel hæredes Episcoporum, ad sarta tecta Ecclesiæ & ædium Episcopalium. *Qui executores, aut saltem Episcoporum hæredes ad faciendum reparationes ædificiorum Episcopalium, dum casus eveniunt, per Judices & Officiarios nostros compellantur.* Hoc Pontificio spolio per executores Apostolicos avecto, jam nihil superesse ad resarciendas Ecclesias, ædesque; tam mobilia enim, quàm immobilia Episcoporum asportari, quin immo & propriæ industriæ fructibus parta, quæ jam Episcoporum eorum non sint, sed executorum, vel hæredum. *Bona mobilia & immobilia ex decessu trium talium Episcoporum relicta, etiam illa quæ per suam industriam quæsierunt, quæ amplius ipsorum Episcoporum non sunt, neque censentur, sed ad suos hæredes, vel eorum executores spectant, capiunt.*

Jure quidem & consuetudine constantissimè confirmabatur Episcopis potestas testandi; at quorsum spectaret id jus, ea consuetudo, ea potestas, iterum jam iterumque & monuimus, & probavimus, nimirum ut Clericorum Ecclesiastica successio Ecclesiæ & pauperibus asséreretur, ab eisque summoverentur importuni deprædatores, aut usurpatores, populi, Magistratus, domini temporales, Clerici ipsi. At quo tempore Regia hæc Constitutio illuxit, jam id jus eò deflexum ac detortum fuerat, ut hæredibus Episcoporum vendicarentur eorum successiones, nulla earum exceptione, quæ ex Ecclesiæ proventibus partæ fuerant. Certè cùm vel Judices ipsi Regii hæredes Episcoporum adigerent ad reparationes omnium Episcopalium ædium, hinc facilè concluditur, ad eorum manus devenisse successionem ipsorum Ecclesiæ fructuum. Eò forsan adducti fuerant Pontifices summi Avenione sedentes, & qui propiùs omnia intuebantur, ut ea sibi potiùs spolia vindicatum irent. Quandiu enim morientium Episcoporum spolia Ecclesiis eorum addicebantur, nusquam apparet Romanos Pontifices ea sibi sumere gestiisse. Sed postquam compertum fuit ea involari à cognatis, & in usus sæculares, ne quid inclementius dicam, absumi, facilè auguramur ita sibi persuasisse, ita præ se tulisse Pontifices, æquiùs hæc sanctiùsque Sedi Apostolicæ vendicari posse ad communes Ecclesiæ sumptus. Curiæ Romanæ regerebatur, spolia & successiones Ecclesiasticas Episcoporum ad separationes desiderari omnium Episcopatûs ædium, villarumque. Vel hujus autem ævi nostri experientia plus æquo compertum est, ædes omnes villasque Episcopales pessum ituras, nisi ad earum sarta tecta hæredes Episcoporum per ministros Regios compellerentur.

IV. Haud satis comperi, an primaria fuerit ea, & potissima ratio, invehendæ consuetudinis hodiernæ, qua Beneficiatis succedunt cognati, certè non alia depromitur in hac Regia Declaratione. Difficile est diffinire, ea ratio consuetudinem illam pepererit, an inolitæ semel & adultæ consuetudini color ab ea ratione quæsitus sit. Fieri enim potuit ut complusculi Beneficiarii abliguritis Ecclesiasticis fructibus omnibus, forsan & in propinquos non modica ex parte dispensatis, sarta tecta Ecclesiæ prorsus omiserint, nec rei quidquam reliquerint, quod in ea impenderetur. Minùs mirum ergo si alicubi placuerit, eos potiùs apertè in cognatorum suorum compendium testari, dum reparationum expensis obnoxii hi ipsi essent hæredes & cognati. Fieri etiam potuit, ut ampliata ea consuetudine legitima, quæ sinebat aliquid mobilium legari cognatis, sed iisdem pauperibus, vel famulis, hi paulatim limites summoti sint longiùs, palamque licuerit cognatis legare, dum vicissim hos Ecclesia cogeret ad sarta tecta omnia. Suo quisque in his utetur judicio: alio & alio tempore & loco, ad utrumque eum modum res potuit temperari.

Sed illud animo vehementer commendandum est, ex ipsis Declarationis hujus verbis segreganda esse bona per ipsius Beneficiarii industriam parta à cæteris eorum rebus ex Ecclesiæ patrimonio prodeuntibus. Ita enim Rex constituit, priora illa bona ad Clericorum hæredes devolvi, nec ex his delibari quid posse ab Apostolicis spolii collectoribus, quod ex suprà relatis Ecclesiasticis legibus abundè patuit. Hinc rursus autem illud manifestè colligitur, cætera bona, quæ nec ex patrimonio prodeunt, nec ex industria, ad proximos vel hæredes devolvi non posse, nisi testamento Beneficiarii vita abeuntis. Uti ergo hæredes vel proximi ad Beneficiarii successionem ejus testamento vocantur, & nihilo tamen minus Edictis Principis & per ministros Regios ad reparationes compelluntur: pari sanè ratione illi tenentur ad cætera onera bonis Ecclesiasticis Jure canonico incumbentia, sive sit, sive non sit actio qua ad id compellantur: nimirum ut æri alieno satisfaciant, ut servos præmientur, ut superflua deinde omnia pauperibus erogent: cùm ea lege, conditione, natura sint bona omnia Ecclesiarum.

V. Nequaquam ergo inficias imus, quin consuetudo pondus & authoritatem addiderit testamentis, quibus Beneficiarii hæredes scribunt proximos sibi & consanguineos; sed nec irascendum nunc quidem est ei usui, quo etiam intestatis succedunt. Excipiant per nos licèt hæreditates, quando ista mores & leges ferunt Christianissimi Regni. Sed iis excipiant oneribus gravatas, quibus inexorabilis Ecclesiæ lex & traditio constantissima eas illigavit, sive sæculi leges & ultrices pœnæ unà conspirent, sive sola eorum conscientia oneretur. Anno 1406. ab eodem Carolo VI. Rege alia quoque manavit

in eandem rem Constitutio, ex qua intelligimus necdum novellam eam consuetudinem magnopere per Regni Provincias propagatam fuisse. Plurimum est in Regii hujus Edicti verbis momenti, ut nova fiat antedictis omnibus lucis & vigoris accessio. Nimirum tum jure, tum consuetudine valere Beneficiariorum testamenta, sed hæredes eorum, sive proximitate conjuncti illis sint, sive non sint, ad onera teneri certissimè ea omnia, quæ hujusmodi rebus Ecclesiæ affixa sunt. Ipsemet enim Rex hoc ipso ibidem Edicto pronunciat, fructus & proventus Beneficiorum, à legibus, à regulis Canonicis, ab ipsis fundatoribus dicatos fuisse alendo Clero, sustentandis pauperibus, captivis redimendis, reparandis Ecclesiis, sarciendis ædibus, excolendis agris. *Cum sint fructus Ecclesiarum & Beneficiorum quorumcumque etiam vacantium, tam secundum dispositionem Conciliorum generalium & jurium, quàm secundùm piam intentionem fundatorum, ordinati ad sustentationem ministrantium in divinis, ipsiusque divini cultus augmentum, alimentationem pauperum, redemptionem captivorum, Ecclesiarum sacrorumque ædificiorum reparationem, terrarum & possessionum Ecclesiæ culturam, jurium ipsarum conservationem, cæterorumque onerum incumbentium supportationem.* Ac proinde bona Ecclesiastica Beneficiariorum fato suo excedentium, servanda esse successoribus, ut oneribus exolvendis, & implendis Ecclesiæ necessitatibus impendantur. *Adeo & quod bona per Prælatos post eorum obitum dimissa, futuris debent successoribus reservari in eorum utilitatem convertenda.* Nisi fortè in iis Regni locis, ubi usu receptum est, ut Prælati, & cæteri Beneficiarii sæculares testentur de rebus suis, & ubi intestati hinc demigrant, succedunt nihilominus hæredes. *Nisi fortè in illis locis Regni, ubi de usu & consuetudine notoriè observatis, licitum sit Prælatis ipsis & aliis viris Ecclesiasticis sæcularibus de eisdem bonis facere testamentum; Quibus etiam ab intestato in dictis bonis secundum consuetudinem & observantiam supradictas sui succedunt hæredes.*

Ibid. n. 9.

Non pauca sunt hic sedulò nobis observanda. 1. Anno 1406. pauca adhuc fuisse Gallicani regni loca, ubi possent Beneficiarii bona sua ad eos transferre hæredes, qui vel consanguinitate, vel amicitia & necessitudine sibi conjuncti essent, vel ubi in bona eorum etiam Ecclesiastica hæredes intestatia succederent. 2. Eum usum astructum non fuisse, nisi consuetudinibus peculiaribus quorundam locorum. 3. Ne illud quidem Consuetudinis jus ita statum fixumque in illis etiam paucis locis tum fuisse, ut non vel ipse Rex nutantibus & suspensis uteretur verbis in eo exprimendo. *Nisi fortè in illis Regni locis.* 4. Communem autem & legem & consuetudinem per Gallias pene universas eam fuisse, ut Beneficiarii successio successori reservaretur, Ecclesiæ utilitatibus addicenda. 5. Concilia, Leges, ipsas fundatorum voluntates, confitente Rege ipso, dicasse bona Ecclesiæ omnia redituśque omnes alendis Clericis, pauperibus, & necessariis impendiis Templorum, ædium, agrorum Ecclesiæ. 6. Inde verò illud esse consequens, ut sive successio Ecclesiastica Beneficiarii in manus delabatur successoris, vel hæredum, eam inconvulsa lege & inexorabili necessitate in ea impendi debere, in quæ ab ipsa sui origine & longo sæculorum usu dicata & mancipata sunt omnia prorsus Ecclesiæ bona, redimendis captivis, alendis Clericis pauperibusque, Ecclesiis resarciendis. Pervigilant Ministri Reipublicæ, ut hæres Beneficiarii sumptus faciat necessarios reparationum; Ecclesia ejus conscientiam onerat de reliquo usu rerum sacrarum proventuumque Ecclesiasticorum, quibus non solæ ex officio incumbunt curandæ reparationes. Nec verò necesse est hic alias à me acervari Consuetudines complurium Galliæ urbium & provinciarum, ubi proximi & consanguinei ad hæreditates vocantur Beneficiariorum, tam mobilium, quam immobilium, nullo discrimine, sacrorum an civilium proventuum. Pauca hæc libet ex Joanne Galli hic intexere: *De consuetudine notoria & notoriè observata in Regno Franciæ, in Patria Consuetudinaria, Episcopi, Presbyteri, Curati & alii Beneficiati, in acquisitis per ipsos, antequam essent Beneficiati, vel post, sive mobilia, vel immobilia, habent hæredem, vel successorem propinquiorem, scilicet de eorum genere.* Q. 16. & 190.

VI. De Patria ergo Consuetudinaria, sive de Provinciis quæ privatis reguntur consuetudinibus, non jure Romano, capienda erant illa superius verba Caroli VI. Regis, *Nisi fortè in illis locis Regni.* Tota enim Patria Juris scripti, hoc est, Juri Civili Romano addicta, legibus adhuc, Canonicis institutis & Decretis obsequebatur, in hacce tota re testamentaria. Non mihi tempero tamen quin hic promam quod habetur in Consuetudine Trecensi, & in articulo ejus 106. ubi Beneficiariorum hæreditates proximi cernunt, adeuntque. *Huic articulo intercesserant Abbates, aliique Regulares, qui Conventui intererant, contendentes, ubi Episcopus, vel Presbyter quivis sæcularis, Prioratum vel Abbatiam sibi commendatam obtineret, Regularibus suis Abbatiis vel Prioratibus obnoxiam, & è vita migraret, tam ad ipsos devolvi bona omnia quæcumque in Abbatia vel prioratu reperirentur. Unde intercedebant, ne Caput illud receptis Consuetudinibus innecteretur. Clerici porro sæculares, Nobiles, Magistratus Regii, Advocati, causidici, aliique plebeii, qui & ipsi Conventui intererant, ex adverso confirmabant ejusmodi hactenus consuetudinem viguisse, antiquissimum eum fuisse & pervagatissimum usum. Ideo non sollicitandum Caput illud. Constitutum est ergo ità id Caput Consuetudini publicæ illigatum iri, ut opinioni secus instantium Regularium nihil præjudicaretur.* Observari hic planè necessum est, qua demum ratione inirentur hæc Consilia, hæc statuerentur Decreta, usque adeo Ecclesiæ contumeliosa, in Conventibus, ubi tantopere laïcorum authoritas dominaretur. Qui huic Consuetudinis Capiti assentiebantur tum Clerici, cognationi illi, quàm Ecclesiæ impensiùs studebant. Non constat mihi quidem ad hos Conventus accersitos esse Episcopos, aut sponte sua intervenisse. Denique suspensa tantum & temporaria fuisse videtur ea Consuetudinis confirmatio, utpote absque præjudicio facta opinionis contrariæ. Denique ita quidem fuit caput illud Consuetudinis, ut Beneficiariis proximi succedant; at non ut absolvantur novi hi hæredes oneribus iis & servitiis, quæ rebus & bonis omnibus Ecclesiasticis incumbunt, utpote quæ ex invariabili lege & natura sua charitatis & religionis operibus dicata sint.

Preuves des Lib. de l'Eg. Gall. c. 36. n. 42.

De Jure hoc Consuetudinario multi multa scripsere ex recentioribus Canonistis. Hæc libuit hoc loco intexere ex Glossis Guimierii, & ex Additionibus Probi in Pragmaticam Sanctionem. *Attenta generali consuetudine quæ est in Regno Franciæ, quod fructus Ecclesiastici acquisiti transmittantur ad heredes, &c. Non credit tamen Hostiensis in capite finali de peculio Clericorum, quod generalis consuetudo excuset à peccato Clericos, qui tempore mortis omnes proventus,* Tit. De Annatis §. Quod si Extinsta.

quos habuerunt ab Ecclesia, dant vel relinquunt parentibus divitibus, &c. Inolevit consuetudo, quæ visa est Ecclesiæ & pauperibus onerosa; fortè multas ad inferos conducere animas. Sic tales vivunt ut domini, moriuntur ut servi; dico servi pœna, non carentes bonis. Melius igitur credendum est opinioni Hostiensis.

VII. Ad xv. sæculi intermissam narrationem revocandus jam est calamus. In Concilio Salisburgensi anno 1420. sævitum est in Clericos, laicosque, qui obtentu Patronatûs invadebant spolia mobilium & immobilium Beneficiarii hinc excedentis, atque

Can. 40. ita Ecclesiam spoliabant, cujus hæc erant. *Ecclesiam Patroni, sive Clerici, aut Laici, qui Rectore Ecclesiæ mortuo dotem & Ecclesiam rebus mobilibus, seu immobilibus spoliant, cujuscumque dignitatis fuerint, sunt à jure putandi illa vice suspensi, & illatio ad immediatum Superiorem devolvitur. Insuper etiam ipso facto excommunicationis sententiam incurrunt.* In Concilio Hafniensi, anno 1425. vetiti sunt Episcopi, Prælatique inferiores, ne quid sibi arrogarent de rebus morientium Beneficiariorum, nisi quod sibi lega-

Can. 18. rum fuissent. *Nullus Episcoporum, seu Prælatorum inferiorum, bona Clericorum decedentium sibi subjectorum, præter ea quæ ipsis spontaneè legantur, sibi vendicent & usurpent.* Si qui verò intestati obeant, eorum vult Concilium ex Canonicis legibus bona distribui. *Bona verò Clericorum ab intestato decedentium dividantur secundùm Canonum sacrorum sanctiones.* Quoad peregrinos autem Clericos id primum edicitur, ut æs alienum primo eorum exolvatur omne, tumque expectentur hæredes: quorum si nullus se sistat, reliqua eorum bona in pios usus consilio & jussu Episcopi dispensentur. *In pios usus secundùm Ordinariorum arbitrium convertenda.*

In Concilio Dertosano anno 1429. statutum est ut Monachi ipsi testentur, dum Constitutionibus se suis accommodent, utque ne eorum successionibus Episcopi se interponant. *Ecclesiarum Prælati bona decedentium Religiosorum, quibus permissum est secundùm statuta vel laudabiles consuetudines, de bonis à Deo sibi collatis disponere nullatenus audeant occupare, si per eosdem Religiosos juxta statuta vel consuetudines prælibatas de bonis prædictis fuerit ordinatum.* Quoad reliqua verò testamenta sæcularium Beneficiariorum, ea valere jubentur, dum Canonicis institutis & Legibus Synodalibus consentiant. *Idem esse censemus de bonis Clericorum sæcularium decedentium, si juxta formam Provincialium, vel Synodalium Constitutionum sua ordinaverint testamenta vel ultimas voluntates.* Constitutiones Episcopatus Leodiensis anno 1446. à Nicolao V. Papa confirmatæ testatum faciunt testari non potuisse Beneficiarios, nisi ex speciali Episcopi licentia scripto data; intestatorum verò res, vel sine licentia testantium ad Episcopi jus devolvi, soluto ante alieno ære, & funeris expensis subductis. *Quod exequiis & debitis solutis supercreverit, cedat dispositioni nostræ, convertendum prout nobis visum fuerit expedire.* In Synodo Eboracensi anno 1466. execrationi fuit eorum perversitas, qui paulò ante mortem sua largiebantur omnia, ut ne superesset quidem quod ad reparationes satis esset: *Ecclesiæ ad quarum domos, ædificia, cancellos reparanda, dum vivebant, fuerant obligati, suis excluduntur remediis.* Qui electioni Eugenii IV. Papæ interfuere Cardinales, plura illi communi deliberatione commentati sunt Capita, in quæ juramento seipsos adegere, ut ea futurus etiam Pontifex servaret. In his illud non postremum, ne Cardinales testari vetarentur, aut Prælati cæteri, qui in Curia diem extremum obirent, utque eos Pontifex sineret tot Regnorum libertate frui, onerata eorum conscientia de rerum Ecclesiæ facienda distributione. *Quod bona dominorum Cardinalium Prælatorumque, necnon aliorum Cortesanorum, in Curia decedentium nullo modo occupabis, vel occupari patieris: sed permittes juxta juris dispositionem & consuetudinem, quæ in multis regnis ex regionibus servantur, fieri executiones juxta voluntatem decedentium, relinquendo conscientiis eorum distributionem bonorum, ad eos quomodolibet pertinentium.* Dicemus infrà suo loco quam ulterius progressi sint Cardinales sub Paulo III. Raimal. an. 1435. n. 8.

Probationem hic habes constantissimam sæculo eo xv. permissam esse testantium Beneficiariorum conscientiæ potestatem, ut accommodarent se Juri Canonico, & Consuetudini illi Decretalium libris non improbatæ, de qua suprà. Id enim sibi cæterisque Curiæ Romanæ Prælatis annui gestiebant Cardinales isti, ne eorum amplius sibi spolia vindicaret Pontifex, sed testari sineret, & testamenti executores designare, eorumque conscientiæ permitteret observantiam Juris & Consuetudinis Canonicæ; in distributione fructuum Ecclesiasticorum. *Relinquendo conscientiis eorum distributionem bonorum*: quando jam eo privilegio utebantur complurium Clerici Regnorum. *Quæ in multis regnis & regionibus servantur.* Constat ergo valida & legitima haberi debere ea testamenta, sed testantium & hæredum conscientiam oneratam teneri gravissima illa necessitate, observandæ Juris regulæ & Canonicæ Consuetudinis convenienter libris Decretalium. Judices publici curæ suæ esse volucre, ut Ecclesiæ & sacræ ædes omnes restaurarentur, in idque ab ipsis compelluntur hæredes. Si reliquas pauperum & Ecclesiæ rationes atque utilitates nemo in se recepit persequendas, onus nihilominus totum conscientiæ incumbit & hæredum & testatorum. Anno 1447. Transylvani Nicolaum V. Pontificem percontati sunt, an posset Beneficiarius nonnihil sacrorum redituum suorum in eos respergere, qui sibi olim omni ope, sumptuque affuissent, in litterario etiam curriculo suo perfungendo. Responsum est autem à Pontifice, posse, si ejusmodi esset Beneficium, quod à communium proventuum administratione sejunctum esset; cùm jure testari posset. At si administratio tantum quædam illi tradita esset, moderatè tantum dare eum posse, & dum superstes esset. *Quandiu vivit, satius est moderatè de ipsis fructibus donare.*

VIII. Nec ambigi jam potest, quin sæculo xvi. latiùs serpserit, vehementiusque convaluerit novus ille usus, ut cognati Beneficiariis succedere sinerentur, & Beneficiarii hæredes sibi adrogarent consanguineos suos: utque ejusmodi successiones ac testamenta juri & consuetudini consentire existimarentur. Sed caput illud inconcussum semper nobis ob oculos ponitur, testatorum & hæredum conscientiam gravissimo illo onere semper premi, ut proventuum Ecclesiæ is usus sit, qui à canonicis præscribitur regulis, & qui patrimonii Christi esse debet. Nec prætexi à Beneficiariis potest usus receptissimus, quo fit, ut vel intestatis proximi succedant. Quantò satius esset has amoliri tergiversationes, & in vestigia ingredi B. Annonis Coloniensis Archiepiscopi, qui pauperibus omnia sua antè dilargitus est, quàm efflaret animam, solam sibi sacram supellectilem cum annulo suo superesse voluit; nec dissimulavit eo se consilio usum, ut Regum Germaniæ rapacitatem frustraretur, qui morientium Prælatorum

Prælatorum spolia invadebant. Opulentissimi hic Archiepiscopi depromenda sunt verba, amica certè. *Quid hominum æstimatio me quasi magnum divitémque celebrat? En exceptis utensilibus Capellulæ ministeriique Pontificalis, & hoc annulo, nescio me saltem unum possidere denarium. Nec enim inexplebilis avaritiæ thesauros meis congrego claustris; unde vel Regis, vel suorum vita periclitetur, aut ingluvies satietur; eorum edacitati me satis in hoc obviante, ut nec assem unum oculos laudens, inter eorum ungues relinquam.* His exemplis & verbis admonebat sanctissimus Præsul Præsules & Beneficiarios omnes, ut subducerent ipsi sese capitali periculo, subducerent & hæredes futuros, qui & ipsi pari implicabuntur cartio, nisi his bonis ita utantur, ut re sacra, ut hostia divina, ut patrimonio Christi, ut substantia pauperum.

Lutius die 4. Decemb. t. 31.

In Constitutionibus Synodicis Stephani Poncherii, ad Episcopalem Lutetiæ sedem vocati anno 1503. præ cæteris radiat huc decretum. *Probibemus Clericis eorum rebus malè uti, & de bonis eorum Ecclesiasticis testari & legare aliis locis & personis, quàm eorum Ecclesiis, si voluerint sacrilegium & ultionem evitare divinam, sicuti sacra sanctiones prohibuerunt.* Jam non erat in potestate hujus Episcopi istiusmodi testamenta irrita declarare; unde ne id quidem ille tentavit; sed officii sui duxit Beneficiarios omnes sibi obnoxios sedulò admonere, ne tot Canones conculcarent, qui prohibent bona Ecclesiæ ea licentia, qua terrena quædam dissipari patrimonia. Cùm sæculari vitæ & statui permitteret Clemens VII. Capitulum sancti Mauri Fossatensis, ejusque Decanatum adjiceret mensæ Ecclesiæ Parisiensis, potestatem novis his sancti Mauri Canonicis testandi fecit ea libertate, qua cæteri fruuntur Clerici sæculares; sed ita certè, ut intestatis succederent, non proximi, non hæredes, sed Episcopi Parisienses.

Synod Pari. pag. 294.

Ibid. p. 38. 391.

IX. A Cardinali Campegio Apostolico Germaniæ Legato anno 1524. inter complura reformatæ disciplinæ Capita, vitio datum est Episcopis quibusdam, quòd intestatorum Clericorum etiam patrimonia invaderent. *Iubhemus insuper, ne in posterum Episcopi Clericis legitimis ab intestato decedentibus, in patrimonialibus bonis aut industria propria acquisitis, succedere possint, aut debeant.* Frequentissimum illud olim fuerat, ut Clericis intestatis in bona Ecclesiastica succederent Episcopi; quin & eorum fidei permittebatur, ut dijudicarent ipsimet, quæ patrimonii, quæ res essent Ecclesiæ. Nec secus erat de Beneficiariis testatoribus. Causæ testamentariæ fori erant Ecclesiæ, ejusque erat diffinire, cujusmodi essent bona. Ubi verò testamentorum causas arripuerunt sæculi Judices, pene necesse fuit testatoribus & hæredibus eorum permitti, ut fidei suæ & conscientiæ periculo dignoscerent, quæ hæreditariæ, quæ sacræ res, & quos in usus hæ illæque convertendæ essent. Sed ex hoc Campegii Decreto perspicuum est, in Germania tum citra controversiam intestatis Clericis Episcopos successisse; ut ne proximi quidem id jam molestè ferrent. Hinc viderint cordati quique, quid de testantibus conjectandum sit.

Cap. 23.

In Concilio Coloniensi anni 1536. edicitur, ut bona non patrimonialia intestatorum Clericorum impendantur ad creditoribus satisfaciendum, ad impensas funerum, ad opera pia. *Ubi Sacerdos nostra Diœcesis Coloniensis mortuus est intestatus, bona ipsius, præter patrimonialia quæ hæredibus cedunt, deducto ære alieno & funeralibus, in piam causam pro defuncti animæ salute convertantur.* Non dissonat hoc Decretum à superiori. Cum enim statuitur, ut intestati Clerici bona ad Episcopum devolvantur, non id agitur, ut iis ille ad libitum suum abutatur; sed ipse ut præsit canonicæ & religiosæ eorum distributioni. Quod rursus enitescit ex Concilii Toletani Canone anno 1566. *Bona quæcumque eorum Clericorum, qui intestati moriuntur, ad Episcopum vel consuetudine, vel alio quocumque jure pertinentia, ac devoluta, per eundem Episcopum in pios tantùm usus ejus arbitrio expendantur.* Diximus jam voluntati defuncti subsidio accessisse legem, & statuisse, quod ab illo statuendum fuerat.

Par 13. c. 11

Cap. 18.

X. Anno 1474. à Sixto IV. Papa cœptum est permitti Clericis, qui vitam ducere & sedem defigere Romæ assentirentur, vel rure vicino ac suburbano ad decimum usque lapidem; ut vel superstites, vel apperente morte proximis suis darent legarentque acquisitiones & fructus redundantes Beneficiorum suorum; denique copia facta est proximis, ut & intestatis succederent. Eò adduxit Pontificem necessitas frequentandæ & Urbis & vicinæ regionis, cujus rarissimi jam erant incolæ & cultores. Julius III. anno 1549. hoc ipsum privilegium confirmavit: & anno demum 1606. concessit Paulus V. omnibus qui in urbe & suburbano rure extremum vitæ diem agerent, de Ecclesiasticis proventibus testari, & ea in proximos transferre, facta etiam proximis licentia adeundæ eorum hæreditatis, si intestati decederent. Hoc porro privilegio tam paucis indulto, nova accedunt præsidia Regulæ generali, quæ diversa prorsus ab his est. Cùm verò pleræque horum Clericorum res, factis ea redditibus partæ, post eorum mortem nomine & jure spolii ad Pontificem redituræ essent; non est quod quisquam iniquo ferat animo, hos Pontifices jure suo concessisse, & ea munificentia medicari voluisse infrequentiæ & solitudini Urbis toto Christiano orbe Principis.

Sixti IV. Bulla VIII. Jul. III. Bull. V. Paul. V. Bul. XVIII. Fagnan. in L. 3 Decret. Part. 1. pag. 381.

Anno 1555. Paulus III. Bullam promulgavit, quam Galli *Compacti* vocant, qua Cardinalibus copia fit testandi de rebus per Ecclesiam acquisitis, per Ecclesias etiam Cathedrales; ubi verò intestati excesserint, eorum hæreditas inter hæredes & domesticos dividitur, judicio trium Cardinalium. Nisi pauperum ea grege sint hæredes hujusmodi, modicus semper retinenda ea, qua totius rei cardo vertitur, regula, non posse res Ecclesiæ, Deo semper sacratas, nisi in usus pios effundi.

XI. In Hispania Covarruvias unus omnium instar esse potest. Affirmat is porro non posse Clericos de bonis Ecclesiasticis testari; ea quippe seposito cultu & cibo frugali Clericorum, Ecclesiæ & pauperum esse; jam verò si ea inolevit invalueritque consuetudo, ut Clerici testari queant, ut soli ad id Pontificia dispensatione egeant Episcopi, ut Clericis cognati succedant, non in patrimonia tantùm, sed & in bona Ecclesiastica, sive testamento, sive ab intestato: eam certè consuetudinem ab omnibus prorsus Canonum peritis & interpretibus inuri ac damnari. Subdit porro ille mox, cùm ea consuetudo pervagatissima sit, eique nec Pontifices intercedant, nec Cardinales, nec Episcopi, nec Reges, Principesve, ulli videri sibi eo silentio tacitum contineri consensum. Addit rursum anno 1523. eam consuetudinem à Carolo V. confirmatam fuisse, & in Comitiis Generalibus totius Hispaniæ apud Vallem Oletanam præceptum fuisse eam observari.

De Testam. c. 7.

Hæc præfatus vir doctissimus & Juris canonici consultissimus, adeoque non nescius posse quidem ea consuetudine tatas & validas declarari successiones ejusmodi, & testamentorum tabulas cò pertinentes; non posse autem exonerari conscientiam Beneficiariorum, or noo periculo damnationis æternæ teneantur, sactos proventus, omnesque ex eis fructus conferre in eos usus, qui accommodati sint eorum bonorum origini, naturæ, fini, conditioni: serio monet Beneficiarios omnes, ne se in apertum conjiciant damnationis periculum, si res Ecclesiæ in alios, quàm in suos ipsorum usus, & in opera pietatis ac religionis converti sinant. *Ea ratione inter Catholicos, & lucerna ardentes lucere tenentur; ut expendendis Ecclesiasticis redditibus, quos etiam ii ministri separatim percipiunt, sit illis satis culpa mortalis criminis, esse eos infectos, si male præter usum necessarium & pias largitiones illas distribuere non vereantur. A mortali siquidem culpa, immo ab omni specie mali præ cæteris eos abstinere oportet.*

XII. Nec aliter statuendum de cognatis & proximis ad Beneficiarii successionem venientibus, sive testamento, sive ab intestato succedant, vehementer extimescendum esse, ne ab eis profanentur hostiæ sanctæ, cujus generis sunt res omnes Deo semel consecratæ. Succedebant olim Episcopi Beneficiariis intestatis, sed qui pietate singulari erant Episcopi, ingemiscebant ex animo avaritiæ Clericorum eorum, qui multos in annos recondidissent quæ singulis annis in pauperes effundenda fuerant; quocirca & mox ipsi officio fungebantur & vice eorum, distributis in egenos omnibus, quibus fuissent damnabili ea parcimonia tunc defraudati.

Certior factus Vuillelmus Arvernus Parisiorum Episcopus, ex obitu Canonici intestati tria millia marcarum argenti ad se devolvi, exhorruit ille ad hunc thesaurum mammonæ iniquitatis, quem protinus expendi totum fecit in pauperes. Audiendus de his nobis Thomas Cantipratensis: *Cùm nun-*
Anna. Cist. Tom. 4. pag. 248 Cantiprat L. 2. c. 53. *tiaretur ei quendam Canonicum Ecclesiæ Parisiensis decessisse, & ipse in jure canonico in tribus millibus marcarum succedere deberet eidem, complosis manibus, respondit, Absit hoc à me; sed heu misero! pecunia sua secum sit in perditionem. & hæc dicens præcepit pecuniam in usus pauperum erogari.*

XIII. Finem faciemus dicendi de re cùm pulcherrima & copiosissima, tum ad morum & disciplinæ sanctitatem maximè conducibili: si antè posuerimus ob oculos effigiem & quasi formam longè absolutissimam Præsulis & Beneficiarii sanctissimi. Carolus is erat Archiepiscopus Mediolanensis, cujus exempla altiùs forsan descendent in animos, quàm quævis argumenta. Author est Giossanus, cùm præstò esset semetipsum Deo libare, recepto in se ministerio ægrorum pestilentiæ grassantis tempore, obtulisse priùs Deo patrimonium omne, quod in potestate habebat, & proventus omnes
L. 4. c. 2. Ecclesiasticos. *Testamento cognatis proximisque reliquit, quidquid auferre non potuit; reliqua omnia pauperibus addixit, heredem scripsit Xenodochium majus Mediolanense, exceptis pauculis piis legatis in loca quædam pia, & familiaribus ac domesticis suis, quos sibi eo pietatis & memoris animi argumento demerendos existimavit.* Et alibi:
L. 7. c. 11 *Suam ex asse hereditatem reliquit Xenodochio majori Mediolanensi, nullo benevolentiæ documento proximis gratificatus, nisi ex feudalibus & allodialibus bonis, quæ antiquissimo fidei commisso Majorum necessariò reditura erant ad Comites Borromeos, patruos & cognatos suos. Quo specimen edidit illustre alienissimi à carnalibus affectibus animi.* Et alibi inferiùs: *Repræsentari sibi* L. 8. c. 11.
quotannis volebat fructus & reditus omnes patrimonii sui, ut in opera pia exhaurirentur; cui etiam pensiones aliquas inscripsit, ita satius ratus, quàm ut inscriberentur Beneficiis Ecclesiasticis, quo suis in Ecclesia ministeriis commilitonibus vicis aliquid rependeret & beneficentia Luculento & tum Clericos omnes informavit exemplo, ubi cùm paulo ante mortem amicis & domesticis plurimis plurima legasset, nulla re proximis suis gratificatus est. Et rursus alibi: *Pauperes ma-* L. 8. c. 11.
joris Xenodochii Mediolanensis sibi ex asse heredes scripsit: eos enim sibi proximos & cognatos, eos heredes, quibus & non semel nobis professus est, cupere se ex animo, ut & patrimonia omnia transcribere liceret per leges publicas & per fidei commissa Majorum.

Ejusmodi non tam Præsules, quàm exempla excitat subinde summi Numinis providentia, ad excutiendum Cleri reliqui veternum ac torporem, objiciendamque oculis splendidissimam canonicæ disciplinæ effigiem. Specialiter autem videtur beatus Carolus Clericis omnibus facem prætulisse ad usum sanctissimum, tum patrimonii, tum Beneficii fructuum, tum denique ejus testandi libertatis, quam illis Ecclesia tot certaminibus defensam vindicatamque voluit, non ut res sacras, vel earum fructus in cognatos, sed ut in pauperes transferrent. Paucissima hæc supersunt de eodem beato Carolo ex eodem Scriptore, ut intelligant Clerici omnes, quàm studiosè Carolus Clericos suos omnes avocaret à contubernio & affectu cognatorum; ne cum Laicis quidem eos habitare sinebat: denique alienationis suæ à cognatis illustria volebat esse exempla, quanquam perhumaniter & peramanter cæteros omnes exciperet. *Ideo & Clericos vetuit habita-* L. 8. c. 11.
re in ædibus laicorum, ut eò à cognatis maximè abduceret & alienaret; & hujus documenti luce excitatos illos voluit, ut carni & sanguini divina anteponerent obsequia: exemplo autem maximè prælucebat suo, ut ne cognatos quidem agnoscere videretur, nisi ubi cogebat charitas, etsi alios in omnes esset sanè & humanitate & beneficentia singulari.

CAPUT XLIX. *P. 4. l. 4. c. 18.*

De Testamentis Abbatum & aliorum Beneficiariorum, post annum Christi millesimum.

I. Duplici de causa testari vetantur Abbates & Monachi.

II III. Testandi tamen licentia eos Reges impertiuntur & Pontifices.

IV. Imò & Ordinum quorundam Statuta, quibus Conciliorum accesserat authoritas, vel patientia.

V. Rarinscula erant hæc statuta in Ordinibus Religiosis. Multo frequentius erat, ut Abbates Monachorum spolia potirentur.

VI. In Ordinibus tantùm Militaribus apparet fuisse Statuta, quibus testari ex parte aliqua permitterentur. Nonnullis ejusmodi statutis accessit Pontificia confirmatio.

VII. Antiquo jure non tantùm laborabatur, ut ne testarentur Abbates & beneficiarii, quantùm ut ne nisi in compendium Ecclesiæ.

VIII. An Monachus Episcopali inauguratione accepta possit testari.

IX. Caput & summa rei est, ut res Deo semel consecrata, ne profanis usibus inquinentur; & Ecclesiæ dicata, ad Ecclesiam semper revertantur. Quam latè pateat hæc regula.

X. In Gallia si Monachi ad Episcopatum apicem provehantur, testari ipsi quidem non possunt, & nihilo tamen minus tunc ad eorum successionem veniunt propinqui. Qui usus à superiore constabilito placito non abhorret, hæredes rerum Ecclesiæ succedere etiam in onera iis alligata, atque adeo lege poli cogi iis uti, ut rebus sacris, rebus Ecclesiæ, rebus pauperum, quarum fuit dispensatores. cùm in jus & successionem vocati sint eorum, qui non erant nisi dispensatores.

I. Cum Beneficiarii administrationem tantummodo adepti sint, & dispensationem rerum Ecclesiæ, non satis consequebatur illis testandi facultas. Abbatibus & Monachis multò minùs ea consentanea erat, cùm semel hac professione se solenni constrinxerint, nihil propriè & privatim possidere. Hic expendendum ingredimur, an ea testandi licentia, usque adeo & à Monachis & à Beneficiariis aliena, ut Beneficiariis, ita & Monachis Abbatibusque fuerit aliquando indulta, quò res Ecclesiæ eorum testamentis munirentur adversùs laïcorum, maximè verò Magistratuum & temporalium dominorum rapinas.

II. Stephanus Angliæ Rex anno 1136. uno complexua est privilegio Abbates, ac Beneficiarios, cum Episcopis, tum his aliis facta copia testandi, additaque sponsio ne, fore ut eorũ testamentis nihil moræ, nihil obicis interponeretur. *Si quis autem Episcopus vel Abbas, vel Ecclesiastica persona ante mortem suam rationabiliter sua distribuerit, vel distribuenda statuerit, firmum manere concedo.* Episcoporum longè maxima pars è claustris ad Episcopales sedes accersita fuerat, maximè verò Cantuariensium, quòd ejus Ecclesiæ Clerus universos ex Monachis constaret Regulæ sancti Benedicti addictis. Itaque Episcopi ejusmodi, etsi Monasticis obligati institutis, testamenta nihilominus scribebant. Diximus supra de B. Hugone Lincolniensi Episcopo, & de testamento, quod ante obitum scripsit. Atqui is ex Carthusia ad Episcopalem sedem pertractus fuerat. Joannes Angliæ Rex, qui anno 1200. ex Matthæo Paris ejus morti affuit, ejus testamentum ratum fixumque jussit esse, & *promisit quod de cætero rata haberet testamenta rationabilia Prælatorum.* Eadem pene verba Rogerii. Prælatorum hic omnino compertum est Abbates contineri. Quo itaque stimulo agebantur cum beato Hugone cæteri quoque Angliæ Episcopi, ut testari coeperent, eo incitabantur & Abbates omnes, ne plebis, ne Magistratuum, ne Principum, vel Ministrorum prædationi pareret Ecclesiastica successio.

III. In Concilio Oxfordiensi anno 1222. prohibitum est, ne Monachi testarentur, quod tam nil
Can. 47. dare possint, quam nec possidere. *Quoniam non licet viris Religiosis aliquid proprium possidere, qui se & sua pariter in Religionis ingressu Domino dedicarunt: præsenti authoritate definimus, ut nulla persona in Regulari Ordine constituta, condere testamentum præsumat, cùm nihil habeat suum temporale, quod transferre valeat in dominium alienum.* Agitur hoc Canone de Monachis, non de Abbatibus. Porrigitur & ad Abbates, peræquè ut ad Monachos, ut nihil possidere, adeoque nihil dare ritè possint. Atqui nec his facultas testandi adjicitur de propriis, sed de commendatis Ecclesiæ rebus, perinde ut Beneficiariis; quò eas etiam testamento dispensare pergant, uti superstites secundùm canonica instituta eas dispensaverant.

Regest. 14. Donatus est tamen ab Innocentio III. Monachus
Epist. [illegible] singulari privilegio, singulari testamenti scribendi licentia. Roncelinus Monastici desertor instituti, Massiliensem civitatem suæ ditioni subjecit. His ille ea aggeravit facinora, quibus Ecclesiæ tandem anathemata illisa sint. Eo fulmine consternatus, se sibi primùm, se mox vesti Monasticæ reddidit, ditis exolvi se oravit, Pontificem monuit, si suo renunciare patrimonio cogeretur, fore ut summa perturbatio exoriretur in Civitate & Ecclesia Massiliensi, nec unquam exolvi posset jus alienum, quo ipse premebatur. Pontifex his acquiescens rationibus, precibusque, jussit eum sacris vinculis exolvi, constituitque ut patrimonii sui portione aliqua Abbatiam donaret, in qua professus fuerat, servatis sibi ejus fructibus cum licentia Abbatis expendendis cum reliquo patrimonio suo ad æris alieni solutionem, incrementa in dies majora facturus in stadio Monasticæ disciplinæ. *De portione quæ ipsum de jure continget, cum Abbatis sui conniventia & assensu, eidem Cœnobio aliqua congrua portio designetur. De residuo verò cum Abbatis ejusdem consilio, pro prædictorum omnium satisfactione disponat, prout melius videbitur expedire.*

In libris Decretalium rescinditur testamentum Abbatissæ, ea nimirum interpellante, quæ ei successerat, quòd eo grave damnum Cœnobio infligeretur. *Non tamen potuisse præjudicium Monasterio irrogare; sed res ipsius eodem loco, ex quo illuc ingressa &* Extra. De testam. c. 2.
Abbatissa constituta est, de jure competere. Non Gre- L. 7. Ep. 7.
gorii IX. illud Decretum est, sed Gregorii Magni. Atqui sive Abbates, sive Abbatissæ nihil testamento dare, aut legare possunt ex redditibus Monasterii sui, nisi pauperibus, Ecclesiæ, & ipsi Monasterio suo, uti & de Beneficiariis omnibus decernere videntur Decretalium ipsi libri.

IV. In Concilio Dertusensi in Hispania anno 1429. prohibiti sunt Prælati, ne Regularium morientium spolia invaderent, ubi illi jam testati fuerant de rebus suis, juxta licentiam & regulam propriis sibi Constitutionibus concessam. *Ecclesiarum* Can 18.
Prælati bona decedentium Religiosorum, quibus permissum est secundùm statuta, vel laudabiles consuetudines de bonis à Deo sibi collatis disponere, nullatenus audeant occupare, si per eosdem Religiosos juxta statuta, vel consuetudines prælibatas de bonis prædictis fuerit ordinatum; donec tamen in eorum dispositionibus suis relinquant Prælatis, quæ debentur eisdem, secundùm statuta, vel consuetudines laudabiles memoratas. De Monachis videtur hic illis agi, quibus obedientiæ, vel administrationes claustrales fuerant concreditæ; quarum reditus ipsi quidem colligebant, & ex statutis mollioribus quibusdam suis, arbitratu suo ante obitum suum quibus libitum erat addicebant. Prælati Regulares eorum spolia sibi arrogabant, quòd testari jure illi non possent. His tamen Monachis non injuria patrocinatur Concilium, quòd non abuterentur nisi licentia per Ordinis sui Constitutiones tributa. Expeditissimum fuisset proprietarios Monachos hos omnes in ordinem cogi, peculio exui, paupertati primigeniæ Ordinis reddi. Sed ab ipsis Abbatibus initium ducendum fuisset, ut ne ipsi quidem nisi in commune possiderent quidquam, quo & spolii jure ipsimet spoliati essent, rebus prorsus omnibus in unam & communem mensam revocatis. At non eam sibi curam induerunt hujus Concilii Patres, ut Monasteria & Ordinem ad novam & accuratiorem disciplinæ formam vindicarent. Nec id facilè forsan expedissent. Unum igitur laborarunt, ut pax Cœnobiis redderetur, servandis eorum statutis. Atqui statuta annuebant, non ut testarentur expressè, sed ut quæ in potestate haberent, ea quibus liberet ante obitum suum lar-

girentur, portione aliqua certa ex iisdem statutis Abbati dimissa.

V. Hæc porro sive statuta, sive privilegia, sive statutorum delinimenta, paucos Monachos spectabant, ut liquet ex Decretis sacri ejus Conclavis quo creatus est Papa Eugenius IV. anno 1431. statuerunt enim Cardinales, ut ne deinceps Pontifex Cardinalium spolia sibi sumeret, vel cæterorum Prælatorum, qui Romæ vivere desinerent, sed sineret eos pro arbitrio testari. Hinc tamen excepere Regulares, qui proprium abdicarunt, & quorum successio ad eos devolvitur, qui eo gaudent jure, Canonicis institutis, vel privilegio, vel consuetudine.
Reinal. an. 1431. n. 6. *Religiosis qui proprium voluntatem à se abdicarunt, tantummodo exceptis, quorum bona devolvantur ad illum, vel illos, ad quem, vel quos pertinent de consuetudine, jure, vel privilegio.* Quibus verbis non obscurè innuitur, vulgò non competere Monachis jus disponendi de rebus suis, sed eorum spolia vel jure, vel consuetudine addici aut Abbati, aut Episcopo, aut Monasterio.

Anno 1289. Nicolai IV. Bulla *Regis Pacifici* diffinita sunt jura Abbatum Ordinis Cluniacensis tempore obitûs, depositionis, aut spontaneæ renunciationis Priorum sibi obnoxiorum. Jura enim illis erant in partem quandam spolii, non in spolium omne, ut infrà docebimus, ubi ex instituto de Spolio disceptabitur. Ex Bulla quoque *Summi Magistri*, quæ Benedicti XII. est, anno 1336 promulgata, planum est Abbates, Priores, cæterosque Prælatos Ordinis sancti Benedicti jure usos esse spolii integri in Prioratus, Administrationes, & Beneficia omnia suæ ditionis. Sed neutra ex Bulla suspicari fas est, Prioribus, Obedientiariis & Administratoribus ullis copiam esse factam rei cujuscumque donandæ ante obitum suum. Quin ex adverso apertè liquet nullo ejusmodi jure fretos fuisse, sed eorum spolia vel Prælatis Regularibus, vel Monasterio adscripta fuisse.

VI. Non de his ergo forsan Monachis interpretandus est Canon supra laudati Concilii Dertusani in Hispania, sed de Religiosis ipsis Hispaniæ Equitibus. Equites enim beati Jacobi tum propriis Constitutionibus suis, tum Apostolicæ sedis privilegiis testari poterant de bonis Ordinis, quæ obtinebant, & de iis quæ adquisissent, ejusque privilegii anno 1531. à Clemente VII. impetravere ampliationem ad Equites Ecclesiasticos, qui eo inclusi nondum fuerant. Accipe pauca hæc verba postulationis eorum ex Bulla *Ex Apostolica*. Porro supplex hic libellus inscriptus erat nomine Caroli V. Imperatoris, tanquam Ordinis ejus Militaris Magni Magistri. *Carolus Romanorum Imperator, Militiæ sancti Jacobi de Spatha sub Regula sancti Augustini Canonicorum Regularium perpetuus Administrator, nuper nobis exposuit, quòd licèt illius statuta, & stabilimenta dictæ Militiæ, ac illi concessa privilegia, & indulta Apostolica, Preceptores & fratres milites ejusdem militiæ, de bonis sibi à Deo collatis, ac propria cujuslibet ipsorum industria, tam ex Preceptoriis, quam ex Parochialibus Ecclesiis, Capellaniis & aliis Beneficiis ipsius militiæ acquisitis, certis modo & forma in illis expressis, de licentia Magistri ejusdem militiæ sive suorum superiorum testari & de illis disponere possint.* Hæc verba *De bonis à Deo sibi collatis*, eadem ipsa sunt ac supra positi Canonis Dertusani.

VII. In ea versati sunt sententia Canonistæ Ultramontani, posse à Papa Monachis licentiam fieri testandi. Ejus rei probatio exsculptitur ex iis quæ diximus de Innocentio III. & de privilegiis Apostolicis Equitum sancti Jacobi. Sed non agitur hic nisi de Equitibus Religiosis Ordinum Militarium. Nec ambigi ferè potest, quin plerique Equites alii finitima his privilegia eblanditi sint. In Concilio Dertusano sermo erat de Statutis Ordinis Militaris, quibus idem permittebatur. Supplicatio Caroli V. ad Clementem VII. statuta etiam ante privilegia ponebat. Jure certè antiquo non magnopere laborabatur, an Episcopi, Beneficiarii, Abbates & Prælati omnes Regulares testamenta conderent, etsi administrationem tantum gererent. Quin æquo animo sinebantur ante obitum suum testari, vel utcumque disponere de rebus, quarum fortiti erant administrationem, ad deprædatores abigendos. Sed antiquo jure id summopere, id omni contentione certabatur, ut obtineret invictissimè ea clausula, qua testandi potestas tota cedebat in laudem & compendium Ecclesiæ, ut ne testarentur, nisi ad exsolvenda debita, ad remunerandos servos, ad ornandas & decorandas Ecclesias, ad pauperes levandos. Rari erant, qui ad Pontificem adirent, ut dispensationem ad eum modum testandi ab eo expugnarent. Nec enim venia & dispensatione opus erat, ut officio quis probè fungeretur suo, utque Ecclesiæ commodis impensius serviret. At postquam id sibi sumpsere, id sibi licere voluere Beneficiarii, ut sua amicis, vel cognatis largirentur: tum dispensationes extudere sedi Apostolicæ, quæ non putuit non aliquid annuere, & quæ limites forsan potius, quam facultates addidit, ut ne nisi ex parte aliqua cognatis largiri possent.

VIII. Quærunt an ex Monacho, vel ex Abbate factus quis Episcopus testari possit. Diximus jam diffinitum id fuisse in Concilio Altheimensi sub Conrado Imperatore. Responsum est enim convenienter antiquo usui Ecclesiarum, posse ejusmodi Episcopum hæreditatem adire; dimitti ab eo debere, quæ ante Episcopatum acquisisset, Cœnobio suo: quæ post Episcopatum, Ecclesiæ suæ. Si quandiu Monachus erat, hæreditates ei obvenientes ejus nomine excipiebat Cœnobium; æquissimum est ut Episcopus creatus easdem excipiat ipse nomine Ecclesiæ suæ. Quorsum illi controversiam facere de jure testandi, cùm eo jure hic corroboretur usus antiquissimus, & jus Canonicum, quo intestatis Beneficiariis omnibus Ecclesia succedebat. Verba ipsa Canonis supra adscripsimus; ut à Burchardo, Ivone, & Gratiano refertur. De Ecclesiasticis & hæreditariis promiscuè ibi bonis agitur. Jubeturque ut Episcopus ex Monasterio ad eum apicem evectus, ne de his nisi Ecclesiæ suæ quidquam det & leget. Id enim discriminis interest Episcopo Monacho, & non Monacho. Apostolici, Antiocheni, aliique Canones non Monacho copiam faciunt, hæreditaria ut bona cognatis, si collibitum est, leget. At ex Monachis Episcopi jam Ecclesiam pro Cœnobio suo habent: utque eorum nomine priùs eorum successiones excipiebat Cœnobium, ita nunc Ecclesia eas excipiet, quæ obtingent. Ut enim qui sese Monasterio addicebat, unà secum illi conglutinabat omnia jura sua: ita ubi se quis Ecclesiæ addicit Episcopali inaugurtatione, jura eidem & ornamenta sua omnia transfundit. 18. q. 1. c. 1.

IX. Summa rei totius, & quæ universim valet ad omnia, illa est quam Alexander III. in Concilio Lateranensi promulgavit. Sive testentur, sive non testentur Beneficiatii de rebus ex Ecclesiasticis proventibus ac cumulatis, vel partis, ad Eccle-

Can. 15. ssum semper necessariò eas revocari debere. *Indemnitati itaque Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive aliis conferre voluerint, penes Ecclesias eadem bona præcipimus remanere.* Ea hoc verò placito illud emergit, 1. Non magni referre, sive detur, sive auferatur testandi facultas Regularibus, aut sæcularibus Beneficiatiis: quocumque enim res vergat, omnia ad Ecclesiam revocabuntur. 2. Inde est quod olim abstulerat, pôst restituit Ecclesia potestatem testandi; quòd & illa & hac ratione in Ecclesiæ fiscum refluerent rivuli omnes, qui ab ea manassent, non aliò spectantibus medii ævi testamentis, quàm ut rursùs Ecclesiæ res ei adferrentur. 3. Distributio rei totius intestatorum ea erat, quæ esse debuisset, si ea Canonum regulis testati essent. Testatorium distributio rei non multùm discrepabat ab illa intestatorum: quod ab Ecclesia quæ profecta erant bona, in eam semper refundebantur, quanquam non eodem semper tramite. 4. Quanquam universim Ecclesiæ res ad Ecclesiam devolvendæ rursus essent, erat tamen locus aliquis libertati & arbitrio Beneficiariorum. Eorum enim judicii & voluntatis erat, ut darent Ecclesiæ suæ, vel aliis Ecclesiis, vel Xenodochiis, vel Cœnobiis, vel pauperibus, vel ministris & famulis, pro tempore & modo depensi obsequii. 5. Inde est quòd Episcopi & Abbatis hac quidem in re non magnum videretur discrimen; nec enim Religiosæ Professioni contumelia fiebat, si præciperet Abbas largitiones aliquas pias post obitum suum fieri: nec poterat Episcopus nisi in usus pios sanctosque de rebus Ecclesiæ testari. 6. Hinc minùs sollicitos habebat illa quæstio, Monasticam Professionem amplexati essent Episcopi, an non. Ratio expeditissima erat ea, quòd utrubique unus esset rei cardo, ut meri usufructuarii haberentur omnes, congerentque & superstites, & hinc emigrantes superflua pauperibus erogare. 7. Ea tamen quæstio ventilata est in Concilio Altheimensi, sed ad res maximè forsan patrimoniales, quas vult & hæreditario jure excipi posse à Monacho post Episcopatum, & ab eodem moriente necessariò Ecclesiæ suæ transcribi.

X. Hæc canonica est Jurisprudentia: si sicut quorundam pòst Regnorum usu invaluit, ut proximi Beneficiariorum illis ab intestato etiam succedant, succedant & testamento; ita & succedunt in bona Ecclesiastica Episcoporum; qui à Claustro ad Episcopales Cathedras adsciti fuere, nova certissimè & inaudita olim hæc rerum commutatio est. Priscis moribus & legibus Ecclesia hæres erat necessaria Episcopi Monasticam Regulam professi. Nunc Episcopi ejus hæredes necessarii sunt cognati ejus, etiam in rebus Ecclesiasticis. E diametro hæc pugnant. Et tamen & potestatis est & officii proximorum, ut intelligant hæredes se esse Administratoris, nec in alia quàm in ejus jura succedere, atque adeo in jura administrandi. Nihilo plura enim obtinent, quàm quæ à defuncto Episcopo excepere. Non accepere ergo ab eo nisi depositum & administrationem. Depositum est, quod illi commendatum fuerat, quod ab eo ipsi accepere. Dominium & proprietas penes illum nunquam fuit, qui Monachus, qui Beneficiarius erat. Quod penes illum nunquam fuit, nec ab eo potuit in ejus hæredes transfundi. Non ii certè nos sumus, qui Christianissimi & florentissimi Regni usibus obtrectemus. Quin eos in bonum converti posse profitemur, ut in culpa jam non sint, nisi ii, qui etsi publicas leges abrogare non possint, possunt tamen bene vertere, & earum usum legibus æquitatis & Ecclesiæ accommodare, nec faciunt.

CAPUT L. *P. 4. l. 4. c. 19.*

De Episcopis antè Monachis, An Monastica illis retinenda sit vestis & vitæ ratio, ac disciplina.

I. Facillima semper visa societas professionis Monasticæ cum eminentissimis Ecclesiæ dignitatibus.

II. Opulentissimi & summa potestate præditi Episcopi, si in Cœnobiis professi antè fuerant, & vestem & vitæ rationem eandem retinebant.

III. IV. Complures ejus rei probationes.

V. Probationes aliæ de Monastico habitu.

VI. Probationes aliæ de Episcopis ex Ordine Cisterciensi, & Franciscanorum. Nova exempla.

VII. De Canonicis Regularibus ad Episcopale culmen provectis.

VIII. IX. Argumenta alia ex D. Thoma, & ex Bonaventura. An qui jam Episcopatui, vel Congregationi alligatus est, ille solvatur voto profitendæ Religionis.

X. Exemplum Cardinalis Ximenis.

XI. Qui mores Orientis.

XII. Concentus Legum & Canonum, veterum & recentium in hac parte.

I. SUperioris Capitis quæstio in hanc nos pene inopinos deduxit, de iis Episcopis, qui ante scholis pœnitentiæ & humilitatis Christianæ in veste Monastica innutriti & professi fuerant. Statim enim videri possunt hæc humilitatis vincula & pœnitentiæ obligamenta minùs consentire cum gloria & splendore Episcopatûs. Et innumeris tamen; pene argumentis demonstrari potest, tot nimirum, quot sanctissimi ex Monasteriis prodiere Episcopi, utrique ei professioni optimè inter se convenire. Narrat Eadmerus anno 1114. in Conventu Windsoriensi in Anglia, ubi Radulphus Episcopus Roffensis electus est ad Cantuariensem Archiepiscopatum, fuisse qui ei renitentur electioni, ut Abendonensi Abbati amplissima ea dignitas obveniret; eosque allegasse, jam inde à temporibus Augustini Anglorum Apostoli, omnes prorsus amplissimæ hujus Ecclesiæ Pontifices ex Monachis cooptatos fuisse; uno excepto, qui & ipse non temeritatis & audaciæ pœnas dedit; à Papa videlicet sede ejectus, tum ea de causa, tum culpis etiam aliis irretitus. *Objectum est, nullum à B. Augustino nisi de Monachico ordine unquam Pontificatui Cantuariensi præsedisse: uno dumtaxat excepto, qui & ob hanc præsumptionem, & alia quædam perversè ab eo commissa, depositus per Romanum Pontificem fuit.* Paulò accuratiùs hæc extricat Ordericus Vitalis: Stigandum videlicet sede Cantuariensi à Romano Pontifice fuisse exturbatum. Ejusdem infortunii consortes duos alios idem commemorat; quorum alter vivis antè excessit, quàm ordinari posset tempore Agathonis Papæ. Alter nomine Odda certior factus de superiorum omnium Cantuariæ Pontificum Monastica professione, eandem & ipse amplexatus est, postquam ordinatus fuit Episcopus. *Habitum mutavit, & Religiosus Monachus ac Archipræsul usque ad mortem Deo militavit.* Vuillelmus Malmesburiensis eum commemorat. Odonem nomine, tota virium contentione repugnasse, ne eligeretur, quòd Monachus non esset: cùm ineluctabili se videret denique necessitate constringi, Floriacum se contulisse, & ibi Monasticam vitam professum esse, L. 5. Script. Hist. Norm. pag. 873.

II. Nemo tam hospes est & rudis rerum Ecclesiæ, cui non explorata sit majestas, amplitudo & opulentia Archiepiscopi Cantuariensis, Angliæ Primatis, plerumque non Ecclesiastico, quàm sæculari fastigio sublimior. Ea tamen erat sanctissima lex & regula Conciliorum Angliæ, ut qui ad Episcopalem dignitatem attollebantur, ii nihil deterrerent de sanctimonia & austeritate prioris suæ in Cœnobio professionis. Eò pertinet Canon iste Concilii Londinensis anno 1138. (Can. 14.) *Item adjicimus hoc decretum Innocentii Papæ dicentis Victricio Rotomagensi Archiepiscopo, Monachi diu morati in Monasteriis, si postea ad Clericatum pervenerint, non debent aliquatenus à priore proposito deviare. Sicut in Monasterio positi fuerint, ita & in Clericatûs ordine degere debent: & quod diu servaverunt, id in altiori gradu positi amitti non debent.* Eo decreto Episcopi continentur, uti & alii Clerici omnes, nec quidquam illis remittitur de modestia, frugalitate, aliisque Claustri virtutibus. Dispensatio certè ingentium quantumlibet Ecclesiæ redituum, minimum negotii facessit. Cùm enim non agat Episcopus nisi Oeconomum & dispensatorem, ei officio præclarè convenit cum Monastico instituto.

III. Huc facit præstantissimum Matthæi Cardinalis encomium, à Petro Venerabili Cluniacensi Abbate conscriptum. Ut illum sibi & Ecclesiæ clavo affigeret Honorius II. Papa, ex Monacho Cluniacensi Episcopum illum Cardinalem Albanensem creavit. Nihil Cardinalis, nihil Episcopi dignitas de vestium ejus humilitate, de perpetuitate psalmodiæ, de Religiosis institutis decerpsit. *Provectus ad sublimem Pontificalis Ordinis gradum, nihil de Monacho quorundam more dimisit, sed sicut de magno Martino legitur, eadem in corde ejus humilitas, eadem in vestitu ejus vilitas mansit. Nihil de Officiis, nihil de cantu, nihil de prolixiori Cluniacensi Psalmodia, quarumlibet curarum prætextu reliquit. Servabat in Palatio instituta Claustri, &c.* (De Mirac. L. 2. c. 14.) Nec dissimulat hoc loco Petrus Prælatos quosdam Claustris egressos, vestes abjecisse prioris Professionis suæ. Quo certè incurrebant in offensionem vulgi, & in Superiorum reprehensionem. Inde est ea lex Innocentii III. in Concilio IV. Lateranensi promulgata anno 1215. qua jubentur Monachi ad Episcopatûs insignia jam evecti, vestem ut cohonestent Monasticam, quæ ipsos antè honestavit; cæteris verò Episcopis admonitis, ut ne in publicum prodeant unquam, nisi cum superindumentis lineis, sicut in Ecclesiis. (Epist. 16.) *Pontifices in publico & in Ecclesia superindumentis lineis semper utantur nisi Monachi fuerint, quos oportet deferre habitum Monachalem.* Non novum id fuit statutum, sed confirmatio usûs antiquissimi; quo ferebatur, ut Monachi Diaconatu, Presbyteratu, & Episcopatu aucti, eadem semper Monastica veste uterentur, cùm tota illa Ordinum, graduumque sacrorum amplitudo mirificè consentiat cum sanctimonia & modestia vestium.

IV. Id quoque adverte, non ibi agi de colore vestis, sed de veste ipsa Monastica. *Quos oportet deferre habitum Monachalem.* Concilium Londinense anno 1268. Ecclesiasticæ huic legi novum adjecit vigorem. (Can. 5.) *Specialiter indicimus iis, qui de Monasteriis, vel de aliis Regularibus locis in Episcopos sunt assumpti, vel de cætero assumentur, suum deferant habitum regularem; ne Religionem præcedentem dignitas excludere videatur, quam sibi debent vinculo individui fœderis copulare.* Quo innuitur, dedecoratum iri quodammodo Episcopatum, si sociari non posse existimetur Pontificium decus cum modestia & paupertate Religiosa. Pergit porro idem Concilium ulteriùs, ut Episcopos è cœnobiis exciros interdicat pannis & ornamentis alterius coloris, quàm sit habitus eorum Religionis. *Quibus etiam districtiùs inhibemus, ne utantur pannis, aut pellibus, aut aliis ornatibus, ab Ordine, sive Regula sua priori discrepantibus in colore.* Fœdissimè allucinaretur, qui hoc Concilio id tum præscribi sibi fingeret, ut Episcopi Regulares in veste sint ejusdem coloris cum habitu suo priori Monastico. Nec enim hæc postrema clausula jam de veste agit, sed de pannis, pellibus, aliisque adjectitiis ornamentis Episcopalibus, quæ jubet Concilium ejusdem coloris esse cum veste Monastica. Alioqui Canon unus idemque secum collideretur ipse, quodque priùs astruxisset, postea dirueret; essetque infestus Canoni Lateranensis Concilii IV. quem tamen confirmatum voluit. *Sed ut talibus statutum Concilii Generalis satagant observare.* Nec minùs aperte Concilium Salisburgense anni 1420. ubi præcepit, nisi Regulares, qui Episcopali ordinatione exornati fuerant, ut Suffraganeos agerent, functionesque Episcopales obirent in Episcopatibus, quibus fuerant addicti; nisi illi, inquam, in veste semper essent Monastica Ordinis sui, eos in grave scandalum flagitiumque proruere, & in vincula ipsa excommunicationis. *In animæ suæ periculum & plurimorum scandalum, sicque excommunicationis sententia innodantur. &c.* (Cap. 19.)

V. Alienissimus fuit utique à dimittenda Ordinis Franciscani veste B. Ludovicus Episcopus Tolosanus; qui ex adverso Apostolicæ Sedis hortatu jussuque compulsus ejus Episcopatûs sarcinam subire: antè voto quo se obligaverat fecerat satis, adeundi & profitendi instituti B. Francisci. Unde & Præsul sanctissimus, Regis tametsi frater, & Regum Franciæ consanguinitate clarissimus, de reditibus locupletissimæ Ecclesiæ suæ tantum libabat, quantum opus erat ad tolerandam modicè vitam, quò reliquas opes in pauperes dispergeret. Hæc sanè vitæ ratio illi vestis humilitati & modestiæ vehementer concinebat. *Mandavit inquiri de suorum quantitate redituum, quantumque sibi sufficeret pro moderatis expensis faciendis & rationalibus, volens quod totum residuum in sustentandis pauperibus poneretur.* (Rainal. an. 1317. n. 11.) Ita fertur in Bulla, qua Cœlitum albo inscriptus est. Ita tum Franciscani priscis Benedictinis & Cluniacensibus se accommodabant, & Matthæo imprimis illi Cardinali Albanensi, de quo nos pauló suprà. Ille enim authore eodem Petro Venerabili, veste Monastica sua ne mortuum quidem se exui voluit. *Secundùm quod ipse jusserat, suo quo nunquam à Monacho caruerat cilicio prius, dehinc Monachali cuculla vestitur.* (De Mirac. L. 2. c. 23.) Hic erat usus, hi mores hujus Ordinis, qui ex eodem Petro Ecclesiis Cathedralibus, Metropolitanis, Patriarchalibus, ipsique adeo sedi Apostolicæ ex suo gremio Pontifices sufficiebat. *Unde Episcopales, Archiepiscopales, Patriarchales, & ipsa omnium vertex Ecclesiarum, Apostolica & Romana Sedes, patres sibi assumere consueverunt* (L. 1. Ep. 29.)

VI. Nec à Cluniacensibus statutis, aut à lege Ecclesiarum deflexere Cistercienses. Etenim in Generali Capitulo anni 1134. constitutum ab illis est, ut qui è Cisterciensi Ordine ad Episcopatum raperentur, à prisca non recederent regula & consuetudine sua ciborum, vestium, Officiorum, præter paucula, quæ hîc audies & vilia vestium additamenta. *Episcopi assumpti de Ordine nostro consuetudines nostras tenebunt, in qualitate ciborum, in forma* (Ann. Cist. To. 1 pag. 279.)

indumentorum, in observantia jejuniorum, in officio horarum Regularium: excepto quod mantellum de vili panno & pelle ovina, & pileum similem, aut simplicem de lana habere poterunt, qui voluerint, &c. Perspicuè hîc stabilitur superior nostra explanatio Canonis Concilii Londinensis anno 1268. ubi sejunxitur vestem religiosam, quam constanter Episcopi gestabant eandem ac priùs, ab adjectitiis quibusdam ornamentis propriis Episcoporum, & quæ tamen necesse erat ex hoc statuto vel lanea esse, vel ex agni vellere, & eodem prorsus colore cum veste Religiosa, juxta decretum Concilii Londinensis.

Cùm recepisset verò Honorius III. Castellenses in Hibernia cives obsequium jam detrectare Archiepiscopi sui Davidis, quòd habitum Monasticum induisset: per litteras illos commonuit, habitûs Monastici modestia & humilitate adeo non sordidari, ut illustraretur potiùs Episcopatûs majestas: adeoque necesse jam esse, ut se prioris Præsulis sui obsequio redderent. *Cùm igitur Monachalis habitus &*

Ibid. p. 371.

Pontificalis non repugnent, mandamus quatenus occasione hujusmodi non obstante præfato Archiepiscopo reverentiam & consuetam obedientiam humiliter impendatis. Permirum mihi quidem visum est, necdum Hibernos tunc insuevisse, ut Episcopis Monastici instituti sectatoribus morem gererent, cùm tandiu jam Angli Cantoariensibus Episcopis subessent, qui vel ante, vel post inaugurationem suam Monasticam vitam profitebantur. Beatus Thomas Cantuariensis Archiepiscopus, ut referunt scriptores ejus vitæ, post ordinationem suam, habitu Monastico indui se voluit, ne ut cæteri antè plures ferebantur, sibi quoque dandæ essent pœnæ temeritatis suæ. *Consecratus Episcopus habitum induit Monasticum, quod experimentis multis declaratum fuisset, eos qui non Monachi Cathedram ascendissent, à Deo malè mulctatos esse.*

Anna. Cist. To. 2. pag. 337. 377.

Gravissima olim exarsere jurgia inter Franciscanos de Episcopis eorum ex Instituto accitis ad sacras infulas. Sed qui tunc in varias incurrerunt reprehensiones, purgati postea sunt, comperto non aliud eos voluisse, quàm ut obtinerent jus canonicum in vestimentis Episcoporum Regularium, & facienda per eos dispensatione redituum Ecclesiasticorum, ac si simplices essent Abbates.

Hist. Univ. Par. To. 3. pag. 540.

VII. Nec silentio premendæ nobis sunt illæ Ecclesiæ Cathedrales, ubi consensu unanimi Episcopi & Canonici Regularium Canonicorum amplexati sunt institutum, impetrarunt etiam ab Apostolica sede diplomatibus, ne resilire unquam possent ab ea Canonicorum Regularium professione. Ejusmodi fuit Innocentii II. Bulla anno 1142. Episcopo Bellicensi concessa. *Obeunte te nunc ejusmodi civitatis Episcopo, nullus ibi nisi Regularis Ordinis Episcopus eligatur.* Ejusmodi fuit & Innocentii ejusdem II. Bulla anno 1137. Episcopo Nicæno indulta: *Obeunte te nunc ejusdem loci Episcopo, nemo ibi præter Regularis Episcopus præponatur.* Ejusmodi fuit & quam Sagiensis impetravit Episcopus, frater Arnolphi Lexoviensis Episcopi, quando in Capitulo sui sedes Canonicos accersivit Regulares. Post ejus obitum, non est passus Romanus Pontifex ordinari successorem, nisi veste & professione suscepta Canonici Regularis. Sed nemo non perspicit quàm affiniores sint Clero Canonici Regulares, quàm Monachi.

Gall. Christ. To. 2 pag 561. Tom 3 pag 787 Arnulphi Epist. 24.

VIII. Nec certè vel B. Thomas Aquinas, vel Theologi cæteri, vel Canonum Commentatores eam vexarunt quæstionem nisi de Monachis, quibus demum vinculis solvantur, vel relaxentur suarum Institutionum, ubi Episcopatu augentur. Præstantissimè verò respondet B. Thomas, professionem Monasticam non esse nisi tyrocinium quoddam perfectionis, *via in perfectionem tendendi:* Episcopatum verò esse *quoddam perfectionis magisterium:* & hinc illud perspicuè nasci, Monachum ad Episcopale culmen evectum, incrementa potiùs facere debere virtutum perfectionis, quàm temperamenta sectari. Itaque constringi illum semper iis virtutum documentis, quæ non pugnent cum Episcopalibus functionibus, utputa continentia, paupertate, & veste ipsa Religiosa, quæ veluti tessera est harum virtutum professionis. *Dicendum ergo quod si qua sunt Regularibus observantiis, quæ non impediant Pontificale officium, sed magis valeant ad perfectionis custodiam, sicut est continentia, paupertas, & alia hujusmodi, ad hæc remanet Religiosus, etiam factus Episcopus obligatus, & per consequens ad portandum habitum suæ Religionis, qui est hujus obligationis signum.* Subjicit verò sanctus Doctor, vigilias, jejunia, secessum, silentium Monasticum posse non ubique consentire cum labore & defatigatione Episcopatûs, adeoque minùs his Episcopos obligari. Cùmque nonnihil scrupuli hæreat in observantia paupertatis Religiosæ, respondet sanctissimus Doctor, nil posse Episcopum, quoad utimur, proprium possidere, non hæreditates adire nisi nomine Ecclesiæ suæ, non posse testari, cùm merus sit dispensator; posse tamen testari cum dispensatione Pontificia. Id enim præstabit ea dispensatio, ut dispositio & voluntas meri administratoris, cujus idem finis esse debuerat, qui vitæ, post ejus nihilominus mortem perpetuetur. *Proprium nullo modo habere possunt. Non enim paternam hæreditatem vendicant quasi propriam, sed quasi Ecclesiæ debitam. Testamentum autem nullo modo facere potest, quia sola ei dispensatio committitur rerum Ecclesiasticarum, quæ morte finitur, ex qua incipit testamentum valere, ut dicit Apostolus. Si tamen ex concessione Papæ testamentum faciat, non intelligitur ex proprio facere testamentum, sed authoritate Apostolica intelligitur esse ampliata potestas suæ dispensationis, ut ejus dispensatio possit valere post mortem.*

2. 2. q. 185. Art. 8.

Duæ sunt causæ, quæ Regulares Episcopos prohibeant testari; altera ad eos spectat, qui nihil proprium habere possunt: altera ad ipsas Ecclesiæ res, quæ Dei sunt & pauperum in communi propriæ, nec possunt privatis, nisi ut Oeconomis & Administratoribus committi. At Beneficiarii sæculares, ipsi quidem per sese propriè possidere possunt, sed si solas Ecclesiæ res in potestate habeant, meri & ipsi sunt Administratores, & nec ipsi ea ratione testamentarias tabulas conscribere possent, nisi earum illis copiam fecisset indulgentia & authoritas. Inde tot circumscripti ab Ecclesia limites eorum testamentis, ut ne dent nisi pauperibus, Monasteriis, Xenodochiis, creditoribus, servis, pro famulatûs tempore & modo. Totius tandem visum est testari Beneficiarios, quin & Regulares suprà vidimus Episcopos testantes, ut Ecclesiæ & pauperibus res eorum certiùs vendicarentur. In his omnibus testamentis valebat illud B. Thomæ, has esse quasi ampliationes quasdam dispensationis rerum Ecclesiæ, qua antè fungebantur, quibus placuit locum esse etiam post mortem.

IX. In vita sanctissimi viri B. Francisci Franciscanorum parentis, commemorat beatus Bonaventura ejus scriptor, Cardinalem Ostiensem, qui Gregorius IX. postea fuit, sciscitatum aliquando esse, an sineret suos ad Ecclesiasticas promoveri

Legenda S. Francis. c. 6.

dignitates; respondisse autem ipsum, Tum ex illis fore ut Ecclesia fructum capere posset non mediocrem, si illos paupertati & humilitati permitteret, quam præ se ferrent. Ipse verò B. Bonaventura in commentanda Regula B. Francisci tradit, Qui ab Ordine Monastico inviti rapiantur ad Episcopatum, eos non discedere ab Ordine: at qui Episcopales ambiunt Cathedras, ut laboribus se subducant Religionis, eos verò de salute magnopere periclitari. *Si coacti ab Ecclesia, hujusmodi inevitabili necessitate, suscipiant regimen animarum, non sunt reputandi ab ordine egressi, si quantum in ipsis est, semper appetant in sinu Ordinis confoveri. Quod si non vocati ad Episcopalem gradum, nec coacti, ad eundem aspirant, ut fugiant ærumnas pauperum, & Ordinis rigorem, credo eos in illius partem cessuros, qui dixit, Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis.* (In c. 11.)

Nec prætereundum quid idem subjicit Bonaventura, Qui voto se obligarunt profitendæ Religionis, & antè ad Episcopatum extolluntur, non eo solvi illos ab implendi voti necessitate, cùm rem ita definierit Innocentius III. *C. Per tuas, De voto*; ubi jubet profiteri in Religione eum qui ita voverat, quamvis postea ad Episcopatum vocatus fuisset: concesso, ut peracta professione Monastica assentiretur electioni, si rursum ad Episcopatum eligeretur. *Si tuam sanare desideras conscientiam, regimen resignes Ecclesiæ memoratæ. Quod si Capitulum Gebennensis Ecclesiæ te postmodum duxerit eligendum, electionem recipere poteris de te factam.* Ubi perspicis jam electioni assensum hunc fuisse, atque ita Episcopum verè jam fuisse, cùm jubeat tamen Pontifex dimitti Episcopatum & impleri votum. In quo mihi quidem satis argumenti esse videtur adversùs eos, qui existimant post persimile votum, si quis se adgregari curet Sodalitio merè Clericali, posse eum totam ita vitam piè traducere. Contra enim Episcopatus ipse status est longè sanctior, perfectiorque, & arctiùs constringens, quam sodalitium quodvis Clericale; atque adeo æquius esset, eo solvi votum profitendæ Religionis. Nec tamen solvitur. Non ergo eo absolvetur, qui se Clericali cujusvis gregi addixerit. Si qui autem dispensationibus confidant Pontificiis, expendendæ eæ sunt, an satis dilucidæ, an causis justis & veris astructæ, ut ait Bonaventura de iis qui à strictiori ad molliorem Ordinem properarent. Non dispensat Pontifex, nisi hortante pietate & æquitate, alioqui meræ sunt eæ obreptiones, quibus flagitium ingravescit ejus, qui de dispensatione sibi blanditur. *Quòd si de licentia Apostolica glorientur aliqui aliter facientes, pro certissimo sciant, contra hanc regulam Apostolicam Papam nihil facere, Nemo mittens manum ad aratrum, &c. Quòd si mendaciis intervenientibus aliquid contingat per tales à sede Apostolica impetrari, non est eis excusatio, sed accusationis duplicatio, dum mendatio tantum Patrem circumvenientes, sua quærunt Apostasiæ pallium, qui in votis non dispensat, nisi ubi suggerit pietas, & rationalis æquitas recompensat.*

(Rainal. an. 1517. n. 105) X. Cùm septuagenario major esset Cardinalis Ximenius anno 1517. & administratione totius Hispaniæ fungeretur, tanto animi fervore Franciscanæ suæ Regulæ labores, jejunia, tunicas laneas pro indusiolis retinebat, aliasque duriora quævis, ut his illum Leo X. interdicendum censuerit Brevi Apostolico, quod in Annalibus sacris legitur.

XI. In Oriente compertissimum est, Episcopos à pluribus jam retro sæculis, ex Cœnobiis accersitos; aut statim electos Monasticam regulam profiteri. Atqui cum jam Episcopi Monasticam professionem amplectebantur, non aliud quam macerationes ipsas & jejunia, paupertatem & vestem Monasticam Episcopatus se initiaturos profitebantur. Unus hic nobis idoneus testis prodibit Glycys Patriarcha Constantinopolitanus. Honorifico fungebatur ille munere in Palatio, cùm ad Patriarchatum accitus est. Conjux ejus vestem statim induit Monasticam, induisset & ipse incunctanter pro summa sua in sedem Pontificiam veneratione, nisi eum inhibuisset Imperator, quòd podagræ doloribus interdum conflictaretur, quo fieret, ut non posset ex Medicorum consensu omnino carnis esu abstinere. Ita narrat Nicephorus Gregoras, singulari quodam necessitudinis nexu ei conjunctissimus. *Uxor ejus statim Monasticum habitum induta, quem & ipse reverentia sedis induisset, nisi illius conatui Imperator obstitisset. Nam cum corruptus humor non ita multò antè certis anni intervallis articulos ejus invasisset, gravissimè cruciabatur, & de sententia Medicorum carnibus ei vescendum erat. Qua de causa Monasticus ei habitus non est concessus.* (Lib. 7.) Si vel Patriarcha ipse sentiebat se lege teneri professionis & vestis Monasticæ, hinc prona est de cæteris Episcopis conjectura. Sumenda autem veste Monastica electi Episcopi usque adeo adigebantur ad reliqua omnia professionis Monasticæ & austeritatis instituta, ut Glycys quod carnium abstinentiam sectari non posset, ne vestem quidem induerit Monasticam.

XII. Decreto quidem Juris Canonici novi, seu Canone Concilii Lateranensis IV. sub Innocentio III. solus præscribitur habitus Monasticus, *Quos oportet ferre habitum Monachalem.* (Extra De vita & honest. Cleric. C. Clerici officia.) Sed idoneus interpres B. Thomas, supra confirmavit, non esse eam vestem nisi veluti tesseram quandam complectendarum virtutum omnium Monasticarum, quibus cum Episcopalibus functionibus bene conveniat. *Ad hæc remanet obligatus, & per consequens ad portandum suæ religionis habitum, qui est hujus obligationis signum.* Alioqui vestis Monastica ludibrium quoddam, & inanis ostentatio videri possit. Hinc verò non temerè conjicies hoc Innocentii III. decretum adumbratum fuisse ad illud Innocentii quondam I. ad Victricium Rotomagensem Episcopum, quod & iisdem verbis innovatum fuerat sub Innocentio II. in Concilio Londinensi anno 1138. ubi Pontificius ejus Legatus præerat. *Adjicimus, &c.* (Can. 14.) Suprà jam illud protulimus. Illud innovaverat & Carolus Magnus in Capitulari Aquisgranensi. *Monachus si ad Clericatum promoveatur, propositum Monasticæ professionis non amittet.* Legem persimilem ediderat & Justinianus. *Si quis Monachicam profitentium conversationem, mereatur Clerici ordinationem, maneat etiam sic puram servans conversationem. Quod si facti Clerici abutantur fiducia, & ad nuptias venire præsumant; quippe in tali constitutus gradu, inter Clericos, qui ei uxorem ducere permittat, excludatur omnibus modis à Clero, tanquam priorem conversationem & solitariam confundens vitam.* (Novel. 5. c. 8.) In id potissimum collineabat Decretum Innocentii I. ne Monachi ad Clericatum & ad Ordines minores provecti, ubi fas erat uxores ducere, ea libertate abuterentur. Sed vel ipsa continentia argumento est, Monachos Clericatu auctos, ut continentia, ita & reliquis adhuc illigari Monasticarum virtutum vinculis, quibus non arcetur quis ab Ordinum functionibus.

Nec præteriri hic tamen debet, quod in Comitiis Cleri Gallicani decretum fuit anno 1665. *Ut omnes Prælati nulla distinctione, nulla exceptione, in veste violacea* (Verbal de l'Assemblée. pag. 311.)

violacea irent, ut Majestatem Regiam unà inviserent & venerarentur, etiam qui ex Regularibus Ordinibus vocati fuerant ad Episcopatum, ut una ab omnibus forma teneatur. Semel tunica decernebatur salutandum; sed aliunde videri possit, non facilè educi potuisse, ut in violaceam vestem sumptus fierent, quæ semel tantum usui futura esset. Urgeri etiam validius potest ratio, uniusservandæ ab omnibus formæ. Nec enim semel tantum illa placet unitas.

Cæremoniale Episcoporum, quod jussu primùm Clementis VIII. postea Innocentii X. publicatum est, jubet Episcopos Monasticis ex Ordinibus vocatos, vestem gestare ejus coloris, qui proprius

L. 1. c. 2. est Religionis suæ: *Promoti ex Ordine Regulari, non Clericali, non utuntur Rochetto, sed retinent in vestibus colorem habitûs sua Religionis, & deferunt ubique Mozzetam ejusdem coloris, &c.* Et rursum inferius: *De Episcopis Regularibus, qui non mutant colorem sui habitus, neque induunt Rochettum, &c.*

Illud omnino memorabile, quòd cùm antè legibus Ecclesiæ præciperetur geri vestem ipsam Monasticam, hic solus vestis color præcipiatur, etsi duorum authoritate Pontificum muniatur hic Cæremonialis liber. Longè ergo major est hæc vestis ipsius moratio, quàm coloris solius. Hic verò usus si penitus invalescat in Galliis, videri non injuria forsan illæ poterunt nunc demum obtemperasse antiquissimo illi Cælestini I. Decreto, cui se tunc Galliarum Episcopi non omnino accommodarunt. Uberius hac de re suprà egimus Tomo primo hujus Operis, ubi ostendimus reprehensos fuisse à Cælestino I. Episcopos Gallicanos, quod in Episcopatu ipso vestes retinerent Monasticas. Quanquam tunc Clericorum & Episcoporum urbana & civilis vestis, non alia esset, quàm quæ Laicorum spectabilium. Volebat Cælestinus Episcopos Clericosque à laicis dissidere, virtutibus, non vestibus. Perstitere tum Episcopi nostrates in proposito, & Gallicanum usum probavere tandem Cælestini successores. Nunc contra Pontifices Romani, & Episcopi Gallicani ad illam antiquam videntur Cælestini sententiam revolvi, duplici videlicet illa immutatione, in veste, & in colore vestis Monasticæ. Difficillimè possunt non aliquæ semper vices & innovationes observari post longa temporum intervalla in his rebus extrinsecis, & per sese in utramque partem versatilibus. Caput est, ut quæscunque patiatur vices exterior disciplina, in pretio & in amore sint semper religiosæ virtutes; & à veste Monastica, aut colore ejus, concordiæ & consensionis cum Collegis amor abducat, non pudor ejus habitus, qui religionem olet & humilitatem, qui pœnitentiam præ se fert & sanctimoniam.

De spolio, & de statu rerum Ecclesiæ sede vacante.

CAPUT LI. *P. 5. l. 4. c. 20.*

Quo loco essent res & bona Ecclesiæ sede Episcopali vacante per quinque priora sæcula.

I. Qui superstite Episcopo temporalia Ecclesiæ admministraverant Oeconomi, Presbyteri, Diaconi, eodem munere post ejus abitum fungebantur.

II. Argumenta ex Chrysostomo & Nazianzeno.

III. Item ex Concilio Ancyrano. Alienari nil poterat vacante sede.

IV. V. Ne id quidem potuisse Episcopi citra assensum Metropolitani & Concilii Provincialis.

VI. In Concilio primum Calchedonensi damnati Clerici, qui vacantes Ecclesias expilabant.

VII. Jam ante serpere cœperat ea lues. Bona Episcoporum hæreditaria præda erant.

VIII. His malis medens cœpit Concilium Regiense, designato Episcopo Visitatore Ecclesiis viduatis.

IX. Oeconomus a Concilio Calchedonensi constitutus frustra obviam ierat.

X. Reges Vandali Africæ ditioni suæ subjicere voluerunt Episcopatus vacantes.

XI. De Episcopis Visitatoribus vacantium Ecclesiarum.

I. Cum cura & potestas rerum Ecclesiæ temporalium esset penes Episcopum, non abs re quæritur eo ex terris emigrante, quem maneret ea providentia. Cùm verò res Ecclesiæ non administraret Episcopus, nisi per Oeconomos, Presbyteros, Diaconos, illo vel extincto, vel exauthorato, totum scilicet in eos pondus incumbebat. Litteras dedit Concilium Ephesinum I. *ad Presbyteros Oeconomos, & alios Clericos Ecclesiæ Constantinopolitanæ*, ut significaret, Nestorium ejus Ecclesiæ solio ejectum fuisse, atque ipsorum jam esse, ut pro ejus Ecclesiæ rerum tuitione excubarent, ut qui successori ejus rationes facturi essent. Idem præscripsit Concilium Calchedonense exturbato Dioscoro, *Presby-* Act. 3. *tero Oeconomo, Archidiacono & Clericis Alexandrinæ*.

II. Constat ergo Oeconomos, Presbyteros & Diaconos viduatæ Ecclesiæ res & proventus administrasse, successori omnium rationes exhibuisse. Vidimus suprà Chrysostomum exordio Episcopatus sui Oeconomos ad istiusmodi ratiocinia vocasse, Nazianzenum contra ea accuratione abstinuisse, ut sibi videbatur consultissimè, ne pax & concordia in discrimen conjiceretur.

III. Ex Concilio quoque Ancyrano id liquet, orbatæ Ecclesiæ res à Presbyteris administratas fuisse, sed breviori gyro terminatam fuisse eorum potestatem, cùm posset successor Episcopus rescindere ac revocare, si quid præpostere aut donassent fundorum Ecclesiæ, aut distraxissent. Ubi illud quoque usu venire poterat, ut emptoribus nil pecuniæ refundi necesse esset, cùm viliori pretio addictorum fructus agrorum abundè ad id sufficerent. *Si* Can. 15. *qua de rebus Ecclesiæ, cum Episcopus non est, Presbyteri vendiderint, placuit rescisso contractu ad jus Ecclesiasticum revocari. In judicio autem erit Episcopi, si constitutum pretium debeat recipi, nec ne: propter quod sæpè contingit, distractarum rerum reditus ampliorem summam pro dato pretio reddidisse.*

IV. Ne Episcopi quidem ipsi dare poterant, aut distrahere fundos Ecclesiæ, nisi consentiente & subscribente Clero. Sic decrevit Concilium Carthaginense IV. *Irrita erit donatio Episcoporum, vel* Can. 32. *venditio, vel commutatio rei Ecclesiasticæ, absque conniventia & subscriptione Clericorum.* Addidit & cautiones alias Concilium Carthaginense V. ne fundi Ecclesiæ alienarentur; constituto, ut ne Cleri, ne Episcopi consensu solo, sed etiam Metropolitani, & Concilii Provincialis, ita demum ritè distraherentur. *Placuit etiam ut rem Ecclesiæ nemo vendat.* Can. 4. *Quod si aliqua necessitas cogit, hanc insinuandam esse Primati Provinciæ ipsius, ut cum statuto numero Episcoporum, utrum faciendum sit arbitretur. Quod si tanta urget necessitas Ecclesiæ, ut non possit ante Primatem consulere, saltem post factum, curiositatem habeat & vicinus Episcopis indicare, & ad Concilium referre.*

Quod si non fecerit, reus Concilii venditor teneatur. Quod decretum corroboravit Hilarus Papa in Epistola ad Episcopos Galliæ, ea etiam ratione approbata, quòd res Ecclesiæ res pauperum sint innumerabilis
Epist. 8. multitudinis. *Ex quibus plurimorum consuevit necessitatibus subveniri.*

V. Minùs ergo mirum erat, non posse quidquam à Presbyteris & Oeconomis Ecclesiæ alienari sede vacante: cùm nec Episcopus posset nisi assensu Cleri, Metropolitani, & Episcoporum Provinciæ. Submonitus Simplicius Papa de Gaudentii Episcopi Aufiniani administratione minùs provida Ecclesiæ suæ, eam ab illo ad alium Episcopum ejusdem Provinciæ traduxit, ipsum coëgit, quidquid alienasset, ad Ecclesiæ ejusdem jus revocare. *At verò ministeria Ecclesiæ, quæ alienata comperimus, reparare præsumptor prædicti fratris compellatur instantia.*

VI. Redeo ad Clerum vacantis Ecclesiæ res administrantem, & cui aliquando tamen illa obrepsit perversitas, ut prætextu tuendæ rei Ecclesiasticæ, privatas & hæreditarias Episcopi defuncti res expilaret. Exauthorandos posthac censuit Clericos ejus facinoris reos Concilium Calchedonense. *Non*
Can. 22. *licere Clericis post obitum sui Episcopi, res ad eum pertinentes diripere, sicut antiquis quoque est Canonibus constitutum. Quod si hoc facere tentaverint, graduum suorum periculo subjacebunt.*

VII. Quo ex ipso Canone intelligis jam inveterasse id malum, & jam antè diu tentatas fuisse varias machinas ad illud propulsandum. Antiochenis Patribus in edendis Concilii sui Canonibus curæ fuerat, ut seponerentur res Episcopi propriæ à
Can 24. rebus Ecclesiæ communibus, *ne qua propria probantur Episcopi, sub occasione rerum Ecclesiæ pervadan-*
Can. 40. *tur.* Idem insinuat Canon Apostolicus. Ut à verisimili non distet, quod tres illi Canones insinuant, priores omnium Clericos expilasse res & domos Episcoporum obeuntium, resque proprias & hæreditarias Episcoporum primùm prædæ patuisse; denique harum rapinarum ansam arripuisse Clericos, ex eo quòd indiscretæ plerumque essent res Episcopi & Ecclesiæ, ut non facilè possent non hinc Clerici, hinc Episcoporum proximi inter se digladiari, pari hinc & hinc aviditate & cupiditate inferendæ potiùs fraudis, quàm ferendæ.

VIII. Consultissimè ergo visum est Patribus Regiensis Concilii, non satis esse præsidii Presbyteris Ecclesiæ viduatæ in suis ipsorum viribus, ut Clericos insolentiores compescere possint. Statuerunt ergo ut ubi primùm Episcopus cujuslibet Ecclesiæ animam egisset, accurreret vicinior Episcopus, funus ejus curaret, administraret Ecclesiam vacantem, censum rerum Ecclesiæ omnium conscribi juberet, procacitatem & contumaciam Clericorum pro Episcopi vi sui totis constantia & au-
Can. 6. 7. thoritate frangeret. *Consultum est, ne quis ad Ecclesiam quæ Episcopum perdidisset, nisi vicinæ Ecclesiæ Episcopus exequiarum tempore accederet; qui Visitatoris vice, tamen statim Ecclesiæ ipsius curam districtissimè gereret, ne quid ante ordinationem, discordantium in novitatibus Clericorum subversioni liceret. Itaque cum tale aliquid accidit, vicinus vicinarum Ecclesiarum inspectio, recensio, descriptioque mandatur. Hæc autem omnia exequiarum tempore usque ad septimam defuncti diem aget.* In Hispania idem sancivere Con-
Can. 6. 7. cilii Valentini Patres.

IX. Edixerat quidem Concilium Calchedonense, ut viduatæ proventus Ecclesiæ ab Oeconomo custodirentur. *Veruntamen reditus Ecclesiæ viduatæ* Can 55.
penes Oeconomum ejusdem Ecclesiæ integri reserventur. Sed ei Oeconomo accedere non poterat illud authoritatis pondus, ut cohibere atque comprimere posset jurgia & prædationes, sive Clericorum ipsius Ecclesiæ, sive cognatorum Episcopi, sive reliquæ plebis, sive Magistratuum, qui studio primùm agebantur sedandæ concordiæ, mox eam ipsi magis incendebant: & prædonum primùm ultores, mox socii & consortes non rarò erant.

X. Sed hæc omnia tamen mala non simul irrupere. Quinque his enim prioribus sæculis rara sunt vestigia, quæ demonstrent his prædationibus vel plebem intervenisse, vel Magistratus. Clericis tantùm ferè certamen fuit cum proximis defunctorum Episcoporum. Quod enim narrat Victor Episcopus Africanus de Rege Vandalorum, detestabilis fuit ea consilii machinatio, ad exitum nunquam perducta. Statuerat barbarus & perfidus Rex Edictum promulgare, quo morientium Episcoporum res fisco addiceret, successoresque juberet quingentos nummos aureos in ærarium Principis inferre ante ordinationem suam. Regiorum ministri Consiliorum admonuerunt à Catholicis per orbem Principibus pœna consimili citra dubium vexatum iri Episcopos Arianos omnes. Nec pluribus opus fuit, ut Edictum silentio obrueretur. *Quodam tem-* L. 1. de Persecut. Afric.
pore statuere per totam Africam festinavit, ut nostrorum Episcoporum defunctorum fiscus sibi substantiam vindicaret. Qui autem defuncto succedere poterat, non antè ordinaretur, nisi fisco Regali quingentos solidos obtulisset. Sed hoc ædificium ubi construere nisus est diabolus, statim illud destruere dignatus est Christus. Suggerunt ei domestici sui, dicentes, si istud firmaverit præceptio tua, nostri Episcopi in partibus Thraciæ & aliis regionibus constituti, pejora incipient pati.

XI. Ut ad Episcopos autem me referam, qui ad gubernandis vacantibus Ecclesiis præficiebantur, ineunte jam sæculo quarto frequentes illos in Africa fuisse author est Augustinus: dictos porro fuisse Epist. 161 & De Pastor. c. 15
Interventores, aut *Intercessores*. Ejusmodi suarum partium Episcopum Carthagine designaverunt Donatistæ, ante electionem schismaticam Majorini Ejus- De nono Baptis c. 16.
modi & Romam ablegarunt, qui suæ sectæ homunea confirmaret. *Interventores adventitios sursum longeque mittebant, donec decepta plebecula quasi proprios Episcopos ordinarent. Visitatores* etiam eidem Augustino dicuntur. Eorum frequens mentio in Collatione Carthaginensi. Plerumque Episcopi erant, rariùs Presbyteri. Cùm in ea Collatione Episcopus Donatista jactabundùs affirmat in sua civitate Catholicum omnino esse neminem, responsum est ab Episcopo Catholico, esse in ea Catholicis Presbyterum Interventorem, quasi dicas Vicarium Generalem sede vacante. *Presbyterum habemus, qui intervenit.* L. 1. c. 201; 202.
Sunt & alia id genus ibidem exempla. Gregorium Nazianzenum prodidit Facundus Hermianensis Episcopus, arrepto consilio abjiciendi omnino regiminis Ecclesiæ Nazianzenæ, accersisse Theodorum Episcopum Mopsuestenum, ut visitationis officium vacanti ei Ecclesiæ impenderet. *Theodorum* L. 7. c. 9.
de toto Oriente in defensionem & visitationem Ecclesiæ suæ delegit. Scripsit Facundus de Asia, non secus ac de Africa; nec satis forsan animadvertit, Ecclesias Orientis Episcopo viduatas Oeconomis interim & Archidiaconis commendari solere, quod ad temporalia pertinet: Metropolitanis autem, quoad spirituale regimen successoris verò potissimùm electionem. Itaque Theodorus ille, quem

aoxiliatorem invocavit Gregotius Theologus Ecclesiæ suæ Nazianzenæ, is ipse prorsus fuit Theodorus tunc Metropolitanus Thyanensis, cui obnoxios erat Episcopus Nazianzenus. Non ergo in Oriente venandi usquam nobis sunt Episcopi visitatores vacantium Ecclesiarom. Episcopatus vacantes Provinciæ suæ Ambrosius aliis Episcopis commendabat. Epist. 44. *Commendo tibi, fili, Ecclesiam, qua ad Forum Cornelii, qui eam de proximo intervisas frequentiùs, donec ei ordinetur Episcopus.* In Concilio Can. 4. Hispaniæ Valentino Visitatori huic Episcopo tributum est nomen *Commendatoris Episcopi.* Id verò si constanter retentom semper fuisset, ut vacanti Ecclesiæ adjiceretur protinus Episcopus ex vicinitate visitator, repressi ab eo abactique fuissent complusculi Episcopatuum vacantium deprædatores.

CAPUT LII. *P. 2. l. 4. c. 25.*

De Spolio Beneficiariorum obeuntium, de expilatione ædium, de custodia vacantium Ecclesiarum in Gallia & Hispania ab ævo Clodovæi usque ad tempora Caroli Magni.

I. II. Ecclesiæ Episcopales vacantes commendabantur interim Episcopo visitatori, Metropolitano, Archidiacono, Clero.

III. Qui Canones detonuerint in expilationes Ecclesiarum, Episcopatuum, & aliorum Beneficiorum, per Clerum, Archidiaconos, pauperes, plebem. Interveniebant & Rescripta Principum.

IV. V. Multa in hos Canones observantur. De Deposito. De Spolio.

VI. VII. Illustrationes nova ex Gregorio Turonensi.

VIII. Probationes aliæ ex testamentis Episcoporum.

IX. De collatione Beneficiorum vacante Episcopatu. Defensores, Advocati.

X. XI. XII. Disciplina Hispania simillima Gallicana. Probationes ex Conciliis Hispaniæ & Legibus Visigothorum.

I. PRoximioribus Episcopis Coocilium Aurelianense II. præcepit, ut quampropterè pergereot ad exequias Collegarum, expensis itineris contenti essent; adjungerent sibi vacantis Ecclesiæ Presbyteros ad censum & descriptionem rerum vacantis Ecclesiæ, & ad eas viris probis interim credendas, ne prædæ objicerentur alimenta Can. 5. 6. pauperum. *Episcopus qui defunctum advenerit sepelire, præter expensam necessariam nihil pretii pro fatigatione deposcat. Episcopus qui ad sepeliendum Episcopum venerit, evocatis Presbyteris in unum, domum Ecclesiæ adeat, descriptamque idoneis personis custodiendam sub integra diligentia derelinquat, ut res Ecclesiæ nullorum improbitate non pereant.*

II. Contumeliosus Regiensis Episcopus cùm ad Sedem Apostolicam provocasset à seotentia depositionis qua percolsus fuerat in Concilio Provinciali, aliom interim Episcopum subrogari præcepit Joannes II. Papa qoi Visitatoris nomine eam Ecclesiam regeret, temporalium curam ne primoribus Epist. 3. 4. quidem digitis attingeret. *Ita tamen ut nihil de Ecclesiæ facultate præsumas.* Temporalium enim coram tum gerere Archidiaconi erat, ot ab Agapeto Papa postea declaratum est in confirmanda præcessoris Epist. 7. sui sententia *Patrimonio Ecclesiæ in gubernatione Archidiaconi ejusdem Ecclesiæ constituto, ita ut alimonia sufficienter Episcopo non negetur.* Egit & Aurelianense V. Concilium de Episcopis qui auxilio essent vacantibus Ecclesiis, & ipsos quoque voluit solis expensis contentos abire. *Nec quidquam de rebus* Can. 8. *Ecclesiæ, præter humanitatem auferre præsumat.*

III. Qui verò aothores essent horum expilationum prodit Concilium V. Parisiense anni 615. qoibus non Episcopales tantùm Ecclesiæ, sed & Beneficia prorsus omnia post Clericorum obitum pessumdabantur. Damnaotur enim in hoc Concilio homioes audacissimi, qui ad prædas agendas de rebus Beneficiorum vacantium, Rescriptis abutebantur Principum, vel Judicum & Optimatum potestate, qui quorum se bonorum custodes & vindices venditabant, eorum raptores authoritate sua tuebantur. Porro Concilii hujus Patres Archidiacono & Clero custodiam commendant, & defensionem Beneficiorum vacantium. Sed cùm Episcopi & Archidiaconi multum sibi juris tribuerent in Ecclesias Parochiales, spoliumque sibi vindicarent earum, sicubi vacassent, tanquam id jure ad Ecclesiam Cathedralem devolveretur, à qoa ceu matrice manaverant: hanc ipsam usurpationem improbavit Concilium, jussitqoe, ut Parochialis Ecclesia Parochi obeuntis spolio ipsamet potiretur. *His etiam Constitutionibus adnecti placuit, ut defuncto Episcopo, Presbytero vel Diacono, vel quoquam junioris ordinis Clerico, non per præceptum, neque per Judicem, nec per qualemcumque personam res Ecclesiæ, vel eorum propria, quousque aut testamentum, aut qualemcumque obligationem fecerit, cognoscatur, à nullo penitus suprascripta res contingantur. Sed ab Archidiacono, vel Clero in omnibus defensentur, & conversentur,* &c. Can. 7. Et proximo Canone: *Comperimus denique cupiditatis instinctu, deficiente Abbate vel Presbytero, vel his qui per titulos deserviunt, præsidium quodcumque in mortis tempore dereliquerint, ab Episcopo vel Archidiacono diripi, & quasi sub augmentum Ecclesiæ vel Episcopi, in usum Ecclesiæ revocari, & Ecclesiam Dei per pravas cupiditates expoliatam relinqui. Statuimus observandum, ut neque Episcopus, aut Archidiaconus exinde aliquid auferre præsumat; sed in loco ubi moriens hoc dereliquerit, perpetualiter debeat permanere.*

IV. Hi duo planè Canones apertissimè manifestant, qoæ tum temporum, quæ rerum conditio esset, quique mores obtinerent ineunte sæculo septimo, sive anno 615. 1. Agitur enim de spolio Ecclesiarum. *Præsidium quodcumque mortis tempore reliquerint,* &c. *Ecclesiam expoliatam relinqui,* &c. 2. Jam spolia invadebant Episcopi & Archidiaconi Abbatiarum, Parochiarum, & Ecclesiarum omnium sibi subditarum. *Deficiente Abbate, Presbytero, vel his qui per titulos deserviunt.* 3. Huic rapinæ species & color appingebatur ex necessitate revocandorum in primævum suum fontem rivulorum, cùm à Cathedrali Ecclesia scaturissent cæteræ omnes: *in usum Ecclesiæ revocari.* 4. Ad Cleri communem mensam revocabantur hæc spolia, non ad Episcopum privatim, aut ad Archidiaconum, *quasi sub augmentum Ecclesiæ, vel Episcopi.* 5. Et vel id tamen reprehenditur à Concilio, ut quod ab effrænì cupiditate proficiscatur. *Pravas cupiditates.* 6. Agitur hic etiam de reditibus Ecclesiæ vacantis & de patrimonio Beneficiariorum. *Res Ecclesiæ, vel eorum propria.* 7. Muniebant se Rescriptis Principum, aothoritate Magistratuum & Magnatum, quò tutiùs grassarentur. *Per preceptum, per Judicem, per qualemcumque personam.* 8. Hic Archidiaconi declarantur Custodes & Defensores rerum Ecclesiæ, tum in Episcopalibus Ecclesiis, tum in minoribus Beneficiis vacantibus. 9. Eo tamen in fungendo munere Clerus illis adglutinatur. *Ab Archidiacono vel Clero in omnibus*

defensentur, vel conserventur. 10. Si qua spolii vel deportus jura, quæ Episcopis & Archidiaconis in nonnullis Ecclesiis adscribuntur, ab hac manarunt corruptela, quam hic videmus damnari, viderint alii quid de his sit sentiendum. Nec enim quæ septimo sæculo proscribebatur avaritia & cupiditas, ea sæculo decimo septimo absolvi, & approbari potest. Authoritatem vitio non conciliat antiquitas. Quin immo tantò atrocius flagitium est, quò obstinatius, diutiusque. Si usurpationes illæ tum vitio dabantur, cùm ex iis Cleri tota societas fructum capiebat: quid sicubi nunc privatorum cupiditati serviunt? Possunt tamen Deportuum in aliis Ecclesiis jacta esse laudabiliora quædam & prorsus inculpata fundamenta, quod & nos alibi suprà.

V. Sed illud potissimum in his Canonibus observandum venit, quod necdum tunc Principes sæculares sibi arrogaverant custodiam Episcopatuum & Abbatiarum vacantium, uti nec spolium, vel fructus Ecclesiæ viduatæ. 1. Jam quidem ad hæc illis obrepere ambitiosi homines incipiebant, ut eorum Rescripta extorquerent, sed ea erat privatorum cupiditatis infamia. *Per Præceptum.* 2. Id ipsum damnant hi Canones. 3. Soli Archidiaconi custodes declarantur vacantis Episcopatus cum Clero. 4. Qui hæc spolia & fructus vacantium Beneficiorum invadunt, hic arcentur communione tanquam pauperum homicidæ. *Ut necator pauperum communione privetur.* Can. 7. 5. Episcopi ipsi, qui à Principe extundebant spolia, aut fructus vacantis alterius Ecclesiæ, eidem subjiciuntur excommunicationi, donec plenissimè restituant. Can. 9. *Neque Episcopus Clericorum alterius Episcopi, seu Ecclesiæ, seu privatas res, competere aut retinere præsumat.* Dicemus inferius quando & qua ratione illa Regaliæ jura assentiente Ecclesia in Galliis constituta, ab aliis Regnis illa diu certante abolita tandem sint.

Illud porro hic addendum, Clotarium II. in confirmandis Edicto solenni Decretis Concilii hujus Parisiensis videri sibi servasse jus, Præcepta, seu Rescripta dandi, & nonnihil largiendi ex rebus Episcopatuum vacantium. Vix enim alio donari possunt sensu hæc Edicti verba, *Præceptiones nostræ per omnia impleantur.* Quæ voces his Concilii verbis objici videntur, *neque per Præceptum*, & illis modum aliquem adhibere. Excidere verba Edicti consequentia, & post hiatum illum præcipit Rex, ut donationes ab ipso, aut à Majoribus factæ, nec à justitia alienæ, obtineant. *Quidquid parentes nostri anteriores Principes, vel nos per justitiam visi sumus concessisse & confirmasse, in omnibus debeat confirmari.* Posset id referri ad Canonem IX. Concilii Parisiensis, quo vetabantur Episcopi, ne à Rege peterent prædia aliorum Episcopatuum. Poterant Episcopis & Ecclesiis jura esse, alia aliis adversa; poterant & ejusmodi judicia ad Reges esse perlata. Edictum denique suum testificatur Clotharius cum Episcopis & Optimatibus Regni fuisse perpensum, libratumque diu. *Hanc deliberationem, quam cum Pontificibus, vel tam magnis viris Optimatibus aut fidelibus nostris in Synodali Concilio instituimus.* Ipsi itaque forsan Episcopi his limitibus & clausulis assensi tandem fuerant. Præceptum est tamen in Concilio Remensi anni 630. religiosissimè observari decreta Concilii Parisiensis V. Can. 3. *Ut Capitula Canonum Parisius acta in generali Synodo in Basilica sancti Petri, Clotarii Regis studio congregata, omni firmitate custodiantur.* Certè alio mox Canone conqueritur Concilium de Judicibus, qui Canones aspernabantur, obtenta Edictorum regiorum observantia. *Judices qui super authoritate & Edicto dominico Canonum statuta contemnunt;* Can. 14. Intentatque excommunicationem, nisi Regii Clotarii Edicto morem gerant. *Qui Edictum illud Dominicum, quod Parisius factum est, violaverint, placuit eos communione privari.* Posset quis respondere hæc ad Judices spectare, quibus integrum non erat vel tantillum deviare ab Edictis Regum. Cùm denique truncatum sit Edictum Clotarii hoc ipso in loco quem versamus, non video quid satis certi hinc concludi possit. Ut summum, jus id fuerit quod sibi Reges servatum voluerint, nonnihil largiendi ex rebus vacantium Ecclesiarum, ad levationem pauperum, vel Clericorum, vel aliarum Ecclesiarum. Nulla ejusmodi formula apud Marculphum. Plura de his inferius, si detur operosius retexere disciplinam vacantium Ecclesiarum.

Ex Concilio quidem Epaonensi anno 517. dilucidum est, impetrasse aliquando Clericos à Regibus prædia Ecclesiæ quædam, veluti jure precarii: nec intercedere Concilium, dum ea extinctis Clericis ad Ecclesiæ jus revocentur. *Clerici quod Ecclesia remuneratione possederint, cum authoritate domni gloriosissimi Principis nostri, in jus proprietarium non transeant.* Can. 18. Hoc Concilium convocaverat Sigismundus Burgundiæ Rex. Nec dissimulaverat Avitus ipse Viennensis Archiepiscopus, non possideri ab Ecclesia, nisi quæ vel donasset Rex, vel conservasset. *Nisi quæ servastis, aut donastis.* Gallicana Ecclesia idem profiteri poterat Regibus suis; & eam se eis præstare, quale se Concilium Epaonense Sigismundo Regi exhibuisset. Redeo ad Concilia Parisiense & Remense.

VI. His roboris aliquid potest accrescere ex Canonibus Concilii Remensis & Cabilonensis; maximè verò quæ pertinent ad invasionem Abbatiarum, Xenodochiorum, & Parochiarum vacantium, per Episcopos & Archidiaconos. An. 830. 650. Can. 16. Can. 6. 7. At aperiet mox Gregorius Turonensis frequentes vacantium Episcopatuum deprædationes per Clericos ipsos in causa fuisse, aut certè ansam præbuisse, vel temporalibus, vel spiritualibus Potestatibus superioribus, ut ipsimet intervenirent, eam custodiam sibi tribuerent, & spolia tandem fructusque & proventus diriperent, quorum se antè profitebantur custodes & defensores fore. Cùm Massilienses Clerici unà cum Præfecto Civitatis adversùs Episcopum conjurassent, eo denique comprehenso, Episcopatum ipsimet compilarunt, & domos ejus omnes, non secus ac si vacasset sedes Episcopo demortuo. *Domos Ecclesiæ apprehendunt, ministeria describunt, registeria reservant, promptuaria expoliant, omnesque res Ecclesiæ, tanquam si jam mortuus esset Episcopus, pervadunt.* L. 6. c. 11. His plus satis apertum est ita in more positum jam fuisse, ut cum primum animam efflasset Episcopus, ejus ædes diriperentur. Cùm rursus idem Episcopus coactus fuisset sui purgandi causa ad Palatium proficisci, rursus expilatæ fuere ejus ædes, iisdem ducibus ac signiferis ac priùs, Abbate altero, altero Presbytero. *Clerici iterum Massilienses domos Ecclesiæ reserant, arcana rimantur, & alia describunt, alia suis domibus inferunt.*

VII. Exauthorato Ægidio Remensi Archiepiscopo Synodali sententia, & apud Argentoratum exulare jusso, auri pondus & argenti ingens in ejus ærario repertum est, & quidem quæ Ecclesiæ erant, iis abstentum est: cætera omnia quæ ille per fas & nefas accumulasse ferebatur, Rex fisco suo adjudicavit. *Multa auri argentique in hujus Episcopi regesto* L. 10. c. 19.

pondera reperta sunt. Quæ autem de illa inquisitione militia erant, Regalibus thesauris sunt illata; quæ autem de tributis, aut aliqua ratione inventa sunt, ibi relicta. Habes hic rursum perillustre & certissimum documentum, nihildum Reges de vendicandis sibi morientium Episcoporum spoliis, vel de fructibus vacantium Ecclesiarum cogitasse. Quod rursus patet ex eo quod idem Gregorius memorat de Baudino, qui sextus-decimus fuit Episcopus Turonensis: nempe ab eo in pauperes erogata esse viginti amplius millia solidorum auri, quæ moriens prædecessor in arca Ecclesiæ reliquerat. *Aurum etiam quod decessor ejus reliquerat, amplius quàm viginti millia solidorum pauperibus erogavit.*

VIII. Nec minùs hæc validè astruuntur ex testamentis Episcoporum, de quibus suprà dictum est. Testabantur enim Episcopi, de omnibus quæ in Episcopalibus ædibus recondita erant. Ea ergo spolia ad jus trahi non poterant nisi Cleri & pauperum, quibus etiam à testante Episcopo legabantur. Reditus vacantis Ecclesiæ expendebantur necessariò ad alimenta Cleri & pauperum, quorum provisor fuerat Episcopus. Illa verò vel tertia, vel quarta pars, quæ Episcopo solet addici, hospitibus & peregrinis procurandis erat donata. Cui muneri necesse erat etiam defuncto Episcopo fieri satis. Denique vel exemplo Augustini, non testabantur Episcopi, quòd cùm nihil nisi res Ecclesiæ in potestate habuissent, ut illa immortalis est, & immortali cœlestique Sponso nupta, non existimabant morte sua locum dari testamento. Aut instar B. Perpetui, de quo suprà, testabantur, quòd cùm patrio & à Majoribus accepto patrimonio abundarent, illud certissimè per pauperum manus in cœleste penu trajici cupiebant. Aut de ipsis testabantur Ecclesiæ bonis, quò ea certiùs & pacatiùs distribuerentur in pauperes, & in egentiores quosque. Ita nec spolia restant ulla cadura, nec fructus, qui ad alios, quàm ad pauperes, vel ad successores devenire possent.

IX. Quoad Beneficia Collationis Episcopi, quæ in fructibus vacantium Episcopatuum numerari quidam voluere posteriore Ecclesiæ ætate; universim præscribi potest, Clerum cum Episcopo omnia indiscretè ad communes usus possedisse, atque ita vacante sede ipsum per sese omnia administrasse, quæ & antè administrarat. Ad id rursus specialiter referri potest Concilium Aurelianense V. quo prohibetur ordinatio Clericorum, seu mavis institutio Beneficiariorum sede vacante. (Can. 8.) *Ut in civitate ubi Pontifex jure humanæ conditionis obierit, nullus Episcopus ante substitutionem reparati per ordinem successoris, aut in civitate, aut per Parochias ordinare Clericos, aut Altaria consecrare præsumat.* Enimvero nullam antè impleri sedem conducebat, quàm Episcopalem; id præ cæteris adproperandum, id urgendum, huic primùm orbatæ luctuosissimæ consulendum erat.

Alienum non erit hoc loco aliqua obiter perstringere de Defensoribus vel Advocatis Cœnobiorum. (Beze.) Chronicon Cœnobii Besuensis in Episcopatu Lingonensi, Abbatem testatur anno 666. postulasse à Rege Nobilem aliquem & præpotentem virum, qui Cœnobii res defensitaret, lites persequeretur, alienata prædia revocaret. Idque à Rege concessum in tempus, quod vellet Abbas. (Le Cointe. Anno 665. n. 3.) *Per præsens præceptum jubemus, ut memoratas omnes causas ipsius Monasterii ex nostro permissu licentiam habeat prosequi, & unumquodque, ut justum est, restituat; sic tamen, quamdiu eorum pariter fuerit voluntas.* Longiùs se porrigunt privilegia hujusmodi Defensoris in Abbatia sancti Stephani apud Argentoratum. (Idem ann. 715. n. 42.) Postquam enim prohibitum est Judicibus publicis, Regiisque Ministris, ne quid adgrediantur in res agrosque Monasterii, Defensori servatur integra judicandi potestas de causis omnium, exigendi jura quævis, & animadvertendi in nocentes. *Nullus Judex publicus, nisi Defensor, quem loci ipsius Congregatio, vel Abbatissa voluntarie à Palatio impetraverit, audeat ingredi ad causas audiendas, vel freda, aut tributa exigenda, vel colonos, vel fiscalinos homines ulla modo molestare.* Erant ii haud dubio Defensores laici, de quibus prolixiùs infrà disputabitur. Archiepiscopus ipsemet Moguntinus constitutus fuit Defensor Cœnobii Sanctimonialium, in Regio ejus privilegio. Sed suberat illi Vicarius, qui suprà memoratas obiret functiones. Hi certè Defensores vel Advocati postea vacantibus Ecclesiis dominari voluere; spolia invadere, Beneficia conferre, ut infrà dicemus. (Ibid. ann. 734 n. 6.)

X. Nec in hac parte recedebat à Gallicana Hispaniensis Ecclesiæ Disciplina. Jubet Concilium Tarraconense, (Can. 12.) ut à Presbyteris & Diaconis recensio descriptioque fiat post mortem intestati Episcopi omnium quæ in Episcopali ejus æde inveniuntur. Nempe successio tota ad successorem ut intiùa transiretur. Ita enim paulò enucleatiùs Concilium Ilerdense, ubi cùm indoluissent Patres Ecclesiis à proprio Clero post mortem Episcopi expilatis, quandoque & antequam ille animam egisset: *Quia hæc sanctio à multis Clericis cognoscitur violari, ita ut occumbente Sacerdote, expectorata affectu, totaque disciplinæ severitate postbabita, immaniter quæ in domo Pontificali reperiuntur, invadunt, & abradunt, &c.* Jubetur Episcopus, qui exequiis præsuit Collegæ, ut has rapinas compescat, nec Clero nisi sportulas & distributiones usitatas permittat, easdemque ac priùs, omnia verò cætera illibata servet successori. (Can. 38.) *Placuit ut defuncto Antistite, vel etiam in supremis agente, nullus Clericorum quidquam auferre præsumat, &c. Sed is cui domus commissa est, subjunctis sibi, cum consilio Cleri, uno vel duobus fidelissimis, omnia usque ad tempus Pontificis constituendi debeat conservare, vel his qui in domo inveniuntur Clericis consuetam alimoniam administrare. Substitutus autem Antistes suscepta sedis commoda ordinabit, &c.*

XI. At Valentinum Concilium comperto his Statutis coërceri non potuisse rapaces Clericorum manus, & insatiabiles cupiditates, statuit ut Metropolitani authoritate cogerentur prædones omnia restituere; utque vicinior Episcopus, qui Collegæ funus curasset, censum omnium Episcopatûs bonorum describi curaret, & Metropolitano traderet, à quo idoneus præficeretur & fidus Administrator, qui res vacantis Ecclesiæ tueretur & regeret, Clero distributiones legitimas suppeditaret, ipse verò rationes omnium faceret Metropolitano. His artibus machinisque certabant Concilia insolentissimas prævertere ac cohibere prædationes, ex quibus novi Episcopi dolorem eum acerbissimum capiebant, quòd sibi convulsæ, dilaceratæ atque exhaustæ Ecclesiæ administratio capessenda esset. (Can. 8.) *Ad Metropolitani notitiam habita ordinatio, vel descriptio deferatur, ut ejus electione talis persona ordinanda domûs Ecclesiasticæ procuretur, quæ vel consueta Clericis stipendia dispenset, & creditarum sibi rerum, si forsitan tarditas in Episcopo ordinando successerit, Metropolitano congruis temporibus reddere possit rationem, ut sub hac salubri constitutione, Cleri suis stipendiis contenti, labores non diripiant Episcopi decedentis,*

& in vacuam Ecclesiæ domum futurus Pontifex non sine dolore succedat, sed magis de prædecessoris sui dimisso possit & ipse gaudere, & aliis monstrare. Idem prohibetur Canone proximo cognatis defuncti Episcopi, nequid decerpere ausint de successione injussu Metropolitani, & Episcoporum Provinciæ. In Concilio VII. Toletano novæ cautiones excogitatæ sunt, ad accuratiorem observantiam Canonum Concilii Valentini. In Concilio Toletano IX. constituta est procuratio Episcopi Visitatoris; statutum est, obeunte Metropolitano proximos ejus confugere debere ad successorem ejus, vel ad Concilium Provinciæ, ut nequid sui sibi juris in ea successione deperiret: denique si Presbyteri, vel Diaconi obitu quæpiam vacarent Beneficia, nequid inde auferrent eorum cognati inconsulto Episcopo.

Can. 3. Can. 3. Can. 9. Can. 7.

XII. Nihil attinet eadem sæpius inculcare. Perspicuum est nihilo plus loci in Hispania spolio fuisse, quàm in Gallia, ut adprobari rursus potest ex Legibus Visigothicis supra relatis, quæ jubent, ut novus semper Episcopus censum expendat & descriptionem rerum Episcopatus à præcessore suo factam, cùm primùm clavum Ecclesiæ caperet. Eædem Leges Visigothicæ Ecclesiam vocant ad hæreditates, tum Clericorum, tum Monachorum intestatorum. *Clerici, vel Monachi, sive Sanctimoniales, qui usque ad septimum gradum non reliquerint heredes, & sic moriuntur, ut nihil de facultatibus suis ordinent, Ecclesia sibi, cui deservierint, eorum substantiam vindicabit.*

Leg. Visig. L. 5 Tit. 1. c. 2. L. 4 Tit. 2. c. 12.

CAPUT LIII. *P. 2. l. 4. c. 26.*

De spolio Beneficiariorum obeuntium, de Custodia Ecclesiarum vacantium, de earum deprædatione in Italia, & in Oriente, sæculo VI. VII. & VIII.

I. II. Non una fuit ratio Gregorio Magno regendi Ecclesias post mortem Episcopi. Curam ejus commendabat Episcopo Visitatori, fideli Presbytero, Nuntio suo.
III. Oeconomo, Diacono, Primicerio.
IV. V. Quæ jura Episcopi Visitatoris.
VI. Necdum cogitationem quidem cadebat Pontificibus tunc, vel spolium, vel annata.
VII. Tempore Gregorii necdum cœperat Clerus expilare vacantes Episcopatus.
VIII. Necdum spolia, necdum depertus ulli vacantium Parochiarum.
IX. Quæ prima fuerit Romæ expilatio.
X. In Oriente nec annata, nec spolium erat. Vacantium Ecclesiarum custodia & cura Metropolitano imminebat & Clero.

I. Qua sapientia & arte Romana Ecclesia Episcopalium ædium functis Episcopis compilationes & rapinas arceret, docebit nos Gregorius Magnus. Eutherio enim ille Episcopo mortuo Anatolium Diaconum ablegavit, qui eum Episcopatum regeret, nomine & potestate Vicedomini. *Vicedominum eum constituimus, cujus arbitrio Episcopum commisimus disponendum.* Non agam de regimine spiritali Ecclesiarum vacantium, cui Episcopos Visitatores præficiebat; dicam tantum temporali quoque sollicitudine eos ab illo oneratos fuisse. *Vos in ejusdem Ecclesiæ visitatione estote solertes atque solliciti, ut & res ejus illibatæ serventur, & utilitates vobis disponentibus more solito peragantur.* Temporalem administrationem fideli quandoque Presbytero ejusdem Ecclesiæ delegabat. *Ecclesiæ vestræ curam, utilitatesque Honorato Presbytero ad præsens committendas elegimus, quatenus res utilitatesque Ecclesiæ per eum & procurari valeant, & modis omnibus custodiri, &c. Quousque Sacerdos fuerit ordinandus, &c.*

L. 1. Ep. 11. 55. 55. 76. L. 1. Ep. 78.

II. Episcopis Visitatoribus potestatem conferendi Beneficiorum faciebat, cùm diutius vacabat Ecclesia: sed illi eos semper curæ præficiebat, ut solitas annonæ distributiones in Presbyteros & Clericos omnes fieri curarent. *Clericos ex laicis ordinari, necnon & manumissiones apud te in eadem Ecclesia solemniter celebrari concedimus; Consuetudines autem Cleri & Presbyterorum te volumus sine cunctatione persolvere.* Sed illud omni contentione commendabat, ut ne quid asportari sinerent de reditibus & mobilibus Episcopatus, ad usum Cleri & Ecclesiæ reconditis. *Ut nihil de provectionibus Clericorum, reditu, ornatu, ministerioque, vel quidquid illud est, à quoquam præsumatur Ecclesia.*

L. 2. Ep. 7. 19. 38. L. 2. Ep. 29. L. 3. Ep. 39. L. 4. Ep. 14. L. 5. Ep. 22.

III. Post excessum Natalis Salonensis Episcopi, cùm non nesciret Gregorius, Oeconomum ejus Ecclesiæ curam sarcinamque sustinere rei totius temporalis, cujus & redditurus esset aliquando rationes Episcopo successori: eidem tamen rursus sollicitudini præfecit Diaconum & Primicerium Notariorum, siquid damni fieret eorum inertia, eam culpam & jacturam ipsos significans præstaturos. *Ne rebus ipsius possit aliquid deperire, Respectum Diaconum, atque Stephanum Primicerium Notariorum, ut ipsarum rerum omnino gerant custodiam, admoneto: interminans eis, de propria eos satisfacturos esse substantia, si quidquam exinde eorum negligentia fuerit imminutum.* Et aliquantò pòst: *Expensa verò quæ necessaria fuerit, per Oeconomum, qui tempore mortis prædicti Episcopi inventus est, erogetur, quatenus rationes suas futuro Episcopo, ipse ut novit, exponat.*

L. 2. Ep. 18.

IV. Episcopo Visitatoris munus obeunti, quartam illam quandoque adjudicavit portionem, quam Canones Episcopo addicebant. *Scripsimus Maximiano fratri & Coëpiscopo nostro, ut quartam, quam ejusdem Ecclesiæ Episcopum oportebat accipere, à die visitationis tuæ vel quousque illic eam sollicitudinem gesseris, tibi debeat applicare.* Perfecta visitatione, muneris insuper ei aliquid refundi volebat. *Centum solidos, & unum puerulum orphanum, quem ipse elegeris, pro labore suo de eadem Ecclesia facias dari.*

L. 4. Ep. 12. L. 2. c. 35.

V. Cùm Ariminensis Ecclesiæ, absente Episcopo Castorio, Gregorius Visitatorem designasset Leontium Episcopum; is ab administratione rei temporalis summovit Clericos omnes ejusdem Civitatis, eisque subrogavit quos ipse secum adduxerat. Displicuit Gregorio res, unde & jussus ab eo est Leontius, ad administrationem rerum Ecclesiæ Ariminensis ipsosmet ejus Clericos adhibere; quorum si fides ei nutare videretur, ex suis aliquos eis adjungeret, ut illi & mutuò sese observarent, & strenuiùs muneri incumberent. *Ut alterna erga se sollicitudine debeant esse custodes; rationes tibi modis omnibus posituri.* Jussit denique ut quadripartitam faceret divisionem proventuum ejus Ecclesiæ, primam Clero addiceret, secundam pauperibus, reliquas duas in tres secaret, reparationibus, Castorio, sibi tribuendas.

L. 4. Ep. 42.

VI. Cùm idem Gregorius Panormitanum Episcopum Visitatorem designasset Ecclesiæ Episcopalis ita dirutæ ac dissipatæ, ut nec plebs, nec Clerus eo esset numero, qui Episcopum desideraret; jussit ut ejus reditus partiretur sibi, Clero, & reparationibus; at mobilia describeret, & cum censum ad se transmitteret, ut quid optimum factu esset, ipse consultaret. *Mobile verò prædictæ Ecclesiæ facta subtiliter* L. 7. Ep. 74.

volumus describi notitia, & nobis transmitti. ut ex hoc quid fieri debeat, authore Domino, disponamus. Qui hinc venaretur ansam constituendi juris spoliorum, næ ille vehementer ineptiret; cùm nequaquam ea sibi vendicare mobilia prætenderet Gregorius, sed deliberare, quem in usum ea destinaret, quod non diceret de spolio, quod proprii juris esset. Species hæc erat singularis, ex qua nihil ejusmodi colligere datur. At ex longè pluribus illis quas laudavimus Gregorii Epistolis, illud ex adverso perspicuè constat, & spolium, & successionem omnem, & fructus vacantis Ecclesiæ ad Clerum pertinuisse & ad successorem, nullo tum vel Superiore Ecclesiastico, vel Principe sæculari quidquam hinc sibi aucupante, quàm gloriam invictissimæ Canonum tuitionis, & Ecclesiæ libertatum.

VII. Necdum, ut suspicor, vel Clerici, vel laïci in Italia in Episcopatuum expilationes exarserant. Argumenti satis esse potest in silentio tot Epistolarum Gregorii Magni, cujus non potuisset non effervescere zelus in insanas adeo bacchationes. Adde & quod idem Gregorius, cùm mandaret Maximiano Syracusano Episcopo, ut quamprimùm vita abiisset Episcopus, recensionem præsente Clero fieri curaret rerum Episcopatûs omnium, prohibuit ne, ut antea fiebat, distraherentur aliquid ad expensas ipsius recensionis. Non siluisset hic sanè Gregorius, si qua deprædatio usquam facta fuisset rerum vacantis Ecclesiæ. *Si quispiam Episcoporum de hac luce migraverit, vel quod absit, pro suis fuerit remotus excessibus, convenientibus hierarchicis cunctisque Cleri primoribus, atque in sui præsentia inventarium Ecclesiæ rerum facientibus, omnia quæ reperta fuerint, subtiliter describantur, nec sicut antea fieri dicebatur, species quædam aut aliud quodlibet de rebus Ecclesiæ, quasi pro faciendi inventarii labore tollatur. Sic namque ea quæ ad munitionem pauperum facultatis pertinent, desideramus expleri, ut nulla penitus in rebus eorum ambitiosis hominibus venalitatis relinquatur occasio.* L. 3. Ep. 11.

VIII. Ex Gregorio denique colligitur, ut summi tunc Pontifices, & spoliis abstinebant Episcoporum morientium, & reditibus vacantis Ecclesiæ, & annatis novi Episcopi. Ita & Episcopos Parochiales Ecclesias suæ curæ commendatas dum vacarent, novis reddidisse Parochis, cum proventibus omnibus ejus temporis, quo illæ vacassent. Vide ut ille ad Episcopum quendam scripserit de Presbytero eo, quem in ejus Diœcesi, Ecclesiæ Parochiali præfecerat. *Ideoque fraternitas tua ei emolumenta ejusdem Ecclesiæ facias sine cunctatione præstari, & decimæ fructus indictionis, qui jam percepti sunt, prædicto viro fac sine mora restitui.* L. 2. Ep. 30.

IX. Videtur prima illa Romæ fuisse deprædatio, quam ad annum 638. narrat Anastasius Bibliothecarius, ubi Imperatorius Exercitus Ecclesiam sancti Joannis Lateranensis compilavit post electionem Severini Papæ ante ejus inaugurationem. Militi enim facilè persuaserunt duces ab Honorio Papa ibi ingentem constipatam esse auri argentique vim, ipsamque stipendiorum suorum pecuniam. Prædæ suæ socium habuere Heraclium ipsum Imperatorem, atque ita facinori sui impunitatem redemere.

X. Nec inde inferas Orientis Imperatores machinatos quidquam esse in vacantes Ecclesias. Ex Concilio enim Trullano exploratissimum est, penes Clerum ibi fuisse custodiam & defensionem omnium viduatarum Ecclesiarum; aut penes Metropolitanum, si tum minor esset Cleri copia, ita ut omnia novo tandem Episcopo restituerentur, sive à Clero, sive à Metropolita. *Nulli omnium Metropolitanorum liceat, mortuo Episcopo, qui ejus throno subest, res ipsius, vel Ecclesiæ ejus auferre, vel sibi vendicare. Sed sint sub custodia Cleri Ecclesiæ, cui defunctus præfuit, usque ad alterius Episcopi promotionem, præterquam si in Ecclesia eadem non relicti sint Clerici. Tunc enim Metropolitanus ea non diminuta servabit, ordinando Episcopo omnia reddens.* Can. 35. Quæ finitima oppidò sunt Occidentalium moribus. Nihil enim spolii, nihil annatarum. Ne in custodiam quidem vacantium Ecclesiarum sæculares se interponebant.

CAPUT LIV. *P. 3. l. 4. c. 21.*

De Ecclesiis vacantibus, de Oeconomis earum bona successori servantibus, de deprædationibus per Clericos, Laïcos, dominos temporales, sub Imperio Caroli Magni & ejus stirpis.

I. Vacantium Ecclesiarum res ab Oeconomis custodiebantur, successori restituenda.

II. Excubabat & Metropolitanus in Ecclesias vacantes.

III. Erant & in Regum tuitione Ecclesiæ Episcopales & Cœnobia dum vacarent, ut prædationes prohiberentur.

V. Reges ut Custodes Ecclesiarum eam licentiam comprimebant.

VI. Necdum sibi tamen res, vel fructus earum, dum vacarent, vendicabant.

VII. Inexorabilis quædam extorserat necessitas, vel improvisa fuerat eo licentia, nec deinceps extimescenda, si quando vacantium Ecclesiæ fructus fisco addixerant. Præter inopinos hos casus ipsimet Reges Ecclesiis vacantibus Visitatores Episcopos designare curabant.

VIII. IX. Comites primi, & domini villarum Ecclesias expilare cœperunt viduatas Pastoribus; sive Episcopales, sive Parochiales.

X. Extimulabantur quandoque ab Archipresbyteris, qui & ipsi in partem prædæ veniebant.

XI. XII. Italiæ & Orientis mores.

I. UBi de Oeconomis actum est, vacantibus potissimùm Ecclesiis eorum operam & industriam ostendimus desideratam fuisse, ut temporalem rem omnem Episcopatus administrarent. In potestate enim unius tunc adhuc Episcopi erant omnes prorsus Ecclesiarum res, & ipsæ Cleri quotidianæ distributiones, quo fiebat ut non rarò iidem Clerici extincto Præsule mox in Episcopatum prædabundi involarent. Non innovatus esset in Can. 18. Concilio Aquisgranensi anno 816. priscus Canon Concilii Chalcedonensis, quo ea licentia damnatur, nisi ei locus etiam tum in Galliis fuisset. His Ecclesiarum viduitatibus insidiabantur Magnates sæculi, ut earum res temporales invaderent; ut inde prædia divellerent, quæ suis in feudum conferrent; ut permutarent, ut pignori acciperent; ut ea molirentur, quæ temporali Ecclesiis, ipsis sempiterno essent exitio. Concilium Meldense anno 845. in- Can. 18. 21. 47. terpellato Rege, ut retractaret, quæ laïcis Ecclesiæ donaverat Beneficia, vel feuda: orabat etiam revocari precarias omnes & commutationes rerum, quæ factæ fuissent ab incubatoribus Ecclesiarum vacantium. *Ut precaria & commutationes tempore viduatarum Ecclesiarum factæ ab his, qui loca Episcoporum occupaverant, rescindantur, & cum authoritate Ecclesiastica vel Civili, si facienda sunt, fiant.* Quin & ulterius erumpebat grassatorum insolentia, ut ex hinc eodem Concilio patet. Ubi enim Episcopatum invaserant, per Oeconomum eum regebant quem suo ipsi nutu à Clero & populo eligi fecerant, non

post mortem, sed afflicta valetudine Episcopi.

II. Cùm hæc licentia autem & rarior semper esset, & statim Episcopali mucrone plecteretur, hinc verè usus tum vulgatissimus, juri utique consentaneus is erat, ut temporales Episcopatûs res ab Oeconomis regerentur, qui futuro Episcopo & restituerent omnia, & administrationis suæ rationes approbarent. Intexuit Gratianus Decreto suo Nicolai I. Epistolam ad Archiepiscopum Bituricensem, ubi videtur Pontifex fateri, posse Clericos Ecclesiæ Narbonensis ad Bituricensem Primatem appellare, vel in causarum judiciis, vel ad eorum temporalem rerum Ecclesiæ suæ vacantis. *Vel si Episcopus suus decesserit, res Ecclesiæ suæ judicio tuo dispensare voluerint.* Alienum esset hoc loco ejus Epistolæ immorari vel infirmandæ, vel confirmandæ rationibus non paucis, quæ ultro citroque emergunt. Illud obiter adverto in ea prisci moris vestigium, ut defunctis, vel absentibus Episcopis pervigil in eorum Ecclesias Metropolitani cura immineret. Hincmaro Remensi Archiepiscopo Laudunensem Ecclesiam Adrianus II. Papa commendavit, dum iter Romanum Laudunensis Episcopus nepos ejus expediret. *Episcopatum ejus sanctitati tuæ specialiter post Regem servandum committimus.* Certissimè ergo ex ipsis Nicolai verbis Metropolitani & Reges Custodes erant Ecclesiarum diutiùs viduatarum, vel absentia, vel morte, vel diutina ægritudine Episcoporum. Suprà enim jam præcepit Meldense Concilium, ut Archiepiscopi Oeconomos instituerent eum consensione Episcoporum eorum, quos diutina ægritudo non sineret negotiis & bonis suæ Ecclesiæ administrandis incumbere. Joannes X. Archiepiscopo Coloniensi Hermanno regimen commisit Episcopatus Leodiensis, dum competitorum jurgia defervescerent. *Legis Episcopatus in vestra maneat potestate.* Sub Carolo similiter Calvo Imperatore recitatum est & confirmatum in Concilio Pontigonensi Decretum, quod ipsemet publicaverat in Concilio Papiensi, cum consilio Prælatorum & Baronum; quo perantiqua Ecclesiæ disciplina restituebatur, aut confirmabatur; ne prædæ pateant vacantes Episcopatus, utque temporalia per Oeconomos administrentur, qui prædecessoris testamentum executioni mandent, successori reddant rationes ministerii sui. Sic ergo ibi ad annum 876. *Ut quoties divinum judicium Ecclesiæ Præsulem à sæculo vocaverit, nullus ad suimet perditionem facultates ejus invadat, diripiat, & ad suos usus transferat. Sed erogatariis & eleemosynariis Ecclesiasticis, cum ipsius Ecclesiæ constituto Oeconomo, liberum sit, canonico more, justè rationabiliterque deputata successuro reservare, vel quibuscumque, sicut expedit, pro ejus spiritu distribuere. Quod qui iniqua cupiditate transgredi præsumpserit, irrefragabiliter mulctetur.* Legati Pontificis & omnes Episcopi Galliarum ei subscripsere Concilio, cui & Imperator ipse aderat.

9. q. 3. C. Conquestus.

Conc. Gall. To 3. p. 122 375.

Conc Gall To 3. pag. 376.

Can. 14.

III. Quanquam ergo essent Reges custodes & conservatores Episcopatuum vacantium, in eo erat custodiæ jus situm, ut observarentur Canones, ut instituerentur Oeconomi, ut prohiberentur prædæ, ut distributiones Cleri ne cessarent, ut reliqui proventus, fundique ipsi successori incolumes servarentur. Idem de Abbatibus & Abbatissis sentiendum: post eorum mortem Custodes se & Tutores agebant Reges prohibendis expilationibus. Audi ipsa Caroli Calvi Capitularia: *Volumus etiam & expressè præcipimus, quod si aliquis Episcopus, vel Abbas, aut Abbatissa, vel Comes, aut Vassallus noster obierit, nullus res Ecclesiasticas, aut facultates diripiat, &c. Nullus ad eorum eleemosynam faciendam eleemosynarios eorum impediat, &c.* Id probabile est præteriisse avaritiam Comitum & dominorum peculiarium, ut Episcopatus & Abbatias vacantes occuparent, quasi Oeconomos instituerent, ut prædationes arcerent, ut canonicas portiones Clero distribui curarent, ut executioni mandarentur legata pia & cæteræ obeuntium Prælatorum eleemosynæ. *Ad illorum eleemosynam faciendam.*

Baluz. Capit. Tom. 2. pag. 270.

Ann. 8[illegible] C. per Car. Mag. l. 6. pag. 446. Du Ches. ne Tom. 2 pag. 467.

IV. Sed illud rursus observari par est, ut erant tunc teterrima servitutum jura; & pleraque dominia hæreditates obibant servorum, agricolarum, colonorum, vassorumque ex hac vita migrantium: tam immaniter illos quandoque insanivisse, ut idem sibi juris arrogarent in Episcopatus & Cœnobia Prælatorum obitu vacantia. Vel ex hac ipsa Caroli Calvi lege aliquid probationis elici potest. Conjunctim enim prohibet insolentissimas illas usurpationes in bona Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum, Comitum, & Vassorum Regiorum post eorum obitum. Sed multò id manifestius fiet ex Canone Concilii Trosleiensis sub Carolo Simplici Rege, cùm ea licentia magis magisque increbrescebat, ut & Reges ipsi atque Præsules necessariò nervos omnes ad eam elidendam contenderent. *Quia inter nostrates hic pessimus inolevit mos, ut defuncto Ecclesiæ Episcopo mox à quibuscumque potentioribus pervadantur res Ecclesiasticæ, quasi Episcopi fuerint propria: cùm etiamsi juris essent, contra omne jus hoc fieret; hoc tam immane sacrilegii genus, ne ulteriùs præsumatur, &c.* Ad ejus corruptelæ solenniorem damnationem antiqui hic accumulantur Canones Concilii Valentini, Regensis, & Toletani VIII.

An. 909. c. 14.

V. Luculentissimè geminam hanc sejunxit Hincmarus potestatem, alteram Episcoporum, dispensandi res Ecclesiæ: alteram Regum easdem tuendi. Ut enim dispensatores sunt Episcopi, ita earum vindices & defensores sunt Reges, sive superstite Episcopo, sive cùm eo excedente Oeconomus sarcinam sustinet totam illam temporalem, quam in manus successoris deponat. *Ut sicut Episcopus & suas & Ecclesiasticas facultates in vita sua dispensandi habet potestatem, ita facultates Ecclesiæ viduatæ post mortem Episcopi penes Oeconomum integræ conservari jubentur, futuro successori ejus Episcopo. Quoniam res & facultates Ecclesiasticæ non in Imperatorum atque Regum potestate sunt ad dispensandum, vel invadendum, sive diripiendum, sed ad defensandum atque tuendum. Sunt enim sanctuaria & hæreditas Domini, &c.*

Tom. 2 pag. 178.

Perspicuum est ergo eo tunc jure custodiæ usos esse Reges in Ecclesiis vacantibus, quæ nec administrationem temporalium eis conferret: erat enim ea Oeconomi propria, rationes inde facturi Episcopo successori: nec nominationem Præbendarum, cùm ejus rei nec vestigium extstat ullum; adde quòd cùm Beneficia in fructibus jam numerari velint, ut fructibus, ita & Beneficiis tum vacantium Ecclesiarum abstinebant se Reges.

Constat nihilo tamen minus electum canonicè Episcopum, ab Episcopis Provinciæ mox ad Regem deductum fuisse, ut ab eo acciperet res Ecclesiæ temporales, & Epistolas ad Metropolitanum, qui eum ordinaturus erat. Ita tradit Hincmarus in Epistola ad Ludovicum III. Regem, Ludovici Balbi filium. *Ut Episcopi talem eligant, &c. Et eum vobis adducant, ut secundùm ministerium vestrum res & facultates Ecclesiæ, quas ad defendendum & tuendum vobis Dominus commendavit, sua dispositioni committatis.*

Ibid. p. 189. 190 202. Baluz. Cap. To 2. pag. 1286.

Eodem

Eodem sensu Baldericus Noviomensis Episcopus Hincmarum Remensem Archiepiscopum prohibuisse memorat, ne Guntbertus Episcopatum capesseret Cameracensem, quo eum donaverat Lotharius Imperator; & vetuisse eum excipi à Clericis & vassallis ejus Ecclesiæ; non tamen prohibuisse, ne agrorum fructus ei permitterentur, quòd Imperatoriæ id potestatis esset. *Usumfructum verò terræ, quod Imperatoris erat, tantummodo commodarent.* Non ait Baldericus Imperatoris fuisse eum usumfructum, ut eo ipse abuteretur: sed, authore Hincmaro, ut tueretur, & successori restitueret.

VI. Novis ergo Episcopis temporalia Ecclesiæ restituebant & commendabant Reges, sed necdum id sibi sumpserant, ut quidquam inde vel ipsi delibarent, vel quibus liberet largirentur. Inde & mox ibidem caecrator Hincmarus insulsissimam Aulicorum ore jactatam sententiam, rerum etiam Ecclesiæ omnium dominium penes Regem esse, ut quibus volet largiatur; nec fructus vacantis Ecclesiæ à reliquis ejus bonis ille segregat, sed in genere tradit horrori & execrationi esse debere eam doctrinam; cùm ea adverso Scripturæ, Concilia, Patres & Capitularia ipsa Caroli Magni unanimi consensu astruant, Res Ecclesiæ hostias esse pietatis fidelium, pretia peccatorum, Christi & pauperum patrimonia. Quæ & amplificatum à se potiùs iri præ se tulit Carolus Magnus, quàm ulla ex parte imminutum. *Non solùm habita conservare, verùm etiam multa, Deo opitulante, conferre optamus.*

Capitul. l. 1. c. 83.

Idem alibi Hincmarus effervescens adversùs Vulfadum, qui Ecclesiæ Lingonensis temporalia invaserat, quo tempore orbata erat, satis superque probat, in eam se tunc provinciam Episcopos solos interponere debuisse, & ne Regibus tum quidem in mentem venisse, ut intervenirent. *Ecclesiam Lingonensem Pastore viduatam, ut ibi ordinaretur Episcopus, sub nomine vocati Episcopi, usurpare præsumpsit, ejusque facultates, quæ secundùm Calchedonense Concilium penes Oeconomum futuro debuerant reservari Episcopo, suis suorumque usibus arrogavit.* Et eodem animi ardore æstuans adversùs Actardum, qui simul & semel duarum Ecclesiarum reditibus fruebatur, quarum altera pene æquata solo erat. *Viduata Ecclesiæ reditus penes Oeconomum futuro reservari jubet Episcopo Concilium Calchedonense, nec ab aliis quibusque, vel vivente, vel defuncta cujusque civitatis Episcopo, usurpari vel pessumdari.* Et infrà: *Hæc idcirco de rebus & facultatibus Ecclesiæ viduatæ, sub Oeconomo futuro reservandis Episcopo, hic interposuimus, ut attendat is de quo agitur Episcopus, quia si nemini Christiano ea licet præsumere, multò minùs idem Episcopus, sine sui status periculo, ac animæ detrimento, Ecclesiæ invasæ res & facultates prævalet usurpare.* Facilè reponi potuisset Actardo Nannetensi Episcopo, datum esse à Carolo Calvo Rege Archiepiscopatum Turonensem, datos & Ecclesiæ vacantis proventus. Sed ex his verbis Hincmari planè intelligitur quàm abhorreret communis tunc sensus ab ejusmodi sermonibus.

Tom. 2. pag. 280. 758.

Docet denique idem Hincmarus, cùm vis & audacia non rarò effractis Legum repagulis invalesceret, Ecclesiis id nonnunquam curæ fuisse, ut privilegiis se quibusdam muniri vellent, & authoritate Regum atque Episcoporum vallari adversùs hujusmodi usurpationes. Ejusmodi fuit privilegium Ecclesiæ Bellovacensis, cui subscripsit Carolus Calvus cum Episcopis quatuor Provinciarum. *Ut nulla sæcularis potestas de rebus Episcopii Bellovacensis Ecclesiæ præsumat.*

Ibid. p. 817.

VII. Non quò à temporibus Caroli Martelli non aliquando Reges proventus Ecclesiarum vacantium in ærarium suum derivarint: eas diutiùs vacare permiserint, ne illi sibi opum rivuli exarescerent; quò denique licentiùs earum fundos agrosque in feudum & Beneficium Aulicis & Militibus darent. Ita enim confessus est Hincmarus ipse: *Tenuit Carolus Rex Remense Episcopium in suo dominicatu, & dedit villam Novilliacum in suo Beneficio, &c.* Quin & ipse ad Leonem Papam conquestus est, quòd Reges per Chorepiscopos Ecclesias regerent, quarum reditus interim & fundos ipsi dilapidabant. *Quòd terrena potestas hac materia sæpè offenderet, ut Episcopo quolibet defuncto per Chorepiscopum solis Pontificibus debitum ministerium perageretur, & res ac facultates Ecclesiæ sæcularium usibus expenderentur.*

Ibid. p. 832. — Flodoard. L. 3. c. 10.

Verùm vel illi ipsi Reges tandem confessi sunt, meras fuisse eas invasiones, quas excusare non posset, nisi calamitosissimi temporis importunitas. Intextam voluit Flodoardus historiæ suæ donationem Ludovici Pii, utcumque resarcire cupientis innumerabilia damna, quæ superiores Reges Remensi Ecclesiæ intulissent, tandiu abreptis in Regium fiscum ejus opibus, & ea vacare permissa. *Pro remedio animæ domni ac genitoris nostri, atque cæterorum prædecessorum nostrorum, qui eundem Episcopatum contra salutem suam aliquandiu tenuerant, & in usus suos contra Ecclesiasticas regulas, res & facultates ipsius Ecclesiæ expenderant.*

L. 2. c. 19.

Ex quo Hincmarus ejus Ecclesiæ clavum arripuit, voluit & Carolus Calvus labem sarcire ejusdem Ecclesiæ, quam ipsemet antè vacantem tot feudis prædiisque truncaverat. *Noverit fidelium Dei ac nostrorum solertia, quia res Episcopatu Remensi, quas magna necessitate, & [illegible]mnia inviti, dum à Pastore sedes illa sancta vacaret, fidelibus nostris ad tempus, unde quoddam temporale solatium à nostro haberent servitio, commendavimus: electo & ordinato Hincmaro, cum integritate, quidquid exinde nos fidelibus nostris beneficiavimus, restituimus.* Rex ipse Carolus Calvus quovis Episcopo vivis excedente, mandabat Metropolitano, ut Episcopum Visitatorem vacanti Ecclesiæ præficeret, qui consociatus Comiti, prohiberet ne ea expilaretur. Ita enim in ipsius Caroli Capitularibus: *Si aliquis Episcopus interim obierit, Metropolitanus ipsi sedi Visitatorem secundùm sacros Canones deputet, qui unà cum Comite ipsam Ecclesiam, ne prædetur, custodiat, usque dum ipsius Episcopi obitus ad vestram notitiam perveniat.* Testatur Flodoardus ipse intervenisse eundem Regem, ubi Visitatores Episcopi à Metropolitano designandi erant. *Item pro visitatione Morinensis Ecclesiæ post obitum Hunfridi Episcopi, juxta dispositionem Regis.* Idem alibi docet Visitatorem Episcopum ab Ecclesia quam visitabat procuratum fuisse. *Ut visitando sustentationem interim, dum Episcopus ibi ordinaretur, ex illa caperet.*

L. 3. c. 4. — Capitulat. Carol. Cal. c. 8. — Hist. l. 3. c. 23.

VIII. Munia porro hæc omnia Oeconomorum, Episcoporum, Visitatorum, & Comitum, argumento sunt, fundos & proventus omnes vacantium Ecclesiarum, segregatis Cleri & pauperum alimentis, futuro Episcopo servari solere. Ideo & Annales Bertiniani rem canonicæ disciplinæ contumeliosissimam eam commemorant, quòd Carolomannus Rex Hugonem filium Lotharii donasset spoliis Ecclesiæ Metensis. *Hugoni Lotharii Junioris filio facultates Ecclesiasticas Metensis Episcopii, quas sacri Canones futuro Episcopo reservari præcipiunt, ad consumendum remisi.*

An. 882. Du Chesne Tom. 3 pag. 261.

Sed fieri tamen forsan potuit, ut Comites illi, quibus Carolus Calvus delegabat custodiam vacantium Ecclesiarum unà cum Episcopo Visitatore, quem Metropolitanus designasset, invaserint postea non custodiam tantùm, sed & spolium & fructus omnes vacantis Ecclesiæ; cùmque postea ruente Caroli Magni stirpe, Comitatus illi & Ducatus hæreditarii evasere, hæc eadem illis inhæserint jura, quanquam ab origine sua merè prædatoria videri ea potuissent; ita ut & ubi hos Comitatus Ducatusque caducos exceperint postea Reges, hæc eadem exceperint jura, jam longo sæculorum usu purgata, approbataque. Quæ nequaquam tamen ita affirmantur à nobis, ut non operosiùs hæc infrà & castigatiùs edisserenda reservemus. Sed illud hic adnotandum, illud custodiæ jus, quo Carolus Calvus Comites ornabat, donec ipse de morte Episcopi admoneretur: & quod ille forsitan in se postea traducebat, quò faciliùs intelligeretur, quomodo Reges Episcopis canonicè postea electis Episcopatûs temporalia ex Hincmaro dono darent: Illud, inquam, hic adnotandum, hoc Custodiæ jus extrinseca maximè illa tuitione explicatam fuisse, qua Regiæ Majestatis terror Laïcos, Clericos, Nobilesque compescebat à deprædatione; ita ut omnes jam & spirituales & temporales Ecclesiæ fructus ab Oeconomis & Clero liberè & tutissimè administrarentur. Jus Custodiæ ita temperatum optimè concordabat cum Canonicis institutis, & cum auctoritate Oeconomorum, & Successorum, quibus omnia servabantur integra.

IX. Quæ de Comitibus diximus & de temporalibus dominis, qui ex Custodibus & Conservatoribus raptores ipsi facti sunt, & incubatores spolii ac redituum Episcopatuum vacantium: confirmari astruique possunt prædationibus simillimis Comitum in Ecclesias Parochiales sui tractûs. Sanctissimè & vehementissimè destomachatus est Hincmarus in Comitem Theodulfum, qui Parocho vivere desinente Parochiæ res omnes involaverat. *Defuncto Presbytero abstulerat, quæ idem Presbyter in eleemosyna pro se dari præceperat, & insuper usurpaverat, quæ ad ipsam Ecclesiam ritè relicta fuerant.* Præcepit ut Presbyteris, quibus ea interim Ecclesia concredita fuerat, restitueret omnia, quæ præter divinas regiasque leges invasisset. *Mandat ei, ut juxta sacrat authoritates, & Regum præcepta, quidquid de facultatibus ipsius Ecclesiæ acceperat, præsimialiter Ecclesiæ reddat, & Presbyteris, quibus res commendata fuerant, restituat.* Ubi perspicis, ut viduata Episcopalis Ecclesia Oeconomis commendabatur, ita vacantes Parochias commendatas fuisse curæ aliorum Presbyterorum ejusdem Parochiæ, vel viciniæ; legibusque Regiis, peræquè ut Canonicis, constrictos fuisse Comites, cæterosque Proceres laïcos, ne his se immiscerent.

Flodoard. L. 3. c. 26.

Laudatur à Reginone Canon quasi Concilii Triburiensis, qui appositissimus ad rem istam videri possit. En proscribitur profana Nobilium audacia, qui quæ sibi in servos suos, eadem & in Parochorum suorum spolium jura vindicabant, ubi hi, vel illi vita excessissent. Parochi nullis forsan vinculis servitutis obligati fuerant unquam; & si aliquando fuissent, non illis certè impositæ fuissent manus, nisi manumissi antè ipsi fuissent. Denique utcumque res cecidisset, patrimonium Ecclesiæ, quæ summi Regis, hominumque Liberatoris sponsa est, suæ semper naturæ, & ingenii, & libertatis tenacissimum erat, nec humanis poterat servitutum sordibus inquinari. Verba Canonis istiusmodi sunt: *Perlatum est quoque ad sanctam Synodum, quod quidam laici improbè agant contra Presbyteros suos, ita ut de morientium Presbyterorum substantia partes sibi vendicent, sicuti de propriis servis. Interdicimus itaque ne hoc ulterius fiat; sed sicuti liberi facti sunt ad suscipiendum gradum & agendum divinum Officium, ita ab eis nihil exigatur præter Dei Officium.* Erant & residua quædam sua Patronis in libertos jura, sed Presbyteros sua dignitas his vinculis, his sordibus eximebat.

Regino. L. 2. 19.

X. Vicorum verò, ac villarum, Parochiarumque sylvestrium dominos ad has rapinas furtim quandoque sollicitabant Archipresbyteri & Decani Rurales: qui Parochiarum vacantium custodiam ipsi ex officio suo assecuti, hinc prædas captabant, sociosque & vindices prædæ sibi adjungere avebant. Eam perfidiam execrati sunt anno 855. Concilii Ticinensis Patres: *Tollenda est prava omnino consuetudo, quæ in quibusdam locis oriri cœpit: quia nonnulli Archipresbyteri, vel aliorum titulorum custodes, fruges, vel aliarum Ecclesiarum reditus ad proprias domos adducunt. Nonnulli autem laïcorum in tantum eorum nequitiæ se complices faciunt, ut quæ hujusmodi transgressores ab Ecclesia surripuerunt, ipsi in suis domibus abscondant.*

XI. Ne in Italia quidem religiosiùs se ab Episcopalibus, quàm Parochialibus Ecclesiis prædatores nefarii continebant. Concilium Romanum sub Joanne IX. anno 904. exhorruit damnavitque deprædationem Ecclesiæ S. Joannis Lateranensis in urbe post mortem Pontificis, omniumque cæterorum Italiæ Episcopatuum demigrantibus ex hac vita Episcopis. *Adeo ut omnia Episcopia eadem patiantur, uniuscujusque Ecclesiæ obeunte Pontifice; quod ne ulterius præsumatur, omnimodis interdicimus. Quod qui facere præsumpserit, non solùm Ecclesiastica censura, sed etiam Imperiali indignatione feriatur.* Jam Imperium à Francica gente ad Italos & Germanos traductum fuerat. Imperatores, ut ex Concilii hujus verbis liquet, tuitionem primò quidem illi Ecclesiis impenderunt adversùs hos prædones: sed non multò pòst prædæ consortes se, quàm ultores esse maluere. Narrat Ratherius Episcopus Veronensis Berengarium Italiæ Regem suæ in Episcopatum electioni vix tandem assensum fuisse, precibus inflexum Joannis XII. Papæ, at maxima ex parte res Episcopatûs temporales sibi retinuisse, nec nisi modica ex parte dimisisse sibi fruendas. *Misit ergo in pittaciolo certam quantitatem stipendii, quod tenerem de rebus Ecclesiæ, de cætero exigens jusjurandum, ut diebus illius, filiique sui amplius non requirerem. Ego intelligens, quanta absurditas hoc consequeretur, non consensi, &c.*

Spicil. to 11 de pag. 147.

Latissimè serpserat in Italia proculdubio flagitiosissima hæc licentia, cùm super ea re Atto Vercellensis Episcopus justissimis amarissimisque querelis aures Principum sui sæculi fatigaret. Ostendit primùm Canonicis Institutionibus sancitum esse, ut vacantis Ecclesiæ res fructusque omnes ab Oeconomis futuro serventur Episcopo. *Præterire non possumus, quod res Ecclesiasticæ post mortem vel expulsionem Episcopi, in direptionem & rapinam sæcularibus traduntur: cùm dignum sit, quod ea in Episcopio remaneant, per Oeconomum & cæteros dispensatores Ecclesiæ usque ad ordinationem futuri Episcopi intemeratè serventur, ne ab aliis per quodvis ingenium ullo modo subripiantur.* Mox declarat quàm severes debeant summi Principes patrimonium Christi, summi

Spicil To. 8. pag 90.

Principis sui, & Ecclesiæ ejus sponsæ: *Sponsa Christi est, & omnium domina, qui de Christi se confitentur esse familia.* Addit denique non posse se non vehementer stupere, tanta verecundia & veneratione tam propensa in Ecclesias Christi fuisse Principes Barbaros, cùm Principes Catholici de diuturna earum gaudeant viduitate, ejus luctum locto habeant, & quò ditiores eæ sunt, eò diutius orbatas velint. *Et quanto majora fuerint patrimonia, tanto prolixius Episcopalis ordinatio prolatatur.*

XII. Ex Italia in Orientem trajiciam, ubi præmonuero hanc disciplinam Canonibus jam anticam in Occidente perpetuatam fuisse usque ad exitum decimi sæculi. Quidquid contra tentarunt, vel machinati sunt Clerici, Laici, Nobiles, Comites, id fulmina Conciliorum, Pontificumque disjecerunt; id Episcopi, id Ecclesiæ detestationi habuere; unusque invictissimè is placuit, is retentus est usus, ut per Oeconomos ex Clero temporalia Episcopatus administrarentur omnia, & in successoris denique manus deponerentur. Paulò ante annum Christi millesimum Gausbertus electus & ordinatus est Episcopus Cadurcensis, Canonicis regulis bona fide & summa diligentia servatis. Primùm enim Metropolitanus Episcopum Visitatorem designaverat, à quo descriptio facta erat totius census Episcopalis, eo tempore, quo decesserat Episcopus. Tum ea Oeconomis commendata, ad electionem ventum est. *Prisca modernaque Ecclesiæ moderamina sanxere Canonibus, quo arripientibus viam universæ carnis quarumlibet Ecclesiarum Præsulibus, per viciniorem Episcopum, aut alium cui Archipræsul injunxerit extincti fratris cumulatorem, perficiatur Ecclesiasticarum inventarium rerum. Tunc verò prioribus viduata Ecclesia dispositis Oeconomis commendetur, &c.* Ita habetur in ipso Decreto electionis.

Spicil. to. 8. pag. 254.

In Oriente verò Aurea Bulla promolgata est à Joanne Comneno, ad consimiles reprimendas Ecclesiarum rapinas. Præsides Provinciæ mox ut spiritum egerant Episcopus, vel Metropolitanus, spolium invadebant, Episcopales expilabant ædes. *Relatum nobis est, quosdam Provinciarum Præsides, simul atque Pontifices rebus humanis excesserint, auferre omnia, quæ in Episcopio reperiantur, &c.* Nec hujus invidiæ exortes erant Clerici: *Quando Majestati meæ significatum est, à Clericis non pauca talia designari.* Et huic probabiliter intercessuri deprædationi intervenerant primò Præsides, qui post eodem & ipsi cupiditatis incendio correpti sunt. Cùm Procuratores fisci Imperatorii interponere se & ipsi voluissent, à Manuële Comneno Joannis fratre cohibiti sunt; à quo & sancitum est valere testamenta Episcoporum, si qua scripsissent: sin minus, statutis Canonum & Legum mos gereretur, temporales verò res Ecclesiæ ab Oeconomis regerentur, dum novus adventaret Episcopus. *Si intestati decesserint, omnia fiant, ut sacris Canonibus & Legibus videtur, &c. Omnia à partibus Ecclesiarum in ipsis administrabuntur.* ... *ut legitimè & canonicè edictum est, &c.* Consimilem his Bullam Auream promulgavit Joannes Ducas Batatzes adversùs Præfectos Ærarii Regii. Lucas Chrysoberges Patriarcha Synodicam publicavit Constitutionem adversùs Clericos ab antiqua sua illa rapacitate non resipiscentes.

An. 1120. Jure Orient. Tom. 1 pag. 147. 176. 177. 155. 182.

An. 1150.

Ex quibus elucet, Clericos quidem, Præsides urbium & Provinciarum, ac Regii fisci Procuratores, nihilo forsan verecundiores fuisse, aut à rapinis alieniores in Oriente, quam in Occidente: sed hac justissima laude fraudari non posse Imperatores Constantinopolitanos, quod tota authoritate Regiæ molis semper affuerint juribus & libertatibus Ecclesiæ defendendis. Acceperant & ab Imperatoribus Græcis Ecclesiæ latifundia, & prædia, dominiaque non pauca; sed non apparet ex aureis illis Bullis vel Præsides, vel Procuratores fisci hinc aucupatos esse jura aliqua, vel patrocinia; quibus rapinas suas obumbraturi irent; quin Imperatores ipsi prædationes eas summa quadam animi & zeli contentione execrati sunt.

CAPUT LV. *P. 3. l. 4. c. 22.*

De Advocatis, Defensoribus, Vicedominis Ecclesiarum sub Imperio stirpis Caroli Magni.

I. Viduitatis potissimum tempore muniendæ erant Ecclesiæ præsidio Advocatorum, Vicedominorum, Præpositorum, & Defensorum suorum. Ab Ecclesiis plerumque hi eligebantur, etsi & à Principibus quandoque designarentur.

II. Advocati ad causas primum facto, postea præfuere ipsi causarum judiciis. Armis & ipsa Ecclesiam defendebant. Intererat nonnunquam aliquid inter Advocatos, Vicedominos, & Præpositos.

III. Quæ jura, quæ emolumenta Advocatorum.

IV. Variæ animadversiones in antedicta.

V. VI. Amplificata Advocatorum potestas. Variæ in id observationes.

VII. VIII. Varia privilegia Advocatorum. Facultas juris dicendi.

IX. Quo ratione designarentur & investirentur Advocati.

X. Ex Bullis privatis in Germania & necessitas & potestas major Advocatorum.

XI. Prisci Advocati, sub prima Regum Galliæ Dynastia.

I. NOn eo solùm, sed eo maximè tempore egebant Ecclesiæ Advocatis, Defensoribus, Vicedominis, & Præpositis sæcularibus, quo vacabant. Nomina porro hæc omnia idem propemodum sonant, insinuantque jus & officium regendæ ac tuendæ Ecclesiæ adversùs vim & audaciam adversariorum, in foro & apud tribunalia Judicum, inter arma & militum catervas. In Concilio Moguntino anni 813 jussi sunt Episcopi & Abbates eos eligere, qui vim nec afferre vellent ipsi, & propulsare possent ab Ecclesia. *Omnibus igitur Episcopis, Abbatibus, cunctoque Clero omnino præcipimus, Vicedominos, Præpositos, Advocatos, sive Defensores bonos habere, non malos, non crudeles, non cupidos, non perjuros, non falsitatem amantes, sed Deum timentes, & in omnibus justitiam diligentes.* Idem præceperat Carolus Magnus, & hoc addiderat non prætereundum, ut indigenæ essent Advocati, & res suas ibidem haberent. *Ut Episcopi & Abbates Advocatos habeant, & ipsi habeant in illo Comitatu propriam hæreditatem, & ut ipsi recti & boni sint, & habeant voluntatem rectè & justè causas perficere.* Can. 50. Conc. Gall. Tom 2 pag. 248.

Hinc illud videtur effici, Ecclesiis copiam fuisse eligendi pro arbitrio Advocati. Et est tamen in Capitularibus Caroli Magni, ubi à Principe postulentur & impetrentur ad gravissimas causas. *Pro Ecclesiarum causis ac necessitatibus earum, atque servorum Dei, Executores, vel Advocati seu Defensores, quoties necessitas ingruerit, à Principe postulentur, & ab eo fideliter atque libenter juxta Canonicas sanctiones fidelissimi dentur.* Sed vel hi Advocati à prioribus sejuncti erant, nec dabantur Ecclesiæ, nisi ad expediendam diffiniendamque graviorem aliquam causam: cùm reliqui perpetui essent, & ad causas L. 7. c. 308.

omnes tamen hoc Decretum abrogarunt postea Francici Cæsares, quibus præstabilius visum est eam potestatem eligendi Advocatos Ecclesiis permitti. Quod rursus firmari posse videtur Canone Concilii
Can 24. Remensis II. anno 813. *Ut Præpositi & Vicedomini secundum Regulas vel Canones constituantur.*

Vicedominos sanè Ludovicus Pius numerat inter Vicarios & cooperatores ministerii Episcopalis, eosque accenset Chorepiscopis, Archipresbyteris,
Conc. Gall To. 2. pag. 466 458 Archidiaconis & Parochis. *De Episcopis, qualis sit eorum conversatio, &c. Deinde quales sint adjutores ministerii eorum, id est, Chorepiscopi, Archipresbyteri, Archidiaconi, & Vicedomini, & Presbyteri per Parochias eorum.* Ea sunt de quibus certiorem se fieri volebat Imperator à Missis suis Dominicis. Jussit & idem alibi, ut in Conventu, ubi Missi cujusque Provinciæ præsidebant, Vicedomini Abbatissarum, quasi earum vicem tenentes, cum Episcopis & Abbatibus adessent.

Narrat Sangallensis Monachus, nec Regum munificentia dotatam, nec Magnatum donis auctam Abbatiam sancti Galli, sed privatorum largitatibus constructam, irrigatamque fuisse: ac proinde nulla hactenus præpotenti tuitione muniri potuisse, nec Advocatum, aut Defensorem nancisci, donec Ludovicus Germaniæ Rex non indecoram Regio splendori eam Advocatiam ac Defensionem profes-
Du Chesne. To. 2. pag. 527. sus est. *Cum Abbas noster ei retulisset, quod cellula sancti Galli, non ex regalibus donariis, sed ex privatorum traditiunculis collecta, nullum privilegium aliorum Monasteriorum, vel communes cunctorum populorum leges haberent: & ideo neminem sui Defensorem vel Advocatum reperire potuissent: ipse cunctis adversariis nostris se opponens, Advocatum se vilitatis nostræ coram cunctis Principibus suis profiteri non erubuerit.*

II. Muneris ergo id erat Advocatorum, ut inimicos amolirentur Episcoporum, Abbatum, & Abbatissarum. *Cunctis adversariis nostris se opponens, Advocatum se profitetur.* Docet Hincmarus Remensis Archiepiscopus in eum maximè usum adscitos fuisse Advocatos, ut ante Tribunalia Judicum starent, quo vinculo absolvebantur Episcopi. Enimvero de eo graviter conquestus est idem Hincmarus ad Carolum, & adversùs Carolum ipsum Regem, quod Episcopum Laudunensem præcepisset cum Advoca-
Tom 2 pag 317. to suo sistere se Judicum tribunalibus. *Jussisti præfatum Episcopum, ut die & loco denominato veniret ad causas vestras, id est, ad judicia sæcularia, & suum Advocatum de suo capite, videlicet suo actu, non conscio quocumque Coepiscopo suo donaret.* Cùm parere detrectasset Laudunensis Episcopus, Rex capi jussit res ejus omnes temporales, præter Ecclesiam, Ædem Episcopalem, & Claustrum Cleri: præcepitque Vicedomino, cui parebant Vassi omnes laici Episcopatus, & Præposito qui Clericis præerat, ut prohiberet, nequid opis, vel obsequii hi, illique Episcopo impenderent: denique ut Vicedominus laïcos, Præpositus Clericos omnes Ecclesiæ Beneficiis gaudentes ad se perduceret. *Vicedominus laïcos, Præpositus Clericos habentes Beneficia, huc secum adducerent.* Ita sæviri in Episcopum molestissimè tulit Metropolitanus, excelsi & indomiti animi vir, Canonumque Juris prudentissimus, unde & Regi significavit, Ex Legum Canonumque scitis, ubi de rebus Ecclesiæ temporalibus controversia fiebat, dandum esse ab Episcopo Advocatum, qui juri staret, & causam Ecclesiæ tueretur coram Judice sæculari. *De sibi commissæ Ecclesiæ rebus ac mancipiis, Advocatum publicis judiciis dare debet.* Sed in causis personalibus, sive criminales eæ essent, sive civiles, non posse eum nisi in Concilio audiri.

His ita constitutis, jam facile est divinare quid discriminis Advocatis, Vicedominis, & Præpositis intercesset. Erant enim ab origine Advocati causis forensibus addicti; Vicedomini vassallis laicis Præfecti Episcoporum, Abbatum, & Abbatissarum; Præpositis denique Clericorum regimen mandabatur.

Sed quis facilè sibi persuadeat Carolum Magnum ad Advocatos Legum & Canonum peritos spectasse, cùm præcepit, ut ei ab Abbatibus, & Abbatissis eligerentur, quibus fundi & patrimonia essent in ipsomet Comitatu? Aut Ludovicum Germaniæ Regem de litteratis his Advocatis & causidicis vel suspicatum esse, cùm ipse se Abbati sancti Galli Advocatum professus est? Segregandi sunt ergo hi civiles & forenses Advocati à Militibus Advocatis & Armatis, qui cum Vicedominis quandoque permiscebantur, cujus rei probationem libet decerpere hanc ex Flodoardo, ubi Advocati Vicedomini, atque adeo armati, nihilominus forum frequentant, & legibus agunt. Ex quo primum Ebbo Archiepiscopatum capessivit Remensem, in obsequium Ecclesiæ revocavit agricolas, & servos omnes, qui ab ea resilierant, egregiam ipsemet ei rei operam navans, tum per sese, tum per Advocatum, seu Vicedominum, qui rei apud Judices strenuè imminebat. *Mancipia, vel Colonos quosdam Ecclesiæ desertores, tam per se ipsum, quam per Radulphum Vicedominum & Ecclesiæ Advocatum apud publicos Judices legibus evindicatos & obtentos, Ecclesiastico juri restituit.* Cùm hic & Advocatus & Vicedominus esset, erat utraque militia exercitatissimus, armorum, & litterarum. Unde Advocati quoque dicti, qui armis Ecclesiam tuebantur Defensores, quòd utroque olim munere fungerentur. Et fateri jam nos cogimur Advocatos Ecclesiæ, cùm subrogati fuissent antiquis Defensoribus, quorum in Conciliis olim crebra & perhonorifica memoria, in foro tantum incruenta defensione Ecclesiis affuisse. Quod rursus ab eodem Hincmaro hauriemus: *Sunt enim Advo-* Concil Douziac Collect. pag. 225.
cati & Defensores Ecclesiarum, quos sacri Canones & Leges, quibus moderatur Ecclesia, Episcopos habere jubent: quorum hujusmodi est officium, ut per leges, quæ sunt Ecclesiæ, aut defendant, aut conquirant; & non violenter, aut sua præsumptione, aut Episcopi jussione, quæ Ecclesiæ dicuntur, vel putantur esse pervadant.

Privilegium publicatum est, à Carolo Calvo olim concessum Ecclesiæ sancti Juliani Brivatensis, quo concedi videtur Advocato à Clericis ibi eligendo, ut apud Judices quoscumque alios inferiores conveniri non possit, nisi apud Comitem Palatii. *Re-* Spicil. to 10. pag. 650.
mota omni sæculari vel judiciaria potestate, liceat eis qualemcumque sibi sua sponte elegerint, Advocatum habere, ipsumque Advocatum nemo præsumat temerario ausu distringere, vel in torium mittere, sed nostro coram Comite Palatii, res Juliani Martyris absque inquietudine, vel morarum dilatione liceat inquirere. Piscariensem in Italia Abbatiam simillimo decoravit privilegio Ludovicus II. Imperator. *Ordinavit Imperator* Spicil. to. 5. pag. 375.
unum ex Collateralibus suis, Heribaldum nomine, sacri Palatii Comitem, qui super causis & agendis Monasterii specialiter intenderet. Comes hic Palatii Investi- An. 874.
turam agrorum hujus Cœnobii dedit uni Monachorum, & Advocato.

Præposito & Canonicis unius Ecclesiæ concessa quandoque est in Abbatiam viciniorem Advocati

dignitas & provincia. Ejusmodi protectione donatum voluit Rex Otto Cœnobium Valciodurense anno 944. *Quatenus Major-domus, videlicet Præpositus de Ecclesia sanctæ Mariæ, quæ est Aquisgrani, cum cæteris valentioribus Canonicis pro eadem Ecclesia, tempore tribulationis ejusdem Abbatiæ Cunsid[illegible]surgam, & importunitatem ejus, sicut & suam, in præsentia Regis & Principum, ubicumque præfatus Rex fuerit, perferant.*

Vasor Chronicum Valciodor. Spicil. To. 7. pag. 527.

III. Erant & jura & emolumenta quædam certa his Advocatis ad eorum sustentationem. Angelramnum Metensem Archiepiscopum narrat Chronici Senonensis Scriptor, cùm jam non posset Abbatiæ eidem suæ Senoniensi defensionem impendere, quòd Cancellarius unà esset Imperatoris, Advocatum illi designasse, cui & certa quædam adscripsit jura, fundos primùm aliquos, tum tertiam partem emendarum in iis litibus, ad quas ab Abbate accerseretur: his ut contentus cæteris abstineret. *Statuit Monasterio Advocatum providere, tali conditione, ut quicumque Advocatus per Metensem Episcopum institutus fuerit, ad quem Advocati spectat institutio, tertiam partem emendarum illarum, scilicet placitorum, ad quæ ab Abbate vocatus fuerit, accipere debebit, & ad cætera manus non extendet. Pars quidem dicto Advocato terræ & hominum pro Advocatione collata fuit, quos adhuc tempore nostro hæredes de Salmis possidebunt. Et his contentus, nil penitus juris in hominibus, terris, banno, aquis, nemoribus, placitis, justitiis, vel in omnibus Monasterii dependentiis, amplius usurpare debebit. Sed ubicumque necesse fuerit pro Abbatia, & ejus rebus, & hominibus, pro collato sibi Advocationis beneficio stare teneatur, &c. Si verò quispiam, aut Advocatus sæpe prædictus, vel quivis alter molestaret Ecclesiam, per Episcopum Metensem omnia corrigi & emendari deberent.*

Chronicum Senoniense. Spicil. To. . pag. 304.

Publici juris fecit Miræus Chartam designationis Advocati in Abbatia Gemblacensi in Brabantia. Imperator quippe Otto I. ejus Cœnobii ipsemet Advocatus cùm esset, ne toties Abbatem cogeret ad Aulam venitare, anno 948. Comitem Lovaniensem designavit, qui sibi subesset, & Advocatum ageret ejus Cœnobii. Illum porro designavit vehementer assentiente Fundatore, Abbate & Monasterio. Jussit ne præter Beneficium & jura quibus donabatur, nihil exposceret. *Nihil exigere debeant, nisi jus & Beneficium sibi constitutum.* Vetuit ne Subadvocatum sibi allegeret, nisi unum, ut ne plures unquam ei Cœnobio, quàm tres essent Advocati, Rex, Comes, & Subadvocatus. *Ne præter unum Subadvocatum habeant, ut donum hujus Advocatiæ à Rege, qui major Advocatus est, plusquam ad tertiam manum nunquam deveniat.* Denique jura diffinit Subadvocati: *Subadvocatus in villis ad Abbatiam pertinentibus nihil aliud juris habebit, nisi per singulos annos de unaquaque domo denarium unum, gallinam unam, avenæ sex a ium anum.* Privata sua bella bellare cogebatur Advocatus suo sumptu, at nonnihil subsidii capere poterat ex terris Cœnobii, ad bella Regis & Comitis Lovaniensis. In Charta alia ejusdem Compilationis Comes Limburgensis, ut Advocatus Abbatiæ sancti Trudonis anno 1130. in beneficio habuisse memoratur mille & centum mansos. *Vos habetis inde in feodo mille & centum mansos.*

Gemblaceni Codex Donation. c. 32.

Spicil. To. 6. pag. 512.

Ibid. c. 53

Inter easdem Donationes antiquas à Miræo publicatas, illam seligam Arnulphi Marchionis Flandriæ, à quo extructa est Sancta Capella, cum Capitulo duodecim Canonicorum, anno 961. His præter fundos aliquos decimas adsignat, quas sibi Romani Pontifices in feudum dedissent, ut hinc farciret expensas in bellum Vandalicum factas, hoc est Normannis comprimendis, à quibus Ecclesiæ omnes devastabantur. *Cui Capellæ de ordinatione ac consilio Episcoporum quasdam decimas, quas mihi & prædecessoribus meis in Comitatu seu Marchionatu Flandriæ de terris cultis & incultis sanctissimi Patres Papæ Romani pro restauratione expensarum nostrarum & nostrorum militum, pro expugnatione ac resistentia contra Vandalos, qui Flandriam & alias terras vicinas, cum Ecclesiis in ipsis constructis crudeliter & damnabiliter devastabant, & incendio tradebant, in feudum perpetuum concesserunt.* Ex quibus patet in feudum datas fuisse quandoque decimas, justissimis de causis, ne Romanis quidem Pontificibus dissentientibus. Quanquam verò perpetuæ fuissent donationes eæ, nitebantur tamen Episcopi Nobilibus, ut eas Christi patrimonio & Ecclesiæ restitutas vellent, quanquam ad id adigi non possent.

Cap. 34.

IV. Sunt quæ hic meritò antè adnotentur, quàm ulteriùs progrediatur oratio. 1. Etsi plerumque Advocati à Clero vel à Cœnobio eligerentur, erant tamen Cœnobia, quibus Episcopus vel Princeps illos designabat. Nimirum ibi quondam Episcopus vel Princeps Cœnobium ipsum obtinuerat, & Advocati sustinuerat partes. Cùm postea Cœnobium transcripsissent Abbati Regulari, sibi successoribusque suis munus Advocati integrum servaverant, vel jus ejus designandi. 2. Capitula & eorum Præpositi, alicujus Abbatiæ sibi commendatæ Advocatiam & defensionem nonnunquam exercebant. 3. Dignitas Advocati Abbatiarum hæreditaria tandem evasit inter Nobilium stirpes, quibus hinc & honoris & compendii non parùm accedebat. 4. Quæ verò hic modò allegata sunt, ex his plus satis patet, Advocatos non semel latiùs grassatos esse, & plura sibi Cœnobiorum prædia usurpasse, cùm modus tandem illis impositus est, descriptique fines, quibus sese continerent. *Et his contentus, nihil penitus juris in hominibus, terris, amplius usurpare debebit.* 6. At non tam arcto limite circumscribi potuit Advocatorum licentia. Cœnobiis confugiendum fuit ad Episcopos, ad Reges, ad Pontifices, adversùs acerbissimos persecutores, Defensorum & Advocatorum nomine dissimulatos. Unde & in eodem Chronico referuntur Advocati complures excommunicationis jaculo confossi. *Qui sibi vult cavere, caveat, quia multos postea habuit Advocatos Ecclesia excommunicatos.*

Ibid. p. 314. 315. 316.

Ex Chronico denique Senoniensi constat extructâ à Bertholdo Tullensi Episcopo Abbatiâ sancti Servatoris, non multò pòst Abbatem, nisi adscito sibi Advocato, irruentium undique adversariorum insidias declinare non potuisse. *Videns Abbas se non posse nisi magno labore tot & tantis molestationibus resistere, statuit sibi & Monasterio sub modo Advocatiæ de Conservatore providere.* Albimontis dominum ad id elegit, eique jura & proventus addixit annuos in armenta, domos, reos, lites, stagna, piscationes, & id genus alia, ubi Abbas & Advocatus partibus quisque suis gaudebat, perinde ut conventum esset. Fidem præstabat Advocatus Abbati, qui adversùs Advocati quandoque ipsius sui perfidiam, sub tuitione Tullensis Episcopi delitescebat. Non multo pòst tempore Tullensis Episcopus cum Lotharingiæ Duce magna ex parte eandem Advocatiam communicavit, qua nempe Cœnobium hostium grassationibus magis patebat. Id munus aliquandiu Dux exercuit, quod in feu-

dum denique contulit ei, cui in lustrico fonte parens fuerat; hujus verò hæredes jura hæc tandem omnia Abbatiæ eidem pretio addixere. *Hæredes dicti Simonis Abbati & Conventui in perpetuum vendiderunt ipsam Advocatiam.*

Nec pluribus opus esset, ut liqueret Advocatos Episcopalibus Ecclesiis & Cœnobiis olim adsignatos ad forensia judicia, bellica tandem aliquando fortitudine elatuisse, & vel sic opportunissimam Ecclesiæ tum opem impendisse, cùm armorum licentia insolentiùs bacchari cœpisset.

VI. Sed hic succurrunt rursus, quæ juvet adnotasse. 1. Cùm Abbatiæ propemodum omnes in tuitione essent Regum, earum Advocatos non ferè nisi Regum vicarios & delegatos fuisse. *Vice nostra adjutor & defensor earum fit.* 2. Lites omnes & causas Regiarum Abbatiarum ad Palatina judicia referendas fuisse, nisi locorum nimis intercapedo vetuisset. 3. Cùm tempore labantis & corruentis Carolinæ familiæ circumfrementem undique tumultus bellici, ut jam Canonum Legumque vox exaudiri non posset: armis sæpiùs, quàm litibus impetebantur Ecclesiæ. Unde & armatis Advocatis opus fuit. 4. Advocatorum Officia vel ipsis Comitibus & Ducibus tum emolumento erant, tum ornamento. 5. Et cùm necdum tamen Leges omnino in foro conticescerent, Subadvocatos ad forenses causas Advocati nobilissimi quique sibi subrogabant. 6. Sed unus uni Cœnobio Subadvocatus conciliandus erat, ne in plures spargerentur & dissiparentur reditus Monasterii. 7. Otto I. diffinit Subadvocati jura & loca, non Advocati. Nova tum erat illa Subadvocati creatio. Unde & indicendum erat, unde procuraretur. At Advocati jam certa & fixa erant jura, nec verendum sanè erat, ne sui ille juris immemor aliquando, vel incuriosus esset.

VII. Beati Meinverci Paterbornensis Episcopi vitæ Scriptor ad alia quàm Advocati judicia negat conveniri potuisse ejus Ecclesiæ subditos omnes,
Surius die sive servilis, sive ingenuæ conditionis. *De ejus ho-*
5. Iunii. *minibus, tam liberis, quàm & servis, à nulla judicia-*
c. 9. 34. *ria persona constringendis, nisi eorum Advocato, quem*
804. 114. *ipse Episcopus elegerit.* Hæc privilegia dabant & firmabant Imperatores ad ea etiam quæ de novo acquireret Ecclesia *Regali auctoritate decernens, ut nulla persona, aliqua judiciaria potestate in eisdem prædiis se intromitteret, nisi Advocatus, quem ipse Episcopus, vel suorum quilibet successorum elegisset.* Cùm novam Meinvercus à fundamentis excitasset Abbatiam, iisdem illam Imperator privilegiis instruxit, quæ jam usitatissima videbantur. *Ut nulla persona super bonis concessis, vel concedendis aliqua judiciaria potestate se intromittat, excepto Advocato ab Abbate & fratribus in*
An. 1016. *Defensorem eligendo.* Et infrà: *Imperiali præcepto Imperator confirmavit, ut sub plenissima immunitatis tuitione hac constant, & sub Imperialis authoritatis defensione præfatæ Ecclesiæ fratres ea possideant, ita ut nullus Judex publicus, vel quilibet aliqua judiciaria potestate præditus, loca vel possessiones eidem Ecclesiæ concessas vel concedendas, ad causas judiciario more audiendas, ut homines ipsorum, tam litos quàm & ingenuos, super terram eorum commanentes, contra rationem distringendos; ullo unquam tempore ingredi audeat, sed prænominatæ Ecclesiæ Abbas cum suo Advocato, quem communicato fratrum suorum consilio in defensorem elegerit, causas rerum agendarum sagaciter providens & sapienter disponens, suis suorumque fratrum utilitatibus provideat.*

VIII. His finitima privilegia protulimus jam inde à temporibus Caroli Calvi. Sed hic adverte fundamenta hæc videri posse Justitiarum Ecclesiasticarum, seu Jurisdictionis superioris, infimæque, qua complures potiuntur Ecclesiæ in omni territorio suo, in Laicos promiscuè, Clericosque. Cùm Judices, qui tunc vel Principum nomine, vel dominorum peculiarium judicia exercebant, exactionibus plerique fatigarent terras & homines suæ jurisdictionis: non potuit à Principibus plenior immunitas terris Ecclesiæ dari, quàm ut Ecclesiæ ipsi, Episcopis, Abbatibus & Advocatis jurisdictio exercenda committeretur.

IX. Mirabile nescio quid memorat author vitæ sancti Udalrici Episcopi Augustani. Nulla enim ab eo dedicabatur Ecclesia, cui non à Fundatore optimam dotem assignari faceret, & cui non statim suus addiceretur Defensor & Advocatus hæreditarius, qui illico investiebatur vexillo, quod sanctissimus Episcopus quodammodo consecrabat, illud Altari superponendo. *Consecratione peracta, doteque con-* Surius die
tradita, comprobato illic Presbytero Altaris procuratio- 4. Iul. c. 14
nem commendavit, & Ecclesiæ Advocationem firmiter legitimo hæredi, panno imposito commendavit. Non nescio his verbis, *panno imposito*, alios sensus aptari potuisse. Qui aptissimus mihi quidem visus est, hunc protuli: gratias acturus, si quis quid melius impertiat.

X. Cùm in Germania aliquantò atrociùs sævierint bella privata, quàm in Gallia, latiúsque ibi propagatus sit mos & altiùs irradicatus, armis, non judiciis causas terminandi: usuvenire potuit, ut non solùm Episcopatibus & Abbatiis, sed & Ecclesiis Parochialibus sui designandi fuerint Advocati, cæterisque Ecclesiis etiam quas privati privatis opibus dotassent. Ea demum enim insana licentia belligerandi, quæ unius Imperatoris & Regis cives inter se commisit, adduxitque lites armorum furori permittere; ea, inquam, licentia Galliis diu, Germaniam diutius populata, & necdum ibi satis sopita, in causa fuit, ut armati Advocati omnibus Ecclesiis inducerentur, qui primæva sui ab origine instituti fuerant, ut apud sæculares Judices causas Ecclesiæ persequerentur, aut inter unius Ecclesiæ vassos emergentes lites dirimerent.

XI. Chartas quasdam cum primis memorabiles suppeditavit nobis Jurisconsultus Mager, cujus Opus *de Advocatia Armata* Francofurti typis editum est anno 1625. Mei non est hic instituti inquirere in Chartas illas, an satis bonæ notæ omnes sint. Paucas hic obiter delibabo. Est Dagoberti Regis Galliæ diploma anno 603. ubi Mudoaldo Treverensi Archiepiscopo confirmat terras omnes Ecclesiæ suæ, juxta morem Majorum, *Paternum ac prædecessorum morem sequentes*; Defensorem & Advocatum assignat ei Ecclesiæ Arnulphum Principem Regii sanguinis, & Ducem Austrasiæ Mosellanicæ.
Protectorem, rectorem & Advocatum damus illustrem Pag. 122.
dominum, dominum Arnulphum, sanguine Regio natum, 123.
parentem nostrum ac instructorem, Austrasiæ Mosellanicæ Ducem.

Alia est Charta, qua Theodolphus filius Arnolphi Ducis Mosellanicæ ab eodem Dagoberto Rege instituitur Advocatus Abbatiæ sancti Mauritii, Regiæ fundationis. Una est Pipini, quæ Lampertum Austrasiæ Mosellanicæ Ducem Advocatum creat
Ecclesiæ Trevirensis. *Protectorem, Rectorem, Advo-* Ibid p. 144.
catum damus. Est & Caroli Magni, quâ anno 803.
Augiæ Divitis Comitem Brisgoniensem Adalbertum Richenau.
Advocatum designat: ea addita lege, ut si vel ipse,

Ibid. p. 157. vel successorum ejus aliquis Cœnobii & Monachorum jam non defensor, sed infestator & persecutor sit, penes illos facultas sit Advocati alterius eligen-
Pag. 510. di. Est & Ludovici Pii Charta, Ducibus Mosellanicæ concessa, Defensoribus Ecclesiæ Trevirensis. Alias congererem plures, nisi peræquè iis diffiderem. Advocati Atrebatenses, hoc est Abbatiæ sancti Vedasti fuere, Betunenses domini, qui & Betunenses Advocati dicti, ex nobilissimæ gentis nomine. Qui Vicedomini nominantur de Gerberoy, de Pequigni, & de la Ferté ex gentis suæ nomine, similiter Advocati erant Ecclesiarum Bellovacensis, Ambianensis, & Carnotensis. Primus omnium publicavit doctissimus Bignonius in Notis ad Marcul-
Ibid. phum, Chartam Clorarii, qua Advocatus Besuensi Cœnobio dabatur, ut apud Judices causas defensitaret ejus Abbatiæ. Inde Advocati dicti, quo nomine ne tum quidem abstinuere se, ubi armata tota fuit ea defensio.

CAPUT LVI. *P. 4. l. 4. c. 33.*

De Episcoporum & Prælatorum inferiorum potestate in colligendis spoliis, post annum Christi millesimum.

I. Penes Abbates erat jus spoliorum in Prioratibus sibi obnoxiis.

II. Penes Episcopos jus erat spolii in Beneficiarios intestatos. Eo jure ferè utebantur omnes, qui & deportus.

III. Quam consentaneum esset, ut cum Priores & alii Obedientiarii possidere nihil potuissent; cùm Beneficiarii merè essent dispensatores, & nullo per sese testandi jure, eorum spolia morientium ad Prælatos devenirent.

IV. Varia Concilia, quæ spoliorum juri suffragantur, ubi vel statuto, vel privilegio, vel consuetudine astruitur.

V. De spolio in Ordine Cluniacensi.

VI. De spolio Priorum & Abbatum Commendatariorum Beneficiis Regularis.

I. NOn agemus hoc capite nisi de jure spoliorum, quo Episcopi & Prælati inferiores usi sunt, Romani Pontificis spolia in Caput aliud seponemus. Spoliorum juris prima incunabula à Monasteriis non immerito repetenda videntur, cùm ad se revocabant Prælati superiores, quidquid à Prioribus, aliisque Obedientiariis congestum fuerat. Cùm enim meræ essent Obedientiæ, & quasi membra quædam majoris Monasterii, nihil ibi parari, nihil acervari poterat, quod non potestati & juri subesset Prælati superioris. Anno 1253 cum jam invaluisse eum declarat, nec improbat Concilium Salmuriense, sed intemperantiam damnat inconsideratissimam eorum, qui in spoliatis Prioratibus ne ea quidem dimittebant, quibus alii Monachi, quibus restaurari Ecclesiæ, ædesque possent, & sump-
Can. 22. tus fieri ad agros excolendos. *Statuimus, ne Abbates, cùm contingit Priores suos cedere, vel decedere, Prioratus bonis suis audeant denudare: sed saltem tantum de prædictis bonis futuris Prioribus dimittant, quod ipsi fratres & familia usque ad futuram collectam de eisdem competenter sustentari valeant, & domus Prioratuum refici, & in statu debito conservari.*

Can. 4. Anno 1268. Concilium ad Castrum Guntherii idem præcepit, quod & rursus confirmatum est in
Can. 5. Concilio Redonensi anno 1273. nec non & in Con-
Can. 9. cilio rursum Salmuriensi anno 1276. & in Concilio
Can. 14 Lingeacensi anno 1278. Anno 1300 Concilium Aus-
Can. 5. ciense modum similiter adhibere studuit spoliis, ubi jam longo usu invaluerant; sive Episcopi, sivè Abbates & Prælati alii eo jure gauderent.

II. Cedebant utplurimum Episcopis spolia Clericorum intestatorum. Synodus Pictaviensis anno 1280. qui intestatorum de successionibus aliquid decerpsissent, dum vacaret sedes Episcopi, eos jussit omnia Episcopo successori restituere. *Omnes illos qui* Cap. 8.
de bonis Sacerdotum & Clericorum Beneficiatorum intestatorum aliquid habuerint Sede vacante, nobis vel mandato nostro restituant infra mensem. Quandiu superstes erat Episcopus, ejusmodi spolia citra controversiam ipse colligebat. Ubi vita excesserat, ea quandoque prædæ patebant, cui malo hæc Synodus occurrebat.

Sed non tam angusti erant hujus juris limites, longè plurima complectebatur Beneficia, Regularia, & alia, & non rarò ei conjungebatur deportus. Ita docet Bonifacius VIII. ubi conqueritur de Episcopis, Abbatibus, aliisque Prælatis Regularibus, & Sæcularibus, quin & de Clericis, qui spolia Beneficiariorum obeuntium, *eorumdem bona in ipsis inventa*, uti & deportum, hoc est fructus Beneficiorum usurpabant, quandiu vacarent, *sive vacatio-* In Sexto
nis ipsorum tempore obvenientia. Et utrique tamen ei L. 1. Tit. 16.
juri Pontifex suffragatur, si modò vel privilegio c. 9.
fulciatur, vel consuetudine præscripta, vel legitimo quopiam titulo. *Nisi de speciali privilegio, vel consuetudine jam præscripta legitimè, seu alia causa rationabili hoc eisdem competere dignoscatur.* Docuit & Clemens V. in more positum alicubi fuisse, ut Abbates & spolium & annatam acciperent Prioratuum vacantium. *Prætextu privilegii quod asserunt se habe-* In Clemen.
re, quo fructus Beneficiorum vacantium possint perci- L. 5. Tit. 5.
pere primi anni. Quibus non contenti, equos, boves, c. 5.
thesaurum, & alia bona Monasteriorum & Beneficiorum vacantium illicitè occupant, quæ essent futuris successoribus reservanda.

III. Hinc illud existit jam inde ab anno 1300. consuetudines jam fuisse ritè præscriptas, quibus Episcopi, Abbates, aliique inferiores Prælati, Regulares, vel Sæculares, spolia suo sibi jure vindicarent Beneficiorum sibi obnoxiorum, ubi Beneficiarii vita abibant. Id jus consuetudine præscriptum manifestè confirmat Bonifacius VIII. nec improbat, aut exprobrat Clemens V. nisi nefarias artes Abbatum, in exauthorandis Prioribus, ut vacantium earum Obedientiarum spolia invaderent. In Beneficiis Regularibus una eademque ratio est spoliorum & deportuum. Cùm Obedientiæ eæ essent, in quas summo quodam jure Abbas utebatur; ubi nisi eo permittente possidebatur nihil; ubi Priores ipse instituebat; denique cùm plerumque Cellæ tantùm, seu Grangiæ eæ fuissent Cœnobii majoris, quò unus & alter ablegatus fuerat Monachus, qui illam administraret, unde & Prioratus coaluerant; mirum non est, si qui inde rivuli ad fontem suæ originis revocabantur.

Nec Prælatorum sæcularium, potissimum verò Episcoporum, obscuriora erant jura. Nec enim ipsis per sese Clericis jus ullum suppetebat testandi, si vel maximè res à capite arcesseretur, & ab exortu Christianæ Reipublicæ, cùm Beneficiarii depositum, & administrationem habeant, dominium & proprietatem non habeant. Itaque tempore obitus eorum, Episcopus, vel Archidiaconus depositum repetebat, quod illis commendatum fuerat, dum instituerentur. Adde quod jam à compluribus sæculis successiones Beneficiariorum intereuntium prædæ erant laïcis, pauperibus, Civilibus Judicibus, minoribus Clericis; nec poterat his deprædationibus modus finisque poni, nisi caducis his success-

sionibus ad potestatem Episcopi, & Ministrorum ejus revocatis. Quin & Regum quandoque spolia & exuviæ non absimili prædationi objiciebantur, quod ut Ecclesiæ, ita & Regum opes publica quodammodo sint æraria. Ubi primum efflavit animam Vuillelmus Angliæ perdomitor & Rex, haud mora expilata est ejus Regia, ut author est Vuillelmus

Baron. ann. 1087. n. 31.

Malmesburiensis. *Inferiores verò Clientuli, ut Magistros sic se subduxisse prospexerunt, arma, vasa, vestes, & linteamina, omnem regiam supellectilem rapuerunt, & relicto Regis cadavere pene nudo in area domus aufugerunt.* In Regno Sacerdotali Beneficiariorum ædes iisdem rapinis subjiciebantur. Cui morbo medebatur spoliorum lex. Fateor lege Codicis non

Cod. Theod. L. 5. Tit. 3. c. 1.

annui Ecclesiæ, nisi successiones Clericorum intestatorum. At ea lex capienda est de bonis patrimonii, de quibus testari poterant. Et sanè ea lex eos exci-

Cod. l. 1. T. 3. l. 20.

pit, quibus proavi sunt aliqui, & eos, quorum res servitutibus obnoxiæ sunt Colonorum, Patronatuum, Curialium. Atqui his servitutibus non suberant, nisi patrimonii bona.

IV. In Provincia Ecclesiastica Turonensi Archidiaconi, Archipresbyteri, & dignitates aliæ quæpiam, lectum in quo decubuissent Parochi, suo sibi jure vindicabant. Anno 1365. Concilium Andegavense jus illud redimi voluit quinquaginta solidis in tenuioribus Parochiis, centum solidis in pinguioribus, hoc est quibus annui reditus essent plusquam centum librarum: cùm in comperto esset cujusque Parochiæ reditus, ex decimarum æstimatione. Optio tamen sit his dignitatibus, lectum

Can. 11.

malint ipsum, an pretium hic definitum. *Prohibemus, ne Archidiaconi, Archipresbyteri, & alia persona Ecclesiastica, qui de consuetudine lectos Rectorum Parochialium Ecclesiarum decedentium infra certos limites nostræ Provinciæ Turonensis sibi vindicant, pro lecto ultra quinquaginta solidos recipiant, dum tamen Parochialis Ecclesia quinquaginta libras secundùm taxationem decimæ non excedat, vel lectum recipiat secundùm taxam superius moderatam.*

Pontificia spolia abolere moliti sunt Constantiensis Concilii Patres anno 1417. at reliquos Prælatos prisco more suo uti annuerunt juxta Decretum Bonifacii VIII. superius laudatum. Accipe verba ipsa

Sess. 39.

Concilii Constantiensis: *Prælatis etiam inferioribus hujusmodi spoliorum exactiones præter & contra juris communis formam fieri interdicimus, constitutione felicis Bonifacii Papæ VIII. quæ incipit præsenti, super hoc edita specialiter in suo robore duratura.* Atqui ea Constitutione Bonifacii VIII. frui sinebantur jure spoliorum Episcopi, Abbates, cæterique inferiores Prælati, quibus illud hactenus partum fuerat privilegio, statuto, vel consuetudine præscripta.

In Concilio Dertusano Hispaniæ anno 1429. prohibiti sunt Prælati spolia invadere Regularium, quibus per sua statuta fas erat de rebus suis disponere, & qui ante obitum de iis disposuissent. *Ec-*

Can. 18.

clesiarum Prælati bona decedentium Religiosorum, quibus permissum est secundùm statuta, vel laudabiles consuetudines de bonis à Deo sibi collatis disponere, nullatenus audeant occupare, si per eosdem Religiosos juxta statuta, vel consuetudines prælibatas, de bonis prædictis fuerit ordinatum. A Regularibus ad Clericos mox ibidem sermo defluit, & prohibentur similiter Episcopi Clericorum usurpare spolia, si testati sint juxta Conciliorum Provincialium, vel Synodorum Diœcesanarum Constitutiones. *Idem esse censemus de bonis Clericorum sæcularium decedentium, si juxta formam Provincialium vel Synodalium Constitutionum sua ordinaverint testamenta, vel ultimas voluntates.* Ex quibus planum est ad Episcopos rediisse spolia Beneficiariorum sæcularium, qui vel intestati vita migrabant, vel non ita testabantur, ut Conciliorum & Synodorum Decretis præscriptum fuerat. In Concilio Andegavensi anno 1448. innovati sunt Ca- Can. 8.
nones omnes Conciliorum ejusdem Provinciæ Turonensis, hoc ipso Capite supra laudati; facta potestate Abbatibus & Prioribus Conventualibus, qui nulli subsunt Abbati, ut spolia sumerent Priorum morientium suæ ditionis, si privilegio, vel consuetudine niterentur, ea cautione, ut mobilia necessaria ne domo asportarentur; suppeteretque, unde alerentur Monachi, usque ad novos anni proventus. Coloniensis Concilii Patres anno 1536. spolia Part. 10. c. 14.
expungere conati sunt ex Ordinibus militaribus, sive ex Hospitalariis Equitibus, quòd non alia alliceret ratio, aut spes, corruptelas quæ inoleverant abstergendi.

V. Opportunè hic addetur Constitutio Nicolai IV. anno 1289. ad Cluniacensium disciplinæ restaurationem. Ea porro constituitur, ut seu fato suo obeuntibus, seu exauthoratis Prioribus, ad Abbatem Cluniacensem redeat pro antiquo more Equus, Cappa & Breviarium. *In Prioratibus per mortem aut* Bullar. to 1. n. 29.
amotionem Priorum vacantibus, Abbas Cluniacensis Palafredum, Cappam & Breviarium Prioris præmortui, secundùm antiquam consuetudinem habeat. Et post exolutum æs alienum si quod superest, sepositis etiam necessariis ad alendos Monachos, ad colendos agros, ad reparandas ædes expensis, si quid supersit adhuc mobilium, quartam ut ejus partem sortiatur Abbas Cluniacensis. *Et deductis debitis ante omnia, si qua sint, & solutis, Monachis etiam ibidem commorantibus & Priori futuro ac familiæ domus, pro se & necessitatibus suis usque ad fructus novos congrua sustentatione dimissa, relictis etiam ad excolendum possessiones necessariis, ad refectionem domorum si necesse fuerit, de residuis mobilibus possit recipere quartam partem.* Ita certè magnas in angustias spolia redigebantur, & necessariæ tamen erant cautiones istiusmodi omnes. His & ista accedebat. Si quis Prior sponte sua se abdicat, pari jure utitur Cluniacensis Abbas. At si Abbas ipse Priores transferat ex uno Cœnobio in aliud, spoliis locus non erit, ne translatio ipsa facta videatur ad aucupium spoliorum. *Ne propter vacatio-* Spic. to. 10. pag. 618.
nem unius Prioratus, plures in fraudem vacare facias, ut bona omnia secum portet. Vide & Epistolam Joannis Borbonii Episcopi Aniciensis, Abbatis Cluniacensis, ad Ludovicum XI. Regem datam pro spolio Prioratus Charitatis, quod sibi jure suo adserebat Cluniacensis Abbas.

VI. Nec Abbatum tantum & Priorum Regularium, sed etiam Commendatariorum Abbates superiora spolia sibi vendicabant. Ideo & ex consuetudine Trecensi patet, Ubi Caput centesimum sextum propositum fuit Comitiis Generalibus ejus Provinciæ, Abbates & Regulares intercessisse, quod eo declararetur Episcopis & cæteris Beneficiatis successuros cognatos, contra obnitentibus Abbatibus. Preuves des Lib. de l'Eg. Gall. t. 36. n. 42.
Si quando Episcopus vel Presbyter sæcularis, Prioratum vel Abbatiam jure Commenda obtineret, Regularium Abbatum vel Priorum ditionis, & is vita migraret, tamquam in Abbatia, vel Prioratu res essent omnes, ea Abbatum & Priorum Regularium juris esse. Unde & ipsos jure vetare, ne ea rata & firma consuetudo haberetur. His nec Clerici assentiebantur, nec Laici, sed à verisimili prope abest, eos Ecclesiasticas etiam successiones ad se traducere voluisse.

CAPUT

CAPUT LVII. *P. 4. l. 4. c. 34.*

De Pontificio jure spoliorum post annum Christi millesimum.

I. Deportuum, sive Annatarum & Spoliorum jura usitatissima primum fuere inter Monachos, tum postea inter Clericos & Episcopos, eorum denique Romani Pontifices partem cepere. Siqua ibi simoniæ labes resideret, eam tot Concilia multum praeterissent.

II. Anno 1300. usus spoliorum jam & vetustus & pervagatus erat in Claustris & in Clero, quanquam Romæ adhuc incompertus.

III. Diluitur objectio.

IV. Novis argumentis demonstratur Concilii Viennensis tempore, Clementis V. & Joannis XXII. nihildum spoliorum accepisse Romanos Pontifices.

V. Probatur Clementem VII. tempore schismatis Avenionensis cœpisse exigere spolia Episcoporum & Abbatum vita migrantium.

VI. In ea spolia Carolus VI. Galliæ Rex Edicta sua detonuit, eaque oppressit in Galliis. Quæ hinc tum ubi nascerentur detrimenta.

VII. His detrimentis qui obviaretur in regionibus iis, ubi spoliorum jus convaluit.

VIII. Alia Edicta ejusdem Regis.

IX. Rectissime Baronius augurातur, ita celerius consultum esse, ut Pontificum spolia collectores injuriam Canonum ulciscantur, ubi Beneficiarii ex patrimonio pauperum opes sibi exitiales congerunt.

X. Spolia alibi & alibi revocata & restituta.

XI. Pius II. multum opera posuit, ut usum Spoliorum in Galliam restitueret. Ludovicus XI. Ludovicus XII. Reges iis intercessere. Historia contextio Spoliorum.

XII. Proscribuntur procurationes, quas Collectores & Ministri alii Pontificum Avenionensium extundebant flagrante schismate.

XIII. Bulla Pii V. ad coarctandos limites Spoliorum.

I. DE Deportibus & Spoliis agi necesse fuit, ad Episcopos & Prælatos inferiores redeuntibus, antequam ad hæc eadem jura Romanorum Pontificum accederemus. Quia & illud maximè ac præ cæteris observandum venit, hæc jura in Monasteriis efflorescere primùm cœpisse; tum ea ad Episcopos postea & Prælatos sæculares serpsisset ac denique ad Romanos propagata esse Pontifices. Nulla erit residua dubitationis vel nubecula, si seriò expendantur, quæ superioribus jam Capitibus disputata sunt, & quæ rursus hic nobis disserenda supersunt. Itaque qui simoniæ labem aspergere adgressi sunt, vel Spoliis, vel Annatis, quæ ex Beneficiis plerisque Consistorialibus nomine Pontificis exiguntur, non satis illi exploratum habuere, quàm pervagata & usu tritissima essent ea jura Regulares & sæculares inter Beneficiarios, perdiu antè quàm ea attingerent Romani Pontifices, cùm ne in mentem quidem cujusquam tum caderet, ut his usibus simoniæ suspicionem affricaret. Qui verò potuissent tot Constitutiones Pontificiæ, & Placita Conciliorum simoniacæ consuetudini assuitui?

II. Superiori Capite declaratum est, ante annum millesimum trecentesimum Prælatos Regulares, maximè verò Cluniacenses, spolia cepisse Prioratuum sibi obnoxiorum, quòd meræ essent eæ Obedientiæ, quarum & res & personas in potestate haberent. Subantiqui etiam usus ii tunc fuisse videntur, cùm jam in eos illapsæ essent eæ corruptelæ, quas repurgare Concilia & Pontifices laboraverunt. Necdum tunc de Romani Pontificis jure spoliorum Scriptores usquam meminerant. Tunc Romæ omnia adhuc actitabantur, ut tempore beati Bernardi, qui ad Eugenium III. datis litteris, affirmabat, perperam se apud ipsum infamatum fuisse, tanquam qui Cardinalis Legati in Galliis mortui successionem ita dispensasset, ut non ejus voluntati, sed privatis suis affectibus obsecutus videretur. Certiorem faciebat Pontificem Bernardus, Cardinalem testatum esse, bona quibus collibitum fuisset legasse, duos designasse Abbates, qui reliqua distribuerent, à quibus aa se absente distributio facta fuisset, licèt à Cardinali socius illis adjunctus fuisset. *Andivi ab iis qui asserunt, quod ipse fecerit suum testamentum, quod fecit & scribi, & de rebus suis quæ voluit, quibus voluit, ipse divisit. Quod residuum fuit, duobus Abbatibus dividendum commisit, illi diviserunt.* Baron. an. 1143. n. 1. 2. 3. Addit Bernardus perspectissimum sibi esse, Ecclesiæ juris esse, quidquid non donasset Cardinalis: *Non sum tam hebes, ut ignorem Ecclesiæ esse, quidquid ille rerum suarum non dederit.* Ostendimus etiam Episcopos & Prælatos sæculares spolia accepisse Beneficiariorum intestatorum. Ex Decretali *Præsenti, In Sexto, De Officio Ordinarii*, quæ Bonifacii VIII. est, illud didicimus, ante annum millesimum trecentesimum plurimis Episcopis, Abbatibus, Prælatisque aliis Regularibus & sæcularibus familiare fuisse, ut spolia caperent Beneficiorum suæ ditionis, ex vetustissima & præscripta jam tum consuetudine. Itaque perantiquus is erat usus anno millesimo trecentesimo. Et abstinebant se tum tamen Romani Pontifices à Spoliis delibandis. Ea enim Decretali nihil in præteritis relinquit Bonifacius, ut eum usum tollat, vel valde coarctet. Illum damnat & oblitterat, ubicumque non nititur privilegiis, vel consuetudine & præscriptione, vel denique stantia rationi accommodatis. Etiam tum ubi legitimis his fundamentis incumbunt spolia, limites illis quàm arctissimos delineat Pontifex, & ne unam quidem litteram facit de ejusmodi consuetudine apud Sedem Apostolicam vigente.

III. Fateor equidem à Matthæo Paris narrari, ad annum Christi 1246. tres Angliæ Archidiaconos incredibilem quandam pecuniæ vim coacervasse, præter immensam quandam mobilium opulentiam, & ex iis duos intestatos obiisse, quo factum sit, ut opes illæ ad Laicos devenirent. *Obierat intestatus, & plura millia marcarum, cum vasis multis argenteis sæculo & sæcularibus infeliciter dimiserat.* Quo rescito voluisse Pontificem, ut successiones ejusmodi Clericorum intestatorum ad Sedem Apostolicam revolverentur. *Ut si Clericus ex tunc decederet intestatus, ejusdem bona in usus domini Papæ converterentur.* Id ut expugnaret, Dominicanorum & Franciscanorum opera usus est. Sed invictissimè restitum est à Rege. Erant Pontifici peculiaria quædam potestatis insignia in Angliam. Non ita dudum Angliæ Rex Joannes vassallum se & clientem professus erat Sedis Apostolicæ. Atqui vulgatissimum id erat, ut vassallorum spolia à domino feudi occuparentur. At quando sensit Pontifex resistari sibi, semet ipse cohibuit, ne ulterius quid moliretur. Itaque non tum cœpta, sed ut summum tentata fuere spolia, in Anglia tantùm, & in intestatis tantùm Clericis. Denique tentata tum res est, sed irrito prorsus conatu.

Sed eo trium Archidiaconorum exemplo manifestum est, si invidiosa sint spolia, totam eam invidiam infamiamque conferendam esse in insatiabilem quandam avaritiam, vel Beneficiariorum, qui ex stipendiis in pauperes dispergendis quosdam sibi accumulant thesauros iniquitatis: vel cognato-

rum, qui in bona pauperibus & Ecclesiis dedicata succedere gestiunt. Rerum natura id flagitat, & ipse Ecclesiasticarum legum cursus, ut spolia obeuntium Beneficiariorum vel in sarta tecta Ecclesiæ effundantur, vel integra serventur successoribus. Si ea ergo Episcopis obtingant, vel Prælatis inferioribus, non est quod quisquam impatientiùs ferat res Ecclesiæ in manus devenire Clericorum, qui eas tanquam portiunculas dispensent patrimonii Christi. At si ea portio sacri patrimonii Christi & pauperum ad Laicos, & ad cognatos devolvatur Beneficiarii defuncti, uti contigit in his Matthæi Parisiensis opulentis Archidiaconis; inficias ire nemo potest, eam esse fœdissimam Ecclesiasticarum legum conculcationem: nisi si se cognati non laicas, sed sacras excepisse opes intelligant, ad sacrorum usum à se necessario convertendas. Quanquam optatissimum fuerit, ut successio obeuntium Beneficiariorum, eorum Ecclesiis addiceretur, aut ad Episcopos revocaretur, qui custodes primarii & principes sunt Ecclesiæ bonorum omnium, & qui omnium optimè canonicos in usus in ipsa Diœcesi dispergere eos possunt; si neutra ejusmodi spes felicem exitum sortitura sit, & necesse fuerit res Ecclesiasticas defunctorum Beneficiariorum, vel ad proximos eorum, vel ad Papam derivari: Non est profectò quod quisquam admiretur Romanos Pontifices suæ causæ in hac re vehementer confidere, ut æquitati & sacris legibus accommodatiori. Quæ enim Deo semel sacrata sunt bona, & sustentationi ministrorum Altaris ac pauperum: possunt illa utique alicubi adjudicari levandis summi Pontificatûs oneribus, ac necessitatibus, si regna sint aliqua, ubi in manus hæredum & cognatorum carnalium delabuntur.

IV. Id ipsum liquet ex Decreto Concilii Viennensis, vel Clementis V. necdum tunc Apostolicam sedem spolia sibi Beneficiorum quorumcumque attribuisse. Ægrè ibi tolerantur, quæ jamdiu in usu erant apud Regulares spolia, & optabile insinuatur, ut omnia successoribus reserventur. *Bona Beneficiariorum vacantium occupant, quæ essent futuris successoribus reservanda.* Joannis XXII. qui Clementem excepit, Extravagantes duæ, quarum altera ad spolium, altera ad Annatas pertinet, nusquam suspicionem movent spolii cujuscumque ab eo Pontifice, vel à Majoribus ejus expetiti. Earum altera cogit eos qui in vacantis Ecclesiæ fructibus annalia habent, ut Beneficiario residuos faciant fructus, qui ad ejus & Ecclesiæ cultum fuerint necessarii: altera Annatas quasdam Papæ reservat: neutra de jure Pontificio spoliorum egit.

In Clem. 1. L. 5. Tit. 6 c. 1. Extravag. Joan XXII Tit. 1. c. 2. Extravag. comm. l. 3. Tit. 3 c. 11.

V. Ejus certissimè spoliorum Pontificii juris primordia conferenda sunt in teterrimum illud inter Urbanum VI. & Clementem VII. schisma. Clemens enim VII. qui Avenione sedebat, exors omnino patrimonii Romanæ Ecclesiæ in Italia, quo utcumque triginta sex Cardinales suos sustentare posset, cœpit reservare sibi pinguia quæque Beneficia, & spolia tum Episcoporum, tum Abbatum, & Beneficiariorum morientium. Audi magnum Franciæ Chronicum, sive Sandionysianum in vita Caroli VI. ad annum 1381. *Quod exarsit Urbanum inter & Clementem schisma, gravissima Ecclesiæ & Galliæ regno dispendia importavit. Erant Clementi Cardinales triginta sex, &c. Exactiones fiebant tum vacantium Ecclesiarum, tum decimarum, hæredes Clericorum vehementer infestabantur, eorumque bona ad Pontificem spectare debere jactabatur, conivente ad hæc omnia Andium Duce, Regni Rectore, quem & prædæ consortem suspicabantur.*

Histoire de Charl. VI. par Jean Iu. des Vrsins pag. 11. Preuves des Libert. de l'Eg. Gall. c. 22 n. 6

In schismata ergo Avenionense, ad impubertatem Caroli VI. Regis, in cupiditatem Principis Regentis conjicienda est causa hujus novitatis, in Gallias tum primùm illapsæ. Cùm sedi enim Avenionensi, & sedentibus in ea Pontificibus propiores essent Galliæ, in his maximè invalescere tum cœperunt ea spolia. Sandionysianus Monachus, à quo perscripta est luculentissimè historia ejusdem Regis Caroli VI. Curiam Urbani VI. & Clementis VII. ita describit, ut quanta illic in veneratione essent leges sacræ, & libertates Ecclesiarum, tanto hic fastidio & contemptui haberentur. De spoliis porro sic ille agit, latino quidem sermone, sed hactenus inedito: unde & nos hic nostris verbis cogimur Gallicanam vertere rursus versionem. *Si quis Episcoporum fato suo fungebatur, volitabant ubique Collectores & Subcollectores Apostolicæ Cameræ, ut asportarent, quidquid ab illo acquisitum esset mobilium, quamvis ea satis probabiliter hæredibus permittenda fuissent, vel certè Executoribus testamentariis: ac ne sinebant quidem ea in reparationes maximè necessarias expendi. Temporalia quoque Cœnobiorum post mortem Abbatum invadebant. Qui succedebant, Monachos ex tantillis reliquiis sustentare non poterant: cogebanturque vili pretio vel distrahere, vel oppignerare sacram Ecclesiarum supellectilem, ut mendicitatis angustias declinarent.* Exarsit laudatissimo & usitatissimo suo zelo Universitas Parisiensis: at Regentis jussu, mox contruso in carcerem qui primus ad vindictam Ecclesiasticæ libertatis eruperat, consensit illa tandem necessitati, & *Clementi pollicita est se obsecuturam.* L. 5. c. 11.

VI. At quarto quintove pòst anno, Rex Carolus confirmata jam ætate & experientia rerum auctior, atque animi fortitudine, adversùs hujusmodi spolia Edictum promulgavit, constanterque executioni mandari pervicit. Conqueritur autem ipse primùm, quòd cum Regni sui jure & consuetudine Episcopi testari possint, cùmque hæredes eorum à Regio Judice compellantur ad intermissas reparationes præstandas; interveniant passim & obstrepant Collectores Papæ, qui mobilia & immobilia capiunt defunctorum Episcoporum, illa etiam quæ industriæ vi & ingenio parta fuerant, quæ tamen indubium est ad hæredes pertinere. Quæ autem mala ex his spoliis in Ecclesiis pullulascant, ita edisserit Regium Edictum. 1. Quòd collabantur ædes & fundi Ecclesiarum, cessante reparationum cura. 2. Quòd æri alieno Episcoporum hinc demigrantium non fiat satis. 3. Quòd cognati & hæredes Episcoporum ad egestatem deducantur, bonis etiam industria partis frustrati. 4. Quòd ita extenuari jam stipendia facere in exercitu Regio non possint. 5. Jus ipsum Regaliæ, quo Rex utitur in vacantes Episcopatus, in nihilum redigitur, quòd eo olim etiam spolium contineretur. Et hæc quidem de Episcopalibus Ecclesiis. Jam de Monasteriis non dispares querelæ 1. Quòd Abbatum post mortem mobilia & immobilia capi faciat Pontifex, cùm Abbatibus nihil possit esse proprium. 2. Hinc fieri, ut Abbates novi ne dignitatis quidem suæ onera sustinere possint, ac ne in Pontificem quidem officio fungi. 3. Quòd alendis Monachis suis jam pares non sint. 4 Nec sartis tectis accurandis 5. Quòd ad has inevitabiles expensas cogantur vasa quandoque ipsa sacra distrahere.

Sed aures jam admovendæ sunt ipsi Edicto Regio anni 1385. *Nunc cùm Episcopum in regno nostro*

Preuves des Libert. Gal. c. 22. n. 8. *ab hac luce migrare contingit, Collectores & Subcollectores summi Pontificis in Provinciis quibus subsunt hujusmodi Episcopi, ipsius summi Pontificis authoritate bona mobilia & immobilia ex decessu talium Episcoporum relicta, etiam illa quæ per suam industriam quæsierunt, quæ amplius ipsorum Episcoporum non sunt, neque censentur, sed ad suos hæredes, aut eorum executores spectant, capiunt: & nihil de his in reparatione seu refectione ædificiorum & aliorum hæreditariorum dictorum locorum Episcopalium eo casu convertentes: nulla etiam solutione aut satisfactione dictorum Episcoporum creditoribus facta per Collectores aut Subcollectores: Prædicta bona hæredibus Episcoporum sic decedentium, qui ditiores inde nobis honestiùs in guerris nostris & alibi juxta statùs eorum servire possent & deberent, totaliter amovendo, ac ipsos contra jus & consuetudinem exhæredando, in juris nostri, Regaliaque post obitum Episcoporum, nobis in eisdem Ecclesiis competentis, ac totius Reipublicæ præjudicium non modicum & gravamen.* Hactenus de Episcopatibus, quorum spolia Pontifex sibi arrogabat. Jam de Cœnobiis idem Edictum ita affirmat: *Et non solùm bona prædicta Episcoporum capiunt, sed etiam Monasteriorum, postquam Abbates viam universæ carnis sunt ingressi; licet dicti Abbates non habeant, nec habere possint proprium. Ex quo sequitur, quod Abbates successores sic denudati bonis, servitium quod dicto summo Pontifici solvere necesse est, exhibere nequeant; nec valeant sibi & suis Monachis victualia, & cætera necessaria ministrare, unde divinum Officium deseritur, officiaque ruinosa & cætera hæreditagia remanent inculta, &c.* Ei Edicto accessere Patentes literæ Regiæ anno 1386. & anno rursus 1394. quo factum est, ut in Galliis spolia prorsus conticescerent.

VII. Nascebantur enimvero pleraque hæc mala ex spoliis. At vicissim reponi poterat nomine Pontificis, 1. Nec injucundam, nec indecoram Galliis esse Sedis Pontificiæ commorationem Avenione diuturniorem; non alia autem ratione expediri commodiùs posse ejus ministrorum sustentationem. 2. Ab annis jam ducentis, trecentisque Abbates spolia accepisse innumerabilium Prioratuum, Episcopos & Prælatos inferiores longè plurimorum Beneficiorum; nec ab his deterritus unquam fuisse contemplatione ejusdem generis malorum peræquè inevitabilium. 3. Si jura modum & finem certum posuissent his omnibus spoliis, ut dimitteretur justa portio & idonea alendis Beneficiatis, Ecclesiis & domibus reparandis, posse & poni spoliis Apostolicæ Cameræ, non ipsa omnino spolia tolli. 4. Si Reges olim spolia capiebant Episcopatuum in Regalia vacantium; quin & Pontifex capere possit? 5. Si usus jam in Galliis invalesceret, ut cognati exciperent etiam Ecclesiasticas successiones, quod æquè civili ac canonico juri inimicum erat; aliquantò tolerabilius esse, ut spoliorum nomine successiones illæ devolverentur ad Abbates vel Episcopos, si Beneficiarii essent minores: vel ad Pontificem, si Episcopi vel Abbates. His rationibus Gallia tum minùs acquievit, acquievere complures aliæ Christiani orbis Provinciæ, ubi spolia eadem convaluerunt.

Ibid. n. 9. VIII. Anno rursus 1406 Rex idem Carolus VIII. aliud Edictum super eadem re promulgavit, ubi agnovit spolia Prælatorum successoribus servanda esse, in necessarios Ecclesiæ usus ut expenderentur, nisi in illis fortè locis, ubi usus & mos vigebat, ut Prælati & Beneficiarii omnes testari possent, & vel intestatis succederent cognati. Sed cùm novus adhuc esset ille usus & paucis regionibus usurpatus, ut Laici in bona Ecclesiastica succederent Clericorum, Pontifices subinde suum in Galliis jus spoliorum recuperabant, ut testatur ibidem ipse Rex: *Potissimè bona Prælatorum & virorum Ecclesiasticorum decedentium, tam Regularium, quàm sæcularium, quæ spolia defunctorum interdum nuncupantur, reservando & usurpando.*

IX. Iniquo ferebant animo Episcopi, cæterique Beneficiarii sæculares, his Papalibus spoliis defraudari se jure testandi, quo pluribus jam volventibus sæculis gauderent. Nam quod ad spolia attinet, quæ Episcopi ipsi capiebant ex inferioribus Beneficiariis, vel intestatorum ea erant tantùm spolia, vel iis antè jure usi erant Episcopi, quàm minores Clerici jus testandi essent adepti. Simillimum saltem veri id quidem est. At Avenionensium istorum Pontificum tempore, Episcopis & Beneficiariis aliis longissimo jam usu confirmata erat sua testandi facultas, quo iniquiùs videbatur eam auferri.

In quibus autem locis Pontificia spolia convaluerunt, satis apposite responderi poterat, si nunquam hi seu Prælati, seu Beneficiarii bona & reditus Ecclesiarum ad suos traduxissent cognatos: si suo jure testandi nunquam abusi fuissent, omnibus in Ecclesias & pauperes transfusis, qui unus fuerat scopus ejus facultatis illis concessæ: si non tam crebra testamenta scripsissent proximis suis propitia, ut succedere jam cœpissent cognati etiam intestatis: si denique non eum in locum rem deduxissent, ut quod ex hoc Edicto patet, idem esset testari, & testamento proximos ad successionem accersere: fore ut eo jure testandi nunquam exciderent. Scitissimè prorsus Baronius in Annalibus sacris eos objurgavit Prælatos & Beneficiarios, qui de jure Papalium spoliorum conqueruntur, cùm in eorum potestate sit ea se necessitate absolvere, suis omnibus in pauperes, & per eos in æterna tabernacula transferendis, ut sui officii esse non nesciunt. Ita enim statuit summa pietate & doctrina Cardinalis, Executorem se & vindicem Canonum agere Pontificem Romanum, cum suos spolii Collectores ablegat, ut ne inulti sint Canonum violatores Clerici, qui avaritiæ servierunt. *Ad ejusmodi negotiatorum potiùs dicendorum, quàm Clericorum avaritiam compescendam, cùm segniores essent Episcopi legis vindices, & ipsi interdum eodem morbo languerent: jure meritoque Romanus Antistes, ad vindicandas hujusmodi ex bonis Ecclesiæ partas ac malè congestas opes, per Provincias consuevit mittere exactores, quos vocant Collectores. De quorum importuna exactione cùm multi querantur, hos facilè vitabunt, & prudenter arte deludent, qui bona Ecclesiæ quæ supersunt, non congregarint, sed in pauperes erogarint. Habitantes enim in terra salsuginis, pauperes scilicet, clamorem non audient exactoris.* Baron. an. 397. n. 34.

Consentiunt hæc omnino præstantissimi viri pietati & eruditioni. Quanquam enim non eum sibi proposuerint scopum, qui primi hæc spolia instituêre; id tamen voluit Ecclesia altius consulens, hunc illa fructum cepit inde maximum, ut avocarentur Beneficiarii à congerendis opibus, in quas proximi succederent. Poterant & Baronii ævo hujus Pontificii spoliorum juris vindices & executores, hoc jam potissimum stimulo excitari. Illud certè indubitatissimum est, cœlestis Numinis providentia non esse restitutum hoc spoliorum jus in Ecclesia Christi, cùm tantopere exagitatum fuisset, nisi eo consilio & fructu, de quo nos Baronius admonuit.

X. Dixi jus istud sæpius concussum & labefacta-

tum fuisse, & rursum postea tamen restitutum. Sub Carolo VI. sæpius sollicitatum, & quassatum, restauratum postea fuisse ostendimus. Anno 1409. in Concilio Pisano Alexander V. ei reservationi spolii Prælatorum a Majoribus suis factæ, renunciavit. Sess. 22. *Dominus noster notificavit omnibus per organum domini Archiepiscopi Pisani, quod non intendit amodo ut antea reservare bona, seu spolia Prælatorum, & aliorum morientium Prælatorum.* Vel ut in alia Editione habetur: Spicil. to. 6. pag. 337. *Compatiens statui Ecclesiarum & paupertati, plenè & liberè revocabat reservationes factas de spoliis defunctorum Prælatorum.* Ostensus est duntaxat terris Alexander V. eoque præmatura morte abrepto revixere spolia. At Concilium Constantiense anno 1417. ita diffinit, constituitque, conducibile fore à Pontificibus revocari revocationes factas spoliorum, cùm tanto illæ detrimento essent Ecclesiis, Monasteriis, & cæteris Beneficiis. Sess. 39. *Cùm per Papam facta reservatio & executio spoliorum decedentium Prælatorum aliorumque Clericorum, gravia Ecclesiis, Monasteriis & aliis Beneficiis, Ecclesiasticisque personis afferant detrimenta, præsenti declaramus edicto, rationi fore consentaneum, & reipublicæ commodum tales per Papam reservationes, ac per Collectores exactiones seu perceptiones, de cætero nullo modo fieri, seu attentari.* Ei decreto, aut si mavis doctrinæ authoritatis plurimum accedebat à consessu tam numeroso Præsulum, & tamen cùm mox in summum Pontificem electus fuisset Martinus V. revocavit ille quidem Annatas Sessione XLI. hujus Concilii, spolia non revocavit. Ita ei juri locus semper fuit, non in Galliis quidem, quæ ab eo semper magnopere abhorruere, sed in plerisque aliis Regnis & Provinciis.

Antequam vota conferrentur in Eugenium IV. anno 1431. constrinxerunt se Cardinales juramento in certa quædam capita, quibus & futurum Pontificem obligatum voluere. In his illud erat, ut abdicaretur jus spolii Cardinalium, Prælatorum, & aliorum quorumcumque Beneficiariorum in urbe Roma morientium; eorum autem successio permitteretur Juri & Consuetudini, tributa testandi facultate, quæ multis jam in locis percrebuit; hinc exceptis Monachis solis, quibus propria voluntas non est, & quorum proinde spolium eorum erit, quibus illud vel consuetudo, vel jus, vel privilegium addicit. Assuenda sunt hic rursus hujus statuti Rainal. an. 1431. n. 9. verba: *Quod bona dominorum Cardinalium, Prælatorumque, nec non & aliorum Cortesanorum in Curia decedentium nullo modo occupabit, vel occupari patietur, sed permittet juxta juris dispositionem & consuetudinem, quæ in multis regnis & regionibus servantur, fieri executiones juxta voluntatem decedentium, relinquendo conscientiis eorum distributionem bonorum ad eos quomodolibet pertinentium. Religiosis qui propriam voluntatem à se abdicarunt, tantummodo exceptis, quorum bona ad illum, vel illos devolvantur, ad quem, vel quos pertinent de consuetudine, jure, vel privilegio.* Nec verò hujus statuti exitus fuere auspicatiores, quam Concilii Constantiensis ad summovenda spolia. Quin jus illud potius in dies convalescere videbatur. Carolus enim VI. supra non intercedebat, nisi spoliis Episcoporum & Abbatum. Nec plura tunc sibi sumebat Clemens VII. Et quidem cùm Episcopi & Abbates spolia colligerent inferiorum, videri poterant & ipsi eodem jure à Superiori suo posse constringi. At latiùs manasse & corroboratum fuisse jus illud, nec in solos Prælatos valuisse modò testabatur Concilium Constantiense. Nec enim minusculos omnes Beneficiarios Episcopi suo subjecerant juri spoliorum. Hoc ergo forsan sibi subjiciebant Romani Præsules, inopia compulsi. Verùm ex hoc Capite sive statuto Cardinalium ante Eugenii IV. electionem edicto, innui videtur in exigendis spoliis, venisse in mentem periculi, quod incurreretur congerendis Beneficiorum proventibus, & testamento illis aliter dispensandis, quam leges Ecclesiasticæ juberent. Id non ubicumque insinuant Cardinales, quando petunt relaxari spolia Cardinalibus, & Prælatis in Curia obeuntibus; ac de tota rerum suarum testamentaria distributione eorum conscientias onerari.

Ea Cardinalium petitio non complectebatur, nisi Cardinales, & Prælatos, qui in Curia extremum diem obirent. Ita nihilominus Collectores spoliis colligendis instabant alibi gentium, præterquam in Gallia. In Concilio Basileensi Annatæ revocatæ & Sess. 21. abolitæ sunt, à spoliis tollendis abstentum est. Galli enim de eo minimum laborabant, immunes ipsi cum essent; porro in Concilio Basileensi plurimum omnium illi poterant. In Conclavi anni 1458. ubi creatus mox Pontifex fuit Pius II. caput illud idem jurandum propositum est, quod in Conclavi Eugenii IV. nisi quod hic Regulares etiam Cardinales eadem immunitate fruituri erant. E Cardinalium Regularium numero fuit, qui ei privilegio renunciaret; non multò pòst enim cùm vita abiret, sua omnia Pontifici dimisit, ne scriptis quidem ullis testamenti tabulis. Audiendus hic Gobelinus: *Cum rogaretur testamentum facere, Animam, inquit, meam Deo relinquo. Pio Pontifici corpus, & hæc quæ vocantur sæculi bona, ipsi familiæ curam & sepulturam meam committo.* Rainal. an. 1458. n. Ibid. an. 1463. n. 110.

XI. Pius II. spoliorum legem in Galliis innovare conatus est, cui vehementer statim restitum est Edicto Ludovici XI. Regis, anno 1463. ejus simillimo, quod Carolus VI. promulgaverat anno 1406. quod attinet ad usum Canonicum bonorum Ecclesiæ, & potestatem testandi Beneficiariis indultam. Hic verò commemoratur Pragmatica beati Ludovici Regis, quo exactiones Curiæ Romanæ prohibebantur; commemorantur & Edicta alia Regum quibus spoliorum sublatus est usus in Gallia. *Præcipuè bona Prælatorum & virorum Ecclesiasticorum decedentium, tam Regularium, quam Sæcularium, quæ spolia defunctorum interdum nuncupantur, nullatenus per Papam, aut suos Officiarios usurpari.* Anno 1464. litteris patentibus prohibuit idem Ludovicus Rex, nequid pecuniæ Romam transmitteretur ad spolia Prælatorum, & aliorum Regni Beneficiariorum, intentata exilii & bonorum proscriptionis pœna. Hist. Univ. Tom 5 pag. 659. Preuves des Lib. de l'Eglise Gallic. c 22. n. 22.

Eodem anno 1464. Cardinales Conclavis, ubi electus est postea Paulus II. idem Statutum juramento firmandum proposuerunt: *Testamenta defunctorum Curialium libera sinere.* Quo constat electos semel Pontifices, hos nodos facillimè abrupisse. Nec secus res habuit in hoc postremo sub Paulo II. ut & in illo consimili statuto & juramento Cardinalium anno 1484. antequam Innocentius VIII. eligeretur. Vendicabat sibi Julius II. trecenta illa nummorum millia, quæ Cardinalis Ambosius testamento suo legaverat. At authore Spondano in Annalibus Ecclesiasticis ad annum 1513. *negavit Rex Pontificias leges de privatorum bonis extra Pontificis ditiones valere.*

Pius IV. anno 1560. irrita pronunciavit testamenta omnia Prælatorum, & aliorum quorumvis Beneficiariorum, si de bonis ab Ecclesia prodeuntibus testarentur, etiam ut ea Xenodochiis legarent, Bulla. Mag. To 2. Bull. 8. 19. 29.

niſi permittente Papa, cujus ſunt hæc ſpolia. Alia quapiam Bulla idem Pontifex ſpolio contineri voluit bona ea, quæ Clerici ſibi paraſſent negotio, vel quovis alio illicito quæſtu. Eximios voluit Equites Hoſpitalarios, quorum ſpolia Ordini reliquit.

Bulla. 46. Anno 1567. eodem privilegio Pius V. Ciſtercienſem Ordinem donavit, diffinitque eorum ſpolia, non ad Abbates Commendatarios, non ad Cameram Apoſtolicam, ſed ad Ordinem devolvi. Equites ſancti Jacobi, Alcantaræ & Calatravæ in Hiſpania jam olim teſtandi licentiam adepti fuerant.

Bulla. 30. Licentias eas omnes Pius V. reſciderat, quas mox Gregorius XIII. redintegravit, anno 1575. interpellatus ab Hiſpaniæ Rege.

Fagnan. in l. 5 Decret. Part 2 pag. 401. Pius idem V. juris ſpoliorum immunes eſſe voluit Beneficiarios omnes, quorum vel reditus, vel penſiones aurei ducatos triginta non ſuperarent; dummodo nequid illiciti negotii & quæſtûs attigiſſent. Hæc de ſpoliis, quibus Romani Pontifices jamdiu utuntur compluribus in aliis Regnis, extra Gallias, quæ priſtinæ ſuæ libertatis & conſuetudinis retinentiores fuere. Nemo jure culpaverit, vel Provincias cæteras, quæ ſublevandis oneribus Apoſtolicæ ſedis caducas has ſucceſſiones addici non illubentes conſenſerunt: ne ipſi quidem Galliæ conviciari fas eſt, quæ priſcos ſuos uſus conſtantius retinet, & ubi laici ad quos hæ ſucceſſiones perveniunt, his bonis ut Deo ſacris, ut Eccleſiæ, ut patrimonio pauperum dedicatis uti & poſſunt, & debent.

XII. A ſpoliis ad Annatas ſtylum flectemus, ſi priùs aliquid attigerimus de *Procurationibus* iis, quas iidem Collectores Clementis VII. Avenione Pontificatum ſuum explicantis, emungere cœperunt; quanquam eas Concilia ſolis dicaſſent Epiſcopis & Prælatis inferioribus Eccleſias ſuæ ditionis viſitantibus. Huic alteri reſervationi interceſſit Carolus idem VI. Franciæ Rex eodem Edicto ſuo anni 1406. impatientiùs ferens rem innovari, quæ & Epiſcopis regni ſui, & populis oneri ac detrimento futura

Preuves des Libert. Gall. c. 22. n. 9. eſſet. *Licèt fuerit Decretis ſanctorum Patrum inſtitutum, ut Prælati Eccleſias ſibi ſubditas annis ſingulis viſitare deberent, quatenus ſic docerent indoctos, corrigerent exceſſus, mores reformarent, Eccleſias reſtaurarent & cætera Prælatis incumbentia ad Dei honorem exercerent, ac per hoc procurationes in victualibus, aut pecunia reciperent ad optionem viſitati. Nihilominus tamen aliqui Collectores & alii Officiarii Romanorum Pontificum præſertim Papæ moderni ab aliquibus annis citra Eccleſiam & viros Eccleſiaſticos Regni & Delphinatus, jugibus & importabilibus ſervitutibus preſſerunt, &c. Procurationes, quæ Prælatis, & aliis ratione factæ viſitationis tantummodo debentur, capiendo & levando in pecunia numerata, licèt viſitationis officio non impenſo. Ab illis autem qui ad procurationem nullatenus tenebantur, tantundem exigendo.* Fateri cogimur ejuſmodi procurationes alieniſſimas à jure, & importuniſſimas tunc fuiſſe, tum quòd viſitationibus Epiſcopalibus obſtreperent, tum quòd pecunia extunderetur, cùm populis integrum eſſet alimenta ſolum ſuppeditare.

Seſſ. 20. Non ægrè ergo Alexander V. in Concilio Piſano adductus eſt anno 1409. ut quidquid id erat novi uſus abjiceret. Id prætexebatur, or tot propudioſis exactionibus, quod non ſatis religioſè viſitandi munere fungerentur Epiſcopi, cæterique Prælati; quòdque laborantis Curiæ Pontificiæ neceſſitatibus omnino opitulandum eſſet. At negligentiæ Paſtorum labes ſarciri poterant iis rationibus, quæ gregi non officerent: à quo ſubtiniquum erat meti temporalia per eos, qui nil ſpirituale inſeminaſſent. Anno denique 1417. ſurſus in Concilio Conſtantienſi proſcriptæ ſunt eæ procurationes, de quibus deinceps altum ſilentium; eoque augurantur vere jam tum eas exoleviſſe. Seſſ. 39.

XIII. Anno 1567. Pius V. Bulla ſua, *Romani Pontificis providentia* declaravit nec Prælatos, nec alios Beneficiarios teſtamento ſuo, ſi copiam impetraſſent teſtandi poſſe legare; nec Collectores Cameræ Apoſtolicæ prætextu ſpolii poſſe capere ſacras veſtes, ſacra vaſa & libros Eccleſiæ, vel Capellæ; nec poſſe à Collectoribus occupari minuſcula mobilia Presbyterorum, & aliorum Clericorum, etiamſi ex bonis Eccleſiæ coempta eſſent, denique quibus Beneficiariis non eſſent ſaltem triginta Ducatorum aurei reditus, eos ſpoliorum juri non ſubeſſe. Quibus vacabit hanc Bullam perlegere, ii facilè complurima odorabuntur Eccleſiaſticæ antiquitatis veſtigia; poteſtatem teſtandi de bonis Eccleſiæ Precariam eſſe, & ſingulari indulgentia conceſſam; conceſſam fuiſſe, ut piis locis, non ut cognatis aliqua legarentur; invectum eſſe ſpolii jus, ut obviam iretur Clericorum teſtamentis præpoſteris, quibus bona Eccleſiæ ab Eccleſia abalienabantur; & veſtimenta, & vaſa ſacra Eccleſiarum multò minùs etiam abalienari potuiſſe; denique ubi Beneficiorum reditus exiles & permodici erant, non eſſe moroſius de eorum ſuperfluis reliquiis litigandum.

De Annatis.

CAPUT LVIII. *P. 4. l. 4. c. 35.*

De Annatis, earum origo, & progreſſio uſque ad Concilium Conſtantienſe.

I. Ab Epiſcopis & Abbatibus longa ante tempore, quam à Romanis Pontificibus Annatæ exigebantur.

II. Pleno jure eas Abbates exigebant, quod Beneficia in commenda, mera eſſent obedientia Epiſcopis Reſcripta Apoſtolica eliciunt, ut eo jure utebantur.

III. Anno 1300. tertia Eccleſia plures exigebant annatas, antiqua etiam conſuetudine, cùm necdum ullas Romana exigeret.

IV. Sub Clemente V. & tempore Concilii Viennenſis necdum Pontifex Annatas capiebat ullas.

V. Cœpit Joannes XXII. aliquas exigere, ſed ab hodiernis longè diverſiſſimas. Harum & hodiernarum diſcrimina.

VI. Flagrante ſchiſmate Avenionenſi cœpit Bonifacius IX. Annatas exigere ab Epiſcopis & Abbatibus, quas ipſe nominabat. Probatur.

VII. Probatur à ſimonia puras & alieniſſimas fuiſſe has Annatas Doctrina Petri Cantoris.

VIII. IX. Doctrina Joannis Gerſonis & Petri Alliacenſis de Annatis.

X. Quàm vetuſta eſſent Annatæ, quas Eccleſia Gallicana alia aliis pendebat.

XI. An dici poſſit Annatas initio oblationes fuiſſe ſpontaneas.

XII. Argumentis novis efficitur Bonifacii demum IX. ætate invectas Annatas.

XIII. De parvis Annatis in minora Beneficia, quas Pontifex priùs exigebat.

XIV. De iiſdem parvis Annatis.

XV. Tria triplici tempore Annatarum genera; abſterſa ab iis omnibus ſimoniæ ſuſpicio.

XVI. Reſpondetur objectioni.

I. Noſtram hanc de Annatis diſſertationem inde idem ordiemur, unde priorem de Spoliis, ejuſmodi uſum perdiu antè invaluiſſe in Cœnobiis, atque in Eccleſiis Cathedralibus & Col-

legialibus, quàm eas vel summis digitis attingerent Pontifices Romani. Memoria obiter & summatim recolenda sunt, quæ dicta sunt suprà de Deportibus, ut jam ambigere nemo prorsus possit, quin Prælati Regulares & sæculares, & Episcopi ipsi fructus primi anni acceperint Beneficiorum vacantium suæ ditionis, aliquandiu ante quam summi Pontifices idem sibi juris adrogarent. Cùm essent enim Abbates, Episcopi & Archidiaconi Custodes & Administratores Prioratuum, Parochiarum, & aliorum Beneficiorum suæ ditionis vacantium, difficillimum erat, ut non eorum spolia & fructus temporis quo vacabant, ipsi sibi sumerent, vel omnino, vel ex parte, tum jure suo, tum ob impensam operam, tum denique ad necessarias expensas; tum maxime cum diu illa vacare sinebantur, vel Patronorum inertia, vel eorum inter se litibus, vel litigiis Beneficiariorum ipsorum, vel quibuscumque demum causis aliis. Tunc enimvero minuscula hæc Beneficia videbantur rursum coaluisse cum stipite à quo divulsa fuerant; Ecclesia autem matrix veluti fons erat in quem rivuli, qui ab eo effluxerant, confluebant. Non ita verò res habebat in Ecclesia Romana. Nec enim illa in sinum suum & in custodiam excipiebat omnes Ecclesias viduatas, sive Regulares, sive sæculares, nec earum tunc temporalem substantiam administrabat. Temporalis hæc particularium Ecclesiarum substantia nunquam ab Ecclesia Romana divulsa fuerat. Ita non poterat tanta ejus esse vel Spoliorum, vel Annatarum antiquitas, quanta Abbatum, Episcoporum, & Archidiaconorum.

II. Principem locum do Abbatibus, quòd cùm Prioratus eorum juris obedientiæ sint eis ad nutum obnoxiæ, majoris in eos imperii vim illi exercebant, etiam in temporalibus, quàm vel Episcopi, vel Archidiaconi in Parochias, quæ in Obedientiarum utique classem conjici non poterant, cùm ad nutum Episcoporum revocabiles non fuerint Parochi. Quin & illud à nobis adnotatum est in Dissertatione de Deportibus, Rescriptis se Pontificiis muniri gestiisse Episcopos, ut Annatas Beneficiorum suæ Diœceseos exigerent, atque ita æs alienum expungerent, quo gravabantur. Episcopo Tullensi ab Honorio III. concessum est, ut per biennium reditus omnes acciperet vacantium suæ Diœceseos Beneficiorum. Canonici & Dignitates hinc se immunes esse jactabant, rescripsit Pontifex immunes non esse. *Fructus Beneficiorum, quæ in tua Diœcesi vacare contigerit, tibi liceat biennio retinere.*

Extra. De verbo signi. c. 32.

Ad annum 1246. docuit nos Mathæus Paris Archiepiscopum Cantuariensem à Pontifice impetrasse Annatas unius anni Beneficiorum suæ Provinciæ. *Fructus unius anni Beneficiorum, quæ in tua Diœcesi vacare contigerit, tibi liceat biennio retinere.* Gregorius X. Episcopo Leodiensi annuit vigesimam unam in omnia Beneficia suæ Diœceseos. Cùm enim Concilia Lateranensia III. & IV. & Pontifices Alexander III. & Innocentius III. Prælatis interdixissent novis omnibus exactionibus, Episcopi quos hic memoravimus, Rescriptis se tueri Apostolicis voluere ad exigendas Annatas.

III. Concessa est aliquando à Bonifacio VIII. licentia, Annatarum in quinquennium ex Beneficiis vacantibus exprimendarum, quò debita Prælatorum exolvi possent. *Propter tua debita persolvenda fructus Beneficiorum primi anni usque ad quinquennium in speciali gratia concedimus.* Sed illa ab eo memorabilis adjecta est clausula, ut eorum jam Annatæ Beneficiorum addictæ non fuissent, vel fabricæ, vel cuicumque demum necessitati Ecclesiarum, vel personarum, sive consuetudine, sive statuto, sive privilegio. Erant ergo jam ante annum millesimum trecentesimum Annatæ usitatissimæ in Beneficiis vacantibus exigendæ, & adjudicatæ vel Prælatis, vel fabricis, & quibuscumque necessitatibus Ecclesiarum, sive statuto, sive privilegio, sive consuetudine. Nec tamen ullas tunc Annatas exigebant adhuc Romani Pontifices; ut liquet ex Decretalibus ipsis Bonifacii VIII. ubi pronuntiat proventus vacantium Ecclesiarum successoribus reservandos esse, vel Ecclesiæ & agrorum ejus necessitatibus impendendos. *Vacationis tempore obvenientia bona, quæ in Beneficiorum utilitatem expendi, vel futuris debent successoribus reservari;* nisi iis in locis, ubi eos consuetudo, statutum, aut privilegium Episcopis, vel aliis Prælatis adscripsit.

In Sexto. L. 1. Tit. 3. c. 10.

In Sexto. L. 3. Tit 16. c. 19

Si ad superiora retro sæcula animo assurgamus & ad ipsos hujus disciplinæ fontes, occurrent nobis Episcopi, summa auctoritate, & administratione temporalium Ecclesiæ rerum omnium diutissimè potiti, non solùm ante hujus rei temporalis partitionem in plura Beneficia, sed etiam postea. Diu enim integrum illis fuit sibi retinere Beneficia suæ collationis, & eorum fructus seponere ad aliquas sacri ministerii sui necessitates. Quin & post etiam quam eos Concilium Lateranense III. anno 1179. adegit semestri spatio Beneficia conferre, in eorum adhuc potestate fuit retinere fructus vacantium Beneficiorum, & eos adjudicare usibus necessariis suæ Ecclesiæ, sive per illos sex menses à Lateranensi concessos Concilio, sive iis etiam elapsis collato duntaxat titulo Beneficii, & segregatis sibi fructibus ad breve aliquod tempus, ad opus quodlibet pium. Ita usus ferebat adhuc tempore B. Raimundi de Pennaforti, à quo consarcinata est prima compilatio Decretalium Gregorii IX. Accipe ipsa sanctissimi viri verba, & eruditissimi Canonum interpretis. *Quid de Episcopis & aliis Prælatis, qui fructus Ecclesiarum, vel aliorum spiritualium Beneficiorum vacantium percipiunt per aliquot annos, & postea conferunt retentis sibi fructibus & reditibus sic perceptis, vel retenta sibi parte fructuum? Ad hoc distingue cum Innocentio, utrum qui dat spirituale Beneficium, proventus ipsius ante donationem percipiat, aut non. Nam si proventus ante donationem non percepit ipse, sed alius, & ex donatione consequitur, quod ipse proventus percipiat, non est dubium intercedere simoniacam pravitatem. Si autem ante donationem percepit ipse proventus, credimus esse distinguendum, utrùm ante donationem constituat, ut ipsi proventus retineantur ad tempus pro causa justa & necessaria: aut conveniat cum eo qui accepit Beneficium, sive mediatore quocumque in officio illo concesso, retineat ipse sibi proventus. Primum enim membrum credimus esse licitum; secundum autem dicimus non licere; ne viam aperiamus iis, qui pravitatem suam satagunt palliare.* Ita ergo statuebat vir Canonum & novi Juris consultissimus, etsi non posset Episcopus in conferendo Beneficio, vel eo collato pacisci, ut fructus ejus ad tempus sibi retineret: potuisse tamen antequam illud conferret, proventus ejus sibi reservare *ad tempus pro justa causa & necessaria.* De eo prolixiùs agemus alio loco, ubi demonstrabimus inde manasse illud novorum Canonistarum placitum, aientium *Beneficium esse in fructu.* Quòd cùm res temporalis Beneficiorum decerpta ac detruncata fuisset ex mensa communi, quæ erat in potestate Episco-

Summæ l. 1. Tit. 1. n. 24.

porum; in eandem illa resorbebatur vacante Beneficio; & ante Concilium Lateranense III. persæpè ab Episcopis retinebatur ad tempus, quin & aliquandiu post ejus Concilii tempora non parvam ejus potestatis partem Episcopi retinuere, teste hic idoneo Raimundo.

IV. Ne sub Clemente quidem V. ulla usquam Annatarum Pontificiarum vestigia, qui post Bonifacium VIII. statim ferè ad puppim Ecclesiæ sedere cœpit. In Concilio Viennensi verbum de illis
L. 1. Tit. 6. c. 1. factum est nullum. In Clementinis de Annatis attingitur aliquid iis, quas Abbates capiebant, nihil præterea. Referunt quidem Matthæus Vuestmonasteriensis & Thomas Valsinghamus anno 1305. Clementem V. Annatas Beneficiorum ad duos tresve annos sibi vendicasse, fatigatum crebrioribus Episcoporum precibus eas sibi deposcentium, & ipsum quoque earum aliquando delibandarum cupientem.
Vuestmona. pag. 457. Valsing. in hypod. Neustriæ. p. 96. 97. *Ipse verò Papa videns insatiabilem quorundam Episcoporum Angliæ avaritiam; importunè postulantium primas vacantes Ecclesias per annum in suis Diœcesibus sibi concedi, advertensque quia quod postulat inferior, potest & superior; appropriavit sibi ipsi per biennium omnes proventus de primo vacantibus in Anglia; videlicet de primo anno primos fructus, tam de Episcopatibus, Abbatiis, Prioratibus, Præbendis Rectoriis & Vicariis, quàm de cæteris minutis Beneficiis.* At ex exactiones ultra duos annos ex Matthæo Vuestmonasteriensi, ultra tres ex Valsinghamo non sunt progressæ, nec ultra fines Angliæ effusæ sunt, ad comprimendam tantùm Episcoporum aviditatem spectavere, nec deinceps usquam usurpatæ sunt.

Jussus à Clemente V. Durandus Mimatensis Episcopus, opusculum tunc lucubravit, edidítque longè pulcherrimum, quo veluti præluceret Episcopis omnibus Concilii Viennensis, ostenderetque quibus disciplinæ maculis eluendis, quibus expurgandis corruptelis incumbendum esset. Liber is inscribitur *De modo Concilii Generalis celebrandi*. Magni vir animi qua par est fiducia de Curia Romana disserit. Graviter expostulat, quòd exigatur aliquid ab Episcopis qui ibi ordinantur. Is verò tempestivus cum primis locus erat de Annatis agendi. Atqui de eo litteram facit nullam. En ipsius verba: *Cum*
Part. 2. Tit. 20. *illa decreta in quibus agitur de simonia, in novo & veteri Testamento, in Conciliis à sanctis Patribus & Romanis Pontificibus damnata, non serventur; & maximè in Curia Romana, in qua etiam Cœtus dominorum Cardinalium vult habere cum domino Papa certam portionem à Prælatis qui promoventur ibidem: videretur super hoc maximè providendum. Nam hæc hæresis maximè corrumpit Ecclesiam universalem.*

Qui eo loco insidiati sunt, ut inde primordia quædam Annatarum exprimerent, ii vehementer allucinati sunt. 1. Nec enim ait Durandus acceptos esse fructus primi anni, sed tantùm acceptum esse aliquid. 2. Non ait ei exactioni obnoxios fuisse Episcopos omnes & Abbates, sed eos duntaxat Prælatos, qui Romæ ordinabantur. 3. Clementis V. tempore Abbates omnes ab Episcopis, Episcopi à Metropolitanis suis, & confirmabantur, & ordinabantur, paucissimis exceptis, qui Romæ ordinabantur. Ei ergo non suberant exactioni, nisi paucissimi, cùm Annatæ omnes prorsus Episcopos & Abbates complectantur. 4. Qui potuisset Durandus simoniæ maculam affricare Pontificiæ exactioni fructuum primi anni, nec eandem inurere notam tot exactionibus aliis, quas superioribus Capitibus perstrinximus, maximè ubi de Depositibus actum est, & quæ in Collegialibus ac Cathedralibus Ecclesiis, maximè verò in Cœnobiis pervagatissimæ erant? 5. Planum est simoniacam exactionem de qua queritur Durandus, illam ipsam esse, quæ tam frequens olim fuerat, cujus & tam frequens fuerat in Conciliis, & in Pontificum Decretis proscriptio, ubi ordinationes gratuitæ præcipiebantur, gravissimis aliàs pœnis imminentibus. Si eam placeat esse Annatarum originem, erunt illæ haud dubio antiquissimæ, sed non in Romana magis, quàm in aliis Ecclesiis usurpatæ, in quas & ipsa creberrima subinde irrepsit simonia. Antoninus Archiepiscopus Ephesinus, quem sede exturbavit Chrysostomus, Episcopales Ecclesias distrahebat pro modo redituum annuorum, ita referente Palladio in vita Chrysostomi. Nec tamen eæ verè Annatæ erant. *Pro lege ac decreto habet, ordinationes Episcoporum vendere, pro modo redituum.*

Nolui hic verba facere de Annatis in omnia Beneficia, & de plurium quandoque annorum Annatis, quas Bonifacius VIII. Joannes XXII. & alii si fors Pontifices concessere, vel Galliarum Regibus, vel aliis quibuscumque Principibus. Consule Continuatorem Nangii de iis agentem. Non eæ sunt istæ Annatæ, quibus de hic disputamus, quanquam ei Scriptori persuasum fuerit, per eas facilè adductos esse Reges, ut Annatis Romanis, cujusmodi nunc sunt, assentirentur.

V. Joannem ergo XXII. constat ejus facti ducem & principem fuisse, ut Annatas exigeret, sed initio nec ubique vigebat ea lex, nec perpetua servitus indicebatur. Anno 1317. exegit ille fructus Rainal. an. 1317. n. 49.
primi anni Beneficiorum in Anglia, Hibernia, Vallia vacantium, ad levationem onerum gravissimorum, quibus Ecclesia Romana deprimebatur. Anno 1319. publicata est ab eo Decretalis, *Cum nonnullæ*, Extravag.
qua significabat, se reservaris ad urgentissimas Ec- Comm. l. 3.
clesiæ Romanæ necessitates fructibus Beneficiorum Tit. 2. c. 11.
toto Christiano orbe vacantium tribus proximis annis, ea lege complexum esse Præbendas & Dignitates Capitulorum, conceptis verbis Episcopatus & Abbatias excepisse. *Præsertim cùm Archiepiscopa-* Spicil. To. 12. pag. 598. 614. 610. 667. 721. 750.
les & Episcopales Ecclesiæ, ac Regulares Abbatiæ ab hujusmodi solutione fructuum in dictis litteris eximantur. Unde certissimè id exprimitur ante hunc Joannem nullam usquam manasse legem exigendarum Annatarum. 1. Quid enim causæ fuisset, quamobrem Joannes Episcopatus & Abbatias exciperet, si ea jam lex Prælaturis indicta fuisset? 2. Si mos jam is valuisset, quin potiùs lege sua eum confirmasset, ut eodem Edicto Prælaturæ continerentur. 3. Ea ergo fuit ad triennium facta reservatio fructuum minusculorum Beneficiorum: quod totum contrà est in nostratibus Annatis, quæ Prælaturas tantùm, & quidem in perpetuum complectuntur. 4. Et ea tamen verè Annatarum fuere rudimenta, quarum incrementis Prælaturæ ipsæ constrictæ fuere, exclusis etiam prioribus triennii limitibus, ut familiare est exactionibus omnibus pedetentim gliscere & ingravescere. Utcumque sit, mera hæc est reservatio fructuum annuorum in vacantibus Beneficiis, ad levanda Ecclesiæ Romanæ onera. *Quos fructus ad triennium pro necessitatibus Ecclesiæ Romanæ duximus reservandos.*

Itaque hæc exactio nihil omnino pertinet ad electionem, vel confirmationem, vel ordinationem & promotionem Beneficiariorum, sed ad graves tantùm Romanæ Curiæ & Ecclesiæ necessitates. Quod totum alienissimum est à simoniæ suspicionibus.

5. Anno 1322. habitum est in Hispania Concilium Palentinum Præside Vuillelmo Cardinali Episcopo Sabinensi, Legato Joannis XXII. Atqui non alias ullum Concilium adversùs simoniam magis exarsit, & adversùs Prælatos, qui fructus primi anni Beneficiorum suæ Collationis, vel omnino, vel ex parte
Can. 19. sibi servatus volebant. *Gratia si non gratis datur & recipitur, gratia non est. Nonnulli vero Prælatorum ut accipimus, cùm Beneficia conferunt, occasione cóllationis facta, fructus eorumdem Beneficiorum, aut aliquam ipsorum partem, seu summam aliquam pecuniæ exigere ac retinere præsumunt. Cùm igitur corruptelam hujusmodi sacri Canones detestentur, jubemus ne Episcopi, vel quivis alius, &c.* Canonis hujus nunus observati pœna ea definitur, ut semestri spatio suspendatur quis à Collatione Beneficiorum. Non usque adeo sævisset Legatus Pontificius in exactiones Annatarum, si vel Pontifex ipse eas exigere solitus fuisset, si eum usum lata lege confirmasset. 6. Denique coævus author nullus eorum qui scriptis mandavere vitam Joannis XXII. Annatarum institutionem illi affinxit, quanquam fuerint in iis, qui eum infinitæ cujusdam pecuniarum cupiditatis, & coacervationis insimularint.

VI. Verissimè ergo inter ipsa schismatis Avenionensis incendia, Bonifacius IX. qui Romæ tum sedebat, servare sibi cœpit dimidiam Annatam Beneficiorum omnium suæ Collationis. Ita fatetur Rainaldus ad annum 1392. cùm non alia suppetere ratio Pontifici videretur, unde unde colligendæ pecuniæ, incredibiles ad expensas Ecclesiæ, in quam bellorum
Num. 1. undique tempestates ingruebant. *Ingravescentibusque rei pecuniaria difficultatibus, ob continuos armorum fragores sanxit, ut redigendorum ex omnibus sacerdotiis, quæ à sede Apostolica conferrentur, vectigalium, quæ primo habente anno obvenirent, dimidia pars in fiscum Pontificium inferretur.* Refertur à doctissimo hoc Annalium Conditore ad annum 1399. locus Theodori Niemensis, quo testatum fit eo anno Pontificem hunc sibi reservasse Annatas Episcopatuum & Abbatiarum: & quanquam obumbratæ simoniæ infamiam ille huic exactioni aspergat, vel ipse tamen ea suppeditabit lumina & argumenta, quibus ea criminatio diluatur. Audi Theodori hujus Niemensis verba ipsa, sub Bonifacii ipsius IX Pontificatu vi-
Num. 12. tam agentis. *Circa decimum annum sui regiminis, ut cautius ageret in hac parte, palliaretque simoniam, quam exercuit, quodam necessitatis colore, primos fructus unius anni omnium Ecclesiarum Cathedralium & Abbatiarum vacantium suæ Cameræ reservavit: ita quod quicumque ex tunc in Archiepiscopum, vel Episcopum, aut Abbatem, per eum promoveri voluit, ante omnia cogebatur solvere primos fructus Ecclesiæ, vel Monasterii, cui præfici voluit.* Idem perhibet Platina, qui & addit Anglos Episcopatuum Annatas exolvisse, respuisse Cœnobiorum. *Annatarum usum Ecclesiasticis Beneficiis imposuit. Hanc autem consuetudinem, omnes admisere præter Anglos, qui de solis Episcopatibus concessere, in cæteris Beneficiis non adeo.* Illud quoque adjicit, dimidium annui proventus tantummodo ad has annatas flagitatum fuisse. *Annatarum usum Beneficiis Ecclesiasticis primus imposuit, hac conditione, ut qui Beneficium consequeretur, dimidium annui proventus fisco Apostolico persolveret.* Dimidia pars altera proventuum Beneficiario permittebatur ad suas & Ecclesiæ suæ necessitates. Eandem nimirum legem Pontifices Romani præscripserant deportibus, quos jamdiu Episcopi, Abbates, & Prælati alii inferiores exigebant ex Beneficiis suæ ditionis.

VII. Idque primum observandum venit ad refellendam Theodori Niemensis opinationem & simoniæ criminationem fœdissimam. 1. Putas & exortes ejus infamiæ non dubitasset ille & esse, & jamdiu fuisse Annatas, si compertum ei fuisset maximam partem Cœnobiorum orbis Abbates eo jure usos esse in Prioratus & alia Beneficia sibi obsequentia. Episcopus item, & Archidiaconos, Prælatosque alios inferiores, annatas exprimere ex Parochiis compluribus, aliisque Beneficiis, more ante aliquot sæcula firmato: eaque jura approbari, vel tolerari conceptis verbis, in Conciliis & Decretalibus iis, quibus universa assentiretur Ecclesia, paucissimis cautionibus adhibitis. 2. Abjecisset Theodorus ineptas suspicationes suas, si advertisset consuetudine & præscriptione ea Annatarum jura tributa jam esse Prælatis compluribus, tum sæcularibus, tum regularibus, & eam consuetudinem ita præscriptam, & confirmatam fuisse textu ipso Juris Communis & receptissimi Decretalium. Quod passim alibi tamdiu innocuum fuit, non id ille in Ecclesia Romana simoniacum calumniari potuisset. 3. Si universim hos dimidios fructus annuos spectasset ille à Pontifice reservatos ad urgentes Ecclesiæ necessitates, longè ille ablegasset suspiciunculas simoniæ omnes: Ecqui enim cæteræ Ecclesiæ jam olim poterant ad fabricas Templorum, vel ad alios usus seponere annatas Beneficiorum. Ecqui poterat hic usus statutis, consuetudine, privilegiis & præscriptione confirmari, denique iis Decretalibus, quæ veluti micantissimæ sunt Juris Canonici hodierni faces: nec potuerit Ecclesia Romana pari jure uti, & consimilem facere fructuum reservationem, ad explicandas gravissimas temporum angustias & difficultates? An fabricæ & reparationis templorum peculiarium majora sunt momenta, quàm defensionis Romanæ Ecclesiæ, in qua Principatus residet Apostolicæ Cathedræ?

Nec his adversatur Petrus Cantor, qui Annatarum reservationem in unum, & alterum, adeoque & in tertium annum, tum legitimam censet, cùm non ab uno privatim fit Prælato, utilitati privatæ serviens, sed authoritate publica, & ad publicam Ecclesiæ utilitatem. *Eadem est objectio de Annalibus,* Cap. 38.
Biennalibus, Triennalibus, & hujusmodi, quæ omnia videntur facere in fraudem simoniæ. Hic distinguunt quidam, dicentes sequestrationem rerum Ecclesiasticarum factam, communi authoritate Ecclesiæ, & ob utilitatem ejus, licitam esse: provenientem autem ex propria utilitate & cupiditate Episcopi, simoniacam. Nec inficior sapientissimo Scriptori optabile videri, ut Beneficiario semper dimittatur, quo parcè vitam & honestè sustentet.

VIII. Lubentissimi ergo Rainaldo assentimur, qui Theodorum Niemensem retundit, frangitque, objecta authoritate Joannis Gersonii, Cancellarii Universitatis Parisiensis, in Tractatu de simonia. Nemini non exploratum est, quàm abhorreret Gersonius ab adulatione, ubi Romanæ Curiæ res agebatur. Et fatetur ille tamen in hoc opusculo, ut Levitæ veteris Testamenti cùm decimas ipsi à laïcis acciperent, ipsos vicissim decimarum harum decimas exolvisse Aaronico summo Pontifici; ita simillimo quodam munere à Prælatis inferioribus colendum esse Romanum Pontificem, idque convenienter per Annatas perfici. *Sicut ex antiqua lege decima* To. 2. pag.
decimarum debebantur summo Sacerdoti à Levitis. Num. 426.
XVIII. Deuteron. XVI. sic non minus in lege nova debetur hæc decimatio facienda ipsi Papæ per inferiores.

Has

Hæc autem recompensatio videtur rationabilis, quod fructus primi anni à quolibet beneficiato persolvantur: quoniam in hoc Papa servit Ecclesiæ, & ita pro sustentatione status sui potest onerare personas & beneficia. Et hæc quidem objectio est, quam sibi dilucidandam proponit Gersonius: at in sua ille mox ad eam responsione, confitetur naturali & divino jure niti eam legem, qua Annatæ debentur Pontifici summo, quandiu Ecclesiæ illi subditæ non suppeditant aliunde, unde dignitas ejus pro sua amplitudine sustentetur; id unum porro ille non dissimulat in votis sibi esse, Curia ut Romana exactionibus violentis & extorsionibus abstineret. *Respondendo talibus objectis dicimus primo, quod inferunt & concludunt aliquas veritates. Ut quod officio Papæ debeatur beneficium sufficiens & condecens. Et quod ab inferioribus sibi debitur subsidium. Et quod illud subsidium potest, vel potuit debitis circumstantiis observatis, accipi super fructibus, inferiorum Beneficiorum, ubi non est aliter facta Papæ sufficiens provisio; sicut prima ratio satis hoc concludit tam ex jure divino, quam naturali præsupposito divino. Sed quod fiat exactio, vel extorsio, sicut conclusio loquitur, ratio non concludit.*

Nec aliter Gersonius alteram illam dispungit objectionem, ex iis Capitulis sumptam, quorum gremio non inscribuntur Canonici, nisi persolutis juribus quibusdam, quibus nemo tamen invidiam fecit, ut simoniacis. Respondet autem, a Canonicis ea jura exigi, non propter Officium, vel Beneficium, quo accedentes condecorantur, sed ad fabricam & ad sumptus communes Ecclesiæ. *Tales pecunia non exiguntur à Canonicis pro Beneficio, vel Officio, sed pro communibus oneribus supportandis, in quibus Canonicus ille particeps erit quoad emolumentum commune, sicut pro fabrica, pro pane, pro pueris de choro, pro clientibus, pro cappa & similibus.* Atqui ad sumptus etiam universalis Ecclesiæ institutæ sunt Annatæ in Prælatos, & perpetuatæ.

Tertio denique loco id sibi Gersonius objicit, Si tot Ecclesiæ Cathedrales, si tot Prælati inferiores, si tot Abbates Regulares Annatas percipiunt, posse eas & à Pontifice percipi: *Nec minus rationabiliter, immo rationabilius potest Papa recipere primas annatas Beneficiorum, quam recipiunt vel Prælati inferiores, vel Ecclesiæ Cathedrales, vel aliquæ Religiones, quod tamen ita fieri frequentius invenitur.* Respondet verò Gersonius ei objectioni non respondendum, sed subscribendum esse, rem enim eam constantissimam esse, & æquissimam comparationem. Sed & illud æquitati consentaneum esse, ut ne Romæ exigerentur antè Annatæ, quàm fructus primi anni essent demessi, cùm ea in suprapositis exemplis ratio obtineat. *Tertia ratio concludit conformiter ad primam. Deberet ergo similis esse conformitas, de non exigendo fructus, ante perceptionem eorum, sicut nec exiguntur ab illis, de quibus est argumentum.*

IX. Indubitatissimè ergo Annatis astipulabatur Gersonius, nec improbabat nisi usum antè exigendi fructus primi anni, quàm eos Beneficiarius collegisset. Gersonio adprimè concinit Petrus de Alliaco Cardinalis, tractatu *De authoritate Ecclesiæ.* En ipsissima ejus verba: *Cum Levitæ pro sua sustentatione reciperent decimas, summus Sacerdos decimam decimæ à Levitis debebat recipere, ut patet Num. XIX. Unde simili jure videtur quod Papa possit recipere ab Episcopis promotis Communia Servitia, quæ vocantur vacantia: & in minoribus Beneficiis primos fructus, seu alia hujusmodi subsidia, ex quibus ipse, & sibi in Ecclesia servitio assistentes possunt convenienter sustentari.*

Gerson. Tom. 1. pag. 917.

Tum confitetur ille in ratione inverecunda & turpi exigendi jura legitima, posse nescio quid simoniacæ luis inesse, sed abstergenda hæc esse vitia, incolumi & illibato jure Canonico. *Status summi Pontificis & sacri Collegii Cardinalium dum recipit & quærit subventiones consuetas in oblationibus, decimis, vel annatis & similibus, non debet eo ipso de simoniaca pravitate notari, nisi fortè vitium aliud in exactionis modo concurrerit; quod vitium corrigi debet, non ob id lo status minui, destrui, culpari, vel juribus aliunde defraudari, sicut ab infirmo morbus tollendus est, non subjectum, vel corpus destruendum. Oppositum verò pertinaciter imponere, notando generaliter de simoniaca pravitate totum statum istum, temerarius error est, nec esset ferendus.* Subjicit denique doctissimus Theologus ab exigendis Annatis cessandum non esse, donec præsidia & adminicula alia opportuna Pontifici & Cardinalibus adsignentur, usuque confirmentur, vel approbentur Concilio Generali. Qui secus sentiant, aut garriant aliquid, eos statutis & Edictis adversari Regum Galliæ, Ecclesiæ Gallicanæ & Universitatis Parisiensis. *Oportet sic fieri quod subventio nunc existens & à Priorum devotione Ecclesiasticorum introducta, de primis annatis & similibus permaneat, quousque priùs, aut simul saltem fuerit alia fortè provisio salubrior vel sanctior rationabiliter adinventa, & effectualiter practicata, & ex ordinatione Papæ & Concilii Generalis. Postremò facientes contra præmissa, non conformant se, sed manifestè obviant institutionibus Regis Franciæ, Ecclesiæ Gallicanæ & Universitatis Parisiensis, sicut patet eas intuentibus.*

X. Eum Tractatum lucubravit Alliacensis anno 1417. dum haberetur Concilium Constantiense, cujus & ipse & Gersonius clarissima fuere lumina. Hinc apparet, eam fuisse Prælatorum Galliæ consensionem & Theologorum, qui Concilio intererant. Nec sanè aliis ferè imbui potuerant opinionibus, Gallicæ gentis cùm essent, in qua familiare illud erat, passimque usurpatum, ut Annatæ Præbendarum Ecclesiæ cujusque Cathedralis & Collegialis addicerentur Collegio cuipiam, Clero, vel Ecclesiæ, spectatissimæ sanctitatis. Anno 1186. Petrus Bellovacensis Episcopus præsente Archiepiscopo Lugdunensi Papæ Legato, Ecclesiæ sancti Quintini civitate in ipsa Bellovacensi, ubi tum Canonici florebant Regulares, ab Ivone Carnotensi Episcopo instituti, Annatas consulit Præbendarum omnium Ecclesiæ suæ Cathedralis, si quæ aliquando vel morte vacarent, vel religiosa professione Canonicorum. *Deinceps anni unius spatio habeant & quietè possideant reditus singularum Præbendarum.* Stephanus sanctæ Genovefæ tum apud Parisios Abbas, postea Episcopus Tornacensis per literas Pontificem obfirmavit ad defensionem Abbatiæ sancti Victoris Lutetiæ, cui Capitulum sanctæ Mariæ controversiam faciebat de annatis Præbendarum suarum omnium, quibus illam donaverant Canonici olim, eique largitioni confirmatio accesserat sedis Apostolicæ. *Sanè Præbendarum Parisiensium annalia Ecclesiæ sancti Victoris ex integro deberi, & ipsius Ecclesiæ Parisiensis tam Episcopi, quam Capituli autenticum Rescriptum testatur, & sanctorum Romanorum Pontificum privilegia confirmant, & plusquam longissimi temporis præscriptio civili simul & Canonico jure clamat.* Anno 1123. Stephanum Parisiensem Episcopum ferunt eas concessisse annatas suæ Cathedralis Ecclesiæ Cœnobio sancti Victoris. In Necrologio ejus Abbatiæ legitur Præbendam addictam ei fuisse unam, & Annatas cæterarum omnium in Ecclesia

Gall. Christ. To. 2. pag. 385.

sanctæ Mariæ, sancti Marcelli, sancti Germani Altisiodorensis, sancti Martini de Campellis. Addit Chopinus in Ecclesia sancti Clodulphi, in Ecclesia Meldensi, & Meloduoensi. Nuper publici juris facta est Bulla Eugenii III. ad annum 1147. qua Ecclesiæ sancti Victoris confirmantur Annatæ omnium illarum Ecclesiarum, aliarumque non paucarum, ac præ cæteris sanctæ Mariæ de Corbolio, ubi Cœnobio sancti Victoris adscriptæ erant Annatæ undecim Præbendarum, & pro duodecima, quæ fabricæ adjudicata fuerat, solvebantur ei *decem solidi*: postremò denique solvebantur hæ Annatæ, quo demum cumque modo vacassent Præbendæ, resignatione, Religiosa professione, depositione, morte.

Hist. Vnive Paris. To. 2 p. 160. 39.

Spicil to. 12. pag. 160. Vuarinus Ambianensis Episcopus Collegium excitavit dotavitque Canonicorum Regularium sancti Augustini, quibus Annatam tribuit Canonicatuum Cathedralium Ecclesiæ suæ, ea lege, ut pro defuncto annuale celebrarent, & funeri ejus interessent. Attribuit & illi Annatas Capituli sancti Acheoli. Exemplorum ejusmodi plena sunt Monumenta sacra, & hinc satis superque liquet, his Annatis ortum dedisse pietatem quandam eximiam ac religionem, tum accipientium eas, tum dantium, in quos simoniæ ne suspicio quidem cadere poterat. Postquam verò ea Episcoporum & Capitulorum concessio privilegiis Pontificiis & præscriptione confirmata fuit, si successores eorum qui concesserant, beneficii sui pœnitebat, idque retractare conabantur: viri pii sui id muneris esse existimabant, ne sibi deessent, aut ut aliis ita periclitantibus adessent, ut suprà patuit ex Epistola Stephani Tornacensis in tuitionem Cœnobii sancti Victoris,

XI. Quæ suprà adscripta sunt verba ex Petro Alliacensi, ex iis constabat ita illi persuasum fuisse, Annatas, quibus tunc Romana fruebatur Ecclesia, privatorum pietate invectas fuisse: *Subventio nunc existens, & à priorum devotione Ecclesiasticorum introducta*: atque ita eam constanter tuendam esse: *permaneat*: donec proventus alii constituti fuissent, ad Pontificis & ejus ministrorum necessarias expensas. Nec secus sentiebant, qui tempore Constantiensis Concilii tam acerbè invehebantur in Annatas, quas & ipsi suspicabantur oblationes priùs voluntarias fuisse eorum, quorum confirmatio vel ordinatio Romæ celebraretur Episcoporum, Abbatumque, quòd tum eorum electiones lacesserentur lite quapiam intentata. *De vacantibus verò & fructibus primi anni majorum Prælaturarum, Abbatialium, Episcopalium, &c. nullum aliud initium fuisse invenitur, quàm voluntaria & gratuita oblatio quorandam, qui in discordia electi ad Abbatialem vel Cathedralem Ecclesiam, &c. Et talis oblatio & gratuita datio juxta vulgare Italicum dicta fuit Servitium, & secundùm Alemannos Propina dicitur. Et dicta fuerunt communia servitia, quia communiter inter eos dividebantur, eò quòd singulis dare fuisset nimium onerosum.*

Nec distat à verisimili, quorum electiones impetebantur, Romamque referebantur, ii ubi vicissent, cùm Romæ confirmarentur, persæpè & consectarentur, spontanea oblatione aliqua Pontificem veneratos esse, & ex arbitraria primùm assuetudine, ut solet, contigisse, ut vinculum nescio quod legis longo temporum decursu necteretur. Sed non ea profectò fuit Annatarum origo primæva, cùm invictissimis documentis demonstraverimus, necdum Annatis obnoxias fuisse majores Prælaturas sub Joanne XXII. Papa, nec eas cœpisse, nisi sub Bonifacio IX. paulò ante annum millesimum quadringentesimum.

XII. Illud enim iterum iterumque observari necesse est, luctuosissimo illo schismate post mortem Gregorii XI. exorto, qui Avenione migrans Apostolicam sedem Romæ restituerat: ita scissam esse Ecclesiam inter duos Pontifices, alterum Romæ, alterum Avenione sedentem, ut uterque mox Pontifex ad molestissimæ inopiæ angustias detrusus sit. Et malo mederi tentavit Clemens VII. invecto spoliorum jure, Bonifacius IX qui Urbano VI. successerat, Gregorii XI. successori, Annatarum institutione. Paucula quasi ad cumulum hic adjiciam nova documenta. Diximus suprà anno 1385. fulmineo quodam Edicto Carolum VI. Regem detonuisse in spolia, quæ Clementis VII. Collectores ex Episcopatibus & Abbatiis vacantibus legere cœperant. De Annatis ibi prorsus siletur, ut quas Bonifacius IX. anno demum 1392. exigere cœperit. Sedebat Romæ Bonifacius, nec multò post cœpit & ipse qui Avenione sedebat Pontifex Annatas exigere. Rex idem enim ipse Carolus VI. Edicto alio proscribens spolia, quæ rursus exigi cœperant anno 1406. Annatas pariter proscribere cœpit, quæ jam cum spolio exigebantur. *Ecclesiam Regni & Delphinatûs importabilibus servitutibus oppresserunt, potissimè bona Prælatorum & virorum Ecclesiasticorum decedentium, tam Regularium, quàm sæcularium, quæ spolia defunctorum interdum nuncupantur, reservando & usurpando: fructus Ecclesiæ tempore vacationis Prælaturarum aut Beneficiorum Ecclesiasticorum obvenientes levando & capiendo: à Beneficiatis quibuscumque primam annatam expetendo & extorquendo, cujus annatæ medietatem quoad majores dignitates Collegio Cardinalium consueverant assignare, & annatam hujusmodi unà cum quadam pecuniæ summa, quam vocant Minuta Servitia, & quam pro familiaribus esse dicunt, cum exactione juramenti hactenus exegerunt.* Eodem anno 1406 Rex idem Carolus VI. Senatusconsulto Parisiensi explosit exactiones Benedicti de Luna, potissimùm verò vacantium Beneficiorum. *A nonnullis spolia auferendo, ab aliis Prælaturarum & Beneficiorum Ecclesiasticorum vacantias extorquendo, &c. Cessabunt Benedictus & Officiarii sui ab exactionibus annatarum primarum, fructuum & emolumentorum Prælaturarum, & aliorum Beneficiorum vacantium. Cessabunt Cardinales à perceptione illius partis, quam in vacationibus Prælaturarum pro primis annatis vel aliàs ante præsens Arrestum percipiebant.* Hæ primùm Regiæ de Annatis personuerunt querelæ, quibus jam majores Prælaturæ fatigari incipiebant.

XIII. In Edicto quidem illo priori anni 1385. spargitur aliquid de Annatis, sed de iis tantùm, quæ minusculis ex Beneficiis colligebantur laici Patronatûs, vel Regiæ nominationis. *Dicti insuper Collectores fructus, reditus, proventus, primi anni omnium & singulorum Beneficiorum Ecclesiasticorum in nostro Regno, per resignationem vel permutationem, aut aliàs quovis modo vacantium, de facto capiunt, dato quod sint Beneficia, quorum collatio in Regalia, vel aliàs nobis, aut alicui domino temporali nobis subjecto, pleno jure, vel quorum præsentatio ad nos, vel alium Patronum laïcum pertinet; & tamen in reparationes ædificiorum nihil impendere volunt.*

Non hæ majores sunt Prælaturæ, sed tenuiora Beneficia, quorum Annatas jam cœperat sibi reservare Joannes XXII. ad triennium. Amarissimè verò Rex conquerebatur de Annatis Beneficiorum laïci, aut etiam Regii Patronatûs, quòd ejus res

agerentur; omnium enim ejusmodi Beneficiorum Annatæ promiscuè exigebantur. Quin & ex eodem mox Edicto manifestum est Ecclesias fuisse, quarum reditus primi anni servabantur integri Episcopo, vel Abbati; alterius, fabricæ. Quando vero jam Apostolici Collectores cœperant Annatas accipere primi anni, tum Episcopus secundi, fabrica tertii anni fructua suo sibi jure usurpabat, atque ita Beneficiarii mendicitas nonnisi quarto demum anno levamenti & solatii aliquid capiebat. *Et interim contingit, ut in Ecclesiis in quibus Prælatus proventus unius anni, & Fabrica alterius anni percipere consueverunt, dicti Collectores primi, Prælatus secundi, Fabricæ tertii annorum fructus percipiunt. Et his tribus annis Beneficiati mendicando vivere coguntur.*

XIV. Interim hic autem duo quædam sunt nobis non oscitanter, non perfunctoriè observanda. Primum est, has Annatas ea minoribus Beneficiis fuisse expressas Pontificiis reservationibus ad expensas & sustentationem ministrorum Curiæ Romanæ. Ea enim *reservationis* voa usurpata semper fuit, ut jam eæ possent iniquæ exactiones & violentæ extorsiones videri, nisi eas fieri cogeret justa quædam & gravia necessitas; sed simoniacæ videri nusquam possent, cùm reservationes sint tantùm, quibus commune nihil sit cum ordinationibus, aut cum institutionibus Beneficiariorum. Alterum est, cùm hæ Annatæ exigerentur ea Beneficiis collationis vel præsentationis Regum, vel aliorum dominorum temporalium, & ex illis ipsis quæ Reges jure Regaliæ conferebant, nullam earum connexionem fuisse cum provisione Beneficiorum, atque adeo nec simoniacas haberi potuisse. Tempore Caroli VI. Regis, hoc est, desinente sæcolo XIV. nec Episcopatus, nec Abbatias plerumque conferebat Pontifex, innumerabilia saltem non conferebat minuscula Beneficia, ex quibus tamen Annatas eliciebat. Ergo ne cadere quidem poterat in cogitationem, quod aliqua interveniret simonia.

XV. Addemus & hoc tertium non minoris fortasse ponderis. Alio nimirum & alio tempore triplicis generis Annatas à Pontificibus exigi solitas fuisse. Primæ & omnium vetustissimæ eæ fuere, quæ à Prælatis capiebantur, quos contingeret Romæ ordinari; sive Episcopi ii essent Romanæ Metropoleos suffraganei; sive Metropolitani Italiæ, qui Romæ inaugurarentur; sive Prælati ii majores, quorum electio in varias incurrebat lites, quique cùm Romæ judicio superiores & causa fuissent, ibidem confirmabantur, vel etiam ordinabantur. De his agebat Durandus: *A Prælatis, qui promoventur ibidem.* Hæ nimirum Annatæ inter voluntarias oblationes à nonnullis conjectæ sunt, nec nos abnuimus, sed vehementer negamus, eas fuisse, quæ in omnes postea Ecclesias manarint.

Secundæ Annatæ fuere, quas Joannes XXII. exigere cœpit ex omnibus minorum gentium Beneficiis, exceptis Episcopatibus & Abbatiis. Etsi tum quidem ad tres tantummodo annos facta sit ea reservatio, toties tamen eo ipso sæculo innovata creditur, ut eodem senescente consenuisse & ipsa, atque in jus commune traducta fuisse videatur. Ratio ejus rei est, quòd Bonifacius IX. non reservaret sibi nisi Annatas Prælaturarum, jam tum tamen omnium orbis Beneficiorum Annatæ Sedi Apostolicæ fuerint reservatæ. Jam reservatæ enim cæteræ fuerant, solæque supererant Episcopatuum & Abbatiarum reservandæ.

Tertii generis Annatæ fuere, quas Bonifacius IX. Sedi Apostolicæ reservavit anno 1392. in vacantes Episcopatus & Abbatias. Cùm nec Joannes XXII. nec Bonifacius IX. eorum Beneficiorum collationes sibi reservarint, vel nominationes, sed Annatas tantùm, perspicuum est, ne potuisse quidem illis speciem qualemcumque simoniæ adhærescere. Certissimum denique est, sive tertii, sive secundi generis Annatas, nihil commune aut conjunctum habuisse cum collationibus Beneficiorum, aut cum provisionibus Prælaturarum, quippe quæ tunc non Pontificum voluntate conferrentur; sed Patronorum præsentationibus, vel collationibus, vel electionibus. Vel ab ipsa ergo simoniæ umbra procul erant hæc omnia.

XVI. Si objiciatur verò nobis Decretalis *Injuncta, De electione*, in Extravagantibus communibus, ubi jubet Bonifacius VIII. Prælati ut omnes Romanas Bullas accipiant ante administrationem; vel inde novo præsidio muniuntur, quæ superiùs dicta sunt. Constitutionem suam enim restringit Papa ad eos, qui provisionem, confirmationem & consecrationem Romæ accipiunt. *Præsenti Constitutione sancimus, ut Episcopi & alii Prælati superiores, necnon Abbates, Priores & cæteri Monasteriorum regimina exercentes, qui apud dictam Sedem promoventur, aut confirmationis, consecrationis, vel benedictionis munus recipiunt, ad commissas eis Ecclesias & Monasteria, absque dictæ Sedis litteris, hujusmodi eorum promotionem, confirmationem, consecrationem, seu benedictionem continentibus accedere, vel bonorum Ecclesiasticorum administrationem accipere non præsumant, nullique eos absque dictarum litterarum ostensione recipiant, aut eis pareant, vel intendant.*

Missa facio reliqua hujus Decretalis verba, ubi legibus canonicis & civilibus, & tot litteris canonicis, quæ usitatissimæ erant prioribus Ecclesiæ sæculis, ad Clericos peregrinos non aliter admittendos: denique multiplici discrimine, in quod Ecclesia indueret se, nisi hæc disciplina retineretur: ubi, inquam, his documentis omnibus approbatur quàm sit necesse, ut Episcopi, qui procul ab Ecclesiis suis ordinantur, in eas ne admittantur, nisi exhibitis chartis authenticis suæ ordinationis. Perspicuum est ergo ea necessitate Bullarum Pontificiarum accipiendarum hic non constringi, nisi longinquarum Prælatos Ecclesiarum, quibus Romæ confirmatio, consecratio vel benedictio impenditur. Itaque nihil pertinet ea Decretalis ad Annatas, quæ ex omnibus postea Beneficiis expressæ sunt, aut certè ex Prælaturis Christiani orbis.

CAPUT LIX. *P. 4. l. 4. c. 36.*

De Annatis post Concilium Constantiense.

I. In Concilio Pisano Alexander V. repudiavit abjecitque reservationem Annatarum. Mera enim fuerat reservatio, à provisionibus Beneficiorum penitus segregata.

II. In Concilio Constantiensi ventilata est quæstio de Annatis, nil statutum est, nil de iis abolendis decretum.

III. Quæ tum sententia fuerit Gallorum. Ut caverint exigi fructus primi anni ante exitum ejus anni, & ante expeditionem Bullarum.

IV. In Concilio Basileensi statutum est, ut Annatæ tamdiu colligerentur, dum alii proventus Curiæ summi Pontificis à Concilio adsignarentur. Nulli usquam alii assignati sunt.

V. Respondetur objectioni ex eodem Concilio Basileensi petitæ.

VI. Annatæ in Concilio Basileensi confirmatæ fuere, ad sumptus necessarios Felici suppeditandos.

VII. In Conventu Bituricensi & Pragmatica Sanctione confirmatæ sunt quodammodo Annatæ.

VIII. Causam aperit Æneas Sylvius, cur Romæ in antecessum exigerentur Annatæ.

IX. Idem ipse Prælatos Germaniæ monet, juxta eis, non annatis paupertatem accelerari.

X. Variæ Pontificum Constitutiones de Annatis.

XI. Annatæ in Gallia per Concordata restitutæ.

XII. Paulò post in Germania nonnihil & in Gallia concussæ fuere.

XIII. Quid Annatæ, quid Servitia communia, quid Minuta servitia, quid quinta-decima.

XIV. Variæ ex Fagnano observationes in Annatas.

I. IN Concilio Pisano anno 1409. nonnihil convulsæ videntur fuisse Annatæ. Ibi enim præ se tulit & professus est Alexander V. certum sibi jam esse abstinere à reservatione Annatarum, seu fructuum vacantium Beneficiorum. *Quod non intendit reservare fructus medii temporis Beneficiorum vacantium.* Inde nimirum cœperant Annatæ hæ posteriores colligendis cum spolio fructibus vacationis, ut Capite superiori patuit ex Edicto Caroli VI. Regis anno 1406. Illud enim ibi Rex observat, ipsos eosdem spolii Collectores legere etiam fructus vacationis & primi anni. Sed dum Alexander V. eam revocat reservationem fructuum vacantium Beneficiorum, id certè manifestum facit meram eam fuisse fructuum reservationem, non exactionem quamvis in conferendis Beneficiis, vel Bullis annuendis. Unde & eodem Edicto palam fit, non tum Annatas solvi, cùm conferuntur Beneficia, vel Bullæ expediuntur; sed à Collectoribus ipsis Provincias peragrantibus, & spolia, & annatas exigi.

Sess. 22.

Preuves des Lib. Gallic. c. 22. n. 9.

II. Non recessit à Pisano Concilium Constantiense, nec Annatas tamen explosit, quamvis ibi Martinus V. rejecerit fructus vacantium Beneficiorum. En ipsa Pontificiæ Declarationis verba super ea re. *Fructus & proventus Ecclesiarum, Monasteriorum, Beneficiorum, vacationis tempore obvenientes, juris, & consuetudinis, vel privilegii dispositioni relinquimus, illosque nobis, vel Apostolicæ Cameræ prohibemus applicari.* Segregat hic Pontifex fructus temporis quo vacat Beneficium à fructibus primi anni, quo Beneficium jam collatum est. Priores illos repudiat, hos posteriores non relaxat. In causa poterat esse, quod jure Regaliæ Galliarum Reges & alii forsan Principes aliqui vendicabant sibi fructus vacantium Beneficiorum, maximè autem Episcopatuum. Renuntiat ergo Pontifex ei juri, quo cum Regibus & summis Principibus collidebatur. At hi nihil sibi arrogabant in proventus primi anni cujuslibet Beneficiarii novi. Si quis malit, uti Martini V. ita & Alexandri V. declarationem non spectasse nisi ad proventus vacantium Beneficiorum, nec ad Annatas exporrigi, haud ægrè equidem assentiat, dum satis firmis astruatur id argumentis.

Sess. 43.

At magna prorsus animorum æstuatione vexata est quæstio de Annatis in Concilio Constantiensi, ubi Cardinales Pisanus, Cameracensis & Florentinus delegati fuere à Concilio, cum Deputatis quinque Nationum, ut in commune consultarent de repurganda Ecclesiæ Disciplina in capite & in membris. Proposita Annatarum quæstione, molestè ferentes Galli non satis strenuè certari ad eas abolendas, quin & vehementer conniti Cardinales ad earum defensionem, privatim ipsi coïere, & ad eas expungendas conjuravere. Joannes de Scribanis Procurator Fiscalis Cameræ Apostolicæ appellavit ab hac deliberatione ad Papam futurum. Ei provocationi adhæsere Cardinales. Ita factum est, ut nihil de Annatis in Concilio Constantiensi definiretur. Sessione quadragesima in medium prolata sunt Capita multa Reformationis, & istud potissimum de Annatis, *De Annatis, Communibus servitiis, & minutis.* Hæc proponebantur, ut de iis consilium inirent cum futuro Pontifice Concilii Patres. Sessione quadragesima tertia electo tum demum in summum Pontificem Martino V. plurima quidem egregiè constituta sunt de cæteris Disciplinæ expurgandæ capitibus, de Annatis altum fuit silentium, quo usus prior confirmari videbatur. At anno 1417. & 1418. Carolus VI. Rex Senatus Parisiensisque querelis interpellatus Edictum anni 1406. innovavit, funditusque sustulit Collectores & exactiones Annatarum.

Preuves des Lib. Gallic. c. 22. n. 13. 14. 15. 16.

III. Nec facilè tamen mihi persuaserim Gallos tum omnes in id assensos fuisse, ut Annatæ omnino exploderentur. Principem quendam locum inter Theologos obtinebant Joannes Gersonius & Petrus Alliacensis. At Capite superiori id patefactum est, eos in contraria versatos esse sententia, de sola ratione eas exigendi expostulasse nonnihil; non autè oblitterandas existimasse, quam reditus alii à Concilio designarentur ad Pontificis & sacri Collegii sustentationem. Et quod ad modum illum attinet invidiosum exigendarum Annatarum, qui duobus his Theologis minus placebat, is quoque calamitosissimi schismatis partus erat, si qua fides antiquo Scriptori, cujus compendiariam narrationem intexuit Spondanus Annalibus suis. Scriptor enim iste Constantiensis Concilii soppar testatum facit, ante schisma usitatissimum fuisse, ut non antè solverentur Annatæ, quàm quis Beneficii possessionem iniisset, nec solverentur nisi paulatim, & crebra interposita mora, maximè si Beneficiarii pauperiores essent; ita ut Gregorii XI. tempore infinita quædam pecunia ex nondum solutis annatis deberetur Cameræ Apostolicæ. At schismate grassante maximam antè pecuniæ partem fuisse solvendam, quàm Bullæ annuerentur, & de reliqua solvenda summa cavendum, intentatis etiam censuris. Eo denique ventum esse, ut numerata pecunia totum simul exigeretur. Idem porro Annalium Ecclesiasticorum Scriptor affirmat anno 1419. à Joanne XXIII. flagitatos fructus vacantium & Annatarum, at validissimè renisam esse Universitatem Parisiensem; videlicet præ se ferentem ex lege Mosaica decimarum à Levitis summo Pontifici solvendarum, non obligari jam nos novi Testamenti alumnos. At nihilominus editam à Pontifice anno proximo Constitutionem ad Annatas ex omnibus Beneficiis Regularibus & sæcularibus eliciendas; quibus Clerus ipse quidem obnitebatur, at consentientibus, aut dissimulantibus Regibus, earum tandem usus corroborabatur. Unde & Burgundiæ Dux retractari fecit Edictum anni 1418. quo Annatæ auferebantur, & ubi avolante hinc in beatas sedes Carolo VI. Rege, Angli rerum potiti sunt in Gallia, Betfordius Dux Regni Rector Annatas restituit, à Curia Romana ingentem gratiam initurus.

Spond. an. 1399. n. 2.

Idem anno 1420. n. 3.

Hist. Univ. Paris. to. 5. pag. 318. 335. 366.

IV. In Concilio Basileensi anno 1435. constitutum fuit, nequid posthac Romæ acciperetur pro confirmandis electionibus, quæ eò referrentur, sed Concilium ipsum in se reciperet curam providendi sustentationi & oneribus Ecclesiæ Romanæ, & Cardinalium; si antè verò solveretur Concilium, quam ei rei provisum esset, quæ hactenus Beneficia exactionibus obnoxia fuerant, ea dimidium ejus summæ solverent in posterum intra annum quo inita esset possessio, donec ab Concilio aliquo assignari & definiti fuissent proventus certi ad sacri Collegii sumptus necessarios, ejusque ministrorum. *Summum*

Sess. 12. *Pontificem Synodus exhortatur, ut cum speculum & normam omnis sanctitatis esse debeat & munditia, pro confirmatione earum electionum, quas ad eum deferri contigerit, nihil penitus exigat aut recipiat, &c. Pro oneribus autem, quæ ipsum pro regimine universalis Ecclesiæ subire oportet, proque sustentatione sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium & aliorum necessariorum officialium, hoc sacrum Concilium ante sui dissolutionem omnino debitè & congruenter providebit. Quod si contingat aliquam circa hæc provisionem non facere, tunc illæ Ecclesiæ & Beneficia, quæ usque nunc ex novi Prælati assumptione certam taxam solverint, deinceps medietatem hujusmodi per annum post adeptam pacificam possessionem solvere in partibus teneantur; duratura hujusmodi provisione, donec prædictis Papæ & Cardinalium sustentationi fuerit aliter provisum.* Quod eodem redit, acsi Annatæ à Concilio confirmatæ fuissent. Cùm enim fundos alios proventusque non assignaverit, in locum Annatarum subrogandos ad onera Ecclesiæ Romanæ, conceptis Decreti hujus verbis Annatæ persolvi usque præcipiuntur, cum aliqua summæ totius moderatione. Hoc verò Basileensi Decreto magis magisque illa nobis commendatur sententia, in Constantiensi Concilio nihil tentatum esse adversùs Annatas.

V. Si videantur autem Sessione xxi. Concilii Basileensis Annatæ aboleri: *Tam in Curia Romana, quàm alibi pro confirmatione electionum, provisione, collatione, de Ecclesiis Cathedralibus, Monasteriis, Dignitatibus, Beneficiis quibuscumque, Ordinibus sacris, benedictione & pallio, de cætero nihil penitus antè, vel post exigatur, ratione litterarum, bullæ, sigilli, annatarum communium & minutorum servitiorum, primorum fructuum ac deportuum, aut sub quocumque alio titulo, &c. Huic sacro Canoni si quis contra ire præsumpserit, pœnam incurrat adversùs simoniacos inflictam, &c.* Respondetur hoc decreto id supponi, vi Decreti Sessionis xii. assignatum jam fuisse, aut assignandum mox fore fundum alium & uberrimum proventuum ad onera Curiæ Romanæ & Cardinalium expensas, ministrorumque. Aliàs enim pugna fœdissima & manifesta ea foret conflictatio Decretorum Concilii. Ne Gallicana quidem Ecclesia, etsi tantopere aliena tunc ab Annatarum solutione, ei Decreto Sessionis xxi. assensa est, cùm in ea tam frequens sit adhuc Annatarum & Deportuum usus, in Capitulis compluribus & peculiaribus Beneficiis. Nec sanè hoc qualicumque Basileensi decreto edicitur, vel Annatis, vel Deportibus simoniæ maculam inhærescere, sed simoniacorum Canonicas pœnas eis indicendas esse.

VI. Sed quid invictius & ineluctabilius vel optari potest, quam Decretum Sessionis xxii. ejus Concilii, ubi creato Papa, vel Antipapa Felice V. ad ejus & Cardinalium ejus expensas assignavit illi Concilium anno 1440. quintam partem proventuum ex omnibus Episcopatibus, Abbatiis, Dignitatibus, & quibuscumque demum Beneficiis per annos quinque, & decimam partem per quinque proximè sequentes annos. Auctoritate propria hanc reservationem fecit Concilium, consensitque, ut hoc decreto nihil derogaretur Capitulis, vel Beneficiariis, quibus consuetudo, vel privilegium, vel statutum suffragarentur, ad Annatas aliis ex Beneficiis exigendas; integrum enim eis fore, ut eo jure suo uterentur, altero post Annatam Pontificiam anno. *Vult & decernit Synodus, quod si qua Capitula, Collegia, ac Conventus, & Ecclesiastica sæculares sive personæ, cujuscumque dignitatis, ordinis, status ac conditionis existant, fructus, reditus ac proventus primi anni hujusmodi, aut aliquam illorum partem, ex statutis, consuetudinibus, seu privilegiis, aut aliàs quovis modo levare ac percipere consueverunt, per hoc Felici Papæ nullatenus præjudicetur. Per hoc tamen sancta Synodus Capitulis, Collegiis, Conventibus ac personis prædictis, quominus annis dictum primum vacationis annum sequentibus, illos & illam pro ea parte, qua ob impositionem denarii eis defecerit, petere & exigere valeant, non vult nec intendit præjudicium generari.*

Certum est ergo 1. subscripsisse Basileense Concilium Annatis & Deportibus, quos Consuetudo, Privilegium, Statutum addixisset Capitulis, Congregationibus, privatis Beneficiariis, laicisque. 2. Sancitum ab eo esse, ut deinceps pergerent Annatæ & Deportus solvi. 3. Nec potuisse ab eo eandem licentiam Ecclesiæ Romanæ, Pontifici, & Cardinalibus abjudicari. 4. Verè ab eo diffinitam fuisse Annatam, quam Episcopi & Abbates, & alii Beneficiarii solverent Felici V. 5. Quinta illa ex fructuum parte in quinquennium solvendi, & decima in aliud quinquennium, Annatam unam & dimidiam conflari. 6. Denique hoc decretum promulgavit Concilium Sessione xxi. ut impleret quod prolusum fuerat Sessione xii. *Volens Synodus, quod in decreto sua Sessionis* xii. *ordinatum est, laudabiliter adimplere, &c.* Si non concessæ sunt autem Annatæ, nisi ad proximum decennium, id eò pertinet, quòd speraret Concilium, edixissetque decimo quoque anno celebratum iri Concilium Generale, à quo prorogaretur Annatarum concessio, vel via quæpiam & ratio alia excogitaretur eosdem sumptus suppeditandi.

Indubium est ergo, nec Constantiensi, nec Basileensi Concilio explosas fuisse Annatas. In Appendicibus opportunè publicatis Concilii Constantiensis, Decretum occurrit, quo jubetur, ut ad necessarias expensas Papæ & Cardinalium, Episcopi, & Abbates exolvant Cameræ Apostolicæ *minuta servitia*, reliqua Beneficia integram solvant annatam una & altera solutione, semestri interlapso tempore. *Append. Conc. Constant. to. 12. Con. Gener. pag. 1451.* Sive prolusio ea sit Decreti, sive Decretum, eo certè confirmantur Annatæ. Cùm anno 1436. spargerentur per orbem libelli complures pro Eugenio IV. adversùs Basileense Concilium: ita ita confirmabatur Conciliis Viennensi & Constantiensi adprobatas fuisse, Annatas, quarum usus Oriente toto frequentissimus esset, Patriarchis Græcis Annatas undique corradentibus. *Utpote quæ nunquam fuerint per aliquod Concilium revocata, immo potius in generali Viennensi & Constantiensi Concilio suscepta: servantque etiam usque in hodiernum diem ritum hunc in sua Obedientia Orientalis Ecclesia, in illis in quibus adhuc dominatur.* *Rainal. an. 1436. n. 4.* Additur porro nihil concludi potuisse adversùs Annatas, per absentiam Pontificis & Cardinalium; nec fieri tum temporis id debuisse, cùm hostes Ecclesiæ Eugenium IV. tristissimas quasdam in angustias adduxerant. *Conc. Gene. To 11. pag. 1510.* Idem responsum fuerat nomine Pontificis delegatis Concilii, renunciatumque, resecandis Annatis alios statim proventus designandos saltem fuisse, fore enim ut his acquiesceret Pontifex, modò certi & perpetui adsignarentur. *Collatio Ioan. de Rachambenn. In Append. Conc Basil.*

VII. Congregatio Generalis Ecclesiæ Gallicanæ anno 1438. Decreto acquievit Sessionis xxi. Concilii Basileensis de Annatis: & ut voluntati tamen ejusdem Concilii obsequeretur, spectatis angustiis Papæ & sacri Collegii, voluit ut Eugenius IV. dum superstes esset, ad suas, & Cardinalium, ac mini-

ſtrorum neceſſitates, quintam partem acciperet taxæ Cathedralium, Abbatiarum & aliorum Beneficiorum, quibus taxa ſaltem decem librarum & amplius indicta fuiſſet: taxa ea admiſſa, cui Regnum, Regnique Eccleſiæ acquieverant eo tempore, quo cœptum eſt Concilium Conſtantienſe; non ea, quæ Concilio Conſtantienſi accurante edita eſt; dum ejuſmodi eſſet taxa, qua Beneficiario dimidii ſaltem proventus dimitterentur. Cætera verò Beneficia, quæ tum taxata non fuiſſent, ea decimas duas Pontifici ſolverent. His denique ſubjiciebatur donum hoc eſſe gratuitum, quo nihil de Gallicanis decerperetur libertatibus, & quod ultra Pontificis vitam non pateret.

Prag. Sanc. Tit De Annatis.

Ex hoc Pragmaticæ Sanctionis Decreto dilucidum eſt, 1. non hanc fuiſſe Annatarum abolitionem, ſed revocationem ad quintam partem. 2. Prorogatio quidem ejus ſubſidii non oſtendebatur, niſi ad vitam Pontificis: ſed cùm non traceretur ita conſuli neceſſitatibus, non Papæ ſolùm, ſed Cardinalium & Officialium omnium Curiæ Romanæ, hinc non dubia allucebat ſpes tam diuturni ſubſidii, quàm diutina eſſet neceſſitas. 3. Conformabant ſe tum Galli Præſules ad voluntatem Concilii Baſileenſis, cui placuerat aliud extra Annatas aſſignari levamentum onerum & expenſarum Curiæ Romanæ, quod ſtabile eſſet & perpetuum. 4. Taxa quade hic agitur, illa eſt Annatarum, non decimarum, ut liquet ex his verbis: *Quintam partem illius taxa, qua olim per Reges & Eccleſias ſuorum Regni & Delphinatûs tolerabatur.* Taxæ decimarum non tolerabantur à Regibus, ſed cupidiſſimè expetebantur. 5. Denique cùm hoc Decreto Pragmaticæ, duæ ſejungantur taxæ Annatarum, illa quæ ante Conſtantienſe Concilium in uſu erat, & illa quæ per Concilium facta eſt, anterioris reductione: hinc neceſſariò confitendum eſt, in Concilio Conſtantienſi non finem, ſed modum quemdam eſſe poſitum Annatis. *Dicta quinta pars taxa non referatur ad illam taxam, ad quam fuit facta ultima redactio per Conſtantienſe Concilium, ſed ad illam ex qua facta fuit reductio ab eodem Conſtantienſi Concilio.*

VIII. Antequam recedamus à Concilio Baſileenſi, depromenda hic nobis eſt reſponſio Æneæ Sylvii ad querimonias Germanorum, à viro Juris conſultiſſimo, ſibique conjunctiſſimo ad ſe perlatas, Martino Meyro. In his autem querelis erat quod ad Annatas ſpectaret, & ad invidioſam earum exigendarum rationem, non mora, non procraſtinatione ulla conceſſa. Hinc maximè invidia conflabatur Curiæ Romanæ. Reſpondet autem Æneas, à Beneficiariis ipſis Pontificem in has anguſtias eſſe conjectum; quondam enim Bullas annui ſolitas, ſtatim atque ſpopondiſſent ſe ſoluturos; at illi Bullis potiti, non tantùm fidem ſuam non liberabant, ſed & fulmina ipſa excommunicationum aſpernabantur. Eo neceſſitatis telo compulſam Curiam, Bullas niſi repræſentata pecunia pernegaſſe. *Illud non ſinemas intactum, quod exigendos Beneficiorum qua Roma conferuntur medios fructus, ſive ut aiunt Annatas, nullam permitti creditoribus moram accuſas. Quod tamen conventa ipſa depoſcunt. Verum eſt enim, quod ais. Verùm hoc ab eorum ingratitudine ortum invenies, qui cùm Eccleſias conſecuti eſſent, dilationemque ſolutionis faciendæ obtinuiſſent, poſtquam litteras Apoſtolicas habuere, & domum reverſi poſſeſſionem conſecuti ſunt, neque in præſtituta die, neque multis poſt annis Apoſtolica Cameræ ſatisfacere curaverunt. Excommunicationis pœnam, cunctaſque cenſuras levi animo penſitantes. Quorum non fuit parvus numerus. Compulſa igitur Apoſtolica Sedes, nam inde Cardinalium victus eſt, adverſùm injuſtam rebellionem juſtum invenit remedium; & ingratitudini obviam pergens, ſolvere ante tempus eos inſtituit, qui poſt tempus aliorum exemplo ſatisfacturi non videbantur.*

IX. Exactioni Annatarum imputabat Martinus hic Juriſconſultus ſummam quandam Germaniæ egeſtatem in quibuſdam Eccleſiis ſuis. Contrà regerebat Æneas; Ab omnibus prorſus Eccleſiis Germaniæ ſolvi Annatas, nec omnes tamen inopia conflictari; certiſſimam ergo cauſam hujus Germanicarum Eccleſiarum egeſtatis refundi potiùs debere in creberrimas bellorum ruïnas, immenſa quædam Beneficiariorum dona in cognatos, regificas Præſulum dapes, equorumque & ſatellitii magnificentiam prorſus ſæcularem. *Amicis & neceſſitudine junctis, quàm multa prælati elargirentur, quod niſi faciant, illi ſuopte ingenio Eccleſiaſtica bona compilant. Omnes Principum more equos caneſque alunt, & hiſtriones paraſitoſque nutriunt, neque ſine magno comitatu eſſe volunt. Nec ita aliter quàm in Aulis Regalibus apud Prælatos tuos inſtrui convivia videbis.* Ex quibus aptiſſimè ab Ænea concluditur, non Curiæ Romanæ exactionibus, ſed ſuis ipſorum ambitioſiſſimis expenſis Germaniæ Præſules exhauriri. *Luxuria & ambitio Germanicas Eccleſias, non Romana Curia exhaurit.*

X. Edita ſunt anno 1448. Nationis Germanicæ cum Nicolao V. Papa Concordata, quibus conventum eſt, Epiſcopatuum & Cœnobiorum virilium Annatas perſolutum iri ex Apoſtolicæ Cameræ taxatione; quoad alia verò Beneficia, quæ ab Apoſtolica Sede conferrentur, nihil Annatarum ab iis acceptum iri, quorum reditus viginti quatuor auri florenos non ſuperaret. Triſtiſſimæ rei narrationem intexuit Gobelinus opuſculo ſuo, de Archiepiſcopo electo Moguntino Diethero, quem excommunicatione innodavit Auditor Cameræ Apoſtolicæ, quòd præter deſponſam fidem ratas & uſitatiſſimas Annatas non ſolviſſet. Provocavit ille ad Concilium, & tantumnon Germaniam totam concitavit anno 1461. adversùs Curiam Romanam. Sed Concordatis denique ſtandum fuit, & ſerò tandem Præſulem pœnituit inconſideratiſſimæ ſuæ pertinaciæ. Metropolitana enim ſede ſua exturbatus eſt. Hinc probabiliter data anſa Pio II. edendæ Conſtitutionis ejus, cujus meminit Innocentius VIII. in Conſtitutione ſua anni 1484. Narrat etiam Innocentius Pium II. ſubiniquo ferentem animo tam inverecundè & impunè fraudari Cameram Apoſtolicam Annatis perſolvendis, quin & ludibrio eſſe excommunicationes ipſas, quas ob non factam ſuo tempore ſolutionem incurrebant: ſtatuiſſe, ut qui deinceps Cameræ Apoſtolicæ recepiſſent, ſe certo die perſoluturos, ſicubi fidem fallerent, non excommunicatione tantùm innodarentur, ſed ſuis etiam ſpoliarentur Beneficiis. *Accepto quod numerus debitorum dicta Camera nimis auctus erat, & quod obligati pro Annatis Beneficiorum, qua Apoſtolica authoritate aſſecuti fuerant, excommunicationis ſententiam (quam non ſolvendo in præfixo eis termino, ipſo facto incurrebant) minimè curare videbantur, &c.*

Sponde n. 1.

Spond. n. 42

Anno 1469. à Paulo II. ſtatutum eſt, Prioratus & alia Beneficia Annatis obnoxia, ubi vacabant: ſi poſtea unirentur nexu perpetuo cuidam Prælaturæ, eas perſoluturæ quinto-decimo quoque anno. Hanc Conſtitutionem innovavit Paulus IV. anno 1558. ea Bulla, in qua meminit Conſtitutionum omnium

Bullar to. 1. Const. 6.

Const. 17. 18. 33.

à suis Majoribus editarum super Annatis. Pius V. anno ..... & Sixtus V. anno 1586. eandem Constitutionem innovavere quoad Beneficia & Annatas.

XI. Sed nostra nobis repetenda nunc Gallia est, in qua apparet conticuisse prorsus Annatas, post Pragmaticam Sanctionem, & post Eugenii IV. mortem, cui Pragmatica Sanctio eas ex parte annuebat, quandiu adviveret. Rursum Pius II. spolia cœpit exigere in Gallia, & mediam partem redituum Beneficiorum incompatibilium & commendatorum. Anno 1463. & 1464. erupere Edicta Ludovici XI. Regis, quæ prohiberent colligi *spolia, & dimidium proventuum Beneficiorum, quæ incompatibilia vel commendata essent*. Eo Edicto Annatæ lacessitæ & convulsæ fuissent, ut apparet, si quis tunc earum usus fuisset in Gallia. Anno 1483. cùm Generalia Regni Comitia apud Cæsarodunum Turonum celebrarentur, Regi oblati sunt libelli supplices, adversùs exactiones Curiæ Romanæ, postquam desitum esset à servanda Pragmatica Sanctione, & ratione ibi inita *adversùs Annatas, minuta servitia*, & exactiones alias pecuniarias. Itaque simile veri est Annatas eodem semper æstu jactatas fuisse cum Pragmatica Sanctione, easque vel cessasse, vel restitutas fuisse, perinde ut Pragmatica nunc stans, nunc eversa alternabat, in fœdissima illa tunc temporum, rerumque omnium perturbatione.

Preuves des Liber. Gall. c. 22 n. 23. 24. 26.

Restitutæ denique prorsus Annatæ fuere in Gallia, Concordatis Bononiensibus anno 1515. inter Leonem X. Papam, & Franciscum I. initis, confirmatisque Sessione XI. Concilii Lateranensis sub eodem Pontifice. Quod autem non tam restituantur Annatæ in Concordatis, quam stetisse semper ponantur, declaratis irritis fore provisiones, nisi verus valor exprimatur: id ex eo factum est, quòd Annatæ nunquam prorsus intermissæ fuissent. Assecutus est Rex Pontifici, ut Annatæ solverentur, æstimatione præsentium redituum, multò pinguiorum, quàm olim. Sed ubi manum operi admovere cœperunt, ut novæ taxæ defigerentur ad modum proventuum hodiernorum, tantæ difficultatum moles undique excitatæ sunt, ut nullos prorsus exitus ea res habuerit.

Spond. ann. 1515. n. 20. 21.

XII. Quo autem tempore convalescebant in Galliis Annatæ, eo ipso in Germania vacillabant. Anno 1522. Adrianum VI. commonebat Carolus V. Imperator, Annatas olim Sedi Apostolicæ concessas fuisse ad amoliendos Turcos, & ad sumptum belli Infidelibus inferendi; eaque ipsa de causa nunc æquum esse eas in Germania retineri, cùm in ejus maximè finibus Turcica bella conflagrarent. Legatum Pontificium Ordines Principesque Imperii eadem de causa interpellarunt. *Cùm Ordines sacri Imperii nihil dubitent, beatitudinem Pontificis pro comperto habere, Principes Germaniæ in solutionem Annatarum ad aliquot annos Sedi Apostolicæ solvendarum ea lege consensisse, ut illa in oppugnationem perfidissimi Turcæ, & defensionem fidei Catholicæ converterentur. Ex quo autem numerus annorum, intrà quos Annatæ illæ solvi debeant, nunc longo intervallo transactus sit, neque Annatæ illæ in hunc usum, in quem decreta sunt, sint conversa, &c.* Quibus sanè verbis & Germani Proceres & Carolus Imperator militari magis fiducia, quàm accurata rerum peritia perorabant; & armis quàm Chartis instructiores, ne meminerant quidem Concordatorum non ita pridem, anno scilicet 1447. initorum inter Fridericum III. Imperatorem hinc, gentemque Germanicam, inde Nicolaum V. Pontificem. In iis enim prolixè de Annatis disseritur, at de bello Turcico verbum fit nullum; & adeo non arctantur ad aliquid Annatæ, ut eæ contrà colligendæ pronuncientur, donec ea Constitutio in Concilio Generali consensione gentis Germanicæ commutetur. *Duretque hæc observantia deinceps, nisi eam similiter in futuro Concilio de ipsius nationis consensu contingat immutari.*

Goldast. Const. Imp. To. 1. pag. 447. 453. 463.

Rainal. an. 1522. n. 36.

Suam tunc virus quaqua versum spargebat novella hæresis, hominumque facilè mentes à Pontificis studio alienabat, & in has agebat intemperias. Nec aliter sentiendum de Articulo secundo Edicti Aurelianensis in Gallia, ubi comprimuntur, vel suspenduntur Annatæ, donec de iis Regi cum summo Pontifice convenerit. His Articulus revocatus est Edicto Carnotensi anno 1562. Irriti verò jacuerunt Germanorum conatus de Annatis, quas illi non satis sejungebant à Decimis. Verè enim Decimæ ad tempus modò exigebantur, & ad Infideles debellandos. In Polonia Sigismundus Rex cum consilio Optimatum anno 1543. decrevit per Oratores à Pontifice flagitare, ut in ipso Poloniæ regno ad ejus defensionem Annatæ expenderentur; aliàs non passuros se, ut amplius colligantur. *Mittemus ad sanctum Patrem Papam petitum Annatas, ut ne eas de regno efferri permittamus, sed ut remaneant pro defensione Reipublicæ in Regno. Quod si easdem impetrare non possumus, jam ex tunc renuntiare debemus, eas nos nec daturos, nec efferri permissuros.* Inutiles & hos fuisse Poloniæ conatus facilè ex Germania auguramur.

Statut. Polo. cap. 25.

XIII. Ut superioribus plusculum luminis aspergamus, ex Fagnano mutuabimur interpretationem quarundam vocum suprà non semel à nobis adhibitarum. Quo nempe distent Annatæ, servitia communia, minuta servitia, & Quinta-decima. Annata penditur pro omnibus prorsus Beneficiis, exceptis Episcopatibus & Abbatiis Consistorialibus. Constat autem media parte redituum Beneficii annuorum. Ea porro ad usum Papæ reservatur, & Bonifaciana dicitur, quòd Bonifacius IX eam ita temperarit, ut nunc est. Antè enim Pontifices sibi servabant reditus unius anni cujusque Beneficii, intra triennium solvendos, tertia scilicet solvenda parte unoquoque anno. Bonifacius IX. dimidium ejus relaxavit, ea lege, ut Bullas jam descriptas & expeditas non acciperet Beneficiarius, nisi persoluta ea pecunia, quæ Pontificis ipsius & Cameræ Apostolicæ necessitatibus levandis dicata est. De hac Annata Joannes XXII. Bullam suam promulgavit, *Cum nonnulla*. Servitia communia solvuntur pro Episcopatibus & Cœnobiis Consistorialibus. Eorum media pars Pontifici addicitur, media Cardinalibus. Ideo servitia vocantur communia. Minuta servitia sunt quinque minores taxæ, Episcoporum & Abbatiarum taxis accommodatæ, & inter minusculos Curiæ Romanæ ministros partiendæ; ideoque minuta servitia appellantur. Quinta-decima postremò illa est Annata, quæ decimo-quinto quoque anno solvitur pro Beneficiis unitis.

Fagnan. in L. 3. Decret. Part. 1. pag. 190 & seq.

XIV. Ab eodem autem Fagnano observatur, ab Anglis exoluta semper fuisse, servitia communia & minuta, nulla habita ratione Concilii Basileensis. Sed Annatam Bonifacianam nunquam ab eis persolutam fuisse, nec verò ea in re molestos eis fuisse Pontificios ministros, quòd ab eis denarius B. Petri solveretur, veréque persolutus is sit usque ad Henricum VIII. Rursus idem observat in Gallia nihil Annatarum solvi pro Beneficiis quibuscumque, infra Episcopatus & Abbatias, quòd Concor-

Ibid. pag. 93 196

datis & Leonis postea X. declarationibus concessum sit, ut minora hæc Beneficia exprimantur annui reditûs viginti-quatuor ducatorum, quæ summa redituum Annatis non subest. Quoad Beneficia verò Consistoralia, communia & minuta servitia solvunt Galli, contradita tantùm media parte redituum primi anni, juxta Constitutionem Gregorii XII. In quinquennium edita est ea Constitutio; sed exinde semper eam placuit observari. Ea tamen Constitutio locum non habet nisi in patria reducta, sive in ea Galliæ parte, quæ Galliarum Regi parebat, quando ea fuit promulgata. Observat & illud Fagnanus, in quod non facilè forsan omnes consenserint Galli, taxas servitiorum communium & minorum Cameræ Apostolicæ non æquare nisi tertiam partem veri reditûs Episcopatuum & Abbatiarum. Ita Galli *patria reductæ*, cùm non solvant nisi ejus dimidium, ex Constitutione Gregorii XII. non solvunt nisi sextam partem redituum annuorum. Observatur ab eodem rursus fuisse olim Collectores per Provincias à Pontificibus institutos ad has taxas colligendas. At cùm ea exigendi ratio & Provinciis & Beneficiariis oneri esset, ultro citroque demum placuisse, ut Beneficiarii ipsi fructus omnes colligerent, his taxis numerata pecunia satisfacerent. Observat denuo eam retineri formam in his omnibus, quæ nihil habeat vitii; gratis enim fieri provisionem, sive collationem Beneficii, & signaturam libelli supplicis; nec Annatam solvi nisi ad expeditionem Bullarum. Si qui ante expeditionem Bullarum alteri Beneficium resignent, ii nihil solvont, etsi verè Beneficium eis collatum fuisset. Sola supplicis libelli signatura confertur Beneficium, at illa gratis fit. Bullæ non desiderantur, nisi ut instrumenta, quibus fides fit de concesso Beneficio. Si idem Beneficium, sive Consistoriale, sive aliud quodcumque sæpiùs eodem anno vacet, una tamen solvitur Annata. Ita non ad collationem Beneficii accipitur quid, sed ad sustentationem Pontificis & sacri Collegii, cui jam ab aliquot sæculis assignata est portio quædam redituum primi anni Beneficiorum.

Finis Libri secundi.

PARTIS

PARTIS TERTIÆ LIBER TERTIUS,

IN QUO AGITUR,

De usu Canonico & pio proventuum Ecclesiasticorum.

A temporalibus cupiditatibus alienissimi erant Clerici in usu & dispensatione rerum Ecclesiæ temporalium, & plerumque patrimonio nuntium remittebant.

CAPUT PRIMUM. *P. 1. l. 3. c. 11.*

Opum Ecclesiæ temporalium copiam & dispensationem subiniquo animo & pene impatienter tulisse sanctos Patres, & sanctissimos quosque Episcopos, ac Beneficiarios.

I. Plebem suam Hipponensem invitabat Augustinus, ut fundos in se omnes Ecclesia reciperet, induceret & curam alendi Cleri, ac sustentandorum pauperum.

II. Tum ferè laici studiosissimi erant amplificanda rei temporalis Ecclesiarum.

III. Quàm doleret Augustino, cura temporalium Ecclesia rerum se onerari.

IV. Mira Juliani Pomerii doctrina, de Clericorum alienissimo à carnalibus affectibus animo in copia rerum Ecclesia temporalium.

V. Quibus incumbit onus dispensandi res Ecclesia, eos non delectat nisi charitas & voluptas pluribus benefaciendi.

VI. Nonnulla adnotantur in Beneficiariorum voluntariam paupertatem, qui nil possidebant nisi in communi, solo necessario cibo & cultu contenti degebant.

VII. Dolet vehementer Chrysostomus vicem Episcoporum & aliorum Clericorum administrationi rei Ecclesiarum temporalis mancipatorum. Ecclesia fundos quos ante distrahebat, non retinuit, nisi ob inhumanitatem laicorum.

VIII. A laicis ipsis dispensanda non essent temporalia bona, nisi instinctu & amore aternorum.

IX. Optabile esset, ut Ecclesiastici temporalibus absoluti curis, uni incumberent procurationi salutis aterna, sua, & proximorum.

X. Pudet, pigetque nomina & titulos Beneficiorum aliunde derivari, quam à functionibus charitatis.

XI. Præsto se esse testabatur Chrysostomus, ut temporalia Ecclesia omnia abdicaret.

XII. Et acceptorum, expensorumque rationes redderet.

I. NOENTES Ecclesiæ opes longè alio spectabant animo Episcopi quique sanctissimi, & laïci carnales. Isti insanis sæculi præjudiciis fascinati, cupiditatumque terrenarum æstu abrepti, honorum inde ac voluptatum copiam, ac nescio quam vanissimam felicitatem scatere somniabant. At Episcopi contra Clericique pietate insignes, permolestos hos sibi objici obices experiebantur, ne tota libertate possent spiritales degustare contemplationis & charitatis delicias. Hinc Augustino in optatis erat, ut Hipponenses cives fundos omnes agrosque Ecclesiæ in se reciperent, atque unà curam inducerent sustentandorum pauperum, alendique Cleri, cui opulentia hæc longè jucundissima foret, eleemosynis victitare, & nihil possidere, quo animi pax & tranquillitas turbatur. Votis Augustini Laïci non acquievere, palamque fecere, quam immerito eas Clericis inviderent opes, quarum onera subire ipsi detrectarent. Audiendus de Augustino Possidius. *Pauperum semper memor erat, eisque inde erogabat, unde & sibi suisque omnibus secum habitantibus erogabatur; hoc est, vel ex reditibus* Cap. 23.

possessionum Ecclesiæ, vel etiam ex oblationibus fidelium. Et dum forte, ut assolet, de possessionibus ipsis invidia Clericis fieret, alloquebatur plebem Dei, malle se ex collationibus plebis Dei vivere, quàm illarum possessionum curam vel gubernationem pati. & paratum se esse illis cedere, ut eo modo omnes servi Dei & ministri viverent, quo in veteri Testamento leguntur altari deservientes de eodem comparticipari. Sed nunquam id laici suscipere voluerant.

II. Nec tamen necesse est ad majorem Cleri commendationem, invidiam laïcis omnibus conflari. Si erant enim in iis, qui Cleri divitiis & invederent, & obtrectarent: erant & utilitatis Ecclesiarum amantiores, qui molestè ferrent Augustini pene nimiam animi à temporali Ecclesiæ re alienationem, & hæreditates, quæ Clero legatæ fuerant, ab eo repudiatas. Id ibidem refert Possidius, nec nos alibi siluimus, quibus luculentissimis Augustinus argumentis perhonorificam hanc dilueret criminationem. Quo rursum animorum æstu plebes quandoque ipsæ exardescerent ad res Ecclesiæ augendas, declarat alia Augustini Epistola, ubi demonstrat, si plebs Hipponensis tantum non vim attulerit Piniano, viro nobilissimo, ditissimoque, ut in Ecclesia præ cæteris Hipponensi Presbyteratu initiaretur; non eo illam stimulo, studioque incensam fuisse, quòd aliqua ex tantis ejus opibus ad se reditura esset utilitas; sed pura & casta ejus virtutum admiratione, & ejus maximè animi magnitudinis, qua ille terrena penitus omnia fastidiebat. Idque hoc documento approbat sanctus Pater, quod quantiscumque donis & largitionibus afficiatur Ecclesia, ad plebem non redundet nisi gaudium & admiratio insignis pietatis & operum bonorum. *Non habet nisi gaudium operis vestri boni.* (*Epist. 225.*) Ab ea se primò in Presbyterum, postea in Episcopum electum fuisse, quòd terrenis valedixisset omnibus, ut Evangelicam paupertatis opulentiam amplecteretur: *Si in me dilexerunt, quod audierant, paucis agellulis paternis contemptis, ad Dei liberam servitutem me fuisse conversum.* Denique ita affectos esse hujus plebis animos, ut quanquam ipsi quidem terrena omnia abjicere non possent, in pretio tamen & in oculis haberent eos, qui virtute & infimarum rerum contemptu præstantiores essent. *Bonum quod ipsi non habent, saltem in aliis diligere permittamus.* Sic animatæ persæpè erant Christianæ plebes, invidia & cupiditate procul. Hæc illis aspirabatur à Clericis virtutum aura, & fragrantia. Cùm pauper, & paupertatis amator esset Clerus, licèt opibus circumfluentibus, ejus exemplis & documentis imbuta plebs, Evangelicam magni faciebat paupertatem, etsi non tanto, aut tam excelso animo, ut eam ipsa sectaretur.

III. Utque ne diutius à proposito meo deviem, sentiebat Augustinus criminationem illam sollicitati & propemodum compulsi ad Clericatum Hipponensis Ecclesiæ Piniani, in se & in Clerum suum resilire, quasi spe lactatus fuisset ingentium futurarum Piniani largitionum in Clericatu profitendo. Contra Augustinus ut maculam & sordes ejusmodi propulsaret, quæ ne cadere quidem in ipsum poterant, testificabatur adeo non optare se amplificatas suæ Ecclesiæ opes, terrasque, ut vehementissimè cuperet molestissimam illam excutere sarcinam, cui non successerit, quamque nec gesserit, nisi hortatu & imperio charitatis, quæ jubeat, ut sese & rem longè charissimam ac suavissimam, otium sacrum veritatis saluti fratrum dependat. (*Ibidem.*) *Deus testis est, istam omnem rerum Ecclesiasticarum procurationem, quarum credimus amare dominatum, propter servitutem, quam debeo charitati fratrum, & timori Dei, tolerare me non amare: ita ut si salvo officio possim, carere desiderem.*

IV. Non poterunt non videri pulcherrima, quæ in hanc eandem sententiam disputavit Julianus Pomerius. Ut enim manifestaret dolere & ingemiscere sæpius Clericos, quam adgaudere terrenis possessionibus suis, observat in commune tantum ab eis possessas fuisse, & velut commune & promiscuum patrimonium Clericorum & pauperum, postquam ipsi proprio renuntiassent patrimonio, illudque vel cognatis, vel pauperibus adsignassent, vel Ecclesiæ. *Expedit facultates Ecclesiæ possideri, & amore perfectionis propria contemni. Non enim propria sunt, sed communes Ecclesiæ facultates, & ideo quisquis omnibus quæ habuit, dimissis, aut vendidit fit rei suæ contemptor, cùm præpositus fuerit factus Ecclesiæ, omnium quæ habet Ecclesia, efficitur dispensator.* (*De vita contempl. l. 2. c. 9.*) Qui paternis se propriisque exuit bonis omnibus, is certissimus est paupertatis Apostolicæ æmulator. Cùm is ergo postea constituetur dispensator fundorum Ecclesiæ, ut olim ad pedes Apostolorum fidelis plebs opes suas comportabat, non ille vel tantillum ab amore paupertatis, adeoque nec à paupertate ipsa recedet: sed voluntariæ paupertati thesauros adjiciet negotiosæ & laboriosissimæ charitatis. *Sciant nihil aliud esse res Ecclesiæ, nisi vota fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum. non eas vendicaverunt in usus suos, ut proprias, sed ut commendatas pauperibus diviserunt. Hoc est enim possidendo contemnere, non sibi, sed aliis possidere: nec habendi cupiditate facultates Ecclesiæ ambire, sed eas pietate subveniendi suscipere. Quod habet Ecclesia, cum omnibus nihil habentibus habet commune.* Ex quibus illud tandem efficit Pomerius, illum denique piè & religiosè Beneficium quodvis possidere, qui dispensatorem se agit patrimonii pauperum; fundos reditusque religiosi Collegii, non sibi proprios, sed depositos & commendatos interpretatur; distributori futuro, non possessori; aut aliis possessuro, non sibi; ut patri pauperum & provisori, cum pauperibus pauperi, propriis omnibus repudiatis, ad vitam pauperem deinceps ex pauperum penu & patrimonio traducendam. *Itaque Sacerdos, cui dispensationis cura commissa est, non solum sine cupiditate, sed etiam cum laude pietatis accipit à populo dispensanda, & fideliter dispensat accepta. qui omnia sua aut parentibus relinquit, aut pauperibus distribuit, aut Ecclesiæ rebus adjungit, & se in numero pauperum amore paupertatis constituit; ita ut unde pauperibus subministrat, inde & ipse tanquam pauper voluntarius vivat.* (*Ibid. c. 11.*)

V. Hinc eodem teste & authore Oeconomus instituitur, qui sollicitudines temporales unus ipse sustineat, quò interim alii otii sacri tranquillitate perfruantur. *Non explendis voluptatibus ac fovendis expedit facultates Ecclesiæ possidere, sed congregandis fratribus aut alendis, ut uno sollicitudines omnium in sua societate viventium sustinente, omnes qui sub eo sunt, fructuosa vacatione potiantur spiritualiter & quiete.* (*Ibid. c. 16.*) In eo sanctissimo sodalitio, qui omnibus præest, omniaque possidere videtur, reapse autem omnia ad Cleri & pauperum commodum dispensat: is curæ & præfecturæ fructum non alium capit, quam laborem & sollicitudinem; aut si quam voluptatem, non aliam certè, quàm quòd negotio suo fratribus otium, labore quietem, æstuatione tranquillitatem pariat; non tamen sine aliqua Beneficii vice, cùm fratrum tranquillitas sibi gaudio sit, quies gloriæ, virtutum incrementa cumulo fœlicitatis venturæ.

Ibid. c. 16. *Nunc autem quod Christiani temporis Sacerdotes magis sustinent, quam curam possessiones Ecclesiæ, etiam in hoc Deo servimus: quia si Dei sunt ea, quæ conferuntur Ecclesiæ, Dei opus agit, qui res Deo consecratas, non alicujus cupiditatis, sed fidelissima dispensationis intentione non deserit, &c. Ut quidquid omnibus occupationibus absoluti proficiunt, fructus illius, qui unus pro multis occupatus est, fiat. atque ita ille qui sollicitudines omnium sub se servientium portat, in congregatione sua proficiente proficiat; ut sicut illius occupatio omnium suorum facta est fructuosa vacatio, ita omnium discipulorum perfectio gloriosa, magistri honor habeatur & gloria.*

VI. Hi sunt gradus abdicationis & paupertatis, si fari licet, priscorum Episcoporum, qui in summa quadam opum abundantia, undique affluentium, ex divitibus quocumque effluentium in pauperes, medias inter opes inopem, certè parcam agebant vitam. 1. Complures eorum enim patrimonio se exuerant, & ita devoverant se ei paupertati, quæ nihil omnino suum, nihil propriè possidet. 2. Ubi postea ad Episcopale culmen adsciscebantur, vel ad alia Beneficia, inde sustentabantur uti pauperes, ex pauperum rebus. 3. Si locupletis Ecclesiæ fundos & reditus administrandos sortiti essent, ita eos habebant ut universæ Congregationi communes, nulli proprios; ita ut ditissimæ Ecclesiæ Clerici & Beneficiarii nihil propriè possiderent, quia ipsi pauperes Christi possessio essent. 4. Qui sacri hujus cujuslibet Collegii rerum Administrator erat, is nihilo cæteris ditior, sed multò occupatior & sollicitior erat; non illi quisquam fratrum invidebat, quin ipse eorum secessum & contemplationis otium concupisset, si per leges Ecclesiæ licuisset & charitatis. 5. Ad id denique Clericorum omnium vota suspirabant, qui pietati studebant, ut fundis & hæreditatibus exonerati, quorum administratio curarum & sollicitudinum spinis implicata est, sportulis victitarent & distributionibus, quæ ita corpus fovent, ut mentem non sollicitent, ne obnubilent quidem.

VII. Adeundi sunt nobis nunc Ecclesiæ Græcæ sacri Proceres, ut ab iis perdiscamus, & à Chrysostomo præ cæteris, quo demum animo, quo consilio & fructu sineret se Ecclesia gravari, ac prope obrui fundis ac possessionibus terrenis, cùm ipsa ad id unum anhelet, & anhelare nos jubeat, ut à terrenis omnibus disjungamur. Testatur Chrysostomus Laïcorum inclementiam & sordes illum Clericis injecisse metum, ne pauperes & orphani, virgines & viduæ necessario victu destituerentur, si solis oblationibus & eleemosynis fidelium victitarent; in causa id fuisse, ut terræ & hæreditates retinerentur, quas & satius & lætius fuisset distrahi ut olim, ne quid Clerici possiderent, quod eos ab æternorum contemplatione avocare & deponere posset.

In Matth. hom. 17. *Nunc agros, domus, locationes ædificiorum, vehicula, equos, mulos multaque alia hujusmodi propter vos & vestram crudelitatem Ecclesia possidet. Oportebat enim hunc Ecclesiæ thesaurum vos retinere, ac Ecclesiam non parvos ex vestra devotione consequi fructus. Modò autem duo quædam mala committuntur. Nam vos quasi nihil dare debeatis, nihil confertis: & Dei Sacerdotes à Sacerdotio aliena pertractant. An non poterant etiam tempore Apostolorum domus & agri ab Ecclesia possideri? Cujus igitur rei gratia vendentes pecuniam afferebant? Quia id multò melius erat profectò. Nunc verò sæcularium cura rerum vobis furentibus, timor nostros invasit Patres, ne dum colligere ac nihil seminare studetis, viduarum, orphanorum & virginum multitudo fame dispereat. Quæ re commoti, hæc sibi comparare coacti sunt.*

VIII. Specimen id erat sanctimoniæ longè pulcherrimum, ubi Laïcus non agebat ad agrorum culturam, nisi pietatis & religionis instinctus, quo summo cœlorum, terrarumque, & æterno domino, cujus se servos profitebantur, tributum solverent, fructusque laborum suorum Sacerdotibus ejus alendis offerrent. Ubi similiter Clerici terrenis affectibus prorsus expediti & curis, æternæ eorum adlaborabant saluti, à quibus temporali cibo interim pascebantur. Ea erat beatissima priorum nascentis Ecclesiæ sæculorum sors & conditio, ac veluti aurea ætas. Fœdissimum contrà est, Laïcos ita terræ affigi, ut terrestres & ipsi fiant; terramque magis, quàm animum excolere: Clericos cœlis refigi, illidi terris, & temporalibus fatigari negotiis, quibus unum opus, unum negotium esse deberet, secum populos in cælestem abripere patriam. Alendi essent Clerici non alio magis ex agro, quàm ex fidelium pietate; occupandi verò essent sola populorum sempiternæ salutis sollicitudine. *Non libenter ad hanc* Ibidem. *se deformitatem immiserunt, qui desiderabant fructus ex vestra devotione sic acquirere, ut orationibus solùm possent attendere. Nunc verò coëgistis eos, eorum qui sæcularia gerunt negotia, curam & administrationem imitari: unde & universa commiscentur, atque turbantur. Cùm enim & nos eadem qua vos sollicitudine teneamur, quis propitium faciet Deum? Propterea os aperire non possumus, quia non melius Ecclesiastica, quàm sæcularia gubernantur.*

IX. Stupenda & dolenda vehementer ea perversitas est. Cùm à Laïcis tractanda essent temporalia, afflatu & oestro quodam pro religiosis, tanquam à Dei & Ecclesiæ vectigalibus, ex terræ cultu cælestes demetentibus fruges, terrenisque fructibus cælestes sibi comparantibus mercedes: contrà accidit, ut Clerici cælestia tractent mente terrenis referta oblectamentis; sæcularibus implicentur curis, quibus explicare cæteros debuerant. Apostoli ne dispensatores quidem se diutiùs esse voluerunt eleemosynarum, cùm impræsentiarum Episcopi pene villicos se prædiorum Ecclesiæ agant. *Non audistis,* Ibidem. *quia nec quidem has pecunias, quæ absque labore fuerunt collectæ, distribuendas putaverunt Apostoli? Modò autem procuratores, dispensatores, caupones redacti sunt Episcopi, ob istarum rerum curam & sollicitudinem. Cùmque oporteat eos animarum curam vestrarum habere, hoc prætermisso illa sollicite curant, quæ publicanis, quæstoribus atque villicis curanda sunt. De his quotidie cogitant & pervigilant.*

X. Pudebat pœnitebatque Chrysostomum, Clericorum functiones & munia iisdem designari nominibus, quibus sæcularium; cùm in Apostolicis temporibus, ita etiamnum derivanda eorum essent nomina, & insignia, ex alimonia pauperum, oppressorum tuitione, hospitum cura, viduarum & orphanorum defensione. Si res ita jam comparatæ essent, non eatenus Cleri opes dicteria jactarentur; nec Clericis dici posset, quod sæculari Christus dicebat, Vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & sequere me. Nec enim sequitur Christum, nisi sæcularibus sarcinis expeditus quis sit. *Oportet has* Ibidem. *mutari, & inde Presbyteros nominari, unde Apostoli leges sanciebant: à nutritione videlicet inopum, ab eorum qui lædebantur protectione, ac diligenti erga peregrinos cura, à patrocinio eorum qui opprimuntur, à cura in orbis parentibus, à protegendis viduis, à defendendis*

virginibus. Hæc officia loco villarum & domorum curæ, Presbyteris distribuere deces: hæc ornamenta Ecclesiæ sunt, isti convenientes thesauri, &c. Nec tot probra & convitia sustineremus, quod nimium ad possessiones simus attenti. Illud enim Evangelicum, Vade & vende universa quæ habes, & da pauperibus, & veni ac sequere me, opportunè nunc ad Ecclesiæ Præsides, propter latas Ecclesiarum possessiones, ac meritò dici potest. Non enim sequi Christum aliter possumus, nisi omnis crassioris & secularis curæ simus expertes. Nunc verò, proh dolor! vindemiæ ac messi Dei Sacerdotes, & venditioni ac emptioni fructuum assistunt, &c.

XI. Ne id verò totum imputes eloquentiæ Chrysostomi quasi exæstuanti. Ex animo ille & toto pectore flagrabat, cupiebatque, ut Laici succederent in curam agrorum Ecclesiæ, pauperumque sovendorum, & Clericorum temporalibus his præsidiis; ut his vinculis explicatus Clerus, totus in æterna vergeret, plebesque eodem secum raptaret. *Hoc non frustra deploro, sed ut harum rerum correctio & mutatio quædam in melius fiat, ut & nos qui gravem hanc servitutem patimur, misericordiam consequamur, & vos fructus & thesauros Ecclesiæ præparetis.*

XII. Rursus alio loco idem Chrysostomus fidem facit, quantumvis immensam quandam in struem exaggerata viderentur Ecclesiæ bona, haud tamen paria fuisse infinitæ pauperum & miserabilium multitudini; præstaturum se coram omnium rationes, ubi res flagitaverit: suis his ingemiscere Ecclesiam possessionibus; ut cui antiquius optabiliusque esset in pietate sola & charitate fidelium fundos suos omnes habere; denique immunis & à misericordiæ teneritudine alienissimæ Laicorum menti imputandum esse, quòd fundos & hæreditates sibi legatas Ecclesia retinuerit. *Ne hos profe-*

In Epist. 1. ad Corinth. hom. 21.

ramus prætextus, nec existimemus esse dissensionem, quòd Ecclesia multa possideat. Quando ejus facultatum videris magnitudinem, cogita etiam inscriptorum pauperum greges, ægrotantium multitudinem, &c. Sumus etiam parati reddere vobis rationem, &c. Ecclesia propter vestram parcitatem necesse habet habere, quæ nunc habet. Nam si omnia agerentur congruenter legibus Apostolicis, ejus proventum oportet esse vestrum animum, quod quidem & tutum esset penarium, & thesaurus, qui non possit consumi. Nunc autem cùm vos quidem thesaurizetis super terram, & omnia in vestris includatis penariis: ipsa autem necesse habet impendere viduarum cœtibus, choris virginum, hospitum adventibus, peregrè proficiscentium afflictionibus, eorum qui sunt in vinculis calamitatibus, eorum qui sunt manci ac mutili necessitatibus, & aliis hujusmodi causis, quid facere oportet?

CAPUT II. *P. 1. l. 3. c. 12.*

Episcopos, Clericosque alios perfectionis amantiores patrimonia ejurasse, cùm inscriberentur Clero, prioribus Ecclesiæ sæculis.

I. Clerici ac Beneficiarii terrenas res possidebant citra terrenorum affectuum contagium, cùm eorum plerique patrimonio renuntiassent.

II. Ad eos eligendos sibi Episcopos gestiebat plebs, qui omnia temporalia abdicassent. Exemplum Augustini.

III. Idem sanctissimus Pater Clerum omnem suum eodem ubdicationis vinculo volentem astrinxit.

IV. Presbyteri morientis successionem Ecclesiæ relictam repudiavit.

V. Semel eam abdicationem sponte professo, jam flagitiosum erat quidquam proprii possidere.

VI. Nullum primò ordinabat Augustinus, qui non eam paupertatem profiteretur: propositi desertores Clericatu exuebat. Postea hoc extremum mitigavit.

VII. Pauca aliqua advertuntur in hanc Augustini institutionem.

VIII. Semel tantùm se continuit, ne propositi desertorem Clericatu abdicaret.

IX. Justissimis laudibus eos cumulat Julianus Pomerius, qui patrimonio retento famulantur Ecclesiæ, nec ex ejus rebus, reditibus, stipendium quidquam decerpunt.

X. Ad perfectionem tamen accommodatius est, omnibus prorsus renuntiare, & solis Ecclesiæ victum tolerare distributionibus.

I. Strictim illud attigimus Capite superiori, insigne monumentum abdicationis ejus, qua Clerici res Ecclesiæ possidebant, in eo effulsisse, quòd suo se antè patrimonio exuerent. Qui enim paupertatem Evangelicam anteposuerant paternis hæreditatibus & prædiis suis, non ii ferè jam poterant patrimonio pauperum lascivire & locupletari velle. Hoc ergo Capite, quod superiori sumpsimus, approbandum est, priscos Episcopos ac Clericos perfectionis Evangelicæ studiosiores, non in dignitatem tantùm, sed & in paupertatem etiam, cæterasque virtutes Apostolorum succedere se voluisse.

II. Id confirmat Augustinus ipse, rudem fidelium plebem, etsi minimè sectatricem, at admiratricem tamen usque adeo fuisse Evangelicæ & Apostolicæ paupertatis, ut ad Clericatum ferè eligeret, quos comperisset propriis omnibus renuntiasse. Proprio sui ipsius id ille declarat exemplo, ad quem eligendum concitata non fuisset civitas Hipponensis, nisi admiratione & amore spontaneæ paupertatis, quam ejurato patrimonio professus esset. Ex quo illud ab Augustino concluditur, si qua vis in speciem videatur allata fuisse Piniano ab eadem plebe, ut Clericatum Hippone maximè amplexari vellet: nihil ibi terrenæ cupiditatis intervenisse, sed admirationi potiùs fuisse plebi, Piniani à terrenis cupiditatibus alienationem. *Non ergo populus ut de tanto viro Ecclesia consuleret sua ardentissimè* Epist. 225.
flagitans, suum pecuniarum quæsivit commodum à vobis, sed vestram pecuniæ contemptum dilexit in vobis. Nam si in me dilexerunt, quod audierant, paucis agellulis paternis contemptis, ad Dei liberam servitutem me fuisse conversum; neque in hoc inviderunt Ecclesiæ Tagastensi, quæ carnalis patria mea est; sed cùm illa Clericatum mihi non imposuisset, quando potuerunt, habendum invaserunt: quantò flagrantiùs in nostro Piniano amare potuerunt, tantam mundi hujus cupiditatem, tantas opes, tantam spem, tanta conversione superatam atque calcatam.

Tradit alibi Augustinus, ea se religiosæ paupertatis & Evangelicæ perfectionis pulcritudine ita incensum fuisse ad amorem cælestium, ut sæculares abruperit compedes; nec à se abjecta esse amplissima quædam patrimonia, uti neque ab Apostolis; sed multum abjici, cum totum repudiatur; multum abjici, cum spes omnis, omnis cupiditas amputatur. *Ego qui hæc scribo, perfectionem de qua Do-* Epist. 89.
minus locutus est, quando ait diviti adolescenti, Vade, vende omnia quæ habes, & habebis thesaurum in cælo, & veni, & sequere me: vehementer adamavi, & non meis viribus, sed gratia ipsius adjuvante sic feci. Neque enim quia dives non fui, ideo minus mihi imputabitur. Nam neque ipsi Apostoli, qui priores hoc fecerunt, divites fuerunt. Sed totum mundum dimittit, qui & illud quod habet, & quod optat habere, dimittit. Addit denique sanctissimus Doctor, quo cœlitus dono muneratus sit, eo se pro virili sua cæteros

impertiri, ut omnes cohortetur ad possessiones omnes terrenas conculcandos, quo Deum unum possideant, & ab eo possideantur; nec infructuosas penitus fuisse cohortationes suas, habere se sui propositi imitatores & socios locupletissimæ paupertatis; qui tamen non animi magnitudine, quàm modestia commendatiores sint, & nequaquam eos aspernentur, qui ad idem perfectionis culmen non evolarunt. *Et ad hoc propositum, quantum possum viribus alios exhortor, & in nomine Domini habeo consortes, quibus hoc per meum ministerium persuasum est: sic tamen ut præcipuè sana doctrina teneatur, nec eos qui ista non faciunt, vana contumacia judicemus.*

III. Postremis his verbis concerpit Augustinus Pelagianos, qui laicos ipsos compellebant ad Evangelicæ perfectionis consilia complectenda. At Clericos ille haud dubio designat suos, quibuscum in communis vitæ societatem coaluerat in Seminario suo, ex quo Presbyteratu initiatus fuit, cùm ait habere se sui instituti æmulatores & alumnos. *Cœpi boni propositi fratres colligere, comparos meos, nihil habentes sicut nihil habebam, & imitantes me, ut quomodo ego tenuem paupertatulam meam vendidi & pauperibus erogavi, sic fecerunt & illi, qui mecum esse voluissent, ut de communi viveremus. Commune autem nobis esset magnum & uberrimum prædium ipse Deus.* (De Diversis. Serm. 49.) Postquam verò Episcopatu auctus est, in Episcopales ædes suas Clericos ille suos omnes adgregavit, omnesque adduxit, ut communis vinculo vitæ constricti, proprias res omnes ejicerent. *Volui habere in ista domo Episcopi, mecum Monasterium Clericorum. Ecce quomodo vivimus. Nulli licet in societate nostra habere aliquid proprium. Sed fortè aliqui habent, Nulli licet. Si qui habent, faciunt quod non licet.* Indulgentiam & charitatem spirabat tota Augustini ratio & institutio, ideoque nec morosius ille suos scrutabatur, nequid furtim proprii retinerent; vel suspicari aliquid obliquius nefas sibi esse ducebat. *Bene autem sentio de fratribus meis, & semper bene credens, ab hac inquisitione dissimulavi. Quia & ista quærere, quasi malè sentire videbatur. Noveram enim & novi omnes qui mecum viverent, nosse propositum nostrum, nosse legem vitæ nostræ.*

IV. Inscriptus est tamen Seminario Augustini Januarius Presbyter. Omnia illum pauperibus distribuisse fama manavit, quanquam ab eo aliquid pecuniæ sepositum esset, ut quod vel proprium jam esset filiæ teneræ adhoc, quæ alebatur in Monasterio, vel illi destinaretur. Morbo paulò pòst oppressus Januarius, vita migravit, condito antè testamento, quo hæredem sibi scribebat Ecclesiam. Mirum quantum ex ea hæreditate ceperit dolorem Augustinus, iniquissimè ferens, & puellam paterna frustrari hæreditate, & ea augeri Ecclesiam, non sine sacri propositi contumelia. Cùm enim Januarius paupertatem in limine ipso Seminarii professus esset, jam testandi facultate orbatus erat; & si qua ei superfuisset facultas ejusmodi, frustrari paterna successione non poterant filius & filia, qui valde immatura ætate in Monasteriis alebantur, ille virorum, hæc virginum. Nec Augustino tantùm, sed & sanctissimo ejus Collegio gravissimum vulnus ea hæreditate inflictum est. (Ibidem.) *Testamentum fecit Presbyter socius noster, nobiscum manens, de Ecclesia vivens, communem vitam profitens, testamentum fecit, hæredem instituit. O dolor illius societatis? ô fructus natus, non de arbore quam plantavit Dominus? Sed Ecclesiam scripsit hæredem. Nolo munera ista, nolo amaritudinis fructum. Ego illum Deo quærebam, societatem professus erat, hanc teneret, hanc exhiberet, nihil haberet, testamentum non faceret. Habebat aliquid, non sit nostrum socium, quasi Dei pauperem fingeret. Magnus inde mihi dolor est, fratres. Deo charitati vestræ, propter hunc dolorem statui hæreditatem ipsam in Ecclesia non suscipere. Filiorum ipsius sit, quod reliquit; ipsi inde faciant quod voluerint.*

V. Duplex ergo ibi ratio respuendæ hæreditatis. Primò quod paupertati addicti in ipso vestibulo sanctissimæ Societatis, nec possidere proprii quidquam jam possent, nec testamento largiri. Secundò quòd in gratiam Ecclesiæ filios exhæredes facere, res fuerit omnium maximè præpostera, cùm nihil dulcius, nihil Ecclesiæ commendatius sit, quàm ut inconvulsæ charitatis nexu filios parentibus devinciat. Unum illud hic adverto, quod nonnisi Seminarii sui Clericorum testamenta damnaret Augustinus, ut qui proprii aliquid recondidisse non potuissent, nisi voti & propositi sui manifesta transgressione. Cæteros autem Clericos qui se aureis illis non obligassent vinculis Evangelicæ perfectionis, eos sinebat ille tota infirmitatis suæ libertate uti in testando, si libertas ea, & non servitus dicenda est sub tanta mole sæcularium impedimentorum. *Modò quia placuit illis Deo propitio socialis hæc vita, quisquis cum hypocrisi vixerit, quisquis inventus fuerit habens proprium, non illi permitto, ut inde faciat testamentum, sed delebo eum de tabula Clericorum.* (De diversis Serm. 50.)

VI. Asperior aliquantò fuerat prior Augustini disciplina. Nec enim quemquam ordinabat, quin societati se adglutinaret vitæ communis, & voluntariæ devoveret se paupertati: si qui animi levitate inde descivissent, eos Clericatu spoliabat. Hujus exauthorationis formidine nonnulli simulata paupertatis professione fefellerunt, & res proprias clam habuerunt. Tantò id flagitiosius Augustino visum est, quantò occultius. Ad ejus mali procurationem remisit Augustinus de priore sua austeritate, nec Clericatum jam abstulit Seminarii sui desertoribus; non quo posse illos existimaret impunè desponsam Deo fidem & paupertatem abjicere; sed quod satius jam duceret commonere illos tantum, quantum se ipsi conjicerent in baratrum damnationis, eosque divinis permittere judiciis, non paulò formidolosioribus, quàm humanis. *Certè ego sum qui statueram sicut nostis, nullum ordinare Clericum, nisi qui vellet mecum manere, ut si vellet discedere à proposito, rectè illi tollerem Clericatum; quia deserere sanctæ Societatis promissum, cœptumque consortium. Ecce in conspectu Dei & vestro, muto consilium. Qui volunt habere aliquid proprium, quibus non sufficit Deus & Ecclesia sua, maneant ubi volunt, & ubi possunt, non eis aufero Clericatum. Nolo habere hypocritas. Malum est cadere à proposito, sed pejus est simulare propositum. Ecce dico, audite: Qui Societatem communis vitæ jam susceptam, quæ laudatur in Actibus Apostolorum, deserit, à voto suo cadit, & à professione sancta cadit. Observet judicem, scilicet Deum, non me. Ego ei non aufero Clericatum. Quantum sit periculum, ante oculos ejus posui, faciat quod vult.* (De Diversis Serm. 49.) Duo quædam instituerat sanctus Pater. Alterum ut neminem ordinaret, nisi qui communis secum vitæ societatem & paupertatem profiteretur in Seminario. Alterum ut Clericatu ejiceret tam sancti propositi transfugas. Hoc postremum inflexit ac revocavit, ut ne amplius desertores Clero exauthoraret; prius autem illud constantissimè retinuit.

VII. Hinc observanda se ingerunt non pauca. 1. Quàm persuasum esset Augustino, consentaneum

in primis esse, ut Clericis non alia sit portio, non alia sors, quàm Deus & Ecclesia, quod & nomine ipso suo profitentur: ut Evangelicæ vitæ consilia complectantur ipsi, cùm ad ea sectanda hortandi subinde sint ipsi laici; ut Pastores ipsi, & Principes cum sint, ita vitam instituant, ut ovium, ut laicorum non pauci, ne Monachos, ne Moniales dicam: ut denique grex ipse totus primorum quondam fidelium. 2. Quàm latè pateret cujusque potestas Episcopi in administratione populi Clerique sui. Cùm tametsi reliquus Christianus urbis more & jure contrario uteretur, fas esset tamen Episcopo Hipponensi Clericum ordinare neminem, qui non antè propriis rebus omnibus renuntiaret. 3. Ab Augustino Clericatu initiatum esse deinceps neminem, qui non ejus Seminario adgregaretur & vitæ communi in reliquum vitæ tempus, quod ut perfectius, ita & operosius erat, quam quod nunc à compluribus nostrarum sanctitur Episcoporum, ut non antè cuiquam Ordines conferant, quam vel semestre tempus, vel annum integrum institutionibus Seminarii imbuti sint. 4. Ex quo & illud nascitur, Augustinum non aliunde Parochos omnes suos, vel Diœceseos suæ Beneficiarios accersisse, quàm ex Seminario suo, cùm non alios sacris initiaret Ordinibus.

VIII. Quod ad immutatum autem attinet illud caput prioris Instituti beati Augustini, ut ne desertores vitæ communis Clericato spoliaret, id semel tantummodo relaxatum ab eo est, ut Clericis suis permitteret, vel iterum explicitè profiteri paupertatem in Seminario, vel & à professione priori & à Seminario discedere. Id semel ab eo indultum est. Nam qui tum priorem suam vitæ communis & paupertatis professionem confirmarunt, illis jam integrum non amplius fuit ab ea recedere, nisi ut omnibus Cleri gradibus & ordinibus dejicerentur. *Scio* De divers. Serm. 50. *me dixisse quod si nollent suscipere vitam socialem mecum, non illis tollerem Clericatum, sed seorsum manerent, & seorsum viverent; quomodo possent, Deo viverent. Et tamen ante oculos posui quantum mali sit à proposito cadere. Malui enim habere cæcos vel claudos, quam plangere mortuos. Qui enim hypocrita est, mortuus est. Quomodo ergo quicumque voluisset extra manere, & de suo vivere, non tollerem ei Clericatum; ita modo quia placuit illis, Deo propitio, socialis hæc vita, quisquis cum hypocrisi vixerit, quisquis inventus fuerit habens proprium, non illi permitto ut inde faciat testamentum, sed delebo eum de tabula Clericorum. Interpellet contra me mille Concilia, navigét contra me, quo voluerit, sit certè ubi potuerit, adjuvabit me Deus, ut ubi ego Episcopus sum, ille Clericus esse non possit.* Hinc dilucidum fit 1. Ordinatos ab Augustino Clericos fuisse nullos, nisi qui se vitæ communis in Seminario & paupertatis voto obligarent. 2. Si qui ab hoc proposito suo deficerent, eos Clericatu exutos fuisse. 3. Semel ab ejus instituti rigore deflexisse Augustinum, concesso semel, ut privatim sibi degerent, qui re non satis perpensa videbantur sibi prius illud propositum arripuisse. 4. Quanquam hos sineret sejunctim suo arbitratu vivere, nihilo segnius intentabat illis, in quantum se periculum salutis conjecerent, abjecto sanctioris vitæ proposito. 5. Ita existimasse Augustinum, tolerabilius esse, à Congregatione & à professione quam semel amplexati essent, apertè discedere, quàm in ea præter propositum suum aliquid clam possidere, & simulatione cumulare facinus contaminati voti, quod Deo nuncupassent. 6. Qui semel pristinæ restituti libertati, communem rursus vitam professi sunt, eos deinceps non potuisse rursus proprie aliquid possidere, nisi ut sacro sodalitio, & Clericorum albo expungerentur. His adde damnatos nihilominus & hæreticis annumeratos ab Augustino in libro de Hæresibus fuisse eos, qui se Apostolicos dici volebant, & qui præcepti vi & lege urgebant, porrigebantque ad fideles omnes, quod consilii est, & proprium Monachorum decens, ac nonnullorum ex Clero. Non abhorrebant ab his ii, quos mox ait idem sanctus Pater, voluisse omnino, ut nudis omnes pedibus ingrederentur. Qua de re luculentè alibi Augustinus, Virginitatem, Cœlibatum, vitam communem, paupertatem in arbitrio & libera cujusque potestate esse demonstrat ante votum, post votum jam inexplicabiles indui necessitatis nexus. In Psal. 83.

IX. Utcumque indulgendum & clementer interpretandum existimat Julianus Pomerius, si quis Clericatu initiatus patrimonium retineat, dum interim de patrimonio etiam vivat, Ecclesiasticos proventus ne attingat vel primoribus labris, sed iis dimittat fruendos, qui patrimonio vel semel renunciavere, vel caruere semper. *Illi autem qui tam in-* L. 2. c. 12. *firmi sunt, ut possessionibus suis renunciare non possint: si ea quæ accepturi erant, dispensatori relinquant, nihil habentibus conferenda, sine peccato possident sua. Quia & ipsi quodammodo sua relinquunt, quando propriis contenti rebus, nihil eorum, quæ labori vel ordini suo deberi arbitrantur, accipiunt.* Extremis his verbis gemina insinuatur ratio abdicandi proprii, utraque pietati accommodata. Primò si se quis familiari re prorsus exuat, & cum cæteris Ecclesiæ Clericis ac Beneficiariis vitam tolerét sportulis & distributionibus contentus. Secundò si retentis ad sui sustentationem patrimoniis, de Clericorum distributionibus, eleemosynis, proventibus ne tantillum quidem decerpat, nec segniùs tamen Cleri functionibus & laboribus incumbat.

X. At vero si non pœnitendæ perfectionis gradus is est, retento patrimonio, Beneficiis & Ecclesiasticis proventibus sese prorsus abstinere; multò elimatioris illud erat perfectionis specimen, ut patrimonio funditus repudiato, jam non victitaret quis nisi eleemosynis, hoc est distributionibus, qui soli tum erant Beneficiorum proventus. Hæc enim abdicatio terrenarum possessionum omnium, brevissima est citra dubium & tutissima ad eam perfectionem via, qua quis nihil foris possidens, Deum possidet, & possidetur à Deo, qui Clericatus propriè genius est. Nihil Deo par, nihil secundum, unus ipse sine fine, sine modo beatissima possessio est. Possideri cumulatè non potest, nisi unus possideatur. Non ea est mentis nostræ amplitudo, quæ illum, & quidvis aliud præter illum complectatur. Præstat ipsum audire Julianum Pomerium: *Proinde* L. 2. c. 16. *quem possidendi delectat ambitio, Deum qui possidet omnia quæ creavit, expedita mente possideat, & in eo habebit, quæcumque habere sanctè desiderat. Sed quoniam nemo possidet Deum, nisi qui possidetur à Deo, fit ipse primitus Dei possessio, ut & efficiatur ei Deus possessor & portio. Et quid potest esse eo felicius, cui efficitur suus conditor census, & hæreditas ejus dignatur esse ipsa divinitas, si modò eam sanctis operibus colat, omnes fructus ex illo percipiat: in illo & de illo jugiter vivat, & nihil terrenum cum illo possideat. Quia omnium conditor, cui nihil eorum quæ fecit, valet æquari, non dignatur cum his quæ condidit, possideri. Denique quid ultra quæris, cui omnia suus conditor fit? aut quid ei*

sufficit, cui ipse non sufficit. Si cujus in animi penetralia hæc altiùs descenderint, is facilè confitebitur cum Pomerio, ægritudinis esse & infirmitatis non mediocris, non posse Deo uno contentum degere; non satis sibi esse possidere eum, qui continet & possidet omnia; pauperem sibi videri, cùm Deum in mentis recessu reconditum habeat; terrenis possessionibus jejuniorem sibi videri Dei possessionem; & qui de eo in illo vivant, eos minùs feliciter vivere. Procul erant ab ea allucinatione Paulinus & Hilarius, de quibus mox ibidem agit Pomerius, qui primo statim ipso temporis puncto, quo ad Deum conversi sunt, immensas opes suas abjecerunt, pòstque ad Episcopatum provecti sunt, Nolanum ille, hic Arelatensem, ut mox à nobis referetur. *Ibid. c. 9.*

CAPUT III. *P. 1. l. 3. c. 13.*

De eodem, Episcopos & Clericos perfectionis cupidiores, patrimonio valedixisse, per quinque priora Ecclesiæ sæcula.

I. Vel eligebantur, qui terrena omnia abdicassent, vel ea abdicabant, cum primum electi fuerant. Exemplum beati Paulini.

II. III. Exempla Cypriani & Ambrosii.

IV. Ambrosii invitamenta ad Clericos omnes.

V. Exemplum B. Felicis Nolani Presbyteri.

VI. De iis qui patrimonio, vel labore manuum victitabant, res & reditus Ecclesiæ pauperibus dimittebant.

VII. Ex Hieronymo Clericos instruente, ut ne quid possideant.

VIII. Carpere de rebus Ecclesiæ eos non debere, nisi necessaria ad victum. Exemplum Nepotiani.

IX. Beati Martini sententia.

X. Exempla Basilii, Nazianzeni, Chrysostomi.

XI. Doctrina Nazianzeni.

XII. Exemplum Theodoreti.

XIII. Doctrina Epiphanii de iis qui in pauperes effundebant patrimonia, reditus Ecclesiasticos, partem aliquam pretii laboris manuum.

XIV. XV. Exempla Epiphanii, & Porphyrii Gazæ Episcopi.

I. REi quam versamus illustrandæ adprimè conducunt duo hæc capita, & tertenus plerosque se spoliasse rebus omnibus, quò puriùs Clero adscriberentur; & qui se his vinculis expedissent sua jam sponte, eos ad sacros Ordines accersiri ac rapi solitos fuisse. Nec cogitatio inciderat B. Paulino sacrorum Ordinum, quando opulentissima patrimonia & avitas distraxit & pauperibus distribuit hæreditates. Unum ille hoc meditabatur, ut in religiosæ se vitæ secessum aliquem abderet. Audi quid de eo scripserit Ambrosius:
Epist. 36. *Paulinum splendore generis in partibus Aquitaniæ nulli secundum, venditis facultatibus tam suis, quàm etiam conjugalibus, in hosce induisse cultus ad fidem comperi; ut ea in pauperes conferat, quæ redegit in pecuniam, & ipse pauper ex divite factus, tanquam deoneratus gravi sarcina, domui, patriæ, cognationi quoque valedicat, quò impensiùs Deo serviat. Elegisse secretum dicitur Nolanæ urbis, ubi tumultum fugitans, ævum exigat.* Et infrà: *Christianus vir attentior sanctæ Religioni vestem mutavit.* Illa, ut apparet, terrenarum *Epist. 35 apud Aug.* opum & dignitatum despicientia Lampium Barcinonensem Episcopum adduxit, plebemque omnem ejus civitatis, ut fugitantem ac detrectantem cogarent Paulinum Presbyteratu initiari, ut ab ipso Paulino narratur.

II. Cyprianus quoque vanas terrenarum opum præstigias conculcaverat & ejuraverat, cùm sacro baptismatis fonte ablueretur, nec multò pòst Presbyter, mox Episcopus ordinatus est, ut refert Hieronymus in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis. *Christianus factus omnem substantiam suam pauperibus erogavit, ac post non multum temporis electus in Presbyterum, etiam Episcopus Carthaginensis constitutus est.*

III. Constat Ambrosius ad Episcopatum primò electus est, & ne degener tam sancto accederet ministerio, res suas statim omnes Ecclesiæ contulit, usufructu earum sorori reservato, sibi servata sola Christi paupertate, quæ orbem universum collocupletavit. *Prædia quæ habebat, reservato usufructu germanæ suæ, donavit Ecclesiæ: nihil sibi, quod hic suum diceret, derelinquens, ut nudus atque expeditus Christi miles, Dominum suum sequeretur, qui cùm dives esset, propter nos pauper factus est, ut nos ejus inopia ditaremur.* Hæc Paulinus in ejus vita. Quod & ipsum testificatur Basilius in Epistola ad Ambrosium ipsum. *Epist. 55.* *Qui projectis hujus vitæ opibus universis, proque damno habitis, ut Christum lucri faceret, commissa sibi Ecclesiæ gubernacula accepit.*

IV. Quanquam verò ad illud Evangelicæ perfectionis culmen statim evectus esset Ambrosius, terrenorum omnium fastidio & renuntiatione, favere tamen & suffragari semper iis visus est, qui retenta patrimonii parte, ne oneri sint Ecclesiæ, gnaviter incumbunt excolendæ spiritali sementi, ex qua nihil unquam temporalis lucri demessuri sunt. Non hos ille in classem dejecit imperfectorum, quòd omnia suo quodam modo abjiciat, qui nihil nisi necessariam sustentationem capit, sive ex patrimonio, sive ex fructibus Ecclesiæ. *Sed & si quis Ecclesiam nolens gravare in sacerdotio aliquo constitutus, aut ministerio, non totum quod habet conferat, sed operetur cum honestate, quantum officio satis est, non mihi imperfectus videtur.* *Offic. l. 1. c. 30.*

V. Nec secus forsan statuendum est de B. Felice Presbytero Nolano. Avitæ enim successiona terræ illi domusque abundè obtigerant. Iis ille æstuante persecutione excussus est, et cùm ea deferbuisset, tum integrum illi erat eas jure repetere. Pii viri non pauci illum impellebant, ut jure suo uteretur, legibus ageret, nec sineret Gentiles incubare iis patrimoniis suis, quæ possent ab eo offerri Deo, & pauperibus erogari. Felix altiùs consulens, & puriori cœlorum luce perfusus, respondit, Longè luculentius à Christo insusurrari consilium, ut ne repeteret, quæ ejus causâ amisisset; hæc damna majoribus damnis, ruinas ruinis non sarciri; multa licere, quæ non expediant: non quod liceat, sed quod prosit, id anteponendum; cælestes mercedes terrenis non postponendas; opibus sæcularibus posse se à Deo divelli, at Christiana paupertate certissimè Christum possideri. *Maluit ille tamen verbum curare Magistri, Cuncta licent, non cuncta juvant, licito utile præfert. Horruit amissos in jura reposcere fundos, &c. Cavisis ut repetam terrena, perennia perdam, Dives egebo Deo, nam Christum pauper habebo.* *Paulinus Natal. 5.* Ingentes opes suas illo hoc paupertatis amore percitus dispensaverat. *Nam prædia multa, domosque, divitiis locuples patriis, possederat heres.* Inferiùs dicemus, ut defervescente persecutione, pepercerit ille & abstinuerit proventibus Ecclesiasticis, & suis se manibus transegerit.

VI. Idem præscribebat junioribus Clericis Ambrosius: si quid prædii haberent, ejus cultu, fructuque alì: si carerent, stipendio Ecclesiæ. *Agelli sui contentus fructibus, si habet: si non habet, stipendiorum suorum fructu.* *Offic. l. 1. c. 36.* Paupertatis genus est, obscurius

quidem illud, sed à perfectione non disjunctum, prædioli cultu & manuum opere sustentari, reditus Ecclesiasticos aliis utendos concedere. Quomodocumque enim paupertas excolatur, ad eam invitantur Clerici omnes à Christo, ea ipsa qua ipse illos constrinxit necessitate, suadendæ fidelibus paupertatis, nec exemplis dissuadendæ. *Quod si Evangelio Domini etiam populus ipse ad despicientiam opum informatus, atque institutus est, quantò magis vos Levitas oportet terrenis non teneri cupiditatibus, quorum Deus portio est?* Commendantur tamen ab Ambrosio cumulo quodam laudum Clerici ii, qui prædiis nuntium remittunt omnibus, quò toti sint in ministerii sui functionibus, & Ecclesiasticis victitent stipendiis; vituperata eorum levitate, qui Clero abire meditabantur, quòd sui se patrimonii curis involverent. *Sunt quibus obstrepere studes inimicus his cogitationibus, quid mihi prodest in Clero manere, subire injurias, labores perpeti, quasi non possit ager meus me pascere. aut si ager desit, quasi aliter exercere sumptum non possim. Itaque hujusmodi cogitationibus etiam boni mores ab officio retrahuntur; quasi verò hoc solum sit in Clerico, ut sumptum expediat suum, & non ut divinum sibi post mortem potius subsidium locet.*

Ibid. c. 50. Et in Psal. 118 Octon. 8

In Cap. 4. Ecclesiast.

VII. Quanquam totus fuerit Hieronymus in admiratione & in amore Monasticæ perfectionis, non perfunctoriè tamen ille Clericos excitare solebat ad ejusdem perfectionis & consiliorum Evangelicorum pulcritudinem complectendam. Datis ad Nepotianum Epistolis Clericos admonet, Non Monachos tantùm, sed & ipsos sæculo renuntiasse. *Qui sæculi militia derelicta, vel Monachus cœperit esse, vel Clericus.* Portionem Clericorum esse Deum, & vicissim Clericos Dei, quod difficillimè sociari possit cum ingentium prædiorum possessionibus. *Clericus qui servit Ecclesiæ, interpretetur vocabulum suum, & esse nitatur, quod dicitur. Si enim Cleros Græcè, sors Latinè dicitur, propterea vocantur Clerici, vel quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus sors, id est, pars Clericorum est. Qui autem vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet, talem se exhibere debet, ut & ipse possideat Dominum, & possideatur à Domino. Qui Dominum possidet, nihil extra Dominum habere potest. Quod si quippiam habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus. Verbi gratia, si aurum, si argentum, si possessiones, si variam supellectilem, cum istis partibus Dominus pars ejus fieri non dignabitur.*

VIII. Primæ istæ sunt ex Hieronymo Clericorum partes, si nomini suo consentire, si munere fungi velint; ita secum statuere, eas esse mentis suæ & cordis angustias, eam Dei amplitudinem, ut non possint Deum & aliud quidvis simul amplecti, adeoque & quidvis aliud expuendum, quò Deo uni affigantur. Aliud addit idem sanctissimus Pater, in quo non minora sint ad Clericatûs sanctitudinem præsidia. Ex opibus & reditibus Ecclesiæ tantum decerpere, quantum ad cibum necesse sit, & ad vestitum necessarium. Nec enim vel fœdius esse quidquam, vel exitialius, quàm Clericos ditari Clericatu, quo professio continetur vel abjiciendi, vel contemnendi terrenas divitias; & tum maximè alienari à paupertate, cum paupertatem & crucem Christi amplexantur. *Si autem pars Domini sum, & funiculus hæreditatis ejus, nec accipio partem inter cæteras Tribus, sed quasi Levita & Sacerdos vivo de Decimis, & altari serviens, altaris oblatione sustentor: habens victum & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus sequar. Obsecro itaque te, & repetens iterum iterumque monebo; ne officium Clericatûs genus antiquæ militiæ putes, id est ne lucra sæculi in Christi militia quæras: ne plus habeas, quàm quando Clericus esse cœpisti: nonnulli enim sunt ditiores Monachi, quàm fuerant sæculares: & Clerici qui possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallace diabolo non habuerant, ut suspiret eos Ecclesia divites, quos mundus tenuit antè mendicos.*

In Epitaphio verò Nepotiani, ab eo confirmat Hieronymus idem pauperibus statim erogata fuisse sua omnia, cum primùm sarcinam subiit Clericatûs. *Baltheo posito, habituque mutato, quidquid Castrensis peculii fuit, in pauperes erogavit. Legerat enim, Qui vult perfectus esse, vendat omnia, &c. Et iterum, Non potestis duobus Dominis servire, Deo & Mammonæ.* Denique adversùs Vigilantium decertans idem Hieronymus, ex ipsissimis Christi verbis demonstrat, illum esse primum perfectionis gradum, omnia dare pauperibus: secundas obtinere partes ab iis qui fundos sibi servent, & proventus eorum pauperibus largiantur. *Si vis perfectus esse, vade, vende, & da.*

IX. Forma ea est Clericalis perfectionis. Eam nobis ita delineat Hieronymus, ut non dissimulet complures ævi sui Clericos ab ea deviare longiùs, quàm ipsa eorum professio ostenderet. Beatus Martinus, authore Severo Sulpitio, Paulinum ferè solum aiebat perfectionis Evangelicæ præceptis cumulatissimè satisfecisse, & sæculo commonstrasse, quæ Christus præciperet, quæ hortaretur: ardua illa & præcelsa esse, non impossibilia, non inaccessa. *Paulini exemplum ingerebat, qui solus pene suis temporibus Evangelica præcepta complesset: illum sequendum, illum imitandum, qui quod erat factu impossibile, possibile fecit exemplo.*

De Vita B. Martini. c. 26.

Addocebit nos tamen Basilius Magnus, non solum Paulinum Christi paupertatis fidissimum imitatorem fuisse, cùm non antè Ambrosius Episcopali sublimare Cathedra assensus sit, quàm sæculi opes & honores omnes repudiasset. Qua in laude fuere illi & Nazianzenus & Chrysostomus consortes. Longa illa in desertis commoratio & macerationum Monasticarum curriculum apertè declarant abrupisse eos omnia prorsus vincula, quibus sæculo innectebantur. A Palladio litteris mandatum est, Chrysostomum à sacro fonte recentem, & Lectorem ordinatum, mox aufugisse in invias solitudines, & sex annos ibi consumpsisse, dum perdomitas haberet omnes carnis cupiditates. Perlustratis Basilius Monasteriis Ægypti, Palæstinæ, Syriæ & Mesopotamiæ, religiosissima eadem instituta transtulisse in patriam memoratur; cúmque Presbyteratu ibi auctus esset, rursus in solitudines Ponti cum Nazianzeno secessisse, quem ipsum paulò antè proprius parens Episcopus Nazianzi Presbyterum ordinaverat. *Nobiscum hic in Pontem profugit, ac pietatis Gymnasia, quæ illic erant, moderatur, atque cum Joanne & Elia summis Philosophis solitudinem amplexatur.* Si Nazianzenus dum vita superavit, prædiola quæpiam & domunculam retinuit in necessarios vitæ usus, in eo quidem argumenti satis est, nec ipsum, nec Basilium, nec Chrysostomum professione verè Monachos fuisse, quamvis per annos plures institutionibus & laboribus iisdem omnibus perfuncti sint; sed non ibi sauciata videri debet Evangelica paupertas. Et hoc, & superiori Capite satis superque patefecimus, gradus hos fuisse varios, sed non multùm dissimiles paupertatis Clericalis & perfectionis, sive de patrimonio quis vivat, & Ecclesiæ stipendia quasi desponsa pauperibus

Basilius epist. 79.

Naz. Ep. 11. & Orat. 20.

ribus dimittat: sive distributo pauperibus patrimonio, de Altari victitet: dum ne quid usurpet suos in usus, nisi necessarium victum cultumque. Pauper est enim, qui nihil habet, nisi quo carere non potest. Non multùm refert, patrias opes pauperibus largiaris, & Ecclesiæ sumptu vivas; an de patrimonio decerpas, quo victites, & proventus Ecclesiæ pauperibus dimittas. Laudatissima utrobique & ferè æqua & in pauperes largitas, & ipsius paupertas Clerici, qui superflua omnia sibi circumcidit.

XI. Inde est quod testatum facit Nazianzenus ipse, se quidem à parentibus jam inde ab ortu consecratum Deo fuisse: sua verò se omnia, honores, res, calamum Deo consecrasse, nec fructum se ex his omnibus alium cepisse, nisi voluptatis suavissimæ sensum, de omnibus pro Christo contemptis & disperditis.

Orat. 1. *Ex quibus hunc dumtaxat fructum cepi, quod ea contempsi & quædam habui quibus Christum anteponerem.* Et alibi:

Orat. 3. *Cætera volentibus reliqui, opes, generis nobilitatem: sermones solos complector.* Erant conciones summi viri, summique Theologi, opes inexhaustæ. Et alibi idem:

Orat. 5. *Ut qui omnia reliquissem, ut ab omni negotio feriatus, tranquillè philosopharer: Heliæ Carmelum animo agitabam, & Joannis desertum.* Et rursus alibi:

Orat. 12. *Omnibus donatis Deo, à quo sunt omnia, Deum pro omnibus accepimus.* Et alibi rursum:

Orat. 32. *Sermones Deo offero, appendo, ac consecro, quod unum mihi reliqui feci, quo uno dives sum.* Nec minùs illustri testimonio Nazianzenus sanctissimam Basilii paupertatem prosequitur, cujus possessio crux, cujus opes opum contemptus. Nec enim omnia possidere, sed omnia contemni & conculcari possunt, & ea insignior opulentia. *Illi verò quid*

Orat. 20. *unquam fuit præter corpus, & necessaria carnis integumenta? Divitiæ illi erant nihil habere, & crux. Neque enim quemquam, etiamsi maximè cupiat, omnia adipisci posse: at omnia contemnere posse, sicque omnibus rebus præstantiorem & sublimiorem se præbere, &c. Omnibus facultatibus quas unquam habuerat, æquo animo projectis, leviter faciléque vitæ pelagus transmittebat.*

Agens Gregorius Nyssenus de eodem Basilio, omnia illum sua ait impendisse in pauperum necessitates, cùm adhuc Presbyterum ageret: at Episcopatûs Cathedra evectum, multò excelsiorem ex paupertate gloriam aucupatum esse;

Contra Eunom. l. 1. *Paternas facultates etiam antequam sacerdotio initiaretur, liberaliter egenis distribuit, maximè tunc quando magna annonæ penuria existebat: quo tempore Ecclesiæ præerat, numero Presbyterorum adhuc accensitus: quippe post has etiam nihil reliquum sibi fecit.*

Mirum non est Basilium res suas dimisisse, cùm se in solitudines, & in exercitationes vitæ Monasticæ contulit; easdemque distribuisse pauperibus aliquantis pòst annis, cum Presbyter ordinatus fuit. Nec enim exercitationes Monasticæ Monasticam semper professionem continebant. Utique id largiamur etiam Monachum aliquando fuisse Basilium, hac ipsa lucubratione nostra abundè patefactum est, hæreditates patrias & aditas fuisse à Monachis, & in pauperes dispensatas.

XII. Gratiæ habendæ sunt Theodoreti obtrectatoribus, quòd illum compulerint, ut abstergendis ineptis criminationibus pulcherrimas ipse proderet virtutes suas. Ita ergo ille confirmat jam Deo se dicatum à parentibus, antequam natum, antequam conceptum, mox ita educatum institutumque, ut victimam decebat Deo sacram; vitam se in Cœnobio traduxisse usque ad Episcopatum, quo invitus abreptus est; in pauperes se disseminasse, quicquid ad se parentes transmisissent: nihil se possedisse unquam: vestem mensamque suam eo semper nituisse splendore, quem munda paupertas conciliat. *Priusquam me conciperent, oblaturos se Deo polliciti sunt parentes, atque ab incunabulis, ut promiserant, devoverunt, & hoc modo educarunt. In Monasterio tempus quod Episcopatum præcessit, cùm exegissem, invitus Episcopus ordinatus sum. Præter panniculos quibus amictus sum, nihil volui possidere.* Epist. 113 Et in Epistola ad Leonem Papam: *Quod Episcopatu tot annis gesto, non domum acquisierim, non agrum, non obolum, non sepulcrum, sed spontaneam paupertatem amplexus sim, & ea quæ à parentibus ad nos pervenerant, post illorum mortem statim distribuerim, ut sciunt omnes qui habitant in Oriente.*

XIII. Episcopos, Presbyteros, Diaconos hæc cælestium functionum fastigia merito voluntariæ paupertatis, & terrenorum omnium contemptu assecutos fuisse, insinuat certè Epiphanius: & ultra eum etiam virtutis gradum illos provehit, cum ait, plerosque eorum labore manuum se ipsos sustentasse, sublevasse etiam pauperes, in quos ipsos erogarent præterea Ecclesiasticos proventus suos, quibus foveri, fruique ipsi potuissent. Ardentissimi nimirum perfectionis amatores, non patrimonia tantùm, sed & Beneficiorum suorum proventus pauperibus dilargiebantur, quin & illos operis & laboris sui fructibus impertiebant. *Primitias, oblationes & reliqua id genus cùm in potestate habeant, quibus regendorum à Deo populorum commissa est provincia, horum tamen usui plenè penitusque non indulgent, qui Deo perfectè placere se velle profitentur. Illi enim tametsi è Sacerdotum numero sint, ad Apostoli Pauli imitationem, non omnes quidem sed plerique tamen ad susceptam divini verbi prædicationem, externam manuum operam adjungunt, &c. Ut tam primitias & oblationes, quàm quod manuum suarum opera lucelli quæsierit, cum proximis suis ultro pro Dei amore communicet.* Hæresi 80. c. 5. 6.

XIV. Author vitæ B. Epiphanii ipsius, illum narrat omnia vendidisse post baptismum, & donasse pauperibus. *Cùm omnia vendidisset, dedit indigentibus:* servatis sibi tantummodo nummis quadraginta ad Scripturarum Codices coëmendos. Tum vitam Monasticam professum esse anno ætatis decimo sexto, unde & ad sacros Ordines, denique ad Episcopatum ascitus est. Surius die 12. Maii. Antè suas res eum omnes pauperibus erogasse affirmat Sozomenus, quàm Ecclesiasticos proventus in eos effunderet. *Postquam jam olim suas ipsius facultates insumpserat, exigente necessitate, etiam pecunias Ecclesiæ erogabat.* Sozom. l. 7. c. 26.

XV. Præsul sanctissimus Porphyrius Gazæ, abdicatione temporalium omnium splendidissimum initiavit curriculum illud, tot Monasticis clarum, tot Episcopalibus ornatum virtutibus: *Divinus amor subiit relinquendi patriam, & splendorem generis, & opes infinitas, & vitam amplectendi Monasticam.* Surius die 26. Febru. Paucis pòst annis quantumvis reluctaretur; illisa ast ei Presbyteratûs & Episcopatûs sarcina.

An quibus aliquid est patrimonii, ii fructibus Beneficii sui gaudere possint.

CAPUT IV. *P. 1. l. 4. c. 1.*

An Beneficiarii, quibus abundabat patrimonium, Beneficii sui fructus percipere possent, per priora quinque Ecclesiæ sæcula.

I. Diffinit Julianus Pomerius non posse, quod res Ecclesiæ pauperibus consecrata sint.

II. Quod quidquid dives capit patrimonii pauperum, id pauperibus auferat.

III. Ex eodem pauperes ipsi qui valent, eleemosynas attingere non possunt.

IV. Merces Clericorum laboris & industria, aterna & cœlestis est, non ex corruptibilibus alimentis.

V. Mercenarii sunt, si qui divites in partem veniant rerum Ecclesiæ.

VI. Nec secus est in iis, qui religiosis se Congregationibus adglutinant.

VII. Erant & olim complures Congregationes mere Clericales.

VIII. Iis adscripti qui erant, Beneficiarii non injuria videri poterant.

IX. Non omnes his assentiebantur rationibus quantumvis validis.

X. Id urget Pomerius, ut qui nomina dant his Congregationibus, vel patrimonio renuntient, vel sua rerum Ecclesiæ portione.

XI. Non praecepit Christus, sumptu & stipe fidelium ali, nisi divendito patrimonio.

XII. Ultra accebatur Paulus, opere manuum se transigebat.

XIII. Juliani Pomerii doctrina accedit Hieronymus.

XIV. Si qua in his pugna, ea sedatur, dummodo invariabilis ea retineatur lex, necessario ut sint contenti, superfluum praeterea omne, sive ex patrimonio, sive ex proventibus sacris, largiantur pauperibus.

XV. XVI. XVII. XVIII. Exempla Paulini, Chrysostomi, Nazianzeni & Theodoreti.

XIX. Animadversiones aliqua in hac sive exempla, sive praecepta.

XX. Canon Concilii Antiocheni.

XXI. Et Augustinum assipulari videtur Juliano Pomerio.

I. QUæ supra obiter delibata est quæstio sanè gravis & luculenta, an Clerici quibus abundè est patrimonii, Beneficiorum proventibus gaudere possint, ea nunc nobis paulò accuratiùs excutienda est. Rem disertè diffinit Julianus Pomerius, bona Ecclesiæ patrimonia esse pauperum, nec posse à divitibus sine flagitio ea obtineri, vel consumi; quod enim locupleti datur, id egeno subtrahi; perdique, quidquid abundanti adjicitur. Esse res Ecclesiæ vota fidelium, pretia peccatorum, ideoque non divitum deliciis, sed pauperum necessitatibus sacras. *Scientes, nihil aliud esse res Ecclesiæ, nisi vota fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum.* Peccata fideles eleemosynis redimunt; Christo largiuntur sua in pauperibus hospitanti. At abundantibus nemo eleemosynam erogat, nec divitum personam induit & aptavit sibi Christus; quorum vicem ex adverso doluit: *Quod habet Ecclesia, cum omnibus nihil habentibus habet commune; nec aliquid inde eis, qui sibi de suo sufficiunt, debet erogare. Quando nihil aliud sit habentibus dare, quam perdere.* De vita contempl. l. 2. c. 9.

II. Qui dives est Clericus, citra culpam accipere non potest ex rebus egentium, quo ipse non eget: quod enim accipit, egentem eo fraudat. *Nec illi qui sua possidentes, dari sibi aliquid inde volunt, sine grandi peccato suo, unde pauper victurus erat, accipiunt.* Cæterorum se peccatis onerat, qui oblationes eorum percipit, ut avaritiæ & luxui impendat, quæ pauperum necessitatibus subfuratur. *De Clericis* ibid. c. 10. *quidem dicit Spiritus sanctus, peccata populi mei comedunt. Sed sicut nihil habentes proprium, non peccata, sed alimenta, quibus abundare videntur, accipiunt: ita possessores non alimenta, quibus abundant, sed aliena peccata suscipiunt.*

III. Nec verò ipsi pauperes egent, si corpore valent: nec enim eleemosynis victitare illis fas est, si labore manuum queant. Stipe privant invalidos validi, si eam percipiant, qua carere & abstinere possunt, cùm hi non possint. Verè egent, qui viribus egent ad laborem & opus necessitatis. His ergo ex eleemosynis vitam sustentare fas est. At quibus firma & vegeta constat valetudo, hoc illis satis idoneum patrimonium est. Hinc conjice de Clericis, qui non viribus tantum corporis, sed & opibus hæreditariis pollent. Si enim pauperes validi citra nefas non possunt eleemosynas intercipere invalidis debitas, quid Clerici non validi tantùm, sed bene nummati? *Ipsi quoque pauperes si se possunt suis artificiis aut laboribus expedire, non præsumant, quod debet debilis aut infirmus accipere: ne forte Ecclesia, quæ potest omni solatio destitutis necessaria ministrare: si omnes etiam nihil indigentes, accipiant, gravata, illis quibus debet, subvenire non valeat.* Ibidem.

IV. Video laborem & operam quam Clerici Ecclesiis navant, justa mercede affici debere: at ea non ad sportulas, non ad corruptibiles cibos, sed ad beatam cœlestis patriæ immortalitatem referenda est. Alit Ecclesia Ministros suos, non remuneratur. Nec enim mercenarios ministeriis illa dignatur divinis. Si egeant, necessitatibus eorum ipsa succurrit, gnara certaque dignam justamque mercedem illis desponsam Deum ipsum esse. *Qui autem Ecclesiæ serviunt, & labore suo velut debita reddi oportere credentes, ea quibus opus non habent, aut accipiunt libenter, aut exigunt, nimis carnaliter sapiunt, si putant, quod Ecclesiæ fideliter servientes, terrena stipendia, ac non potius præmia æterna percipiant. Sæcularis quippe militia, quia cœlestia non habet, terrena strenuè militantibus præstat. Unde satis indignum est, si fidelis & operosa devotio Clericorum, propter stipendium temporale præmia sempiterna contemnat. Quod si quilibet minister Ecclesiæ non habet unde vivat, non ei præmium reddit hic, sed necessaria præstat Ecclesia, ut in futuro præmium laboris sui recipiat, quod in hac vita jam spe Dominicæ promissionis certus expectat.* Ibid. c. 10.

V. Qua impertit pauperes Clericos Ecclesia, non ea merces est, non laborum finis, sed necessarium interim subsidium ac levamentum, ne à sacris avocentur functionibus, aut ne in illis fatiscant. Finis illis, scopus, merces è cœlis affulget, illinc suspensa spes est. At quibus res abundat familiaris, ii si proventibus Ecclesiæ vescantur, illorum merces & scopus in his ipsis proventibus temporalibus est. Priores illi aluntur, ut laborent & ministrent, nec enim aliter possent. At hi laborant & ministrant, ut alantur sumptu Ecclesiæ, patrimonio pareant, & hinc opes sibi congerant luceas & malè pereuras. Itaque vilissimæ mercedulæ cupiditate æternis renuntiator gaudiis: *Propter stipendium temporale, præmia sempiterna contemnit.* Quod grande prorsus piaculum est. *Non sine grandi peccato sua, unde pauper victurus erat, accipiant.*

VI. Qui Ecclesiasticis se Congregationibus man-

cipant, & inde aluntur, spe & cupiditate prætereà qualicumque amputata: iis reformidandum non immerito est, ne in laqueos se induant flagitii & damnationis, si alimenta egenorum non egentes accipiant; & secessu suo id perfecisse videantur, ut illibata & auctiora sibi sua reserventur patrimonia, in ea sodalitia subductis, ubi nec hospites excipere Ibid. c. 10. cogantur, nec pauperibus subvenire. *Illi quoque qui velut idonei, nihil quidem sibi dari, velut devitum possunt, sed tamen Ecclesiæ sumptibus vivunt, non est meum dicere, quali peccato cibos pauperum præsumendo suscipiant; qui Ecclesiam quam juvare de propriis facultatibus debuerunt, suis expensis insuper gravant: propter hoc fortassis in Congregatione viventes, ne aliquos pauperes pascant, ne advenientes suscipiant, aut ne suum censum expensis quotidianis imminuant.*

VII. Ex his posterioribus verbis Pomerii illud omnino elucet, duplicis generis fuisse tum Congregationes merè Clericales. Alias ex finitimas, quam instituerat Augustinus, in quas admittebatur nemo, quin ante res & spes omnes sæculi abjecisset. Alias ubi privato cuique integrum erat patrimonia sua retinere; sed ubi decori honestique lex, forsan & æterna Dei, internaque conscientiæ lex jubebat ad sui sustentationem aliquid patrimonii erogari. Nec verendum erat, ne annua hac largitione inflarentur, & supra alios intumescerent, cùm perfectioni & pietatis sinceritati longè accommodatius sit, nihil possidere, nihil concupiscere, quam quidvis possidere, & largiri quidem, sed ipsa largitate inflari. Ibidem. *Quod si aliquid de fructibus suis Ecclesiæ, velut pro expensa sua contulerint, non se præferant inani jactantia illis, quos nihil habentes pascit & vestit Ecclesia. Quia perfectior est ille, qui se mundi rebus expoliat, aut qui cum nihil habuerit, nec habere desiderat, quam ille qui ex multis quæ possidet, Ecclesiæ aliquid præstat, ac se de eo quod præstiterit, forsitan jactat.* Ex quibus planum est in has posteriores Congregationes tria hominum classes confluxisse. Alii terrenis omnibus abdicatis, illis se addixerant. Alii cum nihil unquam possedissent, spes & cupiditates omnes in earum vestibulo abdicarant. Postremi, extremo sanè virtutis gradu locati, annuas pensiones ex patrimonio persolvebant, reliquas res suas in potestate habituri.

VIII. Id quoque juvabit hic adnotasse, ab elegantissimo hoc Scriptore, Conventuum horum Clericalium socios & gregales omnes pro Beneficiariis haberi, qui communibus subsint Beneficiariorum legibus. Ut enim cui suppetit patrimonium, non debet de Beneficii proventibus vesci, usui & necessitati pauperum ab ipsa sui origine dicatis: ita ne sustentationem quidem suam debet quisquam dives ab ea Congregatione emungere, cujus res omnes sacræ sunt pauperum & infirmorum necessariis usibus. Diximus jam hos Cœtuum Clericalium alumnos in Beneficiariorum album referre non cunctaturum, qui semel & seriò pensitarit, per mille amplius annos Ecclesias rem omnem suam temporalem in commune possedisse; & quanquam non una omnes domo, non una mensa exciperentur, verè tamen communis erat omnium possessio bonorum, quorum administrationi Diaconi præerant, & Oeconomi, sub imperio Episcopi, qui pro cujusque Ordinis gradu & laboris modo omnia dispensabat.

IX. Quamvis invicta videri possent hæc argumenta, fatetur tamen Pomerius, non omnes iis expugnatos, non omnes allectos fuisse. Plures erant, qui dura hæc esse reclamarent, nec omnino in usum & in mores induci posse. At reponebat scitissimè Pomerius, non esse hæc difficilia, nisi quibus essent nova; usu ea & assuetudine molliutum iri; proclive profectò esse, eo te abstinere, quo non egeas; superflua contemnere; onus detrectare earum rerum, quibus & facillimè careas, & aliquando cruciteris, rationibus earum reddendis. Ibid. c. 10. *Dura sunt, quæ dico, nec ego diffiteor. Dura sunt, sed observare nolentibus. Cæterum si fiant, ista quæ difficilia non facientibus sunt, statim facientibus facilia fiunt. Non ergo ea quæ nolumus observare, impossibilitas nobis facit dura, sed novitas. In usum veniant, & neminem frequentata conturbant. Nam quæro, quid eorum sit quæ dixi, difficile? Ut homo id quod opus non habet, ab Ecclesia non accipiat? An ut quod habet sine causa contemnat? Si propter hoc non vult sua relinquere, ut habeat unde vivat, ut quid accipit, unde rationem reddat? Ut quid de peccatis alienis sua multiplicat?* Quo patet permagno eos fuisse numero, qui & paterna retinebant prædia, & rerum Ecclesiæ congruam portionem excindebant. Ibid. c. 12. *Ne portionem eorum, quæ conferuntur Ecclesiæ, abjicere videantur.* Non erant tum Beneficia nisi congruæ portiones, quòd jam tum vocabulum à Pomerio usurpatum est.

X. Dimus jam ab hoc Scriptore perfectionis Clericorum cupidissimo infirmorum & imperfectorum gregi sociari eos, qui imperare sibi non possunt, ut terrenis omnibus renuncient. At non tamen ab eodem delinimenti aliquid eis adhiberi, hoc fixo & statuto, renunciantibus quodammodo æquari eos, qui patrimonio contenti sacris stipendiis & distributionibus abstinent. Ibidem. *Qui jam infirmi sunt, ut possessionibus suis renunciare non possint, &c. Et ipsi quodammodo sua relinquunt, quando propriis contenti rebus, nihil eorum quæ laboris, vel ordini suo deberi arbitrantur, accipiant.*

XI. Supersunt verò quæ magis rem premere videantur argumenta. Docet Apostolus, qui Evangelium prædicant, eos divinitus permissos de Evangelio vivere. Atqui non antè eam legem promulgaverat Christus, quàm Apostolos adduxisset, ut omnibus valedicerent, essentque priùs exempla, quam præcones Evangelicæ paupertatis. Quin & ipse Moïses Levitas ante partibus suis spoliaverat inter Israëlitas, quam sanciret, ut de altari viverent. Ibid. c. 14. *De Evangelio vivunt qui nihil habere proprium volunt, qui nec habent, nec habere aliquid concupiscunt, non suorum, sed communium possessores.*

XII. Si Apostolus ne de Evangelio quidem victitare volebat, & abdicato semel patrimonio, abdicabat & diebus singulis fructus spirituales agri quem excolebat, ut labore manuum panem sibi pararet: quid illis oris, quid frontis esse potest, qui Clericarum ipsum suum augendo patrimonio servire volunt, & pauperum ex rebus locupletantur. Ibidem. *Si ergo ille, qui nihil habebat, noluit de Evangelio, ubi laborabat, sed suis manibus vivere, ne gloriam suæ mercedis amitteret: quid nos, qui & propria nolumus, amore possidendi, non vivendi necessitate relinquere: & accipere insuper volumus, non unde vivamus, sed unde censum nostrum incrementis damnabilibus augeamus.*

XIII. Tam splendida veritatis & purissimæ disciplinæ lumina reliquos sanctos Patres latere non potuere. Jam Clericos admonuit Hieronymus, non solum explicare se eos debere rerum & curarum temporalium vinculis; sed ne de rebus quidem Ecclesiæ posse eos præsumere, ac degustare, nisi ut famem arceant & nuditatem, victu frugali & modico cultu: *Si ego pars Domini sum, & funiculus*

Epist. ad Nepot. *hereditatis ejus, nec accipio partem inter cæteras Tribus, sed quasi Levita & Sacerdos, vivo de decimis & Altaris oblatione sustentor: habens victum & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus sequar.* Non potui non hæc rursus hoc loco inculcare verba, quibus radiat veritas illa & lex præstantissima, & præ cæteris necessaria rei illuminandæ, quade hic agimus. Possunt enim Clerici patrimonium & dimittere, & retinere; possunt Beneficii reditus percipere, & iis abstinere. Media sunt hæc & per se Versatilia, quæ ad bonum vel ad malum detorqueantur, perinde ut eorum usus fuerit. Sed illa incommutabilis & incorrupta regnat lex, non posse Clericos nisi necessaria decerpere ad victum & vestitum suum, sive ex Ecclesiæ, sive ex paternis suis & hæreditariis bonis; tum cætera enim omnia superflua sunt ipsis quidem, pauperibus & debita & necessaria. *Habens victum & vestitum hic contentus ero*, ait Hieronymus, Apostolo succinens, à quo ea lex Christianis omnibus promulgatur, & multò æquiùs Clericis omnibus promulganda præcipitur.

XIV. Ea mollissima concordia est plurium suprà propositionum. Nunc enim cogebantur Clerici patrimonio nummum remittere, nunc eo finebantur gaudere. Nunc Beneficio illis interdicebatur, si suppeterent res propriæ: nunc finebantur Beneficiariorum instar in Ecclesiasticis Sodalitiis vitam ducere, non abjecto patrimonio. Hi usus omnes vel probati, vel tolerati sunt, quod omnibus iis convenire possit cum regula illa inconcussa, quam Apostolus ob oculos posuit, ut ne in nostros convertamus usus nisi necessaria, reliqua dilargiamur iis, quorum ea sunt, non nostra, si egeant illi, non nos. Qui de patrimonio suo vescitur, aut ne contrectare quidem debet proventus Ecclesiæ, aut in egenos statim profundere. Qui res Ecclesiæ in suas convertit necessitates, is patrimonium vel jam exuisse debet, vel ejus proventus quotidie in pauperes dispensare. Hi proventus omnes eodem contendunt, in unam eandemque conspirant observantiam, de terrenis & temporalibus bonis necessaria libare, cætera reliquis dimittere: omnia necessitati, nihil vanitati & superfluitati dare; pauperum jacturis non ditescere, Ecclesiæ bonis ne iis parcendo quidem augere patrimonium. Quid enim tam perstrictæ frontis est, quàm Cleri professione velle opes aggerare, quæ cruci & paupertati dicata est, quam Christus, quam secundùm eum Apostoli initiarunt omnium prorsus terrenorum abdicatione? Lubet hic prorsus illa repetere aurea planè verba Hieronymi. *Obsecro itaque te, & repetens iterumque iterumque monebo, ne officium Clericatûs genus antiquæ militiæ putes, id est, ne lucra sæculi in Christi militia quæras; ne plus habeas, quàm quando Clericus esse cœpisti; & dicatur tibi, Cleri eorum non proderunt eis. Nonnulli enim sunt ditiores Monachi, quàm fuerant sæculares: & Clerici qui possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete & fallace diabolo non habuerant; ut suspiret eos Ecclesia divites, quos mundus tenuit antè mendicos.*

XV. Parvi faciebat Paulinus, quod à se præstitum erat, abjectis ingentibus patrimoniis, quæ in ipsum avi atavique transfuderant; ulteriùs eluctatum fuisse intellexit Paulum Apostolum, qui ipsis se abdicasset Evangelicæ prædicationis fructibus: in Pauli vestigia ingressos esse complures Episcopos pietate eximios, ac præ cæteris Victricium Rotomagensem Episcopum, cui per Epistolas congratulatus est, de egregia hac laude, paupertatis Evangelicæ opibus accumulata. *Peccatorum præcipui sumus, sicut infimi servorum Christi, qui nec ea quæ debemus, facere possumus; cum & supra debitum legis, aliquod voluntarium munus adjicere debeamus de affectu nostro; ut Magister ipse fecit, cujus tu imitator es, qui potestatem habens de Evangelio vivendi, noluit tamen uti de potestate sua, & abutens licitè hanc occasionem sibi cumulandæ apud Christum mercedis invenit, ut Evangelium sine sumptu poneret. Tua verò sanctitas non solùm de abusione licitorum & abstinentia commodorum visibilium, Christianæ paupertatis divitem gloriam tenet.* Epist. ad Victric.

XVI. In hæc exempla ibat etiam Chrysostomus, & cùm familiarem rem omnem dimisisset, ipsis Ecclesiæ proventibus abstinebat, ut Clerum puriori informaret disciplina, ejusque contumaciam exemplis magis frangeret, quàm sermonibus; utque luxantis sæculi moribus formam objiceret accuratissimam Apostolicæ pietatis & paupertatis. *Joannes, quoniam ut ita dixerim, formam se venturis Episcopis missum existimabat, quo pacto vivere debeant, & juxta B. Paulum propria mercede prædicare pœnitentiam, nihil de Ecclesiasticis attingens, solius diei capiebat cibaria, devitans semper hujusmodi curas.* Hæc ex Palladio, qui longiùs progreditur, ut evincat, mediocribus virtutibus immorandum non esse, iis quos Deus vocat, ut Ecclesiæ insignia & futuris ætatibus exempla condantur. Idem verò alicubi Chrysostomus eorum sugillat inanes rationes, qui eos ad Episcopatum propellebant, qui tantum fastigium sustinere non possent. Eas inter rationes hæc ad rem nunc nostram facit, eligendos ad Episcopatum esse, qui patrimonio affluerent, ut eo se sustentarent, & Ecclesiasticos proventus Ecclesiæ pauperum nutrici dimitterent. *Hic quòd claro genere natus sit, in Episcopatûs, inquit, ordinem cooptetur; ille quòd opibus abundet, neque indigeat alimentis ex Ecclesiæ proventibus quæsitis.* Quibus apertè innuitur, locupletes ad Episcopatum semel provectos patrimonio se sustentasse, reditibus abstinuisse se Ecclesiæ. Cap. 19. 15. De Sacerd. L. 3. c. 15

XVII. Nec à Pauli imitatione longiùs recessit Gregorius Nazianzenus. Cùm laboribus & sudoribus suis Ecclesiam Constantinopolitanam rigaret, spirituales tantùm ex ea fructus sibi colligendos proposuit; sed & eos tantò uberiores colligebat, quantò hæc ejus rerum terrestrium contemptio auditores ejus dictis & præceptis obsequentiores præstabat. *Labor hominis Dei tantus erat, tantaque multitudinis salutem sibi proponebat; cæterùm fructus nequaquam labori respondebat. Non enim agricolæ modo fructus percipiebat, sed gratuitò benignus erat, labores quidem ferens, verùm sine sumptibus Evangelium sibi constituens. Ex quo hoc assequebatur, ut ardentiùs amaretur, atque ex ardentiori amore libentiùs audiretur, pluresque ad Deum adduceret.* Vita ejus per Gregor.

XVIII. Jam certiores nos fecit Theodoretus, totum per vitæ curriculum ante Episcopatum versatum se fuisse in Monasterio: & eo in apice collocatum tam præter voluntatem, quàm præter spem, nihil unquam propriè possedisse; & ex rebus Ecclesiæ suæ præter panniculos, quibus amiciebatur, nihil se decerpsisse. *Non obolum, non vestem à quoquam accepi: præter panniculos, quibus amictus sum, nihil volui possidere.* Epist. 81.

XIX. Ejusmodi sunt & præcepta & exempla purissimæ Episcoporum olim & Clericorum disciplinæ & perfectionis. Alii patrimonio renuntiabant, quò eleemosynis viverent cum Ecclesia; alii pro-

ventibus se abstinebant Ecclesiæ, cujus ministerio sese dicaverant, & patrimonii impendiis alebantur. Alii patrimonio abdicato, etiam stipendiis Ecclesiæ abstinebant, cui nihilo segniùs ministrabant, pari fervore, successu majore. Infimi denique & patrimonio fruebantur, & reditus non abnuebant, seu distributiones beneficiorum; ut suprà à Juliano Pomerio & Hieronymo proditum est, & ab Augustino ipso, qui eò se ab aliis disjunxit Episcopis, quod Clerum suum noluerit quidquam propriè possidere, eumque communia secum vitæ & societatis vinculo constrinxerit. Nec tamen unquam Augustinus ea compede dixit Clericos obligari debere, quamvis tantò deinceps vehementiùs Clero suo instare potuisset. At si ignavi & imperfectiores Clerici hæc perfectionis præcepta detrectabant, non poterant ratione illi tergiversari, quin inconcussæ Evangelii legi obsequerentur, quæ edicit, Necessariis ut contenti omnes sint, superflua egentibus erogent. Itaque accumulatis ad patrimonium suum superfluis Ecclesiæ reditibus, & ipsa jam pœnas dabant fatigatione accumulandi, & sollicitudine dispensandi, & formidine extremi examinis in reddendis rationibus subeundi.

XX. Concilium Antiochenum innovato Apostolico Canone constituit, ut Episcopus res Ecclesiæ omnes administraret, & pauperibus succurreret, ipsique sibi, si quo egeret. Cùm perspicuum sit debere Ecclesiasticos omnes, & ipsos vertices omnium Episcopos, præceptis inhærere Apostoli, & cibis, vestibusque contentos esse, quibus natura carere
Can. 25. non potest. *Episcopus habeat rerum Ecclesiæ potestatem: ut eas in omnes egentes dispenset, cum multa cautione & timore Dei. Ipse autem eorum sit particeps, quibus indiget, si tamen indiget, ad suas necessarias expensas, & fratrum qui apud eum hospitalitatis gratia commorantur, ut nulla ex parte per inopiam defraudentur, secundùm Apostolum, qui dicit, Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus.* Non sinitur eo Canone Episcopus de Ecclesiæ bonis ac reditibus quantulumcumque libare ad suos usus, nisi verè egeat. *ἂν δέηται, si indigeat.* Chrysanti Episcopi Novatianorum Constantinopoli encomium exaravit Socrates, qui venditis & distributis in pauperes rebus suis omnibus, ad suos usus non percipiebat nisi duos unaquaque hebdomada panes. *Ille de suis*
l. 7. c. 12. *fortunis aurum pauperibus distribuit. Ab Ecclesiis nihil omnino accepit, nisi duos panes benedictionis singulis Dominicis diebus, δύο ἄρτους τῆς εὐλογιῶν.*

XXI. Videtur quoque Augustinus non dubitasse, quin tum Clerici alii, tum Episcopi ipsi, pauperes esse debeant, si patrimonii pauperum participes sint, hoc est, redituum Ecclesiæ; cùmque penes illos sit tantummodo depositum & administratio rei pauperum, ejus participes eos esse non posse, nisi & ipsi verè sint pauperes. *Si pauperum*
Epist. 50. *compauperes sumus, & nostra sunt, & illorum. Si autem privatim quæ nobis sufficiant, possidemus, non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vindicamus.*

CAPUT V. *P. 2. l. 4. c. 1.*

An quibus patrimonium suppetebat, ii Beneficiorum reditus percipere possint sæculo VI. VII. & VIII.

I. Lex Justiniana qua Episcopus & Oeconomi indemnem præstare coguntur Ecclesiam, si Clerici ordinarentur ultra numerum præstitutum.

II. Fruebantur ergo communibus stipendiis Clerici supernumerarii.

III. Pauperes ergo ii erant. Sub patrimonii ergo titulo ordinabatur nemo.

IV. Cum res Ecclesiæ omnes pauperibus sint addictæ, iis abstinendum essent divites. Id contrà fuisse declarat hæc ipsa lex.

V. VI. & lex alia Codicis.

VI. VII. Episcopi & Administratores Xenodochiorum sua persæpe pauperibus largiebantur patrimonia, nulla tamen lege ad id urgebantur.

VIII. Presbyteri & Clerici arbitratu suo testabantur. Non ergo possessionum expertes erant.

IX. Cassiodorus monet pravitas arceri pauperum, sed emerito.

X. XI. XII. Varia exempla eorum qui rebus suis renuntiarunt, sed ex quibus effici non potest, quin & patrimonium & Beneficium retinere potuerint.

I. HAc secunda jam Ecclesiæ ætate, quam tuimos, non facilè documenta occurrent, quibus id assequare, aut patrimonio, aut Beneficii fructibus abstinendum fuisse. Justinianus certè Imperator definito Clericorum & Beneficiariorum cujusque Ecclesiæ numero, præcepit, ut si Episcopus vel Oeconomi plures ordinarent, pascerentque proventibus Ecclesiæ, ex propria re familiari eam labem sarcirent rei Ecclesiasticæ: Episcopi & Oeconomi qui succederent, Imperatores interpellarent ad rem executioni invictiùs mandandam. *Si ultra* Nov. 3. c. 2. *mensuram definitam ordinet Episcopus, & ejusdem Ecclesiæ Oeconomi erogationem ex Ecclesiasticis præbuerint reditibus, ipsi quoque de sua & propria facultate præbeant expensam, & qui hæc expendere eos permiserit beatissimus Patriarcha.* Sed non inde à quoquam ritè concludi potest, ordinatos fuisse Clericos quosvis sub titulo patrimonii, vel semel ordinatos fraudatos esse stipendiis Ecclesiasticis.

II. Quin ex adverso cùm jubeat Imperator adjectitios Clericos ali sumptu Episcopi, vel Oeconomorum, hinc conjicitur nihil eis fuisse rei familiaris. Sed ut eam missam faciamus conjectationem, eadem Constitutio quemquam ordinari vetat ultra numerum, qui particeps non fiat communium stipendiorum; quòd is alioqui Clerus futurus esset inutilis & mendicans; declinaturus forsan ad artes indecoras, & ad dehonestamenta quædam ac lucra alienissima à Cleri majestate. *Non enim il-* Ibidem *lud patimur omnino fieri, ut dicatur, quia licentia erit ordinare quidem, non tamen emolumenta præbere. Hoc enim est rursus confusionem efficientium, & immensa adjectione secunda collegia consumentium. Deinde etiam plurimas habebit ea res circumventiones, ut alias sibimet vias avaritia inveniant, pro alimentorum expensis.*

III. Perspicuum inde fit Clericos fuisse Beneficiarios omnes, nec ordinatum quemquam esse titulo patrimonii. Sed videris Lector, an Clerici inferiores ii plerumque ordinarentur, qui omnibus ferè vitæ præsidiis essent destituti. Si enim omnis his Clericis copia fuisset rei familiaris, quorsum attinuisset, Episcopos & Oeconomos cogere, ut suis illos alerent impendiis? Quo illa formido, ne

ita semel ordinati sordidiori negotio, vel probrosa arte vitam tolerarent? At cùm ex alia parte oculos conjicio in innumerabiles priscæ Ecclesiæ Clericos ingenuos, nobiles, summo loco natos, non video qui hæc constare sibi, ac cohærere possint, nisi ut dicamus, non agi hac Novella nisi de infima illa Clericorum turba, quæ in Clericatum irrumpebat, ut temporali subsidio quopiam recrearetur, & ne tandiu quidem opperiri poterat, dum vacuæ sedes essent. Contra enim honoratiores quique tum Clero adscribi se volebant, cùm vacabant loca; aut si præter numerum admitterentur, de iis hic non agitur, quòd eorum ordinatione nihil loci erat ei periculo, quod tantopere extimescebant.

IV. Sed ut ad propositum redeam, eadem ipsa Justiniani Constitutione mens ejus & voluntas manifestè declaratur, legibus Ecclesiæ admodum consentanea, qua Ecclesiasticos reditus sancitur pauperibus distribuendos, & iis, qui necessariis vitæ
Ibid. c. 3. adminiculis destituuntur. *Ut alia expensa quæ fiunt ex Ecclesiasticis reditibus, circa pios erogentur usus, & Deo placentes, & illis hæc ministrentur, qui pro veritate agunt, & non habent aliunde alimentorum occasionem. Hoc enim Dominum Deum placat, & non patrociniis & studiis hominum Ecclesiasticas expensas hominibus locupletibus distribuant, ita ut inde inopes necessaria non mereantur.* Si hoc legis Capite continerentur Clerici & Beneficiarii, manifestissima ea foret quæstionis definitio quam hic vexamus. Sed dilucidum est de aliis agi, in quos Ecclesia reliquos effundit reditus suos, post distributiones Clero persolutas. Hinc nonnulli inferunt, quibus Clericis abundat patrimonium, nil posse eos attingere de rebus in pauperum alimenta destinatis. Sed longè aliud est aliquid lege sanciri, vel illud idem argumentando ea lege exprimi. Quin ex adverso ex ea liquet Oeconomis, qui utique Clerici erant, res fuisse proprias, & quidem satis uberes, cùm ut supra diximus, indemnem præstare Ecclesiam ibidem jubeantur. *Ex sua substantia indemnitatem sanctissimæ procurabunt Ecclesiæ.*

Can. Apost. 38. 41. 59. V. Suæ Canonum Collectioni, nec non & Nomocanoni intexuit Joannes Antiochenus, duos tresve Apostolicos Canones, & Antiochenum, quibus nec Episcopis, nec Clericis illis conceditur sumptu Ecclesiæ ali, nisi verè egeant. Sed dum leges allegat his Canonibus consentientes, nulla ab eo depromitur, quæ ejusmodi quid de Beneficiariis iisdem sanciat. Quin & Codicis legem profert, ubi siquid detrimenti Ecclesiis per Oeconomos allatum sit, id præstare ipsi, vel hæredes eorum compelluntur. *Si quid damni rebus Ecclesiasticis attulerint, aut si quis lucrati fuerint ex ipsis, id non solum ab ipsis superstitibus, verum etiam ab ipsorum hæredibus repeti.* Oeconomi, ergo cum Clerici essent, annumerari pauperibus non poterant, ut quibus & patrimonia essent, & hæredes.

VI. Constat illud quidem sæpius usuvenisse, ut qui Episcopi, Oeconomi, & Xenodochi creabantur, propriis rebus renunciarent; sed nec sacra erat ulla, nec Imperatoria lex, quæ id præscriberet. Lege quadam declarat Justinianus, Ecclesiæ donari, quidquid Episcopo post ordinationem donatur: quod præsumptum illud compertumque sit omnibus fidelibus, Episcopum non hæc dona solum om-
Cod. l. 1. De Episc. & Cle. Leg. 41. nia, sed & suas ipsius res pauperibus erogare. *Cogitantes quia non solum ab ipsis relicta piè insument, sed & suas ipsorum res adjicient.* Hæc de Episcopis. Jam de Xenodochiorum Administratoribus: *Quis enim tali cura præpositum, non existimet idcirco eam suscepisse, ut non solum quæ extrinsecus ad eum pervenient, sed etiam omnia quæ habere eum contigerit, in eam rem impendat?* Non eam legem condit Imperator, sed charitatis & largitatis in pauperes exempla ostendit.

VII. Sed & apertius alibi mentem suam declarat, ubi tantò prolixius laudat Episcopos, qui mox electi res suas omnes suis consignabant Ecclesiis, quòd nullo ad id necessitatis vinculo obligarentur. *Si quis* *Novel. 131. c. 3.* *Episcoporum sive ante suam ordinationem, sive post, voluerit proprias res, aut partem earum Ecclesiæ offerre, cujus Sacerdotium accepit, non prohibemus, etiam omni laude dignum judicamus. Quoniam hoc non est emptio, sed oblatio.* Mox ibidem Clericos omnes & Administratores hortatur, non cogit, non præcipit, ut his tam præclaris sese exemplis accommodent. *Non* *Ibid. c. 16.* *solum non prohibemus hæc fieri, sed etiam magis invitamus eos talia pro salute animæ suæ facere.*

VIII. Idem postremò Imperator Presbyteros & Clericos omnes inferiores sancit testari, & sua dare, ac legare posse quibus volent, quanquam sub paterna sint adhuc potestate. Non ergo omnes ea paupertatis professione tenebantur, quæ si minus libera esset, minus forsan & in laude esset. *Presby-* *Ibid. c. 19.* *teros & Diaconos & Subdiaconos, & Cantores & Lectores, quos omnes Clericos appellamus, res quomodolibet ad eorum dominium venientes, habere sub sua potestate præcipimus, ad similitudinem castrensium peculiorum, & donare secundùm leges, & in his testari, licet sub parentum sint potestate.* Id distare censebantur Episcopi, Oeconomi, & Xenodochi à cæteris Beneficiariis, quòd cùm illi in potestate haberent communes res & proventus totius Congregationis, integrum eis esse non poterat dare, vel legare cui vellent. At hi sua tantum & peculiaria obtinentes bona, sive ex Beneficii reditibus, sive ex donis, de iis testari suo nutu sinebantur, & ea in quos vellent transferre. Sed de his plura superius.

IX. Veteranum militem, & jam confectum ac militiæ imparem missione donari & solvi fecit Cassiodorus; sed unà illum stipendiis, largitionibus & congiariis militum spoliavit, propterea quod opibus afflueret, ne fas esset otiosum præmiis gaudere laborantium. *Sicut tibi remissam vitam concedimus,* *L. 5. e. 36.* *ita te donativo privamus, quia non est æquum, ut cum de tuo cognoscaris idoneus, rem laborantium accipere debeas otiosus.* Facilè intelligis, ut hic quidem sacra militia profanæ consentiat. At hic miles tametsi locuples, quandiu militavit, stipendia quoque militum accepit.

X. Non siluit Gregorius Turonensis nobilissimi Artemii virtutum specimen? qui Arverno iter agens, ibique exitiali recreatus morbo à sanctissimo Episcopo Nepotiano, Dei obsequiis se jam tum devovit, & tum sponsæ, tum patrimonio nuntium remittens, Clericatu initiatus est, & suo post tempore Episcopatu etiam exornatus: *Oblitus tam spon-* *L. 2. c. 46.* *sam terrenam, quàm facultates proprias, sanctæ copulatur Ecclesiæ, factusque Clericus, &c.*

XI. In Monasticam potius, quam Clericalem professionem propendebat Fulgentius, cùm bona omnia sua matri contulit, non fratri, ut hunc ea spe & illecebra obsequentiorem faceret matri. *Portionem substantiæ propriæ, quamvis haberet fratrem juniorem nomine Claudium, per donationem soli contulit matri, ut à matre postmodum si bene servivisset, donaretur & fratri.* Addit Ferrandus non potuisse Fulgentium sua omnia pauperibus erogare, ne matris animum exulceraret. *Quantas tunc ibi universi laudes*

Ferrand. in ejus vita. c. 7. *& gratias Domino retulerunt, cùm viderent beatum Fulgentium sæculari cupiditate calcatâ, rebus quas distrahere & donare pauperibus non poterat, ne offenderet bonam matrem, renunciasse penitus, ut Christum invenire mereretur doctorem.*

XII. Statuit quidem Gregorius Magnus, ut Presbyteri, cæterique Clerici, quibus Canonica infligitur pœnitentia, bona sua Ecclesiis legent, servata sibi pensione, ne onerosi sint Monasterio, in quod compingentur. Sed non agit ille nisi de Presbyteris & Clericis, qui origine servi erant Ecclesiæ, nec manumissi fuerant, nisi ut hac necessitate semper constringerentur, Ecclesiæ hæredis instituendæ.
L. 5. Ep. 42. *Si qui verò ex familia Ecclesiastica Sacerdotes, vel Levitæ, vel Monachi, vel Clerici, vel quilibet alii lapsi fuerint, dari eos in pœnitentiam volumus, sed res eorum Ecclesiastico juri non subtrahi. Ad usum tamen accipiant, unde ad pœnitentiam subsistant; ne si nudentur, locis in quibus dati fuerint, onerosi sint.* Hinc ergo intelligis, crebrum illud quidem & familiare fuisse, ut Clericatu initiati patrimonia abjicerent, aut iis retentis Ecclesiastico se stipendio & proventu abstinerent: sed nullo legis vinculo eos ad id constrictos fuisse.

CAPUT VI. *P. 3. l. 4. c. 1.*

An quibus essent patrimonia, ii possent & Beneficia, eorumque fructus percipere, ab anno octingentesimo ad millesimum.

I. An Concilio Verno displicuerit à Canonicis propriis aliquid possideri.

II. Per Concilium Aquisgranense qui erant Canonicis communis vitæ societati adscripti, ut & patrimonium & Beneficii Ecclesiastici fundos obtinerent, præter cibum & vestitum à Cœnobio suppeditatum.

III. Percupiebat tamen Concilium, ut necessario contenti, reliqua pauperibus dimitterent, quibus nihil patrimonii esset, nihil Beneficii.

IV. Observationes aliæ ex eodem Concilio.

V. Canonicarum eadem erat in his quidem ratio, & disciplina eadem atque Canonicorum.

VI. Non sinunt Capitularia, ut de distributionibus Ecclesiæ ii quidquam decerpant, qui Prædio gaudent, vel Beneficio.

VII. Observationes in hæc Capitularia.

VIII. Nec patrimonii compotes sinuntur sibi attingere Ecclesiæ distributiones.

IX. Discrimen Capitularium & Concilii Aquisgranensis.

I. Clericos videntur Concilii Verni Patres anno 755. sub Pipino Rege patrimonii cura & sollicitudine interdixisse, jussos ab his avocamentis expeditos ita vitam agere sub Episcopo, velut Monachos sub Abbate; aut eos certè Clericatu dejecisse, si se his extricare vinculis abnuerent. *De* Can. 11. *illis hominibus qui dicunt quod se propter Deum tonsurassent, & modo res eorum vel pecunias habent: & nec sub manu Episcopi sunt, nec in Monasterio regulariter vivunt: placuit, ut in Monasterio sint sub ordine regulari, aut sub manu Episcopi, sub ordine canonico. Et si aliter fecerint, & correpti ab Episcopo suo se emendare noluerint, excommunicentur. Et de ancillis Dei velatis eadem forma servetur.* Duplicis culpæ rei aguntur hic Monachi, Clericique degeneres; primùm quod ad terrenas redierint possessiones, quibus tonsura ipsa sua valedixisse videbantur. *Qui dicunt quod se propter Deum tonsurassent, & modo res eorum vel pecunias habent.* Et rursum, quòd non communem cum Episcopo, vel cum Abbate suo vitam agant.

Sed bona fide confitendum est, non hic sermonem haberi, nisi de Monachis Apostatis, qui quando postea ad prius revocabantur propositum suum, se contendebant nunquam Monastica, sed Clericali professione ligatos fuisse. Operosa fuisset ea indagatio, consultius ergo visum est ea supersederi, & hos desertores cogi, ut posthac vel cum Monachis in Cœnobio degerent, vel cum Episcopo communem Canonicorum vitam agitarent. Vidimus & alibi Canones eam optionem facientes Monachis & Monialibus iis, quorum dubia & anceps nutabat professio, & de quibus ambigebatur, Monachi an Canonici, Moniales an Canonicæ fuissent. Denique Concilii hujus Verni Patres gravi objurgatione præmissa, vitam tantum communem his præcepere sub Episcopo, vel sub Abbate, de abdicatione autem rei propriæ verbum fecere nullum, quòd ea non teneretur Clerici, sive Canonici. Nec inficiari tamen quisquam potest, quin meditaretur Carolus Magnus Clericos ad id adducere, ut solo Beneficio contenti essent, cùm illos in hunc modum percunctaretur anno 811. in Capitulari quodam suo. *Inquirendum est, si ille sæculum dimissum habeat, qui quotidie possessiones suas augere non cessat.* Baluz. Capitul. to. 1. pag. 486. *Miramur unde accidisset, ut is qui se confitetur sæculum reliquisse, neque consentire vult ut sæcularis vocetur, cùm propria velit retinere, hoc ad Ecclesiasticos quomodo jure pertineat, ignoramus.* Et multò probabilius tamen est tentata duntaxat hæc tunc fuisse, nec ad exitum unquam perducta.

II. Nodum hunc omnino exsolvit Concilium Aquisgranense anno 816. ineunte Imperio Ludovici Pii: statuto, quanquam omnium longè præstantissima esset professio Clericorum: *Quia evidenti authoritate liquet, Canonicam institutionem cæteris præstare institutionibus*: Canonicis tamen institutionibus non prohiberi Canonicos, seu Clericos in communem vitam consociatos, quin vel lino utantur, vel vescantur carnibus, vel terrenas retineant possessiones, etsi his omnibus Monachis interdicatur: *Quanquam enim Canonicis, quia in sacris Canonibus* Can. 115. *illis prohibitum non legitur, liceat linum induere, carnibus vesci, dare & accipere proprias res, & Ecclesiæ cum humilitate & justitia habere, quod Monachis penitus inhibitum est.* Concluditur demum eo Canone, Monachos proventibus sacris largius fovendos, cùm terrenas ipsi res omnes exuerint, quam Canonicos, quibus & patrimonia retinere, & proventus Ecclesiasticos obtinere jus fasque est. *Et quia nihil sibi proprium Monachi reliquerunt, manifestum est illos copiosioribus Ecclesiæ sumptibus, quam Canonicos, qui suis & Ecclesiæ licitè utuntur rebus, indigere. Unusquisque enim, ut ait Apostolus, proprium donum habet à Deo.*

Concinnata est ab eo Concilio Regula Canonicorum, è qua is Canon excerptus est. Non est ergo quod quisquam cavilletur; res in aperto posita est. Canonici Congregationum Clericalium poterant tum & terrenis hæreditatibus suis gaudere, & Ecclesiasticis sive proventibus, sive distributionibus. *Licèt dare & accipere, proprias res & Ecclesiæ & justitia habere, &c. Suis & Ecclesiæ licitè utuntur rebus.*

III. Sed cùm monent ejus Concilii Patres, quod nihil proprii retinere fas sit Monachis, liberalius eos rebus Ecclesiæ sustentandos esse, quam Canonicos, quibus facultas est & patrimonii, & Beneficii cum reditibus suis retinendi: hinc forsan conjicere quis posset, 1. Canonicos quibus suppetit patrimonium, non ita largè proventus Ecclesiasticos percipere posse. 2. Imò nec debere tam largè eorum participes fieri, quàm Monachos, quibus tamen

inde non suppeditatur, nisi quo famem & nuditatem arceant. Idque confirmat proximus Canon ejusdem Concilii, quo admonentur Clerici, ne divitias fugaces consectentur, & ne participes se fieri velint distributionum Ecclesiasticarum, si iis non egeant. *Patrum sententia docent Clericos non esse*
Can. 120. *sectatores divitiarum, nec res Ecclesiarum inofficiosè accipere debere.* Sub nomine Prosperi eis proponuntur verba Juliani Pomerii, authoris librorum elegantissimorum de Vita Contemplativa, ubi Clerici qui ab Ecclesia ea vitæ accipiunt adminicula, quæ habere aliunde possunt, in carnalium & mercenariorum classem conjiciuntur. *Qui Ecclesiæ serviunt, & ea quibus opus non habent, aut libenter accipiunt, aut exigunt, nimis carnaliter sapiunt.* Ex quo illud à Concilio concluditur, si quibus Clericis aliquid sit patrimonii, vel prædiorum Ecclesiæ in titulum Beneficii, eos nihil præterea percipere debere, nisi alimenta Cleri communia, ne superflua sibi accumulent ipsi quidem, pauperibus autem necessaria præripiant. *Qui & suas & Ecclesiæ habent facultates, accipiant in Congregatione cibum & potum, & eleemosynarum partes, ne plus accipiendo, pauperes gravare videantur.* Quibus verò nec prædia sunt ulla Ecclesiæ, nec hæreditariæ res, iis & cibus & vestis ab Ecclesia subministrari debet, & pecuniæ portio ejus, quæ in Clerum distribuitur. *Qui nec suis rebus abundant, nec Ecclesiæ habent possessiones, accipiant in canonica Congregatione victum & vestitum, & eleemosynarum partes.* Si denique hujusmodi sint Clerici, qui sponte sua suis se spoliarint patrimoniis, adeoque & Beneficiis renuntiarint, his certè largissimè à Prælatis omnia vitæ præsidia subministranda sunt. *Porro si tales fuerint, qui nec suas, nec Ecclesiæ velint habere possessiones, horum necessitatibus providentissima gubernatione de facultatibus Ecclesiæ debent subvenire Prælati.*

IV. Multa in hunc Canonem seriò animadvertenda sunt. 1. Indubitatissimè copiam factam fuisse Clericis, adeoque & Canonicis in Congregatione degentibus, ut & patrimonii compotes essent, & præterea cum collegio Canonicorum alerentur. 2. Hoc illis insusurratum subinde fuisse, tanquam inconcussæ veritatis & æternæ legis placitum, præter alimenta sua non posse eos ab Ecclesia accipere, quæ superflua sibi forent, pauperibus verò necessaria. Verba enim hæc sunt Juliani Pomerii, & Concilii. *Qui sua possident & dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo, unde pauper victurus erat; non accipiunt.* 3. Tres illæ Clericorum classes, quas Concilium discriminat, Ecclesiæ ministrabant. *Utilitatem Ecclesiæ, aut exterius, aut interius conferunt, &c. Magnam utilitatem Ecclesiæ conferunt, &c.* 4. Ipsimet Clericali Congregationi adscripti & mancipati Canonici, præter patrimonium etiam Beneficia retinebant. 5. Erant tamen, qui & patrimonia repudiarent, & Beneficia, & his ut virtutum præstantia insignibus cæteri assurgebant omnes. 6. Si quibus erant & patrimonia & Beneficia, ii præterea & ali se & vestiri de Ecclesiæ penu inculpatè sinebant, id eò pertinebat, ut unius Congregationis socii unam tenerent ciborum vestiumque formam. 7. Modi aliquid irrepserat in hunc Canonem Concilii Aquisgranensis, quod à nobis alibi expunctum & purgatum est, ex Regula nimirum Crodogangi, ex qua hausti sunt Canones isti potissimùm Aquisgranenses. Nec enim ea Regula quidquam interponit discriminis, patrimonio, vel Beneficio fruentibus aliquo, aut nullo, nisi quod qui eo fruuntur, abstinere debeant pecuniariis distributionibus iis, quæ *Eleemosynarum partes* dicuntur. In commune utrique aluntur & vestiuntur, postremi pecuniarias distributiones accipiunt, non priores. *Tam de suis, quàm de Ecclesiæ facultatibus,* Cap. 4.
non plus accipiant, aut exigant, quàm oportet: id est, accipient cibum, potum atque vestimentum, & his contenti sint; ne plus accipientes, pauperes gravare videantur. Hi verò qui nec suis rebus abundant, nec Ecclesiæ habent possessiones, & magnam utilitatem Ecclesiæ conferunt, accipient in canonica Congregatione victum & vestitum, & eleemosynarum partes. Ad hæc Regulæ Crodogangi verba restringendus est Canon Aquisgranensis.

At Canone sequenti ejus Concilii cogimur paulò penitiùs accuratiùsque nosse rationem potissimam, qua Clerici in sanctissimas hujusmodi Congregationes allegebantur. Utilitas ea erat omnium ab illis ad Ecclesiam reditura. Canones superiores rem manifestè prodiderunt. Idem paulò antè affirmabat Crodogangus: *Magnam utilitatem Ecclesiæ conferunt.* Canone sequenti præcipitur, ut eadem alimentorum quantitate donentur Canonici omnes, cùm adsciti omnes sint, tanquam utiles Ecclesiæ futuri. Si quorum verò ex iis major sit meritorum abundantia, & eorum præmianda sibi Episcopus existimet obsequia, auctius aliquid illis & opimius in reliquis distributionibus conferet, non in alimentis. *Cibum & potum omnes æqualiter accipiant, hi vi-* Can. 122.
delicet qui propter aliquam utilitatem in numero Canonicorum fuerint admissi. Quanquam enim plerique subditorum à Prælatis, rebus quibuslibet aliis plus cæteris meritò soleant honorari, in hac tamen societate, seclusa personarum acceptione, una debet cibi & potûs æqualitas esse. Sed ibidem mox sugillatur à Concilio Canonicorum quorundam protervia, qui cùm aliunde opibus affluant, nec Ecclesiæ aut ornamento valde sint, aut emolumento, majores tamen sibi arripiant distributiones, quàm cæteri, qui pauperiores sint, & Ecclesiæ utiliores. *Solet in plerisque Canonicorum Congregationibus irrationabiliter atque indiscretè fieri, ut nonnulli Clerici, qui & divitiis affluunt, & aut parum, aut nihil utilitatis Ecclesiæ conferunt, majorem cæteris, divinum strenuè peragentibus officium, annonam accipiant.*

Jubetur proximo hic Canone, in omnibus ut Canonicorum Collegiis eadem omnibus distribuatur panis, pulmenti, & pecuniæ quantitas; optabile quidem esse, ut & ubique vini quantitas eadem omnibus suppeditaretur; sed difficillimè perfici id, aut vel sperari posse, ob annorum & regionum discrepantiam, aliàs sterilium, aliàs fertilium & vino abundantium. *Illud censuimus, ut panes* Can. 123.
& pulmentum & eleemosynarum partes æqualiter Canonici accipiant. Et quanquam decentissimum foret, ut similiter æquè potum acciperent, non tamen id æqualiter in omnibus locis, nec Ecclesiarum diversissimæ facultates, nec terrarum qualitates, nec eventuum sinunt fieri posse varietates. Optandæ hujus æqualitatis inter Ecclesias, ratio subesse ea videbatur, quòd de patrimonio pauperum attingere Canonicos non deceat, nisi pro modo necessitatis: ut quæ redundant, in pauperes & calamitosos expendantur. Denique hoc eodem Canone extimulantur Canonici, patrimonio, vel Beneficio opulenti, non tantùm ut distributionibus sese abstineant, sed suis ut ipsi copiis pauperibus opitulentur, quos annis sterilitate damnatis enutrit Ecclesia. *Qui verò & suis & Ecclesiæ abundant rebus, instante sterilitatis tempore,*

eis

qui quo pauperes pascit Ecclesia, suis facultatibus cum charitate & humilitate suffragari procurent.

V. Ab hoc eodem Concilio diximus alibi, in Canonicarum Regula constituenda, in triplicem eas classem distributas fuisse; earum quippe alias, dum se primùm Congregationi dicarent, prædia omnia sua & hæreditates Ecclesiæ contradidisse; alias ad Ecclesiam transtulisse rerum suarum proprietatem, & usumfructum sibi retinuisse, alias denique & proprietatem & usumfructum sibi reservasse, ac Procuratorem designasse, qui earum & administrationem, & in foro defensionem in se reciperet, & curam redituum Canonicæ ipsi inferendorum. *Eas* Can. 9. *ad procurandum, sibique fideliter earum fructus administrandum commendent.* Atqui prioribus tantùm, qui omnibus prorsus semet exuerant, præceperat Concilium liberaliter subministrari necessaria quævis stipendia. *Huic sufficienter in Congregatione stipendia largiantur necessaria.* Ex quo elucet, eas quæ vel proprietate, vel usufructu patrimonii aliquid sibi integrum reservaverant, non eadem copia accepisse distributiones omnes, atque eas, quæ Evangelicam paupertatem sectabantur. Alio rursus Canone observatur, suas sibi vestes texere debere proprio labore Canonicas, præter infirmas, & eas quæ suis omnibus nuntium remisere, his enim om- Can. 13. nia abundè sufficienda esse. *Ex his qui nihil proprium habere velint, quibus misericorditer studeant necessaria quæque præbere.* Non satis exploratum habeo, an æmulatrices istæ arctioris Christi paupertatis, partes acciperent eleemosynarum, de quibus infrà aliquid tangitur. *Eleemosynarum verò oblationes æqualiter accipiant.*

VI. Eadem placita in Capitularibus radiant, sed aliquantò explicatiùs, constantiúsque. Ibi *Præbendæ* dicuntur distributiones illæ manuales, & illis abstinebant, quibuscumque aliquid est fundi, seu Beneficii, ex quo suppetere potest illis, quo vescantur & vestiantur. Transgressores hujus Statuti Addit. 3. c. 76. Præbenda & Beneficio privantur; si in sacro sint Ordine constituti, eo exuuntur. Huic Imperatoris Decreto accedit Conciliorum authoritas. *Volumus atque præcipimus, sicut synodali atque canonica authoritate à Pastoribus sanctæ Ecclesiæ sæpissimè admoniti sumus, ut Canonici Clerici, qui in civitatibus vel in Monasteriis degunt, qui Beneficia habent, unde victum & vestimentum habere possunt, ut his juxta Apostolum contenti sint, & stipendia fratrum, unde pauperiores, & hi qui assiduè in prædictis locis Domino famulantes excubant, atque ibi assiduum divinum explentes officium, vitam sustinent, nequaquam assumant, aut in suis usibus convertant. Scimus enim quia absque periculo atque dispendio animarum suarum nullatenus facere possunt. Si quis hæc statuta contempserit, utrisque careat, id est, & Beneficia & Præbenda, atque si gradibus fruitur Ecclesiasticis, his privetur.*

VII. Præter adnotatam jam distinctionem Præbendæ & Beneficii, observabimus hic, 1. porrigi hoc statutum & ad Cathedralium Canonicos, & ad eos qui in Cœnobiis ab Abbate regebantur. *Canonici Clerici qui in Civitatibus vel Monasteriis degunt.* 2. Potuisse eos & Cathedralis vel Collegialis Ecclesiæ Canonicos esse, & Beneficium unà obtinere, hoc est, usumfructum alicujus prædioli Ecclesiæ. 3. Hoc frui non debuisse, nisi ad necessarium usum cibi & vestis. *Unde victum & vestitum habere possunt.* 4. Ita ex Beneficio assecuti, quo ali, quo tegi possent, jam abstinere se debuisse rebus Congregationis, nec ullam sibi partem sumere distributionum, alios in Canonicos spargendarum. 5. Proventus Canonicorum plerique ex distributionibus existebant, quæ singulis præbebantur, unde Præbendarum nomen. 6. Non levis ea erat culpa, sed depositione, sed privatione Ordinum, & ipsius Beneficii vindicanda, si cùm aliunde adsit victûs & vestitûs copia, participandis se quis ingerat reditibus Ecclesiæ, vel distributionibus. 7. Jam tum distributiones, hoc est, reditus omnes Canonicorum iis erant addicti, qui divinis Officiis religiosissimè interessent. Non quò aliquid inde in divites, qui aderant, spargeretur, sed duo illa desiderabantur ad earum consortium adipiscendum, ut adesset quis sacræ Psalmodiæ, & ut egeret. *Pauperiores, & hi qui assiduè divinum ibi explent officium.*

VIII. Nihil hic exprimitur de iis, quibus pingue est patrimonium. Eadem militat ratio. Divites cùm sint, patrimonii pauperum exsortes sunt. Sed quæ ibidem sequuntur, omnes dubitationis nube- Ibid. c. 77. culas diluunt. *Quod habet Ecclesia, cum omnibus ni-* 78. *hil habentibus habet commune; nec aliquid inde eis, qui sibi de suo sufficiunt, convenit erogari. Quando nihil aliud sit, habentibus dare, quàm perdere.* Hic certè nihil erat loci tergiversationibus. Et rursus tamen ibidem mora fua aliquantò splendidior infertur: *Nec illi qui sua possident, dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo, unde pauper victurus erat, accipiunt.*

IX. Certum est ergo Clericos & Canonicos ipsos vitæ communis vinculo innexos, & patrimonia possidere potuisse, & Beneficia, seu tam fundos Ecclesiæ aliquos, & distributiones ad cibum & vestitum ex Concilii Aquisgranensis præscripto admensas; & harum distributionum expertes fuisse ex Capitularibus, si quo essent patrimonio freti, vel Beneficio. Cæterùm jam singulorum intererat ad conscientiæ munditiem, & ad salutis suæ procurationem, ut intelligeret, & moribus suis approbaret, res Ecclesiæ pauperum usibus dicatas esse, frugalem ex iis cibum, cultumque, ac nihil prætereà præsumi posse, denique quomodocumque dives quis sit, neminem sibi sumere debere, quod alendis pauperibus sacrum est.

CAPUT VII. *P. 4. l. 4. c. 1.*

An quibus patrimonium suppetit, Beneficia iis conferri, ab iis retineri possint, post annum Christi millesimum.

I. Quando laboratum est sæculo undecimo in castigandis Cleri moribus, eò collimatum est, ut terrenorum abdicationi astringeretur.

II. In id totus connitebatur Petrus Damiani. De Regula B. Augustini.

III. Promebat Patrum verba & authoritatem maximè Hieronymi.

IV. Ut nec ab Hieronymo, nec à Petro Damiani eo illisa sit necessitas, ut Clerici proprio carerent, quanquam id consultissimum ipsis fore ostenderetur.

V. Canonici proprietarii, in quos calamum strinxerat Petrus Damiani, Concilii Aquisgranensis authoritate abutebantur.

VI. Vehementer stomachatur Petrus Damiani, nec injuria, in eos, qui vel ex patrimonio, vel ex Beneficio grandes congerebant pecuniæ acervos.

VII. Qui tum insudabant reformando Clero, experti non omnes Clericos faciles & sequaces fore ad communem vitam, & ad temporalium abdicationem, duas classes passi sunt esse Canonicorum, aliorum non Regularium, sub Regula Concilii Aquisgranensis, aliorum sub Regula B. Augustini, quæ tum demum cœpit esse propria. Probatur. De Regula Petri de Honestis.

VIII. In reformatione Cleri postremis his duobus sæculis nostris sæpius tentata, & non mediocriter perpolita, data quoque sedes ista tentata sunt Congregationum Clericalium classes.

IX. Alternantes in hoc negotio opiniones conciliat Bellarminus Cardinalis, ex constituto, nec debere, nec posse nisi necessarium a quoquam decerpi, superfluum enim & redundans omne pauperibus deberi, sive ex patrimonio, sive ex Beneficio, sive ex utroque.

X. Id ita confirmatur, dum pauperibus erogatur quidquid redundat, vel ex Beneficii, vel ex patrimonii proventibus, non magni interesse in quam se quisque partem det in his opinionum dissensionibus. Quæ fuerit Gratiani sententia, quæ Dionysii Carthusiani. Exemplum sancti Caroli.

I. FUsiùs alibi jam diximus, ubi ex incontinentiæ voragine, in quam se demerserat Clerus Ecclesiæ Latinæ, & paulo antè, & pauló pòst, & toto ipso sæculo decimo; ubi ex ea, inquam, voragine abstrahendus fuit, unam tum melioris spei lucem affulgescere visam esse, si totus in Congregationes Clericales & in Canonicorum Collegia, a sæcularium contubernio sejuncta compelleretur. Ea certissimè communis vitæ societas incontinentiam frænare poterat, & ad Clericalis institutionis castitatem constringere. Sed ea Clericos implicare videbatur communioni rerum temporalium, & hæc communio ad propriæ & hæreditariæ substantiæ abdicationem invitabat, atque ad redituum ipsorum possessionem in communi, sine cujusquam proprio. Id sequuti sunt Pontifices, Episcopi synodicè congregati, summi quique viri amore purioris disciplinæ inflammati, ut Clericos omnes ad Canonicam vitam concitarent; Canonicam eam interpretati vitam, quam in communi societate agerent, abdicata quacumque proprietate, quasi ea proprii abdicatio ipso Clericatus ingenio & instituto contineretur.

II. Prolixissimè eam quæstionem versavit Petrus Damiani, datis ad Alexandrum II. Papam Epistolis, ubi illorum illacrymatur Canonicorum sorti infœlicissimæ, qui res propriaa possidebant, idque se
Epist. 16. posse confidebant illæsis Canonum regulis. *Dolemus nonnullos sanctos fratres, Canonici videlicet Ordinis, in tam effrenis prorupisse libertatis audaciam, ut non modo sibi jus habenda pecunia vindicent, sed & hanc sibimet & Regulari authoritate competere pertinaciter asseverent.* Eam ille Canonicorum jactantiam mox oppugnat, congestis sanctorum Patrum testimoniis. Orditur porro ab Augustino, & à duabus ejus Concionibus *de Moribus Clericorum*, ubi Evangelicam hanc paupertatem sanciebat Augustinus suo quidem Clero, ut legem posthac intaminatam futuram. Hæc alibi à nobis deprompta fuere. Unum id hoc loco adnotabimus, in id conspirare Damianum, ut ad omnes prorsus Clericos exporrigat, quod Augustinus uni suæ Ecclesiæ indixerat Clero. Nec illud prætereundum nobis est, ubi Petrus Damiani Regulam beati Augustini, & paupertatem Evangelicam ab eo Clericis suis præscriptam proponit Clero imitandam, non aliunde eam accersi, quam ex duabus illis Concionibus, nusquam commemorata Epistola ejus centesima nona, quæ tunc temporis adhuc nonnisi ut Regula Monialium circumferebatur.

III. Hinc ad Hieronymum se confert Damianus, cujus tantò gravior videbatur imminere authoritas, quantò ille Clericos omnes alloquebatur, nec nisi communia Clericorum omnium officia inculcabat, cùm Augustinus ad solos intueretur Ecclesiæ suæ Clericos, nec aliud magis premeret, quàm spontaneam paupertatis professionem, qua se illi semel illaqueassent, dum ordinarentur. Heliodoro illud statim abruptè intonat Hieronymus, nihil ab eo proprium possideri posse, si se Christi discipulum profiteri velit. *Animadverte, frater, non licet tibi quidquam de tuis habere rebus. Omnis, inquit Dominus, qui non renunciaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Oculis subjicit exemplum Christi & Apostolorum, qui reliquerunt omnia, ex quo idem efficit, aut sæculi, aut Christi renunciandum esse hæreditati. *Hæreditatem expectas sæculi? Cohæres Christi esse non potes.* Perfecti esse pronunciat terrena abjicere & despicari omnia, porro Clericatum quandam esse perfectionis professionem. *Dominum ausculta dicentem, Si vis perfectus esse, vade, vende omnia tua, & da pauperibus, & veni, sequere me. Tu autem perfectum te esse pollicitus es. Nam cum derelicta mundi militia te castrasti propter regnum cælorum, quid aliud quam perfectam sectatus es vitam? Si perfectus es, cur paterna bona desideras? Si perfectus non es, Deum fefellisti.*

Ac rursus Hieronymus idem ad Nepotianum Presbyterum scribens, demonstrat nomine ipso & natura Clericatus quodammodo contineri terrenorum omnium despicientiam & ejurationem. *Clericus qui Christi servit Ecclesiæ, interpretetur primo nomen suum, & nominis definitione prolata, nitatur esse quod dicitur. Si enim κλῆρος græcè, latinè sors appellatur, propterea vocantur Clerici, quia de sorte sunt Domini, vel quia ipse Dominus sors, id est, pars Clericorum est. Et quia vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet, talem se exhibere debet, ut & ipse possideat Dominum, & ipse possideatur à Domino. Qui Dominum possidet, & cum Propheta dicit, Pars mea Dominus, nihil extra Dominum habere potest. Quod si quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus, verbi gratia si aurum, si argentum, si possessiones, si variam supellectilem, cum istis partibus Dominus pars ejus fieri non dignatur.* Illud denique pronunciat Hieronymus, si velit quis, uti Levitæ Mosaici, de altari vivere & de decimis, renunciandum cum ipsis esse terrenis hæreditatibus, hoc est, si proventu quis Beneficii vitam tolerare velit, patrimonia abjicienda esse, & vitam paupertati accommodandam. *Si autem ego pars Domini sum, & funiculus hæreditatis ejus, nec accipio partes inter cæteras Tribus, sed quasi Levita & Sacerdos, vivo de decimis & altari serviens, altaris oblatione sustentor, habens victum & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus sequar.* His addit Damianus Prosperum, qui negat Clericorum proprias res possidentium posse voluntates in unam perfectè coïre societatem, & coalescere. *Quia non potest ibi esse unitas voluntatum, ubi fuerit diversitas facultatum.* Hoc triplici authoritatis telo configit Damianus Canonicos propriì peculii cupidiores. *Ecce ad condemnandam & funditus abolendam Canonicorum pecuniam, tres non qualescumque, sed inexpugnabiles in testimonium Doctores adduximus, ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum.*

IV. Illud tamen præ se fert Petrus Damiani, quantumvis dulce & suave perfectionis jugum, non tamen omnium à se imponi Clericorum cervicibus, sed solis Canonicis communis vitæ societate devinctis: *Quod tamen non de Clericis omnibus dicimus, sed de his specialiter qui Canonico censentur nomine, & vivunt in Congregatione.* Perspicuum est tamen, quæ ab eo distringuntur validissima argumenta, cujusmodi sunt, quæ ab Hieronymi authoritate petuntur, ad omnes omnino permanare Clericos, &

Beneficiarios, ut quæ ex ipso Clericatus nomine & professione exprimantur. Ita latius patet argumentatio Damiani, quàm conclusio. Nec tamen nimis probare dicendus est, ne eodem verberetur convicio Hieronymus; cujus non ea erat, ut existimo, mens, ut omnes Clericos peculio & patrimonio gaudentes gaudiis arceret cœlestibus, quamvis ea videri possit verborum ejus esse vis & animi æstus. Bona ergo fide fateri cogimur, in fervidioribus adversùs vitiorum corruptelas hortationibus, & in exaggeranda virtutum pulcritudine, ea quandoque & verba & argumenta adhiberi, quæ clementiores desiderent interpretes. Nec tamen elevanda est ejusmodi sermonum fides & authoritas, quasi inconsideratæ zeli ea esset effervescentia: Sapientiæ & veritati ibi consonant omnia, sed & illi consonant æstui ac flammæ charitatis, qua pro virtutibus Evangelicis adversùs grassantia morum vitia decertandum est. Illos enim qui de Clericatu ipso negotiantur, & acervos accumulant, sive de Beneficii, sive de patrimonii sui proventibus sine modo congestis, illos, inquam, volens Hieronymus ab his cupiditatum dehonestamentis deterrere, declarat ipso Clericatus nomine & statu provocari eos ad amorem paupertatis, ad opum infimarum contemptum, & ad studia Consiliorum Evangelicorum. Itaque & verba & argumenta Hieronymi de Clericorum abdicatione proprii, retorquenda ad id sunt, quod unum ille moliebatur, ut suimet ipsos puderet Clericos, si Clericatu, quo ad amorem proliciuntur paupertatis, ditescerent in dies magis, magisque, sive patrimonii, sive Beneficii recondendis proventibus superfluis, qui fuerant in pauperes erogandi. Nemini nimius videri potest Hieronymus, qui non proponit, non commendat, non ostentat nisi Clericatum, sed tota sui Ordinis perfectione radiantem. Verè enim perfectio Clericatus, si ad suum apicem proveheretur, hanc secum inveheret terrenorum omnium renunciationem, quo certè modo repræsentata est à Christo, ab Apostolis, à longè plurimis ineuntis Ecclesiæ Clericis. Verè enim ea perfectionis erant aurea sæcula, ad quod & ipsæ persecutiones condocebant nonnihil. Nec tamen ulli adhoc Monachi per tria illa priora sæcula effulserant. Soli ergo tum Clerici potissimum paupertatem Evangelicam & perfectionem sectabantur. Sed ut Evangelica perfectio fidelibus laicis proponitur, non imponitur, ita & Clericis; at his multò utique vehementius, instantiusque, pro gradu dignitatis quo eminent, nec tamen imponitur, sed proponitur. Denique ut omnis summoveatur ab Hieronymo invidia, non aliter ille ad Clericos, quam Christus ipse ad fideles laicos verba fecit de præceptis perfectionis. Nam & Christi Evangelica verba de renuntiatione terrenorum omnium, speciem præ se ferre videntur præceptorum, etsi consilia tantummodo sint. Quod à summa utique & ineffabili profectum est Dei sapientia & indulgentia; qui cùm posset quod perfectum est præcipere: quid enim tam arduum & operosum est, quod Deo non debeamus, quod præcepto charitatis rigidius inculcato non contineamur? Indulgentius nobiscum agere maluit, & in hujus tamen clementiæ suæ dispensatione occultos sparsit aculeos, ut enitamur altius, & sponte nostra præcepta interpretemur, quæ consilia sunt sapientiæ & clementiæ ejus sempiternæ.

Quæ de Hieronymo dicta sunt, ea ipsa de Petro Damiani pari jure astrui possunt. Ut Canonicos in Congregatione degentes ad perfectionem voluntariæ paupertatis cohortetur, non priorem illis refricat professionis suæ memoriam: nec enim paupertatem antè profitebantur: sed rationes illis & authoritates aggerat Patrum, quorum vehementissimus erat Hieronymus, à quo tamen ex æquo ad omnes Clericos sermo fit, & ipsa Clericatus professio exaggeratur. Si Clerici universim omnes ad perfectionem provocantur, perfectio autem abnegationem terrenarum opum flagitat; multò æquius est, ut Canonici in Congregationem coadunati, victu & vestitu contenti ab eadem suppeditato, caduca respuant patrimonia. Illud erat Hieronymo & Petro Damiani commune, quod uterque Clericos execrabatur, quorum inexhausta quædam avaritia opes sibi coacervabat ex Beneficii, vel patrimonii fructibus in futurum reconditis, qui impræsentiarum debuerant sepositis vitæ necessariis superflua omnia in pauperes effundere.

V. Quibus succensebat Petrus Damiani Canonicis, ii sordes suas & avaritiam obumbrabant authoritate Regulæ Concilii Aquisgranensis sub Ludovico Pio. In ea enim Regula prolatis in medium contextibus iisdem omnibus Hieronymi & Prosperi, sive Juliani Pomerii, non aliud tamen concludebatur, quam ut Canonici victu & vestitu in commune suppeditando contenti essent, similiter & congrua parte eleemosynarum. *Accipiant in Congregatione Canonica victum & vestitum & eleemosynarum partes.* Eam pecuniæ distributionem insectatur Damianus, velut prorsus exitialem: *Prius itaque dat victum & vestitum, deinde divisores constituit eleemosynarum. Illud scilicet ad necessarium vitæ subsidium, hoc ad infarciendam congeriem sacculorum. Illud ut corporaliter vivant, hoc ut æternæ morti pabulum nutriant.* Nec illud inexorabilis Censor in præteritis reliquit, quod eadem Regula singulis Canonicis largiatur in singulos dies quatuor panis, quinque vini pondo, ipsis jejunio dicatis diebus, quibus semel refici fas est. *Cum à maximo usque ad minimum, id est, etiamsi duorum vel trium annorum in Clero puerulus, quinque sibi libras vini & quatuor panis, ut non ad vomitum, sed ad exenterationem repleatur, accumulas. Etiamsi semel in die reficiatur, hæc panis & vini mensura nullatenus minuatur.* Tum vero in eam Regulam impotentius bacchatur Petrus. Scilicet in illa temporum caligine, inexplorati & inauditi ei erant ejus authores. illis enim citra dubium honoris plusculum detulisset. Multò minùs perspecta erat Petro necessitas, quæ Aquisgranensis Concilii Patribus eam indulgentiam extorserat.

Ei Regulæ nullam aliam adversariam excitat Regulam Damianus, nisi Evangelia & sanctos Patres. Ex quibus probabile fit, necdum tunc Canonicis Regularibus Regulam ullam propositam fuisse, quæ nomine & authoritate beati Augustini commendaretur. Id non multò post factitatum est, ut retunderetur authoritas Regulæ Aquisgranensis Concilii, quæ proprietariis Canonicis patrocinio erat. Nec immerito id quidem, cùm unus ex omnibus antiquis Ecclesiæ Patribus Augustinus Clericos Ecclesiæ suæ ad Evangelicam compulisset paupertatem.

VI. Cæterùm sepositas & reconditas ex reditibus Ecclesiasticis opes apertissimè damnat Damianus: *Si Ecclesiastica tibi liceat bona recondere, videris auxisse divitias, non sprevisse; ut magis pecunia quæstum, quàm Religionis ambias institutum; & non tam sanctitatis culmen voluisse conscendere, quàm acervos pe-*

conniæ cumularet. Quibus collibitum est, & patrimonio frui, & Beneficio, & iis opibus vel parcere, vel in sæculares pompas abuti, aut delitias; inficias illi ire non possunt, quin quod Petrus exprobrat, Clericatum suum instrumentum habeant parandarum divitiarum corruptibilium, qui ad eas aspernandas eos sollicitat: avaritiæ artem, non professionem sanctitatis. Ulteriùs evehitur Damianus

L. 5. Ep. 9. in Epistola ad Canonicos Fanensis Ecclesiæ, quos inter fervebat molestissima dissensio, vergentibus aliis ad vitæ communis societatem, aliis propriis & privatis opibus abstinere se posse negantibus. In hos postremos magno impetu evectus est Damianus, quanquam neminem fallat, nullo eos necessitatis telo cogi potuisse ad vitam communem, vel ad rerum propriarum renuntiationem Clericis admonuit non solas Laïcorum vestes fugiendas & indecoras esse, nec satis distare à Laïcis Clericos eos, qui cum illis vescerentur, unà habitarent, & æquè ut illi corruptibilibus divitiis congerendis delectarentur. *Satis videtur absurdum, ut Clerici quis prætendat in ordine speciem, & secularium teneat in vivendo conversationem, & quem à laicorum turbis professionis conditio separat, turpe est vel domestica conversatio, vel peculii abominanda proprietas laïcum esse convincat.* His subtexit placita eadem illa sua, de quibus ad Alexandrum II. Papam scripserat. Est autem non perfunctoriè observandum, quòd vir doctrina & sanctitatis laude clarissimus, cùm Fanenses Canonicos cohortaretur ad vitam communem, ad unius Congregationis vinculum, ut una habitarent domo, ut proprium omne abjicerent: turpe id quidem esse ait, Clericos vivere & versari cum Laïcis; at proprietate bonorum temporalium fieri, ut abominationi sit Clericus, & in laïcum ac sæcularem degeneret. *Vel peculii abominanda proprietas laïcum esse convincat.* Hoc peculium Clericorum vel Beneficii, vel patrimonii proventibus turgebat. A Clerico patrimonium retineri, id equidem non facilè persuadebor abominandum Damiano visum, aut ab habente patrimonium Beneficium obtineri. Unum est, quod in ea quidem re non improbandum tantùm & prohibendum, sed & abominandum sit, coacervatio ingens opum & redituum, sive ex patrimonio, sive ex Beneficio per plures annos affluentium. Quanquam non paulò execrabilius sit, si quis sibi has opum strues accumularet ex solis Ecclesiasticis proventibus, qui alendis pauperibus sacri sunt. Quanquam & illud non injuria abominatiom sit, si Clericus pateat patrimonio, illudque sine modo, sine fine amplificet, sumptus interim sibi suisque faciens de rebus Ecclesiæ. Id detestabatur, in id detonabat Hieronymus, cum dolebat vicem Clericorum, & cæcitatem, qui opes exaggerant ex ipso Clericatu, hoc est, ex professione ipsa propiùs imitandi Christi pauperis, admirandæ & amandæ ejus paupertatis. Luculentissimum est quod advertit Petrus Damiani, Clericorum non aliter quàm Levitarum consecratione Deo dicari ac devoveri, non ipsos tantùm, sed & res ipsorum

Ibidem. omnea. *Et notandum quod non solùm Levitas, sed Levitarum etiam pecora Dominus sua esse testatur; ut perspicuè doceat, quod ii qui Ecclesiasticis mancipantur obsequiis, Deo debent non modò sua sedulitatis & laboris impendium, sed etiam proprietatem quoque earum quas possident facultatum, sciantque se simul & sua juris esse non proprii, sed divini.*

VII. Indubium ergo est, qui tunc omnes operam industriamque suam contulerunt ad Clericalis instituti & sanctitudinis instaurationem: illis omnibus propositum fuisse, ut Clericos omnes adducerent ad amplectendam vitam canonicam, hoc est, Regularem. Quanquam enim necdum usitata esset illa appellatio Canonici Regularis, compertum tamen omnibus erat, unum idemque sonare vocem Canonis & Regulæ, sicut & Canonici ac Regula-

ris. *Plane quo pacto quis valeat dici Canonicus, nisi sit Regularis? &c. Volunt siquidem Canonicum, hoc est, Regulare nomen habere, sed non regulariter vivere.* Cùm non omnes Clerici ei acquieverint vitæ communis & abdicationis professioni: cœpere non multò pòst segregari Canonici sæculares & proprietarii, Regulæ Concilii Aquisgranensis addicti, à Canonicis abdicationem profitentibus, eòque Regularibus dictis, à Regula B. Augustini: tunc quidem minimè nova, sed innovata: & jam non Monialibus, sed Canonicorum Collegiis aptata Ibidem.

Concilium Romanum anno 1059. sub Nicolao II. Papa, ad hanc communis vitæ societatem, & paupertatis Evangelicæ professionem Clericos prorsus omnes invitavit. *Juxta Ecclesias oportet Religiosos Clericos simul manducent & dormiant, præcipientes statuimus, & quidquid eis ab Ecclesia venit, communiter habeant. Et rogantes monemus, ut ad Apostolicam vitam scilicet communem, summopere pervenire studeant.* In hoc Concilium convolaverant centum tredecim Episcopi, & hoc ejus Decretum Pontifex misit ad Galliæ & Aquitaniæ Episcopos. Itaque eò anhelabant Pontifices & Præsules omnes, Clerus ut universus ad Apostolicæ vitæ imitationem perduceretur. Mira tamen quadam sapientia & humanitate Canon iste conditus fuit. Nam unius domûs, mensæ, & substantiæ Ecclesiasticæ communio, *quidquid eis ab Ecclesia venit*, præcepti lege indicitur: *Præcipientes statuimus.* Idque tunc tantò erat proclivius, quantò rariores adhuc erant inter Beneficiarios fundorum partitiones, & eorum reditus ferè ea distributionibus exurgebant. Sed quod ad patrimonium pertinet, non aliud Concilium, quàm orat & hortatur Clericos, *Rogantes monemus*: ut contendant, incendantque seipsos, ad nascentis olim Ecclesiæ perfectionem æmulandam, cùm venditarum rerum pretia ad Apostolorum pedes abjiciebantur, ut inde pauperes foverentur, & miserabiles quique. Can. 4. Epist. 8.

Paulò concitatiores erant Petri Damiani Epistolæ, zelo servientis suo. Sed mirum in modum distat Concionator, aut Scriptor, qui eloquentiæ vel pietatis suæ æstu abripitur in inculcanda perfectionis charitate, à Concilio vel Pontifice decreta vel præcepta condente. Alexander ipse II. ad quem Petrus Damiani inflammatissimas illas dederat litteras, ad extundendum decretum ejusmodi aliquod, nihil ultrà molitus est, quàm ut hunc ipsum Canonem Concilii Romani sub Nicolao II. confirmaret, rursumque promulgaret in alio Concilio Romano anni 1063. à quo eadem ipsa usurpata sunt verba. Princeps & primus omnium, vel inter principes Petrus de Honestis novam concinnavit Regulam Canonicis iis, qui res omnes proprias ejurarent. Ravennas erat, & in ejus Civitatis portu Cœnobium extruxit, ubi Regulæ suæ observantiam sanxit, Paschali II. Pontifici priùs oblatæ. Terrenorum abdicatio disertis ibi verbis exprimitur: *Propriis rebus & voluntatibus renuntiastis.* Non hic ego inquiram, an antè hæc Regula exarata sit, vel permanarit, quàm Regula illa Augustini nomine apud Canonicos Regulares invalesceret. Sed apparet mul- Can. 4. Cap. 5.

ras hoc eodem tempore emersisse Congregationes Canonicorum, qui Regulares dicebantur ab his Regulis spontaneam institutuor bonorum omnium abdicationem indicentibus: quas omnes tandem obscuravit & obruit ea, quæ nomine & majestate Augustini circumfulgebat Regula. Hinc illud jure concluditur, non fuisse vanos aut infrugiferos tot Pontificum & Conciliorum, & ipsius Petri Damiani labores, ad Clericatûs perfectionem redintegrandam. Etsi enim non Clericis, ac ne Canonicis quidem omnibus persuasum sit, ut ad eam se conformarent perfectionem, quam primigenia Hierosolymis Ecclesia inchoaverat: plures saltem propagatæ sunt Congregationes Canonicorum Regularium, quæ Evangelicorum Consiliorum perfectioni, paupertati in primis se devoverent.

VIII. Res simillima contigit altero ab hinc sæculo, cum Adrianus VI. & mox Clemens VII. Petrum Caraffam Episcopum tum Theatinum, qui Paulus postea IV. Pontifex fuit, & Marcellum Cajetanum, virum sanctitate & innocentia vitæ præstantissimum, jussere graviter incumbere in Cleri mores ad novam quandam & luculentam disciplinæ formam refingendos. Ab his duobus præstantissimis tum viris instituta est Congregatio Clericorum
Spond. ann. 1524. n. 12. Regularium, quos Theatinos vocant, triplici Religionis voto usitatissimo devinctorum, & quarto præterea eo singulari, ut eleemosynis spontaneis, nec mendicatis vivant, quò propiùs vestigia premant Apostolorum. Emersere postea magno numero Congregationes Clericorum, aliæ Regulares, nsitata votorum solennitate constrictæ, aliæ merè Clericales, sine votis, & ne abdicato quidem patrimonio. Hæ posteriores, quibus & Apostolicæ Sedis accessit confirmatio, manifestè produnt, nihil collidi aut confligari Clericatus, aut Beneficiis hæreditariis patrimonia. Harum enim posteriorum Congregationum socii, verè Beneficiarii sunt, si reviviscat Stylus Ecclesiæ antiquior, cùm cibos illis vestesque sufficiat Congregatio, quo uno subsidio ab Ecclesia fovebantur veteres olim plurium sæculorum Beneficiarii. Patrimonio non renuntiant, & exemplo utuntur antiquissimorum Clericorum, quin & Congregationum tunc Clericalium; unam si illam excipias Augustini, & paucissimas alias, quæ illius vestigiis insistere studuerunt. Multò manifestior illis conciliabatur auctoritas ex Concilio Aquisgranensi anni 816. quo sinebantur Canonici patrimoniis Beneficia adjicere. Innituntur denique pulcherrimo temperamento Conciliorum & Patrum Concilii a 1. qui Canonicos compulere, ut in communis vitæ societatem, in bonorum etiam communionem convenirent, ad patrimonii abdicationem invitavere tantùm.

IX. Sed hæc mira & inevitabilis disciplinæ exterioris varietas, inconcussæ illi & invariabili legi officere non potest, aut derogare, quæ omnes jubet Clericos parco & modico, modestoque contentos esse victu & cultu, reliqua pauperibus dispensare, ut illis debita, sive ex Beneficii, sive ex patrimonii proventibus. Cùm enim superflua jam sint, utique pauperum sunt. In ea versatus sententia vir omni exceptione major Bellarminus, atque ita demum auguratur ille concordare posse doctrinam Prosperi, sive Juliani Pomerii, cum ea, quæ capitaliter dissidere videtur. Vetabat enim Pomerius participes esse proventuum Ecclesiæ, quibus esset par patrimonium. Et ut duriusculæ doctrinæ obtrectabant jam tum non pauci. Earum duarum sententiarum author est Bellarminus, priorem esse tutiorem, secundam fortasse veriorem: nisi altera alteri consentire ita jubeatur, ut Julianus Pomerius de iis agat, quibus alterutrum abundè sufficere potest, sive patrimonium, sive Beneficium: tum enim saltem alterum superfluum est, atque adeo pauperibus debitum; cæteri de iis egerint, quibus nec patrimonium sejunctim, nec Beneficium satis copiosum fuerit, atque ita poterant utrumque retinere, dum ne sibi inde decerperent, nisi pro modo necessitatis & decoris. Caput enim illud est, quod in omnibus hujusmodi quæstionibus dominari decet, de quo inter Theologos ferè convenit ex ipsomet Bellarmino, quidquid superfluum est, id deberi pauperibus. *Ex his opinio-* Bellarmin.
nibus prima est tutior, etsi secunda fortasse est verior: De clericis
nisi hoc modo concilientur, ut dicamus sanctum Prospe- L. 1. c. 27.
rum loqui de illis, qui planè sufficientem habent sustentationem ex patrimonio aut Beneficio. Tunc enim alterum est superfluum, & proinde pauperibus debitum. Alios vero authores loqui de illis, qui neque ex patrimonio, neque ex Beneficio sufficientem omnino sustentationem habent. Hi enim utrumque retinere possunt, modò ex utroque nihil accipiant ultra sustentationem decentem, juxta conditionem proprii status. Quod enim verè superfluum est, dandum esse pauperibus Theologi communiter docent.

Et temperamento tantò lubentiores assentimur, quòd moribus hodie receptissimis non adversatur, ubi opulento qui sunt patrimonio, Beneficia nihilominus obtinent: & tamen regulam præscribit usui harum omnium divitiarum, sive ex Ecclesiasticis, sive ex hæreditariis proventibus affluentium: & eam Regulam, qua nihil sanctius unquam antiqua præscripserint vel Conciliorum, Pontificumque Decreta, vel monumenta sanctorum Patrum. In id enim sanctissimi Patres Theologique consentiunt, exteriores quidem alternare usus, & alios aliis temporibus inolescere & exolescere: at regulas & leges pietatis, innocentiæ morum, frugalitatis, modestiæ, abdicationis cupiditatum terrenarum, erogationis omnium superfluorum in egenos, qui rebus necessariis destituuntur: has, inquam, leges easdem semper & immutabiles, æternasque constare.

X. Leges, si lubet, aut si vacat, apud Fagnanum Tol. 5. Decr.
varias Canonistarum responsiones ad contextus part 1 pag.
Hieronymi, & Prosperi, sive Juliani Pomerii, De- 120 & seq.
creto Gratiani insertos. Non satis video, an his 106. & seq.
interpretibus suis assentiretur Gratianus. Dilucidè satis mentem ipse suam aperuit, ubi post Patrum hæc testimonia congesta, hæc subtexuit, quasi ad
hæc referretur tota disputatio. *Verùm his authori-* c. 19 q. 2.
tatibus prohibentur ab Ecclesia suscipi, non illi qui quondam fuerunt divites, postea verò omnia reliquerunt, ut Petrus, & Matthæus & Paulus: ac pauperibus distribuerunt, ut Zachæus: aut Ecclesiam rebus adjunxerunt, sicut illi qui prædia sua vendentes, ponebant pretia ante pedes Apostolorum, ut omnia essent communia: sed illi qui in domibus parentum residentes, vel sua relinquere volentes, Ecclesiasticis facultatibus pasci desiderant. Et paulò pòst: *Ecce qui prohibeantur ab Ecclesia suscipi. Illi verò qui omnia sua relinquunt, vel pauperibus distribuunt, vel Ecclesiæ rebus adjungunt, & ab Ecclesia laudabiliter suscipiendi sunt, & ejus opibus sustentandi.*

Hæc apertè doctrina Gratiani est, hæc sententia Hieronymi & Pomerii testimoniorum suprà laudatorum. Sed nihil horum pugnat ei moderationi,

cui suffragabatur Bellarminus. Nec enim magni refert, pingui dotatos patrimonio, illud pauperibus largiri, antequam Beneficium suscipiant, quo vitam deinceps sustentent: an eas erogationes faciant, statim impetrato Beneficio. Parvi refert, an de patrimonio se suo sustentantes Ecclesiæ dimittant proventus Beneficii & Ecclesiæ cui ministrant: aut eos ut superfluos pauperibus ipsimet distribuant. Denique non magni refert, an superflua pauperibus erogentur ex Beneficio, vel ex patrimonio, & an simul & semel erogentur, an longa largiendi & consulendi charitate atque voluptate. Illud unum permagni omnino interest, ut Beneficiarii necessario, modico, parco victu contenti, reliqua omnia sibi redundantia, pauperibus necessaria, atque adeo debita vel largiantur, vel restituant pauperibus: ea charitatis teneritudine, qua Christi membra, qua Christum ipsum pasce & vestiri par est.

Docet quidem sanctus Thomas peccare Beneficiarium, si publicæ necessitatis tempore patrimonio, quo abundat, parcat, & Beneficii fructus ipse consumat. *Et in tali necessitate peccaret Clericus,* (2. 2. q. 185. art. 7.) *si vellet de rebus Ecclesiæ vivere, dummodo haberet patrimonialia bona, de quibus vivere posset.* Sed eodem ipso articulo ita censet toties peccare Beneficiarium, quoties immoderatè ipse utitur fructibus, sive Beneficii, sive patrimonii sui; unde fit, ut jam pauperibus opitulari non possit. *De his autem bonis Ecclesiæ, quæ sunt specialiter suo usui deputata, videtur esse eadem ratio, quæ est de propriis bonis, ut scilicet propter immoderatum affectum & usum peccet quidem, si immoderata sibi retineat, & aliis non subveniat, sicut requirit debitum charitatis.*

Finem faciemus huic Capiti, si antè monuerimus, Gratianum manifestiùs adhuc suam explanaram nobis esse voluisse sententiam, ubi ait in Ecclesia Orientali Clericos majores, in Occidentali minores esse conjugatos, atque adeo utrisque integrum, ac pene necessarium fuisse, ut ad usus saltem suæ familiæ patrimonia possiderent; at eos qui jam inde à puero militiæ dicati sunt Ecclesiasticæ, jam nihil propriè & privatim possidere posse, nisi patrimonio contenti, Ecclesiæ dimittant reditus Ecclesiasticos suos. (2. q. 1. post cap. 24.) *Sed notandum est Episcopos Orientales uxores habere & filios; quosdam autem ex nostris partibus, cum in laicatu, sive in minoribus Ordinibus constituti, habeant uxores & filios, sive morte uxoris interveniente, sive continentia pari voto servata, ad sacros Ordines accedere. His omnibus conceditur habere propria ad suos & suorum usus. Qui autem ab infantia sacræ militiæ traditi sunt, nullo modo eis permittitur habere propria: quia nulla est eis excusatio proprietatis: nisi fortasse retinendo sua, à sumptibus Ecclesiæ abstineant. Quod fieri posse Prosper testatur.* Gratianum sugillavit beatus Antoninus Archiepiscopus Florentinus, (To 4 Tit 11 c. 8 p 187.) quòd Clericos omnino arceat patrimonio. Non vacaret sanè culpa Gratianus, si ea ejus esset sententia. Sed illa ab eo cautio allata est, qua censuræ eximatur.

Hanc eandem quæstionem ventilavit Dionysius Carthusianus in Tractatu eo, quo pluralitatem insectatus est Beneficiorum. Ita autem statuit, qui patrimonii fructibus gaudere vult, eum Beneficii proventus in pauperes dispensare debere; ita consentire Hieronymum, Prosperum, Bernardum; & (C. 14.) longè tutissimum esse ad horum Patrum doctrinam mores vitamque suam componere. *Et horum sanctorum Patrum sententiis securius atque salubrius statur, quam aliorum quorundam, in quibus illuminatio tanta non fuit.* Fatetur denique Dionysius, Beneficiarium patrimonio bene dotatum, fructus facere suos Beneficii & Ecclesiæ cui ministrat. *Faciunt ejusmodi bona esse sua*: sed ut ea pauperibus largiatur. Beatus Carolus ex Giossano *volebat quotannis sui sibi patrimonii reditus persolvi, quò eos in opera pia expenderet;* (L. 8 c. 11.) *quin & illud pensionibus oneravit, potius quam Beneficia sua, ut solent multi hodie. Sic autem ille præmiari eos solebat, qui ipsi affuerant graviter & strenuè in Ecclesiæ ministerio.*

De opere manuum Clericorum & Monachorum

CAPUT VIII. *P. 1. l. 4. c. 2.*

De opere Monachorum & Clericorum per quinque priora Ecclesiæ sæcula.

I. Is demum cumulus est perfectissimæ paupertatis Evangelicæ, ubi sua quis in pauperes erogavit, opere manuum & ipse victitat, & eos juvat.

II. In Concilio IV. Carthaginensi Clericis præceptum non est, quod Evangelica veritas tonsiles esse voluit, cum ne Apostoli quidem ipsi semper servaverunt.

III. IV. Elucidatur hic Canon ex Canonibus mox sequentibus.

V. Non agunt hi Canones, nisi de Clericis inferioribus, quorum complurimi uxorati erant. Clerici Seminarii Augustini ipsius manibus non operabantur.

VI. Probationes ex libro Augustini de opere Monachorum.

VII. Fatetur se sanctus Pater litibus dirimendis fidelium ita detineri, ut quod mallet, manibus operari non posset. At tis judiciis intererant & Clerici majores.

VIII. Sapiendæ potius scientiæ difficilis Apostolus Clericos addixit, quàm labori manuum.

IX. Ne Monachos quidem omnes Augustinus labori manuum dicat. Eos illo enim eximit, qui cleri statulibus sunt, qui sacro in Ordine, qui patria bona dimiserant, qui mollius culi ab infantia enutriti fuere, &c.

X. Eos tantùm eo compellit, qui à servili jugo, vel ab agrorum cultu in Cœnobium confluebant.

XI. Cæteros etsi invitat, non cogit.

XII. XIII. De opere Monachorum & Monialium Ægypti ex eodem Augustino.

XIV. Monachi B. Martini non laborabant manibus, nisi juniores, in exscribendis libris.

XV. XVI. XVII. Varii usus Monachorum Orientis & Ægypti, ex Hieronymo, quorum alii aliis magis impigri ad opus manuum.

XVIII. XIX. Pluris faciebat Hieronymus studium & meditationem Scripturarum, quàm opus manuum.

XX. XXI. XXII. Vasta exempla laboris manuum. Ne in pompas fluxisse laborem sacro Deo manus.

XXIII. XXIV. Aliis argumentis evincitur, non omnibus omnino Monachis impositam fuisse laboris manuum necessitatem.

XXV. XXVI. Novæ probationes.

I. Superioribus Capitibus id assentiebantur sancti Patres, eam esse cumulatissimam Evangelicæ paupertatis perfectionem in Clericis, si non patrimonii modò, sed & Beneficii reditibus nuntium remitterent, & Ecclesiæ ministrarent non alia mercede & gloria illecti, quàm ipso ministerio. Exemplis se Pauli Apostoli accommodabant insignes pietate viri, & cum ipso, opere manuum vitam tolerabant. De hoc labore & opere Clericorum hoc Capite dissereemus.

II. Tres in rem istam Canones à Concilio IV. Carthaginensi editi sunt, quo ad opus manuum Clerici omnes concitari videntur. Video viros pios

juxtà & doctos Concilii hujus verba immitius interpretatos, ut non hortari tantum videatur ad laborem, sed præcipere & cogere. Quanquam præstringatur statim mentis acies tanto zeli & pietatis fervore: re tamen tota diligentius ad calculos revocata, satis perspicuè constat, nunquam hos Canones Clericis omnibus vel legem infixisse, vel necessitatem operis manuum. Primus horum Canonum ejusmodi est.
Can. 51. *Clericus quantumlibet verbo Dei eruditus, artificio victum quærat.* Hunc equidem Canonem suspicor eo consilio ita temperatum fuisse, ut difficultas levaretur, & scrupulus eximeretur iis, qui ambigebant, an Clericus doctrina pollens, & procurandæ animarum saluti idoneus, posset citra ministerii sui dehonestamentum, manibus operari. Declarat autem Concilium, quantalibet is eruditione floreat, non indecoram ei futuram Pauli Apostoli imitationem, qui opere manuum victitabat. Sed cùm testatum faciat Apostolus, id se sponte sua facere, non præcepto; quia libet, non quia necesse est; nec se id semper fecisse, nec id facere cæteros Apostolos; Cùm hæc ita se habeant, non ii erant hujus Concilii Patres, ut Clericos prorsus omnes protrudere vellent ad perfectionis culmen ipsis Apostolis superius, Paulo ipso eminentius, & legis vim apud ipsos habere, quod Paulus perfectionis consilium esse prædicavit.

III. Alterius horum Canonum verba hanc corroborabunt nostram primi interpretationem.
Can. 52. *Clericus victum & vestitum sibi artificiolo vel agricultura, absque officii sui detrimento quærat.* Perspicuum est hoc Canone unum id significari, opificum, vel agricolarum labore non dedecorari, nec irregularitate innodari Clericos; sed non iis verbis compelluntur Clerici ad ejusmodi opera, & labores.

IV. Ex tertio plus etiam lucis affunditur in eandem sententiam.
Can. 53. *Omnes Clerici qui ad operandum validiores sunt, & artificiola & litteras discant.* Robustiores ergo tantum Clericorum jubebantur aliquo imbui artificiolo, nec non & litteris. Quorum valetudo languidior erat, ii nec ediscere quidem artes, vel opera jubebantur. Non ergo universim hinc ulla Clericis necessitas operis manuum imponitur. Qui viribus etiam magis valent, pollentque, ii dum juventa floret, artem aliquam perdiscere hic præcipiuntur, non ei arti vacare urgentur. Conducibile quippe est non paucis è vulgo mortalibus aliquid artis, vel operis edidicisse, adversùs irruentes inopinas calamitates, & varia vitæ diuturnioris infortunia.

V. Illud porro præ cæteris adnotandum hic est, de Clericis solis agi, hoc est de Clericis inferioribus. Unde & Augustinus, fax Ecclesiæ Africanæ splendidissima, cùm Clericos suos adgregasset in communis secum vitæ societatem in Episcopalibus ædibus suis, & ad omnem Africanorum Conciliorum disciplinam illos accuratissimè elimasset, nullo unquam eos opere manuum exercuit. Nimirum solos ille Presbyteros, Diaconos & Subdiaconos in suum hoc sibi Seminarium adsciverat, quorum eæ erant sacri Ordinis occupationes, quæ non facilè cum labore manuum conjungi possent. Cùm ex adverso Clericorum minorum nullæ essent ejusmodi functiones sacræ, quæ non eos vacare sinerent & operi manuum, & familiæ administrationi. Adde quod cùm ex iis bene multi conjugati essent, & numerosa si fors prole gauderent, non tam pinguea erant Ecclesiasticæ sportulæ, ut gregi huic alendo pares essent, nisi lucelli aliquid ex opere & labore manuum accederet. Quod autem nihil operis Augustinus indixerit sui Seminarii Clericis, jam supra demonstratum est, ubi aperuimus quibus illos occupationibus distentos haberet sanctissimus Doctor, & quibus illos legibus subjecerit. Nec enim alias leges ipse se testificatur eis præscripsisse, quam ut terrenis omnibus sese exuerent, vitamque communem agitarent in Clericorum Cœnobio, veste & mensa communi uterentur. De functionibus siluit sanctus Pater, quòd non aliæ quam sacrorum ipsorum Ordinum eis incumberent.

VI. Sed supersunt argumenta aliquantò etiam validiora. Scripsit enim Augustinus Tractatum *De Opere Monachorum*, adversus Pseudomonachos segnes & inertes, qui ignaviæ suæ prætexebant fucum quendam & simulationem pietatis, quasi abundè esset sibi cœlestem contemplationis panem parare & degustare, abjecta sollicitudine ejus laboris & panis, quo terrenum corpus sustentatur. Nullas non machinas admovet Augustinus, ut hunc Monachorum torporem excutiat; exempla ingerit Apostolorum, Prophetarum, Patriarcharum, priscorum Monachorum; nec sanè Clericorum exemplo urgere Monachos supersedisset sanctus Pater; si qua Ecclesiæ lege, vel receptissima consuetudine Clerici operi manuum affixi fuissent.

VII. Quin ex adverso illud profitetur & præ se fert Augustinus, et operi à se subjici Monachos, nec se tamen ipsum ei subesse posse, Episcopatus functionibus plus satis districtum, potissimum autem litibus dirimendis fidelium. Atqui Clerici saltem majores præsto aderant his judiciis, & causarum disceptationibus juxta Canones Conciliorum Carthaginensium. Non ergo sejungit se Augustinus à Clero, quando functiones exponit sacri Ministerii sui, quibus distinetur, ne vacuas habere possit horas ad opus manuum. Nec rursus ab eo disjungit se, ubi declarat, quo capitaliter discrepent Monachi, Clericique, nempe Clericos proprio ex instituto suo addici pascendo gregi, & excolendæ Christi vineæ, cujus proinde fructibus vesci jure suo possunt. *Non alligamus onera gravia & vestris humeris imponimus, quæ nos digito attingere nolumus.* De Opere Monach. c. 29. *Quærite & agnoscite labores occupationum nostrarum, & in aliquibus nostrorum etiam corporum infirmitates, & Ecclesiarum quibus servimus talem jam consuetudinem, ut nos ad illa opera, ad quæ vos hortamur, vacare non sinant. Quanquam enim dicere possemus, Quis militat suis stipendiis unquam, Quis plantat vineam & de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non percipit? Tamen Dominum Jesum testem invoco, quoniam quantum attinet ad meum commodum, multo mallem per singulos dies certis horis, quantum in bene moderatis Monasteriis constitutum est, aliquid manibus operari, & cæteras horas habere ad legendum & orandum, aut aliquid de divinis litteris agendum liberas: quàm tumultuosissimas perplexitates causarum alienarum pati de negotiis sæcularibus, vel judicando dirimendas, vel interveniendo præcidendis, quibus non molestiis affixit Apostolus non utique suo, sed ejus qui in eo loquebatur, arbitrio: quas tamen ipsum perpessum fuisse non legimus.*

VIII. Quibus ex Augustini verbis hæc exsculpimus. 1. Etsi Apostolus & concionaretur, & operaretur manibus, non tamen id oneris Episcopis & Clericis aliis ab eo impositum fuisse; non modò quòd nec ipse, nec cæteri Apostoli eidem se semper necessitati subjecerint: sed quòd alias Clericis functiones adsignaverit, non paulò molestiores &

gravioribus opere manuum: ubi illis judicia delegavit & arbitria litium inter fideles pullulantium. Nusquam sacri Codices fidem faciunt, Apostolum litibus fidelium dirimendis tempus contrivisse. Vacabat ergo illi per tempus operari manibus. Hoc autem opera Episcopos absolvit & Clericos, quando illis componendas lites fidelium commendavit. Ita argumentabatur Augustinus. 2. Qui rursus idem philosophatur in hunc modum. Si bene moratis in Cœnobiis Monachi aliquot horas dumtaxat operi manuum impendunt, reliquum tempus vel contemplationi, vel lectioni Scripturarum addicunt: quantò æquius est Clericos, cùm die quolibet diutius procurationi salutis animarum vacaverint, quàm Monachi operi manuum: suas sibi vacuas habere horas, quas vel orationi donent, vel lectioni? Cùm manifestum sit Clericos functionibus suis sæpius & molestius avocari ab orandi & contemplandi suavitate, eoque sæpius ad eam revocari & recolligi necesse habere. 3. Si familiare fuisset opus manuum Clericis Seminario Augustini adscriptis, hoc ille utique exemplo pigritantes excitasset & extimulasset Monachos.

IX. Adde quod ne Monachos quidem jubet Augustinus operi manuum astringi, nisi ubi Monachi sunt tantùm, nullo Clericatûs gradu aucti, quo de altari vivere se posse sperent; & ubi nascendi conditione pauperes erant, & agris colendis ante Monasticam professionem mancipati. Si rem enim familiarem habebant, eamque induenda veste Monastica in pauperes effuderant, hinc illis partum erat jus, reliquo vitæ tempore vescendi de patrimonio pauperum. Denique ne eos quidem urgeri sinit Augustinus ad opus manuum, quibus & natales, & opes aliquantæ valetudinem molliusculam, & laboris impatientem pepererunt. Quanquam hæc corporis mollitia & laboris impatientia, infirmitati tribui debeat, jure tamen meritóque indulgendum illi est, & humanius consulendum. *Isti autem* Cap. 21. *fratres nostri temerè sibi arrogant, quantum existimo, quod ejusmodi habeant potestatem. Si enim Evangelistæ sunt, fateor, habent; si ministri altaris, dispensatores sacramentorum: bene sibi istam non arrogant, sed plane vendicant potestatem. Si saltem habent aliquid in hoc sæculo, quo facilè sine opificio sustentarent istam vitam, quod conversi ad Deum, indigentibus dispertiti sunt, & credenda est eorum infirmitas, & ferenda. Solent enim tales, non melius, sicut mali putant, sed quod est verum, languidius educati, laborem operum corporalium sustinere non posse. Tales fortasse multi erant in Jerosolyma, &c.* Quæ Augustini non humanitas tantum erat, sed & æquitas. Quo enim jure, quo ore, qui modò hæreditates suas ad pedes Apostolorum contulerant, cogi illi mox potuissent, ut opere manuum vitam tolerarent? Certè Apostoli longè clementius illis consuluere. Ex illo enim charitatis penu omnibus omnia præcepere ad vitam necessaria suppeditari.

X. At Monachi, quos à necessitate laborandi manibus absolvere non potuit Augustinus, ii erant, qui vel servili conditione erant, vel opifices, agricolæque fuerant, adeo ut eorum in Monasteriis commoratio, non exaggeratio, sed levamentum esse videretur laborum & angustiarum priorum. Faciles enim illis patebant aditus in Monasteria, necdum editis magnopere conversionis & resipiscentiæ documentis, sed rudimentis tantum levioribus, quod ejusmodi aliqui postea ad eximiæ cujusdam sanctitatis fastigia evolassent. Et hinc tantò plures adhibendæ erant cautiones, adversùs eos, qui ad portum vitæ Monasticæ confugere potuissent, tanquam ad paupertatis prioris levationem, laborum finem, otii & inertiæ stationem. Ea de causa operi addicebantur manuum, cui à puero fuerant innutriti. *Nunc autem veniunt plerumque ad hanc professio-* Cap. 22. *nem servitutis Dei, & ex conditione servili, vel etiam liberti, vel propter hoc à dominis liberati, sive liberandi, & ex vita rusticana, & ex opificum exercitatione, & plebeio labore, tanto utique fœlicius, quanto fortius educati. Qui si non admittantur, grave peccatum est. Multi enim ex eo numero verè magni & imitandi extiterunt. Hac itaque pia & sancta cogitatio facit, ut etiam tales admittantur, qui nullum afferant mutatæ in melius vitæ documentum. Neque enim apparet, utrum ex proposito Dei servitutis venerint, an vitam inopem & laboriosam fugientes, vacui pasci atque vestiri voluerint, & insuper honorari ab iis, à quibus contemni conterique consueverant. Tales ergo quoniam se, quo minus operentur, de infirmitate corporis excusare non possunt, præterita quippe vita consuetudine convincuntur, &c.* Tam expressa & dilucida sunt hæc, ut nemo jam in dubium vocare possit, quæ supra astruximus, ex Monachis eos tantummodo ad laborem compulsos fuisse, qui vel servi, vel opifices, vel agricolæ nascendi sorte & vitæ conditione fuerant, quibus otium Monasticum deliciarum videri potuisset, & ignaviæ receptaculum, si laboris immunes fuissent, cui ab incunabulis fuerant astricti.

XI. Non quo non ad opus & laborem cohortetur eos etiam Augustinus, qui hæreditariis bonis, vel in pauperes effusis, vel in Monasteria, semetipsi unà in Monasteria abdidere. Sed his cautionibus illos invitat. 1. Si satis vegeta sint valetudine. 2. Si nullis Cleri functionibus sint implicati. 3. Ut invitentur, non ut pertrahantur ad opus, si ab eo abhorreant. 4. Tumque commendanda illis est administratio aliqua in Monasteriis, ut qui corpore minus valent, ingenio laborem aliquem sustineant. *Quam-* Cap. 25. *obrem etiam illi, qui relicta vel distributa, sive ampla, sive qualicumque facultate opulenta, inter pauperes Christi pia & salubri humilitate numerari voluerunt; si corpore ita valent, & ab Ecclesiasticis occupationibus vacant: quanquam eis tam magnum animi sui documentum afferentibus, & ejusdem societatis indigentia, de his rebus quas habebant, vel plurimum, vel non parum conferentibus, vicem sustentandæ vitæ eorum res ipsa communis, & fraterna charitas debeat: tamen si & ipsi aliquid manibus operentur, ut pigris ex vita humiliore, & ob hoc exercitatiore venientibus auferant excusationem, multo misericordius agunt, quàm cum omnia sua indigentibus diviserunt. Quod quidem si nolunt, quis audeat cogere? Quibus tamen invenienda sunt opera in Monasterio, etiamsi à functione corporali liberiora, sed vigilanti administratione curanda, ut nec ipsi panem suum, quoniam jam communis factus est, gratis manducent.*

Quanquam verò dum sæculo hi valedicebant, alteri cuipiam Cœnobio res suas omnes adjudicassent, non tamen ad opus manuum cogendi erant in eo Monasterio, in quod secesserant, & cui rerum suarum contulerant nihil. Una est enim Ecclesia, una & omnium ubique membrorum communio. Quo demum quisque loco sua quis erogarit, Christo & pauperibus contulit, & jus sibi quæsivit de Christi patrimonio vivendi, & pauperum. *Nec attendendum est in quibus Monasteriis, vel in quo loco indigentibus fratribus quisque id quod habebat impenderit. Et ideo quisquis Christianus necessaria ubique erogaverit,*

undecumque

undecumque etiam ipse, quod sibi necessarium est, accipit, de Christi bonis accipit; quia & ubicumque ipse talibus dedit, quis nisi Christus accipit? Porro si Augustinus labori Monachos subducit, qui sacris Altarium ministeriis utcumque funguntur, quî voluisset ille Clericos ei subjicere? 2. Si Monachos operari manibus jubet, quòd & ante conversionem operarentur, non potest idem de Clericis existimari; nec enim ea institutio informandis Clericis apta fuisset. Hæc verò in viros honoratiores indulgentia, & condonatio laboris nil vetabat, quin se complures eorum eidem operi subjicerent, eoque pietatis exemplo cæteris vel calcaria subderent, vel incuterent pudorem. *Nullo modo enim decet, ut in ea vita, ubi fiunt Senatores laboriosi, ibi fiant opifices otiosi: & quò veniunt relictis divitiis suis qui fuerant prædiorum domini, ibi sint rustici delicati.* Et alibi

In Psal. 99. rursus: *In illa vita communi fratrum, quæ est in Monasterio, magni viri sancti quotidie in hymnis, in orationibus, in laudibus Dei vivunt; Cum lectione illis res est, laborant manibus suis, inde se transigunt, non avarè aliquid petunt.*

XII. Alibi verò rursum Augustinus de Cœnobiis Ægypti & Orientis instituto sermone, quanquam ibi fervere testetur studia & peritiam singularem Scripturarum, de immunitate tamen operis manuum litteram facit nullam. Ita enim ille in li-

L. 1. c. 31. bro de Moribus Ecclesiæ Catholicæ: *Simul ætatem agunt, viventes in orationibus, in lectionibus, in disputationibus. Nemo quidquam possidet proprium, nemo cuiquam onerosus est. Operantur manibus ea, quibus & corpus pasci possit, & à Deo mens impediri non possit.* Tam vili & tam modico utebantur cibo, ut de lucro laboris superfluo immensas quasdam opes in pauperes quoquoversum disseminarent; Naves quandoque onerariæ eorum eleemosynas huc illucque comportabant. *Sanè quidquid necessario victui redundat, nam redundat plurimum ex operibus manuum & epularum restrictione, egentibus distribuitur. Nullo modo namque satagunt, ut hæc sibi abundent, sed omni modo agunt, ut non apud se remaneat, quod abundaverit, usque adeo ut oneratas etiam naves in ea loca mittant, quæ inopes incolunt.*

XIII. Suo quoque se lanificio Monialium Cœnobia sustentabant; pannos illæ texebant suis accommodatos vestimentis, & eorum Monachorum, à quibus & ipsæ vicissim cætera vitæ adminicula

Ibidem. percipiebant. *Lanificio corpus exercent atque sustentant, vestesque ipsas fratribus tradunt, ab iis invicem quod victui opus est, resumentes.*

XIV. Pulcherrimis his exemplis eximia quidem effulgescit pœnitentiæ & pietatis imago, at nulla usquam lex, quæ omnes ad laborem adigeret, & ne litteratis quidem, nec nascendi sorte molliusculis parceret. Quin ex adverso confirmat Severus Sulpitius, in famoso illo beati Martini Turonensi Cœnobio, non alium usitatum fuisse, quàm exscribendorum Codicum laborem, & ne ei quidem operi nisi juniores Monachos fuisse addictos, cùm ætate provectiores omnes uni sese totos immergerent orationi. Ita quippe ille in vita B. Martini:

Cap. 7. *Discipuli octoginta erant, qui ad exemplum beati Magistri instituebantur. Nemo ibi quidquam proprium habebat, omnia in medio conferebantur. Non emere, aut vendere, ut plerisque Monachis moris est, quidquam licebat. Ars ibi exceptis Scriptoribus nulla habebatur; cui tamen operi minor ætas deputabatur, majores orationi vacabant.* Hac Martinus, hac octoginta sub eo Monachi regula vitam traducebant. Addit Severus, unde hoc totum proficisci potuerit, quòd in iis nempe multi essent natalibus clari, & teneriùs pro nascendi sorte educati. *Multi inter eos nobiles habebantur, qui longè aliter educati, ad hanc se humilitatem & patientiam coëgerant.* A veri saltem similitudine non abhorret, reliqua Martini Cœnobia, sive in Gallia, sive alibi terrarum, non multùm dispari modo temperata fuisse.

XV. Rustico Monacho laborem manuum præscripsit Hieronymus, non tam ut opere manuum victitaret, quàm ut otium excluderet, tot sentinam vitiorum. At quos ille labores ei delineat, ejusmodi sunt, qui recreare magis possint, quàm fatigare corpus, fiscellas junco texere, apum alvearia fabricare, horti rigare areolas, arbores conserere & inserere, lina & retia texere, libros scriptitare. *Facito aliquid operis, ut te semper Diabolus inveniat* Ad Rustic. *occupatum. Si Apostoli habentes potestatem vivendi ab* Monachum. *Evangelio, laborant manibus, &c. Vel fiscellam texe* Vivendi forma. *junco, &c. Sarriatur humus, areola æquo limite dividantur, in quibus cùm olerum jacta fuerint semina, vel plantæ per ordinem positæ, aqua ducantur irrigua, &c. Inserantur infructuosæ arbores, vel gemmis, vel surculis, &c. Apum fabricare alvearia, &c. Texantur & lina capiendis piscibus, scribantur libri, ut & manus operentur cibum, & animus lectione saturetur.*

XVI. Subdit quidem Hieronymus illam mordicus in Monasteriis Ægypti retineri legem, nullus ut laboris expers admittatur. At 1. vel hinc liquet eo rigore abstinuisse cæteras Christiani orbis Provincias Hieronymo non ignotas. 2. Ne in Ægypto quidem testatur ille eum morem vigere, nisi ad diluendum otium, & individuas otii comites carnis libidines. 3. Addit sanctus Pater se quoque in ipso juventutis æstuantis fervore, deserta incolentem, voluisse carnales concupiscentiæ domitas habere; idque se assecutum esse opere cum primis duro, perdiscenda scilicet lingua Hebraica à Monacho quopiam alio. *Ægyptiorum Monasteria hunc morem tenent, non tam propter victûs necessitatem, quàm propter animæ salutem. Ne vagetur perniciosis cogitationibus mens. Dum essem juvenis, & solitudinis me deserta vallarent, incentiva vitiorum, ardoremque naturæ ferre non poteram. Ad quam edomandam cuidam fratri, qui ex Hebræis crediderat, me in disciplinam dedi. Quid ibi laboris insumpserim, quid sustinuerim difficultatis, &c.* Quo liquet Monachos sanctimoniæ studio peritos, commentatos ipsos sibi fuisse occupationes alias, frangendis ac debilitandis cupiditatibus accommodatas: liquet & severioribus litterarum sacrarum studiis ac meditationibus macerari etiam corpus, ut labore manuum, dum pane interim cælesti anima saginatur. Qui libros exscribebant, hoc eodem cælestis interim panis esu delectabantur, ut paulò antè innuebat Hieronymus. Atqui cohæret studendi scriptitandique labor: & ipsa studendi ac meditandi, non minùs quàm scribendi defatigatio corpus exercet, atque debilitat carnis vitia.

XVII. Idem rursus Hieronymus in vita Hilarionis, manuum ejus laborem commemoratum voluit. *Pallent & rastro humum fodiens, ut jejuniorum laborem labor operis duplicaret; simulque fiscellas junco texens æmulabatur Ægyptiorum Monachorum disciplinam.* Cùm Monachorum Cellas perlustrantem mox Hieronymus Hilarionem exhibet, aliis eorum hortos, aliis villas commemorat fuisse, quas colerent, ita ut nec probri tamen, aut culpæ affines essent, tanquam Monasticæ paupertatis transgressores, dum

ne quid in futurum reconderent. *Deteſtabatur, qui in futurum reſervarent ſua.* Labori inſtabant & Occidentales Monachi; cùm idem Hieronymus de Joviniano verba faciens, nondum deſertore, calloſas
L. 2. advers. Jovin. ejus oſtentet manus. *Et calloſam opere geſtitant manum.* Sed quantiſvis ſanctus Pater laudibus extollat laborem manuum, non dubitat tamen, quin ingenii labores majori in pretio ſint, ubi illis iraſcitur, jure proſectò meritoque, qui Hebraïcas Scripturas ab eo Latinæ linguæ conſuetudine donatas contemnebant: fiſcellas iidem junco textas, & palmarum complicata folia, corbes, naſtaſque, ſi iis vacaſſet, laudaturi. Sic ergo ille Præfatione in Job: *Si aut fiſcellam junco texerem, aut palmarum folia complicarem, ut in ſudore vultûs mei comederem panem, & ventris opus ſollicita mente pertractarem, nullus morderet, nemo reprehenderet. Nunc autem quia juxta ſententiam Salvatoris, volo operari cibum qui non perit, & antiquam divinorum voluminum viam ſentibus virgultiſque purgare, falſarius dicor, & errores non auferre, ſed ſerere.* Æquior fuit & amicior Hieronymo poſteritas, hoc ejus labore & opere, non approbato duntaxat, non juſtiſſimis tantùm laudibus cumulato, ſed quodammodo conſecrato, cùm verſio Scripturarum Hieronymiana jam paſſim toto orbe Catholico celebretur. Sed & jam tum ei applaudebant viri docti, piique, & eos ille luculentiſſimis his verſionum ſuarum munuſculis proſequebatur. *Quapropter, ô fratres dilectiſſimi, unicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis ſportelliſque, munuſculis Monachorum, ſpiritalia hæc & manſura dona ſuſcipite.*

XVIII. Extremis his Hieronymi verbis, *munuſcula Monachorum*, ſatis ſuperque innuunt, Monachos ultro citroque operis ſui minutias & delitias veluti aliquas miſſitare ſolitos fuiſſe: quò proclivius delabemur ad Monialium opera, plerumque elegantiora, nec tamen illaudata, ſi modò ſuperfluitas, & ſæcularia quædam inanitas procul ſit. Moleſtiſſimè fert Hieronymus, ſi manus illæ ſuas pietati & religioni ſacratas iis contaminent operibus, quæ paſcendæ & oblectandæ ſerviunt ſæculari curioſitati. Labores ille earum præcipit redolere paupertatem & ſimplicitatem, quam profitentur; & neceſſitati ſervire, non vanitati, atque laſciviæ malè feriatorum. Ita quippe Hieronymus ad Lætam, de educatione filiæ. *Diſcat & lanam facere, tenere colum, rotare fuſum, Stamina pollice ducere. Spernat bombycum telas, ſerum vellera, & aurum in fila lenteſcens. Talia veſtimenta paret, quibus pellatur frigus, non quibus veſtita corpora nudentur.* Hæ quippe veſtes, nudando, quàm tegendo corpori accommodatiores, pari tam ferentibus probro & pudori ſunt, quàm geſtantibus.

XIX. Nec ab his ſanctus Pater inſtitutionibus receſſit in Epiſtola ad Demetriadem de Virginitate ſervanda. Nec enim certè vetuit ille ex ſuis laboribus munuſcula ſpargere aliqua, dum hinc uberes cum fœnore fructus in pauperes redundarent. *Habeto lanam ſemper in manibus, &c. Si tantis operum varietatibus fueris occupata, nunquam dies tibi longi erunt, &c. Quamvis omnem cenſum tuum in pauperes diſtribuas, nihil apud Chriſtum erit pretioſius, niſi quod manibus tuis ipſa confeceris, vel in uſus proprios, vel in exemplum virginum cæterarum, vel quod aviæ matrique offeras, majora ab eis in refectionem pauperum pretia receptura.* Piiſſimam Aſellam idem alibi author eſt labore ſuo ſe ſuſtentaſſe. Sic quippe ille ad Marcellam de laudibus Aſellæ. *Operabatur manibus ſuis, ſciens ſcriptum eſſe, Qui non operatur, non manducet.*

XX. Eodem authore Hieronymo B. Paula tria Hieroſolymis conſtruxit Virginum Cœnobia, voluitque ut Sanctimoniales orarent, legerent, operarentur manibus, longè pulcherrima viciſſitudine hæc interpungerent. *Inſtabant operi diſtributo, & vel ſibi, vel cæteris veſtimenta faciebant.* Sic ille in Epitaphio Paulæ. In hoc Virginum Collegio erant quædam nobiliſſimæ: *Tam nobiles, quàm medii & infimi generis virgines congregarat.* Nec tamen illæ laborem detrectabant, ſed exemplo magis Paulæ, quàm præcepto adducebantur. *Pudore & exemplo ad laborem eas provocans, non terrore.*

XXI. Nec nos præterit, Theodoſium illum, Eremi decus incomparabile, de opere manuum, veluti de præcepto & lege in Monachos inexorabili verba feciſſe. Ita enim affirmat Theodoretus in Hiſtoria ſua Religioſa, qui & alibi Monaſteria Ægypti commemorat, ubi quinque amplius millia Monachorum ſine intermiſſione orabant & laborabant, atque operum ſuorum quæſtu hoſpites, pauperesque alebant innumerabiles. *In Ægypto ferunt* Cap. 10 ja. *quædam eſſe Monaſteria, quæ virorum habeant ad quinque millia, opus facientium, Deumque interea laudantium; qui opificio ſuo non ſolum victum parant neceſſarium, ſed peregrinis etiam egentibuſque ſubveniunt.* Sanctiſſimum quendam Monachum celebravit Socrates, qui dictitabat, *Monachum ſi non laboret, pro fraudatore habendum.* L. 4. c. 18. Verùm hæc omnia ad Ægyptum capienda ſunt, & ad paucas forſan alias Provincias, ubi ea operis lex religioſiſſimè vigebat, & ubi Cœnobia nullis aliis rivulis niſi ex labore voluerant ad ſe permanare res ad vitam neceſſarias. Oſtenſum eſt longè plurimas orbis Chriſtiani Provincias, & complurima ſanè Monaſteria ab ea neceſſitate abhorruiſſe. Quin paucas ei neceſſitati Provincias ſervire voluiſſe perſpicuum eſt, ex iis quæ ſuprà Severus Sulpicius de Galliis addocebat, Auguſtinus de Africa, de Syria Hieronymus, qui eam auſteriorem legem videtur unius Ægypti finibus coarctaſſe.

XXII. Narrat quidem Sozomenus Serapionem L. 6. c. 28. decem millia Monachorum habuiſſe, qui labore manuum ſibi adeſſent, adeſſent autem & pauperibus innumeris, quadam charitatis & abſtinentiæ ſuæ redundatione. Meſſium tempore demetendis ipſi frumentis operas ſuas locabant, & hinc eam avehebant copiam tritici, qua & ipſi & alii Monachi alerentur. Narrat & idem Scriptor, laudatiſſimo illi Ibid. c. 29. Paulo, notiſſimoque, quingentos paruiſſe diſcipulos, cùm manibus ipſe nihil operaretur, ſed trecentas diebus ſingulis ingeminaret precatiunculas, quas lapillis numerabat. *Nullum opus faciebat, neque à quoquam quidquam cibi accepit, præterquam id ſolum quod edebat. In precibus ſolùm ſe defixit, & in dies ſingulos trecentas orationes Deo velut tributum quoddam reddidit. Ac ne per imprudentiam in numero erraret, trecentis lapillis in ſinum conjectis, ad ſingulas preces ſingulos inde ejecit la pillos.*

XXIII. Id quoque memorat Epiphanius in Expoſitione fidei Catholicæ, ſi qui Monachi faciles & obvias artes perdidiciſſent, quò otium fallerent, & opere ſibi ſuo victum pararent; longè plurimos tamen ſola precatione occupatiſſimos fuiſſe, & pſalmodia, & lectione Scripturarum, quas etiam memoriæ commendabant, recitabantque. *Nonnulli ita* Num. 23. *ſæculo renuntiarunt, ut leviores quaſdam artes & minùs negotioſas ſibi ipſis excogitarent, ne ætatem in otio de-*

gerent, aut cibum cum cujusquam incommodo sumerent. Plures autem in decantandis Psalmis ac perpetuis orationibus & sanctarum Scripturarum lectionibus, iisdem memoriter pronunciandis sese exercent.

XXIV. Versata est & in hoc elegantissimo argumento aurea Chrysostomi penna, ubi sui ævi Monachorum & Eremi incolarum sanctimoniam singularem singulari prosecutus est eloquentia. Accuratissimè ab eo delineatæ sunt institutiones eorum omnes, nec prætermissus manuum labor, in scripitandis potissimum sacris Codicibus. Sed vel omnes excepto nemine operatos esse, vel indeflexam omnibus eam incubuisse legem, nusquam ab eo affirmatum est. Sic quippe ille in Epistolam ad Timotheum. *Hymnis peractis ad sanctarum Scripturarum studia se convertunt; sunt & qui libros scribere didicerunt.*

Hom. 4. in Epist. ad Timoth.

CAPUT IX. *P. 1. l. 4. c. 3.*

Episcopos & Clericos complures ultro manibus laborasse prioribus quinque sæculis.

I. Viderat Augustinus Romæ & Mediolani, Congregationes virorum ac mulierum, manibus suis operantium.

II. Nihil honestius, nihil liberalius artibus iis, quæ & utiles, & innocuæ sunt, quales Patriarcharum, B. Joseph, &c.

III. Quæ corpus exercent artes, animumque liberum & expeditum sinunt interim, Deoque vacare sinunt, eæ Clericis maximè consentiunt.

IV. An libellos elucubrare, sit manuum labor sit.

V. Paulinus ille tot virtutum insignibus nobilissimus, hortum colebat.

VI. Felix Presbyter & Martyr agricola fuit.

VII. Hilarius Archiepiscopus Arelatensis cum suo Clericorum sodalitio manibus operabatur.

VIII. Ne Julianus quidem Pomerius Clericis necessitatem indixit manibus operandi.

IX. Clericos ad laborem hortantur Apostolicæ Constitutiones.

X. Epiphanii doctrina.

XI. Beatus Spiridion Cypri Episcopus ovium gregi præerat.

XII. XIII. Basilii & Chrysostomi doctrina.

XIV. Prærogativa ea est Clericorum, ut Apostolicæ hujus virtutis & gloriæ consortes sint.

I. Quanquam nulla lege, nulloque necessitatis vinculo ad opus manuum Clerici obligarentur, plurimi tamen eorum in eam laudem incubuere sua sponte, tantóque majore gloriæ proventu. Si ex opere & labore manuum sibi quoque gloriam ingentem peperere Monachi, laicique fideles, id illi nec secuti, nec consecuti sunt, nisi exemplo & imitatione Apostolorum, hoc est, Principum Cleri. Itaque non exemplo Monachorum Clerici ad operandum manibus illecti sunt; sed exemplo potius Cleri diutius antè in eam laudem præeuntis, & Monachi, & laici eam perfectionis semitam arripuere. Confirmat Augustinus cognitos sibi Romæ & Mediolani fuisse plures Conventus, alios virorum, fœminarum alios, quibus vel Presbyter, vel fidelis laicus præerat ejusdem cœtus, qui communem agitabant vitam, & labore manuum se sustentabant, exemplo Orientalium, maximè autem Apostoli Pauli, laborem manuum duplici hoc condimento condulcantes, oratione & jejunio. *Vidi ego diversorium sanctorum Mediolani, non paucorum hominum quibus unus Presbyter præerat, vir optimus & doctissimus. Romæ etiam plura cognovi, in quibus singuli gravitate atque prudentia & divina scientia præpollentes, cæteris secum habitantibus præsunt, Christiana charitate, sanctitate & libertate viventibus. Nec ipsi quidem cuiquam onerosi sunt, sed Orientis more & Pauli Apostoli authoritate manibus suis se transigunt. Jejunia autem prorsus incredibilia multos exercere didici. Neque hoc in viris tantum, sed etiam in fœminis. Quibus item multis viduis & virginibus simul habitantibus, & lana ac tela victum quæritantibus, præsunt singulæ gravissimæ probatissimæque.*

De Morib. Eccl. L. 1. c. 33.

II. Nemo sanus sibi persuaserit ad imitationem Apostolorum vehementius exæstuasse laïcos, quam Clericos. Optimè convenit dignitati & decori Clericatus, cum iis artibus omnibus, quæ tantò honestiores & liberaliores sunt, quantò earum & utilitas major est, & necessitas ad omnia vitæ præsidia. Si eas aspernabiles vilesque existimant, qui gloria sæculi superbiunt, quibus plerumque vilis virtus, in pretio & honore vitium est; eo argumento plus satis constat, quam nullum ii honesti, nullum decori sinceri gustum [illegible]unt. Cæterùm si greges ovium ductarunt Patriarchæ, si sponsus Deiparæ Virginis lignarius faber fuit, non est quod Clericos pudeat in tam illustria ingredi vestigia. Audiendus hic rursum Augustinus: *Quid à me quærunt, vel quale opus faciebat, vel quando faciebat Paulus? Unum scio, quia nec furta faciebat, nec effractor aut latro erat, nec auriga aut venator, aut histrio aut turpilucrus; sed innocenter & honestè, quæ apta sunt humanis usibus operabatur, sicut sese habent opera fabrorum, structorum, sutorum, rusticorum, & his similia. Neque enim honestas ipsa reprehendit, quod reprehendit superbia eorum, qui vocari honesti amant, sed esse non amant. Non igitur dedignaretur Apostolus, sive rusticanum aliquod opus aggredi, sive in opificum labore versari. Qui enim ait, Sine offensione estote Judæis & Græcis & Ecclesiæ Dei, quos in hac causa revereri posset, ignoro. Si Judæos dixerint, Patriarchæ pecora paverunt. Si Græcos, quos etiam Paganos dicimus, etiam Philosophos multum sibi honorabiles, sutores habuerunt. Si Ecclesiam Dei, homo ille justus, & ad testimonium conjugalis semper mansuræ virginitatis electus, cui desponsata erat Virgo Maria, quæ peperit Christum, faber fuit.*

De Opere Monach. c. 13.

III. Postremò denique Augustinus lat[illegible] sejungit intervallo occupationes eas, quæ corpus tantùm distringunt, animo interim su[illegible] quadam libertate evolante ad meditandas, vel concinendas laudes Creatoris: ab illis, quæ corpus ipsum non fatigant, sed animum curis, cupiditatibusque variis cruciant. Prioribus illis vilis tantum paratur cibus temporali vitæ necessarius, sed tota libertas animæ permittitur spatiandi in cœlestia Palatia, & ibi sempiternæ vitæ gaudiis prægustandi. Cùm posteriores ex adverso ab æternorum contemplatione mentem excutiant, illidantque terrenis cupiditatibus opum & voluptatum carnalium. Tantò priores illæ Clericis, Monachisque consentiunt, quantò hæ posteriores dedecori illis merito sunt & probro. *Aliud est enim corpore laborare animo libero, sicut opifex potest, si non sit fraudulentus, & avarus, & privatæ rei cupidus. Aliud autem ipsum animum occupare curis colligendæ sine corporis labore pecuniæ, sicut sunt vel negociatores, vel procuratores, vel conductores. Cura enim præsunt, non manibus operantur, ideo ipsum animum suum occupant habendi sollicitudine.*

Ibidem.

IV. Haud satis scio, an dici possit Augustinus ipse manibus laborasse, cùm divina illa scriptitabat opuscula, & gloriæ & admirationi posteris ætatibus usque futura. Ita sentire videtur Paulinus de beato Ambrosio Augustini Magistro, in ejus vita à se exarata. *Nec operam declinabat scribendi propria manu libros, nisi cum aliqua infirmitate corpus ejus attenua-*

Cap. 39.

retur. Fateor tamen ne ipsi quidem sibi visum esse Augustinum, posse annumerari iis, qui manibus operabantur, ut capite superiori visum est. Longè aliud enim est libros lucubrare ad fidelium ædificationem, aliud libros exscribere & distrahere, ut eorum pretio egenis alatur.

V. Si fides autem adjicienda sit Gregorio Magno, de beato Paulino Nolano Episcopo disserenti, constabit jam nobis Paulinum non solummodo tantum & opes illustrissimæ toto imperio Romano familiæ conculcasse, sed & ad culturam agri hortique se dejecisse, ejus nimirum, cui se servum addixerat, ut viduæ filium absolveret servitute. Cùm enim percontatus esset novus hic dominus, ecquid artis calleret, respondit, *Artem quidem aliquam nescio, sed hortum bene excolere scio. Quod vir Gentilis valde libenter accepit, cum in nutriendis oleribus, quia* L. 3. c. 1. *peritus esset, ait vir.* [blot] Gregorius in Dialogis.

VI. Idem verò ipse [blot]. Paulinus Felicis sanctissimi Presbyteri alienissimum à terrenis affectibus animum jam nobis exhibuit, cùm recuperare, etsi posset, abnuit, quæ Christi causâ amiserat, certus ejusmodi jacturas lucra esse, lucra his adversa damna fore. Maluit ille tribus gaudere agri jugeribus, ea manibus excolere suis, & fructibus sudoris sui tum seipsum pascere, tum pauperes impertiri. Sic ergo beatus Paulinus carmine vitam ejusdem Felicis Carm. 5. executus. *Hunc retinens animum, tria macri jugera ruris, nec proprio sub jure tenens, conducta colonus, ipse manu coluit, famulo sine, pauperis horti possessor. Sed & hac de cespite dives egenæ in Dominum confudit opes. Cum paupere semper collectum divisit olus, cum paupere mensa, una dies illi curam consumpsit habendi.* Exemplo fortasse beati Martini hortorum culturam didicerat Paulinus, ad quod videtur allusisse Epist. 5. in Epistola ad Severum.

VII. Hilarius verò Arelatensis postea Archiepiscopus ipsa conversionis suæ exordia illuminavit ille quidem distributione pretii divenditorum bonorum suorum in pauperes & Monasteria; at postea Episcopali sede decoratus, exemplo suo Clerum omnem suum adduxit, nempe communis vitæ societate sibi devinctum, ut sacris Altarium functionibus laborem adjiceret manuum, & operis sui Surius die 5. Mai. proventibus pauperes sustentaret. *Manum continuo missurus aratro Evangelii, ne retro vel cogitatione respiceret, ob id à taxatione omnium prædiorum totius substantiæ acceptas à germano pecunias, vel usibus pauperum, vel refrigeriis reputat Monachorum &c. Cum primum speculatoris suscepit officium, in seipso primum monstravit, quemadmodum congregatio mundum contemnere, corpus despiceret, laboribus fatigaretur. manuum quoque operibus centonis vesceretur, &c. Manducandi necessitas incumbit, semina jaciamus. Vini perceptio præsumenda est, vineas excolamus. Implevit illud Apostolicum, ne quem forte gravaret otiosus, victus proprii habita ratione, si quid operi superfuerat, deputabat usibus pauperum.* Miratur meritissimo quidem Gennadius pauperum & paupertatis amorem Hilarii incredibilem, qui vir natalium claritate conspicuus, & tenera cum primis ut tales solent valetudine, arduos nec suis viribus consentaneos agriculturæ labores egressus est. Sic enim ille libro de Scriptoribus Ecclesiasticis. *Hilarius paupertatis amator, & erga inopum provisionem non solum mentis pietate, sed & corporis sui labore sollicitus fuit. Nam pro reficiendis pauperibus etiam rusticationem contra vires suas homo genere clarus & longè aliter educatus exercuit.*

VIII. Nec desunt quibus persuasum sit à Juliano Pomerio Clericos omnes ad opera manuum ablegari, si modo firma sint valetudine, ut fructus agrorum Ecclesiæ integri serventur pauperibus infirmis, & debilibus. *Ipsi quoque pauperes, si se possunt* De vita contemp. l. 2. c. 10. *suis artificiis ac laboribus expedire, non præsumant, quod debet debilis aut infirmus accipere.* Sed hæc verba ad pauperes promiscue pertinent, non ad Clericos. Vide enim quid ille idem sentiat de Clericis, qui pauperes ab ortu fuere, & quibus sua tamen in Ecclesia functio, dignitasque jus peperit certissimum vivendi de altari. *Clerici quos pauperes aut voluntas,* Ibid. c. 11. *aut necessitas facit, cum perfectione virtutis, vita necessaria, sive in domibus suis, sive in Congregatione viventes accipiunt: quia ad ea accipienda non eos habendi cupiditas ducit, sed cogit vivendi necessitas.*

IX. Adeunda jam nobis Ecclesia Græca est, nec enim frustra Augustinus ejus exemplo Latinos ad laborem acuere nitebatur. *Orientis more, & Pauli* L. De Morib. eccl. l. 1. c. 33. *Apostoli authoritate manibus suis se transigunt.* Juniores Clericos omnes ad opus inflammabat author Constitutionum Apostolicarum imitatione Apostolorum, qui piscabantur, qui tentoria texebant, qui terram proscindebant. *Vos vero in Ecclesia ado-* L. 2. c. 63. *lescentiores, studete ut in omnibus, quæ opus erunt, naviter ministretis, & opera vestra cum omni honestate exercete, ut per universum vitæ tempus, tum vobis; tum egentibus necessaria suppetant, ne necesse sit vobis Ecclesiæ graves esse. Etenim & nos verbo Evangelii incumbimus, tamen exercere illa quasi adminicula operis hujus non negligimus. Partim enim nostrûm sunt piscatores, partim tabernaculorum opifices, partim agricolæ, ne unquam otiosi simus.*

X. De Monachis ubi agit Epiphanius in Expositione fidei Catholicæ, complures eorum ait cùm sæculo renuntiarent, facillimas quasdam excoluisse artes, ut opere suo victitarent, nec oneri essent cuiquam. *Nonnulli seculo ita renunciarunt, ut leviores* Cap. 23. *quasdam artes ac minus negotiosas sibi ipsi excogitarent, ne ætatem in otio degerent, aut cibum cum cujusquam incommodo sumerent.* Sed ubi Massalianos alibi Monachos exagitat idem sanctus Pater, non tam facilè patitur, ut labori manuum se subducant. Quin exemplo eos lacessit Clericorum bene multorum, qui cum ipsa Christi authoritate nixi possint de altari vivere, eo tamen abstinent privilegio, & manus suas ei labori dicant, qui totus charitatis delinimentis conditur, fitque jucundissimus. Verba Epiphanii supra retuli. Hic addam, quæ ille alibi Hæresi 80. n. 6. narrat de Audianis, in quorum castris Episcopi ipsi, Presbyteri, cæterique sacri Ministri manuum opere vitam tolerabant. *Et est reliquum illis vitæ insti-* Hæresi 70. n. 2. *tutum, sane quam egregium & admirandum: adeo ut non ipse modo, sed & qui illi adhæserunt, Episcopi, Presbyteri, ac reliqui omnes de manuum suarum labore victitent.*

XI. Tot inter sanctitate celeberrimos Episcopos, qui Concilio Nicæno affuere, commendat Socrates Spiridionem in insula Cypri Episcopum, qui & Episcopali fungebatur officio, & ovium gregis curam agebat. *Qui cum Episcopatus munere fungeretur,* L. 1. c. 8. *propter singularem animi modestiam oves etiam pavit.*

XII. Narrat Sozomenus vidisse se sanctissimum Majumæ Episcopum Zenonem, centesimum jam agentem ætatis annum, qui laborem manuum nunquam intermisisset, suo, pauperumque cibo parando, quanquam locupletissimæ Ecclesiæ clavum regeret. *Vidimus & nos cum Majumanam Ecclesiam gu-* L. 7. c. 27. *bernaret, natum plus minus annos centum, &c. Et*

cum in Philosophia Monastica vitam traduceret, ex lino texebat vestes, unica tela, atque hinc tum sibi necessaria acquirebat, tum aliis ministrabat. Atque hoc quidem opificium ille ad mortem usque exercere non cessavit, etiamsi propter senium reliquis ejus gentis Sacerdotibus esset superior, & populo, ac potissimum maxima Ecclesiæ præesset.

XII. Meritissimis laudibus in cœlum extulit beatus Basilius Presbyterum quendam, Canonum in primis peritum, vitæ Monasticæ laboribus exercitatum, pauperem & paupertatis amatorem, cum Collegis suis operi manuum incumbentem. *Peritum*
Epist. 319. *Canonum, fide solidum Presbyterum: in ascetica & continenti vita ad hunc usque diem versatum: pauperem, neque reditus aliquos in hoc sæculo possidentem: imò adeo indigentem, ut nec panis ipsi copia suppetat; sed manuum labore, unà cum fratribus qui cum illo sunt, victum sibi extundat necessarium.* Fatetur idem Basilius, numerosum sibi esse Clerum, ἐν ἰσχύϊ, sed nullum sibi tamen Clericum esse, qui itinerum peritus sit, quòd mercaturæ non vacent, sed artibus aliis,
Epist. 263. quibus victum quærant. *Mercaturam non exercent, artes autem colunt, maximè sedentarias, unde victum sibi suisque acquirunt quotidianum, &c.*

XIII. Affirmat Chrysostomus Ægypti Monachos vigilias & jejunia labore manuum cumulasse; noctes eos divinis Canticis traducere solitos, dies partim orationi, partim labori addicere, imitatione Pauli Apostoli, cui cùm immineret sollicitudo omnium Ecclesiarum, manibus tamen laborabat, eòque demulcebat laborem eorum omnium, qui ejus exemplis se accommodaturi aliquando essent.
In Matth. hom. 8. *Neque enim quia jejunant & vigilant, idcirco etiam sibi indulgent diurnum: sed noctes quidem sacris hymnis & vigiliis, dies verò orationibus manuumque operibus exercent, Apostolica cursum virtutis imitantes. Si enim ille, inquiunt, toto pene ad ipsum respiciente mundo, ut inopes pasceret, & opificem professus est, & usum pristinæ artis exercuit, idque faciens, ne nocturno quidem sopori indulsit: quantò magis nos, qui secreto eremi fruimur, &c.* Clerici non imitatores modò, sed & suo quisque modo & gradu successores sunt Apostolorum, unde & eos necesse est propiùs legere vestigia Apostolorum, quam fideles quosvis alios, qui possunt imitatione, non possunt successione Apostolica clarescere. Hoc stimulo incitabantur prisci illi Cleri Optimates, ne in Apostolicis consectandis virtutibus præire sibi ac præcellere Monachos paterentur.

XIV. Certissimè tamen Apostolicæ vitæ & perfectionis formam soli possunt assequi Clerici. Ejus enim quatuor gradus constituit Chrysostomus, alios aliis superiores, quorum soli in summo Clerici consistere possunt. Primus gradus est omnibus renuntiare terrenis. Secundus est proprio victitare labore. Tertius est laboris sui fructibus pauperes etiam impertiri. At quartus Apostolorum proprius
Hom 45. in Acta. & eorum qui in Apostolica successere jura, muniaque, is demum est, ut sementem quis Evangelicam serat, nec tamen temporalem ab iis accipiat cibum, quibus ipse sempiternum & incorruptibilem subministrat. Rursus idem alibi præstantissimè demonstrat, quàm insulsum & præposterum sit, quòd earum nos pudeat artium, ex quibus gloriæ & laudis non parum aucupatur Paulus, ille Orbis Magister, tot Ecclesiarum conditor, sectorque; non ille suf-
Tom 5. Serm. 17. fundebatur incidendis consuendisque pellibus, quin omnes Ecclesias id rescire, id Epistolis suis recitandis celebrare, id imitari voluit, ille qui jam tertium raptus fuerat in cœlum, qui ineffabilia audierat, incomprehensibilia viderat, ille artem suam, & laborem, opusque ostentabat, & commendabat Epistolis quovis ære perennioribus, quo pudendum illum abstergeret nobis pudorem, qui à criminibus non abhorret, abhorret ab eorum expiatione.

CAPUT X. *P. 2. l. 4. c. 2.*

De Clericorum labore & opere manuum sæculo VI. VII. & VIII.

I. Nulla lex Clericos operi manuum addicebat, cui se tamen ipsi non raro sponte addicebant. Exempla Fulgentii & Nicetii.
II. De S. Paulino & Severo Presbytero.
III. De maxima parte Cleri Occidentalis calamitosis temporibus.
IV. Clerici inferiores, quibus uxor erat, & proles, non facile poterant nisi ex labore manuum sibi familiæque adesse.
V. VI. Adducendi etiam considerandi sunt Canones Concilii Turonensis II. & Aurelianensis I.

I. CErtum fixumque est nulla Clericos lege ligatos fuisse, vel Beneficiarios, ut manibus victum sibi quærerent; quanquam eorum complurimi perfectionis Evangelicæ amore inflammati, vestigia osculati sint, & exempla Apostoli imitati. Clericos suos B. Fulgentius insuefecerat hortum ut suum propriis manibus excolerent, teste & authore Ferrando in ejus vita: *Jubens omnes non longè ab* Cap. 19. *Ecclesia domos habere, manibus propriis hortam colere, psallendique suaviter aut pronuntiandi curam maximam gerere.* Nemini non obvium est, eo labore id voluisse Fulgentium potiùs, ut otium declinaretur, atque una colluvies vitiorum ex otio ferè promanantium, quàm ut sumptibus Ecclesiæ parceretur. Nec secus sentiendum de B. Nicetio, Episcopo postea Lugdunensi; suscepto enim Clericatu post patris obitum, paternis non recessit ab ædibus, nec à matre, ubi cum servis pari laborum operumque instantia corpus fatigabat, ut vel sic incentiva restingueret cupiditatum, juventæ comitum. Sic enim Gregorius Turonensis in Vitis Patrum. *Defuncto* Cap. 8. *patre, hic cum genitrice jam Clericus, in domo paterna residens, cum reliquis famulis manu propria laborabat: intelligens commotiones corporeas non aliter nisi laboribus & ærumnis opprimi posse.* Anno ætatis trigesimo Presbyteratu exornatus, ab ea laboris consuetudine non refrixit, quo pauperes copiosiùs levare & recreare posset. *Ætate jam tricenaria Presbyterii honore praditus, nequaquam se à labore operis, quod prius gessit, abstinebat; sed semper manibus propriis operabatur cum famulis, ut Apostoli præcepta compleret dicentis, Laborate manibus, ut habeatis unde tribuere possitis necessitatem patientibus.*

II. Verba facit in Dialogis Gregorius Magnus de sanctissimo Presbytero Severo, qui tum vineam putabat, cum accersitus est ad opem morienti cuidam afferendam. *Contigit ut ad putandam vineam* L. 1. c. 15. *esset occupatus.* Apud eundem Gregorium leguntur L. 3. 1. 2. hæc B. Paulini Episcopi Nolani verba in Africa: *Artem quidem aliquam nescio, sed hortum bene excolere scio.* Agit idem alibi de Subdiacono, qui gregem pascebat. *Nostris temporibus Buxentina Eccle-* L. 3. c. 17. *siæ Subdiaconus fuit, qui ovium suarum gregem pascere solebat.*

III. Ubi difficilia & calamitosa incidebant Reipublicæ tempora, labore manuum Clericos simillimum veri est sibi & pauperibus affuisse, & immi-

omnem propulsasse penuriam. Ita testificabatur Concilium Occidentale Romæ habitum sub Agatone Papa, in Epistola ad Concilium VI. Oecumenicum perscripta: *Tota vita nostra sollicitudinibus plena est, quos gentium multus circumdat, & de labore corporis victus est, eò quòd pristina Ecclesiarum substantia paulatim per diversas calamitates deficiendo succubuit.*

IV. Ne illud quidem ambigere fas est, plerosque minores Clericos labore manuum quæstum facere compulsos fuisse, quo se & familiam alerent, cùm Ecclesiastica stipendia tantis sumptibus haud essent paria. Probatio ejus rei valde perspicua elicitur ex vita B. Joannis Eleemosynarii Patriarchæ Alexandrini, in duobus Clericis, qui arte Cerdones erant, quorum alter Lector cùm esset, opere & industria manuum suarum patrem alebat, matrem, conjugem, filios, quanquam assiduus & frequens esset in Officiis Ecclesiasticis. Inde est quod non multò pòst sanctissimus Patriarcha in Presbyterorum Collegium eum cooptavit. (Cap. 47.) *Duobus Clericis calceamenta facientibus, & juxta se laborantibus, unus quidem habebat filios multos, & uxorem, & patrem & matrem. Vacabat verò Ecclesiæ sine intermissione, & omnes post Deum alebat de arte sua.*

V. De his quoque Clericis inferioribus & uxoratis, & non rarò numerosa prole dotatis, apparet verba facere Concilii Turonensis II. Patres, cum eos vetant extraneas domi suæ habere mulieres, quæsito eo colore, quasi illis egeant ad regendam familiam. Posse enim ipsosmet eam sibi curam inducere, cùm Canonicis institutis præcipiantur manibus operari, & arte quadam honesta vitam tolerare. (Can. 20.) *Nullus ergo deinceps Clericorum, pro occasione necessitatis, aut causa ordinandæ domûs, extraneam mulierem in domo sua habere præsumat. Et cùm jubeamur victum & vestitum artificiolo quærere, & manibus propriis laborare, quid opus est in domo serpentem includere?*

VI. Ad hos quoque inferiores Clericos spectabat Concilium Aurelianense I. ubi sanciebat fructus & proventus agrorum, quos Clodovæus Rex Ecclesiis largitus fuerat, instaurandis Ecclesiis impendi, Clericis alendis & pauperibus, redimendis captivis: cæterùm agros ipsos Clericorum maximè manibus excolendos. (Can. 5.) *Et Clerici ad adjutorium Ecclesiastici operis constringantur.*

CAPUT XI. *P. 2. l. 4. c. 3.*

De opere manuum in Monasteriis per eadem sæcula VI. VII. & VIII.

I. II. Monachos manibus operatos fuisse, ad vitam tolerandam, ad alendos pauperes, ad macerandam pœnitentia laboribus carnem, ad excutiendam otii inertiam, multis probatur argumentis & exemplis.

III. Sed nulla id urgebat lex, nulla necessitas. Probatur ex Regula B. Benedicti.

IV. V. Item ex Regula sanctorum Aureliani & Ferreoli, Fructuosi & Magistri.

VI. C[...] re videtur Isidorus Monachos ad laborem, sed ille temperamenta addidit, quæ hic adnotantur.

VII. Illos Gregorius Magnus ea necessitate penitus absolvebat.

VIII. Aliæ probationes ejus immunitatis.

IX. In Africa laborabant Monachi, at Fulgentio chariores erant, qui lectioni impensius delectabantur.

X. Libera erant ab ea necessitate etiam Cœnobia Monialium.

XI. XII. Nec in Orientis Monasteriis necesse erat operari manibus, cùm copiosè dotata essent. Erant tamen ubi labor vigeret.

XIII. Labor potissimus Monachorum in exscribendis libris. Quanta inde adjumenta extiterint.

XIV. Satisfit objectioni ex Gregorio petitæ.

I. TRibus his sæculis, quibus nunc exentiendis insudamus labore manuum, & agrorum maximè cultu distentos fuisse Monachos in dubium vocare potest nemo. Ita enim disertissimè Concilium Epaonense: *Injustum putamus, ut Monachis quotidianum rurale opus facientibus, servi eorum libertatis otio potiantur.* (Can. 8.) Hactenus incultos, situque & squallore horrentes agros, Monachi sibi datos plerumque suis manibus purgabant, arabant, colebant, hinc alimenta corpori, hinc pœnitentiæ exercitamenta aucupantes. Ejusmodi fuere exordia Fuldensis Abbatiæ, ut author idoneus narrat B. Bonifacius Moguntinæ Ecclesiæ Archiepiscopus, ejus Abbatiæ conditor, Epistolis ad Zachariam Papam datis. *Est præterea locus sylvaticus in eremo vastissimæ solitudinis, in medio nationum prædicationis nostræ, in quo Monasterium construentes, Monachos constituimus sub Regula sancti Patris Benedicti viventes, viros strictæ abstinentiæ, absque carne & vino, absque siceræ & servis, proprio manuum suarum labore contentos.* (Epist. 4.)

Commemorat verò Gregorius Turonensis in Vitis Patrum, Caluppanum Eremi incolam in Cœnobium Arvernæ Diœceseos secessisse, & jejuniis aliisque carnis afflictionibus ita debilitatum fuisse, ut jam non posset cum aliis labore fungi manuum, quo fiebat, ut crebris sociorum, & ipsius Superioris dicteriis incesseretur, exprobantium, Qui non laboraret, eum nec vesci debere. *Erat summa abstinentia, ita ut ab inedia nimium attritus, quotidianam cum reliquis fratribus operam explere nequiret. Unde, ut mos est Monachorum, magnum improperium inferebant, dicente sibi præsertim Præposito, qui non deliberat laborare, indignè postulat manducare.* (Cap. 11.)

Cœnobium ad Ligerim construxit Ursus Abbas, ubi & colendis agris instituit ita insudare alumnos suos, ut & sese ipsi, & pauperes alere possent. *Statuit cum omni Congregatione manibus propriis operari, victum à terra in sudore vultus exigere.* (Ibid. c. 18.) Qui tamen advertens Monachos manualibus molis ad molendum triticum vexari, ad aquas Ligeris molas machinasque aptavit, quibus eos illa defatigatione levaret. *Exclusam fecit, atque aquam canale collegit, cujus impetu fabrica rota in magna volubilitate vertere cœpit.* In Bancorensi Angliæ Monasterio prodidit Beda septem fuisse Monachorum turmas, trecentorum capitum singulas, qui omnes laboribus se suis transigebant. *Cùm in septem portiones esset Monasterium divisum, nulla harum minùs quàm trecentos homines habebat, qui omnes de labore manuum suarum vivere solebant.* (L. 2. c. 2.) In historia autem Viremuthensis Monasterii sui idem Beda omnes prorsus Monachos agrorum culturæ & difficillimis quibusque operibus vacasse narrat. Ipsum certè Bedam scimus uno eo opere ac labore perfunctum esse strenuissimè, ut legeret, disceret, doceret, scriptitaret, & immortalibus monumentis his suis corporeos aliorum labores posteris commendaret.

II. In Dialogis suis Gregorius Magnus B. Equitium tot Monachorum parentem exhibet fœna secantem. *In valle quæ Monasterio subjacet, fœnum secat, &c. Ecce vir Dei calvatis calceatus caligis, falcem fœnariam in collo deferens veniebat.* (L. 1. c. 4.) Monachorum ejus nonnulli Antiquarii erant, & libros scribebant. *Absente illo Antiquarios scribentes reperit.* Qui rursus alibi Abbatem quendam memorat, cùm olivetа ejus eo anno sterilitate damnata fuissent, statuisse (Cap. 7.)

Monachos suos ablegare, ut operas suas locarent aliorum olivis colligendis, & laboris sui mercede oleum, quo carere non poterant, Monasterio suo compararent; at restitisse Nonnosum, qui secundus post ipsum ad puppem Monasterii sedebat, ne Cœnobio egressi Monachi, spe lucelli inanissimi perirent ipsimet. *Visum patri Monasterii fuerat, ut circumquaque fratres in colligendas olivis ad exhibenda extraneis opera pergerent, quatenus ex mercede sui operis aliquantulum Monasterio oleum deportarent. Quod vir Domini Nonnosus fieri cum magna humilitate prohibuit, ne exeuntes fratres ex Monasterio, dum lucra olei quærerent, animarum damna paterentur.* Abbas profectò Isaac magna animi constantia oblatos sibi fundos omnes repudiavit, & Monachis suis subinde id ferentibus, respondit, jam Monachi nomine excidisse, qui terrena prædia possidere velit. L. 3. c. 14. *Monachus qui in terra possessiones quærit, Monachus non est.* Sed hic tamen se suosque alebat cultu & leguminibus horti. Stephanus Abbas serebat, metebatque cum Monachis suis agros, quorum ex provento alebantur. L. 4. c. 19. *Cum messem quam sua manu severat, decisam, ad arcam deduxisset, nihilque aliud cum Discipulis suis ad totius anni stipendium haberet, &c.*

III. Ex horum congerie exemplorum Monasteria fuisse patet, in quibus tam arcta esset laboris manuum observatio, ut omnes prorsus ei legi subessent. At non minor suppetit & argumentorum copia, & exemplorum, quibus id efficiatur, laborem hunc ablegandis potius otii vitiis serviisse, quam vel necessitati parandi victus, vel Monasticæ professionis explendæ. Id perspicuè colligitur ex Regula beati Benedicti, ubi non proponitur opus manuum, nisi ut otiositati vitandæ, & interpungendæ Cap. 48. divinæ psalmodiæ necessarium. *Otiositas inimica est animæ, & ideo certis temporibus occupari debent fratres in labore manuum, certis item horis in lectione divina.* Si inopia Cœnobium laboraret, paulò instantius incumbebatur operi, & ad id omnes impellebantur: sed per sanctissimum Regulæ Conditorem non stabat, quin tam opima esset omnium Monasteriorum dos, ut nunquam necesse esset eorum penuriæ recreandæ accedere doti manuum laborem. *Si autem necessitas loci aut paupertas exegerit, ut ad fruges colligendas per se occupentur, non contristentur, quia tunc verè Monachi sunt, si labore manuum suarum vivunt: sicut & Patres nostri, & Apostoli; omnia tamen mensuratè fiant propter pusillanimes.*

IV. Præcipit beati Aureliani Regula, ut dum nocturna celebrantur Officia divina, dumque recitantur Scripturæ, ad abstergendum torporem & somnium, Monachi manibus operentur; Festis autem & Dominicis diebus, quibus operari manibus nefas est, stent, qui sibi sentient somnum obrepere. Cap. 19. *Ad vigilias dum lectio legitur, aut de sparta, aut de canape, aut aliud hujusmodi manibus operamini, ut non somnus obrepat. Si verò Dominicus, aut Festi sunt dies, cui somnus venerit, aliis sedentibus jubeatur stare, ut possit à se somni marcorem repellere.* Beati Ferreoli Regula præcipit Monachis, ut jugi omnes Psalmorum meditationi & cantui, vel recitationi vacent; Cap. 11. 19. illi etiam qui ruri oviculas pascunt. *Similiter etiam his, qui Pastores pecorum, ut est moris, de Congregatione mittuntur, cura erit vacare Psalmis, ut cæteri.* Et infrà: *Unusquisque Monachus, sive intra Monasterium, seu foris, aliquid operis faciat, à lectione divina ne una quidem die se patiatur transire jejunum.* Sed aliquantò dilucidius alibi, ubi jubet ne quem sinat Monachus præterlabi diem, quo non aliquantulum saltem temporis labori donaret. *Monachum absque* Cap. 28. *certis Solemnitatibus, vel manifesta ægritudine, diem sine operatione transigentem, à convivio decernimus excludendum.* Nec dissimulat tamen justas & graves esse quibusdam non laborandi causas: at illud interim pronunciat, si qui manibus operari non valeant, eos advertere animum debere lectioni, orationi, scriptitandis libris, retexendis retibus ad piscationem, & ministerio, ac solatio qualicumque fratribus exhibendo. Unde perspicis ne in his quidem Cœnobiis tam strictam viguisse laboris manuum legem, ut non ei eximerentur aliqui, qui mallent legere & orare: denique nec illos animi, corporisque labores displicuisse, ex quibus utilitatis nihil ad Monasterium rediret. *Qui non valet insistere operi, det promptius operam lectioni. Quicumque agrum non excolit, Deum dupliciter colat: & inter reliqua etiam hanc quærat artem, ut paginam pingat digito, qui terram non proscribit aratro. Nullus ergo, si quominus opera faciat, putet causam justa excusationis afferre, quia qui, ut supra diximus, agriculturam exercere non valet, legere, scribere, quod est præcipuum opus, piscium etiam providere capturam, rete texere, calceamenta fratribus præparare, vel reliqua quæ similia sunt, facere atque implere potest. Quisquis ergo ex his omnibus non elegerit quo occupetur opere, famem cum improperio sustinere contentus sit.*

V. In Regula sua beatus Fructuosus horas præfigit labori, otio, & psalmodiæ, ita tamen ut videatur inducias operis & missionem laboris annuere iis, quorum devexa jam ætas est, aut qui totos se possunt lectioni & orationi dedere, aut facillimo alicui intra Monasterium operi. *Sin autem residentes taciti* Cap. 6. *per cellulas suas, hi quorum jam ætas perfecta est & conscientia pura, meditentur eloquia Domini, vel opus quodlibet intra cellulam injunctum exercentes.* Regula Magistri laborem non præcipit, nisi ne officiat otium. *Dum cessant in die divina officia, intervalla* Cap. 50. *ipsa cessantium à Psalmis horarum non otiosa volumus pertransiri, &c. Quia homo otiosus mortem operatur, & in desideriis est semper.* Cúmque horas scitissimè dispensasset in laborem & preces, res ita concluditur, constituto inter Monachos discrimine. Aliorum enim tenerior indoles animi, & imbecillior corporis valetudo, jure meritóque eos labori subducit. At alii rudes cum sint & illiterati, viribus autem corporis polleant, ii haud dubio gravioribus subjiciendi sunt laboribus. *Fratribus delicatis & infirmis talis labor injungatur, ut nutriantur ad servitium Dei, non occidantur: duricordes vero & simplices fratres, vel qui litteras discere nolunt, & non possunt, ipsi gurdis operibus intricentur: tamen cum temperamento justitiæ, ne soli jugiter diversis opprimantur laboribus.* Et tamen silendum illud non est, ne Presbyteros quidem ex ea Regula relaxari ab opere, si diutius in Monasterio commorentur: *Si diutissimè* Cap. 83. *otiosi labore manuum suarum quærere victum noluerint, Ecclesiis revertantur.*

VI. Ne illud quidem inficiabimur, Regulâ Isidori Hispalensis Episcopi, ad laborem amandari Monachos omnes, exemploque eos extimulari non Patriarcharum modò, sed & Apostolorum. *Omnes* Cap. 5. *Apostoli corporale opus faciebant, unde vitam corporis sustentabant.* Otio ille abutitur & lectione, qui hinc prætextus captat ne operetur, cùm ea vel maximè ad operandum cohortetur. *Qui si volunt lectioni vacare, ut non operentur, ipsi lectioni contumaces existunt, quia non faciunt quod ibi legunt. Operantes suum panem manducent.* Infirmos certè illa opera subtrahit:

Qui per infirmitatem corporis operari non possunt, humanius clementiusque tractandi sunt. Qui vero sani sunt & falluut, proculdubio dolendi atque lugendi sunt. 2. Diurnas ut summum horas sex, aut septem labori addicit. 3. Laborem Monachorum horto colendo pene circumscribit, & officiis domesticis, ruris operibus & ædium structuris in servos traductis. *Horti olera, vel apparatus ciborum propriis suis manibus fratres exerceant. Ædificiorum autem constructio vel cultus agrorum, ad opus servorum pertinebunt.* 4. Advertit porro idem alibi Isidorus innumerabiles illas Monachorum in Cœnobiis cohortes, servorum plerumque fuisse, vel libertorum Ecclesiæ, opificum & Agricolarum, callosas jamdiu labore manus habentium, ut olim Augustinus testatum

De Offic. Eccl. l. 2. c. 15. faciebat. *Ad cujus sancta militia propositum veniunt non solum liberi, sed etiam plerumque ex conditione servili, vel propter hoc potius liberandi. Veniunt quippe ex vita rustica, & ex opificum exercitatione, & ex plebeio labore: tantò utique felicius, quantò fortius educati.*

VIII. Ne hæc quidem blandimenta Gregorio Magno satisfaciebant. Qui totos se in Scripturarum lectionem & orationem abdere poterant, ab iis ille nihil prorsus operis deposcebat. Apud Joannem Abbatem conquerebatur, quòd Monachi ejus oblationibus victitarent fidelium, qui Monasteria extruxerant dotaveruntque, ipsi interim lectioni non

L. 2. Ep. 3. vacarent. *In ipsis fratribus Monasterii tui, quos video, non invenio eos ad lectionem vacare. Unde considerare necesse est, quantum peccatum est, ut ex aliena oblatione Deus vobis alimoniam transmiserit, & vos mandata Dei discere neglitatis.* Ideo & cùm in Sicilia Gregorius ipse Monasteria sex fundasset, agros illis & reditus tam copiosè adjecit, ut ad opus manuum nunquam eos indigentia constringeret. *Sex Monasteria in Sicilia fabricans, sufficientibus fratribus cumulavit, quibus tantum prædiorum contulit, quantum posset ad victum quotidianum Deo illic militantium, sine indigentia suffragari.* Septimum Romæ exædificavit, ubi & ipse professus est, & ubi iis ipse distinebatur occupationibus, quas Joannes Diaconus in ejus vita consignavit, orare, legere, scribere,

L. 1. c. 5. 6. dictare. *Nullam corpori suo cupiebat commodare quietem, quo minus aut oraret, aut legeret, aut scriberet,*

L. 1. c. 10. *aut dictaret.* Quibus gemina sunt, quæ habet Gregorius Turonensis.

VIII. At Lupicini Abbatis vitam ubi exaravit Gregorius idem Turonensis, satis superque prodidit, suos non eum Monachos fructibus operis sui aluisse, cùm statim ab exordio nudaverit illi Angelus in deserto thesauros, jamdiu terris abditos, quos etiam vir sanctissimus diutissimè dispensavit in alimenta, suis his terrestribus Angelis necessaria.

Cap. 1. Sic ergo ille in Vitis Patrum. *Lupicinus Abbas cum minus haberet unde tantam sustineret congregationem, revelavit ei Deus locum in eremo in quo antiquitus thesauri reconditi fuerant, ad quem locum accedens solus, aurum argentumque quantum levare poterat, Monasterio inferebat, & exinde coempto cibo reficiebat fratrum multitudines, quos ad Dei officium congregaverat, sicque faciebat per singulos annos.* Nec est quod quisquam suspicari possit, hinc cœleste etiam quoddam patrocinium ignaviæ hominum conciliari posse. Sed eo ostento declaratum est, non solo opere manuum & vitiosum otium declinari posse, & inertiam. Inde est quod & hic ipse Abbas cùm Monachus aluisset suos inusitatissimo illo ex peno, ætate demum jam ingravescente ad Chilpericum Regem in Burgundiam profectus est, à quo & fundos petiit eorum temporali vitæ fovendæ, qui dies noctesque toti essent in rerum cœlestium contemplatione. *Pater sum dominicarum ovium, quas cùm Dominus spiritualibus cibis jugi administratione reficiat, corporalia eis interdum alimenta deficiunt.* Agros vineasque Rex obtulit, Abbas recusavit, tam splendidæ possessiones, & ingentia latifundia, subveritus ni satis consentire possent paupertati & frugalitati Monasticæ: maluitque pensionibus se annuis donari, sive specierum, sive pecuniarum. Tribuit illi Rex trecentos annuos tritici modios, totidem vini, auri quantum satis esset ad indumenta. *Agros & vineas non accipiemus, sed si placet potestati vestræ, aliquid de fructibus delegato, quia non decet Monachos facultatibus mundanis extolli, sed in humilitate cordis Dei regnum justitiamque ejus exquirere. At Rex cum audisset hæc verba, dedit eis præceptionem, ut annis singulis trecentos modios tritici, ejusdemque mensuræ numero vinum accipiant, & centum aureos ad comparanda fratrum indumenta, quod usque nunc à Fisci ditionibus capere referuntur.*

IX. In Africæ Monasteriis erat certissimè usitatissimus labor manuum, cùm eo lenocinio in ea illectus sit B. Fulgentius. *Operantes manibus suis non* Cap. 2.
adversantur utilitatibus alienis, ut habet Ferrandus in ejus vita. Si quæras quo demum opere tam claro genere vir manus suas consecraret, idem prosequitur Scriptor. *Manibus etiam suis delectabiliter operaba-* Cap. 14.
tur. Nam & scriptoriæ arte laudabiliter utebatur, & ex palmarum foliis flabellos sæpissimè contexebat. Cui operi etiam cum fuisset Abbas, in suo Monasterio vacabat. At ubi Episcopalibus auctus infulis Fulgentius Abbatis munia non intermisit in suo Monasterio, Monachos opere manuum strenuos, lectionis incuriosos fastidio sibi esse non dissimulavit; in pretio autem & honore habuit eos, qui cùm viribus ad laborem non satis instructi essent, tantò flagrantiùs in lectionem & in alia pietatis officia incumbebant. *Laborantes fratres & opera carnalia indefessis* Cap. 27.
viribus exercentes, lectionis autem studium non habentes minus diligebat, nec honore maximo dignos judicabat. In quo autem fuisset scientia spiritualis effectus, etiamsi virtute corporis destitutus operari manibus nunquam posset, ab eo peculiariter dilectus & gratus habebatur.

X. Complurima extruxit B. Eligius, & dotavit Cœnobia, ac præ cæteris Solemniacense in Lemovicibus. Sed authore B. ipso Audoëno in ejus vita à se conscripta, id illi primum curæ semper fuit, ut terrarum tantum, & redituum adjiceret, quantum ad Monachorum sustentationem opus esset. Nec eo contentus, quidquid præterea exprimere potuit, vel ex Regum largitate, vel ex privatorum donis, vel industriæ suæ fructibus, in ea contulit. Si quid adhuc laboris superesset, satis magno numero servos adjecit, qui & in illis computabantur centum quinquaginta Monachis Cœnobii Solemniacensis.
Ubi Abbate constituto, multos ex suis vernaculis man- L. 1. c. 15.
cipavit, plures quoque ex diversis Provinciis, usque ad centenarium, quem quinquagenarius supergreditur numerus, Monachos congregavit, reditus etiam terræ, qui affluenter sufficere possent, delegavit. Ipse vero, tanta se devotione, tantoque amore in eodem loco diffudit, ut quidquid habere potuisset, quidquid Regi auferre, quidquid gratuito à potentibus largitum esset, cuncta prædicto loco destinaret. Nec dispari largitate profecutus est Monialium Cœnobium, quod Noviodu-
ni exædificavit. *Terra quoque reditus sufficienter dele-* L. 2. c. 5.
gavit, & omnia quæ essent Monasterio necessaria solerti

cura

cura providit. Perspicuum tam pingui Monasteriorum constructa dote, minùs necesse fuisse manibus operari. Regula B. Cæsarii Moniales deterrentur, ne manibus suis ea texant, vel acu pingant, quæ sæculi magis luxum redoleant, quàm Monasticam pietatem. *Plumaria, aut acupicta, & omne polymitum, vel stragula, sive ornamenta, nunquam in Monasterio fiant.* Ejus præcepti ratio subjicitur in Regulæ Anacephalæosi: *Propter illud Apostoli, Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.*

XI. Splendidissimæ erant & in Oriente Monasteriorum fundationes, unde & minùs necessarium erat opus manuum. Duo Alexandriæ Monasteria extruxit hujus urbis Patriarcha Joannes, ab eleemosynis nomen immortale consecutus, & uberrimè se illa dotaturum recepit, ea conditione, ut totus ille piarum & Monasticarum exercitationum fructus ad se unum revocaretur.
Cap. 44. *Congregans duos ordines Monachorum, statuit in eis omnem utilitatem tribui de villis suis in civitate sua dicens, Ego post Deum utilitatem vestram temporalem procurabo, vos autem spiritualis habetote mea curam salutis.*

XII. Cùm denique frequentissimus ille esset in Monasteriis labor manuum, ut sacros Codices exscriberent, hinc enitescit occupationem eam magis fuisse, quàm laborem: saginam potiùs mentis ibi quæsitam, quàm escam corporis; & quamvis aliam rationem vitandæ inertiæ, & mentis ad Deum excitandæ, æquè concinere scopo & perfectioni professionis Monasticæ. Hæc habet Gregorius Turonensis de Incluso quodam juxta Majus Monasterium:
Vita Patr. c. 20. *Ibi se propriis manibus membranas faciens, aptavit ad scribendum, ut Scripturas sanctas intelligeret, &c. In cellula delectabatur jejuniis, oratione, lectione, scribebat interdum, ut se à cogitationibus noxiis discuteret.* Eadem ratione sanctus Eustasius Luxoviensis Abbas otium & negotium, orationem & laborem intertexebat, ut habet Jonas in ejus vita:
Cap. 1. *Nec operam declinabat scribendi propria manu libros, nisi cum aliqua infirmitate corpus ejus detineretur.* Iisdem præceptis imbuit & sanctus Cæsarius instituta à se Sanctimoniales, sub moderamine sanctæ Cæsariæ
L. 1. c. 29. sororis ejus: *Cæsariæ matris opus cum sodalibus tam præcipuum viget, quod & inter psalmos atque jejunia, vigilias quoque & lectiones, libros divinos scripsissent Virgines Christi, ipsam matrem magistram habentes.* Ita in vita Cæsarii. Bonifacius sanctissimus ille Moguntinus Archiepisc opus per litteras interpellavit Abbatissam quandam, ut aureis litteris Epistolas
Epist. 28. B. Petri Canonicas sibi describeret. *Ut mihi cum auro conscribas Epistolas Domini mei sancti Petri Apostoli, ad honorem & reverentiam sanctarum Scripturarum, ante oculos Carnalium in prædicando.*

XIII. Prisco huic Monachorum operi debemus Bibliothecas, & quicquid librorum, atque antiquitatis monumentorum ad nos usque propagatum est. Itaque hic eorum plerumque labor non aliò spectabat, quàm ut eorum Bibliotheca nova hac librorum supellectile in dies locupletaretur; pascerentur verò & interim eorum animus pabulo incommutabilis Veritatis, cujus hoc inexhaustum promptuarium est. Vendebantur tamen etiam nonnunquam elegantiùs exarati libri, ut eo pretio & vescerentur antiquarii, & pauperes reficerentur. Vide quid narretur in vita B. Stephani Junioris, clarissimo postea martyrio illustrati.
Surius die 28 Novem. c. 9. *Ætnosas ipse quoque Apostoli ritu manus habebat, conficiendorum scilicet retium, ut ille, artem colens, atque insuper etiam egregiè scribendi peritiam consecutus, describendis libris operam impendebat. Ut qui non modò oneri nemini esse vellet, sed etiam habere cuperet, unde egenti subsidium afferre posset.* Eruditione nescio, an pietate præstantior Cassiodorus, dum Monachos suos alloqueretur, cætera manuum operibus illud demum sibi longè pulcherrimum & suavissimum videri profitebatur, Codices conscribendi: non quòd plusculum lucri ris distrahendis emergeret, sed quòd Amanuensis ipse in Prædicatorem exsurgeret verbi divini, multiplicandis & per orbem spargendis mutis his & elinguibus, & facundissimis tamen Prædicatoribus: atque ut in consortium quoddam veniret Apostolorum laudis, quorum prædicatio orbem universum peragravit. Sic ergo ille in divinis Lectionibus: *Ego fateor votum meum inter vos; quæcunque possunt* Cap. 30.
corporeo labore compleri, Antiquariorum mihi studia, si tamen veraciter scribant, non immeritò forsitan plus placere; quod & mentem suam relegendo Scripturas divinas salubriter instruunt, & Domini præcepta scribendo longè latèque disseminant. Felix intentio, laudanda sedulitas, manu hominibus prædicare, digitis linguas aperire, salutem mortalibus tacitam dare, & contra diaboli surreptiones illicitas calamo atramentoque pugnare. Tot enim vulnera Satanas accipit, quot Antiquarius Domini verba describit.

XIV. Objicitur nobis Epistola Gregorii Magni, ubi illius irascitur inhumanitati, qui Monacho Virigantino nihil impartiebat bonorum matris ejus, quanquam oneri ille esset Monasterio, ubi orationi ita deditus erat, ut opera manuum nec primoribus digitis attingeret. *In Monasterio, in quo lectioni va-* L. 7. c. 5.
cat, & laborare non potest, parum aliquid de substantia matris suæ dare debuisset. Facilis & expedita responsio est, Monasterium illud casu quopiam tenue, & non satis largè dotatum fuisse, ut necesse esset eam penuriam annuorum redituum sarciri, vel opere manuum, vel agro dum admitterentur gratis dato, vel pensione annua. 2. Eo ipso Gregorii testimonio constat ad professionem Monasticam nihilominus admissos fuisse, qui cum manibus omnino operari non possent, nihil tamen pensionis annuæ afferebant: aut certæ spei, eam à cognatis persolutum iri. Admissus enim fuerat Virigantinus, quamvis operis & laboris impatiens ipse quidem esset, à cognatis autem prorsus destitueretur. 3. Potuit etiam Gregorius indulgere, ut lectioni & orationi uni se dederent ii ex Monachis qui ita cuperent, quanquam satis idoneo essent robore ad laborem: & tamen ipse proximos ejus, qui & labore abstinebat, & non carebat patrimonio, hortaretur: ut aliqua eum, vel ejus Cœnobium patrimonii parte recrearent. Nec negari tamen potest, quin haberent & Italiæ Monasteria complurimos labori manuum deditos, cùm haberent & origine servos. Agit alicubi Gregorius de Diacono, qui ex servis suis duos ea lege manumisit, ut in Monasterio profiterentur. Cùmque eorum postea alter à tam sancto proposito descivisset, litteras dedit Gregorius ad Episco- L. 7. Ind. 1.
pum Spoletanum, tanquam piarum testantium vo- Epist. 36.
luntatum executorem, ut transfugam Monachum compelleret satisfacere Patroni sui voluntati.

CAPUT XII. *P. 3. l. 4. c. 2.*

De Clericorum opere & labore manuum, sub Imperio Caroli Magni & ejus Regiæ stirpis.

I. Non cogebantur, sed invitabantur Clerici ad opus manuum, multis & justissimis de causis.

II. Explanatur Cabilonensis Concilii Canon, quo Episcopi ipsi eò adduci videntur.

III. Regula Canonicis sua aliquid operis indicebat.

IV. Quid Hincmarus de opere manuum quoad Episcopos & Parochos.

V. Mira aliqua sanctissimorum Præsulum exempla.

VI. In Oriente Synodus VII. Oecumenica ad laborem hortatur, si cujus Beneficium vitæ necessitatibus minus sufficiat.

I. ETsi laborem & opus manuum Clericis nolla lex universim unquam sanxerit: tam frequens tamen fuit ejus commendatio, & velut pulcherrimi ac saluberrimi consilii inculcatio, aut necessarii, aut certè maximè conducibilis ad frænandas carnis libidines, ad restinguenda vitia ex otio pullulantia, ad sufficienda necessaria vitæ subsidia, ad subveniendum pauperibus: ut complures semper ad eum Christianæ pietatis, & Ecclesiasticæ potissimum perfectionis apicem aspirare visi sint. Erat id Theodulpho Aurelianensi Episcopo persuasissimum, cùm Parochis ille suis laborem hunc manuum commendabat, quo orationem & lectionem eo recrearent, & hæc sibi commoda pararent omnia, quæ hic perstrinximus. Unde ejus Capitulare

Cap. 3. ad Parochos: *Sed & si quando à lectione cessatur, debet manuum operatio subsequi, quia otiositas inimica est animæ, &c. Per manuum operationem & corporis macerationem, & vitiis alimenta negabitis, & vestris necessitatibus invenietis, & habebitis quod necessitatem patientibus porrigatis.*

II. Ne simile quidem tamen veri est invitatos ad id ipsos fuisse Episcopos à Concilio Cabilonensi II. illos ubi monet, ne Parochiis perlustrandis, oneri illis sint; ingeritque exemplum Apostoli Pauli, qui ne molestus iis esset, quibus Evangelicam lucem aspergebat, opere & arte cibum sibi parabat. Non quòd dehonestari possint Episcopi eo, quod Apostolis ipsis laudi & decori erat: sed quòd ne omnes quidem Apostoli Paulum sint in eo imitati; nec Christus illos eo exemplo, aut præcepto imbuisset; nec ipse denique Paulus sui semper similis ea quidem in re fuerit; denique ipsa Evangelii prædicatio, & Episcopalis occupatio multiplex ministerii, plerumque cum labore manuum sociari & conjungi non potest, & laboris longè molestissimi instar habet. Cabilonensis Canonis verba hujusmo-

Can. 14. di sunt: *Tanta ergo discretio tenenda est, ut & verbi Dei Prædicator, sumptus ubi proprii desunt, à fratribus accipiat, & iidem fratres illius potentia non graventur: exemplo Apostoli Pauli, qui ne quem gravaret, arte & manibus victum quærebat.* Argumentantur Patres Concilii à majori ad minus: Si ne gravis esset fidelibus Apostolus, manibus operabatur, multò æquius sanè est, ut ne iis jam sint oneri Episcopi, & vel suo sumptu Parochias visitent, vel minimo sumptu visitent.

III. Quoad Canonicos communis vitæ vinculo consociatos, Concilium Aquisgranense hortos illis esse vult, ut & olerum aliquid ad cibum adhibeant; sed an ipsi manibus suis eos excolere debeant, id

Can. 122. verò non exprimit. *Habeant Canonici hortos olerum, unde cum cæteris additamentis aliquod pulmentum quotidie in refectorio sibi vicissim ministrent.* At Crodogangus, cujus ex Regula Caput istud decerptum est, mox ibidem sancit, ut coquinæ officium per suas quisque vices singuli impleant. *Clerici Canoni-* Can. 13. 14. *ci sic sibi invicem servient, ut nullus excusetur à coquinæ officio.* Canonicas verò jubet idem Concilium Aquisgranense ipsasmet vestimenta sibi lanea, lineaque contexere. *Dent etiam eis annis singulis lanam & linum, è quibus sibi conficiant necessaria indumenta.* Illas denique invitat, ut *aut orationi, aut lectioni, aut manuum operationi insistant.* Ad illud idem & Canonici fuerant invitati, id illis consilii post Crodegangum insusurrante Concilio, ut varias artes ediscerent, scientiasque, ne otio torperent, utque ne inertes stipendiis Ecclesiæ potirentur. *Non otio* Can. 115. *vacent, non vaniloquiis inserviant, &c. Sed potius aut* Crodeg. Reg. *orationi, aut lectioni, aut quibuslibet Ecclesiæ, aut cer-* c. 35. *tè propriis utilitatibus vacent, aut etiam doctrinis sanis, & diversarum artium erudiantur disciplinis; ita videlicet, ut nullus in Congregatione inutilis aut otiosus existens, stipendia Ecclesiæ inofficiosè accipiat.* Ubi perspicis id cordi, id curæ esse potissimum, ut ne otio languescant, utque utilitatis aliquid Ecclesiæ præstent, quod aliquantò etiam faciliùs doctrina, quàm arte quavis consequerentur, sicut & ipsius Concilii verbis innuitur.

IV. Non ita affluere otio posse Parochos suos augurabatur Hincmarus, ut operi manuum vacare possent, quando præcipiebat, ut manè recitatis Matutinis & Laudibus, decantatis quatuor minoribus Horis canonicis, celebratis Mysteriis, visitatis ægrotantibus, tum demum agros & opera invisere possent; *Ad opus rurale, & quod sibi competit, exeat jejunus;* Tom. 2. pag. 712. ut mox redirent, & cum hospitibus vescerentur. Et tamen idem Hincmarus ita statuebat, consultius præstabiliusque futurum fuisse, ut Actardus Nannetensis Episcopus à priore sua Ecclesia non recederet, quanquam ad eas adactus fuisset angustias, ut eleemosynis & opere manuum victitare cogeretur. *Nisi eum cupiditas & ambitio inde dejiceret, ibidem vel de operibus manuum, vel de decimis fide-* Tom. 2. pag. 759. *lium valeret manere, &c.* Indubium est grassante persecutione Episcopos sanctitate conspicuos cibum sibi opere manuum quæsisse. Testem profero Adalbertum Pragensem Episcopum & Martyrem. *Laborantes propriis manibus, victum quærebamus, instar Apostolorum.* Sic vitæ ejus Scriptor, à quo & illud insinuatur, nullo non die eum, ex quo Episcopatûs infulas suscepit, aliquid operis perfecisse. *Post Missæ celebrationem opera manuum laborat, aut* Surius die *cum Capellanis sacra lectionis obaria degustat.* 23. April.

V. Est quod impensiùs admiremur in B. Dunstano Archiepiscopo Cantuariensi. Cùm enim juventa floreret, & in minoribus adhuc esset Ordinibus, lateri affixus Athelmi Archiepiscopi Cantuariensis, patruique sui: vidit in eo lactantes igniculos Athelmus, & quasi erumpentes gemmas earum virtutum, quæ gloriæ postea & ornamento fuere Ecclesiæ Anglicanæ. Eò illectus est Præsul, ut more tunc temporis usitatissimo, Regi eum Ethelstano offerret, Palatinis institutionibus informandum. Palatium incoluit Dunstanus, tanquam pietatis & virtutum domicilium; utque ne otio mollesceret, vitiisque inde manantibus inficeretur, varias ibi artes edidicit, libros exscribere, pingere, sculpere, scalpere quavis materia, canere, musica instrumenta tractare. Ita enim perantiquus ejus vitæ Scriptor sæpiùs à nobis laudatus: *Sciens otiositatem inimicam animæ*

Surius die 19. Maii. c. 4. *esse, nunc istis, nunc illis operibus intendebat, & diversitate eorum subrepens fastidium tollebat. Peritia namque scribendi, pingendi, quidquid velles, in cera, vel ligno, vel osse sculpendi, & ex auro, argento, ferro, vel ære fabricandi ita clarnit, &c. Super hæc instrumentis musici generis, &c.* Postea verò quam Dunstanus ad Ecclesiæ Cantuariensis gubernacula sedere cœpit, laborem manuum non omnino intermisit, sed mutavit. Quas enim vacuas nactus erat horas, eas emendandis libris insumebat. *Librorum emendationi sedulus operam impendebat.*

Est & admirabilius nescio quid in beato Bernardo Hildeshemensi Episcopo, qui post inaugurationem etiam suam artium omnium elegantias excoluit, aliquando etiam amplificavit, rei pulcherrimæ hoc tantum temporis donans, quod otio dandum fuisset. *Ut breviter perstringam, nec punctum temporis in otio supersedebat, sed fidelis Dominicæ familiæ dispensator, conservis suis necessaria subsidia subministrabat.* *Surius die 30. Novem. c. 6.*

VI. Paucis Ecclesiam Græcam attingam, quæ Latinorum haud dubio in hac parte vigorem & austeritatem longo intervallo post se reliquit. Synodus enim VII. Oecumenica, cùm vetuisset ne plura Clerici singuli Beneficia retinerent, & scrupulum illum eximere vellet de Beneficiis, quorum proventus tenuiores sunt, quam ut Clericum alere possint, quo necesse sit eo saltem casu duo indulgeri Beneficia; non tamen ei subscripsit temperamento, ut nostris temporibus Tridentinum Concilium, sed fidenter pronunciavit, labore manuum adjiciendum, si quid minus sit in Beneficii proventibus. *Ad vita verò hujus necessitatem studia sunt diversa; ex his verò qui voluerit, acquirat corporis opportuna. Ait enim Apostolus. Ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt, ministraverunt manus istæ.* *Can. 15.*

CAPUT XIII. *P. 3. l. 4. c. 3.*

De Monachorum opere, per eadem tempora Imperantis Carolinæ prosapiæ.

I. Nulla certa lex Moniales operi manuum astringebat, ad id tamen alliciebantur.
II. Urgebantur instantius Monachi ad laborem.
III. Frequentissimè tunc servi & agricolæ ad Monasticam professionem convolabant, quibus gravis sane non erat hic labor.
IV. Ingenui tamen & nobiles ipsi professi à labore non abhorrebant.
V. Longè præclarissimus erat labor scribendi sacros Codices, vel testimonia sanctorum Patrum compilandi ad religionem illustrandam.
VI. At usitatissimus labor erat in domesticis Cœnobii ministeriis obeundis.

I. Moniales lege aliqua certa strictaque ad opus arctatas fuisse non apparet. Argumento est, quòd superiori capite diximus de iis, quas Canonicas vocabant. Ut enim Canonicorum Regula ex Regula excerpta fuerat Crodogangi, qui Regulam beati Benedicti Clericis aptandam adgressus erat: ita & Canonicarum Regula ad illam Monialium proximè accedebat. Si ergo Canonicarum Regula non aliud præscribebat opus, quam ut vestes ipsæ sibi suas concinnarent, ex lana, linoque; quo ipso onere levabantur infirmæ. & quæ terrenis possessionibus valedixerant, eoque effecerant, ut largius sibi omnia vitæ præsidia conferrentur; haud sanè probabile est, durius Moniales ipsas ad opus coarctatas fuisse.

Inde est quod Concilium Vernum sub Pipino Rege, agens de Monialium Cœnobiis, ita tenuibus, ut Regula observari non possit: non ipsas Moniales cogit labori manuum incumbere strenuius, ut ita semetipsas transigere possint: sed ad ubertimos fontes Regiarum largitionum recurrit. *Si aliqua Monasteria sunt, quæ earum ordinem propter paupertatem adimplere non possunt, hoc Episcopus domno Regi innotescat, ut in sua eleemosyna hoc emendari faciat.* *Can. 6.* Simillimum tamen est veri Moniales omnes, ubi otii & laxamenti aliquid nactæ erant, his manus suas dicasse artibus liberalioribus & honestissimis, sexui & naturæ ipsi suæ accommodatis. Exemplo illis esse poterant ipsæ Caroli Magni filiæ, quas à pueritia ille voluerat, ut perhibet Eginardus, lanificio assuescere & inhærere. *Filias lanificio assuescere, coloque ac fuso, ne per otium torperent, operam impendere, atque ad omnem honestatem erudiri jussit.*

II. Monachi vero cum omnes tandem coierint ad Regulam beati Benedicti complectendam, indubium est eos orationi se & operi totos dedidisse. Conventus ille Abbatum famosissimus, qui anno 817. coaluit Aquisgrani, & à quo manarunt Constitutiones, secundum authoritatis gradum postea post Regulam assecutæ: Conventus, inquam, ille operis manuum duo genera discriminavit. Primo loco erant ipsa Cœnobii ministeria: *Ut in coquina, in pistrino, & in cæteris officinis, propriis operentur manibus, vestimenta sua opportuno tempore lavent.* *Can. 4. 17. 22.* Alterum genus erat operum extra Monasterium, colligere fruges, & id genus alia, quibus abduci non debebant Monachi à penso spiritalium lectionum, & à quiete circa meridiem, ac cessatione brevi. *Ut si necessitas fuerit eos occupari in fruges colligendo, constitutum legendi, & meridiè pausandi tempus prætermittatur, & operantes non murmurent.* Denique ut labori manuum solatii aliquid indulgeretur, permissi sunt Monachi bibere, jejuniorum & Quadragesimæ etiam diebus, paulò ante Completorium, vel ante Lectionem Collationum Cassiani, quæ tunc fiebat. Unde & nostræ tandem fluxerunt jejuniorum diebus Collationes. *Ut si necessitas poposcerit ob operis laborem, post refectionem vespertinam etiam, & in Quadragesima pari modo, & quando officium mortuorum celebratur, priusquam lectio Completorii legatur, bibant.*

III. Etsi dortusculus is erat in speciem labor, ejus tamen tantò major erat necessitas, immo & facilitas, quò sanctissimi tunc hi Monachorum Conventus ferè frequentabantur servis, agricolis, opificibus, quorum saluti onosior, molliorque vita exitialis videri potuisset. Semel iterumque expostulavit Carolus Magnus de nimia hujusmodi hominum frequentia in Cœnobiis, qui ita catervatim eò confluebant, ut vicos, agrosque vacuos & desolatos deseri jam plerique quererentur. *De servis vel ancillis, ut non amplius tondeantur, vel velentur, nisi secundùm mensuram, & ut ibi satisfiat, & villæ non sint desolatæ.* *Capitul. l. 1. c. 113.* Spectat id quidem ad eos, qui origine servi Monasteriorum, vel Ecclesiarum erant, & qui ideo multò procliviùs in hos Conventus admittebantur. At iisdem alibi in Capitularibus innovata est Constitutio Justiniani, Ne servi, liberti, Agricolæ in Monasteria allegerentur, nisi triennio ante probati, & eo intervallo dominis concesso, ad eos repetendos. *Ut si intra tres annos, aut servus, aut libertus, aut colonus quæratur, Domino suo reddatur, &c.* *L. 5. c. 317.* Carolus denique Magnus Episcopos percontatus est, an prævio & prælucente Apostolorum aliquo exemplo tantopere studerent amplificando numero suorum vel Monachorum, vel Canonicorum,

compellendisque etiam servis in has Congregationes. *Quis Apostolus prædicasset, ut de nolentibus, & invitis, & vilibus personis Congregatio fieret in Ecclesia, vel Canonicorum, vel Monachorum.* In Concilio Aquisgranensi anni 816. crimini & probro datum est Episcopis nonnullis, qui Clericalibus suis Conventibus non adgregarent, nisi ejusdem Ecclesiæ servos, quibus impotentius imperitarent; statutumque admitti posthac non tantum servos, quos virtus nobilitasset, sed Nobiles ipsos & natalibus claros. *Cap. 119.* *Nullus Prælatorum seclusis nobilibus, viles tantum in sua Congregatione admittat personas.*

Surius die 2. Januar. c. 8. Die 19. Maii. c. 8. Die 19. Junii. c. 27.

IV. Vacabant tamen operi Nobiles ipsi, cùm Caroli Magni consanguineus Adelardus hortum ipse excoleret Monasterii Corbiensis. Cùm B. Dunstanus indutus veste Monastica, in Cellula statim fit operatus. Cùm discipuli beati Romualdi aureis, sericeisque abjectis vestibus, & vilissimis panniculis amicti, ad vilissimas quoque artes istiusmodi sese applicarent. *Quis non immutationem divinæ dexteræ prædicaret, cùm vidisset priùs homines sericis, immo deauratis vestibus indutos crebris obsequentium cuneis constipatos, omnium deliciarum affluentiis assuetos, nunc uno byrro contentos, inclusos, discalceatos, incultos. Faciebant autem omnes operam manuum, alii scilicet cochlearia, alii nebant, alii retia nectebant.*

V. Erat & id genus labor, quo non tantum non dedecorarentur Nobiles, sed & quo ignobiles ipsi possent nobilitari, libros scribendi, & immortalibus his opibus Bibliothecas locupletandi. Hoc occupatus plerumque fuerat Plato ille sanctissimus Constantinopoli Abbas, in Annalibus sacris celebratissimus. *Surius die 26. Decemb. c. 20.* *Quis concinnius, aut rectius quam illius dextera, litterarum figuras scribebat? Aut quis laboriosius, quam ille, id quod dixi, vel quodvis aliud opus tractabat? Quomodo posset aliquis eos enumerare, qui ejus labores, hoc est, libros, ex diversis sanctorum Patrum scriptis, tanquam flores quosdam collectos servant? Nostris autem Monasteriis undenam tanta librorum abundantia suppeditata est? An non ex illius sanctis manibus, & laboribus? Quos adeuntes & animo illustramur, & ejus manum admiramur.* Hæc Theodorus Studita in Platonis Magistri sui vita, qui & illud docet, viros natalibus clarissimos, cujusmodi erat Plato iste, à scribendis manu sua, ad lucubrandos suo marte libros facillimè pervenisse; ea saltem ratione & via lucubrandos, quæ proclivior illa quidem est, & parabilior, nec pretio tamen forsan, aut utilitate inferior, excerpendis & consarcinandis luculentioribus quibusque Patrum testimoniis, de placitis fidei orthodoxæ, aut de regulis purioris Disciplinæ. Ex his Collectaneis Sententiarum sanctorum Patrum, effloruere non multò pòst Summæ Sententiarum in Orientis & Occidentis Ecclesiis, quibus non injuria accepta ferri potest ea, quæ Scholæ deinceps personnere, Theologica Disciplina. Michaël Studites Theodori hujus Studitæ vitæ Scriptor, viri sanè fama doctrinæ & sanctitatis præstantissimi, illum confirmat complura Monachorum agmina, suæ disciplinæ obnoxia, numero amplius mille, tum pluribus aliis operibus, tum verò maximè exscribendis libris occupari voluisse. *Baron. ann. 799.*

VI. Sed illud tamen ingenuè fatemur, hunc sibi potissimum laborem sumpsisse Monachos, ut Cœnobii ipsius ministeria & famulandi munia obirent ipsimet omnia, ot religio esset laïcos adhiberi. Hinc illa apud Carolum Magnum effusa Foldensium Monachorum querela, quem admonebant, per Monachos, non per Laïcos æquum & decorum esse obiri munia pistrini, coquinæ, horti, & id genus alia. *Ut ipsa Monasterii ministeria per fratres ordinentur, id est, pistrinum, hortus, braciarium, coquina, agricultura, & cætera ministeria, sicut apud decessores nostros fuerunt. Quia devotius & dignius per fratres omne exercebitur officium, quam per laicum aut servum malevolum.* *Sæcul. Bened. to 4. pag. 262. 312.* Eo labore occupari potuisset non mediocris pars Monachorum, si eo omnia prorsus Cœnobiorum munia complecti placuisset, & per alternas vices ad ea venire, ut & singulis & universis abundè suppeteret otii, quo lectioni, & orationi incumberent. Consanguineus Caroli Magni Adelardus, mox ut Monachum Corbiæ professus est, hortorum culturæ & curæ præfectus fuit, ut narrat idoneus Scriptor Paschasius in ejus vita. Id ille sibi amplum duxit & honorificum, quod & Christus ipse aliquando speciem hortulani induisset. Unde & ita invitabat ac suspirabat Adelardus, *Veniat dilectus meus in hortum suum.*

CAPUT XIV. *P. 4. l. 4. c. 2.*

De labore manuum Clericorum, post annum Christi millesimum.

I. Exemplum sanctissimi Archiepiscopi, qui litteris aureis Evangelium exaravit.

II. Beati Dunstani juvenis adhuc labor varius, & pius.

III. Exempla sanctissimorum Episcoporum, qui opere manuum victitarunt.

IV. Congregatio fratrum Vitæ communis, mordicus semper laborem manuum retinuit.

V. Labor manuum præscribitur Clericis, quos aut egestas cruciat, aut corrumpit otiositas.

VI. Idem præcepere postremum hac ætate Concilia Germaniæ & Italiæ, nec non & Comitia Generalia Cleri Gallicani.

I. NE postrema quidem hac ætate prorsus exolescere potuit Clericorum ipsorum opus manuum. Insigni encomio prosecutus est Petrus Damiani Archiepiscopum Moguntinum, qui à parente suo Imperatore Ottone in carcerem contrusus, quòd in ejus nuptias sacris legibus Ecclesiæ adversarias palam inveheretur, tempus ibi contrivit in describendo aureis litteris Psalterio; eaque pietatis teneritudine & suavitate in id incubuit, ut postquam etiam Pater carcere eximi præceperat, *Antequam Psalterium expleret, quod aureis exarabat apicibus, recusaverit exire.* *Petr. Dam. Opusc. 34. c. 7.* Carcere absolutus sanctissimus Præsul Imperatorem nefarii conjugii laqueis se non explicantem, pari etiam posthac constantia insectatus est.

II. Erat quod magnopere miraremur in supra laudato Dunstano, minorum tunc Ordinum Clerico, quem in ejus vita scribenda ait Osbertus Monachus, in Ethelstani Regis Palatio, cui ab Archiepiscopo Cantuariensi concreditus fuerat, artes omnes elegantissimas, & plerumque deliciarum architectas, & edidicisse, & perdiu exercuisse: non tantùm ut otium falleret, non modo ut otiositatem effugeret: sed earum ut lenocinio quodam suavissimo alliceret ad pietatem, & ad cœlestes raperet delicias consectandas carnalium animas, hac sensuum voluptate velut inescatas, & præter opinionem suam ad castioris sursum voluptatis aucupium abreptas. Hæc non piguit hic reficare, quò qui nunc bene multi his Clerici artium elegantiis delectantur, habeant, quem imitentur, quem sequantur à terrenis ad cœlestes delicias traducentem sese, aliosque secum omnes. *Sciens otiositatem inimicam animæ esse,*

nunc istis, nunc illis operibus intendebat; & diversitate eorum surrepens fastidium sibi tollebat. Peritia namque scribendi, pingendi quidquid vellet, in cera, ligno, vel osse sculpendi, & ex auro, argento, ferro, vel ære fabricandi ita claruit, ut à multis quam maximè admirationi haberetur. Super hæc instrumentis musici generis, quorum peritia non mediocriter fultus erat, non tantùm se, sed & multorum animas à turbulentis mundi negotiis sæpè demulcere, & in meditationem cælestis harmoniæ, tam per suavitatem verborum, quæ modò materna, modò alia lingua musicis modulis interserebat, quàm & per concordem concentum, quem per eas exprimebat, concitare solebat. Quæ mox ille subjicit de Dunstano sacras vestes acu pingente, & cælestibus illuminante sacramentis, ex iis illud proditur, mentem, manumque Dunstani in his uni sanctitati solitam famulari.

Rain. n. 18. III. Anno 1207. vivere desiit Conqueosis Episcopus Julianus, sanctitatis opinione clarissimus, quem Annales Ecclesiastici referunt sua prorsus omnia pauperibus erogasse, se & socium aluisse pretio calathorum junceorum, quos texebat & distrahi curabat. Laudes cecinit Thomas Cantipratensis Vuillelmi de Marnis, Episcopi Tornacensis sanctissimi, quem dies noctesque occupatissimum habebant preces, confessiones, litium terminandarum studia, lectio, opus manuum. *Aut meditabatur, aut*
L. 1. c. 15. n. 2. *legebat, aut confessionibus audiendis incumbebat, aut lites hominum dirimebat; Horum si aliquid exercere tædebat, propriis manibus laborabat.*

IV. Video rariuscula esse hæc exempla, sed nec ita forsan superioribus sæculis frequentia fuere, in Episcopis quidem, quos tot aliunde & graves distendunt occupationes. Quod ad cæteros enim Clericos attinet, conquerebatur quidem Gersonius, quòd inaudita jam ferè & insitata illa essent eorum egregia pietatis documenta, de quibus olim Concilium Carthaginense tam multa sanctissimè
To. 3 p. 106 præceperat. *Ubi est illud Concilii Carthaginensis IV. quod Clericus quemlibet verbo erudiat, & ne pauperes graventur, ut Paulus artificio victum quærat. Quod Clericus artificio vel agricultura sibi victum absque sui officii detrimento præparet.* Et hæc tamen virtutum lumina ævo ipso Gersonii reviviscere visa fuerant in Fratribus Vitæ communis, quorum sanctissimus
Rainal. n. 6. Institutor Gerardus anno 1384. vivere desierat. Clerici illi erant nullo constricti voto, societate vitæ tamen communis devincti, & opere manuum victitantes: quanquam illud ad unum maximè instituti essent, & toto pectore fervebant, ut Evangelium prædicarent. Institutoris vitam litteris mandavit Thomas à Kempis, ex quo pauca hæc libabo. *Operam dedit & consuluit, ut devoti quandoque in unam*
Cap. 15. *domum pro mutua exhortatione convenirent, & de Deo & charitate servanda tractarent. Et si qui simul stare vellent, de labore manuum suarum victum quærerent, & communem vitam, quantum possent, sub disciplina Ecclesiastica tenerent.* Contulit ille se mox ad extructionem Cœnobii Canonicorum, suadente Rusbrochio, qui ejusdem instituti Cœnobii Prior erat; at præclaros conatus mors intercepit. Ejus autem instituti Fratrum Vitæ communis fundamenta jacta sunt Daventriæ, eorum scilicet occasione, quos Gerardus occupatos retinebat conscribendis sanctorum Patrum monumentis, quibus & desinente qualibet hebdomada pretium persolvebat operæ industriæque suæ. Ex ea scriptione tanta perfundebatur eorum mens cælestis voluptatis cujusdam copia, ut hinc facillimè adducti sint operis sui mercedes omnes in commune conferre ærarium, patrimonioli sui minutias Congregationi dicare, reliquum vitæ curriculum inter has sanctissimas delitias traducere, Superioris curæ & imperio obnoxios. Hæc in Chronico suo Buschius, à Miræo publicatus in Compilatione ab eo edita Regularum Canonicis & Clericis præscriptarum. Nec nos præterit aliquos hujusmodi Vitæ communis socios postea ita deviasse, ut in eos nonnihil sævitum sit in Concilio Constantiensi. Sed nihilo tamen segnius recentiora eorum extructa sunt in Belgio Cœnobia variis locis, quæ & Pontificum rescriptis & confirmatione munita fuere, ut legere est in eadem Miræi Compilatione.

V. In congestis suprà exemplis liberi erant & spontanei labores isti; vel si qua lex erat, qua præciperentur, propria illa erat & peculiaris alicujus Conventûs, cujus priores sectatores hanc sibi ipsis necessitatem indixerant. Sed Decretum jam promemus Legati Apostolici in Insula Cypro promulgatum anno 1313. quo jussi sunt omnes ejus Regni Clerici, honesta aliqua arte occupare manus, tum ad comites otii libidines declinandas, tum ad consulendum vitæ necessitatibus, si res familiaris deficeret. *Petrus miseratione divina Ruthenensis Episcopus,* Con. Gener.
Apostolicæ Sedis Legatus in partibus cismarinis, ordi- Tom 11.
namus ad evitandum otium viris spiritualibus quam- Part 2.
maximè inimicum, quod omnes Clerici regni Cypri se pag 2418.
occupent in aliquo utili opere, quod Clericalem deceat honestatem, ut habeant maximè pauperes, unde possint commodè vivere, nec non & divites cum cæteris occasionem validam quæcumque animæ contraria evitandi. Quicumque verò his contrarians otiositati vacaverit, de malis omnibus & non immeritò est suspectus & accusatus, ad probationem facilem tanquam culpabilis puniendus. Complectitur hoc Decretum non tenuioris tantùm fortunæ Clericos, sed & locupletes, quanquam eo arctiùs & speciali ratione constringantur pauperes. Tam his, quàm illis fugienda otiositas. Nec tacenda pœna est, qua hic otiosi & inertes Clerici percelluntur. Cùm enim merito suo obliquis suspicionibus pateat otiositas, si in otiosos legibus agatur, facillimè damnabuntur, nec tam gravibus opus erit probationibus. Anno 1536. Concilium Coloniense Clericos hortabatur ad opus manuum, si egerent, dum ne ei se arti dederent, quæ Clero dedecori esset. *Quibus non suppetit ex Sacerdo-* Part. 2.
tia, honeste artificiale victum quærant, secuti divi Pauli 1. 40.
exemplum, sic tamen ne aliquam sordidam artem, sacerdotio ignominiosam exerceant. Eadem prorsus moderatione Concilium I. Mediolanense opus manuum permisit, non præcepit, pauperes tantùm ad id excitavit. *Artes verò honestas concedimus, ut aliquid ma-* Acta Eccl.
nibus suis lucretur, quo sibi quæ ad victum necessaria Medioi pag.
sunt, comparare possit. Non quò non & divites quan- 50.
doque invitati sint ad idem opus: sed nonnisi ad inimicam virtutibus otiositatem vitandam, & inutilitatem, quæ ipsa per sese non mediocris vitiositas est, in Clericis potissimùm. Itaque dum non otientur Clerici, dum vel negotio, vel otio pio distineantur, nunquam eos Canones ad opus manuum constrinxere, si modò suppetat ex Beneficio, quo se sustentent.

Comitia Cleri Gallicani Meloduni anni 1579. congregata, incredibili quadam perspicuitate quæstionem istam extricavere; ut pauperibus tantùm Clericis Canones laborem indixerint, ubi non aliud honestum paupertatis succurrit solatium; ut nihil affricandum huic labori sit ex sæcularium cupiditatum contagio & tumultu; quæ denique sint

opera, Clericis maximè consentanea: *Et quanquam omne turpe lucrum indignum sit Sacerdote, ne ubi thesaurus, ibi sit & cor; tamen quibus ex sacerdotio non suppetit victus, honestis artificiis, ut scriptura, pictura, arithmethica, musica, & decenti sutura, non sordida aut inhonesta victum quærere liceat. Neque enim hoc puduit Apostolum ipsum.*

CAPUT XV. *P. 4. l. 4. c. 3.*

De Monachorum opere manuum ab anno millesimo ad ducentesimum supra millesimum.

I. An Monachis labor manuum res præcepti sit, an consilii? Fuganda otiositatis Petrus Damiani libros lucubrabat in Eremo, ne otio torperet. Ivo Carnotensis Moniales hortabatur ad opus, vitandæ otiositatis ergo.

II. Beatus Bernardus & totus Ordo Cisterciensis inter fervoris sui primordia quandam hic sibi legem defixisse videbantur.

III. Aurea mediocritatis est, ut aut laboretur, aut labor aliorum piorum operum copia compensetur.

IV. Nec Cistercienses ipsi opere & labore victitabant suo, quanquam certas et quotidie horas dedicarent.

V. Fatebatur & ipse Bernardus posse piis aliis exercitationibus compensari opus manuum.

VI. Petri Venerabilis Abbatis Cluniacensis mira & summis cujusdam sapientiæ luce perfusa doctrina.

VII. Non posse cogi Monachos ad laborem, argumenta & exempla ex eodem Petro Cluniacensi.

VIII. Non tamen labores & opera penitus fastidiebant, vel Petrus, vel Ordo Cluniacensis. Denique nec Cistercienses, nec Carthusiani manuum labore & arte victum sibi quærebant.

IX. Probationes nova nunquam Monachis inflictam necessitatem, ut opere victum quærerent. De Amanuensibus, sive Antiquariis, qui libros scriptitabant.

X. Placita & exempla Lanfranci, & Anselmi, qui ad Archiepiscopatum postea Cantuariensem evecti sunt. De Abbate Ruperto & Hugone Victorino.

XI. De recentioribus Ordinibus Monasticis, in quibus labor manuum usitatissimus fuit.

I. ACriùs semper de Monachis certatum est, consilii illis, an præcepti pondus habeat opus manuum. Ac rursus si præceptum id foret, an detergendæ tantùm otiositatis causâ, an etiam parandi victûs, ex parte saltem aliqua, ut tantumdem parceretur ærario Ecclesiæ, & eleemosynis fidelium, quibus pauperes foventur, ii scilicet, qui & re, & rei parandæ necessariis viribus destituuntur, afflicta corporis valetudine. Cùm duobus Episcopis necessitudine sibi conjunctissimis commendaret Petrus Damiani Opusculorum suorum retractationem & censuram, testatum faciebat illis se operam & industriam impendisse suam, ut otium falleret, inertiamque atque inutilitatem effugeret, non ea virium copia fretus, qua posset aliquid operis moliti, utcumque fructuosi. *Præsumpsi quædam opuscula scribere, non tam videlicet ut legibus Ecclesiasticis, quod temerarium fuerat, aliquid adderem; quam ob hoc præcipuè, quia sine quolibet exercitio, inertis otii & remotioris cellulæ tædia non perferrem; ut qui operibus manuum utiliter insudare non poteram, cor vacuum atque lascivum quadam meditationis lora restringerem; sicque cogitationum ingruentium strepitum, atque acediæ obrepentis instantiam faciliùs propulsarem.* Fatetur ille quidem ideo se his opellis suis manus admovisse, quòd ad quodvis aliud opus accedere per vires prorsus exhaustas non liceret. Sed ejus operis necessitatem non ex alio ille capite accessit, quàm quod eremi & secessûs tædia diluere, & inutilitatem effugere necesse esset. L. 4. Ep. 11.

Scripta est ab Ivone Carnotensi Episcopo Epistola pulcherrimis documentis referta ad Cœnobium Sanctimonialium Castri Dunensis; qua eas cohortatur, ut ne unquam ab illa orandi, legendi, & manibus operandi vicissitudine recedant, quam vehementer commendat Hieronymus in Monasteriis Ægypti, in quæ allegebatur nemo, quin manibus operaretur, non tam ad parandos corruptibiles cibos, quàm ad abigendas tentationes, ex otio nostro & inertia invalescentes. *Oportet ut semper sitis intentæ orationi, aut lectioni, aut operi; ut diabolus vos inveniat occupatas, nec mentes vestras novis & vagis cogitationibus expositas. Iste enim mos legitur fuisse in Monasteriis Ægyptiorum, ut neminem reciperent, qui nollet operi operam dare; non propter necessitatem, sed propter evitandam otiositatem, quæ inimica est animæ.* Epist. 10.

II. His assentiebant doctissimi & sanctissimi viri ante exordia Ordinis Cisterciensis, cujus incredibilis tum fervor, summaque animorum ad religionem contentio, miris perfectionem Monastici statûs provexit incrementis. Beatus Bernardus æstu quodam abreptus animi ac zeli, & laborem manuum sancire visus est, & eam legem omnibus prorsus Monachis imponere, non quomodocumque, sed abrupta necessitate victûs opere & labore quærendi. Ex quo enim decimæ & reliqui Ecclesiarum proventus Clero jam addicti sunt, unus superest manuum labor, quo Monachi sustentemur. Vide ut ille unà cum Abbate Pontiniacensi ad Abbatem scriberet Majoris Monasterii, id est, duo Cistercienses Abbates initiorum suorum flammas quaqua versum spargentes, ad Abbatem priscarum B. Benedicti Congregationum. *Clericorum est Altari deservire, & de altaris vivere. Nobis nostra professio, & antiquorum Monachorum exempla victum ex propriis præscribunt laboribus, & non ex sanctuariis Dei. Quo pacto ibi exigitis, ubi nihil exhibetis? Certè si ita vultis, baptizate nascentes, sepelite morientes, &c. Et in medio denique Ecclesiæ aperiat os suum Monachus, cujus officium est sedere & tacere.* Inter Epistolas Ivonis Carnotensis hæc quoque legitur, qui tam præclaræ contentionis judex & arbiter futurus videbatur. Nec nescire se tamen fatetur ibidem Bernardus, esse decimas, esse Ecclesias, quas dono & investitura Episcoporum Monachi possiderent, ideoque hos saltem ad laborem jure cogi non posse. *Ests tamen, liceat & hoc ex dono Episcopi, nec ulla jam reputetur injuria, quam canonica excusat investitura.* Epist. 180.

III. Et rursus idem alibi Bernardus sermonem concludens in Cantica, cogi se fatetur finem facere dicendi, hora data laboris & operis manuum, ex imminente paupertatis lege, & institutionis Monasticæ. *Sed præteriit hora, quæ nos exire urget ad opera manuum & paupertas, & institutio regularis.* At alio loco idem testatur, eò se jussum à cæteris Ordinis Abbatibus frequentiores habere ad Monachos suos sermones, quòd non satis valeret corporis viribus ad opus manuum. *Neque enim modo loquerer vobis, si possem laborare vobiscum* Bernardo vulgò tribuitur Epistola de Vita Solitaria ad Fratres de Monte Dei; quæ profecta potiùs videtur à Monacho B. Benedicti Regulæ sectatore. Non improbabiliter is conjicitur fuisse Vuillelmus Abbas sancti Theodorici. Miratur hic Scriptor Ægypti olim & Thebaïdis Monachos, qui cellas ipsimet suas extruebant, nec se tantùm, sed & pauperes, debilesque omnes suis operibus sustentabant, & ex eremi sui sterilitate eam fructuum abundantiam exprimebant, quæ in ipsas urbes redundaret. *Laborabant manibus suis, &* Serm. 1. In Psalm. Qui habitat Serm. 10.

de labore suo pauperes pascebant; esurientes ipsi, de vastitate eremi urbium carceres alebant; viventes de labore suo, & habitantes in labore manuum suarum. Tum ille progreditur ad diluendas tergiversationes Monachorum Ordinis sui: sed non ulteriùs rem tamen premit, quàm ut ingemiscant saltem ipsi de remissione hac sua, & operis meritum compensent pietatis & humilitatis incremento. *Ignosce, Domine, excusamus, tergiversamur, &c. Magnam hanc jacturam professionis nostræ suppleat pietas & devotio conscientia humilis.* Hinc elucet Bernardi non esse eam Epistolam; elucet & quæ mediocritas hic tenenda sit. Subiniquum est cogi Monachos omnes ad opus manuum, ad cibum sibi parandum. Perversum est contemptui & fastidio habere laborem, quem Apostoli & Apostolicæ sanctimoniæ imitatores gloriæ sibi & ornamento esse duxerunt. Inter hæc extrema medius est terendus limes, ut & in laude sit labor, nec molesti tamen simus non laborantibus Monachis, dum pietate, humilitate, & piis occupationibus aliis æquare nitantur pretium & decus laboris, quo Majores ipsorum inclaruerunt. Quanquam enim Paulus & his virtutibus præcelleret, & manibus operaretur: non tamen Deus omnes homines ad eundem perfectionis apicem vocat. Nec semper & ubique Paulus operatus est, sed locis & temporibus propriis quibusdam: nec ejus exemplo inhæsisse leguntur cæteri Apostoli; denique non ulla se Paulus ipse necessitate ad hunc laborem obligaverat, cùm ejus gloriæ & mercedis incrementum hinc non modicum auguretur accessurum, quòd volens lubensque, nullo vinculo obligatus operetur.

IV. Id narrat ipse celeberrimus Cistercii conditor Stephanus, in eo opusculo quod inscriptum Bibl. Cister. pag. 7. voluit *Exordium Cœnobii Cisterciensis*; ut cum fratribus suis sedulò expenderit, ex Regula & vita beati Benedicti constare, non Ecclesias illi, non Parochias, non jura fuisse dominica: atque ei exemplo ut se coaptarent, statuisse se agris excolendis incumbere, eòque laïcos habere Conversos, qui villici & agricolæ essent, ita certè ut & Monachi ipsi præfinitis horis operi vacarent. *Suscepturos quoque terras ab habitatione hominum remotas, & vineas, & prata, & sylvas, aquasque ad facienda molendina, ad proprios tamen usus & piscationem, & equos, pecoraque diversa necessitati hominum utilia. Et cùm alicubi curtes ad agriculturas exercendas instituissent, decreverunt, ut prædicti Conversi domos illas regerent, non Monachi.* Hinc pater ne Cistercienses quidem Monachos laborum suorum quæstu victitasse, etsi quatuor diebus singulis horas operi addicerent. Agris ex his illi suis, vineis, villisque fructus metebant, quibus vescerentur, toto manuum suarum opere his addito, permodica sanè accessione. Et tamen eo labore quantumvis brevi & modico, Regulæ beati Benedicti, & legibus satisfiebat austerioris pœnitentiæ. Quando B. Thomas Cantuariensis Archiepiscopus Cisterciensis Ordinis habitu indutus fuit Pontiniaci à Papa accepto, arctissimam statim Regulæ observantiam amplexatus est, ut ne manuum quidem labore se abstineret. Ita enim Harsfeldius: Annal. Cist. Tom. 2 pag. 403. To 1. p 282. 271 *Quin & cum Fratribus rustici operis faciendi causa, in agros proficisci, & fœnum metere solebat.* Anno 1134. Capitulum Generale Cisterciense silentium observari præcepit iis locis, ubi exscribendis libris vacabant. *In omnibus Scriptoriis ubicumque ex consuetudine Monachi scribunt, silentium teneatur, sicut in claustro.*

V. Sparsis per orbem suspicionibus variis, rumoribusque, non crescere laudes Cisterciensis Ordinis, nisi obscurandis, obterendisque Cluniacensibus, eas calumnias abstergere supra Apologia conatus est B. Bernardus. Ibi præstantissimè docuit sanctus Pater, non aspernandum, non prætereundum opus manuum, sed spiritalibus virtutibus, humilitati & charitati posthabendum; denique non laborantem, sed medullitus sincera charitate & humilitate imbutum, incomparabiliter præcellere ei, qui laboret manibus, & hinc animo superbiat, & non laborantes aspernetur. *Jam verò de labore manuum quid gloriamini? cùm & Martha laborans increpata, & Maria quiescens laudata sit, &c. Illa oportet agere, & ista non omittere. Alioqui cum aut ista omitti necesse est, aut illa: ista potius omittenda sunt, quàm illa. Quantò enim spiritus corpore melior est, tantò spiritualis quàm corporalis exercitatio fructuosior. Si ille quem non laborantem dijudicas, modicum quidem habeat, de hoc quæ ad modicum est utilis, corporali videlicet exercitatione, amplius autem quàm tu de illa quæ ad omnia valet, id est, pietate, quis quæso vestrûm Regulam melius tenet? An non melius, qui melior? Qui verò melior, humilior, an fatigatior? An non is qui à Domino didicit mitis esse & humilis corde, qui cum Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab eo?* Cap. 5. 6. Illud denique annuit, illud Petro Cluniacensi Abbati, de quo mox plura, assentitur Bernardus, eadem ipsa Regula, qua labor præcipitur, permitti etiam providas & charitate temperatas Abbatum dispensationes, nec ferè posse Regulam ita servari, ut non aliquid interveniat indulgentiæ. *Quod si Regulam ab omnibus qui eam professi sunt, sic ad litteram tenendam censes, ut nullam omnino dispensationem admitti patiaris, audacter dico, nec tu eam, nec ille tenetis.* Itaque non abnuebat Bernardus ipse, clementiùs interpretandam operis manuum legem, ejusque haud ægrè acquiescendum esse dispensationibus, dum ea labes aliquo charitatis & humilitatis augmento sarciretur.

VI. Petrus Venerabilis Cluniacensis Abbas has obtrectationes, mollitiæque & inertiæ criminationes Ordini suo aspersas diluere & efficere aggressus, nec ipse tamen laudi & pretio invidebat operis manuum. Ita enim ille suadebat, ut se quis totum Deo mactaret, impenderetque contemplatione, & sacrorum codicum scriptione. *Debet is labor valde tibi esse jucundus, nec à tam fructuoso opere aliquatenus corpus cessare; ut dum mens divina meditando, manus scribendo, oculi legendo, lingua loquendo, totus homo interior atque exterior cooperando laborat, holocaustum medullatum Deo offeras; ut qui te totum sæculo subduxisti, integrum ei sacrificium Deo impendas.* L. 1. Ep. 13. Erat is tum adhuc pervulgatissimus labor, exscribendi sacros Codices, & sanctorum Patrum Commentarios. Nec abhorret à vero id holocausti instar habuisse, quo totus homo divinis ignibus incenderetur, & in Deum totus iret, toto corde & animo in contemplationem & amorem demerso incommutabilis sursum Veritatis, oculis divinæ legi legendæ addictis, manibus exscribendæ, lingua recitandæ. At cùm alibi Petrus idem Ordini suo patrocinatur, ex ipsismet Regulæ verbis luculentè demonstrat, non præcipi laborem, nisi ad inertis otii ignaviam diluendam, atque ex consequenti eos adprimè satisfacere Regulæ, qui ignavum illud otium dispungunt prece, psalmodia, piorum aliàs operum frequentia. *Otiositatem ne macero valeas, tam lectione, quàm manuum labore excludere satagit. Dicite ergo, si* L. 1. Ep. 28.

aliis bonorum operum exercitiis idem potest fieri, non videtur vobis bene Regula servari? Ergo si orando, legendo, psallendo, injuncta religiosè implendo, vel aliis qualibet hujusmodi bona agendo animus occupatur, Regula ut diximus, perfectè servatur; quoniam hæc operando Monachus non otiosus, sed bene negotiosus in omnibus comprobatur.

VII. Non alios locupletior, aut doctior, ex Petro Cluniacensi, Regulæ beati Benedicti interpres & executor quisquam fuit, quàm beatus Maurus, à beato Benedicto in Gallias ablegatus, ubi & illud sui adhuc nominis Cœnobium excitavit in Andium finibus. Atqui fidissimus hic beati Benedicti discipulus, cùm ea esset Monasteriis suis Gallicanis proventuum copia, quæ alendis Monachis satis esset, non aliis eos, quam spiritalibus occupationibus illigavit. Ibidem. *Ut quia eis sine proprio labore cuncta necessaria suppeditabant, omisso manuum opere spiritualibus exercitiis exercitati, otiosi non essent, sicque sibi nuper à sancto traditam regulam bona semper operando optimè conservarent.* Ex ipsamet beati Mauri vita approbat Petrus, à Rege Clotario ingentia illi tributa esse latifundia, largè sustentandis Monachis idonea. Addit porro & beatum Gregorium Papam sex Monasteriis a se exædificatis, tantum agrorum redituumque adsignasse, quantum alendis, vestiendisque fratribus opus esset; beato Columbano fuisse etiam vastissima ejusmodi prædia, à quibus tam alieno animo erant Cistercienses; immundis & profanis immunda & profana esse omnia, mundis munda & sacra, perinde ut usus eorum est; Castrum amplissimum, jam non Castrum esse, sed Oratorium, ex quo primum tempore dominos & incolas sortiretur pios Monachos; denique ne posse quidem Monachos jejuniis & solo leguminum esu marcidos, & viribus exhaustos, asperioribus rutis laboribus ferendis pares esse.

Quæ ab eodem Petro Cluniacensi ad beatum Bernardum super his dissensiunculis scripta est Epistola, mirabili quadam floret & sapientiæ luce, & dulcedine charitatis. Illud præ cæteris ibi observatur, eò maximè præcellere beati Benedicti Regulam, quòd charitate quadam singulari & infatigata, Abbates velit saluti maximè animarum consulere, murmura & querelas prævertere, adjecta ad id consequendum cumulatissima dispensandi facultate. *Ecce ipse cui innoteris, Benedictus pater, Abbatem sic omnia temperare jubet, ut animæ salventur, & murmura* L. 5. Ep. 17. *absint.* Oculo Christianæ charitatis, & religiosæ simplicitatis censet ille spectandos esse, nec sine penitiori gaudii sensu, Monachos qui opere manuum ignaviam otii abigunt, sanctos Patres imitantur, suò se labore transfigunt: ac rursus non aliter contuendos eos, qui iis laboribus absoluti sunt, quòd medias incolant urbes, non rura; quòd agros non habeant, eo labore proscindendos; quòd denique piis[illegible]is functionibus ignavi otii invidiam & pericula propulsent. *Simplici oculo & tu uteris, qui hoc opus manuum ex parte postposuisti, quia non in sylvis, nec in desertis, sed in medio urbium & castrorum constitutus, & undique populis circumseptus, nec toties ac toties ire & redire horum operum causa per promiscuam utriusque sexus multitudinem absque aliquo, vel plurimo periculo potes; nec insuper opportuna loca, ubi talibus exerceri operibus possis, plerumque possides. Sed ne inimica Religiosis otiositas te vacante locum sibi nocendi inveniat: aut ubi & quando potes, manibus operaris: aut ubi non potes, opus hoc manuum operibus divinis per vices variando compensas.*

VIII. Fatebatur & modò Petrus, suos quoque Cluniacenses manibus operari solitos, ubi fas erat, ad inertiam refellendam. *Ubi & quando potes, manibus operaris.* Id & ipse confirmavit Statuto edito in Capitulo Generali. *Statutum est, ut antiquum & sanctum opus manuum, vel in claustris ipsis, aut ubi honestè remoto conspectu sæcularium fieri poterit, ex parte saltem aliqua restauretur; ita ut omni tempore præter festivos dies, quibus operari non licet, quolibet semper fratres utili opere, exerceantur.* Bibl. Clun. pag. 1353. Ejus statuti ratio paulò post subjicitur, quòd aurè cùm tantum periculi immineat Monachis ab otio & supinitate, eorum, nec non & Conversorum maxima pars, *præter paucos legentes, & raros scribentes*, dies suos contereret ignavis confabulationibus, nonnunquam & obtrectationibus.

Cùm denique idem Petrus alibi in laudes effunditur Chartusianorum, & eorum ubiter statuta commendat, fatetur quidem eos orationi, & lectioni intertexuisse opera manuum, in scribendis maximè libris: *Ubi silentio, lectioni, orationi atque operi manuum, maximè in scribendis libris irrequieti insistunt.* De Mirac. L. 2. c. 28. Sed illud præfatus fuerat, Cœnobiorum eos suorum fundamenta jecisse, comparandis adjacentibus agris, gregibus, armentis, quantum necesse esset ad sustentandos duodecim Monachos, Priorem, duodeviginti Conversos, servosque paucos conductitios; certi tum quidem eo sese numero coarctare, ne cum agrorum incrementis, sollicitudines, litesque augescerent. *Et ut non esset eis quandoque necessarium, vel plus terræ quam dictum est, possessioni suæ addere, aut numerum jumentorum suorum, vel pecorum augere, duodecim tantum Monachos cum decimotertio Priore, ac decem & octo Conversis, paucisque mercenariis, nullo prorsus superaddito, in sui ordinis Monasteriis perpetuo esse decreverunt.* Ad manum sunt variæ Collectiones Statutorum Chartusiensium, ubi operis, maximè scribendorum librorum horæ definitæ sunt. Prioribus hujus Ordinis statutis, à Guigone quinto Generali compilatis, affirmatur, quot libri conscribuntur à Monachis, tot Evangelicos Prædicatores in orbem disseminari, quorum omnium fructus spiritales ad Antiquarium & Exscriptorem redeant. *Quot enim libros scribimus, tot nobis* Cap. 28. 29. *veritatis præcones facere videmur: sperantes à Domino mercedem pro omnibus, qui per eos vel ab errore correcti fuerint, vel in Catholica veritate correcti profecerint; pro cunctis etiam, qui vel de suis peccatis & vitiis compuncti, vel ad desiderium fuerint patriæ cœlestis accensi.* Unde & ipsos Scriptores consentaneum est, creberrimis ad Deum precatiunculis laborem suum interpungere, quò elinguibus his Concionatoribus largior benedictionum cœlestium copia infundatur. *Quæ tamen opera brevibus volumus orationibus interrumpi, &c. Semperque in operando ad breves & quasi jaculatas lices orationes recurrere.*

Ex quibus omnibus illud emicat, nec Cluniacenses omnino ab opere cessasse, nec Cistercienses, vel Chartusianos labori incubuisse, ad vitam tolerandam, & ad dimittendos pauperibus reditus prorsus omnes, ex fidelium largitate manantes. Nec enim his Ordinibus labor manuum erat, nisi inertis otii & supinitatis medicamentum, aut nonnunquam qualecumque subsidium & levamentum ad vitæ necessitates.

IX. De Herluino fundatore & primo Abbate Beccensis Cœnobii disserens Vuillelmus Gemmeticensis, & de Anselmo ejus successore, illos ait expletis divinis Officiis, contulisse se ad agrorum

colendorum

colendorum labores asperrimos, solo pane, herbisque aqua & sale temperatis & coctis vitam tolerantes. *Videres peracto in Ecclesia officio Abbatem collo sementem, manu rastrum vel sarculum gestantem ad agriculturam praire: Monachos omnes ruris operi sub diei terminum insistere. Sentibus & spinis alii agrum emundabant, alii fimum scapulis comportantes spargebant; hi sarriebant, illi serebant, nemo panem absumebat in otio. Ad horam agendi officii in Ecclesia omnes ad unamquamque conveniebant. Victus quotidianus panis siligineus, & herba cum aqua & sale.* Hæc fuere admirabilia prorsus ejus Cœnobii exordia; cui postea tantum donorum ingestum, tantum opum accumulatum est, ut unus postea fuerit labor libros scriptitantium, ut author est Ordericus Vitalis de compluribus aliis Normanniæ Monasteriis, ubi Antiquariorum istorum perdiu floruit memoria, & eorum quos illi efformaverant alumnorum. *Ex ejus schola excellentes librarii, id est, Berengarius, qui postmodum ad Episcopatum Venusiæ provectus est, Goscelinus, &c. Et exemplis suis ad simile studium secuturam juventutem salubriter exhortati sunt.* Refertur ab eodem Orderico paulò inferiùs sermo Roberti Abbatis Molismensis ad Monachos suos, quando inflammare illos voluit ad complectendam strictissimam beati Benedicti Regulæ observantiam, atque in primis diligentiam operis manuum. At mox ibidem ille subjicit Monachorum responsionem, cujus à me non hic promentur nisi paucissima hæc verba, ubi laboris detrectationi, & cessationi suæ patrocinium accersunt ab exemplo sancti Mauri, qui centum quadraginta Monachos alebat proventibus agrorum, quos ingenti ei copia Galliæ Reges & Optimates addiderant; uti à Carolo Magno & successoribus ejus opima dote instructæ fuerant Abbatiæ complures, ut Monachos occupatos, & distentos haberet oratio & psalmodia, rusticos agricultura. *Dagobertus Rex & Theodericus, atque Carolus Magnus Imperator, atque alii Reges, & augusta Cœnobia devotè condiderunt, & de suis reditibus ad victum & vestitum servorum Dei ubertim erogaverunt, multitudinemque clientum ad exteriora ministeria pleniter explenda subjecerunt, Monachosque lectionibus & sacris orationibus pro cunctis benefactoribus suis, & cœlestibus mysteriis intentos esse instituerunt. Exinde Principum institutione & diutina consuetudine usitatum est in Gallia, ut rustici ruralia sicut decet opera exerceant, & servi servilia; Monachi autem qui sponte relictis hujus mundi vanitatibus Regi Regum militant, claustralibus septis ut filiæ Regis quietè insideant, arcana sacra Legis legendo perquirant, &c.* Vereor ut tam bellè peroraverint in sui otii defensionem Monachi Molismenses. Certè duodecim tantum ex eis Robertus Abbas abducere potuit ad Cisterții ponenda fundamenta.

Spicil. to. 4. pag. 78. L. 1. c. 4.

Script. Norman. l. 6. an. 1094. pag. 470. 480. 711. 712. 713.

X. Ab Hermanno Monacho proditum est, usque adeo in opus & laborem efferbuisse primùm Cistercienses, ut cujusdam Cœnobii Sanctimoniales, robore supra sexum, animo supra fidem infatigato terram proscinderent, agros colerent. *Non solum nendo & texendo, quod fœmineum opus esse constat, sed etiam in agris fodiendo, & cum securi & ligone silvam succisam extirpando, spinas & vepres evellendo, manibus propriis assiduè laborantes cum silentio victum sibi quærunt, vitamque Claravallensium Monachorum per omnia imitantes, in semetipsis ostendunt verum esse Domini sermonem, quia omnia possibilia sunt credenti.* Non facilè quis hæc vel admiratione, vel laudibus æquaverit. Erat utique ardor ille in novis Cisterciensibus frequentior Monasteriis, quam in vetustis Cluniacensibus, ubi nunquam tamen penitus restinctus fuerat. Sed ferè his persuasum erat, non tam strictæ necessitatis esse laborem manuum.

Inter opera Guiberti Abbatis. pag. 531.

Ex adverso autem Lanfrancum narrat Vuillelmus Malmesburiensis, Monasticæ vitæ amore inflammatum fuisse conspecto Herluino Beccensi Abbate, dum ad coquendos panes succinctus esset, & manus fimo oblitas haberet. Tunc ille in Beccensi quidem Cœnobio professus est, sed cùm agresti operi par non esset, Scholam Dialecticæ aperuit, in quam non discipuli tantum confluxere, sed opes & dona, proventusque, quibus tenue priùs Cœnobium valde locupletatum est. *Ex omni Abbatiarum copia Beccum elegit, paupertate loci & Monachorum religione motus. Siquidem eo fortè adveniens Abbatem Herluinum ad coquendos panes succinctum & manus fimo oblitum conspicatus est. Factus est ergo ibi Monachus, homo qui nesciret agresti opere victum quærere, publicas scholas de Dialectica professus est, ut egestatem Monasterii scholarum liberalitate temperaret.* Anselmus, qui ex Abbate Beccensi, in Ecclesia postea Cantuariensi Lanfranco suffectus est, nec ipse à natura factus ad laborem erat; at verò in cœlestes disciplinas prorsus demersus, peræquè ut Lanfrancus, ad summas Ecclesiæ dignitates grassatus est, non labore manuum, sed tum virtutibus Monasticis, tum Ecclesiasticarum disciplinarum peritia quadam singulari. Intererat ergo ad Ecclesiæ amplitudinem, & ad effingendos Præsules, Lanfranci & Anselmi similes: ut operis manuum immunes essent, quorum natura, indoles, ingenii proclivitas aliò propendebant, & majus aliquid pollicebantur.

De Gestis Pont. Angl. l. 1. p. 205.

Operosiùs Rupertus Abbas quæstionem hanc pertractavit, ubi & id ab eo concluditur, permitti magis quam præcipi opus manuum in Regula sancti Benedicti; quod à verisimili non abhorret, quoad ea saltem opera, quibus inopiæ Monasterii consuleretur. In locis enim à Ruperto laudatis, non ablegat Regula ad laborem, nisi ubi urget necessitas. *De illo opere manuum, quo maximè victus acquiritur, quod est arare, seminare & metere, silvasque succidere, perspicuum est, quia non est B. Benedicti præceptum, sed tantummodo permissum, sive patientiæ consilium.* Nec Rupertum latuere, quæ à nobis superius dicta sunt de B. Gregorio & de Apostolis, nec non & de B. Mauro. Quæ fuerit Petri Damiani sententia jam diximus; elaborata ab eo cochlearia lignea, & ad summos ipsius Pontifices muneris instar missitata, satis declarant, labore illum manuum delectatum esse, ad fallendum otium, & eremi tædium diluendum. De his, si vacat, vide Annales Baronii. Fatetur Hugo Victorinus, quibus res aliunde ad vitam suppetit, iis fas esse ex Augustino, spirituales functiones operi manuum anteponere. *Non malè agunt, qui opera exteriora pro spiritualibus postponunt, cùm habeant, unde vivant: quia Maria optimam partem elegit.*

In Reg. S. Bened. l. 3. c. 5.

Baron. an. 1061. n. 54.

Quæst. in Epist. 2. ad Thessal.

XI. Mirabatur Stephanus Tornacensis, nec injuria, Grandimontensium paupertatem eximiam, & laboris manuum diligentiam ac fervorem. *Beata paupertas eorum, quæ licet eos fame premat & frigore, non tamen aut mendicare compellit, aut divitibus adulari. Suis ac suorum manibus victum exquirunt & vestitum.* Præmonstratenses certis ac distinctis horis laborasse author est Jacobus de Vitriaco. *Temporibus determinatis & horis certis ad labores manuum egrediuntur.* Quod & affirmat similiter de Canonicis sancti Victoris apud Parisios. *Certis temporibus & horis constitutis infra terminos suos manibus suis corpo-*

Epist. 1.

Hist. Orien. c. 22. 24.

taliter laborant. Præmonstratenses Constitutiones horas præfigunt laboris, tempore potissimùm messium, sive intra, sive extra Monasterium. Ubi aget metendus semotior erat, ibi prandebant, Vesperas decantabant, & advesperascente die domum redibant. *In tempore secationis & messis, quando necessitas operis exegerit, &c.* Soli infirmi eximebantur, & Officiales Claustri. Eo ipso porro tempore, quo messores in agro ipso Horarum canonicarum penso fungebantur, Amanuenses, Scriptores, aliique qui domi remanserant, easdem concinebant in Choro. *Scriptores & qui intus remanent, cursim in scapularibus horam cantent.* Constitutiones ejus Ordinis posteriores sub Alexandro VI. & Julio II. copiam fecere Abbati, ut veniam faceret laboris, dum suos tamen curaret interim operam navare scriptioni, lectioni, functioni denique honestæ cuipiam & fructuosæ.

Bibl. Præmonst. pag. 790. 791. 843. 844. 893.

CAPUT XVI. *P. 4. l. 4. c. 4.*

De Monachorum labore manuum post annum Christi millesimum ducentesimum.

I. Quod fuerit opus manuum Pauperum de Lugduno, Humiliatorum, Franciscanorum, Dominicanorum.
II. Quid laboris præcipiat Regula B. Francisci.
III. Luculentissima B. Bonaventuræ placita de labore manuum, & de iis qui ad eum compelli possunt.
IV. Doctrina S. Thomæ in eandem rem.
V. De testamento B. Francisci, & de quibusdam Regulis Ordinum Religiosorum.
VI. Probatur ex Conciliis non posse mendicantes cogi ad laborem.
VII. Mira Ecclesiæ consensio & constantia doctrinæ ab initio usque huc. Quid hinc universim inferri possit.
VIII. Græcorum doctrina & usus.

I. NOva concertatio in Ecclesia exarsit, cum primùm nobilissima hinc & hinc B. Francisci & B. Dominici nova soboles orbi illuxit. Quibus needum exploratum erat, quantum hi à vetustis Monachis toto instituto differrent, in id ferè propendebant, ut eos labori subjicerent. At qui oculatiores erant, attendebantque horum jam propositum esse primarium, ut prædicarent, rudes imbuerent fidei elementis primis, procurationi animarum servirent, Pastoribus subsidio essent, unde nec Monachi, sed Fratres dicebantur: ii facilè intelligebant, quanto illi intervallo disjungerentur. Ad annum 1212. refert Urspergensis Abbas pro duabus prioribus Congregationibus, sive Sectis, quæ Humiliatorum & Pauperum Lugduni sium dicebantur, quorum opinio ingens in orbem Christianum permanaverat, cùm illi prædicatione, hi paupertate præcellerent, qui tamen postea ita in varios deviarunt errores, ut ab Ecclesia proscripti sint: duas emersisse in speciem quidem similes Congregationes, quòd altera prædicationi, altera Evangelicæ paupertati se specialiùs dedicasset: at re dissimillimas, singulari potissimùm fide, & observantia Sedis Apostolicæ. Pauperibus de Lugduno successisse visi sunt Franciscani, Dominicani Humiliatis. Prædicationi simul & operi manuum dediti erant Humiliati, sed imperitia orthodoxæ doctrinæ & contemptu Pastorum Ecclesiæ id assecuti sunt, ut fidelium albo expungerentur. Dominicani, qui & Prædicatores dicti, cùm non possent munere fungi, nisi plurimum operæ in litteris, librisque pervolutandis ponerent, non potuere vacare operi & labori manuum, libris exscribendis. *Humiliati rudes & illiterati cùm essent, operibus manuum instabant, & prædicabant, accipientes necessaria à suis credentibus. Isti verò Prædicatores, studio & lectioni sacræ Scripturæ jugiter insistentes, tantùm in scribendo opus faciebant.*

II. Annalibus suis intexuit Matthæus Paris Regulam B. Francisci ad annum 1227. Quo Capite agitur de opere manuum, id sancitur, ut quibus cœlitus dono datum erit ut laborent, ii piè fungantur eo officio, ad inertis otii pericula declinanda, ut ne suavitas orationis, quo condiendus est labor, dissipetur. Quod ad operis salarium attinet, nonnisi ad Cœnobii necessitates accipient, & ne pecuniam unquam accipiant. *Fratres illi, quibus gratiam dedit Dominus laborandi, laborent fideliter & devotè, ita scilicet ut excluso otio animæ inimico, sanctæ orationis & devotionis spiritum non extinguant, cui debent cætera temporalia deservire. De mercede verò laboris, pro se suisque fratribus corporis necessaria suscipiant, præter denarios vel pecuniam.* Hæc ad eos pertinent, qui operas suas aliis locant, & qui ejus operæ pretium ac mercedem accipiunt, sive agrum coluerint, sive aliquid artis exercuerint. At non omnibus Regularibus tantum industriæ aut roboris suppetit. Ideo nec omnes Regula ad laborem invitat; & qui invitantur, ii excutiendæ potissimùm inertiæ excitantur necessitate. Itaque Regulæ satisfaciunt, si qua ratione alia decora ignaviam abigant. Vir denique cœlestium amore inflammatissimus ipse, & alios omnes inflammare cupidissimus, his Regulæ suæ verbis ita rem suspendit ac temperavit, ut nihil nimis urgeret, ne officeret labor et cœlestium Mysteriorum meditationi, & salutis animarum curæ, quam fratribus suis enixissimè præ cæteris rebus omnibus commendabat.

III. Etsi nunquam calamum armassent S. Bonaventura & sanctus Thomas in Ordinis quisque sui defensionem super quæstione tunc vexata laboris manuum: ipsa Theologica eorum monumenta litteris & æternitati commendata, invictissimi speciem propugnaculi præ se ferre potuissent. De iis Scholæ Theologicæ duobus luminibus hic dici potest, quod superiori Capite de Lanfranco & de Anselmo diximus. Non potest Ecclesia his carere luminibus citra ingens rerum suarum & gloriæ detrimentum. At ejusmodi lumina non parit labor manuum. Immortalia Thomæ & Bonaventuræ opera Ecclesiam usque ad exitum sæculi illustrabunt; & insaniat necesse est, qui contendat eos operi manuum operam potiùs suam & industriam manusque dicare debuisse. In commentando Capite suprapositо Regulæ B. Francisci, contendit Bonaventura, ita suspendi & librari verba ejus, ut eò non minùs prædicatio verbi divini, quàm labor manuum contineatur. Ita quidem ille *in Expositione in Regulam.* At quibusdam idem alibi satisfaciens *Quæstionibus circa Regulam*, cessationem laboris exprobrantibus, respondet fidentissimè cessare neminem à labore, sed in opus gnaviter omnes incumbere, vel prædicatione, vel administratione Sacramentorum, vel oratione, vel studio, vel arte aliqua, jam ut nemo ignaviam objectare possit, aut conqueri eleemosynis Ecclesiæ inertes ali. *Cur non laboratis manibus pro victu, ut non sitis Ecclesiæ onerosi in eleemosynis petendis? Respondeo, si de puro labore manuum deberemus vivere, tantum urgeret nos operis instantia, quod aliorum lucris intendere non possemus, nec divina Officia liberè celebrare,*

Exposit. in Regul. c. 5.
Quæst. 10.

me orationi liberè vacare. Cum enim ad confessionem vel ad prædicationem frater vocaretur, respondere cogeretur, Opus meum, quo victui meo hodie deservire debeo, nondum explevi: & ille cui laboro, priusquam deservitam non dabit mercedem debitam, idre non possum venire. Aliàs autem omnes præter infirmos laborabant, alii in studio, ut fideles erudiant: alii in divino officio, & laudibus Dei, alii in colligendis eleemosynis pro sustentione communi, alii in officiis domesticis: & infirmis & saniæ ex injuncta obedientia ministrantes, quidam qui sciunt artes mechanicas, pro fratribus & extraneos exercentes: sicut mutuò cooperantur inter se formica & apes: quidam ex obedientia missi diversas terras perambulant, cùm alios nuntios idoneos non habeamus, & sic nullus impunè permittitur otiosus. Quæ Bonaventuræ verba illud perspicuè declarant, etsi labor manuum exolevisse videatur, reapse tamen in his sacris Congregationibus laborare omnes. Postremò denique objectionem ex libro Augustini *De opere Monachorum* petitam ita refellit Bonaventura, ut demonstret ab eo non subjici operibus manuum eos, quos sors ipsa nascendi ei necessitati subduxerat, aut qui Ecclesiasticis ministeriis occupantur: sed illos duntaxat qui ante suam in Cœnobiis professionem opere manuum vitam tolerabant. Ejusmodi hominum multitudinem ait Bonaventura tempore Augustini fuisse innumerabilem, fuisse & permagnam ineunte Ordine B. Francisci, suo verò jam ævo exiguo admodum eos esse numero. En ipsa Augustini verba à B. Bonaventura relata: *Quamobrem illi qui relicta sive ampla, sive qualicumque opulentia, inter pauperes Christi vivere voluerint, si corpore valent, & ab Ecclesiasticis occupationibus vacant, sed manibus operantur, misericordius agunt, quàm cum omnia sua indigentibus diviserunt. Quod si nolunt, quis audeat cogere? Illi autem qui præter istam sanctam societatem, vitam labore corporis transigebant, si non laborant, nec manducent.* Ex quibus hæc efficit Bonaventura in libello de Paupertate Christi contra Ma-
Qu. 1. art. 2. gistrum Guillelmum: *Apparent igitur qui sunt astricti, scilicet validi & fortes, & qui ab Ecclesiasticis occupationibus vacant, & qui vitam in sæculo de labore corporis transigebant; & tales multi erant inter illos Monachos, & plures erant in exordio Religionis Minorum Fratrum, & ideo ad labores arctandi. Nunc autem comparatione aliorum paucissimi sunt tales, & ideo non est contra Apostolum, si talibus conceditur simpliciter mendicare.* Cùmque rursus objiceretur posse eleemosynis & collectis abstineri, si strenuè & impigrè in opus incumberetur, respondet ille permodicos esse sumptus hominum necessario contentorum: longè verò majora futura fuisse impendia, si pro Monastica, Clericalem hi vitam amplexati essent, & Ecclesiæ Beneficiis pascerentur. *Nec tales gravant populum Domini & Ecclesiam, maximè si nihil ultra necessaria petant: quia multò plura expenderent & consumerent de eleemosynis pauperum, si Clerici in sacris in Beneficiis Præbendalibus remansissent.*

IV. Ordinis quoque sui defensionem arripuit B. Thomas adversus eos, qui ad opus manuum tanquam ea ineluctabilis legis imperio vocabant. Contrà autem ille demonstrat, B. Benedictum tres primùm annos in antro egisse à labore & opere feriatum, à Romano Monacho accipientem necessarii cibi subsidia, ut refertur à Gregorio Magno. Ab Augustino necessitati operis eos subduci, quibus ante conversionem idonea res erat familiaris, qua sine opere vitam sustentarent. *Augustinus dicit in libro de Opere Monachorum, Illi qui saltem habent aliquid in sæculo, quo facilè sine opificio sustentarent hanc vitam, quod conversi ad Deum indigentibus dispartiti sunt, & credenda est eorum infirmitas, & ferenda.* Fateri Augustinum posse Monachos jure suo de Altari vivere, si verbi prædicationi incumbant. *In libro de Opere Monachorum de Religiosis loquens, dicit, Si Evangelista sunt, fateor, habent scilicet potestatem de sumptibus fidelium vivendi.* Ita B. Thomas in libro contra Impugnantes Religionem. Ab Hieronymo quoque illud subjici affirmari, vetustissimi fuisse moris inter Hebræos, ut qui legem Dei nocturnis diurnisque horis meditarentur, piis illi Synagogæ largitionibus alerentur; qui mos idem in Ecclesia obtinuisset. *Dicit Hieronymus in Epistola contra Vigilantium. Hæc in Judæa usque hodie perseverat consuetudo, non solùm apud nos, sed etiam apud Hebræos, ut qui in lege Domini meditantur die ac nocte, & partem non habent in terra nisi solum Deum, Synagogarum & totius orbis foveantur ministeriis.* Reliquas ejus Apologiæ partes missas facio, ubi declarat sanctissimus Doctor posse fundos aliquos à Monachis possideri in commune, posse oblationes & eleemosynas spontaneas accipi, posse collectas fieri, & labore tamen manuum supersedere, ea qua dictum est ratione. Eadem hæc omnia pertractavit & in Summa sua 2. 2. q. 187.
Theologica B. Thomas.

V. In magno Bullario ad calcem Bullæ Honorii III. qua confirmatur Regula sancti Francisci, additum est testamentum ejusdem viri sanctissimi. Præstantissimè ibi declaratur, quo ille ferveret amore in opus manuum, quàm lubens ipse ei vacaret, quàm frequens fratres ad id cohortaretur, quàm providè & cautè verba libraret, ne eos præcepti vinculo obligasse videretur. *Et ego manibus meis laborabam, & volo laborare, & omnes alii fratres mei firmiter volo quod laborent, de arbitrio, quod pertinet ad honestatem. Et qui nesciunt, discant, non propter cupiditatem recipiendi pretium laboris, sed propter bonum exemplum. Et quando non daretur nobis pretium laboris, recurramus ad mensam Domini, petendo eleemosynas ostiatim.* Confirmata est ab eodem Honorio III. & Regula Carmelitarum, ubi præteritus non est labor manuum, sed eadem sobrietate non præcipiendi, nisi ubi non aliter declinari potest ignavi otii periculosissima inertia. *Faciendum est vobis aliquid operis, ut semper vos diabolus inveniat occupatos; ne ex otiositate vestra aliquem intrandi aditum ad animas vestras valeat invenire.* Anno 1253. confirmata est ab Innocentio IV. Regula sanctæ Claræ Monialium Franciscanarum. Caput quo de Opere manuum agitur, iisdem pene verbis expressum est, quo & in Regula B. Francisci, hac addita clausula, ut in locum Capituli comportent Moniales, quidquid operis perfecerint.

VI. Viclefi multiplicem insaniam damnavit Concilium Londinense anni 1382. in his & illud erat, Cogendos esse Fratres, sive Mendicantes labori manuum se dedere, & à mendicando cessare. *Quòd Fratres teneantur ad laborem manuum, & non per mendicitatem victum suum adquirere. Intelligendo istam propositionem universaliter sicut prius, concedimus quod non est error.* Quæ eadem propositio anno 1415. in Concilio Constantiensi proscripta fuit: *Fratres tenentur per labores manuum victum acquirere, & non per mendicitatem.* Censura Concilii his verbis exprimebatur: *Prima pars est scandalosa & præsumptuosè asser-* Sess. 8.
ta, pro quanto sic generaliter & indistinctè loquitur: & secunda erronea, pro quanto asserit mendicitatem fratribus non licere. Ex Bulla Leonis X. apparet hos

errores à Luthero innovatos fuisse adversùs mendicitatem Religiosorum. Concilium Coloniense anno 1536. Monachis & Monialibus opus manuum accuratissimè commendavit, ut piis & nunquam interruptis occupationibus muniti, septique essent adversùs omnes tentationes. Si Ægypti enim olim Monachi arctissima se lege & inexorabili necessitate ad hoc opus manuum constringebant, ad animarum multò magis id salutem, quàm ad corporis sustentationem pertinebat. *Monachus & Monacha debent amare Scripturarum scientiam, semper aliquid operis facere, ut eos diabolus semper inveniat occupatos. Et ut nulla sint quæ manibus operari liceat, libros tamen sacros describere ipsis maximè conveniret; ut & manus operetur cibos, & lectione anima saturetur. Porro Ægyptiorum Monasteria hunc morem servasse leguntur, ut nullum Monachum absque opere & labore susciperent, non tam propter victus necessaria, quam propter animæ salutem, ne perniciosis cogitationibus vagarentur.*

Part. 10. c. 56.

In Concilio Tridentino sancitum est, sive aliqua, sive nulla immobilia sint Cœnobiis, ne plures ad professionem admittantur, quam quanti ex reditibus, vel ex consuetis eleemosynis ali possunt. *Is tantum numerus constituatur, vel in posterum conservetur, qui vel ex reditibus propriis, vel ex consuetis eleemosynis commodè possit sustentari.* Labor ergo manuum Tridentinis Patribus pro nihilo reputatur, quod ad victum attinet. Nicolaus III. Decretali famosa, *Exit qui seminat*, tria observaverat vitæ sustentandæ adminicula in Regula beati Francisci, spontaneas oblationes, collectas, laborem. At Tridentina Synodus, cùm jam ferè in desuetudinem abisset illa victûs manu & arte quærendi prior ratio Monachorum, non suam illa quidem interposuit auctoritatem, ut eam restitueret, sed eam quasi mediam orbitam trivit, ne numerus ultra modum excrescens Monachorum vix jam, aut nec vix ali posset: non laborem manuum exaggeravit, sed numerum Monachorum imminuit, pro modulo redituum, vel spontanearum oblationum. Frequentiùs aliquantò Monialium Cœnobiis inculcatus est manuum labor, ut videre est in Concilio I. Mediolanensi; sed dilucidum est, eò hæc spectare, ut ne otio torpeant, & inertiæ serviant sacræ Virgines, quibus inviæ sunt & inaccessæ functiones Ecclesiasticæ, quibus Monachi vel exercentur, vel præparantur.

Sess. 25.

Constitut. Par. 3. c. 4.

VII. Operæ meæ pretium fore duxi, si seriem hanc continuamque contextionem Ecclesiasticæ traditionis hic explicarem de labore & opere manuum, tum Clericis, tum Monachis commendato, ut hinc validissimè muniretur ratio nostra superior interpretandi Canones Conciliorum super ea re editos, inter ipsa prope Ecclesiæ incunabula. Non potest enim non permira videri consensio illa tanta & concordia Decretorum Canonumque, tot volventibus sæculis, tanta regnorum Christiani nominis vastitate. Non facilè hæc consensio animadvertitur, quandiu se suis quis sinit fascinari præjudiciis, ac præsumptis animo opinionibus, nec in eam respirat unquam judicii & examinis libertatem, qua potissimum se nobis perspicua veritas manifestat. Sed illud mihi quidem persuasissimum est, si quis æqua lance ponderaverit, quæ hactenus de labore manuum huc congesta sunt, non addubitaturum posthac illum, quin omnibus ferè de his conveneris, quanquam aliquid nonnunquam jurgii conflatum, moxque disflatum sit.

1. Laudibus semper in cœlum evectos fuisse Clericos, qui oratione, lectione, & alio quovis Clericatus officio perfuncti, reliquas horas conferrent ad aliquod opus manuum. 2. Fuisse sæculis omnibus retro lapsis non paucos etiam Episcopos, qui certas diei horas labori consecrarint. 3. Clericos nullo unquam præcepti vinculo ad laborem compulsos fuisse, dum ne interim illi honesta vel occupatione destituerentur, vel sustentatione. 4. Tantò labori hinc addictiores fuisse Monasticas Congregationes, quantò professione ipsa sua expeditiores essent à sacris functionibus, ab administratione Sacramentorum, à prædicatione verbi, ab animarum regimine; seque ipsæ sponte sua pœnitentiæ & religioso recessui devoverant. 5. Quæ ante quingentos plus minus annos efflorescere cœperunt Regulares Congregationes, eas non potuisse labori manuum tam liberè & diu servire, quam illas antiquiores, quòd Clericalibus functionibus posteriores istæ implicatiores essent, suo ipso ex instituto. 6. Et tamen in his posterioribus Congregationibus institutiones semper ejusmodi aliquas viguisse, quibus pia laboris consuetudo utcumque retineretur. 7. Sed nec his, nec illis Congregationibus ulla unquam lege certa & indeclinabili præscriptus est labor; à quo alieniores semper, vel liberiores fuere, quæ sacris altarium ministeriis magis innexæ fuere. 8. Si quis obstinatius contendat in antiquioribus saltem Cœnobiis Monachorum, non Fratrum, præcepti fuisse laborem, Regulæ verba ad summum quemdam rigorem contorquens; illud saltem in confesso erit, et non aliàs locum præcepto fuisse, quàm ubi non aliter honestè poterat vel parari cibus, vel otii damnosa superstitias vitari. 9. Ante excogitatam Typographiam laudatissimum, usitatissimumque laborem fuisse in exscribendis libris versatum, vel in id genus piis opusculis proprio marte lucubrandis. Cui labori finitimus & cognatus habitus est, studendi, librosque pervolutandi usus, ad mentem sempiternæ veritatis rivulis & deliciis irrigandam, unde & in proximos aliquando effunderentur. 10. Priscis illis sæculis, quibus potissimum servebat opus & labor manuum, nunquam eò adacti sunt, qui ab ortu, qui à puero alieni fuerant ab ejusmodi artificiis: qui magnis, aut aliquantis opibus abdicatis, in Claustra secesserant: non adactos denique fuisse, nisi eos, qui ante professionem manibus victum quærebant, & quibus Monastica professio laboris levamentum fuerat, non additamentum. 11. Monialibus instantiùs commendari laborem necesse fuit, quòd non aliter ferè exitialem otiositatem effugere possint. 12. Cùm Concilio Constantiensi & Tridentino affuerit, præfueritque idem veritatis & charitatis Spiritus, qui antiquis Conciliis Carthaginensi & Turonensi, nihil dubia valde verendum est, nequid ea inter se Concilia collidantur. Itaque prope à vero abest, si ne Monachis quidem posteriora hæc duo Concilia laboris præceptum imposuere, multò minùs illud Clericis inflictum fuisse à prioribus illis duobus. Si qui verò velint ab antiquioribus illis Conciliis Clericos ipsos labori manuum astrictos fuisse, non facilè hi explicabunt, quî Concilium Constantiense diro eos fulmine perculerit, qui eam necessitatem Monachis indicebant: quî denique Concilium Tridentinum Monachos sinat, sive fundos habeant, sive non habeant, solis eleemosynis sustentari, atque ita toto labore manuum supersedere. 13. Cùm non privati modo aliqui, jam inde à quarto, quintoque

sæculo, sed cœtus numerosissimi professi sint, totos se in lectionem, & in meditationem abdere Scripturarum, atque in æternorum contemplationem, cujusmodi fuit illa beati Martini Monachorum Congregatio; ita fuere posteriori hoc ævo, sunt eruntve, & privati & cœtus religiosi tum Clericorum, tum Monachorum, qui otium labori, contemplationem labori consociabunt.

VIII. Orientalibus Monachis fuit semper, estque etiamnunc usitatissimus manuum labor. Narrat Gregorius Pachymeres Arsenium Patriarcham Constantinopolitanum Synodico judicio abdicatum, Patriarchali exisse Palatio, id efferentem, quod intulerat, ex Cœnobio cùm suo ad eum apicem raperetur, palliolum, pugillares, tres nummos, quos
L. 4. c. 7. manibus & artificiolo lucratus fuerat. *Nos palliolo, pugillaribus & tribus nummis, mercede operæ nummariæ describendo psalterio locata, quæ omnia juxta Monasticam Regulam prius possedimus, quam Patriarchales ædes ingrederemur, ut propriis resumptis, eximus.* Manibus ergo & ipse ante operabatur, cùm Monasticam vitam ageret, libros scriptitabat, divendebatque, ut eo pretio haberet, quibus vesceretur. Viderint Græci Monachi, an ex hoc negotiolo proprietarii tandem evaserint; sed illud compertissimum est, in opere quidem manuum illos multò exercitatiores esse Monachis Latinis, at tantò densioribus vicissim ignorantiæ tenebris insepultos esse. Nec ea mihi mens est, cum spiritali vita, & sacris disciplinis copulari non posse laborem manuum, si per horarum intervalla dispensetur. Græci & Orientales Monachi ita universim jamdiu toti immersi sunt, hi agrestibus operibus, hi inertissimo otio, ut verè utrisque meritissimò illachrymandum sit, & eorum quoque dolendæ sint vices, quos labor ipse manuum altissima ignorantia oblimavit. Orientalis erant originis illa Monachorum beati Basilii Cœnobia in Diœcesi Hispalensi, quorum anno 1603. à Clemente VIII. Pontifice confirmata sunt statuta, quibus laborum suorum fructu & pretio victitare jubentur. Assensus est Pontifex peculiare hoc statu-
Fagnan. in L. 3 Decret. Part. 2. pag. 396. tum condi potuisse. *Declaramus Monachos sancti Basilii ex peculiari sua Regula instituto ad victum propriis manibus parandum saltem in communi teneri.* Quod declaravit Clemens iis potissimum artibus actitari debere, quæ in Cœnobio ipso exerceri possunt, vel agris colendis, quod intelligitur de cultu frumenti, vini, mellis, olei, & aliarum id genus frugum terræ.

De Negotio licito, aut illicito Clericorum.

CAPUT XVII. *P. 1. l. 4. c. 4.*

De negotio Clericis vetito, per priora quinque Ecclesiæ sæcula.

I. Negotia Clericis interdicuntur, quòd eo plerumque ditescere gestiant.

II. Et illud undique lancinent sollicitudines.

III. Illud denique valles complura peccandi discrimina.

IV. Prædicatione verbi divini sustentari, non id negotium ducendum est.

V. Repudiata est ab Augustino hæreditas, quæ navibus constabat, quòd tormentis inquirendum esset in nautas naufragio elapsos.

VI. Quodque id negotii genus curarum, spinis implicatissimum sit.

VII. Damnat Hieronymus negotium Clericorum.

VIII. Illud sub remque fert animo Epiphanius inter fideles, Leo Magnus pœnitentibus prohibet.

IX. Toleratum tamen est ab Ecclesia, quibusdam etiam Imperatorum privilegiis cohonestatum negotium Clericorum, eo modestia sine sibi colibeant, ut vestes sibi & necessaria ejus pararent.

X. Fatetur Augustinus alias artes eisdem pene patere periculis, quibus & mercaturam.

XI. Itaque innocua per sese mercatura, innoxium sua sponte negotium est, si advocatitia modo viam, & cupiditatem contagio absterguntur.

XII. Nefas est Clericos secularium Conductores, Villicos, aut Procuratores esse.

XIII. Possunt tamen si modicus sit ager.

XIV. Pupuni & agentium Ecclesiæ possessionum.

XV. Bona pauperum administrat pacata & tranquilla charitas, non divitum tumultuosa cupiditas.

XVI. Hieronymi placita in eam rem.

XVII. Suavissimum & mirum certamen Severi Sulpitii, & beati Paulini, utram eliminatione esset perfectionis, una vendere & dare pauperibus, an patrimonia servare, & eorum proventibus pauperes pascere, ex domino jam provisorem factum, & administratorem.

XVIII. Antecedentium summa ex Conciliis Calchedonensi. sic Canone.

I. PEr Concilii Carthaginensis Canones non licet Clericis nisi agricolis esse, aut utcumque honestis & liberalibus artificibus. *Victum & vestitum artificiolo, vel agricultura sibi quærat.* Ex quo facilè intelligitur negotio illis interdici. Ejus ratio his ipsis verbis includitur, Clericum enim cibo & veste mediocri contentum esse æquum est: *Victum & vestitum quærat.* Permodici cultura agelli, vel artificioli aliquid ad id quidem plus satis est. At finis fructusque negotiationis aucupium est ingentium opum, à quarum concupiscentia procul eos esse par est, quorum portio Deus est, quorum thesaurus optatissimus Christi paupertas.

II. Priori huic rationi aliam adjicit Ambrosius, à sollicitudinibus, curis & tumultuosis cupiditatibus petitam, à quibus sejungi vix, ac ne vix potest negotium; cùm Clericos æquum sit mente esse libera, & soluta à terrenis desideriis, quò cogitationem & amorem conferre penitus omnem possint ad unum illud negotium, comparandæ sibi salutis æternæ, aliisque. Illud pronunciat Paulus & omnium prorsus fidelium auribus intonat, divinæ semel inscriptos militiæ jam non posse negotiis sese implicare sæcularibus; cùm ea conditione teneantur & Principum temporalium milites. Quo adductus est Ambrosius, ut negaret posse Clericum de negotio vivere, aut mercatura; sed vel fructibus Beneficii vitam tolerare debere, vel agelluli cultura, qua manus ejus occupentur, mens cœlos pervolitet. Sic enim ille in Officiis: *Non se implices nego-* Offic. l. 1.
tiis sæcularibus, quoniam Deo militas. Etenim si is qui c. 36.
Imperatori militat, à susceptionibus litium, actu negotiorum forensium, venditione mercium prohibetur humanis legibus; quantò magis qui fidei exercet militiam, ab omni usu negotiationis abstinere debet; agelluli sui contentus fructibus, si habet: si non habet, stipendiorum suorum fructu? Summa & incomparabilis est tranquillitas animi, à paupertatis metu expediti, ab opum cupidine expeditissimi, una temperantiæ possessione locupletissimi, felicissimique. *Ea est enim tranquillitas animi & temperantia, quæ neque studio quærendi afficitur, neque egestatis metu angitur.*

III. Ab Augustino observatum est, Apostolos piscationi vacasse, postquam etiam jam Christus resurrexerat, nec enim innoxiæ illi arti adversari

Apostolatum, cùm ea satisfiat naturæ necessitatibus, non opum siti, non honorum cupiditati. *Respondendum est, non eos fuisse prohibitos arte sua, licita scilicet atque concessa, victum necessarium quærere, sui Apostolatus integritate servata, si quando unde viverent, aliud non haberent.*

Tract. 122. in Ioan.

IV. Subest quidem species & imago aliqua pulcherrima negotii, cùm Pastor spiritalia seminat, & horum fructum aliquem capit temporalem. Sed longè alienissimum est id negotium ab ingenio & vitiis quæstuosæ negotiationis. Germanus enim Clericus fidelium ubi voluntarias oblationes accipit, multò magis sibi gratulatur de illorum spiritalibus virtutum incrementis, quàm de temporali & necessaria esca, qua ipse vicissim pascitur. *Non tam suæ gaudet subventum esse necessitati, quàm illorum gratulatur fœcunditati. Non requiro inquit datum, sed requiro fructum. Non ego, ne explear, sed ne vos inanes remaneatis.* Non eò primùm collimat Evangelicæ prædicationis sator, ut sibi temporalis aliquid acquirat subsidii: sed ut opes supernæ Veritatis in omnes homines spargat, quibus ipse interim egestate sua ansam præbeat explicandæ charitatis. *Non hoc sibi quærant tanquam commodum suum, ut ex necessitate suæ penuriæ videantur annuntiare Evangelium, sed hominibus illuminandis præbeant lucem verbi veritatis.*

De Pastori. c. 2.

Vilesceret alioqui Evangelium, cujus pretium infinitum est, æterna merces: alit populus Concionatores, Deus remunerat; non emit plebs Evangelicam veritatem sustentando Concionatore; sed peccata redimit, sed cælestem gloriam comparat, ex Evangelicis præceptis benemerendo de Concionatoribus & de pauperibus omnibus Evangelicis. *Unde ergo vivitur, necessitatis est accipere, charitatis est præbere. non tanquam venale sit Evangelium, ut istud sit pretium ejus, quod sumunt qui annuntiant, unde vivant. Si enim sic vendunt, magnam rem vili pretio vendunt. Accipiant sustentationem necessitatis à populo, mercedem dispensationis à Deo. Non enim est idoneus populus reddere mercedem illis, qui sibi in charitate Evangelii serviunt. Non expectent illi mercedem, nisi unde & isti salutem.*

V. Sed ut ad negotium Clericis prohibitum revocetur oratio, id videtur admonuisse nos Augustinus, Ecclesiam suo quidem ævo assentiri non potuisse, ut suæ opes, sive proventus augerentur mercaturis maritimis, non solùm ob illas mentis tempestates, quas impacati pelagi excitant æstûs, & naufragia: sed etiam ob tormenta quæstionum, quibus subjiciebantur nautæ plerumque innoxii, & infidi maris atroces procellas lituri. Eam probabile est fuisse causam recusandæ à sanctissimo Patre hæreditatis, quæ tota navium erat & negotiationis causa. *Bonifacii hæreditatem suscipere nolui, non misericordia, sed timore. Naviculariam nolui esse Ecclesiam Christi. Multi sunt quidem, qui etiam de navibus acquirunt: tamen una tentatio si esset, iret navis, & naufragaret. Homines ad tormenta daturi eramus, & de submersione navis secundum consuetudinem quæreretur, & torquerentur à judice, qui essent de fluctibus liberati: sed non eos daremus. Nullo enim pacto hoc facere deceret Ecclesiam.*

Serm. 49. De diversis.

Judicum austeritas in eos sæviebat, quibus mare, quibus tempestas pepercerat; procellis & fluctibus qui enataverant, stupendo naufragio ad Tribunalia Judicum illidebantur. Non poterat Ecclesiæ humanitas huic inclementiæ assentire, ideo negotiatione maritima Clerici sese abstinebant. Adde quod abhorrebat Ecclesia à coacervatione tantæ pecuniæ, sibi nefas esse persuasa aurum recondi, quandiu obvii sunt pauperes. *Non enim est Episcopi servare aurum, & revocare à se mendicantis manum. Quotidie tam multi petunt, tam multi gemunt, tam multi nos inopes interpellant, ut plures tristes relinquamus; quia quod possimus dare omnibus, non habemus. Non habemus enthecam.*

VI. Sed illa potissimùm ratio Clericos omnes avocat à negotio qualicumque, quòd intimæ pacis & puritatis cupidissimi sint, qua sacrum defungendum est quodlibet ministerium, ut pectus terrenis curis expiatum cælestibus desideriis flagret. Dum operi manuum vacant manus, vacare libera mens Deo tota potest; at negotii & lucri sollicitudines corpus otio torpere sinunt, animum extimulant mordacissimis curis. Eo pertinet ex Augustino, quod Paulus Timotheum ob valetudinem minùs integram laboris & operis impatientem, avocabat à negotiis sæcularibus, quibus mens jactata fuisset. *Monent ne aliqua sibi negotia quæreret, quibus animi ejus implicaretur intentio. Aliud est enim corpore laborare animo libero, sicut opifex potest, si non sit fraudulentus, & avarus, & privatæ rei avidus: aliud autem ipsum animum occupare curis colligendæ sine corporis labore pecuniæ, sicut sunt vel negotiatores, vel procuratores, vel conductores. Cura enim præsunt, non manibus operantur; ideo ipsum animum suum occupant habendi sollicitudine.* Sive cumulatas opes spectes, qui finis est avaritiæ Clericorum, sive perturbationes & fluctuationes animi, quibus eò aspirant, peræquè ab utrisque abhorret Ecclesia, abhorret & Clericatûs professio. Damnat & alibi Augustinus Clericos eos, qui stipendiis Ecclesiasticis non contenti negotiabantur, favorem vendebant, viduas ita exugebant, ut tam vacuas dimitterent, quàm si expilassent. *Si non contentus stipendiis fuerit, quæ de altario consequitur, sed exercet mercimonia, intercessiones vendit, viduarum munera libenter amplectitur, hic negotiator magis potest videri, quàm Clericus.*

De Opere Monac. c. 15.

De verbis Domini in Matt. ser. 19.

VII. Paucis hæc omnia complexus est Hieronymus. *Negotiatorem Clericum & ex inope divitem, ex ignobili gloriosum, quasi quandam pestem fuge.* Sic ille Epistola ad Nepotianum. At non paulò turpiùs Monastica professione, quasi dicas paupertatis professione grassari, ut locupletentur. *Nonnulli sunt ditiores Monachi, quàm fuerant sæculares.* Et tamen omnino fœdissimum in Clericatu locupletari, cum eo præ se ferat quis non votum, sed amorem, desiderium, admirationem paupertatis, cùm pauperum tantùm portio sit Deus, qui possideri non dignatur, si cum alio possideatur.

VIII. Ulteriùs evehitur Epiphanius, ubi ait Ecclesiam impatientiùs ferre mercatores, nec nisi extremum illis in fidelium grege assignare locum. *Negotiatores non admodum probat Ecclesia, sed in omnium infimo loco constituit.* πραγματευτὰς δὲ ὑποδέχεται. Sic ille in Expositione fidei Catholicæ. Nec minùs infestus illis est Lactantius. Possem & aliorum hic corradere Patrum suffragia, qui statim abhorrere à negotio & mercatura videntur. Et constat tamen indubitatissimè horrori illis non fuisse, nisi vitia ipsa negotiantium, mendacia, perjuria, cupiditates immensas, fraudes innumerabiles. At quoniam hæc vitia plerumque mercimonio adhærescunt, sanctissimi Ecclesiæ Patres, cùm non spectarent, quo posset modo negotium exerceri, sed quo flagitio exerceretur, in illud debacchati sunt: non quo non posset, sed quo difficillimè posset

n. 24.

L. 5. De Justit. c. 17.

In Psal. 33 & 70. sine scelere explicari. Ita pluribus locis professus est Augustinus. Ea quoque verissimè dici potest Ecclesiæ universæ persuasio, quæ mercatores pœnitentiæ non addicebat, sed pœnitentes arcebat à mercatura. Ejus rei ratio à B. Leone inde depromitur, quòd facillimè & pene inevitabiliter illabantur doli & fraudes in artes & ingenia ementium atque vendentium. Quanquam enim lucra quædam sint innocua, sunt tamen omnia lubrica & periculi plena; & qui ex scelerum fovea modò emersit pœnitens, eum necesse est excubare diligentiùs, & suspendere vestigia, ne iterum ruat. Si negotio antem interdicuntur pœnitentes, si arceantur & iidem pœnitentes Clericatu, hinc intelligis quanta intercapedo sit mercimonii & Clericatûs. Audiendus jam Leo ipse: *Qualitas lucri negotiantem non excusat aut arguit, quia est honestus quæstus & turpis. Veruntamen pœnitenti utilius est dispendia pati, quàm periculis negotiationis obstringi: quia difficile est inter ementis vendentisque commercium, non intervenire peccatum.*

Leo in Decret. c. 13. Epist. 92.

IX. Bona tamen fide fatendum est, non improbasse Ecclesiam in minoribus Clericis negotioli aliquid, quo ali possent. Extraordinariis oneribus subduxit Imperator Constantius Clericos omnes, quos hoc negotio victum quærere cogebat paupertas. *Et si qui de vobis alimonia causa negotiationem exercere volunt, immunitate potientur.* Et alibi: *Clerici verò vel hi quos Copiatas recens usus instituit nuncupari, ita à sordidis muneribus debent immunes atque à collatione præstari, si exiguis admodum mercimoniis tamen sibi victum vestitumque conquirent.* Quam idem Imperator rursum confirmavit immunitatem, rescito quod hinc lucri Clericis accedebat, eo ab ipsis pauperes impertiri. *Negotiationum dispendiis minimè obligentur, cùm certum sit, quæstus quos ex tabernaculis atque ergastulis colligunt, pauperibus profuturos.* Denique ab eodem promulgatum est, mercimonium omne Clericorum, sive per sese, sive per alios, publicis omnibus exactionibus solutum fore, tum quòd non posset nisi tenue & permodicum esse, tum quod lucri quidquid id erat, pauperibus addiceretur. *Et cum negotiatores ad aliquam præstationem competentem vocantur, ab his universis Clericis istiusmodi strepitus conquiescat. Si quid enim vel parcimonia, vel provisione, vel mercatura honestati tamen conscia congesserint, in usus pauperum atque egentium ministrari oportet; aut id quod ex eorundem ergasteriis vel tabernis conquiri poterit & colligi, collectum id religionis æstiment lucrum. Verùm etiam ab hominibus eorundem, qui operam in mercimoniis habent.*

Cod. Theod. l. 16. Tit. 2. Leg. 8. 15. 10. 14.

X. Fatetur enimvero Augustinus locis suprà laudatis, si mercatores facilè patent mendacio, perjurio, fraudi & avaritiæ, ita opifices quidem & agricolas ab his vitiis & periculis esse semotos. Si reponant autem, opifices & agricolas his se laqueis facilè explicare, si baptismi sacramentum & legem Christianam constanter retineant; idem prorsus de mercatoribus dicetur. *Sed non ea faciunt, inquit, agricola boni, nec illa negotiatores boni, &c. Ista hominum, non rerum peccata sunt, &c. Unum scio, quia si malus fuero, non negotiatio mihi facit, sed iniquitas mea.* Quibus responsionibus subscribit Augustinus ipse: *Quando verum dicitur, non est quod contradicatur.*

In Psal 70.

XI. Hinc ergo illud rectè concluditur, medium quid esse negotium; quod bonum, malumque dicetur, perinde ut usus erit; posse quem ei vacare, ut vitæ necessitatibus satisfaciat, ut paupertatem levet, & tunc non solùm innocuam esse artem, sed & pietati & charitati accommodatam, atque ita & Clericis ab Ecclesia concessam, & Imperatorum privilegiis ornatam; at plerosque eò incitari insatiabilis facibus avaritiæ, ad opes suas acervandas, quarum congerie obruantur, & à cælestibus omnino desciscant. Hanc caducarum opum præ immortalibus virtutum divitiis insaniam detestati sunt sancti Patres, cum Clericos negotiatores insectabantur. Audiendus hîc nobis est Severus Sulpitius, ubi negotium quidem à Clericis arcet, nec tamen nisi ipsa vitia execratur, quæ ipsi aliunde affricata sunt. *Levitis in sacerdotium assumptis nulla portio data, quò liberiùs servirent Deo. Equidem hoc exemplum tacitus non prætererim, legendumque ministris Ecclesiarum libenter ingesserim. Etenim præcepti hujus non solùm immemores, sed etiam ignari mihi videntur, tanta hoc tempore animos eorum habendi cupido, veluti tabes incessit. Inhiant possessionibus, prædia excolunt, auro incubant, emunt venduntque, quæstui per omnia student. Et qui melioris propositi videntur, neque possidentes, neque negotiantes, quod est multò turpius, sedentes munera expectant, atque omne vitæ decus mercede corruptum habent, dum quasi venalem præ se ferunt sanctitatem.* Pius cum primis & doctus Scriptor sugillat commercia Clericorum avaritiæ studentium: sed non leviter eos quoque aspergit, qui ingentibus latifundiis incubabant, qui reditus eorum amplificare studebant, fructus divendebant, ut novos sibi fundos, novos cupiditatum fomites acervarent: quo non magis opes, quàm salutis dispendia, certè pericula conduplicabant. *Inhiant possessionibus, prædia excolunt, auro incubant, emunt venduntque, quæstui per omnia student. At qui melioris propositi videntur, neque possidentes, neque negotiantes, &c.* Enimvero negotii genus est, fundorum fructus non spargere in egenos, sed conferre in novos fundos, unde novi in immensum ex fundis reditus, ex reditibus fundi augescant. Nec multùm disparis enim avaritiæ est, ac negotiationis, vendere quod excolueris, & rursum distrahere quod emeris.

Hist. sacra. L. 1.

XII. In Concilio Carthaginensi III. prohibiti sunt Clerici, ne conductores aut procuratores fierent sæcularium, ne lucri turpitudine Ordinis sui dignitatem dedecorarent. *Placuit ut Episcopi & Presbyteri, & Diaconi, vel Clerici non sint Conductores, neque Procuratores, neque ullo turpi vel inhonesto negotio victum quærant. Quia respicere debent scriptum esse, Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus.* Conjecit jam suprà Augustinus in eandem classem Mercatores, Conductores, Procuratores, quorum interim corpora otio & ignavia languent, mentes curarum aculeis & cupiditatum æstu exagitantur. *Aliud est ipsum animum occupare curis colligendæ sine corporis labore pecuniæ, sicut sunt vel negotiatores, vel procuratores, vel conductores: non manibus operantur, animum occupant habendi sollicitudine.* Duo ergo ibi sunt, quæ dissideant & confligentur cum Clericatu: qui ex adverso flagitat corpus utili aliquo opere exercitari, mentem conquiescere, cupiditatibus vacuam, uni charitatis paci servientem.

Can. 15. *De Opere Monac. c. 15*

XIII. Et superiùs tamen testatum fecit sanctus Paulinus, sanctissimum virum & martyrio clarum Felicem, cùm imperare sibi non potuisset, ut repeteret bona, quibus propter Christi fidem spoliatus fuerat: tria agri jugera conduxisse, quæ suis ipse manibus excoleret, atque ita suam solaretur penuriam, eorumque quotum paupertati accedebat ægritudo, atque imbecillitas laboris impatiens. Nec illud arduum est, hanc sedare discordiam. Quod-

dam enim negotii genus est, agros conducere. Ei ergo vel favebunt, vel infesti erunt Canones, pro ejus modo & fine. Nec enim vel Augustinus, vel Concilii Carthaginensis III. Patres mercatoribus irascebantur ipsis, vel Conductoribus, sed eorum cupiditatibus sine modo & sine fine hiantibus, ac tumultuantibus. Atqui nihil verendum erat, ne B. Felix tribus conducendis & excolendis agri jugeribus, ad suam & pauperum sustentationem, vel infinitas aggeraret opes, vel Evangelicæ paupertati terga verteret.

XIV. Nec multum dispar erat eorum ratio, quibus delegata erat agrorum Ecclesiæ cura & administratio. Optabile Augustino fuisset eam curam in laïcos conferre. *Alloquebatur plebem Dei, malle se ex collationibus plebis Dei vivere, quàm illarum possessionum curam vel gubernationem pati: & paratum se esse illis cedere, &c. Sed nunquam id laici suscipere voluerunt.* Id oneris detrectantibus laicis, valentiores ex Clericis suis ei curæ præfecit. *Domus Ecclesiæ curam omnemque substantiam ad vices valentioribus Clericis delegabat & credebat.* (Possid. c. 23. 24.) Uti non rarò cupiditas charitatem imitatur, ejusque & formam & functiones induit; ita & hoc loco eas partes sustinebat charitas, quas plerumque cupiditas implet. At quantumvis finitimæ functiones essent; erant fines, stimulique longè diversissimi. Nec enim hi Clerici terram proscindebant, & patrimonium excolebant Christi; nisi ut hostias altari suppeditarent, ut Clerum, ut pauperes omnes, ut seipsos modicè alerent, ut denique uni impenderent charitati, quæ mortales fere habent cupiditatum suarum instrumenta.

XV. Id præstantissimè executus est Julianus Pomerius, ubi Paulinum ait, Hilarium, & alios horum simillimos in ipsa opulentia sua inopes fuisse, quando propriis omnibus in pauperes distributis patrimoniis, sua ad Episcopale culmen provectione evaserant possessores, procuratores, & dispensatores rerum Ecclesiæ. Ut enim proprias cujusque res possidet cupiditas, ita & sanctissimæ Congregationis bona possidet, vel potius administrat charitas. Possidet virtus, possidet vitium: sed ipsa possidendi ratio, & finis distat immane quantum. *Expedit facultates Ecclesiæ possideri, & amore perfectionis proprias contemni. Non enim propria sunt, sed communes Ecclesiæ facultates, &c. Sine detrimento perfectionis, possunt quæ sunt communia Ecclesiæ possideri. Hilarius Arelatensis Episcopus, non solum quod illa tunc habebat Ecclesia possedit, sed etiam acceptis fidelium numerosis hæreditatibus ampliavit.* (De vita Contempl. L. 2. c. 10.) Ita potest charitas terrenas substantias non retinere tantum & possidere, sed & amplificare, ubi res sunt Congregationis sanctæ, & quidem pauperum. Nullæ hic sunt cupiditatis partes, propterea quod qui possidere hic videtur, patrimonii sui is jam abdicatione approbavit, quam alienus esset ab afflatu qualicumque avaritiæ; nec possessorem se, sed dispensatorem fore bonorum communium: *Hoc est enim possidendo contemnere, non sibi, sed aliis possidere.*

XVI. Nec Ecclesiæ tantùm, & communes, & pauperum res possideri, & augeri possunt citra contagium cupiditatis; sed & propriæ res possunt & hæreditates obtineri & amplificari, uno cœlestis charitatis instinctu & Evangelicæ paupertatis ingenio, si eo tantum consilio, studioque retineantur, ut effundantur in pauperes, ea fide & integritate incorrupta, quasi essent res pauperum. Non jam dominus, non possessor quisquam amplius est earum rerum, quas charitati, & misericordiæ in pauperes dicavit, sed Procurator, Villicus, Dispensator. Non ergo possunt ex sanctis Patribus Clerici Procuratores se agere rerum, vel negotiorum laïcorum, cùm ne suis quidem ipsorum rebus carnali affectu affigi debeant. Unde Hieronymus ad Nepotianum: *Procuratores & dispensatores domorum alienarum atque villarum, quomodo possunt esse Clerici, qui proprias jubentur contemnere facultates?* Cujus rei & alibi causas aperit, ubi agit *De vitando suspecto Contubernio.* Sic enim ibi: *Dispensator & dominus & præveniens officia servulorum, quem omnes rodant famuli: & quæcumque domina non dederit, illum clamitent subtraxisse. Querulum servulorum genus est, & quantacumque dederis, semper eis minus est.* Famulorum maledicentia in Clericum laïcæ domus Procuratorem, à Clerico in Clerum ipsum, & in Ecclesiam resilit. Hilario Pictaviensi Episcopo illa curarum & sollicitudinum procella, quæ Procuratoribus & Conductoribus sæcularium nobiliumque virorum jugiter incumbit, parum consentire videtur Clericis, quorum lux, pax, tranquillitas fidelibus omnibus solatio & præsidio esse debet. *Ingenti periculo Sacerdotes, qui Ecclesiæ oculi sunt, negotiis sæculi, curis pecuniæ, & familiarium rerum incrementis & conviviorum luxibus occupantur. Ecclesiæ enim lumen sunt, id est, corporis oculi. Et si lumen ipsum avaritia & lascivia noctis tenebrescit, corpori, id est, Ecclesiæ, cui per naturam suam tenebræ sunt, quantæ insuper tenebræ de exemplo tenebrosi luminis invehentur?* (In Psal. 138.) Præclarè & Basilius ad Chorepiscopum scribens demonstravit, quam non facilè conciliari possit illa alienarum rerum administrandarum servitus, cum libertate ea qua Clericos decet à terrenis omnibus vinculis expeditos esse. (Epist. 340.)

XVII. Nihil est tamen quod obstrepat ei libertati, pacique mentis, ubi propriarum etiam quis rerum possessionem & administrationem retinet, quarum fundos fructusque alendis pauperibus consecravit. De eo amicissimè suavissiméque certatum est B. Paulinum inter & Severum Sulpitium, utrum perfectioni, & paupertati Evangelicæ magis concineret, sua statim omnia vendidisse & distribuisse pauperibus: an servasse fundos, eorum Oeconomum se & Villicum pauperum agere; nec suas tantum res, earumque proventus, sed & curas, vigilias, operas, sollicitudinesque pauperibus donare. Primam rationem tenuerat Paulinus, alteram Severus Sulpitius, perfectionis palmam eorum unusquisque sibi abdicabat, alteri concedebat. (Paulin. Epist. 2.) Ita humilitas, ita charitas contendere & repugnare amat. Inde porro illud emicat in rei hujus nostræ illustrationem, eundem saltem perfectionis apicem attingi ex sententia beati quidem Paulini, si quis procurator & villicus fiat suorum ipsius agrorum, postquam illos pauperum usibus transcripsit, atque si omnia simul & semel pauperibus erogasset. Emicat rursus quantumvis prohibuerit Ecclesia, ne Clerici curam sibi induerent, & procurationem terrenarum quarumcumque rerum, posse eam indui & sustineri, si res sint Ecclesiæ: vel propriæ quidem, sed pauperum alimentis adscriptæ. Emicat denique menti & consilio Canonum serviendum esse, non litteræ: amorem castum & infucatum paupertatis ab Ecclesia commendari; eum amorem facillimè coalescere cum administratione ingentium bonorum, si bona ea sint religiosæ, unique Deo addictæ Congregationis; quin & cohærescere posse cum propria cura patrimonii, si illud etsi clam, efficacissimè tamen Deo dicatum sit, & pauperum necessitatibus.

XVIII.

XVIII. Quæ toto hoc Capite congesta sunt, ea uno Canone complecti videtur Concilium Calchedonense, ubi Clericis, peræque ac Monachis prohibet, ne sæcularibus se negotiis implicent, aut procurationi domorum, aut terrarum administrationi; quanquam nihil vetet, quin pupillorum tuitionem in se recipiant, si legibus eò adigantur: ac multò libentiùs rerum & causarum Ecclesiæ jubente Episcopo administrationem subeant, orphanorum item, & viduarum, omniumque quos probis omnibus sua commoda, conciliasque calamitas.
Can. 3. *Decrevit Concilium, non Episcopum, non Clericum, non Monachum, aut possessiones conducere, aut negotiis sæcularibus se immiscere, præter pupillorum, si fortè leges imponant inexcusabilem curam, aut civitatis Episcopus Ecclesiasticarum rerum sollicitudinem habere præcipiat, aut orphanorum & viduarum, quæ sine ulla defensione sunt, &c.*

CAPUT XVIII. *P. 2. l. 4. c. 4.*

Negotio Clericis interdicitur, uti & administratione rei, & causarum sæcularium. Immunitas tutelarum, sæculo VI. VII. & VIII.

I. In Gallia Clerici majores negotio arcentur.
II. In Hispania Clerici prorsus omnes.
III. IV. V. Nec secus erat in Italia, & in Ecclesia Alexandrina. Erant tamen ibi Ecclesiæ naves complures ad comportanda frumenta.
VI. VII. VIII. His navibus plura Reges & Imperatores privilegia annuerant.
IX. Clerici ipsi res Ecclesiæ administrabant, charitate & tranquillitate mentis illibata.
X. Oeconomus vices gerebat Episcopi in administratione temporali.
XI. Sæcularium res & causas administrare Clerici vetabantur.
XII. Exceptiones aliquæ ex Legibus Justiniani.
XIII. Quàm aliena fiat hæc mutatio, à singulari Clericorum pietate, humanitate, & mente in Deum semper arrecta.
XIV. Quàm dolendum sit ex animo, quod Clerici lusibus vacant.
XV. XVI. A Tutorum & Curatorum oneribus immunitas Clericorum.
XVII. XVIII. Qua nimirum ex Conciliis & ex Legibus illi demum utuntur Clerici, qui in Ecclesia sua resident.

I. Quatuor in honore erant Ecclesiæ artes illæ liberales & occupationes innoxiæ, quæ manus & corpus distinent, mentem liberam in cœlos evolare sinunt, & à cupiditatum nexibus procul se subducere: tanto fuere contemptui & horrori, quæ animos exagitant, variisque opum & dignitatum implicant & spinosissimis desideriis. Diaconos & superiorum omnium Ordinum Clericos, ne emenitio quidem aliorum nomine, voluit Concilium Aurelianense III. negotiari posse. *Ne in exercendis negotiis, ut publici, qui ad populi responsum negotiatores observant, turpis lucri cupiditate versentur, aut sub alieno nomine interdicta negotia audeat exercere.* Quantum in eo flagitii esset, declarat, quæ transgressoribus intorquetur pœna depositionis. *Concessa communione ab Ordine regradetur.* (Can. 17.)

II. Eadem pœna Clericis indiscriminatim omnibus irrogata est à Concilio Tarraconensi. *Canonum statutis firmatum est, ut quicumque in Clero esse voluerit, emendi vilius, vel vendendi carius studio non utatur. Certè si hæc voluerit exercere, cohibeatur à Clero.* (Can. 2.) Nec beatum Isidorum Hispalensem Episcopum sefellit hæc desperatissima societas Clericatus & negotiationis. *Usuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationes lucrorum, fraudisque cujusquam studium appetant, amorem pecuniæ quasi materiam cunctorum * fugiant; sæcularia officia negotiaque abjiciant, honorum gradus per ambitionem non subeant.* De Offic. Eccl. l. 2. c. 2.

* Forte addendum vitiorum.

III. Cùm Eulogio Alexandrino Patriarchæ mitteret Gregorius Magnus naves lignis onustas, ad naves alias construendas, pretium earum repudiavit: non uno familiaris sibi largitatis stimulo, sed summa quadam alienatione animi à lucro & lucri, aut negotii specie qualicumque. *Quod autem dicitis, quia si majora transmittimus ligna, pretium dabitis, largitati quidem gratias agimus, sed accipere pretium Evangelio interdicente prohibemur. Nos enim ea quæ transmittimus ligna, non emimus, & quomodo possumus pretium accipere, cùm scriptum sit, gratis accepistis, gratis date.* L. 4. Ep. 60. L. 5. Ep. 60. L. 7. Ep. 29. 78. 79. L. 8. Ep. 42.

IV. Naves porro de quibus Epistolis his omnibus agit Gregorius, nec ab Eulogio Alexandrino, nec ab Abbatissis, nec ab Episcopis, quorum juris erant, negotio qualicumque addicebantur, sed convehendis alimentis pauperum innumerabilis cujusdam multitudinis. Si construere naves statuisset Eulogius, quæ terrenæ cuiquam cupiditati famularentur, non is erat Gregorius, qui multum id sineret, multo minus qui prosanum negotium cura & largitione sua promoveret. Unde & idem sanctissimus Pontifex Episcopum quendam Campaniæ acerbissimè objurgavit per Nuntium suum, quòd Pastoralis officii munia perfunctoriè obiret, totus ipse in construendis navibus esset. *Rebus quæ ad Pastoris curam pertinent prætermissis, ad fabricandum naves toto se studio inutiliter occupare.* L. 8. Ep. 64. L. 11. Ep. 31.

V. Ad Ecclesiam Alexandrinam redeo, cujus in Patriarchalem sedem sublimatus est biennio post Eulogii mortem Joannes Eleemosynarius. (An. 610.) Sanctissimo huic Patriarchæ cùm præter numerosissimum suum Clerum alenda essent pauperum septem millia & quingenti, uti ex descriptione patuit, quam primo ipso ordinationis suæ die sibi voluit exhiberi: *Erant autem plusquam septem millia quingenti:* erant onerariæ naves ingentes, quæ frumenta ex longinquis illis sibi regionibus adveherent, ubi vilior erat tum annona. Harum navium unam aliquando mutuam dedit Mercatori, qui propriis navibus naufragia semper patiebatur & qui navi Ecclesiæ tum usus, ejus expertus est clementiam præpotentem, qui maria sedat concitata, & cœlum tranquillat. *Mox jussit tradi ei unam magnam navem, plenam frumento viginti millium modiorum, de illis navibus, quæ sanctissimæ Ecclesiæ subjectæ ministrabant.* (Vita ejus c. 11.) Ejus negotii non apparet consortem utcumque fuisse beatissimum Patriarcham. Quin postea subjicitur ingentes eas naves in Siciliam proficisci solitas ad frumenta advehenda. (Cap. 12.) *Nunciatur ei duas Ecclesiæ magnarum navium ad terram esse submissas, quas miserat in Siciliam propter frumentum.* Aliàs rursus ejusdem Ecclesiæ tredecim naves, quæ singulæ decem millia modiorum tritici capiebant, tam atroci jactatæ ac convulsæ sunt tempestate in mari Adriatico, ut in mare necesse fuerit onus omne ejici. (Cap. 27.) At ne tantillam quidem animi perturbationem beatissimo Patriarchæ ea vel tempestas creavit, vel rerum jactura. *Plus enim erant, quam tredecim naves, capientes per singulas decem millia modiorum.*

V. Theodosii & Valentiniani lege sancitum fuerat, ut siquæ naves supra duo millia modiorum caperent, ex ordinariis exactionibus subessent, quantumvis ditionis essent Ecclesiæ. *Jubemus nullam*

Cod. l. 1. de sacros. Eccl. leg. 10.

navim ultra duorum millium modiorum capacem, &c. Religionis intuitu excusari posse, &c. Ægrè mihi persuaserim, Alexandrinæ Ecclesiæ naves alendorum pauperum famulas & ministras, ordinariis fuisse exactionibus obnoxias, etsi ultra decem millia modiorum caperent. Ratio est, quod jam egebat Ecclesia Alexandrina his majoribus & capacioribus navibus, quàm ceteræ Ecclesiæ minoribus, non ultra duo millia capientibus, ad pauperum necessitates. Itaque ut paribus donentur Ecclesiæ privilegiis, pro suo quæque modo, si ceteris Ecclesiis permittebantur duorum millium modiorum naves, æquum erat, ut & ultra decem millium Alexandrinæ annuerentur.

VII. Communicatum voluit Theodoricus Rex cum Ecclesia Mediolanensi, privilegium quo jam potiebatur Ravennas, in gratiam pauperum, quibus nullæ non prærogativæ indulgendæ sunt. Ejusmodi erat autem privilegium, ut oneribus & exactionibus omnibus absolveretur mercator aliquis unus, Ecclesiæ obsequiis & utilitatibus astrictus. Ita enim leges apud Cassiodorum: *Defensores sacrosancta Mediolanensis Ecclesia, pro expensis pauperum, quas sub lacri exaggeratione suaduntur, unum sibi ex negotiatoribus urbis sua desiderant oportere præstari, qui emptoris functus officio, exceptis negotiationis oneribus, debeat implere quod suscipit. Hac enim nos & Ravennati Ecclesia commemorant tribuisse, &c.* Ejus annuendæ immunitatis rationes admirationi certè erant, calamo scilicet & ingenio Cassiodori consonantes, qui Theodorico à Consiliis erat. *Beneficialem esse Principem licet, nec intra regulas constitui potest munificentia regalis arctari. Clementia non habet legem, nec debet sub angustis terminis benigna sequi, quem decet sine fine laudari.*

Cassid. l. 2. Epist. 30.

VIII. Ex his porro Regiis & Imperatoriis legibus manifestum est, Ecclesiis fuisse naves ingentes nec paucas, nec inde tamen negotii vel suspiciones existere posse, cùm illæ omnes pauperum utilitatibus sacræ essent: denique etsi quid suboleret negotii, flagrabat ibi charitas, non cupiditas. Illud verò intercedit discriminis utriusque rebus & negotiis, quod in ipsa jactatione indeclinabilium quandoque sollicitudinum tranquilla semper & serena charitas est, cupiditas cœlo marique silente fluctuatur semper intestinis suis procellis.

IX. Inde est quod in votis Ecclesiæ semper fuit, ut Oeconomi & Procuratores rerum Ecclesiæ & patrimonii Christi, è Clero adoptarentur. Quanquam enim difficillimè ab eo munere elui possint curæ & tumultus omnes, constat tamen indubitatissimè, charitatem quæ nos his objectat molestiis, ipsam per sese in penetralibus animi lætam & tranquillam conquiescere. Amor Christi sine fuco, spes æternorum vegeta, fides viva, ac præsensio & prægustatio quædam bonorum & gaudiorum cælestium, inter ipsas tempestates pacem & suavitatem ineffabilem quandam ipsis animæ medullis infundunt. Eò compulsus est B. Gregorius Papa, ut Laïcos omnes ab administratione rerum Ecclesiæ temporalium summoveret. *Nemo laïcorum quodlibet Palatii ministerium, vel Ecclesiasticum patrimonium procurabat; sed omnia Ecclesiastici juris munia Ecclesiastici viri subibant.* Epistolarum Gregorii plures sunt ad Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos & Clericos minores, administrando Ecclesiæ patrimonio præfectos. Nec suavitas tantùm & charitas his à Pontifice commendabatur erga villicos, rusticosque agris Ecclesiæ affixos, sed & solatia his, & blandimenta, necnon & onerum levamenta subinde concedebantur. Audi quid ab eo perscriptum sit ad Subdiaconum, patrimonio Ecclesiæ Romanæ in Sicilia præpositum, ut rusticis largiretur authentica, vel exemplaria immunitatum à Pontifice eis concessarum. *Scripta mea ad rusticos qua direxi, per omnes massas fac relegi, ut sciant quid sibi contra violentias debeant defendere ex authoritate nostra, eisque vel authentica, vel exemplaria eorum dentur.*

L. 2. c. 15. vita ejus.

L. 1. Ep. 42.

X. Concilium Hispalense, innovato Calchedonensi Canone, quo prohibebatur, ne Episcopi laïcos sibi, vel Ecclesiæ suæ Oeconomos adsciscerent, ejus statuit pulcherrimam banc suggerit rationem. Quòd videlicet rei temporalis administrator Vicarius sit Episcopi, & lites dirimat omnes ex temporalium regimine frequentissimas. *Indecorum est laïcum Vicarium esse Episcopi, & seculares in Ecclesia judicare, &c. Qui in administrationibus Ecclesia Pontificibus sociantur, discrepare non debent, nec professione, nec habitu.*

Can. 9.

XI. Contrà verò nihil tam inimicum est Clericatui, quàm Laïcorum terras litesque procurandas suscipere. Quod vel ea Justiniani lege patebit, canonicis regulis ita succinente. *Sed neque fieri susceptorem, aut exactorem fiscalium functionum, aut conductorem publicarum, aut alienarum possessionum, aut curatorem domûs, aut procuratorem litis, aut fidejussorem pro talibus causis Episcopum, aut Oeconomum, aut alium Clericum cujuslibet gradus, aut Monachum proprio nomine, aut Ecclesia, aut Monasterii sinimus: ut non per hanc occasionem & sanctis domibus damnum fiat, & sacra ministeria impediantur.* Ne per leges quidem ergo licet Clericis, Conductoribus esse, Agentibus, vel Procuratoribus, vel cavere pro Laïcorum rebus, litibusque, publicis, privatisque.

Novel. 123. c. 6.

XII. Subjiciuntur tamen à Justiniano exceptiones eæ, quæ prætermitti omnino non possint. Si enim Ecclesiæ vel Cœnobio conducibile sit conducere, vel emphyteotico jure suscipere agros, agris suis conjunctos, aut vicinos, jus fasque erit, si modò Clericorum vel Monachorum Collegium assentiatur. 2. Ecclesiæ uni conceditur aliarum Ecclesiarum vel locorum Deo sacrorum emphyteoses accipere, vel locationes. 3. Nec molestè feritur, si Clerici ipsi conductores fiant agrorum Ecclesiæ suæ, Episcopo vel Oeconomo assentiente.

Ibidem.

XIII. Huc utique referri potest, quod à Ferrando proditum est in vita B. Fulgentii. Cùm enim ineunte juventa Fulgentius Procurator fuisset: *Procurator ordinatur, hinc initium sumens imperandi, & consulendi, ac gubernandi quamplurimos:* Eo munere fungi cœpit insita sibi humanitate & suavitate ingenii mira; quæ tamen minùs consentiebat officio, quod sustinebat. Hinc ejus brevi pertæsus, ejusque rigoris & sævitiæ impatiens, quàm munus flagitare videbatur, mentem tandem appulit ad innocentiam Monasticæ professionis amplectendam. *Accepta tamen hac potestate, dum clementer utitur, & neminem lædere pro ingenita sibi bonitate desiderat, atque in exigendis pensionibus crudelitatem jubetur exercere, cœpit secularium negotiorum gravis apparere sarcina, & displicere felicitas vana, paulatimque vita spiritalis amor exurgere.* Eò etiam adducti sunt Ecclesiæ Patres, adductæ Episcopales Synodi, ut Clericos arcerent à secularibus his functionibus, quibus & avaritiæ servitur, & à sævitia non receditur.

C. 1. 2.

XIV. Cùm spinosior sit litium & impacatior procuratio, quàm rerum, ideo vehementiùs ea Clerici interdicuntur. Fulgentium perhibet idem Fer-

randus, Episcopatu auctum, non esse passum, ut terrenis se negotiis Clerici innecterent, quòd iis à sacro ministerio mens alienetur. *Summam diligentiam præbuit, ne quis Clericus negotiis sæcularibus occupatus, ab officio Ecclesiastico diutius vacaret.* (Cap. 19.) Idem prohibuit Concilium Tarraconense Monachis omnibus, quoad res & lites sæcularium; res enim & lites Monasterii commendari illis possunt ab Abbate. *Nullus Monachorum forensis negotii susceptor vel executor existat, nisi quod Monasterii exposcit utilitas; Abbate sibi nihilominus imperante.* (Cap. 11.) Quam suprà laudavimus Justiniani Novellam, ea promiscuè Clerici Monachique ablegantur à negotiis & litibus sæcularium. *Aut procuratorem litis.* (Nov. 123. c. 6.) Dolebat vehementissimè Gregorio Magno ea mentis alienatio, inanitasque Clericorum, qui mundi negotiis sese immiscent. *Ecce jam pene nulla est sæculi actio, quam non Sacerdotes administrent. Dum ergo in sancto habitu constituti, exteriora sunt, quæ exhibent, quasi sanctuarii lapides foris jacent, &c. Non solùm in plateis, sed & in capite platearum dispersi sunt, quia & per desiderium mundi hujus opera peragunt, & tamen de religioso habitu culmen honoris quærunt.* (In Evang. hom. 17.)

XV. Quod ad Tutores spectat & Curatores, his muneribus Episcopos & Monachos summovet Justinianus, nec his illigari sinit Presbyteros, Diaconos & Subdiaconos, nisi sua sponte assentiantur, & quibus ea cura impendenda est, ii sint proximitate conjunctissimi; unius tantùm denique, non plurium Tutores esse sinit, aut Curatores. *Deo amabiles Episcopos & Monachos ex nulla lege tutores aut curatores cujuscumque personæ fieri permittimus: Presbyteros autem & Diaconos & Subdiaconos jure & lege cognationis tutelam aut curam suscipere hæreditatis permittimus: proprio & solo gradu cognationis ad tutelam & curam vocatis: hujusmodi suscipere administrationem permittimus, si tamen intra quatuor menses, ex quo vocati sunt, apud competentem Judicem scripto declarent talem administrationem propria voluntate suscepisse. Et si quis eorum forsan hoc fecerit, nullum ex hoc in alia tutela aut cura præjudicium patiatur.* (Novel. 123. c. 5.)

XVI. His postremis verbis, *si quis eorum forsan*, manifestè proditur Justinianum, vel Episcopos quos ille his commentandis condendisque legibus non adesse tantùm, sed & præesse volebat; in votis habuisse, ut servitutibus his mortalium Clerici sese ipsi nunquam subjicerent, ut quæ mirum in modum alienæ sint à cælestibus Clericatûs omniis. Inde est quòd eam immunitatem Imperator illis nulla prorsus exceptione confirmavit. *Generaliter sancimus omnes viros rever. Episcopos, nec non Presbyteros, Diaconos & Subdiaconos, & præcipuè Monachos, licèt non sint Clerici, immunitatem ipso jure omnes habere tutela, sive testamentaria, sive legitima, sive dativa, & non solùm tutela eos esse expertes, sed etiam cura, non solùm pupillorum & adultorum, sed & furiosi, & muti, & surdi, & aliarum personarum, quibus tutores & curatores à veteribus legibus dantur.* (Cod. l. 1. De Epis. & Cler. leg. 51.)

XVII. Sed ut indubitatissimè constet eam immunitatem Clericis & Monachis non concedi, nisi ut libentiùs liberiúsque sanctissimas Ecclesiastici ministerii functiones amplexentur: ad illud privilegium aditus illis tantùm patet, qui Ecclesiis suis, vel Cœnobiis affixi resident, procul ab ejus participatione amandatis Clericis, Monachisque erronibus & vagis. *Eos tamen Clericos & Monachos hujusmodi habere beneficium sancimus, qui apud sacrosanctas Ecclesias vel Monasteria permanent, non divagantes, neque circa divina ministeria desides; cùm propter hoc* (Ibidem.)

ipsum beneficium eis indulgeamus, ut aliis omnibus derelictis, Dei omnipotentis ministeriis inhæreant.

XVIII. Eidem coarctationi subscripsit Aurelianense Concilium IV. ad Clericos majores, Ecclesiis suis, & Altarium ministerio adglutinatos; cùm & iniquum foret & impium, veri summique Dei Ministros non iisdem saltem frui immunitatibus, quibus Ethnici Principes suos sacrilegos Sacerdotes gaudere voluere. *Si quis Judicum Clericos de quolibet corpore venientes, atque altario mancipatos, vel quorum nomina in matricula Ecclesiæ teneantur inscripta, publicis exactionibus applicare præsumpserit, cognoscat se pacem Ecclesiæ non habere. Similiter & à tutelæ administratione Pontifices, Presbyteros atque Diaconos ideo excusatos esse decrevimus, quia quod lex sæculi etiam Paganis Sacerdotibus & ministris antè præstiterat, justum est ut erga Christianos specialiter conservetur.* (Can. 13.)

XIX. Quanquam administratio Civitatum, Provinciarum & Regnorum, curis & molestiis longè gravioribus implicata sit, quàm illæ de quibus hactenus egimus procurationes: non tamen æquè pugnat Clericatûs professioni, cùm uno sinceræ charitatis imperio, ei mancipantur Præsules. Confessus est suprà Gregorius se Imperatorum veluti arcarium esse, aut fisci præfectum: Longobardorum se potiùs, quàm Romanorum Episcopum. Idem ipse ea cura Episcopos oneravit, ut munirent urbes, mœnia restaurarent, & custodirent; quin & ad Exercitum & ad Civitatem Neapolitanam militum agmina subministravit. Ita omnibus omnia fiebat charitas Pastoralis, & è cœlis in terras dilabebatur, ut cælesti quodam instinctu & afflatu terras administraret. Ea nimirum charitas B. Arnulphum Metensem Episcopum, & postea B. Cunibertum Episcopum Coloniensem adduxit, ut Imperium Gallicanum cum Pipino majore adgubernaret. Audi quid antiquissimus Scriptor de Pipini pietate scripserit: *Sed quia sanctarum Scripturarum scientia minùs eruditus erat, prudentes quosque viros, quos in timore ac dilectione Dei noverat excrevisse; primum consiliorum vel negotiorum suorum socios assumebat. Nam & Arnulphum Metensem Pontificem, qui ante Pontificatum hanc eandem dignitatem irreprehensibiliter administraverat, & postmodum eo defuncto B. Cunibertum Coloniensem Antistitem pari sanctitatis fama illustrem, in hac negotiorum administratione curabat adhibere participem.* (Baron. an. 631. n. § 11. 12.) Quàm grave & molestum sibi esset in Palatio diutius commorari, apertissimè tradidit B. Arnulphus, cùm venia secedendi petita, nec impetrata, clam in eremum secessit, & Aulæ domicilio & Episcopatu abdicato: ut intelligerent aliquando tandem mortales, quo tædio & fastidio sanctissimi Præsules Aulam incolant, quo gaudio inde discedant, & quàm verè humilitas, peræquè ut charitas, nullo se facilè finat limite circumscribi. Ascitus fuerat Arnulphus, ut ei Dagoberti I. Regis institutio commendaretur. *A genitore traditus est Arnulpho Metensium urbis Episcopo, ut eum secundum suam sapientiam enutriret, eique tramitem Christianæ Religionis ostenderet, atque ei custos & bajulus esset.* (Du Chesne. Hist. Fran. Tom. 1. pag. 574.) Hæc ea Authore historiæ ejus Regis. Tandiu in Aula commoratus Arnulphus, ipsa quoque benevolentiæ Regiæ vincula aurea abrupit, ut se optatissimo secessui redderet.

CAPUT XIX. *P. 3. l. 4. c. 4.*

Negotiatio Clericis prohibita & Monachis ab anno octingentesimo ad millesimum.

I. Deterriti à negotio & quæstu Clerici, Monachique exemplis probatur.
II. Exempla negotii quod Concilia non respuunt.
III. Pulcherrima Capitularium placita, de licito, & illicito quæstu, & de cupiditate Evangelicis præceptis & doctrinis frænanda.
IV. Exempla his Regulis contraria.
V. Usura cum præstigiis & artibus suis damnata.
VI. In Oriente usura damnatur.
VII. Clerici eam palliant tribus contractibus à Balsamone commemoratis, & jam inde damnatis.
VIII. Clerici minores nullis non vacabant artibus. Itaque sigillatim iis interdicendæ erant, quas minus cum Clericatu congruere Præsules judicabant.
IX. Animadversiones de usura juxta Græcos.
X. Medicina Clericis prohibita.
XI. Tres contractus dum ante damnaverat Zonaras, quam Balsamon.
XII. Progressus proscriptæ apud Græcos usuræ.
XIII. Illa etiam damnabatur usura, qua ipsos inter divites grassabatur.

I. IN Concilio Moguntino sub Carolo Magno, damnato qualicumque negotio Clericorum, & notatis quibusdam peculiariter ejusmodi artibus, quæ Altarium ministerio, & Monasticæ professioni apertius adversantur: agnoscitur illud tamen, posse honesto quæstu aliquo & negotio egestatem levari Clericorum, illæsa & intaminata ejus ordinis sanctimonia. Ita quippe ibi anno 813. *Ministri Altaris Domini, vel Monachi nobis placuit, ut à negotiis sæcularibus omnino abstineant. Multa sunt ergo negotia sæcularia, de his tamen pauca perstrinximus, ad quæ pertinet omnis libido, non solum in immunditia carnis, sed etiam in omni concupiscentia carnali. Quid plus justo appetit homo, turpe lucrum est. Munera injusta accipere, vel etiam dare, &c. Pondera injusta vel mensuras habere, negotium injustum exercere.* Ita negotium intercluditur Clericis & Monachis, quod eo quæstus appetatur, aut iniquus, aut immodicus ab iis, quos professio sua à cupiditatum contagio summovisse debuit. Can. 14.

II. Sed & insinuatur ibidem negotium quoddam, non inculpatum modò, sed laude dignum, cùm imitatur Regulæ beati Benedicti, & exempla Apostolorum. *Nec tamen justum negotium est contradicendum propter necessitates diversas; quia legimus sanctos Apostolos negotiatos esse, & in Regula sancti Benedicti præcipitur prævidere, per quorum manus negotium Monasterii transeat.* Nascitur hoc quidquid est negotii, ex labore manuum, quod e superius. Si enim Clerici manibus operentur, exemplo Petri, qui post receptum etiam à morte & ab inferis Christum ad piscationem redit: & exemplo Pauli, qui tentoria consuebat; hinc necesse est vendi opera ipsa, quorum pretio & ipsi aluntur Clerici & pauperes. Nemo nescit antiquissimos omnes Monachos eo negotii genere usos. Atqui non dispar ratio & pro Clericis militat. Ibidem.

Nec Clerici porro, nec Monachi, aut agros excolere poterant, aut eorum fruges divendere, nisi ut negotii species quædam interveniret. Verùm in eam rem egregium hoc illis anno 813. Concilium Cabilonense præceptum commendavit, Ne fructus reconderent in extrema anni tempora, ubi charius venduntur; ne ex necessitate & calamitate publica opes ipsi sibi aggerarent; sed studium omne suum, omnem industriam conferrent in solatia pauperum, nec alios meditarentur, quam operum misericordiæ thesauros. *Oportet etiam ut si quando Sacerdotes, fruges, vel quosdam reditus terræ congregant, & protelant: non ideo hoc faciant, ut carius vendant, & thesauros congregent; sed ut pauperibus tempore necessitatis subveniant.* Can. 8.

III. Laicos ipsos ab invidioso hoc quæstu absterruerunt Caroli Magni Capitularia; messium aut vindemiæ tempore frumentum, aut vinum ne vili emerent, quod caro venderent postea, & pretium conduplicarent. Inculpatum enim illud demum negotium est, ut hinc tantum emas, quantum necesse est, ut & tibi habeas quod satis est, & aliis impertiare. *Quicumque tempore messis, vel tempore vindemiæ, non necessitate, sed propter cupiditatem comparat annonam aut vinum: verbi gratia, de duobus denariis comparat modium unum usque dum venumdare possit contra denarios quatuor, aut sex, seu amplius, hoc turpe lucrum dicimus. Si hoc propter necessitatem comparat, ut sibi habeat, & aliis tribuat, negotium dicimus.* Quæ moderatio ac sobrietas fidelibus omnibus pernecessaria, qui qualiacumque negotia attingunt, divinis innititur Scripturis, quæ vetant ex iisdem Capitularibus, ne tantum se quisquam lucri & opum augmentis dedat, quantum vel cupiditas, vel ratio forsan ipsa expeteret: monentque his frænos injiciendos esse ea Evangelicæ Legis præscripto, quo jubemur, non in terris corruptibiles, sed immortalitatis & sempiternæ sapientiæ thesauros in cœlis nobis acervare. *Placuit, ut admoneantur omnes fideles, qui negotiis ac mercationibus rerum invigilant: ut non plus terrena lucra, quàm vitam accipiant sempiternam. Nam qui plus de rebus terrenis, quam de anima sua saluto cogitat, valde à via veritatis aberrat, & juxta sapientem quendam, in vita sua perdidit intima sua.* L. 2. c. 131. L. 6. c. 228. Theodul. Capitul. c. 35.

IV. His sanè necesse erat Evangelicæ sapientiæ muniri laicos præsidiis, cùm nec Clerici ipsi, nec Monachi eo vel sapientiæ illustrarentur lumine, vel mediocritatis amore fervérent, quo regendæ ac moderandæ erant administrationes rerum suarum temporalium, agrorumque locandorum conventiones. Res exemplo isto elucidabitur. Centulensis, sive sancti Ricarii Abbas Notkero Episcopo Leodiensi in annos viginti vendidit agros Leodio propiores, à Centula autem remotos, acceptis ab eo triginta libris, quas ei restitueret expleto eo annorum numero, restitutis tum & suis sibi agris. Erat ea enimvero mera agrorum oppigneratio, mutuam Episcopo Abbati pecuniam dante. Unde & Episcopum jus fasque fuisset, quos percepisset agrorum fructus, eorum rationem habere, & tantundem de restituenda sibi pecunia detrahere. His contractibus usuræ infamia manifesta inhærebat, & non mediocri tamen celebrabantur illi solennitate. Et mirum est autem & dolendum, quòd eorum ad nos propagata memoria sit. Ejusmodi contractum innovarunt postea sæpius Episcopi Notkeri successores, instantibus Centulæ Abbatibus. Spicil. to. 4. pag. 537. 548.

V. Non immerito ergo tum in Capitularibus & Conciliis iterata atque inculcata sæpius est priscorum Canonum authoritas, qua usura damnatur, ejusque fraudes & ludificationes proscribuntur omnes. *Quoniam venerandi Canones & divina prohibet authoritas, usuras accipere, ideo nullus Clericorum hoc facere præsumat, & in quantum poterunt, laicis vetare studeant.* In Concilio Aquisgranensi anni 816. novus vigor additus Decretis Conciliorum Nicæni & L. 6. c. 201. Capit. l. 6. c. 201. Cap. 40. 75. 92. 93.

Laodiceni, adversùs Clericos usuris implicatos, uti & Decteris Leonis & Gelasii Pontificom advarsùs eorum lucri sordidi cupiditates; cùm non alia Clericis meditanda sint fœnora, & aucupanda, quàm quibus pauperibus gratificantur, & centupli debitorem sibi Deum constituunt. *Fœnus hoc solum aspicere & exercere debemus, ut quod hic misericorditer tribuimus, ab eo Domino, qui multipliciter & in perpetuum mansura retribuet, recipere valeamus.*

Damnavit & Concilium Parisiense VI. anni 829. *multifarias calliditates* Clericorum & Laïcorum usuris studentium. Nec illud in præteritis reliquit fraudulentiæ genus, quod modò carpebamus in Episcopo Leodiansi, & Abbata Gentulansi, ubi creditor fructus agrorum sibi oppigneratorum accipit, nec subducit summæ pecuniæ à se mutuo datæ.
Can. 53. *Sunt & alii crudelissimi fœneratores, qui tempore necessitatis, nihil commodare pauperibus volunt, nisi messellas suas, & vineolas, & pratella, ea ratione in pignus dederint, ut quidquid frugum in hisce colligi poterat, pro parvo quod mutuum acceperunt, ex asse amittant.*

VI. Venio ad Græcos, ubi advertit Photius ex Novellis Justiniani, quamvis Clerici usuris interdicerentur, potuisse tamen illos aliquid ultra sortem accipere, si bona fide commodassent, & ex mora restituendi detrimentum incurrerent. *Prohi-*
Nomocan. Tit.9 c.27. *bitio ne Clerici usuras accipiant, mihi videtur omnino loqui, de iis, quæ ex mutuo, seu ex pacto dantur, non de iis, quæ tacitè ex mora debentur, in bonæ fidei actionibus.* Ex iisdem Novellis Ecclesia ipsa usuras exigebat legatorum piorum, si in mora essent debitores. *Certè Novellarum Constitutio dicit, in piis legatis, ex mora peti usuras & fructus.* Cui Photii interpretationi lubens accedit Balsamon. *Gratias ago Photio Patriarchæ, qui rectè interpretatus est, Episcopos & Clericos posse usuras, tanquam id quod interest, petere.*

At idem alibi Balsamon fidentiùs insurgit in Clericos, qui sordidioribus lucris & negotiolis sese, Clerumque omnem dehonestabant: *Nota Canonem*
In Can. Nicænum 17. *propter Sacerdotes, qui vina cauponantur, & balnea conducunt, & quædam alia hujusmodi faciunt, & quæ Canoni non subjicitur, paupertatem prætexunt.* A quibus ideo culpa non aberat, quòd aliæ essent honestiores artes, levandis necessitatibus accommodatæ.

VII. His adde quod idem alibi Balsamon denudat Clericorum quorundam ludibrium, anfractumque sinuosum, quo latitare se posse & usuras dissimulare confidebant. Mutuas enim dabant mercatoribus pecunias suas, constituto antè certo lucro, quod ad ipsos rediret, cùm & lucri & sortis periculum in se mercatores reciperent. Itaque simulatæ societatis fuco obumbrabatur usura, cùm lucri consortes essent Clerici, exortes periculi. Eo certè circuitu ludificati posse sperabant Nicænum Canonem, in usuras qualescumque & indecoros quæstus fulminantem.
Ibidem. *Quidam Sacerdotes Canonem intelligentes, & ipsum circumscribentes, eique fraudem facientes, verba quidem servant, mentem autem negligunt. Dant enim nonnullis pecuniam, & tanquam ex lucro partem se capturos paciscuntur: periculum autem agnituros, qui eam accipiant, & cùm sint revera fœneratores, verbo tamen societatem prætexunt. Hoc ergo Canon aversatur, & eos qui hujusmodi quid faciunt, deponit.*

VIII. Priscis his Canonum institutis aliqua fiet lucis accessio, si memoria repetamus, Clericos olim minorum Ordinum pene omnes, licèt Ecclesiasticis obsequiis illigati essent, conjugatos tamen fuisse, & alendæ familiæ onus sustinuisse. Facilè ergo in artes quaslibet quæstuosas exardescebant, nisi obviam issent Concilia, & eas explosissent, ex quibus infamiæ aliquid aspergi Clero potuisset. Eodem Balsamone authore Lucas Patriarcha Constantinopolitanus cauponis eos ablegavit, nec non & balneis, atque unguentariis officinis; quin immo si Presbyteratu vel Diaconatu fulgerent, medicinam illis interclusit: molestissimè videlicet ferens, qui sacris ad aras vestibus splenderent, eos sæculari post in veste cum Medicis aliis in conventibus publicis conspici. *Sanctissimus Patriarcha Lucas unguentarias quoque officinas & balnea turpis esse quæstus* Juris Orien. Tom 1.p.35. 215. *dicebat, ut quæ mendacii quoque causæ essent. Sed nec Archiatros fieri sinebat Diaconos & Sacerdotes: dicens* In Can. 16. Carthag. *non esse ferendum, ut qui cum infulis & casulis sancta tractant, sæcularibus vestibus induantur, & cum laïcis, viris scilicet Medicis, incedant.*

IX. Nec illud fas est à nobis sileri, quod idem In Can. 14. Basil. observat Balsamon, admissos ad Clericatum fuisse à Basilio eos, qui usuris nuntium remisissent, erogato in pauperes lucro, quod ex iis corraserant: id eò factum esse, quòd per leges usuris Laïci non arcerentur. Nam, ut idem alibi pluribus persequitur, Lege civili Senatoribus concedebatur, ut è Juris Orien. Tom. 1 pag. 364. To. 2. pag. 19. 20. centum quatuor lucrarentur; Laïcis aliis & mercatoribus, ut è centum sex; usuram nauticam exercentibus ex centum duodecim, quæ centesimæ illæ ipsæ sunt, quibus de agitur in Canone Nicæno, inde nomen nactæ, quòd singulis mensibus exigerentur. At ab his omnibus deterrentur Clerici.

Cùm nummulariorum Officia Clerici sibi pretio comparassent, Manuël Comnenus, ut perhibet Balsamon, illis eos excussit, quòd ejusmodi munia cum Clericatu conjungi & cohærere non possent. Cujus ea erat constitutionis ratio, quòd civili jurisdictioni eos Clericatus ipse subduceret, atque ita si quid ab eis peccatum esset in eo munere defungendo, legitimis pœnis coërceri non possent. *Vobis, cùm sacrati sitis, talem artem exercere non licet,* Ibid. p. 374. 375. *quia nec potestis convenienti castigatione coërceri, si quid præter præfectoriam definitionem faciatis, cùm sitis sacrati.*

X. Jam quod ad Medicinam pertinet, hæc luculentè Balsamon disputat: Medicos cuncta præclarè polliceri, sed & falli ipsos & fallere; atque adeò Clericos, maximè verò Diaconos & Presbyteros abhorrere ab his & allucinationibus & mendaciis debere, totos autem se impendere ei vitiorum medicinæ, & salutis animarum procurationi, quæ regulas consectatur sempiternæ & incommutabilis Sapientiæ & Veritatis. *Ars autem Medica, licèt à Phi-* Ibidem. *losophis definiatur Conciliatrix sanitatis, id tamen necessariò non fit. Fallacia enim sunt hominum consilia. Cur igitur abscedat Clericus, multoque magis Sacerdos & Diaconus ab attributo sibi ministerio, irreprehensibili & firmo, & ad id quod lubricum & ambiguum, sæpè etiam periculosum est, se conjiciat?*

XI. Aliquandiu ante Balsamonis tempora idem ipsum Zonaras observaverat in Nicænum Cano- Can. 17. nem, jam tum pervulgatos fuisse illos tres contractus, à Clericis videlicet excogitatos, qui usuris expressiùs, instantiúsque arcebantur. Illi ipsi nimirum sunt contractus tres, nostro hoc ævo innovari, ante tempora Zonaræ usurpari olim, à Zonara & Balsamone jam tum exsibilari. Primus erat contractus societatis, secundus certi lucri, tertius quo sortis periculum in se mercator recipiebat. *Nec se*

fœneratores, sed socios dicunt; ac emolumentorum solùm tantummodo participes, nullum interea jacturæ periculum subeunt.

XII. Ad calcem denique hujus capitis adjicimus, ecquid causæ esset, quamobrem tam crebra Conciliorum decreta in usuras Clericorum sævirent, cùm divina lege & sacris ipsis Codicibus tam disertè usura proscriberetur. Id nos edocebit Leo Philosophus Imperator, singulari Constitutione illa sua, qua ait parentem suum Imperatorem, gnarum quàm Scripturarum oracula inimica sint usuris, consilium iniisse earum funditus extirpandarum, & ea mente Constitutionem promulgasse. Inauspicato sanè eventu, & qui piis ejus consiliis minùs responderet. Tum enim divites jam abhorruisse à mutuo pauperibus dando, eoque perfectum esse, ut qua lege levationis non parum pauperibus accessurum spes erat, ea ad majores angustias adigerentur. *Atqui propter paupertatem res illa, non in melius, quem tamen finem Legislator proposuerat, sed contrà in pejus vergit. Qui enim antea usurarum spe ad mutuandam pecuniam prompti fuerant; post latam legem, quod nihil lucri ex mutuo percipere possent, in eos qui pecuniis indigent, difficiles atque immites sunt. Quin etiam ad facilè jurandum, atque jusjurandum abnegandum, id occasionem præbuit. Breviter propter redundantem in humana vita perversitatem, non modo non profuit legis virtus, verùm etiam obfuit.*

Constit. 3. Leonis.

Leoni itaque abroganda necessariò fuit paterna Constitutio, & usuræ moderandæ, quando penitus elidi non poterant. Constitutio ergo ab eo edita est, qua exigi fas esset quatuor è centum, quæ Nobilium priùs & Senatorum usita erat. *Quanquam igitur legem culpare nequeamus, propterea tamen quod humana natura ad illius sublimitatem non perveniat, egregium illud præscriptum abrogamus; ac in contrarium statuimus, ut æris alieni usus ad usuras procedat; idque quomodo veteribus legislatoribus placuit, ad trientes centesimæ nempe.* Centesimæ usuræ dicebantur, ubi è centum duodecim capiebantur, quòd nempe menstruæ essent eæ usuræ. Ita tertia pars centesimæ, quatuor è centum lucro apponebat.

Si Imperatoriæ leges, divinis legibus præsidio cùm essent, Laïcorum usuras torrentis in modum grassantes cohibere non potuerant; ut temperando jam morbo, non persanando studeretur, ne acriori curatione integrasceret, necessum utique erat, ut Episcopi in Concilia sua conglobati Clericos saltem coërcerent, circumscriberentque, delineatis quibusdam quasi limitibus artium earum innoxiarum, & negotii inculpati, cui divina lex non repugnat.

XIII. Lex porro illa Basilii Imperatoris, cujus Leo meminit, & qua funditus usura auferebatur, & justitiæ & legi divinæ omnino consentiebat, quanquam ea ea ansam captarent divites, jam pauperes omnino mutuo excludendi, quo his pernicies accelerabatur. Tum verò Leoni ne in mentem quidem venit, usuram non prohiberi, nisi in pauperes, divites autem ea nequaquam arceri inter sese mutua. Quin ea adversò Leo usus est eo temperamento, quo divites pauperesque hac quidem in re æquabantur, moderandis usuræ lucris, quæ prorsus extincta ipse quidem maluisset, ut legi divinæ cumulatiùs satisfaceret. Aberrant ergo vehementer, qui eas tantùm aversantur usuras, quibus affliguntur pauperes.

CAPUT XX. *P. 3. l. 4. c. 5.*

Nec Procuratores, nec Conductores, nec Agentes erant Clerici sæcularium causarum & rerum eodem medio ævo Carolinæ stirpis regnantis.

I. II. Nec causas agere, nec lites persequi fas est Clericis apud sæculares Judices, nisi permittente Episcopo, ad orphanorum & Ecclesiæ causas.

III. Administrationes, Tutelæ, & munera varia, quæ fas, nefasve est Clericis suscipere.

IV. Exempla varia sanctissimorum Præsulum, in Palatio diversis Officiis, & ministeriis ipsi addictorum.

V. Græcarum Ecclesiarum Decreta de Officiis, in quæ Clericis patet aditus.

VI. Ut consiliarios esse Clericos antè fuerit vetitum, post concessum sit, quando Curia Judicum cœpere partim Clericis, partim Laicis constare.

VII. VIII. De Cautionibus & Tutelis.

IX. Quæ Clericis munia possint Episcopi demandare, vel Imperatores, nec non & Monachis.

X. Restringitur ea Principum potestas.

XI. De tutela Principum impuberum.

I. NEgotiis, vel artibus, quibus Clerici non abducebantur, utpote decoris, aut tolerandis saltem, nunquam annumerata fuit procuratio, sive Actio litium coram Judice sæculari; nisi pauperum, viduarum, orphanorum, vel Ecclesiæ causa verteretur. Non avaritia, non ambitio enim, sed sincera & publica charitas extimulat ad opem pauperibus ferendam, Christique membris, & ejus Ecclesiæ. Ita sanè statutum est anno 755. in Concilio Verno. *Ut Clerici conductores non sint, hoc est, ut non habeant actiones sæculares, nisi pro causa orphanorum, vel viduarum, vel Ecclesiarum, ordinante Episcopo suo, vel Abbate.* Can. 16.

Non patet ergo aditus Clericis Monachisque ad sæcularium Judicum Tribunalia, ex hoc Concilii Verni Canone, nisi vel Episcopi aut Abbatis jussione: & ubi non sua privatim, sed publica pauperum vel Ecclesiæ causa defensitanda sit. Publicam dixi, quòd Ecclesiæ res tunc omnes in commune possiderentur conjunctim ab universis. Postquam enim sectum fuit Ecclesiæ patrimonium in alia & alia Beneficia: non satis liquet, an qui ad suum sibi vendicandum Beneficium forum frequentat, eodem agatur spiritalis instincto charitatis, quo qui lites persequuntur sanctissimæ alicujus Congregationis, cui & ipsi devincti sunt, cujus etiam stipendiis haud sanè opimis vitam tolerant & ipsi, ut cæteri pauperes.

II. Ne istud quidem in prætetitis reliquit Concilium Moguntinum anni 813. ubi artes pernumeravit Clericatui adversas. *Contentiones & lites, vel rixas amare, in placitis sæcularibus disputare, excepta defensione orphanorum & viduarum, conductores, aut procuratores esse sæcularium rerum.* Can. 14. Sed his non paulò plura recensuerunt Caroli Magni Capitularia, congestis in unum locum iis omnibus laqueis, quibus sæculo rursus implicari possunt Clerici, quibus sese antè expedierant. Non lites ergo, non cautiones, non procurationes permitti possunt domorum, negotiorum, exactionum publicarum. Si ei Statuto deroget Episcopus, res ejus omnes, etiam patrimonia ipsius fisco Ecclesiæ adjudicantur. Si cæteri Clerici, pecuniaria mulcta in eos animadvertent Episcopi; in eos lege agere non poterunt, qui suas illis causas delegaverint: si publica sint negotia, aut

debita, penes eos erit periculum, qui hanc eis curam demandaverunt. *Clericus, vel Monachus neque exactor publicarum* * *neque conductor, aut vectigalium Magister, vel Cura domus, vel Procurator litis, vel Fidei jussor in talibus causis fiat. Si quis contra hac statuta fecerit, si opus est, omnes istarum res ex quacumque causa, vel persona, sive ante Episcopatum, sive postea ad eum pervenerint, Ecclesiæ sua eas vindicare sancimus. Si verò alii Clerici hoc fecerint, pœnam pecuniarum, quam Episcopus existimaverit exigere, Ecclesiæ vendicandam. Hi verò qui actiones suas ei commiserint, vel fide jussores eos pro supradictis causis acceperint, nullam contra Ecclesiam, vel administratores ejus, vel adversùs ipsas personas, quas crediderunt, habeant actionem.*

L. 6. c. 121. * Supplc 3ea tionum

Can. 12. 44.

III. Vetuit Concilium Cabilonense II. anni 813, *ne Presbyteri, neque Diaconi, vel Monachi, villici fiant*, rerum videlicet & causarum sæcularium. Vetuit & idem Concilium Presbyteros *Cancellarios publicos esse, nundinas insolenter peragrare.* Soli Presbyteri hic arcentur Officio Cancellarii, sive Notarii publici, uti & Procuratoris munere summoveri non videntur, nisi Presbyteri, Diaconi, & Monachi. In Concilio Parisiensi VI. anno 829. idem Presbyteris & Monachis prohibetur: *Comperimus nonnullos Presbyteros & Monachos, desertores ordinis sui, adeo villicationes & negotiationes, & diversa turpia lucra sectari, &c.*

Can. 18

Capitulatibus Episcopi, Clericique alii Tutores & Curatores agere sinebantur, dum intra menses quatuor publicè contestarentur, sua se sponte id oneris subiisse, & ne aliud quidvis ejusmodi muneris eis posset præterea imponi. *Si tamen intra quatuor menses per competentem Judicem in scriptis manifestaverit, quod hujusmodi munus sua sponte susceptit; & tunc circa aliam tutelam præjudicium non patiatur.*

Addit. 3 c. 24

Loco ipso Natalium suorum Carolus Magnus magnificentissimam Ecclesiam exædificare agressus, quæ nominis & imperii ejus amplitudini responderet, nec magnificentiæ olim Romanæ concederet, ei operi præfecit Abbatem, cujus fidei totus innitebatur, quanquam minus perspectum illum haberet. Ita enim Sangallensis Monachus: *Ad cujus fabricam de omnibus cismarinis regionibus Magistros & Opifices omnium id genus artium advocavit: super quos unum Abbatem, cunctorum peritissimum ad executionem operis, ignarus ejus fraudium constituit.* Otii saltem abundantia superabat is Abbas Frotarium Tullensem Episcopum, qui à Ludovico Pio Imperatore jussus, famoso Aquisgranensi Palatio elegantias aliquas artis novas adjicere; non commissurum se existimavit in colendissimum sibi & carissimum Principem, si machinas & artes tentaret omnes, quo ei se tumultuosissimæ curæ subtraheret, sarcinamque excuteret, Episcopali & dignitati, & officio minimè consentaneam. Abbatis Hilduini ope & gratia apud Ludovicum Pium id se consequi posse speravit. *Præcipimur, ut in Aquis Palatio operemur, & laboribus ibidem peragendis insudemus. Sed ab hoc opere alia servitia & necessitates nos revocant, & si vestræ pietati libet, etiam opportunam satis excusationem prætendunt.* Tam illustria virtutum documenta semel iterumque inculcari nihil vetat.

L. 1. c. 30.

Du Chesne. To 2 pag. 716.

IV. Quem idem Imperator adhibuit Presbyterum & Abbatem, ut cum Comitibus incumberet sedandis Marchiæ Hispanicæ tumultuationibus, exemplo Frotarii importunam eam provinciam depreeari certè, aut etiam detrectare potuisset. Nec idem temerè dixerim de Angilberto Abbate, Capellæ Caroli Magni Præfecto, & ad omnia ejus Consilia asciri solito, cum supra ostensum sit Regiorum Consiliariorum munera & Episcopales infulas ultro citroque & ornamento sibi fuisse & præsidio. Plures ille obiit Legationes, cùm Centulensem adhuc gereret Abbatiam. De eo hæc Adrianus Papa in Epistola ad Carolum Magnum. *Engilbertum Abbatem & Ministrum Capellæ, qui pene ab ipsis infantiæ rudimentis in Palatio vestro enutritus est, & in omnibus Consiliis vestris receptus.* Consanguineus Pipini Brevis beatus Adelardus, quanquam Corbeiensis jam Abbas, à Carolo tamen Magno delegatus est ad regendum & Regem ipsum Italiæ Pipinum, & Regnum ejus, quo munere præstantissimè functus est, ut non homo, sed Regni præses & custos Angelus passim omnium ore celebraretur. *Justitiam verò quantum sectatus sit, testis est Francia & omnia regna terrarum consultu sibi submissa: maximè tamen Italia, quæ sibi commissa fuerat, ut regnum & Regem ejus Pipinum juniorem ad statum Reipublicæ, & ad Religionis cultum utiliter, justè atque discretè honestius informaret: ubi tantam promeruit laudem, ut à quibusdam, ita ut fertur, non homo, sed pro virtutis amore Angelus prædicaretur.* Verba ea sunt Paschasii Radberti in ejus vita. Inter ipsas Aulæ tumultuationes, & ex ipsis Principis Consiliis, mens ejus sese furabatur se terris, & lectione, vel prece in cœlos devolabat. *Inter ipsas Palatii populorum frequentias, dum Rex & Consiliarii ejus aliud quid intenderent, & turba more solito undique perstreperet, sæpè eorum in medio positus legebat, quasi ad agonem flendi huc venisset. Itaque ibi residens, alibi cœlorum Regi secretius assistebat.* Ejusdem Regni clavum adgubernasse fertur, impubere adhuc Bernardo Rege Pipini filio. Germanus ejus Vala Corbiensis ejusdem Cœnobii primum Monachus, postea & Abbas fuit. Paschasius idem vitæ ejus Scriptor, affirmat illum junioris Imperatoris Lotharii instituendi magistrum & curatorem fuisse, & ad omnia Regni Consilia à Ludovico Pio solitum accersiri. *Consiliarius totius Imperii.* En & meritorum, & gratiæ aulicæ cumulo fratres ambo, non poterant non invidorum dentibus lacerari. Aula ergo extrusi, post in eam revocati, posse se demonstrarunt Aulæ pompa carere, non posse Aulam suo ministerio.

ibid pag. 270. 311

Sæculum Benedict. Tom 4 pag. 314 318 454. 502.

Le Cointe. Ann 810.

Abbas & Marchio Hugo ille, cujus meminere Annales Bertiniani sub Carolo Calvo, tuendis & ipse Imperii Marchiis & limitibus addictus fuisse videtur, sicut & Modoinus Episcopus Augustodunensis, qui defectionem & Præfecturam Aquitanicæ Provinciæ in duos Comites partitus fuerat. Rodulphus sancti Ricarii Abbas à Carolo Calvo nepote suo Præfecturam & Comitatum accepit Oræ Maritimæ. *Regis Caroli, sui scilicet nepotis dono & prece Comitatum Maritimæ Provinciæ suscepit.* Successores ejus, Abbates Centulenses, Comitum & ipsi, ac Provinciæ Præfectorum partes sustinuere, adversùs infestationes Danorum frequentissimas. Cùm receptissima tunc Regni consuetudine & lege, alerent ii Abbates numerosas militum cohortes ad Regni defensionem: non est quod tantopere miremur, si & Præfecturas quandoque & ipsi gererent, altiusque sese immergerent in bellicas quandoque expeditiones, quàm eorum propositum desideraret. Eo non semel objurgavit Hincmarus Remensis Archiepiscopus Laudunensem Episcopum nepotem suum, quod & se, & Episcopis Provinciæ inconsultis in Palatio Regis administrationem capessivisset: unde & non multo pòst tempore ab ea illum Rex excussis-

Du Chesne To. 3. pag. 149. Lupus. Epist. 28.

Chronic. Centul. L. 3. c. 9. 10. Spicil. To. 4.

Hincmar. Tom. 2. pag. 191.

set. *Sine mea vel Coëpiscoporum conscientia administrationem in Palatio Domini Regis obtinuit, donec administrationem Palatinam Rex auferret.* Poterat forsan ea administratio non penitus cum Episcopali dignitate conflictari. Unde nec probro dat Metropolitanus, nisi quod eam inisset Hincmarus Laudunensis Metropolitani & Coëpiscoporum injussu.

Sub Ethelvulpho Angliæ Rege, circa annum 857. referente Vuillelmo Malmesburiensi, Ecclesiæ & Regno extrema incubuisset pernicies, nisi Regi & Regno titubanti lapsantique affuissent Suvithunus, & Alstanus Vorcestrensis & Shebutnensis Episcopi, alter consilio, sapientia & religione, alter fidei & rei bellicæ cura in se traducta. *Hi videntes Regem crassioris & hebetis ingenii sedulis admonitionibus ad scientiam regnandi stimulabant, Suvithunus ad cœlestia informabat, Alstanus forensia quoque non negligenda ratus, eundem contra Danos animabat, ipse pecunias fisco sufficiens, exercitum ipse componens.* Vitam jam Monasticam beatus Dunstanus profitebatur, cùm Edmundus Angliæ Rex illum in Palatium accersitum, ad regni gubernacula sedere jussit, & principem ministerii Regii locum tenere. Rem ille publicam ea integritate gessit, ut impiorum factione exturbatus sit, mox eodem cum ingenti gloriæ fœnore revocatus. *Dunstanus Regi quasi præcellenti secundum Apostoli præceptum, obediendum esse perpendens, Regem adiit, & salva in omnibus reverentia ordinis sui, ejus imperio se subjecit. Ipse suo consilio Regni negotia disponebat, ipse lites & contentiones, si quando oriebantur, destruebat, ipse pacem & concordiam inter omnes nutriebat. Nullus in qualibet causa unquam de injuria sibi illata conquestus est, nisi ad comprobandam judicii sententiam Dunstanus mediator aut arbiter sederet.* Ita perantiquus Scriptor vitæ Dunstani.

Surius die 19. Maii. c. 13.

Nec solus Dunstanus obtemperandum sibi necessariò duxit Principi ad summa hæc & ardua munia vocanti. Beatus Heribertus Coloniensis Archiepiscopus Othoni III. comes fuit in Italiam proficiscenti, ut Primarius Regni administer. *Ierat cum illo tunc quoque Sanctus, utpote ad dispenenda pernecessarius maxima regni negotia.* Cessit & Bruno sanctissimus Coloniensis Archiepiscopus imperio Otthonis, sarcinam illi injicientis Regni administrationis. Exarsere obtrectatores virulenti, qui negarent Præsulem animarum operoso regimine distentum, clavo Reipublicæ tractando vacare posse. Horum obtrectationes strenuè refellit ejus vitæ author, objecto Samuëlis & Danielis exemplo, qui Sacerdotis & Prophetiæ munia pulcherrimè consociarunt, cum summo Reipublicæ & Regni ministerio. *Cogente Imperiali authoritate suscepit tractare negotia regni; & cum unicuique de Principibus & Magistratibus suum partiretur onus, unicuique sibi congruum imperaret opus, nihil tamen erat, quod non ipse obierit, hoc maxima vivacitate providens, quod omnibus expediret. Causantur fortasse aliqui divinæ dispensationis ignari, quare Episcopus rem populi & pericula belli tractaverit, cùm animarum tantummodo curam susceperit, &c. Nec verò nova fuit hujusmodi gubernatio, aut sanctæ Dei Ecclesiæ ante inusitata, cujus exempla si quis requisierit, in promptu sunt. Nemo igitur super hac re culpabilem eum dicat, cùm Samuëlem sanctum & alios plures, Sacerdotes pariter legamus & Judices; & Danielem Prophetam, &c.* Missum facio beatissimum virum Bernardum Hildesheimensem Episcopum, qui non modica ex parte Regnum adgubernavit, pace, belloque sub Ottone III. Im-

Surius die 16. Mart. c. 10.

Surius die 21. Octob. c. 26.

peratore, cujus institutioni ante Episcopatum præfuerat. Exarsit & in illum flamma invidiæ, & maledicentiæ, quasi non posset Episcopus civili administrationi tamdiu & tam splendidè immorari. *Multorum invidiam in se commovebat, qui indignabantur illum vigilantiori studio Reipublicæ negotia obire.* Sed Episcopali charitati quis jure limites figet, quæ limitis & repaguli insolens, temporali etiam civium se impendit saluti, ut hinc occasiones venetur ad æterna eos provehendi.

Idem Nov. die 20.

V. In Orientem trajiciemus, ubi obvius prodibit Photius, cujus ex Nomocanone perdiscemus, quod supra explanatum est à nobis Caroli Magni Capitulare, id ex Justiniani Novella depromptum esse, nonnihil interpolatis, ut nostris usibus accommodaretur. Vetat enim Episcopos, aut Monachos, Tutores & Curatores constitui; à reliquis Clericis non vetat tutelas adiri, dummodo tunc etiam juridicè testatum faciant, sua se sponte in id consensisse. Cætera mitto, quæ Novellæ & Capitulari communia sunt. Ratione autem ea videri potest Græcos intercessisse, ne Episcopi Tutores essent, cùm id Capitularia permitterent; quod apud Græcos nulla prorsus esset bonorum Ecclesiæ partitio, sed in commune omnia obtinerentur, summam eam administrationem circumgestante Episcopo, atque nulla alia administratione implicando. Cùm inter Latinos persæpè jam sectæ essent Ecclesiasticæ res, & sua Clerus, sua Episcopus portione gauderet.

Nomocan. Tit. 8. c. 13.

Addit porro Balsamon à Michaële Anchialo Patriarcha, Synodali Constitutione, vetitos esse Lectores, & cæteros Clericos minores, ne publica ea & sæcularia adirent officia, quæ Presbyteris hactenus & Diaconis solis fuerant interclusa. Joannes verò Patriarcha Monachis, Diaconis, Clericisque omnibus prohibuit, ne causas ipsi agitarent. Leo Philosophus Monachis & Clericis tutelis interdixit, quanquam per illum eis liceret, executoribus esse ultimarum voluntatum, si quæ maximè pia essent legata. *Porro Novella LXVIII. Leonis Philosophi jubet, ne Clerici, vel Monachi orphanorum tutelas, vel curas suscipiant; permittit autem ut sint tutores, vel administratores ultimarum voluntatum, & maximè si ad animam pertinentes donationes sunt ab eis processura. Et nota hoc. Hanc enim distinctionem non alibi sitam invenies.*

Ibidem.

VI. Est autem non paulò memorabilius, quod à Balsamone subjicitur. Cùm Lucas Patriarcha Diacono prohibuisset ne in foro sæculari causas ageret, cùm id & Leges, & Canones exploderent, sistit se Diaconus ad tribunal Imperatorium, & præsente Luca ipso Patriarcha vehementissimè peroravit, ut pervinceret, Causidicorum officio non arceri Clericos per Leges Canonesque, nisi qua ratione olim, non qua nunc causæ agebantur. Olim enim Causidici à Magistratu Civili insignia accipiebant Officii sui, illi obnoxii erant in obeundis functionibus suis, certa frumenti quantitate donabantur ab Imperatore, causas quascumque civiles actitabant. Horum verò nihil prorsus Clericis affingi posse iis nunc eis fungentibus. Unde & Episcopi non rarò amicos & conjunctissimos sibi viros in foro defensitant: quin & legibus permittuntur Ecclesiæ suæ apud tribunalia patrocinari. His argumentis expugnatus Patriarcha, à sententia recessit, concessitque Diacono, ut pristino suo more causas ageret. *His dictis admissus est, eique fuit permissum à Patriarcha, ut causas velut antè defenderet.*

Iuris Orien. Part. 1. pag. 217.

Est autem cum primis probabile, novum eum

usum

usum inde irrepsisse, quod sacrum & civile Forum ultro citroque commisceri cœpit, unde usu illud venit, ut & Clerici causidicos agerent; & ubi postea bipertita ea Tribunalia cœpere sæcularibus magis, quàm Ecclesiasticis causis frequentari, ab agendo non destiterint. Certum est enim leges & Canones, quæ eo munere Clericos expunxerant, cùm necdum ea Tribunalia Christiani & Orthodoxi Judices obtinebant, vigorem suum sospitem nihilominus retinuisse, ubi ne sæcularia quidem judicia, nisi fidelibus & orthodoxis sunt permissa. Ad id quidem argumenti satis est vel in exceptionibus ipsis, quas Canones adhibuere. Erant enim utique Christiani Judices & fideles, cùm in eorum foro sinerent Canones à Clericis defensitari causas Ecclesiæ, viduarum & orphanorum. Non ergo aditus patuit Clericis ad causas qualeslibet agendas, nisi postquam mixta invaluere Tribunalia.

VII. Ex Novellis Justiniani & Basilicis, quibus non aliud quàm Apostolici Canonis interpretatio contineri videtur, tradit alio loco Balsamon, gradu suo dimovendum esse Clericum, si sordidi lucri spe ductus, pro quoquam caveat; si caveat autem pro pauperibus, vel pietatis causa, hinc laudes ei potiùs decerni debere, quàm pœnas. *Si Clericus lucri gratia pro aliquo fidejusseris, deponetur, propter fidejussionis turpitudinem: sin autem pro aliquo paupere fidejusserit, propter misericordiam, vel propter aliquam piam causam se ipsum pro alio ingesserit, non deponetur.* In Can. 20. Apostol. Juris Orient. To. 1. p. 32.

VIII. Non ita forsan facilè quis assentietur eidem Balsamoni, asserenti Novellam Justiniani priscamque legem Episcopos & Monachos Tutores aut Curatores fieri omnino prohibentem, conciliandam ita esse cum Canone Calchedonensi, quo id fas est, ubi per leges ad id vocantur: ut Canon exceptio quædam legis sit. Similius veri videri potest, tum passos esse Calchedonenses Patres legibus obtemperari, quòd non id sibi tum quidem sumerent, eas ut leges emendarent. At eas leges contraria hac edita Constitutione utique antiquavit Justinianus, vetuitque ne iis cogerentur sive Episcopi, sive Monachi Tutores sese aut Curatores agere. Tutores, ut ait Balsamon, pueris dantur usque ad annum ætatis decimum-quartum, puellis usque ad duodecimum, Curatores utrisque ad quintum usque supra vigesimum. At ex dictis Balsamonis intelligitur saltem, qui esset ejus temporis usus. Balsam. in Can. 3. Calched.

Usu receptum erat illud quoque, ut Presbyteri Clericique Tutelas gestare possent, cùm legibus jubebantur proximorum causâ, quando ne Episcopi quidem licentia opus erat. Permittente Episcopo poterant & alias obire Tutelas, earumque causas actitare. Quo ipsi videbantur obstrepere Legi Justiniani, quæ proximorum tantùm Tutelas annuerat, jubente lege. Ibidem.

Usu quoque magis, quàm vigore legum obtinuerat, ut Episcopi testamentorum executores essent, & ultimarum voluntatum; cùm Novella Leonis Philosophi ea facultate non donasset nisi Clericos & Monachos, addita copia lites omnes persequendi. Nec abnuit ferè Balsamon, quin ita sit, etsi Episcopos referat hinc sibi defensionem parasse, quòd universim Leges & Canones ipsos præcipiant, curæ habere dona & largitiones omnes, quæ in Ecclesias & in pauperes fiunt.

IX. Cùm Concilium Calchedonense potestatem faciat Episcopis, ut res & causas suas Monachis demandent, sive Ecclesiasticas, sive civiles, hinc Balsamon more Græcis perquam familiari argumentatur, multò potiori jure posse Imperatorem eidem sarcinæ Monachos subjicere; ex quo & rursus id exprimit posse Imperatorem Episcopis causas Imperii demandare. Rem exemplis probat. Sub Michaële Duca Metropolitanus Sidæ Imperium administravit. Metropolitano Neocæsariensi commendata est Præfectura oræ maritimæ. His addi posse & exempla alia idem confirmat. *Et alii etiam Antistites & Monachi, Imperatoria & publica ministeria similiter exercuerunt.* Negotiis & causis Imperii interest non parum discriminis. Sunt quæ ministerio Episcopali non pugnent, sunt quæ repugnent maximopere. In Can. 4. Calched.

In Concilio Constantinopolitano I. & II. id quoque probatum est, ut Monachos possent Episcopi Claustris educere, & regendæ alicujus Optimatis familiæ præficere. Quanquam id enim litteræ & cortici Canonum minùs consentiat, ipsi tamen Canonum menti & medullæ prorsus concordat, quidquid saluti hominum conducit. Audiendus Balsamon: *Quod in sæculari domo Monachus ab Episcopo collocetur, ad eorum salutem qui ibi sunt, ne novum tibi videatur. Sacris enim & divinis Canonibus solius animæ hominum salutis cura est, & nullius alius. Qui ergo secundùm Deum conversatur, à loco non læditur, & iis qui una sunt, admodum proderit.* Exemplum laudat Balsamon Lucæ Patriarchæ, qui Monachum Presbyteratu initiatum, & singulari sapientia & religione clarum Ministro Imperatorio concessit, ut à Consiliis illi & à Secretis esset. Ex quo rursus id elicit, multò minùs ea potestate frustrari posse Imperatorem. Can. 4.

Eodem Concilio Constantinopolitano confirmati sunt antiqui Canones, quibus abdicationis pœna plectuntur Presbyteri, Clericique inferiores, qui Magistratus, vel Officia Reipublicæ induerint, *vel eas quæ in Magistratuum ædibus dicuntur curationes.* Quo hæc arcentur Clerici, ea avaritiæ & honorum libidini serviebant. Quod antè vel Monachis ipsis permittebatur, eo promovebatur salus Magnatum, & eorum familiæ. Cùm invenisset autem Patriarcha Lucas Clericos complusculos sæcularibus his compedibus implicatos, ut domorum & terrarum curam agerent: ut tributa & capitationes exigerent, & marium vectigalia, Magistratuum denique civilium functiones obirent; pristinum illis vigorem antiquis restituit Canonum institutis, ut corruptelæ ei intercederet, quæ adversùs antiquissimas & irretractabiles Ecclesiæ leges præscribi nequisset; præsertim cùm nihil patrocinii accersi posset à decretis Patriarcharum, Imperatorum, Conciliorum. *Etsi enim longa consuetudine confirmari stabilirique existimant, quod non pauci ante eos illa susceperint, non trahetur tamen ad exemplum. Non enim interciderunt Canones, &c.* A Joanne Patriarcha publicatum est diploma sacrum, ne Clerici vel Monachi aliorum causas in se reciperent defensitandas in foro sæculari, vel sacro; nisi id oneris Patriarcha ipse illis imponeret, ut Ecclesiasticæ alicujus causæ adessent. Civilibus omnibus Judicibus Edictum suum Patriarcha significatum voluit, ne quem Clericum sinerent posthac cujusquam alterius causam agere. Can. 11. Balsam. in Can. 16. Carthag. Juris Orien. Tom. 1. pag. 214. 215. 221.

His Patriarcharum decretis duplex suffragabatur ratio. Primum quòd calliditatibus causidicorum, & negotiorum tumultu Clerici avocentur à sacris Ordinis sui functionibus. *Impediunt ne possit Ecclesiasticis negotiis vacare.* Et rursus quòd ejusmodi lucris sordescat Clericatus. *Id enim est apertè mercenaria* Ibidem.

opera. ignobilia. Utramque enim rationem perstrinxerat Canon Carthaginensis: *Ne turpi aliquo vel vili negotio victum sibi quærant; Debent enim ad id quod scriptum est respicere. Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.*

In Can. 4. Con. Calch. Quod autem rursum contendit Balsamon, cùm per Canones Calchedonenses Episcopis liceat permittere vel præcipere, ut Monachi vel negotia, vel munia aliqua sæcularia exerceant; eadem potestate certissimè impertiendum esse Imperatorem; rursum & nos monemus, ea esse Græcorum hominum præjudicia & verba, jam inde ab hoc ævo medio frequentissima; & ab ejusmodi sive potestate, sive licentia semper abhorruisse Carolum Magnum. Nunquam id Carolus arrogavit sibi, suaut unius authoritate, Episcopatus Metropolitica augeret dignitate, novos crearet Episcopatus: Episcopis eupiam faceret Pontificalium munium exercendorum in alterius Episcopi inconsulti Diœcesi. Quæ hic omnia Balsamon Imperatoriæ astruit potestati. Procul erat ab hac sibi facultate vindicanda, qui ne Episcopum quidem voluit in Palatio Archicapellani munus sustinere, nisi Pontifice Romano, & Concilio Francofordiensi dispensante. *In Can. 48. Carthag.*

X. Nonnihil tamen patrocinii ex eo conciliisti forsan posset Balsamoni, quòd ex potestate non donet Imperatorem, ut Clericos vel Monachos muneribus officiisque civilibus addicat, nisi ex dispensatione, κατ' οἰκονομίαν βασιλικήν. Atque illa demum dispensatio legibus consentit, quæ utilitati servit publicæ, vel urgenti necessitati. Si ea potestas non aliter exeratur, minùs dolendum erit. Potest rursus & aliunde levari error Balsamonis, quòd vel ipse minùs spatiari sinat hanc Imperatoriam potestatem, nec velit dignitates omnes civiles, militares, Palatinas Clericis aptari tribuique posse, quanquam dispensatio Imperatoria intervenisse. *Sæcularem autem dignitatem Clericum assequi, vel singularis exercitùs ductorem effici, per Decretum Imperiale, & nominari fortè Augustum, vel Præsidem, vel Magnum Domesticum, non mihi videtur.* *Supplem. pag. 1124.*

XI. Uno verbo attingam Tutelas Regum & Imperatorum ipsorum impuberum. Alexander Basilii filius in Imperio successorem habuit Constantinum ex fratre nepotem septennem, eique Tutores designavit non paucos, quos inter principem tenebat locum Nicolaus Patriarcha, qui & Imperium eo nomine administravit. *Nicolaus utpote unus Tutorum clavum Reipublicæ tenuit*, ut habet Cedrenus.

CAPUT XXI. *P. 4. l. 4. c. 5.*

De negotio & mercimonio Clericorum & Monachorum post annum Christi millesimum.

I. Mira Tyronensis Cœnobii fundatio, ex confluente opificum omnis generis multitudine, Monasticam Regulam profitente, operas suas & earum pretia in communem usum conferente.

II. Concessum Clericis negotium, quo vitæ necessitatibus consulitur: vetitum, quo congeruntur opes. Probationes ex Conciliis & Pontificibus superioribus.

III. Argumenta alia ex superiis Conciliis.

IV. Nova documenta & elucidamenta, ad liciti & illiciti negotii delectum.

V. Quid Bernardus, quid Petrus Blesensis de negotio Clericorum.

I. NEgotii jam diximus genus esse, laboris & operis manuum venditionem, Codicum etiam quos exscripsissent. Tyronensis Monasterii in Diœcesi Carnotensi exædificatio, ut ab Orderico refertur, manifestè declarat, quam non mediocre negotium posset ex operis manuum distractione, lucrumque comparari. Quinciensis in Pictonibus Abbas impatientissimè ferens Cœnobium suum à Paschali II. Cluniacensi mancipatum fuisse, inde secessit, & ad Ivonem Carnotensem Episcopum cùm commigrasset, Tyronensem ab eo sylvam accepit, jaciendis novi Cœnobii fundamentis. Ea ille eloquentiæ suavitate & vi fuit, ut ad se opifices pertraheret, ea & multitudine & varietate, qua orbes ab iis frequentarentur. Eos omnes admisit, artibus quemque suis insistere jussit, multa orationis, & totius Monasticæ institutionis interpolatione, jussos in primis lucrum omne in commune conferre. *Huc multitudo fidelium utriusque Ordinis confluxit, & prædictus pater omnes ad conversionem properantes, charitativo amplexu suscepit, & singulis artes quas noverant legitimas, in Monasterio exercere præcepit. Unde libenter convenerunt ad eum fabri, tam lignarii, quàm ferrarii, sculptores & aurifabri, pictores & cæmentarii, vinitores & agricolæ, multorumque officiorum artifices peritissimi. Sollicitè quod ei jussio Senioris injungebat, operabantur, & communem conferebant ad utilitatem, qua lucrabantur.* Grande id erat & amplum Monasterium, modica urbs, ubi tot artificum lucro & mercedibus ingens opum copia parari potuisset, nisi charitas ejectâ cupiditate præfuisset. Illud enim credi par est. Conversos ejusmodi ad opus compulsos non fuisse, nec operum accumulatas mercedes, nisi quantum juberet necessitas alendorum tam Monachorum, tum pauperum; multùm feriari ab opere hiis opificibus permissis, ut & Monachos se esse meminissent, nec temporali tantùm, sed & cælesti pani parando insudandum esse, & orationis frequentia, & Monasticæ totius professionis diligentia. *Ordericus hist. Eccles. anno 1094. pag. 715.*

II. Illa nimirum discrepantia est liciti & illiciti Clericorum ac Monachorum negotii. Negotium quo ad opes anhelatur, septum illis & interclusum est. Pervium est, nec illaudatum, quo vitæ necessitatibus servitur. Ita perspicuè diffinit Concilium Londinense anni 1175. quòd ex priscæ disciplinæ constantissima traditio sit. *Secundum instituta Patrum nostrorum, sub interminatione anathematis prohibemus, ne Monachi vel Clerici causa lucri negotientur.* Prohibebatur ergo negotium *causa lucri*. Hoc verò Decretum totidem verbis decerptum est ex Epistola Decretali Alexandri III. ad Episcopum Londinensem, quæ Decretalibus Gregorianis intertexta est. In Concilio Lateranensi IV. universim negotium Clericis prohibitum est. *Clerici officia vel commercia sæcularia non exerceant.* Sed cùm Pontivi in Picardia nostra Comes querelis suis Honorium III. fatigasset, de Clericis, Laïcorum more & pari æstu negotiantibus, & patrimonii tamen sui terras considentibus ceteribus publicis eximi posse, obtentu immunitatis Ecclesiasticæ: *Comes Pontivi supplicavit vel compelli hujusmodi Clericos ad serviendum Ecclesiæ, illicitis sæcularibus negotiationibus postpositis mundare- mus, vel pateremur eos quoad facultates eorum statutis & consuetudinibus patriæ subjacere;* Acquievit Pontifex his querelis, & per Epistolas Ambianensi Episcopo mandavit, ut istiusmodi Clericos privilegio exueret Clericali, nisi ab eo negotio se abstinerent; ne verò toitione sua eos dignaretur, si iisdem ac Laïci subjicerentur vectigalibus. *Tu quoniam dum his se implicant, de suis facultatibus statutis & consue-* *Can. 10.* *L. 3. Decret. Tit. 50. c. 6.* *Tit. 5. c. 15.* *Con. 16.* *L. 3. Tit. 50.*

tudinibus patria subjaceant, non defendas eosdem. Hæc nos delibavimus ex Juris hodierni Canonici Decretalibus, quibus intextum est & Decretum, vel Compilatio potius antiqua Decretorum Concilii cujusdam Moguntini, ubi omne negotium proscribitur illud quidem, & legitimi tamen aliquid negotii esse posse non dissimulatur, quod & ab exemplo approbatur Apostoli, & à Regula beati Benedicti. *Nec tamen justum negotium est contradicendum propter necessitates diversas, quia legimus sanctos Apostolos negotiatos fuisse, & in Regula beati Benedicti præcipitur provideri per quorum manus negotia Monasterii prometantur.*

In Concilio ad Pontem Audemari anno 1267. prohibitum est negotium Clericis conjugatis indiscriminatim, & non conjugatis: quo nisi discederent, concessum est dominis temporalibus, eos ut publicis oneribus, non secus ac laïcos manciparent. In Concilio Coloniensi anno 1260. pronunciatum est, non aliter Clericos negotio, quàm laïcos usuria interdici. *Cùm negotiatio in Clerico, & usura in laïco, quasi unius generis censeantur.* Dedecorari verò & sordescere res Ecclesiæ, quæ sacrosanctæ & Deo dicatæ sunt, ubi avaritiæ & cupiditatibus carnalibus famulari coguntur: *Quia verò isti turpis avaritia sectatores, non Deo, sed Mammona lucrifacere elegerunt, & malis inhiando lucris, Christi similiter patrimonio & bonis Ecclesiasticis sunt usi illicitè & indignè.* Can. 2.
Vilissima denique hæc cupiditatum mancipia, labem eam sarcire debere, quam Ecclesiæ negotii sui infamia invexerunt. *Eos proinde teneri ad satisfaciendum Ecclesia, in cujus non fideliter, sed potius fraudulenter negotiati sunt bonis.* Cujus statuti ea ratio certissima est, quod de rebus Ecclesiæ non aliter fas sit negotiari, quam ut iis in pauperes sparsis æterna in cœlis merces comparetur.

In Concilio verò Londoniensi anno 1268. placuit, ut cùm difficillimè inter laïcos ipsa culpa vacare possit negotiatio, ea Monachi & Moniales arceantur, qua deinde cumque ratione illam explicarent, emendis vendendisque mercibus. *Venalium commercia rerum, quibus cupiditas dandi minus, vel plus recipiendi expetit captiones, vix aut nunquam sine interventu peccati etiam inter laïcos fieri dignoscuntur. Quantò magis eorum manus, qui sancta Religionis habitu & observantia sunt à terrenis actibus elevati, sordidum & fœdum existit à talibus inquinari. Hoc igitur contra illos quasi abominabilem lepram officio debita sollicitudinis insequentes, arctius inhibemus, ne Monachi vel Moniales, aut Religiosi quilibet cujuscumque Religionis existunt, mercationes, qua in emendo vel vendendo consistunt, in nundinis, vel mercatis, vel aliàs, audeant in quibuscumque rebus aliquatenus exercere.* Can. 52.

In Concilio Avenionensi anno 1279. novo vigore donari placuit decretum Concilii superioris Provincialis, ubi anathema intortum fuerat in Clericos, & Beneficiarios, qui frumentum emerent vilius, carius venditurі; quam tamen pœnam fas erat Episcopo mulctis pecuniariis commutare. *Nullus Clericus Beneficiatus, nullus etiam in sacris Ordinibus constitutus, per se vel per alium emat bladum vel vinum, causa revendendi, vel negotiandi, neque huic statuto fraudem aliquam facias. Quod si facere præsumpserit, incurrat excommunicationis sententiam ipso facto.* Can. 12.
Prius hoc erat statutum, cui Concilio sequenti modus aliquis pœnarum adhibitus est. Concilium autem illud prius fuit Arelatense anni 1275. ubi & hoc legitur statutum, & ubi excommunicationis solvendæ facultas integra servatur Episcopo Diœcesano, à quo ea suspenderetur, donec fabricæ Ecclesiæ persolvatur frumenti & vini ea copia, quæ negotiationi permissa fuerat, vel ejus pretium. *Et tunc puniatur in amissione bladi & vini, seu pretii convertendi in fabricam Ecclesiæ Parochialis.* Can. 14. 15
Eadem rerum proscriptio Canone sequenti Clericis indicitur majoribus, & Beneficiariis, qui ita vinum, vel frumenta distrahent sua, ut usuræ infamia, vel suspicio gravia adhærescat. *Nullus Clericus Beneficiatus, nullus in sacris Ordinibus constitutus, vendat bladum vel vinum seu alia victualia sub ea forma, quod contractus usurarii verisimiliter præsumantur.*

Ex hoc Canone exprimitur, quid satisfactionis supra laudatum Coloniense Concilium à Clericis negotiantibus exigeret Ecclesiæ dependendum, cujus illi res Deo sacras contaminassent negotio suo. Ea satisfactio insinuari hic videtur, ut quidquid negotiationi permissum fuerat, id vel tantumdem fabricæ Ecclesiæ addicatur. Quod ad negotium autem attinet usuræ sordibus oblitum, quod Concilium Arelatense damnat in Clericis frumenta & vinum divendentibus, illud ipsum non immerito suspicamur esse, quod in Synodo Excestrensi exploditur, anno 1287. ubi propter dilatam solutionem carius venditur. Tum enim tempus venditur, non nostri negotii res. *Quanquam Clericis sit interdicta negotiatio, illa negotiationis species in ipsis præ cæteris, ubi tempus venditur, quod omnibus est commune. Unde ipsis inhibemus sub pœna suspensionis officii & Beneficii, ne cuicumque dare præsumant suam substantiam ad usuram, &c. Inhibemus etiam ipsis, ne vilius emant, aut carius vendant, pro dilatione temporis non venalis.* Cap. 24.

III. Concilium Coloniense anni 1536 Clericos & Monachos deterret à negotio & quæstu, eo potissimum cui usuræ virus infusum est. *Nemo militans Deo implicet se negotiis sæcularibus, ut ei placeat, cui se probavit. Quare multa providentia olim vetitum est, ne Clerici vel Monachi mercatores, tacemus fœneratores, sint lucri causa.* Part. 2. c 32.
In Concilio I. Mediolanensi sub beato Carolo, paulò accuratius & minutius denudatæ sunt negotii species eæ, quæ cum Clericatu colliduntur. Tabellionatus publicus, professio medicinæ, negotiatio, mercimonia, villicatio, & procuratio causarum, litiumque alterius cujuscumque. *Clericus sacris initiatus, aut Ecclesiastico Beneficio præditus, ne in profanis negotiis officium Tabellionatûs exerceat, ne artem medendi faciat, ne in negotiationibus & mercaturis se interpretem & medium interponat; negotiationem etiam omnis generis prohibemus. Ne aliena prædia lucri causa conducat; ne pro aliis fidejubeat, &c.* Act. Eccl. Mediol. pag. 10.
Et ex eo tamen Concilio honestiore alicui arti operam dare fas est, ut necessariis vitæ commodis ne destituamur. *Artes verò honestas concedimus, ut aliquid manibus suis lucretur, quo sibi qua ad victum necessaria sunt, comparare possit.* In Concilio Aquensi anno 1585. innovatum ex parte hoc decretum est. In Concilio Melodunensi, sive Conventu Cleri Gallicani, post concessas eas artes, quæ nihil indecorum præ se ferunt, negotio Clerici & Monachi absterrentur. *Jure tamen olim & providenter vetitum est, ne Clerici, vel Monachi mercaturam, ne fœnus dicamus, exerceant.* C. De vita & honest. Cleric.

IV. Ex hoc autem Concilii Mediolanensis Canone, antiquissimis Ecclesiæ legibus accommodato, rursum ad alias delabemur negotii species, ubi Clerici procuratione illaqueantur litium, vel terrarum quorumcumque laicorum. Ex eo porro rursum liquet, quam finitimæ & conjunctæ sint quæstiones de distributione redituum Ecclesiasticorum,

de labore manuum, & opere Clericorum, quas & nos ideo unum in hunc locum conjecimus. Id ipsum observare est & in Gratiano, qui eandem retinuit Concilii Mediolanensis mediocritatem, ut opus manuum Clericis proponeret, in morem consilii

D. 91. Evangelici, quanquam negotium prohibeatur. *Qui autem turpi lucro, vel inhonesto negotio victum sibi quærere prohibetur, de oblationibus Ecclesiæ stipendia consequatur. Quod si Ecclesia ei sufficere non potuerit, proprio artificiolo vel agricultura, exemplo Apostoli qui de labore manuum vivebat, sibi necessaria inveniat: ita tamen ut occasione sui operis vigiliis non desit.*

Ex Decretali *Conquerente*, *De Clericis non residentibus*, probat Fagnanus obligari Clericum lege residentiæ, & recitandi Canonicorum Officiorum pensi, etsi permodici sint Beneficii ejus reditus, quod ea semel se ipse induerit necessitate, possitque vel negotiolo, vel labore manuum sibi adesse, ubi

Tol. 3. Decr. part. 1 pag. 39. minus est redituum Beneficii. *Ex quo semel consensit, quamvis paupertate laboret, non potest amodo dissentire, sed debet propriis manibus sibi victum quærere.* Et postea: *Ex hoc notabiliter infero, ut tenuitas Beneficii non excuset Beneficiatum à recitatione divini officii. Quod efficaciter probat hoc caput. Quin sicut non excusatur à residentia, ex eo quod ex Beneficio victu necessaria non percipiat, ut hic patet: ita nec excusatur ab*

Ibidem. Part 2 pag. 396. & seq. *horis dicendis.* Totam verò eam de negotio & opere Clericorum disputationem præstantissimè Fagnanus idem persecutus est in C. *Multa. Ne Clerici, vel Monachi.* Plurium quæstionum solutiones & declarationes protulit Congregationis Concilii, super ea re. Ipsum adibis, si vacat.

Ad Clericum, vel potius contra Clericum negotiatorem literas vehementissimas exaravit, & aculeatissimas Petrus Blesensis. Exordium modò earum hic adscribam, ut vel ex eo pateat enormitas ejus flagitii, & velut in compendium mittantur, quæ superius à Conciliis, à Patribus, & à Ponti-

Epist. 17. ficibus disputata in hanc rem, & statuta sunt. *Si tuæ professionis ordinem, & gratiam divinæ vocationis attenderes, te potius lectione, quàm negotiatione, artibus, quam mercibus occupares. Periculosum quidem est in laico, sed perniciosum in Clerico, negotiationibus ungere peculium, atque rerum ambitiosa venalitate seipsum diabolo venalem exponere. Clericus qui leviore comparat pretio, ut vendat charius, filius est avaritiæ, idololatra pecuniæ, servus mammonæ, & venumdatus sub peccato. Cùm enim species usuræ sit, minus proximo dare & plus ab eo accipere, non video Clericum ab usurarum crimine & à nomine criminoso immunem, qui sibi cum alieno dispendio lucrum quærit.* Reliqua omitto, ubi admonet rursum, quanti sit periculi Christiano, quanti exitii Clerico, corruptibiles concupiscere divitias, iis amplificandis studere, aliorum decremento crescere velle, minuendis aliorum opibus suas augere: cùm Clericum deceat necessario contentum esse, superfluum omne refundere in egenos; nec crimina tantùm, sed & criminum invitamenta declinare. Tum verò Petrus Blesensis vehementius intonat, nisi negotium rejiciat Clericatui adversarium, statuisse Episcopum Canonum sævitiam in eum distringere, quod jam facere maturassent, nisi suis ipse precibus moræ aliquid ipsi exorasset. *Et nisi pro te humiliter supplicassem, te tanquam damnatissimi fructus arborem succidissent.*

Apud Claram-vallem beatus Bernardus Monachum suscepit, qui Cœnobio suo discesserat, quòd ab Abbate compelleretur sæcularibus medicinam facere, in quo salutem ejus periclitari viri doctrina & pietate præstantes monuissent. *Abbas meus habebat me non Monachum, sed Medicum. Cogebat servire, immo ipse serviebat per me, non Deo, sed sæculo, quando ne sæcularium malevolentiam incurreret Principum, mederi me compellebat etiam tyrannis, raptoribus, excommunicatis. Quod animæ meæ periculum cum ei nunc privatim, nunc palam suggessissem, nec profecissem; quorundam tamen sapientium virorum consilio fretus, fugio meam damnationem, non congregationem; perditionem, non Religionem.* His pii desertoris querelis aures obthurare se non posse existimavit Bernardus. Epist. 67.

CAPUT XXII. *P. 4. l. 4. c. 6.*

Non possunt Clerici laïcorum fieri Procuratores, Agentes, Villici. An possint Judices creari, vel Consiliarii Curiarum sæcularium, post annum Christi millesimum.

I. Vetant Concilia Clericos adglutinari Aulæ, Nobilibus dominis, vel Matronis, vel injussu Episcopi, vel alio scopo, quam qui spectet ad æternam salutem eorum.

II. Quo Concilia Clericos avocent à procuratione rerum, & causarum sæcularium.

III. Judicum Officia, ad quæ detur, ad quæ non detur aditus Clericis, ex Canonum norma.

IV. In eam rem sententia Petri Blesensis.

V. Contexuntur rursum Concilia, quæ sæculares Clericis occludunt Magistratus.

VI. Quæ nupera Pontificum Decretales, quæ Concilia remisisse videantur, nec damnasse Clericos, nisi qui capitalibus causis adsunt.

VII. Continuatio series Conciliorum, et temperamento accedentium.

VIII. Tridentina, & Conciliorum Mediolanensium Decreta super eadem re.

IX. Conventus Mediolanensis statuta. Querimonia pia Gersonis. Quid gestum sit sub Carolo VI. Rege, quando Abbates & Beneficiarii alii in Parlamento conscripti, ad Ecclesias suas ablegati sunt.

I. JAm superiùs patuit non ea solùm negotia interdici Clericis, quo emitur, venditurque; nec enim sola ea ratio est ingentes opum cumulos coacervandi. Sunt & aliæ, & longè diversissimæ negotiandi artes. Latiùs etiam longiúsque porrigitur illud Pauli, *Nemo militans Deo implicet se negotiis sæcularibus.* Id ergo hoc Capite expedire conabimur. Exæstuavit Concilium Melfense sub Urbano II. anno 1089. adversùs Clericos Acephalos, qui inconsulto Episcopo Principum se addicebant Palatio, vel Procerum & Matronarum obsequiis. Vetiti sunt & laïci, ne Clericos hos degeneres, Cleroque contumeliosos, ab Episcopis resilientes, diutius secum retinerent; si quibus opus esset Capellano, vel interiore conscientiæ rectore, hunc ab Episcopo flagitarent; ne in Aula Clerici essent, nisi alternantibus vicibus; denique vetiti sunt Clerici hi ipsi, ne Nobilium decimas, quorum se obsequiis mancipassent, ipsis sibi usurparent. *Quia no-* Can. 9.
vum hoc tempore Clericorum acephalorum genus emersit, qui morantur in Curiis: & viris, & fœminis ad sui ordinis dedecus subditi: cùm in Canonibus cautum sit, ne quis sine licentia Episcopi Clericus, nec Episcopus sine Metropolitano Curiam adeat, præcipimus, & prohibendo prohibemus, ne quis ulterius retineat hujusmodi. Sed Proceres ab Episcopis animarum suarum Procuratores postulent, sic Episcopi jussione pro tempore ac vicissim in Curiis conversentur. Ipsis itaque omnino interdicimus, ne decimis Procerum sine concessione sui Episcopi abutantur. Ubi perspicis, Clericos hos cum in se procu-

rationem reciperent rerum & caussarum, decimas quoque sibi arrogasse terrarum ejus domini, cui se devovissent; deinque conscientiæ eorum administrationem & curam suscepisse. Quibus in omnibus instar erat quoddam beneficii. Nec damnantur in hoc Concilio Clerici sæcularium procuratores, si solam animarum salutis procurationem suscepere. Sed duplici de causa carpuntur. Primùm quòd injussu Episcopi, in cujus potestate erant omnes Clerici, his sese Proceribus obligarent. Secundò quòd præter voluntatem Episcopi Decimas sibi vendicarent item. Ea duo magnopere canonicis Regulis adversabantur, quibus Episcopo subjiciebantur, & Clerici omnes, & Ecclesiarum Decimæ.

II. Cæterùm & res & causas Laïcorum per Clericos procurari, recentiora etiam Concilia pari cum antiquis consensu prohibuere. Concilium Lon-
Can. 8. dinense anni 1102. *Ne quilibet Clerici sint sæcularium Præpositi vel Procuratores, aut Judices sanguinis.* Concilium Remense anno 1131. prohibuit, ne Monachi, vel Canonici Regulares, Juri civili, aut Medicinæ operam navarent, ne in foro sæculari causas agerent, & ne Medicinam exercerent; quòd quanquam liberales & laudatissimæ sint artes eæ: plerumque tamen terrenæ cupiditati & avaritiæ ancillari cogantur; quia & innocentiam vitæ, atque continentiam iis objectant periculis, à quibus procul summoveri Clericos consultissimum est. Quanquam verò eo Canone nominatim Monachi soli & Clerici Regulares contineantur: quæ tamen ibi premuntur argumenta, ea videntur in omnes
Can. 6. Clericos peræquè valere. *Prava consuetudo & detestabilis inolevit, quoniam Monachi, & Canonici, post factam professionem, spreta beatorum Benedicti & Augustini Regula, leges temporales & Medicinam gratia lucri temporalis addiscunt. Avaritiæ namque flammis accensi, se patronos causarum faciunt: justum & injustum, fas nefasque confundunt. Attestantur verò Imperiales Constitutiones absurdum, imò etiam opprobrium esse Clericis, si periti esse se velint disceptationum forensium. Ipsi quoque Canonici & Monachi neglecta animarum cura, ordinis sui propositum nullatenus attendentes, pro detestanda pecunia sanitatem pollicentes, humanorum curatores se faciunt corporum. Cùmque impudicus oculus impudici & cordis sit nuntius, illa etiam de quibus loqui erubescit honestas, non debet Religio pertractare.* Episcopis, Abbatibus, Prioribus posthac depositio intentatur, nisi his malis occurrant. Procuratio salutis animarum à Concilio Melfensi Clericis permittebatur, dum ne quid Episcopi injussu fieret. Hoc autem Remensi Concilio procuratio corporeæ valetudinis, & rerum causarumque ita præscribitur, ut & in Episcopos sæviant Canones, nisi eam pestem propulsent. In Concilio II.
Can. 9. Lateranensi totidem verbis eum Canonem innovari placuit, solis Monachis, & Canonicis sæcularibus perstringendis, sed iis allegandis rationibus, quæ Clericos omnes complectantur. Concilium Tu-
Can. 8. ronense anni 1163. æquè exarsit in Regulares omnes, qui necdum cessaverant à studiis Juris civilis, & Medicinæ, à causis agendis, à cura ægrotantium. Illos diro anathemate innodavit Concilium, nisi intra duos menses sua se in Claustra referrent.
Decretal. l. 3. Ab Honorio III. instauratum est hoc Decretum,
Tit. 50. ut Gregorianis liquet Decretalibus. In Concilio
c. 10. 9. Lateranensi IV. Innocentius III. Subdiaconos, Diaconos, Presbyteros vetuerat Chirurgiæ vacare, quæ ferrum & ignem adhibet.

III. In Concilio Abrincatensi anno 1172. prohibiti sunt Clerici, ne sæcularium sibi Judicum Officia indui sinerent, aliàs Beneficiis suis exauthorandi. *Clerici Judices non ponantur, ad jurisdictiones pote-* Can. 12.
statum sæcularium exercendas. Qui autem hoc præsumpserint, à Beneficiis Ecclesiasticis arceantur. Concilium Londinense anno 1175. breviore se gyro conclusisse videtur, quando solis capitalibus judiciis Clericos summovit, & Clericos quidem majores. *His qui in sacris Ordinibus constituti sunt, judicium sangui-* Can. 3.
nis agitare non licet. Unde prohibemus, ne aut per se membrorum mutilationes faciant, aut inferendas judicent. Quod si quis tale fecerit, concessi Ordinis privetur officio & loco. Non ergo hoc Canone arcentur Clerici judiciis, nisi iis, quæ reorum mutilatione, vel morte Judicibus ipsis irregularitatis notam affricarent. Eodem non Canone vetantur Clerici sacrati, ne Vicecomites se, vel Præpositos sæculares creari sinant. *Inhibemus etiam sub interminatione anathematis, ne quis Sacerdos habeat Vicecomitatum, aut Præpositi sæcularis officium.*

Integrum ergo erat Episcopis & cæteris majoribus Clericis, ut Judices & Consiliarii crearentur sæcularium Curiarum, dum ne addicendis morti reis adessent, & ne investirentur Officiis Vicecomitum, aut Præpositorum, quibus cruenta & capitalia judicia exercenda imminent. Si quid verò pugnæ sit & conflictationis inter Canonem hunc Lugdunensem, & Abrincatensem triennio antè editum, ex eo id proficisci potuit, quòd cùm Abrincatensi Concilio præessent Pontificis Legati, & prisci Juris retinentiores essent, sacratos omnes Clericos voluerint abigere sæcularibus Curiis, ut toti postmodum essent in spiritalibus functionibus suis. At Concilium Londinense non judicarit tantopere deviari à receptis usibus posse, sine aliqua Reipublicæ perturbatione; idque adeo lenimenti adtulerit Decreto Legatorum, ne sæcularibus omnibus Curiis & Judiciis Clericos ejiceret, sed capitalibus tantùm.

IV. Asperget forsan aliquid lucis Petrus Blesensis nostris his in Concilium Abrincatense & Londinense animadversionibus. Vicem ille dolet Episcoporum, qui Scacarii, sæcularis ea erat Judicum Curia, labyrinthis & implicamentis involuti sunt; confirmatque, non aliud quidquam inimicum magis esse Clericatui, quàm tumultuationes & negotiorum procellas, Curiis sæcularibus undequaque ingruentes. *Si te Curialium, & maximè Scacarii labyrinthis immerseris, magna spiritualis exercitii dispendia patieris. Nemo potest duobus dominis servire, Deo & Mammonæ. Non excidat à te, quomodo in tonsura capitis, quando electus es in sortem Domini, renuntiasti ignominiæ laïcali.* Ita ille pulcherrimo tractatu de Institutione Episcopi. Ubi non video quid Petro Blesensi, quid Clericis omnibus ordinis sui sanctitudinem spirantibus dignius sit, quàm ut & religiosa veneratione prosequantur sæculares Magistratus, & sacerdotii tamen sui regiam amplitudinem ab ipso Christo summo Pontifice derivatam tanti faciant, ut in humanas & terrenas has dignitates deponi & dejici se molestissimè ferant. *Ignominiæ laïcali renuntiasti. In die consecrationis tuæ super abrenuntiatione sæcularium emisisti vota, quæ distinxerunt labia tua. Alligatus es verbis oris tui, ubi ad consecrantis interrogationem sine exceptione aliqua promisisti, quod de cætero à terrenis negotiis & à turpibus lucris te alienares, tuamque sollicitudinem divinis semper negotiis mancipares.* Ita contendebat vir doctrina & sapientia clarissimus, aurea illa vincula, officia, negotia

Aulæ, quibus implicantur quandoque Episcopi, ei penitus adversari solenni professioni, qua cumprimùm divino sacerdotio initiari sunt, terrenis se negotiis renuntiaturos spoponderunt. Nec consentanea magis Prælatis est fiscalis Curis quævis, & ærario Regio imminens. *Quid tibi ad fiscales reditus, ut vel horula brevi curam posthabeas animarum? Numquid Christus te ad telonium elegit? Matthæus semel inde assumptus, demo ad ipsum non rediit.* Illud Petrus maximopere ingemiscebat, quòd horum aliqui Clericorum agitandis versandisque interessent judiciis capitalibus, tumque dumtaxat se subducebant, cùm mortis vel mutilationis sententia intonanda erat. *Illud cæleste exasperat iram, & plerisque discrimen æternæ damnationis accumulat, quod quidam Principes Sacerdotum & Seniores populi, licèt non dictent judicia sanguinis, eadem tamen tractant, disputando & disceptando de illis, seque ideo immunes à culpa reputant, quod mortis aut truncationis membrorum judicium decernentes, à pronuntiatione dumtaxat & executione pœnalis sententiæ se absentant. Sed quid hac simulatione perniciosius est? Numquid discutere & definire licitum est, quod pronuntiare non licet?*

V. Is tum erat status, ea conditio Scacarii, Parlamenti, & Curiæ cujuscumque sæcularis in Anglia, & in Gallia. Mixtæ & bipartitæ erant eæ Curiæ, partim Laïci, partim Clerici jus dicebant. Clerici non antè sibi discedendum arbitrabantur, quàm mors vel mutilatio indicenda cuipiam esset. Petrus ex adverso urgebat, capitalibus causis omnino abesse illos debere; nec eo contentus, omnibus eos Curiis sæcularibus & Judicum officiis abigebat. In eam Blesensis sententiam nonnulla jam propendebant Concilia, ut suprà diximus. Nec minùs apertè Concilium Lateranense III. sub Alexandro III. anno 1179. cum Subdiaconos vetuit, Clericosque omnes superiores, causidicorum partes agere, vel causas defendere coram Judice sæculari, nisi vel sibi ipsis, vel Ecclesiæ, vel pauperibus adessent, &
Can. 12. miserabilibus quibuscumque. *Coram Judice sæculari Advocati in negotiis fieri non præsumant, nisi propriam vel Ecclesiæ suæ causam fuerint prosecuti, aut pro miserabilibus fortè personis, quæ proprias causas administrare non possunt.* Ubi rursum prohibetur, ne Clerici iidem vel Beneficiarii procurationem sustinerent villarum, vel jurisdictionis Principum Procerum-
Can 12. que sæcularium. *Sed nec procurationes villarum, aut jurisdictiones etiam sæculares sub aliquibus Principibus, vel sæcularibus viris, ut justitiarii eorum fiant, Clericorum quisquam assumere præsumat.* Non immeritò autem gradu suo moventur, qui jam vocationis suæ cælestis fastigio excussisse seipsos videbantur, infimo terrenoque hoc ministerio. *Si quis adversùs hæc tentaverit, quoniam contra doctrinam Apostoli est, dicentis, Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, & sæculariter agit; ab Ecclesiastico fiat ministerio alienus, pro eo quod officio Clericali neglecto, fluctibus sæculi, ut potentibus sæculi placeat, se immergit.* Asperioribus denique pœnis subjiciuntur Monachi, si qui eo se piaculo obstrinxerint.

At verò Concilium Parisiense anno 1212. & Clericis & Beneficiariis liberam annuere videbatur facultatem causas agendi; unde & unum hoc illis commendabat, ut ne de salario paciscerentur, si Beneficii proventibus commodè possent vitam tolerare; ne quid nimis autem exigerent, si Beneficio carerent; id denique præscripsit, quod nullis non causidicis & causarum patronis religiosissimè observandum est, ne causas juri adversas agerent, & ne eas unquam malitiosè protraherent. *Inhibemus arctiùs, ne* Part. 1. n. 6. *Canonicus aliquis, vel alius Clericus sufficient habens Beneficium Ecclesiasticum, pactione interveniente advocationem exerceat, nec causas penitus desperatas scienter assumat, &c. Ne Advocati Beneficia Ecclesiastica non habentes, immoderata salaria exigere aut extorquere præsumant.* Non exprimitur quidem eo Canone, de Ecclesiastica, an de sæculari hic agatur Judicum Curia. Sed ex inveterato usu Regni plus satis patet de sæculari agi.

Remisisse enim nonnihil, & indulgentiùs consuluisse videntur Concilia & Pontifices post annum Christi millesimum ducentesimum. In Gregorianis quidem Decretalibus Concilium Moguntinum à primævo rigore non videtur recedere, ubi universim Clericos vetat sæcularium rerum & causarum procurationem agere. *In placitis sæcularibus disputa-* L. 3 Tit. 50. *re, excepta defensione orphanorum & viduarum. Conductores sæcularium rerum, aut procuratores esse.* Id ipsum prohibet Eugenius Papa, sinitque sæcularibus & judiciis & pœnis eos permitti, qui in jus vocati fuerint propter civiles has Administrationes. *Ne ministri laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores existant. Quod si postmodum facere præsumpserint, & occasione ipsius administrationis propter pecuniarum causam deprehendantur in fraude, indignum est iis ab Ecclesia subveniri, per quos constat in Ecclesia scandalum generari.* Idem advertit Petrus Blesensis de Episcopis Siciliæ, qui sæcularia hæc obibant officia, & hinc in carceres nonnunquam contrudebantur, nihil opis aut præsidii à Pontifice assecuturi ad libertatem recuperandam; nec enim iis eximendi vinculis videbantur, quibus se ipsi induissent. *Animabus* De institut. *prælatus es, non corporibus. Nihil Prælato commune est* Episc. *cum Pilato. Christi villicus es & Vicarius Petri; nec oportet te respondere Cæsari de commissa tibi jurisdictione, sed Christo. Quidam tamen per usurpatas sæculi administrationes se curiali vinculo obnoxiant; & quasi renuntiaverint sua privilegio dignitatis, calculum durioris eventus expectant. Nam pro causa hujusmodi hodie in Sicilia mancipati sunt Episcopi quidam carceralibus vinculis, nec aliquod expectant ab Ecclesia Romana solatium. Quibus improperatur à Romano Pontifice, ut bibant de calice, quem sibi temerè miscuerunt.*

VI. Revocandus est ad Decretales Juris hodierni Canonici sermo, quibus intexti sunt superiores Canones adversùs Regulares, qui Juris Civilis vel Medicinæ studiis operam dabant, vel ejusmodi aliquo fungebantur officio; aut Justitiarios, Vicecomites & Præpositos sub Principibus temporalibus se agebant. Notarios publicos Innocentius III. qui Subdiaconi sint, fieri vetat. At ubi idem ipse in Concilio Lateranensi IV. unum id prohibet, ne cruentis judiciis intersint Clerici, nonne Judicum Civilium reliquas functiones & sæculares Curias illis patere assentitur? *Sententiam sanguinis nullus* Can. 18. *Clericus dictet, aut proferat; sed nec sanguinis vindictam exerceant, aut ubi exerceatur intersit. Nec quisquam Clericus litteras dictet aut scribat pro vindicta sanguinis destinandas. Unde in Curiis Principum hæc sollicitudo non Clericis, sed Laïcis committatur.* Gregorius C. Cum sacerdotis. verò IX. mirabili quadam ratione his abducit Cle- Extra. De postulando. ricos functionibus, quòd nempe *Sacerdotis sit officium nulli nocere, omnibus autem prodesse velle.* Mox annuit ut causas agant Ecclesiæ, pauperum, suas, proximorum, urgente necessitate; si hos transiliant limites, impunè abire sinit.

Nec temerè tamen suspicabitur quis, tum toleratum fuisse, quod prohiberi non posset: ubi sæcul-

tas aderat, ad pristinam austeritatem lubentiùs revocatum esse gradum. In Concilio Valentino in Gallia anno 1248. ubi præerant Cardinales Legati duo, suspensi, ac denique abdicati sunt Officio & Beneficio Clerici majores, si qui posthac in Curiis sæcularibus Officia Judicum, Consulum, Assessorum, & ejusmodi alia sibi adsciscerent. Can. 3. *Nulli Clerici in sacris Ordinibus constituti, seu Canonici Cathedralium Ecclesiarum, seu Beneficiati, Judicatum, Consulatum, Assessoriam, vel alia Officia publica in Curia sæculari, electi à populo, vel à persona sæculari recipiant; & si receperint, nisi infra mensem dimiserint, ab Officio & Beneficio suspendantur; & si per annum persliterint, sine spe restitutionis priventur.* Cui Can. 45. Canoni accessit & Concilii Albigensis assensio atque authoritas anno 1254. Video in mentem venire posse alicui, interclusa hic fuisse Clericis ea tantùm Officia, quibus unus tantùm præficitur, putà Præsidum, Consulum, Assessorum; non ea autem quæ Collegis pluribus demandantur, putà Consiliariorum, sive Senatorum Curiæ sæcularis. Possunt enim hi, non possunt illi sese subfurari, ubi capitalia incurrunt judicia. Verùm postrema hæc plurium Collegarum & Senatorum munia, bis quoque ibidem verbis constringi, & excludi videbantur. *Vel alia* Can. 6. *Officia publica.* Quod & manifestius expressum est in Concilio Provinciæ Burdigalensis anno 1258. ubi prohibitis Beneficiariis ne causas agerent nisi suas, proximorum, Ecclesiæ, miserabilium quorumcumque, anathema vibratur in hujus statuti transgressores, parique pœna animadvertitur in Regulares & Clericos, qui Assessorum vel Consiliariorum munera sibi ingeri paterentur. Id enim tum obtinebat, ut etiam inopinis hæc officia imponerentur. *Et eidem excommunicationi supponimus omnes Religiosos & Clericos, qui Assessores vel Consiliarii fuerint, contra Ecclesiæ libertatem.*

VII. Ex Concilio autem Londinensi anno 1268. intelligitur, quàm facilè, sive ex tolerantia, sive ex privilegio, his se canonicis regulis subtraherent Clerici, functionesque Judicum in sæcularibus Curiis obirent. Innovatis enim antiquis Decretis, ne Clerici causas actitarent in foro sæculari, nisi ubi per regulas Juris fas est; mox eis interdicitur intentata aliàs suspensionis pœna, ne Judices, vel Assessores se unquam agant, ubi mortis vel mutilationis judicium agitatur. *In eisdem sanguinis causis, in quibus mortis, aut mutilationis membrorum* Can. 6. 7. *judicium agitur, similiter inhibemus, ne quis in Clero constitutus, Judex, seu Assessor esse præsumat. Quisquis contra fecerit, præter suspensionis pœnam, &c.* Ex hoc ergo Canone sepositis capitalibus & mutilationum judiciis poterant Clerici in Curiis sæcularibus Judicum partes sustinere. Et proximo tamen mox Canone prohibetur, ne Justitiarios se creari patiantur, sive administros & Vicarios jurisdictionis sæcularis quorumvis Procerum temporalium. *Jurisdictionem à Laicis recipiunt sæcularem, & Justitiarii nuncupantur, ut ministri fiant justitiæ, quam non possunt sine canonica dispensationis & Clericalis ordinis injuria ministrare.* Magna est & cum primis perspicua discrepantia Judicis, qui unus officio fungitur, & principis, idque toto anno, quo volvente fieri vix, aut nec vix potest, quin scelerosus aliquis aut vita ejiciendus sit, aut membris truncandus; & ejus qui Collegio Judicum allectus est, cui integrum est, ubi primùm perstrepit judicium capitis secedere, & paucos tantùm forsan menses officio fungi. Priora illius generis Officia longè infestiora sunt Clericatui, quàm posterioris. Postremò denique Regiis privilegiis honos habitus est in eodem Concilio, hoc est, ei singulari, quo Reges pollere poterant, ut Clericis Officia Judicum sæcularium delegarent. *Salvis demum Regis privilegiis in hac parte.*

Rursus prisco quidem ex usu Concilium Andegavense anno 1269. Clericos omnes superiorum Ordinum & Beneficiarios deterruit à causis actitandis, & à munere Advocatorum fungendo in foro sæculari. Can. 2. At Concilium Avenionense anni 1279 lenimenti aliquid adjiciens Canoni Concilii Arelatensis anni 1260. quo permissi tantùm fuerant Clerici causas agere suas, proximorum, pauperum, Ecclesiæ; constituit ut Beneficiariis & Clericis majorum generum fas esset munia fungi & Advocati, & Judicis, quando id oneris ab Episcopo illis suo imponeretur. Can 9. *Hoc moderantes statutum, volumus statuendo, quod hujusmodi Clericus de sententia sui Episcopi generali, vel speciali, possit liberè Advocationis, vel Judicaturæ officium ubilibet exercere.* Can. 13. Paulò antè in Concilio Londinensi privilegia Regum confirmabantur, hic astruuntur jura Episcoporum, ut privatim vel universim Clericis & Beneficiariis copiam faciant Judicum, vel Causidicorum muneris fungendi in foro sæculari. His haud dubio statutis duplex aditus patefactus est Clericis in Curias sæculares.

In Concilio Avenionensi anno 1316. Beneficiarii regimen gerentes animarum, Clericique sacrorum Ordinum, prohibiti sunt in Curia sæculari munus adire Procuratoris, Syndici, Judicis, & Ballivi. *Ne Procurator, Syndicus, vel Actor, vel Judex, aut Ballivus in exercenda jurisdictione domini temporalis pro aliquo laico possit esse.* Can. 16. Quod idem decretum rursus instaurari placuit in Concilio Avenionensi anni 1337. Parte 31. Quorum sententia Canonum paulò eliquatior in Concilio Lavaurensi anno 1368. *Ne possit esse Procurator, Syndicus, vel actor pro aliquo laico, nisi in casibus à jure expressis, vel Judex etiam, vel Ballivus in exercenda jurisdictione domini temporalis.* Can. 32. Quo sanè nihil derogatur vel privilegiis Regum, vel permissioni Episcoporum, nec ei discrimini, quod interponendum ostendimus Judicibus unius numerosi Collegii consortibus, & totum singulatim munus suum exercentibus. Quod ad officium Advocati attinet, id Constitutiones synodales Vuillelmi Parisiensis Episcopi sinebant à Parochis sustineri, in causis Ecclesiæ suæ, pauperumque, & Parochianorum eorum, quibus adesse cogebat charitas. C. 4.

VIII. In Concilio Tridentino innovatum est, quidquid olim Canonum & Decretorum Clericos à negotiis sæcularibus ablegabat: *Nec non sæcularibus negotiis fugiendis.* Sess. 22. c. 1. De Reform. In Concilio Mediolanensi I. anno 1565. vetiti sunt Clerici majores, & Beneficiarii, Advocatos vel Procuratores se agere in foro sæculari, nisi ubi per Canones licet suprà congestos, & *ab Episcopo facultate priùs scripto concessa.* Vetuit eadem Synodus, ne Principis alicujus negotiorū susciperent administrationem, nisi facultate ab Episcopo per literas concessa, & singulis annis innovanda. *Ne alicujus Principis aut alterius negotiorum Procurator sit, sine facultate prius ab Episcopo per litteras impetrata, singulis annis renovanda.* Constitut. Part. 2. c. 2. Vetuit & ne servilibus se obligationibus in ædibus Magnatum vinciri sinerent, aut quibuscumque demum, nisi cum bona Episcopi venia scriptis consignata, & anno quolibet confirmanda. *Neve parum memor ordinis ac dignitatis suæ, sit in famulatu Laïcorum, etiam Principum, eorumve quibusvis aliis obsequiis, nisi cui ex causa & ad officium munere*

Sacerdotali non indignum Episcopus hujus rei potestatem ante scripto dederit. Hujusmodi autem licentia scripto permissa quotannis renoventur, alioquin irrita & nulla sint. Eo denique Concilio prohibiti sunt Clerici, ne nobilibus fœminis ejusmodi vilia præstarent obsequia, quæ in Cleri dedecus resilirent. *Neve præcursor aut Assecla fœminarum, aut eisdem discumbentibus adsistat, aut ancilletur.* Nihil aptius, nihil prudentius præscribi poterat. Nec tamen potuit beatus Carolus non Episcopis facere potestatem, ut Presbyteris, ac Beneficiariis quibuslibet permitterent procurationem rerum & negotiorum alicujus Principis, quod prope abest ab Officio Judicum supra explanato.

In Concilio Mediolanensi IV. ad Clericos minorum Ordinum ampliatum est, quidquid in I. decretum fuerat, si in veste essent Clericali, quanquam Beneficiis expertes essent. Ea utebatur Concilium ratione, quod à teneris, ut aiunt, unguiculis, Clericos necesse sit innutriri odio & aversationi negotiorum temporalium, & unis Ecclesiæ discipli-
Acta Eccl. Mediol pag. 20. 268.
nis. *Cum præsertim jam inde usque à teneris annis se religionis pietatisque institutis & disciplina Ecclesiastica moribus imbuant, oportet, qui in sortem Domini vocati sunt.* Hoc verò tantò memorabilius est beati Caroli statutum, quòd ab aliquot retro sæculis, ut ex continuata supra patuit serie Conciliorum & Canonum, ad solos Beneficiatios, & ad Clericos majorum Ordinum coarctatum fuerat, quod Pauli præceptum, & primigenia Ecclesiæ disciplina Clericis omnibus indiscriminatim præscripserat, ut ne Clericalis & profanæ, & belli, forive militiæ officia & functiones copulare, unáque iis defungi possent. Ut posterioribus his sæculis relaxata est minorum Ordinum Clericis ea stabilitatis lex, qua olim promiscuè cum Clericis superioribus tenebantur, & multum eis fuit, si Clericatui valedicerent ante Subdiaconatum: Ita ne his quidem illi Decretis implicati fuerant, quibus sæcularis fori officiis & muneribus Clerici arcentur. At Carolus veteris & castissimæ disciplinæ ardore inflammatus, suis in Conciliis connixus est, ut hæc duo magni omnino ponderis capita restauraret, ut ne qui minoribus Ordinibus initiari se vellent, nisi certo, & irrevocabili proposito sese Altarium ministeriis mancipandi: & ne possent minores Clerici terrenis officiis & functionibus in se susceptis cœlestem contaminare Clericatûs sui nobilitatem. Qantivis enim splendoris esse videantur carnalibus hominum oculis fori & Judicum publicorum dignitates; humana, terrenaque ea sunt culmina, quibus quantum terris cœlum, tantundem eminet Christi cœleste Sacerdotium.

IX. Diximus jam Comitiis Cleri Gallicani apud Melodunum absterritos esse Clericos à fori functionibus & officiis, nisi quatenus sinunt Leges Canonicæ. *Abstineant Sacerdotes primùm à terrenarum cura, & omni etiam nepotum tutela & curatela, nisi aut religionis causa, aut necessitas aliud suadeat. Caveant à litibus & processibus. Servos Dei non oportet litigare. Multò magis à forensi, à procurationis, aut causidico munere, nisi quantum per Canones licet, abstinere debent.* Varias sacræ sui ævi Disciplinæ labes enumerare agressus Gersonius, ne hanc quidem prætermisit, quòd Episcopi, Abbates & Monachi Aulas Principum & Curias sæcularium Judicum ita frequentarent. *Quid est quod hodie Episcopi, Abbates, Monachi plus sunt Officiales fisci, quam Christi; totis nisibus militantes mundo in Curiis Principum, & sæcularium judiciorum, seu Parlamentorum.*

Facilè assentientur jure meritissimo in has querelas erupisse Gersonium, quibus ob oculos versabuntur quæ supra ex Monacho Sandionysiano attigimus in vita Caroli VI. Regis: *Necessaria tandem* An. 1388.
illa insedit animo cogitatio, & cura, ut sentes ipsi ju- L. 8. c. 22.
risdictionis sæcularis expurgarentur, in suprema videlicet Camera Senatus Parisiensis. Et quoniam tum in mentem venit in hanc celsiorem Curiam illapses esse Abbates, Clericosque alios, qui à Monastico secessu, & à cura Cœnobiorum atque Ecclesiarum suarum confluxerant, ad hæc munia ambienda, quibus non paulo impensius delectabantur, quam professionis suæ functionibus sacris: statutum est, ut Regis nomine iis indiceretur, suas ut se in Ecclesias reciperent: religioni nempe esse, eos tandiu à statione sua sacra abduci, ubi eorum opera atque industria pretium majus & illustrius esset, in imbuendis sacra doctrina populis, & in procuranda animarum salute.

CAPUT XXIII. *P. 4. l. 4. c. 7.*

Rursum de Clericis, iisdemque Judicibus & Consiliariis, in Parlamentis & aliis Curiis sæcularibus.

I. Episcopi & Abbates ex officio suo Parlamentis antiquis aderant, quando necdum certa ulla sedes illis erat, nec totum anni tempus iis consumebatur.

II. Quando Philippus Pulcher Parisiense suum Palatium statum & solemnem voluit esse sedem Parlamenti, ex quo factum est, ut & statis temporibus haberetur, jam nec Episcopi, nec Abbates tam frequentes eo adesse potuere.

III. Exinde tamen etiam complurimi fuere hujus Senatus Consiliarii Clerici, ad causas Ecclesiasticas, quæ ibi passim ventilabantur.

IV. Edicto Blesensi multum imminutus est is numerus Consiliariorum Clericorum. Hinc crebra Cleri Gallicani expostulationes in Comitiis suis Generalibus, quibus nonnulla ex parte satisfactum est.

V. Observationes novæ aliquæ in antedicta.

I. EXpostulabat modò Gersonius de Episcopis, Abbatibus & Clericis, quorum conferta multitudine frequentabantur Curiæ sæculares, & ipsa Judicum subsellia insidebantur. Sandionysiana Caroli VI. historia paulò antè memorabat, anno 1388. ei malo mederi cœptum esse, ablegatis in suas Ecclesias Clericis, solo Cœnobii Sandionysiani Abbate, ex ipsorum Parlamenti Senatorum & Officialium testimonio, demonstrante, se Majoresque suos ei semper Curiæ adscriptos & adgregatos fuisse. His video luminis præterea aliquid aspergendum esse, & ab ipso capite arcessendam esse originem hujus Disciplinæ, cùm Carolus Magnus & augustissimæ ejus prosapiæ Reges atque Imperatores Episcopis & Abbatibus contulere & pinguissima quæque sui regni latifundia, & primatias in Regiis Consiliis sedes. Erant porro duplicis generis hæc Consilia. Erat enim Consilium, quod postea Strictum dici placuit, & Privatum, ubi Princeps diebus singulis de incidentibus negotiis consultabat. Erant præterea Consilia, sive Placita publica & generalia, quæ bis anno quolibet indicebantur à Principe, loco & die quo ei collibitum esset, alterum verno, alterum autumnali tempore, ubi tum de publicis Regni negotiis, tum de majoribus causis, sacris, & civilibus disceptabatur. Ad hæc Consilia asciscebantur Episcopi & Abbates omnes. Tum quidem *Placita*, *Synodi*, *Colloquia*, *Conventus* dicebantur, postea Parlamenta, & Comitia Regni. Non

diu

diu Conventus hi protrahebantur; poterantque, qui affuerant Clerici, iis solutis, suas in Ecclesias properare, ibique residere, uti etiamnunc fit in iis Galliæ Provinciis, ubi quotannis, vel biennio saltem quolibet generales habentur Conventus, quibus intersunt Episcopi, incolumi & intemerata residentiæ lege.

II. At postquam Philippus Pulcher Parlamenti sedem Lutetiæ defixit, postquam etiam lapsu temporis perpetuum illud esse cœpit, hoc est, postquam duo illa uniuscujusque anni Parlamenta, alterum ad beati Martini festum, alterum ad Pascha, ita produci & prolatari cœpere, ut toto pene anno sessiones & judicia celebrarentur; jam non ita facilè potuere hæc Judicum Officia cum Episcoporum necessaria in Ecclesiis suis residentia cohærescere. Posset enim illud familiari imputari maledicentiæ Monachorum medii ævi in Clericos, quòd hic aiebat ab eis prehensatas fuisse sub Carolo VI. Rege dignitates Judicum & Consiliariorum in Parlamentis. Ea quippe erat Prælatorum prærogativa, jam inde à temporibus Caroli Magni, ad tempora & ultra tempora Hugonis Capetii propagata, ut supra declaratum est, cùm sermo esset de Conciliis Nationalibus, de Comitiis Generalibus Regni, & de Parlamentis. Quin & primas obtinebant sedes ante Duces, ante Comites & Barones. Cùm nequedum plebeii in ea Comitia admitterentur; & litteratum studiis minus dediti essent Nobiles, hinc consequens erat, ut judicia ferè omnia, quæ viros litteratos desiderabant, per Clericos expedirentur. In causa ergo non fuit nisi nova conditio & disciplina Parlamentorum, fixorum jam Lutetiæ & perpetuorum, ut rarius illis Barones, Episcopi, & Clerici interessent, potioribus videlicet & sibi propriis alibi occupationibus distenti, illi bellicis, hi sacris. Angliæ regni usus, moresque Gallicanis finitimi, & perquam simillimi in his erant, ut qui ab his manassent. Inde advertit Matthæus Paris, agitata fuisse consilia de Vulstano Episcopo Vorcestrensi, incredibili sanctitate viro, exauthorando, quòd cùm Franciæ linguæ imperitus esset, novi Regis Vuillel-
An. 1095. mi Nothi Consiliis interesse non posset. *Cùm simplicitatis & illiteratura accusatus esset, & quasi homo idiota, qui linguam Gallicanam non noverat, nec Regiis Consiliis interesse poterat, ipso Rege consentiente, decernitur deponendus.* Non ergo ambitiosius prehensari necesse erat, ut Parlamentis Prælati interesse possent.

III. Postquam ad stata & continua jam Parlamenta Episcopi, Abbates, Parochi advolare jam difficilius & rarius potuere, aliam & novam formam Senatui Reges induerunt. Tempora alia ab
Hist. l. 5. aliis secernenda ait Tillerius. *Fuere enim tempora,*
part. 2 pag. *cùm Archiepiscopi & Episcopi omnes, statim atque*
24. 56 57 *confirmati fuerant, patentibus Regis litteris donabantur, quibus aditus illis aperiebatur, tum ad Consilium Privatum, tum ad Parlamentum. Fuere & tempora, quibus nihil ejusmodi factitatum est, & solo nomine Consiliariorum Regis, ac nominis gloria gavisi sunt Episcopi. Erant & Abbates & Priores, quibus jus esset consessus & suffragii in Parlamentis. Eos summovit Carolus V. excepto Abbate Sandionysiano in Francia.* Hæc Tilletius, qui & Edictum promit Caroli VI. anno 1388. quo sancitur, triginta ut sint Consiliarii majoris Parlamenti Cameræ, quindecim Clerici, totidem laici, præter Præsides; quadraginta in Camera Inquisitionum, viginti-quatuor Clerici, sexdecim laici; Sex ad libellos supplices Palatii, duo Clerici, quatuor Laïci. Id quoque ibidem edicitur, jugem ut omnes residentiam præsteut, ideoque Episcopos, Abbates & Priores jam non admittendos, nisi nominatim a Rege retineantur.

Affirmat porro Thuanus in Tabulario Senatus Hist. l. 10.
Parisiensis inveniri chartas, quibus constet, anno 1344. sub Philippo Valesio, Parlamentum Parisiense, quod desultorium hactenus fuerat, statum fixumque fuisse, hoc est, ex Deambulatorio Sedentarium factum, quæ verba sunt Gallicanæ consuetudinis: & tum centumviralem fuisse Senatum, conscriptis scilicet Præsidibus tribus, sex Magistris libellorum supplicum, quindecim Consiliariis Clericis superioris Cameræ, totidem laïcis; viginti-quatuor Consiliariis Clericis Cameræ Inquisitionum, sive ut tunc loquebantur, Patriæ Consuetudinariæ, septemdecim laïcis; quinque Consiliariis Clericis, tribus laïcis, ad causas disceptandas Officialium Regis, à quibus erat provocatio ad Parlamentum. Quibus ubi duodecim Pares adjiciebantur, jam Centumviralis exurgebat Senatus. Additi sunt à Francisco I. viginti Consiliarii, & octo Magistri supplicum libellorum. At is numerus mirum in modum crevit, ubi consilium idem Rex iniit, ut semestrem eam faceret Curiam. Quade modò agebat Pag. 559.
Thuanus, Constitutio Philippi Valesii Regis, ea publicata fuit in Opusculis Antonii Loiselli, nec ab ea vel tantillum dissentiunt ejus apud Thuanum excerpta.

Doctissimus vir Pasquerius in Collectaneis suis profert Constitutionem Philippi Pulcri, à quo sanciebatur duo quotannis cogi Parlamenta, alterum ad octavas Paschæ, alterum ad octavas omnium Sanctorum, singula bimestria: affore illis duos Prælatos, Archiepiscopum Narbonensem, & Episcopum Redonensem; duos similiter laïcos, Comitem Drocensem, & Comitem Burgundiæ; præter tredecim Clericos, totidemque laïcos. In Camera Inquisitionum Episcopi Constantiensis & Suessionensis, cum quinque aut sex aliis essent. In Inquisitionibus L. 2 c. 3 5.
Linguæ Occitanæ Prior sancti Martini de Campis & alii numero quinque. Ad Inquisitiones Linguæ Franciæ, Magister Rodulphus Melior, & alii quinque. Ad Scacaria Rotomagensia, quæ bina etiam singulis annis habebantur. Episcopus Narbonensis & alii decem. Ad extraordinarias Inquisitiones, quas vulgò vocant Magnos Dies Trecenses, bis etiam anno quolibet celebrandas, Episcopi Suessionensis & Aurelianensis, Cantor Aurelianensis, & alii. non plures omnino quam octo. At Constitutio Philippi Longi anno 1319. ita jubebat, *Nulli ut Prælati ad Parlamenta legarentur, quod religio esset Regi eos à residentia & spiritalibus functionibus suis abducere;* adesse autem præter Cancellarium, & Abbatem sancti Dionysii, octo Clericos, & duodecim
laïcos. Inquisitionum Cameræ octo Clericos, laï- Rapporteurs.
cos totidem, litium & causarum judicandarum Relatores viginti-quatuor. Parlamento anni 1520. præter viginti Consiliarios majoris Cameræ, ad Inquisitiones electi sunt viginti Consiliarii Clerici, triginta laïci. Anno 1356. Carolus V. Rex Parlamentum vetuit interpolari; nec tamen id executioni mandatum est, nisi sub Carolo VI. Rege, quando vel ob impuberem ejus ætatem, vel ægritudines animi, vel Principum impotentissimas factiones, ne in mentem quidem venit, novi ut sublegerentur Consiliarii à Rege. Itaque protractum tum quidem est Parlamentum, sed & eligi cœpti sunt Consiliarii. Parlamento Philippus Longus Prælatos exponxerat.

Carolus V. Rex anno 1359 ad tricenarium numerum coarctans Consiliarios, quibus Regia stipendia suppeditabantur; Prælatos, Principes & Barones excepit, quorum ipse numerum arbitratu suo definiturus esset, quòd nihil illi acciperent stipendiorum. Itaque aditus patuit Prælatis in Parlamentum usque ad annum 1401. cùm Senatusconsulto exclusi sunt Abbates. Eatenus Archiepiscopi & Episcopi omnes consessu gaudent in Parlamento, non suffragio, præter sex Pares Ecclesiasticos, Episcopum Parisiensem, & Abbatem S. Dionysii, penes quos jus est etiam suffragii. Erat & ab exortu suo bipertita Computorum Camera, ex Clericis Laïcisque. Ita ex Pasquerio, uno amplius sæculo opus fuit, ut nova illa Parlamentis inveheretur consuetudo, intercluso Episcopis & Abbatibus aditu, qui residentiæ compede astricti non possent præstò esse Parlamentis toto jam anno celebrandis.

Jam verò idem ille suprà laudatus vir doctus Loisellius in Opusculis suis confirmat ex duobus Advocatis Regiis Clericum alterum esse debuisse.
Pag. 470. *Etiamnunc primus Advocatus Regius proprie munitur dispensationis diplomate, ut possit id muneris, laicus cùm sit, capessere & obire.* Addit porro idem ipse
Pag. 691. Clementem IV. Papam ad Carolum Provinciæ tum Comitem, postea & Siciliæ Regem Epistolas dedisse, pulcherrimis monitis refertissimas, ac præ cæteris, ut si Parlamentis suis Prælatos inscriberet, stipendiis etiam Regiis illos instrueret, nec diutiùs remoraretur; cùm nec Ecclesiis suis diu possent abesse, nec Regiis obsequiis Ecclesiæ sumptu immorari. *Si Prælatos de tuo Parlamento feceris, ad certa Parlamenta veniant annuatim, quibus certa vadia constituas; cùm nec Ecclesias suas deserere diu debeant, nec in tuo servitio suis stipendiis militare.*

Nec pigebit ex Guimierio quoque didicisse, quæ prima fuerit Parisiensis Parlamenti institutio. *Cu-*
In Pragmat. Sanct. paulo ante finem. *ria Parlamenti Parisiensis fuit instituta de centum Consiliariis, scilicet duodecim Paribus Franciæ, octo Magistris Requestrarum domûs Regis, & octoginta aliis Consiliariis, quadraginta laicis, & quadraginta Clericis, inter quos sunt quatuor Præsidentes laici.* Ita ille in Pragmaticam Sanctionem paulò ante finem. In responsione Oratorum Caroli VII. Galliæ Regis ad expostulationes Pii II. Papæ adversùs hoc Parlamentum, eadem explanatur constitutio illustrissimi hujus Senatorum Collegii, & quàm dulces uberesque fructus effloruerint ex eo mirabili utriusque Ordinis temperamento, ac connexione ad libertates Ecclesiæ tuendas, ad Christi pauperumque patrimonii defensionem, denique ad dirimendas gravissimas tot controversias, ubi conspirare necesse est cum civili hominum jurisprudentia Evangelicæ doctrinæ lumina, & Ecclesiasticas Constitutiones. Ex quo & illud usu venit, ut ad augustissimum hunc cœtum referrentur causæ quandoque gravis-
Spicil. to. 9. c. 327. simæ ex aliis Regnis. *Hæc Curia Parlamenti ex Ecclesiasticis & sæcularibus viris jurisprudentiam habentibus constituta usque ad numerum octoginta personarum, absque duodecim Paribus Ecclesiasticis & sæcularibus, & octo Magistris Hospitii Regis, qui omnes de corpore ipsius Curiæ existunt, quamplurimum necessaria est ad conservationem Ecclesiarum, & jurium suorum, & de quibuscumque ad eos querimonia defertur, sive de Officiariis Regis, sive de quibuscumque aliis in ipso Regno, quantumcumque petentibus, per ipsam cuique justitia ministratur. Quod si ita per omnes regiones orbis Christiani fieret, non ita in multis patrimonia Ecclesiarum direpta & delapsa forent, sicut proh dolor! esse referuntur. Tantaque ab antiquo fama est illius Curiæ, quod nedum subditi aliorum Regnorum Christianorum in causis privatis ad judicium illius Curiæ recurrere voluerint, prout & adhuc multi faciunt; sed etiam interdum infideles hoc idem fecerunt.*

IV. Edicto Blesensi Henricus III. non modicam partem expunxit Consiliariorum Parlamenti Parisiensis, parique ratione & modo aliorum, quæ ad ejus formam fuerant temperata. Illud verò eo Edicto præcipitur, ut cùm vacuæ fuerint hæ sedes, vel morte, vel facinore, vel ex alio quopiam munere insociabili, restringatur numerus in Parlamento quidem Parisiensi ad quatuor Præsides, sexdecim Magistros libellorum supplicum, quatuor Consiliarios Clericos, sexaginta laïcos. In Parlamento Tolosano ad quatuor Præsides, decem Consiliarios Clericos, viginti-quatuor laïcos. In Burdigalensi ad tres Præsides, sex Consiliarios Clericos, laïcos duodeviginti. In Burgundiæ Parlamento ad duos Præsides, sex Consiliarios Clericos, sexdecim laïcos. In Parlamento Britanniæ ad quatuor Præsides, octo Consiliarios Clericos, viginti-quatuor laïcos. In Parlamento Rotomagensi ad tres Præsides, sex Consiliarios Clericos, duodeviginti laïcos. In Parlamento Delphinatûs ad duos Præsides, quatuor Consiliarios Clericos, duodecim laïcos. In Parlamento Provinciæ tres Præsides, sex Consiliarios Clericos, duodeviginti laïcos. Ita Edicto Blesensi Art. 212. 213. &c.
imminutus est numerus Consiliariorum Clericorum, ut vix jam tertiam partem attingeret numeri laïcorum, cui quondam par fuerat, vel etiam superior. Tam acerbo vulnere accepto ingemuit Ecclesia Gallicana, dignitatemque suam infringi, libertates labefactari conquesti sunt Præsules Comitiorum Generalium Cleri Gallicani apud Regem. *Cùm nulli supersint pluribus in Parlamentis Consiliarii Clerici, putà Burdigalensi, Britannia, Gratianopolitano, Aquensi, Divionensi, præter primævam formam & institutionem ejusmodi Senatûs, quo Clerici & Laici, Nobiles & Plebeii continentur, ut Collegia mixta sint, & Parlamenta sea Comitia generalia in compendium missa: cùm ubi deest Clerus, jam non potest vel nomine, vel authoritate pollere Parlamenti is cœtus, dignissima sui & amplissima parte, cum Capite destitutus. Nec enim Edicti Blesensis vestri articulo XXI. & XXII. auguramur à Majestate vestra extinctos fuisse Consiliarios Clericos & laicos, donec ad pristinum numerum redigantur. Nec enim consentaneum id fuisset: cùm nec vos, nec Majores vestri ultra solemnem numerum Consiliarios unquam Clericos adoptaveritis; sed suppressos tantum volueritis eos Consiliarios, qui ultra primævum numerum excrevissent.*

Hic verò animadverti æquum est, 1. ita imminutum tunc fuisse uniuscujusque Senatûs numerum, quòd & ultra modum amplificatus antè fuisset, in summa tunc quadam Reipublicæ perturbatione. Cùm verò amplificatus ultra æquum non fuisset nisi cœtus laïcorum Consiliariorum, jure suo flagitabat Clerus, ut Clericorum numerus retineretur sospes & indemnis, quantus fuerat ante Comitia Blesensia. 2. Illud Regi significatur, jam Parlamenta non fore, hoc est, compendiarias quasdam Statuum Generalium repræsentationes, nisi ut in Comitiis & Statibus Generalibus, suus ibi Clero constet principatus, numerus, vigor. 3. Additur verò nec posthac discuti ac diffiniri posse in Parlamento causas graviores complurimas Ecclesiarum, nisi Curia summa Judicum ea foret, partim Clericis, partim ea laïcis Senatoribus coagmentata. Unde & mox ibidem in hunc modum subjiciebatur: *Præterquam*

quod permagni interest ad Cleri dignitatem, ne ea Clericorum Senatorum Officia extinguantur; refert etiam mirum in modum, ut eo præsidio ne spolientur libertates Ecclesiæ, immunitates Cleri. Articulo deinque proximo instatur pro Officiis Consiliariorum Clericorum in Curiis Præsidialibus, quæ Carolus IX Rex creaverat. His postulatis assensus est Rex, & facturum se satis pollicitus.

Anno 1596. rursus Comitia Cleri Gallicani Henricum IV. Regem ea de re interpellarunt, cujus & Edicto ejusdem anni res ita composita est, ut ex his
Art. 11. 12. ejus verbis liquet. *Quæ posthac vacaverint Officia Senatorum, tum Clericorum, tum Laicorum in Parlamentis, quibus nulli nunc sunt Clerici Consiliarii, ea his addicentur, donec legitimus eorum numerus impleatur; nec verò possint ea officia aliis quàm sacratis Clericis obvenire.* Edicitur & Articulo proximo, ut in Parlamentis & Præsidialibus Curiis Officia Clericorum Consiliariorum ita Clericis adjudicentur, ut nec possint unquam ad Laicos devolvi, etsi subreptitia quæpiam ad id diplomata à Regibus extorquerentur. Conventûs Generalis Cleri anni 1610. à Ludovico XIII. simillimum expressit Edictum, ut ne Laici unquam invadere sinerentur in ea Officia, sive Præsidum in Cameris Inquisitionum, sive Consiliariorum in Parlamentis & Præsidialibus Curiis, quæ primæva ab institutione sua Clericis adjudicata fuere. Ejusdem Regis Edicto anno 1629. confirmatum hoc ipsum est, ut Clericis integra & illibata servarentur ea Senatorum Officia, quibus primùm investiti fuissent. Cùm denique anno 1635. Comitia Cleri Generalia ab eodem Rege flagitassent, quod Articulo XVIII.
Art. 37. continebatur. *Ut quoniam causæ pleraque Ecclesiarum graviores in superioribus Cameris Parlamentorum definiuntur, quarta saltem pars Senatorum ex Clericis deligatur.* Respondit Princeps Clericis vendicatum servatumque iri ea Officia, quæ hactenus obtinuissent. Si promissis his statum fuisset, si vel maximè revocatæ res fuissent ad primatiam Curiæ cujusque institutionem, cumulatissimè Cleri votis satisfactum fuisset. Qui prima enim secularium istiusmodi Curiarum instituta literis mandavere, ii pari saltem numero Clericos fuisse Senatores affirmarunt.

V. Non tanta nervorum contentione certassent Conventus isti Generales Cleri Gallicani, ut à Regibus vindicaretur, restitueretur, amplificaretur numerus Consiliariorum Clericorum, vel Præsidum in Cameris inquisitionum; nisi persuasissimum exploratissimumque eis fuisset, nihil adversari antiquis Conciliis, Jurique Canonico, vel Ecclesiarum libertati, vel Cleri sanctimoniæ eam disciplinam. Nec toto forsan seculi unius decursu easdem preces machinasque admovissent, nisi id apprimè necessarium aut conducibile intellexissent ad tuitionem libertatum & rerum Cleri, Clericorumque ipsorum.

His illud adde eas toties preces & interpellationes ingeminatas non fuisse, nisi ad Officia Consiliariorum in Parlamentis & in Præsidialibus Curiis, aut Magistrorum libellorum supplicum. Causam ejus rei superiori Capite non semel indigitavimus, quòd ea Consiliariorum munia neminem implicent capitalibus judiciis, aut truncationibus membrorum; cum integrum eis sit tum se subducere, quod non peræquè fas esset Judicibus aliis compluribus.

Postremo denique loco his illud addemus, cùm hunc tandem exitum habitura esset nostra disputatio, ut Generalibus totiesque iteratis Cleri Comitiis assentiremur: non potuisse nos superiùs non in hanc eandem sententiam molliusculè inclinare priscorum quorundam Conciliorum Canones. Nec enim dissimulabo, nonnihil quandoque mollitos à nobis & inflexos fuisse antiquos Canones, qui in cortice nonnihil à nobis dissidere videbantur, nec nisi subiniquè ferebant Clericos saltem majores, quibuscumque secularium Judicum muniis obligari. Eam indulgentiam Conciliis extorsit tandem ineluctabilis quædam necessitas. Itaque alienum non erat, ut amica eis quædam vis aliquando fieret, ut iis accommodarentur decretis, quæ Clerus Gallicanus toties congregatus capessivit. Quin posterioribus Conciliis hæc approbata est tandem disciplina, quæ si ad tempora Caroli Magni retro volveremur, una ferè tunc in Ecclesia dominabatur.

CAPUT XXIV. *P. 4. l. 4. c. 8.*

De Prælatis & Clericis aliis, quibus aditus patuit ad Consilia Regum, & ad ipsum Regni Ministerium primarium.

I. Sugerius sancti Dionysii Abbas, Administer primarius Regni, & Rector, B. Bernardi laudibus, Eugenii III. Papæ encomiis honestatus.

II. Quid Bernardus jure meritissimo explosorit in Stephano de Garlanda, Archidiacono & Præfecto Prætorii, seu Magno Magistro Palatii Regii.

III. Episcopi, Abbates, Monachi clavo Regni præpositi sub Philippo Augusto & Ludovico IX.

IV. Lanfrancus sub Guillelmo Notho Angliæ Rege primas partes gessit Regni ministerii.

V. Exempla alia Archiepiscoporum & Episcoporum Angliæ, qui Consiliarii, Ministri Regum, Regni Rectores fuere.

VI. Episcopi nonnunquam etiam [illegible] Magni Justitiarii munere: quod tandem connitentibus Pontificibus Romanis retractatum est.

VII. De Officio Vicecomitum. In genere secularibus his Officiis, in qua nimis cupide, nimis multi se Episcopi intrudebant, quod à Pontificibus tandem vetito datum est.

VIII. Rursus exempla plurima Prælatorum Angliæ, Consiliariorum & Ministrorum Regni partes sustinentium.

IX. In Germania altius etiam penetrarunt Præsules in Consistoria Principum, & in Administrationem Imperii. Nec secus fuit in Septentrionalibus Regnis.

X. Hæc Regnorum & Imperiorum generali disciplina una ferè innititur, una dominatur summi Numinis sapientia, nutu suo hæc omnia librans & versans. Clericorum & officii & potestatis est, ut quibusvis secularibus officiis sanctitatem ipsi sui Ordinis illinant, non eorum, vel seculi afflatu illi inquinentur.

XI. Præstantissima Petri Blesensis monita ad Clericos Aulam frequentantes.

XII. In Hispania Veremundus Rex Regno nuntium remisit, & uxori, quòd Diaconus esset. In Lusitania Henricus Archiepiscopus Eborensis, Cardinalium Romano adscriptus Collegio, Regnum capessit, nuptias meditatur. Duorum horum Regum inter se collatio, & cum Casimiro, qui ex Monacho & Diacono, creatus est Poloniæ Rex, quò sui illum natales invitabant. Geisa Episcopus, post Rex Hungariæ.

XIII. De Ximenio Cardinali, & de Archiepiscopis Toletanis.

XIV. De Patriarchis Constantinopolitanis.

I. NE jejuni nimis fuisse videamur in tam copiosa messe, rursum hic nova acervabimus exempla sanctissimorum Præsulum, qui in Consistorio Regum primariis sessitavere sedibus, quin & gubernacula interdum Regni tractarunt, vel impuberibus, vel absentibus Regibus: non aliud interim vel hortantibus, vel optantibus Conciliis, Pontificibus, piis & eruditis quibusque, quàm ut religiosè munere fungerentur, & convenienter

præsumptæ de Cleri sanctimonia opinioni. Pervagatissimum est Sugerium Abbatem sancti Dionysii Ministrum fuisse Status principem, & Regias vices obtinuisse sub Ludovico Juniore Rege, dum is in Palæstina peregrinaretur, & Sarracenos oppugnaret. Excelso, & infracto semper animo beatus Bernardus adversùs quasvis morum & disciplinæ pestes, adeo non Sugerio obtrectavit, ut & laudibus eum cumularet, Regio hoc fungentem ministerio, datis ad Eugenium III. litteris, quo ei missos à Sugerio Romam Legatos commendaret. *Si quod magna domus magni Regis vas in honorem apud nostram habetur Gallicanam Ecclesiam, meo quidem judicio ipse est venerabilis Abbas sancti Dionysii. Novi siquidem virum, quod & in temporalibus fidelis & prudens, & in spiritualibus fervens & humilis, in utrisque, quod est difficillimum, sine reprehensione versetur. Apud Cæsarem est tanquam unus de Curia Romana, apud Deum tanquam unus de Curia cœli.* Quo encomio, Bernardi ab ore & stylo profecto, videri potest Sugerius Abbas Regni administer, non tam hominibus commendatus, quam cœlitum albo inscriptus fuisse.

Eugenius ipse Papa datis ad Sugerium litteris præcipiebat, ut significaret sibi, qui ex Episcopis ipsi minùs ope & consilio, & opera adessent ad Regni defensionem, ei absente Rege commendatam. Du Chesne To. 4. pag. 493. & seq. *De Episcopis vero, qui pro defensione Regni tibi opem ferre & adesse recusant, ne omnes simul in culpam inducere videamur, nobis de aliquibus nominatim significes, ut eos Apostolicis affatibus corripiamus, & exhortemur: quatenus ad conservandum statum Regni promptiores existant, & ad ea, quæ Regni honori & utilitati expediunt, vires & consilium subministrent. Porro quod loca Regni tibi commissi pro voluntate nostra ad celebrandum Concilium obtulisti, devotionem tuam in Domino collaudamus.* Itaque in potestate Abbatis Proregis erant civitates, ut earum Pontifici copiam faceret ad celebrandum Concilium, & Episcopos omnes sibi collaborare in Regni defensione præciperet. Majestatis nomine illum coluit Episcopus Andegavensis, & ad obsequium se præsto esse professus est ei, qui vicem Regis impleret. *Qui in loco Regis estis.* Per litteras ei gratulatus est Episcopus Aurelianensis, quòd Regnum ei universum obtemperaret. *Quoniam Regnum Francorum sub dispositione & protectione vestra discretionis divina providentia constitutum est, sicut dignum est, non minimum gaudemus.* Rex ipse ex transmarinis Provinciis per litteras hanc illi summam potestatem, ratam, firmamque constare voluit: *In manu quippe vestra sunt omnia, quæ tanquam vestræ dispositioni vestræ atque sollicitudini per totum Regnum providenda commisimus.*

Ministerio Regni præfuerat idem antè Sugerius Abbas, quàm Rector crearetur. Tunc temporis ad eum Bernardus & ad Episcopum Suessionensem scripsit, ut ad principes & primarios Ludovici Regis Consiliarios. Ad eos inquam scripsit Bernardus, Censor inexorabilis, cùm priùs Regem ipsum in Ecclesias atrocius exæstuantem objurgasset. Hos autem Bernardus lacessivit, non quod Regiis interessent Consiliis, sed quod vel iis præsentibus tam acerba in Ecclesias designarentur consilia; aut si se iis amoliendis impares sentirent, non Aula discederent, non caput suum pro Ecclesiæ & justitiæ tuitione in extremum discrimen conjicerent. Epist. 222. *Dignum duxi vobis, qui de Consilio Regis estis, insinuandum, &c. An vos ei consulitis talia, &c. Si quis Ecclesiæ filius est, profecto stabit & opponet se, quoad poterit, murum pro domo Dei. Nam & vos ipsi, quomodo non dicam tractatis ea, sed vel interestis consiliis tam malignis? Quidquid enim mali fecerit, merito non Regi juveni, sed Consiliariis senibus imputatur.* Episcopum hunc Suessionensem & Sugerium simile veri est seipsos Bernardo purgasse, cùm tam præclaro postea Bernardus præconio Sugerium exornarit, quod hujus Capitis exordio præfixmus. Enimvero non in omnes, qui Consiliis Principum adsunt, derivari potest invidia eorum, quæ ibi statuuntur, si illis dissentientibus, si multùm diuque obluctantibus statuantur. Nec verò prorsus liquet, an vel tum consultissimum sit viros religiosos & pios discedere. Etsi enim uni alicui procellæ propulsandæ impares fuerint, aliàs pares, aliàs superiores erunt; denique nec inutiliùs, nec imprudentiùs quidquam est, quàm sæviente maximè procella, tum abjicere navis gubernacula. Mirum est, nec prætereundum nobis hoc loco, quod habet Otto Frisingensis Episcopus de Regni regimine Sugerio concrediti per absentiam Regis. Eam enim affirmat prærogativam fuisse Sandionysianis Abbatibus affixam. *Sugerio Abbati sancti Dionysii, qui Regni negotia ob absentiam Regis in Occidentali Francia, juxta illius Cœnobii prærogativam administrabat, &c.* L. 1. c. 55. De gestis Frideric. Tunc Regum plerumque filii à puero instituebantur in Regiò hocce Cœnobio; & proclive erat, ut quos habuerant juvenilis institutionis suæ parentes & magistros, eos postea ubi regnum capessiverant, vellent habere ministros, eisque Regni delegarent quandoque administrationem, quibus & sui, & filiorum curam commendaverant.

Redeo ad Bernardum, & ad litteras ab eo perscriptas ad Sugerium Abbatem. Quid his potuit dici amplius ad splendorem & immortalem gloriam Regii hujus Ministri, Consiliarii, Rectoris. *Omnium Ecclesiarum custodia vobis commissa dignoscitur, &c. Consulo & supplico sublimitati vestræ, quia maximus Princeps estis in regno, &c.* Epist. 356. 357. 358. 359. Et ubi Sugerius Conventum adgregavit Episcoporum & Baronum Regni, ut eos de Regni regimine percontaretur, & statutum tandem est, ut ipsemet Regni Provincias perlustraret, abigendis, aut opprimendis turbulentis quibusdam hominibus, hæc ad illum gratulabundus scripsit Bernardus. *Visitet vos Oriens ex alto, qui visitare disponitis regnum gloriosissimi Regis nostri, ut sic respirare possit à tribulatione malorum & dolore. Profecto consilium Dei fuit, ut ad Consilium tam Curiæ, quàm Ecclesiæ Principis vocaretis, ut sciant omnes qui habitant terram, quia remansit & regno & Regi amicus dulcis, consiliarius prudens, adjutor fortis.* Denique nemo sanus inficiabitur, nullis in Episcopis insimulasse Bernardum, quod approbabat in Archiepiscopo Senonensi, ut Curiæ & Consiliis Regiis frequens adesset. *Sic Cæsaris successori, id est, Regi sedulus in suis Curiis, Consiliis, Negotiis, Exercitibusque adestis:* Epist. 42. dum officium implerent, ea religione, constantia, integritate, quam in Sugerio commendabat.

II. Nec est quod quisquam objectet, quæ idem Bernardus tam piè, fortiterque scripsit adversùs Stephanum de Garlanda, qui Diaconus cum esset, & bene multa acervasset Beneficia, Magni Senescalli dignitatem induit, quæ summa erat, sed militaris & armata Præfectura, id omne complexa, quod postea Comitibus Stabuli attributum est. Epist. 78. Eam dignitatem dilucidum est sociari & cohærere non potuisse cum Clericatu, cum Diaconatu, & aliis Beneficiis. Atqui ii demum erant fontes querelarum Bernardi. Nec enim molestè ferebat, quòd Diaconus & Beneficiarius Regio præesset Consilio

& Ministerio. At militaris professio, & totius militiæ summa Præfectura, non immerito illi videbatur Clericatui repugnare, & collidi. *Cujus cor non indignatur, Diaconum sic sublimatum honoribus Ecclesiasticis, ut nec Episcopis inferior videatur: sic implicatum militaribus officiis, ut præferatur & Ducibus? Quis non detestetur unius esse personæ, & armatum armatam ducere militiam, tuba indicere bellum, & in medio Ecclesiæ pronuntiare Evangelium?* Fateor & impatientius tulisse Bernardum, quòd idem Stephanus cum Diaconatu Dapiferum se Regis ageret. Verùm id Bernardum potissimum mordebat, quòd multò pluris faceret Stephanus hanc sæcularem, quamlibet eminentissimam dignitatem, eique Clericatum & Diaconatum posthaberet. *Cumque sit Archidiaconus, Decanus, Præpositusque in diversis Ecclesiis, nihil eorum tam eum delectat, quam Regis vocari dapiferum. O nova & exosa perversitas! Itane plus decet hominem, quam Dei famulum nominari? ac terreni, quam cœlestis Regis dici officialem, altioris ducitur dignitatis.* Si Bernardum audias, si cum ipso sapias, longè præcellentior dignitas est Archidiaconi, Decani, vel Præpositi Ecclesiæ, quàm Majoris Palatii, Comitis Stabuli, & Senescalli majoris. Adde quod authore Bernardo, Diaconum officio affigi sæculari, ex quo nihil valde utilitatis ad Ecclesiam redit: & cui proposita non est, nisi gloria & pompa mundi fumosa, satis id quidem causæ habet, ut utriusque ejus dignitatis fibula & conjunctio dissolvatur. Nec par ratio militat in Consiliario, Ministro, & Rectore Regni. His muniis perfunctus non est Sugerius, nisi ut Ecclesiæ & Regno prodesset magis, quàm præesset; non alia unquam nominis gloria se exornari passus, quàm ut Abbas sancti Dionysii diceretur. *Par utrobique abusio, sive quod Diaconus mensæ Regiæ deputetur ministerio, sive quod Regis dapifer mysteriis altaris inserviat. Ergo pulchrius est vocari dapiferum, quam Decanum, quam Archidiaconum?*

III. Cùm anno 1190. Philippus Augustus transmarinam adornaret expeditionem, Regni, filiique regimen Adelæ Reginæ, & Vuillelmo concredidit Archiepiscopo Remensi avunculo suo. *Accepta licentia ab omnibus suis, Adelæ charissimæ matri suæ, & Vuillelmo Archiepiscopo Remensi avunculo suo pro tutela & custodia totum regnum Francorum cum filio suo Ludovico dilectissimo commendavit.* Hæc Rigordus, qui rursus ad annum 1223 Varinum narrat Equitem professum sancti Joannis Hierosolymitani, postea Sylvanectensem Episcopum creatum fuisse, utrâque Consiliarium & Ministrum Regni primarium. Nulli non ille Gallorum & amori fuit & admirationi, qua erat virtutum omnium laude, qua sapientiæ copia, infatigata vigilantia, Ecclesiarum amantissima tuitione. *Cui successit Frater Garinus,* *Du Chesne Tom. 5 pag. 29. 55. 522* *qui cum esset Frater Professus Hospitalis Hierosolymitani, Regis Philippi magnanimi specialis Consiliarius effectus, in aula Regia propter prudentiam & incomparabilem consilii virtutem, & alias animi dotes multiformes ita laudabiliter se habebat, quod quasi secundus à Rege negotia regni inculpatè tractabat, & Ecclesiarum necessitudines tanquam vir litteratus ad plenum nihilominus omni studio procurabat, libertates & privilegia earum modis omnibus, quasi sub chlamide conservans indemnes.*

Apud beatum Ludovicum & Philippum III. ejus filium gratia & authoritate in Reipublicæ administratione præ cæteris floruit Matthæus Abbas sancti Dionysii. Audi eodus hic Gestorum Philippi III. Scriptor. *Et maximè tunc usus est consilio & disciplina Reverendi Patris Matthæi Abbatis sancti Dionysii in Francia, viri Religiosi & sapientia floribus adornati; cui super omnes Assessores Palatii regii causas & universa negotia regni sui, sicut & pater suus fecerat Ludovicus Rex, expedienda tradidit.* Fidem facit Nangius beatum Ludovicum initia regni sui dedicasse delectu Consiliariorum sapientia & virtutibus spectatissimorum, ex Clericis, Laicisque. *Consiliarios &* *Rainal. an. 1236. n. 41.* *Assessores, tam Clericos, quàm laicos electissimos tam fidelitate, quàm vita & sapientia habere voluit, & undequaque poterat, eligi faciebat.* Vel Pares Franciæ Clerici, totidem quot laici, quorum profectò antiquissima institutio est, declarant manifestissimè, cujusmodi essent Regum jam olim Consiliarii. Eos omnes anno 1458. voluit Carolus VII. Rex adesse Capitali judicio Ducis Alenconii, *cum omnibus Consiliariis, in Curia Parlamenti Parisiensis, tam laicos, quam Clericos, una cum Episcopo Parisiensi, & Abbate sancti Dionysii*: ut perhibet, qui ejus Regis *Pag. 304.* historiam exaravit Joannes Charterius.

IV. Adeunda nunc nobis Anglia est, ad rimanda ejusdem disciplinæ vestigia. Consiliarii & Ministri nomine & gloria meritissimò inductus Lanfrancus Cadomensis Abbas, postea auctus Archiepiscopatu Cantuariensi sub Vuillelmo Notho. *Ut* *Scriptor. Norm. pag. 194.* *patrem venerans, ut præceptorem verens, diligens ut germanum, aut prolem. Illi consulta animæ suæ, illi speculam quandam, unde Ordinibus Ecclesiasticis per omnem Normanniam prospiceretur, commisit.* Cùm Angliæ Regno discedebat Rex, tum ei regendo Lanfrancum præfuisse refert Matthæus Paris, ad annum 1099. *Angliam Rege absente custodivit.* Idem confirmat Scriptor vitæ Lanfranci paulò prolixius, ut explicaretur earum illa, quæ illi hoc nomine conciliabatur, potestas in omnes Regni Optimates. *Quando gloriosus Rex Vuillelmus morabatur in Normannia, Lanfrancus erat Princeps & Custos Angliæ,* *Cap. 15.* *subjectis sibi omnibus Principibus & juvantibus in his quæ ad defensionem & dispositionem vel pacem pertinebant regni secundùm leges Patriæ.* Vuillelmum Nothum excepit Vuillelmus filius, cognomento Ruffus, à quo Regni administrationem perhibet Vuillelmus Malmesburiensis Vuillelmo Dunelmensi Episcopo esse commendatam. *Nam Vuillelmo Dunelmensi* *L. 4. pag. 120.* *Episcopo commendata erat rerum publicarum administratio.*

V. Minaces & aculeatas dedit Alexander III. Epistolas ad Richardum Cantuariensem Archiepiscopum, quòd Vintoniensem, Eliensem, & Norvicensem Episcopos pateretur diutius moras trahere in Aula, longumque suas Ecclesias oblivisci. Alibi jam supra diximus Archiepiscopum Petri Blesensis calamo & opera vicaria usum, rescripsisse Pontifici, nulla non virtutum laude clarere hos Episcopos, nulla non strenui Pastoris munia obire in suos greges. Porro novum non esse, esse quinimo in primis utile, & pernecessarium, cùm Regno, tum Ecclesiæ, ut frequentes sint Episcopi in Consiliis Regum. *Non est equidem novum, quod Regum Consi-* *Baron. an. 1176 n. 27.* *liis intersint Episcopi. Sicut enim honestate & sapientia cæteros antecedunt, sic expeditiores & efficaciores in Reipublicæ administratione censentur.* Alio loco excerpsimus, quæ mox ibi subjiciuntur, de servitute & calamitate creberrima, quam vix effugerent Ecclesiæ, *nisi familiares & Consiliarii Regum essent Episcopi.*

Ubi primùm Angliæ Regni habenas tractare cœpit Richardus I. Regni totius administratio delegata ab eo est Eliensi Episcopo Vuillelmo. Germa-

ni fratres Regis præter ejus jussionem ex Normannia in Angliam trajicere, quo novi Ministri & Rectoris consilia & authoritatem labefactarent. Litteras ad eos dedit Cælestinus Papa, quibus hortabatur, ut sacrosanctam Regum dignitatem, in Ministris etiam & Vicariis suis coruscantem revererentur, utque Episcopi Regios ipsos fratres excommunicatione percellerent, si quid insolentius auderent in Episcopum Eliensem Regni Rectorem, dum Richardus Rex in Palæstina sacro bello distineretur. *Venerabilem Patrem vestrum Eliensem Episcopum, Apostolicæ Sedis Legatum, cui Regnum tradidit Rex gubernandum.* [Baron. an. 1191. n. 21.] Interim invidia & maledicentia in Præsulem Regni Rectorem bacchabatur; complures ad ejus defensionem scriptitavit Petrus Blesensis Epistolas, nonnullas & quibus mœrorem, si quis hinc ei illideretur, abstergeret. [Epist. 1.] Porro jam non semel testatum nobis fecit Blesensis, quàm non ipse quidem soleret blandiri Episcopis in Aula commorantibus, nisi justissimis causis adigerentur. Usque adeo tamen excanduit invidorum malevolentia, ut Rector [Baron. an. 1192. n. 4.] gubernaculis tandem excuteretur, Archiepiscopo præ cæteris Rotomagensi illi adversante. Moris tum erat usitatissimi, ut qui expeditionem sacram adgrederentur Reges & Principes, ii se tuitioni committerent Sedis Apostolicæ. Quo factum ut ultro citroque ad Pontificem delegarentur Oratores pro Eliensi, & contra Eliensem. Insusurrabant clam aliqui Pontifici, revocatam fuisse à Rege administrationem Regni Episcopo crediti. Frustra illi fuere, gnaro Pontifice, quàm singulari Rex amore, Eliensem Episcopum cumulatum voluisset, & vicaria Regni Præfectura, & munere Cancellarii, & Legatione Sedis Apostolicæ. *Rex ipsum fecit non modo Episcopum, sed & Cancellarium suum, sed & Regnum Angliæ universum ejus solius custodia commendavit.* Longa ea fuit injuria, longæ ambages, in quas minimè necessum est, ut nos diutiùs implicemus.

VI. Interim verò redux è Palæstina Richardus, translato Huberto Salisberiensi Episcopo in Ecclesiam Cantuariensem, Angliæ Regno illum præfecit. *Cujus industriæ ex præcepto Regis Richardi Regnum Angliæ & ejus administratio commissa est.* Ita Matthæus Paris ad annum 1193. Nec verò adeo alienum est, Episcopos, Consiliarios Regni creari, vel Ministros, vel etiam Rectores, aut Proreges, quàm Justitiarios, sive Magnos Justitiarios, quod non semel usuvenit. Quippe fidem facit pervetustus Anglicanæ Historiæ Scriptor, Henricum II. Regem, quò jus diceretur religiosiùs, & accuratiùs, tres Episcopos præstituisse & præfecisse omnibus Angliæ Judicibus, & Gubernatoribus urbium ac Provinciarum, qui Justitiarii, vel Magni Justitiarii vocitabantur. Episcopi Vintoniensis, Eliensis & Norvicensis ad id potestatis & gloriæ culmen evecti sunt, illi ipsi de quibus paulò antè expostulabat Papa, quibus authoritate & gratia non defuit Archiepiscopus Cantuariensis. Ea spe ducebatur Rex, fore ut Episcopi juris & æquitatis observantiores essent, quàm Laïci; nec posse eos hinc avocari eorum authoritate Canonum, qui sæcularibus Magistratibus Clericos interdicunt; cùm non sua sponte ipsi prosiluissent, sed concessissent tandem voluntati & authoritati Regis, quem zelus & amor justitiæ inflammasset. [Script. antiq. Angl. To. 1. pag. 406.] *Transcensis omnibus qui mutabilitati poterant subjacere de sæculi, Rex ad Sanctuarium Dei recurrens, Vintoniensem, Eliensem, Norvicensem Episcopos, Archijustitiarios Regni, sed certis in locis ex forsan consideratione constituit, ut si cæteri, quos longè prius præmiserat, ipsum regnantem in terris minùs veriti fuerint; isti saltem Deum Regem Regum, Judicem conscientiarum revererentur attentiùs, nec opprimerent in judicio pauperem. Itaque si se negotiis sæcularibus contra Canonum instituta Præsules immiscuerint, & ob hoc trahantur in causam, Regis instantiam, Regis intentionem piam, suam actionem Deo placendam, plurimis profuturam, ab hominibus collaudandam rigori Canonum instanter opponant. Sic reatum culpæ fructum charitatis intuitus poterit mitigare.*

Epistola in illa, quam defensitandæ trium horum Præsulum innocentiæ Cantuariensis Antistes ad Pontificem destinaverat, de hoc Magni Justitiarii Officio verbum erat nullum. Eo nondum forsan investiti fuerant, aut fuerant jam spoliati. Non facilè persuaderi mihi patiar, tam apertæ calumniæ sacris Canonibus irrogatæ patrocinium in se recipere voluisse Petrum Blesensem. Et tamen hic ipse historiæ Scriptor vetustius commemorat ejus rei exemplum, & si certa ei fides sit, non paulò majori authoritate suffultum. Rogerium enim Salisberiensem Episcopum narrat ille abhorruisse constantissimè ab eo munere Justitiarii, donec ad id subeundum constringeretur præcepto Pontificis Anselmi, hujusque successorum in Sede Cantuariensi. *Non se prius professus est Regni Justitiarium, quàm ab Ecclesia Romana, quàm ab Anselmo, Radulpho, Vuillelmo Cantuariensibus Archiepiscopis juxta temporum successionem, cum obedientiæ virtute sibi fuerit hoc onus impositum.* [Ibid. p. 651.] Id ille objectat tanquam repagulum Episcopis sui ævi sub Richardo Rege, ubi effrænata ambitione Reges circumveniebant, ut ab illis expugnarent Comitatus, Vicecomitatus, & Castellanias, quæ sæculares sunt dignitates. *Episcopi temporis hujusce negotiis sæcularibus immiscentes, & Comitatus affectantes, seu Vicecomitatus, vel Castellanias, Rogerium Salisberiensem Episcopum revocent ad memoriam.*

Non facilè cordatus quisque assentietur unquam Pontifici & Anselmo probari potuisse, ut Episcopus Magnus Regni Justitiarius institueretur. Cælestinum III. vidimus studio & patrocinio suo fovisse Episcopum Eliensem, Legatum, & Regni Rectorem. At in ejus litteris de Magni Justitiarii dignitate littera nulla est. Et tamen Episcopus Eliensis præter complures alias ea etiam dignitate tumebat. Ita enim apud Matthæum Paris ad annum 1190. *Vuillelmus Dei gratia Eliensis Episcopus, domini Regis Cancellarius, totius Angliæ Justitiarius, & Apostolicæ Sedis Legatus.* Quidem ipse ad annum 1197. affirmat eo munere auctum fuisse Archiepiscopum Cantuariensem; quanquam proximo post anno simultatibus susceptis cum Monachis Capituli sui Cantuariensis, re ad Pontificis judicium traducta, Monachi ex hoc ipso Officio ansam arripuerint, eum proscindendi, ut qui propterea capitalibus judiciis intervenisset. *Romam profecti Innocentio Papæ conquesti sunt, quòd Archiepiscopus contra ordinem dignitatis suæ gerebat se Justitiarium Angliæ, & Judicem sanguinis: ita quod omissis Ecclesiasticis negotiis, sæcularibus plus æquo intendebat.* Sensit Pontifex cruentas & sententias & executiones ei Officio inhærere, unde & Regem interpellavit, quò Archiepiscopum eo absolveret. *Papa Regi Anglorum dedit in mandatis, quatenus statim visis litteris sub pœna interdicti præfatum Archiepiscopum ab officio Justitiarii removeret: præsertim cùm non liceat Episcopis negotiis sæcularibus se implicare. Amoto igitur Archiepiscopo, &c.* Eodem Justitiarii munere Henricus III. Rex complures Ordinis sancti Benedicti Abbates oneravit ac detur-

pavit; nec sanè dissimulat Matthæus Paris ad annum 1254 ingens & Ordini suo inde inustum esse dedecus, & non mediocre Ecclesiis detrimentum. *In innormem suæ Regulæ & professionis, & damnosam suarum Ecclesiarum læsionem.*

VII. Nec ab his multùm abludebat Vicecomitis munus in Anglia. Conjungi & sociari cum Episcopatu nulla prorsus ratione poterat: & eo tamen innecti se avebant Episcopi quidam Angli, potiusquam honestari: eo enim jam sæculari foro mancipabantur. In Parlamento anni 1194. sub Richardo Rege, cùm Rex de Episcopo Conventrensi expostulasset, ut Regni perduelle: statutum tandem est, Episcopum Episcoporum subesse judicio; sed Regiis Judicibus subjiciendum esse, ut qui fuisset Regis Vicecomes. *Subjacere judicio Episcoporum, in eo*

Pag. 737. 748. 752.

quod ipse Episcopus erat, & judicio laicorum, in eo quod ipse Vicecomes Regis extiterat. Hæc ex Rogerio, qui alibi luculentè descripsit functiones Justitiariorum & Vicecomitum Angliæ, tanquam delegationes quasdam & executiones à verecundia & innocentia ac dignitate Cleri alienissimas. In Præfatione Conciliorum Angliæ affirmat Spelmanus, fuisse non pauciores quàm duodecim Magnos Angliæ Justitiarios ex Prælatis, & multò plures futuros, nisi eo officio exui curasset Innocentius III. Archiepiscopum Cantuariensem. Eduardus I. eam dignitatem in duas partitus est, atque ita vim ejus infregit. Addit autem idem Spelmanus fuisse in Anglia septem Regni Rectores ex Prælatis, impuberibus, vel absentibus Regibus, & sub Rege Eduardo III. omnes propemodum Palatii Officiales & Regni Clericos fuisse, Magnum Cancellarium, Magnum Thesaurarium, Custodem parvi sigilli, decem Magistros Cancellariæ, & innumeros alios. Voluisse tum Urbanum V. eorum numerum ad se perferri, quo tantæ moderetur Cleri prolapsioni in sæculares curas. Quocirca exinde Regum Regnique Ministros frequentiùs ex Laïcis accersitos fuisse.

VIII. Acquievit Gregorius IX. Henrico III. Regi Angliæ, ut prisco more, quos vellet Episcopos in Consiliis suis retineret. *Pia devotione Progenitorum tuorum asserit introductum, quod Reges Angliæ*

Rainal. an. 1231. n. 52.

semper consueverint Consiliarios habere aliquos Episcopos Regni sui, de cujus statu cum consilio disponerent eorundem, &c. Nos piam in hac parte intentionem tuam esse credentes, & tam Regni tui sperantes, quàm Ecclesiæ utilitatibus providere, Episcopis quos ad hoc duxeris evocandos, assistendi tibi in Consiliis, prout utilitas exigit & honestas, liberam authoritate præsentium concedimus facultatem. Hic ipse Rex Justitiariis munere Abbates donavit, sed adeo non his accedebat consensus Papæ, ut Episcopus Lincolniensis per litteras pio zelo & eruditione scatentes, Archiepiscopum Cantuariensem excitare & incendere conatus sit, ne rem pietati & sacris regulis inimicam inultam pateretur. Rex propositi sui tenacior, minis

Rainal. an. 1236. n. 51.

Lincolniensem absterrere conatus est, quem & demulsit Cantuariensis hoc responso, ferendum modicè esse, quod emendari nunc quidem non posset, usque ad futurum Concilium. Nec tamen à sententia deductus est Episcopus Lincolniensis; sed ingenti Canonum & testimoniorum cujusvis generis congerie, Archiepiscopo demonstravit, ne Clericis quidem ipsis, nedum Monachis concessas esse illas sæcularium judiciorum functiones. Quò res ea tandem desierit, tacet historia. Sed facilè auguramur,

Rainal. an. 1237. n. 51. & seqq.

ut justitia & æquitate, ita & causa vicisse tandem Lincolniensem Episcopum.

Anno 1298. ex Polydoro Virgilio Cantuariensis Archiepiscopi instigatione Eduardus Rex Concilium, sive Parlamentum indixit, ubi statutum est, innovandas & suo vigori reddendas priscas Regni leges, ne quid tributi exigeretur, nisi assensu Concilii, hoc est Parlamenti, quod jamdiu Reges minùs observassent. Ea Constitutio à Rege, Regisque filio confirmata est. *Ne Regi tributum ullum populo Anglico in posterum tempus indicere liceat, id quod Reges antea suo arbitratu sæpè fecerant, nisi ex Consilii authoritate.* Affirmat Polydorus constantissimè posthac ei Decreto obtemperatum fuisse. Anno 1296. tradit Valsinghamus Monachus, electos fuisse à Scotis duodecim Pares, Episcopos quatuor, Comites quatuor, quatuor Barones, qui Regi Rempublicam regenti consilio & opera sua adessent. *Scoti elegerunt sibi duodecim Pares, quatuor videlicet Episcopos, quatuor Comites & quatuor Barones, quorum consilio Rex Regnum suum gubernare debebat.* Anno 1376. petiit Parlamentum, ut propter devexam & ingravescentem Regis senectutem, administraretur Regnum ab Episcopis aliquot, Comitibus, & probis aliis viris. *Ad petitionem Communitatis extitit ordinatum, quod certi Episcopi & Comites & alii Domini conversationis laudabilis Regem & Regnum de cætero gubernarent, eo quod Rex jam vergebat in senium, & gubernatoribus indigebat hujusmodi.*

Idem anno 1298. n. 2.

IX. Ex Anglia in Germaniam deflectemus, ubi in Principum Consiliis, & in Regni administratione multò potiores fuere semper, suntque etiamnunc Episcoporum partes, quàm vel in Anglia, vel in Galliis. Erat Henrico IV. Episcopus Eistetensis Gebehardus princeps Regni administrator, ex Leone Ostiensi. *Vir singulari prudentia, gerendarumque rerum peritissimus, Regis Consiliarius erat.* Beatus Anno Archiepiscopus Coloniensis impubere Henrico Rege Imperium administravit, Regemque ipsum Imperatrici parenti suæ suffuratus est, quò sanctioribus illum institutionibus imbui curaret. Eo visus est Anno & Ecclesiæ & Reipublicæ salutem in tuto collocasse: unde & per litteras ei congratulatus est Petrus Damiani, ut qui in vestigia ingrederetur summi olim Pontificis Jojadæ, qui Joam Regem Regnumque ab extremo vindicaverat exitio, & memorando eo exemplo evicerat, nec Sacerdotes Regum, nec Reges ipsos quandoque Sacerdotum tuitione carere posse. *Sciebat enim quod utraque dignitas alterna invicem utilitatis est indigens: dum & Sacerdotium regni tuitione protegitur, & regnum sacerdotalis officii sanctitate fulcitur. Sed quid mihi per sacræ lectionis seriem currere, nisi quia in te video ejusdem operis similitudinem nostro tempore convenire? Servasti, venerabilis Pater, relictum tuis manibus puerum, firmasti regnum, restituisti pupillo paterni regni Imperium. Ad Sacerdotium quoque manus tua prudentia protinus extendisti, &c.* Non Anno tantùm Jojadam, sed & Henricus Joam imitatus est, ulteriùs etiam quàm sperasset, aut verò voluisset Petrus Damiani. Excidit enim Anno postea pristinæ apud eum gratiæ & authoritatis gradu, & illi in Regni administrationem subrogatus est Archiepiscopus Magdeburgensis. Quem & ipsum non multò pòst suorum defectione ablegare compulsus est Rex. Anno venia ejus haud ægrè impetrata, Aula discedere maluit, quàm ejici: at ubi ille semel Palatio excessit, in eam se flagitiorum licentiam Henricus præcipitem egit, & in eas libidines, quæ juventæ intemperantiam summa potestate fretam comitari solent. Unde Lambertus: *Ubi Archiepiscopus se in sua recepit, Rex*

Baron. an. 1053. n. 3.

Baron. an. 1062. n. 19. 1066. n. 14. 1073. n. 23.

tanquam severissimo Pædagogo liberatus, statim in omnia genera flagitiorum, ruptis omnibus modestiæ & temperantiæ frænis se præcipitem dedit.

Ad annum verò 1062. observatur ab eodem Lamberto, quod præterire nefas sit. Ubi Henrici Regis impuberis compos factus est Anno, ut tam audacis facinoris invidiam solus sustineret, constitui fecit, ut is Episcopus Reipublicæ clavum regeret, in cujus Diœcesi Rex tum versaretur. *Statuit ut Episcopus quilibet in cujus Diœcesi Rex tunc temporis moraretur, ne quid detrimenti Respublica pateretur, provideret: & causis quæ ad Regem delatæ fuissent, potissimum responderet.* Addit porro idem ipse ad annum 1063. Regis, Regnique curam, atque administrationem penes Archiepiscopos & Episcopos fuisse. *Educatio Regis atque ordinatio omnium rerum publicarum penes Episcopos erat, eminebatque inter eos Moguntini & Coloniensis Archiepiscoporum authoritas. A quibus cum in partem consilii Adalbertus Bremensis Archiepiscopus assumptus fuisset, &c.* Anno 1066. Bremensis Archiepiscopus, qui unus tum ferè summa potestate Regnum moderabatur, Palatio extrusus est, atque ita rursus ad Episcopos revoluta est per vices Regni administratio. *Sic iterum rerum publicarum administratio ad Episcopos rediit, ut singuli suis vicibus quid Regi, quid Reipublicæ facto opus esset, providerent.*

Septentrionalium plagarum Reges, mendicata ferè à Germanis sacra, civilique disciplina sua, Episcopos & ipsi ferè habuere, & Consiliorum suorum & Regni Ministros ac Moderatores. Daniæ Regem Joannes Salisberiensis ait suo ævo primum quidem in Archiepiscopum succensuisse, & rerum gubernaculis eum abegisse, sed & mox revocasse, & ejus deinceps consiliis paruisse, tanquam optimi parentis. (Ba. ad ann. 1167. n. 53.) *Rex Danorum suum revocans Archiepiscopum, consilio ejus agit omnia, compescit inimicos, & eum colit ut patrem.* In Historia Gothorum Joannes Magnus testatum facit, Ericum Regem in Regni tractandis negotiis, Henrici Upsalensis Archiepiscopi consiliis usum esse. (L. 19.) *Ad cujus consilia & pias exhortationes pius Rex omnem vitæ suæ cursum ordinavit, quasi menti suæ illud divinæ Legis præceptum à natura insitum habuisset, quo Deus præcepit, ut Principes populi sui nihil arduum sine summi Sacerdotis consilio aggrederentur.* De omnibus denique Regnis ad Boream projectis, & Germaniæ olim legibus & moribus imbutis, meritissimò dici potest, quod de Germania ipsa Paschalis II. Papa aiebat, Ministros Altaria jam Palatii Principum Ministros evasisse, à quibus scilicet locupletati, exornatique essent Urbibus, Ducatibus, Marchionatibus, & ornamentis deinpum omnibus sæcularis, ac pene Regiæ amplitudinis. (Epist. 22.) *Ministri Altaris Ministri Curiæ facti sunt, quia civitates, Ducatus, Marchionatus, monetas, turres & cætera ad regni servitium pertinentia à Regibus acceperunt.*

X. Id tum consilii iniit Pontifex, ut Prælati fastus humani hæc omnia semel abjicerent instrumenta, & cœlestis sacerdotii sui functionibus fructibusque contenti, ac pacati degerent. Sed non multò pòst à proposito hoc suo ipse descivit. Seu nollet Ecclesiam eo privari splendore, qui in ipsam ex tanta cum Regibus necessitudine & conjunctione resilit; nollet & ipsa Imperia & Regna, Regumque Palatia, & sæcularium insignia dignitatum eo sanctimoniæ odore & afflatu orbare, quem eis Pontifices Christi aspirant. Seu desperaret posse à se perfici tanti momenti immutationem in universalis Ecclesiæ disciplina, & labefactari uno temporis puncto ea temporalis potentiæ & amplitudinis munimenta, quæ tot sæculorum lenissima quædam incrementa in tantum fastigium excitassent. Indubitatissimum verò est has sive sacræ, sive civilis politiæ vicissitudines arcanis lenissimisque perfici machinis, quas una summa versat Numinis Providentia, quæ neminem non in sui admirationem rapiunt, dum ad exitum res perducta est. Non aliter quam amnes & torrentes quidam, quorum & ortus, & interitus latet, decursus ipse aquarum ubertate & vi plus satis nonnunquam sentitur. Sortis olim suæ illachrymabatur Gregorius Magnus, quod temporali sollicitudine obrueretur & Urbis & Italiæ conturandæ, cùm Christi Pontificis una cura, una functio obeunda esset æternorum contemplatio, æternæ fidelium omnium cura salutis. Si ad Gregorii mores sese effingerent, ac conformarent omnes Episcopi: si tota sæcularium dignitatum, opum, administrationum sarcina, gemitus illis eosdem afferret, quos Gregorio, & uni charitati servientes sollicitudines: hæc Sacerdotii & Regni societas utrique compendiosa, honorifica & gratulanda esset. Nec enim sæculares dignitates Clericis sæcularia illinerent vitia, sed his potius vitia per eos emacularentur.

XI. Nec ea elegans commentatio est, ad deliniendos, aut admiratione afficiendos animos; constantissima res est, cujus non rara in Christiani nominis Regnis exempla effulsere. Præter illa enim, quæ hactenus deprompta sunt, unum hic rursus attingam ex Chronico decerptum Abbatis Urspergensis. Brunonem fratrem suum Otto I. Imperator Archiepiscopatu Coloniensi donavit. Cùm gravis mox perturbatio in Germania emersisset, partem ejus mediam ei regendam delegavit, dum ipse alteram perpacaret. Occidentalis Germaniæ administrator hic & unà Pontifex Christi, ea munia tam solerter, tam religiosè consociavit, explicuitque, ut non immerito iisdem laudibus cumulatus sit ab ejus vitæ Scriptore perantiquo, quibus sacri ipsi Codices eos ornarunt, qui his iisdem virtutibus olim effloruerant. *Otto dum post patris excessum regeret Imperium, hunc omni litterarum scientia imbutum, Præsulem fecit Coloniensem. Facta dehinc nimia perturbatione in Regno, Rex Otto ad disponendum Regnum secedens in partes Orientis, fratri Brunoni Præsuli providendas commisit Occidentis. Ita cum magna religione usus est officio Sacerdotis, & exigente necessitate jussu Regis functus est virtute magnanimi ducis. Nemo autem super hac re illum culpabilem ducat, cùm Samuëlem sanctum & alios plures Sacerdotes pariter legamus, & Judices.* (Surius die 11. Octob. c. 20.)

Sed armatos, munitosque nos esse convenit adversùs insidias obrepentis ambitionis. In genere enim certissimum est, quod à Blesensi admonemur, quæ in Aula geruntur omnia, contagio nescio quo infici & aura pestilentissima malevolentiæ, ambitionis, adulationis, obtrectationis, fraudulentiæ, invidiæ, inhumanitatis, avaritiæ, & multiplicis cupiditatis. *Quidquid in Curiis agitur, ferè peremptorium est salutis, ambitiosum, adulatorium, fictum, detractorium, subdolum, invidum, crudele & impium, & generaliter temporalis quæstus, & avaritiæ venativum.* (Epist. 139.) Itaque qui se cumque specialibus quibuslibet vinculis induerunt, ut sese moresque suos sanctitudini consecrarent, iis tota contentione fugitanda est Aula, nisi expressius à Deo illuc revocentur, & defæcatissimæ charitatis stimulo uno agantur, quò se Ecclesiæ & Reipublicæ saluti totos impendi velint.

Terrena

Tertena cupiditas illudit plerumque, per cuniculos irrepit, præstigias agit, charitatem ementitur. Velis omnibus, remisque quod aiunt hinc aufugiendum est, ubi tantum periculum aditur æternæ salutis. Quos una & sincera charitas illigat Palatio & Aulæ, nec nisi charitati, & necessitati serviunt; ii & suæ & alienæ salutis curam agere tuto possunt. At qui sua sponte ibi versantur, aut qui ea necessitate inde non discedendi delectantur, & cupiditatibus furtivis carnalibusque ancillantur, illi & à suo, & ab aliorum exitio prope absunt. Unde rursum Petrus Blesensis: *O Clerice Curialis, nunquid*
Epist. 14. *Dominus misit te ad Regem? In obsequium ejus te misit, aut potius intrusit ambitio. Certè post signa in Rubo, in serpente, in manu leprosa, ab injuncta legatione Moÿses se excusat. Si tibi legatio etiam impossibilis à Rege injungitur, sponte te offers, magna dicis, & majora promittis. Cupienti enim animo nil grave videtur, nihil ambitioso difficile. Ideoque ambitio est quadam simia caritatis. Caritas enim patiens est pro æternis, ambitio patitur omnia pro caducis. Caritas benigna est pauperibus, ambitio divitibus. Caritas omnia suffert pro veritate, ambitio pro vanitate. Utraque omnia credit, omnia sperat, sed longè dissimili modo, hæc ad gloriam hujus vitæ, illa ad gloriam sine fine.*

XII. Sentio doleoque me longum esse. Paucis ergo Hispanias perstringam. Longè memorabilius adhuc est, quod Rodericus Archiepiscopus Toletanus de Veremundo Legionis Rege narravit. Erat ille magno & excelso animo, iisque virtutibus circumfulgebat, quæ summis Regibus ornamento sunt. Nullo tamen magis ille facinore Regnum suum illuminavit, quam ipsius Regni spontanea abdicatione.
L. 4. c. 7. Recurrit aliquando ejus animo, & graviter illum concussit illa cogitatio, quod olim Diaconatu initiatus fuisset. Vidit dignitatis ejus sacræ munia cum Regno difficillimè copulari posse. Cessit ergo Regno, sibi suffecit Alfonsum consanguineum suum, in cujus contubernio plures postea annos egit, summa animorum cum eo consensione, summa concordia; summota etiam priore conjuge, ut ne sacri Cœlibatus officio deesset. Paucis id annis gerebatur ante annum Christi octingentesimum. Porro etsi hujus temporis præterita à me esset mentio, facilè lector subodorari potuisset, ante tempora dispensationum id gestum esse, dispensationum, inquam, earum, quæ postea & passim deposci, & facillimè annui cœpere, faxit Deus, ut quam facilè, tam tuto. Non facilè id præsumendum, nisi eas vel publica extorqueat utilitas, vel urgens necessitas. Annon satis momenti erat in illa dispensandi ratione, ubi sceptrum vel retinendum, vel dimittendum erat? At Veremundi ea fuit animi magnitudo, ut non minus belle regnare posse Alfonsum senserit, non posse vero se non Diaconatus semel suscepti & sanctimonia, & vinculis quibusdam constringi, quibus sæcularis vita, & regia pompa terrenarumque sollicitudinum immensa quædam moles haud sanè consentiret. *Veremundus filius Froila in Regem eligitur, & quamvis magnam mus, regnum tamen sponte dimisit, recolens se olim Diaconi ordinem suscepisse; & duobus annis vixit in regno, & sobrinum suum Aldefonsum, qui ad Navarros confugerat, revocavit, & in Regno substituit successorem, & cum eo aliis quatuor annis & sex mensibus dulcissimam duxit vitam; & propria morte vitam finivit, sepultus Oveti cum uxore sua Imilone, quam vivens à se propter conscientiam Ordinis separavit.*

Principem hunc Conciliis & Canonibus pervolutandis operam aliquando navasse, ne simile quidem veri est, & ne Episcopos quidem ei canonicarum aliquid institutionum instillasse. Sed ea ille animi magnitudine, & nativa quadem probitate, quæ præcelsis ingeniis ingenita est, & quasi naturaliter insormata virtutis indoles, cui ipsi Canones & Leges omnes superstruuntur, ea inquam adductus est, ut sibi ipse lex, ipse monitor & doctor esset, ipse Canonum interpres, ut eam toto pectore complecteretur sacri Ordinis professionem, qua se totum Deo semel consecrasset.

Non Diaconatu tantùm, sed & Monastici apud Cluniacenses Ordinis professione constrictus erat Casimirus Poloniæ Princeps, quando dispensante Pontifice, in avitum Poloniæ regnum restitutus est. Sed eam dispensationem non exoravit, ne oravit ipse quidem, sed tota labantis Poloniæ Respublica, sed extrema Regni calamitas, jamdiu turbulentissimis & cruentissimis dissensionibus dilacerati, inter diutini interregni difficultates. Publica ergo Regni & Ecclesiæ, tum utilitas, tum necessitas dispensationem Casimiri extorsit, ubi dispensationi Veremundi præter ai non potuisset nisi privata utilitas. Sapientissimè denique Veremundus intellexit, quo distaret Rex, & Regni Consiliarius Regnique Administer. Diaconus cum esset vidit, regnare se una non posse, posse tamen in Regni arcana consilia admitti. Regis est quandoque reis mortem indicere, hostibus bellum inferre, quæ inimica sunt Clericatui. Sed Regni Consiliarius & Administer haud ægrè potest his se fundendi sanguinis causis subducere.

Altero quidem vertente abhinc sæculo Henricus Lusitanici sanguinis Princeps, & Cardinalis, Eboracensis denique Archiepiscopus, in Regnum Sebastiani Rege morte vacuum successit. Non is ego sum, qui in hæc regnorum penetralia subeam. Nec præcipitabo tamen sententiam, si dicam esse in Veremundo, quam in Henrico Cardinali, quòd admiremur vehementius, & quod lubentius osculemur. Veremundus in ipso juventæ flore, Regno se cavit, quòd Diaconus esset; Henricus jam gravis annis, Presbyter & Archiepiscopus, & concupivit regnum, & capessivit. Veremundus vegeta ætate cum esset, ab uxore se divulsit, ne Diaconatum contaminaret. Henricus pene septuagenarius dispensationes aucupabatur, ut Presbyter & Archiepiscopus uxorem duceret. Henricus Regni non degustavit ferè nisi curas & amaritudines sollicitudinum, quibus non multò pòst accelerata ei inopina mors est: Veremundus non ejecit nisi spinas & molestias regnandi, decus & suavitatem retinuit; & non paulò plus laudum & gloriæ carpsit abdicato regno, quàm qui diutissimè, & ut res humanæ sunt, beatissimè regnarunt.

Diat lubentius abstenturum me ab excutiendo jure Henrici Cardinalis in Regnum Lusitaniæ, quòd opus alioqui esset altius nos assurgere ad perscrutandam plurium retro sæculorum memoriam, quòd longum est, & à proposito nostro subalienum. Pauca monebo olim Regnum spectatum fuisse, ut quod non magis sacerdotio Ecclesiæ illigari posset, quam ductandorum exercituum, & gerendi belli Præfecturas. Regia enim dignitate functiones hæ militarea, bellatrices, cruentæ continentur. Galli, & Juliani exemplis vetustissimis, filiorum item Clodomiri in Gallia & non paucis aliis admonemur, tonsura olim Clericali suscipienda, juri, spesqua regnandi renunciatum fuisse. Exempla eorum qui sacris ultro Ordinibus initiati se properavere, vel

qui ad id illubentes adacti sunt, ut Imperii ambitione vel suspicione eximerentur, magno prorsus sunt numero, eademque perspicuè declarant, quàm persuasum & præjudicatum omnibus esset, jam regnara non posse, quicumque Sacerdotio innexus esset. Universim militiæ sæcularis & armatæ munia omnia Clericis septa & occlusa fuisse, nemo nescit, nisi valde hebes & rudis sit. Hæc antiquissima & vulgatissima, certissimaque tum præjudicia evanescere cœpere, ubi increbuere Episcopi Comitatibus & Ducatibus insignes; quando & militaribus cohortibus præfuere, ad Regios exercitus deducendis. His lentissimis & inopinis innovationibus factum est, ut nihil magnopere mirarentur homines, Cardinalem & Episcopum Henricum Regnum excepisse.

Nec nullum tamen præluxerat tum exemplum Episcopi ad Regnum vocati. Narrat enim Longinus in historia Polonorum anno 1095. Ladislaum Regem Hungariæ obiisse, nullis liberis, nullis fratribus superstitibus. Colomanum filium Geisæ Regis, Episcopum Varadinensem, dispensatione Pontificia in Regnum suffectum esse. *Regnum Hungariæ cæteris fratribus morte absumptis summo Pontifice dispensante gubernabat.* Anno 1040. præluserant Pontifices ejusmodi dispensationi in Casimiro. Hanc ejus generis primam fuisse affirmat Longinus. *Dona Apostolica exemplar non habentia, nec unquam alicui personæ aut Religioni concessa.*

XIII. His exemplis non pigebit subjungere Ximenium Cardinalem & Archiepiscopum Toletanum, perdiu verò Regni Ministrum & Rectorem. Ex Franciscani Ordinis secessu religiosissimo ad Toletanum Archiepiscopatum accersitus fuerat; unde nec temerè dicemus, eò illum postea summam nactum esse authoritatis & potestatis gloriam in Palatio Regum, & in Regnis Hispaniæ, quòd in eo reviviscere visæ essent illa virtutum & sanctitatis ornamenta, quibus Archiepiscopi olim Toletani diutissimè inclaruerant. Hoc illi perhibet testimonium Gomecius ejus vitæ scriptor: *Archiepiscopi Toleta-*
L. 1. *ni authoritas tanta semper apud Hispanos fuit, ut si quando de rebus ad Rempublicam pertinentibus ageretur, is statim post Regem sententiam diceret, nihilque unquam illo inconsulto rogatum, aut decretum sit. Unde & maximus Regni Cancellarius, & Pontificum Hispanorum Primas, ingenti potentia & dignitate jam olim creatus, adhuc his titulis suo jure nominatur.* Scitè Gomecius notat Magni Cancellarii & Primatis titulum, nominisque gloriam retinuisse Ximenium, extincta jam pridem utriusque muneris potestate. Inde tamen utcumque patet, Archiepiscopos olim Toletanos gradu ipso suo & officio primos Regni Castellæ Consiliarios fuisse & Ministros. Non faces ambitionis, sed religio Regum, pietas & fides Prælatorum, utrorumque ardor & contentio ad defendendam & recuperandam Ecclesiæ & Regni dignitatem, fundamenta jecerant miræ hujus Præsulum authoritatis. Postea verò quàm nulli jam debellandi Mauri superfuere, incessit ambitio, & potestatem pietate partam minùs piè explicans, ea tandem excidit.

XIV. Vastissimus nobis superesset campus decurrendus, si Constantinopolitanorum Patriarcharum toto Orientali Imperio effusissima potestas dicenda
L. 1. 2. s. 1. foret. Protovestiarius Georgius Pranzex, cui tantum tributum est in Regni regimine, & qui præsens affuit, cùm Constantinopolis à Mahomete II. Turcorum Imperatore expugnata est, in Chronico suo narrat, Michaëlem Palæologum coram Theodoro Lascari Imperatore Trapezuntino affectatæ tyrannidis accusatum, causam dixisse in Conventu Judicum, cui Arsenius Patriarcha præerat. Voluisse eum ferro candenti sese purgare, id repudiasse Arsenium, ut barbaricum, & à Romanis moribus alienum. Acquievit Imperator, ut se purgaret jurejurando. Fato suo tum obiit Lascaris, Patriarchæ delegato Imperii regimine, & Georgio Muxaloni Protovestiario, dum filius pubesceret, sex annos tunc tantùm natus, *Cùm procuratores & Administra-* Ibid. c. 3.
tores rerum Imperialium fieri jussisset, Arsenium Patriarcham, &c. Novem post diebus Muzalone inter sacrorum solennia contrucidato, Imperii habenas solus moderatus est Patriarcha, qui sibi & clavo rerum Michaëlem Palæologum admovit, Despotæ dignitate non multò pòst auctum. Pauco pòst tempore Michaël idem proclamatus est Imperator, quem & Ibid. c. 4.
ideo Arsenius Patriarcha sacris summovit, cum fautoribus. Nec multò pòst conducibilius visum est Patriarchæ, Michaëlem juramento constringere, fore ut ne unquam vita & Imperio Joannem spoliaret; quo juramento ritè perfunctum, Imperatorio illum cinxit diademate; dum videlicet Joannes pubertatis annos assequeretur. *Nec tamen potestatem illi perennem largitur, sed quoniam necessitas ita flagitaret, eo usque dum hæres & successor legitimus ætatem maturiorem attigisset.* Michaël Constantinopolin expugnatis ejectisque Latinis recepit: sed cùm Joanni ocu- Cap. 5. 6.
los effodi curasset, illum Patriarcha anathemate confixit, atque ita secessit in Monasterium. Subrogatus est illi à Michaële Germanus Archiepiscopus Hadrianopolitanus; qui invisum se omnibus dolens, quòd viventis in Patriarchæ Sedem irrupisset, loco cessit, successoremque habuit Josephum, quem post annos tredecim excepit Beccus. Sed cùm in fastigio summo potestatis solùs ex Episcopis sederet Patriarcha, non diutiùs Græcæ hic immorabimur historiæ. Satius est operosiùs expendi sequenti Capite, quod hic strictim attigimus de Magni Cancellarii munere Toletanis Archiepiscopis attributo; & inquirere, an & in aliis Regnis aliqua ejusmodi lex vigeret.

CAPUT XXV. *P. 4. l. 4. c. 9.*

Cancellarii Magni munus aut semper affixum, aut sæpiùs tributum Clericis, variis in Regnis Reipublicæ Christianæ.

I. De Referendariis sub priore Regum Galliæ stirpe, qui tum Cancellarii munera obibant.

II. De eodem rursus. Referendarii Episcopi non erant, sed ex iis persæpe Episcopi creabantur.

III. Sub secunda Regum stirpe Capellani, Notarii, Protonotarii, Archicapellani in Referendariorum locum successere.

IV. Ea dignitate tum adornati fuere primùm Episcopi & Abbates, postea etiam Episcopi, qui & tum quandoque Archiepiscopi vocati sunt, & Archicancellarii.

V. Cancellarii vel Archicancellarii munus Archiepiscopis Remensibus tributum conjunctumque fuit, toto posteriore sæculo dynastiæ Caroli Magni.

VI. VII. Eam copulam revulsit Hugo Capetius. Eadem rursus dignitate Philippus I. Rex Gervasium exornavit Remensem Archiepiscopum, à quo inauguratus fuerat; sed nomine magis, quàm officio illum exornavit, invecto tum more, ut Diplomata omnia ab omnibus majoribus Regni Officiariis subscriberentur. Cœpere etiam Reges Cancellarios sibi sublegere, plerumque Episcopos, qui & Archicancellarii vices obibant. Varia exempla Episcoporum Franciæ, qui Cancellarii fuere.

VIII. Summa capita vicissitudinum ejus Officii, regnantibus tribus Regum Franciæ Dynastiis.

IX. In Anglia Episcopus fit Cancellarius & Rector Regni, voluntate Regis, Papæ, & Episcoporum.

X. Vt Cancellarii munere functus sit B. Thomas Archiepiscopus Cantuarensis

XI. De Episcopo Eliensi Cancellario, Magno Iustitiario, & Rectore Angliæ.

XII. Continuata series Cancellariorum ex Episcopis delectorum, sub Regibus Ioanne Sine-terra, & Henrico III.

XIII. Quanti tunc referret id muneris ab Episcopis administrari.

XIV. Exempla Episcoporum Cancellarii dignitate auctorum sub posterioribus Regibus

XV. In Scotia quoque Episcopi ad Cancellarii munus adsciti.

XVI. In Germania fuere Archicancellarii, qui in Anglia & Gallia aulis leguntur, post Hugonem Capetum.

XVII In Germania fuere primò Archicapellani: quibus suberant Cancellarii, sive ii Episcopi, sive alii. Dicti fuere postea Archicancellarii. ii honoratum titulo Archiepiscopi ducati. De Polonia.

XVIII. XIX. In Hispania Cancellarii munus Archiepiscopis Toletanis adscriptum. Cur.

XX. Depressio ejus dignitatis in Archiepiscopis Toletanis. De Lusitania.

XXI. De Oriente.

I. QUi aliquot ab hinc sæculis Cancellarii dicuntur, ii sub prima Regum Francorum Dynastia Referendarii appellitabantur. Meminit Gregorius Turonensis Baudini, qui ex Referendario Clotarii I. Regis, Archiepiscopus factus est Turonensis. L. 10. c. 31. *Ex Referendario Clotarii Regis ordinatur Episcopus.* Agit & alibi de alio Referendario ejusdem Regis, nomine Charigisilo. Concilium II. Valentinum anno 584. de Asclepiodoto verba facit, Referendario Guntranni Regis. At duo alii præterea De Mirac. à Gregorio Turonensi recensentur, Flavius & Lice- L. 1. c. 25. rius, quorum prior Cabilonensi auctus est Episco- L. 5. c. 45. patu, posterior Archiepiscopatu Arelatensi. Sige- L. 8. c. 39. berto Regi Referendarius fuit Sigon, de quo Gregorius Turonensis in hæc verba: L. 5. c. 3. *Sigo quoque Referendarius, qui Annulum Regis Sigeberti tenuerat.* L. 9. c. 33. At sub eodem Rege idem munus obiit Theutarius, qui postea sæculo abdicato Presbyter ordinatus est. *Theutarius, qui nuper ex Referendario Sigeberti Regis conversus, Presbyterii honorem accepit.* Childebertus Rex Austrasiæ Charimerem Referendarium suum ad Episcopatum Virdunensem evexit. L. 9. c. 23. *Charimerem Referendarium cum consensu civium Regalis decrevit authoritas fieri Sacerdotem.* Otto Referendarius Chilperici Regis falsi & imposturæ convicit chartas quasdam, quibus mentiebantur à Chilperico terras quasdam dominii sui Ægidio Remensi Archiepiscopo donatas. Ille constanter negavit à se obsignatas, & adulterinæ manûs mendacium retexit. L. 10. c. 19. *Otto qui tunc Referendarius erat, cujus ibi subscriptio meditata* L. 5. c. 28. *tenebatur, negat se subscripsisse. Conficta enim erat manus ejus in hujus Præceptionis scripto.*

Non liquet ex Gregorio, dignitate quapiam Ecclesiastica an floruerint hi Referendarii. Minùs simile id quidem veri est. Nec secus sentiendum de Marco Chilperici Referendario, qui tantùm non à Lemovicibus confossus est, quòd invidiosæ exactionis executionem aggressus esset. Sed manifestè idem Gregorius testificatur, Ursicinum Reginæ Ultrogothæ Referendarium Cadurcensem Episcopum fuisse creatum, quòd ab Episcopo Maurilione paulò ante mortem antepositus fuisset multis ejusdem dignitatis candidatis. *Cùm Episcopatum ejus* L. 5. c. 42. *multi expeterent, ipse Ursicinum, qui quondam Refe-* L. 6. c. 38. *rendarius Ultrogothæ Reginæ fuerat, elegit.* Perspicuè etiam idem affirmat Sapaudo Archiepiscopo Arelatensi terris demigrante, suffectum ei fuisse Licerium Guntramni Regis Referendarium. *In cujus locum* L. 8. c. 39. *Licerius Regis Guntramni Referendarius ascitus.*

II. Ex his exemplis tumultuariè congestis duo elicimus non contemnenda. 1. Cùm tot Referendarii ad Episcopatûs culmen provecti sint, erat ergo conjunctio & cognatio non mediocris functionum & virtutum utriusque dignitatis. Doctrinæ copia non mediocris, & spectata probitas atque integritas utrobique desiderabatur. 2. Probabile illud quoque cum primis erat, semel Episcopali sarcina oneratos, exoneratos fuisse Referendarii functionibus. Nusquam à Gregorio Turonensi insinuatum est, Referendarios sedem & dignitatem pristinam retinuisse, ubi ad Episcopatum eligebantur. Contrà autem ille testatum facit, Theutarium Referendarium Sigeberti sæculo valedixisse, atque adeo muneri suo, ut Presbyter ordinaretur. *Ex Referendario Regis conversus, Presbyterii honorem accepit.* Quibus apertè satis innuitur, repudiatum Referendarii munus fuisse, ut Presbyteratu donaretur. Denique canonica illa lex, & necessitas, quæ Referendarium Principi ipsi conglutinabat, alienissima erat ab Episcopi necessaria residentia in Ecclesiæ suæ sinu, eo certè tempore, quo residentiæ Canones religiosiùs observabantur. Fateor tamen plures sub Referendario Cancellarios fuisse, qui possent ejus absentis vices implere. De his Cancellariis alicubi agit Gregorius Turonensis. *Nobis cum Rege moran-* De Mirac. *tibus, Claudius quidam ex Cancellariis Regalibus à fe-* L. 4. c. 28. *bre corripitur.*

Beatus Audoënus, qui & Dado dicebatur, quem postea Rotomagensis Ecclesia Præsulem sibi ascivit, Referendarius & ipse fuerat Dagoberti I. Regis ex Aimoino. *Referendarius fuit Dagoberti.* Quod paulò explicatius apud Frigebodum vitæ ejus scriptorem: *Auricularii locum & munus in Aula Regis obtinuit,* L. 4. c. 41. *itemque ad obsignanda scripta, vel edicta Regia, quæ ab ipso conscribebantur, sigillum vel annulum Regis custodiebat.* Sunt antiquissimæ Chartæ, ubi pro Referendario Audoënus Cancellarius & Archicapellanus dicitur: nimirum qui libros exscribebant, eos quandoque sui posterioris ævi stylo & usui accommodabant. Bonitus, qui Arvernus postea fuit Episcopus, Clodovæi II. Referendarius fuerat, ex ejus vitæ coævo Scriptore. *Annulo ex manu Regis accepto, Referendarii officium adeptus est.* Beatus Ansbertus Regis primò Referendarii officio insignitus, postea Archiepiscopatu Rotomagensi sublimatus est, authore Aigrado in ejus vita: *Cœpit esse Aulicus, scriba doctus, conditorque Regalium Privilegiorum, & gerulus annuli Regalis, quo eadem privilegia signabantur.* Posteriorum Regum diplomata à Cancellario plerumque subscribuntur, ut fuerant antè à Notario. Godegrangus, quem postea sibi Episcopum Metensis Ecclesia accivit sub Rege Pipino, Referendarius antè fuerat Caroli Martelli. Ita sanè Paulus Varnefridus, qui vulgò dicitur Paulus Lombardus, in Catalogo Episcoporum Metensium. *Hic in Palatio majoris Caroli, ab ipso enutritus, ejusdemque Referendarius extitit; ac demum Pipini Regis temporibus Pontificale decus promeruit.*

III. Ex qua rursus exemplorum strue perspicua est affinitas Referendarii & Episcopi munerum & virtutum: & rursus ea distantia, ut difficillimè utroque unus & idem officio defungi posset. Sub Pipino, Carolo Magno, & reliquis secundæ Dynastiæ Regibus jam nulla usquam Referendariorum mentio. Itaque dignitas ea cum Clodovæi Regia stirpe interiit. Sub Pipino Rege diplomata subscribuntur ab aliis aliisque, quorum tacentur officia. Est & sub Pipino Charta à B Bonifacio Archiepiscopo Mo-

gemino Archicancellario subscripta. Ithierius ei muneri præfuit sub Carolo Magno, qui & Capellanus & Notarius ab Anastasio Bibliothecario dicitur in vita Adriani I. Papæ. *Promissionem Carolus Francorum Rex adscribi jussit per Etherium religiosum ac prudentissimum Capellanum ac Notarium suum.* Habes hic ergo Capellanum & Notarium Referendariis substitutum ipsis secundæ, seu Carolinæ Regum Gallorum stirpis primordiis. Cœperat enim sub Pipino Ithierius eas partes agere. Ei sub Carolo Magno successit Rado, qui Abbas & Protonotarius vocatur ab Adriano I. in Epistola ad Carolum Magnum. *Regales Missos, Bernardum Episcopum, necnon Radonem dilectissimum Protonotarium vestrum atque Abbatem.* Notarii ergo ipsi, qui aliàs Capellani Regum, vel Abbates erant, in dignitatem & officium subrogati sunt Referendariorum. Ab Agobardo Archiepiscopo Lugdunensi in Tractatu de Dispensatione rerum Ecclesiæ, celebratur Helisacharus Abbas. Atqui is ipse Helisacharus est, qui Chartis Imperatoris subscripsisse invenitur. Sub Carolo Calvo passim Notarii, Cancellarii, Diaconi scribunt, & subscribunt, obsignantque litteras & rescripta Principum, in vicem Ludovici Abbatis sancti Dionysii, qui ejus erat Archicancellarius. Ex iis Cancellariis fuit Gauslenus, de quo in Capitularibus Caroli Calvi: *Et tunc jussit Gauslenum Cancellarium, ut hac sequentia Capitula in populum recitaret.* Subscripsit & Pontigonensi Concilio idem Gauslenus anno 876. indutus etiam nomine Abbatis & Archicancellarii. *Gauslenus Abbas & Archicancellarius.* Videri ergo non injuria forsan possit Archicancellarii nomine primus ille clarus fuisse. Nec enim ullo satis firmo constare potest argumento, præcessorem ejus Ludovicum Abbatem sancti Dionysii ejus nominis gloria ornatum fuisse, quanquam ejus gradum & officium obtineret. Potuit Gauslenus diu inter Ludovici Abbatis Cancellarios versatus, ubi in ejus munus subrogatus est, Archicancellarii sibi nomen induisse. Ludovici porro honoris prærogativa elucet, dum ante Episcopum nominatur, qui ei adjunctus fuerat in Missi Dominici munere obeundo anno 854.

Du Chesne Tom. 5. pag. 87.

Pag. 160.

IV. Post Abbates, qui nihilo tamen minus in Cœnobiis suis residere jubebantur ex Canonicis institutis, Archiepiscopi ipsi & Episcopi ad Cancellariorum & Archicancellariorum munera defungenda cooptati sunt. Sub Carolo Simplici Rege Fulco Remensis Archiepiscopus Cancellarius, vel Archicancellarius creatus est. Aschericus Parisiorum Episcopus post Gauslenum Cancellarius fuerat, & quando aberat, ejus loco subscribebat unus ex Notariis. *Raubertus Notarius ad vicem Ascherici Cancellarii recognovit.* Fulconem excepit Herveus in Archicancellarii munere, uti & in Archiepiscopatu Remensi; cui & ipsi Notarii fuere, qui eo absente subscriberent. *Hugo Regiæ dignitatis Notarius ad vicem Herivei Archiepiscopi recognovi & subscripsi.* Et alibi: *Gauslenus Regiæ dignitatis Notarius ad vicem Herivei Archiepiscopi summique Cancellarii recognovi.* Missos facio complures & Episcopos & Archiepiscopos alios, qui Cancellarii fuisse dicuntur. Certè Remenses Archiepiscopi, Hugo, Arctaldus & Odalricus eam dignitatem sustinuere sub Regibus Galliæ Ludovico Ultramarino, & Lothario. In utramque dignitatem suffectus est illis Adalberon, Chartæque multæ subscriptæ leguntur à Notariis & Cancellariis in vicem horum Archiepiscoporum. *Ad vicem Archiepiscopi, summique Cancellarii.*

Hist. de Tournus pag. 280.

V. Ab eodem Adalberone inauguratus est novus Rex Hugo Capetius, cui successor datus in utramque dignitatem ille eruditionis fama celebratissimus Gerbertus. Ante annum 900. cœperat Fulco Archiepiscopus Remensis Archicancellarii munere splendere & fungi, eodem Gerbertus claruit ad annum usque ferè millesimum. Cùm ergo Remenses Archiepiscopi septem perpetua successione Fulco, Herveus, Hugo, Arctaldus, Odalricus, Adalbero & Gerbertus Archicancellarii munus annis admodum centum obtinuerint, fuit ea dignitas Archiepiscopali Remensi sedi illigata quodammodo. Ex quo rursus id concluditur, primæ Regum Gallorum dynastiæ temporibus Referendarios hoc ipsum munus obeuntes, finitimos & affines Episcopis fuisse illos quidem: at sub secunda, sive Carolina dynastia Clericos tantùm, Capellanos, Abbates, Episcopos & Archiepiscopos id munus defunctos fuisse, & nomine tandem Magni Cancellarii, sive Archicancellarii claruisse.

VI. In ea verò, quæ non ita pridem prodiit, consarcinatione variorum monumentorum ad illustrandam Cancellariorum Galliæ historiam, declaratum est, hoc munus sustinuisse sub Hugone Capetio, & Roberto Regibus, Adalberonem & Gerbertum Archiepiscopos Remenses, Renoldum & Franconem Parisienses Episcopos, Rogerium Campanum Episcopum Bellovacensem, Abbonem Episcopum N. & Fulberium Episcopum Carnutensem. Sub Henrico I. & Philippo I. Gervasium Archiepiscopum Remensem, Petrum Abbatem sancti Germani de Pratis, Rogerium Episcopum Bellovacensem, Godefridum de Bononia Episcopum Parisiensem, Ursionem Episcopum Sylvanectensem. Sub Lodovico Crasso Stephanum de Garlanda, Archidiaconum Parisiensem, inde Bellovacensem Episcopum. Sub Ludovico Juniore Stephanum de Sylvanecto Episcopum Parisiensem, Natalem Abbatem Resbacensem in Provincia Briæ, Hugonem de Campoflorido Episcopum Suessionensem. Sub Philippo Augusto Fratrem Varinum, Equitem Hierosolymitanum, postea Episcopum Sylvanectensem. Sub beato Ludovico Simonem de Bria, Cardinalem Legatum in Gallia, postea Romanum Pontificem, Martinum IV. Sub eo Rege quatuor aut quinque alii fuere Custodes Sigilli Regii, qui omnes Episcopatu, vel aliis Beneficiis ornari fuere. Sub Philippo Audaci Cancellarii fuere Petrus Barbetta Archidiaconus Dunensis in Carnotensi Ecclesia, & Henricus Vizeliacensis Bajocensis Ecclesiæ Archidiaconus. Sub Philippo Pulcro Joannes de Vassogne Episcopus Tornacensis, Villelmus de Crepiaco Archidiaconus Parisiensis, Petrus de Mornaco, & Petrus de Bella-pertica Episcopi Altisiodorenses, Ægidius Aiscelinus Archiepiscopus Narbonensis, Petrus de Latiliaco Archidiaconus Catalaunensis. Sub Philippi Pulcri filiis, Stephanus de Mornaco Canonicus Altisiodorensis, Petrus de Arablaco Cardinalis, Petrus de Chappes Episcopus Carnotensis & Atrebatensis, Petrus le Rodier Episcopus Carcassonensis, Joannes de Cherchemont Episcopus Noviodunensis. Sub Philippo Valesio Vuillelmus de sancta Maura Decanus sancti Martini Turonensis, Guido Baudetus Episcopus Lingonensis, Firminus de Coquerel Episcopus Noviodunensis, Petrus de la Forest Archiepiscopus Rotomagensis. Sub eodem Rege Sigilli sive Annuli Regii custodia concredita aliquandiu fuit Petro Rogerio Episcopo Atrebatensi, qui Archiepiscopus deinde fuit Senonensis, Cardi-

nalis, & tandem Romanus Pontifex, sub nomine Clementis VI. Sub Joanne Rege Joannes des Dormans Episcopus & Cardinalis Bellovacensis; Ægidius autem Aiscelinus de Monteacuto Cardinalis Episcopus Tervanensis custodiæ præfuit Annuli Regii. Sub Carolo V. Rege Millius des Dormans Episcopus Bellovacensis. Sub Carolo VI. Nicolaus du Bois Episcopus Bajocensis, Joannes de Monteacuto Archiepiscopus Senonensis, Eustachius de Laistre Episcopus Bellovacensis. Sub Carolo VII. Ludovicus Luxemburgius Episcopus Tervanensis, Martinus Gouges Episcopus Carnotensis, inde Claromontanus, Reginaldus de Chartres Archiepiscopus Remensis. Sub Carolo VIII. Robertus Briconnetius Archiepiscopus Remensis. Sub Ludovico XII. Stephanus Ponchetius Episcopus Parisiensis, inde Archiepiscopus Senonensis, custodia donatus est Sigilli Regii. Sub Francisco I. Antonius du Prat Cardinalis Archiepiscopus Senonensis Cancellarii dignitatem gestavit, Matthæus de Longuejoüe Annuli Regii Custodiæ præfectus est, Episcopus idem ipse Suessionensis. Sub Henrico II. Joannes Bertrand Cardinalis Archiepiscopus Senonensis, Sigilli Custodiæ præfuit. Sub Carolo IX. Joannes de Morvilliers Episcopus Aurelianensis idem munus gessit. Sub quo & Renatus Biragus primùm Sigilli Custos, pòst & Cancellarius & Cardinalis fuit. Sub Ludovico XIII. Vuillelmus du Vair Episcopus Lexoviensis Custodiæ Sigilli præfectus est. Nupertimè verò Duchesnius publicata Cancellariorum Franciæ Historia, supra laudatis complures addit, qui & Cancellarii munus obiere, & sacras Prælaturas.

VII. Nec dissimulabo equidem longissimam hanc seriem & contextionem Cancellariorum, & Sigilli Custodum ex Clero adscitorum, intermissam aliquando fuisse & interpolatam Cancellariis & Custodibus Sigilli non paucis, ex laïcorum Procerum Collegio intertextis. Sed ex ea recensione plus satis liquet, geminas eas dignitates cohærere & habitare simul semper potuisse cum Clericatu, atque ita semper omnibus persuasissimum fuisse: quin imò & decori, & compendio esse potuisse horum dignitatum conjunctionem cum Clericatu & cum Prælaturis, tum Regno, tum Ecclesiæ.

His adde quod pene exciderat de Gervasio Remensi Archiepiscopo, à quo Philippus I. Rex inunctus & inauguratus est; unde & illi ex vetusto Chronico sancti Theodorici juxta Remensem Civitatem innovavit confirmavitque Philippus dignitatem Magni Cancellarii, ipsi & Ecclesiæ ejus. Ejus Chronici hæc sunt verba: *Gervasius verbum habuit coram Rege, quia esse deberet, sicut sui Antecessores fuerant, summus Regis Cancellarius. Quod eodem Rege gratissimè annuente, &c.* Quæ quidem si satis firma sunt, poterit ergo non temerè subscribi eorum sententiæ, qui Hugonem Regem Capetium opinantur, Arnulpho irascentem, qui præter ejus voluntatem ei sedi restitutus fuerat, detruncasse eum, & munere Magni Cancellarii viduasse. Et sanè cùm eo propemodum ipso tempore Magni Cancellarii nomine & dignitate insignitæ fuerint nobilissimæ Metropoles in Hispania & Germania, non abludit à verisimilitudine id à Gervasio quoque tentatum fuisse. At si id à Philippo I. Rege verè concessum fuit, mera ea fuit nominis & tituli gloria, cùm tot supra persenumerati sint Cancellarii, qui Remensi Ecclesiæ nunquam præfuere. Ne illi quidem Archiepiscopi Remenses, quos his permiscuimus, eo specialiter munere Cancellarii donati fuissent, si Sedi & Ecclesiæ suæ ea dignitas affixa & adglutinata fuisset.

His adde eundem Regem Philippum I. id motis invexisse, ut Regiis Chartis subscriberent quatuor Primarii Regni Officiarii, quod aiunt aliqui ducentis admodum annis tentum fuisse, donec in Parlamentis publicarentur. Potest verò & illud tuetius nonnihil concutere fidem ejus concessionis Philippi I. quòd sub eodem Rege Magni quandoque Cancellarii nomine exornatus sit Episcopus Parisiensis Goffridus, ut ex hac liquet suscriptione. *Ego Gislebertus Notarius ad vicem Gaufridi Parisiensis Episcopi, summi Cancellarii relegendo subscripsi.*

VIII. Ex his porro omnibus illud patet, si Cancellarii Franciæ sub prima Regum prosapia ex Laïcis omnes provecti sint, si sub secunda ex Clero omnes, partim ex laïcis, partim ex Clericis sub tertia adoptatos fuisse. Sub prima stirpe Referendarii dicti sunt; sub secunda Notarii, Protonotarii, Capellani, Archicapellani; donec Archiepiscopi Remenses de Regibus diutiùs optimè meriti eam dignitatem velut hæreditariam Ecclesiæ suæ conciliassent, & ad posteros transfudissent, accito nomine Archicancellariorum, vel Magnorum Cancellariorum. Sub tertia denique prosapia ipso Archicancellariorum nomine in desuetudinem abeunte, & ad Cancellarios revoluta tota illa potestate, qui Vicarii priùs & Ministri erant Archicancellariorum, eisque absentibus subscribebant, jam pro Archicancellariis soli Cancellarii summam eam ad se potestatem traduxere. In Germania, Hispania, & Anglia nomina Magnorum Cancellariorum perennavere in Archiepiscopis insignium quarundam Ecclesiarum; sed ea sunt tantummodo gloriæ & pompæ nomina, potestate translata in eos, quos sibi Reges Cancellarios accersunt arbitratu suo. A Cancellariis Laïcis nominatim describendis consultò abstinui, ne à proposito longius aberrarem. Ne secundi quidem omnes ordinis Cancellarios Clericos recensui, vel sigilli Custodes, quod & longum id fuisset, & non semel in ancipiti res sit.

Illud denique observari potuit à Pipino habenas Regni capessente, abolitum fuisse Referendarii nomen, & munus, ejusque functiones minoribus Officialibus delegatas, subrogatis Cancellariis, minorum antea gentium Ministris: quod & Pipini successores secuti sunt. Nec secus Hugo Capetius ubi regio sedere primùm solio incepit, ab eo extinctos fuisse Archicancellarios, quo amplissimo munere annis jam admodum centum Archiepiscopi Remenses intumuerant: nec ei muneri adhibitos, nisi Cancellarios, quos nutu suo delegisset, non passurus eam dignitatem posthac ulla in Ecclesia, vel Procerum familia perpetuari. Ut Arnulphus Remensis Archiepiscopus Hugoni Capetio visus est Carolinæ stirpis reliquiis devinctior, quam ut tuto posset Magni Cancellarii dignitatem circumgestare; non secus ex Majore Palatii Pipinus Rex Francorum creatus, intutum sibi existimaverat fore, si Referendarii sinerentur usque potiri amplissima illa nominis & muneris sui gloria ac potestate.

IX. In Anglia quoque videtur Cancellarii munus Clericis & Prælatis attributum fuisse. Henricus I. Rex fidem incorruptam expertus, & dexteritatem, atque prudentiam Rogerii Cancellarii sui, antequam Regno potiretur; illum postea Salisberiensi Episcopatu decoravit, compulitque tandem, ut Regias vices gereret, tum in Anglia, tum in Neustria. Singulari & sapientia & moderatione Præsul, tantum oneris detrectavit in se recipere, nisi

Anselmus, Radulphus & Vuillelmus Archiepiscopi Cantuarienses, authores sibi essent, nisi denique Pontifex Romanus præciperet. Ab Archiepiscopis & à Pontifice id præcipi exoravit Rex; Eam porro immensæ molis administrationem Rogerius tam inculparè & tam sanctè obiit, etiam triennium, aut quadriennium absente Rege, ut vel invidia ipsa conticuerit, & nec tantisper obtrectare ausa sit. En ipsissima Vuillelmi Malmesburiensis verba.
De Henrico I. l. 5. pag. 161. *Habebat Henricus Rex Episcopum Saresberiensem Rogerium à Secretis, cujus maximè nitebatur consilio. Nam & antè regnum omnibus suis præfecerat Rex; primum Cancellarium, mox Episcopum constituerat, prudentiam viri expertus. Solerter administrati Episcopatus officium spem infudit, quod majori dignus haberetur munere. Itaque totius Regni moderamen illius delegavit justitiæ, sive ipse adesset Angliæ, sive moraretur Normanniæ. Refugit Episcopus tantis se curis involvere, nisi Archiepiscopi tres Cantuarienses Anselmus, Radulphus, Vuillelmus & postremò Papa injunxissent ei munus obedientiæ. Satagit ita fieri Henricus, non nescius quia fideliter sua tractaret commoda Rogerius. Nec defuit ille spei Regiæ, sed tanta integritate, tanta se agebat industria, ut nulla contra eum conflaretur invidia.* Nihil dispensationis vel obtinuit, vel experiit Præsul consultissimus, ut Cancellarium Episcopumque simul ageret, gnatus nihil opus esse; sed & expetiit, & impetravit, ut Protegis & Regni amplissimi Rectoris munus gereret. Nondum ea erat tum, quæ postea fuit Cancellarii vel amplitudo, vel potestas. Inde est quod Cancellarius primò fuit Rogerius, postea ad Episcopatum vocatus. Idem & in Gallia observavimus. Ut novo dignitatis gradu eveherentur Cancellarii, Episcopi creabantur. De Magnis Cancellariis nullum in Anglia verbum fiebat; nempe tum in Gallia nulli jam amplius erant.

X. Thomæ invictissimi Martyris exemplo res illustrior fiet. Archidiaconi adhuc & Canonici quibusdam in Ecclesiis partes sustinebat, cùm illum Henricus II. Cancellarium designavit. Ita enim Matthæus Paris ad annum 1155. *Eodem tempore Thomas, Cantuariensis Archidiaconus, Beverlacensis Præpositus, & Canonicus in diversis per Angliam Ecclesiis ascriptus, factus est Regis Cancellarius.* At aliquot post annis cùm unanimi consensione Thomas Cancellarius ad Archiepiscopatum Cantuariensem electus fuisset, anno 1162. ubi consecratus & Pallio donatus fuit, illico Cancellariæ renuntiavit, & Sigilla ad Regem remisit. Subiniquo id quidem animo tulit Rex; at Archiepiscopo certum erat, fixumque, totum ut se novæ suæ sponsæ dicaret, quod consequi se non posse existimabat, nisi Aulicis vinculis & negotiis sese prorsus expediret. *Archiepiscopus habitum sic mutavit, ut & animum permutaret. Nam Curiæ curis interesse renuncians, Ecclesiæ suæ negotiis & lucris spiritualibus intendebat. Siquidem Nuncios ad Regem in Normanniam direxit, Cancellariæ renuncians & sigillum resignans. Quod in cor Regis altius descendit, &c.* Cæterùm Episcopali jam pectore & sanctimonia Cancellariatum explicuerat Thomas, adversum sese palam & constantissimè objiciens rapinis omnibus & contumeliis, quas in Ecclesiam & Regnum circumvento Rege meditabantur. *Cancellarii fungens officio, audaciam milvorum sapienter depressit, qui Regi adulantes, diripere conspiraverant tam Provincialium, quam Ecclesiæ facultates.* Quæ Matthæi Paris verba dilucidè probant, quanti ad Ecclesiæ commoda & salutem referret, ut id muneris Clerici potissimum obirent.

XI. Cancellariatu postea ornatus fuit Vuillelmus Episcopus Eliensis, quem & Justitiarium creavit Richardus Rex dimidii Regni, alterius dimidii Justitiario ei adjuncto Episcopo Dunelmensi, ut idem Matthæus Paris narrat ad annum 1188. Circa annum 1190. Eliensis unus jam fuit Angliæ totius Magnus Justitiarius, Cancellarius, & Legatus Apostolicæ sedis. Tam inusitatæ potestatis amplitudini non respondebat par amplitudo sapientiæ & virtutum. Anno 1192. jam Richardum Regem pertædescere cœpit sui Cancellarii. Mox que ut itineri se dedit ad sacram properans in Palæstinam expeditionem, tot lacessitus, & pene obrutus est litteris, & criminationibus in Eliensem intentatis, ut Epistolas rescripserit, quarum vel authoritate, vel occasione, spoliatus illico fuit Cancellarius, & ad eas contrusus angustias, ut in Normanniam aufugeret. Messina Rex Anglus Archiepiscopum Rotomagensem remiserat, ut in locum Cancellarii subrogaretur, si cujusvis culpæ macula Eliensi inhæreret. Ita enim Rogerius. *Mandavit Rex à Messana, si fecisset* Pag. 702.
quodcumque Cancellarius in detrimentum Regni, deponeretur, & loco illius institueretur Rotomagensis Archiepiscopus. Deposuerunt Cancellarium, & in loco illius instituerunt Rotomagensem Archiepiscopum. Cancellarii patrocinium Petrus Blesensis calamo agressus est, Cælestinus Pontificia authoritate.

XII. Ubi primum Joannes Sine-terra Richardo suffectus fuit germano suo, Hubertum Cantuariensem Archiepiscopum ad Cancellariæ apicem sublimavit. Non hunc ab eo munere amplectendo deterruit aut Thomæ exemplum perillustre abdicationis, aut imago tristissima collabentis Eliensis; quin ex adverso gestiens, & vanissimo gaudio pene ineptiens, nec sine sui ostentatione ad id munus venit. Fuit enimvero nescio quis pussima fretus audacia, qui illi palam occinuerit, si satis perspectam atque exploratam haberet Archiepiscopatus Cantuariensis amplitudinem, fore ut nollet tam splendidè coronatum Sacerdotii sui verticem oneri & jugo subjicere Cancellariæ: plures enim jam à Cancellariatu ad Archiepiscopatum conscendisse, ab Archiepiscopatu ad Cancellariatum hactenus descendisse neminem. Audiendus hic rursum Rogerius.
Qui dum gloriaretur de potestate illa, & multa jactaret Pag. 794.
de familiaritate Regis, Hugo Bardulphi dixit ei, Do- Ramal. an.
mine, salva pace vestra loquar, certè si bene conside- 1199. c. 48.
raretis nominis vestri potentiam & honoris dignitatem, non deberetis jugum servitutis vobis imponere. Quia nunquam audivimus vel vidimus de Archiepiscopo fieri Cancellarium, sed de Cancellario vidimus fieri Archiepiscopum.

Consultissimum sanè id fuisset, insistere vestigiis B. Thomæ, prædecessoris nuper sui. Porro Henrico III. Cicestrensis Episcopus Cancellarius fuit. Cùm jam Cancellarius esset, Episcopatu auctus est anno 1222. Quin & totius assensione Regni creatus est Cancellarius, ut nec nisi pari authoritate exauthorari posset. *Antea custos & bajulus Regii sigilli fuerat, Regis fidelissimus Cancellarius, assensu totius Regni, ita scilicet ut non deponeretur ab ejus sigilli custodia, nisi totius Regni ordinante consensu & consilio. Qui post susceptum Præsulatum mansit Cancellarius.* At ei tandem stomachatus Rex, quod æqui, rectique tenacior esset, & infracto pectore, pro justitia decertaret; sigilla Regia ab eo repetiit; quæ excelsi & indomiti animi vir restiturum se negavit, nisi eadem qua ea receperat Parlamenti authoritate. *Sigillum quoque suum ab Episcopo Cicestrensi Cancellario*

Matt. Paris. anno 1236. *suo, qui officium suum irreprehensibiliter administravit, existens columna singularis veritatis in Curia, exegit Rex instantissimè. Sed idem Cancellarius hoc facere renuit, videns impetum Regis modestia fines excedentem, dixitque se nulla ratione hoc posse facere, cùm illud communi Regni consilio suscepisset; quapropter nec illud similiter sine communi assensu Regni alieni resignaret.* Ita Matthæus Paris ad annum 1236. Restituit tandem Episcopus sigillum; at cùm anno 1239. Rex præcipitis & inhumani consilii sui jam pœnitentia ductus, eum revocaret: deduci se jam de sententia non est passus, ne recuperato tandem sacro otio suo sollicitudines amarissimas anteponeret, & in eosdem se rursus laqueos implicaret. *Ipse malens quietem, quàm curas, noluit incidere in laqueos, quos evasit.* Si eandem trivisset semitam Archiepiscopus Cantuariensis, industriamque suam & laborem ad id contulisset, ut æquitati & justitiæ invictissima quædam præsidia adderet, non iis ille reprehensionibus patuisset, quas suprà attigimus.

Post aliquot annos in Parlamento Angliæ cùm plerisque id maximè doleret, quòd ex inconsulta Cancellariorum licentia pleræque Regni calamitates scaterent, ut qui sigillo Regio munirent, quæ exitio futura erant: deliberari cœptum est, ut ne Justitiarii, aut Cancellarii posthac à Rege crearentur, nisi quos Parlamenta ipsa delegissent. *Nullus substituatur Cancellarius, vel Justitiarius, nisi solummodo per solennem & universalem omnium convocationem & liberum assensum, &c. Ut quemadmodum omnium* Ibid. anno 1244. 1248. *negotia sunt tractatari, sic etiam in eorum electione concurrat assensus singulorum.* Displicuit Regi ea consultatio, quæ non multò pòst tamen rursus innovata est, multis impatienter ferentibus, quòd Cancellarium, Justitiarium & Thesaurarium designaret Rex, non more Majorum suorum, Procerum priùs voluntates & suffragia scrutatus, sed pro suo libitu, ut eos projectiores haberet ad sua obsequia, ex quo & illud proficiscebatur, ut & ipsi impuniùs privata commoda publicis utilitatibus anteferrent. *Universis non mediocriter concurrentibus, eo quod sicut magnifici Reges prædecessores sui habuerunt, nec Justitiarium, nec Cancellarium habet, nec Thesaurarium per commune consilium Regni, prout deceret & expediret, sed tales, qui suam qualemcumque, dummodo sibi quæstuosam sequuntur voluntatem: nec qui Reipublicæ, sed singularem quærunt promotionem, pecuniam colligendo, custodias & reditus sibi primitus procurando.* Cùm ea tunc munia obirent ii, quos Rex instituerat, non poterant ii gradu ejici, & alii substitui, nisi convulsa & quasi labefactata Regiæ Majestate. Id Rex satis disertè Comitiis significavit, unde & eorum tunc quidem irritus eccidit conatus. Altero rursus pòst anno cùm rursus Nobilitas coïret & id urgeret, verbis humanissimis eos deliniebat Rex, & spe lactabat, cùm ea tandem incidere, quibus res ea tota disturbaretur. Anno rursus 1255. instare Parlamentum, ut prisco more ab ipso Parlamento eligeretur Justitiarius, Cancellarius & Thesaurarius, nec nisi graviorum convicti facinorum in Parlamento exauchorari possent. *Exigebant, ut de communi consilio Regni Justitiarium, Cancellarium & Thesaurarium eligerent, sicut ab antiquo consuetum & justum. Qui etiam non amoverentur, nisi clarescentibus culpis, & de communi Regni convocati consilio & deliberatione.* Id Rex tum quidem concessit, at anno 1263. Cancellarius & Justitiarius, quos Barones elegerant, ab eo amoti fuere, aliis in eorum locum suffectis. Hinc novæ rursus turbæ, quas non siluit Matthæi Paris Continuator.

XIII. Ex his Matthæi narrationibus nemo non videt, quantùm in potestatis fastigium evolassent Cancellarii Angliæ, & quanti ad Reipublicæ salutem interesset, quanti ad Regni & Sacerdotii tuendam concordiam, ut id munus non delegaretur, nisi spectatissimis pietate & integritate viris. Ab antiquissimo Historiæ Anglorum Scriptore memoriæ commendatum est, Theobaldum Cantuariensem Episcopum Henrici II. Regis juventæ versatili & fluctuanti timentem, ne quando eum Aulici adulatores transversum agerent, suasisse ei, ut Thomam Archidiaconum ascisceret in Cancellarium, cujus sibi exploratissima esset religio & sapientia alendæ Regum & Ecclesiarum concordiæ accommodatissima. *Videns venerandus Pontifex Regiæ mentis, utpote juvenilis mutabilitatem, timebat ne adulatorum malignantium tabe inficeretur, &c. Egit apud Regem, ut statim in initio Regni Cancellariam suam crederet Clerico suo Thomæ Londoniensi, cui anno præterito Cantuariensis Ecclesiæ dederat Archidiaconatum, &c. Talem Aula dignum & Aulæ gratum futurum non immeritò arbitrabatur; sperans exinde istius ope & opera inter Regnum & Sacerdotium deinceps pacis gratiam & vinculum firmum.* Scrip. antiq. Angl. To. 2. p. 1377. Novus sanè statim Cancellarius in gratiam, in arcana quæque Regis consilia admissus est. *Ut in brevi Regis Rector efficeretur, & quasi Magister.* His rationibus, his demum stimulis incitati fuere rursus Ecclesiæ, pacis & justitiæ amatores, ut ad Clericos devolveretur Cancellarii dignitas, vel Cancellarii ipsi ad Episcopatum promoverentur.

Novo eam rem exemplo communiet Thomas Valsinghamus. Anno 1312. mortalitatis exuvias abjiciente Archiepiscopo Cantuariensi, Clemens V. eam sibi dignitatem reservavit nutu suo conferendam. Ad electionem tamen ventum est. Electum confirmare Pontifex recusavit, & ad Cantuariensem Ecclesiam ipse Episcopum Vigorniensem transtulit, qui Cancellarius jam erat Regis; ut sicut Cancellarii officio perfunctus fuerat ea probitate & sapientia, qua sibi admirationem & amorem conciliasset Regis, Baronum, & totius Regni; ita jam Archiepiscopus & Primas Angliæ creatus, strenuissimè conniteretur ad levandam plebem, quæ jamdiu oppressa gemebat, & ad Ecclesiæ Regnique disciplinam restaurandam. *Et quia constabat Papæ Ecclesiam Anglicanam multis laborare tribulationibus, cogitabat sollicitè providere Ecclesiæ viduatæ de viro per quem vexationes meliùs sedari possent. Habito super his tractatu provido, tandem in dominum Valterum Raynaldo Vigorniensem Episcopum Domini Regis Cancellarium oculos dirigebat, considerans nimirum quantam gratiam coram Domino Rege præ cæteris Regni Prælatis inveniebat: quàm maturè se in suo officio Cancellarii & quàm sapienter habebat: quanta directione motus & rancorem inter Regem & Proceres temperabat; sperans talem virum Ecclesiæ & Regno plurimum profuturum. Hunc igitur honorem Cantuariensis Ecclesiæ gratis cum pallio conferebat.*

XIV. Eo exemplo, uti & illo Cicestrensis Episcopi suprà relato, facilè adducimur, ad id semper propensiores fuisse Reges, ut ex Episcopis maximè asciscerent sibi Cancellarios, & vel sic suis se Parlamentis gratissimam rem facere confiderent. Episcopus enim Cicestrensis Parlamenti ipsius votis ad eam dignitatem vocatus fuerat. Idemque non temerè de hoc auguramur Vigorniensi Episcopo, qui tam providæ & inconvulsæ inter Regem & Proceres consensionis author & conciliator fuerit. No-

vum ab eodem Valsinghamo ad id argumentum suppeditatur ad annum 1371. sub Eduardo III. Ejus enim anni Parlamentum nescio qua perversitate in Ecclesiam exulceratum, Episcopos spoliavit Officiis Cancellarii & Thesaurarii, quin & Sigilli minoris custodem Clericum secundi Ordinis ea quoque dignitate excussit. *In isto Parlamento ad petitionem dominorum in odium Ecclesiæ amoti sunt Episcopi de Officiis Cancellariæ & Thesaurariæ, & Clericus de privato sigillo.* Usitatissimum ergo hactenus fuerat, ut Episcopi Cancellarii Regni fierent, ipsius suffragiis Parlamenti. Cùm enim hujus Parlamenti authoritate gradu motus sit Cancellarius, erant ergo partes ejus aliquæ in instituendis & destituendis Cancellariis. Illa autem Baronum in hoc Parlamento concitata in Clerum odia, non immeritò incensa tum fuisse creduntur à Viclefi alumnis, pestilentissimum virus suum in Clericos tum passim omnes evomentibus.

Verùm quàm apertè iniqua, tam necessariò brevis fuit illa animorum à Clericis alienatio. Statim enim anno 1380. cùm Richardus Cancellarius amplissimo se eo munere abdicasset in Parlamento, protinus ad eam allectus est Archiepiscopus Cantuariensis. Nonnullis tum visum est evilescere Archiepiscopi dignitatem, subeundo Cancellarii & defungendo munere. Non insertè super ea re Valsinghamus: *Archiepiscopus Cantuariensis contra gradum suæ dignitatis, ut plurimi conclamabant, illi officio militaturus accessit. Sed si ipse illud procuraverit, aut sponte susceperit, Deus scit.* Quasi diceret, reprehensionibus non injuria obnoxium futurum fuisse Archiepiscopum, si dignitatem eam exambisset, qua in sæculares molestias & sollicitudines resorberetur, & summo sacerdotio suo impar esset; at à culpa & vituperatione procul fuisse, si Regio imperio, & publicæ utilitati, non suæ cupiditati obsecutus esset. Anno 1389. Richardus II. Rex jam sui juris factus primitias Regni sui insignivit, Archiepiscopo Eboracensi Cancellariatu & sigillo Regio cedere jusso, quo utroque statim ille Vintoniensem Episcopum, quamlibet invitum & renitentem investivit. *Jubeo ut in primis Cancellarius sigillum mihi resignet. Cùmque Eboracensis Archiepiscopus sigillum reddidisset, &c. Rex tradidit sigillum Episcopo Vintoniensi, faciens eum Cancellarium, quamvis plurimùm renitentem.*

XV. Nec ab Anglorum moribus Scotia dissentiebat. Episcopis plerumque demandabatur Cancellarii munus. Habes apud Reinaldum, ut de Episcopo Glascuensi Cancellario Regis Scotiæ Jacobi voluerit Papa judicium instirui per Legatos suos, ob Regias Constitutiones aliquas Ecclesiæ libertatibus inimicas, quas ille Regio muniverat sigillo, & publicaverat. Rex Cancellarii sui defensionem amplexus est.

XVI. Ad Germaniam venio, ubi non Cancellarii tantùm, sed & Archicancellarii obvios se dabunt, cujusmodi nullos Anglia hactenus exhibuit, nullos Gallia sub Capetii stirpe, unum si excipias Gervasium Archiepiscopum Remensem. Id porro in Germania manaverat à Carolo Magno & posteris ejus Augustis, quorum in Palatio Hincmarus suprà nobis Magnos Cancellarios indigitavit. In Anglia frequentiùs Episcopi, quàm Archiepiscopi Cancellarii creabantur; quin & ejus dignitatis adjumento decrescere persæpè visus est & obscurari Archiepiscopus Cantuariensis. Denique Cancellarii ipsi non rarò ad Episcopatum, ut ad præcelsius aliquod culmen attollebantur. Nec aliter res habebat in Galliæ. At in Germania summi quinque Archiepiscopi, & Electores ipsi Imperii Cancellariatûs dignitate cohonestati sunt, & Archicancellarii dicti. In Anglia denique ubi ex Parlamenti consensione instituti fuere Cancellarii, ne destitui quidem ii potuere, nisi eodem interveniente Parlamento; quanquam posset Rex Sigilla illis auferre & transferre ad alios. Nec abhorrebat forsan aliquandiu ab eo usu Galliæ. E adverso autem in Germania Archicancellariatûs dignitas à tribus Metropolibus Electorum Imperii nunquam sejungi potuit, aut alienari. Cujus rei ea subest ratio, quòd singulis his Archicancellariis Cancellarii suberant, quos arbitrio suo Imperator summoveret, aut Sigillis Regiis spoliaret.

XVII. In Chronico Episcoporum Mindensium plurima congesta sunt privilegia ei Ecclesiæ ab Imperatoribus concessa, & à Cancellariis subscripta, qui Archicancellariorum horum Imperii vices gerebant. Ejusmodi est Ottonis I. anno 961. *Liutulphus Cancellarius ad vicem Brunonis Archicapellani recognovi.* Ejusmodi Ottonis II. anno 976. *Egbertus Cancellarius ad vicem Villigisi Archicapellani notavi.* Ejusmodi Ottonis III. anno 991. *Hildevaldus Episcopus & Cancellarius villigrini Archiepiscopi recognovit.* At Henrici I. anno 1009. *Guntherus Cancellarius vice Aribonis Archicapellani recognovit.* Conradi verò anno 1029. & 1031. *Odolricus Cancellarius ad vicem Aribonis Archicapellani recognovit.* Et rursus anno 1033. *Burchardus Cancellarius ad vicem Bardonis Archicapellani.* Et anno 1049. *Vintherius Cancellarius vice Bardonis Archicancellarii.* Rursum sub Henrico III. anno 1059. *Gebehardus Cancellarius in vice Liutpaldi Archicancellarii.* Et anno 1063. *Fredericus Cancellarius vice Sigefridi Archicancellarii.* Et tamen illud Henrici III. anno 1059. ejusmodi erat: *Vanterus Cancellarius vice Leopoldi Archicapellani.* Posteriorum Chartæ Imperatorum nec à Cancellariis, nec ab Archicancellariis, nec ab Archicapellanis subscribebantur, ut parvo sigillo munitas facilè conjicias fuisse.

Itaque priores omnes Imperatores Rescripta sua subscribi fecerant ab Cancellario, qui Vicarius erat Archicapellani, sive Magni Cancellarii. Semel tantùm advertimus, ubi Cancellarius cùm esset Episcopus, Vicarium se dicit Archiepiscopi. Decet enim, ut Episcopus Archiepiscopo subjiciatur potiùs quàm Magno Capellano, vel Archicapellano. inde est quòd Archiepiscopos persæpè vocari placuit, qui Episcopi tantùm erant, cùm Archicapellani munere fungebantur. Quandiu Henricus III. Regis, necdum Imperatoris nomine usus est, diplomata quoque sua subscribi fecit à Cancellario vices gerente Archicapellani; postea verò Archicancellarius, non Archicapellanus ejus Chartis subscripsit. Guibertus Parmensis Episcopus Cancellarii officio functus fuerat sub eo Rege. At cùm Ecclesia Regno colliderctur perversis ejus consiliis, ubi primùm Anno Coloniensis Archiepiscopus renuntiatus est Regis impuberis Rector, eo abacto Vercellensem Episcopum subrogavit. Baron. ann. 1062. n. 17.

Jam inde ab ævo Caroli Magni Archicapellani erat recognoscere signum vel sigillum Principis, ut patet ex fundatione Episcopatûs Bremensis anni 788. *Signum domini Caroli Regis invictissimi Hildebaldus Archiepiscopus Coloniensis & sacri Palatii Capellanus recognovi.* Henrico II. Imperatori duo erant Cancellarii. Hunfridus Cancellarius erat Italiæ, & hunc Ravennatem designavit Archiepiscopum. In aliis Baron. n. 1. Adam Hist. E cl. c. 9.

ejus

ejus Regnis Cancellarius erat Theodoricus, idemque Archicapellanus, quem & Constantiensi donavit Episcopatu. Ita enim Hermannus in Chronico ad annum 1047. *Ravennati Ecclesiæ Hunfridum Cancellarium suum constituit; Constantiensi Theodoricum, per alias Provincias Cancellarium suum, & Archicapellanum & Aquisgrani Præpositum.*

Author coævus vitæ B. Annonis Archiepiscopi Coloniensis, Romanorum illum vocat Archicancellarium, ubi de ejus Romano itinere verba facit anno 1070. *Romam ingressus est Romanorum Archicancellarius.* Anno 1073. cum Gregorius VII. ad Petri sedem electus fuisset, misit Henricus Rex ex Germania Episcopum Vercellensem Cancellarium Italiæ,
Baron. n. 57. qui ejus electionem confirmaret. *Rex electioni assensum præbuit, & Gregorium Vercellensem Episcopum, Italiæ Regni Cancellarium ad Urbem transmisit, quatenus electionem ejus authoritate Regia confirmaret.*

Anno 1157. Fridericus I. Imperator Archiepiscopos Viennenses Archicancellarios Imperii declaravit in Regno Burgundiæ, quo tunc adhuc utcunque
Bibl. Flor. Part. 3. pag 87. Germani Imperatores potiebantur. *Ut in Regno Burgundiæ sacri Palatii nostri Archicancellarius & summus Notariorum nostrorum semper existas; & post te successores tui.* Anno 1219. Charta quædam Friderici II. Imperatoria ab Episcopo Metensi & Spirensi subscribitur, vicem gerente Archiepiscopi Mogun-
Baron. an. 1097. n. 76 tini Archicancellarii Germaniæ. *Ego Conradus Dei gratia & Apostolicæ sedis Metensis & Spirensis Episcopus, Imperialis Aulæ Cancellarius, Vicedomini Sigefridi Moguntini Archiepiscopi, & Apostolicæ sedis Legati, ac totius Germaniæ Archicancellarii recognovi.* Henrico V. Friderici II. parenti Cancellarius fuerat Conradus Episcopus Hildesheimensis, cui olim per absentiam suam Siciliæ administrandæ præfecturam
Arnoldus apud Baron. anno 1197. n. 4. demandaverat. *Præfectus est Classi Cancellarius Imperatoris Hildesemensis electus, tunc verò consecratus Episcopus: cui olim absente Imperatore cura regni Siciliæ fuerat demandata.*

Possent id genus & alia coacervari innumera. Sed ex his plus satis intelligitur, 1. Qua latissimè patuit Imperium, nec Cancellarios fuisse, nec Archicancellarios delectos, nisi ex Clero. 2. Ut plurimum eam dignitatem Episcopos adiisse. 3. Archicancellarios non fuisse, nisi Archiepiscopos. 4. Quibusdam Metropolibus affixas fuisse Archicancellariorum dignitates, nec ad alias migrasse. 5. At Episcopos nunc harum, nunc illarum Ecclesiarum ad Cancellariorum munus evectos. 6. Sola consessus & honoris prærogativa, & gloria nominis gavisos fuisse Archicancellarios, munus ipsum fungentibus Cancellariis. 7. Quatuor Regnis illis, quæ Imperium complectebatur, Germaniæ, Italiæ, Franciæ Orientali, sive Germanicæ, & Burgundiæ, suos cuique proprios fuisse Cancellarios, & Archicancellarios.

Quod ad Poloniam pertinet, ex Edicto Sigismundi Regis anno 1507. facilè liquebat, quam solenne semper fuisset, ut nonnisi ex Clero Cancellarii deligerentur. Aliqua enim perpendens Sigismundus esse, quorum executio Clericis mandari non posset, constituit ut posthac Officia Cancellarii, & Vicecancellarii gererent duo semper aliqui,
Statuto Polon p 58. quorum alter Clericus, alter Laïcus esset. *Ut in futurum in Cancellariatus & Vicecancellariatus officiis, cùm aliquod eorum vacare contigerit, nos & successores nostri ad unum ex illis spiritualem personam, & ad aliud sæcularem præficere debeamus, propter actiones quæ interdum tales eveniunt, quod spirituali personæ earum executionem committi non convenit.*

XVIII. In Hispaniæ describendis moribus finem faciemus dicendi. Ex perantiqua Historiæ Aragonicæ Epitome constat anno 1386. Alfonsum Castellæ Regem Archiepiscopum Toletanum Sigillis Regiis spoliasse. Exacerbatus ea contumelia Antistes, innexum enim erat Archiepiscopatui Toletano Cancellarii munus, ea quidem abdicavit se Ecclesia, Tarraconensis autem administrationem in se recepit, Alexandrini denique Patriarchatus titulo & dignitate exornatus est. *Alfonsus Castellæ Rex Toletano Regia signa, quibus tabulæ publicæ litteræque obsignantur, adimit: quæ Toletanis Archiepiscopis tradi* *Hispan. illustr. to 3. pag 169.* *moris vetusti fuit: & ejus muneris functione, Cancellarios se Castellæ nominant.* Ejusmodi Archiepiscoporum Toletanorum dignitatem altiori ab origine arcessit Mariana. Narrat enim paulò post annum 1200. cùm gravi fame & annonæ penuria laboraret Hispania, sollicitudinis, charitatis, largitatis suæ mira edidisse documenta Rodericum Toletanum Præsulem, largissimè effudisse ipsum res suas in pauperes, exemplis suis & hortamentis omnes incendisse. Tum enimvero ab Alfonso Rege prædiorum & latifundiorum ingentem prorsus copiam Ecclesiæ Toletanæ accumulatam fuisse, quòd ea jam cœpisset Ecclesia publicum quoddam haberi totius Hispaniæ egenorum & miserabilium ærarium, atque inexhaustum charitatis penu. Ac tum præterea à Rege confirmatam Archiepiscopo dignitatem Cancellarii, qua ante annos septem antecessorem ejus Martinum decoraverat, nec ipsi tantum quoad adviveret, sed & successoribus ejus adjudicatam. Porro secundùm Reges, in ea dignitate summam fuisse & cardinem totius authoritatis. *Quo tempore in Hispania fame gra-* *L. 12. c. 3.* *vissima laboratum est. Inde crebra in vulgus mortes, cùm necessitas res etiam obscœnas in cibum verteret. Rodericus Præsul Toletanus suis opibus, aliisque sacris concionibus adhortando, ut egenorum calamitate moverentur, multum contulisse visus est. Prorsus ut Alphonsus Castellæ Rex in extrema ætate Ecclesiam Toletanam, quoniam apud eam tanquam in ærario publico optimè deponi thesauros cogitabat, novo multorum oppidorum ditione auxerit. Toletanum Præsulem jure perpetuo legeque in omne tempus lata, Regni Cancellarium esse confirmavit, datum ante septem annos Martino decessori, uti ejusdem Alphonsi diploma declarat. Quo Magistratu suprema & maxima authoritas secundùm Regiam olim continebatur.*

Non piguit hæc paulò prolixius narrasse. Ut hinc intelligas: 1. Non ea fuisse incunabula Cancellariorum dignitatis, sed ejus perpetuæ, & posthac individuæ conjunctionis cum Ecclesia Toletana. 2. Vel hinc conjecturam duci, penes Clericos eam antè semper fuisse dignitatem. 3. In Ecclesiam Toletanam non paulò plus splendoris & gloriæ accessisse ex ratione & causa adglutinandæ ei amplissimæ dignitatis, quàm ex dignitate ipsa. Ex munificentia videlicet illa Præsulis Toletani in publicas necessitates effusissima. Sapientissimè enim tum Rex judicavit, eos demum Præsules, qui infinitæ quodammodo beneficentiæ ita studerent, ei dignitati, summæque potestati admovendos, cujus specialis muneris est, ut oppressorum & miserabilium omnium calamitates, inopiam, contumelias prævertat, propulset, levet. 4. Eodem ipso tempore Rex Ecclesiam Toletanam nova complurium terrarum & ditionum accessione locupletavit, expertus quidquid ei daretur Ecclesiæ, pauperum & calamitosorum omnium parenti piissimæ, & nutrici benevolen-

tissimæ dari. 5. Ex quo rursum patet, non recondendis & accumulandis, sed benignius effundendis opibus suis Ecclesias locupletatas fuisse. Cùm eo ex fonte promanaverint immensæ illæ opes Ecclesiæ Toletanæ, quæ omnium Orbis Christiani, si Romanam demas, Ecclesiarum opulentissima est. Incredibilis quippe illa opulentia non aliud magis, quàm eleemosynarum strues est, quæ iis semper crevit largitionibus, quibus decrescere videbatur. *Quoniam apud eam Ecclesiam tanquam in publico ærario optimè deponi thesauros cogitabat, nova eam oppidorum multorum ditione auxit.* 6. Nec proventus tantum agrorum, aut agri ipsi Ecclesiis dati, aut decimæ, ad eleemosynas, sed dominia amplissima, Comitatus, Ducatus, ipsa Cancellariatus officia. Opes, dignitates, ditiones istæ omnea, eo tantum fine Prælatis attributæ sunt, ut tam piè, justè, sanctéque & sacerdotaliter impenderentur, quam ab Episcopis jure speratur, à laicis non æquè speratur impendi debere.

Cancellariorum autem munus post tempora Caroli Magni Prælatis pene universim reservatum, aut eorum etiam Ecclesiis illigatum fuit, ea nempe de causa, quòd summa quædam illa doctrina, fides, probitas, quæ ei præ cæteris officio adhibenda est, in Prælatis sæpiùs & cumulatiùs insit. Eodem pene tumulo, quo Romanum, obrutum & consepultum fuit litterarum & scientiarum imperium. Victrices illæ Nationes, quæ Borealibus ex regionibus geluque rigentibus, in has se lætiores infudere Provincias, ubi florentissima tunc vigebat Ecclesia, omnem animi sui contentionem atque industriam ad sola armorum bellorumque studia contulere: unde & litterarum quidquid erat, ac mitiorum disciplinarum fastidientibus Nobilibus, in Ecclesias illæ & Cœnobia ablegatæ sunt. Itaque præter rationes superius delibatas, ea quoque necessitas incubuit, ut ne possent quidem Cancellarii, & Archicancellarii nisi ex Clero cooptari. In Hispanias non solum inundarunt ex Borea Vandali, Alani, & Gothi primum, sed & postea ex Africa Sarraceni, qui diuturnam ei regno cùm servitutem, tum altissimæ ignorantiæ noctem invexere. Unde & affectatius ibi Cancellarii munus Episcopis dicatum fuit.

XIX. Sed enarrata ejus Toletani Cancellariatus origine, amplitudineque, pergendum jam nobis est ad ejus extenuationem, eodem duce Mariana. Diximus Alfonsum Castellæ Regem anno 1326. sigilla abstulisse Joanni Archiepiscopo Toletano, Arragoniæ Regis filio. Impatiens Præsul ejus injuriæ, ad patrem se Regem contulit, & à Toletana ad Cæsaraugustanam Metropolin transferri se pervicit. Castellæ Rex Toletanum Archiepiscopatum, & Sigilla, non uni, ut priùs, sed duobus contulit, quorum natales non usque adeo clari erant. Inde cœpit ea Cancellariatus dignitas minui & obscurari in Archiepiscopis Toletanis, penes quos exinde solius pene nominis amplitudo & splendor fuit,

L. 15. c. 18. potestatis exors. *Inde initium ejus Magistratus imminuendi obscurandique obscuris ministris. Nostra ætate debilitata authoritate, ac nulla fermè qua labes magna fuit, nomen tantùm Cancellarii à Toletanis Præsulibus retentum est.*

Ex his verò facili conjectura assequimur, Cancellarios Portugalliæ Regni, Clericos & ipsos fuisse. Qui redintegrationem descripsit Lusitaniæ cum Castella Conestagius, mandavit litteris capita plura & vota Lusitanorum, ut Philippo II. Hispaniarum Regi subjici se acquiescerent. In his illud erat, ut ubicumque demum Rex versaretur, haberet in comitatu suo Clericum, qui Præfectus esset Ærarii, Magnum Cancellarium, & duos Consiliarios Status. *Semper secum habeat aliquem Ecclesiasticum supremum Præfectum Ærarii, Cancellarium magnum & duos Consiliarios Palatii.* Si Thesaurarius, seu Præfectus Ærarii publici ex Clero deligebatur, multò potiori jure Cancellarius. L. 4.

XX. Non arma tantum & militiam, sed & disciplinam sacram Orienti nostram inveximus, dum sacra Palæstinæ bella conflagrarent. Narrat Vuillelmus Archiepiscopus Tyri, ut Hierosolymitani Regni Cancellarius ipsemet institutus sit, post obitum Bethleemitici Episcopi, qui eas antè partes gesserat. *Quia Radulphus Bethlehem ita Episcopus Regni Cancellarius ex hac luce migraverat, ut esset qui Regiarum Epistolarum curam haberet, de consilio Principum suorum nos ad prædictum vocavit officium, & Cancellarii nobis tradidit dignitatem.* L. 21. c. 15. An. 1173.

Res Ecclesiæ, res & patrimonia sunt pauperum. Earum Beneficiarii non domini sunt, sed dispensatores.

CAPUT XXVI. *P. 3. l. 4. c. 5.*

Agros & proventus Ecclesiæ patrimonia esse pauperum ex Conciliis & Patribus Ecclesiæ Latinæ, per quinque priora Christiani nominis sæcula.

I. Hæc doctrina vet. Ecclesiæ omnes patrimonia esse pauperum, innitebantur superius disputata.
II. Ei astipulantur pleraque Augustini gesta & decreta.
III. Vetabat sanctus Pater recondi opes Ecclesiæ in futuros usus, ubi præsens urget necessitas.
IV. Ex Hieronymo Beneficiarii omnes meri sunt dispensatores.
V. Turpius & deformius nihil, quam ut Clericus bonis pauperum locupletetur.
VI. Divitiæ in Clericatu parta, rapina sunt, & præda in pauperes acta, quibus debetur, quidquid Beneficiario superest.
VII. Varii Canones Concilii IV. Carthaginensis. Penes Beneficiarios non est proprietas, non dominium, sed depositum, & administratio patrimonii Ecclesiæ & pauperum.
VIII. IX. Quam sententiam, quam in hac ratione sequeretur Ambrosius. Criminis data sunt et largitiones.
X. Juliani Pomerii doctrina.
XI. Gallicanorum Episcoporum effusissima largitates.
XII. Hæc non & Episcoporum Africæ.
XIII. Ex Augustino ad Ecclesias transire res Episcoporum Donatistarum, quando eorum secta plebes pauperesque Catholicæ se unitati reddiderunt.
XIV. XV. Mira quædam Exuperii Tolosani Episcopi gesta.
XVI. XVII. XVIII. Item B. Honorati Episcopi Arelatensis, & Hilarii alumni, & successoris ejus.
XIX. Pauperes ut sui quodam modo Ecclesiæ Beneficiarii, si quo se crimine obligarent, gradu & Beneficio ejiciebantur.

I. Constituenda jam nobis hic superest ea doctrina, quæ superioribus compluribus capitibus dominari visa est, & quam necesse est huic de distributione & usu bonorum Ecclesiæ commentationi nostræ prælucere. Ejusmodi porro ea est, Ecclesiæ res omnes patrimonia esse pauperum, utpote primum pauperibus erogatas, Ecclesiæ commendatas, ut matri & altrici pauperum; ab Ecclesia denique rursus Beneficiariis concreditas, ut sint & ipsi pauperum provisores, ubi suis semel, si verè pauperes & ipsi sunt, necessitatibus prospexerint.

Hinc illud consequens erat, quod suprà ostensum est, Clericos, quibus propria sunt & hæreditaria bona, rebus pauperum ut alienis abstinere debere, quòd nefas sit divitem quemquam stipendiis pauperum ali. Huc illud quoque pertinebat, quod & Episcopi & Clerici cujusque Ordinis præstantissimi suprà demonstrati sint functionibus sacratis suis opus manuum addidisse, quòd existimarent ipsi quidem, confirmatæ & robustæ valetudinis opes esse non mediocres, & qui vel sic divites essent, eos pauperum ægrorum rebus & cibis arcendos esse. Hinc denique manabat & illud suprà, quod diximus posse Clericos procuratores esse, & villicos, & administratores rerum Ecclesiæ temporalium, quòd eæ res sint pauperum, & sanctissimæ Congregationis, quibus non incubat cupiditas, sed charitas invigilat, quæ non sibi, sed aliis ea, vel possidet, vel potiùs administrat.

II. Altissimè insederat Augustini animo, & moribus, & disciplinæ ea doctrina, qualescumque demum Beneficiarios bonis Ecclesiæ abuti non posse, nisi ut pauperes rebus Pauperum, atque adeo suis ubi necessitatibus provisum est, tum reliqua debere omnia in pauperes dispergere. Altissimas, inquam, ea persuasio radices egerat in animo Augustini, cùm Possidius eum dicat, non alia ratione Pauperes, quàm se ipsum, Clerumque suum aluisse.
Cap. 23. *Pauperum verò semper memor erat, eisque inde erogabat, unde & sibi, suisque omnibus secum habitantibus erogabatur, hoc est, vel ex reditibus possessionum Ecclesiæ, vel etiam ex oblationibus fidelium.* Cùm ex eodem oculato teste, non ædes unquam coëmerit ullas, non terras, quò Ecclesiæ suæ reditus amplificaret, alendorum pauperum cupidior, quàm ditandi Cleri:
Cap. 24. *Domum verò, vel agrum, seu villam nunquam emere voluit.* Cùm ubi exaruerat fiscus Ecclesiæ, plebi tum demum significaret, non posse jam se augustiis pauperum succurrere. *Interea dum Ecclesia pecunia deficeret, hoc ipsum populo Christiano denunciabat, non se habere quod indigentibus erogaret.* Cùm vasa sacra confringeret redimendis captivis, & levandis egentibus: *Nam & de vasis dominicis propter captivos & quamplurimos indigentes, frangi & conflari jubebat, & indigentibus dispensari.* Pia certè quorundam fidelium simplicitas subiniquè ferebat ita violari res sacras. Sed admonet scitissimè Possidius suo jam Ambrosium exemplo his obtrectatoribus os obthurasse, & invictis argumentis docuisse, ubi gravis incubuisset necessitas, non alia tutiora esse consilia. *Quod non commemorassem, nisi contra carnalem sensum quorundam fieri perviderem. Et hoc ipsum etiam venerabilis memoria Ambrosius in talibus necessitatibus indubitanter esse faciendum & dixit, & scripsit.*

Cùm rursum Augustinus, quamvis à terrenis cupiditatibus alienissimus, fideles tamen concionibus suis ad pias largitiones & collectas incenderet, ut ad Altarium & Templorum restaurationem aliquid stipis conferrent, si quando ea spoliari necesse fuisset, ut viventia Christi templa necessario vestitu & cibo ne destituerentur. *Sed & inde de neglecto à fidelibus gazophylacio & secretario, unde Altari necessaria inferuntur, aliquando in Ecclesia loquens admonebat: quod etiam beatissimum Ambrosium se præsente in Ecclesia tractavisse nobis aliquando retulerat.* Cùm denique sanctissimus Episcopus palam profiteretur, nihil auri, nihil unquam ab Episcopo recondi & accumulari argenti debere, quandiu sunt in Ecclesiæ membris, qui egeant. *Enthecam nobis habere non licet. Non enim est Episcopi servare aurum, & revocare à se mendicantis manum. Quotidie tam multi petunt, tam multi gemunt, tam nos inopes interpellant, ut plures tristes relinquamus: quia quod possimus dare omnibus, non habemus. Non habemus enthecam.*

III. Si ex Augustino nefas est Episcopum quidquam in futurum servare, ubi non desunt egeni; nefas est & alios quosvis Beneficiarios. Erat enim tum Episcopus provisor & administrator proventuum omnium Ecclesiæ, eique imminebat cura Clericorum & pauperum omnium sustentandorum. Si Cleri universi alendi providentia præterea ab Episcopo non poterat, ut aliquid seponeret & servaret in futuros casus, quid æstimandum de privatis Beneficiariis, qui propriæ tantùm salutis curam agunt? Si res omnes Ecclesiæ ad pauperum & ad Cleri necessarios usus datæ sunt, tam Beneficiariis omnibus, quàm Episcopis ea lex imminebit, ut superflua omnia, commodè sustentatis Clericis, in pauperes erogentur. Si massa & congeries tota bonorum Ecclesiæ patrimonium est pauperum, cujusque portionis inde decerptæ eadem natura & conditio est. Qui sua Ecclesiæ commendarunt, ut in pauperes dispensarentur, ipsimet illa potiùs dispensassent, si incidisset illis ea cogitatio, fore ut Beneficiarii ea quasi sibi propria vindicarent, & hostiis Deo oblatis avaritiæ suæ & ambitioni fomitem suppeditarent. Ita sentiebat Hieronymus ad Nepotianum de vita Clericorum: *Amico quippiam rapere furtum est. Ecclesiam fraudare sacrilegium est. Accepisse quod pauperibus erogandum sit, & esurientibus plurimis vel cautum esse velle, vel timidum: aut quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. Ego fame torqueor, & tu judicas quantum ventri meo satis sit? Aut divide statim quod acceperis, aut si timidus dispensator es, dimitte largitorem, ut sua ipse distribuat. Nolo sub occasione mea sacculus tuus plenus sit. Nemo me melius mea servare potest. Optimus dispensator est, qui nihil sibi reservat.*

IV. Mirum quantum momenti sit in his extremis Hieronymi verbis; ut elucescat primò, Beneficiarios dispensatores esse eleemosynarum, quarum eis custodia & distributio à fidelibus concredita est. Secundò dispensatoris hoc esse fidelis & inculpati, nihil ut ipse sibi seponat, nihil sibi servet. *Optimus dispensator est, qui nihil sibi reservat.* Impatientissimè ibidem fert Hieronymus proprio nomine Clericis hæreditates, vel Episcopis legari. Vult filiorum suorum omnium hæredem scribi Ecclesiam, ut parentem communem, & omnium miserabilium procuratricem. *Sit hæres, sed mater filiorum, id est, gregis sui Ecclesia, quæ illos genuit, nutrivit & pavit. Quid nos inserimus inter matrem & liberos? Gloria Episcopi est pauperum opibus providere. Ignominia omnium Sacerdotum est, propriis studere divitiis.*

V. Ex Hieronymo *ignominia omnium Sacerdotum est propriis studere divitiis.* Nihil tam fœdum & pudendum, quàm à Clericis luxui & avaritiæ impendi ea bona, quæ temperantiæ & amatoribus paupertatis addicta fuere. *Apostolus Paulus. Qui altari, inquit, serviunt, de altari participant, & vivunt. Permittitur tibi, ô Sacerdos, ut vivas de altari, non ut luxuries.* In Michææ. Qui & mox subjicit, habitu & professione ipsa sua Clericos id præ se ferre, id quodammodo vociferari, se paupertati studere & frugalitati, quò jam tantò flagitiosius sit, si ea modestiæ simulatione divitias tegant, pauperum fame & sanguine partas. *Si tales pauperes sunt, accipiant. Si autem sub occasione pauperum pauca ditantur domus, & in vase fictili aurum comedimus, aut cum thesauris mutemus &*

vestes, aut pauper habitus non quærat divitias Senatorum. Quid juvat præferre habitu paupertatem, cum marsupium nostrum universa pauperum turba suspiret.

VI. Rursum destomachatus est idem Hieronymus in Episcopos & Clericos omnes, qui in Clericatu ipso novis in dies opibus augentur. Nec enim id fieri potest, nisi expilatis pauperibus, quibus utique subtrahitur, quidquid rerum superfluarum non erogatur. Unde idem subjungit, si quis Clericus post ordinationem suam locupletior evadat, quàm priùs fuerat, nihil ab eo proximis legari posse novi hujus opum additamenti, sed omnia pauperibus restituenda.

In Ezech. c. 46. *Suggillat Propheta non solùm illius temporis Sacerdotes & Principes, sed nostri quoque, qui ditiores fiunt sacerdotii dignitate, & præter ea quæ sibi Domini dispositione debentur, tollunt à pauperibus per violentiam, vel sub honoris nomine divites spoliant. Ut ipsi quoque filiis suis, quibus paterna debetur hæreditas, nil debeant derelinquere, nisi quod sibi à parentibus derelictum est. Ergo qui ditior est Sacerdos, quàm venit ad sacerdotium, quidquid plus habuerit, non debet filiis dare, sed pauperibus, & sanctis fratribus, & domesticis fidei, qui vincunt merita liberorum; ut reddat ea quæ Domini sunt, Domino suo.*

VII. Jubet Carthaginensis Concilii IV. Canon, ut Episcopus Archipresbyteros & Archidiaconos deleget ad curam & gubernationem viduarum, pupillorum & peregrinorum.

Can. 17. *Ut Episcopus gubernationem viduarum, & pupillorum ac peregrinorum, non per se ipsum, sed per Archipresbyterum aut per Archidiaconum agat.* Ex quo id efficitur, si cura & providentia pauperum Episcopo impendebat, ad cæteros Clericos & Beneficiarios eam manasse, quorum jure suo Episcopus opera vicaria & subsidiaria utebatur ad rerum Ecclesiæ gubernationem. Jubet idem Concilium, ut qui pro fidei defensione, & pro causa Ecclesiæ exagitati ac divexati fuere, ii sportulas & alimenta idonea à Diaconis accipiant.

Can. 43. *Etiam & per Diaconum victus ei administretur.* Itaque Episcopi Archidiaconorum, Archidiaconi Diaconorum ministerium & industriam adhibebant, ne quo pauperibus usquam deessent. Ita Beneficiarii omnes administri erant & cooperatores charitatis & provisionis Episcopalis omnium egenorum. Episcopus ipse ex eodem Concilio non dominari, non ad libitum frui rebus Ecclesiæ debebat, sed velut commendatis parcere, & pauperes, quibus seposita ea deposita fuerant, alere. *Ut Episcopus rebus Ecclesiæ, tanquam commendatis, non tanquam propriis utatur.*

Can. 32. Quanquam charitati & largitionibus Ecclesiæ nec modus, nec finis delineari possit ullus, volunt tamen hujus Concilii Patres liberaliùs pauperibus Catholicis & senibus consuli. *Pauperes & senes Ecclesiæ plus cæteris honorandi sunt.*

Can. 33. Videbatur Paulus Viduas & Diaconissas tum demum stipendiis & distributionibus Ecclesiasticis honestasse, cùm annorum sexaginta ætatem attigissent. Sed cùm & juniores quædam sint viduæ, quas ægritudo commendat Ecclesiæ, nec sinit manibus operari; hæ quoque in hoc Concilio ad stipem Ecclesiæ admittuntur, dum orandi studio non intermisso, & piorum operum infatigato fervore, adsint Ecclesiæ, quæ illis non deest.

Can. 102. 103. *Viduæ adolescentes, quæ corpore debiles sunt, sumptu Ecclesiæ, cujus viduæ sunt, sustententur.* Et alio Canone: *Viduæ quæ stipendio Ecclesiæ sustentantur, tam assiduæ in Dei opere esse debent, ut & meritis & orationibus suis Ecclesiam adjuvent.*

VIII. Non proventus tantùm annuos rerum Ecclesiæ Ambrosius, non tantùm quidquid auri & pecuniæ sepositum ac reservatum fuerat, effudit in pauperes; sacra etiam vasa confregit, ut quæ tum demum pollui & profanari posse desinerent, cùm alendis pauperibus & redimendis captivis impenderentur. Ariani quàm fidei, tam morum Ecclesiæ & charitatis osores & impetiti, hinc illi conviciati sunt, non paulò majore ejus & gaudio & laude, quam si congratulati essent. Abundè fuit Ambrosio, ut suis se purgaret ovibus, ac suaderet, multò compendiosius esse, servari animas, quàm aurum. *Tamen ita populo prosecuti sumus, ut confiteremur, multoque fuisse commodius astrueremus, ut animas Domino, quam aurum servaremus.* Offic. l. 2. c. 28.

Nec enim habet aurum Ecclesia, ut habeat, sed ut prodigat in egenos. *Aurum Ecclesia habet, non ut servet, sed ut eroget, & subveniat in necessitatibus.* Ipso usu splendescit argentum, situ obscuratur: inutile jacet cum reconditur, tum prodest, cum spargitur & dissipatur. *Quid opus custodire, quod nihil adjuvat?* Aurum Templi Hierosolymitani olim Assyrii expilarunt; Ecclesiæ aurum pauperibus erogatum jam prædæ non patet. Nonne satius est, ubi cætera desunt subsidia, aurum Ecclesiæ conflari ad recreandam pauperum esuriem, quàm ut diutiùs obnoxium sit insidiis hominum avaritiæ & rapinis servientium. *An ignoramus quantum auri atque argenti de Templo Domini Assyrii sustulerunt? Nonne melius conflat Sacerdos propter alimoniam pauperum, si alia subsidia desint, quam sacrilegus contaminata asportet hostis?* Thesauros Ecclesiæ, hoc est, pauperes beatus Laurentius ostendit tyranno, à rapacibus ejus manibus tutissimos. *Hi sunt thesauri Ecclesiæ, & verè thesauri, in quibus Christus est.*

Hoc Ambrosii sermone confirmatur, quod addocuerat jam nos Augustinus, & quod hîc mox rursum Chrysostomus illustrabit, de rerum Ecclesiæ administratione Episcopos voluisse populos informari, quò & ipsi vicissim incalescerent ad proventus & fundos Ecclesiæ amplificandos, eo zelo, quem non omnes Episcopi imitarentur. Quo quid pulcrius, quid laudabilius fieri poterat, quàm ut pari fervore & accederent laïci fideles ad exaggerandas opes Ecclesiæ, & Clerici ad easdem in egenos profundendas? Constantissima autem illa est Ecclesiæ forma & morum norma, *Aurum Ecclesia non habet, ut servet, sed ut eroget.* Ea est conditio rerum Ecclesiæ omnium, qui cùm fructus sint ex largitate & charitate fidelium pullulascentes, semina quoque sunt novarum in dies singulos largitionum. Quod totum inde manat, & eò redit, quòd Episcopi & Beneficiarii, non domini, non possessores sint, qui servent & recondant: sed dispensatores, qui expendant & erogent. Postremò denique hos potissimos alibi prædicat Ambrosius esse thesauros Ecclesiæ, fidem, charitatem, virtutes, largitiones, nihil sibi, omnia omnibus habere. *Nihil Ecclesia sibi nisi fidem possidet. Hos reditus præbet, hos fructus. Possessio Ecclesiæ sumptus est egenorum. Numerent quos redemerint templa captivos, quæ contulerint alimenta pauperibus, quibus exulibus vivendi subsidia ministraverint.* Ambros. Epist. 31.

IX. Qui Ambrosii & invidebant laudibus, & obtrectabant, illi apud Justinam Imperatricem, ei infensissimam, utpote Ariana furentem insania, has ejus largitiones atrodebant, & hinc illi invidiam in Aula faciebant, unde populi major in illum favor amorque flagrabat. Has criminationes Ambrosius sibi laudi vertebat, ut qui in egenis & thesauros sibi collocasset, & patronos. Et affirmabat ille, & experiebatur plus sibi esse præsidii in cæcis, claudis,

vetulis, ægrisque Christi pauperibus, quam in invictissimis quibusque munimentis. *Invidiam faciunt, quia aurum erogatur, nec ego hanc invidiam perhorresco. Habeo avarios. Ærarii mei pauperes sunt Christi. Hunc novi congregare thesaurum. Utinam hoc mihi semper crimen ascribant, quia aurum pauperibus erogatur. Quod si objiciunt, quod defensionem ab iis requiram, non nego, sed etiam ambio. Habeo defensionem, sed in orationibus pauperum. Cæci illi & claudi, debiles & senes, robustis bellatoribus fortiores sunt.*

X. Semel iterumque jam inculcavit Julianus Pomerius, res opesque Ecclesiæ omnes vota esse fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum: id persuasissimum esse piis omnibus Clericis, qui proinde fateantur, non dominium se, sed administrationem assecutos esse earum, & dispensandi provinciam. Sic enim ille in libris de Vita Contem-
L. 2. c. 9. plativa. *Et idcirco scientes nihil aliud esse res Ecclesiæ, nisi vota fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum; non eas vendicaverunt in usus suos, ut proprias; sed ut commendatas pauperibus diviserunt.*

XI. Non iidem porro fines erant præstantissimis quibusque Episcopis largitionum suarum, qui decessoribus. Postquam Galliarum, Italiæque Provincias depopulati fuere Gothi, incredibilem quandam frumenti copiam in illas sparsit distribuitque S. Patiens Archiepiscopus Lugdunensis. Non Rodanus, non Sequana largitionibus ejus evehendis pares fuere; terras & maria illæ tranavere Patientis erogationes. Audiendus hic Sidonius Apollinaris Arvernæ civitatis Episcopus, qui & ipse eo largitionum torrente irrigatas Ecclesias suas Patienti gratu-
L. 6. Ep. 15. labatur. *Post Gothicam depopulationem, post segetes incendio absumptas, peculiari sumptu inopiæ communi per desolatas Gallias gratuitum frumentum misisti. Vidimus angustas tuis frugibus vias. Vidimus per Araris & Rodani ripas, non unum, quod unus impleveras, horreum. Tu ut de Mediterraneo taceam largitate, victum civitatibus Tyrrheni maris erogaturus, granariis tuis duo potius flumina, quam duo navigia complesti.*

XII. Si patrimonium est pauperum quidquid opum habet Ecclesia, ubi Cleri & pauperum cujusque loci necessitatibus provisum est, jam non possunt reliqua aut justius, aut sanctius dispensari, quam ut in egenos aliarum ubivis Ecclesiarum disseminentur. Paulus ipse Hierosolymitanis pauperibus opitulabatur, corrasis ex aliis passim Ecclesiis & regionibus eleemosynis. Unum est corpus Ecclesiæ universa, quæ uno maximè animatur & vegetatur charitatis spiritu. Quantacumque sit unius corporis membrorum intercapedo, & condolent illa sibi, & congaudent. Non ergo potest Beneficiarius segregare quidpiam, & recondere ex sacris Ecclesiæ proventibus, quin egentibus Ecclesiæ suisque ipsius membris id suffuretur. Non recondebat nisi in cœleste penu Eugenius Carthaginensis Episcopus, quem testatur Victor Vitensis in Africa Episcopus in libro de Vandalica persecutione, eo ipso die quo quidvis oblatum fuerat, in pauperes erogasse, nec
L. 2. in crastinam diem sibi reservasse quidquam. *Pecuniam apud eum nunquam mansisse probatur, nisi fortè tali hora offerretur, quando jam sol diei explicans cursum, nocturnis tenebris ordinem daret & locum. Tantum sibi reservabat, quantum diei sufficeret, non quantum cupiditas expetisset; Deo nostro subinde quotidie ingentia & majora donante.* Quæ tantò mirabilior erat Eugenii ratio, quòd ejus erat muneris totum ut sustentaret Clerum, cujus tunc res omnes in commune possidebantur, sub Episcopi maximè moderamine & providentia. Numerosissimæ alendæ Congregationis necessitas, non illum habebat sollicitum, non timidum, non tenacem præstabat; hujus suæ Congregationis cœtui pauperes ille omnes annumerabat, nec sine flagitio existimabat posse se, quo futuris aliorum adesse posset necessitatibus, horum præsenti inopiæ deesse. Namque ut supra aiebat Hieronymus: *Accepisse quod pauperibus erogandum est, & esurientibus plurimis, vel cautum esse velle vel timidum, omnium prædonum crudelitatem superat.*

XIII. Nec minùs altè descenderat in Augustini pectus, pauperes omnes ei accensendos Congregationi sacræ, cui res omnes Ecclesiarum dicatæ sunt; ita, ut ne Clerici quidem vel Episcopi possint earum consortes & participes fieri, nisi jure & modo suæ paupertatis. *Si pauperum compauperes sumus, &* Epist. 50.
nostra sunt, & illorum. Si autem privatim quæ nobis sufficiant possidemus, non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vindicamus. Ex quo sanctus Pater argumentatur, jure posse ab Ecclesiis Catholicis possideri, quæ priùs ab Episcopis Donatistis obtinebantur: cùm populi, pauperesque eorum in gremium Catholicæ matris convolarint, pauperes inquam quorum solatiis eæ res fuerant consecratæ. *Cùm nobiscum sint plebes earumdem Ecclesiarum, nobiscum pauperes, qui ab eisdem possessiunculis alebantur, &c.*

XIV. Superstes tum adhuc beatus Exuperius Tolosanus Episcopus, consectatus & ipse quodammodo est ore & calamo B. Hieronymi, qui de eo refert, se ipsum necessariis sibi parte fraudasse, quò alios aleret; fame laborasse, qua eximebat alios; auro Ecclesiæ pauperibus erogato, corpus illum Christi in canistro vimineo, & sanguinem in vitro portasse; Episcopatu denique ipsum & pauperiorem evasisse, & humiliorem. Ita enim Hieronymus ad Rusticum: *Sanctus Exuperius Tolosæ Episcopus, viduæ Sareptensis imitator, esuriens pascit alios, & ore pallente jejuniis, fame torquetur aliena; omnemque substantiam Christi visceribus erogavit. Nihil illo ditius, qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro. Hujus sectare vestigia, & cæterorum, quos Sacerdotium & humiliores facit, & pauperes.*

XV. Quasi præsagus Exuperius vastandarum paucis post mensibus à Septentrionalibus plerisque gentibus Galliarum, pro virili parte sua adproperavit thesauros suos omnes in cœlum per pauperum manus comportare; cùmque intra Galliarum angustias cohibere se non possent ejus largitiones, illas in Monachos & Moniales propagavit Hierosolymæ, Palæstinæ & Ægypti, Nilo ipso liberalior & effusior, qui eo anno arva sua sitientia destituerat. Audiendus hic rursum Hieronymus. *Gavisus sum te esse sos-* Præfat. in
pitem & memorem mei, omniumque fratrum, qui in l. 1. & 2.
sanctis locis Domino serviunt, in quorum refrigeriis fa- Zachariæ.
cis tibi amicos de iniquo Mammona, &c. Audio te imitari Domini paupertatem, ut cum illo dives fias, & in te reclinet caput, & per singulos dies suscipiatur, visitetur, alatur, vestiatur. Et alio loco: *Frater Sisinnius Ægyptum ire festinat, ut odorem bonæ fragrantiæ, qui à te missus est fratribus, illuc quoque perferat. Et nequaquam Æthiopia flumine, sed Galliarum largissimis aquis rigentur arva sitientia.*

XVI. In Lerinensis Cœnobii sanctissimis institutionibus diu versatus B. Honoratus, Arelatensis postea Episcopus, iis quoque imbutus fuerat Regulis, quibus res Ecclesiæ, quæ & pauperum res sunt, in pauperes sunt dispensandæ. Tam largè effundebat

ille in egenos, quæ in potestate habebat omnia, ut certatim ad illum conferrent omnes, quæ eleemosynis dicassent; & ea ille tam promptè & tam liberaliter erogabat, ut ne Conventui quidem suo quidquam in crastinum reservaret. Non is erat, qui propriis hæreditatibus pridem pauperes locupletaverat, ut Ecclesiæ res sibi, suisve reservaret. Exhauriebantur quandoque Cœnobii proventus; charitatis promptuaria semper redundabant. Hæc Hilarius ejus in sede Arelatensi successor, & vitæ Scrip-
Surius die 16. Januar. c. 17. tor. *Aderat munificenti animo par substantia, pari fide ministrata. Nam qui libenter audierat, Vende omnia tua & da pauperibus, & veni, sequere me: huic libentissimè unusquisque, siquid munificentia animo devoverat, dispensandum ingerebat: securus illi sua committens, cujus in relinquendis omnibus sequutus fuerat exemplum. Hinc ad eum frequens illo ex diversarum regionum vastitate concursus. Et verè is ille erat, qui non ut parcus dispensator & timidus respectu sibi credita & crescentis quotidie Congregationis, aliqua tribueret, plura servaret. Sed quid quotidie in alieno non faceret, quod semel in suo non fecerat? Hoc est, nihil sibi, nihil suis præter præsentium dierum victum & vestitum reservaret. Exhausta est aliquando dispensationis substantia, fides nunquam.* Ita qui se tunc abdebant in Cœnobia, se suasque res Abbati contradebant, non tam Cœnobio vendicandas, quam spargendas in pauperes, sibi, Cœnobioque servatis dumtaxat, quæ ad victum & vestitum necessarium desiderarentur. *Nihil sibi, nihil suis, præter præsentium dierum victum & vestitum reservaret.*

XVII. Sanctissimo hoc Cœnobii tyrocinio perfunctus Honoratus Abbas, ad Archiepiscopatum vocatus Arelatensem, pari studio temporales Ecclesiæ suæ thesauros effudit, meliores virtutum & religionis opes acervavit. Disciplina Canonum cum eo in illam Ecclesiam illabi, & dominari visa est, unde & mox in pios & sanctos usus ejectæ sunt opes jamdiu ibi reconditæ; ut ne jam otiosæ & steriles jacerent, sed & pauperibus, & iis qui obtulerant
Ibid. c. 22. fructuosæ essent. *Floruit sub illo Christi Ecclesia, sicut Monasterium ante floruerat. Crevit gratiis, decrevit metallis. Ingressa videlicet disciplina, tanquam domum suam Domina, mammona iniquitatis exclusit, & quæ otiosè diu congesta fuerant, dignis tandem usibus deputavit; dudum defunctis thesauros suos misit; & iterum qui obtulerant, oblationum suarum refrigeria senserunt. Hoc solum quod ministerio sufficiens erat, reservavit; sed si exegisset usus, nec ministerio, ut reor, pepercisset.*

XVIII. Non sedis tantum successor Honorati fuit Hilarius, aut vitæ Scriptor elegantissimus, sed & virtutum sedulus imitator, in primis autem effusæ in pauperes munificentiæ. Denique manibus & ipse operari voluit, quò pauperes aleret, non pauperum tantum patrimonio, sed & suis ipsius laboribus. Captivos quoque redemit divenditis vasis sacris, ut ex iisdem manaret poculis sacris libertas, ex quibus toties fluxerat sanguis Liberatoris. Vitreos ille ostentabat calices, auro charitatis radiosores; fideles denique vehementissimè ad dandum inflammabat, tam pio & religioso usu eorum quæ darentur. Hæc narrat Honoratus Episcopus Massi-
Surius die 5. Maii. liensis, ejus ævi soppar, & vitæ Scriptor. *Quidquid argenti omnes Basilicæ habuerunt, captivorum redemptioni protinus deputavit. Cùmque omnia cognovisses expensa, exultans atque congratulans, quia vota fidelium dispensatione sua videbat cœli in sedem præmissa. Usque adeo credidit omnia distrahenda, quousque ad patenas, vel calices vitreos veniretur. Accendit studia offerentium dispensatione laudabili. Offerentium devotio grata optavit, ut oblatio sua primo sacris Altaribus, postmodum membrorum Christi redemptionibus militaret.* Narravimus alibi, quæ Gennadius de Hilarii opere manuum scripsit.

XIX. Splendidius forsan adhuc elucescet, quàm verè pauperum sit proprietas & dominium bonorum, quorum Beneficiarii sunt dispensatores: vel quam verè pauperes inscribendi sint albo Beneficiariorum ab Ecclesia alendorum; si spectemos pauperes his suis Beneficiis spoliatos fuisse, & gradu ejectos, pariquè ut Clericos Clericatu, si quo graviori facinore essent contaminati. Id nos docebit Augustinus, qui tres eas copulat pœnas, ut sibi valde finitimas, sive fideles laïci excommunicarentur, sive Clerici deponerentur, sive pauperes expungerentur canone eorum qui sumptu alebantur Ecclesiæ. *Sed quam facilè de gradu Clericorum quisque* Contra Parmen. l. 3. *ab Episcopo, vel de numero pauperum quos pascit Ec-* c. 2. *clesia, vel de ipsa Congregatione Laicorum, sive ab Episcopo, sive à Clero, vel à quocumque Præposito, cui est potestas eximitur.*

CAPUT XXVII. *P. 1. l. 4. c. 6.*

De eodem, res Ecclesiæ patrimonia esse pauperum, ex Patribus & Conciliis Orientalibus per priora quinque sæcula.

I. Argumenta ex Apostolicis Canonibus, & Antiochenis.
II. Jus Episcopi in res Cœnobiorum vacantium, ut quæ pauperum essent.
III. Vetat Chrysostomus in futurum reservari quidquam.
IV. Quanto numero pauperes aleret Ecclesia Antiochena.
V. VI. Hospitalitas Ecclesiæ. Alia ex Chrysostomo probationes.
VII. Ecclesiæ Alexandrinæ largitiones ex Athanasio.
VIII. IX. X. Variæ probationes ex Isidoro Pelusiota. Ejus zelus ostius in Presbyteros, Oeconomos, Episcopos, qui res Ecclesiæ compilabant.
XI. Ex Isidoro Episcopi laicos hortabantur, pauperes ut potius sustentare, quam Ecclesias condecorare cuperent.
XII. Miræ B. Epiphanii largitiones.
XIII. De Acacio Episcopo Amidæ, qui Persarum captivorum septem millia redemit.
XIV. De B. Cyrillo Episcopo Hierosolymitano.
XV. De Attico Constantinopolitano.
XVI. De Flaviano Constantinopolitano.
XVII. Quanta Imperatores Ecclesiis & pauperibus largiuntur.
XVIII. Alia largitionum exempla.

I. Nec remissiores, aut verò indisertiores fuere Græci Patres in eadem propugnanda doctrina, nec Clericos, nec Beneficiarios ullos ad rerum Ecclesiæ, ad patrimonii pauperum participationem admittendos, nisi pauperes essent. Expromsimus suprà Antiochenum Canonem, quo Can. 25. Canon Apostolicus primævo vigori suo restituebatur, ut in pauperes erogaret Episcopus proventus Ecclesiæ omnes nec sibi servaret, si egeret, ἐν χρείᾳ, nisi juxta Apostolum, quo vesci & tegi posset. *Episcopus habeat rerum Ecclesiæ potestatem, ut eas in omnes egentes dispenset.*

II. Actione I. Concilii Calchedonensis refertur Epistola Monachorum Eutychetis Archimandritæ Constantinopolitani, in ejus defensionem ab eis perscripta ad Pseudoconcilium Ephesinum, adversùs Flavianum Archiepiscopum Constantinopolitanum, qui Eutychetem gradu moverat, jusseratque res Monasterii sibi custodiri sub nomine pauperum.

Unde liquet excubias egisse Episcopos in res Monasteriorum, vacante Abbatis sede eas custodisse, ejus verò disciplinæ caput illud esse & principium, quòd eæ sint res pauperum, quorum Episcopus provisor, parens & defensor est.

III. Vehementer iis irascebatur Chrysostomus, qui rebus pauperum, opibus Ecclesiæ parcebant, ut eas seponerent, & reservarent, cùm profundi potiùs illico oportuisset, nec alios concupisci aut parari thesauros, quàm eorum benevolentiæ & pietatis, qui his donis conciliantur. Nec minore tamen prudentia vult Chrysostomus esse dispensatores rerum Ecclesiæ, quàm munificentia; quò ita largiantur, ut quod largiantur, semper supersit. Versùm eam sanctus Pater interpretatur boni dispensatoris prudentiam, quæ non tam rebus parcit, & largitionibus moderatur, quàm quæ piis præstigiis divites circumvenit, ut sine fine & sine modo dent.

De Sacerd. L. 3. c. 16. *Magna igitur provisione opus est, ut Ecclesiæ facultates neque redundent, neque rursus desint. Sed quæ Ecclesiæ erogantur, continuò indigentibus sunt dispartienda: cæterum in subditorum animis ac benevolentia Ecclesiæ thesauri sunt collocandi, &c. Præfectum ipsum largitorem decet esse circumspectum ac prudentem, ut eos qui bonis abundant, animet ad certatim etiam atque hilariter bona sua eroganda.*

IV. Quò Laicos magis acueret sanctus Pater, ut si minùs imperare sibi possent, ut quasdam fundorum & terrarum facerent erogationes, saltem proventus annuos conferrent, vel tertiam, quartamve, saltem denique decimam eorum partem: exemplum Ecclesiæ Antiochenæ ingerebat, quæ tria virginum, aut viduarum millia alebat, catalogo inscriptarum Ecclesiæ, & ingenti præterea numero captivos, hospites, peregrinos, mendicantes, Clericos, quibus alimenta & vestes suppeditabat. *Cogita tecum, quot* In Matth. hom. 7. *viduis, quot virginibus quotidie succurrat. Jam enim numerus earum in Catalogo præscriptus ad tria millia pervenit. Et præterea multis qui carceres habitant, auxiliatur; multis in Xenodochio laborantibus, multis advenis, multis leprosis, omnibus qui altari assistunt, cibaria & indumenta præbet, multis etiam qui quotidie ad petendum accedunt.* Ubi observa Chrysostomum non Clericos tantùm & cæteros Beneficiarios eidem classi inscribere, atque reliquos pauperes: sed & disertè profiteri, non eis ab Ecclesia suppeditari, nisi quibus nutriri & vestiri possint. Qui potuisset ille Laicos incendere exemplo Beneficiariorum, eosque pellicere, ut non ex parte tantùm, sed omnes omnino proventus suos largirentur, atque adeo fundos pauperibus: si tam infanda opum siti Clerici ingentes earum acervos accumulassent ex Ecclesiasticis suis proventibus?

V. Alibi rursus idem Chrysostomus negat tergiversari posse Laïcos, & eo prætextu subducere se hospitibus excipiendis, quòd eos exciperet Ecclesia, quæ inde nomen nacta erat, & ξενὼν dicebatur. Cùm enim una omnibus par non sit Ecclesia, æquum esse, ut fidelis quisque Xenodochiolum sibi domi extruat, quæ Dei mansio sit, & hospitium Christi. In Acta. hom. 45. *Faciat sibi quisque Xenodochium in domo, &c. Habe domum in quam veniat Christus, dic, Hæc cellula Christi est, &c. Non ut ne gravetur Ecclesia, sed ut tu ne graveris, &c.*

VI. Opulentissimus quisque pauperes teste Chrysostomo ablegabat ad thesauros Ecclesiæ, tanquam ad commune eorum patrimonium. *Habet commune Ecclesiarum*, ἔχει δὲ χοινὸν τῆς ἐκκλησίας. Nec negat rem ita esse Chrysostomus, sed illud contendit, eleemosynam præcipi, non tam ad temporalis pauperum, quàm ad æternæ divitum salutis procurationem. *Quid hoc ad te? Neque enim si ego dedero, tu salvus eris; neque si præbuerit Ecclesia, tu tua peccata delebis. An nescis, quod non tam propter pauperes de eleemosyna legem tulit Deus, quàm propter eos qui præbent.* In Epist. 1. ad Corint. hom. 21. Denique non inficiatur Chrysostomus ingentes esse divitias Ecclesiæ, sed onera graviora esse contendit: innumerabiles pene turbas eorum esse quos alit, & quorum nomina Matriculæ inscripta sunt: denique præsto se & paratum esse ad rationes coràm faciendas, & ad demonstrandum, multò plura expendi, quàm recipi. *Ne hos proferamus prætextus, quod Ecclesia multa possideat. Quando ejus facultatum videris magnitudinem, cogita etiam inscriptorum pauperum greges, ægrotantium multitudinem, innumerabilium expensarum occasionem. Sumus etiam parati vobis reddere rationem. Quando reddiderimus rationem, & ostenderimus sumptus non esse minores proventibus, sed aliquando etiam majores, &c.*

VII. Arianorum in fideles Alexandrinos immanitatem & persecutiones ubi explanat Athanasius, pauperes viduasque ab illis ejectos memorat locis iis abditis, quò eos Clerici subduxerant in tutum, cùm eos Ariani Ecclesiis ejecissent, hasque ipsi invasissent; illos denique affirmat eò insaniæ evasisse & furoris, ut ne à viris quidem quibusdam piis eos sinerent sustentari. *Cum enim Ecclesias Arianis Dux tradidisset, & in eis sedere jam non possent pauperes ac viduæ, ac proinde in locis per Clericos, in quorum tutela essent viduæ, assignatis versarentur, & in eos benignè à fratribus eleemosyna conferrentur, &c.* Vides pauperes, & maximè viduas tutelæ & curæ Diaconorum committi. οἱ πιστευόμενοι τὰς χήρας ἀνέσεως.

VIII. Pissimo zelo refertas & ardentes ad Cyrillum Alexandrinum Episcopum dedit litteras Isidorus Pelusiota, ut illum extimularet adversùs Eusebium Pelusii Episcopum, & adversùs Presbyterum Martinianum, qui eam Ecclesiam compilaverant, proventus abligurierant, ne minimam quidem eorum partem delibantibus saltem pauperibus. *Quod pauperum ipsis nulla cura fuerit, verùm Ecclesiæ opes diripuerint, atque in suas ambitiones sumpserint.* L. 2. Ep. 127. Cùm fuco & simulatione probitatis Martinianus imposuisset, & Presbyteratu initiatus esset, irrepserat postea in Oeconomi munus, pollicitusque quidquid sibi rei parasset, id se Ecclesiæ legaturum, ea pietatis obumbratione scelestissimum dissimulaverat votum suum expilandæ Ecclesiæ. *Nam cùm acerbam sibi ipsi vitam esse duxisset, nisi pauperum etiam opes averteret, pollicitusque fuisset, se omnia ea quæ acquireret, Ecclesiæ relicturum: hujus spei illecebra eam adduxit, ut se quoque Oeconomum constitueret.* Infando nundinatori parum fuit res Ecclesiæ sacras divendere, & Ordinationes pretio addicere; ita denique rationes suas instruxit, ut in ære ejus esset Ecclesia, quam compilaverat; ratiociniis his subscripsit Episcopus, nullo præmisso examine, nullo teste aut arbitro adhibito, nimirum socius ipse & particeps sacrilegæ deprædationis. *Cùm in latebris, nec communicatis cum quoquam rationibus subscripserit, perspicuum est eum non deceptum, aut circumscriptum fuisse, sed Ecclesiastica bona versutè labefactasse.* Alexandriam profectus est Martinianus, auro multo Episcopatum aliquem expugnaturus. Cyrillus certior factus ejus molitionum, ultra minas non sævit. Simulatè recessit Martinianus, mox rediit, nec inceptis destitit. Urgere Isidorus Cyrillum, quò his malis efficaciùs mederetur, & infidelem Oeconomum Pelu-

ſium remitteret cum Epiſcopis quibuſdam æqui amantibus, quibus ille rationes faceret adminiſtrationis ſuæ, rapinas reſtitueret, palam faceret, quantam in furti ſui partem veniſſet Epiſcopus Peluſii. Negat autem dubitari à quoquam, quin exauthorandus ſit Epiſcopus, tot prædationum conſcius & conſors, aut qui certè infidelis Oeconomi ratiociniis ſubſcripſit. Denique ſi Epiſcopum indulgentiùs habere velit, at Oeconomum ſaltem alium ſubroget, fidum & intrepidum, qui poſthac ejuſmodi facinoribus obluctetur. *Aut ſi veniam ipſi impertias, procuratorem ſaltem, qui ipſi graviora, quàm quibus ignoſci debeat, ſcelera perpetrare, minimè permittat, inſtituas.*

Φέρονται Χειροτονήσαι.

IX. Epiſtolæ ejus ſumma hæc capita memoranda hoc loco duxi, quòd ex iis illuſtria quædam emineant Diſciplinæ veteris veſtigia in rerum Eccleſiæ temporalium adminiſtratione. Commendabantur enim illæ ut hic vices Oeconomo, pleriſque in Eccleſiis Presbytero, qui accepti & expenſi rationes referebat Epiſcopo, aſtantibus & aliis probis quibuſdam viris. Hæc ratiocinia ad calculos vocabat, & examinabat Epiſcopus, & ſubſcriptione ſua rata faciebat. Sed in hac narratione illud ſplendidiſſimè emicat, quod hic qua maxima poſſumus diligentia ſtabilire connitimur, Res Eccleſiæ omnes pauperum eſſe, Oeconomos Eccleſiæ proviſores eſſe pauperum; pauperes fraudari, ſi quid Epiſcopi, ſi quid Presbyteri ſibi privatim ſeponant, præter neceſſariam ſuſtentationem; ſi quibus familiaris rei nihil erat, ii poſtea diteſcant ex Eccleſiæ proventibus, ea eſſe damnabilia furta. *Unde enim ei tanta opes, qui extrema paupertate laboravit, atque ab Eccleſia facultatibus divitias ſibi comparavit, haudquam dubium eſt.* Liquet ex his denique, ſi vel ignavia ſua Epiſcopus, vel ſceleris conſcientia, fineret res Eccleſiæ aliò derivari, aut expilari, Metropolitani partes rum fuiſſe, ut ei malo medicaretur, vel exauthorato Epiſcopo, vel addito ei incorruptæ fidei diſpenſatore rerum Eccleſiæ, qui ejuſmodi poſthac rapinis & corruptelis intrepidè intercederet.

X. Erat & Maron ejuſdem Eccleſiæ Presbyter, qui & ipſe ejuſmodi prædationibus rerum Eccleſiæ locupletatus fuerat. Dedit & ad illum litteras idem Iſidorus, eodem igne charitatis inflammatas, quibus illum admonebat, execrandæ eſſe avaritiæ, quòd domum in ſuam converteret, ſibique uni vindicaret, quæ pauperum erant in commune bona, cùm Apoſtolorum contrà olim diſcipuli domos ſuas divenderent, pretiumque congererent ad pedes Apoſtolorum, ut pauperes quique hinc alerentur; Oeconomini nomine donatum eum fuiſſe, ut quod pauperum erat, pauperibus diſpenſaret; nec enim in controverſiam à quoquam duci poſſe, quin bo-

L. 1. Ep. 269 na Eccleſiæ bona ſint pauperum. *Olim diſcipuli venditas facultates ad Eccleſiam pauperum cauſa deferebant: at tu contrà omnino faciens, Eccleſiæ ac pauperum bona domi tua impiè ac nefariè colligis. Huic igitur impietati finem impone. Oeconomus enim hinc dictus eſt, quòd pauperibus qua ipſorum ſunt tribuat. Propria autem ipſorum meritò ſunt Eccleſiaſtica bona.* οἰκονόμος ἤρηται ἐκ τοῦ διανέμειν αὐτὸν τοῖς πένησι τὰ αὐτῶν. οἰκεῖα δὲ αὐτῶν εἰσὶ τὰ ἐκκλησιαστικά. Erat & Zoſimus in illis Presbyteris avaritiæ mancipatis, ſibi accumulantibus, quæ pauperibus ſubtrahebant. Unde ad illum Iſidorus: *Quin*

L. 2. Ep. 44. *tu ſaltem pauperum bona rapiens erubeſcis?* Alibi verò

L. 3. Ep. 210. piaculare flagitium eſſe demonſtrat, laſcivire & epulari iis opibus, quas viri pii ad levamenta pauperum contulerunt. *Dum qua à piis hominibus in alimoniam pauperum ſunt relicta, ea aſſumendo tuam in epulum conficis.* Enimvero ſi dives epulo in damnationis barathrum præceps datus fuerat, quòd bonis ſuis pauperes non impertiſſet; quid non pœnarum ei ingerendum, qui pauperes ſuis ipſorum bonis expoliat? *Qui qua ſunt pauperum, ſibi per nefas uſurpat, ecquid patietur?*

XI. Docuit nos denique ſummum eremi decus Iſidorus, quam ſequerentur formam & rationem præſtantiſſimi Epiſcopi in eleemoſynis ipſi diſpenſandis, vel in fidelibus ad religioſam hanc diſpenſationem inſtituendis. Si quis enim conſilium iniret rei alicujus Deo dedicandæ, & Eccleſiis, atque interim Epiſcopum conſuleret: tum verò Epiſcopum hortari ſolitum, ut in pauperes potiùs expenderet. Sed ſi res jam Eccleſiæ oblata fuiſſet, ab eo propoſito non recedendum, nec ab Eccleſia oblationem reſpuendam, ne quid hinc offenſionis emergeret. *Atque ad hunc modum faciunt nunc probatiſſimi* L. 2. Ep. 88. *Sacerdotes. Nam ſi quis dicat, conſecrare atque appendere aliquid volo, id eum pauperibus dare jubent. Sin autem id jam ipſe feceris, non modo eum non increpant, verùm etiam blandè ac leniter admittunt. Non quod hoc illo melius ac præſtantius eſſe ducant, non enim propterea Chriſtus venit, ut Eccleſiam auro & argento impleat: ſed ne eum qui hoc donarium obtulit, animi anxietate afficiant.*

XII. Quàm ſibi perſuaſum eſſet res Eccleſiæ omnes pauperum eſſe, ſatis ſuperque declarabat beatus Epiphanius, ubi iraſci ſibi & ſtomachari Oeconomos ſuos malebat, ob effuſiores erogationes ſuas, quàm ſuam eorumque parcimoniam Deo diſplicere. Hæc narrat Socrates, qui & illud non tacet, tantas Eccleſiæ opes non aliis ex fontibus abundaſſe, quàm ex largitionibus fidelium, qui ut peccata ſua eleemoſynis redimerent, quæ ipſi in pauperes eroganda ſtatuerant, ea Presbyteris & Oeconomis Eccleſiæ conſignabant. *Nam cùm largus eſſet in pauperes, & in* L. 2. c. 26. *eos qui naufragiis, vel aliis infortuniis afflicti erant, poſtquam jam olim ſuas ipſius facultates inſumpſerat, exigente neceſſitate etiam pecunias Eccleſiæ erogabat. Fuerant ha ſanè multa. Undique enim multi quibus opes ſuas in pios uſus convertere decretum fuerat, & viventes illius Eccleſiæ tradiderunt, & morientes reliquerunt. Conſiderabat enim, quod ille, qui & rerum diſpenſator & Numinis divini cultor bonus erat, munera qua contulerant, ex ipſorum ſententia diſtributurus eſſet. Aiunt igitur quodam tempore paucis admodum reliquis pecuniis, Eccleſiæ diſpenſatorem indignatum fuiſſe, & quaſi nimis profuſum reprehendiſſe: ſed illum ne ſic quidem abſtinuiſſe à munificentia ſua erga egenos declaranda.*

Hic verò advertamus 1. non proventuum tantùm Eccleſiæ curam & adminiſtrationem ſubiiſſe Oeconomos, ſed & concreditas eis plerumque fuiſſe eleemoſynas ſingulorum fidelium, illorum fidei incorruptæ facilè incumbentium, quos Eccleſia ipſa diſpenſatores elegiſſet; nec neſcientium eis vel maximè exploratas eſſe pauperum neceſſitates, quàm celerrimè relevandas. 2. Cœpiſſe Epiphanium ſua omnia primùm pauperibus elargiri, & tum pari largitate Eccleſiæ proventus in eoſdem erogaſſe. A quo procul ſunt certiſſimè, qui ut patrimonio parcant, rebus Eccleſiæ interim veſci ſe gaudent. 3. Exhorruiſſe Epiphanium carnalem Oeconomi ſui prudentiam, in futuras neceſſitates aliqua coacervantis, quaſi diffideret ejus vel omnipotentiæ, vel bonitati, qui aviculas nihil ſollicitas niſi ſuorum concentuum copioſè paſcit, & lilia veſtit murice, cui nec Salomonis purpura certare potuiſſet.

XIII.

XIII. Perinsigni victoria Romani de Persis reportata, septem millia captivorum vinculis & carceribus constrinxerant. Acacius Amidæ Episcopus, rescito eos non libertatis tantum amissæ tædio, sed & fame cruciari, Cleri sui consensionem elicuit, ut aurea & argentea Ecclesiæ suæ vasa conflaret, ut captivos hos omnes vinculis & fami eximeret. Ita libertati restitutos, commeatu & pecunia donavit, ut in Persidem se recipere quamproperè possent. Confessus est Rex Persarum nobilius & gloriosius se Romanorum Beneficiis, quàm armis superatum fuisse. *Res ab Acacio gesta, Regi Persarum maximam creavit admirationem; quod Romani his rebus utrisque, & bello, & beneficiis hostes vincere laborabant.* Voluit Persarum Rex conspectu frui Præsulis, cujus victoria tantò præclarior & memorabilior erat, quòd & victis ipsis profuisset.

Socrat. l. 7. c. 21.

XIV. Narrat Sozomenus à Cyrillo Hierosolymitano Episcopo divenditos fuisse thesauros, atque sacros ornatus Ecclesiæ suæ, quò plebi adesset, annonæ penuria & fame laboranti, & Episcopi maximè sui præsidio assuefactæ calamitates plerasque suas propulsare. *Multitudo rebus ad victum necessariis destituta, ad Cyrillum, utpote Episcopum, opis implorandæ causa confugit. Cui cum pecuniæ ad eam sublevandam non suppeterent, thesaurum Ecclesiæ & sacra aulæa vendidit.*

L. 4. c. 24.

XV. Atticum Episcopum Constantinopolitanum tantæ in pauperes largitatis fuisse narrat Socrates, ut ad finitimas civitates grandem persæpè pecuniam mitteret ad pauperes recreandos. Cùm ad Calliopum Ecclesiæ Nicænæ Presbyterum aureos solidos mitteret trecentos, quos in pauperes erogaret, misit & saluberrima monita ad eleemosynas opportunè & cautè dispertiendas. Monuit enim illis ut daret, non quibus mendicitas ipsa ars, lucrum, & quæstus est, quo otiosi languent & pinguescunt: sed quos pudor quidam ingenuus mendicare prohibet. *Velis autem in eos conferre, non qui ventris causa quasi mercaturam per totum vitæ tempus mendicando exercent; sed qui mendicare erubescunt.* Monet rursus ut universis indiscriminatim opituletur, nec sectarum discrepantia deterreatur; cùm ea stipe dignus sit, quisquis homo, quisquis egenus est. Hæc prætermittere non potui, quibus pulcherrimè declarantur infinita quædam vis, & amplitudo charitatis Episcopalis, quæ non cohibet se, quin miseris & egenis quibusque, onde unde toto ex orbe affluentibus, vel utcumque notis sinum pandat pietatis & beneficentiæ suæ.

L. 7. c. 25.

XVI. Flavianus Patriarcha Constantinopolitanus, urgente Chrysaphio, qui gratiæ & authoritatis palmam obtinebat apud Theodosium Imperatorem Juniorem, ut aliquid muneris Principi offerret, post suam in tantum Ecclesiæ fastigium provectionem; panes ad illum puros misit, velut Eulogias pias, & admonuit eum, aurum non esse Ecclesiæ præter vasa sacra, quæ Dei & pauperum essent. *Ecclesiæ sacra vasa Deo & pauperibus esse consecrata.*

Niceph. L. 14. c. 47.

XVII. Agimus alibi de distributo omnibus Ecclesiis frumento per omnes Imperii civitates, dono Constantini Imperatoris, ad Cleri & pauperum alimenta. A Juliano Apostata revocatum id donum, Jovianus ejus successor tertia ex parte restituit tum quidem, totum restituturus, si vel tum per Imperii incredibiles calamitates licuisset, vel postea per vitæ brevitatem. Id donum annuum confirmavit postea Marcianus Imperator, ne victu necessario pauperes destituerentur. Quo ex Edicto id quoque liquet, pauperum esse, quæcumque Ecclesiæ conferuntur. *Et quia humanitatis nostræ est egenis prospicere, & dare operam, ut pauperibus alimenta non desint; Salaria etiam quæ sacrosanctis Ecclesiis in diversis speciebus de publico hactenus ministrata sunt, jubemus nunc quoque inconcussa, & à nullo prorsus immutata præstari, liberalitatique huic promptissimæ perpetuam tribuimus firmitatem.*

Cod. l. 1. Tit. 2. leg. 12.

XVIII. In Actis sanctissimæ pœnitentis Pelagiæ illud memorabile occurrit, ubi se mundo, auro, omnibus denique rebus suis spoliavit, Episcopum Nonnum id quidem accepisse depositum, at decerpere nihil prorsus inde voluisse, quod sibi privatim, vel Ecclesiæ suæ cederet; sed omnia prorsus jussisse in pauperes profundi. *Qui statim vocavit Custodem Ecclesiæ seniorem, & ipsa præsente omnem substantiam ejus in manus illius tradidit dicens. Adjuro te per inseparabilem Trinitatem, ne quid hinc vel in Episcopium, vel in Ecclesiam ingrediatur, sed magis viduis & orphanis & pauperibus erogetur: ut quod malè attractum est, bene custodiatur, & divitiæ peccatricis fiant thesauri justitiæ.* Centum argenti pondo cum accepisset B. Martinus à viro nobili, quem miris & prodigiosis quibusdam beneficiis affecerat: quanquam inculcarent aliqui Monachos ipsius proprios necessaria & veste & esca frequenter carere: propositi sui tamen retinentissimus, præcepit eam omnem pecuniam redimendis dependi captivis, ne teruncio quidem suis Monachis deciso, quibus ut & sibi unam reservaram volebat absolutissimæ abdicationis laudem. *Nos, inquit, Ecclesia, & pascat, & vestiat, dummodo nihil nostris usibus quæsisse videamur.*

Apud Rosweidum. pag. 379.

Sev. Sulpit. Dial. 3.

CAPUT XXVIII. *P. 1. l. 4. c. 7.*

Beneficiarii & Episcopi ipsi, nec domini, nec possessores sunt propriè, sed dispensatores omnium Ecclesiæ bonorum. Probationes ex quinque prioribus Ecclesiæ sæculis.

I. Probationes ex Augustino, cui non placet, ut quibus sunt res propriæ, ii res Ecclesiæ delibent, pauperibus addictas.
II. Ingemiscebat sanctissimus Præsul, sarcina gravatus rerum Ecclesiæ, quarum administrator erat.
III. Laici plerique apud Clericos deponebant ex Hieronymo, quas pauperibus erogari vellent eleemosynas.
IV. Et probro & convitio verberabat Bricium B. Martinus, quod in Clericatu divitias cumularet.
V. VI. Clarè & perspicuè ex Juliano Pomerio, ut non sint Episcopi, nisi dispensatores.
VII. VIII. Quæ semel Deo consecrata fuere bona, uti & vasa sacra, jam non possunt ad profanos sine ingenti piaculo revocari usus.
IX. Ex Concilio Carthaginensi IV.
X. Ex Ambrosio.
XI. Ex Patribus Græcis.
XII. Privatorum eleemosynæ apud Episcopos deponebantur.

I. Etsi abundè patefactum sit ex Capitibus superioribus, & Episcopos & quoscumque demum Beneficiarios, patrimonii pauperum Christique meros esse dispensatores, & administros, non propriè possessores, non dominos; operæ tamen pretium duximus paulò operosiùs eam rem hîc elucidari, ex qua videlicet apta & religata pendet, tota in his Ecclesiæ disciplina morumque norma. Ab Augustino jam accepimus, si Clericis nullæ sint

res propriæ, eorum esse res Ecclesiæ, non secus quàm omnium sunt pauperum, quorum classi eos vel nascendi conditio adscripsit, vel professio. At si propriæ sint illis quantùm satis est res suæ, tum nihil ad eos pertinere res Ecclesiæ, sed ad pauperes; quarum non sint ipsi quidem nisi dispensatores; proprietatem autem vendicare sibi non possint, nisi damnabili usurpatione. Ipsissima hæc sunt Augustini verba: *Quæ tamen si pauperum compauperes sumus, & nostra sunt, & illorum. Si autem privatim quæ nobis sufficiant, possidemus, non sunt illa nostra, sed pauperum, quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis usurpatione damnabili vendicamus.*

Epist. 50.

II. Quibus non erant oculi nisi carnales, & carnalibus affectibus referta mens: illi Episcopos suspiciebant, velut dominos ingentium Ecclesiæ prædiorum, videbant, & invidebant. At Episcopi ipsi, Apostolico imbuti cœlitùs spiritu, procuratores dumtaxat sibi videbantur esse alienæ quodammodo rei, cujus administratione & sarcina optatissimum fuisset illis expediri se, nisi Pastorali sollicitudine & charitate, quàm necessaria & ineluctabilis, tam dulcis ea ipsis servitus fuisset. Audiendus hîc Augustinus, animi sui sensus & intima pandens penetralia. *Vix vigesima particula res mea paterna existimari potest, in comparatione prædiorum Ecclesiæ, quæ nunc ut dominus existimor possidere, &c. Nos rebus Ecclesiæ dominari existimamur, nos opibus frui, &c. Deus testis est istam omnem rerum Ecclesiasticarum procurationem, quarum credimur amare dominatum, propter servitutem, quam debeo charitati fratrum & timori Dei, tolerare me, non amare; ita ut ea, si salvo officio possim, carere desiderarem.*

Epist. 225.

III. Id quoque ex Hieronymo hausimus, Clericis commendatum esse, quod Laici seposuissent, ad pauperes levandos, ad seipsos peccatis exonerandos. Ideo rei commendatæ non dominos, sed dispensatores esse Clericos; denique dispensatori eam esse legem inexorabilem præfixam, ut summa fide dispenset creditas sibi pecunias, sibi nihil reservet. En rursus ejus verba: *Accepisse quod pauperibus erogandum sit, & esurientibus plurimis, vel cautum esse velle, vel timidum, aut quod apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. Ego fame torqueor, & tu judicas quantum ventri meo satis sit? Aut divide statim quod acceperis; aut si timidus dispensator es, dimitte largitorem, ut sua ipse distribuat. Nolo sub occasione mea sacculus tuus plenus sit. Nemo me meliùs mea servare potest. Optimus dispensator est, qui nihil sibi reservat.* Ex his planum est Laicorum eleemosynas Clericis constantissimè concreditas fuisse, ut eas erogarent; at hos cùm inficiari non possent, inanes in prætextus declinasse, & multa recondidisse, quasi in futuras pauperum necessitates, cùm præsentibus potiùs fuisset succurrendum. Quorsum enim torqueri nunc fame sinas, cui in posterum opem feras?

Ad Nepot. de vita Cler.

IV. Non tacuit Severus Sulpitius, quibus verbis castigaret B. Martinus Bricium, opes sibi accumulantem, equos, servosque comparantem, cùm ante Clericatum inops prorsus, & in Cœnobio à Martino ipso enutritus fuisset. *Objurgatus pridie ab eo fuerat, cur qui nihil unquam ante Clericatum, quippe in Monasterio ab ipso Martino enutritus, habuisset, equos aleret, mancipia compararet.*

Dialog. 3.

V. Docuit & Julianus Pomerius, qui res suas vel abdicarint, vel pauperibus distribuerint, posse eos postea dispensatores fieri rerum Ecclesiæ, nullo carnalium cupiditatum contagio afflatos, ut quas ea renuntiatione prorsus conculcaverint. *Quisquis omnibus quæ habuit, dimissis aut venditis, fit rei suæ contemptor, cùm præpositus fuerit factus Ecclesiæ, omnium quæ habet Ecclesia, efficitur dispensator.* Subdit verò Paulinum, Hilarium, & non paucos alios hac terrenorum omnium despicientia spectatissimos viros res Ecclesiæ postea possedisse, tanquam non possiderent; ut procuratores, non ut dominos. *Non ut possessores, sed ut procuratores facultates Ecclesiæ possidebant.* Sacri quippe depositi custodes sibi videbantur, qua cura absolvi se gestiebant. *Non eas vendicaverunt in usus suos, ut proprias, sed ut commendatas pauperibus diviserunt.* Omnium sibi pauperum provisores visi sunt, tam suæ immemores utilitatis, quàm alienæ studiosissimi. *Hoc est enim possidendo contemnere, non sibi, sed aliis possidere: nec habendi cupiditate Ecclesiæ facultates ambire, sed eas pietate subveniendi suscipere.*

De vita Contempl. l. 2. c. 9.

VI. Nec ambigit pius hic Scriptor, quin verè deposita hæc sint publica Episcopis credita, & quidem meritissimò; quippe qui cùm sua aut reliquerint, aut distraxerint, & pauperibus erogarint, & pauperum se collegio adgregarint, castissimo paupertatis Christi consectandæ amore, facillimè intelligantur hæc in egenos largissimè dispensaturi, nec sibi, nisi quantum egenis satis est, servaturi. *Itaque Sacerdos, cui dispensationis cura commissa est, non solùm sine cupiditate, sed etiam cum laude pietatis accipit à populo dispensanda, & fideliter dispensat accepta, qui omnia sua aut parentibus reliquit, aut pauperibus distribuit, aut Ecclesiæ rebus adjungit, & se in numero pauperum paupertatis amore constituit; ita ut unde pauperibus subministret, inde & ipse tanquam pauper voluntarius vivat.*

Ibid. c. 11

VII. Sed quod invictius rei quam urgemus argumentum, quàm quod idem Pomerius subjicit, res quascumque Deo semel oblatas, jam res Dei, portionem Dei esse, patrimonium Christi esse, quòd non aliæ citra sacrilegium contrectare possint manus, quàm charitatis, liberalitatis, temperantiæ, frugalitatis. Nec enim ea dona Deo semel oblata, augusta minùs, aut sacrosancta sunt, quàm sacra vasa altarium; nec minùs impiè & sacrilegè in profanos usus vocabuntur; quid si avaritiæ, aut insanis quibuscumque servire cogantur cupiditatibus? *Nunc autem quod Christiani temporis Sacerdotes magis sustinent, quàm curant possessiones Ecclesiæ, etiam in hoc Deo serviunt; quia si Dei sunt ea quæ conferuntur Ecclesiæ, Dei opus agit, qui res Deo consecratas, non alicujus cupiditatis, sed fidelissimæ dispensationis intentione non deserit. Quapropter possessiones, quas oblatas à populo suscipiunt Sacerdotes, non sunt inter res mundi deputari credenda, sed Dei. Quoniam si vestes, ac vasa, & cætera quæ in sacro usui ministrantibus erant, sancta vocabantur, nec in usus humanos revocari jam poterant, divinis semel ministeriis consecrata: quomodo non ea quæ conferuntur Ecclesiæ sacra credenda sunt, quibus non ut sæculi rebus luxuriosè, sed sanctè ut Deo consecratis utuntur ad necessaria Sacerdotes.*

Ibid. c. 16.

VIII. Quàm piè hæc, tam & constanter dicuntur, quæ Ecclesiis data & erogata sunt omnia, ea Deo jam tum dicata, & sacra fuisse; tam sacrosancta & incontaminata proinde ea deinceps fuisse, quàm vasa sacra, quàm altaria, quàm hostias ipsas Deo oblatas; nec ea jam contrectari posse, nisi ab iis qui se non dominos, non possessores, sed custodes & administratores profiteantur; non alia denique jam quemquam nisi ut rebus sacris abuti

posse, ad pauperum, ad Templi ministrorum necessitates, non ad pompam, non ad delicias.

IX. Hæc uno Canone lucolentissimè complexi sunt Patres Carthaginensis Concilii IV. jusso Episcopo res Ecclesiæ tractare, ut apud se depositas, ot charitati suæ commendatas, non ut proprias, non ut avaritiæ profana quædam irritamenta. *Ut* Epist. 31. *Episcopus rebus Ecclesiæ tanquam commendatis, non tanquam propriis utatur.*

X. Cùm instaretur Ambrosio, ut Imperatori, vel Imperatrici potiùs Ecclesia permitteretur, Arianorum Conventibus annuenda: Episcopali constantia, & infracta fortitudine responsum ab eo est, si qui sibi fundi, vel agri residui essent, eos se non posse Imperatori recusare; at rerum Ecclesiæ se custodem dumtaxat, & procuratorem esse; ideoque nec ab Imperatore eas invadi, nec à se tradi posse, cùm penes Deum unum illarum omnium proprie- Epist. 33. tas, & dominium, jusque sit. *Respondi, si à me peteret, quod meum esset, id est, fundum meum, argentum meum, jus hujusmodi meum me non refragaturum, quanquam omnia quæ mea sunt, essent pauperum. Verùm ea quæ divina, Imperatoriæ potestati non esse subjecta.*

XI. Non potuit autem non & Græcis Patribus approbari doctrina, quam tanta Latinorum consensio tueretur. Illacrymatur Isidorus Pelusiota sui ævi fæcibus, & collapsæ disciplinæ, cùm Præsules deliciis, opibus, honoribus inhiarent; nec jam sibi dispensationem rerum Ecclesiæ creditam esse, sed proprietatem & dominationem jactarent: cùm nuper Chrysostomus, Nazianzenus, aliique Episcoporum, & Ecclesiæ Patrum principes, vel speciem & umbram hujus dominationis summa contentione effugerent, paupertatis studium præ se ferrent; non alias magis, quàm jejunii & secessûs delicias L. 5. Ep. 21. degustarent. *Tunc virtute præditi sacerdotio admovebantur, nunc avari & pecuniæ cupidi. Tunc imperia dignitatesque ob rei magnitudinem defugiebant, ut Nazianzenus, Chrysostomus, & alii, nunc verò sponte assumunt ob deliciarum copiam, atque invadunt. Tunc voluntaria paupertate gloriabantur, nunc habendi cupiditate spontanea quæstum faciunt. Recidisse jam sacerdotii dignitatem ad regnandi cupiditatem apparet, ab humilitate ad superbiam, à jejunio ad delicias prolapsam; à dispensatione denique ad dominium venisse. Non enim ut dispensatores administrare rem volunt, sed ut domini, sibi propria vendicant.*

XII. Narrat Theodoretus ingens illud & admirandum Eremi columen Zenonem, cùm patrimonia sua distrahi jussisset, & pauperibus ipsemet ea ex parte non mediocri distribuisset; jamque sentiret piæ largitatis suæ cursum morte interceptum iri, Episcopum loci invitasse, & in ejus manus deposuisse, quidquid sibi eleemosynarum supererat erogandum, quod omnium in commune pauperum provisor sit Episcopus, & procurator. *Adesdum, inquit, ô venerandum mihi caput, esto istarum* Hist. Relig. c. 13. *quoque pecuniarum optimus dispensator, eas juxta Dei voluntatem distribuens, tanquam ipsi judici rationem redditurus. Harum te dispensatorem instituo, qui & Pontifex es, & Pontificatu dignam vitam agis. Pecunias ergo velut divino quæstori tradidit, &c.*

❀❀❀
❀❀
❀

CAPUT XXIX. *P. 2. l. 4. c. 5.*

Res Ecclesiæ omnes patrimonia esse pauperum, quorum non sint Clerici & Beneficiarii quique nisi dispensatores. Probationes ex Ecclesiæ Latinæ monumentis, ab anno Christi quingentesimo ad septingentesimum.

I. II. III. IV. Argumenta ex Conciliis Ecclesiæ Gallicanæ, quæ res Ecclesiæ omnes addicunt alendis Clericis & pauperibus, redimendis captivis, instaurandis templis. Ad id excubat in Episcopos Provinciæ Concilium Provinciale, quod nonnunquam erat ad consultandum super pauperum necessitatibus; præcipit, à singulis urbibus, Parochus, Ecclesiis proprios ali pauperes. Quibus vacante vis sunt pauperibus vires corporis, ut manibus operari possint, nefas est eleemosynis eos sustentari.

V. VI. VII. VIII. Probationes ex Gregorio Turonensi. Summam ille pecuniæ confert, ad familiam educandam, & sepienda milites. Alius Episcopus mutuam sumit pecuniam, quam civibus suis mutuam det, quo negotientur, & vestiant.

IX. Anno vertente jubet B. Aurelianus Regula Monachos pauperibus erogare, quidquid residuum, vel annonæ superat.

X. De Hispania & Germania.

XI. XII. Miranda B. Audoeni & S. Cæsarii exempla.

XIII. XIV. XV. Gregorii Magni stupenda largitiones. Multiplex & perillustre specimen ejus in omnes charitatis.

XVI. Toto orbe diffusum Ecclesiæ Romanæ patrimonium, idem ipsum erat quasi publicum ærarium universi orbis pauperum.

XVII. XVIII. Largitionum ejus mirabilia documenta alia. Quàm audacter & ingeret, ut eadem charitatis viscera reliquis Episcopis impartiretur.

XIX. Plerumque administrandis pauperum rebus præficiebantur Diaconi.

XX. Diaconia ea dicebatur. Ex publico penu aliqua confrebantur.

XXI. De fœminis, quæ Matriculæ dicebantur.

XXII. XXIII. Erant ejusmodi charitatis hospitia, ubicumque porrigebatur Ecclesiæ Romanæ patrimonium. Quàm prisca sit ea vox Diaconia.

XXIV. Per sese Episcopi res Ecclesiæ non attingebant, uti nec Apostoli.

XXV. XXVI. De Oeconomis & Vicedominis. Quo illi differebant.

I. Caput illud est, & principium, ex quo religata pendet universa de distribuendis, utendisque Ecclesiæ rebus, sive proventibus doctrina, res Ecclesiæ qualescumque patrimonia esse pauperum, quorum penes ipsos dominium & proprietas sit, penes Beneficiarios administratio; in idque consentire Concilia & omnium ætatum Scriptores antiquos orthodoxos. Concilii Agathensis Patres uno verbo rem conficiunt; qui res Ecclesiæ legatas retinent & suffurantur, eos pauperum homicidas esse. *Velut necatores pauperum.* Concilio Au- Can. 4. relianensi I. jubentur Episcopi proventus Ecclesiæ suæ omnes expendere in fabricas Ecclesiarum, in Clericos & pauperes alendos, in redimendos captivos; si officio tam religioso & tam necessario desint, à Provinciæ Concilio graviter objurgandos, Can. 5. tum verò semotum ipsosmet iri à reliquorum Episcoporum communione & charitate. *Justissimam definimus, ut in reparationibus Ecclesiarum, alimoniis Sacerdotum & pauperum, vel redemptionibus captivorum, quidquid Deus in fructibus dare dignatus fuerit, expendatur: & Clerici ad adjutorium Ecclesiastici operis constringantur. Quod si aliquis Sacerdotum ad hanc curam minus sollicitus ac devotus extiterit, publicè à comprovincialibus Episcopis confundatur. Quod si nec sub tali se confusione correxerit, donec emendet errorem, communione fratrum habeatur indignus.*

II. Conciliorum ergo id muneris erat Provincialium, ut gnaviter expenderent, qua Episcopi fide, qua charitate expendissent ipsi Ecclesiæ suæ proventus. Ab eodem Concilio id oneris imponitur Episcopis, ut debiles, ut ægros in se recipiant alendos omnes, & quicumque labore manuum vi-
Can. 16. tam tolerare non possunt. *Episcopus pauperibus vel infirmis, qui debilitate facientes non possunt suis manibus laborare, victum & vestitum, in quantum possibilitas habuerit, largiatur.* Ubi palam fit, flagitiosum id esse, si qui viribus pollent pauperes, ii invalidorum stipendiis alantur. In Concilio V. Aurelianensi verba ipsa usurpantur Concilii Agathensis, qui res Ecclesiæ datas retinent, eos pauperum interfectores
Can. 13. 16. haberi debere. *Tanquam necator pauperum.* Edicitur ibidem, ne fidum instituat Episcopus ministrum, cui vinctorum in custodiis publicis cura mandetur.
Can. 20. *Atque à Pontifice instituta fideli & diligenti persona, qua necessaria provideat, competens eis victus de domo Ecclesiæ tribuatur.* Sed leprosi hic tantò diligentius Episcopis commendantur, quantò alieniores erant
Can. 21. 6. plerumque fideles ab eorum cura. *De domo Ecclesiæ juxta possibilitatem victui & vestitui necessaria subministret unusquisque Episcoporum.* Quod & in Concilio Lugdunensi III. innovatum est.

III. Charitati & munificentiæ Episcopali non alios hæc Concilia limites delineavere, quàm eorum potestati & reditibus. At ubi demum à Concilio Turonensi II. animadversum est, Episcopales reditus omnes pares non esse sustentandæ pauperum multitudini vastissimæ quandoque Diœceseos, præceptum ibidem, atque statutum est, ut suos pau-
Can. 5. peres alerent Parochi, urbes, cives. *Ut unaquæque civitas pauperes & egenos incolas alimentis congruentibus pascat secundùm vires: ut tam vicani Presbyteri, quàm cives omnes suum pauperem pascant; quo fiet, ut ipsi pauperes per civitates alias non vagentur.*

IV. Non coaluit Concilium Valentinum II. nisi ut necessitatibus pauperum prospiceret: *Cùm nostra mediocritas pro diversis pauperum querimoniis convenisset.* Mox ubi confirmatione sua munivit donationes Guntramni Regis, Reginæ ejus conjugis & natarum, anathema dixit in eos, qui compilando pau-
Can. 10. perum patrimonio, eos enecarent. *Veluti necator pauperum anathemate plectatur.* Nec ab his verbis recessit Concilium Remense, vel sententiis, hoc etiam addito, eò vendi, aut alienari non posse res Ecclesiæ, quòd patrimonia sint pauperum. *Neque per quoscumque contractus, unde pauperes vivunt, alienare præsumat.* Denique eo Concilio non permissi sunt Episcopi sacra vasa frangere, nisi redimendis
Can. 22. captivis. *Excepto si ardua evenerit necessitas pro redemptione captivorum.*

V. Agens de furto Gregorius Turonensis in Ecclesia perpetrato, direptum fuisse ait penu pauperum. *Res pauperum, quæ ibidem fuerant adgregatæ*
L. 3. c. 32. *diripiunt.* Ubi nonnisi fortan de depositis pauperum
L. 6. c. 20. verba facit. Alibi verò de Crodino disserit, miræ opulentiæ viro, mirabilioris in Ecclesias munificentiæ. Delectabatur enim ædibus magnificentioribus extruendis, decorandis, ornandis, locupletandis ingenti quadam terrarum & vinearum addita dote, ut in eas rum, qui re renni essent, invitaret Episcopos, tanquam secum pransuros, reapse verò iisdem ædibus & tota dote donandos, quo pauperes ii quos sustentasset inde Episcopus, aditum sibi ad
L. 7. c. 29. æterna cœli Palatia aperirent. *Sint hæc Ecclesiæ data, ut dum de his pauperes reficiuntur, mihi veniam obtineant apud Deum.* Docet & idem alibi pauperum nomina matriculæ inscripta fuisse, ut qui suo modo & ordine Beneficiariis annumerarentur. *Nonnulli* De Mirac.
Matriculariorum, & aliorum pauperum. Quæ verba B. Mart. l. 2.
Gregorio sunt prorsus familiaria. c. 22.

L. 2. c. 37.
VI. Rursum alibi Gregorius idem narrat, ut civibus suis pacis se sequestrem & conciliatorem interponeret, post effrænem quandam furtorum & homicidiorum audaciam: utque ne vel ipsi homicidiorum authores neci dederentur, ingenti Ecclesiæ pecunia demeruerit, ac exarmaverit proximos eorum, qui interempti fuerant, vel quorum compila- Ibidem.
tæ res, ædesque fuerant: juramento constrictos, L. 7. c. ult.
omnem à se injuriæ, vel damni memoriam bona fide oblitteratum iri.

VII. Sed illud ex eodem vel maximè memorandum est, quod de Desiderio Virdunensi Episcopo narratur; qui cùm acerbissimum dolorem caperet ex inopia quadam summa, qua urbis suæ cives conflictari languebant, quibus nec ipse satis succurrere posset, longis Theodorici Regis insectationibus fatigatus, & exhaustus: aliquando tandem mutua accepit à Theodeberto Rege septem millia solidorum aureorum, atque in cives dispensavit, ut negotiationis pristinas ruinas suas sarcirent, & aliquando restituerent, quod mutuassent. Cùm ergo postea præsto esset Episcopus ad illam pecuniam Theodeberto Regi repræsentandam, magni & verè Regii animi Rex, cumulatissimè sibi factum fuisse satis declaravit, tum lætitia, tum gloria levatæ tantæ civium suorum miseriæ, & paupertatis. *Suffi-* L. 3. c. 34.
cit mihi, si dispensatione tua pauperes, qui opprimebantur inopia, per tuam suggestionem, vel per meam largitatem sunt relevati.

VIII. Referuntur & alibi ab eodem Gregorio verba, sive Parochi, sive Abbatis sancti Nazarii juxta Nannetas, ad eos qui oblationem quandam opulentissimi viri ibi appensam auferre machina-
bantur: *Dei res hæ sunt, & ad reficiendos pauperes* De Mirac.
sancto Martyri sunt collata, ne famem pessimam pa- L. 1. c. 65.
tiantur, qui huic templo fideli devotione deserviunt. Unde & illud extitit, nec Clericos ipsos obtrudere se debere ad capienda stipendia Ecclesiastica, nisi verè pauperes sint.

IX. Quod erat more receptissimum in omnibus Monasteriis, id Regula à se conscripta sancivit B. Aurelianus Arelatensis Episcopus, ut Monachis non modesto, & frugali, sed parcissimo & jejuno victu dempto, quæ superessent omnia annui proventus, ea vertente anno in pauperes erogarentur. *Si quid* Regula.
verò superfuerit expensis aut usibus fratrum in auro, c. 44.
aut in vestibus, vel cellario, sanctus Abbas per manus Provisoris, aut per quamlibet fidelem personam pauperibus, peregrinis, aut captivis faciat dispensari.

X. In Concilio Toletano IV. Hispaniarum Episcopi, primos quidem collocarunt Clericos, Monachosque in eorum censu, quos sportulis Ecclesiæ sustentari æquum est; at secundùm eos, omnes mox recensuerunt pauperes & ærumnosos, ne uno quidem excepto. Quin & Clericis ac Beneficiariis anteposuisse videri possunt eos, qui rebus suis Ecclesiæ collatis, egestate post inopina oppressi essent, ipsi, vel eorum liberi. *Si enim Clericis vel Monachis seu* Can. 38.
peregrinis, aut quamlibet necessitatem sustinentibus, pro solo Religionis intuitu, in usum res Ecclesiasticæ largiuntur: quanto magis his consulendum est, quibus retributio justa debetur.

XI. Otlonus Presbyter, à quo scriptis mandata est vita beati Bonifacii Episcopi Moguntini, Apostolos primò confirmat, & Apostolicos viros prio-

ribus sæculis, cùm Ecclesiarum conditores, & parentes essent, possessiones illis & decimas assignasse, quò ab illis postea in pauperes distribuerentur. Ex quibus ille post argumentatur, potuisse B. Bonifacium Cœnobio Fuldensi, in quo tumulari se voluit, conferre non mediocrem agrorum & decimarum copiam, qua proinde non possint posteriores Episcopi Monachos spoliare, cùm penes hos non sit nisi administratio & dispensatio rerum pauperibus fovendis addictarum. Non hic ego austeriore lance examinabo antiquissimi hujus Scriptoris doctrinam; sed illud sanè ne trahi quidem potest in controversiam, decimas terrarum, & terras ipsas Ecclesiis, vel Cœnobiis concreditas fuisse, ut largitionum in pauperes inexhausti hi fontes quidam essent.

In Prolego.

Beati Audoëni Archiepiscopi Rotomagensis vitæ Scriptor, qui addoceat, quàm piè & sanctè ab eo administrarentur res & proventus Ecclesiæ, ita illum oculis subjicit, quasi parentem, fundatorem, & provisorem longè plurimorum per Gallias Monasteriorum, in sua verò potissimum Diœcesi, præter Xenodochia complusculа, & charitati dicatas ædes, quas ille *matriculas* vocat. En ipsa ejus verba. *Ardebat summo studio Monasteria & loca sacra per omnes Franciæ Provincias construendi, maximè verò in propria Diœcesi, &c. Xenodochia quoque & matriculas extruxit, annonam sufficientem illic habitantibus suppeditans.* Quin & illud audet hic Scriptor, etsi ut opinor, paulò exaggeratius, utriusque sexus Cœnobia ab Audoëno in Rotomagensi Diœcesi esse constructa non pauciora, quam olim essent in Ægypto, superstite vel authore beato Antonio. *Tantus ibi erat numerus Cœnobiorum diversi sexus, putà Monachorum & Monacharum, ut & multitudine & Religione Ægypti Monasteria, ab Antonio quondam instituta, æquare viderentur.* Est porro consentaneum, non fundata, non dotata aliter ab Episcopis fuisse tum Monasteria, quàm ut illis & fundos & decimas adjicerent. Unde & præsidii aliquid accedit superiori Otloni doctrinæ.

Surius die 24 August. c. 16.

XII. Nihilo parcior fuit Cæsarius, aut illiberalior, in explicanda Episcopali charitate, ubi aurum, argentumque à prædecessore suo reconditum dispersit in pauperes, ac demum aurea, argenteaque Ecclesiæ, sive vasa, sive ornamenta confregit & distraxit, ad redimendos captivos. *Donec omnes ab eo essent redempti eo argento, quod venerabilis Eonius antecessor ejus Ecclesiæ mensæ reliquerat, observans illud, quod Dominus in paropside intinxit panem, non in vaso argenteo; Apostolisque præcepit, ne possiderent aurum, vel argentum, &c. Thuribulis, calicibus, patenis pro eorum redemptione datis, excussisque à cancellorum columnis ornamentis argenteis.* Addit hujus vitæ Scriptor, eam esse verissimam, elegantissimamque ditandorum & decorandorum templorum rationem; permirum autem id esse, quod tot habeat Præsules sui hujus facinoris admiratores, imitatores tam paucos. *Ornavit igitur & defendit, non deformavit Ecclesiam, &c. Nos verò videmus quosdam laudare in sancto viro, quod ita fecerit, nec tamen ullo pacto velle imitari.* Cùm Rex Italiæ Theodoricus Cæsarium grandi cratere argenteo donasset, non eum ille in templum intulit, sed in redemptionem captivorum distraxit. Aliàs Cæsarius cùm non esset ad manum quod daret, nec indonatum vellet abire pauperem, casula & alba illum sua donavit.

Surius die 27. August. c. 14.

Cap 16 50.

XIII. Vestes quotannis & pecuniam missitabat Symmachus Papa ad Episcopos in Africa & Sardinia exulantes. Unde Anastasius Bibliothecarius & Ado in Chronico. *Hic omni anno per Africam & Sardiniam Episcopis qui in exilio erant retrusi, pecunias & vestes ministrabat.* Tam charitas, quam potestas & providentia hujus Pontificis nullo circumscribebatur terrarum limite. In Concilio IV. Romano sub eodem Pontifice apertissimè declaratum est, pauperibus donare fideles, quidquid Ecclesiæ donarent, ad æternæ salutis suæ procurationem. *Ut quæ vel pro salute, vel requie animarum suarum unusquisque venerabili Ecclesiæ pauperum causa contulerit.* Si quid secus fiat, id sacrilegio non carere. *Iniquum est, & sacrilegii instar, &c.*

XIV. At inter Romanos ipsos Pontifices, non alius quisquam plura edidit, quàm Gregorius Magnus, aut illustriora charitatis & munificentiæ Episcopalis documenta. Fidem facit Joannes Diaconus, censum & descriptionem eum fecisse omnium Ecclesiæ proventuum & fundorum, ut quater anno quolibet solennes præstaret largitiones, non solum Pontificii Palatii sui ministris, sed Clericis prorsus omnibus, Monachis, Monialibus, Parochiis, & Xenodochiis. *Cunctorum patrimoniorum prædiorumque reditus adæravit, eorumque pensionibus in auro argentoque collatis, omnibus ordinibus Ecclesiasticis, vel Palatinis, Monasteriis, Ecclesiis, Cœmeteriis, Diaconiis, Xenodochiis urbanis, vel Suburbanis, quot solidi singulis, quater in anno distribuerentur, Pascha scilicet, Natali Apostolorum, natali sancti Andreæ, natalitioque suo; per polyptycum, quo hactenus erogatur, indixit.* L. 2. c. 24.

XV. Singulis quoque annis ipso die Paschæ in publicum prodibat summo mane, ut omnes osculo pacis impertiretur, quo etiam tempore bene multos aureos largiebatur, quod ille idem ita describit. *Ad impertiendum pacis osculum residens, cunctis Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, aliisque axiomaticis aureos erogabat.* Erat & cùm peregrinis aureos & vestes donaret, nempe Apostolorum natali, & suo, hoc est, quo ipse die Pontifex ordinatus fuerat. *Natalitio Apostolorum vel suo, mixtos solidos offerens, peregrinis nihilominus vestimenta donabat.* Ibid. c. 25.

Primo cujusque mensis die pauperibus erogabat ex iis propemodum esculentis & poculentis, quibus vita fovetur. Ea ille idem sic enumerat. *Omnibus omnino Kalendis, pauperibus generaliter easdem species, quæ congerebantur ex reditibus, erogabat, & suo tempore frumentum, suo vinum, suo caseum, suo legumen, suo lardum, suo manducabilia animalia, suo pisces, vel oleum paterfamilias Domini discretissimè dividebat.* Defluebat ad delicias quasdam veluti materna teneritudine charitas blandiens sanctissimi Pontificis, Nobilesque pigmentis aliquando & hujusmodi delicatioribus condimentis recreabat. *Pigmenta verò, aliaque delicatiora commercia primoribus honorabiliter offerebat, ita ut nihil aliud, quam communia quædam horrea, communis putaretur Ecclesia.* Ibid. c. 26.

At non alio magis delectabatur ejus charitas, quàm alendis tribus millibus Monialibus. Quindecim semel auri pondo eas donaverat ad ædes instruendas rebus quibusque necessariis, & domestico instrumento; at annis singulis octoginta rursus pondo dabat ad parandum cibum. Jam audivimus eum narrantem, harum sanctitatis & pœnitentiæ veluti propugnaculo quodam inexpugnabili muniri Ecclesiam Romanam adversùs arma & sævitiam Longobardorum. *Si ipsæ non essent, nullus nostrum jam per tot annos in loco subsistere inter Longobardorum gladios potuisset.* Ægrotantibus per constitutos veredarios, & Cap. 27. Reg. l. 6. Epist. 23.

parte aliqua corporis captis, aut truncatis, neces-
Cap. 28. saria quæque subsidia submittebat. Honestioribus
autem & verecundis pauperibus mensæ suæ quoti-
die suggerebat ferculum aliquod. Cùm aliquando
rescisset pauperem Romæ inter urbis vicos ipsos
inventum esse mortuum, non aliter doluit, quam si
author necis ipse fuisset, unde & per aliquot dies
Cap. 29. sacrorum celebratione abstinuisse se dicebatur. *Æsti-
mans enim stipis inopia periisse, ita per aliquot dies, ut
dicitur, à Missarum celebratione vacando tristatus est,
tanquam si eum propriis manibus, quod dictu nefas est,
peremisset.* Affirmat denique idem Joannes Diaco-
nus suo adhuc ævo ostendi solitum in Palatio Late-
ranensi Regestum, cujusvis ordinis hominum, cu-
jusvis ætatis, & sexus, ex Urbe, & ex Suburbanis,
vicinis, & transmarinis ex urbibus, distributio-
num denique & sportularum quibus donabantur,
tam incredibili multitudine, ut eam silere malue-
rit, ne exaggeratus ultra fidem veri numerus Lec-
Cap. 30. tori videretur. *Quorum summam, ne videlicet fasti-
ditus transiliar, ego transferre diffugio.*

XVI. Cùm Ecclesiæ Romanæ patrimonium to-
to orbe diffunderetur, in omnes quoquo versos re-
giones mittebat Nuntios & Administratores, non
tam ut proventus colligeret, quam ut in omnes
Cap. 55. egenos spargeret. *Qualiter sanè Gregorius per Procu-
ratores Ecclesiasticorum patrimoniorum, velut Argus
quidam luminosissimus per totius mundi latitudinem,
sua Pastoralis sollicitudinis oculos circumtulerit, non abs
re forsitan duxerim perstringendum. Ait enim in Episto-
la Anthemio Subdiacono, Discedenti tibi mandavimus,
& postmodum praeceptis discurrentibus injunxisse me me-
mini, ut curam pauperum gereres: & quos illic egere
cognosceres, scriptis recurrentibus indicares; & vix de
Reg. l. 2. paucis hac facere curasti.* His verò subtexit Joannes
Epist. 37. idem Diaconus Epistolas Gregorii complurimas,
quibus Procuratoribus his suis præscribebat, quan-
tum cuique egeno, vel miserabili admetiendum
esset cujusque rei. Largitiones certè vix mente
complecti, calamo autem ne vix quidem se posse;
sed summatim affirmari debere, pluribus eum de-
disse, qui non peterent: nulli non dedisse petenti
Cap. 56. summa quadam animi lætitia exhilaratum. *Longum
est, nimisque difficile, si eleemosynarum ejus saltem
hujusmodi prosequar actiones: hoc breviter assero, quia
& non petentibus ultro distribuit, & omnibus sibi pe-
tentibus hilariter ministravit.*

XVII. Hactenus ex Joanne ferè Diacono; at si
Pontificis Epistolas ipsimet perlustremus, undique
radiabunt vestigia propensissimæ in pauperes om-
nes charitatis. Annua voluit in Sicilia haberi Con-
cilia, non modica ex parte, quòd egenis & oppressis
L. 1. Ep. 2. prospiceretur. *Sive ad necessitatem pauperum, oppres-
sorumque sublevandam.* Minturnensem Episcopatum
Formiensi copulavit, ut quod supererat redituum,
L. 1. Ep. 8. pauperibus prodesset. *Quatenus deinceps quod perire
nunc usque potuit, pauperum Ecclesia tua militatibus
plerisque proficiat.* Disertis ipsemet verbis testatum
fecit, ut Clericos ad patrimonium Ecclesiæ admini-
strandum mitteret, impelli se, non tam ut reditus
annuos colligerent, quàm ut in pauperes dissemi-
L. 1. Ep 53. narent. *Ut illic vice nostra non tantùm pro utilitatibus
Ecclesiasticis, quantum pro sublevandis pauperum neces-
sitatibus fungereris, & eos magis à cujuslibet oppressio-
L. 1. Ep 54 nibus vindicares.* Ipsis Dedicationis Ecclesiarum so-
L. 2. Ep 16. lennioribus diebus, copiosiores volebat fieri largi-
56. tiones. In Africæ regionem Barcam misit Presbyte-
L. 3. Ep. 43. rum, qui captivos vinculis eximeret repræsentato
pretio. Cùm infortunatissimus parens ei renun-
tiasset, solvendo non esse se, eóque filios suos à
creditoribus distineri: Diacono rescripsit patrimo-
nii rectori, ut primùm expenderet diligentissimè,
an verè solvendo non esset, & eo comperto, quid-
quid illud erat æris alieni, exolveret de patrimonio
pauperum. Summa enim quadam diligentia uten-
dum est, in rebus pauperum dispensandis. *Quia de
rebus pauperum dandis agitur; causam ejus cum sum-
ma subtilitate perquiras.* Debitori huic Cosmæ no-
men erat. Nummos debebat centum quinquaginta,
summæ totius spe abjecta, octoginta tantum depos-
cebant. Gregorius sexaginta offerri jussit, nec enim
per leges fas eis fuisse hominem liberum, ære tan-
tùm alieno gravatum, capere & distinere. Vides
quam providè parceret rebus pauperum. Episcopo
Sipontino præcepit, ut pretium solveret redempti
Clerici sui, cui una ex Ecclesiæ arca spes erat sol-
vi posse centum & duodecim nummos, quanto
pretio erat redemptus. *Si ita est, nec eum, unde pre-* L. 3. Ep 17.
*tium in se datum reddere possit, habere cognoveritis,
supradictos solidos de Ecclesia Redemptoris ejus resti-
tue.* Monuit Episcopum Gregorius, ita cavisse Ca-
nones, Legesque, ut Episcopis incumberet onus
redemptionis captivorum. *Qualiter succurrendum
sit redemptionibus captivorum, & sanctorum Cano-
num, & mundanarum legum sanctio evidenter edocuit.*
Vix ipsum se capere testificabatur, quo tandem
modo Ecclesia Romana tam incredibiles expensas,
& tantum undique oneris sustinere posset. *Et tamen* L. 4 Ep. 34.
*hæc Ecclesia qua uno eodemque tempore Clericis, Mo-
nasteriis, pauperibus, populo, atque insuper Longobar-
dis tam multa indesinenter expendit, ecce adhuc ex
omnium Ecclesiarum afflictione premitur.*

XVIII. Ad Reginam Galliæ datis litteris id pro-
fitebatur, & in Galliis, & alibi gentium Ecclesiæ
Romanæ patrimonium pauperibus totum addici.
Patrimoniolum ipsum, quod pauperum constat expensis L. 5. Ep. 5.
proficere. Cùm Candidum Presbyterum ablegasset
ad regendum Gallicanum Romanæ Ecclesiæ patri-
monium, id præcepit, ut illud totum in pauperes
Galliæ ipsius insumeretur. *Quatenus solidi Galliarum,* L. 5. Ep. 10.
*qui in terra nostra expendi non possunt, apud locum pro-
prium utiliter expendantur.* Patrimonii hujus Roma-
ni perdiu administratores fuerant Archiepiscopi
Arelatenses. Episcopi etiam Aquensis opera usus est
Gregorius, ut plurium retro annorum nondum
soluti reditus repeterentur, quòd res eæ beati Petri
essent, & pauperum. *Ne res sancti Petri, & paupe-* L. 5. Ep. 53.
rum ejus apud se retinere debeat, imminere. Mendicos 55.
ipsos percontabatur, ut resciret, quinam liberalius
largirentur. Rescito autem Marinianum Episcopum L. 5. Ep. 29.
nihil dedisse, illum per litteras objurgavit, com-
monuitque, lectionem & orationem sterilescere,
nisi eleemosynis fœcunditas eis aliqua accedat; alie-
nas calamitates dolere eum debere ut suas, adeoque
& levare: nisi humanitatem & viscera misericordiæ
Episcopalis obtineret, vana eum deludi imagine &
umbra Episcopatûs. *Non sibi credat solam lectionem
& orationem sufficere, ut remotus studeat sedere, & de
manu minimè fructificare; sed largam manum habeat,
necessitatem patientibus concurrat, alienam inopiam suam
credat: quia si hæc non habet, vacuum Episcopi nomen
tenet.* At Episcopi contrà Syracusani largitiones L. 6. Ep. 9.
mirabatur, cui cùm alenda incumberet innumera-
bilis pauperum suæ Diœceseos turba, Romam ip-
sam & longinquas regiones donis & erogationibus
suis irrigabat. *Ut qui illic apud vos innumeros paupe-
res habetis, pro explenda largitate misericordia etiam
loca alia & longè posita requiratis.* Cùm Fanensis

Episcopos grandem pecuniam mutuatus esset ad captivos redimendos, concessit illi Gregorius, ut convenienter Legibus & Canonibus divenderet tantum sacræ templorum supellectilis, quantum deberet.
L. 6. Ep. 13. *Usque ad quantitatem debiti distrahi.* Permittunt Leges & Canones divendi vasa sacra, redimendis captivis: at Gregorius contendebat tam scelerosum esse ea recondi & retineri, quando urget necessitas gravissima, quàm divendi, quando minimè necesse est.
L. 6 Ep 35. *Nam sicut omnino grave est frustra ministeria Ecclesiastica venumdare, sic iterum culpa est, imminente ejusmodi necessitate res maximè desolata Ecclesia captivis suis praponere; & in eorum redemptione cessare.* Cle-
L. 7. Ep. 14. ricos duos Ecclesiæ Firmanæ sollicitos anxiosque habebat is metus, ne vel ipsi, vel hæredes eorum cogerentur aliquando eam restituere pecuniam, qua illos Ecclesia à vinculis abstraxisset. Hunc illis metum exemit Gregorius, nec enim quod piè factum esset prius, inhumanitate postea contaminandum esse. *Quia ratio pietatis exposcit, ut quod studio pietatis impensum est, ad redemptorum onus vel afflictionem non debeat pertinere.* Quæ tertis Ecclesiæ tuitio impenditur, ea in Eleemosynæ numero est, si eæ ter-
L. 8. Ep. 6. ræ pauperibus addictæ sunt. *Sicque salva ratione,*
L. 9. Ep 16 *pauperum partes attendat, ut eleemosyna vices impleat servata justitia.* Rescito quemdam Ecclesiæ villicum hospitalitatis studiosissimum esse, alias quoque terras adjici illi voluit, nulla nova pensione solvenda,
L. 1. Ep. 43. quò tantò liberalius hospites exciperet. Parco tem-
44 pori & operæ, ne innumeras pertexam ejusdem
L. 3. Ep 28. Gregorii Epistolas alias, ubi paternam explicat ille
31. L. 3. Ep. 4 sollicitudinem suam, ut cujusque generis pauperum,
34. ægrorum, mutilorum necessitatibus prospectum sit,
L. 6. Ep. 22. & quantum singulis pecuniæ, quantum esculentorum largiendum sit.

XIX. Jam quod ad rationem spectat subveniendi pauperibus, ea plerumque cura Diaconi fungi ab Episcopis jubebantur. Inde est quod ipsa pauperum administratio, & locus eorum domicilio destinatus, *Diaconia* vocabatur. Ei muneri cùm virum quendam probum præficeret Gregorius, has ad eum
L. 9 Ep. 24. litteras exaravit. *Quia te mensis pauperum & exhibenda Diaconia eligimus praponendum, &c.* Ut hujus charitas in pauperum curam & solatia lætior & liberior esset, Deo uni illum voluit rationes suas referre. *Constituentes, ut de hoc, quod ad mensas pauperum, vel Diaconia exhibitionem perceperis, nulli unquam hominum cogaris ponere rationem.*

XX. Alibi rursus innuit Gregorius his charitatis officinis pias nonnunquam ex ærario publico erogationes, atque adeo ex Imperatorum fisco factas fuisse. Inde est quod cum Proconsul Italiæ Joannes ejusmodi largitiones circumcidisset Neapoli, per litteras illum sanctissimus Pontifex hortatus sit, ne Ecclesiæ auferret, quæ antecessor ejus ei contulerat, qui largitatem eximiam quandam suam reli-
Ind. 3. l. 8. quis virtutibus vincebat. *Fertur quod annonas, atque*
Epist. 20. *consuetudines Diaconia, qua Neapoli exhibentur, Eminentia vestra subtraxerit, &c.*

XXI. Viderint alii, an quas vocat Gregorius *Matricularias, Mulieres de Matriculis*, ex his Diaconiis acciperent stata sua stipendia. Certè eas perspicuum
L. 2. Ep 44. est, proventibus Ecclesiæ sustentatas fuisse. Quippe
45. matriculis inscribebantur, qui sumpto alebantur Ecclesiæ.

XXII. Verùm ad Diaconias redeamos, observat Gregorius ejusmodi fuisse domicilia charitatis, ubicumque patrimonii aliquid assecuta erat Romana Ecclesia. Ea sanè ab illis Diaconis & Subdiaconis administrabantur, ad quos Gregorii tam crebræ manarunt Epistolæ de eleemosynis pauperum.

XXIII. Erat autem ea Diaconiæ vox Gregorii ævo vetustior, cùm ea usus sit in Collationibus Cassianus, ubi docet, eum qui ei muneri præficiebatur in Orientis Cœnobiis, accepisse decimas, primitias, & oblationes, quæ eò inferebantur; & meritorum virtutumque suffragiis deligi solitum fuisse ea Monachorum cœtu. *Venit ad Abbatem Joan-* Collat. 21.
nem, qui tunc temporis merito sanctitatis electus, Dia- c. 1. 2.
conia prasidebat. Non enim ad hunc gradum quilibet propria voluntate, aut ambitione provehitur; sed is quem cunctorum seniorum cœtus, annis prarogativa, & fidei atque virtutum testimonio, excellentiorem omnibus, sublimioremque ostenderit.

XXIV. Hinc colliges quanto in pretio esset in Cathedralibus, ut & in Cœnobiis Oeconomi munus, sive Diaconis illud, sive Presbyteris commendaretur, cùm nonnisi virtute & religione præstantissimi ad id cooptarentur. Ex his illud quoque existit, nec Episcopos, nec Abbates per sese temporalia bona administrasse; sed exemplo Apostolorum obsecutos fuisse, qui Diaconis eam curam delegarunt, ut una ipsi orandi & prædicandi verbi functione occuparentur.

XXV. Nec tamen his Diaconis delegabat Episcopus nisi portionis pauperum administrationem; ipse porro Oeconomum sibi asciscebat, qui fundos & proventus Ecclesiæ omnes adgubernaret. Hunc videtur Gregorius *Tabularium* vocare, quòd singulis semel annis rationes suas redderet publicè, & à Clero eligeretur. Vide ut de eo Gregorius scriberet ad Episcopum Panormitanum. *Tabularium unà cum* L. 12. Ep. 32.
conscasa Seniorum & Cleri memineris ordinandum, qui annis singulis ad amputandam fraudis suspicionem solenniter suas debeat rationes exponere. Idem præceperat Justinianus, non eligi Oeconomum, nisi diu probatum, & singulis annis Episcopo rationes facturum. *Singulis annis rationes referent Episcopo.* In Con- Cod. De
cilio Toletano IV. innovatus est Canon Concilii Episc. & Cler.
Calchedonensis, quo jubentur Episcopi Oecono- Leg. 41.
mos sibi asciscere. *Quos Oeconomos Graci appellant,* Can. 48.
hoc est, qui vice Episcoporum res Ecclesiasticas tractant. In Concilio II. Hispalensi convenienter eidem Canoni Calchedonensi, prohibetur, ne ex laïcis Oeconomos sibi Episcopi accersant. *Indecorum est* Can 9.
enim laïcum Vicarium esse Episcopi: & saculares in Ecclesia judicare. Erant ergo Oeconomi Episcoporum Vicarii Generales in temporalibus, legitima muniti jurisdictione. Eodem denique ex Concilio, *Si sine testimonio Oeconomi* Episcopus ipse per sese res Ecclesiæ dispenset, patrimonii pauperum abligurritor, ac dissipator habendus declaratur. *Ut fraudator rerum Ecclesiasticarum.*

XXVI. Meminit & Vicedominorum Grego- L. 6 Ep 55.
rius, qui ab Episcopis adhibendi erant ad admini- L. 9 Ep 66.
strationem temporalium, hoc est ejus portionis, quæ propriè Episcopo addicebatur. Id nimirum discriminis inter Oeconomos, Vicedominos, & Diaconos statuendum est, quod Oeconomi omnes prorsus res Ecclesiæ regerent ac dispensarent, antequam ullæ ejus partitiones fierent: Vicedomini ex instituta partitione portionem administrarent Episcopi, cui potissimum hospites commendabantur: Diaconi denique curam agerent pauperum portionis.

CAPUT XXX. *P.2.l.4.c.6.*

Bona Ecclesiæ pauperum patrimonia esse, quorum Beneficiarii sint dispensatores, ex Ecclesiæ Græcæ Patribus & Conciliis, ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. Joannes Patriarcha Alexandrinus dominos suos appellabat pauperes, eorum descriptionem habebat, numero septem millium & quingentorum, qui sumptu Ecclesiæ alebantur.

II. Ne extraneos quidem arcebat, nec Christi ærarium exhauriri, ac ne minui quidem posse censebat, quantacumque pauperum multitudine.

III. Qua esset ille humanitate, suavitate, sui contemptione, in his stupendis largitionibus.

IV. Leges Justiniani ad confringenda & distrahenda vasa sacra, ubi graves & inusitatæ incumbunt necessitates.

V. VI. Anastasii Sinaitæ, & Ephræmi Patriarcharum Antiochenorum placita & exempla.

I. ETsi pauciora supersint Orientalis Ecclesiæ, ejusque in pauperes largitionum monumenta; nihil illam tamen Latinorum munificentiæ concessisse, ex una abundè colligetur Joannis Alexandrini Patriarchæ vita, cui quàm justum, tam splendidum additum est cognomen ab eleemosynarum incredibili copia. Ubi primùm ille unanimi suffragatione electus fuit, non antè ordinari se, aut consecrari voluit, quàm sibi ab Oeconomis Ecclesiæ suæ, & ab Archidiacono recensio & catalogus omnium urbis pauperum exhiberetur, quos non aliter ille, quàm *dominos* suos designavit, ut penes quos esset dominium rerum Ecclesiæ, & per quos spes subesset beatæ patriæ fores sibi pandendas esse.
Vita ejus c. 2. *Quos vos egenos & mendicos vocatis, illos ego dominos & auxiliatores prædico. Ipsi enim nobis verè & auxiliari, & Cœlorum Regnum donare poterunt.* Allata est descriptio septem millium & quingentorum; præcepit ut singulis quolibet die necessarius sumptus erogaretur, & tum demum consecrationis munus assecutus est.

II. Cùm Syriam Persæ populati essent, captivorumque turbas innumerabiles abduxissent, ingens prorsus omnis ætatis, sexûs & conditionis hominum multitudo Alexandriam confugit. Amplissimo charitatis sinu omnes excepit Patriarcha, ægros, & valentes, omnibus cibo necessario & pecunia affuit; cúmque à suis admoneretur, nonnullos veste splendida homines accedere ad eleemosynas & escas, quæ dispensabantur; respondit, se Christi dispensatores esse, à quo hocce manavit mandatum,
Cap. 2. *Omni petenti te da*, proinde à se arceri posse neminem. Adeo non autem ea se multitudine deterreri, aut animo concidere aiebat, ut cùm Christi se dispensatorem intelligeret, etsi totus orbis ad stipem mendicandam afflueret, Christi Ecclesiæque ærarium speraret nunquam exarescere, vel exhauriri posse. *Si quæ dantur, mea existerent, & mecum nata essent, fortasse bene in meis tenax existerem. Si verò quæ dantur Dei sunt, utique in suis præceptum suum custodiri vult. Et si Dei beneplacito actum est, ut essem ego indignus dispensator ejus munerum, si totus mundus congregaretur Alexandriæ, eleemosynæ indigens, immensos thesauros Dei non angustabunt, neque sanctam Ec-*
Cap. 19. *clesiam.* Non tacuit vitæ ejus Scriptor, quanta munificentia prosecutus sit Modestum Hierosolymitanæ Ecclesiæ Patriarcham, ad pauperes recreandos, & ad templa resarcienda, quæ Persarum furor vastaverat.

III. Mira sunt hæc, sed non paulò mirabilior suavitas, humilitas, humanitasque, quibus tantæ largitiones condiebantur. Delectabatur magnopere, cùm sermones conferret privatim cum suis, narrationibus eorum, qui multò plura, multò liberaliùs in pauperes profudissent. Nec illaudatum prætermittebat Serapionem Abbatem, qui cùm pauperem alterum pallio donasset suo, alterum tunica, cùm residuum non haberet nisi Codicem Evangeliorum, hunc quoque tandem vendidit, ut pretio in pauperes erogato, et ipsi tunc potissimùm obsequeretur, hortanti scilicet, ut venderet & daret. *Quia dixit* Cap. 22.
mihi, Vende quæ habes, & da pauperibus, ipsum vendidi & dedi eis. Seipsum denique erogavit pauperculæ viduæ, ut ipsum Comœdia venderet Græcis, quos ille paucis pòst diebus ad meliorem frugem revocavit. Suavissimè tum & arridens Patriarcha aiebat, videre se, quàm nihil admodum hactenus profecisset, & quàm longo ex intervallo sequeretur, non unquam assecuturus eos, qui datis suis omnibus, seipsos denique dedissent. *Credite mihi, quia usque hodie putabam, quod vel aliquid facerem, datis quæ habere possum, pecuniis; nesciebam autem, quod & seipsos venderent, quadam compassione superati.* Cùm semel autem honesta suffusum verecundia pauperem videret, ob doni amplitudinem, mira cum humilitate, tum sapientia confirmavit illi, necdum se proprium impendisse sanguinem, quanquam & hoc Christus mandasset. *Nondum sanguinem meum pro te,* Cap. 29. 36.
frater, effudi, sicut mandavit mihi Dominus meus, & omnium Christus Deus. Cùm ministri ejus efferbuissent in egeni cujusdam effrænem petulantiam, qui etiam conviciabatur, quòd sæpe non pinguiori, quàm decem nummis minutioribus donatus esset; illos Patriarcha his verbis cohibuit, Æquo & pacato hæc animo ferenda sibi esse, cùm sexaginta jam Christus annis perversitates suas patientissimè & humanissimè ferret. Tum vero crumenam ipsam mendico offerri jussit, ut acciperet, quantum vellet.

IV. Id Justiniani Leges Ecclesiis concessere, ut redimendis captivis fundos alienare possent, dum non ejusmodi essent fundi, qui ea cautione donati essent, ut nunquam alienarentur. Nec id patitur tantùm Justinianus, sed & præcipere videri potest.
Sanctissimas Ecclesias præcipimus alienare res immobiles Nov. 120.
pro captivorum redemptione. Spectabat ea quidem c. 19.
tum lex ad Ecclesias Thraciæ, quarum tunc angustiæ erant extremæ. Mox concedebat & Ecclesiæ Hierosolymitanæ, ut domos quasdam extra urbem distraheret, dum id fieret, *non minori pretio, quàm de pensionibus ejus in quinquaginta annis colligitur*, idque pretium in alios utiliores proventus expenderetur. Confringi denique & vendi sinit sacra vasa Cap. 10.
ad redimendos captivos, aut quæ in illis superflua sunt, distrahi, ad exolvenda Ecclesiæ debita, si non supperat aliàs unde exolvantur. Idem denique alibi Nov. 7. c. 8.
concedit sæviente fame, & regiones populante. Cod. l. 1 De sacros. Eccle.
Excepta videlicet causa captivitatis & famis. Leg. 21.

V. Percontantibus, an conducibilius sit Ecclesiis largiri, quàm pauperibus, vel contrà, respondit Anastasius Sinaïta Patriarcha Antiochenus, elec- Quæst. 12.
tos suos Christum designasse, & hac veluti tessera indicasse, prolixiore quadam in pauperes largitate, in peregrinos, in hospites & captivos: esse & tenuiores Ecclesias, quibus vasa sacra dentur, si quibus destituuntur; at iis dari, quæ jam abundant, non aliud id quidem esse, quàm hæc incuriæ ministrorum, aut prædæ objici furum, vel barbarorum.

VI.

VI. Affirmat Evagrius eò ad Antiochenæ Pontificatum Ecclesiæ cœlitus vocatum fuisse Ephremium, illum tot virtutum ornamentis, tot Scriptorum certatim encomiis illustratum, ut justissima hæc mercede & gloria pensaretur charitas illa & diligentia admirabilis, qua cùm Præfectus esset Provinciæ, ad
L. 4. c. 5 6. instaurandos urbis ejus muros incubuerat. Nemo non augurabitur, Episcopatum iisdem artibus & virtutibus ab eo gestum esse, quibus illum assecutus fuerat.

CAPUT XXXI. *P. 3. l. 4. c. 6.*

Res Ecclesiæ pauperum esse patrimonia, quorum dispensatores tantum sint Beneficiarii, à temporibus Caroli Magni ad annum Christi millesimum.

I. Pleraque hujus libri superiora capita argumentis referta sunt hujus doctrinæ.

II. Probationes novæ ex Concilio Aquisgranensi.

III. Ex Concilii Parisiensis VI. doctrina, nunquam nimias posse esse Ecclesiæ opes, dum is earum usus sit, qui Canonicis institutis respondeat.

IV. Monachis pauperibus erogabant decimas eorum, quæ ipsis dono dabantur.

V. Ludovici Pii decreta de eleemosynis.

VI. Ex Capitularibus Beneficiarii dispensatores sunt tantummodo rerum Ecclesiæ.

VII. Nova ad id firmandum probationes.

VIII. Primævo ab origine & institutione sua, egenorum sunt res Ecclesiæ omnes. Probatur ex Concilio VI. Parisiensi.

IX. Probationibus novis efficitur, superflua Beneficiorum omnia pauperibus jure deberi.

X. Matricularii, veluti pauperes Beneficiarii, non sine titulo quodam, non sine fundis sibi assignatis.

XI. Exempla pia quorumdam Episcoporum prodigalitatis in pauperes.

XII. Græcorum placita Latinorum doctrinæ consentiebant.

I. PRæjudicatæ, & omnium in animis altissimè defixæ huic doctrinæ, bona, fundus, & proventus Ecclesiæ, pauperum esse patrimonia, nec eorum ad Clericus pertinere nisi dispensationem; huic, inquam, serviebant religiosi olim Beneficiarii, qui vix supremis digitis attingebant res Ecclesiæ, si idoneum ipsis suppeteret patrimonium. Huic se accommodabant, qui manibus se suis transigebant, quo rebus pauperum parcerent. Huic multò flagrantius obsequebantur Monachi & Moniales, qui opere manuum victum quærebant. Huic morem gerebant & ii Clerici, qui non artificio, sed negotiolo quopiam sustentabantur: ex quo delapsi sumus ad investigationem dignitatum, munerumque & functionum, quas obire possent Clerici, Legum, Canonumque sive concessione, sive indulgentia. Huc etiam pertinebunt quæ reliquo hoc libro persequemur, de usu bonorum Ecclesiæ canonico. Is enim semper usus esse debebat, qui patrimonii pauperum.

II. In Concilio Aquisgranensi anno 816. hæc Patrum, hæc Conciliorum doctrina prædicata est, quæ dicuntur Ecclesiæ res, pauperum res esse, quod oblationes nempe eæ sint & hostiæ fidelium, hac Scripturarum doctrina imbutorum, non aliis aptius hostiis vel Deum placari, vel peccata redi-
Can. 116. mi, quàm eleemosynis. *Res Ecclesiæ, sicut à sanctis Patribus traditur, vota sunt fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum. Fideles namque fidei ardore & Christi amore succensi, ob animarum suarum remedium & cœlestis patriæ desiderium, suis propriis facultatibus sanctam locupletem fecerunt Ecclesiam, ut his & milites Christi alerentur, & Ecclesiæ exornarentur, pauperes recrearentur, & captivi pro temporum opportunitate redimerentur.* Non ergo congesta in ærarium Ecclesiæ sunt hæc omnia, nisi alendo Clero, restaurandis templis, levandis pauperibus, redimendis captivis, ut ne Clericos quidem fas sit hinc sibi quidquam arrogare, quam ut familiari pauperum modestia alantur. *Ut milites Christi alerentur.*

III. Hinc illos acerbiùs reprehendit Concilium VI. Parisiense, anno 829. quibus displicebat augescere semper & cumulari Ecclesiæ divitias; cùm illa reapse semper egeat, quandiu egeni sunt usquam, quorum alendæ multitudini innumerabili ne multò quidem majores opes satis pares essent. Non ergo cumulus tanquam nimius opum dolendus est, sed earum usus degener & præposterus. Quot enim sunt pauperes, totidem argumenta sunt, aut non satis illis esse patrimonii, aut non satis bona fide illud dispensari. Porro vel in ipsa meridiana Solis luce cæcutiant illi necesse est, quibus vel nimiæ charitatis opes & possessiones esse videantur, vel non satis amplæ ea adverso cupiditatis. Cùm huic tam perversè abutenti, vel minima quæque nimia sint: & illi pauperes omnes suo sinu, & calamitosos complectenti, nimiæ esse possint nullæ, quantumvis exaggeratæ. *Cesset ergo ambitio qua dice-* Can. 18.
re soles, nimis rerum habere Ecclesias Christi, & perpendat, quia quantæcumque sunt res Ecclesiæ, si eo modo, quo dispensanda sunt, dispensentur, nimia non sunt. Cupiditas quippe, immo negligentia quorumdam dispensatorum, non Ecclesiæ ampla res in vitio sunt. Mira namque res, ambitio mundialis satis non habet, & Ecclesia Christi nimium habet.

IV. In Abbatum generali Conventu Aquisgranensi anno 817. statutum est, ut omnium eleemosynarum, quæ Ecclesiis conferrentur, aut Monachis, decimæ in pauperes erogarentur. *Ut de omnibus in* Cap. 49.
eleemosynam datis tam Ecclesiæ, quam fratribus, decima pauperibus dentur. Parum esset pauperibus decimas dari, nisi id perpendendum foret, eas eleemosynas Monachis paupertatem profitentibus, & verè pauperibus erogatas fuisse. Ita ergo statuendum est, pauperes ipsos erogatarum sibi eleemosynarum decimas in alios pauperes dispergere.

V. His roboris aliquid & præsidii accedet ex Capitularibus Caroli Magni, sive Ludovici Pii, qui jubebat, ut in opulentioribus Ecclesiis duæ partes ex reditibus proventuum & oblationum, pauperibus distribuerentur, reliqua tertia pars alendis Clericis, vel Monachis reservaretur; in iis verò quæ non ita locupletes essent, æquæ essent Cleri & pauperum partes, nisi si à fundatoribus declaratum sit, quid suæ specialiter sit voluntatis. *Statutum est, quidquid* Conc. Gall. Ta. 2. pag. 419.
tempore Imperii nostri, à fidelibus Ecclesiæ sponte collatum fuerit, in ditioribus locis duas partes in usus pauperum, tertiam in stipendia cedere Clericorum, aut Capitular. Car. Mag. L. 1. c. 87.
Monachorum: in minoribus verò locis æquè inter Clerum & pauperes fore dividendum. Nisi fortè à datoribus, ubi specialiter dandæ sint, constitutum fuerit. Concilium Turonense III. anno 813. Episcopalis voluerat esse sapientiæ, & judicii, ut partiendæ essent inter Parochos & pauperes decimæ. *Ut decimæ quæ* Can. 16.
singulis dabuntur Ecclesiis, per consulta Episcoporum à Presbyteris ad usum Ecclesiæ & pauperum summa diligentia dispensentur. Quasi dicatur, quantum sibi, quantum pauperibus decimarum Parochi vendicarent, judices & arbitros esse debere Episcopos, omnium ejusmodi partitionum moderatores.

VI. Novo vigore quodam ea Capitularibus Caroli Magni convaluere prisci illi Apostolici, &

Antiocheni Canones, quibus sanciebatur, Episcopum non esse nisi dispensatorem rerum Ecclesiæ, & provisorem pauperum, ut qui ipsemet inter eos pauperes connumerare seipsum debeat, & rebus Ecclesiæ uti, perinde ut indiguerit. L. 7. c. 58. *Episcopus Ecclesiasticarum rerum potestatem habeat ad dispensandum, erga omnes qui indigent, cum summa reverentia & timore Dei; participet autem & ipse quibus indiget, si tamen indiget.* Et rursum alibi: Addit. 3. Cap. 48. *Licitum sit Episcopis præsentibus Presbyteris & Diaconibus de thesauro Ecclesiæ, familiæ & pauperibus ejusdem, secundum canonicam institutionem, juxta quod indiguerint erogare.* Non Clericis ergo delibandæ res erant Ecclesiæ, nisi egerent: *Juxta quod indiguerint.* Nec eo vinculo Legis sacræ absolvebatur Episcopus: *Si tamen indiget.*

Si novæ quæpiam angustiæ, temporumque difficultates emergerent, maximè famis, censum edebant Episcopi, & singulis indicebant, Clericis, Abbatibus, Abbatissis, Comitibus, Laïcis, quantum quisque conferret ad pauperes sublevandos. Capitul. l. 6. c. 136. L. 5. c. 132. Gravi in annonæ difficultate diffinit Carolus Magnus, quantos quisque pauperes alere cogendus esset, & quo pretio frumenta vænirent.

VII. Ex his autem perspicuum fit, quam verè rursum mediæ hujus ætatis Concilia & Capitularia pronunciaverint, non esse Beneficiarios quoslibet & Episcopos, nisi administros & procuratores rerum Ecclesiæ communium, quæ propriæ sunt res pauperum, quod nemo iis uti possit satis tutò, nisi ea sobrietate, & verecundia, quæ pauperes & paupertatis amatores redoleat. Unde Concilium Turonense III. Can. 10. *Rebus Ecclesiæ ita utantur, ut non propriis, sed ut sibi ad dispensandum commissis.* Et alibi: Addit. 3. c. 45. Capitul. l. 7. c. 152. *Oblationes fidelium, unde pauperes recreari debent, vel Ecclesiæ restaurari, seu Clerici vivere, seu Episcopi recipi, hospites & peregrini pasci, ac venerari, &c. In prædictis rebus eas fideliter subministrent, & sciant se non suarum, sed dominicarum rerum esse dispensatores. Propterea quasi dominicas res, fideliter eas conservare & utiliter dispensare Domini Sacerdotes oportet: & si quod absit, aliter fecerint, canonica invectione districtè feriantur.* Et Concilium Cabilonense II. Can. 6. *Ecclesia sancta non solum fideles spoliare non debet, quin potius inopibus opem ferre, ut debiles, pauperes, viduæ, orphani, & cæteri necessitatem patientes à sancta Ecclesia, utpote à pia matre & omnium gubernatrice subsidium accipiant. Quia res Ecclesiæ, quibus Episcopi, non ut propriis, sed ut commendatitiis uti debent, pretia sunt peccatorum, patrimonia pauperum, stipendia fratrum in communi viventium.*

VIII. Summo ab ipso Capite arcessivit Concilium Parisiense VI. anni 829. originem bonorum Ecclesiæ, eorum ut naturam, jura legitima, usumque canonicum indagaret. Ut enim hoc errore careas exitiali prorsus, Proventus Ecclesiasticos à Beneficiariis in quoscumque volent usus converti posse; unum sedulò recolendum est, quæ primum Ecclesiæ res sunt collatæ, eas ad Apostolorum pedes abjectas fuisse, & illico egentibus distributas, pro modo ipso egestatis. Ea origo, ea natura & conditio, ea lex bonorum Ecclesiæ, in venturas etiam omnes ætates. Can. 15. *Quod nulli Sacerdotum liceat res Deo dicatas, sibique commissas, ut proprias tractare, & ad multifarios secundùm libitum suum eas usus retorquere, sed potius secundùm canonicam authoritatem sanctorumque Patrum dicta & exempla, administrare vel dispensare. Initio nascentis Ecclesiæ vota fidelium ante pedes ponebantur Apostolorum, eorumque judicio, unicuique prout opus erat, distribuebantur. Et licet crescente fidelium devotione copiosissimis ac munificentissimis eorum liberalitatibus sancta donata sit Ecclesia, eundem tamen usum Apostolorum successores in tractandis & dispensandis Ecclesiasticis rebus se servare debere meminerint.*

IX. Alienissima autem ab antiquis, & probatissimis moribus ac regulis foret exceptio, quæ superius dicta sunt à nobis, ad Episcopos & Abbates pertinere eos, quibus concrediti fuere interim proventus & fundi, in alios postea sive Clericos, sive pauperes partiendi, quos proinde necesse sit summa sapientia & charitate, & tantum non ut res alienas, non proprias administrari. Hic autem quæri de singulis Beneficiariis, qui portione sibi propria ab Episcopo admensa, jam in potestate habent, ut arbitratu & libitu suo utantur. Hæc ut ludificatoria explodatur causatio, revocanda sunt ob oculos tantisper mentia illa veritatis lumina, superius obiter ostensa. Si enim omnium Ecclesiæ rerum hæc primigenia origo, hæc natura, & indoles est, ut necessitatibus fidelium sint dicatæ, non superfluitati: *Prout cuique opus erat:* ea lege implicantur Beneficiarii omnes; quibus largitur Ecclesia, ea quibus opus habent, ut sibi habeant; si plura largitur, non alio facit fine, quàm ut in eos dispensent, qui his opus habent. Ne Episcopus quidem ex his Ecclesiæ rebus potest quidquam decerpere, nisi opus habeat. *Si tamen indiget.* Eadem lege constringuntur & alii Beneficiarii. Parochis cura imminet pauperum, ut in eos etiam derivent suis eleemosynis partem aliquam sacrorum proventuum, & hinc rationes Episcopo suo faciant, ut supra ostensum est, & uberius mox ostendendum superest. Nec cæteri ergo Beneficiarii ea legis necessitate absolvi possunt. Vel illa saltem cogitatio, res Ecclesiæ omnes hostias esse pro eluendis peccatis Deo oblatas, & qui rebus eis vescuntur, eos onus illud in se recipere, ut expiandis aliorum peccatis semet impendant: vel una hæc, inquam, cogitatio invictissimè probat, qua sanctitate & religione, his rebus, his hostiis utendum sit.

Manifestissimè rursus ab Herardo Archiepiscopo Turonensi declaratum est, & Deo, & Episcopo Parochos pauperum omnium sustentationem præstare debere, ut & homicidæ quodammodo sint, si eis victu necessario cum possint, non adsint. *Ut hospitalitatem ante omnia diligant, & ut viduarum, peregrinorum, orphanorum atque infirmorum curam & sollicitudinem habeant.* Capitular. Herard. c. 18. 35. Et inferius: *Ut decima & fideliter à populis dentur, & canonicè à Presbyteris dispensentur, annis singulis rationem suæ dispensationis Episcopo, vel suis ministris reddant: ne fortè damna fraudium subigant, aut necatores pauperum, subtrahendo utilia, quod absit, existant.* Idem paucioribus verbis præcipit Concilium Pontigonense anno 876. Can. 11. *Ut decima conlaborationum & animalium Domino offerantur, & in potestate Episcopi maneat, qualiter à Presbyteris dispensentur canonicè.* Itemque Concilium Trosleianum anno 909. Can. 6. *Unusquisque Presbyter in sua ordinatione ac dispositionis cura habeat Parochiam suam, cum dote & decimis Ecclesiæ videlicet cum sui Episcopi consilio ac dispositione, secundum regulas antiquitus, & divinitus constitutas.* Et Concilium denique Nannetense: Can. 10. *Instruendi sunt Presbyteri pariterque admonendi, quatenus noverint, decimas, & oblationes, quas à fidelibus accipiunt, pauperum, & hospitum, & peregrinorum esse stipendia, & non quasi suis, sed quasi commendatis uti. De quibus omnibus sciant se rationem posituros in conspectu Dei, & nisi eas fideliter pauperibus administraverint, damna passuros.*

X. Cujusque Parochiæ pauperibus & mendicis

jus erat in portionem aliquam decimarum, quas Parochus colligebat, & quidem tam certum & inconcussum, ut id instar haberet Beneficii, & eorum numerus certus esset ac definitus, matriculisque, seu Regestis Ecclesiæ inscriptus, unde & matricularii dicebantur. Denique ne venalia quidem hæc Beneficia haberi poterant citra simoniæ dedecus. Audiendus hic Hincmarus ad Parochos suos. *Sæpè vos admonui de matriculariis, quales suscipere debeatis, & qualiter eis partem decimæ dispensare debeatis. Interdixi enim vobis Dei authoritate, & nemo Presbyter pro loco matriculæ quodcumque xenium, vel servitium in messe, vel in quocumque suo servitio præsumat requirere, vel accipere: & matriculariis debitam partem decimæ quam fideles pro peccatis suis redimendis Domino offerunt, nemo præsumat vendere.*

Conc. Gall. Tom 3. pag. 632. Hincmar. To. 1. pag. 714.

Docuerat illos aliàs Hincmarus, quibus hæc pauperibus beneficia conferenda essent: non iis, qui viribus integris & valentes erant, ac vel hinc satis opulenti videri poterant; sed iis qui verè pauperes erant, nec re tantùm, sed & viribus, ac valetudine destituti. Integrum denique non erat Parocho proximis suis gratificari, nisi quibus & res, & vires ad operandum manibus deessent. *Ut matricularios habeat juxta qualitatem loci, non bubulcos, aut porcarios, sed debiles & pauperes, & de eodem dominio. Nisi fortè ipse Presbyter habeat fratrem, aut aliquem propinquum, debilem, aut pauperrimum, qui de eadem decima sustentetur. Reliquos autem propinquos, si juxta se habere voluerit, de sua portione vestiat, atque pascat.*

Hincmar. To 1. p. 717. Flodoard. L. 3. c. 26.

Retulimus alio loco quibus objurgationibus castigaverit Hincmarus Comitem, qui Matricula Ecclesiæ expunxerat nomina pauperum, quos Episcopi ministri inscripsissent, aliosque subrogarat, postquam nescio quid pecuniæ ab iis emunxisset. Hinc concluditur, 1. horum Beneficiorum duas fuisse species, alia enim Episcopus, alia Parochus conferebat. 2. Ea beneficia indigenis destinata & consecrata fuisse. *De eodem dominio.* Quid enim æquius, quàm cujusque regionis decimas, & eleemosynas conterraneis addici? Quin & olim id vigebat & usu, & lege canonica cautum, ut Clerici, sive Beneficiarii ex ipso eodem loco oriundi essent. Quod ad id valebat quoque, ut cujusque loci oblationes & hostiæ, ibidem absumerentur.

L. 2. c. 20. 24. L. 2. c. 11. L. 3. c. 2.

Matricolariorum & Immatricularorum hujusmodi pluribus locis meminit Hincmarus. Sed præstat hoc loco referre, quod ille alibi narrat de beato Remigio, cùm ex loco aliquo juxta urbem impudicas exegisset mulieres, substituisse in earum locum viduas quadraginta, adsignatis & fundis, quibus idem semper numerus aleretur. *Subversis fornicibus in viduarum quadraginta congregationem permutasse, sumptusque quotidiano victui necessarios instituisse, ipsumque numerum viduarum perpetim manere, ut adhuc quoque manet, decrevisse.* Narrat & alibi speciales donationes matriculis Ecclesiarum factas. Postremò denique illud commemorat, Fulconem Archiepiscopum, cùm fundos Ecclesiæ & proventus in tot partes secaret, quot erant diversi ordines, quibus prospiciendum erat, post Canonicos, Monachos & Sanctimoniales, proximum locum assignasse matriculariis, ante hospites & pauperes alios. *Quæ Præsul Fulco de villis Ecclesiæ hujus, vel facultatibus earum, usibus Ecclesiasticorum ornamentorum vel luminarium, seu sub stipendiis Canonicorum ac Monachorum, atque Sanctimonialium, seu Matriculariorum, & hospitum, vel pauperum constituerat.*

Ex Chronico Centulensi constat Clericos quandoque ipsos matriculariis permisceri voluisse. *In Bajocensi Ecclesia Clericus nomine Avitianus Matricularius habebatur.* Cùm certi fundi Matriculariis adsignati essent, ea quandoque ambibant & Clerici Beneficia, aut cùm ea arte Clericatum obtinuissent, non facilè postea patiebantur se iis ejici.

L. 3. c. 28. Spicil. To. 4. pag. 512.

XI. Sentiebat B. Elphegus, Vintoniensis primò Episcopus, postea & Archiepiscopus Cantuariensis, quàm verè res Ecclesiæ patrimonia essent pauperum; quando passus non est sanctissimus Præsul à Piratarum Danorum potestate revocari, atque redimi se: sed vincula, carceres, cruciatus, & ipsam denique mortem experiri maluit, quàm ut res pauperum in suam redemptionem expenderentur, id verò supra ipsam admirationem positum est in summo quodam Episcopalis & Apostolicæ magnanimitatis fastigio. Hinc autem vel maximè perspicuum fit, quàm non sint proventus Ecclesiarum in profanos & viles usus absumendi. De Elphego plura inferiùs.

Imitationi propiora sunt, quæ in vita B. Adelardi Abbatis Corbiensis referuntur, mutuas ipsum sæpissimè accepisse pecunias, quibus pauperes donaret. Tam illius in vestigia insistere possunt alii, quàm ipse ex Radberto Paschasio hujus vitæ scriptore, Sylvestri Papæ exemplo se accommodabat. Solebat autem Adelardus virtutum etiam splendore, non natalium tantùm clarissimus, eos avaritiæ reos agere, quos pœniteret plus nimio dedisse: cùm ea sit demum germana Clericorum liberalitas, nunquam ut sibi videantur satis dedisse, & omnes largitatis numeros implevisse.

Surius die 2. Janu.

Nihil autem vel ad sapientiam, vel ad animi magnitudinem accommodatius, quàm quod narrat Agobardus de compluribus, qui cùm repentinis & quasi cælestibus quibusdam terroribus & plagis percussos se sentirent, morbo sontico, & consimilibus aliis, ad Ecclesias confugiebant, & præcipiti atque inconsiderato consilio, rerum suarum omnium donationes faciebant, cùm debuissent eas potiùs pauperibus & peregrinis dilargiri, atque ita ad Ecclesias ventitare, quò Pœnitentiæ sacramento initiarentur. *Ad Ecclesias concurrunt, & quidquid possunt, donant, perdito meliore consilio. Melius enim facerent, si sua pauperibus & hospitibus erogarent, & ad Presbyteros Ecclesiæ currerent ungendi oleo. &c.*

Nec tacet Agobardus quibus hæc Clericis tam inconsideratè donabantur, eos non satis liberaliter his pauperes bonis impertiisse, atque adeo nec eis illa fuisse commendanda eleemosynarum deposita, quæ pauperum utique solatiis consecrabantur. *Sicut enim reprehensibile est, rem pauperum pauperibus distribuere, sic infructuosum, si ea quæ deberent Ecclesiæ debitam reverentiam exhibentibus erogari, cupiditatis æstu anhelantibus, vel avarè servanda, vel abutenda prodigè conferantur.*

XII. Quàm inconcussa denique hæc haberetur doctrina, ex Græcorum etiam conspiratione intelligetur. Canonem enim Apostolicum authoritate sua confirmavit Concilium VIII. generale, quo videlicet permittitur Episcopis, ut proximis suis aliquid largiantur, ut pauperibus, si verè pauperes sint. Cùm verò Trullanus Canon Concilio VI. ascriptus edicat, ut uxor ejus, qui Episcopatu auctus & inauguratus est, in Monasterium secedat, & ab Episcopo alatur: à Balsamone additur, Si modò illa indigeat. Nam si res illi sit familiaris, nihil potest Episcopus rerum Ecclesiæ illi impertiri, cùm

Can. 22. Can. 48.

ne ipse quidem degustare res Ecclesiæ posset, si pristim dives esset. *Mulierem quidem ab Episcopo existimari dignam providentia corporali, si sit pauper: sin autem sit locuples, nihil ei ab Episcopo dabitur: quoniam nec si ipse quidem sit locuples, ex Episcopatûs reditibus quidquam potest in se ipsum expendere.* Alibi denique idem Balsamon constantissimè affirmat, Episcopos & Parochos seposito necessario sui, Clericique sui cultu, reliqua omnia pauperibus erogare teneri. In Can. 59. Apost.

CAPUT XXXII. *P. 4. l. 4. c. 10.*

Res & proventus Ecclesiæ patrimonia esse pauperum, etiam post annum Christi millesimum.

I. II. III. Ex Conciliis superflua omnia Monasteriorum eroganda sunt pauperibus. Nec secus in aliis Beneficiariis.

IV. Abundantiores fuere distributiones & portiones Canonicorum, ut residua pauperibus cederent.

V. Episcopi nonnunquam definierunt, quantas erogationes facere juberentur Parochi Regulares.

VI. Hospitalitas in divites etiam effusa.

VII. Quid senserit, quid secutus sit Petrus Damiani.

VIII. Beati Bernardi doctrina.

IX. Innocentii III. Papæ mira largitiones.

X. Itemque B. Hugonis Episcopi Gratianopolitani.

XI. Et B. Elphegi Archiepiscopi Cantuariensis.

XII. Exempla alia.

XIII. Ab exemplis reflectitur oratio ad Decreta Conciliorum, ac potissimum Tridentina.

XIV. Decreta Conciliorum Mediolanensium.

XV. Multa animadvertuntur in Concilia hac Mediolanensia. Quando in justitiam, quando in charitatem peccet avaritia Beneficiariorum. Quæ sint superflua Clericorum.

XVI. Doctrina sancti Thomæ.

I. IN Concilio Parisiensi anno 1212. multa constituta sunt ad moderandam Cœnobiorum disciplinam, quæ non injuria ad omnes Beneficiarios trahi possint, ut qui ejusdem generis bonorum administratores sint. Pronuntiatum est autem ab hujus Concilii Patribus, cùm Christi lege & præcepto constringantur Laïci ipsi, ad eleemosynas erogandas, multò magis teneri Monachos ac Regulares omnes, ut pauperibus & infirmis, ægrisque nulla re desint; nec de usitatis hactenus eleemosynis quidquam decerpant. *Cùm ad opera misericordiæ indigentibus exhibenda, non solùm Regulares, verùm & sæculares ex præcepto Domini teneantur: Religiosis maximè præcipimus, ut curæ infirmantium & debilium adhibeant operam diligentem, & reditus assignati eleemosynæ nullatenus imminuantur, vel aliis usibus deputentur, & subtracti restituantur. Idem de infirmariis duximus statuendum.* Pari. 1. c. 4. 5.

II. Sectanda quoque hospitalitas est, qua non divites tantùm excipiantur, sed maximè pauperes, in quos dispensabuntur reliquiæ mensarum, vestium, & ejusmodi aliorum, nihil ut hinc possit à quoquam in propriam domum derivari, aut privatis indulgeri affectibus. *In hospitalitate quoque exhibenda, non tantùm potentibus & familiaribus, sed pauperibus & magis egentibus, secundùm uniuscujusque conditionem & loci facultatem, præcipimus ut in necessariis adhibendis curam adhibeant. Præcipimus etiam ut eleemosyna pauperibus deputata secundùm uniuscujusque domûs constitutionem, sive in cibariis, sive in veteribus indumentis, vel calceamentis nullatenus eis subtrahantur vel causa familiaritatis illicita aliis conferantur.*

III. Operæ pretium est autem hîs observari, hujusmodi statuta, non Regulæ aut professioni inniti Monasticæ, sed naturæ ipsi Beneficiorum, & inexplicabilibus legum nodis, quibus Beneficiarii omnes vinciuntur. In Beneficiis enim jure etiam meritoque Monasteria numerantur, & nativam singuli Monachi præ se ferunt imaginem Beneficiariorum primævæ Ecclesiæ, quibus non alii proventus erant, aut fundi, quàm menstruæ, vel diurnæ sportulæ ac distributiones, quarum ea esset copia moderatissima, ut victui ac vestitui sufficeret, non deficeret, non redundaret. Nullum hic onus Monachis imminet præcipuum, quod non & aliis incumbat Beneficiariis omnibus, nisi singularis quædam & addictior professio sacris legibus Ecclesiæ obsequendi. 2. Ex quo id efficitur, si peculiares Monasticorum Ordinum Constitutiones, Legesque Conciliorum, id Regularibus indicant, sanciantque, ut propria quædam & justa redituum portio seponatur, hæc quidem eleemosynis pauperum, hæc infirmis, alia denique hospitibus; si ad id jubeant esse in Monasteriis Administratores proprios, qui hæc curent, Eleemosynarios, Infirmarios & Hospitalarios, quas voces idem usus emolliet, quiioveait, & pervulgavit: si illud caput esse velior, ut in hac tota dispensatione pauperum maximè ratio habeatur, totumque charitati detur, nihil propriæ cupiditati, nihil carni & sanguini: si præcipiant reliquias omnes mensarum & vestium Monasticarum pauperibus erogari, cùm se suaque Monachi omnia paupertati devoverint; si postremò superflua omnia Cœnobiorum declarent, sejuncto cultu frugali Monachorum, pauperibus deberi: id totum ex eo manare fonte, quòd bona Ecclesiæ omnia ex eleemosynis derivata haustaque sint, eum saporem gustumque retineant, eam naturam suam esse vociferentur, nec alium in usum ritè vocari queant, quàm in quem eleemosynæ omnes referuntur. 3. Jubet hoc Concilium, ut si quo in Monasterio detortum, & ad alios usus inflexum sit, quod Eleemosynarii juri & functioni destinatum fuerat, non modò id corrigatur vitii, sed & pauperibus restituatur, quidquid eorum solatii subtractum succisumque fuerit. Ea quo Beneficiariis omnibus forma præstituitur, ad quam seipsos effingere & elimare debeant; ut si quid ab eis ejusmodi commissum sit, in seipsos piè & salubriter sæviant; cùm hæc à Concilio Monachis, non ut Monachis, sed ut Beneficiariis præscribantur. 4. Hinc vetat idem Concilium, ne in Prioratibus numerus minuatur Monachorum, quamdiu nec reditus minuentur. Imminuendo enim Monachorum numero, decresceret & numerus pauperum. *Indignum nimis est, quod in quibusdam Prioratibus numerus Monachorum ibidem Deo servientium diminuitur, vel adnihilatur, cùm ipsæ facultates Ecclesiæ non sint imminutæ.* Can. 12.

IV. In Concilio Mompessulano anni 1214. decretum est, ut quidquid superesset reliquiarum post prandia & cœnas Monachorum, vel Canonicorum, communis vitæ societatem sectantium, id pauperibus distribueretur. *Quæ de justitiis in pane, vino, vel pulmentis supersunt, nullus de servientibus alicui largiri præsumat: sed universa colligantur ab eo qui curam refectorii obtinet, & juxta ordinationem Abbatis vel Prioris pauperibus tribuantur.* Cui si Regulæ religiosè servitum fuisset, non in eum scopulum impegisset Petrus Damiani, ut calamo censorio suo sæviret in Concilium Aquisgranense, & in nonnullas Constitutiones alias, quæ exuberantes quasdam panis & vini, totiusque annonæ distributio- Can. 22.

nes Canonicis adjudicavere. His enim infundebatur copiosissimè, non solùm quo ipsi, sed & quo per ipsos alii vescerentur; dabatur, quod darent; ut his religiosis largitionibus, & veluti sanctissima charitatis hostiis manus ipsi suas consecrarent.

Voluit & Oxfordiense Concilium anni 1222, ut Monachis & Monialibus copiosissimè subministraretur & redundaret, quidquid hactenus solitum fuisset distribui, & mensæ apponi, ut reliquiarum quidquid erat, incunctanter in pauperes spargeretur, nec vel Abbas, vel Eleemosynarius ex ea abundantia quidquam posset aliò detorquere. *Omnia*
Can. 43. *etiam victualia Religiosis apponenda sine subtractione eis apponantur, tam in Conventu, quàm alibi, ubi reficiuntur de omnibus appositis. Totum residuum sine diminutione aliqua cedat in eleemosynam indigentibus fideliter erogandam, ita quod nec Abbas, nec Prior, nec Eleemosynarius possit hoc dispensare.* His graves quædam pœnæ attexuntur in transgressores ejus Canonis, quo patet multa superflua consulto illata fuisse mensis, ut in pauperes ea effunderentur, quorum jure suo sunt omnia superflua.

Non alia est natura & conditio annuorum & statorum proventuum Beneficiarii cujusque, quàm distributionum manualium: utrobique quidquid reliquiarum est, honestè & frugaliter sustentato Beneficiario, hic jam proprius est & legitimus pauperum census. Ejus rei invictissimum quoddam videtur ex Gratiano proferri posse argumentum. Quæ-
12. q. 1. post rit ille an potuerit mensa communis scindi in plu-
cap. 25.27. res Præbendas. Respondet autem innoxiè id fieri potuisse, propterea quod ut superflua communis mensæ, post Canonicorum omnium frugalem in commune sustentationem, pauperibus distribuebantur: ita Præbendæ cujusque superfluum omne, Canonici victu & cultu seposito, in pauperes effluat, quibus æquè compendiosa est, utraque hæc superfluorum in eos effusio. *De rebus verò Ecclesiæ quæritur, an liceat eas per Præbendas dividi, ut annuos reditus quisque sibi specialiter vendicet? His ita respondetur: Sicut perfectione charitatis manente secundùm discretionem Ecclesiarum, distributio fit Ecclesiasticarum facultatum; dum aliis possessiones hujus Ecclesiæ ad dispensandum committuntur; ex quibus licèt res Ecclesiæ omnibus debeant esse communes, primùm tamen sibi, & suæ Ecclesiæ deservientibus necessaria Episcopus subministret, reliqua quæ supersunt fidelium usibus ministraturus: ita & Præbendæ Ecclesiarum eadem charitate manente piè & religiosè possunt distribui: nec tunc rebus Ecclesiæ ut propriis, sed ut communibus utilitatibus deservituris; ut ex his quæ sibi assignata sunt, primùm sibi necessaria percipiat: si qua verò suis necessitatibus supersunt, in communes usus Ecclesiæ expendat.* Quod eodem redit, acsi diceretur, portiones singulas mensæ communis ita in Præbendas sectæ, ejusdem esse naturæ, iisdemque subesse legibus, quibus tota ante sectionem mensa ipsa; utrobique Beneficiariis primò necessaria vitæ præsidia addicuntur, reliqua vendicantur Ecclesiæ & pauperibus. Aliàs ea partitio iniqua & injuriosa fuisset, damnosaque pauperibus.

V. Ex Synodo Excestrensi in Anglia anno 1287. manifestissimè similiter demonstrabitur, æquè obligari Clericos, atque Monachos, superflua Benefi-
Can. 18 ciorum ut in pauperes effundant. *Et licèt Ecclesiastici quidquid vitæ suæ necessitati ou superfuerit, de patrimonio Jesu Christi in usus pauperum, quorum dispensatores existunt, teneantur ex debito erogare, &c.* Clara hæc sunt, nec cavillandi locus est ullus. Tenentur & sæculares Beneficiarii, non aliter quàm Regulares, pauperes suis impartiri superfluis omnibus, non ubi superfluitati ipsi suæ, sed ubi necessitati fecerit satis. *Quidquid vitæ suæ necessitati su-* Can. 4.
perfuerit, de patrimonio Jesu Christi in usus pauperum, quorum dispensatores existunt, teneantur ex debito erogare.

In Concilio Londinensi anno 1342. Patribus ibi congregatis displicuit, quòd Regulares, qui Parochiales regebant Ecclesias, nullis Parochianos suos eleemosynis recrearent, quo eò tandem adducti sunt, ut sancirent ab Ordinariis certas definiri eleemosynas ab illis erogandas, & Episcopalem interponi authoritatem, quò huic statuto omnes morigerarentur. *Statuimus, quod Religiosi Beneficia appropriata obtinentes Ecclesiastica, secundùm Beneficiorum hujusmodi facultates, annis singulis pauperibus Parochianis certam eleemosynæ quantitatem, ipsorum Ordinariorum moderandam arbitrio, per ipsos Episcopos distribuere compellantur, sub pœna sequestrationis & subtractionis fructuum.*

VI. Si reprehensa non est à Concilio Parisiensi modò laudato ea hospitalitas, quæ ne divitibus quidem aditum intercludit, quanquam impensiùs pauperes excipi commendatum sit: non inde ominari poteris, non pauperum tantùm patrimonia esse res Ecclesiæ. Sed illud altiùs consulens vidit Conciliorum sapientia, pauperibus dari, quod divitibus impenditur, quorum illis conciliatur protectio, amor, custodia, liberalitas. Longiùs latiùsque propagabantur Vuani Archiepiscopi sanctissimi Hamburgensis largitiones, ut ex Adami Chronico patet; Reges ipsos Septentrionalium Regionum muneribus colebat, & sua sibi munificentia conciliabat, effuso in hæc opulentissima dona Ecclesiæ suæ ærario locupletissimo, quibus delinimentis illas habebat sibi, Ecclesiæque propitios, & dicto audientes.
Ut ferocissimos Reges Aquilonis hilaritate suorum mu- Baron. an.
nerum ad omnia quæ voluit, benignos obedientesque ha- 1013. n. 8.
beret. Qua de re nos alibi plura.

VII. Ineluctabilibus porro argumentis constat, in pauperes potissimùm profundi debere res Ecclesiæ. Petri Damiani vitam ex alumnis ejus qui literis consignavit, non siluit, qua ille charitate, qua largitate esset in pauperes, egenos, nudos, ægros.
Quis in vestiendis nudis, in reficiendis egenis, in visi- Bolland die
tandis ægrotis, promptior illo potuit esse unquam? Fores 23 Febr. c. 8
ejus semper obsidebant pauperes: *Turba pauperum Episcopalia limina quotidie frequentante.* Hospites semper adhibebat, quandiu Episcopatu functus est, sed nec egeni, ægrique excludebantur. *In suis conviviolis, quæ semper ex more cum hospitibus communicabat, si qui egeni circumquaque per regionem lectulis decumbebant, oblivisci ab eo minimè poterant.* Largiri se negabat quidquam, sed debita exsolvere, ut qui res Ecclesiæ commendatas, non suas haberet: dispensatorisque, non domini & possessoris partes impleret. *Aiebat enim se dominicarum rerum constitutum fore ministrum, non dominum; dispensatorem, non possessorem.*

Si quid ergo præciperet Episcopis Damianus; exemplo ipse Episcopus quoque prælucebat. Datis quippe Epistolis ad Episcopum rerum Ecclesiæ dilapidatorem, illum contestabatur, tot pauperum interemptorem illum esse, quot pauperes his ejus expensis, viduæ, orphanique ali potuissent: *An ignoras quia ad hoc Ecclesiis prædia conferuntur, ut ex eis pauperes sustententur, indigentes alantur, & ex eis viduis atque pupillis subsidium procuretur?* Addebat &

illud, qui primum Ecclesiæ agri fundique donati fuerant, eos divenditos fuisse, ut illorum pretio indigentibus succurreretur: exinde verò servatos fuisse, ut ex eo velut inexhausto charitatis fonte rivuli manarent perennes piarum largitionum. *Procedente tempore Ecclesiarum Rectoribus visum est, ut ipsa potius prædia traderentur, unde scilicet non modo Clericos sacris excubantes officiis Ecclesia pasceret, sed & refrigerii stipem diversis indigentibus & inopia laborantibus ministraret.* Homicida ille pauperum exercandus est, qui debito illos pane defraudat. *Perpende*
Baron. an. 1055. n. 2. *ergo quantorum homicidiorum in die judicii reus erit, qui modo tot viduis, tot orphanis, diversisque pauperibus, unde vivere debeant, subtrahat? Si damnatur ille qui vel unum perimit hominem ferro; quâ sententia dignus est, qui bona Ecclesiæ profligando, complures interficit, famis & inopiæ gladio?* Peræquè frustrantur pauperes, si nulla ad eos derivatur pars rerum Ecclesiæ, & si ejus fundi alienantur. Si vita ejiciuntur, dissipatis fundis, quorum fructibus victitabant: æquè inhumaniter interimuntur, ubi fundorum fructibus penitus arcentur.

VIII. Id videtur Bernardo persuasum fuisse, non posse templa, maximè Regularium, auro, argentoque, & splendidioribus ornamentis ultra modum congestis condecorari; quod non aliter ferè id fieri possit, nisi templis viventibus dilabentibus, nisi pauperibus, in quibus Christus habitat, inedia
Apolo. c. 12. deficientibus. *O vanitas vanitatum, sed non vanior, quam insanior! Fulget Ecclesia in parietibus, & in pauperibus eget. Suos lapides induit auro, & suos filios nudos deserit. De sumptibus egenorum servitur oculis divitum. Inveniunt curiosi quo delectentur, & non inveniunt miseri quo sustententur.* Multò impatientius tulisset Bernardus, res pauperum necessitatibus dicatas, divitum Clericorum luxu & voluptatibus disperdi.

IX. Cùm gravi annona constrictaretur Urbs Roma, octo mendicantium millia aluit Innocentius III. præter eos quos certis in ædibus sustentabat. Jam inde ineunte Pontificatu suo pauperibus addixit oblationes omnes, quæ sibi obveniebant ex Ecclesia sancti Petri, decimam omnium aliorum proventuum, ac denique oblationes omnes, quæ ad
Raynal. an. 1208. n. 31. 32. pedes ipsius prisco more effundebantur. *Universasque oblationes provenientes ad pedes ipsius secundùm antiquam consuetudinem accipiebat eleemosynarius erogandas.* Reliquis supersedeo enumerandis ejus charitatis monumentis, quæ in ejus Gestis describuntur; unum addo in quo plurimum momenti sit: constructum ab eo Romæ fuisse Xenodochium sancti Spiritus, quod omnium toto orbe Xenodochiorum opulentissimum est, & excipiendis hospitibus miserabilibusque maximè obvium.

X. Beatus Hugo Gratianopolitanus ille Episcopus, cujus vitam scriptis mandavit Guigo V. majoris Prior Charthusiæ, verbis, an exemplis incertum vehementius omnes ad eleemosynas conduplicandas incendebat; ubi suæ familiæ necessitatibus fecerat satis, reliqua omnia in pauperes expendebat; ne successoribus suis acervatas dimitteret aut litium, aut voluptatum fomentes. Cùm gravi aliquando penuria & fame laboraret regio, vasa sacra
Surius die 1. April. confregit & dilargitus est. Vide quam procul esset à ligurriendo pauperum patrimonio, inter pauperes Ecclesiæ suæ se quoque ipsum numerari volebat, quin & seipsum & familiares suos eo verberabat probro ac convitio, quòd non cum egenis aliis egerent & mendicarent. *Eleemosyna sanè suis & per se diligens executor, & in aliis etiam fervidus exhortator. Exceptis enim domûs suæ duntaxat necessitatibus, cuncta pene quæ consequi poterat, non in thesauros congerebat, posterorum vel dissipanda litibus, vel consumenda [...]; distribuit latus egentibus. Denique annulos au[...] & gemmatos, calicem etiam similiter aureum tempore famis magna vendidit, & alendis impendit pauperibus. &c. Non æquum putabat Ecclesiarum bona, quæ patrimonia sunt æstimanda pauperum, in aliorum expendi præsertim malorum usibus hominum: immo magis semetipsum tanquam ex pauperibus unum graviter accusabat, quod sibi ac sociis de rebus sibi commissis competentem sumeret copiam, ac non potius sustineret cum pauperibus & ipse pauper inopiam.* Cap. 17.

XI. Elphegus de quo non pauca jam delibata sunt, Vintoniensis primo Episcopus, postea Archiepiscopus Cantuariensis, neminem unquam Diœcesanorum suorum mendicare passus est, alienarum Diœceseon mendicantes nunquam indonatos rejecit; palam profitebatur, qui Christi membris non condolerent, eos se ab ejus corpore divellere; sacra vasa & ornamenta opulentissima Ecclesiæ suæ coacervaverat, quæ postea urgente gravi publicaque penuria pauperibus erogavit: iis enim Ecclesiam ornari, dum rerum copia exuberat: his necessitates levari, dum famis angustiæ urgent. Aures hic adhibendæ Osberto Ecclesiæ Cantuariensis Monacho. *Nullum Parochianorum suorum publicè* Surius die 19. April.
mendicare permisit, nec alterius loci pauperum vacuum abire sivit; immane horrendumque nefas reputans, si quod natura commune constituit, hoc velit homo ceu proprium usurpare. Quapropter nec Dominici Corporis membrum esse, qui pauperum indigentiæ nollet subvenire, diligenter disputabat. Nam si patiente uno corporis membro compatiuntur cætera, compertum est ejusdem corporis membrum non esse, quod patiente alio compassionis affectum nescit habere. Ubi verò illa defecerunt quæ ex jure Ecclesiæ ministerio pauperum competere potuissent, thesauros Ecclesiæ, quos multiplices paraverat, jubet distribui, docens ex hoc ornatissima quæque Ecclesias possidere, ut tempore felicitatis sint honestati, tempore verò necessitatis sint utilitati.

XII. His possent longè plura accumulari exempla. Beati Antonini Archiepiscopi Florentini, B. Thomæ de Villanova Archiepiscopi Valentini, beati Laurentii Justiniani primi Venetiarum Patriarchæ, beati Caroli Archiepiscopi Mediolanensis pastoralis sollicitudinis laudibus & experimentis innumeris accedere nihil potest, ejus videlicet, quæ Pastoris ipsius penuria oves pascit, nuditate vestit; & eleemosynas non aliter interpretatur, quàm ut æs alienum, quod exolvatur, aut ut deposita commendata, quæ bona fide restituantur. Testis locuples & idoneus Giussanus de beato Carolo affirmat, de patrimonio suo nihil unquam illum laborasse, curam ejus omnem abjecisse, augmenti nihil unquam fieri passum esse; frequens hoc illi & familiare fuisse, *Dispensatorem tantummodo esse Episcopum,* L. 8. c. 25.
non dominum rerum Ecclesiæ; ideoque nec arbitratu suo posse eum sumptum facere, maximè in sæculi pompas & delicias; denique expendi ab eo nihil posse, nisi in utilitates Ecclesiæ, & Dei cultum. Occurret & infra ubi de his sanctissimis Pontificibus aliquid specialius memoretur. Unum hic illud addam ex Thoma Cantipratensi, de Cancellario Ecclesiæ Parisiensis Philippo, qui post mortem visendum cùm se præbuisset, eo etiam nomine æternis se ignibus addictum fuisse confessus est, quod Ecclesiasticos proventus suos recondidisset, non in pauperes statim effudisset.

L. 2. c. 19. n. 6. *Quod recrescentes fructus annuos contra pauperes timidè reservavi.*

XIII. Utque unde recessit, eò revocetur oratio, rursum ad Concilia revolvamur, Concilii Ravennatis Patres 1311. ita pronunciarunt. Cùm res Ecclesiæ res sint pauperum, Episcoporum, Capitulorum, & Cœnobiorum muneris esse, ut pro charitatis, pro abundantiæ suo modo eleemosynis largissimis studeant; ut Episcopi certo numero pauperes quotidie prandio adhibeant; denique ut in omnibus Civitatibus, Diœcæseos & Provinciæ regionibus, spectatæ sapientiæ & religionis viri delegentur, qui Collectis præsint faciendis, pro iis quos mendicare verecundia prohibet; qui in has Collectas aliquid pecuniæ contulerint, iis quadraginta vicissim dierum indulgentias consecuturos; si non simulata animi pœnitudine peccata sua in aures sacerdotum ef-
Can. 30. fuderint. *Cùm bona Ecclesiarum sint pauperum, statuimus quod de cætero, & prout sæpiùs & melius poterit, fiant juxta possibilitatem eleemosynæ generales per Episcopos & Capitula Cathedralium Ecclesiarum, & Abbates seu Conventus Monasteriorum habentium sufficientes reditus ad ea. Et quilibet etiam Episcopus secundum suum beneplacitum & possibilitatem quotidie in prandium reficiat aliquos pauperes. Et ut pauperibus verecundis valeat provideri, &c.*

Inter ea repurgandæ, & ad puriorem formam refingendæ sacræ disciplinæ Capita, promulgata quæ sunt in Anglia à Cardinali Polo Apostolicæ sedis Legato anno 1566 Beneficiariis præcipiebatur, ne avaritiæ sordibus imputari posset, quæ eis commendabatur frugalitas, omnia eorum superflua largè spargerentur in alendos pauperes, vel instituendos Clericos juniores, ut olim B. Gregorius Augustino
Decreto 5. Anglorum Apostolo præceperat. *Ne sumptuum moderatio avaritiæ tribuatur, quidquid ex fructibus Ecclesiarum, deductis iis quæ earum oneribus sustinendis & ipsis atque ipsorum familiaribus necessaria sint, supererit, id omne juxta illa quæ beatus Gregorius Papa Augustino Episcopo de fructibus Ecclesiæ dispensandis rescripsit, ad pauperes Christi suscipiendos & alendos, ad pueros & adolescentes in scholis & studiis educandos, atque in alia pia opera ad Dei gloriam & proximi utilitatem & aliorum exemplum distribuant. Sint patres pauperum, sint orphanorum, viduarum & oppressorum refugium & tutela.*

In Concilio Tridentino Episcopis, cæterisque Beneficiariis innovatus est Apostolicus Canon, quo vetantur res Ecclesiæ proximis largiri, quod eæ res sint pauperum, & Christi patrimonium, quo accendi proinde illi sint, nisi sint pauperes: nec nisi pro pau-
Sess. 25. c. 1. pertatis modo donandi. *Omnino eis interdicit Synodus, ne ex reditibus Ecclesiæ consanguineos familiaresve suos augere studeant. Cum & Apostolorum Canones prohibeant, ne res Ecclesiasticas, quæ Dei sunt, consanguineis donent; sed si pauperes sint, iis ut pauperibus distribuant.* Quo disertè confirmatur, usque adeo fiscum Ecclesiæ fiscum esse pauperum, ut ne in consanguineos quidem Episcopi, nisi ut in pauperes deliberari inde quidquam possit.

XIV. Sed nusquam disertius enucleari potuit voluntas Concilii Tridentini, & innovata ibi Conciliorum antiquorum disciplina, quàm in Concilio Mediolanensi I. anni 1565. ubi sancitum est, constantissima & ineluctabili antiquitatis Ecclesiasticæ traditione, cùm res Ecclesiæ temporales donatæ non fuerint, nisi ad modicum & parcum Cleri cultum, ad sarta tecta, & ornamenta Ecclesiarum, atque ad alimenta pauperum, eam esse bonorum Ecclesiæ incorruptibilem legem, nullos ut in alios, quam in charitatis & sanctitudinis usus derivari possint. *Siquidem ubi primum Ecclesiæ bona esse cœperunt, eam naturam & conditionem consecuta sunt, ut in alium, quam sacrum & pium usum eorum fructus converti nefas esset.* Tum seriò admonet Concilium eos, qui ea gestant Beneficia, quibus onera incumbunt aliqua, sive ipsa in genere natura rerum Ecclesiæ, sive ex speciali quapiam institutione, sive legibus eorum provisioni addita: nisi his oneribus satisfaciant, gravi eos sacrilegio irretiri, & ad restituendum obligari: eamque in rem excubaturos vicissim Metropolitanos & Episcopos, & in alios pariter Beneficiarios, ut vel oneribus fiat satis, vel fructus restituantur. Qui verò ea obtinent Beneficia, quorum proventus haberi possit veluti justa & æqua merces laboris & obsequii eorum, si redundent hi proventus ultra necessitatis & parci modestique cultus modum, hanc omnem indubitatissimè redundationem ad ornandas Ecclesias, & alendos pauperes effundi debere. Si tum verò his superfluis suis pauperum necessitatibus non succurrant, tum verò homicidii nexu eos implicari, & gravissimè adversùs charitatis legem committere. *Si verò qui Ecclesias & Beneficia Ecclesiastica quæcumque obtinent, quorum fructus ad eos velut divinorum obsequiorum Ministros honestè sustentandos propriè sunt attributi: si uberiores sint, quàm ad tuendam vitam conditionisque suæ rationem requiratur, dubitare non debent, ad eum finem hanc copiam illis esse attributam, ut præter ea quæ ad victum & cultum eorum satis essent, suppeterent etiam quibus divini cultus ornatus ac splendor conservaretur, & pauperum inopia & indigentia sublevaretur: quemadmodum etiam Deus plerosque divitiis cumulat, ut amicos sibi faciant, à quibus cum defecerint, in æterna tabernacula recipiantur. Quapropter per viscera misericordiæ Jesu Christi obtestamur, atque monemus, ut meminerint ea bona non sibi esse credita ad luxum, neque ad augendos consanguineos, sed ad vitam honestè, ut fidelem Dei ministrum & pietatis Christianæ Magistrum decet, traducendam. Ex eo verò quod supererit, si necessaria pauperibus alimenta denegaverint, intelligant se, quos non paverint, occidisse: atque ob violatam sanctissimæ charitatis legem mortale peccatum commisisse, quo sibi iram in die iræ thesaurisaverunt.* Acta Eccl. Mediol. pag. 39.

XV. Siquid ex hujus contextus prolixitate emerserit tædii, id facillimè abstergebitur, his pernecessariis observationibus. 1. Beneficiorum & Beneficiariorum duplicem hic classem sejungi. Aliis enim onera imminere & impensas quasdam certas, vel communibus rerum Ecclesiæ legibus, vel specialibus conditionibus fundationis Beneficii ipsius, aut peculiaris provisionis suæ. Aliis nulla incumbere propria onera, sed affluere proventus, in eum usum adsignatos, ut iis honestè & commodè alantur Clerici, qui qua par est fide & frequentia divinis officiis & altaribus insistent. *Quorum fructus ad eos tanquam divinorum obsequiorum Ministros honestè sustentandos, propriè sunt attributi.* 2. Ex hoc discrimine discrimen existit aliud: priores illos sacrilegio obligari, & restituendi necessitate, si minùs fungantur officio: posteriores hos gravi constringi quidem illos piaculo adversùs charitatis leges, ni superflua erogent in pauperes omnia; sed non juberi hoc Concilii Canone, ut restituant. 3. Ea autem ratione nititur hoc Concilii Decretum, quòd origo, institutio, natura, lex Beneficiorum & bonorum Ecclesiæ ea sit, ut sicut donata fuere, ita & necessariò expendenda sint in alendos pauperes, & restau-

randas, ac ornandas Ecclesias. Hoc ergo Concilio innuitur esse eleemosynas, quæ fundatione ipsa Beneficii, vel institutione Beneficiarii nitantur, quibus adeo defraudare pauperes nemo queat, quin graviter peccet, & restituere teneatur. At ubi ejusmodi Beneficia sunt, quæ instituta fuerint ad alendos Clericos eos, qui Ecclesiæ interim obsequiis vacarent, utpote Canonicatus, Præbendæ, portiones, Capellæ, & id genus alia, tum ubi in pauperes non erogantur superflua, peccari tantummodo contra charitatem, sed criminosè peccari, & in charitatem committi, quod facinus non aliàs facilè, quàm operibus charitatis eluatur.

Mox verò idem Concilium definit, quæ sint hæc superflua modicè & frugaliter sustentato Beneficiario, & qui sit hic modicus & honestus Beneficiarii cultus, victus, vestitus, ut superflua jam sint cætera, & pauperibus largienda. Eum verò honestum pronuntiat cultum, cui moderatur non ambitio & luxus, non origo & nobilitas Beneficiarii, sed decreta Pontificum, & Canones Conciliorum, super frugalitate editi, & moderatione Clericorum in epulis, supellectile, vestibus, & toto domestico instrumento. *Modum autem & rationem, qua metiri se pro conditione & gradu unumquemque oporteat ad vitam suam fructibus Ecclesiasticis honestè ducendam, eam esse omnes debent intelligere, qua ab iis non discrepet, qua in sacris Canonibus, & præsertim in his nostris Constitutionibus de Clericali frugalitate & modestia constituta sunt. Quæ verò de fructibus Ecclesiasticis dicta sunt, eadem etiam de supellectili omni, cæterisque rebus, quæ iisdem fructibus comparata sunt, dicta esse intelligantur; ne quæ de domestico Ecclesiasticorum hominum cultu & ornatu per nos in hac Synodo decreta sunt, aut ad propriam avaritiam, aut ad propinquorum splendorem statuta esse videantur.*

XVI. Id quoque affirmat grande Scholæ Theologicæ lumen, decusque B. Thomas, summos quosque Principes ea Prælatis esse largitos, quæ largiebantur, ut in pauperes transfunderentur, quorum videlicet procuratores sint & provisores Episcopi. *Videtur*
In Epist. 2. ad Corint. c. 12. lect. 5. *quod malè fecerint Principes & alii dando divitias Prælatis. Responsio, Dicendum est, quod non dederunt Prælatis propter se, sed propter pauperes. Et ideo non dederunt eis, sed pauperibus. Prælatis autem dantur, tanquam pauperum dispensatoribus.* Quod & alibi luculentius, ubi docet Prælatos proprii quidem dominii sui dominos esse: *Propriorum bonorum verum dominium habent*; at bonorum Ecclesiæ dispensatores dumtaxat eos esse. *Ecclesiasticorum bonorum sunt dis-*
2. 2. q. 185. art. 7. in corp & ad 2 *pensatores, vel procuratores.* Denique hoc ipso eodem loco illud diffinit, quod secuti esse, & corroborasse videntur Patres Concilii I. Mediolanensis suprà laudati. Declarat enim sanctissimus Doctor, si quid Episcopus ante bonorum Ecclesiæ factam partitionem in suum penu detorqueret eorum, quæ reparandis Ecclesiis, vel solandis destinata sunt pauperibus, aut alendo Clero, tum illum lethali se piaculo obligaturum, præterquam quod restituere teneretur. At si rerum communium partitione semel instituta, jam non ea sobrietate & abstinentia utatur Episcopus, ut pauperibus opitulari possit: commissurum eum adversùs præcepta charitatis. Denique incunctanter pronuntiat sanctus Doctor, Episcopos, & omnes indiscriminatim Beneficiarios patrimoniæ suæ fructus ex proventu quolibet sacro, & ex propria etiam portione, proximis dilargiri non posse, nisi pauperes sint, & tanquam pauperibus, non ut ditiores fiant. *Et ideo si de eo quod usui Episcopi, vel alicujus Clerici est deputatum, velit aliquis sibi subtrahere, & consanguineis, vel aliis dare, non peccat, dummodo illud faciat moderatè, id est, ut non indigeant; non autem ut ditiores inde fiant.* Si ex his autem argumenteris non dispensatores ergo tantùm, sed & dominos esse Beneficiarios proventuum Ecclesiasticorum, nec meros esse provisores pauperum, sed possessores; cùm ex B. Thoma nec adversùs justitiam peccent sua in pauperes inhumanitate, nec restituere ex justitia teneantur. Respondeo abludere te & à vero, & à B. Thomæ sensu, & verbis; disertissimè enim ille modò pronuntiabat Episcopos *propriorum bonorum verum dominium habere. Ecclesiasticorum bonorum dispensatores esse, vel procuratores: Principes temporalia bona Prælatis dedisse, non propter se, sed propter pauperes; non dedisse Prælatis, sed pauperibus: Prælatis dedisse, tanquam pauperum dispensatoribus.* His utique & sententiis & verbis inhærendum est, quibus quàm consentanei sint sancti Patres & Conciliorum Canones, suprà abundè ostensum est; non frigidis distinctiunculis, à doctrina Patrum & Conciliorum alienis.

CAPUT XXXIII. *P. 4. l. 4. c. 11.*

Res & proventus Ecclesiæ patrimonia esse pauperum, quorum Beneficiarii dispensatores sint, post annum Christi millesimum.

I. Pontificiam damnabat Petrus Damiani epulas, quibus Episcopi divites excipiunt de patrimonio pauperum.

II. Vituperat Anselmus eos Abbates, qui parcunt sibi, & congerunt, ac statim in egenos effundunt.

III. Stomachatur Bernardus ea profundi, quæ pauperum necessitatibus dicata sunt.

IV. Pulcherrimum Petri Blesensis præcepta ad filium Comitis, qui in Episcopalem sedem electus fuerat, super impendiis rerum Ecclesiæ.

V. Primæva Cisterciensium Constitutiones tuendæ paupertati Monasticæ, in sacra etiam Ecclesiarum supellectile.

VI. Carthusiani & Canonici Regulares iisdem se propemodum Constitutionibus accommodavere.

VII. Nil vetat harum Congregationum bonis & proventibus multa accessisse, intaminato & incolumi paupertatis amore, dum quà par est diligentia & fide superfluum omne in pauperes effundunt.

VIII. Admiranda Innocentii III. Papæ distributio rerum & proventuum Ecclesiæ, ejus mensa, supellex, ministri.

IX. Petri Alliacensis, & Iacobi Papiensis Cardinalium placita, de necessaria ipsi summo Pontifici Palatinorum sumptuum moderatione: & de necessaria quadam Episcoporum supra Abbates pompa majore, quò & majori sint populis venerationi.

X. Dominus, an dispensator sit Papa rerum Ecclesiæ doctrina ejusdem Petri Alliacensis.

I. NEmo nisi valde hebes & insanus Petrum Damiani suspicari poterit, aut Episcopis, aut Cardinalibus invidere, aut obtrectare potuisse, cùm utriusque ejus Ordinis eminentissimi & illustrissimi potissimum decus ipse fuerit. Sed non ea observantiæ lege cohiberi se posse ille existimavit, quin censoria quadam virga insectaretur splendidiores quasdam epulas, ex rebus Ecclesiæ in ædibus Cardinalium & Episcoporum tunc valde frequentes; dum pauperes, quorum illi provisores erant, patrimoniique procuratores, inedia & ærumnis conflictarentur. *Quotidie regales epulæ, quotidie* Baron. an. 1061 n. 43.
apparatus, quotidie nuptiale convivium. Et unde refrigerari debuerant indigentes, rubentium trabearum reficiunt gestatores: & cùm Episcopus dispensator debeat esse promptus pauperum, ad eorum mensam affluentibus delitiis alieni ructant, cùm & alieni quorum est tota substantia,

substantia, procul exclusi, famis inopia contabescant. Ita manifestè res Ecclesiæ res sunt pauperum, *quorum est tota substantia:* & pauperum dispensatores sunt Episcopi. *Cùm Episcopus dispensator debeat esse pauperum.*

II. Cùm B. Anselmus Monachum adhuc tantùm ageret, longè diverso vitio laborare sui Ordinis Abbates molestissimè ferebat, diverso inquam vitio, nec minùs pauperibus infesto & exitiali. Adeo non enim res & reditus Monasteriorum dilapidabant, ut in eam se unam intenderent curam, ut nova in dies illis incrementa aggerarent. Non studebant tantùm artibus fraudibusque litigatorum atcendis, variis ipsimet calliditatibus partes circumveniebant. Longissimè certè aberant à disseminandia in egenos sacris proventibus, qui ne rapinis quidem abstinebant, ut eos amplificarent. *Sunt mul-*
L. 2. Ep. 72. *ti Prælati nostri Ordinis, qui quasi sollicitì ne destruantur res Dei in manibus eorum, agunt ut dissipetur lex Dei in cordibus eorum. Nam tantùm conantur esse prudentes, ne decipiantur ab aliis; ut fiant astuti ad decipiendum alios. Adeo sunt cauti, ne fiant prodigi, & quæ habent rationabiliter perdant; ut avari fiant, & quæ servant, inutiliter putrescant. Sic studiosè servis & pauperibus Dei & sancto loco semper satagunt aliquid acquirere, ut dolosè semper aliena tentent aliquid auferre. Sic animantur zelo corrigendi stultos, ut accendantur crudelitate aut cupidine colligendi nummos.* Fatetur Anselmus bona Cœnobiorum res esse Dei & pauperum: *Res Dei, &c. Pauperibus Dei satagunt acquirere.* Sed cùm ipsamet justitiæ lex Deus sit, vetat ille patrimonia injustis amplificari augmentis, vel rapinis. Cùm Charitas ipsa Deus sit, displicet ei, si hæreditas ejus cupiditatibus hominum sua debeat incrementa. Quin hæc jubet esse ærarium charitatis, ut in quæ suas res congesserit pietas divitum, quò eas in pauperes effunderet charitas Beneficiariorum.

III. Elegantissimis illis aureisque B. Bernardus litteris ad Senonensem Archiepiscopum datis, querimonias edisserebat pauperum, quorum ob oculos Prælati cæterique Beneficiarii in vanas & ridiculas pompas lasciviasque effundebant opes, Deo dicatas ad pauperum & calamitosorum omnium levamen. Tam detestabilem perversitatem Aulici Magnates ridebant, pauperes execrabantur; cùm abundaret & superflueret divitibus Clericis in equos, epulas, canes, id ipsum quo ejusdem corporis membra fraudabantur, ejusdem Ecclesiæ filii, ejusdem æternæ consortes hæreditatis: & si quo deberent, res essent loco, jam nunc ejusdem Ecclesiastici patri-
Epist. 42. 2. monii participes. *Dicite Pontifices, non quidem in sancto, sed in freno quid facit aurum? Quàm tolerabilius cernitur in sancto, quàm in freno. Hoc me etiam tacente, etsi non Curia Regum, tamen penuria pauperum clamat. Sileat licèt fama, sed non fames. Fama quidem silet, quia non potest mundus odisse vos. Nam quomodo arguet mundus peccatum, à quo potius laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur? Clamant verò nudi, clamant famelici, conqueruntur & dicunt, Dicite Pontifices, in freno quid facit aurum? Numquid aurum in freno repellit frigus, aut esuriem? Nobis frigore & fame laborantibus quid conferunt tot mutatoria, vel extensa in perticis, vel plicata in manticis? Nostrum est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur, quod inaniter expenditis. Et nos enim Dei plasmatio, & nos Christi sanguine redempti sumus. Nos ergo fratres vestri. Videte quale sit de fraterna portione pascere oculos vestros. Vita nostra cedit vobis in superfluas copias. Nostris necessitatibus detrahitur, quidquid accedit vanitatibus vestris. Duo denique mala de una prodeunt radice cupiditatis, dum & vos vanitando peritis, & nos spoliando peremitis.* Addit Bernardus conticescere nunc quidem pauperes, quòd inaccessæ & obstructæ sint eorum querelis Judicum aures in terris, sed fore ut aliquando ad aures æterni Judicis vociferentur, & exaudiantur.

IV. Cùm ad Carnotensem Episcopatum electus fuisset filius cujusdam Comitis, & ad eum litteras ac præcepta exararet Petrus Blesensis, illi in mentem venit, quàm gravis ex hoc natalium splendore extimescenda esset tentatio, adversùs modicum & temperatum Ecclesiastici patrimonii usum. Unde & statim Blesensis admonet, Episcopis non tam curæ esse debere, quantus sit census, quanti proventus Ecclesiæ suæ, sed qui mores, quæ civium esset ad virtutem indoles, pronitas ad pietatem. *Hodie in promotione quorundam prima quæstio est, quæ* Epist. 15.
sit summa redituum, non quæ sit conversatio subjectorum. Veruntamen Deus non irridetur. Adscitum illum esse à Deo ad amplissimam dignitatem, ut dignitatem ipsam ornaret, & ab ea vicissim ornaretur; ut fidelibus vias panderet salutis, non ut proximos opibus augeret, vel honoribus. *Ad honorem vocavit te Deus propter onera, non ad multiplicandum numerum familiæ aut equorum, non ad dandas parentibus dignitates, sed ad dandam scientiam salutis plebi ejus.* Exemplo etiam Servatorem ipsum non solùm verbo docuisse Episcopos, ut ministrare, quàm ministrari malint, utque pauperum patrimonium ipsis communicatum velint; quippe cujus rationes ab eis ipse districtissimè flagitaturus sit. *Si te illius discipulum profiteris, qui venit ministrare, non ministrari, sic ministrabis pauperibus, ut non vituperetur ministerium tuum: ut patrimonium Christi & pauperum ejus, quod tibi commissum est, in egentium necessitates, non in usus extraordinarios expendatur. Patrimonii hujus zelator est Dominus, rationem tecum districtissimam positurus.*

Si consanguinitas autem illa Regum regio quoque eum apparatu & sumptu splendere cogeret, non è Christi & pauperum patrimonio regificas has expensas sustinendas esse: quin Pontificis potiùs modestia Christiani totum illum detumescere fastum debere. *Si quia filius Comitis, aut consobrinus Regis es, manu effusiore teneris expendere, necessitas hæc Christi patrimonium non contingit. Expensas quas de rebus mundanis fecisses, alias fortassis enormes pro tua generositate, debet in rebus Ecclesiasticis Episcopalis modestia cohibere.* Usque adeo verò postea Carnotensis hic Episcopus beneficentiam & largitatem coluit, ut vel Petrus ipse modum aliquem poni optaverit, saltem quoad delectum eorum quos tam largè donaret. Quanquam enim modus Episcopalium largitionum is esse debeat, ut sine modo dentur: in pauperes tamen solos eas exundare debere. Quòd crucifixi ea sit hæreditas, cujus dispensationem gerunt Episcopi. *Beneficiorum quæ pauperibus* Epist. 20.
conferuntur, mensura debet esse immensitas. Non militibus, sed pauperibus erogare tenetur patrimonium crucifixi, cujus ipse non dominus, sed tutor est, ut misereatur & commodet ad usus egentium, tanquam testamentarius dispensator.

V. Ut & de Cœnobiis atque Abbatibus intertexam aliquid, Decretum hîc referam Cisterciensis Annal Cist.
Abbatis anno 1109. editum, ne cruces, ne cande- tom. 1 pag.
labra, ne thuribula ex auro vel argento in Eccle- 51. 273.
siis suis haberent, nec ex serico factas vestes, vel

auro & argento decoratas, sive cappas, sive Dalmaticas, sive tunicas. Exæstuavit postea vehementissimè beatus Bernardus adversùs Cluniacensium in Ecclesiis suis incredibilem quandam opulentiam, lampadas, totasque stupendas, plus admirationis quam pietatis intuentibus aspirantes. Ita enim suspicabatur opes ostentari permagnas, quo etiam majores allicerentur: quo ne fingendo quidem cogitari quidquam posset religiosæ paupertati magis

Bernar. in Apolo.

inimicum. *Dicite pauperes, in templo quid facit aurum, &c. Expenditur, ut augeatur; & effusio copiam parit. Ipso quippe visu sumptuosarum, sed mirandarum vanitatum, accenduntur homines magis ad offerendum, quam ad adorandum. Sic opes opibus hauriuntur, sic pecunia pecuniam trahit, quia nescio quo pacto ubi amplius divitiarum cernitur, ibi offertur libentius. Ostenditur pulcherrima forma sancti, currunt homines ad osculandum, invitantur ad donandum.*

Idem statutum est in Capitulo Generali Cisterciensi anno 1134. quo vel in Ecclesiis ipsis longè pulcherrima splenderet paupertas Monastica, nec aurum usquam ibi, nisi in Calicibus esset. Confirmatum ibidem est & antiquum illud quoque Decretum, abdicandarum earum ingentium opum, quibus enervata tandem fuerat, & labefactata Cluniacensium disciplina, hoc est primitiarum, decimarum, Parochialium Ecclesiarum, & nobilium ditionum; solis autem acquiescendi agris, quos colerent, & sylvis, quas excolerent, subigerentque. Sed non multo pòst tempore refrixit hic Evangelicæ paupertatis ardor vel apud ipsos Cistercienses; unde & anno 1171. Alexander III. Papa ad universos Ordinis ejus Abbates litteras perscripsit stomachosas, querimoniisque & objurgationibus refertas, quod & ipsi defluxissent in eas disciplinæ corruptelas, quas Majores eorum non ita pridem Cluniacensibus exprobrabant. Jam enim cœpisse eos inhiare Parochiis, ditionibus, hominiis, jurisdictionibus, vastissimis latifundiis, ex quo tantæ opulentiæ luto exhalassent lites & rixæ quædam interminabiles in sæculari foro. Hinc compertissimum utriusque tum hujus Ordinis remissam & labefactatam disciplinam, non in alios fontes refundendam esse, quam in exaggeratos ultra modum divitiarum cumulos; hoc est in proventus annuos non, ut æquum erat, ipsomet eodem anno in pauperes effusos, sed in plures annos, & in immensas moles coacervatos. Ex ea Alexandri III. Epistola pauca hæc excerpam.

Annal. Cist. Tom. 2 pag. 520.

Ab illa sancta institutione dicitur declinatum, in tantum ut aliqui ex vobis patriæ institutionis obliti contra Ordinis vestri Regulam villas, Ecclesias & Altaria possident: fidelitates & hominia benignè suscipiunt: justitiarias & tributarias tenent, & omne studium adhibent, ut termini eorum dilatentur in terris, quorum conversatio in cœlis debet esse. Inde est quod vobis ab aliis quæ foris sunt contentiones & litigia suscitentur; & Abbatibus in causis forensibus occupatis ut plurimum, in commissis domibus & tepor ordinis, & dissolutio nascitur charitatis; maximè quia cum paupertate charitas plus proficit. Hortamur quatenus domus illa, quæ à prima sui origine in ipso ordine sunt fundata, constitutis terminis sint contenta: nec velint inordinatè ad ea manus extendere, quæ sine laboribus & periculis multis, & deinde sine criminibus & magna confusione non poterunt retinere.

VI. Canonicis Regularibus eadem instillabat præcepta Hugo Victorinus, ut terras & greges possidere mallent, quàm decimas, oppida, vicos, dominia, jurisdictiones; quin immo ne agros quidem ultra nescio quem sobrietatis modum finemque, quem transilientes necesse est incurrere in spinosissimas & innumerabiles lites, non sine crebra concussæ justitiæ invidia. *Agros, vineas, pecorum greges, hortos, prata, lacus nutriendis piscibus aptos fratribus habendos concedimus; hæc enim victui necessaria præbent. Decimas verò non recipiant, nisi de illis quos colunt agris; non villas, non earum reditus, non jura fori, non telonei nummos, &c. Non obtineant Judicis vices, nec more Principum militibus dominentur, sed oppressis subveniant, &c. Ne multa quamvis licita possideamus, &c. Multa possidere propinquum est cupiditati, & sic quandoque quod nimium diligitur, malè defendi solet.*

De Claustro Animæ. L. 2. c. 5.

Eodem testimonio ornavit Petrus Cluniacensium Abbas primordia Carthusianorum, ut ne in eas delaberentur molestias & difficultates, anxietates, rixasque, quæ individuæ sunt comites nimiarum opum, statuisse eos ne numerus cujusque Cœnobii Monachorum ultra duodecim excresceret, decimotertio addito Priore; huic respondebat & Conversorum, & conductitiorum numerus, modusque agrorum illis alendis consentaneus, constantissimo inito proposito intra hos sese limites cohibendi, ut ne implicarentur negotiis, litibus, desceptationibus, & litigantium periculosissimis calliditatibus. *Cupiditatem quæ radix omnium malorum dicitur, & avaritiam quæ idolorum servitus vocatur, ita radicitus evulserunt, ut certos terminos juxta locorum suorum fertilitatem aut sterilitatem in circuitu cellarum suarum majores minoresve præfigerent, extra quos etiamsi totus eis offerretur mundus, nec saltem quantum pes humanus occupat, terræ spatium acciperent.*

De Mirac. L. 2. c. 28.

VII. Castissimè tum quidem hæc & sapientissimè constituebantur; nec his tamen sanctissimis Congregationibus nos irasci fas est, si lapso temporis ea secutæ sunt consilia, quæ his capitaliter pugnare videantur; dum ne unquam descivenint ab ea incommutabili pietatis & sobrietatis regula, quod & illæ semper professæ sunt, ut singuli necessario & modico cultu contenti essent, superflua pauperibus erogarent. Non ita magni refert, modicas, an ingentes opes Beneficiarii, Episcopi, Abbates obtineant. Non semper satis fida comes hæret virtuti paupertas. Non semper in vitio sunt opes. Est & ubi ex opibus heroïca quædam virtus exurgat, & supra modum resplendeat. Sed permagni omnino interest, ut de quocumque, & de quantocumque proventu Ecclesiastico, non delibet qui frugi se esse vult, nisi necessarium victum, reliqua incunctanter in pauperes dispergantur, non seponantur nusquam in futuros usus, non augeantur, non accumulentur fundi reditusve. Qui eo sunt animo, & quibus familiaris est is rerum usus, ii in summa opum abundantia paupertatis Evangelicæ retinentissimi sunt; quorum non is usus, non hic animus est, ii ne in ipsa quidem paupertate divitum vitiis & laqueis satis expediti sunt.

VIII. Intelligebat Innocentius III. quam penes se depositum esset rerum Ecclesiæ, non dominium; nec vel se iis, nisi ut pauperem uti debere: cùm abjecta aurea & argentea supellectile, ligneam, vitreamque adhibuit; cùm pretiosis pannis, armenisque muribus repudiatis, agni pellibus vestiri se maluit; cùm mensæ suæ inferri vetuit ultra tria fercula, Capellanis suis duo; cùm ejectis Nobilibus qui ei ante ministrabant, Clericos adscivit; cùm denique seposita mediocri quantitate pecuniæ, quæ in necessitates Ecclesiæ ipsius reservari posset, reli-

quæ omnia effudit in Monachos & Moniales, rerum necessariarum penuria laborantes. His Pontifex voluit usus sanctissimi rerum Ecclesiæ, non verbis tantùm, sed factis magisterium orbi Christiano, & futuris sæculis repræsentare: & majore posthac fiducia in Prælatos pertonare, qui suis ab exemplis & vestigiis longius aberrarent. Audiendus Scriptor vitæ ejus. *Quia verò superfluitas multa nimis abundat in sæculo, maximè in Prælatis, ut eos corripere posset liberius & corrigere, illius exemplo qui cœpit facere & docere, ad talem se mediocritatem reduxit, quod vasa aurea & argentea in lignea & vitrea commutavit: pelles armellinas & griscas transtulit in agninas. Mensam suam tribus ferculis voluit esse contentam, & Capellanorum suorum duobus, nisi magna solennitas, aut aliqua urgens necessitas amplius postularet. Remotisque laicis viros religiosos adhibuit ad quotidianum ministerium mensæ, ut ei à personis regularibus honestius serviretur; consuetis tamen officiis viris Nobilibus reservatis, qui festivis diebus secundùm morem deserviebant in eis. Quandam moderatam summam de thesauro Ecclesiæ separavit; & in sequestro deposuit pro urgenti necessitate, si qua forsitan immineret; reliquum verò thesaurum pene totum erogavit hoc modo.*

Rainal. an. 1316. n. 15.

IX. Patrocinatus est Petrus Alliacensis singulari illi animi moderationi, suique dejectioni, & totius Prælatorum pompæ fastidio, quo Cælestinus V. Pontifex Romanus iter ingredi, & urbes inire voluit, asello vectus, cujus hinc & hinc regebant habenas Siciliæ & Hungariæ Reges: cum frustra & Cardinales & Reges dehortari illum & à proposito abducere tentassent. Addit verò Alliacensis quanquam justissimis laudibus cumulanda sit hæc Cælestini humilitas & moderatio: sua tamen laude non fraudandos Præsules vulgò alios, qui ad Christi & Ecclesiæ gloriam referunt mediocrem illum apparatum, ornatumque, quo si se spolient, facilè in contemptum venient plebis: quæ pro carnali consuetudine sua non paulò majori habet & templa, & altaria, & ipsos eorum Ministros venerationi, ubi magnificentia hos viderit singulari circumfulgere. Ita certè sensit Bernardus, qui eo quoque discrimine distare voluit Episcopos ab Abbatibus, qui cum in religioso secessu suo sedeant, nihil opus habent plebium veneratione. En ipsa Petri Alliacensis verba: *Hos magnificos apparatus, sive in equis, sive in vestibus, ac aliis exterioribus ornamentis, quod plerique pompas vocant, à tempore beati Sylvestri Papæ, non solum summi Pontifices, sed & alii minores Episcopi non ad suam, sed ad Christi & Ecclesiæ ejus gloriam extollendam introduxisse credendi sunt: quos exterius cum temperantia moderamine observare, interius tamen servata humilitate, non est vanitatis aut vitii, sed est virtutis ac meriti. Unde graviter increpandi sunt illi, & præcipuè Monachi, qui sub prætextu humilitatis, propter hujus consuetudinis observantiam statui Episcopali superbè detrahunt. Multa namque in talibus decent Episcopos, quæ non decent Monachos, aut eorum Abbates, vel Prælatos; sicut beatus Bernardus testatur dicens. Alia quidem est causa Episcoporum, alia Monachorum. Scimus enim quod illi sapientibus & insipientibus debitores cum sint, carnalis populi devotionem, quia spiritualibus non possunt, corporalibus excitant ornamentis.* Duo hic obiter illa perstringuntur, quibus tota hæc Episcopalis pompæ ostentatio ad pietatis & sobrietatis leges revocari possit: nimirum ut & ipsi pompæ & apparatus gloriæ modus tamen aliquis adhibeatur, nec sinatur ultra legitimos fines lascivire; utque interim & tumor omnis animo ejiciatur, & inhæreat altissimus humilitatis sensus. *Exterius cum temperantia moderamine, interius servata humilitate.* Id præcipit lex humilitatis, ut ad Christi gloriam & Ecclesiæ omnia referantur, jubet moderatio, ut necessitati & decori serviatur, cùm res pauperum in hanc pompam expendantur. Interest ad pauperum ipsorum salutem, ut religio qua sustentantur, sustentetur & fulciatur ipsa, populorum in Prælatos maximè observantia, & aliis rationibus nonnullis, quæ non sine sumptu aliquo expediuntur.

Rainal. an. 1294. n. 11.

Cùm ad sui nominis memoriam æternitati consignandam, ea meditaretur Paulus III. Pontifex, quæ Romano Imperatori, quàm Christi Vicario magis consentirent: luculentissimas ad illum dedit litteras Jacobus Cardinalis Papiensis, quibus admonebat confidentius, quàm hæc sæcularis gloriæ cupiditas abhorreret à Christianæ religionis Pontifice, cui non alia aptius munificentia æternum gloriæ decus conciliaret, quàm quæ ipsius Ecclesiæ utilitati & gloriæ serviret, morum repurgationi, & calamitosorum solatio. *Opera æternitatis in Pontifice sunt, lapsam Ecclesiæ disciplinam erigere, nihil suum credere quod Christi non sit, miseris Christianis, qui infidelibus proximi sunt præsidia mittere, incitare Principes ad capessenda pro fide arma, ducatum si opus sit illis præstare, thesauros in piam hanc causam effundere.* Non perfunctoriè transilienda hæc sunt postrema Jacobi verba, quibus docet etiam tum piè & religiosè expendi res Ecclesiæ, cùm in bella sacra effunduntur; utpote quæ ad Ecclesiæ tuitionem & propagationem gerantur, omnium pauperum nutricis, & ad eorum ærumnas fidelium levandas, qui tot jam sæculis jugo gentilitiæ dominationis premantur.

Epist. 282.

X. Sed quando ad explananda Petri Alliacensis placita delapsi sumus, minimè committendum est, ut nos hic ea effugiant, quæ de Pontificis Romani potestate ab eo disputantur, in rerum Ecclesiæ temporalium dispensatione. Erant enim utique qui Episcopos & Beneficiarios cæteros prædicarent, meros esse temporalis Ecclesiarum substantiæ dispensatores, non dominos ac possessores: at ejusmodi dominium & proprietatem uni vendicarent Romano Pontifici. Assentatoriam hanc opinationem concerpit Alliacensis, ipsissimis verbis Principum Apostolorum, quorum potestatis hæreditas ad Pontifices transfusa est Romanos. *Sic nos existimet homo, ut Ministros Christi, & dispensatores, &c.* His ita constitutis, mox argumentatur ille, Papam dispensatorem & ipsum esse omnium Ecclesiæ bonorum, ad Ecclesiæ ipsius utilitatem & ædificationem. *Cum sit minister & dispensator bonorum Communitatis, in quo requiritur bona fides, non habet collatam sibi potestatem super bonis ipsis, nisi ad necessitatem, vel communem Ecclesiæ utilitatem.* Ex quibus & illud denique ab eo concluditur, si in alios usus hæc derivet dispensator, eum non gravissimo tantum constringi flagitio, sed & ad restituendum teneri, si qua aliunde illi bona suppetant. *Unde ulterius concluditur, quod si Papa pro libito distrahat bona Ecclesiæ, & non dispenset bona fide, de jure non tenet, & non solum tenetur ad pœnitentiam de peccato, quasi propter abusum rei, sed infideliter agit, & ad restitutionem tenetur, si aliunde haberet, cum sit defraudator rei alienæ. Secus si esset dominus, quia in re sua quilibet est ultimus moderator & arbiter.*

De author. Eccles. part. 2. pag. 915. apud Gerso. Tom. 1.

De usu moderato & religioso proventuum Ecclesiasticorum.

CAPUT XXXIV. *P. 1. l. 4. c. 8.*

Cùm Episcopi & Beneficiarii dispensatores sint patrimonii pauperum, eos æquum est, veste, mensa, suppellectili, paupertatis amorem præ se ferre, ex Patribus Latinis quinque priorum Ecclesiæ sæculorum.

I. Ex antedictis patet, quàm frugi & parcos esse deceat Beneficiarios in veste, instrumento domestico, mensa.

II. III. In eam rem S. Hieronymi doctrina, & adversus epularum epulas ad Proceres excipiendos.

IV. V. Vt rursus idem efferveścat in rerum Ecclesiæ usum præpostèrum.

VI. Quæ sint germana Episcopi ornamenta.

VII. Ambrosii placita. Quàm frequentia ejus essent jejunia.

VIII. Vt Optimatibus epulas instrueret Ambrosius. Cur Martinus in eo ejus imitatorem se noluerit esse.

IX. Nunquam aliena domi vescebatur Ambrosius.

X. XI. Ambrosii leges de sumptibus Episcopo faciendis; maximè in extruendis ædibus.

XII. XIII. Vt Ecclesias condecorari & ornari deceat.

XIV. Qua moderatione Episcopus proventus Ecclesiæ inter Clericos partiri debeat.

I. SI non sunt Episcopi, & Beneficiarii quicumque demum omnes, nisi dispensatores patrimonii pauperum: si ex eo carpere nec ipsi possunt, nisi ut necessitati & inopiæ suæ consulant; si ea abstinendum omnino illis sit, si quid eis patrimonii privati supperat: si Evangelicæ & Ecclesiasticæ perfectionis sectatores opere manuum vitam non pauci tolerarunt, ut ne quid ipsi delibarent de patrimonio pauperum: Ex his certè omnibus, quibus illustrandis confirmandisque superiora capita impensa sunt, manifestissimum est, eximium quendam paupertatis amorem, tum Episcopos, tum Beneficiarios omnes præ se ferre debere in mensa, in veste, in instrumento toto, ut in his omnibus enitescat Apostolicæ paupertatis amor aliquis, & frugalitatis.

II. Nepotiano Hieronymus Clerici numeris suis omnibus absoluti effigiem adumbrans, eam vult esse mensam ejus, qua pauperes excipi possint, quà Christus ipse. *Mensulam tuam pauperes & peregrini & cum illis Christus conviva noverit.* Vetat epulari Clericus in ædibus Magnatum, moltò magis verò deterret eos, ne epulas ipsi illis instruant. Cùm enim paupertate & cruce potissimùm illustretur gloria & ornatus Clericorum, alienissimum & cum primis vituperandum erit, si opulentia, & sumptuosis epulis delectentur; denique si Magistratuum & Procerum gratiam, non aliter quàm dedecorando ministerio suo demereri possunt, multò præstabilius est, ut ea funditus careant; & una summi Christi Imperatoris amicitiae potiantur. *Convivia tibi vitanda sunt sæcularium, & maximè eorum qui honoribus tument. Turpe est ante fores Sacerdotis Christi crucifixi & pauperis, & qui cibo quoque vescebatur alieno, lictores Consulum & milites excubare, Judicemque Provinciæ melius apud te prandere, quàm in Palatio. Quod si obtenderis te facere hæc, ut roges pro miseris, atque subjectis: Judex sæculi plus deferet Clerico continenti, quàm diviti: & magis sanctitatem tuam venerabitur, quàm opes. Aut si talis est, qui non audiat Clericum pro quibuslibet tribulatis, nisi inter phialas, libenter carebo hujusmodi beneficio, & Christum rogabo pro Judice.*

III. Indubitatissimum prorsus haberi debet, quod hic commendat Hieronymus, famam gloriamque Clericorum ex humilitate & temperantia efflorescere, non ex prodigalitate: exaggerari eorum laudem & authoritatem, modesta paupertate, non vana vanissimarum divitiarum ostentatione. *Judex sæculi plus deferet Clerico continenti, quàm diviti: & magis sanctitatem tuam venerabitur, quàm opes.* Oblectari ergo eos potiùs decet consolandis misellis & ærumnosis quibuslibet, quàm frequenti eorum contubernio, quibus prospera affluunt & arrident omnia; nunquam non invitatos accedere, invitatos plerumque alienis epulis abstinere; comperto, eos qui Clericum invitant ad dapes, ejus dissensu non offendi, sed allici potiùs ad amorem & admirationem impensiorem; ad fastidium verò & contemptum provocari, si obsequentiores experiantur. *Consolatores potiùs nos in mœroribus suis, quàm convivas in prosperis noverint. Facilè contemnitur Clericus, qui sæpè vocatus ad prandium, ire non recusat. Nunquam petentes, rarò accipiamus rogati. Beatius est enim magis dare, quàm accipere. Nescio enim quomodo etiam ipse qui deprecatur, ut tribuat; cùm acceperis, viliorem te judicat; & mirum in modum, si eum rogantem contempseris, plus te posteriùs veneratur.*

IV. Exarsit frequentissimè idem Hieronymus in Episcoporum eorum munificentiam, qui verbis Apostolos, vita Principes sæculi æmulantur: qui concionantur ad crucem & paupertatem Christi commendandam, ipsi interim sæculi luxum & voluptates consectantur; qui Apostolorum successores sese jactant, qui pauperum se provisores & procuratores profitentur, orphanorumque & viduarum, cùm ipsi summos Magistratus & Provinciarum Præsides epulis splendidissimis æquare studeant, aut superare; ea denique emant ad regios mensæ suæ apparatus, quibus locupletissimi quique sæculares abstineant, pretii enormitate deterriti. *An non confusio & ignominia est, Jesum crucifixum Magistrum pauperem atque esurientem fartis prædicare corporibus? Jejuniorumque doctrinam rubentes buccas, tumentiaque ora proferre? Si in Apostolorum loco sumus, non solum sermonem eorum imitemur, sed conversationem quoque & abstinentiam amplectamur. Sanctum utique est & Apostolicum ministerium viduis & pauperibus ministrare. At nunc non dico pauperes, non dico fratres, & qui rursum invitare non possint, ex quibus excepta gratia nihil aliud Episcopalis speret manus; sed militantes & accinctos gladio, & judices excubantibus ante fores suas centurionibus & turmis militum, Christi Sacerdos invitat ad prandium. Tota Clerici urbe discursant, quærunt exhibere Judicibus, quæ illi in Prætoriis suis aut invenire non possunt, aut certè inventa non coëmunt.* In Michæ. c. 2.

V. Id rursus & observat & inculcat Hieronymus, per sacros Codices Clericis licere, ut de Altari vivant, non ut luxurientur: *Apostolus Paulus, Qui altari, inquit, serviunt, de altari participant & vivunt. Permittitur tibi, ô Sacerdos, ut vivas de altari, non ut luxuries.* Mox rursus commonefacit, pauperibus consecratum esse totum Christi patrimonium; detestandæ porro simulationis esse, ubi veste paupertatem profitentur, & præ se ferunt, furtim autem opum acervos recondunt; una uti tunica, linteolis quibus colli sudores detergentur, abstinere;

at incubare ingenti pecuniæ, ex pauperum rapinis corrasæ. *Ibid. c. 3.* *Si tales pauperes sunt, accipiant. Si autem sub occasione pauperum pauca ditantur domus, & in vitro ac vase fictili aurum comedimus, aut cum thesauris mutemus & vestes; aut pauper habitus non quærat divitias Senatorum. Quid prodest circa collum ad abstergendos sudores linteolum non habere? Quid juvat esse μονοχίτωνας, & præferre habitu paupertatem, cùm marsupium nostrum universa pauperum turba suspiret?*

VI. Alibi denique eas excutiens Hieronymus, quibus Apostolus Episcopum delineavit virtutes, studendum quidem illi esse fatetur, ut non irreprehensibilis tantùm sit, sed & ornatus: *Irreprehensibilem, ornatum*: sed ornamenta virtutum ab Apostolo commendari, non inania hæc ludibria, quæ delicatuli homines aucupantur in veste, mensa, supellectili, incessu, ut malè feriatis quibusdam Præsulis visum est, cùm his elegantiis deturpetur potiùs Episcopi vita, fama inquinetur. Audiendus hîc Hieronymus in Epistola ad Oceanum: *Qui vitia non habet, irreprehensibilis appellatur; qui virtutibus pollet, ornatus est. Caput est artis, decere quod facias. Sunt enim quidam ignorantes mensuram suam & tantæ stolliditatis ac vecordiæ, ut & in motu, & in incessu, & in habitu, & in sermone communi risum spectantibus præbeant; & quasi intelligentes quid sit ornatus, comunt se vestibus, & munditiis corporis, & lautioris mensæ epulas parant, cùm omnes istiusmodi ornatus & cultus sordidum sordidior sit.* Et infrà rursum: *Non ut opes augeat, non ut regias paret epulas, non ut cælatas patinas struat, non ut phasides aves lentis vaporibus coquat, quæ ad ossa perveniant, & superficiem carnis non dissolvant, artifici temperamento, &c.* Hæ jam tum erant cupediæ, hæc lenocinia hominum, voluptatis aucupio mancipatorum, quorum gregi jam tum quidam Præsules annumerari poterant.

VII. Mirum quantum ab his alienus erat Ambrosius, qui hunc honorem, has delicias Episcopatûs degustabat, jejunia, vigilias, preces; omnibus enim hebdomadæ diebus jejunia contexebat, excepto die Sabbati, Dominico, & Festis Martyrum. *Paulinus in vita Ambr. c. 39.* *Ipse venerabilis Episcopus multæ erat abstinentiæ & vigiliarum multarum, & laborum, quotidiano jejunio macerans corpus, cui prandendi nunquam consuetudo fuit, nisi die Sabbato & Dominico, & cùm natalia celeberrimorum Martyrum essent. Orandi etiam assiduitas magna die ac nocte.*

VIII. Nec dissimulabimus invitatos quandoque ad prandium Optimates fuisse ab Ambrosio. Venditavit aliquando Comes Arbogastes, quòd ab eo sæpiùs mensæ adhibitus fuisset. *Ibid. c. 35.* *Nosse se virum, & diligi ab eo, atque frequenter cum illo convivari solitum.* Unde & tunc ei adgratulati sunt amici, hinc in illum derivatas esse tot victorias, qui conjunctus esset peculiari necessitudine cum eo Episcopo, cui cœli propitii essent, cujus ad jussionem Sol staturus esset: *Ideo vincis omnes, quia ab illo viro diligeris, qui dicit Soli, Sta & stat.* Quales essent Ambrosii epulæ æstimari potest ex frequentissimis ejus jejuniis; potest & ab ea sanctitatis ejus opinione, quæ inde in omnium animis inhærebat. Potest & ex narratione Severi Sulpitii de Vincentio Galliarum Præfecto, à quo interpellatus est aliquando beatus Martinus, ut in Monasterio prandio ab eo adhiberetur, exemplo Ambrosii, qui Consules & Præfectos domo frequenter & convivio excipiebat. *Dialog. 2 c. 17.* *Memini Vincentium Præfectum virum egregium, & quo nullus sit intra Gallias omni virtutum genere præstantior, dum Turonos præteriret, à Martino sæpiùs poposcisse, ut ei convivium in suo Monasterio daret: in quo quidem exemplum B. Ambrosii Episcopi præferebat, qui eo tempore Consules & Præfectos subinde pascere ferebatur, sed virum altioris ingenii, ne qua ex hoc vanitas atque inflammatio obreperet, noluisse.* Ejusmodi prandii condimenta sequirebat Vincentius à B. Martino, quæ Ambrosius principibus Imperii viris exhibebat; nisi malis tales fuisse Ambrosii epulas ad Præfectos excipiendos, quales exhibuisset Martinus in Cœnobio suo. Si verò non acquievit Martinus, cùm ultrò obvius prodiret Ambrosius Optimatibus secum pransuris: nihilo magis id stupendum est, quàm quod Joannes nec manducans, nec bibens, & Christus mensæ cum Publicanis accumbens, eodem tamen utrobique collimabant, ut omnibus omnia fierent, quò omnes Deo lucrarentur. Ambrosius civilem & humaniorem vivendi rationem, Monasticam Martinus profitebatur; mores in speciem diversissimi ab una charitatis cælesti radice effluxerunt.

IX. Verùm etsi Magnates quandoque invitaret Ambrosius, hoc tamen mordicus retinebat, ut ne apud quemquam Mediolani unquam vesceretur, ut ne temperantiæ & sobrietatis lineas vel tantillum transilire periclitaretur. Facilè intelligis, hac eadem abstinentiæ fibula illum constringi se voluisse, cùm alios mensæ adhiberet. Eam Ambrosii regulam Possidius scriptis mandavit in vita B. Augustini, qui ejus in eo imitatorem se professus est. *Cap. 27.* *Servandum quoque in vita & moribus hominis Dei referebat, quod in institutis sanctæ memoriæ Ambrosii compererat. Ne in sua patria petitus iret ad convivium. Ne per frequentiam in patria conviviis, constitutus temperantiæ amitteretur modus.* Ex quo id non temerè conjicimus, rariùs & frugaliùs convivas ab Ambrosio exceptos fuisse; tum quòd aliàs intemperantiæ laqueos non facilè effugisset, tum quòd ne seipse quidem audisset, ubi Clericis alicubi præcipit, ut hospites malint habere pauperes, & ne unquam alienæ domi epulentur: quòd ejusmodi plerumque convivia intemperantia, curiositate, maledicentia & obtrectatione condiantur. *Offic. l. 1. c. 20.* *Convenire Ecclesiasticis, & maximè ministrorum officiis arbitror, declinare extraneorum convivia, vel ut ipsi hospitales sitis peregrinantibus, vel ut ea cautione nullus sit opprobrii locus. Convivia quippe extraneorum occupationes habent, tum etiam epulandi produnt cupiditatem. Surrepunt fabulæ frequenter de sæculo: claudere aures non potes; prohibere, putatur superbia: surrepunt etiam præter voluntatem pocula.*

X. Sed ab ipso Ambrosio hausisse juvabit leges castissimas expensarum ab Episcopo faciendarum. Propè abest enim à vero, illum dum præcipit quæ gerenda sint, enarrare quæ ipse gereret. Liberaliter & largè vult ille pauperes ab Episcopo donari, sed aurea ea moderatione servata, quæ omnibus dominatur virtutibus, ne aliis desint necessaria, dum his superflua redundant: & ne inconsideratis profusionibus gloriolam futilem & iniquam aucupemur. *Offic. l. 2. c. 21.* *Quandoquidem etiam bonorum operum sumptibus immoderatum esse non deceat. Pulcra liberalitas erga ipsos quoque pauperes mensuram tenere, ut abundes pluribus, non conciliandi favoris gratia ultra modum fluere, &c. Impensas misericordiæ convenientes frequentare, quantum oporteat largiri peregrinis, non superflua, sed competentia; non redundantia, sed congrua humanitati, ne sumptu pauperum alienam sibi quærat gratiam.*

Cùm dispensator sit Episcopus, ut & Beneficiarius quisque, cuius necesse est ex officiis sui constantissimis legibus scopulos hinc inde adversos æquè

declinare, ut ne his largior, aliis æquo parcior sit; ne illis exuberare velit, quo alii destituantur.

XI. Eadem in extruendo retinenda mediocritas, nequid necessarium prætermittatur, nequid tentetur & excitetur non necessarium. *Non superfluas ædificationes aggredi, non prætermittere necessarias.*

XII. Dandum est & aliquid exteriori templorum cultui & ornatui. Decus illorum primarium pietas est, sed ei ferè exterior quoque munditiès & nitor cohærescit. *Et maximè Sacerdoti hoc convenit, ornare Dei templum decore congruo, ut etiam hoc cultu Aula Domini resplendeat.* Ibidem. Expingens Hieronymus in Nepotiano Presbyterum omnibus virtutum numeris expolitum, ubi primum quæ primaria sunt pietatis & virtutum insignia edisseruit, illud affirmat eundem religionis fervorem in hæc extrema & extrinseca propagari; Nepotianum minima quæque accuratione maximâ in divino cultu persecutum esse. *Ad comparationem quidem superiorum, modica sunt quæ dicturi sumus* Hieron. in Epita. Nepotiani. *sed & in parvis idem animus ostenditur, ut enim Creatorem non in cœlo tantum miramur & terra, sed & in minutis quoque animalibus, eandem in cunctis veneramur solertiam. Ita mens Christo dedita æquè & in majoribus & in minoribus intenta est. Erat ergo sollicitus, si niteret altare, si parietes absque fuligine, si pavimenta tersa, si janitor creber in porta, vela semper in ostiis, si sacrarium mundum, si vasa luculenta, & in omnes ceremonias pia sollicitudo disposita, non minus, non majus negligebat officium.* Et inferiùs: *Quod Basilicas Ecclesiæ & Martyrum Conciliabula diversis floribus & arborum comis vitiumque pampinis adumbraris, ut quidquid placebat in Ecclesia, tam dispositione, quam visu, Presbyteri laborem & studium testaretur. Macte virtute, cui talia principia, qualis finis erit?*

XIII. Illud obiter admonebimus, & Ambrosium, & Hieronymum ita statuisse, & officium Beneficiarii, & Templi ornatum, non in eo situm esse, ut auro & argento plurimo magnificisque vestibus templa resplendeant, sed ut modesto nitidoque cultu. *Ornare Dei templum decore congruo.* Ornat enim templa decentius mediocritatis ipse decor, & simplicitas, ut admirationi potius sit Ministrorum sacrorum diligentia, zelus, pietas, innocentia, quàm magnificentia & superfluitas quædam, quæ oculos pascat & illudat vanissimo spectaculo.

XIV. Redeo ad Ambrosium, qui eandem Episcopi sapientiam & moderationem desiderat, in partiendis inter Beneficiarios Ecclesiæ reditibus. Pari æquè abhorrere ille debet ab avaritia & prodigalitate; quod inhumanum sit, non ei omnia necessaria vitæ præsidia subministrare, cui alias omnes intercludis artes & vias rei parandæ, vel augendæ. Ex adverso autem periculosissima ea profusio est, si Clericis suppeditetur materies, vel illecebra voluptatum, quibus valedixerunt. *Ne restrictiorem erga Clericos, aut indulgentiorem se præbeat. Alterum enim inhumanum, alterum prodigum, si aut sumptus desit necessitati eorum, quos à sordidis negotiationis aucupiis retrahere debeas, aut voluptati superfluat.*

CAPUT XXXV. *P. 1. l. 4. c. 9.*

Rursum ex Patribus Latinis priorum quinque Ecclesiæ sæculorum; De moderatione & frugalitate Beneficiariorum in mensa, suppellectili, veste.

I. Mira Augustini frugalitas, ejus mensa, supellex, vestis, instrumentum totum.

II. Communem cum Clericis suis vitam vivebat, summa omnium æqualitate.

III. Ab acquirendi & ædificandi libidine æque alienus erat.

IV. V. Placita quædam ejus summi ad pietatem momenti. Quid in Concilio IV. Carthaginensi statui curaverit.

VI. Beati Martini, & Severi Sulpitii abstinentia mirus amor & paupertatis.

VII. Beati Paulini frugalitas.

VIII. Quæ hujus generis encomia texuerit Sidonius Apollinaris, ut sanctissimos quosdam ornaret Episcopos.

IX. De sancto Epiphanio Episcopo Ticinensi.

X. De sancto Germano Episcopo Altisiodorensi.

XI. De sancto Hilario Episcopo Arelatensi. Varia ratio peregrinandi, aliis & aliis temporibus & regionibus.

I. Conveniendus jam nobis est Augustinus, cujus non minùs admirabilitatis habet vita, quàm doctrina; & qui eo maximè consecutus est orbis Christiani summum Magisterium, quo totum se antè contulerat ad Ambrosii disciplinam. Auctor est Possidius id ipsum potissimum studuisse in veste & domestico instrumento, ut illam sectaretur laudatissimam mediocritatem, quæ ea maximè spectabilis est, quòd nihil affectet spectabile. *Vestis* Cap. 22. *ejus & calceamenta & lectualia ex moderato & competenti habitu erant, nec nitida nimium, nec abjecta plurimum: quia his plerumque vel jactare se insolenter homines solent, vel abjicere, ex utroque non quæ Jesu Christi, sed quæ sua sunt iidem quærentes.* Jam quæ mensæ ejus esset frugalitas, quæ temperies, ut nequid nimis, ut nequid minus esset, sic illa ibidem. *Mensa usus est frugali & parca, quæ quidem inter olera & legumina, etiam carnes aliquando propter hospites, vel quosdam infirmiores continebat; semper autem vinum habebat.* Jam mensæ supellex quantæ modestiæ, quantæ ad paupertatem propensitatis, ut opum magis contemptus, quàm penuria intelligeretur. *Cochlearibus tantum argenteis utens, cætera vasa quibus mensæ inferebantur cibi, vel testea, vel lignea, vel marmorea erant; non tamen necessitatis inopia, sed proposito voluntatis.* Suavissimum autem mensæ condimentum erat illi lectio semper quædam sacra, vel sermo pius, quo maledicentis expungeretur. Illam affixò etiam proscripserat epigrammate in loco ubi prandebatur. Si quis verò Coepiscoporum inopinus aliquando effutiret aliquid in quempiam, protinus Augustini zelus erumpebat, ut vel silere cogeret, vel se discessurum comminaretur. *Et in ipsa mensa* Ibidem. *magis lectionem & disputationem, quàm epulationem potationemque diligebat. Et ideo omnem convivam à superfluis & noxiis fabulis & detractionibus sese abstinere debere admonebat.*

II. Una domo cum suis Clericis, una veste, una mensa utebatur, iisdemque cibis. Diffinitus erat singulis numerus poculorum, qui & ipse tum minuebatur, si quid juramenti alicui excidisset. *Cùm ipso semper Clerici una etiam domo, ac mensa sumptibusque communibus alebantur & vestiebantur. Si quis juraret, unam de statutis perdebat potionem. Numerus enim erat suis secum commorantibus & convivantibus poculorum præfixus.*

III. Castissimus paupertatis & Apostolicæ vitæ amator, animo & corde semper ad cœlestia sursum arrecto, & ad æterna religato, nullas unquam terras Ecclesiæ suæ adjecit, aut domus novas; à novis ædificationibus semper abhorruit, ne illis se curarum laqueis indueret, quibus mens à supernis abducitur, & illiditur in hæc terrena; cùm Episcopales functiones animum desiderent ad cœlestia semper suspensum. Nec vitio tamen vertebat, si qui ad novas ædes construendas animum adverterent, dum id ea facerent animi moderatione, quam tantopere commendabat Ambrosius. (Cap 14.) *Domum vero, vel agrum, seu villam nunquam emere voluit, &c. Fabricarum novarum nunquam studium habuit, devitans in eis implicationem animi sui, quem semper liberum habere volebat ab omni molestia temporali. Non tamen illa volentes & ædificantes prohibebat, nisi tantum immoderatos.*

IV. Hæc ipsa jam ab Augustino ipso ediscenda, ut iisdem vestiretur pannis, atque Presbyteri, Diaconi, atque Subdiaconi sui Seminarii. Si quid pretiosæ vestis ei privatim offerretur, id distrahi jubebat, pretiumque addici vel collegio ipsi Clericorum suorum, vel pauperibus. Cùm nascendi conditione pauper esset, ut affirmat ipse quidem; cúmque Episcopatus ipse professio quædam sit paupertatis & humilitatis, negabat se commissurum, ut exprobrari posset, pretiosiori se in veste fuisse in Clericatu, quàm ante Clericatum esse potuisset. Vide ut de his Augustinus aliquando ad plebem suam concionaretur. (De diversis Serm. 50.) *Nolo talia offerat sanctitas vestra, quibus quasi ego decentius utar. Offeratur mihi verbi gratia byrrhum pretiosum, fortè decet Episcopum, quamvis non deceat Augustinum, id est, hominem pauperem, de pauperibus natum. Modo dicturi sunt homines, quia inveni pretiosas vestes, quas non potuissem habere, vel in domo patris mei, vel in illa sæculari professione mea. Non decet, talem debeo habere, qualem possum, si non habuerit, fratri meo dare. Qualem potest habere Presbyter, qualem potest decenter habere Diaconus, & Subdiaconus, talem volo accipere, quia in commune accipio. Si quis meliorem dederit, vendo, quod & facere soleo: ut quando non potest vestis esse communis, pretium vestis sit commune. Vendo & erogo pauperibus. Si hoc eum delectat, ut ego habeam talem, det unde non erubescam. Fateor enim vobis, de pretiosa veste erubesco; quia non decet hanc professionem, hanc admonitionem, hæc membra, hos canos.*

Quo in Episcopali, & verè Apostolicam redolente sanctitudinem sermone, advertes 1. Erubescendum revera Episcopis, Clericisque omnibus probrum & dedecus esse, si pretiosius vestiantur in Clericatu, quàm in sæculari professione. Nec secus existimandum de mensa, de instrumenti domestici nitore. Ita enim quis sæculi abdicatione altius se in sæculi sordes demersit; ipsa contemnendæ vanitatis professione vanissimæ pompæ amantior factus est; & patrimonio pauperum abutitur, quo paupertati Clero imprimis consentaneæ contumeliam faciat. 2. Sentio ab Augustino dici, quod pretiosior vestis *forte decet Episcopum*, quanquam Augustinum non deceat. Sed moneo quasi dubitantet id ab eo dici, quod tum ei rei immorari nollet, eum ad alia magis properaret. Et mox tamen apertissimè contra nititur: *De pretiosa veste erubesco, quia non decet hanc professionem.* Enimvero Clericorum professio, & maximè Episcoporum despicientiam secum adfert hujusmodi præstigiarum, quibus pascitur & illuditur carnalium hominum insania; adfert & amorem infucatum nuditatis & Crucis Christi. Eò scilicet adductus est Augustinus, ut communione sua ejiceret Episcopum, qui cùm rebus propriis renunciasset, eas denuo recuperaverat: *Ut etiam rebus, quibus renunciasti, te post renunciationem inserueris:* qui plura expenderet, quam finerent res Ecclesiæ suæ: *Et in ea professione vivere diceris, cui fragilitas Ecclesiæ tua sufficere non possit:* (Epist. 250.) qui denique Episcopatum spectabat, ut facultatem largius & commodius traducendæ vitæ. *Non est Episcopatus artificium transigendæ vitæ fallacis.*

V. Carthaginensis IV. Concilii Patres impulerat, ut opinor, Augustinus, ad eos sanctissimos Canones sanciendos, ut ædicula sit Episcopo justa Ecclesiam, ut vile sit omne ejus instrumentum, mensa pauper: amplitudinem verò Episcopatus dignitate vitæ, morum innocentia, fidei puritate ostentet. *Ut Episcopus non longè ab Ecclesia hospitiolum habeat.* (Can. 14. 15.) *Ut Episcopus vilem supellectilem, & mensam ac victum pauperem habeat, & dignitatis suæ authoritatem fide & vitæ meritis quærat.* (Ferr. c. 71.) Poterant ea sanctimonia Episcopi in Ecclesia ipsa cum hospitibus epulari, qui mos fuit antiquissimus, cùm harum epularum suavitas à charitate & frugalitate dimanaret. *Ut Episcopi, sive Clerici in Ecclesia non conviventur, nisi transeuntes.*

VI. Specimen edidit perinsigne Severus Sulpitius in beato Martino, quàm longè expeditius & invictius Episcopi dignitatem suam tueantur, humilitate, paupertate, pomparum sæcularium fastidio, quam societate & studio earumdem vanitatum quas vituperant, & vitiorum quæ insectantur. Martinus Episcopatu auctus, idem fuit, qui ante. Nec humilitati cordis decerptum quidquam illi est, nec vestium vilitati & modestiæ quidquam additum. Episcopatus authoritatem Monasticis virtutibus non infregit, sed illustravit. *Idem constantissimè perseverabat, qui priùs fuerat. Eadem in corde ejus humilitas, eadem in vestitu ejus vilitas erat: atque ita plenus authoritatis & gratiæ, implebat Episcopi dignitatem, ut non tamen propositum Monachi virtutemque desereret.* (De vita B. Martini. c. 7. 26.) Erant etiam ex Episcopis, qui electioni ejus ægrè assentirentur, ob personæ & vestium despicabilem vilitatem. *Scilicet contemptibilem esse personam, indignum esse Episcopatu, hominem vultu despicabilem, veste sordidum, crine deformem.* His tum Præsulibus oculatior fuit plebs, & simplici fide perspicacior; vidit his convitiis ornari Martini virtutes, & delitescentem in his vestium sordibus Apostolicam sanctitudinem tantò splendidius radiare. *Ita à populo sententiæ sanioris hæc illorum irrisa dementia est, qui illustrem virum dum vituperare cupiunt, prædicabant.* Mensa Martini Monasticæ ejus respondebat professioni. Ea tamen excipiebat hospites, aquam infundebat manibus, pedes abluebat. Hæc piæ humanitatis officia descripsit, qui subinvitus expertus erat idem Severus Sulpitius. *Cùm me sancto convivio suo dignatus est adhibere, aquam manibus nostris ipse obtulit, ad vesperum autem ipse nobis pedes abluit: nec renisi ad hoc aut contraire constantia fuit; ita authoritate illius oppressus sum, ut nefas putarem, si non acquievissem.* Æquum certè erat ut discipulorum humilitas concederet tandem tanti magistri humilitati. Quàm dissimiles autem beati Martini essent Clerici quidam tum alii, & quam flagitiosè proventus sacros abligurirent, sic rursus alibi Severus idem. *Dilatat continuo fimbrias, & qui ante pedibus, aut asello ire consueverat, spumante equo superbus invehitur: erigit celsa laquearia, vestem respuit grossiorem.* (Dialo. 1.)

VII. Divitiarum copia & splendore eminebat in sæculo antè Paulinus, qui pòst idoneo teste Augustino, splendidiùs multò inter Christi pauperes eminuit. (Civit. l. 19. c. 10.) *Paulinus noster ex opulentissimo divite voluntate pauperrimus, & copiosissimè sanctus.* Ubi & idem subjicit, expugnata à Gothis urbe Nola, incidisse Paulinum in manus eorum, & clamasse sinu orasse eum in cujus manus thesauros suos omnes deposuerat, quemque unum sibi incorruptibilem delegerat thesaurum, Ne propter aurum & argentum torqueretur, quæ in cæleste ærarium per manus pauperum jam deportaverat. *Domine non excrucier propter aurum & argentum: ubi enim sunt omnia mea tu scis: ibi enim habebat omnia sua, ubi thesaurizare ille monuerat, qui hæc mala mundo ventura prædixerat.*

Severum aliquando Paulinus scutella lignea muneratus est, ut consimilis illum opulentiæ & metalli amore incenderet. (Epist. 1. ad sever.) *Misimus testimonialem divitiarum nostrarum scutellam buxeam; ut apophoretum vasi spiritualis accipies, habiturus exemplo, si necdum simili argento uteris.* Eadem illum orabat Epistola, ut in beneficii vicem fictilium aliquid vasorum sibi mitteret, quibus nostræ originis memoria refricaretur. *Amamus enim vasa fictilia, quia secundùm Adam cognata nobis sunt, & Domini thesaurum in talibus vasis commissum habemus.* Supellectili opulentissimi quondam Senatoris mensa ipsa consentiebat. Pauca ibi pocula, multum leguminum; hinc & ipse hospites suos non multi sanè cibi laudabat: (Epist. 17.) *Assiduus mensula nostra particeps, ita se ad mensuram nostri gutturis arctavis, ut nec olusculu, nec pocula nostra vitaveris.* Jocatur alibi de coquo suo, qui mira quadam arte ita legumina sibi condiebat, ut Senatoris Romani fastidioso palato mederetur. (Epist. 3.) *Quo citius Senatorium poneremus fastidium.* In alendo enim pote coquus iste languoribus animæ medebatur; delicias cibis omnibus aspergebat, & sal pœnitentiæ. (Ad Amar. Epist. 6.) *Sed pultes tante gratia sale, tanta dulcedine charitatis condiebat, ut coquos & conditura non desideraremus, &c. Verum spiritalis coquus interiorem hominem cibare doctior, quo destrueret etiam gula, &c. Sed in in benedictione dulcedinis anima delicias habebamus.*

Ne Paschalibus quidem Festis jejunia sua intermittebat Paulinus. Ædificationibus se quoque studuisse testatur, sed Basilicæ Martyrum. Post verò quàm Ecclesiæ gubernacula ei sunt credita, sic commendatas Ecclesiæ sibi opes dispensavit, ut decebat eum, qui avitos & hæreditarios ingentes fundus pauperibus erogaverat. Hoc enim illum testimonio ornat Julianus Pomerius: (De Vita Contempl. L. 2. c. 9.) *Sanctus Paulinus ingentia prædia, quæ fuerant sua, vendita pauperibus erogavit: sed cùm postea factus esset Episcopus, non contempsit Ecclesia facultates, sed fidelissimè dispensavit.*

VIII. Fausti Lerinensis Abbatis laudes, postea Regiensis Episcopi, celebravit Sidonius Apollinaris, quem & testatur in Episcopatu ipso Abbatis disciplinam retinuisse, Monachi macerationes. (L. 9 Ep. 3) *Nil ab Abbate mutatur per Sacerdotem. Quippe cùm nova dignitatis obtentu, rigorem veteris disciplinæ non relaxaveris.* Erat & alius, qui ab eo dictus est *Antistes* (L. 9 Ep. 9.) *& Monachus* Luculento alibi prosequitur encomio (L. 7. Ep. 13) Lupum Episcopum Tricassinum, *Sanctum Episcopum Lupum, facilè principem Pontificum Gallicanorum.* Erant ejus creberrima jejunia, & summa tamen humanitas vescendi cum Collegis, ut jam minùs pœnitendi austeritas repugnaret Episcopi suavitati. *Jejuniis delectatur, edulibus acquiescit. Illis adhæret propter consuetudinem crucis, istis flectitur propter gratiam charitatis. Summo utrumque moderamine, quia comprimis, quoties prandere statuit, gulam: quoties abstinere, jactantiam.*

IX. Edocuit nos Ennodius, quas B. Epiphanius Ticinensis Episcopus sibi ipsi præscripsit leges inter ipsa Episcopatûs sui primordia, quas & deinceps religiosissimè observavit. Statuit primò balneis omnino abstinere se, ne molliretur anima corporis cura impensiore, & ne carnis plus æquo quæsita munditie mens inquinaretur. Decreverat nunquam prandere, id est, jejunia usque continuare; at ne ostentationi & singularitati janua panderetur, maluit nunquam cænare, ut vel sic semel tantùm die quolibet reficeretur. Vili & communi cibo delectabatur; uno palatum ejus offendebatur, si quid aromatibus conditetur. Leguminibus tantùm vescebatur, & ne iis quidem, nisi citra satietatem. Vino Timothei instar utebatur, ex Pauli præcepto, pari causa, pari modulo. *Mox ubi B. Antistes proprio ore leges, quibus se posset tenere, dictavit. Primùm statuit non lavandum, ne nitorem animæ & interioris hominis fortitudinem balnea magis sordibus anim... confringerent. Deinde decreverat nunquam esse prandendum; sed ne propositi sententiam supervenientium vis ulla removeret, & aut jactantia nebulis, aut avaritia fama læderetur, diffinivit nunquam sibi cænandum: ut commutatio horarum ac per hoc semel in die reficiendi tempus afferret. Cibos jussit sibi placere viliores, nihilque in apparitione ferculorum nares saporemque suum posse offendere, nisi quod aromatibus condiretur. Olerum & leguminis pascebatur epulis, sed neutrum horum ad satietatem capiens; vini quiddam parum, quam tamen exiguitatem Apostolicæ admonitionis memor sumebat, ob stomachi cavendam debilitatem.* Orante Errico Gothorum Rege, ut in palatio secum pranderet, usitatum sibi morem excusavit, alienis nunquam assidere epulis. *Dixit sibi non esse in more positum, alienis aliquando prandiis vesci.*

X. Ineunte statim Episcopatu suo B. Germanus Altisiodorensis Episcopus patrimonium omne in pauperes distribuit, nec Apostolicæ tantùm devovit se paupertati, sed & Monachorum pœnitentiæ. Audiendus hic est Constantius Presbyter, ei coævus, in ejus vita. (Surius die 31. Jul.) *Suscepit sacerdotium invitus, coactus, addictus; sed repentè mutatur ex omnibus. Substantia dispensatur in pauperes, paupertas ambitur. Ex ea die qua sacerdotii sumpsit exordium, usque ad terminum vitæ, nunquam panem frumenti, non vinum, non acetum, non oleum, non legumen, nunquam vel salem ad usum condendi saporis accepit, in refectionibus primùm cinerem prælibavit, deinde panem hordaceum sumpsit, &c. Nunquam nisi in vespere cibus ponebatur, &c. Indumentum cuculla & tunica indiscretis fuere temporibus. Spatium verò lectuli sui trabecula dolatiles ambiebant, injectos cineres usque ad marginem continentes.*

XI. Parcitate, abstinentia, opere manuum, pedestri itinere, & ejusmodi macerationibus aliis Hilarius Arelatensis Episcopus non mortem, sed immortalitatem ipse suam acceleravit. (Surius die 5. Maii.) *Abstinendo victu, operi insistendo, itinera pedibus conficiendo, ita se tenuavit, fatigavit, exhausit, ut vix quadragesimi octavi anni curriculum adimpleret.* Proximè sequenti capite obvii erant Episcopi asello vecti, & ita iter facientes, quo refricatur memoria Authoris Quæstionum utriusque Testamenti, quæ falsò Augustini nomine inscribuntur. Referuntur ab eo Scriptore aliæ aliarum gentium rationes in evectionibus. Vehebantur plerumque Judæi mulis, equo Romani, Persæ curru, Medi camelis, bobus Afri quidam,

alii

Cap. 115. alii asinis. *Nam Regibus Judæorum mulæ placuerunt ad sessum, Romanorum autem non mulæ, sed equi; Garamantum autem, qui supra Tripolim Afrorum sunt, Regibus tauri placent ad sessum; Persarum verò Reges vehiculis feruntur; Reges Madian camelis delectabantur ad sessum, & per Africam asinis malunt insidere, quàm equis.* Poterat & hic Scriptor addidisse, ante inventos mulos, quod Davidis demum Regis ævo contigisse creditur, quòd nulla antè, frequens deinceps in Scripturis mentio fiat mulorum: asellis dumtaxat vehi solitos Hebræos. Et se humilitati ac modestiæ accommodavere non pauci Ecclesiæ Patres; Hilarius ultra progressus, Apostolicas missiones suas pedes obibat.

CAPUT XXXVI. *P. 1. l. 4. c. 10.*

De eodem ex Patribus Græcis, de Beneficiariorum temperantia in mensa, supellectili, veste, prioribus quinque Ecclesiæ sæculis.

I. Quàm impensè Constantinus Episcopos in veste vili veneraretur.
II. Athanasii in his moderatio.
III. Nec non & Basilii in instrumento domestico & mensa.
IV. V. Quàm exhorruerit Nazianzenus quorundam sui ævi Præsulum epulas opiparas & redundantem supellectilem.
VI. De B. Gregorio Thaumaturgo.
VII. De Gregorio Nysseno, & de curru quo peregrinabatur. Quæ hoc loco & tempore fastum & opulentiam sapiunt, alio non sapiunt.
VIII. IX. Quàm frugi & modesta Chrysostomi mensa & tota vita ratio.
X. Quàm aversaretur profanos usus rerum Ecclesiæ.
XI. Ut paupertati ex animo studeret.
XII. Ardor ejus in expensas superfluas & delitias Beneficiariorum.
XIII. Patrocinatus est ille tamen Clero suo, adversus acerbiores in eos laicorum censuras.
XIV. Quàm provida & suavis ejus in omnibus moderatio.

I. AD Orientales jam Patres & Episcopos iter molimur, ut perpendamus, quo illi modo patrimonium crucifixi Domini sui dispensarint, quæ eorum fuerint ædes, quæ mensa, quæ supellex, qua munificentia & pompa usi sint in instrumento toto, in veste, in equis & curribus, in extruendis ædibus. Convocato Nicæno Concilio qua reverentia & religione Constantinus Imperator Episcopos prosequutus sit, narrat Eusebius, nec silet sanè quantum splendoris eorum virtutibus accederet ex vestium vilitate & indiligentia. Oculis fide illuminatis pervidebat Constantinus tectam involutamque illis vestium sordibus incomparabilem quandam sapientiam, & Apostolicas virtutes; cùm hac ipsa paupertatis obscuritate maximè referrent & quodammodo repræsentarent Apostolos Christi, & Christum ipsum. Utcumque vili veste & cultu toto uterentur hi Præsules, tanto magis & mensæ & Aulæ suæ ornamento eos fore interpretabatur Constantinus. *Proinde mensæ ipsius adhibebantur homines, externo quidem habitu ac vestitu despicabiles, sed quos ille minimè despicabiles judicabat; quippe qui non externam hominis speciem, quæ oculis subjecta est, sed Deum ipsum introspiceret. Ad hæc quocumque iter faceret, eos secum deducebat.* Ut ad Concilium sive Nicænum, sive Arelatense venturarent Episcopi, publicas illis evectiones concessit Imperator, gnarus non alendis equis, non curribus ornandis impendi res, aut proventus Beneficiorum.

De vita Constant. L. 4. c. 42.

II. Revocatus ab exilio Athanasius, & triumphali quadam pompa iniens Alexandrinam civitatem, eo vectabatur pullo, quo & Rex gloriæ Christus Hierosolymæ triumphum explicuit paupertatis & modestiæ, clementiæ & humilitatis. *Pullus eum vehebat, non secus ferè ac Jesum meum pullus ille.* Ea sunt Gregorii Nazianzeni verba de Athanasii reditu triumphali. Jejuniis, vigiliis, & orandi infatigata assiduitate Athanasius successorem se Marci approbabat. *Hic illius velut corpore vacantis ac materia expertis in jejuniis & orationibus assiduitatem laudibus vehat, ille insuperabilem in vigiliis ac psalmodiis vigorem.* Orat. 21.

III. In describendis Basilii gestis & virtutibus idem Gregorius elegantissimè versatus est, ubi nec illud prorsus celare potuit, quæ sibi esset cum Basilio virtutum & laudum societas. Quanquam longè amplissimæ & splendidissimæ præesset Basilius Ecclesiæ, non eò tamen sperabat vel tantillum deviare se posse ab æmulanda ejus paupertate, qui Ecclesiarum omnium conditor & sponsus est. Una illi tunica, unum pallium erat, lectum humus ipsa præbebat, panis & sal cibum, fontes potum exhibebant. His macerationibus ægritudines creabantur, iisdemque pòst sanabantur. *Hinc illi tunica una, & pallium unum, & stratus humi lectulus, & illuvies, & vigilia, illa ejus decora & ornamenta; & suavissima cœna & obsonium, panis & sal, novum inquam illud condimentum: & potio sobria & uberrima, quam nobis nihil laborantibus fontes profundunt. Ex quibus, imò cum quibus morbi, & morborum curationes promanarunt; quod commune utriusque nostrum studium fuit.* Sugillat Nazianzenus præposteros Basilii imitatores, qui exteriora quædam cum eo sectabantur, quæ ille non magni pendebat; at ab ejus animi penetralibus, & sanctis mentis virtutumque recessibus longissimè aberant. *Cujus generis sunt pallor, barba, certus incedendi modus, vestis genus, & lectuli species, & cibi sumendi modus; quorum nihil ille dedita opera, sed simpliciter ac fortuitò factitabat.* Quòm casto & infucato amore Basilius prosequebatur pœnitentiam, paupertatem, humilitatem, despicientiam sæcularium delitiarum, opum, dignitatumque: tam procul erat ille ab illis singularibus agendi rationibus, quas ementiebantur malè feriati quidam imitatores. Orat. 20.

IV. In Basilii adumbranda imagine Nazianzenus præter opinionem & spem suam sese exprimebat. Tabellam rursus ille Basilii elucubravit, cùm retundendis obtrectationibus necesse ipsimet fuit, ut aspersa immerenti sibi vitia diversis refelleret virtutibus. Molestissimè ferebat Clericorum epulas sumptuosas, cùm totus demum ille fastus vanescat, & dedecori atque horrori sit. Simplex & parabilis illi erat cibus, qualem natura desiderat. Vestis, conversatio, incessus, species, sermo, quò totus sæculi fastus confutaretur. Hinc illi faciebant invidiam, hinc convitia ingerebant, quæ ille persuasissimum habebat gloriæ sibi cessura. *Nec enim quidquam eorum laudamus, quæ semel in fauces transmissa, pari postea honore sunt, vel ut rectius loquar, pari ignominia. Verùm simplici atque illaborato victûs genere utimur, nec à bestiis quarum vita supellectilis atque omnis apparatus expers est, multùm dissidemus. An mihi quoque vestis asperitatem objicis, vultusque situm haud satis elegantem? Rusticitatemne meam & insulsitatem non accusabis, quodque asperum quiddam & agreste loqui videor? Domi utplurimum maneo, tristis ac tetricus, mecum ipse, hoc est, cum germano* Orat. 25. 27.

actionum mearum cenſore conſuetudinem habeo.

Ejuſmodi erant Epiſcopi, quos ſua ætas admirabatur, qui ætati poſteræ faxit Deus, ut & admirationi ſint & imitationi. Unus illis ſcopus erat propoſitus, in eo illis erant omnia, ut conſectarentur toto pectore, quæ mundus odit & contemnit; contemnerent & odiſſent, quæ ille colit. Unæ illis hæ cordi, hæ in oculis erant divitiæ, Apoſtolica paupertas. *Paupertatem objicient? Meas ſcilicet opes, & copias.* Vegetus & corpulentus corporis habitus parum illis concinere videbatur cum præcone crucis

Orat. 28 & pœnitentiæ: *Ne tu quidem jucundum ſpectaculum præbet, ita vegetus & corpulentus. Atqui animam tibi quoque canities & palloris quidpiam affuſum eſſet, ut fidem ſaltem & exiſtimationem ſapientia & vera Philoſophia colligeres.* Uno ut verbo rem efficiam, unum id profitebatur Gregorius, damnare, quæ laudat

Orat. 32. ſæculum; laudare, quæ damnat. *Ea quæ aliis voluptatem gignunt, mihi moleſta ſunt; quæ autem aliis triſtia & injucunda videntur, ea animum meum oblectant.*

V. Non omnes ejus ævi Præſules in Nazianzeni veſtigia, & exempla ingrediebantur; nonnulli eorum cœnarum ſumptu immenſo certabant cum Gubernatoribus Provinciarum, eoque confidebant Epiſcopatum honeſtari; eodem conſilio, aut errore magis fœdiſſimo, in veſte, in famulitio, in ſupellectili, in equorum, ſervorumque grege vincere nitebantur, ubi vinci & compendioſius fuiſſet & honorificentius ſibi quidem; vel potius ne certaſſe quidem. Gregorio contra exploratiſſimum erat, quàm non deberent oblationes altarium inquinari ſæculari eo uſu, aut alimenta pauperum Præſulum lu-

Orat. 32. xu dilapidari. *Quin hæc quoque fortaſſe nobis exprobraverint, jam enim exprobrarunt, quod nec menſa lauta, & opipara, nec magnifica veſte utimur, nec ſplendidè in publicum prodimus, nec ad eos à quibus convenimur, gravitatem & faſtum adhibemus. Neſciebam ſcilicet nobis cum Conſulibus & Præfectis, clariſſimiſque belli ducibus, qui tot opibus copiiſque circumfluunt, ut quo ſua projiciant, non habeant, æmulationem & certamen eſſe: illud oportere, ut & nobis, pauperum bonis ad luxum & delicias abutentibus, venter undique comprimatur; & neceſſaria in res ſuperfluas effundantur, atque Altaria ipſa ructibus noſtris contaminentur. Neſciebam nos equis inſignibus & laſcivis ferri; ſelliſque & curribus magnificè attolli, ac cum pompa & faſtu deduci, atque omnes nobis perinde ac belluis de via decedere, aut etiam tantam præeuntium turbam eſſe, ut procul conſpicuus inceſſus noſter ſit.* Erant ergo jam tum Epiſcopi, qui Conſulum Romanorum Principumque ſplendorem inaniſſimum imitari mallent, quàm Apoſtolicæ inſtitutionis formam; qui neceſſaria pauperum ſubſidia ſuperfluis diſperderent expenſis; qui Altaria ipſa intemperantiæ ſuæ ſordibus contaminarent. Has eaſ-

Carm. 11. dem Aulicorum Præſulum imagines fœdiſſimas rurſum exhibuit Nazianzenus in Carminibus de vita ſua, ubi tota eloquentiæ vi & majeſtate declarat, quàm Præſules illi arderent, quàm ipſe totus indignaretur in ſacrilegas eas intemperias, in effuſiſſimas ex re pauperum epulas, in ſervorum, equorum, curruum numeroſos greges, in omnes denique ſæculi delicias, & fœdiſſimæ pompæ oſtentationes, quas fideles laïci faſtidire, Clerici exhorreſcere debent.

VI. Nec ab his receſſit Gregorius Nyſſenus in Gregorii Thaumaturgi ſanctimonia & paupertate verè Apoſtolica oculis ſubjicienda. Ejus enim ille vitam litteris mandavit. Nihil unquam poſſeſſionis ſibi eſſe voluit Thaumaturgus, dum ſuperſtes fuit, ne mortuum quidem ſe niſi emendicato condi optavit ſepulcro. Ut individua illi ſemper fuerat rerum communio, & vitæ ſocietas cum pauperibus, communi quoque ſe voluit tumulari cœmeterio, non paſſus rei cuiquam terrenæ nomen ſuum inhærere, aut uſquam inſcribi, quam cœlis. *E vita migrans obteſtatus neceſſarios ſuos, ne peculiarem ſibi locum ſepulturæ compararent. Nam ſi vivus nullius loci dominus vocari voluiſſet, ſed in alienis tanquam inquilinus & peregrinus habitans, vitam tranſegiſſet; ne poſt mortem quidem inquilinatum ſibi dedecori fore putare; ſed inſequenti inquit ſæculo prodatur, quod Gregorius nec vivens ab aliquo loco cognominatus ſit, & poſt mortem alienorum locorum fuerit inquilinus: cùm ab omni terrena poſſeſſione ſe ſe abſtinuiſſet, adeo ut ne ſepeliri quidem in proprio loco ſuſtinuerit: ſolam enim illam pretioſam & expetendam poſſeſſionem putaſſe, quæ fraudis & avaritiæ veſtigium in ſe ſe non admiſit.*

VII. Alicubi rurſus idem Gregorius teſtatur, Epiſt. ad Flavian. quo celerius perveniret ad locum, quo illum charitas pergere urgebat, curru exiliiſſe ſe quo vehebatur, & reliquum itineris equo vectum confeciſſe. Obſervat & Palladius Chryſoſtomum jumento vehi ſolitum. *Jumentum cui ſedere conſueverat.* An jumentum hic mulus, vel aſinus capiendus ſit, viderit Lector. Contendit enim Chryſoſtomus Chriſtum aſello vectum fuiſſe, dum ovaret Hieroſolymæ, quo Eccleſiæ Præſules exemplo ſuo informaret, his ut potius modeſtiæ & humilitati congruis uterentur adjumentis, utpote alumni crucis, cùm neceſſitas cogeret evectiones aliquas ſibi aſciſcere. *In aſina* In Matth. hom. 77. *ſediſſe videtur, ut vivendi Philoſophia nos erudiret, &c. Quoniam jumentis opus eſſe imbecillioribus non ignorabat, modum exemplo dedit, ne aut equis, aut mulis junctis ſublimes feramur, ſed aſino, quando res cogit, inſidere: neque ulterius progredi, ſed ubique uſum neceſſitate terminare.* De Lucio Epiſcopo Ariano Theodoretus verba faciens, aſino illum vehi facit. Hiſt. l. 4. c. 14. Nec ex Severo Sulpitio magnificentior beati Martini quadrupes. *Statim eum aſello impoſuimus.* Non it Dial. 2. c. 4. erant vel Martinus, vel Chryſoſtomus, qui Gregorium Nyſſenum inſimularent, curru & equo invectum, cùm ipſi aſello ſederent. Chriſtus ſemel tantum aſello uſus legitur. Hi Præſules ſæpius utebantur. Non ergo ab his nexa, aptaque pendet germana virtus exterioribus uſibus, ſed ab humilitate ſincera, & fuga pompæ ſæculi. Poteſt & equus adhiberi, & currus exemplo Gregorii Nyſſeni, integra & illibata modeſtiæ lege, eo vel loco, vel tempore, quo infimæ, vel mediocris ſortis homines his utuntur: & quando nec tam rara, nec tanti ſumptus hæc ſunt, ut hinc notabiles ſpectabileſque fiant, qui his utuntur. Fuere forſan & loca etiam, & tempora, quibus & Martinus & Chryſoſtomus recuſaſſent aſini pullo vectari, ne Magnatum ſæculi faſtum æmulari, & æquare viderentur. In eo ergo poſita eſt moderationis regula, ut nihil non neceſſarium præſumatur, & neceſſitati ipſi fiat ſatis, eadem ipſa ratione, qua pauperes ſolent, aut certè mediocres quique.

VIII. Abhorrebat ex eodem Palladio Chryſoſtomus à qualicumque deliciarum contagio; impium & ſacrilegum ratus, in eas inſumi res Deo ſacras, & Eccleſiæ proventus. Seorſim ſolus veſcebatur, ut minore ſumptu id faceret; & ne adminiſtratoribus rerum Eccleſiæ anſam daret, expenſas exaggerandi, & ex rebus Eccleſiæ ſuas augendi. Illud quoque ſentiebat, ſi quos ex Proceribus ad

prandium invitaret, forsan ut eo alii offenderentur; si omnes alliceret, hinc temporis, pacis, & substantiæ Ecclesiasticæ ingentem & luctuosam jacturam. Denique Episcopis omnibus formam hanc præmonstrasse Apostolos, & exemplo suo quodammodo sanxisse, ut orationi, & prædicationi verbi totos se dedant, curæ mensarum & epularum nonnihil remittant, quo illa cumque fuco & colore oblinatur.

Cap. 12. *Frugi erat nimium, deliciarumque omnino adversarius, sacrilegium existimans, si quid in ejusmodi impenderetur, simul ut dispensatoribus quoque furti occasiones amputaret, ne obsoniorum pretia in brevibus suis multiplicantes, quæ erant in usus pauperum deputata, sibi ipsis vindicarent. Præterea civitatis ingenia cogitans, considerabat oportere se, ut Christi dispensatorem, aut dignitates omnes ex æquo honorare, aut se subjicere nemini. Inspiciens autem & mensæ tumultus, & impensarum magnitudinem, exhorruit rem.*

IX. Optabile quibusdam fuisset, Episcopos ut saltem, Clerum saltem suum mensæ adhiberet Chrysostomus. Respondet Palladius, ne hæc quidem nisi magnis expensis profligari posse, in quas nollet sanctissimus Pater effundi pauperum alimenta, solatia ægrorum.

Cap. 13. *Siquam celerrime illi multo cum apparatu exquisitas epulas sectarentur, iniquum & indignum erat, infirmorum & pauperum cibos, eorum qui sani essent libidini exponere.*

X. Multò alienior erat Chrysostomus ab eorum vecordia Præsulum, qui morbum morbo curari, vulnus vulnere novo curari posse confidebant; famamque suam & opinionem longa ignavia labefactatam, epulis & ædibus extruendis redintegrari. Cùm in mentem potius venire deberet Salomonis, qui regia opulentia Palatiis cœdificatis, eorum vanitatem singulari & cœlesti damnavit sapientia. Non quo molestè ferret Chrysostomus extrui, aut reparari ea officio Ecclesias. Sed impatientissimè ferebat patrimonia pauperum non dispensari, sed dissipari in hortorum amœnitates, in aquæductuum & balnearum structuras magnificas, aliorumque locorum effœminatis deliciis dicatorum; quo sanè fit, ut criminibus & criminum architectis dæmonibus famulentur, quæ majorum pietas divino cultui dicaverat.

Ibidem. *Multi namque ex his, qui dicuntur Episcopi, rationabile ipsorum odium, & divinarum rerum negligentiam amputare dum volunt, vitium vitia commutant, cupiditatum scilicet vanitate, instruentes mensas & sublimium ædificiorum moles erigentes, ut ex hoc studio boni & industrii esse videantur, ac pro ignominia honorem consequantur; Ecclesiastæ immemores, qui ista & construxit & odit, atque ea manifestè interdixit dum scriberet. Feci mihi domos & pomaria, & ecce omnia vanitas, & odivi omnem laborem, quo ego laboro sub sole, &c. Hæc autem dixerim, non ut eos denotem, qui probabiliter & necessariæ Ecclesias aut condunt, aut reparant; sed illorum causa, qui pauperum opes in hortos pensiles, in aquæductus aëreos, in lavacra parum pudica consumunt, quod omnia ad voluptatem peccantium faciunt.*

XI. Hactenus placita & mores Chrysostomi Palladius Episcopos pari facundia & eruditione edisseruit. Tempestivum jam reor esse, ut & ipsi antes accommodemus, ut nos ipse doceat, quæ ipsum edocuerat Christus, summa & accuratissima Præsulum disciplinæ & doctrinæ quæ sit forma. Observat Chrysostomus Christum ipsum, ut addoceret nos necessario & parabili cibo contentos esse, superfluaque ejicere, summam quandam secutum esse paupertatem in delectu matris, natalium, educationis, vestium, discipulorum, per quos in posteras transfundere voluit ætates locupletissimam paupertatis suæ hæreditatem.

In Matth. Hom. 67. *Regulas nobis præbet, ne majora, quam necessarius usus exigat, requiramus. Itaque quando etiam nascebatur, non magnificas ædes, non locupletem matrem, sed pauperrimam elegit; sic discipulos, non oratores aut sapientes, nec genere aut fortuna claros, sed inopes valde atque ignotos. Mensa sua hordeaceis nonnunquam panibus, nonnunquam quos discipuli è foro emerent, referta erat. Recumbebat præterea in fœno, vestes viles nec conditionem vulgi excedentes induebatur. Domum nullam habebat, pedibus iter faciebat, &c.*

XII. Aureæ linguæ pennæque idem Pontifex, alibi observavit gregibus quidem à Christo imperatum esse, ut Pastores suos pascant; sed & ab eodem Pastoribus ipsis præscriptum fuisse, ut facili, & parabili, ac necessario cibo sint contenti. Nemo suis militat stipendiis, sed præter justa stipendia nihil miles requirit. Alii ex vineis laborant, qui eas excolunt, non ditescere; non de grege negotiari, & ditari avet Pastor, sed lacte ejus pasci. His sacri Codices exemplis Clericos admonent & Beneficiarios omnes, ut tam invicti sint quam milites; tam infatigati quam vinitores; tam vigilantes, quam Pastores; hac una mercede & spe sibi proposita, ut necessario cibo non destituantur.

In Epist. 1. ad Corint. Hom. 21. *Apostoli erant & milites, & agricolæ & pastores. Non dixit Paulus, Quis militat & non est dives? Sed, Quis militat suis stipendiis unquam? Neque dixit, Quis plantat vineam, & aurum non colligit, aut fructum integrum non vindemiat? Sed, Ex fructu ejus non comedit. Neque dixit, Quis pascit gregem, & de agnis non exercet mercaturam? Sed, Et ex lacte ejus non comedit. Non ex agnis, sed ex lacte. Oportet enim habere & fortitudinem militis & agricolæ diligentiam, & curam pastoris, & post hæc omnia nihil amplius quærere, quam necessaria.* Hæc Paulus ab ipso Christo acceperat:

Hom. 22. *Ita & Dominus ordinavit iis qui Evangelium annunciant, de Evangelio vivere. Vivere, non mercaturam facere, nec thesaurizare. Dignus est enim, inquit, operarius mercede sua.*

XIII. Quantocumque autem flagraret Chrysostomus amore Ecclesiasticæ abstinentiæ & paupertatis; non potuit non tamen defensionem in se & patrocinium suscipere sui Cleri, cui insolentius laici convitiabantur, opibus, lusu, deliciisque Clericorum, ultra æqui verique lineas calumniando exaggeratis.

In Epist. ad Philip. Hom. 9. Declarabat Chrysostomus non paulò opulentiores fuisse Sacerdotes & Levitas Mosaicos ipsius Dei jussione, nec tamen Judæos hinc dicteriis & sannis in eos sævisse. Perversum est, ut qui nihil largiuntur Ecclesiis, aliorum largitates arrodant. Quamlibet senoi stirpe & re sint Clerici, in laude tamen jure merito esse, quòd cùm artes eas amplecti possent, quibus divitiæ comparantur, piam elegerint professionem, cui victus & vestitus sufficit is, quo natura carere non potest. Denique contestatus Chrysostomus, se ante alios omnes debacchaturum esse in Clericos, si quos eorum videret, aut serica veste superbientes, aut magno servorum satellitio cinctos, si equis veherentur sublimes, si domos extruerent sibi novas, cùm non deesset, ubi habitarent. Fatetus Clero exigendos, si qui his laborent vitiis, cùm superfluarum rerum amore extricare plebem non possint, quo ipsimet irretiti sunt. At si necessario contenti sint, neminem eis jure irasci posse. *Dic mihi num sericis induitur vestibus? Num sectatorum multitudinem per forum incedens circumducit? Num equo vehitur? Num ædes extruit, habens ubi habitet? Si hæc facit, ego etiam reprehendo,*

neque illi parco, ſed ſacerdotio indignum eſſe affirmo. Nam quomodo monere alios poterit, ut rebus iſtis inutilibus vacent, qui ſe ipſum monere non poteſt? Sin autem rebus tantùm ad vitam neceſſariis non eget, hoc ipſo crimen injuſtitiæ in ipſum intendis? Addit ſi publicè Clericus quis mendicare ſineretur, tum de Chriſtianæ pietatis legibus conclamatum fore. Si quando verò Laïcis doleat, Clericis nonnihil auri eſſe, & non una coa tunica contentos eſſe, præter Evangelica, ut videri poſſet, præcepta; Reſpondet ſanctiſſimus Doctor, qui in ſuis cæcutiant vitiis, eos non oportere tam acutos & perſpicaces eſſe in alienis: porro quod Paulus præcepit, ut habentes quibus tegamur, & alamur, his contenti ſimus, id non propriè Clericis, ſed fidelibus univerſim omnibus præceptum fuiſſe. *Cum Paulus ait, Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti ſimus, ad ſolos Magiſtros verba facit? Minimè, ſed ad omnes homines.*

XIV. Atrociùs etiam inſaniebat in Clericos Laïcorum cenſura; iniquo ferebant animo Paſtores ſuos balneis uti, ſervulum habere, jumento vehi, quippe his vitæ commodis Apoſtolos ſeſe abſtinuiſſe. Hæc tum convitia in Clericos jactabantur, ex quibus, ut nunc res ſunt, eorum commendatio & laus non mediocris exprimi poteſt. His enim criminationibus ipſis proditur eorum tunc modeſtia ſingularis. Unde non illis tantùm patrocinio ſuo adeſt Chryſoſtomus, ſed & Apoſtolis ipſis miniſtraſſe demonſtrat utriuſque ſexûs nobiliſſimos & ditiſſimos, qui nullo non officio, nulla non re adeſſent, & eorum obſequiis ac defenſioni ſeſe impendere perciperent. *Atque ille, Lavat, inquit, ut ego: comedit, bibit, veſtimentis operitur, domûs curam gerit atque familiæ. Cujus ergo rei gratia ille mihi prælatus eſt? Sed & famulos habet, qui illi miniſtrent, & aſello vehitur, cur præeſſe mihi debet. Numquid Apoſtoli liberos homines, qui ſibi ſervirent, habuerunt?* Et poſtea: *Vis noſſe quomodo Apoſtoli ſe habuerint, dum eſſent in vita? Peregrinationes obibant, & viri nobiles illuſtreſque mulieres pro illorum refrigerio & quiete, & animas ſuas & capita ſua ſæpè porrigebant. Audi quid Paulus commoneat: Hujuſmodi, inquit, in honore habetote, quoniam propter opus Chriſti uſque ad mortem appropinquavit, non parcens animæ ſuæ, ut impleret quod ex vobis deerat adverſùm me in miniſterio.* Itaque quàm æquum eſt proſcribi delitias, tam iniquè iraſcuntur laici Paſtoribus, qui mediocrem ſui corporis curam agunt, ut ne fatiſcant oppreſſi pondere & labore viſitationum, concionum, aliarumque functionum complurium, quæ nec ſine labore & defatigatione obiri, nec ſine exitio præteriri poſſint. *Si delitiis inſervit, & hoc licitè culpare poteris. Porro ſi corpus curat, ut miniſterium exhibere poſſit, culpandus non eſt. Si enim præ ægritudine lectulo decumbat, quam ſubire peregrinationem poterit, quo pacto viſitare Eccleſias?*

In Epiſt. ad Titum hom. 5.

CAPUT XXXVII. *P. 1. l. 4. c. 2.*

De eodem pio & canonico uſu rerum & proventuum Eccleſiæ ex Patribus Græcis per quinque priora ſæcula. Item rurſus ex Latinis.

I. Mira præcepta Theodoreti, & exempla.
II. In publicam utilitatem exædificavit ille porticus, balneas, Pontes, Aquæductum.
III. Exempla alia ab ipſo Theodoreto commemorata.
IV. Exempla ab Athanaſio relata.
V. Placita Concilii Antiocheni.
VI. Exempla S. Baſilii.
VII. An conducat ſumptibus Beneficiorum decorari Eccleſias. Quanto Chriſtianæ Religioni & præſidio fuerint, & ornamento, magnificentiſſima illa quæ Conſtantinus excitavit templa.
VIII. Approbatum magnopere eſt Patribus Græcis illo pius inſtinctus ditandi & decorandi Eccleſias.
IX. Huic ſententiæ aſtipulatur ipſe Chryſoſtomus.
X. Laudatur etiam à Chriſto Magdalenæ pietas, quanquam illa potiùs author fuiſſet aromatum pretia pauperibus delargiri.
XI. Ornare templa in laude eſt; pauperibus ſuccurrere majori in laude eſt.
XII. Laudat & Hieronymus expenſas in decorandis templis, dum ne contemptus ſit decor & ornatus virtutum.
XIII. Unus omnium ex Hieronymo Vigilantius, pretioſiores, & gemmatas Martyrum thecas deridebat.
XIV. Rurſus in eam rem ſententia Hieronymi.
XV. XVI. XVII. De Paulino Lactantio, Leone Papa, quæ ſuper his eorum doctrina.
XVIII. Objectio ex Severo Sulpitio petita.
XIX. Nova probationes ex Sidonio Apollinari, & Auguſtino.

I. LUculentiſſimas illas leges Chryſoſtomi, de rerum & proventuum ſacrorum diſpenſatione, moribus jam & exemplis ſuis Theodoretus illuſtrabit. Litteris enim datis ad Leonem I. Papam, cùm & doctrinæ illi, & vitæ anteactæ rationes aperiret, conteſtatus eſt, ab annis jam ſe viginti ſex ad clavum Eccleſiæ ſuæ ſedere, nec acquiſiſſe ſe tamen quidquam, nec poſſediſſe, aut proprietatem nactum rei quantulæcumque; nec enim domum ſibi eſſe, non agrum, non argentum, adeoque nec tumulum; edita videlicet paupertatis profeſſione, & opibus Eccleſiæ adeo non reconditis à ſe ullis, ut & patrimonium in pauperes totum diſperſerit, ubi primùm illud in poteſtate habuit. *Quodque Epiſcopatu tot annis geſto, non domum acquiſierim, non agrum, non obolum, non ſepulcrum, ſed ſpontaneam paupertatem amplexus ſim, & ea quæ à parentibus ad nos pervenerant, poſt mortem illorum ſtatim diſtribuerim, ut ſciunt omnes qui habitant in Oriente.* Epiſt. 113.
Id ipſum ille perſcripſit ad præpotentem quendam virum, cui & geſtorum ſuorum ſeriem paulò altiùs exorſus eſt. Narrat enim à parentibus ſe ante natales ipſos Deo oblatum fuiſſe, atque ut hoſtiam altaribus dicatam, traduxiſſe ſe in Monaſterio totum vitæ tempus ante Epiſcopatum. Invitum ſe ei dignitati admotum fuiſſe; exinde autem nec conveniſſe ſe quemquam, nec à quoquam conventum fuiſſe apud Judices, nec paſſum ſe, ut Clericorum quiſquam ſuorum in foro ſæculari litigaret; abhorruiſſe ſemper ſe à muneribus, ab iis & Clericos ſuos deterruiſſe; non poſſediſſe ſe quidquam, niſi viles pannos, quibus tegebatur; hæc ſe tacuiſſe ſemper, donec jam tacere per calumniatores non liceret. *Enimvero dicere me cogunt Sycophantæ. Priuſquam me conciperent, oblaturos ſe Deo polliciti ſunt parentes: atque ab incunabulis, ut promiſerant, devoverunt, & hoc modo educarunt: in Monaſterio tempus quod Epiſcopatum præceſſit cùm exegiſſem, invitus Epiſcopus ordinatus ſum. Annos viginti quinque ita vixi, ut neque in jus vocatus ſum à quoquam, neque ipſe quemquam accuſarim. Nullus religioſiſſimorum Clericorum, qui ſub me fuerunt, Tribunalia tot annis frequentavit. Non obolum, non veſtem à quoquam accepi. Panem unum vel ovum nullus domeſticorum meorum accepit unquam. Præter panniculos quibus amictus ſum, nihil poſſidere volui.* Epiſt. 79. & 81. 131.

II. Tam eximia virtutum ſpecies in Theodoreti geſtis effulgeſcens, nullas patietur, ut ſpero, reſi-

dere in animo nostro obliquiores suspiciones, de ea quam ille sequebatur proventuum sacrorum expendendorum ratione. Confitetur enim ipsemet, non sine quadam verecunda tamen sui venditatione, exædificatas à se esse publicas porticus, extructos Pontes duos, restauratas balneas publicas, Aquæductus à se in urbem invectos, & aquas eò *Ibidem.* corrivatas. *Publicas porticus ex reditibus Ecclesiasticis erexi; pontes duos maximos extruxi: balneorum publicorum curam gessi; aquaductum condidi, & carentem aquis civitatem aquis replevi.*

Erat Theodoretus tum omni eruditione clarus, tum maximè Canonum peritia, cùm compilatio Canonum ab eo fuerit consarcinata. Non ergo verendum nobis est, ne cùm hæc in sui defensionem publicaret, novis in se telis sycophantas suos instrueret. Erat ergo illi persuasissimum opera hæc omnia in publicam utilitatem excitata, non tantùm reprehendi à nullo posse, sed & hinc laudes eximias in se refundi posse, cùm in ea non effudisset, nisi quæ necessaria in Clerum & pauperes omnes largitionibus superfuissent. Non insimulabat paulò opertiùs Palladius, nisi eos qui balneas vitis fœminisque communes extruerent. Id enim perspicuè sonant ejus verba. Si reprehendantur autem ab eo Præsules, qui favorem populi emerebantur, vel præteritæ suæ ignaviæ infamiam his exædificationibus publicis eluebant, jure id fit meritissimo. Ubi & meritò ab eo laudibus extolleretur Theodoreti in Rempublicam pietas, largitas, & beneficiorum vicissitudo, si ea immensis largitatibus Ecclesiæ suæ aliquid derivaret in publica commoda & innoxias amœnitates civitatis suæ. Eo enim exemplo æternæ animarum salutis restitutor Christus, in corpora ipsa nostra gratiarum suarum rivulos redundare voluit, ut æmuli tantæ charitatis Episcopi, paterna quadam in plebes sibi creditas benevolentia, & animarum saluti, & corporum etiam levamentis consultum velint.

III. Venio ad alios Episcopos, quorum nomina & virtutes in Religiosa Historia sua æternitati consecravit Theodoretus. Si enim ipse in Episcopatu eandem retinuit, atque priùs in Monasterio temporalium omnium contemptionem, eandem mensæ frugalitatem, paupertatem in veste, jejunia, macerationes carnis, Jacobum Nisibenum æmulatus est, quem ipse author est, Cœnobitii austeritatum nihil remisisse, Pontificalium functionum la-*Cap. 2.* bores his accumulasse. *Montanam illam habitationem cùm mutasset, urbanamque non ex animi sententia suscepisset, nec cibum mutavit, nec vestitum, sed mutatis locis vitæ institutio nullam cepit mutationem. Ad jejunium & humicubationem & saccum quo induebatur, accesserunt cura indigentium omnium.* Æmulatus est & Aphraatium præstantissimæ sanctitatis virum, quem eodem ipse ornavit testimonio. *Divinus ille Aphra-*

Cap. 5. *tius cùm annos amplius quadraginta choro Monachorum præfuisset, sedem ascendit Pontificalem, nec pallium mutans asceticum, nec tunicam caprarum è pilis contextam, cibisque iisdem utens, quibus ante Episcopatum utebatur. Gregis tamen nihilo secius curam gerebat.* Æmulatus est & Abraamem, cujus hæc gesta fidem superarent, nisi rei incredibili incredibiliora com-*Cap. 17.* plura alia fidem astruerent. *Admirabilis iste vir, nec panem Episcopatùs sui tempore gustavit, nec legumina, nec olera igni cocta, nec aquam, quæ apud rerum istarum peritos prima è quatuor elementis ob necessitatem est habita; sed lactucas, intyba & apia, fructus autumni tempore. Hæc autem post vespertinum officium sumebat.*

IV. Imitabatur denique Theodoretus Episcopos illos complures, quos Dracontio proponebat Athanasius, ut hunc adhortaretur ad Episcopalem sarcinam subeundam, cùm horum exemplo constaret Episcopalem sollicitudinem Monasticæ professioni haud sanè repugnare. Id confirmat Athanasius numeroso examine Episcoporum, qui utriusque status hujus perfectionem quandam eminentissimam fuerant consectati. *Licebit tibi in Episcopatu esurire, Epist. ad sitire, sicuti Paulo, vinum non bibere, sicuti Timotheo, Dracont. &c. Novimus Episcopos jejunantes & Monachos comedentes.* Elias & Elisæus, Paulus & cæteri Apostoli, ut ibidem perhibet Athanasius, Episcopales & ipsi curas Monasticæ paupertati, vitæque austeritati incredibili consociarunt. *Nosti Serapionem Monachum, nosti Agathonem, &c. Et tamen isti Episcopi constitui non contradixerunt, sed habentes pro exemplari Elizæum, & conscii quid Elias egerit, quid discipuli Christi Apostolique fecerint, susceperunt hanc curam, &c.*

Agit & Cassianus de sanctissimo Monacho Archebio, qui cùm annos triginta septem contrivisset in stadio Monasticarum macerationum, pòst ad Episcopalem Cathedram provectus, ita secum statuit, non se Episcopatui intrusum, sed eremo & claustro extrusum fuisse, cujus virtutes & perfectionis apicem ne tanto quidem annorum decursu assecutus esset. Unde & adeo non remisit, ut priori vitæ asperitati aliquid addendum sibi existimaret. *Archebius raptus de Anachoretarum cœtu, & Episcopus Pa- Collat. 11. nephysi oppido datus tanta districtione omni ævo suo pro- c. 2. positum solitudinis custodivit, ut nihil de præterita humilitatis tenore laxaverit, aut de adjecto sibi honore blanditus sit. Non enim tanquam idoneum se ad istud officium testabatur ascitum, sed velut indignum ab illa anachoreseos disciplina querebatur expulsum. Eo quod triginta septem annis in eadem commoratus, ad puritatem tantæ professionis nequaquam pervenire potuisset.*

V. Jubet Concilium Antiochenum communicari cum Episcopo proventus Ecclesiæ, si ipse quoque egeat; tum enim æquissimum esse ex Apostolo, ut necessariis alimentis & vestibus cum suis omnibus donetur. *Ipsum quoque ex eis percipere, atque uti de- Can. 25. bere, quibus indiget, si tamen indeget, vel ad suas necessarias expensas, vel fratrum qui apud eum hospitalitatis gratia commorantur, ut nulla ex parte per inopiam defraudentur, juxta Apostolum dicentem, Habentes victum quotidianum & tegumentum corporis, his contenti simus.* Si his sportulis à Paulo diffinitis minùs acquiescat Episcopus, ut pauperum patrimonii defraudatione suos locupletet, tum verò & ipse, & Presbyteri ejusdem facinoris conscientia constricti, in Synodo Provinciæ causam dicent. *Quod si contentus istis minimè fuerit, convertat autem res Ecclesiæ in suos usus domesticos, & ejus commoda & vel agrorum fructus, non cum Presbyterorum & Diaconorum conscientia pertractet, sed horum potestatem domesticis suis aut propinquis, aut fratribus, filiisque committat, ut per hujusmodi personas occultè lædantur Ecclesiæ, Synodo Provinciæ pœnas iste persolvat.*

VI. Exciderat nobis propemodum Basilius, qui defensionem ipsemet lucubravit suæ publicorum Ecclesiæ redituum administrationis, ex quibus construxerat Ecclesiam oppidò magnificam, Episcopales ædes, Seminarium, sive Cœnobium, quo & ipsi *Epist. 371.* Provinciæ Præsides excipiebantur, hospitalitatis Ecclesiasticæ jure, Xenodochium peregrinorum, Nosocomium ægrorum, cum ea & officialium & reditnum copia, quam tantæ ædes desiderabant.

VII. Ex hoc Basilii conatu occasione data,

paulò operosiùs inquiremus, an satis canonicè & religiosè proventus Ecclesiæ copiosiures effundi possint ad extruendas Ecclesias magnificentiores, & splendidiùs exornandas. Ante ipsum Constantini Imperium narrat Eusebius fideles ipsos, jam & numero & opibus præpollentes, Ecclesias excitare cœ-
L. 8. c. 1. 2. pisse amplissimas & opulentas. *Quo factum est ut priscis ædificiis jam non contenti, in singulis urbibus spatiosas ab ipsis fundamentis extruerent Ecclesias.* Excidit & complanavit templa hæc omnia Diocletiani persecutio; at ubi pòst illuxit iterum Ecclesiæ pax, illuxit & Imperium Constantini, rursus Ecclesiæ instauratæ sunt aliæ longè magnificentiores, tanquam victricia quædam trophæa Christi, de principibus sæculi triomphantis, & tanquam prævia quædam simolacra invisibilis ac cælestis templi, ubi cum
L. 10. c. 4. Sanctis suis Deus æternùm regnaturus est. *Hoc magnificum Dei altissimi templum, quod sub aspectum cadit, ad exemplum præstantioris illius templi, quod cernis oculis non potest, quàm fieri potuit, simillimum fabricuvit.* Hæc Eusebius de opulentissimo templo, quod Tyri excitavit ejusdem urbis Episcopus.

Euseb. de vita Const. L. 2. c. 45 46. Est enimvero conspicuus hic orbis universus magnificentissimum atque Templum, splendidissimumque, quanquam ejus tantùm umbra sit inconspicui & intelligibilis templi, quod æterna & incommutabilis Veritas inhabitat. Hoc exemplo imbuit nos & illexit Deus, ut templa illi construeremus.
L. 3. c. 29. 30. Constantinus Episcopis statim faces admovit, ut restaurandis incumberent Ecclesiis, excitavit & ipse *regali magnificentia*, quasi cruci Christi triumphum quendam perpetuum instrueret, ejusque pedibus subjiceret quidquid toto orbe magnificentissimum est.
Cap. 31 32. 33. 40 &c. Marmora, argentum, aurum, quidquid est pretiosorum lapillorum & gemmarum certatim ibi radiabant, at materiam pretio incomparabiliter superabat ars & industria, operumque tum elegantia in-
L. 4. c. 58. credibilis, tum majestas. Nec Hierosolymæ tantùm, sed & Nicomediæ, Constantinopoli, Romæ Constantinus pietatis & religionis suæ inexhaustas opes explicuit, compluribus Ecclesiis excitandis. Sanctissimis tunc Episcopis volupe erat, pulcritudinem & pompam orbis totius prospicere absolutam à profana dæmonum servitute, cui tamdiu fuerat mancipata, & uni jam libertatis & suæ venustatis authori consecratam. Si illustre enim & magnificum est ad Christi gloriam, ex Augustino cæterisque Patribus, ut ad opprobrium crucis ejus, & ad tumulum eorum, qui suo ei sanguine litaverunt, procumbant coronata Regum & Imperatorum capita, eodem certè perspicacissimo fidei oculo fulgurantem ejus gloriam intuemur ex universa mundi opulentia jam & superbia ejus crucis & humilitatis myste-
L. 1. c. 14. riis famulante. Descripsit ædem magnificam Evagrius, qua concludi placuit & coli columnam, qua Simeon Stylites de sæculi insanissimis pompis triumphaverat.

Tom 3. pag. 578. To. 2. pag. 41. VIII. Miratur Gregorius Nyssenus sumptuosissimum Theoduri Martyris templum. Qui rursus alibi ex aureo & cæruleo ejus tabulato ac fornice occasionem arripit propellendæ mentis ad æternorum pulcritudinem contemplandam. Gallum & Julianum testatur Nazianzenus, cùm Ordine Lectorum initiati fuissent, suum in Christum amorem & cultum commendatum voluisse, magnificentissimis
Orat. 3. templis ei extructis, donisque opulentissimis. *Sumptuosissimis Martyrum monumentis, & votivorum donorum munificentiis sapientiæ studium Christique amorem declarabant.* ἢ φιλότιμοι, ἢ φιλόχριστοι ὑμῶν. Nazianzenus Ecclesiæ amplitudinem & opes vix idem alio alibi *Orat. 19.*
sermone complecti potuit. Commendat & Cyrillus *Catech. 14.*
Episcopus Hierosolymitanus, tantum opum, aurique & argenti effusum in ea templa, quæ Hierosolymis Imperatores extruxissent. Opulentioris *Gracan. affect. serm. 8.*
structuræ artes in Martyrum tumulis elegantissimè executus est Theodoretus, sed multò accuratiùs gloriam eo ipso triumphantis Christi, quod ejus servorum Martyrumque cineribus tanti impenduntur honores, cùm situ, silentio, & oblivione obruti jaceant Imperatores, Heroës, & Philosophi gentilitiæ superstitionis.

IX. Nec prætermisit Chrysostomus incrustata *Tom 5. Serm 16.*
marmoribus, & in incredibilem quandam altitudinem fornicata templa, in quibus concionabatur. Qui rursus idem alibi fidem fecit, non displicere sibi aurea vasa, quæ Altaribus offerrentur, nisi cùm ea offerrent manus rapinis contaminatæ, aut ubi non æquè laboraretur ad offerendum Deo pectus cœlesti charitatis auro locuples. *Si anima tua plum-* *In Matth. Hom. 51.*
bo ac testa deterior est, quid tibi proderunt vasa aurea? Non igitur laboremus ad aurea vasa offerenda solum, verùm etiam multò magis de justo labore acquisita offeramus. Hæc enim aurea sunt & pretiosa, quæ avaritia non maculantur. Non argentea mensa, non aureo calice Christus Corpus primò suum & sanguinem consecravit, inæstimabili tamen ibi pretio omnia renidebant, & splendore, ea superfusa Spiritus sancti plenitudine. *Non erat illa ex argento mensa, nec ex auro calix, quo Christus discipulis sanguinem præbuit; pretiosa tamen erant omnia, quia Spiritu abundabant.* Caput ergo est, ut Deo offerantur primò pretiosissimæ virtutum hostiæ, quibus accedant veluti simulacra earum quædam aurea & argentea vasa. *Non est opus vasis, sed animis aureis. Hæc dico, non quia vetare velim talium vasorum oblationem, sed quia dignum putem ante omnia misericordiæ esse incumbendum in pauperes: nam & vasa Deus suscipit, sed illa multo magis sunt gratiosa.* Cùmque rursus superbos templorum ornatus oculis perlustrasset, fatetur justis laudibus impertiendam esse eam pietatem, sed multò justioribus cumulandam eam, quæ in pauperes effunditur. *Vermiculato emblemate pavimentu ornas, lychnos argenteis catenis dependere facis, &c. Nec prohibeo magnifica templa condere, sed hæc cum illis, immo verò hæc ante illa facere moneo.*

X. Observat divinus idem Orator reprehensam ab Apostolis fuisse Magdalenam, quod aromata non potius ad levationem pauperum contulisset, quàm ad Christi pedes ungendos: at Christum infinita quadam sapientia & charitate, illam purgasse, sed & laudibus affecisse; ut eo nos imbueret documento, non damnare eos, qui sumptuosa condunt templa, quanquam si nos antè illi percontarentur, invitandi potius essent, ad pauperum levandas neces-
sitates. *Itaque & tu si videris quosdam præparasse va-* *Ibidem. Hom. 50.*
sa sacra, aut ornatum quendam alium circa parietes Ecclesiarum aut pavimenta confecisse; noli reprehendere aut venundari jubere aut destrui quod factum est, ne animum ejus qui fecit perturbes. Sin verò antequam fecerit, te consulueris, pauperibus offerre jubeto.

XI. Hæc justissima sanctorum Patrum arripienda nobis est mediocritas; solidæ virtutis ornamenta longè chariora Ecclesiæ & splendidiora sunt; sed quæ in sensus cadunt, & his visibilibus spectaculis mentem sursum abducunt, aspernanda non sunt. Prioribus illis totos se dedunt perfecti; imperfecti, quorum est copiosissimus Ecclesiæ grex in his posterioribus hærent, vel non hærent, ut ad superiora

illa connitantur: utrisque Deus colitur & delectatur; illis impensius, quam his: sed utrisque tamen, ut è cujus bonitatis fontibus bona scaturiant non summa tantùm, sed & mediocria; & in cujus summam gloriam redundet hæc consertio temperatissima mediocrium & ingentium bonorum. Eo sensu

L. 2. Ep. 246. capiendus Isidorus Pelusiota, cùm illum concerpit Episcopum, qui manu altera Ecclesiam exædificabat, altera viros probos abigebat, quibus pretium & decus potissimum Ecclesiæ adjicitur. Unde & totus ille Chrysostomo assentitur, ejusque judicio de Magdalena, ab Apostolis reprehensa, à Christo collaudata, omnibus postea sæculis collaudanda. Non aliter argumentatur Isidorus, congratulandum esse eorum pietati, qui templa exornant, quanquam optatius esset, ut pauperibus opitularentur.

L. 2. Ep. 88. *Ad eum modum faciunt nunc probatissimi Sacerdotes: si quis dicat, consecrare aut appendere aliquid volo, id eum pauperibus dare jubent. Sin autem id jam ipse fecerit, non modo eum non increpant, verùm etiam blande ac leniter admittunt. Non quod hoc illo melius ac præstantius esse ducant: non enim propterea Christus venit, ut Ecclesias auro & argento impleat; sed ne eum, qui hoc donarium obtulit, animi anxietate afficiant.*

XII. Frustra sunt, quibus persuasum est, ab Hieronymo improbari sumptus, aurum, opes ingentes templorum. Longè alia sunt in sententia, qui in ejus verbis, consiliis, lucubrationibus omnibus explorandis plusculum operis & industriæ posuerunt. In Epistola ad Nepotianum spiritales ille quidem Ecclesiæ ornatus & venustates longo semovet intervallo, ab auro & cultu toto Synagogæ, & eos perstringit, qui studium omne suum collocant in auro gemmisque in Ecclesias inferendis; sed eo tantum id ille facit, quòd non pari ardore certaretur ad eligendos Ministros, & Presbyteros, quorum pietas & templi & ministerii sacri sanctimoniæ responderet. *Multi ædificant parietes & columnas Ecclesiæ substruunt, marmora nitent, auro splendent laquearia, gemmis altare distinguitur, & Ministrorum Christi nulla electio est.* Summis quidem ille laudibus prosequitur beati Exuperii Episcopi Tolosani opu-

Ad Rustic. lentissimam paupertatem, qui *Corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portabat in vitro:* sed ea certè tempestate, iisque difficultatibus molestiisque temporum, per quas confringenda fuissent vasa sacra, ad solandas non pauperum tantùm, sed & Nobilium necessitates, quos ipsos pares premebant angustiæ. *Cæterum juxta miseriam hujus temporis & ubique gladios sævientes, satis dives est, qui pane non indiget.*

Suadebat quidem Paulino Hieronymus, ut egenis potius alendis, quam templis ornandis studeret: sed non statim minori obtrectatur virtuti, ubi com-

Ad Paulin. de Institut. Monach. mendatur præcellentior aliqua. *Verum Christi Templum anima credentis est: illam exorna, illam vesti, illi offer donaria, in illa Christum suscipe. Quæ utilitas est, parietes fulgere gemmis, & Christum in paupere fame periclitari?* Duo hic comparantur invicem bona, quorum alterum semper antecellit, immo & quandoque necessario præponendum est, ubi pauperes inopia cruciantur. Laudat & Paulam Hieronymus, quod viventibus, quàm lapideis templis im-

In Epitaph. Paulæ. pensius studuisset: *Nolebat in his lapidibus pecuniam effundere, qui cum terra & sæculo transituri sunt, sed in vivis lapidibus, &c.* Sed ejusdem generis id quidem est, atque illud quod ad Julianum scribit, ut se potius, quam sua Deo dicet; & Monachorum potius, quam Monasteriorum numerum auctiorem velit. *Nolo tantum ea offeras Domino, quæ potest fur*

rapere, &c. Extrue Monasteria, & multus à te per *Consolatio ad Julian.* *insulas Dalmatiæ sanctorum numerus sustentetur. Sed melius faceres, si & ipse sanctus inter sanctos viveres.*

XIII. Ne poterat quidem Hieronymus illis conspergi erroribus, quos ipsemet à Vigilantio disseminatos exstirpare & elidere studuerat. Illum enim novellæ hæreseos architectum apertè damnat, quòd gravatè ferret coli Martyres, & eorum corpora vasculis aureis circumferri. *Dolet Martyrum* *Adversus Vigilant.* *Reliquias pretioso operiri velamine, & non vel pannis vel cilicio colligari, &c. Omnes Episcopi non solum sacrilegi, sed & fatui judicandi, qui rem vilissimam & cineres dissolutos in serico & vase aureo portaverunt?* Omnes ergo Episcopi Reliquias portabant Martyrum aureis thecis inclusas; & hinc tela promit Hieronymus ad configendam Vigilantii impietatem. Non quò non sentiat pietati ipsi fidelium modum aliquem poni debere in hoc ipso pietatis officio, & religiosæ largitionis; sed confitetur tamen & ipse, & hæc dona inconsideratiua à sæcularibus reprehendi, sicut ab Apostolis vitio vertebantur aromata Magdalenæ; & eorum patronam aliquando & defensatricem fore sempiternam Dei veritatem, Christum. *Quod si aliqui propter imperitiam & simplicitatem sæcularium hominum, vel certè religiosarum fœminarum, de quibus verè dicere possumus, Confiteor, zelum Dei habent, sed non secundùm scientiam, hoc pro honore Martyrum faciunt, quid inde perdis? Causabantur quondam & Apostoli, quod periret unguentum, sed Domini voce correpti sunt. Neque enim Christus indigebat unguento. & tamen illa mulier in honore Christi hoc fecit, devotioque mentis ejus recipitur.*

XIV. Habes hic ergo & Hieronymum & Chrysostomum, tum in patrocinium Magdalenæ conspirantes, tum sibi mutuò consentaneos in hoc quidem negotio toto. Dilucidius & alibi mentem suam aperit Hieronymus, ubi non dissimulat in rebus hoc genus varios esse posse & dissimillimos instinctus, atque affectus, alios quidem aliis laudabiliores, sed inculpatos ultro citroque, adeoque & laude dignos. *Alii ædificent Ecclesias, vestiant parietes mar-* *Ad Demetr. de Virg. serv.* *morum crustis, columnarum moles advehant, earumque deaurent capita, pretiosum ornatum non sentientia, ebore argentoque valvas, & gemmis aurata distinguant altaria; non reprehendo, non abnuo: unusquisque in suo sensu abundet; melius est hoc facere, quam repositis opibus incubare. Sed tibi aliud propositum est. Christum vestire in pauperibus, &c.*

Jam inde à sæculo Ecclesiæ tertio senescente au- *L. 1.* thor est Optatus Milevitanus *fuisse Ecclesiæ ex auro & argento quamplurima ornamenta.* Eorum in Ecclesia Carthaginensi breviculum Mensurius Carthaginensis Episcopus ante mortem suam commendavit Viduæ fideli, quod illa Cæciliano recens ordinato reddidit. At Presbyteri illi duo quibus commissa fuerat eorum custodia, pestilentissimo schismate conflato, furtum & sacrilegium suum sperarunt Ecclesiæ ipsius ruina obrui & delitescere posse.

XV. Beatus Paulinus ad quem modò diximus super hac quæstione Epistolas dedisse Hieronymum, Magdalenæ patrocinium in se quoque ipse recepit, censuitque rerum esse & temporum causas, & vices inusitatas, ubi possit ipsum Christi corpus in sacramento adorandum, ipsi præferri Christo pauperum personam induto. *Verùm proditor antequam prode-* *Epist. 4. ad Severum.* *ret Dominum, perfidiam suam prodidit, quem non pauperum, sed furtorum suorum cura commoverat, & livor mentis infida, ut unguentum illud quamlibet pretiosum, Dominici tamen sanguinis comparatione vilissimum, pre-*

tiosius corpore salutari judicans, indignaretur in fœminam piè prodigam, quam ipso Dominus bonum in se opus testatur operatam; docens egentium curam esse posthabendam, sed sibi tantum. Et quando rerum exemplorumque quam verborum major est eloquentiæ vis, facilè intelliges, quem in sensum Paulinus flexerit verba Hieronymi Epistolæ, ex Basilicis illis magnificis, quas extruxit, & ex tabellis, quas summa arte in iis expingi fecit, quas & ipse rursus longè pulcherrimis carminibus suis illuminavit.

Epist. 12. Natali. 9.

XVI. Quæ ad enucleandam Hieronymi sententiam commentati sumus, ea, & Lactantii aptanda sunt contextibus quibusdam, quas expressisse videbatur Hieronymus. Templa, Altaria, eorumque ornamenta nullis non conviciis proscindenda erant, quandiu sacrilega Gentilium superstitio illa contaminabat. Sed de iis non aliter argumentandum, quam de sacrificiis gentilium philosophatus est Augustinus: non ea à dæmone divina sibi usurpante usurpanda fuisse, nisi ea uni summo Deo deberi intellexisset. Ut iisdem litteris, verbisque Dei veri & adulterinorum numinum nomina, vel fando, vel scriptitando exprimimus; ita & iisdem exterioribus tesseris signisque exprimunt pii quid summo Deo, impii quid reverentiæ & obsequii iis impensum velint, quos in vicem summi Dei colunt.

De Orig. erroris. L. 1.

XVII. A Leone Magno illud observatum est, solemnioribus & festis diebus familiare fuisse fidelibus, ut gestientis animi lætitiam ad Christi carnis mysterium proderent paulò exquisitiori cultu & veste, uti & Presbyteri tum pretiosiori ornatu Ecclesias vestiebant. Hæc enim ipsius naturæ sponte, & insito impetu prosiliunt ex intimo illo, & tum concitatiore sensu, quo divinas res prosequimur. *Si enim rationabile & quodammodo religiosum videtur, per diem festum in vestitu nitidiore prodire, & habitu corporis hilaritatem mentis ostendere: Si ipsam quoque orationis domum propensiore tunc cura & ampliore cultu, quantum possumus adornamus: nonne dignum est ut anima Christiana, quæ verum vivumque templum est, speciem suam prudenter exornet?* Ita ornatus isti Ecclesiarum decentiores, muta sunt quodammodo magisteria, quibus subinde admonentur fideles, ut animæ venustatis cupidiores tantò sint, quando hæc una verè venustas est, quæ à virtutibus proficiscitur.

Serm. 3. De Quadr.

XVIII. Commemoratus est à Severo Sulpitio Presbyter ille paupereculæ Ecclesiæ, *vilibus texta virgultis Ecclesia*; qui aurum sibi oblatum recusavit, quippe *Ecclesiam auro non strui, sed destrui.* Sed ea id ille de regione narrat, in qua auri & pecuniæ usus erat nullus, mercium commutatione omnia transigebantur. At verò ut optari possit, non tamen utique sperari, fieri posse, ut eò deveniatur toto orbe terrarum. Interim ergo necesse est Ecclesiam ad Sponsi sui incorruptibilis formam sese effingere, & indulgentius humanis infirmitatibus se accommodare.

Dial. 1. c. 2.

XIX. Hinc facilè persuadeor eo humanitatis & indulgentiæ sensu, ad carnalium animos sensibili templorum decore ad invisibile incorruptæ & incommutabilis sapientiæ decus traducendos, B. Patientem Lugdunensem Episcopum exædificasse opulentissimam Lugduni Ecclesiam, quam & æternæ posterorum memoriæ commendavit suis carminibus Sidonius Apollinaris; aurum ibi & marmora, lapilli & gemmæ certatim fulgebant. *Intus lux micat atque bracteatum sic Sol sollicitatur ad lacunar, fulvo ut concolor erret in metallo. Distinctum vario nitore marmor, percurrit cameram, solum fenestras, ac sub versicoloribus figuris vernans herbida crusta saphiratos versus per prasinum vitrum lapillos.* Ubi perspicis sanctissimos Episcopos non approbasse tantum superbæ templorum structuræ magnificentiam, sed excitasse ipsosmet, ornasse, amplificasse. Ad laïcos enim supra Hieronymus verba faciebat, ubi monebat, non hinc eis æternum imminere exitium, quòd templa non construant: sed ex eo quòd in pauperes nihil, aut malignius erogent. At ex officio quodam speciali tenentur Beneficiarii extruere, decorare, reparare Ecclesias, pro redituum suorum modo, & templorum ipsorum necessitate. Atqui antiquissimi, iidem sanctissimi Ecclesiæ Patres ita construebant, cùm longè maximam partem fideles simpliciores, & sensibilibus addictiores sint, eos ad intelligentiam qualemcumque & amorem pulchritudinis incorruptibilis alliciendos esse, nitore & majestate quadam exterioris cultus, quo æterna & intelligibilia adornantur. Ne eo quidem vacare culpa censebat Augustinus Manichæos, quod solennioribus festis nullo præcipuo & eximio cultu templa ornarent. *Nullo festiviore apparatu.*

Sidon. Apol. L. 2. Ep. 10.

Con. Epist. Manichæi. c. 8.

CAPUT XXXVIII. *P. 2. l. 4. c. 7.*

Beneficiarios mensa, veste, instrumento, famulitio modestiore esse debere, velut meros bonorum Ecclesiæ Procuratores, ab anno quingentesimo ad octingentesimum.

I. II. III. Beneficiarios custodes & procuratores esse patrimonii Ecclesiæ apud se depositi.

IV. V. Frequentiora Episcopi convivia Gregorius Magnus reprehendit, refellit & nugatorias ejus causationes.

VI. Ut ad mensam Episcoporum legerentur sacri Codices.

VII. VIII. IX. Mira exempla paupertatis, modestiæ, frugalitatis Episcoporum in supellectili, veste, evectionibus. Gregorius ipse Magnus in extructionibus alieno erat animo.

X. XI. XII. XIII. Mira exempla BB. Germani, Cæsarii, Fulgentii.

XIV. XV. De B. Aidano, aliisque Angliæ Episcopis, Gregorii Magni virtutum æmulis.

XVI. Laicorum etiam superflua omnia pauperibus deberi contendit Cæsarius.

XVII. XVIII. Tergiversatio eorum, qui quarta bonorum Ecclesiæ portione semel pauperibus adjudicata, negant iis deberi superflua si qua sint portionis ipsius Beneficiarii. Responsio ad eam objectionem.

XIX. An qui gradu dignitatis eminentiore sunt Beneficiarii, illis condonandi sunt largiores sumptus.

XX. XXI. Exempla Episcoporum, qui opera quædam publica moliti sunt.

I. Conceptis verbis alicubi superius affirmabat B. Joannes Eleemosynarius, delectum aliquem forsan à se fieri potuisse pauperum, quibus donaret: at cùm Christi dispensator esset, nihil discriminis à se interponi posse, & omnes sibi necessario atque indiscriminatim donandos esse. *Si Joannis, immo Christi dispensatores vultis esse, divino præcepto, sine calliditate obedite, dicenti, Omni petenti te da.*

Vita ejus. c. 6.

II. Ad nobilem quendam virum datis litteris Gregorius Magnus, quem pudor à petendo avocabat, commonuit eum, intempestivam esse petendi verecundiam, ubi qui dat, non dat, sed dispensat bona ad dispensandum sibi credita. *Non debet esse verecundia, ei aliquid de eleemosynis importunè dicere, quem constat, non suas, sed ad dispensandum res pauperum habere. Postquam enim & nos gloriam nostram omnino diligimus, & dispensatoris locum in rebus, sicut scitis pauperum tenemus, vestra fateor verecundia valde accusabilis fuit.*

Joan. Diac. in ejus vita. L. 2. c. 57.

III.

III. Leonem Episcopum Agathensem ita inducit loquentem Gregorius Turonensis, ut ea ejus verbis dilucidum fiat, quàm Gallicanis tum Episcopis persuasum esset, & Episcopis & Beneficiariis omnibus non esse commendatam nisi procurationem patrimonii pauperum, cujus & ipsi participes fierent, si egerent, & quantum egerent. En ipsa Leonis verba ad nobilem virum, qui prædium aliquod invaserat Ecclesiæ Agathensis.
De Gloria Martyr. l. 1. c. 79. *Relinque ô fili res pauperum, quas ordinationi nostra Dominus commendavit, ne tibi sit noxium, & à lachrymis egentium, qui de fructibus ejus ali consueverant, caeceris.*

IV. Quo semel principio ita fiso & constabilito, jam facilè concluditur, qua tandem sobrietate & religione Episcopi & Beneficiarii tum quique officii sui memores uterentur rebus Ecclesiæ, patrimonio pauperum, hostiis Deo dicatis. Acerbissimè objurgatus est à Gregorio Magno Natalis Episcopus Salonæ, quòd qui in lectione, prædicatione verbi, & oratione esse debuerat totus, non vacaret nisi instruendis conviviis, & Archidiaconum suum exauthorasset, quòd adversarium illum experiretur, cùm sacris vasis & ornamentis Ecclesiæ consanguineos suos donare vellet.
L. 2. Ep. 14. *Didici pastorali cura derelicta, solis te conviviis occupatum, &c. quia atquaquam lectioni studeas, nequaquam exhortationi invigiles, ipsum quoque usum Ecclesiastici ordinis ignores, &c. Archidiaconus pro nulla tibi re displicuit, nisi quod vasa sacra & velamina tuis te parentibus dare prohibebat.*

V. Convivia sua Natalis Gregorio approbare conatus est. cùm & hospitales mensas epulasque Scriptura testetur ab Abrahamo ejusmodi fuisse instructas, ad quas & Angeli ipsi hospites devolarent; nec ab Isaaco mysticam illam benedictionem Jacobo impertitam fuisse, nisi post dapes; Christum ipsum dicteriis incessitum esse, quasi gulæ deliciarum amantior esset; cùm tamen honestioribus his
L. 2. Ep. 37. oblectamentis charitas alatur. Verùm eas cavillationes strenuè confutavit Gregorius: inculpatas nimirum fore & istas Natalis Episcopi epulas, si iis Angeli intervenirent quandoque, aut si ab his ipse digrederetur spiritu quodam prophetico, & afflatu cœlesti correptos; conviviis Patriarcharum præmonstratas esse nostras ex Scripturarum meditatione delicias spirituales; posse illum exemplo uti Christi, si mera ea esset calumnia, qua impetitus fuisset; denique æquo se animo passurum dapes aliquas mutuæ charitatis, si dominaretur ibi charitas, si proximi vita non laceraretur, si inutiles & profani inde sermones abigerentur, si sacra lectione cibi omnes condirentur, si serviretur non voluptati gulæ, sed necessitati reficiendi & sustentandi corporis, quòd exinde fieret vegetius, ad quarumlibet virtutum labores adeundos. *Convivia autem communia, quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, rectè sanctitas vestra in suis epistolis laudat. Sed tamen sciendum est, qui tunc ex charitate veraciter prodeunt, cùm in eis nulla absentium vita mordetur, nullas ex irrisione reprehenditur, & nec inanes in eis secularium negotiorum fabulæ, sed verba sacræ lectionis audiuntur; cùm non plus quam necesse est, servitur corpori, sed sola ejus infirmitas reficitur, ut ad usum exercendæ virtutis habeatur.*

VI. Sacrorum porrò librorum lectio, qua personabat Episcopalis mensa, frænum erat disciplinæ, fibula abstinentiæ, modestiæ, frugalitatis, cùm harum fontes virtutum ex libris sacris perennes manent. Sibi ad mensam legi jusserat libros ipsos Gregorii Magni Episcopus Syracusanus. Gregorii modestiam pupugit ea res; rescripsit ergo, ut eam lectionem intermitteret, prælegi autem sibi faceret opuscula antiquorum Patrum, quorum authoritate frangeretur maledicorum audacia. *Audio quod aliqua de his, quæ scripsisse me memini, fraternitas vestra ad mensam suam coram extraneis legi faciat. Quod mihi non videtur esse faciendum: quia hoc quod vos pro charitate facitis, possunt quidam, quantum ad me est, vana gloria deputare. Ideoque coram extraneis antiquorum dicta legite, ex quorum authoritate valeant qui audierint informari.* L. 6. Ep. 9. Ubi perspicis lectionem mensæ adhiberi, etiam ubi hospites adsunt, nec adhiberi nisi librorum piorum, denique in more positum fuisse, ut libri sanctorum Patrum legerentur.

VII. Suppeditata sunt ab eodem Gregorio exempla complusculа alia, suavissimæ cujusdam paupertatis, temperantiæ, moderationis, parcimoniæ proventuum sacrorum, quibus virtutibus maximopere Episcopi ipsi studebant. Cùm Eulogius Clusinus Episcopus gravissimo ex morbo recreatus esset, missus est ad eum à Gregorio equus, qualis reperiri potuit, ut eo in perlustrandis maximè Parochiis suis uteretur, donec satis confirmata & vegeta esset valetudine. *Unum caballum vobis, qualem invenire potuimus, de benedictione sancti Petri transmisimus, ut habeatis post infirmitatem, cum quo vectari possitis.* L. 8. Ep. 46. Perspicuum ergo est, dum viribus integris hic esset Episcopus, illum pedibus ingressum esse, etiam in visitandis Parochiis. Nec multò splendidiores Gregorii ipsius erant evectiones; quanquam multò opulentissimæ præesset Ecclesiæ, & perillustri satus esset prosapia. Nec enim illi videbantur alii Episcoporum majores esse, quàm ejus in eadem Episcopali sede antecessores, ad ipsos retrò usque Apostolos: Ecclesiam verò opulentiorem non alio eminere aliis, quàm quòd numerosioris pauperum multitudinis patrimonium administraret. Cùm Petrus Subdiaconus patrimonii in Sicilia Romani Rector, Gregorio misisset equum & quinque asinos; rescripsit Pontifex, nec eo equo sedere posse se, quod miser esset: nec iis asinis, quod asini essent. *Unum nobis caballum miserum, & quinque bonos asinos transmisisti. Caballum illum sedere non possum, quia miser est: illos autem bonos sedere non possum, quia asini sunt. Sed petimus, ut si nos continere disponitis, aliquid vobis condignum deferatis.* L. 2. Ep. 30. Jejuniis crebrioribus Marinianus Ravennæ Episcopus corpus affligebat, quanquam vomitu sanguinis cruciaretur, cui inimica prorsus sunt jejunia. Crebrioribus itaque Gregorii jussionibus compellendus tandem fuit, ut ne sæpius, quàm semel aut bis qualibet hebdomade jejunaret, ubi pristinæ valetudini restitutus fuisset. *Si adeo melioratam se esse, ac virtutem suam sufficere posse cognoscit, semel aut bis in hebdomada jejunare permisimus.* L. 11 Ep. 34.

VIII. Illud à Joanne Diacono in Gregorii vita adnotatum est, illum quantum studeret reparandis Ecclesiis veteribus, tantum à novis condendis abhorruisse. *Qui videlicet omni vita sua tempore, sicut novas Basilicas minimè fabricarat, ita nimirum fabricatarum veterum farta tecta cum summo studio annualiter reparabat.* L. 4. c. 68. 69. Nec tamen inter gesta Gregorii Magni quidquam fuit, quod majori flagraret invidia & calumniatorum licentia proscinderetur, quam quod immoderatis largitionibus fiscum Ecclesiæ exhausisset. *Sicut à Majoribus traditur, cùm calumniarum veterum inventores Gregorium prodigum dilapidatoremque multiplicis Patriarchatus thesauri perstreperent, &c.* Si verè fiscum omnem Gregorius exhauserat, idemque tamen alienissimus erat à magnificentia insolen-

tiore extructionum, non ergo ærarium Ecclesiæ publicum effuderat, nisi in templa viventia, in pauperes.

IX. Non quòd sanctissimi complures Episcopi non consenserint reditus Ecclesiasticos tutò & cum laude conferri ad extruendas, dotandas, ornandásque Ecclesias. Sed non eædem divinitus inspirantur omnibus etiam sanctioribus Episcopis cogitationes, voluntates, virtutes; quin & longè pulcherrima varietas cœlesti Spiritus afflatu in Episcoporum gestis subinde spectari potest. Sexcenties Gregorius Turonensis templorum & vasorum sacrorum sui ævi magnificentiam prædicavit. Sed Episcopis, & Beneficiariis, officii sui, & Canonum non ignaris, nunquam venit in mentem, posse reditus Ecclesiasticos impendi, nisi ad usum Ecclesiæ, pauperúmque, quibus ab origine sui consecrati sunt. Id contestatur Concilium Agathense, qui Ecclesiæ quidpiam largiuntur, quo delictorum suorum maculæ eluantur, non eos sanè largiri quidquam velle Clericorum luxui & deliciis. Can. 6. *Ille qui donat pro redemptione animæ suæ, non pro commodo Sacerdotis probatur afferre.* Unde fit ut Beneficiariis reditus proprii, non verè proprii, sed illis commendati sint. *Non quasi suum proprium, sed quasi dimissum Ecclesiæ.* Unde & eodem Concilio præcipitur Clericorum tum vestimenta, tum cætera omnia ita temperata & mediocria esse debere, ut religionem spirent. Can. 20. *Vestimenta & calceamenta etiam eis, nisi quæ religionem deceant, uti vel habere non licent.*

X. Beati Germani Parisiensis Episcopi vitam literis commendavit Fortunatus Pictaviensis Episcopus, ubi palam profitetur, ne calamo quidem posse se assequi immensas ejus in pauperes largitiones; una illum tunica, vel pallio usum esse, quo cilicium tegeretur; ut plures posset pauperes, & in eis Christum vestire; dum equo regiones peragraret, aut divina celebrare cantica, aut divina solitum meditari: denique piam semper aliquam lectionem ejus dapes condiisse, quo anima potiùs, quàm corpus pasceretur. Apud Sur. Maii die 28. Cap. 75. 78. *Cæterùm quantum eleemosynis fuerit prodigus, explicari non poterit, nisi totius populi vox in unum se conglutinet. Qui frequenter post juge cilicium, contentus una tantùm casula, vel tunica, quidquid erat residui, nudo pauperi tribuebat, ut inops calefieret, largitore algente, &c. Qui equitans in itinere, semper de Deo aliquid aut verbo contulit, aut cantavit. Cursim nudo capite dicens, etiamsi nix aut imber urgeret. Cùm verò venit ad mensam, confestim recitans adfuit minister divina colloquia, ut inter tibi fercula, animi pastus alimento, plus saturaretur conviva, nullumque tempus interpolans, quo non aut aliis prodesset, aut non ipse proficeret.*

XI. Suis aliquando Clericis exprobrabat beatus Cæsarius, quòd inter prandendum minùs attentos illos prætervolaret sacra lectio: quod secus tamen fieret, si ea tantum oblectarentur, quantum corporali cibo. L. 1. c. 19. 21. *Illud nobis quod retinemus, dulciter sapit: Illud verò quod non retinemus, saporem cordi nostro nullum præstitit.* Hæc ex vitæ ejus Scriptore, qui & linteis eum prorsus abstinuisse testatur. *Ille benedictus non linteum, sed pannos in usu habuit.*

XII. Nihil verò accedere potest iis, quæ Ferrandus Diaconus narrat de B. Fulgentii Ruspensis Episcopi macerationibus, abstinentia, paupertate. Non modesta modò, sed vilis erat ei vestis, quod negaret Monasticis virtutibus Episcopatum dedecorari. Cap. 18. *Nunquam pretiosa vestimenta quæsivit, &c. Una tantum vilissima tunica sive per æstatem, sive per hyemem est patienter indutus. Orario quidem, sicut omnes Episcopi, nullatenus utebatur. Sic studio humilitatis ambitionem vestium corporalium fugiens, ut nec ipsa calceamenta susciperet Clericorum, &c.* Quotidiana nunquam intermisit jejunia, nec hospitalitatis prætextu lautiores unquam epulas usurpavit. *Nusquam quotidiana jejunia prætermisit: aut conditos suaviter cibos vel inter hospites manducavit.* Carnes nunquam attingebat, ultra legumina & ova nihil sibi unquam indulsit; vino usus, dum infirmitate gravaretur quapiam, & tum quoque bene lymphato. Oleo tandiu abstinuit, dum ingravescens ætas metum ei attulit, ne oculis orbaretur, & illæ sibi excuterentur cœlestes ex sacra lectione deliciæ. *Huic beatissimo Sacerdoti nullus aliquando extorsit cujuslibet generis carnes accipere: sed sola simpliciter olera, ptisanas, & ova, quandiu fuit juvenis sine oleo; postquam verò senuit, superfuso oleo manducavit; ideo plus suasus oleum accipere, ne caligo prævaleus oculorum, lectionis impediret officium. A vino autem semper sanus abstinuit. Si quando verò compellente infirmitatis necessitate, vino modico uti compulsus est, calicibus plenis aqua superfundens quidpiam meri, nec saporis ejus, nec odoris jucunditate fruebatur.* Ibidem. Quo postremo laboravit morbo, balneis constantissimè abstinuit, quamvis multum urgerent medici: ipse contra reponebat, Balneis nullis elui posse mortalitatem; cúmque mors propulsari non posset, ejus prolatandæ specula infringendum non esse, aut debilitandum susceptæ pœnitentiæ propositum. *Nunquid Balnea, inquit, facere poterunt, ne homo mortalis expleto vitæ suæ tempore moriatur? Si verò proximam mortem nec aquarum calidarum possunt fomenta repellere, cur mihi obsecro persuadetis, ut rigorem diu servatum professionis in fine dissolvam?* Ibid. c. 30.

XIII. Illud verò potissimum memoriæ commendandum, quòd sanctissimus Præsul antequam animam ageret, quidquid sibi reliquum erat proventuum Ecclesiasticorum, pauperibus erogari jusserit, singulos ipse nominatim designans orphanos, hospites, viduas, calamitosos, & quanta cuique numeranda esset pecunia, haud sanè prætermissis Clericis, si qui egestate premerentur. *Pauperum curam gerens, requisita summa pecunia, de qua fidelissimus dispensator, quotidie egentibus ministrabat, totum jussit expendi, per se ipsum memoriter recolens, viduarum, pupillorum, peregrinorum, cunctorumque illic indigentium nomina, quibus quod sigillatim daretur, propria deliberatione constituit. Sed nec suos Clericos debita benedictione fraudavit, ipsorum paupertati misericorditer consulens.* Ibidem.

XIV. De sanctissimo Episcopo Aidano illud à Beda narratur, cùm ei Rex Osuvi equum donasset regiis instratum ornamentis, ut eo uteretur, sicubi necesse esset, pedibus enim ille viam conficiebat; illo Aidanus pauperem donavit; cúmque Rex peramanter quereretur, hoc ille eum responso placavit: *Num tibi charior est ille filius equæ, quam ille filius Dei?* Vidit Rex quid peccatum à se esset, supplexque ad genua accidit Episcopi, vehementissimè stupentis, ut qui Regem animo demissum & humilem nunquam à se conspectum meminisset, L. 3 Histor. c. 14. *Nunquam enim vidi antehac humilem Regem.* Unde & statim ominatus est, terris non multò pòst demigraturum Regem, cœlestium contubernio digniorem. Aidanus porro Episcopus eodem authore Beda, *Erat multum misericors, & cultor pauperum, ac velut pater miserorum.* Nec nisi ut ne qua re pauperibus deesset, pedibus regiones peragrabat, antequam illo à Rege donaretur equo. *Donaverat Rex equum optimum*

Antistiti Aidano, in quo ille, quamvis ambulare solitus, vel amnium fluenta transire, vel alia qualibet necessitas insisteret, viam peragere posset.

XV. A veri similitudine non recedit, reliquos Angliæ Episcopos ad hujus Aidani Præsulis mores sese accommodasse, aut certè Gregorii Magni Papæ, de quo testatur Beda: cùm alii Præsules nomen & famam æternitati consignatam vellent sumptuosis ædificiis, vel decorandis Templis: totum Gregorii studium & laborem in eo versatum esse, ut viventia & immortalia Deo templa adjiceret conversione infidelium, memoriamque sui Pontificatus ad posteros traduceret, temporalibus Ecclesiæ suæ rebus
L. 2. c. 3. omnibus in egenos effundendis. *Nam alii quidam Pontifices construendis ornandisque auro vel argento Ecclesiis operam dabant, hic autem totus erga animarum lucra vacabat. Quidquid pecuniæ habuerat, hoc sedulus dispergere ac dare pauperibus curabat; ut justitia ejus maneret in seculum seculi.*

XVI. Redeo ad Episcopos Gallicanos, ex quibus Cæsarius Arelatensis Archiepiscopus laïcis etiam intonabat Evangelicam illam præceptionem, pauperibus deberi omnia divitum superflua; & tum à divitibus enecari pauperes, cùm quæ eorum necessitatibus levandis donanda fuerant, ea ipsi deliciis & luxui impendunt, vel liberis ad ampliores fortunas & dignitates protrudendis; cùm divinum illud depositum à Deo accepissent, pauperibus erogandum. Cùm hæc laïcis Cæsarius instillaret documenta, obscurum jam esse non potest, quibus ab eo Clerici & Beneficiarii stimulis ad frugalitatem & temperantiam, ad pauperum curam agendam urge-
Hom. 9. rentur. *Non solum decimæ non sunt nostra, sed Ecclesiæ deputata: verùm quidquid amplius quam nobis opus est, à Deo accipimus, pauperibus erogare debemus. Si quod eis deputatum est, nostris cupiditatibus vel vanitatibus reservamus, quanti pauperes in locis ubi nos sumus, fame vel nuditate mortui fuerint, noverimus nos rationem de animabus illorum in die judicii reddituros.*
Hom. 41. Quod ipsum alibi etiam disertius pronuntiat: *Quacumque Deus excepto mediocri & rationabili victu & vestitu, sive de quacumque militia, sive de agricultura contulerit, non tibi specialiter dedit, sed per te pauperibus eroganda transmisit. Si nolueris dare, noveris te res alienas auferre; quia sicut dixi, hoc solum est nostrum, quod nobis vel nostris rationabiliter sufficit.*

XVII. Cùm quadripartita fieret distributio proventuum Ecclesiæ, in pauperes, in Clericos, in Episcopum, & in Fabricas; ne hinc sibi vel Episcopi, vel Beneficiarii quicumque assentientur, quasi pauperes sua jam donati sint portione, nec teneantur rursum suis eos superfluis Beneficiarii cæteri impertiri. Namque 1. Quarta illa pars satis probabiliter Episcopis & Beneficiariis commendata fuisse conjicitur, cùm nulla, vel rara alibi appareant ejus vestigia. 2. Inconcussa quoque illa viget, vigebitque æternùm regula, Nec Episcopos, nec Clericos de rebus & proventibus Ecclesiæ decerpere posse, nisi egeant, & pro modo egestatis suæ. 3. Natura sua res Ecclesiæ & primigenia institutione, res sunt pauperum, pretia peccatorum, hostiæ fidelium. Itaque ubi Beneficiarii necessitati factum est satis, quidquid superfluit, id conditionis suæ lege patrimonium est pauperum, hostia sancta, quam scelestum & sacrilegum sit pompis sæculi & deliciis profanis conspurcari. 4. Si ne laïci quidem, ubi quod satis est donarint, non mollibus carnis deliciis, sed naturæ necessitati, superflua cætera vendicare sibi possunt: quantò id manifestius est de Beneficiariis, qui pauperum sunt provisores?

XVIII. Sunt & alia apud Cæsarium, quæ valde intersit commendari animo, altiùsque infigi. Ex ejus sententia bonorum suorum decimas debent laïci Deo, Clero, & pauperibus. Sed non eo uno omnes impleverint officii sui numeros. Debent pauperibus, quidquid residui superat, postquam ipsi sibi cibos vestesque paraverint, Christianæ frugalitati consentientes. *Hoc solum est nostrum, quod nobis & nostris rationabiliter sufficit. Quidquid superfuerit, Deus noster pauperibus erogandum transmisit. Ac sic non solum decimas dare debemus; sed etiam de novem partibus, quidquid solutis, vel expletis sumptibus nostris remanserit, quasi aliis transmissum fideliter erogare debemus, &c.* Et paulò inferiùs: *Sufficiat nobis habere victum & vestitum rationabilem, non pomposum, non deliciosum: & quidquid amplius Deus dederit, non negetur usibus pauperum, quia per nos ipsis probatur esse transmissum. Et si id quod nobis superfluum est, non dederimus, res alienas invasimus.* Si præter decimas pauperibus debent laïci superflua omnia novem reliquarum partium patrimonii sui: cui dubium esse poterit, multò inexorabiliori lege Clericos omnes teneri, non quartam tantum partem, sed superflua prorsus omnia sua pauperibus erogare? Hom. 21.

XIX. Ne de eo quidem controversia fieri potest ulla, quin ubi Proceres, aut natalium gloria, vel dignitatibus clari Clericatu initiantur, quidquid inusitatarum expensarum ab illis fieri necesse est, ex patrimonio id proprio, non ex fisco Ecclesiæ, vel sacris proventibus sit hauriendum. Sed in eo major exstitit contentio, an qui sacris splendent dignitatibus, illi largiùs sumptum facere possint ex rebus Ecclesiæ in mensam, vestem, totumque domesticum apparatum. Prolixioris operæ & indaginis quæstio hæc foret. Sed paucis ea tamen à nobis expedietur, si eam hactenus satis superque illustratam & enucleatam dixerimus, coacervatis tot exemplis sanctissimorum Episcoporum, qui qua in sententia versarentur, ipsa vitæ suæ & gestorum constantia disertissimè testificati sunt. Assentiebantur illi profectò omnes beato Eligio Noviodunensi Episcopo, qui ut author & testis est cum primis idoneus beatus Audoënus Archiepiscopus Rotomagensis, Episcopatu ipso sentiebat se arctius obligari, abdicandis sæculi pompis, deliciis, sumptibusque vanis & superfluis, profitendæ quin etiam ostentandæque Evangelicæ paupertati & humilitati, convenienter ei formæ, quam Apostolis primum, tum etiam Episcopis omnibus Christus præmonstravit. *Eadem* L. 2. c. 2.
mentis constantia eidem permanebat, nisi quod Episcopalis ambitio, quæ cæteris pompæ fomentum subministrare solet, ei plus studium abjectionis exhibuit; & unde alii ad tempus videntur extolli, inde is amplius studuit humiliari, &c. Erat itaque humilitate summus, hospitalitate præcipuus, nutritor gregis piissimus, Pastor Ecclesiæ providus, dispensator fidelis, &c. Denique omni Episcopali pompa postposita, populorum agmine contempto, Clericorum frequentia spreta, famulantium obsequiis relictis, pauperum semper captivorumque delectabatur consortiis. Missa facio illa sigillatim minutissima, quæ ille pauperibus exhibebat obsequia, ægrotantibus, sauciatis, omnibus denique, quos ipsa calamitas chariores Christo & conjunctiores facit.

XX. Nec me fugit fuisse hoc quoque medio ævo Episcopos, qui operibus iis publicis, quibus Regum magnificentia tantummodo æquaretur, sacros Ecclesiæ proventus impenderint. Felicem Episcopum laudibus celebravit & carminibus Fortunatus

& ipse Episcopus, quòd valles æquasset, complanasset montes, aggeres objecisset fluminibus, quorum antea inundationes vastitatem & sterilitatem opimis & lætissimis agris invehebant. At ex ejusdem Fortunati testimonio, non is erat Felix Episcopus, qui hinc sibi gloriæ fumosos titulos aucuparetur: una illi cura, una sollicitudo erat, ut sistendo, & intra ripas suas coërcendo Ligeri, agricolarum labores annuos tueretur. *Quæ prius in præceps veluti sine fruge rigabant, ad victum plebis nunc famulantur aquæ. Altera de fluvio metitur seges alma virorum, cum per te populo parturit unda cibum.*

Poëm. l. 3.

XX. Æmilianum Episcopum hortabatur Cassiodorus, ut quos impulsione sua cœperat Aquæductus, iis extremam manum adjiceret, ut sitientes irrigaret populos: & quod Moyses miraculo perfecerat, ipse largitate & charitate consequeretur. *Sanctitas vestra, quæ in aquaductu reficiendo, probabili cura ex nostra authoritate suscepit, celeriter ad effectum faciat pervenire. Nam quid aptius, quam ut sitienti plebi provideat aquas sanctissimus Sacerdos? & humana providentia satiet, quos etiam matriculis pascere debuisset. Imitaris enim antiquissimum Moysen, &c. Hoc labore suo præstas populis, quod ille miraculis.*

L. 4. Ep. 31.

CAPUT XXXIX. *P. 2. l. 4. c. 8.*

De usu pio proventuum Ecclesiæ à quingentesimo ad octingentesimum annum in Oriente.

I. Admiranda Joannis Eleemosynarii Patriarchæ gesta.
II. De Eutychio Constantinopolitano, & Gregorio Antiocheno Patriarchis. Hujus in militem largitates.
III. Per leges Justiniani nefas est Episcopis proventus Ecclesiasticos in alios quàm Ecclesiæ usus disperdere; cùm non eligantur ferè Episcopi, nisi ea spe, ut Ecclesiam patrimonio suo donent.
IV. Mira paupertas Joannis Jejunatoris, Patriarchæ Constantinopolitani.

I. Diximus jam unum Joannem Eleemosynarium Patriarcham Alexandrinum, cum Occidentalibus omnibus Episcopis certare posse de charitate & largitate Episcopali in pauperes, & de usu sanctissimo rerum ac proventuum Ecclesiæ. Privatim Joannes nihil Patriarchalis pompæ retinebat, vilissimis stratis vestibusque contentus. *Quod in infimo stratu recumberet, & vilibus operimentis in cellula sua uteretur.* Contigit aliquando, ut ditior aliquis civis lectuli ejus operimentum adverteret laneum & laceratum, coemptumque triginta sex nummis aliud illi submitteret, etiam atque etiam interpellans, ut si se amaret, eo uteretur. Una non amplius nocte acquievit ejus voluntati Joannes, & ea ipsa inaudierunt illum domestici ejus, hoc sese subinde probro & convitio lacessentem, quòd tam molliter cubaret, dum tot interim pauperes frigore & nuditate cruciarentur; quòd piscibus vescerentur & leguminibus, vinoque vires reficeret, dum tot egenos torqueret fames; denique quòd stratis tegeretur, quibus tegi possent centum & quadraginta quatuor fratrum & dominorum suorum. Eo pauperes nomine decorabat. *Quanti desiderant saturari de foliis olerum, quæ projiciuntur de coquina mea, &c. Tu expectans etiam æternam jucunditatem assequi, & vinum bibis, & pisces immanes devoras, &c.* Tum sanctissimus Præsul veritus, ne quando summus & æternus Judex illud sibi occineret, quod diviti epuloni, In delitiis hujus vitæ hanc ipsum vitam

Cap. 20.

tradidisse, pauperes in miseriis: quò æquum esset jam vice versa his delitias, sibi miserias refundi sempiternas futuræ vitæ. Hoc metu perculsus, ut primùm diluxit, stratum illud pretiosum distrahi fecit. Idque cùm redemisset, eique restituisset idem civis, rursum distrahi fecit, certus toties id distrahere, quoties ad se rediret. Delectabatur enim magnopere deglubendis divitibus, maximè autem avaritiæ deditis; nec enim aut religiosius, aut jucundius quidquam est, quàm ejusmodi homines ita spoliare, ut ne interius quidem illis indusiolum dimittatur. *Suaviter quasi vindemiabat tum ille sanctus, paulatim ab eo multa auferens, & dicebat semper, quod posset aliquis intentione dandi pauperibus expoliare divites, & ipsum etiam hypocamisium ab eis benevolè auferre: & maximè si sunt aliqui immisericordes & avari.* Utebatur autem sancti Epiphanii exemplo, quem aiebat pari arte & ingenio spoliasse Joannem Episcopum Hierosolymitanum, ejusque pecuniam in pauperes effudisse.

II. Eutychius ille sacris Annalibus commendatissimus, Patriarcha Constantinopolitanus, longo perfunctus exilio, & sedi tandem suæ redintegratus, atque solemni pompa iniens civitatem, vili vectabatur asello; ex quo reliqui ejus cultûs, apparatûs, instrumentique domestici magnificentiam facili conjectura assequi datur.

Sur. die 6. April. c. 52.

Gregorio Antiocheno Patriarchæ cum alia complurima meritorum suffragia, virtutumque singularia affluebant ornamenta. Sed nullo ex capite largior in illum manavit gloria & laus, quàm ex inusitatissimis largitionibus suis. Omnibus indiscriminatim largiebatur; & hæc erant aurea vincula, quibus ad illum ingentes semper turbæ pertrahebantur. *Ita porro magnificas pecuniarum fecit largitiones, liberalitate namque & beneficentia in quemque usus, uti cum aliquo prodiret, ingens multitudo eum sequeretur, &c.* Velim equidem, ut tot nunc præcones habeat Gregorius iste, quot olim habuit admiratores profusæ in exercitus Duces, militemque pecuniæ. Inde certè tanta ei conciliata & adglutinata est authoritas in milites, ut ille unus toto imperio par fuerit exercitui à rebellione abducendo, & ad officium, atque ad Imperatoris obsequium revocando. Excelsi animi & singularis prudentiæ viro videbantur forsan milites, non Imperii tantùm propugnacula esse invictissima, sed & Ecclesiæ; cujus proventus proinde non temerè in ejusdem expenderentur defensionem. *Multum honoris ei jure debebat exercitus, quippe nonnulli milites ab eo pecunia liberaliter donati erant, alii vestitu, cibo, & aliis rebus adjuti, tum cùm in album militum relati & per eum admissi fuerant.*

Evagr. l. 5. c. 6. l. 6. c. 12.

III. Certum est tamen, ne ipsi quidem Justiniano placuisse, reditus sacros, & quidquid Episcopis, vel Beneficiariis aliis legabatur, sive testamento, sive donatione, in alias quàm in publicas Ecclesiæ necessitates insumi. Apertissimè enim ab eo pronuntiatur, adeo non posse Episcopos & Beneficiarios alios sibi propriè vendicare, quæ eis dimittuntur, aut donantur, tanquam rerum Ecclesiæ administratoribus; ut ne ipsi quidem ad eas dignitates electi sint, nisi ea spe, ut necessitatibus Ecclesiæ & pauperum solatiis patrimonia ipsa sua dedicarent. *Quis dubitaverit eos qui ipsis proprias res relinquunt, non potius ipsum sacerdotium contemplari, quàm personam: cogitantes quia non solum ab ipsis relicta piè insument, sed & suas ipsorum res adjicient?* Hæc de Episcopis; jam de Xenodochiorum Recto-

Cod. l. 1. De Episc. & Cler. leg. 41.

ribus, qui tum in Beneficiorum album referebantur. *Quis enim tali cura præpositum, non existimet idcirco eam suscepisse, ut non solum quæ extrinsecus ad eum pervenient, sed etiam omnia quæ habere eum contigerit, in eam rem impendat?* Quæ hic rursum à nobis non frustra inculcata sunt.

IV. A quibus Joannis Jejunatoris vita litterarum monumentis mandata est, it paupertatis & pauperum amatoris ardentissimi tabellam videntur expinxisse. Exhausto Ecclesiæ in pauperes ærario, ingentem persæpè pecuniæ vim ab Imperatore ipso motuam sumpsit, pignori obligatis patrimoniis suis. Illo extincto deprehensum tandem est, patrimonium ejusmodi aut omnino fuisse nullum, aut in pauperum necessitates absorptum. Delectatus est Imperator fuco ad eum modum & tam piè sibi facto; cùmque chirographa ejus omnia conscidisset, instrumenti saltem aliquid domestici voluit sibi rependi. At id patrimonii perquam simillimum erat. Baron. ana. 596. n. 1. 2. Itaque ligneum lectulum, & laneas vestes quaspiam sibi vendicavit, quod totum amplissimi Patriarchæ spolium tunc fuit, quantocumque thesauro locupletius jucundiusque Pio Imperatori visum. Unde & ligneo hoc lectulo decumbebat iis diebus, quos Ecclesia specialius jejunio & pœnitentiæ dicavit.

CAPUT XL. *P. 3. l. 4. c. 7.*

Non Episcopis, non aliis Beneficiariis fas est proventibus Ecclesiæ uti, nisi ut re pauperum. Mensas, domos, vestes, supellectilem necesse est paupertatis odore aliquo perfundi. Ab anno octingentesimo ad millesimum.

I. Statuta Concilii Cabilonensis II. & Parisiensis VI. super moderatione epularum & vestium.

II. Agobardi Lugdunensis Archiepiscopi precepta.

III. Precepta Isaaci Episcopi Lingonensis.

IV. De Hincmaro Archiepiscopo Remensi. Mira ejus abstinentia, mira maceratio, cujusmodi fuerat, cum Claustri septis adhuc concluderetur.

V. Castigata vestium luxuries sub Carolo Magno & Ludovico Pio.

VI. Exemplum eximium B. Ludgeri Episcopi Monasteriensis.

VII. In Oriente Tarasius Patriarcha auro & serico vestibus Clericos exuit.

VIII. Efferbuere & Concilia ipsa Orientis in vestes ejusmodi sumptuosiores.

IX. Zonaræ sententia de luxu laïcorum, & de eo per Clericos ejiciendo.

X. De Episcopis, qui pedibus iter emetiuntur, adversa Petri Damiani, & Balsamonis sententia.

I. QUibusdam modestiæ radiis, frugalitatis, humilitatis, & amoris in paupertatem propensioris, perfundi consentaneum est gesta, sermones, incessum, vestesque tam Episcoporum, quam aliorum Beneficiariorum, si audiamus Concilii Cabilonensis II. anni 813. Præsules, cui placet, ut vultu ipso & cultu toto corporis publicam Clerici censuram circumferant, bonis sui similibus Can. 4. blandi, cæteris terribiles. *Opportunum ducimus, ut humilitatem atque religionem, & in vultu, & in opere, & habitu & vultu demulceant; malè agentibus verò ipso suo vultu terribiles sint.*

In Concilio Parisiensi VI. eorum Patres doluere vicem Præsulum, qui gloriolam venabantur ex ipso dedecore suo; & qui longæ consuetudinis præsidio freti, quo nunquam tamen divinis potest præscribi legibus, amplitudinem Episcopatus metiebantur vanissimis sumptibus & superfluitatibus profanis, quibus satius fuisset obversari exempla & documenta priscorum Episcoporum, & ipsius potissimum Gregorii Magni, Ambrosii, Augustini, quo ad eorum imitationem mensis, vestibus, impensisque suis omnibus moderarentur. *Irrepsit in nonnullis Ecclesiarum Præsulibus miserabilis temporis nostri,* Can. 19. *inepta, immo corrigenda consuetudo, quæ jam ita pro lege tenetur, ut sanctitatis & religionis nomen sibi ascribere non vereatur. Scilicet super diversarum rerum innumeris superfluitatibus, & vanitatibus, quas enumerare longum est, nec non in avaritia & tenacitate, &c. Quam moderata autem discretio in vestium cultu, & mensæ apparatu Sacerdotibus tenenda sit, dicta beati Gregorii in expositione Evangeliorum, nec non & vita sanctorum virorum Augustini & Ambrosii plenissimè docent.*

II. Conatus est & Agobardus Lugdunensis Archiepiscopus modum aliquem ponere luxui, ostentationi, & expensis Clericorum; eo oculis auribusque inculcato, Si laicis præcepit Paulus, viduas ut suas alerent, ne oneri essent Ecclesiæ, quæ tantæ aliàs pauperum multitudinis curam sustinet: quantò evidentius est, non posse Abbates, Episcopos, Clericos, in canes & equos, in Ministros & servorum greges, in epularum lautitias, in supellectilis & poculorum elegantias ea profundere, quæ Ecclesiis donata sunt ad membrorum Christi, pauperumque necessitates explendas. Sic ergo ille in libello de Dispensatione circa finem. *Si vidua cujuslibet fidelis ab illo est sustentanda, ne gravetur Ecclesia, multò magis aliunde subministrandum est canibus & caballis, cæterisque tam hominum, quam animantium ministris, quæ vel ad delicias, vel ad pompas, turpesque jocos à divitibus possidentur. Et hoc ideo, ne Ecclesiam Dei non solum gravent, verùm etiam vastent, funditusque prædentur. Non hæc nos de solis laïcis dicimus, sed etiam de Episcopis, Abbatibus, sive quibuslibet Clericis, qui aliud faciunt de rebus sacris, quam quod faciendum est, aut aliter ea, quam à Deo & sanctis Patribus ac Rectoribus constitutum est, tractant.* Nec multò pòst de laïcis agens, qui fundos Ecclesiæ possidebant. *Quanto malo sua convivia splendida, de sacris rebus, quibus gementes & mærentes in tribulatione paupertatis debuerant consolari, epulatur cum divitibus epulantibus gaudens, ridensque, & opus Domini non respiciens.* Ea est conditio, ea lex rerum Ecclesiæ, ad quoscumque devenerint, res sunt pauperum.

III. Scitissimè ab Isaaco Episcopo Lingonensi affirmatum est, res Ecclesiæ oblationes & hostias esse pietatis & religionis fidelium, eoque teneri Clericos iis vesci, iis uti quomodocumque, eo sobrietatis modo, eo pietatis sensu, qui sacrificiis consentaneus sit, hostiarumque sanctitudini; cùm citra insaniam ne dubitari quidem possit, quin execranda & detestabilis illa profanatio sit, si hostiæ Deo semel oblatæ comessationibus, & intemperantiæ immolentur. *Fige cultrum in gutture tuo. Cultrum quippe abstinentia & inedia quasi in gutture figimus, dum qui totum victum nostrum obtulimus, de eo postmodum parcè & timidè quasi de altario Dei ad necessitatem sumimus. Nam qui altari deserviunt, ordinavit Dominus de altario vivere. Alioquin si post oblationem talem iterum deliciosè & luxuriosè, quasi de nostro absumimus, totum quod offerimus, auferimus; & de rapina non pejus vivimus. Nam sic jam non Domino, sed nobis vivimus & morimur: & sive sic vivimus, sive morimur, jam verò non Domini, sed nostri, immo non nostri, sed diaboli sumus.* Stivl. to. t. pag. 15 n.

IV. Vir Canonum & Legum consultissimus Hincmarus Archiepiscopus Remensis, nil sibi remittendum duxit de Monastica priore sua disciplina, ubi sacris infulis redimitus fuit. Vix mitius sibi aliquid & indulgentius annui voluit, cùm ex gravi morbo recreatus esset. Normam quandam vitæ illi Pardulus Lugdunensis Episcopus dictaverat, per illud periculi plenissimum tempus quo convalescebat; ex qua perdiscimus, quantum Hincmarus abhorreret, non ab epulis tantum & deliciis, sed à valetudinis etiam tuendæ, aut reparandæ sollicitudine, iisque rebus, quæ bene multis necessariæ videri solent. Præcipit porro, ne tuendæ valetudini, ea qua tantum utilitatis in Ecclesiam proficiscitur, & quæ singulari illi Dei beneficio reddita fuit, abstineat frequentioribus jejuniis, quæ sectabatur, & à pisciculis, quos deperibat; ne illos unquam eo esitaret die, quo capti sunt, uti nec aviculis, pullis, feris, & terrestribus animantibus, eo quo occisæ sunt die, aut antequam sale conspergantur, & siccentur; ne quadrupedibus abstineat, cùm non alia ratione possit sese, & pristinas vires recuperare; author est denique ut usitatas temperet abstinentias suas, ut confirmatis aliquando viribus, ad pristinos claustri cibos revocare se possit. *Quapropter si more solito vos despicitis, & corporis sanitatem vestri causa minimè curatis horum reminisci debetis, redditam vobis per divinam gratiam sanitatem, studiosius custodire, & à cunctis, quæ huic infirmitati contraria esse videntur, penitus abstinere. A nimio scilicet jejunio, & à pisciculis minutis, quibus libenter vesci soletis, ab omnibus quoque recentioribus cibis, ab his scilicet, qui eadem die, quando comedi debent, ab aquis levantur; aut si de volatilibus & quadrupedibus cibus efficitur, eadem quando occiduntur die, minimè sumantur. Quæ oportet primum exenterare, & diligenti cura sale humores exsiccare, & sic postea quemque, qui sanitatem habere cupit, salubriter sumere. Sed neque à larde, sive quadrupedibus abstinere, quoniam sine his stomachum difficilè quilibet poteris reparare. Abstineatur præterea ab omnibus quæ cruda comedi possunt, & ab ipso appio, quo sæpè uti soletis, donec vobis à Domino reddita sanitas plurimum confirmetur, & sic ad siccos & miseros tardioresque Monasticos cibos redeatur.* Etsi non ea mihi mens fuerit, sunt hic tamen non pauca, quibus delectari possit Lectoris curiositas, si vacet, aut libeat tantisper expendere, quæ eo ævo essent medicorum artes & lenocinia, ad conquassati corporis vires blandius restituendas. Id unum commonstrare volui, quàm lautitiæ istæ opulenti Archiepiscopi, ad vires jamdiu afflictas, paululum reficiendas, quam essent, inquam, hæ lautitiæ à sumptu & mollitia alienæ; quàm ægrè Hincmarus iis usurpandis assentiretur; quàm Monasticarum institutionum retinentissimus esset, cùm hæc temporaria tantum proponantur blandimenta, quo brevi vegetior reddat se claustralibus abstinentiis. His utique Hincmari consentiebat vestis & supellex.

Hincmar. Tom. 2 pag. 838.

V. Clero invexerat Ludovicus Pius purgatiorem quandam disciplinæ formam, ex qua amputata & circumcisa fuerant complurima sæcularis luxus ornamenta & Episcopis Clericisque excussa, in vestibus, baltheis aureis, cingulisque, in auro & gemmis. *Denique tunc cœpere deponi ab Episcopis & Clericis cingula baltheis aureis & gemmeis culteis onerata, exquisitæque vestes, sed & calcaria talos onerantia relinqui.* Legere est apud Sangallensem Monachum, sannas & dicteria Caroli Magni in eos, qui ex patrimonio pauperum sumptus incredibiles faciebant in nugatoria, & puerilia nescio quæ ornamenta, non dico à provisore omnium pauperum, sed à viro gravi & sobrio alienissima. *Vos Patres & Provisores nostri Episcopi, pauperibus, immo Christo in ipsis debuistis ministrare, non inanibus rebus inhiare. Nunc autem in contrarium cuncta vertentes, cenodoxia vel avaritia super omnes mortales intenditis.*

Du Chesne Tom. 2 pag. 298 113.

L. 1 c. 18. 19.

VI. Facilè abstersit B. Ludgerus Monasteriensis Episcopus criminationes, quibus apud Imperatorem injustus fuerat; & ex quibus ipsis sanè non paulò plus gloriæ, quàm dedecoris in eum redundabat, quòd scilicet de Episcopali pompa & magnificentia non retinuisset, nisi quæ vetabat necessitas ejici, reliqua pauperibus esset largitus. *Omnem censum, qui in hæreditate ejus propria, vel in Episcopio colligebatur, mox distribuere studuit, nihil omnino præter solum necessarium usum super angustioribus ædificiis, vel ambitiosis ministeriis curans. Quapropter cum à quibusdam Regis Primatibus, quasi extirpator Episcopii criminaretur, & qui nullas ædificiorum honestates, nec ipsis metallorum ornatus Ecclesiis congruos prævidere scierit, &c.* Surius die 26. Martii.

VII. Constantinopoli ubi primum Patriarchali solio sedere cœpit Tarasius, cingula statim aurea Clericis abstulit, & sericas vestes, quibus sacræ professionis suæ splendor obscurabatur. Audi quid de eo dicat Ignatius Monachus in ejus Encomio. *Multi Clericorum lumbos cingebant zonis aureis, & ornati erant pretiosis & variis vestibus sericeis, his aurum quidem ademit, fecit autem succingere lumbos cingulis contextis ex pilis caprarum. Iis vero qui toti corpori contextas ex iisdem filis purpureas vestes habebant, excogitat tunicas remotas ab omni curiositate nimia & deliciis, ut quæ essent vestitus honestus, & convenirent iis qui profitentur humilitatem.* Surius die 25. Febr.

VIII. Ubi Commentariis suis illustrat Balsamon Canonem Concilii Trullani, quo indecori habitus Clericis prohibentur in Urbe & ruri; negat indecoram eam vestem hic dici, quæ militum propria sit: ejus enim usus facinorosus Clericis & ulciscendus foret; sed ornatus sericos, purpureos, aureos; his enim Clerici nequaquam possunt indui, nisi antè pudorem & modestiam exuerint. *Vestitus Clero nequaquam conveniens est, non vestes militum, &c. Sed sumptuosa & auro intexta vestimenta. Virtutis enim & honestatis exemplum debent esse Clerici, non stolida & inhonesta vita.* Quod idem differit Balsamon in alium Canonem ejusdem Synodi, in eos qui crines calamistris inurunt, ornant, expingunt, vel adulterinis & ascititiis coloribus vultum commaculant; id sanè non videtur posse nisi in laïcos cadere. Nec enim in mentem venerat, vel Clericis, vel Episcopis tam insana placere posse ungamenta, vel naturæ etiam ipsius adulteria. Can. 27. Can. 92.

Palam illud pronunciarunt Concilii VII. Generalis Patres, ditiores vestes & ornatiores Clericis congruere non posse; nec ipsos tantùm, sed & Episcopos pœnis subesse canonicis, si in veste pretiosa, aut unguentis delibuti procedant. *Omnis jactantia & ornatus corporeus est à Sacerdotali ordine & statu alienus. Episcopos ergo vel Clericos qui se splendidis & insignibus vestibus exornant, se corrigere oportet: sin autem permaneant, pœnis coërceri; similiter eos qui sunt unguentis delibuti.* Conviciis proscinderant Iconoclastæ Orthodoxos, *qui vilem & modestum amictum induti erant.* His Concilium patrocinatur, profiteturque hactenus semper Clericos mediocri veste usos, à sericis semper abhorruisse, & ab iis elegantioribus additamentis, quibus pectus & splen- Can. 16.

doris non parum vestibus accedere existimatur. *Sed nec ex sericis textaris variatum quis vestimentum habebat; neque in vestimentorum fimbriis adjecta erant alieni coloris additamenta.*

A Balsamone narratur in eundem Canonem, Clericos sui ævi qui necdum extricati erant à vanissima hac vecordia, hinc sibi quæsisse patrocinium, quòd pompa vestium honestaretur sacerdotium, & à Laïcis impensiùs coleretur. Sed confutatas esse eas cavillationes, ea demonstratio, Canonem hunc latissimè manare, nec ullo locorum temporumve limite arctari, atque adeo nec conculcari posse, quin canonicæ pœnæ incurrantur. *Audierant se non rectè dicere, Est enim Canon universalis: & quæ inscripta sunt, debent in sæcula sæculorum observari & vim suam obtinere: & qui præter eam vitam instituunt, rectè puniuntur, nisi corrigantur.*

In Can. 17. Laodic. & 4. Sardicensi. Ne quis verò iniquo ferat animo immodicam Balsamonis tetricitatem, addam hoc loco, quod ille in Canones Laodicenos & Sardicenses commentatus est. Si his prohibitum sit, ne Episcopi ordinentur in vicis, vel in locis infrequentioribus, ne evilesceret, & contemptui pateret Episcopalis dignitas, verè illum existimasse, fore ut vilesceret Episcopatus, si Episcopi regiones pedibus peragrarent, & ideo minoribus in vicis constitutos fuisse Periodeutas, seu Presbyteros, qui Parochias perlustrarent.

IX. Vereor ut probari possit Zonaræ quædam zeli æstuatio inconsiderata. Eundem enim Canonem Trullanum expendens, non in Laïcos tantùm acriter stomachatur, qui crines calamistrant, fucant, flagrantissimis Solis ardoribus æstate objiciunt, quò color quidam flammeus his inuratur, aut qui denique ascititiam sibi cæsariem adsciscunt; qui tam pressè barbam abradunt, ut nec barbati unquam fuisse videri possint: aut qui propter devexam ætatem radere barbam non audent illi quidem, at testa candente ejus longitudinem ita adurunt, ut propiùs absint ab eorum specie juvenum, quibus pili fruticescere incipiunt. Ubi Zonaras, inquam, ita in Laïcorum hanc multiplicem insaniam debacchatus est, tum irasci incipit Patriarchis, Episcopis, Monachis, qui nec aditu interdicunt Ecclesiæ hæc vanitatis & mollitiei mancipia, nec benedictione eos sua, aut sacramentorum participatione arcent. Hinc conjice quàm sæviturus fuisset Canonum hic Commentator in Prælatos, vel Clericos, si quos deprehendisset eidem ferventes lenocinio formæ, & effeminatis delitiis. Quod radentes barbam sugillat, hoc ad Græcos & Orientales spectat, quorum patrius & antiquissimus is mos est, barbam alere.

Can. Trull. 96.

X. Quod verò opinatur Balsamon sordescere posse Episcopatum, & contemptui objici sanctissimam toto orbe dignitatem, si in eis collocarentur locis Episcopi, ubi rerum eos cogeret inopia pedibus ingredi: id sanè non omnes Scriptores Ecclesiastici ei assentientur. Commemorat enim Petrus Damiani*, iter Romanum illustrissimi Martyris Bonifacii, qui Othoni III. Imperatori carne conjunctus erat, ut Archiepiscopus ibi ordinaretur, illum pedibus, & quidem nudis totum iter confecisse narrat, domesticis comitantibus, quibus semper præibat, Psalmisque decantandis vacabat. Ex humilitate Archiepiscopi, suique dejectione plus venerationis & gloriæ accedebat Episcopatui, quàm Imperatoria consanguinitate. *Toto illo itinere vir venerabilis cum omnibus qui illum sequebantur, pedester*

Petr. Dam. in vita sancti Romual. c. 28. Surius die 19. Junii.

ibat, sed ipse jugiter psallens, & cæteros longè præcedens nudis semper pedibus incedebat. Nec exquisitior erat eius vescendi ratio. Aqua & pane victitabat, diebus festis aliquid præterea herbarum aut pomorum adhibebat. *Pro labore quidem itineris, quotidie comedebat, sed per singulos dies de medio pane & aqua vivens, in diebus festis, quotidiano victui poma qualibet, vel herbarum radices addebat.*

CAPUT XLI. *P. 4. l. 4. c. 12.*

Qua fruge, qua modestia Beneficiarios esse oporteat in mensa, veste, supellectili, post annum Christi millesimum.

I. Dolebat B. Fulbertus, quod Episcopis non paterent agmina & expensas ministrorum auferrent res pauperibus dispensandas.

II. Episcopis efficere paupertatem fatebatur Ivo Carnotensis; sed omnes tamen Ecclesiæ res Dei & pauperum esse profitebatur.

III. Invehitur Petrus Damiani in luxum & sumptus immodicos Prælatorum sui ævi.

IV. Nec Petrus Damiani, nec B. Bernardus succensuere pretiosis Ecclesiæ ornamentis, pecia, metis. Quam illi in hac normam legemque præscripserint.

V. Doctrina B. Bernardi, non posse Beneficiarios ex reditibus sacris nisi necessaria victûs & vestitus impendia decerpere. Admiranda quædam de Episcopis Evangelicæ paupertatis studiosissimis.

VI. Rursum succenset Bernardus superfluitati Beneficiariorum in veste, ornatu, instrumento.

VII. Petri Abbatis Cluniacensis sententia.

VIII. Petrus Blesensis in luxum & delitias Clericorum invehitur.

IX. Ex Arnulpho Lexoviensi Episcopo, ut possint Beneficiarii inter opes opulas Evangelicæ paupertatis amorem fovere. De Vuillelmo Parisiensi Episcopo.

X. Doctrina Iacobi Cardinalis Papiensis de lege & conditione bonorum Ecclesiæ, & eorum usu.

XI. Exempla B. Antonini Archiepiscopi Florentini, & B. Laurentii Justiniani Patriarchæ Venetiarum.

XII. Exemplum B. Malachiæ Archiepiscopi Armachani, quo Bernardus objicit Clericorum insanas castigat expensas.

XIII. Beati Caroli Archiepiscopi Mediolanensis exempla, præcepta.

XIV. Exempla Ximenii Cardinalis Archiepiscopi Toletani.

XV. In Concilio Tridentino novus vigor omnibus additus est priscis Canonum Constitutionibus de frugalitate Clericorum in mensa, vestes, supellectiles.

XVI. Decreta Conciliorum Mediolanensium in eandem rem.

XVII. Aliorum Conciliorum decreta.

XVIII. Bellarmini monita de lectione ad mensam.

I. DAmnavit beatus Fulbertus invectum ab Antecessoribus suis morem tam numerosæ alendæ familiæ, ut jam hospitibus excipiendis & alendis pauperibus copiæ non suppeterent. Ei tamen necessitati servire aliquandiu saltem ipsemet compulsus est. Deprædationibus enim & incendiis ad eas angustias adducta fuerat Ecclesia Carnotensis, ut & ipse Fulbertus necesse habuerit, sibi ipsi necessarios sumptus subtrahere. *Illud ægrius tolerabam, quod res Ecclesiæ in superfluorum domesticorum victualia sic expendere compellebar ex prava consuetudine prædecessorum meorum, ut officium hospitalitatis & eleemosynæ, sicut mea interest, administrare non possem. Nunc autem res ipsas quantula erant inimici diripiunt, additur his malis incendium Ecclesiæ nostræ. Quoniam cùm unde restaurem, sicut decet, non habeo, mihi quoque necessarios sumptus indulgeri decrevi.* Epist. 90.

II. Paupertatem Episcopis sui ævi & dedecori & detrimento futuram sentiebat utique Ivo Carnotensis Episcopus, cùm ad Paschalem II. Papam perscribebat, hac ipsa de causa non esse Tornacensi Ecclesiæ Episcopum proprium adsignandum, & ita truncari non oportere Noviodunensem Epis-

copatum, ne paupertate premerentur duo illi Episcopi, atque contemptui haberentur. *Præterea cum dignitas Episcopalis paupertatem his duobus honestè ferre non valeat, providendum est ne ista divisione uterque Episcopatus fiat pauperior, quod testantur Noviomenses, qui utriusque Ecclesiæ experti sunt facultates.* Quo in Ivonis contextu tantò plus momenti est, quantò & eruditione & pietate ille abundabat, gnarusque erat, quantum gloriæ & venerationis olim Episcopis sanctissimis accessisset ex Evangelicæ paupertatis amore, quo & ipse Ivo ardebat. Sed quã persuasum erat ei Episcoporum sui ævi eam esse conditionem, ut paupertate evilescerent, tam indubium habebat, res Ecclesiæ patrimonia esse Christi, nec posse nisi in usus sanctissimos expendi. *Res enim Ecclesiastica, sicut testantur etiam sæculi leges, quia divini juris sunt, in nullius bonis sunt. & ideo prorsus errat, qui pro suis occasionibus eas, aut Principum jussionibus, à quibus eas maximè servari convenit, usurpat & malè tractat.*

Epist. 240.

III. Jam semel iterumque contestatus est Petrus Damiani, acerbissimum se ex eo dolorem capere, quod cùm Episcopus provisor esset pauperum, extranei divitesque cum eo epulas frequentarent, deglutirentque opes pauperum sustentationi olim con-

L. 1. Ep. 10. secratas. *Et cum Episcopus dispensator & promus debeat esse pauperum, ad eorum mensam affluentibus deliciis alieni ructant, & cum illi quorum est tota substantia, procul exclusi, famis inopia contabescant.* Ita ille ad Pontificem. Jam vide ut ad Cardinales Episcopos edisserat, quî ex Paulo, Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desideret: hoc est opus, laborem, & ministerium sanctissimum; non pannos ingentis pretii, non pelles peregrinas, non cuneos Ministrorum, militumque, non cætera pompæ & deliciarum instrumenta, sed infatigatam vigilantiam, constantiamque laboris & muneris sacri de-

L. 1. Ep. 111. fungendi. *Qui Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Hic evidenter ostendit, nihil aliud esse Pontificem, quàm boni operis sectatorem. Non ergo constat Episcopatus in turritis zebellinorum transmarinarumve ferarum pileis, non in flammantibus marterum submentalibus rosis, non in bractearum circumfluentium phaleris, non denique in glomeratis constipantium militum cuneis, neque in frementibus ac spumantia frena mandentibus equis, sed in honestate morum, & sanctarum exercitatione virtutum.* Ingemiscit & alibi Prælatorum lectos magnificentius sterni & ornari, quam augustissima quæque templa; crucem Christi adorandam coli iis locis, quibus carnales hi ne somnum quidem capere velint: cùm sola frugalitas possit Episcopis laudem & commendationem conciliare, gloriam eos venari ex sumptuosis epulis; excogitatos illis esse ornatus ipsa Regum purpura splendidiores; denique domesticos pannos eo viles haberi, quod vili pretio sint; longinquis ex regionibus invectos amori & admirationi esse, quod pluris constent. *Cui non dissimilis & illa creditur esse dementia, dum lectulus tam operosis decussatur impendiis, ut ornamentum sacrosancti cujuslibet, vel etiam ipsius Apostolici præcellat altaris. Et quàm videtur absurdum, ut stratus ille diligentius excolatur, ubi corruptibilis caro soporis quiete resolvitur, quam ara Crucis, in qua videlicet hostia dominici Corporis immolatur. Hoc ergo modo cum sobrietas soleat commendare Pontifices, effusis nunc opibus facti sunt helluones. Regalis itaque purpura, quia unicolor est, vilipenditur; pallia verò diversis fucata nitoribus, ad sublimis lectuli deputantur ornatum; & cum domestici murices aspectibus nostris sordeant, transmarinorum pelles, quia magno pretio coëmuntur, oblectant. Ovium itaque simul & agnorum despiciuntur exuviæ, Ermelini, Zebelini, Martores exquiruntur & vulpes.* Exæstuat denique inexorabilis censor in annulos, in Tiaras, in baculos Pastorales auro gemmisque fulgurantes, & immensi pretii. Irascitur verò illis potissimum modicarum urbium Episcopis, qui cultûs magnificentia via ipsi concedunt summo Pontifici, quanquam eorum perversitas eò tandem aliquando erumperet, ut gradu dejicerentur, tantò majore ignominia, quantò magis pompæ & ostentationi servissent. *Tædet cætera vanitatis attexere, non ridenda, sed gemenda ridicula. Fastidium est tot ambitionis ac prodigiosæ vesaniæ dinumerare portenta. Papales scilicet infulas, gemmis micantibus aurisque bracteolis per diversa loca corruptas. Omitto annulos enormibus adhibitos margaritis. Prætereo virgas non jam auro gemmisque conspicuas, sed sepultas. Nunquam certè vidisse me memini Pontificales baculos tam continuo radiantis metalli nitore confectos, sicut erant, qui ab Esculano atque Franensi gestabantur Episcopis. Uterque tamen, alter in Appulis finibus Nicolao præsidente, alter in Lateranensi Ecclesia coram Alexandro Romanis scilicet Pontificibus sunt dejecti. Nec eis profuit, quod Pontifices lignei aureis usi sunt baculis.*

IV. Non eo sanè collimabat Petrus Damiani, quo haberet, vel haberi vellet ludibrio Pastorales baculos, tiaras, annulosque pretiosiores Antistitum, Pontificum maximè Romanorum. Ea ille præfatus erat, ex quibus abundè constaret, vehementer illum assentiri templorum & altarium ornamentis splendidioribus. Sed eos ille sugillabat non immeritò Præsules, qui modi impatientes sunt, nec intervalli quidquam esse volunt inter Episcopos alio & alio civitatum & potestatis atque jurisdictionis fastigio evectos. Super ea re autem omnium præstantissimè versatus esse nobis videtur B. Bernardus, in aureolo de Consideratione ad Eugenium III. Papam libello, ubi pulcherrimè docet, illam magnificentissimam pompam proficisci potius ex communicata à Constantino Imperatore cum Pontificibus Christi Imperatoriæ majestatis amplitudine & gloria, quàm ea beati Petri successione. Et tamen ita statuit, ita consulit, ne quid hic mutet, ne quid novet Eugenius, sed eum totum splendorem toleret magis, quam amet; nec inde gloriandi, sed sui dejiciendi potius ansam captet. *Ne cujus sedem tenes, te neges hæredem. Petrus hic est, qui nescitur processisse aliquando, vel gemmis ornatus, vel sericis, non tectus auro, non vectus equo albo, nec stipatus milite, nec circumstrepentibus septus ministris. In his successisti non Petro, sed Constantino. Consulo toleranda pro tempore, non affectanda pro debito.*

Quando verò alibi convellitur ab eodem Bernardo Cluniacensium exaggerata opulentia in Ecclesiis suis; fatetur ille tamen etsi in reprehensionem hinc non immerito Monachi incurrant: inculpatam tamen esse Episcoporum, Ecclesiarumque Episcopalium & Collegialium diligentiam in ejusmodi cultu sumptuosiore: propterea quod qui has, non illas frequentant Ecclesias populi, & carnales omnes, sensibili hac pulcritudine ad intelligibilium & æternorum amorem facilius incendantur. *Dicite paupe-* Apolo. c. 12.
res, si tamen pauperes, in sancto quid facit aurum? Et quidem alia est causa Episcoporum, alia Monachorum. Scimus namque quod illi sapientibus & insipientibus debitores cum sint, carnalis populi devotionem, quia spiritualibus non possunt, corporalibus excitant ornamentis, &c. At nos quorum quæso devotionem in his excitare intendimus?

V.

V. Sed quod ad expensas attinet Ecclesiæ opes, in alia qualiacumque quam Ecclesiarum ornamenta, ea de re vehementissimas & aculeatas dedit Bernardus litteras ad Clericum juniorem, quem seriò monet, etsi posset de altari vivere, non posse tamen luxuriari & lascivire vestibus, pannis, equis, sellis, aliisque ejusmodi vanissimæ superfluitatis instrumentis; immo nec citra sacrilegium posse in hæc effundi, quæ Deo in alimenta pauperum dicata semel fuere. *Dignum est, ut qui altario deservit, de altario*
Epist. 2. *vivat. Conceditur ergo tibi, ut si bene deservis, de altario vivas, non autem ut de altario luxurieris, ut de altario superbias, ut inde compares tibi frana aurea, sellas depictas, calcaria deargentata, varia grisiaque pellicia, à collo & manibus ornatu purpureo diversificata. Denique quidquid prater necessarium victum ac simplicem vestitum de altario retines, tuum non est, rapina est, sacrilegium est. Contenti simus vestimentis, quibus operiamur, non quibus lasciviamus, non quibus superbiamus, non quibus mulierculis vel similari, vel placere studeamus.* Meritò contremiscent Clerici & Beneficiarii non pauci, si seriò perpendant hæc Bernardi verba, an fulmina: *Quidquid prater necessarium victum ac simplicem vestitum de altario retinet, tuum non est, rapina est, sacrilegium est.* Quanquam & magis terrificum videri possit, quod respondet Bernardus ad ejus Beneficiarii querimonias, Non eo se gyro tam angusto circumscribere cæteros, à quorum moribus si discederet, tum offensum se fore, ut qui singulari & notabili cultui hæreret. Ad hæc respondet Bernardus, facessere ergo illum, & divelli à sæculo penitus debere, ne ejus damnatione inevitabili implicetur, postquam & eidem vitiorum luto immersus fuerit. *Sed hoc facio, inquis, cum quibus habito. Si non facio quod cateri, de singularitate notabor. Propterea, inquam, exi de medio eorum, ne aut in orbe notabiliter vivas, aut exemplo pereas aliorum.*

Eo responso eum Beneficiarium monet Bernardus, sæculo & Beneficio renunciandum illi esse, ut in aliquod se conferat Cœnobium: hinc facilè suspicamur exploratam sanctissimo Patri fuisse ejus Clerici mollitiam animi, & infirmitatem, quam sæculi tentationes facillimè prosternerent. Verè enim ubi quis specialiter ita afficitur, ei una ad salutem janua patet Monasticæ professionis; quod & jam olim occinebat Gregorius Magnus, esse, quibus ad cœleste regnum aditus non daretur ullus, nisi per Monasticas exercitationes. At in genere, monendi sunt Beneficiarii, nunquam non esse in Clero viros, & quidem numero haud pœnitendo, ita virtutum insignibus instructos, quos imitari possint in expendendis Beneficii sui proventibus; & quanquam ii vel rariores essent, vel nulli, eas Ecclesiæ leges nihilominus & sanctas, & faciles, & necessarias esse.

Epist. 23. Atto Tricassinus Episcopus gravissimo morbo decumbens, non testamento tantum sua legavit omnia pauperibus, sed & superstes adhuc erogavit. Pristinis postea restitutus viribus, tanto excelluit paupertatis amore, ut hinc illi jam tum plus laudis & sinceræ gloriæ compararetur, quàm ex opulentia & nobilitate quantacumque accedere potuisset, si qua Bernardo habeatur fides, idoneo cum primis rerum æstimatori. *Super omnes Regios thesauros hic vos titulus nobilitat amplius & reddit illustrem.* Et paulò inferiùs: *Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in saculum saculi. Denique Sacerdotes Dei induuntur justitia, & multo utique decentius & ditius quam auro & serico.* Ulterius eluctatus est Gilbertus Episcopus Londinensis; non morte, non morbo commonitus, territusve abjecit ea à quibus ejiciendus mox ipse erat: statim omnia sponte sua in pauperes dilargitus est, & non moriturus tantùm, sed quandiu vita suppeditavit, paupertatis delicias experiri voluit. Eximium hoc virtutis & singulare specimen non potuit non aliquo Bernardi testimonio consecrari. Pauca hæc accipe ex ejus ad eum Epistola. *Non magnum fuit Magistrum Gilbertum Episcopum fieri, sed Episcopum Londoniensem pauperem vivere, id plane magnificum. Nec enim tanto nomini quidquam augere gloria potuit sublimitas dignitatis, auxit autem plurimum humilitas paupertatis. Pauperiem aquo animo ferre virtus patientia est; sponte appetere sapientia laus est.* Epist. 24.

VI. Ex Bernardi sententia, res esset longè pulcherrima gloriæ studere, si ad veram gloriam anhelarent, non ad fumum, & inania quædam ejus ludibria. Tota hæc quæsita longius, & operosius elaborata pompa mensarum, vestium, ædium, supellectilium, non famulatur nisi præposteræ & insulsissimæ gloriæ, propterea quod Beneficiarii & Clerici cujuscumque laus, apta & religata tota sit ex pietate & religione, ex justitia & largitate in pauperes, ex terrenorum contemptu. His virtutibus trophæa, his sempiterna gloriæ monumenta istiusmodi extruuntur, qualia nunc Bernardus Attoni Trecensi, & Gilberto Londinensi Episcopis excitavit. Ex adverso autem non potuit idem ipse non insectari probria, vel mordacibus instruere præceptionibus Archiepiscopum Senonensem Henricum, quem hoc primum perculit monito, Quam suffundi deberent Episcopi, quibus ea jam ingerenda essent præcepta, quæ Paulus olim matronis recens ad fidem conversis inculcabat, *Non in veste pretiosa.* Quam Epist. 42.
non addecerent Episcopos illæ ingentis pretii pelles, quibus Episcopi manus, pectus, collum exornabant, cùm illis non alia asciscenda essent decora, quam virtutum Sacerdotalium, sapientiæ, pietatis, moderationis, & bonorum operum. Hujusmodi sunt enim nativa ejus oris, & earum manuum ornamenta, quæ consectant, tractantque, & Deo offerunt sanctam & immortalem hostiam incommutabilis sapientiæ, humanam carnem induitæ. *Despiciant jam textricum, sive pellificum, & non propriis operibus gloriari. Horreant & murium rubricatas pelliculas, quas gulas vocant, manibus circumdare sacratis, & sacrantibus tremenda mysteria. Respuant & apponere pectori, quod decentius ornat gemma sapientia. Pudeat & collo circumtexere, quod honestius atque suavius Christi jugo submittitur. Non Christi stigmata sunt hac, qua isti Martyrum exemplo corpore circumferant suo; muliebria potius esse noscuntur insignia.*

Probro illud quoque vertit Episcopis Bernardus, quòd equos ipsos superfluis, & perridiculis onerarent ornamentis, cùm interim cibo & vestitu necessario pauperibus non adessent. Hinc illæ pauperum ejulationes: *Jumenta gradiuntur onusta gemmis, & nostra non curatis crura nuda caligulis? Annuli, catenula, tintinnabula & clavata quadam corrigia, multaque talia, tam speciosa coloribus, quam ponderibus pretiosa, mulorum dependens cervicibus: fratrum autem lateribus nec semicinctia miserantes apponitis?* Nec in has expensas effundebatur pretium laboris manuum, aut negotii, aut patrimonii Beneficiariorum, sed hæreditatis Christi, & sanguinis pauperum. *Huc accedit quod hac omnia nec negotiationis studio, nec proprio manuum exercitio vobis elaboratis, sed*

nec jure hæreditario possidetis, nisi fortè & vos in corde vestro dixeritis, Hæreditate possideamus sanctuarium Dei. Et hæc pauperes, &c. Non nesciebat Bernardus fieri non posse, ut Episcopi, & Beneficiarii omnes egeni essent; sed illud erat ei omnino compertissimum, studio & charitate pauperum fervere eos debere, adeoque & paupertatis ipsius, ex eoque germanam eorum gloriam efflorescere. *Hoc planè decet* (Epist. 100) *Episcopum, hoc sacerdotium vestrum commendat, ornat coronam, nobilitat dignitatem, si quem ministerium prohibet esse pauperem, administratio probet pauperum amatorem. Non enim paupertas virtus reputatur, sed paupertatis amor. Denique beati pauperes non rebus, sed spiritu.* Denique vel ipsum Eugenium Papam noluit Bernardus, familiæ quemquam suæ inscriptum habere, cujus in vestibus & gestis omnibus non eniteseeret eximia quædam moderatio; exulare voluit nobiles illos & comatulos pueros, quorum affectata formositas & ornatus gloria Pontificiæ Aulæ minimè consentiret: ut in summi Pontificia vestigia insistere cæteros Episcopos non pœniteret. *Domum Episcopi decet sanctitudo, decet modestia, &c.* (De Consid. L. 4.) *Sacerdotes domestici, aut cæteris honestiores, aut fabula omnibus sunt. In vultu, in habitu, in incessu illorum qui circa te sunt, nihil residere impudicum, nihil indecens patiaris. Discant à te Coëpiscopi tui comatulos tuos pueros & comptos adolescentes secum non habere. Certè inter mitratos discurrere calamistratos non decet.*

VII. Inania illa pompæ sæcularis ludibria, in quæ excandescebant Petrus Damiani, & Bernardus, temporis diuturnitate exoleverunt pleraque, sed non sine fœnore forsan alia inoleverunt, pari Clericorum flagitio & pudore, nec dispari dispendio pauperum. Non jam candicantes pelles Arminiæ, non nigricantes martes, quas ideo Sabulinas vocant, non *pelles rubricatæ*, quas ideo vernaculo sermone *gulas* vocant, alia jam sunt insanientis luxûs insignia, quas æquè depereunt, æquè circumgestant vecordes insaniæ suæ ostentatores. Goffridus Catalaunensis Episcopus eorum choro inscriptus erat Præsulum, qui harum nugarum contemptu ad immortalitatem grassabantur, & pia sollicitudine, ut in omni instrumento & apparatu ac comitatu suo, cùm non Episcopi tantùm, sed & Principes, ac domini temporales essent, renideret frugalitas ac modestia religiosa. Hoc enim illum præconio celebravit Petrus Venerabilis Cluniacensis Abbas. *Quid & illud, quod cùm tanta urbi non solùm Episcopum,* (L. 1. Ep. 43.) *sed & Principem necessario vos esse oporteat, nihil de Monacho Pontifex vindicet, nihil de Religione Princeps usurpet, nihil de prisco ordine mundus furetur.*

Nec præteribit nos statutum sanctissimi hujus Abbatis, ex quo liquidum erit, quàm pronus esset ille, pedibusque, ut aiunt, & manibus in sententiam descenderet Bernardi, quanquam verbis, & specie tenus dissidere nonnunquam viderentur. Morientibus suis osculandam dari vetuit crucem, nisi ligneam. Nec enim aureas fabricatas esse cruces, nisi ut simplicioribus & carnalibus indulgeretur, quorum tarditati ex auro pretium crucis ipsius crescit. At spiritales lignea magis afficiuntur & delectantur cruce, quòd ligno, non auro affixus sit Christus cruci: unde & Ecclesia, quo die augustissimo ritu & cultu pronissimo Crux adoratur, ligneæ advolvitur cruci, in qua immortalis Vita pendens, ipsi morti mortem attulit. *Nam non di-* (Bibl. Clun. pag. 1372.) *citur, Ecce aurum crucis, & argentum crucis, sed ecce lignum crucis in quo salus mundi pependit, venite adoremus, &c. Aliud est metalli pretiositas, quæ mentes simplicium excitat ad majorem Crucis venerationem; aliud ligni vilitas, quæ spiritualium animos commoveat ad vehementiorem erga Crucem & Crucifixum devotionem.*

VIII. Ad Bangotensem scribens Episcopum Petrus Blesensis nec ignarus pauperi illum præesse Ecclesiæ, hortabatur, ut Episcopalem ageret vitam, hoc est, permodestam & pauperem, cùm eundem gerat Episcopatum, quem Petrus, Paulus & Augustinus, cùmque vivere debeat de Evangelio, quo fastus omnis damnatur vestium, equorum, & numerosissimi comitatûs. *Non oportet vos sic abhorrere Ecclesiæ paupertatem, quam in alienum gravamen* (Epist. 147.) *tota die coram hominibus allegatis. Titulus paupertatis gloriosus est apud Christum, & quæ Filium Dei decuit, vos dedecere non debuit. Princeps Apostolorum & Præsulum dixit, Aurum & argentum non est mihi. Magnus etiam Augustinus ideo testamentum nullum fecit, quia unde faceret, pauper Christi non habuit. Vestri instituti est vivere de Evangelio, sicut constituit vobis Dominus, non incidere pompaticè in vestium cultu, in equorum fastu, in multitudine clientela. Decet vos tanquam sacerdotalis & Episcopalis sanctimoniæ professorem præcidere omnino vestigia conversationis antiquæ.*

Alibi autem rursus deflet inevitabilem eorum Beneficiariorum damnationem, qui in luxum, in epulas, in vitiorum fomites ejusmodi abliguriunt Christi patrimonium, ejus paupertate, sanguine, cruce & morte partum, eisque interim commendatum. *Bona Ecclesiarum in victum & vestitum concessa,* (Serm. 12. in Quadr.) *bona, inquam, pauperum Christi, in superfluos usus consumimus. Qui sunt enim qui epulantur quotidie splendidè? Clerici. Qui sunt qui exquisitis aëre & mari & terra vescuntur cibis? Clerici. Qui sunt qui omni tempore pacem & securitatem habentes, in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellantur? Clerici. Nos itaque falsi fratres Christi sumus. Patrimonium enim quasi de jure fraternitatis possidemus; sed quàm falsi simus, lippis & tonsoribus patet. Patrimonium enim quod sibi tam gloriosè comparavit, nos gulosè consumimus. Ipse emit illud colaphis & flagellis, & nos consumimus illud in cynthis & scutellis. Ipse in opprobriis & persecutionibus, nos in conviviis & ebrietatibus. Ipse morte crucis, nos in luxu carnis. Vide quomodo ex opposito respondens falsitas veritati. Timeo ne cùm redieris ille frater noster, qui quasi peregrè modò profectus est, rationem ponat nobiscum super patrimonio nobis credito. Quid autem poterimus dicere?* Illacrymatur denuo & alibi Prælatis illis, qui cùm nullo fungantur pro Ecclesia labore, ejus absumunt patrimonium. *De Evangelio vivas, sicut constituit Dominus.* (De institut. Episcop.) *Proventum Evangelii voco, quidquid pro evangelizata fide tua contulit Ecclesiæ liberalitatis antiquæ devotio. Alii multitudine gravi hominum aut equorum otiosè panem comedunt alienum, tu verò ambules cum paucis, & in omnium ædificationem panem circumferas Angelorum.*

IX. Vehementissimè peroravit Arnulphus Lexoviensis Episcopus in Concilio Turonensi sub Alexandro III. anno 1163. ubi cum multa alia versavit, quæ magna afferant ad Ecclesiæ disciplinam momenta, tum illud etiam de usu proventuum Ecclesiasticorum. Nec sanè is erat Arnulphus, qui sacri ærarii & pauperum substantiæ, quàm turpem, tam frequentem dissimularet dilapidationem. *Sustinemur in equis & curribus ambulare, in magnis quandoque & mirabilibus super nos, epulari splendidè, pretiosis indui, honoribus & divitiis abundare. Paupertatem*

Christi verbo prædicamus, sed minus exhibemus exemplo. Sed nec illud tacuit, posse ipsos inter opum acervos paupertatis amorem integrum incolumemque retineri; nec enim prohiberi opum etiam ingentium possessionem, sed cupiditatem & amorem; in ipso cumulo opum spiritu pauperem esse, qui se earum administratorem esse sentit & profitetur ex animo, non dominum: qui hoc pauperum, hoc Christi ærarium esse seriò cogitat, qui in unas Ecclesiæ & pauperum necessitates illud expendit. *Nisi quia fortasse paupertatem Christi in nobis spiritualiter divitiarum contemptus, & humilitas sancta restaurat. Neque enim requiritur à nobis divitiarum indigentia, sed contemptus. Divitiæ, inquit, si affluant, nolite cor apponere. Non dixit, Ne affluant, sed ne cor apponatur. Porro cor prohibuit apponere, sed non manum. Profectò Propheta in omni affluentia divitiarum pauperem se prædicabat & egenum. Possumus itaque licitè divitias possidere, si tamen earum nos non reputaverimus dominos, sed ministros; si intellexerimus patrimonium pauperum erogandum.* Furti denique reos agit Arnulphus eos qui reditibus Beneficiorum suorum non adsunt pauperibus, sed in suas animi libidines abutuntur.

Vix mihi tempero, quin hîc repetam, quæ refert Adamus Canonicus Bremensis de Archiepiscopo Bremensi Unnano, & de effuso ab eo opulentissimæ Ecclesiæ suæ ærario, ut Borealium regionum Reges ad Ecclesiam alliceret, utque fidem Christi & amplexarentur ipsi, & à suis coli haud ægrè ferrent. Affirmat Adamus exemplo eum usum esse beati Ansgarii antecessoris sui, & antiquissimi Episcopi Scytharum. Hinc ediscimus non profusiones ipsas patrimonii Christi in vitio esse, sed causam; & illas & hanc in laude tunc fore, cum gloriæ Christi ancillabantur. En ejus Historici verba: *Unnanus Episcopus ferulam suscepit ab Henrico Imperatore, pallium à Papa Benedicto. Cùm esset nobilissimus, æquè nobilem ac sufficientem liberalitati suæ sortitus est Episcopatum; in quo & suam posset ostendere magnitudinem, & necessitati simul Ecclesiæ prodesse. Quare thesaurum Ecclesiæ diu sollicitèque collectum, & quasi minus necessarium, si intra parietes clauderetur, ipse ad commodum suæ legationis ita curavit expendere, ut ferocissimos Aquilonis Reges hilaritate suorum munerum, ad omnia quæ voluit benignos obedientesque haberet. In qua re non multum ut arbitror peccavit; quia seminavit carnalia, ut meteret spiritalia. Quin imo largitio ejus in novella gentium conversione utilissima videbatur, neque adeo nocuit Ecclesiæ, quæ præcedentium diligentia Patrum erat opulentissima. Credo enim eum sequutum sancti Ansgarii exemplum, & cujusdam in Ecclesiastica historia Theotini Scytharum Episcopi: quorum alter legitur incredulos Reges donis placasse, alter verò Barbaros natura feroces, epistolis muneribusque mansuefecisse laudatur.*

X. Inopino infortunio jacturam passus Jacobus Cardinalis Papiensis permagnæ partis proventuum suorum Ecclesiasticorum, doloris inde suscepti aculeos obtundebat elegantissimis Epistolis ad Cardinalem Bessarionem exaratis, quibus edisserebat, quantum emolumenti ab eo detrimento cepisset. Inde enim addidicisse se, ut ne magnopere posthac laboraret de paranda Principum gratia, quæ tam levi, & nulla sæpè causa excutitur. Ut proventus sacros meliùs collocaret, nec iis ditaret proximos. Ut modico apparatu & famulitio contentus degeret, & Ecclesiæ reditus tractaret, ut hostias Deo oblatas ad altaris templique cultum, & ad alimenta pauperum. Usu profano rerum sacrarum iram & vindictam cælestem succendi, ut iis meritò exuamur. Ut denique pluris faceret modicam familiam & tranquillam, quàm tumultuosa servorum & stipatorum agmina. *Sum admonitus dispensanda justiùs esse, quæ nobis proveniunt ex altari. Sanguini, & carni non ita profusè indulgendum. In comitatu quoque alendo, comparandoque ornatu domestico tam multa non insumenda. Bona hæc nostra altaribus attributa pretia peccatorum esse, quibus redimi animas dantium pia cura oporteat, & instaurari domum orationis, & egenos vagosque in domos nostras induci. Quæ cùm non fiant, irasci graviter Deum, & sæpè hunc exitum negligentibus dare, quem in meipso sum proximè expertus, ut videlicet administrata malè etiam suo permissu dilabantur deterius. Mihi jam satis sit vivere vitam quietiorem certè & minus habentem molestiæ. Non enim possunt grandes familiares non oneri esse, atque animum pluribus occupare.* Epist. 92.

XI. Encomium funebre B. Antonini Archiepiscopi Florentini legere est in Commentariis historicis Pii II. Papæ. Virtutibus ibi ejus cæteris cumulatissimus quidam splendor affunditur singulari charitate & largitate in pauperes. Annuos semper proventus in pauperes erogavit; proximis nulla re affuit, nisi valde egenis: supellectili usus est testacea, vitreaque; & cum vivere desiit, in Palatio non reliquit nisi mulum, quo vehebatur, & vilissimam supellectilem. *Proventus Ecclesiæ inter Christi pauperes distribuit; in cognatos & affines suos, nisi admodum inopes essent, nihil contulit: vitreis ac fictilibus tantum vasis est usus; familiam quæ parva illi fuit, contentari modico voluit, & ad Philosophiæ leges vivere. Mortuo nobile funus ex publico ductum, in domo nihil repertum est præter mulum, quo insidere solitus erat, & vilem supellectilem; cætera manus pauperum asportavere.* L. 2.

Beato Laurentio Justiniano primo Venetiarum Patriarchæ non fuit nisi quinque servorum familia; esse sibi tamen ipse numerosissimam jocans venditabat, nimirum pauperum. Parietes nullis unquam vestivit aulæis. Frugali semper usus est mensa, quam nulla res magis, quàm lectio condiret. Vitrea erat, vel testacea supellex. Aut lectitabat, aut scriptitabat sine intermissione, nec libros tamen unquam habuit proprios. Boll. die 8. Janv. c. 5. 32.

Si paulò altiùs cursum reflectamus, docebit nos Thomas Cantipratensis Mauricium Rotomagensem Archiepiscopum Oeconomo suo præcepisse, ut ex duodecim millibus librarum annuarum, qui tum temporis pinguissimus erat reditus, duo terve millia servaret ad familiæ suæ expensas, reliqua in pauperes spargerentur, quorum ipsemet provisor erat. *Dicebat autem Oeconomis, cùm annuos reditus suæ Diœcesis ad duodecim librarum millia computarent, duo aut tria millia ad strictissimum victum nostræ familiæ conserveris, in reliquis omnibus nihil habeo. Pauperum enim sunt, & in pauperes dispensate.* L. 2. c. 8. n. 2.

Agit & idem alibi Cantipratensis de gregali suo Ordinis Dominicani, qui Pœnitentiarius primò Pontificis Romani, postea Episcopus Bosniæ creatus est: cui cùm essent octo millia marcarum annui redituûs, nec sibi, nec familiæ sumptus faciebat nisi tenuissimos, ut ne equum quidem aleret, sed asellum, qui libros & sacram supellectilem suam vectaret. Parochias suas perlustrabat pedibus, comitantibus fratribus Ordinis sui, multisque eleemosynis rigabat Verbi divini quam disseminabat doctrinam. L. 2. c. 57. n. 15.

XII. Non committendum verò, ut prætereat nos illaudatus B. Malachias Archiepiscopus Armachanus in Hibernia. B. Bernardus ejus vitæ scripto hoc illum ornavit testimonio, Nihil unquam proprii possedisse, ne tum quidem cum Episcopus fuit; nullos mensæ ejus proventus assignatos, nullas certas ædes; Episcopatum ejus cursum fuisse nusquam intermissum visitandi, prædicandique, cùm de Evangelio victitaret, vel opere manuum, in Ecclesiis noctes duceret. Ita vitam instituerat Archiepiscopus, idemque Apostolicæ sedis Legatus. *A die primo conversionis suæ usque ad extremum vitæ sine proprio vixit. Non servos, non ancillas, non villas, non viculos, non denique quidquam redituum Ecclesiasticorum sæcularium ve vel in ipso habuit Episcopatu. Mensæ Episcopali nihil prorsus constitutum, vel assignatum unde Episcopus viveret. Nec enim vel domum propriam habuit. Erat autem pene incunctanter circuiens Parochias omnes, Evangelio serviens & de Evangelio vivens, sicut constituit eum Dominus. Nisi quod frequentiùs ipsum Evangelium sine sumptu ponens, de laboribus suis suorumque ferebat, unde se & alios qui secum laborabant in opere ministerii sustentabat. Porro si interdum quiescere oportebat, & in sacris hoc faciebat locis, quæ ipse per Hiberniam sparserat universam. Cùm exiret ad prædicandum, cum peditibus pedes & ipse ibat, Episcopus & Legatus.*

His exemplis saltem admiratione, & ipsa audiendi ac recolendi delectatione honor habetur. Operæ pretium est, ut & imitatione. At contrà Bernardus non Episcopis sui ævi succenset iis, qui non tantùm non inhærebant vestigiis beati Malachiæ, quem nec beatus Antoninus Florentiæ, aut Laurentius Justinianus Venetiarum Archiepiscopi nisi longo ex intervallo sequebantur: sed qui diversam planè semitam terebant, ut in adversam partem contendere viderentur. *Illi aut non Evangelizantes manducant, aut evangelizant ut manducent; Malachias imitans Paulum manducat, ut evangelizet. Illi fastum & quæstum æstimant pietatem, Malachias hæreditate vendicat sibi opus & onus. Illi felices se putant, si dilataverint terminos suos, Malachias in dilatanda charitate gloriatur. Illi congregant in horrea & dolia replent, unde onerent mensas; Malachias colligit in deserta & solitudines, unde impleat cœlos. Illi cùm accipiant decimas, & primitias, & oblationes, insuper & de Cæsaris beneficio telonia & tributa & alios reditus infinitos, solliciti sunt nihilominus quid manducent & quid bibant; Malachias nihil horum habens, multos tamen locupletat de promptuario fidei. Illi à pauperibus exigunt, quod dent divitibus, iste sollicitat divites pro pauperibus sustentandis. Illi marsupia vacuant subditorum, iste pro peccatis eorum altaria cumulat votis. Illi alta Palatia erigunt, turres ac mœnia ad cœlos levant, Malachias non habens ubi caput reclinet, opus facit Evangelistæ. Illi equos ascendunt cum turba hominum, gratis manducantium panem, & non suum; Malachias septus sanctorum fratrum collegio, pedes circumit, panes portans Angelorum, quibus satiet animas esurientes. O virum Apostolicum.*

Eæ sunt artes mirabiles providentiæ amantissimæ & omnipotentissimæ Dei, ut ruentibus in præceps moribus objiciat virtutes pene inaccessas aliorum, & difficillimè imitabiles, quò cæteris vel incutiatur pudor, vel addatur animus, & calcaria subjiciantur. Non eos mordet Bernardus, qui non assequuntur elimatissimam illam formam virtutis absolutissimæ, sed qui aversis vestigiis ab ea recedunt; qui nec Episcopatus capessunt, nec Ecclesiasticas dignitates ullas, nisi lenocinante opum & honorum spe; qui sine fine, sine modo ulteriora semper captant incrementa; qui sollicitè anxiéque coacervant, non quibus necessitates naturæ sedentur, sed quò titillatæ cupiditates magis magisque exardescant. Quibus decimæ, oblationes, feuda, dominia suæ Ecclesiæ pabula sunt, & irritamenta avaritiæ, non pauperum solatia, non refrigeria charitatis. Qui denique ædes extruunt sumptuosas, & ingentem alunt servorum comitatum, de patrimonio pauperum, quo pauperes ipsi fraudati passim intereunt.

XIII. Quod de beato Malachia dixi, ad beatum Carolum Mediolanensem Archiepiscopum trahi potest. Miraculo penè potiùs ille fuit, quàm exemplo, virtutum Episcopalium splendore incredibili. Illum Deus orbi Christiano ostendit, ut lumen micantissimum excutiendo veterno complurium Prælatorum, ut vel tanto lumine cumulatissimæ perfectionis sacerdotalis à diuturno utcumque somno excitarentur. Refert Giussanus, adolescentulum adhuc à parente suo obtinuisse administrationem Abbatiæ suæ, quò juxta canonicas institutiones ejus expenderet proventus, tanquam portionis *patrimonii Christi, cujus depositum sibi creditum esset*; nec sineret sacros hos proventus profanari, si cæteris hæreditariis bonis permiscerentur. Cùm Archiepiscopus jam esset Mediolanensis, & cum Pius IV. Pontifex Romæ remoraretur, *incredibili largitate in pauperes erogabat, tum Romæ, tum locis aliis, proventus suos Ecclesiasticos, potissimum Mediolani, pauperibus levandis, & Ecclesiæ ejus explendis necessitatibus, ut nihil eorum redituum ad illum Romam perferretur. Sericas abjecit vestes, & quidquid fastum aut pompam sapiebat. Nobiles suæ familiæ omnes, laicosque dimisit, Clericis tantùm retentis, præter pauculos laicos, qui ad viliora quædam ablegabantur obsequia, quibus nolebat ille Clericos sordescere.* Ubi Mediolanum profectus est, nihil ornamentorum in Palatium passus est inferri, nihil auteæ, nihil argenteæ supellectilis, sed testaceæ, nempe Faventinæ, à quo non abhorrebat mensæ ejus frugalitas. *Neminem familiæ suæ cooptari patiebatur, quin Clericatum profiteretur, &c. Ut familia summi Pontificis ejus semper retinentissima fuit moris antiquissimi, laudatissimique, ut omnes prorsus vel Clerici sint, vel in veste saltem Clericali.* Instrumentum domesticum quod Romæ habuerat opulentissimum, id Mediolanum comportari fecit, ubi & parte ejus aliqua Ecclesiam suam donavit Metropolitanam, reliquam distrahi fecit, pauperibus impartiendam. *In Concilio Provinciali Mediolanensi constitui fecit, ut Episcopi omnes Concilio Provinciæ rationes referrent expensorum Ecclesiæ suæ fructuum ac redituum, cui mandato primus omnium ipse obtemperavit. In eam rem in unoquoque Concilio delegabantur duo Clerici authoritatis & experientiæ spectatissimæ, ut inquirerent in administrationem Diœceseon totius Provinciæ, qui & de eo referrent ad Congregationem Episcoporum. Quæ certè ex institutione nemo facilè dixerit quantum emolumenti in Provinciam redundarit, tam ex incredibili in pauperes largitionum copia, &c.*

Giussan l. 1. c. 2. 8. 10.

L. 2. c. 3.

L. 2. c. 18.

Cùm illum aliò properantem Senensis Episcopus epulo excepisset splendidissimo, non potuit Carolus non dolorem prodere suum, mensa exiliit ante finem, ut itineri se daret, quanquam parum propitio cœlo, nec enim velle se dixit altero ejusmodi epulo causam dare, tanto pauperum damno. *Pauperibus enim necesse est Episcopos residua omnia dilargiri, ubi suis ipsi necessitatibus consuluere.* Quod ad

L. 7. c. 2.

vestes superiores attinet, à decoro non recedebat; at interiorum quidquid erat vestium, vilissimum id omne erat. Priores enim illas donabat Cardinalatui, *quo seposito nihil se à mendicis discrepare volebat.* (L. 8. c. 16) Non sine convitio repudiavit mendicus vestem, quam nuperrimè Carolus exuerat. Nihil aulæorum, nihil tabulatum exquisitiorum in Palatio suo admisit, tum Mediolani, tum Romæ; *cùm magnopere illum delectarent nudi & albentes parietes.* Gentilitia suæ stirpis stemmata abradi, vel asportari fecit, iisque subrogari imagines Virginis Deiparæ, & beati Ambrosii. *Vasis sacris, quibus donabat Ecclesias, vel qui suis ipsius usibus parabantur, vetuit insculpi sui suæve gentis ullam memoriam; cujusmodi sicubi deprehenderet, protinus summovebat; decreto Synodali edito, quo & aliis id prohibebatur, ut quod indecorum videretur, vanissimamque spiraret sui ostentationem, ac superbiam: ut ei usui servisse non fere possint, nisi quibus obtusa sit mentis acies.* In urbe Mediolano pedes semper ingrediebatur, etiam pluvio, aut minus commodo tempore, nec comitatum sibi hærere sinebat.

Proventuum omnium rationes diligentissimè sibi (L. 8. c. 53) fieri jubebat, *cùm eos tripartito divisisset, ut prima pars familiæ cederet, & secunda pauperibus & hospitibus impenderetur, tertia Ecclesiæ structuris & ornamentis. Omnium verò descriptionem & censum fieri volebat, ut in Conciliis Provincialibus rationes faceret Coëpiscopis, tanquam rerum non suarum, sed quarum sibi Deus administrationem commendasset.*

Cùm Oeconomus augendæ rei Episcopatûs cupidior esset, iis etiam contractibus, qui quamvis liciti essent, minus tamen omnibus probarentur; illum Carolus tanta verborum acerbitate castigavit, ut animi mœrore contabescens, non multò post (L. 8. c. 25) vita abierit. *Ubi de temporali re quapiam sua controversia fiebat, jacturam facere, quàm litigare malebat. Cùm propè esset, ut Rota secundùm illum pronunciaret in causa Abbatiæ, cujus annui reditus erant duodecim millium Philippæorum, jure omni suo cessit Cardinali, quocum litigabatur. Vetabat omnino, ne ingens unquam pecuniæ copia in arca servaretur; id enim Episcopo dedecori esse; ut qui in ære alieno esse potius de-* (L. 8. c. 27. 28.) *beat, quàm pecunias ultra modum congerere.* Cùm Oriæ principatus ex ejus patrimonio avito distractus fuisset quadraginta millibus Philippæorum, ne pecuniam quidem illam tantam sibi repræsentari voluit, nisi eo temporis puncto, quo id necesse erat, ne aliàs irritus foret contractus, & totam protinus jussit asportari eam summam, atque in pauperes erogari. Cui mandata erat cura ejus distributionis, quadraginta duorum millium distributionem faciendam inopinus descripsit. Quo errore ad Carolum relato, voluit ille duo illa millia addita accumulari ex fundo quopiam alio.

Cùm in hortis versaretur Episcopi Viglebanensis, submonuit illum nescio quis, ejusmodi hortos ei instruendos esse. Ille excepit, *Sacra Biblia hortos esse Episcopi* longè pulcherrimos. Cùm juxta Viterbium in splendidissimo versaretur Palatio Cardinalis Gambaræ, non potuit sibi imperare, quin eum (Vigevano.) moneret, *Multò consultius facturum fuisse, si quod Monialium Cœnobium extruxisset ea pecunia, quæ in id Palatium fuerat absumpta.* Per litteras & destinato nuntio interpellatus ab Episcopo quopiam, ut Abbatiam vacantem Episcopatui suo valde tenui uniri exoraret à summo Pontifice: rescripsit illi Carolus antecessorum ejus aliquos fuisse, qui sanctitate claruissent, cùm nihilo pinguiores reditus obtinuissent; id in votis potissimum fuisse B. Augustino, ut eximeret sibi Deus ejiceretque animo concupiscentiam divitiarum, ut saluti animæ inimicissimam: illam Abbatiam fundatam fuisse ad utilitates quaspiam alias, quas nefas esset intercipi; denique satius fuisse, ut sexaginta Philippæos, quibus nuntium muneratus fuerat, pauperibus erogaret.

Divendito veteri instrumento domestico, & triginta millibus Philippæorum inde collectis, hæc statim in pauperes effudit. Effudit & similiter viginti illa millia, quæ sibi à fratris conjuge legata fuerant. Cùm in annuis proventibus suis computasset antea octoginta, vel centum Philippæorum millia, ex Beneficiis, Pensionibus, Legationibus, seu Provinciarum Præfecturis, & ex Patrimonio, omnia ea abjecit, præter viginti millia, quæ retinuit; cúmque admonerent aliqui potuisse ea omnia retineri, & in pios usus conferri, eo potissimum tempore, quo pestilentia Mediolanum populante sexaginta, aut septuaginta pauperum millia alenda ei erant; Responsum ab eo est, *Non fore ut unquam se pœniteret tantùm humeris suis excussisse onus; arduum enim esse quid, & periculi plenum, Christi patrimonii administrationem, cujus expensi rationes summo & austerissimo judici reddenda sint.* Addebat porro *contentum esse debere Episcopum titulo suæ Ecclesiæ, cui ut sponsæ dicare se & adglutinare deberet.* Ea denique fuit ejus in pauperes charitas, *ut ad summas sese ipse angustias compegerit, victu & vestitu contentus vilissimo, pane & aqua victitans, straminea cubans culcitra, veste quali pauperes teguntur, tum ipsius amore paupertatis, tum ut largius pauperibus erogaret.* Extremis testamenti sui tabulis hæredes scripsit pauperes Majoris Xenodochii Mediolanensis.

His & exemplis & regulis sanctissimis frugalitatis, modestiæ, pœnitentiæ, & amore castissimo observatæ Evangelicæ paupertatis, videre mihi videor Lectores mirum in modum stupefactos. Sed non minore illi, ut reor, admiratione percellerentur, si hic ego enarrare adgrederer, quantum auri, argentique effuderit Carolus in construendis, dotandis, decorandis Ecclesiis, Collegiis, Xenodochiis, Monasteriis, Seminariis, & sexcentis aliis illustrioribus monumentis munificentiæ ejus, & usus sanctissimi tum Ecclesiasticorum proventuum, tum patrimonii ipsius sui. Pervolutandus est Glossani lucubrationissimus de Caroli vita Commentarius, ut videas, & stupeas Archiepiscopum nobilitate, dignitate, fide, gratia & authoritate longè præcellentissimum, qui omnia pene sibi negaret ipsi, quò profunderet in egenos: qui hinc sibi gloriam, hinc gaudium, (L. 8. c. 25.) hinc opes cumulatissimas affluere sentiret, gestiretque, si pauperem, si frugalem, si modestissimam vitam ageret, parcimoniæque suæ fructibus innumerabiles Ecclesias, pauperesque foveret.

XIV. In ipsis Episcopatus sui primordiis Ximenius Archiepiscopus Toletanus, omnia prorsus repudiavit majoris pretii instrumenta aulæa, supellectilia aurea, & argentea; pedibus ingressus est, vel asino vectus; proventuum Ecclesiasticorum dimidiam partem pauperibus impertivit, insignia palam circumgestavit paupertatis suæ prioris in Franciscani Ordinis professione: donec his modum ponere compulere illum & litteræ Alexandri VI. Papæ, & gravissimæ expensæ belli Granatensis adversùs Mauros, denique Præfecturæ & Administrationes publicæ, quarum ei sarcina ingesta est, & in quibus necesse fuit nonnullo etiam exterioris pompæ præsidio claudicaturam aliàs authoritatem suam tueri. Nec tamen cum ei necessitati servire cogeretur, ab-

Gomec. l. 1 stinere potuit ab edendis nonnunquam illustribus quibusdam documentis suæ in pauperes & in paupertatem ipsam proclivitatis. Cùm annolum Mercator Indus adamante pulcherrimo, & quinque millium nummorum obtulisset; respondit Ximenius, Multò consultius fore eo pretio levare & *L. 2.* solari quinque millia militum ægrorum, distributis in singulos totidem Philippæis. Non omnem à mensa & domo sua magnificentiam ablegandam sibi duxerat, quod ita expedire videretur, ut honos & reverentia constaret integra & illibata publicis Re- *L. 7.* giisque Præfecturis, quibus vestitus erat. At interiores ejus vestes, lectus, & instrumentum privatum idem prorsus erat, atque cum Franciscanis adhuc Cœnobiis abditus ageret. Ita vir incomparabilis ea conjugavit, quæ nulla ratione posse sociari *Hisp. illust. To. 1. pag. 942. 949 975. 1137.* videbantur. *Qui personam publicam sustinent, uti non possunt plebeio vestitu & apparatu. Nam purpura splendore & suppellectilis lauta copia majestas quadam conciliatur, qua homines in officio continentur. Sed Ximenius quamvis istis in usum quem diximus uteretur, interiores vestes, & lecti quo indormiebat stragula semper ex præscripto instituti Franciscani habuit. Vita itaque tristioris perpetuò cultor, & rusticitati quàm deliciis propior semper fuit.*

XV. Evolvenda sunt jam nobis postremæ hujus ætatis Concilia, an & ipsa his exemplis consentiant. Diximus jam à Concilio Tridentino renovatos, & pristino vigori suo redintegraros fuisse Canones antiquos omnes Conciliorum, renovata & Decreta Poorificum, de extirpandis funditus superfluis omnibus in veste, supellectili, mensa Beneficia- *Sess. 22. c. 1.* riorum. En ipsa Concilii verba: *Statuit sancta Synodus, ut quæ aliàs à summis Pontificibus & sacris Conciliis de Clericorum vita, honestate, cultu doctrinaque retinenda; ac simul de luxu, comessationibus, necnon sæcularibus negotiis fugiendis, copiosè ac salubriter sancita fuerunt, eadem in posterum iisdem pœnis vel majoribus Ordinarii arbitrio imponendis observentur.*

Specialiter verò prisca authoritas restituta est Canonum Concilii Carthaginensis IV. quibus honesta frugalitas indicitur mensæ, supellectili, instrumento domestico, ut in se ipsis exhibeant Antistites formam velut quandam eximiam, normamque mediocritatis, abstinentiæque, quam Diœceseos Cle- *Sess. 25 c. 1.* rici omnes consectentur. *In primis ita mores suos omnes componant, ut ab eis reliqui frugalitatis, modestiæ, continentiæ, ac quæ nos tantopere commendat Deo, sanctæ humilitatis exempla petere possint. Quapropter exemplo Patrum nostrorum in Concilio Carthaginensi non solum jubet, ut Episcopi modesta supellectili & mensa ac frugali victu contenti sint: verùm etiam in reliquo vitæ genere, ac tota domo caveant, ne quid appareat quod à sancto hoc instituto sit alienum, quodque non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum præ se ferat.* Hit porro Tridentinis Decretis non Episcopi constringuntur soli, sed Clerici prorsus omnes, adeoque & Cardinales ipsi. *Quæ verò de Episcopis dicta sunt, eadem non solùm quibuscumque Beneficia Ecclesiastica tam Regularia, quàm Sæcularia obtinentibus pro gradûs sui conditione observari, sed & ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales pertinere decernit.*

XVI. In Concilio I. Mediolanensi prohibitæ sunt Episcopis sericæ vestes, panni pretiosiores, quidquid aromatis & pulveris est odorati, ungnentique, calcaria & fræna auro oblita, Ephippia qua- *Cap. 17. 18 19 20.* liacumque, nisi ex corio, vel lana. *In vestitu sericum non adhibeat, non pretiosis pellibus utatur, unguenta ne sumat, neve alias odorum suavitates confectur. Sit annulo Episcopali contentus. Ne mulæ, aut equo Episcopali stragulum & ornamentum ex villito, aut serico, sed ex corio factum aut lana adhibebit. Ephippiis aut calcaribus aut frænis inauratis non utetur.* Aurea rursus ibidem proscripta est, & argentea supellex, præter cochlearia. Serica, aulæa, elegantiæ tabellarum, picturæ & operis cujuscumque pretiosioris, similiter ablegatæ sunt. Duas tantum cameras aulæis vestiri indultum est, alteram infirmis, alteram visitationibus excipiendis. *In ejus supellectili nihil aureum, nihil argenteum sit, præter levissima ac tenuissima quædam instrumenta, ad cibum ori admovendum comparata. Nihil auro argentove ornatum, nihil sericum, aut serico distinctum, non colorum varietas, non aulea, aut tapetia, nihil acu pictum, nihil variè textum, nihil studiosius elaboratum. Denique non pluris sit artificium, aut manupretium, quàm rei necessitas postulet. In ædibus duo tantum loca vestiri possint, quæ attributa sint Episcopo, alter ejus valetudinis causa, alter eorum gratia qui ad Episcopum conveniunt.* Procul amandandum est ex hoc Concilio, quidquid est superfluæ pompæ & exquisitioris elegantiæ in equis, ædibus, picturis: *Equos ne alat nisi necessarios, domesticam omnem luxuriam, in ædificiis extruendis magnificentiam, picturas, inania ornamenta ac delicias excludat.* Lector mensæ adhibendus, & ea colenda parcimonia est, ut rarò, & propter hospites tantùm tertium ferculum adjiciatur. Proscribenda omnino vina exquisitiora, bellaria, & id genus alia gulæ irritamenta. *Ut aliquid consuetudini & hospitium stomacho indulgeamus, tertium ad summum simplicis opsonii ferculum tantùm apponi liceat, etiam quorumvis hospitum causa. Bellaria, placentæ, omniaque saccaro artificiosè condita cæteraque escarum lenocinia, exquisita etiam vinorum genera prohibentur.* Numerus familiarium & servorum pro modo necessitatis Prælatis, & utilitatis Ecclesiæ diffiniendus est. Eos porro quantum fas erit, Clericos esse optatissimum fuerit; non auri, non argenti, non serici ornatu qualicumque illis concesso: *Familiæ numerus is tantummodo sit, quo simul & Ecclesiæ utilitati, & Episcopi necessitati consulatur. Eum autem vehementer hortatur, ut in familia quamplurimos possit, habeat Clericos, qui nonnisi Clericali vestitu utantur, sericum aurum, & argentum colorumque varietatem omnino excludentes.*

In Concilio IV. Mediolanensi anno 1576. placuit hortari Beneficiarios & Parochos etiam tenuiores, ut decerpant aliquid necessarii etiam cultus sui, quod Ecclesiarum decorationi, & alimentis pauperum largiantur. *Exemplo sanctorum vos paupertate,* *Cap. 7.* *sobrietate ac parcimonia ita agite, ut non modo à supervacanearum rerum usibus abstinentes, sed vestro etiam defraudantes victu, Ecclesias vestras & altaria exornetis, sarta tecta habeatis, sacra supellectili instruatis: alienis item necessitatibus subveniatis, & pauperibus opitulemini.* At divites Beneficiarii jussi sunt sumptibus parcere domesticis, ut quod sibi detraxerint, Ecclesiis conferant decorandis, & levandis egenis: cùm ita statuat Ambrosius, ea voluntate ditatas fuisse à fidelibus Ecclesias, quò pauperes alerentur: ideoque præcepto charitatis injuriam fieri, si quo necessario subsidio pauperes frustrentur. *Qui verò uberiores Ecclesiasticos reditus habetis, Ecclesias magnificentius exornate, Christi visceribus substantiam Ecclesiasticam erogate, pauperibus scilicet, peregrinis, viduis, pupillis, ægrotis, in vincula conjectis, captivis, quibus egentibus & esurientibus, cùm subvenire possitis, si alimenta necessaria denegatis, violata charitatis rei

estis in conspectu Domini. Memento ejus quod à sanctissimo Patre Ambrosio scriptum est, sua fideles eo animo obtulisse Ecclesiæ ministris, ut per eorum manus, quorum fidei atque integritati summa omnia tribuebant, ad pauperes pervenirent.

XVII. Concilium Toletanum anno 1565. ornamentis quibuslibet aureis Episcopos interdixit, nisi ad Altaris cultum; damnavit & epulas opipatas; quòd illustretur Episcopatus splendore & puritate virtutum, non sæculari sumptu & pompa. *Episcoporum siquidem authoritas non his delitiis, vanisque splendoribus, sed fide ac vita meritis quærenda est.* Fercula ipsa mensæ hoc Concilio præfinita sunt, jussique Beneficiarii omnes, ut iisdem Episcopalis abstinentiæ legibus morem gererent. Concilium Burdigalense anno 1583. promulgavit rursum decreta omnia Tridentina, quibus configitur luxus Episcoporum mensæ, supellectilis & comitatûs. Anno 1585. placuit prætereà Concilio Aquensi confirmari, & publicari Decreta omnia superiùs laudata Concilii I. Mediolanensis.

Can. 3. 53.

Cap. 16.

XVIII. Finem faciemus huic capiti, addita ad calcem doctrina præstantissimi Cardinalis, præstantissimi & Archiepiscopi, super lectitandis ad mensam Sanctorum vitis, gestisque. Cùm Archiepiscopus Rotomagensis à Bellarmino Cardinali & Archiepiscopo Capuano flagitasset compendiariam quandam institutionem de virtutibus & officiis Episcoporum: eam illi proposuit Bellarminus, quam ipsemet proposuerat sibi formam toto illo triennio quo Archiepiscopatum administraverat Capuanum. Caput erat lectio jugis & commentatio Vitarum earum sanctissimorum olim Episcoporum, quas Surius compilavit, Sanctorum Ambrosii, Martini, Augustini, Germani Altisiodorensis, Antonini Florentini, Laurentii Justiniani Patriarchæ Venitiarum. De manibus nunquam deponebat Bellarminus vitarum ejusmodi libros, ex his mensæ suæ longè plurima & suavissima condimenta aspergebat. *Sanctorum Episcoporum vitas semper præ manibus habebam, & perpetuò in mensa mea erat aliquod Surii volumen apertum, ut ordinè percurrerem vitas sanctorum Episcoporum, Ambrosii, &c.*

De nefario & perverso usu rerum Ecclesiæ, proventuumque sacrorum.

CAPUT XLII. *P. 2. l. 4. c. 10.*

De usu illicito & nefando proventuum Ecclesiasticorum. De venatione, Choreis, Comœdiis, sæculo Ecclesiæ VI. VII. & VIII.

I. II. III. Concilia venatione Clericos omnes interdixerunt.

IV. Clericos prorsus omnes omni arcent venatione & aucupio.

V. Ne publicis quidem venationibus adesse fas erat.

VI. VII. VIII. IX. Omni Choreorum genere summoventur Clerici à Patribus & Conciliis & Patribus.

X. Non eo tantùm quòd fuligo quædam adhuc idololatriæ ob' ea erat.

XI. De Choreis ingenuorum impuberum, dum litterariis ludis vacant.

XII. XIII. Clericis & Monachis venatio specialiùs prohibetur.

XIV. Sancti Patres in venationes deStomachantur.

XV. Spectaculorum publicorum aditus intercluditur Clericis & Monachis: sanctissimus Episcopus Turon as sæpe vissima dispensatione illos semper intersuit.

XVI. Tarasii Patriarchæ mirabiles præceptiones, quàm alieni debeant esse Clerici à fastus cupiditatibus & voluptatibus omnibus.

XII. Spectacula publica paulatim auferunt Christiani Imperatores, eisque Clerici per Leges & Canones semper arcentur.

XVIII. XIX. XX. Continuata series Conciliorum & Patrum qui Clericos summoveri jubent à spectaculis, choreis, epulis, voluptatibus publicis.

I. CUm hactenus copiosè persecuti simus, quos in usus religiosos proventûs sacri Beneficiorum funderentur, jam operæ pretium est de usu eorum perverso dici, in venationes & spectacula, in ludos, in arma. Quod ad venationes attinet, vetiti sunt in Concilio Agathensi Episcopi, Presbyteri & Diaconi canes alere, aut aves, intentata contumacibus suspensione, aut etiam depositione. *Episcopis, Presbyteris, Diaconibus, canes ad venandum, aut accipitres habere non liceat. Quod si quis talium personarum in hoc voluntate detectus fuerit, si Episcopus est, tribus mensibus se à communione suspendat, Presbyter duobus mensibus se abstineat, Diaconus verò ab omni officio vel communione cessabit.* Queiu totidem verbis Canonem Concilium Epaonense firmavit. Can. 55. Can. 4.

II. Suam venandi insanam cupiditatem eo colore fucabant & obumbrabant quidam Episcopi, quòd fida canum custodia egerent ædes suæ. At contrà Concilium Matisconense II. ingerebat, Episcopales ædes omnibus patere debere jure & officio hospitalitatis, nec canibus objiciendos hospites; unam esse tutissimam & consentaneam ædium Episcopalium custodiam, orationem & psalmodiam, cui cum canibus & avibus omnino non convenit. *Volumus quod Episcopalis domus, quæ ad hoc Deo favente instituta est, ut sine personarum acceptione, miseriarum suarum levamen habere confidant, dum infestorum canum morsibus lanientur, detrimentum versa vice suorum sustineant corporum. Custodienda est igitur Episcopalis habitatio hymnis, non latratibus, operibus bonis, non morsibus venenosis. Ubi igitur Dei est assiduitas cantilena, monstrum est & dedecoris nota, canes ibi, vel accipitres habitare.* Can. 13.

III. Percontatus est B. Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus Zachariam Pontificem, quo sibi modo versandum esset cum Episcopis, venationi & bello deditis. *Sunt tamen ebriosi, & injuriosi, vel venatores, & qui pugnant in exercitu armati, & effundunt propria manu sanguinem hominum.* Hinc probabile est Bonifacium hujus authoritate Pontificis venationes explosisse, in Concilio quod coëgit: *Venationes & sylvaticas vagationes cum canibus, & ne accipitres & falcones habeant, prohibuimus.* Quæ eadem prohibitio totidem verbis iterata legitur in Concilio Liptinensi, cui Bonifacius præfuit: quin & latiùs manat, *Omnibus servis Dei.* Quo Clerici, Monachique circumscribuntur. In Concilio Suessionensi Clerici universim his arcentur voluptatibus. *Et omnes Clerici fornicationem non faciant, nec habitum laïcorum portent, nec apud canes venationes faciant, nec accipitres portent.* Epist. 1. Epist. 105. Can. 2. Can. 3.

IV. Certè his Canonibus frequentissimè prohibetur venatio tumultuosa & clamosa, ad quam canes avesque adhibentur, ut quæ frequentior sit & alienior à modestia & professione Cleri. Sed inficiari nemo potest, quin absolutè venationes prohibeantur. *Sunt venatores, &c. Prohibuimus venationes,*

&c. Nusquam intermittenda illa ex Pauli Apostoli dictata oratio, qua Clericos occupatissimos esse decet, cuicumque omnino repugnat venationi.

V. Concilio Trullano prohibiti sunt non modò Clerici, sed Laïci ipsi conspectu ipso venationum publicarum, quæ in Amphitheatris edebantur. Prohibuit & omnia hæc Synodus spectacula publica, Comœdias, Choreas, aliàs exauthorandis Clericis, Laicis à communione semovendis. *Omnino prohibet hæc sancta & universalis Synodus eos, qui dicuntur, mimos, & eorum spectacula: deinde venationum quoque spectationes, atque in scena saltationes fieri. Si quis autem præsentem Canonem contempserit, & se alicui eorum, quæ sunt vetita, dederit, si sit quidem Clericus, deponatur; si verò laicus, segregetur.* Enormitas pœnæ sceleris enormitatem prodit. Denique si vel conspectu ipso arceatur Clerici publicarum venationum, quin ipsimet à venatu funditus arceantur? (*Can. 51.*)

VI. Quoad Choreas, eas sive publicè, sive privatim sustulit hoc Concilium. *Sed & publicas mulierum saltationes, multam noxam exitiumque afferentes, tolli volumus: quin etiam eas quæ nomine eorum, qui falsò apud Gentiles dii nominati sunt, vel nomine virorum ac mulierum fiunt, saltationes, ac mysteria more antiquo & à vita Christianorum alieno, amandamus & expellimus. Si sint Clerici, deponi jubemus: si verò laici, segregari.* (*Can. 62.*)

Unde patet ea pœna Clericos implicari, quòd & ipsi ei se flagitio inocciderent quandoque. Denique profanam & superstitiosam damnat, abolerique jubet hæc Synodus consuetudinem, in Noviluniis accendendi per vicos ignes, & transiliendi. *Qui in Noviluniis à quibusdam ante suas officinas & domos accenduntur, rogos, supra quos etiam antiqua consuetudine salire ineptè ac desilire solent, jubemus deinceps cessare.* (*Can. 65.*)

VII. Qui has intemperantiùs amabant choreas, eas illi obumbrare & dissimulare voluerunt fuco pietatis, dicandis iis in Sanctorum venerationem, & celebrandis profanis his saltationibus ad fores Ecclesiarum, à quarum illæ legibus & sanctimonia sunt proculdubio alienissimæ. Unde & ad eas eliminandas authoritatem Regiam interponendam sibi duxit Concilium III. Toletanum. *Exterminanda est omnino irreligiosa consuetudo, quam vulgò per Sanctorum solemnitates agere consuevit; ut populi qui debent officia divina attendere, saltationibus & turpibus invigilent canticis, non solùm sibi nocentes, sed & religiosorum officiis perstrepentes. Hoc enim ut ab omni Hispania depellatur, Sacerdotum ac Judicum à Concilio sancto cura committitur.* Constitutionis Regiæ hæc sunt verba: *Quod balimantia & turpes cantici prohibendi sunt à Sanctorum solemnitatibus.* (*Can. 23.*)

VIII. Jam inde ab Augustini ætate proscriptæ fuerant hæ saltationes. *Isti infelices & miseri homines, qui balationes & saltationes ante ipsas Basilicas Sanctorum exercere non metuunt, nec erubescunt, Christiani ad Ecclesiam veniunt, Pagani de Ecclesia revertuntur. Quia ista balandi consuetudo de Paganorum observatione remansit.* Nec me fallit Augustini non esse hunc Sermonem. Ideo ejus certissimo hoc testimonio easdem insanias validissimè configemus. *Notum est omnibus, nugaces & turpes saltationes ab Episcopis solere compesci.* Sic ille contra Parmenianum. Episcopos addit malle addici se igni à persecutoribus, quàm ad has cogi saltationes. (*De Tempore Serm. 215.*) (*L. 3. c. ult.*)

IX. Videtur porro Augustinus alludere ad Canonem Concilii Africani, quo vetantur saltationes, utpote quæ famulentur licentiæ & impudicitiæ, quanquam fucus illis quidam obducatur colendorum festis diebus Sanctorum. *Quibus diebus etiam, quod pudoris est dicere, saltationes sceleratissimas per vicos atque plateas exerceant, ut matronalis honor, & innumerabilium fœminarum pudor devotè venientium ad sacratissimum diem, injuriis lascivientibus appetatur, ut etiam ipsius sanctæ Religionis pene fugiatur accessus.* (*Cod. Can. Eccl. Afric. Can. 60*)

X. Nec reliquas tantùm idololatriæ sordes, quæ his inhæserant voluptatibus publicis, & saltationibus; sed ipsam insectabantur licentiam, libidinem, impudicitiam cacerabantur sancti Patres, ab illis avelli difficillimam. Ita perspicuè Augustinus: *Notum est omnibus nugaces & turpes saltationes solere ab Episcopis compesci.* Explosæ sunt in Conciliis & saltationes eæ, quæ ad Ecclesiæ valvas fiebant in venerationem Sanctorum. Exponens Ambrosius hæc Evangelii verba, *Cantavimus vobis, & non saltastis,* docet non à nobis desiderari modulatas corporis jactationes, cùm ne juvenes quidem satis addeceat saltatio, incendendis potiùs cupiditatibus accommodatissima; sed longè aliam esse virtutum choream, quam præmonstrabat mystica illa Davidis ante Arcam saltatio. *Cavendum, ne quis vulgari quadam sermonis hujus deceptus interpretatione, putet nobis saltationis lubrica histrionicos motus & scenæ deliramenta mandari; hæc etiam in adolescentula ætate vitiosa sunt. Sed saltationem eam mandavit, qua saltavit David ante Arcam Domini. Non ergo illa deliciarum comes atque luxuriæ saltatio prædicatur, &c.* (*De Pœnit. L. 2. c. 6.*)

XI. Nec otiosa fortasse erit hæc excursio, si recurrat animo, quàm non pauci & Clerici & Regulares, non satis forsan perpensis his Ecclesiæ sanctissimis legibus, publicos etiamnunc ludos exhiberi curent, per ingenuos nobilesque adolescentulos, quibus & choreæ & spectacula quædam intertexuntur. Est omnino mihi quidem persuasissimum, integram & illibatam constare innoxiæ huic juventuti suam & animi & corporis pudicitiam inter has oblectationes. Sed etsi non excutitur, concutitur nonnunquam pudor & castimonia, & ultra ætatem gliscit nonnunquam nequitia. Denique quorsum artus intaminatos hactenus fingere, & frangere ad eos modos, motusque, quibus non eadem forsan inhærebit semper innocentia? Si *saltationes, balationes* toties à sanctis Patribus & à Conciliis proscriptæ sunt: cur ad eas, ad earum saltem præludia duces erunt quodammodo, qui duces, qui magistri sunt ad pietatem? An satis innoxia possunt esse noxiæ artis, & voluptatis tyrocinia qualiacumque?

XII. Ut ab hoc diverticulo in viam nos referamus, ad venationes iterum revocanda oratio est. Liber Pœnitentialis Gregorii Papæ III. Clericis qui venationem exercuerint, annum unum pœnitentiæ indicit, Diaconis biennium, triennium Presbyteris. *Si quis Clericus venationes exercuerit, unum annum pœniteat, Diaconus duos, Presbyter tres.* A beato Bonifacio summi Pontificis Legato grado extrusus est Servilion Episcopus Moguntinus, Synodico judicio, quòd bello cæcidisset, & venatus esset. Ita author vitæ Bonifacii.

XIII. Regula B. Ferreoli ad Monachos suos, illius nempe Uceticensis Episcopi, venationes & aucupia prohibet, ut sæcularem prorsus oblectationem, qua anima extra seipsam spargitur, & evagatur, & dum prædam capiat, præda ipsa fit. *Inter cæteras mundi delectationes noverit sibi Monachus venationem exercere prohibitum, &c. cùm scire potiùs debeat, vitia pro bestiis esse mactanda, &c. Bonum ergo vita sua cursum cursibus vanis perire judices, &c.* (*Uzès.*) (*Cap. 34.*)

Ne

Ne postponens Monachum ferarum & ipso captione capiatur: & sæcularibus desideriis irretitus, venator agrestium bestiarum, adversarii & ipse fiat venatio. Hæc erat pernecessaria institutio Monachis, qui ferè sylvas incolebant, & quorum labores, rusticasque operas feræ plerumque depopulabantur. Non vetat Ferreolus, quin in eas immittant canes, à quibus abigantur, non ut capiantur; quod qui semel sæculi voluptatibus renunciarunt, iis deliciæ omnes ab uno summo Deo sperandæ, & irrigandæ sint. *Sed soli Deo vacandum congaudeat, quem expetit.* Perspicuum est harum rationum paria esse momenta adversùs Clericos.

XIV. Ante Hieronymum adverterat Ambrosius, duos tantum in Scripturis commemorari venatores, Nemrodum, & Esaü, qui ambo impiorum
Ambr. in Psal. 118. Oct. 8. D 86. c 11. & reproborum personam circumferunt. *Denique nullum invenimus, in divinarium serie Scripturarum, de venatoribus justum.* De venatoribus publicis in Amphitheatro agit Augustinus, cùm in illis ait ipsum
In Ps. 102. placere & præmia donari flagitium. *Qui venatoribus donant, quare donant? Hoc in illo amant, in quo nequissimus est.*

XV. Venationibus privatis non tardè ad publicas feræ subministrabantur, plerumque in Amphitheatro. Sanxere constantissimè Concilia, ut ne unquam Clerici spectaculis & voluptatibus his publicis præsto essent, sive equorum curruumque certaminibus in Circo, sive ludis scenicis in Theatro.
Can. 24. 51. Accipe verba ipsa Trullanæ Synodi. *Ne cui liceat eorum, qui in Sacerdotali ordine enumerantur, vel Monachorum, in equorum curriculis subsistere, vel scenicos ludos sustinere.* Et sanctissimus tamen & eruditissimus Thomas Apameæ Episcopus, ut Persarum Regis iram molliret, ejusque gratiæ suavius illaberetur, mira & ut spero laudatissima dispensatione cum ipso interfuit certamini equorum in Circo.
L. 4. c. 24. Sic enim Evagrius: *Thomas vir non doctrina modo, sed rectè factis etiam facilè præstantissimus. Qui fortè unà cum Cosroë certamen equorum in Circo spectare, licet hoc Ecclesiæ Canon vetaret, neutiquam recusavit: Quod propterea ab eo factum est, ut omnibus modis Cosroïs furorem molliret mitigaretque.*

XVI. Urgente extrema ea necessitate demulcendæ iræ efferati tyranni & victoria ipsa sua insanientis, sapientissimus Præsul detrahendum censuit tum quidem aliquid de asperitate Canonum. At nullo ejusmodi necessitatis telo adactus Thomas non minus acerbè insectatus esset Clericos id genus voluptatibus indulgentes, quàm Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus, qui Clericos omnes absterruit effugavitque à spectaculis & curriculis equorum in Hippodromio, ut ad graviora se sanctioraque in Scripturis spectacula conferrent; abduxit & à Musicæ certaminibus auscultandis, eos qui aures vocesque suas sacris concentibus dedicassent; denique à deliciis omnibus sensibilibus publicè cum plebe aucupandis & degustandis avocavit, ut cœlesti suavitate veritatis & charitatis abundantius re-
Tarasii vita apud Surium die 25. Februar. creari se à Deo promererentur. *Multos itaque ex iis qui erant in sacris, qui equorum certaminibus mirandum in modum delectabantur, repressit, & ut se domi continerent, cùm hæc fierent, sibique & divinis Scripturis attenderent, admonuit; & ut nullam turpem & ab honestate alienam auditionem omnino admitterent, Davidicis verò fidibus portam aperirent, & iis magis delectarentur, persuasit, &c. Omnem verò rerum suavium odoratum, qui mortem attrahit, admittere dehortabatur: eum verò qui conservabat suaviolentiam Apostolicam, festinantem ad odorem unguentorum Christi maximè attrahere adhortabatur, &c.* Hinc illud existit Clericos sui status perfectionis non incuriosos, eas demum sensuum voluptates delibare posse, quibus fraudare sese non possunt, nisi & naturæ necessitatibus servire abnuant. Aliàs enim illi, ut sese, ita & sensus suos omnes divinis canticis & deliciis consecrarunt. Sed & ipsas fidelium oblationes Deo semet & Christo consecratas, hoc est res omnes & proventus Ecclesiæ, in profanas delicias & superfluitates absumi piaculare est.

XVII. Gladiatorum ludos Constantinus & Con- Theodoret.
stantius prohibuerunt, ut liquet ex legibus Codi- L. 5. c. 26.
cis Theodosiani. Sed ea tandem cruentissima certamina funditus sustulit Honorius Imperator, postquam Telemachus Monachus à Gladiatoribus occisus est, quos in Romano Stadio certantes divellere & deterrere à pugna tentabat. Abolita sunt & exterminata à Theodosio Juniore hominum cum belluis certamina, uno hoc verbo, quod in Amphitheatro pronunciatum ab eo est, Exhorrescere se cruenta spectacula. Qua pollet vi & authoritate una pii Imperatoris vox. Aures hic adhibendæ Socrati:
Annon habetis cognitum, nos ita assuefactos esse, ut nul- L. 7. c. 22.
la crudelia spectacula contemplari possimus. Quæ cum populus ex ejus ore audisset, de reliquo à crudelibus spectaculis abstinere didicit. Vigebant adhuc Circenses & scenici Ludi. Cùm Circenses priùs depertisset Valentinianus Junior, illos ipsemet postea ferè oblitteravit, ut in ejus Funere author est Ambrosius. *Ferebatur Valentinianus primo Circensibus delectari. Sic illud abstersit, ut ne solemnibus quidem principum natalibus, vel Imperialis honoris gratia Circenses putaret esse celebrandos.* Episcopos, Presbyteros & Diaconos ejecerat Justinianus ex omnibus spectaculis, quòd eorum sensus uni Deo dicari, eoque
uno deliciari castissimè debeant. *Ut scilicet ipsis sen-* Cod. l. 1.
soria omnia instrumenta pura fiant, & consecrentur Deo. Tit 4. c 34.
Eo confirmabatur Canon Concilii Carthaginensis III. ubi præfati Patres non nescii quam alienos esse deceat fideles omnes à spectaculis, iis interdixerant
Clericos & filios Clericorum. *Ut filii Episcoporum,* Can. 11.
vel Clericorum spectacula sæcularia non exhibeant, sed nec spectent, quandoquidem à spectaculo & omnes laïci prohibeantur. Semper enim Christianis omnibus hoc interdictum est, ut ubi blasphemi sunt, non accedant.

In Concilio etiam Africano spectacula in genere damnata fuerunt, interpellatique Imperatores, ut ne unquam ea Festis & Dominicis diebus celebrarentur: & ne ad ea fideles cogerentur, cùm cogi quemquam nefas sit ad ea, quæ divinis Legibus adver-
santur. *Nec oportere etiam quemquam Christianorum* Can. 15. 61.
ad hæc cogi spectacula, maximè quia in his exercendis quæ contra præcepta Dei sunt, nulla persecutionis necessitas à quoquam adhibenda est.

XVIII. Jamdiu ante Laodiceni Concilii Patres Can. 53. 54.
à nuptiis fidelium saltationes exploserant, fideles omnes absterruerant à spectaculis quibuscumque. *Quod non oportet Christianos ad nuptias euntes, balare vel saltare,* βαλλίζειν, ἢ ὀρχεῖσθαι. *Sed castè cœnare, vel prandere, sicut competit Christianis, &c. Non oportet Sacerdotes aut Clericos quibuscumque spectaculis in scenis aut nuptiis interesse.*

XIX. In Concilio denique Agathensi vetiti fuerant omnes Clerici, non nuptiarum tantum conviviis interesse, sed conventibus prorsus omnibus, ubi & cantatur & saltatur tam intemperanter & impudicè, ut his contaminentur oculi, sensusque alii, mysteriorum sanctimoniæ sacri. *Ubi amatoria*

Can. 39. *cantantur, & turpia, aut obscœni motus corporum choris & saltibus efferuntur; ne auditus & obtutus sacris Mysteriis deputati, turpium spectaculorum atque verborum contagione polluantur.* Verba eadem ipsa sunt
Can. 11. Venetici Concilii paulò antè habiti in Armorica Provincia.

XX. Eadem omnino præceptione Clericos omnes imbuerat B. Isidorus Hispalensis Episcopus, ut à sæculi voluptatibus diligentissimè aufugerent, & ne mundi pompis aut spectaculis unquam interessent.
De Eccles. Offic. l. 2. c. 2. *Hic lege Patrum cavetur, ut à vulgari vita seclusi, à mundi voluptatibus sese abstineant, nec spectaculis, nec pompis intersint, convivia publica fugiant, privata non tantum pudica, sed & sobria colant.* Cassiodorus ita stylum suum, linguamque Theodorico Regi commodavit, ut & ipse spectacula etiam dum
Baron. an. 509. n. 5. 523. n. 1. 2. ederet, detestaretur. *Spectaculum expellens gravissimos mores, evacuator honesti, &c. Hæc nos fovemus, necessitate populorum, &c. Expedit interdum desipere, ut possimus populi desiderata gaudia continere.*

CAPUT XLIII. *P. 2. l. 4. c. 11.*

De ludis & voluptatibus parum consentaneis Clerico cuicumque, per eadem mediæ ætatis sæcula.

I. Leges Imperatoria, quibus summoventur Clerici venatione, saltationibus, spectaculis, aleis; imò ne ejusmodi ludorum spectatores, aut utcumque participes sint.
II. Varii Canones ad proscribendos ludos.
III. Exempla ad hoc ipsum.
IV. An aliqui innocui sint ludi, nec Monachibus prohibiti.
V. Discrimen ludorum damnabilium & tolerandorum.

I. UT saltationibus, venatu, spectaculisque sæcularibus interdictum est Clericis, ita & ludis. Canones, ut videtur, confirmabat Justinianus, cùm alea arcebat Clericos, imò & locis, ac conventibus iis quomodocumque præsentes esse, ubi his ludis aut spectaculis publicis vacatur.
Cod. l. 1. De Episc. & Cler. l. 17. Novel. 123. c. 10. *Interdicimus sanctissimis Episcopis & Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis, & Lectoribus, & omnibus aliis cujuslibet ordinis venerabilis collegii aut schematis constitutis ad tabulas ludere, aut aliis ludentibus participes esse, aut inspectores fieri, aut ad quodlibet spectaculum spectandi gratia venire. Si quis autem ex his in hoc deliquerit, jubemus hunc tribus annis à venerabili ministerio prohiberi, & in Monasterium redigi.* Suspendi ad triennium, & in Monasterium detrudi ad pœnitentiam, ejusmodi pœnæ sunt, quibus in leves culpas non animadverteretur. Alia lege Justinianus executionem legis hujus Episcopis delegavit, data copia ut opem & tuitionem accerserent Præsidum
Cod. l. 1. De Episc. audien. l. 25. Provinciæ. *Quæ de alea, sive ut vocant, cottis, οἱ κύβοι, ἤτοι κότται, ac de eorum prohibitione à nobis sancita sunt, ea liceat Dei amicissimis Episcopis, & perscrutari, & cohibere, si fiant, & flagitiosos per clarissimos Præsides Provinciarum, & Patres defensoresque civitatum ad modestiam reducere.* Illa autem in hanc rem potissima est Constitutio ejusdem Principis, qua vicem primùm dolet nonnullorum ex Presbyteris & Clericis, adeoque & ex Episcopis, qui sese his contaminabant ludis, quibus ne Laïcos quidem illigari fas est, aut ad legis adversariis sibi ludibrium, ludentium spectatores & participes fiebant.
Ibid. l. 34. *Præter communem rerum fidem, ex Presbyteris & Diaconis: nam eo amplius dicere erubescimus, nempe Episcopos, non verentur, alii quidem per se ipsos, cubos seu tesseras contrectare, & adeo pudendum, atque ipsis etiam laïcis à nobis interdictum spectaculum participari; & alii verò talem ludum non accusant, sed vel communicant facientibus aut sedent peccatores, &c. Polluunt suas manus, & oculos, & aures, sic damnatis & prohibitis ludis.* Vetat ergo Princeps ne his se profanis ludis spectaculisque quicumque Clerici commaculent, itemque ne equorum certaminibus, ne scenicis ludis, aut venationibus ferarum, id ipsi eùm profiteantur, & in se recipiant, avocare fideles omnes ab istiusmodi pompis & vanissimis oblectamentis. *Ipsi prædicant, ut abrenuntient adversarii dæmonis* Tit. 9. c. 27.
cultui, & omnibus pompis ejus, quarum non minima pars talia spectacula sunt. In Nomocanonem Joannis Antiocheni & Photii congestæ sunt Leges istæ omnes Imperatoriæ.

II. Trullanum Concilium excommunicatione innodavit Laïcos, Clericos depositione, si qui ludis his prohibitis vacarent. *Nullum omnino sive Cleri-* Can. 50.
cum, sive laïcum ab hoc deincept tempore, alea ludere. Si quis autem hoc deinceps facere deprehensus fuerit, si sit quidem Clericus, deponatur: si laïcus segregetur. Ita renovabantur Apostolici Canones, qui eadem in- Can. 42. 43.
tentaverant pœnas Clericis. Laïcisque, eadem ludorum damnabilium voluptate decerpatis. Laïcos solos his minis perculerant Patres Concilii Eliberitani, quòd in Clericos ne caderet quidem suspicio rei tam absurdæ. *Si quis fidelis alea, id est, tabu-* Can. 78.
la luserit, placuit eum abstinere; & si emendatus cessaverit, post annum poterit communione conciliari. Denique tanta invidiæ flamma in hos ludos eruperat, ut aleæ amatores impatientissimè ferrent Aleatores se dici, & aliud nescio quid nominis subrogarent, quo non eadem sibi inureretur infamia. Ita enim Ammianus Marcellinus de Romana nobilitate verba faciens: *Quidam ex his licèt rari, Aleatorum vo-* L. 28. c. 22.
cabulum declinant, ideoque se volunt appellari Tesserarios. Inter quos tantum differt, quantum inter fures & latrones.

III. Supersunt in historicis Eusebii monumentis excerpta quædam ex elegantissimis olim Apollonii opusculis adversùs Montanistas, ubi vir summus convellit insanos antiquissimæ Ecclesiarum doctrinæ adversarios, qui perversissimè Prophetarum sibi nomen & gloriam sumebant, cùm vitæ pravitate doctrinam ipsi suam infamarent, voluptatique, tesseris, & usuræ studerent. En ipsa Apollonii verba: *Dic mihi, Tingitne capillos Propheta? An stibio* L. 5. c. 18.
oculos linit, an studet ornari, an tabula ludit & tesseris, an pecuniam locat fœnori?

Erat certè Synesio exploratissimum, quàm ab- Hieron. De Script. Eccl. in Apoll.
horrere deberent Clerici omnes à ludis, cùm hac etiam ratione muniret se adversùs electores suos, & Episcopales infulas detrectaret, quòd abstinere ludo non posset, cùm Episcopus debeat ab his voluptatibus alienissimus esse, nec alias captare, quàm cælestium Scripturarum oblectationes. *Scis me, cùm* Epist. 105.
à libris oculos avocavi, in omne ludorum genus esse propensum. At Episcopum divinum esse hominem oportet, utpote qui ab omni ludo, perinde ac Deus ipse, alienus & inexorabilis esse debeat, &c. Ut & ad mæstitiam sit compositus, & ad nullam voluptatem confringi atque emolliri possit.

Narrat Gregorius Turonensis Sanctimoniales quasdam sanctæ Radegundis Pictaviensis, Abbatissæ suæ tum culpas alias ingessisse, tum quòd *ad tabu-* L. 10. c. 16.
las lusisset. Purgabat se Abbatissa, quòd lusisset superstite beata Radegunda, in quam adeo ea culpa resiliret; porro ejusmodi lusum nec Canonicis

Regulis, nec Regula ipsa sua vetari; paritutam se tamen Episcoporum mandato. *Respondit, Etsi lusisset vivente domina Radegunde, se minus culpa respiceret; tamen nec in Regula per scripturam prohiberi, nec in Canonibus recolit: sed ad jussionem Episcoporum repromisit cervice se inflexa per pœnitentiam quidquid juberetur implere.*

IV. Propè abest à vero hunc tabulatum ludum longè alium esse ab eo, quem Leges & Canones explosere. Honesta ea erat animi relaxatio, maximè inter Moniales, quæ eo se ludo oblectabant brevissimo quodam temporis intervallo, ad reficiendas animi vires; cùm ludus ille aleæ & tesserarum, quem procul amandari jubent Canones & Leges, animi perturbationes ciere soleat, & cupiditates inflammare, tum victoriæ, tum lucri, unde plerumque jurgia, contentiones & dispendia proficiscantur. Eorum detestatur nobilis Historicus Cornelius Tacitus insaniam incredibilem, qui eo ludo perdita substantia sua omni, corpus denique & libertatem suam addicebant, quo fiebat ut & victorea victoriæ suæ puderet, eoque ut se exolverent, per commercia in longinquas gentes eos distraherent. Sic enim ille de Moribus Germanorum. *Tanta lucrandi perdendique temeritate, ut cùm omnia defecerint, extremo ac novissimo jactu de libertate & de corpore contendant. Victus voluntariam servitutem adit, &c. Servos conditionis hujus per commercia tradunt, ut se quoque pudore victoriæ exolvant.* Cap. 24.

V. His flagrantissimis ludendi cupiditatibus, lucrandi, perdendi, his rei omnium pretiosissimæ, temporis dissipationibus, his mortalium calamitatibus, & ruinis familiarum obviam ibant leges, aleæ & aleatoribus jure merito infestissimæ. Audiendus hîc Clemens Alexandrinus: *Jam verò prohibendus quoque est tesserarum ludus, τῶν κύβων παιδιὰ, & præterea ex talorum ludo lucri studium, quod nonnulli acriter sequuntur: ἡ τῶν ἀστραγάλων. Talia enim inconsideratus luxuria amor otiosis oblectamina suppeditat. In causa enim est desidia.* Aliàs inficiari nemo cordatus potest, quin & piis & religiosis sua sint honesta, furtimque quodammodo delibanda oblectamenta, & laxamenta animi, ut de B. Joanne Apostolo & Evangelista narrat Cassianus. Pædag. l. 3. c. 11.

CAPUT XLIV. *P. 2. l. 4. c. 12.*

Militia & armis Clerici prohibiti, per eadem media sæcula VI. VII. & VIII.

I. II. Quæ Concilia à militia & armis Clericos deterruerint

III. Ut in Exercitu Sacramenta administrarent Episcopi, Presbyterique.

IV. Mirabilia Episcoporum exempla, qui exercitibus & castris intervenerunt.

V. Gregorius Magnus & Stephanus III. non multùm dissimilem secuti sunt rationem.

VI. VII. In Hispania & in Oriente valebant utique eædem Leges.

VIII. IX. Basilii Canones in eandem rem, & Concilii Cabilonensis.

X. XI. XII. Quæ Athanasii, quæ Chrysostomi sententia.

XIII. Singularia quædam exempla, ubi Clerici, ubi Episcopi, etiam sanctitate conspicui militaribus interfuere expeditionibus, semoti tamen ab actu, ut armati quidem.

I. SUperest ut pauca aliqua perstringamus de bello, & de armis, & de sacrorum in ea redituum impendiis. Cùm Sacerdotium Christianum pacem & charitatem spiret, & præ se ferat, hinc dilucidum fit non aliis Clericos armis cingendos esse, quàm spiritalibus, utpote quibus paci & tranquillitati Christianæ longiùs latiùsque propagandæ militatur. Ideo & Concilium Matisconense I. in carcerem menstruum contrudit, & vitam interim pane & aqua tolerare jubet Clericos eos, qui deprehensi fuerint indecenti cum veste & armis. *Si Clericus aut cum indecenti veste, aut cum armis inventus, à seniore ita coërceatur, ut triginta dierum inclusione detentus, aqua tantum & modico pane diebus singulis sustentetur.* Can. 5.

II. Succensentem suprà audivimus Bonifacium Archiepiscopum in Epistola ad Zachariam Papam data, Episcopis iis, qui *pugnabant in exercitu armati, & effundebant propria manu sanguinem hominum.* Ei malo medicinam fecit Concilium Liptinense, vetitis Clericis, Monachisque, ne arma unquam induerent, aut pugnarent, vel exercitibus intervenirent, nisi paucissimi illi numero Episcopi, quorum est in castris Principibus, Ducibus, & militi ipsi Sacramenta erogare. *Servis Dei per omnia armaturam portare, vel pugnare, aut in exercitum & in hostem pergere omnino prohibuimus, nisi illis tantum, qui propter divinum mysterium, Missarum scilicet solennia adimplenda, & Sanctorum patrocinia portanda, ad hoc electi sunt; id est, unum vel duos Episcopos, cum Capellanis & Presbyteris eorum Princeps secum habeat. Et unusquisque Præfectus unum Presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus indicare pœnitentiam possit.* Can. 2. Ejus Canonis hanc summam fecit Bonifacius in Epistola quadam: *Interdiximus servis Dei, ne pompatico habitu, vel sagis, vel armis utantur.*

III. Habes hic unum & alterum Episcopum, cum Presbyteris suis, Principi in exercitu affixum; habes Presbyteros quasi Eleemosynarios Castrorum cuique militum Cohorti addictos; qui uni tamen spiritali militiæ, & sacrarum functionum ministerio vacent. Idem præcipit Abbatibus Concilium Suessionense, eodem propè tempore habitum, ne se militaribus muniis subducerent, quanquam certos militum cuneos jam tenerentur suo sumptu Regiis Exercitibus adgregare, ut alibi dictum est prolixiùs. *Et Abbates legitimi hostem non faciant, nisi tantùm homines eorum transmittant.* Can. 3. Legitimi dicuntur hic Abbates, qui Regulares erant, cùm eidem Cœnobio esset & Commendatarius Abbas laïcus & miles, cui Regularis Abbas ductandum commendabat militum cuneum, Abbatiæ sumptu sustentandum.

IV. Ubi Gregorius Turonensis duorum illorum commemorat facinora Præsulum, qui semel iterumque exauthorati fuere, armis quoque illos & militia delectatos declarat, quin & prœliis, cædibusque cruentatos fuisse. *Fuerunt in hoc prælio Sidonius & Sagittarius fratres, atque Episcopi, qui non cruce cælesti muniti, sed galea aut lorica sæculari armati, multos manibus propriis, quod pejus est, interfecisse referuntur.* L. 4. c. 43.

Ducem se quidem Christiano exercitui præstitit B. Germanus Altisiodorensis Episcopus in Britannia majore, sed eo tantùm fine & consilio, ut cælestis militiæ opem imploraret adversùs Pictos & Scotos, Barbaricas gentes, qui mox prostrati fugatique sunt. *Cùm Germanus ipse dux belli factus, non clangore tubæ, sed clamore Alleluia, totius exercitus voce ad sydera levata, hostem immanem in fugam vertit.* Sic Ado in Chronico, qui non ita præclaro encomio prosequitur Episcopum alium, qui Gallicanum ductabat exercitum adversùs Suevos, nec affuit

tantùm, sed præfuit prælio cruentissimo. *Anepos Episcopus secularis conversationis vir, duxit exercitum Francorum contra Viliarium in Suevos, ubi gravissima cædes facta est, anno Domini 712.* Idem narrat & Beda de B. Germano, atque modò Gregorius Turonensis, sola illum oratione armatum, congressumque fuisse cum hoste, non nescium hanc militiam à Christo & Apostolis dedicatam fuisse. *Itaque Apostolicis ducibus Christus militabat in Castris.* L. 1. c. 20.

At longè admirabilius est, quod idem alibi Beda memorat de certamine inter duos Britannorum Reges inito, quorum alteri præter militem aderat tam innumerabilis multitudo eorum, qui solis decertarent precibus, ac præsertim Monachorum celeberrimi Cœnobii Bancorensis, ut eorum intersecti sint mille & ducenti, cùm qui defensor eis datus fuerat, primus fugam arripuisset. L. 2. c. 2. *Extinctos in ea pugna ferunt, de iis qui ad orandum venerant, viros circiter mille ducentos, & solùm quinquaginta fuga lapsos.* L. 3. c. 18. Narrat idem alibi Anglos Orientales numero impares hostium exercitui, advolasse ad Monasterium, ubi Sigebertus Rex administrato aliquandiu Regno, editisque tum sapientiæ & pietatis documentis, regno corruptibili se abdicaverat, quo incorruptibili potiretur: illum vi allata abripuisse, ea spe fore, ut vel ipso ejus conspectu, animi convalescerent, militibusque invicta quædam fortitudo aspiraretur; at Sigebertum præsentis, quam præteriti sui status & propositi tenaciorem, constantissimè & armis, & acie abstinuisse, animique magnitudinem præclarius ostentasse cadendo, quàm occidendo. *Illo nolente ac contradicente, invitum de Monasterio eruentes duxerunt in certamen, sperantes minùs animos militum trepidare, minùs præsente duce quondam strenuissimo & eximio, posse de fuga meditari. Sed ipse professionis sua non immemor, dum optimo esset vallatus exercitu, non nisi virgam tamen habere in manu voluit, occisusque est unà cum Rege Egrico, cæsus sive dispersus exercitus.*

V. Alienissimo se quoque animo à cruentis his expeditionibus tum restatus est esse Gregorius Magnus, cùm verbis suis moneri voluit Mauritium Imperatorem, in sua potestate fuisse, ut internecione delerentur omnes Longobardi, qui Ecclesiæ & Imperio bellum indixerant. Sed non eum esse se, qui cujusquam fundendo sanguini, aut cædi operam suam interponeret, vel authoritatem accommodaret. Joan. Diac. L. 4. c. 64. Greg. Reg. L. 7. Ep. 1. *Unum est, quod breviter suggeras serenissimis dominis nostris, quia si ego servus eorum in morte Longobardorum me miscere voluissem, hodie Longobardorum gens nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in summa confusione divisa esset. Sed quia Deum timeo, in morte cujuslibet hominis me miscere formido.* Fungebatur tamen officio Gregorius, & strenuè instabat, ut Imperatorius exercitus incursationes Longobardorum in Romanorum fines compesceret. Contra autem Stephanus III. & reliqui Pontifices Romani ejus ævi adversùs eosdem Longobardos appellavere Galliæ Regum tuitionem, & arma victricia, in quibus experiebantur inexpugnabile esse Ecclesiæ Romanæ munimentum. Ita enim ille ad Reges Galliæ. Epist. 3. *Peto vos, ne pereamus, nequando dicant gentes, quæ in cuncto orbe terrarum sunt, Ubi est fiducia Romanorum, quam post Deum in Regibus, & in gente Francorum habebant.* Ut non dubitaverat Gregorius Imperatorios exercitus excitare se posse ad propulsandos Longobardos; ita ne ambigere quidem potuit Stephanus III. quin cessante Imperatoria militia, posset adversùs eosdem hostes auxiliares invocare cohortes Regum Francorum. Itaque specie magis, quàm re utriusque Pontificis consilia, & rationes dissidebant.

VI. In Concilio Ilerdensi biennii suspensio & pœnitentia constituta est in Clericos, qui manus sanguini Christi distribuendo sacras, humano fuso cruore inquinarent. *De his Clericis, qui in obsessionis necessitate positi fuerint; id statutum est, ut qui altario ministrant, & Christi sanguinem tradunt, vel vasa sacro officio deputata contrectant, ut ab omni humano sanguine, etiam hostili abstineant. Quod si in hoc inciderint, duobus annis tam officio, quam Communione priventur.* Can. 1. In Concilio Toletano IV. exauthorantur, & pœnitentiæ mancipantur in Cœnobio quopiam, qui Clerici cùm essent, plebe ad seditionem concitata, ipsi ad arma convolassent. Can. 45.

VII. Fuit & illud Orientalibus Episcopis perspectissimum, blandissimè conciliandam esse professionis suæ humanitatem & indulgentiam, cum ea charitate & tuitione, quam populis suis deberent, & civitatibus ab hoste circumvallatis. Theodoretus Canonum consultissimus, affirmat sanctissimum illum Nisibis Episcopum Jacobum, & Episcopum pariter, & Præfectum, ac defensorem se egisse, exercitusque ducem ejus Civitatis, quæ Imperii in finibus, & veluti certum propugnaculum esset. ἱερεὺς, ὁ ἄρχων, ὁ στρατηγός. Cùm eam obsidione cinxisset Persarum Rex, murosque magnam partem evertisset, flumine coërcito, & post liberius effuso, sanctissimus Præsul muros alios restaurari fecit, novisque machinis excitatis, hostes omnino ab obsidione repulit. L. 2. c. 30. *Divinus ille vir Jacobus, sua precationis virtute, non solùm militum, aliorumque incolarum confirmavit animos, verùm etiam murum denuò exstruxit, & machinis oppositis hostes irruentes repulit.* Sed scitè & verè illud observat Theodoretus, convenienter Canonum statutis, pugnasse Jacobum, vicisse, Persas fugasse, ab Ecclesia non discedentem, ad mœnia nec accedentem, uno, eoque invictissimo orationis præsidio. *Quas res perfecit, non accedendo ad mœnia, sed intus in sacrosancto Templo Deum precibus enixè sollicitando.*

VIII. Fidelibus qui hostilem prælio sanguinem fudissent, suadebat Basilius, ut triennium totum sacro Christi corporis epulo se abstinerent: & fatebatur tamen nihil illis hactenus pœnarum indictum fuisse, cùm manus & arma defensione patriæ & castitatis consecrassent. *Cædes in bellis factas patres pro cædibus non reputavere, ut mihi videtur, ignoscentes iis qui pro pudicitia & pietate decertant.* Epist. ad Amphi. c. 13. Addit Balsamon ejus Basilii Canonis usum exolevisse; aliàs enim totum vitæ cursum milites peracturos, beatæ hujus communionis exortes; at cùm voluisset Phocas Imperator Martyrum albo inscribi, qui in bello milites ferro cecidissent, hoc Basilii Canone munisse se Episcopos, & ejus postulata refutasse. Addit denique idem Balsamon, complusculos Presbyteros, & ex Episcopis unum jussu Imperatoris venisse in conspectum Concilii, quod arma gestassent, pugnassentque cum hoste: tumque Episcopos Concilii varias in sententias isse: aliis convenienter huic Canoni eos orbantibus omni prorsus sacro ministerio; aliis sæcularis, quàm Ecclesiasticæ militiæ amantioribus, eoque censentibus his etiam laudes ingerendas. Adeo Canones isti tum in desuetudinem, & in contemptum venerant.

IX. Nec Basilii tantum Canone, sed & Calchedonensi, gravissimæ decernebantur hæ pœnæ, in Clericatûs transfugas, vel Cœnobiorum, qui sæ-

culari se vel dignitatum, vel armorum militiæ adscribi ambibant. *Can. 7.* *Eos qui in Clero semel ordinati sunt, & itidem Monachos, statuimus nec ad militarem expeditionem, nec ad sæcularem dignitatem posse venire. Qui autem hæc audent & non pœnitentia ducti ad id revertuntur, quod propter Deum priùs elegerant, anathematizari.* *Can. 93.* Qui idem Canon inter Apostolicos locum habet.

Tit. 9. c. 32. X. In Nomocanonem suum contulit Photius Legea omnes, quibus Clerici & Beneficiarii abdicantur, qui se militiæ implicuerint. His Legibus priscis posteriores alias adjicit Balsamon.

XI. Risit Athanasius ludificatiooes Episcoporum Arianorum, qui Romano ne Concilio interesse cogerentur, cùm illud Julius Papa, ipsorum postulatis obsecundana indixisset, Persicum bellum prætexebant. At contra declarat Athanasius, non esse quod se Episcopi bellicis tumultibus interponant. *Epist. ad Solitar.* *Causificationem interim turpem fingentes, se ob bella Persarum venire non posse. Sed in ea re nihil veri. Metus enim conscientia eos expediebat. Quid enim negotii Episcopis cum bello.*

XII. Declarat & illud Chrysostomus, arma Sacerdotum, nimirum preces, non paulò invictiora esse, & terribiliora, quam ipsa militum tela: cùm subito ebulliente lepra percusserit Deus Regem ferocientem, & sacerdotales monitiones fastidientem. *Hom. 4. in verba Isaiæ, Vidi Dominum.* *Nam sacerdotis est arguere, non movere arma, non clypeum tractare, &c. Ut intelligatis Sacerdotium Regno majus esse.*

XIII. In confesso tamen est, incidisse eas temporum difficultates, ex discrimina, ut necessariò Clerici ipsi arma corripuerint, & corripi fecerint ad patriæ regionis tuitionem, ne hiscentibus quidem Episcopis, aut insimulantibus tam necessariam publicæ salutis defensionem. Cùm Barbari copias Romanas in fugam vertissent, Parochi classicum cecinere, rusticisque Parochiarum suarum adgregatis hostem victoria sua insanientem effugarunt. Synesius, ut alibi à nobis memoratum est, præerat illius tum Provinciæ Metropoli, idemque non defensionem tantum paravit, sed & encomium cecinit eorum, qui pro patriæ & Ecclesiæ incolumitate in *Epist. 122.* tantum se discrimen conjecerant. *Plurimo Auxiditarum sacerdotibus bona contingant, qui cum milites in montium se latebras abdidissent, suumque ipsi sanguinem custodire vellent, rusticam plebem convocantes, statim ab ipsis sacris recta ad hostes duxerunt, fusisque ad Deum precibus, trophæum erexerunt.* Rusticos quidem suos hi Parochi in aciem eduxerunt, in tuitionem regionis à militibus proditæ; sed ipsi sanè pugna abstinoere, & ne arma quidem attigere. Id perspicuè notat Synesius, cùm Parochos una hac induit cura & sollicitudine, congregandi rusticos, educendi in aciem, pugnandi non aliter, quam precibus ad Deum ingeminatis. Id ipsum & alibi disertius ille affirmat, cùm Diaconum commendat, qui strenuitatem miram ostentabat, cùm inermis tamen esset, unde nec irruentem in se unum ex hostibus probè armatum potuit, nisi lapide percutiendo, propulsare, quod fecit teste Synesio, quasi pugno illum cecidisset. *Hic ille est qui Princeps armatum militem inermis excepit, quem quominus lapide tempori illiso feriit, non ut eum jaceret, sed ut quasi pugnis infestis insiliret.* Arrepto certè militia ejus gladio, plures ille alios confudit, sed is fuit & prælii æstus, & victoriæ ardor, qoi transversum illum egit, ultra eos justi moderaminis limites, quos sibi ipse præscripsisset, *L. 7. c. 13.* Judeos Alexandria expulit B. Cyrillus Alexandrinus Episcopus, teste Socrate, eo milite quem ipse collegisset, & Præfecto Oreste adeo non ferente suppetias, ut palam adversaretur, quod jam dudum ad se traxissent Episcopi Alexandrini maximam partem ejus potestatis, quam Imperatorii Ministri solent explicare. Marcellus Apameæ sanctissimus Episcopus sub Imperatore Theodosio Idolorum templa diruere adgressus est, eoque ex Sozomeno militem ipsemet & Gladiatores adduxit. *Certior factus in Aulone templum esse amplissimum, militibus aliquot ac gladiatoribus assumptis, adversus illud contendebat.* *L. 7. c. 15.* At Marcellus ne ad sui quidem defensionem rum armis sese ullis muniverat. Itaque in eum seorsim subductum impetum fecere Gentiles, ejusque sanguine ruinas collabentis templi sui conspersere. Ejus ut Martyris memoria in sacris tabulis colitur.

CAPUT XLV. *P. 3. l. 4. c. 9.*

Voluptates & pompæ sæculi, & insanæ expensæ Clericis prohibentur, venatio, comœdia, arma, pugnæ, tabernæ, sub Imperio Caroli Magni & ejus stirpis.

I. Clericos Concilia arcent ludis, venationibus, scenicis ludis.

II. His Conciliis consentiunt Capitularia Regum.

III. In hæc stomachatur Jonas, & in Proceres, Nobilesque, qui suo venandi jure utuntur impotentius.

IV. Musica certamina Clericis prohibita, nisi ad Psalmorum concentum.

V. Canones iidem in Oriente vigebant.

VI. Aditus Clericis interclusus ad spectacula. Ubi salus periclitatur, molliores Canonum interpretationes explodendæ sunt.

VII. Ne Clerici armati ingrediantur.

VIII. De eodem. Nec laici sacris mysteriis armati intersint.

IX. Vetitus aditus ad Tabernas.

X. De expensis ad commoda publica.

I. PRoscripsere à Clero sacri Canones molliores omnes & effæminatas voluptates, pompasque ludicras sæculi, ludos, comœdias, venationes, quidquid est denique quod sensus fascinare, & corda inficere ac vitiare possit. Ita enim Concilium III. Turonense: *Ab omnibus quæcumque ad aurium, & ad oculorum pertinent illecebras, unde vigor animi emolliri posse credatur, quod de aliquibus generibus musicorum, aliisque nonnullis rebus sentiri potest, Dei Sacerdotes abstinere debent. Quia per aurium oculorumque illecebras vitiorum turba ad animam ingredi solet. Histrionum quoque turpium, & obscœnorum insolentias jocorum & ipsi animo effugere, cæterisque Sacerdotibus effugienda prædicare debent.* *Can. 7.* Et proximo mox Canone: *Sacerdotibus non expedit sæcularibus & turpibus quibuslibet interesse jocis. Venationes quoque ferarum, vel avium minimè sectentur.* A quibus non recedebat Concilium Cabilonense II. ut non è Clero tantùm, sed & è laïcis si fieri posset, ejicerentur periculosissimæ venationum & scenicorum ludorum voluptates. *Can. 9.* *Ab omnibus oculorum auriumque illecebris Sacerdotes abstinere debent; & canum, accipitrum, falconum, vel cæterarum hujusmodi rerum curam parvipendere; histrionum sive scurrarum, & turpium sive obscœnorum jocorum insolentiam, non solum ipsi respuant, verùm etiam fidelibus respuenda percenseant.*

II. Episcopos, Abbates & Abbatissas avocaverat Carolus Magnus ipse ab expensis illis incredibilibus hominum in venationes & ancupia insanien-

Conc. Gall. To. 2. pag. 157. Can. 14. tinm. *Ut Episcopi & Abbates, & Abbatissæ, culpas (seu copulas) canum non habeant, nec falcones, nec accipitres, nec jocalatores.* Concilium Moguntinum Comœdias & aleas proscripsit. *Jocum sæcularem diligere, aleas amare.* Triennii suspensione mulctati fuerant Clerici Comœdiæ & aleæ sectatores. *Si quis Clericus ad tabulas ludat, vel spectaculis attendat, per tres annos à sacro ministerio prohibeatur, & si dignam pœnitentiam fecerit, reconcilietur.* *Addit. 3. c. 27.*

III. Laïcos ipsos iniquo patiebatur animo Jonas Aurelianensis Episcopus, si expendere mallent opes suas in canes, quàm in pauperes; in aves, quàm in membra Christi. *Existunt complures, qui ob amorem canum, & diversissimas venationes, quibus miserabiliter insistunt, & pauperum curam quodammodo negligunt.* Quanto ergo ille æstu excanduisset in Beneficiarios, qui commendata sibi pauperum patrimonia, his esurientibus subtrahunt, ut in canes effundant. *De instit. laïcali. l. 2. c. 23.*

Sed eò vehementissimè justissiméque effervescit Jonas, quòd impotentiùs sæviúsque Magnates suo venationum abutantur jure, cui fori, quàm poli leges consonantiores utique sunt. *Ibidem.* *Miserabilis sanè & valde deflenda res est, quando, pro feris quas cura hominum non aluit, sed Deus in commune mortalibus ad utendum concessit, pauperes à potentioribus spoliantur, flagellantur, ergastulis detruduntur, & multa alia patiuntur. Hoc enim qui faciunt, lege mundi se facere justè posse contendunt: quos convenio, ut justo libramine decernant, utrum lex mundi legem evacuare Christi debeat, necne.* Et inferiùs: *Quis igitur neget, contra regulam Christianitatis fieri, cùm propter unius hominis delicias, tot pauperes Christi diversissimis injuriis afficiuntur? Quod ita multifariè fit, ut vix explicari queat. Palpent & promittant talia facientibus impunitatem, qui volunt & audent. Ego verò neminem palpare, imò securum super hac re reddere audeo, quòd hæc impunè ullo pacto facere possit.*

IV. Acerbissimè invehebantur Concilii Forojuliensis Patres sub Patriarcha Paulino, in Musicæ concentus, vocumque suavitates, ac mollities, fides & alia id genus voluptatum sensibilium irritamenta; concessis tamen, adeoque & vehementer commendatis modulationibus suavissimis Psalmorum & Canticorum cælestis Hierosolymæ. *Placuit,* *Can. 8.* *ut eas prorsus mundanas dignitates, quas sæculares viri, vel Principes terræ exercere solent; in venationibus scilicet, vel in canticis sæcularibus, aut in resoluta & immoderata lætitia, in lyris, & tibiis, & in similibus lusibus, nullus sub Ecclesiastico Canone constitutus, ob inanis lætitiæ fluxum, audeat fastu superbiæ tumidus quandoque præsumendo abuti: nisi fortè si in hymnis & Canticis spiritualibus delectatur, de sacris videlicet Scripturarum voluminibus dignè honestèque compositis utatur.*

V. Ab his nimirum voluptatum fomitibus, spectaculis, scenicis ludis, hippodromii certaminibus Tarasius Patriarcha Constantinopolitanum suum Clerum abstraxit, propositis ex adverso spectaculis aliis, & voluptatibus castioribus, in sacrorum Codicum frequenti lectione, Psalmorumque nocturno, & diurno concentu. *Surius die 25. Febru. c. 36.* *Multos ex iis qui erant in sacris, qui equorum certaminibus mirum in modum delectabantur, repressit, & ut se domi continerent, cùm hæc fierent, sibique & divinis Scripturis attenderent, admonuit; & ut nullam turpem & ab honestate alienam auditionem admitterent: Davidicis verò fidibus portam aperirent, iisque magis delectarentur, quam indecoris & inhonestis canticis, quæ canuntur cum tympanis & tibiis persuasit.*

Nomocanoni Photii inscriptæ sunt Novellæ omnes Justiniani, quæ triennio suspendunt, Beneficio privant, pœnitentiæ addicunt, intentata etiam ni resipiscant degradatione, Episcopos Clericosque aleatores, eorumque socios & participes, spectaculorum & venationum publicarum amatores. *Tit. 9. c. 27.* Addit & Balsamon in Basilicis easdem leges vigere.

Qui posthac alea non abstinerent, eos Trullanum Concilium Clericos quidem exauthoraverat, communione depulerat Laïcos: vetuerat & omnino quomodocumque exhiberi Comœdias, venationes, & cætera spectacula, Clericis sacro gradu, Laïcis communione dejectis, nisi his nuntium remitterent exitialibus oblectamentis. His addit Balsamon visum esse quibusdam, cursus equorum non prohiberi, ea moderatione qua suo ævo fiebant; uti nec venationes leporum: quanquam confiteretur canonicis Constitutionibus damnari spectacula venationum, ubi homines cum feris congrediebantur: ludos scenicos, saltationes, Histrionum ludibria. Addit rursum Balsamon, quò proclivior esset horum observantia Canonum, operam dedisse Imperatores, ut ludi complures alii excogitarentur, quibus modica quædam plebi oblectamenta pararentur, summoto intemperantium & effrænatarum voluptatum periculo. *Propter horum autem Canonum pœnas videntur excogitati esse ludi Imperatorii, Compactes, Maro, Achilles, Octoëchus; & cæteri, ut qui spectantibus non dissolutionem, nimiamque lætitiam & indecorum risum moverent.*

Alio Canone ejusdem Concilii damnatis reliquiis quibusdam Gentilitiorum Bacchanalium, nec non & mulierum saltationibus, mutationibus vestium, personisque alieni sexûs veste indutis, comicis, tragicisque per urbis vicos actionibus, impiis Bacchi invocationibus, dum uvas calcarent vindemialibus feriis; indicta à Concilio pœna degradationis in Clericos, excommunicationis in Laïcos: *Can. 62.* Tunc verò Balsamon addit scitissimè damnari eo Canone actiones omnes scenicas & fabulas, ac spectacula, quæ ab ipso Clero agerentur in majore Ecclesia Constantinopolitana, à temporibus Patriarchæ Theophylacti, Natalitiis potissimum festis Christi & Epiphaniorum diebus. Adjicit autem Imperialibus quoque legibus proscribi has sacrarum rerum contaminationes, simulatasque personas Clericorum & Monachorum, necnon & vestium sacrarum profanas usurpationes. Siquibus verò in ejusmodi fabularum actionibus Clerici sæcularium vestes ipsimet induant, vel militum, vel Monachorum, si belluarum formas sibi asciscant, incassum se eos tueri temporis & consuetudinis diuturnitate; nec enim consuetudine posse unquam præscribi adversùs leges divinas.

VI. Cùm denique specialiùs vetuerit Trullanum Concilium, ne Clerici, vel Monachi intersint equorum curriculis, & scenicis ludis; multum operæ ponit Balsamon in eluciданda confirmandaque eorum sententia, qui his oblectationibus publicis in præsentiarum patrocinabantur, quòd non jam id vitii habeant hæc spectacula, cujus contemplatione olim meritissimo explodebantur. *Can. 24.* Sugillat tamen ipse quidem mollem & effæminatam hanc interpretationem, nec scenicos tantùm ludos damnat, à quo ne illi quidem dissentiebant, sed & ipsos equorum cursus, addita etiam illa præstantissima regula, ad gustum & ingenium præstantissimorum olim Episcoporum accommodatissima, Nunquam molliori & remisso sensu donandos esse Canones, sed soli-

diori, & tutiori, atque ad æternam salutem magis
conducibili. *Plures autem, & qui sunt paulo religio-
siores, quibus ipse quoque assentior, hac non sibi suffi-
cere putavere, dicentes debere Canones, ad id quod est
animæ melius, exponi; non ad id quod est liberius, ac
Const. 87. *dissolutius, & magis ut ita dicam indifferentes.* Leo Phi-
losophus Imperator triennii pœnitentiam in Mo-
nasterio indixit Clericis, qui alea lusissent; quo si
rursus flagitio se obligarent, distringi & deponi vo-
luit.

Conc. Gall. VII. Accedo jam ad prohibita Clericis arma. In
Tom. 2 pag quam rem egregia est Adriani I. Papæ Epistola ad
94. 152. Carolum Magnum, quem interpellabat, ut ne si-
232. &c. neret posthac Episcopos & Presbyteros armatos in-
gredi, & exercitibus militari eo ornatu præsto esse;
sed orationi, & fidelium institutioni instare. Pres-
byteros, Diaconosque Carolus Magnus vetuit ar-
mis cingi, etiam dum itineri sese committerent,
Capitul. l. 1. divina hortatus ut potius tuitione confiderent. *Om-*
c. 70. *nibus dicendum est Presbyteris & Diaconis, ut arma*
Et l. 6. c. *non portent, sed magis confidant in defensione Dei, quàm*
285. 286 *in armis.* Deprompsimus alibi ejus Constitutionem,
L. 7. c. 91. ut ne Episcopi, Clericive alii castrorum suorum ar-
92. 93. 103 mis succingerentur ullis, sed toti essent in ministe-
504. rii sui sacris muniis obeundis juxta Pontificium man-
datum. Concilio quoque Moguntino videntur ex-
cussa fuisse Clericis omnibus tela, & arma prorsus
omnia, & quocumque demum loco ac tempore.
Can. 17. *Nos autem qui reliquimus sæculum, id modis omnibus
observare volumus, ut arma spiritalia habeamus, sæcu-
laria dimittamus. Laïcis vero, qui apud nos sunt, arma
portare non præjudicemus, quia antiquus mos est, & ad
nos usque pervenit.* Tum blanditi sunt sibi Clerici
quidam, quòd Paganorum saltem sanguinem fun-
dere non prohiberentur, quam tergiversationem
L. 7. c. 92. ipsa rursum Capitularia exclusere. *Ut Sacerdotes ne-
que Christianorum, neque Paganorum sanguinem fun-
dant.*

Nec eo se limite continuere Capitularia. Exau-
thorati sunt, adeoque & laica ipsa communione
spoliati, hoc est, ad pœnitentiam ablegati Canoni-
cam, Episcopi, Presbyteri, Diaconi & Subdiaconi,
L. 6. c. 61. qui militiæ arma bellica gestassent. *Si quis Episcopus,
Presbyter, Diaconus, aut Subdiaconus ad bellum pro-
cesserit, & arma bellica indutus fuerit ad belligeran-
dum, ab omni officio deponatur, in tantum, ut nec laï-
cam Communionem habeat.* Alibi pœnitentiæ in Mo-
nasterio degendæ vinculo constringuntur, qui po-
pulari quapiam furore seditione, arma induerint.
L. 2. c. 248. *Ut Clerici, qui in quacumque seditione arma volentes
præsumpserint, reperti, amisso Ordinis sui gradu, in
Monasterio pœnitentia contradantur.*

VIII. Ne illud quidem prætermittendum, quod
ibidem præcipitur, ne laïci ipsi arma gestantes sa-
cris Mysteriis intersint; si secus faxint, Episcopus
L. 7. c. 102. arbitratu suo pœnam decernat. *Sacrificia ma-
tutina Missarum, sive vespertina, ne quis cum ar-
mis pertinentibus ad bellorum usum expectet. Quod quî
fecerit, in Sacerdotis potestate consistat, quali eum di-
strictione debeat castigare.*

Innovata est in Concilio Meldensi anno 845. de-
positionis sententia in Clericos omnes, qui armati
Can. 37. incederent. *Arma militaria non sumant, nec armati
incedant.* At Herardus Turonensis Archiepiscopus
exauthoratis, & pœnitentiæ in carcere degendæ
mancipatis iis, qui tumultuante plebe, prosilierint
ad arma, eos demum gradu depellit, qui casu quo-
Cap 113. cumque alio arma arripuerint. *Ut Clerici in quacum-
que seditione arma detulerint, post depositionem, gravi
pœnitentia in carcere retrudantur. Aliter si armis, sa-
gis, vel sabeis usi fuerint, deponantur.*

Quod verò *Dominicam hastam* gestasse manu des-
cribitur in ipsa acie juxta Ottonem III. Imperato-
rem beatus Bernardus Episcopus Hildesheimensis;
simillimum veri est ab authore hujus vitæ apud Su-
rium, sacram illam hastam, sive Crucem delineari,
qua mundi salus parta est. Unde & postea in enar-
randa pompa illa sacra, qua Henricus Imperator au-
gustæ dignitatis diademate redimitus est, eadem
ipsa vox crucem manifestissimè designat. *Regimen & Surius die
Regiam potestatem cum Dominica hasta illi tradiderunt.* 20. Nov.
Quo indigitari planum est vel Crucem, vel sacrum c. 21. 32.
quodvis aliud instrumentum.

Nec ab his dissidebat Orientalium disciplina. Tit. 9. c. 32.
Nomocanoni Photius suo illigavit Canones, Le-
gesque omnes, quibus depositionis pœna decerni-
tur in Clericos & Monachos omnes, qui in castris,
vel in acie arma gestarent; si semel autem depositi
rursus eodem se piaculo commacularent, militia able-
gabantur, & in viles sordidasque deprimebantur
Curialium classes.

IX. Ad calcem hujus Capitis obiter perstringe-
mus Conciliorum statuta & Imperatorum, quibus
septus est & interclusus Clericis Monachisque adi-
tus in tabernas, sive cauponas, pastus, potusve
causa. In eam rem in usum & vigorem pristinum
revocavit Carolus Magnus statuta Concilii Laodi-
ceni & Africani: *In Concilio Laodicensi, nec non &* Conc. Gall.
in Africano præcipitur, ut Monachi & Clerici tabernas To. 2. pag.
non ingrediantur, edendi, vel bibendi causa. Idem ve- 136.
tuere & Francofordiense, ac Remense Concilia. Capitul. l. 1. c. 14.
Eadem lege Parochos astringit Theodulphus in Ca- Can. 19.
pitulari, quanquam non vetet eos invitatos accede- Can. 26.
re ad prandium patrisfamilias alicujus, quem ipsi
vicissim carnali pasti cibo, spiritali recreabunt ali-
mento. *Oportet enim, ut si quando quilibet fidelium* Cap. 13.
*carnalibus vos reficit epulis, à vobis reficiatur epulis
spiritualibus.* Hincmarus verò Remensis Archiepisco- To. 1. pag.
pus, ut obsequentiores haberet suis hujusmodi man- 718.
datis Parochos suos, interminatus est fore, ut ru-
sticis aliquando tandem annueret, quod illi jamdiu
extundere sibi nitebantur, ut eorum equos, vel pal-
lia auferrent, ubi in popinis diversantes deprehen-
dissent.

X. Confutati satis superque jam sunt, qui suspi-
cabantur malè perdi, & præter Canonum scita col-
locari eas proventuum Ecclesiæ expensas, quibus
consuleretur publicis Civitatis & Reipublicæ ne-
cessitatibus, commodisque. Probationibus & exem-
plis, quibus hunc supra obtrivimus errorem, hic ju-
vat illud addere, quod pene nos effugerat Aldrici
Cenomanensis Episcopi, qui magnis sanè sumpti-
bus Aquæductum sitienti & aridæ civitati suæ in-
duxit. *Omnibus qui antè aqua valde indigebant, nec
eam nisi per magnum laborem eatenus habere poterant,
sufficientem auxiliante Domino habere fecit.* Ita Disci- Baluz. Mis-
puli ejus in Actis diligentissimè à se exaratis. Eam cel. to. 3.
largitatem non absurdè, si voles, publicam & per- pag. 6.
petuam interpretabere eleemosynam.

CAPUT XLVI. *P. 4. l. 4. c. 13.*

De usu præpostero proventuum Ecclesiasticorum in ludos, & venationes. De popinis, Comœdiis, armis, quibus Clericis interdicuntur, post annum Christi millesimum.

I. Scachorum, sive Regum ludus in Episcopis improbatus à Petro Damiani.

II. Quæ Concilia Clericos avocarint à quibuscumque ludis, etiam scachorum.

III. Rursus Concilia in ludos sævientia, temperatius tamen.

IV. In eandem sententiam Decreta Concilii Tridentini, & Mediolanensium Conciliorum.

V. Decreta Conciliorum Galliæ.

VI. Concilii Mexicani clementiora quædam Decreta.

VII. Rursus Concilia, & Reges in ludos.

VIII. Quæ Concilia, quæ Synodi Diœcesanæ venatione Clericos interdixerint.

IX. Censurarum fulmina in Clericos venatores.

X. Est ubi Cardinalis Papiensis venationi patrocinium paret. Vel hinc rursus damnatur venatio.

XI. Aditu popinarum arcentur Clerici.

XII. Spectaculis & ludis scenicis Clericos ejecere etiam Concilia. Modicè ferenda quædam visa sunt Conciliis Toletanis.

XIII. Rursum Concilia, quæ Clericos ablegarunt à saltationibus, Comœdiis, pugnis taurorum, & spectaculis quibuscumque.

XIV. Arma gestare prohibiti Clerici.

XV. His prohibebantur etiam tum Clerici, cùm privata flagrabant bella, & expeditiones sacra.

XVI. Molliuntur nonnihil hæc Decreta. Cur Torneamenta Clericis prohibita. Cur Borda decernantur.

XVII. Cautiones B. Caroli, ut armis accincti itinera emetiantur.

I. PErversum substantiæ Ecclesiasticæ usum à ludis ordiemur, & à Petro Damiani, qui seipsum cum Episcopo Florentino narrat aliquandiu iter fecisse. Accidit autem ut semel advesperascente die divellerentur, & Episcopus cum reliqua turba in publico diversorio hospitaretur, Petrus in ædes Parochi secederet. Postero die certior factus est Petrus Episcopum scachis lusisse, & vicisse. Incunctanter advolavit, minasque & reprehensionem quibusdam aspersit lætitiæ, mordacisque risus blandimentis. Episcopo profitente, præsto se esse purgando facinori suo, vel subeundæ quam dictasset pœnitentiæ: tum Petrum laudatissima & sibi familiari libertate exprobrare, quod sæculari & illicito ludo contaminasset linguam, quæ immortalem parturiret ad aras & divinam Victimam, manusque conspurcasses, quibus illa æterno Parenti & Deo offerretur. *Rectene, tuique erat officii vespere in scachorum vanitate colludere? & manum Dominici Corporis oblatricem, linguam inter Deum & populum mediatricem, sacrilegi lubricii contaminatione fœdare?*

Addidit Petrus Canonicis decretis sacro gradu & culmine deturbari Episcopos aleatores, alea autem implicari ludos eos omnes, qui non disparem important mentis & cordis alienationem à cœlestium contemplatione, parem temporis jacturam, non dissimiles pravi exempli ruinas. *Præsertim cum canonica decernat authoritas, ut aleatores Episcopi deponantur.* Adesse sibi voluit Episcopus, prolato discrimine aleæ & scachorum; nec satis equidem comperi, an satis in eo argumenti haberet, ut magnopere causæ confideret. Sed cùm tam gravis immineret adversarius, expeditius certè fuit, ut errasse se fateretur, & impositas à Petro pœnitentiæ leges subiret. Jussus est ter Psalterium recitare, duodecim pauperum lavare pedes, singulis singulos largiri nummos, ut gemino hoc charitatis & pietatis officio maculas elueret, quæ ex eo ludo manibus & linguæ inhæserant. *Præcepi ut ter Psalterium meditando percurreret, ac duodecim pauperum pedes sub totidem numismatum erogatione, eorumque recreatione ergaret.* Hæc Petrus in Epistola ad Alexandrum II. Papam, ubi contestatur furere quidem non rarò aleatores, ac scachorum collusores insanire, gestientis impetu quodam & exultantis lætitiæ, quo præsentes laïci maximè meritò offendantur. *Nam ut turpiores attexantur ineptiæ, pudore suffundor, videlicet venatus, aucupium, alearum insuper furia, vel scachorum, quæ nimirum de toto quidem Sacerdote exhibent mimum, sed præcipuè oculos, manus & linguam, quasi mimum verum simul efficiunt.* Hæc meritò Petrus de ludentibus ipsis, ludi hujus insania percitis, & ridiculos interim mimos agentibus. Laïcis ipsis irascitur Petrus Blesensis, qui ejusmodi dediti sunt ludis: *Alea siquidem perjurii, furti, sacrilegii mater est. Ideo filium instruens, Fuge aleam, dicit Cato. Ludum tesserarum & aleæ legitur Attalus Asiaticus invenisse; quem longè melius est ignorare, quàm scire.*

L. 1. Ep. 10.

Epist. 74.

II. Concilium Lateranense IV. anno 1215. his similibus ludis Clericos abegit. *Clerici ad aleas & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint.* Qui Canon radiat in recentissimis Decretalium libris, quibus hodiernum regitur jus Canonicum. Idem rursus vetatur in Synodicis Odonis Episcopi Parisiensis Constitutionibus. *Prohibetur penitus universis Sacerdotibus ludere cum deciis, & spectaculis interesse, & choreis assistere.* Concilium Parisiense anni 1212. idem vetuit. *Omnes ludos ad talos & aleas eis firmiter interdicimus.* Concilium Albigense anni 1254. ab his non recedit: *Statuimus insuper antiquos Canones innovando, ne Clerici in sacris Ordinibus constituti, & qui Beneficiis Ecclesiasticis sustentantur, ad aleas & taxillos ludant.* Concilium Biterrense anni 1255. aliquando etiam dilucidius, nude & asseverantissimè pronunciavit ludum scachorum comprehendi superius memoratis prohibitionibus. *Præterea prohibemus districtiùs, quod nullus omnino ad taxillos ludat, sive aleis, sive scachis. Scholas autem deciorum prohibemus, & prohiberi omnino volumus, & tenentes eas districtiùs puniantur. Fabrica autem deciorum prohibeatur ubique.* Constitutio illa quidem est B. Ludovici Regis anno 1254. qua laïci pariter ipsi constringuntur. Sed nemini non persuasissimum est multò arctiùs vinciri Clericos ea lege, quæ sæcularibus ludibriis & nugamentis interdicat; cúmque Constitutiones istæ Regiæ in Concilio Biterrensi promulgatæ fuerint, posse eas pro Concilii statutis haberi. Eadem fibula Clericos coërcuit Concilium Salisburgense anni 1420. *Ad aleas autem & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint, nec ludos tales in domibus suis exercere permittant.* Concilium Toletanum anno 1473. pecuniariam irrogavit mulctam Clericis, ad prohibitos hosce ludos rursum declinantibus. *Ludum taxillorum publicè & occultè Clericis prohibemus.*

L. 3. Tit. 2. c. 15.

Cap. 8 n. 13.

Part. 4 c. 4

Can. 48.

Can. 24.

Cap. 4.

Can. 12.

III. Prisci omnes Canones in hos ludos tum indecoros, tum exitiales innovati sunt à Concilio Senonensi anni 1485. Quod ad aleatores enim spectat, nihil indulgentiæ ibi admissum, quin acerbius in eos sævitum est, qui publici potissimum essent aleatores. Quod ad scachos attinet, latrunculos, & id genus alios ludos, communione ejici jussi, qui publicè luderent, & longinqua consuetudine ei insaniæ servirent. Qui verò rariùs, nec publicè luderent, satis pœnarum eos visum est daturus, si arbitrio

Art. 2. c. 8.

arbitrio Episcopi modicè luctarentur, quoties luderent. Denique prudentiæ Episcoporum eos commisit castigandos, qui sacrati cùm sint Clerici, publicè pila luderent, indusiolis amicti, frequentique se ea oblectatione recrearent. *Sacerdotes & alios in sacris Ordinibus constitutos, ad taxillos publicè aut consuetudinariè ludere non verentes, per suspensiones ad tempus ab officio & à Beneficio, per excommunicationem in locis publicis sæpiùs promulgandam & aliàs debitè & rigidè coërcendo. Alios verò non sic publicos, nec consuetudinarios, per applicationem unius libræ ceræ, vel aliàs arbitrariè puniendo. Aleatores verò, seu ad alias ludentes, præsertim illos qui in publicis locis, in ostiis & operatoriis laicorum, in scandalum status Ecclesiastici ludere non verentur: aut qui ad palmam seu ad pilam in camisia & aliàs inhonestè, inverecundè, publicè & consuetudinariè ludere non verecundantur, aut formidant: Ordinarii ad quos spectat, sæpiùs commoneant, & contemptores suarum monitionum sic pœnis legitimis coërceant, quod cæteris cedere valeat ad exemplum.* Archiepiscopus Dublinensis in Constitutionibus suis Provincialibus anno 1518. mulctam indixit Clericis, quoties pila pedali luderent. *Clerici ambo ludentes ad pilam pedalem, solvant toties quoties quadraginta denarios Ordinario, & quadraginta denarios reparationi Ecclesiæ, ubi talis ludus exercetur.*

IV. Concilii Tridentini eadem inclementia in ludos istiusmodi omnes. [Sess. 24. c. 12.] *Ab illicitis venationibus, aucupiis, choreis, tabernis lusibusque abstineant.* Sed cùm excipi posset non prohiberi hic nisi lusus illicitos, *Ab illicitis lusibus abstineant*, luculentissimè Concilium I. Mediolanense delectum habuit ludorum, quibus fas, quibus nefas esset Clerico se oblectare. Saltationes, scachos, latrunculos, aleas vetat. [Can. 25.] *Clericalis ordinis hominibus omni genere saltationis, & ludi, præsertim verò aleæ & tesserarum, ac talorum interdicimus.* Prohibentur & mallei lignei, follesque, sive pilæ majores. *Prohibemus etiam globos, qui malleis ligneis impelluntur; item follis ludum, id est, pilæ majoris.* Vetantur & his interesse ludis Clerici, vel domum illis suam commodare: *Non solùm ludere vetamus, sed eos ludorum spectatores esse nolumus, aut quemquam ludentem in ædibus suis permittere.* Pila minore colludere non vetat, aliisque similibus, si modò valetudini serviatur, & exercitando corpori, dum ne publicè id fiat, & ne pro pecunia, vel re qualibet alia, quæ pecunia æstimetur. *Si autem valetudinis interdum causa, parva pila, aut alio non indecoro ejusmodi exercitationis genere uti contigerit, ne publicè id faciant, nec pecunia intercedat in ludo, nec quidquam quod facilè pecunia æstimari possit.*

V. In Concilio Remensi anno 1583. compendiosius promulgatum est illud ipsum decretum Concilii Mediolanensis; additumque si ludo perdat Clericus partem aliquam suorum redituum, alendis pauperibus dicatorum; restituere teneri eum ad quem id lucri redit, & gravi pœna feriendum Beneficiarium ipsum, ut qui res Ecclesiæ dilapidet. [De Clericis in genere. p. 6.] *Ab alea, venatione & omni ludorum genere Ecclesiasticis personis interdicto & indecoro, prorsus abstineant, nec unquam aliis quàm honestis recreationibus sese exerceant, nulla ducti sordidi lucri cupiditate. Quod si cum injuria Ordinis Ecclesiastici deinceps quisquam Ecclesiæ bona, quibus pauperes ali oportuit, in ejusmodi lusus profudisse convictus sit; & qui quæstum facit, rem pauperum malè partam restituere, & qui jacturam passus est, tanquam sacri patrimonii dilapidator, graves pœnas exolvere cogantur.* Concilium Burdigalense ejusdem anni 1583. breviùs easdem leges præscripsit, additque, vel potiùs expressit eum ludum vulgatissimum, qui à chartis nomen assecutus est. *Ab alea, tesseris, chartis, & quovis alio vetito & indecoro ludo, tum privatim, tum publicè penitus abstineant.* [Cap. 11.] Concilium Bituricense anni 1584. id ipsum statuit, implicato & chartarum ludo: *Aleam, tesseras, chartas, omnes ludos vetitos, comessationes ac inverecunda convivia, mercatus ac nundinationes, tabernas ac diversoria præterquam in itinere devitent, præcipuè verò ab omni quæstu qui usuram redoleat, abhorreant.* [Tit. 25. c. 7.] Nec ab his discrepat Concilium Aquense anno 1585. *Ne pagellis pictis, aut alea, aliove hujusmodi ludi genere ludant, aut ludentes spectent.* [De vita & honest. Cler.]

VI. Concilium Mexicanum anno 1585. ita pronuntiavit. Beneficiariis à ludo ingentia imminere discrimina, ob patrimonii pauperum exitialem dissipationem. *Cujusvis generis ludus quibusvis hominibus maximo nocumento est, Clericis præsertim quibus ratione Clericalis officii, in sanctè & laudabiliter agendo tempus terendum esset, ab eisque reditus Ecclesiastici piis operibus essent impendendi.* [L. 3 Tit. 5.] Tum verò damnantur à Concilio ludi *aleæ, tesserarum, talorum*, quos jam Edicta Regia exulare jusserunt. Vetantur & ibidem Clerici pila, vel globulis ligneis ludere publicè, vel cum sæcularibus etiam privatim. *Publicè pila ludere prohibetur, & privatim quoque cum sæcularibus, vel coram sæcularibus personis, globos ligneos publicè ludendo ne impellant, sub pœnis statutis.* Scachi, vel consimiles alii non vetantur, dum privatim ludatur, nec cum fœminis, nec intercedente pecunia. *Scachis aut aliis ludis permissis ne ludant in locis publicis, &c. Si autem in occulto ludos licitos hujusmodi exercuerint, numerosa pecunia in eis non intercedat. Aliter enim pro qualitate excessus corrigentur.* Denique cùm hoc Concilio sinantur Clerici animum laxare modestioribus quibusdam ludis, extra tempora Quadragesimæ & Adventûs, vetatur ultra duo pondo ne pecunia intercedat. *Recreandi animi causa extra tempus Adventûs & Quadragesimæ ludi liciti Clericis permittantur, summa duorum pondo tantum intercedente, dummodo id rarò, sine scandalo & cum personis honestis fiat.* De austeritate priorum Canonum remisit hoc Concilium, idque bifariam, concesso ut scachis luderetur, & proposita victori pecunia, duntaxat modica. Ab utroque hoc blandimento abhorruerant priora Concilia. Viderint peritiores, an hæc indulgentia ex eo profecta sit, quòd scachi in Hispania longè tritissimi & usitatissimi sunt, nec vel tetrica ibi pietas ab his abhorret, unde neque in offensionem incurrunt, vel Clerici ipsi, cùm eo ludo animum recreant. Quoad pecuniam verò, cùm in Provincia & civitate Mexicana habitum sit hoc Concilium, nemo nescit, eam ibi esse auri, argentique tam incredibilem copiam, ut quæ hic designatur summa, pro nihilo reputetur.

VII. In Concilio Avenionensi anno 1594. prohibitum est alea & pagellis pictis ludi. *Ludos prohibitos non exerceant, taxillorum videlicet, & pagellarum.* [Cap. 32.] Idem decretum est in Concilio Narbonensi anni 1609. *Non ludant aleis, tesseris, chartis, aut alio ludo prohibito, vel indecoro: præsertim publicè, ut illorum in omnibus nota modestia promptiores eos reddat ad liberè in hoc peccantes arguendum.* [Cap. 41.]

Confirmat Nangius in vita sancti Ludovici Regis, quod de vetitis diximus ab eo variis ludis. In genere etiam prohibuere Ferdinandus & Isabella in Hispania aleas & chartas. Porro Marinæus Siculus qui hæc narrat, longam perrexit seriem calamitatum & perversitatum, in quas præcipites acti sunt

ludendi intemperantia, & effræni cupiditate Laïci complures, Clerici, adeoque & Prælati. *Prohibuerunt & ludos, alea præcipuè, atque chartarum, ex quibus multa quotidie malorum genera nascebantur.* L. 19.

VIII. Venationibus, Comœdiis & popinis iidem propemodum Canones omnes succensent. Hinc adducti sumus, ut hæc in unum Caput omnia compingeremus. Concilium Trecense anni 1128. venatione Equitibus Templi interdixit, quacumque demum arte insidiæ feris struantur, avibus, canibus, Cap 46 47. sagittis, equis. *Quod nullus hactenus avem cum ave accipere audeat. Cum homine talia operante cum accipitre, vel alia ave nullus frater remaneus hac principali causa ire præsumat. Præcipimus omni fratri professo, nec cum illo qui hoc fecerit ideo perdat, nisi gratia eum custodiendi à periculo gentili: nec cum cane sit ausus clamare, vel garrulare, nec equum suum cupiditate accipiendi feram pungat.* Video Regulares fuisse hos Equites, sed Equites certè erant, ferrum & arma tractabant, atque adeo nec majori eis fuissent dedecori venationes, quàm Clericis. At adeo non tamen venari permittuntur, ut & venatoribus se adjungere & eo ludicro pasci prohibeantur. Cælestinus III. Papa Lincolniensem Episcopum & Prælatos duos inferiores delegavit, qui inquirerent in Archiepiscopum Eboracensem, qui delatus fuerat sedi Apostolicæ, tanquam venationibus insana qua-Epist. 5. dam cupiditate addictus. *Undecim Abbatum Præmonstratensis Ordinis testimonia manifestè declarare videntur, quod Eboracensis Archiepiscopus, sacramenta inuncti sibi officii vilipendens, venatione, aucupio, & aliis militaribus curis inutiliter occupatur.*

Concilium Parisiense anno 1212. aves, canes, venationes Clericis omnino aufert. Part. 2. c 3. *Probibemus etiam universis Clericis Beneficiatis, ne canes aut aves habeant ad venandum vel aucupandum; aut venationi sive aucupationi inserviant.* Specialiùs verò his deterrentur ludicris Episcopi: * Part 4. c 4. *Probibemus etiam ne venatione sylvatica, sive aucupio, vel ancellatione in personis propriis utantur.* Anno 1214. Concilium ad Montem Pessulum vetuit, ne Beneficiarii domi alerent venaticos canes, & ne comites se venantibus nisi rarissimè adderent, ut eo se spectaculo oblectarent, ita ut ne tum quidem ipsi aves propria manu portarent. *Aves venatorias ne habeat in propria domo. Et* Can. 7 14. *si aliquando exeat cum laïcis ad venandum gratia spatiandi, quod rarò fieri expedit, propria manu hujusmodi aves non portet.* Canonici verò Regulares & Monachi à venatione procul amandati sunt. *Abbates, Priores, Monachi, & Canonici Regulares, venationes, & negotiationes prorsus devitent.* Innocentius Papa III. idem universim Clericis omnibus prohibuit: Can. 15. *Venationem & aucupationem universis Clericis interdicimus, unde nec canes, nec aves ad aucupandum habere præsumant.* In Titulo Decretalium *De Clerico venatore*, Episcopis, Presbyteris, Diaconis interdicitur similiter, ne canes venatorios, ne aves prædatrices domi alant, ne venatum ipsi unquam pergant. Idem & ad Monachos porrigitur.

Delinimenti aliquid excogitavit B. Raimundus de Penna-forti, à quo ne Pontifices quidem, ut suspicor, suprà laudati alieni fuissent; cùm usus retium, quo per illum fas est Clericis aliquando laxare animum, non tam venatio sit, quàm tranquilla & honesta quædam mentis remissio; dum ea sit relaxatio, & animi defatigati recreatio, atque brevis & necesRaimundi Summa. l 3. pag 346. saria sit. *Et hoc de venatione saltuosa, id est, quæ fit cum clamore, canibus & avibus, & armis, quæ etiam prohibita est Clericis. Ponere autem laqueum, vel rete plenè & in silentio non prohibetur, etiam Clericis; dum divinum officium non negligatur.* Non Abbatibus tantùm & Monachis, sed & eorum servis venationes, canes, avesque aufert Clementis V. Decretum; nisi In Clem. L 3 T. 10. c. 1. sylvæ illis sint, & venandi jus extra septa Monasteriorum; ac ne tum quidem Monachis interesse aut spectare fas est. In Concilio Albigensi anno 1254. Can. 50. Beneficiariis & Clericis majoribus omnibus prohibitum est, ne canibus, avibus & venationibus studerent. *Cum canibus & avibus non venetur.* Concilium Nannetense anni 1264. præcepit Episcopis pœnas sumere de Clericis venationi deditis, præsertim verò de Presbyteris, quorum reprehensibilior licentia est, & in plurium offensionem incurrit. *Quia nullum venatorem invenimus sanctum, præcipimus ut Prælati sollicitè sint & intenti in puniendo Clericos venatores, & præcipuè Presbyteros & Religiosos, de quibus majus scandalum generatur.*

Constitutiones Synodales Salisburgenses anni 1420. aves, canesque summovent omnes à Clericis, & quamcumque venationem intercludunt. *Venationi quoque cum canibus, necnon aucupationibus cum* Can 4. *falconibus, nisis, aut hujusmodi volucribus, Clerici omnino non insistant, nec canes tales venaticos, aut aves in domibus teneant, aut secum per viam ducant.*

Concilium Senonense anni 1528. antiquo vigori reddidit Canones Concilii Aurelianensis IV. à Gratiano in Decreto corrasos, & in ipsam Decretalium compilationem conjectos sub Titulo jam laudato *De Clerico venatore.* At suspensionem vel excommunicationem his Canonibus sancitam, vetuit Senonense hoc Concilium promulgari, nisi adversùs Clericos, qui sæpiùs commoniti, à profanis illis voluptatibus non abstinerent. *Contra Clericos venatores, vel negotiis sæcularibus implicitos, si à venandi* Can. 26. *negotiandive consuetudine moniti non desistant, ad pœnam Aurelianensis Concilii & alterius Lateranensis procedetur.*

Concilium Tridentinum paucissimis verbis rem Sess. 24. c. 12. expedivit. *Ab illicitis venationibus aucupiisque abstineant.* Sed renovatis antiquis omnibus Sanctionibus canonicis de restituenda ac repurganda Cleri disciplina, revixisse ibi visi sunt Canones prisci omnes, quos suprà commemoravimus. Concilium I. Mediolanense plura non dixit: *A venatione abstinebunt.* Cap. 25. Nec plura habet Concilium Remense: *A ludo, venatione, &c. abstineant.* Concilium Aquileiense anno 1596. cùm observasset infinitam quandam De Cler. in gen. n. 6. discrepantiam inter orationis & Scripturæ sacræ castas & tranquillas delitias, Clericis aptimè consentaneas, & tumultuosas canum equorumque discursationes, & insatiatum venandi pruritum: subdit mox & aliam rationem, non paulò invictiorem, quò horrori meritò sit hæc insania, quòd citra sacrilegam & immanem quandam crudelitatem non possit panis alendis pauperibus addictus canibus dari. *Consequitur autem, ut panis, qui miserorum pau-* Cap. 21. *perum victui sufficeret; panis, inquam de reditibus Ecclesiasticis collectus, quod est patrimonium Christi, ad bestiarum cibum indignè transferatur; cujus criminis ratio districtè in die Domini reddetur.*

IX. Sicut vacuum est, apud Matthæum Paris ad annum 1240. legere est jus venandi vendicatum, confirmatumque Abbati Sant-Albanensi in Anglia, adversùs eos Nobiles, qui ejusmodi aliquando licentia olim ab Abbatibus impetrata, nunc adversùs Abbates ipsos abutebantur. Sed nec venationes ex intra septa Monasterii fiebant, nec iis Abbates, aut Monachi aderant, quando eorum vel servi, vel

amici in eorum vivario venabantur. Episcopum Parisiensem Romano itineri se committentem Ivo Carnutensis Episcopus Urbano II. Papæ per litteras commendavit, quibus perhonorifico primùm testimonio juvenem hunc Præsulem ornabat; tum orabat, ut illum ad Ecclesiæ regimen remitteret sapientia & gravitate instructiorem, à venatu, & aliis juventæ voluptatibus alieniorem, orationi attentiorem & lectioni, cùm hoc instrumento ornati Præsules Roma redire debeant. *Quatenus ex disciplina vestra correctior, ex gravitate vestra nobis reddatur gravior, videlicet ut studium venandi & alia juvenilia desideria in se comprimat, studiosius solito orationi & lectioni incumbat.* (Epist. 56.)

Ad Valterum Roffensem in Anglia Episcopum, vehementissimas litteras dedit Petrus Blesensis, quò eum ab insano quodam absterreret venationis studio, quo fervebat, vir jam octoginta annorum ætatem agens. A Pontifice jam & à purpuratis Patribus affirmabat pronunciatam in illum esse atrociorem sententiam, sed satius illis tandem visum esse, Legato in Angliam advenienti mandare, ut in ejus vitam & mores inquireret, & eam sententiam intonaret. *Jam in vos dominus Papa & Cardinales gravissimæ animadversionis sententiam promulgassent; sed Legato, qui in proximo venturus est, & rei inquisitionem & executionem sententiæ commiserunt. Non decet, amantissime Pater, virum octogenarium se talibus immiscere, nedum Episcopum; quem nec etiam juventus à talibus excusaret.* Subjicit exemplum junioris Episcopi, cui nil juventa profuit, ne suspensionis & excommunicationis telo configeretur à Nicolao Papa, quòd à venatione non sibi temperaret. *Legimus quia Nicolaus Papa suspensionis & excommunicationis sententiam in Lanfredum Episcopum ferri censuit, quia venaticam artem exercebat, licet ille excusabilior esset beneficio juventutis.* Perscripsit & idem (Epist. 61.) Petrus Blesensis ad Archidiaconum Salisberiensem, si aves, canesque ovibus Christi anteponere non desisteret, fore ut ipse aliquando non inter oves Christi, sed inter hædos numeraretur ultimo illo iræ ultricis die.

X. Venationis defensionem & patrocinium agressus Jacobus Cardinalis Papiensis, tam arctis eam circumscripsit limitibus, ut vel sic damnasse magis illam, & oppressisse, quàm defensitasse videatur. Aculeato nescio quo verbo illum confixerat Atrebatensis Cardinalis in Consistorio, ob ejus nimium venandi studium. (Epist. 48.) Dimisso Consistorio non sibi defuit Jacobus apud Cardinales, ut ejus criminationis invidiam à se abstergeret. Ne sibi quidem Episcopos & Parochos videri tutò & honestè posse venationi vacare, cùm laxando animo non desint eis oblectamenta alia complura, nec verò possint sine plebis suæ offendiculo venatibus indulgere. *Severius adimam venationem, ne qui admonenda plebi est constitutus, reprehensibilis ipse in ejus oculis videatur.* Sed non posse se illis interdicere Cardinales, quibus nulla incumbit animarum salutis procuratio. *Plebem Cardinalis non curat, præcepta quotidiana Parochianis non dat, ad nullum ministerium sacrorum, se populo exhibet.* Unum esse quo distineantur Cardinales officium, consilio suo Pontificibus adesse; eo perfunctis unam superesse orationem & lectionem, qua occupentur, qua sese oblectent; in hæc si totos se immergant, nec aliis exercitationibus animum levent, corpus fatigent, brevi labefactatum iri valetudinem. Venatione eos & recreare animum, & subigere corpus, in sylvas abduci, longè disjungi à contubernio & contagio mortalium, eoque secessu morum innocentiam munire. *Cardinalem autem cùm dignitatis amplitudo domi contineat, cùm reclusus vel meditetur, vel legat, cùm sepsum adeuntibus præbeat, cùm otio ipso valetudinem labefactet, cùm denique in faciem populi nihil nisi serium & grave ostendere debeat, quis non indulgeat in tanta severitate vita aliquando, ut procul ab omni turba se in nemoribus & sylvis cum domesticis sine injuria cujusquam oblectet, valetudini serviens, ad opus officii sui novior & fortior redeat.* Contestatur autem Jacobus, se dum floreret juventus, vehementi venandi studio arsisse; ubi primum in Cardinalium Collegium cooptatus fuit, illo prorsus abstinuisse, quandiu per valetudinem licuit. At postea irruentibus ægritudinibus complusculis, hortantibus etiam medicis, ut morborum pestes illas à se propulsaret, id sibi indulsisse, ut venatu nonnunquam animum, corpusque reficeret, complurium aliorum imitatione Cardinalium, quorum virtutum & ingentium meritorum splendor ac fama obscurari non potuit eo venationis laxamento. *Ego quandiu valetudo mea incolumis mansit, & jugum laboris potuit ferre, licet ab adolescentia venatio fuerit grata, ea tamen semper abstinui. Huc verò una cum Pontifice & vobis remittendi animi gratia commigrans, sentiensque mille morbos vehementius solito insurgere, non privato Instituto, sed medicorum consilio, non quærenda voluptatis causa, sed redimenda valetudinis, hunc exercendi corporis laborem accepi. In quo etiamsi necessariam non haberem causam, aliorum me tamen Cardinalium possem tueri exemplo, quorum cum virtus & fides & in publicis rebus diligentia probata sit nobis, ab hoc tamen solatii & recreationis genere non abhorrent.*

Non statim probatur Jacobi sententia, etsi accuratius edisseratur. Non is ego sum, qui obnitar Censoribus illis inflexis, qui venationem ne his quidem causis satis purgari & emaculari posse existimant. Sunt nævi certè aliqui, quos obruit quidam virtutum nitor eximius, quibuscum coaluere, & quarum tuitioni ipsimet famulari videntur. Sed nævi tamen sunt, & quidem tantò magis conspicui, quantò dignitas eorum eminentior est, qui illis inficiuntur. Quantacumque sylvæ densitate occultari non potest dignitas eminentissima, orbi universo veneranda, & ex qua præsumptum omnibus, animoque præceptum est, non posse nisi illustria virtutum exempla proficisci. Novum est, & nec fando, nec audiendo usurpatum, unam esse venationem, qua corporis ægritudines occupentur, vel discutiantur. Denique studio & curæ esse debet non minus charitas & ædificatio, quàm corporis integra valetudo, illis potissimum, qui in ipso sessitant Ecclesiæ universalis fastigio.

XI. Paucis expediam quod ad popinas attinet Clericis occlusas, nisi dum longum iter emetiuntur. Disertè id prohibent Libri Decretalium, allegata authoritate Concilii Lateranensis IV. sub Innocentio III. *Et tabernas prorsus evitent, nisi fortè causa necessitatis in itinere constituti.* (L. 3. Tit. 1. c. 15.) Salisburgense Concilium anno 1274. unius diei suspensione mulctavit ejus decreti violatores; ita ut eo die jejunaretur, & pane solo & aqua vita toleraretur. Biduo pœna eadem protrahebatur, si prohibitis etiam lusibus indulsissent. Qui sæpius in his peccabant, cavebantur Beneficiis, aut si Beneficio carerent, arbitratu Episcopi pœnas dabant. Singulari animadversione (Can. 11.) dignum mihi visum est hoc statutum, propter illas medicinales pœnas, quas æquum est augurari cen-

suris Ecclesiasticis implicatas semper fuisse, etsi rarius exprimerentur. Erant enim Canonum censuræ non pœnæ tantùm, sed & medicinæ. In suspensionibus, depositionibus, excommunicationibus fuisset, quo vindicta scelerum, quo exemplum & in posterum terror ostenderetur, non cura vulnerum quibus animæ sauciatæ fuissent: nisi conglutinatæ fuissent illis hujusmodi pœnitentiæ variæ, quibus maceratur caro, ut anima convalescat. *Clericus non viator in sacris Ordinibus constitutus, aut Monachus, vel Canonicus Regularis, si tabernam intraverit sine causa, ab officio sit suspensus, donec unum diem in pane & aqua jejunet. Si ibidem luserit ad aleas, vel taxillat, ab officio sit suspensus, donec duos dies in pane & aqua jejunet, &c.* Posterioribus tum Conciliis, tum Synodalibus Constitutionibus complurimis innovata sunt hæc decreta, & affixa eis pœna suspensionis.

XII. In supra delibatis Conciliis, Canonicisque statutis proscripta fuere spectacula, comœdiæ, saltationes. Hinc Concilium I. Mediolanense: *Clerici personati non incedant. Choreas privatas, aut publicas non agent, nec spectabunt. Fabulis, comœdiis, & hastiludiis, aliisve profanis & inanibus spectaculis non interérunt.* (Acta Eccles. Mediol. pag. 39. 46.) Sæpius jam inculcata, & centies ingeminanda est ratio hujus Decreti, non his sæcularibus oblectamentis contaminari debere aures, oculosque, Mysteriorum sanctitati jam dedicatos. *Ne aures & oculi sacris officiis addicti, ludicris & impuris actionibus sermonibusque distracti polluantur.* Vetuit Concilium Mediolanense III. diebus solennibus Patronorum Ecclesiæ Cœlitum lusus, scenicas voluptates, & choreas celebrari, quod his ludicris adeo non excitetur pietas, ut tota potius extinguatur. Concilio Toletano anni 1566. etsi maximè cuperet, non tamen per vetustissimas Hispaniæ consuetudines licuit eidem austeriori suffragari disciplinæ. Damnati sunt tamen in hoc Concilio scenici ludi, qui in Ecclesia ipsa die puerorum Innocentium sacro exhibebantur, non sine gravi fidelium (Can. 52.) offensione. *Prohibet sancta Synodus in posterum turpem illum, quo die Innocentium intra Ecclesiam theatrales quidam ludi edi publicè consuevere, magna cum Ordinis Ecclesiastici ignominia, nec non & divinæ Majestatis offensa; quippe qui Christianorum oculos, quos oportet ad spiritualia provocari, ab his ad peccandi libidinem avertant.*

Idem prohibuerat Concilium Basileense, anno 1435. cujus Decretum Pragmaticæ Sanctioni Gallicanæ fuerat illigatum. Mox idem Concilium vetat, ne in Templis exhibeantur, & inter ipsa maximè Mysteriorum solennia, lusus, spectacula, choreæ, quæ exhiberi solent festis quibusdam diebus, præeunte examine & approbatione Episcopi. *Spectacula vero, ludi quicumque, & chorea, quæ alioqui præmisso examine, permittente Ordinario, non aliàs, in aliquot solemnitatibus, ac processionibus agenda sint, nullo modo dum divina officia vel celebrantur, vel dicuntur, intra Ecclesiam ipsam agi permittantur; cùm hæc divina officia perturbare soleant & sanctitudinem illam interrumpere, quam domum Dei decere David divino spiritu docuit.* Tum verò Episcopis instant Patres hujus Concilii, & eorum Vicariis Generalibus, ne ea exhiberi sinant, ex quibus convellatur potius, quam roboretur pietas fidelium. *Caveant Episcopi & eorum Vicarii, ne dum solemnitatis divinæ causa ludos aliquos & spectacula edi publicè permittere volunt, ea permittant, quæ vel in minimo Christianam Religionem offendant, vel spectantium animos in pravos mores quoquo modo inducere valeant.* Vetat Concilium, ne scenicos patiantur Episcopi ludos agi, nisi argumenta eorum pia sint, & religioni accommodata. *Decernit sancta Synodus, non alios ludos, non alia spectacula ab Episcopo permittenda fore, quàm quæ ad pietatem spectantium animos movere, à pravis moribus deterrere possint.* Prohibetur hic denique, ne Beneficiarii, Clericive sacrati, personati unquam ingrediantur, aut fabulam ipsi agant in his ludis. Non paulò intolerabilior erat Hispaniæ mos, ubi Deo vovebantur & cœlitibus Taurorum certamina, hisque absurdissimis votis juramenti solennitas accedebat. Ejusmodi sive vota, sive sacramenta in irritum mittunt hujus Concilii Patres: oratione enim (Can. 26.) potius & religiosi secessus otio Deum & Sanctos coli: & quocumque demum obtentu hæ edantur pugnæ Taurorum, iis summoventur Clerici majores & Beneficiarii omnes.

XIII. In Concilio Burdigalensi anni 1585. promulgatum est idem ipsum Decretum Concilii I. Mediolanensis: *Clerici nunquam personati incedant, neque comœdias, fabulas, choreas, vel quid aliud ludicrum, ex iis quæ ab histrionibus exhibentur, agant vel spectent. Ne visus & obtutus sacris Mysteriis dicati, turpium spectaculorum contagione polluantur.* (Can. 21.) Audi & Concilium Bituricense anni 1584. *Nunquam personati sint; mimis, choreis ac saltationibus agendis atque spectandis abstineant.* (Tit. 25 c 6.) Et Aquense anni 1585. *Ne personati unquam incedant, neve comœdiarum, aut chorearum, aut profani ullius spectaculi actores sint, vel spectatores.* (Tit. de vita & hon. Cleric.) Concilium Mexicanum anni 1585. à Pio V. commemorat prohibitas fuisse ludicras taurorum pugnas, (L. 3. Tit. 5.) & excommunicationis fulmen intentatum Rebuspublicis, & Principibus, qui earum copiam facerent, denique Beneficiariis ipsis, & majoribus Clericis, qui interessent. Concessit postea ut ea edi possent certamina Gregorius XIII. dummodo ut ne diebus Festis, atque ut omni animi contentione caverent Magistratus, nequid humani sanguinis funderetur. Absolvit quoque idem Pontifex hujusmodi censuris, tum sæculares, tum Equites Ordinum militarium, qui necdum sacro Ordine quopiam initiati essent. His Pontificum Rescriptis in medium allatis, Concilium hocce Mexicanum Majorum Ordinum Clericos & Beneficiarios vetat his interesse Taurorum pugnis, subjiciendos alioqui iis pœnis, quas & hæc Brevia Apostolica intorquent, & intorquebunt præterea Episcopi judicio & arbitratu suo. Tum denique idem statuit quod Concilium Mediolanense I. Idem decrevit & Concilium Avenionense anni 1594. *Choreis, comœdiis, aliisve profanis spectaculis non intersint.* (Can. 35.) In Concilio Aquileiensi anno 1596. Constitutio edita est, fusior & enodatior, in omnes eas voluptates, & insanas delicias, quibus Clericatus majestas mirum in modum deturpatur. *Ad spectacula comœdiarum, sive ad bancos circulatorum & buffonum in plateis, qui aliis exemplum esse debent maturitatis & prudentiæ, accedere & assistere Clericos non decet. A chorearum spectatione item Clerici abstineant. Saltationem verò privatam & publicam, quod est intemperantissimæ temeritatis genus, nulla ratione committant, nisi gravioris correctionis virgam experiri affectent. Personatum incedere Clericum, turpe, vanum, periculosum, non ferendum. Non enim ad bonum habitus Clericalis depositio: sæpissimè ad malum, vel inchoandum, vel consummandum.* (Can. 11.)

Fateor affuisse Tornamentis Cardinalem Ximenium, sive ludicris militum & simulatis pugnis, sed gravem ille necessitatem excusavit comitandi Regis, qui tum ægritudine afflictus esset, & eo egeret

Gomec. l. 5. vita ejus. oblectamento. *Sic Regem morbo afflictum oblectare curavimus.* Poterit uti Ximenius exemplo S. Thomæ præstantissimi Apameæ Episcopi, de quo nos suprà, & qui *licèt hoc vetaret Ecclesiæ Canon, ne Cobrois furorem molliret, certamen equorum in Circo spectare non recusavit*, referente Evagrio.

XIV. Unum restat, ut de Armis dicamus, quibus discincti, prohibitique sunt Clerici Conciliis, & Canonum statutis iisdem, quæ hoc jam capite perstricta sunt. Jam olim Petrus Damiani dolere sibi vehementer affirmabat, quòd jam tum Clerici aut muniri se, aut decorari gestirent aliis telis, quàm quibus error & scelus debellatur. *Epist. 15.* *Arma potius, arma corripimus, vibrantia telis tela conserimus, & non verbo, sed ferro contra nostri Ordinis Regulam dimicamus.* Incendebat Bernardus Episcopum & Capitulum Trecensis Ecclesiæ adversùs Subdiaconum, qui arma induerat, & uxorem duxerat. *Epist. 203* *Nec Clerici est pugnare armis militaribus; nec Subdiaconi uxorem ducere.*

In Concilio Salingestadiensi prohibiti sunt Laïci ipsi anno 1022. ne armati Ecclesias inirent, in quas tum quidem nisi Regum ensis non inferebatur. *Can. 8.* *Decretum est etiam, ut nemo gladium in Ecclesiam portet, Regali tantùm excepto.* Vides quàm non sinerentur tunc Clerici arma tractare, aut indui, cùm & Laïcis ipsis ea exuterentur, ubi Templa inibant. Ne tum quidem cum maximè privata bella fervebant, & nemo non injurias sibi illatas armis suo nutu ulciscebatur; ne tum quidem, inquam, Clericis & Monachis fas erat armari, quare & illis & eorum comitibus omnes vim & manus abstinebant. Teste Glabro circa annum 1031. ita pluribus cautum est Conciliis. *L. 4. c. 5.* *Clericis similiter omnibus, Monachis & Sanctimonialibus, ut si quis cum eis per regionem pergeret, nullam vim ab aliquo pateretur.* Suo suprà loco disceptatum est de militia, cui Clerici ipsi pene implicabantur, quosque usus erat armatas cohortes ad Regios deducere Exercitus; sed non unquam illis per sacras Ecclesiæ leges concessum est, aut pugnare ipsos, aut vel armis accingi. Si quis in has leges committat, eum Concilium Turonense anni 1060 Beneficio & Clericatu expunxit. *Can. 7.* *Quicumque Clericorum deinceps in armis militaverint, & Beneficium & consortium Clericorum amittant.* Ubi Villelmus Nothus Neustriæ Dux Angliæ Regnum suæ ditioni adjecit, copiis ejus permixti deprehensi sunt Clerici, quibus Episcopi Neustriæ non canonicam dictavere pœnitentiam, quòd arma induissent, & in acie manus conseruissent. *Conc. Gen. Tom. 10. pag. 532.* *De Clericis, qui pugnaverunt, aut pugnandi gratia armati fuerunt, quia pugnasse eis illicitum erat, secundùm instituta Canonum, acsi in patria sua pugnassent, pœniteant.*

In recensendis Exercitûs ducibus ad sacram expeditionem, Urbanus II. antesignanum omnibus & principem præponit Aniciensem Episcopum: *Epist. 16.* *Hinc Podiensis Episcopus belli dux, & Raymundus S. Ægidii Comes, inde Hugo Magnus Philippi Francorum Regis frater, &c.* Prælati alii, Clericique magno numero copiis Crucis vexillo insignitis comites se adglomeravere, sed non aliis quisquam eorum armis cinctus fuit, quàm spiritalibus. Unde & idem Urbanus II. in Concilio Claromontano, ubi classicum ipse cecinit ad bellum id sacrum, *Cap. 4.* *Ne aliquis Clericus arma deferat.* Utriusque militiæ discrimen expressit Concilium Londinense anno 1138. accommodatè ad decretum Papæ Nicolai, qui eas vetat promiscuè haberi. Ut nusquam enim militi aptari possunt sacra munia Sacerdotum, vel ornamenta: ita ne consentire quidem unquam possunt ministria Altarium sive arma, sive prælia militantium. *His subjungimus authoritatem Nicolai Papæ, dicentis, Cùm discreti sint milites Christi à militibus sæculi, non convenit militem Ecclesiæ sæculo militare, quia per.... ad effusionem sanguinis necesse sit pervenire. Denique sicut turpe est laicum Missas facere, Sacramenta corporis & sanguinis Christi conficere; ita ridiculum & inconveniens est Clericum arma suscipere, & ad bella procedere.* *Can. 15.*

Scitè omnino Bernardus *ducem & principem militiæ* electum se fuisse certior factus, & ad Romanum Pontificem perscribens, atque id oneris constantissimè detrectans, profitebatur, ut vires supperent, ne fingi quidem posse quidquam à sua professione alienius. *Baronius anno 1146.* *Quid tam remotum à professione mea, etiamsi vires supperent, etiamsi peritia non deesset.* Concilium Londinense anno 1175. exauthorandos decrevit Clericos, qui in publicum armati prodirent. *Can. 11.* *Quicumque ex Clero videntur esse, arma non sumant, nec armati incedant, sed professionis suæ vocabulum religiosis moribus & religioso habitu præbeant. Quod si contempserint, tanquam sacrorum Canonum contemptores & Ecclesiasticæ authoritatis profanatores, proprii gradus amissione mulctentur: quia non possunt simul Deo & sæculo militare.*

XV. Inseri hic & inculcari juvabit duo quædam vel tria, quæ non perfunctoriè sunt perpendenda. 1. Hæ personabant undique tum maximè Ecclesiasticæ leges in Clericos armorum gestandorum cupidos, eo tempore, quo bella plusquam civilia sæviebant, grassante privatorum licentia in congressiones, cædes, incendia. 2. Eo etiam tempore, quo Episcopi & Abbates Regibus milites suppeditabant, nonnunquam & ipsi ductabant, in castris aderant. 3. Eo denique tempore, quo ardebant sacra Palæstinæ bella. His utcumque causis color aliquis & fucus oblini potuisset armandis impunè Clericis. Et ne tum quidem tamen laxarunt Pontifices Romani & Concilia eam veterum Canonum constantiam, qua funditus Clerici armis includebantur.

XVI. Mirabile forsan videbitur, quòd in Odonis Parisiensis Episcopi Constitutionibus Parochi, Clericique prohibeantur cultros gestare cuspide sua armatos. *Prohibetur districtè, ne Sacerdotes cultellum portent, cum cuspide, nec Clerici eorum.* *Can. 40.* Idem prohibuit Concilium Biterrense anno 1233. Clericis omnibus, addito etiam eo, ut ne quis enses, lanceas, vel quæcumque jacula gestaret, nisi forsan belli tempore. *Districtiùs inhibemus, ne aliqui Clerici qui volunt gaudere privilegio Clericali, cultellos acutos, ensem vel lanceas deferre præsumant: vel armis impugnativis, quibus vis infertur, non utantur, nisi fortè tempore guerræ.* *Can. 15.* Permitti videntur hoc Canone arma, quæ tueantur nos; vetari, quæ alios impetant: quin & hæc etiam belli tempore annui. Tunc nimirum jam illud invaluerat etiam inter Clericos posse vim vi repelli, eo propriæ tutelæ moderamine, ut etiam cadente adversario nihil irregularitatis incurreretur. Itaque videri possunt hoc Canone permitti Clerici iis armis accingi, quibus non impetant ipsi quidem, sed imperiti perniciem à se amoliantur. Porro grassatores amoliri vix dabatur, nisi iis etiam armis, quibus cruor funderetur: hinc expugnatum tandem & illud est, ut bellico tempore cujuslibet generis arma gestare Clerici sinerentur.

Sed illud præteriri nefas est, id eo loco & tempore laxari, quo impatientissimè cruentissiméque

Albigenses hæretici Clericorum sanguinem sitiebant, eosque passim impunè contrucidabant. In Concilio Albigensi prohibita sunt Clericis Torneamenta, seu ludicra pugnarum imitamenta, semper insana, cruenta nonnunquam. Mirum est in ea quoque Clericos insanisse, quæ damnari oportuerit legibus Ecclesiasticis; ut audaciæ & furori occurreretur, & infinitis propemodum impensis. Præterquam quod probrosum erat & insolentissimum, Clericos scuto & lancea prætentis pugnare, quod tum vernaculè *biordare* dicebant, cùm id nominis ipsi Torneamento adjiceretur. Audiendus Canon ipse ejus Concilii anno 1254. habiti.
Can. 51. *Trepidare quoque, quod vulgariter dicitur biordare, cum scuto & lancea, aliquis Clericus non publicè attentet, quia ex his multa dissolutionis, lascivia & scandali materia generatur.* Detestabilius aliquid in Concilio Londinensi explosum est, cùm Clerici armis induti sicariis & latronibus permixti, nullis non se cruentarent facinoribus. Declarat Concilium arma gestare Clericos vetari humanis divinisque legibus, ne ne ad defensionem quidem propriam iis abuti queant.
Can. 4. *Cum Clericis divini & humani juris authoritate armorum usus sit omnino prohibitus, ita ut eis etiam pro justitia ad defensionem, aut vindictam nullatenus sit permissus, &c.*

His Concilii hujus verbis pene addubitare cogimur, an ea doctrina, quæ Clericos sinit vim vi repellere, & occidere, si non aliter possint suæ ipsorum vitæ consulere, jam maria transasset, & in Anglia usu recepta esset. Nec te moveat Canones quandoque alios aliis discrepare, cùm in ipsam Ecclesiæ disciplinam tot vices illapsæ sint, tot irrepserint novitates, perinde ut locorum & temporum sive opportunitas suadebat, sive cogebat necessitas. Concilium Budense anno 1279. bellicis negotiis Clericos eliminat, nisi ad patriæ defensionem, quo ipso tempore tamen pugna abstinebunt ipsi quidem.
Can. 7. *Nec bellicis actibus se implicent aut involvant, nisi fortè pro Ecclesiarum suarum & patria defensione, non ad impugnandum, vel propulsandum, sed ad defensionem tantùm, si necessitas eum compellat; & tunc in propriis personis non pugnent.* Et hoc ipso mox tamen Concilio permittuntur Clerici enses circumferre, quando intuta & infesta sunt itinera. Ne verò assentiari sibi ipsi possint inanis necessitatis & periculi imagine, nec tunc arma gerant, nisi permittente Episcopo.
Can. 11. *Districtè præcipimus, ne Sacerdotes vel Clerici in quovis ordine constituti, gladium vel cultellum, quod vulgariter dicitur bord portent, nisi eis manifesti timoris causa ingruerit; nec tunc absque licentia Prælatorum portent.*

Duo hic scrupuli eximuntur; nempe qui cultri tandem essent, quos cum cuspide gestare Clerici vetabantur. Gladii nimirum illi erant, qui vernaculo idiomate cultelli dicuntur.
Coutelas. Hinc etiam elucet cur qui in Torneamentis depugnabant, biordare dicerentur. Sive Saxonica enim, sive Germanica lingua cultri illi in Torneamentis usitatissimi, *bordi* nomine donabantur. *Cultellum quod vulgariter dicitur Bord.* In Synodo Bajocensi anno 1300. prohibentur majores illi cultelli cum cuspide, nisi temporibus & locis illis, quæ hostili incursione infestentur.
Can. 55. *Districtè præcipimus, ne Sacerdotes magnum cultellum portent cum cuspide: nec Clerici, Sacerdotes vel alii, in sacris Ordinibus constituti, nisi justi causa timoris.*

Postquam Clemens V. suum illud Decretum promulgavit, quo irregularitatis formidine absolvuntur Clerici, qui adgressores peremerint, dum id unum volunt, id unum connituntur, ne ipsimet interimantur, nemo deinceps dubitavit, quin possent Clerici arma gestare accommodata propulsandis & inferendis plagis, ubi eorum vitæ justum periculum imminebat.

Verùm uti non eo unquam quo cœptum est gradu hæret remissio juris, concessis semel armis ad repugnandum, non multò pòst eò quoque ventum est, ut & ad oppugnandum indulgerentur. Additum, ut id fieret furente bello, & ubi aliquid ingrueret periculi; placuit, ut & cum assensu Episcopi id fieret, ut arbiter ipse esset, an tanti esset periculum. Hæ cautiones non multò pòst exoleverunt. De assensu Episcopi minùs laboratum est. Postremò intermissa quoque mentio belli, aut periculi ejus, à quo meritò cavendum esset. Concilium Moguntinum anno 1549. *Nulla arma induant, nisi itinerantes.* Can. 74.
Concilium Narbonense anno 1551. *Nec ensem, nec pugionem, nec aliud armorum genus secum gestent, nisi propter itineris necessitatem.* Can. 20.
Nec secus Concilium Narbonense anno 1609. Concilium Aquileiense anno 1596. *Arma Clericorum sunt lacrymæ & orationes, non enses, aut alterius formæ, vel materia arma. Per civitates & loca in quibus habitant, si quis Clericorum extra itineris faciendi necessitatem insolenter arma cujuscumque generis detulerit, eum damnandum statuimus quarta parte fructuum suorum Beneficiorum.* Can. 41.

XVII. Beatus Carolus Archiepiscopus Mediolanensis, quo aspirante & connitente revixisse videbatur prisca Ecclesiæ disciplina, duas illas in usum & vigorem revocavit conditiones, quibus Clerici arma ferre permissi fuerant, ut eo loco & tempore id auderent, quo justum periculum immineret, & ne sine Episcopi examine & permissione. En statutum Concilii I. Mediolanensis ad familiares Episcoporum. *Familiares ejus arma ne ferant, nisi in itinere, vel necessitatis causa, idque Episcopi arbitratu.* Illud quoque cavetur, ut scripto detur ea permissio, & ne Clericis unquam annuantur ballistæ, seu igneorum globulorum jaculationes. *Clericorum arma sunt orationes & lacrymæ. Idcirco edicimus, ne arma cujusvis generis ad offensionem, vel etiam ad defensionem ferant, exceptis cultellis ad domesticum vitæ usum accommodatis, nisi fortè extra civitatem suspectis locis iter eis faciendum sit. Quod si Episcopus probabili justaque de causa id eis permittendum esse judicaverit, tunc scripto impetrata venia ipsis uti liceat; non tamen publicè, nisi rei aut facti necessitas postulet. Omnino balista, hastis & sclopeto, telis, aliisque hujus generis instrumentis ipsis interdicimus.* Acta Eccl. Mediol. pag. 17. 19.
His se accommodavere Patres Concilii Mediolanensis anno 1585. *Arma ne ferant, nisi itineris longioris causa, atque ea tamen breviora, ac facultate ab Ordinario impetrata.* Paulò prolixiùs rem enucleavit Concilium Mexicanum ejusdem anni, accommodatè etiam ad Statuta beati Caroli. L. 3. T. 5.

Ubi verò tradit Tridentinum Concilium, qui vim vi repellendo quempiam occiderint, ne ipsimet neci dederentur, eis quodammodo deberi dispensationem ad Ordines & ad Beneficia: *Si verò homicidium non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, ut quis se à morte defenderet, fuisse commissum narretur; quam ob causam etiam ad sacrorum Ordinum & Altaris ministerium, & Beneficia quæcumque & dignitates, jure quodammodo dispensatio debeatur.* Sess. 14. c. 7.
Hinc jure inferes, eo necessariam adhuc esse dispensationem, quanquam penè necessariò etiam concedendam, quòd non omnia priscæ Canonum authoritatis vestigia obliterata sint, qui nempe ante sæculi duodecimi

exitum non sinebant omnino Clericos arma gestare, nec ad repellendum quidem percussorem, & vim vi *L. 5. Decret. part. 1. pag. 272.* repellendam. Id quoque observavit Fagnanus, deberi quasi jure ex sacræ Congregationis Concilii responso dispensationem, cùm quis tuenda parentis vitæ percussorem occidit, quanquam tum certissimè contracta sit irregularitas.

De Hospitalitate.

CAPUT XLVII. *P. 2. l. 4. c. 9.*

De Hospitalitate ante annum Christi octingentesimum.

I. De hospitalitate priorum quinque sæculorum Ecclesiæ.
II. Concilium Matisconense vult Episcoporum exemplis inflammescere laicos ad hospitalitatem. Gregorius II. Bonifacium monet, ne Episcopos minus bene morigeratos mensa excludat, sed ansam inde rapiat eos ad bonam frugem compellendi.
III. Negat Avitus Episcopos alios Episcopis extraneos esse posse.
IV. V. Mira B. Eligii hospitalitas, nec non & B. Cæsarii, ad excipiendos Clericos & Laicos.
VI. De B. Domnolo.
VII. VIII. De B. Gregorio Papa.
IX. Gregorii vehementes hortationes ad Episcopos urgendos ad hospitalitatem.
X. Stupenda Ecclesiæ Romanæ hospitalitas.
XI. Regalis Monastica hospitalitas commendatur. Regula sancti Benedicti.
XII. Religiosa hospitum exceptio.
XIII. Regula B. Aureliani hospites exclusit. Cur.
XIV. XV. XVI. Varia observantur in hospitalitate Hispanicarum Ecclesiarum.
XVII. De Ecclesia Anglicana.
XVIII. De Ecclesia Alexandrina.
XIX. Popina Clericis interclusa in Oriente & Occidente.
XX. Rarissimæ erant olim Tabernæ diversoria. Hinc communior tunc hospitalitas.

I. Tanta habet momenta hospitalitas in institutione Clericalis vitæ, & in usu regendo facultatum Ecclesiæ temporalium, ut non immerito seposuerimus ei hanc specialem dissertationem. Non pauca jam de ea delibata sunt superius, in exequendis frugalibus expensis proventuum Ecclesiasticorum. Alendis pauperibus expensas fuisse res Ecclesiæ author est Tertullianus. *Apolo. c. 39.* *Hæc quasi deposita pietatis sunt. Nam inde non epulis, non potaculis, nec ingratis voratrinis dispensatur, sed egenis alendis, humandisque.* Quæ Agapæ dicebantur, re etiam magis quam nomine charitatis epulæ erant. *Inopes quoque refrigerio isto juvamus.* In justis etiam causis non ducendorum conjugum Paganorum, hanc ille non tacet, quod Christianis fœminis jam interclusa foret hospitalitas. *L. 2. ad uxorem.* *Si peregrè frater adveniat, quod aliena in domo hospitium?* Hæc ad laïcos spectabant, à quibus nonnunquam Episcopi excipi vetabant fidei & pacis Ecclesiæ adversarios. Expostulabat Firmilianus non alia ratione Stephanum Papam Episcopos aliquos hospitii jure arcuisse. *Epist. 75. apud Cypr.* *Præciperet fraternitati universæ, nequis eos in domum suam reciperet: ut venientibus non solum pax & communio, sed & tectum & hospitium negaretur.* *Can. 27. 28.* Conciliis Gangrensi & Laodiceno probabantur adhuc Agapæ, ceu charitatis & hospitalitatis publicæ convivia, ad pauperum maximè solatia, dum ne amplius in Ecclesia fierent. *Can. 28.* Concilium Carthaginense III. non abhorruit ab his epulis in Ecclesia inter Clericos celebrandis propter *Can. 30.* hospites. *Ut nulli Episcopi, vel Clerici in Ecclesia conviventur, nisi fortè transeuntes hospitiorum necessitate illic reficiantur.* Nam peregrinantes Episcopi apud Episcopos cujusque loci hospitabantur. Inde querelæ Chrysostomi de Theophilo Alexandrino Episcopo ad Innocentium Papam, quod Constantinopolim profectus, non ad Episcopales ædes suas divertisset, ubi parata & instructa erant omnia. *Socrat. l. 7. c. 4. 11. 13. Sozom. l. 8. c. 9.* *Erant enim diversoria, & alia omnia, quæ oportebat bene instructa.* Ex quo dilucidum est, quanquam Chrysostomus reprehenderetur, quòd solus cibum sumeret, invitatos tamen ab illo fuisse ad mensam & hospitium Episcopos, eos saltem, quos singularia commendabat præstantia dignitatis. Ea enim cæteri copia Constantinopolim confluebant, ut vix aut nec vix potuissent omnes uno tecto excipi. Invitatus est & Epiphanius, ut apud illum diversaretur, qui & ipse abnuit, jam Theophili partibus devinctus. Tritum est illud Spiridionis Episcopi, cùm tempore jejunii non habuit domi quo foveret hospitem, ne panem quidem, nisi carnes porcinas. Hinc illud conjicitur omnes prorsus hospites exceptos fuisse. *Sozom. l. 1. c. 11.* Diximus alibi Augustini mensæ carnes semper illatas fuisse propter hospites, quanquam ipse quidem cum suis leguminibus tantum vesceretur. Si Clericos autem laicosque hospitii humanitas complectebatur, multò magis Episcopos, quos inter ea erat mutuæ communionis tessera. Huc pertinebat, quod Theophilus & Epiphanius à Chrysostomo invitabantur, huc spectabat, quod & illi recusarunt. Piè ostentabat Athanasius quod Julii Papæ communione & prandio exceptus fuisset. *Apol. 2.* *Communione & Agape digni habiti sumus.* Author est Nazianzenus Julianum Apostatam Ecclesiæ mores & decus æmulantem, patria hospitalitatis jura & Xenodochia inter Gentiles instituere voluisse. At nusquam superstitio religionem perversâ & distortâ *Orat. 1. in Jul.* hac imitatione assequetur. In Agapas tandem ea irrepsit licentia & temulentia, quæ illas desinente sæculo IV. aboleri coëgit. Illis abolendis insudarunt Ambrosius & Augustinus, quos nemo nescit hospitalitatis fuisse studiosissimos. Nempe frugi erant & modestæ horum Epulæ. *Baron. an. 391. n. 39.* Nec prætereundum quod narrat Sidonius Apollinaris de Episcopo sui ævi sanctissimo, qui invitus Aula ad Episcopatum abreptus est. *L. 4. Ep. 24.* *Humanitas ipsa sic benigna, quam frugi: nec ita carnibus abundans, quam leguminibus. Certè si quid in cibo unctius, non sibi, sed hospitibus.* Cæteris Beneficiariis pro suo cuique modulo hospitalitas commendabatur. *Baron. an. 464. n. 29. Cod. Theod. De Episc. & Cler. leg. 8.* Illos Constantius exoneraverat Metatûs jure, quo Officiales Imperii excipi necesse erat. *Neque hospites recipietis.*

II. Commendata est à Concilio Matisconensi II. hospitalitas, tum Episcopis, tum Clericis omnibus, ut non præconio tantùm, sed exemplo maximè eorum fideles excitarentur ad Christum ipsum in hospitibus excipiendum, & ad morigerandum Apostolo vehementissimè cohortanti ad hæc religiosæ humanitatis officia. *Can. 11.* *Sectatores hospitalitatis esse, non solum Dominus Jesus admonet, cùm se dicit in hospite receptum fuisse, sed etiam ejus Apostolus omnibus pene suis præceptis. Propterea oportet unumquemque nostrûm, non solum semetipsum ad hoc opus hortari, sed etiam omnium fidelium mentes, ut possimus apud Deum misericordiæ operibus pro nostris peccatis intercedere, & nos ei per puram hospitalitatem reconciliare. Si quis ergo nostrûm non admonuerit, aut exemplum exhortationis suæ ipse priùs opere non comprobarit, indignationem procul dubio incurret Dominicæ majestatis. Prædicetur hoc nostræ mediocritatis statutum in auribus omnium Christianorum.*

Germanicæ parens & conditor Ecclesiæ Bonifacius Gregorium II. Papam consuluit, an contubernio & mensæ suæ asciscendi sibi essent Episcopi illi, & Presbyteri, quorum mores Ordini & dignitati sacræ immaniter dissentirent. Rescripsit Pontifex gravissimis objurgationibus castigandos esse hos sacri Ordinis sui contaminatores, congressu tamen & mensa eos nequaquam abstinendos. Nimirum usuvenire non rarò, ut qui increpationibus non franguntur, molliantur suavitate & lenocinio humanitatis, qua convivia condiuntur. Denique author illi fuit Gregorius, ut eadem arte & indulgentia demereri & conciliare sibi studeret Optimates, quorum opera & consensione expeditior lætiorque futurus esset cursus Apostolicarum suarum functionum. *Veruntamen collocutionem & mensam communem cum eis agere non recuses. Plerumque enim contigit, ut quos correctio disciplinæ tardos facit ad percipiendam veritatis normam, conviviorum sedulitas, & admonitio blanda ad viam perducat justitiæ. Idipsum autem & illis Proceribus, qui tibi adjutorium præstant, observare debetis.*

III. Cæsario Arelatensi Archiepiscopo per Epistolas Avitus Viennensis Archiepiscopus commendavit Maximianum Episcopum, quem regionis suæ populatio, & necessitas quærendi medici in Gallias venire compulerat. Oculorum enim gravi valetudine afflictabatur. Ita statuebat Avitus nihil attinere, Episcopo Episcopi ærumnas exponere; nec enim quamvis longinquæ regionis Episcopus, & diutius patria extorris, Episcopis aliis, Catholicisque Pro-
Epist. 9. vinciis alienus & hospes videri potest. *Nihil dicendum de peregrinationis labore suscepi, quia quantalibet vel temporum longitudine, vel itineris vastitate genitalis patria linquat habitaculum, peregrinus Sacerdos dici non potest, ubi Catholica reperiri Ecclesia potest.*

IV. In recensendis B. Eligii Episcopalibus virtutibus hospitalitatem illustri elogio ornavit B. Audoënus: *Hospitalitate præcipuus.* Præter ægrotos, quibus ipse medicabatur, aliosque quibus panem, vestes, pecuniam erogabat, duodecim quotidie mensæ suæ adhibebat, aquam infundebat manibus, ministrabat, ut plurimum unà accumbebat. Sed illud potissimum stupet Audoënus, quod semel exorsus hæc pietatis munia fungi, nunquam desiit, nun-
L. 2. c. 2. quam intermisit. *Ita fateor nunquam vidi studium fervere, nusquam in Galliis hujusmodi opera taliter à quoquam audivi expleri. Posset enim quis vel raro arripere; sed vix aut difficilè perpetuo tenere. Hic vero quod semel proposuit, perpetuo retinuit: quod primum Deo vovit, nullis mundi negotiis obligavit: quod in principio arripuit, ad finem usque perduxit.*

V. Redeo ad Cæsarium, cui non minus quam Avito persuasissimum erat, non Episcopos tantùm, sed Clericos quoslibet nusquam extraneos, nusquam peregrinos videri debere, quo demum cúmque loco peregrinentur, dum Clerus modò ibi sit aliquis. Immortalis Agni mensa communis illis est cum Clero loci. Episcopi mensa communis & illis potiori jure erit, quam sæcularibus, quos inde nec
Vita ejus. L. 1. c. 31. Cæsarius ipse excludit. *In domo quidem Ecclesia sua, sicut illo præsente, ita absente, convivium semper præparatum est Clericis, sive quibuscumque advenientibus. Nullus illo superstite, tanquam ad extraneam civitatem, sed tanquam ad propriam domum Arelate venit.* Nec ambigi potest, quin hac hospitum mensa personaret sacra lectio, cùm Cæsarii discipulus & vitæ ejus Scriptor affirmet, prandia ejus, cœnasque spiritalibus semper lectionis sacræ epulis abundasse, ut utrinsque hominis epulo lætitia conduplicaretur. *Ad prandium vero & ad cœnam mensa sua sine cessatione quotidie legebatur, ut uterque interior exteriorque homo saturatus refectione duplici lætaretur.* Nihil est verò quod mirari magis lubeat, quam immensum & inexhaustum charitatis Episcopalis Ærarium Cæsarii, quo Civitas & Ædes Episcopi Arelatensis, patria, diversorium, & mensa communis jam videretur esse tam Clericorum omnium quam sæcularium. *Nullus illo superstite tanquam ad extraneam civitatem, sed tanquam ad propriam domum Arelate venit.*

VI. Dumnolus Episcopus Cenomanensis, quem laudibus celebravit Gregorius Turonensis, mensam & ipse suam tum lectione, tum invitatione pauperum consecrabat, quo non corpori tantum suo necessarium ingereret cibum, sed & animæ cœlestes exhiberet escas, Christumque ipsum pasceret in membris suis. Ecclesiam sancti Juliani in civitate Cenomanensi, Clerumque ejus decoravit accersitis quinquaginta Monachis, quos & necessaria communivit facultatum copia ad hospites excipiendos. Cùm custodes muris urbis diligentissimè & portis Vita ejus apud Sur. die 26. Maii.
assiderent, & pauperes non rarò excluderentur, Xenodochium etiam extra muros exædificavit, juri subjecit & ditioni Episcoporum Cenomanensium, ubi & viginti Monachos constituit cum Abbate suo, ut hospites exciperent, & Regulæ Monasticæ vitam accommodarent.

VII. Pauperibus omnibus, & peregrinis Romam advenantibus quotidie ministrabat Gregorius Magnus necessaria quæque vitæ adjumenta. *Paupe-* Ioan. Diac. in ejus vita. L. 2. c. 19.
ribus verò & advenis, qui pro conditione temporum Romam influxerant, quotidiana stipendia ministrabat. Hæc Joannes Diaconus in ejus vita. Quos Longobardorum populationes & furor cogebant Romam confugere, immensæ charitatis ejus materno quodam sinu excipiebantur. Peregrinos semper mensæ adhibebat, aquam infundebat ipse, & in eis Christum ipsum semel excepit, peregrini habitu & specie vestium. *Tanta hospitalitatis Gregorius in ipso* ibid. c. 22. 23.
etiam Patriarchio permansit, ut exceptis his, quos tam per diversas regiones, quam Roma quoque Longobardorum perfidiæ gladios fugientes, Ecclesiasque misericorditer nutriebat; ad mensam quoque suam quotidie peregrinos quoslibet invitaret. Inter quos die quadam unus accessit in cujus manibus dum ipse ex humilitatis ministerio aquam fundere vellet, &c. Cùm Sacellarius ejus jussus esset aliquando duodecim pauperes accersere ad mensam, tredecim conspecti sunt; tertium decimum ipsemet perscrutatus, ipsius ab ore edidicit, Angelicorum agminum unum ad se devolasse, ut illum hoc nuncio exhilararet, Petri in sedem à Deo vocatum illum fuisse, quod Petrum sectatus esset, in distribuendis Ecclesiæ in pauperum alimenta facultatibus. *Quia hæc hilari animo tribuisti, destinavit te Dominus successorem atque Vicarium Apostolorum Principis Petri, cujus & virtutem imitatus es, dum substantiam offerentium divideret prout cuique opus erat.*

VIII. Mensæ & alimentis pauperum Præfectum delegaverat Gregorius, eumque ut confidentius eorum utilitatibus, largiusque prospiceret, voluerat uni Deo rationes suas reddere. Quam in rem ejusmodi charta illum munitum voluit. *Quia igitur* L. 9. Ep. 24.
te Joannem religiosæ intentionis tuæ studio provocati, mensis pauperum & exhibendæ Diaconiæ elegimus præponendum, ne qua tibi ex hac administratione nascatur dubietas, hac te munitione prospeximus fulciendum,

constituentes

constituentes ut de hoc, quod ad mensas pauperum, vel Diaconiæ exhibitionem percepisti, sive subinde perceperis exinde eundem, nulli unquam hominum quolibet modo, vel ingenio, cogaris ponere rationem, vel aliquam debeas molestiam sustinere. Hujus Provisoris pauperum fidem diu expertus Gregorius, non injuste judicavit liberaliùs illum pauperibus affuturum, si administrationis suæ ratiocinia ad unum Deum referret.

IX. Imminebat aliis quoque Episcopis Gregorius, ut illos ad hæc sollicitudinis temporalis exercitamenta urgeret. Cùm Marinianum Ravennatem Archiepiscopum Romam invitavit; ut Medicis se committeret, exitiali morbo procurando; hortatus est, ut subrogaret sibi Ravennæ, tum qui vicem suam in sacris functionibus obiret, tum qui hospitibus excipiendis præesset. *Et ideo videtur mihi, ut*

L. 9. Ep. 28. *ordinetis illic Ecclesiæ, vel qui Missarum solemnia explere valeant, vel qui Episcopii curam gerere, hospitalitatemque & susceptiones possint exhibere, &c.* Cùm ad Anconæ civitatis Episcopatum accireretur Archidiaconus quidam, hoc illum rejiciebat Gregorius argumento, quòd amicorum neminem unquam epulo excepisset. *Adjicientes etiam ita illum tenacem existere, ut domum ejus amicus ad charitatem nunquam introeat.* Nihil attinet hic repetere, quod suprà diximus de reprehenso Episcopo alio, qui Gregorio suam rerum Ecclesiæ dilapidationem, & lautiora convivia excusabat necessitate explicandæ hospitalitatis.

Nec segniùs Abbates sanctissimus Pontifex extimulabat ad hospitalitatem sectandam. Volebat proventuum copiæ respondere largitiones has pias, ære alieno tamen priùs si quo tenerentur persoluto.

L. 2. Ep. 3. *De hospitalitate esto sollicitus. Quantum potes, pauperibus largire. Ita tamen ut serves, quod Floriano restitui debeat.* Nec in præteritis dimittendum, quod idem alibi tradit Gregorius, receptissimum fuisse in aliqua urbe, ut peregrini & hospites omnes à civibus cibo & tecto recrearentur. Ejus tandem rei tædio affectos pepigisse cum Episcopo, ut assignatis ei fundis, unus ipse totius hospitalitatis curas & ex-

L. 8. c. 19. pensas sustineret. *Indicavit vir clarissimus, hunc olim ibi consuetudinem convenisse, ut diversis supervenientibus, cives ejusdem civitatis de propria impensas impenderent. De qua re cùm quererentur affligi, hoc illic cum Theodoro quondam Episcopo convenisse, ut in Ecclesia ejus certa portione substantiæ sua donatione conscriberentur, & hoc in se onus susciperet; atque securus eis redditis, ipse de Ecclesia quidquid esset necessarium erogaret.* Cùm postea verò, experiendo exploratum fuisset fundos illos tantis expensis impares esse, approbatum est à Gregorio, ut illis ursi restitutis Episcopus ea cura absolveretur, civitas ipsa rursum pristinam exerceret hospitalitatem. Hinc liquet 1. Civibus quandoque ipsis totam incubuisse hospitalitatem. 2. Eo illos onere levari se voluisse, assignatis Episcopo idoneis fundis. 3. Hæc Xenodochia & Hospitalia à Laicis dotata & administrata, ab ipsismet Episcoporum juri & ditioni fuisse subjecta.

X. Hæc porro effusissima largitas & hospitalitas in quoslibet prorsus mortales sedem & domicilium fixisse suum videbatur tanquam in patrio quodam solo, in Ecclesia Romana. Ideo & invictissimus ille

Baron. an. 645. n. 36 Martyr B. Martinus Papa, percunctantibus Judicibus Imperatoris, Eccur & qui Patriarcha Pyrrhus Romæ exceptus fuisset; fidentissimè respondit, In magna ignoratione Romanæ Ecclesiæ versari eos, qui nescirent, omnes ibi indiscriminatim, & ærumnosissimos quosque, cum suis excipi prolixissimè, ut non necessitati tantùm prospectum sit, sed & deliciis. Ita enim Martinus ipse in Collectaneis Anastasii Bibliothecarii. *Vos nescitis Ecclesiam Romanam? Dico enim vobis, quia quisquis venit illuc miserabilis homo hospitari, omnia ad usum præbentur ei, & nullum immunem suis donis sanctus Petrus repellit, venientium illuc. sed panis mundissimus, & vina diversa dantur, non solùm ei, sed & hominibus ejus pertinentia. Si ergo in miserabilibus hominibus hæc fiunt, qui venit etiam honorabilis sicut Episcopus, qualem sumptum habet suscipere.* Facili conjectura augurabere, quàm lautè ibi exciperentur Episcopi, cùm & in obscurioris sortis mortales tantum humanitatis effunderetur.

XI. Ad eam forsan charitatis & beneficentiæ normam B. Benedictus Regulam suam conformavit, ubi præcipit Abbatis mensæ adhiberi hospites & peregrinos omnes, non divites tantùm, qui carnalibus oculis arrident, sed pauperes potissimùm, in quibus oculatior fides Christum intuetur. *Omnes* Cap. 53. 56. *supervenientes hospites tanquam Christus suscipiantur. Omnibus congruus honor exhibeatur, maximè tamen domesticis fidei & peregrinis, pauperum & peregrinorum maximè susceptio omni cura sollicitè exhibeatur: quia in ipsis magis Christus suscipitur. Nam divitum terror ipse sibi exigit honorem. Mensa Abbatis cum hospitibus & peregrinis sit semper.*

XII. Quæ in divites etiam dimanabat hospitalitas, nihil illa sæcularis pompæ aut luxûs præ se ferebat. Impensior erat ædificandi, quàm pascendi cura: ab oratione principium, tum spiritalis succedebat lectio. *Suscepti hospites ducantur ad orationem,* Ibidem. *legatur coram hospite lex divina, ut ædificetur, & post hæc omnis ei exhibeatur humanitas.* Vel ipse conspectus exercitationum & macerationum Cœnobii Regulæ strictioris, ad bonam frugem revocare poterat homines sæculi ludibriis fascinatos. Denique Ecclesiarum largitiones hujusmodi in viros locupletes, non vicem tantùm aliquam beneficii præstabant iis, qui dona passim & oblationes in Clerum congererent: sed & nova hæc illecebra eosdem invitabant, ut plura in dies Ecclesiæ, ut communi omnium altrici & parenti amantissimæ pauperum divitumque largirentur.

XIII. Nec omnes tamen Regulæ, vel omnia Cœnobia æquè studuerunt hospitalitati. Aureliani Regula Monachos absolvisse videtur ea, sive necessitate, sive consuetudine, quò liberiùs & tranquilliùs uni lectioni, uni se devoverent orationi. *Quia* Cap. 58. *indesinenter sanctam charitatem vestram charitati & lectioni insistere, & soli Deo vacare volumus: ideo vos ab hac præparatione, aut inquietudine liberos esse præcipimus.* Sed illud animadverti necesse est, hoc caput ad Arelatensis civitatis spectare Monasterium, & cives ipsos maximè excludi ab eorum mensa & hospitio. *De hac civitate.* In promptu est ratio. Nec enim jam hospites sunt, aut peregrini, sed cives. Æquius etiam erat ab Episcopo & Clero civitatis, quàm à Monachis hospitalitatem ibi exerceri. Longè aliter res habet ruri.

XIV. Nullis cancellis finit Isidorus Hispalensis Episcopus circumscribi hospitalitatem Episcopalem. Ejus ædes jubet hospitium esse, & obvium omnibus charitatis diversorium. Laïci enim charitati abundè est, si duobus tribusve hospites mensam suam impertiat: at nisi omnibus indiscriminatim pateat domus & mensa Episcopi, non satis ille spei respondet & expectationi hominum. *In quo etiam hos-*

De Offic. Eccl. l. 2. c. 5. *pitalitas ita erit præcipua, ut omnes cum benignitate & charitate suscipias. Si enim omnes fideles illud Evangelicum audire desiderant, Hospes fui, & suscepistis me, quantò magis Episcopus, cujus diversorium cunctorum debet esse receptaculum? Laicus enim unum, aut duos suscipiens, implevit hospitalitatis officium: Episcopus, si non omnes susceperit, inhumanus est.* Quæ ille ex Hieronymo mutuatus est.

XV. De hospitali Episcoporum mensa verba faciebat, ut apparet, Concilium Toletanum, cum edicebat ibi perlegi divinas Scripturas, quò superflui conticescerent sermones, & diviniori esca mens reficeretur. Can. 7. *In omni sacerdotali convivio lectio Scripturarum divinarum misceatur; per hoc enim & animæ ædificantur in bonum, & fabulæ non necessariæ prohibentur.*

XVI. Effusiori & inconsiderato hospitalitatis usu Hispaniæ Monasteria à tramite deviaverant, cum Concilium Cæsaraugustanum III. vetuit in posterum, ne sæculares ibi hospitarentur, exceptis pauperibus, & iis quos probatissima virtus ac religio pollicerentur silentio & otio sacro Cœnobiorum nihil officere, vel obstrepere posse. Can. 3. *Nullus deinceps sæcularium, seu potestativè, seu ex permissu Abbatis, intra claustra Monasteriorum, hospitandi, vel commorandi habeat receptaculum; excepto quos vita probabiles, egenos, aut paupertate depressos inspectio prævidetis Abbatis; quos & suscipere benevola voluntate in Monasteriis, & alendos eleemosynis modis omnibus sanimus.* Plusculum hic aliquid advertere est, quàm pernoctoriam & brevem hospitalitatem. Conceditur enim Abbatibus, ut in Monasteriis commorari sinant viros eos, quos vel pietas præstantior, vel necessitas commendabit, eisque vitæ præsidia omnia subministrent.

XVII. In Concilio Angliæ à celeberrimo illo Theodoro Cantuariensi Præsule convocato, vetitum est, ne Episcopi, vel Clerici peregrini ullis se interponant sacerdotalibus functionibus, nisi assentiente Episcopo, apud quem hospitantur. Beda l. 4. c. 5. *Ut Episcopi atque Clerici peregrini contenti sint hospitalitatis munere oblato, nullique eorum liceat ullum officium sacerdotale, absque permissu Episcopi, in cujus Parochia esse cognoscitur, agere.*

XVIII. Nec pluribus opus est, quàm nomine ipso & opinione Joannis Eleemosynarii Patriarchæ Alexandrini, ut omnes intelligant, quâ ille exuberantia charitatis & munificentiæ incumberet in hospitalitatem. Unde & Monasterium seorsim ad id exædificavit, ut Monachi in eo omnes prorsus promiscuè exciperentur. Cap. 23. *Hospitio recipiebat Monachos, & bonos æstimatos, & malos. Et ædificabat mox Xenodochium seorsum, & appellavit hoc Xenodochium omnium Monachorum.*

XIX. Vetuit Concilium Trullanum, ne cauponæ in ambitu Ecclesiarum extruerentur, vel venalia ibi prostarent esculenta, vel poculenta quælibet; scilicet ut ne cælestis Patris domus, domus fieret negotiationis. Can. 76. *Quod non oportet intra sanctos ambitus cauponariam officinam, vel ciborum species proponere, vel alias venditiones facere, suam venerationem Ecclesiis servantes.* Nec minùs expressè ibidem prohibetur, ne cauponariam faciant Clerici, cùm ne cauponas quidem inire per Apostolicos Canones eis liceat. Can. 9. *Nulli liceat Clerico cauponariam habere tabernam. Si enim in cauponam ingredi non est permissum, quantò magis aliis in ea ministrare, & ea quæ non licet ipsi tractare.* Can. Apost. 54. Canone Apostolico removentur Clerici communione, qui in cauponis esitarint, nisi dum iter faciunt. *Si Clericus in caupona comedens inveniatur, excommunicetur, nisi in pandocheo, in via, in necessitate.* Aditu ipso eos excluserat Canon Laodicenus. Can. 24. Carthaginensis III. Concilii decreto renovatus est Canon Apostolicus: *Clerici cibi vel potus causa non ingrediantur tabernas, nisi hospitis causa necesse sit.* Can. 27.

XX. Finem imponam huic capiti observatione ea, quæ plurimum habeat momenti, ut intelligatur quid tandem causæ fuerit, quamobrem tam enixè commendaretur hospitalitas, non Clericis tantùm, sed & Laïcis. Necdum scilicet tam frequentes tum erant, quàm postea fuerunt cauponæ diversoriæ, & quàm sunt etiam nunc in iis Provinciis & Regnis, ubi Imperium, Religio, artes, scientiæ, leges sedem sibi & domicilium in Europa constituisse videntur. Eodem enim ferè loco etiam nunc res sunt in Asia, Africaque, atque erant in vetustiore orbe: unde & qui regiones ibi peragrant, caupones & hospitia ipsi sibi sua coguntur quodammodo circumgestare, & sub dio noctes traducere, & tantumnon castra metari. Narrat Gregorius Turonensis, ut Chilperici Regis filia in Hispaniam proficiscens ad regias ibi nuptias, octavo milliari Gallicano à Lutetia castra cum comitatu suo metata sit, & noctem duxerit sub tentorio. L. 6. c. 45. Tentoria quoque figebat in longinquo itinere emetiendo Lupentius sancti Privati Abbas in Gabalis. L. 6. c. 37. Quod tum utique non infrequens erat.

CAPUT XLVIII. *P. 3. l. 4. c. 8.*

De hospitalitate & frugalitate Episcoporum, & omnium Beneficiariorum temporibus Caroli Magni.

I. Conciliorum Decreta de frugali & hospitali Episcoporum & Abbatum mensa.

II. Rursus Decreta Conciliorum. Hospitalitate pauperibus potissimum consulebatur. Frugalitati mensæ lectio accedebat.

III. Communi Monachorum Refectorio excipiebantur hospites in Cœnobiis.

IV. Hospitalitas Episcopis & Abbatibus à Carolo Magno commendatur.

V. Jure metatus & gistis levata Cœnobia, ut largiùs hospites exciperent.

VI. Parochis ipsis lex indicebatur hospitalitatis.

VII. Hoc deerat jurisdictioni aliquantulum ad id necessarium.

VIII. Capitulo Canonicorum à fundamentis excitant, dotantque Xenodochia, ad hospites suscipiendos.

IX. Quanquam hospitalitas pauperibus laboranti impenderetur, permanabat tamen illa etiam ad divites.

X. De hospitalitate apud Græcos.

XI. De lectione in mensa, etiam Imperatorum.

XII. De hospitalitate à Laicis etiam explicanda.

I. Frugalitate & hospitalitate ornatur vita omnium in commune fidelium; at Episcopis & Beneficiariis, ut fideles sint dispensatores, ne nefarii fiant dissipatores rerum Ecclesiæ, lex aliquantò strictior incumbit, ut pauperes semper convivas habeant, vel tam parcè ipsi vescantur, ut constet hanc esse pauperum mensam. Ita decrevit Concilium II. Remense anno 813. *Ut Episcopi & Abbates ante se joca turpia facere non permittant, sed pauperes & indigentes secum ad mensam habeant, & lectio divina ibi personet, &c.* Can. 17. 18. *Episcopi & Dei ministri non debent comessationibus & vinolentiis nimiis incumbere, &c. Moderatè cibum & necessarium potum sumant.* Et Concilium III. Turonense: *Episcopum non oportet nimium profusis incumbere conviviis, sed parce* Can. 5. 6.

& moderato contentus sit cibo. Et quandiu convivatur, potiùs sacra lectio ante mensam ejus recitetur, quàm otiosa à susurronibus resonent verba. Et Canone sequenti: *Peregrini et pauperes conviva sint Episcoporum, cum quibus non solùm corporali, sed & spirituali reficiantur alimento.*

Canonicis his præceptionibus quatuor inculcantur munia, sibi valde finitima. 1. Frugalitati dicata sit mensa, ut quæ patrimonii pauperum sumptu instruatur. 2. Ut ad eam pauperes invitentur, & quidem quasi jure quodam suo. 3. Ut hospites & peregrini etiam vocentur, quòd in eis Christus pascatur. Ait enim ipsemet, *Hospes fui.* 4. Spiritalis lectio ibi frequentetur, quod à frugali epulo alienum non est.

II. Episcopis potissimùm commendata est hospitalitas à Concilio Parisiensi VI. anno 829. allegata & Christi authoritate, qui hospitum personam ipse sibi induit: & Apostoli Pauli, qui Episcopalium virtutum choro hospitalitatem ascripsit: & denique Hieronymi, qui Laïcorum hospitalitatem aliquo usque manare vult: at Episcoporum charitatem nullo prorsus concludi termino. Ubi adverte authoritate hac tota pauperes ab hospitibus non disjungi, & ad pauperum maximè solaria inculcari hospitalitatem. Unde & Concilium Toronense, *peregrini & pauperes convivæ sint Episcoporum.* Sed ecce

Can. 14. ipsamet Concilii VI. Parisiensis verba: *Cùm ergo hospitalitas in tremendi examinis die ab æterno Judice sit remuneranda; qui dicturus est, Hospes fui, & non collegistis me, & ob id ab omnibus Christianis summopere sit sectanda; multò magis tamen, vigilantiúsque ab his, qui dictis & exemplis ad vitam æternam aliis ducatum præbere debent, postposita avaritia peste, & alia qualibet occasione est prorsus exequenda. Ab Apostolo quippe inter cætera virtutum præconia, quæ Episcopo inesse debent, hospitalitas etiam habenda prædicatur: Episcopi namque domus, ut B. Hieronymus scribit, omnium commune debet esse hospitium, &c.* Et in Concilio rursus Aquisgranensi II. anno 836. cùm in desuetudinem abiret Episcoporum & Abbatum hospitalitas, innovatus est Canon Apostolicus, jussique Episcopi, ut mensæ semper suæ pauperes

Can. 1. Can. 3. adhiberent. *Decernit Apostolus, Hospitalitatem esse sectandam ab Episcopo, quam in pluribus reperimus locis neglectam. Ideoque placet, ut deinceps in singulis civitatibus & Monasteriis, juxta modum rerum hospitalitas ordinetur advenientium. Et placuit omnibus Episcopis, ut quocumque sit loco Episcopus, coram se aggreget pauperes semper ad refectionem.*

III. Communi in Refectorio hospites cum Abbate & Monachis reficiebantur, copiosiùs quidem illi certè, sed tamen facta etiam Abbati copia, ut hospitum contemplatione lautius & Monachis aliquid exhiberetur. Ita quæ volgò dicitur Camera charitatis, & mensa peculiaris illa Abbatia, à communi Refectorio disjuncta, aut necdum usu invaluerat, aut ejus hic usus aboletur. Audi ipsum statutum Conventûs generalis Abbatum apud Aquis-

Cap. 27. granum anno 817. *Ut Abbas vel quispiam fratrum ad portam Monasterii cum hospitibus non reficiantur. In refectorio autem omnem eis humanitatem manducandi & bibendi exhibeat. Ipse tamen ea cibi potusque mensura contentus sit, quam reliqui fratres suscipiunt. Si verò propter hospitem voluerit ad solitam mensuram fratribus sibique augere aliquid, in sua maneat potestate.*

IV. Præcepit & Carolus Magnus in Capitularibus, ut Episcopi & Abbates hospitio & mensa exciperent hospites, peregrinos & pauperes, cùm fefellerint aliquando sancti Angeli, hospitum vultum & speciem induti, quò charitati honorem haberent. *Et hoc nobis competens & venerabile videtur, ut hospites, peregrini & pauperes, susceptiones regulares & canonicas per loca diversa habeant. Apostolus hospitalitatem laudans dixit, Per hanc quidam placuerunt Deo, Angelis hospitio susceptis.* Capitul. l. 1. c. 75.

V. Diximus proprio alibi loco, hanc tandem Monasteria immunitatem esse assecuta, ut ne jam meratuum juri subessent; nec amplius Episcopi, Comites & Magnates alii ad Cœnobia diverterent cum comitatu, & quodammodo pabularentur, ubi totum pauperum & vulgi fidelium levamento & hospitalitati addictum fuerat. Frustulum hic insuam privilegii, quo Martinus Papa Solemniacensem Abbatiam donavit. *Ut nullus Episcoporum, seu Comitum mansionaticum ibi, vel paratas vel stationes requirere, seu exigere præsumat. Sed liceat servis Dei hospitalitatis benevolentiam, prout eis libuerit, cunctis fidelibus impendere.* Conc. To. 3. pag. 521.

VI. Nec verè Parochis ruris intepescere fas est in hospitalitate pro facultatum modulo exhibenda. Vide ut illis faces subjiciat Herardus Archiepiscopus Turonensis in Capitulari: *Ut hospitalitatem ante omnia diligant, &c. Ut Presbyteri & Clerici ante se joca turpia fieri non permittant, sed pauperes & indigentes ad mensas secum habeant, & legatur eis lectio.* C. 18. 108. Idem præscripsit & Hincmarus Parochis suis, quos & monitos voluit sedulam hanc in pauperes potissimùm curam & charitatem conferendam esse. *Ut curam hospitum, maximè pauperum, atque debilium, orphanorum quoque, atque peregrinorum habeat, hosque ad prandium suum quotidie juxta possibilitatem convocet, eisque hospitium competenter tribuat.* Hincmar. Tom. 1 pag. 712. c. 9. 10. Regino Baluz. pag. 24. 604. 612.

VII. Carlomannus Rex filius Ludovici Balbi Constitutionem edidit, qua Parochos omnes impelleret, ad istud & charitatis & justitiæ munus, quo vis & authoritas illis inde major accresceret, & quo fideles omnes stimularent ad eandem humanitatem hospitibus impendendam; quin & legitima eos armavit jurisdictione in omnia quæ hospitibus venduntur, ut pretium ipsi rei cujusque indiceretur, si gravari & divexari cernerent hospites à Parochianis suis. *Volumus ut Presbyteri, qui bonum exemplum omnibus ostendere debent, hospitales existant, &c. Placuit nobis ut Presbyteri suos Parochianos admoneant, ut & ipsi hospitales existant, & nulli iter facienti mansionaticum denegent. Et ut omnis occasio rapinæ tollatur, nihil cariùs vendatur transeuntibus, nisi sicut in mercato accipiunt. Quod si cariùs vendere voluerint, ad Presbyterum hoc transeuntes referant, & illius jussu cum humanitate eis vendant.* Capit. Car. Calv. pag. 471.

VIII. His tot tantisque testimoniis perspicuum est, mensam domumque propriam Episcoporum, Abbatum & Parochorum, communem eandem fuisse peregrinorum, hospitum, & transeuntium: totque fuisse sacra charitatis diversoria, ad excipiendos omnis generis hospites, quot erant Parochiæ, Monasteria & Episcopatus. Collegia Regularia, maximè verò Canonicorum expeditius postea duxere, ut sua intra septa, vel non procul, domum peculiarem hospitibus extruerent, eique unum è suis præficerent, adjudicata ei parte non modica redituum, fundorumque suorum, præter decimas omnium Ecclesiæ agrorum, oblationum, redituumque cæterorum, quæ ferè hospitalibus his domibus addicebantur. Hinc tot Xenodochia juxta Cathedrales Ecclesias sita, consecrata potissimum suscipiendis hospitibus & peregrinis. Exemplo suo prævivit

Crodogangus Metensis Episcopus, quod & Staruto confirmavit Regulæ suæ intexto, cui postea authoritas accessit & promulgatio Concilii Aquisgranensis. *Evangelicis atque Apostolicis instruimur documentis in colligendis hospitibus. Hospes fui & collegistis me. Proinde oportet ut Prælati Ecclesiæ, præcedentium Patrum exempla sectantes, aliquod præparent receptaculum, ubi pauperes colligantur, & de rebus Ecclesiæ tantum ibidem deputent, unde sumptus necessarios juxta possibilitatem rerum habere valeant, exceptis decimis, quæ de Ecclesiæ villis ibidem conferuntur. Sed & Canonici tam de frugibus, quam etiam de omnibus eleemosynarum oblationibus in usus pauperum decimas libentissime ad ipsum conferant hospitale.*

Regula Crodogan. c. 43. Concil. Aquisg. c. 141.

Nec verò decimæ modò fuodorum omnium & proventuum Monasterii, vel Capituli Xenodochio adjudicabantur: sed terrarum etiam laïcis in Beneficium, sive in fundum concessarum. Ita declaratum à Carolo Calvo: *Præcipimus quoque, ut ex reliquis omnibus facultatibus Monasterii, quæ vel dominico jure, vel Beneficiorum consuetudine detinentur, decima hospitalibus divitum vel pauperum, sicut olim statutum est ad integrum conferantur.* Eo sensu capienda hæc verba, ut *Facultates, quæ Dominico jure detinentur*, eæ sint quæ dominus ipse suo unius juri & dominio servavit: at quæ ita exprimuntur, *vel Beneficiorum consuetudine*, eæ sint, quas Abbas, vel quivis dominus alius in feudum dedit vassallis suis, qui jam obligabantur iis vinculis & obsequiis, quæ *Consuetudines* dicebantur.

Epist. To. 2. pag. 590.

Anno 864.

IX. Minimè verò nos prætervolabit, quod in eadem observatur Constitutione Caroli Calvi; quanquam propensius hospitalitas pauperes complectatur, non tamen abjici divites, dum ea sint animi moderatione & pietate, ut frugalitati acquiescant Ecclesiæ, quæ parens cum sit, nutrixque pauperum, eorum patrimonium sobriè & parcè dispensat. Diu beatus Udalricus carnibus abstinuit, quamvis convivis semper inserri juberet. *Multis temporibus carne abstinuit; sed tamen aliis cum eo manducantibus abundanter donavit.* Ejus mensæ primum ferculum statim totum in pauperes erogabatur, præter complures mutilos, truncos, & desperatis quibusdam morbis constrictos, quos præsens ipse refici quotidie curabat. Nemini unquam denegatus cibus; hospite velut Christo ipso suscipiendo exhilarabatur. In Imperatoris Ministros ipsos, charitatis suæ rivulos diffundebat. *Hospites autem cum ad eum devenissent, tripudio, & tanta hilaritate vultus & animi suscepti sunt, & in omnibus procurati, veluti in eis optimè conveniebat; sciens in eis Christum se suscepisse, illo dicente, Hospes fui & suscepistis me. Vassalli autem Imperatoris ab eo pergentes, vel ad eum redeuntes, in tantum sunt opulentati, &c.* Multa adnotat hujus vitæ Scriptor memorabilia ejus epuli, quod die Paschæ instruebat sanctissimus hic Episcopus, ubi cum tres mensæ essent apparatæ & epulis refertæ, media *Matriculis*, hoc est pauperibus addicta erat.

Surius die 4. Jul. c. 34.

X. Orientalium Episcoporum in sectanda hospitalitate summum studium & decus illustrabit Tarasius Patriarcha Constantinopolitanus. Frumentis quoquoversum distribuendis novum ab illo Josephum suo ævo repræsentatum affirmat author vitæ ejus, mensæ ejus plerosque missus ad pauperum statim recreandam famem deferri solitos fuisse; denique extructum ab eo Xenodochium, hospitibus & peregrinis suscipiendis. *Sua mensa obsonia in frusta comminuens, ad accipiendos eos, qui esuriebant, in dies eis parabat convivium. Abunde hujus rei sunt testes in hodiernum diem, definita receptacula eorum causa, quo hospitio accipiebantur, & pauperum nostrorum fratrum.* In VIII. Concilio Generali vetitum est, aut distrahi, aut utcumque alienari vasa sacra, vel Reliquiarum Thecas, nisi ut sacri Canones ferunt, ad redimendos captivos: *excepta causa ab antiquis Canonibus ordinata, videlicet in redemptionem captivorum.* Ibidem denique sancitum est, proventus Ecclesiarum expendi non posse nisi ad reparationes Ecclesiarum, pauperumque & peregrinorum alimenta. *Ecclesiasticos reditus ad propriam Ecclesiæ utilitatem, & ob escam pauperum, & peregrinorum sustentationem esse decernimus.*

Surius die 25. Febru.

Can. 15.

Pauca rursum hic addemus de Lectione pia ad mensam, ut inde ad laïcorum hospitalitatem delabamur. Et de Lectione, & de omnibus supra constitutis de hospitalitate pulcherrimum editum est à Concilio Papiensi decretum anno 850. *Placet Episcopum moderatis epulis contentum esse, suosque convivas ad comedendum & ad potandum non urgere: quin potius semper se sobrietatis præbeat exemplum. Adsint peregrini, & pauperes, & debiles, &c. Resonet sacra lectio, subsequatur viva vocis exhortatio, &c.* Præcepit Hincmarus Parochis suis, ut conviviis etiam laïcorum ubi interessent, sacræ lectionis aliquid intertexi curarent. *Aliquis de illorum Clericis aliquid de sacra Lectione legat.*

Cap. 3.

Hincmar. Tom. 1. pag. 714.

Nec id mirum accidet nobis, si recurrat animo Carolus Magnus, cui *comedenti ministrabant Duces, & Tyranni, vel Reges diversarum gentium*: Authore Sangallensi Monacho: & qui tamen legi tum sibi jubebat non monumenta tantum historica priscorum Regum, sed commentarios etiam sancti Augustini, & illos maximè, quos de Civitate Dei scripsit. *Inter cœnandum aliquod acroama, aut Lectorem audiebat. Legebantur ei Historiæ, & antiquorum Regum gesta; delectabatur & libris sancti Augustini, præcipuéque his, qui de Civitate Dei prætitulati sunt.* Refert & Luitprandus in Legatione sua Constantinopolitana, Nicephoro Imperatori solenne id fuisse, ut homiliæ sanctorum Patrum ad mensam ejus lectitarentur. Cùm alias autem Nicephorus in teterrima quæque flagitia projectissimus esset, hinc jure colligitur, id illum factitasse more priscorum Imperatorum, ut epulantibus sanctorum Patrum scripta prælegerentur.

Du Chesne. To. 2. pag. 102. 112.

XII. Venio ad hospitalitatem, à laïcis ipsis frequentatam, ut inde intelligas, quantò Clerici & Beneficiarii, quantò patrimonii pauperum dispensatores ad eandem illis præstandam humanitatem essent obligatiores. Parochis suis commendabat Theodulphus Aurelianensis Episcopus, Parochianos suos ut omnes incitarent, ad peregrinos omnes gratis tecto & mensa excipiendos; cùm non Clericos solos, sed laïcos omnes fideles compellaverit Christus his verbis, *Hospes eram & collegistis me*: cúmque barbarorum ea sit inhumanitas & sævitia propria, hospites non admittere, nisi emuncta pecunia, vel pecuniæ extorta promissione. *Admonendi sunt, ut hospitalitatem diligant, & nulli hospitium præbere detrectent. Et si cui fortè hospitium præstiterint, nullam ab eo mercedem accipiant, nisi fortè ille, qui à se recipitur, sponte sua aliquid det. Nam ille modus hospitalitatis non modo humanus, sed crudelis est, quo nunquam hospes in domum ante recipitur, nisi priùs dandi hospitii merces compensetur: & quod Dominus agere jussit, pro perceptione regni cælestis, pro acquisitione terrenarum rerum agatur.* Nec ab his dissidet Jonas

Cap. 25.

Episcopus Aurelianensis in Institutione sua Laicali. L. 2. c. 19. Id observatum est quidem à Sangallensi Monacho de Ludovico Pio, valde delectatum illum fuisse erogandis propria manu eleemosynis; affectatius illum balneis usum quolibet Sabbato, etsi minus egeret, ut ea occasione vestes suas omnes minusculis Ministris suis erogaret, excepto baltheo & ense. Sed satius est eum Thegano advertere, nunquam illum mensæ accumbere cœpisse, nisi priùs eleemosynas quotidianas distribuisset, & quocumque demum Du Chesne To. 2. pag. 151. 279. loco versaretur, Xenodochia secum habuisse. *Quotidie ante cibum eleemosynarum largitionem exhibuit, & ubicumque erat, Xenodochia secum habebat.* Integra L. 2. c. 5. n. 72. apud Reginonem superest Formula Inquisitionum Episcopalium per singular Parochias, dum illas Præ- L. 1. c. 14. 15. sul visitaret. Illud in primis ibi eminet caput, *Si aliquis est, qui peregrino, aut viatori hospitium contradicit.* Hospitalitatis effigiem sanè pulcherrimam ea- L. 2. c. 14. pinxit nobis B. Odilo in vita Beati Geraldi Comitis, & lectionis ibi usitatissimæ ad mensam, etiam ubi hospites interveniebant.

CAPUT XLIX. *P. 4 l. 4. c. 14.*

De Hospitalitate post annum Christi millesimum.

I. In Conciliis universim commendatur hospitalitas, sed in pauperes maximè, & in Monachos.

II. Uberiores illa in Canonicos distributiones, ad hospitalitatem derigebantur. Fercula Monachorum & Hospitum copiosiora, eodem collimabant.

III. Episcopi curabant, ut in locandis Beneficiorum agris fundisque omnibus, Villicis superesset, quo hospites susciperentur. Alia Conciliorum decreta.

IV. Statuta nuperrimorum Conciliorum.

V. Fulberti & Hildeberti egregia aliqua de hospitalitate.

VI. Petri Damiani, & Petri Blesensis sententia. Cur aliqua Italiæ Cœnobia hospitalitatem intermiserint.

VII. Petri Cluniacensis Abbatis mirabile hospitalitatis studium.

VIII. Ut Concilia, ut sancti Patres effrenarint invidiam, qua hospitalitatis aspergebatur, ex ea quæ inde manabat otii Monastici & secessus perturbatione, nec non & ex substantia Ecclesiasticæ in divites dilapidatione.

IX. De mira & singulari quorundam Monasteriorum hospitalitate. Dionysii Carthusiani doctrina.

X. Admiranda B. Caroli hospitalitas, in Clericos, Laicosque, in pauperes, divitesque, in Magnates ipsos. His ejus domus Officina, & Schola evaserat omnium virtutum.

I. IN commune olim hospitalitas fidelibus omnibus inculcabatur, unde & eam Gregorius VII. Bohemis nuperrimè Christo adgregatis dili- L. 2. Ep. 71. gentissimè commendabat. *Eleemosynis atque hospitalitati devotè insistite.* Eleemosynis certè potest & hospitalitas annumerari, ut hic à Pontifice insinuatur, utque apertius declaratur à Concilio Parisiensi anno 1212. Regulares commonefaciente, ut hospitio excipiant non amicos solum, vel divites, sed pau- Part. 2. peres, & hos quoque propensiùs. *In hospitalitate* Can. 5. *quoque exhibenda, non tantùm potentibus & familiaribus, sed pauperibus & magis indigentibus secundum uniuscujusque conditionem & loci facultatem præcipimus, ut in necessariis adhibendis curam adhibeant.* Non prohibetur hic, quin in amicos & locupletes exporrigatur hospitalitas, sed in egenos eam lubentius & Can. 14. liberalius effundi præcipitur. Concilium Turonense anno 1236. Abbates & Priores admonitos voluit, ut hospitalitati studerent enixius, maximè in Monachos, qui omnia abjecerunt, quo se ad Christi vitam effingerent. *Injungimus Abbatibus & Prioribus, ut hospitalitatem exhibeant, sicut decet; & maximè Religiosis, qui nudi nudum secuti, propter Christum propria dimiserunt.* Vorcestrensis Synodus anno 1240. hospitalitatem commendavit Clericis omnibus, ac præsertim Monachis; admonuitque, ut in suscipiendis, abigendisque hospitibus, ne spei obsequerentur, ne timore carnali agerentur ullo. *Præ-* Can. 32 *cipimus etiam ut omnes Clerici & maximè Religiosi sectentur hospitalitatem. Illos autem hospitio potissimè recipiant, quibus sive receptis, sive repulsis, nihil se speret vel timeat, illum recipiens vel repellens, ab hominis retributionis vel molestiæ recepturum.* Ita jubent sacri Codices, bonum sectemur, uno eo stimulo, ut inenarrabiles in nos Dei largitiones pro modulo nostro adumbremus; veræ illius fœlicitatis æmulatores simus, cui dare suavius lætiusque est, quam accipere; denique in hospitibus Christum suscipiamus, quod tum verè fit, cùm ii suscipiuntur, quorum suscipiendorum non alia causa, non alia illecebra est, qua afficiamur, quàm ipse.

Concilium Coloniense anno 1260. quarundam Ecclesiarum usum damnavit, quarum distributiones tritico fiebant, jussitque ne pane fierent. Ea verò ratione utebatur Concilium, quòd Canonici distributum sibi frumentum distraherent, pecuniam in marsupium suum inferrent, pauperes & hospites excluderent tecto: cùm ubi magna quotidie distributionum panis copia donabantur, non possent eos ferè non in pauperes, vel in hospites elargiri. *Cùm verò* Can. 21. *sint quædam Ecclesiæ carentes pistrino communi, quod multùm atque reprobamus; super hoc ita præcipimus, quod in omnibus Ecclesiis Collegiatis habeatur commune pistrinum, & panis ibi præbendalis distribuatur, potiusquam unusquisque cum modio sive maldro annonam panis præbendalis recipiat ad vendendum. Ex hac namque venditione perit hospitalitas in Ecclesiis, cùm in ipsis pauci vel nulli reperiantur panem suum in domibus recipientes claustralibus, vel egenis inde eleemosynam tribuentes.* Ex hoc Canone perspicuè vides, quò pertinerent exuberantes illæ distributiones esculentorum, quæ Constitutionibus præscribebantur Canonicorum ac Monachorum. Largius dabatur, quod & liberalius ipsi darent; dabatur quod diutiùs servari aut accumulari non posset, ut incunctanter id ipsi largirentur. Vetuit etiam hoc Concilium, ne aliter hospitalitas, quàm in commune exerceretur, opera Hospitalarii, quem Abbas ipse designasset. Necdum enim Monachi res Monasterii inter se partiti erant. Quæ residua tamen erant omnia in Refectorio post Monachorum refectionem, in pauperes statim effundebantur, uti & reliquiarum quidquid fuerat in mensa hospitum. Idque in causa erat, ut paulò abundantiùs Monachorum hospitumque mensæ epulæ inferrentur, ut ubi necessitati fecissent illi satis, superesset quod charitas in alios refunderet. *Statuimus quod nullus Monachorum hospites per* Can. 13. *se recipiat, nisi Hospitalarius Monasterii, vel alter cui* 14. *Abbas eos commiserit recipiendos. Item statuimus quod debita eleemosyna & consueta, tam de refectorio, quàm hospitali fideliter pauperibus erogetur.* Proximo Canone jubetur in pauperes etiam dispensari, quidquid reliquiarum ex ægrotantium valetudinario & mensa effertur.

III. Provinciæ Turonensis Concilium apud Redones habitum anno 1273. in genere pronuntiavit bona Ecclesiæ omnia pauperum esse, Beneficiariorum ædes & res hospitibus pauperibusque communes esse debere. *Verùm quia quidquid habent Clerici,* Can. 2. *pauperum est, domus eorum omnibus debent esse commu-*

nes, perquam indecens videretur, si de bonis Ecclesiasticis Christi pauperibus hospitalitas negaretur. Tum jubet Concilium, ne conducantur, sive ad firmam dentur unquam Ecclesiæ Parochiales, nisi commonito Episcopo, qui jubeat villicis & conductoribus dimitti idonea hospitum subsidia. *Idcirco statuimus, quod nulla Parochialis Ecclesia concedatur ad firmam, nisi juxta Diœcesani loci arbitrium firmario tanta portio relinquatur, quòd Christi pauperibus valeat condecens hospitalitas exhiberi. Et ad id Rectores Ecclesiarum per Episcopos proprios compellantur.* De Parochiis hoc Canone agitur illis, in quibus non residebant Parochi; aliàs Parochos ipsos cogebat Episcopus hospitalitatis munia strenuè explere. Concilium Lambethanum Provinciæ Cantuariensis anno 1281, Parochos jubet in Ecclesiis suis non residentes, ut Oeconomos habeant, qui necessitatibus satisfaciant pauperum Parochiæ, hospitum & concionatorum.
Can. 11. *Statuimus, ut Rectores qui in Ecclesiis suis residentiam non faciunt corporalem, nec Vicarios habent, per Oeconomos suos hospitalitatis gratiam exhibeant, juxta quod sufficiunt Ecclesiæ facultates, adeo ut Parochianorum pauperum saltem necessitati subveniatur extremæ, & ut qui ibidem transeuntes prædicant verbum Dei, recipiant necessaria corporis alimenta.*

In Concilio Ravennate anni 1286. cùm Archiepiscopus Bonifacius Beneficiarios ejus Provinciæ hortatus esset, ut in pauperes effluere sinerent rivulos quosdam superfluæ ejus opulentiæ, qua ædes & mensæ eorum redundabant; unius anni indulgentias illis concessit, qui pauperes aliquot alerent pro copia facultatum, dierum autem quadraginta iis,
Can. 2. qui eos veste donarent. *De pœnitentiis injunctis unius anni indulgentiam habeat.* Ab Archiepiscopo Remensi
Can. 5. Roberto de Courtenai in Concilio Provinciali apud Compendium decretum est anno 1304. ne plures quàm duo missus mensæ exhiberentur præter jurulentum illum præviumque cibum, qui potui propior est, unde & illi vernaculum nomen: si supervenirent viri quidam spectabiliores, intermedium aliquod ferculum adjiceretur; quibus tamen legibus supersederi posset, ubi Reges, Duces, Barones exciperentur. *Persona Ecclesiastica in singulis conviviis suis contenta potagio & duobus ferculis sine fraude, nisi magnitudo personarum supervenientium aliud requirat, & tunc cum prædictis poterunt uti aliquo ferculo intermedio; ita quod si in conviviis hujusmodi Reges, Duces, Comites, Barones, aut alios excellentes contigerit interesse, præsenti statuto minimè sint astricta.*

In Concilio Palentino Hispaniæ anno 1322. pronunciatum est, cùm omnes Beneficiarii, atque præ cæteris Parochi suscipiendorum hospitum lege obli-
Can. 13. gentur: *Hospitalitatem quam ex pietatis officio de jure à Clericis, & maximè Ecclesiarum Rectoribus impertiri convenit transeuntibus, observari volentes.* Parochorum esse officii, ut Regulares & pauperes peregrinantes excipiant, nisi propria sit domus aliqua ad id instructa. *Nisi ad hoc sit domus aliqua specialiter deputata.* Tumque etiam providentiæ erit Parochorum, ne qua re necessaria destituantur hæc hospitia charitatis. Concilium Bituricense anni 1528. præcepit, ut cum legitima etiam dispensatione suis Ecclesiis abessent Parochi, per Vicarios nihilo segnius accuratè hospitalitatem exhiberi juberent. *Teneantur*
Can. 30. *sic per se, vel per suos Vicarios procedere, ut debita hospitalitas & pauperum subventio observentur.* Idem constituit & Narbonense Concilium anni 1551. Concilium Mediolanense I. anno 1565. Tridentini vestigiis & decretis insistens, Beneficiarios omnes ad hospitalitatem cohortatur, Episcopos in primis, quibus eam commendatissimam esse voluit Apostolus; ad illud potissimùm monet, ne cupidiùs divites invitent, cùm ea adverso & Concilia & Patres res & proventus Ecclesiæ omnes pauperibus potissimùm addixerint. *Sacra Tridentina Synodi decretum* Cap. 23.
secuti, monemus omnes, quicumque Beneficia Ecclesiastica obtinent, ut hospitalitatem benignè exerceant, memores Christum Dominum in hospitibus recipi, à quo recipientur ipsi in æterna tabernacula. Hoc autem hospitalitatis officium eò magis Episcopis excolendum est, quòd illis eam virtutem Apostolus in primis amplectendam proposuit. In hospitalitate autem non is habeatur delectus personarum, ut divites potissimum invitentur, qui cum fœnore reddant quod acceperint: sed cùm Ecclesiasticarum personarum domum nemini, quantum per facultates licuerit, clausam esse deceat, profectò illis maximè patere debet, qui Dei voce, sanctorum Patrum cohortationibus & exemplis, sacrorum Conciliorum præcepto & authoritate commendati sunt.

Concilium Aquense anno 1585. voluit ut Episco- Tit. De Episco-
pi tecto exciperent Episcopos, civitate qua ipsi re- pis.
sident, iter molientes. In Concilio Mechliniensi anno 1570 placuit ut Monachi locum haberent se- Tit. de Re-
positum ad excipiendos hospites, consanguineos gularibus.
maximè Monachorum: aut ut mensæ adhiberentur Abbatis, frugali illi quidem, & sacra lectione conditæ. Voluit ut & hospitium esset instructum consanguineis & proximis Monialium, quo eis non pateret aditus, nisi ad cratem ferream cellæ colloquiorum.

V. Rei Ecclesiæ suæ temporales eo maximè nomine B. Fulbertus pessumdatas & dilapsas dolebat, quòd ita succisi sibi essent nervi hospitalitatis, & uberioris eleemosynarum largitionis. *Ut officium hos-* Epist 90.
pitalitatis & eleemosynæ, sicut mea interest, administrare non possim. Luculentissima est Hildeberti Epistola ad Moniales, vel potiùs contra Moniales, qui Carnotensem Episcopum tecto excluserant, quem noctis, itinerisque necessitas compulerat ad earum Cœnobium divertere. Illud statim probro dat, non Episcopum, sed seclusum ab illis fuisse Christum:
Exclusistis Christum, oblita pariter & bonum hospitali- Epist. 62.
tatis, & præmium. Exclusum & abactum Pastorem, quem allicere debuerant. *Exclusus est, qui ut diverteret ad vos, non invitandus tantùm fuit, sed etiam trahendus.* Non posse ab eis inopiam prætexi, cùm abundarent earum Ecclesiæ argenteis aureisque vasis sacris, quæ venire præstabilius fuerat, quàm Episcopum ita illiberaliter & inhumanè haberi. *Fortasse paupertate repulsam excusatis; sed non modicum auri circa altare rutilabat, sed plurimum resplendebat argenti, sed supererant ornamenta, quæ meliùs exponerentur ad usuram, quàm Præsul ad imbrem.*

VI. Laudibus in cœlum extulit Petrus Damiani Monasteria quædam Italiæ, quæ hospitalitate èa-cluserant sua locupletes & Magnates, Abbatis mensam everterant. Abbatibus ad communem accedentibus mensam, & ne tamen germana hospitalitas interciperetur, tribus semper pauperibus juxta ipsum Abbatem epulari dabatur. *Nonnulla in nostris* L. 11 Ep. 14.
partibus Monasteria præclaram nuper institutionis normam sibimet indiderunt, ut præter cætera pietatis opera, etiam tres pauperes cum privata mensa juxta se semper Abbas habeat, eisque singulis mensuram cibi, quam quivis habet frater, apponat. Nam cùm Regularis norma præcipiat, ut Abbatis mensa semper sit cum hospitibus, hoc modo noviter utrumque completur, ut & Abbatis mensa non superbis sæculi; sed sanctis hospi-

tibus hareat, & ipse convesci fratribus non omittat.

Illud quoque moris inoleverat in his sanctitatis strictioris Monasteriis, ut quotannis in pauperes erogarentur decimæ redituum omnium, cujuscumque demum generis: *Enimvero ut copiosiora in pauperes alimenta proveniant, dantur in Monasteriis & Eremis decima quorumque proventuum.* Quid verò causæ fuerit, quamobrem in illis Italiæ Cœnobiis hospitalitas oblitteraretur, docebit nos Epistola quædam, Petri Blesensis Epistolis intertexta. Est porro Epistola ea Abbatis cujusdam, qui consilium ceperat abdicandæ Abbatiæ suæ, quo ejus declinaret sollicitudines, & serviles propemodum obligationes, verbi causa hospitalitatis, qua id consequuntur Cœnobia, ut Crucifixi Christi patrimonium depascantur divites, dum pauperes fames in-

Epist. 102. festat *Quid de hospitalitate dicam, qua meritò hostilitas potiùs, quàm hospitalitas censeretur. Christus enim causam ei non præstat, sed inanis gloria obtentus. Divitibus quidem in hospitio cum honore & reverentia susceptis, in omni opulentia delicia apponuntur de patrimonio Crucifixi; Christus autem semel olim crucifixus in ligno, foris in pauperibus suis crucifigitur & torquetur in luto.* Sua ad eam Epistulam responsione consultissimè id cavit monuitque Petrus Blesensis, nec abdicandam Cœnobii administrationem, nec intermittendam hospitalitatem, sed utramque ex castissimæ charitatis fine & lege temperandam, circumcidendum luxum, reliqua vitia amputanda.

VII. Sanctissime hospitalitatem colebat Petrus Cluniacensis Abbas; & inde piam illustremque aucupabatur laudem in datis ad Episcopum litteris, quòd Cœnobium Cluniacense veluti ærarium esset publicum Christiani orbis, quò pauci inferebant, unde innumerabilis multitudo hauriebat. *Video res*

L. 4. Ep. 8. *Cluniacensium velut totius Christiana Reipublica ærarium esse, de quo omnes hauriunt, quod pene exhauriunt, in quo rari pauca injiciunt, de quo plures multa accipiunt.* Conquestus est aliquando ad B. Bernardum idem Petrus, quòd Cluniacenses à Cisterciensibus hospitio excluderentur, quo non possent non vehementer & jure offendi sæculares ipsi. *Tollatur tantum non ingrediendi scandalum, sit pro more apud vestros constituto hospitium.* Contestatur in Cluniacensium Monasteriis susceptos semper fuisse Cistercienses; dummodo restituatur hospitalitas, assentiri se non illubenter, ut pari austeritate accipiantur Cluniacenses, atque Cistercienses: quanquam communi utrisque B. Benedicti Regula sanciatur, ut humanissimè hospites excipiantur. *Omnis ei exhi-*

L. 6. Ep. 4. *beatur humanitas.* Qui vitam sanctissimi hujus Abbatis Petri scriptis mandavit, is magnificè prorsus declarat, ut esset tunc Cluniacense Cœnobium, diversorium commune omnium Episcoporum, Abbatum, Clericorum, Monachorum, Nobilium, rusticorum, Christiani denique orbis, & cujusvis sortis hominum. *Fecerat ea charitatis virtute Monaste-*

Bibl. Clun. pag. 596. 1308. *rium suum præ cunctis Monasteriis Franciæ totius commune universorum hospitium, & velut generale absque ullius exceptione dunctorum asylum, Episcoporum, Abbatum nobilium etiam Laicorum quotidianus concursus, Monachorum & Clericorum agmina, pauperumque nunquam deesse poterat turba; domos universas, hospitia cuncta assiduè pene replebat. Suscipiebantur alacriter omnes.*

VIII. Tam effusa nulliusque patiens limitis charitas & hospitalitas Cluniacensium id sibi suo quasi jure vindicabat, ut & ipsa editus pateret ad mutuæ hospitia humanitatis. Sed Lectores ipsos operæ pretium est commonere aliquantulum, ut sinum pandant ac dilatent ingenii pectorisque sui, quo effusissimam hanc charitatis, & hospitalitatis, & largitionum copiam, vim, amplitudinem, perinde ut res postulat, satis mirari, amplexarique possint, & exosculari. Video, nec dissimulo, duo hic esse quæ meritò sint extimescenda, silentii, & secessûs, & erecti jugiter ad Deum animi perturbationem, ac rursum patrimonii Christi in luxum & delitias abligurritionem. Ne in hos scopulos hinc & hinc imminentes impingeretur, laudabat suprà Petrus Damiani recentissimum usum aliquot Monasteriorum, quo explosa erat publica hospitalitas. Malebat is Abbas, ad quem paulò antè rescribebat Petrus Blesensis, abire munera & regimine Cœnobii sui, quàm ut diutiùs ea jactaretur sollicitudinum in suscipiendis hospitibus tempestate, & fructuum proventuum dilapidatione cruciaretur. Adde & Chrysostomum ipsum olim ab hospitalitate aliquando cessasse. Sed hæc utcumque laudabilia, facta certè sunt, non jura: exempla, non leges; exceptiones denique sunt, quibus generali nihil derogari potest regulæ hospitalitatis, à Paulo promulgatæ; priùs à Christo sancitæ, à Conciliis, Patribus, Præsulibusque antiquissimis, sanctissimisque confirmatæ & longissimo usu roboratæ, ingenti pietatis fructu, frugalitate, charitate. Pauperes primas tenebant, non ejiciebantur divites; Episcopi, Clerici, Monachi, Laici, Nobiles, Optimates excipiebantur ea humanitate, cui tam nulli objici possent limites, quàm nec charitati, unde illa profluebat. Si quis hoc scrupulo torqueatur, patrimonium pauperum in epulas divitum effundi non debuisse; perpendat ille secum seriò, quàm nec ipse possit, nisi ineptum se videri velit, discedere à sententia tot suprà laudatorum Conciliorum, Antistitumque magni nominis, qui charitatis hoc hospitio divites nunquam exclusere, quin & adsciviere, dum ne pauperes excluderentur. Hujus mirabilis disciplinæ fons non alius est, quàm humanitas charitasque Ecclesiæ, quæ non potest non, sin minùs assequi, certè sequi & æmulari sponsi sui Christi infinitam munificentiam, & largitionum fontem inexhaustum. Parens illa est amantissima pauperum, divitumque: nec potest non eos uno ulnas suo confovere & gestare sinu. Accepit illa, recipitque indesinenter divitum dona ad alendos pauperes; ut jam minimè consentaneum sit, ut mensæ suæ adhibeat pauperes, & divites ea ablegett, qui his eam dapibus instruxere. Cùm pascit illa divites, nempe refundit in eos parcissimè aliquid eorum, quæ illi largo ubere sibi infuderunt. Hi forsan quos nunc illa pascit divites, nihil illi forsan ante impertierunt; sed majores eorum, sed divites alii & impertiere, & impertiunt etiamnunc abundantissimè. Quid præclarius autem, aut ad Ecclesiæ gloriam illustrius, quam his documentis orbi terrarum approbare, quantò compendiosius sit dare, quam accipere. Denique ad largiendum inflammandi sunt divites ipsis Ecclesiæ in eos largitionibus: & impartito illis pauperum patrimonio invitandi, ut divite ipsi patrimonio suo pauperes juvent. Hospitalitas Ecclesiæ in pauperes, horum corporalibus succurrit angustiis. At hospitalitas Ecclesiæ in divites, illecebra est, qua Religioni magis magisque adglutinentur, quo ad frequentanda pii secessus loca illiciantur, quin his veluti sanctitatis Seminariis frugalitatem perdiscant, cæterasque virtutes, quarum domicilia, & veluti gymnasia quædam sunt Episcoporum, Abbatum & cæterorum

Beneficiariorum ædes. Quæ nominis sui vim & naturam retinet, quæ originis suæ saporem servat hospitalitas, non ea sæcularium contubernio religiosas domos turbat, commaculatque: sed sæculares ipsos instuefacit mirari, & quantum possunt imitari religiosam illam quietem, pietatem, & cœlestis conversationis quandam imitationem. Hospitalitas vera & germana non crucis patrimonium dissipat in delicias divitum; sed frugali & honesto divitum pastu, hos addocet, sumptibus ipsos quidem parcere, & tanto liberalius pauperibus erogare superflua. Quantocumque numero Beneficiarii privatis vitiis suis hospitalitatem depravent; maculas quidem illi turpes inurent sibi ipsis, non hospitalitati, non ejus pulcherrimis & illibatis legibus, non ex his efflorescenti Ecclesiarum & Christiani nominis gloriæ. Si vix enim, aut nec vix potest non ingenti perfundi animus admiratione & gaudio, ubi Petri Venerabilis celebratur illud Encomium, & Cluniacensis ejus Abbatiæ, quæ inexhausti instar erat ærarii, & exuberantissimæ in omnem Ecclesiam charitatis fiscus: quantò æquius est ea & exhilarari lætitia, & laude florere Ecclesiam Catholicam, quæ parens est & nutrix omnium Dei filiorum, suorumque?

Bibl. Clun. pag. 672. 273. 1474. IX. Pauca supersunt quæ perstringam de hospitalitate Cluniacensi, ubi Petrus Venerabilis ait quotidie pasci solitos fuisse tres pauperes peregrinos, post aquam pedibus manibusque eorum infusam; Abbatem porro in Refectorio communi cum Monachis & cum hospitibus refici solitum, ne rursus si sejungeretur ut priùs Abbatis mensa, sumptuosæ ibi rursum epulæ instaurarentur. Ea duo immutata & innovata in Italiæ quibusdam Monasteriis gratulabatur superius Petrus Damiani. In Statutis sub Hugone V. Cluniacensi Abbate conscriptis observatum est, decrescere & pessum ire Monasteria Ordinis, quòd in eis contemptui esset hospitalitas, ex qua incrementa olim incredibilia quædam proficiscebantur. *Cùm oculata fide hac de causa loca religiosa crevisse videamus, erubescendum nobis est, quod hanc minus honestè observamus, & occasione qua creverunt, modo decrescunt. Statuimus ergo ut Religiosæ personæ, sæculares, & pauperes singuli suis modis secundùm facultatem locorum benignè recipiantur & exhibeantur honestè.* Commemorata est à Vuillelmo Malmesburiensi fundatio Reddingensis in Anglia Abbatiæ ab Henrico I. Rege, Tamisin inter & Kenetam, ubi frequentissima erat via, & ubi Cluniacenses Monachi, à Rege ibi constituti, sumptuosissimam exercebant hospitalitatem, ut multò plura in hospites, quam in collegium universum Monachorum expenderentur. *Pag. 162.* *Hoc esse Cœnobium inter duo flumina Kenetam & Tamisin constituit, loco ubi omnium pene itinerantium ad populosiores urbes Angliæ possis esse diversorium, posuitque ibi Monachos Cluniacenses; qui sunt hodie præclarum sanctitatis exemplum, hospitalitatis indefessæ & dulcis indicium. Videas ibi, quod non alibi, ut plus hospites totis horis venientes, quam inhabitantes insumant.* Hujus enimvero Reddingensis Abbatiæ tumultuosissimam hospitalitatem impatientissimè ferebat Abbas ille, quem supra diximus Petri Blesensis Epistola delinitum fuisse. Et huic ipsi tamen hospitalitati, suo ut vides testimonio suffragatur Vuillelmus Malmesburiensis. Quin & eo videtur consilio hoc Cœnobium à Rege extructum & dotatum in loco, hospitibus & peregrinis frequentissimo; quo tam largæ hospitalitati locus esset.

Fuere & antiquissima olim Cœnobia, quæ incredibilem hanc hospitalitatem Cluniacensibus præmonstrasse videri possint. Ejusmodi fuit Monasterium celebratissimi illius Theodosii, tot Monasteriorum quondam parentis, qui peregrinos prorsus omnes nemine excepto excipiebat. Contigit ut uno die centum amplius mensæ extruerentur. Ita ejus Cœnobio, velut communi hospitio omne hominum genus utebatur: *Si quis eum dixerit communem portum, & communem medicinæ officinam, communem domum, commune penu, rectè dixeris & congruenter veritati.*

Erat & illa peculiaris ratio hospitalitatis, cùm insignibus Benefactoribus locus aliquis proprius in communi Refectorio addicebatur, licèt absentibus, cùm tamen acsi affuissent, dapes inferrentur, & mox efferrentur, in pauperes distribuendæ. Exempla ejus rei non pauca conferri hic possent. Unum depromam Alfonsi Hispaniarum Regis. *Boll. Die 11. Junii c. 7.* Ejusmodi grati & memoris animi testimonio sanctus Hugo Cluniacensis Abbas consignatam voluit suam & Ordinis pietatem in tam munificum Regem. *Statuimus, ut præbendam quotidianam habeat in Refectorio ad majorem mensam, quasi si nobiscum epulaturus sederet, quæ uni pauperum Christi semper tribuatur pro salute animæ ejus, tam in vita, quam in morte.* *Spicil. to. 6. pag. 447. 627.* Ubi & illud adverte, etsi mortali stadio hoc emigrassent hi tot beneficiorum authores, ab ea hospitalitate, & grati animi significatione destitutum non esse. Ita miro charitatis ingenio ultra vitam patebat hospitalitas, absentibus quoque impendebatur, & in pauperes defluebat quidquid rerum Ecclesiæ videbatur divitibus offerri.

Nec Dionysio Carthusiano displicuit hospitalitas in divites, dum id fieret rarius, & sinceræ pietatis instinctu, ad eos Deo lucrandos, vel ad muniendam eorum benevolentia & tuitione Ecclesiam. Aliàs enim rerum Deo sacrarum prophana ea foret dissipatio. *Bona Ecclesiastica specialiter patrimonia pauperum nuncupantur. Unde nullatenus licet ea in vana & sæculari hospitalitate consumere cum divitibus potentibus, talibusve propinquis. Non tamen illicitum est talibus interdum seu raro ex pia causa, ad honestam amicitiam confovendam, aut propter aliam rationem decentem, hospitalitatem rationabilem exhibere.* *Con. plural. Benef. c. 18.*

X. Finem faciemus dicendi de hospitalitate, ubi ejus specimen numeris omnibus absolutissimum delineaverimus in beato Carolo Mediolanensi Archiepiscopo, qui non injuria ea ipsa ornari posset à nobis laude, qua Rievallensis Abbas B. Eduardum Angliæ Regem prosequutus est: *Thesaurus ejus totius orbis respublica videbatur, pauperum commune ærarium, quoniam Rex totum quod habebat, non suum æstimans esse, sed omnium, &c.* *Script. Ant. Angl. pag. 376.* Erat ex Giossano domus beati Caroli obvia semper & patens *non pauperibus tantum, sed & peregrinis & advenis, cujuscumque regionis & sortis. Apud illum diversabantur Cardinales, Episcopi, Prælati omnes, eorumque Vicarii & Procuratores, qui Mediolano iter faciebant. Tam prolixa eos Carolus humanitate excipiebat, ut animi sui penetralia lubentes ei panderent, & quid edoceri se cuperent, ita ut totos cum eo menses demorarentur, ab eoque adsciscerentur comites in perlustrandis Parochiis, in celebrandis Congregationibus, & Synodis.* *L. 8. c. 26.* Quid oro te, vel animo fingi, aut optari potest ejusmodi hospitalitate vel magis Regium, vel magis Episcopale? Nonne domus hæc erat religionis totius Clericalis, & sacrarum disciplinarum officina? Ita temperanda, ita administranda erat hospitalitas, ex Ecclesiæ legibus, ex Pauli documentis, ex Ambrosii, Au-

gustini,

gustini, cæterorumque Ecclesiæ præstantissimorum Antistitum institutis. *Ita ut in tam eximiam scholam frequentes advolarent Episcopi & Prælati. Quibus Carolus, si moras cum eo non traherent, & egerent, liberalius largiebatur equos, pecuniamque, ad iter expediendum.*

Hactenus de Clericis hospitio Caroli excipi solitis. Mox idem Giossanus de laïcis, quibus, & Magnatibus potissimum sanctissimus Præsul pias struebat insidias, ut eos irretiret hospitalitatis suæ blanditiis, & in eo virtutum gymnasio necessariis ad æternam salutem præceptionibus & exercitationibus informaret. *Ansam aucupabatur Principes & Optimates sæculares suas in ædes abducendi, ac retinendi, ut ad resipiscentiam & ad æternæ salutis cogitationes illos impelleret; hunc fructum hospitalitatis suæ lubentissimè capiens, ut non corporalibus tantum, sed & spiritalibus necessitatibus succurreret; non monitis salutaribus, non exemplis hospitibus suis deesset, procuranda salutis præsidia omnibus commonstraret; quæ ille in omnes, sed in Principes maximè, & in Magnates apud eum diversantes charitate æstuabat. Inter eos fuit Andreas Battorius, Stephani Poloniæ Regis nepos; qui ad eum bis divertit, cum comitatu suo amplius quinquaginta equorum, & compluribus aliis; præter quam quod tum Carolus nonnullos semper Equites & Nobiles Mediolanenses invitabat, quo horum colloquiis & confabulationibus Principes hospites oblectaret, denique perinde ut eorum dignitas postulabat, & mensæ & hospitii magnificentia omnium in se oculos Carolus convertebat.*

Non vana spe ducor fore, ut qui non omninò assentiebantur iis, quæ à nobis hoc capite dicta sunt de Ecclesiastica hospitalitate, ejusque magnificentia, etiam in divites, Proceres & Principes: his saltem Caroli exemplis expugnentur, & intelligant aliquando tandem, Posse Præsules à luxu & affectu quolibet humano alienissimos, & à sæculi pomparum insania, sumptuosiorem tamen hospitalitatem Optimatibus & Principibus exhibere, eoque lenocinio abuti, ut in eorum pectora instillent fidei lumina & virtutum amorem. Si regeras tam rara esse hæc hospitalitatis miracula, quàm rarum est Carolos, aut Caroli virtutibus finitimos Præsules orbi affulgere: reponam & ego, nihil magnum & arduum esse, quod non idem rarum sit; Episcoporum esse, ut ad ardua & summa contendant: denique ut arduum sit Caroli virtutes assequi, at proclive esse ad eas accedere. Nobis certè propositum non fuit hospitalitatem, ejusque munificentiam ornare, nisi his accommodata legibus esset. Alioqui non illa jam erit Ecclesiastica hospitalitas, quam Paulus Episcopis commendavit.

Nec omittendum quod idem Scriptor prodidit, Regios ministros in suspicionem venisse, ne quid fraudis interveniret in tam incredibili esculentorum copia, quæ Mediolanum invehebatur, in Episcopale Palatium, nec ad portas civitatis vel teruncius solvebatur. Hæc illis excussa facilè suspicio est, at incussa simul admiratio, ubi ratiociniorum libris sibi repræsentatis, viderunt unius non amplius mensis spatio trecentos hospites susceptos fuisse. Diffidebant Caroli ministri, posse tantas diutiùs expensas sustineri. Placuit deliberari. At Carolus tandem ipse diffiniit, nihil recidi aut minui posse: *prohibenda enim sibi, aut coarctanda hospitalitate, infringi gloriam & coronam potissimùm, quâ Deo se & hominibus commendari confideret.* Denique adeo non decerpsit quidquam de pristina munificentia, ut extremo vitæ suæ anno statuerit, omnes prorsus Clericos, qui Mediolano commearent, excipere suis in ædibus, ut hæc sibi Synodus esset perpetua; utque eos exemplo suo acueret ad hospitalitatem sectandam.

Hoc rursus Giossanus prodidit, memorandum L. 8. c. 32.
cum primis, nec omnino alienum à proposito hic nostro. Affuisse scilicet Carolum nonnunquam nuptiis, & nuptialibus conviviis, ut sumptibus moderaretur, ut frugalitati omnia accommodari satageret; utque caveret, ne quid ibi impudenter fieret, aut flagitiosè. Lectione totum epulum condiri voluisse, tum deinde habita concione perdocuisse rationem celebrandarum Christiano ritu nuptiarum.

F I N I S.

INDEX LOCUPLETISSIMUS
rerum tribus hisce Tomis contentarum.

Numeri Romani I. II. III. Partes vel Tomos designant : numeri Arabici Librum, Caput, & cujusque Capitis numeros.

quàm imitari, c 5 n. 2. 3. 10. 11. Cœperunt increbrescere medio sæculo 13. dispensationes Pontificiæ ut Episcopi possent plura Beneficia retinere, c. 5. n. 11. Decreta varia Conciliorum ab anno 1000. usque ad 1300. super pluralitate Beneficiorum Episcoparu & Abbatia inferiorum. Horum Conciliorum quædam Clericum vetant plura habere Beneficia in duabus civitatibus: quædam in eadem Ecclesia, quædam in duabus ejusdem civitatis Ecclesiis. Quædam ut Biterrense in id solùm intenta sunt, ut pluralitatem excludant Beneficiorum quibus annexa est animarum cura vel residentiæ exigentia: major scilicet haud poterat tum sperari moderatio, II. l. 3. c. 6. Quin & ista omnia dum vetat Concilium IV. Lateran. spem tamen Pontificiæ dispensationis injicit circa sublimes, inquit, & litteratas personas, quæ majoribus Beneficiis sunt honorandæ, cùm ratio postulaverit, II. l. 1. c. 104. n. 5 l. 3. c. 6. n. 2. § *Vetuit.* In Conventu Prælatorum Franciæ Parisiis anno 1408. habito, inter multa quæ de Graduatis statuta fuere, unum istud est, ut non possent ad Beneficia nominari ii quibus jam erant Beneficia quæ 400. librarum reditus afferebant: nisi essent ex paterno materno que genere nobiles, aut sive in Theologia, sive in utroque jure Doctores, aut etiam sive in Theologia, sive in Medicina Baccalaurei, II. l. 1. c. 53. n. 5. Decretales Pontificum, ex quibus hodiernum Juris canonici corpus contexitur, in id omnes collineant, ut licèt pluralitatem Beneficiorum pro justis gravibusque causis, necessitate scilicet vel utilitate Ecclesiæ, tolerandam existiment, nunquam non tamen superfluitatem damnent, II. l. 3. c. 7. Rationes ex rei natura contra Beneficiorum quorumcumque pluralitatem, c. 7. n. 6. c. 9. n. 4. 11. 13. 17. c. 10. n. 8 Ex eo maximè creverat illa Beneficiorum accumulandorum libido, quòd de eorum pluralitate solerent Episcopi dispensare. Has postmodum sibi reservavit dispensationes Innocentius III. & exinde rariores fuere, c 7. n. 1. § *Venio.* Nisi verò, dum quis novum postulans Beneficium, priora quæ habeat, enuntiet, vanum esse voluere Pontifices Rescriptum Apostolicum quod impetrabit, c. 7. n. 2. 6 Concilia contra pluralitatem Beneficiorum ab an. 1300. usque ad Concilium Trident. II. l. 3. c 8 n. 1. 2. Vetatur à Senonensi an. 1429 Concilio Canonicus in pluribus ejusdem urbis Ecclesiis Præbendas assecutus, per illas Ecclesias discursare, ut in singulis distributiones accipiat, c. 8. n. 2. Concilium tandem Tridentinum vetat quemquam, ne exceptis quidem Cardinalibus, plura quàm unum habere Beneficia, si idonei sint Beneficii illius reditus ei sustentando. Si homini alendo sit impar, conceditur alterum simplex adjici, nec verò plura, quamlibet illud esset adhuc insufficiens, c. 8 n. 3. Tali decreto impetrando maximè adlaboraverunt in Concilio isto Gallicani Prælati, n. 4. Non potest ampliùs dispensare Episcopus, ut plura quis obtineat Beneficia simplicia in duabus Ecclesiis, n 8 Multa observantur in decretum Tridentinum, *ibid.* Declaratio Ludovici XIV. anni 1681. n. 4. Concilia quæ post Tridentinum habita sunt, & in eandem sententiam, II. l. 3. c. 8. n. 6. 7. Proponuntur sententiæ Doctorum omnium, aut gravissimorum Theologorum, qui à tempore S. Bernardi floruerunt usque ad Dionysium Carthusianum. Ipsam isti Beneficiorum pluralitatem in peccatis habuerunt, ubi unum victui suppeditando sufficit, nisi ob justas & graves causas interveniat dispensatio, c 9. Has citra causas negant excusari quempiam à peccato dispensatione ipsa Pontificis S. Bernardus, Guillelmus Parisiensis, Longinus Cracoviensis Canonicus, S. Thomas, Abbas Panormitanus, c. 9. n. 1. 11. §. *Exceptionem*, n. 12. §. *Autor*, n. 13. 18. 21. Et Bellarminus, c. 3. n. 16. & 17. Hæ sunt Bernardo legitimæ dispensandi causæ, necessitas Ecclesiæ & utilitas personæ, utilitas autem non privata, sed quæ in Ecclesiam redundatura sit ex natalium personæ illius claritate, eruditionis copia, & virtutum laude, c. 9. n. 1. 2. Quanquam nec illa utilitas satis esse videatur Dionysio Carthusiano, n 21. §. *Negat.* In duobus Doctorum Parisiensium conventibus à Vuillelmo Parisiensi habitis pronuntiatur, duobus solùm exceptis Doctoribus, ipsa Beneficiorum pluralitate peccari, n 9. Allegat pariter communem Theologorum sententiam Durandus Episcopus Mimatensis, n. 15 Historia Philippi illius Parisiensis Ecclesiæ Cancellarii, qui periculum facere in se maluit, an inferis quam ob plura Beneficia post mortem adjiceretur, à Thoma Cantipratensi & Durando illo scriptis consignata, c. 9 n. 15. Visio terrifica quæpiam huc pertinens apud Jacobum de Vitriaco, n. 12. Tunc temporis nulla fermè erant simplicia Beneficia, n. 20. Quam horreret Beneficiorum pluralitatem S. Ludovicus, n. 13. Egregium Clementis IV. factum huc pertinens, *ibid.* Et Adriani VI. c. 7. n. 7. Quibus ex fontibus manavit in Ecclesiam pluralitas Beneficiorum, c. 2. n. 7.

De Beneficiorum unione.

Beneficiorum incompatibilium uniones ad vitam factas rescidit Concilium Tridentinum, II. l. 3. c. 25. n. 1. Eorumdem uniones perpetuas ab annis solùm quadraginta factas voluit ab Episcopis expendi, & si per fraudem fuisset obreptum, revocari, n. 2. Antiquiores Parochiarum ad alia quævis Beneficia uniones toleravit, sed quominus ultra herent, prohibuit, n. 3. Sanxit posse Romanum Pontificem duos Episcopatus unire, si ob redituum tenuitatem id ei visum fuerit expedire, n. 4. Posse item Episcopum unire Parochiæ cujus sit tenuior proventus, aliam Parochiam aut aliud Beneficium, modò Regulare non sit, nec Canonicatus, nec Dignitas, n. 5. 9. Posse cum item tenuioribus Canonicorum Præbendis prospicere, vel simplicium Beneficiorum, modò non Regularium, unione, vel minuendo Canonicorum numerum, certa tamen cum cautione, n. 6. Posse denique eum ad Seminarium extruendum vel dotandum uti unione simplicium cujuscumque generis Beneficiorum, n. 7. Jure Decretalium ante Tridentinum Concilium poterant Episcopi Beneficia suæ Diœceseos omnia inter sese unire, prout eis videbatur conducibilius; & ipsa etiam Monasteria, solâ Episcopatuum unione Pontifici Romano reservatâ, n. 8.

De successione Beneficiorum.

Non videntur prohibiti antiquitus filii, quominus possent patribus suis in Beneficia succedere, II. l. 1. c. 80. n. 7. c. 84. n. 3. Tum maximè orta videtur hæc prohibitio sæculo 11. & 12. occasione colluvionis illius Presbyterorum qui in sacerdotio generant, & quorum istiusmodi filii plurimi Clericatu erant initiati: adeo ut in Anglia Clericorum istorum major esset numerus quàm aliorum, c. 84. n. 5. Cautum primitus est ut ad ulteriorem gradum non proveherentur isti Clerici, *ibid.* Dispensatum deinde cum ipsis est in hac parte, & primùm, ut videtur, ab Anselmo Cantuariensi Archiepiscopo ex Paschalis II. consensu: ea autem conditione fuit cum ipsis ab Anselmo dispensatum, ut in paterna Beneficia non succederent. Atque ita exinde tum plura Concilia cavendum sanxerunt, c. 84. n. 5. 6 7. Eos postea solâ immediatâ in Patrum suorum Beneficia successione prohibuit Londinense an. 1175. Concilium, ut aliquot antè annis Alexander III. At iste & legitimos quoque ipsos Presbyterorum Clericorumve filios eadem implicuerat prohibitione, n. 7 8 Videlicet ne jam Beneficia hæreditariis successionibus accenserentur, & ad ea jure hæreditario perveniretur, n. 9. Severiùs tamen postea cum illegitimis Clericorum filiis actum est à Clemente VII. eosque ann. 1530. diplomate Pontificio ab ipsa etiam arcuit mediatâ in paterna Beneficia successione, n. 12. Ulteriùs adhuc progressa Synodus Tridentina illegitimum Clerici filium arcet, tum pensione etiam in ea quæ habeat aut habuerit ejus pater Beneficia, tum etiam quocumque Beneficio in illa eadem Ecclesia, ubi aut etiamnum, aut aliquando pater habuerit Beneficium, n. 11. Simile quidpiam adversùs eos Nannetensis an. 1127. Synodus statuerat, n. 6. Haud prohibita est porro Canonibus successio patris in filii Beneficia. Si tamen spurius sit filius, probabilius est id post Tridentinam Synodum non posse fieri, n. 13.

De permutatione Beneficiorum.

Non possunt duo suopte Marte permutare Beneficia sua, sed Episcopi consensu, consulentis utilitati Ecclesiæ, II. l. 1. c. 22. n. 3. Vetitæ sunt in Concilio Turonensi an. 1163. sub Alexandro III. permutationes Beneficiorum: at non potuit tamen tolli penitus quæ jam inoleverat, earum consuetudo: idque solum cautionis appositum est à sequentibus Romanis Pontificibus, ut ab Episcopis posset ea super re dispensari, nec fierent citra Episcoporum autoritatem, alioqui irritæ forent. Id autem ita frequenter exinde usurpatum est, ut quod initio non erat nisi dispensatio, jam sit quasi jure suum consuetudo, c. 50. n 14.

De resignatione Beneficiorum.

Poterat Episcopus sub Imperio Caroli Magni resignationem Beneficiorum seu simplicem, seu in alterius favorem factam admittere, II. l. 2. c. 21. n. 4. 5. 7. Poterat & post annum millesimum, c 22. n. 2. 3. Cœpere maximè resignationes usurpari decimo & undecimo Ecclesiæ sæculis, II. l. 1. c. 50. n. 1. Profectum id tum est ex illa incontinentia & simonia quæ totum ferè pervaserant Occidentem, & ex Schismate Germanico. Quòd enim omnes ferè Pastores & Clerici fuissent deponendi, sicque viduanda Pastoribus Ecclesia si summo jure cum illis actum fuisset: cogebantur quidem à Romanis, præsertim Pontificibus qui in expurgandam Ecclesiam præcipuè incumbebant, sua in eorum manibus Beneficia resignare, si Prælaturæ erant; aut in manibus Episcoporum si Beneficia erant inferiora. At ab utrisque statim ipsis restituebantur, II. l. 1. c. 50. n. 1. 2. 3. Quod item à Romanis Pontificibus in id maximè tunc adlaboraretur ut tolleretur pluralitas Beneficiorum, quæ cum illa incontinentia & simonia serpserat: satis visum est ob difficultatem temporum, ut unum sibi retinentes Beneficium, cætera Papæ vel Episcopis resignarent: ea spe non dubia, fore ut iis redderentur, quos isti resignantes designassent, II. l. 1. c. 50. n. 1. Nec eos illa

teus

cibus, I. l. 2. c. 61 n. 1. Conciliis Carthaginensibus, Toletano I. & aliis, *ibid.* Ambrosio, Augustino, n. 3. Hieronymo, c. 60. n. 7. 8 11. c. 61. n 4. Huicque legi etiam subjiciebantur ex Augustino, qui rapiebantur ad Clericatum inviti, rapiebantur autem ex eodem plerumque, c. 61 n. 6. Hac verò cælibatus lege constringebantur apud Latinos Episcopi, Presbyteri & Diaconi ex eisdem Siricio, Innocentio, Conciliis, I l 2. c. 61. n. 2. c. 62. n. 1. & 2. c. 63. n. 2. 3. 4. Item ex Patribus, c. 60. n. 7. 8 11. c. 61. n. 2. Et ex Ferrandi ac Cresconii collectionibus, c. 61. n. 8. Episcopos quosdam sed paucissimos in errorem suum traxit Vigilantius, iique eò usque insanierunt, ut Diaconos nollent Ordinare qui se ante conjugio ex Hieronymo non implicarent, I. l. 2. c. 60. n. 7.

An Subdiaconi debebant esse cælibes apud Latinos

Solos Diaconos & suprà, non autem Subdiaconos in lege cælibatus includunt Siricius, Innocentius, Hieronymus, Concilia III. & V. Carthaginense, Concilium I. Turonense, I l. 2. c. 61. n 2. Ferrandus & Cresconius in suis Canonum compilationibus, n. 7. Concilium IV. Aurelianense, & III. Lugdunense, c. 62 n. 2. & 4 Concilium III. & IV. Toletanum, c. 63 n. 3 & 4 Gregorius I. & Zacharias, & Romana sub iis Concilia, c. 63. n. 10.

Subdiaconos è contra lege etiam Cælibatus constringunt Leo, I l. c. 61. n 3. Concilium II. Carthaginense & Venetum in Armorica Provincia, *ibid.* n. 13 Concilium III. Aurelian. Conc. II. Turon. Conc. Altissiodorense, c. 62 n. 2. 3. 4. Concil. Gerundense, Concilium II VIII. & IX. Toletanum, Isidorus Hispalensis, Gregorius, I. l. 2. c. 63. n 1. 2. 4 6. 8. 9. Et Augustinus, I. l. 3. c. 3. n 7. Romæ Subdiaconis conjugium non concedebatur S. Leonis tempore, I l. 2. c 61. n. 1. Nec item Gregorii tempore, c 63. n 8 Nolebat tamen Gregorius, ut in quibus Provinciis continentia Subdiaconis dum ordinarentur, non fuerat imperata, hi à suis uxoribus avellerentur: sed edixit, tum ne iste in gradum superiorem promoverentur, nisi conjugio operam dare desinerent; tum nulli fierent deinceps Subdiaconi, nisi qui servandam à se castitatem promitterent, *ibid.* Hanc tamen Gregorii legem vel non statim vel non diu in pluribus Provinciis viguisse patet ex Gregorio II & Zacharia Conciliisque Romæ ipsorum tempore habitis: voluitque Zacharias omnes Diacono inferiores Clericos ea super re consuetudini Ecclesiarum suarum permitti, I. l. 2. c. 63. n. 10. Dudum nihilominus continentiæ jugo alligati erant Hispaniæ Subdiaconi; & ne, uti solebant, hanc obtenderent quidam excusationem, quòd in Ordinatione sua, nulla fuerant Episcopali Benedictione consignati, præceperat Concilium VIII Toletanum, ut posthac in Subdiaconorum Ordinatione, post data iis contrectanda sacra vasa, Benedictionem Episcopus super eos effunderet, seu manus iis imponeret, c. 63 n. 4. Quanquam illa hæc impositio manuum non erat in iis nisi cæremoniæ loco habenda, n 5. Citiùs verò vel tardiùs in aliis & aliis Provinciis jugo continentiæ suppositi fuere, prout in iis citiùs vel tardiùs altaris ministerio admoti sunt, I. l. 2. c 61. n. 13. Ecce tamen post medium undecimum sæculum, quòd jam in Ecclesia grassaretur impudicitiæ lues, nec contra torrentem facilè possent obniti, quæ per 30 circiter annos habita sunt Romæ & alibi Concilia, Subdiaconos continentiæ legibus subduxerunt, I. l. 2. c. 65. n 2. At paulò pòst prior illa successit disciplina, quæ illos iterum continentiæ subjecit, n. 3.

Quomodo cum Minoribus Clericis actum sit hac in parte apud Latinos?

Circa cæteros minores Clericos varius fuit usus Ecclesiarum apud Latinos, & erat cuique suus usus Ecclesiæ sequendus, I l 2 c. 61. n. 14 Jubebat eos Concilium III. Carthaginense cùm ad annos pubertatis venirent, aut uxores ducere, aut continentiam profiteri, *ibid.* Ne hanc quidem iis libertatem Agathense sexto sæculo Concilium concessit, c. 61. n. 1 Nec Augustanum an. 952. Concilium, sed eos voluit vel invitos ad continentiam cogi cùm ad maturiorem ætatem pervenirent, c. 64 n. 5. Ea similiter fuit lex disciplinaque Conciliorum paulò ab initio sæculi undecimi ad medium usque illud idem sæculum, ut ab uxoribus suis, si quas haberent abstinere juberentur, c. 65. n 1. Quin & ad id quædam illos adigebant tum gradus ac Beneficii privatione, tum etiam excommunicatione, *ibid.* Ea tamen communior fuerat semper Ecclesiæ disciplina, testiturque similiter est post dicta illa Concilia, ut à continentiæ jugo essent immunes, Ordineque nihilominus suo fruerentur, licet conjugati, I. l 2. c. 63. n. 2 & c. 65. n. 3. & 4. At cùm ut Ordine suo, ita & suis gavisi fuissent olim Beneficiis, licet conjugati; jussi sunt tandem ab Alexandro III. post medium 12. sæculum, & ab æratis illius Conciliis suo deinceps excedere Beneficio qui conjuges inirent, c. 65. n. 4. & c. 66. n. 1. Eo quod eorum liberi & uxores rerum Ecclesiasticarum substantiam dissiparent, c. 66 n. 1. Quin & paulò pòst Innocentius III. & Honorius III. omni etiam eos spoliaverunt privilegio Clericali seu ipsos seu res ipsorum attinente, c 66. n. 3. Pertexerunt tamen privilegium Clericale magna saltem ex parte iis relinquere posteriores tum Pontifices tum Synodi, modò vestem & tonsuram gestarent Clericalem, n 4 Id quod & Synodus Tridentina firmavit, n. 5. & 8. Cui consentaneum est Edictum Caroli IX. modò sint Clerici actu residentes & Ecclesiasticis officiis ac Ministeriis servientes, n. 9.

Quid dum Clerici Ordinabantur jam conjugati?

Dum Ordinabantur jam conjugati, si is, quo initiabantur, postulabat Ordo continentiam, exigi vult Agathense Concilium uxoris antea consensum & voluntatem, & ab utroque promitti continentiam, I. l. 2. c. 62. n. 1. Sed & uxor ipsa ex Gregorio religiosam induebat vestem, c 63 n 10. Haud tamen suâ illam abigebat domo conjux alter, id enim vetabant Canones Apostolici, Leo &c. c. 61. n. 2. Explicatur tertius Canon Nicænus inhibens Clericis contubernium mulierum, c. 64. n. 6. § *Hac.* At non in eodem conclavi, sed in suo uterque domûs ejusdem manebant habitaculo, c. 62. n 1. 2. 3. Nec satis esse quoad Episcopum visa est Concilio II. Turonensi hæc cautio. Edixit præterea ut tam in Cella quàm ubicunque esset ipse, Clericorum turbam sui custodem haberet semper, I. l. 2. c. 62. n. 3. Sic & Ethetius Lexoviensis Episcopus octogenarius circa lectum suum multos habebat Clericorum lectulos, n 5.

Quid si Clericus legi cælibatûs addictus, ea quam prius duxerat, uteretur uxore, & à filiorum procreatione non desineret?

Id Arvernum Concilium habet ut incestum, I. l 2. c 62 n. 2. Sancit tamen solùm Synodus Taurinensis, & I. Arausicana, hominem ad superiores Ordines non promovendum, c. 61. n. 1. Eum Siricius, Innocentius & Concilium Agathense omni honore Ecclesiastico privant, & ad ministerium vetant accedere, *ibid.* Depositionem solùm loquitur Concilium V. Aurelianense, c. 62 n. 2. Satis etiam habet Concilium I. Turonense eum deponere, & communionem ei relinquit, quam et Romanorum Pontificum litteris Decretalibus ademptam fatetur, c. 61. n. 2. At & illam quoque ei postea & uxori Concilium II Turonense adimit, c 62 n 3. Filios inde prognatos Concilium IX. Toletanum arcet paterna utriusque successione, & Ecclesiæ servos addicit, c 63 n. 6 Lapsus & pœnitentia spontanea Episcopi unius Arvernensis & Genebaldi Laudunensis Episcopi. qui uxoribus suis usi fuerant, c 62 n 5. 7. Summa & miraculis comprobata Simplicii Augustodunensis Episcopi castitas, qui conjugem suam lecto suo non dimovit, n. 5 Effecere tamen, qui contigere conjugatorum Clericorum cum uxoribus suis lapsus, ut posterioribus sæculis uxores eorum qui sacris initiari vellent Ordinibus, in Monasteria includerentur Idque nono jam sæculo observabatur, c 64. n. 5. §. *Ad Græcos.*

Quid si nuptias post ordinationem suam inibat Clericus?

Si verò post susceptum Ordinem qui continentiam postulabat, uxorem quis ducebat, non irritum quidem olim habebatur eratve hujusmodi conjugium, I. l. 2 c. 61 n 1 Jubet tamen Concilium III Aurelianense illum deponi, imò & à communione summoveri, si nihil repugnans ordinatus fuerit, c. 62. n. 2. Jubet Toletana Synodus VIII. Monasterio illum includi, totius vitæ decursu pœnitentiæ labores subiturum, c. 63 n. 4. Sæculis 10. & 11. in Occidentalem Clerum se incontinentiæ torrens infudit: adeo ut Clerici majores sese passim conjugiis implicarent, I. l. 2 c 64. n. 5. c. 65. n. 1 5. Huic malo ut mederentur illorum temporum Concilia, alia continentiæ vinculum strinxerunt arctiùs, & ei minores etiam Clericos edixere subjiciendos: alia impuros illos Clericos jusserunt aut deponi, aut uxores illas suas vel invitas abjicere: alia vetuere deinceps vel Presbyteros vel Diaconos ordinari, quin castitatem se profiterentur servaturos: alia quicumque vel Presbyteri, vel Diaconi, vel Subdiaconi inirent conjugia, Officio & Beneficio Ecclesiastico privatum iri decreverunt, I. l 2. c. 65. n. 1. 2. 3. 4 Tandem Eugenius III. in Remensi an. 1148. Concilio decrevit Ordinem sacrum à Subdiaconatu & suprà fore deinceps impedimentum matrimonii dirimens, nec matrimonii locum habendum si postea contraheretur, ipsosque tum conjuges iri separatum, n. 4. Atque ita quoque sequentia statuêre Concilia, *ibid.* Id jam superioris sæculi Concilia tentaverant, dum uxores istas promiscuè vocaverant uxores & concubinas, & eas edixerant à Clericis quibus nupserant, abjiciendas, ipsos verò Clericos non Beneficio solùm & Ordine, sed & communione pellendos, c. 65. n 1. 2. 3. Acriter quoque contra eadem conjugia superiori sæculo pugnaverat Gregorius VII. & horum Presbyterorum Missis Laicos vetuerat interesse, n. 5.

De conjugatorum Clericorum viduis

Suum trahebant Clericorum uxores nomen ab eorum Ordine: ut vocarentur Episcopæ, Presbyteræ, Diaconæ Diaconissæve,

1600.

boratur solùm perficiturque autoritas Episcoporum ordinaria, seu qua ad id delegantur, quod jam ipsi per se præstare possunt. Sic à Zosimo Papa olim quinto sæculo delegatus legitur Salonensis Episcopus: sic eodem sæculo à Bonifacio primo Archiepiscopus Narbonensis, & postea à Gregorio Virgilius Arelatensis, à Nicolao II. Remensis Archiepiscopus, I. l. 1. c. 60 n. 1. 3. II. l. 2. c. 19. n. 17. Alia qua ea Delegato tribuitur autoritas, qua ipse per se caret. Hujusmodi referuntur factæ Delegationes à Lucio III. in Comitiis quibusdam Generalibus, ab Innocentio III. in Concilio IV. Lateranensi ab Innocentio IV. à Bonifacio VIII. Ut proinde non haberi debeant tanquam nova, quædam Synodi Tridentinæ istiusmodi instituta, I. l. 1. c. 60. n. 3. 4 5. Si primi illius generis sit Delegatio, ab Episcopo delegato causam judicante potest nihilominus ad ejus Metropolitanum appellari, n. 6. Quandoquidem Delegatus Principis potest subdelegare: potest Vicarius Generalis Episcopi Delegati de iis omnibus judicare causis, de quibus & ejus Episcopus vi Delegationis suæ, nisi ea in Delegationis mandato fuisset apposita cautio, ut solus, vel saltem ipse, vel per seipsum judicet Episcopus, n 7. 8. Percensentur causæ ad quas Tridentina Synodus Episcopos Delegatione Sedis Apostolicæ munivit, n. 8.

Delectiosus.

Nomen erat ac titulus honoris & amicitiæ, quo Romani Pontifices ac Reges suos insigniebant Consiliarios, Legatos, Duces, Milites, I l. 2. c. 101. n 16

Delphinatus.

Fuit olim Ecclesiæ Romanæ tributarius, III. l. 1. c. 32. n. 13. §. *Anno* 1175.

Denarius sancti Petri.

Denarius sancti Petri in Anglia, III l. 1. c. 32. n. 4. 5. & 11. In Polonia, Suecia, Dania, Norvegia, n. 12. In Francia, n. 13.

Deportus.

Quæ potuit esse Deportûs origo, I. l. 2. c. 5. & II. l. 1. c. 18 n. 3. Quæ nominis origo, III. l. 2. c. 37. n. 14. Sub Carolo Magno penes Episcopum erat jus Deportuum in vacantes omnes Parochias, in iisque interim curabat Episcopus administrari Sacramenta, II. l. 1. c. 31. n. 7. De Deportibus prolixè, III. l. 2. c. 37. Rudimenta quædam hodiernorum Deportuum duodecimo sæculo, c. 37. n. 1. 7. Exempla Deportuum 13. sæculo à Romanis Pontificibus vel extortorum vel concessorum, quin & ad biennium, n 3. Obvia decimotertio sæculo Deportuum exempla in gratiam Episcoporum, Archidiaconorum, Archipresbyterorum, n. 4. Legitimi sunt Deportus, qui subnixi sunt antiqua consuetudine, privilegio, statuto, justa ratione, jure custodiæ, n. 3. §. *In*, n. 5. 6. 7. 8 Clement V. jus Deportuum ad dimidiam solùm proventuum partem coërcuit, n. 9. Confirmantur Deportus à Concilio Constantiensi & Martino V. ac sublati per Concilium Basileense & Pragmaticam Sanctionem restituuntur per Leonis X. cum Francisco I. Rege Concordatum, n. 10. Ulterior eorumdem confirmatio, eod. n. 10. 11. 12. 13. 14. Deportûs fundamenta jacta sunt aliquando in Beneficii ipsius institutione, III. l. 2. c. 37. n. 13. Novo Beneficiario per tempus Deportus relinqui debet, quod honesto ejus victui & expendis Ecclesiæ oneribus sufficiat, n. 8. 11. 12 Debet verò pecunia, quæ ex Deportus jure procedit in pia opera & Ecclesiæ utilitatem expendi, n. 12. Viget jus illud Parisiis, in Normannia & compluribus aliis locis, n. 10. 21.

Devolutio Duplex ejus genus

Primum quo jus conferendi Beneficii devolvitur ad alterum propter negligentiam ejus qui illud conferre debuerat, II. l. 1. c. 51. n. 1. Concilium III. Lateranense sub Alexandro III. edixit, ut si seu Episcopi seu Capitula Præbendas aliave juris sui Beneficia vacantia conferre negligerent ultra sex menses (sunt autem ii numerandi non à die quo vacare cœpit Beneficium, sed à die quo compertum fuit vacasse) tunc jus Episcopi devolvatur ad Capitulum, & jus Capituli ad Episcopum: aut si utrimque par sit negligentia, ad Metropolitanum, II. l. 1. c. 51. n. 2. Vel si Metropolitanus iste est ipse Episcopus, ad Superiorem ejus immediatum, sive immediatus Superior sit Primas, sive Patriarcha, sive Pontifex ipse Romanus, dum videlicet ei Metropolitanus quispiam immediatè subest. Et quidem ex quo ab uno devolvitur ad alterum, jam isti alteri conceduntur sex alii menses, intra quos fiat collatio, & sic deinceps si ab altero isto adhuc ad alium, c. 51. n. 4. 6. Si verò provisio Præbendarum Beneficiorumve conjunctim ad Episcopum & Capitulum spectat, non tunc fit reciproca illa devolutio unius eorum ad alterum. Si tamen Episcopus non ut Episcopus, sed ut Canonicus Capitulo interfuisset, nec per eum stetisset quominus Beneficium conferretur, jam ad eum devolveretur jus illius conferendi, c. 51. n. 4. Episcopi autem aut Abbatis electio si intra tres menses non fiat a Cathedralibus aut Regularibus Ecclesiis, edixit Concilium IV. Lateranense sub Innocentio III. ut jus electionis devolvatur ad Superiorem immediatum, nec ad Romanum Pontificem, nisi eo casu quo esset ipse immediatus ille Superior, II. l. 1. c. 51. n. 1 § *Concilium* n 3 5. 6 Ad eum tamen devolveretur, si electio facta quidem fuisset ab illis Ecclesiis, sed ita ut vel indignum scienter elegissent, vel contra canonicas electionum formulas peccassent, n. 5. Exemplum devolutionis ad Romanum Pontificem in electione Archiepiscopi Bituricensis ante illud Concilium IV. Lateranense, n. 1.

Secundum devolutionis genus est illud quod à 200. circiter annis circumstrepit, cùm videlicet Beneficium quidem intra præfixum tempus collatum fuit, sed ei qui propter vel defectus aliquos vel crimen aliquod illi non esset idoneus: tunc nimirum perinde ac si vacaret, provisio impetratur à Romano Pontifice, ad quem tunc devolutum est Beneficium, II. l. 1. c. 51. n. 7. &c. Quo autem animo debeat ab illis Devolutariis adiri Pontifex Romanus, ut piè & innoxiè res ab illis præstetur, n. 8. 9. Conditiones in Gallia his Devolutariis præfixæ, n. 11. Post pacificam triennii possessionem jam non est devolutioni locus, estque ista triennalis pacifica possessio instar præscriptionis, n. 11. Exemplum præscriptionis istius in Africana Ecclesia ab ampliùs 1200. annis, *ibid.* Necesse tamen est ut sit Titulus saltem coloratus, seu ut bonæ fidei sit illa præscriptio, *ibid.*

Diaconi.

Diaconatus ab initio & per annos 1100 & ampliùs verum fuit Beneficium, Ordo nempe & potestas spiritualis, conjunctum habens jus ad possessionem & annonam temporalem, ideoque certæ Ecclesiæ semper alligabatur, quisquis Diaconus creabatur, I. l. 1. c. 31 n. 1. & l 2 c. 33. n. 8 Etsi ab Apostolis solùm collatus fuit, divinæ tamen est institutionis; quatenus non nisi ex Christi autoritate & mandato, I. l. 1 c. 51 n. 3. Minores omnes alios Ordines in se complectitur, *ibid* Diaconorum instituendorum etsi occasio fuit Apostolis mensa communis, non ea tamen fuit sola ratio: primarium imò hujus institutionis consilium ad Sacrificium ipsum spectabat, & ad sacram mensam, quæ tum a civili communive non divellebatur; etsi alterius illius rationis solùm meminit alicubi S Hieronymus, ut quorundam sui temporis Diaconorum supra Presbyteros se efferentium insolentiam retunderet, I. l. 1 c. 51. n 4 c. 52 n 6. & l. 2 c. 29 n. 3. Probatur id imo triplici ratione, I. l. 1. c. 51. n. 4. c 52. n. 7. Probatur deinde toto illo c. 51. & duobus sequentibus ex eo quòd à SS. omnibus antiquis Patribus tam Græcis tum Latinis in unam cum Presbyteris & Episcopis Hierarchiam Diaconi conflantur. Hinc in Deum ipsum eorum institutio refertur ab Ignatio & Augustino, c. 51. n. 4 & c. 53. n. 3. Hinc item eos ut sacrorum Mysteriorum administros suspiciunt quique Veteres Ignatius, Justinus, Autor Constitutionum Apostolicarum, Cyprianus, Concilium Neocæsariense, Augustinus, c. 51. n 4 5. 13 c 52. n. 3. 10 c 53 n. 1. Quorum, aliorumque plurium his suppariùm testimonio haud par est autoritas Trullanæ multis post sæculis Synodi, quæ septem illos, quorum in Actis Apostolorum mentio fit, Diaconos opinata est non sacris altaribus sed communi solùm mensæ inservisse, c. 52. n. 11. Sed & Hieronymus ipse illam eorum ad Sacrificium institutionem & sacræ ipsi Hierarchiæ aggregationem agnoscit, I. l. 1 c. 52. n. 7. & l. 2. c. 29. n. 2. 3. Efferebant verò se Romæ eorum aliqui supra Presbyteros tam ob paucitatem suam, septem enim solum erant in Ecclesia Romana ex illa Hierosolymitanæ primùm Ecclesiæ forma, cùm aliæ Ecclesiæ de illo numero non adeo satagerent, haberetque 38 Diaconos Ecclesia Edessena: etsi non plures quam septem Diaconos ubique instituendos Neocæsariense Concilium edixisset: tum ex eo quod ubique Diaconi summa pollerent gratia apud Episcopos, ad quos omnia per eos referrentur, & quorum essent aures, oculi, os, cor & anima, I. l. 2. c. 29. n. 5. 6. 14. 15. Denique ex Hieronymo erat quidem Diaconus præ Presbytero Sacerdotio minor, ut & loceis major, c. 51. n. 7

De Officio Diaconorum.

Diaconi officio ex Augustino, ut & Presbyteri & Episcopi, nihil vel acceptabilius vel damnabilius, vel periculosius vel beatius, I. l. 1. c. 53. n. 1. In sacris ipsis Mysteriis erat Episcopi administer. Hic paulò antè. Eucharistiam poterant porrigere necessitate cogente, præsente Presbytero, ex ejus tamen jussu. Id restrictionis tamen adjecit postea Gelasius, si Presbyter æque ac Episcopus abesset, I l. 2. c. 29 n. 12. In Concilio Nicæno vetantur solùm eam Presbyteris administrare, ejusque ante ipsos fieri participes, n. 14. Ausi sunt tamen multis in locis & Sacrificium ipsum offerre, eaque audacia prohibendi fuere in Concilio I Arelatensi & IV. Carthaginensi. Unde hæc illis audacia? n. 10. Primis sæculis regendæ iis Parochiæ aliquando creditæ sunt, I. l. 2. c. 33. n. 8 Quin & sexto adhuc sæculo in Hispania Parochiæ

Episcopi Titulares.

De Episcoporum electionibus.

Bonifacius VIII. & alii, vel *domicilii*, *ibid.* Et quidem decennale sit illud domicilium exigit Concilium IV. Mediolanense, id quod & aliis deinceps placuit: nisi quod Tridentino Concilio sufficit, si quis per triennium sit cum Episcopo commoratus, II. l. 1. 7. n. 5 Tribus istis titulis ordinationis, Beneficii & domicilii addunt ex Jure communi & locus ipse baptismi, si quis scilicet alibi natus, alibi baptizatus sit, n. 10. Statuta Congregationis Concilii Tridentini super Episcopo à quo quis possit ordinari, n. 6. Etsi verò è quatuor istis titulis possit quis eum quem voluerit eligere: Comitia tamen Generalia Cleri Gallicani an. 1655. ut omnia præverterentur mala, omnes Galliæ Episcopos hortata sunt, cum ne esset cuique nisi unus Episcopus, à quo posset ordinari, tum ne alios quilibet ordinaret Episcopus, quàm ex Diœcesi sua oriundos, II. l. 1. c. 7. n. 11. Pati nihilominus videtur hodierna Galliæ Jurisprudentia, ut Canonici Cathedralium & Parochi possint à Beneficii sui Episcopo ordinari, c. 7. n. 5. § *In* Cùm ante Concilium Tridentinum posset Abbas Monachos suos Ordinibus & Dimissoriis indicta causa, & propter occulta crimina frustrare, non autem suos Episcopus Clericos nisi propter publica scelera: potestatem tandem illud fecit Episcopo Clericos suos & Ordinibus & Dimissoriis indicta frustrandi causa. Ex quo sequitur, ut si quos nolit ordinare, non possint isti ad superius Tribunal provocare, II l. 1. c. 8 n. 5. 6. §. *Ideo*, & §. *Hinc.* Si tamen non de meris agitur Ordinibus, sed de homine qui Beneficium aut Ecclesiasticam obtinet Dignitatem, huic si Ordines aut Dimissorias recuset Episcopus, necesse est ex Barbosa Roiæ consensum allegante, causas recusatorias proferat: aut ex Fagnano Datariæ Romanæ usum afferente, si causæ recusationis negentur ab Episcopo, potest is cujus interest, Romanum Pontificem adire, qui causas illas reddi & expendi curabit, n. 6. 10. Ut apud Armenos ante ordinationem suam quisque sua debet confiteri peccata: interrogatus postmodum uniuscujusque Confessarius ab Episcopo, sitne Ordine sacro ille dignus. Negat verò cum iste Confessarius Ordine dignum, si carnis peccatum aliquod sit ei ea confessione consignatum, tumque homo ille Ordine sacro recipiendo prohibetur, II. l. 1. c. 8. n. 8.

De Titulo Ordinationis.

Ordinabatur olim nemo, nequidem è minoribus Clericis, nisi ad alicujus Ecclesiæ vel Altaris titulum, qui deinceps erat ei loco Beneficii, & cujus similiter ministerio ipse deinceps alligabatur, II. l. 1. c. 9 n. 3. 4 8. Irrita erat quæcumque Ordinatio fiebat sine titulo: siqui ita ordinatus quispiam sacris se functionibus inferebat, evadebat irregularis, n. 2. 11. § *Innovantur.* Cœpit postmodum in Londinensi ann. 1125. Concilio necessitas tituli ad Presbyteros & Diaconos arctari: id quod imitata est Synodus III Lateranensis sub Alexandro III. an. 1179. At rursus Canonem Londinense an. 1200. Concilium ad Subdiaconos etiam, qui mos est hodiernus, ampliavit, c. 6 n 1. § *In Concilio*, & n. 3. Beneficium fuit semper ac etiamnunc est Canonicus ad Ordinem Titulus. At Titulus patrimonii ex dispensatione admissus est à tempore Concilii III. Lateranensis sub Alexandro III. ex eo quod in eo statutum est, ut si Episcopus Presbyterum vel Diaconum sine sufficienti titulo ordinaret, necessaria ei suppeditaret alimenta, donec ei conferret Beneficium aliquod, nisi qui ordinatus fuit, sui se patrimonii sumptibus alere possit, II. l. 2. c. 9 n. 1. § *In Conciliis*, n. 5. 11. §. *Suppetunt.* Et primò quidem non majorem quàm centum solidorum. Turonensium titulum patrimonii exegit Biterrense an. 1233. Concilium, vicenarium librarum Parisiensium eum esse voluit Senonense anni 1528. Edictum Aurelianense 50. librarum, cùm modò, ut majus est rerum pretium, centum vel 150. requirantur in aliis aliisque Diœcesibus, II. l. 2. n. 9. n. 5.

Quibus ergo neuter adest vel Beneficii vel patrimonii titulus, hos si promoveat Episcopus ad Subdiaconatum, vel supra, non irrita quidem, ut olim, erit Ordinatio: at eorum suis sumptibus alendorum necessitate tum ipse constringetur, tum ejus successor, tum patrimonii ejus hæredes. Sique aliqui plures à pluribus Episcopis Ordines sacri fuerint collocati, ea lege in solidum singuli illi tenebantur Episcopi, II. l. 1. c. 9. n. 11. Nec potest citra simoniæ crimen cum illis Episcopus pacisci ipsos sumptuum illum Beneficiumve ab illo nunquam requisituros, n. 4 5. Si commentitium quis vel Beneficii vel patrimonii titulum Episcopo ingerat, irrita est ejus Ordinatio, n. 11. §. *Innovantur.* Nec tamen quibus suppetit titulus patrimonii, promiscuè ii sunt ordinandi, sed habenda est ratio necessitatis vel utilitatis Ecclesiæ, II. l. 1. c. 9. n. 6. 7. 12. Nisi verò titulum non exigit Tridentina Synodus nisi pro majoribus Clericis, tum hos tamen tum etiam minores Clericos vetat ordinari, quin certæ cujuspiam Ecclesiæ ministerio adscribantur: idque plura postmodum statuêre Concilia, c. 9. n. 6. 7. n. 9. 10. c. 10 n. 6. Vetuerant Comitia Cleri Gallicani an. 1625. Monachos deinceps ordinari, nisi Monasteria sponderent sumptus iis à se administrandos, quacumque causa Claustris exirent, c. 9. n. 10.

Origines.

Quare non ab uno; sed à pluribus Palæstinæ Episcopis dicitur ordinatus? II. l. 2. c. 1. n. 9. 10.

Osculum.

Osculo olim excipiebantur à Regibus Episcopi. Unde id moris, II. l. 3. c. 64. n. 4. 5. Sit aliquando à Maximo Imperatore Treviris exceptus S. Ambrosius, c. 58. n. 10. Osculum pedum olim Imperatoribus & Regibus exhibitum etiam à Proceribus, c. 65. n. 12. Exhibitum & Episcopis à fidelibus à primis etiam sæculis, c. 65. n. 1. Media etiam ætate Ecclesiæ, n. 13. Quin & olim Diaconus in Missa antequam Evangelium decantaret, Episcopi pedes exosculabatur, n. 12. De eodem osculo pedibus Romani Pontificis à Regibus etiam & Imperatoribus libari solito: toto illo cap. 65.

Ostiarius.

De eo hic plura sparsim ut. *Ordines*, & præcipuè duobus primis §

Otho Bambergensis Episcopus.

Laudes ejus, II. l. 1. c. 50. n. 10.

Ovetum, v. Indic. Geograph.

P

Pallium sacrum.

II. l. 2. c. 53. ad c. 58

De Pallio apud Latinos.

PRimus omnium Symmachus Papa legitur Pallium in Occidentem direxisse, scilicet ad S. Cæsarium Arelatensem Episcopum: ad ejusque plures continenter successores à pluribus aliis Romanis Pontificibus, I. l. 2. c. 54 n 1. 2 3. 4. 5. 6. Mittebatur autem ad eos aliosve post tum magnas eorum preces, tum Regum ipsorum petitionem, c. 54. n 2. 5. 7. c. 55. n 1 2 4 7. c. 52. n. 9 10. & 11. Etsi illud se dicebat Romanus Pontifex ad Occidentis Episcopos autoritate S. Petri (nec alia certè illud concedebat autoritate) per integrum tamen & ampliùs sæculum non ipsum ad eos misit nisi post impetratum Imperatoris, licet etiam Græci, consensum, I. l. 2. c. 54. n. 2. 3 4 6 Et quidem c. 45. n. 8. 9. c. 54. n. 3. Aut si in eo ad aliquos illorum mittendo consensum illum ejus tunc temporis non expectarunt, Pontifices Romani, ut se ipsum aliquando legontat non expectasse: id ex eo erat quòd jam in illo ad eorumdem Episcoporum antecessores mittendo fuisset habitus, c. 54. n. 6. Pallium cùm legitur missum, non integrum aliquod Pallium intelligendum est, sed Pallii Imperatoris solùm fasciæ & lora quæ Cappæ Episcopi instar torquis circumdabantur. Ista nimirum tum ab Imperatorio ipso Pallio cujus fuerant olim segmenta & cui torquis instar fuerant circumdata, tum ab ipsa Episcopi Cappa cui similiter circumdabantur, Pallii nomen habuere, I l. 2. c. 56 n. 12. c. 57. n. 3. Ea enim est Pallii origo, ipsum videlicet Imperatoris Pallium, aut potius illud ejus segmentum & eorum quod præcipuum ejus erat ornamentum, à Constantino aut aliis Imperatoribus ut & alia eorum ornamenta, cum Christianis ipsis Pontificibus communicatum, I. l. 2. c 45. n. 8 9. 10. 18.

Primitus non missum est Pallium nisi ad Metropolitas: eoque instruebantur in Romani Pontificis Vicarios, ac Primatum Patriarchalisque potestatis participationem supra Metropolitas alios assequebantur: & causas *in partibus* plurimas finire poterant, quæ alioqui Romam fuissent perferendæ, I. l. 2. c. 54. n. 5. 6. § *Hinc.* & n. 8. 9. c. 55. n. 1. Nec nisi 8. sæculo factum est ut Pallium Metropolitani acceperint, qui meri manserint Metropolitani, seu qui Vicarii non facti fuerint Apostolici, c. 54. n. 8. Illo enim sæculo Pallium Metropolitæ omnes Galliæ in Synodali conventu hortatu S. Bonifacii decreverunt se petituros, & re postea impetrarunt, c. 55. n. 1. 4. Jam illud omnes Occidentis Metropolitæ erant adepti circa octavæ Synodi Generalis tempus: ut proinde falsum sit quod a nat quidam jussos in ea fuisse Metropolitanos illud postulare, c. 56. n. 8 & 11 §. *Ex his*, c. 57. n. 7. Dudum vero antea quàm illud Metropolitis omnibus commune factum fuisset ac eos ad illud petendum S. Bonifacius hortatus fuisset, quibusdam Episcopis fuerat impertitum. Illud enim Gregorius ad Syagrium Augustodunensem Episcopum direxerat, & unus è successoribus ejus ad Cenomanensem Episcopum; quo fiebat, ut illi Episcopi in sua Provincia essent Protothroni, seu primi ante omnes alios Provinciæ suæ Episcopos post unum Metropolitam suum considerent, I. l. 2 c. 54. n. 7. Plusculum gratiæ hæsit huic eidem Pallio cùm illud nono sæculo aliqui impetrarunt Episcopi; præter illum enim primæ in sua Provincia Cathedræ honorem, à sui etiam Metropolitæ jugo eximebantur, &

quanquam

quanquam nullos sub se habebant Episcopos, Archiepiscopi dicebantur; hincque illud summis votis expetebant, c. 56. Bertolfus tamen Trevirensis Archiepiscopus Galonem Episcopum Metensem Suffraganeum suum, qui eo fuerat à Romano Pontifice donatus, jussit illud exuere & perviert, I. l. 2 c. 45. n. 5 § *Scriptis*. Nullum erat Pallium Francicum seu Metropolitanis Gallis proprium & à Romano distinctum, ut quibusdam persuasum fuit, I. l. 2 c. 54 n. 10.

Diluuntur eorum suspiciones qui credidere Pontifices Romanos id in dando Pallio quæsisse, ut Metropolitanos sibi arctiùs astringerent, ac novæ iis vincula servitutis injicerent, I. l. 2 c. 53. n. 11. c. 54. n. 7 8. c. 56. n. 9. Ne eò quidem respiciebant Romani Pontifices, cùm in Pallii susceptione octavo sæculo cœperunt Metropolitæ obedientiam iis despondere ac juramento firmare, c. 55. n. 1. 3 6. 7 8 9. Ut non ambitioni sed virtuti servire debet Pallium ex Gregorio fusè, c. 55. n. 10.

Pluribus sæculis Pallium Roma mittebatur seu ad Metropolitas seu ad Episcopos qui eo donabantur, I. l. 2. c. 56 n. 9. 10. Atque ita adhuc factum legitur an 1054. c. 57. n. 4. Jam tamen post medium illud sæculum ea erat consuetudo, ut Romam concederent Metropolitæ qui erant Pallio donandi, *ibid.* Nisi ii erant Metropolitæ qui vel prorsus inviti creati fuerant Episcopi, atque adeo de Pallio sibi asciscendo non admodum curabant: vel qui ex apud se necessitate detinebantur, quam superare non possent, c. 57. n. 5. Nam alioqui iis intentabantur à Romanis Pontificibus Censuræ, ac Metropoliticæ etiam dignitatis amittendæ periculum, qui post tres à consecratione sua menses Romam petendi Pallii causa se non conferebant, n. 4. 5. 8. Interea verò nec seu Episcopos seu Presbyteros ordinare nec Concilia cogere, nec Pontificalia demum munera poterant exercere, n 8. Haud tamen admodum ultra duo sæcula duravit illa istius itineris adeundi necessitas, n. 5. Ususque hodiernus is est, ut Pallium postulent Metropolitani per Procuratorem speciali mandato instructum, I. l. 2 c. 57. n. 9. Nec tamen iis antea licet Pontificalia obire munia quàm Pallium acceperint, Innocentio III. ita statuente, n. 8. 9. Neque verò istud novum fuit ejus decretum, n. 9. Jamque tempore Leonis IX. solus Carthaginensis Episcopus Ordinationes Episcoporum celebrabat, quòd solus ex Africa Pallio à Romano Pontifice donaretur, n. 8. Imò jam tum Nicolai I. tempore omnes Galliarum, Germaniæ, & aliarum Regionum Archiepiscopi eodem ipso teste Nicolao, id observabant, ut ante acceptum Pallium nonnisi Corpus Christi consecrarent, n 6. Neque tamen primùm hanc Roma necessitatem iis imposuit, sed in hanc ipsi ultro venere consuetudinem, & ex consuetudine hanc sensim sibi peperere necessitatem, I. l. 2. c. 57. n. 6. 9. Quæ potuit esse ejus ratio? n 8. 9. Jam antea id moris erat in Oriente, ut Metropolitæ ante acceptum à Patriarcha Pallium Pontificalia non obirent: atque inde illa proficisci potuit Occidentis consuetudo, c. 53. n. 9. 10. 11. c. 57. n. 7. Cùm nonnisi certis diebus & temporibus gestari debeat & gestatum olim fuerit Pallium, hanc tamen Hincmarus Remensis olim à Leone IV. operâ Lotharii Imperatoris, antea inconcessam nec ultra concedendam impetravit facultatem illud usu quotidiano gestandi, c. 56. n. 10. Nec verò admodum dissimilem postea impetravit S. Bruno Coloniensis Archiepiscopus, ejus quoties vellet induendi, n. 11. § *Porro*. Cœperat jam ex Gregorii tempore Pallium ad illam, in qua modò est, formam accedere, c. 55. n. 1.

De Pallio apud Græcos.

Pallium, quod & homophorion græcè & superhumerale latinè dicitur, priùs apud Ecclesiæ Græcæ Præsules in usu fuit, quàm apud Latinos, I. l. 2. c. 49. n. 1. Duplex videtur distinguendum apud Græcos Pallium, unum quod olim obvolvebat corpus cappæ instar, à collo ad talos usque, sine manicis scissurisque ullis, & ea solùm parte apertum, qua posset caput inseri extrique, c. 53. n. 4. Et de hoc videntur intelligenda quæcumque testimonia Pallium exhibent, ut Episcoporum Græcorum insigne, & ut illis omnibus commune, quippe illis in ordinatione sua datum à Metropolitano, c. 49. n. 3. c. 55. n. 5. 6. Alterum quo de propriè hic est sermo, non est nisi lorum fasciave quatuor circiter pollices lata, quæ cingit collum & ante pectus defluit supra casulam, pendetque infra genua, I. l. 2. c. 49. n 13. Et de isto intelligenda videntur, quæcumque testimonia suadent Pallium apud Græcos non fuisse antiquitus omnium Episcoporum commune, c. 56. n. 1. 2 3. 4. 5. Lana, vel lino lanaque istud contextum est, ut qui illud gestat, Episcopus, meminerit se Christi locum tenere, qui impositam humeris ovem errantem reportavit, I. l. 2. c. 45. n. 18. c. 49. n. 13. c. 53. n. 1. 3. Aliquot in Oriente sæcula, æquè ac in Occidente non dabatur sine Imperatoris voluntate, quòd antiquo Regium fuisset indumentum, quo Imperatorum pietas Regale Christi Sacerdotium voluerit decorare, c. 53. n. 9. Jam tum erat apud Græcos tempore Constantini ipsius, n. 2. Eo primùm donati sunt Patriarchæ, illudque accipiebant vel ab Episcopo Consecratore suo, vel, ut diu conjicitur, observatum in CP. Patriarchis, ab Imperatore ipso, I. l. 2. c. 56 n. 6 7. Inde & ipsis communicatum est Metropolitis Græcis: eorumque vel electionem vel consecrationem confirmabat Patriarcha suus, misso ad eos Pallio, cùm ipsos per se non ordinabat. Nec ante illud acceptum poterat Metropolitanus obire Pontificalia, n. 3. 8. 10. Eo spoliabantur Patriarchæ Metropolitanique, dum exauctorabantur, n. 3. 10. Non soli illud habere vel Patriarchæ vel Metropolitani, sed & postea ex Episcopis non pauci. Tales octava Synodus memorat, I. l 2. c. 49. n 13. Non jam ab Imperatoribus, sed à Romanis ipsis Pontificibus lapsu temporum petiere illud Patriarchæ CP donec Theophylactus CP. Patriarcha operâ Romani Imperatoris, patris sui à Joanne XII. Papa sæculo decimo privilegium impetravit, quo posthac sinerentur Patriarchæ CP injussu Romani Pontificis uti Pallio. Ex eoque factum est, teste Luitprando, ut omnes jam Græci Episcopi Pallio uterentur, I. l. 2 c. 56. n. 3. c. 57. n. 11. iis exceptis, qui ex Monachis assumpti sunt, I. l. 3. c. 17. n. 13. At postquam Latini Constantinopolim & Orientis Imperium ditioni suæ subjecissent, statutum fuit in Concilio IV. Lateranensi an. 1215. ut deinceps à Romano Pontifice illud Orientales Patriarchæ reciperent, tumque suis illud deinceps impertiri possent Suffraganeis, c 56 n. 6 c. 57. n. 10. 11.

Panis Benedictus.

Panis benedicti aut institutio aut confirmatio ac promulgatio haberi potest, quòd in Nannetensi Concilio & in Hincmari Capitularibus jubentur Presbyteri, vel ex superstitibus, quæ ad Eucharistiam consecrandam allatæ fuerant, oblationibus, vel de panibus quos Fideles ad Ecclesiam offerunt, vel de suis ipsi panibus partes diebus Dominicis ac Festis incidere, quæ benedicantur, & post Missarum solemnia iis tribuantur, qui non communicaverint, III l 1 c. 24. n 7. Usus Græcorum ea super re, *ibid.* & n 8.

Papa.

Romani Pontifices multi quàm alieni à parentibus ditandis Præclara Adriani IV. Clementis IV Martini IV. Clementis VI. Urbani V Adriani VI Marcelli II. exempla, III. l. 2. c. 46. n. 5. 8. 10. 14.

Papæ nomen.

Papæ nomen suam ab Hebraica lingua trahit originem & patrem significat, I. l 2. c. 111 n. 17. Omnibus olim Episcopis erat commune, I l. 1 c. 4 n. 2 3. 4. Imò omnibus adhuc tribuitur in Græcia Parochis & Presbyteris, I. l. 2. c. 111. n. 17. In Concilio Calchedonensi tribuitur ipsi etiam Eutycheti Abbati, I. l. 1. c. 50. n. 14 Ita in Africa omnibus tribuebatur Episcopis, ut tamen Carthaginensi potissimùm adscriberetur: & ita similiter omnibus in Ægypto Episcopis, ut Alexandrino tamen affectatiùs, *ibid.* Dum Papa simpliciter dicebatur ab antiquis, solus Romanus Pontifex intelligebatur. Ita id nominis usurpant Concilium I. Toletanum, Concilium Calchedonense, Synodus VI. Generalis, Liberatus, Avitus, &c *ibid.* Imò cœpit ineunte sexto admodum sæculo ad Romanum solum Pontificem revocari; quanquam occurrunt adhuc postmodum nonnulla prístini moris vestigia, I. l. 1 c 4 n 10.

Tituli quibus Romanum Pontificem antiqui cohonestant.

Patriarcha Oecumenicus in Calchedonensi Concilio inscribitur, I. l. 1. c. 11. n. 1. Illum caput appellant suum, se verò ejus membra Patres ejusdem Concilii, c. 10. n. 15. Ita quoque Episcopi Synodi II. Lemovicensis, c. 6. n. 5. & Archimandritæ secundæ Syriæ, c. 10. n. 3. Papa Oecumenicus vocatur à Constantino Pogonato Imperatore, c. 4. n. 10. Patrem suum VI. Synodus eum appellat, I. l. 1. c. 4. n. 10. Universalis Antistes dicitur à Guillelmo S. Benigni Abbate, c. 15. n. 1. Solus universalis Ecclesiæ Primas à Remensi Concilio, c. 6. n. 11. Orbis Episcopus & summus Pontifex à Bernardo. c. 6. n. 5. Papa super Ecclesiam totius mundi apud Liberatum, c. 4. n. 10. Pontifex & Episcopus Episcoporum à Tertulliano, subsannante licèt, c. 8. n. 7. Omnium Episcoporum pater & magister ab Hincmaro, c. 5. n 9. 11. Deus terrestris ab omnibus Regnis Occidentis ex Gregorio, n. 8. Sedem ejus matrem vocant suam Episcopi Carisiacensis Concilii, I. l. 1. c. 5. n. 3. Omnium Ecclesiarum matrem, magistram, nutricem, doctricem, Hincmarus, n. 9. 11 Mundi caput Fulgentius, c. 4. n 8 Apostolatûs Principatum cuilibet Episcopatui præponendum, Augustinus, I. l. 1. c. 52. n. 9. Caput omnium Ecclesiarum Gregorius, c. 11. n. 9. Suam ei à Christo vineam commissam ait Calchedonensis Concilium, I. l. 1. c. 11. n. 2. Totius Ecclesiæ curam ei commissam Ivo Carnotensis, c. 6. n. 8. Totum Orbem esse Diœcesim ejus Charthusienses, c. 15. n. 1 Curam omnium ad

Parochias

Parochias etiam in quibus habitant, non à Monacho, sed à Capellano solum patitur administrari, I. l. 2. c 27. n 9 Liberam tamen ut postea fecit potestatem Concilium Arelatense an 1260. eas vel per se vel per Vicarium perpetuum administrandi. n. 5 Ad Monachos pertinebat sæculo decimotertio in Arelatensi Provincia pars major Parochiarum, *ibid* Indulgentiùs è contra se habuere Pontifices & Concilia in Clericos Regulares, ipsis enim suas per se Parochias regendi potestatem concessere: sed modò cum qui aliquam regeret, socium haberet Clericum quoque Regularem, tum ad nutum Abbatis, quanquam non sine Episcopi assensu, posset amoveri, I. l 3 c 22. n 7 8. 9. Si verò quæstio sit de Parochiis sæcularibus, non possunt eas Canonici Regulares institutione Gregorii XIII. absque licentia Romani Pontificis administrare, n. 9. In Orbe novo ipsi etiam Monachi ob Presbyterorum paucitatem concesso Pii V. Parochias administrabant, *ibid* Præcipit Concilium Tridentinum ut Episcopi in Parochiis illis omnibus quæ Capitulis vel Monasteriis vel Conventibus unitæ sunt, perpetuos instituant Vicarios, nisi aliter iis pro bono Ecclesiarum regimine videatur expedire, I. l 2. c. 27. n. 10 Bonifacius VIII. jam Monachos coegerat nonnisi perpetuos in Parochiis sui juris instituere Vicarios, n. 1. Ex Fagnano debent Capitula seu Cathedralia seu Collegiata perpetuos etiam in Parochiis sibi unitis perpetuos Vicarios constituere. nisi ea sit Parochia quæ sit intra ipsam eorum Ecclesiam. hanc enim possunt per Vicarios revocabiles administrare, quanquam optatius esset Fagnano ut & isti sint perpetui, *ibid.* Regia Ludovici XIII. & Ludovici XIV. Edicta petente Clero promulgata sanxere ut Abbates, Priores, Capitula, aliive quicumque Ecclesiastici primitivorum Parochorum jure gaudens, nonnisi perpetuis Parochias suas delegent Vicariis, nec in eas sibi quidquam vendicent præter jura honorificentiæ usitata, c. 26. n 10 V adhuc tit. *Vicarii.*

Duos esse in eadem Parochia Parochos vetant Canones Qua fraude olim in Anglia illis illuderetur Canonibus. Quid ea super re Concilium IV Mediolanense S. Caroli Borromæi. Quid antea Synodus Mechliniensis, I. l 1 c. 19 n 5. 6. Id tamen jam multis inolevit in celeberrimis etiam civitatibus, ut eandem Ecclesiam duo Parochi alternis administrent, n. 6. Jam ante annum 1200 Ecclesia S. Mederici Parisiis à duobus Parochis regebatur, II. l. 3. c. 9. n. 8 Parochiarum ubi opus est instituendarum, vel ubi item opus est, in duas dividendarum potestatem dat Episcopis Concilium Tridentinum, I. l 2 c. 26 n 11. 12 Isto jure jam per superiora gaudebant Concilia. Quatenam id præstare debeant i c. 25. n. 10.

Is erat Innocentii III. tempore abusus, ut Parochi eos qui ad vitam Monasticam transire volebant, cogerent antè ad Parochialia jura sibi exsolvenda, III. l. 1. c 24 n. 12.

De residentia Parochorum, v tit *Residentia.* Licet Parocho suam Ecclesiam deserere, ut Monachum profiteatur, I. l. 3. c. 17. n 9.

Partitio.

Partitio proventuum Ecclesiæ in Episcopum, Clerum, pauperes, & reparationes Ecclesiæ, primis quinque sæculis, III. l. 2. c 13. Partitio eorumdem in Ecclesia Romana sexto, septimo & octavo sæculis, c 14 In Francia & Hispania eadem ætate, c. 15. Partitio fundorum Ecclesiæ ipsos inter Beneficiarios eadem illa ætate in Gallia, Hispania, Italia, Oriente, c 16. & 17. Partitio rerum Ecclesiæ in Episcopum, Clerum, pauperes & reparationes Ecclesiæ sub Imperio Caroli Magni, & ejus prosapiæ, c 18. Partitio bonorum inter Episcopum & Canonicos sub Caroli Magni & prosapiæ ejus Imperio, c. 20 Post annum millesimum, c. 23. Partitio substantiæ temporalis Parochiarum, & de portionibus congruis post annum millesimum, c 24 Partitio bonorum & terrarum Ecclesiæ privatos inter Beneficiarios post idem tempus, c 28 Partitio rerum Monasteriorum primò in mensam portionemve Abbatis & mensam portionemve Monachorum III l. 2 c. 26. n. 4. 5 6 8. Secundò in varia ipsa Officia Claustralia cum suis quæque prædiis ad vitam, n 8. 9 10 Tertiò in varias vel pensiones vel Præbendas singulis ipsis Monachis assignatas, n 7.

Patavinensis Ecclesia, v Ind. Geograph

Patriarcha, I l. 1. c. 3. n 13 4. c. 7. ad c 17. & c. 20 ad c. 27. Item I. 2. c. 58.

Patriarchæ nomen nec à recentiorum Judæorum Patriarchis, nec à Patriarchis item Montanistarum traxit Ecclesia; sed ut verisimilius est ab antiquis ipsis Judæorum Patriarchis, I. l. 1. c 3, n. 14. Socrates Patriarchas ait à Synodo II Generali institutos fuisse: sed latiùs iste nomen illud usurpat, eoque illos intelligit præcipuæ notæ Episcopos, qui in communionis Principes & quosdam veluti centrum se lecti & constituti sunt ab eadem Synodo Generali. Patriarchas item appellant Nazianzenus & Nyssenus quosdam ætatis suæ Episcopos, sed minori apta similiter appellatione, & eo solùm quod veteris Testamenti Patriarchas pietate sua illi referrent, *ibid.* Primus strictiore significatione legitur Patriarchæ nomine appellatus S. Leo Papa à Theodosio juniore, quo item nomine tum ipse adhuc, tum Diœceseon Exarchi in Calchedonensi Concilio afficiuntur, n. 15. Ortum ergo forte habuit isthæc appellatio à Romanis Pontificibus, indeque Exarchis ac Primatibus aliis postea collata est, n. 14. Extat apud Vopiscum in Adriani Imperat. vita mentio Patriarcharum, sed hi sunt Judæorum Patriarchæ, I. l 1 c. 7 n. 5. Patriarcharum institutio, eorumve supra cæteros Episcopos autoritas haud est de jure divino Sola videlicet istiusmodi est Papæ super omnes orbis Episcopos, & Episcopi uniuscujusque intra suam Diœcesim institutio & autoritas, I. l. 1. c. 7. n. 3. c. 14 n. 5.

Tres primis ipsis Ecclesiæ initiis fuere Sedes Patriarchales, seu Patriarchalem autoritatem habentes, quanquam seriùs nomen illud inductum est, Romana scilicet, Alexandrina, & Antiochena. illaque earum autoritas non inde fluxit, quòd civitates illæ Regiæ fuissent, caputve Imperii, seu Romani in Orbe toto, seu Græci in Ægypto & in Syria, sed quòd Antiochiæ commoratus fuerit Petrus, Romæ manserit, indeque Alexandrinam per Marcum discipulum eò à se directum fundaverit Ecclesiam, ex Innocentio & Gelasio, I. l. 1. c. 7. n 8 Nicolao & Hincmaro, c. 14. n 2. 6 Adeò ut Gregorio tres illæ Sedes una & eadem essent Petri Sedes, I. l. 1 c. 8. n. 1. 2. Hinc illas unquam commendant Antiqui, Eusebius, Nazianzenus, Chrysostomus, Theodoretus, & alii à Regia illa earum dignitate, sed ab illis duobus Apostolis, Petro & Marco, c. 7. n. 11. 12. 13. Huc facit ex Gelasio quòd multis aliis in urbibus sedem fixerint Imperatores, cùm nullum tamen inde splendorem in Ecclesia consecutæ fuerint, n. 9. Non quò non respexerit Petrus ad sæcularem illam trium præfatarum urbium dignitatem, dum earum Ecclesias tum per se, tum per Marcum fundavit ac tenuit: sed nempe eas præ cæteris huic Sedi suæ selegit, tum ut haberet Christi crux & humilitas ubi splendidiùs corruscaret: tum ex Eusebio quòd tribus illis in locis principatum obtineret idololatria, n. 10. & 13. imo quòd ex præcipuis illis urbibus in minores alias Evangelium esset usitu dissemiuandum, c. 8 n. 8.

Is verò fuit primitus trium illarum Sedium ordo, ut Romana primum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium obtineret locum: donec Constantinopolitana se mediam inter Romanam & Alexandrinam interjecit, I l. 1. c. 7 n. 7 8. Initio nullus alius erat in earum tractu Metropolitanus, quàm in Romano Romanus, in Alexandrino Alexandrinus, in Antiocheno Antiochenus: singulique in Patriarchatu suo quique ordinabat Episcopos, id quod, c. 3. n. 5. Factos postea Metropolitanos Græci Patriarchæ cunctos passim ordinaverunt: Episcopos verò saltem remotiores iis dimisere ordinandos, sed ita ut nonnisi ex eorum permissu fieret singulorum ordinatio: Deinde & ex Metropolitis satis habuerunt alios ordinare, seu per se, seu per Legatos, I l. 1. c. 9. n. 12. Vel remotiores alios misso Pallio confirmare, I l. 2. c. 57. n. 9. 12. Romanus tamen Pontifex nunquam sibi omnium in Occidente Metropolitarum ordinationem vendicatas, I. l. 2. c. 57. n 7. Multò minus Episcoporum, nisi Provinciarum suburbicariarum, v. tit. *Episcopi*, §. *De Episcoporum consecratione.*

Tribus istis Patriarchis adjecti sunt postmodum Episcopi Constantinopolitanus & Jerosolymitanus, qui quarto & quinto sæculo evexerunt in Patriarchas. Vide utrumque in Indice Geograph. Post ordinationem suam mittebant invicem Orientis Patriarchæ communionis litteras, singulorumque nomina in singulorum Diptychis recitabantur, I. l 1 c. 9. n. 9. 10. Mittebant item & ad Romanum Pontificem litteras: hæque similiter erant communionis vinculum, nec verò pertinebant ad suam ab eo confirmationem efflagitandam, II. l. 2. c. 8. n. 11. Ex ditione sibi subjectâ Universalia seu Patriarchalia convocabant Concilia, I. l. 1. c. 9. n. 14. c. 10. n. 12. Ad ipsos à Metropolitarum iis subditorum judicio provocabant cum Episcopi, tum alii Clerici, c. 9. n. 13 Omnibus intererant Conciliis Oecumenicis, primumque in iis ante reliquos Episcopos locum tenebant, c. 20 n. 13. Summa jurium Patriarchalium, c. 13 n. 8. c. 20. n. 12. Fruebantur potestate extruendi in toto Patriarchatu suo, adeoque & in omnibus suæ ditionis Episcopatibus Monasteria quæ ex ipsis, non autem ex Episcopis illis penderent, c. 13. n. 8. Insignia eorum erant Pallium & Crux quæ illis in toto Patriarchatu suo prægestabatur, v. tit. *Crux* & tit. *Pallium.* Singulare Patriarcharum Orientis ornamentum & insigne erat ignis seu lampas; quæ Imperatorum & Imperatricum exemplo iis communicato privilegio, iis præferebatur: nisi & id ex illo veteri sit usu profectum, quo viris vel dignitate vel sanctitate præstantissimè solebat cum lampadibus acc ursic obviam iri,

in

eam Monasticam profiteatur, possit jam ante illam professionem suam testari: si vero anno decimo profiteatur, non possit testari antequam ad annum ætatis decimum-quintum pervenerit; ante quem si moriatur, tertia pars solùm bonorum ejus cedat cognatis ipsius, aliæ verò duæ Monasterio; imò & totum Monasterio si nulli sint ei cognati, III. l. 2. c. 45 n. 5. In secunda statuit, ut quæcunque obtingunt jam Professis bona sive ex testamento cognatorum sive ab intestato, ea possint cui voluerint distribuere, si dum professi sunt, aliquid Monasterio contulerint: alioqui tertiam ei conferant novæ illius successionis partem, reliqua prout voluerint administraturi, n. 7.

In Occidente Carolus Magnus in Capitularibus irrevocabiles esse vult donationes eorum, qui profitendo sua omnia tradunt Monasterio, III. l. 2. c. 45. n. 5. Lex alia Capitularium statuit ut si quis alterutrius sexus antè profiteatur quam testatus fuerit, omnia ejus sint Monasterii, etiamsi liberos habeat, *ibid.* Id tamen, quòd dimidiam habeat possit, ita videtur intelligendum ut sua liberis illis non eximende sit tamen portio legitima; Monasterioque solùm hic addicatur quidquid ultra filiorum portionem legitimam possidebat ante professionem suam ipsorum parens Monachus Monialisve, III l. 1. c. 23. n. 5.

Post annum millesimum.

Oxfordiense an. 1285. Concilium Monachos vetat testamenta condere, ut qui se suaque profitendo dedicaverint Deo, nec in dominium alienum quidquam transferre possint, qui nihil habent temporale suum, III. l. 2. c. 49. n. 3. Innocentius III. uni quidem Monacho testandi licentiam concedit, sed privilegio singulari, *ibid.* Vetat quidem etiam Prælatos Dertusense in Hispania an. 1429. Concilium occupare bona, de quibus in morte statuerint Religiosi, quem secundum statuta vel laudabiles consuetudines permissum sit de bonis à Deo sibi collatis disponere, n. 4. At his fortè verbis non Monachos intelligit, sed Religiosos Hispaniæ Equites. Equitibus enim S. Jacobi tum Constitutionibus suis tum sanctæ Sedis privilegio concessum est testari de bonis Ordinis ipsius quæ obtinebant, & de iis quæ acquisissent, n. 6. Aut si Monachos intelligit, eos certe quibus fuerant Obedientiæ & Claustrales administrationes, quarum reditus possent ante obitum suum quibus vellent addicere, ex statutis & Constitutionibus quibusdam mollioribus Ordinis sui, quæ tunc visæ sunt tolerandæ, n. 4.

De testamentis Abbatum.

Videtur olim minore cum indulgentia actum erga Abbates quàm erga Monachos: præterea que iis fuisse testandi facultas, III. l. 2. c. 40. n. 3. 2. c. 43. n. 17. Abbati Probo fuit opus privilegio & dispensatione S. Gregorii, ut testamento legare posset ea quæ habuerat antequam Abbatis officio fungeretur, c. 43. n. 5. Videtur tamen Justinianus dedisse iis facultatem statuendi in morte de omnibus successionibus quæ ipsis post susceptam Abbatiæ administrationem jure cognationis usque ad quartum gradum obtingebant; cæteris ipsi eorum Monasterio prorsus addictis, c. 40. n. 3. 3. Plura tamen septimo & 8. sæculo occurrunt seu Abbatum seu Abbatissarum testamenta. Sed vel eo solum fine condita sunt ut firmarentur magis, quæ isti Abbates vel Abbatissæ Cœnobio suo relinquebant, vel ex Pontificia dispensatione condita sunt, vel necdum adeo obtinebat usus ille adeundarum dispensationum Pontificiarum, c. 43. n. 19. Forte denique pluribus in locis, quod patrimonii bona attinet, eadem erat Abbatibus quæ Monachis testandi facultas, n. 19. Post annum etiam millesimum imò sæculo 12. Stephanus & Joannes Angliæ Reges Abbatibus pollicentur firma fore, quæcunque in morte distributionis suis distribuenda statuerint: sed sine fortasse non alio hæc ab iis condebantur testamenta quàm ne Magistratuum vel Principum aut Ministrorum prædationi pateret Ecclesiastica successio, c. 49. n. 1. Ut sit, cùm pugnatum est ne Abbates, Beneficiarii ve alii seu Regulares seu Sæculares testamenta conderent, & cùm ad illis concessum est, per inde erat, & eadem cogitabatur, scilicet ut quæ sunt Ecclesiæ nonnisi in pios usus impenderentur, nec enim eos ab ista lege eximebat illa iis data testandi facultas, c. 49. n. 9.

Testes Synodales, v. *Synodales Testes.*

Thassilo.

Thassilo Bavariæ Dux perfidiæ in Carolum Magnum convictus cum filio suo, attonduntur & in Gemeticense Monasterium includuntur, II. l. 1. c. 18. n. 4.

Theodoretus.

Vitæ pars ejus maxima paucis collecta, III. l. 3. c. 37. n. 1. 2.

Theologus, & *Theologia*, v. *Studia.*

Constituit Concilium Lateranense III. sub Alexandro III an. 1179. ut in Cathedralibus omnibus Ecclesiis aliquod adderetur Beneficium Præceptori, qui gratis Clericos & pauperes doceret, I. l. 2. c. 102. n. 1. Quòd autem Decretum istud non fuisset servatum, illud innovavit Innocentius III. in Concilio IV Lateranensi an. 1215. nisi quòd de Metropolitana solùm Ecclesia id edixit, neque eo consilio, ut ille Canonicorum adoptaretur Collegio, sed ut quandiu docendi munus obiret, annuo Beneficii illius reditu sustentaretur, *ibid.* At Theologum quoque suum in singulis Cathedralibus esse voluit postea Synodus Basileensis. Sancitum idem est deinceps in Concilio V. Lateran. sub Leone X. an. 1516 & Gallicanis Concordatis; ac præterea constitutum, ut jam verus Canonicus haberetur, non autem, ut antea, solùm stipendiarius & quasi conductitius, c. 10. n. 5. Firmavit ista Concilium Tridentinum, adeo ut jam inde titulum & locum habeat Theologus inter Canonicos: immo & ita fieri quoad posset, in Collegialibus Ecclesiis voluit. Hunc tamen decrevit posse sua spoliari Præbenda, si suo bene non fungeretur officio, n. 1. Quin & locum ei ante omnes Canonicos tribuit S. Carolus Borromæus, solisque cum Dignitatibus voluit cedere, n. 4. Lectionibus ejus interesse tenentur Canonici aliique Cathedralis Ecclesiæ Presbyteri, pœnisque pecuniariis ad id cogi possunt, sicut & ille ad lectiones istas compelli potest, n. 2. Plura de his, eod. n. 3. Varia de his edicta Regia, n. 4. Edixerat olim Honorius III. Innocentii III. successor ut Capitula Canonicos juniores ad Universitates frequentandas mitterent, residentiæque veniam fecerat cum Clericis studentibus tum Magistris Theologiam profitentibus, n. 1.

Thesaurarius.

De Thesaurario, I. l. 2. c. 103. n. 13. Successisse videtur Oeconomo, quo non ultra fuit opus in Capitulis, cùm partitio mentis communis bonorum facta est inter Canonicos, I. l. 3. c. 70. n. 6.

Thessalonicensis Exarchatus, v. Ind. Geograph.

S. Thomas Aquinas.

Cùm ab aliis impugnaretur ejus non ita pridem defuncti doctrina, ab aliis propugnaretur: pronuntiavit ex Doctorum omnium à se ea super re congregatorum consilio Stephanus II. Parisiensis Episcopus, posse eam citra fidei periculum & defendi & impugnari, II. l. 1. c. 101. n. 4. Explicatur ejus sententia de dominio quod Clericis tribuere videtur in Beneficii sui proventus, III l. 2. c. 46. n. 7.

S. Thomas Cantuariensis.

Repugnat Regi suo volenti quos iste propter ipsorum crimina sua deposuerat Clericos, Judicibus laicis permitti postea judicandos & puniendos, II. l. 2. c. 76. n. 8. § *In postremis*, & n. 9.

Thus.

Cum thuribulis obviam processerant Ephesinæ mulieres Episcopis Concilii Ephesini, à prima ejus Sessione redeuntibus, in qua damnatus fuerat Nestorius, I. l. 2. c. 58. n. 7. Cum suffitibus similiter exceptus est Alexandriæ Athanasius cùm in eam rediit, *ibid.*

Tironense Monasterium, v. Ind. Geograph.

Tituli.

Ecclesiæ antiquitus Tituli dictæ sunt, vel quòd, ut solebant domus & agri fisco addici appenso velo in quo esset imago Principis: sic Ecclesiæ Deo, non quidem adhibito crucis signo, quod utique persecutiones statim commovisset, sed aliquo tamen signo fidelibus noto, addicebantur; vel potiùs quòd Presbyteri, penes quos earum erat cura, suum inde nomen & titulum ducerent, I. l. 2. c. 21. n. 11. Quanquam postea pace Ecclesiis reddita, jam velo pannove, qui Titulus dicebatur, appenso, agri vel domus addicebantur Ecclesiæ, uti solebant, quæ fisco Principis addicebantur. Multi Romæ erant hujusmodi Tituli tempore S. Gregorii, c. 55. n. 1.

Titus Imperator.

Titus summum accipit Pontificatum, ne cujusquam morti subscribat, paratus occidi ipse quàm occidere, II. l. 1. c. 66. n. 13. 14.

Taurinensis Primatus, v. Indic. Geograph.

Toletanus Primatus, v. Indic. Geograph.

Tolosana Ecclesia, v. Indic. Geograph.

Tonsura Clericorum.

De primis quinque sæculis.

Nulla fuit Clericis tonsura coronave per quinque prima Ecclesiæ sæcula, seu apud Latinos, seu apud Græcos. Multiplici probatur ratione, & aliorum temporum testimonio, I. l. 2. c. 37. n. 2. 5. 6. 7. 8. 10. 12. 14. Solo se breviori modestiorique capillitio ab Laicis Clerici secernebant, n. 2. Ad quam modestiam cùm eos fidelesque omnes Petrus Paulusque cohortarentur, potest in eos origo referri tonsuræ Clericalis, c. 37. n. 5; c. 38. n. 9. 12. Falsò enim sive ab ipsis, sive etiam ab Aniceto creditur instituta, c. 37. n. 3. 4. 5. Quod per coronam suam Episcopi à Fidelibus tunc adjurabantur, aut eorum coronæ apprecarentur alii, aut ab aliis eorum corona salutaretur, non intelligendum est de rasa quapiam vel attonsa capitis corona, sed de Regali ipsis illis communicato

Virgines.

NNnnn ij

FINIS.

INDEX

INDEX GEOGRAPHICUS Ecclesiarum, quarum in hoc toto Opere fit mentio.

A

C

Calchedonensis

L 3.

QQqqq ij

M

C. 80.

Pleraque Abbatiæ, & aliæ particulares Ecclesiæ ad suas Diœceses seu Episcopatus revocatæ sunt.

FINIS.

